GUILIELMI ALVERNI EPISCOPI PARISIENSIS, ... OPERA OMNIA, ...

Guillaume : d'Auvergne m. 1249, Blaise Le Féron

GUILIELMI ALVERNI

EPISCOPI PARISIENSIS,

MATHEMATICI PERFECTISSIMI;

EXIMII PHILOSOPHI,

AC THEOLOGI PRÆSTANTISSIMI,

OPERA OMNIA,

Quæ hactenùs reperiri potuerunt, reconditissimam rerum humanarum, ac divinarum doctrinam abundè complectentia, ac proinde bonarum artium ac scientiarum studiosis, maximè verò Theologis, ac divini verbi Concionatoribus apprimè necessaria.

Nunc demùm in hac novissima Editione ab innumeris errorum chiliadibus expurgata, instaurata, elucidata, atque Sermonibus & variis Tractatibus aucta ex M.SS.Codd. ut ex Præfationibus ad Lectorem apertiùs intelligetur.

TOMIS DUOBUS CONTENTA.

CUM INDICIBUS LOCUPLETISSIMIS RERUM NOTABILIUM.

TOMUS SECUNDUS,

In quo quæ continentur versa pagina indicat.

AURELIÆ, ex Typographia F. HOTOT. *Et veneunt*

PARISIIS,

Apud DIONYSIUM THIERRY, viâ Jacobæâ, sub signo Urbis Lutetiæ.

M. DC. LXXIV.

IN PRIMA PARTE TOMI SECUNDI HÆC HABENTUR.

Sermones in Epistolas & Evangelia Dominicarum & Festivarum qui desunt in Editione Veneta.

IN SECUNDA PARTE SIVE SUPPLEMENTO.

Tractatus quatuor eximii nunc primùm ex M. SS. eruti.

GUILIELMI
ALVERNI
EPISCOPI PARISIENSIS,
SUPPLEMENTUM,

In quo continentur quatuor Tractatus hactenùs non editi.

SCILICET,

I. De Trinitate, Notionibus & Prædicamentis in divinis.
II. De Anima.
III. Supplementum Tractatus novi de Pœnitentia.
IV. Tractatus de Collatione & Singularitate Beneficiorum.

Ex Codice Manuscripto insignis Ecclesiæ Carnotensis, curâ & studio B. LE FERON, Doctoris ac Socii Sorbonici, & Basilicæ Carnotensis Canonici.

DOMINICA PRIMA ADVENTUS

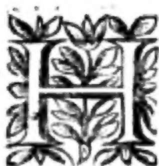
SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Adventus Christi tres esse & totidem ad eos præparationes.

Hora est jam nos de somno surgere. *Rom. 13.*

Adventus Christi triplex.

Hoc tempus dicitur tempus Adventuum, quia cantus Ecclesiæ sunt de adventibus Christi. Triplex autem est adventus Christi: Scilicet adventus in carnem, adventus in mentem, & adventus ad judicium. Primus jam peractus hoc tempore recolitur anniversaria memoria in Ecclesia Dei. Secundus fit quando Dominus venit ad peccatorem ut ei peccata remittat, & quando venit ad justum ut ei gratiam augeat, & consoletur eum. Tertius adventus est ad judicium, vel ad particulare judicium in morte uniuscujusque, vel ad universale judicium. Et sicut cantus Ecclesiæ circa hos tres adventus versantur tempore isto, sic corda fidelium circa eosdem versari debent: ideò Ecclesia in verbo proposito fideles excitat à somno pigritiæ, ut Christo occurrant quantùm ad hos tres adventus.

I. Præparatio ad primum Adventum in carnem.

Quantùm ad Primum Adventum occurrit Christo qui beneficium Incarnationis recolit eo modo quo debet. Modus autem recolendi in quatuor consistit. Primò in hoc quod de tanto beneficio gaudeamus, & Deo gratias agamus, quod pauci hodie faciunt. Bernard. Ardore desiderii patrum suspirantium Christi in carne præsentiam frequentissime cogitans compungor & confundor in memetipso, & nunc vix contineo lachrymas, & ita pudet temporis torporisque miserabilium temporum horum. Cui namque nostrûm tantum ingerat gaudium gratiæ hujus exhibitio, quantum veteribus sanctis accenderat desiderium sola promissio? Secundò in hoc ut humilitatem ejus imitari desideremus. Ad hoc enim exinanivit se formam servi accipiens, ut exemplo ejus humiliemur. August. Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est Deus. Bernard. loquens de illo verbo Isa. 9. *Parvulus natus est nobis:* Studeamus effici sicut ille parvulus, discamus ab eo quia mitis est, & humilis corde, ne magnus videlicet Deus sine causa factus sit homo parvulus. Idem. Intolerabilis impudicitiæ est, ut ubi se exinanivit majestas, infletur vermiculus & tumescat. Tertiò in hoc ut eum factum parvulum pro nobis ardenti dilectione amplectamur secundum Bernard. Magnus Dominus & laudabilis nimis factus est parvulus dominus & amabilis nimis. Quartò verò in hoc ut attendentes immensitatem misericordiæ ejus in eo speremus: sicut enim consideratio ultimi adventus generat timorem, sic consideratio primi adventus generat spem. August. Dubitas quod dabit tibi bona sua, qui dignatus est suscipere mala tua?

Gaudium & gratiarũ actio,

Humilitas.

Philipp. 2.

Charitas.

Spes.

II. Præparatio ad secundũ Adventum in mentem.

Quantum ad secundum Adventum, occurrimus Christo per diligentem præparationem. Circa quod notandum quod fides Ecclesiæ est, quod sicuti Christus venit in mundum in Natali corporaliter, sic in festo isto venturus est spiritualiter: quoad illos qui fuerint debito modo præparati. Modus autem Præparandi in Psal. 88. innuitur, ubi dicitur: *Misericordia & veritas præcedant faciem tuam.* Triplex autem est *Misericordia:* Scilicet in dando, dimittendo & mutuando. De misericordia mutui notandum quod multum commendabilis est eleemosyna mutui. Vicesies potest dari, & tamen remanebit danti. Quando enim aliquis per annum unum commodat alicui 20. solidos, quasi datum reputat. Quod cum 20. annis fecerit, adhuc suos 20. solidos habebit. Præterea magnas usuras recipiet à Deo. August. Quid fœneraris hujusmodi miser homo? fœnerare Deo, & centuplum accipies, & vitam æternam possidebis. Triplex item est *veritas:* veritas contritionis, veritas confessionis, veritas satisfactionis. Si vis ergo quod Christus tecum sit in Natali, verè munda te per contritionem, confessionem, satisfactionem, & misericordiæ operibus instes. Sed econtrario sunt multi qui præparant ei *vanitatem & crudelitatem:* qui scilicet cum magnis expensis præparant vanitatem vestium, & instant vanitati ludorum, qui non crederent se debito modo facere festum Natalis, nisi in die illa, qua Dominus primo flevit pro eis, luderent cum taxillis. *Crudelitatem* præparant illi qui circa Natalem exactiones faciunt, & debita sua repetunt, ut ultra sortem aliquid extorqueant. Tales videntur Deum velle fugare, qui veritas est & misericordia: vanitas enim contraria est veritati, & fugat eam, similiter crudelitas misericordiam. Tales videntur velle obstruere Deo universas vias, ne ad eos veniat; universæ enim viæ Domini misericordia & veritas. Attende etiam *inordinationem* eorum qui præparant se ante festum Resurrectionis, & non ante festum Nativitatis. Quid enim minus debetur Nativitati quàm Resurrectioni, cum ejusdem personæ sit utraque solennitas? *Item* attende stultitiam eorum qui sua præparant ante solennitatem istam & se imparatos relinquunt, cùm pannos & mappas abluant, & ipsi in suis immunditiis remaneant. August. Cum iniquis omnia sunt pulchra, ipsi sunt turpes. Tales attendunt adventum Christi, qui nunc expectatur,

Misericordia.

Veritas.

Huic præparationi contrariantur vanitas & crudelitas.

Psal. 24.

Duę inordinationes circa festũ Nativitatis.

spiritualem non esse, & spiritualem non requirere præparationem, sed carnalem. Tales viliores se habent rebus suis.

III. Præparatio ad tertium Adventum ad judiciũ.

Quantum ad Tertium Adventum occurrit aliquis Christo, si frequenter habet memoriam mortis suæ, & districti judicii. Hic nota quod sicut ille qui vult regere navem, ponit se in ultima parte navis, sic qui bene vult dirigere vitam suam, debet se ponere in fine vitæ per *mortis memoriam.* Ecclesiastici 7. *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Ideo Platonis sententia est, omnium sapientum vitam meditationem esse mortis: Sapiens. Summa Philosophia est assidua meditatio mortis. Et nota quod mors valde bene ostendit sapientiam hujus mundi stultitiam esse. Sapientia enim hujus mundi in *tribus* consistit: in congregatione divitiarum, in acquisitione honorum, & in procuratione delitiarum. Contra quæ fiunt tria in morte hominis. Nudus enim ingreditur terram, sicut nudus est egressus de utero matris, solum sudarium secum defert, sub terra ponitur, & à vermibus comeditur. Primum ostendit fatuitatem fuisse in laborando pro congregatione divitiarum. Secundum ostendit fatuitatem fuisse in laborando quod super alios esse voluit, quando ipse sub terra ponitur, & homines & jumenta vadunt super eum. Tertium verò ostendit fatuitatem in laborando, quando carni suæ voluit delitias dare, cum caro sua cibus vermium efficitur. *Memoria* etiam districti *judicii* valde necessaria est. Hieron. Sive comedo, sive bibo, sive aliquid aliud facio, semper insonare videtur auribus meis illa terribilis tuba: Surgite mortui, venite ad judicium. Job. 31. *Quid faciam cum surrexerit ad judicandum Deus? & cum quæsierit quid respondebo illi?* De Antichristo verò dicitur in Psal. 9. *Inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.* Et subditur causa: *Auferentur judicia tua à facie ejus.*

Ostendit stultitiam Mundi triplicem.

Memoria Judicii.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Peccatorem dormienti in quatuor esse similem. Cito à peccato surgendum esse ob quatuor incommoda.

SERMO II.

Hora est jam nos de somno surgere. *Rom.* 13.

De tribus agendum.

SEcundum quod exponitur de somno culpæ & circa hoc verbum tria sunt attendenda. Primò cur peccator dormienti comparetur. Secundò cur sine dilatione à peccato surgendum sit. Tertiò tangendum est aliquid de diversis speciebus peccatorum à quibus surgendum est.

I. Peccator comparatur dormienti.

Quod uterque similis est mortuo.

Circa primum notandum est quod peccator comparatur dormienti quadruplici ratione. Primo quia somnus est quædam imago mortis, & homo dormiens est quasi imago hominis mortui, si non deberet excitari, idem esset ac si esset mortuus. Bernard. Quantum ad debitum continui profectus nihil adeo deperit de vita nostra, quam quod somno deputatur. Sic peccatum quædam mors est, & peccator quasi mortuus est: imo nisi esset propter spem suscitationis spiritualis, melius esset ei quod esset mortuus. Imo bonum esset quod nunquam natus fuisset. Bernard. Vita sine fructu est gravior mors. Cum denique duo parantur arbori infructuosæ, securis & ignis, deterioris conditionis est peccator quam canis, quantum ad hoc quod post mortem temporalem debitor est æternæ mortis, cum canis mortem tantummodo temporalem debeat. Secundo propter hoc quod dormiens credit se contrectare poma aurea & lapides pretiosos propter sola phantasmata quæ habet apud se. Credit etiam se veris deliciis uti propter phantasmata deliciarum. Sic peccatores in hoc mundo credunt se habere veras divitias & delicias, cum solam umbram horum habeant, veræ enim divitiæ & delitiæ à futuris distant quantum phantasmata pomorum aureorum à pomis in veritate aureis. Job. 20. *Transiet sicut visio nocturna.* & 27. *dives cum dormierit nihil secum auferet.* Tertio in hoc quod dormientibus videntur illa esse pericula, quæ in veritate non sunt pericula, & ea timent; illa autem pericula, quæ vera sunt, nec vident nec timent, si aliquis latro sit juxta dormientem qui velit eum spoliare vel jugulare, ipse nec videt nec timet. Sic peccatores umbras timent, sed pericula vera non timent. Mortem corporis transitoriam timent, mortem verò culpæ & gehennæ non timent. August. Vera mors est quam homines non timent, separatio animæ à Deo, qui est beata vita animarum. Item paupertatem hujus mundi timent, non paupertatem inferni. Ubi locus non erit mutuandi, nec locus mendicandi, aut labore aliquid acquirendi, non timent. Ubi una gutta aquæ haberi non poterit, ibi præ defectu bonorum mors desiderabitur. Psal. 13. *Ibi trepidaverunt timore ubi non erat timor.* Quartò propter hoc quod dormiens dum dormit errorem suum non intelligit. Sic peccatores dum in peccato sunt deceptionem suam non intelligunt, nec potest eis persuaderi magnitudo erroris sui. Scilicet quando ignis infernalis eos excitaverit, tunc intelligent se esse deceptos. Unde Sapient. 5. dicunt qui sunt in inferno: *Transierunt omnia sicut umbra.* Seneca. Somnia narrare vigilantis est. Psalm. 85. *Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.*

Quia uterque laborat phantasmatis.

Quia ambo vera, sed falsa pericula timent.

Quia neuter deceptionem suã intelligit.

II. A peccato cito surgẽdum est.

Quia sicut ignis consumit omnia bona.

Circa secundum notandum est quod sine dilatione surgendum à peccato quatruplici ratione. Primò ne ab igne peccati consumamur. Ignis enim consumit omnia bona exteriora, sic ignis peccati devastat omnia bona interiora. Job. 31. *Ignis usque ad perditionem devorans.* Unde sicut ignis sine mora à sinu excutitur, sic peccatum sine mora abjiciendum est, quod peccatum ignis est consumens omnia bona & quasi inutilia reddens, quantum ad meritum vitæ æternæ. Unde Gregor. Sicuti ignis sine mora abjiciendum est. Bernard. Abscondi ignem in sinu meo, & exusto jam latere nudatis visceribus, jam sanie defluente adhuc consulendum est an excutiam illum? Secundò surgendum est à peccato sine mora propter immunditiam peccati. Peccator immundior est quam sit aliquod lutum. Unde sicut homo sine mora asinum suum vel proximi de luto extrahit, sic & seipsum sine mora debet extrahere; nisi fortè asinum chariorem habeat quam seipsum. Exod. 23. *Si videris asinum odientis te sub onere jacere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo.* Et Matth. 12. *Quis ex vobis est qui habeat unam ovem, & si ceciderit sabbatho in foveam, nonne tenebit & sublevabit eam? & quanto melior est homo ove?* Tertiò propter cruciatum & dolorem quem homo in corde sustinet, dum est in peccato. Jacet enim super lectum doloris, super spinas vitiorum, unde pungitur & cruciatur. Mat. 7. *Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?* Vermis enim conscientiæ mordet eos, quando intrat conscientiam, & iniquitates eorum sicut onus grave gravantur super eos, ut non quiescant in conscientiis suis. Et sicut mulier exhorresceret si videret se peperisse bufonem vel serpentem, sic anima naturaliter horrescit quando videt se vel homicidium, vel incendium, vel aliud flagitium perpetrasse. Hoc experiuntur in semetipsis homicidæ & alii criminosi, qui in magna miseria sunt donec pœnitentiam susceperint, & tunc quasi sensibiliter percipiunt se à magno onere exoneratos esse

Quia est immundũ.

Psal. 37.

esse. Ideo Veritas dicit. Mat. 11. *Venite ad me qui laboratis*, &c. Vere miserabilis est negligentia eorum qui potius volunt esse in lecto doloris, & in grabato Diaboli affligi, quam cum Deo in lecto florido quiescere. *De lecto diaboli* nota quod durior est lectus peccatoris ad caput quam in alia parte, cum lecti pauperum aliquid molle ad caput soleant habere. Ratio enim cruciatur ibi, cum sensualitas aliquantulum delectetur. Et ut breviter jam dicam, habet peccator infernum suum quasi tenebras cœcitatis, vermem remorsionis, ignem infernalem, scilicet ignem cupiditatis. Quarto sine mora surgendum est à peccato propter periculum quod peccatori imminet. Est enim peccator similis illi qui cecidit in mare, qui nescit horam quando debeat descendere in profundum quasi lapis. Ideoque insanus est si tabulam pœnitentiæ sibi oblatam differt suscipere, nescit enim horam mortis suæ. Si autem in peccato decedat, in puncto ad inferna descendet.

Quia periculum imminet peccatori.

III. De diversis verò speciebus peccatorum à quibus surgendum est, require in tractatu de vitiis secundum diversitatem illorum quibus prædicabis.

Tractatum alibi.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Præparari nos ad diem Natalis Domini, peccata abjiciendo, & opera bona præstando.

SERMO III. Dies appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum. Induamur arma lucis, *&c. Rom.* 13.

I. Dies ille specialiter potest intelligi dies Nativitatis Domini. Hunc diem fecit verus Sol nascens in mundo isto, sicut diem communem facit sol visibilis, dum oritur super terram. Et habet fides Ecclesiæ quod Christus spiritualiter venturus sit in hac solennitate ad eos qui fuerint præparati. Ergo monet Ecclesia fideles ad præparandum se. Præparatio autem in *duobus* consistit: scilicet in hoc quod peccata abjiciantur, & bona opera abundantius fiant, unde dicit: *Abjiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis.* Et nota quod magis debemus conari ad servandam humanam naturam mundam à peccato post Incarnationem, quam ante Incarnationem. Ante Incarnationem Filii Dei erat una causa quare munda servanda erat humana natura, scilicet dignitas ipsius, quia imago Dei est, inquantum Deus. Unde si imago Christi, inquantum homo, vel imago beatæ Virginis ita mundè servatur, valde mundè servanda est à peccato imago Dei. Ista causa innuitur. Ecclesiastici 10. *Fili in mansuetudine serva animam tuam, & da ei honorem secundum meritum suum*: id est, secundum dignitatem suam. Modò verò sunt aliæ duæ causæ: Una est, quia est conjuncta in una persona deitati, & quasi inseparabiliter. Unde si cruci tantum defertur quia corpori Christi ad tempus conjuncta fuit, multum deferendum est humanæ naturæ. Alia causa est, quia munditia humanæ naturæ sanguine Christi comparata est. Apoc. 1. *Qui dilexit nos, & lavit nos de peccatis in sanguine suo* Multum servanda est munditia illa, quam Christus ita carè emit

Dies Natalis Christi hic intelligendus est.

Præparatio duplex ad hanc diem.

Humana natura cur sit servanda múda post, quàm ante Incarnationem Filii Dei.

II. Nota, quod *opera tenebrarum* peccata dicuntur triplici ratione. Primo quia non perpetrantur nisi ab his qui sunt in tenebris & cœcitate mentis. Si sciret perfectè aliquis quid facit, quando peccat mortaliter, potius permitteret se corporaliter occidi. Ipse enim ligat se, & ligatum tradit diabolo. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.* Ipse colligat retortam, qua in inferno suspendatur. Hæc retorta peccatum est, sine qua nullus ibi suspenditur. Tunc ad locum suspendii vadunt, quando in peccato mortali morantur. Unde mirabilis est cœcitas eorum, qui retortam istam regno cœlorum præponunt. Nolunt peccata sua relinquere pro regno æterno, quod eis promittitur. Si peccata sua deserunt, retortam istam quasi à collo peccatoris sacerdos removet, cùm à peccato absolvit. Ideo libenter ad confessionem veniendum esset, & sine dilatione. Tunc peccator potest dicere Domino: *Dirupisti, Domine, vincula mea*, &c. Secundo dicuntur peccata *opera tenebrarum*, quia tenebras quærunt. Joan. 3. *Qui male agit, odit lucem.* Triplici verò ratione solet aliqua creatura quærere tenebras. Primò propter debilitatem visus, sicut noctua, quia visum habet debilem, lumen diei sustinere non potest, sed lumen noctis bene sustinet. Sic peccator, quia visum cordis debilem habet, lumen divinæ sapientiæ, quod magnum est, & quod ostendit ei quomodo possit magna lucrari, scilicet regnum Dei æternum, suscipere non potest. Sed lumen sapientiæ mundanæ quod parvum est, quod docet eum quomodo pecunias & obulos lucretur, bene sustinet. Secundo tenebras quærit aliqua creatura, quia aliquid erubescibile habet. Hac de causa peccator tenebras quærit, nihil enim erubescibilius peccato. Etiã nuditas corporis non est ita erubescibilis, sicut patet ex hoc, quia nuditas corporis propter peccatum erubescibilis est, nam parentes nostri ante peccatum nudi erant, & non erubescebant. Cum igitur illud propter quod unumquodque est tale, magis sit tale, peccatum magis est erubescibile quam nuditas corporis. Tamen hodie homines ad tantam corruptionem devenerunt ut non erubescant peccare, sed potius bene agere. Tertio tenebras quærit aliqua creatura, quia est exosa. Ideo bubo avis noctis tenebras quærit, aves enim lucis eam odiunt. Similiter lupi & serpentes, & latrones hac de causa se abscondunt. Sed super omnia peccatum exosum est. Summè enim displicet Deo, & summè nocet homini, sicut in tractatu de vitiis ostensum est à principio. Nihil enim est in universitate creaturarum quod non placeret Deo, & esset utile homini, si peccatum non esset: hoc solum est quod animam deturpat; hoc solum est in mundo isto de operibus Diaboli. Omnia enim animalia sunt creaturæ Dei, peccatum totius miseriæ pœnalis, quæ in mundo est, causa fuit. Peccatum non solum nocuit homini, sed etiam aliis creaturis. Terra enim quæ fructus bonos per se ferebat, per peccatum ita deteriorata est, quod modo exculta spinas & tribulos germinat. Sol etiam & Luna multum amiserunt de claritate sua propter peccatum. Ideo contra peccatores pugnabunt creaturæ, in futuro. Sap. 5. *Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.* Solebat primitus peccatum adeo exosum esse, quod si quis peccabat manifestè, omnes clamabant super eum quasi viso lupo, sed modo non clamatur contra lupos, sed contra agnos & oves, quia homines lupi facti sunt & ideo lupos non odiunt. Jam bubones securius possunt ire de die, quam aves lucis: boni enim deridentur, mali non. Tertiò dicuntur peccata *opera tenebrarum*, quia ducunt ad tenebras æternas, & merito; peccator enim tenebras luci prælegit, & ideo ad tenebras ibit. Joan. 3. *Hoc est judicium, quia lux venit in mundum*, &c. Ecclesiastici 15. *Ante hominem bonum & malum, vita & mors, quod placuerit ei dabitur illi.* Si non possent peccata abjici aliter, abjicienda essent cum abjectione manus, vel alterius membri. Matth. 18. *Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum & projice abs te*, &c. usque in ignem æternum. Duplici ratione peccata abjicienda sunt. Primò quia inutilis est eorum absconsio. Prov. 28. *Qui ab-*

Peccata dicuntur opera tenebr. Quia peccator est in tenebris & cœcitate mentis. Peccatum est reus,

quo peccator suspenditur, sed in confessione absolvitur.

Confitendum libenter & sine mora.

Psal. 115.

Quia tenebras quærit peccator.

Ob visus debilitatẽ.

Ob erubescentiam.

Genes. 2.

Quia exosũ est peccatum, & displicet Deo, nocet homini.

Genes. 3.

Olim mali erant exosi nunc boni

Quia ducũt ad tenebras æternas. Cur jure eò deveniat peccator.

scondit scelera sua non dirigetur. Luc. 12. *Nihil est opertum quod non reveletur*, ut Veritas ait. Secundò quia si non abjiciuntur fiunt inseparabilia, ita enim adhærebunt homini post mortem, sicut adhærent Diabolo. Nihil autem ad judicium adduci poteris quod magis judicem offendat, vel adducto magis adversetur. Sap. 4. *Traducent eos ex adverso iniquitates eorum*, ergo erunt à dextris peccata accusantia, &c.

Quia post mortem fiunt insepa-rabilia.

III. Opera bona debemus facere.

Sequitur, *& induamur arma lucis*. Nota quod multum debemus conari ad bona opera. Ecclesiastæ 9. *Quodcunque potest manus tua facere*, &c. & hoc quadruplici ratione. Primò quod bona opera operiunt multitudinem peccatorum. Sine bono opere homo nudus est. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Secundo quia bona opera defendunt hominem tam in præsenti, quam in futuro, sicut dicitur de eleemosyna, quæ excellit inter bona opera. Ecclesiastici 29. *Super scutum potentis, & super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit.* Et Tob. 4. *Eleemosyna & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.* Tertiò ornat hominem. Psal. 44. *Astitit regina*, &c. Vestitus deauratus est opera ex charitate facta, vestitus vero luto circumdatus est opera terrena intentione facta. Varietate circumdatus est ornatus iste, quando homo abundat in diversis generibus bonorum operum. Ille ornatus quærendus est, non ornatus corporalis, qui tunc deserit hominem quando magis necessarius est, quando scilicet homo vadit ad magnam curiam. Quartò verò propter hoc quia bona opera nobis exhibent fidelem societatem, ipsa enim non deserunt nos quando alii amici nos deserunt. Unde Apoc. 14. *Opera enim illorum sequuntur illos.* Hic est thesaurus ille quem homo secum defert. Ecclesiastici 29. *Pone thesaurum tuum in præceptis altissimi, & proderit tibi magis quam aurum.* Sapientes hujus mundi similes sunt columbæ, quæ nidificat ubi solet pullos suos amittere, sic ipsi thesaurizant in mundo isto, ubi antecessores sui thesaurum amiserunt. Oseæ 7. *Ephraim factus est quasi columba seducta non habens cor*, id est sensum. Matth. 6. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, &c.*

Quia operiunt peccata

Quia defendunt nos.

Quia ornant nos.

Quia non deserunt ut cætera in Mundo.

Hic ergo quatuor notantur in verbo proposito. Primum scilicet quod bona opera operiant multa peccatorum, cum dicitur: *Induamur.* Secundum quod defendant, cum dicitur: *Arma.* Tertium ornant, cum dicitur: *Lucis.* Quartum quod fidelem societatem exhibeant, cum dicitur: *sicut in die honestè ambulemus.*

Dies Domini duplex.

Hoc intelligitur de illo die magno, quando omnia occulta apparebunt, qui scilicet dies clarus erit. Quem diem semiplenum fecit sol justitiæ in mundo isto, quando doctrina & exemplis suis mundum illuminavit latens sub nube mortalitatis nostræ. Sed in futuro plenum diem faciet, & tunc bona opera nobis valebunt ad hoc quod honeste ambulemus. Nota quod honestas est honoris status, in quo statu ille solus est, qui est in statu vel gratiæ, vel gloriæ. Non est in statu honoris, qui quandoque fuit filius Dei, sed modo est servus Diaboli, vel peccati.

Honestas quid & honestus quis

DOMINICA SECUNDA ADVENTUS

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

De quatuor libris ex quibus variæ virtutes addiscendæ.

SERMO IV.

Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. *Rom.* 15.

Libri quatuor.

NOta quatuor Libros scriptos esse ad eruditionem nostram, scilicet *Librum gloriæ, Librum gratiæ, Librum creaturarum, Librum scripturarum.*

I. Liber Gloriæ qualis.

In primo Libro legunt Angeli & Sancti qui cum Deo sunt. Sola apertio Libri hominé beatum facit. Unica visio ipsum hominem reddit scientem. Liber iste doctor est sui ipsius Augustinus. Habemus unum doctorem in cœlis, quem semel vidisse, totum didicisse est. De hoc libro legitur. Lucæ 10. *In hoc nolite gaudere quia Spiritus vobis subjiciuntur, gaudete quod nomina vestra scripta sunt in cœlis.*

II. Liber gratiæ qualis.

Liber Gratiæ est liber Crucifixi. De hoc libro legitur. Isaiæ 8. *Sume tibi librum grandem & scribe in costilo hominis.* Liber grandis erat Filius Dei ante Incarnationem scriptus stilo Angeli, Angelis scilicet legibilis. Sed stilo hominis scriptus est, cum incarnatus est, factus est enim hominibus legibilis. Tunc etiam liber grandis factus verbum abbreviatum juxta illud Rom. 9. Isai. 10. *Verbum breviatum faciet Dominus super terram*, de hoc libro legitur 1. Corinth. 2. *Non enim judicavi me scire aliquid inter vos nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum.* & Job. 31. *Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens, & librum scribat ipse qui judicat, ut in humero meo portem illum.* Et beatus est qui in hoc libro studet. Bernardus. Beatus est, Domine Iesu, qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans pro viribus suis se præbet imitatorem tui. In hoc libro quatuor specialiter legere debemus. *Humilitatem, mansuetudinem, charitatem & veritatem.* De duobus habetur Matth. 11. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* De tertio Joannis 13. *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem.* Ibid. *Mandatum novum do vobis ut diligatis invicem.* De quarto Joan. 18. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum ut testimonium perhibeam veritati.* Et iterùm Joan. 8. *Si manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Circa primum vero attendendi sunt *tres gradus* Humilitatis quos Christus docuit: Scilicet subdere se majori, pari & minori. Hoc nos Christus docuit in Baptismo quando humilians se Joanni dixit Matth. 3. Sine modo sic decet nos implere omnem justitiam, id est omnem humilitatem. Et attende quod dixit Dominus, *non*, non *me*; insinuans se non loqui de se, sed de iis qui sunt in loco superiori, quibus necesse est in omnibus, exemplum humilitatis dare. Ecclesiastici 3. *Quanto magnus es humilia te in omnibus & coram Deo invenies gratiam.* Cum dixit in omnibus, nihil excepit. Et in vestibus & in equitaturis & in aliis exemplum humilitatis debet dare qui præest. Perfectionem etiam Humilitatis ostendit Christus in pedum ablutione. Unde Petrus quasi abhorrens dixit ei, Joann. 13. *Domine, tu mihi lavas pedes!* quasi nimiam humilitatem reputans, quia Dominus se inferioribus subderet. Similiter circa Mansuetudinem attendendi sunt tres *gradus*. Primus est circa humilitatem verborum. Secundus circa rapinas rerum. Tertius circa injurias corporum. Ad convicia Christus fuit mansuetus tunc, cum ei diceretur. Joann. 8. *Nonne benedicimus nos quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Ex Mansuetudine respondit: ibid. *Ego dæmonium non habeo.* 1. Petri 2. *Qui cum malediceretur, non maledicebat* &c. De rapina rerum habes Joan. 19. *Acceperunt vestimenta ejus & fecerunt quatuor partes*, &c. De injuria corporali habes, Isai. 53. *Sicut ovis ad occisionem ducetur & quasi agnus coram tondente se obmutescet* Jerem. 11. *Ego quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam.* Ipse autem non solum malum pro malo non reddebat, sed etiam persequentibus beneficus erat, unde Lucæ 2. Servo

Quatuor virtutes hoc libro continentur, nobis legendæ.

Humilitas triplex. Christus eam exemplo suo docuit.

Mansuetudo triplex etiam à Christo docta.

Principis Sacerdotum auriculam restituit. & Lucæ 23. pro crucifixoribus oravit, dicens. *Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.* Similiter Charitas *tres* habet *gradus*, ut scilicet diligamus debito modo quod supra nos est, quod juxta nos est, quod infra nos est. Deus qui supra nos est super omnia diligendus est. Proximum vero, qui juxta nos est, debemus diligere sicut nos; scilicet minus quam Deum, & plus quam temporalia. Temporalia quæ infra nos sunt contemnenda sunt, unde terra pedibus conculcatur. De hoc ordine dicitur Cant. 2. *Ordinavit in me charitatem.* Veritas similiter *triplex* debet esse in nobis: *Veritas cordis, oris & operis.* Sunt qui veritatem habent in corde, sed non audent eam proferre ore, propter erubescentiam, vel propter timorem, eo quod obsequium amicos, veritas odium parit juxta verbum Sapientis. Sic accidit in aliquibus judicibus Proverb. 28. *Qui cognoscit in judicio faciem, non bene facit.* Ille & pro buccella panis deserit veritatem. Ideo *veritas corruit in platea*, juxta verbum Isai. 59. Non habet testes qui eam tueantur. Non sufficit autem in corde veritas, nisi etiam sit in ore, unde Roman. 10. *Corde creditur ad justitiam*, &c. Item sunt alii qui habent veritatem in ore & non in corde, ut Hypocritæ, qui bene docent, sed interius malitiam habent, qui maledicti sunt. Ecclesiastici 2. *Væ duplici corde & labiis scelestis.* Labia scelesta sunt labia excommunicata, quæ à corde separantur, quando aliud sonat in ore, quam sit in corde. Contra quos dicitur in Matth. 5. *Sit sermo vester est, est; non, non*, ut scilicet sicut est in corde, sic proferatur in ore. Sunt etiam qui veritatem non habent in opere, ut Clerici & Religiosi, qui habitu vel ornatu suo mentiuntur, non habent enim in opere, quod in habitu eorum, vel ornatu figuratur.

Charitas triplex.

Veritas triplex.

Liber vero Creaturarum est Mundus iste, de quo legitur Isai. 29. *Erit vobis visio omnium sicut verba libri signati.* Signatus fuit liber ille diu, ut etiam ipsi Philosophi pueriliter se habuerint circa librum istum, pulchritudinem litterarum libri admirantes & non attendentes quid eis liber ille loqueretur. Sicut pueri admirari solent in libris litteras aureas. Quod Mundus liber sit patet etiam ex hoc, quod legitur Ecclesiastici 1. quod *Deus effudit sapientiam suam super omnia opera sua.* Non est aliqua creatura dei in qua dei sapientia inveniri non possit, etiam in formica, Proverb. 6. *Vade piger ad formicam*, &c. Et Aristoteles, interrogatus à quo tot & tanta didicisset, respondit à rebus, quæ mentiri non noverunt. Valet autem liber ille ad duo, ad cognitionem Dei, & ad cognitionem nostri, juxta illud August. Noverim te, noverim me. Notandum quod liber ille loquitur nobis unitatem essentiæ divinæ sua unitate: hoc enim quod mundus unus est, unicum principium esse ostendit: unde Ambrosius. Accedat quæcunque vis creatura, & faciat tale cœlum & talē terram, & dicam quod deus est. Si duo domini essent in mundo isto, jam mundus destructus esset, *quia omne regnum contra se divisum non stabit.* Matth. 12. Loquitur etiam nobis liber ille trinitatem personarum. Materia enim creaturarum loquitur nobis patrem, forma filium, qui est imago patris, conjunctio verò formæ cum materia, & naturalis amor qui ibi est, spiritum sanctum, qui est amor & nexus amborum. Itē liber ille loquitur nobis ea quæ sunt appropriata tribus personis. Magnitudine loquitur nobis potentiā, quæ patri appropriatur; pulchritudine sapientiā, quæ filio; utilitate creaturarū bonitatē, quæ spiritui sancto. Itē magnitudine loquitur nobis mūdus Dei immēsitatē, causa enim excedit effectū; delectabilitate pulchritudinis, vel suavitatis, vel quacūque alia delectabilitate loquitur nobis dulcedinem, quæ in

III. Liber Creaturarum qualis. Philosophi non intellexerunt eum.

Mūdus docet nos essentiam divinam.

Docet proprietates divinas.

Deo est; perpetuitate verò loquitur Dei æternitatem, effectus enim inferior est quam causa sit. Propter hæc & similia dicuntur creaturæ, Dei vestigia. Job 11. dicitur, *Forsitan vestigia Dei comprehendes?* & Augustinus dicit: Nutus tui Domine sunt omne creaturarum decus: & ad Roman. 1. *Invisibilia ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur*, Et Sap. 11. *A magnitudine speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri.* *Præter hoc* creaturæ admonent hominem ad laudem Dei. Omnes enim creaturæ Deum laudant, & sic exemplo suo ad ipsum *laudandum* nos invitant. Unde Gregorius. Mirum est quando homo semper Deū non laudat, quia omnis creatura ad eum laudandum semper invitat. Plus laudat Deum *rosa* una quam aliquis verbis explicare possit. Nullus enim est qui perfectè rosam cognoscat, & nullus est vivens in mundo isto qui perfecte sciret explicare Sapientiam Creatoris, quam rosa ab eo creata indicat. Admonent etiam creaturæ hominem ut in eum speret dum liberalitate sua Dei liberalitatem homini ostendunt, juxta illud Augustini. Indicium maximum divinæ bonitatis est, quod quælibet creatura seipsam cogitur dare. Monent etiam creaturæ hominem de Dei *dilectione & timore.* Bona hujus mundi monent hominem ad Dei dilectionem, unde Augustinus. Domine cœlum & terra & omnia quæ in eis sunt undique mihi dicunt, ut amem te, nec cessant hoc dicere omnibus, ut sint inexcusabiles. Nullus modus efficacior est ad quærendum amorem alicujus, quam dona. Beneficia enim & feræ sentiunt, juxta verbum Sapientis. Unde cum bona hujus mundi dona Dei sunt, constat quod de ejus amore nos monent. Mala verò pœnalia mundi monent de timore Dei juxta Psalmum 59. *Dedisti metuentibus te significationem ut fugiant à facie arcus. Speciales* etiam *creaturæ* specialem homini eruditionem faciunt, de quibus pauca tangere sufficiat, Arbores in multis instruunt hominem. *Arbor* primò in terra radicem figit, in quo nobis quasi prædicat humilitatem, tanquam radicem omnium bonorum: Flores & folia & fructus in altum mittit, in quo monet nos ad rectitudinem intentionis; humorem sub duritie corticis & fructus sub duritia testæ, abscondit & custodit, in quo monet nos ut gratiam Dei sub asperitate pœnitentiæ custodiamus, & fructus bonorum operum non abscondamus, flores cito cadere permittit, fructus vero secum diu retinet; in quo monemur, ut hoc quod bonum est, ei quod pulchrum est, præferatur. Item arbor non degenerat. Matth. 7. *Nunquid colligunt de spinis uvas?* &c. Sic nos propriis moribus degenerare non debemus, nec brutales mores assumere. Item arbor accepta opportunitate operandi non otiatur, sed incipit operari; in quo monet nos, ut dum acceptabile tempus est, quæ salutis nostræ sunt operemur. Item arbor paulatim operando propter operationis continuationem multum proficit tam in augmento sui, quam in fructuum multitudine; in quo nobis ostenditur quantum bonum sit perseverantia. Bruta etiam *animalia* exemplo suo monent nos ad multa. *Primo* ad fugam rei nocivæ, quia secundum Hieronymum. Bruta etiam animalia in easdem pedicas retiaque non incidunt. Vix potest aliquis ita cautè lapidem accipere ad mittendum in aves, quin aves videant & fugiant. *Item* monent nos ad amorem rerum quæ sunt ejusdem speciei nobiscum. Ecclesiastici 13. *Omne animal diligit simile sui. Item* monent nos ad providentiam nostri eorumque qui secundum carnem nobis conjuncti sunt, ut sunt filij. Ut breviter dicam jam in *cauda animalium* multiplex sit nobis instructio. Job. 12. *Nimirum interroga jumenta & docebunt te, volatilia cæli & indicabunt*

Creaturæ monent nos Deum laudare.

Rosa.

Sperare in Deum.

Diligere & timere Deum.

Speciales creaturæ docent hominem.

Arbor docet nos multas virtutes.

Animalia docent nos.

Cauda eorum docet nos.

tibi narrabunt pisces maris. Item animalia quædam cauda se defendunt à muscis, quædam cauda se regunt, ut aves volando, pisces natando, sic cauda, id est consideratione finis tui seu mortis, debes te defendere à vitiis, & regere in mundo isto. *Corpora* vero *cælestia* similiter, ut Sol & Luna & *Spiritus Angelici* specialiter exemplo suo monent nos ad obedientiam, juxta illud Psalmi 148. *Præceptum posuit & non præteribit.* Sol & Luna præceptum sibi datum à Domino nunquam prætereunt. Angeli etiam in custodia hominis Deo obediunt. *Omnes enim administratorii spiritus sunt, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis,* sicut habetur ad Hebr. 1. Item monent nos ad servandum ordinem debitum. Job. 38. *Nunquid nosti ordinem cæli?* Item monent ad concordiam, juxta illud Job 25. *qui facit concordiam in sublimibus.*

Angeli & corpora cœlestia nos instruunt.

II. Liber scripturarum, quid doceat.

De Libro verò Scripturarum legitur Ezech. 2. quod *in eo erant scripta lamentationes & carmen & væ* Lamentationes primi hominis, carmen verò & væ Diaboli & membrorum Liber ille ostendit nobis quid credendum, quid cavendum, quid agendum, quid timendum, quid appetendum. Qui non plus potest de isto libro scire, saltem sciat illa duo mãdata de dilectione Dei & proximi, *in quibus tota lex pendet & Prophetæ*, ut legitur Matthæi 22.

DE EADEM DOMINICA. *SERMO SECUNDUS.*

SUMMARIUM.

Qualiter, spectatâ formâ exterioris corporis humani ac membris ejus, homo se debeat habere interius.

SERMO V.

Quæcunque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt, &c. *Rom.* 15.

Deus innumerabiles fecit libros, scilicet creaturas, quare.

Filius *sapiens lætificat patrem*, ut legitur Proverb. 10. Et etiam glorificat, ibid. juxta aliam literam, *Gloria Patris filius sapiens.* Ideo cœlestis pater (qui vere solus pater est secundum illud Mat. 23. *Patrem nolite vocare vobis super terram, unus est enim pater vester qui in cælis est*) ad instructionem filiorum suorum fecit quasi innumerabiles libros, scilicet universitatem creaturarum. Librum voco omne illud, in quo sapientiam addiscere possumus. Universæ ergo creaturæ libri sunt, cum omnes aliquid sapientiæ nos doceant. Unde legitur Ecclesiastici 1. Quod *Deus effudit sapientiam super omnia opera sua* Et Salomon sapientiam quæsivit tam in herbis, quam in arboribus & in animalibus. Disputavit enim ab hysopo usque ad cedrum, & de omnibus generibus animalium per singula proponens parabolam de libris istis, unde proposuimus nobis exponere figuram, scilicet corporis humani, quæ multum instruit hominem qualiter homo interius se habeat. In omni specie animalium figura corporis & membrorum indicat naturam interiorem. Sic ungues acuti, magni & fortes, adunati, & dentes magni, & fissura oris magna indicant rabiem & ferocitatem, sicut apparet in leonibus, contraria vero signa sunt mansuetudinis, sicut apparet in hominibus.

Creaturæ cur & quomodo sint libri nostri. Salomon his libris est usus.

Ex figura & membris humanis, interior homo instruetur hoc sermone.

Figura exterior animalium interiorem naturam indicat.

I. Tria docet. 1. Contemnere terrena.

Notandum ergo quod pedes hominis in *tribus* nos instruunt. *Primo* in hoc quod terram conculcant, in hoc ostendentes terrena contemnenda esse. Seneca. Non est dignus Deo, qui opes non contempserit. Unde ad hoc significandum primitivi de Ecclesia primitiva cœlitus edocti precia domorum & agrorum suorum ponebant ad pedes Apostolorum. Actuum 4. Unde in fine ejusdem capitis (ubi dicitur quod Joseph attulit precium agri sui ante pedes Apostolorum) dicit Glossa: docet calcandum esse aurũ quod subdit pedibus Apostolorũ. Secundo in hoc quod potius serpentes esse videntur quam homines, qui toto pectore & ventre in solicitudine & amore circa terrena repunt. Homo solis plantis pedum tangit terram, solum quantum necessarium est ad sustentationem. In quo ostenditur nobis quod amorem non debemus contingere terrena nisi quantum ad necessitatem, ut scilicet tantum sufficiat nobis de illis, quantum necessarium est nobis ad sustentationem. 1. ad Timoth. 6. *Habentes alimenta & quibus tegamur his contenti sumus.* Proverb. 30. *Mendicitatem & divitias ne dederis mihi, tribue tantum victui meo necessaria.* Tertio Pedes quia terræ propinquiores sunt, amplius inquinantur & facilius læduntur, unde fortius oportet eos muniri, scilicet calceamentis. Sic qui terrenis amplius intendunt, amplius peccando inquinantur juxta illud Ecclesiastici. 11. *Si dives fueris, non eris immunis à delicto.* Et cum multa adversa eis accidant, frequenter per impatientiam læduntur. Ubi exemplo Christi & aliorum sanctorum sint muniti. Gregorius. Facta præcedentium consideremus & non erunt gravia, quæ toleramus.

2. Non sollicitos esse circa terrena, sed necessaria tantum curare.

3. Terrenis deditos facilius peccare.

II. Membra pudenda docent libidinem fugere.

De Membris pudẽdis, de quibus etiam aperte non licet loqui, licet dicere possumus quoniam ipsorum absconsio satis innuit vilem esse delectationem pertinentem ad membra illa. Unde valde infelix est, qui pro tali delectatione gloriam regni cœlestis amittit, & valde poterit confundi in die judicij, quando totus Mundus sciet quod pro re tam vili gloriam tantam amisit. Bernardus. væ, væ, væ. vapor est ad modicum parens, quod æternæ felicitatis excludit aditum, quod universitatis scientia fraudat, quod summæ privat dignitatis honore. Vilitas hujus peccati tanta est, quod Magistri dicunt, quod sunt aliqui dæmones qui sunt memores suæ antiquæ nobilitatis, qui indignantur de Luxuria tentare. Cujus signum est quod Lucifer tentans dominum in deserto, non tentavit eum luxuria.

Dæmones aliquos pudet tentare homines hoc vitio, cur.

III. Manus. 1. Docent discretionem.

Manus verò nos in *tribus* instruunt. *Primo* in hoc quod manus habent magnam fissuram digitorum, per hoc ostendentes quod magna discretio debeat opera nostra prævenire. In fissura enim discretio intelligitur. Unde Levit. 11. legitur, *omne quod habet divisam ungulam & ruminat in pecoribus comedetis.* Qui sine discretione concupiscentiã suam sequi volunt, animalia videntur non homines, juxta illud Senecæ. Quosdam ventri obedientes loco animalium numeremus, non hominum. *Item* manus frequenti ablutione indigent ad sui munditiam. Non sufficit ad hoc quod aliquis manus mundas habeat, ut in nocte manus suas bene tectas servaverit, imo in singulis diebus oportet eas lavari: in quo ostenditur nobis quod per Confessionem opera nostra lavare debemus, si volumus ea esse munda. Isai. 23. *Bene cane, frequenta canticum*: quod de cantico Confessionis exponitur. *Tertio* manus quasi æquè se habent ad hoc, quod aperiantur, vel claudantur. Præterea medietas manuum fissa est. Alia medietas continuitatem habet, quasi apta ad retinendum: in quo nobis ostenditur quod mediocritas in dando & retinendo laudabilis sit, & quod tam prodigalitatis quam avaritiæ vitia sunt vitanda. Monstrosum esset si aliquis haberet manus fissas usque ad brachia, vel omnino continuas usque ad ungues digitorum, Sic vitiosum est & omnia velle dare, & nihil velle dare. De his autem quæ pro Deo dantur, modo non loquimur, illa enim magis in sacculo ponuntur, quam dentur.

2. Confessionem frequentem.

3. Mediocritatem in dando & retinendo.

Quod pro Deo datur sine modo dandum.

IV. Os. 1. Monet verba moderari.

Os etiam *tria* nobis ostendit. *In hoc* quod os unicum est, cum duo sint oculi & duæ aures monemur ad moderantiam in verbis. Sapiens. A natura duas aures & unum os accipimus, quasi diceret, plus audias, quam loquaris Proverb. 10.

Qui

2. Temperantiam in cibo & potu.

Qui moderatur labia sua prudentissimus est. *Secundo* in quod modicum est (nullum enim animal corporis magni secundum Aristotelem ita parvum os habet à natura sicut homo, secundum quantitatem corporis) monemur ad temperantiam in cibo & potu Sapiens. Si cibis & potibus parce uteremur & immaculatos nos custodiremus, frueremur consortio & affabilitate eorum, id est, Angelorum. *Tertio* os hominis non est pronum ad terram; in quo ostenditur, quod homo non solum de cibo terreno solicitudinem habere debet, sed etiam de cibo spirituali. Sapiens cætera animalia natura deiecit ad pastum, hominem verò erexit ad sidera. Deuteron. 8. & Matth. 4. *Non in solo pane vivit homo*, &c.

3. Cibum spirituale nobis etiam curandum.

V. Lingua. 1. Evacuat sordes. 2. Facile labitur. 3. Valde nociva est, ideo custodienda.

Lingua etiam instruit nos in *tribus*. *Primo* in hoc quod ipsa est lata & tenuis, ostenditur quod potens sit ad evacuationem sordis. Gregorius. Levis res sermo, sed graviter vulnerat, aptissimum evacuandis sordibus instrumentum. *Secundo* in hoc, quod est in humido, docemur quod de facili labitur. Facilius enim cadit homo quando viæ sunt humidæ, quam quando viæ sunt siccæ, ideo dicitur Ecclesiastici 14. *Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo.* *Tertio* inclusio linguæ ostendit quod valde mundè servanda sit. Propter nocivitatem solent includi leones & animalia alia fortia, sic etiam lingua inclusa est. Jacob. 3. *Omnis natura bestiarum & volucrum & serpentum & cæterorum animalium domantur & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest.*

VI. Aures. 1. Monet plus audiendum quam loquendum. 2. Non omnia audienda. 3. Cœlestia quoque non terrena tantum audienda.

Aures etiam nobis *tria* ostendunt. *In hoc*, quod naturaliter sunt apertæ, ostendunt nobis quod homo debeat paratior esse ad audiendum, tardior autem ad loquendum, juxta illud Jacobi 1. *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum.* *In hoc* autem, quod aures hominis majores sunt quam aures brutorum, ostenditur nobis quod non debemus aures nostras omnibus verbis accommodare, juxta illud Ecclesiastici 28. *Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia & seras.* *In hoc* verò, quod aures non sunt dependentes ad terram sicut aures leporinæ, ostenditur, quod non solum verba de terrenis audire debemus, sed etiam verba de cœlestibus. Monstrosum esset si aliquis homo haberet aures ad modum leporarij. Sed valde vitiosum est quod aliquis nunquam velit audire loqui, nisi de terrenis Joann. 3. *Qui de terra est de terra loquitur.* Matth. 26. *Vere tu ex illis es, nam & loquela manifestum facit*, &c.

VII. Oculi. 1. Monent ut diversorum quæramus consilia. 2. Vt adversa & prospera feramus bene. 3. Vt diligenter custodiantur oculi.

In oculis *tria* nobis ostenduntur. *In hoc* enim quod oculi sunt duo, cum tamen unus sufficere videretur ad videndum (non enim omnia essent hominis quæ ipse videret cum uno oculo) monemur quod diversorum sapientum quæramus consilia, melius enim vident duo oculi quam unus. Proverb. 24. *Et erit salus ubi multa consilia sunt.* *In hoc* verò quod alter oculorum est sinister, reliquus dexter, docemur quod oculum cordis debeamus habere non solum ad prosperitatem, quæ per dextram significatur, sed etiam ad adversitatem, quæ per sinistram intelligitur. Qui in adversitate est, sperare debet prosperitatem futuram, ne absorbeatur à pusillanimitate: quando verò est in prosperitate, timere debet adversitatem, ne in superbiam elevetur, unde Ecclesiastici 11. *In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum.* Non sic faciebat ille, qui dicebat. Lucæ 12. *Anima mea habes multa bona*, &c. *cujus erunt.* *In hoc* autem quod oculi à natura obvoluti sunt tunicis multis, instruimur magnam diligentiam adhibendam esse ad custodiam oculorum, de facili enim mors animæ intrat per has fenestras, ut patet in David, qui propter incautum respectum unius mulieris commisit adulterium & homicidium ut legitur in 2. Reg. 11.

VIII. Caput 1. Docet unum Deum, non plures esse.

Item *in hoc*, quod homo unicum caput habet, cum habeat duos pedes & duas manus, instruimur quod pia fides nobis prædicat, quod scilicet unus sit Deus & dominus omnium, quodque mentiantur Manichæi, qui dicunt duos esse Deos & dominos. Quod si esset, verisimile esset quod jam mundus destructus esset. Non durat diu castrum vel civitas duorum dominorum diversorum, quin destruatur. Matth. 12. *Omne regnum divisum contra se desolabitur. Et omnis civitas vel domus divisa contra se non stabit.* Unitas *etiam* capitis nobis ostendit quod in corpore uniuscujusque congregationis debeat esse unicus Prælatus, aliter pax non erit ibi, si essent duo capita in corpore uno, quando unum illorum præciperet aliquid, aliud præciperet oppositum, etiam in domibus sæcularium unicum debet esse caput; scilicet vir, uxor enim debet esse subjecta viro. Si verò multi fratres maneant simul sine aliquo capite, debent sibi constituere unum ex eis caput, aliter ibi non erit pax.

In Congregatione vel domo debere esse unum Prælatum.

IX. Amor membrorum inter se, fideles ad idem hortatur.

Amor verò membrorum ad invicem in corpore uno ostendit nobis amorem, quem fideles ad invicem debent habere. De quo amore habes, 1. Corinth. 12. *Si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* Specialiter vero amor videtur esse inter oculos & manus, ita ut si periculum immineat oculis, manus se periculo exponunt ictum recipientes, vel aliud malum quod oculi essent suscepturi. Oculi etiam mala cæterorum deflent membrorum, & se quasi negligentes cætera membra respiciunt, cum seipsos non videant; in quo nobis ostenditur vehemens amor qui deberet esse inter Laicos & Clericos. Laici enim deberent eos amare tanquam oculos suos, Clerici verò deberent Laicis pericula eorum ostendere & mala eorum flere, sicut flevit Dominus super civitatem Hierusalem.

Clerici & Laici debent se mutuo amare. qui, Luc. 19.

X. Corpus rectum. Monet ut cor nostrum rectum sit.

Rectitudo etiam corporis humani monet nos ad *rectitudinem animi*. Bernardus. Quærere & sapere quæ sunt terrena, curvitas animæ est: meditari ac desiderare ea quæ sursum sunt, rectitudo est. Item illum rectum corde dicimus, qui rectè in omnibus sentiat, & à recto quod senserit in nullo dissentiat. Quid indecentius quam curvum recto corpore gerere spiritum? Item Bernardus: perversa res est & fœda anima, quæ debuit nutriri in croceis, hærere luto tanquam una de suibus amplexarique stercora. Erubesce anima mea divinam in pecorinam mutasse similitudinem, erubesce volutari in cœno, quæ de cœlo es. Idem loquens in persona corporis ad animam, sic ait: vide meam, quam tui gratia accepi te timente, te & reservante prærogativam. Tu quomodo non confunderis amisisse tuam? cur suam in te Conditor intuetur abolitam similitudinem; cum suam in me tibi conservet assidueque repræsentet? indigne humanum corpus inhabitas brutus & bestialis spiritus.

DOMINICA TERTIA ADVENTUS

SERMO PRIMVS.

SVMMARIVM.

De inutilibus & infidelibus & nequam servis Christi, & cur Christo serviendum sit.

Sic nos existimet homo ut ministros Christi.

1. Corinth. 4.

SERMO VI. Christianus qui est servus Christi, quæ vitare, quæ præstare debeat

QUilibet Christianus Christi minister est & servus, qui re & nomine est Christianus. Hoc enim videtur sonare hoc nomen Christianus, Christi servus. Et ideo oportet eum sollicitum esse, ne sit servus inutilis, ocio torpendo; & infidelis,

servitium quod Christo debet alij solvendo, servus nequam, conservorum suorum non miserendo; sed potius bonus & fidelis, ei servitium gratum exhibendo, ut mereatur audire à Christo in futuro: *Serve bone, quia super pauca fuisti fidelis &c.* Matt. 25.

I. Inutilis Minister Christi meretur, 1. Iram Dei. 2. maledictionem Dei. 3. Mortem temporalē & æternam.

Circa Primum nota quod solum inutilitas ministrorum Christi sufficit promereri iram Dei & indignationem juxta illud. Proverb. 14. *Iracundiam ejus inutilis sustinebit. Item* maledictionem Dei habent tales super caput suum juxta illud. Matth. 21, de maledictione ficulneæ non ferentis fructum. *Item* meretur mortem temporalem & æternam, De *primo* habes Lucæ 13. de ficulnea fructum non ferente: *succide illam ut quid etiam terram occupat. De secundo* Matt. 25. *Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. De utroque* Matt. 3. & 7. *omnis arbor quæ non facit fructum bonum &c.* Vide tractatum de vitiis in cap. de Otio.

II. Infideles servi Christi sunt. 1. Voluptuosi.

Circa Secundum nota quod Tria genera hominum sunt qui servitium quod Christo debent, alii solvunt unde infideles sunt. *Primi* sunt voluptuosi; de quibus legitur Roman. ultimo. *Hujuscemodi Christo domino non serviunt, sed ventri suo.* Et ad Philip. 3. *Quorum Deus venter est &c.* Ipsi de ventre suo fecerunt Deum suum, sed ignis infernalis destruet illum. 1. Corint. 6. *Esca ventri & venter escis. Deus autem & hunc & has destruet. Secundi* sunt ambitiosi, qui servitium quod debent Deo solvere in pauperibus, potius volunt solvere canibus, scilicet detractoribus, ne mordeant eos: vel ad literam, canibus, sicut patet in illis qui vacant venationi. Tales non attendunt quod dixit dominus Matt. 15. *Non est bonum sumere panem filiorum &c.* De tali legitur Oseæ 12. *Ephraim pascit ventum &c.* Et subditur, *& oleum in Ægyptum ferebat.* Oleum misericordiæ fert in Ægyptum qui ea dat filiis Diaboli, unde debuit eleemosinas facere filiis Dei. De Apostolo legitur Roman. 15. quod eleemosinas transmisit in Hierusalem. Sed tales econverso auferunt eas illis de Hierusalem & dant his qui sunt de Ægypto. Subtrahunt ori Dei in pauperibus, & canibus & porcis dant. Etiam filios Diaboli lacerant, invitando ut de suo accipiant, filii verò Dei vix post longas preces aliquid possunt extorquere ab eis. *Tertij* sunt cupidi & avari Diabolo prodigi. Multi sunt, qui, si facerent pro Deo, quod faciunt pro Mundo vel Mammona; regnum Dei possent adipisci, qui tot pallia & vestes expendunt; quos Idolatras esse constat ex illo verbo, Ephes. 5. Avaritia *est Idolorum servitus*: ubi dicit Glossa. Avari Deus est nummus. Et ex eo quod dicit Glossa super illud Matt. 6. *Non potestis Deo servire & mammonæ.* Mammona syra lingua divitiæ sunt, quibus servire, Deum negare est. Tales terram corde adorant & quasi eam colunt & quasi incessanter Deum exterius pedibus conculcant. Hoc enim ab homine colitur, quod præ cæteris diligitur, dicit Glossa. Augustinus super illud Philip. 3. *Quorum Deus venter est.*

2. Ambitiosi.

3. Avari.

III. Servi nequam.

De Tertio habes Matth. 18. *Serve nequam omne debitum dimisi tibi &c.*

IV. Christo serviendum triplici ratione. I. Nulli servitur justius. 1. quia nos de nihilo fecit.

Circa Quartum nota quod *triplici* ratione debemus adhærere Christo ad serviendum ei. *Primo* quia nulli justius servitur, *Secundo* quia nulli utilius, *Tertio* quia nulli honestius. Nulli Justius servitur quam Christo, *Primo* quia ad hoc de nihilo nos fecit, ut ei serviremus: unde nisi hoc faciamus digni sumus ad nihilum redigi. Si vis perpendere quantum Deo tenearis pro hoc quia te fecit, attende quantum teneri te crederis illi qui tibi visum reddidisset amissum: quantum ergo teneris illi qui tibi dedit visum novum? Sic cogita de singulis membris, & videbis quantum pro corpore teneris servire Domino; quantum ergo pro anima quæ in infinitum est melior? vel quantum pro conjunctione corporis & animæ? Quid si meruisses conjunctionem destrui: scilicet quod meruisses mortem, & aliquis te conservaret à morte illa: nunquid non libenter servires ei longo tempore; quanto libentius ergo deberes servire ei, qui conjunctionem illam de novo fecit. *Secundo* quia ipse servivit nobis unde Lucæ 22. *Ego in medio vestrum sum sicut qui ministrat.* Et attende modum serviendi. Servivit enim nobis in humillimo officio, scilicet in pedum ablutione, de qua Joan. 13. Servivit etiam nobis in servitio preciosissimo, dum se ipsum expendit in servitio nostro. Unde bonus minister, qui carnem in cibum, sanguinem in potum, animam ministravit in pretium, Bernardus. Cui justius serviendum, quam ei, qui si non moreretur, non viveremus; juste sibi vendicat vitam meam, qui pro mea posuit suam. Non refugias ergo servitium ejus quantumcunque sit humile; nec timeas facere expensas in servitio ejus. qui se ipsum expendit pro servitio tuo. Dicas ergo cum Beato Bernardo: duo minuta habeo domine Jesu, scilicet corpus & animam, da ut hæc tibi digne offerre merear cum vidua muliere. *Tertio* quia ipse Angelis mandavit ut nobis ministrent, unde ad Hebræos. 1. *Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capient salutis.* Et in Psal. 90. *Angelis suis Deus mandavit de te &c.* Circa quod verbum ne sis ingratus de tanto beneficio, diligenter attende quis mandaverit, quoniam Deus: & quibus quoniam Angelis, & de quo, quoniam de putredine & verme. Ad quid? ut custodiant te, non in uno loco tamen, sed in omnibus viis tuis: non uno die vel anno, sed à nativitate usque ad finem vitæ. Si pro eo beneficio serviret homo toto tempore vitæ suæ, non esset hoc nimis. *Quarto* quia ipse ministraturus est nobis. Lucæ 12. *& transiens ministrabit illis*, si aliquis ministraret ei mille annis ut unica hora ministraret sibi in cœlo, non esset hoc nimis? & tamē pro singulis horis quibus debito modo ministramus, si in bono perseverabimus ministrabit ipse nobis plus quam per centum millia annorum. Hæc ministratio est faciei ejus ostensio, de qua in Psal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Et iterum Psal. 35. *torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Nulli Utilius Servitur, cum servientibus sibi regnum æternum largiatur, unde cantat Ecclesia. Ecce advenit dominator dominus & regnum in manu ejus, intellige ad dandum. Mira cœcitas hominum qui illis cum tanta diligentia serviunt, cum quibus nec villam, nec castrum lucrari possunt, Creatori vero suo pro regno servire nolunt. Nulli etiam Honestius Servitur, cum ei servire regnare sit. Præterea honestissimū est servitium quod requirit, ut est mundare se juxta illud: *hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra.* 1. Thessal. 4. Item se ipsum virtutum floribus ornare & similia. Hic potes descendere ad singula vitia vel virtutes.

2. quia ipse nobis servivit Redimendo nos.

3. quia Angelis mandavit ut nobis serviret. Custodia Angelorū.

4. quia Christus in Cœlo nobis est ministraturus.

II. Nulli Servitur utilius, quare.

III. Nulli Servitur honestius, cur.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

Summarium.

Quibus virtutibus ministri Christi instructi esse debeant, ut ei debito modo ministrent.

Sic nos existimet homo ut ministros Christi. *1. Corinth. 4.*

Sermo VII. Cur Christo bene serviendum sit.

Cum quilibet Christianus minister Christi sit & pro ministerio suo, si debito modo fiat

regno

regno cœlorum remunerandus sit: si verò non fiat debito modo, infernali patibulo affigendus sit, valde solicitus debet esse quomodo sic Christo serviat, ut Christus ejus servitium gratum habeat. Si cum tanto labore & solicitudine addiscit aliquis artem aliquam, de qua debet lucrari victum suum, cum quanta solicitudine addiscere debet ministerium illud, circa quod potest accidere vel tantum periculum, vel tantum lucrum. Necesse autem habet quilibet Christianus duo cognoscere ad hoc ut Christo debito modo serviat: Scilicet quale velit Christus esse ministerium suum, & qualia velit sibi ministrari.

Duo scienda sunt ut Christo bene serviatur.

I. Est imitatio Christi.

Primum docet ipse Christus Joan. 12. dicens: *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Similitudo morum dilectionem nutrit Ecclesiastici 13. *Omne animal diligit sibi simile: sic & omnis homo proximum sibi.* Ideo familiari amore dilexit Christus Joannem Evangelistam, quia virgo erat sicut & ipse, unde & Joan. ult. vocatur *Discipulus quem diligebat Jesus.* Bernardus. Beatus est ô Domine Jesu qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans pro viribus se præbet imitatorem tui. Si autem vis scire magis specialiter quales velit Christus esse ministros suos, Sex sunt, quæ ipse in eis requirit. *Primum* est *Intelligentia* vel *Prudentia.* Proverb. 14. *Acceptus est regni minister intelligens, iracundiam ejus inutilis sustinebit.* Quando debuit dicere non intelligens, dixit inutilis, non intelligentem enim Christus inutilem reputat. Ideo quilibet Christianus amorem debet habere ad sapientiam, & addiscere eam quando potest. Quis Regum vel Principum aliquorum velit habere ministrum cæcum, sic nec Christus cæcus est, qui non intelligit. *Secundum* est *Munditia* mentis & corporis, & spiritualiter, quo ad peccata carnis. Et ita munditia est primus effectus intelligentiæ, Jacobi 3. *Quæ de sursum est sapientia, primum pudica est,* id est, pudicum faciens Job. 28. *Ecce timor domini ipsa est sapientia, & recedere à malo intelligentia* Si quis bene intelligeret quanta sit immunditia peccati, ipse citius saltaret in latrinam unam, quam se poneret in uno mortali peccato si esset in eo sicut de latrina una. Quam munditiam quærit dominus in ministris, habes Cantic. 2. *Dilectus meus mihi & ego illi, qui pascitur inter lilia,* id est opera munda ministrans, quod ejus refectio est. Et in Psal. 17. *Secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.* Item Psal. 100. *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.* Munditia ista maxime requiritur in ministris Ecclesiæ, unde Ambrosius. Melius est spiritualia penitus omitti, quam impure tractari vel tangi. In Ecclesiasticis officiis dominus non frequentiam ministrorum probat, sed devotionem animorum. *Tertium est Humilitas,* unde ad ministrum pertinet esse humilem, cum minister dicatur, quasi minor statu, sed præcipue ad illos ministros, quorum dominus humilis est. Matth. 11. *Discite a me quia mitis sum & humilis corde.* & Lucæ 22. *qui major est in vobis, fiat sicut minor.* *Quartum* est *Patientia,* unde 2. Corinth. 6. *In omnibus exhibeamus vosmetipsos tanquam Dei ministros, in multa patientia* Non admittit Dominus ad mensam suam cœlestem aliquem qui adultus sit, quin probet eum de patientia. Ecclesiastici 2. *In humilitate tua patientiam habe, quoniam in igne probatur aurum & argentum; homines vero receptibiles in camino humiliationis.* *Quintum* est *Fidelitas.* Ecclesiastici 33. *Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua.* & Matth. 24. *Quis putas est fidelis servus & prudens* &c. secundum Bernardum prudens est qui intelligit, fidelis est qui diligit. Fidelitas tantum placet Deo in ministris suis, quod eis specialiter reddet mercedem æternam, Matth. 25. dicit: *quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam,* &c. *Sextum* est *Velocitas* vel *Strenuitas,* unde Proverb. 22. *Vidisti virum velocem in opere suo? coram Regibus stabit, nec erit ante ignobiles.* Econtrario piger solet esse onerosus hominibus, & libenter se expediunt homines à pigro, unde Ecclesiastici 22. *In lapide luteo lapidatus est piger,* id est, convitiosa objurgatione. *Et omnes loquentur super aspernationem illius. De stercore boum lapidatus est piger, & omnis qui tetigerit eum, excutiet manus.*

Joannes Evangelista eur dilectus à Christo.

Christi minister sex debet habere.

1. Prudentiã.

2. Munditiam à peccato, maxime carnis.

Ministri Ecclesiæ maxime sint mundi.

3. Humilitatem.

4. Patientiam.

5. Fidelitaté.

6. Strenuitaté. Piger est odiosus.

II. Quid sibi in quibus sibi velit Christus ministrari.

Quid velit sibi Christus ministrari, docet Petrus, Epist. 2. cap. 1. dicens: *Ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.* In *fide* primo docet ministrare, sine qua impossibile est placere Deo. Si aliquis faceret tot bona opera sine fide quot facit totus mundus, non propter hoc haberet regnum cœlorum. Majus jus haberet aliquis in regnum cœlorum pro uno opere quod faceret in vera fide, quam haberet pro omnibus operibus bonis, quæ posset facere extra fidem. Augustinus. Bona opera ante fidem inania sunt. Ita enim videntur esse ut magnæ vires & cursus celerrimus præter viam. Fides homini ostendit *duo,* quæ solent quærere, qui volunt alicui domino servire; scilicet qualis sit dominus, & qualiter remuneret servientes. Circa ipsum dominum ostendit ipsa *fides* nobis *tria*: scilicet ejus *omnipotentiam,* quam transgressores non possunt effugere, & qua bonis potest abundantissimè retribuere; & summam ejus *sapientiam,* cui nihil possumus abscondere, coram qua facimus, quicquid facimus. Boëtius. Magna nobis si dissimulare non volumus, indicta est probitatis necessitas, cum agamus ante oculos judicis cuncta videntis, ostendit & summam *bonitatem* ejus, quæ summe odit mala, unde summe vult punire ea, & summe diligit bonos & bona eorum vult remunerare. Item ostendit ex parte una patibulum infernalem paratum male servientibus, & ex altera parte coronam regni cœlestis bene se habentibus in Dei servitio. Hic possumus intelligere opera virtuosa quod difficile est fieri; vult enim dominus eos qui sibi serviunt aliquid sibi difficile sustinere pro amore ejus. Matth. 11. *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud* Circa quod multi se male habent, unde Bernardus. Ignosce Domine, ignosce, excusamus, tergiversamur, sed non est qui se abscondat à lumine tuo. Et subdit: & vix est aliquis qui in his, quæ ad te sunt, velit experiri quid possit, etiam quod promptissime potest quantumque secundum carnem vel seculum sive timor impulerit, sive cupiditas traxerit. In *virtute* requirit Dominus *scientiam,* id est discretionem: insipidum enim est omne bonum Deo, nisi sale discretionis condiatur. Levit. 2. *Quidquid obtuleris sacrificii, sale condies.* Et ad Rom. 12. *Rationabile sit obsequium vestrum.* Sapientia pugnandum est contra Diaboli astutiam. Tullius. Belluinum est viribus decertare. Discretio verò ista attenditur in hoc, ut homo abstineat à peccato mortali, quod aufert ei valorem bonorum operum, & ideo dicitur, *In scientia vero abstinentiam.* Peccatum vero mortale est quasi fel in esca Domini, juxta illud Psal. 68. *Dederunt in escam meam fel,* & illud fermentum de quo 1. Corinth. 5. *Modicum fermentum totam massã corrumpit.* Unum mortale aufert omnia opera, quæ homo potest facere, quantum ad meritum vitæ æternæ. De abstinentia verò ista legitur Isai. 58. *Nonne hoc est magis jejunium quod elegi? dissolve colligationes impietatis.* Non sufficit autem à malis culpæ abstinere, nisi & mala pœna pa-

1. In fide. Hebr. 11.

Bona opera cum fide & sine fide qualia.

Serviturí de dominoduo quærunt. Deus qualis sit Dominus, & qui remuneret.

Servientes Deo debent difficilia sustinere.

2. In scientiã seu discretione.

3. In abstinẽtia à peccatis.

4. In patientia tienter tolerentur, ideo subditur; *In abstinentia patientiam.* Gregorius. Si dulcia quærimus, necesse est ut amara toleremus. *Item* non solum debemus

5. In pietate seu cōpassione. mala portare quæ nobis ab aliis inferuntur, sed etiam mala quæ ipsi sustinent, debemus nobis per *compassionem* assumere, unde 2. Corinth. 11. *Quis infirmatur & ego non infirmor?* &c. Ideo dicitur,

6. In Amore fraternitatis seu operum exhibitione. *In patientia autem pietatem.* *Item* non sufficit habere cordis compassionem sine *operum exhibitione*, si homo facultatem habeat. Ideo subditur, *In pietate amorem fraternitatis.* Et hæc tanguntur Isai. 58. ubi dicitur: *Cum effuderis esurienti animam tuam & animam afflictam repleveris, orietur in tenebris lux tua.* Nihil adeò valet ad hoc quod dominus respiciat peccatorem misericorditer, sicut pietas cordis & operis. Sed quoniam ista sine

7. In charitate *Charitate* non sufficiunt juxta illud. 1. Corinth. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeā, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Ideo subditur: *In amore fraternitatis charitatem.* Augustinus: Charitas est concordia mentium, societas electorum, vita animarum & Angelorum; quia nec animæ sanctæ, nec Angeli sine charitate vivunt.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Sermo hic 1. persuadere Christiano nititur, ut 1. minister Christi non Dominus esse velit. 2. qualitates aliquot ministro Christi convenientes exponit. 3. quas ob causas bonum sit Christo servire docet.

Sic nos existimet homo ut ministros Christi.
1. Corith. 4.

SERMO VIII.
I. Christianus non Dominus, sed minister Christi esse velit aliquot ob causas.

APostolus intelligebat se ministrum esse Christi, non dominum. Ministrum Christi se reputari volebat, non enim erubescebat Christo servire, sicut multi hodie faciunt. In his *duobus* debet eum imitari quilibet fidelis. Intelligere enim debet, quod nec in se, nec in suis habeat dominium, sed tantum ministerium. *Item* honorem magnum debet reputare, se esse servum Christi, & non erubescere ejus servitium. Lucæ 9. *Qui me erubuerit & sermones meos, hunc filius hominis erubescet cum venerit in majestate sua & patris & sanctorum Angelorum.* Ad *primum* probandum potest valere hoc quod dicit Ecclesia Christo: *tu solus Dominus.* *Item* quod toties in veteri lege legitur; *ego Dominus*, & multa alia testimonia scripturæ, sicut illud Daniel. 4. *Donec scias quod dominetur Excelsus super regnū hominum*, &c. *Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi.* Psalm. 66. *Ille* solus perfectè dominium habet qui eadem manu, qua fecit, reficere potest ea,

Homo non est dominus spiritus sui. si defecerint. *Præterea* si homo esset dominus alterius rei, ipse videretur esse dominus spiritus sui, qui de ejus substantia est, sed constat quod illius dominium non habet, cum eum mutuo acceperit. Sap. 15. *Qui spiritum mutuatus est, is finxit illos.* Hunc videtur intellexisse Gedeon. Judic. 8. cum diceretur ei à filiis Israël: *dominare nostri tu & filius tuus*, Respōdit enim *non dominabor vestri, nec do-*

Augustus noluit vocari Dominus. *minabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus.* *Item* videtur intellexisse Augustus Cæsar, qui cum imperaret toti mundo, prohibuit tamen,

Non dominum, sed ministrum velle putari placet Deo. 1. ne aliquis vocaret eum dominum. Quantum autem *hoc placeat Deo*, cum aliquis solum se ministrum reputat & non in aliquo dominum, ostendi potest *primo* ex illo Proverb. 14. *Acceptus est regi minister intelligens*, in quantum se ministrū intelligit. *Secun-*

2. Pauperes spiritu qui sint. *do* ex illo verbo Matth. 5. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Pauperes spiritu sunt qui omnibus se gerunt tanquam ministros, & nunquam dominos, *quorum est regnum cælorum*; quia tales constituet dominus super multa, quia in paucis eos fideles invenit, Matth 25. Hi soli perfecte fideles sunt: Quomodo enim fidelis est, qui bona suæ fidei bona à Deo commissa, proditiose sua facit. *Tertio* potest idem ostendi per hoc quod legitur Lucæ 14. *Omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Omnibus quæ possidet renuntiat, qui non usurpat sibi dominium in aliquo eorum quæ sibi commissa sunt. 3.

Notandum verò quod *quinque* sunt quæ videntur pertinere ad eum qui se ministrum reputat. *Primum* est ut de domino suo solicitus sit, non de se. Hæc enim est lex inter dominum & ministrum, ut minister solicitus sit, quomodo domino suo ad voluntatem ejus serviat, Dominus verò solicitus debet esse, quomodo servo suo provideat vel ministro. Matth. 6. *Nolite soliciti esse dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?* Et subditur: *Scit enim pater vester quia his omnibus indigetis.* Præcipuè non debet habere solicitudinem de se, qui sentit se bonum dominum habere. Sap. 1. *Sentite de Domino in bonitate.* *Secundum* est, ut quasi de omnibus redditurus rationem ostendat, etiam de omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines reddent rationem in die judicii, ut legitur Matth. 12. & etiā de omni momento temporis. Bernardus. Omne tempus quod tibi fuerit impēsum requiretur qualiter à te fuerit expensum. *Tertium* est ut in futurum post amotionem ab administratione sibi provideat, juxta illud Lucæ 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiāt vos in æterna tabernacula.* Mammona lingua Syra significat divitias, divitiæ verò iniquitates dicūtur, quæ cum inæqualitate quadā, vel abundantia possidentur. *Quartum* ut si Dominus abstulerit ea ei, quorū habebat ministeriū, ipse nō offendatur vel indignetur, sed dicat cū Job. *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est: sit nomen Domini benedictū.* Attendere debet minister onus & periculum administrationis & etiā mercedē futuram, quā pro administratione expectat. Amore ergo mercedis patienter administrationē sustineat: propter onus verò & propter periculū administrationis, administrationē ipsa timeat, & ejus ablationē pro magna exoneratione habeat. *Quintu* est ut cū Dominus petit in suis pauperibus, de suis bonis ipse difficilem se non exhibeat Matt. 25. *Amen dico vobis quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Et ut uno multa comprehendā ad voluntatē domini nō ad suam debet habere respectum minister, vel in servādo, vel in largiendo bona domini sui. Aug. Maledictus dispēsator avarus, cui largus est dominus. Circa eos verò *qui erubescunt se Christo servire.* Attende quāta sit eorum fatuitas. Erubescunt enim de eo, quod recte incedunt, & gloriātur de eo quod claudicant. Erubescunt quod ei serviunt, cui servire regnare est, & gloriātur servire Diabolo. Erubescunt servire ei, cui Angeli servire gloriantur, & non erubescunt servire ei, qui propter indignationem & utilitatem à Dei servitio in perpetuum est repulsus, Diabolo scilicet.

II. Qualitates ministri.
1. Vt sit solicitus de servitio suo, non de se.
2. Sit solicitus de ratione reddenda, etiam in minimis.
3. In futurum sibi provideat.
Mammona quid sonet. Divitiæ sunt iniquitates, quomodo.
4. Vt ministeriū sibi auferri patienter ferat.
5. Vt volente domino largiatur libēter eleemosynas.
Erubescens servire Deo & serviens Diabolo quam sit fatuus.

Et nota quod quinque de causis bonum est servire Deo. *Primo* quod illius voluntati, qui servit Deo, omnia serviunt juxta illud Bernardi. Fideli homini totus mundus divitiarum est, totus plane est, quia tam prospera, quàm adversa ipsius æque omnia serviunt ei & cooperantur in bonum. Econtrario autem ille, qui servire Deo renuntiavit, justo Dei judicio rebus vilissimis servit, ut Diabolo, vel immunditiæ peccati, vel infimis creaturis, divitiis vel deliciis. *Secundo* quia Deus quasi studet ad exaltationem

III. Bonum est servire Deo.
1. Quia servienti Deo omnia serviunt.
Non servientes Deo, vilissimis serviunt.

exaltationem eorum qui sibi serviunt, juxta illud Psal. 9. *Annunciate inter gentes studia ejus.* Exemplum potes habere in Daniele, Joseph, Josue & David quos exaltavit. Qualiter Christus exaltaturus sit sibi servientes, perpendere potes ex Crucis exaltatione, quæ servivit Christo brevi tempore & satis duro servitio & ita exaltata est ab eo, unde Augustinus. Crux transivit de pœnis latronum ad frōtes Imperatorum: quid faciet Deus fidelibus suis, si tantum honorem contulit pœnis suis. *Tertio* verò quia Christus sibi servientes potius amicos reputat quam servos, juxta illud Joan. 15. *Iam non dicam vos servos, sed amicos meos.* Imo reputat eos filios juxta illud Ps. 81. *Ego dixi; dij estis & filij excelsi omnes.* Imo reputat eos quasi in genere parentelæ sibi attinētes, juxta illud. Mat. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.* In quo multū dissimilis est divitibus hujus mundi, qui sibi serviētes non vidētur etiā homines reputare, immo minus caros eos habere videntur, quàm jumenta sua. *Quarto* propter illud verbum dulce quod habetur. Joann. 12. *Vbi sum ego, illic & minister meus erit.* Non sic divites hujus seculi, qui magnum dedecus sibi reputarent si ministri eorum sederent cum eis ad eandem mensam. *Quinto* verò quia Christus redditurus est vicem servientibus suis. Cum enim quieverint à ministerio eorum, ipse eis ministrabit, juxta illud Lucæ 12. *Et transiens ministrabit illis.* Ministrabit inquam seipsum ferculum sufficientissimum, *erit ferculum* tam corpori quàm animæ. Animæ sufficientissimum erit ferculum secundum deitatem, corpori secundum humanitatem. Ezech. 16. *Similam & mel & oleum comedisti.*

2. Quia exaltat servientes sibi.

3. Quia servos suos habet tanquam amicos & filios.

4. Quia honorat servos suos.

5. Quia pascit eos seipso.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

Sermo iste agit de fidelitate triplicium dispensatorum Dei.

Hic jam quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur. 1. *Corinth.* 4.

SERMO IX. Propositio.

HIc *primo* habes materiam sermonis ad Prælatos, *secundo* ad doctores, *tertio* ad omnes. Et si multa commendabilia sint in dispensatore, præcipue tamen commendabilis est in eo Fidelitas, unde Proverb. 28. *Vir fidelis multum laudabitur,* & Ecclesiastici 33. *Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua.* Et sicut sapientes hujus mundi hanc specialiter requirunt in suis dispensatoribus, sic etiam Christus, unde Matth. 24. *Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* &c. Licet duo nominet quæ attendenda sunt in eo, qui debet fieri dispensator; scilicet fidelitatem & prudentiam, fidelitatem tamen præmittit, tanquam præcipuam. Illi etiam mercedem reddendam esse ostendit. Matth. 25. dicit: *quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.* Sed hodie rarissimum invenitur in dispensatoribus Ecclesiæ quod præcipuè Christus requirit, jam enim non quæritur qualiter aliquis inter dispensatores fidelis inveniatur. In primitiva Ecclesia in illo parvo collegio Domini undecim fuerunt fideles & unus infidelis, Judas scilicet, & hodie inter duodecim dispensatores vix unus fidelis invenitur. Quando invenitur unus Petrus, inveniuntur duodecim Judæ qui furantes filiis Dei, quæ dant cognatis suis. Prov. 20. *Multi homines misericordes vocantur, virum autem fidelem quis inveniet?* Vocantur autem Prælati misericordes, cum vere sint crudeles. Quadam enim falsa benignitate permittunt filios suos spirituales à lupis infernalibus deferri, & non clamant, neque unum verbum increpationis proferunt. Et *notandum* quod tria sunt genera dispensatorum, & ad quodlibet illorum fidelitas requiritur. *Primi* sunt Prælati, *secundi* doctores, *tertii* qui sunt in statu inferiori.

Fidelitas præcipue commēdabilis est in dispensatoribus, quare.

Reprehensio Prælatorum Ecclesiæ duplex.

1. Ob distributionem bonorum Ecclesiæ.

2. Ob conniventiam malorum morum.

Dispensatores sunt triplices.

Fidelitas pertinens ad Prælatos consistit in quinque, scilicet in *diligentia custodiendi, audacia resistendi, solertia pascendi, in discretione distribuendi, in moderatione puniendi.* *Triplici* ratione debet esse solicitus Prælatus ad custodiendas animas sibi commissas. *Primo* quia sanguine Christi emptæ sunt. Si quis haberet de vestibus Christi, valde diligenter custodiret eas. Si verò haberet aliquid quod esset de corpore ejus, ut sanguinem vel lachrymam, diligentius custodiret. Qualiter ergo debet custodire animas, quas sanguini suo proposuit pro illis sanguinem suum effundendo? *Secundo* quia in periculo animæ suæ pereunt animæ illæ, si ex culpa sua pereunt. unde 4. Regum 10. *Quicunque fugerit ex hominibus his quos adduxero in manus vestras, erit anima ejus pro anima illius* Ezech. 33. *Sanguinem ejus de manu speculatoris requiram.* *Tertio* verò quia si Prælatus non adduxerit quantum in se fuerit animas sibi commissas ad Deum, faciem Domini non videbit, unde Genes. 43. *Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum.* Debet ergo Prælatus custodire eos, qui sibi commissi sunt, sicut ipse diligenter custodiret sanguinem Christi, si haberet in vase; & sicut vitam propriam, cum mors sibi immineat ex eorum perditione, & sicut regnum cœlorum, cum à visione faciei Dei, quæ utique est regnum cœlorum, excludatur, nisi eos secum adduxerit. Audacter etiam debet resistere mordentibus gregem. Job 29. *Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.* 1. Regum 17. *Pascebat servus tuus patris sui gregem, & veniebat leo vel ursus & tollebat arietem de medio gregis, & persequebar eos & percutiebam.* Ecclesiastici 7. *Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates.* *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Joan. 10. Christus in Cruce scapulis suis obumbravit nobis, suscipiendo super se ictum, quem Deus pater nobis minabatur; sustinuit mortem temporalem, ut nos liberemur à morte æterna: sic etiam Prælatus sustinere debet mortem temporalem pro grege suo, si opus fuerit. De mercenario sic legis Joan. 10. *Mercenarius autem, & qui non est pastor, videt lupum venientem, & dimittit oves & fugit.* Debet etiam Prælatus esse solers ad pascendum subditos sibi. 1. Petr. 5. *Pascite qui in vobis est gregem Dei.* Et Ezech. 34. *Væ pastoribus Israël qui pascebant semetipsos.* & subditur; *quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis.* Cùm natura doceat bruta animalia diligentiam habere ad providendum fœtibus suis de cibo &c, Pagani à lege naturali edocti de cibo provideant, patet inexcusabiles esse patres spirituales, qui non credunt se teneri ad providendum cibum spiritualem filiis suis, nec remordet eos conscientia quod eos famè perire permittant, non attendentes quod Christus carnem suam & sanguinem cibum spiritualem facit, ut in filiis suis vita spiritualis sustentetur. In quo exemplum dat eis quod etiam propria carne & sanguine debent pascere filios suos, si opus esset antequam vita spiritualis in eis deficiat.

I. Fidelitas Prælatorū consistit 1. In sollicitudine custodiendi. animas.

1. Quia sanguine Christi sunt emptæ.

2. Ob periculum animæ Prælati.

3. Ob iacturam visionis Dei.

2. In resistendo mordētibus gregem usque ad mortem.

3. In solertia pascendi subditos.

Exemplum brutorum & paganorum.

Exemplum Christi.

Non minor est virtus quam quærere, parta tueri.

Sicut Christus se ipsum expendit pro restauranda vita spirituali, sic de seipso vita spirituali, cibo in Sacramento Altaris vult eam conservare, unde Joann. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Discretus etiam debet esse Prælatus in distribuendo patrimonium Christi: vel etiam ministeria Ecclesiæ, non debet dare propriis cognatis, quæ vult Christus filiis suis dari. Deuter. 1.

4. In distributione ministeriorum Ecclesiæ.

Date ex vobis viros sapientes & gnaros & quorum conversatio sit probata in tribubus vestris, ut ponam eos vobis principes. Debet etiam Prælatus esse discre-

In moderatione pœnæ

tus in moderatione pœnæ, unde Isa. 28. *Ponam in pondere judicium & justitiam in mensura.* Contra illos verò qui in hoc infideliter se habent, dicitur Amos. 6. *Convertistis in amaritudinem judicium, & fructum justitiæ in absynthium.* Et Ezech. 34. *Lateribus & humeris impingebatis & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora,* &c. De moderatione in puniendo dat Gregorius Regulam dicens: sive plectendo, sive parcendo, hoc solum bene agitur, si vita hominum corrigatur. Et Seneca in libro de clementia: tam omnibus ignoscere crudelitas est, quam nulli modum tenere debemus. Sed quia difficile temperamentum est, quidquid plus æquo factum est, in partem humaniorem præponderet. Sunt qui dicunt quãdo aliquis peccavit; bonum est, cum talis sic fecit, ut sic puniatur; volentes reddere unicuique, quod meruit: cum potius illud deberent dicere, sic infirmatur talis, sic curetur: sic cecidit, sic releveτur: sic depauperatus est, sic recuperetur. Si tales possent facere quod intendunt, ad quid teneret dominus universale judicium, si unicuique secundum merita sua redditum esset? potius sunt Prælati positi ut infirmis sint adjutores salutis, quam ut reddant eis secundum merita eorum. Cum ipsi non possunt eis reddere mercedem de bonis quæ agunt, quid ita sitiunt vindictam de malis sumere, quæ faciunt?

II. Fidelitas Doctorum consistit,

Sequitur de fidelitate Doctorum quæ in quinque consistit, scilicet in dictorum vel *doctrinæ apertione,* in *brevi tractatione,* in *sententiarum pondere,* in *loquendi dulcedine* vel suavitate, & *in traditione utilium.*

1. In apertione doctrinæ.

De *primo* legitur 1. Cor. 14. *Si incertam vocem de tuba, quis parabit se ad bellum?* Sunt qui gladium verbi divini involvunt & abscondunt in decore sermonis, ij proculdubio maledicti sunt, juxta

Jerem. 48.

Prophetam dicentem: *maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine.* Potius videntur tales venditores esse gladiorum quam pugnatores, qui gladios involutos ferunt in magna copia, & nunquã ex eis ad nudum percutiunt. Et vere frequenter tales pro

2. In brevitate sermonis.

vili favore hominũ sermonem Dei vendunt. *Breviloquus* etiam debet esse doctor: quia *omne supervacuũ pleno de pectore manat.* Unde Isa. 50. verbum abbreviatũ faciet Dominus super terram. Litera nostra habet: *Consummationem & abbreviationem dominus Deus exercituũ faciet in medio terræ.* Si Deus abbreviavit verbũ suum ut posset comprehendi ab hominibus, quanto magis nos debemus abbreviare

3. In sententiis, non nudis verbis. Siliqua quid sit.

verba nostra. De *tertio* legitur. Num. 18. *Omnem medullã olei, & vini, & frumenti dedi tibi.* Non debet esse doctrina in solis verbis, quæ siliquis porcorum videtur similis. Luc. 15. legitur de filio prodigo qui pascebatur siliquis porcorũ. Et est siliqua genus leguminis sonori & follibus vacuis, quod ventrẽ magis onerat, quam reficit, sicut dicit Glossa Interlin. Unde significat doctrinam quæ in solis verbis est.

4. In dulcedine loquendi

Dulciter etiam debent loqui doctores, & quasi ex compassione. Gregor. super illud Ezech. 3. *Et sedi ubi illi sedebant, & mansi in medio eorum.* Illi sermo libenter auditur, qui à patiente profertur. Et in eodem super illud Apoc. 10. *Devoravi librum, & erat in ore meo tanquam mel dulce.* Illi loqui suaviter de Deo noverunt, qui totis visceribus amare didicerunt. Prov. 16. *Qui sapiens est corde, appellabitur prudens; & qui dulcis eloquio, majora percipiet.*

5. In doctrina utilium non subtilium.

De *quinto* legitur Ephe. 4. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus est ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.* Potius deberent doctores quærere utilia, quã subtilia & apta quam alta. Prov. 15. *Sermo opportunus est optimus.*

III. Fidelitas inferiorum consistit

Fidelitas verò ejus qui est in statu inferiori similiter potest attendi circa quinque. *Primum* est ut ipsa bona sibi commissa non dissipet, *secundum* ut ea studiose multiplicet, *tertium* ut dominum parte lucri, quæ ad eum pertinet, non defraudet, *quartũ*, ut bona sibi ad dispensandum commissa proditiose sua non faciat, *quintũ* ut castrum sive bonæ fidei commissum hosti domini non tradat.

1. In non dissipando bona. Dissipatio fit.

De *primo* legitur Luc. 16. *Et hic diffamatus est apud illũ quasi dissipasset bona ipsius.* Isa. 14. *Tu enim terrã tuam disperdidisti.* *Tribus* autẽ modis fit dissipatio ista.

1.

Primus modus est quando aliquis se & sua, quæ debuit expẽdere ad Dei honorẽ & animæ suæ utilitatẽ, expendit in Dei contumeliã & animæ suæ damnationẽ, sicut accidit eis qui vitam suam expendunt in servitio diaboli contra illud Prov. 5. *Ne des alienis honorem tuum & annos tuos crudeli.* Item illis, qui servos diaboli instantissime invitãt, filiis verò Dei duros se exhibẽt, divites dilaniant, ut de bonis eorum accipiant; pauperes verò vix possunt aliquid ab eis obtinere. *Secundus* modus est quando aliquis ab opere incœpto desistit, antequam consummaverit, unde Prov. *Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.* Qui nullo amore vel desiderio ad opus ligatus est, talis operum suorũ dissipator reputatur. *Tertius* modus est quando aliquis quod verbo ædificat exemplo destruit, unde Ecclesiast. 34. *Unus ædificans & unus destruens: quid prodest illis nisi labor.*

2. In multiplicando bona. Nõ fit multiplicatio.

Circa *secundum* notandum quod circa multiplicationem *triplex* potest esse infidelitas. *Prima* est cum pecunia domini absconditur. Unde Matth. 25. reprehenditur servus malus & piger, qui pecuniam domini sui absconderat. *Secunda* est cum pecunia

3.

in mercibus quæ minoris lucri sunt ponitur. Hæc infidelitas est in illis, qui legem Domini, per quam animas lucrari possunt, relinquunt & physicam vel leges, per quas temporalia lucrantur, addiscunt. Nunquid infidelis esset nũcius alicujus mercatoris, qui domino suo emere posset scarletum eodem pretio quo emit burellum, si eum non emeret. *Tertia*

3.

infidelitas est in eis, qui merces domini vendunt ubi minus vendibiles sunt, sicut accidit eis, qui Parisiis docent, ubi doctrina eorum vix auditur, & alibi nolunt docere, ubi doctrina eorum cara haberetur.

3. In lucrãdo. Bona opera lucrantur.

Circa *tertium* notandum quod lucrum bonorum operum in *tres* partes dividitur.

1. Deo gloriã.

Prima pars est gloria, quæ ad Deum pertinet, juxta illud Apostoli: *Soli Deo honor & gloria.*

2. Proximo exemplum.

Secunda pars est exemplum bonum, quod pertinet ad proximũ, unde Matth. 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona,* &c.

3. Operanti mercedem.

Tertia pars est utilitas mercedis, quæ pertinet ad eum, qui opera bona facit. Deum ergo defraudat parte sua lucri, qui gloriam quærit de bonis operibus, quæ agit. Bernardus. Fidelis revera famulus es, si de multa gloria domini tui etsi non exeunte à te, tamen transeunte

4. In non dissipãdo prodigiosè.

per te, nil manibus tuis adhærere contingat. De illis qui bona sibi commissa proditiosè sua faciunt, certum est quod cum infideliter se habeant in paucis, ipsi non constituentur super multa. Unde Lucæ 16. *Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis?* alienum vocat bonum transitorium, vestrum verò, æternum, & ibidem. *Qui fidelis est in minimo: & in majori fidelis est; & qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est.* Quia bona nostra commissa sunt vobis ita, quod in illis habeamus ministerium & non naturæ dominium, ostensum est in illo sermone: *Sic nos existimet homo,* &c. Tertiæ Dominicæ Adventus.

5. In custodiendo castrum animæ & corporis.

Circa *quintum* notandum quod velut castrum nostræ bonæ fidei commissum est nobis corpus nostrum vel anima nostra. Vulgariter dicitur quod bonum castrum custodit, qui corpus suum custodit: sed melius castrum custodit, qui animam suam custodit. Hoc castrum Diabolus sibi reddi quærit, cum

peccatum carnis suggerit. Castrum verò animæ sibi reddi quærit, quando peccata spiritualia suggerit. Quando verò nos suggestioni ejus consentimus, castrum nobis adeò commissum hosti ejus tanquam proditores tradimus. Et valde infideles sumus, præcipue si non præmittamus nuntium ad dominum nostrum pro succursu, cum ipse possit nobis subvenire & etiam velit, non enim vult castrum abhæredari. 1. Corinth. 10. *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis.* Nuntius qui ad Deum præmittendus est in tentatione, est oratio, unde super illud Psal. 87. *Intret in conspectu tuo oratio mea*, dicit Glossa. Magna virtus orationis ostenditur, quæ quasi quædam persona ad Deum intrat, & illuc mandatum peragit, quo caro pervenire nequit. Inexcusabilis est qui prius castrum suum reddit, quàm pro succursu miserit: vel qui non expectat succursum, pro quo misit. Refertur de quodam qui de peccato luxuriæ tentabatur, quod, cum tantum invaluisset tentatio, ut amplius non posset resistere, ipse prostravit se ante Crucifixum dicens: hoc modicum terræ habebam, Domine à te, non possum amplius tenere eam, reddo eam tibi. Salutationibus Beatæ Virginis fugatus est Diabolus, sicut refertur de juvencula quadam, quæ cum recessisset à juvene quodam, quem amaverat, & juvenis multis precibus tentasset flectere, & non potuisset, Diabolus in forma juvenis cepit eam tentare. Quem primo non agnovit juvencula, sed post hoc perpendit. Non poterat tamen expedire se à Diabolo, nec valebant multa sibi consilia, quæ ei data fuerant. Sed ad ultimum dictum sibi fuerat, quod si Diabolus ad eam veniret, flexis genibus alte diceret: Ave Maria. Quod cum fecisset, ita fuit confusus Diabolus, quasi clava una in fronte percussus fuisset, & ait: Diabolus intret in buccam ejus, qui te hoc docuit.

Oratio pro succursu a Deum mittenda.

Exemplum ad propositum de liberato à tentatione carnis. Exemplum de liberata per salutationem Angelicam ab eadem tentatione.

DOMINICA IV. ADVENTUS.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Sermo hic explicat epistolam. Præcipuè autem agit de tribus. I. Gaudium in Domino quæ bona II. Gaudium Mundi quæ mala pariant, & III. Quomodo modestè seu rationabiliter vivendum sit.

Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus, Dominus enim prope est. *Philipp.* 4.

SERMO X. Ecclesia cur tempore Adventus repræsentet Patrum desideria de venturo Salvatore.

Ecclesia sicut in festo Natalis recolit ortum filii Dei in mundum istum, sic in tempore Adventus repræsentat tempus ante nativitatem Salvatoris & ostendit magna desideria, quæ habebant antiqui Patres, quibus Salvator erat promissus, de ejus adventu, quod ideo facit Ecclesia ut fideles gaudeant & regratientur de beneficio jam accepto, prout vident magnitudinem desiderii præcessisse in antiquis de beneficio promisso. Pauci tamen sunt qui hoc hodie recogitent. Bernardus. Cum ardorem desiderii Patrum suspirantium Christi in carne præsentiam frequentissimè recogito, confundor & pungor in memetipso, & tunc vix contineo lachrymas, tantum pudet teporis torporisque miserabilium temporum horum. Cui namque nostrûm tantum ingerat gaudium hujus gratiæ exhibitio, quantum accenderat veteribus sanctis desiderium promissio. Ideo ad gaudium monet Ecclesia dicens: *Gaudete in Domino*, &c.

Iustus debet gaudere in Domino.

I. Primum dictum Epistolæ explicatur. Ob bonitatem

Notandum quod vir justus quadrupliciter debet *gaudere in Domino*. Primo quod habet tam bonum dominum. In Psalmo 134. *Beatus populus cujus Dominus Deus ejus.* Ad bonitatem verò hujus domini *primo* facit hoc, quod ipse est benignissimus præceptor, jubens honesta, levia, facilia & utilia. Matth. 11. *Iugum meum suave est, & onus meum leve.* 1. Joan. 5. *Et mandata ejus gravia non sunt.* *Secundo* facit ad bonitatem ejus, quod ipse est potentissimus provisor & protector. Augustinus. Non habet Christus unde alat pauperes suos, & Psalm. 26. *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Tertio* hoc, quod ipse est liberalissimus retributor servitium modicum regno cœlorum remunerans. Genes. 15. *Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* Item ad bonitatem ejus facit quod dominatio sua paterna est, non tyrannica, juxta illud Malach. 3. *Parcam eis sicut parcit vir filio suo servienti sibi, & convertemini, & videbitis quid sit inter justum & impium, & inter servientem Deo, & non servientem ei.* Ad bonitatem etiam Dominici facit, quod ipse factus est frater noster & socius præsentis miseriæ exemplo patientiæ suæ consolans in miseria pœnæ, misericors ad liberandum à miseria culpæ. Hoc magno desiderio videbatur petere Salomon Cantic. 8. *Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ.* & Isai. 49. *Laudate cœli & exulta terra, jubilate montes laudem, quia consolatus est Dominus populum suum & pauperum suorum miserebitur.* In hoc Dominus populum suum consolatus est quod 33. annis dignatus est ei facere societatem in hac valle miseriæ. Augustinus. Magna membris ex capite consolatio, modò etiam Dominus per experientiam novit miseriam & pauperum miseretur. *Homo indigens misericors est.* Proverb. 18. Hebr. 2. dicitur de Christo quod *debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret*, id est, in actu ostenderet misericordiam, quam habebat in natura. De *bonitate* hujus domini legitur. Sophon 2. *Quærite Dominum omnes mansueti terræ, qui judicium ejus estis operati, quærite justum, quærite mansuetum.* Qui in peccato mortali sunt, non possunt hoc modo gaudere in Domino, quia habent Diabolum dominum, qui pessimus dominus est, & protector perversissimus, gravia & inhonesta & facienti noxia præcipiens, unde Sap. 5. dicunt damnati: *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulavimus vias difficiles.* Item Diabolus impotens est ad protegendum suos ab eo, quem ad ejus suggestionem offendunt, quod patet ex hoc, quia seipsum non potest defendere, ideo Joan. 16. dicebat Dominus, quod Spiritus sanctus in adventu suo arguet Mundum de judicio Dei, quod non timebat, cum tamen Princeps hujus Mundi jam judicatus esset. Verisimile est quod valde durè judicabit Dominus vermiculum vilem contra Deum se erigentem, cum ita durè judicaverit tantum principem, scilicet Luciferum superbientem. Ipse etiam non habet festucam unam de suo, unde possit sibi servienti providere. Præterea servientium sibi non est remunerator, sed potius jugulator vel cruciator. Secundo potest vir justus *gaudere in Domino*, ideo quia habet Dominum in arca cordis sui, jam per gratiam sperans se habiturum illum in futuro per gloriam: Mirabilem thesaurum habet, qui habet Deum in corde suo; si totum mundum haberet non esset ita dives. August. Qui veram fidem habet de Deo, non cupit in his miseriis fieri dives, majus enim est ei Deus, quam Mundus, & Sap. 11. *Tanquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani.* Psal. 27. *Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* & Thren. 3. *Pars mea Dominus dixit anima mea: Propterea exspectabo eum.* Item in Psal. 38. *Et nunc quæ est exspectatio mea nonne Dominus?* Hoc modo non possunt gaudere mali, cum nil boni habeant, ex quo Deũ non habẽt, nihil enim est homini bonũ sine sũmo bono, ut ait Seneca & si-

Domini. 1. Quia est Præceptor benignissimus.

2. Quia est potentissimus protector.

3. Quia est liberalissimus retributor.

4. Quia paternè dominatur.

5. Quia frater & socius noster est factus in miseria vitæ hujus.

In peccato mortali cõstituti quia Diabolum habent Dominum, cõtrarium experiuntur.

II. Quia justus Deum habet in arca cordis sui, per gratiam & gloriæ spem.

tui cum Deo omnia bona veniunt ad hominẽ; juxta illud. Sap. 7. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa*: quod de Sapientia increata intelligitur: sic Deo recedente omnia bona recedunt ab homine, nihil enim remanet ei quod verè sit ei utile. Tertio potest vir justus *in domino gaudere*, id est, in bonis quæ dominus suus habet & quæ suis facit. Unde potest dicere: *Domini mei est terra & plenitudo ejus &c* Latitudo regni Christi magna materia gaudii debet esse servis & fratribus Christi. Unde Apoc. 19. *quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens: gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei.* Quarto debet *gaudere* vir justus *in domino*, id est, ut maneat in domino per amorem, non enim debet aliquod gaudium suscipere propter quod à Deo recedat. Hoc modo mali non gaudent in domino, cum gaudium quod ipsi habent, eis eum auferat, & propter hoc potius deberet esse illud, de quo gaudent causa doloris quam gaudii, ideo jucunditas mala morte amarior reputatur à Salomone Ecclesiastæ 7. *Inveni, inquit, mulierem morte amariorem.* Mors animam separat à corpore, sed jucunditas mala à longè meliori, scilicet à Deo. Ideo viri sancti potius mori elegerunt, quam jucunditati prohibitæ consentire. Monet autem Ecclesia ad *gaudendum semper in Domino*, quia gaudium in Domino, sive gaudiũ spirituale ita non est ad horam, sicut gaudium mundi. Job 20. *Gaudiũ Hypocritæ ad instar pũcti* De gaudio verò spirituali. Proverb. 15. *secura mens quasi juge convivium.* Ideo autem *bis* monet ad *gaudendum*, quia gaudendum est de bonis viæ & bonis patriæ.

III. Ob bona Domini nostri. Psal. 23.

IV. Non aliud gaudium suscipiendo quod Deum tollat.

Secundum dictum. Gaudendũ semper in Domino.

Tertium dictum. Cur bis ponatur, gaudete.

Et Notandum quod Gaudium hujus Mundi Multiplici ratione amandum non est. Primo quia ore Dei *maledictum* Lucæ 6. *Væ vobis divitibus, qui habetis consolationem vestram.* Quis audeat gustare cibum ab aliquo sancto maledictum? quomodo aliquis audet sumere gaudium ab ipso sancto sanctorum maledictum? Psal. 76. *Renuit consolari anima mea. Secundo* quia gaudium Mundi *fatuum* est. Et hoc *dupliciter. Primo* quia ex fatuitate provenit. Unde Lucæ 19. Dominus flens super Hierusalem civitatem gaudentem ait: *quia si cognovisses & tu* (supple *fleres*) innuens ex cæcitate esse quod ipsi gaudebant. Prov. 3. *Stultorum exaltatio ignominia.* Ejusdem 15. *Stultitia est gaudium stulto.* Immo insania videtur esse. Gaudium enim talium secundum Augustinum est gaudium Phreneticorum. Phrenetici infirmitatem suam non agnoscentes rident, cum amici eorum fleant, qui eorum infirmitatem agnoscunt. Sic tales gaudent cum mater Ecclesia ploret pro eis, immo ipse filius Dei periculum eorum ploravit. Bernardus. Compatitur Dei filius & plorat, homo patitur & ridebit? Nonne multum fatuus est qui nescit intelligere illud, quod puer nascens clamat ei. Puer nascens plorando prædicat in Mundo isto plorandum esse, non gaudendum, sicut tangit, Augustinus, super illud Ephes. 5. *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* Puer inquit qui nascitur à ploratu incipit, nec redire potest statim natus. Plorat propheta suæ calamitatis, lachrimæ testes sunt miseriæ, nondum loquitur, & jam prophetat. *Secundo* est fatuum gaudium hujus mundi ab effectu, quia infatuat hominem: unde est quasi vinum, quod infatuat homines habentes debilia capita, nisi aqua misceatur; sic gaudium hujus Mundi homines infatuat corda debilia habentes, nisi aqua tribulationis misceatur, ut patet in Salomone, qui non prohibuit cor suum quin omni voluptate frueretur, ut habetur Ecclesiastæ 2. Ideo infatuatus est, ut habetur. 3. Regum. 11. Vinum istud potest intelligi illud, de quo legitur Amos. 2. *Et vinum damnatorum bibebant in domo Dei sui. Tertio* non est

II. Gaudium Mundi detestandum.

1. quia est maledictũ à Deo.

2. quia est fatuum.

1. quia procedit e fatuitate & qualis.

2. quia infatuat.

amandum gaudium hujus mundi, quia *breve* est. Unde Job. 20. *Gaudium hypocritæ ad instar puncti. Quarto* quia *non est purum, risus enim dolore miscebitur.* Proverb. 14. etiam in præsenti Boëtius: Dulcedo humanæ fœlicitatis multis amaritudinibus respersa est. Amatores Mundi non possunt verum gaudium habere in rebus hujus Mundi, quia aut respiciunt hujus Mundi mala, aut bona: De malis certum est, quod sunt eis causa tristitiæ. Bona verò transitoria sunt eis causa peccati; peccatum autem habet tristitiam sibi annexam, & sic sunt eis causa tristitiæ. Item Notandum quod ille qui habet abundantiam bonorum temporalium, vix aut nunquam potest ducere vitam jucundam, quod aut amat ea, aut non amat ea: si non amat ea, sunt ei oneri; unde potius faciunt ad miseriam, quam ad jucunditatem. Si verò amat ea, cum amor sit fames spiritualis, & famelicus sit in miseria, constat quod bona temporalia, etiam si amentur faciunt ad miseriam, Ecclesiastæ 5. *Qui amat divitias, fructum non capiet ex eis. Præterea* cum amor sit unio amantis & amati, ipse quasi unum est cum divitiis suis, unde omni mutationi subjacet, cui ipsæ subjacent: unde miserrimus est. *Quinto* verò gaudium Mundi, aufert gaudium spirituale, quod melius est. Bernardus. Delicata est divina consolatio, & non datur admittentibus alienam. *Sexto* quia iniquè venit gaudium illud ut frequenter. Unde Proverb. 2. *Qui lætantur cum malefecerint & exultant in rebus pessimis.* Unde Augustinus. Quid est seculi gaudium? breviter dico: sæculi lætitia est impunita nequitia; scilicet luxuriari, in spectaculis nugari, ebriositate ingurgitari, & turpitudine fœtere, & nihil mali pati. *Septimo* quia gaudium istud vertetur in tristitiam, scilicet una gutta gaudii in mille modios amaritudinis. Lucæ. 6. *Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Job. 21. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendent.* Proverb. 14. *Extrema gaudii luctus occupat.*

3. quia breve est.

4. quia non est purum.

Divites non possunt ducere vitam jucundam, ob duo.

1.

2.

5. quia tollit gaudium spirituale.

6. quia est in malo.

7. quia vertetur in tristitiam, quomodo.

Sequitur (*Modestia vestra*) id est, *rationabilis conversatio nota sit omnibus hominibus*) Modestia rationabilis conversatio dicitur, quia hominis rationem habentis est, ut modum ponat in dictis suis & in factis: qui enim sequitur impetum animi sui inter bruta animalia, non inter homines reputandus est. Exemplum Modestiæ dedit nobis Deus, *in mensura & numero & pondere omnia disponendo*, Sap. 11. Modestiam etiam nobis commendat Christus exemplo suo, unde super illud 2. Cor. 10. *Obsecro vos per mansuetudinem & modestiam Christi* dicit Glossa: Christus provocatus lenem animum ostendit, & in correctionibus modum non excessit. *Modestia* est unus ex duodecim fructibus spiritus sancti, de quibus legitur Gal. 5. *Item* est unum illorum quibus ornantur electi Dei, unde Coloss. 3. *Induite vos sicut electi Dei sancti & dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam &c.* & 1. Timoth. 3. *Oportet episcopum irreprehensibilem esse, non percussorem, sed modestum.* Ad hanc etiam monemur. 1. Petri 3. ubi sic legitur, Omnes unanimes, *compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles.* Et Notandum quod *triplex* est *Modestia*, scilicet modestia oris, cordis & operis. Modestia *in corde duplex* est, *quædam* restringit superfluitatem cogitationum, ad quam modestiam inducere nos debet illud Michææ. 2. *Væ qui cogitatis inutile. Alia* quæ restringit superfluitatem desideriorum, ad quam monemur prima ad Timoth. 6. ubi dicitur, *habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti sumus. Modestia* vero *oris* constringit superfluitatem verborum, ad quam monemur. Ecclesiastici 25. ubi dicitur *Non des aquæ tuæ exitum,*

III. quartum dictum. Modestia quid sit & cujus exemplo fiat.

Modestia est triplex.

1. In corde duplex.

2. In ore.

nec

nec modicum. Aquam vocat spiritus sancti verba; juxta illud Proverb. 18. *Aqua profunda verba ex ore viri*, eo quod difficile sit verba retinere sicut & aquam. De hac aqua dicitur Proverb. 17. *Qui dimittit aquam caput est jurgiorum. Modestia* verò operis, excessum in operibus restringit. De qua Modestia possumus intelligere illud Ecclesiastici. 11. *Est qui locupletatur parce agendo*, quod de spirituali locupletatione verū est. Homo impetuosus est impetuositate sua quandoque in peccatum incidit, unde omnia bona sua amittit & sic depauperatur. Homo modestus, licet quandoque non tantū boni faciat sicut homo impetuosus, tamen bona sua melius servat, & sic locupletatur, & plus habet quietis spiritualis. Ecclesiastici. 31. *Somnus sanitatis in homine parco*, id est, quies sine turbatione est in homine modesto. *Specialiter* autem *Modestia* necessaria est *in verbis*, juxta illud Proverb. 10. *Qui moderatur labia sua prudentissimus est.* Et præcipue necessarium est labia moderari in correctione hominum, alioquin facilè occidit homo, quem sanare debuit Proverb. 12. *Qui suavis est vivit in moderationibus*: id est, vitam suam servat moderādo verba sua: *in suis munitionibus relinquit contumeliam*, id est, cavet. In hoc quod dicitur (*nota sit omnibus hominibus*) innuitur quod vita nostra debet lucere proximo ad exemplum. Christiano enim necessaria est bona conscientia propter se ipsum, bona autem fama propter proximum, ideo baptizati inunguntur chrysmate quod conficitur ex oleo & balsamo; oleum pertinet ad nitorem conscientiæ, balsamum ad odorem bonæ famæ. Roman. 12. *Providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.* Ubi dicit Glossa. Qui conscientiæ famam negligit crudelis est. Ibi etiam dicit Glossa. Augustinus. Propter nos conscientia nostra sufficit nobis, propter vos autem fama nostra debet pollere in nobis. Ecclesiastici 41. *Curam habe de bono nomine*, & Proverb. 22. *Melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ.* Ergo deterior est detractor, qui nomen bonum furatur alteri, quam fur, qui furatur ei terrenas divitias. Ecclesiastæ. 6. *Melius est nomen bonum quam unguenta pretiosa.* Et super hoc verbum (*nota sit omnibus hominibus*) dicit Ambrosius. Exemplo eorum vult alios adquiri. Cum enim lucebunt opera illorum, non deerunt qui imitentur bonum illorum (*Modestia vestra*) unde hic modestus est, qui modo est tentus; id est, qui sub mensura in omnibus continetur (*nota sit omnibus hominibus*) ut bonum testimonium vobis reddant, unde bene sequitur (*quia dominus prope est*) Vicino enim domino libenter testimonium servus haberet à proximis, (*nota sit omnibus hominibus*) ut ipsi ædificationis exemplum accipiant. Item ut videntes, Deo gratias agant, & sic unum quo ad te, alterum quo ad proximum, tertium quod ad Deum (*Dominus prope est*) & ideo commissum opus suum non negligatis. *Item* vel insolentes fieri caveatis, *Item* ipsius substantiam non superflue aut pompatice expendatis. *Primum* fieret malum, *secundum* deterius, *tertium* pessimum (Nihil soliciti sitis) pro defectu temporalium, pro victoria hostium, pro dilatione æternorum. In his enim omnibus *Dominus prope est nobis*, qui de *primo* ait. Matth. 6. *Nolite soliciti esse dicentes, Quid manducabimus aut quid bibemus &c.* Ipse *etiam adjutor fortis.* Et *iterum; prope est ut veniat tempus ejus. Primum* incipientes, *secundum* proficientes, *tertium* perfectos urget.

3. In opere.

Modestia verborum maxime necessaria est.

Quintum dictum. Debemus bona vita lucere proximo ad exemplum. Cōscientia propter nos fama propter alios curanda. Baptizati cur Chrysmate inunguntur.

Modestus quis sit.

Fama & exemplum bonū propter Deum curanda sunt.

Sextum dictū Monet nos de tribus.

Septimum dictum. Monet quoque de tribus.

Psal. 70. Isa. 14.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Ostendit hic sermo Dominum nobis prope, hoc est, propensum vel propitium esse. Ideo monet, ut de spiritualibus non temporalibus solliciti simus.

Dominus prope est. Nihil soliciti sitis.
Ad Philip. ult.

SERMO XL.

HOc verbum frequentat Ecclesia tempore isto. Quæ frequentatio signum est, quod verbum sit benigni magistri. Verba enim valde utilia solent magistri repetere.

Circa quod verbum, scilicet, quod *Dominus prope sit*, Notandum quod *Dominus* Tripliciter *prope est. Primo est prope*, id est, proxime nobis attinens. Frater enim noster est, quod debet esse causa magni gaudii & magnæ fiduciæ. Bernardus. Puto jam non spernere me poterit Christus, os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Augustinus loquens de filio Dei naturali, multos, inquit filios Dei, fratres sibi sanguine suo emit, ne solus esset. Probavit, reprobatus; redemit, venditus; honoravit, vitiatus; vivificavit occisus. Dubitas quod dabit tibi bona sua, qui non de dignatus est suscipere mala tua? Fraternitatem istam multū desiderabat qui dicebat: Cantic. ult. *Quis mihi dette fratrem meum sugentē ubera matris meæ*; id est, Mariæ, quæ est mater nostra per gratiam, fovens nos & protegens ad modum matris. Quam nobis bona sit hæc fraternitas, patebit in recessu animæ à corpore, cum Dæmones parati erunt ad rapiendum. Quantum gaudium erit viris justis cum videbunt fratrem suum volentem & valentem ferre auxilium. Proverb. 18. *Frater qui adjuvatur à fratre quasi civitas firma.* Similiter in die judicii magna causa fiduciæ poterit esse justis, quod videbunt fratrem suum Judicem. *Pater non judicat quenquam, sed omne judicium dedit Filio.* Joan. 5. Tunc agnoscetur quantum sit amanda ista fraternitas. De hac propinquitate prædixit David Psalm. 1. *Erit*, inquit, *tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum.* Aquæ sunt populi; juxta illud. 2. Regum. 14. *Omnes morimur & quasi aqua dilabimur in terram, quæ non revertuntur.* Unde sicut fatuus esset qui cursum aquæ defleret, sic fatuus est qui mortem mortalium deflet. Tunc filius Dei *plantatus est secus decursus aquarum*, quando omnibus mortalibus similis factus est; Lignum plantatum juxta aquam permanet in loco suo fluente aqua, sicut filius secundum divinitatem immortalis erat. Huic ligno adhærere debet, qui sentit se periclitari in mari hujus Mundi. Augustinus. Si fluxus temporalium rerum trahit te in præcipitium, tene te ad lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum. *Secundo Dominus prope est*, quia appropinquavit regnum cœlorum. Matth. 3. *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum.* Valde propinquiores modo sunt homines regno cœlorum, etiam divinæ visioni, quam essent ante adventum filii Dei, tunc enim non erat via in cœlum, nisi per infernum. Omnes descendebant ad inferos post quam Adam amiserat regnum æternum. Per multa milia annorum non potuit illud habere, nec Deum videre, modo autem in momento uno lucratur homo regnum cœlorum, vel per Baptismum, vel per martyrium, vel etiam per contritionem, quæ tanta potest esse, ut hoc statim obtineat. *Prope est* etiam *Dominus* comparatione status, qui erit post mortem, quando adeo longe erit à peccatoribus: quod si ipsi non cessarent ad quærendum eum per centum millia annorum, tamen non possunt ad eum pervenire,

I. Prope est Dominus.

quia Christus est frater noster.

quantum fiduciæ & gaudii hoc nobis parere debeat. Maria est mater nostra quo modo.

2. ratione temporis gratiæ. Quia nunc citius venitur in cœlum, quā in veteri Lege.

Baptizati, martyres & valde contriti in momento lucrantur cœlum.

2. quia in hac vita salus parata est peccatoribus non in altera.

juxta illud Psal. 118. *Longe à peccatoribus salus*, &c. Lucæ 16. *Elevans autem dives oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham à longe*: & post: *Inter nos & vos chaos magnum firmatum est, ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Ideo optimum est consilium peccatoribus. Isa. 55. *Quærite Dominum, dum inveniri potest, invocate eum, dum prope est. Tertio prope est Dominus*, quia in proximo (secundum repræsentationem Ecclesiæ) nasciturus est in mundo isto & spiritualiter venturus ad eos qui fuerint præparati. Propinquior videtur esse hominibus tali tempore quam multis aliis temporibus, quia multis Ecclesiæ precibus invocatus est. Solent etiam principes dare munera in magnis festivitatibus, unde ipse etiam se ipsum tali tempore dedit mundo. *Parvulus enim natus est nobis*. Isa. 9.

3. Quia hoc tempore Adventus hominibus benignior est, quare.

Bene autem subditur, *Nihil soliciti sitis*, secundum unamquamque harum propinquitatum. Secundum *Primam* non, quia non oportet fratrem Christi nimis solicitum esse de his quæ sunt necessaria præsenti vitæ, tantummodo ad Christum se bene habeat & debito modo Sicut non oportet fratrem Regis Franciæ multum solicitum esse de victu suo & vestitu, tantummodo se bene habeat ad fratrem suum. Matth. 6. *Nolite soliciti esse dicentes. Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?* Item quantum ad *secundam*, non oportet homines nimis solicitos esse ad acquirenda temporalia, quando vident tempus opportunum ad acquirendum regnum cœlorum & ipsum Deum. Non deberet homo ita cor suum totum dare ad acquirendum temporalia, sicut multi faciunt, etiam si crederet quod totum mundum posset acquirere, cum ipse posset acquirere Deum, qui in infinitum plus valet quam totus mundus. Augustinus. Qui veram fidem habet, non cupit in his miseriis dives fieri, majus enim est Deus quam mundus. Fatuus esset ad quem pertineret regnum unum ex parte patris, & terra alicujus pauperis militis ex parte matris, si adhæreret hæreditati maternæ neglecta hæreditate paterna, ex quo speraret quod ad hæreditatem paternam posset pervenire, sic valde fatuus est qui huic valli miseriæ, in qua Eva mater nostra nos posuit, adhæret cœlestibus neglectis. Item quantum ad *tertium* appropinquante tanta solemnitate & adveniente tanto Domino debemus dimittere solicitudinem de aliis rebus & intendere circa tantum hospitem. Ecclesi. 2. *Qui timent dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.* Orationi multum instandum esset tali tempore, unde subditur (*Sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum.*) Oratio accipitur pro prece facta sine adjuratione. Obsecratio verò pro prece facta cum adjuratione, ut cum dicitur, per nativitatem tuam libera nos Domine, *Innotescant apud Deum*, idest, ita ferventes & devotæ ut dignæ sint ad Deum intrare Ecclesiastici 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit, & donec propinquet, non consolabitur, & non discedet, donec Altissimus aspiciat.* De hac oratione humili exemplum habes Matth. 15. in illa muliere fervente, quæ se catellis comparavit, cùm eam Dominus canibus comparasset. Petitiones verò quæ cum gratiarum actione fiunt ideo præponendæ sunt: qui enim vult alia impetrare, gratus debet esse de præteritis; quia non est dandis dignus, qui non agit gratias de datis, sicut dicit Glossa. Ille spirituali adventu in solemnitate proxima dignus erit, qui in adventu filii Dei in mundum, quem modò Ecclesia repræsentat, gratus & devotus debito modo fuerit. Est enim gratiarum actio secundùm Chrysostomum, super Matthæum, Invitatio ad plus dandum.

II. Nihil sollicitandum de temporalibus.
1. Ob primam propinquitatem.
2. Ob secundam propinquitatẽ.
3. Ob tertiam propinquitatem.
Orationes hoc tempore instandũ.
Oratio quid. Obsecratio quid.
Oratio quid valeat.
Gratitudo ad quid prosit.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Sermo hic ostendit Dominum prope esse hominibus maxime peccatoribus ob sex causas.

Dominus prope est.

SERMO XII.

PAratus dare quod necessarium est. Ideo, *Nihil soliciti sitis &c.* de temporalibus, sed jactantes curam vestram super Dominum & ipse vos enutriet. *Psal. 54.*

Ubi Notandum quod hoc verbum, *Dominus prope est*, multum frequentat Ecclesia tempore isto, volens illud cordibus hominum infigere tanquam valde necessarium eis. Unde *primo Dominus prope est* peccantibus, præsens enim est eis, ut meritò de ejus præsentia erubescant. Boëtius. Magna nobis, si dissimulare non volumus, indicta est probitatis necessitas, cùm ante oculos tanti Judicis agamus, cuncta cernentis. Unde quidam ait.

Dominus prope est.
1. Peccatoribus, ut peccare erubescant.

Cum quid turpe facis, quod me spectante ruberes, Cur spectante Deo non magis inde rubes. Actuum. 17. *Non longe est ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus & movemur & sumus. Secundo Dominus prope est* manenti in peccato, ut eum à peccato revocet; unde Apoc. 3. *Ego sto ad ostium & pulso: si quis mihi aperuerit intrabo & cœnabo cùm eo.* Væ illi qui per annum vel multos facit Deum exspectare ad ostium suum. De propinquitate Dei ad eum qui manet in peccato suo. Exemplum tale habes in vitis Patrum. Quidam frater impugnabatur à fornicatione, qui veniens in quendam vicum Ægypti adamavit filiam sacerdotis Paganorum. Qui consilio accepto à Dæmone suo, noluit eam ei dare, nisi ille renunciaret Deo & Baptismo & Fidei & proposito Monachi. Cui tandem ille consensit, & vidit columbam exire de ore suo & volare in cœlum; & cum sacerdos renuntiaret Dæmoni suo, quod ipse vellet hæc omnia facere, respondit Dæmon. Noli filiam tuam ei dare, quia Deus ejus non recessit ab eo, sed adhuc juvabit eum. Et rediens sacerdos dixit ei: nolo eam tibi dare, quia Deus tuus adhuc adjuvabit te & non recessit à te. Audiens frater, dixit in semetipso: Hæc maxima est bonitas Dei, quæ me recepit, cum tamen negaverim etiam ipsum, & cum invenerit me nunc malum, cur recedam ab eo? Et veniens narravit illud cuidam seni in eremo. Senex autè laboravit pro eo per tres hebdomadas & rogavit Deum dicens: Domine da mihi hanc animam. Ex exaudita est oratio, nam completa prima hebdomada requisivit à fratre, si aliquid vidisset, qui dixit ei, se vidisse columbam ab altitudine cœli circa caput suum stantem. Secunda hebdomada vidit frater columbam venientem juxta caput suum. Tertia hebdomada completa vidit frater columbam stantem supra caput suum & intravit in os ejus. Tunc dixit Senex: Ecce suscepit Deus pœnitentiam tuam. Attende tibimet & esto solicitus.

2. Ut manẽtes in peccato, revocet.
Exemplũ.

Tertio est *prope Dominus* peccatori fugienti ab eo addendo peccatum peccato, quasi enim sequitur eum, monendo eum ut redeat, juxta illud. Isa. 30. *Aures tuæ audient verbum tuũm post tergum monentis.* & Hierem. 3. dicit Deus ad animam peccatricem: *tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.* Si aliquis Rex speciosissimus & ditissimus duceret pauperem juvenculam, & illa reliquisset eum pauperi leproso adhærendo, quanta dignatio esset si rex dignaretur recipere eam? Quam admiranda est ergo bonitas Regis gloriæ qui, cum sit speciosus forma præ filiis hominum, tamen animam, quæ sibi desponsata fuerat, postquam Diabolo

3. Ut fugientem peccatorem reducat.
Psal. 44.

Diabolo adhæsit, eo contempto, dignatur recuperare. Mira insania! fugit homo peccator Deum, & currit ad infernalem lupum, cùm ovicula naturaliter lupum fugiat & ad pastorem currat. *Quarto prope est Dominus* peccatori pœnitenti & ad Deum revertenti. In quacunque hora ingemuerit peccator, iniquitatem ipsius dominus non recordabitur amplius 2. Regum 12. dixit David: *Peccavi Domino*, & tam cito dixit Nathan: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum*. Et in Psal. 31. *Dixi: Confitebor adversum me injustitiam meam &c.* & Lucæ 15. Cum filius prodigus rediret ad patrem suum, & adhuc longe vidit eum pater ejus, & misericordia motus est, & occurrens cecidit super collum ejus & osculatus est eum: & subditur: *Cito proferte stolam primam, & induite illum*. Stola vestis est; unde prima stola est gratia, quâ Deus induit animam in præsenti. Secunda stola est gloria, quâ induet in futuro. Exemplum habes de hac propinquitate in Latrone bono. Lucæ 23. *Domine memento mei &c.* Cui Dominus: hodie mecum eris in Paradiso.

4. Vt pœnitentem cito recipiat.

Quinto prope est Dominus existenti in tribulatione, ut subveniat; vel patientiam dando, vel ab ea eripiendo. Sed melius liberat, cum patientiam dat, sicut dicit Gregorius. In Psalm. 33. *juxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde*. Item Psalm. 90. *cum ipso sum in tribulatione*. Bernardus quacunque hora sæviat tribulatio, non putes te esse derelictum, sed memineris scriptum esse: *cum ipso sum in tribulatione*.

5. Vt tribulato subveniat.

Sexto prope est Dominus unicuique ad reddendum secundum merita sua Johel. 3. Cito velociter reddam vicissitudinem caput vestrum. Jacob. 5. *Iudex ante januam assistit* Apoc. 3. *Ecce venio cito*. Si Dominus moraturus esset etiam per mille annos, tamen respectu præmii futuri, vel pœnæ, esset quasi una hora, juxta illud: Psal 89. *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præterit*. Hos annos accuratissimè in mente habuit R. P. Joannes Ludovicus Societatis Jesu Sacerdos, & Serenissimæ Principi Elisabethæ Serenissimi Bavari Electoris Conjugi à confessione, vir magnæ existimationis & sanctitatis, omnibusque rari exempli, qui dum hunc librum typo & luci committo, decimo nono Februarii, Anno M. DC. XXXI. placidissimè æterno Nomini animam transmisit, non ut finiret annos æternitatis, sed ut inciperet.

6. Vt reddat juxta merita post mortem.

Hujus viri integerrimi virtutes pulcherrimas ante mortem subtecui, ut eò uberiùs in ejus laudes post mortem excurrerem, memor Ecclesiast. *Ante mortem ne laudes quemquam*. Ergo in tanta rerum copia exordium ducat pietas omnium reliquarum virtutum basis & fundamentum. Laborabat ille per multos annos acutissimis renum doloribus, nunquam tamen suas statas preces intermittebat, quas vel mater Ecclesia, vel obedientia religiosè præscripserat; imò quotidie Divæ Virgini, aliisque Cœlitibus quos maximo semper honore prosequebatur, aut officium divinum, aut precatorium rosarium demississimè persolvit. Sacris meditationibus assiduè intentus fuit, quibus eò libentiùs vacabat, quo magis à mortalibus ad immortalia rapiebatur. Inter sacrum faciendum incredibili sæpe gaudio perfusus præsentes ad cælestia incitavit. Superioribus in paucis charus semper extitit, qui non tam regere, quàm regi ab aliis maluit magno conatu, majore victoriâ. Quotiescunque Majorum suorum voluntatem explorare potuit, hic sese mirâ industriâ accommodare studuit, vitam potiùs millies amissurus, quam illorum imperium neglecturus. Nec minore charitate erga æquales ardebat. Amabat ille omnes modestissime, atque ab omnibus amabatur, sed quod rarum est in amore, etiam casto sine tædio, sine offensâ, sine affectatione. Ita enim omnem animi lætitiam sanctâ & maturâ gravitate moderabatur, ut simul etiam non nihil timeretur. Frequenti jejunio corpus maceravit sæpe illud Ecclesiast. repetens: *Mille anni ante oculos tuos, tanquã dies hesterna, quæ præterit*: quos citò hìc absolvere gestiit, ut inter Cœlites longiùs durarent. Nam à Medicis de brevitate vitæ monitus, ipse quoque impransus, impotusque breviorem reddidit. Quantâ vero prudentiâ, quantâ vigilantia cum Serenissimis Principibus egerit, supra calamum meum est. Hoc unum ausim affirmare. Optassent Serenissimi Principes talem sibi virum diutius retinere, nisi eum jam cęlo maturum conspexissent.

In hac dignitate, honorisque palæstra minime tenuioris plebis fuit oblitus. cui ita operam, industriamque locavit, ut omnem ipsius laborẽ, patientiam, animi alacritatem demirarentur. In pauperes liberalissimus, in confessionibus excipiendis studiosissimus, in reconciliandis animis perturbatis impigerrimus, ut multi passim non mediocrẽ de ipso sãctimoniæ opinionẽ, existimationẽque conceperint.

Itaque non tam ætate, quàm labore ac dolore corporis confectus ad ætheriam Beatorũ Aulam felicissime migravit, ut laborum suorũ præmium ac mercedem æternùm caperet, dicereque posset. Domine *mille anni ante oculos tuos, tanquã dies hesterna, quæ præterit*: & tametsi in terris adhuc aliquot menses aut annos vivere potuissem, malo tamen in cœlo præ istis, dies, menses & annos cælestes inchoare. At hæc de præmio Bonorum. Quid de mercede malorum? Matth. 24. *Si dixerit malus servus ille in corde suo: moram facit dominus meus venire & cœperit percutere conservos suos, manducet autem & bibat cũ ebriosis, veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat &c.* Quandoque est mors propinquior homini, quam ipse credat, ut patet in illo divite. Lucæ 12. qui dicebat. *Anima habes multa bona posita in annos plurimos*: cui dictum est: *Stulte hac nocte &c.*

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

Sequens sermo tres affert causas quare hoc dictum. Dominus prope est, *Ecclesia nunc frequentet, quarũ præcipua est, ut ad bene suscipiendũ Christũ in natali ejus nos præparemus, eaque præparatio in quibus consistat edocet.* Dominus prope est &c.

TRiplici ratione frequentat Ecclesia verbum istud. Primo ut fideles audientes dominũ suum prope esse, honestius se habeant, sic enim solent dicere ministri domus, dominus venit, tenete vos in pace. Idem solent dicere discipuli adveniente Magistro. Et vere justum est, ut in tanta solennitate & circa tantam solennitatem homines honestius se habeant, & propter adventũ tanti domini à malo cessent Isai. 1. *Quiescite agere perverse, discite bene facere*) tempore illo quo repræsentat Ecclesia, quod filius Dei pro nobis reliquit tot & tanta bona, unde justum est ut saltem tempore tali peccata pro eo relinquamus. Hieremiæ 12. *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam.*

SERMO XIII. Ecclesia hoc verbũ frequentat. I. Vt hoc tẽpore melius vivamus, cum hoc.

Secundo frequentat Ecclesia istud verbum, ut homines audientes tantũ dominũ prope esse, non pigritentur præparare, quæ præparanda sunt, & circa hoc debet esse tali tẽpore opera & solicitudo fideliũ, quomodo scilicet debito modo se præparent tanto hospiti. Et Notandũ quod hæc præparatio in tribus consistit: Scilicet in hospitii mundatione, in vestiũ pulchritudine, in epularũ delectabilitate. Domum *mundat* confessio David. Psal. 95. *Confessio & pulchritudo in conspectu ejus.* Ista duo possũt esse in cõspectu Dei ita, quod eum non offendant in hospitio quo ipse declinet: Scilicet pulchritudo Baptismalis innocentiæ & humilis Confessionis. Est magna

II. Vt melius nos præparemus ad suscipiendum Christum. Præparatio triplex.

Mundatio hospitii, id est, animæ nostræ, qualis.

rusticitas hominũ quorundam qui Regem gloriæ volunt recipere in domum suam inquinatã immunditia peccati usque ad fenestras sensuum & absque aliqua mundatione domus. Videtur quod non sufficiat eis, quod parvulus semel in stabulo pro eis jacuerit, nisi etiam modo ponant in stabulo, cum tamen glorificatus regnet in cœlo. De Confessione vide ultimum sermonem ultimæ Dominicæ, *In diebus illis salvabitur Iuda*, & tractatum de Acedia in capitulo de dilatione Confessionis. Ad *pulchritudinem* verò vestium monet nos Isai. 52. dicens. *Induere vestimentis gloriæ tuæ Hierusalem civitas sancta*. Vestimẽta gloriæ dicuntur vestimenta spiritualia, ad differentiam corporalium, quæ ignominiosa videntur secundum illud Bernardi: Qui gloriantur de veste sua, similes sunt glorianti de cauterio, quia propter peccatum Adæ introductus est usus vestium, unde vestimenta gloriæ solennia vestimenti intelligi possunt. Sicut enim corpora in magnis festis pulchriora habent vestimenta quam in diebus ferialibus, sic anima pulchrius debet esse ornata in magnis festivitatibus, quàm in alio tempore. Ad hanc etiam pulchritudinem vestium monemur. Baruch. 5. ubi dicitur. *Exue te Hierusalem stola luctus & vexationis tuæ & indue te decore & honore*. *Triplex* verò vestis necessaria erit in Natali, scilicet vestis Puritatis sive Castitatis & Humilitatis & Charitatis. *Prima* vestis est quasi de bysso. *Secunda* quasi violacei coloris. *Tertia* verò est quasi purpurea. *Prima* vestis conveniens est in festo isto: in magna enim puritate servanda est humana natura, quam constat nobis divinæ naturæ associatam in Christo & tali associatione, quam nunquam divisio sequetur, sicut crux in majori reverentia habetur postquam conjuncta fuit dominico corpori quam ante. *Vestis* etiam Humilitatis multum est conveniens in festo isto, in quo ad humilitatem Dei exemplo provocamur. Augustinus. Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est Deus. Et Bernardus loquens de illo verbo, Isa. 9. *Parvulus natus est nobis*, studeamus, inquit, effici sicut iste parvulus, discamus ab eo quia mitis est & humilis corde, ne magnus scilicet Deus sine causa factus sit homo parvulus Isa. 64. *Utinam dirumperes cœlos & descenderes, à facie tua montes defluerent*: idest superbi humiliarentur. *Charitas* etiam vestis est valde conveniens in festo isto, unde Bernardus loquens de filio Dei incarnato ait. Non hoc loco prædicatur magnus Dominus & laudabilis nimis, sed parvus dominus & amabilis nimis. Parvulus utique qui natus est nobis, ipse modò nobis omne amabile, ipse pater & frater & dominus & minister præmium & exemplum. Sunt autem hæ *tres* vestes *necessariæ* in hoc festo propter hoc, quod in Curia illa, quam tunc tenebit Ecclesia, erunt tria genera personarum, scilicet Homo & Deus & Angelus; *Humilitas* ergo necessaria erit, quia Deo placeamus. Hâc placuit ei beata Virgo. Lucæ 1. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ*, & Cantic. 1. *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum*. Nardus est humilis herba, unde humilitatem significat. *Puritate* verò placebit Ecclesia Angelis, puritas enim hominem Angelis assimilat & quasi Angelum facit. Bernardus. Quid decentius castitate? de homine Angelum facit, similitudo enim & placere facit & amari, juxta illud Ecclesiastici 13. *Omne animal diligit simile sibi*. *Charitate* verò placebimus hominibus, amor enim ignis est. Ignis verò non potest melius accendi quam igne, sic nec amor potest melius accendi, quam amore, Seneca. Vis amari, ama. Et loquitur, hoc de opere dilectionis. 1. Joan. 3. *Qui habuerit substantiam hujus mundi & viderit fratrem suũ necessitatem habere & clauserit viscera sua ab eo, quomodo Charitas Dei manet in eo? Filioli mei non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate*. Hæc operit si quid turpitudinis est in homine. Proverb. 10. *Universa delicta operit charitas*. Væ illi qui in solennitate nudus apparebit. Apoc. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet & videant turpitudinem ejus*. *Tria* etiam festa festo Natalis conjuncta monent nos ad Charitatem, ad Puritatem, ad Humilitatem. Festum beati Stephani, qui tantæ charitatis fuit, quod genibus flexis pro suis lapidatoribus exoravit, monet nos ad Charitatem, festum Joannis, qui virgo fuit, ad Puritatem, festum parvulorum Innocentum ad Humilitatem. De *deliciis* verò præparandis tanto hospiti in tanta solennitate. Notandum quod deliciæ sunt ei esse cum filiis hominum. Proverb. 8. non cum porcis, id est, luxuriosis; canibus, id est, detractoribus; serpentibus & bufonibus, cupidis circa terrena amore & solicitudine repentibus; & superbis, quia Diaboli veneno inflantur. Joannis. 4. *Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis*: Cibus ejus est puritas bonorum operum, Cantic. 2. *Dilectus meus mihi & ego illi qui pascitur inter lilia*. id est, inter bona opera pura intentione facta. Et quia lilium sex habet folia, possumus hoc spiritualiter intelligere de sex operibus Misericordiæ. Beati sunt verè misericordes, cum quibus Deus facit solennitatem venturam in multis membris suis scilicet in multis pauperibus. Matth. 25. ubi dicit: *Quandiu fecistis uni ex his, fratribus meis minimis, mihi fecistis*. Sed multi sunt qui multas expensas faciunt ut Diabolum splendide procurent in hoc festo, scilicet in membris suis: id est: in superbis hominibus, Deus verò non inveniet in hospitiis eorum, ubi caput suum reclinet. Specialiter verò laus & glorificatio apponenda est quasi deliciæ in hoc festo. Psalm. 49. *Nunquid manducabo carnes taurorum? aut sanguinem hircorum potabo? Immola Deo sacrificium laudis*. Ad hoc facit illud: tali die facta est multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum & dicentium: *Gloria in altissimis Deo*. Lucæ 2. Ostendentes qualis sit operatio angelorum in cœlo, ut ad similem operationem revocarentur homines in terra. Sed nihil repræsentat ita in terris quodammodo cœlestis habitationis statum, sicut alacritas laudantium Deum. David Psal. 66. *Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes*. Et subditur causa, cum dicitur: *terra dedit fructum suum*. Et loquitur de confessione laudis. Terra dicitur beata Virgo, quæ dedit fructum sufficientem & hominibus & angelis ad æternam refectionem, & Isa. 52. *Gaudete & laudate simul deserta Hierusalem, quia consolatus est dominus populum suum, redemit Hierusalem, paravit dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri*. Quod Deus multum glorificandus esset pro assumptione humanæ n[illegible]ræ figuratum est in hoc, quod Salomon fecit du[illegible] Cherubim in lateribus arcæ, habentes pedes obliquatos & quasi ad jubilandũ elevatos, ut in tripudiis habent mulieres saltando jubilantes. Arca figurat Domini cum corpus, duo Cherubim quasi jubilantes juxta arcã sunt Clerici & Religiosi filiũ Dei factum hominẽ glorificantes. Sicut Deus pro nobis se sine modo humiliavit, sic quasi sine modo eum glorificare & exaltare debemus. Et Notandum quod *quadruplici* ratione debemus conari ad bene recipiendum tantum hospitem in festo isto. *Primo* propter hoc, quia diu est quod Ecclesia incepit eum invitare nobis, scilicet in principio Adventus, & post non fuit dies in qua nobis eum non invitaret, unde poterit dicere se quasi derisũ esse ab Ecclesia si non bene receperimus eum; satis enim habemus

Marginalia (left): Pulchritudo vestium, qualis sit. — Gloriatio de vestibus exterioribus carpitur. — Triplex vestis pro festo Nativitatis. — 1. Necessaria Castitas. — 2. Humilitas — 3. Charitas. — Hæ vestes necessariæ sunt. — Humilitas propter Deum. — 2. Puritas propter Angelos. — 3. Charitas propter homines.

Marginalia (right): Tria festa post Nativitatem monent nos harum vestium. — 3. Deliciæ epularum quales & cum quibus fiat Christo — Lilii sex folia, sex opera Misericordiæ denotant. — Glorificatio maxime est apponenda Christo, cur. — 4. — Arca & Cherubim figurant Corpus Domini & Clericos. Christum bene suscipere debemus.

habemus de tempore ad præparandum, præterea instantia visitationis requirit diligentiam præparationis. 2. *Secundo* propter personæ sublimitatem. Altissimus est enim hic, qui apud nos hospitari debet. 3. *Tertio* propter hujus hospitis utilitatem. Alii hospites auferre solent, sed cum isto hospite veniūt omnia bona, juxta illud. Sap. 7. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa*, loquitur de sapientia increata quæ est filius Dei. 4. *Quarto* quia nisi hunc hospitem habuerimus, pessimum habebimus hospitem, scilicet Diabolum. Væ illi cujus hospitium Diabolus in tanta solennitate inquinabit, omnia bona in conspectu hujus hospitis fugiunt.

III. Vt obviam Christo exeamus, qui hoc fiat, qui non fiat.

Tertio frequentat Ecclesia verbum propositum ut homines intelligentes dominum suum prope esse, exeant obviam ei. Matth. 25. *Ecce sponsus venit, exite obviam ei*. Obviam vadit Christo; qui exercet aliquid de operibus suis, quæ solent commendare adventum ipsius, ut est sancta meditatio, vel oratio, vel auditus divini verbi. Num. 11. *Cum descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter & Manna*. Ros est sermo Dei modò roris ardorem concupiscentiarum refrigerans, & ad bona opera fœcundans. Hoc descendente exterius, manna, id est, filius Dei, dulcedo animæ descendit interius. Sed sunt quidam, qui cum deberent ire obviam Deo, obviant Diabolo, frequentantes malas societates, audientes prava colloquia & alia exercentes, quæ solent esse occasio peccandi, plus amantes, ut videtur, in hoc festo in hospitium suum recipere Diabolum, quam Deum.

Dominus ad quosdā venit.

Et Notandum quod *tribus* de causis non venit dominus ad aliquos, licet sit prope. *Primo* quia ipsi fugiunt eum. Psal. 118. *Appropinquaverunt persequentes me iniquitati, à lege autem tua longe facti sunt*. Proverb. 28. *Fugit impius nemine persequente*. Psalm. 72. *Qui elongant se à te, peribunt*.

1. quia fugiétur.

Secundo, quia peccata eorum hoc impediunt. Isa. 59. *Non est abbreviata manus domini, ut salvare nequeat, neque aggravata est auris ejus, ut non exaudiat, sed iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem ejus à vobis ne exandiret*.

2. quia à peccatis impeditur.

Tertio quia non invocatur in veritate. Veritas invocationis est desiderium cordis, unde in veritate non invocat qui ore tantum invocat eum. Psal. 144. *Prope est dominus omnibus invocantibus eum in veritate* Non venit dominus ad hospitium, nisi ubi scit adventum suum desiderari. Item non invocatur in veritate ab illis qui Diabolum invocant opere, & Deum ore. Jerem. 12. *Prope es tu ori eorum & longe à renibus eorum*.

3. Quia non invocatur in veritate, quid hoc sit.

DOMINICA INFRA OCTAVAM. NATIVITATIS DOMINI.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo ostendit I. qui se Christus parvulus habuerit & II. quæ virtutum exempla nobis exhibuerit.

SERMO XIV.

Quanto tempore hæres parvulus est nihil differt à servo. *Ad Galat. 4.*

MOdo recolit Ecclesia qualiter ille qui sine æstimatione magnus est, pro nobis parvulus factus est, & ideo legitur verbum propositū in Ecclesia, quo ostenditur qualiter parvulus iste se habuerit. Nota ergo quod Christus est hæres Dei patris Hebr. 1. *Quem constituit heredem*, & in Psalm. 2. *Postula à me & dabo tibi gentes hareditatem tuā &c.* Hæres iste nihil differebat à servo, cum parvulus esset, *Primo* enim similis erat aliis parvulis; Licet in eo essent omnes thesaur. sapientiæ & scientiæ absconditi, tamen videbatur sapientia proficere juxta illud Lucæ 2. *Iesus proficiebat sapientia &c.* *Secundo* licet omnia posset, tamen apparebat in eo naturalis impotentia loquendi, ambulandi, ut portaretur ab alio qui omnia portabat Lucæ 2. *Tulerunt illum in Ierusalem &c.* *Tertio* licet dominus omnium esset, subjectus tamen erat matri suæ & fabro Josepho, juxta illud Lucæ 2. *Descendit cum eis & venit Nazareth, & erat subditus illis*. 4. *Quarto* licet esset sine omni macula, tamen signum maculæ habere voluit, scilicet cauterium circumcisionis Lucæ 2. *Postquam consūmati sunt dies octo &c.* Bernard. Agnus sine macula, qui peccati remedio non eguit, tamen voluit circumcidi, nec vestigium ullum vulneris habens, alligaturam vulneris non refugit, nec repulit cultrum lapideum, in quo solo vetus illa, quæ eraderetur, rubigo non fuit. Nos verò impudentes ob fœditatem culpæ erubescimus agere pœnitentiam. 5. *Quinto* ille, cui sunt omnes administratorii spiritus angelici, venit ministrare. Matth. 20. *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare*. Et sic planum est, quod Christus, dum parvulus esset, à servo in prædictis non differebat.

I. Christus parvulus qualiter se habuerit. 1 Coloss. 2. 2. 3. 4. Circumcisio Domini.

II. Christus parvulus factus dedit exemplum Christianis.

Et Nota quod *quatrupliciter* datur exemplum fidelibus in Christo. Primo exemplum *æquitatis & similitudinis* amandæ in hoc, quod (nisi in peccatis) ab aliis hominibus differre noluit, unde Hebr. 2. dicitur quod *per omnia debuit fratribus assimilari*. Hoc expediens nobis erat, ut exemplo morum, uniformitatem & similitudinem amaremus, quia hoc multum facit ad pacem & amorem, Eccle. 13. *Omne animal diligit simile sibi &c.* Psal. 67. *Qui inhabitare facit unius moris in domo*. Unde majores in Congregatione deberent se conformare minoribus Eccle. 7. *Quanto magnus es, humilia te in omnibus &c.* Matth. 2. *Quicunque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister, & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus*. 1. Corinth. 9 *Cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci*.

1. Similitudinis amādæ.

Secundo datur in hoc exemplum fidelibus *humiliter abscondendi bona sua* usque ad tempus opportunum. Unde Bernardus loquens de hoc quod Christus de nocte voluit nasci, dicit: Ubi sunt qui tam impudenter ostentare gestiunt semetipsos, tacet Christus non se extollit, non magnificat, non prædicat, & ecce annunciat eū Angelus, laudat multitudo cœlestis militiæ: & tu ergo, qui Christum sequeris inventum absconde thesaurum, ama nesciri, laudet te os alienum, sileat tuum. Isai. 32. *Et erit vir sicut qui absconditur à vento & celat se à tempestate*. In vitis Patrum dicitur, sicut thesaurus manifestus cito minuitur, ita & virtus quælibet deperit publicata. Nam sicut cera à facie ignis solvitur, ita anima per laudem perit resoluta ab intentione sua. Gregorius. Ille debet publicare bonum quod agit, qui sancta humilitate fundatur, & nulla elatione contingitur.

2. Humiliter abscondendi bona.

Tertio datur fidelibus exemplū sapienter amandi filios suos, ut non quærant eis suavia, sed utilia: sic enim fecit pater misericordiarum filio suo dilecto, paupertatē & alias adversitates prosperis ei præeligendo. Potius debet pater filiis suis providere imposterum quam in præsenti. Item cavere debet ne sit misericors crudeliter. Prov. 13. *Qui parcit virgæ, odit filiū suum: qui autem diligit illum, instanter erudit*. Ibid. 23. *Noli subtrahere à puero disciplinam, si enim percusseris eum virga non morietur. Tu si virga percuties eum & animam ejus de inferno liberabis*. Et 29. *Virga atque correptio tribuit sapientiā, puer autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrē suā*. Refertur de quodā qui ducebatur ad patibulū, is simulans se osculari patrem suū, dentibus abscidit nasum, dicens: Patrem fuisse occasioné illius suspendii, quia non corripuerat eum. Ecclesi. 7. *Filii tibi sunt? erudi illos, & curva illos à pueritia illorū. Filiæ tibi sunt? serva corpus illarū, & non ostendas hilarem faciem tuam*

3. Bene educandi filios. Exemplum.

ad illas. Item 30. *Lacta filium tuum, & paventem te faciet. lude cum eo, & contristabit te.* Hieronymus. Nimia familiaritas parit contemptum. Et ibidem: *curva cervicem ejus in juventute, & tunde latera ejus dum infans est, ne forte induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ &c.* Specialiter autem cavere debent parentes, ne filiis suis cito dent potestatem sui. Ecclesiastici 30. *Non des illis potestatem in juventute.* Et 33. *Filio & mulieri, fratri & amico non des potestatem super te in vita tua.* Et paulò post, *melius est ut filii tui te rogent quam te respicere in manus filiorum tuorum.*

4. Patienter sustinendi adversitates.

Quarto datur exemplum fidelibus patienter sustinendi adversitates, quoniam à Deo dantur. Nec debent credere ex odio talia dari, sed ex amore cùm filio suo naturali dederit, quem dilexit. Matth. 3. *Hic est filius meus dilectus.* Sufficere debet homini adoptivo, si sic à Deo ametur, sicut filius naturalis. Unde Christus discipulis suis dicit Joan. 15. *Sicut dilexit me pater & ego dilexi vos.* Qui ergo à Deo flagellatur, non ideo credat se Dei inimicum, sed parvulum, & ideo necessariam sibi esse flagellationem ad sui instructionem & custodiam. Gregorius. Quid mirum si flagellat custodiens parvulos dominus, quos grandes quærit hæredes, flagellat hominem & erudit & custodit. Isai. 28. *Sola vexatio intellectum dabit auditui &c.* Hierem. 15. Secundum aliam translationem, per omne flagellum & dolorem erudieris Hierusalem. Job. 10. *Visitatio tua custodivit spiritum meum.* Apoc. 3. *Ego quos amo arguo & castigo.* Sicut aliquis potius gaudet se legitimum filium esse, quam adulterinum; sic potius debet velle flagellari, quam prosperari. Hebr. 12. *Quod si extra disciplinam estis &c.* Si promissa patris agnovisti, non timeas flagellari, sed exheredari, curre sub manu patris flagellantis, quia dum flagellat erudit ad hæreditatem. Noli esse iniquus & puerilis, ut dicas; plus amat pater meus fratrem meum, cui permittit quidquid vult quam me, quia si me movero contra jussionem ejus flagella invenio, potius gaude sub flagellis, quia tibi servatur hæreditas, illis ad tempus pacit, quos in æternum damnabit. Unde Glossa super illud. Jacob. 1. *Omne gaudiū existimate &c.* Ne indignemini fratres, si mali in mundo florēt & vos patimini, quia non est Christianæ dignitatis his temporalibus exaltari, sed potius deprimi. Mali nihil habent in cœlo, & vos nihil in Mundo, sed spe illius boni ad quid tenditis, quidquid contingat in via gaudere debetis. Unde deberent fideles multum gaudere in tribulationibus. Job. 35. *Vbi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte.* Psal. 41. *In die mandavit dominus misericordiam suam & nocte canticum ejus &c.* Actuum 5. *Ibant, Apostoli, gaudentes à conspectu consilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati &c.*

[Margin: Prosperitates malorū non curandæ.]

[Margin: Gaudendū in tribulatione.]

Dominica in Quinquagesima invenies sermonem de illo verbo 1. Corinth. 13. *Cum essem parvulus*, de quo potes in hac Dominica loqui, si necesse fuerit.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Sermo sequens. I. *explicatur tempus incarnationis dicatur tempus plenitudinis vel plenitudo temporis* II. *Modus Incarnationis, qualis &* III. *finis Incarnationis quis fuerit explanat.*

At ubi venit plenitudo temporis &c. *Ad Galat. 4.*

SERMO XV.

IN hac Dominica post Nativitatem declaratur quando dominus venit, ad quid venit, & à quibus receptus sit *Quando venit* declaratur, in Introitum Missæ, *Dum medium silentium*, &c. *Ad quid venit*, in Epistola: Scilicet *ut adoptionem filiorum reciperemus. A quibus receptus fuerit*, cum dicitur in Evangelio Lucæ 2. *Ecce positus est hic in ruinam*, &c (*in ruinam* scilicet Judæorum, qui ceciderunt per infidelitatem (*in resurrectionem*) Gentilium qui surrexerunt per fidem, sicut ait. Joan. 9. *Veni in mundum ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant*, &c. Quia verò in fine mundi reliquiæ Judæorum convertentur ad fidem, ideo cantatur in fine Missæ, *tolle puerum*, &c. In his verbis determinat Apostolus Tria, scilicet *tempus Incarnationis*, cum dicit, *ubi venit plenitudo temporis*; *modū*, cum dicit, *misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege finem*, idest, *utilitatem*, cum dicit, *ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.* Et destruit hic *triplicem* errorem; *Primo* Judæorum asserentium Christum non venisse, ibi, *ubi venit plenitudo temporis. Secundo* hæreticorū dogmatizantium Christū corpus phantasticum habuisse, & non traxisse de Virgine, ibi, *natum ex muliere*: *tertio* Manichæorum dicentium veterem legem à Deo non esse, ibi, *factum sub lege.*

[Margin: Missa hujus Dominicæ docet. 1. Quando Christus venerit. 2. Cur venerit. 3. A quibus susceptus fuerit. Verba thematis tria docēt de Incarnatione.]

[Margin: Destruunt tres errores.]

Tempus Incarnationis Domini dicitur tempus plenitudinis, immo plenitudo temporis. Tempus plenitudinis dicitur propter *triplicem* plenitudinē. Prima est repletio uteri virginalis Lucæ 1. *Ecce concipies in utero*, &c. *Secunda* est mentis fidelium Act. 2. *Repleti sunt omnes Spiritu sancto. Tertia* est veteris legis, de qua Dominus Math. 5. *Non veni solvere legem, sed adimplere.* Prima repletio fuit causæ secundæ, quia nisi venter Virginis repletus fuisset filio Dei, corda fidelium repleta non fuissent gratia Spiritus sancti. Secunda fuit causa tertiæ, quia repletio mentis facit repletionem legis. Plenitudo quoque temporis dicitur propter sex. *Primo* propter pacis abundantiam. Ps. 71. *Orietur in diebus ejus justitia & abundantia pacis*, &c. Joël. 2. *Implebuntur areæ frumento & redundabunt torcularia vino & oleo*, &c. Propter hoc Januarius, in quo natus fuit Dominus, depingitur sedens ad ignem & comedēs in abundantia omnia bona. *Secundo* propter charismatū largissimam effusionem. Joël. 2. *Effundam spiritum meum super omnem carnem.* Ezech. 34. *Deducam imbrem in tempore suo, pluvia benedictionis erunt*, id est, bonorum spiritualium abundantia, unde tempus gratiæ comparatur autumno. Nam sicut quæ in hyeme germinant, & in vere pullulant, & in æstate maturantur, colliguntur in autumno. Sic etiam ante legem sancti germinaverunt, in lege pullulant, in Prophetis ad maturitatē pervenerunt, tempore gratiæ colliguntur. *Tertio* propter figurarum impletionem, quia præcedens tempus vacuum fuerat continens figuras sine rebus, unde altare jubetur inane & vacuum fieri & terra repleri. Exod. 20. *Altare de terra facietis mihi*, quia vetus testamentum est vacuum, sed Christus factus terra, id est, caro, replevit illud. *Quarto* propter promissorum solutionem. Joan. 1. *gratia & veritas per Iesum Christum*, &c. Gratia Dei redemptio generis humani, quæ dum per adventum perficitur veritas promissionis Dei, in exhibitione gratiæ adimpletur & ita jam exhibita veritate & impleta promissione lex vetus debet cessare. *Quinto* propter rationalis creaturæ perfectionem. Ephes. 1. *Proposuit in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo quæ in cœlis, & quæ in terra sunt*, id est Angelos & homines, quia dum hominem reducit, magnam ex eo supplet ruinam angelicam. *Sexto* propter propositi temporis completionem, de qua Danielis 9. *Septuaginta hebdomades abbreviatæ*, &c. Sed quare tamdiu distulit incarnari. Ad hoc quinque possunt reddi rationes. *Prima*, ne

[Margin: I. Tempus Incarnationis dicitur tempus plenitudinis ob tres repletiones.]

[Margin: Dicitur plenitudo temporis. 1. Propter abundantiā temporalium. Ianuarius. 2. Propter abundantiā spiritualiū. Anni tempora collata temporibus Ecclesiæ. 3. Propter figurarum repletionem. 4. Propter promissorū exhibitionem. 5. Propter creaturæ rationalis perfectionem. 6. Propter tēporis propositi completionem. Cur tamdiu distulit Dominus incarnar]

1. subito veniens non agnosceretur, ideo voluit ut exspectaretur, Habac. 2. *Si moram fecerit exspecta*
2. *illum, quia veniens veniet, & non tardabit*, &c. *Secunda*, ut superbia hominis convinceretur ad
3. Galat. 3. *Conclusit scriptura omnia sub peccato*, id est convicit Dominus peccatores esse omnes. *Tertia* ut medicus ferventius desideretur Isa. 46. *Utinam*
4. *dirumperes cœlos & descenderes*, &c. *Quarto* ut potentia medici ostenderetur. Unde Gregorius. Tanto major apparuit potentia medici, quanto magis crevit morbus ægroti. Sap. 16. *Tuus Domi-*
5. *ne sermo, qui sanat omnia, &c.* *Quinto* ut adepta sanitate non vilipendatur, unde Ecclesiastici 21. dicitur: *Fili, peccasti? non adjicias iterum.*

II. Modus Incarnationis qualis.

Item modus Incarnationis, cum dicit, *misit filium suum*, non Prophetam, non Angelum, *factum ex muliere*, quia caro ejus tantum originem habuit à beata Virgine Hieremiæ 31. *Creavit Dominus novum super terram: fœmina circumdabit virum.* Ibi dicit Bernardus Si dixisset fœmina circumdabit infantem vel parvulum, nec novum videretur, nec mirum: nunc verò quia nihil tale posuit, sed dixit virum, verto me ad conceptionem & partum virginalem, ubi agnoscitur longitudo brevis, latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plana. Vir siquidem erat Jesus nondum natus, sed sapientia, non ætate: non vigore corporis, sed maturitate sensuum: non corpulentia membrorum, sed potentia virium: neque enim minus habuit sapientiæ conceptus, quam natus. Nec est *contrarium* quod dicit Evangelista Lucæ 2. quia *Jesus proficiebat sapientia & ætate & gratia*, quia non ita accipitur, quasi seipso melior factus sit, sed quia prout tempus postulabat, magis ac magis apparuit sapientia & gratia quam habebat. Et ita proficiebat apud homines, quando illi in ejus cognitione proficiebant: apud Deum verò quando eos ad laudem Patris, à quo hoc esse testabatur, provocabat. Novum ergo quadrupliciter fuit, quia creatus in sanctitate, quia conceptus sine virili semine, quia perfectus in sapientia & virtute, quia natus de Virgine. *Tribus* namque modis hominem Dominus fecerat: Scilicet de viro & muliere, sicut assiduus monstrat usus. Item nec de viro nec de muliere, sicut Adam. Item de viro sine muliere, sicut Evam. Restabat ergo unus modus ut faceret de muliere sine viro, sicut Christum: ut sicut causa damnationis sumpsit principium à fœmina, ita & salutis. Et quia virgo erat quæ fuit causa mali, fortius illa, quæ fuit causa boni: Item *Factus fuit sub lege*, non tamen coactè, sed voluntarie, quia circumcisus fuit & omnes observantias legis implevit. Et hoc propter quatuor causas. *Prima* ne Judæi dicerent, quod legem implere non potuisset. *Secunda* ut legem à Deo datam probaret. *Tertia* ut onera nostra experimento cognosceret, & nobis compati disceret. *Quarta* ut in seipso veterem legem terminaret.

Jesus quomodo profecerit sapientia, &c.

Deus fecit hominem tribus modis. Christum quarto modo fecit hominem.

Christus sub lege factus fuit ob quatuor.

III. Finis Incarnationis quis.

Sequitur de Utilitate: ibi, *ut eos qui sub lege erant redimeret*, duo præmisit & duo subjunxit, reddendo singula singulis. Quare itaque *factus est sub lege? ut eos qui sub lege erant redimeret*; quia magno gravamine oppressi erant à quo eos redemit, & à legis onere liberavit Galat. 3. *Christus nos redemit de maledicto legis*, &c. quod scriptum est Deuteron 27. *Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit.* Galat. 3. *Factus pro nobis maledictũ*: Scilicet sustinẽdo suppliciũ quod pro maledicto, id est, peccato erat, sicut scriptum est Deuteron. 21. quando peccavit homo, qui morte plectendus erat, & adjudicatus morti appensus fuerat in patibulo, non permanebat cadaver ejus in ligno, sed eodem die sepeliebatur, *quia maledictus à Deo est, qui pendet in ligno.* Ex hoc patet quod ille tantum maledictus est qui peccat, quia Deus odit peccatum, sed Christus non peccavit, sicut ostenditur Isai. 53. *Iniquitatem non fecit, nec dolus fuit in ore ejus*, sic nec maledictus à Deo. Sustinuit ergo tantum maledictum pœnæ, ut nos liberaret à duplici maledicto, scilicet culpæ & pœnæ. Item quare *factus est ex muliere?* scilicet filius hominis *ut adoptionem filiorum Dei reciperemus.* Venit namque filius naturalis, ut alienos fratres & cohæredes efficeret. Oseæ 13. *Ipse inter fratres dividet*: hæreditatem scilicet & onus hæreditatis, quod est ut per tribulationes veniamus ad regnum.

1. Liberatio ab onere Legis veteris.

2. Liberatio à peccato ac pœna peccati.

Christus factus maledictum.

3. Adoptio in filios Dei.

DOMINICA I NFRA OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Explicatur hoc sermone thema, maxime qui sint ii qui corpora sua Deo offerunt hostiam vivam sanctam Deo placitam, aut contrarium.

Obsecro vos per misericordiam Dei ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, &c. *Roman.* 12.

SERMO XVI.

I. Status incipientium, proficientium & perfectorum circa quid versentur. Corpus quomodo tractãdum.

PRimo monet ad regimen corporis, quia secundum Bernardum status incipientium circa corpus se habet proficientium circa animam se exercet, perfectorum non nisi in Deo requiem habet. Viator primo debet providere de equo, qui non sit ita lascivus ut eum dejiciat, nec ita debilis ut in via deficiat. Etiam cavere debet homo ne faciat dietam nimiam, Bernardus. Oportet corpus restringere, non opprimere: serviat, non sæviat: ancilletur & ne dominetur.

Mansuetè regendi subditi.

Obsecro vos per misericordiam &c. In *primo* verbo dat formam Prælatis secundum *mansuetudinem* regendi subditos. Seneca. Generosus est animus hominis & in arduum atque contrarium nitens, facilius ducitur quam trahatur. Ezech. 34. *Cum austeritate imperabatis eis cum potentia, & dispersæ sunt oves meæ.* 3. Reg. 12. dicunt senes ad Roboam: *si locutus fueris ad eos verba lenia, erunt tibi servi cunctis diebus.* Per *misericordiam* potest specialiter intelligi illa misericordia, qua Dominus effudit sanguinem suum ad abluenda peccata nostra. Et secundum hoc ad frangenda corda adamantina sanguine Christi utitur, sicut sanguine hircino adamas frangi solet. Zachar. 7. *Cor suum posuerunt ut adamantem, ne audirent legem.* Et secundum hoc est *adjuratio*, ut ei corpora nostra offeramus, qui corpus suum pro nobis in cruce obtulit. Solent homines adjurare per id quod magis amant & cui magis tenentur. Sic Apostolus adjurat nos homines per misericordiam Dei, quam maxime amare debemus, & cui tenemur maxime, & cujus offensam maxime cavere debemus. *Obsecro vos per misericordiam Dei* quæ nobis tot & tanta beneficia contulit, filium Dei pro nostra redemptione vendidit, pro vivificatione nostra occidit, & pro nostra ablutione sanguinem ejus effudit, & in nostra defensione ipsum quasi clypeum in cruce opposuit, ut pro nobis ictum sustineret, & cum inimici essemus, in filios Dei nos adoptavit, quæ etiam nos inter tot & tanta pericula custodit. *Misericordia Domini quia non sumus consumpti.* Thren. 3.

Misericordia qualis hic intelligenda.

Adjuratio seu obsecratio quid & aliquid fiat hic.

Ut exhibeatis corpora vestra hostiam, &c. *vivam* per charitatem: *sanctam*, per puram intentionem: *placentem*, per hilaritatem. Corpora sua *hostiam mortuam* offerunt qui dicunt, quando mortuus fuero sepeliar in illa Religione, & dum vivunt in peccatis suis perseverant. Anima sepelietur in inferno, & cadaver vult sepeliri in cœmeterio, vel in loco sacro. *Item* hostiam mortuam offerunt,

II. Hostiam mortuam offerunt.

1. Impii volentes sepeliri in loco sacro.

1\. Sine charitate opera pœnitentiæ agentes. 1. Jejunantes. 2. Peregrinantes. 3. Aliàs pœnitentes.

qui sine charitate, quæ est vita operum, carnem suam macerant jejunando, peregrinando, vel pœnitentiam in sudore vultus sui faciendo. *Primum* intelligo in eis qui in Quadragesima tarde veniunt ad pœnitentiam, & magnam partem jejunii Quadragesimalis faciunt in mortali. *Secundum* in illis qui vadunt ad sanctum Jacobum vel Romam injuriam non pacificantes, non attendentes illud Ecclesiastici 34. *Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.* *Tertium* intelligo in his, qui de labore vivunt, qui pœnitentiam à Deo injunctam in sudore vultus sui agunt, & tamen sic eam inutilem reddunt, quia in mortali remanent, & unde possent lucrari regnum æternum, si extra mortale essent & bonam intentionem haberent, lucrantur tantum aliquid temporale vel mundanum.

3\. Claustrales corde in seculo constituti.

Vel mortuam hostiam offerunt Claustrales, qui corpora habent in claustro, corda in seculo. Corpus enim mortuum est, quod ab anima, vel à corde separatum est. Hi faciunt iniquam partitionem, ut qui animas dant Diabolo, corpora Deo. De talibus non est mirum si claustrum sit eis carcer & magnum dolorem sentiant, cum ipsi continuò sustineant quasi mortem, mors enim est divisio animæ à corpore.

2\. Hostiam sanctâ qui offerát, qui non.

Hostiam sanctam offerunt qui pura intentione carnem suam macerant. Sanctum enim idem fere est quod ἄγιον, id est, sine terra. Quales hi non sunt, qui aliquâ terrenitate opera sua inquinant, ut scilicet in illis qui peregrinationes faciunt ad Romam vel ad sanctum Jacobum, & toto tempore vitæ suæ inde gloriantur, similiter multi sunt quibus non saperet servitium quod faciunt in Ecclesia, nisi terreno lucro conditum esset. Tales pro condimento cibum, quem Deo præparant, terra, vel luto inquinant, & sic ei illum abominabilem reddunt. Deus enim pascitur operibus bonis, unde cibum ei præparamus, quando bona opera facimus. Contra tales dicitur in Psalmo 95. *Tollite hostias, & introite*: & Oseæ 5. *Victimas declinastis in profundum.* & Malach. 1. *Quis est in vobis qui claudat ostia & incendat altare meum gratuito.*

3\. Hostiam placentem qui offerát, qui non.

Beneplacet hostia cum aliquis carnem suam cum hilaritate mactat. Matth. 6. *Tu autem cum jejunas, unge caput tuum*, &c. 2. Corinth. 9. *Hilarem datorem diligit Deus.* Ecclesiastici 35. *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* Illi qui cum tristitia & murmure & amaritudine bona opera faciunt, ponunt velut fel in esca Domini, quæ est bonum opus, & potant eum aceto acerbitatis & tristitiæ, Psalm. 68. *Potaverunt me aceto.*

Alia oblatio triplicis hujus hostiæ. Diabolo qui offerát.

Et *nota* quod quidam sunt qui corpora sua Deo offerunt hostiam viventem per fidem, sanctam per spem, Deo placentem per charitatem. Alii Diabolo offerunt hostiam fœtentem, ut luxuriosi & hypocritæ, qui propter vanam gloriam se macerant, demum quicunque in Diaboli servitio corpora sua affligunt.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Et hoc sermone thema exponitur, quatuor vero præcipue tractantur. I monet ne conformemus nos seculo II ut reformemur mente. III. *explicat quomodo fideles sicut membra corporis humani ad invicem se habere debeant.* IV. *Religiosos ad bene vivendum incitat.*

Nolite conformari huic sæculo. &c. *Rom.* 12.

SERMO XVII.

1\. Conformatio huic seculo.

NOtandum quod *conformatio* hujus seculi sic fit. Mundus iste fornax est Babylonica, quæ *quatuor* fomentis succenditur: Scilicet *napta, malleolis, pice & stuppa.* *Naptam* vocamus quod remanet de olivis, cum oleum exprimitur, scilicet ossa cum fece vel amurca, & significat pœnitentiam, à qua si separetur usus operum misericordiæ, quod in oleo significatur, nihil aliud remanet quàm fomentum ignis infernalis, Jacob. 5. *Aurum & argentum vestrum aruginavit, & arugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis.*

1\. Mundus fornax Babylonica succenditur. 1. 2.

Malleoli sunt sarmenta vinearum, & significant sæcularem potentiam, quæ quantumcunque sit magna indiget tamen sustentari à subditis quasi pacillis. Potentes hujus sæculi ad modum palmitum si stipiti, id est, Deo adhæreant, magnum fructum faciunt in Ecclesia: quantum enim ad corpora sunt loco Dei, Clerici quantum ad animas, si verò à stipite separentur, fomentum sunt ignis infernalis.

3\.

In *pice* verò, quæ nigra est, & inquinat, & accensa terrum facit odorem, luxuria designatur quæ magnæ est infamiæ, unde vocatur macula. Ecclesiastici 47. *Inclinasti femora tua mulieribus.* Et subditur: *Dedisti maculam in gloria.* In *stuppa* verò intelligitur vanitas gloriæ sæcularis, quæ citò transit, sicut stuppa citò ad ignem.

4\. Diabolus est sufflator in hac fornace.

In fornace ista sufflator est diabolus, de quo Isa. 54. *Ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas.* In fornacem istam projicitur aurum & argentum; scilicet aliquis innocens homo, & egreditur inde vitulus, homo scilicet vanus & lascivus, ut legitur Exod. 32.

Conformatio hujus seculi in variis malis.

Notandum quod sunt aliqui qui conformare se volunt unicuique in malo, hi sunt similes chamæleonti, qui videtur talis coloris, qualis est res juxta quam est. Ipsæ etiam Simiæ sunt diaboli, de quibus legitur. 3. Reg. 10. Quod Salomoni afferebantur dentes Elephantorum & Simiæ & Pavones. Per quæ intelliguntur tria vitia quæ abundant in eis qui Curias frequentant

Vitia Curialium.

In dentibus, qui candorem præferunt, & tamen lædunt, significantur verba adulationis & deceptionis, quæ quasi candorem prætendunt & tamen nociva sunt. In Simiis verò intelliguntur illi, qui volunt imitari quidquid vanitatis vident fieri. In pavonibus verò intelliguntur illi, qui de magnitudine caudæ, id est, multitudine sociorum gloriantur. Conformatio mala prohibetur. Deuter. 22. ubi legitur: *Non induetur mulier veste virili: nec vir utetur veste fœminea. Abominabilis enim apud Deum est, qui facit hæc.* Sancti homines qui viriles debent esse, non debent se conformare malis in vanitatibus eorum, nec mali debent se conformare bonis per hypocrisim.

5\. Conformatio cum hoc seculo vitanda. 1. quia mundus est monstrum mutabile.

Item notandum quod huic sæculo non debemus nos conformare, quia sæculum istud *monstrum* est habens faciem retro & non ante, & caput deorsum & pedes sursum. Caro enim spiritui dominatur in amatoribus hujus sæculi. Item oculos habet majores quam ventrem, plura enim expenduntur ad pascendum oculos, quam ad pascendum ventres.

2\. quia est bestia in Apocalypsi descripta.

Mundus iste est *bestia* illa, de qua legitur Apoc. 13. quæ habebat *capita septem & cornua decem & super cornua ejus decem diademata, & super capita ejus nomina blasphemiæ. Et erat similis Pardo, & pedes ejus sicut pedes ursi, & os ejus sicut os leonis.* Peccator bestia est, quod figuratum est. Daniel 4. in Nabuchodonosor. Bernardus: Quid enim bestialius est homine, qui rationem habet & ratione non viget. Septem capita sunt septem vitia, quæ peccatori dominantur. Septem enim dominos habet, ex quo constat in magna servitute esse. Caput suum, scilicet Christum, luxuriosus à se amputat & quasi caput porci sibi coaptat, & sic de aliis vitiis. Decem cornua sunt transgressiones Decalogi, quibus homo Deum impugnat. Decem Diademata sive decem cornua significant gloriam, quam habent peccatores de peccatis. Nomina verò blasphemiæ sunt verba, quibus peccatores de peccatis suis se excusant, & Deum accusant. In pardo verò quia est varii coloris, intelligitur varietas & duplicitas quæ

quæ est in mundo isto, habent enim homines aliud in corde & aliud in ore, & aliud dicunt hic & aliud ibi. Pedes verò similes habent urso, manibus humanis similes sunt pedes ursi. Sic peccatores opera habent similia operibus hominum, potius tamen opera eorum opera bestiarum sunt. Manus hominum ma orem discretionem & distinctionem habent, quàm pedes bestiarum, ut quasi à natura instruantur homines, quod potius cum discretione debeant operari, quam bestiæ; peccatores tamen concupiscentiam suam sequuntur absque discretione quasi bruta animalia. Ipsi ad modum ursi mel temporalis dulcedinis sequuntur usque ad mortem. Os verò eorum est ut os Leonis. Fœtet enim quantum ad mala verba, & patulum est quoad gulositatem, unde Psal. 5. *Sepulchrum patens est guttur eorum.* Sepulchrum dicitur, quo ad fœtorem, patens, quo ad vitium gulæ.

II. Reformatio mentis non valde duræ fit. Verbo et Exemplis Christi & Bonorum.

Sequitur *(Sed reformamini in novitate sensus vestri*: vel mentis vestræ.*)* Nota hanc esse viam ad reformationem imaginis. Ignem Spiritus sancti oportet in corde hominis accendi, de quo igne dicit Dominus Luc. 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur.* Adsuccendendum multum valet verbum Dei, unde Psal. 104. *Eloquium Domini inflammavit eum*; & iterum Psalm. 118. *Ignitum eloquium tuum vehementer.* Deinde nisi materia sit valde dura, sufficit ut recta forma imprimatur, quod fit quando exempla bona ante oculos hominis ponis. Præcipuè verò ad hoc valet exemplum Christi. Ipse enim est speciosus formâ præ filiis hominum. Bernardus, quam formosum te in forma mea cognosco Domine Jesu, non solum propter divina quibus effulges miracula, sed etiam propter veritatem & mansuetudinem & justitiam. Item: beatus es domine Jesu qui te hominem inter homines conversantem pro viribus se præbet imitatorem tui. Augustinus. Summa religionis imitari quem colis. Alij sancti errare poterunt, sed Christus non, unde ipse dicit. Joan. 8. *Qui sequitur me non ambulat in tenebris.* Propter exempla multum valet ad reformationem imaginis esse in bona societate. Si autem cor sit nimis durum, necesse est ut malleatio disciplinæ vel alterius tribulationis addatur. Notandum tamen quod in quibusdam Claustris malleatur super ferrum frigidum. Abundat enim ibi disciplina, sed deest ibi verbum Dei per quod fornax divini amoris succendatur, desunt etiam ibi recta exempla, & ideo non est ibi reformatio: unde in Proverb. 27. *Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia ejus.* Sequitur *(ut probetis quæ sit voluntas Dei, &c.)* Cum reformatio fiat per Dei imitationem, & non possimus eum imitari in sapientia & potentia, consequens est ut imitemur eum in bona voluntate, & ideo sequitur: *ut probetis*, &c. Joan. 4. *Charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint.* Voluntas Dei bona dicitur, quia nihil vult nisi bonum; beneplacens verò est illis qui intelligunt & experti sunt; perfecta verò est in omni bonitate, ut nihil sit eâ melius. Vel bona potest dici voluntas ejus, qua vult sanctificationem nostram. 1. Thessal. 4 *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra.* Hæc voluntas Dei bona est & misericordia plena cum peccator mortem meruerit, & Dominus pro morte sanctificationem requirit. Ezech. 18. *Nolo mortem morientis*, &c. Voluntas Dei beneplacens est, quæ vult ut homo instet bonis operibus, præcipuè operibus misericordiæ. Unde in Oseæ 6. *Misericordiam volui & non sacrificium*, & Jerem. 9. *Ego sum qui facio misericordiam & judicium, & justitiam in terra, hæc enim placent mihi.* Perfecta autem voluntas est quæ Dominus vult ut homo pro amore ejus paupertatem & alia mala pœnæ voluntariæ assumat, vel sibi illata à proximo patienter sustineat. Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade & vende quæ habes & da pauperibus.* 1. Thessal. 5. *Videte ne quis malum pro malo reddat*, &c. & sequitur: *hæc est enim voluntas Dei in Christo Jesu*, &c. *Specialiter* autē videtur pertinere hoc verbum, *probetis*, &c. ad Claustrales, ad quos dicit Bernardus. Non est nostrum languere circa communia præcepta, nec attendere quid Deus præcipiat, sed quid velit, probantes quæ sit voluntas Dei bene placens & perfecta *(Non plus sapere, quam oportet sapere.)* 1. Corinth. 8. *Scientia inflat.* Isidorus libro Etymologiarum: Credere debemus, discutere prohibemur. Proverb. 25. *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonū, sic qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloria.* 24. *Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere*, & 25. *Mel invenisti, comede quod sufficit tibi*: & 30. *Qui vehementer emungit elicit sanguinem* &c. Ecclesiastæ 7. *Dixi, sapiens efficiar, & ipsa longius recessit à me.* Ecclesiastici 3. *Altiora te ne quæsieris.* Sequitur: *(Sicut enim in uno corpore*, &c.*)* utitur Apostolus similitudine sumpta à membris corporis ad ostendendum quomodo fideles debeant se habere ea invicem. Attendendæ sunt diligenter proprietates membrorum. Notandum ergo *primo* quod membrum unum non invidet alij membro etsi non habet idem officium quod aliud habet; si enim omnia membra unicum haberent officium; essent quasi unum membrū, unde 1. Corinth. 12. *Si totum corpus oculus, ubi auditus? & si totum auditus, ubi odoratus?* & post. *Quod si omnia essent unum membrū, ubi corpus?* & hic dicitur: *Omnia membra non eundem actum habent.* *Secundo* nullum membrum corporis actum suum approperat, sed alij communicat. Imò oculus est oculus omnium aliorum membrorum; & sic de cæteris membris. Immo cum oculus cætera membra videat, ipse solus sibi invisibilis est. Sic fideles se & sua debent communicare aliis fidelibus, unde hic dicitur. *Multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.* *Tertio* unum alij officium suum non vendit sed gratis dat. Sic deberet esse inter fideles, sed aliter est hodie. Michææ 3. *Principes ejus in muneribus judicabant, & Sacerdotes ejus in mercede docebant, & Propheta ejus in pecunia divinabant.* *Quarto* membrum unum læsum ab alio non se vindicat. Sic etiam debet esse in membris Ecclesiæ. Unde infra in hac Epistola dicitur. *Nulli malum pro malo reddentes.* *Quinto* membra infirmiora abundantiori honore honoramus & magis necessaria sunt. 1. Corint. 12. *Quæ videntur membra infirmiora esse, necessariora sunt, & quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorem circumdamus*, &c. & hic dicitur: *honore invicem prævenientes.* Ambrosius: Non est membris honor, nisi mutuis se præveniant obsequiis. *Sexto* unum membrum alij compatitur & congaudet. 1. Corinth. 12. *Si quid patitur unum membrum compatiuntur omnia membra, si vero gloriatur unum membrum congaudent omnia membra.*

Distinguit Bernardus novem gradus, quorum tres primos ponere sufficiat. Quorum *primus* est perfecta obedientia, *secundus* est corpus suum in servitutem redigere, *tertius* est usus boni & consuetudinem in delectationem vertisse, Philosophus. Optima forma vivendi eligenda est, quam jucundam reddet assuetudo. Perfecta obedientia est, cum (maxime in incipiente) indiscreta est, hoc est, non discernere quid, vel quare præcipiatur, sed ad hoc tantum niti ut fideliter & humiliter fiat quod à majore præcipitur. 1. Corinth. 3. *Stultus fiat ut sit sapiens.* Et hoc omnis ejus sit discretio, ut in hoc nulla ei sit discretio circa præceptum ejus omnis

Marginal notes (left): Psal. 44. — Imitatio Christi. — Reformatio cordis nimis duri qui fiat: Reformationis Claustralis absurda reprehensio. — Quid sit voluntas Dei bona beneplacens & perfecta duplici modo explicatur, & imitanda proponitur.

Marginal notes (right): Hoc maxime ad Claustrales spectat. Non nimis sapiendū. — III. Fideles habeant se ad invicem sicut membra corporis humani. — 2. 3. 4. 5. 6. — IV. Bonæ vitæ forma in tribus consistit. — Obedientia perfecta qualis.

Visio scalæ Jacob Religiosis accommodatur.

sapientia sit, ut hac parte ei nulla sit. Pedes, quibus ascenditur scala, sit meditatio & oratio. Bernardus. Ascendamus duobus pedibus, meditatione & oratione, meditatio quid desit, docet, oratio ne desit, obtinet: illa viam ostendit, ista deducit. In hoc verò quod summitas scalæ cœlum tangebat, innui videtur quod boni Claustrales si decedant statim evolant: ut verò simile est quod frequenter statim evolent, qui bene in Claustro se habent, & pro peccatis quæ fecerunt ante ingressum Claustri purgatorium non intrent. Si enim falce martyrij momentanei omnia resecantur, quanto magis martyrium claustralis mortificationis, quod durat per viginti vel triginta annos, omnia resecabit. Hoc autem quod vidit Jacob Dominum innixum scalæ, multum debet monere Claustrales ad ascendendum velociter per scalam claustralis pœnitentiæ, cum post ascensionem scalæ ad Deum sint perventuri: Hoc etiam quod dictum est Jacob à Domino, *Ero custos tuus quocunque perrexeris*, &c. erat ad solatium bonorum Claustralium, qui in protectione Dei commorantur. Tria etiam tanguntur in hac visione quæ claustrales debent monere ut cum timore & tremore salutem suam operentur. *Primum* est Angelorum societas, quæ notatur ibi: *Angelos quoque ascendentes & descendentes.* Angeli ascendunt quando devotas orationes bonorum Claustralium Deo offerunt. Tob. 12. *Quando orabas cum lachrimis*, &c. Descendunt verò quando voluntatem Dei bonis fidelibus consulunt, fiunt enim immissiones per Angelos bonos, sicut etiam per malos. *Secundum* est Dei præsentia: unde Jacob ait. *Vere Dominus est in loco isto, & ego nesciebam.* Cum magna reverentia debet homo se habere in loco, quem scit Deum inhabitare. Sic deberet bonus Claustralis se custodire in Claustro suo, quasi si videret Deum semper ante se; Claustrum enim est domus Dei, in qua Deus habitat, unde subditur. *Pavensque, Quam terribilis*, inquit, *est locus iste, non est hoc aliud nisi domus Dei.* Michææ 6. *Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: utique facere judicium & diligere misericordiam & solicitum ambulare cum Deo tuo.* Et Genes. 5. dicitur de Enoch quod *ambulavit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus.* Sic debet se habere, qui cum Deo ambulat. Multum timendum est in loco sancto malè vivere, cum scriptum sit in Isa. 26. *In terra sanctorum iniqua gessit & non videbit gloriam Domini.* Prætereà multum durè punita sunt peccata illa quæ in sanctis locis commissa fuerunt, ut peccatum Luciferi, quod commissum est in cœlo, & peccatum Adæ, quod commissum est in Paradiso. *Tertium* est proximitas cœli, quod notatur ibi: *& porta cœli.* Væ illis, qui jam sunt ad portam cœli, si non contingat eos cœlum intrare. Væ etiam illis, qui de domo Dei faciunt domum diaboli. Hoc est factum in illis Claustris, quæ paulatim ad tantam dissolutionem venerunt, quod facilius est salvari mundo, quam in talibus Claustris. Quasi de porta cœli ad portam inferni se præcipitat, qui in Claustro mortaliter peccat. Peccatum enim porta inferni dicitur Math. 16. *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam.*

Religio martyrio comparatur.

Tria motiva Religiosorum ut sanctè vivant.

1. Angelorum præsentia.

2. Dei præsentia in Claustris tanquam sacris locis.

3. Proximitas Cœli.

Reprehensio malorum Claustrorum.

DOMINICA PRIMA POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo docet solicitudinem sæcularem vitandam fidelibus, & spiritualem amplectendam Prælatis. Deinde quæ sint consideranda dantibus eleemosynam, quando pauperes eam petunt.

Qui præest in solicitudine (supple) præsit. *Roman 12.*

SERMO XVIII.

Qui præsunt solicitudinem debent habere.

NOtandum quod solicitudinem solùm illis qui præsunt approperat. Gubernator enim navis aliis dormientibus vigilat, aliis quiescentibus laborat, similiter & pastor custodit vigilias noctis super gregem suum, Luc. 2. dum alij dormiunt, idem faciunt vigiles castrorum. Velùt vigiles Ecclesiæ sunt illi qui præsunt, unde in Cantic. 3. *Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem.* Solicitudo magna quæ debet esse in illis qui præsunt innuitur, cum dicitur Psal. 120. *Non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel.* Et notandum quod *duplex* est Solicitudo, *sæcularis* & *spiritualis.* De *sæculari* legitur Matth. 6. *Nolite soliciti esse dicentes, quid manducabimus aut quid bibemus*, &c. Ista non debet esse in veris fidelibus. *Primo* quia temporalia accessoria sunt regno Dei, unde ibidem: *Quærite primum regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* *Secundo* quia hæc solicitudo aufert meliorem solicitudinem, unde 1. Corinth. 7. *Qui cum uxore est, solicitus est*, &c. *Præterea* hæc solicitudo habet turbationem, unde Dominus Lucæ 10. *Martha Martha solicita es & turbaris erga plurima.* *Item* quia Dominus solicitus est de his, qui solicitudinem suam in eum projiciunt. 1. Petr. 5. *Omnem solicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.* Et Psal. *Jacta super Dominum curam tuam & ipse te enutriet.* Augustinus, projice te in Deum, non est ita crudelis ut se eripiat, & te cadere permittat. Solicitudo verò *spiritualis multiplex* debet esse in illis qui præsunt. *Primo* soliciti debent esse de custodia animarum suarum, in majori enim periculo sunt quam alij. *Totum* enim *pondus prælij versum est in Saul*, ut legitur 1. Reg. ult. Illi qui præsunt ad modum vigilum, qui castra custodiunt, timere debent sibi tam ab hostibus, tam à dominis quàm ab utrisque. Vigiles enim puniuntur si dormientes inveniuntur. Deuter. 4. *Custodite solicite animas vestras.* *Item* oportet eos solicitudinem habere circa Deum, cujus custodes sunt. Prov. 27. *qui custos est domini sui, glorificabitur.* Michææ 6. *Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum:* & post pauca subditur: *Solicitum ambulare cum Deo tuo*, quod præcipuè necessarium est his qui præsunt, quia tales familiarius debent adhærere ei. *Item* oportet eos habere solicitudinem circa familiam magnam quam habent, ut de cibo sibi provideant. Non debent esse sine solicitudine qui mille animabus tenentur providere de cibo, Joannis ultimo dictum est Petro. *Pasce oves meas.* *Præterea* ad majorem solicitudinem monet hoc quod infirmi sunt illi, quorum ipsi curam habent. Seneca. Tantum negotij habet quantum Medicus in pestilentia. *Alia* solicitudo debet esse circa subditos, ut eos à dæmonibus defendant. Joan. 10. *Mercenarius autem, & qui non est pastor videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit.* *Item* oportet eos solicitudinem habere quomodo Deo possint rationem reddere; ipsi enim invigilant quasi rationem reddituri pro aliis 2. Tim. 2. *Solicite cura teipsum probabilem exhibere Deo operarium inconfusibilem*, &c.

I. Solicitudo duplex est.

1. Sæcularis, vitanda fidelibus.

1.

2.

3.

4.

2. Spiritualis debet esse in præsidibus, qualis?

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Sequitur (*qui miseretur in hilaritate*) supple *subveniat.* 2. Cor. 9. *Hilarem datorem diligit Deus.* Quinque debet attendere ille à quo pauper eleemosynam quærit. *Primo* quis petat, quoniam dicitur Matth. 25. *Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* *Secundo* debet cogitare quid petat, quoniam suum petit, non tuum. Unde valde ingratus est qui abundat ad mensam suam de bonis Domini, & non vult dare modicum panis Domino petenti. *Tertio* debet cogitare ad quid petat,

II. Quinque sunt consideranda dantibus eleemosynam cum eam pauper petit.

1.

2.

3.

petat, non enim petit ad dandum, sed ad mutandum cum centupla usura. Unde Augustinus Miser homo quid fœneraris homini, fœnerare Deo, & centuplum accipies & vitam æternam possidebis. Mirum est quod homines nolunt accommodare Deo ad talē usuram, ad qualē accommodarent Judæis & Saracenis, si hoc possent sine peccato. Augustinus. Christus dicit, da mihi ex eo quod dedi tibi, de meo quæro, & mihi nō donas, de meo quæro, da & reddo, habuisti me largitorem, fac me debitorem, habeam te fœneratorem, pauca mihi das, plura reddam, temporalia mihi das, æterna restituam: hoc verbum Augustini pertinet ad secundum & tertium membrum. *Quarto* debet cogitare quod ipse habet petere à Deo regnum æternum, qui nunc petit ab eo modicū panis, & si negat homo hoc modicum, Deus negabit ei regnū. Prov. 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.* Cato. *Ne dubites cum magna petas impendere parva.* *Quinto* cogitare debet à quo Deus petit eleemosynā, quam Deus largitus fuerit quando dedit nobis seipsum & pro redemptione nostra mori voluit.

Benedicendum persequentibus ob duo. Sequitur *benedicite persequentibus*, &c. bis benedicere monemur persequentibus, & quoniā benefici sunt, & quia inde mercedem à Deo non expectant.

DOMINICA SECUNDA POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Dehortatur nos iste sermo à superbia intellectus sapientiave mundana, & hortatur ad veram prudentiam.

SERMO XIX.

Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, &c. *Ad Rom. 12.*

I. Superbia intellectus quid & qualis sit.

Dissuadetur hoc *superbia intellectus*, qua aliquis se sapientem reputat. Quæ verbo etiam dissuadetur. Proverb. 3. *Ne sis sapiens apud temetipsum*, Isa. 5. ostenditur quam sit periculosa hæc superbia. *Væ qui sapientes estis in oculis vestris*, &c. Sapientiam non habere est simpliciter ignorantia, credere verò se sapientem esse cum non sit, quasi insania est: sic enim est in eis ut in phreneticis & in insanis, qui se sapientes reputant & alios stultos. Ista falsa opinio est quasi quædam macula in oculo cordis, quæ impedit ne lumen sapientiæ ibi possit recipi. Talis non solum non habet sapientiam, sed habet quendam tumorem in corde, qui impedit, ne cor ejus capax sit sapientiæ, tumor enim sapientiam repellit. Proverb. 26. *Vidisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.* Sicut loca profunda magis abundant aquis in certis locis: sic inter sapientes sapientior est qui est humilis, & inter insipientes insipientior est qui superbus est. Hanc superbam opinionem de sua sapientia habent præcipuè sapientes hujus mundi, de quorum sapientia legitur. 1. Corinth. 1. *Stultam fecit Deus sapientiā hujus mundi.* Et 3. *Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum.* Rom. 1. *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Sapientia* verò hujusmodi *tres species* habet quæ tanguntur à Jacobo 3. dicente: *Non est hæc sapientia desursum descendēs, sed terrena, animalis, diabolica.* Terrenam habent qui sciunt temporalia bona adquirere. Hanc habent talpæ hujus mundi, quæ sub terra sapienter se habent, supra terram verò nil vident. Sed erit tempus quando *perturbabuntur velut reptilia in ædibus suis.* Mich. ult. Animalem habent vitam qui bonis adquisitis ad delicias utuntur, de quorum sapientia Rom. 8. *Prudentia carnis mors est.* Diabolicam habent illi, qui *sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt.* Jerem. 4. qui scilicet sciunt cautè decipere homines & nocere eis, qui dominum percutientes in membris suis, facto videntur dicere: *Prophetiza, quis est qui te percussit?* sic enim nocent hominibus, quod homines non perpendunt quis hoc fecerit. Secundo dissuadetur in hoc verbo appetitus, quo aliqui appetunt habere scientiam, non ad ædificationem sui vel aliorum. De quibus multi sunt qui scire volunt eo tantum fine ut sciant, & turpis curiositas est; alij ut sciantur ipsi, & turpis vanitas est; alij ut scientiam suam vendant pro pecunia, pro honoribus, &c. & turpis questus est; alii ut ædificent, & charitas est; alii ut ædificentur, & prudentia est. Ecclesiastici 20. *Sapientia absconsa & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque?* Augustinus, in libro de doctrina Christiana. Omnis res quæ dando non deficit, si habetur & non datur, nondum habetur quando habenda est. Contra illos qui scientia sua uti nolunt ad utilitatem proximi plenius habes in tractatu de vitiis in capite de avaritia scientiæ.

Est triplex. (margin beside "Sapientia verò hujusmodi tres species")

Matth. 26. 2. Scientia appetitus sine ædificatione malus est.

Qui prudentiam habet, debet eâ primo uti circa se, deinde circa proximum. Ad *primum* monemur Matth. 10. *Estote prudentes sicut serpentes.* Serpens pro capite totum corpus exponit, sic & nos pro capite Christo corpus tribulationibus exponere debemus. Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi*, &c. Item serpens in arcto loco veterem pellem deponit, sic & nos in arcto pœnitentiæ debemus deponere vetustatem culpæ; serpens etiam contra incantationem unam aurem obstruit terra & aliam cauda. Sic nos contra blandimenta hujus sæculi debemus munire nos consideratione terrenitatis nostræ & mortis. Item notandum quod secundum Bernardum vera prudentia est, si mala præterita defleas, si temporalia ista contemnas, si æterna concupiscas. *Hæc triplex prudentia* innuitur nobis Deuteron. 32. ubi sic legitur. *Utinam saperent & intelligerent, ac novissima providerent. Saperent* præterita peccata, quam sint amara. Jerem. 2. *Vide quia malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum.* Malum est in culpa & amarum in pœna. Utinam *intelligerent* præsentia quam sint vana. Ecclesiastæ 1. *Vanitas vanitatum*, &c. Quasi quædam somnia sunt. Somnia extollunt imprudentes. Vide tractatum de stultitiis avarorum. Sunt quidam qui divitias & delitias somniant, similes Pharaoni qui de vaccis pinguibus & spicis plenis somniavit, interpretationem verò somnii ignorant, nescientes quanta sterilitas & macies secutura sit divitias & delitias hujus mundi. Talis erat ille, cui dictum est Lucæ 12. *Stulte hac nocte animam tuam repetunt à te*, &c. Talis erat etiam dives ille epulo, de quo Luc. 16. Quidam verò somniant de honoribus & laudibus qui nec somnum sciunt, nec somnii interpretationem similes Nabuchodonosor Dan. 2. Nesciunt enim quid amant, qui gloriam hujus mundi amāt, quæ nihil est. Bernardus de superbo: credit quod audit, & quid intendat nō attendit, hoc est, nec somnii reminiscitur, nec interpretationē ejus intelligit, quia nescit quid sit statuā terminari in luto & lapide de monte exciso comminui, quod tamen exponitur Oseæ 4. *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.* Et Matth. 21. *Super quem lapis iste ceciderit conteret eum. Item: utinam novissima providerent*: Scilicet æternitatem gloriæ, quantum ad bonos; & mortis quantum ad malos; ut sibi providerent quantum Joseph contra sterilitatem futuram. Proverb. 6. *Vade ad formicam ô piger*, &c. Lucæ 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, &c. Sequitur (*providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.*) Coram Deo qui cor intuetur debemus bona providere *tripliciter*. *Primo* in cognitione, ut sit munda, Michææ 2. *Væ qui cogitatis inutile. Secundo* in affectione, ut sit

II. Prudentiā vera duplex. 1. Circa se Serpentina prudentia qualis.

Prudentia hæc triplex est.

1.

2. Divitiæ delitiæ honores somniā sunt, quaā lia? Gen. 41.

2. Circa Deū & proximū. Bona providenda coram Deo tripliciter.

Coram homine. sancta. *Tertio* in intentione, ut sit recta. *Item* coram hominibus debemus bona providere *tripliciter*. In
5. *habitu*, ne sit notabilis. Augustinus. Non sit nota-
2. bilis habitus vester, nec affectetis vestibus placere, sed moribus. In *locutione*, ne sit irrationabilis. Sermo enim nuncius rationis est, & ideo sine ratione non debet esse in te. Unde in solis habentibus rationem naturaliter invenitur sermo, & ideò meritò de omni verbo otioso reddituri sumus rationem in
Matth. 12. die judicij. Et in *operatione*, ne sit reprehensibilis.
3. Scandalum vitandum. Et nota quod non solummodo debet homo cavere ab offensa Dei, immo etiam à scandalo proximi. Unde Matth. 18. *Væ mundo à scandalis*: supple: quæ non cavet. Item: *Væ illi per quem scandalum venit*: & ibidem. *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundu maris.* Exod. 22. *Si egressus ignis invenerit spicas & comprehenderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit.* Ignem peccati succendit, qui suo malo exemplo
Pax sequenda. proximum scandalizat. Sequitur (*si fieri potest, quod ex vob is est, cum omnibus hominibus pacem habentes*) Hebræor. penult. *Pacem sequimini cum omnibus, sine qua nemo videbit Deum.* Quidam sunt qui pacem si sibi oblatam recipiunt, sed si fugiat, eam non sequuntur, non enim laborant ut eam habeant, nec eam emere volunt. Contra quos dicitur. *Pacem sequimini*, etiam si fugiat Et in Psal. 33. (*Inquire pacem & persequere eam.*) Hæc est hæreditas nostra à patre nostro nobis relicta. Joann. 14. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis* Potius expediret homini mori, quam hac hæreditate privari. 3. Reg. 21. Naboth interfectus est amore hæreditatis suæ quam noluit à se alienare. Psalm. 119. *Cum his qui oderunt pacem eram pacificus.* Pacem locutus est, ubi fructus justitiæ seminatur. Jacob 3. *De his quæ valere possunt ad amorem pacis, habes in tractatu de ira in Cap. de Guerris.*

DOMINICA TERTIA POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Sermo XX. *Hoc sermone agitur de dilectione, maxime proximi, quare & quomodo is sit diligendus.*

Nemini quicquam debeatis, &c. *Ad Rom 1.*

Charitas. ID est, cætera ita solvite ut non debeatis aliquid nisi charitatem, charitatem vero solvite, ut semper debeatis. Augustinus. Sola charitas est, quæ etiam reddita, semper detinet debitorem. Redditur enim cum impenditur, debetur autem si reddita fuerit, quia nullum est tempus quo impendenda non sit.

Proximus diligendus est. Nota quod multæ sunt causæ propter quas proximum debemus diligere. *Primo* propter natura-
1. Propter naturalem attinentiam. lem attinentiam seu parentelam. Omnes enim sumus fratres ex uno patre & ex una matre. Unde Malach. 2. *Numquid non pater unus omnium nostrum?* Cum Dominus Angelos simul creavit, ipse tamen unicum hominem à principio voluit facere, ut alij ab eo exeuntes tanquam fratres se amarent
2. Propter similitudiné speciei. *Secundo* propter similitudinem, Ecclesiastici 13. *Omne animal diligit simile sibi.* Si lupus non exercet malitiam in alios lupos quam exercet in res quæ non sunt similis speciei, similiter & leo & serpens. quid dicendum est de homine qui desævit in alium hominem? nisi quod ferocior videtur lupis, leonibus, & serpentibus. Si natura docet bruta animalia mansuetudinem & amorem servare ad sibi similia, quam excusationem habebunt homines, qui per rationem quam habent talia non faciunt? ipsa etiam aqua quæ velut quandam pugnam habet contra ignem, pacem habet cum terra quæ est similis speciei. *Tertio* vero, propter amo-
3. Propter amoré Creatoris in hominem & similitudiné hominis ad Creatorem. rem Creatoris. Est enim secundum sapientem idem velle, idem nolle perfecta amicitia. Ille qui perfecte amat Deum, amat quæcunque scit ab eo amari. Unde cùm sciat Deum sic dilexisse hominem, ut filium suum unigenitum pro eo morti exposuerit, super omnia bona temporalia hominem debet diligere. Ad hoc etiam multum debet incitare similitudo quam habet homo ad Creatorem suum. Licet enim aliquis amet omnes filios amici sui, magis tamen amat eum, qui assimilatur ei, ita licet homo amorem debeat habere ad creaturas propter creatorem, magis tamen ad hominem, quem scit ei assimilari. Ad hoc etiam debet incitare eum hoc, quod homo à Deo ita care emptus est.
4. Propter cóplacentiam Dei de amore mutuo inter homines. *Quarto* propter hoc quod tantum placet Deo amor proximi. Unde Ecclesiastici 25. *In tribus placitum est spiritui meo. quæ sunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes.* Nec mirum si capiti placet membrorum unio, cum aliter membra non regantur à capite, nisi sint in uno corpore. Quantum placeat Deo amor proximi, satis apparet ex hoc, quod Dominus specialiter vocat mandatum de dilectione proximi esse mandatum suum Joann. 15. *Hoc est preceptum meum ut diligatis invicem sicut dilexi vos.* Et quod dicit discipulos hoc signo specialiter agnosci. Ibidem 13. *In hoc, inquit, cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem ad invicem habueritis.* Sicut dispensator alicujus divitis injuriam facit pauperi, cui Dominus specialiter aliquid præcipit dari, si illud detinet; sic si amorem tuum non das proximo cui Dominus, cujus est amor, illum præcipit dari, indubitanter facis ei injuriam.
5. Propter utilitatem. *Quinto* quia nihil est utilius quam proximum amare, sicut nihil utilius membris alicujus corporis quam sibi invicem esse conjuncta. Si enim aliquod membrum ab aliquo corpore separetur, jam inutile est & à spiritu non vivificatur.
6. Propter fraternitatem spiritualem. *Ultimo* debemus amare proximum fideliter propter fraternitatem spiritualem, nati enim sumus ex uno patre Deo & una matre Ecclesia cum baptizati sumus, ubi effecti sumus filij Dei & fratres spirituales, socij in lucro præsenti, juxta illud Psalm. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te*, & in spe cohæredes regni æterni. Si tantum amant se aliqui propter carnalem nativitatem, quæ vilis est, scilicet quia ex eodem patre & ex eadem matre, quantum debent se amare fideles propter cœlestem generationem? Item si quis amat fratrem illum qui secum hæreditatem partitur & diminuit, quantum debet amare fratres illos qui hæreditatem suam ei augebunt? quantò enim plures salvi erunt, tantò plura gaudia habebunt electi. Nullum gaudium temporale tantum valet, sicut gaudium illud, quod habebit aliquis de salute unius electi. Ideò
Proximus bonus quare amandus. nota quod amandus est proximus sive credatur bonus, sive credatur esse malus. Quando creditur
1. esse bonus, satis apparet quod amandus est ab his qui Deum amant, cum talem Deus non solùm filium suum reputet, sed etiam reputat sibi attinere quasi in genere attinentiæ. Matth. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.*
2. *Preterea* ipse est membrum Christi. Quis Christianus non amaret pedes Christi? & si posset, lavaret eos, & osculaaretur? quantum ergo amare debet pedes illos, pro quibus Christus pedes proprios clavis configi voluit? Pedes isti sunt fideles humiles qui sunt membra corporis mystici, cujus caput est Christus. *Item* cum tantus honor exhibeatur pixidi ubi

corpus

corpus Christi servatur, quantum amandus est & honorandus ille, in quo creditur Deus manere? Joan. 14. *Ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus*. Si verò proximus tuus malus sit, hostis tuus sit, & tibi noceat, tamen etiam amandus est & *propter Deum, propter te, & propter seipsum. Propter Deum*: quia si Deum diligis, sicut filium ejus amabas cum sanæ mentis erat, sic propter Deum debes amare illum, cum insanæ mentis sit factus. *Item propter ipsum* proximum debes amare eum: quia si fratrem tuum amabas sanum, nihilominus debes eum amare ægrotum; in tali enim statu magis indiget amore tuo, quam in alio. *Item propter teipsum* debes eum amare, magis enim lucraris amando eum cum tibi nocet, quam si tibi beneficus esset.

Proximus malus amandus ob tria. 1. 2. 3.

Sequitur (*Diliges proximum tuum sicut teipsum*, &c.) id est ad id, ad quod te ipsum, scilicet ad fruendum Deo. Augustinus. Qui amat homines, aut quia justi sunt, aut quia non justi sunt, amare debet. Vel: *sicut teipsum*: ut ea quæ tibi vis provenire, velis & proximo secundum illa duo præcepta naturalia. Tob. 3. Quod tibi oderis fieri, alteri ne feceris, & Matth. 7. *Quæcunque vultis ut faciant vobis homines & vos facite illis*. Hæc est expositio hujus verbi: *diliges proximum tuum sicut teipsum*, &c. Notandum *tripliciter* ostendit nobis scriptura modum quo debemus proximum diligere. *Primo* ad similitudinem amoris, qui est inter membra ejusdem corporis, de quo dictum est prius. *Secundo* per similitudinem amoris, quem habet homo ad seipsum. *Tertio* per similitudinem amoris, quem habuit Christus ad nos, de quo Joan. 15. *Hoc est præceptum meum, ut*, &c. Et nota quod Christus dilexit nos plusquam se, quantum ad vitam mortalem, & plus quam sua, unde Hierem. 12. *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam, dedi dilectam animam meam in manu inimicorum ejus. Plenitudo legis est dilectio*. Augustinus. Ubi charitas est, quid est quod possit deesse? ubi charitas non est, quid est quod possit prodesse? *Duabus* de causis dicitur esse dilectio plenitudo legis. *Primo* quia tria præcepta Decalogi dicuntur pertinere ad dilectionem Dei & septem ad dilectionem proximi, unde qui perfectè Deum & proximum diligit, decem præcepta Decalogi implet. *Secundo* verò quia licet opera mandatorum fiant, non est ibi plenitudo, si charitas desit, si unus homo haberet tot opera de genere bonorum, quot habet totus mundus, si charitas deesset vacuus à Deo repudiaretur. Unde Deuter. 16. *Non apparebit ante Dominum vacuus*. Et 1. Corinth. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas*, &c.

Expositio hujus dicti, diliges proximum sicut teipsum.

Repetitio dictorum, quomodo diligendus proximus, 1. 2. 3.

Christus quantum nos dilexerit.

Dilectio cur sit plenitudo Legis. 1. 2.

DOMINICA QUARTA POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Sermo sequens tradit quibus spiritualibus vestimentis, & quas ob causas Christiani induti esse debeant.

SERMO XXI. Induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera Misericordiæ, &c. *Ad Coloss. 3.*

Sicut pueri solent vestibus suis spoliari quando furantur fructus alienos & deprehenduntur ibi, sic primus homo vestem innocentiæ perdidit, quando fructum prohibitum comedit. Unde Lucæ 10. *Qui despoliaverunt eum*, &c. Hanc vestem recuperat homo in Baptismo, in cujus signum parvuli veste candida induuntur. Et beatus est qui hanc vestem recuperatam in Baptismo custodit. Apocal. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet & videant turpitudinem ejus*. Væ illis qui hanc vestem amiserunt. Erubescentior enim videtur esse nuditas quantum ad hanc vestem spiritualem, quàm nuditas quantum ad vestem corporalem. Cujus signum est quod primi parentes tunc primò erubuerunt, cùm fuerunt nudati veste innocentiæ, prius enim non erubescebant, licet corporalem nuditatem haberent. Diligenter servanda esset illa vestis quæ in extremo judicio coram toto mundo deferenda est, hanc qui non habebit, nudus apparebit in tanta Curia. Ideo monet illos qui vestem spiritualem amiserunt induere eam, illos etiam qui hanc servaverunt induere pulchriorem. Debent enim filii Dei quando crescunt vestes pulchriores habere, sicut filii nobilium pulchriores vestes habent quando sunt adulti, quam quando sunt parvuli. In solemnitatibus etiam debent fideles pulchriores vestes spirituales habere quàm in die laboris, sicut & de corporalibus vestibus fit. Item in diebus illis in quibus debent regem suscipere, scilicet in diebus in quibus communicant, debent habere pulchriores quàm in aliis diebus.

Vestis innocentiæ Baptismalis amissa recuperanda, non amissa pulchrior reddenda, est.

Fideles spiritualiter debent pulchrius vestiri esse diebus festis & communionis.

Innuitur autem triplex causa quare fideles vestium pulchritudinem deberent assumere. *Prima* est magna dignitas ad quam sunt electi, quæ causa innuitur cum dicitur: *Induite vos sicut electi Dei*. Si electi ad dignitatem aliquam terrenam honorabiliter volunt esse induti, quid debent facere illi qui ad regnum æternum sunt electi? *Secunda* causa est sanctificatio qua Sacramentorum participatione sanctificati sunt: qui enim suscipit Sacramentum Baptismi fit filius Dei & templum Spiritus sancti. 1. Joan. 3. *Filij Dei sumus*. 2. Cor. 6. *Vos estis templum Dei vivi*. Pulchriores vestes decet habere Dei filios quam diaboli servos, & ornatus pretiosior decet templum Dei, quam domos communes. Psal. 92. *Domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudinem dierum. Tertia* est Dei dilectio, aliter enim decet esse indutos amicos regis cœlestis, quam alios. Unde legitur. 1. Machab. 11. quod Antiochus volens Jonatham esse inter amicos regis dedit ei potestatem esse in purpura & habere fibulam auream. Purpura est charitas perfecta desiderans pro nomine Christi aspera pati. Fibula verò est perfecta castitas non admittens alienum, neque quantum ad visum, neque quantum ad tactum, & hoc propter amorem Sponsi. Ad litteram fibula impedit ne pectus mulieris pudicæ videri possit vel contingi. In auro verò amor intelligitur. In purpura ergo & fibula intelliguntur charitas & castitas quæ sunt propriæ vestes animæ à Deo dilectæ, juxta illud Prov. ult. *Byssus & purpura indumentum ejus*. Et *notandum* quod vestis Christianorum specialiter est Christi similitudo, juxta illud Rom. 13. *Induimini Dominum Iesum Christum*, id est similitudinē ejus. 1. Cor. 15. *Qualis cælestis tales & cælestes*. Scilicet filii cœlestis regis, & subditur. *Igitur sicut portavimus imaginē terreni, portemus & imaginem cælestis*. Augustin. Summa religionis est imitari quem colis. Distinguuntur tamen hic tria genera vestium quæ competunt fidelibus secundum tres causas, quæ jam positæ sunt, quæ causæ tanguntur cum dicitur: *Sicut electi, sancti, dilecti. Prima vestis est Pietas*, quæ valde pulchra est, juxta illud Ecclesiastici 35. *Speciosa misericordia Dei in tempore tribulationis*. Hac veste indutus venit filius Dei, juxta illud Luc. 1. *Per viscera misericordiæ Dei nostri in quibus visitavit nos oriens ex alto*. Illi erunt digni Dei societate, qui hac veste induti invenietur. Mat. 5. *Beati misericordes quoniam ipsi misericordiā consequentur*. 25. Ejusdem. *Venite benedicti patris mei possidete regnū*, &c. *Esurivi enim & dedistis mihi manducare*. Hæc vestis specialiter pertinet ad fideles, quia electi sunt misericorditer ad tantam dignitatem. Congruum enim est ut misericordiam aliis exhibeat, qui misericordiam tantam suscepit. Ad pietatem verò primò monet Ecclesia, quia quasi naturalis est homini,

1. Fideles pulchrè debent esse vestiti.
1. Quia electi ad dignitatem sanctorum.
2. Quia sancti sunt ob Baptismi sanctificationem.
3. Quia sunt dilecti Deo amici ejus: Jonathæ vestitus significat charitatem & castitatē, quæ sunt vestes amici Dei.

Vestis Christianorum est similitudo Christi.

Vestis fidelium triplex.

1. Pietas seu misericordia interior, quia sunt electi.

unde apud omnes nationes commendabilis est. Job 31. *Ab infantia mea crevit mecum miseratio, & de utero matris mea egressa est mecum.* Ad pietatem monet Ecclesia cum dicit hic per Apostolum: *Induite viscera misericordiæ*, idest affectus compassionis. Phil. 2. *Si qua viscera miserationis.* Nulla virtus convenientior videtur in hac valle miseriæ quàm misericordia. *Secundum* genus vestis est *effectus exterior pietatis* qui enim proximo in corde compatitur, exterius debet effectum compassionis indicare, aliter non est vera compassio, unde Gregorius super illud Job 30. *Flebam quondam super eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.* Nunquid qui verè compatitur, quod necessarium conspicit proximo, negat? Isa. 58. *Cum effuderis esurienti animam tuam*, ecce compassio cordis, *& animam afflictam repleveris*, ecce exhibitio operis, *orietur in tenebris lux tua.* *Sex* verò tanguntur ibi quæ pertinent ad effectum pietatis. *Primum* est *benignitatis*, quæ attenditur in hoc quod homo ex pietate sua pauperi largiatur. Ephes. 4. *Estote invicem benigni.* *Secundum* est *humilitas*, quæ attenditur in hoc, ut homo in propria persona ministerium suum exhibeat indigenti. Joan. 13. *Si ego lavi pedes vestros Dominus & magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes.* *Tertium* est *modestia*, quæ in hoc attenditur, ut sermones nostros moderemur quando peccatores corripimus. Ecclesiastici 8. *Non incendas carbones peccatorum arguens eos.* Et Proverb. 12. *Qui suavis est vivit in moderationibus, relinquit contumeliam.* *Item* modestia attenditur in hoc, quod in prosperis sic expensas nostras moderemur, ut indigentias proximi explere possimus, unde Philip. 4. *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* *Quartum* est *patientia*, quæ in hoc attenditur, ut malum pro malo non reddamus, unde 1. Petri 3. *Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed è contra benedicentes.* *Quintum* est *supportatio oneris proximi*, juxta illud Galat. 6. *Alter alterius onera portate.* Rom. 15. *Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere & non nobis placere.* *Ultimum* est *condonatio*, de quo hic: *donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam, sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.* Ad Ephes. 4. *Donantes invicem sicut & Deus in Christo donavit vobis.* Matth. 18. *Nonne oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum.* Ecclesiastici 28. *Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur. Homo homini reservat iram, & à Deo quærit medelam. In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur.* Non est aliter vera patientia in homine, nisi homo ei, quem tolerat, offensam remittat & amet. Gregorius. Vera patientia amat quem tolerat. Nam tolerare & odisse non est virtus mansuetudinis, sed velamen iniquitatis. Exhibitio vero miserationis exterioris pertinet ad fideles, eo quod sunt sancti. Sacramentorum scilicet participatione fratres spirituales effecti. Sed quia opera pietatis etiam inutilia sunt, nisi charitas adsit, juxta illud 1. Cor. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*; ideo monet Ecclesia ad charitatem, quæ est tertia vestis dicens hic: *super omnia hac charitatem habentes*, ubi dicit Glossa. Ambrosius. Magis est studendum ei virtuti quæ major est omnibus. 1. Cor. 12. *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*, quod de charitate intelligitur: & 1. Petri 4. *Ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatem continuã habentes.* Hæc est vestis illa Christi, quã Christus noluit dividi. Joan. 19. licet pedes & manus fodi permiserit. Vestis ista pertinet ad fideles qui à Deo sunt dilecti, valde enim oportet ut Deum diligant, qui ab eo dilecti sunt usque ad assumptionem nostræ humanitatis, immo usque ad ponendũ animam suam pro nobis. Joan. 15. *Majorem hac dilectionem nemo habet ut animam suam*, &c. Bernardus. Super omnia reddit te mihi amabilem bone Jesu calix, quem bibisti opus redemptionis nostræ.

[Margin: 2. Misericordia exterior quia sunt sancti. — Effectus pietatis seu misericordia. 1. 2. 3. Duplex spiritualis. Corporalis. 4. 5. 6. — 3. Charitas quia sunt dilecti.]

Et notandum quod *quinque* sunt quæ ad vestis commendationem solent facere. *Primum* est pulchritudo coloris, sic patientia vel pietas pulchra vestis est, velut enim rosei coloris est. Utrumque enim est quasi quoddam martyrium. De pietate habes 2. ad Corinthios 11. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? De patientia dicit Gregorius. Sine ferro & flammis martyres esse possumus, si patientiam in tribulatione custodimus. *Secundum* est odor, unde Cantic. *Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.* In hoc valde commendabilis est benignitas & largitas, ipsa enim est vestis illa de cujus odore potest intelligi illud Genes. 27. *Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi ait. Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus.* Illi enim qui de facultatibus suis pauperibus largi sunt, benedicunt pauperes, benedicit & populus, benedicit & Dominus. *Tertium* est artificium. Hoc modo commendabilis est modestia in regendo labia sua, maximæ enim discretionis est modestiam tenere in verbis. Prov. 10. *Qui moderatur labia sua, prudentissimus est.* *Quartum* est materiæ preciositas, sic spes commendabilis est cum materia ejus sit beatitudo. Est spes certa expectatio futuræ beatitudinis, ut dicit Augustinus. *Quintum* est suavitas. Sic pax vel mansuetudo commendabilis est. Coloss. 3. *Pax Christi exultet in cordibus vestris.* De mansuetis autem dicitur Psalm. 36. *Mansueti delectabuntur in multitudine pacis.* Et in his omnibus commendabilis est Vestis Charitatis. In *colore* cõmendabilis est cum sit vestis deaurata, vel potius aurea, juxta illud. *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato.* Ab *odore* etiam commendabilis est, valde enim redolet Deo juxta illud Cant. 1. *Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Glossa Interlin. dicit quod nardus est humilis herba calidæ naturæ per quam charitas designatur. Commendabilis etiam est ab *artificio*, quasi enim studuisse videtur Deus ut sponsæ suæ hanc vestem contexerit, quando tot & tanta fecit ut eam ad amorem suum accenderet. Psalm. 9. *Annunciate inter gentes studia ejus.* *Quarto* commendabilis est propter *pretiositatem materiæ.* Si sericum pretiosum est quod trahitur de visceribus vermium, quàm pretiosa debet esse vestis charitatis, quæ quodam modo trahitur ex visceribus Christi? dum per foramen lateris patet nobis amor, quo Christus dilexit nos, quo amore ad eum diligendum accendimur Bernardus. Patet arcanum cordis per foramen corporis, patet magnum illud pietatis sacramentum, patent viscera misericordiæ in quibus visitavit nos oriens ex alto. *Quinto* commendabilis est hæc vestis à *suavitate*, propter quam unctio vocatur. 1. Joan. 2. *Vos unctionem habetis à sancto.* Item notandum quod Charitas est vestis turpitudinem peccatorum operiens, juxta illud 1. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Prov. 10. *Universa delicta operit charitas.* Humilitas etiam est vestis operiens, sed humilitas operit bona ne videantur, abscondita enim sunt bona nostra etiam à propriis oculis ne evanescant, charitas verò operit mala. Humilitas est quasi vestis de sacco, sub qua latitant filij Dei Isa. 50. *Induã cœlos tenebris & saccum ponam operimentum eorum*, & Jonæ 3. *Surrexit (Rex) de solio suo & abjecit vestimentum suum à se & indutus est sacco.* Item charitas est vestis

[Margin: II. Vestes fidelium commendant. 1. Color roseus patientiæ & misericordiæ. 2. Odor largitatis vel benignitatis. 3. Artificium, modestia in sermone. 4. Preciositas materiæ, spes vitæ æternæ. 5. Suavitas mansuetudinis. Vestis preciosissima charitas. 1. A colore. Psal. 44. 2. Ab odore. 3. Ab artificio. 4. Ob materiæ pretiositatẽ. Luc. 1. 5. Ob suavitatem. Effectus charitatis. 1. Operit mala. Humilitas operit bona. 2. Calefacit.]

valde *calefaciens*, propter quod ignis dicitur à Domino Lucæ. 12. *Ignem*, inquit, *veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur.* Charitas etiam *ornat*, & sine ejus ornatu indigna est anima cœlum ingredi. Ipsa est vestis nuptialis, de qua Matth. 22. *Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Et charitas vestis nuptialis potest dici, quia matrimonium quo humana natura soror nostra nupsit filio Dei multum requirit ut vestem charitatis habeamus. Si enim matrimonia quæ fiunt quotidie inimicos amicos efficiunt, quomodo hoc excellens matrimonium homines ad Dei amorem non accendet? Item charitas hominem *munit*, quia *fortis est ut mors dilectio.* Cantic. ult. & 1. Corinth. 13. *Charitas patiens est, benigna est &c.* Charitas est & decor & fortitudo: decor in quantum ornat, fortitudo in quantum munit. Prov. ult. *Fortitudo & decor indumentum ejus.* Proprium indumentum est Ecclesiæ charitas, quæ fortitudo est quando perfecta est. Lucæ ultimo. *Sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto* Virtus ista ex alto, fuit ardor charitatis. Sequitur, *quod est vinculum perfectionis.* Charitas dicitur vinculum, quia membra Ecclesiæ ligat ad virtutem, & in qua ligatione perfectio est Ecclesiæ. 1. Corinth. 6. *Qui adhæret Domino, unus spiritus est.* Jerem. 13. *Agglutinavi mihi omnem domum Israel, & omnem domum Juda, dicit Dominus.* & Deuter. 10. *Patribus tuis conglutinatus est Dominus & amavit eos.*

3. Ornat. Est vestis nuptialis, quomodo.

4. Munit.

Charitas est vinculum, quale.

DOMINICA IN SEPTUAGESIMA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Agitur hoc sermone de triplici cursu ad Mortem, Infernum, & Paradisum. Item de iis, quæ currentem à comprehendendo bravio æterno vel Paradiso impediunt, & quæ ad hoc adjuvant.

SERMO XXII.

Sic currite ut comprehendatis. 1. *Corinth.* 9.

CUrsus de quo Apostolus loquitur non est cursus levitatis, sed est cursus sapientibus & insipientibus spectabilis, & possumus distinguere secundum scripturas Tres species Cursus. Primus est Cursus ad *mortem temporalem.* Hoc cursu currunt omnes magni & parvi, & potentes & contracti. Hoc currunt pueri antequam vadant, quilibet enim singulis diebus facit unam dietam ad mortem. De hoc cursu dicit Augustinus. Nihil est aliud tempus præsentis vitæ quam cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum stare vel tardius ire permittitur, sed omnes urgemur pari motu. Ex quo verbo satis apparet quàm fatuum sit sectari gaudium In mundo isto, cùm potius fletus pertineat ad eos qui ad mortem tendunt quàm risus, ideo rectè dictum est à Salomone Ecclesiastæ 2. *Risum reputavi errorem &c* Ex eodem verbo patet fatue agere eos, qui tantum laborant ut diu vivant. Valde enim fatuum est ad locum aliquem currere & nolle ad eum pervenire, unde Augustinus. Quanta cura, quanto opere quærunt homines ut diu vivant? ipsum autem diu vivere, quid est nisi ad finem currere? studia tua contraria sunt, ambulare vis & pervenire non vis. Et Gregorius. Quid est vita mortalis nisi via: & quale sit fratres mei perpendite, in labore viæ lassari & eandem viam nolle finiri. Hoc tamen *notandum* quod sicut in flumine non apparet velox cursus navis, nisi respectus habeatur ad stabilitatem littoris, sic nec apparet velox cursus vitæ præsentis nisi habeatur respectus ad æternitatem vitæ futuræ. Tunc bene cognoscunt hunc velocem cursum, unde illi qui sunt in inferno dicunt Sap. 5. *Nos nati continuo desinimus esse.* Et sicut fatuus esset, qui in modica terra haberet jus dominandi tanto tempore, quanto posset transire eam super uno veloce equo, & in uno magno regno haberet jus illud perpetuo possidendi, si primo jure secundo jure se spoliaret; sic fatui sunt qui mundum istum regno æterno præponunt. *Duo* exempla hujus cursus invenimus in creaturis. *Primum* est cursus aquarum, unde 2. Regum. 14. *Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur in terram, quæ non revertuntur.* Sicut ergo fatuus esset qui cursũ aquæ defleret, sic fatuus videtur esse qui mortem mortalium defleet. *Aliud* exemplum est cursus siderum, præcipue cursus solis, unde Ecclesiastæ 1. *Oritur sol & occidit, & ad locum suum revertitur.* Quam citò sol ortus est, tam cito incipit currere ad occasum, & quando creditur occidisse, occulte redit ad locum unde processit. Sic homo quàm citò natus est incipit currere ad mortem, & cum mortuus creditur ad auctorem suum revertitur ut pœnam vel præmium à Deo recipiat.

Tres cursus hic tractandi.

I. Cursus ad mortem temporalem Currendus est omnibus.

1. Hinc collige fatuum esse in hoc Mundo gaudere velle.

2. Diu vivere velle.

Brevis cursus vitæ unde appareat.

3. Hanc vitā æternæ præponere.

Cursus vitæ similis est cursus aquarum.

Solis.

Secundus Cursus est *malorum*, de quo cursu legitur Hierem. 23. *Factus est cursus eorum malus & fortitudo dissimilis.* Dissimilitudo ista potest attendi in hoc, quod ipsi sunt fortes ad malum & debiles ad bonum. Cursus verò iste nihil aliud videtur esse quam festinatio ad mortem æternam. Nunquid ad mortem æternam festinant illi, qui non solum malum de die operantur, sed etiam de nocte? nec solum ferialibus diebus, sed etiam festivis: qui non solum duobus pedibus vadunt in infernum, sed etiam omnibus membris peccant? Unde Proverb. 6. *Homo apostata, vir inutilis graditur ore perverso.* Qui peccatum ore committit, ore quodammodo graditur in infernum. Idem potest dici de aliis membris. De hoc cursu dicit Bernardus. Magna confusio, ardentius desiderant seculares perniciosa quàm utilia, alacrius currunt ad mortem quàm nos ad vitam. Mali homines onusti spinis vitiorum ad infernale incendium non cessant currere, nec admonitionibus spinas volunt deponere, quibus incendi debent, nec ad modicum tempus quiescere, singulis diebus faciunt dietam unam illuc. Vere gens absque consilio sunt & sine prudentia, utinam saperent & intelligerent ac novissima providerent, utinam cogitarent vias suas & converterent pedes suos in viam Paradisi.

II. Cursus malorum ad Infernum qualis.

Deuteron. 32.

Tertius Cursus est *bonorum* de quo Bernardus, qui amat ardentius, currit velocius & pervenit citius. Et de hoc cursu loquitur hic Apostolus. *Sic currite &c.* & Hebr. 12. *Curramus ad propositum nobis certamen.* Hoc cursu currit qui incessanter bonũ operatur, juxta illud Ecclesiastæ. 9. *Quodcunque facere potest manus tua instãter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia, erunt apud inferos, quo tu properas.* Opus non erit ibi, sed potius merces operis. Ratio etiam excusationis vel defensionis non erit ibi, quia altissimus interrogabit opera. Sicut legitur Sap. 6. Apoc. 14. *Opera enim illorum sequuntur illos.* Scientia etiam & sapientia non erunt ibi utiles ad defensionem peccatorum, immo potius erunt noxiæ, faciunt enim ad aggravationem peccati, unde Luc. 12. *Servus sciens voluntatem domini sui, & non faciens plagis vapulabit multis.* Qui verò vult sic currere ut comprehendat, *specialiter* debet *duo* facere. *Primum* est ut à malis abstineat, *secundum* est ut de bonis quæ agit non superbiat. Ille qui bona agendo currit, & tamen à malis non cavet, ipse in incertum currit, modo per viam paradisi, modo per viam inferni, modo ante, modo retro, talis maledictus est. Ecclesiastici. 2. *Væ peccatori terram ingredienti duabus viis.* De tali dicit Glossa super illud. 1. Corinth. 9. *Ego sic curro, non quasi in incertum.* In incertum currit, qui talia agit ut ex quibusdam

III. Cursus bonorum ad Paradisum.

Currenti duo sunt necessaria ut comprehendat.

1. Ut a malis non admisceat bonis.

In incertū quis currat.

possit sperare, & ex aliis desperare. De tali potest intelligi illud. Ecclesiastici 34. *Vnus ædificans & unus destruens quid prodest illis nisi labor?*

2. Vt de bonis non superbiat.

Ille etiam qui de bonis quæ habet superbit ad bravium æternum non pervenit. Licet enim videatur currere in paradisum, currit tamen in infernum. Gressu operis exterioris, qui hominibus apparet, tendere videtur ad cœlum, sed gressu mentis, qui potentior est, intentione scilicet, tendit in infernum. Et Notandum quod Humilitas multum valet ad hoc *quinque* de causis. *Primo* quia hominem levem facit. Vere enim humilis quasi nil ponderat & se & bona quæ habet, ipsius vox est illa: *& dixi nunc cœpi.* Psal. 76. Superbus præsumit de bravio cum adhuc longe valde sit ab eo, unde cessat de cursu non advertens illud Bernardi ubi dixisti sufficit, ibi defecisti. Humilis verò quia longe se à bravio credit, incessanter currit.

Humilitas ad hunc cursum juvat, superbia impedit.

1.

2. *Secundo* quia humilitas hominem à casu custodit, casus enim maximum impedimentum solet esse currentibus in stadio, & præcipuè casus à quo currens per se non potest surgere. Quod autem humilitas à casu conservet, patet ex eo, quod cum Dominus ostenderet S. Antonio Mundum plenum laqueis, & ipse quæreret quis evaderet laqueos illos; responsum est ei, Humilitas. Idem patet ex verbis Gregorii dicentis. Nunquid qui humilibus dat gratiam, auferet datam; ergo argumentum superbiæ est subtractio gratiæ.

3. *Tertio* quia humilitas impetrat gratiæ abundantiam. Isai. 40. *Qui dat lasso virtutem, & his qui non sunt fortitudinem & robur multiplicat.* Illi *qui non sunt*, vocantur humiles, qui se nil reputant. Et Bernardus. Semper solet esse divinæ gratiæ familiaris humilitas. Cum ergo humilitas gratia Dei digna sit, valet ad hoc ut bravium comprehendatur; comprehendere enim bravium gratia Dei est, non virtus humana: juxta illud ad Roman. 9. *Non volentis, neque currentis sed miserentis est Dei*, & Amos. 2. *Velox pedibus suis non salvabitur*, & Ecclesiastæ. 9. *Verti me ad aliud, vidique sub sole nec cursum velociū, nec fortium bellum.*

4. *Quarto* quia humilitas descendendo vadit, cum superbia eat ascendendo, & ideo velocius currere potest. Humilitas etiam non detinetur bellis & contentionibus sicut superbia, unde Proverb. 22. *Arma & gladii in via superbi, custos autem animæ suæ longe recedit ab eis.*

5. *Quinto* quia Deus qui bravium est, humili appropinquat secundum quod dicit Glossa super illud. Psal. 33. *Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde.* Augustinus. Altus quidem est Dominus, sed inclinatur humili & non se erigenti. Superbus cursu circulari currere videtur, bona enim opera quæ ab ipso procedunt, ad seipsum reflectit, dum propriam gloriam quærit, unde currendo non proficit eo modo, quo ille qui gloriam Dei quærit. Superbus hic mercedem suam recipit, juxta illud. Matth. 6. *Amen dico vobis receperunt mercedem suam*, & ideo in futuro bravium non comprehendit.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Docet hic sermo à quibus expediti esse debeamus & quomodo currendum sit, ut æternum bravium & comprehendamus.

SERMO XXIII.

Sic currite, &c. *Corinthiorum 9.*

Vt bravium æternū cōprehendam oportet.

I. Expeditos esse.

QUatuor sunt necessaria alicui ad hoc quod sic currat, quod comprehendat. Primò quod sit *expeditus*. *A tribus* verò debet esse expeditus qui currere vult ad bravium æternum. *Primo* à vinculis peccatorum & à carcere Diaboli. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium & funibus peccatorum suorum constringitur.* Non potest ergo currere nisi virtute Dei solvatur juxta illud. Joan. 11. *Solvite eum & sinite abire.* Et sicut uxor quando scit maritum suum esse in carcere materiali laborat & apud Dominum & apud homines ut à carcere liberetur, sic etiā multo fortius laborare deberet quando scit eum esse in carcere Diaboli. Sed aliter est. Pro liberatione enim à carcere Diaboli, nec eleemosynæ, neque orationes, neque alia auxilia fiunt.

1. A vinculis peccati & Diaboli.

2. Ab onere rerum temporalium.

Secundum à quo oportet hominem expeditum esse est onus temporalium istorum, unde Bernardus. Tu onustus auro & argento putas te Christum sequi, exultavit ut gigas ad currendam viam? *Psal. 18.* Qui videt se nimis oneratum temporalibus bonis, deberet facere largas eleemosynas, & sic se exoneraret, & Dei auxilium sibi compararet.

3. A longa veste id est, desideriis tēporaliū.

Tertium à quo debet expeditus esse, est vestis longitudo. Quasi vestis de pravo panno est caro, quæ semper crescit desideria sua dilatando. De qua veste dicitur in Epistola Judæ. *Alios miseremini in timore, odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam.* Vestis ista restringitur quando desideria minuuntur, secundum illud. 1. Timoth. 6. *Habentes alimenta & quibus tegamur his contenti simus.*

Nudus currit, qui prō Christo omnia relinquit.

Quasi nudus verò currit, qui pro amore Christi omnia relinquit, juxta illud Amos. 2. *Nudus fugiet in illa die dicit Dominus.* & Marci 14. legitur de adolescente qui rejecta sindone nudus profugit.

II. Velociter currere, id est proposita bona implere.

Secundo necessarium est currenti ad hoc quod bravium comprehendat ut *velociter currat.* Proverb. 22. *Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit*, recipietur enim cum his qui sedes regales paradisi impleverunt Sed sunt quidam qui multa bona proponunt, & tamen ea nunquam aggrediuntur, in quibus videtur impletum esse illud. Exod. 15. *Fiant immobiles quasi lapis.* Ad eos pertinet illud: Proverb. 26. *Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo, lectulo, inquam, conscientiæ.* & Ecclesiastici 33. *Præcordia fatui quasi rota curri.* Circa axem vertitur, ab axe tamen non separatur, sic tales multa proponunt & non faciunt.

III. Non deviare.

Tertio necessarium est ut à *deviatione* caveat, error enim multum impedit hominem, ne bravium comprehendat. Exemplum de hoc habemus in filiis Israel, qui in deserto cucurrerunt, non tamen proficientes, & in hæreticis, qui ita velociter currere videntur, & tamen bravium non comprehendunt errore impediti. Idem accidit mulieribus sortilegis Ecclesiastæ 10. *Labor stultorum affliget eos quia nesciunt in urbem pergere*

Christum imitantes non deviant.

Contra errorem istum securum remedium est, ut homo Christum sequatur. Alii sancti errare potuerunt, sed ipse non, unde Joan. 8. *Qui sequitur me non ambulat in tenebris.* Ipse bene novit viam Paradisi, qui inde venerat, unde Psalmus. 1. *Novit dominus viam justorum* Bernardus. Beatus est domine Jesu qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans, pro viribus se præbet imitatorem tui.

IV. Currendo perseverare Commendatio & necessitas perseverantiæ. Matth. 27.

Quarto necessarium ut currendo perseveret, quia secundum Bernardum perseverantia est singularis filia summi regis, illa enim sola hæres est regni cœlestis. Ad commendationem perseverantiæ noluit Christus de cruce descendere, licet offerrent ei Judæi pretiosum munus pro hoc, scilicet quod crederent in eum. Licet etiam vulneratus esset, noluit tamen desistere ab opere incepto, donec dixerit: *Consummatum est.* Joan. 19. De hac consummatione videtur gloriari Apostolus dicens. 2 ad Timot. 4. *Bonum certamen certavi, cursu consummavi.* Tantum valet ultimū opus perseverantis, quantum omnia præcedentia; defectus verò in fine operis, quasi destructio est omnium præcedentium, ideo dicitur Proverbiorum. 18. *Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera*

opera dissipantis. Mollis est qui cedit, durus, qui quam citò occurrerit ei aliquid in opere incepto, desistit ab eo, quod quasi idem est ac si illud quod factum est dissiparet.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Tradit hic sermo quomodo sit currendum spiritualiter, & quæ ad cursum istum incitare nos debeant.

SERMO XXIV.

Sic currite &c.

Cursor spiritualis debet imitari in tribus famulum currere iussum.

TRia solet prependere minister intelligens, cum dicitur ei à Domino suo, curre ad talem locum. *Primum* est, quod quam citò poterit, iter arripiat, *secundum* ut sine interpolatione quietis, si potest, eat, *tertium* ut non lentè, sed velociter incedat. Eadem debent accipere fideles in verbo Apostoli exhortantis eos ad cursum, ut si quis nondum aggressus est iter Paradisi, sine dilatione illud arripiat. De hac dilatione vide in tractatu de Acedia in capite de dilatione conversionis. Qui verò jam iter arripuit, incessanter perficiat, juxta illud Ecclesiastæ 9. *Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare,* & hoc non pigrè, sed velociter Ecclesiastici 31. *In omnibus operibus tuis esto velox.*

1.

2.

3.

Ad cursum spiritualem incitat. 1. Bravii pretiositas, 1. Cor. 1.

Sex verò sunt quæ solent homines incitare ad currendum spiritualiter. *Primum* est bravii preciositas, quod est corona æterna, de qua subdit Apostolus: *& illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Corona ista est, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se. Ipsa est dulcedo illa quam admiratur David dicens, Psalm. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine &c.* Pro singulis horis, quibus homo in cursu isto laborabit, fruetur plus quam centum millibus annorum illis deliciis, quibus fruitur Deus, cum tamen modicum esset centum annis laborare pro fruitione unius horæ. *Secundum* est multitudo & sublimitas personarum spectantium & exspectantium cursum nostrum. De spectantibus legitur 1. Corinth. 4. *Spectaculum facti sumus Mundo & Angelis & hominibus.* De exspectantibus verò dicit Bernadus, quod exspectant nos Angeli, ut eorum ruina restauretur; sancti, ut eorum gloria compleatur; Deus pater quasi filios & hæredes, ut nos super omnia bona sua constituat; Filius quasi fratres & cohæredes, ut fructum nativitatis & precium sanguinis patri suo offerat: & spiritus sanctus, qui est charitas & benignitas, in qua Pater nos prædestinavit, nec dubium quin prædestinationem impleri velit. O qualiter aliquis curreret ad aliquem locum præsentis miseriæ, si sciret se ibi exspectari à Beata Virgine: qualiter ergo currere debemus ad locum deliciarum, ubi tot & tanti nos exspectant. *Tertium* est temporis brevitas, breve enim tempus est quod restat homini, vel forsitan nullum, ideo dicitur Galat. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes,* & Joannis 12. *Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant.* Et ejusdem. 9. *Veniet nox quando nemo potest operari.* *Quartum* est viæ prolixitas Bernardus. Festinans à terra ad cœlos, non moram faciat, quæ etsi non detinet, plurimum tamen nocet. Licet autem videatur esse longa via universis à terra ad cœlum ascensuris, præcipuè verò his qui peccando magis se elongaverint, de quibus dicitur, Psalm. 71. *Qui elongant se à te peribunt,* quod ut frequentius verum est. Iterum: Psalm. 118. *Longe à peccatoribus salus.* Seneca. Faciamus quod in itinere fieri solet, qui exierunt tardius velocitate moram compensant. *Quintum* est qualitas loci in quo sumus & malitia inhabitantium. Gregorius. Mala quæ nos hic præmunt ad Deum ire compellunt, & Exodi 12. *Vrgebant Ægyptii populum* (Domine) *de terra exire velociter.* *Sextum* est hostium persequentium nos velocitas & crudelitas. De velocitate habes Thren. 4. *Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cœli.* De crudelitate Hierem. 6. *Crudelis est, & non miserebitur.* Væ illi qui in manus Diaboli per pigritiam suam inciderit.

2. Spectantiū & exspectātium nos currentes dignitas, Dei scilicet & SS.

3. Temporis currendi brevitas.

4. Persequentium nos velocitas Viæ prolixitas.

5. Loci in quo currimus malignitas.

6. Crudelitas.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

Occasione thematis & temporis hujus ostendit hic sermo I. fatuitatem delicate nunc viventium. II. commendat abstinentiam à variis ipsius utilitatibus. III. quatuor species abstinendi recenset.

Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. 1. *Corinth.* 9.

SERMO XXV. Cursor spiritualis in quibus debeat imitari temporales.

HOc planè verum est de contendentibus cursu corporali, qui abstinent ab omnibus, quæ possent eis esse occasio amittendi bravium, verbi gratia; placeret eis quandoque quiescere ut Cap. biberent de fonte quem vident juxta viam, abstinent tamen ne bravium amittant. Item si inveniant aliquid preciosum seu ponderosum, longe tamen minus valens quam bravium, contemnunt illud, si credunt quod propter hoc bravium amittant. Item licet pulchrius & honorabilius esset quod differrent vestes suas indutas, currunt tamen in camisys. Sic oportet eum qui vult comprehendere, abstinere à multis delectationibus & contemnere multa pretiosa. *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum Diaboli,* ut legitur. 1. Timoth. 6. Item oportet eum contemnere multa quæ faciunt ad decorem & honorem, plus enim debet amare bonitatem quàm pulchritudinem, & potius velle se esse bonum quam pulchrum, & vilescere debet ei transitoria gloria pro magnitudine æternæ gloriæ.

Et quoniam verbum propositum in Septuagesima legitur quando viri spirituales augent abstinentias suas, & viri carnales nimis vacant deliciis carnis in commessationibus & ebrietatibus, posset fieri tunc sermo de Abstinentia, & posset versari circa Tria, scilicet circa fatuitatem eorum qui tali tempore nimis vacant deliciis carnis, & circa commendationem abstinentiæ, & circa diversas species ejus. Fatuitas verò illorum qui tunc magis vacant deliciis, Multiplex potest ostendi. *Primo* per hoc quod ipsi tunc magis delicatè vivere volunt, quando viri spirituales magis se affligunt, cum tamen ipsi magis indigerent asperitate pœnitentiæ. Sed ipsi pro gutta una amaritudinis quam hic biberent, bibent in futuro mare æternæ amaritudinis, unde Hierem. 25. *Cum noluerint accipere calicem de manu tua ut bibant dices ad eos: Hæc dicit dominus exercituum: Bibentes bibetis, quia ecce in civitate in qua invocatum est nomen meum ego incipiam affligere & vos quasi innocentes & immunes eritis? Secundo* per hoc, quod, cùm tempore tali Diabolus acrius deseviat, eò quod appropinquat tempus salutis, juxta illud Apoc. 12. *Væ terræ & mari quia descendit Diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet,* ipsi arma abundantius volunt ei ministrare contra se ipsos, quasi conjurassent in mortē propriam, quando è contrario deberent ei arma subtrahere, ut faciunt viri spirituales. Arma quibus utitur cōtra nos Diabolus sunt cibi & potus delectabiles & superflui. *Tertio* per hoc, quia, cùm difficile

Thema & tempus hoc dat occasionem agendi de Abstinentia tripliciter.

I. Fatuitas nunc delicate viventium patet 1.

2.

3.

sit assuetis carere, & tanto difficilius quanto aliquis magis assuevit, ipsi ut usu carnium facilius careant in Quadragesima ante Quadragesimum multum uti volunt carnibus, tali suavitate laborantes qua laboraret ille qui in principio hyemis assuesceret pellicio, quo sciret carere se in magna hyeme oportere. Quanta sit vis consuetudinis, habes, Jerem. 13. ubi sic legitur. *Si mutare potest Æthyops pellem suam, & pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.*
4. *Quarto* per hoc, quod cum ipsi habeant pessimum hospitem qui omnibus bonis veris spoliat hospitium juxta illud Joelis. 2. *quasi ortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti &c.* Cùm ipsi deberent sic se habere ad eum in ejus recessu, ut non libenter postea rediret ad eos, ipsi econtrario faciunt ei magnum festum in suo recessu, & non unius diei, sed quindecim, vel amplius. Et ideo post Pascha libentius ad eos revertitur juxta illud Luc. 11. *Cum immundus spiritus exierit de homine ambulat per loca inaquosa quærens requiem, & non inveniens dicit: Revertar in domum meam, unde exivi.* Mirum est, quia, si melior amicus quem ipsi habent, quatriduanus esset in hospitio eorum, jam eis fœteret, essent enim affecti tædio de ejus præsentia. Diabolo devotiores sunt, quando per dimidium annum vel plus fuit in hospitio eorum, & majus festum faciunt sibi, quam etiam in principio. Si Deus in paupere aliquo receptus sit hospitio eorum, citò se expediunt de eo, Diabolo verò splendide procurant, & longo tempore antequam recedat.
5. *Quinto* per hoc, quia, cum ipsi deberent præparantia suscipere appropinquante tempore salutis & spiritualis purgationis, ipsi econtrario impeditiva suscipiunt. Tempus salutis est tempus Quadragesimale, sicut tunc cantat Ecclesia. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis* 2. Corinth.
6. 6. *Sexto* per hoc, quod, cùm appropinquante adventu domini eorum, ipsi deberent appropinquare & exire obviam illi, ipsi econtrario elongant se, & ideo merito possunt timere illud. Psalm. 72. *Qui elongant se à te peribunt.*
7. *Septimo* per hoc, quod, cum deberent præparare hospitium Domino venturo, ipsi econtrario ignem apponunt, luxuriæ enim vacant, quæ *ignis est usque ad perditionem devorans & omnia eradicans genimina*, ut legitur. Job. 31.
8. *Octavo*, quia, cum Dominus vix inveniat aliquos qui serviant ei per longum tempus quin fatigentur & tepescere videantur, juxta illud Psal. 118. *Dormitavit anima mea præ tædio*, isti tamen ferventiores sunt in servitio Diaboli in fine, quam in principio.
9. *Præterea* cum dominus castra Diaboli sibi subjugare velit per famam, ipsi ea ita implent victualibus, quod quandoque tenent se usque ad Dominicam in ramis Palmarum, castra ista sunt corpora peccantium.

II. abstinentiam commendant. Circa Secundum verò notandum quod ad commendationem pœnitentiæ multa possunt valere. *Primo* ea quæ contrarium ipsi, scilicet vitium gulæ nobis exosum reddunt, quorum *tria* sufficiat ponere. 1. Tria quæ cogitata Gulam depellunt. Quorum *primum* est miseria præsens in qua vitium gulæ nos posuit. 1. *Secundum* est vilitas in qua hoc quotidie homines ponit, eos enim in bestias convertit, juxta illud Senecæ. 2. Quosdam ventri obedientes, loco animalium, non hominum numeremur. 3. *Tertium* est *periculum* tam *corporale* quam *spirituale*, in quod hoc vitium ponit. Periculum corporale & spirituale. De *corporali* legitur Ecclesiastici 37. *Propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinens est, adjiciet vitam.* De *spirituali* verò satis potest patere per hoc quod legitur Proverb. 30. *Per tria movetur terra, & quartum non potest sustinere. Per servum, cum regnaverit: per stultum, cum satiatus fuerit cibo.* Stultus cibo satiatus, est corpus, cui nihil negatur quod appetit. Homo qui servus est gulæ, & qui gratiam non habet abstinendi, est sicut homo super equum indomitum non habentem frenum, qui in magno periculo est, præcipue si aqua profunda proxima sit, vel si sit juxta hostes suos, cito enim potest submergi, vel in manus hostium dari. Sic homo qui est absque freno abstinentiæ, cito in aquis voluptatis submergi potest, vel aliter perire. 2. Humani oris forma. *Secundo* potest ad hoc valere quod Dominus in Paradiso & in statu innocentiæ parentes nostros eam docuit, & in forma corporis humani nobis eam scripsit. Velut quædam litteræ, quibus documentum abstinentiæ scriptum est in corpore humano, sunt oris modicitas. Inter animalia enim quæ sunt magni corporis minimum os habet homo, & dentium brevitas, & quod hominis os non est pronum ad terram. 3. Vis abstinentiæ in frenanda gula. *Tertio* potest valere ad hoc quod virtus abstinentiæ magnæ fortitudinis est & dignitatis; hac enim homo bruta animalia excedit. Ethnicus,

Est virtus placitis abstinuisse bonis.

Non est magnum quid aliquem facere quod sibi placet Proverb. 16. *Melior patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* Dominator animi sui est, qui in potestate habet animum suum ut à vindicta vel aliquo alio, quod animus appetit eum coërcent. Abstinentia est velut quidam lapis pretiosus cœlitus homini missus, custodiens eum ne usus temporalium bonorum ei noceat. Sine ipso bona transitoria hominem eis utentem de facili interficiunt. Si lapis preciosus, servans hominem ne vinum ei noceat tantum amatur, quantum amandus est lapis iste? 4. Vis abstinentiæ adversus Carnem. *Quarto* potest valere ad hoc, quod abstinentia magnæ efficaciæ est contra hostes nostros, præcipuè contra carnem & Diabolum. Contra *Carnem*, quod eam debilitat & spiritui subjugat, arma etiam subtrahit & igni concupiscentiæ, quo caro spiritum incendit, ligna aufert. Sicut castra, alias inexpugnabilia, per subtractionem victualium capiuntur, sic caro quæ aliter vinci non potest, per abstinentiam domatur. Ridendus esse videtur, qui dicit carnem suam non posse vincere, cum possit ei subtrahere cibum & potum usque ad humiliationem. Legitur Genes. 16, quod Agar ancilla videns se concepisse despexit dominam suam. De qua cum Sara conquereretur, ait Abraham. *Ecce ancilla tua in manu tua est, utere ea ut libet.* Sic caro in manu spiritus est ut eam humiliet victualia subtrahendo. 2. Adversus Diabolum. Contra *Diabolum* verò valet abstinentia, quod sicut lupum corporalem fames cogit exire de nemore, sic abstinentia lupum infernalem, Diabolum scilicet, facit exire de nemore, scilicet de homine. Matth 17. *Hoc genus (Dæmoniorum) non ejicitur nisi per orationem & jejunium.* Abstinentia Diabolum ponit in sicco, ubi ipse requiem non habet. Unde Matth. 12. *Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem & non invenit.* Diabolus ad modum piscis habitat in locis humentibus. Job. 40. Unde per abstinentiam poni debet in loco sicco, ut ibi quasi interficiatur secundum consilium Raphaelis. Tob. 6. dicentis ad Tobiam juniorem de pisce magno, qui stabat ad devorandum eum, ut extraheret eum de aqua in siccum. Quo facto cepit palpitare ante pedes ejus, & qui prius stabat ad devorandum, de facili tunc occisus est. Sic de facili punitur tunc Diabolus in hominibus, qui abstinentiam amplectuntur, qui non poterat occidi in eis, dum delicate viverent. Valet etiam abstinentia ad omnia, dum ori subtrahit;

trahit, quæ in opera pietatis expenduntur, quæ *pietas ad omnia utilis est*, ut legitur 1. Timoth. 4.

5. Quia Abstinentia ad omnia valet quomodo.

Circa tertium verò notandum quod Quatuor sunt species Abstinentiæ. *Prima* est abstinentia à malo vel à peccato, quæ summè necessaria est, quia sine ea non valent ceteræ abstinentiæ. Hieronymus. Tunc præclara est apud Dominum abstinentia corporis, cum animus jejunat à vitiis. Parum quidem prodest tenuari corpus abstinentia, cum animus intumescit superbia, Isidorus. Qui à cibis abstinent & mala agunt Dæmones imitantur, quibus esca semper abest & culpa semper adest, & Isa. 58. *Quare jejunavimus & non aspexisti?* & sequitur responsio. *Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra*, & post. *Ecce ad lites & contentiones jejunatis*, ubi dicit Glossa. Homo interior vescitur carnibus draconis, quæ datur esca populis Æthyopum, & subditur. *Nunquid tale est jejunium quod elegi? dissolve colligationes impietatis &c* Parum abstinentes videntur esse qui à peccato mortali non abstinent in quo oculo fidei mortem suam perpendunt, cum bruta animalia ab esca illa abstinere videantur, ex qua captionem suam sequi perpendunt, aves enim & cetera animalia in easdem pedicas retiaque non incidunt. *Secunda* species est abstinentia à bono, quod est species mali, unde 1. Thess. 5. *Ab omni specie mala abstinete vos*. Ab hoc abstinendum est propter scandalum proximi, cum scriptum sit. Matt. 18. *Væ illi per quem scandalum venit*. Hic attendere deberent mulieres, quæ, ut debent, volunt esse matronæ, & tamen volunt in ornatu similes esse meretricibus, de qua materia vide tractatum de ornatu. De hac abstinentia habemus exemplum. 2. Machab. 6. ubi Eleazarus dixit illis qui volebant quod fingeret se comedere carnes à lege prohibitas, *ætati*, inquit, *nostræ dignum non est fingere, ut multi adolescentium arbitrantes Eleazarum, nonaginta Annorum transisse ad vitam alienigenarum & ipsi propter meam simulationem & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur*. *Tertia* species est abstinentia à bono, quod potest esse occasio mali, ut à forti vino, *quod ingreditur blande, sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena sua diffundet*. Prov. 23. Eadem etiam causa abstinendum est à familiaritate mulierum. De hoc vide in tractatu de Luxuriis, ubi agitur de occasionibus luxuriæ. *Quarta* species est abstinentia à bonis illis quæ à majoribus bonis impediunt, hoc modo abstinent viri perfecti à consolatione hujus mundi, scientes quod delicata est divina consolatio & non datur admittentibus alienam, secundum Bernardum. Hoc modo abstinebat qui dicebat. *Renuit consolari anima mea* & Sara Tob. 3. *Nunquam cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in levitate ambulant participem me præbui*.

III. Species Abstinentiæ.
1. Abstinentia à peccato.
Mortaliter peccantes sunt imprudentiores brutis, qui.
2. Abstinentia à bono vitandi scandali causa.
3. Ab eodem proprii periculi causa.
4. Ab eodem majoris boni causa.
Psal. 76.

DOMINICA IN SEXAGESIMA.
SERMO VNICVS.
SUMMARIUM.

Sermo hic tractat principio materiam spectantem ad præcedentem Dominicam, peccatum nimirum protoplasti miseriæ hujus vitæ causam fuisse, eumque ac posteros jure à Deo punitos fuisse. Deinde maximè ex hujus Dominicæ Epistola exemplo S. Pauli confirmat nos ad patienter ferendas tribulationes & tentationes.

Ministri Christi sunt & ego. Ut minùs sapiens dico plus ego. In laboribus plurimis. Supple, ostensus fui minister Christi, &c. 2. *Corinth.* 11.

SERMO XXVI. Miseria hujus vitæ quanta.

Notandum quod secundum verbum Gregorii vita præsens laboribus plena est, cum luctu agitur & tandem cum lachrimis amittitur. Tanta est miseria hujus vitæ, ut nec vita dicenda sit, sed potius mors, vel morte deterior, unde Augustinus. Beatam vitam quæritis in regione mortis? non est ibi. Quomodo enim beata vita, ubi nec vita? & Ecclesiastici 30. *Melior est mors quam vita amara*. Licet propter assuetudinem non agnoscant homines magnitudinem præsentis miseriæ, tamen vix est aliquis (nisi dulcedo spei eum custodiat) qui pertranseat unum diem, quin multoties iratus sit, & frequenter accidit quod tanta est ira, ut homo sibimet manum injiciat, animam suam per odium occidendo, vel fratrem suum aggrediatur vel contumeliis, vel maledictionibus, vel etiam verberibus, immo quod plus est ipsum Deum aggrediatur, blasphemando ipsum. Propterea mater Ecclesia videns filios suos sub onere præsentis miseriæ, non valens onus ab eis removere, facit quod potest, & laborat ad hoc quod filii sui onus istud portent *sapienter* & *fortiter* & *utiliter*. Et ad hoc videtur tendere officium Ecclesiæ in his tribus Dominicis, quarum hodierna Dominica media est. In præcedente tendit Ecclesia ad hoc ut hoc onus Sapienter portetur, ut scilicet filii ejus intelligant quare hoc onus portent. Portare enim onus ita, quod nesciatur quid vel quare portetur, asininum est. Etiam pueri parvi quando verberantur vel à matribus suis, vel à suis doctoribus, non solent dicere, quare verberatis me? unde nimis pueriles videntur esse, qui onus præsentis exilii incessanter portant & quasi continuè flagellantur & causam non considerant. Causa hujus exilii fuit peccatum, sicut recoluit Ecclesia in Dominica præcedente quando legebatur quod primi parentes ceciderunt, unde quandocunque aliquis gravatur ab aliqua miseria deberet recurrere ad peccatum quod omnis miseriæ occasio extitit, & odium colligere contra ipsum. Specialiter peccatum gulæ fuit causa præsentis miseriæ & propter hoc recolitur tempore, quo homines maxime per gulam peccant, ut videntes miseriam in qua posuit hoc peccatum eos, illud odio habeant. Absit hoc ut summa Dei bonitas hominem in tantam miseriam posuerit, immo peccatum suum posuit eum ibi, unde Sap. 1. *Deus non fecit mortem* id est, causam mortis, & subditur post: *impii manibus ac verbis accersierunt eam*, id est, Adam & Eva Thren. 3. *Non enim humiliavit ex corde suo & abjecit* (Deus) *filios hominum*. Cum duæ sunt partes hominis corpus & anima, Deus utrique parti locum delectabilē præparaverat, corpori paradisum voluptatis in terris, animæ verò cœlum empyreum, id est, splendidum, ubi modò sunt angeli & animæ sanctorum ad quod transferretur homo si stetisset. In hodierna vero Dominica tendit officium ad hoc ut fideles Fortiter portent onus istud, unde in Epistola exemplo Pauli animantur fideles ad tolerantiam passionum. In sequenti verò Dominica tendit officium, ut portent onus istud Utiliter, unde in Epistola commendatur Charitas, sine qua nihil prodest ad vitam æternam, & cum qua omnia utilia sunt. Ipsa quidquid contingit, in aurum convertit. Ipsa est illud aurum probatum quod citò homines divites facit, juxta illud. Apoc. 3. *Suadeo tibi emere aurum ignitum probatum, ut locuples fias*. Charitas onus præsentis exilii non ex toto removet, sed facit, quod melius est, dum in bonum convertit.

Tres hæ Dominicæ hanc miseriam docent nos ferre, tribus modis.
1. Septuagesimæ, Sapienter, causam ejus intelligendo, quæ est.
Peccatum protoplasti.
Gula maximè est causa hujus miseriæ.
Deus non est ejus causa.
Corpori Paradisum, animæ Deus cœlum empyreum paravit.
2. Sexagesimæ, fortiter, exemplo S. Pauli.
3. Quinquagesimæ, utiliter, charitatem commendando; Utilitas Charitatis.

Sed contra Primum videbitur forsitan alicui quod Dominus nimis dure cum homine egerit, quando eum pro peccato gulæ morti temporali & præsenti miseriæ cum tota successione sua adjudicaverit. Ad quod Respondemus quod justè factum est hoc, immo etiam misericorditer egit Dominus cum homine, sicut potest si respectus habeatur ad damnationem angelorum irrepara-

Objectio Deus duriter videtur egisse cum protoplasto conjiciendo eum in hanc miseriam. Responsio.

7. Juste & misericorditer egisse probatur ex reprobatione Angelorũ.

bilem. Cum enim tolerabilior est superbia in divite quam in paupere, juxta illud Ecclesiastici 25. *Tres species odivit anima mea & aggravor valde animæ illorum. Pauperem superbum &c.* & angelum illum cunctis sideribus clarius emicantem irreparabiliter damnaverit propter suam superbiam, quis non videat Deum misericorditer egisse cum vermiculo, qui contra eum superbivit, quando spem reparationis ei concessit. *Idem* apparebit si attendatur Dei immensitas; cum enim offensa major sit secundum quod major est qui offenditur, minor enim offensa est, si convitium dicatur multi simplici, major si regi, & cum Deus in infinitum sit major, erit offensa qua Deus offenditur in infinitum major, quam offensa, qua homo offenditur. Unde cùm pœna sit proportionabilis culpæ, erit infinita pœna. *Praeterea* cum pœna illa inflicta sit, ut peccatum ab homine caveatur, & Deus timeatur. & nec sic peccatum caveatur nisi à paucis, Deus verò parum timeatur, potius deberet videri alicui quod nimis parvam pœnam Deus inflixerit, quam nimis magnam. *Hoc* etiam attendendum est, quod pro uno minimo mortali plus punietur aliquis in inferno, quam sit pœna, quam totus mundus sustinuit à principio mundi, & sustinebit usque ad finem pro peccato primorum parentum. Acerbitas enim pœnæ infernalis excedit acerbitatem cujuscunque pœnæ præsentis. Infinitas enim pœnæ futuræ, plenè recompensat multitudinem pœnarum præsentium. Et Nota quod sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ Domini, misericordia & justitia à viis hominum, ita quod aspicientibus ad justitiam hominum, justitia Dei furor videtur. Item aspicientibus ad misericordiam hominum, quæ parva est, Dei misericordia fatuitas videtur. Sed forte dicet aliquis, licet cum Adam Deus non injuste egerit eum sic puniendo, tamen cum successoribus injuste videtur egisse, dum eos pœnæ socios fecit, qui in culpa socii non fuerunt. Ad quod Respondemus quod Adam justo Dei judicio exhæredatus est extra paradisum voluptatis; & data est ei hæc terra paupertatis, antequam filii ejus nascerentur. Filii ejus nullum jus habuerunt in paradiso voluptatis, nec succedere potuerunt hæreditariè, nisi in terra illa, quam tunc parentes ejus habebant, unde non est injuste actum cum eis, in hoc, quod in exilio isto remanserunt, ubi geniti fuerunt. *Item* cum homines hanc terram paupertatis tantum ament, ut de cælo rarò cogitent, verisimile est quod amplius eam amassent, si delectabilis valde fuisset, & quasi de cœlo non curassent, nec unquam vellent à præsenti vita separari, quod eis non expedit. *Praeterea* cum parentes eorum in deliciis quasi computruerunt, & in hoc exilio melius se habuerunt, magis misericorditer egit Dominus cum filiis eorum, quando voluit eos esse in miseria, ubi novit eos melius servandos, quam in fœlicitate, & quod parentibus inflictum est ad pœnam, in filiis perseverat ad cautelam. Sic caro vel pisces quæ servanda sunt, potius ponuntur in aqua salsa quàm dulci. Fœlicitas vitæ præsentis est velut vinum purum, quod debilia capita, id est, corda in insaniam convertit, ideo aqua adversitatis miscenda est. Propter hoc quod aquam istam non miscuit Salomon, infatuatus fuit Oseæ 7. *Cœperunt principes furere à vino*, à vino inquam gaudii temporalis.

2. Ex immensitate Dei offensi.

3. Ex negligentia vitandi peccati.

4. Ex magnitudine pœnæ infernalis.

Justitia & Misericordia Dei quantæ.

II. Objectio Adami successores videtur Deus injuste punire hac miseria.

Responsio. 1.

2.

3.

Circa Secundum verò notandum est quod Tripliciter vult inducere Ecclesia filios suos ad portandum fortiter onus tribulationum. *Primo* per hoc quod ostendit Deum dare tribulationes eis quos amat, quod probat per Paulum, qui fuit unus de maximis amicis quos Deus habuit in mundo isto, cui tamen tot & tantas tribulationes

Dominicæ hujus Epistola docet nos patienter ferre tribulationes. 1.

Deus dedit, ut apparet in serie Epistolæ. *Secundo* per hoc quod Deus consolatur amicos suos, qui tribulationes patienter portant, unde subditur in Epistola tribulationibus enumeratis illa magna consolatio, quam habuit Paulus quando raptus est ad tertium cœlum. *Tertio* vero per hoc quod introducitur Paulus volens & petens removeri à se tribulationes carnis suæ, & subditur responsio domini per quam confirmatus est, ut non solum patienter, sed etiam libenter tribulationem sustineret, ita ut audita responsione Domini diceret: *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis.* Hoc autem facit Ecclesia ut eodem verbo domini confirmentur fideles ad portandum libenter tribulationes suas. Circa *primum* verò notandum quod hoc multum debet movere fideles ad hoc ut tribulationes patienter portent, quod Dominus dat eas amicis & filiis suis, juxta illud Apoc. 3. *Ego quos amo, arguo & castigo.* & Hebr. 12. *Flagellat Dominus omnem filium quem recipit.* Quis enim non velit quod Deus faciat ei sicut amicis & filiis potius, quàm sicut inimicis, & sicut adulteris Augustinus. Si exceptus es à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. Item super illud. Hebr. 12. *Si extra disciplinam estis &c.* dicit Augustinus. Noli esse iniquo sensu & puerili, ut dicas, plus amat pater meus fratrem meum, cui permittit facere quicquid vult, quam me, quia si me movero contra jussionem, flagella invenio. Potius gaude flagellis, quia tibi servatur hæreditas, illis ad tempus parcit, quos in æternum damnabit. Quis, nisi fatuus, potius non velit se esse filium legitimum Dei, quàm adulterinum, & potius esse benedictum, quàm maledictum. Filii Dei legitimi sunt, qui tribulantur, adulterini verò sunt, qui prosperantur, juxta illud Hebr. 12. *Si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes, ergo adulterini & non filii estis.* Quod tales maledicti sunt, habetur Lucæ 6. *Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram*, & ibidem. *Beati eritis cum vos oderint homines.* Potius esset eligendum esse cum filio Dei in fornace tribulationis, ut legitur de tribus pueris Daniel. 3. quam cum Diabolo in delitiis, unde de Moyse legitur Hebr. 11. *Fide grandis factus, negavit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi, aspiciebat enim in remunerationem.* De Christo legitur Hebr. 12. quod *proposito sibi gaudio, sustinuit Crucem*, ostendens tribulationes prosperitati præeligendas esse, & in Psalmo. *Elegi abjectus esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.* Et enumerantur undecim tribulationes Apostoli in Epistola, quarum *una carcer*. De incarceratione ejus legitur in diversis locis scripturæ Actuum 16. legitur quod, cum ejecisset spiritum pythonicum de quadam puella, parentes puellæ videntes se damnificatos, quia puella non lucraretur eis, ut prius lucrabatur, apprehenderunt eum & Silam, & scissis tunicis, virgis cæsi sunt Silas & Paulus, & in carcerem positi. Item de incarceratione ejus legitur Actor. 21. quia captus fuit & duabus catenis ligatus, & captivitas illa diu duravit. Captus enim ductus est Romam, ubi per biennium fuit in libera custodia. Postea per decennium in magis libera. Sed decimo quarto anno imperii Neronis, cum jam nequitia ejus invaluisset, positus est Paulus Romæ in carcerem, & eodem anno martyrio coronatus est. De vinculis Pauli etiam legitur. Ephes. 3. 4. & 6. legitur. *Legatione fungor in catena*, quia pro catenis non cessabat à prædicatione. *Secunda* tribulatio est *plaga verberum*, quas specificat dicens se à Judæis quinquies

2.

3.

Horum trium fusior explicatio. 1.

Tribulationes patienter ferendæ sunt quia dantur amicis & filiis Dei.

Probatur exemplo Christi & Mosis.

5. Pauli undecim tribulationes. 1.

Incarceratio.

2. Verbera Iudæi quem

modum in verberandis reis tenendum. quies quadragenas, una minus accepisse. Prohibitum erat Judæis ut in verberibus non excederet numerus plagarum numerum quadragenarium. Unde Deuter. 25. *Pro mensura peccati erit & plagarum modus, ita dumtaxat ut quadragenarium numerum non excedant, ne fœde laceratus ante oculos tuos abeat (vel obeat) frater tuus.* Judæi autem ne immisericordes reputarentur, unam plagam dimittebant. A Gentibus verò ter virgis cæsus est. *Tertia* tribulatio est *lapidatio*, de qua legitur Actorum 14. Ubi habetur quod lapidatus est, & ejectus extra civitatem, & æstimaverunt eum esse mortuum. Postea discipuli ejus circumdederunt eum assistentes ei, & respiravit. Paulò ante verò in tanta reverentia habuerunt eum, quod volebant ei sacrificare. In quo satis apparet mutabilitas hujus mũdi, quia cum prius haberetur ut Deus, in tam brevi habitus est ut sceleratus. Propter hoc non est curandum homini, quid mundus de eo dicat. Non est mirandum, si de ore sepulchri fœtentis fœtor exeat, & si de corde malo, mala exeant verba. *Sepulchrum patens est guttur eorum.* Psalm. 5. Et Matth. 12. *Ex abundantia cordis os loquitur.* *Quarta* tribulatio est *diversa pericula* sive diversæ causæ mortis quæ in Littera enumerantur, ubi dicitur. *Ter naufragium feci, nocte & die*, &c. *Quinta* tribulatio est *labor manuum*. De labore Apostoli legitur apud Ammonium, quod Apostolus à mane, sive à pullorum cantu usque ad quintam horam labori manuum insistebat, unde victum adquirebat, & exinde usque ad decimam publicè disputabat. Plerumque tamen & in noctem protrahebat sermonem, & secundum hoc benè erat necessarium, residuum temporis comestioni, orationi & somno. Et notandum quod in principio cum dicitur (*in laboribus plurimis*) sumitur labor communiter ad tribulationes quæ post specificantur. *Sexta* tribulatio est ærumna, sive infirmitas. *Septima* vigiliæ multæ. *Octava* fames & sitis. *Nona* est nuditas in frigore. *Decima* est solicitudo cum compassione aliorum. *Undecima* est evadendi periculum, de qua ibi. *Damasci præpositus*, &c.

[Margin: 3. Lapidatio. — Judicia hominũ mutabilia. — 4. — 5. Labor manualis Pauli quantus fuerit. — Explicatio dicti. — 6. 7. 8. 9. 10. 11.]

II. Humilitatis exemplum in S. Paulo. Circa consolationem verò datam Apostolo à Deo, *primo* attende humilitatem Apostoli, qui non dicit se raptum, sed hominem raptum, loquens de se tanquam de alio, quando narrat id quod ad gloriam pertinet. Aliter facit. 1. Timoth. 1. ubi enarrat quod humilitatis est, dicens. *Qui prius blasphemus fui & persecutor & contumeliosus.* *Item* attende quod dicitur (*ante annos 14.*) Multum enim videtur celasse suam revelationem Apostolus. Non sic facit garrulus. Proverb. 25. *Sicut urbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.* *Item* nota quod tertium Cœlum *duobus modis* potest hic accipi, vel ut sic dicatur, tertium cœlum visio intellectualis, quæ est quando nec corpora, nec imagines eorum videntur, sed in substantiis incorporeis intuitus mentis mira Dei potentia infigitur. Et dicitur hæc visio tertia comparatione corporalis visionis & imaginariæ. Corporalis est, quando aliqua corporaliter videntur Dei munere, quæ alii videre nequeunt, ut Balthasar vidit manum scribentem in pariete. Daniel. 5. Imaginaria visio est, quando aliquis in extasi vel in somno videt non corpora, sed imagines rerum Dei revelatione, quomodo Petrus vidit discum. Actor. 10. Visio verò Pauli talis fuit secundùm Augustinum, qualis est visio Angelorum & Sanctorum, qui jam beati sunt, unde Augustinus. Cur non credamus tanto Apostolo doctori Gentium rapto usque ad hanc excellentissimam visionem, in qua post hanc videndus est in æternum. Nec est contrarium ei, quod legitur Exodi 33. *Non videbit me homo & vivet* tunc enim Apostolus non vixit, id est, secundum usum sensuum corporis, sed ablatus est ei omnis sensus hominis. Vel potest vocari tertium cœlum empyreum sive igneum, quod ita dicitur à splendore, non à calore, ut primum cœlum dicatur aereum, secundum firmamentum, tertium empyreum. Et cum subditur, *scio hujusmodi hominem, sive in corpore &c.* Specificat Apostolus quod cœlum dixerit, vocans paradisum & prius vocaverat cœlum. Cum autem subditur, *parco*, id est, parcè refero, *ne quis me existimet &c.* exemplum dat moderate loquendi. Unde Gregorius. Loquendo erudivit auditorum vitam, tacendo custodivit suam. Non sic fatuus, unde Proverb. 29. *Totum spiritum suum profert stultus, sapiens autem differt & servat in posterum.*

[Margin: 1. Tertiũ cœlum dupliciter explicatur. — 1. Visio intellectualis, quid ea sit. Visio corporalis & imaginaria quid sint. — Visio & raptus S. Pauli qualis fuerit. — 2. Cœlum empyreum, cur. — Exemplum moderate loquendi in S. Paulo.]

III. Semper timendum in hac vita. Circa Tertium verò attendendum est, quod in magno periculo sumus, cum etiam timenda nobis sint excellentissima dona Dei, unde dicit Apostolus, *& ne magnitudo revelationum extollat me &c.* Et est argumentum quod non solum scientia adquisita inflat, sed etiam divina revelatio. Attende etiam quod dicit ibi Glossa, Augustinus, quomodo securus est homo? quomodo agnus egredietur, ubi aries sic periclitari metuit? &c. In paradisum duceris & ab angelo tentaris. Et est argumentum quod nullus in hac vita debet esse securus. Dicitur autem angelus Sathanæ dupliciter, vel vehemens dolor corporis, vel tentatio per libidinem, dicitur enim, quod tentabatur, de sancta Tecla. Attende etiam quod non respondetur Apostolo cum primò orat sed post tertiam orationem, ut detur exemplum perseverandi in oratione, ad Romanos 12. *Orationi instantes.* *Præterea* non accipit Apostolus quod petit, de quo Glossa ex Augustino notabilis sic dicit. Nota quod exauditur Diabolus petens Job tentandum, & non exauditur Apostolus petens stimulum removendum. Exaudivit eum, quem disposuerat damnare, & non exaudivit eum, quem voluerat sanare. Nam & æger multa petit à medico, quæ medicus non dat. Non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad sanitatem. Non est magnum exaudiri à Deo ad voluntatem, sed ad utilitatem. Aliquando Deus iratus dat, quod petitur. Cum verò ea quæ Deus laudat & promittit, ab illo petitis, secure petite, illa enim Deo propitio conceduntur. Quando autem petitis temporalia, cum modo petite, & cum timore illi committite, ut si prosint, det; si scit obesse, non det; quid enim obsit vel prosit, medicus novit, non ægrotus. Circa verò responsionem domini attende, quod Dominus primo ostendit quid sit per se petendum, & toto desiderio à Deo petendum, cum dicit, *sufficit tibi gratia mea.* In præsenti vita necessaria est gratia Dei & sufficiens. Qui eam non habet, nil habet, quod prosit ei. Qui eam habet, satis habet, unde illa instanter peti potest si desit. Demum ostendit tribulationes odiendas non esse, cum virtutem in homine perficiant. Unde sequitur: *Nam virtus in infirmitate perficitur.* Et Notandum quod multis modis facit tribulatio ad perfectionem virtutis. *Primo* quod purgat virtutes. Sic enim se habet tribulatio ad virtutes, sicut se habet ignis ad aurum, quod debet illud purgare, & probatius reddere. *Secundo* quia tribulatio hostem debilitat, corpus scilicet, quod concupiscit adversus spiritum, & sic quodammodo spiritum fortiorem reddit respectu corporis. *Tertio* verò quia magnitudo tribulationis occasionem dat, ut Deus gratiam augeat, juxta illud 1. Corinth. 10. *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione proventum*, id est, virtutis

[Margin: Scientia acquisita & revelatio inflare possunt. — Angelus Sathanæ quid. Tentatio S. Pauli quæ fuerit. — Notanda de oratione. 1. Perseverandum in ea; 2. Cur non semper exaudiamur. Diabolus, non Apostolus exauditus. 3. Quæ petenda sint. — Temporalia quomodo sint petenda. — Gratia Dei potissimum petenda, cur. — Tribulatio amanda, nam facit ad profectũ virtutis. 1. 2. 3.]

bonum est judicium tuum homini indigenti. Sicut cibus adhæret vasi in quo coquitur, nisi moveatur, & amittit saporem debitum & colorem, sic cor hominis adhæret mundo isti, nisi homo tribuletur juxta illud. Psal. 43. *Conglutinatus est in terra venter noster.* Gregorius. Electis suis Deus iter asperum facit, ne dum delectentur in via, obliviscantur eorum quæ sunt in patria. *Sexto* hominem proficere facit, unde Psal. 4. *In tribulatione dilatasti mihi.* Item Psal. 15. *multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt.*

6. Quia ex illa proficit homo.

DOMINICA IN QUINQUAGESIMA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Sermo hic agit de charitate & maximè tria I. *quid sit vera charitas describit.* II. *ex ejus etymo pretiositatem ipsius deducit.* III. *carentiæ ejus damnositatem ostendit.*

SERMO XXVIII. Ad comparandam Charitatem monemur.

Si linguis hominum loquar & angelorum &c. 1. *Corinth.* 13.

1. QUando mercatores sunt in nundinis, si Deus significaret eis per angelum suum, vel per aliquem nuncium, qui de cœlo venisset, quas merces emere deberent, fatui essent si pigritarent emere tales merces. In nundinis sumus dum sumus in hoc mundo, juxta illud verbum Domini Lucæ 19. *Negotiamini dum venio.* In his nundinis specialiter consulit dominus ut emamus charitatẽ, juxta illud Apoc. 3. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitũ probatum ut locuples fias.* Ad *idem* monet Dominus nos per Paulũ qui raptus fuit usque ad tertium cœlum, qui in Epistola hodierna multis modis charitatem nobis commendat, unde valde fatuus est, qui non multum laborat ut charitatem habeat.

I. Charitas quid sit. Amor Dei & proximi ordinatus quomodo sit, quomodo inordinatus.

Est autem charitas ordinatus amor Dei & proximi. Amor Dei tunc ordinatus est, si ametur Deus propter se & super omnia. Amor quo aliquis amat Deum propter temporalia ista principaliter, non est ordinatus, cum sit Deo contumeliosus; qui enim Deum amat, principaliter propter temporalia, plus amat temporalia quam Deum. Illud enim scilicet præponere creaturam creatori, non est sine contumelia Dei. Non est etiam amor ordinatus, nisi Deus super omnia ametur, cum ipse in infinitum melior sit omni creatura. Qui aliquam creaturam Deo prædiligit, idololatra est. Quia hoc ab unoquoque colitur quod præ cæteris diligit, sicut dicit Glossa super illud Philip. 3. *Quorum Deus venter est* Amor verò proximi ordinatus est, si ametur proximus citra Deum, & super alias creaturas. Amor illorum inordinatus est qui patrẽ, vel matrem, vel filium, vel filiam plus amat quàm Deũ, nec sunt digni Deo. Ad hoc quod aliquis amat supra Deum, deberet se habere sicut se haberet ad gladiũ, quo transverberatus esset, quem non videret sine dolore & horrore. Id quod supra Deũ amas est gladius, quo ad mortem æternam vulneratus es, & sola Dei virtute extrahi potes. Item amor illorum inordinatus est, qui plus amant divitias suas, quam proximum suum, juxta illud Joannis. 3. *Qui habuerit substantiam hujus mundi & viderit fratrem suum necessitatem habere & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo.*

Matth. 16.

II. Charitas ita dicitur. 1. Ob pretiositatem suã.

Potest autem dici quod virtus ista dicitur Charitas Quadruplici ratione *Primo* ut ostendatur valor ejus & pretiositas. Solemus dicere de hoc quod est valde splendidum vel candidum, quod sit ipse splendor vel candor, sicut dicitur Hebr. 1. de filio Dei, *quod sit splendor gloriæ*, & Sapientia 7. Quia sit *candor lucis æternæ.* Secundum hunc modum possumus intelligere quod virtus non solum sit chara, & pretiosa, immo sit ipsa charitas, excellentior est enim aliis virtutibus, unde Augustinus. Respice ad munera Ecclesiæ & universis excellentius charitatis agnosces munus. Et Apostolus prima Corinth. 13. *Major autem horum est charitas.* Propter hanc excellentiam charitas oleo comparatur, quia sicut oleum aliis liquoribus supernatat, sic charitas excellit respectu aliarum gratiarum. *Secundo* potest vocari charitas propter hoc, quod ad eam pertineat unamquamque rem charam habere sicut habenda est, in quo videtur esse perfectio animæ. Unde frater Guido Carthusiensis: rationalis creaturæ vera perfectio est unamquamque rem tanti habere, quanti habenda est. Et propter hanc causam charitas pondus vocatur. Proverb. 11. ubi dicitur. *Statera dolosa abominatio est apud Dominum*, & pondus æquum voluntas ejus. Pondus æquum est charitas, quæ multum placet Deo. Statera verò dolosa cupiditas, in qua sola temporalia, quæ in veritate parvi ponderis sunt, multum ponderant. De hac statera legitur Oseæ 12. *Chanaan in manu ejus statera dolosa.* Hæc statera meritò dicitur abominabilis esse Deo, quia abominabilia illa, quæ Apostolus reputavit stercora præponderant ibi, ut sunt divitiæ & honores seculi. Luc. 16. *Quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.* *Tertio* quia virtus ista hominem reddit charum Deo & pretiosum: sicut enim qualitas est secundũ quã quales dicimur, sic & charitas secũdum quam aliquid charum vel pretiosum dicitur. Homo qui charitatem non habet, res despecta est valde coram Deo, est enim velut stilla situlæ. Unde Isa 40. *Ecce gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt.* Illi verò qui charitatem habent, chari sunt illi sicut filii ipsius. Similiter opera de genere bonorum, in eo qui non habet charitatem, valde parvi sunt valoris. Si enim unus homo tot faceret bona opera, quot facit totus mundus, non posset inde habere regnum æternum. Si autem ex charitate fiant, valde preciosa sunt cùm unicum opus ex charitate factum, meritorium sit regni æterni. Quod charitas sit pretiositas hominis innuit Apostolus cùm dicit hic. *Si habuero prophetiam &c. Charitatem autem non habuero, nihil sum*, supple, in valore. Quia verò sit pretiositas operum, innuitur, ubi dicitur, *& si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas &c. Charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* *Quarto* potest vocari charitas quasi chara unitas Unit enim hominem Deo, tanquam capiti, & fidelibus, tanquam commembris; quam unitatem debet homo valde charam habere. Si enim homo ita charam habet unitatem, quæ est inter caput asini sui, scilicet corporis sui; & ipsum corpus, & unitatem quæ est membrorum corporis ad invicem, & tantum timet abscisionem capitis, vel alicujus membrorum, quantum deberet timere separari ab isto beato capite, scilicet à Deo, vel à cæteris membris Ecclesiæ. Hanc charitatem multum amabat Paulus dicens Roman. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio? an angustia?* & post. *Certus sum quia neque mors neque vita.*

2. Ob veram æstimationem rerum amandarũ.

Cupiditas, amor temporalium, qualis sit.

3. Quia charũ Deo reddit hominẽ & opera bona

4. Quia est chara unitas, ob unitatem cum Christo & proximo.

III. Commendatio Charitatis.

Commendat Apostolus hic charitatem *tripliciter.* *Primo* ostendendo quam damnosa sit ejus absentia, ibi: *Si linguis hominum loquar & angelorum &c.* *Secundo* ostendit quam utilis sit ejus præsentia, ibi: *charitas patiens est.* *Tertio* commendat eam à durabilitate, ibi: *Charitas nunquam excidit.* Circa *primum* verò Notandum quod absentia charitatis adeò damnosa est, ut si ipsa defuerit, nullum verum bonum adsit. Simulacra bonorum possunt adesse, scilicet opera de genere bonorum, sed vera bona non aderunt. Seneca: Apud sapientes honesta non deerunt, apud vulgus verò simulacra rerum honestarum. Augustinus, attende quanta est

Charitatis absentia quam sit damnosa.

charitas quæ si desit frustra habentur cætera, si autem adsit alicui, habentur omnia vel in se, vel in aliis, & Ambrosius. Qui charitatem non habet. Omne bonum amittit quod habet. Charitas est scientia illa de qua dicitur. Prov. 19. *Vbi non est scientia animæ, non est bonum*, quia ibi non est aliquid meritorium. De ipsa dicitur Ecclesiastici. 1. *Dilectio Dei honorabilis sapientia*: Nec solum scientia vel sapientia est charitas, immo super scientiam vel sapientiam esse videtur. In multis enim in quibus scientia hominem regere non potest, regit eum charitas.

Charitate absēte, quid faciat peccatum.

Et Notandum quod in his qui charitatem non habent, *tria* facit peccatum, *consumit* enim & *separat* à Deo, & *opera reddit inutilia*.

1. Consumit.

Dupliciter autem consumit peccatum, scilicet per diminutionem bonorum naturalium: quantò enim aliquis diutius peccat, tantò minus idoneus est ad bene operandum. *Item* consumit peccatum, dum homini aufert vitam suam, & quasi furatur ei. Propter istam consumptionem dicitur ille qui est sine charitate esse velut æs sonans, æs enim sonando consumitur.

Explicatio vocis Linguæ in themate.

Et possumus intelligere in verbo proposito linguas hominum, minus scientium, & linguas angelorum. Linguas hominum perfectorum, vel linguas angelorum possumus intelligere linguas illas quibus angeli superiores præpositi sunt minoribus, qui de Dei voluntate primi sentiunt, quod fit aliquibus nutibus vel signis; vel linguæ angelorum possunt dici quibus angeli ad homines missi utuntur.

2. Separata Deo.

Quantum ad hoc quod ille qui in peccato est, separatus est à Deo, qui est vita animarum, dicitur peccator esse mortuus, vel nihil. Et ad hoc refertur illud: *Charitatem autem non habeam, nihil sum*.

3. Opera inutilia reddit.

Ad operum verò inutilitatem pertinet illud; *nihil mihi prodest*. Opera de genere bonorum extra charitatem facta sunt velut moneta plumbea, si verò per charitatem fiant, sunt velut moneta aurea.

Vis Charitatis quāta

Et hæc est una de virtutibus charitatis, quod plumbum vertit in aurum, & quidquid contingit quasi reddit aureum, quia preciosissimum facit.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Explicantur hoc sermone septem bona, quæ nobis charitas affert, octo mala, à quibus nos custodit.

Charitas patiens est &c.

SERMO XXIX.

I. Charitas septem bona secū habet. Duo prima sunt Patiētia & Benignitas.

Apostolus ad commendationem charitatis, septem bona ponit, quæ comitantur charitatem, & octo mala, à quibus charitas hominem custodit. *Duo prima* bona sunt *patientia & benignitas*, unde Gregorius. Patientiam & benignitatem præmisit Apostolus: quorum altera illata à proximis mala æquanimiter portat; altera sua bona proximis miserabiliter impendit. Tribulatio probat utrum aliquis Deum vel proximum charum habeat, unde Gregorius. Pœna quippe interrogat si quis veraciter Deum amat. Benigna debet esse charitas. 1. Joan. 3. *Qui habuerit substantiam hujus mundi &c.* Ephes. 4. *Estote invicem benigni* Glossa, id est, de facultatibus vestris largi. Vel benignitas in hoc potest attendi, ut dum injuriam patitur, benignè respondeat. Proverb. 15. *Responsio mollis frangit iram*. & Ecclesiastici 6. *Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos*.

Hæc duo sunt connexa.

Quod patientia & benignitas debeant esse connexæ, innuitur, Ezech 3. *Ut adamantem & ut silicem dedi faciem tuam*. Ut silicem se Deo homo exhibet per patientiam, ut adamantem verò, dum per benignitatem attrahit *Tertium* bonum est congaudere bonis proximi. *Quartum* est mala ejus sufferre compatiendo & supportando. *Quintum* est in omnibus Deo credere. *Sextum* omnia sperare. *Septimum* est diu exspectando dominum sustinere.

Quid per hæc bona nobis præstet Charitas.

Per *duo prima* facit charitas ut bene nos habeamus in his quæ nostra sunt, mala propria patienter portando, & bona propria liberaliter largiendo. Per *duo sequentia* facit charitas ut bene nos habeamus ad ea quæ sunt proximi, bonis congaudendo & mala comportando. Per *tria ultima* facit, quod bene nos habeamus ad Deum, cui debemus fidem, eò quod sit prima veritas; & spem, eò quod sit summa bonitas, & sustinentiam eo quod sit omnipotens & magnitudinem præmii recompensare potest, quod tardius solvit. Volunt potentes ut eis fiat longa credentia. Ecclesiastici 20. *Hodie fœneratur quis & cras expetit, odibilis est homo hujusmodi*. Ecclesiastici 5. *Altissimus est patiens redditor*, Non omnia credit, qui credit quod moriturus sit fame si Deo servierit, cum scriptum sit. Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis*. Non sperat etiam omnia, qui in tribulationibus positus de Dei succursu diffidit, cùm scriptum sit. 1. Corinth. 10. *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere* Non habet etiam perfectam sustinentiam, qui in tribulatione, antequam solatium Domini adveniat, succumbit.

II. Charitas custodit ab octo malis.

1. Ab Invidia.

Primum verò malum à quo charitas custodit, *æmulatio* est sive *invidia*, quæ *putredo ossium* dicitur Proverb. 14. Est enim vehemens corruptio animæ, ex qua provenit ut homo in malis proximi delectetur, & in bonis contristetur, cum è contrario in bonis deberet delectari, & in malis contristari. Sicut nitor naturaliter delectat visum corporis, sic bona naturaliter delectant animam, nisi corruptio eam immutet. Sed secundùm Augustinum Palato non sano pœna est panis, qui sano est suavis, & oculis ægris odiosa est lux, quæ sanis est amabilis.

2. Perversa operatione.

Secundum malum est *perversa operatio*. Qui charitatem habet habet spiritū sanctum, unde Augustinus. Cùm quis charitatem habere ceperit, spiritum sanctum habebit, si non habuerit, sine spiritu sancto erit. Spiritus vero sanctus benignus est, & cum in quo est, benignè agere facit. Qui autem charitatem non habet, spiritum malignum habet & perversum, & ideo perversè agit secundum illud. Psal. 17. *Cum sancto sanctus eris, & cum perverso perverteris*.

Perversè qui agant.

Perversè agit ille, qui mala reddit pro bonis, qui Deo malignus est, cum Deus ei se exhibeat benignum, sanitatem ei dando, & alia bona temporalia. *Item* qui fratrem suum qui corruit, quem erigere debuit, magnitudine pœnæ opprimere vult. *Item* perversus est qui bonis detrahit & malis addit, cùm potiùs è contrario bona oporteat crescere, mala autem diminui.

3. Inflatione.

Tertium malum est *inflatio*, & est inflatio dilatatio propria usque ad compressionem proximi sui. Proverb. 28. *Qui se jactat & dilatat, jurgia concitat*, Jactantia est dilatatio exterior. Interior verò dilatatio est, cum quis magnam opinionem habet de se ipso.

4. Ambitione.

Quartum malum est *ambitio* cum aliquis quærit sui exaltationem & proximi dejectionem. Similis illi qui faceret de hominibus scabellum pedum suorum, ut sic altior factus, à pluribus posset videri.

5. Amore boni proprii.

Quintum malū est nimius *amor proprii boni*, ex quo solet sequi quod homo nullo modo curat de bonis proximi & quod cum scandalo sua repetit. Contra, quod dicitur Lucæ. 6. *Qui aufert quæ tua sunt, ne repetas*. & Philip. 2. *non quæ sua sunt, singuli considerantes, sed ea quæ aliorum*. & 1. Corinth. 10. *Nemo quod suum est quærat sed quod alterius*

Quantum hoc sit malum quamque insitum nobis.

Hoc malum ponitur in medio tanquam causa præcedentium malorum & sequentium. Et est multum genus humanum in hac parte corruptum, quasi enim in naturam versum est hominibus quærere propria bona

6. Irritatione. bona & negligere aliena. *Sextum* malum est *irritatio* sive provocatio ad iram. Sunt aliqui, qui quando vident domũ proximi sui igne iræ consumi vel comburi, quando ipsi deberent domum suam defendere à combustione, ipsi exemplo illius suam volunt succendere, quod valde fatuum est. Ecclesiastæ 7. *Ira in sinu stulti requiescit.* Si sapiens esset, carbonem qui insiliit in domum suamà domo proximi, citò excuteret. *Septimum* malum est *maligna cogitatio*, qui de injuriis vindicandis cogitat, quasi ferrum in vulnere tenet. Contra tales dicit Isaiæ 1. *Auferte malum cogitationum vestrarum, dicit Dominus. Vltimum* malum est *gaudere de iniquitate.* Proverb. 24. *Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas &c. Gaudere de iniquitate* Diabolicum est, & est signum magnæ corruptionis & elongationis à Dei similitudine, cùm iniquitas summè Deo displiceat. Hoc etiam est gaudere de morte fratris. Prov. 17. *Qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus.*

7. Maligna cogitatione de vindicta.

8. Gaudendo de iniquitate.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo I. thema tripliciter explicat. II. Charitatis necessitatem ac utilitatem docet, tribus rebus eam comparans.

SERMO XXX.

Charitas nunquam excidit.

Explicatio Thematis. 1. HOc Tripliciter potest intelligi. *Primo* quia ille qui charitatem habet, non excidit à merito, dum enim charitatem servat, Deum amittere non potest. 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Charitatem ergo deberet homo servare sicut Dominum, cum ipsa servata servetur Deus. Qui charitatem habet, est quasi in sinu Dei, unde in magna securitate est. Augustinus. Quid times hominem homo, in sinu Dei positus? tu de sinu illius noli cadere. Quidquid ibi patieris, ad salutem valebit, non ad perniciem. Habens charitatem in morte non excidit, id est, ex toto non cadit, quia etsi moritur corpore, vivit tamen spiritu; & licet moriatur mundo, vivit tamen Deo. *Secundo* potest intelligi verbum hoc, scilicet (*charitas nunquam excidit*) de opere procedente ex charitate. Charitas enim arbor est cujus fructus imputribiles sunt. Ecclesiastici 14. *Omne opus corruptibile in fine deficiet, & qui illud operatur, ibit cum illo. Et omne opus electum justificabitur, & qui operatur illud, honorabitur in illo.* Charitas arbor est, à qua non excidit nec foliũ, nec fructus, nec flos dum ipsa steterit. Psal. 1. *Et folium ejus non defluet.* In hac arbore pendent omnia bona. Matth. 22. *In his duobus mandatis universa lex pendet & prophetæ.* Hoc habet veritatem de duobus mandatis, de dilectione Dei & proximi. Plus valet unus flos hujus arboris, scilicet unum bonum propositum charitatis, quàm infinita millia argenti & auri, unde bene convenit ei, illud Ecclesiastici 24. *Flores mei fructus honoris &c.* Ex foliis fructibus hujus arboris pascitur Deus ab homine, ex illis etiam foliis vivitur in paradiso. Si aliquis amittit arborem istam in præsenti, si ei post restituatur, restituetur cum omnibus foliis & fructibus & floribus qui ibi fuerunt. *Tertio* potest verbum prædictum intelligi de ipsa charitate, quæ non excidit, quia in morte non amittitur. Ille enim qui diligit Deum in præsenti quando eum non videt, multò amplius diliget eum in futuro, quando eum videbit.

2. Charitas est similis arbori.

3.

II. Charitatis utilitas, necessitas.

Charitas est *thesaurus* ille in agro cordis absconditus, pro quo universa quæ haberet homo, essent vendenda & danda, si aliter habere non posset, sicut innuitur Matth. 13. Ipsa etiam est *regnum cœlorum*, ut ibidem innuitur quod non solum est meritum in præsenti, sed etiam meritum in futuro. Vel ideò potest dici regnum cœlorum, quia pretiũ est ipsius. Alios thesauros aufert homini janitor mundi, scilicet mors, sed hunc thesaurum non potest homini auferre, ut communiter dicitur.

Est thesaurus qualis. Est regnum cœlorum, quale. Mors est janitor Mũdi.

Omnia præterennt præter amare Deum.

Adeò vel in tantum pretiosus est thesaurus iste, quod nullus pœnitebit de comparatione ejus, quando valorem ejus perfectè cognoscit, quantũcunque eum constiterit. Cantic. ult. *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* Thesaurus iste adeo preciosus est, ut pro eo habeatur thesaurus Dei. Sine thesauro isto non prosunt thesauri hujus mundi, sed potius nocent. Charitas secundùm Augustinum sola est quæ dividit inter filios regni & filios perditionis. Ipsa est *donum*, quod si alicui dederit Deus, necessariò dabit ei regnum suum, si charitatem tantùm servaverit. Cui vero non dederit charitatem, auferet ea quæ ei dedit, unde Matt. 25. *Omni habenti dabitur, & abundabit.* Et: *et qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.* Quod exponit Augustinus de habente charitatem. Charitas *vestis* est deaurata quam oportet habere Ecclesiam, quæ sedere debet à dextris Dei. Psal. 44. *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato. Hæc sola operiet multitudinem peccatorum*, Jacobi ult. Qui hanc non habent in die judicii turpitudines suas toti mundo ostendent. Sine hac non licet intrare aulam cœlestis regis, sicut non licebat intrare aulam Assueri regis aliquem indutum sacco; ut legitur Hester. 4.

2. Est donum Dei, quantum.

3. Est vestis, qualis.

DE EADEM.

SERMO QUARTUS.

SUMMARIUM.

Hortatur hic sermo provectæ ætatis homines, ut puerilia evacuent exemplo Apostoli, idque I. cur. II. & quomodo faciendum sit edocet.

Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam, ut parvulus, cogitabam ut parvulus, quando autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli.

SERMO XXXI.

I. Puerilia sunt evacuanda. 1. NOs itaque exemplo Pauli, puerilia debemus evacuare, cùm pervenerimus ad ætatem virilem vel senilem. Et hoc multiplici ratione. *Primo* quod quasi *monstrosum* est hominem in senectute vel virili ætate puerilia retinere, sicut monstrosum esset, si aliqua arbor haberet flores, quando deberet habere fructus maturos. Est etiam *erubescibile*, sicut erubescibile esset alicui homini barbato ad mamillam matris pendere, immo quasi insania videtur juxta illud. 2.

Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectat barbatum, insania vexat.

Odibile est etiam Deo & hominibus, unde Ecclesiastici 25. Senex fatuus enumeratur inter species hominum quæ odiuntur. Maledictus etiam est & morte dignus senex puerilis juxta illud Isa. 65. *Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.* Sicut vinea, quæ viginti annis sine fructu debito fuisset, extirparetur, sic qui ad senilem ætatem pervenit & non facit fructũ debitum, à Deo occideretur, nisi misericordia Dei eum sustentaret. Et ut breviter dicam, sicut pejus est esse bestialem quam bestiam, eo quod esse bestiam à natura est, esse bestialem ex vitio, sic pejus est esse puerilem, quam esse puerum, Seneca. Plerumque est crimen in pueritia, sed gravius est, si puerilitas remanet. 3.

Et Notandum quod *octo* sunt *puerilia* quæ à nobis evacuanda sunt; quorum tria prima tangit Apostolus. *Primum* est *loqui pueriliter*, sine præmeditatione loquuntur pueri quidquid eis in os venerit.

II. Quot puerilia sunt evacuanda. 1. Examinanda sunt verba tria.

Et contrario autem vir sapiens non loquitur, nisi cum præmeditatione, unde de viro justo dicitur in Psal. 36. *Lingua ejus loquetur judicium*, id est examinatam scientiam. *Triplici* ratione debemus examinare verba nostra. *Primo* ut possint pertransire per illud districtum judicium, in quo debent examinari. Unde Matth. 12. *Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddant rationem de eo in die judicij. Secundo* quod verbum multum potest nocere, nisi homo sibi caveat. Bernardus. Levis est sermo, sed graviter vulnerat, aptissimum evacuandis cordibus instrumentum. *Tertio* quia verbum prolatum de proximo, est testimonium, vel pro eo, vel contra eum, ideo quasi testimonium, cum deliberatione proferendum est. Seneca. Loqueris de proximo tuo, scito, te pro, vel contra eum testimonium proferre.
2. *Secundo* evacuandum est *sapere pueriliter*, idest sapientem esse circa modica, ut sunt nuces, moneta plumbea, & similia. Hanc sapientiam habent illi, qui circa temporalia bona, quæ modica sunt, sapientes sunt, circa spiritualia verò, vel æterna insipientes. Genes 25. Prætulit Esau lenticulam hæreditati suæ. Hanc puerilitatem dissuadet nobis Apostolus dicens. *Nolite pueri effici sensibus*. 1. ad Corinth 14.
3. *Tertio* evacuanda est *cogitatio puerilis*, quæ est de solis præsentibus, ut non solummodo præsenti vitæ, sed futuræ provideamus. Ad quod monemur. Proverb. 6. ubi sic legitur. *Vade ad formicam, ô piger, & considera viam ejus, & disce sapientiam, quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in*
4. *messe quod comedat* nimirum in hyeme. *Quarto* evacuanda est à nobis *immunditia puerilis*. Solent pueri sedere in luto & deturpare ornamenta sua, si qua habent. Similis puerilitas in multis est, qui jam sunt senes, vel in virili ætate, & tamen non erubescunt morati in immunditia peccatorum suorum Hierem. 48. *Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requievit in fæcibus suis*. Ad Titum 1. *Infidelibus nihil est mundum, sed inquinata sunt eorum & mens & conscientia*. Multi etiam dignitates quas habent, malè vivendo deturpant, unde sapiens dicit de Nerone, quod cum quosdam vellet ornare, non ipsos ornavit, sed ornamenta deturpavit.
5. *Quinto* evacuanda est à nobis *puerilis mutabilitas*, qualis est in illis, qui una die aggrediuntur viam paradisi, alia die redeunt ad viam inferni, una die ædificant, alia die destruunt. Ecclesiast 34. *Unus ædificans & unus destruens, quid prodest illis nisi labor?* Mutabilitas signum est stultitiæ. Proverb. 15. *Cor stultorum dissimile erit*: Et Ecclesiastici 27. *Homo sanctus in sapientia manet sicut sol. Nam stultus sicut Luna mutatur*. Vir justus debet in præsenti quodammodo inchoare æternitatem per constantiam & perseverantiam.
6. *Sexto* evacuandus est à nobis *timor puerilis*. Solent pueri timere falsa, ut socios larvatos. Levia etiam magis timent, quàm gravia pericula, ut virgam matris magis timent, quàm gladium hostis. Talis puerilitas in multis senibus est, quia divites, qui sunt velut homines larvati adeò timent, ut non audeant eis in aliquo contradicere Seneca. Pueri quos amant, cum quibus ludere assueverunt, si personatos videant, expavescunt. Periculum est valde timere hominem, unde Proverb. 29 *Qui timet hominem, cito corruet*. Multi etiam sunt qui præsentia mala, quæ levia sunt, & quasi umbræ futurorum malorum valde timent, mala verò futura non timent Hi sunt velut equi umbratici, qui trepidant, ubi non est timor. Seneca. Auctoritatem habemus senum & vitia puerorum, nec puerorum tantum, sed etiam infantum. Illi levia, hi falsa timent, nos utraque.
7. *Septimo* evacuandus est à nobis *amor puerilis*. Solent enim pueri concupiscere quoque pulchra, quæ vident, licet sint nociva sibi, unde arripiunt quandoque manu carbonem vel gladium propter pulchritudinem, quam ibi vident. Exemplum habemus de hoc in Moyse, de quo narrat Josephus, quod cùm Moyses puer allatus esset coram Pharaone, videns Pharao elegantiam pueri & pulchritudinem, posuit diadema suum super caput pueri. Puer autem videns imaginem Idoli in coròna, projecit ante pedes suos & conculcavit eam. Quod videntes Magi Pharaonis, dixerunt, hoc est signum quod per puerum illum destruetur regnum Ægypti. Alij volentes eripere puerum, dixerunt, quod ex pueritia hoc fecerit, & fecerunt afferri carbonem vivum, quem puer acceptum posuerat ad os suum, & linguam suam combussit, ex qua causa factus est impeditioris linguæ. Similis puerilitas in multis est, qui quam citò vident pulchritudinem alicujus mulieris, concupiscunt eam, non attendentes, quod dicit Hieronymus. Gladius igneus est mulieris species. Pueri etiam ludum amant, unde Job 21. *Infantes eorum exultant lusibus*. Modica etiam quandoque magnis præeligunt, ut pomum quandoque castro. Plus dolent quandoque de amissione pomi, quam de amissione regni. Hæc puerilitas dissuadetur Proverb. 1. ubi dicitur. *Usquequo parvuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient*. *Octavo* evacuanda est à nobis *inverecundia puerilis*. Solent pueri inverecundè mamillas sibi à matre suscipere, qualis puerilitas est in eis, qui lac adulationis, vel illicitæ consolationis sibi oblatum inverecundè suscipiunt, contra illud Proverb. 1. *Fili mi si te lactaverint peccatores ne acquiescas eis*. 8.

Exemplum pueriле de Moyse puero.

DOMINICA PRIMA IN QUADRAGESIMA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Explicat hic sermo dupliciter gratiam Dei, de qua hac Epistola loquitur. Deinde edocet cur timenda sit ingratitudo de beneficio Dominicæ Redemptionis, & qui hoc in vacuum recipiant.

Exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. 2. Corinth. 6.

SOlent principes quando pugnaturi sunt cum hostibus suis monere populum suum, ut strenuè agant. Simile præceptum habetur Deuteron. 20. quod appropinquante jam prælio Sacerdos stet ante aciem & loquatur ad populum. Simili modo Ecclesia in principio Quadragesimæ, quãdo fortior pugna instat exhortando præmittit dicens: *Hortamur vos*, &c. Et possumus intelligere hîc per Gratiam, specialiter *beneficium redemptionis nostræ*, de qua gratia legitur 2. Corinth. 8. *Scitis gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis*, & Eccles. 29. *Gratiam fidejussoris ne obliviscaris, dedit enim pro te animam suam*, & Augustinus loquens de hac gratia dicit: redemit venditus, vivificavit occisus, honoravit injuriatus. De hac gratia dicit Apostolus ad Galat. 2. *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Non abjicio gratiam Dei*, vel, *non sum ingratus gratiæ Dei*, secundum aliam litteram. Gratiam istam in vacuum recipit, qui tanti beneficii immemor existit. In quo mundus multum videtur peccasse, pauci enim sunt memores hujus beneficii, unde Ecclesiastæ 9 *Inventus est in ea vir pauper & sapiens, & liberavit urbem per sapientiam suam, & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis*. Hanc gratiam immittit Ecclesia specialiter in corda fidelium, quia maxime valet ad accendendum in eis ignem divini amoris, de quo igne dicit Dominus. *Ignem veni mittere*

1. Per gratiã beneficium redemptionis intelligendum.

Gratiam istã in vacuum quis recipit.

Cur fidelibus hoc beneficium proponatur.

mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur? & ardeat. Luc. 12. & Levitici 5. *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subjiciens ligna mane per singulos dies*, ligna sunt beneficia, quorum maximum est beneficium Redemptionis. Et notandum quod *ingratitudo* sive *oblivio hujus beneficij*, valde timenda est nobis Et hoc *quadruplici* ratione.

Ingratitudo de beneficio redemptionis timenda.

1. Ob magnitudinem huius beneficii.

Primo propter magnitudinem beneficii. Bernardus loquens de hoc beneficio: dormit, inquit, adhuc tua affectio, immò non dormit, sed mortua est, si non huic respondit beneficio. Item: super omnia reddit te mihi amabilem bone Jesu calix quem bibisti, opus redemptionis nostræ, hoc omnino amorè nostrum facile vendicat sibi totum. Item multum fatigationis Christus assumpsit, quo multæ dilectionis hominem debitorem teneret commoneretque gratiarum actionis difficultas redemptionis.

2. Ob memorialia cōtra eius oblivionem data.

Secundo timenda est hæc oblivio, quod multa memorialia nobis data contra hanc oblivionem, inexcusabiles nos reddunt, si immemores hujus beneficii simus Specialiter *quatuor* sunt *memorialia* hujus passionis Dominicæ *Primum est crux pœnitentiæ*, quam in signum dominicæ crucis deferimus Ad Galat. ultimo. *Ego stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.*

Stigma quid.

Stigma dicitur punctum vel nota aliqua ferro facta, unde stigmata dicuntur notæ pœnarum. Pœnæ enim quas sustinemus, sunt quasi quædam signa pœnarum, quas Dominus sustinuit. *Secundum* memoriale est *imago Crucifixi*, quæ in tali loco in Ecclesiis ponitur, ut aspectui ingredientis Ecclesiam occurrat, & quasi necessitatem habeat respiciendi eam. Sed sunt multi qui quasi nunquam attendunt, quare imago illa sit ibi posita. *Tertium* memoriale est *Sacramentum Altaris*, de quo memoriali tangitur prima Cor. 11. *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis Quartum* memoriale est *sermo Domini & officium Ecclesiæ*, & hoc memoriali specialiter excitantur homines in Quadragesima ad memoriam Dominicæ Passionis.

3. Ob ingratitudinis huius exprobrationem iudicio extremo.

Tertio timenda est hæc ingratitudo, quia in die judicij Dominus improperabit eam hominibus ingratis, præcedet enim insignia mortis suæ, cum ad judicium veniet & requiret mortem suam ab his, qui fuerunt ingrati de tanto beneficio, & merito, quia beneficium tantum in eis amisit. Bernardus. Nunquid non perit quod datur ingrato? Item ingratitudo est beneficiorum amissio, & meritò Dominus ab eis qui rem ita carè emptam sibi abstulerunt, scilicet proprias animas, pretium redemptionis, scilicet mortem suam requiret.

4. Ob gratitudinē infantum, ferarum & lapidum in beneficos sibi, qua cōfundimur.

Quarto timenda est hæc ingratitudo, quod ingratos, de hoc beneficio accusare poterunt infantes, qui non loquuntur; & feræ, quæ irrationales sunt; & etiam lapides qui non sentiunt. Infantes propter hoc, quia ipsi nutrices suas naturaliter amant propter beneficium lactis, quod eis ministrant. Quomodo ergo excusari poterunt, qui ei ingrati sunt, qui pro eis sanguinem suum fudit? Tob. 4. *Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus: memor enim esse debes quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo.* Si naturaliter quis diligit matrem suam, quia multa passa est pro eo, quomodo Christum non multum diligit? ubi enim est mater, quæ tanta sustineret pro filio quanta Christus sustinuit pro nobis? Feræ ideò poterunt tales accusare, quia feræ beneficia sentiunt, sicut dicit Seneca. Et refertur de quodam Leone, quem quidam miles à serpente liberavit, qui liberatori suo adeò gratus fuit, quod eum deserere nolebat. Quam excusationem ergo peccator habebit in die judicij, qui a Liberatore suo recessit & serpenti infernali adhæsit? Lapides etiam poterunt tales accusare, cum adamas sanguine hircino frangatur, ipsi verò virtutem sanguinis Christi non senserunt.

Beneficium Redemptionis in vacuum recipiunt.

Quatuor genera hominum sunt qui specialiter beneficia Passionis Dominicæ in vacuum videntur recipere.

1. *Primo* illi qui nondum humiles sunt, cum ad docendam humilitatem Christus passus sit, unde Gregorius. Quanta virtus humilitatis, propter quam veraciter edocendam, ille qui sine existimatione magnus est, usque ad passionem parvulus factus, veraciter docuit humilitatem. Veraciter enim docuit eam non solū verbo, sed etiā exemplo.

2. *Secundo* qui adhuc se peccatis inquinant, cum Christus passus sit, ut nos à peccatis ablueret. Apoc *Qui dilexit nos & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Ecclesiast. 34. *Unus ædificans, & unus destruens quid prodest illis nisi labor?* Ita unus abluens, & alius inquinans, quid prodest illis nisi labor?

3. *Tertio* illi qui nondum Domino Jesu Christo vivere volunt, cum Christus ideò vitam suam pro nostra dederit, ut nostram lucretur. 2. Corinth. 5. *Pro omnibus mortuus est Christus, ut, & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est.* Bernardus. Cui justius vivendū, qui si non moreretur, non viverē. Juste sibi vendicat vitam meam, qui pro me posuit suam.

4. *Quarto* illi qui nondum Christum diligunt, cum Christus ideò passus sit, ut magnitudine sui beneficii homines accederet ad sui dilectionem. Bernardus. Multum fatigationis Christus assumpsit, quo multæ dilectionis hominem debitorem teneret, commoneretque gratiarum actionis difficultas redemptionis.

Per gratiā intelligi potest triplex beneficium Dei.

Potest etiam intelligi verbum propositum de *triplici* gratia quā Deus quotidie hominibus exhibet. *Prima* est beneficiū exspectationis, quo Deus peccatores patienter exspectat ad pœnitentiam. *Secundum* beneficium est justificationis quando diem exspectationis convertit Deus in diem justificationis infundendo gratiam suam *Tertium* est beneficium conservationis, quando conversos in statu bono conservat.

Qui hanc in vacuum recipiunt.

Hanc triplicem gratiam in vacuum recipit, qui magnitudinem horum beneficiorum non attendit, nec pro illis gratias Deo condignas agit, quod solet esse valde nocivum hominibus, cum secundum Bernardum. Ingratitudo sit ventus urens siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordi, fluenta gratiæ. Et *notandum* quod circa unumquodque horum beneficiorum quinque nobis attendenda sunt, de quibus in sequentibus dicetur.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Iste sermo I. explicat tripliciter quomodo nunc sit tempus acceptabile, (vel tempus Nundinarum spiritualium, quo merces spirituales comparari possint) respectu trium temporum, maxime temporis extra quadragesimam. II. docet quam dissimilis sit negotiatio cum Deo, vel cum dæmone instituta.

SERMO XXXIII.

Ecce nunc tempus acceptabile, &c. 2. *Cor.* 6.

I. Tempus acceptabile acquirendi spiritualia seu nundinarum spiritualium est nunc.

Ecclesiastæ 3. legitur quod sit tempus adquirendi, & in verbo proposito demonstrat nobis Ecclesia tempus illud dicens, *Ecce nunc tempus acceptabile*, intellige ad adquirendum vel negotiandum. Et cum hoc adverbium, (nunc) demonstret præsens tempus, in quo esse ostenditur, potest intelligi hoc esse dictum ad differentiam futuræ vitæ, in qua non erit tempus acquirendi, sed potius uti acquisitis & qui in præsenti non adquisierunt, tunc mendicabunt. Prov. 20. *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstate & non dabitur ei.* Et si mille annis mendicaret, non posset impetrare unam guttam aquæ ad refrigerium linguæ, quem ignis infernalis cruciabit. Exemplum de hoc habemus Luc. 16. de divite epulone, qui guttam

aquæ petiit super digitum Lazari, qui fuerat leprosus, nec impetravit. Mille anni sunt quod Dominus dixit, quod petierat, & nondum habet, nec unquam habebit, ideò dicitur Ecclesiast. 9. *Quodcunque facere potest manus tua instanter operare &c.* Isa. 55. *Quærite Dominum dum inveniri potest.* Potest etiam intelligi quod dicitur (*Nunc tempus est acceptabile*) ad differentiam temporis quod fuit ante Incarnationem filii Dei, tunc enim regnum cœlorum erat impignoratum, & quantumcunque aliquis laboraret pro eo, non poterat habere tunc. Sed modò quasi in una hora adquirit homo regnum cœlorum per baptismum, aut per martyrium, aut etiam per pœnitentiam, tanta enim potest esse contritio, quod in modica hora absolvitur homo à culpa & à pœna, ita quod si decedat tam citò, habet regnum cœlorum, unde Bernardus in persona Ecclesiæ dicit; labor meus vix est horæ unius, & si amplius est, præ amore non sentio. Potest etiam intelligi quod dicatur (*Nunc tempus esse acceptabile*) ad differentiam temporis quod est extra Quadragesimam. Quadragesimale enim tempus acceptabilius est ad lucrandum, quam alia tempora *Triplici* ratione. *Primo* quia campsores vel cambitores in locis suis inveniuntur nunc. Pœnitentiarii enim inveniuntur parati ad audiendas cōfessiones, quod non accidit in aliis temporibus. Et attende quàm felix commutatio fiat in foro pœnitentiali, vilissima est moneta quam apportat peccator, & pretiosissima illa quam reportat. Peccata sua ibi dimittit & gratiā Dei sibi adquirit. Bernardus. Non tibi quæcunque anima onerata peccatis, non tibi ille locus vilis aut despicabilis videatur, ubi Ecclesia peccatrix deposuit peccata, & induit sanctitatem. Circa hoc est attendenda puerilitas quorundam qui gratiam Dei vellent inde reportare & peccata sua nollent ibi dimittere, ac si nescirent legem cambiendi. Non agnoscunt tales, qualis moneta peccatum fuerit, potius enim dimitterent oculum cum peccatis, quàm ea secum deferrent, si agnoscerent quam noxia sint peccata. Matth. 18. *Si oculus tuus scandalizat te &c.* Non agnoscunt etiam qualis sit moneta, gratia Dei, qua regnum cœlorum potest haberi. Si enim hanc monetam agnoscerent, absque precibus magis peccata sua pro illa dimitterent. *Secundo* quia in Quadragesima quasi in nundinis Dei, venalia abundantius exponuntur, ut cui non placet unum, placeat aliud. Prædicatio est expositio venalium, & abundantius prædicatur in hoc tempore, quam in alio. De hac expositione venalium, dicit Augustinus. Venale habeo, venale habeo, quid? regnum cœlorum. Quo emitur? Paupertate regnum, dolore gaudium, labore quies, ignominiā gloria, morte vita. Præcipuum venale quod exponitur in nundinis est regnum cœlorum Luc. 9. *Tu autem vade & annuncia regnum Dei.* Plus valet operimentum hujus sacelli, quam quidquid mundus habet venale. Immo & ornatus operimenti, ut est sol & luna & stellæ, prævalet illis, quæ mundus exhibet venalia. *Tertio* quia in Quadragesima facilius invenitur moneta illa, qua regnum cœlorum emitur, ut sunt vigiliæ, orationes & jejunia. Aliquis facilius jejunat septem diebus in Quadragesima, quam potest Pascha sextam feriam in septimana, ac si Paschale tempus eos reddiderit impotentes. Aliquis etiam qui una die in Quadragesima dicit psalterium, vix post pascha potest dicere septem psalmos, & qui surgebat ad Matutinas in Quadragesima, vix post Pascha surgere potest ad Missam. Quid autem præcipuè emendum sit in nundinis istis ostendit nobis Dominus Apoc. 3 *Suadeo tibi emere aurum ignitum probatum.* Aurum istud est charitas, unde aurum emunt, qui charitati student. Sunt aliqui qui in nundinis istis Plumbum vel Argentum emunt. Illi *plumbum* emunt, qui opera pœnitentiæ in Mortali faciunt, opera enim talia ad similitudinem plumbi sunt ponderosa & non preciosa. Vel *plumbum* emunt, qui fatuitatem apertam sequuntur Ecclesiast. 22. *Super plumbum quid gravabitur? & quid illi aliud nomen quam fatuus. Arenam & salem & massam ferri facilius est ferre, quam hominem imprudentem & fatuum & impium. Argentum* verò emunt, qui sapientiam hujus mundi sectantur. Argentum non reputabatur alicujus pretii tempore Salomonis, ut legitur. 3. Regum. 10. Et *sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum* ut legitur 1. Corinth. 3. *Aurum* autem emunt, qui veram sapientiam sequuntur, quæ est Dei dilectio Ecclesiast. 2. *Dilectio Dei honorabilis sapientia.*

2. Respectu temporis ante Incarnationem Christi.

3. Respectu temporis extra Quadragesimā.

Ob sacram Confessionem.

2. Ob prædicationes crebriores. Prædicatio exponit venale Regnum cœlorum.

3. quia nunc facilius exercentur opera bona, quibus emitur Regnū cœlorum.

In Nundinis istis qui plūbum vel argentū, mas as merces.

qui aurum emant.

Et Nota quod Diabolus habet negotiationem suam sicut & Deus suam, sed sunt in multis dissimiles *Primo* in hoc quod id quod Deus vendit præconsideratur, juxta illud Pro. ult. *Consideravit agrū & emit eum.* Ager iste est ager mundæ conscientiæ, in quo absconditum est regnum cœlorum. Matth. 13. Quia gratia Dei ibi est, quæ est prætium regni cœlestis. Est etiam quædam similitudo ibi futuræ vitæ, propter munditiam & lucem & ardorem divinæ dilectionis. Ecclesiastici 40. *Gratia sicut paradisus in benedictionibus.* Inchoatur autem justo paradisus etiam in præsenti serenitate mundæ conscientiæ. E contrario in agro immundæ conscientiæ absconditus est infernus, quia ibi est peccatum, quod est quasi prætium inferni. Est etiam ibi quædam similitudo inferni, propter tenebras ignorantiæ, & vermem remordentis conscientiæ, & ignem pravæ concupiscentiæ. Id verò quod Diabolus vendit, non præconsideratur. Unde Lucæ 14. *Juga boum emi quinque & eo probare illa*, & ibidem, *Villam emi & necesse habeo exire & videre illam.* Sapienter egisset si prius juga boum probasset & villam vidisset, antequam emisset. Quinque juga boum emit, qui cum multa expensa, servituti quinque sensuum se subjicit. *Secundo* dissimiles sunt in hoc. Qui emit à Diabolo, dum emit, lætatur, & post sequitur tristitia, ut scilicet in peccato fornicationis, de quo dicit Bernardus, quod appetitus anxietas est, satietas pœnitentia. Et quidam cum tentaretur de peccato carnis, abscidit sibi linguam ut vehementia doloris expelleret vehementiam tentationis, & ait: absit ut tanti emam unde pœniteam. E contrario autem qui emit à Domino lætatur & post sequitur lætitia, unde Proverb. 20. *Malum est, malum est, dicit omnis emptor, & cum recesserit, gloriatur.* Duplex malum est in emendo regnum Diaboli, quia oportet multa pati & multa facere, *Tertio* sunt dissimiles in hoc, quia cum Diabolo purum nunquam facimus lucrum, semper plus perdit ibi homo quam lucretur. Proverb. 12. *Non inveniet fraudulentus lucrum.* Perdit ibi homo *primo* Deum, *secundo* regnum æternum, *tertio* fraternitatem Ecclesiæ, Ecclesiast. 13. *Quæ communicatio sancto ad carnem &c. quarto* bona Ecclesiæ. Psal 118. *Particeps ego sum omnium timentium te, quinto* bona propria, si quæ fecit, *sexto* perdit se ipsum, transit enim ad servitutem Diaboli, & melius esset ei non esse quam esse, nisi pœniteat. Augustinus. O lucra damnosa invenis peccatum, perdis justitiam. Cum Deo verò non est perditio, immo semper est ibi majus lucrum quàm perditio. Quanto magis perdit aliquis in servitio Dei, tanto magis lucratur. Matth. 10. *Qui perdiderit animam suam &c.* Unde ad perdendum propter Deum monemur. Ecclesiast. 29. Ubi dicitur *Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum, & non abscondas illam sub lapide in perditionem.* Quantumcunque constet regnum cæleste, modicum videbitur

II. Negotiatio Dei & Diaboli sunt dissimiles.

1. Quod à Deo venditur ab emēte præconsideratur. Conscientia bona similis regno cœlesti, quare.

Conscientia mala similis Inferno, quare.

Quod à Diabolo venditur, non præconsideratur.

2. Qui emit à Diabolo primo gaudet, post dolet. Peccatum fornicationis.

Contrariū accidit ementi à Deo.

3. Cum Diabolo plus perdimus, quam lucramur. Perdimus sex.

Contrariū fit cū Deo.

videbitur pretium fuisse, cùm regnum cœlorum habebitur. Cantic ult. *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* Quarto sunt dissimiles in hoc quod Deo de suo solvimus, cum nihil boni habeamus, quod suum non sit, 1. Corinth. 4. *Quid habes, quod non accepisti?* & primo, Paralip. ult. *Tua sunt* (Domine, *omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Diabolo verò, si ematur ab eo, non solum solves de tuo, sed de teipso, ipse enim animas quærit juxta illud. Genes. 14. *Da mihi animas, cætera tolle tibi.* Hoc dixit rex Sodomorum, qui tenet figuram diaboli. *Quinto* in hoc dissimiles sunt, quia diabolus melius ostendit & deterius vendit. Ostendit enim vinum gaudii præsentis, post quod sequitur venenum infernalis tormenti, unde de vino isto legitur. Proverb. 23. *Ingreditur blande, sed in novissimo mordebit ut coluber.* Econtrariò facit Dominus. Unde Joannis 2. dicitur ei. *Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.* Psalm. 59. Ostendisti populo tuo dura, *potasti nos vino compunctionis.* Plus valet arrha quam Dominus dat, quam quidquid diabolus potest habere, quia Spiritus sanctus, arrha est hæreditatis nostræ, ut legitur Ephes. 1. secundum veriorem litteram.

4. Quia Deo solvimus de suo.

Diabolo de nostro ac nobis ipsis.

5. Quia diabolus melius ostendit, & vendit deterius, Contrariū facit Deus.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Sermo hic duabus similitudinibus navigationis & curationis medicinalis, alusque motivis allatis, ad salutem propriam procurandam hoc tempore Quadragesimæ nos invitat ac incitat.

SERMO XXXIV.

Ecce nunc tempus acceptabile, &c. *2. Corinth. 6.*

Si quis peregrinus esset transiturus mare, valde gauderet si Dominus per certum nuntium significaret ei quod tempus idoneum esset ad transeundum. Peregrini sumus per mare hujus mundi ad cœlestem Hierusalem venturi, crucem pœnitentiæ levavimus, vel levaturi sumus. Ipse rex cœlorum crucé levavit primus. Isa. 9. *Et factus est principatus super humerum ejus.* Joan. 19. *Et bajulans sibi crucem, &c.* Nec est de familia ejus, qui crucem non levat pœnitétiæ, ex quo adductus est Apostolus Galat. 5. *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* Et Dominus Matth. 10. Luc. 9. *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum,* &c. Superbi humilitaté pœnitentiæ fugientes de familia regis infernalis sunt. Job. 41. *Ipse est rex super universos filios superbiæ.* Gregorius. Evidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorum. Cum ergo his signis quem quisque Dominum habeat cognoscatur & sub quo rege militet, nobis tanquam peregrinis insinuat Ecclesia verbo beati Pauli proposito, quod tempus conveniens sit, ut ad cœlesté Hierusalem tendamus. Causa autem quare tempus istud idoneum est, potest esse, quia tempore isto ventus vanitatis minus flat, quàm alio tempore, præcipuè super aquas divitiarum ducens recta in infernum. Cessat etiam nunc ventus detractionum & irrisionum, qui alio tempore multos à pœnitentia retrahit. Econtrariò ventus Spiritus sancti, qui est charitas flat modo. Hoc vento transivit filius Dei hujus mundi mare & repatriavit. Iste ventus nunc flat, cùm charitas, quam Christus habuit, ad peccatores ostenditur. Et multum potens est ventus iste ad ducendum homines in paradisum. Psal. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Ventus etiam spiritus sancti est excitatio facta per prædicationem. Item per officium Ecclesiæ quod tempore isto valde est devotum. Sequitur (*Ecce nunc dies salutis*) Tempore isto præcipue debemus conari ad hoc, quad ad portum perveniamus salutis, quia multum monent modo nos ad hoc. *Primo* hoc quod Deus tali tempore tot & tanta fecerit. *Item* monemur ad hoc per creaturas, quæ cessaverant operari in hyeme, nunc verò cessante impedimento incipiunt operari, ut patet tam in terra nascentibus quam in animalibus. Crescunt dies & lumen & calor eorum, ut & tu crescas exemplo eorum. Lumen etiam sapientiæ in te crescere debet, & ad Dei dilectionem debes accendi. Monemur *etiam* ad idem exéplo Christi, qui tépore isto tot & tanta fecit pro salute nostra. Bernardus. Qui me tantū semel dicendo fecit, in reficiédo profecto & dixit mula, & gessit mira, & pertulit dura, nec tantum dura, sed etiam indigna. Indecens est quod tempore illo, quo Dominus tuus laboravit pro salute tua, negligens inveniaris operari pro salute propria. Et si Dominus multum juverit nos ad salutem nostram, tamen noluit quod nobis non remaneret aliquid ad agendum. Justitia enim Dei requirit ut homo adultus salutem non consequatur, nisi ipse ad hoc operetur. Augustinus. Qui fecit te sine te, non justificat te sine te. Noluit Dominus æqualis conditionis esse stultos & sapientes, strenuos & negligentes, sed vult Dominus, quod homo aliquid faciat sibi difficile in principio. Unde cùm Josaphat rex quidam videret in visione gloriam justorum, rogavit Conditorem, ne gloria illa privaret eum: cui Conditor: impossibile est, te modò esse hic, sed post multos sudores huc venies, si tamen tibi vim inferre poteris. In hoc virtus est quod homo abstineat ab eis quæ sibi placent, unde est versus.

Occasioné navigandi ad cœlesté Hierusalé, cum simus peregrini, non negligemus. Crux pœnitentiæ portanda quā obrem.

Tempore Quadragesimæ est talis occasio ob bonos ventos, quales.

Vt tempore Quadragesimæ operemur nostram salutem, monet nos. 1. 2. 3.

Debemus aliquid operari pro salute nostra, quare

Exemplum

Est virtus placitis abstinuisse bonis.

Sapiens. Hoc solum virtuti adjicies, quod propriæ voluntati subtraxeris. *Adhuc* debemus conari ad bene operandū, quia pium est credere, quod ille qui magnam misericordiam fecit, tempore isto paratus sit misericorditer respicere. *Præterea* modo juvant nos bona exempla & consuetudo, sicut mala exempla alio tempore nos impediunt. Qui ad Confessioné tempore isto non venit, vel non jejunat, vix faciet hoc alio tempore. Et sicut dies isti dici possunt dies salutis, quia facilius operatur homo in illis salutem suam quam in aliis, sic dies alii, dies perditionis. Unde qui desiderant aliud tempus, & istud odio habent, videntur odisse salutem suam, & diligere perditionem. Si enim non fuissent dies isti, ferè totus mundus iret ad perditionem. Unde multis expediret, quod ante Pascha morerentur, antequam reciderent. Seneca. Majus periculum est malè vivendi, quàm citò moriendi. De facili salvarent homines animas suas, si tempus istud continuè duraret. 4 5 6

Ad hoc autem quod aliquis salvet animam, præcipuum est desiderium vel amor propriæ salutis. Hæc est causa quare non salventur homines, quia non amant suam salutem, nec pro ea laborare volunt. Deus enim vellet omnes homines salvos fieri, secundum Apostolum 1. Timoth. 2. Et hac de causa venit in mundum istum. 1. Timoth. 1. *Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere.* Et *nota* perversitatem hominum. Hoc enim minimè amant quod amare maximè deberent scilicet salutem. Ad malum enim suum nati sunt, si ad salutem perventuri non sunt. Istud minus quærere volunt, quod solum Dominus quærere voluit vel docuit, dicés Matth. 6. *Primum quærite regnum Dei,* & non docuit alia esse quærenda, sed dixit adjicienda, si in majori credis Deo promittenti, crede & in minori, quod necessaria tibi adjiciet, prout tibi viderit expedire. Hoc non credunt mulieres, quæ præ timore paupertatis se prostituūt, malè sentientes de Deo. Credunt quod diabolus vel majorem potestatem, vel meliorem voluntaté providendi habeat quàm Creator earum. Item illud solum inter na-

Hortatio ad procurandam salutem propriam & reprehensio negligentiæ illam.

gotia sua faciendum non putant, quod solum propriè est negotium, & solum ex necessitate faciendum. Quæcunque faciat homo, si salutem suam non procurat, nihil factum est. Si nihil faciat, nisi quod salutem suam procurat, satis est. Excusat sic aliquis, cum sibi dicitur, quare non fuisti ad sermonem? respondendo negotium habebam. Quasi negotium ejus non sit similiter laborandum pro salute, non attendens quod de excusantibus dicitur. Luc.14. *Dico vobis quod nemo virorum illorum &c.* Item reputant stultitiam, magnam sapientiam, scilicet ire in paradisum Ecclesiastæ 6. *Quid habet amplius sapiens à stulto? & quid pauper, nisi ut pergat illuc, ubi est vita?* hoc solo discernitur sapiens à stultis. Sapiens es, in paradisum vadis. Stultus es, in infernum vadis, immò insanis, quia vadis sic voluntariè ad locum suspendii. Item ad aliud nullum tempus habent liberum, quia omne tempus eis datur ad faciendum ea, quæ ad salutem pertinent. Job. 24. *Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbiam.* Alia faciunt, sed illud facere nolunt, ad quod propriè facti sunt. Illi, qui omne tempus dat sibi, non vult dare illud tempus peccator, quod amissurus est, ut si post prandium audiat verbum ejus in diebus festivis, quando nil aliud habet facere nisi damnum suum. Similis esset ei qui patri dare nollet, quod porcis esset daturus. Illi rei, quæ solum tempus non habet de jure,

Peccato quare non sit opera danda.

scilicet peccato, dat peccator tempus & opportunitatem, sed illi rei, cui totum tempus datum est, nullam opportunitatem eligit. In hoc apparet quod peccatum pejus est quàm mors, quia cum alia tempus habent, etiam mors, ut habetur Ecclesiastæ 3. *Omnia tempus habent*, & subditur; *tempus nascendi, & tempus moriendi.* Peccatum tamen non habet tempus, unde non dicitur ibi, tempus peccandi. Nec peccatum negotium vocatur, cum post dicitur. 8. Ejusdem: *Omni negotio tempus est & opportunitas.* Ad peccandum nullum tempus opportunitatis est, unde Ecclesiast.15. *Nemini mandavit* (Deus) *impie agere, & nemini dedit* (*Deus*) *spatium peccandi.*

Motiva ad salutem nostram procurandam nos excitantia.

Hæc verò quæ sequuntur debent movere hominem ad amorem propriæ salutis & ad laborandum pro ea. Alii à te salutem tuam desiderant. Deus pro ea in mundum misit filium suum, deinde spiritum

1. Aliorum de nostra salute cura.

sanctum. Ipsi etiam Angeli pro salute nostra in terris ministrant. Hebr.1. *Omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capient salutis.* Proximus etiam tuus, cùm tibi obviat, salutem tuam exoptat ex consuetudine à spiritu sancto introducta, ut tibi ostendatur, quod eam debeas acceptare. Tu solus & Diabolus salutem tuam odio habetis. Irrationalia

Brutorum de sua.

animalia amant salutem propriam. Ovis hac de causa fugit lupum, etsi nunquam viderit cum aliqua vice, & avis hominem accipientem lapidem. Bernardus. Pudet hoc idem non in homine posse, quod natura potest in volucre.

3. Cura salutis corporalis.

Item pro morte tua multum laboras. Sap.1. *Deus mortem non fecit &c.* multò magis laborare debes pro salute. *Item* pro salute corporis laboras, multò magis pro salute animæ laborare deberes. Si bene erit animæ, bonum erit corpori. Nil melius corpori, quàm salutem animæ providere.

4. Iudicium extremum.

Item quæ facturus eras pro salute animæ, hæc facies in futuro, & inutiliter. Plangens enim peccata tua quæ manifestabantur & affligeris. De quo Apoc.1. *Plangent se super eum omnes tribus terræ*, & Matth.25. *Inutilem servum ejicite* &c. & Lucæ 19. *Videns* (Dominus) *civitatem, flevit super illam* Matres flebunt damnationem filiorum, quam nolunt modò flere. Lucæ 23. *Filiæ Hierusalem nolite flere &c.* De secundo Nahum. 3. *Revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam Gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam, & projiciam super te abominationes, & contumeliis te afficiam, & ponam te in exemplum.* Quæ modò absconduntur, tunc toti mundo revelabuntur. Infelix in cujus sinu invenitur funis, cum quo suspendatur. Iste funis est peccatum.

5. Pœnæ inferni. Luc. 16.

Jejunium tale erit ibi, quod nec guttam aquæ poterunt habere, & quod mortem, quæ ita amara est, esurient Apoc. 9. *Desiderabunt homines mori, & fugiet mors ab eis.* Deuter.32. *Fel draconum, vinum eorum.* Calculus ardens velut panis. Proverb.20. *Suavis est homini panis mendacii, & postea os ejus implebitur calculo.* De lecto legitur Isa.14. *Subtus te sternetur tinea & operimentum tuum erunt vermes.* Et hæc omnia inutiliter fient, sic fatuus eadem faciet, quæ & sapiens, sed non tempore opportuno. Ecclesiastici 20. *Imprudens non servabit tempus.*

6. Cura temporalium.

Item timet homo fatuus perdere unum denarium, vel sotulares, seipsum non. Si salutem tuam desideras, vaca ab exterioribus occupationibus. Joan.11. Dicunt discipuli: *Si dormit, salvus erit.*

7. Timor Dei.

Et libentius cogita quæ ad justitiam Dei pertinent, ut timor tibi incutiatur. Ecclesiastici 1. *Qui sine timore est, non poterit justificari.* Si timorem habes, magnum thesaurum habes ad salutem tuam. Isa.33. *Timor Domini ipse est thesaurus ejus*, scilicet salutis.

8. Consilia aliorum.

Item sapientiam libentius audias. Isa.33. *Divitiæ salutis sapientia & scientia.* Item in Confessione consilium quæras. Prov.11. *Salvi, ubi multa consilia.* Sic de facili poteris salvare animam tuam.

Tria valentia ad sanandum corporaliter, valent ad sanandum spiritualiter.

Notandum quòd Tria solent valere ad hoc, quod aliquis infirmus corporaliter sanetur, scilicet *temporis opportunitas, consilium Medici, desiderium salutis in infirmo*, quod infirmũ faciat Medico in omnibus obedire. Ista ecce eadem valent ad hoc, quod illi qui sunt infirmi spiritualiter sanentur.

1. Temporis opportunitas. Nunc sunt dies salutis ob tria.

Temporis enim *opportunitas* modo est, sunt enim *dies salutis*. 2. Corinth.6. *Ecce nunc tempus acceptabile.* *Triplici* autem ratione possunt dici *dies salutis*. *Primo* quia salvator tempore tali salutem Mundi operatus est. *Secundo* quia isto tempore valde paratus est istis salutem dare, qui eam quærunt, ille, qui tali tempore tantum voluit facere pro salute hominis, & illam ineffabilem misericordiam fecit, verisimile est quod nunc paratus sit in misericordiam recipere pœnitentes. 2. Corint.6. *Tempore accepto exaudivi te.* *Tertio* quia impedimenta quæ habent homines aliis temporibus, modò cessant. Multa etiam juvant & monent homines tempore isto ut pro salute sua operentur.

In Quadragesima est opportunitas operãdi salutem ob quatuor. 1.

Modò cessat ventus vanitatis, qui flat aliis temporibus, qui ventus rectè ducit in infernum, modo etiam cessat ventus detractionum & irrisionum, qui multos aliis temporibus retrahit à pœnitentia. Ventus autem charitatis modò flat rectè ducens in Paradisum, ostenditur enim charitas quam habuit filius Dei ad hominem, quando pro amore ejus mori voluit, cum nunc refertur in Ecclesia quomodo pro salute nostra flevit filius Dei in suscitatione Lazari, & in adventu in Hierusalem, & in agonia mortis, quando prolixius oravit, & quando sanguinem suum tali tẽpore multipliciter fudit.

Joan 11. Matth.25. Luc. 22.

Unde valde indiscretus est qui tempore isto pro salute sua non aliquid facit, & talis vix perveniet ad salutem.

2.

Item isto tempore Dominus mundum formavit propter hominem, creditur enim mundus factus fuisse in Martio, unde valde ingratus est qui pro ipsius amore tempore isto aliquid non facit. Ezech.11. *In preceptis meis non ambulastis, & judicia mea non fecistis, sed juxta judicia gentium quæ in circuitu vestro sunt, estis operati.*

3.

Præterea monent nos ad hoc creaturæ quæ cessaverãt in hyeme, operari propter hyemis intemperiem, modo verò cessante intemperie operari incipiunt. Invitant etiam ad hoc exempla & consuetudo. Vix veniet ad Confessionem & je-

junabit alio tempore, qui illo tempore hoc non facit, quando videt alios hoc facere, consuetudo etiam hoc requirit. *Secundum* valens ad curandum infirmitatem spiritualem est *prædicatio*, quæ est velut *consilium cælestis medici*. Ad quod pertinet verbum. Ecclesiastici 4. *Non retineas verbum in tempore salutis &c.* Mirantes aliqui quod frequenter prædicetur, non attendentes ad hoc doctores arctatos esse domini præcepto, alioquin maledictionem habent super se. Unde Proverb. 11. *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis.* & Hierem. 48. *Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine.* Præcipue verò vult Dominus ut in hoc tempore prædicetur, plus enim deberet valere unus sermo tempore isto, quam multis aliis temporibus. Quasi enim omnia nunc nobis prædicant. Tunc præcipuè medici secundum artem suam operantur, quando est temporis opportunitas. *Tertium* quod valet ad hoc quod infirmi spiritualiter sanentur, est *desiderium salutis*, de quo desiderio satis mirum potest esse, cùm videamus tot bruta animalia absque aliqua admonitione multum salutem suam desiderare. Si quis videat avem illaqueatam qualiter conetur ad hoc ut evadat, satis apparebit quod amat salutem suam. Vel si quis videat qualiter fugiat, cum lapis in eam mittitur. Item si quis videat canem qui in aquam cecidit, quomodo natat & ab ipsa tendit, bene apparebit quod amat salutem suam. Amemus ergo & nos salutem nostram. Augustinus. Postquam intellexi me sanguine Christi redemptum, nolui membra venalia exhibere. Aliud verò non video impedimentum, quare salutem consequi non debeamus, cùm adsit temporis opportunitas & sermo Dei, qui sanat omnia, quod legitur in libro Sapientiæ cap. 16.

2. Consilium Medici cœlestis, Concionatoris.

Cur nunc frequenter concionandum.

3. Desiderium salutis in peccatoribus, ad exemplum brutorum.

DOMINICA SECUNDA IN QUADRAGESIMA.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Docet hic sermo quomodo sanctificari & à quibus vitiis emundari debeamus, ut Dei voluntati sanctificationem nostram cupientis morem geramus.

SERMO XXXV. De tribus hoc sermone agetur.

Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra &c. 1. *Thess.* 4.

IN verbo isto ostendit nobis Apostolus *tria*. *Primo* quod voluntas Dei sit nos sanctificari sive mundari cum dicit, *hæc est voluntas Dei &c.* *Secundo* specificat *tria* vitia à quibus Deus vult nos mundari. *Primum* est peccatum carnis, de quo ibi: *ut abstineatis vos à fornicatione &c.* *Secundum* est peccatum superbiæ, de quo ibi: *Ne quis supergrediatur.* *Tertium* est peccatum cupiditatis vel avaritiæ, de quo ibi. *Neque circumveniat in negotio fratrem suum &c.* *Tertio* verò ostendit Apostolus causam quare necesse habeamus ab his emundari, ibi: *quoniam vindex est Dominus de his omnibus.*

1. Sanctificatio & emundatio nostra. Benignitas Dei volentis nos sanctificari & emundari, quanta.

Circa Primum debemus attendere magnam Dei *benignitatem*, & magnam hominum *perversitatem* & *corruptionem*. Benignitatem in hoc, quia cùm mortem æternam meruimus, quotiescunque mortaliter peccavimus, justissime posset dicere Deus, hæc est voluntas mea mors vel damnatio vestra. Ipse tamen non dicit hoc, sed potius hæc est voluntas mea sanctificatio vestra. Hæc est mutatio dextræ Excelsi, cum pro morte æterna, cujus peccator debitor est, sanctificatio nostra requiritur. *Si rem grandem dixisset tibi Propheta, certe facere debeas* (dicunt servi Naaman ad Dominum suum 4. Regum 5.) *quanto magis quia dixit tibi: lavare & mundaberis.* Sic quantumcunque difficile jussisset Deus in vita ista fieri, libenter deberet hoc facere peccator pro evasione mortis æternæ. Quam libenter ergo debet mundare se, cũ hoc sit facile cũ Dei adjutorio & peccatori honestũ, & utile. Et cum ipse peccator, etiamsi nunquam Deus dixisset, debebat hoc appetere. Merito damnabuntur qui hanc misericordiam Dei contemnunt & recusant. Ezech. 18. *Quare moriemini* (in peccatis vestris) *domus Israel, quia nolo mortem morientis* (peccatoris) revertimini, & vivite. Et iterum. *Nunquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus, & non ut convertatur à viis suis & vivat?* Perversitatem verò hominum possumus advertere in hoc quod cum Diabolus dicat ex una parte, hæc est voluntas mea interfectio vestra; & Deus ex altera, hæc est voluntas mea sanctificatio vestra, potius adquiescunt Diabolo desideranti mortem eorum, & mortem culpæ & mortem pœnæ, quam Deo desideranti sanctificationem eorum. Unde mortem suam zelare videntur, juxta illud Sap. 1. *Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ neque adquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum, quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum.* Corruptionem in hoc, quod potius volunt in luto immunditiæ remanere quam inde exire. Quis non miraretur si videret unum Angelum in luto esse, & potius vellet esse ibi quam in cœlo, & nullis precibus adquiescere vellet, quod de luto se eriperet; sic non parum admirandum est, quod anima humana quæ angelis similis est similitudine naturæ, elegit manere in peccato, cujus immunditia detestabilior est immunditiã cujuscunque luti, & nullis precibus adquiescere vult ut inde exeat. Ipsum corpus quod ei datum est ut ei serviat, immunditiam, etsi tantum in suis pedibus sit, non sustinet, & anima in se ipsa immunditiam non abhorret. Quomodo potest hoc esse sine magna ejus corruptione? Præterea cùm anima sole & luna & stellis purior & clarior esse dicitur, quæ ratione esse congruit ei in luto peccati? quis non miretur stellam esse in cœno, quæ debet esse in cœlo? Item Notandum circa idem verbum quod *quatuor* sunt, quæ possunt valere ad hoc quod aliquis veniat ad perfectam munditiam. *Primum* est frequens ablutio sui cum aqua lachrimarum, cui aquæ admiscendus est cinis, memoria scilicet propriæ mortis temporalis, vel æternæ, vel etiam memoria domini mortis per hunc modum fit lixivia, quæ ad abluendum efficacior est. In hac lixivia bonum est lavare quasi per singulas noctes lectum &c. *Secundum* est vitæ asperitas tam in victu quam in vestitu, sicut defricatio & abstersio cum panno aspero valere solet ad mundationem corporalium rerum, sic vitæ asperitas valet ad munditiam spiritualem. De hac asperitate exemplum habemus. Matth. 3. In Joanne Baptista ubi sic legitur. *Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis Camelorum & Zonam pelliceam circa lumbos suos, esca autem ejus erat locusta & mel silvestre.* *Tertium* est lima correctionis, unde qui perfectam munditiam desiderat, non debet fugere correctionem, sed amplecti. Gregorius. Ille solus amicus meus erit qui ante adventum districti judicis maculas mentis meæ tergit. Proverb, 29. *Virga atque correctio tribuit sapientiam.* Ecclesiastici 20. *Quam bonum est arguere.* Sed sunt quidam miseri qui ex lima correctionis, ex qua debuerant contrahere munditiam & decorem, potius contrahunt rubiginem, dum de correctione dedignantur & deteriores fiunt. De tali potest dici illud Psal. 88. *Destruxisti eum ab emundatione*, id est unde debuit emendari vel emundari. *Quartum* est flamma tribulationis qua Dominus mundat illos quos aurum & argentum reputat, unde gaudere deberet homo cum in flam-

Perversitas hominum volentium perdi.

Corruptio hominum nolentium mundari.

Per quatuor homo mũdatur perfecte, 1. Per lacrimas cum memoria mortis & Christi & nostræ. Lixivia pro peccatis. Psal. 6.

2. Per asperitatem vitæ.

3. Per correctionem patienter toleratam.

4. Per tribulationes.

ma tribulationis se à Deo positum videt. Jac. 1. *Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis.* Ille qui in flamma tribulationis per impatientiam exuritur, non aurum vel argentum ostendit se esse, sed potius paleam, unde multum potest timere illud Matth. 3. *Paleas autem comburet igne inextinguibili.*

Triplex sanctificatio in veteri Lege significat.

Item circa illud verbum Notandum est quod in veteri lege fiebat *triplex sanctificatio*, scilicet aqua expiationis, de qua habetur. Numeri 19. Et Exod. 30. sanguine mundantur secundum legem & unctione, tabernaculum & vasa ejus & Aaron cum filiis suis. Et intelligitur in hac triplici sanctificatione *triplex Baptismus*, scilicet *baptismus fluminis* qui propriè dicitur baptismus; & *baptismus sanguinis*, quo beatus Mauritius cum sociis suis baptizatus est; & *baptismus flaminis* sive spiritus sancti, quo salvantur illi qui non possunt habere Baptismum, sed credunt & convertuntur de peccatis suis, & libenter reciperent Baptismum, si possent habere. Vel in ablutione per aquam facta intelligi potest sanctificatio, quæ fit in parvulis qui baptizantur. In ablutione verò facta cum sanguine intelligitur ablutio, quæ fit per pœnitentiam, quæ est quædam carnis mortificatio & crucifixio, juxta illud. Galat. 5. *Qui sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis*, & super illud Matth. 10. *Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus*, dicit glossa. Crux duobus modis tollitur vel portatur cum per abstinentiam corpus afficitur, vel per compassionem proximi affligitur animus. Per sanctificationem verò unctione factam significatur sanctificatio, quæ fit per augmentum gratiæ, & Specialiter sanctificatio quæ fit in ministris Ecclesiæ. *Quatuor* verò *species* sunt de quibus fiebat unguentum illud quæ significant illa quæ in ministris Ecclesiæ debent esse. *Prima* est *Myrrha prima & electa*, sic dicitur myrrha illa quæ sponte manat, & est pretiosior quàm illa quæ elicitur ex corticis vulnere, & significat macerationem carnis, quam aliquis facit quasi gratis, non pro peccatis quæ fecerit, sed ut stigmata domini Jesu in corpore suo portet. Galat. ult. Vel ut sic carnem suam quodammodo balsamet & à vermibus & à corruptione spirituali conservet. *Secunda Cinnamomum*, quod est cinerei vel nigri coloris, humilitatem significat. Cinnamomum cum frangitur visibile spiramentum emittit in modum nebulæ vel pulveris, & humilitas in ministris Ecclesiæ gratissimum odorem dat populo. *Tertia* species est *Calamus*. Quia calamo & scribitur & canitur, duplex officium Ecclesiæ ministrorum intelligitur. Unum est scribere legem Dei in cordibus eorum, hominibus prædicando, juxta illud. Psal. 44. *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.* Aliud est consolari eos in præsenti miseria, promissiones Dei eis explanando, *Quarta* species est *Casia* quæ in aquis crescit & bonum odorem reddit, per quam fides intelligitur, quæ in aquis sacræ scripturæ crescit. In quo innuitur, quod ministri Ecclesiæ mente debeant habitare in aqua sacræ scripturæ, quæ multùm valet ad munditiam, & ad hoc ut *parati sint ad satisfactionem omni poscenti rationem de ea quæ in eis est fide & spe*, juxta verbum 1. Petri 3. Unicuique verò horum admisceri debet oleum de olivis, ut omnia ista misericordiæ serviant. Tunc maceratio carnis misericordiæ servit, quando quod proprio ori subtrahitur, in ore Dei ponitur in paupere, juxta illud Matt. 6. *Tu autem cum jejunas, unge caput tuum*, oleo. Caput suum Christum scilicet oleo ungit, qui eleemosynam tribuit pauperi. Humilitas tunc misericordiæ servit, quando quod superbiæ vestium detrahitur, in vestiendis nudis ponitur. Doctrina etiam & studium sacræ scripturæ misericordiæ serviunt, quando ministri Ecclesiæ ex zelo quem habent circa salutem animarum talibus intendunt Tamen secundum Glossam hæ quatuor species significant quatuor cardinales virtutes; quibus oleo misericordiæ divinæ Ecclesia Deo sanctificanda est.

[Margin notes, left column: 1. Tria Baptismata novæ Legis. — 1. Parvulorũ Baptisma. — 2. Pœnitentium mortificationẽ. — 3. Augmentũ gratiæ. — Vnguentũ sanctificationis ex quatuor fiebat, quæ ad ministros Ecclesiæ referuntur. — 1. Myrrha electa, carnis maceratio duplex. — 2. Cinnamomum, Humilitas. — 3. Calamus Prædicatio & Consolatio aliis facta. — 4. Casia, id est, Fides. — Oleum ex olivis, Misericordia prædictis virtutibus admiscenda, qui.]

[Margin note, right column: Vnguentũ hoc explicatur aliter.]

II. Tria vitia sunt abluenda.

Sequitur, *ut abstineatis vos à fornicatione*; quod de fornicatione Carnali vel Spirituali potest intelligi. *Spiritualis fornicatio* est omne mortale peccatum Augustinus. Omnis anima aut est Christi sponsa, aut Diaboli adultera. Væ animæ illi quæ sponsum legitimum, speciosissimum forma præ filiis hominum, nobilissimum & ditissimum relinqui pro adultero, leproso, vilissimo, turpissimo & pauperrimo, Diabolo scilicet. De *fornicatione carnali* vide tractatum de Luxuria. Quod dicitur, *ut abstineatis à fornicatione*, pertinet ad hoc quod peccatum consuetum dimittatur, *ut sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione & honore*, pertinet ad discretum regimen corporis in posterum, vas enim proprii corporis possidendum est in *sanctificatione*, id est, in maceratione, ita quod non lasciviat & in *honore*, id est, necessariorum ministratione, ita quod caro non deficiat. Sic honoratio sumitur Exodi 20. ubi sic legitur, *honora patrem tuum & matrem tuam &c.* Et *notandum* quod ad munditiam hujus vasis multum valet oris custodia. Vas enim quod non habuit operculum, nec super ligaturam immundum erit ut legitur. Numeri 19. Operculum habet vas istud, si habeat modestiam in loquendo, ligaturam, si habeat temperantiam cibum & potum moderatè sumendo. Item *notandum* quod quia lingua est malum inquietum & universitas iniquitatis. Jac. 3. ideo Dominus eam inclusit. Et primò posuit dentes, quasi quendam murum, deinde fossam inter dentes & labia, & tertiò labia, quasi antemurale. Sed de multis potest dici istud. Thren. 2. *Antemurale & murus pariter dissipatus est.* Proverb. 25. *Sicut urbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.* Sequitur, *non in passione desiderii, sicut & Gentes quæ ignorant Deum*, passio desiderii vocatur ardor nimius hominem vincens & quasi violentus, qualis est in eis de quibus loquitur. 2. Petri 2. *Hi*, inquit, *velut irrationabilia pecora naturaliter in captionem & perniciem* supple, *tendunt*. Quod sequitur, *& ne quis supergrediatur*, ad superbiam pertinet, ut prius diximus, superbi enim sunt ut simiæ, quæ semper volunt saltare super humeros hominum, Jacobi 2. *Nonne divites per potentiam opprimunt vos? &c.* Item de aliis volunt facere scabellum pedum suorum & conculcare eos, ut sic seipsos exaltent, ideo meritò in futuro ipsi conculcabuntur juxta illud Isa. 28. Pedibus conculcabuntur coronæ superbiæ. Quod verò sequitur, *neque circumveniat*, pertinet ad dolos & fraudes cupidorum & avarorum Hierem. 5. *Sicut decipula plena avibus, sic domus eorum plena dolo, ideo magnificati sunt & ditati &c.*

[Margin notes, right column: 1. Fornicatio duplex. Spiritualis quid sit. — Carnalis, a ibi quærenda cavetur. — 1. Sanctificatione & honore quomodo. — 2. Oris custodia & temperantia. — Lingua cur & qui sit inclusa. — Passio desiderii quid. — 2. Vitium est Superbia. — 3. Avaritia.]

III. A peccatis debeamus emundari ob Vindictam Dei.

Sequitur, *quoniam vindex est Dominus &c.* Roman. 12. *Mihi vindicta & ego retribuam.* Ecclesiastici 5. *Deus enim vindicans vindicabit*, & Deuteron. 32. *Mea est ultio & ego retribuam eis in tempore.* Sed sunt quidam, qui vindictam illam non timent, quia differtur, secundum illud Ecclesiastæ 8. *Quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala:* Contra quos dicit Augustinus. Lento gradu divina procedit sententia, sed tarditatem compensat gravitas.

DOMI-

DOMINICA TERTIA IN QUADRAGESIMA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Docet hic sermo. I. quare. II. in quibus Deum imitari debeamus, ut ad ejus perfectissimum exemplar & doctrinam, vitam nostram corrigamus.

Estote imitatores Dei sicut filii charissimi. *ad Ephesios 5.*

SERMO XXXVI. Regula vitæ nostræ corrigendæ est imitatio Dei.

NEcessarium est verax exemplar ei, qui vult falsum librum corrigere; & necessaria est ei regula, qui vult torta dirigere. Seneca, nisi ad regulam, prava non corriges. Ideo Apostolus in verbo proposito regulam nobis tradidit, ad quam vitam nostram corrigamus, ut verissimum exemplar ad quod mala nostra corrigamus dicens. *Estote imitatores Dei &c.* & beatus esset qui ad hoc exemplar studiosè aspiceret & illud debito modo imitaretur exemplo. Job.23. *Vestigia ejus secutus est pes meus, viam ejus custodivi & non declinavi ex ea*, & Apostolus 1. Corinth 11. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Augustinus. Summa religionis est imitari quem colis. Quadruplici autem ratione debemus conari ad imitandum Deum. *Primo*, quia nullum justius imitamur, *secundo*, quia nullum tutius, *tertio*, quia nullum gloriosius, *quarto*, quia nullum fructuosius. Circa Primum Nota hominem magnæ dignitatis esse, si debito modo se habuerit, sed est res valde contemptibilis, si male se habuerit, juxta illud Senecæ. O quam contempta res est homo, nisi supra humana surrexerit. Dignitas Hominis in ejus creatione in tribus insinuata est. *Primo* in hoc, quod quasi cum deliberatione tanquam res magna creatus est juxta illud Genes. 1. *Faciamus hominem &c. Secundo* in hoc quod cæteris creaturis prælatus est, unde subditur ibidem, *ut præsit piscibus maris & volatilibus cæli & bestiis universæque terræ &c. Tertio* in hoc quod creavit eum ad imaginem & similitudinem suam, ut ibidem sequitur: *Ad imaginem Dei creavit illum*, dando naturam similem divinæ naturæ, animam scilicet. Ad similitudinem suam creavit eum, ad hoc scilicet ut operibus Deum imitaretur in præsenti, & tandem similibus bonis cum eo frueretur in futuro. Non fuit enim creatus homo propter bona ista transitoria, quæ cruciant, & onerant, & inquinant, sed fuit creatus ad similes divitias & similem gloriam, quibus fruitur Deus. Attende ergo *triplicem* similitudinem hominis cum Deo. Prima est naturæ, ultima gloriæ, media gratiæ. Prima via est ad secundam, & secunda via est ad tertiam. Simile invenis de patre carnali, & filio qui patri similis est, primò in facie, secundò in operatione, talia enim operatur qualia videt patrem suum operari, tertiò verò in hæreditate, hæreditate enim sunt ejus bona paterna. Ex jam dictis satis patet quod homo nullum justius imitatur quàm patrem cœlestem, quia facie naturali multum similis est ei, cui etiam similis erit in gloria, si tamen similis ei fuerit in eis quæ sunt gratiæ, ut ab eo non degeneret. 1. Joan.3. *Charissimi nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus, scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus.* Nullum etiam *tutius* imitatur homo, cum ipse errare. non possit, unde non errat qui eum imitatur in his quæ sibi competunt. Joan.8. *Qui sequitur me non ambulat in tenebris.* Nullum etiam imitamur *gloriosius*, nil enim erubescibile debet nobis esse, quod exemplo ejus faciamus. Hoc non attendunt qui dedecus sibi esse credunt, si se non vindicent quam citò aliquid convitii ab altero fuerit eis dictum, vel aliqua injuria facta; cum tamen videant Deum tot convitia & blasphemias quotidie pati & quasi infinitas alias injurias, & tamen differt vindictam inde sumere. Quæ dilatio verè intuentibus ad honorem ejus facit, non ad dedecus, Ecclesiastici 23. *Gloria magna est sequi Dominum.* Nullum etiam imitamur *fructuosius*, juvat enim imitantem se & sequentem e proximo quando venit ad aliquem difficilem transitum, ut solent facere boni socii qui porrigunt manus suas debilibus, vel eos supportant, ut malum transitum facilius transire possint. Unde in Psalmo 62. *Adhæsit anima post te, me suscepit dextera tua*, suscepit, inquam, ut imitantem traheret. Nullum etiam imitamur fructuosius & utilius propter mercedem, quam dat eis, qui ipsum imitantur, socios enim in via, sociós vult esse in hospitio, juxta illud. Joan. 12. *Si quis mihi ministrat, me sequatur, & ubi ego sum &c.*

I. Imitari Deum cur debeamus. 1. Quia nullũ justius imitamur, cur. Creatio hominis ostẽdit ejus dignitatem. 1. 2. 3. Ad quid homo fuerit creatus. Similitudo hominis cũ Deo triplex est sicut Patris & Filii carnalis. 2. Quia nullũ tutius imitantur. 3. Quia nullũ gloriosius. Vindicta nõ sumenda de injuriante. 4. Quia nullũ fructuosius imitamur. 1. Ob amicitiam. 2. Ob mercedem.

Sed cum nobis non competat Deum imitari in omnibus, & cùm secundum Augustinum etiam mali velint Deum imitari, ut superbi in altitune, iracundi in vindicta, acediosi in requie, cupidi in divitiis, luxuriosi in delectationibus, curiosi in scientia, videamus in quibus & qualiter nos debeamus eum imitari. Fatue voluit eum imitari Lucifer dicens. *Similis ero altissimo.* Isa.14. Cui dictum est: *Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci.* Notandum ergo quod *primo* debemus Deum imitari in *lumine sapientiæ*, ad quod debemus habere magnum amorem, exemplo Dei qui tantum amat sapientiam, quod nullum amat, qui sapientiam non amat. Nullus etiam est, quem non amet, qui vere amat sapientiam, unde Sap. 7. *Neminem diligit Deus nisi eum qui cum sapientia inhabitat*, & Ecclesiastici 4. *Eos qui diligunt sapientiam diligit Deus, Deus lux est & tenebræ in eo non sunt*, ut legitur. 1. Joan. 1. Ideò & lucem in hominibus amat, & in mundum istum venit, ut homines luce sapientiæ illuminaret, juxta illud. Lucæ 1. *Visitavit nos oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent.* Væ illis qui potius volunt esse similes noctuæ quàm Deo. Noctuæ similis est, qui lucem sapientiæ odit & tenebras ignorantiæ amat. Immo Diabolo similis est, de quo Joan. 3. *Qui male agit, odit lucem.* Talis merito in tenebris inferni erit, quas prælegit luci 1. Joan.1. *Si dixerimus quoniam societatem cum Deo habemus, & in tenebris ambulamus, mentimur. Secundo* debemus imitari Deum in *sanctitate*, unde Levitici 19. *Sancti estote, quia ego sanctus sum.* Sanctitas vero ista sequitur lucẽ sapientiæ, qui enim ad lucem sapientiæ videt quanta immunditia peccatum sit, sanctificat se & mundat ab ea. Unde Job. 28. *Recedere à malo est intelligentia*, id est, effectus intelligentiæ. Præcipue autem ab immunditia peccati se sanctificat, qui dignitatem ad quam filii Dei electi sunt agnoscit. 1. Joan.3. Postquam dixit quod *filii Dei sumus &c.* Subdit: *omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.* Sanctitatem Dei ostendit nobis hoc quod tantum studium habuit ad malitiam destruendam, quod mori voluit ut malitia destrueretur juxta illud Augustini. Cum innocens occidit, peccatum crucifigitur. *Tertio* debemus eum imitari in *dilectione*. 1. Joan.3. *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Item: *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret &c.* Joan. 2. Circa dilectionem Dei nota quod ipse prior dilexit nos; contra quosdam qui nolunt proximos suos diligere, nisi prius ab eis amentur. 1. Joan.4. *In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior*

II. In quibus Deum imitari debeã. Mali qui imitentur Deum. 1. In sapientia, amando lumen sapientiæ. Lucem sapientiæ odientes, quales sint. 2. In sanctitate. 3. In Dilectione.

4. In Largitate. *dilexit nos.* *Quarto* in *largitate*, quæ in hoc apparet, quod largitur beneficia sua amicis & inimicis suis; justis & injustis, juxta illud Matth. 5. *Qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos.* *Quinto* in *misericordia.* 5. In Misericordia. Bernard. Maximè Deum imitabitur, qui nihil judicabit pretiosius, quàm misereri. Lucæ 6. *Estote ergo misericordes &c.* *Sexto* in pacis amore. Deus 6. In pacis amore. tantum pacem amat, ut pax specialiter locus ejus dicatur. *Factus est*, inquit Psal. 75. *in pace locus ejus.* Tantum etiam pacem amat, quod ab hostibus suis, eo inferioribus cœlesti regno eam emit. *Septimo* debemus eum in *patientia* imitari, ipse enim 7. In patientia. patientissimus est, ultimum enim quod ipse faciet, erit vindicta de inimicis suis, hoc erit in die judicii, quando dicet eis. *Discedite à me maledicti*, Matth. 25. Et ex hoc quod patientissimus est, sapientissimus agnosci potest, quia non est perfectè sapiens, qui non est patiens. Proverb. 14. *Qui patiens est multa gubernatur prudentia, qui autem impatiens est, exaltat stultitiam.* *Ultimo* debemus eum imitari in *perseverantia* seu in *bonitatis immutabilitate.* 8. In perseverantia in bono. Ipse enim dicet per Malachiam sanctum Prophetam. *Ego Dominus & non mutor*, Matth. 10. *Qui perseveraverit, hic salvus erit.* Eccl. 27. *Homo sanctus in sapientia manet sicut sol, nam stultus sicut luna mutatur.* Et Notandum quod quidam sunt, qui Deum solum superficialiter imitantur ut Hypocritæ. Hypocritæ quomodo imitentur Deum. Tales habent imaginem Dei depictam in se, quæ imago delebitur, ut pictura deleri solet. Qui verò Deum imitantur non solùm exterius, sed etiam interius, imaginem Dei habent quasi indelebiliter pictam in se, quæ non de facili deletur. Qui verò Deum volunt imitari interius, & Diabolum exterius, quasi larvam diabolicam superponere volunt Dei imagini, in hoc Deo contumeliam inferentes quod potius volunt assimilari Diabolo, quàm Deo.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECUNDUS.

Summarium.

Hortatur hic sermo ad triplicem bonitatem divinam imitandam maximè ad dilectionem inimicorum, ut filii Dei reputari possimus.

SERMO XXXVI. Explicatur thema.

Estote imitatores Dei &c. *ad Ephesios* 5.

PRimò monet nos Apostolus ut Deum imitemur, *secundo* subdit causam, quare debemus eum imitari, ibi: *sicut filii charissimi*, *tertio* in quo, ibi: *ambulate in dilectione*, *quarto* quia similitudo Dei secundum se non est nota nobis, ideò ostendit ubi illam similitudinem agnoscere possimus, nimirum in Christo, ibi. *Sicut Christus dilexit nos & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.*

I. Filii Dei reputamur ob imitationem triplicis bonitatis divinæ. Nota primò quod *tria* sunt propter quorum imitationem specialiter à Deo aliquis reputatur filius. *Primum* est dilectio inimicorum, unde Matth. 5. *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos &c.* subditur, *ut sitis filii patris vestri, qui in cœlis est.* *Secundum* est pacificatio discordium, unde Matth. 5. *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* *Tertium* est misericordia sive subventio miserorum, unde Ecclesiastici 4. *In judicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro matri illorum, & eris tu velut filius Altissimi obediens & miserebitur tui magis quàm mater.* Et licet omnes homines sint Dei filii per creationem, tamen hæc tria genera hominum specialiter dicuntur filii Dei, quia patrem cœlestem in bonitate imitantur. Sic enim dicere solemus quando videmus aliquem à bonitate patris sui non degenerare, vere iste filius istius est. Bonitas verò Dei tanta est, quod ab influentia beneficiorum suorum non impeditur malis alienis, dat enim beneficia inimicis suis quos in esse conservat, & corporis necessaria ministrat, juxta illud. Matth. 5. *Qui solem suum oriri facit super bonos & malos &c.* 1. Dilectio inimicorum. Bonitas Dei est quasi magnus fluvius, qui obstacula rumpit, nec potest detineri, quin fluat. In hac bonitate imitantur Deum, qui inimicos suos diligunt. Item bonitas Dei tanta est, 2. Pacificatio duplex. quod malis alienis non perturbatur, in tranquillitate omnia judicans, cogitans cogitationes pacis, 1. sui ipsius. pacem peccatoribus paratus facere, immò & charissimè emere, nimirum regno suo. In qua bonitate pacifici imitantur eum, propter quod filii Dei vocantur. *Præterea* pacifici habent illud officium, propter quod filius Dei venit in mundum istum. 2. Pacificatio aliorum. Venit enim pacem reformare inter nos & patrem suum Ephes. 2. *Ipse est pax nostra &c.* Unde merito filii Dei vocantur propter simile officium, sicut Dominus vocat Joannem Heliam. Matth. 17. *Dico vobis quia Helias jam venit.* Helias, inquam, officio, non persona. Item bonitas Dei tanta est, quòd non eget 3. Misericordia in miseros. bono alieno ad hoc quod beneficia sua tribuat, unde pauperum miseretur à quibus retributionem non exspectat. Bonitas amatorum mundi modica est, nec sufficit ad hoc, ut bona sua tribuat, nisi bono alieno excitata. Unde divitibus dant, à quibus retributionem sperant. Illi ergo pupillorum & viduarum miserentur, specialiter filii Dei vocantur, quia in hac bonitate Deum imitantur. Luc. 14. *Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites, ne forte te & ipsi reinvitent & fiat tibi retributio. Sed cum facis convivium voca pauperes, debiles, claudos & cœcos: & Beatus eris, quia non habent retribuere tibi, retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.* Præterea cum Deus reputet sibi fieri, quod fit pauperi, juxta illud. Matth. 25. *Quandiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Misericors qui se habet ad pauperes quasi esset pater Misericors est quasi pater Dei, quomodo. eorum eis necessaria providendo, quodámodo pater Dei est in pauperibus, & ideo jure beatitudinis se habet ad eum ut pater. Talis vicem Dei supplet, ad Deum enim pertinet cura pauperũ, juxta illud Psal. 9. *tibi derelictus est pauper.* Tamen quandoque aliquas indigentias ei mittit, vel ad divitum experientiam, vel ad pauperum exercitium, scit enim cœlestis medicus quid daturus sit nobis ad consolationem, & quid subtracturus ad exercitationem. Non enim sine causa homo jumento suo subtrahit cibaria. Vices ergo Dei agit, qui pauperum miseretur; & filius Dei est imitatione. Job. 29. *Pater eram pauperum &c.*

II. Ad dilectionẽ inimici & vindictam non exigendam juvat considerare. Circa dilectionem inimicorum, quæ multis videtur esse difficilis vel impossibilis, notandum quod si homines aliquantulum sapientiæ haberent, non ita difficile eis videretur, *sapientiam* enim *non vincit malitia.* Sapient. 7. Quatuor verò attendenda sunt homini ad hoc ut inimicum suum possit diligere, & intelligat non esse sibi dedecus, si se non vindicet. *Primum* est *status inimici* sui, qui ei injuriatus est, & satisfacere ei non vult, est enim spiritualiter mortuus & quasi insanus, 1. Statum malum inimicis. Manus in se ejecit, quando injuriando ei, animam suam occidit. Noli insanire in fratrem tuum mortuum, sed potius ei compatere. Crudeliores videntur fuisse qui Christo mortuo non pepercerunt, quàm qui vivum vulneraverunt, unde lancea dira vocatur, cum clavi dicantur dulces. Quis adeò cœcus est, qui non intelligat dedecus non esse se non vindicare de mortuo vel insano? immo potius dedecus esset homini, qui se de tali vindicaret. 2. Utilitatem illatæ injuriæ & dilectionis inimici. *Secundo* attendenda est *injuriæ illatæ utilitas & dilectionis*, quam inimico tuo propter Deum præstas. Persecutores enim nostri juxta verbum. Psalm. 117. nos circumdant sicut apes. Ad modum

modum enim apum nos pungunt tribulationibus; sed in futuro favum cœlestis beatitudinis nobis præparant, ideò juxta. Ecclesiastici. 1. *Usque in tempus sustinebit patiens &c.* Dilectio qua diligis inimicum tuum, utilior est tibi & Deo gratior, quàm illa qua diligis benefactores tuos, solùm quia benefactores sunt. Quando enim in die judicii Dominus exiget rationem de præcepto dilectionis fraternæ quod est unum de maximis præceptis, & aliquis dicet se amasse aliquem quia ab eo amabatur, vel quia erat benefactor ejus, respondebit Dominus pro isto amore nil debeo tibi, jam de illo solutus es. Cum autem aliquis dicet se amasse aliquem propter Deum qui ostendebat se multis injuriis, tunc dicet Dominus ei, de isto amore debeo tibi. Veni benedicte, percipe regnum. Lucæ 6. *Si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia?* & post. *Veruntamen diligite inimicos vestros*, & subditur, *& erit merces vestra multa.* Qui nolunt amare nisi se amantes & benefactores, habent amorem suum venalem. Quare ergo non vendunt illum Deo, qui carius emeret? Pro amore proximi, vel parvo beneficio amorem tuum dares, quare ergo non das pro Dei amore & ejus regno? Proximo amorem tuum exolve & à Deo pretium recipies. Præterea quis non intelligat dedecus non esse, non vindicare se de benefactore suo? *Tertium* est quod non potes proximo tuo nocere quin primo tibi noceas. Augustinus. Quod malitia tua alteri non noceat, fieri potest, quod autem tibi non noceat, fieri non potest. Fatuum est, habere eum odio, qui pallium tuum tibi abstulit & tunicam quæ tibi remansit projicere, sic juxta verbum Senecæ. Ridiculum est odio nocentis innocentiam perdere. Præterea quis non videat dedecus non esse, quando aliquis ex nobilitate animi non vult vindicare se, ne manus suas inquinet. Seneca. Quibusdam libenter parcas, à quibus vindicare te fastidias. A quibusdam non aliter quàm ab animalibus pravis reducenda est manus. Qui vindicat se conviciando, os suum inquinat; qui manu percutiendo, manum suam inquinat. Non est ergo dedecus se non vindicare; sed potius honor, Proverb. 20. *Honor est homini qui separat se à contentionibus.* Non propter hoc debes inquinare tu os tuum, si proximus os suum inquinavit. Nullus bufonem & animalia similia manu interficit, ne eam inquinet. *Quartum* est quòd ille qui tibi injuriatur, magis injuriatur Deo quàm tibi, qui hoc ei prohibuit, qui majus jus habet in te, quam tu ipse. Si ergo Deus differt vindicare injuriam illam, & non est dedecus, immo gloria magna, certus debes esse, quod nec tibi dedecus est, si in præsenti non vindiceris: illud enim non est dedecus homini, quod facit exemplo Dei, immo est gloria magna. *Gloria magna est sequi dominum*, Ecclesiastici 23. Certissimo autem scias quod Deus simul vindicabit injuriam tuam & suam, si sapienter exspectabis, & plus puniet eum Dominus uno verbo, nisi in vita ista se correxerit, quam tu & totus mundus possetis eum punire per centum annos. In fine Isaiæ. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt usque ad satietatem visionis omni carni.*

Dilectio amicorum inutilis.

3. Nocumentum suum si se vindicet.

4. Divinæ vindictæ tarditatem & gravitatem.

Pacificatio sui præcipua.

Circa pacificationem vero Nota, quod non sunt verè pacifici, qui alios pacificant, & in se ipsis diu rancorem vel turbationem retinent, unde Bernardus. Sunt aliqui qui si viderint aliquem leviter scandalizatum, valde soliciti sunt quomodo eum ad pacem reducere possint, & viderentur esse pacifici, nisi quod eorum commotio, si forte contra eos factum, dictumve videbitur, tardius universis difficiliusque poterit sedari, qui nimirum si vere pacem diligerent, haud dubium quin eam sibi ipsis quærerent.

Misericordia sui præcipua.

Circa misericordiam verò notandum quod sunt aliqui qui aliis sunt misericordes, sed immisericordes sibi ipsis, qui sicut Caïn malè dividunt, sudantes pauperibus, & se diabolo. qui viduis miserentur, & animabus suis, quæ veræ viduæ sunt, non miserentur. Contra quos dicitur Ecclesiast. 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo.* Qui vult ordinate eleemosynam facere, à seipso debet incipere. Sicut non esset vere misericors, qui patrem suum infirmum & egentem videret, si pro posse suo ei non subveniret, quantumcunque aliis misericors esset; sic non esset vere misericors, qui animæ suæ, quam videt infirmam ad mortem æternam & egentem, cum verbo bono non subvenit.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo tractat de amore Dei patris in nos ut filios suos & nostri vicissim erga illum ut patrem nostrum. II. De dilectione Christi erga nos & nostra erga illum per oblationem.

Estote imitatores Dei sicut filii charissimi, &c. *Ad Ephesios 5.*

SERMO XXXVIII.

1. Fideles sunt filii Dei. Hoc cognoscere quam utile sit.

NOtandum quod iste articulus, scilicet quod vere fideles filii Dei sunt, est unus de pulchrioribus articulis fidei nostræ, & esset valde utile homini ad regendum vitam suam, si de hoc veram fidem haberet, totam enim suam occasione hujus mutaret. Aliter vivit pauperis filius, & aliter filius regis. In animalibus etiam hoc est verum. Aliter enim vivit agnus, aliter lupicatulus. In laboribus etiam videmus quod secundum species arboris est species fructus Et licet de hac paternitate & filiatione non possit haberi cognitio nisi per fidem, sicut nec de parentibus carnalibus, juxta verbum Augustini, potest tamen & auctoritatibus & rationibus persuaderi. Primo Joannis tertio. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus:* & in eodem. *Nunc filii Dei sumus*, &c. Et Matthæi 23. *Patrem nolite vocare vobis super terram. Unus est enim pater vester, qui in cælis est.* *Quadrupliciter* etiam *ratione* ostenditur. *Primo* per similitudinem, quam habet homo ad Deum. De qua Genesis primo; *Creavit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam.* Sic enim perpenditur de aliquo quod sit filius ejus, quando scilicet est ei valde similis. *Secundo* per hoc quod naturalem filium pro homine morti exposuit Augustinus. Filii Dei sumus, unde hoc probamus? & respondet. Mortuus est unicus, ne remaneret unicus. *Tertio* per hoc, quod in mensa altaris pane filiorum nos pascit, scilicet cibo eodem quo Angeli in cœlo pascuntur, licet aliter. *Quarto* per hoc, quod Angelos ad custodiam hominibus deputavit. Psalm. 90. *Angelis suis mandavit de te.* Et Matth. 18. *Videte ne contemnatis unum ex his pusillis, quia Angeli eorum semper vident faciem patris mei qui in cælis est.* Item notandum quod aliquis *triplici* ratione habet filium suum charum, *primo* quia unicus, *secundo* quia infirmus, *tertio* quia ultimo genitus. Sic Jacob diligebat Joseph super omnes filios suos, eò quòd in senectute genuisset eum, ut legitur Gen. 37. Propter easdem causas est homo bonus, charus Deo *Primo* quia pauci sunt boni. Matth. 20. *Multi sunt vocati, pauci vero electi.* Ecclesiast. 1. *Stultorum infinitus est numerus.* Homo *etiam* infirmus est ratione carnis quam habet. Matth. 26. *Caro autem infirma.* Homo *etiam* factus fuit ultimo inter creaturas, sexto scilicet die. Item populus Christianus in fine tẽporum.

Filiatio ista cognoscitur,

2. Auctoritate Scripturæ.

2. Ratione quadruplici. 1. 2. 3. 4.

Filius diligitur à patre propter tria.

Ob eadem Deo diligitur homo. 1. 2. 3. Gen. 1.

Ergo Deus non sit homini vilis.

est. Specialiter vero homo potest dici Charissimus filius Dei, quia ab eo carissimè emptus, & sicut homo charissimus est Deo, sic Deus charissimus deberet esse homini. *Unde* ingratissimi sunt peccatores, qui pro momentanea voluptate, vel pro parva pecunia Deum vendunt, etiam vilius quàm Judas. Judas enim vendidit eum triginta denariis, ipsi verò quandoque denario uno Deum amittunt. Ecclesiastici 10. *Avaro nil est scelestius. Praeterea* cùm homo Deo sit charissimus, non deberet homo sibi ipsi esse vilis. Augustinus. Appende te ex pretio, ne tibi vilescas. Sed pro multis verum est illud verbum Senecae, quod nihil est cuique se vilius, sotulares suos non venderent multi adeò vili in foro, sicut se ipsos vendunt. Nec immunditiam ita diu permitterent in sotularibus suis, sicut in se ipsis.

Et homo non sit sibi vilis.

Patrem coelesté amittunt.

1\. Qui eum negant & erubescunt.

Item Notandum quod *tribus* de causis amittit aliquis Patrem istum coelestem. *Primo* quia negat eum, & ideò negatur ab eo Matth. 10. *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in coelis est*. Cum vix aliquis homo neget patrem suum licet pauperem, quantam contumeliam facit homo patri coelesti, qui eum negat. Non est ignobilis pater iste, quod aliquis debeat eum erubescere. Mira insania talium, qui non erubescunt confiteri ad minus facto Diabolum patrem, & Deum erubescunt. Non erubescunt coram hominibus malè agere, sed bene agere erubescunt, similes illi, qui erubescit rectè incedere & non claudicare.

2\. Qui ei non confidentes in temporalibus furantur &c.

Secundo patrem amittit qui indignè agit, ut fatuae mulieres, quae timore paupertatis se prostituunt, cùm tamen talem patrem habeant, qui prohibet eis ne solicitae sint etiam pro necessariis Matth. 6. *Nolite soliciti esse dicentes. Quid manducabimus? aut quid bibemus? &c.* Propter eandem causam amittunt Patrem hunc usurarii & alii qui furantur timore paupertatis Mira insania talium, qui Patrem amantissimum & potentissimũ derelinquunt, & ad hostem crudelissimum confugiunt, quasi ille potius velit, vel possit subvenire eis, quàm pater eorum.

3\. qui ejus correctioné renuunt.

Tertio patrem istum amittunt, qui ejus correctionem renuunt. Et meritò, si enim pater carnalis habet correctionem super filiũ suum, cui parvam haereditatem reservat, ne eam dissipet, quantò magis pater coelestis debet corripere eum, cui tantam reservat haereditatem. Augustinus. Quid mirum si flagellat custodiens parvulos Dominus, quod grandes quaerit haeredes. Item quis est filius cui non debet disciplinam pater ejus? Item. Si promissa patris bene agnovisti, non timeas flagellari, sed exhaeredari.

II. Coelestem Patré imitari debemus maxime in dilectione.

Sequitur (*& ambulate in dilectione*.) Hic ostendit in quo specialiter debemus patrem caelestem honorare vel imitari, scilicet in dilectione. Haec enim sola est quae distinguit inter filios regni & filios perditionis, sicut dicit Augustinus super illud. 1. Corinth. 13. *Si linguis hominum &c.* Et 1. Joan. 3. *In hoc manifesti sunt filii Dei & filii Diaboli. Omnis qui non est justus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum*. Per hanc viam Christus ambulavit, haec est via excellentissima. 1. Cor. 12. *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*, quod de charitate intelligitur. Isa. 30. *Haec est via, ambulate in ea*, ambulare, est proficere.

Christus dilexit nos offerendo se pro nobis.

Sequitur (*sicut & Christus dilexit nos &c.*) id est, vice nostri poenam solvés, quá nos solvere debebamus, vel pro nobis sicut pretium traditur, pro re quae emitur.

Oblatio Christi in cruce fuit odoris suavissimi.

Sequitur (*oblationem & hostiã Deo in odorem suavitatis*) Nota quod *tripliciter* reddit aliquid suavem odoré: vel in igne positũ, ut thus; vel attritum, ut aromaticae species; vel effusum, ut unguentũ. His tribus modis reddidit Christus in Cruce suavem odoré.

1\. Ibi *attritus est propter scelera nostra*. Isa. 53. ibi etiam quasi in camino dilectionis fuit. Ibi alabastrũ pretiosissimi corporis fractum est, & effusum unguentum sanguinis ejus, & domus Ecclesiae impleta est ex odore unguenti. Suavitatem illius odoris senserunt coeli, 2.

senserunt & inferni, odor iste de mundo isto diabolum fugavit. Joan. 12. *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*. Sicut odor vinearum, quando florent, bufones expellit, sic odor ille de mundo diabolum expulit, quo ad magnam partem potestatis ejus. Odor verò suavitatis fuit Christus Deo, ad 3.

satisfactionem, nobis, ad exemplum, daemonibus, 4.

ad exterminium.

Sacrificia vetera hoc significatũr.

Hanc suavitatem odoris significabat sacrificiorum ceremonialium suavitas, de qua dicit scriptura in diversis locis. Genes. 8. *Odoratus est Dominus odorem suavitatis*, & dixit ad Noë. *Nequaquam ultra maledicam terrae propter homines*.

Qui hunc odorem nõ sentiunt, quales sint. Nos similiter debemus nos Deo offerre.

Sunt tamen aliqui qui hunc odorem Christi non sentiunt, qui sine dubio aut mortui sunt, aut foetidi. Bernardus. Qui odorem tuum Christe non sentit, aut mortuus est, aut foetidus. In dilectionis hujus affectu monemur hic imitari Christum, ut scilicet offeramus ei oblationem & hostiam in odorem suavitatis. Rom. 12. *Obsecro vos per misericordiam Dei ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem*, &c. Sed hodie pro magna parte impletũ est illud. Joël. 1. *Periit sacrificium & libatio de domo Domini*.

Qui hoc nõ faciunt.

Multi cum tribulationibus atteruntur, non odorem suavitatis, sed potius odorem foetoris reddunt. Quando etiam pauperes petunt ab eis eleemosynam pro unctione pietatis, exit ab eis lapis durae objurgationis. In multis etiam, qui deberent ardere in dilectione divini amoris, servatur potius aqua foetidae voluptatis.

Veteris Legis Hostiae quaedam significarunt vitia mactanda.

Item notandum quod in hostiis Legis quaedam animalia offerebantur, quae vitia significabant, & mactatio eorum significabat vitiorum destructionem, quae Deo sacrificium valde gratũ est, ut in hirco, vel capra, vel vitulo, vel tauro. In hirco, vel capra foetens iniquitas designatur; in tauro superbia; in vitulo, lascivia.

Quaedam virtutes exercendae.

In quibusdam verò animalibus virtutes significabantur, quorum oblatio significabat oblationem, quam Deo faciunt, qui peccato mortui in virtutibus Deo vivunt, ut in ove & agno & columba & turture. In ove simplicitas intelligitur, in agno innocentia, in columba socialis dilectio, in turture castitas. Utrasque hostias Deo spiritualiter offerre debemus.

DOMINICA QUARTA IN QUADRAGESIMA.

SERMO PRIMUS.

SERMO XXXIX.

SUMMARIUM.

Commendatur hoc sermone coelestis Hierusalem à quatuor, ad consolandos eos, qui jam per poenitentiam ad eam peregrinantur & excitandos, qui viam poenitentiae adhuc ingressi non sunt.

Illa autem quae sursum est Hierusalem libera est, quae est mater nostra. *Ad Galat. 4.*

Peregrinãdum nunc per poenitentiam ad coelestem Hierusalem quomodo & quare.

QUando aliquis crucem transmarinam assumpsit, & proponit in terra sancta remanere, valde libenter audit bona de terra illa, & magnum solatium in talibus verbis recipit. Multi nostrum crucem poenitentiae assumpserunt in hac Quadragesima, proponentes ire in illam sanctam Hierusalem coelestem. Tales vere peregrini sunt. Singulis enim diebus post assumptionem poenitentiae dietam unam fecerunt peregrinationis suae. Haec peregrinatio in hoc excellentior est aliis, quia propter hanc fiunt aliae, & si haec non fiat, aliae parum valent. Beati sunt qui jam crucem assumpserunt, si perseverant. Et vae illis qui nondum assumpserunt, nisi assumant. Tempore tali rex coelorum crucem assumpsit. Joan. 19. *Et bajulans sibi crucem*

crucem, exivit in eum, qui dicitur Calvariæ, locus. Et nullum reputat de familia sua nisi illum, qui crucem suam assumit. Matth. 10. *Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* Ecclesia ergo ad solatium eorum qui jam crucem pœnitentiæ assumpserunt, & ad provocandum eos qui nondum assumpserunt, ut assumant commendat cœlestem Hierusalem dicens, *Illa quæ sursum est Hierusalem,* &c. In hoc quod dicit, *quæ sursum est*, commendat eam à *situ*. Et vere sursum est, quod in cœlo empyreo sit. In hoc quod vocat eam *Hierusalem*, commendat eam à *pace*: interpretatur enim Hierusalem pacifica, vel visio pacis. In hoc quod vocat eam *liberam*, ostendit ejus nobilitatem. In hoc quod dicit eam esse *matrem nostram*, ostendit ejus charitatem ad nos, docens quod multum debeamus de ea sperare & eam revereri & amare.

Cœlestis Hierusalem commendatur hoc sermone, à quatuor. 1. 2. 3. 4.

I. Altus situs cœlestis Hierusalem tria bona gignit.

Circa Primum notandum quod ex hoc quod jam civitas aliqua est in alto sita, solent *tria* bona sequi. *Primum* est munditia, quam constat esse ibi. Unde Apocalyp. 21. *Non intrabit in eam aliquid contaminatum aut abominationem faciens, & mendacium.* *Secundum* est sanitas quam constat esse in civitate illa, nullus enim infirmatur in civitate illa, aut moritur Apocal. 21. *Mors ultra non erit, neque dolor,* &c. *Tertium* est securitas. Non patet accessus hostibus quando civitas sita est in loco valde alto, securissima ergo est civitas illa. In mundo isto nulla est securitas, boni enim timent hîc, ne suam bonitatem amittant. Job. 20. *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* Mali verò trepidant ubi non est timor. Ipsi enim, juxta verbum Augustini, timent quæ non oportet, amant quæ non decet, vanè dolent, vanius gaudent. In hoc etiam quod ista Hierusalem *sursum* est, possumus intelligere ejus *latitudinem*. In mundo enim isto sumus in quadam angustia, velut enim punctum est terra in sphæra mundi, cœlum verò se habet sicut circumferentia, ibi ergo est latitudo. Seneca. Punctum est in quo navigatis, bellatis, regnatis Item Seneca. Ab ultimis littoribus Hispaniæ usque ad Indos paucissimorum dierum spatium jacet, si navem ferat ventus: at cœlestis ista regio per trigesimos annos velocissimo sideri viam præstat. Et Augustinus. Noli pati angustias, evola in sublime in altitudinem cœlorum. Ad *latitudinem* istam possumus referre illud Baruch 3. *O Israel quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus.* Et Judicum 18. *Surgite, ascendamus ad eos, vidimus enim terram valde opulentam & uberem, nolite negligere, nolite cessare, eamus & possideamus eam, nullus erit labor, intrabimus ad securos in regionem latissimam, tradetque nobis Dominus locum, in quo nullius rei est penuria, eorum quæ gignuntur in terra.* Præterea id quod ibi amatur, scilicet Deus, immensus est, qui à quocunque habeatur omnibus sufficit, & quantò à pluribus habetur, tanto cum majori gaudio habetur ab unoquoque. Et ponit exemplũ Augustinus de hoc in ludo. Quanto enim aliquis cum pluribus ludum aspicit, tanto magis gaudet. Ideò non est pressura spiritualis in cœlesti Hierusalem, sed sunt in magna latitudine. Sed in mundo isto pressura est juxta illud Joan. 16. *In mundo pressuram habebitis.* Quia unum & idem à diversis plene non possidetur. *Sursum* etiam dicitur esse Hierusalem superna, quia corda habent elevata ad Deum, qui ibi sunt. In quo militans Ecclesia debet triumphantem imitari, unde dictum est Moysi Exod. 25. ut faceret tabernaculum ad similitudinem tabernaculi ostensi in monte. De hac spirituali elevatione, dicitur. Coloss. 3. *Quæ sursum sunt sapite.* Et Philip. 3. *Nostra conversatio in cœlis est.*

1. 2. 3.

2. Cœlestis Hierusalem lata est. Mundus angustus.

3. Immensus est Deus qui ibi possidetur

Secus est in hoc mũdo.

4. Cœlestis Hierusalem sursum esse dicitur ob cordium elevationem.

Circa Secundum verò notandum quod superna Hierusalem juxta interpretationem nominis *pacifica* est juxta illud Isa. 32. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiducia, & in requie opulenta,* & Isa. ultimo. *Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis.* In mundo isto non est perfecta pax. De malis hoc patet per Isa. 48. *Non est pax impiis dicit Dominus.* In bonis verò pax videtur esse secundum illud, Psal. 118. *pax multa diligentibus legem tuam.* Sed secundum veritatem non est pax perfecta, etsi ad tempus ibi sint quandoque treugæ. Quomodo habet aliquis pacem in domo sua, qui habet malam uxorem, & quinque filios querulosos, qui nunquam satiantur. Uxor caro est, quæ litem & bellum habet cum spiritu Rom. 7. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* & Galat. ult. *Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem.* Quasi quinque querulosi filii sunt sensus Ecclesiastæ 1. *Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.* Sic ergo in nobis ipsis pacem non habemus. Ad proximum etiam non habemus perfectè pacem, & quia frequenter eum offendimus, & quia multa fiunt ab eo quæ nobis non placent. Sed in superna Hierusalem erit hæc triplex pax perfecta, quia ad voluntatem Dei in nullo discordabimus. Nihil quod displiceat in illa sancta societate videbimus. Etiam corporibus nostris dominabimur perfecte, unde triplex pax erit ibi. Et ideò benedicitur Psal. 36. *& delectabuntur in multitudine pacis.* Ideò autem dicitur Hierusalem superna *visio pacis*, quia videtur ibi quod homini sufficit, ut meritò jam sit in pace, & aliud non quærat, unde in Psal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Nunc dimittis domine &c. Luc. 2. *Ostende nobis patrem & sufficit nobis*, Joan. 14. In mundo isto nihil videtur in quo cor hominis perfectè possit quiescere, cum nihil minus Deo possit sufficere animæ, quæ Dei capax est. Præterea in rebus corporalibus minus invenit animã, cum habet, quam æstimet antequam habet. Sed aliter est de Deo, in quo semper plus invenitur quam creditum sit, unde Augustinus in libro de doctrina Christiana, Æternum ardentius diligitur quam desideratur, nulli enim desideranti conceditur de eo plus æstimare, quam habet, ne ei vilescat, cum minus invenerit, sed quantumcunque potuerit perveniens, plus inventurus est. In mundo isto sunt pacis reliquiæ & non pax perfecta. Joan. 14. *Pacem relinquo vobis.*

II. In cœlesti Hierusalem est pax ad Deum, ad nos, ad proximum. In hoc Mundo est contrarium.

Hierusalem dicitur visio pacis ob sufficientiã & quietem animi de Deo possesso.

Hoc non præstat possessio Mundanorum.

Circa *nobilitatem* verò vel *libertatem* notandum est, quod in Hierusalem *multiplex* est libertas. *Prima* est à servitute tyrannica, Christus, qui verè dominus est, ibi se habet ut sponsus & amicus. Joan. 15. *Iam non dicam vos servos, sed amicos.* *Secunda* libertas est à servitute creaturarum, in quibus amatores earum quasi incarcerati sunt, unde Augustinus in libro de vera religione. Quem delectat libertas, ab amore mutabilium rerum liberè abstineat. *Tertia* libertas est à servitute peccati. Erit enim annus jubilæus perpetuus post vitã istam, quantum ad electos, in quo omnia dimittebantur, ut habetur. Levit. 25. *Quarta* libertas est à corporis carcere, qui carcer adeò sordidus est, ut per fenestras lutum exeat. Rom. 7. *Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* & in Psal. 140. *Educ de custodia animam meam.* *Quinta* libertas est à miseria huius exilii. Augustinus In valle miseriæ sumus, in qua eò magis flendum est, quò minus flemus. Ab hac miseria tunc liberi erimus. Apoc. 21. *Absterget Deus omnem lachrimam ab oculis eorum.*

III. Libertas in cœlesti Hierusalem quintuplex. 1. 2. 3. 4. 5.

Circa Quartum notandum, quod in hoc, quod superna Hierusalem *mater nostra* dicitur, ostenditur, quod cives illius civitatis & nos ament,

IIII. Ecclesiæ triumphantis incolæ eur nos ament.

& à nobis amari debeant. Mater & amat & amatur. Et eadem causa est, quare Ecclesia amet filios suos, ideo enim amat filios suos, quia carè comparavit eos; & filii amant eam eadem de causa, quia multa passa est pro eis. Tob. 4. *Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus: memor enim esse debes quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo.* Sic sancti qui sunt in Hierusalem superna multa passi sunt pro peccatoribus. Non tantum dolorem passa est mater tua pro te, quantum Christus in cruce. Multum etiam passus est Petrus & Paulus & alii sancti pro peccatoribus. Zelus enim quem habebant circa conversionem peccatorum, eos occidit. Unde multum diligendi sunt & honorandi illi, qui sunt in Ecclesia triumphante ab his, qui sunt in Ecclesia militante. Et festa eorum deberent in magna reverentia celebrari, & magnam fiduciam deberent habere homines de eis sicut filia de matre. Et multum deberent desiderare pervenire ad illam amabilem societatem. Miserabilis est negligentia hominum, plus enim deberent homines laborare, ut possent videre Christum & beatam Virginem, & esse cum eis per unum diem quam velint laborare pro omnibus bonis quæ habituri sunt in illa superna Hierusalem.

Qui nos vicissim erga eos habere debeamus.

DE EADEM DOMINICA. *SERMO SECUNDUS.*

SUMMARIUM.

Ostendit hic sermo. I. Cur hoc tempore pœnitentiæ ad gaudium invitemur, & II. quas ob res gaudendi nunc habeamus causas.

SERMO XL.

Lætare sterilis quæ non paris &c. *ad Galat.* 4.

I. Cur hoc tẽpore Ecclesia ad lætitiam à spiritu S. moneatur hac Dominica.

Spiritus sanctus à quo ordinatum est officium Ecclesiæ hodie monet Ecclesiam in Missa ad lætitiam in introitu missæ, cum dicit: *lætare Hierusalem:* & in Epistola, cum dicit: *lætare sterilis.* Super quo aliquis posset admirari, cum tempus istud sit tempus flendi, tanquam tempus pœnitentiæ. Joël. 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio & in fletu & in planctu,* & cum legitur Ecclesiast. 22. Quod *musica in luctu est importuna narratio.* Propter quod notandum quod Quadruplici ratione hodie monetur Ecclesia ad lætitiam. *Primo* in figura veræ lætitiæ quam habebunt animæ in septima ætate: est enim Dominica ista septima à Dominica Septuagesimæ, in qua Ecclesia cœpit plangere pro miseria hujus exilii, canticum lætitiæ dimittens, scilicet alleluia, recolens peccatum Adæ, propter quod in hoc exilio positi sumus. Nec cessat hæc miseria usque ad septimam ætatem, tunc enim primò concessum est homini verum gaudium, quod consistit in visione Dei, in cujus signum in hac Dominica, quæ septima est, Ecclesia ad gaudium monetur. Et Notandum quod prima ætas duravit ab Adam usque ad Noë. Secunda à Noë usque Abraham. Tertia ab Abraham usque ad David. Quarta à David usque ad transmigrationem Babylonis. Quinta à transmigratione Babylonis usque ad Christum. Sexta à Nativitate Christi usque ad diem judicii, quantum ad viventes in mundo isto. Septima perdidit spatium durandi, sed pertinet ad beatas animas, quæ gaudent cum Deo. *Secundo* monetur Ecclesia ad lætitiam, ad ostendendum, quod Deus vult sibi serviri cum lætitia, non in tristitia vel acedia. 2. Cor. 9. *Hilarem datorem diligit Deus.* in Eccles. 32. *In omni dato hilarem fac vultum tuum,* & in Psal. 2. *Servite domino in timore &c.* In lætitia cum bonis operibus Deus pascitur. qui cum tristitia bona opera facit, quasi cum salsa fellis vel absinthii admixtione Domino cibum suum apponit, unde

1. Quia hæc Dominica figura est lætitiæ cœlestis, quomodo.

Septẽ ætates Mundi.

2. Quia Deo hoc tempore serviendum est cũ lætitia.

non gratè servit ei. Psal. 68. *Dederunt in escam meam fel.* Sed cum salsa gratissima cibum Deo apponit, qui in spirituali lætitia opera bona facit, unde Matth. 6. *Cum jejunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes.* & post. *Tu autem cùm jejunas unge caput tuum.* Caput, inquam, cordis, oleo lætitiæ. *Tertio* monetur Ecclesia ad lætitiam quasi in medio quadragesimæ, ut doceatur, quod dolor de peccatis commissis continuus non debet esse, quin quandoque lætitia de spe præmii admisceatur, unde Bernardus. Bonus est dolor de peccatis, si non sit continuus, miscendum est enim mel absynthio. *Quarto* ut ostendatur quod illi qui falsam lætitiam sæculi relinquunt & Deo servire incipiunt, non ex toto lætitiam amittunt, sed potius eam inchoant, quod figuratum est Genes. 22. Abraham credidit filium suum Isaac occidendum; tamen occisus non fuit, sed aries pro eo, Isaac risus interpretatur, qui amicis Dei remanet. Sed carnalis lætitia, quæ per arietem intelligitur, in eis destruitur. Indubitanter in custodiendis mandatis Dei est retributio multa, & dicit Glossa super illud verbum Psal. 18. quod tanta est, quod non potest dici. Si gallina naturaliter gaudet, quando dedit fructum suum, ovum scilicet, verisimile est quod anima naturaliter gaudeat, quando dedit fructum suum, scilicet opus bonum, & quod naturaliter doleat quando advertit dedisse se fructum contra naturam, scilicet malum opus, sicut mulier doleret si bufonem peperisset. De gaudio spirituali invenies amplius in sermone de fructibus spiritus.

3. Quia nunc est medium Quadragesimæ.

4. Quia servitus Dei lætitiã parit, de factis bonis operibus hoc tempore.

Et notandum quod Septem sunt de quibus gaudere potest Ecclesia tempore isto. Primo de hoc quod ejus sterilitas cessat, ad quod pertinet verbum propositum (*lætare*, inquit, *sterilis, quæ non paris*) id est, quæ non pariebas (*erumpe*) id est lætitiam exterius ostende (*& clama*) id est gaudium tuum aliis prædica (*quia multi &c.*) Deserta potest dici Ecclesia, quod non habet præsentiam sponsi sui, Ecclesia malignantium vel carnalium habet sponsum suum, scilicet mundum vel potius adulterum cui placere quærit, propter quem se ornat. In aliis temporibus anni, Ecclesia valde sterilis est, paucos vel nullos Deo generans, sed tempore Quadragesimæ multos filios Deo generat. Unde multum potest gaudere quia opprobrium sterilitatis ejus cessat. Lucæ 1. Dixit Elisabeth cùm concepisset Joannem, *respexit Dominus auferre opprobrium meum inter homines.* Et in eodem *Elisabeth impletum est tempus pariendi, & peperit filium. Et audierunt vicini & cognati ejus quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei.* Magnum debet esse gaudium de conversione peccatorum inter homines, cùm tantum sit gaudium de hoc inter Angelos Luc. 15. *Gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente.* Si tantum gaudium fit quando filius regis terreni nascitur, quantum gaudium debet esse quando filii regis cœlestis nascuntur? In conversione peccatoris est quasi festum Nativitatis & Resurrectionis filii Dei & Spiritus sancti missionis. Nativitatis, quia nativitas est vitæ inchoatio. Ille autem qui convertitur, vitam spiritualem inchoat, quia & filius Dei est per gratiam. Resurrectionis verò, quia talis à morte culpæ resurgit, quæ multò amplius quam mors corporalis timenda est. Augustinus. Vera mors est quam homines non timent, separatio animæ à Deo, qui est beata vita animarum. Missionis verò spiritus sancti, quia spiritus sanctus per gratiam descendit in eum qui convertitur. Secun-

II. Ecclesia septẽ nunc gaudere potest.

1. De peccatorum conversione.

In conversione peccatoris quasi tria præcipua festa sunt.

2. Quod nunc à peccando cessatur.

dò verò potest gaudere Ecclesia de hoc, quod pestilentia filiorum suorum cessat tempore isto. In alio tempore est tanta mortalitas seu pestilentia filiorum Ecclesiæ, quod quandoque inter centum non remanent sex, cum alios occidat invidia, alios luxuria, alios rapina, & sic de aliis. Si quis oculis spiritualibus videret quanta sit strages ista, bene posset dicere illud quod dicitur. Hierem. 9. *Quis dabit capiti meo aquam & oculis meis fontem lachrymarum,& plorabo die ac nocte interfectos filia populi mei.* Hæc pestilentia in magna parte cessat tempore isto, immò etiam alij multi alio tempore mortui, modo resurgunt, & ideò multum debet gaudere Ecclesia secundum illud Luc. 15. *Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat & revixit*, &c. Tertiò deberet gaudere Ecclesia, de hoc, quod opprobrium Christi, quod aliis temporibus multum abundat, aliquantulum cessat tempore isto. Quod enim majus opprobrium est Domino Ecclesiæ quam hoc, quod si quis vult ei servire, deridetur, etiam ab aliis qui videntur esse de Ecclesia. Servitores verò diaboli nec derisores nec impeditores inveniunt. Et si quis derisores istos increpaverit, dicunt ferè omnes hoc se ludo facere. Sed ludus talis diabolicus est. Ludus talis signatus est in Ismaele & Isaac, de quo legitur. Genes. 21. *Cum vidisset Sara filium Agar Ægyptia ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham: ejice ancillam hanc & filium ejus, non enim erit heres filius ancilla cum filio meo Isaac.* Ancilla significat cœtum malorum & carnalium qui sunt in Ecclesia Dei, qui per ancillam significantur. *Primo* quia servi sunt vitiorum. Joann. 8. *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati.* Bernardus. An non servus cui dominatur iniquitas? & maxime. Nisi tu indignius judices hominem, quàm vitium dominari. *Secundo* quia bonis serviunt, dum persecutio eorum profectus bonorum est. Unde Genes. 25. *Major serviet minori. Tertio*, quia si quid boni faciunt, timore pœnæ, vel spe mercedis transitoriæ faciunt hoc, unde mercedem æternam non habebunt. Aliqua temporalia, quasi bona mobilia eis à Deo dantur, sicut legitur Genes. 25. Quod dedit Abraham cuncta quæ possederat Isaac, Filiis autem concubinarum largitus est munera. Gregorius. Pueris nummos subtrahimus, quibus totum patrimonium reservamus. Ideò non debent boni indignari si videant hic malos divites, & se pauperes, ipsis enim servatur hæreditas, malis verò illud datur quod eis dandum est. Hiere. 48. *Date florem Moab*, florem, inquam, temporalis prosperitatis, *quia florens egredietur*, temporali prosperitate habita expelletur. Ad litteram. Moab fuit illegitimus filius, & ideo significat filios illegitimos Dei, sive adulteros, quos Dominus permittit hic prosperari. Hebr. 12. *Si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filij estis.* Hos illegitimos permittit Dominus cum filiis suis, tanquam paleas cum granis, & in multis utiles sunt eis. Unde boni de hoc non debent indignari. Quantumcunque filii Dei parvuli sint, faciunt eis ludum talem, qualem faciebat Ismaël cum Isaac, quem Apostolus vocat persecutorem in hodierna Epistola dicens. *Quomodo tunc is qui secundum carnem natus fuerat persequebatur eum, qui secundum spiritum: ita & nunc.* Secundum Hebræos Ismaël faciebat Isaac imagines luteas adorare. Secundum Augustinum. Opprimebat eum, quasi enim ludendo, illudebat ei. Similiter accidit circa carnales qui in Ecclesia sunt, quia quasi ludendo filios Dei percutiunt, & hoc ad mortem, dum infirmos & adhuc parvulos irrisionibus suis faciunt deserere bonam vitam suam inchoatã. Talis ludus diabolicus est, quo filios Dei faciunt Deum negare, sicut Ismaël faciebat Isaac. Proverb. 10. *Quasi per risum stultus operatur scelus*, & 26. *Sicut noxius est qui mittit sagittas & lanceas in mortem, ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, & cum fuerit deprehensus dicit: ludens feci.* Ludus iste similis est ludo de quo legitur. 2. Reg. 2. Surgant pueri & ludant coram nobis, dixit Abner ad Joab, & respondit Joab: surgant. Et surrexerunt duodecim ex una parte & duodecim ex alia parte, apprehensoque unusquisque capite comparis sui defixit gladium in latus contrarii & ceciderunt simul. Contra istos irrisores multa invenies in tractatu de superbia, capite de erubescentia. Quantum sit peccatum irrisorum innuitur. Nehemiæ 4. *Audi Deus noster, dixit Nehemias, quia facti sumus despectio &c.* & post. *Ne operias iniquitatem eorum, & peccata eorum coram facie tua non deleantur, quia irriserunt ædificantes.* Aliis temporibus recrucifigunt Christum homines mali, quantum in se est, juxta illud Hebr. 6. *Rursum crucifigentes filium Dei & ostentui habentes.* & Psal. 68. *Super dolorem vulnerum meorum addiderunt*, dum animas pro quibus mortem sustinuit, ei auferunt. Sed hæc omnia cessant in magna parte tempore Quadragesimæ. Quartò potest gaudere Ecclesia de conversione peccatorum, quia tempore isto recuperat eos, quos Diabolus Ecclesiæ aliis temporibus abstulerat. Isa. 49. *Numquid tolletur à forti præda? aut quod captum fuerit à robusto, salvum esse poterit?* Multum gaudium debet esse de hoc quod peccatores liberantur à tam forti manu, & multæ gratiæ agi deberent Deo eos eripienti, cum scriptum sit Job. 41. de Diabolo, quod, *non est super terram, potestas, quæ comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret.* Quintò potest esse gaudium in his qui conversi sunt de divina præsentia, jam potest dicere qui conversus est. *Si ambulavero in medio umbra mortis &c.* Sextò potest esse gaudium de multiplici lucro. Peccator enim qui non habebat partem in aliquo bono, quod in Ecclesia Dei fieret, particeps est omnis lucri quod fit in Ecclesia Dei juxta illud. Psal. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te.* Septimo potest esse gaudium de hoc quod sunt in via paradisi, juxta illud, quod hodie cantat in Ecclesia. *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi &c.* De gaudio bonorum invenies amplius in sermone de fructibus.

3. Quia nunc bene operātes non deridentur nec impediuntur.

Irrisores famulorum Dei sunt similes filio Ancillæ Abraham.

Ob prosperitatem malorum boni non indignentur, quare.

Mali persequuntur & illudunt bonos & quātum hoc sit peccatum.

4. De prædâ quæ nunc Diabolo eripitur.

5. De præsentia Dei in conversis. Psal. 22.

6. De lucro conversorum.

7. De itinerê ad Paradisum. Psal. 121.

DOMINICA QUINTA IN PASSIONE.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Demonstrat hic sermo quomodo exemplo passionis Dominicæ Ecclesia hoc tempore peccatores ad aggrediendum pœnitentiam extimulare conetur, & jam pœnitentes eodem confirmare studeat.

Christus assistens Pontifex futurorum bonorum peramplius & perfectius tabernaculum non manufactum &c, *ad Hebr. 9.*

SERMO XLI.

Cur hæc Dominica vocetur Dominica in Passione. Ioan. 11.

Dominica ista vocatur Dominica in Passione Domini, & à vesperis præcedentis Sabbati incipit officium de passione. Cujus rei causa est miraculum de Lazari suscitatione, de quo legitur Evangelium sexta feria præcedente hanc Dominicam. Collegerunt enim postea Pontifices & Pharisæi Concilium, & ab illo die cogitaverunt ut Jesum interficerent, unde tunc Christi passio sive mors in machinatione Judæorum incepit. Illud autem miraculum creditur factum prima luna primi mensis, cujus luna decimo quinto crucifixus est Dominus, prima mensis dicitur Aprilis, ut habes Exod. 12. *Mensis iste vobis Principium mensium: Primus erit in mensibus anni.* Et quia ista

Dominica primo occurrit, ex quo Judæi firmaverunt sibi sermonem nequam de Domino interficiendo, ideo agitur in ejus officio de Domini passione. Et supprimitur *Gloria patri*, cantatur enim in fine psalmorum, quia laus ista communis est Trinitati. Et in Evangelio etiam tanguntur quædam præludia Dominicæ passionis, ubi dicitur, quod tulerunt lapides ut jacerent in eum. In Epistola etiam agitur de Christi passione.

II. Cur hoc tempore de Passione Domini agat Ecclesia.

Alia etiam ratio est quare officium Ecclesiæ tempore isto de passione Domini est: Ecclesia enim in illa parte Quadragesimæ quæ præcessit, usa est multis exemplis ad animandum eos, qui non inierant Pœnitentiam, ad aggrediendum pœnitentiam, & ad consolandum & confirmandum eos, qui jam aggressi sunt pœnitentiam ad portandam eam, nunc quasi in fine Quadragesimæ exemplo efficacissimo utitur, scilicet, Christi passione, reducens eis ad memoriam Dominicam passionem. Et debent isti dies quadragesimæ in sanctitate & reverentia observari præ ceteris, unde cantat Ecclesia. *Isti sunt dies quos observare debetis.* Qui à peccatis alio tempore non cavebant, saltem isto tempore debent cavere. Valde ingratus Redemptori suo est, qui tempore illo quo crucifixus est pro illo, non timet eum iterum crucifigere. Hebr. 6. *Rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei &c.* Qui alio tempore non erubuit de peccatis suis, saltem tempore isto de eis erubescat, quando sol sacco tenebrarum se operuit, quasi erubesceret quod pro peccato creaturæ creator moreretur. Sicut aliqui qui sunt de aliqua congregatione erubescunt, si unus de illa congregatione committat aliquod horribile factum. Qui prius non timebat nec dolebat de peccatis suis, modo debet & dolere & tremere, cùm passionem Domini audit, ad quam terra tremuit, alioquin terra ponderosior esse videtur. Isa. 10 *Confringet dominus laguncula in terrore*, & idem 19. *Erit terra Iuda Ægypto in pavorem*, id est, mors Domini in pavorem Ægyptio, id est peccatori. Gregorius. Cum saxa in passione Domini scissa sint, duriora saxis corda illa esse videntur, quæ audita passione Domini non scinduntur. Item qui prius non confitebatur peccata sua, modo saltem debet ea confiteri, cum ad mentem ei reducitur passio Domini, ad quam monumenta aperta sunt, alioquin labia ejus tenacius conglutinata videntur quam lapides in monumentis cæmento ad invicem compacti. Qui prius nolebat servire Deo, debet ei servire tempore illo, quo Deus ita multum servivit ei. Isai. 43. *Servire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti laborem mihi in iniquitatibus tuis.* Væ illis qui nec servire volunt nec laborare pro eo, qui tantum pro eis laboravit. Immò laborem labori addunt & afflictionem afflictioni, quantum in se

Labor Christi in peccatore convertendo quantus.

est. Hierem. 15 *Laboravi rogans.* Prov. 1. *Extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret.* Rogat dominus suos quos ita carè emit ut sibi serviant, & audire contemnunt. Job. 19. *Servum meum rogavi, & non respondit, ore proprio deprecabar illum.* Isai. 1. *Laboravi sustinens.* Cum Dominus totum mundum portet, juxta illud. Hebr. 1. *Portans omnia verbo virtutis suæ*, non dicitur, laborare in portando illum, sed in sustinendo peccatorem, laborare dicitur. Ex quo satis potest patere quàm onerosus sit peccator, qui adeò onerosus est, quod cœlum eum sustinere non potuit, quod patet in Lucifero. Ad ultimum neque terra poterit eum sustinere, sed in infernum descendet. Ideo dicit Dominus illis qui nolunt converti. *Vos estis mihi onus, projiciam quippe vos.* Hierem. 23. Et hoc in locum vilissimum, scilicet in ignem infernalem. Nec mirum si Dominus laborat in sustinentia peccatoris, quando vilis vermiculus ita diu facit se rogari, ut filius Dei fiat, & ad illam magnam curiam venire contemnit: tota enim vita bonorum itinerario est ad illam curiam cœlestem. Item non est mirum si Deus dicitur laborare in tenendo omnipotentiam suam à vindicta, quando ille qui est quasi canis mortuus erexit se contra eum, & toties rogatus non vult facere pacem cum illo. Non etiam est mirum si offenditur Deus, quando (cum tanto dolore laboravit usque ad sudorem & sanguinem) mercede sua fraudatur. Merces ista est salus nostra. Zach. 9. *Si bonum est in oculis vestris; afferte mihi mercedem meam.* Magis solet affligere mercenarium qui aufert ei mercedem suam, quam afflixerit eum labor diuturnus. Ex quo satis possunt intelligere quantum Deum offendunt, qui animas proprias ei auferunt. Ecclesiastici 34. *Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario; fratres sunt.* Levit. 19. *Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane.* Quid ergo de illis fiet, qui in hac mercede Christo injuriantur usque ad exitum vitæ suæ, & tunc primò converti volentes ad Dominum. De talibus potest dicere Dominus illud. Psalm. 8. *Super dolorem vulnerum meorum addiderunt.*

Et Notandum quod memoria Dominicæ Passionis tempore pœnitentiæ est necessaria hominibus, quia timentibus aggredi pœnitentiam arduam, audaciam dat aggrediendi pœnitentiam, & spem veniæ impetrandi de Dei misericordia, ostendit eis. Illis verò qui jam pœnitentiam sunt aggressi dulcorat mala pœnæ, scilicet amaritudinem pœnitentiæ, & fortes sunt contra mala culpæ, unde valet contra peccatores. Illis verò qui in statu pœnitentiæ proficiunt, valet ad augmentum dilectionis. — III. Memoria Passionis Dominicæ bona quinque affert hoc tempore pœnitentiæ.

1. Quia dat audaciam aggrediendi pœnitentiam.

Ad *primum* facit illud 1 Machab 6. *Elephantis ostenderunt sanguinem uvæ & mori, ut acuerent eos in prælium*, & Apostolus Hebr. 12. *Deponentes omne pondus & circumstans nos peccatum per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* Fugit Dominus Jesus-Christus cum voluissent eum facere regem. Joan. 6. Ad crucem vero voluntariè pro nobis se obtulit. Nos ergo crucem pœnitentiæ pro ejus amore libenter assumamus.

2. Quia spem veniæ præbet impetrandæ.

Ad *secundum* facit illud Bernardi. In quo inquit, clarius quam in vulneribus tuis illuxisset; quod tu domine suavis & mitis es & multæ misericordiæ. Majorem enim miserationem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro damnatis. Ideo peccavi peccatum grande, turbatur conscientia, sed non perturbatur vulnerum domini recordatione.

3. Quia dulcorat amaritudinem pœnitentiæ.

Ad *tertium* facit quod legitur. Exod. 15. quod dominus ostendit lignum Moysi, quod cum misisset in aquas prius amaras, in dulcedinem versæ sunt. In quo figuratum est quod memoria Dominicæ passionis amaritudinem tribulationis dulcorat. Bernardus. Videntes angustias Domini nostri, leviùs vestras portabitis.

4. Quia confortat adversus peccata.

Ad *quartum* facit quod dicit Gregorius, quod tanta est virtus crucis, ut si in mente fideliter habeatur, nulla libido, nulla peccati prævalere possit invidia, sed omnino ad memoriam totius peccati & mortis fugiet exercitus.

5. Quia valet ad augmentum dilectionis in proficientibus.

Ad *quintum* facit quod dicit Bernardus. Super omnia inquit reddit te amabilem bone Jesu calix quem bibisti, opus redemptionis nostræ, hoc omnino amorem nostrum facilè vendicat totum sibi, hoc, inquam, est quod veram devotionem & blandius allicit, & justius exigit, & arctius stringit, & afficit vehementius.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Explicantur hoc sermone IV. verba thematis & ad quatuor genera vitiosorum hominum corrigenda diriguntur.

Christus assistens Pontifex futurorum bonorum &c.

SERMO XLII. Explicantur verba thematis adversus quatuor genera hominum vitiosorum.

1 Contra pusillanimes & diffidentes saluti suæ.

NOtandum quod in verbo proposito docet nos Apostolus quatuor,& hoc contra *quatuor* genera hominum. *Primo* docet quod Christus patri suo intercessor assistit pro nobis & futurorum bonorum largitor. *Primum* pertinet ad eum in quantum homo est. *Secundum* in quantum ipse est Deus. Et hoc dicitur contra pusillanimes & diffidentes, qui diffidunt se posse obtinere regnum cœlorum. Ad hoc pertinet illud (*Christus assistens Pontifex &c.*) Assistit Christus patri ut Pontifex, intercedens scilicet ad patrem pro nobis,&hoc in quantum homo. Et ille idem est dator futurorum bonorum, in quantum Deus, unde magna fiducia esse potest his, pro quibus ipse rogat, idem enim est qui rogat & qui rogatur. *Secundo* ostendit Apostolus qualiter Christus intravit in regnum cœlorum, quoniam *per proprium sanguinem* Et hoc dicitur contra illos qui nihil asperum sustinere volunt ut possint intrare in regnum cœlorum. Ad quod pertinet illud: *per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum &c.* quod sic exponendum est. Christus introivit tabernaculum per amplius, id est majus, ut sit una dictio. Et hic majoritas attenditur in hoc, scilicet quantum ad plurium capacitatem, & *perfectius* quantum ad æternitatem, *& tabernaculum* dico *non manufactum*, id est, opere humano. Unde exponendo subditur, id est, *non hujus creationis*, cujus fuit illud in deserto. Illud enim fixit homo, illud creavit Deus. *Introivit* dico, neque per sanguinem taurorum effusum, ut in veteri testamento fiebat, sed per proprium sanguinem in sancta sanctorum,id est,in cœlestia. *Tertio* ostendit Apostolus Christum tantum semel passum pro peccatoribus, cum dicit, *semel*, & hoc dicitur contra frequenter recidivantes. *Quarto* verò ostendit difficultatem redemptionis nostræ, ubi dicit. *Æterna redemptione inventa.* Redemptio æterna dicitur quia æterni sunt qui redempti sunt. Redemptio ista in omnibus legalibus sacrificiis quæsita fuit, & inveniri in eis non potuit, sed in sanguine Christi inventa est. Et hoc est contra se ipsos viliter vendentes.

2. Contra delicatos, nil asperum pati volentes.

3. Contra recidivantes.

4. Contra viliter vendentes salutem suam.

Thematis quatuor partium fusior explicatio.

1. De oratione Christi pro peccatoribus.

Circa *primum* notandum quod Christus multipliciter orasse dicitur pro peccatoribus. Oravit verbo. Joan. 17. *Ego pro eis rogo*, & post. *Non pro eis rogo tantum sed & pro his qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Oravit etiam lachrymis & sanguine. Lachrimis juxta illud. Hebr.5. *Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum qui possit illum salvum facere à morte cum clamore valido & lachrimis offerens, exauditus est pro sua reverentia.* Oravit etiam sanguine, juxta illud Hebr.12. *Accessistis ad sanguinis aspersionem melius loquentem quàm Abel.* Sanguis enim Abel petebat vindictâ, sed sanguis Christi misericordiam, rogat etiam pro peccatoribus cicatricum ostensione Bernardus. Securum habes accessum ad Deum, ubi habes filium ante patrem, ante filium habes matrem. Flius ostendit patri cicatrices & vulnera, mater ostendit pectus & ubera filio, nec potest esse repulsa, ubi tot charitatis occurrunt insignia Hebr. 9. *Iesus introivit in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis.* Hebr. 7. dicitur de Christo quod *salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis.* Rom. 8 *Qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*, & 1. Joan. 2. *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud patrem Iesum Christum justum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Et in Psal.83. *Respice in faciem Christi tui.* Deus pater respiciens quam carè Ecclesia filio suo constiterit, parcit Ecclesiæ. Et Notandum quod Christus modò est cum patre pro peccatoribus, ut prius responsum est, ad interpellandum pro nobis. In mundo isto fuit cum peccatoribus, juxta illud Baruch.3. *In terris visus est, & cum hominibus conversatus est.* Sed nisi pœnituerint, in judicio erit contra peccatores. Tunc cicatrices quæ modo sunt in signum reconciliationis, erunt in testimonium justæ damnationis. Apoc. 1. *Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.* Etiam & hominibus malis assistit ad invitandum si pœnitere voluerint. Apoc. 3. *Sto ad ostium & pulso,* si verò non pœnituerint ad vindicandum. *Iudex* enim *ante januam assistit*, juxta verbum Jacobi 5. Bonis verò assistit paratus ad adjuvandum, ut Beato Stephano. Actor.7. Omnibus verò assistit quasi ad explorandum. Cantic. 2. *En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos*, ideò cautè agendum est. Circa *secundum* notandum est, quod Christus ideò per proprium sanguinem in cœlum voluit intrare, ut ostenderet quomodo nos intrare debeamus, nimirum per arctam viam & angustam portam. Matth,7. *Quam angusta porta & arcta via est quæ ducit ad vitam.* Michææ 2. *Ascendit pandens iter ante eos.* Luc. ult. *Nonne hac oportuit Christum pati & ita intrare in gloriam suam.* Quanto magis aspera sustinendo oportet nos intrare in alienam? & Actor. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei*, & Matth. 11. *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Vix ingreditur aliquis in regnum cœlorum, qui portam fugit quantum potest, qui nihil asperum vult sustinere. Tribulatio est porta ista, per quam oportuit intrare & filium Dei & amicos ejus. Joan. 13. *Non est servus major Domino suo.* Hieron. Nimis delicatus est Christiane si vis hic gaudere cum seculo, & postea regnare cum Christo. Quod per tribulationem ingressus sit in regnum cœlorum, figuratum est in hoc, quod gladius igneus positus est ad portam paradisi terrestris. In igne enim tribulatio designatur. Circa *tertium* verò notandum quod Christus semel tantum passus est pro peccatoribus, & virtute Passionis ejus semel remittuntur peccata hominibus sine pœna aliqua exteriori, scilicet in Baptismo. Recidivantes verò licet de peccato pœniteant, magnæ tamen pœnæ remanent debitores, ignis scilicet purgatorii qui ignis, sicut dicit Augustinus. Miro modo gravis est, exsuperat enim omnem pœnam quam aliquis in hoc Mundo possit pati. Ideo secundum verbum Bernardi. Recidere quam incidere deterius. Joan.5. *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* De hac materia vide in tractatu de Avaritia in Cap. de peccato recidivantium. Circa *quartum* vero notandum est quod redempti debent attendere quam carè à Christo empti sint *triplici* ratione. Primo ut se vili foro Diabolo non vendant, ut faciunt fatuæ mulieres, quæ quandoque pro uno denario animam dant Diabolo, & corpus peccatori exponunt Augustinus. Appende te ex pretio tuo, ne tibi vilescas. *Secundo* ut intelligant se merito à solo Christo possideri, ideo enim tanto pretio nos emit ut solus nos possideat. *Tertio* ut non sit nobis grave si care emamus eum, cum ipse ita care nos emerit, qui in infinitum minus valemus quam ipse. Item Notandum quod Christus quasi studiose quæsivit redemptionem nostram, juxta illud Psal. 9. *Annunciate inter gentes*

Christus diversimodè est cū peccatoribus.

Bonis & malis assistit diversimodè.

2. Per passionem & tribulationem debemus in cœlum intrare, sicut Christus intravit.

3. Baptizati & recidivi passionem Christi qui participent. De Purgatorio. De Recidivis.

4. Quia carè à Christo empti sumus notandum.

Amor Christi in redimendo. Genes. 19. *studia ejus.* Notandum quod licet ei carè constiterit, tamen quasi inventam reputavit, & hoc propter nimium amorem, quem habebat ad nos. Sicut Jacob pauci videbantur dies quibus Laban serviebat pro Rachel præ magnitudine amoris, quem habebat ad eam. Sic & nos non debemus reputare quod amore Christi sustinemus. Proverb. 12. *Qui negligit damnum propter amicum, justus est.*

Noster vicissim in eum.

DOMINICA PALMARUM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Docet sermo iste ex officio Ecclesiæ hujus Dominicæ de processione & passione Domini conjunctis gloriam & fœlicitatem hujus Mundi contemnere, & humilitatem exemplo Christi sectari, ut in futuro exaltemur cum illo. Epistola toto fere sermone explicatur.

Hoc sentite in vobis quod & in Christo Jesu. *Philip. 2.*

SERMO XLIII. Duo principaliter hoc sermone tractantur.

ECclesia in officio hodierno Duo intendit ostendere fidelibus, scilicet *gloriam mundi esse contemnendam*, eò quòd cito in ignominiam commutetur, *humilitatem* verò *crucis Christi amplectendam esse*, eo quod in gloriam commutetur. *Primum* ostendit in hoc quod Passionem processioni hodierna die conjungit. *Secundum* in Epistola, ubi ostenditur, quod humilitatem passionis Christi, subsecuta sit gloria exaltationis.

1. Admiratio seu dubium de Passione & Processione hodie conjunctis.

Sed forsitan mirabitur aliquis de conjunctione processionis & passionis, & quia passio tali die facta non est, & quia processio pertinet ad lætitiam, passio ad tristitiam. Unde Bernardus. Quid sibi vult ista mirabilis conjunctio? aut quid cogitaverunt patres nostri addentes passionem processioni? Nam processio quidem repræsentatur hodie, quia hodie facta; passio verò cur addita est, quam sexta feria constat esse secutam? Idem. Processionem hodie nova quadam & mira conjunctione addidit passioni, nam processio plausum habet, passio planctum. Circa quod Notandum est quod in conjunctione processionis & passionis circa *quatuor* possumus instrui. *Primo* circa illud Prov. 14. *Risus dolore miscebitur, & extrema gaudii luctus occupat.* Ad hoc signandum tristitia passionis subjungitur gaudio processionis. Nam processio ista repræsentat honorabilem illum concursum tali die Domino exhibitum in ingressu Hierusalem, quem in brevi subsecuta est ignominia passionis. In quo satis apparet quod gloria hujus mundi stabilis non sit, & quod in ea fiducia non sit habenda, unde Bernardus. Optime processioni passio est conjuncta, ut discamus in nulla iniqua hujus sæculi lætitia fiduciam habere, scientes quoniam extrema gaudii luctus occupat. 1. Timoth. ult. *Divitibus hujus seculi præcipe non sublime sapere, nec sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo.* Seneca. Citò fit ignominia, superbi gloria Bernardus, ac eodem populo in eodem loco, & in ipso tempore, paucissimis diebus interpositis, primò cum tanto triumpho susceptus, postea crucifixus est. O quàm dissimile est: *tolle, tolle, crucifige eum*, &c, *benedictus qui venit in nomine domini. Osanna in excelsis.* Quam dissimile est, *rex Israel, &, non habemus regem nisi Cæsarem.* Quam dissimilia regnum & crux, flores & spinæ. Cui prius vestimenta consternebant aliena, ecce suis exuitur & sors mittitur super ea. *Secundo* instruimur ut prosperitatem, quando eam habemus, adversitatis memoria temperemus, vel etiam admixtione alicujus præsentis amaritudinis. Ecclesi. 11. *In die bonorum ne immemor sis malorum*, & econversò. Ideò *prosperitas stultorum perdet illos.* Prov. 1. Gregorius. Quia prosperitas & gaudium est quasi vinum forte, & ipsi nesciunt illud temperare, ideò quasi infatuat eos, sed sapiens gaudium istud temperat oculum cordis habendo ad adversa, quæ possunt accidere. Ecclesiastæ 7. *Cor sapientum ubi tristitia est, & cor stultorum ubi lætitia.* Hoc temperamentum docuit nos Dominus hodierna die, quando post gaudium & honorem sibi exhibitum flevit, ut legitur Lucæ 19. Et Hierosolymitis securis eversionem urbis prædixit futuram. Hoc temperamentum docuit etiam nos Dominus in hoc, quod honorem illum in tanta humilitate suscepit, sedens super asinum. Unde Bernardus. Dominus sicut in passione patientiam habuit, sic in processione humilitatem exhibere curavit. In illa enim tanquam ovis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. In processione autem parabant se populi ut exirent obviam ei, nec eum latebat, qui noverat quid esset in homine. Propter quod & ipse paratus est non in curribus aut in equis, nec in frenis argentis, aut sellis auro tectis, sed humilis asselli tergo sedens suppositis Apostolorum vestibus, quas ego de pretiosioribus regionis fuisse non credo. Item Bernardus de temperamento tali. Imitetur cogitatio naturam, imitetur & auctorem naturæ. Nonne natura in persona hominis vili limo vitæ spiraculum colligavit? nonne auctor naturæ in persona sua verbum limumque contemperavit? Salomonem ideò sapientia deseruit, quia jucunditatem suam amaritudine nullæ disciplinæ temperare voluit. *Tertio* ostenditur nobis in hac conjunctione processionis & passionis, quod tali fatuitate laborant, qui gloriam & gaudium hujus mundi sequuntur, quasi laborent quod cum processione & gaudio ad patibulum suum, vel ad aliud genus mortis ire vellent. Legitur Joan. 6. quod Dominus fugerit quando voluerunt eum facere regem, nunc autem honorem istum non fugit, quando ibat ad mortem suam, ad significandum quod jam diximus, quod qui gloriam quærunt gloriari volunt in via, qua ad mortem suam vadunt Augustinus. Nihil aliud est tempus præsentis vitæ quam cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum stare, vel tardius ire permittitur, sed omnes pari motu urgemur, ergo gloria in vita, est gloria in via ad mortem. Gregorius. Qui præsenti suavitate capitur, quasi per amœna prata ad interitum ducitur. Hic ostendenda sunt illa *tria* in hominibus quæ mortuo fiunt, in quibus sapientia mundi ostenditur esse fatuitas. Mortuus cum solo sudario sepelitur quod ostendit cupiditatem esse fatuitatem. Sub terra ponitur & ab hominibus & jumentis conculcatur, in quo ostenditur fatuitas superbiæ, quæ super homines vult esse. A vermibus comeditur, in quo fatuitas voluptuositatis ostenditur, quæ de carne tantam curam habet. *Quarto* in prædicta conjunctione instruimur, ut tribulationem viam esse ad gloriam cognoscamus, unde Bernardus. Vobis charissimi tanquam spiritualibus spiritualia comparantes, in processione cœlestis patriæ repræsentamus gloriam, in passione, monstramus viam. Idem si consideratis in processione, quo properandum sit, discite in passione qua vel per quid eundum sit, hæc est enim via vitæ, tribulatio præsens. Via gloriæ, via civitatis, via habitaculi, via regni, secundum quod clamat latro de cruce. *Domine memento mei cum veneris in regnum tuum.* Lucæ 23. Euntem in regnum vidit, quo cum pervenisset, sui memorem esse rogavit. Item Bernardus. Ne mireris quod præsenti processione cœlestem dixerimus repræsentari, quoniam unus & idem in utraque suscipitur, etsi longe aliter, & ab aliis.

Responsio Conjunctio ista docet.

1. Gloriam & Gaudium Mundi contemnendum, quia in ignominiã & tristitiam desinunt.

2. Prosperitatem & Honorẽ Mundanum temperandum memoria adversitatis & humilitatis, amaritudinisvè præsentis admixtione.

3. Fatuos esse qui Gloriã & Gaudium quærunt in hac vita, quæ via est ad mortẽ.

Sepultura mortui docet contemnere Concupiscentiã carnis, oculorum & superbiam vitæ.

4. Tribulationem esse viã ad Gloriam cœlestem.

Circa

II. Explicatur Epistola hoc toto 2. cap. Christi Humilitas qui nobis sit imitāda. Christi sublimitas qualis.

Circa Epistolam verò notandum quod in ea monemur ad imitandum Christi *humilitatem*, ubi dicitur. (*Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu*) supple, *fuit*. Sentite, inquam, non loquimini tantum, sicut illi, qui dicunt, & non faciunt. Vel, non prætendite exterius tantum ut Hypocritæ. Deinde *sublimitatem* illius, qui se humiliavit, ostendit, quia licet humilitas in omnibus sit commendabilis, præcipuè tamen in sublimioribus, unde Bernardus. Cùm omni indifferenter personæ sit humilitas quædam turris fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto vis ejus major in majoribus & in clarioribus clarior comprobatur. De Christi sublimitate tangitur ibi. (*Qui cùm in forma Dei esset*) id est, in plena essentia & æqualitate patris, *non rapinam arbitratus est*. Immo certissimè esse naturam scivit, *esse se æqualem Deo*, quia nascendo hoc sumpsit, non superbiendo præsumpsit ut Diabolus, qui Deo voluit esse æqualis. Unde Dei offensionem incurrit. Ecclesiastici 10. *Qui potestatem sibi sumit injustè, odietur*. Ostensa sublimitate Christi ostenditur & ejus Descensus Quadruplex. *Primus* fuit servilis formæ assumptio. *Secundus* assumptio mortalitatis & passibilitatis. *Tertius* uniformitas charitatis. *Quartus* humilis obedientia usque ad mortem vilissimam. Et ut breviter dicatur de isto descensu, à Deo descendit, ut qui primus erat, fieret novissimus virorum. Isai. 53. Ut vere posset dicere illud. Apoc. ult. *Ego primus & novissimus*. De descensu isto dicit Glossa ex Augustino. Quanta humilitas? humiliavit se Christus usque ad Incarnationem, usque ad mortalitatis humanæ participationem, usque ad Diaboli tentationem, usque ad populi irrisionem, usque ad sputa & vincula, & alapas & flagella, & usque ad mortem. Et si parum est hoc, de genere mortis addendum est, mortem autem non quamlibet, sed crucis, quæ ignominiosior est. Idem Ecce habemus humilitatis exemplum, superbiæ medicamentum. Quid ergo intumescis homo? O pellis morticina quid tentaris? sanies fœtida, quid inflaris? princeps tuus humilis est, & tu superbus? caput est humile, & membrum superbum? Ad *primum* descensum pertinet illud, *exinanivit semetipsum*, Exinanivit, inquam, non substantiam evacuans, nec honorem inclinans. Glossa. Exinanisse se est ab invisibilitatis suæ magnitudine se visibilem demonstrasse per formam servi acceptam. Ad *Secundum* pertinet illud, *in similitudinem hominum factus*, id est, mortalis & passibilis ut alii homines. Potuit assumere naturam hominis immortalem & non subjectam tali passibilitati, quali modo est: vel in statu tali, in quo fuit Adam ante peccatum, sed noluit. *Debuit enim fratribus assimilari per omnia, ut misericors fieret* ut dicitur Hebr. 2. Factus est in similitudinem hominum, non Angelorum, quia non eguerunt; non Dæmonum, quia illi non resurgunt; non hominis, quia primus homo neque in carne peccati, nec in similitudine carnis peccati erat creatus. Christus autem universali hominum miseriæ profundius se immersit, ne subtilis ille Diaboli oculus magnæ pietatis deprehenderet sacramentum. 1. Corinth. 2. *si enim cognovissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent*. Ad *tertium* descensum pertinet illud *& habitu inventus ut homo*. Habuit se Christus ut alii homines. In principio ætatis suæ apparuit inscius & impotens, tam ad ambulandum, quam ad loquendum. Deinde esurivit & sitivit, & comedit & bibit, ut alii homines, & adeo se aliis hominibus conformavit, ut à quibusdam peccator crederetur. Unde Matth. 11. *Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus*. Ad quartū descensum pertinet illud, *humiliavit semetipsum usque ad mortem &c*. Sapien. 2. *Morte turpissima condemnemus eum*. Christus implevit illud. Lucæ 14. *Cum invitatus fueris ad nuptias &c*. Ideo merito audivit illud. *Amice ascende superius*, unde subdit Apostolus, *propter quod, & Deus exaltavit illum &c*. E contrario Lucifer elegit sibi locum primum Isai. 14. *Similis ero Altissimo*, sed dictum est ei in passione Christi: *da huic locum*. Tunc incepit cum rubore novissimum locum tenere, scilicet infernum Joan. 12. *Nunc judicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*.

Christi descensus quadruplex. Humilitas Christi quanta fuerit.

Exemplo Christi fugienda superbia. Explicatio descensuum Christi ex Epistola. 1. 2. 3. 4.

III. Christus passus est ad dandū exemplum Humilitatis.

Et notandum quod specialiter Christus passus est ad dandum humilitatis exemplum. Unde in hodierna Collecta dicitur. *Deus qui humano generi ad imitandum humilitatis exemplum salvatorem nostrum carnem sumere &c*. Gregorius. Quanta virtus humilitatis, propter quam veraciter edocendā, is qui fuit sine æstimatione magnus, usque ad passionem parvulus factus est? Si tantum constitit Christo humilitas propter hominem, ipse mortem suam potest requirere ab his, qui humiles non sunt. Unde multum possunt timere tales quod facturi sint in die judicii, quando insignia passionis suæ, crucem scilicet & similia ostensurus est hominibus. Isai. 62. *Dicite filiæ Sion, ecce salvator tuus venit, ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo*. Merces dicitur esse cum illo, quia paratus erit reddere mercedem hominibus. Vel propter hoc, illi quos meruit labore passionis, cum illo erunt. De hac mercede dicitur. Zach. 11. *Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam*, idest, vos ipsos, quos merui. Opus verò ejus dicitur passio, quæ erit cum illo quantum ad insignia passionis in extremo judicio. Matth. 24. *Et tunc parebit signum filii hominis in cœlo*, in aëre Bernardus. Quid magis admirandum? quid amplius detestandum? quid gravius puniendum? quam quod videns Dei filium summum in regno angelorum, novissimum factum in regno hominum, apponat se homo magnificare super terram? Unum de remediis contra superbiam est ista Christi humilitas. Unde Augustinus. Medicina tumoris hominis est Christi humilitas? Erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est Deus. Sicut erubesceret quis si sederet in scamno, & videret dominum suum sedere ad pedes suos. Alia verò remedia sunt in tractatu de superbia in fine.

Eum non imitari quā sit perniciosum.

Remedia contra superbiam.

DE EADEM DOMINICA. SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Sermo iste tres modos exponit sentiendi in nobis quod fuit in Christo Iesu.

Hoc sentite in vobis &c.

SERMO XLIV. Tribus modis sentitur quod fuit in Christo. I. Compatiēdo Christi passioni.

Tripliciter debemus sentire quod fuit in Christo. *Primo* per compassionem. *Secundo* per effectus participationem. *Tertio* per mutationem. Primum Modum Sentiendi ostendit Ecclesia verbo proposito innuens quod passionem Domini audire debeamus. Opprobria enim ei dicta, debent nobis cadere super cor juxta illud. Psal. 68. *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me*. Clavi etiam & lancea, quæ corpus ejus pertransierunt, pertransire debent corda nostra, sicut & matri ejus accidit, ut Simeon dixit ei. Lucæ 2. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*. Et *notandum* quod compassio, crux interior est, & est quasi crux aurea, cujus brachium superius, est dolor de memoria crucifixi. Inferius brachium, est dolor de recordatione peccatorum propriorum. Sinistrum brachium, est dolor de pœnali miseria proximorum. Dextrum brachium, est dolor de perditione animarum. Augustinus. Sunt-ne in te viscera Christianæ compassionis, qui plangis corpus

Nota. Compassio quid sit.

à quo recessit anima, & non plangis animam, à qua recessit Deus? Eccles. 22. *Luctus mortui septem dies, fatui autem & impii omnes dies vitæ illorum.*
2. Christo cur maximè compati debeamus. *Specialiter* verò compassio crucifixi debet esse magna in nobis juxta illud. Cantic. 1. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur &c.* Videmus membra infirmari, cùm caput infirmatur. Cùm caput infirmum est, oculi infirmi sunt &c. Juxta illud 1. Corinth. 12. *Si quid patitur unum membrũ, compatiuntur omnia membra.* Quantum ergo nos compati debemus capiti nostro Christo, cujus membra sumus. Et *notandum* quod multa
3. Causæ cõpatiendi quot. sunt propter quæ quis solet alii multum compati, quæ omnia circa Christum concurrunt. *Primum* est *doloris magnitudo.* Hæc causa vere fuit in Chri-
1. sto, unde Thren. 1. *O vos omnes qui transitis per*
2. *viam &c. Secundum* est *amoris magnitudo.* Hæc causa fuit in beata virgine, propter magnum enim amorem, quem habebat ad filium suum, gladius pertransivit animam ejus. De David etiam legitur. 2. Regum 18. quia dicebat: *fili mi Absalon, Absalon fili mi: quis mihi tribuat ut moriar pro te, fili mi Absalon. Pro te*, id est, vita tua. Videbatur reputare mortem filii sui graviorem sibi propria morte. Et de bono patre dicitur Ecclesiastici 30. *Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, & super omnem vocem turbabuntur viscera ejus.* Propter hanc causam filii, qui tenerè amant matres suas, molestius sustinent, cum eas vident percuti, quam si ipsimet percuterentur. Sed quis dubitat Christum magis amandum esse à nobis quam carnales matres. Quæ mater etiam tanta passa est pro filio suo, sicut Christus pro nobis? Nonne matrem suam reliquit pro nobis? Reliquit etiam synagogam matrem suam, & insuper animam suam morti exposuit pro nobis. Hierem. 12. *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam, dedi dilectam animam meam in manus inimicorum ejus. Tertium* est *innocentia,*
3. magis enim solemus compati ei, qui innocenter patitur. Quæ causa vere fuit in Christo, ipse enim *peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* 1. Petri 2. Propter hoc Ecclesia quæ lætatur in passionibus aliorum sanctorum, in die passionis Christi contristatur. *Quartum* est *quando pro culpa no-*
4. *stra aliquis patitur*, tunc enim homo qui habet nobilem animum, dolorem illius suum reputat per compassionem, sicut suus est per occisionem, sicut patet in David. 2. Regum ult. Qui cùm vidisset angelum populum occidentem propter hoc, quod ipse fecerat eum numerari, dixit ad Dominum. *Ego sum qui peccavi: ego inique egi, isti qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur obsecro, manus tua contra me.* Hæc causa bene fuit in Christo, juxta illud. Isai. 53. *Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.* Nostra est passio Christi non solum per occisionem, sed etiam quantum ad utilitatem, & ideo debet esse nostra quantum ad
5. salutem. *Quintum* est *patientis nobilitas*, quæ causa bene fuit in Christo, qui nobilissimus fuit tanquam altissimi filius. Valde alienum erat tale opus ab illo, juxta illud Isa. 28. *Alienum est opus ejus: ut ope-*
6. *retur opus suum, peregrinum est opus ejus ab eo. Sextũ* est *patientis benignitas.* Hæc causa bene fuit in Christo. Ad Titum. 3. *Benignitas & humanitas apparuit salvatoris nostri Dei, &c.* & Mat. 11. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Cum homo benignus & mitis omnibus cedat, quæ causa est eum gladio perforari? Itẽ quæ convenientia stipitis rigidi & duri ad hominem benignum & dulcem? Ideo Ecclesia in illo dulci planctu, qui in Dominica de Passione incipit cantari, specialiter plangit hoc, quod clavis & lancea mite corpus perforatur, & quasi poscit ut arbor crucis ramos suos flectat & naturalis rigor lentescat, ut superni membra regis miti tendant stipite.

Septimum est *patientis ipsius pietas*, magis enim compatitur aliquis ei, quem novit esse pium & compatiẽtem, quàm ei quem novit esse sine pietate. 7.
Ipse enim Deus non miseretur hominibus duris & sine misericordia, ideo scriptum est, *quod judicium sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam*, Jacobi. 2. Et propterea tales non de facili salvantur. Bernardus. Nemo duri cordis misericordiam unquam adeptus est, nisi forte miserans Deus abstulerit ab eo cor lapideum, & dederit ei cor carneum. Et notificat *cor durum* dicens. quid est cor durum? Cor durum quod.
quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis non cedit, duratum ad flagella, ad beneficia ingratum, ad consilia infidum, ad judicia sua inverecundum, ad turpia impavidum, ad pericula pronum, ad humana inhumanum, præteritorum obliviscens, præsentia negligens, futura non providens, & ut in brevi cuncta complectar, ipsum est quod nec Deum timet, nec hominem reveretur. Hæc causa bene fuit in Christo. Ex compassione enim pertulit omnia quæ in mundo isto passus est. Taceo de compassione Beatæ Virginis unigenitum suum in cruce considerantis. Videtur aliquibus magnis quod major fuerit in eo dolor compassionis, quam passionis, quod ex duobus æstimant, ex magnitudine charitatis ejus, & ex cogitatione periculorum, quæ videbat in mundo isto. Compassionem suam ipse expressit lachrimis. Dolor cõpassionis cur videatur in Christo maior fuisse, quam passionis.
Lucæ 19. Quando flevit super civitatem Hierusalem. Et Joan. 18. Ubi compatiens discipulis suis adhuc infirmis, ait his qui venerat ut eum comprehenderent, *si me quæritis, sinite hos abire. Octavum* est *exemplum aliorum compatientium alicui*, hoc enim solet hominem excitare ad similiter compatiendum. Quæ causa bene invenitur circa Christum, cui etiam creaturæ insensibiles quasi compassæ sunt. Unde sol radios suos abscondit, quasi nuditati ejus tenebras faciens. Petræ etiam scissæ sunt, quasi ei compatientes: *Ad* compassionem etiam debet excitare, quod ab indignis plane, immò etiam vita, scilicet à peccatoribus, morti æternæ adjudicatis talia passus est. Et etiam quod non habuit aliquem consolatorem. In Psal. 140. *Singulariter sum ego donec transeam.* 9. Quod à peccatoribus passus. 10. quod non habuit consolatorem.

Sequitur de Secundo Modo Sentiendi, qui est per effectus participationem. *Hoc modo* sentiunt ea quæ in Christo fuerunt illi, qui ex Christi Passione intelligunt, quantopere cavendum sit peccatum. Bernardus. Vide homo qualia sint illa vulnera, pro quibus oportuit Christum dominum vulnerari? Sic medicinæ æstimatio & doloris & timoris aggregatio est. Idem. Ex consideratione remedii, periculi mei æstimo quantitatem. *Item* qui intelligunt quantum sit timendum futurum supplicium. *Quia si in viridi ligno hæc faciũt in arido quid fiet?* Lucæ 23. In Psal. 59. *Dedisti metuentibus te significationem &c.* Bernardus. Qui non parcit filio, nunquid parcet figmento? nunquid parcet servo nequam? *Item.* Qui ad ignem amoris divini, in cruce nobis ostensi ad Deum amandum sunt accensi. Nimis congelata videntur esse corda ista, quæ ad ignem istum non calefiunt. Ecclesiastici 43. *Sol in meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris ejus quis poterit sustinere?* quod de sole justitiæ in fervore Passionis intelligi potest. *Item* passionem Christi quantum ad effectum sentiunt, qui ad unctionem divinæ pietatis ibi nobis ostensæ, uncti & pii efficiuntur. Ibi petra effudit rivos olei. Job. 29. Christus petra fuit in patiendo, sed rivos olei fudit, misericordiam suam ostendendo, & miserationem suam exhibendo. II. Participando effectu Passionis Dominicæ.

Circa Tertium verò Modum Sentiendi. Notandum quod in Epistola hodierna monemur ad imitandum III. Imitando Christum Ex epistola.

1\. imitandum Christum in *quatuor*: scilicet *Primo* in 2. *humilitate*, de quo ibi (*sed semetipsũ exinanivit*) *Secundo in charitate*, de quo ibi, *formã servi accipiens*, 3. *Tertio in obedientia*, de quo ibi, *humiliavit semetipsum factus obediens &c.* Bernardus. Non credas aliquod bonum placere contra obedientiam illi, qui mori maluit, quàm non obedire. Ideo mementote fratres. Christus ne perderet obedientiam, perdidit vitam. 1. Regum 15. *Melior est obedientia quàm victime.* Gregorius. Obedientia est virtus, sine qua infidelis esse quisque convincitur, etsi fidelis esse videatur. Et per hoc quod dicitur, *humiliavit semetipsum*, innuitur quod voluntarie obedivit, non coactus. Joan. 10. *Ego pono animam meam.* quod est contra quosdam, qui non obediunt nisi coacti, sicut dœmones obediebant Christo, cum ejiceret eos de obsessis corporibus. *Quarto in patientia* de quo ibi, *usque ad mortem*, *&c.* Isai. 50. *Posui faciem meam ut petram durissimam.* Duram ad verba, duriorem ad verbera, durissimam ad vulnera.

Obediĕtia.

IN DIE SANCTO PASCHÆ.
SERMO PRIMUS.
SUMMARIUM.

Intendit hic sermo nos absterrere ab indigna sumptione Eucharistiæ, explicando peccati hujus damna ac pericula. Item docet à quibus peccatis expurgari & qualium virtutum dispositiones habere debeant ad hoc sacramentum dignè accessuri.

Expurgate vetus fermentum &c. *1. Corinth. 5.*

SERMO XLV. Tria peccata in paschate committuntur, contra quæ tres sermones sequentes agunt occasione Epistolæ.

TRipliciter solent peccare homines paschali tempore. Quidam enim indigne sumunt Eucharistiam. Alii verò post sumptionem Eucharistiæ, ad peccata relicta redeunt. Alii autem indignitatem suam attendentes, in die Paschæ Eucharistiam non sumunt, & hoc ipsum vilipendunt, quod non fuerunt digni sumere eam. Et contra hæc *tria peccata, tria verba* dicuntur in Epistola paschæ. Circa *primum* dicitur *Expurgate vetus fermentum &c.* Circa *secundum* dicitur, *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Quo verbo reducitur ad memoriam hominibus passio Christi, per quam à peccatis liberati sunt, ut ex quantitate remedii perpendant quantitatem periculi, & cognita quantitate periculi, timeant redire ad periculum. Circa *tertium* verò dicitur, *epulemur &c.* Et circa hæc tria peccata sunt tria capita in tractatu de Avaritia, ubi agitur de peccatis ministrorum Ecclesiæ.

I. Contra peccatum indigne Eucharistiam sumentium.

De primò verbo sic potest sermo fieri. *Expurgate vetus fermentum &c.*

1\. Peccatũ in scriptura assimilatur fermento.

Fermentum in sacra scriptura in diversis locis dicitur peccatum, ut Levit. 2. ubi legitur; *nec quicquam fermenti aut mellis adolebitur in sacrificio Domino.* In quo verbo duo docentur cavenda esse in bonis operibus, quæ solent eis valorem suum auferre, scilicet peccatum mortale & vana gloria. Mel, quod dulcedinem videtur habere, & inflativum est, significat vanam gloriam. Item fermentum vocatur peccatum Exod. 12. ubi agitur de agno paschali, qui sacramentum altaris significabat, ubi sic legitur. *Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris: qui comedit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Israel*, sic etiam fermĕtum sumitur hic, cum dicitur. *Expurgate vetus fermentum.* Assimilatur autem peccatum fermento in hoc, quod sicut modicum fermenti totam massam corrumpit, & immutat, sic unicum mortale peccatum multum immutat hominem & opera ipsius. Cum 1. enim ante peccatum mortale superior esset cunctis visibilibus creaturis, quam cito est in mortali, efficitur inferior illis, quantum ad hoc quod est in miseria culpæ & in miseria pœnæ, cum aliæ creaturæ visibiles sint tantum in miseria pœnæ. Item 2. debitorem temporalis mortis & postea æternæ, in quo deterioris conditionis est serpente uno, vel cane, vel porco, qui tantum debitores sunt mortis temporalis. Opera etiam de genere bono- 3. rum multum immutat unum peccatum mortale, auferendo eis valorem suum: plus enim valet jejunium unius diei extra mortale peccatum, quam jejunia decem annorum in mortali. Facit etiam ut sacra- 4. mentum altaris mors sit sumenti, quod debuit ei esse vita. Deum etiam, patrem misericordiarum, in 5. hostem capitalem convertit. Et ut breviter dicam 6. Mundum istum quodammodo in peccatum homini immutat, facit enim quod & bona & mala hujus mundi cooperentur ei in malum, quæ bonis econtrario cooperantur in bonum. *Vetus* autem ideo dicitur istud fermentum, ad ostendendam ejus malitiam. Ostenditur enim per hoc fermentum istud ejusdem generis esse cum fermento illo quod Luciferum immutavit, & cum illo fermento quod immutavit primos parentes. Fermentum peccati angelum mutavit in diabolum & dignissimam creaturam in sanguisugam. Prov. 30. *Sanguisugæ duæ sunt filiæ dicentes; affer, affer.* Pulcherrimam etiam creaturam fecit turpissimam & in tali statu posuit, ut ei melius esset non esse, quam esse. Unde videtur eam reduxisse plusquam ad nihilum. Hominem etiam ita immutavit ut sapiant ei mala, & desipiant bona, nisi per gratiam Dei ad hoc, sanatus sit. Vitam hujus mundi in morte convertit, immò ut videtur, in deterius quàm sit mors, *quia melior est mors quam vita amara*, ut legitur, Ecclesiast. 30.

Peccatum cur fermĕtum vetus vocetur.

II. Ad non indigne sumendam Eucharistiam movere debet.

Tria autem sunt quæ deberent movere homines ad hoc, ut conarentur ad hoc, ut bene purgati accederent ad hoc sacramentum. *Primum* est *magnitudo periculi*, quod est indignè sumendo. Diabolus enim majorem potestatem accipit in eum, qui indignè illud sumit. Unde Joan. 13 Legitur de buccella & de Juda, quod post buccellam intravit in eum sathanas. Interlin. Ut plenius possideret, in quem intraverat, ut deciperet. Et Glossa assignat causam dicens: quia bono malè usus est. Et hæc præsumptio auxit peccatum. Si Diabolus plenius possedit Judam, quia buccellam p..is præsumpsit sumere, quæ erat simplex panis, non enim tunc accepit corpus Christi, quomodo non pleniorem potestatem suscipit in eo, qui ipsum corpus Christi indigne sumere præsumit, pleniorem, inquam, prius habita? *Magnitudinem* etiam *periculi* ostendit Apostolus. 1. Corinth. 11. Postquam locutus est de indigne sumentibus hoc sacramentum. *Ideo*, inquit, *inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.* Ut dicit Glossa, febribus infirmi, imbecilles longis invaletudinibus & dormiunt morte corporis. Ideo tempore tali cantat Ecclesia in hymnis. *Ab omni mortis impetu, tuum defende populum.* Ad *periculum* etiam pertinet quod legitur in libro paschali, quod quicunque indigne communicat, nisi bonitas Christi, cujus judicio pendent omnia, gladium suspenderet & temporalem mortem, ut pœniteat, removeret, ab Angelis ad hoc positis perimeretur. *Secundum* est magnitudo divinæ offensæ, quæ est in indigne sumendo. quæ magnitudo ex *duobus* specialiter patet. *Primo* ex hoc quod hoc peccatum in sacra scriptura occisioni Christi comparatur, super 1. ad Corinth. 11. Ubi dicit Apostolus. *Quicunque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini.* Glossa: Ac si Christum occideret, punietur. *Secundo* ex hoc quod indigne sumentes hoc sacramentum inferunt contumeliam Deo, non in suis, sed in propria persona, & non contumeliam verbi, sed facti. Multum offenditur aliquis princeps, si aliquis contumeliã inferat rebus

1\. Magnitudo periculi, ut colligitur ex Evangelio de Iuda.

Ex Apostolo Paulo.

Ex libro Paschali.

2\. Magnitudo offēsæ Dei, ut patet.

1\. Quia comparatur occisioni Christi.

2\. quia est maxima contumelia Dei.

subditorum suorum, ut sumendo bovem subditi sui, sed plus, si in subdito suo, capiendo eum, plus etiam, si in præposito, plus etiam, si in filio suo; plus verò & meritò, si in propria persona. Contumeliam verbi inferunt Deo in propria persona, qui eum blasphemant. Sed indigne, aut non communicantes inferunt Deo contumeliam facti.

3. Vtilitas dignæ sumptionis.

Tertium est utilitas quæ sequitur ex digna sumptione hujus sacramenti, quæ innuitur nobis Lucæ 19. Ubi dominus dixit Zachæo, qui eum receperat in hospitio, *hodie salus domui huic facta est*.

III. Accipientes Eucharistiam purgati sint.

1. A peccato Erroris.

Quinque autem sunt à quibus purgati debent esse qui ad hoc sacramentum accedunt. *Primum*, est *peccatum* erroris, quo peccato multum laborant mulieres, quæ potius credunt Diabolo suadenti eis aliquem errorem per vetulam aliquam, quam Deo prohibenti eum per vicarium suum, scilicet sacerdotem. In quo assimilantur matri suæ Evæ, quæ potius credidit Diabolo dicenti, *nequaquam morte moriemini*. Genes. 3. quam Deo dicenti, *in quocunque die comederis ex eo, morte morieris*. Genes. 2. Unde sicut mulier prohibita fuit à ligno vitæ, sic illi qui sunt in peccato erroris alicujus, ut est divinatio & similia, non debent accedere ad sacramentum altaris, nisi prius pœniteant de tali peccato & propositum cavendi habeant.

2. Odii.

Secundum peccatum est *odium* quod reddit hominem canem in judicio scripturæ. Juxta illud Psal. 21. *Circumdederunt me canes multi*. Sicut ergo aliquis peccaret multum, qui sacramentum altaris cani attentaret dare, sic talis multum peccat, si ad altaris sacramentum accedat, nisi odium remittat. Talis videtur facere contra illud Matth. 7. *Nolite dare sanctum canibus*, cùm lupi & leones non lædant animalia sui generis, canes tamen pugnant cum canibus, unde significant homines iracundos, fratres suos odientes.

Hi duo peccatores sunt similes canibus, cur. Vel relapsus.

Possunt tamen etiam per canes significari, qui propositum habent redeundi ad peccata, juxta illud Prover. 26. *Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam*, & 2. Petri 2. *Canis reversus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti*.

3. Luxuria Porco similem reddit.

Tertium peccatum est peccatum *luxuria*, homo enim qui in peccato luxuriæ est, quasi porcus est, judicio scripturæ Immò immũditia sua plus displicet quam immunditia porci, porcus enim non est habitatio Dei, sed potius habitatio Diaboli, juxta illud Matth. 8. *Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum*. Sicut ergo porcus ad altare accedere non debet, sic qui in peccato luxuriæ est, non debet accedere ad altare, nisi de eo pœniteat & propositum cavendi habeat.

4. Avaritiæ.

Quartum peccatum est peccatum *avaritia*. Avarum hic intelligimus qui aliquid contra Deum adquisivit, vel adquireret, si oportunitatem haberet, & hoc in animo gerit. Talis peccat si sacramentum istud recipiat, sicuti si corpus Christi ad terram projiceret: ipse enim velut terra est, immo plus displicet Deo immunditia ejus, quàm immunditia terræ. Oseæ 9. *Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt* Sicut lutum, quod fit ex mixtione pluviæ & terræ, immundius est quam terra vel pluvia, hoc salvo quod pluvia secundum se immunda non videtur esse. Sic anima cum per amorem nimiũ unitur terrenis, valdè immunda redditur. Sapiens. Deterius avaritia vitium nullum est. Avarus ergo non debet accedere ad sacramentum istud, nisi de peccato suo pœniteat & propositũ satisfaciẽdi habeat, quod de cætero malè nõ adquirat.

5. Oris duplicis.

Quintum peccatum est *peccatum oris*. Ille qui assuetus est detractionibus, mendaciis, perjuriis & blasphemiis, crapulæ & ebrietati. Item qui assuetus est comedere de his quæ furto vel rapina adquiruntur, non debet accedere ad sacramentum altaris, nisi pœniteat & propositum habeat de cætero mundiùs servandi os suum. Si verò aliter accedat ad hoc sacramentum, multum peccat, sicut ille multum peccaret, qui in vase ubi immunditia contineri solet, nulla præcedente ablutione Corpus Christi poneret. Sicut enim corpus Christi ponitur in calice, sic & recipitur in ore. Unde sicut calix mundiùs servatur quam cætera vasa, sic & os mundius servandum est quàm cætera membra. qui verò hoc non facit, sic se habet, sicut sacerdos se haberet, qui non majorem reverentiam exhiberet suo calici, quam scutellis in domo sua.

Vno verbo, ab omni peccato Mortali.

Et ut breviter dicam, quicunque habet conscientiã mortalis peccati, si corpus Christi recipit, ipse ponit illud, quantum in se est, in loco abominabili, juxta illud Psal. 13. *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studiis suis. Sequitur (ut sitis nova conspersio)* Conspersio dicitur farina mixta cum aqua, *sicut estis azimi*, facti in baptismo. Et est sensus. Expurgate vos à fermento peccati, ut mundi sitis, sicut in baptismo mundi facti estis.

IV. Quales esse debeant hoc sacramentum sumpturi, ostẽdit hostia.

Et Notandum quod hostia ostendit quales debeant esse qui ad sacramẽtum altaris accedunt. Grana enim ex quibus hostia facta est, primò fuerunt dura, furfure operta, ab invicem distincta Ad statum verò, in quo modo sunt per hunc modum deducta sunt. Contrita fuit durities eorũ, & in minimas partes redacta sunt. Mundata sunt à furfure & ad invicẽ commixta, subsecuta est irrigatio, & deinde coctio.

1. Contriti & Humiles.

In contritione & in minimas partes divisione, intelligitur contritio cordis & humiliatio, quæ debent præcedere susceptionem hujus sacramenti. In mundatione furfuris intelligitur confessio. In commixtione cõmunio, quę debet esse inter eos, qui hoc sacramentum sumunt. Cum enim quando grana erant integra, quæ erant granorũ essent divisa; postquam ex granis facta est farina, tanta est commixtio, ut distingui non possit quid sit hujus grani, & quid illius. Fortiorem reddit unionem illam irrigatio, solidiorem autem reddit illam ignis decoctio.

Vnionis & dilectionis fidelium inter se causę.

1. Fraternitas Naturalis.

Et his *tribus* innuuntur nobis *tres* causæ unionis, & dilectionis, quæ debet esse inter fideles. *Prima* causa est *fraternitas naturalis* quæ est inter omnes homines. Omnes enim ex uno patre & ex una matre carnali descendunt, ideò naturaliter debent amare se & sua, sibi etiam invicem communicare. Sunt qui non credunt se magis teneri uni homini, quàm uni cani.

2. Spiritualis.

Secunda causa est *fraternitas spiritualis*, quæ est in illis qui aqua baptismi irrigati sunt, ubi filii Dei facti & ex Deo nati tanquam ex Patre, & Ecclesia tanquam ex matre. Ratione cujus generationis pertinet ad eos cœlestis hæreditas. Unde omnes Christiani debent se invicem diligere tanquam fratres & filii Dei.

3. Amor Christi.

Tertia causa est *ignis dilectionis* Christi, quem ignem spiritualem immittit cordibus nostris Sacramentum altaris, dum nobis ostendit amorem, quem ad nos habuit Christus pro nobis in cruce moriendo, quo igne calefieri debemus ad amandum Christum & omnia membra ejus. Unde Christianos, quos commembra credimus esse, amare debemus sicut membra Christi & membra nostra. Sic ergo hostia ostendit nobis quales debeant esse qui ad sacramentum altaris accedunt.

Tales sunt panis delicatus Deo, qui.

Et qui sic accedunt non solum à Deo reficiuntur, immò sunt velut panis valde delicatus, quo Deus pascitur & delectatur juxta illud. 1. Corinth. 10. *Unus panis, unum corpus multi sumus*.

DE EADEM.
SERMO SECUNDUS.
SUMMARIUM.

Hic sermo hortatur nos, ut caveamus nobis à relapsu in pristina peccata post pascha, ne Christum rursus crucifigamus, vendamus &c. Sed exemplum Christi pro nobis occisi & sanguinis ejus pro nobis effusi pretium considerantes, pro sanctitate

nostra conservanda quædam etiam, quæ ad hoc necessaria præscribit præstemus. Deinde cùm Christus in Epistola, Pascha, hoc est, transitus noster vocetur, recenset tres transitus peccatoribus faciendos, ad quorum difficultates superandas Dei auxiliū imprimis & alia tria nobis necessaria sint.

SERMO XLVI.

Pascha nostrum immolatus est Christus.

I. Cōtra peccatum post sumptam Eucharistiā relabentiū in peccata.

HOc verbo ostendit Ecclesia fidelibus quod Christus pro fidelibus occisus sit in sanctificationem hominis. Immolatio enim dicitur occisio pro sanctificatione hominis facta, & dicitur hoc verbum specialiter contra recidivantes, sicut ostensum est in sermone præcedenti.

Christum pro sanctificatione nostra occisum esse reducitur nobis hoc tempore in memoriā.

Quadruplici autem ratione reducitur nobis ad memoriam quod Christus occisus sit pro sanctificatione hominis. *Primo* ut exemplo ejus armati strenuè pugnemus, potius eligentes occidi quam vinci, unde 1. Petri 4. *Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini.* In tempore Paschali conflictus belli spiritualis major est, ideo sanguis strenui ducis ostendendus est hominibus ad exacuendum eos in prælium, sicut sanguis uvæ & mori ostendebatur elephantibus, ut habetur 1. Mach. 6. Bernardus. In mundo isto tanquam in stadio certaminis positi sumus, ubi Christus positus est. Quisquis livorem vel plagam non suscipit, in futuro judicio miles inglorius apparebit. Et ad Heb. 12. *Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversus semetipsum contradictionem. ut ne fatigemini animis vestris deficientes. Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnantes. Secundo* ut injuriis & contumeliis Christi parcamus, & ab eis caveamus, ut non crucifigatur Christus à nobis. Qui recidivat, rursum Christum crucifigit, rursum vendit, rursum post osculum & refectionem cum Domino sumptam, eum tradit & latronem infernalem ei præponit. Ad *primum* pertinet illud ad Hebr. 6. *Rursus crucifigentes sibimet ipsis filium Dei & ostentui habentes.* Peccatum causa fuit crucifixionis Christi, & quodāmodo Christum crucifigit, unde qui peccatum iterat, quodammodo eum rursum crucifigit, dum iterat causam crucifixionis suæ. Unde Magister Hugo de sancto Victore loquens in persona Christi dicit. Tibi ipsi serva salutem tuam, ego pro illa mortuus sum. Si illam amiseris, ego iterum mori non possum. Sed nolo ut mihi injuriam facias, quia si salutem tuam quam morte mea restitueram voluntariè peccando amiseris, quantum in te est, iterum me crucifigis, iterum me mori compellis. Item in Psal. 68. *Super dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Et Job 16. *Concidit me vulnere super vulnus* Et Notandum quod de *triplici* vulneratione loquitur scriptura *Primo* vulneratus est vivus vita mortali. Hanc fecerunt Judæi dicentes: *crucifige eum. Secundo* vulneratus est mortuus, quando unus militum lanceâ latus ejus aperuit, & hic creditur fuisse Gentilis. *Tertio* crucifigunt eum mali Christiani, dum fructum passionis suæ, scilicet se ipsos ei auferunt. In *prima* vulneratione tantum sanguis ex eo exivit. In *secunda* verò non tantum sanguis, sed etiam aqua præter naturam. In *tertia* verò, cum ipse sit impassibilis, nihil exit ex eo, sed ab eo exibit mors æterna, quod quasi contra naturam ejus videtur esse cum ipse sit vita, & ab eo qui mitissimus est, furor procedat. *Ignis enim in conspectu ejus exardescet, & in circuitu ejus tempestas valida.* Psal. 49. Christum verò *vendit* qui recidivat, quando pro momentanea delectatione eum amittit, vel quando pro modica pecunia ab eo recedit, sicut accidit in peccatoribus, qui pro denario uno perjurant, & in fatuis mulieribus, quæ pro quatuor denariis animam dant Diabolo & corpus leccatori, quale forum non facerent de sotularibus suis, si essent novi. *Item* qui recidivat, post osculum & refectionem Christum hostibus suis tradit, quando postquam osculatus est crucem in parasceve, & in die paschæ accessit ad corpus Christi, Diabolum in se intrare permittit, & sic quantum est in se, Christum quem susceperat, ei exponit. *Item* quasi Barrabam Christo præponit quando ab hospitio cordis sui Christum expellit & Diabolum ibi per peccatum recipit. *Tertio* ut sanctitatem Christi sanguine comparatam diligenter custodiamus, & inquinari multum timeamus: sicut aliquis diligenter custodiret sanguinem Christi, si haberet eum in vase aliquo sub propria specie, sic diligenter debemus custodire sanctitatem nostram pretio sanguinis Christi adquisitam. Et sicut non parum peccaret qui sanguinem Christi voluntariè in lutum projiceret, sic non parum peccat, qui voluntarie facit, propter quod sanctitatem suam amittit. Multum timenda esset inquinatio illa, quæ tollenda fuit sanguine Christi, & quæ modo tolli non potest, nisi cum aqua cœlesti. Tota enim aqua materialis quæ in mundo isto est, non posset auferre maculam unius mortalis. Immo necessaria est ad hoc gratia Dei, ideò Christus pro inquinationibus nostris mori voluit, ut potius timeamus inquinari quàm mori. *Quarto* ut nos attendentes quid pro sanctitate nostra Dominus gloriæ fecerit, studeamus etiam aliquid pro ea facere. *Septies* creditur Christus effudisse sanguinem suum pro sanctitate nostra. *Primo* in circumcisione. *Secundo* in agone, quando sudor ejus factus est quasi guttæ sanguinis decurrentis in terram. *Tertio* in flagellatione ad columnam, unde columna illa adhuc vestigia sanguinis ostendit. *Quarto* dicitur effudisse sanguinem suum quando coronatus est spinis. *Quinto* in crucifixione. *Sexto* in lateris apertione. *Ter* etiam Dominus flevit pro nostra sanctitate. Flevit enim super civitatem Hierusalem, flevit etiam ad sepulchrum Lazari, & flevit in agone. De quo fletu legitur ad Hebr. 5. *Preces, supplicationesque ad eum qui possit illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.* Aliquibus tamen videtur quod lachrymas istas Dominus protulerit in cruce, cum Beatus Bernardus dicat eum ibi flevisse. Sed sive in agonia, sive in cruce fleverit, hoc tamen constat quod tempore passionis flevit. Unde si Christus tot & tanta fecit pro sanctitate nostra adquirenda, nos etiam debemus aliqua facere pro ipsa conservanda, quia,

Non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri.

Et præcipuè necessarium est Paschali tempore, quando valdè de facili amittitur.

Notandum quod sex sunt necessaria ei qui vult sanctitatem suam custodire in Paschali tempore. *Primum* est *frequens oratio*. Frequenter enim orandus est qui dedit sanctitatem, ut eam conservet, citò enim bonum amittitur, nisi à largiente custodiatur, ut dicit Gregorius. Et Psal. 126. *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.* Quia venti tentationem multum insurgunt tempore tali, frequenter oportet dicere Domino: *Domine, salva nos, perimus.* Matth. 8. Et quia hostes validius impugnant, ideò ferventius est implorandum divinum auxilium. Ex quo patet, quod fatue agant illi, qui orationes, quas in Quadragesima dicebant, paschali tempore dimittunt. *Secundū* est *vitatio pravæ societatis*, quia, *qui tetigerit picē, inquinabitur ab ea*, ut legitur Eccl. 13. & Prov. 13. *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, amicus stultorum similis efficietur.* Qui evasit in Quadragesima à carcere Diaboli, fugere debet quantum potest & carcerem, & diabolum, & familiam diaboli, ne in carcerem reducatur. Et qui in

Margin notes (left column): II. Vt exēplo ducis nostri confortati, strenue cōtra vitia pugnemus post Pascha. — 2. Vt Christū non iterum crucifigemus recidendo in peccatum. — 1. Qui Christum nunc crucifigunt spiritualiter. — Triplex vulneratio Christi. — 2. Christum qui vendāt.

Margin notes (right column): 3. Qui eum tradant. — 4. Qui Barrabā ei præponant. — 3. Vt sanctitatē Christi sanguine nobis partā diligenter seu Christi sanguinem custodiamus. — 4. Vt aliquid pro nostra sanctitate faciamus, videntes quæ Christus pro ea fecerit. Christus septies effudit sanguinem pro nobis. Luc. 22. Christus ter flevit pro sanctitate nostra. — II. Volenti cōservare sanctitatem suam tempore paschæ necessaria sunt. 1. Oratio freqūens. — 2. Vitatio pravæ societatis.

paradisum vult ire, non debet se ponere in societate eorum qui tendunt in infernum, sicut qui contagium lepræ timet, quantum potest, debet vitare consortium leprosorum. *Tertium* est *frequens confessio*, confessio enim & pulchritudo spiritualis concomitantur se juxta illud. Psalm. 95. *Confessio & pulchritudo in conspectu ejus.* Non potest homo habere manus suas mundas diu, nisi eas abluat, & qui volunt habere sotulares pulchros, frequenter tergunt. *Quartum* est *frequens auditus verbi divini.* Tria genera hominum non possunt esse diu sine sumptione cibi sine gravamine magno, scilicet pueri, & qui de novo ex magna infirmitate convaluerunt, & itinerantes. Illi verò qui in Quadragesima pœnituerunt post Pascha his modis se habent. Sunt quasi modo geniti infantes & ex infirmitate gravissima convaluerunt, nempe ex infirmitate animæ quæ gravior est quam corporis, & viam paradisi ingressi sunt, quæ valde longa est. Unde de cibo spirituali, scilicet verbo Dei multum indigent tunc. Unde super illud Matth. 15. *Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via*, dicit Glossa: perit qui sine cœlesti pane ad pœnitentiam tendit, & in Psal. 106. *Esurientes & sitientes, anima eorum in ipsis defecit.* Item Psal. 101 *Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.* *Quintum* est *largitio eleemosynarum.* Quando bellum periculosius imminet, tunc magis sunt necessarii stipendiarii. Stipendiarios nostros facimus pauperes, quibus damus eleemosynas, quod paschali semper faciendum est, cum bellum spirituale magis est periculosum. Legitur Eccles. 17. de eleemosyna, quod *gratiam quasi pupillam conservabit.* *Sextum* est *disciplina vel jejunij, vel alterius corporalis afflictionis.* Sicut vinum absinthiacum tunc præcipuè ad reprehensionem cholerici humoris sumitur, quando præcipuè cholerici humores abundant, ut in æstate. Sic caro vel jejunando, vel alio modo reprimenda est, quando carnalia desideria magis abundant. Tunc carnes quæ debent servari præcipuè debent sale condiri & corpora mortuorum myrrha inungi, quando tempus magis aptum est corruptioni, & putrefactioni. Unde in æstate non est abjicienda myrrha pœnitentiæ ei, qui non vult quod corpus suum putrefiat putredine Luxuriæ. Unde fatue agunt qui in Quadragesima sex diebus in septimana jejunabant, & post Pascha non possunt jejunare semel in septimana, quasi Pascha fecerit eos contractos & impotentes. Vel non videtur tales curare de sua putrefactione. Vel dicere videntur, ex quo est æstas bene servabitur caro sine sale, quod magna simplicitas est. Proverb. 15. *Qui abjicit disciplinam, despicit animam suam.* Non de facili servatur homo sine myrrha vel sale disciplinæ in æstate, nisi forsitan in balsamo sacræ scripturæ totus sit immersus. De hoc balsamo legitur Eccles. 24. *Quasi balsamum non mixtum odor meus.*

Frequens Confessio.

4. Frequens auditio verbi Dei. Pœnitentes post pascha quibus sunt similes.

5. Largitio Eleemosynæ.

6. Castigatio corporis.

Etiam post Pascha jejunandum.

Sequitur videre quare Christus dicatur *Pascha nostrum.* Notandum est ergo quod hoc nomen Pascha interpretatur transitus. Christus ergo Pascha nostrum est, id est transitus noster, quia causa est transitus nostri, ab ipso enim adjuti loca periculosa transimus. Tres autem transitus necesse habet facere peccator, quos nullo modo potest facere nisi à Christo juvetur. *Primus* est trãsitus à statu culpæ ad statum gratiæ. *Secundus* transitus est de virtute in virtutem, per desertum pœnitentiæ. *Tertius* est transitus à statu gratiæ ad statum gloriæ, per torrentem mortis. Qui facturus est primum Transitum multum potest timere, & potest esse triplex causa sui timoris. *Prima* est, quod per se non potest transire *Secunda* est hoc, quod si non transit, necesse habet perire, cum sit quasi in manibus inimicorum suorum. *Tertia* est quod illi per quem solum potest transire, adeò est inimicus ipsius, quod jam gladium habet evaginatũ super caput ejus. Ad *primum* facit illud quod dicit Interlin. super illud Matth. 19. *Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt.* Impossibile est, inquit, ut per se à cupiditatibus suis convertatur. Ad idem facit illud Ecclesiastæ 7. *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit.* Magnum Chaos inter statum peccatoris & statum gratiæ firmamentum est quod solus Deus dissolvere potest. Chaos illud est peccatum mortale, quod solus Deus potest dissolvere, vel remittere: unde Isa. 43. *Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me.* Sicut cœli exaltantur à terra, sic status gratiæ exaltatur est à statu culpæ, unde nisi divina virtute non fit transitus de statu culpæ ad statum gratiæ. Status culpæ est velut ad portam inferni, status verò gratiæ velut ad portam paradisi, & sicut nulla pura creatura potest creare se, ita nec creata à morte spirituali suscitare se. Ad *secundum* pertinet quod in Baruch 3. legitur, *quid est Israel quod in terra inimicorum est*, &c Ad *tertium* pertinet illud Joan. 3. *Qui incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Et illud Psalm. 7. *Gladium suum vibrabit*, &c. Justitia Dei gladium evaginatum habet super caput peccatoris. Secaret eum mediũ ut pars ejus putrefieret in terra, & pars in igne infernalem poneretur, nisi misericordia gladiũ retenaret. Unde qui in statu culpæ est, necesse habet similiter Deo dicere. *Opera manuum tuarum ne despicias.* Psal. 137. Adhærere debet Deo quantum potest, ut dextera Dei eum suscipiat & ad se trahat, juxta illud Psal. 62. *Adhæsit anima mea post te: me suscepit dextera tua.* Iste status periculosus peccatoris ostensus est nobis. Exod. 14. Ubi filii Israël habuerunt ex una parte Ægyptios persequentes eos, & ex altera parte mare. Ubi sic legitur: *Levantes filii Israël oculos, viderunt Ægyptios post se, & timuerunt valde.* Quam citò aliquis peccatum mortale committit, ipse efficitur in simili statu. Mare enim, id est, amaritudinem conscientiæ remordentis & amaritudinem mortis æternæ habet ex una parte, & ex alia parte Pharaonem infernalem persequentem eum, & evadere non potest nisi spiritus domini bonus flaverit, qui amaritudinem conscientiæ remordentis & pœnæ infernalis ei cedere faciat, remittendo ei culpam & obligationem pœnæ æternæ, & amaritudinem contritionis super Pharaonem infernalem & exercitum vitiorum convertat, ut ibi submergantur. Transitus etiam per desertum pœnitentiæ valdè periculosus est. Periculum istud probat transeuntium raritas & pereuntium multitudo. Pauci sunt qui verè pœniteant. Sed pauciores sunt qui ad peccata post pœnitentiam non redeant, melius enim esset veritatem non cognovisse, quam post agnitam retrorsum converti, 2. Petr. 2. & Joan. 5. *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* *Quinque* verò timenda sunt in transitu isto, quæ in his figurata sunt, quæ filios Israël vexaverunt transeuntes per desertum. *Primum* est error qui multum vexavit filios Israël, qui cum volebant procedere, retrocedebant hoc faciente errore Idem accidit hodie multis, sicut hæreticis & mulieribus sortilegis. *Secundum* fuit aquæ defectus *Tertium* fastidium mannæ. *Quartum* bellum hostium. *Quintum* morsus serpentum, sic multum vexantur hi qui transeunt per desertum pœnitentiæ quadam ariditate spirituali, ex qua sequitur fastidium bonorum. Vexat etiam eos persecutio hominum & insidiæ dæmonum, qui per serpentes intelliguntur. Attendendum verò est, quod nullus eorum, qui à viginti annis & supra numerati sunt, intravit terram promissionis, juxta verbum Domini, Numer. 14. præter

III. Christus dicitur Pascha nostrũ, idest, transitus noster ob tres trãsitus cum ipsius ope faciendos peccatoribus.

1. Tres habet difficultates quantas.

Filii Israël figura hujus status ac transitus.

2. Quinque habet difficultates in filiis Israël signatas.

præter Josue & Calep, sed parvuli intraverunt. Sic pauci, qui tardè convertuntur, proficiunt de virtute in virtutem, vel perseverant. Multum etiam timere potest qui torrentem mortis debet Transire, & possunt esse sex causæ hujus timoris. *Prima* est quod, transibit solus, nullus enim amicorum vult homini facere societatem in isto transitu. *Secunda* est quod exibit nudus juxta illud. Job. 1. *Nudus egressus sum de utero matris meæ & nudus revertar illuc. Tertia* est quod hostes eum sequuntur, scilicet mala opera quæ per pœnitentiam non sunt deleta, juxta illud. Apoc. 14. *Opera illorum sequuntur illos. Quarta* est, quod hostes eum exspectant, scilicet dæmones. Unde legitur beatū Martinum dixisse Diabolo exspectanti transitum suum. Quid hic astas cruenta bestia? nihil funesti in me reperies. *Quinta* est quod transibit ad regionem sibi ignotam. *Sexta* quod tot & tantas contumelias intulit ei, qui solus potuit eum liberare. Transitus iste signatus fuit in transitu Jordanis. Jordanis enim qui defluit in mare mortuum, significat torrentem mortis, qui ad mortem æternam homines mittit, nisi divinâ virtute liberentur. Jordanis Dei virtute cessit filiis Israël ut transirent ad terram promissionis. Sic per torrentem mortis, boni ad gloriam perducuntur. Et Notandum quod *tria* sunt necessaria quæ pertinent ad hos tres transitus. *Primum* est devotio & reverentia, quæ exhibentur crucifixo & cruci in Parasceve, eò quòd per crucifixum à statu culpæ transierimus ad statum gratiæ, in quo transitu velut pons crux fuit. Iste etiam transitus quotidie fit per crucem pœnitentiæ, tanquam per pontem. Nec alius modus transeundi est alicui adulto. Ideo multum amanda est crux pœnitentiæ, cujus signum est osculum, quod cruci datur in Parasceve. *Secundum* est sumptio Dominici corporis in die Paschæ. Hoc enim signum est, quod Christi auxilium necessarium est eis ad pertranseundum desertum pœnitentiæ. *Tertium* est sumptio Dominici corporis in infirmitate periculosa. Hoc enim signum est quod Christi protectio sit ei necessaria. Et qui dignè recipit, securus esse potest, secundum illud. Psal. 22. *Si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala &c.* Qui verò indignè sumit non à Christo protegitur, sed potius ab eo dæmonibus traditur. Si quis verò pro aliquo horum transituum Christo serviret centum annis, non nimis esset.

[Margin: 5. Sex habet pericula. — Præfiguratus fuit in trāsitu Jordanis Filiorum Israel. — Ad hos trāsitus necessaria sunt. 1.]

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo ponit quinque I. quibus ad tollendam indignationem moveat eos, qui ob eam in paschate non communicant. II. invitat nos ad communicandum; & quomodo bene communicandum sit, tradit.

[Margin: SERMO XLVII. Thema invitat nos ad sumendam Eucharistiam.]

Itaque epulemur non in fermento veteri &c:

IN verbo isto invitat nos Ecclesia ad escam Angelorum, de qua Sap. 16. *Angelorum esca nutrivisti populum tuum.* In Psal. 77. *Panem Angelorum manducavit homo.* De hoc cibo potest intelligi, illud Ecclesiastici 36. *Est cibus cibo melior.* Cibus iste, cibus animæ est, non corporis. Si verò quæras quare Dominus voluit sumi à fidelibus sub specie panis. Respondeo ad ostendendum, quod sicut vita corporalis sustentari non solet absque pane, sic vita spiritualis sine ipso non sustentatur in præsenti. Joan. *Qui manducat me & ipse vivet propter me.* Item sicut panis talis est sine admixtione furfuris, & est cibus infastidibilis, sic ipse erit jucunditas nostra in futuro infastidibilis absque admixtione tristitiæ.

[Margin: Cur Eucharistia sub specie panis sit instituta.]

Specialiter autem dicitur illud verbum (*epulemur*) contra eos qui propter suam indignationem in die paschæ non communicant, & de indignatione sua non dolent, qui tamen multum deberent dolere. Et sunt *quinque* quæ debent & possunt eis esse causa doloris.

[Margin: III. Cōtra peccatum non communicantium in paschate ob suam indig. nationem, quam tollere nolunt.]

Primum est hoc quia vel Christus vel Barrabas infernalis erit in hospitio eorum, quamdiu in peccato erunt mortali, propter quod Christum suscipere non poterunt, Diabolus erit in eis. Et satis infelices videntur esse qui ad modum Judæorum Barrabam Christo præeligunt, & per totum annū Diabolum in hospitio suo habent, Deo verò nec semel in anno hospitium parare volunt. Mors bene invenit locum per quem intret in eos, vita verò non. *Secundum* est intentio, propter quam ipsi dimittunt accedere ad mensam Domini, quia talis voluntatem habet committendi proditionem, ideo non vult habere cum Domino fidem, nec vult ad mensam ejus accedere, unde posset dolere. cum in statu proditionis se considerat. *Tertium* est hoc, quod videt se esse ut canem, qui solebat esse filius. De hoc laudabilis est, quod cùm ipse sit canis, ad mensam filiorum accedere non præsumit, juxta illud Marci 7. *Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus* ad manducandum. De hoc multum potest dolere quod de filio, canis effectus est. *Quartum* est quod ipse non facit illud, quod Dominus recessurus à discipulis suis reliquit eis tanquam memoriale sui amoris dicens: *Hoc facite in meam commemorationem. Quintum* est constitutio Ecclesiæ, quæ dicit quod quilibet postquam ad annos discretionis pervenerit, saltem semel in anno confiteatur omnia peccata sua & suscipiat reverenter ad minus in pascha Eucharistiæ sacramentum, nisi forte de consilio proprii sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum. Alioquin & vivens ab Ecclesiæ ingressu arceatur, & moriens Christianâ careat sepulturâ.

[Margin: 1. 2. 3. 4. 5.]

Et Notandum quod cibus iste ad quem invitamur caro est. Caro verò quia non solum sapida est, sed etiam sapor aliorum ciborum, non solet comedi sola, ideo Apostolus determinat cum quibus debeat cibus iste sumi, quoniam non cum fermento pecccati, sed cum azimis. Quare autem peccatum vetus fermentum dicatur, dictum est prius in sermone illo: *Expurgate vetus fermentum.* Distinguit autem Apostolus *duplex* fermentum, *malitiam* scilicet & *nequitiam*. Et est malitia pronitas ad malum, nequitia verò sterilitas ad bonum. Nequitia enim secundum Augustinum dicitur, eò, quod nec quicquam sit. Et ab his duobus debet esse immunis qui accedit ad sacramentum istud: à malitia, per propositum cavendi ab omni mortali: & nequitia, per propositum Deo serviendi. Non enim sufficit mala relinquere, nisi homo studeat & bona agere, quia sola inutilitas reddit servos Dei damnabiles. Matth. 25. *Inutilem Servum ejicite in tenebras exteriores*, & Matth. 7. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*, & Matth. 21. Maledixit dominus ficulneæ fructum non ferenti. Similiter distinguit Apostolus *duo* genera azimorum, scilicet *sinceritatem* à vitiis, & *veritatem* bonorum operum. A quibus autem vitiis sincerum oporteat eum esse, qui corpus Christi sumit, vide in sermone primo hujus Dominicæ. Sinceritas verò ista velut quidam cibus est, quo Deum delectas. Cum enim ipse non solum purus sit, sed ipsa puritas, cibus ejus est purus. Cantic. 2. Qui pascitur inter lilia. Multa etiam bona præcedere debent sumptionem hujus sacramenti, *jejunia* scilicet & *orationes* & *eleemosynæ*. Unde bonum esset quod ille, qui debet communicare, diceret in corde suo: Domine sicut ego debeo

[Margin: Cibus Eucharistiæ in paschate sumendus qualis sit. — Sumendus non cum fermento. Fermentum duplex malitiæ & nequitiæ, quid sunt. — Sumendus cum azimis item duobus, quid sint. — A Communicantibus bona opera facienda, quæ.]

comedere ad mensam tuam, sic ego volo quod hodie tu in membris tuis comedas ad meam; & quod illa die haberet tres pauperes ad mensam suam, vel septem, vel novem, juxta facultatem suam.

Sacram. Altaris cujus rei figura sit.

Et notandum quod ejus rei figura est Sacramentum Altaris, cujus rei figura fuit agnus paschalis, quem Dominus immolari præcepit, quando filios Israël à servitute Ægypti liberavit. Utrumque enim significat passionem Christi, sed agnus paschalis significat eam jam præteritam. Cibi verò illi cum quibus Dominus præcepit ut agnus paschalis comederetur, significant cibos illos spirituales, cum quibus Sacramentum illud sumendum est. De hoc sic legitur. Exod. 12. *Septem diebus azima comedetis*, &c.

Agni Paschalis comestio figura est comestionis Eucharisticæ.

DOMINICA PRIMA POST FESTUM PASCHÆ.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Hoc sermone agitur de Fide. I. qualis esse debeat virtus Fidei. II. explicatur Symbolum Fidei Apostolicum, interserendo moralia.

SERMO XLVIII.

Omne quod natum est ex Deo vincit mundum. 1. Joann. 5.

I. Exemplo Christi & Ecclesiæ hoc tempore concionandum de Fide.

SIcut Christus à die Resurrectionis usque ad Ascensionem multoties apparuit Discipulis suis ad fidei instructionem & commendationem, sic qui habent docere populum Dei, intendere debent ad fidei instructionem, & commendationem. Et hoc facit Ecclesia tam in hodierno Evangelio quam in Epistola. In Evangelio fides instruitur, cùm ostenditur, quod Dominus venerit ad Discipulos januis clausis. In hoc enim innuitur una de dotibus corporis post resurrectionem, subtilitas scilicet. Confirmatur fides ubi ostenditur quod Dominus Thomæ ostendit loca vulnerum. Fides commendatur, cum dicitur, Joan. 20. *Quia vidisti me Thoma credidisti. Beati qui non viderunt & crediderunt.* In Epistola verò fides instruitur, cùm dicitur, *Omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum.* Ostenditur enim quod anima, quæ spiritualiter resurrexit, à mundo isto non vincitur. Nativitas enim quæ est ex Deo, de qua ibi est sermo, spiritualis generatio est. Commendatur verò fides, cum dicitur *hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.* Confirmatur, quando de multiplici testimonio subditur, quo veritas divinæ & humanæ naturæ in Christo ostenditur. Nos ergo exemplo Ecclesiæ de fide locuturi, *primo* de unitate essentiæ & trinitate personarum aliquid tangemus, *deinde* qualem velit Christus esse fidem nostram, ostendemus. De *primo* verò nullus debet dubitare, licet supra rationem sit, cùm discipulus ille quem Jesus dilexit, qui supra pectus Domini in cœna recubuit, qui profundius cæteris cælestia novit mysteria, ita plane hic dicat: *tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt.* Et Dominus. Joan 10. *Ego & pater unum sumus.* Multa etiam similia Trinitati inveniuntur in creaturis, licet non omnino similia. Umbra enim non omnino est similis corpori, nec vestigium pedi. Exemplum Trinitatis habemus in igne, in quo invenies speciem, lucem & calorem. Item in anima, in qua invenies potentiam, quæ ad Patrem pertinet; sapientiam, quæ ad Filium: & bonitatem vel voluntatem, quæ ad Spiritum sanctum. Magnitudo creaturarum, & pulchritudo & utilitas ad Trinitatem pertinet. In magnitudine Dei Patris potentia; in pulchritudine, Filii sapientia: in utilitate, Spiritus sancti benignitas apparet. Item in corpore humano invenies vitam, sensum, & motum, quæ etiam ad Trinitatem personarum

De Fide duo hoc sermone traduntur.

1.

Signa Trinitatis in creaturis.

2.

possunt referri. Et *notandum* quod fides esse debet *simplex*, ut homo sic credat, sicut scriptura dicit esse credendum. Nec mirum est si similiter credi oporteat, cùm etiam de parentibus carnalibus non possit haberi cognitio, nisi per fidem, sicut dicit Augustinus: & Hilarius. Soli Deo de se credendum est, qui se solus novit. *Item* fides debet esse *viva*. Tunc perpenditur quod arbor sit viva, si floreat & frondeat, & faciat fructum. Sic etiam fides, viva est si floreat per firmum propositum serviendi Deo, si etiam frondeat, ut cum loquitur, loquatur quasi sermones Dei, & fructum bonorum operum faciat, alioquin mortua est. Jac. 2. *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.* Bernardus. Quid est fides non operans ex dilectione nisi cadaver exanime. Malè honoras Deum munere fœtido. Debet etiam fides esse magna, & attenditur hæc magnitudo in *quatuor*. *Primo* in hoc ut homo bona transitoria contemnat intuitu æternorum. Unde ad Hebr. 11. *Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi; aspiciebat enim in remunerationem.* *Secundo* in hoc ut homo in adversis de Deo confidat, unde Matth. 14 Modicæ fidei, quare dubitasti? *Tertio* in hoc, ut homo ad longam credentiam Deo bona sua tradat. Magni enim principes longam credentiam requirunt. Isa. 38 *Qui crediderit, non festinet.* Et Prov. 20. *Hæreditas ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.* Et Eccles. 20, *Hodie fœneratur quis, & cras expetit; odibilis est homo hujusmodi.* *Quarto* in hoc, ut cum homo aliquid petit à Deo, & non statim accipit, non propter hoc à proposito desistat. Unde Matth. 15. dictum est mulieri in oratione instanti, *O mulier magna est fides tua*, &c. Item fides debet esse integra, ut omnes articuli fidei credantur. Sunt autem in tribus locis articuli fidei collecti, scilicet in Symbolo Apostolorum, quod dicitur submisse, & in alio, quod dicitur in Missa, quod est Nicenæ Synodi, & in illo quod ad Primam cantatur. *Quicunque vult*, &c. Primum factum fuit ad instructionem Ecclesiæ, quæ novella erat; aliud hæresibus ortis, ad explanationem primi & quarundã hæresum ortarum, & maximè contra illam quæ dicebat orationem Spiritui sancto non esse tribuendam; unde contrariũ multũ exprimitur in illo Symbolo. Aliud factum est contra hæreses & maximè contra illas quæ erant contra incarnationẽ Filii & resurrectionẽ mortuorum. Primum submisse ideò dicitur, quia quando factum fuit, non ita publice fiebat protestatio fidei; alia duo alta voce dicuntur, quia facta fuerunt contra proclamationes hæreticorum, & quia tunc erat publicæ fidei testatio. Dicitur autem primum Symbolum ad Primam & ad Completorium, quarum horarum altera, scilicet prima, principium est diei, alia noctis, scilicet Completorium. Primo ad ostendendum quod ille, cujus fidem profitemur, est principium & finis. Secundum propter hoc, quia fidei professio valet ad effugandum dæmones, qui diurnis & nocturnis actibus insidiantur. Et eisdem horis à laïcis, & eadem ratione dicendum est. Simili ratione dicitur à religiosis, quando aliquis inter eos moritur, scilicet ad dæmones effugandos.

1. Fides sit simplex.

Sit viva.

Sit magna.

1.

2.

3.

4.

Sit integra.

Notabilia quædam de tribus Symbolis Fidei.

Dimissis majoribus duobus symbolis volumus de Symbolo Apostolorum loqui in quo sunt duodecim Articuli, secundum numerum Apostolorum, à quibus compositum est. Primus articulus pertinet ad Patrem, sex ad Filium. Unus ad Filium pertinet secundum Deitatem, quinque secundum humanitatem, & quinque ultimi pertinẽt ad Spiritum sanctum. Primus est. *Credo in Deum Patrem omnipotentem*

Symboli Apostolici divisio.

potentem, &c. Et *notandum* quod non est idem credere Deo, & credere in Deum. *Deo credit*, qui credit vera esse, quæ ab eò dicuntur, & secundū hunc modum possumus dicere quod aliquis credit Petro, Paulo, Jacobo. *In Deum* verò *credere* est, credendo diligere & credendo in eū ire. Ergo cum aliquis dicit: *Credo in Deum*, sensus est, fide tendo in Deum, quia cum credo summè bonū, summè diligo eum, & sic corde tendo in eum. Credit verus & fidelis Christianus omnes veras delicias in Deo esse tēpore tali, & quod omnes delitiæ quæ in mundo sunt, minus sunt respectu delitiarum, quæ in ipso sunt, quam sit una gutta aquæ respectu totius maris, ideò operibus suis tendit ad eū. Etiam si necesse esset, per medios enses in eū tenderet, & nullū vinculum terreni amoris detinere possunt eum. Unde Bernardus. Quid est quod non optamus etiam per medios enses si oporteat tantā declinare miseriā & ad tantam accelerare gloriā, nisi quod mortua est fides nostra. Ex quo potest, quod ille mentitur, qui in peccato mortali est, quando dicit, *credo in Deum*, si illud intendat in propria persona dicere. Aliud est si intendat illud dicere in persona Ecclesiæ & fidē Ecclesiæ profiteri. Ad declarationē verò hujus verbi additur in Symbolo Sanctorum hoc verbum (*unum*) cum dicitur, *credo in unum Deum*. *Notandum* autem, quod hoc, quod hic sequitur, *Patrem omnipotentem*, valde est verbum dulce homini fideli, magna enim spes datur in verbo illo. Patri enim non potest deesse bona voluntas ad filios, præcipuè cum secundum Apostolū ipse sit pater misericordiarum & secundum verbum Isa. 49. minus obliviscatur filiorum suorum, quam mater carnalis. Sic enim ait: *Nunquid potest mulier oblivisci infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te.* Cum autem omnipotēs sit non potest ei deesse potestas non implendi bonā voluntatem, quam habet ad filios. Cōtra hoc verbum peccare vidētur qui derelicto Deo adhærerent diabolo, credentes se fame mori si Deo servirent. Videntur enim credere quod diabolus vel majoris potestatis sit ad providendū eis qui sibi serviunt, quā Deus. *Omnipotentia* verò Dei in tribus attenditur. *Primo* in hoc, quod ipse sibi sufficit ad faciendū quod vult, nō indigens aliquo auxilio. *Secundo* in hoc, quod nō potest ab aliquo prohiberi, ei enim militat omne quod obstat. *Tertio* in hoc, quod potest facere omne quod vult. *Omnia enim quæcunque voluit fecit in cælo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis*. Psal. 134. Sequitur, *creatorem cæli & terræ*, Creare est de nihilo aliquid facere. Alij artifices materia indigent ad hoc quod aliquid faciant, Dominus verò non. Ad declarandū verò hoc verbū dicitur in Symbolo sanctorum, *factorem cæli* usque ad *invisibilium*. Expressio autem ista facta est contra hæresim illam, quæ dicit visibilia esse à principe tenebrarū, invisibilia verò à Deo. Quæ hæresis odibilis est Deo & hominibus, Deo, quia dominiū ejus diminuit, dum visibilia ejus dominio subtrahit. Hominibus, quia contumeliam eis facit, dū ex parte, ex qua visibiles sunt, vili servituti diaboli eos subjicit. Non solum hominibus facit contumeliam, immo omnibus visibilibus creaturis, unde omnes debent eam odio habere.

Deo credere quis dicatur.

Credere in Deum quid sit.

Peccator mortalis quomodo in Deum credat, & non.

Verbū Patrem omnipotentem, spem excitat, cur.

Deus est omnipotēs ob tria.

Creare quid sit.

Hæresis cōtra creationem.

Art. II.

Secundus articulus est, *In Jesum Christum, filium ejus unicum Dominum nostrum*, &c. Sēsus est *Credo*, &c. idest, fide tendo in Jesum Christum, quia fidem habeo de ipso, quod ipse sit Jesus, idest salvator eorum, qui ei adhærent & ideo ei adhæreo, vel quia fidem habeo, quod ipse sit Christus, idest, unctus & benignus, ideo ei adhæreo Bernardus. Omnino propter mansuetudinem quæ prædicatur in te, currimus post te Domine Jesu, audiētes quod pauperes non spernas, peccatores non horreas, &c. Vel quia credo quod sit filius ejus, cui servire honor est, non dedecus. In hoc enim quod filius Dei dicitur, insinuatur quod ipse sit Deus: sicut enim filius hominis homo est & non alterius speciei, sic necessario filius Dei, Deus est. Item adhæreo ei, quia credo eum esse unicum Dominū nostrum. Ipse est Dominus mundi duplici ratione, scilicet jure creationis, quia cum patre & spiritu sancto mundum creavit, & jure redemptionis, quia eum perditum sanguine suo redemit. Contra hoc peccare vidētur, qui dominari volunt, & etiam qui contra voluntatem ejus terrenis dominis obediunt, ipse enim est unicus Dominus *qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi*. Ille solus pro Domino habendus est qui hominem resuscitare potest, si in ejus servitio mortuus fuerit. Libenter sequitur miles dominum illum, à quo sperat equum suū sibi emendari, si in ejus servitio eum amiserit. Et ostenduntur in hoc articulo de illo domino, cui servire debeamus ea, quæ in domino solent requiri. *Primo* sapientia, in eo quod salvator dicitur. Sapiens enim rex salvat populū suum sicut Ecclesiast. 10. de insipiente dictum est. [1.] *Rex insipiens perdet populum suum*. [2.] *Secundo* ostenditur ejus benignitas, cum Christus unctus vocatur filius Dei, in quo etiam innuitur potestas remunerandi eos qui sibi serviunt. [3.] *Ultimo* ostenditur quod legitimus & de jure Dominus sit, econtrario diabolus perditor eorum est, qui sibi serviunt, crudelem tyrannidem exercens in eos. Cui servire est vilissimum, qui de suo in nullo potest remunerare servientes sibi, nullo jure habens dominium in homine.

Christus cur sit Dominus noster.

Psal. 67.

Christus habet quæ ad Dominum spectant.

Art. III.

Primus verò inter quinque articulos pertinentes ad filij humanitatem est hic, *Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine*, Christus conceptus est de Spiritu sancto, id est, operatione Spiritus sancti. Quia Spiritus sanctus separavit à beata Virgine quod purissimum erat in ea, & amplius, depurans illud, inde formavit corpus Christi, & in instanti, animam infudit, ut tam citò esset verus homo & verus Deus. Non fuit ita in eo sicut in aliis hominibus, quorum corpora organizantur & circa quadragesimum diem anima dicitur ibi infundi, immò tam citò fuit ibi anima, juxta illud Hierem. 31. *Creavit Dominus novum super terram: fœmina circumdabit virum*. In conceptione culpa caruit, in nativitate, scilicet sua, matri suæ damnum virginitatis non intulit, nec ei doloris causa fuit. Mansit mater ejus virgo post partum, & sine dolore eum peperit. In quo dedit exemplum filiis, ut erga matres suas benignè se habeant, ut eas non depauperent, nec sint eis causa doloris. Tob. 4. *Honorem habebis matri tuæ. Memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo. Præterea* debent filii accipere exemplum in Christo, ut benignè se habeant ad matres suas in hoc, quod cùm esset in cruce inter tot & tantos dolores proprios, matris suæ curam habuit, & Joanni eam commendavit. Præterea tantum honorem facit ei ab Ecclesia exhiberi, ut multi sint, qui majorem devotionem ad eam videantur habere, quàm ad Christum. *Secundus* inter articulos humanitatis est, *passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus*. Diligenter ergo attendere debet fidelis quanta pro eo passus sit flagella, sputa, opprobria, & similia, & hoc sub Pontio Pilato, qui Saracenus erat, vel vilis persona, indignus etiam pane & vita. Peccator enim, secundum Augustinum, indignus est pane quo vescitur, & secundum Gregorium, indignus est etiam vita. Deinde verò crucifixus est, quod erat vilissimū genus tormentorū. In cruce verò perseveravit usque ad mortē, ut & tua cruce pœnitentiæ ad suggestionē diaboli non descendas. Deinde verò sepultus est, non erat tamen ei necessaria

Christus dedit exemplum honorādi mātres dupliciter.

Art. IV.

sepultura propter illam causā, propter quā alia corpora sepeliuntur, ne scilicet eorū fœtore corrūpantur homines, cum corpus ipsius non esset dandum corruptioni, juxta illud Psal. *Non dabis sanctum tuum videre corruptionē.* Ipse tamen etiā in hoc voluit assimilari fratribus suis. *Tertius* inter articulos illos est, *descendit ad inferna.* Et hoc secundum animam, ut extraheret eos qui ibi detinebātur. Et attēde perversitatem hominis, qui non vult Christū sequi in cœlū, cum Christus eum secutus sit in infernum Oseæ. 13. *Ero mors tua, ò mors.* Et ibid. *Occurram eis quasi ursa &c. Quartus* est, *Resurrexit à mortuis*, si Christus mortuus sua virtute surrexit, verisimile est, quod ipse jam vivens mortuos suscitare possit. *Quintus* est, *Ascendit ad cœlos &c.* In quo attende quod si Christus ascendit ad cœlū, illi post eum ascendent, qui ei per amorē adhærent. Verisimile est quod in eodem hospitio membra recipiantur, in quo & corpus receptū est. Dicitur autem Christus sedere ad dexterā patris secundum divinitatem, quia patri æqualis; secundum vero quod homo, dicitur sedere ad dexterā patris, quia potissimis bonis patris fruitur. Potissimo modo ibi debet adipisci & aspici à fidelibus per veram fidem, ut in tribulationibus de ejus adjutorio sperent & de servitio quod ei exhibent, à Deo mercedem exspectent. Sic enim legitur Actor. 7. de Stephano cū lapidatio ei immineret, quod intēdens in cœlū vidit gloriam Dei & ait: *Ecce video cœlos apertos &c. Inde venturus est judicare vivos & mortuos*, id est, bonos & malos, vel illos qui in advētu suo vivi reperientur, qui in momento morientur & resurgēt, & illos qui prius erāt mortui. In quo etiam magna fiducia datur fidelibus, cum frater eorū secundū carnem judicaturus sit eos, quia *pater non judicat quemquā, sed omne judiciū dedit filio.* Joa. 5. Bern. Puto quod spernere me non possit, os ex ossibus meis & caro de carne mea.

Artic. VI. (margin)

Artic. VII. (margin)

Artic. VIII. Primus vero inter quinq; articulos qui ad spiritū sanctū pertinent hic est, *Credo in spiritū sanctū, sanctā Ecclesiā Catholicā*, & ex plana sicut prius, *credo in spiritū sanctū* Propter fidē enim quam habeo de spiritu sācto, quod ipse sit valde bonus & valde suavis in quibus habitat, præparo ego me ad hoc, ut sim habitaculū ejus. Sap. 12. *O quā bonus & suavis est Domine spiritus tuus in omnibus.* Unde bonus & necessarius est spiritus sanctus in homine recto, sicut spiritus qui attrahitur ad refrigeriū ne suffocetur. Ps. 118. *Os meū aperui & attraxi spiritū.* Item sicut spiritus rationalis necessarius est corpori ut idē vivificet, si autē auferatur spiritus, in pulverē corpus revertitur, sic se habet spiritus sāctus ad animā. Ps. 103. Auferes spiritū eorū & deficiēt & in pulverē suū revertentur. Valde etiam suavis est spiritus sanctus illi in quo est, juxta illud Eccl. 24. *Spiritus meus super mel dulcis.* Ad spiritū sanctum tria pertinent in præsenti & duo in futuro. Cum enim ipse sit bonitas, ad eum pertinet destructio malitiæ, bonitas enim cōtraria est malitiæ, unde ad eum pertinet sanctificatio, *sanctā Ecclesiā Catholicā.* Et pertinent ad eundē articulū hæc duo, *spiritū sanctū, sanctam Ecclesiā Catholicam.* Credere enim debemus quod spiritus sanctus ipse sit Deus, & quod Ecclesia sancta sit ab eo. Item ad spiritū sanctum pertinet, *sanctorum cōmunio*, id est, unio mēbrorū in corpore Ecclesiæ & ad caput & ad invicē, sicut spiritus hominis in corpore humano membra unit, cujus unionis signum est sacramentū Dominici corporis. *Item* ad spiritum sanctum pertinet communio quam habent sancti ad invicē in hoc, quod sunt socii in lucro. Quod tangit David dicens. Ps. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te & custodientium mandata tua.* In cōmunione ergo sanctorum tria intelligimus: sacramentum communionis, unionē mistici corporis quod est Ecclesia, cōmunionem sanctæ societatis, quod quilibet, qui est de Ecclesia, verè partem habet in omnibus bonis, quæ fiunt in Ecclesia, per quā viam aliquis de facili ducatur ad proximorum dilectionē. Ad quam etiam cōmunionē sequi debet cōmunicatio tam bonorū quam malorum tēporalium, ut mala proximorū nobis assumamus per cōpassionem, & bona nostra eis cōmunicemus per eleemosynarū largitionē. Item ad spiritū sanctum pertinet remissio offensionū, cum ipse sit benignitas, ad quod pertinet tertius articulus, *peccatorum remissionem.* Credere enim debemus quod peccata remittuntur in Ecclesia per Baptismum & pœnitentiam & alia sacramenta. Nec solū semel peccata remittit spiritus sanctus homini, sed quotiescūq; aliquis verè pœnitet. Ad bonitatem etiam sancti spiritus pertinet remuneratio tam in corpore quā in anima. Ad remunerationem corporis pertinet quartus articulus, *carnis resurrectionem.* Ad remunerationem animæ quintus, *vitam æternam.* Qui carnis resurrectionē credit fideliter, non timet miserū corpus expendere in servitio Christi, ex quo sperat se recepturū ipsum cum quadruplici gloria claritatis, impassibilitatis, subtilitatis & agilitatis. *Item* qui fidem habet de vita æterna, solicitus debet esse, quo modo illi provideat. Si cum tanta solicitudine providet homo miser vitæ, de qua nemo certus est per diē, quanta solicitudo debet esse providēdi illi vitæ, de qua certus est, quod erit æterna. Ibi nec locus erit mendicandi, uti in divite epulone & in fatuis virginibus, nec locus laborandi, nec aliquid mutuo accipiendi. In vita autem ista vix est aliquis, cujus paupertati non consulatur aliquo istorū trium modorum. Ibi verò, qui sibi non providerit, egestatem æternam patietur, ita ut nec guttam aquæ modicā possit habere. Bernardus. O anima mea domum habes, sed citò casura est domus tua, & nisi tibi provideris, ventis & pluviæ exponeris.

Ad spiritum sanctum spectant quinque sequentia in Symbolo s[...]cut. (margin)

Artic. IX. (margin)

Communio SS. quadruplex. (margin)

Artic. X. (margin)

Artic. XI. & XII. (margin)

Providendū vitæ æternæ, quare. (margin)

Luc. 16. Matth. 25. (margin)

DE EADEM DOMINICA. SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo ostendit. I. quomodo Mundus impugnet & quomodo à nobis vincatur. II. aliquot Fidei effectus explicat.

SERMO XLIX.

Omne quod natum est ex Deo, vincit mundum.

Bernardus. Postquā unigenitus Dei filius hominis dignatus est filius fieri, & habitu inventus est ut homo, non immeritò jam de cœlesti generatione exiguitas humana præsumit, neque indignū est Deo eorum patrem fieri, quorū se Christus fecit fratrem. Hæc parentela vel filiatio Dei, sūma nobilitas est, de qua beatus Joannes, qui præ ceteris sanctis adoptionē filiorum Dei cōmendat, in Epistola hodierna loquitur dicens: *Omne quod natū est &c.* Unigenitū Dei odit mundus iste, cum ipse in mundo apparuit & persecutus est eum mundus, sed ab eo devictus est, sic filios Dei adhuc mundus persequitur & odit. Joan. 15. *Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit.* Et prius. *Mementote sermonis, quem ego dixi vobis, non est servus major domino suo, si me persecuti sunt, & vos persequentur.* Sed sicut unigenitus Dei mundū vicit, sic & fratres ejus mundum vincunt. Joan. 16. *Confidite, ego vici mundū.* Et hoc est quod dicit Joannes in verbo proposito. *Omne quod natū est &c.* Et Notandum quod filii Dei *dupliciter* vincunt mundum, id est, mundi transitoria bona, alii eum subjiciendo, alii verò abjiciendo. *Primo* vincunt mundū, qui in mundo remanentes terrena sibi subjiciunt & dominantes eis, quodāmodo se faciunt altiores, & ad impugnandū inimicū potentiores. Faciunt enim inde largas eleemosynas, qui modus pugnandi valde efficax est ad impugnandum diabolum. Unde super illum locū Psal. 143. *Misericordia mea & refugium meum*, dicit Augustinus

Christū & Christianos odit & persequitur Mūdus, sed vincitur ab eis. (margin)

Christiani dupliciter vincunt Mundum. I. (margin)

Augustinus. De nulla re sic vincitur diabolus, sicut de misericordia: & Eccles. 29. *Super scutum potentis, & super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit.* Econtrario cupidi & avari non sibi terrena subjiciunt, sed potius se terrenis ad modū talpæ super humeros suos ponentes terram quam fodiunt, ipsi enim quasi super humeros suos ponunt ea quæ malè adquirunt, & sic se vivos sepeliunt. *Secundo* modo vincunt mundū, qui rebus mundi pro amore Christi renunciant, qui ad modū luctantium se terrenis spoliāt, ne diabolus habēs, quo eos teneat, dejiciat & devincat. Sequitur, *hac est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.* Per fidē habitat Christus in cordibus fideliū, à quo est victoria. Job 17. *Pone me domine juxta te, & cujusvis manus pugnet cōtra me,* Quoties temporalibus resistis, toties vincis malignum. Noli propriis tribuere viribus, noli in te; sed magis in Domino gloriari, quomodo enim fortis ille armatus tuæ cedet infirmitati?

II. Effectus — Et notandum quod fides hominem mundum facit, mundum vincit, Deo gratum hominem efficit, & diabolo resistit. De *primo* Actor. 15. *Fide purificans corda eorum.* Fides intelligere facit, quanta sit immunditia peccati, qua intellecta homo à peccato recedit, *recedere enim à malo intelligentia est.* Job 28. Intelligentia causa est, quod aliquis recedit à malo. Qui perfectè intelligeret, quanta sit immūditia peccati, potius eligeret esse in luto usque ad pectus, quàm in mortali peccato. De *secundo* habetur in verbo proposito, *hac est victoria, quæ vincit mundum,* id est, ea quæ in mundo sunt, scilicet delitias, divitias & honores. Delitias vincit dum ostendit corpus nostrum latronem esse morti condemnatum de quo patet, quod non decent eum delitiæ. Seneca Omnes capitali sententiā condemnatj sumus. Ecclesiastici 33. *Servo malevolo tortura & compedes.* Divitias vincit, dum ostendit eas in muscipula esse diaboli. Augustinus. Præda quam vis rapere, in muscipula est. Tenes alienum, & teneris à diabolo. Honores vero vincit, dum ostendit eos esse illusiones. Unde Bernardus. Omnis purpura illusionis est, per quam Domino illusum est. Fides etiā vitia hujus mundi vincit, alia aqua lachrymarum submergendo, alia igne infernali exurendo, alia verò fame jejuniorum & aliis afflictionibus effugando. De *tertio* verò notandū, quod fides valde placet Deo, est enim primū obsequium & primum sacrificiū gratum, quod homo Deo facit. Unde Hierem. 5. *Domine oculi tui respiciunt fidem.* Respiciūt, inquam, sicut illud, quod multum ei placet, ubi enim amor, ibi oculus. Adeò enim fides placet Deo quod sine ipsa impossibile est placere Deo. Unde falluntur illi, qui hæreticos bonos reputant, quia vident eos vel multum jejunare, vel eleemosynas dare. Quasi non possent habere os sanum & animā infirmam, vel manū sanam & oculum infirmum vel cæcū, quod accidit in talibus. Os sanum habet homo abstinens, manū sanam habet eleemosynarius, cum nihil prohibet tales habere oculos cæcos per infidelitatem. Quandoque aliquis currit velociter, nec tamen pervenit ad locum ad quem tendit, quia error impedit eum. Sic accidit in hæreticis. Augustinus super illud Ro. 3. *Arbitramur justificari hominem per fidem,* &c. Bona opera ante fidē inania sunt. Ita enim mihi videtur esse ut magnæ vires & cursus celerrimi præter viam. Talia opera similia sunt pomis, quæ crescunt in arboribus, quæ sunt circa mare mortuū, quæ ante maturitatem sunt viridia, matura verò inscissa, favillā intus habent; sic in talibus operibus, quæ bona modo intelliguntur, ignis infernalis post hanc vitam invenietur, erunt enim materia ipsius. Fides est propitiatoriū super arcam Ecclesiæ, quin extra fidē non est propitiatio vel peccatorum remissio. De *quarto* habes 3. Petr. 5. *Sobrij estote,* usque, *cui resistite fortes in fide.* Fides est sapientia illa quam malitia non vincit, attingit enim fides à fine cogitationis usque ad finē operis, vel à primo virtutum usque ad ultimum resistens diabolo. Fides est scutum, de quo ad Ephes. ult. *In omnibus sumentes scutum fidei.* Et hoc scutum est triangulum. Primus angulus est fides de pœnis æternis, secundus *de bonis* æternis, tertius est fides de labore Christi. De quo Thren. 3. *Dabis eis scutum cordis laborem tuum.* Et de hoc subditur in Epistola hodierna. *Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est filius Dei.* Quod intelligendū est de illo, qui credit fide viva. De fide verò mortua dicit Bernardus. Nec mirū videri potest si nequaquā vincit fides, quæ nec vivit. Fides mortua propriè nō videtur esse fides. Bernardus. Putasne filium Dei reputat, Jesum ille homo, qui ipsius nec terretur comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtēperat, nec consiliis adquiescit? nonne assimilatur his, qui se fateantur se nosse Deum, factis tamen negant?

[Margin notes: 1. Intelligere facit peccati immunditiam, ut à Deo mundentur. — 2. Vincit mūdi delicias, divitias, honores, vitia. — Facit placere Deo. — Hæretici sine fide facientes opera bona quales sint. — 4. Resistit diabolo. — Fides est scutum, quale. — Fides viva hic intelligenda, non mortua. — Fides mortua qualis sit.]

III. Mundus impugnat nos prosperitate & adversitate. Vincitur fide Christi, cur. — Et notandū quod mundus quasi duabus manibus nobiscū pugnat, scilicet dextera prosperitatis & sinistra adversitatis, prosperis scilicet alliciens & adversis terrenis. Quem ille vincit, qui credit quod Christus est filius Dei. Quia qui credit hoc, cùm filius Dei sit summè bonus & beatus, novit quoniā in ipso non fuit defectus veri boni, non præsentia veri mali. Unde cùm in eo tēporalis prosperitas defuerit & adversitas affuerit, cognoscere potest quod tēporalis prosperitas non est verum bonū, nec temporalis adversitas verum malū. Augustinus. Omnia bona terrena contēpsit Christus homo, ut contemnenda monstraret: & omnia terrena mala sustinuit quæ sustinenda præcipiebat, ut nec in illis quæreretur fœlicitas, nec in istis timeretur infœlicitas. De *præmio* verò eorū qui victores existunt satis habetur in Apoc. 2. c. *Vincenti,* inquit, *dabo edere de ligno vitæ.* Et post. *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Item. *Qui vicerit, non lædetur à morte secunda.*

[Margin note: Victorum præmium, quod.]

DOMINICA SECUNDA POST PASCHA SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Docet sermo sequens I. cur memoria passionis Dominicæ tempore paschali præ aliis temporibus habenda sit. II. Cur sub umbram arboris Crucis Christi confugiendum sit tam hoc, quàm aliis temporibus

SERMO I. — Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus. 1. *Petr.* 2.

I. Memoria Dominicæ Passionis habenda fidelibus omni tempore. — Notandum, Passionem Christi memorandā esse fidelibus omni tempore. Hoc enim Dominus docuit discipulos suos, quādo in brevi erat recessurus ab eis, ut magis memoriæ eorū infigeretur. Luc. 22. *Hoc facite in meam cōmemorationem.* 1. Cor. 11. *Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Specialiter autem memorāda est Paschali tempore (Specialiter Paschali aliquot ob causas.) 1. Unde Dominus post resurrectionē spiritualiter apparens discipulis suis loca vulnerū suorum ostendit. Joan. 20. Et Luc. 24. 2. Tali etiā tempore facit Ecclesia memoriā de Cruce, & celebratur inventio Crucis. 3. In principio etiam Epistolæ hodiernæ, passio nobis ad memoriā reducitur. 4. Tunc armari potius debent homines quando bellū est periculosius. Paschali verò tempore bellum spirituale periculosius est, & ideo memoria Dominicæ Passionis, quæ multū valet, fidelibus ad munitionē assumenda est. 1. Petr. 4. *Christo igitur passo, & vos eadem cogitatione armamini.* Thren. 3. *Dabis eis scutum cordis laborem tuum.* Item quando tempus magis facit ad putrefactionem, tunc myrrha, vel sal, vel aliud à putrefactione conservans magis necessariū est. Conservans à putrefactione spirituali est memoria Dominicæ passio-

nis. Cant. 1. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.* In æstate etiam quando cholerici humores magis abundant, specialiter necessarium est absynthium ad choleræ repressionem, sic ad repressionem ardoris spiritualis necessaria est amaritudo Dominicæ Passionis. Item quando tempus calidius est, umbræ gratiores sunt. Tēpore ergo paschali quādo æstuant homines æstu libidinis, necessaria est eis umbra Dominicæ crucis. Cant. 2. *Sub umbra illius, quem desideraverā, sedi &c.*

II. Sub umbrā arboris Crucis cōfugiendum quinque de causis.

Notandum quod Christus lignum vitæ est Proverb. 3. *Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam.* Loquitur de sapientia increata, quæ est filius Dei. Solet autem aliquis attendere ad aliquam arborem *quinque* de causis. Quandoque, ut ad umbram arboris pulchritudinem suam servet, ut mulieres faciunt, quæ timent candorem suum obscurari. Quandoque verò quia videret homo se nimio æstu gravari. Quandoque ut protegatur à pluvia. Quandoque propter lassitudinem, ut ibi quiescat. Quandoque ut de fructu arboris se reficiat. Eisdem de causis ad istam arborem accedere debes. Propter *primam* causam accedit, qui Do-

1. minicam passionem ad hoc recolit, ut pulchritudinem suam appendat ex pretio Dominici sanguinis, ne pulchritudo sua sibi vilescat, pertractans, in mente scilicet, quam carè Christus pulchritudinem suam emit. Apoc. 1. *Qui dilexit nos & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Genes. 49. *Lavabit in vino stolam suam.* Hoc fit quotidie, quando in sanguine suo, qui est in specie vini in altari, lavat Ecclesiam, quæ ad ornatum & honorem Christi facit, propter quod stola vel vestis ejus dicitur. Qui sanguinem domini in calice haberet, multum diligenter eum custodiret, & valde reus esset si eum projiceret. Sic valde reus est, qui pulchritudinem sanguine Christi comparatam, per negligentiam amittit. *De hac umbra* legitur Thren. 4. *Christus dominus captus est in peccatis*

2. *nostris, cui diximus: in umbra tua vivemus in gentibus.* Si æstus nimiæ adversitatis aliquem gravat, attendere debet ad Christum, ut passionem ejus recogitet. Bernardus. Videntes angustias Domini nostri, levius vestras portabitis. Gregorius. Si passio Domini nostri ad memoriam revocetur, nihil adeò durum est, quod non æquo animo toleretur. In Psal. 90. *Scapulis suis obumbrabit tibi.* Tunc Christus alicujus scapulis obumbrat, quando ipse considerans ea quæ pro eo portavit, pro Christo etiam aliqua gravia libenter portat. *Item*

3. si pluvia tentationum aliquem gravat, recurrat ad memoriam Dominicæ passionis. Hanc enim multum timet Diabolus, quia ibi devictus est. In Psal. eod. *Scuto circumdabit te veritas ejus.* Veritas Dei patris est Christus. *Item* Psal. 56. *In*

4. *umbra alarum tuarum sperabo donec transeat iniquitas.* Bernardus. Bona & desiderabilis umbra sub alis Jesu, ubi tutum fugientibus refugium, gratum fessis refrigerium. Si enim sentis te aliquo labore in servitio Christi gravatum, recurre ad memoriam Dominicæ passionis, ibi enim accenditur homo ad amorem Dei. Amor enim nescit esse otiosus, operatur enim magna, si est: si autem operari renuit, amor non est. Videbatur Jacob labor parvus quem pro Rachele sustinebat, cum esset magnus, præ magnitudine amoris. Sic eis qui verè amant Christum, facilis est labor, quem pro eo sustinent, & per hunc modum sub arbore vitæ quiescitur. *Ad arborem* verò istam ac-

5. cedit tanquam refecturus se de fructu ejus, qui considerata Dominicæ passionis virtute in se reflectit, scilicet humilitatem, mansuetudinem, patientiam, charitatem & pietatem. Specialiter enim dedit nobis Christus exemplum harum virtutum in passione. Cantic. 7. *Ascendam in palmam & apprehendam fructus ejus.*

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECUNDUS. SERMO LI.

SUMMARIUM.

Refert hic sermo I. quatuor modos, quibus Christus passus est, & etiamnum patitur. II. tres modos sequendi ipsum recenset.

Christus passus est pro nobis &c.

Causas quare passio Domini ad memoriam reducatur invenies in sermone illo. *Pascha nostrum immolatus est Christus.* De Passione etiam Dominica invenies in sermonibus illius Epistolæ. *Quicunque baptizati sumus.* Et in illo sermone. *Tradidi vobis in primis &c.* Et in illa Epistola. *Hoc sentite in vobis.* Circa verbum verò propositum primò attendendum est, quod non dicit Petrus quæ & quanta Christus passus sit pro nobis, quia quasi inexplicabile est. Passus est quidem Christus multa pro nobis & multa etiam quotidie à nobis patitur. Multa etiam patitur inter nos in membris suis. Multum etiam onerosos patitur nos ipsos & portat. *Primum*, scilicet quia multa passus est pro nobis, deberemus & nos desiderare ut aliquid pateremur pro eo. David Psal. 115 *Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi.* Multa verò sunt quæ Christi passionem aggravarunt. *Primum* est personæ patientis sublimitas. Major est contumelia quæ infertur militi, quam quæ rustico, & si inferatur comiti, tunc etiam major erit; si regi, tunc longè major; si in infinitum majori, tunc in infinitū major, ut videtur. *Secundo* aggravavit passionem hoc, quod pro indignis passus est. 1. Petr. 3. *Mortuus est justus pro injustis.* *Tertio* quod ab indignis multa passus est. Job 16. *Manibus impiorum me tradidit.* *Quarto* quod cū latronibus passus est. Isa. 53. *Et cum sceleratis reputatus est.* *Quinto* quia sine causa, unde subditur, in hac Epistola, *qui peccatum non fecit &c.* Ethicus.

Ex vitiis leviter quidquid patiare ferendum est.
Quæ venit indignæ pœna dolenda fuit.

Sexto quia ab illis, qui debebant esse ejus amici. In Psal. 54. *Si inimicus meus male dixisset mihi, sustinuissem utique.* Ab his verò, quæ nunc Christus à nobis patitur, bene parcendum esset ei. Bene deberet nobis sufficere quod tot & tanta pro nobis passus est, non deberemus dolorem addere super dolorem. Psal. 68. *Super dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Ad Hebr. 6. *Rursus crucifigentes sibimetipsis filiū Dei & ostentui habentes.* Rursus Christum crucifigunt quantum in se est, qui ad peccata sua redeunt. Ab illis verò quæ Christus patitur in membris suis deberemus compati ei, sicut & ipse compassus est nobis. Matth. 25. *Quamdiu fecistis uni ex fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Patiente uno membro in corpore Ecclesiæ, cetera membra compati debent 1. Corinth. 12. *Si quid patitur unū membrū, compatiuntur omnia membra.* Ab eo etiam quod Christus patitur nos onerosos portando & ad pœnitentiam exspectando, debemus ei parcere. Peccator enim, quantum in se est, multum gravat eum, qui ita diu ab eo portatur, unde Isa. 1. *Laboravi sustinens.* & Hierem. 15. *Laboravi rogans.* Iterum 23. *Vos estis mihi onus, projiciam quippe vos.* Passus est Christus pro omnibus nobis & majoribus & minoribus, vobis minoribus relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus, sicut nos majores jam sequimur.

I. Christus passus est & patitur multipliciter.
1. Passus est pro nobis, imitemur ergo eum. Passionem Christi aggravavit. 1. 2. 3. 4. 5. 6.
2. Patitur à nobis, ergo parcamus ei.
3. Patitur in suis membris, ergo compatiamur ei.
4. Patitur & portat nos igitur parcamus ei.

Et Notandū quod *tripliciter* solet aliquis aliquid sequi. Quandoque vestigiis passuum, quandoque vestigiis odoris, quandoque vestigiis sanguinis. *Primo* modo sequuntur Christum incipientes, qui cavent ab inimicitiis proximi & instant operi-

II. Tres modi sequendi Christum.
1. Incipientes.

bus misericordiæ. Universæ enim viæ domini misericordia & veritas. Mich. 6. *Indicabo tibi ô homo quid sit bonum & quid Dominus requirat à te, utique facere judicium & diligere misericordiam.* Job. 23. *Vestigia ejus secutus est pes meus.* *Secundo* modo sequuntur eum proficientes, quos jam incipit delectare odor exempli Christi & odor præmii æterni. Cantic. 1. *In odorem unguentorum tuorum &c.* Genes. 27. *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni.* 2. Corinth. 2. *Deo gratias, qui odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco.* Hunc odorem multi non sentiunt Job. 11. *Forsitan vestigia Dei comprehendes.* *Tertio* modo sequuntur Christum perfecti, qui desiderant mori pro Christo, sicut pro eis Christus mortuus est, qui à carcere corporis cupiunt liberari. Roman. 7. *Infælix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus.* Solebant multi Christi vestigia sequi, sed hodie vestigia ejus propter aquas divitiarum & delitiarum multis non apparent. In Psalm. 76. *In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis, & vestigia tua non cognoscentur.*

Psal. 24.

2. Proficientium.

3. Perfectorum.

DOMINICA TERTIA POST PASCHA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Sermo iste docet quare à carnalibus desideriis, maximè luxuria abstinendum, & quomodo iis resistendum sit.

Obsecro vos tanquam advenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam. *1. Petr 2.*

SERMO LII. Primæ Tertiæ Dominicæ post Pascha quid & qua connexione tractent.

IN Epistola primæ Dominicæ post Pascha instruxit Ecclesia filios suos circa fidem, quæ de mundo isto victoriam habet. Sed quia mundus pugnat contra filios Dei quasi utraque manu dextera scilicet prosperitatis & sinistra adversitatis, ideo in Epistola secundæ Dominicæ docuit eos vincere mundum, quantum ad adversitatem, quasi tradens eis scutum quo se protegant, scilicet Christi passionem dicens: *Christus passus est pro nobis &c.* In Epistola verò hodierna docet vincere, quantum ad prosperitatem dicens. *Obsecro vos tanquam advenas &c.* In quo verbo innuitur *triplex ratio* quare à carnalibus desideriis sit abstinendum. *Prima ratio* est, quia in mundo isto positi sumus non ad vivendum delicatè, sed potius ad pœnitentiam agendam. Non enim Dominus hominem de paradiso ejecit ut hic paradisum faceret, sed ut potius esset hic quasi in exilio, sed multi nesciunt quare in exilio isto positi sunt. Augustinus. Nescimus quo fine claudimur in exilio isto. Posuit dominus hominem in mundo quasi in carcere in quo torqueatur, sed tamen in quadam libertate, ut agat pœnitentiam, si voluerit: sed in futuro qui pœnitentiam nolunt hic agere, ponet in carcere infernali, ut velint nolint puniantur, & pœna tali, quæ eis non proderit. Hæc ratio insinuatur, cùm dicitur: *tanquam advenas.* Advena enim dicitur, qui venit aliunde, & nos imprimis parentibus nostris de loco voluptatis venimus ad locum hujus exilii. *Secunda ratio* est, quia ad locum deliciarum tendimus, scilicet ad cœlum, ubi verè satiabimur delitiis. David Psalm. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Fatuus viator vult bibere ad omnem aquam, quam in via invenit, ex quo accidit jam quandoque quod infirmitatem ad mortem incurrit, & cœnam delicatam sibi paratam amittit. Quandoque etiam cibos quos sumpserat cum verecundia evomit. Ecclesiastici 26. dicitur de tali viatore. *Viator sitiens ad fontem, os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, & contra omnem palum*

I. A carnalibus desideriis abstinendum. 1.

2.

sedebit. Delitiæ hujus mundi se habent sicut uvæ maturæ, auferentes illis qui eis utuntur vinum æternæ jucunditatis. Hæc ratio innuitur, cum dicitur: *& peregrinos.* Peregrini enim sunt qui de loco ad locum tendunt. In Psal. 38. *Advena ego sum apud te & peregrinus &c.* Hebr. ult. *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.* Viri sancti scientes se invitatos esse ad cœnam æternam, in mane præsentis vitæ parum comedunt. *Tertia ratio* est, quia ea quæ caro desiderat, noxia sunt animæ, de qua subditur. (*Quæ militant adversus animam.*) Galat. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem.* De hac materia vide Epistolam. *Debitores sumus non carni.* Unde Seneca. Voluptates inter res vilissimas præcipue extirpa, quæ more latronum in hoc nos amplectuntur, ut jugulent.

3.

Et Notandum quod inter voluptates quas caro desiderat, specialiter timenda est voluptas, quæ ad peccatum luxuriæ pertinet & præcipuè in æstivo tempore, calido enim tempore infirmitates valde abundant. Unde de hoc peccato specialiter notandum est, quod *tribus* de causis debet homo abstinere ab hac voluptate. *Prima* quia ipsa est quasi inclusa inter duas amaritudines. Præcedit enim amaritudo appetitus & multarum molestiarum, quæ sunt in procurando peccato. Sequitur etiam amaritudo pœnitentiæ quædam. Unde Hieronymus. *Appetitus fornicationis, anxietas; satietas vero pœnitentia.* Valde leccator est, qui mel inter spinas lingit & nucleum comedit sub amaritudine corticis: sic valde intemperatus est, quem non cohibet ab hac voluptate, quod per amaritudinem terminatur. De hac materia vide tractatum de luxuria in principio. *Secundo* abstinendum est ab hac voluptate, quia valde brevis est, pœna verò valde longa: momentaneum enim est quod delectat, æternum quod cruciat. Valde modica est esca qua Diabolus capit homines in hoc peccato. Ferrum verò valde magnum, quia pœna æterna. Qui piscis unquam ita viliter captus est, sicut illi qui hac voluptate capiuntur. Cavet piscis hamum, si hamus escam excedat. Ecclesiastæ 9. *Sicut pisces capiuntur hamo & sicut aves comprehenduntur laqueo, sic capiuntur homines in tempore malo.* *Tertio* deberent homines abstinere ab hac voluptate, quia valde vilis est & valde care constat, damno enim regni cœlestis emitur. Bernardus. Væ, væ, væ, vapor est ad modicum parens, quod æternæ felicitatis aditum intercludit, quod universitatis scientia fraudat, quod summæ privat dignitatis honore. Quàm autem hæc voluptas vilis sit, innuit erubescentia, quæ est ibi, & vilitas membrorum, quorum est voluptas, & inquinatio corporis sequens eam & fœtor. De his quatuor vide tractatum de Luxuria primo cap.

II. A peccato Luxuriæ maximè abstinendum ob tres causas. 1.

2.

3.

Et Notandum quod quando anima sentit carnalia desideria, quæ militant adversus eam, anima etiam debet militare adversus carnem, eam disciplinando, vel aliam molestiam ei inferendo. De hoc *exemplum* habemus in beato Benedicto, de quo narrat Gregorius in Dialogo, quod cùm quadam die solus esset, Diabolus in specie merulæ volavit, juxta ipsum, ita ut manu capi posset, & facto signo crucis evanuit, & statim maxima carnis tentatio secuta est. Cepit enim tantum cogitare de quadam fœmina quam viderat, ut vix in ejus pectore flamma se caperet, ita ut etiam eremum egredi cogitaret. Sed tandem ad se reversus, misit se nudum inter sentes, & exiit vulneratus, & cessavit tentatio ut dicit Gregorius, quia vulnere corporis, sanavit vulnus mentis. *Item* legitur in vitis Patrum quod Abbas Zenon cùm iret ad Palestinam videns cucumeres concupivit, sed ipse sibi cogita-

III. Carnalibus desideriis resistendum castigatione Carnis docetur tribus exemplis. 1.

tione sua respondit, quod esset furtum, unde dixit. Fures suspenduntur patibulo, probabo utrum possim illam pœnam sustinere, quæ illis debetur, & per quinque dies fixit corpus suum in æstu ad solem, & tunc dixit. Cum non possum sustinere tormentum, non oportet me facere furtum, sed magis vivere de labore manuum mearum. *Item* legitur in vitis Patrum quod mulier quædam dixit juvenibus quibusdam de solitario devotissimo, quid vultis mihi dare & ego dejiciam solitarium illum? At illi constituerunt pretium ei. Quæ egressa venit in cellam vespere, quasi errans, & cum ploraret & conquereretur quod à bestiis esset devoranda, & quod illuc venisset errando, ipse tandem misertus ejus, recepit eam in cellam suam. Cepit autem Diabolus inflammare cor ejus ad libidinem, quod cum senex sentiret, dixit sibi ipsi: qui talia agunt, ibunt in tormentum, vide ergo si possis sustinere æternum ignem, & mittebat omnes digitos sigillatim in lucernam, quod tamen vix sentiebat propter ardorem concupiscentiæ, & ita fecit usque ad mane. Et illa videns quid faciebat, effecta est quasi lapis præ timore. Mane facto venerunt juvenes, quibus ille narravit, quod factum esset, ostendens digitos, & cum senex crederet eam dormire, invenerunt eam mortuam præ timore & acta oratione suscitavit eam.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Varia docet hic sermo. I. in quibus carni non sit consentiendum. II. quomodo Christus fuerit peregrinus super terram, & justi quomodo eum imitati, peregrini esse debeant. III. ut bene inter malos vivamus, & ad hoc quod opus sit. IV. ad quid prosit fraternitas, quæque eam impediant.

Obsecro vos tanquam advenas & peregrinos abstinere à carnalibus desideriis.

SERMO LIII.

I. Carni non consentiendum in tribus.

TRia sunt quæ caro desiderat in quibus carni consentire, non debemus. *Primum* est *otiositas*, *secundum* rerum *varietas*, *tertium* est rerum *suavitas*. In *primo* carni consentire non debemus, quia *qui sectatur ocium, stultissimus est*, ut legitur
1. Proverb. 12. Et Ecclesiastici 33. *Servo malevolo tortura & compedes, mitte illum in operationem, ne vacet. Multam enim malitiam docuit otiositas.* De hac materia vide tractatum de Acedia in cap.
2. de Ociositate. Circa *secundum* etiam non debemus consentire carni, ut curiosè circa rerum varietates agamus, quia potius anima hoc modo magis famelica efficitur, quàm satietur. Augustinus. Anima delectationis avida, postquam ab unitate recessit, cùm rerum qualitate satiari non possit, rerum varietate satiari desiderat, sed laborat in vanum, *quia non satiatur oculus visu, nec auris auditu*
3. *impletur*, ut legitur Ecclesiastæ 1. In *tertio* etiam non est consentiendum ei, suavitas enim prohibita quasi venenum est. Ecclesiastæ 7. *Inveni amariorem morte mulierem.* Mulier ista intelligitur suavitas prohibita, quæ est quasi dulce venenum, quod animam occidit.

II. Filius Dei quomodo fuerit peregrinus.

Item Notandum quod filius Dei quasi peregrinus in mundo isto fuit, & viator non habens propriam domum. Matth. 8. *Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.* Hierem. 14. *Quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinas ad manendum.* Unde etiam in via nasci voluit. Luc. 2. Et in specie peregrini apparuit. Luc. 24.

Pera & baculus Christi quæ.

Habuit autem humanam naturam pro pera, in qua fuit pretium nostræ redemptionis. Pro baculo verò habuit crucem Genes. 32. *In baculo meo transivi Jordanem istum &c.* In baculo crucis transivit Christus torrentem mortis. Et sicut ipse se habuit in mundo isto ut peregrinus, ita vult ut sui in mundo isto reputent se peregrinos, ad Hebr. 11. *Fide demoratus est Abraham in terra repromissionis tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac & Jacob cohæredibus repromissionis ejusdem. Exspectabat enim fundamenta habentem civitatem ea.* Et post in eod. cap. *Confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram.* 1. Corinth, 15. *Qualis cœlestis, tales & cœlestes.* Deut. 10. *Deus amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum. Et vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis advenæ in terra Ægypti.* Justi ergo more peregrinorum pro *pera* debent habere fidem veram, vel vivam. In hac pera habet quidquid sibi necessarium est. Habet enim in ea Deum, quia per fidem habitat Christus in cordibus nostris. Ephes. 3. Augustinus. Aurum habens in arca dives est, Deum habens in conscientia sua, dives non est? conjunge aurum & Deum, arcam & conscientiam. Pro *baculo* verò debent habere spem. Qui se hoc baculo sustentat, non cadit nec fatigatur. In Psal. 33. *Non delinquent omnes, qui sperant in eo.* Et iterum. *In Domino sperans, non infirmabor.* Et Isa. 40. *Qui sperant in domino, mutabunt fortitudinem*, & subditur: *current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.* Item viri sancti non debent se superfluis onerare, peregrino sufficit ut habeat quæ viæ suæ necessaria sunt. Ad hoc monemur. 1. Timoth. 6. *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.* Item cum indigenis non debent litigare, id est, cum mundanis, sed irrisiones & alia mala ab eis illata patienter sustinere, Job. 12. *Deridetur justi simplicitas*, & Sap. 5. dicunt mali qui sunt in inferno de bonis: *Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum &c.* Item societatem bonam debent eligere. Proverb. 13. *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, amicus stultorum, similis efficitur.* Item quæ mundus tractat vel tradit eis, reputare non debent dona, quasi gratis data. Districte enim in exitu cum eis computabitur, sicut & hospes solet facere Job. 19. *Scitote esse Judicium.* Item pro gratia hospitis sui, scilicet mundi, non debent multum expendere, quia vel gratiam hospitis non habebunt, vel citò amittent. Citò enim oblivioni tradentur. Unde Ecclesiastici 29. dicitur de hospite, *hospitabitur & pascet, & potabit ingratos, & adhuc amara audiet.* Item in mundanis confidere non debent, sicut de peregrinante dicitur Ecclesiastici 29. *ubi hospitabitur non fiducialiter aget nec aperiet os.* Item non debent pro necessariis viam Paradisi deserere, sed recta via incedere, juxta illud. Num. 20. *gradiemur, nec via publica, ad dexteram nec ad sinistram declinantes.* Item licet in via sint corpore, in patria tamen debent esse mente, toto desiderio & toto labore ad eam tendere: stultus enim viator est, qui in itinere amœna prata conspiciens obliviscitur quo tendebat. Eccles. 29. *Transi hospes & orna mensam, & quæ in manu habes ciba ceteros &c.* Gregorius. Electis suis dominus iter asperum facit, ne delectentur in via, & obliviscantur eorum, quæ sunt in patria. *Item* libenter debent suscipere, si inveniant aliquem qui eos portet & juvet, ut fit quando Ecclesia facit remissiones, quandoque enim brevi tempore facit tunc homo decem dietas vel amplius peregrinationis suæ. *Denique* in via mala libenter debent pedibus inniti, quod faciunt vere obedientes, qui alienum sensum & voluntatem etiam in periculosis volunt sequi. Si vis amplius de his quæ ad amatores pertinent, vide in sermone illo. *Videte fratres quomodo caute ambuletis.*

Justi Christum imitantes sint quoque peregrini.

Pera ipsorum est Fides, & quid in ea habeant.

Baculus eorum est spes.

Qualitates seu conditiones peregrinorum istorum. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

III. Sequitur, *conversationem vestram inter gentes habentes*

Boni inter malos bene viventes, quales sint.

habentes bonam) Matth. 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus &c.* Et notandum quod sunt quidam qui non credunt quod sit aliquis, qui inter malos possit bene vivere, hi deberent attendere, quod pulchri flores ut rosa & lilium inter spinas crescunt. Cantic. 2. *Sicut lilium inter spinas &c.* Crescunt & grana & fructus in arboribus cum foliis. Præterea videmus amicissimos Dei inter malos bene vixisse, ut Abraham, Loth, Job, & Tobiam. Præterea qui inter malos homines bene vivunt, magnam confusionem Diabolo & exercitui ejus faciunt, quando, cum ipsi soli sint, ab eis vinci non possunt. Isti faciunt in exercitu Diaboli sicut fecerunt tres viri fortes David in exercitu Philisthæorum, de quibus legitur 2. Reg. 23. *Irruperunt ergo tres fortes castra Philistinorum &c.* sicuti candela pulchrius lucet in tenebris, & stellæ in nocte, sic tales magis placent Deo, quia boni sunt inter malos. Unde Philip. 2. *Inter quos lucetis sicut luminaria in Mundo &c.* & Apoc. 2. *Scio ubi habitas, ubi sedes est sathana.* Et *notandum* quod aliquis bene se habet inter malos. *Quinque* sunt necessaria.

Ad bene vivendum inter malos necessarium est.

1. Scandalum quantopere cavendum sit.

Primo ut neminem suo malo exemplo corrumpat. In quo multi multum peccant, qui infirmos scandalizant, non attendentes illud. Matth. 18. *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus & demergatur in profundum maris.* Et post. *Væ illi, per quem scandalum venit.* Sunt aliqui Diabolici, qui si viderint aliquem impatientem, provocant eum ad iram, quandoque usque ad negandum & blasphemandum Deum, non parcentes neque morti fratris sui, neque Dei contumeliæ, & qui debuerunt ignem extinguere in domo fratris sui, succendunt. Si incendissent unam domum de palea, se valde peccasse reputarent, si verò combusserunt fratres suos, se innocentes reputant. Si quis malum dixerit de aliquo, ipsi hoc ei referunt, non attendentes illud Proverb. 6. *Sex sunt quæ odit Dominus & septimum detestatur anima ejus*, & illud septimum est, *seminare inter fratres discordiam.* A bono etiam debet homo cavere ne fratrem suum scandalizet, unde 1. Corinth. 8. *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.* Cum magno horrore deberet homo comedere periculum & sanguinem fratris sui 2. Regum. 23. ait, David; *Num sanguinem istorum hominum, qui profecti sunt & animarum periculum bibam?* noluit ergo bibere.

2. *Secundo* necessarium est ut caveat ne ab illo corrumpatur, quia utrumque & corrumpere & corrumpi vitium est. In quo quidem multi errant, quærentes festucam unde sibi eruant oculum. Si vident aliquid malum, volunt illud imitari, inter sana eligentes putridum, ut inde se pascant, quando enim deberent se pascere bono, pascunt se malo. In Psalm. 36. Noli æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.

3. *Tertio* est ut nemini malum inferat. Tobiæ 4. *Quod ab alio oderis tibi fieri, vide ne tu aliquando alteri facias.* Seneca. Ridiculum est odio nocentis innocentiam perdere.

4. *Quarto* ut malum illatum ab alio patienter ferat. Proverb. 14. *Qui patiens est, multa gubernatur prudentia.* Augustinus. Vis, ne tibi noceat inimicus, disce diligere inimicum.

5. *Quinto* necessarium est ut justitiam esuriat, tam in se quam in aliis, quæ consistit in declinando à malo & faciendo bonum, scilicet vehementer desideretur homines à peccato caveant & bona agant. Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.*

IV. Alibi videndum.

Sequitur (*sic est voluntas Dei, ut bene facientes obmutescere faciatis imprudentiam hominum ignorantiam.*) Si vis plura loqui de illis in quibus est voluntas Dei & beneplacitum, vide Dominicam illam. (*Fraternitatem diligite &c.*) De hoc sermo posset fieri, cum quis loquitur de fraternitate.

V. Fraternitas fidelium triplex.

Nota inter fideles *triplicem* esse *fraternitatem.* 1. *Prima* est *naturalis* quæ fit ex uno primo patre & prima matre. Noluit Dominus omnes homines facere simul, sicut fecit omnes angelos simul, sed voluit omnes habere unum patrem & unam matrem, ut tanquam fratres se amarent Malach. 2. *Nunquid non unus pater omnium nostrum?* & subditur: *quare ergo despicit unusquisque nostrum fratrem suum?* 2. *Secunda* fraternitas est fraternitas *gratiæ*, quæ est inter eos, qui per sacramentum Baptismi ex Deo patre & Ecclesia matre nati sunt. Propter quam fraternitatem multum deberent se fideles amare, cum ratione fraternitatis illius pertineat ad eos condividere cœlestem hæreditatem. 3. *Tertia* autem fraternitas est quædam *spiritualis societas*, quæ est inter fideles, quæ quandoque perpetua est, ut in religiosis, quandoque vero ad tempus est, ut in secularibus qui confraternitatem aliquam faciunt Proverb. 18. Vir amabilis, ad societatem magis erit, quam frater.

Fraternitas ad quæ prosit.

Et *nota* quod fraternitas ad multa valet homini qui debito modo est in ea. 1. *Primo* ad hoc ut non ita de facili cadat in peccatum Proverb. 18. *Frater qui adjuvatur à fratre quasi civitas firma.* 2. *Secundo* ad hoc, ut si ceciderit, resurgat. Ecclesiastes 4. *Væ soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem.* 3. *Tertio* ad hoc ut facilius impetret à Deo quod sibi necessarium est. Difficile enim est preces multorum non exaudiri Matth. 18. *Dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram de omni re, quamcunque petierint fiet illis à patre meo qui in cœlis est. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* 4. *Quarto* ad hoc, ut facilius ditetur, sunt enim bona quæ ipsi faciunt eis communia, & pro modico quod ipse facit partem suam habet in omnibus bonis quæ ibi fiunt. Psalm. 132. *Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum*, quod dicitur *quam bonum*, referendum est ad utilitatem. 5. *Quinto* ut cùm mortuus fuerit in semetipso, vivat in confratribus suis qui multa exenia ei mittent in purgatorium. Sed væ illis, qui fratres suos ardentes in igne purgatorii defraudant ab eis, quæ eis debeant. Econtrario beati sunt illi, qui eis subveniunt. In Psalm. 40. *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem &c.*

Fraternam subventionem quæ peccata impediant.

Sunt tamen quædam peccata, quæ impediunt, ne aliquis confratri suo debito modo subveniat. 1. *Primum* est *superbia.* Superbus enim nescit esse frater, sed vult esse Dominus, vult enim ut melius sibi fiat quàm aliis. 2. *Secundum* est *rapina*, raptores enim fratres sunt Dæmonum, non hominum. Fraternitas eorum talis est qualis Cain, qui fratrem suum occidit Ecclesiastici 34. *Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.* 3. *Aliud* est peccatum *odii.* Qui habet odium ad alium, frater est canum, non hominum. Eccles. 13. *Quæ communicatio sancto homini ad canem?* 4. *Aliud* est *detractio*, detractor enim frater est serpentum, non hominum Ecclesiastici 10. *Si mordeat serpens in silentio, nihil eò minus habet, qui occulte detrahit.*

Quid ibi maxime cavendum.

Circa fraternitatem verò ab incautis juramentis valde cavendum esset, melius enim esset in confraternitate non esse, quam ibi perjurium incurrere, vel confratribus suis injuriam facere. Væ illi, *qui ubi debuit facere eleemosynam, facit rapinam*, & ubi debuit peccata sua minuere, augeat ea. Item væ illi, qui ubi debuit quærere utilitatem animæ suæ, quærit utilitatem carnis miseræ.

DOMINICA QUARTA POST PASCHA.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Proœmio hujus sermonis docemur, quæ in paschate recenter conversis necessaria sint. Reliquo sermone Epistola & maximè quatuor ejus dicta explicantur.

Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum &c. *Iac* 1.

SERMO LIV.

Recenter ad Deum conversis necessarium est.

DUo sunt necessaria his qui de novo ad Deum conversi sunt. *Primo* ut à lapsu in peccatú caveant. Habent enim multas impugnationes. Ecclesiastici 2. *Fili mi accedens ad servitutem Dei sta injustitia & timore, & prepara animam tuam ad tentationem.* Joan. 5. *Ecce sanus factus es; jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* *Secundo* ut in adquisitione boni proficiant, habent enim inchoationem boni, & proficiendo tendere debent ad perfectioné. Prov. 4. *Iustorum semita quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectum diem* Circa hęc duo instruit Ecclesia filios suos in quinq; Dominicis, quæ sunt à Pascha usq; ad Ascensionem Domini. In tribus primis circa primum. In duabus ultimis circa secundum. Ad cavendum lapsum in peccatú specialiter valét *fides, patientia & abstinentia*, per hoc enim triumphatur de mundo isto. *Fides*, circa quam instruimur in prima Dominica, est oculus dexter, sine quo homo inutilis est ad spiritualem pugnam. Hic est oculus quem corvus infernalis conatur eruere quando venit ad cadaver, ad peccatorem. 1. Reg. 11. *In hoc feriam vobiscum fœdus*, ait Naas, *ut eruam omnium vestrum oculos dextros.* *Patientia*, circa quã instruimur in secunda Dominica, pueros illæsos ab igne tribulationis custodit, sicut pueri in fornace Babylonica ab igne servati sunt Danielis 3. *Abstinentia*, ad quam monemur in tertia Dominica, custodit parvulos in populo Dei, ne à Pharaone infernali in aquis divitiarum vel delitiarũ submergantur, sicut legitur, Exod. 1. Præcepit Pharao de filiis Israel dicens: *Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite.* Ad proficiendum verò in adquisitione boni, *primo* necessarium est agnoscere unde sit omne bonum, ut quærentes bonum ubi est, inveniamus illud Matth. 7. *Quærite & invenietis.* Et circa hoc instruimur in principio hodiernæ Epistolę cum dicitur: (*Omne datum optimum &c.*) Bernardus. Incassum quis laborat in acquisitione virtutum, si aliunde eas quærendas putat, quam à Domino virtutum. *Secundo* necessaria est doctrina, quæ ostendit qua via sit proficiscendum, circa quod instruimur in Epistola hodierna, cum dicitur: (*sit omnis homo velox ad audiendum.*) *Tertium* verò est bona operatio, circa quod instruimur in sequenti Dominica in Epistola cum dicitur: *Estote factores verbi &c.* *Vltimum* est diligens conservatio boni acquisiti, circa quod instruimur in eadem Epistola cum dicitur: *Et permanserit in ea &c.* Et post. (*Si quis putat se religiosum esse &c.*) Custodia enim oris est custodia hominis, sicut custodia portæ est custodia civitatis. Prov. 13. *Qui custodit os suum, custodit animam suam.* De his tribus ultimis dicit Bernardus. Virtus vult cum humilitate doceri, cum labore quæri, cum amore haberi. Nec aliter doceri; vel quæri, vel haberi potest. Cum humilitate addiscit ille, qui intelligit se doctrinam illam intelligere & sibi eam applicat, ut secundum eam se regat; superbè addiscit, qui non cogitat nisi quomodo alii eam tam citò effundant. Post necessarius est labor in quærendo, quia absque labore gravi non possunt magna parari. Sapiens. Nihil magnum natura citò effici voluit, præposuitque unicuique pulchro operi difficultatem. Cum amore etiam servanda sunt bona acquisita. Sunt aliqui qui non amant puritatem conscientiæ suæ donec eam amiserint, tunc cum multis lachrimis & orationibus & verecundia confessionis volunt recuperare eám, & quando reparaverint, non timent amittere, immo se exponunt periculis. Ad ista septem deberent Doctores Ecclesiæ monere populum tempore isto, & populus ad eadem deberet conari.

Hæc nos docet Ecclesia in quinque Dominicis post pascha.
Ad primum valent tria.
1. Fides qualis
2. Patientia.
3. Abstinentia.
Ad secundũ prosunt quatuor.
1.
2.
3.
4.
Plura de his.

Circa *primum* verò quod in hodierna Epistola docemur, notandú est, quod Dominus volens nos habere faciem cordis sursum, sicut & faciem corporis, meliora bona corporalia voluit de sursum descendere, ut calorem & lucem, pluviam & rorem, à quibus terra habet bonitatem & fœcunditatem suam. Sic etiam bonorum spiritualium donationem ad manum suam retinuit, scilicet donationem gratiæ & gloriæ. In Psal. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus*, & hoc est quod dicitur, *Omne datum optimum & omne donum perfectum*, &c. *Datum optimum* est gratia, ad Hebr. 13. *Optimum est gratia stabilire cor.* *Donum perfectum* gloria, 1. Cor. 13. *Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.* Et possumus distinguere *tria* genera bonorum quæ à Deo dantur in præsenti. Quædam quæ dicuntur bona simpliciter, quæ communia sunt nobis & brutis, ut est fortitudo corporis & pulchritudo, & ea quæ pertinent ad ornatum vel sustentationem corporis & protectionem. Bona meliora sunt animæ, quæ tamen animam non reddunt ex necessitate bonam, quæ sunt communia bonis & malis, ut scientia, & similia. Bona verò optima sunt, quæ soli boni possunt habere, quæ non solum sunt bona, sed etiam sunt dona eorum à quibus habentur, ut gratia gratum faciens. Vel bona simpliciter, sunt bona fortunæ; meliora bona naturæ; optima bona gratiæ; perfecta bona gloriæ. Et hæc omnia descendunt à patre luminum, id est à vero sole, à quo omne opus luminosum. Quod bona fortunæ à Deo sint, non videntur credere divites, qui tantò minùs volunt ei servire, quanto sunt ditiores. Si enim verè divitias crederẽt se tenere à Deo, cognoscere possent tanto magis se obligatos esse ad serviendum Deo, quanto majus est illud quod tenent ab eo. Bona etiam naturæ non videntur quidam credere se tenere ab eo, sicut illi qui non credunt quod debeant servire Deo, vel quia sunt nobiles, vel quia juvenes, quasi juventutem & nobilitatem à diabolo tenerent propter quod de illis non deberent censum Deo. Gratiam non videntur quidam credere esse à Deo, qui scilicet præsumunt quod ad voluntatem suam eam habebunt: nec optimum donum Dei videntur eam reputare qui pro terrenis bonis, quæ sunt bona infima, eam à se abjiciunt. Gloriam etiam non videntur reputare donum perfectum, qui corda sua ab immunditia expedire nolunt, ut cœlestis gloriæ fiant capacia Sequitur, *apud quem non est transmutatio, &c.* Ostenditur in his verbis optimus esse ille à quo est omne datum optimum. Optimum enim est optima adducere, sicut dicit Beatus Dionysius, & ostenditur tripliciter ejus magna bonitas. *Primo* per hoc quod est bonitas malitiam non compatiens, de quo ibi, *apud quem non est transmutatio*, non est quo se immisceat malignitas ubi totum occupat bonitas *Secundo* per hoc, quod est bonitas sola bona influens, de quo ibi, *nec vicissitudinis obumbratio.* Interlin. Ubi est vicissitudo, ibi & bona & mala, sed ipse sola bona dat. Et *notandum* quod mala culpæ non sunt ab eo, quæ obumbrant, sed malum pœnæ est ab eo, illud enim non obumbrat, sed potius illuminat. Gregorius. Oculos quos culpa claudit, pœna aperit. Isa. 28.

Tantum-

Explicantur Epistolæ dicta.
I
Omne datum, &c. Omnia bona sunt à Deo.
Bona quæ habentur à Deo quæ & quot sint.
1. Tria bona
2. Quatuor bona.
Qui videntur non credere hæc esse à Deo.
II. Dictum triplex.
Bonitas Dei patet ex tribus.
1.
2.
3.
Non culpæ, sed pœnæ malum à Deo est, cur.

Tantummodo sola vexatio dabit intellectum auditui. Mala pœnæ probantur non esse mala, eò quòd sunt à summo bono, scilicet à Deo, & fuerunt in summo bono, id est, filio Dei homine facto, & ducunt ad summum bonum, scilicet Deum, mala enim quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt, ut dicit Gregorius. *Tertio* ostenditur magna Dei bonitas per hoc, quod est ad influendum bona sua ex se sufficiens, bonitate alia ad hoc non indigens Non talis est bonitas amatorum hujus mundi, qui nihil gratis volunt facere. Deus verò gratis ex sua bona voluntate omnia facit, & non pro aliqua sua utilitate. Hoc *tertium* notatur ibi (*voluntarie genuit nos &c. ut simus initium aliquod creaturæ ejus.*) Alius translator dicit, *ut simus primitiæ creaturarũ ejus.* Homines sunt primitiæ, id est, principatum obtinent inter creaturas inferiores. Apostoli etiam quædam primitiæ fuerunt in tempore gratiæ, qui Christo primo adhæserunt. Sequitur (*Sit omnis homo velox ad audiendum &c.*) Hic monentur fideles ad docilitatem, quæ in *tribus* consistit: *Primo* in hoc, ut homo verbum Dei libenter audiat, de quo ibi *Sit omnis homo &c.* & illud est quasi initium omnium bonorum. Sap. 6. *Initium* Sapientiæ *verissima disciplinæ concupiscentia.* Sunt qui vellent sapientes fieri, sed nesciunt à quo incipiant, propter quod sapientes non fiunt, quia nec fieri incipiunt. Debent autem incipere ab hoc, ut verbum Dei libenter audiant Gregorius. Nullum adeò signum prædestinationis certum est, ut libenter audire verbum Dei. Ecclesiastici 6. *Si dilexeris audire, sapiens eris. Secundo* in mansueta susceptione verbi Dei. Hæc mansuetudo in hoc attenditur, ut verbum Dei in corde carneo & non duro & lapideo recipiatur Ecclesiastici 3. *Cor durum habebit malè in novissimo.* De hac mansuetudine tangitur ibi, *in mansuetudine incipiet. Tertio* in hoc ut verbum cordi per firmam memoriam infigatur, de quo ibi, *Insitum verbum.* Et *notandum* quod tripliciter ostenditur nobis quod homo paratior debeat esse ad audiendum quàm ad loquendum. *Primo* per hoc quod auditus in pluribus est quam loquela. Auditus enim est in habentibus rationẽ & in non habentibus: loquela verò est in solis habentibus rationem, in quo innuitur quod cum discretione magna loquendum sit, *Secundo* in hoc quod lingua naturaliter est inclusa, cùm aures in aperto & apertæ sint. *Tertio* per hoc quod habemus duas aures, cum unicum os habemus. Si vis loqui de peccato oris, vide de hoc tractatum de Lingua. Item *notandum* quod parati debemus esse ad audiendum *tria.* Scilicet *Divinam legem*, quia *qui declinat aurem suam, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Prov. 28. *Prælatorum jussionem.* Luc. 10. *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit, Pauperum clamorem.* Unde Prov. 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit & non exaudietur.* Sequitur, *Tardus autem ad loquendum.* Seneca. Tardiloquum esse te jubeo, & prope erit tibi Deus. Jacobus monens hic fideles ad auditum, quæ est prima porta & quasi exterior porta salutis, monet etiam ad tarditatem in loquendo & irascendo, ne bona, quæ per portam auditus introducuntur, indiscreta loquela effundat vel ignis iræ consumat. Bernardus. Levis res sermo, sed graviter vulnerat, aptissimum evacuandis mentibus instrumentum. Ideo dicitur Eccli. 28. *Ori tuo facito ostia.* Ecclesiastæ 7. *Ira in sinu stulti requiescit,* Verè stultus est qui ignem iræ in sinu suo permittit quiescere, quem constat bona, quæ ibi erant, consumere. Sequitur (*Ira enim viri justitiam Dei non operatur*) *primo* propter hoc, quia justitia Dei cum tranquillitate omnia judicat, sed ira procedit cum perturbatione. *Secundo* quia justitia Dei semper habet secum misericordiam, sed ira viri victoriam & vindictam. Finis enim iræ victoria, sicut dicit Sapiens. Proverb. 27. *Ira non habet misericordiam.*

III. Dictum triplex. 1. De audiendo verbo Dei. 1. 2. 3. 1. Ad audiendũ paratiores debemus esse quã ad loquendũ. 1. 2. 3. Ad tria audienda debemus parati esse. 3. Tardi simus ad loquendum & irascendum. Ira viri iustitiam Dei non operatur ob duo.

Sequitur, *propter quod abjicientes omnem immunditiam*, &c. Sicut spinæ ab agro abjiciuntur ante susceptionem seminis, sic à corde vitia antequam sermo Dei possit ibi inseri. Unde Hierem 4. *Novate vobis novale & nolite serere super spinas.* Monemur autem ad abjiciendum immunditias, quantũ ad peccata carnalia & abundantiam malitiæ, quantum ad proximi injuriam: utraque enim abjicere debemus sine dilatione, sicut sine dilatione abjiceremus ignẽ, si haberemus in sinu nostro. Peccatũ carnis ignis dicitur Job. 31. Ubi sic legitur. *Ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.* De malitia verò dicit Augustinus. Sic puta malitiam esse quasi ignem. Malitia tua ut alteri non noceat, fieri potest: quod autem tibi non noceat, fieri non potest. Bernardus. Abscondi ignẽ in sinu meo, & exusto jam latere nudatis visceribus, jam sanie effluente, adhuc consulendum est an excutiam illum? Qui aliter non posset abjicere à se peccatum, potius deberet illud abjicere à se cum oculo uno, vel manu una, quam retineret illud Matth. 5 *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* &c.

IV. Dictum duplex. Duo abjicienda. 1. Immunditia peccati carnis. 2. Malitia injuriæ proximo inferendæ.

Sequitur, *in mansuetudine suscipite insitum verbum quod potest salvare animas vestras*, &c. *Notandum* est quod sicut dicit Interlin. super illud Joan. 8. *Sermo meus non capit in vobis.* Sermo Dei est ut hamus, qui capit, dum capitur. Ideo necesse est cor mansuetum esse, suave scilicet & tenerum ut verbum Dei ibi possit infigi. Cor enim lapideum, non hoc sustineret. In *hoc* verò quod dicitur *insitum*, innuitur utilitas verbi in homine: sicut enim ramunculus, qui trunco agresti inseritur, totum truncum operari facit secundum naturam suam, & cum prius non ferret nisi fructus agrestes solis porcis utiles, postea fert fructus hominibus delectabiles: sic homo qui ante susceptionem verbi Dei erat inutilis faciens opera, quibus porci infernales pascebãtur, post susceptionem verbi Dei est arbor fructum ferens gratum Deo & hominibus & Angelis. Verbum Dei *potens* est salvare animas & in præsenti & in futuro. In præsenti à morte culpæ unde in Psal. 118. *In corde meo abscondi eloquia tua ut non peccem tibi.* In futuro à morte gehennæ Joan. 8. *Amen amen dico vobis, si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.*

V. Dictum potest reduci ad quatuor. 1. Verbũ Dei quomodo capiat in nobis. 2. Quomodo fructificet in nobis. 3. Quid possit in nobis.

DOMINICA QUINTA POST PASCHA.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Sermo hic ad quatuor virtutes excolendas nos hortatur, quas in eo videas.

SERMO LV.

Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos. Jac. 1.

IN Epistola hodierna invitantur fideles ad quatuor. *Primo* ad obedientiam, cum dicitur: *Estote factores, & non auditores tantum. Secundo* ad linguæ custodiã, cum dicitur. *Si quis putat se religiosũ esse*, &c. *Tertio* ad misericordiam ibi: *Religio munda. Quarto* ad innocentiam sive munditiam ibi: *& immaculatum se custodire*, &c.

Circa primum verò notandum quod sunt quidam qui verbum Dei nec audiunt, nec faciunt, & sunt aliqui qui audiunt & non faciunt, & iterum sunt aliqui qui audiunt libenter & faciunt. De primis constat quod ipsi sunt apertè diaboli per illud Joan. 8. *Qui ex Deo est verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Satis

Epistola hæc hortatur nos ad quatuor virtutes. 1. Obedientia Verbi Dei auditi. Auditores verbi Dei triplices. 1. Non audiẽtes & non facientes quales sint

videtur quod aliquis non sit dominus castri alicujus, quando ei volenti ingredi, porta clauditur. Porta, per quam Dominus vult intrare ad cor hominis, est auditus verbi Dei, unde qui auditum ei negat, quasi portam ei claudit, ne Dominus cor ejus ingrediatur. Satis etiam videtur quod aliquis non sit de familia alicujus, quando mandatum ejus etiam non vult audire. Quomodo illud implebit, si audire contemnit? Cùm omnia membra hominis sint Christi, & quia ab eo redempta, mirum est, quomodo in aliquibus neque unum membrum habet, aurem scilicet ad recipiendum verbum vitæ & salutis. De illis verò qui verbum Dei audiunt & non faciunt, constat quod ipsi semetipsos decipiunt, sicut dicitur in verbo proposito, sicut aliquis se ipsum deciperet, si ab ægritudine quā haberet, ex solo auditu Medici se crederet curari: Vel si quis ex solo aspectu speculi crederet deformitates à se removeri. Speculum enim in quo deformitates debemus videre, sacra scriptura est De hoc speculo dicitur Exodi. 38. *Fecit labrum æneum cum basi sua de speculis mulierum*. Bernardus. Specula sūt Dei præcepta, in quibus sanctæ animæ semper aspiciunt, & si quæ in eis sunt fœditates deprehendunt. Et in Epistola hodierna similiter dicitur. Quod qui auditor est legis & non factor, assimilabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo. Tales maledicti sunt juxta illud. Deuter. 27. *Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit*. Talis, qui sermonē Dei quem novit, non implet, adversarium suum secum ducit ad judicem, qui eum tradet cruciandum judici. Matth. 5. *Esto consentiens adversario tuo cito, dū es in via cū eo, ne forte tradat te adversarius judici, & judex tradat te ministro, & in carcerē mittaris. Amen dico tibi non exibis inde, donec reddas novissimū quadrantem*. De illis qui verba Dei audiūt & non faciūt, dicitur Ezech. 33. *Audiunt sermones tuos & non faciunt eos, quia in canticū oris sui vertunt illos, & avaritiam suam sequitur cor eorum. Et es eis quasi carmen musicum, quod suavi dulcique sono canitur*. Illi verò qui verba Dei audiunt & faciūt, beati sūt, juxta illud Lucæ 11. *Beati qui audiunt verbū Dei, & custodiūt illud*. & Apoc. 1. *Beatus qui legit & audit verba prophetiæ hujus, & servat ea, quæ in ea scripta sunt*. Ubi dicit glossa: Illi soli sunt beati qui verba Dei audiūt, ut mente recōdant, & mente recondūt, ut opere cōpleant; & opere implent, ut vitam æternam possideant. Tales etiam benedicti sunt, juxta illud Deuter. 28. *Si præcepta Dei audieris, benedictus tu in civitate, benedictus tu in agro &c*. Tales etiam charissimi videntur esse Deo, secundum illud. Lucæ 8. *Mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt*, & Matth. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est*.

2. Audientes & non facientes quales sint.

3. Audientes & facientes quales sint.

II. Linguæ custodia quā sit necessaria.

Sequitur (*si quis putat se religiosum esse &c.*) Sunt aliqui qui cavent ab operibus malis & non cavent à verbis malis, non attendentes quod de integritate honestatis modestia in sermone est, contra hoc dicitur. (*Si quis putat &c.*) Jacobi 3. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir*. Non est perfectæ virtutis homo, neque perfectæ sapientiæ absque modestia sermonis Proverb. 25. *Sicut urbs patens & absque murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum*. Proverb. 10. *Qui moderatur labia sua, prudentissimus est*. Quantumcunque custodia adhibeatur castro, si porta non custodiatur, labor ejus inanis est. Idem est in homine, nisi enim os custodiatur, vana est quæcunque alia custodia. Prov. 13. qui custodit os suum, custodit animam suam. Non sufficit aliquis regere equum lascivum, nisi freno ori apposito, sic & frenum modestiæ in loquendo ori nostro adhibendum est. Jacobi 3. *Equis frena in ora mittimus, ad consentiendū nobis & omne corpus illorum circūferimus*. Quantumcunque bene vas religetur, inutile est hoc, si in vase remaneat aliquod foramen, per quod vinum exeat: sic vana est religio illius, qui os diligenter non custodit, cum gratia Dei per indiscretum sermonem frequenter amittatur. Ecclesiast. 10. *Sapiens in verbis amabilem seipsum facit, gratiæ autem fatuorum effundentur*. Bernardus. Levis est sermo, sed graviter vulnerat, aptissimum evacuandis cordibus instrumentum. Dicitur autem religio vana eorum, qui linguam non refrenant, quasi vadens in nihilum, vel vadens nihilum, sicut inter animalia illa ferocia maxime sunt religanda, quæ plus habent ferocitatis, sic inter membra lingua maxime refrenanda est, quæ magis nocere potest. Jacob. 3. *Lingua ignis est, universitas iniquitatis*. Glossa. Quia per eam cuncta facinora fere continuantur, ut latrocinia, stupra, aut parantur vel patrantur, ut perjuria, falsa testimonia: aut defenduntur, ut cùm quilibet impius excusando scelus quod commisit, bonum simulat quod non fecit, & subditur in eodem Cap. *Omnis natura bestiarum & volucrum, & serpentum, & cæterorum domantur & domita sunt à natura humana, linguam autem nullus hominum domare potest*. Qui linguam non refrenat, cor suum seducit, sicut aliquis dominum seduceret, qui aliquem per portam introduceret, qui jugularet eum. Eccles. 28. *Verbis tuis facito stateram, & frenos ori rectos*. Si vis autem amplius de hac materia, vide tractatum de peccato linguæ.

Sequitur, *religio munda & immaculata, &c.* Augustinus. Summa religionis est imitari quem colis, Deum scilicet, quem maxime imitatur aliquis per misericordiam. Unde Sapiens. Deum maxime imitabitur, qui nihil judicaverit pretiosius quam misereri. Sūma religionis est vera misericordia, per hanc præcipuè gratia Dei adquiritur, & misericordia Dei aliquis dignus efficitur, & diabolus vincitur. Eccles. 4. *In judicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro matri illorum, & eris tu velut filius altissimi obediens, & miserebitur tui magis quam mater*. Et Matth. 5 *Beati misericordes, quoniā ipsi misericordiam consequentur*. Si omne animal diligit simile sibi, ut legitur, Eccles. 13. Verisimile est quod misericordia Dei misericordiā in hominibus amet, & parcat ei tanquam sorori. Hoc enim videmus & in ferocibus animalibus; ut in leonibus & lupis quod parcunt animalibus speciei suæ. Et Eccles. 29. dicitur de eleemosyna: *Super scutum & lanceam pugnabit pro te adversus inimicum tuum*. Et super illud Psalm. *Misericordia mea & refugium meum*, &c. dicit Augustinus. De nulla re ita vincitur inimicus diabolus ut de misericordia. Et Ecclesiastici 3. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, &c.* Quis morti adjudicatus nō libenter addiscat quò faciliùs misericordiā possit obtinere? Itē quis serviturus alicui regi, illi servitio non libentius intendat, quo gratiam ejus melius possit adquirere? Item quis pugnaturus cum aliquo quem scit se callidiorem & fortiorem, non libentius intendit illi modo pugnandi, quo hostis ejus melius possit expugnari? quantū ergo intēdendū est misericordiæ, quæ ad omnia peccata prædicta efficax. Religio ista mūda & immaculata dicitur ab effectu secundum illud Luc. 11. *Date eleemosynā & ecce omnia munda sunt vobis*. Et notandum quod secundum Glossam in eo quod pupillos & viduas visitare jussit, cuncta quæ erga proximum agere debeamus, insinuat. Misericordia & in vita & in morte valet homini. Ambrosius. Non sunt bona hominis quæ secum ferre non potest, sola misericordia comes est defunctorum. Tob. 12. *Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam*

III. Misericordiæ quanta pariat emolumenta.

diam & vitam æternam. Et ejusdem 4. *Ab omni peccato & morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.* Misericordia valet in præsenti & in futuro, immò ut brevius dicam ad omnia valet, juxta illud. 1. Timoth. 4. *Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est & futuræ.* Hominem in judicio misericordia salvat, ut patet Matth. 25. Ipsa etiam mansiones in regno cœlorum distribuit Ecclesiastici 16. *Omnis misericordia faciet, locum unicuique secundum meritum operum suorum, & secundum intellectum peregrinationis ipsius.*

IV. Munditia opera misericordiæ exercentes in peccatis quales sint.

Sequitur, *& immaculatum se custodire ab hoc seculo.* Sunt aliqui qui multa opera pietatis faciunt, sed à peccatis non cavent, quasi volentes eleemosynis multis licentiam peccandi sibi comparare. Ideò post commendationem misericordiæ subditur de malorum vitatione, ut sic opera pietatis habeamus ad alios, ut peccando non inquinemus nos ipsos. Non est perfectè misericors qui pupillos & viduas in tribulatione positos visitat, & animæ suæ, quæ à cœlesti sponso adamatur, non compatitur, ac sui ipsius, qui amisit patrem cœlestem, non miseretur Ecclesiastici 14. *Qui sibi nequam, cui alii bonus erit?* Proverb. 11. *Benefacit animæ suæ vir misericors.* Ecclesiastici 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo.* Et Notandum quod multiplex est macula, quam aliquis contrahit ab hoc seculo. *Prima* est macula superbiæ, quæ multum timenda est homini. Hæc luciferum ipsis sideribus clarius emicantem in Diabolum convertit. Hæc macula multum excœcat oculum cordis. *Secunda* macula est avaritiæ, quæ multum deformis est Ecclesiastici 31. *Beatus dives qui inventus est sine macula, & qui post aurum non abiit &c. Tertia* macula est luxuriæ, de qua Ecclesiastici 47. *Inclinasti femora tua mulieribus.* Et paulò post subditur. *Dedisti maculam in gloria tua.* Hæc macula valde turpis est Gregorius. Superbia, eo quod minus turpis creditur, minus vitatur. Luxuria eo magis vitatur & erubescunt homines, quia omnes turpem noverunt. *Quarta* macula est peccatum gulæ. In Epistola Judæ. *Hi sunt in epulis suis maculæ, convivantes sine timore, semetipsos pascentes. Quinta* macula est loquacitatis. Jacob. 3. *Lingua constituitur in membris nostris quæ maculat totum corpus.* Et *notandum* quod ad hoc quod aliquis *custodiat se immaculatum ab hoc seculo* multum valet ad hoc quod ipse elonget se à familiaritate mulierum. Ecclesiastici 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Proverb. 6. *Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta ejus non ardeant.* Et *specialiter* necessarium est ei qui vult *custodire se ab hoc seculo immaculatum*, ut caveat ne amorem suum ponat in rebus hujus seculi, inquinant enim amatores suos. Bernardus. Beatus qui post ea non abiit, quæ possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant. Oseæ. 9. *Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt.* Item *notandum* beatos esse qui *se immaculatos custodiunt.* Unde in Psal. 118. *Beati immaculati &c.* Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Et Proverb. 22. *Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum, habebit amicum regem.*

[Margin notes: Quæ maculæ contrahantur ab hoc seculo. 1. Superbia. 2. Avaritia. 3. Luxuria. 4. Gula. 5. Loquacitas Vt custodiamur immaculati à seculo cavendum. 1. 2. Tales sunt beati.]

DOMINICA INFRA OCTAVAM ASCENSIONIS.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo monet nos ut exemplo discipulorum Domini hoc tempore ad Spiritum S. suscipiendum nos paremus. Et I. aliqua proponit nobis de Spiritu S. quæ ad hanc præparationem faciendam nos moveant. II. verò quædam proponit quæ ad suscipiendum Spiritum sanctum animam disponant.

SERMO LVI.

Estote prudentes, & vigilate in orationibus. *1. Petr. 4.*

Legitur Actorum 1. quod tempore medio inter Ascensionē Christi & missionem Spiritus sancti fuerunt Discipuli cum sanctis mulieribus in oratione expectantes Spiritum sanctū eis promissum. Unde Act. 1. Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre Jesu & fratribus ejus. Exemplo ergo illorum debent fideles tempore isto esse in præparatione sui & expectatione Spiritus sancti intenti, præparatis enim debito modo dabitur Spiritus sanctus ad id, ad quod indigebunt. 1. Cor 12. *Vnicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem.* Ideò Ecclesia in Epistola hodierna monet fideles ad vigilandum in orationibus.

[Margin note: Exemplo discipulorū Christi debemus nos præparare hoc tempore ad suscipiendum S. Spiritum.]

Et notandum quod *tria* sunt quæ debent movere fideles ad præparandum se diligenter ad susceptionem hujus hospitis; scilicet hospitis sublimitas, ejusdem utilitas, & hospitis, qui per eum fugatur, malignitas. Hospes ille scilicet Spiritus sanctus, cui nos præparare debemus, Deus est, sicut & Pater & Filius. Ideo cum magna diligentia præparandum est ei hospitium. Non videntur credere Spiritum sanctum esse æqualem Filio, qui ante Pascha diligenter præparant hospitium Filio, & ante Pentecosten nullam præparationem faciunt Spiritui sancto. De talibus posset facere derisionē suam Spiritus sanctus, cum post invocabunt eum dicētes: *Veni sancte spiritus*; vel *Veni creator spiritus.* Quale enim est hoc, ad hospitium indignum desiderare & toties vocare tantum Dominum. Utilitas verò hospitis hujus innuitur nobis. Sap. 12. *O quam bonus & suavis est Domine spiritus tuus in omnibus.* Bonitas sive utilitas Spiritus sancti in nobis *primo* apparet ex hoc, quod absque eo etiam ad momentum anima vivere non potest, sicut nec corpus, nisi spiritum attrahat. In Psalm. 118. *Os meum aperui & attraxi spiritum.* Frequenter attrahendus esset Spiritus sanctus per sanctum desiderium. *Secundo* ex hoc, quod illi, quos Spiritus sanctus non sublevat, submerguntur in aquis hujus mundi. Genes. 1. *Spiritus Dei ferebatur super aquas.* Augustinus. Tu quem imples, sublevas, & quia tui plenus non sum, mihimetipsi oneri factus sum. *Tertio* ex hoc, quod membra in corpore Ecclesiæ conjungit: Sicut spiritus hominis partes in corpore continet, unde ipso recedēte corpus dissolvitur in pulverem: Psal. 103. *Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur.* Sic qui per peccatum Spiritum sanctum scilicet à se expellit, quasi pulvis efficitur secundum illud. Psal. 1. *Non sic impii, non sic, sed tanquam pulvis, &c. Suavitas* etiam ejus magna est, ipse enim est *dulcis hospes animæ.* Ecclesiast. 24. *Spiritus meus super mel dulcis.* Ipse est manna absconditum & ficus de qua Prov. 27. *Qui servat ficum, comedet fructus ejus.* Et Bernardus dicit de dulcedine ipsius. Quid non temperabit dulcedo illa quæ mortem quoque facit dulcissimam? quæ resistere potest asperitas unctioni illi? Hospes ille septem dona affert his ad quos declinat, quorum minimum valet omne aurum quod in mundo est. Minimū videtur esse timor Domini, de quo tamen legitur. Eccl. 23. *Nihil melius est quam timor Domini.* De malignitate verò hospitis alterius, scilicet diaboli, qui necessariò adest, si Spiritus sanctus desit, satis patere potest per hoc, quod ipse omnes hospites suos jugulat & ab omnibus veris bonis spoliat. Hierem. 6. *Crudelis est, & non miserebitur.* Gregorius. Nihil se fecisse æstimat, cùm animas non sauciat.

[Margin notes: I. Ad hanc præparationem faciēdam debens nos tria movere. 1. Spiritus sanctus sublimitas. 2. Ejus utilitas vel bonitas. 1. 2. Ecclesia conjungit. 3. 4. Suavitas eius. 5. Septem dona eius. 6. Fuga diaboli.]

Multa verò sunt quæ animam præparant ad suf-

Ad susceptionem S. Spiritus animā præparant.

ceptionem Spiritus sancti. *Primum est mundatio à peccatis* per veram compunctionem & humilem confessionem. Non enim habitabit spiritus sanctus in corpore subdito peccatis, nec in corde immundo. Unde legitur Genes. 8. de columba, quæ figura erat Spiritus sancti, quod cùm non inveniret ubi requiesceret pes ejus, reversa est ad Noë in Arcam. Aquæ enim erant super universam terram. Non immersit se columba aquis, nec spiritus sanctus intrat ubi est diluvium peccatorum. *Secundum* est *oratio*. Unde tempore isto specialiter instandum est orationi. *Tertium* est *fraterna charitas*. Unde laudabilis consuetudo Ecclesiæ est, quod in festo isto fiunt confraternitates & multæ eleemosynæ. Hæc duo tanguntur in Glossa, super illud Actorum 1. *Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione.* In oratione unanimes perseverant qui Spiritum sanctum expectant. Et post. Qui vult Spiritum sanctum accipere, perseveret in precibus & fratrum charitate. Quia cùm Spiritus sanctus donum sit, specialiter dando proximo beneficia, meremur Christum accipere. Lucæ 6. *Date & dabitur vobis.* Augustinus. Magna misericordia Dei, donum dat æquale sibi, nam Spiritus sanctus donum est. *Quartum* est *jejunium*, unde creduntur Apostoli tali tempore jejunasse secundum illud Matth. 9. *Nunquid possunt filij sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.* Unde laudabilis est consuetudo eorum, qui aliquam spiritualem abstinentiam faciunt hoc tempore. Spiritus sanctus ignis est. Sicut ergo ligna, dū exsiccantur & humiditas in eis consumitur, præparantur ad susceptionem ignis: sic corda hominum per abstinentiam præparantur ad Spiritus sancti susceptionem. *Quintus* est *auditus divini verbi*. Unde bonum est tali tempore libenter audire sermones. Psal. 118. *Ignitum eloquium tuum vehementer.* Item Psal. 104. *Eloquium Domini inflammavit eum.* Actor. 10. *Adhuc loquente Petro cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum.* Specialiter verò præparat ad susceptionem Spiritus sancti *humilitas*. Unde Isa. 66. *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu*, &c.

1. 2. 3. 4. 5. 6.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

SERMO. LVII.

Sermo iste agit de prudentia bona ac mala.

Estote prudentes, &c. *

Prudentia diligenda est.

MOnemur in Epistola hodierna ad prudentiam, quæ multum diligenda nobis est triplici ratione. *Primo* quia patrem cœlestem lætificat, secundum illud Prov. 10. *Filius sapiens lætificat patrem, filius vero stultus mæstitia est matris suæ.* *Secundo* quia de diabolo triumphat secundum illud Job 26. *Prudentia ejus percussit superbum.* Diabolus astutia pugnat contra nos. Genes. 3. *Serpens erat callidior cunctis animantibus*, &c. Et nos prudentia contra eum pugnare debemus. Unde serpens Moysi devoravit serpentes magorum Exod. 7. In Ps. 106. *Omnis sapientia eorū devorata est.* *Tertio* quia prudentia est unum illorum quatuor, quibus nihil utilius est in vita hominibus. Sap. 8. *Sobrietatem & prudentiam docet & justitiam & veritatem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.* Prov. 3. *Beatus homo qui invenit sapientiam, & qui affluit prudentia.* Sed notandum quod prudentia ista ad quam sic monemur, non est *prudentia carnis*. De qua Rom. 8. *Prudentia carnis mors est.* Delectationes enim prohibitas, quæ quasi venenatæ sunt, homini procurat. Non est etiam sapientia ista, de qua Jac. 3. *Non est sapientia desursum descendens, sed terrena animalis*, Diabolica. *Terrena* eorum, qui terrenis, quæ adquirunt, ad modum talpæ se sepeliunt. *Animalis* verò est sapientia eorum, de quibus dicit Seneca. Quosdā ventri obedientes, loco animalium numeremus, non hominū. *Diabolica* verò est illorum, qui exemplo diaboli exaltant se quantum possunt. Isa. 14. *In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum*, &c. Non attendentes quanta dejectio secuta sit, unde subdit. *Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci.* Voluit Lucifer similis esse Altissimo, sed superbi homines quodammodo volunt esse supra Altissimum, dum voluntatem suam voluntati Dei præferunt. Et dum voluntatem suam impleri volunt, sive sit justa sive injusta, cum Deus solū velit voluntatem suam adimpleri, ex quo justa est. De hac prudentia legitur 1. Corint. 1. *Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.* Ista prudentia ad quam admonemur, *prudentia spiritus* est, de qua Rom. 8. *Prudentia spiritus vita & pax.* Hanc nullus habet nisi qui in paradisum vadit. Ecclesiast. 6. *Quid habet amplius sapiens à stulto? & quid pauper, nisi ut pergat illuc, ubi est vita?* Nullus verò prudens qui est, sciens & volens vadit ad mortem suam Non est aliquis ita sapiens, quin posset reputari fatuus, si quæreretur ab eo quo iret, & responderet, vado suspendere me. Sic nullus est qui in infernum vadit, quin stultus sit, quantumcunque sapiens videatur. Hæc sapientia *non invenitur in terra suaviter viventium*. Job. 28. Hæc est sapientia sanctorum, de qua Augustinus. Sapientia sanctorum est hîc temporaliter cruciari, & in æternum delectari. Qui vult hanc sapientiam habere, stultus fiat, ut sit sapiens secundum illud Corinth. 3. *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enim hujus mundi stultitia est apud Deum.* Et notandum quod omnis peccator stultus, est quod potest probari quatuor rationibus. *Primo* per hoc, quod magnā hæreditatem, per stultitiam suam amittit, scilicet regnum cœlorū, similis Esaü, qui pro lenticula vendidit jus primogenituræ suæ, Genes. 25. & Thren. 1. *Dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam.* *Secundo* per hoc quod amissam hæreditatem recuperare negligit, cùm eam recuperare possit pro nihilo habens terram desiderabilem, & ideò cum vellet recuperare non poterit. *Tertio* per hoc, quod in laqueo ejus scienter se ponit, qui eum ad mortē quærit. Laqueus iste peccatum est. Job 18. *Immisit in rete pedes suos & in maculis ejus ambulat.* Gregorius. Qui pedes in rete mittit, non cum voluerit exit, sic qui in peccatis se dejicit, non mox cum voluerit surgit. Qui in laqueis retis ambulat, gressus suos ambulando implicat, & dum se expedire ad ambulandum nititur, ne ambulet obligatur. Prov. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.* Immo quod plus est funibus peccatorum suorum unusquisque ad infernū suspenditur. Unde patet quanta sit fatuitas ejus, qui mortaliter peccat, qui voluntariè funem facit quo in inferno suspenditur. Et ut breviter dicam, qui peccatum facit, mortem suam facit. Sap. 1. *Deus mortem non fecit*, &c. Paulò post. *Impij manibus & verbis accersierunt illam*, &c. Sap. 16. *Homo per malitiam occidit animam suam.* *Quarto* per hoc, quod justitiam Dei non timent, cùm tamen sciant tot homines & tot Angelos damnatos propter transgressionem mandatorum Dei. Sicut omnes dæmones quandoque fuisse Angelos, & propter transgressionem mandati divini dæmones factos. *Item* propter inobedientiam primorum parentum, sciunt totum genus humanum morte temporali condemnatum. *Item* sciunt omnes exceptis octo propter peccata sua in diluvio esse submersos. Gen. 7. *Item* quinque civi-

Margin notes: 1. 2. 3. — Prudentia de qua hic sermo, non est prudentia carnis. — Non terrena. Non animalis. Non diabolica. — Sed est prudentia spiritus vel S... — Peccatores qui sint fatui. — Omnis peccator est stultus. 1. 2. 3. — Peccatum qualis sit laqueus. — 4.

tates igne & sulphure succensas propter peccata sua. Genes. 19. & tamen nondum justitiam Dei timent. Psal. 87. *Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua? &c.*

Prudentiæ bonæ sunt quatuor species.

Et Notandum est quod Prudentia ad quam hic monemur Quatuor habet species. Prima est providentia, ad quam monemur Proverb. 6. Cum dicitur. *Vade ad formicam O piger & considera vias ejus, & disce sapientiam. Quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi & congregat in messe, quod comedat.* Et ejusdem 10. *Qui congregat in messe, est filius sapiens: qui autem stertit æstate, filius confusionis est.* Exemplum providentiæ habemus in Joseph Genes. 41. Qui in septem annis fertilitatis congregari fecit quæ necessaria erant septem annis sterilitatis futuræ. Sapienti enim neque quod ante oculos habet, sufficit intueri, rerum exitus prudentia metitur. Senec. Si prudens est animus tuus, tribus temporibus dispensetur. Præsentia ordina, futura prævide; præterita recordare. Qui est sine hac specie prudentiæ similis est habenti debilem visum, qui non sufficit ea, quæ remota sunt intueri. Hoc lumine cœlesti aspicit homo futura ut præsentia. Sap. 8. *Sapientia attingit à fine usque ad finem fortiter & disponit omnia suaviter.* Secunda species est *circumspectio*, quæ est contrariorum vitiorum cautela. Ad hanc pertinet sic cavere avaritiam, ut non incidamus in prodigalitatem, sic fugere temeritatem, ut non incidamus in pusillanimitatem. Ad hanc monemur proverb. 4. Ubi dicitur: *Omni custodia serva cor tuum* Dicturus (*custodia*) præmisit (*omni*) ne hinc hostibus fores claudas & aliunde aditus pandas, sed omnes fores hostibus claudas. Hanc speciem prudentiæ non habent, qui paupertatem præsentem, vel alia mala præsentia ita fugiunt, quod in mala æterna incidunt, similes equis umbraticis, qui fugiunt umbras periculorum & vera pericula incurrunt. Vera bona & vera mala sunt vitæ futuræ, præsentia verò mala & bona umbræ sunt illorum, immò minus sunt quàm umbræ respectu futurorum. Hæc species prudentiæ commendatur nobis Ezech. 1. ubi dicitur quod *totum corpus plenum erat oculis in circuitu.* Tertia species est *cautio*, vel *discretio*, ad quam pertinet discernere à virtutibus vitia virtutum speciem prætendentia. Isidorus. Quædam vitia virtutum speciem præferunt, unde perniciosius suos sectatores decipiunt, quia se sublevamine virtutis tegunt. Nam sub prætextu justitiæ crudelitas agitur, & remissa segnities mansuetudo creditur sapiens. Nullæ sunt occultiores insidiæ, quam quæ latent in similitudine officii. Hoc lumine cœlesti inspiciuntur res non solum superficialiter, sed etiam interius. Seneca. Quæ decipiunt nihil solidi habent, tenue est mendacium, perlucet si diligenter inspexeris. Qui hanc speciem non habent, frequenter incurrunt illam maledictionem. Isa. 5. *Væ qui dicitis malum bonum & bonum malū, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras &c.* Qui hanc speciem prudentiæ habent, agnoscunt sub abundantia temporalium magnam indigentiam, sub lætitia magnam tristitiā, sub gloria ignominiam, sub pulchritudine immunditiam. Augustinus. Cum iniquis omnia sunt pulchra & ipsi sunt turpes. Seneca. Horū qui felices vocantur hilaritas ficta est & gravis tristitia, eo quidem gravior, quod interdū non licet palam esse miseros, sed inter ærumnas cor ipsū extendentes necesse est agere felices. Quarta species est *docilitas.* Ad hanc pertinet erudire imperitos. Circa quā tria vitanda sunt. *Primum* est ne alios informantes nos ipsos negligamus. *Secundum* est ne ignota pro cognitis habeamus & eis temerè assentiamus, hoc enim est præsumptio. Quod vitiū qui cavere voluerit, adhibeat ad res considerandas tempus & meditationem. *Tertium* est ut obscuris & difficilibus, quæ non sunt necessaria, magnum studium non adhibeamus, quod est vitium curiositatis; est enim curiositas non magnæ utilitati nimiam operam impendere. Circa hanc speciem prudentiæ instruimur. Prov. 5. ubi dicitur. *Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui.* Deriventur fontes tui foras. Augustinus in libro de doctrina Christiana. Omnis res, quæ dando non deficit, dum habetur & non datur, nondum habetur, quando habenda est.

1. Providentia. 2. Circumspectio. 3. Discretio. 4. Docilitas activa. Vitanda his tria sunt. Curiositas quid sit.

Ad prudentiam monet nos Dominus. Matth. 10. dicens: *Estote prudentes sicut serpentes.* Serpens pro capite corpus exponit, & ad exponendam veterem pellem in arcto se ponit, & ne audiat vocem incantatoris, unam aurem cauda, aliam terra obstruit. In *primo* docemur ut caput nostrum scilicet Christum plusquam vitam proprii corporis amemus. Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi?* & post. *Certus sum quia neque vita &c.* In *secundo* docemur ut in arcta pœnitentia veterem consuetudinem deponamus secundum illud ad Ephes. 4. *Deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris.* In *tertio* verò docemur quod circa suggestiones Diaboli, aures cordis obstruamus memoria nostræ vilitatis & mortis. Ecclesiastici 7. *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua & in æternum non peccabis.* Sapiens Summa Philosophiæ est assidua mortis meditatio. Ad prudentiam etiam monet nos Salomon exemplo quatuor minimorum animalium Proverb. 30. dicens. *Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus. Formica populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi: Lepusculus plebs invalida, quæ collocat in petra cubile suum: regem locusta non habet & egreditur universa per turmas suas. Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.* In *formica* commendatur nobis prudentia, ut prius dictum est. In *lepusculo* verò, quia est animal timidum, & velociter fugiens, & collocat in petra cubile suum, commendatur nobis diffidentia de propriis viribus, & confidentia in Deo, quæ reperitur in hominibus timoratis. In *locusta* verò, quæ saltat, ardens desiderium æternorum. In *stellione* verò, alas non habente, sed manibus nitente, commendatur nobis diligentia in operatione, quæ in illis, qui à natura tardi sunt ingenii, supplet quod minus à natura habent. Ingeniosi enim per negligentiam in imis remanent, & simplices quos ingenii pneuma non adjuvat, ad obtinenda æterni regni mœnia virtus operationis levat. Stellio adhuc alio nomine ad literam vocatur lacertulus. Hæc quatuor operatur humilitas in viris sanctis, *ubi est humilitas, ibi & sapientia.* Proverb. 11. Verus humilis agnoscit infirmitatem suam & præoccupat ante tempus necessitatis sibi providendo. *Item* de viribus propriis non confidit, sed in Deo fiduciam suam ponens fortior efficitur. Isa. 40. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem. Item* si per desiderium quandoque ad cœlestia saltat, tamen per considerationem propriæ vilitatis ad terram decidit. *Item* tarditatem ingenii sui, quam agnoscit, diligentia supplet. Item Notandum quod specialiter oportet nos esse prudentes contra tentationes Diaboli, quæ in Psalmo 90. notatur cum dicitur. *Non timebis à timore nocturno &c. Prima* est *timor nocturnus*, idest, timor adversitatis, contra quem *scuto circumdabit te veritas ejus*, scilicet veritas quæ habetur, Rom. 8. *Non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Secunda* est *sagitta volans in die*, id est, vana gloria, tentans

A Domino ad prudentiam hanc monemur exemplo serpentis. 1. 2. 3. Ad eandem Salomō nos hortatur exemplo quatuor animalium. 1. Formica. 2. Lepusculus. 3. Locusta. 4. Stelli vel Lacertus. Humilitas quatuor virtutes horum animalculorum operatur in bonis. 1. 2. 3. 4. Prudentia vincit quatuor tentationes Dæmonis. 1. 2.

in prosperitate; contra quam est scutum illud. 1.
3. Corinth. 4. *Quid habes, quod non accepisti: si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Tertia* est *negotium perambulans in tenebris*, id est, honoris ambitio umbrata tenebris falsæ religionis; contra quam scutum est illud. Luc. 18. *Omnis, qui*
4. *se exaltat, humiliabitur. Quarta* est *dæmonium meridianum*, quando scilicet angelus Sathanæ transfigurat se in angelum lucis, tentans sub specie boni; contra quam scutum est illud. 1. Joan. 4. *Nolite credere omni spiritui.* Ideò quærit Josue ab angelo, *noster es, an adversariorum?* Josue 5. Et B. Virgo turbatur in sermone angeli. Unde Bernardus. Maria turbatur in sermone angeli, dolum (ni fallor) suspicans.

DE EADEM.
SERMO TERTIUS.
SUMMARIUM.

Recensentur hoc sermone aliquot utilitates, quas oratio vigilans parit & Charitas, quæ vesti comparatur.

SERMO LVIII. Vigilandū est nobis in precibus.

Estote prudentes & vigilate in orationibus &c.

PRudentes esse debemus, id est, prævidentes futura pericula; & vigilare in oratione, ut digni
1 simus fugere ea. Unde Luc 21. *Vigilate omni tem-*
2. *pore orantes, ut digni habeamini fugere omnia ista, quæ futura sunt. Item* vigilare debemus in oratione abigendo muscas à sacrificio orationis, exemplo Abraham abigentis volucres. Genes. 15. Ec-
3. cles. 10. *Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti.* Vigilare etiam debemus ne Diabolus furetur nobis cor nostrum, quod frequenter accidit orantibus. 2. Reg. 7. *Invenit servus tuus cor suum ut oraret te.*

Sine Charitate nihil prodest.

Sequitur (*Ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum*) Charitas ante omnia habenda est, quia sine ea alia nihil prosunt. 1. Cor. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Opera de genere bonorum sine charitate non sunt bona, sed similitudines bonorum. Seneca. Apud sapientes sunt honesta, apud vulgus verò simulachrum rerum honestarum. Et Notandum quod charitas vestis est vitalem calorem in homine custodiens, quam quicunque non habet, frigore moritur. Joan. 3. *Qui non diligit, manet*

Charitas est vestis ad quæ prosit.

1. *in morte.* Charitas etiam vestis est ab omnibus mu-
2. niens. Non habenti Charitatem, nocent omnia tam prospera quam adversa: habenti verò Charitatem, omnia prosunt, secundum illud ad Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia coope-*
3. *rantur in bonum.* Charitas etiam vestis est turpitudinem peccatorum operiens, unde hic dicitur: *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Qui hanc vestem non habet, quasi nudus est. Apoc. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet & videant turpitudinem ejus.* Et ejusdem 3. *Quia dicis, dives sum & locupletatus & nullius egeo, & nescis quia tu es miserabilis & pauper & cæcus & nudus.* Et subditur. *Suadeo tibi emere aurum ignitum &c.* In quo innuitur quod per aurum charitas intelligitur, quam qui non habebit, pauper & nudus erit. Charitas etiam vestis nuptialis est, quæ hominem dignum facit ingressu regni
4. cœlestis. Hanc quicunque non habet, indignus est consortio Dei & angelorum. Omnis ornatus absque Charitate velut saccus est, in quo non licet intrare aulam cœlestis regis. Unde Hester 4. legitur, quod non erat licitum indutum sacco intrare aulam regis Assueri, qui beatitudo interpretatur.

IN DIE SANCTO PENTECOSTES
SERMO PRIMUS.
SUMMARIUM.

Hic sermo ostendit. I. quæ beneficia à Christo & S. Spiritu hodie hominibus collata sint, ob quæ Deus sit glorificandus. II. Exemplo Discipulorum Christi proponit aliqua, quibus ad dignè recipiendum S. Spiritum præparemur, quod ad fidelium utilitatem pertinet.

Erant omnes discipuli pariter in eodem loco. *Actor.* 2.

SERMO LIX. Ecclesia hæc solennitate duo spectat.

HOdie celebrat Ecclesia solennitatem Spiritus sancti habens respectum ad *duo*, scilicet ad *gloriam Dei & utilitatem fidelium.* Vult enim ut fideles attendentes id quod Deus est operatus tali die, glorificent eum & gratias agant ei de tanto beneficio, & præparantes se debito modo exemplo Apostolorum, sperent se eundem spiritum recipere. Hodie Christus se Deum ostendit qui prius se Dominum mundi ostenderat. In hoc se Deum ostendit, quod spiritum sanctum, qui Deus est Ecclesiæ dedit, non enim est minor dator dono suo. Augustinus. Magna misericordia Dei, donum dat æquale sibi: Nam Spiritus sanctus donum est. Hoc prædixerat Dominus, dicens. Joan. 16. Spiritus qui à patre procedit, *ille me clarificabit.* Ostenderat se dominum Christus maris & eorum quæ in mari sunt, cùm super mare ambulavit, & mare se solidum ei præbuit, & staterem in ore piscis inveniendum prædixit. Item Dominum inferni & eorum quæ in inferno sunt, quoniam contrivit portas inferni & Sathanam ligavit. Ostenderat etiam se Dominum terræ & eorum quæ in terra sunt, infirmos curando, mortuos suscitando, quando eadem manu, qua fecerat omnia, quæ defecerant reficiebat. Ostendit etiam se Dominum aëris & omnium quæ sunt in aëre, & cœli & eorum quæ sunt in cœlo, cùm propria virtute ascendit per aëra nube lucidâ sibi obsequente, & receptus est in cœlum angelis ferentibus ei testimonium, quod in cœlum ascendisset, ne putaretur in paradisum terrestrem vel in alium locum translatus sicut Helias & Enoch. Ostenso ergo prius quod esset Dominus omnium, hodie ostendit se esse verum Deum, sicut prius dictum est. Hodie rex noster septuaginta duos milites fecit, eis associans duodecim Barones quos à Deo roboravit, quod per eos totum mundum sibi subjugavit. Duodecim Barones sunt duodecim Apostoli, septuaginta duo milites sunt septuaginta duo discipuli. Bernardus licet magna & plane divina fuerint miracula quæ Dominus gessit in terris, hoc tamen unum super omnia alia enituit, quod in paucis simplicibus totum mundum & omnem sapientiæ altitudinem sibi subjugavit. Et notandum quod quando aliquis fit miles, ensis sibi cingitur, & in collo percutitur, ut gladio hostes percutiat, & ictus viriliter sustineat: sic Dominus cum hos novos milites fecit, verbum Dei eis pro ense dedit, unde ad Hebr. 4. *Vivus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Et ad Ephes. 6. *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei.* Ad hoc signandum linguæ apparuerunt super eos. In igne verò qui lutea corroborat, patientia intelligitur. Hodie sponsus Ecclesiæ misit sponsæ suæ, non tantum munus in signum amoris (sicut solent sponsi mittere uxoribus suis munuscula aliqua in signum amoris) sed ipsum amorem misit spiritum sanctum, qui amor est. Ostenderat Deus mundo potentiam & sapientiam suam, sed hodie ostendit bonitatem suam, spiritum sanctum mittendo in mundum. Bernardus. Cogitemus super nos opera Trinitatis, &

Margin notes (right column): I. Hodie Christus se Deum ostēdit qui. — Ante ostendit se Dominū Mundi Mat. 14. Marc. 6. Matt. 17. — Act. 1. — 4. Reg. 2. Genes. 5. Hodie Christus fecit discipulos milites. — Misit munus Sponsæ suæ Ecclesiæ S. Spiritum. — Exhibuit mundo bonitatem suam.

& videamus quam solicita sit illa majestas, ne nos perderet in æternum. Potenter omnia fecerat, sapienter omnia gubernabat, sed latebat bonitas. Item Bernardus. Domine quid est homo quia innotuisti ei? aut filius hominis quia reputas eum? denique mittis ei Unigenitum tuum, mittis spiritum tuum, promittis etiam vultum tuum, & ne quid vacet in cœlestibus ad opera solicitudinis nostræ, etiam illos beatos spiritus propter nos mittis in ministerium. Et *notandum*, quod adventus spiritus sancti in *tribus* differt ab adventu filii. *Primo* Adventus filii Dei duplex est. Unus est ad homines & pro hominibus in mansuetudine, scilicet & benignitate. Alter verò erit contra homines malos in majestate & severitate. Sed adventus spiritus sancti semper est ad homines & pro hominibus. *Secundo* in hoc quod filius Dei venit ad homines, ut cum hominibus conversaretur. Baruch 3. *In terris visus est &c.* Sed spiritus sanctus venit ad homines ut in hominibus habitet secundum illud Joan. 14. *Vos cognoscetis eum, quia apud vos manebit & in vobis erit.* *Tertio* in hoc quod filius ad patrem rediit, sed spiritus sanctus cum Ecclesia remansit. Unde multū debet Ecclesia instare in festo isto ejus glorificationi, quasi enim quodam appropriato modo tenetur ei Ecclesia. Ipse enim prophetas instruxit, ipse Christi incarnationem operatus est & gentium conversionem. Cùm Christus corporalem Ecclesiæ præsentiam subtraxit, ipse cum ea remansit ei consulens, ejus consolator & infirmitatis ejus adjutor. De *primo* Joan. 16. *Docebit vos omnem veritatem.* Seneca loquens de spiritu sancto, hic dat, inquit, magnifica consilia & erecta, si credas. De *secundo* Joan. 14. *Ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis*, id est alium consolatorem. De *tertio* ad Rom. 8. *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram.* Nullus potest se ab ejus glorificatione excusare in quocunque statu sit. Quia si in peccato es, glorificare debes eum, cum ipse operetur remissionem peccatorum. Bernardus. Spiritus sanctus sicut nos erigit quadam fiducia, ita Deum inclinat sua misericordia ad nos. Si extra peccatum es, si tamen debilem te sentis, glorifica eum tanquam infirmitatis tuæ adjutorem. Si perfectus es & spiritualis, glorifica eum, talium enim consolator est, qui carnales consolationes renuunt. In Psal. 76. *Renuit consolari anima mea, memor fui Dei & delectatus sum.* Spiritus sanctus est suavitas spirata à patre & filio, quam sponsus Ecclesiæ sponsæ suæ communicat. Solet sponsus sponsæ tradere vel rosam vel aliquid suaviter redolens. Sic Christus ipsam suavitatem tradit sponsæ suæ. Joan. 3. *Spiritus ubi vult spirat.*

Adventus Dei Filii & S. Spiritus in tribus differunt.

Ecclesia debet glorificare S. Spiritum ob beneficia ipsius, quæ.

II. Ad dignè recipiendū S. Spiritum præparatio.

Et sicut Ecclesia debet vacare hodie glorificationi Dei, ita debet se præparare, ut spiritum sanctum digna sit recipere. Ad quod primum valet unitas, unde discipuli erant pariter in eodem loco. Corporaliter spiritum sanctum receperunt, & sicut erant in uno loco corporaliter, sic etiam spiritualiter, habentes cor unum & animam unam. Qui vult ergo spiritum sanctum recipere, odium sive discordiam à se removeat. Spiritus hominis non vivificat membra hominis, nisi sint unita: sic spiritus sanctus in corpore Ecclesiæ illos vivificat, qui habent unitatem & concordiam. Ignis etiam lignorum divisione extinguitur, sic ignis spiritus sancti in hominibus per discordiam. In Psal. 132. *Quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum.* Quam bonum, id est, quam utile. Eccles. 25. *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes.* *Secundo* præparat ad susceptionem spiritus sancti humilitas & stabilitas, quæ duo

1. Vnitas & Concordia.

2. Humilitas & stabilitas.

notantur in hoc quod sedentibus Apostolis Spiritus sanctus datur. Unde Glossa. Sessio indicium est humilitatis & stabilitatis, quibus præparatur sedes spiritui sancto, qui super humiles requiescit. Non vult spiritus sanctus intrare hospitium aliquod, nisi ibi honorandus sit. Humilitas verò sola honorat eum. Unde Eccles. 3. *Magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.* Bernardus. Semper solet humilitas esse familiaris divinæ gratiæ. Non venit spiritus sanctus ad hospitium in quo nullum invenit. Seneca. Primum argumentum compositæ mentis existimo, posse consistere & secum morari. Valet *etiam* ad hoc quod aliquis spiritum sanctum suscipiat, si ei appropinquet & obstacula removeat. Jacob. 4. *Appropinquate Deo & appropinquabit vobis.* Sicut à lumine solis & à calore impeditur aliquis alicujus rei terrenæ oppositione; sic à susceptione spiritus sancti aliquis impeditur amore rei terrenæ scilicet, vel divitiarum, vel delitiarum, vel honorum. Job. 38. *Per quam viam spargitur lux, dividitur æstus super terram.* Tunc lux spargitur, cum serenum est, vel quando aër serenus est, non habens aliquam terrenam grossitiem impedientem. Æstus verò dividitur super rem aliquam, quando illud à quo est æstus propinquius efficitur. Sic lux divinæ sapientiæ illuminat cor hominis, quando nulla terrenitas hoc impedit. Æstus verò, id est, ignis spiritus sancti super terram dividitur, cum ei appropinquatur. Et quasi spiritui sancto obviam vadit, qui cor suum ad cœlestia erigit, spiritus enim sanctus desursum venit, secundum illud. Jacob. 1. *Omne datum optimum & omne donum perfectum &c.* Ad hoc significandum discipuli receperunt spiritum sanctum, cum essent in superiori parte domus, unde super illud Actor. 2. *In eodem loco*, dicit Glossa. Qui spiritum sanctum desiderat, carnis domicilium mentis contemplatione transcendens calcat. In homine sunt duæ mansiones. In inferiori mansione habitat, qui ea quæ carnis sunt cogitat & desiderat. In superiori mansione habitat qui ad ea quæ sursum sunt, mentem levat. *Item* notandum quod sicut aliquis declinat ad hospitium, in quo scit desiderari adventum suum, præcipuè cum dominus hospitii multum super hoc rogat eum: sic spiritus sanctus venit ad eos qui sunt in oratione & desiderant adventum suum, unde oratio unum est illorum quæ maximè præparant ad susceptionem sancti spiritus. Sap. 6. *Præoccupat eos qui se concupiscunt &c.*

3. Appropinquate illi & removere obstacula rerum terrenarum.

4. Oratio.

Legimus spiritum sanctum in principio Ecclesiæ *tripliciter* datum. *Primo* in *oratione.* Unde cantat Ecclesia de Apostolis. *Orantibus Apostolis Deum venisse nunciat.* Et Lucæ 3. *Orante Jesu apertum est cœlum; & descendit spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum.* *Secundo* in *prædicatione*, unde Actor. 10. *Adhuc loquente Petro, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum.* *Tertio manuum impositione*, unde Actorum 8. *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum.* Igitur qui vult spiritum sanctum recipere, vacet orationi, audiat prædicationem, & libenter vadat ad confessionem, ubi manuum impositione datur gratia spiritus sancti. In oratione enim servatur desiderium, desiderium autem impetrat spiritum sanctum. Unde Dan. 9. *Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel &c.* Et post, *dixitque ego veni ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es.* Isa. 26. *Anima mea desideravit te in nocte &c.*

S. Spiritus tribus modis datus est olim sicut & nunc.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Affert hic sermo rationes aliquot cur S. Spiritus in specie linguarum ignearum apparuerit. Deinde septem operationes ignis septem S. Spiritus donis accommodat.

Apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis. *Actorum 2.*

SERMO LX. Tria circa hoc verbū notanda.

ID est radioli ignei, ad modum linguarum formati, diversi & dispersi super Apostolorum capita, 2. Actor.

Circa quod verbum Tria nobis attendenda sunt ad instructionem nostram. *Primo* quid in hoc signatum sit, quod in linguis igneis spiritus sanctus apparuerit. *Secundo* quare spiritus sanctus potius linguam elegerit, quàm aliud membrum, ut in ejus specie appareret. *Tertio* quare potius ignem quàm aliud elementum elegerit.

I. S. Spiritus in linguis igneis apparuit. Circa Primum *tria* notanda sunt, quod scilicet in linguis igneis apparuerit spiritus sanctus. *Primo* quod spiritus sanctus discipulos eloquentes redderet, & hoc verbis ardentibus, quod prædicantibus necessarium est, quia qui non ardet, non incendit, unde de Helia dicitur Ecclesiastici. 48. Quod verbum eju: quasi facula ardebat. *Secundo* ut ostenderetur quod legem igneam prædicarent, scilicet legem amoris, hanc venit enim dominus prædicare & hanc voluit dominus præcipuè à discipulis prædicari. Lucæ. 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur?* & Joan. 15. *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem*, & post, *hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Item Joan. 13. *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*, & Levit. 6. *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos &c.* Has duas significationes tangit Bernardus dicens. Venit spiritus sanctus super discipulos in linguis igneis, ut linguis omnium gentium verba ignita loquerentur, & legem igneam igneæ linguæ prædicarent. *Tertio* ut ostenderetur, quod spiritus sanctus, qui per ignem significatur, loqueretur in eis, secundum illud verbum Domini Matth. 10. *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus &c.* Voluit dominus certificare eos quod spiritus sanctus in eis loqueretur, & ne diffiderent, & ne sibi attribuerent quod multi ad prædicationem eorum converterentur, & ut ab hominibus sermo eorum quasi sermo Dei audiretur. Hierem. 15. *Si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris.* Prædicator pretiosum à vili separat, quando ostendit quid sit vile, & quid pretiosum.

II. In specie membri linguæ apparuit. Circa Secundum notandum quod spiritus sanctus *triplici* ratione in specie linguæ potius quam in specie alterius membri apparuit. *Primo* quod lingua igne infernali multum succensa est, ideo igne spiritus sancti multum indigebat Jacobi. 3. *Lingua ignis est, universitas iniquitatis.* Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis nostræ, inflammata à Gehenna. *Secundo* quia valde difficile est linguam regere, ideò præ cæteris membris gratia spiritus sancti indiget. Prov. 16. *Hominis est animam præparare, & Domini gubernare linguam.* Et Jacob. 3. *Omnis natura bestiarum & volucrum & serpentum . & cæterorum domantur & domita sunt à natura humana, linguam autem nullus hominum domare potest.* *Tertio* quia membrum valdè utile est, si bene regatur. Proverb. 10. *Vena vitæ os justi.* Proverb. 15. *Lingua placabilis, lignum vitæ.*

III. Circa Tertium verò notandum, quod ideò spiritus sanctus in igne potius quam in alio elemento apparuit, quia ignis habet septem operationes per quas septem dona spiritus sancti intelligi possunt. In specie Elementi ignis apparuit. Septē operationes septem dona S. Spiritus denotant. 1. *Prima* est quod *purgat*, ut patet in auro & argento, quæ in igne purgantur; & hoc pertinet ad *donum timoris*, cujus est purgare à peccatis. Ecclesi. 1. *Timor domini expellit peccatum. Nam qui sine timore est, non poterit justificari.* Et ibid. Timor domini scientiæ religiositas, religiositas custodit & justificabit cor. Nec mirum si timor Domini à peccatis purgat, cùm habeat pro fornace tam ignem purgatorii, quam ignem inferni. Cùm sine timore justificatio non fiat, frequenter cogitanda essent quæ timorem nobis possent incutere, ut sunt pœnæ, quas legimus Dominum intulisse etiam in præsenti pro diversis peccatis, & districtio extremi judicii & pœnæ purgatorii & inferni.

2. *Secunda* operatio ignis est, quod *liquefacit*, & sic quod durum erat molle efficit. Et hoc pertinet ad *donum pietatis*, quod cor hominis quodammodo liquefacit, ut hominibus coaptet se, gaudendo cum gaudentibus & flendo cum flentibus. Hoc donum spiritus sancti Paulus habebat dicens. 2. Cor. 11. *Quis infirmatur & ego non infirmor?*

3. *Tertia* operatio ignis est quod *incinerat*, & sic quæ omnino distincta erant, unum facit. Quod pertinet ad *donum scientiæ*, quod secundum Augustinum hominem facit interius lamentantem & non exterius se jactantem. Et secundum illud. Ecclesiastæ 1. *Qui addit scientiam, addit & dolorem.* Donum etiam scientiæ valet ad hoc ut homo bene conversetur in medio pravæ & perversæ nationis.

4. *Quarta* operatio ignis est, quod *sursum tendit*, quod pertinet ad *donum consilii.* Consilia enim pertinent ad eminentiam vitæ & perfectionem, ut illud Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade, & vende quæ habes, & da pauperibus.*

5. *Quinta* operatio ignis est, quod lutea & fragilia *consolidat*; quod pertinet ad *donum fortitudinis.* Luc. 24. *Sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto.* Hoc igne consolidatus fuit Petrus, quando ibat gaudens à conspectu concilii, quia dignus habitus est pro nomine Jesu contumeliam pati. Actuum 5. qui prius ad vocem ancillæ negaverat dominum Matth. 2[illegible].

6. *Sexta* operatio est quod *illuminat*, quod pertinet ad *donum intellectus.* Thren. 1. *Misit ignem in ossibus meis, & erudivit me.* Ossa Ecclesiæ Apostoli fuerunt, qui totum corpus Ecclesiæ supportabant, exterius dura per patientiam adversorum, interius verò dulcedinem pietatis & mansuetudinis habentes velut medullam. Ex hoc possumus agnoscere fatuitatem eorum, qui in Prælatis Ecclesiæ causantur, eo quod sunt constantes & immobiles in via veritatis. Ridiculum enim est duritiam reprehendere in ossibus, cum in eis potius hoc laus sit.

7. *Septima* operatio ignis est, quod *inflammat*, quod pertinet ad *donum sapientiæ*, cui præ magnitudine saporis spiritualia sapiunt. Sicut enim cibus sapit magis esurienti; sic & spiritualia magis sapiunt amanti. Ad Coloss. 3. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite.*

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Explicatur I. *hoc sermone quomodo tres status incipientium, proficientium, & perfectorum, à S. spiritu in columba flatus & ignis figuris, olim apparente instruantur.* II. *in quibus S. spiritus requiescat, in quibus non.* III. *diversam esse repletionem S. spiritus, quid faciendum ut eo repleamur, & repletionis hujus quæ sint signa.*

Apparuerunt illis dispertitæ linguæ &c.

SERMO LXI. S. spiritus figuratus fuit in tribus.

NOta spiritum sanctum figuratum esse tribus figuris, *primo in columba.* Lucæ 3. Ubi in specie

specie columbæ descendit super Christum baptizatum. *Secundo* in *flatu* Joan. 20. Quando dominus insufflavit & dixit discipulis suis. *Accipite spiritum sanctum. Tertio* in *igne*. Actorum 2. Et pertinent hæ tres figuræ ad tres status justorum. *Prima* pertinet ad incipientes, *secunda* ad proficientes, *tertia* ad perfectos. Circa Primum notandum, quod incipientes ad bonam vitam *primo* debent habere gemitum pro cantu. Debent enim recogitare omnes annos suos in amaritudine animæ suæ. Hierem. 6. *Luctum unigeniti fac tibi planctum amarum.* Ad talem pertinet doloris pœnitentialis cinerem tanquam panem manducare. Nec mirum si anima pœnitens luctum habeat pro cantu, cùm Deus luctum illum cantum reputet, præmio regni æterni illum remunerando. Isai. 23. *Sume cytharam, circui civitatem meretrix oblivioni tradita: bene cane, frequenta canticum*, canticum, inquam confessionis. *Secundo* ad similitudinem columbæ uti debet puro grano, ut placeat sibi à malo abstinere & bona agere. Nō enim sufficit lugere præteritam injustitiam, nisi homo esuriat etiam justitiam, unde post illud: *beati qui lugent*, sequitur immediate: *Beati qui esuriunt justitiā*. Matth. 5. Erubescant illi, *qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis.* Proverb. 2. Qui à columba exemplum sumere nolunt, sunt, qui potius corvi volunt esse, homines carnales cadaveribus adhærentes. *Tertio* debet qui bonam vitam inchoavit exemplo columbæ manere super aquas doctrinæ, ut umbram accipitris infernalis, scilicet umbram peccati agnoscat & à Diabolo caveat. Cantic. 5. *Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum. Quarto* exemplo columbæ nidificare debet in petra. Petra quæ non flectitur, Christum significat, præcipue in statu crucis, ubi occidi potuit, sed non vinci. In hac petra nidum suum facere debet, qui bonam vitam inchoat, juxta illud Cantic. 2. *Veni columba mea in foraminibus petræ.* Foramina petræ sunt vulnera Christi in cruce. Bernardus. Ubi vita firma, quæ infirmis requies, nisi in vulneribus salvatoris. In foraminibus petræ tantò illic securior habito, quantò ille potentior est ad salvandum. Idem. Devotus miles non sentiet sua, dum benigni ducis vulnera intuebitur. *Quinto* ad modum columbæ simpliciter intuetur, dum in operibus suis ad Deum habet intentionem. Matth. 6. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Oculus dicitur hic intentio. De hac simplicitate dicit Bernardus. Simplicitas est perfecte ad Deum conversa voluntas, unam petens à domino, hanc requirens &c. Vel simplicitas est in conversatione vera humilitas, virtutis conscientiam magis amplectens quam famam. *Sexto* debet esse absque felle malitiæ, potius eligens mala sustinere quàm inferre, quia apud Christianos non est miser qui patitur contumeliam, sed qui facit, ut dicit Hieronymus. Rusticus est qui facit rusticitatem, non cui fuit. Qui bonam vitam inchoavit, non debet tantum timere malum pœnæ, ut metu illius prosiliat in malum culpæ, quod incomparabiliter magis timendum est. *Septimo* exemplo columbæ congregatim volantis concordiam cum proximo debet habere. In Psal. 132. *Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum &c.* Eccles. 25. *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum &c.* Circa Secundum verò notandum quod spiritus sanctus ideò per flatum voluit designari, sive per spiritum qui attrahitur ad cor refrigerandum, ut ostenderetur ejus necessitas. Inter omnia enim maximè necessarius est vitæ humanæ spiritus iste. Non enim potest homo durare per unam horam absque ipso, cum sine cibo & potu multis diebus durare possit. Sic vita animæ maximè indiget spiritu sancto, sine ipso enim non posset ad horam durare. Et debent illi qui in bono proficiunt sic se habere ad spiritum sanctum, sicut ad spiritum quem attrahimus ad cordis refrigerium nos habemus. Cavere enim debent diligenter, ne solicitudine vel amore terrenorum impediatur adventus spiritus sancti. Sicut viscoso humore existente in meatu, per quem spiritus nervorum attrahitur, fit difficultas respirandi, & quandoque homo suffocatur, sic & animæ accidit. Matth. 13. Lucæ 8. Solicitudo hujus sæculi & fallacia divitiarum suffocant verbum. Prov. 4. *Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.* Frequenter etiam debent aperire os cordis per desiderium, & orando attrahere spiritum sanctum ad refrigerandum cor ab ardore vitiorum secundum illud. Psalm. 118. *Os meum aperui & attraxi spiritum.* Psal. 26. *Anima mea desideravit te in nocte &c.* Aliter anima tota incenditur. Attrahendus est etiam spiritus sanctus, ut inde vox prædicationis, vel orationis, vel laudis divinæ, vel gratiarum actionis formetur. Actorum 2. *Repleti sunt omnes spiritu sancto & ceperunt loqui.* Circa Tertium verò notandum est quod sicut ignis subjectum suum in cinerem redigit, sic ignis spiritus sancti viros perfectos per humilitatem incineat, & adnihilat, juxta illud. Genes. 18. *Loquar ad dominum meum cum sim pulvis & cinis.* Sicut etiam ignis id quod juxta se est sibi assimilat, sic vir perfectus proximum suum sibi assimilat, dum eum ad Deum convertit. Carbo mortuus positus cum vivis aut incenditur ab aliis, aut alios extinguit: sic viri perfecti ad modum ignis morti se exponunt, ut alios vivificent, intelligentes nullum sacrificium majus & carius esse Deo quam zelum animarum secundum Gregorium. Viri perfecti ad modum ignis semper tendunt sursum, conversatio enim eorum in cœlis est jam in spe, & desiderant ibi esse in re. Cupiunt enim dissolvi & esse cum Christo. Et mortem habent in desiderio, & vitam in patientia, ad Roman. 7. *Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis hujus.* Et in Psalm. 119. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est.*

Sequitur, *Seditque supra singulos eorum spiritus sanctus*, secundum Glossam in sessione intelligitur regia potestas, quia spiritus sanctus in sanctis requiescit. Vult spiritus sanctus esse ut rex in domo, in qua est, ut ejus imperio obediatur. Unde Joan. 14. *Si diligitis me, mandata mea servate, & ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis.* Item. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit.* Et subditur: *& ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus.* Item spiritus sanctus in sanctis requiescit, & maximè in Christo requievit. Unde Isai. 11. *Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ &c.* Et in Evangelio Nazaræorum quod hebraicè scriptum est, ita legitur factum, cùm ascendisset dominus de aqua, descendit fons omnis gratiæ, & spiritus patris descendit & requievit super eum & dixit ei. Exspectabam te fili in omnibus prophetis ut venires & requiescerem in te, tu es enim requies mea, tu es filius meus primogenitus, qui regnas in sempiternum. Et *notandum* quod in *tribus* generibus hominum non requiescit spiritus sanctus. *Primo* in eis qui ab ingressu domus suæ quasi manibus eum repellunt, dum malis operibus impediunt, ne ad eos ingrediatur, qui sine dubio magnam contumeliam spiritui sancto faciunt. Unde ad Hebr. 10. *Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione, duobus vel tribus testibus moritur. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcaverit, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit.* Talis

L

Hæc ad tres status spectant.
I. Incipientes columbæ assimilentur.
1. Isai. 38. Psal. 101.
2.
3.
4.
5.
Simplicitas quid sit. Psal. 26.
6.
7.
Proficientes opus habēt flatu S. Spiritus, cur.
Perfecti in quibus similes sunt Igni.
Philipp. 1.
S. Spiritus quomodo requiescat in Sanctis.
In Christo requievit.
In quibus S. Spiritus non requiescat.

peccat in spiritum sanctum bonitatem ejus contemnens, qui ideò vult diutius esse malus, quia Deus est sibi bonus exspectando eum ad pœnitentiam, & tale peccatum vix remittitur homini. Ad Rom. 2. *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam & im-*
2. *pœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ. Secundo* non quiescit in eis plene, qui multitudine venialium quasi multitudine pulveris eum contristant, ad Ephes. 4. *Nolite contristare spiritum san-*
3. *ctum &c. Tertio* non quiescit in eis, qui per mortale peccatum eum à se expellunt, & spiritum immundum loco illius introducunt, contra illud Apostoli 1. ad Thess. 5. *Spiritum nolite extinguere.* Spiritus sanctus ad modum ignis extinguitur vel flatu superbiæ, vel divisione lignorum discordia scilicet, vel odio, vel aquæ multitudine, scilicet delitiarum.

III. Triplex plenitudo S. Spiritus. Sequitur, *& repleti sunt omnes spiritu sancto.* Nota *triplicem plenitudinem*, scilicet aptam, æquam
1. & cumulatam. *Apta* plenitudo est, ut cum domus dicitur plena hominibus. Talis est in viris sanctis.
2. Actor. 6. *Stephanus plenus gratia &c. Æqua* verò plenitudo ut in vase quod plenum est aqua, & talis fuit in beata Virgine, unde Lucæ 1. *Ave gra-*
3. *tia plena. Cumulata* est plenitudo superfluens, qualis fuit in Christo. Joan. 1. *Plenum gratia & veritatis.* Et ibidem. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus.* Multum ergo debemus sperare de sanctis, amplius de beata Virgine, sed maxime de Christo. Item Notandum quod ei qui vult spiritu sancto impleri necesse est ut prius evacuetur, secundo ut religetur, tertiò ut verè mundetur. (Implendus S. Spiritu debet.)
1. Evacuari, qui. *Primo* oportet ut spiritu mundi *evacuetur* qui spiritum sanctum vult recipere, mundus enim non potest eum accipere, ut legitur Joan. 14. Mundus ibi sumitur pro his qui habent spiritum mundi hujus, scilicet pro amatoribus & sapientibus hujus mundi. Oportet amorem suum avertere à mundo isto qui vult convertere eum ad Dominum, unde super illud. Psalm. *Diligite dominum omnes sancti ejus*, dicit Glossa ex Augustino. Disce non diligere mundum ut discas diligere Deum, averte ut convertaris, funde ut implearis. Idem. Bono implendus es, funde malum. Putas quia melle vult te implere Deus, si aceto plenus es, ubi mel pones?
2. Religari. Necesse est *etiam* ut prius *religetur*, vase enim non religato non infundet Deus gratiam spiritus sancti. Hanc religationem facit timor, *quia qui timet Deum, nihil negligit.* Ecclesiastæ 7. Ecclesiastici 1. *Timor domini scientia religiositas. Religiositas custodit & justificabit cor.* Religiositas quæ ex timore est, in duobus consistit, scilicet in hoc, quod à malo custodit, & in hoc, quod vivificat, id est, ad opera bona incitat. *Item necessarium* est etiam
3. Mundari. ut talis verè *mundetur*, & non fictè, sicut illi qui mundabant quod de foris erant calicis & paropsidis, intus autem pleni erant rapina & immunditia. De quibus loquitur Dominus. Matth. 23. Sap. 1. *Spiritus sanctus effugiet fictum*, illum scilicet, qui fingit se mundare ei hospitium & non mundat.
Repletionis S. Spiritus quatuor sunt signa. Item Notandum quod *quadruplex* est signum hujus repletionis spiritus sancti. *Primum* est satietas sive
1. sedatio sitis hujus mundi. Augustinus. Qui biberit
2. de fluvio paradisi, cujus gutta una major Oceano, restat ut in eo sitis hujus mundi extincta sit. *Secundū* est quod flagellatur & non murmurat, vasa enim plena percussa non resonant. *Non murmur resonat,*
3. *non querimonia &c. Tertium* signum hujus repletionis est supereffusio, vel per verba spiritualia, *ex abundantia enim cordis os loquitur.* Matth. 12. Ecclesiastici 20. *Sapiens in verbis producet seipsum.* Vel per alia signa exteriora. Prov. 17. *In facie pru-*
4. *dentis lucet sapientia. Quartum* est humilitas. Gregorius. Mens quæ divino spiritu impletur habet evidentissima signa sua, veritatem scilicet & humilitatem: quæ si utraque in una mente perfecte conveniunt, liquet quod de præsentia spiritus sancti testimonium ferunt. Bernardus. Magna virtus humilitas, sine cujus obtentu non solum virtus non sit, sed etiam in superbiam prorumpit.

IN DIE SANCTÆ TRINITATIS.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Explicat hic sermo tres partes thematis de SS. Trinitate. I. pars (Gratia Domini nostri Iesu Christi) filio Dei. II. (Charitas Dei.) Deo Patri. III. (Communicatio S. Spiritus) spiritui sancto accommodatur.

Gratia domini nostri Jesu Christi, & Charitas Dei, & communicatio sancti spiritus sit cum omnibus vobis. *2. ad Corinth. ult.* SERMO LXII.

Explicantur tres partes thematis hoc sermone. Ecclesia in Epistola hodierna recolit fidelibus orationem quandam, quam faciebat Apostolus pro Corinthiis quibus scribebat, ut fideles eandem orationem faciant pro se & sibi charis. Dicit ergo; *Gratia domini nostri Iesu Christi &c.* Tangitur ibi *Trinitas* personarum. *Primo* persona Filii, antequam nominetur persona patris, & hoc contra Arrium, ne scilicet filius minor patre videatur, sicut Arrius dixit. *Secundo* persona patris, cum dicitur: *Charitas Dei*, scilicet patris. *Tertio* persona spiritus, cum dicitur: *& communicatio sancti spiritus. Vnitas* verò divinæ essentiæ innuitur, cum dicitur in singulari *sit*, & non *sint*. (S. Trinitas hoc themate tangitur, qui.)

I. Explicatio primæ partis de Filio Dei sensus. Prima verò Pars hujus orationis *multipliciter* potest intelligi. *Primo* sic: gratia à domino Jesu Christo exhibita sit cum omnibus vobis in corde per jugem memoriam, & in oratione per gratiarum actionem. Ad Coloss. 3. *Grati estote.* Isa. 51. *Gaudium & lætitia invenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis.* Multipliciter verò est gratia à Christo nobis exhibita. *Primo* quod cùm dives esset, pro nobis pauper effectus est secundum illud. 2. ad Corinth. 8 *Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est cùm esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.* Cujus gratiæ nos memores esse debemus, ut paupertatem proximi libenter sustineamus. Bernardus. Magna abusio est & nimis magna, quod dives velit fieri miser vermiculus, pro quo Deus majestatis & dominus Sabaoth pauper voluit fieri. *Alia gratia* est, qua dedit semetipsum pro nobis. Ecclesiastici 29. *Gratiam fidejussoris ne obliviscaris, dedit enim pro te animam suam.* Ad Tit. 2. *Apparuit gratia Dei salvatoris nostri, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate &c.* Augustinus loquens de Christo. Redemit, inquit, venditus, vivificavit occisus, honoravit injuriatus. Ad Galat. 2. *Dilexit me & tradidit semetipsum pro me. Non sum ingratus gratia Dei.* Vel, *non abjicio gratiam Dei*, secundum aliam litteram. *Alia gratia* est secundum quam fecit nos cohæredes suos secundum illud ad Tit. 3. *Benignitas & humanitas apparuit salvatoris &c. Vt justificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.* Ideò ipse filius carnem assumendo venit in mundum, ut ipsemet ad quem pertinebat cœlestis hæreditas, socios nos esse vellet. Quantum ipse desideret non in hoc socios suos esse satis ostendit Augustinus dicens. Mortuus est pro nobis unicus Dei; & ne remaneret unicus, mortuus est unicus, multos enim filios Dei fecit unicus filius Dei. Emit sibi fratres sanguine suo. Hoc est contra quosdam homines caninos, qui fratres suos vellent esse mortuos, ut majorem haberent hæreditatem. Qui similes sunt Cain, qui fratrem suum

Margin notes (right column): 1. — Gratia à Christo nobis est exhibita. 1. — 2. — 3. — Hæreditatis appetitus sceleratus.

filium occidit. Genes. 4. *Omnis qui odit fratrem suum, homicida est.* 1. Joan. 3.

2. Pulchritudo faciei Christi. *Secundo* sic potest intelligi (*gratia domini nostri Jesu Christi*) id est, placentia ipsius sit cum omnibus vobis, ut scilicet agnoscatis quàm delectabile sit ejus faciem videre. Hester. 15. *Valde mirabilis es domine, & facies tua plena est gratiarum.* Hoc dictum est Assuero, qui interpretatur beatitudo, & tenet figuram Christi. Et 1. Petri 1. *In quem desiderant Angeli prospicere.* In Psal. 26. *Faciem tuam domine requiram*, & in Psal. 79. *Qui regis Israel intende* multoties replicatur illud. *Ostende nobis faciem tuam, &c.* Deus fons est omnis dulcedinis. Deliciæ verò quæ inveniuntur in creaturis, velut minimæ guttæ sunt, quæ inde fluxerunt, quas inimici Dei lingunt, juxta illud Psalm. 71. *Inimici ejus terram lingent.* Mira stultitia hominum, qui fontes dereliquerunt & guttis adhærent, quasi in fonte possit esse amaritudo, cum in guttis illis tanquam vestigiis deduci deberemus ad delicias Dei. Job. 11. *Forsitan vestigia Dei comprehendes? &c.* David Psal. 72. *Mihi autem adhærere Deo bonum est, &c.* Videre faciem Christi paradisus est, etiam si in inferno hoc alicui concederetur videre. Videre etiam faciem ejus in quantum homo est, nimiam habet jucunditatem, quia *est speciosus forma præ filiis hominum.* Placentia ergo Christi debet esse in cordibus nostris, ut ad eam suspiremus, & ut comparatione ipsius omnem pulchritudinem transitoriam exteriorem contemnamus.

Psal. 44.

3. *Tertio* sic potest intelligi (*Gratia domini &c.*) id est, gratia quam gratis dat Christus, quæ nos ei gratos reddit, & nos ei gratis etiam gratanter servire facit. (*Sit cum omnibus vobis*) quantum gratia sit desideranda, require super illud ad Rom. 6, *Gratia Dei vita æterna*, ubi multa habes de commendatione gratiæ. Hæc gratia pretium est regni cœlestis, immò inchoatio paradisi, secundum illud Ecclesiast. 40. *Gratia sicut paradisus in benedictionibus.* Sed sine hac gratia nihil Deo gratum est, nihil homini bonum.

II. Explicatio secundæ partis de Deo Patris Charitas Dei Patris notatur. Sequitur (*& charitas Dei.*) Nota quod charitas Dei patris ad hominem in multis attenditur. *Primo* in hoc quod hominem sibi attraxit, dum sororem nostram scilicet humanam naturam filio suo copulavit. Hierem. 31. *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miserans.* Si matrimonium homines adeò attrahit, ut de inimicissimis valdè amicos faciat, quantum debet homines attrahere ad amandum Deum hoc, quod sororem nostram, scilicet humanam naturam filio suo inseparabiliter copulavit, gloriosius enim non potuit nubere caro nostra. 2. *Secundo* in hoc quod proprio filio non pepercit, sed pro nobis tradidit illum unde 1. Joan. 4. *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.* 3. *Tertio* in hoc quod nos in filios adoptavit, unde 1. Joan. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filii Dei nominemur & simus* Et, *nondum apparuit quid erimus, Scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus.* 4. *Quarto* perpenditur amor iste ex diligenti custodia, quam nobis adhibet tam hominum quam Angelorum. In Psal. 90. *Angelis suis mandavit de te &c.* Delinquentibus etiam nobis flagella adhibet. Apoc. 3. *Ego, quos amo, arguo & castigo* Augustinus. Quid mirum si flagellat custodiens parvulos dominus, quos grandes quærit hæredes? Vias etiam periculosas sepit eis secundum illud. Osee 2. *Ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiā eam maceria & semitas suas non inveniet.* Potest 5. *etiam* sic intelligi, ut charitas Dei intelligatur charitas, qua Deum charum habeamus, & eū tanquā patrem amemus Amor ille in hoc attenditur, ut mandata ejus custodiamus. 1. Joan. ult. *Hæc est charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus, & mandata ejus gravia non sunt.* 2. ejusd. 1. *Hæc est charitas, ut secundum mandata ejus ambulemus.* Et Joan. 14. *Si diligitis me, mandata mea servate.* Item, *qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me.* Glossa, habet audiendo, servat faciendo.

Sequitur, (*& communicatio sancti spiritus &c.*) spiritus sanctus seipsum communicans in præsenti per gratiam, in futuro per gloriam, *sit semper cum omnibus vobis.* Spiritus sanctus in itinere præsentis vitæ est Ecclesiæ solatiū, in patria verò erit ejus proœmium. Notandum quod sicut fluvius exiens in ripas suas major est quam est quando non exit in eas, sic bonitas major est communicans se, quam quæ se non cōmunicat. Unde cùm spiritus sanctus sit summa bonitas, ipse est bonitas se communicans, unde rectè dicitur donum. Item ipse est suavitas spirata à patre & filio, cujus fruitione beati erimus. Vel communicatio sancti Spiritus potest dici communicatio quam spiritus sanctus facit ei apud quem habitat ad caput & alia membra Ecclesiæ, sicut spiritus hominis membra unit in corpore humano cum capite suo. Sic verò cum Christo debet homo habere communionem *triplicem* *Prima* est negotiantis societas. Tradidit enim Deus homini bona sua, unde debet operari. Ex opere verò triplex debet provenire lucrum; scilicet gloria Dei, proximi exemplum & operantis proœmium. Unde cavendum est diligenter operanti, ne vel Deum vel proximum parte sua fraudet, ne partem suam meritò amittat. *Alia* communicatio est, quā aliquis affectu Christo pro nobis passo compatitur, & regnanti congratulatur, qui in se adimplet illud Philip. 2. *Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Jesu.* Quando scilicet omnia opprobria exprobrantium Christo cadunt super eum, & suam ipsius animam pertransit gladius sicut Simeon dixit beatæ Virgini. Lucæ 2. *Tertia* communicatio est quā aliquis Christi est socius in præsenti tribulationum & in futuro sit socius ejus consolationum. Ecclesiastici 22. *Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut in bonis illius læteris.* Communicatio etiam ejus in quo est spiritus sanctus ad cætera membra Ecclesiæ triplex est. *Prima* est quæ facit hominem gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, quando scilicet affectu aliquis malis proximi compatitur & bonis congratulatur, sicut Paulus 2. Cor. 11. *Quis infirmatur & ego non infirmor? &c.* 1. Corinth. 12. *Si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra &c.* *Alia* communicatio est qua aliquis paratus est se & sua in servitium proximi impendere, secundum illud Matth. 7. *Omnia quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex & prophetæ.* *Tertia* communicatio est quædam societas, quæ est inter membra Ecclesiæ, quod unusquisque habet partem in omnibus bonis, quæ fiunt in Ecclesia, secundum illud. Psal. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te & custodientium mandata tua.* 1. Joan. 1. *Quod vidimus & audivimus annuntiamus vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cùm patre & cum filio ejus Jesu Christo.*

III. Explicatio tertiæ partis de S. Spiritu sensus. 1. Quomodo nobis communicetur S. Spiritus. Cum Christo est nobis triplex communicatio. 1. 2. 3. Habens S. Spiritum cū cæteris fidelibus cōmunicat. 1. 2. 3.

DOMINICA PRIMA POST DOMINICAM SS. TRINITATIS.

SERMO PRIMUS,

SUMMARIUM.

Præmittit hic sermo quædam de charitatis pretiositate, necessitate &c. Deinde sex motivis ex amore Dei erga nos ductis amorem Dei & proximi in nobis accendere conatur.

In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum unigenitum misit Deus in mundum ut vivamus per eum. *1. Ioannis 4.*

Iudicium perversum Mundi circa pretium Rerum.

VNum de deterioribus quæ sunt in mundo isto est hoc, quod mundus ea pretiosa reputat, quæ sunt vilia, & ea vilia, quæ sunt pretiosa, unde multam libenter deberent homines audire si quis eis diceret quid esset vile & quid pretiosum. Recte sic deberent audire illud quasi verbum quod procedit de ore Dei secundum illud. Hierem. 15. *Si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris.*

Charitas est res pretiosissima, ob quã accendendam Christus & S. Spiritus in Mundum venerunt.

Pretiosissimum verò videtur esse charitas, propter quam accendendam in cordibus hominum venit filius Dei in mundum istum secundum illud Lucæ 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur?* Propter eandem causam missus est spiritus sanctus in linguis igneis, ut discipuli in igne divini amoris succensi, linguis igneis legem igneam prædicarent, ut verbis ignitis ignem charitatis in cordibus hominum accenderent.

Prælati & omnes ad eum cõniti deberent ob ejus summã necessitaté.

Et ad hunc ignem accendendum specialiter laborare deberent Prælati Ecclesiæ, secundum illud. Levit. 6. *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos &c.* Quilibet etiam laborare deberet super omnia ut in se charitatem haberet, cùm sine ea nihil prosit ei quod facit, secundum illud. 1. Corinth. 13.

Charitas Dei & proximi in quo consistant.

Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, nihil, inquam, in valore. Charitas verò ista in hoc attenditur ut Deum & proximum charos habeamus, sicut chari habendi sunt: Deum scilicet super omnia amando & proximum sicut nos ipsos, ut scilicet caveamus inferre proximo, quæ nobis inferri nolumus; & impendamus ei beneficia, quæ nobis vellemus impendi.

Charitas attenditur amore Dei quali.

Hanc charitatem intendit Ecclesia in hodierna Epistola accendere in cordibus fidelium, atens quod videtur esse efficacissimum ad eam accendendam; amorem scilicet, quo dilexit nos Deus, nobis ostendendo, sicut dicit beatus Bernardus. Cum causa diligendi Deum quæritur, istud est præcipuum, quia ipse prior dilexit nos. Amor ignis spiritualis est, ignis verò nullo modo accenditur meliùs quàm igne, ita amor Dei non videtur in nobis melius accendi, quam consideratione amoris, quo à Deo dilecti sumus.

Sex motiva ad accendendum in nobis Amorem Dei & proximi.

Bernardus. Quomodo, immò quantum sine modo à nobis amari meruit, qui prior dilexit nos, tantus, & tantum, & gratis, & tantillos, & tales Ubi Sex attendenda innuuntur circa amorem, quo Deus dilexit nos.

1. Quod Deus prior dilexit nos. Imitandus in hoc tam in sui, quam proximi amore.

Primum est quod ipse primò dilexit nos, secundum illud. 1. Joan. 4. *In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos*, in quo multi nolunt imitari eum. Nolunt enim amare aliquẽ nisi prius amentur ab eo, nec benefacere alicui nisi prius ipse eis benefecerit, contra quos. Matt. 5. *Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* Siquidem & peccatores hoc faciunt, defendunt enim benefacientes sibi: Non est ergo magnum diligentes se diligere, sicut non est magnum canibus assimilari, sed magnum est aliquem impugnantem se diligere & ei beneficum esse, hoc enim est Deum imitari. Amor etiam talis preciosior est, & à Deo remunerabitur, tanquam ei datus. Amor, quo quis amat amantem se, nulla habita comparatione ad Deum, nullius remunerationis est apud Deum. Unde qui prius amare nolunt, nisi prius amentur, similes sunt illis, qui non amarẽt vinum, nisi prius corruptum esset, non enim curant habere amorem proximi, nisi quando unus est pretiosus. Quid autem dicam de illis qui Deum amare nolunt, sed prius volunt amari ab eo, ac si ipse dignus non esset, nisi reamari. Bernardus. Dignus est plane Deus ut reametur, præsertim si advertatur, quis, quos tantum amaverit.

2. Quod tãtus nos amat & à nobis vult amari & hoc à nobis contendit.

Secundum est, ut cum ipse esset immensus, tamen amorem suum voluit ponere in homine, qui est quasi putredo & vermis, unde in Psalm. 143. *Domine, quid est homo, quia innotuisti ei? &c.* Nec solum voluit Deus hominem amare, sed etiam vult ab eo amari, de quo admiratur Augustinus dicens. Domine, quid sum ego, ut amare te me jubeas? & nisi hoc faciam, irascaris mihi & mineris ingentes miserias? Immò, quod plus est, Deus rogat homines mediantibus creaturis ut eum ament. Unde Augustinus. Domine, cœlum & terra, mare & omnia quæ in eis sunt, dicunt mihi undique ut amem te, nec cessant hoc dicere omnibus. Sunt enim creaturæ visibiles quasi munera nobis à Deo data; omnia enim visibilia propter hominem creata sunt: munera enim efficacissima solent rogare accipientem, ut amet datores eorum.

Cur Deus hoc faciat.

Causa autem quare Dominus velit à nobis amari, hæc est liberalitas sua, ut scilicet occasionem habeat glorificandi nos. Nimis enim honorati sunt amici ipsius. Psal. 138.

Divites & Magnates in hoc Deũ non imitantur, qui.

In hoc autem pauci volunt Deum imitari, ut cùm ipsi sint magni, in personis humilibus amorem suum ponere velint, non attendentes illud. Lucæ 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis &c.* Et divites hujus seculi non attendunt pauperes electos esse ad regnum cœleste, secundum illud. Jac. 2. *Nonne pauperes elegit Deus in hoc mundo, divites in fide & heredes regni?* & ideò non curant sibi comparare amicitiam eorum. Gregorius. Pauperes non sunt despiciendi ut egeni, sed sunt honorandi ut patroni.

3. Quod nos tantum dilexerit. Magnitudo huius amoris colligitur.

Tertium est quod Deus tantum dilexit nos. *Magnitudo* verò *amoris* in *tribus* potest perpendi.

1. *Primo* in hoc quod filium suum pro nobis dedit. Unde Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret &c.* Et in Epistola hodierna dicitur. *In hoc apparuit charitas Dei &c.* Nõ sufficit Deo pro servo requirendo Angelum mittere, sed misit filium, & filium unigenitum, & hunc in mundũ, qui in maligno positus est, qui est locus plenus miseria. Immò, quod plus est, misit eum etiam in infernum, ut inde suos extraheret. Ad hoc etiam misit eum in mundum, ut venditus nos redimeret, occisus nos vivificaret, injurias passus nos honoraret. Bernardus. Admirans signum dilectionis, Domine, inquit, quid est homo quod misertus ejus es? Mittis ei unigenitũ tuũ, mittis spiritum sanctum tuum, promittis vultũ tuũ, & ne quid in cœlestibus vacet ad opera solicitudinis nostræ, etiam illos beatos spiritus propter nos mittis in ministerium.

2. *Secundum* signũ dilectionis fuit quod nos in filios adoptare voluit juxta illud. 1. Joan. 3. *Videte qualem charitatem dedit vobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus.*

3. *Tertiũ* signum dilectionis fuit quod humanã naturam in eadem persona divinæ naturæ associari voluit. Hier. 31. *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans.*

In his tribus signis amoris non imitantur Deum.

1. Quantum ad *primum signum* dilectionis non imitãtur Deum, qui filios proprios plus amant quam Deum, dum Deum offendunt ut filiis suis divitias congregent, qui tamen utilius operarẽtur, etiam quantũ ad filios suos, si Deum plus quam filios diligerent, & pro amore filiorũ non dimitterent Deo obedire. Deus enim propter hoc diligeret filios eorum secundum illud. Genes. 22. *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli &c.* Et post. *Possidebit semen tuum portas inimicorũ suorũ.*

2. In *secundo signo* dilectionis non imitantur illi, qui licet cũ inimicis pacem faciant quantũ ad hoc, ut eis mala non inferant, non tamen quantũ ad hoc ut eis beneficia unquam impendant. Non sic Deus, qui inimicos suos adoptat in filios.

3. In *tertio* etiam *signo* non imitantur Deum, qui nunquam familiares esse volunt iis, qui semel eos in aliquo læserunt. Non sic Deus, qui homini, qui inimicus suus erat, tantum dilectionis vel familiaritatis voluit ostendere, quod humanam naturam suæ voluit associari perpetuò. Valde dissimilis

est amor aliquorum amori illi quo Deus dilexit nos, ipse enim plus dilexit nos quam propriam vitam corporalem secundum illud. 1. Joan. 3. *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit.* Ipsi verò unum denarium præponunt ei, dum pro denario uno vel quandoque pro nihilo perjurium faciunt. *Quartum* est quod ipse gratis dilexit nos, ipse enim bonorum nostrorum non indiget. In quo pauci imitantur eum, pauci enim sunt qui ament aliquem, nisi aliquam privatam utilitatem inde sperent. Unde accidit quod illi, qui videntur homines amare dum sunt divites, derelinquunt eos si fiant pauperes. Unde illud.

4. Quod nos gratis dilexit. Qui hic Deum non imitentur.

Cum fueris felix, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Quomodo Deus emat à nobis amorem sui.

Dilexit nos Deus gratis, & tamen multi nulla utilitate moveri possunt ut debito modo Deum diligant. Vult Deus amoré eorum emere regno æterno, neque sic habet eum. Vult etiam emere eum multitudine bonorum temporalium, & quanto plura bona temporalia dat eis, tanto minus eum diligunt. Tales similes sunt anguillæ quæ etiā duabus manibus teneri non potest. Quasi sinistra manu Dominus tenere eos nititur, temporalia dando; quasi dextera, æterna porrigendo. Prov. 3. *Longitudo dierum in dextera ejus, & in sinistra illius divitiæ & gloria.* Non flectuntur tales etiam ad amandum Deum debito modo per illud quod legitur. Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* *Quintum* est quod tantillos diligere voluit, immò ut plus dicam, nullos diligere voluit, velut enim nihil erant homines peccatores quantum ad valorem, cum ipse eos redimere voluerit, unde Isai. 40. *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo.* Qui in mortali peccato est, non esse dicitur, quia non habet esse sibi utile. Bonum enim esset ei si natus non fuisset homo ille, si sic moriturus sit, tunc enim non haberet bonum neque malum. E contrario homines plus diligunt terram, quæ quasi nihil est contra Deum, qui est summum bonum. Hierem. 4. *Aspexi terram, & ecce vacua erat & nihil.* *Sextum* est quod tales voluit diligere, morti scilicet damnatos, vita etiam indignos. Mundus enim tunc erat in tali statu, in quali est latro qui ad suspendendum ducitur. Omnes enim tunc ducebantur in infernum, quando filius Dei mundo subvenit & quasi pro eo fidejussit. Ecclesiastici 29. *Gratiam fidejussoris ne obliviscaris, dedit enim pro te animam suam.*

5. Quod tantillos ac nullos dilexit.

6. Quod tales & tam indignos dilexit.

DE EADEM DOMINICA.
SERMO SECUNDUS.
SUMMARIUM.

Hic sermo multa affert, quibus peccatori timorem incutiat, ut convertatur.

SERMO LXIV. Timoris & Amoris effectus.

Perfecta charitas foras mittit timorem. 1. *Joan.* 4.

DUo sunt specialiter necessaria homini qui vult salvare animam suam scilicet timor Dei & amor. Timor sapientiam inchoat secundum illud. Proverb. 1. *Timor Domini principium sapientiæ.* Amor verò sapientiam perficit secundum illud. Ecclef. 1. *Dilectio Dei honorabilis sapientia.* Timor facit declinare à malo, secundum illud. Proverb. 16. *In timore domini declinatur à malo.* Amor verò abundanter facit operari bonum. Amor enim Dei ociosus esse non potest, operatur enim magna si est: si autem operari renuit, amor non est, sicut dicit Gregorius. *Timor domini expellit peccatū. Nam qui sine timore est, non poterit justificari*, ut legitur. Ecclesiastici 1. Deinde verò perfecta charitas timorem expellit, sicut dicit hic Joannes.

1. Timorem

Circa timorem verò notandum est quod duodecim sunt, quæ timorem generare possunt in peccatoribus. *Primum est consideratio lachrimarum Christi*, verisimile est enim statum illum valdè periculosum esse pro quo Deus flevit. De lachrimis istis habetur. Luc. 19. *Ut appropinquavit, videns civitatem, flevit super illam &c.* Et Joan. 11. in resurrectione Lazari ubi infremuit spiritu & voce magna clamavit &c. Ad Hebr. 5. *Qui in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad eum, qui posset illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lachrimis offerens, exauditus est pro sua reverentia.* Bernardus. Patitur filius Dei & plorat, homo patitur & ridebit? *Secundum est consideratio passionis Christi.* Bernardus. Ex consideratione periculi mei æstimo quantitatem medelæ. Filius Dei jubetur occidi, ut vulneribus nostris preciosissimo sanguinis illius balsamo medeatur. Agnosce homo quam gravia sunt illa vulnera, pro quibus necesse est Christum dominum vulnerari. Sic verè æstimatio & timoris & doloris aggregatio est. *Tertium est consideratio culpabilitatis nostræ.* Si enim tantum timet aliquis, qui se culpabilem scit esse unius criminis in curia alicujus terreni principis, quantum timere potest, qui tot & tantorum criminum scit se culpabilem esse apud tam districtum judicem? Unde legitur de quodam rege, qui memor malorum suorum & divini judicii, gaudere non poterat. Qui interrogatus à quodam fratre suo, noluit ei causam ostendere. Unde misit buccinatores ad portam fratris sui, quod secundum consuedinem regni illius certum signum erat mortis. Deinde cùm frater regis ad regem esset ductus & non modicum timeret & valdè tristis esset, requisivit rex, quare non gauderet? Qui cùm respondisset ei, quomodo in statu tali gaudere posset, indicavit ei rex causam tristitiæ suæ. Si ergo ille tantum timebat, qui sciebat regem esse fratrem suum, & qui in nullo sciebat se esse culpabilem apud eum, nisi quod aliqua signa audierat offensæ regis, merito timere poterit, qui in toto & tantis scit se culpabilem esse, non apud fratrem, sed apud dominum majestatis. *Quartum est consideratio nostræ infirmitatis & impatientiæ*, quod musica una, si nos infestaverit, diu facit nos irasci, quandoque usque ad Dei blasphemiam. Adeò etiam impatientes sumus, quod modica pœna temporalis quandoque affligit hominem usque ad tædium vitæ, ut patet in Helia 3. Reg. 19. Qui petiit animæ suæ ut moreretur. *Quintum est misericordia, quam dominus exhibet hominibus in præsenti.* Secundum enim magnitudinem misericordiæ, erit in futuro magnitudo justitiæ. Sicut Deus enim est summè misericors, ita & summè justus est. Et sicut opera misericordiæ ipsius in præsenti reputantur stulta, comparatione habita ad misericordiam hominum, sic in futuro justitiæ suæ furor apparebit, unde in Psal. 6. *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua &c.* Proverb. 6. *Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec adquiescet cujusquam precibus, nec recipiet pro redemptione dona plurima.* *Sextum* est *opera justitiæ*, quæ dominus legitur fecisse in mundo isto, ut est vindicta quam sumpsit de Lucifero & angelis ejus, qui adhæserunt ei, quos Dominus propter peccatum superbiæ irremediabiliter damnavit. Lucæ 10. *Videbam Sathanam sicut fulgur cadentem de cœlo.* & 2. Petr. 2. *Si Deus angelis peccantibus non pepercit &c.* Aliud opus justitiæ est, pœna mundo inflicta pro peccato primorum parentum, scilicet pro peccato gulæ & pro peccato carnis totus mundus submersus est, exceptis octo animabus. *Septimum est velocitas & facilitas pereundi* spiritualiter & corporaliter, propter quod in umbra mortis dicimur esse. Lucæ 1. *Visitavit nos oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris & in*

generant peccatori, 1.

2.

3.

Exemplum timentis Dei iudicii.

4.

5.

6. Pœna Lucif.

Pœnā Protoplast.

7.

8. *umbra mortis sedent*, &c. *Octavum* est *Dei omnipotentia*, cui peccator resistere non poterit, neque eam effugere. Unde Psal. 138. *Si ascendero in cælum, tu illic es*, &c. Et Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Sed potius eum timete qui potest corpus & animam perdere in gehennam.* Item Psal. 89.
9. *Quis novit potestatem iræ tuæ*, &c. *Nonum* est *Dei sapientia* lucidè videns omnia, cui nihil poterit abscondi. Boëtius. Magna nobis, si dissimulare nolumus, indicta est probitatis necessitas, cùm agamus coram oculis judicis cuncta cernentis. *Deci-*
10. *mum* est *zelus justitiæ divinæ.* Bernardus. Qui non parcit filio, nunquid parcet figmento? nunquid parcet servo nequam? & Lucæ 23. *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* *Undecimo* possent
11. peccatori timorem incutere illa, quæ sacra scriptura dicit de die judicii, ubi tremebunt Angeli, ubi nullus vel Angelus vel Sanctus audebit rogare pro aliquo qui tunc in peccato mortali mortuus est, & signa terribilia quæ judicium præcedent, de quibus dicit Gregorius. Oportet multa mala præcurrere,
12. ut malum sine fine valeant nunciare. *Duodecimum* est *consideratio pœnarum futurarum.*

II. Timorem incutiunt peccatori. 1. Circa quas notandum est, quod multa sunt in eis quæ peccatoribus possunt timorem incutere. *Primum* est *pœnarum acerbitas*, gravissima enim pœna, quæ in isto mundo sustinetur, minor est quaque pœna purgatorii. Unde Augustinus. Miro modo licet æternus non sit, gravis est ignis ille. Exsuperat enim omnem pœnam, quam aliquis in mundo

2. Nona genera pœnarum. isto perpessus est. *Secundum* est *pœnarum diversitas.* Et inveniuntur in sacra scriptura *novem* pœnæ. Prima est *ignis.* *Secunda vermis*, de quibus in fine Isaiæ. *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur.* *Tertia* est *fœtor*, quasi sulphuris, de quo Psalm 10. *Ignis & sulphur & spiritus procellarum*, &c. Et Isai. 30. *Flatus Domini quasi torrens sulphuris succendens eam.* *Quarta* est *frigus*: unde Matth. 13. *Ibi erit fletus & stridor dentium.* Frigus solet sequi dentium stridor. Et Job. 24. *Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium.* *Quinta* est *fames*, Unde Isa. 65. *Servi mei comedent, & vos esurietis.* Et erit ibi tanta inopia, quod unam guttam aquæ habere non poterunt, ut patet Lucæ 16. in divite epulone in inferno sepulto. Job 27. *Apprehendet eum quasi aqua inopia.* Unde dicit Glossa. Dives in inferno cogente inopia usque ad summa petenda perductus est, qui sua tenacitate usque ad minima neganda pauperibus restrictus est. Item Gregorius: Guttam petiit, qui micam negavit. Ibi erit tantus defectus boni, ut mors, quæ in mundo isto præ omnibus fugitur, præ omnibus ibi desideretur. Apoc. 9. *Quærent homines mortem, & non invenient eam, desiderabunt mori & fugiet mors ab eis.* Habebit locum illud Eccles. 41. *O mors bonum est judicium tuum, homini indigenti*, &c. Libentius interficeret seipsum homo ibi quam diabolum. Diabolo enim interfecto non cessaret pœna eorum. Tunc libenter diceret damnatus illud. 2. Reg. 1. *Sta super me & interfice me, quoniam tenent me angustiæ*, si crederet se exaudiri. Ibi erunt septem anni penuriæ, oblivisci facientes magnam abundantiam præsentis vitæ. *Sexta pœna* erit *tortorum*; de qua Matth. 18. *Tradidit eum tortoribus donec redderet universum debitum.* *Septima* est *horror* tam loci quam dæmonum; unde Job 10. *Ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Item Job 20. *Vadent & venient super eum horribiles.* Si tantum horrorem habet homo quando videt in præsenti unum dæmonem, quantus horror erit ubi tot horribiles apparebunt? & magis horribiles, ut videtur, quam appareant in præsenti. *Octava* & *nona* pœna erunt *tenebræ & vincula.* Unde Matth. 22. *Ligatis manibus & pedibus ejus mittite eum in tenebras exteriores*, &c.

Nec solum erit ibi pœnarum *varietas*, immò & *contrarietas.* Unde Gregorius. Horrendo modo tunc erit ibi miseris dolor cum formidine, flamma cum obscuritate. Et in eorum interitu ipsa suis qualitatibus tormenta discordant, qui à conditoris voluntate dum viverent discrepabant. Fit miseris mors sine morte; finis sine fine, defectus sine defectu; quia & mors vivit, & finis semper incipit, defectus deficere nescit. Mors perimit, sed non extinguit; dolor cruciat, sed pavorem non fugat, flamma comburit, sed tenebras non discutit: quia enim cum diabolo contra suum creatorem concordaverunt, & creaturæ contrariæ conveniunt ad eorum pœnas. *Tertium* — Pœnarum contrarietas qualis.

3. quod timendum est circa pœnas, est earum *diuturnitas.* Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Satis facile est jacere in uno lecto suavi & mundo, & tamen si alicui posito in tali lecto diceretur, jace & quiesce, quia oportebit te ibi jacere viginti annis, ipse responderet, potius vellem esse mortuus. Quid ergo erit de illo, qui erit in igne ardente, & sciet se mansurum ibi non tantum per viginti annos, vel per centum, vel mille, sed per infinita sæcula sæculorum? Isa. 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante?* &c. In hac meditatione conversus fuit Fulco, qui postea factus fuit Episcopus Tholosanus. *Quartum* est pœnæ 4.
universalitas, totus enim homo post diem judicii erit in igne. Cum aliquis non posset sustinere ignem in minima parte digiti per unam horā, quantus erit dolor quando totus homo erit in igne æternaliter. Ideò tanta erit in inferno vis doloris, quod mens ad aliud dirigi non poterit, nisi ad quod vis doloris impellit. Signum hujus doloris est hoc, quod Dominus in Evangelio multoties dicit. Matth. 13. 22. & 25. *Ibi erit fletus & stridor dentium.* Si singulis diebus, in quibus erunt damnati in inferno, flerent unicam lachrymam materialem, plus exiret per processum temporis ab uno damnato, quam omnia vasa quæ in mundo sunt capere possent. Quod patet ex hoc, quod omnia vasa hujus mundi finita sunt & numero & magnitudine, dies verò, quibus erunt in inferno, non habebunt finem. *Quintum* 5. — Æternitas pœnarum finale.
est *consolationis defectus.* Unde Bernardus. Quid erit, cum se viderit illa misera conditio omni desolatione nudatam in illas tenebras exteriores excuti, & ab illa bonorum Ecclesia perpetua excommunicatione excludi? *Sextum* est *pœnarum inutilitas.* 6.
Præsens pœna & brevis est & fructuosa, sed futura gravis est & infructuosa, quia si aliquis fleret tantum lachrymarū, quantum est in toto mundo, aquæ non sufficerent ad ablutionem unius mortalis peccati. Plus virtutis haberet hîc lachryma una, quam omnes illæ. Præter prædicta notandum quod malis dolor veniet ex bonorum præsentium amissione. In Psal. 48. *Cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus.* *Item* ex hoc, quod tempus merēdi transiit. Unde Hier. 8. *Transiit æstas, finita est messis, & nos salvati non sumus.* *Item* ex amissione æternæ gloriæ. Psal 20. *Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui*, idest, dum sancti vultum vel faciem tuam videbunt. *Item* ex prava societate, socios enim habebunt dæmones horribiles, & homines igne infernali exustos & fœtentes. *Item* ex loci qualitate qui erit tenebrosus & fumosus. — Dolor damnatorum ex quibus oriturus sit.

DOMINICA II. POST TRINITATEM.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Hoc sermone explicatur tota Epistola. I *rationes septem afferuntur, cur mirandum non sit quod mundus bonos odio sequatur.* II. *agitur de odio proximi quantum malum sit.* III. *in quibus operibus*

ribus dilectio proximi ostendenda & quæ vera dilectio proximi sit, demonstratur.

SERMO. LXV.

Nolite mirari si odit vos mundus &c. 1. *Joan. 3.*

Tria facit hæc Epistola.

ECclesia in Epistola hodierna tria intendit facere. *Primo* intendit monere fideles ut odia mundi sine admiratione sustineant, ibi. *Nolite &c. Secundo* intendit eos incitare ad hoc, ut odientes se diligant, ibi. *Nos scimus &c.* Ubi dilectionem commendat & odium detestatur. *Tertio* veram dilectionem notificat & ad eam hortatur, ibi. *In hoc cognoscimus charitatem Dei.*

I. Odiū Mundi in bonos non mirandum.

Circa Primum verò assignari possunt Septem rationes quare non debent mirari boni, si odit eos mundus. *Primo* quia ipsorum Dominum mundus odivit. Unde Joan. 15. *Si mundus vos odit, scitote*
1. *quia me priorem vobis odio habuit.* Augustinus. Magna consolatio membris ex capite. Et Dominus Matth. 10. *Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum.* Et Joan. 15. *Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis. Non est servus major domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur &c.* Et quod gravius solet esse, mundus sine causa Christum odivit. Immo tunc odio habuerunt eum, cum maximè amare debuerunt eum, juxta illud. Psal. 108. *Posuerunt adversum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.* Non mirentur ergo fideles si mundus eos odiat, quos amare de-
2. buit: *Secundo* quia hujus mundi homines qui mali sunt, seipsos habent odio, unde non est mirum, si alios odio habeant. Ecclesiast. 10. *Qui sibi nequam, cui bonus?* Quod mali se habeant odio, patet ex hoc, quod ipsi amant vitia sua. Sed qui amat vitium, odit personam. Psal. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* Nonne odit aliquem qui amat malū ejus? ergo odit se ipsum, qui amat vitium suum.
3. *Tertio* quia mali odiunt meliores amicos quos habent. Matth. 7. *Inimici hominis, domestici ejus.* Nonne odit usurarius illos quos magis amare debuit, scilicet uxorem, filios & filias, servos & ancillas, dum eos jugulat, faciendo peccato suo consentire? Oseæ 9. *Ephraim educet ad interfectorem filios*
4. *suos Quarto* quia boni non sunt de mundo isto, unde non est mirum si odiant bonos tanquam extraneos, sicut canis odire solet canes extraneos supervenientes. Unde Joan. 17. *Ego dedi eis sermonem tuum & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo.* Et iterum Joan. 15. *Si de mundo fuissetis, mūdus, quod suū erat diligeret, quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mūdo, ideo odit vos mundus.*
5. *Quinto* verò quia boni in mūdo isto dissimiles sūt, dissimilitudo verò occasio solet esse odii, sicut similitudo amoris. Ecclesiastici 13. *Omne animal diligit sibi simile.* Sap. 2. *Gravis est nobis etiam ad videndū,*
6. *quia dissimilis est aliis vita illius. Sexto* verò quia boni mundo contrarii sunt, testificantes contra ipsum. Unde Joan. 7. *Non potest mundus odisse vos, me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quod opera ejus mala sunt.* Mali similes sunt avibus noctis, unde odiunt lucem bonorum operum, præcipuè lucem sanæ doctrinæ. Joan. 3. *Qui male agit, odit lucem.* Job 24. *Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis.* Amos 5. *Odio habuerunt corripientem &c.* & 3. Regum ult. dixit Achab de Michea, *ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum.* Isai. 30. *Loquimini nobis pla-*
7. *centia. Septimo* quia mali habent palatum cordis infectum de febre iniquitatis, & ideò bona quæ deberent eis sapere & placere, amara sunt eis. Michæ. 3. *Odio habetis bonum &c.* Isa. 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum.* Prov. 14. *Ambulans recto itinere & timens Deum, despicitur ab eo, qui infami graditur via.* Et 29. *Abominantur impii eos, qui in recta sunt via.* Philosophus quidam, cum diceretur ei, homines te contemnunt, inquit, at illos asini, sed nec illi asinos, nec ego illos curo. Senec. Malis displicere, laudari est. Item. Nondum felix es, si non turba te deridet. Et *notandum* quod hoc quod mali persequuntur & odiunt bonos, non est novum, immò incepit quasi ab initio mundi. Odivit Cain Abel fratrem suum, & tandem interfecit eum. Genes. 4 Persecutus est Ismaël Isaac, quæ persecutio ludus vocatur. Genes. 21. Odivit etiam Esau Jacob volens occidere eum Genes. 27. Sed odium tale non debent boni timere, cùm Dominus dicat. Matth. 5. *Beati estis cum male dixerint vobis, & persecuti vos fuerint &c.*

Odiū malorū in bonos quam sit antiquū.

II. Dilectio est vita. & Odium est mors animæ.

Sequitur (*Nos scimus quia translati sumus &c.*) sicut separatio animæ à corpore mors est & conjunctio vita, sic separatio à Deo mors est animæ & conjunctio cum Deo per dilectionem vita est. Augustinus. Vera mors est quam homines non timent, separatio animæ à Deo, qui est beata vita animarum. Sicut ergo naturaliter aliquis amat vitam temporalem, & naturaliter timet mortem, sic amare debet charitatem & vitare odium, cum animalia irrationalia mortem naturaliter timeant & fugiant. Incautiores irrationabilibus animalibus esse videntur qui odium non cavent, quod constat mortem spiritualem esse. 1. Joan. 3. *Qui non diligit*, inquit, *manet in morte.* In morte culpæ jam est talis, & debitor est mortis æternæ. Sequitur. *Omnis qui odit fratrem suum homicida est.* Nota quod ille qui occidit odio progressivo ad actum exteriorem, occidit se & alterum, sed primò se ipsum, homo enim per malitiam occidit animam suam. Sap. 16. & in Psal. 36. *Gladius eorum intret in corda ipsorum.* Augustinus. qui alii nocere desiderat, similis est illi, qui gladio se transverberat, ut tunicam alterius scindat. Deinde verò occidit spiritualiter proximum suum, quoniam ad odiendum se provocat, & ita odium est velut gladius scindens ex utraque parte. Ecclesiast. 21. *Quasi romphea bis acuta, omnis iniquitas.* Sequitur. *Scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem.* quia mortem infert & vitam aufert, ideò meritò vita æterna privatur, & morti æternæ obligatur. Et Notandum quod cum mors temporalis tria efficiat in eo qui moritur, mors æterna in duobus illorum ei assimilatur. Nam temporalis mors à corpore separat animam, à qua corpus habebat valorem suum. Mortem etiam temporalem dolor maximus concomitatur. Corpus etiam adnihilatur. Mors verò æterna ab anima separat Deum, à qua anima habebat omnia bona sua. Dolorem etiam habet concomitantem majorem, quam sit dolor mortis temporalis. Unde si aliquis huic pœnæ esset adjudicatus, ut singulis momentis gladio dilaceraretur, & tam citò reviviseceret, ipse tamen non haberet tantam pœnam, quantam ille qui damnatus est. Tertium verò est adnihilatio, quæ non ibi est, hoc enim bonum esset illi, qui damnatus est.

Qui odit, homicida est dupliciter, quomodo.

Comparatio mortis temporalis & æternæ.

III. Dilectio proximi ex duobus operibus cognoscitur.

Sequitur (*In hoc cognovimus charitatem Dei &c.*) Circa quod notandum quod probatio dilectionis veræ, exhibitio est operis. Duo verò opera pertinent specialiter ad dilectionem. *Primum* est ut spiritualem vitam proximi nostræ temporali præponamus. *Secundum* ut bona nostra temporalia necessitatibus proximi exponamus. Ad *primum opus dilectionis* provocat nos beatus Joannes hic exemplo Christi dicens. *Ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus animas pro fratribus ponere*, sicut in corpore humano manus, quæ est membrum firmius pro oculo se exponit periculo, sic qui firmiores sunt in corpore Ecclesiæ, pro aliis morti se debent exponere. Ad quod præcipuè tenentur Prælati, ipsi enim tenentur ad hoc ex officio. Joan. 10. *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.* In

Prælati quomodo ad hoc teneantur.

persecutione fidei tenetur Prælatus se opponere, licet ad hoc non requiratur ab aliquo. Ille verò qui Prælatus non est, non sic tenetur se offerre quando non requiritur, præcipuè quando videt se infirmum & timet ne in pœnis succumbat. Potest tamen Prælatus perfectius mortem declinare ut gregis utilitati se servet, quando ex tali mortis declinatione periculum gregi non imminet, ut scilicet in Paulo qui per fenestram in sporta dimissus est per murum, & sic effugit manus persecutoris. 2. Corinth. 11. Hoc signum dilectionis apparet in paucis hodie in Ecclesia Dei, pauci enim videntur curare de morte spirituali proximorum Bernardus. Cadit asina, & est qui sublevet; perit anima, & non est qui recogitet. Si asinus vicini tui in lutum cadit, curris illuc ut ad extrahendum juves: fratrem verò tuum impingis & in lutum immunditiæ cadere facis. Si lupi canem unum deferrent, saltem clamoribus exterreres eos: proximū verò tuum vides à lupis infernalibus ad infernum trahi, & omnino taces. Ad *secundum opus* pertinet illud, *qui habuerit substantiam hujus mundi*, &c. ex quo verbo satis patet, quod pauci sunt qui habeant charitatem, & ita per consequens patet quod pauci sunt qui salventur. Duriores inveniunt pauperes Christi fratres suos si indigeant vel mutuo vel dono illorum, quam Judæi Judæos. Hodie non capitur ille sermo Christi in cordibus hominum. *Omnia quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Matth. 7.

Explicatio thematis.

Sequitur, *filioli non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate*, secundum Glossam. In *verbo* pura locutio sine opere intelligitur, in *lingua* verò multiplex oratio. Sicut quidam sæpe repetitis sermonibus amorem suum volunt hominibus commendare, ut illi qui dicunt, ego facerem hæc & illa pro vobis. *Sed opere & veritate*, id est, exhibitione operis & veritate cordis. *Primum* dicitur contra illos qui pauperibus aliquid petentibus dicunt, Deus consulat vobis, & nihil dant. Contra quos dicit Jacob. 2. *Si frater & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis illis, Ite in pace: calefacimini & saturamini, non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? Secundum*, scilicet *veritate* cordis, contra illos qui exterius amorem simulant, & in corde odium gestant. Prov. 10. *Abscondunt odium labia mendacia.* Vel, *opere*, dicitur, quantum ad exhibitionem beneficij, *veritate* verò, quantum ad correctionem peccati. Non enim perfectè aliquis proximum diligit, qui bona ei impendit, si peccata ejus corrigere negligit. Proverb. 28 *Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum, magis, quam ille, qui per linguæ blandimenta decipit.* Gregorius. Ille solus amicus meus erit, qui ante adventum districti judicis maculas mentis tergit. Seneca. Monstrabo tibi quid desit illis qui omnia possident, scilicet qui verum dicant.

Qui opere & veritate diligant, qui non.

Amicus verus quis.

DOMINICA III. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Sermo sequens continet tres exhortationes, quibus ad evitanda tria mala, quæ mundus sequacibus generat, nos hortatur.

SERMO LXVI.

Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis. *1. Petr. 5.*

I. Exhortatio hujus Epistolæ respectu mundi triplex. Mundus sequacibus suis tria mala facit.

Ecclesia multas exhortationes facit fidelibus in Epistola hodierna. Primò facit tres respectu mundi, deinde tres alias respectu invisibilis inimici. Primò de tribus primis prosequemur. Circa quas notandum est, quod mundus *tria* mala facit illi, qui eum amplectitur. *Primo in superbiam elevat*, quæ elevatio ad præcipitium est. Sic Christus ductus est à Judæis in supercilium montis, ut eum præcipitarent. Lucæ 4. 1. Timoth. 6. *Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere*, &c. Dicit Augustinus. Vermis divitum superbia, grandis animus est, qui inter divitias isto morbo non tenetur. Magnus est, qui non se ideò magnum putat, quia dives est. Qui autem ideò se magnum putat, superbus & egenus est. In carne crepat, in corde mendicat, inflatus est, non plenus. *Secundo nimia solicitudine suffocat.* Unde semen inter spinas cadens à spinis suffocatur. Matth. 13. Quod exponens Dominus ibi dicit: *qui seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, & solicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum*, &c. *Tertio per immoderatum usum tædium generat.* Lucæ 21. *Attendite ne corda vestra graventur in crapula & ebrietate.* Difficile enim est, qui abundanter habet bona hujus mundi, ut utendo non excedat. Lucæ 16. legitur quod *homo quidam erat dives, qui induebatur purpura & bysso*, &c. Et ejusdem 12. Dixit ille qui multa congregaverat. *Anima multa habes bona posita in annos plurimos*, &c. Contra hæc *tria* sunt hæ *tres* exhortationes. Contra *primum* dicitur illud, *humiliamini*. &c. Contra *secundum*, *omnem solicitudinem*, &c. Contra *tertium*, *Sobrij estote*, &c.

Contra hæc est triplex exhortatio hujus Epistolæ.

I. Humiliatio triplex.

Circa *primam* verò *exhortationem notandū* quod *triplex* est *humiliatio*. *Prima* est in propriæ miseriæ cognitione, de qua in Psalmo 50. *Cor contritum & humiliatum*, &c. *Secunda* in subjectione, 1. Petr. 2. *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum*, &c. *Tertia* est in contemptu præsentis gloriæ. Quæ præsens gloria valde esset contemnenda, & quia nihil est in valore. Joan. 8. *Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est.* Et quia plena est erubescētia. 1. Machab. 2. *Gloria viri peccatoris quasi stercus & vermis.* Et quia est ex parte corporis, corpus enim est saccus stercorum & cibus & materia vermium. Et quia momentanea est. Job 20. *Gaudium Hypocritæ ad instar puncti.* Gaudium Hypocritæ vana est gloria, de illa enim gaudet. Item *notandum* quod valde necessarium est homini sub manu Dei humiliari. *Primo* quia non potest ei resistere, nec eam refugere. Job 9. *Deus, cujus iræ resistere nemo potest.* In Psal. 38. *Si ascendero in cœlum, tu illic es.* Poëta.

Gloria præsēs ob quatuor contemnenda est.

Sub Dei manu humiliari necesse est ob tria.

An nescis longas regibus esse manus.

Secundo quia sola humilitate invenitur misericordia. Sap. 6. *Exiguo conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patiuntur.* *Tertio* quia sola humilitate venitur ad gloriam. Prov. 29. *Humilem spiritu suscipiet gloria.* Et Job 22. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Et Matth. 18. *Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. E contrario* modo multum timenda est superbia. Hæc Angelum fecit diabolum. Luc. 10. *Videbam Sathanam quasi fulgur de cœlo cadentem.* Hæc est quæ regem fecit dæmoniacum. 1. Regum 16. Spiritus nequā intrabat in Saul. Hæc etiam Nabuchodonosor fecit quasi jumentum. Daniel. 4. *Tibi dicitur Nabuchodonosor Rex: regnum tuum transibit à te*, &c. & subditur, *fœnum quasi bos comedes. Notandum* quod licet omnibus peccatoribus timenda sit potentia manus divinæ, tanquam quæ tenet gladium evaginatum super nos, præcipuè tamen eam timere debent superbi, tales enim valde districtè judicabuntur, unde dies judicij dicitur spiritualiter venire super eos. Isa. 2. *Dies Domini exercituum super omnem superbum & excelsum, & super omnem arrogantem, & humiliabitur.* Hier. 50. *Ecce ego ad te superbe dicit Dominus exercituum, quia venit dies tua, tempus visitationis tuæ. Et cadet superbus & corruet, & non erit qui suscitet eum*, &c. Et multum comminatur sacra scriptura superbis. Abdiæ 1. *Si exaltatus fueris ut aquila, & si inter sydera posueris nidum tuum, inde detraham*

Superbia cur multum sit timenda.

Superbis cur maximè sit timenda manus Domini.

detraham te, dicit Dominus. Et Job 20. *Si ascenderit usque ad cœlum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur,* &c. In Psal. 30. *Retribuet abundanter facientibus superbiam.* *Notandum* quod manus Domini potens est ad exaltandum si te humiliaveris Luc. 14. *Qui se exaltat humiliabitur,* &c.

II. Sequitur, *omnem solicitudinem*, &c. Lucæ 12. *Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini.* Sequitur, *ipsi enim cura est de vobis.* *Triplex* cura est Deo de nobis

Cura Dei circa nos triplex. 1. Duplex. *Primo cura provisionis*, quæ dupliciter ad eum pertinet, scilicet *jure paternitatis & dominij.* De jure enim naturali ad patrem pertinet filius providere, nisi culpa hoc impediat. Matth. 6 *Nolite soliciti esse dicentes: quid manducabimus? aut quid bibemus?* &c. *Scit enim pater vester quia his omnibus indigetis.* Ad dominum etiam pertinet necessaria eis providere, qui sibi debitè serviunt. Servi est cogitare ut voluntatem Domini sui adimpleat; Domini verò est cogitare ut servus necessaria habeat.

2. *Secundo cura sanationis*, si tamen ei infirmitates nostras humiliter confiteamur & salubri ejus consilio obtemperemus. Boëtius. Si operam medicamenti expectas, oportet ut vulnus detegas. Augustinus. Scit cœlestis medicus quid nobis daturus sit ad consolationem, & quid subtracturus ad exercitationem. Non enim homo sine causa jumento suo cibaria detrahit. Inchoavit Christus salvationem nostram, & jam sibi multum constitit, unde sperare debemus quod jam perficiet, nisi per culpam nostram steterit. Isa. 53 *Livore ejus sanati sumus.* Oseæ

3. 6. *Ipse cepit & sanabit nos.* *Tertio cura regiminis*, si tamen flagella ejus patienter sustineamus. Augustinus. Quid mirum si flagellat custodiens parvulos Dominus, quos grandes quærit hæredes? qui refugit ab eo flagellari, refugit ab eo regi. Hebr. 12. *Si extra disciplina estis, cujus participes facti sunt omnes, ergo adulteri & non filij estis.* Item notandum quod

Sollicitudo circa Deum habenda est nobis. *sex* modis debet homo solicitudinem suam projicere in Deum. *Primo* si eum amisit, ut solicitè eum

1. quærat. Cant. 3. *Surgam & circuibo civitatem, per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea.* Isa.

2. 55. *Quærite dominum, dum inveniri potest*, &c. *Secundo* ut scilicet ab ejus offensa caveat. Ad quod valet, si vera fide ante conspectu ejus se omnia facere credat. Mich. 6. *Indicabo tibi ô homo quid sit bonum & quid Dominus requirat à te. Facere judicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo.* In Ps. 15. *Providebam dominum in conspectu meo*

3. *semper*, &c. *Tertio* ut scilicet mandata ejus impleat. Eccl. 6. *Cogitatum habe in præceptis Dei, & in mandatis ejus maxime assiduus esto.* Et ejusdem 3. *Quæ*

4. *præcepit tibi Deus, illa cogita semper.* *Quarto* ut quæ magis placent Deo homo inquirat. Eccl. 2. *Qui timent dominum inquirunt quæ beneplacita sunt illi.*

5. *Quinto* ut habitaculū dignum ei præparet. 1. Reg. 7. *Præparate corda vestra Domino.* Et Eccl. 2. *Qui timent Dominum præparabunt corda sua, & in conspe-*

6. *ctu illius sanctificabunt animas suas.* *Sexto* quomodo rationem reddat. Luc. 16. *Redde rationem villicationis tuæ.* Job 9. *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* In Ps. 111. *Jucundus homo qui miseretur & commodat, disponet sermones suos in judicio.*

III. Sobrietas servanda est. Sequitur, *sobrij estote*, Nota sobrietatem hominum valde necessariam & amandam esse. *Primo*

1. propter ejus utilitatem, unum enim est illorum quatuor quibus nihil est utilius in vita hominibus. Sap. 8. alia tria sunt justitia, prudentia & virtus,

2. vel fortitudo. *Secundo* propter ejus honestatem. Sobrietas enim res est valde honesta & valde grata Deo & Angelis ejus. Sapiens. Si cibis & potibus parce uteremur, & immaculatos nos custodiremus, frueremur consortio & affabilitate Deorum, id est, Angelorum. *Tertio* propter crapulæ noxietatem. Ecclesiastici 37. *Propter crapulam multi obierunt.* Crapula dicitur quasi cruda epula.

DE EADEM DOMINICA,
SERMO SECUNDUS.
SUMMARIUM.

Docet nos hic sermo resistere Diabolo, Fide & Vigilia. Quatuor item modos excitandi somnolentos proponit, & duo impedimenta ne evigiletur, vitanda monet.

Vigilate quia adversarius vester diabolus tanquam Leo rugiens circuit quærens quem devoret. 1. Petr 5. SERMO LXVII.

IN his verbis facit Ecclesia fidelibus *tres exhortationes* respectu hostis invisibilis. *Prima* est ut *vigilent*, quod necessarium est quia adversarius circuit. Job 1. *Circuivi terram & perambulavi eam.* Proverb. 4 *Omni custodia serva cor tuum.* *Secunda* est ut ei *resistant*, quod necessarium est, quia quærit quem devoret, & ideo omnibus viribus resistendum est ei, ne ipse intret, unde sequitur, *cui resistite in fide.* Hierem. 6. *Crudelis est, & non miserebitur.* *Tertia* est ut *scuto fidei se muniant*, quod necessarium est, quia hostis iste invisibilis est, fides verò lumen est quo ea videntur, quæ aliter invisibilia sunt. Homo sine fide velut cæcus est huic pugnæ invisibili inutilis. Fides in hoc bello invisibili hominem doctum reddit & ideo fortem. Proverb. 24. *Sapiens fortis est, & vir doctus robustus. Quia cum dispositione initur bellum: & erit salus ubi multa consilia.* Ideò bene dicitur, *fortes in fide*, quod de fide viva videtur esse intelligendum, fides enim mortua quomodo aliquem fortem redderet? 1. Joan. 5. *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.* Ephes. 6. *In omnibus sumentes scutum fidei*, &c.

I. Exhortatio Epistolæ respectu dæmonis triplex.

Fides quantum possit in hac pugna, & cur.

Circa *primam exhortationem* notandum est quod vigilia ista attenditur in apertione oculorum interiorum & strenuitate: strenuitas verò attenditur in vivacitate ad bona agenda & agilitate in fugiendo pericula. Si quis verò somnolentum sentiat se somno huic vigiliæ opposito, *quatuor modis* potest se excitare. *Primo* virga illa de qua habetur Hierem. 1. Quid tu vides Hieremia? & subditur, virgam vigilantem ego video. Hæc virga pœna est purgatorij, vel inferni, quæ multum debet homines evigilare. Sed *duo* sunt quæ multos impediunt ne evigilent, scilicet *oblivio & remotio.* *De primo* impedimento dicit David Psalmo. *Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & justitia tua in terra oblivionis?* meritò ista terra dicitur terra oblivionis in qua justitiæ Dei obliviscimur, à qua tamen incessanter ferimur. Percussit Deus Adam virga justitiæ suæ, scilicet miseria præsenti, non tamen de grosso virgæ suæ, & tamen totum genus humanum vix potest portare ictum illum, immò omnes morimur de ictu illo, Quid ergo erit quando de grosso virgæ suæ percutiet nos Deus? & quando *transitus virgæ erit fundatus?* ut dicitur Isa. 30. Virga Domini in præsenti in transitu est, sed in futuro fundabitur, quia in æternam pœnam mutabitur. Insipientiores videmur esse pueris, qui justitiam Dei non timemus. Pueri enim timent, saltem dum virgarum summitatem in dorso habent. Nos verò summitates virgæ, qua Deus hominem percussit, habemus in dorso, scilicet famem, sitim, &c. & tamen Deum non timemus. *Secundum* impedimentum est *remotio.* Quidam enim remotè conspiciunt virgam divinæ justitiæ, qui quasi tenent se initio vitæ suæ, interponentes inter se & vitam futuram totam vitam, qua sperant se victuros,

I. Exhortatio prima Vigiliæ hæc id quibus constat. Hic somnolenti quatuor modis excitandi. 1.

Ne evigiletur, duo impediunt. 1. Oblivio justitiæ divinæ.

2. Remotio futuræ justitiæ Dei.

Talis erat de quo dicitur. Lucæ 12. qui dicebat: *Anima mea habes multa bona posita in annos plurimos*, & tamen non supererat una dies vitæ suæ. Homo deberet se ponere in fine vitæ suæ per mortis meditationem dicendo: ponatur quod hac nocte moriar, quo iturus sum? & sic de proximo deberet pœnam purgatorii vel inferni conspicere, & sic posset excitari. Sapiens. Sũma sapientia est assidua mortis me-
2. ditatio. *Secundo* Christi exemplo Hebr. 12. *Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus adversus semetipsũ cõtradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes*. Hunc modũ excitandi insinuat Dominus Matth. 26. dicens: *Non potuistis una hora vigilare mecum?* Cũ Domino vigilat qui ejus exẽplo vi-
3. gilanter, & strenue se habet. *Tertio* periculorũ præsentiũ consideratione. Quem modũ excitandi insinuat Dominus dicens. Matth. ibid. *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem*. Tria solent homines multum excitare, scilicet ignis, aqua & latrones, quæ pericula nobis specialiter imminent: vix enim est dies in quo fluctus cogitationum malarum caput cordis non operiant. Vix etiam est dies in quo pravarum cogitationum ignis in domo conscientiæ non succendatur. Latro verò infernalis semper adest Luc. 12. *Si sciret pater familias qua hora fur veniret &c.* Non debet dormire neque dormitare qui custodit Israël, quia non dormitat ne-
4. que dormit qui Israël impugnat. *Quarto* consideratione quietis æternæ. Hunc modum excitandi insinuat. Bern. cum dicit. Universũ tempus pœnitentiæ quædã est vigilia solẽnitatis magnæ & æterni sabbati, quod præstolamur. Nec graveris diuturnitate vigiliæ, si æternitatem solennitatis attendas. Libenter vigilare debent amici Dei in mundo isto, quia cùm dederit dilectis suis somnum, tunc in pace dormient & requiescent.

II. & III. exhortationis fusior explicatio desideratur.

DOMINICA IV. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Sermo iste ostendit quot modis passionum seu tribulationum amaritudo condienda sit bonis, quibus modis tamen mali non juvantur. Fructus quoque tribulationis duodecim recensẽt.

SERMO LXVIII.

Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. *Rom.* 8.

Tribulati qualiter se gerant.

PAssiones amaræ sunt, sed tamen salubres, & ideo non sunt projiciendæ, sed aliquo condiendæ, ut homo possit eis uti. Gregorius. Si quærimus dulcia, necesse est ut amara toleremus. Exemplum de simia, quæ ascendens in arborem nucis, & inveniens amaritudinem corticis, fructus tacitè projicit, ex quo accidit ei quod nunquam gustat de nucleo. Sic aliquando gustantes tribulationem amaram projiciunt eam, & sic nunquam gustant de dulcedine præmii. Hebr. 12. *Omnis disciplina in præsenti non videtur gaudii esse sed mœroris postea fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet justitiæ*

Tribulationes quomodo condiendæ. 1.

&c. Quadruplici sale vel salsa possunt condiri tribulationes. *Prima* est cogitatio æterni supplicii. Et hæc est pungitiva, generat enim timorem. Psal. 2. *Reges eos in virga ferrea*, & merito, quia hic nolunt regi virga directionis, virga aurea, cujus extensio signum est clementiæ, ut habetur in Historia. Hester. 8. Nolunt disciplinam qua à naufragio liberentur. Ideò. *Apprehendet eos quasi aqua inopia*. Job 27. Virgam projiciunt, sed mutabitur in colu-
2. brum, scilicet in mortem æternam. *Secunda* est consideratio præmii, quæ est aromatica species. Greg. Consideratio præmii minuit vim flagelli. 2. Cor. 4. *Id quod in præsenti momentaneum est & leve*
3. *tribulationis nostræ &c.* *Tertia* est consideratio passionis Christi, & ideo hic dicitur *Non sunt condignæ passiones &c.* Greg. Si passio Christi ad memoriam revocetur, nihil adeò durum quod non æquo animo toleretur. *Quarta* est consideratio multipli- 4. Fructus tribulationis.
cis utilitatis seu fructus quem habet tribulatio, & possunt dici duodecim.

Primus est purgatio Eccles. 2. *In dolore sustine & in humilitate tua patientiam habe, quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis*. Sed de quibusdam potest dici illud Hierem. 6. *Frustra conflavit conflator, malitia enim eorum non sunt consumpta. Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit eos.* 1.
Secundus fructus est extinctio carnalium passionum 2.
sicut mare Ægptios operuit, Israëlitis non nocuit: Exod. 14.
sic amaritudo pœnæ & tribulationum opera vitiorũ impedit, opera verò virtutum juvat. Eccles. 10.
Curatio faciet cessare peccata maxima. Tertius fru- 3.
ctus est securitas contra judicium. Psal. 45. *Non timebimus dum turbabitur terra &c.* Nahum 1.
Non consurget duplex tribulatio. Quartus fructus 4.
est, quia est signum amoris domini Apoc. 3. *Ego, quos amo, arguo & castigo.* Tob 12. *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.* Hebr. 12. *Quem diligit Dominus, castigat, flagellat autem*
omnem filium, quem recipit. Quintus fructus est 5.
quia pignus est æternæ salutis Baruch. 4. *Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam jucunditatem cum salute vestra.* 2. Timoth. 2. *Si sustinebimus & conregnabimus.* Bern. Nunquid Christus socium tribulationis & passionis à communione sua patietur arceri, secum consistens latro in cruce, eadem die cum eo fuit in paradiso.
Sextus fructus est gaudium vel solatium. Psal 93. 6.
Secundum multitudinem dolorum meorum in corde
meo &c. Act. 5. *Ibant Apostoli gaudentes &c. Septi-* 7.
mus fructus est consolatio spiritus. Job 6. *Hæc mihi sit cõsolatio, ut affligens me dolore non parcat.* Psal. 21. *Virga tua & baculus tuus &c.* Qui habet precium rei in bursa quam vult emere, & scit eam venalem, ac-
cedit ad forum sperans quod eam habebit. *Octavus* 8.
fructus sanitas est spiritualis. Eccles. 31. *Infirmitas gravis sobriam reddit animam*, quia *altissimus de terra creavit medicinam, & vir sapiens non abhor-*
rebit eam. Nonus fructus est excitatio devotionis. 9.
Isa. 26. dicitur. *Domine in angustia requisierunt te.* Psal 114. *Tribulationem & dolorem inveni &c.* De-
cimus est animatio in adversis. Rom. 5. *Tribulatio* 10.
patientiam operatur, patientia autem probationem,
probatio verò spem. *Undecimus* est eruditio, quæ 11.
emittit disciplinam quasi lucem. Isa. 28. *Sola vexa-*
tio intellectum dabit auditui. Duodecimus est con- 12.
formatio ad caput nostrum. Joan. 15. *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.* Eccles. 8. *Gloria magna est sequi Dominum.*

Et Nota quod *quatuor prima* desolatoria sunt malorum. quomodo enim malus, qui habet tribulationem, potest habere solatium in consideratione inferni, cum illa tribulatio sit ei quoddam nuncium inferni: potius erubescere potest magnitudinem

Prima quatuor cur malos tribulatos non consolentur.

1. pœnæ infernalis, cum quasi intolerabilis sit ei tribulatio præsens, quæ tamen cõparatione futuræ est
2. levis. *Item* quod solatium possunt habere mali in consideratione passionis Jesu Christi, cum Christus requisiturus sit mortem suam ab eis. Cum enim ipsi abstulerint Christo seipsos, quos adeò carè emit,
3. merito precium mortis suæ ab eis requiret. *Item* quod solatium possunt habere in utilitate tribulationum, cum peccata, in quibus sunt, reddunt eis tribulationes inutiles. Ipsi multa solvunt & à debi-
4. to suo in nullo se absolvunt. *Item* quod solatiũ possunt habere in consideratione gloriæ cœlestis, cùm ipsi eam per peccata sua amiserunt, potius in hac cõsideratione invenitur materia doloris quam gaudii.

DE EADEM DOMINICA. SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Recensentur I. hoc sermone octo, ex quibus Gloria Beatorum colligi possit. II. referuntur sex, quorum quodlibet triplex est, quæ Beatis Gaudiorum causæ existunt.

Non sunt condignæ passiones hujus temporis, &c.

I. Gaudia Beatorum ex octo patet. 1. OCto sunt ex quibus apparere potest quod fideles habituri sunt valde magnam gloriam, licet modò viles sint & abjecti. *Primum* est quod Dominus ita carè vendidit gloriam suam etiam amicis suis. Petrus emit eam martyrio crucis. Paulus amputatione capitis. Et verisimile est quod ipse non decipit eos, cum sit amicus fidelissimus. Et quod plus est, ipse emit carissimè gloriam istam amicis, crucis ignominia.

2. *Secundo* patet magnitudo hujus gloriæ per gloriam pulchritudinis quam videmus etiam in inferioribus creaturis, cum domino placeat eos decorare. Sicut est lilium in hyeme vile, in æstate verò cum domino placet pulcherrimum est, & similiter in pratis, quæ tunc sunt mirabilis pulchritudinis. Matth. 6. *Considerate lilia agri, quomodo crescunt.* Et sequitur. *Dico vobis quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.* Et post. *Si fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei.*

3. *Tertio* patet magnitudo gloriæ in gloria pulchritudinis, quæ videtur in his, quæ artificio fiunt ex lignis & lapidibus & ære, ut in gloria Salomonis. 3 Reg. 10. *Videns Regina Saba omnem sapientiam Salomonis & domũ quam ædificaverat,* &c. *Non habebat ultra spiritum.* Quid ergo gloriæ habebũt amici Dei, cum ei placuerit eos decorare secundum magnitudinem sapientiæ suæ?

4. *Quarto* patet ex verbis Sanctorum, quibus Deus revelavit eam, ut est illud Isa. 44. *Oculus non vidit Deus absque te,* &c.

5. *Quinto* patet ex hoc quod legitur Matth. 17. in Domini transfiguratione, quod *resplenduit facies ejus sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix.*

6. *Sexto* patet per hoc, quod Christus honorem suum contulit cruci, quæ ei servivit. Unde Augustinus. Crux de pœnis latronum transivit ad frontes Imperatorum. Quid faciet de fidelibus suis, si tantum honorem contulit cruci?

7. *Septimo* ex honore quo honorat modo Christus sanctos in terris. Major enim reverentia exhibetur pulveribus, vel ossibus Sanctorum, vel etiam panniculis, quam maximis principibus hujus mundi, unde videtur quod multo magis honorentur in cœlis.

8. *Octavo* patet per hoc, quod gloria eorum similis est gloriæ Dei. 1. Joan. 3. *nunc filij Dei sumus & nondum apparuit quid erimus. Scimus, quoniam cum apparuerit, similes ei erimus.*

II. Gaudium beatis, proveniet ex sex. Notandum quod gaudium provenit his qui salvi fiunt quasi ex *sex* partibus. *Primo* à Beata Trinitate, *secundo* à loci amœnitate, *tertio* à jucunda societate, *quarto* à corporis glorificatione, *quinto* ab inferno, *sexto* à mundo isto.

1. Triplex. De *primo* legitur. Isa. 33. *Regem in decore suo videbunt.* Et notandum quod in visione regis triplex gaudium erit. *Primum* erit in videndo faciem Dei secundum Deitatem, quod erit summũ gaudium, quia melius esset sic esse in terris, quam in paradiso & non videre faciem Dei. In Psal. 26. *Faciem tuã Domine requiram.* Et Joann. 17. *Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum Deum,* &c. Et in Psal. 79. triplicatur. *ostende faciem tuam & salvi erimus. Secundum* gaudium erit videndo humanitatem Christi. Bern. Plenum prorsus omnis suavitatis dulcedine, videre hominem hominis conditorem. *Tertium* gaudium erit in consideratione unionis humanitatis ad divinitatem. Et erit mirabile, quando cognoscent quod frater eorum secundum carnem verè Deus est.

2. Triplex. *Item* à loci amœnitate triplex gaudium. *Primo* à claritate loci. Unde Tob. 13. *Beatus ero, si fuerint reliquiæ seminis mei ad videndam claritatem Jerusalem.* Apoc. 21. *Civitas non eget sole neque luna ut luceant in ea, nam claritas Dei illuminavit eam & lucerna ejus est agnus. Secundum* à loci puritate. Unde Apoc. 21. *Non intrabit in eam aliquid coinquinatum aut abominationem faciens & mendacium. Tertium* erit ex loci latitudine. Baruch. 3. *O Israel quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus. Magnus & non habens finem* Tota terra est quasi punctum respectu cœli empyrei, ubi sancti regnabunt.

3. Triplex. Ex societate *etiam* triplex gaudium provenit. *Primum* est ex multitudine. Apoc. 7. *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat,* &c. *Secundum* ex nobilitate societatis illius, in qua erit beata Virgo & omnes sancti Angeli, qui omnes reges erunt, unde filius Dei dicitur venisse *de cœlo à regalibus sedibus.* Sap. 18. *Tertium* de amicabilitate societatis illius, tanta enim erit charitas inter eos, quod gaudia aliorum sua reputabunt? unde Isa. 31. *Dixit Dominus cujus ignis est in Sion & caminus ejus in Hierusalem.*

4. Triplex. A glorificatione *etiam* corporis triplex gaudium. *Primo* ab ejus pulchritudine, quæ consistit in claritate & debita figura & situ membrorum. Matth. 13. *Justi fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Secundo* ex libertate corporis. Libertatem enim quam habet modo animus, habebit tunc corpus sic, quod subito transeat ab oriente in occidentem, ut includi non possit muro, vel alio obstaculo. Habebit etiam corpus tunc simplicitatem & agilitatem, ut, ubi volet spiritus, protinus adsit corpus. *Tertio* ab impassibilitate corporis, nulla enim molestia corporibus eorum de cætero poterit nocere. Apoc. 21. *Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor,* &c.

5. Triplex. Ab inferno *etiam* triplex gaudium proveniet. *Primo* ex hoc quod infernum evaserint. Gregorius. Iniqui pro iniquitate sua æterno supplicio punientur, ut justi homines & in Deo videant gaudia, quæ percipiunt; & in istis respiciant supplicia, quæ evaserunt. *Secundo* ex hoc, quod hostes eorum cruciabuntur. Unde Psal. 57. *Lætabitur justus cùm viderit vindictam. Tertio* ex hoc, quod peccatum, quod maximè nocet hominibus, clausum erit in inferno post diem judicij tanquam in proprio loco.

6. Triplex. A mundo *etiam* triplex gaudium erit, *primum* quia à pœnali miseria hujus exilij liberati erunt. Bern. Transisse de morte ad vitam, vitæ gaudium duplicat. Verisimile est quod multum gaudeat ille, qui dicebat. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est.* Psal. 119. Et Apostolus. *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? &c.* Rom. 7. *Secundum* erit gaudium quod à naufragio liberati erunt. Si de evasione naufragij, qui de mari exierunt, tantum gaudent, verisimile est quod multum gaudeant, qui tot naufragia passiã mari hujus mundi evaserunt. Bern. Periculum probat transeuntium raritas & pereuntium multitudo. Ex hoc patet quod mare hujus mundi vix ex quatuor navibus transit una, quia vix de quatuor hominibus unus ad portum salutis venit *Tertium* erit quod de tanto hoste triumphaverunt. Job 41. *Non est super terram potestas quæ comparetur ei qui factus est ut nullum timeret.* Hostis eorũ erat ut gigas, & ipsi erant ut locustæ. Origen. Vult Dominus Jesus mirabiles res facere, vult enim de locustis separare gigantes & de his qui in terris sunt cœlestes superare nequitias. Ad cumulum gaudij facit hoc, quod securi erunt de æternitate gloriæ. Joan. 16. *Et gaudium vestrum nemo tollet à vobis.*

DOMINICA QUINTA POST TRINITATEM.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In Exordio hujus sermonis agitur aliquid de tribus bonis operibus. In prima parte traditur, cur orare libenter discere debeamus. In secunda præfatio & singulæ deinde orationis Dominicæ petitiones explicantur.

SERMO LXX.

Omnes unanimes in oratione estote. 1. *Petri* 5.

Orationis, Ieiunii & Eleemosynæ utilitas & quomodo habeant se ad invicé.

SIcut dicit Glossa super illud. Psal. 41. *Apud me oratio Deo vitæ meæ.* Justitia hominis in hac vita est jejunium & oratio & eleemosyna. Oratio his duabus alis volat ad Deum, & bonitas hominis in his tribus consistit. Per hoc patet, quod homo habet comparationem & ad id quod est supra se, scilicet ad Deum, & ad angelos, & ad sanctos, & ad id quod est juxta se, scilicet corpus proprium. Oratio necessaria est homini ut per eam ab his quæ supra se sunt, imploret auxilium, eleemosyna, ut proximo indigenti subveniat. Jejunium verò corpus castiget & in servitutem redigat, & vix erit quod, qui in his tribus bene se habet, victoriam de hoste non habeat. Jejunium enim debilitat hostem, scilicet corpus, & per consequens etiam Diabolum, qui maximè in carne confidit, unde quidam sanctus Diabolus plus confidit in adjutorio carnis quam in aliquo alio, quia magis nocet domesticus hostis. Oratio adjutorium nobis cœleste adquirit, Eleemosyna verò terrestre auxilium, dum pauperes stipendiarios nostros facit. Quomodo non vincet hostem debilem, qui tam cœlestia quá terrestria habet in auxilium? Inter hæc tria magis videtur excellere oratio, cùm sit respectu ejus quod supra nos est, & cùm jejunium & eleemosyna ei deserviant velut quædam alæ. Oratio columba est, avis scilicet spiritus sancti, quæ ramum olivæ apportat, dum pacem hominibus impetrat. Ideò autem dicimus eam avem spiritus sancti, quia devota oratio à spiritu sancto est: *spiritus* enim sanctus *postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus* juxta verbum Apostoli Rom. 8. Id est, postulare facit. De oratione dicit Augustinus super illud Psal. 87. *Intret in conspectu tuo oratio mea:* Mira virtus puræ orationis, quæ quasi quædam persona ad Deum intrat, & ibi mandata peragit, quo caro venire nequit. Et Gregorius. Magna est virtus orationis, quæ fusa in terra, in cœlo operatur; & licet beatius sit dare, quam accipere Actor. 20. tamen magis congruit statui, in quo sumus, petere, quam dare, cùm nihil habeamus hic, nisi quod aliunde accipimus juxta illud. 1. Corinth. 4. *Quid habes quod non accepisti?* ideò *specialiter* de oratione dicemus, quæ nobis impetrat id quo indigemus, *prius* ostendendo quod officium istud quilibet addiscere debeat, deinde indicando quomodo ille summus magister orare docuerit.

Oratio inter hæc tria excellit, cur.

Orationis & natura vis.

Cur huic statui conveniat.

De oratione duo hoc sermone tractabuntur.

I. Orare discendum libenter.

1. Quia Christus nos hoc docuit.

Notandum ergo quod Sex rationes possunt assignari, quare libenter quilibet debeat discere orare. *Primum* ex hoc, quod ille magnus magister, qui cathedram habet in cœlo adeò diligenter voluit eam docere. Quia verisimile est, quod Christus noluerit nos negligenter addiscere, quod voluit ita diligenter docere. Verecundum est discipulis Christi, si illud nesciunt, quod magister illorum diligentissime docuit. Docuit autem illud *exemplo.* Matth. 14. quando *dimissa turba ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi:* & Lucæ 22. legitur quod in agonia prolixius orabat, & quandoque pernoctabat in oratione, cum tamen propter se oratione non indigeret, qui solo verbo poterat facere quæcunque volebat Sed fecit hoc, ut daret nobis exemplum libenter orandi. *Verbo* etiam diligenter hoc docuit, ostendens quid orandum esset Matth. 6. Ubi orationem Dominicam tradidit, & ubi orandum, ibidem. *Cum oraveris intra in cubiculum tuum & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito &c.* Et quando orandum nempe *semper* Luc. 21. *Vigilate omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia quæ ventura sunt. Item* docuit qualiter orandum, nimirum *devote, breviter, humiliter & perseveranter.* De *primo* Joan. 4. *Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum in spiritu oportet adorare.* De *secundo* Matth. 6. *Orantes autem nolite multum loqui sicut Ethnici faciunt.* De *tertio* ibidem. *Cum oratis, non eritis sicut Hypocritæ, qui amant in synagogis & angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus.* Et Lucæ 18. in parabolis de publicano & pharisæo habetur de eodem & de *quarto* ubi agitur de judice iniquo, qui nec Deum timebat, nec hominem reverebatur, qui tamen viduæ fecit vindictam propter nimiam ejus importunitatem, & Luc. 11. *Si ille perseveraverit pulsans, dico vobis, & si non dabit illi surgens eo quod amicus ejus sit, propter tamen improbitatem ejus surget & dabit illi &c. Secundum* ex hoc, quod oratio, si fiat eo modo quo debet exennium est Deo valde gratum & ministerio angelico dignum. Unde Tob. 12. dicit Angelus: *quando orabas cum lachrimis, & sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam Domino.* Non debet homini grave esse exennium illud Deo mittere, quod angelo non est grave offerre, immò quod plus est, ipse Christus, qui in quantum homo, summus Sacerdos est, illud offert Deo patri. Quod signatur in hoc, quod Diaconus thuribulum tradit sacerdoti & sacerdos thurificat. Sic Christus orationes Ecclesiæ Deo patri præsentat, quæ præsentatio multum facit eas valere: quando enim à Deo contemnetur quod à tanto mediatore ei præsentatur? *Tertium* est quod officium istud facile est. Si dicatur alicui ut det eleemosynã, potest excusare se, cùm non semper habet homo argentum in bursa. Si dicatur etiam quod homo jejunet, similiter potest se excusare, cùm multi propter debilitatem capitis jejunare non possunt. Sed ab oratione nullus potest se excusare, quilibet enim potest habere orationem suam, saltem mentalem, etiamsi sit mutus. Unde Psal. 41. *Apud me oratio Deo vitæ meæ.* Et super illud Psal. 36. *Justus autem miseretur & tribuet*, dicit Glossa: Semper est aliquid justo quod det, saltẽ orationem. *Quartum* est quod opus illud honorabile est. Multa sunt officia quæ aliquibus cederẽt ad dedecus, sicut arare & fodere, sed orare Deum nulli quantumcunque nobili cedit ad dedecus, quia secundum Gregorium, cùm oramus ipsi cum Deo loquimur, quod sine dubio magnus honor est. *Quintum* verò est quod officiũ istud valde lucrosũ est. Quod potest ostendi ex hoc, quod nihil est ad quod oratio valere non possit. Unde 2. Paralip. 20. *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.* Hoc est officium ex quo potest homo lucrari omni tempore, & in hyeme & in æstate, & in sereno, & in pluviali tempore, de nocte & de die, & quandoque una hora lucratur plus orando, quam valeat civitas una, quia lucratur homo modica oratione, cum devota est, regnum æternum. quandoque antequam inchoetur oratio, est homo in statu damnationis, & antequam finiatur, est in statu salutis. Quandoque plus lucratur vetula una orando de cœlo una hora, quam mille milites armati de terra per longum tempus Unde Glossa super Num. Plus valet unus sanctus orando, quam innumeri peccatores præliando. Oratio scilicet cœlum penetrat, quando hostes in terris non vincit. Maxima solatia à sanctis in

2. Exemplo suo.

2. Verbo suo.

4. Quatuor modis orãdũ docuit.

2. Quia est exennium Deo gratissimum.

3. Quia est officium facile.

4. Honorabile.

5. Lucrosum; Efficacia Orationis.

mundo isto orando recipiuntur. Unde Lucæ 3. *Jesu baptizato & orante apertum est cœlum.* Et ejusdem 9. *Et facta est, dum oraret species vultus ejus altera*, & vestitus ejus albus. Et ejusdem 22. Sic legitur de Christo. *Positis genibus orabat*, & post subditur: *apparuit autem illi angelus de cœlo confortans eum.* *Sextum* est necessitas orandi quam habemus in præsenti. *Tria* solent dare necessitatem clamandi hominibus, *ignis*, *aqua* & *hostes*. Et hæc tria quasi singulis diebus dant nobis necessitatem clamandi ad Deum in oratione. Vix enim est dies in quo domus conscientiæ nostræ igne infernali non succendatur, scilicet concupiscentia prava. Unde necesse habemus clamare pro aqua divinæ gratiæ, & ad aquam lachrimarum recurrere. Et ignis iste quando ex una parte succenditur, ex alia parte extinguitur. Ex ipsa enim aqua lachrimarum unde debuit extingui, quandoque accenditur. Nam ex hoc quod aliquis carnis concupiscentiam deplorat, quandoque vana gloria nascitur. Vix etiam est dies in quo homo non sentiat fluctus malarum cogitationum super caput suum, unde necessitatem habet clamandi illud. Matth. 8. *Domine, salva nos, perimus.* Vix etiam est dies in quo non videat hostes suos in portis castri sui, dum detractionem, vel aliud malum verbum sentit in ore, & sic de aliis portis castri sui, scilicet corporis sui.

6. Quia necesse habemus quotidie orare ob tria.

II. Oratio Dominica.

Sequitur videre qualiter Christus orare docuerit de quo legitur Lucæ 11. *Cum esset* Jesus *in loco quodam orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis suis ad eum: Domine doce nos orare, sicut docuit Joannes discipulos suos & ait illis. Cum oratis, dicite: pater noster &c.* Circa quam orationem Notandum est quod *quinque* sunt à quibus ipsa commendabilis est. *Primum* est *auctoris dignitas*, quia ipse Deus composuit eam, unde convenit ei illud Ecclesiastici 24. *Ego ex ore altissimi prodivi.* *Secundum* est *brevitas*, unde Glossa Bedæ. Orationem brevibus verbis composuit, ut sit fiducia citò accipiendi, quod breviter vult rogari. *Tertium* est *fœcunditas*. Glossa. Nihil est quod in septem petitionibus non contineatur. *Quartum* est *spiritualitas*. Glossa. Nulla oratio magis spiritualis est, quam ista quæ ex ore filii Dei, qui est veritas, processit. *Quintum* est *virtus* ipsius. Magnæ enim virtutis est. Est enim verisimile, quod Christus petitiones, quæ in ea sunt, non formasset, nisi eas audire vellet. De ejus virtute dicit Augustinus. De quotidianis & levibus peccatis & brevibus, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit. Eorum est enim dicere: *Pater noster &c.* Hæc oratio minima peccata delet, illa scilicet, à quibus vita fidelium etiam scelerate gesta, sed pœnitendo in melius commutata discessit, si veraciter dicatur: *Dimitte nobis debita nostra &c.* Post Eucharistiam est Dominica oratio maximum remedium, vel unum de maximis contra venialia peccata. Habet autem Dominica oratio duas partes, quarum *prima* præparat orantem ad devotè orandum, *secunda* verò continet septem petitiones. Est autem valdè necessaria præparatio ante orationem, unde in Psalm. 9. *Præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Plus attendit quandoque Deus ad præparationem quàm ad orationem vocalem, ideò dicitur. Ecclesiastici 18. *Ante orationem prepara animam tuam.* Est autem *duplex præparatio*: quædam *remota*, quædam *propinqua*. Remota est observantia mandatorum Dei. Qui enim vult à Deo exaudiri in his quæ petit, primò debet eum exaudire in his quę Deus ab eo petit. Deuter. 10. *Quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diliges eum, ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo, custodiasque mandata Domini &c.* Augustinus. Qui à præceptis Dei avertitur, quod in oratione postulat, non meretur. Et Proverb. 28. *Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio ejus execrabilis.* Et ejusdem 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.* Propinqua præparatio est in *duobus modis*: in *lachrimositate* & *in fiducia impetrandi*, & his duobus modis præparat orantem pars ista (*Pater noster qui es in cœlis.*) Excitat enim ad lachrimas *dupliciter*. *Primo* dum patrem tantum ad memoriam reducit ei, qui peccando ita viliter vixit. *Secundo* dum absentiam amantissimi patris innuit dicens, *qui es in cœlis*, & dulcem illam patriam à qua ipse exulat. Ad *primum* pertinet quod dicit Bernar. Cogitanti mihi quod offenderim patrem, est certe quod pudeat, etsi non quidem terreat. Quanam fronte attollo oculos jam ad vultum tam pii patris tam malus filius. Pudet indignè gessisse me generi meo. Pudet tanto patri vixisse degenerem. Et Glossa super hunc locum dicit. Cavendum est cuique à sordibus, ne tanto patri sit indignus. Ad alterum videtur pertinere illud. Psal. 41. *Fuerunt mihi lachrimæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie ubi est Deus tuus. Primus* fletus qui est pro peccatis, est irriguum inferius, *secundus* fletus, qui est pro absentia patris & dilatione patriæ, est irriguum superius. Ad *fiduciam impetrandi* valet illud verbum *dupliciter*. *Primo* dum patrem nominat eum qui oratur. Hujus patris amor superat maternum amorem. Isa 49. *Nunquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui. Et si illa oblita fuerit, ego non obliviscar tui. Secundo* dum dicit eum esse in cœlis, ubi est abundantia omnium bonorum. Quomodo enim pater misericordiarum, habens abundantiam omnium bonorum, non miserebitur filii positi in valle miseriæ, ubi est penuria omnium bonorum? Ad hoc pertinet hoc quod dicit Bernar. Ubi jam illud quod apud antiquos tam terribiliter quam frequenter intonare solebat: ego dominus Deus tuus? Mihi dicatur oratio, cujus principium dulci nomine paterno, sequentium petitionum mihi obtinendarum præstat fiduciam. Et Glossa, super hoc nomen *Pater*. In hoc datur fiducia quid negabit filiis, qui jam dedit quod pater est. Lucæ 11. *Si ergo vos, cum sitis mali, nostris bona dare filiis vestris, quanto magis pater vester cœlestis dabit spiritum bonum petentibus se?* Quod autem lachrimæ valeant ad impetrandum, patet per hoc, quod dicit Augustinus super illud Psalm. 38. *Auribus percipe lachrimas meas, quæ*, inquit, *violentæ sunt in precibus.* quod etiam fiducia valeat ad hoc, patet per hoc, quod legitur. Jacob 1. *Si quis autem indiget sapientia, postulet à Deo &c.* & post dicitur: *Postulet autem in fide, nihil hæsitans. Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur. Non ergo existimet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino.*

Commendabilis est à quinque.

Valet ad delenda VV. & MM. peccata.

Dividitur in duas partes.

1. Præparatio. Ejus necessitas.

Præparatio est duplex. Remota quid.

Propinqua duplex.

1. Fit hæc oratio duobus modis.

2. Etiam duobus modus fit.

Hos duos modos valere ad impetrandum probatur.

Secunda Pars dividitur in duas partes, cum duplex sit vita spiritualis, vita gratiæ & vita gloriæ. *Primo* ponuntur tres petitiones pertinentes ad vitam gloriæ, *secundo* quatuor petitiones pertinentes ad vitam gratiæ. Primo autem ponuntur petitiones ad vitam gloriæ spectantes, tanquam digniores secundum illud Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus &c.* Regnum Dei quæritur in principio tribus petitionibus, justitia verò ducens ad regnum quæritur in quatuor sequentibus. Et Notandum quod ille qui mortem meruit apud judicem terrenum, & nescit judicem sibi adhuc placatam, primo petit vitam, sive ut parcatur ei à morte quam meruit. Sic qui mortaliter peccavit, cùm certus non sit in hac vita quod sibi sit dimissum

2. Pars orationis Dominicæ in duas partes dividitur, cur & in quas.

Explicatio singularum petitionũ. Septima. Sed libera nos à malo.

necesse habet primò petere ut parcatur sibi à morte. Ad quod pertinet illa petitio : *libera nos à malo.* Malum enim ibi dicitur mortale peccatum, quod est mors prima & sequela ejus, scilicet mors æterna. Et deberet proponi cum magno desiderio hæc petitio, eo scilicet modo, quo reus attendens quid fecit, & quod tormentum sibi præparatum sit, cum multis lachrimis vitam suam petit. Sic peccator respiciens peccatum quod fecit, & tormentum quod pro eo meruit, cum multis lachrimis debet dicere : *libera nos à malo.* Dicebat quidam quod latrones & trutanni docuerunt eum orare. Trutanni docuerunt eum, quæ miserabiliora sunt in eis improbissimè ostendendo, & quæ sana sunt abscondendo, ut magnitudo miseriæ excitet ad misericordiam; latrones verò secundum modum, quem jam diximus. Vita verò spiritualis obtenta est in continua pugna, juxta illud Job. 7. *Militia est vita hominis super terram*, id est, tentatio, & propter hoc necessaria est alia petitio, qua petitur ne in tentationem cadere permittamur. Quæ petitio etiam cum magno desiderio proponenda est, sicut ille, qui facturus est duellum, antequam intret campum, cum magno desiderio rogat Dominum & rogare facit, ut sibi det victoriam, & obtenta victoria gratias Deo agit. Sic quilibet fidelis debet in mane rogare Deum, ut in illa die det sibi victoriam de Diabolo, quam citò enim surgit, intrat in campum certaminis valdè periculosi. Bern. In mundo isto tanquam in stadio certaminis positi sumus, in quo Christus mortuus est. Quisquis hic livorem vel plagam non susceperit, in futuro judicio miles inglorius apparebit.. In vespere verò, si à casu caverit, debet sequi gratiarum actio. Augustin. Qui orandus est ut faciat, illi reddenda est gratiarum actio, cùm fecerit. In quo multi peccant, cùm enim acceperint aliquod beneficium à Deo, nunquam postea memores sunt ejus, cùm tamen deberent regratiari Deo singulis diebus, longo tempore. Et *notandum* quod consensus velut pes est animæ, quo aliquis dicitur intrare in tentationem vel etiam induci. Matth. 26. *Vigilate & orate ut non intretis in tentationem.* Intretis, inquam, per consensum. Inducit autem Dominus hominem in tentationem permissivè, Diabolus verò quasi impulsivè. Vita etiam spiritualis etsi ad impulsum tentationis non corruat, debitis tamen obligata est, dimissa enim culpa & morte æterna, remanet homo adhuc obligatus ad pœnam transitoriam, ideò necessaria est petitio illa : *dimitte nobis debita nostra*, quæ petitio cum magno desiderio proponenda est, quia sicut solet dici, non est onus sicut onus debitoris. Si quis obligatus esset debitis multis ad terminum, & sciret se in gravi carcere ponendum, nisi infra terminum redderet, & probabiliter crederet se non sufficere ad solvendum infra terminum, cum magno desiderio peteret sibi debitum remitti, si speraret obtinere, & valdè gratum haberet, si quis à tabulis creditoris eum deleri faceret, & se ipsum scribi. Sic cum magno desiderio petere debet sibi debita dimitti, qui credit se non posse solvere ea infra terminum mortis, cùm sciat se ponendum pro eo quod non solverit in ignem purgatorii, de quo igne dicit August. Miro modo gravis est ignis ille, excedit enim omnem pœnam, quam unquam passus est homo in hac vita. Huic verò petitioni additur determinatio, cum dicitur : *sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* *Specialiter* autem valet ad impetrandam remissionem à Deo, si remiserimus proximo. Ecclesiastici 28. *Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur*, si omne animal diligit simile sibi ut habetur. Ecclesiastici 13. & lupus lupo non nocet, nec leo leonem lædit secundum verbum Senecæ, verisimile

Unde didicimus orare.

Sexta petitio. Et ne nos inducas in tentationem.

Quinta. Dimitte nobis debita nostra.

Sicut & nos dimittimus.

est quod Dei misericordia nihil ita amet in homine sicut animam suam sororem, & quod ei, qui libenter dimittit proximo, dominus dimittat : econverso non remittenti, nihil remittit, quia *per quæ peccat quis, per ea & torquetur.* Sap. 11. Quis vindicari vult, à domino inveniet vindictam. Vita etiam spiritualis ex se deficiens est, & indiget cibo spirituali sustentari, sicut vita corporis alimonia ciborum sustentatur. Et etiam ante casum oportet eam cibo sustentari, ideò in quarta petitione petitur sustentamentum vitæ spiritualis, cum dicitur (*panem nostrum quotidianum da nobis hodie.*) Nec videtur principaliter intelligendum esse de pane materiali, cùm dicit Dominus illum esse adjiciendum, non quærendum. Matth. 6. *Et hæc omnia adjicientur vobis.* Quæ petitio cum magno desiderio proponenda est, cum quotidie cibus ille sit necessarius, nec à nobis eum habere possimus. Sic cum desiderio eleemosynam peteret, qui sciret se fame moriturum, nisi eam mendicando obtineret. Et *notandum* quod panis iste *quadruplex* est, scilicet *doctrina, exemplum, sacramenta Ecclesiæ*, præcipuè Confessionis & Eucharistiæ & *opera virtutum*. De *pane doctrinæ* legitur Deuter. 8. *Non in solo pane vivit homo &c.* De *pane exempli* habetur super illud. Joan. ult. *Pasce oves meas.* De *bonis operibus* habetur Isa. 4. ubi dicitur in persona virtutum : *Panem nostrum comedemus & vestimentis nostris operiemur, tantummodo invocetur nomen tuum super nos.* Deficiunt virtutes, nisi ex eis bene operemur, sicut visus corporalis in homine deficit, si homo diu in carcere maneat, ubi non videat. *Sacramenta* verò *Confessionis & Eucharistiæ* panis dicuntur, quia multùm valent ad sustentamentum vitæ spiritualis, quia quandocunque aliquis dignè accedit ad ea, recipit gratiam vel augmentum gratiæ. Dignè autem accedit humiliter credens habere sacramentum illum effectum, quem prædicat Ecclesia : & qui habet desiderium percipiendi effectum illum. Qui absque desiderio accedit, quasi ore clauso accedit, & ideo vacuus accedit, & vacuus recedit. Quartum, in quo consistit dignitas ista, est, ut homo gratus sit Deo de hoc, quod fontes gratiarum in Ecclesia posuit, ad quos recurrere possumus, cum gratia indigemus. Ex prædictis satis potest esse manifestum, quantum Deo indigeat vita præsens, quia adeò pauper est quod necesse habet mendicare. Unde August. Qui panem quotidianum petit, non dives, sed pauper est. Est etiam plus quam pauper, cùm multa debeat, & est in magno periculo, habens undique circa se & laqueos & causas mortis. Circa alias vero tres petitiones notandum, quòd sicut homo factus est, ut serviat Deo, sic mundus factus est, ut serviat homini. Et pro servitio quod exhiberet homo creatori, debuit habere dominium mundi in vita præsenti, tandem habiturus ipsum Deum, cùm de paradiso terrestri transferretur in cœlum. Sed quia debitum Deo servitium exhibere noluit, dominium mundi justo Dei judicio amisit, & in servitium incidit, ita quod à muscis & aliis minimis creaturis non possit se defendere. August. Homo dicit tibi convicium & tumes, & iratus es : pulicibus resiste, ut dormias. In futuro verò ponetur homo in statu debito, ut Deo perfectè subjectus sit, & cæteræ creaturæ sint sibi subjectæ, & ut ipsum Deum possideat, si ab eo prius possessus est. Deus enim secundum August. Nullius possessio erit, cujus possessor non fuerit. Ad primum pertinet illa petitio (*fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra*) id est, veniamus ad statum illum, in quo voluntati tuæ voluntatem nostram omnino conformabimus, ut nunc faciunt angeli. Ad secundum pertinet illa petitio (*Adveniat regnum tuum*) id est, veniat status ille, in quo regnabimus ab omni servitute

Quarta. Panem nostrum quotidianũ da nobis &c.

Panis quadruplex intelligendus.

Qui dignè ad sacramenta accedant.

Explicatio trium reliquarum petitionum.

servitute liberi. Ad tertium pertinet illa petitio (*sanctificetur nomen tuum*) id est, confirmetur nomen illud, quo filii Dei vocamur, quod erit, quando dulcedine divina fruemur, juxta illud Ecclesiastici 15. *Jucunditatem & exultationem thesaurizabit super illum, & nomine aterno hereditabit eum.* Quando jucunditatem illam ineffabilem sentiemus, tunc confirmati erimus sicut angeli Dei. Et notandum quod hæ tres petitiones cum magno desiderio proponendæ sunt: valdè enim mirabile est quod patrem misericordiarum, à quo omnia bona recipimus, & multo majora speramus, ita frequenter offendimus & voluntatem Diaboli ita frequenter facimus. Et valdè desiderandus est status, in quo voluntatem Dei in omnibus facimus. Valdè desiderandus status, in quo à vilissima servitute, in qua sumus, liberamur. Valdè enim grave est servitutem sustinere illi, ad quem non pertinet regere. Valdè etiam miserabile est, quod illi, qui sunt filii Dei, ita de facili possunt fieri filii diaboli, unde valdè desideranda est confirmatio. Notandum etiam quod in hoc verbo, *sanctificetur*, notatur apparentia hujus honoris, ut sit sensus, *sanctificetur*, id est, *sanctum appareat*. Tunc dicitur res fieri, quando innotescit fieri: modò enim filii Dei sumus, sed nondū apparet quid erimus, sed cùm apparuerit similes ei erimus. Joan 3. qui videt modo pauperes, vix crederet eos esse filios Dei, nisi sacra scriptura hoc diceret, vadunt enim pedites juxta Eccles. 10. *Vidi servos in equis & principes ambulantes super terram quasi servos.* Sed tunc scriptum est, erit manifeste in eis scilicet, quod ipsi sunt filii Dei, juxta illud Apoc. 3. *Qui vicerit, scribam super illum nomen Dei mei?* Glossa. Erit quodammodo Deus, sicut ferrum, quando vehementer ignitur, est quasi ignis. Sic electi erunt quodammodo Deus, quando ei valde similes erunt. In corporibus glorificatis etiam erit scriptum quatuor dotibus, quasi quatuor literis, quod sunt filii Dei. Scriptum est, nota, id est, certa designatio. Certum autem erit ex corpore glorificato, quod sint filii Dei, sicut in veste pretiosa alicujus perpenditur quod ipse sit princeps. Secundum hunc modum dicitur esse scriptum in femore, id est in carne Christi, quod ipse sit rex regum & dominus dominantium. Apoc. 19.

Prima petitio, sanctificetur nomen tuum, specialiter explicatur.

DOMINICA VI. POST TRINITATEM.
SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Hoc sermone agitur de Baptismo. Et primo cùm per Baptismum sanguine Christi loti sumus, monet nos partim ut immunditiam peccati varias ob causas timeamus ac vitemus, partim, ut huic ablutioni interius exteriusque convenienter vivamus. Secundo effectus Baptismatis duodecim proponit & exponit.

SERMO LXXI.

Quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. *Roman.* 6.

Qui sint baptizati in Christo.

IN Christo Jesu baptizatus est, qui in institutione ejus, scilicet in nomine Trinitatis baptizatus est. Unde Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & spiritus sancti.* Prænominato illo qui baptizandus est, debet dici: *Ego baptizo te in nomine patris & filii & spiritus sancti.* Quicunque ergo baptizatus est sic, baptizatus est in morte Christi, id est, purificatus est à vitiis per mortem Christi, quia mors Christi causa est purificationis, cum baptismus virtutem suam habeat de morte Christi. Qui ergo baptizati sunt, non solum aqua baptizati sunt, sed quodammodo loti & baptizati in sanguine Christi. Apoc. 1. *Qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Et Notandum quod Ecclesia

Qui in morte Christi.

vult ut baptizati sciant se lotos esse in sanguine Christi *triplici* ratione. *Primo* ut magis timeant immunditiam peccati, *secundo* ut intelligant quod tincti debent esse sanguine Christi, *tertio* ut agnoscant virtutem Baptismi. Circa Primum verò notandum quod *quinque* sunt, ex quibus intelligi potest quantum sit timenda immunditia peccati. *Primum* est dignitas rei quam peccatum inquinat. Quanto pannus aliquis preciosior est, tanto magis timenda est inquinatio. *Primo* igitur timenda est hæc inquinatio propter dignitatem humanæ naturæ, quæ perpenditur ex hoc, quod anima Dei imago est. Unde sic peccat qui eam peccato mortali inquinat, sicut qui imaginem crucifixi vel beatæ Virginis in lutum valdè immundum projiceret. *Præterea* humana natura unita est divinæ in persona Christi. Unde sicut ille qui crucem in qua corpus Christi pependit, in lutum projiceret, peccaret; sic peccat qui non timet inquinare humanam naturam, quæ divinæ naturæ inseparabiliter associata est. *Secundum* est difficultas recedendi, quæ difficultas immo impossibilitas in Lucifero & aliis angelis corruentibus apparet, à quibus macula peccati separari non potuit, ex quo semel adhæsit. In hominibus etiam patet difficultas ista recedendi. *Primo* ex hoc, quod à tempore quo homo peccavit, nullus purus homo à peccato perfecte purgatus fuit, ut dignus esset videre faciem Dei, donec sanguis Christi effusus est, quo purificatio illa perfecta est. *Secundo* ex hoc, quod ex quo aliquis mortaliter peccat, immunditia ejus ablui non potest per totam aquam quæ sub cælo est, nisi aqua gratiæ de sursum descendat, quæ mentem abluat. Ad purgandum mundum ab immunditia peccati immissum est diluvium in mundum, ita ut operirentur omnes montes excelsi, qui subsunt universo cælo, ut legitur. Gen. 7. Ante diem etiam judicii præcedet ignis, quo comburetur facies mundi & ascendet tantum ignis ille, quantum aquæ in diluvio ad purgationem mundi. *Tertium* est immunditiæ hujus vilitas, quæ potest perpendi ex hoc, quod Dominus immunditiam corporalem non videtur æstimare respectu ejus, Matth. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia &c. Hæc sunt quæ coinquinant hominem, non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.* Vilitas etiam ista patet ex hoc, quod immunditia ista pulcherrimam creaturam Luciferum adeò deturpavit & à tam sublimi statu in tam infimum dejecit, ut inferior esse videatur etiam serpentibus & bufonibus. Vilitatem hujus miseriæ & immunditiæ ostendit illud. Psalm. 13. *Corrupti sunt & abominabiles facti in studiis suis.* *Quartum* est hoc, quod talis immunditia adeò displicet Deo, quod non habet ita bonum amicum neque in cœlo neque in terra, quem non odiret ad mortem æternam, si maculam unius mortalis peccati in eo inveniret. Ecclesiastici 12. *Altissimus odio habet peccatores.* *Quintum* est hoc quod talis immunditia adeò deteriorat rem in quam cadit, quod nisi virtute divina illa macula removeatur, ipsa perdita est, & minus quam nihil valet, melius enim esset nihil esse, quam sic esse. *Præterea* macula ista hominem assimilat Diabolo & indignum reddit cœlesti regno, ideò cum magno desiderio petendum est ut Dominus deleat eam. David Psal. 50. *Secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.*

Ecclesia vult nos scire, quod in sanguine Christi per Baptismum loti simus, ob tria.

I. Immunditia peccati timenda est.

1. Dupliciter.

2.

Dupliciter.

3.

4.

5. Dupliciter.

Circa Secundum verò notandum est, quod Christiani qui baptismum susceperunt, tincti debent esse sanguine Christi, in quo abluti sunt. Unde baptismus tinctio interpretatur, & hic est color optimus Christianorum, sed in multis mutatus est color optimus, ut legitur Thren. 4. Jerem. 12. Nunquid avis discolor hæreditas mea mihi? Nunquid

II. Baptizati debent esse tincti vel colorati sanguine Christi dupliciter.

avis tincta per totum? Hoc colore debet esse homo tinctus interius in corde & exterius in corpore. In corde *interius* scilicet per jugem meditationē dominicæ passionis,& per desiderium patiendi pro Christo, vel imitandi ejus passionē. Sanguine Christi habebat cor tinctum beata Agnes,cùm dixit & *sanguis ejus ornavit genas meas*.Genę cordis sunt intellectus & affectus. Intellectum ornat meditatio dominicæ passionis, affectum verò desideriū patiēdi pro Christo. Meditatio dominicæ passionis multum utilis est ad destructionem vitiorum. Unde Bern. Visa Christi passione,quis tam deliciosus qui non contineat? quis tam malitiosus, qui non abstineat? quis tam iracundus, qui non condoleat? Accendit etiam amorē Christi in corde hominis, sicut in corde filii amorem maternum accendit consideratio eorum, quæ mater pro filio passa est. Tob.4. *Honorē habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus. Memor enim esse debes quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo.* Multò majora passus est Christus pro salute nostra. *Exterius* verò tincti debemus esse sanguine Christi per carnis mortificationem juxta illud. 2. Cor. 4. *semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes* Sicut Ecclesia imitari Christū debet in candore puritatis,sic & in rubore passionis. Cant. 5. *Dilectus meus candidus & rubicundus*. Et, *qualis cœlestis, tales & cœlestes*. 1. Corinth. 15.

1. Interius versando circa Passionē Domini intellectu & affectu, quomodo.

2. Exterius per mortificationem.

III. Baptismi effectus sunt duodecim. Quinque primi patēt ex quinque naturalibus aquæ operationibus.

Circa Tertium verò notandum est quod baptismus magnæ efficaciæ est, & videtur habere duodecim effectus, quorum Quinque ostenduntur nobis per quinque operationes naturales quas habet aqua, in qua debet fieri baptismus. Aqua enim *sordes abluit, ignem extinguit, calorem refrigerat, submergit, & terram rigando fœcundat*. *Primus* ergo istorum effectuum quinq; baptismi,est *spiritualium sordium ablutio*. Baptismus velut quoddā balneum est,quod cœlestis sponsus Ecclesiæ suæ præparavit, in quo primo ipse balneavit se, & cum alia balnea balneantes se soleant abluere & à balneantibus inquinari, sponsus tamen Ecclesiæ cum ipse sit candor lucis æternæ & peccatum non fecerit, balneum istud non inquinavit, sed contactu sanctissimi corporis sui vim abluendi animas dedit ei.

1. Effectus.

2. *Secundus* effectus baptismi est quod *ignem infernalem*,& etiam *purgatorium extinguit*. quantum ad ipsum baptizatum, ut de cætero ignis infernalis vel purgatorius non possit in eum, nisi ipse peccator accenderit eum contra se. Unde admiranda est fatuitas illorum,qui post baptismum peccant, cum voluntarie ignem in proprium incendium incendunt.

3. *Tertius* effectus est quod *ardorem pravarum concupiscentiarum refrigerat*: minus enim possunt hujusmodi ardores in baptizatis. Isti verò ardores sunt velut ignis iste,qui beati Antonii nominatur. Unde minùs misericordes videntur esse parentes, qui nolunt filios suos citò per baptismum à suis ardoribus liberari

4. *Quartus* effectus est,quod *exercitum diaboli submergit*,quantum ad potestatem, ut de cætero non possit in baptizatum, nisi per consensum peccati ei vires reddiderit, quod figuratum est. Exod.14. in submersione Pharaonis cum exercitu suo in mari rubro,&in Psal. 73. dicitur. *Contribulasti capita draconum in aquis*.

5. *Quintus* effectus est quod *terram cordis irrigat & irrigando fœcundat*. Ante baptismum est terra cordis velut sabulum juxta illud. Psal.1 *Non sic impii, non sic, sed tanquam pulvis*, & unde sterilis est ad bona opera, sed post fertilis redditur.

IV. Quatuor medii patēt ex Baptismo Christi.

Quatuor alii effectus baptismi ostenduntur nobis. Luc.3.ubi legitur quod *Jesu baptizato & orante, apertum est cœlum, & descendit spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum, & vox de cœlo facta est, tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi*.

1. *Primus* autem istorum quatuor effectuum est *cœli apertio*,& est in hoc magna virtus baptismi, qui cum in terra exhibeatur, in cœlo tamen operatur. Ad significandum hunc effectum baptismi, voluit Dominus cœlum aperiri super Christum baptizatum. Quæ enim utilitas fuit tunc cœlum aperiri, cùm nullus tunc esset egressurus vel ingressurus, nisi ut ostenderetur, quod quam citò homo baptizatus est, si decedat, evolans inveniet sibi cœlum apertum, cùm ante baptismum apertus esset sibi infernus. Ex quo satis patet quanta sit fatuitas mulierum quæ incōsolabiliter dolent de morte filiorū suorū, qui post baptismum decedūt, antequā baptismalem innocētiam amiserunt. Valde enim fatuum est eas dolere de hoc, quod filii eorum transierunt à societate hominum ad societatem Dei, & angelorum. Et gloriam, quam sibi vellent, filiis invidere videntur, potius desiderantes eos esse in hoc exilio quam in cœlo, cùm deberent gaudere de hoc, quod filii sui ita de facili tantam gloriam adquirunt, sed de hoc solum dolere debent, si forte propter culpam eorum decedūt.

Reprehenduntur matres.

Dolentes de filiorum baptizatorū morte.

Apparet etiam quam reprehensibiles sint illæ, propter quarum negligentiam & dilationem filii earum morientes tantam gloriam amittunt, majus enim damnum faciunt filiis suis, quam si post baptismum eos propriis manibus jugulassent. Jugulando tamen magis peccarent, occidere enim vel exponere proprium filium, diabolicum est. Et crudelitas talis crudelitatem leonum vel luporum exuperat, lupi enim & leones fœtus suos nutriunt & custodiunt. Immo etiam dicuntur nutrisse quandoque parvulos infantes à casu inventos. Legitur enim de quodam qui post, factus fuit rex Persarum, quod cum parvulus esset, & pastor quidam eum in nemore exposuisset, cum veniret ad puerum,invenit canem præbentem ei ubera, & à feris & avibus eum defendentem. In quo satis confundi possunt, qui proprios filios nutrire nolunt, cum canis alienum nutrierit.

1. Non baptizatos filios mori per negligentiā sinentes.

2. Occidentes aut exponentes filios suos.

2. *Secundus* effectus est *descensus spiritus sancti* in baptizatum, quod significatum est in hoc, quod spiritus sanctus descendit in specie columbæ super Dominum baptizatum. Tota Trinitas mansionem suam habet in baptizato, unde multa reverentia exhibenda est ei tanquam sanctuario & reliquiis. Si tanta reverentia exhibebatur arcæ testamenti, in qua erat manna & virga Aaron, quæ fronduerat & tabulæ testamenti Hebr.9. quanta reverentia exhibenda est parvulo baptizato, cùm constet quod pater & filius & spiritus sanctus habitent ibi. *Unde* multum peccant mulieres, quæ malè tractant parvulos. *Item* quod differri faciunt baptismum filiorum suorum, cum interim in eis spiritus immundus habitet. *Item* multum peccant qui post baptismum peccatum mortale committunt, expellunt enim à se contumeliosè patrem & filium & spiritum sanctum, & immundum spiritum introducunt.

Matth.3. Marc.1. Luc.3. Ioan.1. Baptizato quanta reverentia exhibenda, cur.

Hic peccatur tripliciter.

3. *Tertius* effectus est quod *baptismus* eum qui baptizatur, *filium Dei efficit*. Ad quod significandum super Christum baptizatum audita est vox ista: *hic est filius meus dilectus*. Matth.3. Si cum magna diligentia nutriuntur filii comitum vel regum, cum quanta diligentia nutriendus est parvulus, quem constat esse filium Dei? De illis qui sunt in adulta ætate nescitur utrum sint filii Dei vel filii Diaboli juxta illud Ecclesiastæ 6. *Nescit homo utrum amore, an odio dignus sit*. Sed de parvulo quem constat esse baptizatum, qui nondum est in ætate in qua possit peccare, constat quod sit filius Dei. Et *notandum*, quod quando aliquis baptizatur festum est Nativitatis filii Dei, & quasi festum Pentecostes, nascitur enim Deo, cùm baptizatur, & filius Dei efficitur per gratiam, & est missio spiritus sancti sicut in Pentecoste.

Dies Baptismi est duplex festum quale & quare.

4. *Quartus* horum effectuum est, quod *baptismus imaginem Dei in homine reformat*. Singulæ gratiæ quæ in baptismo dantur velut varii colores sunt animam decorantes. Hæc reformatio signata est in hoc,

hoc, quod voxilla audita est: *In te complacuit mihi.* Lucæ 3. Sicut aliquis complacet sibi quando aliquod speculum ei oppositum reddit ei imaginem pulchram & decoram; sic Deus complacet sibi in baptizato, quando imago ejus in eo tanquam in speculo resultat pulchra.

Tres ultimi effectus Baptismi patet ex ceremoniis Baptismi.

Alios Tres effectus baptismi ostendunt nobis ea quæ adhibet Ecclesia ad baptismi solennitatem. *Primus* illorum effectuum est, quod *sensus spirituales sanat.* Nos nascimur ex Adam animales & carnales, nihil valentes sapere secundum spiritum, sed in baptismo spirituales efficimur. Sanatio sensuum spiritualium significatur in *sale*, quod in ore ponitur, *& saliva*, quæ tam in auribus ponitur quam in naribus, sal in ore ostendit os cordis esse sanatum, ut sapientiam Dei valeat de cætero meditari. Saliva in auribus ostendit auditum esse sanatum, ut verba sacræ scripturæ de cætero delectet audire. Saliva verò in naribus sanationem odoratus spiritualis ostendit, ut inter bonos & malos odores de cætero discernat, ut non sint sicut illi de quibus dicitur Psalm. 113. *Nares habent & non odorabunt.* Hanc sanitatem narium mali videntur inutiliter suscepisse, qui more suum nares cordis in fœces & fœtores hominum mittunt, ubi odoratum spiritualem ex toto amittunt. Sal etiam in ore ideo ponitur, ut intelligatur hoc membrum facillimè putredine vitiari, & sal sapientiæ valde esse necessarium ad ejus confirmationem. *Secundus* horum effectuum est, quod baptismus illi parti, quæ superior est in anima baptizati, scilicet libero arbitrio, quasi *dignitatem regiam restituit*, ut cæteris viribus dominetur, quod significat *inunctio* facta in vertice, unde diligenter cavendum est ne de cætero pars illa servituti vitiorum subjiciatur. Bernard. An non servus, cui dominatur iniquitas? ita, & maximè. Nisi forte indignius judices hominem tanquam vitium dominari. Et *notandum* quod baptismus cum multo gaudio & festivitate celebrandus est, tanquam festum regiæ unctionis, & orandum est, ut parvulus baptizatus ad regni possessionem perveniat, cujus jus per illam unctionem adeptus est Et est forma illa, forma regiæ inunctionis, tripliciter enim unguntur reges, sic & qui baptizantur, tripliciter unguntur. In *pectore* unguntur oleo, ut viscera misericordiæ in proximos habeant. In *scapulis* etiam inunguntur, ut onera veri Domini mansuetè portent. In *vertice* verò, ut in superiori parte animæ regiam dignitatem servent. *Tertius* verò horum effectuum est, quod *sanctitatem baptizato confert*: talem, inquam sanctitatem, qualem recipit Ecclesia in dedicatione, quam non amittit, etsi lupanar inde efficeretur. Unde Baptismus est dedicatio templi spiritualis, sicut innuit. Glossa super illud. 1. Corinth. 3. *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Sanctum est, dicit Glossa, à tempore baptismi. Unde sicuti fornicatio facta in templo materiali majus peccatum est, quam facta in loco communi, sic peccatum à baptizato factum, majus est quam ab alio non baptizato factum. Sanctitatem illam dicunt aliqui esse cum charactere illo indelebili, qui secundum magistros per baptismum imprimitur, quo charactere Christiani à non Christianis in die judicii discernentur, & in bonis erit ad honorem, in malis ad confusionem. Character enim ostendet quod ipsi Christi servi fuerint, opera verò mala associata characteri ostendent, quod infideles & proditores extiterint contra Christum.

(Margin: 1. — 2. — Baptismus cur cum gaudio celebrandus. Baptizandi ut reges unguntur tripliciter, quare. — 3. Baptismus est. Dedicatio, qualis. — Baptizati peccatum quantum. — Characteris effectus post hanc vitam.)

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo tria tradit. I. societas Christi in cælo cur sit desideranda, & Dæmonum in inferno cur sit timenda. II. qua via ad societatem Christi perveniendum sit. III. cur sancti mortui in hac Epistola appellentur.

Si mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo. *Rom. 6.* SERMO LXXII.

VAlde debet homo desiderare esse cum Christo in illa beata vita. *Primo* cùm sciat se factum ad hoc quod tantum ibi perfectam quietem habeat, juxta illud Augustini, Domine fecisti me ad te, & inquietum est cor meum, donec requiescat in te. *Secundo* propter bonam societatem, quæ est ibi. *Tribus* de causis Christus bonus socius est. *Primo* quia amicabilis, & amabilis scilicet ad hoc ut amet & ametur. In eo concurrunt omnes causæ propter quas debet aliquis amari. Ipse enim est benefactor noster maximus. Ipse est etiam propinquissimus noster. In quantum Deus, Pater est, in quantum homo, frater est In eo etiam summæ inveniuntur deliciæ. Ipse est verus Jonathas, amabilis valde; vel potius amabilis nimis, juxta illud. Cant. 1. *Adolescentulæ dilexerunt te.* quantum valet amicabilitas ad societatem ostendit Salomon. Proverb. 18. dicens. Vir amicabilis ad societatem magis amicus erit quàm frater. *Secundo* est bonus socius, quia curialis, quæ curialitas perpendi potest ex hoc, quod servos suos, quantumcunque sunt eo inferiores, secum vult esse juxta illud Joan. 12. *Ubi sum ego, illic & minister meus erit.* Vult etiam comedere eos in mensa sua, juxta illud Lucæ 22. *Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis & ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo.* Immò quod plus est, ipsemet ministrabit eis, juxta illud Lucæ 12. *& transiens ministrabit illis.* *Tertio* est bonus socius, quia valdè jucundus. Unde valdè & adeò jucundum est esse cum eo, ut paradisus reputetur, juxta illud Lucæ 23. ubi dixit Dominus latroni: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.* Non fuit illa die in paradiso cœlesti latro, sed fuit cum Christo, quia faciem ejus secundum divinitatẽ vidit, & hoc fuit ei paradisus. Unde Interlinealis super illud: vita est esse cum Christo, quia ubi Christus, ibi regnum. Si quis esset cum Christo in inferno, ita tamen ut faciem divinam videret, hoc esset ei paradisus. Super illud Joan. 12. *Ubi ego sum, illic & minister meus erit*, dicit Glossa: precium operis, quo Christo ministratur, est esse cum quo nunquam est malè, & sine quo nunquam est bene. Qui haberet veram fidem, non timeret venire ad istam societatem, etiam per ignem & gladios, si aliter pervenire non posset. Unde Apostolus desiderabat dissolvi & esse cum Christo in illa beata vita. Quia qui illuc non pervenerit, pravam societatem habebit; erit enim socius dæmonum in pœnis, quorum societas valdè timenda est: *primo* quia sunt horribiles juxta illud Job. 20. *vadent & venient super eum horribiles.* Si tantum horrorem habet homo quando videt unum diabolum, quantum horrorem habebit quando tot horribiles juxta se habebit? Job. 10. *Ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* *Secundo* socii isti & erunt exosi, & erunt odientes. Et vicissim studium eorum erit inferre sociis suis ea, quæ scient eis magis displicere. Mœstissimi *etiam* erunt propter gravitatem pœnarum quas sustinebunt.

(Margin: I. Cũ Christo esse in cœlis desiderare debemus ob duo. Christus est bonus socius. — 1. — 1. Reg. 1. — 2. — 3. — Philip. 1. Societas Dæmonum timenda ob tria. 1. — 2. — 3.)

Et sicut desiderium deberet esse hominum, ut ad hanc Christi societatem possent pervenire; sic stu- II. Via perveniendi ad

societatem Christi in cœlis sunt tribulationes hujus vitæ, quare.

dium eorum deberet esse, qua via pervenire possent. Viam verò istam docet nos Apostolus in verbo proposito dicens. (*Si mortui sumus &c.*) Qui vult socius esse cum Christo in regno, oportet quod prius sit socius ejus in tribulatione juxta illud Apoc. 1. *Ego Joannes frater vester & particeps in tribulatione & regno &c.* & 2. Timoth. 2. *Si sustinemus, & conregnabimus.* qui est cum domino in vigilia vitæ præsentis in pane doloris & aqua tribulationis, meritò erit cum eo in solennitate futura in æternis deliciis secundum Bernard. Universum tempus pœnitentiæ vigilia quædam est solennitatis magnæ & æterni sabbati, quod prestolamur. Nec graveris diuturnitate vigiliæ, si æternitatem solennitatis attendas. Hieron. Delicatus es Christiane, si & hic gaudere vis cum sæculo & ibi regnare cum Christo. Qui socius Christi est in via, socius ejus erit in hospitio, juxta illud Joan. 12. *Si quis mihi ministrat, me sequatur, & ubi ego sum, illic & minister meus erit.* Antequam Christus recipiat ad illam jucundam societatem, prius vult hominem probare. Tob. 3. *Pro certo habet omnis qui colit te, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur,* & Eccl. 2. *In igne probatur aurum & argentum, homines verò receptibiles, &c.* Prius est Sciphus aureus, vel argenteus sub malleationibus vel limationibus multis quam pulchritudinem debitam habeat, sic malleationibus multis diversisque tribulationibus oportet hominem humiliari & probari, antequam in mensa dignus sit poni. Eligendi sunt amici non in mensa, sed in tribulatione. Princeps aliquis non eligit sibi in socium illum qui non debeat eum deserere juxta ignem vel mensam, sed illum qui in periculo mortis debeat ei fideliter adhærere. Ecclesiast. 6. *Si possides amicum, in tentatione posside illum*, id est, prius tenta vel experire eum antequam possideas. Et subditur: *& ne facile credas ei temetipsum, est enim amicus secundum tempus suum, & non permanebit in tempore tribulationis.* Et ibidem. *Est amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis.* Et Ecclesiast. 22. *Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut & in bonis illius læteris. In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, ut in hereditate illius cohæres sis.* Quod Christus illos qui sunt hic socii passionum, socios faciat consolationum, ut legitur. 2. Corinth. 1. probat. Bern. dicens: Nunquid Christus socium tribulationis à communione sua patietur arceri? si confitens in cruce latro etiam eadem die fuit cum eo in paradiso. Passiones tribulationum ostendunt qui sint filii Dei & cohæredes Christi, juxta illud ad Rom. 8. *Si filii & hæredes, si tamen compatimur.* Bern. Qui triumpho, si in prælio non fui.

III. Viri sancti mortuis assimilantur.

1. Notandum quod viri sancti mortui vocantur eò, quòd mortuo in multis assimilentur. *Primo* in hoc assimilantur, quia sicut ille qui mortuus est, animam reddidit creatori suo, sic ipsi animas suas reddiderunt. 2. Corinth. 5. *Pro omnibus Christus mortuus est &c.* Bern. Cui justius vivendum quam ei, qui si non mortuus esset, non viverem. Justè sibi vendicat vitam meam, qui pro mea posuit suam.

2. *Secundo* assimilantur mortuo in hoc, quod sicuti corpus mortui in terra est, sed spiritus ejus est, alibi, quia vel in purgatorio, vel in inferno, vel in paradiso; sic sancti licet corpore sint in mundo isto, mente tamen sunt alibi. Sunt quandoque in cœlo juxta illud. Philipp. 3. *Nostra conversatio in cœlis est.* Item quandoque in inferno, juxta illud Isa. 38. *Ego dixi in dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.* quandoque in purgatorio animabus quæ in tenebris sunt suffragando dicentes: *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent &c.* Luc. 1

3. *Tertio* assimilantur in hoc, quod sicut in mortuo non est sensus, eo quod non adsit spiritus, ita etiam viri sancti se habent quasi non sentientes, vel cum eis bona terrena auferuntur, vel cum mala pœnalia eis inferuntur. Unde in Psalm. 37. *Factus sum sicut homo non audiens*, & iterum. *Ego tanquam surdus non audiebam.* *Quarto* assimilantur mortuo in hoc, quod sicut mortuos mare abjicit, ita eos abjicit mundus iste juxta illud. 1. ad Corint. 4. 4. *Tanquam purgamenta mundi hujus facti sumus omnium peripsema.* Dicitur autem peripsema purgamentum ferri, vel pomi, vel quidquid de materia qualibet ad purgationem abjicitur. *Quinto* 5. verò assimilantur mortuo in hoc, quod cum mortui non sepeliuntur, ab avibus & canibus lacerantur: sic viri sancti nisi se abscondant à detractoribus lacerantur. Propter hoc viri sancti abscondunt se. Ad Coloss. 3. *Mortui estis & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Unde Isa. 32 *Et erit vir sicut qui absconditur à vento & cælat se à tempestate.* Legitur. 1. Reg. 17. Quod Goliath dixit David *dabo carnes tuas volatilibus cœli & bestiis terræ.* Idem facit Diabolus de viris sanctis. Instinctu enim Diaboli detractores carnalitatem in viris sanctis consumunt. Viri enim sancti propter verba detractorum multa in conversatione sua corrigunt. *Ultimo* assimilantur viri sancti mortuo in hoc, quod nihil 6. transitorium in mundo appetunt, sed soli vitæ æternæ adhærent, juxta illud. Psal. 26. *Unam petii à domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ.* Mortuis requies æterna optatur, non aurum vel argentum, vel aliquid simile.

DOMINICA VII. POST TRINITATEM SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Sequens sermo docet I. quomodo sicut membra exhibita fuerunt servire immunditiæ & iniquitati, ita exhibenda sunt servire justitiæ in sanctificatione. II. reprehendit homines ob vitia quædam, quæ ab eis circa servitium divinum committuntur.

Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem. *Rom. 6.*

SERMO LXXIII.

I. Peccator exhibet mêbra sua iniquitati & tripliciter. Conversus exhibet mêbra sua justitiæ tripliciter.

Exhibet peccator membra sua iniquitati *velociter* secundum illud Proverb. 7. *Statim sequitur eam quasi bos ductus ad victimam &c* Item *lætantur.* Proverb. 2. *Qui lætantur cum malefecerint &c.* Item *indeficienter* ita, ut nulla admonitione cessare velint. Isa. 1. *Quiescite agere perverse.* Sic qui convertitur debet exhibere membra sua justitiæ *velociter* Ecclesiastici 5. *Ne tardes converti ad dominum &c.* Item *lætantur.* Psalm. 99. *Servite domino in lætitia.* Item *indeficienter*, id est, *perseveranter.* Matth. 24. *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Potest autem in verbo proposito specialiter sumi immunditia pro peccato carnis: iniquitas vero pro peccato mentis, & specialiter pro cupiditate, quia *nihil est iniquius, quam amare pecuniam* Ecclesiastici 10. Job. 20. *Revelabunt cœli iniquitatem ejus, & terra consurget adversus eum.* Stabit in medio Usurarius & omnia accusabunt eum. Deus quem offendit, sancti quorum festa non servavit, homines quos spoliavit, uxor & filii quos occidit, creaturæ quas incarceravit. Item illud verbum potest exponi de Clericis, quos cœli accusabunt, id est, patroni quorum Ecclesias spoliaverunt, in quibus servitium debitum furati sunt. Terra etiam consurget adversus eos, quia accusabunt eos peccatores, quos spoliaverunt, quorum peccata non redemerunt, ut debebant. Item accusabunt eos pauperes quos portione sua defraudaverunt. Ambros. Non dicas proprium, quod commune est. Item. *Sicut exhibuistis &c.* Et potest attendi hæc similitudo in *tribus* in universalitate membrorum,

Immūditia Luxuriam iniquitas, Avaritiam denotat.

Invehitur in Usurarios & Clericos.

Similitudo thematis in tribus consistit.

tū, in hoc scilicet, ut serviamus Deo *strenue*, *viriliter* & *instanter*. De *primo* nota quod sicut universa mēbra posuit peccator iniquitati serviendo, sic universa debet ponere in serviendo Deo. Et hoc *dupliciter*, videlicet *primo* cohibendo ea à malo. Isa. 33 *Qui projicit avaritiā ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere. qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos, ne videat malū, iste in excelsis habitabit.* Eccl. 28. *Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia & seras auribus tuis.* *Secundo* verò debet operari in servitio Christi in diversis mēbris. Qui habet diversos agros, vult unumquemq; sibi utilē esse. Qui diversas habet arbores in horto suo, vult ex qualibet fructum habere. Sic Deus ex diversis membris quæ dedit homini, vult diversos actus sibi solvi. Auribus ergo audias libēter verbum Dei & officium Ecclesiæ. Oculis defleas contumelias, quas ei intulisti, hostem etiam fatiges in respiciendo scripturam. Si nescis ibi legere, respice librum naturæ, & manus pauperi porrigas; vel labores ut habeas de justo unde vivas & pauperi subvenias. Pedibus etiam Deo servias peregrinationes faciendo; ore confitendo, orādo corde, cogitando, credēdo, & sic de cæteris. *Viriliter* etiam debes servire Deo, ut sicut non cohibuit te timor æterni supplicii vel amor æterni præmii à peccato, sic non cohibeat te à servitio Dei amor temporalis prosperitatis vel timor temporalis adversitatis. Alexander Papa. Propter delectationes, mala facimus, propter tristitiam verò à bonis removemur. August. Omnia terrena contempsit homo Deus, ut contemnenda monstraret. Omnia terrena mala sustinuit quæ sustinenda præcipiebat, ut nec in illis quæreretur fœlicitas, nec in istis timeretur infelicitas. Contra quæ sumendum est scutum fidei. Quid est quod non optamus etiam per medios enses tantam declinare miseriam, & ad tantam accelerare gloriam, nisi quia mortua est fides nostra? De *tertio* Eccl. 9. *Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud inferos quo tu properas. Sicut exhibuistis &c.* Immunditia & iniquitas potest ibi sumi pro immundo & iniquo, scilicet diabolo, & justitia pro justo, scilicet Deo.

1. Dupliciter, In abstinendo.

In operādo omnibus membris.

2.

3.

II. Homines reprehendendi in divino servitio ob quatuor.

1. Causæ cur Deo non serviatur.

2. Reprehensio non fidentium Deo in temporalibus.

II. Circa servitium divinum *quatuor* sunt attendenda & hominibus ostendenda, scilicet causæ pro quibus homines dimittunt servire Deo, & quem dominum ei præeligunt quæ stipendia ab eo expectent, quem præeligunt, & quam negligenter Deo serviant illi, qui ei adhærent. Circa *primum* attende quod quidam Deo servire dimittunt, quia Deus bonus est, scilicet bonitatem ejus contemnentes, de quibus. Rom. 2. *An divitias bonitatis ejus contemnis?* Econverso David Psal. 134. *Laudate dominum quia bonus est dominus &c.* *Alii* verò sunt qui timent mori fame, si ei adhærerent. Contra quos Augustinus. Pascebat contemnentem se & deseret timētem se? Hieron. Nonne Deus habet unde pauperes suos alat? Tales attendere deberent quod Judæos pavit pane de cœlo, cum eis alius cibus deesset, & Danielem in lacu, Dan. ult. & Heliam per corvum pavit. 3. Reg. 17. Psal. 36. *Non vidi justum derelictum &c.* Tales vidētur sentire malè de Dei omnipotentia, vel de Dei bonitate, qui credunt se melius habituros necessaria si diabolo servirent, quam si Deo servirent; videntur enim credere quod diabolus melius possit providere suis servientibus quam Deus, vel quia melius velit. Videntur autem reputare Deum deteriorem dominum quam aliquem hominem, cum homines non subtrahant jumētis cibum, nisi ex causa. August. Scit cœlestis medicus quid nobis daturus sit ad consolationem, & quid subtracturus ad exercitationem. Non enim sine causa homo jumento suo cibaria subtrahit. Major fatuitas est talium qui credunt Deo quod eis daturus sit regnum, & non credūt quod eis daturus sit cibum, cùm tamen in Evangelio promittat utrumque. Matt. 6. *Primum quærite regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Ibid. *Respicite volatilia cœli* Luc. 12. dicit *Corvos*, per quos filii diaboli intelliguntur. David Psal. 146. *Qui dat jumentis escam ipsorum & pullis corvorum invocantibus eum.* *Alii* dimittunt servire ei, quia credunt quod illi, qui Deo serviunt, nunquam gaudium habeāt vel solatiū. Qui sine dubio non credūt Evangelio. Mat. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Immò nec Deo credunt, qui paratam asserit electis gloriam, reprobis ignem. Eodem ore & eadem veritate testatur laborare & oneratos esse qui ad ipsum non accedunt, accedentes autem non defecturos, sed reficiendos ab eo. Bern. qui regnum pollicetur, ipse jugū suum suave, & onus suum leve testatur. Idem domine super mel dulciorē spiritū tuum asseris, & ecce isti dulciorē invenerunt carnem venationis, pro pudor! carnem meretricis, seculi vanitatem. Væ miseris de parte enim judicāt, & tanquam amarum fastidiunt manna tuum absconditum, quod non gustaverunt. Sane qui probaverūt utraque, hi sciunt quod Deus verax & omnis homo mendax. Ipsorum testimonia credibilia debuerant esse nimis, sed cum promissionibus tuis tuorumque experiētia contemnuntur & deridentur. Nec mirum si ex parte non credit homini; qui non credit Deo promittenti. *Alii* dimittunt servire Deo propter juventutem, ac si à Deo eam non tenerent, sicut & senectutem. Tales volunt placere diabolo quasi majori Domino, qui volunt quod diabolus de vita eorum quod sibi placet accipiat & reliquias post dant Deo. *Alii* verò propter pulchritudinem. Magna Dei contumelia est in hoc, quod diaboli sunt, qui in hoc mundo pulchriores sunt. *Alii* verò quia divites sunt, quia Deus plura dedit eis, minus volunt servire ei. *Alii* propter erubescentiam, erubescentes videri servi Dei & non diaboli. Erubescunt tales de hoc quod recti incedunt, & quod non claudicant sicut alii, & de hoc quod aliquid vident & non sunt omnino cœci ut alii. Attende *etiam* quod optimo domino pessimum præponunt, scilicet diabolum Deo. Duo timeri solent in domino aliquo, scilicet vilitas & iniquitas. Hæc sunt in diabolo, unde dicitur. *Immunditia*, propter vilitatem, & *iniquitas* propter hoc, quod iniqua imperat, scilicet periculosa servienti. Et iniquitas propter hoc, qu a injuriosa Deo & proximo, nec servientem remunerat. Quæ Deus præcipit suis ad sanctificationem, diabolus præcipit suis ad inquinationem. Stipendia diaboli mors, stipendia Dei regnum æternum. Munditia verò, qua Deo servitur, à multis multum negligentiæ habet Bern. Magis confusè & ardentiùs desiderant sæculares perniciosa, quàm nos perutilia, alacrius currunt ad mortem, quàm nos ad vitam August. Si possemus homines excitare, & nos simul cum eis excitari, ut tales essemus amatores vitæ permanentis, quales homines vitæ sunt fugientis. Non modicum potest Deus offendi, quando videt non sibi sic serviri sicut etiam immunditiæ.

3. Reprehensio de difficultate [illegible] quærendi [illegible].

Matth. 11.

4.

5.

6.

7.

2.

3.

4.

DOMINICA OCTAVA POST TRINITATEM.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Sermonis hujus. I. pars commendatur in themate, illudq; explicat II. quid & quibus debeamus ostendit.

SERMO LXXIV.

Debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus, &c. *Rom 8.*

Ostensum est prius in prima parte præcedenti quod filius Dei venit in mundum ut legem daret spiritus, ex qua gratia in præsenti & gloria in futuro, ideo hic invitat ad obediendum spiritui,

Vivendum secundum spiritum, non carnem, cur.

non carni, non enim secundum carnem debemus vivere Rom. 13. *Carnis curam ne feceritis in desideriis.* Job. 39. *Clamorem exactoris non audit.* Exactor est venter, qui quærit quæ sibi non debentur, & quandoque decipit, si illud solvatur, quod sibi negandum est. Nec cessat, etsi detur quod sibi debetur, donec sibi satis-fecerit.

Quid debeatur Carni.

quid carni debeatur, ostenditur, Ecclesiastici 33. *Cibaria & virga & onus asino, panis & disciplina & opus servo.* Cibaria, ne deficiat in via, virga ut in ea proficiat, onus ne lasciviat. Post ibidem. *Servo malevolo tortura & compedes. Mitte eum in operationem ne vacet* &c.

Viventes secundum carnem quales sint.

Secundum carnem vivunt, qui legi carnis obediunt, quorum Deus venter est Philip. 3. Quem etiam à suis coli faciunt, unde jubente domino omnes genua flectunt adorantes Bacchum, vinum scilicet, cui omnes servitores ejus genua flectunt. Dan. 3. Edunt edictum de adoranda statua. Qui secundum carnem vivit, secundum jumentum vivit, stabulo contentus pro cælo, præsepio pro mensa Bern. Puto, jumenta dicerent si loqui fas esset.

Genes. 3.

Ecce Adam quasi unus ex nobis. Seneca. Quosdam ventri obedientes loco animalium numeremus, non hominum.

Moriuntur triplici morte.

Si secundum carnem vixeritis, moriemini &c., citius *morte naturæ*. Ecclesiastici 37. *Propter crapulam multi obierunt.* Et *morte culpæ* Ephes. 5. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Supra hic: *Prudentia carnis mors est* 1. Timoth. 5. Vidua *quæ in deliciis est, vivens mortua est*, scilicet morte culpæ. Et *morte æterna.* Lucæ 16. De divite epulone, qui sepultus est in inferno.

Secundum spiritum viventes, triplici vita vivunt.

Si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Vivetis diutius *vita naturæ* Eccles. 37. *Qui abstinens est, adjiciet vitam.* Vivetis etiam *vita gratiæ* in præsenti, & *vita gloriæ* in futuro,

Mortificatio in quibus consistat.

Mortificaveritis, jejunio & oratione carnem macerando & sic concupiscentias ejus minuendo. Matth. 17. *Hoc genus* dæmoniorum *non ejicitur nisi per orationem & jejunium.* Hieron. Jejunio sanantur pestes corporis, oratione pestes mentis,

Non vivendum secundum Carnem.

Debitores sumus non carni &c. Triplici ratione non debemus vivere secundū carnem, id est, ad carnis imperium.

1\.

Primo quia caro servus est ipsius spiritus, unde obedire debet nobis, non imperare. Prov. 19. *Per tria movetur terra & quartum quod non potest sustinere. Per servum cum regnare cœperit &c.*

2\.

Secundo quia hostis, unde mortifera quasi salubria consulit nobis. Eccles. 12. *Non credas inimico tuo in æternum.* Apostolus ad Galat. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem.*

3\.

Tertio quia stulta, ex morsu enim pomi venenati quasi phrenetica vel insana facta est noxia sibi & mortifera appetens. Ad modum febricitantis appetit vinum, in quo est luxuria. 1. Corinth. 2. *Animalis homo non percipit, ea quæ sunt spiritus Dei.* Ad modum hominis strabi videntis proxima & non remota, sic se habet caro. Si æque videret remota ut proxima, eadem sibi utilia judicaret, quæ & animæ Bern. Nihil utilius corpori, quam saluti animæ providere. Si benè erit animæ, bene erit & corpori.

Exemplum.

Exemplum est de duobus sociis, uno stulto & alio sapiente incedentibus per eandem viam. Hi cùm venissent ad locum diversarum viarum & sapiens diceret alteram viam illarum bonam esse, stultus dixit de reliqua. Cui adquievit sapiens. Et incedentes per eam inciderunt in latrones & sapiens captus fuit, stultus verò in fovea absconditus est, sed ad ultimum quoque captus est. Et cum sapiens diceret stulto, quod culpa ejus hoc sibi accidisset, replicavit asserens culpam sapientis fuisse, qui sibi crediderat, cùm sciret eum esse stultum &c. Hi socii sunt spiritus & corpus. Atque hoc exemplo convincitur inexcusabilis spiritus, qui carni consentit.

II.
Deo quam multa debeamus.

(*Debitores sumus &c.*) Multa debemus, & multis Deo debemus honorem & timorem. Unde Malach. 1. *Filius honorat patrem, & servus dominum suum. Si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? si dominus ego sum, ubi est timor meus?* Unde cavendum est ne nova debita contrahamus. Et soliciti debemus esse quomodo vel nobis remittantur, vel ea solvamus. Dicunt experti, cum quibus ego, quod non est onus tantum, quantum debitorum. De his debitis reddidit nos solicitos Dominus in oratione Dominica, *Dimitte nobis debita nostra*,

Triplex debitum habemus.

Unde *notandum* nos obligatos esse *triplici* debito. *Primum* est innatæ pœnalitatis, quo debito primi parentes obligaverunt terram nostram. *Secundum* est pœnæ, quo tenemur pro peccatis nostris, hoc debitum contraximus nosipsi. *Tertium* est census vel servitii quod Deo debemus, & ex diversis causis, ut infra tangetur.

1\.
Pœnæ à primis parentibus contractæ.

In *primo* debito continentur ista: fames, sitis, frigus, calor, labor, infirmitas, & mors, quæ est maximum inter hæc debita, unde qui moritur, dicitur solvere debitum naturæ, idest, corpus necessitati mortis addictum. Rom. 5. Christus mortuus est propter peccata. Gaudere ergo debet qui talia sustinet, quia debita sua solvit. Regratiari etiam debet Deo, qui paratus est hoc debitum computare homini in precium regni cælorum, si patienter sustineat.

2\.
A nobis cōtractum. Matth. 5.

Secundum debitum per pœnitentiam solvitur, ad cujus debiti solutioné multum conari debemus, quia qui non solverit in præsenti, ponetur in carcerem donec solverit novissimum quadrantem. Ideo boni pauperes à divitibus spiritualibus orationum suffragia mendicare non cessant, & ad similitudinem captivorum pauperum redemptionem suam quasi obolatim mendicant.

3\.
Serviendū Deo, ob sex causas.

Circa *tertium* nota quod Christo debemus servitium vitæ nostræ multis de causis. *Duas* tangit Bern. in libro de diligendo Deo, si totum debeo pro me facto, quid addam pro refecto: & refecto hoc modo? Non enim tam facilè refectus, quam factus. Et post. Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi: In primo opere me mihi dedit, in secundo se, & ubi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo dedit & reddidit, me pro me bis debeo. Idem. Quid Domino retribuam pro se? Nam etsi millies me rependere possem, quid sum ad dominum? Item alteram harum causam tangit alibi. Cui justius mihi vivendum quam ei, qui si non moreretur, non viverem? juste sibi vendicat vitam meam, qui pro mea posuit suam. Item alibi *quatuor* causas, quare debemus Christo servitium, tangit his verbis. O si cognovisses quanta & quam multis debeas, videres quam nihil est quod facis. *Primo* debes Christo totam vitam tuam, quia Christus pro tua posuit suam. *Secundo* exigunt præterita peccata tua futuram vitam tuam, ut facias fructus dignos pœnitentiæ & recogites omnes annos tuos in amaritudine animæ tuæ Quid si *tertium* debitorem ostendam, qui eam vendicet sibi, puto quod desideres gloriam quam oculus non videt &c. Nonne ad hóc emendum totum te & quæcunque poteris dare oportebit, & cum omnia compleveris non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.

Tribus debemus.

Quarto debitori debes quod es, à quo totum habes, qui te fecit, & bene fecit, & cuncta ministrat. Cui horum proponis reddere quod debes?

2\.
Debemus. Deo tria.

Debitores sumus &c. Deo, nobis & proximo. Deo *tria*, *honorem*, *timorem*, & *amorem*. De duobus primis Malach. 1 *Filius honorat patrem &c.* ut supra. De tertio. Deutero. 6. *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c.*

1\.
Honorem.
1\.
Triplicitet.

In *tribus* debemus Deō exhibere honorem & reverentiam. *Primo* in hoc ne sua nobis usurpemus, ut gloriam & vindictam, quæ sibi retinuit. *Gloriam meam alteri non dabo*, ait ipse Isaiæ. 42. Item, *mea est ultio* Deutero. 32. & Rom.

12. *Mihi vindictam.* *Item* nosmetipsos non debemus usurpare nobis. *Item* etiam ea quorũ dispensationem habemus tantum, emit enim nos sanguine suo. Apostolus ad Corinth. 6. *Empti estis pretio magno.* Dispensationem enim nobis commisit in his, quæ nostra videntur esse. Transire à dispensatione ad dominium, est rapina, & velut crimen prodi-
2. tionis. *Secundo* debemus reverentiam ei in hoc, ut coram eo nihil indecens faciamus. Quidam.

Cum quid turpe facis quod me spectante juberes.
Cur spectante Deo non magis inde rubes?

3. *Tertio* ne personæ ejus contumeliam inferamus, quod faciunt indigne conficientes, vel celebrantes, & blasphemantes. *Item* timorem debemus Deo in *tribus.* *Primo* in hoc, ut ea quæ prohibet, caveamus, Prov. 16. *In timore Domini declinatur à malo.* *Secundo* in hoc ut ea quæ præcipit impleamus. Ecclesiastæ 7. *Qui timet Deum, nihil negligit.* *Tertio* in hoc ut ea quæ cominatur fugiamus. Job 19. *Fugite à facie gladij, quia ultor iniquitatis gladius est.* Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus,* &c. *Item* debemus Deo amorem propter *quatuor.* *Primo* propter parentelam, attinet enim nobis quia pater & frater noster est. *Secundo* quia in eo sunt summæ deliciæ. *Tertio* quia beneficia valde magna ab eo accepimus, & *quarto* quia valde magna adhuc speramus. Hæ sũt quatuor causæ quare aliquis solet amare rẽ aliquã. Et est mirũ quod omnia ista non possunt movere animũ nostrum ad Deũ amandum, cum adeò abundanter in eo concurrant. Nobis verò ex parte corporis debemus ista tria de quibus Eccles. 33. *Cibaria & virga & onus asino,* &c. Ex parte verò animæ honorem. Ecclesiastici 10. *Fili in mansuetudine serva animam tuam & da ei honorem secundum meritum,* idest, secundum dignitatem, quia nobilis est creatura posita in exilio mundi hujus & in carcere corporis. Unde Ecclesiastici 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo.* Non est verè misericors, qui animæ suæ non compatitur. Ibid. 14. *Qui sibi nequam est, cui alij bonus erit?* Proximo verò debemus dilectionem. Unde Apostolus Rom. 13. *Nemini quicquam debeatis: nisi ut invicem diligatis.* Ex dilectione verò debemus ei & auxilium & consilium, & exemplum. Job. 29. *Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissime investigabam.* In Evangelio Matth. 7. *Quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.*

[Marginalia: 1. Timorem in tribus. 2. 3. — 1. Amorem ob quatuor. — 1. Corpori & animæ nostræ quid debeamus. 2. — 3. Proximo quid debeamus. 4.]

DOMINICA NONA POST TRINITATEM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Sermone hoc pars hujus Epistolæ exponitur. Duo autem præcipue tractantur. I. Cur mala tam propria quam aliena concupiscenda non sint. II. Exemplis duobus ex libris Mosis desumptis à quatuor vitiis absterremur.

SERMO LXXV.

Non simus concupiscentes malorum, &c. 1. *Cor.* 10.

IN verbo isto nos monet Ecclesia de quodam de quo per nos rogati esse deberemus, scilicet, ut mala non concupiscamus. Et possunt multæ rationes assignari quare non debemus malum concupiscere. *Prima* est, quia mala concupiscere, est quasi de lapidibus famem habere: minus enim videntur mala esse concupiscenda quam lapides comedendi. Unde talem suasionem facit diabolus illis quos movet ad concupiscendum malum, qualem fecit Christo cum dixit: *dic ut lapides isti panes fiant.* Matth. 4. Et his, qui ei consentiunt concupiscendo, quæ concupiscenda non sunt, meritò ponetur calculus ignitus in ore, juxta illud Proverb. 20. *Suavis est homini panis mendacij, & postea implebitur os ejus calculo.* *Secunda* est, quia concupiscere malum, diabolicum est. Concupiscentia mali Angelum diabolum fecit, & adhuc hominem diabolo assimilat, non enim invenitur hoc in brutis, quod mala sua concupiscant scienter, immò naturaliter fugiunt & captionem suam & causas mortis. Unde Ecclesiastici 22. *Mittens lapides in volatilia, dejiciet ea.* *Tertia* quia qui mala concupiscit, malis saturabitur, sicut qui bona concupiscunt, bonis saturabuntur juxta illud. Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam,* &c. Ecclesiast. 7. *Non semines mala in sulcis injustitiæ & non metes ea in septuplũ.* *Quarta* est quia concupiscere malum, est concupiscere venenum, non venenum serpentis visibilis, sed venenum serpentis invisibilis, vel infernalis, quod deterius est. Unde Ecclesiastici 21. *Quasi à facie colubri fuge peccata, & si accesseris ad ea, suscipient te. Dentes leonis dentes ejus interficientes animas hominum. Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas.* Quod intelligendum est post vitam istam. Ex quo patet quod tali fatuitate laborat qui malum concupiscit, quali fatuitate laboraret qui concupisceret venenum bibere, vel exponi dentibus leonum, vel ad mortem vulnerari. *Quinta* quia malum concupiscere est vincula, vel carcerem diaboli appetere juxta illud Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.* *Sexta* quia malum concupiscere, est funem quo in inferno suspendendus est appetere, sine fune enim peccati non suspenditur aliquis ibi. Et ut breviter dicam, malum concupiscere est mortem suam desiderare, mors enim vera est quam homines non timent separatio animæ à Deo, qui est beata vita animarum, sicut dicit Beatus Augustinus. Quod intelligi potest & de morte culpæ, & de morte æterna. Et Sap. 16. *Homo occidit per malitiam animam suam.* Unde in illis, qui concupiscunt malum, & appetitum suum implere non possunt, videtur impletum esse jam illud quod erit in inferno, quod desiderabunt homines mortem suam, & mors fugiet ab eis, ad tales videtur pertinere illud Sap. 1. *Nolite zelare mortem.* Et notandum quod non debemus concupiscere neque malum proprium, neque malum alienum. Triplici verò ratione non debemus concupiscere malum alienum proximũ odiendo. *Primo* quia aliquem proximum odire, est ignem diabolicum in sinu abscondere, ut domum proximi sui possit comburere, quod sine propria combustione non potest fieri, vel gladium in propio ventre abscondere, ut hostem suum postea possit inde lædere. August. Sic putato malitiam esse quodammodo ignem. Si incendere vis aliquid, nisi id, ad quod admoves ardeat, non potest incendi aliud, verbi gratia, cum faculam apponis igni, prius ardet ignis, ut aliud possit accendere. Ita ergo malitia procedit ex te, & qué vastat antequam te? & in Psal. 36. *Gladius eorum intret in corda ipsorum.* Velut gladius in proprio ventre absconditus est odium latens in corde. *Secundo* propter propinquitatem quæ est proximi ad Deum & ad te, ex quo accidit quod non potes nocere proximo tuo, quin noceas tibi, & Deo. Augustinus. Malitia tua ut alteri non noceat fieri potest: quod autem tibi non noceat, fieri non potest. Qui proximo suo nocet, nocet Deo non in se, sed in re ejus, sicut qui capit subditum alicujus domini, nocet domino suo. Unde sicuti, si pater tuus & mater tua essent juxta hostem tuum, & non posses vulnerare hostem, quin vulnerares patrem & matrem, parceres hosti propter patrem & matrem. Item sicut, si domus tua & domus amici tui essent juxta domum inimici tui, non combureres domum hostis tui, si crederes alias duas ex ea comburi: ita non debet aliquis nocere proximo suo, ne noceat sibi & Deo. *Tertio* quia si tu odis proximum

[Marginalia: I. Malũ proprium concupiscere non debemus. 1. — 4. 5. 6. 7. — Apoc. 9. — Malum alienum non debemus concupiscere. 1. Quia redũdat in nostrum damnum. 2. Quia Deo & nobis nocivũ est quomodo.]

1. Quia Deus & creaturæ te oderunt.

tuum, justo Dei judicio fit ut Deus te odiat etiam ad mortem æternam, altissimus enim odio habet peccatores. Unde Sap. 14 *Odio sunt Deo impius & impietas ejus*. Oderunt etiam te quodammodo creaturæ: sicut enim bonis quodammodo amicæ sunt dum eis serviunt & cooperantur in bonum, sic malis creaturæ inimicæ sunt, dum eis nocent. Sap. 14 *Creatura Dei in odium facta sunt, & in tentationem animæ hominum, & in muscipulam pedibus insipientium*. Tu ipse etiam odis te, dum odis proximum, juxta illud. Psal. 10. *Qui diligit iniquitatem odit animam suam*. Non solum odit animam, sed proprium corpus, dum utrique propriis manibus mortem procurat æternam. Sap. 1. *Deus mortem non fecit*: & paulò post: *Impij manibus & verbis accersierunt eam*. Item notandum quod cum sint mala culpæ & mala pœnæ, multo minus concupiscenda sunt mala culpæ, quam mala pœnæ. Mala enim pœnæ bona sunt secundum veritatem, licet vulgus sic ea vocet, sed mala culpæ secundum veritaté mala sunt. Quod autem mala pœnæ bona sint, triplici ratione potest ostendi. *Primo* per hoc quod sunt à summo bono. Secundo quia fuerunt in summo bono, scilicet in Christo, qui mala culpæ diligenter cavit, sed mala pœnæ diligenter assumpsit. *Tertio* quia ducunt ad summũ bonum juxta illud Greg. Mala quæ nos hic premunt, ad Deum nos ire compellunt. Mala verò culpæ secundum veritatem mala probantur esse, & per hoc, quod sunt ab eo, quo nullus pejor est, scilicet à diabolo, & per hoc, quod sunt in eo, unde & assimilantur ei, & per hoc quod ducunt ad tormentum diabolo paratum, juxta illud Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis ejus*. Si quis vult amplius dilatare hanc materiam, descendat ad diversas species malorum sive vitiorum.

Tu ipse te odis si proximũ odis.

Mala pœnę concupisci possunt, mala culpæ non.

Illa quia bona sunt ob tria.

Hæc quia mala sunt ob tria contraria.

II. Vitia quatuor cavenda monet Epistola.

(*Neque idolatræ efficiamini*) Quatuor vitia hic dissuadet Apostolus, quæ cavenda sunt hominibus, scilicet *Idolatriam, fornicationem, diffidentiã* de Deo, quã vocat tentationem. Et ponitur consequens pro antecedente, qui enim diffidit, tentare solet. Diffidebant autem filij Israël de domino, quando dicebant. Psalm. 77. *Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? Quartum* est murmur contra Deum, vel contra eum qui loco Dei est. Circa *primum* notandum est, quod *tria* sunt genera hominum qui idolatrant ad modum Judæorum vitulum aureum adorantium, Exod. 32. *Primi* sunt homines sine longanimitate, qui quando indigent aliquo, si petunt illud à Deo, & statim non accipiunt, tam cito sibi caput constituunt, facientes sibi alium Deum, sicut fecerunt filij Israël, cùm Moyses moram faceret in monte, sicut patet in illis, qui, quando sanitatem vel prolem à Deo impetrare non possunt, ipsi vadunt ad aliquam vetulam sortilegam, quam sibi Deum faciunt, dum ab ea requirunt, quod ad solum Deum pertinet. *Secundi* sunt illi, qui postquam satis comederunt & biberunt in festivis diebus, quando deberent Deo regratiari, ipsi adorant vitulum, dum lasciviam Deo præponunt, & ad choreas vadunt. Per vitulum enim qui animal valde lascivum est, intelligitur lascivia, quam illi Deum suum constituunt contra prohibitionem Ecclesiæ, eam Deo præponentes, non formidantes mala infinita quæ ex choreis proveniunt, similes Judæis, de quibus scriptum est. Exod 32. *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere*, id est, ludos in venerationem diaboli facere. *Tertij* sunt illi, qui postquã satis comederunt in festis, cogitantes quod per denarios habuerunt id quod comederunt, & quod denarios non habuissent, nisi laborassent, contempto mandato Ecclesiæ, violant solennitates Ecclesiæ dicentes; crucem argenti ea dedisse sibi, quæ comederunt

1. Idololatriã spiritualem triplicem.

1.

2.

3.

commendantes pecuniam eo modo, quo Deum datorem omnium bonorum comendare debuerunt. In quo sibi quasi aurum Deum constituunt, similes Judæis, qui dixerunt ante vitulum aureum: *hi sunt dij tui Israel, qui eduxerunt te de terra Ægypti*. Exod. 32. Circa *secundum* notandum est, quod tria sunt quæ deberent hominem cohibere à fornicatione. *Primo* pœnæ, quas legitur Dominus inflixisse pro hoc peccato. Legitur enim dominus submersisse omnes homines pro hoc peccato, exceptis octo hominibus. Gen. 7. Et mille & quadringenta interfecisse Num. 25. quando filii Israël fornicati sunt cum filiabus Moab. *Secundo* vilitas hujus peccati. De qua vilitate habes in tractatu de Luxuria in Cap. in quo agitur de his quæ valent ad detrimentum luxuriæ in fine cap. *Tertio* verò pœnæ quæ infligendæ sunt in futuro pro hoc peccato, quæ longe majores sunt pœnis præsentibus. Unde Augustinus super illud. 1. ad Corinth. 10. *Hec in figura facta sunt nostri*. Illæ pœnæ fuerunt figura nostrarum pœnarum. quantæ ergo pœnæ illæ sunt, quarum figuræ illæ fuerunt. Sicut enim bonis multo melius est id quod per figuram significatur, quã ipsa figura, ut regnum cælorum melius est terra promissionis, ita & malis longe pejus est quod per figuram significatur quam figura significans, ut gehenna pejor est qualibet pœna temporali. Circa *tertium* verò notandum est, quod illi, qui de Deo diffidunt, credentes quod fame morerentur, si Deo servirent, cum tamen dicatur Sap. 1. *Sentite de domino in bonitate*, graviter peccant, cum tamen sciant & Judæos & sarracenos hanc bonitatem habere, quod filiis suis de cibo provideant. *Item* cum sciant lupos & leones à natura edoctos de cibo fœtibus suis providere, tamen credunt quod pater cœlestis, qui pater est misericordiarum, filiqs suos fame perire permittat. *Item* cum videant dominos terrenos, qui mali sunt, providere his qui sibi serviunt, credunt quod ille qui optimus est servientibus suis non debeat providere: Immo quod plus est, credunt quod diabolo serviendo necessaria habeant, serviendo verò Deo non, contra id quod scriptum est in Psalmo. 36. *Junior fui, etenim senui, & non vidi justum derelictum &c.* De hac materia vide amplius super illud Rom 6. *Sicut exhibuistis membra vestra &c.* præcedente Dominica 7. Tentationem vel diffidentiam, de qua hic loquitur Apostolus, habes Num. 21. Ubi sic legitur. *Cur eduxisti nos de Ægypto, ut moreremur in solitudine: deest panis, non sunt aquæ &c.* Et subditur: *quamobrem misit Dominus ignitos serpentes in populũ*. Circa *quartum* attendendum est quantum offendatur Dominus quando aliquis murmurat contra eum, qui loco Dei est, quando invidet ei, vel quando non vult ei obedire, sicut patet. Num. 16. de Chore, qui invidens Moysi & Aaron murmuravit contra eos, habens secum ducentos de majoribus Levitis, quos dignos sacerdotio præferebat illis, & adjunxerat sibi Dathan & Abiron potiores in tribu Ruben, quibus dicebat principatum populi deberi, quia de Ruben primogenito suo erant. Dominus verò Chore cum ducentis quinquaginta levitis interfecit igne de cœlo misso, qui devoravit eos. Dathan verò & Abiron qui Moysi vocanti eos dixerant, non venimus, viventes à terra absorpti sunt. Et in Epistola potest vocari exterminator vel ignis, qui Chore cum aliis Levitis combussit, vel angelus, cujus ministerio vindicta illa facta est.

2. Fornicatione ob hæc tria abstinere debemus.

1.

2.

3.

Figurarum veteris Legis discrimen in malis & bonis.

3. Diffidentia de Deo. Quam sit reprehensibilis ostenditur.

Exemplum hujus vitii in filiis Israel.

4. Murmur & inobedientiam adversus superiores.

Exemplum pœnæ in Chore.

Exterminator quis sit.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Explicatur hoc sermone thema, & tria præcipue tradantur I. omnimodam certitudinem haberi non posse

posse absque revelatione, an simus in bono statu, aut si simus, an in eo perseveraturi simus, opinionem tamen ac fiduciam, quod simus in statu gratiæ, formari posse ex tribus signis II. Lapsum in peccatum fieri ob tria, ad hunc casum cavendum occasiones septem fugiendas esse.

SERMO LXXVI.

Qui se existimat se stare, videat ne cadat. *1. Corinth. 10.*

I. Incertitudo status gratiæ quanta.

NOta quod non dicitur qui stat, sed qui se existimat stare. Nullus enim certus est certitudine omnimoda quod ipse sit in bono statu, nisi sibi cælitus fuerit revelatum. Unde Ecclesiast. 9. *Sunt justi atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: Et tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum reservantur incerta.* Si non esset alia miseria in præsenti vita nisi quod sumus in talibus tenebris, non deberent homines ita gaudere sicut faciunt. Unde. Tob. 5. *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo* Miserabiles tenebræ sunt istæ, scit homo quod Deum offendit, & iram ejus usque ad mortem æternam meruit, certus autem non est quod sibi placatus sit. Item certus est homo quod ferrum peccati animam suam pertransivit, & quod ad mortem vulneratus fuit, sed non est certus utrum ferrum adhuc exierit, & tamen evadere non potest à morte æterna nisi ferrum extractum fuerit. In tantis tenebris est homo in præsenti, quod ipse nescit ubi sit, forsitan est in manu Dei, forsitan in ore diaboli, multos enim habet diabolus in ore suo, quibus tamen nondum ostendit hoc, facit enim ad modum lupi, qui accipiens ovem de ovili, primo plane defert eam, sed postquam tenuerit eam in nemore, ubi nec canes nec pastores timet, tunc confringit ossa ipsius. Sic diabolus ducens aliquos plane in infernum, mollibus induens eos & deliciis pascẽs eos, cavens ne conquassentur, sicut solet fieri de ovis, vel de vasis vitreis, sed in futuro ostendet eis quam crudelis est, & non miserebitur. Et licet aliquis in præsenti sciat se esse in bono statu, nescit tamen finaliter qualis futurus sit: posset enim esse quod aliquis in præsenti esset quasi Apostolus, & tamen in Dei providentia esset quasi Diabolus. Unde Joan. 6. *Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis unus diabolus est?* qui primò fuerat bonus quasi apostolus, factus erat quasi diabolus. Et licet homo nesciat pro certo se in bono statu esse, potest tamen homo habere aliquam opinionem, quod ipse sit in bono statu. Et sunt *tria signa* per quæ potest aliquis hoc credere. *Primum* est *virtus sive potestas*, quando scilicet aliquis videt longo tempore se posse cavere ab omnibus quæ Deus prohibet, & implere quæ Deus præcipit, ipse ex hoc quod habet talem virtutem opinari potest adesse dominum virtutum à quo solo talis virtus esse potest. *Secundum* est *recta dispositio interioris appetitus*, quando scilicet anima talem saporem in rebus invenit, qualem debet invenire, quando scilicet mala ei desipiunt & bona sapiunt August. Palato non sano pœna est panis, qui sano est suavis, & oculis ægris odiosa est lux, quæ sanis est amabilis. *Tertium* signum est *dulcedo cordis*, quando aliquis non habet aliquam remorsionem conscientiæ, sed habet pacem & tranquillitatem. Unde Proverb. 16. *Dulcedo animæ sanitas ossium*, id est, virium. Hæc *tria* attestantur sanitati spirituali sicuti & sanitati corporali. Nam ex quo aliquis virtutem corporis recuperavit, & appetitum habet bene dispositum, & dolorem vel gravamen in corpore non sentit, jam credit sanitatem se perfectè recuperasse. Hæc *tria* ostendunt adesse præsentiam patris & filii, & spiritus sancti. Virtus ad patrem pertinet, cui attribuitur potentia. Hoc quod res sapiunt animæ ut debent, pertinet ad filium cui appropriatur sapientia. Hæc est enim verà sapientia, ut homo res diligat ut diligendæ sunt. Ecclesiastici 1. *Dilectio Dei honorabilis sapientia.* Frater Guido Carthusiensis. Creaturæ rationalis vera perfectio est unamquamque rem habere ut habenda est. Dulcedo verò pertinet ad spiritum sanctum. Ecclesiast ici 24. *Spiritus meus super mel dulcis.* Et sicut tres sunt qui testimonium dant in cœlo visibili, ita ista tria dant testimonium in cœlo spirituali, scilicet in anima viri justi.

[Left margin notes: Diabolus quomodo suos tractet — Incertitudo perseverantiæ. — Opinio boni status concipi potest ex tribus signis. 1. — 2. — 3. — Hæc signa probantur. 1. Similitudine sanitatis corporalis. 2. Præsentia SS. Trinitatis in animâ justi. — 1. Joan. 5.]

II. In hoc quod dicitur, *videat ne cadat*, innuitur quod cœcitas sit occasio casus, & quod visio custodiat hominem à casu. Circa quod notandũ quod cadere in peccatum potius est præcipitare se, quam præcipitari, sicut ostendit Glossa. Matth. 4. *Si filius Dei es &c.* in quo ut dicit Glossa infirmus ostenditur diabolus, quod nulli possit nocere, nisi prius ille se deorsum miserit. *Tribus* autem de causis præcipitat se aliquis in peccatum, *timore mali*, *amore transitorii boni*, & *errore*, quia scilicet non cognoscitur quam altus sit casus iste. Propter similes casus solet aliquis ad literam præcipitare se, vel timore hostium suorum qui eum sequuntur, potius eligens præcipitium quã incidere in manus eorum. Item cupiditate alicujus lucri, sicut accidit in captione castrorum: vel quia nescit homo altitudinem casus, credit esse saltum, quod est præcipitium. Sic, qui timore paupertatis, vel molestiæ temporalis vel opprobrii præcipitant se in peccatum, vel cupiditate adquirendi aliquid terrenum. Unde Quidã: propter delectationem mala facimus, propter tristitiam à bonis revocamur. Hi deberent oculos fidei aperire & attendere quid sit quod concupiscant, ipsi enim trepidant ubi non est timor. Ipsi sunt velut equi umbratici, qui ut umbras fugiant, pericula vera incurrunt. Bona & mala hujus vitæ præsentis quasi quædã umbræ & picturæ sunt futurorum bonorum & malorum. Vera bona & vera mala vitæ futuræ sunt. Unde Sap. 5. dicunt damnati qui sunt in inferno, *transierunt omnia ista sicut umbra &c.* tales sunt sicut Cain, qui legitur caput tremulum habuisse, & qui legitur dixisse domino Genes. 4. *Omnis qui invenerit me, occidet me.* Tales umbram mortis timent, veram autem mortem scilicet æternam, non timent Isa. 9. *Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.* Immo quod plus est, ipsi timent aurũ & argentum & lapides preciosos sibi missa à Domino ut inde fabricetur eis corona æterna; ipsi credunt hostes suos esse, qui in veritate succursus sunt à Deo missi Prov. 28. *Fugit impius nemine persequente.* Etiam à fatuis persecutores creduntur illi, qui potius obsequuntur. *Item* qui se præcipitant in peccatum, cupiditate alicujus lucri, deberent aperire oculos fidei ad videndum quale est illud lucrum. Seneca. In omnibus rebus & consiliis faciamus quod solemus facere quoties ad institorem alicujus mercis accedimus. Videamus hoc quod concupiscimus quanti deferatur, sæpe maximum est precium, pro quo nullum datur. Id pro quo præcipitas te, esca momentanea est, sub qua latet ferrum mortis æternæ. Momentaneum est quod delectat, sed, æternum est quod cruciat, sicut dicit Greg. & Aug. Præda quam vis rapere, in muscipula est. Tenes alienum & teneris à diabolo. Est etiam venenum dulce, & est velut gutta mellis, post quam necesse habes bibere mare æternæ amaritudinis, E contrario tribulatio præsens est velut gutta maris, post quam sequitur abyssus æterni gaudii Gregorius. Sicut dulcia quærimus, necesse est ut amara toleremus. *Item* qui vult præcipitare se in peccatum errore, deberet aperire oculos fidei ad videndum qualis sit iste casus.

[Right margin notes: Casus in peccatum fit ob tria, sicut corporalis casus. — 1. Ob timorẽ vanum mali. — 2. Ob cupiditatem boni temporalis ob multa spernendi. — 3. Ob ignorãtiã quo & unde cadatur.]

Periculosior enim est quam si præcipitaretur de maxima turre quæ in mundo est, si esset in bono statu. Immo melius esset ei quod de cœlo caderet usque ad terram, talis enim casus solum corpus occideret, casus verò in peccatum animam occidit morte culpæ in præsenti, & postea causa erit mortis æternæ tam corpori quam animæ. Item attendere deberet quam altus est locus iste in quo est, & quam infimus in quem vult se præcipitare. Dum est in bono statu, est filius Dei; dum peccat, efficitur servus diaboli. Prius in statu regis, post in statu latronis, quia infernali suspendio condemnatus. Prius in manu Dei, post in ore diaboli; prius proximus cœlo, post quasi ad portam inferni. Bene videtur ligatus esse à diabolo, qui dicit se non posse continere, quoniam ita ex alto præcipitat se. De hac materia invenies amplius in tractatu de commendatione gratiæ.

II. Ad cavendum casum fugiendæ occasiones septem.

Qui se existimat stare, &c. Qui vult à casu cavere necesse habet fugere ea, quæ solent esse occasio casus Prov. 11. *Qui cavet laqueis, securus erit.* Septem verò sunt quæ solent esse occasio cadendi alicui.

1. Honores.

Primum est *altitudo loci.* Bern. Facile est in alto se continentem obstupescere & de vita periclitari. Qui vult ergo sibi cavere à casu, fugiat honores & alias altitudines. Hieron. Cave, honores quos sine culpa tenere non potes, sublimitas honorum magnitudo est scelerum, propterea quantum potes, honores vita.

2. Invidia.

Secundum est *pedum infirmitas*, quam qui patitur, necesse habet quiescere, donec convaluerit. Pes animæ amor est, sicut dicit Aug. Hunc habet pedem infirmum invidus, quia *putredo ossium invidia*, ut legitur in Prov. 14. Unde qui pronum se sentit ad motus invidiæ, quiescere deberet in domo conscientiæ suæ, & non curiosè considerare bona vel mala proximorum suorum. Non cessat enim in tali consideratione cadere, dum de bonis dolet & de malis gaudet.

3. Iracundia.

Tertium est *scandalum* vel *obex in via*, quod solet pedem lædere & dare occasionem ruinæ. Velut scandalum in via est homo durus & iracundus, cujus familiaritatem debet fugere, qui vult à casu sibi cavere. Unde Proverb. 22. *Noli esse amicus homini iracundo*, id est, noli esse ei familiaris. Licet aliquis amet omnes arbores quæ sunt in horto suo, tamen spinosas arbores non amplectitur nec cōtingit nisi cum cautela. Homo iracundus est velut lignum igne succensum, ideo non est tutum aliquem esse ei familiarem.

4. Negligẽtia circa varia.

Quartum est *somnus negligentiæ*. Negligentia fere est occasio cujuslibet casus. Propter hoc enim, quod aliquis est negligens regratiari Deo de bonis acceptis, vel negligens est auxilium Dei & sanctorum postulare, vel sancta occupatione se munire, vel aliquo alio modo negligens est, accidit quod ipse cadit in peccatum. Unde Matth. 12. ubi loquitur Christus de reditu spiritus immundi in domum unde exivit dicit, *& veniens invenit eam vacantem scopis mundatam & ornatam.* Unde qui vult à casu cavere, negligentiam debet à se excutere.

Dictum ex vitis PP. peccatum oritur ex

Dicebat quidam senex in vitis patrum. *Tres* sunt virtutes Satanæ quæ præcedunt universa peccata, supple exteriora. *Prima* oblivionis, *secunda*, negligentiæ, *tertia* concupiscentiæ. Prima generat secundam, secunda tertiam, & sic corruit homo. Ex eo quod obliviscitur homo ea quæ ad fidem pertinent, ut est beneficium redemptionis & gaudia paradisi & tormenta inferni, occasio est quod homo negligens sit. Negligentiam verò sequitur desideriũ rerum transeuntium, juxta illud Proverb. 21. *Desideria occidunt pigrum, noluerunt enim quicquam manus ejus operari.* Tota die concupiscit & desiderat.

5.

Quintũ via lubricitas, facilius enim corruit homo in via lubrica, quam in sicca. Via lubrica est vita delicata. Qui vult ergo à casu cavere, ducat vitam asperam. Unde super illud Matth. 4. *Dic ut lapides isti panes fiant*, dicit Glossa. In pugna Christi prius contra gulam agitur, quia nisi prius hæc frenetur, frustra contra alia vitia agitur.

Gula primo expugnanda.

Unde multum possunt timere Prælati, qui delicatè vivunt & verbum Dei raro audiunt, quia via illorum tenebræ & lubricum & Angelus Domini persequens eos. Diabolus enim persequitur eos, quia duces sunt exercitus. Unde 1. Reg. 31. *Totum pondus prælij versum est in Saul, & consecuti sunt eum viri sagittarij.*

6. Duplex.

Sextum est *foveæ propinquitas, fovea profunda est meretrix*, ut legitur Proverb. 23. qui vult ergo cavere à casu, fugiat consortium mulierum, Unde 1. ad Corinth. 6. *Fugite fornicationem.*

1. Fornicatiò quam causat consortium mulierum, fugiendo vincitur.

Super quod verbum, dicit Ambrosius. Cum aliis namque vitiis potest exspectari conflictus, hanc fugite, ne adproximetis, quia non potest aliter melius vinci. Sicut aliquis qui impellitur ab hoste suo, in magno periculo est, cum sit juxta profundam foveam, quia antequam verterit se, corruit: sic in magno periculo est, quem tentat diabolus de peccato carnis, si sit juxta fatuam mulierem. Qui à muliere remotus est antequã diabolus eum ad eam duxerit, forsitan succursus divinæ gratiæ habebit, si tamen nuntium orationis ad Deum præmiserit pro auxilio. Sed si à loco in quo diabolus incipit eum tentare recesserit, diabolus non portabit eum ad locum ubi mulier est.

2. Os incustoditum.

Vel possumus intelligere hoc de *fovea oris*, quæ obstruenda est illi, qui vult à casu cavere sibi. Si aliquis haberet foveam profundam in domo sua, in quam decies corruisset, & tamen nollet eam obstruere, fatuus reputaretur: sic valde fatuus est, qui decies vel amplius corruit peccato oris, & tamen non vult adhuc os suum obstruere. Eccles. 14. *Beatus vir qui non lapsus verbo ex ore suo.*

7. Bona temporalia.

Septimum est *ponderis gravitas.* Ad parvum impulsum cadit qui graviter oneratus est, sic de facili corruit in peccatum, qui multa habet temporalia. Unde qui vult cavere sibi à casu, à nimio onere temporalium se exoneret, & largis eleemosynis sibi auxilium impetret, & potius velit quod temporalia bona, dum ex eis eleemosynas facit, eum in bono statu instituant, quam quod nimio onere eum in peccatum dejiciant. Eccles. 11. *Si dives fueris, non eris immunis à delicto.*

DOMINICA X. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo imprimis thema explanat. Deinde quanta sit malitia, turpitudo ac infœlicitas mali Christiani male servientis Deo, legem ejus non serviendo: econtra vero quanta fœlicitas ac dignitas sit boni Christiani, edocet.

Nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto, *1. Corinth. 12.* SERMO LXXVII.

I. Qui Iesum dominum dicere possint, qui non.

HAbent in usu omnes Christiani tam boni quam mali vocare Jesum Dominum suum. Ipse tamen non reputat omnes servos suos, quod apparebit cum claudet eis domum suam. Matth. 7. *Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine intrabit in regnum cælorum.* Non de omnibus qui eum dominum vocant, gratum est ei hoc, sed de illis solum, qui præcepto ejus obediunt. Unde Luc. 6. *Quid vocatis me Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Ad idem possumus referre illud Apostoli verbum propositum, ostendentis quorum proprium sit dicere quod Jesus sit Dominus eorum: non enim omnium qui credulitatem aliquam habent de Deo, sed solum illorum qui charitatem habent ad eum, ex qua charitate ei obediunt, obedientia enim est divini verbi professio.

Explicatur thema.

Est ego sensus verbi propositi. *Nemo potest dicere, Jesus est Dominus meus, nisi in spiritu sancto*, id est, in charitate, quæ est spiritua-

Spirituale donum Spiritus sancti. Dicere non est solum sono vocis proferre. Immo, secundum Glossam, ille propriè dicit, qui voluntatem suam & mentem sono vocis enunciat. Unde August. Propriè ponit verbum, quod est dictio significans voluntatem & intellectum dicentis. Unde ille propriè dicit Jesum dominum suum, qui in mente habet ut ei tanquam domino serviat, nam qui in peccato mortali est, servus est diaboli. Unde non videtur esse servus Christi, cum Dominus dicat Matth. 6. *Nemo potest duobus dominis servire.* Non est Deus medietarius diaboli, ut habeat servum ei cōmunem. Unde 2. ad Corinth. 6. *Quæ societas luci ad tenebras? quæ conventio Christi ad Belial?* Homo qui verbo Christum reputat Dominum & diabolum opere, est quasi arbor cujus folia sunt Dei, fructus verò diaboli, & tales potius reputandi sunt arbores diaboli, quam arbores Dei, cum scriptum sit Matth. 7. *A fructibus eorum cognoscetis eos*: & Joan. 10. *Opera quæ ego facio testimonium perhibent de me.* Sic opera quæ malus Christianus facit, testimonium perhibent de eo, quod ipse servus diaboli sit. Professio Domini quam malus Christianus facit, Christo videtur illusio esse, dum exterius eum Dominum dicit, quem in corde suo contemnit. Similiter præsides Christo illuserunt Matth. 27. Signa subjectionis ei exterius exhibentes, & in cordibus suis eum vilipendentes.

I. Christianus male vivens negat Christum.

Sed potest dicere malus Christianus Christum quandoque fuisse Dominum suum, vel quod deberet esse Dominus suus, sed quod sit Dominus suus in actu non videtur quod possit dicere, cum ipse non sit servus ejus in actu. Ex quo ulterius potest inferri quod omnis Christianus male vivens Christum negaverit. Cum enim aliquando Christum habuerit pro Domino, & modo non habeat, consequens est quod ipsum negaverit. Et notandum quod negatio talis pejor videtur esse in *quatuor* negatione illa quam infideles Christo faciunt. *Primo* in hoc quod infideles negant eum verbo mali Christiani facto. Unde ad Tit. 1. *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Nolite ergo tanquam fide securi esse, sed adjungite fidei rectæ vitam rectam, ut Christum confiteamini verbis bene dicendo & factis bene vivendo. Nam si confitemini verbis & non factis, fides talium hominum propriè est fides dæmoniorum. Secundum Bernardum. Efficacior est vox operis quam vox sermonis. *Secundo* in hoc quia negatio infidelium habet ignorantiam, quæ aliquantulum attenuat culpam illorum. Multi enim Judæi & Sarraceni ideo Christo non serviunt, quia nesciunt eum esse Dominum suum, & ei servirent, si eum agnoscerent. Sed Christianus malus Christo negat servitium suum, cum tamen agnoscat eum esse Dominum suum. Si duo homines negarent principi servitium suum, & unus sic diceret principi; nescio vos esse Dominum meum, & si scirem libenter vobis tanquam Domino servirem; alius verò diceret, bene cognosco vos esse Dominum meum, sed nihil pro vobis facerem, magis posset princeps offendi de negatione secundi, quam primi, quia magis videret se ab eo contemni. Sic quantum ad hoc magis videtur esse contumeliosa Dei negatio Christiani, quam negatio Judæi vel Sarraceni. *Tertio* quia talis Christianus nullius legis esse videtur. Legis enim Christianæ non videtur esse, cum ipse sit ejus transgressor. Legis etiam Judæorum non videtur esse, cum eam non observet, nec legis Sarracenorum, cum legis Machometi nescius sit. Judæi verò & Sarraceni legis alicujus sunt, licet in ea non salventur. *Quarto* verò in hoc, quod aliquando tales fuerunt legis Christianæ, & modo Christiani non sunt, unde apostatæ sunt. Sicut ergo deterioris conditionis est, qui aliquando fuit alicujus ordinis, & apostatavit, quam si nunquam fuisset alicujus ordinis, sic deterioris conditionis videtur esse malus Christianus, qui ab ordine Christianæ religionis apostatavit, quantum ad hoc, quam Judæus vel Sarracenus, qui nunquam in illo ordine fuit.

Talis est pejor infidelis ob quatuor.

III. Nō est magnum esse Christianū sed bonum Christianū. Esse malum Christianū ignominiosum ac miserum est.

Et notandum quod non est magnum esse Christianum; sed valde magnum est esse bonum Christianum: esse verò malum Christianum, non solum non est gloriosum, immo est valde ignominiosum. Et hoc multiplici ratione. *Primo* quia talis apostata est, sicut prius ostensum est, & ideò inutilis. Proverb. 6. *Homo apostata vir inutilis.* Sicut palmes dum viti non adhæret, ad nihilum valet nisi ut in ignem ponatur, non enim potest fieri inde cochlear, vel aliquid aliud sicut de ramis aliarum arborū. Sic Christianus dum Christo adhæret, per charitatem valde preciosum quid est, si verò per peccatum ab eo separetur, materia est incendij infernalis. Ideo dicitur Joan. 15. *Ego sum vitis, vos palmites.* Et Ezech. 15. *Fili hominis quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorū quæ sunt inter ligna sylvarū, nunquid tolletur de ea lignum ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus ut dependeat in eo quodcunque vas? ecce igni datum est in escam.* Licet honorabile sit esse Monachum, ignominiosum tamen est esse Monachum apostatam. Item licet honorabile sit esse Angelum bonum, tamen ignominiosum est valde esse Angelum malum, vel Angelum apostatam. Non enim sunt ejusdē precij denarij boni & denarij falsi. Idem intelligas de Christiano bono & malo. *Secundo* quia Christianus malus proditor est, cū Deum impugnet à quo habet quidquid habet, cujus expensis vivit & vestitur, & tamen à Dei contumelia non sic refrenatur. *Tertio* verò quia velut monstrum est. In parte enim est Christianus, & in parte Sarracenus. Ex parte corporis unum videtur habere membrum Christianum, scilicet linguam, quæ Christum dominum vocat, quantum verò ad cætera membra quasi Sarracenus est. Unde de illo potest dici illud Genes. 27. *Vox quidem vox Jacob est, sed manus, manus sunt Esau.* Si enim aliquid eveniat contra ejus voluntatem, bene ostendit quod nec lingua tota Christiana est Christum apertè negando, vel blasphemando, vel fratrem contumeliis afficiendo. Ex parte verò animæ quantum ad oculum fidei Christianus esse videtur, cætera verò Sarraceni sunt. Oculus etiam fidei valde distat ab oculo veri Christiani, adeo enim obnubilatus est velamine culpæ, ut ea quæ fidei sunt videre nequaquam possit, nisi eo modo quo aliquis videt lumen solis clausis oculis, eo quod frons lumini pervia sit. Quomodo ergo Christianus dicetur, cum secundum plura Sarracenus esse videatur, & secundum pauciora Christianus. *Quarto*, quia malus Christianus maledictus est, quod figuratum est Matth. 21. Ubi Dominus maledixit ficulneæ habenti folia & non fructus. Et in Deut. 27. *Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit.* Nec tamen unica maledictione maledicti sunt mali Christiani, sed quasi infiniti. Unde ibidem ponuntur maledictiones diversæ ad diversas transgressiones. *Maledictus qui non honorat patrem suum & matrem*, &c. Et 28. *Si audire nolueris vocem Domini Dei tui, & custodias & facias omnia mandata ejus & ceremonias, venient super te omnes maledictiones istæ. Maledictus eris in civitate, maledictus in agro, maledictum horreum tuum & maledictæ reliquiæ tuæ. Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ovium tuarum, maledictus eris ingrediens & egrediens.* Diversis etiam locis

1. Quia est Apostata inutilis.

2. Quia est proditor.

3. Quia monstrum est, quomodo.

4. Quia maledictus est.

sacræ scripturæ sunt diversæ maledictiones pro diversis vitiis. Et ut breviter dicam, quicquid agat malus Christianus, ipse maledictionem habet super se juxta illud Ecclesiast. 41. *Væ vobis viri impii qui dereliquistis legem Domini altissimi, & si nati fueritis, in maledictione nascemini, & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra.* Et in die judicii maledicti nominabuntur à domino secundum illud. Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Quintò quia malus Christianus infelix est, bona enim fugiunt eum & mala confluunt ad eum. Infelicitas verò ista tripliciter potest ostendi. *Primo* per hoc quod tantam hæreditatem alienavit à se, quanta est regnum cœlorum, & etiam partem suam illorum, quæ habet in Ecclesia præsenti, quando enim erat in bono statu, particeps erat talium bonorum. *Secundo* in hoc, quod bona quasi adnihilantur in manu sua, eleemosyna enim vel jejunium, quod esset meritorium regni æterni, in manu ejus quasi nihil valet, juxta illud 1. Corinth. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas*, &c. Quod esset aurum in manu alterius, plumbum est in manu ejus. *Tertio* quia quod alii esset bonum, ei est malum, ut corpus Christi, quod alii esset salus, ei est mors. Sextò quia fides illius mortua est juxta illud Jac. 2. *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.* Unde Christianus malus tale servitium facit Deo quando fidem mortuam ei offert, quale faceret si offerret ei cadaver fœtidum. Unde Bernar. Quid fides, quæ non operatur ex dilectione, nisi cadaver exanime. Bene honoras Deum munere fœtido, bene placas Deum tuæ fidei interfector. Et sicut fides Christiani talis mortua est, sic & ipse Christianus mortuus est, non morte sanctorum, quæ preciosa est, sed morte peccatorum, quæ pessima est. *Præterea* fides talis credulitate dœmonum infidelior invenitur, cum illa dœmones contremiscere faciat. Fides vero tua tibi timorem non facit, cum tamen tot & tanta tormenta ostendat tibi esse parata Jacob. 2. *Tu credis quod unus est Deus, bene facis. Et dæmones credunt & contremiscunt.* Immo nec fides mali Christiani videtur esse fides. Sicut enim ille qui crederet aliquod pomum totum venenatum, nullo modo illud comederet: sic videtur quod si malus Christianus vere crederet delectationem peccati venenatã esse, & ex ea sequi mortem æternam, nullo pretio uteretur ea. Unde 1. Joan. 3. *Qui dicit se Deum nosse, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Et Bernardus. Putas-ne filium Dei, reputat Jesum, quisquis ille est homo qui ipsius nec terretur comminationibus, nec allicitur promissionibus, qui præceptis non obtemperat, nec consiliis adquiescit? *Item* quia fides mali Christiani ad cumulum damnationis ejus est, magis enim peccat Christianus fornicando vel aliud peccatũ committendo, quam Saracenus committendo simile peccatum, qui nescit lege scripturæ hoc esse prohibitum Bern. Ad cumumulum damnationis relicta nobis videtur fides futuræ promissionis. *Item* fides mali Christiani signũ est persecutionis. In judicio enim fides ostendet ex una parte eum fuisse Christianum, ex alia verò parte opera mala ostendent eum Christi fuisse inimicum. Fides ostendit quod fidelitatem Christo debuit, & per consequens, quod proditor fuit. *Item* fides mali Christiani est velut quædam litera suæ dãnationis; erit enim scriptum literis fidei in corde suo in die judicii, quod qui fornicationem & similia faciunt, regnum Dei non possidebunt. Ex alia parte in libro conscientiæ invenietur scriptum scriptura facta propria manu, quod ipse talia fecit. Quædam enim notæ & signacula ex malis operibus

5. Quia infelix est in tribus.

6. Quia ipsius Fides.

1. Mortua est.

Psal. 115. Psal. 33.

2. Peior est fide Dæmonum, cur.

3. Non est fides.

4. Est ad cumulum dãnationis.

5. Est signum persecutionis.

6. Litera dãnationis.

relinquuntur in corde hominis, secundum Origenem quæ in die judicii revelabuntur. Unde tangit Glossa super illud Rom. 2. *Cogitationum accusantiũ aut defendentium.* Unde consequens erit ut Deus à regno suo talem excludat.

IV. Quã magnum sit esse bonum Christianũ patet.

Quod autem valdè magnum sit bonum esse Christianum, multipliciter potest ostendi *Primo* per hoc quod talis est servus illius regis, cui servire regnare est. Vulgariter dicitur de serviente regis terreni, quod par est comiti. Sed de servientibus regis cœlestis verum est, quod ipsi sunt super reges terrenos. Et talis cum sit servus Deo fidelis, valde charus est ei, juxta illud Ecclesiast. 33. *Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua.* quam charos habeat Christus servientes suos apparet in cruce, quam tantum honoravit, quia sibi servivit, licet durum fuerit servitium ejus August. Crux de pœnis latronum transivit ad frontes imperatorum. Quid faciet Deus fidelibus suis, si tantum honorem contulit pœnis suis? *Item* bonus Christianus est filius Dei, hæres Dei & cohæres Christi, ipse enim quasi omni genere attinentiæ attinet Christo, juxta illud Matth. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris mei, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Ipse etiã est habitaculum spiritus sancti, sicut figuratum est. Luc. 3. quando super dominum descendit in specie columbæ, ad ostendendum quod spiritus sanctus in baptizatis habitat. Ubi etiam cælum apertum est, & vox patris audita est, hic est filius meus dilectus, ut ostenderet illos qui baptizati sunt esse filios Dei, & eis cœlum esse apertum. Immo ipsi sunt cœlum, in quo habitare Deo valde est delectabile, juxta illud Proverb. 8 *Deliciæ meæ esse cum filiis hominum.* Bern. Non est mirum si hoc cœlum inhabitat libenter dominus Jesus, quod utique non quomodo ceteris dixit tantum ut fieret, sed pugnavit ut adquireret, occubuit ut redimeret. Et ut brevius dicam, bonus Christianus beatus est, quidquid sibi adversitatis acciderit, etiam cum moritur, juxta illud Apoc. 14. *Beati mortui qui in Domino moriuntur.* Feliciitas boni Christiani ex *tribus* potest perpendi. *Primo* ex hoc quod quasi omnia bona confluunt ad eum, particeps est enim omnium bonorum timentium Deum. *Secundo* ex hoc quod quasi bona crescunt in manibus ejus, illud enim quod in manu alicujus mali Christiani esset, quasi nullius meriti, in manu ipsius, est meritorium regni æterni. *Tertio* ex hoc quod mala ei sunt bona, ipse enim nihil habet malum juxta illud Ecclesiastæ 8. *Qui custodit preceptum non experietur quicquam mali* Ad Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Quod aliis esset venenum, est ei remedium. Talis etiam benedictus est quasi infinitis benedictionibus. Unde Deut. 28. *Venient super te omnes benedictiones istæ & apprehendent te, si tamen præcepta ejus audieris. Benedictus tu in civitate, &c.* & paulo post: *Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum.* In introductione *etiam* novæ legis quasi ad singula verba dat dominus benedictionem observantibus novam legem Matth. 5. ubi sic dicit. *Beati pauperes spiritu, &c.* In die *etiam* judicij benedictos vocabit tales Matth. 25. *Venite benedicti patris mei. Item* hic videntur esse felices & benedicti juxta illud. 1. Corinth. 3. *Omnia vestra sunt, vos autem Christi.* Quia videlicet superiora eorum sunt ad fruendum, ut Deus, trinitas. Æqualia etiam sunt eorum, ut angeli ad convivendum. Immo eorum videntur esse ad serviendum, juxtà illud Hebr. 1. *Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministeriũ missi propter eos qui hereditatem capient salutis?* Hieron. Credenti totus Mundus divitiarũ est, infidelis verò obolo indiget. quod Bern. exponit

1.

2. Rõm. 8.

3.

Felicitas boni Christiani ex tribus cognoscitur. Psal. 118.

Christianus servans Legem est benedictus & felix quadrupliciter.

2.

3.

exponit dicens. Totus plane, quia tam prospera quam adversa ipsius, æque omnia serviunt ei, & cooperantur in bonum.

DE EADEM DOMINICA
SERMO SECUNDUS.
SUMMARIUM.

Comparatur hoc sermone vivens & mortuus corporaliter ad viventem ac mortuum spiritualiter.

SERMO LXXVIII. Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem, &c. *1. Corinth. 12.*

Sicut spiritus ad vitam corporis, ita Spiritus S. ad vitã animæ se habet.

SIcut aliquid est in corpore humano dum vivit, in quo perpenditur quòd adhuc ibi spiritus est, sic semper aliquod signum est in illis in quibus est Spiritus sanctus, quo perpenditur præsentia Spiritus sancti. Et sicut quando aliquis laborat in extremis, diligenter inspicitur utrum adhuc in eo sit spiritus, & si signum apparet quod adhuc sit, non deseritur homo. Cum verò apparet quod recesserit, non placet hominibus diu cohabitare ei qui defunctus est, etiam si pater eorum fuerit, sed fit luctus pro eo, & sepelitur, & Domino commendatur, qui solùm potest mortuos suscitare Et ita est si homo perpendat præsentiam Spiritus sancti in aliquo, & licet infirmus sit, tamen non est deserendus. Si verò nulla signa perpendantur de præsentia Spiritus sancti, non multum amanda est ejus societas. Tria verò sunt signa præsentiæ Spiritus sancti in aliquo. *Primum* est sensus spiritualis. Sicut constat corpus humanũ dum sentitur adhuc vivere, sic homo qui habet sensum doloris tam de his quæ amisit, quam de his quæ commisit, verisimile est quod Spiritum sanctum habeat, ad minus quo ad aliquem effectum Spiritus sancti. Econtrario verò insensibilitas est signum absentiæ Spiritus sancti. Bern. Scio membrum longiùs à salute absistere quod obstupuit, & ægrum se se non sentientem periculosiùs laborare. Et Prov. 23. dicitur de illo qui ebrius est amore mundi, *Verberaverunt me, sed non dolui, traxerunt me & ego non sensi. Secundum* signum est motus alicujus membri Cùm videtur de aliquo quòd ipse manum vel pedem trahit ad se, retrahendo se ab aliquo peccato, quod solet facere movendo manum ad dandum eleemosynas, vel ad faciendum aliquod bonum opus, verisimile est quòd Spiritus sanctus in isto jam incipiat operari. *Tertium* signum est Spiritus attractio. Cùm aliquis gratiam Spiritûs sancti attrahit orando contra ardorem peccati, signum est quòd Spiritus sanctus aliquo modo in eo est. Et talis in quo ista tria signa inveniuntur, deserendus non est, sed tanquam infirmus juvandus, cum de convalescentia ejus spes haberi possit. Ille verò in quo talia signa nulla apparent, quòd scilicet de nullo malo commisso, nec de aliquo bono amisso dolet, cum tamen regnum cœlorum amiserit qui nec vult se retrahere à malo, nec movet manus suas ad bonum, nec auxilium Dei ad ista postulat, cavendus est omninò, nec est tutum habitare cum eo, præcipuè quando facto suo cœperit corrumpere cohabitantes. In quo casu, si etiam pater proprius sit, non est amanda ejus societas.

Sicut in corpore tria sũt signa spiritus, ita in anima S. Spiritus.

Qui hæc signa nõ haberdeserendus est.

Cum duobus verò generibus hominum debet homo libenter habitare, scilicet cum valde bonis, à quibus potest homo meliorari, & cum his, de quibus per aliqua signa videtur, quòd debeant per eum meliorari. Senec. Cum illis libenter conversare, qui te meliorem facturi sunt: illos etiam admitte, quos tu meliores potes facere. Pro eo verò, de quo constat quòd sit spiritualiter mortuus, in quo etiam nullo modo signa Spiritus sancti apparent, consequens est ut fiat luctus tanquam pro mortuo vel etiam longè ampliùs quam pro mortuo corporaliter. Unde Ecclesiastici 22. *Supra mortuum plora, defecit enim lux ejus, & supra fatuum plora, deficit enim sensus: Modicum plora supra mortuum, quia requievit*, & paulò post: *luctus mortui septem dies, fatui autem & impij omnes dies vitæ illorum.* Aug. Sunt-ne in te viscera Christianæ cõpassionis, qui plãgis corpus à quo recessit anima, & non plangis animam à qua recessit Deus? *Item* sepeliẽdus est talis ne fœtore ejus homines corrumpantur. In quo apparet impietas detractorum, qui tales sepelire non timent, publicando peccata eorum, quod est septimum genus peccati impietatis, sicut septimum genus pietatis est sepelire mortuos de quo Tob. 2. *Item* orationibus Deo commendandus est talis, qui solus potest ressuscitare mortuos à morte peccati. Ecclesiast. 7. *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit*, idest, attende quæ opera Dei sunt, idest, soli potestati & virtuti divinæ possibilia, & invenies hoc inter illa, corruptionem, scilicet impiorum. Isa. 43 *Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me.* Unde & 44 *Ego dominus faciens omnia* Et 45. *Ego suscitavi eum ad justitiam*, Et notandũ quod peccator mortuus vocatur. Unde Lucæ 15. Mortuus est filius meus & revixit: quod dicitur de filio prodigo, qui tenet figuram peccatoris. & Eccl. 9. *Melior est canis vivus leone mortuo*

Sicut pro mortuo corporaliter, ita pro non habente signa S. Spiritus, adeoque spiritualiter mortuo. 1. Lugendum.

2. Sepeliẽdus. De detractorũ impietate.

3. Pro eo orãdum.

Et sunt sex rationes, quare aliquid solet mortuum reputari, quæ in peccatore inveniuntur. *Primo* solet aliquis mortuus reputari, quia morti propinquus est; sic solet dici de illo qui laborat in extremis, de cujus evasione spes nõ habetur, pro mortuo potest reputari. Idem solet dici de illo, qui adjudicatus est suspendio, qui habet oculos velatos & funem in collo. Hoc modo potest reputari mortuus, qui in peccato mortali est, qui velamen cæcitatis habet super oculos cordis, & ad suspendium infernale ducitur & jam habet funem in collo. Funis, sine quo nullus pendet in inferno, est peccatum mortale Mortuus ergo potest reputari peccator, quia æternæ morti proximus. Paries corporis videtur eũ separare à morte æterna, quo pariete destructo in puncto ad inferna descendet. *Secundo* solet aliquis mortuus reputari, quia vivit in magna miseria, ita quod vita sua potiùs dicenda sit mors quàm vita. Jonæ ult. *Tolle quæso animam meam à me, quia melior est mihi mors quam vita.* Sic vita hominum qui sunt in inferno & dæmonum jam mors dicitur. Sic etiã vita impiorũ, qui sunt in mundo isto, quia valde misera est, habens ad modũ vitæ infernalis tenebras ignorantiæ & culpæ, & ignem pravæ conscientiæ, & vermem remordentis conscientiæ, mors potest dici, & ipsi possunt mortui reputari. Ecclesiastici 30. *Melior est mors quam vita amara. Tertio* verò solet aliquid mortuum reputari, quia fructum non facit, sicut dicitur. Jacob. 2. quod fides sine operibus mortua sit. Ferè enim est ac si mortuus esset, ex quo nullum fructum facit; sic etiam peccator mortuus dici potest. Unde Bernard. Vita sine fructu gravior est quam mors. Mortui sunt peccatores, & opera quæ ipsi faciunt mortua sunt. Unde similem materiam habere videntur doloris cum opera sua conspiciunt, quam habent mulieres quæ fœtus mortuos emittunt. *Quarto* solet aliquid mortuum reputari, quando separatum est ab aliquo valde ei necessario Secundum hunc modum dicitur Eccles. 34. *Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.* Velut occisus reputatur pauper homo, cui sustentamentum animæ suæ ablatum esset. Sic corpus etiam dicitur mortuum, à quo anima separata est, quæ valde necessaria est corpori. Sic & peccator mortuus potest dici sine Deo, sine quo nullius valoris est ipse. August. Vera est mors, quam homines non timent, separatio animæ à Deo, qui est vita beata animarum. *Quinto* dicitur

Vt corporaliter, sic spiritualiter reputatur aliquid mortuum. 1.

2.

3.

4.

5.

aliquid mortuum propter vilitatem, propter hoc dicit David. 1. Reg. 24. *Quem persequeris rex Israel, quem persequeris? canem mortuum persequeris*, & 1. Corinth. 1. *Ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea qua non sunt, ut ea qua sunt destrueret.* Ea quæ non sunt vocat ea, quæ propter sui vilitatem esse non reputantur. Sic & peccator mortuus nihil dici potest, quia quasi nullius valoris à Deo reputatur. Unde Isa. 40. *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo.* Gentes ibi vocantur, quasi generaliter viventes, vel qui vivunt ut geniti sunt. Et in Psalm. 14. *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus.* 6. *Sexto* reputatur aliquid mortuum propter defectum virtutis & defensionis, sicut Isa. 41. dicitur. *Ecce confundentur & erubescent omnes qui pugnant adversum te. Erunt quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt tibi.* Sic peccator mortuus reputari potest, cum sit absque defensione & virtute. Cum enim stillicidium malarum cogitationum stillat super oculum cordis, ipse non habet tantam virtutem, ut oculum avertat de alio cogitando. Item cum ignis infernalis super pedem voluntatis ceciderit, ignis scilicet pravæ concupiscentiæ non habet tantam virtutem, ut eum excutiat. Ad flatum etiam unius verbi cadit.

DE EADEM.
SERMO TERTIUS.
SUMMARIUM.

Agit hic sermo contra quinque genera hominum vitiosorum, potissimum verò ad virtutem liberalitatis exercendam nos excitat, 12. Motivis.

SERMO LXXIX.

Unicuique datur manifestatio Spiritus ad utilitatem, &c. *1. Corinth. 12.*

Explicatio brevis thematis.

MAnifestatio Spiritus dicitur gratia per quam patet, quod Spiritus sanctus sit in aliquo. Et hoc quod dicitur ad utilitatē simpliciter, & non determinatur ad cujus utilitatem, innuitur quod gratia detur ad omnem utilitatem: unde sensus est verbi propositi, *unicuique datur gratia* ad communem utilitatem. Et potest intelligi dictum verbum illud contra *quinque* genera hominum. Primo contra quosdam homines venales, qui nihil gratis vel liberaliter faciunt, sed in omnibus vendere se volunt. Et Nota contra hanc venalitatem valere possunt & ea quæ ostendunt vilitatem hujus peccati venalitatis, & ea quæ liberalitatem commendant. Venalitatem verò istam valde ignominiosam esse manifestum est. *Primo* ex hoc, quod vendere se meretricum est. Poëta.

Thema sic explicatum valet contra V. vitia.
1. Contra hoc quæ valeat

Turpiter ingenuum munera corpus emunt.

Secundo ex hoc quod nobilis animus eam naturaliter abhorret, vix enim posset sustinere aliquis habens nobilem animam, ut alius eam exhiberet venalem tanquam jumentum. Quomodo ergo ipse venalem seipsum exhiberet, cum creatus sit homo ut præsit piscibus maris & volatilibus cœli & bestiis terræ universæque creaturæ. Mirum est quomodo non multum dedignatur, quando sub precio alicujus rei temporalis ponitur, & sub modico precio? *Præterea* Christianum sic vendere se, videtur injuriosum Deo, qui ideo emit eum valde carè, & sine dubio tantum emit ut solus possideret. Augustin. Postquam intellexi me sanguine Christi redemptum, nolui me exhibere venalem. Bernard. Justè sibi vendicat vitam meam, qui pro me posuit suam. *Maxime* autem vile est vendere se ipsum diabolo pro lucro terreno. De qua venalitate legitur Eccles. 10. *Nihil est iniquius, quam amare pecuniam, hic enim & animam suam venalem habet.* Si tantum facinus reputatur vendere fratrem suum ad mortem, majus facinus vendere patrem suum, quem tenetur homo magis amare; quantum facinus erit vendere seipsum? quoniam debet homo magis amare se quam patrem & matrem, & præcipuè cum talis venditio ad mortem æternam sit.

Genes. 1.

Vendere seipsum Diabolo quam sit magnum scelus.

Duodecim verò sunt quæ deberent homines movere ad hoc quod gratis & liberaliter operentur. *Primum* est hoc quod gratis datum est illud, unde debet operari, quod innuitur in verbo proposito, cum dicitur *unicuique datur gratia.* Sicut ergo sibi datur, sic debet dare. Unde Matt. 10. *Gratis accepistis, gratis date. Secundum*, ad dandum data est, non ad vendendum, unde dator ipsius præcipit eam dari Lucæ 6. dicens: *Omni petenti te, tribue.* Quando aliquis potens dispensatori domus suæ tradit bona, ut provideat inde filiis & alii familiæ, ipse non committit ea ut eis vendat, sed potiùs ut liberaliter distribuat. Similiter quando datur potentia alicui membro corporis, non datur ei ut officium suum vendat aliis membris, sed ut liberaliter tribuat.

Gratis & liberaliter operandū, seu exercēda Liberalitas ob. 12.
1.
2.

Tertium est hoc quod dominus promittit, quòd danti dabitur. Lucæ 6. *Date & dabitur vobis.* Dominus habet consuetudinem quarumdam Ecclesiarum, in quibus plus expendentibus plures redditus dantur. Sic libenter dantibus, Dominus dat libenter. Ideò, verum est illud Proverb. 11. *Alii dividunt propria & ditiores fiunt. Alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.* Proverb. 3. *De primitiis frugum tuarum da pauperibus & implebuntur horrea tua saturitate, &c.* Conquerebantur in quadam religione quòd multa quondam solebant eis dari, & pro tunc nihil eis dabatur. Respondit quidam quod duo socii intraverant olim religionem illam & accidit quòd unus illorum expulsus fuit inde, & alter post eum noluit remanere & secutus est eum. Isti socii sunt date & dabitur vobis, quos dominus in Evangelio associavit, vos autem expulistis unum scilicet date, & alter, scilicet dabitur, cum eo recessit. *Quartum* est multiplex effectus liberalitatis. Quorum *primus* est qui offensas facit remitti. Unde Proverb. 21. *Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationem maximam.* Et potest hoc intelligi de indignatione Dei & de indignatione proximi. *Secundus* effectus est, quòd auget gratiam. Unde Proverb. 18. *Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes spacium ei facit.* Quod similiter fit de gratia apud Deum. Unde vulgariter solet dici, facite ei viam, quia exennium portat. Exennium dicitur donum quod usualiter dicitur præsens. Unde refertur de quodam paupere, qui non poterat accessum habere ad comitem illum Campaniæ, qui præ largitate dicebatur palmas habere perforatas, quòd parato exennio de pane avenæ munda vapa cooperto dilatata est via ab ostiariis & exennium comiti præsentavit. Qui interrogatus à comite quare hoc fecisset, respondit quia aliter non intrassem. *Tertius* effectus est, quòd talis liberalitas hominem ducit ad bonum finem. Unde Hieronymus. Non memini me vidisse mala morte mortuum, qui liberalem ante duxerit vitam. Et ut breviter dicam, efficacissima est liberalitas ad id quod optimum est in vita ista, scilicet ad amorem: sine donis enim amor non bene conservatur, etiam inter matrem & filiam, dando enim & accipiendo mater & filiæ amicæ sunt, quod vulgariter dicitur, donando qui non amici sunt, amici efficiuntur. Unde Proverb. 25. *Si esurierit inimicus tuus ciba illum*, &c. Virtus enim ista liberalitatis etiam erga feras videtur valere, beneficia enim etiam feræ sentiunt, ut Seneca ait. *Quintum*, quod deberet homines movere ad dandum, est, quòd multum homines assimilat Deo, qui ex liberalitate fecit quidquid fecit. Fecit enim quasdam creaturas, ut eis daret, alias ut eas daret. Seneca. Qui dat

3.
Exemplum de Liberalitate.
4.
Liberalitatis fructus seu effectus tres.
Exennium quid sit Exemplum.
5.

beneficia, Deum imitatur, qui repetit, fœnerator est. Specialiter verò Deum imitatur qui dat pauperibus. Unde Barlaam Deum maxime imitabatur, qui nihil judicavit quam misereri pretiosius. *Sextum* est hoc, quod cum damus, melius vendimus, præcipue si propter Deum damus. Quia à Deo plus recipiemus, & multo amplius, quia centuplum & vitam æternam. Et præter hoc ipsum accipientem lucramur, juxta illud Proverb. 22. *Victoriam & honorem adquiret, qui dat munera, animam autem aufert accipientium.* Cor enim accipientis quodammodo aufert, dum per amorem cor ejus suum facit. Sicut dicit Gregor. loquens de Joseph qui frumenta vendens Ægypto, non argentum quærebat, sed ipsos ementes servos regis faciebat, & sic frumenta quæ vendidit, non vendidit. *Septimum* est hoc, quod illud quod datur, melius servatur, si tamen pro Deo datur. Unde quidam, cùm Dominus ejus vellet habere de bonis ejus, & præciperet ei, ut de bonis suis ei veritatem diceret, facta computatione sexcentorum aureorum quos pauperibus erogaverat, respondit quòd nihil haberet nisi sexcentos aureos. Cùm autem à circumstantibus objiceretur, quòd falsum esset, & dicerent illa prædia tantum valent, & illa domus tantum valet, & multa alia: respondit ille, illa non sunt mea, sed domini mei, quia quando voluerit accipiet tanquam sua, sed istud pro Deo dedi & per manus pauperum in salva custodia posui, ita quod nullus potest illud auferre. *Octavum* est quod illud quod daturus es, in dando quodammodo melioratur, juxta verbum Senecæ. Istud quod suscipis, quamdiu possides, sub nomine sordido latet. Dum habes, servus est, cum donasti beneficium est. Spiritus etiam sanctus in sacra scriptura vocat donum benedictionem. Unde Judicum. 1. dixit Axa patri, *da mihi benedictionem.* Et vocatur donum benedictio *triplici* ratione. I. Et quod recipiens danti benedicit juxta illud Job. 29. *Benedictio perituri super me veniebat.* II. Et quia ille qui dat benedictionem accipit à domino, juxta illud. Matth. 25. *Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum.* III. Et quia populus tales dat benedictiones. Unde Eccl. 31. *Splendidum in panibus benedicent labia multorum.* & Proverb. 26. *Qui pronus est ad misericordiam benedicetur.* *Nonum* est hoc quod omnia suadent nobis liberalitatem. *Primò* suadet nobis Deus & verbo & exemplo. Verbo suadet Lucæ 6. *Omni petenti te, tribue.* Exemplo verò, quia liberalissimus est. Magna enim liberalitas ejus perpendi potest ex multitudine donorum ipsius. Universa enim bona, sunt dona ipsius. *Secundo* ex ejus magnitudine, de qua August. Magna misericordia Dei, donum dat æquale sibi, nam Spiritus sanctus donum est. *Tertio* ex multitudine eorum quibus donat, dat enim non solum bonis, sed etiam malis, nec solum amicis, sed etiam inimicis. Matth. 5. *Qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos.* *Quarto* in hoc, quod non solum dat sua, sed etiam seipsum dedit Deus ad redemptionem mundi. Dat etiam se ipsum ad remunerationem post præsentem vitam. *Quinto* in hoc, quod quærit peccatores cum divites hujus mundi abscondant se ab eis. August. loquens de illo verbo *petite & accipietis.* Non tantum hortaretur ut peteremus, nisi dare vellet. Erubescat humana pigritia, plus vult ille dare, quam nos accipere; plus vult ille misereri, quam nos à miseria liberari. *Sexto* quod non solum dat per se, sed etiam per ea quæ ipse creavit. Cuncta enim non cessant dare ex parte ejus, dum utilitatem aliquam habeant. Monet etiam nos ad dandum ipsa natura, quæ non patitur aliquid vacuum. Monet nos etiam sol, qui lucem suam non cessat largiri omnibus, nisi medium sit aliquid, quo impediatur. Similiter ignis calorem suum, & sic de cæteris creaturis. Et hoc videtur esse certamen inter creaturas, quod rebus sibi proximis volunt dare species. *Decimum* est hoc quod signum est magnæ nobilitatis liberalem esse. Unde Aristot. dicit de leone, qui est rex animalium, quod est animal communicativum. Sol etiam & alia corpora nobiliora magis liberalia esse videntur, latiùs diffundendo effectus suos. Actuum 20. *Beatius est dare quam accipere.* *Undecimum* est hoc quod valde curiale est dare & valde gloriosum. De curialitate patet exemplum de magistro illo, de quo habetur in tractatu de superbia in cap. de nobilitate. De hac verò gloria habetur in Tobia versificato.

Sunt dare lætitiæ vox verbum nobile verbum.
Mellifluum, dantis gloria, dantis honor.

Duodecimum est hoc quod lex naturalis scripta in corde hominis monet ad hoc. Cum enim ibi scriptum sit, quod tibi non vis fieri, alii ne feceris; & cum valde acceptum sit homini ut sibi detur id quo indiget, secundum legem naturalem ipse debet libenter dare alii, cum videt eum indigere. Et Notandum quod *quinque* modis contingit aliquem liberaliter agere. *Primo* modo liberaliter agunt qui de gratia sibi data cæteris membris Ecclesiæ serviunt, non pro aliquo pretio terreno, sicut faciunt religiosi, qui sibi invicem gratis serviunt. *Secundo* modo liberales sunt, qui pretium inde accipiunt, sed pro Deo & in fraterna Charitate minus quam possunt, hoc est satis rationabile, ut in omni officio aliquid fiat pro Deo, à quo homo habet gratiam sic operandi. Liberaliùs etiam se debet homo habere ad fratrem suum Christianum, quam ad Judæum vel Saracenum. *Tertio* liberales sunt, qui divitibus pro pretio operantur, pauperibus verò gratis. *Quarto* qui ex pretio quod recipiunt partem pauperibus dare proponunt. *Quinto* qui saltem opus quod agunt ad Deum referunt, sicut illi qui suo labore corpus intendunt frangere, ut Deo obediant, vel furtum, vel rapinam, vel similia evitare.

Secundo potest intelligi verbum illud dictum contra quosdam gloriantes de gratia quam habent, despicientes eos qui non habent. Et tanguntur in verbo proposito *duo* repressiva hujus gloriationis. *Primum* est quod dicitur Dei gratia data esse à Deo. Sicut enim ille cui eleemosyna datur misericorditer, non debet de hoc ab aliquo gloriari, gloria enim illa potius dantis est; sic non debet homo gloriari de gratia sibi data. Unde 1. ad Corinth. 4. *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Bern. Frustra inflaris contra publicanum, qui non habet quod tu, eo quòd non accepit ut tu. Sicut ramus arboris quanto magis oneratur fructu, tanto magis demittit se. Item sicut ille qui habet plura à domino aliquo, magis subjectus est ei: sic subjectior debet esse & humilior, cui Deus plura dona contulit. Fatuum est aliquem gloriari de hoc, quod aliis magis sit oneratus. *Aliud* repressivum est hoc, quod gratia Dei dicitur, data ad communem utilitatem. Gratia enim quæ datur alicui, quandoque est ei occasio damnationis æternæ. Unde non habet eam ad propriam utilitatem, sed ad communem. Sicut cautela habet ignem ad sui consumptionem & ad hominum illuminationem. Qui ergo plures gratias habet, non debet esse elatus, sed cæteris magis timoratus.

Tertio potest intelligi prædictum verbum contra homines ociosos, qui gratiam sibi datam à Deo inutiliter habent. De quibus *notandum* quod ipsi sunt in magno periculo & in magna afflictione & in magna utilitate. *Periculum* ostendit Bernard. dicens. Omnium tentationum & malarum cogitatio-

rum & inutilium sentina est ocium. *Afflictio* verò patet ex hoc verbo Proverb. 21. *Desideria occidunt pigrum. Noluerunt manus ejus quicquam operari. Tota die concupiscit & desiderat.* Desideria dicuntur occidere pigrum, quia vita ejus est quasi mors, quia piger in magna afflictione est. *Vilitas* verò ociosi patet ex hoc. quod ipse videtur inferior brutis, cum illis licitum sit vivere vel comedere, ipse verò indignus sit pane juxta illud 2. Thessal. 3. *Si quis non vult operari, nec manducet.* Immò minus videtur valere quàm homo mortuus juxta illud Bern. Vita sine fructu gravior quam mors est.

IV. Quarto potest intelligi dictum illud verbum contra quosdam qui gratiam sibi datam ad propriam utilitatem solùm volunt habere, qui quodammodo seipsos excommunicant, dum extra communitatem se ponunt. Contra quos dicit. Seneca. Non potest quisquam beatè vivere, qui se intuetur, qui omnia ad utilitates suas convertit. Alteri vivas oportet, si tibi vis vivere. Tullius. Fundamentum justitiæ est, ne cui noceas, deinde communi utilitati studeas. Quanto aliquis in Ecclesia communius vivit, tanto melius vivit. Sancta vita claustralium melior est quam vita sæcularium, quia perfectior est & communior.

V. *Crudeles in pauperes quam mali sint.* Quinto potest intelligi hoc dictum contra eos, qui gratia sibi data utuntur in nocumentum aliorum, ut patet in advocatis malis & tyrannis hujus sæculi. Tales sic se habent inter homines sicut lupi & serpentes inter animalia. Tales etiam in arundine accepta de manu domini caput ejus percutiunt, dum potestate ab eo accepta eum in pauperibus opprimunt. Tales valdè ingrati sunt Deo, quia impugnant eum bonis suis & reddunt mala pro bonis, ex quo accidit eis duplex malum. *Tales patientur duplex malū.* *Primum* est quod fons pietatis divinæ exsiccabitur eis, juxta illud Bern. Ingratitudo est fons urens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ. *Secundum* est abundantia malorum, juxta illud. Proverb. 17. *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.*

DOMINICA XI. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Sermo sequens docet ad quæ bona spiritualia meditatio passionis ac mortis Domini conducat.

Tradidi vobis in primis quod & accepi. quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris.
1. *Corinth.* 15.

SERMO LXXX. *Thematis explicatio.* HOc dicit Apostolus Corinthiis, quibus prædicaverat, sed post seducti fuerunt à falsis Apostolis: Repetit autem eis quod priùs eos docuerat, dicens. *In primis*, id est, inter maxima quæ accepi à Spiritu sancto, non finxi scilicet (*quod Christus mortuus est pro peccatis nostris.*) Et exemplo Apostoli idem debemus fidelibus tradere, tanquam unum de primis documentis & maximis Christianæ religionis. Ideò inter prima documenta illud debet esse, quia multum valet ad hoc, quòd aliquis declinet à malo, quod est prima pars justitiæ. Hoc autem sic potest manifestari, quòd maximè potest valere ad hoc, quòd aliquis doleat de malo quod fecit, vel quòd caveat ne de cætero illud faciat, magnitudo mali quam scit inde provenire. Malum autem quod ex peccato venit mors est, quæ videtur esse maximum malum Gen. 2. *In quacunque die comederis, morte morieris.* Ad Rom. 6. *Stipendia peccati mors.* Et in Ezech 18. *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.* Mors verò quæ sequela est peccati, *triplex* est, scilicet amara vita hujus exilii. Ecclesiastici 30. *Melior est mors quam vita amara.* De qua specialiter potest intelligi illud. *In quacunque die* &c. *Secunda* est mors temporalis. *Tertia* est mors æterna. Habet autem illud malum longitudinem, latitudinem, profundum & altitudinem. Longitudo attenditur in hoc, quòd non solum filii Adam mortui sunt pro peccato isto, sed & filii filiorum, & hoc extendetur usque ad ultimam generationem. Latitudo verò attenditur in hoc, quòd non solum in terra una propter illud peccatum moriuntur homines, sed & per universum orbem. Profunditas verò in hoc, quòd mors ista extenditur usque ad parvulos in utero materno. Altitudo verò in hoc, quòd mors ista pervenit usque ad altissimum, scilicet usque ad filium Dei. Filius enim Dei mortuus est pro peccato illo. Doleret aliquis si fecisset aliquid pro quo aliquis garcio mortuus esset, Quomodo ergo non timet facere peccatum, pro quo Deus mortuus est? Dicitur quòd Adam, mortuo Abel filio suo, cum agnosceret mortem illam pro peccato suo accidisse, flevit centum annis: verisimile est quòd multo magis flevisset, si agnovisset filium Dei moriturum pro peccato suo. Patet ergo quòd hoc, Christum esse mortuum pro peccatis nostris, est de primis documentis religionis Christianæ, cum multum valeat ad declinandum à malo, quod est prima pars justitiæ.

I. Meditatio mortis, maximé Christi, ex peccatis ortæ valet ad dolorem & cautelam peccati.

Mors triplex est.

Habet 4. dimensiones quomodo.

Adam mortem Abelis quamdiu fleverit.

II. *Meditatio Passionis Domini utpote maxima scientiã valet ad omnia.* Est etiam de maximis documentis; valet enim quasi ad omnia. Unde 1. ad Corinth. 2. *Non judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesum-Christum, & hunc crucifixum.* Bernard. Mea summa Philosophia est me Jesum-Christum scire, & hunc Crucifixum. Idem. Passio tua domine ultimum refugium, singulare remedium deficiente sapientiâ, non sufficiente justitiâ sanctitatis, succumbentibus ventis illa succurrit. Passio Christi est refugium contra mala pœnæ, quod signatum est Exod. 15. in ligno quod ostendit dominus Moysi, quò misso in aquas Marath, quæ prius erant amaræ, in dulcedinem versæ sunt. Sic lignum crucis aquas tribulationis dulcorat. Gregor. Si passio domini ad memoriam revocetur, nihil adeò durum, quod non æquo animo toleretur. Idem. Devotus miles non sentiet sua, dum benigni ducis vulnera intuetur. Idem. Videntes angustias domini nostri, leviùs portabimus nostras. Passio etiam domini refugium est contra mala culpæ. Diabolus enim crucem, in qua est devictus timet, sicut latro timet furcas, & sicut canis aqua calida exustus, timet aquam calidam. Bernard. Bona & desiderabilis est umbra sub alis Jesu, ubi tutum fugientibus refugium, gratum fessis refrigerium. Ideò dicitur Cantic. 1 *Veni columba mea in foraminibus petræ.* Christus in cruce fuit petra, quia patientissimus. Foramina ergo petræ sunt vulnera Christi. Bern. Ubi tuta firmaque requies nisi in vulneribus Christi. In foraminibus petræ tanto securior habitatio, quanto ille potentior est ad salvandum. Passio etiam domini retinaculum est contra fluxibilitatem bonorum temporalium. August. Si fluxus rerum temporalium trahit te in præcipitium, tene te ad lignum quod plantatum est secus decursus aquarum. Lignum illud est lignum crucis.

Contra mala pœnæ seu tribulationes.

Contra mala culpæ.

Contra fluxum temporalium.

III. *Meditatio passionis & mortis Christi valet ad omnes virtutes.* Valet etiam passio domini ad omnia bona gratiæ, singulæ enim virtutes reficiuntur ibi. Thren. 4. *Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus in umbra tua vivemus in gentibus.* Christus dicitur unctus vel dulcis, in umbra ejus, id est, ad dulce exemplar vivere debemus. Si *fides* tua hæsitat, nihil magis valet ad ejus confirmationem, quam hoc, quod Christus morte sua confirmare voluit hoc, quod tu credis. Nullus enim sani capitis auderet mendacium confirmare morte propria. Si *spes* tua diffidit, in cruce *petra tibi fundit rivos olei* Job. 29. Ostendit enim abundantem Dei misericordiam, cui spes innititur. Bernardus. Ego fidens, quod

Ad Fidem.

Ad Spem.

ex me mihi deest, usurpo mihi ex visceribus domini, quoniam misericordia affluit. Nec desunt foramina per quæ effluunt, meum proinde meritum est miseratio domini. Non planè sum meriti inops, quamdiu ille miserationum inops non fuerit. Idem patet secretum cordis & foramen corporis, patet magnum pietatis sacramentum, patent viscera misericordiæ, in quibus visitavit nos oriens ex alto. Aug. Dubitas quod velit tibi dare bona sua, qui dignatus est suscipere mala tua? Si *charitas* tua refriguit, maximus ignis spiritualis immittitur ibi cordi tuo. *Majorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Joan. 15. Bern. Super omnia reddit, ut supra. Quare amat aliquis matrem suam quia multa passa est pro eo, ideò multum dolet si verbo etiam offenderit eam: sed longè majora passus est Christus pro eo. Multum igitur dolere debeo de ejus offensa. Si fatigata est charitas tua tribulationibus & laboribus, considera Christum tot & tanta patientem pro te & pro aliis peccatoribus adhuc paratum amplecti eos. *Prudentia* commendatur tibi in hoc, quòd Christus quasi oblitus corporis sui, spiritum suum, quem chariorem habet, patri suo commendat, dicens: *Pater in manus tuas commendo spiritū meum.* Vade & tu fac similiter. In tribulatione *justitia* commendatur in hoc, quod pater filio non parcit. Bern. Qui non parcit filio suo, nunquid parcet figmento? nunquid parcet servo nequam. Lucæ 23. *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet.* *Mansuetudinem* in hoc nobis commendat, quòd non litigat cum persecutoribus, sed quòd ad patrem suum se convertens quærit causam quare tribulationibus eum exponat: innuens duo quæ cohibere deberent fidelem à murmure in tribulatione, scilicet hoc, quòd tribulatio datur à patre misericordiarum, qui non daret filiis nisi bonum. Luc. 11. Et Joan. 18. dixit Jesus Petro. *Calicem quem dedit mihi pater, non vis ut bibam illum?* Et intentio dantis tribulationem. Gregorius. Ille solus de flagellis murmurat, qui animum percussoris ignorat: Pedum clavifixio, tibi *stabilitatem* commendat mentis Clavifixio manuum stabilitatem in opere, ne scilicet desistas ab opere inchoato, donec perfeceris. Quia inclinato capite emisit spiritum, monet ad humilem *obedientiam* Bernard. Memento fratres, ne Christus perderet obedientiam, perdidit vitam Super omnia verò commendatur ibi *pietas*, & specialiter pietas animarum. Salutem enim animarum super omnia sitiebat. Alabastrum dominici corporis in cruce fractum, unguentum pietatis abundantissimè effudit, ita ut odorem ejus cælum & terra & infernus senserit Ibi pietas eum divisit quasi in duo frusta, animam mittens illis qui erant in lymbo, corpore remanente in mundo. Ubi plus dedit latroni, quam ausus fuerat petere. Dicebat enim latro: Luc. 23. *Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum.* Cui Dominus ait: *amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.* Augustinus. Considerabat facinora sua, & pro magno habebat si ei in fine parceretur. Misericordia attulit, vel obtulit, quod miseria distulit.

Ad Charitatem. Ad Prudentiam. Ad Iustitiam. Ad Mansuetudinē. Ob duo tribulatio patienter est toleranda. Ad stabilitatem. Ab Obedientiam. Ad pietatē seu zelum animarum.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Tradit 1. hic sermo quàm necessaria sit homini Gratia Dei in hac vita 2. modos 7. cavendos enumerat quibus aliquis se indigne vel indebite habet ad eam.

SERMO LXXXI.

Gratia Dei sum id quod sum. *1. ad Corinth. 15.*

Gratia necessaria est hominis.

NOta gratiam Dei in præsenti summè necessariam esse homini: sine ea enim nihil I. potest, nihil II. habet, nihil III. valet. Ad *primum* Joan. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Non reputatur aliquid, nisi quod est bonum meritorium. Unde sensus est, sine gratia mea nihil meritorium potestis facere. Ad *secundum* 1. Corinth. 13. *Si charitatem non habeam, nihil sum.* Nihil, inquam, in valore. Ad *tertium* Seneca Nihil est homini bonum sine se bono. Ex quo aliquis malus est domino suo, scilicet Deo, justo Dei judicio ea quæ ipse possidet mala sunt ei. Cùm igitur gratia adeò sit necessaria homini, valdè amanda est ab eo, & multùm studere debet ne ad eam sic se habeat, quod ex culpa sua eam amittat.

Et Notandum quòd *septem* modis se habet, aliquis indignè vel indebito modo ad gratiam Dei. *Primo* cùm ad eam in necessitate non recurrit, ut accidit in eo qui videt se peccatis inquinatum, & Deo & angelis abominabilem factum juxta illud. Psal. 13. *Et abominabiles facti sunt in studiis suis.* Et tamen ad aquam gratiæ, sine qua mundari non potest, non recurrit. Item videt se igne infernali succensum, igne scilicet concupiscentiarum, & tamen pro aqua gratiæ, quâ ignis ille extinguatur, non clamat. Ex negligentia magna videtur esse defectus gratiæ in tempore gratiæ, cù habeant proximos varios fontes gratiarum, scilicet sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistia. Hebr. 4 *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ ejus.* Aug. Nunc tempus auxilii, nunc tempus donorum. Qui tempore gratiæ à gratia aridi sunt, similes sunt eis, *qui calcatis torcularibus sitiunt* Job 14. *Secundo* indebito modo se habent ad gratiam, qui ei pulsanti non aperiunt. Habent cor clausum gratiæ Dei & Deo quod idem est Apoc. 3 *Ecce sto ad ostium & pulso. Si quis audierit vocem meam & aperuerit mihi januam*, &c. Magna misericordia Dei est, qui ita diu pulsat ad ostium, & magna rusticitas peccatoris, qui aperire non vult ei Greg. Debemus misericordiam Dei erubescere, si justitiam ejus nolumus formidare; qui tanto ampliori improbitate contemnitur, quanto contemptus vocare non dedignatur. Gratia Dei se habet ut radius solis, aperi ei fenestram cordis & intrabit Hebr 12. *Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei.* 1. Petri 1. *Sperate in eam quæ offertur vobis gratiam in revelationem Jesu Christi.* Sed sunt quidam qui eam à se repellunt vel tumore, vel torpore cordis, vel quasi objecta spurcitia manuum suarum, id est, operum. Jacobi 4. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Qui gratiam Dei recipere nolunt, videntur peccare in Spiritum sanctum, ingrati bonitati Dei quam contemnunt. *Tertio* indebito modo habent se ad gratiam, qui eam extinguunt. 1. ad Thessal. 5. *Spiritum nolite extinguere*, vel, *gratiam nolite celare*, alia littera. Secundum Glossam. Spiritum extinguit, qui donum abscondit spiritus, scilicet propter quod merito illud perdit, quod accidit ei qui negligit ex gratia sibi data proficere. 1. ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam quæ in te est.* Gratiæ specialiter convenit illud. Proverb. ult. *Panem ociosa non comedit.* Panis quo gratia sustentatur est opus, quod exit ab ea. Unde si cessat operari, cessat sumere cibum suum, unde deficit. Isa. 4. dicunt mulieres *panem nostrum comedemus.* Gratiæ etiam convenit illud Gen. 30. *Da mihi liberos, alioquin moriar.* *Quarto* indebito modo se habet ad gratiam, qui datorem gratiæ contristat, Spiritum sanctum à se per peccatum expellendo, & spiritum malignum inducendo, quod non est sine magna contumelia Dei. Ad Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis.* Hebr. 10. *Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo*

hominis ob tria. Aliquis indebito modo se habet ad gratiam, 1. Qui ad eam in necessitate non recurrit. Gratia tēpore gratiæ non negligenda. 2. Qui ei pulsanti non aperit. Cur aliqui eam repellant. Tales peccant, in Spiritum sanctum. 3. Qui eam extinguit. Spiritum qui extinguant qui perdant gratiam. 4. Qui datorē eius contristat Qui hoc fiat.

sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? deteriora, inquam, morte.

5. Qui eam in aliis persequitur.

Quinto indebito modo se habet ad gratiam, qui eam odit & persequitur in aliis, ne faciant quæ sunt Spiritus sancti, de quibus Job 26. *Ipsi rebelles lumini fuerunt*, tales vix visitat gratia Dei. De talibus require in tractatu de Invidia.

6. Qui eam vendunt vel emunt. Simonia quantum sit peccatum.

Sexto indebito modo se habent ad gratiam simoniaci, qui eam vendunt vel emunt, quod est valdè magnum peccatum in tempore gratiæ, est enim contra gratiam, sicut sub lege naturali peccatum contra naturam est valdè magnum peccatum. Damasus Papa. Omnia alia crimina comparatione simoniacæ hæresis pro nihilo reputantur. Quære de hoc in tractatu de avaritia, in cap. de simonia.

7. Qui tribuit alii quod est gratiæ Dei vel Dei.

Septimo indebito modo se habet ad gratiam, qui, quod gratiæ est, tribuit alii. Non sic Paulus qui dicit: 1. Corinth. 15. *Gratia Dei sum, id quod sum*, &c. Galat. 2. *Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Si meretrix offensa fuit 3. Regum 3. de filio suo sibi furtim ablato, non est mirum si Deus offendatur quando aliquis sibi usurpat quod gratiæ ejus est.

Vnde ortum scribi in literis Prælatorum, Dei Gratia. De malis Prelatis quid scribendum.

Et *nota*, quòd ex hoc verbo initium habuit quod ponitur in literis Prælatorum, *Dei gratia*. In literis tamen quorundam verius posset poni, *hominum gratia*, *ira Dei* Oseæ 13. *Dabo tibi regem in furore meo.* Ex magno furore & ex magna ira Dei provenit, quod in grege quem proprio sanguine redemit, lupum permittat esse pro pastore.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Ostendit inprimis hic sermo quàm necessaria sit nobis cognitio nostri. Dein occasione thematis notificat nobis quid simus per naturam, culpam, ac gratiam. Demùm ejusdem occasione docet, cur in S. Paulo gratia vacua non fuerit, & quare nobis cavendum sit ne ea in nobis otiosa existat.

SERMO LXXXII.

Cognitio sui quare necessaria sit homini.

Gratia Dei sum id quod sum.

VAldè necessarium est homini ut se ipsum cognoscat, unde Bern. Si noveris mysteria omnia, si te nescieris, eris similis ædificanti sine fundamento. Boëtius. Humanæ naturæ ista conditio est, ut tunc tantum ceteris rebus excellat, si se cognoscat, eadem causa infra bestias redigatur, si se nosse desierit. Nam ceteris animantibus sese ignorare naturæ est, homini verò vitio venit, ideo dicitur, Cantic. 1. *Si ignoras te ô pulcherrima inter mulieres, abi post vestigia gregum tuorum.* Post vestigia gregum abit, qui jumentis inferior efficitur, ignorando seipsum, qui se cognoscere potuit. Bernard. Omni bestia bestialior homo ratione vigens & ratione non utens. Pecus quidem si se à ratione non regat, excusationem habet à natura.

Ad hanc juvant tria.

Ad cognitionem verò sui multum valet si homo consideret quid homo sit per naturam, & quid sit per culpam, & quid fiat per gratiam, & loquimur hic de natura destituta sive corrupta, non de natura bene instituta.

Considerare quod simus, per naturam corruptam. 1.

Notandum ergo quòd homo per naturam habet esse contemptibile & miserabile, filius est enim putredinis & frater vermium. Unde Job 18. *Putredini dixi: pater meus, mater mea & soror mea vermibus.* Adam in statu ante peccatum cum erat immortalis, sanus erat & sine corruptione, peccando verò factus est putredo materialitati putrefaciendi addictus, & qui ab eo nati sunt ad modum vermium nati sunt de putredine. Unde Job 25. *Quãto magis homo putredo & filius hominis vermis?*

2.

Item homo per naturã est filius iræ. ante morti condemnatus, quam natus Ephes. 2. *Eramus natura filii iræ sicut & ceteri.* Seneca. Omnes capitali supplicio deputati sumus; ideòque nihil miserius homine, qui æternæ mortis terrore prostratus, vivendi sensum acceperat ad hoc ut periret.

5. Quid per culpam. Psal. 118. 1.

Per culpam vero fit homo maledictus. *Maledicti* enim *qui declinant à mandatis tuis*. Et Deut. 28. *Si audire nolueris vocem domini Dei tui, ut custodias & facias omnia mandata ejus & ceremonias, quas ego precipio tibi hodie, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te. Maledictus eris in civitate, maledictus in agro.* Et 27. similiter habetur de illis maledictionibus.

2.

Item infelix fit aliquis per culpam, ut omnia bona eum fugiant, quod enim alii esset bonum, non est ei bonum. Seneca. Nihil est homini bonum sine se bono. Et meritò, cùm enim malè se habeat ad dominum suum, ea quibus ipse dominatur malè se habent ad ipsum.

3.

Item fit exosus Deo juxta illud: Sap. 14. *Odio sunt Deo impius & impietas ejus* Ecclesiastici 12. *Altissimus odio habet peccatores.* Vel etiam adnihilatur, ut judicio Dei nihil sit in valore. Psalm. 4. *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus.* Unde quantumcunque videatur valere secundùm seculum, nihil debet appreciare se.

4.

Item fit socius dæmonum in præsenti similis eis in culpa, in futuro similis erit eis in pœna. Fit etiam socius tormentorum. Hieron: Absque notitia creatoris sui omnis homo pecus est, immò inferior jumentis in hoc, quòd est in miseria culpæ & pœnæ.

5.

Præterea debitor est non solùm mortis temporalis, sed & æternæ, cum jumentum tantùm temporalis sit debitor.

3. quid per gratiam. 1.

Per gratiam verò fit homo benedictus Deut. 28. *Si præcepta ejus audieris, benedictus tu in civitate & benedictus in agro. Benedictus fructus ventris tui & fructus terræ tuæ, fructusque jumentorum, greges armentorum*, &c. Et hoc nomine vocabit Deus bonos in die judicii dicens Matth. 25. *Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* Econtra malos vocabit maledictos: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus*; ut legitur ibidem.

2.

Item gratia Dei facit hominem beatum. *Beatus* enim *populus cujus Dominus Deus ejus*, Psal. 143.

3.

Item facit hominem Dei filium, hæredem Dei, cohæredem verò Christi Rom. 8. *Si filii & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Si tamen compatimur, ut & conglorificemur.*

Applicatio thematis.

Gratia igitur Dei est homo id, quod est. Si quid habet valoris, habet à gratia, per naturam enim in statu est contemptibili, sed in contemptibiliori est per culpam propriam.

Triplex vita naturæ gratiæ & gloriæ, quomodo invicem se habeant.

Distinguitur *triplex* vita: *naturæ gratiæ & gloriæ.* Vita gratiæ est preciositas vitæ naturæ, & preciũ sive meritum, vitæ gloriæ. Vita enim naturæ non est appreciãda illis, qui non sunt habituri vitam gratiæ, sed sunt damnandi. Ad vitam verò gloriæ non pervenitur nisi per vitam gratiæ. Magno ergo amore amanda esset vita gratiæ & multum timenda esset mors contraria, scilicet mors culpæ, & multo ampliùs timenda esset mors, quæ contraria est vitæ æternæ. De vita verò naturæ legitur Jac. 4. *Quæ est vita vestra?* hominũ scilicet. *Vapor est ad modicũ parens, & deinceps exterminabitur. Pro eo ut dicatis: si dominus voluerit & si vixerimus, faciemus hoc aut illud.* Et Job 7. *Memento* (Deus) *quia ventus est vita mea.* Et si hoc intelligatur de vita corporis naturali & de vita naturali animæ, planũ est quòd non multũ amanda est, si non debeat sequi vita gratiæ vel gloriæ, cùm hanc vitam habeant animæ quæ in inferno damnatæ sunt, quibus melius esset non esse quàm esse Apoc. 9. *Quærent homines mortem*, &c. Talem etiam vitam habent dæmones, quibus melius esset non esse quàm esse.

Gratia Dei in S. Paulo

Sequitur (*Et gratia ejus in me vacua non fuit*) Gratia Dei in beato Paulo vacua non fuit, immò

multum

vacua non fuit ob quatuor.

multum profecit. *Primo* in meritorum multiplicatione. 1. Corinth. 15. *Abundantius omnibus laboravi.* 2 ad Corinth. 11. *In laboribus plurimis. Secundo* in diaboli impugnatione 2. Corinth. 12. *Sufficit tibi gratia mea*, &c. Et 1. Corinth. 9. *Sic pugno non quasi aerem verberans. Tertio* in proximorum ædificatione. Unde 1. ad Corinth. 4. *Per Evangelium ego vos genui. Quarto* in Dei cognitione & amore. Unde raptus est usque ad tertiũ cœlum. 2. Corinth. 12. Et Notandum quòd *quadrupl ci* ratione valdè cavendum est homini, ne gratia Dei in eo sit otiosa. *Primo* quia gratia Dei deficit si otiosa sit, cujus ratio hæc est, quia opus gratiæ cibus est & velut sustentatio ejus. Unde si otiosa est, panem non comedit, & ideò non est mirum si deficit, sicut visus illius qui diu est in tenebris, cùm non videt, deficere solet. *Secundo* quia solus labor, qui ex gratia est, verè bonus est, & gloriosum fructum habet. Sap. 3. *Bonorum laborum gloriosus est fructus. Tertio* quia valdè periculosum est gratiam Dei in aliquo esse otiosam, cum gratia illa sit à Deo commissa sibi ad lucrum, & nisi lucratus inde fuerit damnari potest, ut patet in parabola de quinque talentis. Matth. 25. *Inutilem servum ejicite in tenebras exteriores. Quarto* quia solus fructus gratiæ in cœlesti thesauro ponitur Matth. 6. *Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur.* Solus fructus gratiæ ab homine defertur, cùm ab hac vita discedit Apoc. 14. *Opera enim illorum sequuntur illos.* Hoc fructu solùm in paradiso vivitur.

Cavendum ne gratia in nobis sit otiosa ob quatuor.

DOMINICA XII. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo hominem tripliciter insufficientem esse docet 1. ut se in esse conservet, & quomodo circa hoc peccetur 2. Ut bonam vitam inchoet, in ea perseveret ac proficiat, &c. qui in hoc peccetur. 3. Ut cor desideriis terrenis repleat seu satiet, idque ob tres rationes.

SERMO LXXXIII.

Sufficientia nostra ex Deo est. 2. *Corinth.* 3.

Defectus emendandi ostensio grata est, quod fit hoc sermone.

MUltùm solet placere homini magnum defectum patienti, quando sibi ostenditur unde illum defectum possit supplere. Ideò Mater Ecclesia filiis suis multum deficientibus, unde possint supplere defectus suos ostendit dicens. (*Sufficientia nostra ex Deo est*) Et notandum quod tripliciter est homo deficiens. *Primo* ad subsistendũ. *Secundo* quia non est sufficiens ad bene vivendum. *Tertio* quia non est sufficiens ad desiderium suum implendum ex his bonis transitoriis.

Hominis defectus seu insufficientia triplex.

I. Ab subsistẽdum.

Ad subsistendum etiam *tripliciter* est insufficiens.

1\. *Primo* quia sicut ex nihilo est, ita ad nihilum redigeretur, nisi à Deo in esse conservaretur Bern. In libro de diligendo Deo. Natura ita condita fuit, ut habeat jugiter necessarium protectorem, quem habuit & conditorem, ut quæ nisi per ipsum non valuit esse, sine ipso nec valeat subsistere. August. Deus ex nihilo omnia fecit, & si se subtraheret in nihilum redigerentur. Et Gregorius. Esse omnium quæ de nihilo sunt in nihilum tenderet, nisi ea omnium auctor manu regiminis retineret.

2\. *Secundo* insufficiens est ad subsistendũ, quia non est sufficiens ad defendendum se ab hostibus suis, *immo* à dæmonibus valdè citò perimeretur, nisi à Deo defenderetur. Thren. 3. *Misericordia domini quia non sumus consumpti, quia non defecerunt miserationes ejus*, &c. Bern. Si boni spiritus à nobis se elongaverint, impetum malorum spirituum quis poterit sustinere?

3\. *Tertio* insufficiens est homo ad subsistendum, quia cibo indiget ut sustentetur, aliter, citò deficeret. Hanc sufficientiã non habet angelus, immò nec etiam lapis. Ex *prima* insufficientia agnosce fatuitatem eorum, qui se contra Deũ erigunt. Idem enim est ac si securis erigeret se contra eum à quo movetur Isa. 10. *Nunquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea, aut exaltabitur serra contra eum à quo trahitur?* Non potest se movere securis, nisi ab homine moveatur, & cùm movetur, si à movente dimittatur, in terram decidit. Sic homo non potest se movere absque Deo, & si à Deo relinquatur in nihilum redigitur. Gregorius Omnia creata nec subsistere nec movere se prævalent. Sicut lapis non ascendit, nisi virtute alienâ, si verò dimissus est, ad terram cadit. Sic virtute divina creaturæ in esse conservantur juxta illud. Hebr 1. *Portans omnia verbo virtutis suæ.* Illæ autem dimissæ, ad nihilum, unde venerant, revertuntur. Sicut creatura per se ipsam esse non incepit, sic neque per se ipsam in esse conservatur. Quia non minor est virtus, quam quærere, parta tueri. Et sicut Deo indiguit prima die homo ad hoc ut esset, ita etiam indiguit ut esset secunda die, & tertia die, & sic deinceps. Circa *secundam* insufficientiam agnosce fatuitatem eorum, qui guerram volunt habere cum Deo citò enim dominus vindicaret se de eis, si vellet, quia dæmones, si ipse permitteret, eos interficerent. Mira insania! non sufficiunt homines defendere se ab hostibus suis, & tamen Deum volunt hostem habere. Saltem bellum quod habent cum dæmonibus causa deberet esse, ut pacificarentur cum Deo. Job 40. *Memento belli, nec ultra addas loqui. Ecce spes ejus frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.* Ex *tertia* insufficientia agnosce ingratitudinem eorum qui Deum peccando impugnant, à quo miraculosè pascuntur. Valdè ingratus fuisset Helias si Deum peccando impugnasset, quando dominus pascebat eum miraculosè 3. Reg. 17. mittendo ei per corvum panem & carnes mane & vespere. Valde etiam ingrati erant Judæi qui Deum offendebant, quando esca Angelorum pascebat eos. Sap. 16. *Angelorum esca nutrivisti populum tuum.* Sic valde ingrati videntur esse illi, quos pascit Dominus pauca grana in terra multiplicando, sicut & quinque panes vel septem multiplicavit, vel ex una nuce quasi infinitas nuces producendo. Citò perfecisset Dominus guerrã talium, si vellet, subtrahendo eis victualia, necesse enim haberent tũc perire. Non est castrum adeò inexpugnabile quin possit capi, si possent ei victualia auferri. Canis enim sibi non beneficos mordet, tamen pascentes se amat. Valde ergo erubescere deberent, qui Deũ à quo pascuntur impugnare nõ cessant. Talibus dici potest illud Apoc. ult. *Foris canes.* Immò poterit eis dici, foris vos qui deteriores fuistis, quàm canes.

1\. Circa qui peccent.

Qui circa 2.

Qui circa 3. Ingratitudo peccatoris quanta erga Deum qui eum pascit.

Sequitur de secunda insufficientia hominis ad bene vivendũ. Notandum ergo quod ad hoc homo est *tripliciter* insufficiens. Non enim sufficit homo bonam vitã inchoare, nec in ea perseverare, neque proficere. Quod homo insufficiens sit ad *inchoandum*, patet ex hoc, quod ipse non est sufficiens ad cogitandum meritoriè. Cogitare verò meritoriè primũ opus esse videtur ad minimũ 2. ad Cor. 6. *Non quod sufficiẽtes simus aliquid cogitare à nobis, quasi ex nobis*, &c Igitur si ad minimũ opus non sufficimus, nec ad majora sufficiemus Potest homo se occidere peccando. Sap. 16. *Homo per malitiam occidit animam suam.* Sed non potest homo post suscitare seipsum. Potest homo seipsum perdere, sed perditus non potest seipsũ liberare. Oseæ 13. *Perditio tua Israel tantũmodo in me auxilium tuum. Item* non sufficit homo *ad perseverandum* in bono, quia secundum Gregor. cito bonum amittitur, si à largitore non custodiatur. August. loquens de Petri negatione. Hic cognoscitur quoniam verum est, sine me nihil potestis facere.

II. Ad bene vivendum.

1\. Inchoando.

2\. Perseverando.

Ioan. 15. 1. Proficiendo

Ecce ad unius ancillæ impulsum firmissima columna contremuit. Non sufficit etiam *proficere*, multo minùs etiam quàm in bono perseverare. Ideo beatus est, qui spem suam habet in Deo. Hieremiæ 17. *Benedictus vir qui confidit in Domino.* Cujus ratio innuitur Isa. 40. *Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem*. Fortitudo enim Dei in auxilium veniet eis, ex qua poterunt, quod ex se non poterant. Psal. 25. *In Domino sperãs non infirmabor*. Et iterùm: Psal. 33. *Non delinquent omnes qui sperant in eo*. Bernard. super illud Cant. 1. *Trahe me post te*, dicit in persona Ecclesiæ. Domine scio me nequaquam pervenire ad te, nisi gradiendo post te; sed nec hoc quidem, nisi adjutum à te trahas me post te. Psal. 83. *Beatus* siquidẽ, *vir cujus est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum*, &c. perventurus quandoque ad te in montibus gaudiorum.

Circa 1. qui peccent.

Ex *prima* insufficientia agnosce fatuam præsumptionem eorum, qui credunt, quod si volent, emendabunt vitam suam. Hæc est repromissio nequissima, quæ multos perdit, ut legitur Ecclesiastici 29.

Qui circa 2.

Ex *secunda* insufficientia agnosce fatuitatem eorum, qui cùm sint in bono statu, ut eis videtur, de casu sibi non timent, non attendentes illud 1. Corint. 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat*.

Præsumptio de perseverantia quã sit nociva.

Et *nota* quod præsumptio indiscreta firmitatis, multis occasio est ruinæ. Ideo Petrus graviùs cæteris corruit, quia præ cæteris præsumpsit. Judith 6. *Domine Deus cœli & terræ intuere superbiam eorum & respice ad nostram humilitatem, & faciem sanctorum tuorum attende, & ostende quoniam non derelinquis præsumentes de te, & præsumentes de se & de sua virtute glorians humilias.* August. Multos impedit à firmitate præsumptio firmitatis.

Qui peccent circa 3.

Ex *tertia* insufficientia agnosce fatuitatem eorum, qui raro vel nunquam in oratione sunt, ut Dei vel Sanctorum petant auxilium, non attendentes quantum necesse sit eis cœleste auxilium, ideo dicit scriptura, quòd Deus posuit hominẽ in paradisum. Gen. 2. & non dicit, quòd homo ibi se posuerit, ad ostendendũ, quòd homo in paradisum ex viribus suis non pervenit.

III. Ad replendũ cor desideriis temporalibus. Causa hujus est triplex.

Sequitur de quarta insufficientia, quæ attenditur in replendo cordis desiderium. Notandum ergo, quod desiderium cordis temporalibus bonis repleri non potest. Unde Ecclesiastæ 5. *Avarus non implebitur pecunia.* Cujus rei *triplex* ratio potest assignari.

1.

Prima est capacitas ipsius animæ, quia secundùm sanctos Doctores animam Dei capacem, nihil minus Deo replere potest. Unde cum orbis terrarum sit ante Deum quasi gutta roris antelucani, ut legitur Sap. 11. Non sufficit replere cor unius hominis.

2.

Secundo propter bonorum temporalium vanitatem. Bern. Non plus satiabitur cor hominis auro, quàm corpus aurã. Ideò dicit beata virgo quòd Deus *divites dimisit inanes*. Lucæ 1. Ecclesiastici 34. *Quasi qui apprehendit umbram & persequitur ventum, sic qui attendit ad visa mendacia*, id est, ad temporalia, quæ non solvunt quod promittunt, & ideò mendacium dicuntur.

3.

Tertio quia temporalia bona non intrant in cor hominis essentialiter, ideò non replent illud. Sicut vinum in dolio, ventrem non implet, nec corporalem sitim sedat; sic pecunia in bursa vel in arca non replet cor hominis, nec sedat sitim avaritiæ.

Avaritiæ insania.

Insanire videtur avarus, qui sedare volens sitim cordis sui, pecuniam ponit in bursam, ubi sitis non est. Sola gratia Dei quæ cor intrat, sitim cordis potest extinguere.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo. 1. tradit quomodo aliquis Dei gratiam acquirere seu salvare animam suam possit. 2. triplicem sufficientiam nostram pertractat.

Sufficientia nostra ex Deo est.

SERMO LXXXV. Solens acquirere gratiam Dei & salvare animam suam tria debet habere.

QUi vult salvare animam suam. *Primo* debet habere fixum in corde suo, quòd propria ejus virtus ad hoc non sufficiat. Aug. Domine sine te nihil sunt omnes conatus mei. *Secundo* debet habere fixum quòd divinum auxilium ei nunquam deerit, nisi per culpam ejus steterit David. Psal. 17. *Deus meus adjutor meus, & sperabo in eum.* *Tertio* non debet fingere se, quin faciat posse suum, & debet ad hoc laborare ut divinũ auxiliũ adsit, homini enim fingenti se & non facienti posse suum, Deus auxiliũ suum subtrahit. Sap. 1. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum.* Debet etiam orando, & eleemosynas dando, & alia bona opera faciendo laborare ad Dei auxilium habendũ.

Qui hic fatue agant.

Ex quo agnosce fatuitatem aliquorũ, qui cùm non possint vitam suã emendare sine Dei auxilio, cùm deberent gratiã ejus acquirere insistendo operibus quæ sciunt ei placere, ipsi potiùs offensas ejus multiplicant, & sic sperant ad emendationem vitæ suæ pervenire.

Triplex sufficientia. 1. Naturæ.

Item Notandum quod Triplex est Sufficientia scilicet *naturæ, gratiæ, gloriæ*. De *prima* legitur. 1. ad Timoth. 6, *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.* Bonæ sunt divitiæ Christianorũ. In Psal. 36. *Melius est modicum justo super divitias peccatorũ multas.* Beatior est qui habet victũ & vestitũ, & sibi sufficiunt, quàm qui haberet totũ mundum, si sibi non sufficeret. Prov. 30. *Duo rogavi te, ne deneges mihi antequã moriar. Vanitatem & verba mendacii longe fac à me. Mendicitatem & divitias ne dederis mihi. Tribue tantum victui meo necessaria, ne forte satiatus illiciar ad negandum, & dicam, quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & perjurem nomen Dei mei*, negando scilicet furtũ timore mortis.

Divitiæ periculosiores paupertate.

Utrũque autẽ potest esse occasio peccati & paupertas & divitiæ, sed tamen periculosius est esse divitem quàm pauperẽ. In Psal. 98. *Cadent à latere tuo mille & decem millia à dextris tuis.* A dextris, inquam, prosperitatis.

2. Gratiæ.

De *sufficientia gratiæ* legitur. 2. ad Corinth. 12. *Sufficit tibi gratia mea.* Qui Dei gratiã habet, habet ipsum Deũ. Unde debet ei sufficere, quia nimis est avarus, cui non sufficit Deus. Talis verò dives est, etiam si pauper videatur esse. Aug. Aurum habens in arca, dives est: Deum habens in conscientia, dives non est: cõjunge Deum & aurum, arcam & conscientiã. Sapiens. Omnia habere non potes, ergo omnia contemnas, ut omnia possideas. 2. Corinth. 6. dicitur de servis Christi: *Sicut egentes, multos autem locupletantes*, intellige spiritualibus divitiis, *tanquam nihil habentes, & omnia possidentes*. Glossa. Ambros. Hæc fuit gloria Apostolorũ nihil omnino possidere, & sine solicitudine esse.

Adversa & prospera bonorum & malorum hominum in hac vita qui differant.

Et Glossa Aug. loquens de hoc, *quasi tristes, semper autem gaudentes*. Et de hoc, *sicut egentes, &c.* Et de hoc, *tanquã nihil habentes, &c.* dicit *quasi*, vel, *sicut*, vel, *tanquã*, talibus addi, quia talia sicut in sõnis trãseunt. Sed contraria ponũtur sine *quasi*, &c. quia signa incerta sunt, res verò certæ. Tristitia habet *quasi*, gaudiũ non habet *quasi* quare hoc: quia gaudiũ certa res est, tristitia verò quasi in sõnis trãsit. Si quis indicat somniũ, addit, quasi sedebam, quasi loquebar, quasi equitabam, & hujusmodi. Utique dicit *quasi*, quia quod videbat dormiens, cum evigilavit, non invenit. Idem intelligendũ est de paupertate sanctorũ quantum ad hæc temporalia, non enim est vera paupertas, sed quasi paupertas, & quasi somniũ paupertatis. Job. 20. *Velut somniũ avolans non invenietur.* & Job. 27. *Dives cum dormierit, nihil secum auferet, aperiet oculos suos, & nihil inveniet.* Glossa In sõno quasi de his videbat. & Eccl. 34. *Somnia extollunt imprudentes.* *Quare* autẽ præsens felicitas somniũ vocetur, require in tractatu de avaritia, ubi assignantur tredecim stultitiæ avarorũ. Quòd autẽ sancti verè divites sint patet ex illo

verbo

verbo Psal. 33. *Non est inopia timentibus eum.* Proverb. 13. *Est quasi pauper, cum in multis divitiis sit,* Aug Multùm dives est Christiana religio, quæ omnia possidet in omnium possessore. Sciunt enim sancti, quòd si eis desunt temporalia, fieri ordinatione altissimi patris, & illum defectum eis salubrem esse & preciosum, unde inter divitias suas illum reputant Aug. Scit cœlestis medicus quid nobis daturus sit ad consolationem & quid, &c. ut supra. De hac sufficientia gratiæ dicit Apostolus ad Philip. ult. *Ego didici, in quibus sum, sufficiens esse.* Et Tob. 5. *Sufficiebat nobis paupertas nostra,* &c. De tertia verò *sufficientia* legitur Joan. 14. *Ostende nobis patrem, & sufficit nobis.* Hieronymus. Ibi erit perfecta sufficientia, quia omne bonum. Exod. 33. dicit dominus Moysi dicenti sibi: *Ostende mihi gloriam tuam, Ego ostendam omne bonum tibi.* Beatitudo omne bonum habet, est enim status omnium bonorum congregatione perfectus. Hic non est perfecta sufficientia, qui *non satiatur oculus visu, nec auris auditu impletur. Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? Ipsum quod faciendum est. Nihil sub sole novum. Nec valet quisquam dicere, ecce hoc recens est, jam enim praecessit in seculis quae fuerunt ante nos,* ut legitur Ecclesiastæ 1. Sed in futuro perfectè satiabitur homo, cùm à Deo torrente voluptatis potabitur. Psal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.*

3. Gloriæ.

Beatitudo quid sit.

Psal. 35.

DOMINICA XIII. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Versatur hic sermo circa Decalogum. 1. in communi docens, quas utilitates ejus observatio afferat, & quæ ad præcepta divina servanda inducere nos debeant. 2. in specie Decalogi præcepta vel conjunctim vel divisim explicans, ostendendo maximè ad quæ illa nos dirigant, & in quibus contra illa peccetur.

Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini ejus. Galat. 3.

SERMO LXXXV.

Quæ sint 5. verba quæ Apostolus in Ecclesia loqui maximè voluit.

IN Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui; ut & alios instruam, quam decem millia verborũ in lingua. 1. Corinth. 14. Hæc quinque verba sunt: credendi scilicet articuli fidei; agenda sunt decem mandata Decalogi; cavenda scilicet septé capitalia vitia; appetenda sunt gaudia paradisi sive promissiones; timenda sunt supplicia sive comminationes. De his libenter deberent loqui, qui habent alios docere: & illi libenter deberent talia audire, qui volunt animas suas salvare. Promissiones Dei omne desiderium humanum exsuperant & intelligentiam Isa. 64. *Oculus non vidit, Deus absque te, quæ praeparasti expectantibus te.* Si vis tamen loqui de diversis causis gaudii paradisi, require in sermone illo: *Non sunt condignæ passiones,* &c. Quibus tamen hæ promissiones debeantur, ostendit hic Apostolus dicens: *Abrahæ dictæ sunt promissiones,* &c. Gen. 22. Sub figura terræ promissionis promissa est vita æterna Abrahæ, qui obedierat Deo, volendo immolare filiũ suum, & semini ejus, id est, imitatoribus ejus in obedientia, qui semen Abrahæ dicuntur Joan 8. ubi Dominus dicit Judæis. *Si filii Abrahæ estis, operà Abrahæ facite.* Gen. 22. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* Ostendit ergo Apostolus in verbo isto quòd implentibus mandata debentur promissa, ideò de mandatis Decalogi hic dicemus. *Primo* cõmendando mandatorum observationem, *deinde* tangendo aliquid de unoquoque mandatorum Decalogi.

Hæc in cõcione dicẽda & audienda essent.

Promissiones Dei & gaudia paradisi quanta.

Quibus hæc debeantur ex themate docetur.

Agetur hoc sermone de Decalogo dupliciter.

Notandum quòd Decalogus cõmendabilis est à scribentis dignitate, quia à Deo scriptus est, ut habetur Exod 31. & 34. Item à brevitate, quia quasi decem lineæ, vel decem verba, sunt in hoc scripta. Et à virtute, & ab utilitate, quia, qui ea servat, non damnatur. Quis sani capitis non libenter reciperet aliquid scriptum, quod à Deo sibi missum esset per certum nuncium, & servaret, si sciret, quòd, cùm illud haberet, perire non posset?

1. Decalogus ob quæ sit commendabilis.

Et Notandum quod mandata Dei observata *duodecim* virtutes habent in suis observatoribus. *Primo* faciunt eos amicos Dei juxta illud. Joan. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis* Nec est hoc parvum, cùm enim servire Deo regnare sit, & serviens regi cœlesti par sit, immò major rege terreno, sicut vulgariter dicitur de serviente regi, quod par sit comiti, quantũ hoc erit, esse amicum regis cœlestis? Eccl. 7. *Amicus fidelis protectio fortis, qui invenit illum invenit thesaurum. Amico fideli nulla est comparatio,* &c. Ideò discretè faciunt qui quærunt quomodo possunt adquirere amorem Dei. *Secundo* faciunt eos socios Dei. Quãdiu aliquis mandata Dei servat, Deum habet secũ, immò etiam in se ipso, nec potest amittere eum, dum ea servabit, ideò deberet ea servare sicut Deum. Joan 14. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* *Tertio* faciũt eos Deo attinentes esse, etiam omni genere attinentiæ Mat. 12. *Quicũque fecerit volũtatem patris mei, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Frater vel soror est Christi, quia cohæres est. Quasi mater Christi est bona mulier, quæ mandata Dei observat, quia coronabitur sicut mater Christi, quæ regina est mundi & in cœlis coronata est. Et Lucæ 8. *Mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt.* *Quarto* faciunt ut homo impetret à Deo, quod voluerit. 1. Joan. 3. *Charissimi si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deũ, & quicquid petierimus ab eo, accipiemus, quoniã mandata ejus custodimus, & ea quæ sunt placita corã eo facimus.* Ideò non vult dominus hominem audire in oratione, qui non vult eum audire in mandatorum observatione. Prov. 28. *Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* *Quinto* faciunt, ut creaturæ homini obediant, ut legitur Josue 10. qui dixit: *Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Aialon.* Et sequitur: *steterũtque sol & luna donec ulcisceretur se gens de inimicis suis.* *Sexto* servant hominẽ ne amittat aliquod bonũ, juxta illud. Prov. 29. *Verbũ custodiens filius, extra perditionem erit.* Talis nec perdit nec perditur. Et Ecclesiast. 15. *Si volueris mandata conservare, conservabunt te.* & Matth. 10. *Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt.* Quomodo autem perit homo, ubi nullus perit capillus? *Septimo* custodiunt eos ne aliquod malum eis accidat. Ecclesiastæ 8. *Qui custodit præceptum non experietur quicquam mali.* Licet accidat viris sanctis aliquid quod esset aliis malum, eis tamen est bonum, cum sit materia coronæ æternæ. Bern. Jucundũ Dei judiciũ, quod ille superbus malleator humilium, nesciens ei fabricat coronas perpetuas. Viro sancto super proprium dorsum fabricant peccatores coronã. *Octavo* faciunt eos etiam in præsenti beatos. Prov. 29. *Qui custodit legem beatus est,* & Luc. 11 *Beati qui audiũt verbũ Dei & custodiũt illud.* Væ illis qui potiùs eligũt esse maledicti quã beati. Maledicti sunt qui declinant à mandatis Dei Observantes mandata beatos dicimus, quia sunt in lumine & gaudio & societate Dei. De lumine & gaudio dicitur in Ps. 18. *Iustitiæ domini rectæ lætificantes corda: præceptum domini lucidũ illuminans oculos.* Prov. 6. *Mandatum lucerna est & lex lux.* Psalm. 118. *In custodiendis illis retributio multa.* Glossa. Quæ tãta est quod non potest dici. De societate verò Christi prius dictũ est. *Nono* à morte mala custodiunt eos. Aug. Morte mala non potest mori

Eius observatio 12. bona parit.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10. qui ante bonam duxerit vitam. *Decimo* custodiunt à morte æterna. Joan. 8. *Si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in æternum.*
11. *Undecimo* ad cœlestem vitam hominem introducunt illud Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi serva mandata.*
12. *Duodecimo* faciem Dei eis ostendunt, juxta illud Joan. 14. *Qui habet mandata mea & servat ea, ille est qui diligit me.* Et subditur. *Et manifestabo ei meipsum:* Hæc manifestatio intelligi potest faciei Dei ostensio.

Ad observationem Decalogi 8. inducut. *Præter* ista sunt alia *octo*, quibus possunt homines induci ad observationẽ mandatorum Dei.
1. *Primum* est quod homines ad hoc facti sunt. Unde optimum quod possunt facere in mundo isto hoc esse videtur, finis enim optimũ est in unoquoque. Eccles. ult. *Deum time & mandata ejus observa, hoc est omnis homo.* Bernard. Si hoc est omnis homo, sine hoc nihil est homo, nihil inquã in valore, propterea dignus est morte. Idem. Dignus est planè morte, qui Domino Jesu recusat vivere, quando aliqua res fit in aliquod opus, & quãdo est facta ad illud inutilis est, destruitur. Igitur homo qui factus est ut mãdata Dei servet, quando mandatũ Dei servare noluit, destrui vel mori dignus fuit. Unde justissima fuit illa sententia Gen. 2. *Quacunque die comederis*, &c.
2. *Secundo* quod tot benedictiones habent mandatorum Dei observatores. Deut. 28. *Venient super te omnes benedictiones istæ*, &c. ut supra. In nova lege quasi ad singula verba dat Dominus benedictionem observatoribus novæ legis Matth. 5. *Beati pauperes spiritu*, &c.
3. *Tertio* est hoc quod observatio mandatorũ Dei gratissimum est sacrificium Deo, Eccl. 35. *Sacrificiũ salutare est attendere mandatis & discedere ab omni iniquitate.* Salutare vocatur hoc sacrificiũ, quia causa est salutis æternæ. Cum aliis sacrificiis potest homo damnari; cum hoc autẽ non. Discedere ab omni iniquitate requiritur ad salutem, id est, non operari omnem iniquitatem, 1. Reg. 15. *Nunquid vult Dominus holocausta aut victimas, & non potius ut obediatur voci Domini.*
4. *Quarto* est hoc quod homo nõ potest meliorem thesaurum in mundo isto facere quàm mandata Dei servare. Unde Eccli. 29. *Pone thesaurum tuũ in præceptis altissimi, & proderit tibi magis quàm aurum.* Eccli. 3. *Sicut qui thesaurizat, ita qui honorificat matrẽ suam.* Idem intelligendum est de aliis mãdatis, quod dicitur de homine ratione matris, & Tob. 12. *Bona est oratio cum jejunio & eleemosyna, magis quam thesauros auri recondere.*
5. *Quintum* est hoc quod Deus vult ea multum observari. Unde in Ps. 118. *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis* Prov. 7. *Serva mandata & vives, & legem meã quasi pupillam oculi tui.* Pupilla diligenter servatur, eo quod læditur de facili, & valde periculosè. Facilius autem læditur lex Dei quam pupilla, quia sola voluptate læditur. Etiam periculosius, quia melius esset homini oculũ erui, quàm præcepta Dei transgredi. Matth. 18. *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Quod Dominus mandata sua velit multum custodiri satis patet ex hoc Eccles. 8. *Ego os regis observo, & præcepta juramenti Dei.* Observat Salomon, os Christi, quasi expectans sententiã diffinitivam. Sunt aliqui qui potius os hominũ observant, judicia hominũ timentes, contra quos Apostolus 1. Cor. 4. *Mihi pro minimo est ut à vobis judicer, aut ab humano die.* Observabat etiam Salomon præcepta juramenti Dei, ne in futuro daretur contra eũ sententia. Dicuntur autem præcepta juramenti Dei, quia Deus juravit se redditurum vitam æternam observatoribus suis & pœnam æternam transgressoribus. In Psal. 88. *Non prophanabo testamentum meum*, &c. Sic & nos debemus firmè mandata observare, quasi jurassemus. David Psal. 118. *Juravi & statui, custodire judicia justitiæ tuæ.* Adeò vult Dominus mãdata sua servari, quòd hoc signo debet perpendi quantùm eum diligamus vel non. 1. Joan. 5. *Hæc est charitas Dei ut mandata ejus custodiamus.* Et Joan. 14. *Si diligitis me mandata mea servate.* Et quia iniqui non credunt se habere nisi tristitiam, si mandata Dei observent, ideò subdit. *Et ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis*, id est, alium consolatorem, tunc enim admittitur consolatio, sed in spiritualem mutatur: ipsa inspectio mandatorum Dei habet dulcedinem magnam. Ecclesiastici 23. *Nihil dulcius est, quam inspicere in mandatis Dei.* Sicut oculis corporalibus bene dispositis est dulce inspicere lumen, sic lumen mandatorum Dei procedens à vero sole, dulce est oculis cordis bene dispositis. Sed oculis tenebris assueti molestari solent cùm primò ad lumen veniunt.

Mandata Dei quas ob causas diligenter observanda sint.

Observatio præceptorũ Dei non affert tristitiã per se, sed per accidens.

6. *Sextum* est hoc quod magnæ securitatis est mandata Dei servare. 1. Joann. 3. *Qui servat mandata ejus, in ipso manet.* Talis sic manet in Deo, quia in manu, vel in sinu ejus. Sapient. 3. *Justorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiæ*, supple, *æterna*. Unde August. Quid times hominem tu in sinu Dei positus, &c. ut supra.
7. *Septimum* est hoc, quod aliæ creaturæ, quas Deus non honoravit quantùm hominem, & quæ non expectant tantam remunerationem, præceptum à Deo sibi datum custodiunt. Præceptum posuit Dominus soli, & non præteribit, & sic de aliis creaturis. Unde exemplum aliarum creaturarum multùm deberet homines movere ad observationem mandatorum Dei.
8. *Octavum* est multiplex malum quod ex transgressione mandatorum Dei provenit, Sed hæc mala eadem sunt cum illis malis quæ sequuntur ex peccato, de quibus habetur in tractatu de vitiis in principio, ideò hic de his tacemus.

Alia quæ ad observanda Dei mandata nos moveant. *Præterea* ad observationem eorum potest homines movere hoc,
1. quòd non sunt gravia. 1. Joan. 5. *Mãdata ejus gravia non sunt*, etsi aliquibus gravia videntur, levia tamen apparent eis propter aliquod lucrum temporale, quod tantum posset inesse.
2. *Item* quia sunt servanti utilia, non ipsi percipienti. Jsa. 48. *Ego Deus tuus docens te utilia.*
3. *Item* hoc, quod non servãs ea infidelis judicatur. Unde 1. Joa. 2. *In hoc scimus quod cognovimus Deum, si mandata ejus observamus. Qui dicit se nosse Deũ & mandata ejus non custodit, mendax est.* Et Ecclesiastici 32. *Qui credit Deo attendit mandatis.* Ergo qui non attendit mandatis, Deo non credit.
4. *Præterea* transgressio mandatorum hominum Diabolo assimilat & associat hîc in culpa & in futuro in pœna. Soli homines & dæmones non custodiunt quæ sibi à Deo mandata sunt. Deberet *etiam* movere homines ad observantiam mandatorum certitudo veritatis & salubritas eorum. In Psalm. 118. *Justitia tua, justitia in æternum, & lux tua veritas.* Securè incedit homo per viam illam quam docet ille, qui non potest fallere nec falli. Alii præceptores fallere possunt & falli, sed Deus non. Bernardus. *Nullus est ei similis in legislatoribus* Job. 36. Psalm. *Novit dominus vitam justorum.* Ipse ergo verè potest eos docere. Libenter adquiescendum est consilio illius medici, qui non solùm credit esse salubria quæ consulit, sed etiam scit. Bern. Securè me credo illi, qui me salvare velit, noverit & possit? Libenter, inquam, operandum est quod dicit consiliarius ille, qui non solùm est consiliarius, sed etiam judex. Immò multùm desiderabat Job ut ipse esset judex & instructor suus Job. 31. *Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum omnipotens impleat, & librum scribat ipse, qui judicat, ut in humero meo portem illum.* Filius est ille, qui judicat, quia *pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit filio*, Joan 5.
6. *Præterea* ille idem qui dat mandata, dat potestatem implendi ea, si saltem quis humiliter petat. Aug. Domine continentiam jubes, da quod jubes, & jube quod vis. Re-

Cur vocentur præcepta juramẽti Dei.

quire de hac materia in tractatu de superbia in cap. de inobedientia. Et *notandum* quòd Dominus *tria* tangit ubi ponuntur mandata Decalogi, quæ possunt hominem monere ad observationem mandatorum Dei. *Primum* est consideratio beneficiorum ipsius: est autem beneficium creationis sustentationis, redemptionis. Unde ante illud verbum Exod. 20. (*Non habebis deos alienos:*) dicit dominus. *Ego sum Deus qui eduxi te de terra Ægypti*, &c. reducens ei ad memoriam beneficium liberationis de Ægypto, in quo figurata est liberatio à diabolo facta per Christum. *Aliud* est ostensio pœnæ infligendæ transgressoribus. Unde post primum præceptum & ejus explanationem subditur. *Ego sum Dominus Deus tuus fortis Zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios*, &c. Ubi innuuntur *tria* quæ in Deo timere debent transgressores mandatorum ejus. *Primum* est summa sapientia ipsius, quam nihil potest latere, quæ innuitur cum dicitur *Deus*. Deus autem dicitur à θεᾶσθαι, quod est considerare omnia, ut dicit Joan. Damascenus. *Secundum* est omnipotentia quam nullus potest effugere, & ideò subditur ibi *fortis*. *Tertium* est zelus quo ipse animas amat, cùm earum sponsus sit. Sap. 11. *Qui amas animas*. Nec fornicantibus parcit Proverb. 6. *Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ; nec adquiescet cujusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima*. *Tertium*, quod potest valere ad hoc, quòd homines mandata Dei observent, est ostensio mercedis quæ observantibus dabitur. Unde subditur *& faciens misericordiam in millia his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea*.

Tria alia ad idem còducentia ex principio Decalogi sumpta.

1. Beneficia Dei.

2. Pœna in transgressores Legis.

Timor pœnæ ex tribus oritur.

3. Merces observantibus legem.

II. Decalogus est quasi Alphabetũ & initium doctrinæ.

Et notandum quòd in his decem præceptis non traditur perfecta doctrina, sed initium doctrinæ. Est enim velut quoddam alphabetum, quod scripsit Dominus in tabulis illi populo tanquam rudi & puerili. Accepit autem populus ille spiritum servitutis in timore. Roman. 8. Unde cum timor sit initium sapientiæ Psal. 110. initium doctrinæ debuit accipere. Populus verò Christianus doctrinæ perfectionem accepit. Unde Matth. 5. *Estote perfecti sicut pater vester cœlestis perfectus est*. Et sicut non est magnum quid alphabetum non scire, erubescibile tamen est illi qui diu fuit discipulus, illud ignorare: sic valdè erubescibile erit alicui qui diu fuit Christianus & Christi discipulus, alphabetum legis divinæ ignorare, scilicet decalogum. Et Notandum quod tria prima præcepta ostendunt, quomodo homo se debet habere ad Deum, & septem quomodo se debet habere ad proximum.

Decalogus ad duo nos dirigit.

Prima tria præcepta ad tria nos dirigunt erga Deum.

In primis verò tria ostenduntur quomodo scilicet nos debemus habere ad Deum, *corde enim creditur ad justitiam*. Rom. 10. Secundò quomodo ore, tertiò, quomodo opere. Ad Deum bene corde se habet, qui summè ei credit, summè in eo sperat, & hoc est eum solum habere Deum. *Tripliciter* autem facit quis contra Primum Mandatum quod est (*non habebis Deos alienos coram me.*) *Primo* ille qui magis alii quàm Deo, ut qui vetulis sortilegis magis credit, quàm ministro Dei. Similis Evæ, quæ cum Dominus asseruisset: *in quacunque die comederis ex eo, morte morieris*. Gen. 2. & diabolo asserente: *nequaquam moriemini*, diabolo magis credidit quàm Deo. Sic cùm Deus asserit per ministrum suum in Ecclesia aliquid esse peccatum. Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit*: consulente autem postea sortilega illud, respondet juvencula, fortè esset peccatum, & dicente vetula, nequaquam, adquiescit juvencula, credens potiùs diabolo in vetula loquenti, quàm Deo in sacerdote loquenti. *Secundo* facit contra hoc præceptum, qui plus confidit in creatura quàm in creatore. Aug. De Deo desperare est, spem in creatura posuisse. Hoc modo peccant

Contra I. præceptum peccant.

1. Credentes malis hominibus, non Deo.

2. Sperantes in creaturis, non in Deo.

operarii, qui fiduciam, quam deberent habere in Deo, de his quæ sibi sunt necessaria, ponunt in brachio suo, maledicti à Deo juxta illud Hierem. 17. *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum*, id est, rem fragilem, virtutem suam. E contra dicitur ibidem. *Beatus vir qui confidit in domino*. Sed tales potiùs volunt esse maledicti, quàm benedicti. Mira cæcitas talium, quòd non attendunt quòd frequenter meliores operarii sunt pauperes Ecclesiastæ 9. *Verti me ad aliud, vidique sub sole nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias nec artificum gratiam; sed tempus casumque in omnibus*. Potiùs studeat homo gratiam Dei comparare, libenter eundo ad Ecclesiam & alia bona opera faciendo, deinde verò laboret prout poterit, & certam fiduciam habeat in eo, qui vitam dedit, quòd dabit necessaria vitæ Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus & hæc omnia adjicientur vobis*. Agricola qui plus confidit in fossorio suo quàm in Deo, de fossorio suo facit Deum suum. *Item* contra hoc præceptum faciunt qui plus amant aliquid terrenum, divitias vel delitias quàm Deum. Ad Philip. 3. *Quorum Deus venter est*. Ibi dicit Glossa quod hoc ab homine colitur, quod præ cæteris diligitur, & ad Ephes. 5. *Avaritia est Idolorum servitus*. Ibi dicit Glossa. Avari Deus est nummus, & super illud. Matth. 6 *Non potestis Deo servire & mammonæ* dicit Glossa. Divitiis servire est Deum negare. Quod sequitur (*non facies tibi sculptile*, &c.) secundùm Augustinum explanatio est primi præcepti Sculptile vel Idolum secundùm aliam litteram dicitur illud, quod nullius rei naturalis repræsentativum est, sed ociosè confictum; similitudo verò vocatur quod alicujus rei naturalis repræsentativum est Glossa verò assignat differentiam inter adorare & colere: Dici potest aliquis invitus adorare vel adulando regibus Idolatris ad cedendum tormentis, & hoc invitus, cum sciat quòd Idolatria nihil est: colere verò est tòto affectu & studio mancipari. Notandum quòd inclinare se regi quasi homini, ubi nullum scandalum fratris, & ubi nullum periculum fidei imminet, non esse peccatum: inclinare verò ei quasi Deo, & cum periculo fratris, peccatum est. Contra Secundum Præceptum, quod est: *non assumes nomen Dei tui in vanum*, facit aliquis quadrupliciter. Primò qui jurat pro nihilo. Unde, *non enim habebit Dominus insontem eum qui assumpserit nomen Dei frustra*. Secundò qui jurat mendacium. Tertiò qui jurat injustum. Quartò qui jurat contumeliam Dei, ut faciunt blasphemantes. Contra hoc peccatum require de peccato linguæ in cap. de blasphemia & perjurio. Secundùm aliam intelligentiam illius præcepti contra illud præceptum faciunt, qui filium Dei credunt puram creaturam, ut fecit Arrius. Contra Tertium præceptum quod est, *memento ut diem sabbati sanctifices*, tripliciter facit aliquis. *Primo* ille, qui amat plùs opus terrenum propter aliquod lucrum, quàm honorem solennitatis. Unde sequitur. *Non facies omne opus tu & filius tuus*, &c. *Secundo* qui festum inquinat immunditia alicujus peccati. Unde dicitur, *diem sabbati sanctifices*, id est, sanctum observes, diligenter in eo peccata cavendo. *Tertio* qui in peccato priùs commisso perseveraverit. Unde Hierem. 17. *Nolite portare pondera in die sabbati: nec inferatis per portas Hierusalem: & nolite ejicere onera de domibus vestris in die sabbati: & omne opus non facietis. Sanctificate diem sabbati sicut præcepi patribus vestris*, &c. Non bene festum observat, qui pondus diei in eo portat, qui horrore peccati sui illud inquinat. In vigilia solennitatum peccata deponenda sunt. Possumus etiam dicere quod in *primo* præcepto docemur nos reverenter

3. Amantes Creaturas plus quàm Deum.

Idolum quid sit.

Adorare Reges quãdo sit peccatũ, quando non.

Contra II qui peccet.

Contra III. peccatur tripliciter.

Prima tria præcepta ad tria alia nos dirigunt.

habere ad ipsum Deum, in *secundo* ad nomen ejus, in *tertio* ad ea quæ sunt sanctificata ab eo, ut est templum, vel locus, vel vasa, vel ornamenta Ecclesiarum, vel personæ Ecclesiasticæ. Et hoc post tertium præceptum innuitur cùm dicitur. *Benedixit Dominus dies sabbati & sanctificavit eum.*

Reliqua VII. præcepta dirigūt nos ad duo erga proximum.

De aliis verò Septem Præceptis notandum est, quòd hoc, quòd aliquis bene se habeat ad proximum, in duobus consistit: in hoc scilicet, quòd homo faciat hoc alii, quod sibi vult fieri, juxta illud: *quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Matth. 7. Et in hoc, quod non faciat alii quod sibi odit fieri Tob. 4. Ad *primum* pertinet illud, *honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram.* Et initiatur ibi illa pars justitiæ quæ est: *hoc facias alii quod tibi vis fieri.* Perfectio enim illius pertinet ad novam legem. Et intelligitur hoc præceptum tam de parentibus spiritualibus quàm de carnalibus. Rectè ergo ordinatur hoc præceptum post præcepta primæ tabulæ, quibus homo ordinatur ad Deum, & ante præcepta secundæ tabulæ, quibus ordinamur ad proximum, eo quòd non solùm intelligatur hoc præceptum de parentibus carnalibus, immò etiam de spiritualibus, & præcipue de patre cœlesti, qui plus, & super omnia, & præ omnibus honorandus est. De hac materia require in tractatu de superbia in cap. de irreverentia. Subditur autem hic repromissio, scilicet vitæ diuturnitas: justum est enim, ut qui gratus est ei, à quo vitam suscepit, vita diutius perfruatur. Ingratus verò citiùs moritur Proverb. 20. *Qui maledicit patri suo & matri suæ extinguetur lumen ejus in mediis tenebris.* Honor verò de quo hic agitur, non solùm in reverentia attenditur, sed etiam in administratione eorum, quæ sunt necessaria.

V. Præceptum dirigit ad primum.

Notātur & explicantur quædam circa hoc præceptū.

VI. Vltima dirigūt nos ad secundū, proximus injuriatur tripliciter. Facto tripliciter, quod vetat V. VI. VII. præceptū. 2. Verbo, quod vetat VIII. Hoc est causa transgressionis trium præcedentium. 3. Voluntate seu cupiditate, quam vetant IX. & X. Nec mobilia nec immobilia concupiscenda. Explicationes aliæ ad ultimorum præceptū.

Ad *secundam* partem justitiæ, quæ est, *quod tibi oderis fieri ab alio, vide ne aliquando alteri feceris*, pertinent sex ultima præcepta. *Tripliciter* autem potest quis injuriari proximo: scilicet *facto*, *verbo*, *voluntate*. *Facto* verò *tripliciter*, vel quantum ad ipsam personam, quod prohibetur ibi, *non occides*, vel quantum ad suos, quod prohibetur ibi. *Non mœchaberis*, vel quantum ad sua, quod prohibitum est ibi, *non furtum facies*. *Injuria* verò *verbi* prohibetur ibi, *non falsum testimonium dices contra proximum tuum.* Et hæc injuria verbi occasio potest esse triplicis injuriæ facti præmissæ. Aliquis enim propter falsum testimonium potest occidi, vel uxorem suam amittere, vel rebus suis spoliari. In *duobus* autem sequentibus prohibetur *voluntas*, quæ est cupiditas, quæ radix est omnium malorum, ut legitur ad Timoth. 6. Et priùs cupiditas rei alienæ immobilis, cum dicitur. *Non concupisces domum proximi tui.* Et quia aliquis posset credere concupiscentiam rei mobilis licitam esse, quia faciliùs mobilia in alios transferuntur, ideò consequenter subditur aliud præceptum de re aliena mobili, cum dicitur, *non desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.* *Notandum*, quòd secundùm Isidorum in his sex ultimis præceptis à parte intelligitur totum. Unde illud, *non occides*, sic debet intelligi,
1. non occides manu, vel mente, vel consensu, nec manum violentam inferes innocenti, nec auxilium vitæ subtrahes illi, cùm potes & debes dare. Unde August. Pasce fame morientem: si non pavisti occidisti. Et *notandum* quòd judex non occidit, sed
2. lex. Illud verò, *non mœchaberis*, sic intelligitur, id est, non miscearis alicui, excepto fœdere matrimonii. Illud verò, *non furtum facies*, prohibet
3. quamlibet usurpationem rei alienæ. *Notandum*, quòd illud, *non occides*, pertinet ad superbiam vitæ, cujus effectus est ira, & odium, & alia opera malitiæ. Illud verò, *non mœchaberis*, pertinet ad concupiscentiam carnis. Illud verò, *non furtum facies*, pertinet ad concupiscentiam oculorum.

DE EADEM DOMINICA
SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Tractat hic sermo de Abrahæ virtutibus, meritò apud Deum, & promissionibus ei à Deo factis. Item multa ex ejus vita imitanda nobis proponit.

Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini ejus, &c. SERMO LXXXVI.

Deus promisit ac juravit Abrahæ ac imitatoribus ejus vitam æternam, maximè imitantibus eum in obedientia.

PRomissa est Abrahæ vita æterna & ejus imitatoribus sub figura terræ. Ideò cantat Ecclesia. *In lucem sanctam, quam olim Abrahæ promisisti & semini ejus.* Lucæ 16 Vocatur quies animarum sinus Abrahæ, cum dicitur: *factum est ut moreretur mendicus & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ.* Et Gen. 15. dicitur. *Suspice cœlum & numera stellas, si potes. Sic erit semen tuum*, in multitudine & in claritate, erit enim innumerabile & clarum ad modum stellarum. Non solùm promisit Deus vitam æternam Abrahæ & ejus imitatoribus, immò etiam juravit se daturum eam eis. Gen. 22. *Per memetipsum juravi dicit dominus, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi*, benedictione, inquam, illa. Venite benedicti. Deinde sequitur (*Benedicentur in semine tuo omnes gentes.*) Intelligas eadem benedictione. Et subditur causa (*quia obedisti voci meæ.*) Valde læti possunt esse qui sequuntur obediētiam, etiam in arduis, certi enim debent esse de vita æterna, ac si Deus jurasset se daturum eam eis. Postquam enim Abrahæ voluit Deo obedire in filii immolatione, dicit ei dominus se jurasse, quòd ei benediceret. Et *notandum* quòd valdè magni meriti fuit Abraham apud Deū, ut patet ex illo verbo domini ad eum. Genes. 18. *Num celare potero Abraham quæ gesturus sum.* Etiam ex hoc, quod dominus de toto mundo elegit eum, ut ex semine ejus assumeret sibi populum, immò, quod plus est, de semine ejus vellet nasci, Hebr. 2. *Nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahæ.* In semine ejus voluit mundum salvare & orbem replere. De semine ejus fuit Beata Virgo, & Anna, & Apostoli. Unde bonum esset vitam ejus diligenter inspicere & studiosè. Septem verò inveniuntur de eo in quibus bene se habuit ad Deum, & sex in quibus se bene habuit ad proximum. Unde tredecim sunt in quibus debemus eum imitari.

Genes. 18. Abraham magni fuit se meriti apud Deū ex quibus pateat.

Cur & in quot imitandus sit.

I. Imitandus in septem, quibus ad Deum bene se habuit.

1. Societas mala & patria cur deserenda sint.

Primo ad Deum bene se habuit in hoc, quòd in prava societate ab eo non recessit, immo post pravam societatem fugit, relinquendo scilicet civitatem Chaldæorum. Chaldæi enim ignem adorantes, multas molestias inferebant patri suo, ut ipse ignem adoraret, sed ipse non consensit. Exodi 23. *Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio plurimorum adquiesces sententiæ, ut à vero devies.* Sicut in multis civitatibus multi coguntur exemplo aliorum igni cupiditatis servire, sed melius esset eis civitates deserere, quàm malo consentire. Et *notandum*, quòd quando aliquis peregrinaturus esset, jam magnam partem peregrinationis suæ videtur fecisse, quando à villa sua recessit; sic magnam partem peregrinationis spiritualis jam fecit, qui removit se à loco in quo natus est. In multis fœcibus est vinum in vase ubi primò ponitur, quas relinquit cum de vase in vas transfunditur. Hierem. 48. *Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua & requievit in fœcibus suis, nec transfusus est de vase in vas & in transmigrationem non abiit, id circo permansit gustus ejus in eo, & odor ejus non est immutatus*, Multas malas radices terrenarum & malarum

larum affectionum habet homo in tali loco, quas vix aut nunquam ibi dimittit, ideò dicit Hieron. quòd monachus in patria sua perfectus esse non potest. *Notandum* etiam quòd desertio pravæ societatis initium est salutis. Fatuum est ei qui vult ire in paradisum, immiscere se societati, quæ vadit in infernum.

2. *Secundo* in hoc, quòd ad præceptum Dei terram suam & cognationem & domum patris reliquit, etiam mente, ut non haberet voluntatem redeundi ad ea corpore. Jam morabatur in Haran quando dictum fuit, & illud. Gen. 12. *Egredere de terra tua*, &c.

3. *Tertio* in hoc, quòd ea, quæ adquisivit in bello decimavit, Gen. 14. *Dedit ei* (Melchisedech) *decimas ex omnibus*, quæ adquisiverat. Unde verisimile est, quòd de aliis bonis suis decimas dederit.

4. *Quarto* in hoc, quòd Deo contra naturam credidit in sobole sibi promissa. Unde Gen. 15. *Credidit Abraham Deo & reputatum est ei ad justitiam.* Idem ad Rom. 4. legitur & subditur: *qui contra spem in spem credidit.* Glossa. Prior spes secundum naturam fuit, dum juvenis ex juvencula secundùm naturam speravit sobolem, nec tamen habuit. In hoc modo contrarium illi spei speravit, scilicet ut vetulus de vetula, & sterilis de sterili generaret. Et est argumentum, quod multùm placet Deo quando aliquis Deo plus credit quam sensui suo, vel etiam rationi suæ, ut in sacramento altaris, & in trinitate personarum, & in unitate substantiæ.

Captivatio intellectus & sensus per fidem placet Deo.

5. *Quinto* in hoc, quod ad præceptum Dei carnem suam circumcidit Gen. 17. Et omne masculinum in generationibus suis. Spiritualiter carnem suam circumcidit, qui carnis suæ amputat voluptatem, & concedit ei necessitatem.

Spiritualis circumcisio quæ sit.

6. *Sexto* in hoc, quòd quantò Deo familiarior fuit, tantò humiliorem Deo se habuit. Unde Gen. 18. *Loquar ad dominum meum, cum sim pulvis & cinis.* Greg. Sancti viri quantò magis divinitatis interna inspiciunt, tanto magis se nihil esse conspiciunt. Nusquam legitur Abraham se cinerem & pulverem professum esse, nisi cum meruit Dei locutiones habere.

Sancti quo familiariores Deo, tanto humiliores.

7. *Septimo* in hoc, quòd ad præceptum Dei filium suum voluit immolare. Gen. 22. Mira obedientia quod filium suum miraculosè genitum, de quo tot & tanta sibi promissa fuerunt, immolare voluit, non ingratus ei qui illum dederat, datorem enim dono præferebat. Non sic amatores hujus mundi, qui datorem omnium bonorum donis suis impugnant. Qui filios vel alia dona sua à Deo data plusquam dominum diligunt, qui quantò plura eis dederit, tantò minùs eum diligunt.

II. Imitandus in sex quibus se bene habuit ad proximum.

1. Pacis sectatio. *Primum* verò in quo ad proximum bene se habuit fuit *pacis sectatio.* Cùm enim tota terra in qua ipse & Loth erant sibi promissa esset à Deo, cessit tamen juri suo, dans optionem fratri suo Loth eligendi terram quam vellet. Unde Gen. 13. *Ne quæso sit jurgium inter me & te: fratres enim sumus. Ecce universa terra coram te est*, &c. Non solùm debet fidelis accipere pacem sibi oblatam, immò debet eam sequi emendo eam. Rom. 14. *Quæ pacis sunt sectemur.* Et in Psal. 33. *Inquire pacem & persequere eam.* Et Hebr. 12. *Pacem sequimini cum omnibus.* Ecclesiastici 25. *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum & amor proximorum.*

2. Fidelitas. *Secundum* fuit *fidelitas* quam servavit fratri suo Loth in adversis, exponens se periculo ut eum à periculo liberaret, scilicet ab hostibus, qui eum captum ducebant. Gen. 14. Ecclesiastici 6. *Amicus fidelis protectio fortis.* & Proverb. 17. *Omni tempore diligit, qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur.*

3. Liberalitas. *Tertium* fuit *liberalitas* absque venalitate. Unde regi Sodomorum dicenti sibi: *da mihi animas, cætera tolle tibi*, respondit, quòd de his quæ reduxerat non acciperet à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ nolens vendere beneficium quod eis impenderat. Gen. 14 Non sic faciunt illi, qui quando invenerunt aliquid quod proximus eorum amisit, volunt inde medietatem habere.

4. Benignitas. *Quartum* fuit vera *benignitas*, quâ pro hoste oravit, ut dicamus benignitatem abundantem bonitatem, quæ est quasi quidam fluvius exiens ripas suas, quo aliquis beneficus est non solùm amicis, sed etiam inimicis. Sic fecit Abraham orando pro Abimelech Gen. 20. *Nunc ergò redde viro suo uxorem, & orabit pro te, quia propheta est, & vives*, & subditur. *Orante autem Abraham sanavit Deus Abimelech, & uxorem ancillasque ejus.*

5. Compassio. *Quintum* fuit magna ejus *compassio*, quæ patet in hoc, quod pro Sodomitis qui perdendi erant ita allegavit apud dominum. Gen. 18. *Nunquid perdes justum cum impio?* &c.

6. Hospitalitas. *Sextum* fuit devota & curialis *hospitalitas* Gen. 18. in susceptione trium virorum, qui ei apparuerunt, secundùm Josephum fuerunt tres angeli in forma humana, quorum duo missi sunt ad subversionem Sodomæ, & tertius ad nunciandum quod Sara paritura esset Abrahæ filium. Eusebius vero dicit verbum Dei ibi apparuisse cum duobus præconibus.

Tres Abrahæ apparentes qui fuerint.

Curialitas attenditur in hoc, quod non expectavit quod ipsi hospitium peterent, sed humiliter rogavit ut cum eo comederent dicens: *Domine si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum. Item* quod modicum promisit dicens: *ponam buccellam panis*, & multum præparavit, quia vitulum de armento optimum coxit.

Curialitas hospitalitatis Abrahæ fuit in duobus.

Devotio vero ostenditur in quatuor, scilicet in adoratione, in occursu eorum, in pedum ablutione, & in præparationis acceleratione. Dicitur enim ibi: *Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: accelera, tria sata simila commisce*, &c. *Ipse vero ad armentum cucurrit & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum & dedit que puero, qui festinavit & coxit illum.* Origenes. Senex currit, Sara accelerat, puer festinat, nullus piger in domo sapientis invenitur. Hebr. 13. *Hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc enim placuerunt quidam angelis hospitio receptis. Quarto* ostenditur devotio in hoc, quod ipse eis in propria persona ministravit. Unde Hieron. loquens de Abraham dicit: qui tres viros susceperat, non servis præcepit ut hospitibus ministrarent, nec bonum quod exercebat per alium innuit, sed quasi prædâ repertâ cum Sara humilitati solus incubuit, ipse pedes lavit, ipse in humeris suis vitulum de armento portavit, ipse ut servus stetit peregrinis prandentibus serviens, & manibus coctos cibos jejunantibus apposuit.

Eiusdē devotio hospitalitatis in quatuor consistit.

DOMINICA XIV. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo de ligno vitæ, Spiritu S. scilicet in corde hominis gratiam Dei habentis velut in paradiso situato & de variis effectibus ac virtutibus fructuum hujus ligni, id est Spiritus sancti.

Fructus spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, &c. Galat. 5.

SERMO LXXXVII.

Procœmiū. Homo propter duplicem suam substantiam mirabilior est reliquis creaturis.

NOta inter creaturas hominem esse maximè mirabilem, cùm constet ex duplici substantia, scilicet corpore & anima. Altera terrestri & quasi jumentina, reliqua cœlesti & quasi angelica. Altera, visibili & corporea, reliqua invisibili & incorporea. Mirabilior est homo quàm esset animal, quod constaret ex bove & asino, utraque enim pars illius esset materialis. Qui autem utramque partem hominis fecit, à principio secundum utramque partem homini bene providit, terrestri substantiæ præparando paradisum terrestrem: animæ verò, quæ angelis similis est, cœlum Empyræum, sicut

Huic duplici substantiæ providit Deus duplici loco.

Ité duplici ligno vitæ.

& angelis præparavit. Et quia utraque pars vitam habebat, in utroque loco lignum vitæ voluit esse. De *primo* legitur. Gen. 2 *Plantaverat Deus paradisum voluptatis à principio.* Et paulo post: *Produxit Deus de humo omne lignum pulchrum visu & ad vescendum suave. Lignum vitæ etiam in medio paradisi.* De *secundo* legitur Apoc. 2. *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei.*

His locis amissis degit homo in hac misera vita, in qua paradisus ejus est cor habens gratiā Dei.

Sed homo utrumque per peccatum amisit & in hac valle miseriæ positus est. Tamen Deus non obliviscitur miseriæ eorum qui diligunt eum, immò facit eis ibi paradisum spiritualem. Sicut enim ipse est in paradiso, sic vult eos habere paradisum juxta illud Joan. 12. *Vbi sum ego, illic & minister meus erit.* Paradisus iste est cor hominis habens gratiam Dei, juxta illud Ecclesiastici 15. *Gratia sicut paradisus in benedictionibus.* Isa. 51. *Ponet desertum ejus quasi delicias, & solitudinem ejus quasi hortum Dei.*

Cor carens Dei gratia est desertū.

Cor hominis, antequam dominus per gratiam sit ibi, desertum est, sed Deo præsente paradisus est juxta illud. Johel. 2. *Quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti.*

Cor dicitur paradisus ob tria.

Cor tale paradisus dicitur, quia Dei habitatio est, sicut enim dicit Interl. super illud Lucæ 23. *Amen dico tibi, hodie eris mecum in paradiso*: Vita est esse cum Christo, quia ubi Christus, ibi regnum. *Item* propter ejus latitudinem, cor enim tale majus est mundo, cùm Deus sit ibi, quem constat majorem esse mundo: *Præterea* locus est luminis, amoris & gaudii, sicut & cœlestis Paradisus Deo sunt deliciæ. Proverb. 8. *Deliciæ meæ esse cum filiis hominum.*

Cor justi, cur cœlum dicatur.

Etiam cœlum dicitur cor tale, de quo Bern. Nec mirum si dominus Jesus libenter hoc cœlum inhabitat, quod non quomodo cæteris dixit tantùm ut fieret, sed pugnavit ut acquireret, occubuit ut redimeret.

Cor peccatoris infernus vocatur ob duo.

Econtrario cor peccatoris infernus est, eo quòd sit habitatio dæmonum, ut patet Matth. 12. ubi dicitur: *cum immundus spiritus exierit ab homine*, &c. Et Lucæ 8. ubi dicitur de Maria Magdalena, quòd ab ea septem dæmonia exierunt. *Item* propter tenebras ignorantiæ, quæ ibi sunt, & ignem pravæ concupiscentiæ, & vermem remordentis conscientiæ. Unde peccatoribus hic incipit infernus eorum, justis verò paradisus eorum.

Invehitur in peccatores.

Væ illis qui multis laboribus & expensis faciunt hic sibi infernum. Væ etiam illis qui potiùs eligunt in præsenti habitare in inferno quàm in paradiso. Mira insania est talium, qui infernum præoccupant. Videtur quòd ipsi credant nimis tarde se perventuros in infernum.

In corde hominis lignum vitæ est S. Spiritus.

In paradiso autem isto spirituali est etiam lignum vitæ, scilicet Spiritus sanctus, cujus fructus hic enumerat Apostolus dicens: *fructus spiritus est charitas*, &c. De hoc ligno vitæ legitur. Apoc. 22. *Ostendit mihi flumen aquæ vivæ splendidum tanquam crystallum, procedens de sede Dei & agni: In medio plateæ ejus & ex utraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim. Per menses singulos reddens fructus suos & folia ligni ad sanitatem gentium.*

Circa quale flumen hoc lignum situm sit.

Aqua dicitur gratia Spiritus sancti, quia abluit. Viva verò, quia non deficit. Aliquis potest prohibere gratiam à se, vel quia cor suum est in alto superbiæ, vel objectu alicujus peccati, sed gratia Dei, quantū in se est, parata est irrigare corda. Flumen verò dicitur, quia singulas regiones unam post aliam rigat.

Citra hoc flumen qui habitent. Qui ultra.

Citra flumen illud sumus nos, qui sumus in hac vita, qui nondum justificati perfectè, adhuc justificari indigemus. *Vltra* flumen verò sunt illi, qui perfectè justificati, ulteriùs justificari non indigent, illi scilicet, qui sunt in patria.

S. Spiritus utrisque est lignum vitæ.

Lignum verò vitæ est ipse Spiritus sanctus, unus & idem ex utraque parte fluminis. Unum enim & eundem Spiritum sanctum justificantem, regentem, protegentem & consolantem habet militans Ecclesia quem & triumphans.

Fructus ligni hujus hic recenset Apostolus. De hoc ligno & fructibus eius. V. Tractabuntur hoc sermone.

Duodecim fructus ligni vitæ sunt 12. fructus, quos hic enumerat Apostolus. Hos fructus reddit lignum vitæ per singulos menses, id est, assiduè. Et Notandum *quinque* esse admiranda circa lignum illud. *Primum* est ligni identitas ex utraque parte fluminis. *Secundum* est fructuum varietas, quia 12. in specie. *Tertium* est fructuum assiduitas. *Quartum* est fructuum preciositas. Sicut enim Spiritus sanctus arbor nobilissima est, sic fructus ejus preciosissimi. *Quintum* est foliorum salubritas, de qua ibi & *Folia ligni ad sanitatem gentium.*

I. Idem Spiritus S. est lignum vitæ Ecclesiæ triumphantis & militantis.

Et nota quod Primum debet esse causa magnæ fiduciæ Ecclesiæ militanti, quæ scilicet habet Spiritum sanctum quasi quoddam pignus hæreditatis æternæ, cui pignori securè potest incumbere, quia est summum bonum. Unde 1. Corinth. 1. *Qui unxit nos Deus, & qui signavit nos & dedit pignus spiritus in cordibus nostris*, & Ephes. 1. *Signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.*

S. Spiritus melius arrha quàm pignus vocatur.

Quidam tamen codices meliùs habent, *arrham* Glossa. Interest inter arrham & pignus, quia quando pignus datur, soluto eo pro quo ponitur, aufertur. Arrha verò est, cùm de ipso precio datur aliquid, quod non est auferendum, sed complendum. Unde cùm Spiritus sanctus in futuro non auferatur, sed pleniùs habeatur, meliùs videtur dici arrha Spiritus sancti quam pignus.

II. Fructuum Spiritus S. varietas & diversitas. Tres primi à reliquis quomodo differant. Charitas cur sit primo posita.

Circa Varietatem verò fructuum notandum, quòd in *tribus primis* fructibus perfectis est perfecta beatitudo, in aliis verò initiatis est initium beatitudinis vel beatitudo viæ, inter quos charitas præcedit ut caput virtutum secundùm August. De qua etiam dicit Hieron. Quæ alia debuit inter fructus spiritus habere primatum nisi charitas? sine qua cæteræ virtutes non reputabuntur esse virtutes, & ex qua nascuntur omnia cætera bona. Charitas quæ est primus fructus ligni vitæ est ipsa vita spiritualis, charitas enim est conjunctio animæ cum Deo, quæ vita est, sicut separatio animæ à Deo est mors. Unde Aug. Vera mors quam homines non timent est separatio animæ à Deo, qui est vita animarum.

Ex Charitate Gaudium & pax oriuntur.

Charitate amantur quæ amanda sunt, quæ si habeantur sequitur gaudium, quod est conjunctio convenientis cum conveniente, charitatis cum charitate. Charitate etiam odiuntur quæ odienda sunt, quibus si careat homo, jam habet pacem.

Tres primi fructus in vita hac nō habentur perfectè.

In futuro igitur perfectè amabuntur quæ amanda erunt, ubi erit præsentia omnis boni & absentia omnis mali. Perfecta erit beatitudo, quia beatitudo est status omnium bonorum congregatione perfectus. Initium verò beatitudinis est, ubi Deus est per gratiam, qui est verum & summum bonum, & ubi abest malum culpæ mortalis, licet malum pœnæ adsit, quia malum pœnæ non est verè malum. In viris ergo justis est in præsenti verum gaudium, licet non plenum; & vera pax, licet non plena. Joan. 16. *Petite & accipietis, & gaudium vestrum sit plenum.*

Peccatores non habent Charitatem nec verum Gaudium. Sæculi Gaudium quale sit.

In peccatoribus vero ubi charitas non est, non potest esse verum gaudium, sed vanum cum ipsi vana ament. Unde super illud Philip. 4. *Gaudete in Domino*, &c. dicit August. Quid est sæculi gaudium? breviter dico, sæculi lætitia est impunita nequitia scilicet luxuriari, in spectaculis nugari, ebriositate ingurgitari, turpitudine fœtere, & nihil mali pati. Et subditur magnæ misericordiæ est impunitam nequitiam non relinquere, ne gaudium domini sit in sæculo, & ne cogatur in extremis gehenna damnari. Seneca. Fundamentum bonæ mentis est non gaudere vanis. Ad summam pervenit, qui scit quo gaudeat.

Peccatoribus cur non sit pax vera.

Similiter & vera pax non est in peccatoribus, cùm habeant pessimum hostem in domo propriæ conscientiæ, peccatum scilicet. Pessimus hostis quem habet homo peccatum est, cùm neque diabolus neque malus homo possit nocere homini, nisi

nisi hoc mediante, quia non nocebit adversitas, si non dominetur iniquitas. Isa. 48 *Non est pax impiis, dicit dominus.* Quomodo potest huic esse pax, qui habet bellum intestinum? Synderesis enim, scilicet superior pars rationis, quæ Deo concordat, repugnat cum inferiori. Et *nota* quòd hi tres primi fructus animam perficiunt quantū ad vera mala & vera bona, tres verò sequentes perficiunt hominem quantum ad mala pœnæ. *Tribus* autem gradibus ascenditur ad hoc, quòd aliquis se perfectè habeat ad mala pœnæ. *Primus* gradus est *patientia*, quæ in hoc attenditur, ut homo non deducatur in malum per consensum, etsi patiatur aliquantulum, vel turbetur. Juxta illud. Ps. 76. *Turbatus sum & non sum locutus.* Patientia enim etsi timeat mala pœnæ, tamen non tantùm, ut propter hoc insiliat in mala culpæ. Agnoscit enim deteriora esse mala culpæ quàm mala pœnæ. Imò mala pœnæ mala non sunt, cum sint à summo bono & in summo bono, scilicet Christo, & ducant ad summum bonum, scilicet Christum. Gregorius: Mala quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt. Ad *secundum* gradum pertinet *longanimitas* quæ est longa exspectatio amotionis malorum in quibus est homo, vel redditionis bonorum promissorum. Ecclesiastici 1. *Usque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio jucunditatis.* Non est perfectè patiens qui ad horam malum pœnæ sustinet, si in hoc non perseverat. Ad *tertium* gradum pertinet *bonitas*, quæ intelligitur esse dulcedo animi, quæ facit ut homo non patiatur à malis pœnæ, nec deducatur ad consentiendum alicui malo, quod fit quando homo habet tantam dulcedinem Spiritus sancti in corde, quod dulcedine illa quasi quadam salsa dulcorantur tribulationes. Ecclesiastici 24. *Spiritus meus super mel dulcis.* *Tres* fructus sequentes faciunt ut homo bene se habeat ad eum, qui socius est ei in præsenti miseria, scilicet ad proximum suum. *Benignitas* consistit in suorum largitione. Unde 1. ad Corinth. 13. *Charitas patiens est, benigna est*, id est, larga egenis, dicit Glossa. Et super illud Ephes. 4. *Estote invicem benigni*, id est, de facultatibus vestris largi dicit Glossa. *Mansuetudo* attenditur in tractabilitate ipsius personæ, ad quam monet nos dominus. Lucæ 6. dicens. *Prout vultis ut faciant vobis homines, & vos faciatis eis similiter.* Sed quia tractabilitatem solet comitari convertibilitas ad malum, ideò necessaria est *fides* tertio loco, quæ in hoc attenditur, ut homo talem se exhibeat, ut meritò in ipso confidatur, ut confidentem de se non fallat, vel fraudet, vel deserendo amicum in adversis, vel defraudando eum in commissis, vel alio modo. Glossa tamen vult, quòd fides hæc aliter sumatur, ut dicatur certitudo de invisibilibus. Tres verò *ultimi* fructus faciunt ut homo bene se habeat ad bona transitoria, quibus in præsenti vita utimur. *Modestia* in hoc attenditur, ne in usu eorum, quantum ad quantitatem erretur. *Continentia* verò in hoc, ne quis qualitate rerum quibus utitur, seducatur sicut mater nostra, de qua Gen. 3. *Vidit mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum & pulchrum oculis aspectuq; delectabile, & tulit de fructu ejus, & comedit.* Ideò Seneca. Palatum tuum fames excitet, non sapores. *Tertia* est *castitas*, quæ in hoc attenditur, ut ad supernum finem usus rerum temporalium referatur. Anima sponsa est Dei. Nuncii verò qui à sponso suo sunt missi, sunt bona præsentia ad nunciandum ei aliquid de potentia, sapientia & de bonitate sponsi sui. August. Nutus tui domine sunt omne creaturarum decus. Item. Domine cœlum & terra & mare & omnia quæ in eis sunt, undique mihi dicunt ut amem te, nec cessant hoc dicere omnibus Scotus. Laudat creatura artificem & mirabilium operum forma speciem demonstrat auctoris. Anima verò quæ nuncios sponsi pro sponso amplectitur, adulterium spirituale vel fornicationem committit. Unde contra castitatem, de qua hic agitur, facere videntur illa tria, de quibus loquitur August. quæ sunt privatio modi, sapientiæ & ordinis.

Sex primi fructus in quibus perficiant nos. Tres medii fructus sunt tres gradus in patiendo ascendendi.

1. Patientia, in quo consistat.

Mala pœnæ cur mala non sint.

2. Longanimitas, quid sit.

Quis sit perfectè patiens.

3. Bonitas, quid sit, quid efficiat.

Tres medii posteriores fructus qui nos perficiant erga proximum.

Tres ultimi fructus qui faciant ut nos bene habeamus ad terrena.

Castitatem violare quantum sit adulteriū.

De Assiduitate verò Fructuum notandum, quòd cum aliæ arbores longo tempore sint sine fructu, & etiam anno in quo debent fructum ferre, non per totum annum fructum ferant, & ante fuerint in eis flores quàm fructus, arbor tamen quæ est Spiritus sanctus non est in homine sine fructu. Matth. 12. *Ex fructu arbor cognoscitur.* Unde multùm deberet timere qui nullum fructum assignatum in se invenit, ne Spiritus sanctus in corde ejus non sit. Flores etiam hujus arboris sunt proposita sancta, & fructus opera sancta, ideò ficui comparatur Spiritus sanctus, Prov. 27. Ubi sic legitur. *Qui servat ficum, comedet fructus ejus, & qui custos est domini sui, glorificabitur.* Ficus habet dulcedinem fructuum & longam successionem eorum; sic Spiritus sanctus habet dulces fructus & assiduos. In præsenti, qui custodit Spiritum sanctum, comedet fructus gratiæ, in futuro verò habebit fructus gloriæ.

III. Feracitas hujus arboris vitæ quanta sit.

Flores & fructus hujus arboris qui sint.

Sequitur de Preciositate horum fructuum. Et notandum quòd *tres primi* fructus valdè sunt preciosi, cùm sint precium regni æterni, vel potiùs sunt ipsum regnum æternum, Roman 14. *Regnum Dei non est esca & potus*, id est, causa regni. *Sed justitia & pax & gaudium in Spiritu sancto*, supple, est regnum Dei, id est, causa regni Dei. Justitiam hic intellige charitatem, hoc enim justissimum est, ut Deus super omnia diligatur; qui super omnia valet, & proximus nobis similiter diligatur, sicut & nos. Bern. Inexcusabilis est & infidelis qui non diligit Deum toto corde, tota anima, tota mente. Clamat quippe intus innata justitia, quod ex toto eum diligere debeat, cui se totum debere non ignorat. Vel ista tria sunt regnum in homine, juxta illud. Lucæ 17. *Regnum Dei intra vos est*, id est, vita regia. In his consistit cœlestis vitæ fructus.

IV. Fructuum S. Spiritus preciositas. Tres primi cur sint valdè preciosi.

Charitas cur appelletur Iustitia.

Specialiter verò fructus charitatis valdè preciosus est, immo videtur esse ipsa preciositas hominis & operum ejus, cùm quasi nihil in valore sit homo antequam charitatem habeat. 1. ad Corinth. 13. *Si charitatem non habuero, nihil sum.* Immo opera facta sine ea nihil prosunt, ut ibidem legitur. Fructus ille *quadruplicem* habet virtutem. *Prima* est quòd sanat omnem lætalem infirmitatem spiritualem, cui sanationi attestatur bona dispositio gustus spiritualis. Habenti enim charitatem sapiunt res prout sapere debent, est enim charitas amor ordinatus, quo preciosa habentur quæ verè sunt preciosa, & vilia quæ verè sunt vilia, scilicet temporalia ista. Seneca. Abstrahunt à recto honores & divitiæ & potentiæ, &c. quæ opinione nostra chara sunt, precio autem suo vilia. Unde ille, cui ea quæ vilia sunt, preciosa existimantur, multùm deberet timere de spirituali infirmitate ne adsit, & ne charitas desit. Hæc virtus charitatis innuitur nobis. Proverb. 10. ubi legitur quod *universa delicta operit charitas.* Operire istud est facere quasi nunquam illa peccata fuerint Bern. Plenè & misericorditer indulget vel remittit Deus, non enim damnat ulciscendo vel irascendo, nec confundit improperando, nec minùs amat imputando. Idem. Quod Deus mihi imputare non decrevit, sic est quasi nunquam fuerit. Fructus ille sic sanat spirituales infirmitates quasi nunquam fuerint. *Secunda* virtus hujus fructus est quòd hominem facit sapientem. Ecclesiastici 1. *Dilectio Dei honorabilis sapientia.* Non est verè sapiens qui verè bona chara non habet, sicut non esset sapiens mercator, qui aurum pro luto daret. Bona temporalia

V. Fructus. Charitas cur sit fructus preciosissimus.

Vis ejus quadruplex est.

1.

2.

respectu æternalium se habent sicut lutum ad aurum Sapien. 7. *Omne aurum in comparatione sapientia quasi arena est exigua, & tanquam lutum existimabitur argentum in comparatione illius.* Aurum & argentum terra sunt juxta illud Bernard. Aurum & argentum est terra alba & rubea, quæ solus error hominum & non virtus eorum facit preciosa. Pecunia enim lutum reputatur à Propheta Abacuc. 2. *Ve*, inquit, *ei qui multiplicat non sua. Usque quò aggravat contra se densum lutum?* Charitas unctio est docens hominem, ubi deest homini alius magister. Unde 1. Joan. 2. *Vos unctionem habetis à sancto & nostis omnia*, & post hoc: *non necesse habetis ut aliquis doceat vos, sed unctio ejus docet vos de omnibus. Tertia* virtus hujus fructus est, quòd hominem reddit divitem propter sui preciositatem, quia est aurum ignitum & probatum juxta illud. Apoc. 3. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum & probatum ut locuples fias.* Cuncta quæ contingit quasi aurea facit, quantum ad preciositatem; cuncta enim quæ fiunt ex charitate, meritoria sunt regni cœlestis. Facit etiam divitem, quia participem reddit omnium bonorum Ecclesiæ. *Quarta* virtus ejus est, quia facit hominem Deo placentem, cùm enim aliquis per charitatem Deũ amat, amatur ab eo. Unde Joan. 14. *Qui autem diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eũ, & manifestabo ei me ipsum*, & Prov 8. *Ego diligentes me diligo* &c. Et super illud. Ps. 32. *Exultate justi in domino.* Dicit Glossa. Placet Deo, cui placet Deus. Ideò Deus aliquos spernit, quia ipsi spernunt eum. Isa. 33. Væ qui spernis, nonne & ipse sperneris? Nonne Deum bene spernit ille, qui faceret pro obulo, quod non faceret pro Deo? & nonne Deus bene spernit eum, quem permittit esse in luto vitiorum suorum multis annis, quòd non elevat eum? Ecclesiastæ 7. *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit.*

Pecunia quid sit.

II. Fructus Gaudium est fructus dulcissimus. Gaudium hoc excedit gaudium carnis.

Sequitur de Fructu gaudii, qui dulcissimus est Ecclesiastici 30. *Non est census super censum salutis corporis, & non est oblectamentum super cordis gaudium.* In *tribus* videtur excedere gaudium cordis respectu carnalis gaudii. *Primo* in continuitate, homo enim carnalis non semper sedet ad mensam corporalem, sed *secura mens quasi juge convivium.* Prov. 15. *Secundo* in hoc, quod purius est. Gulosus enim habet multas amaritudines annexas gaudio suo, ut est afflictio ex dilatione delitiarum, quas vehementer appetit. Item defectus quos in eis quæ sibi apponuntur invenit, quia secundùm August. Ubicunque caro quærit refectionem, invenit defectionem. Præterea excedit in sumendo delectabilia, unde lædit & conscientiam, & corpus, & naturam. Ex quo sequitur duplex amaritudo, remorsio conscientiæ, & infirmitas, vel aliud gravamen corporis. Seneca. Voluptas est brevis, fastidio objecta, quæ quò avidiùs hausta est, citiùs in contrarium recidet. Ecclesiastici 31. *Amaritudo animæ vinum multum potatum*: econtrario, *exultatio animæ & corporis vinum moderate potatum*, ut ibidem legitur. *Tertio* in hoc, quòd gaudium cordis est exultatio animi de magnis bonis & veris. Unde dicit Glossa super illud verbum: *fructus spiritus est charitas, gaudium, pax*, id est, elatio animi de his quæ digna sunt, innuens gaudium spirituale esse de his de quibus dignum est gaudere, gaudium carnale est de vilibus. Seneca. In voluptate nihil est magnificum, &c. Habet autem ille fructus *quadruplicem* virtutem. *Prima* est quæ hominem facit diu vivere vita gratiæ. Eccles. 30. *Jucunditas cordis est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis, & exultatio viri est longævitas.* Econtrario tristitia est occasio quandoque mortis spiritualis. Unde Eccles. 30. *Tristitiam longe expelle à te, multos enim occidit tristitia.* Et Proverb. 15. *In mærore animi dejicitur spiritus*, dejicitur, inquam, ab alto virtutum, & Proverb. 17. *Animus gaudens ætatem floridam facit, spiritus tristis exsiccat ossa.* Ætas florida, ætas juvenilis quæ fortior est; exsiccatio verò ossium est exsiccatio animæ ab humore gratiæ, ex qua solet sequi, quòd homo frangitur per impatientiam, sicca enim ligna citiùs franguntur, quàm flectantur. *Secunda* virtus ejus est, quòd hominem facit bene & socialiter cum hominibus conversari. Proverb. 15. *Cor gaudens exhilarat faciem.* Vix potest homo hominibus esse benè affabilis, nisi habeat gaudium cordis. Proverb. 27. *Stude sapientiæ fili mi, & lætifica cor, ut possis exprobranti respondere sermonem.* Unde non expedit Prædicatores & Pœnitentiarios, vel alios qui habent loqui cum hominibus, nimis se affligere vel jejunando, vel vigilando, ne tristitiam vultus sui homines fugiant. *Tertia* virtus est, quòd hominem reddit terrena despicientem. Ecclesiastæ 1. *In multa sapientia multa indignatio*, id est, ubi multa est saporatio vel jucunditas, ibi est multus contemptus terrenorum. Augustinus. Gustato spiritu desipit omnis caro. *Quarta* virtus est quòd hominem de diabolo facit triumphare. Antonius. Unica ratio vincendi inimicum est Lætitia spiritualis. quando diabolus videt in aliquo spiritualem lætitiam, multùm displicet sibi, quia scit Deum adesse. Unde 1. Regum 4. dicunt Philistæi, qui tenent figuram dæmonum, *venit Deus in castra. Væ nobis, non enim fuit tanta exultatio heri & nudius tertius.* Constat ex diversis testimoniis scripturarum meliorem & jucundiorem esse vitam bonorum quàm malorum. Gregorius. Absit quòd tanta delectatio sit in vitiis, quanta in virtutibus est Bern. loquens de illo verbo, Psal. 30. *Odisti observantes vanitates supervacuè.* An non supervacuè vanitates observat, qui non solùm fructuosiùs, sed etiam jucundius servire poterit Deo quàm mundo. Hierem 17. *Ego non sum turbatus te pastorem sequens.* Glossa, quantò magis Christum sequeris, tantò minùs laboras & Eccl. 24. *Spiritus meus super mel dulcis*, & Sapien. 12. *O quàm bonus & quam suavis est domine spiritus tuus in omnibus.* Cantic. 4. *Quam pulchra es amica mea, quàm pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet.* Id quod latet intrinsecùs in anima, quæ sponsa est Christi, quod multum placet ei, est usus sive spirituale gaudium animæ. In eodem. *Sicut fragmen mali punici, ita gena tua, absque eo quod intrinsecus latet.* Placet Christo in sponsa sua rubor sanctæ verecundiæ, vel imitatio passionis dominicæ cum usu spirituali. Item Cantic 7. *Quam pulchra es & quam decora charissima in deliciis, statura tua assimilata est palmæ.* Palma à parte inferiori aspera est, à parte superiori pulchrior, & habet fructus dulces. Sic vir bonus dulcedinem spiritualem habet in mente sua. Item Cantic. 8. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto deliciis affluens*, & Job. 22. *Tunc super omnipotentem deliciis affluens*, & in Ps 20. *Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Benedictio dulcedinis vocatur largitio septiformis gratiæ Spiritus sancti, cui annexa est dulcedo. Et dicitur hoc ad differentiam collationis temporalium, quæ est benedictio amaritudinis. Item in Ps. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine quam abscondisti timentibus te, perfecisti eis qui sperant in te*, &c. Hanc dulcedinem non sentiunt perfectè, qui de novo conversi sunt, in quibus timor habitat vel abundat, sed spe adveniente ampliùs sentitur. Unde Ecclesiastici 2. *Qui timetis dominum sperate in illum, & in oblectationem veniet vobis misericordia.* Matth. 11. *Jugum meum suave est* &c. His & multis aliis scripturarum verbis patet jucunditas quæ est in vita bonorum. Sed hæc jucunditas in

Vis hujus fructus quadruplex est.

Tristitia fugienda.

Prædicatores & Pœnitentiarii quid vitare debeant.

Jucunditas vitæ bonorum ex scripturis ostenditur.

Cur hæc à peccatoribus conversis initio nō sentiatur.

in principio bonæ vitæ parva vel nulla est propter consuetudinem peccandi quæ præcessit. Hieron. Insuavem & asperā fecit nobis viam virtutum longa consuetudo peccandi. *Dulce enim lumen & delectabile oculis videre solem.* Ecclesiastæ 11. Tamen lux solis contristat oculos tenebris assuetos, via enim virtutum molesta est illis qui assueti sunt vitiis sed paulatim incipiunt dulcedinem sentire. Unde super illud Matth. 11. *Jugum meum suave est*, dicit Glossa. Angusta est via quæ ducit ad vitam, quæ non nisi angusto initio incipitur, processu verò temporis ineffabilis dilectionis dulcedine dilatatur. Prov. 4. *Ducam te per semitas æquitatis, quas cum ingressus fueris non arctabuntur gressus tui*, & in eodē. *Justorum semita quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectum diem.* Paulatim crescit & lux, & amor. & gaudium viri justi usque ad perfectam beatitudinem. 2. Cor. 3. *Nos omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur de claritate in claritatem tanquam à domini spiritu.* Secundùm Aug. facies revelata est ratio expedita, transformatio de claritate in claritatem est transitus de forma obscura in lucidam; donec perveniamus ad imaginem Domini, id est, ad hoc ut Deo similes simus juxta illud. 1. Joan. 3. *Nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus.*

Afflictio vitæ malorum ex scriptura probatur.

De afflictione verò quæ est in vita malorum constat his testimoniis scripturæ. Hierem. 9. *Ut inique agerent laboraverunt.* Isa. 57. *Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest.* Apoc. 14. *Nec habebant requiem die ac nocte qui adorabant bestiam.* Sapien. 5. *Lassati sumus in via perditionis, ambulavimus vias difficiles.* Hierem. 2. *Scito & vide quia malum est & amarum reliquisse te dominum Deum tuum.*

Vitam bonorum jucundam faciunt.

Multa verò sunt quæ faciunt ad jucunditatem bonorum.
1. *Primum* est *puritas conscientiæ*, animus enim hominis generosus plùs quiescit in lectulo cōscientiæ, quando mundus est, quam immundus, naturaliter enim abhorret immunditiam. Unde super illud: *Fructus spiritus est charitas, gaudium*, &c. dicit Glossa, id est, puritas animi. Præterea peccata non solùm immunditia sunt animi, sed etiam infirmitas, qua sanata animus quietem & jucunditatem habet. Unde dicitur. Proverb. 16. *Dulcedo animæ*
2. *sanitas ossium.* *Secundum* est *exoneratio à debito mortis æternæ*, quo onere peccatores onerati sunt. Matt. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis & reficiam vos*, &c. Et in Ps. 37. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gra-*
3. *vatæ sunt super me. Tertium* est *libertas* vel *solutio à vinculo diaboli.* Ligatus enim est peccator, ut non possit liberè facere, quod vult secundùm partem superiorem rationis, juxta illud. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.* Quando verò jam habet Spiritum sanctum, habet libertatem, juxta illud. 2. ad Corinth. 3. *Ubi spiritus domini, ibi libertas.*
4. *Quartum* verò est *quies à cruciatu malarum affectionum.* Peccatores quandoque cruciantur fame & siti insatiabili divitiarum, vel delitiarum, vel honorum. Unde Lucæ 15. dicit filius prodigus, qui tenet personam eorum: *Ego autem hic fame pereo.* Et iam cruciantur quandoque timore, ut patet in avaro qui habet caput tremulum sicut Cain. Job 15. *Sonitus terroris semper in auribus ejus, & cum sit pax ille semper insidias suspicatur.*

Passionum cruciatus.

Quandoque etiam cruciantur invidia, quæ facit, quòd ipsi amittant quando alii lucrantur. Quandoque etiam cruciantur ira. Hæ autem passiones cessant in eis qui bene vivunt, unde majorem quietem habent Sicut ille qui de acuta febri convaluit, meliùs quiescit, eò quòd sitis & ardor caloris in eo cessaverit. Augustin. Jussit Deus, & verum est, ut sui pœna sit omnis inordinatus animus.
5. *Quintum* est *quies animæ & conscientiæ.* Peccator enim dum est in peccato, stimulatur à conscientia remordente, nec permittitur quiescere Hæc est prima vindicta quam sumit Deus de peccatore, quia non sinit Deus dedecus culpæ esse in homine absque decore justitiæ vel vindictæ, juxta verbum. Augustin. Et prima est hæc ultio, quòd se judice nemo nocens absolvitur. Cessante autem remorsione meliùs quiescit homo, sicut aliquis meliùs quiesceret in lectulo florido, quam in lecto spinis pleno. Cant. 1. *Lectulus noster*
6. *floridus. Sextum est præsentia gratiæ divinæ*, quæ mētem illuminat cognitione & aspergit rore cœlestis gratiæ, ex quo sequitur jucunditas. Qui in peccatis sunt, in tenebris sunt, unde quale gaudium possunt ipsi habere? Tob. 5. *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo & lumen cœli non video.* Lumen verò ad gaudium facit, in Psalm. 88 *Domine in lumine vultus tui ambulabunt & in nomine tuo exultabunt tota die.* Proverb. 13. *Lux justorum lætificat.* Similiter virtutes, quæ à fonte cœlestis dulcedinis asperguntur in cordibus eorum, faciunt ad jucunditatem bonorum. August. Super illud. 2. ad Corinth. 12. ubi loquitur de raptu Pauli dicit. In illa regione intelligibilium bona vita in fonte suo bibetur, inde aliquid aspergitur huic humanæ vitæ, ut in tentationibus hujus sæculi temperanter, fortiter,
7. justè prudenterque adjuvetur. *Septimum* est *testimonium Spiritus sancti.* De quo ad Rom. 8. *Ipse spiritus testimoniū reddit spiritui nostro, quod sumus*
filii Dei. Hoc testimonium est oleum illud quod prudentes virgines sumpserunt in vasis suis. Matth. 25. Hoc testimonium potest intelligi gloria ista; de qua loquitur. Apostol. 2. ad Corinth. 1. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ* Hanc vocat beatus Bernard. devotionem, loquens de illo verbo *oleum effusum nomen tuum.* Audite, inquit, quæ & quanta infundere oporteat, priusquam effundere præsumamus. Primò quidem compunctio, deinde devotio, tertiò pœnitentiæ labor, quartò pietatis opus, quintò orationis studium, sextò contemplationis ocium, septimò plenitudo dilectionis, Deinde subdit, abscindatur ferro acutæ compunctionis ulcus inveteratæ consuetudinis. Si est acerbus dolor, leniatur unguento devotionis, quod non est aliud nisi concepta de spe indulgentiæ exultatio. Hanc continendi parit facultas
8. & victoria de peccato. *Octavum* est *bona societas*, habens secum Deum & viros plenos Deo Bernard. Cum quo est Deus, nunquam minùs solus est, quàm cùm ipse est solus. Seneca. Sacer infra nos spiritus sedet, bonorum & malorum observator nostrorum. Hic dat magnifica consilia & recta. Psal. 132. *Ecce quàm bonum & quàm jucundum*; &c.
9. *Nonum* est *jucunditas boni operis.* Psal. 118. *In custodiendis illis retributio multa.* Ibi dicit Glossa. Non tantùm pro eis in futuro reddetur præmium, sed & hic in eorum custodia magnum est gaudium. Item Glossa. Quæ retributio tanta est, ut non possit dici. Cujus gaudii multiplex potest assignari ratio.
1. *Una* ratio potest esse hæc, quòd opus meritorium est in mediocritate, natura verò in mediis delectatur & in extremis contristatur. Ut visus contristatur de nimia albedine, & delectatur in viridi colore,
2. qui est medius color. *Alia* ratio potest esse, quòd Dei justitia non desinit esse opus bonum absque remuneratione, etiam in præsenti, sicut non desinit
3. esse dedecus culpæ, absq; decore vindictæ. *Præterea* sicut mulier naturaliter gaudet cum peperit filium, si autem peperisset bufonem, vel serpentem, vel aliud cōtra naturam, doleret; sic anima gaudet quòd opus bonum fecerit, tanquam fructum sibi competentem, & contristatur de malo opere, tanquam de fructu contra naturam. Joan. 16. *Mulier cum parit*

Testimonium S. Spiritus quid sit.

Cant. 1.

Gaudii de bono operatio.

tristitiam habet, quia venit hora ejus. Cum autem peperit puerum jam non meminit pressuræ propter gaudium. Etiam in præsenti datur gaudium homini de fructu manuum suarum, Prov. ult. Et virtutes panem suum comedunt juxta illud. Isa. 4. *Panem nostrum comedemus.*
10. *Decimum* est *securitas mentis*, quæ est quasi juge convivium, ut legitur Prov. 15. Certi sunt viri sancti quòd malū pœnæ non nocebit eis, solùm sibi caveant in malo culpæ. In Psal. 21. *Si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Prov. 28. *Iustus quasi leo confidens absque terrore erit.*
11. *Vndecimum* est hoc, quòd Deus parcit viris justis à multis operibus laboriosis & periculosis, & etiam ipsimet sibi parcunt. Greg. Misericors Deus, quos teneré diligit, ab externis actionibus eos custodit. Nam & pater familias ad eum laborem servos dirigit, à quo subtiles filios abscondit, & inde veri filii sine vexatione decori sunt, unde servi in pulvere deturpantur. Item cessationem Deus à laboribus mundi imperat, sed vesana mens plùs se assequi aspera carnaliter, quàm tenere blanda spiritualiter gaudet. Habentes manna fastidiunt, & sæpè desiderant quæ non sine lachrimis comedunt. Contritio & infelicitas in viis talium, & viam pacis non cognoverunt.
Psal. 13.
12. *Duodecimum* est hoc, quòd corda justorum à terrenis exaltata sunt, juxta illud Senecæ. Talis est sapientis animus, qualis mundus supra lunam. Semper illic serenum est. Gregorius. Omnes qui illicita appetunt, vel in hoc mundo aliquid videri volunt, depressis cogitationum tumultibus in corde comprimuntur. Idem. Contemptores mundi, quia nihil hujus mundi appetunt, nullis proculdubio in corde tumultibus comprimuntur.
13. *Decimumtertium* est *amor sapientiæ*, ex quo amore accidit, quòd ipsi libenter student sapientiæ, vel libenter audiunt doctrinam. Senec. Nemo potest beatè vivere, nec tolerabiliter quidem, sine sapientiæ studio. Et beata quidem vita perfectæ sapientiæ efficitur, cæterum tolerabilis inchoata. Sap. 8. *Intrans in domum meam conquiescam cum illa. Non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiam & gaudium.* Eccl 23. *Nihil dulcius quam respicere in mandatis domini.* Moyses enim suscepit mandata Dei à domino. Quadraginta diebus & quadraginta noctibus fuit, quòd neque comedit neque bibit. Exod. 24. Et suffecit ei consolatio divinæ allocutionis. Multùm ei dissimiles sunt, qui tam citò tædio afficiuntur, quando dominus illis incipit loqui. Tunc Deus loquitur nobiscum, quando scripturam divinam legimus, vel eam ab aliô audimus. *Deus quomodo nobis loquatur.*
14. *Decimumquartum* est hoc, quòd ipsi discretè regunt opera sua, ideò non habent tot molestias corporis sicut mali, neque etiam ita citò moriuntur. Eccles. 25. *Beatus qui habitat cum muliere sensata.* Mulier sensata est caro disciplinata: Seneca. Potest nostra providentia longiorem prorogare huic corpusculo moram, si voluptates, quibus major pars hominum perit, poterimus regere & coërcere.
15. *Decimumquintum* est *magnitudo divini amoris.* Gen. 29. Videbantur Jacob dies pauci quibus serviebat pro Rachele, præ amoris magnitudine. Amor est jugum suave, & quidquid contrahitur cum tali jugo leve est Bernard. O jugum sancti amoris, quàm gloriosè laqueas, quàm suaviter premis? August. Omnia sæva & immania prorsus facilia aut pœnè nulla efficit amor.
16. *Decimumsextum* est hoc quòd viri justi voluntatem suam committunt divinæ voluntati, unde sicut Dei voluntas impletur, ita & voluntas eorum. August. Jugum Christi suave est & onus suum leve, quia qui huic jugo subjectus est, cætera ei subjecta erunt, & nihil ei repugnat. Non habent mali pacem, quia Deo resistunt. Job. 9. *Quis restitit Deo & pacem habuit?* Seneca. Vir bonus quidquid illi acciderit, æquo animo sustinebit. Scit enim hoc accidisse ex lege divina, ex qua universa procedunt.
Decimum septimum est *gaudium congratulationis*, quod dividitur in congratulationem capitis, id est, Christi, & membrorum. 17. *Hoc gaudium duplex est.* Congratulatio verò membrorum in congratulationem eorum, qui sunt de triumphante Ecclesia, & eorum qui sunt de militante. Magnitudo hujus gaudii in his, qui habent magnam charitatem, perpendi potest ex magnitudine gaudii, quam habet mater ex sublimatione filii sui, ut cum celebrat novam missam, vel fit Episcopus, vel aliter sublimatur, honorem filii reputat suum; sic Christianorum honorem & sanctorum debemus nostrum reputare. Joan. 14. *Si diligeretis me gauderetis utique quia vado ad patrem.* Quod potest intelligi ex similitudine membrorum corporis. 1. Corinth. 12. *Si gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra.* Totus mundus huic gaudio materiam ministrat. Et sicut cœlum & terra plena sunt gloria Christi, & etiam infernus, quia in nomine ejus flectitur omne genu, cœlestium, terrestrium & infernorum. Phil. 2. Sic etiam plena sunt materia hujus gaudii. Gloriam enim Christi suam debent reputare, qui charitatem habent, tanquam gloriam fratris sui, & ei congratulari.
18. *Decimum octavum* faciens ad jucunditatem bonorum, præcipuè illorum, qui aliquanto tempore in bono perseveraverunt, est *assuetudo.* Seneca. Ultima forma vivendi eligenda est, quam jucundam reddet consuetudo. Bernard. Etiam ponit tertium gradum illorum, quos animales vocat in religione consuetudinem vertisse in delectationem sive dilectionem his verbis. *Tres gradus incipientium.* Initium boni in conversatione perfecta obedientia est, profectus corpus suum subjicere & in servitutem redigere; perfectio usu boni consuetudinem vertisse in delectationem.
19. *Decimum nonum* est *spes præmii.* Ad Rom. 12. *Spe gaudentes.* *Vicesimum* est *pinguedo animi*, quæ in proficientibus invenitur quos Bern. vocat homines rationales, assignans tres gradus eorum, & in ultimo ponens hanc pinguedinem sive mentis affectionem in his verbis. *Tres gradus proficientium.* Initium rationalis est intelligere quæ in doctrina fidei apponuntur homini, profectus ei talia præparare qualia ei præponuntur, perfectio cùm in affectum mentis transit judicium rationis. Primus gradus pertinet ad discentes, secundus ad scientes, & alios docentes, tertius ad habentes saporem spiritualem, condimentum scientiæ. Aliquando autem hæc pinguedo augetur per occasionem aliquam, ut per laudem divinam. In Psal. 62. *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea & labiis exultationis laudabit os meum*, vel secundum aliam literam, *labia exultationis laudabunt nomen tuum.* Glossa. Sicca enim labia laudare non possunt. Qui hanc pinguedinem habet à vento vanæ gloriæ caveat sibi, meminerit enim scriptum esse. Levit. 3. *Omnis adeps domini erit jure perpetuo.* Hujusmodi pinguedo mundis cordibus datur, unde in Psal. *Pinguescent speciosa deserti*, &c. Facit etiam ad jucunditatem in viris perfectis gaudium contemplationis, cùm anima multùm illuminatur & afficitur, nondum tamen videt Deum facie ad faciem. *Contemplatio quantum gaudium & jucunditatem viris perfectis pariat.* A tali consolatione multùm impedit aliquos religiosos Hypocrisis, unde Job. 20. dicitur de Hypocrita. *Hypocrisis hoc impedit.* Non videat rivulos fluminis, torrentis, mellis & butyri. Rivuli fluminis secundùm Gregorium sunt dona Spiritus sancti. Gregor. Fluvius torrens est exuberans inundatio Spiritus sancti, quæ in contemplantem animam colligitur, qui spiritus nos melle & butyro faciat, quia quem repleverit divinitatis Christi dulcedine, & incarnationis fide lætificat. Mel enim desuper, id est, ex aëre cadens, dulcedinem divinitatis significat,

butyrum verò quòd ex carne est, mysterium incarnationis Christi significat. August. De gaudio contemplationis. Introduxisti me domine in quandam inconsuetam dulcedinem, quæ si perficiatur in me, nescio quid sit vita æterna, si hæc non sit. Bern. loquens de se: subitò, inquit, tanta mihi de me suborta est fiducia & infusa lætitia, quantus terror in loco horroris, ubi præcesserat timor. O si durasset. Iterum & iterum vivifica me domine in salutari tuo, ad videndum in bonitate electorum tuorum.

Contemplatio & Prædicatio seu Actio jungenda.

Et *nota* quòd vitam perfectorum debent partiri sibi prædicatio & contemplatio. Gregor. Perfectus prædicator non est, qui propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplationem postponit. De hoc habemus exemplum in Christo, qui per diem in civitatibus miracula exhibebat, & ad orationis studium in nocte pernoctabat. Speculando enim in Dei amorem surgitur, sed prædicando ad proximi utilitatem reditur. Psal. 41. *In die mandavit dominus misericordiam suam & nocte canticum ejus.* Augustin. Si imponitur sarcina justi negotii suscipienda est propter charitatis necessitatem, nec sic omnimodè veritatis dilectio deserenda est, ne subtrahatur suavitas & opprimat istam necessitas. Bern. Noli nimis insistere oculis contemplationis: meliora sunt ubera prædicantis. De somnio contemplationis legitur. Proverb. 3. *Quiesces & suavis erit somnus tuus.* Maximum gaudium bonorum est in visione Dei facie ad faciem, quæ visio conceditur aliquibus sanctis etiam ante mortem, ut sciant ad quantam jucunditatem venturi sunt. Ad quod videtur pertinere illud. Job 36. *In manibus abscondit lucem & præcipit ei ut rursus adveniat. Annunciat de ea amico suo quod possessio ejus sit, & ad eam possit accedere.* Hac visione vidit Paulus Deum. 2. Corinth. 12. Ubi dicit August. Necesse est abstrahi ab hac vita mentem, quando in illius ineffabilis visionis lucem assumitur, & non sit incredibile quibusdam sanctis, nondum ita defunctis, ut sepelienda cadavera remanerent, etiam istam excellentiam revelationis fuisse concessam. Cur ergo non credamus, quòd Apostolo doctori gentium rapto usque ad excellentissimam visionem voluit Deus demonstrare vitam hanc in qua vivendum est in æternum? Ibidem etiam dicit Augustin. Quòd tertium cœlum est visio, qua videtur Deus facie ad faciem. De hac visione videtur loqui beatus Bernard. in Epistola ad fratres de monte Dei dicēs: sic Deus dulcissimè invenitur, ut diligentiùs quæratur. Hoc ergo ineffabile est, quod cū non nisi ineffabiliter videatur, qui vult videre cor mundet, quia nulla corporis similitudine dormientis, nulla corporea specie vigilantis, nulla rationis indagine, nisi mundo corde humiliter amantis videri potest, vel apprehendi. Hæc est enim facies Dei, quam nemo potest videre & vivere mundo. Hæc est species, cui contemplandæ aspirat omnis, qui affectat diligere dominum Deum suum in toto corde suo, & in tota mente sua, & in omnibus viribus suis. Ad quod etiam non desinit excitare proximum suum, si diligit eum sicut seipsum. Ad quod cùm aliquando admittatur, in ipso lumine veritas indubitanter videt prævenientem gratiam. Cùm ipse repellitur, in ipsa cæcitate sua intelligit puritati ejus non convenire immunditiam suam; & si amat, dulcè flere debet, & non sine multo gemitu cogitur redire ad conscientiam suam.

S. Pauli & aliorum SS. raptus quales visiones sint.

Visiones tales quibus contingant & quos effectus habeat.

III. Fructus pacis preciositas ex duobus patet. 1.

Sequitur de tertio fructu scilicet de *pace*, quem fructum constat esse preciosum in hoc, quòd filius Dei ita frequenter voluit eam esse in ore suo & suorum. Lucæ 2. habuerunt fructum hunc in ore Angeli, *subitò enim facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum & dicentium: gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus*, &c. Ipsemet filius Dei habuit in ore suo hunc fructum. Joan. 14. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Et Joan. 20 In duobus locis dixit: *pax vobis.* Voluit etiam ut Apostoli hunc fructum haberent in ore suo. Matth. 10. *Intrantes in domum salutate eam dicentes, pax huic domui.* Hoc significatum est Gen. 8. in hoc, quòd columba ramum olivæ in ore suo reportavit. Oliva enim signum est quòd viri spirituales in ore suo deberent portare pacem, ut ad ea quæ pacis sunt admoneant: Non ferunt pacem, sed infernalem facem advocati, qui portant litem. Preciositas etiam hujus fructus apparet ex hoc, quod filius Dei ita carè emit fructum istum, morte enim sua pacificavit mundum Deo. Et adhuc pacem peccatorum paratus esset emere suo sanguine, licet peccatores habeant totam culpam & minùs potentes sint eo. Væ illis qui tam honorabilem pacem recusant accipere: fructum illum reliquit sponsus sponsæ suæ Ecclesiæ, quando moriturus erat. Fructus ille *quadruplicem* habet virtutem. *Primo* Dei filio assimilat. Matth 5. *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Filij, inquam, per imitationem, tale officium habent in terra, quale filius Dei, qui pacificavit nos Deo patri. *Secundo* ad sapientiam præparat, dum oculum cordis mundat. Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Tantæ munditiæ est pax quòd aquam mundantem cætera mundat. Cor enim mundatum clariùs videt. Aqua turbida non reddit imagines, sed postquam quievit. Sic est de corde humano. Ecclesiastici 38. *Sapientiam scribe in tempore vacuitatis, & qui minoratur actu sapientiam percipiet.* Ideò dicitur in Psal. 33. *Videte*, supple, *primo*: & post, *quoniam suavis est Dominus*, &c. Unde Ecclesiastæ 9. *Verba sapientum audiuntur in silentio*, ibi scilicet cor silet à tumultu pravarum cogitationum & affectionum. *Tertio* locum Deo præparat. Unde Psal. 75. *in pace factus est locus ejus.* Stude ut fructum istum Deo apponas, & habebis Deum ad convivium tuum. Unde 2. Corinth. ult. *Pacem habete, & Deus pacis erit vobiscum.* *Ultimo* pacem æternam dat. Isa. ult. *Erit sabbatum ex sabbato.* Qui enim hic pacem amaverunt, in futuro pacem habebunt, qui non amaverunt, non habebunt. Isa. 32. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis in tabernaculis fiduciæ & in requie opulenta.* Octo vero sunt quæ pacem peccatoris impedire videntur, scilicet ira, odium, lis, bellum, solicitudo mundi, tumultus exterior, inquietudo quoad locum, & molestia, quæ est contra voluntatem sustinentis, unde qui vult pacem habere, studeat ab his cavere.

2.

Vis quadruplex insit huic fructui. 1.

2.

Pacis quanta sit munditia.

3.

4.

Pacem impediunt octo.

IV. Fructus. Et maxime necessarius, sub eo latet magna dulcedo.

Sequitur de quarto fructu qui est *patientia*, quo fructu nullus videtur esse magis necessarius in hac valle miseriæ, ubi inter tot mala sumus. Hic fructus solidus cibus est duritiam habens in cortice, sed sub illa duritia latet magna dulcedo, & quia Deus tribulatos consolatur etiam in præsenti, & quia tribulatio via est ad æternam dulcedinem. Ad Hebr. 12. *Omnis disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudii sed mœroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet justitiæ.* Cujus fructus *quadruplex* virtus est *Prima* est quòd hominem facit plus quam fortem. Proverb 16. *Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* Sine dubio major est virtus in patiendo mala, quam in agendo fortia, & ideò melior est patiens quàm fortis. Seneca. Magni animi est injurias in summa patientia pati, & nobilior triumphus est & utilior victoria sui ipsius quam expugnatio urbium. Multi multas civitates expugnaverunt, qui tamen seipsos non vicerunt. Qui se vincit, contra omnia fortis est secundùm

Vim habet quadruplicem. 1.

Victoria sui quanta sit.

verbum sapientis. Qui seipsum vincit, non solùm urbem, sed etiam regnum cœlorum capit. Matth. 11. *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Seneca. Faciliùs est totam gentem, quàm unum vincere. *Secundo* facit hominem multùm sapientem.

2. Proverb. 14. *Qui patiens est, multa gubernatur sapientia.* Cujus signum est hoc, quòd Deus qui est sapientissimus, est patientissimus, ultimum enim quod ipse faciet erit judicium, ubi ipse vindicabit injurias suas. In eodem. *Qui impatiens est, exaltat stultitiam suam.* Et iterùm in eodem. *Impatiens operatur stultitiam.* *Tripliciter* autem

Patiens est sapiens tripliciter.

sapiens est homo patiens. *Primo* quia sapienter adquirit, scilicet sine labore, mala pœnæ, quæ sunt velut aurum & argentum & lapides pretiosi ad fabricandum coronam perpetuam, libenter recipiendo. Bernard. *Si patientia nostra crudeli miseratione minuitur, paulatim gemmis corona nostra privatur.* *Secundo* sapienter custodiendo. Patiens cùm aliqua sibi auferuntur, studet ea quæ remanent diligentiùs custodire: econtrariò impatiens, si auferatur ei terra, ipse aufert sibi cœlum, dum vult se vindicare; si auferatur ei modicum terrenum, ipse etiam projicit omnia bona sua spiritualia. *Tertio*

3. meliorando quæ adquirit, dum mala in bona convertit, patienter ea portando. Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* *Tertio* patientia custodit hominem à nocumento mortiferi, si quid biberit. Convicium si im-

Patientia quantum sit miraculum.

patienti diceretur, ei esset mortiferum; patienti vero salubre est, quod est unum de spiritualibus miraculis. Ideo videtur Gregorius dixisse illud in Dialogo. Ego quidem virtutem patientiæ signis & miraculis majorem puto. Ad patientiam videtur pertinere illud. Isa. 43. *Cum transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te.* Cùm ambulaveris *in igne, non combureris.* Hoc est quod Moyses vidit. Exod. 3. quod rubus igne arderet, & non comburebatur, quia vir patiens in tribulatione

4. non deterioratur. *Quarto* verò patientia hominem coronat Hieron. Quis Sanctorum sine patientia coronatus est? Etiam à cunabulis Ecclesiæ non defuit iniquitas premens & justitia patiens. Patientes habent literas Evangelij quod regnum cœlorum ipsorum sit. Matth. 5. *Beati qui persecutionem*, &c.

Sequitur de quinto fructu qui est *longanimitas* & consistit in sustinendo & expectando Deum, ad quod monemur in Psal. 16. *Expecta Dominum, viriliter age*, &c. Et est *triplex* ratio quare debemus

V. Fructus. Longanimitatis in quo consistat. Deus est expectandus ob tria. 1.

Deum exspectare & sustinere. *Prima* est quia nihil meliùs potest expectari. Unde Glossa super illum locum, aliud expecta, aliud desidera, si majus, si suavius inveneris. *Secundo* quia non fallit debito modo expectantem. Psal. 24. *Universi qui sustinent te, non confundentur.* August. Non negatum putes, si non accipis: si differtur, non aufertur. Gregorius. Nemo qui tardiùs auditur, credat quod à superna curia negligatur. *Tertio* quia ad utilitatem nostram

3. Deus differt dare quod petitur ob tria.

differt. *Triplici* verò utilitate differt Deus dare electis quod petunt. *Primo* ut afflictione exspectationis cruciati & purgati digni sint illud accipere.

1. 2.

Gregorius. Electorum vota Dominus differens cruciat, crucians purgat. *Secundo* ut desiderium crescat. Gregorius. Sæpè vox nostra eò perficitur, quod differtur. Et cùm superficie tenus petitio nostra negligitur, vota nostra altiùs in cogitationum radice complentur. Sic & semina messium gelu pressa solidantur, & quò ad superficiem tardiùs exeunt, ad frugem multipliciora consurgunt. Idem. Sancta desideria dilatione crescunt, si autem dilatione deficiunt, desideria non fuerunt. Augustinus. Si aliquando Deus tardiùs dat, commendat dona, non negat. Diu desiderata dulciùs obtinentur, citò autem data vilescunt. Servat tibi Deus quod non vult citò dare, ut & tu discas magis magna desiderare.

3. Virtus hujus fructus est quadruplex.

Tertio ut obtentum meliùs custodiatur. Gregor. Tanto validius quis tenet cùm invenerit, quanto tardiùs quod quærebat invenit. Habet autem iste fructus *quadruplicem* virtutem *Prima* quod om-

1. nia alia bona custodit. In una hora longanimitas tantum facit, quantum cæteræ virtutes triginta, vel pluribus annis fecerunt, quia non est minor virtus quàm quærere, parta tueri Si ultima hora longanimitas non perseveraret, omnia bona facta amissa essent. Unde dum ea custodit, quodammodo ea tribuit, ideò dicitur. Ecclesiastici 2. *Væ his qui perdiderunt sustinentiam*, quia per omnia perdiderunt. *Secundo* quia hominem Deo fidelem reddit. 2.

Soli longanimes Deum in tribulatione non deserunt, & ideò meritò audituri sunt illud dulce verbum Lucæ 22. *Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum.* *Tertio* cùm omnes vir- 3.

tutes mereantur mercedem, hæc recipit bravium. Currunt aliæ, sed hæc comprehendit. 1. Corinth. 9. *Omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium*, &c. Longanimitas sive perseverantia est singularis filia summi regis, quia hæres regni cœlestis.

Quarto coronam augmentat. Ecclesiastici 2. *Conjungere Deo & sustine, ut crescat in novissimo vita tua.* Magni principes volunt sibi fieri magnam credentiam, sed tardius solvunt, & offenduntur cùm aliquis nimis citò vult sibi solvi. Ecclesiastici 20. *Hodie fœneratur quis, & cras expetit, & odibilis est hujusmodi.* 4.

Sequitur de sexto fructu qui dicitur *bonitas*, id est dulcedo animi secundùm Glossam. Qui fructus pretiosus est, quia non solum dulcis, sed ipsa dulcedo, & tanta ducedo, quod totum mare hujusmodi dulcorat. Bernard. Quid non temperabit illa dulcedo, quæ mortem quoque facit dulcissimam? quæ resistere potest asperitas unctioni illi? VI. Fructus quanta sit ejus dulcedo.

Habet autem fructus ille *quadruplicem* virtutem: Virtus ejus est quadruplex.

Primo propriam corruptionem hominis sanat. Proverbiorum 16. *Dulcedo animæ sanitas ossium.* 1.

Secundo ab igne tribulationis animam servat, ita 2.

quod capilli bonarum cogitationum non pereant ibi, sicut figuratum est Daniel. 3. in tribus pueris missis in fornacem, ubi sic legitur: *Et non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit, nec quicquam molestiæ intulit.* Et post in eodem: *& capillus capitis eorum non est adustus.* Hæc dulcedo videtur esse ros ille, de quo ibidem: *& fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem.* *Ter-* 3.

tio verò gratiam in corripiendo trahit, unde legitur figurata esse per manna, quod erat in arca Testamenti cum virga Aaron & Tabulis. Hebr. 9. In virga intelligitur correctio, in tabulis discretio, in manna dulcedo. Quæ tria debet habere Prælatus, virgam correctionis, cum discretione tamen & dulcedine. Prælatus qualem virgam correctionis debeat habere.

Quarto in prædicatione proficere facit Proverb. 16. *Qui sapiens est corde, appellabitur prudens, & qui dulcis eloquio, majora reperiet.* Majora, inquam, lucra in præsenti, & majora præmia in futuro. Prædicando enim multùm lucrabitur Deo, & in futuro habebit auream & aureolam. Ecclesiastici 6. *Verbum dulce multiplicat amicos*, amicos inquam, Deo. 4. Concionatoris qualitas & merces.

Sequitur de septimo fructu qui dicitur *benignitas* sive *liberalitas*. Istum fructum patet esse pretiosum ex hoc, quod est nobilium personarum. Unde etiam dicitur liberalitas, eò quod liberorum sit hominum Avaritia est hominum servilium, sed largitas nobilium. Quanto aliquis est liberalior tanto nobilior, unde videmus solem & alia corpora cœlestia, quæ sunt nobiliora, liberaliùs & diffusius communicare bona sua. Leo etiam qui dicitur rex animalium, est anima communicativum, secundùm VII. Fructus quorum sit hic fructus. Liberalitatis etymon.

Habet vim quadruplicem. secundùm Philosophum. Habet autem fructus ille *quadruplicem* virtutem. *Prima* est, quòd facit hominem amari, & hæc adeò efficax est quod inimicos amicos facit. Unde Proverb. 21. *Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationem maximam.* Et ejusdem 25. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Si sitit, da illi aquam bibere. Prunas enim congregabis super caput ejus*, id est, eum accendes ad diligendum te. Inter eos verò qui amici sunt deficit amicitia, nisi ea muneribus conservetur; dando enim & accipiendo matres & filiæ amicæ sunt, ut vulgariter dicitur. *Secundo* facit honorari. Proverb. 22. *Victoriam & honorem adquiret qui dat munera.* Et ejusdem 18. *Donum hominis dilatat viam ejus*, &c. *Tertio* Deo assimilat, qui liberalissimus est. Seneca. Qui dat beneficia, Deum imitatur: qui repetit, fœnerator est. Specialiter verò imitatur Deum homo misericors, quia liberalis est pauperibus. Abraham Deum maximè imitabatur, qui nihil judicavit, quam misereri, preciosius. *Quarto* hominem ad bonum finem perducit, ideò inquit Hieronymus. Non memini me vidisse mala morte mortuum, qui liberalem ante duxerit vitam.

VIII. Fructus qualis sit. Sequitur de octavo fructu qui dicitur *mansuetudo* sive *tractabilitas*, qui est preciosus & delicatus. Psal. 36. *Mansueti hæreditabunt terram.* In quo insinuatur hujus fructus preciositas, cùm pro mansuetudine terra promissionis habeatur: *& delectabuntur in multitudine pacis*, ecce delectabilitas. Homines immansueti in turbatione & amaritudine animi frequenter sunt. Habet autem ille fructus quatuor virtutes. *Prima* est quòd hominem conservat. Unde Ecclesiastici 10. *Fili in mansuetudine serva animam tuam.* Homines immansueti frequenter franguntur per impatientiam, vel igne iræ succenduntur *Secundo* amorem & gratiam homini comparat. Unde Ecclesiastici 3. *Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.* Legitur Ecclesiastici de Moyse, quòd erat dilectus Deo & hominibus. Cujus causa tangitur. Num. 12. Ubi dicitur, quod Moyses erat mitissimus hominum qui morabantur in terra. Mansuetudo est velut adamas, attractivæ enim naturæ est: Unde Ezech. 3. *Ut adamantem & silicem dedi faciem tuam.* Patientia enim facit hominem ut silicem, mansuetudo ut adamantem. *Tertio* corripit utiliter, unde in Psal. 89. *Quoniam supervenit mansuetudo, & corripiemur.* *Ultimo* salutem æternam tribuit, juxta illud. Psal. 45. *Cum exurgeret in judicium Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terræ.*

(Marginalia: Viat ejus quadruplex. 1. 2. Mansuetudo est similis adamanti. 3. 4.)

IX. Fructus. Pretiosus est propter duo. Sequitur de nono fructu, scilicet de *fide*, quem fructum patet esse preciosum *Primo* ex hoc, quòd Deus amat talem fructum, juxta illud Ecclesiastici 1. *quod beneplacitum est Deo fides & mansuetudo.* *Item* ex hoc quod raro invenitur, rarum enim preciosum est. De raritate ejus legitur. Proverb. 20. *Multi misericordes vocantur, virum autem fidelem quis inveniet?* Habet autem *quatuor* virtutes. *Prima* est quod hominem facit laudari. Proverb. 28. *Vir fidelis multum laudabitur.* *Secundo* facit exaltari, Matth. 24. *Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam.* Licet duo innuat hæc litera esse in eo qui promovendus est fidelitatem scilicet & providentiam, fidelitatem tamen præponit. *Tertio* facit hominem multum amari à Deo & à domino terreno. Ecclesiastici 33. *Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua.* quasi fratrem sic eum tracta. *Quarto* facit coronari. Matth. 25. *Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.*

(Marginalia: Virtutes quatuor habet fidelitas.)

X. Fructus. Sequitur de decimo qui *modestia* dicitur, quem fructum constat esse preciosum ex eo quod magnorum hominum est. Seneca. Magni animi est magna contemnere, ac mediocria malle, quam nimia velle. Homo parvi animi vincitur à magnitudine rei quæ sibi offertur, & inclinatur etiam ad faciendum inhonesta, & ad portandum etiam onus importabile. Valdè etiam bene redolet fructus ille, unde ad Philip. 4. *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus*, id est, rationabilis conversatio dicit Glossa. Hanc vult Apostolus notam esse omnibus hominibus, ut odore ejus, si mortui sint, vivificentur, si vero vivi, confortentur. Et habet fructus ille *quadruplicem* virtutem. *Prima* est, quod hominis vitam servat tam spiritualem, quam carnalem, sive corporalem. Seneca. Mediocria, utilia Quæ sunt nimia vita, eo quod superflua nocent. Sic segetem nimia sternit ubertas, sic rami fructuum onere franguntur, sic ad maturitatem nunquam pervenit nimia fœcunditas. Idem. quandoque amicus nocet quem immoderata fidelitas rumpit. *Secundo* vitam jucundam facit, sicut è contrario nimietas injucundam Boët. Paucis minimisque natura contenta est, cujus satietatem, si in superfluis urgere velis, aut injucundum fiet quod infuderis, aut noxium. *Tertio* Deo assimilat, qui in numero, pondere & mensura omnia disposuit. Sap. 11. Bern. Non Deo largior esse velis. Idem. Non pudeat concham non esse fonte profusiorem. *Quarto* facit hominem sufficientem, sicut è contra prodigalitas facit hominem indigentem, ut de filio prodigo, qui ad tantam indigentiam pervenit Luc. 15. Seneca pecuniam magnam habet quis: si avarus est, non habet, si prodigus, non habebit.

(Marginalia: Pretiosum reddit duo. 1. Vim habet quadruplicem. 1. 2. 3. 4.)

XI. Fructus quam sit pretiosus. Virtus ejus est quadruplex. Sequitur de undecimo fructu qui dicitur *continentia*, quem fructum patet esse preciosum ex illo verbo Ecclesiastici 26. *Omnis ponderatio non est digna continentis animæ.* Et est *quadruplex* virtus hujus fructus. *Prima* est, quod vitam prolongat tam spiritualem quam corporalem. Seneca. Potest nostra providentia longiorem prorogare huic corpusculo moram, si voluptates, quibus major pars ejus perit, poterimus regere & coercere. Ecclesiastici 37. *Qui abstinens est, adjiciet vitam.* *Secundo* ad jucunditatem spiritualem præparat, juxta illud. Psal. 76. *Renuit consolari anima mea*, &c. Bern. Delicata est divina consolatio, & non datur admittentibus alienam, Dominus non vult satiare plenos, vel potare ebrios. *Tertio* Deum & angelos lætificat. Gen 21. legitur quod Abraham fecit grande convivium in die ablactationis filii sui: sic Deus gaudet cum aliquis filius suus separatur à lacte temporalis consolationis. Tullius. Si cibis & potibus parciùs uteremur, & nos immaculatos custodiremus, frueremur consortio & affabilitate Deorum, id est, angelorum. *Quarto* à pessimo hoste quem habemus nos custodit, scilicet à voluptate. Ecclesiastæ 7. *Inveni amariorem morte mulierem.* Hæc mulier voluptas est, quæ corpus morte temporali interficit, & æterna morte interficit corpus & animam. Seneca. Voluptates inter res vilissimas præcipuè æstima, quæ more latronum nos amplectuntur ut strangulent. Idem. Quis hostis in quenquam tam contumeliosus fuit, quàm in quosdam in quibus voluptates suæ sunt. Non enim sufficit voluptati hominem excæcare, immo eum quandoque paraliticum facit, vel aliter affligit.

(Marginalia: 1. 2. 3. 4. Voluptas quantus sit hostis noster.)

XII. Fructus. Pretiosus cur sit. Vis ejus est quadruplex. Sequitur de duodecimo fructu qui *castitas* dicitur, quem fructum patet esse preciosum ex hoc, quod ad sponsam regis cœlestis pertinet, cujus *quadruplex* est virtus, *Primo* animã facit miræ pulchritudinis Sap. 4. *Quã pulchra est casta generatio*, &c. *Secundo* angelis assimilat. Bern. quid castitate decorius, quæ de homine angelum facit. Differunt inter se homo pudicus, & angelus, sed felicitate non virtute. Et si castitas angeli felicior, hominis

tamen fortior esse cognoscitur. *Tertio* ad modum balsami hominem à spirituali corruptione conservat Bern. Castitas instar balsami odoriferi, quo condita cadavera vel corpora incorrupta servantur, sensus & artus continet & constringit. *Quarto* in statum gloriæ hominem quodammodo ponit. Bern. Castitas sola in hoc mortalitatis loco & tempore statum immortalis gloriæ repræsentat.

V. Folia ligni vitæ quæ sint & ad quid prosint.

Sequitur de foliis ligni vitæ quæ sunt ad sanitatem gentium, de quibus foliis breviter expediemus nos. Hæc folia sunt Dei mandata, quæ adeò salubria sunt, ut qui custodierit ea, malum non habeat. Ecclesiastæ 8. *Qui custodit præceptum, non experietur quicquam mali.*

Epilogus. Invectimus in negligentes dona S. Spiritus.

Ex prædictis patet beatum esse cui datum est habere lignum vitæ in corde suo, & hîc paradisum initiare. Econtrario væ illis, qui potiùs volunt hîc imitari infernum, & potius volunt habere lignum mortis in corde suo, quàm lignum vitæ. Lignum mortis est spiritus malignus, lignum vitæ est Spiritus sanctus. Joël. 1. *Ficum meam decorticavit, nudans spoliavit eam*, &c. Decorticatio ista est remotio exterioris honestæ conversationis, quam decorticationem multi religiosi faciunt, qui in eis Spiritum sanctum extinguunt, contra illud. 1. Thessal. 5. *Spiritum nolite extinguere.* Væ etiam illis, qui cùm lignum vitæ habeant, negligunt tamen fructus ex eo colligere, & raro prædictis fructibus vescuntur.

DE EADEM DOMINICA.
SERMO SECUNDUS.
SUMMARIUM.

Hic sermo ostendit nos Christi esse duplici modo, & secundi modi sex signa esse. In fine additur aliquid de Crucifixione & cruce hominis Christiani.

Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum viciis & concupiscentiis. *Gal.* 5.

SERMO LXXXVIII. Christi sumus dupliciter.

Dupliciter dicitur aliquis esse Christi, vel de jure, vel de mandatorum ejus impletione. Primo modo omnes homines sunt Christi. Psal. 23. *Domini est terra & plenitudo ejus*, &c. Et alibi Ps. 2. *Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* *Triplici* jure sunt omnes homines Christi, scilicet, *creatione, conservatione, emptione. Creatione*, quia creatura necessariò est creantis, cùm eam faciat non ex materia aliena, sed ex nihilo, ipse enim dat esse & materiæ & formæ. Item facit non precio conductus, sed gratis, juxta illud Bern. Propter temetipsum Deus fecisti omnia, & qui sibi vult esse & non tibi, inter omnia nihil incipit esse. Quadruplici ratione potest aliquis habere dominium in re aliqua quæ fit; vel quia illam facit, vel ratione materiæ quæ sua est, vel quia facientem conducit, vel quia propter eum fit. Sed nulla harum rationum facit ad hoc, quòd creatura alterius sit quàm creantis. Si verò postquam creata est, det eam Deus alicui, non dabit eam nisi creaturæ suæ, unde adhuc sua erit. Non potest etiam creatura, propriè loquendo, à Deo emere aliquid, cùm non habeat unde solvat ei, nisi rebus Dei. 1. Paralip. ult. *Tua sunt* (domine) *omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Iure* etiam *conservationis* est creatura ipsius creantis, desineret enim esse nisi creator eam in esse conservaret. Gregorius. Esse omnium quæ de nihilo sunt in nihilum tenderet, nisi creator ea in esse conservaret, & nisi auctor omnium manu regiminis retineret. Unde, cùm non minor sit virtus quàm quærere, parta tueri, creatura jure erit illius, à quo solo potest conservari. *Iure* etiam *emptionis* sunt omnes homines Christi, tanti enim emit, ut meritò solus eos possideat. 1. Corinth. 6. *Empti estis precio magno*, &c. Plus tenetur homo Deo pro beneficio suo redemptionis sive emptionis quã creationis Bern. qui me semel dicendo fecit, in reficiẽdo & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura, sed & indigna. In primo opere me mihi dedit, in secũdo verò se dedit. Datus ergo & redditus, me pro me debeo, & bis me debeo. Quid Deo tribuam pro se? nam etiamsi millesies me rependere possem, quid sum ego ad dominum? constat, cùm bonũ esset damnatis non natos fuisse, quòd meliùs esset homini, quod non crearetur, quã quòd non redimeretur.

I. Omnes sũt Christi iure triplici.

1. Iure Creationis, quare.

2. Conservationis.

3. Emptionis.

II. Pauci boni sunt Christi sed malis multis præferendi, quomodo.

Secundo modo pauci homines sunt Christi. Hebr. 2. *Nunc autem nec dum videmus omnia subjecta ei.* Tamen paucitas illa prævalet multitudini malorum. Psal. 15. *Funes ceciderunt mihi in præclaris*, &c. Sicut lapides preciosi pauciores sunt lapidibus cõmunibus, sed unus preciosus valet infinitos lapides communes, & acervus frumenti minor est acervo paleæ, sed tamen prævalet acervus frumenti: sic unus bonus prævalet mille malis, juxta illud Ecclesiastici 16. *Melior est unus timens Deum, quã mille filii impii.* Et quantò pauciores sunt, tantò gloriosius est esse de numero illorum.

Christi esse debemus velle ob tria.

Et notandum quòd *triplici* ratione multum optandum est homini esse de parte Dei. *Primo* quia magna dignitas est servire Deo, cui servire regnare est. Si serviẽs regi par est comiti, ut vulgariter dicitur, quantæ dignitatis est serviens regi cœlesti? Ecclesi. 10. *Magnus est judex, & potens in honore, & non est major illo, qui timet Deum. Secundo* propter hoc, quia qui non habet Deum pro domino, pessimum habet dominum, quia diabolum. Non potest homo esse absque domino, sicut fatui homines credunt. Job 11. *Vir vanus in superbiam erigitur, & tanquã pullum onagri se liberum natum putat. Tertio* quia Deus est valdè bonus Dominus David Psal. 143. *Laudate dominũ quoniam bonus* Ideò verò dicimus Deũ bonum Dominum, quia est *benignissimus præceptor, fortissimus protector*, & *liberalissimus retributor*. Benignitas in præcipiendo in hoc attenditur, quòd ipse præcipit tantum honesta & utilia nobis non sibi. Ipse enim bonorũ nostrorum non eget Isa 48. *Ego Deus tuus docens te utilia.* Et Sap. 8. dicitur de sapientia increata, quæ est ipse filius Dei. *Sobrietatem & prudẽtiam, docet, & justitiã & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.* Fortitudo verò ejus in protegendo patet ex hoc, quod ipse est omnipotens. David Psal. 26. *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Liberalitas verò retributionis patet in hoc, quod & pauperibus serviẽtibus sibi dat regnũ, unde & pro tali regno tali domino libenter deberẽt servire pauperes, qui parũ vel nihil possunt lucrari cum divitibus hujus mundi. De magnitudine autẽ mercedis, quã dat dominus, tangitur. Gen. 15. ubi Deus dicit ad Abrahã. *Noli timere Abrahã, ego protector tuus sum & merces tua magna nimis*, &c. Propter has rationes beatũ se deberet reputare qui signa aliqua habet, quòd sit de parte Christi. David. P. 143. *Beatus populus cujus est dominus Deus ejus.*

Deus dicitur bonus Dominus ob tria. 1. Psal. 118. 2. 3.

E sex signis noscimur esse Christi.

Sex vero signa sunt quibus perpenditur, utrum aliquis sit de parte Dei. *Primum signum* docet nos ipse Deus. Joan. 8. *Qui ex Deo est, verba Dei audit.* Verisimile est quod verba Dei non impleat qui non dignatur ea audire. Unde signũ est quod ille, qui non vult audire verba Dei, non sit servus ipsius. Dominus ex obedientia cognoscit suos. Lucæ 6. *Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico.* Non videtur esse dominus castri, qui non habet ingressum in illud. Aures quasi quædam portæ sunt, per quas ad animam ingreditur Deus, oculi vero & sensus ceteri portæ sunt, per quas diabolus frequenter egreditur cũ vanitate mundi. Non videtur ergo Christus esse dominus castri illius, ubi portæ indifferenter aperiuntur hosti suo, scilicet diabolo, & ei claudun-

1. Auditus & obedientia V. divini.

Cur Christus & non Diabolus castri animæ nostræ possessor esse debeat.

clauduntur. Justū esset, ut qui totum hominē creavit & sanguine suo redemit, inde saltem aures posset habere quando vellet. Et qui eas apertas habēt, quando mors eorum vult intrare, aperire deberent eas libenter, quando vita vult intrare. *Secundum signum est humilitas*, unde Glossa ex Greg. Super illud Job 41. *Ipse est rex super universos filios superbia*, iste est titulus diaboli, sicut humilitas Christi, quo signo uterque exercitus dignoscitur. Item Gregorius evidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorum. quam ergo quisque habeat, cum cognoscitur, sub quo rege militet, invenitur. Solent multū timere homines quando aliquod certum signum vident mortis suæ temporalis, nec mirum, cùm ipse dominus morte adappropinquante secundū sensualitatē multū timuerit; quantum ergo deberent timere superbi, qui evidentissimum signum æternæ mortis in se cognoscunt? Eô modo quo aliquis in area sua inter paleas & granum distinguit, paleam enim, quæ levis est fert ventus secum, grano propter ponderositatem tenente locū infimum. Sic Deus distinguit inter suos & non suos, illos enim, quos ventus superbiæ ducit quò vult, à se abjiciet. Unde Matth. 3. *Permundabit aream suā, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igne inextinguibili. Tertium signum est mutua dilectio.* Unde Joan. 13. *In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Sicut dilectio est signū quod aliquis sit ex parte Christi, sic odium signū est, quod aliquis sit ex parte diaboli, quia *qui odit fratrem suum homicida est*. 1. Joan. 3. Sicut diabolus homicida erat Joan. 8. Et *nota* fatuitatem aliquorū qui signa contraria volunt habere in se, dum scilicet volunt amare amicos & odire inimicos, quorū alterum est signum Diaboli, & reliquum Christi. Quasi aliquis posset duobus dominis servire, Christo scilicet & diabolo, non attendentes scriptum esse. Matth. 6. Quòd nemo potest duobus dominis servire. Cùm lupi non habeant odium inter se, licet ad canes habeant, qui sunt alterius speciei: & cū serpentes non habeant odiū inter se, licet habeant ad mulierem & semen ejus. Gen. 3. mirū est quomodo homines habeant odium inter se? *Quartum signum est circumcisio spiritualis* sicut enim Deus carnalem populum Judaicū carnali circumcisione distinxit ab aliis populis, sic spirituali circūcisione veros Israëlitas distinxit à non veris. In circumcisione carnalium magno gravamine aliquid de proprio corpore abscindebatur, & hoc præcipuè fiebat in ætate tenera: sic in spirituali circumcisione amputanda est superfluitas seu voluptas, & remanere debet necessitas, licet in faciendo sit gravamen, ideò enim virtus est ibi, quia difficultas est in faciendo illud, est enim virtus placitis abstinuisse bonis. Facilius autem fit illud si homo talibus in juventute assuescat. Ad hanc spiritualē circumcisionem monemur. Deut. 10. ubi sic legitur. *Circumcidite preputiū cordis vestri.* & Jerem. 4. *Circumcidimini Domino, & auferte præputia cordium vestrorum.* Nono verò ejusdem cōminatur Deus omnibus illis qui non habent hanc circumcisionem dicens: *Visitabo super omnem qui incircumcisum habet preputium. Quintum signum* est illud, de quo hîc dicitur, *qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt*, &c. Et *notandum* quòd Christus crucem portavit. Joan. 19. *Et bajulans sibi crucem, exivit in eum, qui dicitur calvariæ, locum.* Et vult suos cruce esse signatos, ad minus cruce pœnitentiæ. Matth. 10. *Qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus.* Christus tantùm odivit peccatum, quod voluit crucifigi, ut peccatum secū crucifigeretur. August. Cùm innocens occiditur, peccatum crucifigitur. Simile odium debent habere illi qui Christi sunt ad peccatum, ut non timeant carnem suam cruciari, si peccatum in ea destruant. *Sextum signum est misericordia.* Hoc signo distinguet Deus suos in die judicii, ut habetur. Matth. 25. quando dicet suis: *Venite benedicti*, &c. Et *nota* quod misericordibus venit benedictio à tribus partibus. *Primo* ab illis quibus dant eleemosynam juxta illud. Job 29. *Benedictio perituri super me veniebat. Secundo* à populo. Proverb. 22. *Qui pronus est ad misericordiam benedicetur.* & Ecclesiastici 31. *Splendidum in panibus benedicent labia multorum. Tertio* à domino. Psal. 23. *Hic accipiet benedictionem à domino.* Immo Deus misericordes benedictos vocat in verbo proposito, & æterna gloria vocatur benedictio. Judic. 1. ubi dicit Axa patri suo: *da mihi benedictionem.* Ac è contrario immisericordibus venit maledictio ex diversis, scilicet à paupere & à populo. Proverb. 11. *Qui abscondit frumenta maledicetur in populis.* Item tales maledicentur à Deo. Matth. 25. *Discedite à me maledicti.*

2. Humilitas Electorum, superbia Reproborū est signum ideo valde timenda.

3. Dilectio mutua.

Odium etiā inimicorū quam sit inconveniens.

4. Circumcisio spiritualis, quid sit & qui similis sit carnali.

5. Crucifixio carnis. Qui fiat imitatione Christi.

6. Misericordia. Misericordes benedicuntur à tribus.

Immisericordes à tribus maledicuntur.

Et nota quod talis potest esse ratio quare hi qui sunt ex parte Christi, carnem suam crucifigunt cum vitiis & concupiscentiis, quia guerra ad mortem est inter Christum & diabolum. Vult Christus eos qui capiuntur ex parte diaboli crucifigi. Unde cùm caro receptatrix sit inimicorum Christi, scilicet peccatorum juxta illud. Rom. 7. *Non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*, vult Christus eam crucifigi. Vitia verò sunt crucifigenda quia important peccata Desideria verò sive concupiscentiæ ideò debent crucifigi, quia militant adversus animam. 1. Petri 2 *Obsecro vos tanquam advenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis*, &c. Item notandum quòd crux Christiana constat ex *quatuor brachiis*. Brachium ex parte superiori est stultitia, qua viri sancti in hoc mundo stulti reputantur, cùm tamen verè sint sapientes. 1. Corinth. 4. *Nos stulti propter Christum*, &c. Et ejusdem 3. *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens.* Secundum brachium à parte inferiori est paupertas. Brachium à dextris est temporalis molestia, ad Hebr. 11. *Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti*, &c. Brachium à sinistris est contumelia. 1. Corinth. 4. *Tanquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.* Dicitur autem peripsema aliquod purgamentum rei.

Vitia & concupiscentiæ Carnis cur crucifigenda sunt.

Crux Christiani hominis habet quatuor brachia, qualia.

DOMINICA XV. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Exponuntur hoc sermones. Primæ Epistolæ dicta & tria potissimum tractantur. 1. Quæ profectum spiritualem impediant, quæ promoveant & in quibus rebus attendendus sit. 2. Quam perversa ac nociva vitia sint vana gloria, excitatio litium, &c. Et invidia 3. peccantes quomodo corripiendi sint.

Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus. *Galat.* 5.

SERMO LXXXIX. Quinque ex Epistola exponentur.

Dicit Apostolus 1. ad Corinth. 14. *In Ecclesia volo sensu meo quinque verba loqui, ut aliquos instruā potius quam 10000. verborum in lingua*, ideò & nos quinque verba Epistolæ exponemus, quorum Primum est illud quod proposuimus. *Si spiritu vivimus*, &c. id est, si spiritualem vitam inchoavimus, in illa proficiamus. Sicut corpus humanum, cùm incipit vivere anima infusa, necesse habet nutriri & sustentari & in crescendo proficere, alioquin deficit: sic ille qui inchoavit vitam bonam, necesse habet nutriri & sustentari, & spiritualiter crescendo proficere, aliter vita bona deficit, unde Luc. 1. dicitur de Joanne Baptista. *Puer autem crescebat & cōfortabatur spiritu.* Et notandū I.

Spiritualem profectum impediunt quinque. quod quinque sunt quæ impediunt spiritualem profectum hominis. *Primum est defectus desiderij proficiendi*, qui ex diversis causis potest accidere in homine. *Quandoque* accidit ex præsumptione perfectionis. Augustin. Multos impedit à firmitate, præsumptio firmitatis. Sic multos impedit à profectu, præsumptio perfectionis. Seneca. Ideò meliores fieri nolumus, quia optimos nos putamus. Augustinus. Oportet tibi displicere quod es, si vis pervenire ad id quod non es. Sicut stomachus ventositate plenus appetitum amittit, sic qui se perfectum credit, proficere non curat. *Quandoque* verò est iste defectus desiderij ex quadam bestialitate, scilicet ex contemptu spiritualium bonorum. Sicut enim porci quasdam species aromaticas vel margaritas contemnunt, sic homo animalis spiritualia bona contemnit Matth. 7. *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas ante porcos.* Bern. Quomodo lux in cassum circumfundit oculos cæcos vel clausos; ita animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. *Aliquando* verò accidit iste defectus desiderij ex fatigatione, quandoque enim homo ita fatigatur, ut tædeat eum etiam vivere, unde 3. Regum 9. dixit Helias, *Sufficit mihi Domine, tolle animam*, &c. Et cum obdormisset: ait Angelus: *Surge, comede.* Ubi innuitur, quod cibus spiritualis contra hanc fatigationem valet Unde in Psalm. 318. *Dormitavit anima mea* præ tædio, &c. *Secundum* impedimentum est *divisio animi nimia*. Unde Greg. Non sufficit proficere homo ad utraque divisus, quia si exteriùs auditum aperit, interiùs surdescit. Genes. 49. dixit Jacob ad Ruben: *effusus es sicut aqua, non crescas. Tertium* est *defectus sapientiæ*. Unde Ecclesiastici 22. *Filia fatua in deminorationem fiet.* Filia fatua est anima non condita sale sapientiæ, ut sunt animæ eorum, qui verbum Dei vel non audiunt, vel retinent, unde non est mirum si arefiunt, juxta illud Psal. 101. *Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.* Et alibi Psal. 106. *Esurientes & sitientes, in ipsis anima eorum defecit.* Seneca. Non prodest cibus corpori, nec accedit qui statim sumptus emittitur. *Quartum* est *pusillanimitas*, quæ hyemi assimilatur non permittenti exire germen vel flores de arboribus. Sic multi non audent facere bona opera, tantùm quia timent sustinere aliquid asperitatis. Unde Prover. 18. *Pigrum dejicit timor.* Et ejusdem 22. dicit piger: *Leo est foris in medio platearum occidendus sum.* Talis homo habet caput tremulum sicut habebat Caïn, dicens Gen. 4. *Omnis qui invenerit me, occidet me. Quintum* est *mutabilitas*, qua homo quandoque vult unum, quandoque vult aliud: contra quod dicit Bern. Qui aliquò tendit, si unam & rectam tenuerit viam, citò perveniet quò tendit, & itineris & laboris facit finem. Si verò multas aggreditur vias, errat, nec laboris aliquando facit finem, quia error non habet finem. Non ergo te mutes, nec aliud pro alio accipias, sed usque ad terminum perfectæ sanitatis medicinalis obedientiæ remedio utere. Si occurrat aliquid difficile in via per quam aliquis ire incepit, non propter hoc debet homo desistere, quia labor improbus omnia vincit. Et si tantum est impedimentum, quòd non potest homo aliquanto tempore proficere, cessante tamen impedimento debet homo ad opus redire, ut faciunt herbæ & arbores, quæ cessante hyeme ad opera redeunt à quibus cessaverunt propter hyemis intemperiem.

Spiritualem profectum promovent tria. Ad hoc verò quòd aliquis proficiat spiritualiter, tria valdè necessaria sunt. *Primum* est *desiderium magnum proficiendi*. Bernard. Magna pars proficiendi est, velle proficere. Contra illos qui non habent desiderium proficiendi, dicit Bernard. Magna confusio & nimis magna, ardentiùs desiderant sæculares pernitiosa, quàm nos utilia, alacriùs currunt ad mortem, quam nos ad vitam. Desiderium illud est ignis spiritualis, qui multùm nutriendus esset in corde hominis, juxta illud Levit. 6. *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subjiciens ligna mane per singulos dies:* & paulò post subditur. *Ignis iste est perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.* Ligna verò quibus ignis iste nutriendus est sunt ista, scilicet cogitare quòd valde verecundum est, diu esse in statu proficiendi & non proficere, sicut verecundũ est diu esse in scholis & nihil didicisse. Unde legitur Luc. 2. De Christo. *Iesus proficiebat sapientia*, &c. *Aliud* quo nutriendus est ignis hujus desiderii, est brevitas temporis nobis concessi ad proficiendum. Ecclesiast. 9. *Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erit apud inferos, quò tu properas. Tertium* est hoc, quod talentum nobis commissum exigetur à domino cum usuris, ut patet Matth. 25. Ubi dicit Dominus: *inutilem servum ejicite in tenebras exteriores. Quartum* est hoc, quod qui non proficit, tanquam arbor sterilis citiùs amputatur. Lucæ 13. *Succide illam, ut quid etiam terram occupat?* Matth. 7. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur. Secundum* quod necessarium est volenti proficere, est *discretio* sive *scientia*, & ideò doctrinâ sanâ indiget talis & bono exemplo. Bernard. Virtus vult doceri cum humilitate, quæri cum labore, haberi cum amore, nec aliter vult quæri, vel doceri, vel haberi, nec potest. *Tertio* necessaria est ei qui vult proficere *humilis oratio*, quæ impetrat, ut possit, id quod vult & scit facere. Hæc tria tantum requiruntur ad hoc quod aliquid bene fiat, velle, scire & posse. Ecclesiastici 35. *Oratio humiliantis se penetrat*, &c. Profectus verò spiritualis in his *quinque* attenditur. *Primo* in hoc ut opera sint pure bona. Levit. 1. *Holocaustum masculum anniculum & absque macula offeret.* Et ejusdem 14. *Assumet duos agnos immaculatos, & ovem anniculam absque macula. Secundo* in hoc, quòd sint voluntariè facta. Unde in Psal. 53. *Voluntariè tibi sacrificabo. Tertio* in magnitudine affectûs vel devotionis, quia non respicit Deus quantum, sed ex quanto. Unde super illud Lucæ 21. ubi agitur de paupercula vidua offerente duo æris minuta, dicit Interlin. Non perpendit Deus quantum in ejus sacrificio, sed ex quanto proferatur. Gregor. Non erit manus vacua à munere, si arca cordis plena fuerit bona voluntate. *Quarto* in bonorum operum pluralitate. 1. Corint. 15. *Abundantiùs omnibus laboravi. Quinto* in sequenti humilitate. Lucæ 17. *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite servi inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus.*

II. Sequitur de secundo verbo quod est (*non efficiamur inanis gloriæ cupidi.*) Circa quod notandum quòd vana gloria multùm timenda est bonis & præcipuè incipientibus. Unde Job. 15. *Lædetur quasi vinea in primo flore botrus ejus, & quasi oliva projiciens florem suum.* Ubi dicit Gregorius. Si florentem vineam immoderatum frigus, vel æstus attigerit, discusso flore botrus tabescit. Item Gregorius. Oliva cum in flore est, si immoderata nebula tangitur, à fructu tabescit & vacuatur: sic bona inchoantes, si cœperint laudibus delectari, fructum perdunt operis velut ex nebula favoris. Cupidos vanæ gloriæ habet diabolus in servitio suo pro vilissimo pretio. Inter terrena enim vilissimum videtur vana gloria, propter quod & pulvis dicitur. Matth. 10. *Exeuntes foras de civitate vel domo, excutite pulverem de pedibus vestris.* Pulvis enim est minima pars terræ, & pulvis licet sit modicus, multùm tamen nocet oculo, si super eum ceciderit. Sic vana gloria multùm nocet oculo intentionis, unde multùm cavendum est ab ea. Gregor. Quantas vires

Marginalia (left): 1. Hoc impedimentum oritur ex tribus causis. — 2. — 3. — 4. — 5. — 1.
Marginalia (right): Hujus desiderii velut ignis fomẽta tria sunt. 1. 2. 3. 4. — 3. Hæc tria solum ad bene operandum requiruntur. Profectus spiritualis in 5. attenditur. — Vanagloria quàm sit exitiosa maxime incipientibus.

vires habeat humanæ gloriæ amor nescit, nisi qui bellum indixerit. Quia etsi facilè sit eam non appetere dum negatur, difficile est tamen eam respuere, dum offertur. Si vis ampliùs de hac materia, require de ea in tractatu de superbia, in illa parte, in qua agitur de vana gloria.

III. Excitantes rixam, iram scandalum quam sint perversi.

Sequitur de tertio verbo quod est (*invicem provocantes.*) Et notandum quod pravi gartiones si sciunt aliquem habere ulcus in aliqua parte sui, volunt se appodiare super illud. Sic aliqui homines à Deo sunt perversi, quòd ea libentiùs dicunt hominibus, unde sciunt eos ampliùs scandalizari. Proverb. 10. *Labia justi considerant placita, cor impiorum perversa.* In talibus ex abundantia cordis perversi os loquitur. Tales sicut dicunt displicentia hominibus, sic frequenter audiunt quæ sibi displicent. Prov. 13. *Impius confundit & confundetur.* Sapiens. Qui pergit dicere quod vult, audiet quod non vult. Tales incendiarii sunt, spiritualia enim templa cōburunt. 1. Corinth. 3. *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Tales officium diaboli sibi usurpant, dum homines tentant. Matth. 4. *Et accedens tentator dixit*, &c. Tales cum ignem infernalem deberent extinguere, scilicet ignem iræ, potiùs sufflant eum ut accendant Ecclesi. 28. *Si sufflaveris, quasi ignis exardebit; & si expueris super illam, extinguetur. Vtraque enim ex ore proficiscuntur.* Talis filiam diaboli mortuam suscitat, scilicet rixam. Rixa enim spiritualis filia diaboli est, quia nihil similius est actibus dæmonum quàm litigare, ut dicit Augustinus. Aliquando etiam provocant homines ad iram illos, quos amplius amare debuerunt, ut filios & filias, indiscrete eos corripiendo. Contra quos dicitur. Ephes. 6. *Patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros.*

IV. Invidiæ natura & qualitas perversa.

Sequitur de quarto verbo quod est (*invicem invidentes*) Circa quod notandum quod secundum Joannem Chrisost. cùm cetera peccata aliquem colorem excusationis habeant, invidia nullum habet, cùm non habeat talem delectationem, qualem peccata alia, sed potius cruciatum. Horatius.

Invidia siculi non invenere tyranni.
Majus tormentum. Item:
Invidus alterius rebus marcescit opimis.

Seneca. Utinam invidi in omni civitate aures & oculos haberent, ut de bonis omnium torquerentur. De invidia habemus super illud verbum. *Invicem invidentes* notabiles Glossas. Quarum prima est Gregorii dicentis. Sciendum quod cùm per omne vitium antiqui hostis virus humano cordi infundatur, in zelo invidiæ tota viscera sua serpens concutit, & in hac imprimenda malitia quasi pestem movet. Alia est Cypriani dicentis: zelus iste modum non habet, permanens jugiter sine fine, cùm alia scelera finiantur. Quanto ille cui invidetur successu meliore profecerit, tanto invidus in majus incendium ignibus livoris inardescit. Invidia fera pessima est, quæ bonos libentius occidit. Hæc occidit sanctum sanctorum, id est, Christū. Math. 27. *Sciebat enim, quod per invidiā tradidissent eum.*

Quibus in sit hoc vitium.

Hoc vitium miseros homines amat, & in illis solùm quiescit, miserorum est enim felicibus invidere. Unde super illud Job. 5. *Parvulum occidit invidia.* dicit Gregorius. Parvulus invidia occiditur, quia nisi infelicior esset, de bono alterius non doleret.

V. 1. Præoccupatio duplex.

Sequitur de quinto verbo quod est, *si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto*, &c. Præoccupatio, juxta verbum Augustini, est dum vel ad horam non videtur quid agendum sit, vel si qui viderint, vincuntur tamen ut malum fiat, cùm scilicet latet veritas, vel cùm compellit infirmitas.

Cur levius agendum cum peccāte ex infirmitate quā cum obstinato.

Præoccupatus ergo levius tractandus est, cum obstinatis verò aliter agendum est, unde Paulus tradidit sathanæ Corinthium fornicatorem 1. Corinthiorum 5. Si præoccupatus fuerit homo, qui res fragilis est. Unde non est mirum si cadat, præcipuè cùm sit in continuo conflictu, immo potiùs mirum esset si quandoque non caderet.

Exemplum

Unde in vitis patrum Juvenis quidam venit ad Abbatem Theodorum dicens: Ecce quidam frater reversus est ad seculum: Respondit Abbas Theodorus In hoc non mireris, sed si audieris quod prævaluerit aliquis effugere de manibus inimici, hoc admirare *Mons cadens defluit & saxum transfertur de loco suo*, ut legitur Job 14. Quid mirum ergo si homo, qui res est fragilis cadat.

2. Corrigere peccatores qui debeāt.

In hoc quòd dicit. *vos qui spirituales estis*, &c. innuitur quod instructio carnaliū ad viros spirituales pertinet. Unde super illud. 1. Paralip. 22. *Non poteris ædificare domū nomini meo, tanto effuso sanguine coram me*: dicit Glossa. Sordes tergere non valent manus quæ lutū tenent.

Correctio cur lenis esse debeat.

In spiritu autē lenitatis facienda est correctio, quia correctio debet procedere ex charitate. *Charitas autem benigna est*, ut legitur. Corinth. 13. Cantic. 4. *Mel & lac sub lingua tua.* Dulcedo magna, quæ per mel & lac potest intelligi, debet esse sub lingua ejus, qui alium corripit. Unde in arca testamenti erat virga cūm manna, quia dulcedo debet esse cum correctione. In Psal. 89. *Quoniam supervenit mansuetudo & corripiemur.* Seneca. Vitia animi sicut vitia corporis leniter tractanda sunt. In Psal. 140. *Corripiet me justus in misericordia*, &c. Timere potest aliquis sibi, qui corripiendo aliquem igne iræ succendit, cùm scriptum sit. Exod 22. *Si egressus ignis invenerit spicas, & comprehenderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit.* Non debet homo despicere peccatorem. Ecclesiastici 8. *Ne despicias hominem avertentem se à peccato, neque improperes ei. Memento quod omnes in correctione sumus.* Bern. Frustra inflaris adversus peccatorē qui idem non habet ut tu quia non accepit ut tu.

3. Lenis correptio & misericordia unde oriatur.

Sequitur *considerans teipsum*, &c. Aug. Nihil ad misericordiā sic inclinat, quā proprii periculi vel reatus cognitio. Ideò dominus principē Ecclesiæ cadere permisit, ut in semetipso addisceret qualiter aliis misereri deberet. Ecclesiastici 31. *Intellige quæ sunt proximi tui ex teipso.* Job 5. *Visitans speciem tuam non peccabis.* Gregorius. Proximum visitat, qui ad eum passibus amoris tendit, ut ex se viso compatiatur ei. Nescit compati pauperi, qui paupertatem per experientiam non noverit secundū illud: abyssus miseriæ abyssū invocat misericordiæ. Unde Proverb. 19. *Homo indigens misericors est.*

DE EADEM DOMINICA SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo hortatur nos ad portanda onera proximi, seu ad subveniendum proximo tam in onere seu malo culpæ, quam pœnæ, præcipue animabus in purgatorio.

Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi, &c. *Gal. 6.*

SERMO XC.

Lex Christi est Dilectio qua Christus verbo & exemplo docuit.

VNum de maximis mandatis Christianæ religionis proponit nobis Apostolus dicens. *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi*, id est, sic adimplebitis dilectionem. Dilectio est lex Christi, quam Christus specialiter verbo suo docuit, & facto implevit. Joan. 13. *In hoc cognoscent omnes*, &c. Et ejusdem 15. *Hoc est præceptum meum*, &c. Lex ista impletur non in sermone, sed in fraterni oneris portatione. 1. Joan. 3. *Filioli mei non diligamus verbo, nec lingua, sed opere & veritate.* Hanc legem Christus implevit, cum pœnam pro peccatis nostris tulit. Isa. 53. *Vere languores nostros ipse*

Ad portandum onera infirmorũ monet nos.

tulit, & dolores nostros ipse portavit. Et notandum, quòd omnia ferè monent hominem ad portandum onus fratris sui infirmi.

1. Deus.

Primo monet nos ipse Deus exemplo suo, qui cum fortissimus sit, omnia portat. Hebr. 1. *Portans omnia verbo virtutis suæ*, portans, inquam, conservando ea in esse.

Deus portat tribus modis.

Portat etiam peccatores, eos patienter expectando ad pœnitentiam. Unde Isa. 46. *Audite me domus Jacob.* &c. *qui portamini a meo utero*, &c. Portat etiam Dominus homines, indigentiam eorum implendo. Deut. 32. *Expandit alas suas, & assumpsit eum atque portavit in humeris suis.*

2. Angeli.

Monent etiam nos ad idem *Angeli* exẽplo suo, qui etiam hominem portant juxta illud. Psal. 90. *In manibus portabunt te*, quod Bern. exponit his verbis. Arbitror velut quibusdam manibus homines interdum ab Angelis Dei portari, ut quodãmodo non sentiẽtes transeant, quæ tanto tempore formidabant, ut non plus mirentur super priore difficultate, quàm super posteriore facilitate.

Portãt duabus manibus, qualibus.

Duas manus duplicem intelligo demonstrationem, dum scilicet hinc tribulationis brevitas, inde retributionis æternitas ostenditur, aut magis pingitur aut imprimitur cordi, ut intimo affectu sentiamus id quod dicitur. 2. Corinth. 4. *Quod in præsenti est momentaneũ & leve tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Quis istas immissiones per Angelos bonos non credat fieri, cùm certũ sit quod econtrariò immissiones fiãt per Angelos malos. Luc. 16. *Factum est ut moreretur mendicus & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.*

Portant animas post mortem.

Nõ intelligas illa quæ Angeli animabus faciunt post mortem hominũ fieri propter infirmitatem eorum, sed potius ad honorem, sicut Episcopus defertur ad Ecclesiam suam in aliquibus civitatibus prima die, quâ ibi recipitur.

Portant orationes nostras.

Portant etiam orationes nostras ad Deum. Tob. 12. *Cum orabas cum lachrymis*, &c. *ego obtuli orationem tuam Domino.*

3. Aliæ inferiores creaturæ.

Ad idem monent nos *creaturæ inferiores*. Videmus ossa in homine quæ fortia sunt portare carnem, & alia minùs fortia, & truncus in arboribus qui fortior est, portat ramos; cervi etiam transeuntes aquam, invicem sua onera portant, nam sequentes tergis præcedentium capita imponunt. Sic & qui inter homines sunt firmiores, infirmiores portare debent. Roman. 15. *Nos firmiores debemus imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere.*

Onus proximi portandum duplex est. I. Culpæ.

Et nota quòd duplex est onus proximi, quod portare debemus. *Primum* est *culpæ*, quod portare debemus orando, vel aliter juvando, ne sub eo remaneat. 1. Reg. 15. Porta quæso peccatum meum, ait Saul Samueli. Et Numer. 18. *Tu & filii tui, & domus patris tui tecum portabitis iniquitatem sanctuarij*, &c.

Reprehẽsio nolentium portare hoc onus.

Sed sunt qui asino si sub onere cecidisset, compaterentur & eum sublevarent, juxta mandatum Domini. Deuter. 22. *Si videris asinum fratris tui aut bovem cecidisse in via, non despicies, sed sublevabis cum eo.* Si verò frater eorum sub onere culpæ ceciderit, non sublevant eum, sed potiùs sublevantem in lutum impingunt. Bernard. Cadit asina, & est qui sublevet; perit anima, & non est qui recogitet. Cariora videntur homines habere jumenta sua quàm fratres suos. Nunquid Deus qui voluit sublevari jumentum, vult hominem remanere sub onere peccati, quem ad imaginem suam creavit?

Onus peccati est gravissimum.

De onere isto sciendum est, quòd valde grave est, unde in Psal. 37. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum.* Signa verò hujus gravitatis sunt hæc.

1. I. Primo hominem reddit gravem. Job 7. *Posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi gravis.*

2. II. Reddit etiam hominem immobilem quasi esset lapis. Non posset facere passum unum in via paradisi, qui est sub onere peccati etiam per viginti annos. Unde impletur in eis illud Exod. 15. *Fiant immobiles quasi lapis, donec pertranseat populus tuus Domine.* Qui est sub onere peccati, non potest ad se trahere manum nec pedem. Si enim posuit pedem amoris in re aliqua, quam contra Deum amat, non potest inde se retrahere.

III. Adeo etiam grave est pondus illud, quod iste, 3.
qui est sub eo, nullis funibus potest ad cœlum trahi. *Funiculus triplex difficile rumpitur*, ut legitur Ecclesiastæ 4. Sed onus illud rumpit non solum triplicem funiculum, sed etiam quasi infinitos, dum beneficiis Dei, quæ sunt quasi vincula charitatis, trahi non potest peccator. Unde Oseæ 11. *In funiculis Adam trahã eos, & in vinculis charitatis.*

IV. Hoc 4.
onus cœlũ sustinere non potuit, immo illum de quo legitur Job. 41. *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei.* Onus illud Luciferum de cœlo præcipitavit. Luc. 10. *Videbam Sathanam quasi fulgur de cœlo cadentem.*

V. Ecce ad ultimum ista terra onus il- 5.
lud sustinere non poterit, immo qui sub isto erunt, in infernum descendent quasi lapis, immo velociùs quàm lapis. Job. 21. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt.* Melius esset habere molam asinariam in collo, quàm esse sub onere mortalis peccati. Unde Matth. 18. *Qui scandalizaverit unum de his pusillis, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in pro-*
fundum maris. Veniet etiam hora quòd melius esset 6.
habere unum montem super se, quàm onus illud. Unde Apocal. 6. dicunt reprobi montibus & petris. *Cadite super nos & abscondite nos à facie sedentis super thronum*, &c. Peccatum propter gravitatem 7.
suam comparatur talento plumbi. Zac. 5. *Ecce talentum plumbi portabatur*, &c. *& dixit hæc est impietas.*

Peccatum est vile & abominabile.

Præter gravitatem habet etiam istud onus peccati vilitatem, vilius enim est & abominabilius quocunque luto. Potiùs etiam esset homini eligendum quòd continuè iret onustus ferro, quàm quòd onus peccati portaret. In Psal. 13. *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt.* Oseæ 9. *Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt.*

Est quasi fasciculus spinarum.

Præterea onus illud est quasi onus spinarum, quibus ille qui portat comburetur, peccata enim spinæ sunt. Hierem. 4. *Novate novale, & nolite serere super spinas* Fasciculus spinarum, fasciculus est peccati. Isa. 58. *Dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes.* Ex his satis potest perpendi fatuitas eorum qui onera peccatorum suorum nolunt deponere pro regno æterno. Patet etiam quanta est durities eorum, qui fratribus suis non compatiuntur, quos tanto onere vident deprimi, immo potius conteri.

II. Pœnæ. Est quadruplex

Secundum est onus *pœnæ*, quod potest subdividi in *quatuor* species, scilicet in onus *pœnitentiæ* pro peccatis debitæ, in onus *illatæ injuriæ*, & in onus alicujus *infirmitatis displicentis*, & in onus *necessitatis*.

1. Onus pœnitentiæ, exemplo Christi portandum, maximè pro animabus purgatorii.

In onere pœnitentiæ, portando debemus juvare fratrem nostrum exemplo Christi, qui pœnam peccatorum nostrorum portavit. 1. Petri 2. *Qui peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum*, id est, pœnam pro peccatis. Et præcipuè debemus juvare eos qui sunt in Purgatorio, qui inciderunt in manus Domini. Job 19. *Miseremini mei saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.*

2. Animabus in purgatorio subveniendum.

Sex sunt quæ debent homines movere ad subveniendum libenter eis qui sunt in purgatorio. *Primum* est gravitas ignis cruciantis eos. Augustinus. Miro modo gravis est ignis ille, exuperat enim omnem pœnam quam aliquis in mundo isto perpessus est. Ideò libentiùs datur eleemosyna leprosis, vel his qui igne beati Antonij cruciantur, quia magna eorum est miseria. Quis differt subvenire amico suo, quem videt in ignem cecidisse? quis non currat illuc quàm citiùs poterit, ut eum inde extrahat? *Secundum* est magnitudo pauper-

ratis in qua sunt. Paupertas hujus mundi non videtur esse paupertas respectu futuræ: hic enim potest homo consulere paupertati suæ, vel labore, adquirendo unde vivat, vel mutuo illud accipiendo, vel saltem mendicando. Sed in futuro non erit locus laborandi, sed potiùs mercedem recipiendi pro labore hic facto. Item non erit ibi locus mutuo aliquid accipiendi, quia non est postea locus solvendi, neque locus mendicandi, ut patet in divite epulone Lucæ 16. qui guttam aquæ obtinere non potuit, & in fatuis virginibus. Matth. 25. quibus dictum est: *ne forte non sufficiat nobis & vobis*, &c. Proverb. 20. *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo in æstate, & non dabitur illi.*
3. *Tertio* propter hoc, quia non possunt à nobis quærere. Hac de causa libenter fit eleemosyna mutis & parvulis expositis, quia quærere non possunt. In Psalm 40. *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem.*
4. *Quarto* propter hoc, quia non habent qui pro eis quærat & statum eorum nobis indicet. Parvulus expositus etsi quærere non possit, habet tamen matronam aliquam quæ pro eo petit.
5. *Quinto* quia nos & nostra ab eis habuimus. Valdè ingratus videtur esse parentibus suis ille, qui vix semel in anno memor eorum existit, cùm ipsi eum viginti annis vel triginta nutrierunt. Multum possunt de eo conqueri apud Deum.
6. *Sexto* quia si subvenimus eis, cùm ipsi liberati fuerint à carcere purgatorii & erunt ante faciem Dei, ipsi erunt memores beneficiorum nostrorum, & plus valebit una oratio eorum, quam ipsi facient pro adjutoribus suis, quàm valuerunt omnes orationes eorum adjutorum pro eis factæ.
Exemplũ. Refert Petrus Cluniacensis, quòd quidam monachus cùm adhuc esset scholaris, singulis diebus dicebat commendationem animarum, ita quòd quandoque scholas negligens virgis verberatus est. Quod tunc nullus scivit nisi unus socius ejus. Tandem eo mortuo & sepulto, cum in fine commendationis diceretur, *anima ejus & animæ omnium fidelium defunctorum requiescant in pace* responderunt animæ corporum in illo atrio sepultorum alta voce, *Amen.* Cùm autem homines dubitarent unde illa vox venisset, socius ejus, cui conversatio ejus nota erat, retulit hoc eis, propter quod deinceps devotiùs animarum memoriam egerunt.
Onus pœnitentiæ ob tria non est deponendũ. Notandum quòd *triplici* ratione non debet homo de facili deponere onus pœnitentiæ assumptæ. *Primo* quòd onus illud est quasi quoddam pondus ad quod gloria æterna tradetur nobis. Unde 2. Corinth. 4. *Id quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*, &c. Bern. Si pœnitentia nostra crudeli miseratione minuitur, paulatim gemmis corona meriti privatur. *Secundo* quia si hoc pondus deponatur, loco illius onus aliud quasi mons quidam superponetur, scilicet pœna æterna, quam constat quocumque monte esse graviorem ex verbo. Apoc. 6. ubi dicunt montibus. *Cadite super nos*, &c. *Tertio* quia pro onere parvo liberamur à magno. Apocal. 2. *Non mittam super vos aliud pondus, tamen illud, quod habetis, tenete donec veniam.*
2. Onus injuriæ illatæ quomodo sit portandum: Christus hoc ferre verbo & exemplo docuit. Sequitur de onere *injuriæ illatæ*, quod debemus patienter portare nec propter hoc proximum debemus odire. Gregor. Vera patientia amat quos tolerat. Tolerare & odisse non est virtus mansuetudinis, sed velamen iniquitatis. Ad hoc monuit nos Christus, & exemplo & verbo. Matt 5. *Diligite inimicos vestros*, &c. Exemplo verò quando pro persecutoribus suis exoravit & crucifixoribus.
3. Onus infirmitatis alienæ quàm sit grave. Sequitur de onere *infirmitatis displicentis*, in cujus oneris portatione multùm potest homo mereri, cùm sit valdè difficile portare tale onus Ecclesiastici 22. *Arenam & salem & massam ferri facilius est ferre quàm hominem imprudentem & fatuum & impium.* Ibidem. *Super plumbum quid gravabitur? & quod illi aliud nomen quam fatuus?* Ambrosius. Cum magna pietate portandi sunt, qui increpari pro sua infirmitate non possunt.
4. Onus necessitatis Christi exẽplo portandum. Sequitur de onere *necessitatis*, ad quod onus portandum monet nos Christus exemplo suo quando recessurus à discipulis suis pedes eorum lavit. Joan. 13. *Si ego lavi vestros pedes dominus & magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes.* In quo facto docuit Christus quod maximus qui est in Ecclesia, minimo debet servire, si fuerit necesse etiam in minimo servitio, quia *non est servus super dominum suum.* Matt. 10. Unde si dominus servivit, non est in Ecclesia Dei qui servire non teneatur, si necessitas hoc requirat. Non sunt aliqua membra inferiora pedibus, nec sordes viliores illis quæ pedibus adhærere possunt. Nec solùm portare debemus onus necessitatis quantum ad amicos, sed etiam quantum ad inimicos. Proverb. 25. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitierit, da illi aquam bibere.*

DOMINICA XVI. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Hoc sermone duo potissimum tractantur. 1. Epistola per totum sermonem explicatur. 2. Agitur de 5. quæ Apostolus tanquam necessaria saluti suorum Ephesiorum flexis genibus à Deo rogavit, quæ eadem nobis quoque ad eundem finem necessaria summopere à Deo efflagitanda sint.

Flecto genua mea ad patrem Domini nostri Jesu Christi, &c. *Ephes.* 3. SERMO XCI.

Quinque petit Apostolus hac Epistola pro salutẽ Ephesiorum nobis quoque ad eam necessaria. IN Epistola hodierna tangit Apostolus quinque, quæ ipse genibus flexis petebat pro Ephesiis, quos amabat, cùm in fide & bonis operibus perseverarent, in quibus per eum fuerunt confirmati, cùm per alium essent conversi. Amant enim Prædicatores auditores illos, in quibus laborem suum salvum vident. In fine verò hujus Epistolæ glorificat Apostolus Deum, ut exemplo suo ad idem nos moneat. In hoc, quòd Apostolus illa quinque genibus flexis petit, satis ostenditur nobis, quòd valdè sunt utilia, & quod ea debemus petere nobis & his quos amamus.

I. Firmitas boni propositi. Quam constanter in eo sit persistendum. Primum illorum quinque est *firmitas boni propositi*, quæ multùm valet ad hoc, quòd aliquis salvet animam suam. Sicut enim clavum, quem nutare videmus, evellere tentamus, & non eum qui firmiter adhæret: sic diabolus eum, quem videt nutare, tentat; illum verò, quem videt in firmo proposito resistendi diabolo, cavendi ab omni mortali, & serviendi Deo semper, dimittit. Jacobi 4. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Deberet homo firmiter proponere in corde suo quando insurgit tentatio carnis, quod ipse non ibit ad locum ubi perpetret peccatum, immo si aliud non poterit facere residebit, vel cadere se permittet in terram in loco ubi tentatio insurget. Diabolus non poterit eum portare ad locum peccati, Deus enim non permitteret. Similiter proponere debet, quòd si dicatur sibi convicium, saltem tacebit ad horam, hoc enim videtur satis facile cuique. Item si aliqua difficultas occurrat ei in opere inchoato, non debet cessare, quia secundùm verbum sapientis, natura præposuit unicuique pulchro operi difficultatem. Non tam citò redit nauta ad portum, quàm citò ventum contrarium habet; nec canis dimittit feram, quàm citò spinas invenit, immo sequitur eam donec eam cœperit. Proverb 28. *Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipãtis.*

Mollis dicitur ille, qui cedit duris, qui nihil durum potest pati. Dissolutus verò, qui nullo amore ligatus est ad bonum opus. Hanc firmitatem bene habebat Apostolus dicens. Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio an angustia*, &c. Potiùs eligendum esset homini quod separetur ab eo caput & unumquodque membrum corporis sigillatim, quàm quòd separetur à Christo & à membris Ecclesiæ. Sed sunt quidam qui multum timerent, si deberet eis abscindi caput sui asini, idest, corporis scilicet separationem ab anima, separationé verò à nobilissimo capite, scilicet à Christo & corpore illo, cujus Christus est caput non timét, cum tamen nihil ita timendum esse deberet Christiano. Unde Aug. Nihil sic debet formidare Christianus, quam separari à corpore Christi. Si enim separatur à corpore Christi, jam non est membrum ejus: si non est membrum ejus, jam non vegetatur spiritu ejus, & ex hoc sequitur quòd jam sit mortuus. Illud primum, scilicet firmitatem, tangit Apostolus his verbis. *Flecto genua mea ad patrem Domini nostri Jesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur, ut det vobis secundum divitias gloriæ suæ virtutem corroborari per spiritum ejus in interiori homine.* In genuflexione ostenditur nobis zelus quem habebat de salute proximi. Hæc gratia multùm abundavit in Apostolis & aliis sanctis, qui non timebant se morti exponere pro salute proximorum, scientes nullum sacrificium majus esse Deo quàm zelum animarum, ut dicit Gregorius super illud. Ezech. 4. *Sume tibi sartaginem ferream.* Tantus zelus erat eorum, quòd non videbantur timere mortem propriam respectu peccatorum, quibus in persecutionibus compatiebantur. Unde Stephanus cùm lapidaretur, quasi oblitus lapidationis suæ, genibus flexis pro lapidantibus exoravit, ut legitur. Actuum 7. Hic zelus multùm hodie in Ecclesia refriguit: multi enim plùs compaterentur uni cani si viderent eum à lupo deferri, quàm fratribus suis, quos vident à dæmonibus in infernum protrahi. In verbis verò quæ sequuntur ostenditur unde possit præsumi, quòd illud obtineatur, quod à Deo patre petitur. Et *primo* potest hoc præsumi ex hoc, quòd ipse est verissimè pater, unde & paternus amor maximè est in eo, quod notatur ibi: *ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur*, id est, ab ejus dispositione est quòd aliquis vel homo vel angelus pater nominetur, licet non sit, verè enim non est pater nisi ipse Deus. Unde Malach. 2. *Nunquid non pater unus omnium nostrum?* Et Matth. 23. *Patrem nolite vocare super terram, unus est enim pater vester qui in cœlis est.* Joannes Damascenus. Principaliùs Deus Pater noster est, qui de non esse ad esse deduxit, quàm qui genuerunt, qui ex ipso & esse & generare susceperunt. Homines verò vel angeli patres quandoque dicuntur, vel pro reverentia, vel pro imitatione, vel beneficii exhibitione, vel etiam carnali generatione, vel aliis de causis. Super omnia ergo diligendus est Deus, qui verissimè pater est, & de ipso maximè est confidendum. Augustinus. Amandus est generator, sed præponendus creator. Matth. 7. *Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester qui est in cœlis, dabit bona petentibus se? Aliud* per quod præsumitur, quod id quod petitur à Deo, obtineatur, est Dei abundantia, de qua ibi: *ut det vobis secundùm divitias gloriæ suæ*, id est, secundùm copiam majestatis suæ. Ad copiosam Dei majestatem pertinet, ut det multis multum & liberaliter. Unde Jacobi 1. *Qui dat omnibus affluenter, & non improperat.* Unde dicendum est Deo cùm aliquid petitur ab eo, ut non consideret quid nos sumus digni suscipere, sed quid eum deceat dare. Legitur,

Ex dicto primo notandum.

1. Zelus animarũ quantus fuerit in Apostolis & aliis SS.

2. Spes obtinendi quod petitur à Deo oritur ex duobus.

1. Quia ipse est verus & solus pater noster.

Angeli & Homines quomodo patres vocentur.

2. Abundantiæ ipsius.

quòd cùm Alexander Magnus dedisset quoddam magnum donum cuidam humili personæ, & persona illa dixisset, non sum digna tali dono, respondit Alexander: non attendo quid te conveniat accipere, sed quid me conveniat dare. *Tertio* ostenditur modus quo Deus possit debiles corroborare cùm dicitur: *corroborari per spiritum ejus in interiori homine*, &c. Hoc etiam facit ad hoc quòd homo confidat se accepturum quod petit, cùm apparet sibi modus quo illud de facili fiat. Spiritus sanctus est ignis, ideò per ipsum corroborantur illi, qui sunt molles & debiles, sicut ignis corroborat & solidat vas luteum quod ante ignem est molle & tenerum. Quod est contra quosdam, qui videntes debilitatem suam, credunt se non posse roborari tantùm, quòd à peccato mortali se contineant. Qui si devotè & frequenter Spiritum sanctum invocarent, de facili ab eo roborarentur. Quanta fuerit infirmitas Apostolorum ante susceptionem Spiritus sancti satis apparet in principe eorum, qui ad vocem ancillæ negavit Christum, Lucæ 22. & Matth. 26. Post susceptionem tamen Spiritus sancti fortissimi fuerunt.

3. Per Spiritum sanctum roboramur in bono, sicut Apostolis accidit.

Secundum, quod valdè necessarium est homini, est *jugis meditatio Christi*, quod tangit ibi: *Christum habitare per fidem in cordibus vestris*, id est, per actum fidei. Et notandum quod Christus oculis misericordiæ libenter respicit eum, qui oculos cordis frequenter habet ad ipsum. Unde super illud Psal. 31. *firmabo super te oculos meos*, dicit Glossa. Non auferam oculos meos à te, quia semper levas oculos tuos ad me. Sed sunt quidam qui nunquam de Deo cogitant, quasi esset eis gravis ad videndum, sicut erat gravis Judæis, dum erat in carne mortali, ut legitur. Sap. 2. *Dupliciter* autem potest cogitare aliquis de Christo: vel secundùm quod fuit in hac vita mortali; si [illegible] ut exemplum, vel secundùm quod est in glor[illegible], & sic est ut præmium Bernard. Utrumque es mihi Domine Jesu, & speculum patiendi & præmium patientis. Bern. Ecclesiam tempore & loco peregrinationis suæ duæ res consolantur: de præterito quidem memoria passionis Christi, de futuro autem quòd se in sortem sanctorum cogitat & confidit recipiendam. Integra consolatio, cùm non solùm quid sit expectandum, sed unde sit præsumendum noverit. Cur paveat ad præmii magnitudinem, quæ pretii considerat dignitatem? In *prima* meditatione vult Christus ut homo habeat eum ut signaculum vel sigillum, cui homo conformet se & voluntate & operatione sicut cera sigillo conformatur. Unde Cant. 8. *Pone me ut signaculum super cor tuum.* In hac *etiam* prima consideratione invenit homo solatium contra omnes tribulationes hujus mundi. Hebr. 12. *Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes, nondum enim usque ad sanguinem restitistis.*

II. Frequens cogitatio de Christo. Quid boni conferat.

Hoc non facientes quales sint.

Duplex meditatio de Christo patiente & triumphante.

Meditatio patientis duo confert bona.

1.

2.

Tertium est, ut homo faciat bona, quæ facit, ex charitate, aliter enim non prosunt ad salutem. Unde 1. ad Corinth. 13. *Si distribuero in cibos pauperum*, &c. In hoc autem quod dicitur: *in charitate radicati & fundati*, innuitur quòd charitas radix sit, sine qua ramus boni operis aridus est. Gregorius. Nihil habet viriditatis ramus boni operis, nisi maneat in radice charitatis. Innuitur etiam quòd charitas fundamentum sit totius spiritualis ædificii, unde sine hac spirituale ædificium non subsistit. Homo mediante charitate adhæret terræ Ecclesiæ, terræ scilicet viventium. Sequitur (*ut possitis comprehendere*) id est, perfectè intelligere (*cum omnibus sanctis quæ sit latitudo*, &c.) id est, quanta debeat esse latitudo. *Latitudo charitatis* attenditur in extensione ad inimicos & amicos. Matth. 5.

III. Charitas. Ejus necessitas ex duobus apparet.

Circa hoc dictum notanda.

1.

Diligite

Charitatis latitudo, quantum se extendat. Inimici cur sint amãdi. Amor erga benefacientes qui sit malus. In duobus consistit.

Diligite inimicos vestros. Ideò verò conari debemus ad amandum inimicos, quia dilectio ista est nobis utilior & Deo gratior, quia ei propter se datur, unde hanc in die judicii remunerabit tanquam sibi datam. Dilectio illa quam habet aliquis ad aliquem qui est benefactor suus, solùm, & non aliquo modo propter Deum, non remunerabitur à Deo. Lucæ 6. *Si benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia?* vel potest attendi latitudo ista in extensione ad sinistram per compassionem malorum, & ad dexteram per congratulationem bonorum juxta illud. Rom. 12. *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus.* August. tamen in Glossa. Vult quòd hæc latitudo attendatur in hilaritate bene operandi. 2. Corinth. 9. *Hilarem datorem diligit Deus.* Et Ecclesiastici 35. *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* Et Augustin. in Glossa. qui tristis dat, perdit quod dat. Opus ergo est latitudine charitatis, ne pereat quidquid boni facis.

2. Longitudo quantum se extendat.

Sed quoniam abundante iniquitate refrigescit charitas multorum, sicut legitur. Matth. 24. ideò cum latitudine charitatis necessaria est *longitudo charitatis*, quæ attenditur in perseverantia usque in finem. Matth. 24. *Qui perseveraverit*, &c. Isa. 54. *Longos fac funiculos tuos.*

Amor est funiculus.

Funiculus qui Deum ligare potest, est amor. Hic funiculus tenebat Christum ligatum ad columnam quando flagellatus fuit, zelus enim domini exercituum fecit hoc. Sicut sepulchrum clausum ipsum tenere non potuit; sic nec funiculus ille eum tenuisset, nisi amor nostræ salutis fecisset. August. O jugum sancti amoris, quàm gloriosè laqueas, quàm suaviter premis.

Item Obedientia.

Hoc funiculo debent esse ligati fideles ab obedientiam Deo & his qui loco Dei sunt. Et longus debet esse, ut in obedientia illa usque in finem vitæ perseveremus.

3. Sublimitas in quo consistat.

Sublimitas verò attenditur in hoc, ut Deus exspectetur in præmium, non sufficit enim ad inimicos dilectionem extendere & usque in finem in dilectione perseverare, nisi propter Deum hoc fiat.

4. Profunditas quomodo habéri hæc 4. omnia serviant seu cooperentur in bonum.

Profunditas verò attenditur in timore pœnarum inferni. Qui habet charitatem cum his *quatuor* dimensionibus, omnia habet, omnia enim serviunt ei juxta illud. Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Latitudini charitatis serviunt tam inimici quam amici, tam prospera quàm adversa; longitudini tam futura, quàm præsentia; sublimitati cœlum, profunditati infernus, spei, cujus videtur esse sublimitas dilectionis, ipsum cœlum sedes est & thronus & habitaculum. Rom. 8. *Spe salvi facti sumus*; timoris, cujus videtur esse profunditas charitatis, quasi quidam carcer videtur esse infernus, ubi de hostibus suis justitiam facit in cruciando & premendo vitia. Job, 17. *In profundissimum infernum descendent omnia mea.* Totus homo interior in infernum debet descendere. Intellectus ut pœnas videat, affectus ut timeat.

Qui intelligãt hæc 4.

Hæc *quatuor* pertinentia ad charitatem illi soli perfectè intelligunt, qui in ea radicati sunt & fundati, quia tales sunt in lumine juxta illud. 1. Joan. 2. *Qui diligit fratrem suum in lumine manet.* Econtrario: *Qui odit fratrem suum in tenebris est*, ut ibidem legitur.

Quomodo hæc 4. in Christo fuerint.

Hæc *quatuor* inveniuntur fuisse in Christo. *Latitudo* in hoc quòd pro inimicis mortuus est, unde ad Roman. 5. *Commendat charitatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus Christus pro nobis mortuus est.* Hanc latitudinem nobis significavit extensio brachiorum in cruce. *Longitudo* in hoc, quòd *factus est pro nobis obediens usque ad mortem* Philip. 2. *Sublimitas* in hoc, quòd remunerando merita nostra & etiam intelligentiam nostram superat. *Profundum* verò in hoc, quòd non solùm opera, sed etiam occultas cogitationes districtè judicat.

Quomodo sint in Deo.

Vel latitudo charitatis divinæ potest attendi in hoc, quòd beneficia sua dat bonis & malis. Matth. 5. *Qui solem suum oriri facit super bonos & malos*, &c. *Longitudo* in hoc; quòd peccatorem diu expectat ad pœnitentiam. Rom. 2. *An divitias bonitatis ejus & patientiæ & longanimitatis contemnis? Profunditas* in hoc, quòd de profundo vitiorum extrahit, juxta illud. Psal. 112. *Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem.* Et 1. Reg. 2. *Suscitat de pulvere egenum, & de stercore elevat pauperem. Sublimitas* in hoc, quòd ad dignitatem regni cœlestis hominem exaltat, juxta illud ejusdem. *Ut sedeat cum principibus & solium gloriæ teneat.*

IV. Scientia de magnitudine dilectionis Christi ergà nos.

Quartum, quod necessarium est homini qui vult salvare animam, est *scientia* utilis, sicut est scientia qua aliquis scit quantum Christus nos dilexerit. De qua scientia. 1. Corinth. 2. *Non judicavi me scire aliquid inter vos nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum.* Scientia ista multùm necessaria est homini. Proverb. 19. *Ubi non est scientia animæ, non est bonum.* De ista scientia tangit hic Apostolus dicens: *Scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi.* Supereminentem, inquam, alii charitati, vel supereminentem nostræ scientiæ, excedit enim omnem scientiam nostram.

His amor quomodo vocetur in scriptura.

Unde Lucæ 9. vocatur excessus, ubi sic legitur. *Erant autem Moyses & Helias visi in majestate, & dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Hierusalem.* Thren. 3. vocatur transgressio, ubi dicitur. *Recordare paupertatis & transgressionis meæ.*

V. Profectus ad plenitudinem Dei quid sit.

Quintum est *profectus ad virtutum plenitudinem Dei*, id est, ut impleamini hic plenitudine gratiæ, tendentes in plenitudinem gloriæ, quæ dicitur omnis plenitudo Dei, id est, perfecta plenitudo, quæ à Deo est. Debet autem suppleri hoc verbum, *peto*, ad hanc petitionem, ut dicatur, peto etiam ut possitis scire, &c. Et sic de aliis petitionibus. Vel debet repeti quod præcessit (*flecto genua mea.*)

Hic profectus non fit repentè.

Et *notandum* quòd nunquam citò aliquis habet gratiam, ut habeat virtutum plenitudinem, immo multùm deest sibi, & paulatim ad illud debet proficere. Bernardus. Omnia illi desunt, qui sibi nihil deesse putat. Proverb. 4. *Iustorum semita quasi lux splendens procedit & crescit usque ad perfectum diem.*

Fit duobus pedibus.

Bernard. Nemo repentè fit summus. Ascendendo non volando apprehenditur summitas scalæ. Ascendamus ergo duobus pedibus, *meditatione & oratione.* Meditatio quid desit docet. Oratio ne desit obtinet.

6. Glorificare Deum ad quid valeat.

Ultimò Apostolus Deum glorificat (*ipsi gloria in secula.*) De qua glorificatione *notandum*, quòd multùm valet ad hoc, quod aliquis de diabolo triumphet. Ille enim Deus est dominus virtutum, qui est rex gloriæ. Ad eum pertinet gloria, victoria & pugna.

7. Clausula Epistolæ quæ sit.

Ergo si Deo das gloriam, jam attribuis ei victoriam, & per consequens ponis super eum pugnam. In Psalm. 88. *Domine in lumine vultus tui ambulabunt & in nomine tuo exultabunt tota die & in justitia tua exaltabuntur.* Et subditur causa: *quia gloria virtutis eorum tu es.*

DE EADEM DOMINICA. SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo ostendit 1. Variis rationibus, quàm bono loco sint, qui in Charitate radicati ac fundati sunt, & quàm malo, qui non sunt. Deinde de charitate Dei, ac proximi, itemque de gloria regni cœlestis paucula tangit.

In charitate radicati & fundati, &c. *Ad Ephes. 4.*

SERMO XCII.

SIc perficienda est locutio. *Flecto genua mea ad patrem Domini nostri Jesu Christi, ut in charitate radicati & fundati possitis comprehendere*, &c. Circa

quod verbum primò notandum est, quòd rectè petebat Apostolus quando petebat ut Ephesii essent radicati in charitate, quia optimus locus charitas est. Unde quilibet summopere conari debet ut in loco isto sit, ut charitatem habeat. Hunc optimum dicimus multiplici ratione. Primò quia securissimus est. Qui enim est in loco isto, in Deo est, juxta illud. 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Et in libro Sap. 3. ostēditur quomodo talis in Deo maneat, ubi dicitur. *Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiæ* vel *mortis.* Valdè magna est securitas ista, quia non est, qui de manu ejus possit eruere. Job. 10. August. Verò dicit talem esse in sinu Dei his verbis. Quid times hominem homo in sinu Dei positus? Tu de illius sinu noli cadere. Quidquid ibi patieris, ad salutem valebit, non ad perniciem. Super hoc autem quòd locus iste, locus securitatis est, est etiam locus jucunditatis, quia *secura mens quasi juge convivium.* Proverb. 15. Quomodo enim non erit jucunditas, ubi læta cantat conscientia? *Si ambulavero in medio umbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Psal. 21. Contra verò quomodo securitas vel jucunditas erit ei, qui guerram habet cum omnipotente? cui justitia Dei tenet evaginatum gladium super caput suum ut eum medium scindat, nisi Dei misericordia gladium sustentaret? Item quomodo securitas vel jucunditas est ei, cum quo & in quo diabolus est, semper sitiens sanguinem ejus? Est enim charitas optimus locus, quia locus vitæ & luminis, locus augmenti & divitiarum, locus abundantiæ omnium bonorum. De *primo* legitur. 1. Joan. 2. *Qui diligit fratrem suum, in lumine manet.* Extra charitatem nihil est, nisi in tenebris. Unde ibidem dicitur. *Qui odit fratrem suum, in tenebris est.* Ideò extra charitatem verum gaudium non est. Tob. 5. *quale gaudium erit mihi, qui in tenebris sedeo, &c.* De *secundo* 1. Joannis 3. *Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Extra charitatem nihil vivit vita gratiæ, omnia sunt ibi mortua, omnia arida. 1. Joan. 3. *Qui non diligit manet in morte.* Gregorius. Nihil habet viriditatis ramus boni operis, nisi maneat in radice charitatis. Qui est extra charitatem, est velut mare mortuum, ubi nihil vivit. Homo qui videtur magni valoris esse in sæculo, qui charitatem non habet, est quasi leo mortuus; & judicio Dei parvi vel nullius valoris est. Ecclesiastæ 9. *Melior est canis vivus leone mortuo.* quòd charitas locus divitiarum sit, patet ex hoc, quia charitas ubi est, ibi est & ipse Deus juxta illud. 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, &c.* qui autem Deum habet, verè dives est juxta illud. Augustin. Aurum habens in arca dives est, Deum habens in conscientia dives non est? conjunge aurum & Deum, conscientiam & arcam, id est, compara. De augmento vero legitur. Ephes. 4. *Veritatem facientes in charitate crescamus.* Extra charitatem nullus crescit, sed potiùs ad nihilum reducitur juxta illud. 1. ad Corinth. 13. *Si habuero prophetiam, &c. Charitatem autem non habuero, nihil sum.* Charitas est locus ubi est omnium bonorum abundantia Augustin. Ubi charitas adest, quid est quod possit deesse? Ubi charitas deest, quid est, quod possit prodesse? Joan. 15. *Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum.* Extra charitatem nullus fructificavit, juxta illud. Oseæ 9. *Radix eorum exsiccata est, fructum nequaquam facient.* Radix exsiccata est cupiditas, quæ est radix omnium malorum. 1. Timoth. 6. Extra charitatem nihil est verè bonum, licet sit ibi species boni. Seneca. Apud sapientes sunt honesta, apud vulgus verò simulachra rerum honestarum. Charitas locus est ubi nullus moritur, nullus malum patitur, quia *qui custodit mandatum, non experietur quicquam mali* Eccles. 8. quod de mandato dilectionis specialiter intelligendum est. In charitate quidem radicatus erat Apostolus qui dicebat Rom. 8. *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, &c.* poterit nos separare à charitate Dei.

Charitas dividitur in charitatem Dei & proximi. Et debemus esse radicati in Dei dilectione triplici radice, ut scilicet diligamus eum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente, id est, dulciter, prudenter, fortiter, ut exponit B. Bern. Dulciter, ne illecti; prudenter, ne decepti; fortiter, ne oppressi ab amore Domini avertamur. Radices verò in quibus debemus esse radicati in dilectione proximi, require in Sermone super illud. Rom. 13. *Nemini quicquam debeatis nisi ut invicem diligatis, &c.* Secundùm duodecim causas quæ ibi assignantur, quare sit proximus diligendus.

Sequitur, *ut possitis comprehendere,* scilicet in gloria, *quæ sit latitudo, &c.* Gloria regni Dei in quatuor consistit In longitudine æternitatis. Unde Psal. 144. *Regnum tuum regnum omnium seculorum.* In latitudine charitatis quia nulla invidia est ibi, immo gaudium de omnibus bonis aliorum. Isa 60. *Tunc videbis & affines, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum.* In sublimitate dignitatis. Ps. 81. *Ego dixi dii estis, & filii Excelsi omnes.* Matt. 24. *Super omnia bona sua cōstituet eum.* Et in cognitionis profunditate. 1. Cor. 13. *Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.* Et Hier. 31. *Omnes cognoscent me à minimo usque ad maximum.* Hæc quatuor figurata sunt per coronam quatuor digitorum, quę super mēsam ponebatur. Exodi 25. Arca figura est Ecclesiæ, vel animæ sanctæ, ad cujus gloriam pertinent quatuor prædicta.

DOMINICA XVII. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Sermo insequens thema explicat. Item superiores ad clementer regendum, & subditos ad libenter parendum hortatur. Postea docet, quare & quomodo digne ambulandum seu convenienter vivendum sit triplici vocationi divinæ, maxime ei, qua ad Regnum cœleste vocamur.

Obsecro vos ego vinctus in domino, ut dignè ambuleris vocatione, quâ vocati estis. *Ephes. 4.*

HOc dicit Apostolus Romæ existens in carcere Ephesiis, qui ad fidem Christi conversi erant. In hoc quod dicit *obsecro*, non *impero*, dat exemplum mansuetudinis his, qui habent imperium super aliquos. Seneca. Remissiùs imperanti, meliùs paretur. Nota quòd contumax est animus humanus, & in contrarium atque arduum vadens sequitur faciliùs, quò ducatur, ideò nullum ex omnibus magis clementia, quàm regem vel principem decet. Nobilis animi est, benigne se habere his, qui sunt sub potestate sua. Ideo reges inter Christianos inunguntur in signum pietatis, quam habere debent. Et 3. Reg. 20. *Ecce audivimus quod reges domus Israel clementes sunt.* Econtrario servilis animi est crudelem esse in eos, quos habet in potestate. Proverb. 30. *Per tria movetur terra, & quartum quod sustinere non potest. Per servum cum regnaverit, &c.* Et Boëtius dicit.

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.

Asperitatem eorum qui præsunt ad subditos improperat eis Dominus in Ezech. 34. dicens. *Cum austeritate imperabatis eis & cum potentia.* Item cùm obsecratio sit perfecta adjuratio, in verbo obsecrādi innuitur, quòd potius velle debemus ut homines benefaciant propter reverentiam & timorem Dei, quàm propter timorem humanum. Unde Ecclesiast. 19. *Corripe amicum antequam commineris,* &

Marginalia (left column): I. In Charitate radicatus in optimo loco est. 1. Ob securitatem loci istius seu charitatis. 2. Ob jucunditatem. Qui careant his duobus. 3. Ob alia varia. 1. 2. Charitate destitutus qualis sit. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

Marginalia (right column): Apostolus quomodo in charitate fuerit radicatus. II. Charitas est duplex. 1. Dei, in qua tripliciter radicatur. Proximi de quo alibi videndum. III. Gloria regni Dei in 4. consistit. Figura hujus quæ. Arca cujus rei sit figura. SERMO XCIII. Clementer, non crudeliter imperandum. 2. Benefaciendum ob timorē Dei, non hominum.

& da locum timori altissimi. Qui cōminatur homini pœnā propter causam temporalem, humanum timorem introducit, & timori altissimi viam claudit, ideo Apostolus dicit se esse vinctum in domino, id est, pro domino, ut Ephesii attendentes, quòd ipse patiebatur pro fide, non timerent pati pro eadem fide Christi. Et *notandum* quòd Apostolus ad litteram erat in vinculis propter zelum salutis animarum. Ideò libenter adquiescere debebant ipsi exhortanti eos de salute, scilicet ad Hebr. ult. *Obedite præpositis vestris & subjacete eis: Ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant,* &c

3. Subditi prælatis maximè spiritualibus libenter obedire debent.

1. Ob gaudiū prælatorū.

Unde dicit Augustinus, cum gaudio ista facimus, quando videmus proficere in verbo Dei: tunc enim cum gaudio laborat operarius in agro, quando attendit arborem & fructum. Quando attendit segetem, & videt ubertatem, tunc intelligit quod non sine causa manus attrivit, non sine causa frigus æstusque toleravit. Isai. 61. *Isti sunt semen cui benedixit dominus.* Ideò gaudens gaudebat in domino. Et in Canonica 3. Joannis. *Majorem gratiam horum non habeo quam ut audiam filios meos in veritate ambulantes.*

2. Ob periculum prælatorum.

Multùm deberet movere subditos ad obediendum prælatis hoc, quòd sunt in tanto periculo & labore pro eis. Ipsi sunt similes illis, qui subveniunt naufragantibus, qui de facili solent submergi, unde valdè periculosum est opus tale. Bern. Quibus assimilamus homines generationis hujus, aut quibus comparabimus illos, quos videmus à terrenis & corporalibus consolationibus avelli! profectò similes sunt his qui submersi periclitantur in aquis, quos videas tenentes tenere, nec ulla ratione deserere, quod primum occurrerit, quidquid sit illud, licet sit tale quod omnino prodesse non possit, ut sunt radices herbarum cæteraque similia. Et si fortè ad eas veniant, ut eis subveniant, nonnunquam apprehensas solent involvere eas secum adeò, ut nec ipsis auxilium ferre jam valeant.

Ingratitudo Mundi erga suos doctores spirituales.

Valdè fuit ingratus mundus, & est adhuc adjutoribus suæ salutis, qui morti se exponebant, ut peccatores à morte liberarent, & econtra peccatores mortem eorum sitiebant. Item sancti laborabant ut eos à peccatis mundarent, & ipsi eis maculam in faciem imponebant. Matth. 11. *Venit Ioannes Baptista, neque manducans neque bibens, & dicunt dæmonium habet Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus.* Et sic utrique parti contradictionis calumniabantur. Prov. 9. *Qui arguit impium, sibi maculam generat.* Medici corporum pro consilio quod impendunt, gratiam hominum & beneficium temporale deportant: Medici verò animarum pro consilio reportant odium & persecutionem. Ideò mundus in defectu talium multùm punitus est. Diu enim fuit, quòd paucos adjutores habuit suæ salutis. Per quæ enim peccat homo, per hæc & punitur.

3. Ob amorē eorum in subditos.

Multum etiam deberent homines adquiescere in his, quæ pertinent ad salutem & utilitatem suam illis, quos vident fecisse pro eis, quod non facerent pro eis meliores amici carnales, quos habent. Melior amicus quem habes, sive sit pater, sive sit mater, sive alius, non efficietur pauper pro te, sicut illi fecerunt, qui vel in sæculo, vel in abbatiarum dominiis abundare poterant, & tamen pro salute tua vitam pauperem elegerunt & mendicitatem.

II. Vivendum convenienter triplici vocationi.

1. Prædicationis.

Sequitur, *ut digne ambuletis vocatione* &c. quod potest exponi de *triplici* vocatione. *Primò* de vocatione prædicationis, ut sit sensus, ut ambuletis prout requirit doctrina quam suscepistis Phil 1. *Digne Evangelio Christi conversamini.* Lucæ 12. *Cui enim multum datum est, multum quæretur ab eo.* Hebr. 6. *Terra sæpe venientem super se bibens imbrem, & germinans herbam oportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à domino: proferens autem spinas & tribulos reproba est, & maledicto proxima, cujus consummatio in combustionem.*

2. Christi crucifixi.

Secundò de vocatione qua Christus vocavit in cruce. Proverb. 1. *Vocavi & renuistis.* Vocatio ista clamor dicitur. Job 16. ubi sic legitur. *Terra ne operias sanguinem meum, nec inveniat in te locum latendi clamor meus.* Hebr. 12. *Sanguinis aspersionem melius loquentem quàm Abel.* Sanguis Abel locutus est vindictam, sanguis Christi misericordiam. Sanguis Christi indicabat vehementer, quantum Christus desiderabat salutem nostram, & ideò clamor dicitur, quasi magnum signum voluntatis paternæ, quam habebat ad peccatores. Secundùm hoc ergo sensus est, *ut digne ambuletis vocatione*, &c. idest, ut secundùm desiderium & studium, quæ Christus ostendit in cruce se habere de salute nostra, vos etiam magnum desiderium & studium circa salutem vestram habeatis, & exemplo Christi aliqua pro salute vestra faciatis. Ad clamorem Christi petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt. Unde nimis surdi esse videntur, qui clamorem Christi non audiunt, lapidibus videntur esse duriores. Matth. 27.

3. Regni cœlestis.

Tertio potest intelligi de dignitate ad quam vocamur, sub hoc sensu, *ut digne ambuletis vocatione*, &c. idest, ut sic vos habeatis, sicut requirit dignitas, ad quam vocati estis.

Hæc cur sit dignitas maior regno Franciæ.

Dignitas ista non est regnum Franciæ sed regnum gloriæ. Ad regnum Franciæ inungit Rhemensis Archiepiscopus, ad illud Spiritus sanctus Ad regnum Franciæ fit unctio unctione de cœlo missa, sicut dicitur, ad illud similiter In hoc tamen est illa excellentior, quod in ista inungitur spiritus hominis, in illa corpus.

III. Dignitas vocationis ad regnum cœleste requirit.

Septem verò sunt quæ dignitas illa requirit.

1. Indignitas triplex. 1.

Primo ut indigna caveamus: indignus est dignitate illa ad quam vocatus est, qui gratis ex cupiditate vili oneri & sibi importabili se subdit, ut non timeat sui oppressionem propter nimium affectum lucrandi. Indignum est ut manus ejus, qui ad tantam dignitatem vocatus est in sophino serviant, ut scilicet fune vel fimo temporalium oneratus & electus ad regnum incedat. Onera ista jumentorum sunt, non hominum, ut dicit quidam sapiens.

Vestis gloriæ quæ sit. Psal. 40.

Indigna *etiam* committit, qui nudus vel ignominiosa veste indutus incedit, aliter enim debet esse indutus filius regis, & aliter servus diaboli Colos. 3. *Induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ*, &c. Vestis filiorum Dei est vestitus deauratus circundatus varietate, idest, charitas bonorum operum diversitate Apocal. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet.* Rom. 13. *Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus.* Et 1. Cor. 14. *Omnia honeste & secundum ordinem fiant in vobis.* Hoc est vestimentum gloriæ, quod requirit gloria illa, ad quam electi sumus. Isai. 52. *Induere vestimentis gloriæ tuæ Hierusalem.*

Vestis Ignominiæ quæ.

Vestimentum ignominiæ est vestitus vitiorum, & etiam vestimentum corporum Bern. Qui de veste gloriatur, similis est furi glorianti de cauterio, cùm per peccatum Adæ usus ejus introductus sit.

3.

Indigna *etiam* committit, qui peccata committit, propter quæ dignitatem, ad quam electus est, amittit. Valdè enim infelix reputaretur aliquis, qui esset electus in Episcopum, & tempore medio inter electionem & confirmationem committeret crimen, propter quod Episcopatu privaretur, & insuper suspenderetur; sic valdè infelix est Christianus, qui cùm jam electus est ad regnum æternum, peccatum mortale committit, propter quod regno privabitur, & inferni patibulo affligetur.

2.

Secundò ut mundana contemnamus. Contemptibilia hujus mundi contemnere debet, qui ad tantam dignitatem electus est, & debet dicere illud. Psal. 72. *Quid est mihi in*

S

cælo, & à te quid volui super terram? Gregorius. Vilescunt temporalia, si considerentur æterna. Si ad aliquem pertineret ex parte patris regnum unum, & ex parte matris terra unius pauperis militis. Infelix reputaretur ipse, si adhæreret hæreditati maternæ, & negligeret paternam. Sic infelix est, qui pro exilio isto in quo mater nostra Eva nos posuit, cœlestis patris hæreditatem amittit. *Tertio* ut adversa

Similitudo cur terrena sint cótemnenda.

3. viriliter toleremus, quia *non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Rom. 8. Bern. Quid est quod non optamus etiam per medios enses, si oporteat declinare tantam miseriam, & ad tantam accelerare gloriam, nisi quia mortua est fides nostra! *Quarto* ut magna agamus, magnitudo enim mercedis magnitudinem requirit laboris. Justum est enim ut magna & multum laboret operarius, qui magno precio conducitur. August. Labor te terret, vide mercedem. Genes. 15. *Noli timere Abram, ego protector tuus sum & merces tua magna nimis.* *Quinto* ut in his usque in finem perseveremus; corona enim æternitatis perseverantiam in bonis operibus requirit. Galat. 6. *Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes.* Item: *dum tempus habemus operemur bonum.* Gloss. Aug. Si homo non imposuerit finem operi, nec Deus imponet finé remunerationi: quantum seminaverimus in operibus, tantum metemus in fructibus, & quantùm aviditas se dilataverit inquirentis, tantum se aperiet ad præmium manus retribuentis. *Sexto* ut ad illam dignitatem velociter tendamus. Bern. Festinemus ubi habitemus sine metu, abundemus sine defectu. Idem. Qui amat ardentiùs, currit velociùs, & pervenit citiùs. Idem. Magna confusio & nimis magna. Ardentiùs quærunt seculares perniciosa, quàm nos perutilia, alacriùs currunt ad mortem, quàm nos ad vitam. Non solùm currere debemus ad tantam dignitatem, sed etiam volare Isa. 40. *Qui sperant in domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquila, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.* *Septimo* ut hilariter faciamus Psal. 104. *Lætetur cor quærentium dominum.* Idem Psal. 137. *& cantent in viis domini, quoniam magna est gloria Domini.*

4.

5.

6.

7.

DE EADEM DOMINICA.
SERMO SECUNDUS.
SUMMARIUM.

Addit hic sermo septem in ultima parte præcedentis sermonis relati, alia sex necessaria electis seu vocatis ad Regnum cæleste. Maxime vero agit de Humilitate, Mansuetudine & Charitate.

Obsecro vos cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in charitate, soliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. *Ad Ephes. 4.*

SERMO XCIV. Electi seu vocati ad regnú cœleste debent esse.

1. Humiles varia de Humilitate.

SPecificat Apostolus in verbis istis ea, quæ requirit dignitas illa, ad quam vocati sumus. Primò enumerans humilitatem, mansuetudinem & patientiam, tanquam virtutes valdè necessarias electis Dei inter mala hujus mundi, inter quas præponit humilitaté, quia humilitas non solùm est gratia, sed etiam vas & receptaculum aliarum gratiarum. *Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Jacobi 4. Sicut aqua fluit ad loca humilia, sic gratia humilia corda replet. Augustin. Alta siccantur, ima replentur. Hanc oportet habere vocatos ad gloriam cœlestem, non enim alia est via ad sublimitatem, quàm per humilitatem. Bern. Per humilitatem ascenditur ad sublimitatem, quia hæc est via, & non est alia præter ipsam; qui aliter vadit, potiùs cadit, quàm ascendit. Augustin. Ambula per Christi humilitatem, si vis pervenire ad ejus sublimitatem sive æternitatem. Job 22. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Et Proverb. 15. *Gloriam præcedit humilitas.* Et 29. ejusdem, *humilem spiritu suscipiet gloria.* Et hoc meritò, quia sola humilitas Deú recipit, & tumor superbiæ eum repellit, unde Deus meritò recipiet humilitatem in cœlo, quæ eum recipit in hoc exilio. Humilitas hic Deum honorat, juxta illud. Ecclesiastici 3. *Magna potentia solius Dei, & ab humilibus honoratur.* Ideò humilis in futuro quasi jure vicissitudinis à Deo meritò honorabitur. Dicit Bern. de Joseph, quòd indignum judicavit inglorium facere dominum suum, qui eum fecerat gloriosum. Sic verè humilis indignum judicat Deo auferre gloriam suam, qui eum ad tantam eligit gloriam. Superbus econtrario Deo aufert gloriam suam, & ideò gloria Dei privabitur in futuro. Isa. 26. dicitur de impio, *non videbit gloriam Dei.* Verè humilis in loco novissimo residet in præsenti, ideò audire merebitur: *amice ascende superius.* Lucæ 14. Humilis precio præsentis gloriæ, quam pro Dei amore contemnit, gloriam æternam sibi adquirit. Nec solùm Deum honorat humilis, sed etiam omnes, omnibus se subdendo, unde & ab omnibus honoratur, juxta illud Lucæ 14. *Qui se humiliat, exaltabitur.* Et notandum quòd non dicit Apostolus solùm cum humilitate, sed cum omni humilitate; necessaria enim est electis Dei omnis humilitas & exterior & interior. Ecclesiastici 19. *Est qui nequiter se humiliat, & interiora ejus plena sunt dolo.* Matth. 11. *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Et necessaria est humilitas quantum ad tres gradus humilitatis, qui sunt se subdere majori, pari & minori. Hos tres gradus docuit nos dominus volens baptizari à Joanne dicens: *Sic nos decet implere omnem justitiam,* id est, perfectam humilitatem. Matth. 3.

Sequitur (*& mansuetudine*) mansuetos etiá oportet esse illos quos Deus ad tantam gloriam vocavit. 2. Mansueti aliqua de mansuetud.
Mansuetudo est tractabilitas, quæ facit hominem à Deo perfectè in præsenti possideri, illius enim rei plenè dominium habebimus, de qua facimus quod volumus. Jure ergo mansuetudinis mansuetus in futuro Deum meritò possidebit. Deus nullius possessio erit cujus prius possessor non fuerit. Matth. 5. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Item Psal. 36. *Mansueti autem hæreditabunt terram.* Nec solùm in futuro mansueti possidebunt Deum, sed etiam in præsenti per gratiam. Unde Prov. 3. *Mansuetis dabit gratiam.* Homines mansueti sive tractabiles non solùm à Deo, sed etiam ab hominibus quodammodo possidentur, quia inde faciunt quod volunt, ideò omnes amant eos, tanquam suos. Unde Ecclesiastici 3. *Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.* Ad hoc significandum quòd homo mansuetus animal sit omnium, insedit Christus mansueto animali, scilicet asello, quod omnibus commune erat.

Sequitur (*cum patientia*) patientes oportet esse illos, qui ad tantam gloriam vocati sunt, ut sint socii Christi in tribulatione, sicut volunt esse in gloria. 3. Patientes.
Ecclesiastici 22. *Fidem posside cum amico tuo in paupertate illius, ut in bonis illius læteris.* De hac materia require in sermone. *Si mortui sumus cum Christo.* Rom. 6.

Sequitur (*supportantes invicem in charitate.*) Oportet etiam electos Dei habere supernam charitatem non solùm ad communicandum bona sua proximo, sed etiam ad supportandum mala. 4. Charitativi.
Rom. 15. *Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere.* Galat 6. *Alter alterius onera portate.* Et 1. Corinth. 13. *Charitas omnia suffert.*

Sequitur (*soliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis.*) Unitatem spiritus in vinculo pacis debent habere electi Dei ad invicem, solus enim Christus cum membris suis sibi ad invicem unitis ascédit 5. Concordes.

in

in cœlum, juxta illud. Joan. 3. *Nemo ascendit in cælum nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo.* Hanc unitatem debemus soliciti servare quia valdè placet Deo, sicut econtrario discordia multùm displicet ei. Proverb. 6. *Sex sunt quæ odit dominus, & septimum detestatur anima ejus,* &c. *& eum qui seminat inter fratres discordias.*

Pacifici.

Hujus autem unitatis quoddam nutrimentum & vinculum est pax exterior, ideò dicitur *in vinculo pacis.* Hæc autem pax sicut dicit Gloss. Hieron. est, si bona nostra invicem diligamus, si peccata, quæ sine damno tritici, aut cum spe salutis corrigendorum eradicari non possunt, usque ad messem ultimam toleremus, si perfectionis opera quæ tamen fieri & non fieri licet, ne infirmi scandalizentur, non facere dispensemus. Pacificus locum Deo parat, quia in pace factus est locus ejus, & ideò meritò apud Deum locum inveniet.

Psal. 75. Unitas spiritus cur vocatur unitas Ecclesiastica.

Et *nota* quòd unitas spiritus dicitur unitas Ecclesiastica, qui eam facit Spiritus sanctus. Unde in primitiva Ecclesia, quandò gratia Spiritus sancti abundanter dabatur, multùm unitas abundabat. Act. 4. *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una.* Et Ezech 11. *Dabo eis cor unum & spiritum novum tribuam in visceribus eorum.* Unitas ista placet Deo & omnibus sanctis. Ecclesiastici 25. *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus, concordia fratrum & amor proximorum,* &c.

DOMINICA XVIII. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Commendat nobis hic sermo tres virtutes. 1. Gratiarum actionem seu beatitudinem. 2. Dilectionem proximi. 3. Discretionem seu metum de temporalibus habendum.

SERMO XCV
Hic sermo hortatur ad tres virtutes.

Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei quæ data est vobis in Christo Jesu. 1 *Cor.* 1.

IN quo verbo, exemplo Apostoli, monemur ad tria. *Primo* ad gratiarum actionem, cum dicitur: *gratias ago Deo.* *Secundo* ad fraternam dilectionem, cum dicitur: *pro omnibus vobis.* *Tertio* ad discretionem, cum dicitur: *in gratia Dei quæ data est vobis in Christo Iesu.*

1. Gratiarum actio. Ad hanc movent.

Circa primum notandum, quòd *octo* sunt quæ deberent homines movere ad hoc, quòd multùm instarent gratiarum actioni. *Primò admonitiones sanctorum*, admonent enim sancti multùm nos ad hoc & verbo & exemplo. Bern. Disce in referendo gratias non tardus esse aut segnis, disce ad singula bona gratias agere. Diligenter considera quæ tibi apponuntur, ut nulla Dei dona debitâ gratiarum actione frustrentur. Tob. 4. *Omni tempore benedic Deum.* Col. 3. *Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo & patri per ipsum.* Et ejusdem 4. *Orationi instantes, vigilantes in ea in gratiarum actione.* Et Eph. 5. *Gratias agentes semper pro omnibus in nomine Domini nostri Iesu Christi Deo & patri,* &c.

Oratio & gratiarum actio totam vitam sanctorum occupant.

Duo sunt, quæ condividunt sibi vitam sanctorum, scilicet oratio & gratiarum actio. Quia sancti vel prævident bona vel mala. Si bona, personat gratiarum actio; si mala, sequitur oratio pro illis amovendis. Bernard. Charitas tot modis in oratione vel gratiarum actione in Deum se jugiter refundit, quot in suis necessitatibus vel consolationibus, in proximis vel compassionibus vel congratulationibus naturales in hoc materias invenit pius affectus. Immo utramque horum totam vitam sanctorum haberet, nisi aliud obstaret. Unde 1. Thes. 5. *Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite.* Et Lucæ 18. *Oportet semper orare, & non deficere.* Non cessat Deus nobis benefacere, & ideò gratiarum actio non deberet cessare, nisi debilitas humana impediret.

Cur semper gratiarum actio & oratio facienda sit.

Non etiam cessant pericula imminere homini in mundo isto, ideò incessanter petendum esset auxilium, nisi obstaret infirmitas hominis. Unde Lucæ 21. ubi loquitur dominus de periculis dicit: *Vigilate omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere omnia mala ista quæ futura sunt & stare ante filium hominis.*

2. *Secundò admonitiones creaturarum*, quæ incessanter nos invitant ad gratiarum actionem; beneficium enim datum alicui invitat eum ut danti gratias agat. Cùm ergo omnia, quæ videmus data sint homini, ut patet Genes. 1. ubi dicit dominus. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli & bestiis, universæque terræ, omnique reptili quod movetur in terra,* &c. Omnia quæ videmus invitant nos ad gratiarum actionem. Augustin. Opera tua intueri licet, ut lauderis, qui talia operaris.

3. *Tertio* ipsum tempus in quo sumus. In tempore enim gratiæ sumus, cui nulla operatio magis congruere videtur, quàm gratiarum actio, ideò valdè bonum est gratiarum actioni instare. Proverb. 16. *Sermo oportunus, est optimus.*

4. *Quarto* quia gratiarum actio est de operationibus quæ fiunt in paradiso, unde in Psalm. 88. *Misericordias domini in æternum cantabo.* Canticum illud erit gratiarum actio & vox laudis de hoc, quòd misericorditer à periculis fuerimus liberati. Isa. 51. *Gaudium & lætitia invenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis.* Unde bonum est addiscere officium, quod tamdiu facere oportebit.

5. Gratiarum actionis utilitas duplex.

Quinto propter utilitatem multiplicem, quæ ex hoc opere sequitur. *Prima* est, quòd hominem in tribulatione custodit, & Deum adesse facit, ut figuratum est Danielis 3. in pueris qui in fornace positi gratias agentes Deo ab igne læsi non fuerunt, & quartus apparuit cum illis similis filio Dei. Sic ignis tribulationis non lædit eos, qui in ea Deo gratias agunt, quia Dei societatem habent. Unde Bern. Quantumcunque sæviat tribulatio, ne putes te derelictum esse, sed memineris scriptum esse, *cum ipso sum in tribulatione.* Psal. 90.

Secunda est quia gratiarum actio divinam largitatem ad dandum provocat. Unde Proverb 10. *Anima quæ benedicit impinguabitur.* Bern. Ad locum unde exeunt flumina gratiarum revertuntur, ut iterum fluant. Ecclesiastici 43. *Benedicentes dominum exaltate illum quantum potestis, major est enim omni laude. Exaltantes eum replemini virtute.*

8. Gratiarum actio est adeps & unguentum.

Sexto quia hæc operatio multùm placet Deo. Gratiarum actio adeps est spiritualis, de quo Levit. 3. *Omnis adeps domini erit jure perpetuo.* Item unguentum est, quo caput Ecclesiæ ungitur, quod figuratum est in Magdalena caput Christi ungente. Matth. 26. & Marci 14.

Melior est contritionis.

Bernard. Bonum est unguentum contritionis, quod de recordatione peccatorum conficitur. Melius devotionis, quod de recordatione beneficiorum fit Dei. Porrò utrumque vincit unctio pietatis. Unguentum devotionis est gratiarum actio. Multùm placet Deo, quæ gratiarum actioni instat anima. Unde Cant 1. *Tu pulchra es amica mea.* Et subditur: *oculi tui columbarum.*

Simplices habent oculos columbæ ob duo.

Columba simpliciter respicit, unde oculos columbarum habent, qui simpliciter creaturas respiciunt, in omnibus creaturis Deum respiciendo, tanquam causam & datorem omnium bonorum. Vel quia Spiritus sanctus, cui amor appropriatur, in columba apparuit. Oculos columbarum habet, qui oculo amoris bona proximi respicit, ei congratulando, & de eis gratias agendo.

Invidi habent oculos noctuæ.

Non habent oculos columbæ, sed potiùs noctuæ homines invidi, qui de bonis proximi affliguntur, & sic quasi de lumine excœcantur. Secundùm verbum Boëtii: Similes sunt avibus illis, quas nox illuminat, & lux excœcat. Ipsi sunt maledicti juxta illud. Isai. 5. *Væ qui*

dicitis malum bonum & bonum malum, ponentes tenebras lucem & lucem tenebras. *Septimo* in hoc, quòd ingratitudo, quæ gratiarum actioni contraria est, rusticitas est magna. *Quinque* rusticitates faciunt homines Deo, quas homini non facerent. *Prima* est, quod hi quibus ipse majora dat beneficia, minùs eum diligunt; divites scilicet, & qui majorem terram ab eo tenent, minorem censum ei solvunt. *Secunda* quòd non timent comedere de suo, licet damnum vel contumeliam ei intulerint. *Tertia* est, quòd ei nolunt dare de suo in paupere, nec etiam accommodare ad centuplum usuras, quod facerent libenter alicui Sarraceno vel excommunicato, si sine peccato hoc facere possent. *Quarta* est, quòd non timent ei contumeliam vel damnum inferre, licet eâdem die ad mensam ejus comederint. *Quinta* est, quòd de minimo beneficio gratias vicino suo agerent, Deo verò gratias non agunt etiam de beneficiis maximis. Non solùm rusticus est homo ingratus, immo similis est porco, qui comedens glandes sub quercu terram respicit non quercum, quæ sibi dedit glandes; sic homines ingrati oculos suos statuerût declinare in terram, & non elevant eos ad creatorem cœli & terræ, qui dat eis omnia bona. *Ultimum* est multiplex malum, quod provenit ex ingratitudine. *Primò* bona quæ à Deo accepta sunt auferri facit. Unde super illud ad Rom. 1. *Quia cum Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt*, dicit Augustinus, quod Deus dederat gratis, tulit ingratis. *Secûdò* impedit ab his quæ darentur homini, nisi ingratus fuisset. Gregorius. Non est dignus dandis, qui non agit grates de datis Bernardus. Ingratitudo est ventus urens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ. *Tertiò* ingratitudo non solùm privat hominem bonis, immo etiam pœnam addit. Unde legitur quòd Ezechias est punitus pro ingratitudine. Cum enim ei Dominus dedisset triumphum incredibilem, & percussisset centum octoginta quinque millia hominum in castris Sennacherib, licet secundùm Josephum cum populo Deo hostias immolasset, non tamen gratias dignè egit & canticum non cantavit, sicut in hujusmodi Patres facere consueverant, & ideò ægrotavit usque ad mortem. Unde venit ad eum Isaias dicens: *Dispone domui tuæ, quia morieris tu & non vives*, Isaiæ 38. Et *notandum* est quod gratiarum actio licet generaliter placeat Deo, tamen magis placet ei in adversis quâ in prosperis, sicut aves pinguiores gratioris saporis sunt assatæ quam elixæ. Homo qui in igne tribulationis murmurat, est velut avis macilenta, quæ dum assatur comburitur. Ille verò qui in igne tribulationis gratias agit, est velut avis pinguis, quæ propria pinguedine superfunditur, in qua superfusione odor suavissimus Deo datur, ut patet in Beato Laurentio. Item *notandum* quod *melior est ira risu*, ut legitur Ecclesiastæ 7. id est, adversitas minùs est periculosa quàm prosperitas, ideò sequi debet gratiarum actio, tam in adversitate quàm in prosperitate.

Ingratitudinis absurditas quintuplex.

7. Ingratitudinis damna.

1.

2.

3.

4. Reg. 19.

Gratiarum actio in adversis melior est.

II. Dilectio fraterna.

Circa secundum, in quo monemur ad fraternam dilectionem, notandum, quod multùm deberemus nos excitare ad eam, cum scriptum sit ad Rom. 13. *Qui diligit proximum, legem implevit.* Et ibidem legitur, *Plenitudo legis est dilectio.* Ad dirigendum nos circa amorem proximi proponit nobis sacra scriptura triplex exemplar. *Primum* exemplar est amor quem habemus ad nosipsos, unde Matth. 22. *Diliges proximum tuum sicut teipsum*, idest, sicut de bonis propriis gaudemus, & de malis dolemus, sic congaudere debemus de bonis proximi, & de malis ejus compati. *Secundum* est amor Christi ad nos, unde Joan. 15. *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem sicut dilexi vos.* Christus sic dilexit nos, quod plus amavit salutem nostram, quàm suam temporalem vitam, vel quàm sua. Hierem. 12. *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam. Dedi dilectam animam in manus inimicorum ejus*, &c. Sic enim amat Christus suos, quod reputat sibi fieri, quod uni illorum fit, juxta illud Matthæi 25. *Quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Sic & nos debemus proximum diligere, ut omnia temporalia contemnamus pro salute proximi. *Tertium* exemplar est amor, quem membra habent ad invicem, quæ sunt in eodem corpore, de quo tangit Apostolus 1. ad Cor. 12. dicens: *Si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* Reputat etiam unum membrum corporis sibi fieri, quod fit alij. Dicit enim os quando pes ab aliquo læditur, quare me lædis? & si quis pedibus aliquod beneficium fecerit, os inde regratiatur. Sic reputare debemus nostra, quæ sunt proximi.

Ad hæc tria nos movere debent.

1.

2.

3.

Circa tertium verò, ubi ad discretionem monemur, notandum quod Apostolus dicit. *In gratia quæ data est vobis*, & non dicit in divitiis. In quo instruimur quòd de profectu amicorum nostrorum, in bonis spiritualibus debemus gaudere, non de profectu temporalium, immo tunc debemus timere, cùm scilicet videmus amicum nostrum in mare projectum ad modum Jonæ, ut legitur in libro ejus Cap. 1. Psal. 68. *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.* August. Amas sæculum, absorbebit te, amatores suos vorare novit, non portare; periculosius est mare hujus mundi, quàm mare materiale. Bern. loquens de mari hujus mundi dicit: periculum probat transeuntium raritas, & pereuntium multitudo. In mari enim materiali de quatuor navibus non perit una, in mari verò hujus mundi de quatuor hominibus non evadit quandoque unus, quia *multi sunt vocati, pauci verò electi.* Matth. 10. In Psal. 55. *Ab altitudine diei timebo.* Dies dicitur prosperitas. Timere debemus, cum videmus molam asinariam ligatam ad collum amici nostri, scilicet circuitum temporalium, qui mola asinaria dicitur à Christo. Matth. 18. Timere etiam debemus, cùm videmus in illis, quos amamus signum mortis æternæ. Gregor. Continuus successus temporalium, æternæ damnationis est indicium.

III. Discretio periculum temporalium.

Sequitur, *Quæ data est vobis in Christo Jesu.* Nota quòd meritò Christi hominis dat Deus Ecclesiæ ea quæ petit, dum petit à Deo patre ea quibus indiget per Dominum suum Jesum Christum, & non meritis suis, unde sic finiuntur orationes Ecclesiæ. Ipse enim est filius ejus dilectus, in quo sibi complacuit, ut legitur Luc. 3. & meritò ipsius fratres ejus quibus Deus iratus erat, patri pacificantur.

Cur petit Ecclesia in nomine Christi.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo de divitibus in Deo, & divitibus in mundo.

Gratias ago Deo meo semper pro vobis, quia in omnibus divites facti estis. *1. ad Cor. 1.*

SERMO XCVI.

Hoc dicit Apostolus Corinthiis qui ad fidem Christi conversi erant, & idem potest dici omnibus verè Christianis. Non dico de illis Christianis, qui sunt nomine Christiani & vita Sarraceni, qui sunt Christi proditores & servi ejus de jure hosti ejus, id est, diabolo adhærentes, qui sunt Christiani apostatæ, & ideo inutiles. Prov. 6. *Homo apostata vir inutilis*, qui videtur esse deterioris conditionis, quâ fuerint Christiani, sicut Monachus apostata videtur esse deterioris côditionis, quâ si nûquam fuisset Monachus. Sed veri Christiani verè possunt dici quod in ônibus divites facti sût in Christo. Dû enim habent Christû, qui Dominus est omniû, habent &

Viri Christiani quam sint divites. Apostatæ quam sint miseri.

in Christo. Unde Augustinus. Multùm dives est Christiana religio, quæ omnia possidet in omnium possessore. Magnum thesaurum habet verè Christianus, si in agro cordis abscondit Christum juxta verbum domini. Matth. 13, Qui thesaurus non ostenditur ei, nisi in visione, quæ ejus erit beatitudo. Psal. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine*, &c. Et *notandum* quod quidam sunt divites in mundo, quidam in Deo. In Deo divites sunt, qui Deum habent in corde juxta verbum Augustini. Nummos habens in arca dives est, Deum habens in conscientia dives non est: conjunge aurum & Deum, arcam & conscientiam. In Deo etiam dicitur aliquis esse dives, qui in manu Dei posuit omnia bona sua, multa bona opera pro amore ipsius faciendo, bona etiam temporalia pauperibus erogando, manus enim Christi manus sunt pauperum, ut dicit Glossa super illud: Psal. 75. *Nihil invenerunt viri divitiarum in manibus suis.*

Divites in Deo qui sint.

Et notandum quòd divites in mundo & divites in Christo in *quatuor* differunt. Divites enim in Christo sunt divites semper, & ubique, in omnibus, & veras divitias habent. Divites verò in mundo sunt divites hodie, & cras pauperes. Sunt etiam divites hîc, & si ad alium locum declinaverint, possunt ibi mori fame. In multis etiam pauperes

Divites in mundo & Christo differunt in quatuor.

1. sunt, & divitiæ eorum vanæ sunt. *Primum* probari potest per hoc quod legitur Lucæ 12. de illo divite cujus agri tulerunt fructus uberiores solito, ita quòd horrea ad capiendum non sufficerent, qui cum crederet se habere abundanter necessaria in annos plurimos, audivit à Deo: *stulte hac nocte repetunt animam tuam à te. Quæ autem parasti cujus erunt?* & subdit dominus: *sic est qui sibi thesaurizat & non est in Deo dives*, sic est inquam stultus, sicut ille, qui vult ut sit dives ad horam. Glos. super illud Psal. 30. *Odisti observantes vanitates*, &c. Vanitatem observatis, si in pecunia speratis vel in honore, vel in aliquo nomine potentiæ. Illud solùm divitiarum hujus Mundi in salvo ponitur, quod ponitur in manu Dei, quod scilicet pro Deo datur. Et illud verè habetur, sicut quidam dixit Domino suo, cùm dominus ejus vellet de bonis ejus habere, & præcepisset ei, ut de bonis suis ei veritatem diceret, nihil plus habeo, inquit, præter sexcentos aureos, quos pro Deo dedi. Cum autem à circumstantibus ei diceretur, quod falsum esset, & dicerent illa prædia tantum valent, & illa domus, & multa alia, ille respondit: illa non sunt mea, sed domini mei, quia quando voluerit accipiet tanquam sua. Sed illud pro Deo dedi; & in salva custodia per manus pauperum posui, ita quod nullus potest auferre mihi.

Divitiæ temporales quomodo in salvo seu tuto loco ponantur.

2. Divites in Christo ideo divites sunt *ubique*, quia partem habent in omnibus bonis, quæ sunt in cœlo & in terra, juxta illud Psal. 118. *particeps ego sum omnium timentium te*, &c. Ideò bene convenit eis illud. Proverb. ult. *Multæ filiæ congregaverunt divitias: tu supergressa es universas.*
3. *In omnibus* verò ideò dominus divites eos dicit, quia omnia sunt divitiæ Christianorum. Non solum enim bona, sed etiam mala pœnæ sunt divitiæ bonorum, unde Hebræor. 11. dicitur de Moyse *majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi*. Ideò totus mundus est fideli divitiarum, infidelis autem obulo indiget. Bernardus. Totus mundus fideli divitiarum est. Totus planè, quia tam prospera quàm adversa ipsi æquè omnia serviunt & cooperantur in bonum.
4. Divitiæ bonorum veræ divitiæ sunt, cùm cor hominis repleant.

Econtrario verò divitiæ mundi vanæ sunt, & hoc *tripliciter*. Vanæ enim sunt in se, & in comparatione nostri, & in comparatione creatoris. *In se* vanæ sunt *dupliciter*, scilicet *veloci transitu & indigentia*. De *primo* Sapient. 5. *Transierunt omnia tanquam umbra*. De *secundo* Hierem. 4. *Aspexi terram, & ecce vacua erat.* Hæc vacuitas potest intelligi defectus quem habet quælibet possessio hujus Mundi. Unde si ab homine repellit unam indigentiam, facit multas. Ideò verum est, quod dicit Seneca, quod altera cupiditatum ex fine alterius trahitur. Et verum est illud sapientis: illos pluribus indigere, qui plura possident. Seneca. Congregetur ad te quidquid multi divites possident, ex his majora cupere disces. Et super illud, ad Timoth. 6. *Radix omnium malorum est cupiditas quam quidam appetentes erraverunt à fide.* Dicit Glossa: Qui appetit pecuniam, cupere cupit. *Comparatione* verò *nostri* vanæ sunt divitiæ hujus Mundi, quia non conferunt plenitudinem continenti, nec fulcimentum nitenti, nec fructum speratum laboranti. Animæ *plenitudinem* non conferunt, unde Augustinus in libro de diligendo Deo Pecunia non satiat animæ famem, sicut nec ventus corporis ventrem. Etenim si quis famelicum hominem apertis faucibus ventum vel aërem haurire cernat, quod illo consulatur fami, minimè credit. In errore es, si spiritum rationalem rebus putas temporalibus non magis inflari, quam satiari. Sic potentiæ animæ, rationalis, concupiscibilis & irascibilis non implebuntur. Rationalis non implebitur scientia in præsenti juxta illud: *non satiatur oculus visu*, &c. Ecclesiastici 1. Concupiscibilis non implebitur pecunia, juxta illud. *Avarus non implebitur pecunia.* Ecclesiastæ 5. & Ecclesiastici 14. *Insatiabilis est oculus cupidi.* Et irascibilis multo minus gloriâ, cum gloria temporalis vanissimum videatur esse inter temporalia, unde à vanitate specialiter nomen accepit, ut specialiter vana gloria dicatur: Boëtius O doxa doxa, sive gloria gloria quid aliud futura es mentibus mortalium, nisi magna inflatio aurium. 2.
Divitiæ etiam mundi non dant *fulcimentum* innitenti juxta illud. Proverb. 11. *Qui confidit in divitiis suis corruet.* 3.
Fructum etiam non dant juxta illud Ecclesiastæ 5. *Qui amat divitias fructum non capiet ex eis.* Fructus iste est sufficientia vel satietas, quem ex divitiis non capit ille, qui eas amat, cùm amor sit fames: fames autem & satietas simul esse non possunt. Vanæ etiam sunt divitiæ istæ *respectu creatoris*, sicut arca dicitur vacua, licet sit aëre plena, eo quòd non est plena re solida. Sapien. 11. *Tanquam momentum stateræ sic est ante te orbis terrarum, & quasi gutta roris ante lucanum.* De vanitate ista dicitur. Ecclesiastæ 1. *Vidi cuncta quæ fiunt sub sole, & ecce universa vanitas.*

1. In se dupliciter.

2. Ratione nostri tripliciter.

1.

Potentiæ animæ quomodo non satientur.

Vana gloria cur sic dicatur.

3. Rationè Dei.

Et notandum quod Apostolus non dicit, gratias ago quia divites facti estis in mundo, sed quia in Christo, multiplici ratione. *Primo* quia divitiæ mundi animam inquinant, quod videtur esse signatum in hoc, quod ea quæ videntur preciosiora inter eas, ut est aurum & argentum, manus tangentium inquinant. Ideo Spiritus sanctus vocat ea lutum. Abac. 2. *Væ ei, qui multiplicat non sua. Usque quo aggravat contra se densum lutum.* Deterius inquinant divitiæ animam, quàm lutum corpus, ideo Apostolus rectè arbitratus est ea ut stercora, Phil. 3. *Secundo* quia ignominiosæ sunt. 2.
Proverb. 3. *Stultorum exultatio ignominia.* Et in Psalm. 4. juxta aliam literam *filii viri incliti, usquequo ignominiose diligitis vanitatem?* sicut ignominiosum esset alicui regi si contraheret cum aliqua paupere ac deformi, qui contrahere posset cum aliqua nobili & pulchra; sic ignominiosum est animæ, quando inseparabili amore inhæret his bonis, & debuit & potuit adhærere *Tertio* quia divitiæ 3.
perditionis sunt, vel quia perduntur, vel quia perdunt hominem, sicut econtrario spirituales divitiæ

Cur noluerit Apostolus Corinthios divites esse in Mundo.

1.

sunt divitiæ salutis. Isai. 33. *Divitiæ salutis sapientia & scientia.* Bernard. loquens de bonis temporalibus, utinam, inquit, congregata perirent, & non congregator eorum. Tolerabilius esset insudare labori perituro, quàm perempturo. Ecclesiastici 11. *Si dives fueris, non eris immunis à delicto.* Vel ut breviter dicam, frequentiùs in malum domini sui congregantur. Unde Ecclesiastæ. 5. *Est & alia infirmitas pessima quam vidi sub sole, divitiæ conservatæ in malum domini sui, pereunt enim in afflictione pessima.* Pereunt enim hîc morte culpæ, & in futuro morte pœnæ æternæ, & in præsenti præter hoc sunt in afflictione pessimâ. Si vis amplius de hac materia, require in tractatu de avaritia prima parte capite 7.

DOMINICA XIX. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo 1. tradit cur peccatũ vetustas vocetur. 2. hortatur, ut renovemus nos ab ea, exemplo & modo creaturarum aliquarum. 3. in fine quasdam Epistolæ sententias explicat.

SERMO XCVII.

Renovamini spiritu mentis vestræ, *Ephes.* 4.

Obiectio adversus verba Apostoli.

QUæ est ista commonitio, cum ferè nullus senem se cognoscat: etiam vetustissimi adeò avari sunt, & in suo regimine indiscreti ac si essent pueri. Gregor. Tanto debet esse quisque in sui regimine cautior, quanto fuerit ætate provectior. Seneca. Monstro similis est avaritia senilis, quid enim stultius, quàm via deficiente viaticum augere. Præterea ad quid profuit admonitio de renovatione cum à senectute ad juventutem non fit regressus: Responsio. Peccatum vetustas dicitur, eo quòd vetustati in effectu multiplici assimiletur. *Primo* morti æternæ proximum facit, & parum distat, qui est in mortali, ab inferno. Gladium Dei habet evaginatum super caput, qui eum medium divideret, nisi Dei misericordia eum sustentaret. Job 19. *Fugite à facie gladii. Secundo* curvum facit. Psal. 37. *Miser factus sum & curvatus sum.* Item Psal 16. *oculos suos statuerunt declinare in terram.* Vix oculus cordis potest cælum respicere quod amisit, quia iniquitates suæ onus grave gravatæ sunt super eum, Deus tamen fecit hominem rectum, ut legitur Ecclesiastæ 7. *Tertio* visum obscurat, ut patet in Isaac, qui non cognovit Jacob visu, sed manibus tentare voluit. Gen. 27. Non videt peccator, quò à diabolo ducatur. Si enim videret, rediret. Psal. 118. *Cogitavi vias meas, & converti pedes meos. Quartum*, peccatum ita debilitat, ut ad parvum impulsum suggestionis in peccatum ruatur. *Quinto* rugam etiam duplicitatis in homine facit inhærere, ut aliud peccator esse & aliud videri velit. Unde Ecclesiastici 2. *Væ duplici corde. Sexto* facit caniciem quasi ex defectu caloris naturalis, ex defectu enim divini amoris est candor mundanæ sapientiæ in peccatoribus. Et ab hac vetustate peccati monet Apostolus renovari.

Responsio. Peccatum dicitur vetustas ob sex effectus

Psal. 37.

Sex species renovationis creaturarum docent renovationem hominum.

Et notandum quòd *sex* species renovationis in creaturis inveniuntur, quæ ostendunt homini diversos modos suæ renovationis. *Prima* species fit per ignem, sicut ferrum renovatur à rubigine, & aurum & argentum sic purgatur, & idoneum ad operandum efficitur. Sic videtur dominus velle renovari hominẽ, quando ponit eum in ignem tribulationis, dando ei infirmitatem. Circa ferrum, dum calidum est, operandum est, non autem quando frigidum est, sic circa tales tunc exhortationibus insistendum est. Sed quibusdam potest dici illud. Ezech. 24. *Multo labore sudatum est, & non exivit de ea rubigo, neque per ignem.* Et illud Hierem. 6. *Frustra conflavit conflator: malitiæ eorum non sunt consumptæ: argentum reprobum vocate eos, quia dominus projecit eos.* Tribulatio verò ignis vocatur, quia similes auro & argento purgat; similes paleæ, incinerat. *Secunda* species renovationis est in serpente, qui cum senuerit propter duritiem pellis non potest bene se vertere; quare abstinet quadraginta diebus, deinde egrediens per arctum foramen, ibi pellem relinquit. In quo commendatur renovatio, quæ fit per arctam pœnitentiam. Matth. 7. *Arcta est via, quæ ducit ad vitam.* Per serpentem diabolus intelligitur, quia in serpente hominem decepit; & propter venenum invidiæ & inimicitias, quas habet ad hominem. Unde Genes. 3. *Inimicitias ponam inter te & mulierem.* Pellis serpentis est peccatum, quod est similitudo diaboli. Si ergo peccatum in aliquo induravit, conetur quantum poterit ad abstinendum à peccato suo, deinde arctam pœnitentiam aggrediatur, & ibi diabolus eum relinquet. Diabolus enim libenter vadit per latam viam, & in arcta via hominem deserit. Matth. 12. *Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida,* &c. Diabolus ad modum piscis in humidis habitat, & in arido requiem non invenit. Job 40. *Sub umbra dormit in secreto calami in locis humentibus. Tertia* species renovationis est in aquila. Unde in Psal. 102. *Renovabitur ut aquilæ juventus tua.* dicit Glos. quod aquila dum senio gravatur, unco rostri immodico crescente non potest os aperire & cibum capere, inde languescit. Sed quodam naturali modo collidit rostrum ad petram, & exuit onus rostri quò priùs cibus impediebatur, & redit ad cibum, & omnia reparantur ei, ut juvenis fiat. In quo commendatur renovatio quantum ad considerationem dominicæ passionis. Christus in statu crucis petra dicitur, unde Cant. 2. *Veni columba mea in foraminibus petræ*, propter perfectam patientiam. Rostrum nimis curvatum est amor ad terrena nimis curvatus, qui cibum capere non potest, quia tali amori spiritualia non sapiunt. Sed ista curvitas ad petram alliditur, quando exemplo Christi terrena despiciuntur, & tunc homo interior cibum suum sumit, quia spiritualia incipiunt ei sapere, & sic fit renovatio Bern. Magna abusio, & nimis magna, quod miser vermiculus velit dives fieri, pro quo Deus majestatis & dominus Sabaoth pauper fieri voluit. In allisione rostri potest intelligi renovatio oris, juxta illud, 1. Regum 2. *Recedant vetera de ore vestro.* Isa. 6. Labia Isaiæ mundantur calculo, ut dignus sit loqui verbum Dei 1. Pet. 4. *Si quis loquitur, quasi sermones Dei.* *Quarta* species renovationis est in cervo, de quo dicit Glos. super illud Psal. 41. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes*, &c. Qui cùm gravatus est senio crescentibus pilis atque cornibus serpentem haurit naribus, quo hausto venenum æstuat, unde fontem ad bibendum ardentissimè desiderat, quo hausto pilos & cornua deponit. In quo commendatur nobis renovatio, quæ fit deserendo mundum consideratione malorum quæ habet mundus. Sicut enim cervus hausto serpente æstuat, & fontem quærit ad sui refrigerium; sic mens malis hujus mundi gravata fontem quærit divinæ misericordiæ. Gregor. Mala quæ nos hîc premunt, ad Deum ire compellunt. Nahum 3. *Qui viderit te, resiliet à te.* Gregor. Contemnendus est mundus iste, etiam si blandiretur, & rebus prosperis demulceret animum. At postquam tot laboribus hominem premit, tantaque adversitate fatigat, dum tot nobis quotidie dolores ingeminat, quid nobis aliud, quam ne diligatur, clamat: Sic pellis, idest, vitia carnalia, & cornua superbiæ deponuntur. *Quinta* species renovationis est in accipi-

1. Ignis.

2. Serpentis.

3. Aquila.

4. Cervi.

5. Accipitris.

accipitre, quæ fit singulis annis. De qua Job. 39. *Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum?* In quo commendatur renovatio, quæ fit in mutatorio orationis & contemplationis, quando viri contemplativi de virtute in virtutem proficiunt. Gregor. Quid est accipitrem in austro plumescere, nisi quod unusquisque Sanctorum flatu Spiritûs sancti tactus concalescit, & usum vetustæ conversationis abjiciens, novi hominis formam sumit? 2. Corinth. 4. *Licet qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est renovatur de die in diem.* Et Apocal. 22. *Qui justus est, justificetur adhuc.* Accipiter qui est avis nobilis, qui de præda cor amat, veros amatores animarum significat. Et notandum quòd renovationem accipitris vermes venenosi accelerant, ut busones & similia, sic in viris sanctis Thren. 3. *Saturabitur opprobriis.* *Sexta* species renovationis est in Phœnice, quæ in nido suo ligna congregat; & alis suis ignem excutiens seipsam comburit, & ex cineribus avis suæ speciei procreatur. In quo commendatur nobis renovatio, quæ fit in glorificatione corporum, quando implebitur illud. Apocal. 21. *Ecce nova facio omnia.* Ligna in proprium incendium congregaverunt, & ignem suis alis excusserunt homines primi, quando pomum quod à Deo sibi erat prohibitum concupierunt, & concupitum gustaverunt, hoc eos incineraverit. Ex cineribus verò fit renovatio, quando ex pulveribus fiet restauratio.

Explicatur quædam sententiæ Epistolæ.

Sequitur, *spiritu mentis*, idest, spiritu qui est mens, ut specificetur, de quo spiritu dicatur. Et notandum, quòd renovatio spiritûs fit in præsenti, propter hanc fuit primus adventus Christi, renovatio verò fiet corporum in futuro. Philip. 3. *Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum*, &c. Bern. Nunc eant, nunc redeant, qui corpora sua pellibus murium & stercoribus vermium informant, quia cum Dominus ad judicandum venerit, non reformabit nisi quod abjectionis & humiliationis invenerit. Sequitur, *& induite novum hominem*, &c. idest, similitudinem novi hominis, *qui secundum Deum creatus est*, idest, Dei potentia, non humana natura, vel ad similitudinem. Augustinus. Summa religio est imitari quem colis, scilicet Deum. Seneca. Nisi ad regulam prava non corriges. Exemplar divinum nobis absconditum erat, ideò oportuit ut crearetur homo Deo simillimus secundùm possibilitatem humanæ naturæ, ad cujus formam se homo corrigeret. Homo iste Christus est, ad cujus exemplar homo debet præcipuè respicere propter hoc, quòd pulcherrimum est exemplar & verissimum David. Psalm. 44. *Speciosus forma præ filiis hominum.* Bernard. O quam formosum te in forma mea cognosco Domine Jesu, non solum propter divina quibus effulges miracula, sed etiam propter veritatem & mansuetudinem & justitiam. Idem. Beatus est Domine Jesu, qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans, pro viribus se præbet imitatorem tui. (*In justitia & sanctitate veritatis*) hoc dicitur contra justitiam & sanctitatem falsitatis & vanitatis, quæ fit in hypocritis, vel justitiam signorum, quæ sunt in Judæis.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Sermo. XCVIII.

De tribus agitur hoc sermone. 1. In principio & fine de renovatione mentis pauca. 2. De cohibenda lingua à mendacio & ira moderanda. 3. De labore manuum & quadruplici ejus bona intentione, seu fine.

Renovamini, &c.

Epistola & sermo hic ad tria nos hortatur.

AD tria nos monet Apostolus hîc, *primo* ad mentis renovationem, ibi: *Renovamini spiritu mentis vestræ*, &c. *Secundo* ad linguæ gubernationem, ibi: *propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem*, &c. *Tertio* ad manualem operationem, ibi: *qui furabatur, jam non furetur, magis autem laboret*, &c.

I. Ad renovationem mentis.

Primo necessaria est mentis renovatio à peccati vetustate, ne peccatum ibi remanserit & bonitatem operum auferat, quod *modicum fermentum totam massam corrumpit*, secundum Apostolum 1. ad Corinth. 5. Peccatum mortale cum operibus est velut fel in esca Domini.

Sincerum nisi sit vas, quodcunque infundis acescit.

II. Ad gubernationem linguæ, quoad duo, 1. Veritatem ne mentiamur.

Linguæ verò gubernationem docet Apostolus quantum ad *duo*, scilicet quantum ad *veritatem*, ibi: *loquimini veritatem*, & quantum ad *lenitatem*, ibi: *Irascimini & nolite peccare.* Circa *primum* nota quòd diabolus fuit primus mendax juxta illud Joan. 8. *Mendax est & pater ejus.* Et qui potiùs amat mendacium quam veritatem, videtur potiùs velle esse similis diabolo quàm Deo, qui veritas est. De hac materia require in capite de ira. Circa *secundum* nota, quòd *duplex* est ira, scilicet ira contra vitium personæ, & ira contra personam. Prima est bona, secunda mala. De utraque dicitur verbum istud. De *prima* sic, *irascimini* contra vitium, *& nolite peccare*, nimis asperè arguendo. Ecclesiastæ 7. *Justus perit in justitia sua.* Et post, *noli esse justus multum.* Et Prov. 12. *Qui suavis est vivit in moderationibus.* Galat. 6. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis.* De *secunda* sic. Si irascimini contra personam nolite peccare, id est, non consentiat ratio. *Sol non occidat super iracundiam vestram*, &c. idest, non duret usque ad occasum solis. Ecclesiast. 7. *Ira in sinu stulti requiescit.* Et Job 5. *Virum stultum interficit iracundia.* Vel sol justitiæ per iracundiam mentes vestras nunquam deserat, qui cum ira nunquam habitat. Secundum Glos. August. Super illud. *Nolite locum date diabolo.* Diabolo locum dat, qui portas sensuum pandit. Hierem. 20. *Ascendit mors per fenestras nostras.* Jacob. 4. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* August. Tentator non cessat nisi ingrediatur, & ideo docet Dominus ut timoris valva in facie ejus elidatur. *Item* locum diabolo dat, qui se in aliquo bono non occupat. Hier. Semper boni operis aliquid facito, ut te diabolus inveniat occupatum. *Specialiter* diabolo locum dat, qui Deum à se per mortale peccatum expellit, per quod diabolum introducit, quod non fit sine magna Dei contumelia. Aug. super hunc locum. Duæ sunt portæ, per quas diabolus intrat, scilicet cupiditas & timor. Si cupis aliquid terrenum, & times facere bonum, aperis diabolo, & intrat diabolus. Si cupis regnum cœleste, & times pœnam æternam gehennæ, aperis Christo, & intrat Christus. Ecclesiastæ 10. *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locũ tuum ne dimiseris.*

Qui dent locum diabolo.

III. Ad opus manuale.

Circa tertium verò notandum, quod beatus est qui vivit de labore manuum suarum, juxta illud Psal. 127. *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es*, &c. Econtrariò, qui non vult operari, non manducet. Debemus autem operari aliquid utile, non otiosum, quia pro vitando otio otium sectari, ridiculum est secundum Bern. Item quod bonum sit, & in quo mortale peccatum non sit, ut patet Sapient. 3. *Bonorum laborum gloriosus est fructus.* *Duæ* verò intentiones laboris hic tanguntur. *Prima* est, *qui furabatur*, &c. Ideò enim laborare debet homo, ut de justè adquisitis habeat unde vivat, & non necesse habeat furari victum suum.

Duæ bonæ intentiones seu fines laboris hujus.

Alia est, *ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.* Cùm non possint omnes laborare, quibus dedit Deus potestatem laborandi laborent, ut possint fratribus suis infirmis subvenire. Possunt tamen præter has esse *dua* aliæ bonæ intentiones in labore. *Una* est, ut caro dometur, ne lasciviat. Eccles. 33. *Servo malevolo tortura & compedes: mitte illum in operationem, ne vacet.* *Alia* est, ut pœnitentia à Deo injuncta homini agatur. Genes. 3. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Qui extra mortale est, & aliquâ istarum intentionum laborat, in opere suo regnum cœlorum lucratur. Inter has intentiones videtur illa excellere, quâ quis laborat ut habeat unde tribuat patienti necessitatem, sicut oleum supereminet cæteris liquoribus, sic pietas aliis operibus. Quidam venit ad quosdam Eremitas, à quibus quæsivit quid operis facerent, qui responderunt, sine intermissione oramus. quibus ille ait: & ego do eleemosynas magnas de labore meo pauperibus, qui sive dormiam, sive vigilem, semper orant pro me. Et *notandum* quod arbores quantum ad tria renovantur, quantum ad flores, folia & fructus. Et quantum ad hæc tria monet hic Apostolus hominem renovari. Primo debet renovari mens per florem boni propositi, vel bonæ voluntatis; secundò os, quantum ad folia verborum; tertiò manus, quantum ad fructus bonorum operum.

Aliæ duæ.

Quæ his sit excellentior.

Exemplum de Eleemosyna.

Ut arbores in tribus debemus renovari.

DOMINICA XX. POST TRINITATEM.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Instruit hic sermo viatorem hujus vitæ ad cœlum tendentem, docendo, quid ipsi faciendum, cavendumque sit, ut secure ad terminum regni cœlestis perveniat.

SERMO XCIX.

Videre quomodo cautè ambuletis. *Ephes.* 5.

Cautè ambulare quid sit.

VIvere rectè, dicit cautè ambulare. Vita enim præsens itineratio est, & vivere, est ad mortem æternam, vel ad vitam beatam tendere. Singulis diebus facit homo magnam dietam unam ad alteram harum, & ille solus sapienter vivit qui ad vitam tendit. Ecclesiastæ. 6. *Quid habet amplius sapiens à stulto? & quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est?* Nemo sapienter vadit, qui voluntariè ad suspendium suum vadit. Bernardus. Sinite sapientes hujus mundi, de spiritu hujus mundi viventes, alta sapientes & terram lingentes, sapienter descendere in infernum.

Et notandum quòd qui vult cautè ambulare in via præsentis vitæ, frequenter debet inspicere initium viæ, & medium, & finem. Bernardus. Homo considera unde venis, & erubesce: Ubi es, & ingemisce: quo tendis, & contremisce. Qui de nobilitate superbiunt, debent primùm respicere, scilicet ex quam vili materia corpus formetur. De loco verò ubi sumus, qualiter ad luctum invitet. Mala hujus sæculi per se sunt bona, quia sunt materia luctus: bona verò mala sunt quia mala, scilicet peccata inducunt. Ecclesiastici 11. *Si dives fueris, non eris immunis à delicto* Vide tractatum de horreis. Videre etiam debet qualiter ingressus est in mundum istum, & qualiter egressurus est, & medium vitæ suæ non timeat initio & fini conformare. Rectum enim est cujus medium non exit ab extremis, monstruosum autem est cujus medium extremitatibus non respondet. Nudus egressus es de utero matris, nudus reverteris illuc. Job. 1. In vita ergo tua paupertatem non verearis. Item videre debemus principium à quo sumus, ad quod necessariò post vitam istam revertemur, secundùm merita nostra ab eo accepturi. Illi ergo in præsenti adhæreamus, hoc enim requirit hoc, quod ab eo cuncta habemus. Bern. Infidelem urget justitia naturalis, totum se tradere illi à quo se totum habet. Hoc etiam sæpe requirit hoc, quòd pro remuneratione ad eum venturi sumus, ab eo enim cui servitium impendimus, meritò mercedem requiremus.

Cautè ambulare volentes in via hujus vitæ quid considerare debeant.

Rectū quid Monstruosum.

Et notandum quòd *quinque* sunt causæ propter quas cautè ambulandum est in via paradisi. *Prima* quia *arcta* est *via*, quæ ducit ad vitam, & quam citò extra viam pes ponitur, ponentis collum frangitur. Matth. 7. *Arcta est via quæ ducit ad vitam.* In Alpibus ubi via est arcta, & si homo viam exeat cadit in abyssum, solent homines cautè ambulare. Psal. 139. *Juxta iter scandalum posuerunt mihi.* Quasi de cœlo in infernum cadit, qui à statu gratiæ recedit. Et *notandum* quòd illis qui habent nimis latam conscientiam valdè timendum est illud. *Arcta est via quæ ducit ad vitam*, &c. Lati enim currus non possunt incedere per arctam viam, unde cùm eorum conscientia sit quasi quidam magnus currus, timendum est his, ne sit extra hanc viam. Pauci enim sunt, ut ibidem dicitur, qui eam inveniant. *Remedium* contra stricturam viæ est, ut homo videat ubi ponat pedem amoris sui. Augustin. Pes animæ amor est, qui si rectus est, dicitur charitas, si curvus est, dicitur cupiditas. Sicut contractus non potest ire ad sanctum Jacobum, ita qui pedem non habet, non potest ire in cœlum. Præcipuum quod est cavendum, est, ne nimis dilatentur gressus in via arcta. *Secundo* quia *thesaurum* istum preciosum *habemus* in vasis fictilibus. 2. Corinth. 4. Qui habet preciosum liquorem in vase vitreo, cautè ambulat. Sanguinem enim Christi habemus in nobis ipsis, eo modo, quo aliquis dicitur habere in mercibus emptis precium, quo emit Imò quod plus est, ipsum Deum habemus in cordibus nostris. *Specialiter* ergo cavendum est, ne ad lapidem offendamus, & vas vitreum frangendo liquorem amittamus. Velut lapis in via paradisi est homo durus alios scandalizans, quem debemus declinare, si Deum nolumus amittere. *Tertio* propter viæ *lubricitatem*. Thren. ult. *Lubricaverunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum.* Hanc lubricitatem intellige pronitatem ad peccandum, quæ est in homine tam à natura destituta, quam à consuetudine. Gen. 8. *Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.* Contra quod *remedium* est, ut homo alicui solido innitatur. Isa. 40. *Qui sperant in domino, mutabunt fortitudinem.* Et in Psal. 2. *In domino sperans non infirmabor.* Et illud Psal. 33. *Non delinquent omnes, qui sperant in eo.* *Quarto propter tenebrositatem.* Gen 1. *Tenebræ erant super faciem abyssi* Contra quod *remedium* est, secum habere lucernā Divini verbi. Psal. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Vel saltem lucernam boni exempli. Phil. 2. *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.* *Quinto* verò propter *hostis propinquitatem.* Hæ tres causæ tanguntur quando dicitur in Psal. *Fiat via illorum tenebræ & lubricum, & angelus domini persequens eos.* Contra malignos spiritus *remedium* est frequens invocatio Spiritus sancti, vel invocatio bonorum spirituum, qui nos à malignis spiritibus defendunt. Exemplum de Elisæo 4. Regum 6. qui exercitum angelorum paratum sibi vidit ad adjuvandum. Ad hoc etiam multum valet firmitas boni propositi. Jacob. 4. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Item *notandum* quod vivere non magnum quid est, vivunt enim bruta animalia, vivunt & dæmones & reproborum animæ, quibus melius esset non vivere. Unde Apocal. 9. *Desiderabunt homines mori, & fugiet mors ab illis.* Sed debito modo vivere magnum quid est, ideò dicit Apostolus. (*Videte quomodo cautè ambuletis*, &c.) Sunt qui

Cautè ambulandum est in via ad paradisum ob quinque

1. Quia est arcta.

Conscientia lata periculosa est in hac via.

Remediū ad evadendū periculum hoc.

2. Quia thesaurū portamus.

Remediū.

3. Quia lubrica est via.

Remediū.

4. Quia tenebrosa est. Remediū.

5. Quia hostis est propinquus. Remediū.

Vivere parū est, debitè vivere magnum est.

ctam infe- ctionem. Cod. Carnot. pars 24.

clementissimus creator remedium, videlicet baptismalis sanctificationis gratiam, quæ corruptionem originalem dejicit, & prosternit, & animam humanam ad nobiliorem statum quam sit status naturæ ipsius elevat, & attollit nobiliori luce eam illustrans quantum ad vires superiores apprehensivas, quam sit luminositas illa naturæ de qua tamdiu locutus sum. Similiter & vires motivas ejusdem nobilioribus virtutibus ac sublimioribus perficiens & decorans quam sint virtutes naturales animæ humanæ, contra quas prævalere non potest originalis ipsius corruptionis animalitas, sive brutalitas, sed neque recedere potest ad dejectionem & prostrationem quam dixi, nisi sponte, & per novum consensum in peccatum mortale se ei subjiciat, & inferiorem se illa faciat anima humana. Causa autem in hoc est quoniam consensu hujusmodi receditur à Deo altissimo, & extinguitur gratia ejusdem per quam reformata & vivificata erat anima illa.

Quod non nisi culpa sua amittat homo gratiam, & recidat in pristinam corruptionem.

Quemadmodum enim si quis dorsum vertit ad lumen faciem suam mittit in tenebras, sic est & de anima quæ ad pravitatem concupiscentiarum se convertit, quod à Deo se avertit, & relicta luce ac pulchritudine sanctitatis in tenebras & deformitatem pravitatis se injicit. Nec mirum tibi videtur si extincta gratia sanctificationis vires resumit radix illa originalis corruptionis, cum per illam solam vires amiserit. Et propter hoc illa mortua reviviscit, & ad pristinas vires resurgit, & intendo per pristinas vires, hoc videlicet, ut vincat, prosternat, atque conculcet spirituale nostrum sicut ante obtentam prædictam gratiam faciebat. Non enim necesse est novas vires eidem ex morte gratiæ dari; cum per semetipsam prius supp. spirituale nostrum in omnem ipsius mortem & læsionem posset. Quod igitur dixi de novitate virium sic intelligas videlicet ut non nova virium additio eidem sic fiat. Sed viribus quæ ex parte gratiæ spirituali nostro erant per mortem ipsius sublatis; efficitur animale nostrum superius debilitato sic spirituali. Quod si fortè quis dicat quod offensa creatoris qua aversa est ab ipsa anima humana, & ingratitudo per quam in creatoris obsequio persistere non voluit, quin potius tanquam si nobilissimum bonum gratiæ non recepisset à creatore se avertit, & in pravitatem, & per consensum in eam convertit, quousque elongavit eam à creatore, ut difficilior sit reparatio, resurrectioque ipsius, quæ difficultas sive elongatio, non immerito novæ vires fortassis ab aliquo dicuntur; ista enim de novo proculdubio sibi anima peccatrix irrogat & infligit.

Quod major eluceat gloria creatoris in rebellione partis inferioris.

Vides igitur evidenter ex his quod major est gloria creatoris in tanta rebellione, atque contradictione quæ est ex parte originalis corruptionis animam humanam victricem quodammodo sui ipsius efficere per super appositam virtutem gratiæ suæ; quam rebellionem istam omnino tollere incomparabiliter melior est anima sic separata, imo sic erecta & illustrata, & sic super semetipsam per antedictam gratiam elevata, quam esset in puritate, sanitate & libertate naturalibus restituta. Sed & ipsis animabus humanis longe magnificentius atque præclarius est assiduè, imo penè incessanter vincere animale hujusmodi quam rebellans omnino nihil habere. præsertim cum singulæ victoriæ hujusmodi singulas coronas, singulosq; triumphos, hosque nobilissimos apud largissimum magnificentissimumque remuneratorem omnium bonorum Deum altissimum promereri dubitandæ non sint.

Quod melius est anima-

Quod si quis quærat qualiter longe melior est anima humana quam esset in pace contraria, seu naturali. Respondeo in hoc quia pugna, & pugnandi peritia & frequentia non facit deteriorem militem, quin potius ipsum ad bella magis ac magis erudit, & robur, & vires multiplicat, & adauget. Tu quoque nosti quantum gratia sit præstantior quam natura, & virtutes gratiæ quantum naturæ virtutibus antecellunt. Non immerito igitur sapientissimus, optimusque creator prælegit istam militiam & prætulit paci contrariæ naturali, cum & ipsi cederet ad majorem gloriam, & ipsis animabus ad meritorum, & præmiorum quæ in universali remuneratione expectant inæstimabiliter majorem largitionem. Cumque manifestum sit ipsas animas longe meliores esse, statumque earum longe sublimiorem in sanctitate gratiæ antedictæ, quam in puritate, sanitate, ac libertate naturæ. Alias etiam utilitates, & pene innumeras audivisti in tractationibus aliis. & in sermonibus exhortationum audies incessanter.

mæ ex pugna quam fuisset ex pace naturali. Pars 25. in Cod. Carnot.

Quod circumcisio fuerit in remedium peccati originalis.

Genti quoque Hebræorum consultum contra corruptionem originalem per sacramentum circumcisionis, & per quasdam alias sanctificationes, sicut sapientes, & sancti in lege, & doctrina christianorum tradiderunt & scripserunt. Qualiter autem hoc sit, & quatenus talia genti illi contra corruptionem originalem præservabant, atque prodesse poterant, non est præsentis negotij investigare vel etiam declarare, &c.

Quod anima non cognoscit ita clare nunc sicut in statu suæ innocentiæ. Pars 26. Cod. Carnot.

Et quoniam anima humana in statu puritatis, sanitatis, & libertatis suæ naturalis constituta, omnia naturalia sua planè novit, utilissimum esset interrogare ipsam in statu illo Quod si anima mea esset in statu ejusmodi nullam tibi relinquerem dubitationem de ipsa, vel ejus esse, vel ejus essentialibus aut naturalibus. De aliis autem docerem te plurima, & occultissima ad quæ egregiorum philosophorum investigatio pertingere non potuit ullo modo.

Animam & alias creaturas interrogandas esse ad investigandam veritatem. Iob. 12. 7. August.

Faciam igitur in parte ista quod animæ meæ possibile est in ista miseria tot, & tantis tenebris involutæ, atque depressæ, torque distractionibus occupationum dispersæ; faciam, inquam juxta consilium sapientis qui dicit, *interroga jumenta & docebunt te, pisces maris & annuntiabunt tibi.* Unde dixit unus ex præcipuis theologis gentis christianorum interrogavi solem, & lunam, & mare, & aridam de Deo meo, & responderunt mihi, quia non sumus ipse, sed ipse fecit nos. Et adducit sermoni suo expositionem intentionis suæ de hujusmodi interrogationibus suis, dicens: & interrogatio mea ad creaturas istas, non est nisi consideratio, & investigatio earum per quam inveniuntur esse opera solius creatoris. Responsio vero earum non est nisi ostensio qua hoc ipsum ostendunt per semetipsas, quoniam in eis est omni videre valente, & volenti Nulla enim creatura est quæ quantum in se est non offerat se, imo ingerat omni intuenti, & quæ non ostendat se & omnia sua, & ut sæpe dixi in præcedentibus, quæ non sæpe loquatur ipsa veritate sua potentiam, sapientiam, bonitatem creatoris. Scito autem quia anima humana in statu puritatis, sanitatis, & libertatis existens, duobus modis rectissime interrogatur, videlicet & per investigationem antedictam qua ipsa tacens & verbis & vocalibus, & intelligibilibus ipsa sua veritate semetipsam ostendat aciem mentis in eam dirigentibus; nihilominus etiam verborum intelligibilium, & etiam vocalium quid de ipsa sentiat, & indubitanter cognoscat, interroganda est & audienda.

PARS VIGESIMAPRIMA.

In quo consistat quies animæ rationalis.

Quod anima non quiescit nisi in mundo spirituali in quo est gloria & pax
Part 17. Cod. Carnot.

Dico igitur quia non pervenit adhuc investigatio ista mea in illa, ut jam inventa sit substantia apud semetipsam incorporea, & in statu isto quo libera est à sæpe dicta miseria, liberrima ad ascendendum in mundum superiorem qui est mundus intelligibilium naturalium, similiter ad descendendum in mundum inferiorem, qui est mundus sensibilium particularium, nec non ad applicandum se utrique istorum mundorum. Declaratum est etiam tibi per hoc quia cómoratio ejus sive habitatio sibi delectabilis ac jucunda est regio sive mundus prædictorũ intelligibilium, mundus vero sensibilium non est ei conveniens habitatio ad cõmorandum & remanendum in eo, sed est ei aliquod deambulatorium, sive diversorium, verùm modicum & angustum. Et parva enim & modica est, & minus angusta animæ humanæ regio illa sensibilium & particularium: mundus vero superior quem prædixi est longe latior ac spatiosior: sed nec sufficit ei eadem nisi pateat amplitudo & immensitas regionis gloriæ quæ tanto latior est mundo superiore intelligibilium naturalium, quanto gloria amplior est quam natura. Fortassis autem sermo propheticus istas regiones aliquatenus insinuat, sermo, inquam, quo dictum est, *perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ*; in eo enim quod dixit perambulabam, satis apertè designavit latitudinem, & amplitudinem domus in qua sic perambulabat, quæ domus corpus humanum nullo modorum intelligi potest: quapropter necesse est ut domus ista intelligatur habitatio spiritualis duorum mundorum altiorum, tamen diversorio quod dixi esse mundum inferiorem sensibilem.

Psal. 100. 2.

Quia scilicet mundus superior naturalis non est satis spatiosus nec locus ejus.

Quod autem dixi tibi quia nec mundus iste superior naturæ satis spatiosus est animæ humanæ, inde manifestum est tibi, quoniam ipsa non est nata in eo sistere, vel quiescere finaliter, nec est ei quies perfecta nisi in mundo gloriæ, sive in ipso creatore, sicut te feci scire in tractatu de substantiis abstractis nobilibus: quia ubi earum non est nisi in creatore, vel apud creatorem; neque locus earum est nisi ipse. In eo enim solo est ei quies pacatissima ab omnibus inquietudinibus & commorationibus earum. Hoc igitur est quod de se anima humana in prædicto statu evidenter cognoscit, & etiam sentit in semetipsâ, videlicet se esse constitutam in amplitudine universi sensibilis, & intelligibilis naturalis, & hoc esse illi habitationem suam naturalem in qua naturaliter habitat & moratur Non tamen sine motu omni ad sublimiorem habitationem ad quam ascendendum vires ei naturales nequaquam sufficiunt: non enim possunt vires naturales ultra naturæ fines & limites; cum status gloriæ incogitabilis ultra naturam sit, & omnia illa quæ gloriæ sunt. Licet igitur status ille naturalis fœlicitatis magnus sit, ad fœlicitatem gloriæ nullo modorum proportionalis est.

Quod anima nõ fuit sufficienter quietata in primo statu suæ innocentiæ.
Pars 18. in Cod. Carnot.
Gen. 2.

Quod si quis quærat utrum animæ humanæ in illa fœlicitate naturali constitutæ sit aliud desiderium fœlicitatis gloriæ, non irrationaliter quæret hæc; si enim nullum est ei desiderium hujusmodi, erit contenta igitur fœlicitate naturali. Jam autem scitum est ex lege Hebræorum quia animæ primorum hominum voluerunt esse *sicut dij scientes bonum & malum*. quibus non erat solum hujusmodi fœlicitas naturalis, sed etiam magnus gloriæ splendor, atque jocunditas. Quia igitur istis duobus contenti non fuerunt, manifestum est quod multo minus altero; cum alterum solum haberent. Attende igitur quia ea hora, vel puncto temporis qua appetierunt esse *sicut dij scientes bonum & malum* propter inordinatum & malũ appetitũ hujusmodi & fœlicitate naturali, & superadditione illa gloriæ privati sunt, non enim potuerunt esse duo illa tanta bona cum tanto malo tam perversi desiderij, ex quo tanta offensa creatoris subsecuta est, ut eam tantæ miseriȩ inflictione justissimo creatoris judicio perdere meruerint. Quapropter manifestum est eos in statu illo fœlicitatis naturalis existentes non habuisse desiderium; hujusmodi puritas enim illa, & sanitas nec admixtionem perversi desiderij, nec alterius pravitatis ullatenus admisisset. Remanet igitur adhuc quæstio eadem videlicet utrum naturali illa fœlicitate contenta anima humana in ea quiesceret, an ad bonum majus & altius aspiraret. Quod si in ea quiesceret, jam igitur finale suum bonum reputaret, & haberet: & propter hoc contra Dei ordinationem in parte ista faceret, qui eam ad incomparabiliter majus bonum creavit & ordinavit.

Omnes habitus & operationes naturales viæ sunt ad gloriam.

Amplius jam dixi tibi, & etiam declaravi aliâs, quod omnes habitus, omnesque passiones & operationes naturales viæ sunt ad gloriam quæ promittitur electis, & dilectis Dei altissimi, viæ, inquam sunt ipsis animabus humanis. Quapropter non licet eis easdẽ finaliter inhærere sive quiescere; hoc enim esset finẽ facere quod via solummodo est, & propter hoc esset istud abusio, sive perversitas. Manifestũ autem est, quia neque abusionẽ, neque perversitatem ullã fœlicitas illa naturalis vel patitur, vel admittit.

Quod non quiescitur nisi in fine naturali.

Amplius quies illa nullo modorum posset esse naturalis; nihil enim naturaliter quiescit in via, in quantum via est, quin potius omni creaturæ in solo fine quies est, & pax completa. Manifestum est etiam tibi quod nullum corpus naturale potest etiam ad modicum temporis detineri extra suum locum naturalem nisi per violentiam: proportionaliter autem se habent corpora naturalia ad loca sua, & spirituales substantiæ ad fines suos. Quemadmodum enim illa loca sua naturaliter intendunt & inquirunt, & in eis pacatissime quiescunt ab omnibus motibus localibus, & hæc naturaliter: sic illæ in finibus suis naturalibus nec citra illos possibile est eas quiescere, vel etiam ad modicum detineri. Manifestum igitur est tibi per hoc quod animæ humanæ non est quies plenæ pacis in statu naturæ quantumlibet nobili, vel sublimi. Et propter hoc si animæ aliquæ quiescere videntur etiam in bonis inferioribus, dico falsam esse quietem, qualis est quies quorumdam ægrorum. Perversitas namque originalis non tam ægritudo est quam etiã insania: & propter hoc quies in hujusmodi bonis videlicet temporalibus & transitoriis, non tam quies est quam labor ægritudinis: quemadmodum gaudium phreneticorum non veri nominis gaudium est, sed labor, & quasi synepto ma ipsius phrænesis. Patefactum est igitur tibi per hoc quia animæ humanæ in illa fœlicitate naturaliter revera non quiescerent quiete completa, nec tamen angustiarentur desideriis quibus desiderarent fœlicitatem illam, imo patienter expectarent beneplacitum creatoris, & sola spe gloriæ ipsius bene esset eis. Dico etiam quod vita illarum in illo statu viario esset, & appropinquatio ad finem gloriæ illius, & propter hoc sine molestia desiderarent illam præsentem, cum ipsa naturæ puritas, & rectitudo sic moderaretur desideria illarum, ut nihil desiderarent nisi quod vellet creator, & qualiter, & quando eis largiri.

Homo posset naturaliter aliquid

Quod si quis quærat utrum per vim intellectivam naturaliter possent aliquid cognoscere de gloria illa; dic quod sic, non enim latere posset eas

cognoscere de gloria supernaturali.

gloria beatorum spirituum abstractorum, neque ignorare possent prælarga bonitate creatoris ad similem gloriam esse creatas, atque divino munere perventuras, si puritatem illam atque sanitatem, atque rectitudinem illam naturalem in se ipsis servarent. Licet autem animabus humanis in ista depressione, & tenebrositate demersis non sit possibile noscere gratiam & gloriam nisi dono gratiæ creatoris, animas tamen humanas in illius statu fœlicitatis latere neutra illarum posset, idest, nec gratia, nec gloria, &c.

PARS VIGESIMASECUNDA.

De immortalitate animæ.

Proponit immortalitaté animæ humanæ. *Cod. Carnot. p. 29.*

ET quoniam immortalitas de dispositionibus essentialibus, seu naturalibus est animæ humanæ; omnino pertinens est ad scientiam istam de anima humana investigare de hac dispositione ipsius. Jam autem audivisti à me, quam utilis sit ad divinales scientias, & ad morales, & etiam ad fundamentum religionis, totiusque vitæ humanæ compositionis, & ordinationis, quod inde evidenter apparet, quia animæ quæ immortalitatem suam ignorant, nihil omnino credunt, nihil de morum honestate, nihil de virtutum perfectionibus, & nihil omnino de futuræ fœlicitatis gloria curandum sibi existimant, sicut neque curant.

Investigat immortalitatem animæ. 1. Testimonio animæ in sua puritate existentis. *Cod. Carnot. p. 30.*

Dico igitur quia anima humana, in puritate, sanitate, & claritate naturali, quam sæpe dixi fœlicitatem, existens clarissime videt immortalitatem suam; videt enim vitam suam in nullo modo pendere ex vita corporis, sed potius è converso. Et si interrogares eam super hoc, aliud tibi respondere non posset. Et procul dubio dicet tibi ex me vivit corpus meum, non ego ex illo; & propter hoc vita mea nullo modorum pendet ex vita corporis mei, sed potius illa ex mea, sicut lux solis non pendet ex luce diei, sed potius econtrario: sicut enim dies non est nisi irradiatio solis in aëre, sic vita corporis mei non est nisi irradiatio ex me in illud. Et propter hoc quemadmodum neque sol, neque lux ejus pendet ex irradiatione sua per quam dies efficitur, sic ego non pendeo ex irradiatione mea per quam vita corporis mei efficitur, vel potius est ipsa vita ipsius: similiter neque vita ex irradiatione hujusmodi; generaliter enim manifestum est quia nulla causa efficiens ex causato suo pendet quantũ ad se.

2. Quia anima nõ magis depẽdet ex corpore quam inhabitator ex domo sua.

Amplius quis inhabitator pendet ex domo sua? quis operarius ex instrumento suo? quis rector navis ex nave quam regit? quis rex ex regno suo quantum ad esse pendeat? si igitur anima humana in his operationibus ad corpus suum sic se habeat, manifestum est ipsam ex corpore suo nullo modorum pendere quantum ad esse.

3. Quia corpus nullius generis causa est animæ.

Amplius cum corpus nullius generis causa sit animæ humanæ; neque vita illius vita ipsius: manifestum est neque ipsam, neque vitam ejus ex illo pendere vel ex vita illius.

Solvit objectionẽ petitam ex animabus brutorum.

Quod si dixerit quis hæc eadem dici possunt de anima brutali, & corpore ipsius; eisdem enim comparationibus se habent ad corpus suum. Respondeo in hoc illud non esse verum, cum manifestum sit animam brutalem, sive irrationalem totaliter, hoc est secundum omnes vires suas & operationes alligatam esse corpori suo; nullam enim earum exercere potest, nisi in corpore suo, vel secundum corpus. Considera etiam singulas ejusdem operationes, & videbis evidenter, nullam earum effici nisi in corpore suo, vel per corpus, sicut liquidissime apparet in operationibus sensuum, quales sunt videre, audire, gustare, odorari, & tangere. Et eodem modo se habet de virtutibus quæ sunt apprehensivæ ab intus; cum enim anima brutalis non apprehendat nisi particularia, & sensibilia, solummodo, manifestum est nihil ipsam apprehendere, nisi per passiones sensibiles & propter hoc nisi in corpore, & per corpus; hujusmodi enim passiones sicut à solis corporibus imprimuntur, sic & in illis solum fieri habent.

Comparatur anima nostra cum animabus brutorum.

Quapropter manifestum est animam brutalem omnem nihil habere abstractum à corpore, & intendo eam, neque virtutem, neque operationem aliquam habere abstractam à corpore; quapropter totaliter alligatam esse corpori, & quasi demersam in corpore necesse est. Anima vero nostra sublimiores atque præcipuas vires suas, & operationes habet seorsim à corpore, hoc est non alligatas corpori, neque ullo modorum obnoxias, sed libere atque expeditè absque adjutorio & ministerio corporis, & per illas operatur vires, videlicet & hujusmodi operationes peragit, & perficit, & de operationibus istis in promptu tibi sunt exempla plurima, sicut est cogitare, & meditari, contemplari, investigare, deinde gaudere de spiritualibus, & sublimibus bonis, dolere de contrariis malis, de his enim omnibus nihil pertinet ad corpus.

Animã humanam non dependere à corpore ex raptu, extasi, visionibus propheticis ostendit.

Manifestius autem est hoc in operationibus quæ vocantur extasis & raptus; in his enim manifestè cessat omnis operatio corporis, & intendo omne adminiculum corporis, interdum autem spiratio, & respiratio & etiam motus, quantum apparere potest ex sensibus incedentium, auscultantium, tangentium, pulsantium. Evidentissimum insuper est hoc in illuminationibus, & revelationibus propheticis, præsertim quæ sine ænigmatibus & figuris fiunt; in illis enim nuda veritas rerum spiritualium atque sublimium absque ullis formis, vel figuris corporalibus ostenditur. Quapropter hujusmodi visionibus formæ corporis necessariæ non sunt, & omnino eis non serviunt. Quis autem nisi omnino imbecillis & desipiens ignorat, & non cogitat de scientia sua, vel de alia quacumque dispositione sua, quia sicut non est de rebus corporalibus cogitatus hujusmodi, ita nec in corpore est, nec per corpus; & etiam quia si anima humana illa hora quæ est in cogitatu hujusmodi reflecteret cogitationem ad se, & super seipsam, si faceret considerationem de seipsa, utrum in corpore, an extra corpus cogitaret, & utrum corpore uteretur in istis cogitationibus, inveniet indubitanter se nec adjuvari corpore, nec uti eo in hujusmodi cogitationibus? dico etiam quod in illa hora non diceret se esse in corpore, nec etiam extra copus, quoniam nulla esset illi cogitatio in illa hora de corpore suo. Manifestum igitur est tibi per hoc quod longe aliter se habet anima humana ad corpus suum, quam brutalis se habeat ad suum.

Anima humana imperiosius regit corpus suũ quã anima brutalis.

Dico etiam insuper quod incomparabiliter imperiosius atque sublimius regit & administrat corpus suum anima rationalis quam animæ irrationales regant & administrent corpora sua. Illæ namque corporibus totaliter serviunt & tanquam natæ sunt in servitutem ipsorum, totis viribus suis ad alimenta, & alia vitæ illorum necessaria perquirenda laborant, propter quod quidam ex majoribus philosophis Latinorum tam pulchre quam eleganter dicit, cæteras, inquit, animas natura dejecit ad pastum, solum autem hominem erexit ad sydera: quo non minus evidenter & convenienter quidam ex poëtis sic dixit.

Pronaque cum spectent animalia cætera terram, Ovid. I. Meta.
Os homini sublime dedit, cœlumque videre.

Anima vero rationalis quantum est ex naturali puritate, sanitate, ac libertate quas toties nominavi dominantissime præest corpori suo, & ipsum servit ei jure ac lege naturali & plenæ subjectionis absque ulla rebellione, & resistentia. In statu quoque

miseriæ præsentis animabus sanctis, & Deo dilectis, & electis etiam servire coguntur corpora sua in multis afflictionibus, & doloribus suis, quemadmodum in jejuniis, & laboribus, cæterisque disciplinalibus observantiis, hoc autem longe est à potestate animarum irrationabilium; nihil enim possunt contra famem corporum suorum, quin potius necesse habent eidem obedire & perquirere alimenta quibus sedantur & pacificantur, instar canis, aut alterius belluæ pro fame nimia rugientis, in cujus os necesse est aliquid projici ne sæviat in ea quæ pretiosiora sunt; sic & fames non solum in substantialem humiditatem sævire faceret calorem corporum, sed etiam in ea dentibus & faucibus irruere faceret animalia, & homines animales quorum esu, vel usu natura prohibuit tam illa quam illos.

Fames est animæ ipsius sed pro necessitate corporis.

Nec te conturbet quod fames corporum propriè non est nisi animarum, hæc enim intentio mea in sermone illo, quod pro corporibus est; quoniam pro restauranda consumptione seu deperditione jugi quam patiuntur ex calore naturali & motu. In tantum igitur & propter hoc eam dixi famem corporum quia naturæ intentio est, per eam subvenire corporibus prædictis modis jugiter deficientibus; subvenire, inquam, de restauratione, sive per restaurationem prædictis modis deperditorum, & hoc quidem facit irrationabilis sensibiliter non habens rebellare nec contradicere ullo modo.

Anima rationalis nõ servit corpori sicut anima brutorum.

Anima vero rationalis hoc ipsum facit corpori suo, non solum libere, sed etiam honorabiliter: nec est ullo modorum in potestate concupiscentiarum, sive desideriorum carnis aut aliarum passionum hujusmodi, imo præest & superest omnibus illis dominatione imperiosissima quantum est de jure naturæ, legeque & libertate illius. Verum langor & infirmitas originalis corruptionis, aut offensa creatoris, ut prædixi, aut consuetudo abeundi post concupiscentias & passiones hujusmodi impediunt ejus imperiositatem, aut dominationem, & in contrariam servitutem redigunt illam. Ubi autem per gratiam baptismalem, vel aliud divinæ bonitatis adjutorium ad vitam spiritualem revixerit anima humana, etiam radix originalis corruptionis scilicet dejecta atque prostrata, licet multas resistentias, & rebelliones concitet contra ejus imperium & dominationem, ullo tamen modorum eidem prævalet, imo succumbere, & vinci necesse habet. Neque ista molestia hujusmodi rebellionum fatigat allectione voluptatum abstractam nisi sponte se subjecerit illis. In animabus autem irrationalibus, sic libertas non est, nec spontaneitas, sed servilis ut sæpe dixi sola necessitas, sive sola servitus, ut ita dicatur necessaria; & intendo necessaria cui non est libertas contradicendi, vel resistendi, vel etiam potestas. Manifestum est etiam tibi per hoc quoniam longe aliter animæ rationales se habent ad corpora sua, atque passiones corporales, atque desideria, quæ desideria carnis dicuntur, quemadmodum & ego dixi in præcedentibus famem corporis, aliter inquam longe quam animæ irrationales ad corpora sua, & eorum desideria, similiter & passiones. Jam igitur declaratum est tibi per hoc quoniam anima rationalis est supra ejusmodi passiones jure ac lege naturæ, animæ vero irrationales sub eis sunt, & subsunt eis naturaliter necessaria servitute.

Animæ irrationalis interitus ex duabus causis repetitus.

Quapropter non tibi debet mirum videri cum istæ passiones ex corporibus omnino pendeant, & cum corporibus omnino pereant, si animæ irrationales in quantum omni modo ex eis pendent, utpote subjectæ eisdem subjectione plenissima, & servitute ultima, cum corporibus suis pereant. Adest autem & alia causa interitus animarum irrationalium per nutrimentum corporum suorum, videlicet otiositas, & inutilitas esse earum post mortem corporum suorum, sine corporibus suis; cum enim omnes operationes earum in corporibus suis sint, sive per corpora, nec aliter quidem operari possent, nisi in corporibus suis, sive per corpora. Manifestum est eas inutiliter esse si post mortem corporum suorum permanerent; vivere enim omnino otiose, videlicet ex qua nulla est operatio, manifestum est ejus esse inutile esse, cum omnis utilitas virtutis uniuscujusque in usu operario sit, atque consistat. Quia igitur omnis utilitas animarum irrationalium cessat cessantibus corporibus earum, necesse est ex providentia & bonitate creatoris cessare esse ipsarum. Quapropter etsi nulla esset debilitas vel infirmitas quæ eas deficere cogeret, ex hac tamen causa divina bonitas eis esse nullo modorum daret; non enim est possibile apud ipsum dare esse inutile, vel inutiliter. Quapropter inutilitas, sive otiositas essendi causa esset quare retraheret à datione hujusmodi divina bonitas manum suam.

Respondet comparationibus superius allatis quibus animæ brutorum immortalitas suaderi posset.

De comparationibus quas supradixi, tibi dixi prius, quia non pendet eques ex equo suo quantum ad esse, neque habitator ex domo sua, neque paterfamilias ex supellectile sua, neque operarius ex instrumento suo, & si quæ sunt aliæ ejusmodi operationes; non est dubium quia valde sunt ad propositum, hoc est ad declarandam animarum mortalitatem & solutionem earum quoniam pendet esse earum ab esse corporum suorum. Nec instrumenta tantum sunt animarum irrationabilium, imo corpora in quibus sunt, sunt adjumenta vitæ earum & causæ quædam; cum enim utilitas & usus operationum causa sit finalis, & sic non ultima animarum irrationabilium, causæ vero sine quibus non est hujusmodi usus, vel utilitas, imo in eis & salvatur, & servatur tam usus iste quam utilitas, manifestum est quoniam in corpore, & per corpus salvatur & servatur esse omnis animæ rationalis; cum cessante & utilitate, & usu omni existentiæ ipsius, necesse sit cessare & existentiam ejusdem ut jam tibi dictum est. Per hoc igitur jam scis quod non similiter se habent animæ rationales ad corpora sua, & animæ irrationales ad sua, quoniam corpora irrationalium non tantum instrumenta sunt animarum ipsarum, sed etiam causæ conservativæ & salvativæ illarum.

Locus & habitatio sæpissime sunt causæ nõ quidem effectivæ, sed conservativæ corporum.

Amplius vero rationalibus congruunt verissime omnes operationes, quoniam corpora humana & membra ipsorum instrumenta tantum sunt & supellex solummodo earum, non autem causæ per quas, vel in quibus aut salventur, aut serventur. Nonnulla namque habitacula & receptacula causæ sunt in multis non efficientes, sive effectivæ inhabitantium aut receptorum in ipsis, sed salvativæ & conservativæ esse ipsorum. Quemadmodum vides in aqua & in aëre quæ sunt habitacula, sive habitationes hominum & piscium, nec sunt ullo modorum effectivæ existentiæ, vel vitæ illorum; manifeste tamen sunt conservativæ & salvativæ vitæ, & existentiæ illorum. Nulli enim dubium est nec homines extra aëra, nec pisces extra aquam vivere posse vita ista corporali nisi forsitan ad modicum, & de liquoribus multis manifestum tibi est quod salvantur & servantur quidem in vasis quibusdam à putredine, & corruptione: extra vasa autem illa putrescerent, & corrumperentur, & esse desinerent.

Animæ rationales sũt propter operationes quæ nullo

Jam autem feci te scire quia præcipuæ & sublimiores operationes animæ humanæ nullo modorum pendent ex corpore, utilitas autem potissima, & propter quam ipsa creata est consistit in opera-

modo pendent ex corpore.

tionibus hujusmodi, atque perfectionibus ex quibus illæ sunt. Quapropter etsi propter aliquas inferiores operationes indigeret anima humana corpore, vel membris corporalibus, non est necesse ut propter hoc quantum ad esse suum indigeat illis vel aliquo eorum, &c.

PARS VIGESIMATERTIA.

Quomodo anima dependeat à sensibus.

Quod anima mediante organo tanquam instrumento exerceat actum sentiendi. *Pars 31. Cod. Carnot.*

QUod si quid dixerit, quia quantum ad vires inferiores ex quibus sunt operationes hujusmodi necesse est animam humanam indigere corpore, & membris corporalibus, verum utique dicit, si ista indigentia est solummodo quantum ad operationes hujusmodi peragendas: quemadmodum cytharædus indiget cythara quantum ad operationem cytharizandi exercendam, non autem quantum ad esse vel existere suum, & carpentarius eodem modo indiget dolabra, vel securi. Quod si dixerit quis quod vires illæ non sunt separabiles à corpore, propter hoc quoniam operationes earum indigent ut non nisi in corpore, vel per corpus agi vel exerceri valeant; & propter hoc esse earum non potest salvari nisi in corpore, & per corpus: facile est tibi videre levitatem & debilitatem ratiocinationis istius; & ad repellendum eam sufficere posset tibi exemplum de cytharædo, & dolabra, & carpentario. Addam etiam tibi destructionem ratiocinationis istius aliam, & dico quoniam cujus est potentia, ejusdem est & actus, videre autem nullo modo oculi est, igitur nec potentia videndi, sive virtus visibilis. Nemo enim adhuc dixit, oculum videre, vel etiam videre posse.

Usum instrumenti non posse esse ipsius instrumēti, adeoque visionē non oculi, sed animæ ipsius esse.

Amplius operatio nunquam est instrumenti, sed utentis illo, usus autem instrumenti non est nisi operatio quæ per illud agitur: manifestum autem est, quod usus instrumenti nullo modorum est ipsius, nullum enim instrumentum utitur seipso. Jam autem patefactum est tibi quod anima humana per totū corpus aptata est ut ejusdē instrumentum, & quia totum corpus secundum omnia membra organica, vel officialia instrumentum ipsius est, virtus vero operandi per instrumentum in quantum instrumentum animæ est. Manifestum est igitur tibi per hoc quod virtus videndi sive potentia apud animam est, & in ipsa. Quapropter non est possibile ipsam esse in oculo; quod etiam exemplo Aristotelis manifestum est. quia si eruatur alicui oculus & alius aptetur, & in locum illius, sicut sæpe factum est, homo ille videbit æque ut prius, & hoc non nova virtute vel nova potentia visibili, cum nec novus novam potentiam videndi secum attulerit, nec prioris oculi virtus in illum se transfuderit, virtute igitur quæ remansit post eruitionem oculi illius videlicet hujusmodi hominis. Quapropter remansit in illa, & hoc est quod intendebam, ipsi etiam omnes philosophi qui de anima rationali aliquid dignum memoria locuti sunt vel scripserunt, vires omnes hujusmodi vires animarum dixerunt esse, non autem corporum vel membrorum.

Quod potentia videndi non dependet ab organo sensitivo. *Argumētū est partis 32. in Cod. Carnot.*

Quod si quis dixerit quia tota utilitas virtutis visibilis in actu est, & in operatione videndi; & propter hoc cessante actu, vel operatione hujusmodi, inutile est ejus esse separatum. Quapropter sublatis oculis, vel inutiliter, vel supervacue remanet, vel omnino non remanet virtus visibilis. Debes igitur reminisci eorum quæ audivisti in præcedentibus de potentia & virtute, atque de potentiis & virtutibus. Invenies autem forsitan quod virtus visibilis in quantum est virtus visibilis, si remanet erutis oculis videlicet in quantum visibilis non in quantum visibilis pendeat ex oculis, errat autem hujusmodi homo manifeste: quemadmodum enim ars cytharizandi non pendet ex instrumento suo quod est cythara, sic nec potentia cytharizandi quam totam constat esse apud cytharœdum, & in ipso pendet ex cythara: quapropter nec potentia videndi ex oculis.

Ostendit quod alterius sensus perditione viget. *Argumentum est partis 33. in Cod. Carnot.*

Quod si quis quærat utrum excœcatus sic, sit potens ad videndum, an non: cave tibi à fallacia compositionis & divisionis, non enim est potens videre sine oculis, & intendo quia non est potens videre simul & carere oculis. Si quis tamen concesserit quod carens oculis potest videre pro eo quod carens oculis habet potentiam videndi, errabit indubitanter; non enim sequitur si quis habet potentiam videndi, ut propter hoc possit videre, sive exercere actum videndi. Causa autem in hoc est quoniam potentia hujusmodi non exit in actum per seipsam solùm, imo necessarium habet instrumentum videndi: & generaliter omnis potentia quæ indiget instrumento ad operationem suam, & aliter operari non potest, non facit potentem per se solam: ligata namque & prohibita est ab operatione sua carentia instrumenti: ligata etiam est, si impossibilitate prohibitum fuerit ab ea opus ejus, quemadmodum contingit in homine exoculato, cui non est possibile de novo oculos habere, & propter hoc non est ei possibile videre, nec ipse est potens videre. De cytharista vero qui postquam vel amisit illam cytharam vel aliam, manifestum est quia possibile est ei cytharizare postquam amisit citharam, & quia potens est citharizare cum non sit impossibilitate prohibitus vel recuperare cytharam amissam, vel aliam habere.

Potētia videndi oculi non est, sed animæ.

Amplius quoniam cujus est potentia ejus est actus, cum nec in toto, nec in parte sit actus videndi ipsius oculi, nec in parte, nec in toto erit ejusdem potentia videndi: quapropter totaliter apud animā est & in ipsa: non est igitur necesse ipsam perire oculo pereunte. Hujus autem manifestum indicium est, quia si perierit alter oculorum, confortabitur operatio videndi in altero, & eodem modo se habet de aliis membris; debilitatis namque pedibus fortitudo crescit in brachiis. Similiter & erutis oculis invalescit imaginatio, & plurimum confortatur, & hoc innumerabilibus exemplis evidenter apparet: & quoniam proportionalia sunt tota, & partem, & quæ sunt tanquam partes: manifestum est quoniam sicut virtus visibilis ad oculos; ita anima ad totum corpus, cum enim anima nostra sit totum ad vires suas, neque illæ partes ad ipsam æquali similitudine. Quapropter sicut pereunte oculo, non perit virtus visiva, sic pereunte toto corpore, non perit anima humana vel in parte, vel in toto.

Quare potentia visiva remanet in anima humana etiam post mortem.

Remanet igitur post mortem corporis, licet non potens operari operationes quibus operatur in corpore & per corpus: remanet igitur expedita & potens quantum ad alias operationes propter quas corpore non indigebat: quemadmodum cytharædus pereunte cythara remanet liber, & expeditus quantum ad alias operationes propter quas cythara nullatenus indigebat. Intendo autem in hoc quod dixi libera & expedita quantum ad statum puritatis, sanitatis, & libertatis naturalis: in illo enim statu sicut libera & expedita erat ad nobiliores atque præcipuas operationes suas, ita libera & expedita remaneret quantum ad easdem, si corpus in illo statu per mortem amitteret. Nec tu intelligas ex hoc sermone meo quod mors contra corpus ejus, vel contra quamcumque corporis partem quicquam possit in illo statu, sicut doceberis in sequentibus: ***corpus enim humanum mortuum est propter peccatum***, sicut legitur in lege christiana.

rum ubi debes intelligere mortuum morte addictum necessitate videlicet moriendi.

Testatur anima se nihil sui amisisse quamvis membrũ aliquod corporis amiserit.

Amplius anima humana etiam in statu miseriæ istius cum amittit aliquam partem corporis sui, videlicet manum vel pedem: si interrogaveris eam utrum aliquid sui sive de se amisit, respondebit indubitanter quia nihil, dicet totum esse meum habeo, nihil de eo mihi sublatum est, vel nihil periit, sed totam me habeo, & tota sum in residuo corporis, instrumentum revera quoddam amisi, manum videlicet quæ erat vel sicut forceps vel tenallium ad aliqua tenenda vel trahenda. Eodem modo pes instrumentum erat mihi ad sustentationem corporis quod rego & moveo motu ambulationis; & ad hunc motum ambulationis videlicet, cum non sufficiat mihi pes alter, necesse est mihi ut adhibeam loco pedis amissi quale potero supplementum, videlicet vel ligni pedem, vel aliud adjumentum. Deinde vero nihil omnino sublatum est in totalitate mea, in residuo corporis remansi, totam me ibi video, & esse sentio ad præcipuas & sublimiores operationes meas omnino illæsam & nihil passam. Operationes namque illæ quasi forinsecæ & accidentes nihil erant, quemadmodum texere, vel ædificare, vel citharizare. Et propterea in ista amissione nihil mihi deputo deperire sufficiunt mihi nobiles ac præcipuæ operationes vitæ, propter quas corporalibus membris, vel organis, vel ipso toto corpore non egeo quantum ad esse, sed neque etiam quantum ad esse bene: bene namque mihi est apud meipsam & per memetipsam, toto corpore meo quiescente, & me nihil per illud vel per quamcumque ejus partem penitus agente, præsertim in statu puritatis, sanitatis, & libertatis meæ naturalis.

Vox gallica *Tenailles.*

PARS VIGESIMAQUARTA.

Quid corpus animæ prosit?

Quod bene esse animæ non sit ex corpore.

NEc mirum cum in statu originalis corruptionis & præsentis miseriæ, etiam quibusdam animabus humanis, multum bene fit, cum corporibus non utuntur, & tanto melius, quanto minus eisdem utuntur, sicut apparet in raptu, & in splendoribus propheticis, atque contemplationibus sublimibus. In his enim omnibus quas nominavi penè nihil est eis cum corporibus suis, propter quod & apparent corpora eorum mortua, tanquam separatæ & seorsim factæ ab illis sint animæ illorum. Neque enim sentiunt passiones si quæ fiant in corporibus earum, nec vacat eis cogitare de ipsis, quæ etiam dum descendunt à sublimium statu rerum istarum ad usum corporis evidenter cognoscunt in nullo se adjuvari à parte corporum quantum ad bene esse, quin potius corpora ista inæstimabiliter detrahere ipsi bene se habere illarum, & conversionem suam ad corpora, sive usum eorum, casum esse sentiunt, & relapsum eisdem valde molestum. Quare manifestum est easdem evidenter cognoscere se nullo modorũ pendere ex corporibus suis, sed habitare in eis tanquam in domibus earum habitatione indignissima: & ut ad verum dicatur domus condignæ & convenientis habitationis suæ, sed carceres potius horrificos illa esse cognoscunt: propter quod & desiderant vehementi desiderio non solum de eis exire, sed potius liberari, quod manifestum est in sermone illius, qui dicit, *Infælix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hujus*, & alibi, *cupio dissolvi, &c.* tanquam à vinculis quibus in carcere hujusmodi ligatus detineor.

Rom. 7. *Psalm.* 1.

Agnoscit anima corpus suum sibi tormentum esse.

Agnoscunt igitur animæ corpora sua, & loca ibi tormentorum esse, quod est dicere afflictiones multiplices & sarcinas gravissimas, quas in præsenti miseria portant gementes sub illis quasi sub oneribus spinarum & tribulorum quibus punguntur & lacerantur variis desideriis atque doloribus incessanter. Sciebat hoc rex ille sapientissimus gentis Hebræorum sicut apparet ex sermone ejus quo dicit. *Corpus quod corrumpitur aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* Noverat hoc poëta ille Latinorum poëtarum egregius sicut insinuavit in sermone suo quo dicit, *quantum vero noxia corpora tardant;* & iterum. *hinc metuunt, cupiunt, gaudentque, dolentque.* Hæ sunt istæ quatuor species partium, quas nominavi tibi spinas, & tribulos. Jam igitur declarari potest tibi ex his quia descensus ex aliquo statuum prædictorum sublimium ad corpora sive operationes corporales casus earum est in carcerem horrificum, & in locum multiplicium tormentorum apparet tibi quia si ex esse corporum penderent esse animarum humanarum, nulli sapienti animæ & bonæ posset esse desiderium corporis sui mortis. Ex hoc autem est desiderium hujusmodi desideranti eam, quia credit se liberari per mortem corporis sui à malis illis quæ sunt ei in corpore & per illud, quia de carcere hujusmodi à servitute pessima, credit se egressurum in libertatem gloriæ, & honorem regni, de quo dicit quidam sapiens quia *accipient justi regnum decoris & diadema speciei de manu Domini.*

Sap. 9. *Sap.* 5.

An in statu fœlicitatis naturalis liberum sit animæ humanæ de corpore exire, & quomodo.

Si quis autem quærat utrum animæ humanæ in statu fœlicitatis illius naturalis constitutæ possibile sit exire de corpore suo, si velit inde exire; & intendo utrum positum sit hoc in potestate & libera voluntate ipsius ut inde exeat quotiescumque voluerit, & in ipsum similiter revertatur. Respondeo autem quod non, nisi quis hoc modo intelligat, si velit, quia proculdubio in eo statu permanens non potest hoc velle, nisi creator illud velit: tanquam si diceret si velit ipsa hoc velit illud creator; quoniã sic se habens nõ potest velle, nisi quod creatorem velle cognoverit: quia si velit anima volet idipsum creator, & si voluerit illud creator fiet indubitanter. Quare à primo ad ultimum si voluerit inde exire, exibit profecto. Sermo autem iste responsio est ad hominem, non autem solutio ad rationem; hic enim quæritur, ut prædixi, utrum liberum sit ei exire de corpore. & reverti in illud, an non; & hoc sive morte corporis, vel præter mortem. Et respondeo in hoc quod ei est liberum; exire enim hoc esset ei mortificare illud, sive mortem inferre eidem; hujus autem mortis nulla est ei, animæ videlicet humanæ, necessitas, nulla utilitas; cum corpus nec sarcinæ sit ei nec oneri, nec ullo impedimento nobilium operationum, etsi adjumento necessario aliorum in statu fœlicitatis illius naturalis; secundum hoc enim de ipsa loquor hic, & quoniam id agere, quod neque necessarium est, neque utile culpabile esset eidem. Manifestum est tibi per hoc quoniam in eo statu sine offensa creatoris non posset exire de corpore; quapropter non est ei liberum tunc exire de illo: nulla enim subest causa propter quam debeat velle tunc exire de illo, & causa subest non parum utilis remanendi in illo; multiplex namque est ei utilitas ex corpore sicut jam nosti.

Anima secundum naturam suam nõ destruitur destructione, & morte corporis.

Amplius non jam ex corpore, sed magis è converso. Quapropter secundum naturam non est necesse ut morte vel destructione corporis moriatur, aut destruatur. Necesse igitur est aliam causam fingere mortis aut destructionis istius: & quoniam post exitum corporis, sive de corpore solus creator habet potestatem in illam quantum ad esse, necesse est destructionem, sive mortem eidem advenire non posse nisi à creatore; quapropter declaratum

est

est jam quod intendebam, videlicet non esse mortalem per naturam, sive destructibilem animam humanam.

Quod animam possit Deus in nihilum redigere unde illam creavit.

De potentia creatoris nulla dubitatio unquam fuit alicui intelligenti, quin ipsa sit super omne possibile simpliciter & absolute, ad educendum illud iterum de esse ad non esse. Neque habet necesse omnipotens, ac benedictus creator gladio vel alio adminiculo ad mortificandum, vel destruendum quidquid mortificare, vel destruere voluerit. Sufficit enim unicuique creaturarum propria & naturalis defectibilitas ad hoc ut recidat in non esse à quo per creatorem educta est ad esse. Nec stat aliqua ex illis, vel persistit in esse nisi creatore retinente, & conservante eam in illo vincente potentialitatem ipsius actualitate sua eidem applicata per solum beneplacitum optimæ voluntatis suæ. Quapropter vel retrahente eo se unicuique creaturæ, vel retrahente se ab illa, videlicet ut nō sit beneplacitum ipsius ulterius retinere, vel conservare eam in esse, necesse habet reverti, vel potius recidere in non esse; non solum enim virtute, sed tanquam per vim & violentiam bonitatis creatoris vincentem naturalem potentialitatem, sive defectibilitatem in unaquaque creatura quæ educitur de non esse ad esse, stat primo nullam ex creaturis non esse.

Ad quod extat Platonis sententiam.

Verus enim indubitanter arbitrandus est sermo Platonis qui creatorem introducit loquentem ad Deos Deorum, & dicentem, *dij Deorum quorum opifex, parensque ego, vos quidem opera mea natura quidem dissolubiles, me autem sic volente indissolubiles.* Quid est autem, me sic volente indissolubiles, nisi voluntate mea indissolubiliter in esse quod vobis largitus sum permanentes: cum natura vestra ad hoc indubitanter non sufficeret, quin potius sua ipsa defectibilitas in non esse rueret, & nos securam in illud traheret.

Neq; enim obsistit hoc animæ rationalis immortalitati, sed magis confirmat.

Non obsistit igitur sermo platonicus neque contradicit intentioni meæ de immortalitate animarum humanarum: non enim fuit unquam intentionis meæ, vel cujuscumque intelligentis etiam ad modicum, ut anima humana, vel quæcumque alia ex creaturis, propria virtute in esse staret, sicque in eodem vel retineret, vel conservaret; cum sit naturale ei, & quodammodo à se defectibilitas in esse & infirmitas. Et hoc beneplacitum creatoris sive bona voluntas ejusdem quæ sicut causa est unicuique creaturæ essendi, sic & in ipso esse permanendi, seu persistendi: & quoniam esse animæ humanæ seorsim à corpore post mortem corporis pulcherrimum est ac perfectissimum, & ad gloriam creatoris tunc maximè expeditissimum, sapientissimo ac benignissimo datori nulla est tunc causa destruendi ipsum; hoc enim esset ei impugnare gloriam suam, si ei tunc esse substraheret, cum ipsum maximè glorificaret.

Nec in justis solum animabus, sed etiam in malis & perversis.

Quod si quis dixerit quia ratiocinatio ista in istis sanctis & justis animabus locum habet: malæ autem etiam perversæ non tantum indignæ sunt ut conservetur eis esse, quin etiam dignæ ut auferatur eis: non enim potest esse lex illa injusta quam ipse creator genti Hebræorum imposuit per prophetam eorum dicens ei, *Maleficos eorum non patieris vivere.* Quod si vita ista maleficis incorrigibilibus subtrahenda est, & ex mandato creatoris sunt tollendi de medio; quanto fortius illæ pertinaces animæ nunquam corrigibiles quibus non satis fuit perverse vixisse in corporibus, sed etiam malitias suas, atque perversitates in aliud sæculum deferunt secum? Sicut igitur hic non solum per legem divinam, sed etiam per humanas purgantur provinciæ à malis hominibus, atque maleficis: quanto fortius purgandus erit mundus, & tota alia vita, à malis & perversis animabus? incomparabiliter enim

Exod. 22.

magis competit, & major congruit alteri vitæ puritas, præsertim cum secundum doctrinam christianorum mundus iste inferior purgandus sit, ne quod in eo vestigium peccati remaneat. Qualiter igitur sustinebit creatoris bonitas in sæculo venturo tantas labes, tamque spurcissimas abominationes animarum, qualiterque patietur illas vivere in tantis sordibus peccatorum suorum? Respondeo igitur in hoc quia intolerabiliter detraheret creator benedictus gloriæ suæ, si tantam pulchritudinem justitiæ suæ quousque removeret, & vindictas suas justissimas sic deprimeret, seu occultaret, ut nulla earum appareret: quod indubitanter faceret, si pertinaces animas, & malignos spiritus penitus exterminaret.

Debet esse Deo laus perennis, & de misericordia in pios, & de justitia adversus impios.

Exterminium namque hujusmodi quasi oblivione operiret, & malignitatem, sive malitias eorum, & vindictas pulcherrimas creatoris, laudationemque illam, de qua dicit sapiens ille nominatissimus Hebræorum Rex, *in perditione impiorum erit laudatio.* Quapropter enormiter detruncata esset laus, & gloria creatoris si non esset ei justitia & vindicta, quemadmodum & de misericordia laus perennis. Concordat huic intentioni meæ sermo ille propheticus quo dictum est ab ipso propheta *misericordiam & judicium cantabo tibi Domine*: satis enim insinuavit propheta iste quod glorificandus est ab eodem creator benedictus, non solum de misericordia per quam glorificaturus est dilectos & electos suos, sed etiam de judicio per quod est impios ineffabili pulchritudine justitiæ damnaturus. Ipsis etiam dilectis & electis suis partem non modicam fœlicitatis eorum detraheret si eos de lætitia, quam de vindicta impiorum habituros sperant, defraudaret. Quod insinuat sermo ille alius propheticus quo dictum est *lætabitur justus cum viderit vindictam*, quia perpetuo lætabitur perpetuo videns illam. Manifestum igitur est tibi per hoc quanta portione gaudij sui privarentur amici Dei altissimi, si subito exterminio delerentur iniqui, & vindicta eorum brevi tempore, & non perpetuo appareret.

Prov. 11.

Psal. 100.

Psalm. 57.

Quod tenebrositas miseriæ originalis impedit animam à cognitione suę immortalitatis.

Post hæc revertar ad propositum in quo eram, & dicam quod solerter considerandum est tibi tenebrositatem miseriæ istius, non parum impedire animam meam, & tuam à cognitione, vel potius visione immortalitatis suæ, & etiam aliarum; sublata namque illa nulla esset eis questio, vel dubitatio de immortalitate sua; faciam tamen te scire quod miseria ista quæ animabus nostris est ex originali corruptione aliquatenus adjuvabit eas, & etiam alias, negotiari de illa miseria, videlicet scientes, atque videre valentes.

Est argumentum par. 34. in Cod. Carnot.

Dico igitur quod omnis anima quę cognoscit corpus suum carcerem sibi esse & vincula, cum omni animæ intelligenti ruinam carceris sui, confractionemque vinculorum suorum, quibus videlicet, in carcere ligata tenetur, liberationem suam esse, manifestum est ei ex continenti mortem corporis sui liberationem suam esse. cum manifestum sit corporis ruinam esse carceris hujusmodi contritionem & vinculorum. Cui sententiæ concordat sermo propheticus quo dictum est in persona animarum de corporibus suis exeuntium, *laqueus contritus est, & nos liberati sumus.* Quid apertius illo sermone cogitari potest?

Psal. 123.

Quod anima opprimi non possit à corpore.

Nisi forsitan aliquis imbecillis deliret ruina corporis animam deprimi, & obrui tanquam cadente corpore super ipsam, quemadmodum cadente domo aliqua opprimuntur habitatores cum ceciderit super eos. Tu autem nosti spirituales substantias non esse obnoxias oppressionibus hujusmodi, nec aliis corporalibus passionibus. Manifestum etiam est tibi quod unaquæque anima suum corpus pro-

tat & sustinet absque ulla læsione. Et propter hoc etiam si caderet supra ipsam pondere suo non eam opprimeret, sive obrueret. Scis etiã jam impartibilitatem substantiæ ipsius, quare super ipsam nihilde corpore cadere posset propriè ac verè, nisi aliquid impartibile: nihil autem impartibili ruina sua opprimere, vel lædere ipsam possibile est: quoniam neque pondere suo, neque duritia, aut acumine, aut aliquo hujusmodi quibus & qualibus super alia irruentibus inferri possibile est læsiones.

Corpus esse animæ sarcinam ex cujus depositione anima confortetur.

Amplius quid est quod pendeat ex sarcina sua vel onere? quod non adjuvetur & confortetur à dispositione ipsius? hoc autem videt evidenter omnis anima intelligens in miseria ista; quia corpus suum est ei sarcina magnæ depressionis, & onus gravissimum. Videt etiam mortem corporis non esse nisi onus illius, quapropter videt se non esse nisi confortandam & adjuvandam ex depressione corporis sui, tanquam ex depressione sarcinæ deprimentis ac oneris aggravantis. Hæc est causa propter quam animabus ista cognoscentibus mors est in desiderio magno antequam eis advenerit, in gaudio magno cum venit: quemadmodũ sicut sæpe dixi depositio sarcinæ quousque deprimentis & aggravantis.

Quod non oportet animã mori in solutione vinculi quod habet ad corpus. Est argumentum par. 35. in Cod. Carnot.

Quod si dixerit animam humanam naturaliter vinculo alligatam esse corpori humano vel corpus illi: & propter hoc quemadmodum non rumpitur vinculum illud nisi morte animæ ipsius tanquam in vinculo illo, & ligatura debeant esse partes anima & corpus. Respondeo in hoc quod non sunt partes in hoc, neque ullo modo sibi colligata sunt: cum alligatura hujusmodi corpus in esse teneat, & conservet, animam vero non: quoniam illa duo sunt sicut dans vitam, & recipiens, sicut illuminans, & illuminatum; sicut agens, & patiens sicut influens, & influentiam recipiens. Quemadmodum igitur illuminatus aër in quantum illuminatus pendet à sole vel luce ipsius, sic corpus humanum pendet ab anima humana irradiante ipsum, & vivificante; ipsa enim vivificatio qua corpus vivificatur seu vivit non est nisi irradiatio quædam, & influentia ex anima in illud. Est enim anima humana sicut fons vitæ, & inundans vitam, sive influens, quemadmodum sol est fons luminis, & lumen influens seu infundens in omne receptibile luminis sibi illuminabiliter conjunctum sive absque medio, sive per medium.

Discrimen quod intercedit inter animã humanam & substantias separatas.

Et intende diligenter in hoc quia anima humana non est in parte ista sicut substantia aliqua ex nobilibus substantiis separatis. Ipsa enim est fons inundans atque redundans vitam aptam vivificandis corporibus humanis, & est illam emanans atque diffundens, ut prædixi, pro receptibilitate corporis sibi sociati. Substantiæ vero separatæ nobiles separatæ sunt quemadmodum putei altissimi, seu profundissimi recipientes antea se copiositatem & abundantiam vitæ suæ. Neque enim corpora receptibilia sunt tam nobilis substantiæ, seu influentiæ, & propter hoc non est eis quo vitam influant, sive infundant. Non enim, sicut Aristotelis & sequacium vanitas somniavit, est animabus nostris vita ab illis tanquam influens ex illis in animas humanas. quin potius ipsæ animæ humanæ fontes vitæ sunt, & præsentia creatoris in ipsis implentis eas, usque ad redundantiam antedictam: illæ vero sic non sunt conjungibiles conjunctione naturali corporibus, sicut nec sunt vivificativæ illorum, nec influxivæ vitæ illius, quæ corporibus congruit.

Quod vita non sit animabus nostris nisi à creatore.

Absit autem ut credas, vel intelligas, vel quicumque vitam esse animabus humanis nisi à creatore benedicto, sicut nec eis est esse, nisi ab eodem, non enim est possibile esse creatorem vitæ nisi ipsum, neque datorem esse alium præter ipsum. Quapropter & soli debet se tota vita animarum nostrarum, totumque ille est esse illarum, &c.

PARS VIGESIMAQUINTA.

Quod licet anima vivificet corpus, ipsa tamen potest continue proficere.

Quod naturaliter nõ libere anima influat vitam in corpus. Est pars 36. in Cod. Carnot.

Debes autem scire quia influentia vitæ suæ, & redundantia quæ est ab anima humana in corpus quod vivificat, non est ei voluntaria. Et intendo quod non est ei liberum influere in corpus, & non influere, nec in potestate habet non influere illam quamdiu corpus receptibile illius est, sive idoneum ad recipiendam illam. Ex quo manifestum est tibi naturalem esse, & tanquam per modum servientis ex ipsa influentiam, seu redundantiam hujusmodi: quemadmodum ex igne calorem, & ex sole splendorem, propter hanc causam præter omnem voluntatem & absque intentione ulla, vel sollicitudine influit vel operatur illam. Mors igitur non est nisi privatio influentiæ istius quod est dicere vitæ ex anima influentis, sive redundantis in corpus; non enim advenit corpori à parte animæ tanquam alveus arescat à copiositate vitæ, sed magis à parte propria, videlicet cum efficitur irreceptibile. Et intendo cum amittit idoneitatem recipiendi vitam, quod est per morbos, per vulnera, & alias operationes quas est medicorum nosse. Quemadmodum vides in aëre qui ex densitate nubium, vel ex multitudine locustarum, vel interpositione lunæ, aut terræ inter ipsum & solem sæpissime obtenebratur, quod est dicere impeditur ab illuminatione solis. Et simile invenies in membris paralyticis, & in quibuscumque fortis est opilatio ut quousque prohibeat ab eis influentiam vitæ, quæ ex anima est, ibi necesse est eadem arescere, & putrescere. Interdum autem opilatio hujusmodi neque tanta est, neque tam fortis, ut vitam prohibere sufficiat, sed solum motum aut sensum, sicut incidit in quibusdam membris artericis, quæ quidem vivunt ut partes plantarum, non autem habent motum, aut sensum.

Dico insuper quod naturalis plenitudo & copiositas non arescit, aut deficit, nisi aut defectu, aut destructione subjecti in quo est. Quemadmodum vides in luminositate solis quia nec minuitur nec deficit apud ipsum, nec minui, vel deficere potest per aliquid exterius. Causa autem in hoc est, quoniam ab intimis, sive ex intimo suo est ei: & eòdem modo se habet de calore ignis. Non enim possibile est ut deficiat apud eum, vel in ipso, nisi essentia ipsius destruatur; & causa in hoc non est, nisi hoc videlicet quoniam essentia ejus conjunctissima est, & non separabilis à radice, sive fonte ex quo est ei calor. Flamma vero extinctionem recipit sui caloris & luminositatis: causa autem in hoc est quoniam calor ille adventitius est flammæ. Jam autem didicisti ex scientia naturali, quia flamma non est nisi fumus incensus, incensio autem accidit fumo, & nullo modorum est ei essentialis: similiter accidit & carboni, & ferro ignito: & hinc est quod recipiunt extinctionem, & privationem caloris videlicet similiter & splendoris. Declaratum est igitur tibi per hoc quia non est possibile separari esse vel vitam ab anima humana per aliquid quod possit prohibere ab ea influentiam vitæ qua vivit, & quæ non est ei nisi ex præsentia creatoris in ipsa vel apud ipsam. Non est autem possibile alicui creaturæ, cũ influentia hæc ex fonte illo per solũ Dei beneplacitum fit & redundet in illam: non enim est voluntas creatoris in potestate creaturæ, sed in potestate voluntatis ejus creaturæ sunt, & sub illa subjectione plenissima.

Sed

Nulli creaturæ possibile est separare animá humanam à fonte essendi, sed nec vitiis possibile est.

Sed neque possibile est ulli creaturæ, ut quacumque interpositione separet animam humanam à fonte, & datore vitæ: neque possibile est animam humanam non capacem effici vitæ nec receptibilem ipsius: passiones enim spirituales quæ sunt vitia & peccata, non est possibile ut auferant ei receptibilitatem vitæ, aut ipsius esse, quin potius manifestum est ex magnitudine, & vehementia ipsorum eam confortari quantum ad illa, & quantum ad esse in nullo deficere & debilitari. Non enim est possibile substantiam debilitari quantum ad esse ex quacumque dispositione cum ex illa invalescat in operationibus ipsius: Exempli gratia, considera vitium avaritiæ, & videbis ipso crescente invalescere animam ipsius avari in operationibus avaritiæ tam interioribus, quam exterioribus; v. g. in operatione quæ est concupiscere divitias, ardere super illas, gaudere de illis, & tristari de amissione ipsarum, irasci fraudantibus, & rapientibus illas: similiter irasci in servos negligentes in custodia, & acquisitione earum, & si vires corporis suppeterent operationes exteriores, quibus avaritiæ servitur, vel ultra modum invalescerent, & multiplicarentur apud avarum, & istæ operationes sunt furari, rapere, laborare omni labore ad acquisitionem, sive custodiam divitiarum. Jam igitur manifestum est tibi quod per avaritiam invalescunt operationes animæ humanæ quibus avaritiæ servitur. Quapropter non est possibile, ut per illam anima humana efficiatur debilior quantum ad esse suum, neque minus idonea ad recipiendam seu sustinendam influentiam ipsius esse, sive vitæ quæ in ea est sive apud ipsam ex creatore qui est fons unicus verusque, & ad hunc modum se habet de vitiis & peccatis. Quod si peccata & vitia quæ adeò contra naturam ipsius sunt, non est possibile ut debilitent ejus esse, vel lædant ullo modorum. Quamvis enim bene se habere ex toto fere te impediant: passiones autem corporales ad eam penitus nec attingant, nec perveniant, sed stent, vel sistant naturali fixione, & notabiliter adhærentes substantiis corporalibus: manifestum est nullis passionibus, seu dispositionibus destructibile esse, aut læsibile aliquomodo esse humanæ animæ; cum omnes bonæ dispositiones ipsum esse ipsius adjuvent, & confortent. Amplius non est dubium quin anima humana nata sit naturaliter proficere semper in majus & melius sapientiæ videlicet, & virtutum.

Quod omnis anima humana potest naturaliter proficere. *Est argumentum par. 37 in Cod. Carnot.*

Quod si dixerit quis quod non est generale hoc, imo manifestum est quasdam animas humanas in nullo posse proficere, quales vivunt animæ hominum qui vocantur communi nomine moriones qui indocibiles, & ineruditibiles omnino habetur apud omne genus hominum. Dico igitur in hoc quia quemadmodum se habet de phreneticis, melancholicis, atque maniacis, qui impedimenta patiuntur ex parte corporum suorum, quæ interdum peritia medicorum curantur, & tolluntur ab eis qui durantibus impedimentis hujusmodi nullo genere eruditionis vel doctrinæ proficere possunt: sic & in morionibus se habet, quia durante corporali illo impedimento eos proficere ad eruditionem vel sapientiam non est possibile. Si tamen ea esset artis medicinæ possibilitas ut per eam impedimentum hujusmodi curaretur, appareret in animabus eorum à præfato vinculo liberatis naturalis possibilitas proficiendi ad sapientiam & virtutes; quemadmodum manifestū est de his qui naturaliter muti sunt, quia soluto vinculo linguæ eorū proficiunt ad eloquentiam, si ad hoc debitū operationē dederint.

Idem probat ex eo quod omnes animæ sint ejusdem speciei.

Amplius cum omnes animæ humanæ ejusdem speciei probabilissimè sint, quemadmodum & omnes homines, necesse est eas in omnibus suis communicare, & similes esse. Naturalia enim omnia & essentiis, vel essentialibus suis sunt omnibus individuis, sive individualibus substantiis: & propter hoc essentiis, & essentialibus suis simillimæ sunt, propter quod & unum specie & sunt & communiter dicuntur.

Inde colligit omnes animas natas esse semper vivere.

Non est igitur possibile quod aliqua naturalis possibilitas, vel potentia sit alicui ex animabus humanis cujusmodi non sit similis unicuique aliarum: quapropter si aliqua ex eis naturaliter possibilis est proficere in prænominata bona quæ sunt scientiæ & virtutes, sic necesse est omnes natas esse proficere ad eadem, vel in eisdem, & propter hoc natas esse semper esse: esse autem semper est eis semper vivere. Quapropter necesse est eas natas esse perpetuas, & propter hoc naturaliter esse perpetuas, & omnino nunquam mori, vel deficere in non esse; omne enim cui possibile est naturaliter quodcumque, ad illud necesse est naturaliter & moveri, esse vero manifeste consequens est ad proficere, propter quod eo posito ponitur, & non è converso: imo illo remoto, videlicet esse, removetur & proficere, unumquodque enim quod proficit esse necesse est: non autem omne quod est, proficere necesse est.

Quod homo perversus potest naturaliter proficere. *Argumentum par. 38. in Cod. Carnot.*

Quod si quis dixerit quia non est verum omnem animam humanam natam esse semper proficere duabus de causis. Primum quia de multis manifestum est eas non semper proficere ad sapientiam & virtutes; imo plerumque è contrario, manifestum est eas deficere tam à sapientia quam virtute, & in contrarium perverti. Respondeo in hoc quia naturalis est ei potentia, sive possibilitas ad profectum hujusmodi, sive utatur hujusmodi potentia, vel possibilitate, sive non utatur eadem. Nec est intentio sermonis antedicti quod naturale, sive intimum sit eis proficere, sed ipsum posse proficere naturale, sive innatum intelligo esse eisdem, quam potentiam, sive posse, non aufert vel extinguit ignavia earum, licet prohibeat ab eis actum hujusmodi, vel profectum.

Quod anima in infinitū potest proficere. *Est argument. p. 39 in Cod. Carnot.*

Secunda causa intentionis propositionis istius forsitan videatur alicui finis, & perfectio, sive completio potentiæ, sive possibilitatis antedictæ, tanquam intelligat idcirco non esse natam animam humanam semper proficere posse ad sapientiam, & virtutes quia finem habet completionem profectus illius ultra quam progredi vel proficere non potest anima humana naturaliter.

Quod etiāsi finis esset profectus animæ humanæ, necesse sit tamen concedere illius immortalitatem.

Per hanc vero viam non effugitur quin necesse habeat concedere immortalitatem ipsius, sicut experimento te scire faciam, & forsitan non aliter intelligit sermonem antedictum animam humanam esse natam semper proficere: & intendo ei esse potentiam, vel possibilitatem semper proficiendi, intelligit, inquam, ille homo cum determinatione vel conditione hac, videlicet dum est, vel dum vivit, quasi diceret in suo esse sempiterno, sicut quidam loquuntur ei posse proficere. Quæro igitur utrum continuo sic proficiendo possibile sit eidem pervenire ad completionem, sive perfectionem profectus istius: & intendo completionem istius, sive perfectionem, ultra quam scilicet nihil quærat, vel appetat naturaliter. Et si dixerit quis quia non est possibile eam pervenire ad ejusmodi perfectionem. Manifestum igitur est profectum, sive proficere istius nō esse terminabilem, neque habere ultimum sui, cum semper ultra omne quod ejus est restat quærendum aliud animæ humanæ. Ultra terminum autem vel ultimum uniuscujusque profectus, vel motionis, manifestum est proficienti, sive moventi nihil esse quærendum in viatione, sive motione hujusmodi. Manifestum igitur est profectum animæ humanæ, sive proficere infinitum esse, & intransibile. Quapropter consequens est potentiam ei esse innatam sive naturalem ad proficiendū

in infinitum, & ad acquirendos profectus infinitos unum post alium, & nunquam quiescere in aliquo eorum, cum nullus sit ultimus. Est igitur ac si diceretur de corpore aliquo quia est ei potentia ad movendum in infinitum, & per infinita loca, & in nullo eorum quiescere: quapropter potentia ejus est ad motus infinitos, qui non possunt expleri, vel fieri in tempore finito. Erit igitur ex hujusmodi potentia potens moveri per tempus infinitum, sive per infinita tempora: non est autem possibile aliquid moveri in infinitum nisi quod est potens esse in infinitũ; non enim possibile est moveri non ens.

Sicut ex potẽtia corporum cœlestium ad motum infinitum colligere licet cœlos semper esse, sic & de anima.

Declaratum igitur tibi est per hoc quod animæ humanæ est potentia qua est potens naturaliter esse in infinitum quod est absque termino, sive fine: & propter hoc perpetua. Necesse est igitur ipsam esse perpetuam; moveri enim nec dat ei esse, nec addit ad ejus esse, cum ejus esse sit fundamentum ejus quod est moveri, & sic sustinens ipsum. Ponam autem tibi exemplum de hoc manifestum in anima cujusque cœlorum, & in unoquoque ipsorum secundum eos qui cœlos animatos ponunt, neque enim unaquæque illarum posset cœlum suum movere in infinitum, nisi ipsum potens esset esse in infinitum: & intelligo movere vel moveri in infinitum, hoc est in tempore infinito sive motibus æqualibus infinitis.

Probat animã humanã esse æternam quia potest moveri in infinitum proficiendo.

Amplius cum manifestum sit possibile esse sic se habere ad posse moveri, sicut esse ad moveri; proportionalia enim sunt potentiæ & actus, hujusmodi erunt eodem addito proportionalia, ut sicut posse esse in infinitum ad posse moveri, vel movere in infinitum, sive tempore infinito. Quare sicut moveri in infinitum sive tempore infinito, non possibile est ut sit alicui, nec eidem sit esse infinitum sui in tempore infinito; ita non erit possibile quod moveri in infinitum sit alicui naturaliter, nisi sit eidem naturaliter posse esse in infinitum, sive tempore infinito. Quapropter quoniam manifestum est, quia posse moveri, sive movere in infinitum, proficiendo videlicet, est naturaliter, sive innatum animæ humanæ necesse est & innatum esse ei, sive naturaliter esse posse in infinitum, sive tempore infinito. Quare naturaliter potens est anima humana esse in infinitum, sive esse perpetuo: & quia naturalis potentia, sive posse naturale naturaliter non est possibile, ut sit privatum perpetuo & universaliter tam nobili tamque necessario effectu suo, necessario, inquam super omnia alia necessaria; nihil enim necessarium adeo est animæ humanæ, vel cuique alij creaturæ, ut ipsum esse & conservatio sive perduratio illius. Quapropter hæc potentia naturalis, sive innata animabus humanis impossibile est ut privata sit, sive carens effectu hujusmodi perpetuo sive fine, est igitur in omni anima humana effectus hujusmodi. Effectus autem iste est esse in infinitum, sive tempore infinito, quare essendi perpetuitas est naturaliter omni animæ humanæ. Omnis igitur anima humana est esse, sive existentiæ perpetuæ: quapropter nec moritur, nec ullo aliorum modorum esse desinit.

PARS VIGESIMASEXTA.

Quod anima humana habet potentiam naturalem ad semper esse.

Exponit dictũ Aristotelis quod quorumdã natura est ad semper esse quorũdam autem ad semper non esse.

Debes igitur reminisci sermonis Aristotelis quem dixit in libro cœli, & mundi; videlicet quod quorumdam natura est ad semper esse, quorumdã autem ad semper non esse. & altera istorũ sunt perpetua & necessaria, altera vero impossibilia, & intendit Aristoteles necessaria per se, & impossibilia per se: quod manifestum est per hoc quod dicit quia virtus est quibusdam ad semper esse, & quibusdam ad semper non esse; tanquam si diceret quod naturali virtute sua firmata, sive fixa sunt in esse necessitate inconcussibili: quædam vero in non esse necessitate simili. Et de his quorum virtus est illis ad semper esse, dico esse animam humanam. *In Cod. Carmo. par. 40.* Si enim est eis virtus ad semper proficere, cum esse sit eis in primis, & maxime, & longe prius atque magis quam ipsum proficere, erit multo fortius eisdem virtus innata, seu naturaliter ad semper esse. Si enim virtus earum esset ad quandoque esse, & quandoque non, juxta sermonem Aristotelis in eodem libro, esset eis ex necessitate ad quandoque proficere, & quandoque non proficere; cum quandoque non esse non patiatur semper non esse tanquam contradictio ipsius: & propter hoc non est possibile ut patiatur semper proficere; cum semper esse necessaria concomitantia sequatur semper proficere: & non intendo semper proficere nisi augeri in melius & elongari ab imperfectionibus.

De profectũ animæ in infinitũ ex prophetis.

Quod si fortè dixerit animabus humanis non innatam esse sive naturalem virtutem, sive potentiam qua sint naturaliter potentes semper proficere juxta modum antedictum, contradicit hujusmodi homini sensus, & experientia manifestè. Quantumcumque enim sapiẽtia, & virtutibus proficere quicumque sibi videtur ad proficiendum sublimior & amplior profectus semper videtur esse initio proficiendi, juxta sermonem propheticum quo dictum est à quodam ex prophetis excellentibus Hebræorum. *Et dixi nunc cœpi.* & per quemdam alium ex sapientioribus ipsorum juxta eamdem intentionem dictũ est, *cum consummaverit homo tunc incipit*, & alibi juxta eamdẽ sententiam dictum est ab eodem, *multiplicationem ingressus sapientiæ quis intellexit?* quantum mihi videtur in hoc sermone quod ipso profectu & incremento sapientiæ multiplicatur ingressus ipsius, id est in ipsam; quia amplius & amplius ingredi sibi videtur in ipsam, qui amplius & amplius proficit in ipsa, nec unquam sibi videtur intus esse, videlicet in illa; sed solummodo in ingressu: Est sermo prophetæ alterius quo dicit ex persona creatoris ad animam peccantem, & ad ipsam convertendam, *post me ingredi non cessabis.*

Ps. 76. 11.
Eccli. 18. 6.
Eccli. 1. 2.
Ierem. 2.

Quod probat ex dicto Platonis, unum scio quod nescio.

Adjuvat autem ad hoc ipsum sermo Platonis qui cum crederetur quovsque in philosophia profecisse ut nihil ulterius ei cognoscendum restaret dixisse dicitur, hoc solum scio quod nescio: quasi dicat, solum cognosco ignorantiam meam, quæ cognitio sine dubio est initium verum veræ sapientiæ. Fuit igitur iste sermo Platonis, & intentio ipsius in hoc sermone, quod erat ipse adhuc in intentione, sive ingressu sapientiæ. Quapropter si prohibitum esset ultra progredi sive ulterius proficere in sapientiam, prohibitione, inquam, naturali, quæ est naturalis impossibilitas hujusmodi profectus; frustra est ei innatum, vel naturaliter inditum posse in hujusmodi initium, vel ingressum & hoc est inconveniens: hoc est enim quemadmodum si quis dicat januam in domo aliqua esse factam, cum non sit possibilis ingressus ad illam, de qua nemo intelligens dubitare posset, quin inutiliter prorsus facta esset hujusmodi janua. Et quia à sapiente Architecto nec ejusmodi domus, nec hujusmodi janua facta esset: & est apta comparatio de domo & janua ad sapientiam vel ingressum ipsius sive in illam.

Declarat dictum Aristotelis quod quædam habent potentiam ad semper non esse

Et quoniam sermone isto utitur Aristoteles, & sequaces ejus in fundamento certissimo & radice demonstrationis, non est deglutiendus in hoc loco, vel à me, vel à te: quod apparebit tibi cum declarata fuerit intentio ipsius. Dicit igitur Aristoteles, quemadmodum audivisti, quia quibusdam est virtus ad semper esse, quibusdam autem ad semper non esse, quibusdam vero tantũ ad quandoque esse.

Est argumentum par. 41 in Cod. Carnos.

& ad

& ad quandoque non esse: & quoniam semper esse, & semper non esse contraria sunt, & medium illorum est quandoque esse, & quandoque non esse: invenitur autem alterum contrariorum in universo, videlicet semper non ens, sive semper non esse; & invenitur medium quod est quandoque ens, & quandoque non ens, esse necesse est ut inveniatur alterum extremorum videlicet semper ens.

Aristotelis ratiocinationem hoc niti principio quod posito uno contrariorum, ponatur & alterum.

Procedit igitur ista ratiocinatio quantum procedit suppositio, & quantum per se nota sit, videlicet omnem contrarietatem completam esse, & non habere defectum in universitate sua. Neque enim completum esset universum, si in aliqua ex contrarietatibus quæ in eo sunt aliquem ex defectibus hujusmodi pateretur: parte enim quacumque incompleta, & defectum in quacumque specie patiente hoc est defectum cujuscumque speciei, non esset completum totum. Quemadmodum si albedo, vel nigredo naturaliter deesset in genere, sive universitate colorum, non esset completum genus coloris, & ipsa colorum universitas remaneret imperfecta, cum tanta sui parte careret. Juxta modum istum se habeant necesse esse impossibile esse, & velut medium inter ea est possibile esse & non esse, videlicet quod nec semper est, nec semper non est, & cui non est virtus ad semper esse, & ad semper non esse.

Attamen nō ens dici non potest habere potentiam ad non essendum.

Miretur autem & dubitet non immerito aliquis qualiter Aristoteles semper non enti posuit virtutem ad semper non esse, cum in semper non ente neque virtutem, nec aliud esse possibile sit. Nec minus admiratione dignum est quod ad semper non esse virtutem & potentiam posuit, cum generaliter non esse, & semper & quandoque nihil sit, & ex impotentia, sive debilitate, atque defectu virtutis & potentiæ esse solummodo videatur.

Virtutem illam nihil esse cum à creatore non sit.

Amplius hujusmodi virtus unde, vel à quo esset semper non enti? non potest somniare quod virtus aliqua vel potentia sit, vel esse possit nisi ab omnipotentissimo creatore: qualiter autem creator daret semper non enti, & in non esse, ut ita dicatur, perpetuo permanenti, quod nec retinens esse potest nec intelligi?

Creator nō potest dare potentiā ad nō esse quia esset in destructionē ipsius.

Amplius qualiter daret ei creator virtutem, vel potentiam ad non esse? hoc enim non faceret nisi in destructionem ipsius. Omnis enim virtus, vel potentia quæ est ad non esse cujuscumque manifestè est ad destructionem ipsius.

Superfluum est dare non enti potentiam ad non esse.

Amplius dare potentiam, vel virtutem non enti ad nō esse, supervacuum esset; hoc enim est ut si diceretur dare virtutem, vel potentiam grammatico, ad hoc ut sit grammaticus, hoc autē supervacuum est evidenter. Jam enim grammaticam habens non habet opus vel virtute, vel potentia ad habendam vel acquirendam grammaticam.

Item quia semper habuit potentiam ad non esse.

Amplius cum semper non ens, semper non sit, non fuit ei data virtus, vel potentia ad non esse antequam non esset, id est antequam haberet ipsum non esse, ut ita dicatur, cum semper habuerit illud, & habiturum sit ipsum; sed neque postquam est habens illud, hoc est dicere postquam habet ipsum non esse, danda ei fuit propter habendum vel acquirendum illud; hoc enim nisi supervacue fieri non potest, cum ei nihil sit necessarium, nulloque penitus indiguerit unquam propter habendum vel acquirendum illud cum semper id habuit.

Item quia dici non potest in quo sit potentia ad semper non esse.

Amplius quomodo est virtus, vel potentia ad semper non esse ei quod est hominem esse asinum, & ubi est virtus illa, vel potentia? Respondeo in hoc quia prohibita est compositio hæc, sive conjunctio duarum istarum specierum ab eodem individuo, vel subjecto, & prohibita, inquam, ex utraque parte, hoc est ab utraque specie; utraque enim alteram repellit, & prohibet à subjecto in quo est; repellit, inquam, & prohibet prohibitione naturali, & repulsione, quæ repulsio, vel prohibitio, non est nisi repugnantia earum naturalis ad invicem, per quam sese in eodem subjecto esse simul non patiuntur. Non enim debes intelligere prohibitionem, vel repulsionem actum aliquem, sive motum, sed contrarietatem, sive repugnantiam qua ex affirmatione, sive positione alterius de quocumque subjecto sequitur negatio alterius ab eodem. Est igitur virtus & potentia utrique duarum illarum specierum, in remotione, sive negatione alterius de eodem, sive ab eodem subjecto. Cum revera hominem esse asinum nihil sit, & semper non sit ei virtus, vel contrarietas, sive repugnantia quæ est inter subjectum illud, & prædicatum ad semper non esse, sicut & impossibilitas ad semper esse, & etiam ad quandoque esse.

Exponit Aristotelem in eo sensu quasi dixisset albedinē virtutē esse ut non sit nigredo.

Et intelligis ex hoc quæ fuerit intentio Aristotelis in eo quod dicit virtutem, vel potentiam: hoc enim dicit, quemadmodum si diceret albedini virtutem esse ad non esse nigredinem, & è converso. Istud quippe non propriè verum est, cum albedo non sit per se propriè ad destructionem vel non esse nigredinis, licet ex ea sequatur. Non enim creavit ad hoc creator omnipotentissimus albedinem, ut nigredo per eam destrueretur, vel non esset, licet albedo propria virtute, sive potentia quæ non aliud est quam ejus præsentia, quemadmodum in præcedentibus scire te feci, potens sit naturaliter destruere illam, & è converso.

Quod diameter incōmensurabilis sit costæ ex sua essentia.

Juxta hunc modum tibi sentiendum est & respondēdū, in exemplo illo quod Aristoteles posuit, videlicet quod diametrum, à symmetrum esse costæ semper est, & propter hoc est ei virtus ad semper esse. Et virtus ista incommensurabilitas est diametri ad costam; proportio namque diametri ad illam prohibita est naturali impossibilitate esse in numeris, sive numeri ad numerum. Hoc est quantitas, sive excessus quo diametrum excedit costa prohibita est esse pars, vel partes ipsius diametri. Et quoniam omnis numerus minor majoris aut pars est, aut partes, sicut apud arithmeticos demonstrativa declaratione jam patefactum est, similiter si fuerint duæ quantitates commensurabiles ad invicem, sive communicantes, proportio earum ad invicem est, sicut numeri ad numerum; & econtrario prohibita est costa à cōmunicantia, seu commensuralitate diametri, prohibita, inquam, prohibitione naturalis impotentiæ, ita videlicet ut quemadmodum quod est pars alicujus firmatum est ex necessitate naturali ad esse partem illius, & quod non est pars alicujus firmatum est necessitate naturali ut hoc non sit pars illius: sic secundum Aristotelem est ei virtus, vel potentia ad esse partem illius, & illi ad semper non esse partem alterius.

Quod binarius non sit pars septenarij & hoc essentia sua habeat.

Horum autem sunt exempla binarius ad quaternarium, & ternarius ad septenarium; binarius enim juxta sermonem Aristotelis virtutem habet sive potentiam ad hoc ut semper sit medietas quaternarij: eodem modo est virtus ternario ad semper non esse partem septenarij, quoniam ad non esse medietatem, ad non esse tertiam, & ad non quartam illius, & ita de singulis aliis. Pars enim est ut alibi didicisti quantitas minor majoris, cum minor majorem numeret, hoc est aliquoties superata præcise totam reddat vel efficiat, quemadmodum faciunt medietas, tertia, quarta, & ita de aliis in infinitum: ipsa igitur essentia ternarij prohibet naturali impossibilitate illum quominus sit medietas, tertia, atque quarta, aut alterius denominationis pars septenarij. Quapropter in eo aliud non potest dici virtus hujusmodi quam ipsa essentia quæ sic semetipsa naturaliter determinata est, ut nec major

nec minor esse possit, & propter hoc tamen non sit pars septenarij, impossibile est ipsam unquam fieri, vel esse partem illius. Est igitur ei virtus vel potentia hujusmodi ad semper non esse partem illius, juxta antecedentem improprietatem, seu tropum. Non enim creavit creator omnipotentissimus binarium propter hoc, nec ita limitavit, seu determinavit essentiam ipsius ad hoc ut esse posset pars septenarij, sed revera illud consequens est essentiæ ipsius consecutione necessaria videlicet, ut nec sit, nec esse possit pars septenarij, nec medietas possit esse ejusdem, nec medietate minor pars, major autem medietate juxta prędictam distinctionem, pars nulla esse possit.

CAPITULUM SEXTUM.

PARS PRIMA.

Ostendit quod anima humana non est determinata ad quandoque non esse.

Si anima esset determinata ad certum quoddam temporis spatiũ puta centũ annorum non posset semper proficere.

HOc igitur ita explicato revertar ad id in quo eram, & dicam quod non est determinatum animæ humanæ quandoque non esse, si virtus est ei naturaliter indita, vel innata, sive potentia semper proficere: quemadmodum enim si virtus, vel potentia innata est ei, vel naturaliter indita ad quandoque esse, & intendo quia si limitatum est ei esse, & determinata existentia sua certa mensura temporis vel durationis, impossibile est antedictum profectum ipsius, sive proficere ejusdem infinitum esse, cum ejus proficere extendi non possit ullo modorum ultra, sive post ejus esse. Exempli gratia, si ei non est virtus, vel potentia ad esse nisi spatio centum annorum, ad id vero quod non est naturaliter possibile, nulla potentia naturalis, vel virtus, vel intellectus, vel imaginatio recipit hoc videlicet ut potentia sit vel virtus naturaliter ad impossibile.

Profectus animæ non potest extendi ultra durationem animæ.

Amplius quis intellectus retineat hoc ut accidens extendatur extra substantiam: & intendo ut esse accidentis, quod est profectus sive proficere extendatur duratione ultra substantiam animæ rationalis cujus accidens est, & in quo necesse habet fundari tanquam in fundamento suo, & propter hoc eo desinente esse, tanquam substracto fundamento, necesse habet cadere in non esse: hoc enim est ac si diceretur quod homo naturaliter potest diutius comedere quam vivere vel esse. Restat igitur non esse virtutem, vel potentiam naturalem, sive naturaliter inditam animæ humanæ, ad proficiendum in infinitum, & intendo neque ad proficiendum in tempore infinito, neque ad proficiendum profectibus quorum nullus sit maximus, vel ultimus, ultimitate, inquam perfectionis. Revertar igitur & dicam quod necesse est proficere hujusmodi habere ultimitatem temporis, vel perfectionis, vel utriusque. Quod si habuerit ultimitatem perfectionis, erit igitur aliquis hujusmodi profectuum maximus, videlicet supra quem non sit major, & ultimus ultra quem non quæratur animæ humanæ alius, nec possibile sit eidem acquiri.

Duo inconvenientia adducit quominus anima dici possit in aliquo ultimo profectu quiescere.

Quærendum igitur est ab hujusmodi homine utrum cum venerit ad hujusmodi profectum anima humana possibile sit ei quiescere in illo, seu permanere, an non. Quod si non est ei possibile, hæc duo inconvenientia sequuntur. Primum frustra est & motus hujusmodi profectus, & frustra principium motus hujusmodi, & hoc est virtus, vel potentia innata quæ movet ad illum animam humanam, movet, inquam, naturali motu spirituali, qui est amor, vel desiderium naturale sive appetitus illius: frustra namque moveretur anima humana ad statum vel profectum in quo naturaliter prohibita est quiescere vel manere, vel quicquam agere: hoc enim est ac si diceretur quod homo moveretur ad locum aliquem formaliter in quo non est possibile eum quiescere vel manere, & in quo necesse est ut moriatur. Ubi accidit aliud inconveniens videlicet quod sit naturaliter virtus vel potentia animæ humanæ acquirendi statum vel profectum sibi mortiferum, cui annexa est mors ejus annexione naturali & necessaria, quod nemo nisi omnino expers, & ignarus scientiæ naturalis unquam dixit. Nulla enim virtus, vel potentia data est alicui in ejus mortem vel destructionem.

Motus naturalis est ad locũ vel statum subjecto convenientem.

Amplius motus naturalis ad quietem est, & ad locum vel statum subjecto quod movetur naturaliter convenientem fuga etiam naturalis est omnis motus à loco, vel statu subjecto moto naturaliter inconvenienti: convenientia autem non solum non destruunt aut lædunt ipsum, sed etiam adjuvant & confortant. Quapropter necesse est ut profectus ille de quo agitur illam adjuvet & confortet.

Operatio nõ destruit potentiam.

Amplius quis unquam tam delirus auditus est ut diceret operationem quamcumque naturaliter destruere potentiam sive virtutem ex qua est, & perfectionem destruere subjectum quod perficit.

Anima non destruitur sua malitia, ergo nec sua perfectione.

Amplius si anima humana in ipsa imperfectione & malitia potentialitatis & imperfectionis vivit, & permanet illæsa quantum ad esse, quanto fortius in ipsa sua perfectione ejus illæsa permanebit?

Bene esse nõ destruit esse.

Amplius quis dicat sapientiam consummatam, & virtutes perfectissimas destruere animam humanam? qualiter cogitabit aliquis quod ipsum bene esse destruat esse, & ipsum bene se habere non patiatur ipsam esse?

Nulla substãtia morti proxima naturaliter censeri debet cum optime se habet.

Amplius status ille & profectus ultimus, & maximus animæ humanæ nõ est solummodo bene esse illius, aut bene se habere, sed etiam optime esse, & optime se habere. Impossibile autem unum est, ut vel anima humana, vel aliqua alia substantia etiam morti, & destructioni proxima sit naturaliter; cum optime se habet, vel optime illi est; proxima inquam, naturaliter, qua scilicet possibile est hoc juxta modos consuetos, & tibi non incognitos: didicisti siquidem ex historiis antiquis nonnunquam reges magnos, & principes sublimes tunc interfectos esse, vel ab ipsis cubiculariis suis, vel ab hostibus manifestis, cum in summo flore prosperitatis & in culmine essent. Sed nec dubium est proximitatem illam ad mortem, & interfectionem suam non à natura ipsorum esse, quin potius præter intentionem naturæ ab hominum cupiditate hominum alienorum à regibus ira, vel odio, vel aliqua hujusmodi passione: hic autem non ago, nec intendo nisi de morte naturali, & quæ est per se quod est dicere, per intentionem naturæ, sive defectum illius naturale. Manifestum est autem tibi per hoc quod perfectio ultima animarum humanarum, vel profectus ultimus non inducit naturaliter mortem earum, vel destructionem aut defectum ipsarum ab esse.

Vitia sunt ægritudines animę, scientiæ & virtutes sanitas eius.

Amplius nemo hactenus adeo delirus visus vel auditus est qui ignoraverit vitia, seu peccata ægritudines esse, vel vulnera animarum humanarum: similiter sapientiam, & virtutes sanitatem esse earumdem. Quapropter maximas scientias, maximasque virtutes maximam esse sanitatem ipsarum: nemo autem unquam opinatus est ex sanitate mortem alicui naturaliter provenire. Quia igitur maximus profectus ultimaque perfectio animarum humanarum maximæ scientiæ, maximæque virtutes, manifestum est maximam sanitatem esse animarum humanarum, & propter hoc non solum impossibile est mortem ex eis naturaliter prove-

nire, sed etiam necesse est jure conservationem & stabilitatem ex eis esse.

Quo major est sanitas eo longius distamus à morte.

Amplius quoniam sanitas contraria est læsionibus, & omnes eas repellens naturaliter per se, solæ autem læsiones vitæ defectum ejus, & destructionem inducunt, manifestum est quia sanitas causas omnes mortis à subjecto suo naturaliter prohibet & repellit. Quapropter sicut manifeste longe à morte sanitate maxima, sic necesse est mortem animarum multo fortius maximè longe esse eis sanitate hujusmodi, & non solum distantia, sive elongatione contrarietatis, quæ inter eas est, & repugnantiæ, sed etiam longitudine temporis. Quapropter quemadmodum profectus, & appropinquatio ad sanitatem elongatio est à morte naturaliter, & hoc elongatione temporis: sic perventio ad maximam sanitatem maxima elongatio naturaliter est à morte; elongatio enim tempore ut prædixi. Amplius quis unquam dubitavit sanitatem conservationem esse vitæ subjecti in quo est, & propter hoc maximam sanitatem maximè conservativam esse vitæ: & propter hoc maxime prohibitivam mortis, maximeque longe facientem illam à subjecto in quo est Quapropter cum in ultimitate profectionis suæ fuerit sanitas, necesse est & mortem in ultimitate elongationis esse à subjecto illius. Amplius quis dubitat sanissimos homines morti esse remotissimos, quemadmodum ægerrimos morti esse vicinissimos sive propinquissimos.

Quoniam debilitas animæ provenire non potest ex vitiis aut ex virtutibus sequitur à nullo profsus eam debilitari aut destrui posse.

Amplius si in eas proveniret proculdubio provenire deberet ex solis vitiis, & peccatis. Jam autem removi hoc in præcedentibus, ubi vidisti evidenter quanta fortitudine vigeant, & quanto vigore invalescant ex vitiis, & peccatis; & hoc quantum ad vires appetitivas & apprehensivas, quod ostendunt astutiæ, & adinventiones eorum in iis quæ vitiis, & peccatis eorum deserviunt. Quis enim nosse sufficiat fraudes & dolos quos nectunt, sed & labores operum ipsorum quos pro acquirendis, seu custodiendis vitiis aut conservandis, quis vigilias, quis jejunia, omnisque generis dolores, quos ob eamdem causam sustinent enarrare valeat? propter quod in gente christianorum vulgariter dicitur. Quod si tot & tanta pro gloria, & honore creatoris sustinerent inter sanctos & electos Dei merito haberentur: Et ut breviter dicam vitia, & vires animarum corporales; hoc est quæ per corpus, & in corpore, operantur, etiam spirituales quæ sunt virtus cognitiva, & voluntas adeo confortant, atque fortificant, ut infatigabiles hominibus videantur, & admirationi sint omni audienti. Quia igitur impossibile est confortari vires cujuscumque subjecti, & debilitatem esse ejusdem, impossibile est per ejusmodi vulnera, & ægritudines, & intendo vitia & peccata; impossibile est igitur multo fortius debilitari ipsum vel quocumque modo lædi per scientias & virtutes, & quoniam alia, non sunt vulnera animarum humanarum, impossibile est eas debilitari, vel lædi quacumque ex causa: & propter hoc multo fortius impossibile erit ipsas ullo modorum destrui.

Animæ humanæ nec febricitant, nec aliis ægritudinib' laborant.

Amplius manifestum est quod animæ humanæ nec febricitant, nec aliis ægritudinibus laborant. Qualiter igitur intelligit eas destrui vel mori quicumque erroneus: omnes enim hujusmodi viæ sunt & causæ mortem inducentes, & mors finis omnis hujusmodi. Quia igitur animæ humanæ immunes sunt ab hujusmodi causis, necesse est easdem immunes esse ab effectu earum, & sine qui est mors: non enim possibile est effectum naturalem esse in subjecto, vel apud subjectum in quo, vel apud quod non est possibile invenire causam illius effectus.

PARS SECUNDA.

Quod infirmitates & debilitates non sunt in anima, sed in corpore.

Objiciunt animas testes esse suæ infirmitatis.

Quod si dixerit quis quod ipsarum animarum testimonio maxime credendum est de seipsis, præsertim in his quæ de seipsis sentiunt, & apud eas, & in ipsis sunt. Ipsa enim anima humana est quæ per organa vocis & locutionis loquitur, quæ dicit ego febricitor, ego infirmor usque ad mortem, ego morior per infirmitatem istam, ego sentio me deficere in mortem, non est dubium quin multæ animæ multoties de seipsis sic locutæ sunt. Quapropter si maximè sibi notæ sunt, & maximè dispositiones suas cognoverunt, maximè credendum est eis de seipsis. Quia igitur tibi testificantur de infirmitate sua, de doloribus, de debilitatibus suis, & defectibus in mortem, credendum eis ex necessitate super his. Quare credendum est eas mori morte corporum suorum sicut ipsemet testificantur.

Propter cõjunctionem animarum cum corpore ea quæ corporis sunt animæ attribuere; ostendit exemplis.

Respondeo igitur in hoc quod modi loquendi animarum humanarum nostrarum sciendi tibi sunt ad certum, & distinguendi, similiter & status earum & dispositiones in quibus sunt quando loquuntur: plerumque enim dispositiones corporum suorum, & passiones de seipsis affirmant propter vehementem conjunctionem ad illa. Quemadmodum vides de avaris hominibus qui passiones divitiarum suarum sive rerum quas possidere videntur sibi ipsis attribuunt, & de seipsis illas affirmant ac si eas ipsimet paterentur vel passi essent maximè vulgari gallicano loquentes. Omnis enim avarus vulgari idiomate loquens, cum ejus domus combusta est; dicit se combustum, & cum vinea ejus degrandinata est dicit seipsum degrandinatum, & cum res ejus destructæ sunt, dicit seipsum destructum. Causa autem in hoc est vehementis amoris conjunctio, & tanquam unitas quædam, & tanquam unio ipsorum avarorum ad res suas. Quod inde est manifestum quia ipsi easdem membra sua nominant. Communiter enim dicit unusquisque eorum de meliori prædio quod habet quod ipsum est melius membrum quod habet. Quid igitur mirum si animæ dolores passionesque, & alias dispositiones corporum suorum sibimet attribuunt propter longe majorem & proximiorem conjunctionem suam ad illa, & illa de seipsis affirmant & prædicant. Majorem autem conjunctionem animarum omnium ad corpora sua quam ad res alias habere, inde manifestum est, quod non solum naturalis est conjunctio earum ad corpora, sed etiam est vita corporum ipsorum, & propter hoc separatio ipsorum ab illis mors est eorumdem. Ex quo etiam videre potes evidenter, quanta est hæc conjunctio animæ humanæ, scilicet ad corpus suum cujus operatio contraria mors corporis sit ipsius. Extenditur autem modus iste locutionis longe amplius, videlicet ut id quod est equi attribuatur equiti, videlicet ut si equus deungulatus, aut deferratus hoc ipsum de equitante dicere non dubitant homines; & propter hoc cũ vident alicujus equitantis equum deungulatum vel deferratum, dicũt ei quod ipse est deungulatus vel deferratus Non est igitur negandum ullo modo quod vera sit confessio & ædificatio animarum humanarum, ut prædictis exemplis, sed intellectu & intentione quam prædixi, ipsos enim avarorum sermones præmissos concedendum est veros esse secundum tropos & figuras, quas audivisti: Mors enim corporis uniuscujusque animæ, ipsius vero est animæ quidem ita, non quia ipsa anima moriatur, sed quia moritur ejus corpus tam

familiariter, tantaque unione naturali conjunctissimum, sicut dixi de avaro degrandinatio vineæ suæ non degrandinatio ipsius est, sed damnificatio ipsius: & propter hoc degrandinatio ipsius sua quodammodo est avari, non quidem ut sibi propria, sed ut rei quæ sua erat eidemque amoris inordinati vehementia conjuncta.

Idem aliis exemplis probat.

Amplius autem est illis quidem consuetum dicere nigerrimum interdum hominem monachum album esse: est igitur homo ejusmodi monachus albus, non albedine quæ in ipso est, sed albedine habitus sui quæ quodammodo sua, quemadmodum est habitus qui ei professione & voto conjunctissimus est. Suppetit tibi innumerabilium copia hujusmodi exemplorum, nec ignoras qualiter homo flavus vel crispus dicatur, non solum propter partem quæ caput est ipsius, sed etiam propter capillos qui non sunt partes ipsius, sed ornatus partis hujusmodi. Juxta eumdem tropum, sive figuram dicit homo pulcher, aut niger se esse nigrum aut pulchrum, & propter hoc dicitur hoc anima ipsius, sicut jam scire hoc te feci, hoc est in præcedentibus. Attribuit igitur sibi anima illius, & affirmat de se pulchritudinem corporis sui, similiter & nigredinem, & hoc verissime, licet illi nec pulchritudo corporalis, nec color ullatenus competat proprie, sive conveniat. Hoc enim non dicitur nisi secundum tropum, sive figuram antedictam.

Alia adducit exempla ut probet cogitationes adeo vehementes ut quandam veluti unitaté faciant apparere inter animá & res quasi dá externas.

De eo vero quod prædixi tibi quod confitendus est status animarum in quo de seipsis loquuntur. Scire te oportet quemadmodum cogitationes adeo vehementes sunt adeoque profundatę in animabus ipsis, ut quasi quandam unitatem sive unionem faciant eis apparere inter ipsas, sunt enim quasi rapientes animas ipsas in res illas. Quemadmodum accidit in illo qui gallum se esse credebat, & vocem galli atque cantum pro posse effigiabat, nolens uti alia voce, vel cantu, videbatur enim sibi quod alia voce aut cantu nullatenus uti posset, quoniam gallus erat ut sibi videbatur. Ego etiam memini me vidisse hominem qui sibi videbatur esse quæcumque avicula quæ coram eo volitaret, & interdum videbatur sibi quod erat Dei filius, interdum quod esset spiritus sanctus, nonnunquam vero quod esset antichristus. Quibus aliis vocibus, vel locutionibus putari potest usus fuisse nisi eis solis quæ rebus congruerent, quas se esse opinabatur. Vidi etiam alios qui se reges esse ac principes, vel summi sacerdotes esse opinabantur, regalibus sermonibus atque pontificalibus loquebantur, imperantes ac judicantes, aliaque officia, regum & pontificum, sive aliorum magnatum exercere opinantes, vel potius somniantes. Jam enim audivisti in præcedentibus passiones illas, & similes somnia tantum esse, sed fixa & non facile evanescentia, sicut ipso somno alia somnia in evigilantibus continuo evanescunt.

Unde à fortiori ostendit sibi ab anima quæ sui corporis sunt propter majoré conjunctionem tribui posse.

Non debet igitur videri impossibile tibi si tanta proximitas tantaque conjunctio corporis ad animam humanam faciat sibi eam assumere, & in se transfundere passiones, & alias dispositiones quæ verè & propriè solius sunt corporis, quales sunt defectus & mors sicut dixi. Longe enim minus incomparabiliter posse debet similitudo cujuscumque rei forinsecæ in animam humanam, quam corpus proprium in eandem, longeque minus possibile videtur rei cuicumque per similitudinem suam hoc posse in animam humanam, ut non solum dispositiones suas sibi assumat in se, & transfundat, sed etiam essentiam suam quam corpore suo humano quod tanta proximitate tantaque unione verè eidem cōstat esse conjunctum. Verumtamen utrum doloribus corporalibus, & intende de doloribus qui per corpus ingeruntur aut inferuntur verè doleat, ac propriè anima humana in sequentibus lucidius & perscrutatius declarare intendo.

PARS TERTIA.

Quod cum limitatione animæ ad esse non stat esse proficere in infinitum.

Quod non possit stare cum limitatione existentiæ animæ humanæ quod possit proficere in infinitum.

INterim autem revertar ad id à quo occasione quæstionis istius digressus sum, & dicam quod jam declaratum est tibi, quoniam non est possibile ut potentia naturalis vel virtus sit animæ humanæ ingenerata, & naturaliter indita ad proficiendum in infinitum sapientia, & virtutibus. Et intendo in infinitum duobus modis, videlicet tempore infinito, & profectibus infinitis, videlicet quorum nullum possibile sit esse maximum vel ultimum, non, inquam, possibile est alterutrum istorum cum limitatione existentiæ, sive vitæ humanæ. Et dedi tibi causam in hoc, scilicet quia non est possibile longioris durationis dipositioné quamcumque animæ humanæ esse, quin sit ejus esse, sive vita ipsius. Quemadmodum non est possibile ut ultra existentiam ejus vel vitam sit vel extendatur aliqua dispositio ejus; alioquin necesse esset illam esse post mortem subjecti, & absque subjecto. Similiter non est possibile ut virtus vel potentia cujuscumque subjecti sit ad dispositiones, vel perfectiones à quibus naturaliter prohibitum est subjectum.

Requiritur tempus infinitū acquirendis perfectionibus infinitis, quales sunt in scientiis infinitæ propositiones.

Cum enim limitata sit tempore vita animæ humanæ, sive existentia ipsius, & talis vita sufficere non possit naturaliter infinitis perfectionibus vel acquirendis, vel recipiendis, non est possibile ut limitetur vita ipsius, quin limitatæ sint & numero & tempore perfectiones ipsius. Causa autem in hoc est, quoniam unaquæque perfectionum & dispositionum hujusmodi tempus requirit, & hoc intendo, si per viam naturalis acquisitionis acquirantur. Cæterum si desuper tantum, hoc est revelatione, vel inspiratione creatoris, non esset necesse ut temporum morositate, vel mensuratione acquirantur. Verum manifeste est quia non solum una scientia, vel ars acquisitionem non habet tempore limitatam & mensuratam, sed etiam unumquodque principium, & unaquæque propositio ejusdem. Omnes enim artes vel scientiæ cum aggregatę sunt in simul, ex necessitate requirunt tempus infinitum in acquisitionibus suis, cum manifestum sit non esse verum numerum propositionū ipsarum. Quot enim inventa sint circa lineas, & quot possibile sit circa easdem invenire, similiter & circa superficies omnes, circa triangulos & unamquamque speciem ipsorum; eodem modo & circa circulos, & circa figuras inscribentes eos, vel inscriptas ab eisdem? quis cogitare sufficiat quot & quanta esset à viris exercitatis in talibus inveniri; Similiter se habet de innumeris generaliter scientiis, de quibus si diligenter attenderis invenies eas proculdubio infinitas & inscrutabiles. Quapropter manifestum est quia si finita est virtus intellectiva animæ humanæ quantum ad suum esse, sive vitam, sive existentiam, impossibile est ut sit eidem infinita virtus, & potentia naturaliter ac infinitus profectus quales prædixi. Quemadmodum si finita est virtus motiva cujuscumque cœlorum quantum ad existentiam, sive vitam, sive durationem, impossibile est eam esse infinitam quantum ad revolutiones illius. Et hoc est dicere quia impossibile est illam efficere infinitas revolutiones cœli sui. Amplius unaquæque substantia impartibili nihil possibile est esse fortius & potentius de his quæ ejus sunt quam ipsa sit. Similiter nihil esse durabilius aut longioris existentiæ quam ipsa, vel suum esse. Quapropter impossibile aliquid ipsius infinitum esse

ipsa

ipsa existentia finita. Necesse igitur est operationes ipsius finitas esse secundum utrumque modum, quod est dicere & numero & tempore, si ipsa finita est secundum vitam suam vel tempus.

Quod sit potentia infinita?

Debes autem scire & intentionem potentiæ infinitæ in parte ista: potentia namque est infinita in operatione sua quæ non habet ultimum in operationibus. Quemadmodum dicitur de potentia, vel virtute motiva uniuscujusque cœlorum, de quo secundum Aristotelem manifestum est, quod non habet ultimum in operationibus quæ sunt revolutiones ipsorum cœlorum, & intelligo ultimum naturaliter, & hoc est dicere ultimitate naturali. Hujusmodi enim ultimitas prohibet posse esse aliam revolutionem post illam prohibitione naturali, naturali dico quæ est impossibilitas naturalis essendi illam. Et hoc manifestum indubitanter, quia nulla est, vel fuit, vel futura est quæ prohibeat naturaliter esse aliam, & hoc est dicere, postquam non sit possibile naturaliter succedere aliam: similiter autem se habet, & de potentia numerandi, quia nulla numeratio est naturaliter ultima, videlicet postquam non sit possibile esse aliam. Causa autem in hoc est, quoniam cum potentia numerandi cadat simpliciter super numeros infinitos, & super numeros omnes. Quapropter non stabit finaliter in alicujus numeri numeratione quin possit ultra progredi, & alium post illum numerare. Alioquin super illum determinate caderet, & ad numerationem illius solius potens esset. Nulla enim substantia potens est nisi super illud super quod cadit ejus potentia. Quare non esset potens anima humana ultra numerum illum aliquem alium numerare.

PARS QUARTA.

Quod ægritudines corporis non lædant animam.

Objicitur quod animæ vita possit esse longa, sed ei per vim auferri.

SI vero dixerit quod potens est anima humana ad vitam longam, verumtamen auferri potest ei, quemadmodum multi homines sunt potentes vivere plusquam vivant, sed mors quocumque casu superveniens eis abscindit vitam eorum sive præscindit. Manifestum est enim in pueris qui in pueritia moriuntur, & in juvenibus qui in juventute moriuntur, & in quibusdam etiam senibus quia impossibilitate naturali non sunt prohibiti ulterius vivere quam vivant, vel vixerint. Naturaliter autem plus vivere potuissent, ægritudines enim & vulnera, cæteræque viæ mortis non naturales sunt hominibus, imo contra naturam ipsorum. Et generaliter nulla læsio naturæ naturalis est subjecto naturæ illius. Omne enim quod naturale est cuicumque subjecto possibile est ut naturaliter fugiatur ab illo, vel ut naturaliter pugnet contra illud. Quia igitur naturaliter fugitur mors ab hominibus, & naturaliter pugnatur ab ipsis contra illam, manifestum mortem inimicam esse hominibus naturaliter, & propter hoc esse innaturalem eisdem, hoc autem declarabitur tibi in sequentibus irrefragabiliter perscrutanti.

Respondet prædictæ objectioni.

Respondeo igitur ad id quod prædixit, quod videlicet quemadmodum vita non est limitata hominibus naturalibus limitibus seu causis quibus finitur præter naturam, imo contra eam evenit eis ex læsionibus & occisionibus ægritudinum, vulnerum, & læsionum aliarum, sic evenit mors animabus humanis, non limitatione naturali. Dico etiam intolerabiliter errare hominem hujusmodi, & insipienter declinare responsionem propositæ quæstionis. Quærebatur enim hic utrum virtus, vel potentia naturalis esset animæ humanæ ad semper esse, vel ad semper non esse, quemadmodum quædam semper sunt hoc est sine fine in tempore virtutis, sive vigoris, & potentiæ naturalis illorum, qua sic firmata sunt in esse, & prohibetur ab eis deficientia, & læsio, atque mors & non esse. Quibus autem non est virtus sive potentia naturalis nisi ad quandoque esse, manifestum est hoc eis esse ex paucitate virtutis, atque diminutione ipsius, istud autem longe est substantiæ animæ humanæ naturaliter, & hoc inde apparet quia si hæc esset complexio corporis humani, ut lædi non posset antedictis occasionibus, ægritudinibus, atque vulneribus, alisque hujusmodi passionibus, non propter hoc aliquid adveniet vitæ animæ ipsius sive animæ ipsi quantum ad esse. Receptibilitas enim, sive alia quæcumque bona dispositio subjecti in quod agit virtus, vel potentia quæcumque nihil agit virtute vel potentia ejusmodi. Addet igitur indubitanter ipsi patienti occasionaliter, & non effective quia proculdubio bona receptibilitas via est, & expedimentum virtuti, vel potentiæ agenti, ut magis & majus influat patienti.

Soli nihil detrahit aut addit aëris caligo vel puritas.

Exemplum autem hujus evidentissimum est in sole cujus luminositati nihil addit puritas aëris, ac subtilitas, sed revera ipsum aëra expedit, & idoneum efficit ut plus luminis influat sol in ipsum. Manifestum quoque similiter est quod nubilositas, vel grossities ipsius aëris nihil detrahit soli, nec luminositati ipsius, apud ipsū vel ipsā, sed impedit in parte & prohibet aëra, licet nō totaliter à receptione luminis à sole sic ad interius ratione nemo negare potest, quia si corpus humanum receptibile esset vitæ, & perpetuo prohibitum ab impedimentis receptivis hujusmodi, quia non propter hoc aliquid adderet animæ humanæ vel copiositati ipsius vitæ in corpus. Quapropter neque impedimenta prohibentia corpus à receptione influentiæ illius aliquid detrahet animæ humanæ, vel vitæ illius.

Sic nec animæ aliquid detrahunt ægritudines sed corpori.

Manifestum autem est quia ægritudines, vel læsiones aliæ quæcumque accidentes corpori humano, licet illud impediant, & in parte prohibeant à receptione vitalis influentiæ, nihil tamen detrahunt substantiæ animarum humanarum, vel vitæ in seipsis vel apud ipsas; & tu jam alibi didicisti quod operationes, & obstructiones viarum per quas eveniunt ab ipsa anima tanquam effulgentiæ vel influentiæ quædam ad membra illa utique impediuntur & detrahunt ipsis, ac prohibent ab eis vitam, & sensum, & motum. Fonti vero omnium istorum qui revera anima est nihil omnino detrahunt in se ipsa, vel apud ipsam. Quemadmodum si viæ aquarum emanantium à fonte obstruuntur, vel impediuntur quocumque modo, ne per eas aquæ ex fonte manantes fluant, manifestum est tibi quia non propter hoc minuuntur copiositas, aut redundantia aquarum in fonte aut aliquatenus læditur, licet revera impediantur, vel prohibeantur loca, vel vasa, vel quæcumque alia receptiva aquarum; impediuntur, inquam, vel prohibentur ab influentia, vel receptione aquarum fluentium.

Animæ fons est vitalium operationū.

Quia igitur nulli intelligenti dubium, vel ignotum est animam humanam fontem esse verissimum vitalium influentiarum, quæ sunt vita, sensus & motus, emanantium ex illa in corpus & membra receptibilia illarum, manifestum ex obstructionibus, sive opilationibus viarum per quas in ipsa fluunt influentiæ hujusmodi, vel ex aliis impedimentis, sive occisionibus membrorum illius corporis, nihil læsionis, vel impedimenti inferri ipsi fonti quem animam esse dixi. Attende diligenter exempla ista & comparationes eorum videlicet solis & fontis ad aëra & corpus humanum densitatum, nubilositatum, omniumque interpositorum impedimenta receptionis luminis in aëre, similiter opilationes, obstructiones, aliaque impedimenta receptionis influentiarum vitalium in corpore &

membris ejus, & placebit tibi ratiocinatio ista.

Idem ostēdit exemplo instrumentorum musicorum.

Quod si respexeris ad instrumenta forinseca artificialium operationum qualia sunt cithara fistula, dolabra, aliaque hujusmodi. Deinde ad operationes & ad virtutes, & artes quibus operantur, habebis comparationes convenientissimas; cum evidenter videas ineptitudines, læsionesque, & alia impedimenta instrumentorum nihil læsionis afferre, vel inferre operario, vel virtutibus, vel artibus illorum quantum ad esse vel ipsorum, vel ipsarum. Exempli gratia si nervus in cithara ineptus fuerit, vel pars citharæ quolibet modo impedita, si fracta, vel putrefacta. Manifestum est ex his occasionibus nihil nocumenti esse quantum ad esse citharœdum. Eodem modo si nervus ruptus fuerit in corpore nihil ex hoc læsionis venit in animam quantum ad esse ipsius, sed revera impeditur operatio quæ, vel perficienda erat vel adjuvanda per nervum illum. Et verum est indubitanter quia tanquā harmonicæ sunt operationes animæ humanæ in corpore & per corpus Et propter hoc mediante contemperantia ad influentias antedictas consonant membra & partes illius, & resonant, & nihil impedimenti penitus habent, & resonantiæ quædam sunt veluti harmonicæ, propter quod dicit Aristoteles quia medietas quædam est harmonia. Quemadmodum enim in harmoniis omni diminutione, vel superfluitate sensibili acuminis aut gravitatis destruitur consonantia, & fit dissonantia offendens auditum, & discrepans ab eodem, imo percutiens ipsum, sic in membrorum dispositionibus, si quis vel plus, vel minus à debita contemperantia habuerit, læditur & impeditur operatio quæ per illa facienda est. Eodem modo se habet ex excessu, & diminutione rerum sensibiliū; propter hoc dicit Aristoteles quia extrema corrumpunt sensum, hoc autem non est eis nisi per excessum superfluitatis: minima vero non adjuvant ipsum sufficienter propter diminutionem suam, & propter hoc non completur operatio sensus; non enim perfectè videntur, vel audiuntur minima in coloribus vel minima in sonis.

Nihil læditur anima ex mutilatione sensuum, sed suppletur defectus unius sensus per alteriū.

Si enim ad experimenta intenderis vel intendere volueris, invenies in corporibus mutilatis, & magnis atque nobilibus membris suis detruncatis, animas integerrimas atque fortissimas tanquam si interius suppletum esset eis si quid ex defectu membrorum eisdem sublatum vel ablatum videbatur. Quorum unum exemplum evidentissimum est in cœco campsore & in arte campsoria quousque jam perito atque probato ut omnes monetas regni in quo esset, licet plurimæ essent, dijudicat infallibiliter, & discernit solo tactu. Manifestum igitur est in eo quod quasi suppletus est ei defectus oculorum & visus in sensu tactus. Sic se habet & de illo cœco nato qui fuit bellator strenuissimus, de quo feci tibi mentionem in tractatu de substantiis abstractis nobilibus, cui indubitanter suppletus videtur fuisse in virtute imaginativa defectus visus. Uniuscujusque autem istorum animam si interrogaveris, proculdubio respondebit se non esse mutilatam, vel detruncatam oculis, sed penitus integram esse in totalitate essentiæ suæ, prorsusque illæsam quantum ad esse suum solummodo autem hoc sibi videtur obstrusas, vel obstructas esse sibi fenestras domus suæ, quæ domus proculdubio est corpus, ejus vero fenestra oculus, juxta sermonem propheticum quo d. ctum est, *intravit mors per fenestras.*

Hier. 9. 2. Nec ex mutilatione membrorū.

Per modum eumdem respondebunt tibi omnes animæ quarum corporibus abscissi sunt pedes, vel manus, vel aures, & dicent in semetipsis, vel apud semetipsas nihil se detruncationis, aut diminutionis passas in mutilationibus istis, sed integerrimas ac fortissimas remansisse atque persistere quantum ad esse; & amissionem manuum nihil esse apud eas, nisi quasi quamdam amissionem forcipum quibus trahebant, & attrahebant quæ manibus tractabilia erant. Nec aliter loquuntur de amissione manuum istarum quam faber ferrarius de amissione forcipum suarum. Eodem modo se habet de amissione linguæ, os enim quantum ad officium vocis, & loquelæ non judicat anima erudita, & docta nisi sicut instrumentū quod vulgari gallicano tartana ad similitudinem soni quem reddit. Quapropter linguam corporis propici non reputat, nisi tanquam partem instrumenti istius quæ vulgo dicitur batarellum eo quod agit actione sua, & verberatione sive admissione ad partes instrumenti illius sonus perficitur quem prædixi. Quapropter anima erudita & docta ut prædixi loquens de amissione linguæ corporalis suæ non aliud diceret nisi se amisisse batarellum tartanæ suæ. Eodem modo sciendum est tibi quia & arterias vocales non reputat nisi fistulas per quas vocem emittit, & format loquelas & cantus: certissimum habens illas non esse de essentia sua, neque inseparabiliter, vel actu, vel ratione sibi congenitas, licet naturalia instrumenta sint, & ad prædictas operationes. Juxta hunc modum manifestum est ei coxas & tibias corporis sui columnas, & bases esse, & ad sustentationem & subventionem corporis.

Conjunctio animæ cum corpore facit ut ea quæ corporis sunt sibi attribuat.

Verum sicut difficile est ei cogitare se, & videre abstracte sive separatim à corpore propter vehementem conjunctionem suam ad illud, & propter consuetudinem contrariam, videlicet ei contrario cogitandi, & loquendi de se, & attribuendi sibi quæ corporis sui sunt, nec absque difficultate verè & propriè loquitur de se & corpore suo. Sed aliquando juxta sermonem propheticum *reddetur ei labium electum, & separabit pretiosum à vili, ut sit sicut os creatoris*, juxta sermonem alterius prophetæ qui ex persona Dei altissimi dixit, *si separaveris pretiosum à vili quasi os meum eris.* In quo sermone rectè intelligitur pretiosum ipsamet, & vile corpus. Cum igitur separaverit se à corpore abstractione qua intelligat essentiam suam nobilem, & perfectiones pulcherrimas lucis quæ sunt ei apud semetipsam, & in semetipsa, verè ac propriè tunc erit quasi os creatoris, videlicet loquens vera & recta, ac propriè de se, quod est unum de his quæ congruunt ori creatoris, nec repures leve malum, aut modicum nocumentum loquendi non rectè consuetudinem; multum enim potest consuetudo ejus ad pervertendos intellectus simplicium, & non eruditorum. Quapropter consilium saluberrimum est erudiendis illis rectis propriisque uti sermonibus: fingere namque abusiones locutionum sicut vicinæ, & proximæ sunt falsitati juxta planum & proximum intentionum suarum, sic à veritate abstrahunt & in falsitatem protrahunt assuetudine sua, videlicet indoctos homines.

Sopho 3.9.

Hierem. 5. 19.

PARS QUINTA.

Quod ex ægritudinibus corporalibus anima multoties sanatur.

Similes non esse ægritudines animæ & corporis.

His autem ita declaratis revertar ad prosecutionem quæstionis, & dicam quia dicit erroneus de morte, & vita hominum, quia potest longior esse vita hominibus, & mors festinatior eisdem. Hoc indubitanter verum est, quia sæpissime occasiones mortis hujusmodi quandoque averti possunt, quandoque retardari, videlicet ne tam cito eveniant, vel ne tam cito operentur: interdum autem impediri, sicut vides impediri febres ne tam durè affligant patientes. Quod si intelligit erroneus iste similes causas esse animarum, vel illas eisdem quæ causæ sunt mortis corpori, ipsa sensuum

sensuum experientia contradicit evidenter ipsi.

Ægritudines corporis faciunt animam sanam, & mors corporis vita est animæ.

Primum quia in gravioribus ægritudinibus manifestum est animas sanari à propriis ægritudinibus, juxta sermonem sapientis, quo dixit quia *infirmitas gravis sobriam animam reddit.* Quia igitur anima intelligens ignorat vitium omnem ebrietatē esse, sicut & ægritudinem, necesse est sobrietatē animarū sanitatem esse earumdem; quapropter sobriā facere animam indubitanter est facere eam sanam. Quapropter manifestum est graves infirmitates corporum sanitates efficere animarum & à proportione, seu proportionale mortem corporum vitam bonam efficere animarum, non dicam vitam quantum ad esse, sed quantum ad bene se habere. Innumerabilibus autem exemplis manifestum est innumerabiles homines per ægritudines corporum sanatos fuisse ab ægritudinibus animarum.

Cogitatio mortis à vitiis liberat.

Amplius si ipsa memoria, vel recordatio mortis corporis animas liberat, & hoc naturaliter ab ægritudinibus vitiorum & peccatorum, quanto fortius ipsa veritas, & recogitatio ipsius, eas in hoc amplius adjuvabit, & hoc proculdubio sapiens insinuare voluit sermone suo quo dixit, *fili memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.*

Eccli. 7. 40.

In morbis confortatur intellectus.

Amplius quot & quantas vidimus secundum vires suas præcipuas, invalescere & cōfortari, & ad ea posse in gravissimis ægritudinibus corporum suorū quæ in sanitate minimè poterant eorumdem, & de virtute quidem intellectiva, vel experientia scitum est quod quousque confortabitur ægritudinibus corporum gravissimis ut animæ multæ, & mortes corporum suorum prædicerent, & prophetarent, & interdum etiam aliorum. Hæc autem in sanitate, & fortitudine corporum suorum non poterant.

Invalescit & voluntas.

Similiter & de virtute motiva nobili quæ est voluntas vel volendi potentia quantum invalescat, & confortetur, & quam victoriosa efficiatur ex vicinitate mortis corporis, & sensus defectus, omnibus intueri volentibus, & valentibus in palam est. Qualiter enim vincat concupiscentias omnes, qualiter conculcet & prosternat easdem, quantum erecta, quamque magnificè stet contra ipsas & alias turpes, & noxias passiones contra quas quasi nihil in ipsa sanitate & fortitudine corporis poterat? quis enim & in se, & in plurimis aliis non potuit experiri, si tamen per quodcumque periculum mors ei sui corporis appropinquavit, quod seipsam animam humanam de fortitudine ista sive voluntate interroges, respondebit tibi, non solum se esse fortem, sed etiam invincibilem adversus peccata, & vitia, à quibus se deffendere non valens, prostrata ab eis, debilis & languida, turpissime serviebat eisdem utpote victa & succumbens, & gravissime vulnerata, nec valens se erigere contra eas? Vides igitur evidenter animam invalescere, & confortari atque fortiorem esse in se, & apud se ex eis causis quibus corpus infirmatur, & debilitatur, & tandem in mortem deficit, & etiam in ipsa infirmitate, & deficientia corporis. Impossibile autem est ut alicui proficiendo naturaliter defectus adveniat, & confortando, id est dum confortatur debilitas; similiter & dum sanatur infirmitas: eodem modo & dum vivificatur mors. Quapropter impossibile est ut ex causis invalescentiæ, & confortatione fortitudinis, & firmationis, &, ut dixi, vivificationis naturalis eveniat ei mors.

Vires etiam animæ humanæ augeri in laborantibus phrænesi & in melancholicis.

Quod si etiam ad vires animæ humanæ respexeris quæ fortè dicitur corpus humanum vel homo, secundum illud invenies etiam illas augeri, & confortari supra modum ex ægritudinibus corporalibus ejusdem, sicut apparet in ægritudine quæ vocatur phrenesis, & in ipsa furiositate furentem, sive insanientem, vix quatuor homines tenere possunt tempore furoris quem alio tempore duo, vel unus teneret. Manifestum enim plus posse viribus dum insanit quam sanus posset. De melancholicis similiter manifestum est quod ambulando, & circumagendo vix fatigabiles sint, qui tamen tempore sanitatis medietate laborum circumvagationes suæ fatigarentur. Jam igitur manifestum tibi quod ægritudinibus corporum, non solum confortantur, & invalescunt atque fortificantur vires animarum humanarum superiores ac nobiles, sed etiam inferiores, imo etiam infimæ proximioresque corporibus, videlicet motiva, hoc est executiva motus.

Sicut ægritudines corporis animam non lædunt nec mors corporis mortem ipsi animæ infert.

Quapropter modis omnibus manifestum est læsiones sive morbos corporum, nihil detrimenti, vel læsionis afferte, vel inferre animabus. Quapropter manifestum est nec ipsam mortem corporum ullatenus lædere esse, vel essentias ipsarum, cum ipsa mors maxima sit & suprema læsio ipsius esse vel essentiæ cui aderit. Necesse est enim minores læsiones similes inducant animabus, si mors corporis mortem ejus ingerit, vel inducit: proportionalia namque sunt læsiones utrimque, & mortes, sicut causæ & effectus. Quare sicut mors ad mortem, & sic læsiones inducentes mortem corporis ad læsiones inducentes mortem animæ se habere necesse est. Quapropter cum non sit possibile ut læsiones illæ corporales læsiones ingerant, vel influant animabus humanis quantum ad esse suum; non est possibile ut mors corporis sive corporalis mortem ingerat, aut ullatenus inferat animabus.

Conjunctio corporis nō est causa vitæ in anima, igitur nec separatio corporis causa erit mortis animæ.

Amplius cum manifestum sit conjunctionem corporis non afferre, vel conferre vitam animabus, manifestum debet esse omni intelligenti separationem illius corporis nec detrahere, vel auferre vitam animabus; contrariorum enim generaliter contrarios effectus necesse est esse: sicut evidenter vides quoniam quemadmodum conjunctio animæ ad corpus causa est vitę illi, sic separatio ejusdem ab illo causa est mortis eidem, & vitam quam conjunctio animæ ad corpus confert, corpori contraria separatio aufert eidem.

Anima est causa vitæ corporis, nec proinde defectus vitæ corporis mors est animæ.

Amplius vita corporis dispositio est corporis, & in eo tanquam accidens in subjecto, distractio vero accidentis per se non est possibile ut sit destructio subjecti per se ac naturaliter. Quod evidentissimum est ex ipsa definitione, seu ratione accidentis, qua dicitur accidens est quod adest, & abest præter subjecti corruptionem. Manifestum igitur est quod destructio vitæ corporis non est nisi destructio accidentis ipsius, quare non est destructio corporis ipsius. Quanto minus igitur poterit esse destructio hominis, hoc est ac si diceretur quod obtenebratio aëris quæ non est nisi destructio luminis in aëre, luminis inquam accidentalis, eadem destructio est sive causa destructionis luminis, sive luminositatis solaris; hoc enim est non solum proportionale ad ea de quibus hic agitur, sed etiam simillima sunt. Et jam multa super hoc audivisti, & declaratum est tibi multiplicitet, & irrefragabiliter, quia vita animæ humanæ nullo modorum pendet è vita corporis sui, sed magis è converso. Manifestum etiam per se est, & nulli hominum ignorant qui nomine hominum digni sunt quod vita animæ humanæ confert vitam corporis sui, sed non è converso. Quia igitur vita non est causa animæ ipsius, non erit mors ejusdem causa mortis illius, & ratiocinatio istius fundata est super radices contrarietatis, & proportionalitatis.

Animę præcipua causa creationis est præter corpus adeoque est ipsius esse.

Amplius anima humana non est creata propter corpus, neque propter operationes quas in corpore, & per corpus operatur, vel ad minus non in primis, & principaliter, cum sint incomparabiliter perfectiores atque nobiliores aliæ. Manifestum autem inconveniens est ut non maximè sit atque principaliter creata propter maxima & principalia

bona quæ vel ex ea esse debeat vel ei pro illa debita sunt ac possibilia acquiri. Cum igitur præter corpus sit & principalitas, & maximæ operationes per quas possibile est ei acquirere, vel bona maxima sua quæ sunt perfectiones ejus nobiles, vel finem ultimum qui est fœlicitas & gloria æterna, præter corpus tota causa suæ creationis, aut saltem principalis, atque præcipua: eadem autem est illi causa suæ creationis quæ est illi, & sui esse. Quapropter præter corpus est ei præcipua causa secundum esse. Cum igitur amittit corpus per mortem ipsius, remanet adhuc ei tota, vel saltem principalis atque præcipua causa sui esse, saltem quod in ea principale atque præcipuum.

Adducit testimonium Aristotelis de parte animæ quam separabilē dicit.

Et hoc forsitan concedet aliquis propter sermonem Aristotelis in libro suo de anima, partem animæ separabilem illam videlicet qua intelligit, & forsitan ex hoc sermone sumet aliquis directionem dicendi quod pars illa animæ humanæ qua vidētur homines communicare cum aliis animalibus separabilis est corpore, & propter hoc immortalis. Non intelliget homo iste in hoc quia Aristoteles dicit partem animæ speciem animæ, quod indubitanter verum est, sed partem potius quæ sit de totalitate, & integritate animæ ipsius. Iste autem intellectus non solum erroneus est, sed impossibilis. Jam enim declaratum est tibi in eis quæ præcesserunt in hoc ipso tractatu declarationibus multis, & demonstrativis animam humanam incorruptibilem esse, & quoniam non est in ea pars & pars, neque potentiæ quæ ei attribuuntur sunt ullo modorum partes ipsius, neque aliqua earum est in ea tanquam pars.

Gaudia spiritualia sūt perfectiones animæ humanæ, quare est ipsi vita præter corpus.

Amplius, gaudia spiritualia, & perfectiones sunt animæ humanæ apud ipsam; gaudia enim quæ in corpore sunt, & per corpus nec possibile est esse gaudia, nec gaudiorum nomine digna, sed illusiones potius, & inquinamenta animarum, & sicut jam audivisti multipliciter noxia, ac pernitiosissima eisdem destruentia nobiles ac sublimes perfectiones earumdem, & destructio ista scripta est tibi in tractatu de destructione stultitiæ saracenorum, & corporalis paradisi quem gens illa somniat. Sunt igitur naturaliter animæ humanæ gaudia spiritualia veræque delitiæ in suis perfectionibus nobilibus, sive acquirat, propter quod dixi naturaliter, Innumerabiles namque sunt animæ humanæ quæ vel ignorant, vel negligunt istas spirituales delicias, nobilesque perfectiones suas. Quapropter manifestum non solum vitam esse animabus humanis naturaliter præter corpus, & seorsum à corpore, sed etiam sublimem atque beatam, & ad ejus comparationem fœlicitas corporalis quantamcumque possibile sit eam esse in vita præsenti, non solum nulla est, sed ex miseria abominabilissima atque vilissima.

Corp' perpetuo viveret si nullas pateretur infirmitates adeoque anima seipsa potens est præstare vitam perennem.

Amplius quoniam non est possibile mori corpus humanum in statu sanitatis suæ, quod est dicere quamdiu bene valet & sanum est, necesseque habet mori. Manifestum igitur est non posse mori nisi tempore ægritudinis, vel vulneris, & etiam ex illa. Quemadmodum enim sanitas conservativa est vitæ, sic ægritudines, & aliæ læsiones corporis destructivæ sunt vitæ illius: quapropter illis cessantibus perpetuo necesse esset cessare mortem corporis, impossibileque est mortem corpori advenire, cum evidenter necesse sit cessante causa cessare & effectum. Quapropter esset corpori humano vita perpetua, seu perennis. Manifestum igitur est tibi per hoc quia animæ humanæ est virtus, & potentia naturalis præstandi corpori vitam perpetuam, seu perennem, & hoc si corpus esset aptum perenniter, seu perpetuo recipere illam. Nullum autem est impedimentum corpori humano quo prohibeatur, vel impediatur vitam recipere ab anima sua, nisi antedictæ læsiones.

Anima potens est naturaliter perennem vitam corpori suo præstare.

Quapropter manifestum est quod generaliter virtuosa est, & potens anima humana in naturalitate sua perpetuam ac perennem vitam præstare corpori suo, & quia quandoque istud non efficit non ex defectu ullo ipsius est, sed potius ex ineptitudine, vel impedimento uno, vel pluribus corporis antedictis. Cum jam tibi declaratum sit ex præcedentibus sanitatem, vel aliam quamcumque diffusionem corporis nihil addere vitæ, vel vivacitati animæ humanæ, cum ex illa vita, vel vivacitate animæ ipsius sit effective totaliter vita corporis sui. Quia igitur potens est, seu virtuosa anima humana quantum in ea est vitam conferre perpetuam seu perennem corpori suo influere, nec potest conferre naturaliter vel quod non habet, vel minus quam habeat, necesse est ipsam habere naturaliter vitam non minorem quam perennem sive perpetuam. Exemplum autem ad hoc convenientissimum est in sole, & aëre, ibi namque manifestum est quod si perpetuo cessarent impedimenta ab aëre quibus prohiberi potest, vel impediri à receptione luminis à sole perpetuo illuminaretur ab eodem, puritas enim in aëre quantum ad receptionem luminis à sole sic est quemadmodum sanitas in corpore quantum ad receptionem vitæ ex anima, impedimenta vero illuminationis in aëre sic sunt sicut impedimenta vivificationis in corpore.

Animæ humanæ communicant cū substantiis abstractis, adeoq; sunt & ipsæ immortales quantum ad id quod est in eis nobilissimum.

Amplius substantiæ abstractæ nobiles non dubitantur immortales esse, animæ humanæ vero nobiles vires suas atque superiores communicant cum ipsis, nec differre videntur ab eis nisi fortè secundum magis & minus, & quia illæ liberæ sunt ab omni obscuritate, sive obtenebratione, aliisque impedimentis, quæ vel animabus humanis adveniunt à parte corporis. Et propter hoc neque mors, neque ulla alia læsio attingit ad eas à parte corporis. Quantum igitur ad eas vires quas animæ humanæ cum substantiis illis communicant. Et hoc est dicere quantum ad illud quod est in eis præcipuum ac nobilissimum immortales eas esse necesse est. Licet enim multa & gravia eis adveniant à parte corporum, esse tamen earum nec destruunt, nec minuunt, neo ullo modorum lædunt. Sed ipsum bene se habere earum gravissime lædunt atque impediunt, & in malè se habere convertunt, ut sæpius audivisti.

Anima non senescit cū corpore.

Amplius aut limitata est animæ humanæ vita sua limitatione, aut mensuratione corporis, aut infinita secundum tempus: quod si infinita secundum tempus,, jam est quod intendebatur & quærebatur, videlicet vitam ejus perpetuam esse, nec finiri morte corporis vel alia. Si limitata est vita sua ei, ita ut terminetur corporis morte, tunc necesse est ut senescat, ac debilitetur donec perveniat ad ultimitatem deficientiæ seu defectus, & hoc non est nisi mors. Quod si senescit & debilitatur appropinquatione sua ad mortem, tunc necesse est ut quanto amplius senescit, hoc est quanto longiori tempore vivit tanto debilior fiat, & hoc naturaliter sive secundum naturam, manifestum autem est econtrario se habere quoniam nobiles ac superiores vires ipsius in senectute fortiores, agilioresque, & expeditiores sunt quam in juventute, vel adolescentia. Sapientia namque & virtutes quarum integritate honestas perficitur in senibus, & senectute corporum maximè vigere apparent evidenter, & hoc quousq; ut magis se corpore senuisse quam animo, ut ita dicatur, certissime sentiant, & cognoscāt. Videbis evidēter hoc in illis qui diuturno morbo dyssenteriæ corpore moriuntur, videbis, inquam,

inquam, eos animo ſaniſſimos, & non ſolummodo nihil eos paſſos animo à tanta debilitate corporis quantam morbus ille inducere conſuevit, ſed etiam animo illuminatos, confortatos, & fortificatos ſcientiiſque ſpiritualibus, & virtutibus omnibus, aut pluribus. Sed ſi eos interrogaveris defectus omnes, & debilitates ſpirituales morbi illius beneficio depoſuiſſe, & in ſpiritualis juventutis vigorem & pulchritudinem reſtoruiſſe. Reſpondebunt caligantiam oculorum interiorum ab anima ſua deſertam, & incurvationem erectam, virtuoſitatem animi reſtitutam & renovatam, & hoc tanto amplius, quanto eas mors corporis appropinquavit.

Animus morte appropinquāte vegetior.

Hæc omnia promptiſſima ſunt experiri volentibus, & qui etiam ad modicum ſenectutem ſpiritualem animarum, & juventutem apprehendunt. Sentiunt ſiquidem ipſimet exitum ſuum de corpore, atque diſceſſum ſuum ex hoc; & propter hoc ſalutatis adſtantibus, & licentiâ recedendi ab eis acceptâ corpora ſua deſerunt, & relinquunt in mundum alium venientes, & ſani videntes. Quemadmodum narratur de Socrate qui cum in extremis ſuum corpus ageret à bonis exhortationibus adſtantium non ceſſabat, factumque eſt ex hoc ut non mori, ſed vivens in cœlum aſcendere videretur. Sic videbis & in hujuſmodi morbo corpore morientibus, ut non mori, ſed exire viventes ex hoc ſæculo videantur. Tunc enim quantum permittit debilitas corporum maximè prudenter maximéque diſcretè, de rebus divinalibus ad ſalutem atque purificationem animarum pertinentibus adſtantibus loquuntur. Ejuſmodi locutiones non deficientium ab eſſe ſive morientium animarum ullo modorum eſſe poſſunt, ſed exeuntium habitationem corporum quaſi domicilium mutātium, & in aliam regionem migrantium, &c.

PARS SEXTA.

Quod cujuſlibet animæ vires naturaliter vigere natæ ſunt in ſenectute.

Occurrit objectioni factæ quod paucis contingat quæ ſuperius dixerat.

QUod ſi dixerit quis quod paucis animabus contingit hoc, & propter hoc licet appareat per hoc immortalitas earum, ſive vitæ perennitas, non tamen declarata eſt adhuc in aliis. Reſpondeo igitur homini iſti quod ſi caſu, vel aliàs non ſecundum naturam iſta in animabus fierent, revera non per hoc eſſet animarum immortalitas generaliter declarata. Quamobrem cauſam ego adjiciebam in iſta ratiocinatione adverbium, naturaliter, ſciens quoniam quando rarus eſt caſus per hoc non eſt neceſſe ut quæ tam paucis accidunt generaliter accidant omnibus. Verum in eis quæ ſecundum naturam ſpeciei fiunt econtrario ſe habet; omne namque quod naturale eſt alicui individuorum cujuſcumque ſpeciei, neceſſe eſt & omnibus aliis individuis naturale eſſe.

Quod naturale ſit omnibus animab. appropinquāre morte vigere quantum ad partes ſuperiores.

Quapropter quoniam naturale eſt hoc videlicet vires ſuperiores & nobiles animarum humanarum in ſenectute corporum vigere, & ad operationes ſuas nobiles fortiores, expeditiores, & agiliores eſſe, vel fieri, conceſſum eſt hoc animabus omnibus humanis naturaliter convenire. Quapropter non ſolum præter naturam, ſed etiam contra naturam contrarium quibuſcumque animabus humanis accidit. Accidit autem indubitanter animabus negligentibus ſe, & nobiles perfectiones ſuas non quærentibus, vel curantibus, in quibus evidenter quaſi ſopitum & ſepultum eſt id quod habent præcipuum ac nobiliſſimum, videlicet ſecundum quod imago Dei eſſe dicuntur ſecundum doctrinam chriſtianorum, & legem Hebræorum. Jam igitur declaratum eſt tibi per hoc animam humanam naturaliter juveneſcere corpore ſeneſcēte. Quemadmodum autem ſeneſcere eſt debilitando ad mortem appropinquare, ſic neceſſe eſt juveneſcendo per confortationem elongari à morte. Quapropter conſequens eſt evidenter corpore humano appropinquante ad mortem ſuam, animas humanas elongari à morte ipſarum. Impoſſibile autem eſt rem quamcumque elongando pervenire, vel etiam appropinquare ad id à quo elongatur. Manifeſtum igitur eſt impoſſibile eſſe animam humanam quantacumque duratione, ſeu longitudine dierum pervenire ad mortem, vel etiam appropinquare.

PARS SEPTIMA.

Quod mors non advenit animæ ex conſortio corporis mortalis.

Corp' quod de ſe vita caret & vitam ab animâ recipit non poteſt prohibere vitam ab anima.

ADhuc autem eſt quæſtio utrum mors iſta quā erroneus ſomniat de anima humana inſit ei ex conſortio mortalis corporis aut ex propria defectibilitate. Quodſi dixerit quia eſt ei ex conſortio mortalis corporis, attendit igitur homo iſte, ſi tamen hominis nomine dignus habendus eſt, quia corpus humanum non ſolum mortale eſt in ſeipſo, ſed etiam mortuum. Et intendo mortuum vita carens. Cum igitur tantum poſſit vita, ſive vivacitas animæ humanæ, ut mors iſta qua dixi corpus mortuum nō obſiſtat quin de vita, & vivacitate recipiat, multominus poterit auferre vitam eidem. Quemadmodum ſi tenebroſitas aëris quæ per ſemetipſam eſt carens lumine, non poteſt obſiſtere luminoſitati ſolis, & prohibere receptionem luminis ſolaris ab aëre, multo minus poterit ſoli auferre luminoſitatem ſuam, & obtenebrare ipſum.

Vivacitas animæ fortior eſt corporis mortalitate.

Amplius etſi mortuum fuerit corpus humanum ut prædixi, hujuſmodi tamen morte non eſt vitæ contrarium aut contradicens, vel ullo modorum repugnans, quin potius eſt ſociabile eidem & conjungibile conjunctione fortiſſima, & amicabiliſſima, adeoque naturali ut ſeparatio ejus ab illa mors ipſius ſit, quam continuè ſequitur corruptio, & putrefactio ipſius. Manifeſtum igitur eſt tibi per hoc quia de conſortio corporis non poteſt naturaliter provenire mors animæ humanæ. Evidentiſſimum enim eſt incomparabiliter fortiorem eſſe vitam ſive virtuoſitatem animæ humanæ, quam ſit mors antedicti corporis humani, cum illa reſiſtere non valente vitam requirat corpus ex vita ſeu vivacitate ipſius, & quaſi mors fugiat, mors dico corporis à facie, hoc eſt præſentia vitæ, & vivacitatis ipſius. Præſertim cum ſicut jam ſcis non ſolummodo non poſſit reſiſtere, vel contradicere naturaliter hujuſmodi vitæ, vel vivacitati, tanquam naturaliter infirmior, ſed etiam magis naturaliter adjuvat illam, & ſi non quantum ad eſſe ſaltem quantum ad bene eſſe. Servit enim ei multipliciter, & in multis operationibus quas operatur anima humana in corpore & per corpus.

Quod corpus animæ mortem retribuere nō debeat pro vita.

Amplius quæ lex natura pateretur hanc tam perverſam retributionem, ut corpus pro vita quam ab anima ipſa recipit retribueret ei mortem.

Anima non diligeret corpus noxium ſibi & mortem afferens.

Amplius cum omnis ſubſtantia ipſo magiſterio naturæ omne noxium atque mortiferum naturaliter declinare, ac fugere edocta ſit, ſi corpus humanum eſſet animæ ſuæ naturaliter noxium atque mortiferum, omnis igitur anima humana fugeret naturaliter corpus & conſortium ejus, non igitur appeteret illud, vel diligeret naturaliter. Quantus autem ſit ei naturaliter amor ad corpus, manifeſtum eſt ex ſollicitudinibus, & laboribus quibus quærit ei naturaliter alimenta & alia ſuſtentandæ & conſervandæ vitæ corporis neceſſaria. Noverat hoc ſcientiſſimus ille, & ſapientiſſimus qui dixit in lege

christianorum *nemo carnem suam odio habuit, sed diligit & fovet illam.* Relinquitur igitur ut dicat erroneus ille, quod non ex consortio corporis naturaliter possibile est mortem esse animæ humanæ; alioquin vel dolorem ingereret animabus humanis mors, nec esset eis horrifica, vel odibilis, quin potius desiderabilis, utpote mors tam pestilentis inimici, ut est corpus secundum errorem istum.

Ephes. 5.

Accideret etiam & aliud quia consortium hujusmodi sive conjunctio non posset esse naturalis ullo modorum, adeo enim inimicorum, adeoque in alterutrum pestilentium non potest esse conjunctio nisi violenta. Contrarios enim valde imo repugnantissimos in alterutrum habent effectus, cum anima vitam conferat corpori, corpus vero animæ inferat mortem consortio suo eidem. Necesse igitur habet dicere quod ex propria defectibilitate advenit animæ mors quam somniat de ipsa.

Non posset esse naturalis conjunctio corporis ad animã si adeo inimica esset.

PARS OCTAVA.

Quod mors non advenit animæ ex propria defectibilitate.

Quæro igitur ab hujusmodi homine quid intelligat, vel intendat defectibilitatem illam esse. Si enim intelligit eam esse ipsam possibilitatem quæ opposita est necessitati, quæ necessitas propria est, ac singularis creatoris, & nulli alij ullo modorum communicabilis, tunc manifestum est quod hujusmodi defectibilitas omnibus substantiis creatis communis est. Quapropter si illa est causa desitionis, & defectionis ab esse, erit effectus hujusmodi communis omnibus substantiis. Quapropter impossibile erit aliquam substantiarum esse durationis, sive existentiæ perpetuæ, seu perennis Quapropter & ipsæ substantiæ nobiles abstractæ limitatæ erunt durationis, aut mensuratæ, & propter hoc finietur earum esse in tempore finietur, inquam, morte. Et eodem modo necesse habebunt concedere de cœlis, & stellis, atque luminaribus, sive ponant ea animalia sive inanimata. Et hoc est quoniam si substantiæ spirituales abstractæ ejus defectibilitatis sunt quæ prohibeat ab eis existentiam & perpetuam & perennem, multo fortius necesse est ut corporales, sive animatæ, sive inanimatæ majoris defectibilitatis sint, & propter hoc existentiæ brevioris, verum nemo auditus est hactenus hoc dixisse.

Quod possibilitas opposita necessitati absolutæ qualis Deo cõpetit non faciat animam esse mortalem.

Plato enim in sermone suo quem in præcedentibus audivisti, etsi posuit substantias illas quas Deus Deorum vocat natura dissolubiles, nihilominus dixit eas creatore sic volente indissolubiles, tanquam quod revera intendebat voluntate creatoris immortales essent circa naturalem dissolubilitatem. Quapropter relinquitur immortales natura esse substantias hujusmodi, videlicet nobiles abstractas nonobstante possibilitate hujusmodi. Quare defectibilitas juxta prædictam intentionem non est in causa prohibens perpetuitatem vitæ in animabus humanis. Cum igitur esse earum non sit nisi ex voluntate creatoris, necesse est ut non esse earum esse non possit nisi ex voluntate creatoris, cum aliunde non pendeat ullo modorum. Non possunt etiam destrui ullo tempore, seu non esse, nisi creatore volente ipsas ulterius non esse. Quapropter necesse est cessare causam, sive finem immediatum existentiæ, & durationis earum. Quapropter si impossibile est cessare causam hujusmodi, impossibile est cessare existentiam earumdem.

Voluntas divina est causa animarum humanarum & immortalitatis earum.

Et quoniam fuit alia causa creatori creationis earum animarum humanarum, nisi bonitas, & nobilitas ipsarum, quæ inæstimabilem laudem & gloriam creatori parit apud eos, vel ipsas animas cum seipsas cognoverunt, licet paucissimis datum sit hoc, & apud omnes alias substantias quæ creatorem laudare & glorificare noverunt, & possunt. Causa igitur existentiæ ipsarum perennis est, videlicet laus & gloria creatoris: quia igitur effectus causam sequitur quantum possibile est ei, & concomitatur eam; similiter necesse est ut cum per existentiam animarum perennem, sive perpetuam sit perennis hujusmodi laus & gloria creatori, eadem est ei causa perpetuandi, sive perpetuo conservandi animarum humanarum existentiam, quæ fuit ei causa & creandi. Quare sicut creavit eas ex illa causa, ita & perpetuo conservat ex ipsa, sive propter ipsam.

Quia perpetua est exilis animabus gloria creatori.

Amplius quantum ad nobiles, sive superiores vires animarum humanarum eis est commune sive communicatio cum substantiis abstractis, quemadmodum quantum ad inferiores est eisdem communicatio cum animabus irrationalibus, adeo ut istæ naturæ duæ communicare videantur in una specie quæ est anima humana, videlicet natura substantiarum separatarum nobilium, & natura animarum irrationabilium, ita ut merito inter alias mediæ videantur Quapropter quemadmodum habent dicere eam communicare mutabilitatem cum animabus irrationalibus quantum ad vires inferiores quas cum eis communicat, ita necesse habent dicere communicare eam immortalitatem cum substantiis separatis quantum ad vires superiores nobiles quas cum eis communicat. Hoc est autem illud præcipuum ac nobile quo animabus irrationalibus præcellit anima humana, & quod secundum doctrinam christianorum est & dicitur imago Dei. Id igitur quod est in anima humana præcipuum, ac nobilissimum immortale est. Quapropter cum jam declaratum sit tibi eam impartibilem esse, declaratum est tibi consequenter jam simpliciter immortalem ipsam, aut quod est in ea præcipuum, ac nobile.

Ex cõmunicatione animarum, cum animabus irrationalib' provenit eis mutabilitas, adeoque ex communicatione cum substãtiis separatis immortalitas.

Amplius in hoc est differentia inter animas humanas, & substantias hujusmodi quod animæ humanæ miscibiles sunt corporibus, & naturaliter potentes, ut corporibus tanquam organis sive instrumentis suis naturalibus utantur, illæ vero non, ut multis videtur. Istæ igitur sunt potentes præstare vitam corporibus vitã, & vivacitate sua, atque abundantia vitæ suæ. De abundantia vero vitæ contra naturam videtur esse ut adveniat eis defectus contrarius, hic autem est defectus vitæ, sive mors: & quoniam quod sunt conjungibiles corporibus non aliud est nisi quod de abundantia vitæ suæ, sive vivacitate potentes sunt dare vitam, seu sensum & alia quæ sequuntur vitam sicut motũ & sensum. Impossibile igitur est ut ex hac jungibilitate, sive sociabilitate corporum proveniat eis mors. Quapropter cum nec à propria vita, sive vivacitate, nec desuper impossibile sit evidenter mortem eis à parte Dei provenire, mors enim supra ipsas locum non habet; in ipsis autem morti repugnat vita, sive vivacitas earum.

In hoc differunt animæ humanæ à substãtiis separatis quod ab iis sit vita corporum.

PARS NONA.

Quod propter mortem corporis nihil de esse ipsius animæ deperit.

Sed fortè si dixerit quis nobiles illæ substantiæ abstractæ jungibiles sunt corporibus, & assumunt corpora, atque vivificant ea. Quod & multi dixerunt & dicunt adhuc, tunc necesse habent dicere illas esse mortales per modum eumdem, & causam quibus dicunt animas humanas esse mortales, & hoc est deliramentum hactenus inauditum. Si enim in seipsis immortales sunt, non est possibile ut mortalitas corporum eas abrumpat ab immorta-

Si substantiæ nobiles abstractæ vivificarent corpora ea traherẽt ad immortalitatẽ suam.

litate sua naturali, & non potest eas trahere in partem suam quæ est mors seu mortalitas; quanto fortius necesse est ut immortalitas quæ fortissima virtus est ex potentia naturali abrumpat corpora mortalia illa à mortalitate sua, & trahat in partem suã, videlicet vitam, & vitæ perennitatem, si tamen illius receptibilia sunt. Mortalitas enim impotentia est, & infirmitas, atque debilitas. Exemplum autem evidentissimum est unum de hoc in corporibus cœlestibus secundum illos qui ea animata, & viventia esse ponunt, quæ & in vitam, & in vitæ perennitate trahuntur, & tenentur ab animabus suis, utpote receptibilia talis vitæ. Aliud vero exemplum in corporibus humanis quæ post hanc vitam resurgent in vitam perpetuam, quam indubitanter ab animabus suis tunc recipient; ea enim virtus est, & modus resurrectionis ut illa ad recipiendum vitam hujusmodi idonea & apta efficiat.

Si cessaret corporum humanorũ infirmitas perpetuo viverent.

Quare manifestum est si cessaret ista corporum humanorum infirmitas, atque debilitas per quam senescendo debilitantur, & tandem per mortem deficiunt, proculdubio perpetuo viverent. Nemo enim ex medicis adhuc ignoravit, vel dubitavit istam defectibilitatem vitam esse corporibus humanis, scilicet ut jugi consumptione sæpissime deficerent, nisi restauratio sic consumptorum per nutrimenta fieret eidem. Perpetuo igitur viverent si ea soliditate firmarentur, ut restauratione hujusmodi non egerent; non autem viverent nisi ex animabus suis, & hoc ex vita, & vivacitate earum. Multo fortius igitur perpetuo viverent animæ eorumdem.

Vita animarum non est ex corporibus sed e converso.

Et quoniam vita, vel vivacitas animarum nec est vita corporum, nec ab illa adjuvatur quantum ad esse suum, licet quantum ad bene esse adjuvetur ab eadem, & intendo propter operationes, & perfectiones quæ per illam acquiruntur eisdem. Quapropter sublata vita corporum manifestum nihil deperire vitæ, vel vivacitatis animarum humanarum, quia cum vita corporum in nullo adjuvet vitam animarum quantum ad esse, inde manifestum est quod vita corporum totaliter, & simpliciter effectus est vitæ animarum. Et propter hoc nullo modorum causa ipsius est. Quemadmodum enim adjumentum, quod est adjumentum ad esse cujuscumque rei causa quędam est esse ipsius, & prius ex necessitate: quapropter manifestum est vitam corporis humani nullo modorum vel causam esse vel adjumentum vitæ, vel vivacitatis animæ ipsius. Et hoc est quod intendebatur, quia sublata vita corporis nihil deperit animæ humanæ quantum ad vitam seu vivacitatem ipsius. Et propter hoc morte corporis in nullo læditur anima humana quantum ad esse, seu vitam suam. Manet igitur in existentia sua seu vita post corporis proprij mortem.

Idem dici nõ debet de animabus irrationalibus quarum vita utilis esse non potest extra corpus.

Et si dixerit quia hoc ipsum quod dicitur hic & multa alia de præcedentibus dici possunt similiter de animabus irrationabilibus, & corporibus earum. Opportet te reminisci eorum quæ super hoc audivisti in præcedentibus, in quibus ostensum est tibi evidenter animas omnes irrationales pendere ex corporibus suis. quoniam nec esse, nec vita earum utilis esse potest nisi in corporibus, & per illa, & propter hoc non debet, nec esse potest vel conservari, vel salvari nisi in illis, & per illa.

Omnis operatio animæ irrationalis pẽdet ex corpore adeoque & omnis virtus ejus & omne esse.

Amplius quoniam omnis substantia cujus omnis operatio pendet ex corpore, necesse est ut ipsa pendeat ex eodem, similiter & omnis virtus ejus: & in hoc generaliter omnes consentiunt, atque conveniunt ut unde penderet operatio, inde & virtus: & propter hoc penderet operatio inde omnem virtutem operantis pendere necesse est. Et quoniam inde pendet omnis virtus, & omnis operatio totum esse operantis pendere necesse est: consequens est evidenter omne esse cujuscumque animæ irrationalis ex corpore suo pendere, pendere, inquam, quantum ad esse & vitam, hæc enim est intentio mea in sermone isto quo dixi virtutes, operationes omnes cujuscumque animæ irrationalis ex corpore pendere ipsius. Quapropter manifestum est quod substracto eidem corpore per mortem ipsius, & consequenter extrahi eidem esse necesse est.

Discrimen animæ rationalis ab irrationali.

Propter quod non immerito mirum videtur quod errorem suum istum in parte sua cognoscere non potuerunt contradictores immortalitatis animæ humanæ. Cum certissimum esset eis quoniam alia causa non inducebat ad ponendam mortalitatem animarum irrationalium nisi dependentia earum ex corporibus suis quantum ad esse omne. Hanc autem dependentiam non judicabant eis nisi vires, & operationes earum quas videbant evidenter ministeriis & existentia corporum indigere. Debuerunt igitur manifestè cognoscere, quoniam animam humanam quantum ad vires & operationes quibus corpore non indiget, morte vel subjectione corporis in nullo lædi quantum ad esse. quapropter persistere eam, & permanere quantum ad illud quod habet, ut sæpe dixi præcipuum ac nobilissimum morte corporis non obstante. Et propter hoc immortalitatem ejus cognoscere in parte potuerunt, & intendo in sermone isto in parte saltem immortalem negare non potuerunt.

Anima rationalis non indiget corpore nisi secundario propter vires inferiores.

Amplius cum anima humana propter corpus non sit nec propter vires quibus operatur in corpus & per corpus, nisi forsitan secundario & in parte; cum aliç vires sint in ea principales: & ut ita dicatur, ipsæ præcipuum ac nobilissimum sui esse scire potuerunt & debuerunt, in hoc quod substantiæ corporis atque membrorum sive organorum corporalium nec poterat, nec debebat eis substrahere totum esse suum, cum non nisi pars sui essent, ut prædixi, etiam secundum eos pendere ex illis. Quapropter quantum ad residuum post substractionem illorum debuit esse etiam secundum ipsos remanere illæsum; cum sicut prædixi causa ipsius illis substractis remaneat integra & illæsa. Apparet igitur cœcitas eorum in hoc quia causa ipsa quæ inducit ipsos ad ponendam mortalitatem earum potuit eos inducere ad hoc ut contrarium cogeret eos ad ponendam immortalitatem ipsarum. Causa enim illa dependentia antedicta fuit, quapropter absolutio & libertas contraria debuit eos inducere ad ponendum immortalitatem earum quantum ad illud quod in ea evidenter erat absolutum, & liberum à corpore & membris corporalibus.

Expositores Aristotelis fatentur quod pars animæ sit immortalis.

Debes autem scire quod multi de expositoribus Aristotelis, & sequacibus ipsius in hoc consenserunt, & consentiunt adhuc, ut pars animæ immortalis sit. Et hoc est quod dicitur præcipuum ac nobilissimum, quo scilicet præcellit animabus irrationalibus, & quæ est imago creatoris secundum legem Hebræorum & doctrinam christianorum. Propter quod etiam Mercurius in libro suo de Deo Deorum dixit eam esse divinæ similitudinis formam. Hi ergo loquuntur de ipsa tanquam ipsa ex partibus composita sit, & non impartibilis, quod jam removi tibi in præcedentibus remotione irrefragabili.

Animas humanas utpote nobiliores creatas non esse propter bona corporalia & corpora ipsa.

Volo autem te solerter atque sollicite intendere in radicem istam quæ revera radix fortissima est ad stabiliendam immortalitatem animarum humanarum, & hæc est radix illa quæ dicitur creatorem optimum ac sapientissimum non curasse animam humanam propter corpus vel operationes quas in illo, & per illud operatur. Sed nec etiam propter bona quæcumque corporalia seu temporalia, & intendo temporalia in tempore, & cum tempore transeuntia. Declaratio vero radicis istius est radix

apud philosophos notissima quæ est res nobiliores non esse creatas propter res viliores, etsi interdum res viliores adjumenta nonnulla sint vitæ & conservationis rerum nobiliorum, sicut vides quia est adjumentum non modicum vitæ,& conservationis hominum quæ incomparabiliter nobiliores sunt, quam panis vel vinum, & lac aliaque hujusmodi nutrimenta quibus vita hominum sustentatur & conservatur. Quia igitur nulli intelligenti ignotum vel dubium esse potest animas humanas longe præstantiores & nobiliores esse corporibus quæ stultitia hominum magna bona reputari facit. Manifestum est propter hujusmodi bona non esse creatas animas humanas.

Fœlicitas temporalis non est vera fælicitas, sed miseria potius.

Ipsa namque fœlicitas temporalis quæ apud homines stultos, bonum præcipuum reputatur non solum fœlicitas non est, sed etiam illusio & deceptio miserrimarum,& insatiabiliter errantium animarum Fœlicitas quidem non est cum non tollat miseriam, quod utique faceret si veri nominis fœlicitas esset: omne enim duorum contrariorum positione sua alterum tollit seu removet reliquum. Quapropter si vera fœlicitas esset, proculdubio contraria esset miseriæ, & propter hoc removeret totaliter eam à subjecto suo. Valentibus autem & volentibus agnoscere veritatem evidenter apparet, quam isti stulti somniant fœlicitatem corporalem non solû non tollere miseriam,sed etiam incredibiliter adaugere: quod indubitanter per singulas partes miseriæ invenies, auget enim cupiditates, terrores, & dolores, servitutes, & oppressiones: & de aliis partibus sic se habet, &c.

PARS DECIMA.

Quod anima non est creata propter aliquod bonum sensibile.

Quod bona sensibilia homines in multa pericula inferant.

INsatiabiliter namque cupidos non alios invenies homines, quam illos qui divitiis abundare maximè videntur, & reputantur, sic dico quia timidos & tremulos illos maximè experieris, qui maximè terrentur ab aliis hominibus, causa autem in hoc est, quia undique circumdati sunt periculis non solum rerum suarum, sed etiam sui ipsorum: rerum siquidem, quia jam te scire feci quod pericula sunt eas amantium hominum scilicet amore inordinato eis inhærentium; quapropter quanto plures & majores sunt res hujusmodi hominum, tanto plura & majora sunt pericula eorum, quapropter & timores: præsertim cum pericula hujusmodi timores vehementissimos pariant, sui quoque ipsorum pluribus & majoribus patent periculis quantoplures & majores sunt à quibus ipsi timentur,non enim timeri simul hujusmodi,& amari possunt à subditis suis. Terrent etiam eos mala quæ audiunt suis similibus evenisse, videlicet de proditionibus etiam cubiculariorum, & de aliis malis quæ proditores irrogare consueverunt confidentibus in illis.

Affluentia deliciarum corporaliû voluptatem minuit.

Nosti insuper quod deliciarum corporalium affluentia voluptatem minuit, & fastidium sui ipsius parit, quemadmodum dixit egregius ille philosophus Italicus, cum videris inquit istos epulones velut opimos boves terrore sudare, tunc intelliget eos qui maximè sequuntur voluptatem, eam minimè assequi, est igitur voluptas in desiderio, non in satietate etenim quoniam morales philosophi Latinorum præcipuè declaraverunt hoc declarationibus evidentissimis in libris suis, tibi quoque sufficere possunt in parte ista quæ à me tam multipliciter, & tam multoties audivisti. Manifestum igitur est ex omnibus his quod non aliud est dicere creatorem creasse animam humanam ad fœlicitatem hujusmodi quam ad illusionem & deceptionem; & ut expressius loquar,ad hoc non quidem ut fœlix & beata sit,sed ad hoc ut istud somniet de seipsa, & intendo ut se esse substantiam somniet, & tãdem ad hoc ut per hujusmodi illusionem seu somnium ipsum deserat creatorem, adeo ut nec ipsum curet, non enim se compati possunt amor hujusmodi illusoriæ fœlicitatis, & amor rectus atque sanctissimus creatoris.

Fœlicitatẽ istam deliciarû ebrietatem esse & insaniam animarum.

Amplius nemo unquam sapiens fuit qui tempore sapientiæ suæ fœlicitatem istam deliciarum non fugeret tanquam pestem, & ebrietatem quandam, & insaniam animarum. Quapropter manifestum non ad hanc, vel propter hanc creatam fuisse animam humanam. Et quoniã propter bonum aliquod quod non solum animæ bonum sit ipsius, sed etiam perfectio nobilis ac desiderabilis, & in qua sit ei quies jocunda creatam esse necesse est; conveniens est evidenter ipsam esse creatam propter bonum sublimius atque nobilius quam sit hujusmodi fœlicitas, vel aliud quodcumque, propter bonum incorporale videlicet, quod nec est corpus, nec in corpore, nec bonum corporis, sed perfectio est animæ humanæ incorporalis. Hæc igitur perfectio est animæ humanæ finis debitus naturaliter, & perfectio quæ eidem ex creatione sua debetur. Quapropter manifestum est finem creationis animæ humanæ existentiæque, atque durationis esse præter corpus, & seorsum à corpore, & ut prædixi, non pendere ex corpore: subtracto igitur corpore salva est ei causa creationis & existentiæ suæ, finisque ei naturaliter debitus, & propter hoc salva est ei existentia sua atque duratio substracto ei corpore cur mortem ipsius corporis, &c.

PARS UNDECIMA.

Quare non omnes animæ attingant ad finem suum.

Privari fine illo sublimi animas multas perversitate corruptionis originalis vel alia quavis.

QUod si dixerit quis quod innumerabilia millia animarum sunt, & creantur quotidie, & creabuntur donec generatio hominum finiatur quæ finem istum non obtinebunt, verum utique dicit ipse qui hoc dixit. Respondemus in hoc quod causæ sunt defraudationis atque amissionis tam nobilis finis atque perfectionis dum se distorquent, & deviant ab intentione naturæ suæ, & detinent eas in viis. Quibusdam autem evenit hoc præter voluntatem suam,videlicet ex sola perversitate corruptionis originalis, de qua tam multa in præcedentibus audivisti, quibusdam vero ab aliena perversitate quemadmodum seductis perversitate doctrinæ & exemplorum hominibus.

Sicut & ipso fine virtutum & scientiarum multi sæpe carent & privantur.

Nec tibi mirum videatur quod cujus usus naturaliter hominibus debeatur casibus multis privantur illo vel impediuntur ab ipso. Sic manifestum est ad lucẽ scientiarum, & virtutum honestatem natas esse naturaliter animas humanas, & tamen ad contraria errorum scilicet,& vitiorum innumerabilis multitudo declinat. Manifestum est eam esse contra naturam, & naturæ animarum humanarum intentionem. Quia quæcumque animæ sanæ sunt ab hujusmodi pestibus, eas in omnibus aliis, & oderunt & persequuntur.

Corpora mutilata non sunt alterius naturæ quã integra, idem de animæ naturæ.

Et quemadmodum licet hominum multitudo sint contracti membris, multi corpore incurvati, multi tibiis & pedibus ita impediti, ut gradi non possint, nonnulli vero variis occasionibus manuum à manualibus operationibus prohibiti, non tamen propter hoc minus de jure,& intentione naturæ debetur eis, & rectitudo status, & gressus debitus, & conveniens operatio manuum. Sic se habet in animabus humanis, quod, & multiplicitate

ac

ac varietate membrorum, & partium prohibentur ab operationibus suis naturalibus, atque perfectionibus. Et propter hoc quemadmodum corpora humana prædictis modis & aliis occasionata, & prohibita ab eis quæ eisdem naturaliter conveniunt, non tamen judicantur alterius naturę quam sana corpora. Nec ab aliquo dictum est adhuc minus eis deberi naturaliter operationes aut dispositiones à quibus prohibentur occasionibus hujusmodi, quam sanis aliis humanis corporibus. Sic morbidis & occasionatis prædictis modis animabus nemo imponere debet quod alterius naturæ, vel naturalis conditionis sunt quam aliæ animæ humanæ ab hujusmodi occasionibus liberæ & sanæ. Quapropter manifestum est tibi per hoc omnibus animabus humanis, eumdem esse finem naturalem, & naturaliter debitum, sive convenientem, & omnia antedicta impedimenta vel similia quibus perventio earum ad finem hujusmodi impeditur in nullo posse immutare debitum vel intentionem naturæ ipsarum, nec attingere esse, vel essentiam earum, quousque in aliquo lædat ipsam.

Quod culpa sua careát animæ fine illo.

Quod si quæsierit quam ob causam creator benedictus & optimus tantam multitudinem animarum humanarum permittat fraudari tã nobili fine, tamque naturaliter debito eidem. Jam responsum est illi in secundo tractatu primi sapientialis ac divinalis magisterij, in parte videlicet quæ est de providentia atque cura & gubernatione creatoris, quoniam manifestum fit tibi quod voluntarie ab hujusmodi fine se avertunt, & in via errorum & vitiorum sponte ducuntur à via rectitudinis quæ majores suos duxit ad finem hujusmodi, non immerito neque injuria aliqua fine hujusmodi privantur. Nec alicui imputare possunt hoc nisi sibi ipsis, quando fraudem hujusmodi sive detrimentum nonnisi suo vitio uno vel pluribus patiuntur. Potes igitur hæc repetere quæ alibi sunt convenientius collocata.

PARS DUODECIMA.

Quod anima per originalem corruptionem effecta est dormiens & somnolenta.

Divisio quædam virium inferiorum.

VErum antequam ad alias vias quibus declarabitur immortalitas animarum humanarum transeam necesse est ut exponam tibi causas quæ laborem istum videlicet stabiliendi immortalitatem earum & mihi, & pluribus aliis induxerunt, & ad illum ingrediendum cogerunt. Nosti siquidem inferiores vires animæ humanæ, quibus videlicet per corpus, & in corpore operatur tam apprehensivas ad apprehendendum, quam motivas ad motus convenientes rebus ad quas sunt sive à quibus sunt quidam enim motus corporum nostrorum sive membrorum sunt ad quasdam res accipiendas, contrectandas, vel in nos ipsos trahendas. Similiter est quidem motus corporum nostrorum, & membrorum sunt ad quædam loca, ut in eis vel quiescamus, vel operemur aliquid: eodem modo quidam motus sunt nobis à rebus & locis, sicut fuga & recessus; similiter retractio membrorum nostrorum, & excussio ab eis, & projectio eorum à nobis, quemadmodum projicimus sordida, & noxia quæque.

De discrimine dormientis & vigilantis quantum ad cognitionẽ spectat.

Non cures autem in his sermonibus meis utrum dicam vires animæ humanæ vigilantes an animam ipsam secundum vires hujusmodi, & eodem modo in dormitione & somno, vel somnolentia ejusdem, vel earum esse cognoveris intentionem meam. Attende igitur quod ipsa anima humana vires superiores suas ac nobiles originali corruptione qua dormiens & sopita, & quasi sepulta est quasi demersa in tenebris, & aliis passionibus quas in præcedentibus audivisti. Manifestum quoque est tibi quod dormiens vivus in eo quod dormiens, sive per modum istum impotens est cogitare de se, aut de somno suo: similiter impotens veritatem cognoscere vel videre, quin potius quamdiu dormit necesse habet sequi phantasmata somniorum. Sed neque de somnio ipse suo, neque de somno possibile est ei rectè aut verè judicare. In eo enim statu est ut necesse habeat similia phantasmata, & interdum impossibilia pro veritate habere & amplecti.

Animæ sopitæ somnolentia.

Quapropter hujusmodi animam videlicet sic sopitam seu sepultam de se ipsamet interrogare, vel de quibuscumque aliis cum ea velle philosophari non tam stultum est quam etiam dementiæ intolerabilis, & propter hoc dixit sapientissimus ille Hebræorum in sermone suo *cum dormiente narrat stulto sapientiam*, & alius sapiens de gente eadem *non recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris quæ versantur in corde ejus*; phantasiæ namque & stultitiæ ejus animam ejus ita occupaverunt, ut veritatis verba apud ipsum locum non habeant.

Eccli. 22. 9.
Prov. 18.

Errores somniorum similes sunt passiones vitiorum.

Quemadmodum apud animam dormientem, & somniorum phantasmatibus jam repletam veritati contrariæ non patet ingressus. Notum etiam est tibi quod tota pertinacia paratus est deffendere sic sopitus, & somnians falsitatem somniorum suorum, & contrariam veritatem repugnare, & prius in gladio quam circa illam veritatem consentire. Adeo quoque fixus est in errore isto phantastico, adeoque alligatus eidem, ut nullorum quorumcumque sapientium testimoniis nullis, nullis dissuasionibus, nullis etiam precationibus averti possit ab illis. Propter hoc amatores divitiarum inordinati, qui verè cupidi, & avari dicuntur dormientes dicuntur in sermonibus prophetarum, & sapientium antiquorum. Quemadmodum in sermone illo quo dictum est *dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis*, subaudis evigilantes, quia revera divites hujusmodi se divites esse somniant. Sed cum evigilant evanescentibus scilicet phantasmatibus falsæ illius opinionis nihil inveniunt in manibus suis quibus se somniabant divitias contrectare. Et huic intellectui, & ille alius sermo sapientis antiquorum, qui dixit dives *cum dormierit nihil secum afferet, & evigilabit, & nihil inveniet*.

Ps. 75. 6.
Iob. 28. 19.

Hunc somnum animæ impedire quominus audiat veritatem, quæ nõnisi gratia Dei sola vi possit.

Rectè igitur ac verè intelligentibus apparet iste sopor, sive soporatio ejus quod est in anima humana præcipuum ac nobilissimum; apparet inquam in animabus cupidorum, & avarorum hominum qui quoniam ad vera bona quæ sunt spiritualia atque sublimia oculos ut ita dicatur cordium non solum clausos habent adeo ut illa videre non possint, sed etiam ligatum habent sensum interiorem videlicet spiritualem ita ut ad ea vel cognoscenda vel sentienda evigilare vel excitari non possunt; unde quoties de hujusmodi bonis sermo ad eos vel fit, vel dirigitur quasi absurdissimum illum non audiunt, nec veritas bonorum talium intrat ullatenus in animas eorum vel apud illas. Non est igitur tibi mirandum si animæ humanæ sic soporatæ, sic paucissimis phantasmatibus depressæ atque illigatæ veritatem de semetipsis ignorant, & eidem contradicunt; cum veritas nulla sit cum apud somniantẽ habeat philosophantẽ, tamẽ etsi aliquatenus evigilare incipere videantur, non tamen ex toto vigilant atque totaliter recipiunt veritatem. Ejusmodi namque somnus faciente originali corruptione non totaliter solvitur vel discedit ab anima humana nisi nobili ac fortissima illuminatione ac reformatione animæ humanæ quam tibi jam declaratum est esse ex solo lumine divinæ bonitatis, quod in lege & doctrina christianorum divina gratia nominatur.

Discusso illo somno nihil latet animam de essentialibus suis.

Quapropter ubi plena est illuminatio hujusmodi pleneque discussus est somnus nihil latet animam humanam de essentialibus aut naturalibus suis. Quod si quis interroget quo fructu vel fine disputatur de natura animæ humanæ cum hujusmodi dormientibus tanquam gravi sopore depressis. Respondeo quod philosophia qualem professuri sunt illi quos homines esse reputant nec permittit nec etiam efficere potest, ut iste somnus seu surditas interior totaliter auferatur ab animabus hujusmodi, & ut plenè vigilent, sed tamen non modicum est quod suas tenebras, & soporationem seu sepulturam suam animabus vel ad modicum philosophia innotescere facit. Non enim modicū est adjumentum ad acquisitionem perfectæ sanitatis ipsam ægritudinem vel in parte cognoscere; cum manifestum sit eos quibus ægritudo sua saltem in parte cognoscitur ad curationem ipsius, & ad perfectæ sanitatis acquisitionem ut norunt, & putant solummodo laborare, alias vero nec ipsam ægritudinem declinare velle, nec curare etiam sanitatem. Scito igitur quod si anima humana sic præsto habet semetipsam, & totam potentiam, suaque essentialia omnia, & naturalia, sic facillimum est eidem videre, & conspicere omnia hæc. Quapropter nulla est ei ignorantia, nulla dubitatio de omnibus suis. Omnia quippe ista ad sensum interiorem paterent ipsi cum sensus hujusmodi liber, & absolutus sit à depressionibus & illigationibus antedictis.

PARS DECIMATERTIA.

Ducit immortalitatem animæ ex inclinatione sua naturali quam habet ad Deum.

Inclinatio naturalis hominum sursum est, adeoq; sursum ascendit spiritus earum. *Eccl.3.24*

His autem ita determinatis procedam ad examinandam & determinandam quæstionem quam sapientissimus ille rex Hebræorum proposuit in quodam ex libris suis ita dicens. *Quis novit si spiritus jumentorum descendat deorsum, & spiritus filiorum hominum ascendat sursum*, insinuans in hoc sermone suo admirabilem scientiam quæstionis istius & earum. Dico igitur quod spiritus filiorum Adæ ascendant sursum, & hoc manifestum est per inclinationem eorum naturalem in sursum. Jam enim dixi tibi quod inclinationes naturales omnes animarum humanarum, similiter & motus in sursum sunt, & ab infimo, sive ab eo quod est deorsum. Et tu jam nosti quod motus isti spirituales sunt, & non corporales, exempli gratia naturale desiderium motus spiritualis est in anima humana, similiter naturalis amor, & naturale odium, & de aliis similiter se habet, videlicet de timore naturali & dolore.

De spe & timore.

Notum etiam est tibi quod timor fuga spiritualis, spes vero insequentia: & horum duorum motuum fines sunt effugium, sive evasio; & obtentus, sive assecutio: fugiens enim per modum quo est fugiens, intendit evasionem sive effugium, quapropter illa acquisita cessat motus fugæ naturaliter. Similiter manifestum est tibi quod omnis insequens aliquid intendit assecutionem illius: & propter hoc illo obtento, sive assecuto cessat ab insecutione ejusdem.

De oppositione boni, & mali, fœlicitatis & miseriæ.

Notum etiam est tibi quod bonum & malum non sunt ejusdem ordinationis, ita videlicet ut alterum sit alteri è regione; quin potius alterum super alterum, & alterum sub altero. Quapropter in ordine rerum naturalium infimum est extremum sive ultimum malum naturale. Hæc autem non est nisi mors vel destructio, & juxta hunc modum se habent fœlicitas, & miseria, videlicet ita ut extrema miseria sit omnium malorum infimum, & extrema fœlicitas sit bonorum omnium supremum in ordine superioritatis primum. Et intentio mea in sermone isto est de bonis acquisibilibus & effugibilibus. Restat igitur videre utrum innata sit animabus humanis, sive naturalis fuga ab infimis malis istis, & inclinatio sive motus ad bona contraria. Quod si ita est, manifestum est quod motus eorum naturales sunt ascensiones in sursum, & recessiones ab infimis, sive deorsum: & quoniam infima sunt mors sive destructio, & extrema miseria, manifestum est quod motus ab istis sunt animabus humanis naturales. Quapropter motus ad illa sunt, & contra naturam: quare & perventio ad illa. Impossibile igitur est naturaliter venire animam humanam in mortem vel extremam miseriam, quapropter naturaliter immortales sunt.

Animabus nō est quies nisi ubi perpetuitas est & fœlicitas.

Amplius quoniam motus earum non est nisi sursum, non est illis locus morti vel miseriæ, sed fœlicitati tantum, ac perpetuitati: quocumque autem est motus, ibidem est & quies moventibus sive motis illuc. Quapropter naturalis quies sive mansio est eis ubi perpetuitas est atque fœlicitas.

Omnes animæ naturaliter intendunt acquirere statum perpetuitatis & fœlicitatis.

Amplius quoniam motus nihil naturaliter intendit acquirere, nisi quod est ei naturaliter conveniens, & cujus est naturaliter receptibile: naturaliter autem intendunt acquirere animæ humanæ ad statum sive ad regionem perpetuitatis sive fœlicitatis, Naturaliter igitur sunt susceptibiles hujusmodi status, quapropter immunes eas à contrario statu esse necesse est. Quemadmodum enim omne quod in sursum mobile est quantum est de intentione suæ naturæ semper seorsum est à loco contrario, qui est locus infimus seu medius. Sic omne quod in sublimem statum qui est fœlicitatis naturalis mobile est, à contrario statu necesse est naturaliter esse immunem atque seorsum. Manifestum etiam ex his non esse animam humanam mobilem naturaliter sive potentem moveri in deorsum hujusmodi. Quapropter non est possibile eam per naturam venire in mortem vel extremam miseriam: causa autem in hoc est ut prædixi quia unius mobilis naturaliter, non est nisi unus motus, & ab uno ad unum: quapropter cum sit ei motus naturaliter in sursum sublime quod dixi non est possibile ut sit ei motus naturalis contrarius qui est deorsum, ut antedictum est.

Omnis anima rationalis naturaliter movetur in regionē quam non attingit mors.

Amplius omne quod movetur in regionem quam non attingit corruptio vel mors, movetur, inquam, motu naturali & intentione naturæ suæ, habet virtutem vel potentiam perveniendi ad illam. Et propter hoc est ei virtus, vel potentia naturalis ut sit ei in illa, & quiescat quiete naturali. Hæc autem videlicet quies naturalis non est tempore limitata quantum est de intentione naturæ, quin potius omne quod quiescit naturaliter in statu vel regione aliqua perpetuo quiescit in eo, nec est separabile ab eo per naturam suam: alioquin ei essent duo motus naturales contrarij, videlicet motus ad regionem hujusmodi, & motus ab illa si per naturam suam esset mobile vel separabile à statu vel regione hujusmodi. Quapropter manifestum est animam humanam non esse mobilem vel separabilem à statu vel regione hujusmodi. Quare conveniens est ut ei sit perpetua quies, & mansio in illa.

Cur animæ irrationales fugiāt mortem & miserias corporales, non autem animæ humanæ.

Quod si hoc ipsum potest dici de animabus irrationalibus, qualiter enim fugiunt mortem, & alia omnia similiter, & miserias famis & sitis, & alias corporales? Dico igitur in hoc quod animæ irrationales merito fugiunt mortem corporum suorum, quoniam tota vita eorum est eis in corporibus suis, & causas multas super hoc audivisti. Eadem causa etiam est eis fugiendi miserias corporales; illæ enim sunt veræ miseriæ, & maximæ earum: aliis enim miseriis nullis obnoxiæ sunt:

Mors

Mors vero corporis humani præsertim in statu miseriæ, & mortalitatis præsentis non solum non est pars miseriæ animarum humanarum, sed etiam liberatio ipsarum est ab innumerabilibus, & magnis miseriis quales sunt carceralis captivitas in qua eis alligatæ detinentur dum vivunt in ipsis. Et ut uno verbo me expediam, tota ærumnositas vitæ istius cessat ab animabus humanis per mortem corporum earum. Quapropter non immerito non solum non fugitur mors corporis ab animabus expergefactis, & vigilantibus à sopore, & corpore originalis corruptionis & depressionis, sed etiam vehementer desideratur & suscipitur gaudenter, utpote liberatio à tot & tantis malis. In statu vero naturalis sanitatis libertatis, & puritatis, de quo feci jam tibi mentionem in præcedentibus longe aliter est, atque etiam fuit in principio conditionis seu creationis humanæ, & futurum est in futura resurrectione, & intendo quantum ad salvandos homines & glorificandos; tunc enim corpora humana non sunt sarcinæ piis animabus, neque carcerali, ut ita dicam, custodiæ, nec ullius miseriæ causa vel occasio. In statu vero futuræ resurrectionis animabus glorificatis erunt corpora sua incogitabilis gloriæ. Nec solum tunc immortalia futura sunt, sed etiam ad hoc fuerunt secundum quemcumque modum, quem tibi intendo, si Deus voluerit, in sequentibus declarare. Non est igitur mirabile si vel ab initio amore inseparabili diligebant corpora sua primæ animæ illæ humanæ, & separari nullo modo volebant ab illis, cum eis tota obedientia ad innumerabilia ministeria deservirent, cum nihil eis molestiæ vel miseriæ, vel ingererent, vel afferrent, & multo minus in statu futuræ gloriæ quæretur ab illis separatio corporum suorum, cum sicut prædixi tantæ gloriæ futura sint eisdem.

Ægritudo separabilis est ab anima.

Amplius cum originalis ipsa corruptio totaque præsentis vitæ miseria ægritudo sit, vel ægritudinis sequela necesse est ipsam esse sanabilem naturaliter, & ab ipsa anima humana separabilem, cum sit non solum de adventitiis. Sed & innaturalibus quæ contra naturam suam sustinent animæ humanæ in corporibus suis. Quamvis enim medicorum peritia vel arte medicinæ quædam vulnera inseparabilia sint, quædam ægritudines tamen naturaliter sunt separabiles à corporibus. Et propter hoc quantum est de natura corporum possibile est ut sint sine illis, licet non sit forsitan qui hoc sciat vel valeat procurare. Nec dubitavit adhuc aliquis vel ignoravit quantumcumque delirus, quin creatori omnipotentissimo cui soli possibile fuit, & semper est formare animam humanam tam secundum animam quam secundum corpus possibile sit, & reformare eamdem vel in statum pristinum, vel in melius, vel etiam redigere illam ad deterius. Quod autem possibile est creatori possibile est simpliciter; & propter hoc quidquid sanabile est illi simpliciter sanabile esse necesse est. Dico igitur quod ægritudo hoc est, & tota sequela quodammodo sanabilis est, & liberabilis est simpliciter natura humana ab eodem, & quantum ad animam, & quantum ad corpus.

Dilectio bonorum naturalium & fuga miseriæ naturaliter insunt animæ adeoque nõ frustra.

Amplius bonorum naturalium indita est animabus humanis naturaliter dilectio dum habentur ab illis, similiter & desiderium cum se carere eisdem vident. Sanitas autem priscæ ægritudini contraria, & immunitas ac tota sequela illius bona naturalia sunt animarum humanarum. Est igitur bonorum istorum eis innatus amor ac desiderium juxta perfectum modum: & quoniam nullus motus naturæ naturaliter frustra est, non est possibile hujusmodi amorem vel desiderium naturaliter frustrari esse. Quia igitur omnis motus à suo fine naturali imposito prohibitus necessario est frustra, verum est amorem hujusmodi, & desiderium non esse naturali impossibilitate prohibitum ab eo cujus est vel ad quod est. Ab hujusmodi igitur sanitate, & à miseriis immunitate non est hujusmodi amor, & desiderium prohibitum impossibilitate naturali; quapropter naturaliter possibilis est perventio animarum ad hujusmodi sanitatem & immunitatem, de quibus non est dubium quin ipsa sint fœlicitas & immortalitas. Et causa in hoc est quoniam immunitas à miseriis excludit à subjecto suo non solum mortem, sed etiam omnem appropinquationem ad illam, cum excludat ab illa omnem miseriam. Manifestum quippe est nec esse appropinquationem ad mortem neque appropinquans sive adducens ad illam miseriam. Quapropter ubicumque & quandocumque, & à quocumque subjecto exclusa prohibita est omnis miseria, prohibitum est ab eadem omne appropinquans, & omne inducens eandem. Quia igitur omne subjectum à quo prohibita, & exclusa sunt omnia appropinquantia vel inducentia in mortem, prohibita est mors ab eodem, & omne à quo naturaliter prohibitum est, immortale esse per naturam necesse est. Cuicumque namque virtus est ad fugiendum mortem, & destructionem suam sive potentiam, eidem necesse est esse motum, & potentiam naturalem ad evadendam sive effugiendam illam. Alioquin frustranea esset illi virtus sive potentia hujusmodi. & etiam fuga, si naturali impossibilitate prohibita esset ab eo evasio hujusmodi sive effugium; natura enim, ut sæpe dixi, nihil frustra de naturalibus vel potentiis inserit rebus naturalibus, nec motum aliquem frustra operatur.

An & quomodo bruta fugiant mortem.

De hoc quoque opinantur multi quod animalibus innatum est fugere mortem, & alias miserias vel molestias quibus eis mors ingeritur. Scito eos non mediocriter errare in opinione sua hac. Primum quoniam fortassis nec de morte ipsa aliquid quidquam æstimant. Quid enim sit mors etiam pauci homines plene vident; si enim mors est separatio animarum humanarum à corporibus, manifestum est quia non cadit mors in æstimatione earum: nec enim de separatione hujusmodi neque de conjunctione circa quidquam cadit in imaginatione vel æstimatione ipsorum. Contendendum tamen est hujusmodi quia quædam animalia revera manifestè fugiunt à facie quorumdam, & sensu naturæ sive virtute æstimantia sua absterrentur vel timent ab eis tanquam à noxiis sibi naturaliter & inimicis. Mortem vero istam non apprehendunt, ipsis enim evidentissimis, & in rebus philosophicis exercitatissimis difficile valde, & apprehendere vitam, quanto fortius ergo minus erit possibilis animalibus hujusmodi apprehensio. Sensibiles igitur passiones ut sunt dolores, & delectationes quæ sunt secundum corpus sentiunt, consequentia vero eorum minime apprehendunt. Sentit quidem canis dum panem vel carnem comedit, delectationem vero ex ea secundum quod ex ea nutriatur aut quod ex illa sit ei vita vel vitæ conservatio non cognoscit. Sic sentit & dolorem illum vulneris, sed mortem corporis sui ex illa secuturam nec scit, nec ullatenus attendit.

Quod miserias non fugiãt animæ eruditæ.

De cæteris autem miseriis, manifestum est tibi quoniam animæ eruditæ vigilantes curamque sui debitam gerentes eas non solum patiuntur, sed etiam appetunt & exquirunt tanquam medicamenta saluberrima contra morbos spirituales, qui sunt vitia & peccata, delitias vero quæ sunt

secundum corpus & illam omnem, quam stulti & prædicti homines insanissimam otiositatem fœlicitatem vocant, omnimodo fugiunt tanquam inimicam & pestem mortiferam; & in hoc non est cuique intelligenti dubitatio: quapropter manifestum in hujusmodi sanitatem animarum consistere vel conservationem ipsius esse earum: & quoniam bene esse sive se habere ipsius omne repellens est, & prohibens ab illa suum contrarium quod est male esse vel male se habere. Necesse est multo fortius ipsum pessime esse seu pessime se habere. Hoc autem evidenter est, si tamen tale adest quod maximè noxium est animæ humanæ, maximè vero noxium eidem quod etiam bonum vitæ abscindit eidem; cum manifestum sit ademptione hujusmodi videlicet vitæ; ipsi enim adimit omne bonum, & nihil eidem boni relinquit. Manifestum igitur est sanitatem prænominatam procul facere ab ipsa anima omnem destructionem sui esse sive mortem.

PARS DECIMAQUARTA.

Quod vitia quæ dicuntur ægritudines animæ non tollunt immortalitatem ejus.

Objiciunt ægritudines inducere mortem.

QUod si dixerit quis quia postquam ægrotabilis est anima humana, & obnoxia ægritudinibus quæ, ut dictum est, sunt vitia & peccata, erit igitur ex necessitate mortalis. Si enim corpus humanum inægrotabile esset, ut ita dicatur, esset necessario & immortale; ægritudines namque & vulnera solummodo mortem inducunt eidem, & solæ videntur esse causæ mortis illius.

Respondet vitia quæ sunt ægritudines animarum non attingere esse earum.

Respondeo igitur in hoc quod vitia, & peccata non attingunt esse animæ humanæ ita ut ullo modorum lædant ipsam, sed revera ipsum bene esse, seu bene se habere destruunt, & ab ea repellunt. Quemadmodum & de ipsa sanitate quia ipsa non præstat esse corpori, nec ex ea est ei esse, sed solummodo bene esse seu bene se habere; hoc enim est indubitanter sibi ex sanitate. Sic ægritudo simpliciter, & generaliter esse corporis non destruit, sed ut prædixi bene esse ipsius, sive bene se habere ejusdem ab eo prohibet, & repellit, non enim est ægritudo contraria simpliciter, & generaliter ipsi esse corporis, sed solummodo ipsi bene esse ipsius; quoniam ipsi sanitati sola contraria est ægritudo: unde quod ægritudines, & aliæ corporum læsiones mortem inducere videntur, inde proculdubio est, quod corpus ineptum efficiunt inhabitationi, & ministerio operationum animæ ipsius, ineptum etiam ipsum efficiunt susceptioni vitæ, quam ex præsentia inhabitantis animæ continuè recipit, dum ipsum inhabitat. Quapropter deserit ipsum anima humana, quemadmodum inhabitator domum sibi ad inhabitandum minus aut non satis idoneam, aut operarius instrumentum quam cito cognoscit illud inutile suis operationibus, & ineptum. Nec de his oportet ut diffusius loquar tibi, cum de his audieris in præcedentibus, quæ merito sufficere debent tibi.

Anima vita ipsa est non participatio vitæ adeoque mori non potest.

Amplius convenienter dicitur, & verè quod anima humana vita est corporis, & hoc non potest intelligi, nisi altero duorum modorum scilicet ut sit vita essentialiter. Quemadmodum color albus essentialiter albus est, & non participatione; est enim albus in essendo ipsa albedo, non in participando vel habendo ipsam albedinem: & si hoc modo anima vita est cum non sit possibile ut aliquid recipiat contrarium essentiæ suæ vel privationem ipsius, quemadmodum color albus non potest nigrefieri vel nigredo albari, sic hujusmodi vita non poterit mori quemadmodum neque videre aut visus cæcari, aut cæcitas videre. Et puto hanc fuisse intentionem Platonis in libro suo quem scripsit de immortalitate animæ quem vocant phædonem, intendens siquidem ibi stabilire immortalitatem ejus, assumpsit radicem istam, quod per se movetur semper movetur, intelligens vitam istam motum. Quemadmodum & ipsum vivere moveri: ridiculosus autem esset sermo ipsius, si intelligeret moveri motu continuo & corporali, quem declaravit Aristoteles in in libro physicorum. Attestatur autem huic intentioni meæ sermo Avicennæ quo dixit, quod anima est primus motus, & prima processio exitus à creatore. Quod igitur per se movetur semper movetur, idem est ac si diceretur quod per se vivit semper vivit; quoniam numquam deest ei causa vivendi, cum nihil unquam defuit vel deesse possit sibi ipsi, vel substrahi sibi ipsi, vel elongari à seipso. Merito igitur secundum hanc intentionem arbitratus est Plato se stabilisse immortalitatem ipsius animæ.

Si anima vita sit ut recipiens vitam ab alio, & sic quoque immortalis est.

Altero vero modo vita intelligi potest secundum participationem, & influentiam alienam vivens. Quod enim anima vivens est, necesse est ut hoc sit juxta priorem modum. Et tunc manifestum est immortalem illam esse. Aut erit vivens ex influentiâ hujusmodi, tunc necesse est ut influentia hæc sit à superiori, & nobiliori essentia quam ipsa sit, & insuper à magis habente vitam; cum omne datum apud datorem magis, & majus esse necesse sit. Quapropter necesse est illud esse perennis influentiæ: cum enim anima humana perennis influentiæ sit quantum in ipsa sit; sed impeditur influentia hæc vitæ per ineptitudinem corporis quod ægritudinibus aut aliis læsionibus inhabile efficitur, aut irreceptibile vitæ. Sed sicut audivisti si non prohiberetur corpus vel impediretur à receptione vitæ, anima humana perenniter influeret vitam in ipsum, quia ex fonte suo; cum ipsam non sit dubium immunem esse, liberrimamque ab occasionibus, & læsionibus prohibentibus & impedientibus influentiam istam. A passionibus namque corporalibus manifestum est ipsam esse liberam & immunem, cum ipsa sit substantia spiritualis. Quemadmodum cuicumque etiam parum intelligenti certissimum est omne corpus irreceptibile esse dispositionum spiritualium: & quoniam jam declaratum est tibi quod dispositiones spirituales etiam malæ & noxiæ non lædunt ipsum esse, vel vitam animæ humanæ; & multo fortius bonæ, & salutares lædere essentiam ipsius vel vitam non possunt. Manifestum est consequenter in animam humanam non posse cadere dispositiones quæ prohibeant eam vel impediant à receptione vitæ. Quapropter necesse est influentiam vitæ perennem esse in animam humanam: non enim impossibile est abscindi continuitatem influentiæ istius ab anima humana nisi per impedimenta, & occasiones quæ sunt ex parte animæ humanæ recipientis, & hoc jam remotum est à parte essentiæ vitam in animam influentis. Et hoc similiter patefactum est non esse possibile, cum fontem influentiæ illius fortioris ac copiosioris esse inundationis ac redundantiæ in animam ipsam constet esse, quam ipsa sit ad corpus. Quod etiam inde apparet evidenter quia longe major, ac nobilior est influentia vitæ in animam humanam, quam influentia vitæ ex illa in corpus suum; tum

tum quia fonti suo vicinior atque propinquior, tum quia longe fortior atque nobilior est vita ipsa qua vivit anima quam vita quæ ex illa redundat in corpus Quis enim ignorare potest animam humanam longe fortius ac sublimius copiosiusque vivere quam ipsa vivificet corpus suum; nisi qui ignorat vel ignorare potest solem copiosius fortiusque lucere quam aëra nubilosum qui illuminatur ab ipso.

PARS DECIMAQUINTA.

Ostendit immortalitatem animæ ex infatigabilitate ipsius.

Intellectus non fatigatur vehementer intelligibilibus.

POst hæc autem procedam aliis viis, & dicam quod substantias mortales in operationibus suis comitatur lassitudo, & debilitatio, & defectio in operationibus suis, præsertim cum vehementes, & longi temporis sunt, sicut apparet in hominibus, & in animalibus quæ vehementibus, & longi temporis operationibus primum fatigantur, postmodum debilitantur, & si amplius prolixitatis sit in hujusmodi operibus deficiunt omnino. In animabus autem humanis econtrario se habet sicut evidenter apparet de virtute interna quæ intellectionibus quanto vehementiores sunt, quanto etiam tempore longiores tanto magis invalescit, & confortatur in illis: in vehementer enim maximeque intelligentibus intelligendo ea non lassatur vel debilitatur, sed etiam invalescit & confortatur: sicut dicit Aristoteles quia intellectus non corrumpitur vehementer intelligibilibus, & voluit ostendere quia sensus harmonia quædam est medietas, pro eo videlicet quod extrema corrumpunt ipsum. ut ei visum est, quia revera lædunt instrumenta sensibilia, & destruunt contemperantiam per quam idonea sunt recipere passiones, & immutationes quibus apprehensiones sensibiles perficiuntur. Et quoniam dixi tibi alias quod intelligibile sive sensibile non est nisi lucens sive lucidum ad virtutem intellectivam, manifestum est tibi quod vehementer intelligibilia vehementer lucida sunt intellectui.

Vehemētia lucis intelligibilis nō lædit intellectum, nec excellentia bonitatis voluntatē.

Quapropter manifestum est quod vehementia lucis intelligibilis sive spiritualis non solum non lædit intellectum, sed etiam confortat atque clarificat illum. De quo patefactum est tibi consequenter quod vehementia sive excellentia bonitatis confortat ipsam virtutem motivam movens eam sive illustrans potius atque decorans amore scilicet. Hoc nemo intelligens hactenus ignoravit videlicet quin quanto majus bonum propter bonitatem suam diligitur, tanto amor melior sit, & virtuti in qua est convenientior, & magis decens illam. Quapropter necesse est ipsam ex hoc confortari & invalescere. Omnis enim perfectio cujuscumque virtutis eo ipso quod perfectio est illius indubitanter eam confortat, atque decorat, & propter hoc quanto diutius in ea vel apud eam fuerit, tanto eam in vigore suo amplius, & amplius adjuvabit.

Cur nimia refectio fastidium pariat.

Et si quis objiciat de refectione quæ est ex alimentis quæ revera virtutes corporis adjuvant & confortant, prolongatio autem ejus appetitum ejus debilitat, & in fastidium vertit Respondeo in hoc quod ipse appetitus escarum sive alimentorum limitatus est si naturalis est, nec extendit se ultra id quod satis sive ultra sufficientiam escarum. Cum ergo ultra limites suos alimentum apponitur non est mirum si in illum excessum escarum vel debilis est vel nullus. Et propter hoc non est mirum si vel insipidum est sic sumenti nutrimentum, vel etiam sit molestum. Et propter hoc dictum est à quodam de nobilioribus gentis christianorum quod hæc est differentia inter corporales delicias & spirituales. Quia corporales deliciæ abundantia sua fastidium sui pariunt, spirituales vero abundantia majus sui desiderium accendunt. Gregor.

Quod idem de diuturnitate sentiēdum sit atq; de abundātia in intelligibilibus.

Et similiter se habet de diuturnitate sive duratione; alioquin pessime esset sanctis ac beatissimis substantiis abstractis quibus est incogitabilis affluentia deliciarum spiritualium duratioque perennis. Amplius beatitudo & fœlicitas spiritualis secundum hoc nulla est: non enim esset & fœlicitas si brevis vel modica esset, non enim minus miseros efficeret decisione sive amissione sua, quam beatos obtentu. Quemadmodum & divitiæ non minori dolore amittuntur quam gaudio possideantur, non potest autem ullo modorum æstimari fœlicitas quæ tantam miseriam doloris ingerit, & etiam timoris de imminēte hujusmodi dolore & amissione ipsius.

Spiritualis vita tempore limitata non est.

Quapropter patefactum est tibi per hoc spiritualem vitam non esse tempore limitatam, sed neque etiam harmonia sive medietate. Quapropter necesse est illam consistere in eis quibus non est finis in tempore. Similiter necesse est eam consistere pro parte virtutis intellectivæ in eis quorum non est luminositas finita: ex parte motivæ in illis quorum non est bonitas terminata. Et intendo in sermone hoc tam de uno quam de pluribus videlicet, quia si unum est in quo vel cujus adeptione consistit fœlicitas virtutis intellectivæ, intelligo inquam quia luminositas ejus spiritualis est infinita: & si unius similiter obtentu sive acquisitione consistit fœlicitas virtutis nostræ motivæ nobilis ac superioris Dico bonitatem illius esse similiter infinitam: & intendo super omnem comparationem ad bona omnia quæ citra fœlicitatem ultimam acquiri possunt, vel ab omnibus, vel ab animabus humanis.

PARS DECIMASEXTA.

Quod vera fœlicitas est infastibilis.

Vera fœlicitas infastibilis est quia immunis à miseriis & purissima est.

DEclaratum igitur est tibi per hoc quod fœlicitas veræ rationis & nominis inimica est per omnem modum miseriis ratione contrarietatis quæ est distantia maxima, & differentia completa eorum quorum est Est & infastibilis propter veritatem & puritatem boni cujus obtentus est, & propter munditiam & incorruptionem virtutis appetitivæ interioris, ac nobilis cui necesse est semper sapere suaviter ac delectabiliter quod est verum ac purum bonum, quapropter impossibile est ut ex illo fit ei fastidium. Generaliter namque vera bona & pura virtutem istam appetitivam confortant, & desideriis suis accendunt & inflammant. Causa autem in hoc est quoniam applicatio sive conjunctio illorum ad ipsam non potest esse nisi recta ac ordinata, & per omnem modum conveniens. Corporalia autem bona & temporalia inordinata sui applicatione ad illam, & conjunctione non convenienti corrumpunt illam atque pervertunt: & vera bona tandem in desipientiam vertunt, quod est dicere ei ut desipiant faciunt; indigna quippe sunt amore, appetitu, & desiderio istius virtutis quæ ad tam sublime tamque nobile bonum obtinendum ordinata est & creata.

Est etiam inamissibilis, & diminutionis incapax.

Est & inamissibilis totaliter sive universaliter, & intendo ut non in toto nec in parte amissibilis sit, & propter hoc neque ullo modorum imminorabilis. Quod & ipse Aristoteles intellexisse videtur in sermone suo in libro ethicorum quo dixit videlicet quod fœlicitas est actus intransmutabilis, & intendo in hoc quod dixit actus carentiam omnem, & potentialitatis effectum Aristotelem

exclusisse ab illa: in hoc vero quod intransmutabilis proculdubio inamissibilem eam esse intellexit, & insuper quod ultra eam sive post eam non expectetur vel quæratur acquisitio ulterioris seu amplioris boni. Transmutatio enim amissio est ejus quod habetur, & acquisitio ejus quod non habetur.

Colligit tres qualitates veræ beatitudinis inamissibilitatem, puritatem, & infastibilitatem.

Attende igitur diligenter tria ista quæ assignavi fœlicitati, videlicet immiscibilitatem ad contrarium suum quod est miseria. Deinde infastibilitatem ad contrarium suum quod est miseria quam ex parte magna efficiet indignitas, & inordinata conjungibilitas seu applicabilitas bonorum ad virtutem appetitivam: nulla enim bona fastidiuntur ab animabus nostris si eis digna sint, & debite atque convenienter eisdem applicentur. Quapropter declaratum est tibi per hoc quod virtutes animarum humanarum superiores ac nobiles perpetuo conquiescunt in bonis illis, quorum obtentu sive acquisitione ultima perfectione perfectibiles sunt, hoc est dicere fœlicitabiles sive beatificabiles sunt.

Ex aptitudine naturali ad hanc beatitudinē colligit animæ humanæ immortalitatem.

Propter quod nulla tibi in parte ista relinquitur dubitatio si naturalis est ei fuga à miseriis, & naturalis appetitus contrariæ fœlicitatis, quando naturaliter aptæ sive idoneæ sunt evadere ab illis, & pervenire ad illam. Quapropter naturalis est ei virtus atque potentia fiendi immunes, & liberæ à miseriis, similiter & fiendi fœlices quod est dicere prædictam fœlicitatem obtinentes. Ex quo etiam sequitur aliud, ut quoniam fœlicitas hæc non est conveniens nisi subjecto immortali, necesse sit omne subjectum cui naturaliter conveniens est hujusmodi fœlicitas, & naturaliter immortale esse. Cum enim nulla substantia amet vel appetat nisi quod ei naturaliter convenit, & naturaliter eidem acquisibile est: appetit autem omnis anima humana naturaliter immunitatem à miseriis, & fœlicitatem antedictam. Naturaliter igitur est ei conveniens tam illa immunitas quam ista fœlicitas, non est autem naturaliter conveniens, nisi subjecto naturaliter immortali, naturaliter igitur est immortalis omnis anima humana.

PARS DECIMASEPTIMA.

Quod immortalitas non est dispositio adveniens animæ cum fœlicitate.

Fœlicitas non potest cōmunicare immortalitatē quæ debeat quoque competere miseriæ contrariæ.

Quod si fortè dixerit quis quod immortalitas non est dispositio naturalis animæ humanæ, sed est ei adveniens cum ipsa fœlicitate tanquam pars ipsius aut communicans. Respondeo in hoc quod cum fœlicitas hæc habeat miseriam contrariam videlicet puram & universalem, & ratione contrarietatis immixtæ sint, non communicabunt partem: quapropter non communicabunt immortalitatem subjecti? communicarent autem si immortalitas esset pars fœlicitatis, quoniam necesse est eam esse partem contrariæ miseriæ quam necesse est esse perpetuam ut ipsam fœlicitatem. Temporalis enim miseria, & fœlicitas perpetua nullo modorum contrariæ esse possunt, cum omnia contraria æqualia esse sive paria necesse sit.

Idem probat quia contraria eodē modo debēt inesse subjectis suis.

Amplius non essent contraria nisi secundum idem, & eodem modo inessent subjectis suis. Multum autem differunt modi isti videlicet temporaliter & perpetuo; præsertim cum fœlicitas naturaliter, & perpetuo insit, & perpetua ipsa sit, miseria vero secundum errorem istum naturalis sit, & tempore limitata.

Non essent in eodem genere.

Amplius nec in eodem genere essent, cum altera naturaliter perpetua sit, altera vero naturaliter temporalis.

Fœlicitas perpetua non potest esse nisi in subjecto perpetuo.

Amplius cum ipsa fœlicitas perpetua sit, nec alterius modi in quodam subjecto esse possit, videlicet nisi perpetua, nec possit esse nisi in subjecto perpetuo, necesse est ut quemadmodum subjectum præcessit illam fœlicitatem, sic perpetuitas subjecti perpetuitatem fœlicitatis necesse est ut præcedat. Quapropter prius naturaliter perpetuum est subjectum omne fœlicitatis quam ipsa fœlicitas. Non est igitur possibile ut perpetuitas subjecti hujusmodi sit à perpetuitate fœlicitatis, cum nihil sit à posteriori seipso.

Bona spiritualia quibus fœlix est anima obtineri possunt, ne sit ipsa naturaliter addicta miseriis.

Amplius aut sunt bona spiritualia quorum obtentu sive acquisitione fœlix possit esse anima humana, aut non sunt naturaliter. Quod si non sunt: prohibita ergo est anima humana à fœlicitate. Et quia non est medium inter fœlicitatem & miseriam, necesse est eam naturaliter esse addictam & obligatam miseriis, quibus autem naturaliter addicta & obligata est ad illa creata est, & naturaliter ordinata. Quapropter ad miserias creata est naturaliter anima humana, & ad illas naturaliter ordinata est. Et quoniam pœnæ sunt sive pœnales omnes miseriæ, consequens erit ex his evidenter ipsam esse naturaliter pœnis, & ærumnis traditam & deputatam. Qualiter autem hoc possibile erit? si enim naturales sunt istæ pœnalitates & ærumnæ, non erunt igitur irrogatæ ex causa aliqua culpæ.

Pœnæ & miseriæ nō possunt esse naturales.

Amplius ista duo non sese compatiuntur, videlicet ut aliquæ dispositiones pœnæ & miseriæ sint, & tamen naturales; & intendo naturaliter inditæ, vel natæ, sive ex naturalibus, naturali intentione quæsitæ vel acquisitæ. Et quoniam hoc impossibile sit, inde apparet quod miseriæ omnes agnoscentibus eas, & scientibus naturaliter fugiantur.

Naturalia delectationem non dolorem afferunt.

Amplius ipsa quæ naturalia sunt nec dolorem, nec timorem ingerunt sustinentibus ea, quin potius delectationem & gaudium.

Si nulla essent bona intelligibilia frustra datæ essent vires superiores animæ.

Amplius si non sunt bona hujusmodi naturaliter quibus perfectibilis sit anima humana perfectione quam dixi videlicet ultima quæ est fœlicitas ejus ex necessitate. Frustra igitur creata est, & vanæ datæ sunt ei vires superiores, & nobiles. Quemadmodum si naturaliter non esset visibile, frustra esset visus: similiter si non esset tangibile, frustra & vane esset tactus. Quapropter si non essent intelligibilia in quibus naturaliter perficerentur, & quiescerent hujusmodi vires, frustra, & vane essent vires antedictæ.

Sive sit animæ quies in bonis illis intelligibilibus, sive non sit attamen illam esse immortalem.

Quod si dixerit quis quia revera sunt hujusmodi intelligibilia quibus perficiatur, non autem perfectione ultima, & in qua sit eis quies naturaliter: non sunt igitur ei fines operationum suarum. Quapropter aut naturaliter sunt ei bona transibilia hujusmodi aut non. Quod si transibilia sint, & hoc naturaliter: sunt igitur ei per modum viæ aut viarum. Quapropter creata est anima humana ut viator, & via data ei tantum & non finis: Quare creata est ad ambulandum ambulationibus spiritualibus per viam vel vias hujusmodi, & hoc sine fine sive in infinitum, & sine quiete; & est ei virtus sive potentia naturaliter ad gradiendum sine fine, & propter hoc multo fortius ad essendum sine fine. Si vero bona hujusmodi non sunt ei transibilia, & intendo ut ultra ea naturaliter moveant, necesse est igitur illi esse quietem naturalem in eis, & propter hoc perpetuam. Impossibile namque manifestum est aliquid corrumpi, vel destrui, vel etiam lædi naturaliter quocumque modo ab eo in quo naturaliter quiescit, vel ab ipsa quiete naturali. Alioquin non esset motus naturalis ipsius ad illud, neque quies ejusdem naturalis in illo, cujus exemplum est quietudo piscis cum fuerit extra aquam.

Deus est finis animæ.

Debes autem scire quod libertate philosophica sunt sermones isti, & propter hoc non examinati. Et hæc causa propter quam nunc unum bonum perfectibile, ac finale animarum humanarum, nunc

plura dico: vel quia unum ipsum est revera, & hoc creator benedictus: vel quia plures sunt ei perfectiones ex illo, vel quia etiam apud ipsum est pluralitas sicut etiam trinitas, sicut jam feci te scire in tractatu singulari de ipso, & hic tractatus prima pars primi sapientialis ac divinalis magisterij.

Meminit tractat.⁹ de Trinitate.

PARS DECIMAOCTAVA.

Quod anima à depressionibus liberata naturaliter figitur, & quiescit in suo fine inseparabiliter.

Quod virtus appetitiva nobilis fixa sit in aliquo bono non vaga.

HOc igitur ita determinato revertar ad id in quo eram, & dicam quod si fixa est intentio naturæ in anima humana, cum ipsa est in statu libertatis à sæpedictis depressionibus, fixa inquam in acquisitione certi ac determinati finis, & perfectionis: non enim est virtus appetitiva naturalis, superiorque ac nobilior hujusmodi vaga seu vagabunda, & non intendens quietem suam seu permanentiam in bono aliquo; vagatio enim & vana est & supervacua: & propter hoc non admittit eam natura, maximè in substantia nobili ac libera, & quæ naturali instinctu sive intentione movetur. Quod si quis dixerit quod virtus visibilis nō quiescit in aliquo ex visibilibus naturaliter, alioquin violenta esset separatio ejus ab illo, & transitus ejus ad aliud visibile, vel ad alia Causa autem in hoc est quoniam operatio visus non est ei ex se, sed imperio alieno; ex voluntate namque videntis transfertur nunc ad unum visibile, nunc ad aliud. De virtute vero intellectiva habere posset forsitan quæstionem: & de aliis in tractatu de virtutibus, & moribus multa jam per me audivisti. Verum sive ex proprio desiderio naturali, sive ex imperio virtutis motivæ nobilis ad suas perfectiones, & per illas ad unam ultimam moveatur non refert: quoniam ad intentionem meam in tractatu præsenti manifestum est sciendi, & cognoscendi desiderium & amorem in animabus, & apud illas maximum esse quæ maximè in scientiis profecerunt, & provectæ sunt; in aliis autem econtrario juxta sermonem sapientis quo dicit *qui edunt me adhuc esurient, & qui bibunt me adhuc sitient* Quod si desiderium istud inexplebile est, & insatiabile, impossibile ut sit naturale; natura enim omnis omni motu suo finem certum intendit, & illo acquisito cessat à motu suo.

Eccl. 24. 29.

Omne naturale desiderium explebile esse adeoque & sciendi appetitum.

Quia igitur certissimum est sciendi, & cognoscendi desiderium omne naturale esse juxta sermonem Aristotelis quo dixit quod omnes homines natura scire desiderant, necesse est ipsum explebile sive satiabile esse. Quapropter necesse est scientiam aliquam vel cognitionem expletivam esse sive satiativam desiderij istius; ea igitur acquisita necesse virtutem intellectivam quiescere in illa: omnis enim motus naturalis acquisito fine in quem erat necesse est ut cesset, sicut alibi didicisti. Relinquitur igitur inquirendum cujus sit scientia hęc: & quoniam non tam sublimium incorporalium quam etiam corporalium, non solum magnorum; sed etiam minorum scientia seu cognitio naturaliter desideratur ab animabus humanis, non enim est invenire animam humanam quæ non testetur desiderare se & velle omnia scire. Desiderare inquam & velle naturaliter, licet desiderium & voluntas hujusmodi in multis animabus impedita sit ex occasionibus quas audivisti.

Quænam sit scientia quā omnes naturaliter desiderant.

Scientia igitur hæc quam hic inquiro scientia totius est & universi. Et intendo omnium, & singulorum quæ universi sunt, & ipsius creatoris benedicti præter cujus cognitionem quantiscumque scientiis clarere videatur anima humana in magnis & profundissimis tenebris est. Intendo etiam omnium & singulorum quorum cognitio addit ad perfectionem virtutis intellectivæ, & quorum defectus perfectionem istam minueret. Hoc autem dico quia forsitan alicui videatur non esse completam perfectionem scientiæ in anima humana si deficeret ei scientia numeri arenæ maris, & guttarum pluvialium. Verum quoniam de hoc jam audivisti intentionem meam in tractatu de scientia substantiarum nobilium abstractarum, supersedeo hic loqui amplius de hoc. Et quoniam audivisti quod vis intellectiva potentia est intelligendi simpliciter, necesse est ut ipsa respiciat, & cadat operatio ejus naturaliter super intelligibile simpliciter. Quapropter completio perfectionis est intelligentia omnis scibilis, & hoc est perfectio scientiæ istius secundum numerum sive multitudinem scibilium, postquam nec unius cognitio eidem deest. Nobilior autem est ejus perfectio alia, & hæc est certitudo, & claritas ipsius. Quemadmodum enim non omne videre perfectum est evidenter; cum contingat & unum, & multa magis, & minus videri; non enim æquè videtur sol sub nube ab eis qui cum in fulgore mundi intueri non possunt, ut oculus aquilæ qui temperamento luminositatis ipsius ad planè videndum ipsum non indiget sicut dicitur à quibusdam. Necesse igitur est scientiam completæ perfectionis in ultimitate esse certitudinis, ast claritatis, ultimitate dico secundum gradum, & speciem atque receptibilitatem seu possibilitatem virtutis nostræ intellectivæ.

Fortassis autem virtus intellectiva animarum nostrarum non est naturalis tantæ tamque nobilis receptibilis scientiæ, quantæ sunt virtutes intellectivæ substantiarum nobilium abstractarum. Quod igitur in lege christianorum ab ipso legis illius latere evidenter dicitur quia æquandi sunt homines angelis in resurrectione futura, proculdubio verum est; quia si exaltandæ atque sublimanda est natura animarum humanarum per gloriam illam futuram, ut quod minus habeat ex se naturaliter, eisdem perfectio fœlicitatis illius suppleat. Iterum igitur istud ita sit tibi determinatum quod indubitanter ad æqualitatem gloriæ substantiarum illarū nobilium animæ humanæ glorificandæ proculdubio exaltandæ sunt; sive æquandæ sunt in receptibilitate naturalis & nobilis illius cognitionis.

Promissa hominibus æqualitas cū Angelis in cœlis. *Matth. 22. 30.*

Et quoniam manifestum est quod magnitudo claritatis quæ non est nisi evidentia, & apparitio veritatis rerum scibilium, non solum non lædit virtutem intellectivam, sed etiam confortat, adjuvat, illustrat, atque decorat, ac per omnem modum perficit, manifestum est in ea esse q[illegible]ietem perpetuam ac jocundissimam illius. Quapropter & conjunctionem virtutis intellectivæ ad illam necesse est esse naturaliter inseparabilem, & quietem ejusdem in ipsa inconcussibilem naturaliter. Natura enim quæ movet virtutem intellectivam ad illam non est possibile ut moveat illam ab illa; unius enim naturæ unus est naturaliter, & solus motus non contrarij.

Quod magnitudo claritatis rerum scibilium nō lædit intellectum.

Amplius si naturaliter mobilis esset ab illa indubitanter esset ei naturalis motus sive transmutatio ab illa ad aliud. Quare esset ei via ad illud: non esset igitur eidem finis intentionis suæ, & motus naturaliter; jam autem positum erat quod hujusmodi scientia erat ei finis completæ perfectionis.

Quod hujusmodi scientia sit intellectui finis completæ perfectionis.

Amplius separatio hæc sive recessus ab hujusmodi fine, & perfectione non est possibilis esse nisi altero duorum modorum videlicet aut per violentiam, aut per voluntatem. Et per violentiam quidem non est somniare quis esset illator au[illegible] [illegible]ctor violentiæ hujusmodi. Non enim est [illegible] [illegible]e placiturum creatori spoliare velle animam h[illegible] anam

Anima humana non potest separari à suo fine jā adepto nec per voluntatem nec per violentiam.

tanto bono tam nobilis perfectionis, postquam id ei contulerit: præsertim cum non sit possibile ut offendat quacumque culpa creatorem. Non enim possibile est ut in illo statu aliquid illam delectet vel moveat etiam motu levissimi desiderij quod displiceat creatori. Si enim in levissimis nostræ consuetudinis raptibus quoad creatorem raptæ sunt, & in corporibus de nullo quod eum offendat cogitare permittantur: quanto fortius in illum totaliter raptæ, & beatissimo gaudio ipsius totaliter immersæ atque absorptæ, non erit possibile eis aliud vel cogitare, vel desiderare quam ipsum?

Nullus aliquando in præsenti statu locus est peccādi in Deum.

Amplius etiam in ista præsenti vita ubi tam exiguus, & exilis est amor animarum humanarum in creatorem ita se conferunt in illum, & colligunt ad ipsum longe si faciemus totis studiis, & viribus ab offensionibus creatoris: quanto fortius illa præclara cognitione ipsius, & pro mensura ejusdem cognitionis amore ipsius creatoris inflammatæ, vel quod est verius ignitæ longissimè erunt ab omnibus quorum cogitatio vel desiderium posset eas vel ad modicum abstrahere à creatore? Manifestum igitur est tibi per hoc nullum esse locum offensionis creatoris in statu illo tam luminosæ cognitionis creatoris.

Nec ullis doloribus abstrahi possunt ab illa beatitudine.

Quod si fortè dixerit quis quod injuriis, & læsionibus, vel aliis quibuscumque passionibus quæ per corpus quolibet modo perveniunt ad animas dolores, vel delectationes eisdem ingerentes avocari, & abstrahi possunt ab hujusmodi claritate virtutes intellectivæ, & gaudio. Attendat hujusmodi homo quia in consuetis raptibus de quibus feci mentionem interdum nec vulnera corporis sentiuntur ab animabus raptis. Quanto fortius igitur etiamsi vulnera adeo gravia inferrentur aut mortem illius inducerent, non sentirentur ab animabus humanis in sublime antedictæ claritatis, & perfectionis raptis, in ibi totaliter occupatis atque suspensis, nec ad illas pervenirent?

Idem ostēdit ex eo quod & ipsæ scientiæ philosophicæ ab omnibus aliis cognitionibus abstrahunt.

Amplius si scientiæ philosophicæ adeo abstrahunt animas humanas à rebus aliis adeoque in se rapiunt easdem ut de aliis cogitare nec velint, nec possint, quin potius molestus sit eis omnis alius cogitatus, quid credendum est de scientia ista tam nobili tantæque claritatis, & gaudij? cui videri posset ut ad cogitandum de aliis abstrahi animam humanam modo quolibet patiatur. Adjuvabit etiam te ad hoc ipsum consideratio clarissimorum, & abstractorum spirituum quos in aspectu, & admiratione pulchritudinis suæ, & in gaudio, & in fruitione bonitatis suæ sic totaliter detinet, & occupat creator benedictus, ut nec de aliis bonis adipiscendis sit eis ulla cura vel desideriū, nec de malis quibuscumque fugiendis aut evitandis est eis timor aliquis vel sollicitudo. Quapropter manifestum est quod status perfectionis istius de quo agitur omnino seorsum facit animam humanam, omninoque liberans, & immuniens ab omni timore & molestia, ab omni dolore, & tristitia, ab omnibus etiam desideriis boni cujuscumque alterius ab illo vel ab illis, in quo vel in quibus consistit perfectio seu fœlicitas superiorum virium ac nobilium ipsius. Quapropter cum naturalis ejus intentio, & desiderium in hujusmodi fœlicitatem sint, quam non est possibile esse nisi in subjecto ad eam idoneo ejusdemque receptibili. Hoc autem non potest esse nisi naturaliter immortale. Manifestum est animam humanam naturaliter esse immortalem.

PARS DECIMANONA.

Quod ægritudo originalis plurimas animas impedit ab adeptione sui finis.

Ægritudo originalis in causa est cur rarissimæ animæ in hāc beatitudinem intendant.

NEc te conturbet quod paucissimæ atque rarissimæ ex animabus humanis in hanc fœlicitatem intendant tam fuga quam amore vel desiderio, manifestum namque est tibi ægritudinem originalis corruptionis adeo pervagatam pestem esse, ut nulla ex animabus humanis ab ea immunis sit nisi miraculo omnipotentis virtutis, & gratiæ creatoris. Quantum vero ægritudo ista corruperit atque perverterit eis vim appetitivam interiorem ac nobilem, quantumque obtenebraverit virtutem intellectivam in ipsis, hoc est tibi certissimum indicium, quia vera ac sublimia bona ab omnibus illis, paucissimis dumtaxat exceptis, & hoc gratiæ ut prædixi privilegio vel odiosa sint illis effecta vel omnino negligantur ab ipsis. Falsa vero bona & vera mala tam studiose, tam sumptuose, & tam laboriose tantisque laboribus, & doloribus quæruntur ab ipsis ignorare non permitteris, hoc est ex ægritudine antedicta. Jam etiam didicisti, & incessanter experieris salutares escas non solum abominabiles, sed etiam odiosas ægrotantibus, ipsosque perversissime judicare de ipsis. Scis insuper neminem sapientem stare judicio ægrorum de cibis, aut potibus; neminem etiam interrogare eos super hoc, palato namque sano soli credendum esse non dubitat de saporibus, & clare videntibus de coloribus; vigilantibus quoque solis de somniis, & somniorum phantasmatibus. Dormientes enim omnes in illusionibus sunt, nec habent in potestate ut à phantasiarum erroribus se avertant, neque ut aciem mentis convertant, & dirigant ad intuitum veritatis. Manifestum igitur est tibi de animabus humanis in quo statu de semetipsis hoc est de natura sua, & naturalibus suis possem vel investigare per se, vel ab investigantibus edoceri.

Quod duo sint motus animæ fuga, & desiderium, & de quiete ipsius.

Et quoniam jam feci te scire per ea quæ præcesserunt, quoniam animabus humanis sunt duo motus naturales duæque inclinationes sive intentiones, quarum altera est à miseriis, & hæc est fuga naturalis ab eis, & finis ipsius est effugium sive liberatio ab illis. Altera autem est ad fœlicitatem, & intentio sive inclinatio in illam est amor naturaliter sive desiderium ipsius. Et propter hoc necesse est ut uterque istorum finium sit naturaliter possibilis acquiri; licet manifestum sit grandem multitudinem animarum humanarum ab acquisitione finium istorum vel propria voluntate se avertere, vel antedictis occasionibus impediri. Patefactum est etiam tibi quoniam in ipsa naturali fœlicitate esset eis quies perpetua, nisi prælarga creatoris bonitas nobiliorem eis fœlicitatem providisset, & ejusdem desiderium vel naturaliter, vel pro naturalibus earum super appositam gratiam addidisset. In hac igitur naturali fœlicitate videlicet creatæ animæ primorum hominum præter illam aliam inquisissent, nisi eas ad hoc divinæ voluntatis beneplacitum per antedictam gratiam induxisset.

PARS VIGESIMA.

Quod anima in primo statu suæ libertatis habuit felicitatem naturalem incomparabilem supremæ fœlicitati.

An primus homo fuerit creatus ad fœlicitatem

QUæstionem namque habere potest utrum ex solis virtutibus nobilibus suis cognoscibilibus eis fuerit nobilissima illa completæ perfectionis fœlicitas, in qua verisimile est eas Angelos ipsa

sexta die qua creati fuerant vidisse constitutos. Amplius magnitudo vel imménsitas fœlicitatis non impediunt illas vel prohibent quominus illam cognoscerent, alioquin tam longe supereminentem omnibus creatorem qualiter cognovissent, illum enim ignorare non poterant ullo modorum. Verisimile igitur est eas illam ex nobilibus virtutibus suis naturalibus cognovisse. Sed quod ad illam exaltandæ essent in statu illo forsitan non scivissent donec per gratiam creatoris hoc eis innotuit. Tanta namque fuit mysterij profunditas ut eam multæ ex Angelicis substantiis ignorassent quod in lege christianorum expresse dicitur his verbis *ut appareat multiformis sapientia Dei principatibus & potestatibus in cœlestibus.*

Ephes. 3. 10.

In quo cõsistit fœlicitas in primo statu.

Esset igitur quædam fœlicitas animabus humanis tranquillitas naturalis à miseriarum universarum tumultibus, claritasque scientiæ sive cognitionis, & pulchritudo perfectionis illi statui congruentis, licet nullo modorum illi supremæ ac nobilissimæ fœlicitati comparabilis. Et de utraque fœlicitatum istarum jam feci te scire, quoniam ipsa est perpetua, & nonnisi ab immortali subjecto obtentibilis. Causa autem in hoc est quoniam non est possibile ut limitata sit tempore quies animarum in illa, cum per naturam non sit eis separatio ab illa, neque læsiones naturales, neque fastidium, neque molestia ulla attingat ad illam. Quapropter immunis est ex necessitate, & libera ab omnibus mutationum tumultibus & inquietudinibus.

Quod gratia perficiat naturam, in supernaturalis beatitudo naturalem.

Addo etiam hoc quia superveniens illi præstantior alia fœlicitas non tam destruit vel imminuit vel ullo modorum lædit; quoniam neque gratia, neque gloria naturam destruit, aut lædit, quin potius illam incogitabiliter exornat, decorat, ac perficit. Nec possibile est alicui intelligenti ut ignoret hoc, videlicet non esse possibile quodcumque ex perfectibilibus destrui vel aliquatenus lædi ex perfectione sua. Alioquin perficere, destruere, vel lædere esset in illo; neque consequens est ut si ex aliqua perfectione aliquid venire possit in aliam nobiliorem atque præstantiorem, ut illa prior una tantum sit, in qua quiescere naturaliter non possit subjectum ipsius. Quemadmodum vides in honoribus & dignitatibus sæcularibus; multi namque ex hominibus juxta congruentiam meritorum suorum quiescere possent, & deberent in consulatu, & in illo contenti essent; inde tamen ad regnum vel imperium non indebitè, nec contra justitiam exaltantur. His igitur quantum in ipsis erat finis pacatæ quietis fuerat consulatus, non autem via ad regnum vel imperium, cum per illum ad illud ascendere nec intenderent, nec ambirent. Cum autem sic intendunt proculdubio consulatum illum viam faciunt ad regiæ fœlicitatis fastigium, cum meritis eorum convenienter satisfacerent consulatu, atque in eo tanquam in fine meritis suis congruo quiescere possent, & juxta sæcularium militiarum consuetudinem deberent.

PARS VIGESIMAPRIMA.

Ostendit immortalitatem animæ ex comparatione dispositionum & accidentium ad ipsam.

Fœlicitas indestructibilis est, adeoque, & subjectum ejus quod est anima.

ADdam igitur & alias declarationes eis quæ præcesserunt evidentiores eas tamen sive ex ipsis consequentes. Dico igitur quoniam non est possibile secundum naturam, ut dispositio subjecti cujuscumque sit fortior ipso, cum dispositio hujusmodi actus sit ipsius. Manifestũ autem est omne indestructibile naturaliter fortius esse, eo quod naturaliter destructibile est. Cum igitur fœlicitas utraque antedicta indestructibilis sit, & indesinibilis sicut feci te scire per ea quæ præcesserunt, nec possibile eam esse fortiorem subjecto suo quod est anima humana. Quapropter cum omne quod moritur morte destruatur, necesse est animam humanam morte indestructibilem esse, & propter hoc immortalem, cum esse immortale nihil aliud sit quam morte indestructibile esse.

Idem eadẽ ratione cõcludit.

Amplius si mortalis est anima humana aut remanet mortalitas ista postquam advenerit eidem illa fœlicitas, aut non; si sic, fuerit igitur in ea mortalitas, simul & moriendi potestas, & illa de qua nunc agitur fœlicitas. Quapropter possibile est illam mori quod est morte destrui: posito igitur quod moriatur non sequetur ex illa ullum impossibile. Ponatur igitur istam mortuam esse sive destructam: aut igitur post mortem ipsius remanebit fœlicitas ejus, aut destruetur morte ipsius. Utrumque autem istorum est impossibile manifestum; cum enim fœlicitas de qua agitur actus sit animæ ipsius humanæ impossibile est eam remanere post destructionem illius. Eodem modo cum indestructibilis sit ipsa fœlicitas, & omnino subjecto suo inamissibilis, impossibile est illam destrui. Quia igitur non erat possibile animam humanam mori; & ex illo ostensum est tibi alterutrum duorum sequi, quorum utrumque manifestum est impossibile esse. Cumque ex nullo possibili sequi impossibile sit possibile, & quoniam immortale est omne quod mori impossibile est, manifestum est animam humanam immortalem esse.

Quod non potest amittere esse non potest amittere bene esse.

Amplius quis ignorat vel ignorare potest omne quod potest amittere esse posse amittere, & bene esse; alioquin videlicet si possibile esset alicui amittere suum esse salvo sibi sive salvato suo bene esse, cum ut prædixi ex posito possibili non sit possibile ut sequatur impossibile. Eodem modo & ex duobus possibilibus non sit possibili ut sequatur impossibile: posito igitur hoc videlicet ut aliquid amiserit esse salvato sibi bene esse, erit igitur ei bene esse cum non sit ei ipsum esse; Quapropter bene erit non enti, & hoc est dicere accidens esse non enti, & quod magis est inconveniens tale accidens quod est bonitas seu bonitas essendi. Sed impossibilitatem illius quis adeo cæcus est ut non videat; cum bonitas essendi fundata sit in ipso esse: hoc enim est ac si diceretur bene currere esse ubi non potest currere similiter bene agere esse ubi agere non est: & verbo dicam non est aliud ponere quam ponere accidens esse sine subjecto.

Idem ostẽdit ex eo quod subjectum omne firmius sit accidente quod sustentat.

Amplius cum omne accidens debilioris esse sit quam ipsum subjectum suum, quod & ipsum nomen accidentis ostendit; ab accidendo enim, quod est dicere ad substantiam, vel subjectum cadendo, accidens nominatum est, tanquam non valeat seipsum sustentare pro infirmitate, & debilitate essentiæ suæ. Quare cum fœlicitas de qua agitur ejus sit fortitudinis in esse suo, tantæque firmitatis, ut destructionem ab ea perpetuo inaccessibiliter prohibeat, multo fortius necesse est hanc esse fortitudinem essentiæ ipsius subjecti fœlicitatis ejusdem, hæc autem est anima humana. Quapropter necesse est esse essentiæ animæ humanæ multo fortius hac vitæ fortitudine quæ ab ea est, & mortem, & omne genus destructionis perpetuo inaccessibiliter prohibeat. Necesse igitur est ipsam esse sua ipsa essendi fortitudine immortalem.

Anima beata immunis est à læsionibus omnibus, ideoque & à morte.

Amplius postquam necesse est fœlicitatem antedictam animæ humanæ adeo seorsum, & procul esse à corruptione, omnibusque læsionibus ipsius esse, & procul ab omnibus iis, cum dubitari non debeat, nec ab aliquo intelligente ignoretur ipsam essentiam ipsius sublimiorem viciniorem creatori cum dispositione sua; manifestum autem sit creatorem esse in ultimitate elongationis ab omnibus

læsionibus, & tribulationibus quibus esse vel lædi possibile est, vel turbari. Manifestum igitur est tibi per hoc ad essentiam animæ humanæ non possibile esse naturaliter attingere mortem, vel ullam aliam ex læsionibus antedictis. Si enim non potest attingere ulla earum ad antedictam dispositionem animæ humanæ, multo fortius non est ei possibile ascendere ad esse vel essentiam ejusdem quam necesse est superiorem esse omni dispositione ejus.

Inclinatio animæ ad sublime spirituale indicat patriam ejus, & immortalitatem.

Amplius omnis substantiæ inclinatio naturalis, & motus indicant regionem ejus & patriam, & lætum statum in quo est conservatio, & salvatio sui esse; ut apparet in corporibus levibus, & ponderosis quæ suis inclinationibus & motibus declinant, & fugiunt à locis, & regionibus naturis suis contrariis, & requirunt regiones, & loca naturis suis congruentia. Hoc idem apparet in piscibus quorum motus naturaliter est ad aquas, & in eas: cum vita eorum, & conservatio eorum in aquis fit: quia igitur inclinationibus, & motibus naturalibus substantiarum spiritualium sic se habere necesse est, consequens est evidenter inclinationes, & motus naturales animæ humanæ, regionem ipsius, & patriam naturaliter indicare. Quapropter per illas declinat & fugit à miseriis, & molestiis, omnibusque aliis tribulationibus, & inquirit sublime spirituale, congruum videlicet in quo sit ei per convenientiam conservatio & salvatio sui esse, & hoc non est nisi bene esse. Manifestum sublime hujusmodi regionem, & patriam ejus esse, & in quo est ei conservatio & salvatio sui esse, non quidem à morte & destructione quibus tuta est ipsa essendi fortitudine naturali, sed à perturbationibus, & inquinamentis vitiorum, & peccatorum, aliisque impedimentis omnibus perfectionum, & ordinationum suarum.

Animam ut ad esse sic ad bene esse natam esse.

Amplius cui dubium est animam humanam non solum natam esse ad esse, sed etiam ad bene esse? quale tibi tam sæpius nominavi: esse namque ipsius nudum, & præter bene esse longe minus est quam ipsum bene esse. Præterea hoc esset ac si diceretur quoniam ad hoc naturaliter est ut sit, & hoc est dicere idem causam sui ipsius, etiam finalem.

Anima nata propter bonum honestatis & ultimæ fœlicitatis.

Amplius omnis substantia est propter maximum bonum quod ei acquisibile est, vel quod ex ea esse potest. Quemadmodum si diceretur quia homo propter fœlicitatem est, quia ipsa maximum bonum acquisibile. Eodem modo propter bene vivere seu propter vitam aut honestatem; illa enim est maxima omnium quæ ex ea esse possunt: nemo namque dicit hominem natum esse ad ædificandas domos vel colendos agros, quemadmodum neque propter currere vel cursum dicit unquam aliquis hominem esse. Quapropter manifestum animam humanam natam esse, & ad perfectionem honestatis, & bonum ultimæ fœlicitatis. Quapropter utrumque istorum est ei naturaliter debitum, & ipsa utriusque jure, & lege naturali debentur sibi ipsi: & ipse creator eidem debitor utriusque. Quapropter manifestum est quod in seipsam, & in creatorem gravissimè peccat anima humana quæ se ab utroque bonorum istorum avertit, & à via rectitudinis, per quam ad illa pervenitur, deviat, & declinat, & propter hoc tantis tamque magnificis bonis semetipsam privat atque defraudat. Ipsi etiam creatori qui tanta bona per honestatem præsentem, & per futuram fœlicitatem eandem optimam possidentur semetipsam subtrahit, & offert indignissimis se possessoribus, vitiis scilicet, & malignis spiritibus se tradit turpissima atque durissima scilicet servitute possidendam, & post hanc vitam perpetuo, sed justissimè cruciandam.

Patria animæ humanæ.

Declaratum igitur est tibi per hoc regionem, & patriam animæ humanæ naturalem regionem esse pacis, & quietis, & libertatis, atque fœlicitatis, morti, & destructioni, omnique corruptioni, & læsioni, omnique perturbationi, & molestiæ inaccessibilem. Quapropter declaratum est tibi consequenter vitam istam, & regionē terrenæ hujusmodi inhabitationis vitam eidem esse exilij, & carceris, & captivitatis, & afflictionum innumerabilium. Propter quod etiam evidenter apparet regionem ejus naturalem, & patriam alibi quam hic habere, quoniam profecto totis inclinationibus suis, & motibus naturalibus inquireret, totis studiis atque conatibus virium suarum ad illam festinaret incessanter, nisi etiam originalis corruptionis tenebrositas, atque depressio à viis rectitudinis illam averteret, & in mala contraria bonaque fallacia inclinaret, ipsamque ut verè cæcam captivamque perversarum concupiscentiarum de via detorqueret.

[...]æ est regio pacis, quietis, & libertatis.

Corruptionis originalis mala.

De quibus concupiscentiis manifestum est tibi, & omni intelligenti, quod innaturales sunt, & tanquam symptomata quædam originalis ægritudinis, & febris cujusdam spiritualis, qua tota multitudo hominum febricitans nascitur, exceptis paucissimis, quibus eximio privilegio gratiæ divinæ subventum est, videlicet ne venenositas corruptionis istius qua natura carnis humanæ viciatā, & toxicata est hujusmodi febrem in animas ipsorum induceret, & ne calore inordinato desideriorum carnalium inflammaret. Ex ista eadem febre sunt timores, & tremores quibus timent, & tremunt homines à rebus quibus nec timendum est eis nec tremendum. Juxta sermonem propheticum quo dictum est *trepidaverunt timore ubi non erat timor.* Et quemadmodum vides homines febricitantes sive pueros, sive alios mente alienari à sensu suo, & aliena loqui tanquam revera extra se raptos. Sic videre potes ex ista febre à rectitudine rationabilitatis naturalis alienatos, eaque loquentes quæ non minoris insaniæ evidenter hominibus apparent sanę mentis, quam somnia ægrotantium, seu aliena quæ mente capti seu febricitantes loquuntur, cum in alienatione rapti fuerunt. Quapropter cum hæc, & alia quæ ex morbo seu ægritudine corruptionis originalis hominibus ea laborantibus proveniunt evidenter videbis hujusmodi ægritudinem febrem spiritualem non immerito nominatam.

Ps. 13. 5.

PARS VIGESIMASECUNDA.

Proponit modos ponendi immortalitatem animæ primo ex bonitate creatoris.

Proponit quatuor modos, 1. per bonitatem, 2. per justitiam, 3. per magnificentiam, 4. per gloriam Dei.

POst hæc autem aggrediar stabilire immortalitatem animæ humanæ per vias probationum sapientialium ac divinalium; quoniam hujusmodi probationis stabilitio hæc ad sublimem, sapientialemque theologiam pertinet manifestè, quod ex hoc absque ulla dubitatione omnibus intelligentibus eluceßit, videlicet quia error contrarius veritatem religionis, & honorificentiam divini cultus, virtutum & morum nobilissimam excellentissimamque perfectionem extinguit radicitus, & extirpat, sicut alibi didicisti. Divinales vero probationes propter hoc nominandas dixi quoniam ipse Deus altissimus radix est fortissima, & irrefragabilis omnium illarum, & primum quidem per bonitatem suam, sive per quod bonum, vel in quantum bonus. Secundo per justitiam vel in quantum justus. Tertio per magnificentissimam largitatem suam. Et intendo per hoc quod est magnificentissime largus. Quarto per gloriam suam sive per quod gloriosus est. Et intendo gloriæ suæ donator justissimus ac modestissimus, atque dator discretissimus.

Incipiam

Creator bonus bona omnia fecit & bene esse voluit.

Incipiam & dicam igitur quod cum bonitas prælarga creatoris, & super omnem cogitatum diffusiva similitudinis suæ juxta sermonem Platonis quem sæpius audivisti, quod cuncta similia sibi esse voluit Et hoc est dicere bona, & adjecit Plato prout unaquæque res beatitudinis particeps esse poterat. Et quoniam beatitudo magis ipsum bene se habere quam bonitatem ipsam sive bonum esse significat, rectissimè intelligitur in sermone isto Platonis, creatorem ex magnificentissima bonitate sua voluisse unamquamque creaturarum non solum bonam esse, in quo videlicet aliquantum similis esset creatori, sed & bene esse sive bene se habere in quo esset ei multo similior. Creator namque benedictus sicut non solum bonus est, sed etiam præcellentia bonitatis optimus, sic supereminentia bene essendi, sive bene se habendi necesse est ut sit beatissimus. Quapropter cuncta non solum bona, sed etiam bene esse, sive bene se habere, & propter hoc bona esse voluit: omne namque bonum naturale est esse etiam bene se habens quod complementi est atque perfectionis. Et quoniam magis nihil decuit largitatem magnificentissimam ac ditissimam creatoris quam facturas suas non solum facere quod bonæ essent, sed etiam perficere quod est dicere ut bene essent, sive in ipso bene esse se haberent, necesse fuit non necessitate violentiæ aut compulsionis, sed ex copiosissima atque fontali redundantia bonitatis ipsius ut juxta meditationem Platonici sermonis unamquamque rerum creatarum bene esse sive bene se habentem in suo esse faceret, vel potius perficeret.

Deum providisse bona singulis pro conditione naturæ suæ.

Quia igitur nulla earum vel bene esse vel se bene habere in esse sive beata esse poterat, nisi obtentu seu participatione bonorum naturæ suæ congruentium, ipsamque perficientium, meliorantium, & illustrantium, necesse creatorem omnipotentissimum, & optimum talia bona unicuique earum providisse. Et propter hoc spiritualibus spiritualia bona, corporalibus corporalia, & mediis videlicet quæ in parte corporales, in parte vero spirituales creaturæ sunt, providisse juxta ordines suos, & manerieѕ providentia naturali propter hoc qua sæpius audivisti quod multæ & innumerabiles ex hujusmodi substantiis hanc providentiam contra se impediunt, antedicta bona vel respuentes, vel negligentes, vel per ignorantiam ea penitus non curantes. Consequens igitur est ex hoc creatoris prælargam bonitatem hominibus sive animabus humanis sublimiora bona providisse & deputasse, quam cæteris animalibus vel animabus earum. Quia vero jam multipliciter declaratum est tibi, & etiam evidens est per se ipsum nec corporalibus bonis, & temporalibus bene esse, vel esse posse hominibus, vel animabus humanis necesse creatorem optimum majora ac sublimiora bona eisdem providisse, talia videlicet quibus in esse bene se habeant. Et quoniam in miseriis nulli possibile est bene esse, sive in esse bene se habere, necesse est evidenter bona illa talia esse, quæ seorsum illos vel illas faciant à miseriis, & quibus bene sit eis quibusque bene se habeant in suo esse.

Animę perfici nō possunt quādiu sunt in corporibus obnoxiis corruptioni.

Quia igitur in animabus humanis dum in corporibus sunt non est possibile ut eis cōpleatur sive perficiatur istud, necesse est quod alibi, quod est dicere extra corpora, esse istud compleatur vel perficiatur. Causa autem propter quam non potest animabus humanis in corporibus quamdiu durat præsens corruptio, & passibilitas corporum manifesta hæc est: quoniam necesse habet anima humana passionibus hujusmodi obnoxia esse, & patiens, vel compatiens ab illis, sicut evidenter vides in vulneribus & ægritudinibus quibus adeo vides eas confligi seu cruciari.

Et ipsos etiam sanctos qui in adversitatibus gaudēt secundum superiorem partem, secundum inferiorem tamen partem graviter torqueri.

Quod si dixerit quis quod vitio suo & culpa sua talia patiuntur, quoniam animæ sanctæ à vitiis & peccatis purgatæ gaudent, & gloriantur in talibus. Respondeo in hoc quod quantumvis verum sit de sanctis, & immaculatis animabus quæ gaudent in hujusmodi, & etiam gloriantur: hoc indubitanter est secundum quid; quoniam secundum sublime suum ac nobile, verumtamen secundum vires inferiores graviter valde torquentur in istis; nihil enim prohibet dolorem, & gaudium in anima una humana simul esse secundum diversas vires, quemadmodum velle & nolle: juxta quod dictum est *vult & non vult piger*, & hoc jam in aliis tractatibus est pluries satisfactum. Prov.13.4 Nulli igitur dubium esse debet in corporibus miseriis innumerabilibus obnoxiis, & subjectis bene esse non posse animabus humanis. Necesse enim est in parte saltem malè esse eisdem, dum tot & tantis miseriis corporum tam multipliciter tamque miserabiliter molestantur.

Quare vel extra corpora perfici debent animæ vel in corporibus transmutatis unde infert immortalitatem earum.

Ex quo manifestum est alterum duorum necesse esse, videlicet ut vel extra corpora sit eis bene esse hujusmodi vel in corporibus, & transmutatis ipsis ab ipsa passibilitate, & obnoxietate molestiarum & miseriarum. Et si extra corpora debet esse eis istud bene esse, erit igitur eis vita, & salvatio secundum esse, cum absque esse neque ipsis, neque aliis possibile sit bene esse. Si vero in ipsis corporibus permissum est eis à creatore bene esse transmutatis ipsis corporibus, ut prædixi, videlicet sublata ab ipsis passibilitate, & obnoxietate ægritudinum, cæterarumque læsionum: tunc igitur erit ex necessitate ipsis corporibus vita perpetua seu perennis; mortem enim eis advenire in eo statu non erit possibile; cum illam eis accidere nonnisi per ægritudines aut alias antedictas læsiones possibile sit. Vides igitur non esse hic effugium erroneis, cum necesse habeant alterutrum istorum duorum recipere, videlicet ut vel extra corpora sit eis bene esse, quod est non solum vivere, sed etiam bene esse ac bene vivere: aut in ipsis corporibus sit eis vita perennis, & etiam cum ipsis, &c.

PARS VIGESIMATERTIA.

Ostendit immortalitatem animæ ex parte providentiæ creatoris.

Quamvis miseriæ reserventur in remedium passionum, miserias tamen cum passionibus detinere necesse est.

QUod si dixerit quis tanta est bonitas perfectionum spiritualium in anima humana, quod propter illas molestiæ, cæteræque miseriæ corporales etiam reservandæ sunt à creatore animabus humanis, similiter, & corporum ipsorum passibilitas & infirmitas, quoniam incredibiliter adjuvant, confortant, & deffendunt ipsas contra desideriorum carnalium, cæterarumque corruptionum passiones tanquam quædam medicamenta, & antidota contra illas. Verum utique dicit secundum quid, & ad tempus utique necesse est sicut sæpe audivisti. Verum nullo modorum decet bonitatem creatoris ut istam quam dicit medicationem nunquam perficiat, & finem animarum corporibus non imponat. Quapropter cum ægritudinibus earum medicationum hujusmodi finem habere necesse est. Quamvis enim miseriæ hujusmodi magnas, & multiplices utilitates præstent animabus humanis ad tempus, perpetuitate tamen sua incomparabiliter majus quam earum sunt utilitates, animabus humanis ingererent detrimentū, impedirent enim, & etiam prohiberent, sicut præ-

dixi miseriæ propter hoc maximè utiles sunt, quoniam ad acquisitionem illius adminicula multa præbent. Quare ipsa perpetuitate sua intentioni obsisterent creatoris, & largitionem boni præstantissimi quod est bene esse, sive beatitudo ab animabus ipsis perpetuo prohiberent.

Quod sapiens medicus non debeat in perpetuum differre sanationem.

Amplius quis sapiens medicus non accelerat curationem ægrorum quorum curam suscepit? quis eam differret in perpetuum si eam omni tempore perficere posset? Quod si dixerit quis ista ratiocinatio ad hoc deducit rem ut hoc nec etiam ad horam permittere debeat creator animas humanas talibus miseriis affligi; cum omnipotentissimo bonitatis ejus beneplacito possit subito curare illas, & ab hujusmodi miseriis liberare. Respondeo in hoc quod hoc jam notissimum est creatori quoniam dilatio curationis, & liberationis animabus expediat; alioquin videlicet nisi dilationem hujusmodi utilem eis fore prænosceret, nec etiam ad punctũ temporis eas in hujusmodi miseriis sustineret. Verum de istis utilitatibus in aliis tractatibus Theologorũ gentis christianorum, & etiam per me plura jam audivisti, quæ merito sufficere debent tibi.

Quamvis paucæ salventur animæ nõ esse dubitãdum de bonitate creatoris.

Si vero dixerit quia paucissimis ex animabus humanis de ipso bene esse consulitur, paucissimæque ad illud perducuntur, de hoc jam tibi est sufficienter in præcedentibus, & etiam in multis aliis locis patefactum. Hoc autem dico ne bonitas creatoris propter hanc causam, & intendo propter paucitatem, & raritatem, vel imperfecta, vel diminuta cuiquam aliquatenus videatur, pro eo videlicet quod tam paucas ex animabus humanis ad bene esse dirigit, ac perducit, cum idipsum de tota multitudine earum posset efficere non solum absque difficultate, sed etiam solo verbo. Non enim dubitandum est bonitatem creatoris, & prælargam esse magnificentissimeque fusam in omnia quæ bonorum ejus receptibilia sunt, sed etiam in ultimitate prudentiæ circumspectam, & quid cuique ex creaturis ab ea faciendum sit plenè ac lucidissime nosse. Scit enim omnis intelligens bonitaté maximè quæ est in ultimitate perfectionis, non solum sapientissimam esse, sed etiam sapientiam essentialiter ipsam esse. Quapropter relinquenda est ei dispositio, & meditatio tota donorum & beneficiorum suorum, & absque ulla dubitatione credendum nihil in omnibus partibus vel donis, vel beneficiis diminutum esse, vel inordinatum, nihil prorsus indecens, nihil se habens aliter quam oportet.

Deum bona distribuere pro conditione uniuscujusque.

Amplius nihil magis congruit bonitati creatoris quam bona prout eam decet profusissima largitate diffundere, & mala exterminare vel ordinare, vel reprimere, & hæc omnia juxta ordinẽ donorum ipsorum, & receptibilitatem ipsorum quibus beneficia hæc, & dona præstantur. Quapropter magis & majorum bonorum receptibilibus majora, & minoribus, minora, & temporalibus, & tempore limitatis tempore mensurata; & perpetuis perpetua, quantum est in ipso, ordine suæ bonitatis largitur.

Exponit quomodo proficiat anima per gratiam.

Quapropter animæ humanæ non solum receptibiles sunt ipsius esse, sed etiam ipsius bene esse cujus pars est essendi perennitas earum, totalitas vero ipsius fœlicitas; necesse est ut sicut dedit eis esse, sic & perenniter atque fœliciter esse det eisdem, verumtamen modo quo decuit, illæ receptibiles talium vel sunt, vel fuerunt, vel futuræ sunt. Hic igitur est status earum ut tenebris involutæ, & ægritudine originalis corruptionis non solum depressæ, sed etiam absorptæ conjunctione corporum efficiantur. Deinde juxta incrementa corporum paulatim vires earum evigilant, & licet ad modicum invalescant, & cum omnibus adjutoriis doctrinarum & disciplinarum, exemplorum & miseriarum atque molestiarum, præsertim liberari quovsque non valeant ut originali illi dominari possint, vel etiam resistant, donec divinæ virtutis eis auxilium quod universaliter vocatur gratia, tribuatur: & hoc notissimum in lege & doctrina gentis christianorum, & in sermonibus sapientum, & doctorum ejusdem. Post istam vero liberationẽ non est eis, ut præaudivisti in corporibus bene esse, sicut jam multoties audivisti. Et intendo in corporibus mortalitatis & passibilitatis istius, atque obnoxietatis ad læsiones, & molestias vitæ præsentis.

Donec à miseriis quibus obnoxia est liberetur.

Quapropter necesse est ut bonum omne detur à creatore ab animabus vel extra corpora; & tunc necesse est ut sit eis vita extra illa: vel in ipsis corporibus; & tũc necesse est ut à morte omnino libera sint, & læsionibus atq. molestiis antedictis Et propter hoc in statu immortalitatis, & impassibilitatis transmutata sive translata. Utrumlibet autem ipsorum duorum dicatur, vides evidenter, quoniam in altero est vita beata animabus, & etiam corporibus vita immortalis, & impassibilis simul.

Dei benignitate is esse mala illa pœnæ & culpæ ab animabus exterminare.

Amplius qualiter dicere potest bonitaté creatoris cujus non est mensura, nec terminus, cujus omnipotentiæ nihil resistere possibile est, sustinere tot & tanta mala in animabus humanis, tot & tanta dona suæ largitatis impedientia, & ab eisdẽ prohibentia. Et intendo mala sive mala perversitatis sive mala adversitatis, quod est dicere mala culparũ, malaque pœnarum. Quia igitur utraque maxima bona divinæ largitionis impediunt, & prohibẽt ab animabus humanis videlicet quæ sunt partes ipsius bene esse, quod est omnium donorum creatoris maximum ac præstantissimum: necesse est bonitaté creatoris ista ab humanis animabus quantũ est ex ipso suo ordine exterminare, nisi eadẽ bonitas sibi nihil deservire noverit, vel etiã ipsius bene esse partibus militare.

Debuit Deus providere hominibus bona majora quam brutis.

Amplius si providit divina bonitas irrationabilibus bona congruentia quæ non est possibile esse nisi corpora vel corporalia, quomodo non providit animabus humanis bona tanto majora, atque præcellentiora, quanto ipsæ animæ rationales animabus irrationalibus antecellunt? cum neque æqualia, neque minora eis congruere possibile sit.

Perpetuitas necessaria est ad bene esse animarum.

Amplius cum bene esse animarum humanarum non sit possibile esse nisi perpetuum, ut jam te scire feci in præcedentibus, quomodo vitæ perpetuitatem eis creator non contulit: cum ipsa antecedens sit atque bonum necessarium ad ipsam bene esse illarum, & mortalitas animarum sit avertens, & prohibens ab eisdem bene esse. Contrarius igitur esset ipse sibi creator omnipotentissimus, & optimus animas humanas ad bene esse obtinendum creasset, & malum mortalitatis quæ illud ab ipsis avertit, & prohibet ab eisdem non removisset.

Frustra creasset Deus animas humanas, si nõ possent ad bene esse pertingere.

Amplius cum eas receptibiles creaverit tanti boni quod est earum bene esse sive fœlicitas earumdem; si creasset eas prohibitas naturali impossibilitate à fine hujusmodi, frustra, & vanè, imo insipientissime creasset. Omnes enim scienter intendens impossibile, & intendo scienter intendens ad impossibile, non solum vanè & frustra intendit, sed etiam insipienter. Quia igitur omnis insipientia in ultimitate est inaccessibilitatis ad creatorem, manifestum est ipsum eas creasse in potentia sive possibilitate assequendi vitam hujusmodi. Quapropter cum debilitas vitæ quæ mortalitas est prohibeat eas impossibilitate ab assecutione finis illius, necesse est eas creatas esse seorsum ab illa, immortales igitur eas creatas esse necesse est.

Mortalitas ipsa læsio est sanitatis.

Amplius si ipsum bene esse animarum & sanitas, & salus earum est, & etiam cõpletæ perfectionis status optimus. Omne autem quod impedit sanitatem & salutem

& salutem impediens.

& salutem cujuscumque subjecti læsio ipsius est, vel plaga: mortalitas igitur læsio, & plaga est sanitatem, & salutem impediens. Et hoc manifestissimum ex ipso effectu vel fine ipsius; mors enim effectus & finis est indubitater mortalitatis, quapropter læsio vel plaga est animarum humanarum effectus iste. Quis autem paterfamilias plagam mortiferam sive mortem inducentem sustineat in filiis suis, vel etiam in pecoribus? quis rex in populo suo pestilentiam illum interficientem sustineat?

Mortalitatem pestem esse quam ab hominibus propulsare debeat Deus.

Quod si quis dixerit homines sive animas humanas non esse sicut filios ad Deum patremfamilias, nec esse sicut populum ad regem, saltem eas esse ad ipsum sicut ejusdem pecora non negabit. Quia igitur de pecoribus verum est quia nullus paterfamilias pestem hujusmodi videlicet mortiferam pervagari patitur in pecora sua, quanto minus bonitas creatoris hoc patietur. Quod si hanc mortalitatem non patitur bonitas creatoris, multo minus igitur eam illis naturaliter vel indidit vel ingessit. Nulli autem dubium est si mortalitas dispositio naturalis est animarum humanarum quin à creatore sit eisdem; omnia enim naturalia uniuscujusque substantiæ à creatore sunt in illa. Necesse igitur plagam istam vel in parte saltem quandoque sanari. Quod & sermo propheticus habet ubi dicitur, quia *præcipitabit Dominus Deus mortem in sempiternum*, & iterum, *in die qua alligaverit Dominus vulnus populi sui, & plagam percussuræ illius sanaverit*: Quod de ipsa morte corporali populi electorum & dilectorum Dei non inconvenienter intelligitur. Et propter hoc si mors animarum esset, quemadmodum & corporum humanorum, necesse esset ut plagam mortis hujusmodi, & malum pestis istius quandoque tolleret & sanaret.

Psal. 25. 8. Jo. 26.

Neque ex parte Dei neque ex parte causarum naturalium, neque ex parte corporis reperiri posse causã mortalitatis animæ humanæ.

Amplius. Anima humana naturaliter aut est potens vivere in perpetuum, aut est ei naturalis debilitas, & impotentia prohibens eam ab ipsa perpetuitate. Quod si naturaliter potens sit vivere: est ei igitur ex divina bonitate virtus vivẽdi perpetuo; aut impeditur naturalis hæc virtus in ea, atque potentia. Si dixerit quoniam vivit in perpetuo hoc est quod jam intendebatur. Si vero impeditur virtus hæc, atque potentia, necesse est ut impediatur vel à parte corporis, vel à semetipsa. Et à parte corporis non est possibile ut impediatur; nihil enim habet corpus ad ipsam nisi quod vivificatur, & regitur, eique servit multiplici ministerio in operationibus suis: hæc autem omnia effectus ipsius animæ sunt humanæ; non est autem possibile ut naturaliter effectus causam suam destruat naturalem, vel ut ejusdem esse impediat naturaliter. Et multominus impossibile est ut à parte creatoris impediatur naturaliter; tunc enim creator operaretur impedimentum suæ operationis, & destructionem operis sui. Non igitur est reperire causam impedientem esse animæ humanæ, vel prohibentem eam ab illo, causam dico naturalem, & naturaliter hoc agentem, cujusmodi autem innatam non est possibile esse causam, multo fortius non est possibile esse effectum. Quia igitur non est invenire causam naturalem naturaliter prohibentem esse ab anima humana vel impedientem illud, non est possibile invenire in naturalibus hujusmodi effectum; hic autem effectus mors: impedimentum enim essendi, & læsio indubitanter est, quod destructionem illius vel mortem inducit. Quapropter non est possibilis naturaliter mors, vel destructio animarum humanarum, cum non sit naturaliter possibile ei esse causam.

In quo consistat bonitas.

Amplius bonitas per hoc quod bonitas assimilativa est aliorum ad illud cujus ipsa est, & diffusiva similitudinis suæ in omnia receptibilia ipsius, atque associativa aliorum ad id quod ipsa est vel habet: Tales namque viros bonos dicimus videlicet qui causam, & similitudinem aliorũ gerunt scilicet in hoc, ut eos bonos efficiant, & à malis atque malitiis eos liberent, & immunes efficiant, quatenus eis datur posse efficere, & illos idoneos esse recipere, quomodo & id quod habent bonitatis, quæcumque illa sit, in illos diffundere sive per doctrinam, sive per disciplinam, sive per exemplum, sive quibuscumque aliis viis, & hoc est si id sibi videnr possibile. Similiter & bonos homines dicimus illos quibus est attenta & sollicita intentio attrahere alios ad perfectionem quam ipsi habent, vel ad obtinendum bonum quod sibi ipsis intendunt, & quærunt cupientes alios habere socios atque participes illius.

Admiranda bonitas creatoris cui acquirendæ, & singulariter possidendæ nemo debet intendere contra quã se habeant bona temporalia.

Inde admiranda est supra modum bonitas creatoris, cui acquirendæ, & appetendæ nemo vult intendere solus, sed neque etiam singulariter obtinere, quin potius ad hoc maximè intendunt, & in eandem intentionem alios inducere, & attrahere maximè studiosi sunt. Similiter & qui illam maximè obtinent maximè illam aliis desiderant, & ut illam obtineant maximè procurant, sed & eis qui illam obtinent maximè in hoc congratulantur & congaudent. Econtrario vero per omnem modum se habet in bonis temporalibus & transitoriis. Non enim qui divitias cupiunt aliis illas desiderant, vel exoptant, & ad hunc modum se habet de aliis bonis quæ non propter illud supereminentissimum bonum quod est creator vel appetuntur, vel expetuntur, sicut est videre de scientiis, potentiis, honoribus, cum non amore creatoris vel quæruntur vel amantur. Causa autem evidentissima in hoc est quia possessio divitiarum non acquiritur ab aliquo quin ab aliis dimittatur vel saltem careatur; non enim patiuntur divitiæ à pluribus verè totaliter, communiter possideri. Bonitas vero creatoris ejus est communicabilitatis, & societatis, ut à nullo pati possit singulariter possideri, quin etiam possessores suos universaliter quousque bonificat ut ipsam animabus quibus possunt communicare illam ipsi studeant, & prout est eis possibile procurent. Merito igitur bona ista minora, & nobilitate animarum humanarum indignissima possessores suos dividunt ab invicem, & dispergunt. Bonitas vero creatoris communicat possessores suos, & amatores consociat paceque & dilectione invicem. Ex hac igitur divisione, & incommunicabilitate bonorum minorum hujusmodi sunt bella, & lites inter homines, iræ, & invidiæ, seditiones & rixæ, cæteræque pestes hujusmodi quibus humana pax turbatur & dissipatur.

Ex tanta bonitate creatoris est quod curã gerat animarum humanarũ, & ad beatitudinem perducat.

Manifestum igitur est ex tanta præcellentia bonitatis creatoris curam eidem esse de bonitate animarum humanarum, de quibus nulli intelligenti dubium est quin receptibiles sint naturaliter sublimium ac nobilium donorum ipsius inter quæ præcipuus est amor quo ipse creator sincerè ac verè diligitur. Et propter hæc alia quæ amor ejus amanda esse suggerit propter illum, receptibiles etiam illas esse naturaliter hujusmodi cõmunionis ac beneficentiæ quibus creator aliis communicari, & ab eis quæritur possideri. Et hoc à sensu accipere nulli videnti difficile est, cum tot amici & amatores ipsius evidenter appareant qui ad communionem, & participationem, societatemque bonitatis ipsius creatoris tantopere studeant, & laborent homines adducere, atque in idipsum amplius, & amplius promovere. Quapropter si boni & sancti viri, Dei scilicet altissimi amatores, & amici tantam curam gerunt atque sollicitudinem tantosque labores perferunt propter beatificandas animas humanas atque inducendas ad societatem participationis divinæ bonitatis, & hoc ex modica stilla seu scintilla

bonitatis qua ipsi boni sunt: quanto fortius fontalis illa, & aliis causalis bonitas creatoris non curare non potest, ut animæ humanæ bonificentur? Quapropter necesse est bonitatem creatoris & intendere, & amare, & velle bonitatem animarum humanarum: & propter hoc multo fortius finem, bonitatis ejusdem. Hic autem finis beatitudo earum est, propter hanc enim bonæ sunt. Valde autem indecens est, & omnino incongruentissimum viam ad quemcumque finem creare,& finem ipsum negligere. Quapropter necesse est cum bonitatem animarum tantopere intendat, & curet creator omnipotentissimus & optimus, ut & ipsam beatitudinem earum intendat & creet. Quia igitur dat bonitatem animabus humanis, & tam multopere procurat ipsam eisdem, necesse multo fortius ut & ipsis beatitudinem largiatur, dummodo pravitas earum non prohibeat vel impediat istud, & quoniam beatitudo cum præsentibus miseriis esse non potest necesse est ei ut juxta modum antedictum à miseriis liberas efficiat & immunes. Quapropter cum hoc fieri non possit eis in corporibus antedictæ passibilitatis, & obnoxietatis ad miserias; necesse est ut vel extra corpora hoc illis fiat vel in ipsis corporibus à præsentis passibilitatis læsionibus, & molestiis in statum alterum demutatis.

Quod bonitate sua Deus conferat bona, pietate vero miserias tollat & à morte liberet.

Amplius manifestum est quod largitas est bonitas humidans seu inundans in alia, pietas vero est bonitas superfluens, & superhumidans. Quia igitur bonitas creatoris in ultimitate est omnimodæ excellentiæ & perfectionis, necesse est & ipsam non solum largitatem esse inundantem, sed etiam pietatem superhumidantissimam; pietas autem est in miserias vel tollendas omnino, vel mitigandas consolationibus quamdiu bonitati militant subjectorum suorum. Quapropter cum animæ humanæ quæ in creatoris obsequiis atque honore ejus, & gloria jugiter laborant & affliguntur, miserationibus creatoris dignissimæ sunt, necesse est ipsum misereri miseriis earum & quousque misereri ipsis, ut totaliter liberet eas ab eisdem, & nihilominus consolationibus eas submitiget, quamdiu bonitati & beatitudini earum ipsas cognoverit militare, vel modo quolibet expedire. Jam autem nosti quod non est possibile ut perpetuo militent, vel serviant bonitati, vel beatitudini ipsarum. Earum enim perpetuitas beatitudinem ipsam perpetuo prohibet, & animabus eam advenire nullatenus patiuntur. Manifestum enim est tibi beatitudini miserias repugnare. Quapropter necesse est finem habere tandem miserias præsentes aut animabus humanis beatitudo nullatenus conferetur. Quæ igitur est ista misericordia creatoris, vel pietas si dilectos, & electos suos tantis miseriis non liberat, præsertim cum in ipsis gravissimis sibi obsequiis, & pro ipsis tantis doloribus affligi, tantisque eos tormentis videat cruciari. Vix igitur hoc de hostibus pati posset humana crudelitas absque miserationis effectu quæ creator benignissimus, ac piissimus dilectis, & electis suis sustinet irrogari. Quapropter nulla erit pietas omnino etiam in suos charissimos; jam enim nosti quia ea quæ de creatore per se dicuntur prima & maxima, atque in primis & maximè sunt eidem, quare pietas humana nullo modo comparabilis est pietati ipsius, & nullo modorum etiam comparanda. Quapropter juxta quod prædixi, si scintilla vel stilla humanæ pietatis talia in suis minimè pati potest, multo imo incomparabiliter fortius divina pietas in charissimis suis tantas ac tales miserias non poterit sustinere. Quapropter necesse ut divinæ pietatis miseratio animas charorum suorum liberet à miseriis antedictis,& aliis miseriis. Et quoniam mors extrema & suprema miseria, & malorum hujusmodi maximum impossibile est ut liberationem istam mors sequatur, alioquin non esset liberatio hæc de qua agitur, sed miseriarum omnium cumulus qui adjectionem non recipit. Hoc igitur est ac si diceretur liberari maleficum, qui post multas afflictiones, & tormenta morte punitur. Liberationem igitur hujusmodi sequitur vita quieta, & libera, & ab omnibus miseriis & molestiis & pacatissima, & immunis.

Bonitatis est benignissimi creatoris merita remunerari.

Amplius aut apud bonitatem creatoris locum habent merita, aut non habent. Quod si non habent, quæ igitur est ista bonitas quæ quātiscumque, quantumcumque gratis obsequiis induci non potest ad hoc ut remuneret obsequentes? ubi est immensitas, & magnificentia ipsius? nec enim adeo pravus in hominibus etiam nequissimis inveniri potest ut gratis obsequiis servientium non aliqua remuneratione respondeat. Quanto fortius igitur prælarga ac providens bonitas creatoris non juxta quantitatem aut qualitatem obsequiorum sibi impensorum, sed incomparabiliter super quam digni sunt, & meruerunt remunerabit suos servitores?

Merentur homines quantumvis Deo omnimodorum obsequiorum debitores sint, & de iis quæ Dei sunt Deo serviant.

Quod si dixerit quis quod quantumcumque grata creatori sunt humana servitia, non tamen remuneratione aliqua sunt apud eum digna, quoniam de suo seu suis servitur ei, & servitiorum omnimodorum sunt eidem homines debitores. Respondeo in hoc quod contra seipsum loquitur homo hujusmodi; propter hoc quippe, & bona, & grata creatori sunt hujusmodi servitia, quantum de bonis, & bonis ipsius sunt. Quapropter si propter hoc remunerabilia sunt apud ipsum quoniam bona & grata eidem sunt: propter hoc profecto remunerabilia sunt ab eodem, quoniam de bonis, & de donis ipsius ei fuerunt. Ad id vero quod dicit quod debitores omnimodorum servitiorum sunt homines creatori, & propter hoc quibuscumque servitiis nihil merentur penitus apud ipsum, nec propter hoc ulla remuneratione dignos se exhibent, vel eum remunerationum sibi non faciunt debitorem.

Tum propter divinas promissiones tum propter retributionē condignā.

Manifestum enim est quoniam solutio debiti per modum quo est solutio debiti in nullo obligat creatorem. Hæc autem indubitanter vera sunt, quia quicumque ex hac intentione creatori quocumque modo serviunt, videlicet quia se debitores hujusmodi servitiorum cognoscunt, & à debito isto liberari intendentes serviunt, proculdubio per hanc intentionem solam nihil apud creatorem remunerationis merentur, quia nec hoc intendunt ipsi. Verum si promissionibus aut juramentis, aut pactis obligavit se creator ad remunerationem servitorum suorum, absque determinatione intentionis eorum indubitanter ex hujusmodi promissionibus, juramentis pactis, fecit se suis servitoribus debitorem. Hæc autem in utraque lege Hebræorum scilicet, & christianorum notissima sunt, videlicet promissiones pactionum, & juramenta creatoris, quibus se servitoribus suis obligat ad remunerationes. Aliis autem si amore & devotione, non attendentes debitum, creatori serviunt homines, servitia hujusmodi gratis impendunt, & reddita imputanda sunt hujusmodi non servitia, sed donata; omne enim quod impenditur ex amore solo donum est. Et propter hoc ad redonationem seu retributionem condignam seu congruam obligat receptorem, & de hoc in tractatu qui est de meritis, & retributionibus perscrutatius ac latius audivisti.

PARS VIGESIMAQUARTA.

Quod anima non sufficienter præmiatur in hac vitâ per virtutes. & opera earum.

Virtutes, & dona arma potius sunt quam præmia, quare eo major à Deo speranda est merces.

SI vero dixerit quis quod ipsæ virtutes atque servitia quæ inde creatori altissimo impenduntur non requirant remunerationem aliam juxta sermonem Poëtæ, quo dixit, *Ipsaque virtus præmium sibi*, ac si dixerit quia tanta bona sunt, tantaque Dei altissimi dona, virtutes, & gratiæ, quibus ei servitur, ut pro eis, vel earum servitiis altera bona nec quærenda sunt, nec respicienda. Respondeo hujusmodi homini quod quantumcumque pretiosa sunt arma quæ quis rex dat militibus suis, non tamen in remuneratione sunt militiæ deputanda, nec propter hoc minus egregia opera militaris strenuitatis à rege hujusmodi remuneratione digna sunt habenda. Quare quoniam virtutes, & dona gratiarum cæterarum, cæteraque adjumenta sanctæ militiæ qua creatori militatur, arma militiæ illius sunt, merita, nō merces habenda sunt militationis istius, imo longe ex illa præstantior remuneratio à creatore debetur militibus suis. Relinquitur igitur per hæc omnia ut bonitas creatoris gratissimorum sibi impensorum obsequiorum remuneratura sit, & non solum juxta qualitatem, aut quantitatem eorum, sed etiam juxta prælargam magnificentiam ipsius. Majora igitur munera largiturus est militibus suis quam sunt arma virtutum, & quæcunque alia dona gratiarum ipsius, quibus eidem in vitæ istius miseriâ militatur. Et quia nulla majora vel meliora sunt in vitæ istius miseria vel esse possunt; necesse est ut creator militantibus in vita altera redonet. Quapropter necesse est alteram eis esse futuram vitam quam sit ista præsens & misera. Quia igitur vivere non possunt mortuis animabus, necesse est post istam vitam præsentem ipsas esse victuras.

Fore aut avaram, aut invidam Dei bonitatē si merita servorum non remuneret.

Amplius aut est speranda à bonitate creatoris remuneratio obsequiorum sibi impensorum, aut non: quod si non speranda, sciendum igitur est de ea quod vel non curat hujusmodi servitia, aut quod reputat ea remuneratione indigna; aut quia avara est nolens tanta munera largiri quanta debet esse remuneratio ipsorum; aut quia invida est, & propter hoc non vult tantis bonis præditos esse servitores suos. De avaritia autem, & invidia manifestum est quod procul ab ea sunt.

Deus non potest dici non curare obsequia hominum.

Relinquitur igitur ut vel non curet, omninoque negligat servitia ista, aut ut ea reputet remuneratione sua indigna. Quod si negligit vel non curat grata sibi impendi servitia, non curabit igitur de bonitate hominum, qui eo solo, & ad hoc solum boni sunt, quia creatori pro beneplacito voluntatis ejus serviunt. Et ex hoc consequens est ut bonitas ejus nec etiam bonitas sit, sicut evidenter apparet ex rationibus quę assignavi bonitati in quibus aliquatenus definitur. Amplius omnis bonus gerit curam & sollicitudinem, ut alij boni sint, & in hoc eos adjuvat & provehit. Quomodo igitur creator qui in ultimitate bonitatis est bonus non curabit quod homines boni sint, & bonitatem eorum negliget? Amplius. Sed in hoc non curabit quod bene vivant homines, cum hoc solum bene vivere illorum sit videlicet ipsius gratis obsequiis servire. Amplius. Sed in hoc non curabit etiam an boni an mali sint homines, quod in toto regno omnium sæculorum maximè cura indiget, & curatione. Quid igitur curabit divina bonitas humano generi ita neglecto?

Nec illa reputare remuneratione indigna.

Si vero obsequia hujusmodi remuneratione sua indigna esse reputat, istud esse non potest nisi propter parvitatem ipsorum, & magnitudinem remunerationis ipsius; quia tam parva obsequia tam magna remuneratione indigna sunt. Dico igitur in hoc quia ista reputatio non congruit bonitati creatoris ullo modorum. Magnificentia namque bonitatis & largitatis ipsius non attendit quid vel quantum parvitas exigit meritorum, sed potius quid eam deceat etiam modicis meritis elargiri. Non enim decet illam vacare ad calculos ad hoc scilicet ut fragmenta ponderet, & minutias dinumeret meritorum, tanquam sibi præcavens ne plusquam debeat largiatur, & ne fortè magnitudo multitudoque munerum parvitatem aut paucitatem excedat in aliquo meritorum. Hæc enim nec humana largitas attendit: vile etiam reputatur apud homines calculatio hujusmodi. Attende etiā quod exigua, vilissimaque munuscula reges & principes licet homines sint tribuere dedignantur: & magis ex hujusmodi donationibus irrideri formidant, quam laudari affectent. Ex omnibus igitur his aggregatis evidenter elucescit tibi sperandum esse in bonitate prælarga atque magnifica creatoris bene utentibus donis ipsius jam receptis quorum bonus usus non est nisi gratum creatoris obsequium.

Quod reges & divites deceat largi munera juxta magnificentiam regni, & divitiarum suarum.

Amplius. Quanto ditior quantoque major est quicumque ex Regibus, vel Principibus apud homines, tanto decet ut sit largitate diffusior, atque propensior: & nisi juxta divitias regnique sui amplitudinem largus, atque magnificus in muneribus fuerit, irridetur apud homines, & honore regio, regalique gloria reputatur indignus, quantumcumque alias laudabilis quicumque de Regibus, vel Principibus videatur. Necesse igitur habet unusquisque eorum largiri munera, juxta magnificentiam atque divitias regni sui. Cum igitur perpetua fœlicitas etiam minus donum sit creatoris comparatione divitiarum, & gloriæ regni sui; minus inquam creatori quam sit sustentatio vitæ etiam ad totam vitam, vel affluens ditatio ejus Regi cuicumque terreno; necesse est uti magis incomparabiliter deceat largitatem ac magnificentiam creatoris dare fœlicitatem perennem quam alicui ex regibus terrenis dare sic sustentationem vel divitias ad totam vitam alicui ex servis suis. Scilicet & principes terreni decentissime hoc faciunt in servientes sibi, & milites suos multo magis necesse est magnificentissimum ditissimumque creatorem dare fœlicitatem hujusmodi servientibus & militibus suis; alioquin non faceret quod eum facere deceret in parte ista. Quis igitur facit quod decet etiam facere si creator istud non facit?

Regum esse & principū providere etiam hæredibus familiæ suæ post vitam.

Amplius. Quis de regibus aut principibus terrenis non provideat familiæ suæ de bonis temporalibus ita ut bene sit illis quatenus congruit meritis eorum, & possibile est eis bene esse ex bonis hujusmodi, quod non est possibile nisi ad modicum temporis brevis vitæ istius. Interdum etiam ut bene sit hæredibus familiæ post illam cura est regibus & principibus terrenis. Faciunt igitur quod solum possunt, quia & brevis est potentatus eorum, & vita, & in solis temporalibus sive terrenis bonis potestatem habent. Si igitur isti quod eos decet facere de provisione atque ditatione prout possunt, & quatenus possunt faciunt, quanto fortius dominantissimus omnium sæculorum creator in familiam suam faciet, ut bene sit eis prout condecet, eique possibile est? possibile autem est eidem, imo facillimum providere eis bona quibus bene sit eis perpetuo, & in his sive ex his fœlicitas eorum perpetua. Et hæc est perfecta ditatio ultra quam nil requirant, & cum qua nullo etiam valeant indigere.

Expedit comparationes similes attendere.

Expedit tibi comparationes istas, & si fas esset dicere proportionalitates diligenter attendere; si enim ita feceris erunt tibi radix validissima, & fun-

damentum firmissimum ad declarandum, & fulciendum immortalitatem animarum humanarum. Necignorare potes inter quæ comparationes istæ, seu proportionalitates istæ tibi considerandæ sunt, quoniam inter reges terræ temporales videlicet, & æternum; inter largitatem istorum, & largitatem illius; similiter inter divitias ejus, & divitias eorum; & inter familias, & inter divitias utriusque, similiter & potentias. Quapropter quod decet istos facere in sibi servientes, juxta potentiam, divitias atque congruentiam recipientium, & qualitatem sive maneriem bonorum quæ dantur ab ipsis regibus & principibus familiis suis, necesse est ipsum regem dominantissimum omnium sæculorũ in suos ad similitudiné, & proportioné antedictas.

Amissio beatitudinis plus inferret miseriæ propter privationem perpetuam quam obtentio quæ temporalis esset afferret gaudij.

Amplius. Si non provideret dilectis suis, & electis creator omnipotentissimus, & optimus ut bene eis esset bonitate seu beatitudine perpetua, sed temporali solummodo. Dico quod ista provisio nec beatitudinis est nec fœlicitatis. Declaratio autem est quod vel amaretur ab obtinentibus illam vel non amaretur. Si non, nihil igitur gaudij vel fœlicitatis affert habentibus illam; bona namque quæ sine amore possidentur, & sine gaudio habentur, & sine dolore amittuntur. Si autem amarentur, cum amore igitur haberentur, & cum dolore amitterentur: non amitterentur autem nisi per mortem. Quapropter amitterentur perpetuo, non haberentur nisi ad tempus secundum proportionem istam. Si igitur tanto dolore amitterentur quanto gaudio possidentur: ergo non minus miseriæ afferrent habenti quam conferrent ei fœlicitatis & gaudij, cum dolor omnis miseria sit. Addo etiam ad hoc quod plus inferrent miseriæ incomparabiliter quam præstarent fœlicitatis & gaudij: causa autem in hoc est quoniam obtentus ejus esset ad modicum, ad brevitatem videlicet vitæ temporalis: amissio vero vel carentia illius esset perpetuo; cum erroneus iste non ponat resurrectionem animarum.

Adeoque idem esset ac si nihil conferret.

Amplius si tantum afferret miseriæ & doloris quantum conferret, ex omnibus modis perinde est ac si nihil conferret eidem.

Si Deus dilectis suis non providit alia bona quam temporalia, melius provisum esset impiis.

Amplius aut bonitas creatoris providit aliqua bona dilectis suis, & electis alia quam temporalia & præsentia; & intendo quæ in præsenti habentur, aut non. Si non providit, igitur nec liberationem à præsentibus miseriis, neque fœlicitatem, sive bene esse; cum in præsenti vita non sit eis possibile alterutrum obtinere: neque enim in miseriis possibile est bene esse, neque in miseriis potest esse fœlicitas, ut præaudivisti. Quia igitur ipsi sunt qui maximè hic doloribus affliguntur, necesse est conditionem, & statum eorum deteriorem esse, quam sit etiam malorum hominum. Quapropter vani fiunt juxta sermonem qui dictus est: *Vanus est qui servit Deo, & sine fructu sunt labores eorum*. Decepti igitur miserabiliter sunt, & insipientissime agunt sapientiæ credentes, & sapientiam ducem habentes: ipsi vero mali qui præsentia, & temporalia sola bona amant, quærunt, & obtinent soli sapienter vivunt.

Mal. 3 14

Fœlicitas in bonis tẽporalibus esse non potest quæ fugiunt continuo.

Amplius innumerabilibus viis, atque probationibus declaratum est tibi temporalibus bonis nulli posse bene esse in corporibus, quamdiu læsionibus, & molestiarum passionibus obnoxia sunt. Quia divinam providentiam vel errare, vel falli manifestum impossibile est, consequens est evidenter divinam bonitatem non providisse bona quibus solis bene esse potest animabus humanis, non inquam providisse eis dum sunt in corporibus, læsionibus & passionibus obnoxiis & subjectis. Quare ut jam sæpe audisti ea illis providisse vel extra corpora, vel in ipsis corporibus sed ab hujusmodi passibilitate ad impassibilitatis statum transmutatis. De temporalibus siquidem manifestum est quoniam illa non providit Deus animabus humanis, ut bene illis per ea, & in eis esset; cum hoc non esse possibile manifestum sit. Quare providit eis bona aliqua hujusmodi; videlicet quibus bene esset illis, & ex quibus fœlices essent: providit eis indubitanter bona non temporalia, neque corporalia quæ cum vita præsenti fugiunt, sed spiritualia & permanentia. Causa autem in hoc est quia fœlicitas quæcumque illa sit si ex bonis sive in bonis fugientibus, necessario transit, & fugit ab illis. Quapropter non est possibile ut sit vera fugiens ista continuâ rapiditate fœlicitas. Quomodo enim obtineri poterit quæ nec teneri ad quantamcumque modicam particulam temporis potest?

Fœlicitas ipsa miseria est si simul ut acquiritur amittatur.

Amplius si sua acquisitione vel obtentione fœlicem ac beatum efficit amissione sua miserum, & infœlicem efficiet. Quapropter cum simul acquiratur & amittatur, simul efficiet miserum & fœlicem, & quod est mirabilius cum ipsa ejus acquisitio amissio ejusdem sit secundum veritatem, necesse est ut ipsa hæc fœlicitas miseria sit.

Nec beatus esse potest qui suam fœlicitatem semper fugere & recedere cognoscit.

Amplius qualiter beatus vel fœlix dici potest qui bonum quo beatus vel fœlix dicitur, imo ipsam fœlicitatem suam incessanter fugere, ab eoque recedere cognoscit? Hoc est enim indubitanter, quemadmodum si daretur alicui incessanter pecunia, vel quæcumque munera pretiosa quæ ea velocitate qua darentur in manibus ejus, elaberentur & effugerent ex ipsis, ita ut nihil omnino ex hujusmodi muneribus tenere posset ad quantamcumque particulam temporis; numquid aliquando dives effici posset homo hujusmodi per datas sibi per hunc modum divitias, & per hunc modum ablatas? Et intendo quæ dantur ei auferendo, & auferuntur recipiendo, & quod majus est quarum donatio non est nisi ablatio earumdem.

Unde concludit bona non permanentia esse non posse beatitudinẽ hominis.

Jam igitur feci te scire per hoc quod non est possibile ut bene esse sive fœlicitas animarum humanarum sit in bonis non permanentibus, vel ex illis; cum in hujusmodi bonis non sit ei quiescere possibile, nec illa simul totaliter imo nisi punctatim sive præsentialiter possidere. Necesse est igitur bonitatem creatoris providisse animabus humanis fœlicitatem permanentem, & in qua sit eis quies, & pax ab omni genere inquietudinum & molestiarum. Hanc autem sicut jam tibi declaratum est non est possibile ut obtineant in corporibus præsentis mortalitatis & passibilitatis. Quapropter necesse est ut propter illam obtinendam transferantur à corporibus vel ut eisdem corpora juxta quod prædictum est immortalia, & impassibilia efficiantur. Relinquitur igitur ex omnibus his in bonitate divina confidendum, & ab ea sperandum bonum quo bene sit quandoque bonis animabus: omnino enim indecens est ipsi ut bonis animabus malè esse ei semper placeat, & liberationem earum à malis nunquam creet.

Si nihil sperandum sit à bonitate Dei, nec ab ea quid timendum.

Amplius si non esset sperandum in ea vel ab ea bonum aliquod quo bene esset animabus humanis quandoque: ergo eadem ratione neque timendum, & juxta hanc viã neq; veneranda neque honoranda esset; quapropter vanæ essent, & supervacuè preces, & supplicationes ad ipsam, si nec bona obtineri possent precibus, & supplicationibus ab ea vel veniæ delictorum. Si enim bona quibus bene sit postulantibus ab ea obtineri non possent vel impetrari, multo minus indulgentiæ malorum, & remissiones ab ea poterunt obtineri. Causa autem in hoc est manifesta quoniam pietas ut pietas humidationis, & profusionis est bonitas, sicut præaudivisti. Quapropter vana & supervacua erit omnis honorificentia cultus Dei altissimi, & revera religio nihil erit, sed superstitio vanissima quidquid eidem cultus

cultus ab hominibus exhibetur. Cum enim nulla humana obsequia apud ipsum gratiam vel recommendationem habeant non solum vane, sed inutiliter ei etiam impenduntur.

PARS VIGESIMAQUINTA.

Quod creator non solum providet animabus de esse, sed etiam de bene esse.

Non potest dici hoc solo præmiari à Deo obsequia nostra quod ei grata sint.

QUod si dixerit quis quod gratiam habent apud eum in hoc solummodo quod ei grata sint, & placita, licet nihil pro eis beneficiis rependat impendentibus illa, ridiculose loquitur homo ille de bonitate creatoris: nec enim de bonitate humana adeo exiliter sentiendum est. Quis enim bonus ex hominibus ista gratia contentos velit esse eos qui gratis, & servitiis obsequuntur, videlicet ut nihil eis ab eo sperare liceat vel sperari velit? & ut pro beneficio habeat, & remuneratione quod ei pro voluntatis suæ beneplacito serviant. Ex hoc enim accidit ut quantoscumque labores & dolores in servitiis suis sustineant, & etiam mortem ipsam eis computet in mercedem. Quod est ac si diceretur sufficiant tibi tormenta quantumcumque gravia, quæ pro me sustines, & etiam mors ipsa, & sint tibi hujusmodi servitia in mercedem: homo enim hujusmodi vult eidem esse obsequium apud omnem intelligentem, ut prius causa sit remunerationе sua.

Ad bonitatis Dei manifestationē esse quod aliqui propter iniquitatem puniantur.

Aggrega igitur omnia hæc, & attende diligenter rationes divinæ bonitatis, sive definitiones quales in præcedentibus audivisti: & cognosces evidenter, quia cum animæ humanæ immortalitate, & fœlicitate naturaliter assimilabiles sunt creatori pro modo tamen suæ inferioritatis, & ordinis, atque congruentiæ suæ, necesse est ut divina bonitas in eas magnificentiam suæ largitatis quousque extendat, ut immortales eas naturaliter creet, & fœlices quandoque pro moderamine tamen justitiæ suæ eas efficiat, quod moderamen nullo modorum adversari divinæ bonitati possibile est, quin potius eidem modis omnibus deservire. Quod enim amatis, & indignis aliquibus divinæ bonitatis largitas dona sua vel minuit, vel restringit non contra illam est, sed potius propter illam, & secundum illam; nihil enim ei magis convenit aut magis decet illam quam ordinatio donorum suorum, videlicet ut per injuriam & contumeliam suam non profundatur in abusores ipsius, & ut in eos qui idonei vel digni sunt recipere, gratosque eidem ac devotos per omnia exhibere largissimam se exhibeat & profusam. Hoc autem nec alieni videatur quod in paucas animas humanas larga est divina bonitas, in plurimas vero avara; paucissimis enim atque rarissimis largitur, ac providet verum ac purum bene esse operationis in comparatione multitudinis earum quas in miseriis derelinquit, licet justissimè hoc faciat, & incomprehensibiliter per omnem modum. Neque enim pura ac vera esset bonitas ipsius si iniquitatem vel injuriam in quocumque suorum operum sustineret; cum injustitia omnis, atque iniquitas evidenter malitia sit, & propter hoc necesse est ut eis divina bonitas adversetur, atque ab ipsis anima se, & singula sua corpora mundificet, ac depuret. Observatio igitur ordinis, & mensuræ divinæ bonitatis magnificentissimam magnificentiam consideratis omnibus non imminuit, nec restringit, nec impedit ullo modo, quin potius adjuvat, & adauget, & decorat. Cum ordo & mensura bonitatis quædam sint pulchritudines, & ipsa quoque justitia sit bonitas manifestata.

Bonitatem

Amplius debes hic scire, quod quædam providit bonitas creatoris ut essent propter aliā, videlicet ut essent eis in adjutorium vel essendi, vel bene essendi: sicut videre evidenter de eis quibus utuntur homines vel in escam, vel in vestimentum, & in alias utilitates quibus sustentantur, vel conservantur, vel deffenditur, vel alias adjuvatur vitā, & esse earum: ex quibus etiam ad acquirendum bene esse quod est status fœlicitatis multa per hoc adminicula præstantur eidem. Quemadmodum est cognitio largitatis, & magnificentiæ creatoris, quæ tot & tāta humanis indigētiis, & usibus necessariis incessanter largitur. Quis enim ignorare potest redundantissimæ creatoris bonitatis profusissimam largitatem, tanta immensitate, tantaque multitudine donorum, & beneficiorum illam tam evidenter palam indicante, & communiter omnibus attestante? præsertim cum nec à malis, & ingratis se quantum ad hujusmodi beneficia prohibeat nec avertat. Quis est adeo ignorans adeoque rusticus ut non etiam suadeat ei tanta largitas beneficentiæ creatoris gratitudinem, & devotionem in ipsum: de quibus duobus non est dubium quin adjumentum magnum sint ad promerendam ab ipso gratiam ampliorem.

Etiam Dei in eo ergà impios manifestā esse quod tanta bona eis impendat quibus a se convertantur.

Manifestum igitur est ex his quia rebus hujusmodi providit creatoris bonitas bene esse; cum propter homines eas esse voluerit, & ut eisdem non solum laboribus, sed etiam mortibus, & innumerabilibus destructionis modis hominum utilitatibus, & usibus deservirent; hominibus vero necesse ut providerit bene esse, atque adminicula multa majora & plura, quibus adjuvarentur ad illud. Si enim tot & tanta providerit eis ad esse, quanto fortius, incomparabiliter plura, & majora ad bene esse? esse namque non debet hominibus divina bonitas nisi propter bene esse. Quapropter bene esse principale in intentione creatoris, & finis creationis hominum: & intendo finem propter quem creati sunt ab eodem: alioquin non curasset creatoris bonitas plus homines, quam cætera animalia. Si enim non curasset de hominibus nisi quod essent, quod & curat de cæteris animalibus quibus. & provideret antedicta adjumenta in quibus adjuvantur ad esse, proculdubio inordinata esset, & ejus prudentia, & bonitas; cum præstantiora ampliori cura ab omni sapiente curanda sint quam alia.

Quod majora Deus providerit ad bene esse, quam ad esse.

Amplius secundum hoc non esset ei curæ de ipso malè esse hominum, & intendo de omnibus miseriis, læsionibusque, & destructionibus cæterisque malis omnibus, quæ homines hic patiuntur, quapropter non solum vane, sed etiam in omnimodam sui pernitiem creasset eos.

Si non curasset Deus miserias hominum in sui perniтiē creasset ipsos.

Amplius aut est virtuti intellectivæ intelligibile cujus cognitio impleat desiderium ejus naturale. Quod expressit Aristoteles in principio metaphysicorum dicens *omnes homines scire desiderant*; aut non: Si non, in miseriam igitur, & tormentum à quo non est ei liberatio creata est vis intellectiva: sic enim vis appetitiva in tormentum famis creata esset, si non esset ei prorsus cibus quo satiaretur, & fames ejusmodi sedaretur.

Debuit esse intelligibile quo impleatur desiderium virtutis intellectivæ.

Amplius fames hujusmodi frustra esset, & desiderium non solum inutile, sed pernitiosum, cum nihil animabus humanis afferat nisi tormentum.

Ne esset frustratum desiderium imo & pernitiosum.

Amplius fames insatiabilis non fames naturæ est in corpore, sed morbus potius: sic & in anima humana sciendi desiderium non naturale esset, sed naturæ læsio, & naturaliter incurabilis morbus. Naturalis enim cura famis naturalis, & naturalis medicina ejusdem refectio est atque cibus: quapropter si huic fami spirituali, quod est sciendi desiderium, non est cibus ipsam sedans, neque refectio illam satiens, erit proculdubio virtus intellectiva

Hic auctem intelligibile aliud non est à Deo.

væ non naturalis motus, sed potius morbus, hoc autem quis dicat vel cogitet, videlicet desiderium sciendi virtutis intellectivæ ægritudinem esse, cum vitæ sit finis, & propter illam creata sit, restat igitur, & scibile esse cujus scientia, & cognitione, & fames ista sedaretur, & vacuitas ex qua est repleretur. Manifestum autem est à sensu, & experientia scientias omnes alias à scientia creatoris, non sedare famem istam. Hoc autem omnes maximè qui in hujusmodi scientiis profecerunt sentiunt in semetipsis. & ipse Plato de se testificatus est.

Quia inter omnia scibilia nobilissimâ est.

Amplius inter scibilia omnia nobilissimum etiam est creator, & scientia ejus tanto amplius aliis desiderabilis, quanto ipse omnibus scibilibus supereminet, aliorum igitur scibilium scientiis si esset possibile acquisitis restaret desiderium, & fames cognitionis ipsius creatoris: absque cognitione igitur ipsius non est possibile naturaliter ut quiescat desiderium hujusmodi vel sedetur fames, vel antedicta vacuitas impleatur.

Et ignorantia creatoris omnium turpissima.

Amplius quæ ignorantia turpior vel indecentior cogitari potest in anima humana quam ignorantia creatoris sui.

Cujus cognitio debeat esse lucidissima & certissima ut sit ejus amor ferventissimus.

Amplius cum amabilis sit animæ humanæ creator super omnia, & amari non possit incognitus, & juxta modum cognitionis sit proportionaliter, & mensura dilectionis ipsius, necesse est super omnem cognitionem esse cognitionem ipsius: necesse est enim ipsum in ea mensura amari qua noscitur; quapropter lucidissimam ac certissimam necesse est esse cognitionem ipsius, quemadmodum ferventissimam esse dilectionem ipsius: alioquin qualiter amaretur præcellentia luminositatis suæ.

Deus solus lux est cujus illuminatione perficitur intellectus & bonitas cujus obtetu, & fruitione plenè delectatur voluntas.

Amplius sicut omnium aliarum rerum cognitiones non sufficiunt virtuti intellectivæ ad plenam atque perfectam illuminationem ipsius. Sic nec omnium earum obtentiones seu fruitiones nō sufficiunt ad perfectam jocunditatem seu beatificationem virtutis motivæ nobilis, ex qua fiunt amores sublimes, & desideria nobilia: Relinquitur ergo necesse esse ut creator solus sit lux illa unica, cujus irradiatione completa plenè illuminetur virtus intellectiva animarum humanarum; similiter & ipse sit bonitas, cujus obtentu, & fruitione plenè jocundatur virtus motiva nobilis earumdem. Quapropter manifestum creatorem bonum illud unicum, & solum esse, cujus communicatione convenienti, & perfecta obtentione sive possessione perfectibiles sunt animæ humanæ ac beatificabiles: necesse igitur est propter illud obtinendum & acquirendum illoque plenè fruendum cætera esse omniaque adminicula quibus ad hoc adjuvari possunt eis data esse, quemadmodum sunt sensus, & inferiores vires motivæ, & cætera hujusmodi quæ ad hunc finem attingere non est possibile in quantum talia sunt.

Quod obtentio tanti boni non est possibilis substantiæ mortali.

Jam autem ostensum est tibi alias, quod obtentus & fruitio tanti ac talis boni non est possibilis ullo modo substantiæ mortali, quia minima etiam degustatio ipsius hominibus mortalibus videlicet aut mortem corporis, aut penè mortem inducit, juxta sermonem propheticum quo dictum est ex persona ipsius, *non videbit me homo & vivet*. Quoniam vita hæc mortalis qua vivitur ab animabus nostris in corporibus passibilitatis, & infirmitatis præsentis quousque debilis est, ut perfectiones tam sublimes, tamque nobiles sustinere non valeat, sicut apparet tibi ex passionibus vehementibus quæ penè mortem hujus vitæ contrariam inducant: sicut audis evidenter de vehementia gaudij, & de vehementia doloris Et ad hunc modum se habet de aliis Et hujus rei exempla sunt extasis, & raptus, & dispositio illa qua dicuntur homines esse in spiritu. Quod si degustatio perfectionis, & fœlicitatis antedictæ vitam corporum præsentem adeo debilitat, & interdum extinguit, quid de ipsa perfectione fœlicitatis esse debere judicetur? Ex his igitur manifestum est tibi quod ipsum bene habere se animarum humanarum in completione suæ perfectionis animas humanas totaliter abstrahit à corporibus, & in ipsum creatorem rapit, ipsiusque luminositate ac jocunditate sic eas replet, & occupat, ut de vivificatione, gubernatione corporum non solum non curent, sed etiam vel eis inde liceat cogitare, & intendo de præsenti vivificatione ac gubernatione corporum quæ & onerosa est, & molesta: in statu namque futuri gloria nec oneri, nec molestiæ, nec diminutioni, nec læsioni ulli fœlicitatis illius erit vivificatio seu gubernatio corporum animabus vivificatis: causa autem erit in hoc impassibilitas earumdem quæ prohibent per omnem modum læsiones omnes atque molestias quæ hic per corpora ingeruntur eisdem.

Exod. 33. 2.

Inseparabilitate animarum humanarū ab illius boni amore & possessione.

Attende igitur quia inseparabiles erunt animæ humanæ à bono illo suo, cujus obtentu incogitabiliter beatæ futuræ sunt, & fœlices, quatenus amor erit in illud. Si enim amores præsentes adeo illigant, astringunt, & agglutinant eos in quibus sunt rebus etiam temporalibus, ut inde vix etiam per mortem avelli vel abrumpi possint. Quod tibi sentiendum est de amoribus animarum humanarum quibus in fœlicitate illa sua ardent in creatorem, non enim nisi scintillæ sunt amores hujusmodi ad caminos illos: & propter hoc vincula seu ligaturæ istorum, nec fila aranearum sunt ad fortitudinem, & irrumpibilitatem illorum. Quapropter ibi & lucidissimè videbunt, & profundissime ac beatissime sentient immortalitatem suam animæ humanæ, cum plenissime cognoverint fonti vitæ se totas totaliter, & tam inseparabiliter adhærere: non enim est possibile substantiam quamcumque mortalem natam esse fonti vitæ non solum adhærere inseparabiliter, sed etiam & beatissima copula, & nulla virtute dissolubili vivet. Si enim modica degustatio illius sive applicatio ad fontalem illam bonitatem creatoris omni mortali substantiæ mortem ingerit vel inducit, manifestum est non esse possibile substantiam ad perfectam cognitionem sive applicationem hujusmodi natam mortalem esse.

Hominem natum esse ut possideat Deum hoc perfecto modo secūdum animā non secundum corpus.

Quod si quis dixerit quod secundum hoc non esset natus homo ad hujusmodi cognitionem vel applicationem quæ est ut prædixi completa fœlicitas. Respondeo in hoc quod homo non est natus ad hujusmodi applicationem vel cognitionem secundum totum vel totalitatem suam, & intendo secundum id totum quod est homo, sed secundum animam solam: & propter hoc quantum ad illam vel secundum illam necesse est ipsam esse immortalem, quamquam etiam secundum corpus homo sit immortalis, quemadmodum & expositum, & declaratum est tibi in tractatu qui vocatur cur Deus homo. Et ex hoc etiam adjuvaris in ipsum, videlicet per hoc ipsum quod mortem corporis inducit hujusmodi fœlicitas. Impossibile autem est in unoquoque genere ut perfectio rei cujuscumque mortem vel destructionem illi ingerat vel inducat. Quapropter manifestum est fœlicitatem istam non esse perfectionem hominis. Et intendo ut hominis quod est dicere ut prædixi secundum totalitatem suam sive secundum id totum quod homo est.

Hæc beatitudo potest acquiri à sapientibus; non per modum effectionis, sed per modum receptionis.

Amplius hujusmodi perfectio desiderabilis est super omnia desiderabilia, & etiam desideratur ab innumerabilibus animabus, & præponitur omnibus aliis desiderabilibus quæ ab eisdem desiderantur: desideratur autem à sapientibus solis. Est igitur eis naturaliter acquisibilis saltem per modum receptionis; per modum enim effectionis manifestum

eorum conversare, ab ipsis enim disces sapientiam. In eodem *Non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt à patribus suis.* Eiusdem 27. *In medio cogitantium (legem Dei) assiduus esto.* *Quarto* in hoc quod patrem spiritualem ostendit præponendum esse carnalibus dicens. *Nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse?* August. Amandus est generator, sed præponendus est creator. Matth. 23. *Patrem nolite vocare vobis super terram. Unus enim est pater vester qui in cœlis est.* *Quinto* in hoc quod matrem honorat, humiliter ei obediendo. *Descendit* enim *cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis.* Bern. Quis, quibus? scilicet Deus hominibus. In quo confunduntur quidam litterati, nolentes obedire prælatis suis minùs litteratis. Petrus servo Pontificis amputavit auriculam. Joan. 18. Cognitio in multis impedit obedientiam, & Petrus interpretatur agnoscens. Bern. quis non erubescat obstinatus esse in consilio suo, quando sapientia Dei suum deseruit? *Sexto* in hoc, quod evangelista eum proficere dicit, proficere, inquam *ætate & sapientia & gratia apud Deum & homines.* Exemplo ergo ejus & nos proficiamus ætate ex puerilitate ad virilitatem transeundo. Sunt aliqui qui semper sunt in conceptione boni propositi, semper bona quæ agant deliberantes & nunquam ea agentes. Aliqui etiam semper sunt in infantia, lectum conscientiæ inquinantes. *Inquinata sunt eorum & mens & conscientia.* Tit. 1. Interlin. Semper edentuli, duris vel asperis uti non valentes, lac præsentium delectationum sugentes, qui ad modum infantium, quod eis occurrerit, in os ponunt: ut immunditias alienas, ut patet in detractoribus. Tales non proficiunt ætate. Exemplo etiam ejus *Sapientia* debemus proficere, non solùm quantum ad cognitionem, sed etiam quantum ad saporem, ut mala nobis desipiant ampliùs displicendo, & bona nobis sapiant ampliùs placendo. August. Ad discendum, quod opus est, nulla mihi ætas sera videtur. quia etsi senes magis decet docere quàm discere, magis tamen discere decet, quàm, quod doceant, ignorare. *Gratia* etiam proficere debemus apud Deum & homines, ut gratiores simus Deo & hominibus. ad Rom. 12. *Providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus.* Matth. 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.* Non est multũ curandum de gratia belluarum vel simiarum. Velut simiæ sunt homines mali, formam humanam exterius habentes, & interiùs animalem, sive bestialem. Senec. Quosdam ventri obedientes loco animalium numeremus non hominum. David Psal. 33. *Audiant mansueti & lætentur.* Bernard. Mansuetis placeam, æquanimiter audio quicquid in me jactare voluerit livor perditorum. Lucæ 6. *Beati eritis, cum vos oderint homines.*

Obedientia. 5. Quomodo Exemplo Christi proficiamus ætate spiritualiter. 1. 2. Sapientia. 3. Gratia &c. Gratia malorum non est curãda.

De his quæ profectum impediunt vel juvant, vide 89. sermonem epistolarum super illud. *Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus,* & in tractatu de charitate cap. de gradibus charitatis. *Fili quid fecisti nobis sic?* Si vis loqui de septem verbis Beatæ virginis require de illis in sermone ultimo sequentis Dominicæ.

De profectu spirituali vide plura alibi. Septem verba B. V.

DE EADEM.
SERMO TERTIUS.
SUMMARIUM.

Quomodo instar parentum Christi viri contemplativi Christum amittant, amissum quærere & invenire debeant.

Cum factus esset Jesus annorum 12. &c.

SERMO XXIV.

Tria ostendit nobis evangelium hodiernum, scilicet quòd parentes Jesum amiserunt, quæsierunt & invenerunt. Et Notandum quòd Jesus dupliciter amittitur. *Uno modo* per mortalem culpam, cum scilicet desinit esse præsens per gratiam. *Secundo modo* cum desinit esse in viris contemplativis quantum ad aliquem specialem effectum, scilicet jucunditatem interiorem, vel devotionem aliam. Primus modus non videtur competere parentibus Christi, cùm dicat August. quòd, cùm de peccatis agitur, de beata virgine non vult facere mentionem. Ideo de alio modo amissionis & de quæsitione & inventione ei respondentibus prosequemur. Et *notandum* quòd cum viri sancti attineant Christo omni genere attinentiæ secundùm illud. Matth. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater & soror & mater est,* rectè possunt intelligi parentes ejus. Modus vero quo amiserunt parentes Christi eum, ostẽdit qualiter à viris contemplativis amittitur, quantum ad devotionem. Cum parẽtes ejus ascendissent in Hierusalem ad sacrificandum in die paschæ, redeuntibus illis remansit puer, & ipsi non cognoverunt hoc, æstimantes eum in comitatu esse, unde turba occasio extitit amittendi. Viri contemplativi ascendunt in Hierusalẽ, quæ interpretatur visio pacis, per meditationẽ sacrificãt per orationẽ, habẽtes Jesum per devotionem. Ipsis verò recedentibus de Hierusalem amittitur Jesus, quantũ ad devotionem in turba cogitationum & affectionum & locutionũ mundanarũ. Hæ sunt turbæ, quibus Jesus dimissis in montem ascendit solus orare. Matth. 14. Hæ turbæ impediunt, ne Jesus videatur, Lucæ 19. Et quantum ad has turbas dictum est de contemplatione. Thren. 3. *Sedebit solitarius & tacebit* &c.

Tria tractantur hoc sermone. 1. Amissio Iesu, Iesus duobus modis amittitur. Primo modo non amiserunt eum parentes eius: ideo de illo hic non agetur. Viri sancti cur possint dici parentes Christi. Quomodo viri S. seu contemplativi instar parentum Christi amittant Christum.

Illi, qui sic amisit Jesum, attendendus est modus quo ejus parentes ipsum quæsierunt & locus. Modus quærendi fuit, quod cum dolore quæsierunt eum. *Pater tuus,* dicit Beata virgo, *& ego dolentes quærebamus te.* Cum dolore ergo quærere debent viri contemplativi Jesum sic amissum David Psal. 76. *Renuit consolari anima mea* &c. Anselmus. Consolatio, lætitia, securitas, nolo vos, renuo vos, nisi peccati venia reduxerit vos Joan. 20. *Maria stabat ad monumentum foris plorans.* De Jacob legitur Oseæ 12. *Flevit & rogavit eum,* & subditur: *in Bethel invenit illum.* Locus in quo quæritur duplex est. Locus in quo quæritur, & non invenitur: & locus in quo quæritur, & invenitur. Locus in quo quæritur & non invenitur à viris contẽplativis, quantũ ad cõtemplationem spiritualẽ sunt cognati & noti. Quãto enim plures habẽt familiares tanto plures collocutiones Et hæc est turba, in qua Jesus amittitur. Chrysostomus. Pro quanta parte magis est ad hanc rem cor tuum, pro tanta parte minùs est ad Deum. Quidam sanctus. Tria decent quemlibet religiosum: pauca loqui, paucos habere familiares, multùm orare.

2. Quæstio Iesu quomodo quærendus sit Iesus. Iesus quæritur duplex

Circa inventionem verò Jesu tria attendenda sunt scilicet *locus* in quo inventus est, *modus* inveniendi, & *tempus.* Locus verò *triplex* est: scilicet *communis, specialis, & magis specialis.* Communis fuit Hierusalem: specialis, templum: magis specialis, medium doctorum. In Hierusalem invenitur, non in Capharnaum, quod interpretatur villa consolationis, ubi quærunt eum voluptuosi. Job. 28. *Non invenitur in terra suaviter viventium.* Capharnaum ad litteram male dixit dominus. Matth. 11. *Et tu Capharnaum nunquid usque in cœlum exaltaberis? usque in infernum descendes. Veruntamen dico vobis quia terra Sodomorum remissius erit in die judicii, quam tibi &c.* Et ejus habitatores sunt maledicti. Lucæ 6. *Væ vobis divitibus qui habetis consolationem vestram.* *Item* invenitur in templo, & non in palatio. Ubi quærunt eum ambitiosi ibi non est inventus

3. Inventio Iesu, in qua tria notanda. 1. Locus triplex ubi inventus est. Hierusalem non Capharnaum. Templum non palatiũ

à Magis. Matth. 2. In palatio illuditur Jesus. Non decet sacco indutum, id est, religiosum indutum vili habitu intrare aulam regiam. Hester. 4. *Item* invenitur in medio Doctorum, non in medio negotiatorum ubi eum quærunt cupidi, qui domum Dei domum negotiationis faciunt. Joan. 2. Ergo invenitur in Hierusalem, quæ est visio pacis sive pacifica per exercitium meditationis, in templo, quod est domus orationis, per orationem, in medio Doctorum, per exercitium locutionis. Invenitur autem sedens contra inquietos, audiens contra præsumptuosos, qui priùs volunt docere quàm audire; interrogans contra vanæ gloriæ cupidos, qui dedignantur interrogare ne videantur ignorare. Inventus est autem post triduum, nam quasi primo die quærere debet contemplativus Deum in se, si verò non invenit eum per sui considerationem, quærat eum extra convertendo se ad speculum creaturarum & sacram scripturam quasi secundo die. Quòd si non invenerit eum sic, quærat eum super choros Angelorum in suâ naturâ, quasi tertiâ die. Vel post triduum invenitur scilicet post cognitionem sensibilium, imaginabilium, intelligibilium. Cognoscitur enim in contemplatione esse Jesus super sensibilia, imaginabilia, & intelligibilia.

Mediorum Doctorum non negotiatorum.

2. Modus quo inventus est.

3. Tempus post quod inventus est.

DOMINICA PRIMA POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Explicatur totum Evangelium breviter & quadam doctrina immiscentur.

Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ. Joan. 2.

SERMO XXVI.

De miraculo in nuptiis facto sex exponuntur hoc Evangelio.

SEx continet Evangelium hodiernum. *Primo* enim determinatur locus ubi miraculum factum est, scilicet Cana Galilææ. *Secundo* personæ coram quibus factum est, ibi: *erat mater Iesu ibi*, &c. *Tertio* ea quæ dederunt occasionem ut fieret miraculum, scilicet convivarum defectus sive miseria, Mariæ misericordia, ministrorum obedientia. De hoc ibi: *Vinum non habent. Quarto* manifestatio miraculi, ibi: *Haurite nunc*, &c. *Quinto* ordo hujus miraculi ad alia miracula facta à Christo, ibi: *hoc fecit initium signorum. Sexto* effectus miraculi, ibi: *& manifestavit gloriam suam*, &c.

Expositio Evangelii.

Nuptiæ, idest convivium nuptiale, in *Cana Galilææ*, nomen est villæ in provincia Galilææ. *Et erat mater Iesu ibi*, vocata ad convivium. Quare scriptura Joseph non asserat interfuisse, dicunt quidam ipsum fuisse mortuum, & Beatam Virginem in custodiam filij transiisse. Ad idem valet quod nihil ampliùs de Joseph legitur in Evangelio. In Passione verò probabile est, quod mortuus fuerit, cùm Beata Virgo tradita sit alterius custodiæ, vivente enim viro non fieret hoc. *Vocatus est Iesus & Discipuli ejus*, futuri, secundum opinionem communem. *Nota* quòd de ordine historiæ duplex est opinio. Quidam enim dicunt Dominum apertè post jejunium prædicasse, Discipulos congregasse ad sermonem in monte factum ante vini miraculum, quia legunt Dominum, & Discipulos ejus invitatos ad nuptias. Communior autem opinio est, Dominum post illud miraculum Discipulos vocasse, & occultè prædicasse usque ad incarcerationem Joannis, sed post publicè. De nuptiis dicunt quidam, quod sponsus istarum nuptiarum fuit Joannes Evangelista. Sed contrarium videtur secundùm illos, qui dicunt quòd istæ nuptiæ factæ fuerunt post vocationem Discipulorum, inter quos fuit Joannes, ut patet Matthæi quarto, Lucæ quinto. Quia non est credibile quod posteà retrocesserit, ut vellet uxorem ducere, qui usque tunc virginitatem servaverat. *Vinum non habent*, scilicet ministri convivij, vel ipsi convivæ. *Quid mihi & tibi est mulier?* de defectu vini, quasi dicat: ad illos pertinet quorum nuptiæ sunt. *Mulier* est hic nomen sexus, non fractionis. Augustinus sic exponit. Quid mihi & tibi est mulier, convenire unde possum miracula facere? Quasi dicat, à te non habeo potestatem hanc, unde quantum ad hoc matrē te non cognosco. A te habeo unde pati possum, unde in cruce matrem te cognoscam commendans te Joanni. Secundum primam expositionem bene subditur: *nondum venit hora mea*, qua miraculū sit gratius cognito defectu vini: secundū aliam expositionem etiam bene subditur: *nondum venit hora mea*, hora, inquā, voluntatis, non necessitatis, scilicet patiēdi opportunitas, quia non debet esse passio, nisi prædicato Evangelio, nisi virtute Deitatis prius ostensa mundo. Propter hoc verbum quidam hæretici dixerunt horam mortis esse inevitabilem. Contra quod legitur Joann. 10. *Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam à me ipso. Quodcunque dixerit vobis.* Etsi negare videretur filius, tamen scit mater facturum ob pietatem & reverentiam quam habebat ad ipsam, ideo fiducialiter imperat ministris. *Hydriæ*, idest, vasa aquatica, ab ὕδωρ, quod est aqua. *Secundum purificationem* Judæi crebrò lavabant vasa epulatoria, & si casu aliquid immundum tangerent, non comedebant nisi loti. Vas ligneum pollutum lavabatur, fictile confringebatur. Levitic. 15. Marci septimo. *Pharisæi & omnes Judæi nisi crebro laverint manus, non manducant*, &c. Hæ hydriæ ergo erant interpositæ ut purificari possent immundi secundùm morem Judæorum. Quod autem dicitur *hydriæ*, id est, aquaticæ, facit ad certitudinem miraculi. Si enim vinariæ fuissent, posset aliquis credere hac de causa aquam fuisse rubeam. *Metretas*, μέτρον Græcè, mensura dicitur Latinè. *Implete hydrias aqua*, ministros facit apponere aquam, ut habeat eos testes miraculi. Item contra errorem Manichæi in hoc ostendit se auctorem & Dominum aquæ: si enim sua non esset, ei non obediret. Item ostendit se illum, qui in vite mutat aquam in vinum ministerio naturæ. *Architriclino*, triclinium secundum quosdam dicitur domus tricamerata, vel tres habens testudines, vel fortè qui habet tres mensarum ordines, ut in refectoriis fieri solet. Secundum Chrysostomum verò dicitur Architriclinus dominus convivij, vel dominus domus in qua erit convivium, scilicet præpositus ministrantium, qui fuerat constitutus, ut ordinaret servitores in mensis. Unde quæritur quare Jesus præcepit potiùs vinum ferri Architriclino, quàm alicui de convivis: & respondetur, quod ille cui committitur cura vel ordinatio convivij, non comedit usque post alios, unde est magis sobrius, & melius potest judicare de vino quàm alij. *Aquam vinum factam*, id est, vinum factum ex aqua. Sed sic dicit Evangelista, quia secundùm opinionem Architriclini, erat aqua, non vinum. *Vocat sponsum*, mirans vini bonitatem. *Omnis homo*, &c. potest intelligi ad litteram, carnalis à veris descendit ad falsa, &c. *Cum inebriati fuerint*, &c. id est, repleti fuerint cibo & potu. *Tu autem servasti vinum bonum.* Chrysostomus dicit generale esse in miraculis Christi, quod semper in nobilius terminantur, quàm natura possit. Unde si restituit visum, vel auditum, vel aliquod membrum, melius facit, quàm natura fecerat prius, vel facere possit. *Hoc fecit initium signorum*, &c. Contra Lucæ secundo, apparuit Angelus Pastoribus. Et Matthæi secundo. Stella duxit Magos, & ejusdem 4. Jesus jejunavit 40. dies & 40. noctes, ideo sic intellige quod hic dicitur: hoc signum primum fecit inter signa facta in Cana Galilææ, vel fuisse primum publicè vel manifestè factum. *Et manifestavit gloriam suam*, id est, latentem

Joseph quādo mortuus Custodes B. Virg. qui fuerunt.

Discipuli num ante vel post has nuptias fuerint vocati duæ opiniones.

Sponsus in his nuptiis an fuerit Joannes, duæ opiniones.

Hæresis.

Hydriæ quid sint unde sic dictæ, usus earum in conviviis Judæorum.

Cur hoc miraculum fecerit Christus.

Hæresis.

Triclinium & Architriclinus quid sint.

Cur Architriclino vinum gustādum fuerit latum.

Miracula Christi quā sint perfecta.

Quomodo hoc sit primum miraculū Christi.

latentem Deitatem: *& crediderunt in eum*, non tunc primò, sed firmius, *Discipuli ejus*, secundùm communem opinionem qui futuri erant discipuli.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

I. Commendatio Matrimonij carnalis. II. Instructiones conjugum carnalium.

SERMO XXVI.

Matrimonium est triplex.

Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, &c.

NOtandum quòd *triplex* est matrimonium, scilicet *matrimonium carnale* inter virum & mulierem, ad quod pertinent nuptiæ de quibus hîc habetur, & *matrimonium spirituale* inter Deum & animam, & *matrimonium* quasi *medium* inter Filium Dei & humanam naturam. Primum Matrimonium fidelibus commendandum est, ut in honore habeatur, & circa illud instrui debent, ne per indiscretionem in illo periclitentur. Et hæc duo facit series hujus Evangelij, commendans matrimonium, & circa illud fideles instruens. *Tripliciter* verò illud commendat. *Primo* in hoc, quod ostendit Dominum honorasse matrimonium, præsentiam suam & matris suæ, & Discipulorum suorum nuptiis exhibendo. *Secundo* in hoc, quòd ostendit eum ibi miraculū fecisse Circa miraculum verò tria attende: *primo* quod fuit miraculum primum à Salvatore publicè factum. Unde dicit Evangelista: *hoc fecit initiu signorum Iesus. Secundo* quod fuit miraculum singulare, quod nunquam in Evangelio legimus alias ipsum fecisse. *Tertio* quod fecit illud miraculum ante Joannis incarcerationem. Adhuc lucifer, scilicet Joannes lucebat, & tamen ad honorem matrimonij verus sol splendore tanti miraculi convivis illuxit. *Tertio* Evangelium commendat matrimonium ostensione virtutis ipsius. Mutatio aquæ in vinum virtutem matrimonij indicat; aqua enim sordida & lutosa est solatium mulieris cum viro, si sacramentum matrimonij desit. Hæc est aqua peccati, in qua porcini homines volutantur. 2. Petr. 2. *Sus lota in volutabro luti.* Hoc est mare in quod dæmones gregem porcorum præcipitant. Matth. Quasi vinum preciosum est solatium mulieris, viro habenti se ordinatè in matrimonio. Ecclesiastici 31. *Exultatio animæ & cordis vinum moderate potatum.* Væ illi qui aquam sordidam vino precioso præfert. Verè honorabile connubium, ut dicitur Hebræorum ultimo, quod Dominus sic voluit honorare. Quia matrimonium honoravit in paradiso per se illud instituendo, in statu innocentiæ, in horto deliciarum, honorare voluit illud in hoc exilio, de conjugata nascendo. Matth. 1. separationem ejus prohibendo: ejusdem 19. præsentiam suam in nuptiis exhibendo, & miraculum ibidem faciendo. Honoravit & illud mater sua, quæ etiam matrimonium contraxit, & nuptiis præsentiam exhibuit, & ad faciendum miraculum filium suum incitavit.

Matrimonium carnale.

Commendatur tripliciter.

Miraculum hoc est cōmendabile à tribus.

Deus & Dei mater quomodo matrimon. honoraverint.

Sequitur de instructione. *Notandum* ergo quod Evangelium istud *tripliciter* instruit fideles circa illud, & *quantum ad Deum*, & *quantum ad proximū*, & *quantum ad se ipsum. Quantum ad Deum*, ibi: *Et erat mater Iesu*, ibi: *Vocatus est Iesus & Discipuli ejus ad nuptias. Quantum ad proximum*, ibi: In Cana Galilææ. *Quantum ad se*, ibi: *Tu autem servasti vinum bonum usque adhuc.* Cum aliquis contrahit matrimonium adesse debet Jesus cum matre & cum discipulis ejus, & hoc multipliciter. Primo quod humiliter implorandum est consilium & auxilium eorum, & fideliter sperandum est, quod ipsi matrimonium dirigent. Si vero matrimonio contracto aliquid adversitatis accidat, quod est vinum deficere, recurrendum est ad matrem misericordiæ, quæ filium inducat & aquam tribulationis in vinum exultationis mutet. Tob. 3. *Post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem & fletum exultationem infundis.* Docuit Angelus minorem Tobiam & ejus uxorem ut tribus noctibus essent in oratione antequam carnaliter convenirent. Tob. 6. Et sicut ibidem legitur in eos, qui conjugium causa peccati suscipiunt, *ut Deum à se & sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, in eos potestatem habet dæmonium.* Aliter etiam dicitur Jesus nuptiis adesse, ut desiderio salutis nuptiæ fiant, ut scilicet habeatur adjutrix salutis. Gen. 2. *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium.* Matth. 18. *Ubi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Mater etiam Salvatoris debet ibi esse, scilicet timor Domini. Isa. 26. *A facie tua, Domine concepimus & peperimus spiritum salutis.* Tob. 3. *Virum cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere.* Debent etiam discipuli Christi esse ibi, discipuli, inquam, per imitationem. *Quatuor* specialiter videntur facere discipulos Christi, scilicet *mansuetudo & humilitas.* Matth. 11. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* *Tertium* est *terrenorum contemptus.* Lucæ 14. *Qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Quartum* est *dilectio.* Joan. 13. *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. Humilitas* debet esse in conjugibus, quæ causa est concordiæ, sicut superbia est causa discordiæ. *Inter superbos semper jurgia sunt.* Proverb. 13 Concordia in conjugibus multum placet Deo. Ecclesiastici 25. *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes. Mansuetudo* etiam necessaria est, duritics enim viri frequenter est mulieri occasio adulterij. Coloss. 3. *Viri diligite uxores vestras, & nolite esse amari ad illas.* Inhumanum est, quòd vir malè se habeat ad illam, quæ patrem & matrē & cæteros cognatos suos pro eo reliquit. Jerem. 2. *Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto.* In matrimonio comparatione uxoris bonæ *terrena* sunt *contemnenda. Domus* enim *& divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem propriè uxor prudens.* Prov. 19. Eccli. 26. *Mulieris bonæ beatus vir.* Amare etiam debet vir uxorem. Ephes. 5. *Diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea.* Et potest attendi hæc similitudo in duobus. *Primo* in hoc ut zelet pro salute uxoris, Christus enim pro salute Ecclesiæ mortuus est. *Secundo* in hoc, quod si adulterat, & post pœniteat à viro misericorditer recipiatur. Oseæ 3. *Dilige mulierem dilectam amico & adulteram, sicut diligit Dominus filios Israel, & ipsi respiciunt ad Deos alienos.* Item Ephes. 5 *Viri debent diligere uxores suas ut corpora sua*, & subditur: *Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit.* Item in eodem: *Unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat.* In hoc etiam quod Jesus & mater ejus & discipuli nuptiis intersunt, insinuatur quod honestæ personæ ad nuptias sunt vocandæ, non histriones. Ecclesiastici 12. *Si bene feceris, scito cui feceris.* Et in eodem: *bene fac justo.* Ibid. *Da misericordi, & non suscipias peccatorem*, &c. *Item* innuitur ibidem quod abundantia nuptiali paupertas pauperum debeat relevari, pauperes enim erant Jesus, & mater ejus, & discipuli ejus. Luc. 14. *Cum facis convivium, voca pauperes*, &c. Et attende quod abundantia nuptialis paupertatem ipsorū debuerit relevare, econtrario pauperes indigentiæ nuptiali subvenerunt: sic accidit in his qui sunt verè misericordes, quia à pauperibus sustentantur, cum videantur

Instruuntur fideles circa illud tripliciter.

Iesus cum Maria & discipulis quomodo nuptiis adesse debeāt.

Discipuli Christi, adsunt si imitemur eos in quatuor virtutibus.

1. Humilitate

2. Mansuetudine.

3. Contemptu terrenorū.

4. Dilectione. Vir diligit uxorem sicut Christus Ecclesiam dupliciter.

Quales personæ sint vocandæ ad nuptias.

Cur pauperibus sit benefaciendū in nuptiis.

eos sustentare. 3. Reg. 17. Illi viduæ, quæ Heliam pavit, farina & oleum non defecerunt donec Dominus pluviam daret terræ Missus erat Helias ad viduam illam ut pasceretur ab ea, & ipse potiùs pascebat eam. Proverb. 11. *Alii dividunt propria, & ditiores fiunt. Alii autem rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.* Lucæ 6. *Date, & dabitur vobis.*

Nuptiæ qui fiant in Galilæa seu fines matrimonii.

Nuptiæ debent fieri in Cana Galilææ, ut scilicet hac intentione uxor ducatur, ut inde proles suscipiatur, Galilæa enim interpretatur transmigratio.

1. Galilæa aliquid sonet.

In Galilæa nuptias facit, qui intentione consulendi mutabilitati præsentis vitæ uxorem ducit, attendens mundum istum locum esse transmigrationis, non mansionis, ut ipse in hærede permaneat, qui in se permanere non potest, qui hæres potest ejus mortem locum ejus teneat, & ei subveniat, matrimonium vult contrahere. Tob. 8. *Domine tu scis quod non luxuriæ causa accipio sororem meam, conjugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum.*

2. finis.

In Cana nuptiæ fiunt, quod interpretatur zelus, qui est amor viri in uxorem, cùm contrahitur matrimonium amore conjugali, ut scilicet habeat quæ à peccato eum custodiat, 1 Corinth 7. *Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat*, supple *vitandam.* *Item* ut habeatur cui bona sua credat. Ecclesiastici 36 secundum unam litteram, *cui credit, qui non habet.* Ibidem. *Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem.*

3.

Item in eodem. Ubi non est sepes, diripietur possessio: & ubi non *est mulier, ingemiscit egens*, maritus scilicet.

4. Tribulationes conjugibus tolerandæ.

Item ut habeat quæ ei obsequium exhibeat. In nuptiis bonum vinum servandum est, non enim totam mercedem suam hîc debent conjuges recipere, sed laborem matrimonii sustinentes in futuro fructum debent expectare. Hîc debent intendere merito, ut in futuro possint frui præmio. Ecclesiastici 1. *Timenti Deum bene erit in extremis.* E contrario dicitur Job 21. de quibusdam: *Ducunt in bonis dies suos*, ecce bonum vinum, *& in puncto ad inferna descendunt*, ecce quod deterius est. Proverb. 5 *Favum distillans labia meretricis.* &c. *novissima ejus amara quasi absinthium.* Idem 14. *Extrema gaudii luctus occupat.* Apoc. 18. *Quantum glorificavit se & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum.*

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Agitur breviter de matrimonio inter Christum & humanam naturam, post usque ad finem fusius de matrimonio spirituali inter Deum & animam, per Baptismum, per pœnitentiam, de qua multa, & per Religionis ingressum.

SERMO XXVII.

Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ &c.

Matrimonium est triplex.

NOtandum quod *triplex* est matrimonium, carnale inter virum & mulierem, & ad quod pertinent nuptiæ de quibus hîc habetur, & matrimoniũ spirituale, inter Deum & animam, & matrimonium quasi mediũ inter filium Dei & humanam naturam.

Matrimonium inter Christum & humanã naturam.

Secundùm *ultimum matrimonium* dicitur de Christo in Psalm. 18. *& ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo*, & Hebr. 2. *Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.* Item Jerem. 31. *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans.*

Hoc matrimonium quãdo fuerit inchoatum, ratificatum & consummatum &c.

Hoc matrimonium initiatum fuit in Patriarchis & Prophetis, ratificatum fuit in angeli salutatione, consummatum in carnis assumptione. Sponsa verò traducta est in domum sponsi in ascensione, aqua in vinum mutata est, quia insipiditas litteræ mutata est in dulcedinem spiritualis intelligentiæ: vel aqua timoris in vinum amoris; dominus enim terribilis factus est ei sponsus amabilis Cant. 2. *Introduxit me rex in cellam vinariam, in me ordinavit charitatem.*

Matrimonium spirituale inter Deum & animam.

Matrimonium *spirituale tripliciter* contrahitur, scilicet *in Baptismo, per pœnitentiam & per religionis ingressum.* Ad Primum pertinet illud Oseæ 2. *& sponsabo te mihi in fide.*

I. Contrahitur per Baptismum.

Ad Secundum quod ibidem legitur: *sponsabo te mihi in justitia & judicio & in misericordia & miserationibus.* Justitia debet esse ex parte pœnitentis: & cum judicio, secundùm illud Ecclesiastici 33. *Sine judicio nihil facias grave.*

II. Per Pœnitentiam.

Rom. 12. *Rationabile sit obsequium vestrum.* Ex parte verò Dei est misericordia & miserationes. Misericordia potest pertinere ad affectum, miseratio ad effectum: & ostenditur in hoc magna miseratio Dei, quæ est in suscipiendo animam peccatricem ad sui conjugium.

Figura hujus, hic ex parte animæ, quæ ex parte Dei.

Hoc conjugium figuratum fuit in conjugio Moysi cum Æthyopissa, de qua Num. 12. Bern. Moyses quidem Æthyopissam duxit in uxorem, sed non ejus potuit mutare colorem. Christus vero quam adamavit adhuc ignobilem & fœdam, gloriosam sibi exhibuit, non habentem maculam, neque rugam.

Nuptiæ eius.

Nuptiæ pertinentes ad hoc matrimonium sunt gaudium supernorum civium. Luc. 15. *Gaudiũ est angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.*

Triplex bonum eius.

Hoc matrimonium debet habere *triplex bonum; fidem, prolem & sacramentum. Fidem*, ne admittat diabolum. Isa. 57. *Iuxta me discooperuisti adulterum. Prolem* bonorum operum. 1. Thim. 2. *Salvabitur mulier per generationem filiorum sacramentum*, ne anima à Deo separetur. 1. Corinth. 7. Præcipio non ego, sed dominus, uxorem à viro non discedere.

Hydriarum explicatio, triplex.

1. Sex hydriæ pro purificandis actualiter post Baptismum peccantibus.

Sex hydriæ in quibus purificandi sumus, qui post baptismum actuale commisimus secundum Bernar. sunt hæ. *Prima* est *compunctio.* Ezech. 33. *Impietas impii non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua. Secunda confessio*, omnia enim in confessione lavantur. 4. Reg. 5. *Vade, & lavare septies in Iordane. Tertia eleemosynarum largitio.*
Lucæ 11. Quod *super est date eleemosynam, & ecce* 1.
omnia munda sunt. Quarta injuriarum remissio. 2.
Matth. 6. *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos* 3.
dimittimus debitoribus nostris &c. *Quinta corporis* 4.
afflictio: dealbantur enim sancti in sanguine suo; 5.
scilicet mira Dei virtute. Apoc. 1. *Qui dilexit nos*
& lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Sexta 6.
obedientia præceptorum. Joan. 15. *Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis*, quod ideo dixit secundũ Bern. Quia in auditu auris obedierant illi.

Cur dicantur lapideæ

Hæ hydriæ dicuntur lapideæ, non propter duritiem, sed propter stabilitatem. *Duæ metretæ*, duplex timor, scilicet timor quo timeo ne forte contingat me in gehennam trudi & ab æterna vita excludi.

Tres metretæ quid sint.

Tertia metreta est timor de amissione gratiæ.

1. Sex hydriæ sunt 6. reliquiæ peccati in habentibus gratiam.

Vel sex hydriæ possunt intelligi *sex reliquiæ peccati* in eo qui jam habet gratiam. *Prima* est *bonorum insipiditas.* Proverb. 27. Anima *saturata*, scilicet peccati acerbitate *calcabit favum*, id est, spiritualem dulcedinem. Isa. 5. *Væ qui dicit malum bonum, & bonum malum* &c. *Secunda visus spiritualis debilitas.* Marc. 8. dixit quidam à Domino
sanatus, *video homines quasi arbores ambulantes.* 1.
Psal. 37. *Lumen oculorum meorum, & ipsum non* 2.
est mecum. Tertia incertitudo propriæ salutis. Ecclesiastæ 9. *Nescit homo utrum amore an odio dignus sit.* 3.
1. Corinth. 4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc*
justificatus sum. Quarta debilitas ad faciendum bo- 4.
num & sustinendum adversa. David Psal. 37. *Dereliquit me virtus mea. Quinta appetitus noxiorum.* 5.
Prov. 1. *Usque quo par vuli diligitis infantiam, &* 6.
stulti quæ sibi sunt noxia cupient? Sexta voluntatũ varietas. Ecclesiastici 27. *Stultus ut luna mutatur.*

Hæ hydriæ quã aquam, quod vinũ

Proverb. 15. *Cor stultorum dissimile erit.* Hæ hydriæ aqua lachrimarum sunt implendæ, ut vinum spiritualis lætitiæ habeatur. Proverb. 14. *Cor quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio ejus non miscebitur extraneus.* *Vel sex hydriæ* possunt intelligi *sex genera meditationum*, quibus uti debet pœnitens. *Prima* est de statu ante conversionem. *Secunda* de statu quem conversi tenemus, qui licet sit ab iniquitate mundus, non tamen est à tentatione immunis. Statùs primus est quasi status filiorum Israel, in Ægypto, qui opprimebantur serviendo in luto & latere. Exod. 1. Secundus est quasi proficiscentium per desertum, ubi multa fuerunt pericula. *Tertia hydria* est de occulto Dei judicio, qui terribilis est in consiliis super filios hominum. Quod judicium, cum sciatur justum, non debet reprehendi; & quia non occultum, non valet comprehendi. *Quarta* est meditatio de exitu nostro ab hac vita. *Quinta* est meditatio de æternitate gehennæ. *Sexta* de æternitate gloriæ. Hæ hydriæ aquâ implentur, cùm Dei gratiâ in his meditationibus demorantes timore magno replemur. *Primam hydriam* aquâ impleo, cùm circa peccata præterita attendo damnum quod ex eis passus sum; servitutem qua venundatus sum, dolorem habens de damno, pudorem de fœditate, indignationem de servitute. *Secundam* aqua impleo, cùm considero propriam ad resistendum malo infirmitatem, ad agendum bonum tepiditatem, & cum his tentationum infinitatem. *Tertiam* impleo cùm considero rationem districtissimam reddendam de omnibus omissis & commissis. *Item* operum nostrorum in conspectu Dei indignitatem. Isa. 64. *Omnes justitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ.* *Item* cum considero illam quam habeo de statu meo cœcitatem. Ecclesiastæ 9. *Nescit homo finem suum.* Job. 3. *Viro cujus via abscondita est, & circumdedit eum Deus tenebris.* *Quartum* impleo, cùm considero hinc exeundi necessitatem & horam incertam. Job. 32. *Nescio quam diu subsistam & si post modicum tollat me factor meus.* *Item* considero modum incertum exeunti, & incertum locum quo exiturus sum, & quod hæc omnia relinquam incertus quid post hanc vitam reperiam. Hest. 7. *Nec dum verbum de ore regis exierat & statim operuerunt faciem Aman.* Sic de eo qui damnandus est voluntas Dei post exitum citò fiet. Matth. 26. dicit Christus. *Tristis est anima mea usque ad mortem*: & ego miser horam mortis meæ non expavescam? *Quintam & sextam* impleo, dum timeo ne hanc incurram & illam amittam. Multi videntur magni meriti esse, qui gloriam non habebunt. Matth. 7. *Multi dicent mihi in illa die: Domine domine, nonne in nomine tuo prophetavimus* &c. *Et tunc confitebor illis quia nunquam novi vos.* Multi etiam videntur nullius meriti esse, qui ad gloriam pervenient. Ejusdem 21. *Publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei.* Hydriæ hæ debent esse lapideæ, fortes, constantes, non debiles & instabiles. Hydriam habet luteam & non lapideam, qui peccata sua recolit ad delectandum. Num. 11. *Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto* &c. *Prima hydria tres habet metretas*, si considerans, statum tuum ante conversionem attendas te in illo fuisse *malis plenum, bonis vacuum.* *Item* solicitudine debuisti cavere mala quæ Deus prohibuit, & facere bona quæ Deus præcepit. *Hydria secunda* habet *tres metretas*, cum attendo *mentis meæ instabilitatem*, & *corporis imbecillitatem*, & *ruinam præparatam*, si desit divinum auxilium. Mentis instabilitatem hoc indicat, quod cum lingua verba personat, mens huc & illuc evagatur, & tunc *muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti.* Ecclesiastæ 10. Corpus etiam imbecille ad bonum, pronum est ad malum. Ruina verò propinqua est, ut illud Psalm. 93. dici possit. *Nisi quia Dominus adjuvit me, paulominus habitasset in inferno anima mea.* *Tertia hydria tres* habet *metretas*, dum timeo *ne Deus ad pœnam mala mea reservet, & ne forte bona mea non accipiat.* Ecclesiastæ 7. *Nemo potest corrigere quem ille despexerit.* Job. 12. *Si destruxerit, nemo est qui ædificet.* *Item* dum timeo de statu meo & in prosperis & in adversis, ne scilicet prospera arrideant, ut irrideant, vel ne sint initia dolorum, quorum finis sit defectus indeficiens, mors vivens, interitus æternus. *Quarta hydria* habet *tres metretas*, si pertractetur quam dura sit *corporis & spiritus separatio.* Ecclesiastici 41. *O mors quam amara est memoria tua.* *Item* si attendatur post mortem corporis putrefactio, & post putrefactionem vermis. Job. 25. *Homo putredo & filius hominis vermis.* Item hora qua conspectui judicis sumus præsentandi. 2. Corinth. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi.* In hac hora *tria* sunt formidanda: *hostis, conscientia, judex.* Hostis accusans, conscientia attestans, judex examinans. *Quinta hydria tres metretas* habet, si cogitentur *ignis futuri exustio, vermis corrosio, utriusque æternitas.* Ignis enim erit inextinguibilis, vermis immortalis. Isa. ult. *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur.* *Sexta hydria tres* habet *metretas*, si apprehendatur quam beatitudinem habituri sumus, quantum ad *fortitudinem veræ potentiæ, suavitatem charitatis sinceræ, plenitudinem sapientiæ*, ut simus plenè roborati, inflammati, illuminati.

[Margin: Sex hydriæ sunt 6. meditationes pœnitentiæ. 1. & 2. — 3. — 4. — 5. — 6. — Hæ hydriæ quomodo impleantur aqua. 1. — 2. — 3. Tripliciter impletur. — 4. — 5. & 6. — Quales debeant esse istæ hydriæ. — Hydriæ 1. tres metretæ quæ sint. — 2. 3. — 3. — 4. — Tria in judicio formidanda sunt. — 5. — 6.]

Ad matrimonium quod contrahitur per ingressum religionis pertinet illud. Oseæ 12. *Servivit Israel in uxorem, & in uxorem servivit.* Non sufficit Jacob, qui & Israel dictus est habere Liam, nisi haberet & Rachelem. Sic Christus vult habere in suo conjugio & animas activorum & animas contemplativorum. Bernard. Unde hæc tibi inæstimabilis gratia, ut ejus sponsa merearis esse in quem desiderant angeli prospicere? Unde tibi hoc ut sponsus tuus sit, cujus pulchritudinem Sol & Luna mirantur? huic matrimonio bene competit illud. Gen. 2. Quamobrem *relinquat homo patrem & matrem*, patrem, scilicet mundum, matrem, veterem scilicet consuetudinem. Hoc matrimonium initiatur in mundi desertione, ratificatur in habitus sumptione, consummatur in professione. Parit Lia antè Rachelem, sic exercitium activæ præcedit jucunditatem contemplativæ. Ecclesiastæ 3. *Tempus flendi & tempus ridendi.* Primo est tempus flendi. *Sex hydrias* ad nuptias hujus convivii pertinentes distinguit Bernard. his verbis. Ego sex hydrias arbitror sex esse observantias, quas ad purificandum corda sancti patres instituere. *Prima* est *continentia castitatis*, qua diluitur quicquid ante luxuria inquinavit. *Secunda jejunium*, ut quod maculaverit crapula, abstinentia mundet. Per segnitiem quoque & ociositatem multas contraximus sordes contra sententiam Dei, Genes. 3. *in sudore vultus tui*, non alieni, *vesceris pane tuo.* Propter hoc *tertia hydria* nobis proponitur, ut sordes in *labore manuum* diluantur. *Quarta hydria vigiliarum observantia* ponitur, ut nocte surgentes ad confitendum nomini tuo, noctes non bonas præteriti temporis redimamus. Lingua nos multùm inquinaverat, ideo necessaria est *hydria.* *Quinta silentium*, custos religionis, in quo est fortitudo nostra. *Sexta hydria* est *disciplina*, quando non nostro arbitrio, sed alieno vivimus, ut deleatur, quicquid indisciplinatè vivendo deliquimus. Aqua qua hæ hydriæ implendæ sunt, est timor Domini concupiscentiam extinguens, sicut aqua ignem. Jubentur hydriæ impleri aqua, ut observentur mandata Domini in timore; quæ mu-

[Margin: Per ingressum religionis. Figuræ & prædictiones hujus. Activa & Contemplativa vita huc spectat. — Quomodo initietur, ratificetur, consummetur. — Activa est ante Contemplativam. — Sex hydriæ ex S. Bern. sunt 6. observantiæ religiosorum. 1. — 2. — 3. — 4. — 5. — 6. — Ex qua aqua quod vinum hic fiat.]

tatur in vinum, cùm timor in charitate completur, & implentur omnia fervore spiritus, & jucunda devotione.

Exemplo Christi quo modo erga parentes & cognatos religiosi se habere debeant.

Sed quærit Bernard. dicens. Quem non moveat, quod in nuptiis suis respondet Dominus benignissimæ matri suæ. *Quid mihi & tibi* &c. Nonne ipsa est in cujus utero novem mensibus moratus est? Et subdit. Propter nos respondet, ut conversos ad Deum, jam non solicitet carnalium cura parentum, & necessitudines illæ non impediant exercitium spirituale. Quamdiu de mundo fuerimus, debitores constat nos esse parentibus. At postquam nos reliquimus nosmetipsos, multo magis ab ipsorum solicitudine liberi sumus. Unde legimus fratrem quendam in eremo conversantem, cùm ad eum carnalis frater auxilii gratia adventasset, respondisse, ut adiret alterum fratrem eorum, cùm ille jam obiisset. Cúmque admiratus, qui venerat, responderet, quia jam obiit, eremita, humiliter, se quoque obiisse, respondit.

Exemplum Eremitæ de eodem.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

De S. Mariæ pietate & potestate, de obedientia Ecclesiæ, mercede patientiæ, fide Ecclesiæ.

Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ.

SERMO XXIX.

Sex continet hoc Evangelium. De quibus agitur hoc sermone.

IN hoc Evangelio *Primo* matrimonium commendatur, *Secundo* ostenditur Mariæ pietas, *Tertio* ejus potestas, *Quarto* obedientia Ecclesiæ instruitur, *Quinto* merces patientiæ ostenditur, *Sexto* fides Ecclesiæ roboratur. De *primo* dictum est superius. Ad *secundum* pertinet illud: *Vinum non habent*. Voluit Dominus Ecclesiam non ignorare officium Beatæ Virginis, quod est defectus Ecclesiæ filio ostendere ad supplendum, cujus est vinum solacii desolatis ministrare. Cant 1. *Introduxit me rex in cellaria sua*, & subdunt fideles: *Exultabimus & lætabimur in te, memores uberum tuorum super vinum*. Bernard. Quid mirum, si pietatem exhibent viscera pietatis? Nonne qui pomum in manu sua tenuerit dimidia die, reliqua diei parte pomi odorem servabit? Quantum igitur viscera illa virtus pietatis affecit, in quibus novem mensibus requievit? Nam antea replevit mentem quàm ventrem, & cùm processit ab utero, ab animo non recessit. *Potestas* ejus in hoc ostenditur, quod licet ipsa defectum illum supplere non potuerit, sed solùm illum indicaverit, & licet filius defectum illum ad eos non pertinere ostenderit, tamen ad nutum matris ipsum supplevit. Bernard. quando misereri nolet mater misericordiæ? Quando misereri non poterit mater omnipotentiæ? Ad instructionem *obedientiæ* pertinet illud. *Quodcunque dixerit vobis facite*. Obedientiæ est non discernere quod jubetur, sed humiliter adimplere. Diabolica vox fuit, *cur præcepit vobis Deus*? Gen. 3. Utilitas illius præcepti non apparebat quam tamen citò experti sunt, qui illud humiliter impleverunt. Bern. Quid sibi vult illud domine? ministri soliciti sunt de vini penuria, & tu dicis implere hydrias aqua? illi de poculis cogitant, & tu præcipis ut purificationis vasa impleant? *Merces patientiæ* ostenditur secundùm intellectum spiritualem in hoc, quòd aqua in vinum mutatur. Sanctis enim mala quæ hic patiuntur in bona convertentur. Joan 16. *Vos contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium*. Hebr. 12. *Omnis disciplina in præsenti videtur non esse gaudii, sed mæroris* &c. *Fidem Ecclesiæ roborat* miraculi facti memoria, sicut in discipulis, qui affuerant, miraculi præsentia. Unde dicit Evangelista. *Hoc fecit initium signorum* &c. *& crediderunt discipuli ejus* &c. Non obedivisset aqua salvatori, si sua non fuisset, ut dicunt Manichæi, qui miraculosè mutavit aquam in vinum, ministerio naturæ simile facit in vite.

Officium S. Mariæ.

Pietas.

Potestas.

Obedientia Ecclesiæ.

Patientiæ Merces.

Fides Ecclesiæ.

DE EADEM.

SERMO QVINTVS.

SUMMARIUM.

De tribus Virtutibus B. V. in sermone, & de septem verbis ejus quæ in Evangelio locuta est, imitanda omnibus, maximè religiosis.

Dicit Mater Jesu ad eum &c.

SERMO XXX.

B. V. ligno vitæ assimilatur.

IN hoc Evangelio tria habentur de verbis Beatæ Virginis, quæ sunt velut folia ligni vitæ. Ipsa est lignum vitæ, quia protulit nobis illum, qui est vita. Joan. 14. *Ego sum via, veritas, & vita*. Unde de verbis verum est quod legitur. Apoc. ult. De foliis ligni vitæ, quæ sunt ad sanitatem gentium. De ipsa verum fuit illud Psalm 1. *Et folium ejus non defluet*. Non defluxerunt verba ejus, ut ab ea superfluè dicerentur, nec à nobis debent defluere, ut à nobis negligantur. Tria verò nobis attendenda sunt circa illa: scilicet eorum *paucitas*, *brevitas*, & *utilitas*. *Pauca* sunt enim verba ejus quæ in Evangelio continentur, quia septem tantùm sciebat illud. Proverb. 10. *In multiloquio non deerit peccatum*, ideo multiloquio non est usa. *Brevia* etiam fuerunt verba ejus, nullum prolongavit excepto illo quod ad laudem Dei protulit, illud scilicet: *Magnificat anima mea Dominum* &c. Lucæ 1. In quo multi dissimiles sunt laudem Dei abbreviantes vel ex parte principii, vel ex parte finis, vel ex parte medii, Psal. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo*. Gregor. Mirum est quomodo homo semper Deum non laudat, cùm omnis creatura ad laudandum eum semper invitet? Circa *utilitatem* notandum est, quòd tria prima pertinent ad propriam *utilitatem*, tria ultima ad utilitatem proximi, medium ad laudem Dei. *Tria prima* dixit Angelo. Lucæ 1. *Primum* fuit verbum *discretæ interrogationis*, scilicet *quomodo fiet istud?* &c. *Secundum*, *humilis responsionis*: *Ecce ancilla Domini*. *Tertium fidelis orationis*. *Fiat mihi secundum verbum tuum*. Discreta interrogatio est, quæ est cum ratione, qualis fuit illa. Unde dixit, *quoniam virum non cognosco*. Verbum discretæ interrogationis valde necessarium est homini. Unde August. in libro de doctrina Christiana. Nulla res magis memoriæ mandanda est, quam illa verborum locutionumque genera, quæ ignoramus, ut cùm occurrerit peritior, quæri possit. Specialiter hæc verba sunt necessaria religiosis. Licet enim Beata Virgo exemplar sit omnium fidelium, perfecta enim fuit in vita activa & in vita contemplativa, specialiter tamen est exemplar contemplativorum. Ipsa enim in carne præter carnem vixit, & ut perfectiùs Deo vacaret, suum cor ad hæc mundana dividere noluit. Cùm aliquis in religione de novo est aliquid facturus, primò debet circa illud diligenter instrui: semel enim bene instructus, de cætero illud facere poterit, unde ad novitium pertinet dicere illud. *Quomodo fiet istud?* Bernard. Virtus vult cum humilitate doceri. *Item* religiosus debet de se humilia sentire & fateri, ita tamen quòd obedientiam humilitas illa non excludat. Vera est enim humilitas, quam non deserit comes obedientia, ut dicit Glossa super Matth. 3. Ad humilitatem pertinet illud, *ancilla Domini*, ad obedientiam illud, *ecce*. Tertiò qui se insufficientem reputat, paratus tamen ad illud quod non potest,

Tres virtutes verbi B. V.

1. Paucitas septem tantum in Evangelio leguntur verba B. V.

2. Brevitas. In laude Dei longa fuit.

3. Utilitas. Septem utilia verba B. V. Tria Prima spectant ad utilitatem propriam.

Imitanda omnibus maximè religiosis.

Humilitas & obedientia simul esse debent.

potest, fideli oratione impetrare debet, ut possit. Ad quod pertinet illud. *Fiat mihi secundum verbum tuum*. Postulet autem in fide nihil hæsitans. Jacob. 1. Fiduciam magnam debet habere quod Deus juvet eũ in eo, quod ab eo per suum vicariũ exigit. Aug. Domine da quod jubes, & jube quod vis. Cùm tria necessaria sint volenti bene operari, scilicet nosse, velle, posse, discreta interrogatio adquirit cognitionẽ, humilis responsio indicat bonam voluntatem, fidelis ratio adquirit potestatem. Ad proximi utilitatem pertinens est *verbum correctionis, suffragij*, & *consilij*. Correctio ab errore revocat, consilium revocatum dirigit. Et hæc pertinent ad instructionem. Præter hæc debemus proximo auxilium, ad quod pertinet verbum suffragij. *Verbum correctionis* est illud Lucæ 2. Fili quid fecisti nobis sic? Ibi nomen filij præmittitur, ut ex amore correctio procedere non dubitetur. Deinde ratio facti requiritur, ne indiscretè increpetur. Ecclesiastici 11. *Priusquam interroges ne vituperes quemquam, & cum interrogaveris, corripe juste*. Deinde ratione revocatur ab eo in quo errasse videtur cùm dicitur *ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te*: *Verbum suffragij* est illud. *Vinum non habent*. Beata Virgo suffragatur indigentibus, non abundantibus. Item suffragatur statum indicando, non importunè instando. Si boni essent suffragantes & majores Ecclesiæ, in hoc suffragio sufficeret ut status ejus, cui suffragantur indicaretur, scilicet quod indiget & dignus est. Bern. Ubi non licet quod volo facere, quis locus est roganti? *Verbum consilij* est illud. *Quodcunque jusserit*, &c. Circa quod attende humilitatem, non enim suum consilium alieno prætulit, sed ad alienum potius misit, quod est contra obstinatos in consiliis suis. Bern. Quis non erubescat obstinatus esse in consilio suo, quando ipsa sapientia suum deseruit. Loquitur de Christo, qui cum esset in his quæ patris fuerant, tamen descendit cum matre sua in Nazareth, & erat subditus illi.

Volens bene operari tribus indiget.

Tria verba ultima spectant ad utilitatem proximi.

1. Verbum correctionis

2. Verbum suffragii.

3. Verbum consilii.

DOMINICA SECUNDA POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO PRIMUS.

SERMO XXX.

SUMMARIUM.

Comparatur I. peccatum lepræ II. ostenditur quomodo 8. species lepræ spiritualis curentur 8. beatitudinibus Evangelicis, & quomodo eædem species voluntatem ac intellectum corrumpant.

Cùm descendisset Jesus de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ. *Matth. 8.*

Evangelium hodiernum continet duo miracula, scilicet *mundationem leprosi*, & *sanationem servi Centurionis paralytici*. In parte verò illa, in qua ponitur primum miraculum. *Primo* ostenditur quando illud factum sit, ibi: *Cum descendisset Iesus de monte*, &c. *Secundo* coram quibus, ibi: *Secutæ sunt eum turbæ multæ*. *Tertio* qualiter se habuit leprosus salutem petens, ibi: *leprosus veniens adorabat eum*. *Quarto* qualiter se habuit Salvator salutem conferens, ibi: *Et extendens manum Iesus*, &c.

Hoc Evangelium continet duo miracula. Circa I. miraculum 4. sunt notanda.

Circa *primum* notandum, quòd cum descendisset de monte, ubi fecerat sermonem de beatitudinibus, quibus omnis lepra spiritualis curatur, lepram scilicet peccati: lepram corporalem mundat, in quo se mundatorem lepræ spiritualis designat. Unde circa hæc *duo* nobis videnda sunt, scilicet quare peccatum lepra dicatur, & quomodo beatitudinibus species hujus lepræ sanentur. Sciendum igitur, quòd *triplici ratione* peccatum lepra dicitur. *Primo* quia lepra corporalis est membrorum corruptio ex humorum putrefactione effecta. Velut membra animæ sunt ejus potentiæ, quæ ex inordinatis affectibus velut pravis humoribus corrumpuntur. Corrumpitur rationalis, cùm delectatur cogitationibus ociosis, vel voluptuosis, vel terrenis, vel gloriosis, vel malitiosis, vel cùm erroribus seducitur falsa de Deo sentiendo, vel magna de se, vel mala de proximo. Corrumpitur irascibilis trepidando, ubi timendum non esset. Psal. 13. *Trepidaverunt timore, ubi non erat timor*. Vel naturæ, seu personæ irascendo, cum irasci debeat vitio, vel de viribus propriis præsumendo, vel altitudinem transitoriam inordinatè appetendo. Corrumpitur concupiscibilis, delectationes, quæ sunt secundùm sensum, libidinosè appetendo, vel spirituales negligendo. *Secundo* quia peccatum ad modum lepræ traducitur per contagium. Sic quasi hæreditariè per contagium traducta est lepra peccati in Evam, quia per serpentis colloquium quasi hæreditariè traducta est lepra Originalis peccati in nos: Rom. 5. *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit*. Per contagium etiam exempli peccatum in multos traducitur. Ecclesiastici 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea*. Senec. Unum exemplum avaritiæ vel luxuriæ multum mali facit. Dives vicinus, cupiditate irritat, comestor delicatus paulatim enervat & emollit. Malignus comes, quamvis candido & simplici, rubiginem suam affricuit. Peccatum etiam rapinæ quasi hæreditariè traducitur in filios. Ezech. 19. *Eduxit unum de leonculis suis, factus est leo, & didicit prædam capere*. A matre etiam meretrice peccatum luxuriæ quasi hæreditariè transit ad filiam. Qualis enim mater, talis filia frequenter. *Tertio* quia lepra morbus est, qui multùm timetur. Dicunt aliqui, aliam infirmitatem, det mihi Deus, si placuerit ei, sed à lepra custodiat me. Per lepram ergo peccatum designatur, ut quantum timendum sit innuatur. Ecclesiastici 21. *Quasi à facie colubri fuge peccata, & si accesseris ad illa suscipient te. Dentes leonis dentes ejus, interficientes animas hominum. Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas. Plaga illius non est sanitas*, &c. Timendum ergo est peccatum ut coluber, ut leo, ut gladius. *Quatuor* de causis timetur lepra corporis, in quibus omnibus à lepra peccati superatur *Prima* est, quia hominem multùm damnificat, humanæ societatis solatium auferendo. Lepra peccati non solùm separat à consortio hominum, sed etiam à consortio Dei & Angelorum. Hæc lepra ejecit Angelum de cœlo, Adam de terrestri paradiso, ad ultimum peccatores de mundo isto ejiciet, & includet in inferno velut in quadam leprosoria domo. In præsenti separat eos à bonis quantum ad meritum, in futuro verò separabit eos quantum ad locum. *Exibunt* enim *Angeli & separabunt malos de medio justorum*. Matth. 13. Qui habet lepram peccati mortalis solus reputatur, quia non est in consortio bonorum quantum ad meritum, unde væ illi. Ecclesiastæ 4. *Væ soli*. *Secunda* est quia multùm molestat æstu & siti. Ecclesiastici 23. *Anima calida quasi ignis ardens*, &c. Ejusdem 14. *Insatiabilis oculus cupidi, non satiabitur donec consumat arefaciens animam suam*. Proverb. 30. *Sanguisugæ duæ sunt filiæ dicentes: affer, affer*. Sanguisuga est concupiscentia, cujus duæ filiæ sunt amor habendi bona temporalia, & amor fruendi. Isa. 43. *Lingua eorum siti aruit*. Sitis eorum qui habent lepram spiritualem tanta est, ut sedari non possit, non dico solùm uno cyatho vini, imò nec uno dolio & cellario pleno vini. Adeo etiam sitiunt, ut venenata bibere non timeant, ut patet in raptoribus, furibus & usurariis. Etiam se ipsos bibendo submergunt. Et attende fatuitatem talium, qui cum deberent recurrere ad gratiam Dei, cum una gutta lepram curaret, & per consequens

I. Quando & cur sit factũ miraculum. Peccatũ dicitur lepra.

Potentiæ animæ quomodo corrumpuntur.

Exemplum malum cõtagiosum

Peccatum magis quã lepra timẽdum.

1. Ob damnificationẽ.

2. Ob molestationem.

sitim sedaret, potiùs bibere volunt quod lepram augeat, & per consequens sitim. Joan. 4. *Qui biberit ex aqua quam ego dabo illi, non sitiet in æternum.* Augustinus. Qui biberit de fluvio Paradisi, cujus gutta major est Oceano, restat ut in eo sitis hujus mundi extincta sit.
3. Ob vilificationem. *Tertia* est quia multùm vilificat, facit enim deformem ad videndum & abominabilem ad cohabitandum. Reddit enim anhelitum fœtidum, & aëra inficit. Sed lepra peccati amplius hoc facit. David Psalm. 13. *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studiis suis.* Idem ibid. *Sepulchrum patens est guttur eorum.* 1. Corinth 15. *Corrumpunt bonos mores colloquia mala.* Oseæ 9. *Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt.* Si verò tria prædicta, scilicet damnificatio, molestia & vilificatio modicum durarent, tolerabilis esset lepræ infirmitas, sed morbus lepræ corporalis vix vel nunquam curatur. De lepra vero peccati hoc constat quod apud homines ejus curatio impossibilis est, apud Deum verò omnia possibilia sunt. Matth. 19. Isa. 43. *Ego sum qui deleo iniquitates suas propter me.*
4. Ob augmentum. *Quarta* est quòd lepra est morbus crescens. Primò enim parum apparet, sed crescendo procedit, donec totum corpus occupaverit: sic lepra peccati, primò corrumpit cor, deinde os & oculos & alia exteriora Ecclesiastici 11. *A scintilla una augetur ignis.*

II. Octo corruptiones animæ, seu species lepræ spiritualis, octo beatitudinibus curantur. Sequitur videre quomodo octo beatitudinibus species lepræ spiritualis mundantur. Sciendum ergo quod octo sunt corruptiones ipsius animæ, quæ sunt velut octo species lepræ.
1. Cupiditas paupertate curatur. *Prima* est *cupiditas*, quæ est immoderatus appetitus habendi bonum temporale. Hanc sanat paupertas spiritus. Et quia *radix omnium malorum cupiditas est.* 1. Timoth. 6. Convenienter primò eam extirpat Salvator, securim prædicationis ponens ad radicem malitiæ.
2. Ira mansuetudine. *Secunda* est *ira*, quæ est appetitus vindictæ, quam sanat mansuetudo, quæ nec nocet, nec nocere desiderat. Ira est velut ignis in corde hominis omnia bona consumens, ideo multùm conandum est ad ejus remotionem. Ecclesiastæ 11. *Aufer iram à corde tuo.* Ejusdem 7. *Ira in sinu stulti requiescit.* Proverb. 6. *Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta ejus non ardeant?* Ira morbus est valde gravis ad portandum his, qui sunt circa eum qui hoc morbo laborat. Proverb. 18. *Spiritum ad irascendum facilem quis poterit sustinere?* Ejusdem 27. *Grave saxum & onerosa est arena, sed ira stulti utroque gravior.*
3. Lætitia sæculi, gratia lugendi. *Tertia lætitia est sæculi*, quæ est appetitus fruendi bonis transitoriis. Hanc lepram habebant qui dixerunt, Sap. 2. *Venite & fruamur bonis quæ sunt.* Lætitia sæculi se habet in amatoribus mundi, ut risus in phreneticis. Hanc sanat gratia lugendi, quæ se habet ut dolor in infirmo sanæ mentis. Melius est habere sanæ mentis dolentem, quam phreneticum ridentem. Gregor. Inter duos ægros medicus aderat. Sed unus æger in febre integrum sensum tenebat, alter verò sensum mentis perdiderat. Loquitur de Christo & Magdalena & Pharisæo.
4. Acedia esurie iustitiæ. *Quarta* est *acedia*, quæ magna bona modicum curat, quæ est velut fastidium veri boni, & est infirmitas morti appropinquans. David Psal. 106. *Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquaverunt usque ad portas mortis.* Hanc sanat esuries justitiæ, ut justitiam intelligamus bonum gratiæ sicut ibi: *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus.* Matth. 5.
5. Invidia misericordia. *Quinta* est *invidia*, quæ gaudet de alieno malo, & dolet de alieno bono; quæ *putredo* dicitur *ossium*. Proverb. 14. Hanc sanat misericordia quæ condolet alieno malo.
6. Immũditia cordis mũditia cordis. *Sexta* est *cordis immunditia*, quæ est cordis laxitas sordes peccati sustinens. Hanc sanat cordis munditia, quæ est puritas animi omnem immunditiam abhorrens. Qui habent hanc corruptionem sunt velut *sus lota in volutabro luti.* 2. Petr. 1. Cùm quidam stultus diceret audiente Pythagorâ, malle se cum mulieribus quàm cum Philosophis conversari: & sues, inquit, libentiùs in cœno, quam in aquâ pura conversantur.
7. Discordia gratia pacificandi. *Septima* est *discordia*, quæ est in hominibus proprii sensus, & propriæ voluntatis, quæ diabolo multùm assimilatur, cujus est dispergere; & similitudinem Dei multùm dissipat, cujus est colligere. Lucæ 11. *Qui non colligit mecum, dispergit.* Augustinus. Nihil similius est actibus dæmonum quam litigare. Hanc corruptionem sanat gratia pacificandi, quâ filio Dei specialiter assimilamur, ut Dominus insinuat dicens: *Beati pacifici, quia ipsi filii Dei vocabuntur.* Matth. 5.
8. Impatientia & pusillanimitas patientia persecutionis. *Octava* est minima passibilitas à malo pœnæ præsentis, & vocatur *impatientia*: vel à malo futuro, & vocatur *pusillanimitas*, seu nimia timiditas, quam removet Philosophus à forti dicens: fortis est intimidus mali. Senec. Vir bonus ab honesto nullâ re deterrebitur ad turpia nulla re invitabitur Cõtra hãc corruptionẽ dicit Dominus: *Beati qui persecutionem patiuntur.*

Quomodo corruptiones istæ sint in affectu. Et *notandũ* quòd istæ octo corruptiones sunt 4. respectu boni ipsius affectus, 4. respectu mali. Duæ sũt spectu boni, quod est infra nos, scilicet immoderatus appetitus fruendi illo. Tertia est respectu boni quod est supra nos, scilicet acedia, quæ fastidium est boni. Quarta est respectu ejus, quod est juxta nos scilicet discordia. Prima respectu mali, si malum proximo velis inferre. Secunda si malum quod patitur nolis misericorditer auferre. Tertia est si malum culpæ in te velis sufferre. quarta est, si malum pœnæ loco & tempore nolis ferre.
Quomodò in intellectu. Item *notandum* quòd corruptionem in affectu concomitatur corruptio in intellectu. Unde Zach. 5. dicitur de impietate quòd *hæc est oculus eorum in universa terra.* Proverb. 21. *Lucerna impiorum peccatum.* De facili intellectus sequitur affectum. David Psal. 72. *Transierunt in affectum cordis.* 1
Nimium amorem altitudinis concomitatur frequenter præsumptio, quam homines de se sentiunt, ideo dicitur 1. Timot. 6. *Præcipe divitibus hujus sæculi non sublime sapere.*
Iram concomitatur cœcitas vel obscuratio, impedit enim ira animum ne possit cernere verum. David Psal. 57. *Supercecidit ignis & non viderunt solem.* 2
Sæculi etiam *lætitiam* concomitatur fatuitas. Vinum est gaudium temporale faciens homines furere. Oseæ 7. *Cœperunt Principes furere à vino.* Hoc vinum infatuavit Salomonem. 3
Accidiosi ponunt dulce in amarum & prophetiis falsis deluduntur. 4
Isa. 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Ipsi fastidiunt manna. Proverb. 22. *Dicit piger, leo est foris, in medio platearum occidendus sum.* Proverb 26. *Dicit piger, leo est in via, leæna in itineribus.* 5
Invidiam concomitatur cœcitas. Hæc excæcavit Judæos. Sap. 2. *Excæcavit illos malitia eorum.* Job. 5. *Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie.* Ubi dicit Gregor. Mens invidi dum aliquo bono alieno affligitur, de radio solis obscuratur. *Immundi corde* nares habent & non odorabunt. Ruminant enim fœtentia, ac si essent aromata. 6
Discordes verò in quibus proprius sensus abundat, putantes se esse sapientes, stulti facti sunt, nec solum stulti, sed quasi insani. 7
Nescire enim quæ essent scienda, simplex stultitia est; sed credere se sapientem cùm sit stultus, insania est. Proverb 26. *Vidisti hominem sibi sapientem videri, magis illo spem habebit insipiens.* Augustin. Si dicendo te esse sapientem, stultus factus es: dic te stultum, & sapiens eris. 8
Impatientes verò sunt quasi arreptitii. Et sicut *qui sapiens est, multa gubernatur sapientia.* Proverb. 14. sic qui impatiens est, parvâ & nullâ. *Pusillanimis* verò est velut maniacus, cujus verbum illud Genes. 4. *Omnis qui invenerit me, occidet*

accidet me, sonitus terroris semper est in auribus ejus, & cum sit pax, ille semper insidias suspicatur. Job. 15. *Terrebit eos sonitus folii volantis.* Levit. 26.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Explicatur totum primum miraculum, cujus occasione varia doctrinæ adferuntur.

SERMO XXXI.

Cum descendisset Jesus de mõte, secutæ sunt eũ turbæ multæ, & ecce leprosus veniens adorabat eum.

Cur coram turbis leprosus sit curatus. Circa hoc duo notanda.

Quod coram turbis leprosus dicitur sanari facit ad certitudinem miraculi. Notandum est etiam quòd turbæ sequuntur, non principes. Chrysostomus. Principes non sequuntur, per totum enim Evangelium vides eos esse fixos. Turba cum silentio audivit, Pharisæi ut calumniarentur.
1. Item in hoc quòd post descensum montis sequuntur turbæ, instruuntur prælati de monte contemplationis descendere, ut fructum in populo faciant. Job. 29. *Cum sederem quasi Rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.*
2. Periculosa est nimia mora prælati in monte contemplationis. Exod. 32. *Videns populus quod moram faceret Moyses descendendi de monte, congregatus adversus Aaron ait. Fac nobis Deos, qui nos præcedant.*

Qualiter leprosus petierit sanari. Circa hoc 3. nota pro curanda lepra spirituali.

Et ecce leprosus, &c. Circa modum quo se habuit salutem petens, *tria* attende: scilicet quòd *venit*, quòd *adorat*, quòd *potestatem Christi confitetur*, in quibus tria ostenduntur nobis valdè necessaria ad sanationem lepræ spiritualis. *Primum* est *appropinquatio*, ut scilicet appropinquet Deo gressu desiderii & operis. Jacob. 4. *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.* Aug. In libro de Baptismo parvulorum.
1. Adjutor noster dicitur Deus. Nec adjuvari potest, nisi qui aliquid sponte conatur.
2. Idem in libro de perfectione justitiæ hominis. Non adjuvatur, nisi qui & ipse aliquid agit. *Secundum* est *humilitas* in adoratione, quæ valde efficax est ad impetrandum salutem. Ecclesiastici 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit.* David Psalm. 101.
3. *Respexit in orationem humilium, & non sprevit precem eorum.* Jacob. 5. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* *Tertium* est *fides*, quæ multùm valet ad impetrationem salutis. Matt. 8 *Vade & sicut credidisti fiat tibi.* Interlin. Cuique sicut credit ita fit. *Domine si vis potes me mundare.* Iste leprosus tenet figuram humani generis, quod erat in adventu Christi leprosum, quod potentiam Dei per pœnam justè inflictam noverat, sed bonitatem voluntatis ejus non ita. Sed jam non debet esse dubium quin velit nos à lepra spirituali mundare, cum ad hoc sanguinem suum fudit, & tot fontes gratiæ in Ecclesia posuit. Apoc. 1. *Qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Tit. 2. *Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem.* Isa. 12. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris. Et extẽdens manũ Iesus tetigit*, &c.

Leprosus hic quomodo significet genus humanum.

Quomodo se habuerit Salvator sanãdo leprosum. Circa hoc septem notanda.

Circa modum quo se habuit Salvator salutem conferens septem attende. *Primum* quòd manum extendens leprosum tangit, in quo apparet ejus humilitas. *Secundum* quòd dicit: *volo*: in quo apparet ejus pietas. *Tertium* quòd dicit, *mundare*: id est, munderis. *Et confestim mundata est lepra ejus*, in quo apparet ejus majestatis potestas. *Quartum* quòd dicit ut nemini dicatur, in quo jactantia condemnatur. *Quintum* quòd mittendo ad Sacerdotes, in hoc eos honorat. *Sextum* quòd in eodem confessionem commendat, qua leprosi spiritualiter se Sacerdotibus ostendunt. *Septimum* quòd munus præceptum in lege jubet offerri, in quo legem veterem approbat. *Et extendens*, &c. *Notandum* quòd multipliciter Dominus manum suam extendit. Extendit enim eam *Ad percutiendum.* Isa. 9. *Adhuc manus ejus extenta.* Vibravit enim Dominus gladium suum. Psalm. 7. Et innuitur in hac extentione, quod etiam remotos percutiat. Psalm. 138. *Si ascendero in cœlum, tu illic es*, &c. *Item* quòd percutiet etiam superiores. Sapient. 6. *Iudicium durissimum in his, qui præsunt, fiet.* *Item* quod fortiter percutiet: manus enim quæ altiùs extenditur, graviùs percutit. Timent porci securim super se elevatam, & non timent fatui homines super quos Dei justitia gladium elevavit. Et *notandum* quod Deus manũ suã ad percutiendum extendit in cœlo, in terrestri paradiso, in mundo, in purgatorio, in inferno. In *cœlo* ad percutiendum superbum apostatam. Isa. 51. *Nunquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem?* Job. 26. *Prudentia ejus percussit superbum.* In *Paradiso*, ad percutiendum primos parentes, quæ percussio transivit ad posteros. Jerem. 30. *Plaga inimici percussi te.* In *mundo* vero quosdam percutit ad conversionem. Isa. 19. *Percutiet Dominus Ægyptum plagâ, & sanabit eam*, alios ad indurationem. Jerem. 5. *Percussisti eos, & non doluerunt.* In *purgatorio* ad expiandum. Job. 19. *Miseremini mei, miseremini mei*, &c. In *inferno* ad æternaliter puniendum. Proverb. 19. *Parata sunt derisoribus judicia, & mallei percutientes stultorum corporibus.* *Item* extendit manum suam *ad amplexandum*, ut apparuit in statu crucis, ubi fuit quasi paratus ad amplexandum peccatores, & sic se habet in tempore gratiæ. Unde Luc. 15. legitur de patre familias, quod occurrens cecidit super collum filii. *Item ad largiendum.* Proverb. 1. *Extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret.* Proverb. ult. *Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.* Adeo extendit Deus pater manum suam, quod brachium suum, scilicet filius, in duo frusta divisum est, anima descendente ad inferos, ut captivos extraheret, & corpore remanente in sepulchro. Ecclesiastici 4. *Non sit manus tua ad accipiendum porrecta, & ad dandum collecta.* *Item ad ostendendum viam.* Isa 65. *Tota die expandi manum meam ad populum, qui graditur in via non bona.* Manum hoc modo Christus extendit, dum formam rectè vivendi hominibus ostendit. Sed multi facto dicunt ei: *recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.* Job. 21. *Item ad adjuvandũ.* Psal. 172. *Tenuisti manum dexteram meam*, &c. Maximè vero sic manum suam extẽdit his, qui proximè eum sequuntur. Psal. 62. *Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua.* Job 14. *Operi manuũ tuarũ porriges dexteram.* *Item ad sanãdũ*, ut hic, *tetigit eum.* Magna dignatio majestatis suæ, leprosum tangit. Glossa. Tetigit propter humilitatem, ut nos doceret nullum spernere pro aliqua corporis maculatione: quod est contra aliquos, qui leprosos abominantur. Testatur Cantor magnus Parisiensis de quodam Sacerdote leprosorum, qui in muro fecerat foramen, per quod audiebat confessiones eorum, & porrigebat corpus Domini, quod parte illa remanente sanâ quam vertebat ad illos, alia facta est leprosa. Et quidam servus, qui adeo abhorrebat leprosos, quod nolebat eis eleemosynam ferre, factus est leprosus. De illis vero qui leprosos spiritualiter despiciunt dicitur Isa. 65. *Qui dicunt, recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es. Isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.* Non abhorruit Christus peccatricem. Luc. 7. *Si esset hic Propheta, sciret utiq; quæ & qualis est mulier quæ tangit eũ, quia peccatrix est.*

1. Dominus extẽdit manum suam.

Deus percutit in quinq; locis.

Exẽpla duorum punitorum quod corporaliter leprosos horruerint.

Leprosi spiritualiter nõ abhorrendi.

2. Qui nolint mundari.

Dicit *volo*, vult siquidem Christus mundare, sed nolunt homines mundari. Verè non vult mundari, qui libentius habitat cum leprosis quam cum sanis, cum lepra sit morbus infectivus, si enim esset sanus, posset ipse ex habitatione esse leprosus. *Item* non vult fieri sanus, qui nec consilium Medici vult audire, quo sanatur, non vult enim audire prædicationem. Proverb. 24. *Erit salus ubi multa consilia. Item* qui non vult reddere alienum pro curanda lepra spirituali, pro curanda enim lepra carnali daret suum. *Item* non vult mundari, qui lepram peccati non vult ostendere Medico, ut sanetur. 4. Reg. 5. dictum est Naaman à servis suis, *etsi rem grandem dixisset tibi propheta, certe facere debueras, quanto magis, quia dixit tibi lavare & mundaberis.*

3. Mundatio à lepra fit.

Mundare & confestim mundata est lepra ejus. Sciendum est quod *quinque* modis fit mundatio lepræ, scilicet *ablutione*, ut Naaman, qui mundatus est in Jordane 4. Reg. 5. Apoc. 1. *Dilexit nos & lavit nos*, &c. Sic fit aliquis mundus peccati. Baptismatis ablutione, vel lachrymarum. *Item ostensione.* Lucæ 17. dictum est leprosis, *ostendite vos Sacerdotibus*, qui dum irent mundati sunt. Psalm. 31 *Dixi confitebor*, &c. *Et tu remisisti. Item separatione* ut Maria Num. 12. quæ fuit extra castra septem diebus. Sic mundatio fit per excommunicationem, quæ medicinalis est ut cauterium. 1. Corinth. 5. *Iudicavi hujusmodi hominem tradere sathanæ.* Et Num. 5. præcepit Deus ut ejiciant extra castra omnem leprosum. *Item inclusione*, ut manus Moysi, quæ extracta de sinu leprosa apparuit, reposita in sinu similis facta est carni reliquæ Exodi 4. Sic aliqui in sæculo leprosi spiritualiter erant, qui in claustro positi à lepra sanantur. *Item tactu*, ut hîc. Sed *duplex* est *tactus* Domini; unus *suavis*, alter *gravis*. *Suavis* est quo tangit filios suos in præsenti ad probationem. Genes. 27. *Accede fili ut tangam te & probem*, &c. *Gravis* est quo tangit in Purgatorio. Job. 19. *Miseremini mei*, &c. *quia manus Domini tetigit me.* Hebr. 10. *Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Item notandū quod ea quæ fiebāt in purificatione leprosi corporaliter, ostendunt qualiter debeat purificari leprosus spiritualiter de quo habetur Levit. 14. Quod sumat duos passeres, & lignum cedrinum, & vermiculum, & hyssopum, & unú ex passeribus immolet in vase fictili super aquas viventes, vivum autem cum ligno cedrino & cocco & hyssopo tingat in sanguinem passeris immolati, quo aspergat illum qui mundandus est septies. Cum *passer* dictus sit à patiendo, duo passeres sunt dolor contritionis, quo anima compungitur, & dolor satisfactionis, quo corpus affligitur. De quibus Mich. 4. *Dole & satage filia Sion. Lignum cedrinum* quod est imputribile, est propositum firmū de cætero non peccandi mortaliter, quo incorruptio servatur Unde Joan. 5. *Ecce sanus factus es, jam noli peccare.* Joan. 8. dicit Dominus Adulteræ: *Vade, & jam amplius noli peccare. Vermiculus*, seu *coccus* rubei coloris, est pudor confessionis, quo pœnitens erubescens de peccatis confunditur. Rom. 6 *Quem fructum habuistis tunc in his, in quibus nunc erubescitis? Hyssopus* cujus est tollere tumorem pulmonis, est humilitas pœnitentis, quia cervix prius erecta dejicitur. *Aquæ vivæ* sunt dona Spiritus sancti, Salvatoris doctrina, lachrymarum gratia, quibus anima à sordibus peccatorum mundatur.

Tactus Domini duplex.

Ritus purgādi leprosum corporaliter in veteri testamento, ostendit quid sit faciendū leproso spiritualiter.

Passer quid sonet.

4. Præcipiendi forma triplex.

Et ait illi Jesus: vide nemini dixeris. Notandum quod aliquando ponitur aliquid in forma præcepti, & est præceptum, ut illud: *honora patrem*, &c. Exod. 20. Quandoque non proponitur in forma præcepti, & est præceptum, ut illud. *Non fornicaberis*, in eodem. Quandoque proponitur in forma præcepti, & non est præceptum, ut hîc. *Vide nemini dixeris.* Glossa. Taceri jussit, & taceri non potuit, non quod aliquid voluit & non potuit, sed dat exemplum, ut sui in magnis, quæ faciunt, latere velint, sed ut prosint aliis, prodantur inviti. Et insinuatur in hoc, quod qui gloriam hujus mundi fugit, maximè eam apprehendit: hoc solum enim habet gloria hujus mundi gloriosum secundùm verbum Sapientis, quod se appetentes fugit, & se fugientes appetit. Sen. 5. libro de beneficiis. Gloria fugientes magis sequitur. Ecclesiastici 11. *Si secutus fueris, non apprehendes, & non effugies, si præcucurreris. Sed vade, ostende te sacerdoti.* Glossa. Mittit ad Sacerdotes propter humilitatem, ut Sacerdotibus deferat honorem. Ecclesiastici 7. *Sanctifica Sacerdotes.* Rom. 13. *Cui honorem, honorem.* Ejusdem 12. *Honore invicem prævenientes.* Glossa. Non est aliter fraternus amor, nisi mutuis se præveniat obsequiis. 1. Timoth. 5. *Qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina.*

Gloriæ fugiendæ exemplum.

5. Honor sacerdotibus debitus.

6. Confessio commendatur.

Secundùm intellectum spiritualem est hæc exhortatio ad confessionem peccatorum. Proverb. 28. *Qui abscondit scelera sua non dirigetur, Qui autem confessus fuerit & dereliquerit ea, misericordiam consequetur.* De confessione vide ultimum sermonem Epistolarum.

7. Leprosus iussus offerre duplici sensu.

Et offer munus quod præcepit Moyses in testimoniū illis, id est, ut ipsi hoc testimonio credant, viso scilicet tanto miraculo, vel si non credant sint inexcusabiles, & ita sit eis vel in testimonium salutis, vel in testimonium damnationis. *Vel sic. Offer munus quod præcepit Moyses* leprosos offerre in testimonium suæ curationis. Et *notandum* quòd sicut habetur Levit. 13. Leprosus offerebat duos agnos immaculatos, & ovem anniculam absque macula, & tres decimas similæ, & olei sextarium. In duobus agnis intelligitur duplex innocentia, quam debet offerre peccator. Una est ut opprimendo nullum miserum faciat, alia ut miserum non deserat, sed sublevando ejus miseriam subveniat. Contra illum qui caret prima innocentia dicitur. Isa. 3. *Quare atteritis populum meum & facies pauperum commolitis?* contra illum qui caret secunda, dicit Ambrosius. Pasce fame morientem: si non pavisti, occidisti. In ove intelligitur mansuetudo, quâ peccator dimittit ei, qui eum offenderat. Prov. 3. *Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam.* Illusor est qui vult sibi dimitti à Deo, & non dimittit proximo. Ecclesiastici 28. *Homo homini reservat iram, & à Deo quærit medelam?* Simila est immaculata substantia, quæ debet offerri, quia ex justè acquisitis eleemosyna debet fieri. Ecclesiastici 33. *Immolantis ex iniquo maculata est oblatio.* Debet autem simila conspergi oleo, quia eleemosyna debet pinguescere, devotione & hilaritate. 2. Cor. 9. *Hilarem datorem diligit Deus.* Rom. 12. *Qui miseretur, in hilaritate.* De substantia tres decimæ sunt dandæ, sicut in veteri Testamento de laboribus. Prima dabatur Sacerdoti, secunda in oblationes solennitatum, tertia in eleemosynas pauperum.

8. Spiritualis explicatio oblationis factæ à leprosis.

DE EADEM DOMINICA.
SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Explanatur secundum miraculum interjectis aliquibus documentis.

SERMO XXXII.

Cùm autem introisset Capharnaum accessit ad eum Centurio, &c.

Abjectio & responsio triplex.

CONTRA Lucæ 7. sic habetur: *Misit ad Jesum seniores Judæorum, rogans eum ut ut veniret*, &c. Responsio. Accessit mente, unde Interlin. dicit vade & desiderio, qui modus accedendi melior est, Deus enim spiritus est. Joann. 4. Et vult ut ad eum spiritualiter

spiritualiter accedatur. Vel accessit per amicos scilicet Judæos, qui pro eo intercederent. Posset tamen dici quod corporaliter venit. Sed Judæis quasi familiaribus Christi, verbum suum commisit. Centurio dicitur, qui est super centum milites. *Rogans eum*, per internuncios, qui dixerunt ut habetur Luc 7. *Dignus est ut hoc illi præstes, diligit enim gentem nostram, &c.* Et est argumentum quod misericordiâ Dei, mediante amicitiâ Sanctorum acquiratur, & allegant nuncii Centurionis meritum, & impetrant quod quærunt. Econtratio demeritum illorum pro quibus oratur quandoque impedit, ne oratio exaudiatur. Ecclesiastici 34. *Unus ædificans, & unus destruens, quid prodest eis nisi labor?* Tales sunt similes Pharaoni dicenti. Exod. 8. *Orate Dominum*, &c. & post in eodem. *Rogate pro me*, operibus tamen adversabatur. *Puer*, id est servus. *Ego veniam.* Venire incipit, sed non pervenit. In medio enim viæ verbo eum absens curavit, ne propter impotentiam crederetur corporaliter ire. *Non sum dignus* &c. secundùm Hieron. hoc dicit propter idola quæ nondum alienaverat; timebat enim ne oculi Salvatoris offenderentur in aliquo, quod ibi videret. *Nam & ego*, &c. Probat quod hoc Dominus possit facere per locum à minori, cum ipse qui sub potestate est, multa facit per subditos suos. *Miratus est*, id est, ad modum mirantis se habuit. *Non inveni tantam fidem in Israël.* Intellige præsentis temporis, in Patriarchis enim & Prophetis majorem invenit, & intellige Beatam Virginem exceptam. De Apostolis verò dicunt aliqui quod non erant tantæ fidei tempore illo. Potest tamen ita exponi. *Non inveni tantam fidem*, id est, tam facilem fidem. In Apostolis non fuit tam facilis fides, quia nullus exteriùs istum docuit. Vel sic expone. *Non inveni tantam fidem in Israel*, quantam in isto, id est, in gentibus per istum figuratis. Vel secundùm communem usum loquendi non comprehenduntur in hoc verbo Apostoli, ut si quis intraret domum aliquam, in qua neminem inveniat, dicit: nemo est in hac domo, non connumerans venientes secum. *Dico autem vobis, quia multi*, &c. Posset dicere aliquis, sunt-ne gentes crediture? ideo subditur: *Multi ab Oriente & Occidente*, &c. Malach. 1. *Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda. Et recumbent*, id est, requiescent *cum Abraham*, &c. Hos specialiter nominat, quia his specialiter facta est promissio de Christo incarnando. *Filii autem regni*, id est, Judæi, in quibus regnabat Deus, *ejicientur in tenebras exteriores.* Tenebras interiores habet homo, quàm citò peccat, scilicet mentis cœcitatem, exteriores verò habebit in inferno. *Ibi erit fletus & stridor dentium.* Glossa. Dentes strident, qui hîc de audacitate gaudebant. Oculi flent, qui per concupiscentiam vagabantur. Fletus de ardore, stridor dentium solet de frigore excitari, quia ibi transibunt de aquis nivium ad calorem nimium. Job. 24. Sap. 11. *Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.* Unde dives epulo torquetur in lingua. Lucæ 16. *Et dixit Iesus Centurioni*, id est, rogantibus pro eo, vel ei si personaliter affuit, &c.

Centurio quis.

Merita SS. valent in oratione. Demerita pro quibus oratur, obsunt.

Varia explicatio.

DE EADEM.

SERMO QUARTUS.

SUMMARIUM.

SERMO XXXIII.

Varia pro ædificatione nostra in Christo, Centurione & ejus servo discenda proponuntur.

Cùm autem introïsset Capharnaum.

PArs ista Evangelii hodierni, in qua ponitur servi Centurionis sanatio, multam habet materiam ædificationis tam in Christo, quàm in Centurione, quàm in ejus servo. In Christo *primo* datur nobis *exemplum humilitatis*, in hoc quod ire ad servum Centurionis consentit. Glossa. Magna humilitas, quod servum dignatus est visitare. Ad filium reguli noluit venire. Joan. 4. ne divitias honorare videretur: hîc ne servilem conditionem spernere videatur, mox ire consentit. Seneca. Quemadmodum stultus est, qui equum tentaturus, non ipsum aspicit, sed stratum & frenos; sic stultissimus est, qui hominem aut ex veste, aut ex conditione, quæ nobis modo vestis circumdata est, existimat. *Secundo exemplum æquitatis* in hoc, quòd devotionem gentilis non despicit, sed laudibus extollit dicens: *Non inveni tantam fidem*, &c. Actor. 10. *In veritate comperi, quoniam non est personarum acceptor Deus*, sed in omni gente, qui timet eum, & operatur justitiam, acceptus est ei. *Tertio fides in nobis roboratur* ex ostensione potentiæ Christi, qui absentem verbo curat. *Vade*, inquit, & sicut *credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora.*

Ex miraculo tria discenda in Christo.

1.

2.

3.

In Centurione verò nobis *quatuor* commendantur. *Primo humilitas* in hoc, quod dicit: *Non sum dignus ut intres sub tectum meum.* Augustin. Dicendo se indignum, præstitit se dignum, non in cujus parietes, sed cujus cor Christus intraret. Chrysostomus. Quia indignum se fecit suscipiendi in domo, dignus factus est regno. Unde illud: *Non sum dignus*, pertinet ad humiles Sacerdotes, qui se reputant indignos celebrare, cùm non habeant hospitium eburneum Regi Regum congruū, quale habuit Beata Virgo, de qua potuit dici illud. Isa. 62. *& vocaberis voluntas mea in ea.* Quomodo dignus est ut Deus intret sub tectum ipsius, qui habet uxorem litigiosam, id est, conscientiam contumeliosam. Proverb. 19. *Tecta jugiter perstillantia litigiosa mulier.* Item in quo de igne cupiditatis fumus tentationis ascendit & ubi flat ventus superbiæ, licet tantam non habeat devotionem, non debet tamen propter hoc dimittere celebrationem; solummodo bene se præparet: sicut homo non dimittit ferre vas ad aquam, quia vacuum est. Velut fons gratiæ est Sacramentum altaris. Sed quibusdam illuditur à pigritia sub tegmine divini timoris, qui potius hoc relinquunt ex pigritia, quam ex timore Dei. qui si haberent verum timorem Dei, negligentiam præparandi se, à se repellerent. Ecclesiastæ 7. *Qui timet Deum nihil negligit.* Ibi potiùs timere deberent Dei offensam, ubi nulla est utilitas, quàm ubi offensæ remittuntur, & virtus cavendi eas confertur, & captivis qui sunt in purgatorio subvenitur. Figuram talium tenet piger servus dicens: *Domine timui te, quia homo austerus es.* Lucæ 19. *Secundo fidei magnitudo*, quâ credidit quod dicere Christi, esset facere, unde ait. *Tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.* Fides ista sanitatem servi meruit, unde dictum est ei, *sicut credidisti fiat tibi.* Interlin. Cuique sicut credit, ita fit. Matth. 17. *Si habueritis fidem sicut granum synapis*, &c. Matth. 9. *Omnia possibilia sunt credenti. Tertio sapientiam*, quæ insinuatur ibi: *nam & ego sum sub potestate constitutus*, &c. *Quarto bonitas*, quæ innuitur in hoc quod pro servo rogat, & dicitur. Lucæ 7. quod erat illi pretiosus. Et vocat eum puerum, in hoc exhibens ei reverentiam. Seneca. Servi sunt immo homines: servi sunt, immo humiles amici. Idem contra illos qui servos durè tractant, potius volentes ab eis timeri, quàm amari: Colant te, inquit, potiùs servi quàm timeant, & non sit homini parum, quod Deo satis est Idem. Rideo illos, qui turpe existimant cùm servo

In Centurione quatuor.

1.

Contra nolentes frequenter celebrare & communicare.

2.

3.

4.

Quomodo Dominus erga servos affecti, eosque tractare debeant.

suo cœnare, virgâ murmur omne compescitur. Totâ nocte ieiunant, sic fit ut ipsi de domino loquantur, quibus coram domino loqui non licet: at illi quibus non tantùm coram dominis, sed cum ipsis sermo erat, quorum os non consuebatur, parati erant pro domino porrigere cervicem. Idem. Sic cum inferiore vivas, quemadmodum superiores velis tecum vivere. Ecclesiastici 33. *Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua, quasi fratrem sic eum tracta.* Eiusdem 7. *Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua.* De his quatuor dicit Chrysostomus. Quid primû miramur in Centurione, humilitatem, an fidem? sapientiam an bonitatem.

Ista 4. sunt S. Chrysostomi.

In servo verò Centurionis *primo* insinuatur nobis servi *bonitas*. Chrysostomus, sicut habent quod imitentur domini in Centurione, sic habent servi quòd imitentur in puero. Qualis putas erat puer, qui sic amabatur? Non erat possibile, ut sine precio bonorum morum talem sibi dilectionem comparasset. Domini ergo debent amorem servis propter communem naturam, servi debent timorem, propter ordinationem divinam. *Secundo* ostenditur civitas, in qua infirmabatur, Capharnaum scilicet, & interpretatur villa pulcherrima, vel ager pinguedinis: in quo insinuatur, quòd loci amænitas, vel rerum abundantia multis fit occasio spiritualis infirmitatis. Hierem. 2. *In omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix.* Hieronym. Amœna & excelsa semper Idolis consecrantur. Psal. 72. *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum.* Ezech. 16. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ ocium & abundantia*, &c. Ierem. 48. *Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua & requievit in fecibus suis.* Lucæ 12. *Anima, habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare.* *Tertio* ostenditur *genus infirmitatis* quo infirmabatur, cùm dicit: *Puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur.* In deliciis efficitur homo quasi paralyticus, impotens scilicet ad agendum & sustinendum. Seneca. Quis hostis in quemquam tam contumeliosus fuit, quantum in quosdam voluptates suæ sunt? sufficit alicui quod excæcet hostem suum, voluptates verò voluptuosos non solùm excæcant, sed etiam impotentes, & leprosos corporaliter efficiunt. In Capharnaum, id est, in villa consolationis male torquetur piger. Prover. 21. *Desideria occidunt pigrum. Noluerunt quicquam operari manus ejus. Tota die concupiscit & desiderat.* Tractatione bonarum artium occupandi sumus, quotiens male habet inertia impatiens sui. Et *notandum* quòd quidam male torquentur, quidam bene. Bene, id est, utiliter torquetur, qui bono labore torquetur, quia *bonorum laborum gloriosus est fructus.* Sap. 3. Male torquetur, qui à paralysi accidiæ torquetur, cum ex tormento suo aliquam utilitatem non consequatur.

In servo tria. 1. Quomodo servi erga dominos se gerere debeant. 2. Locus ubi infirmabatur Capharnaum quid sonet. 3. Capharnaũ quid sonet. Qui bene, qui male torquentur.

DOMINICA III. POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO PRIMVS.

SVMMARIVM.

In quibus Ecclesia navi, ejus prælati naucleris; & Mundus mari assimilatur, de tentationibus quasi quatuor ventis in mari cordis humani flantibus. Peccator item comparatur mari.

Ascendente Iesu in naviculam secuti sunt eum discipuli eius. *Matth. 18.*

EVangelium hodiernum sex continet: scilicet ascensum Christi & discipulorum eius in naviculam, maris turbationem Christo dormiente factam, Christi suscitationem, discipulorum increpationem, sedationem tempestatis factam ad Christi iussionem, hominum super hoc admirationem: ibi, *Venti & mare obediunt ei.* Ex hoc dixerunt aliqui hæretici ventum & mare esse animata: quod non est verum, sed dicuntur obedire, quia ad modum obedientium se habent, dum in illis fit Dei voluntas. Similiter intelligitur illud: *Imperavit ventis & mari*, fecit enim ac si imperaret. Imperium enim proprie est ad res animatas.

Sex continet hoc Evangelium.

Ascendente Iesu in naviculam, &c. Navicula Iesum & discipulos eius continens est Ecclesia, mare mundus. Vnde quidam dixit in persona Petri:

Ecclesiam pro nave rego, mihi climata mundi
Sunt mare: doctrina, retia: piscis homo.

Hæc navis Ecclesiam, mare Mundum significat.

Proverb. ult. dicitur de Ecclesia. *Facta est quasi navis institoris, de longe portans panem suum.* Ecclesia panem suum de longe portat, quia de cælo panem spiritualem orando impetrat. Item de exilio meritum portat, unde in æternum vivat. Comparatur autem navi Ecclesia, quia ad modum navis arcta fuit, in principio paucos habens credentes. Arcta etiam erit in fine scilicet, in tempore Antichristi, sed in medio est lata, quia multos modò habet credentes. Mundus autem mare dicitur, eo quod mari in multis assimilatur. *Primo* in hoc, quod mare citò de tranquillitate in tempestatem vertitur: sic mundus à prosperitate facile transit in adversitatem. Senec. In momento mare revertitur, & ubi modo luserunt navigia, ibi statim absorbentur. *Secundo* fluctus, qui in mari sunt elevantur & statim deprimuntur, & cùm fuerint depressi, iterum statim elevantur, sic fit in mundo. Claudianus:

Ecclesia cur navi cõparetur. Mundus assimilatur mari.

Tolluntur in altum:
Vt lapsu graviore ruant.

Psal. 36. *Vidi impium superexaltatum & elevatum sicut cedros Libani. Et transivi, & ecce non erat.* Item Psal. 72. *Dejecisti eos, dum allevarentur.* Et Iob. 30. *Elevasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me valide.* *Tertio* mare mortuos à se eiicit. Sic & mundus eos, qui mortui sunt mundo. Sap. 2. *Gravis est nobis etiam ad videndum.* 1. Corinth. 4. *Tanquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.* Peripsema est purgamentum ferri, vel pomi, vel quicquid de qualibet materia abiicitur, ut purgatior reddatur. *Quarto* in mari pisces grandiores devorant minores. Sic in mundo potentiores infirmos opprimunt. Abacuc. 1. *Quare taces devorante impio iustiorem se, & facis homines quasi pisces maris?* 2. Corinth. 11. *Sustinetis si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat*, &c. Vivunt tamen viri sancti, licet devorentur à tyrannis sicut Ionas intra ceti ventrem Ionæ 2. 2. Corinth. 6. *Quasi morientes, & ecce vivimus.* *Quinto* in mari venti faciunt tempestatem, aquam commovendo; sic tyranni in hoc mundo faciunt persecutionem, populos concitando. Tyranni superiores populis, sunt velut venti superiores aquis, aquæ enim multæ populi multi. Apoc. 17. *Sexto* mare terminum habet arenam, quæ est sterilis & gravis. Hierem. 5. *Qui posuit arenam terminum mari*, sic finis huius mundi est infructuositas cum onere peccatorum. Rom. 6. *Quem fructum habuistis in quibus nunc erubescitis?* *Septimo* mare periculosum est, sic & mundus iste. Bern. Periculum probat transeuntium raritas, & pereuntium multitudo. Aug. Amas sæculum, absorbebit te; amatores suos vorare novit, non portare. Periculosius est mare huius mundi animæ, quam mare Marsiliæ corpori. In mari Marsiliæ de quatuor navibus vix perit una, in mari mundi, de quatuor animabus vix salvatur una. *Octavo*, in mari multa monstra inveniuntur, sic in mari huius mundi. Nunquid nõ mõstruosa est *generatio, quæ pro dentibus gladios habet*, de qua habetur Proverb. 30. & Psalm. 58.

Peripsema quid sit.

Gladius in labiis eorum, quoniam quis audivit. Monstrum est homo habens os bilingue. Proverb. 8. *Os bilingue ego detestor.* Et ejusdem 18 *Verba bilinguis quasi simplicia.* Monstrum etiam est homo habens multa capita. Tot capita habet quis, quot vitia ei dominantur. Augustinus. Tot dominorum servus est, quot vitiorum. *Nono* mare non est locus mansionis, ita nec mundus iste. Hebr. 13. *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.* Aug. nihil aliud est tempus præsentis vitæ quàm cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum stare, vel tardius ire permittitur, sed omnes pari motu urgemur.
10. *Decimo* in mari non sunt in homine viæ ejus, sic non est in homine ut per mare hujus mundi ad portum salutis perveniat, sed est in Deo, ideo orationi instandum est. Tob. 4. *Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo ut vias tuas dirigat.* Psalm. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Rom. 9. *Non est currentis, neque volentis, sed miserentis Dei.*
11. *Undecimo*: mare est amarum licet pisces nutriti in eo ejus amaritudinem non refugiant; sic mundus iste amaritudinibus plenus est, licet homines eis assueti non agnoscant. Job. 30. *Esse sub sentibus delicias computabant.*
12. *Duodecimo*, mare aquis non redundat. Ecclesiastæ 1. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat.* Sic mundus bonis transitoriis non abundat, nec concupiscentia carnis satiatur deliciis, nec concupiscentia oculorum divitiis, nec superbia vitæ honoribus. Omne autem quod est in mundo, est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. 1. Joan. 2.

Conversi ad Deum in suis tentationibus à Deo iuvantur.

In hoc quod Discipuli Jesum secuti sunt tempestatem passi, insinuatur, quod cum aliqui ad Deum convertantur, tunc tentationem patiuntur. Sed ad bonum eorum facit quod Dominus permittit. Ecclesiastæ 2. *Fili accedens ad servitutem Dei sta in justitia & timore, & prepara animam tuam ad tentationem.* Non nocet tempestas eò quod præsens sit Christus. Bernard. quantumcunque sæviat tribulatio, non putes te derelictum, sed memineris scriptum esse: *cum ipso sum in tribulatione.* Psal. 30. Isa. 43. *Cum pertransieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te.* Non enim tempestas timenda est quam habet pater misericordiarum in manu sua, cohibens eam cum videt hoc expedire. Job. 38. *Quis conclusit hostiis mare?* & subditur, *posui vectem & ostia & dixi: huc usque venies, & non procedes amplius.*

Prælatus Ecclesiæ similis est nauclero.

Et notandum quòd in navicula Ecclesiæ nauta est Prælatus, unde in multis debet ei assimilari.
1. *Primo* in hoc quod verbo & doctrina debet circumducere populum ad obediendum Deo; sicut nauta navem gubernaculo circumducit, Jacob. 3. *Ecce naves cum magnæ sint, & ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo, ubi impetus dirigentis voluerit.*
2. *Secundo* in hoc quod peritia nautæ maximè apparet tempore tempestatis. Sic prudentia & virtus prælati maxime patet tempore tribulationis. Ecclesiastici 4. *Qui non est tentatus, quid scit? vir in multis expertus cogitabit multa, & qui multa didicit enarrabit intellectum. Qui non est expertus pauca recognoscit.*
3. *Tertio* peritia nautæ est in caligine noctis, distinguere stellarum diversitatem quantum ad ortum & occasum & effectus earum, & præcipuè signanda est stella maris, scilicet transmontana. Sic prudentia prælati est considerare tempore tribulationis Sanctorum ortum, id est, vocationem eorum, & finem, & virtutes, & miracula, & præcipuè Beatam Virginem, quæ est stella nobilissima in firmamento Ecclesiæ, & dicitur stella maris.
4. *Quarto* nauta aliis timentibus tempore tempestatis, & confidentiam habet, & festinat stabilire navem projecta anchora, sic Prælatus aliis trepidantibus in adversis debet esse securus. Proverb 28. *Fugit impius nemine persequente. Iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit.* Prælati est figere anchoram spei contra fluctus tentationum. Hebr. 6. *Fortissimum habemus solatium, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam.*
5. *Quinto* nauta non timet merces projicere ut homines salvet, nec etiam hominem illum quem scit esse causam ortæ tempestatis. Jonæ 1. *Tulerunt Ionam, & miserunt illum in mare.* Sic Prælatus non debet timere abjicere ista temporalia, ut animas salvet. Philosophus. Pessimæ divitiæ ego mergam vos, ne mergar à vobis. 1. Timoth. 6. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & in desideria inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.* Job. 31. *Quasi fluctus tumentes super me, timui Deum.* Gregorius. Cùm fluctus desuper tumentes nautæ inspiciunt, ea projiciunt pro quibus ante longas navigationes sumpserunt.

Periculum terrenarum opum.

Mare cor peccatoris significat.

Et ecce motus magnus factus est in mari. Aliter mare potest intelligi cor peccatoris triplici ratione.
1. *Primo* propter inquietudinem. Isa. 57. *Impij quasi mare fervent, quod quiescere non potest.*
2. *Secundo* propter profunditatem. Hierem. 17. *Pravum est cor hominis & inscrutabile quis cognoscet illud?* Hieronym. Fatuum est, facile de corde alterius judicare.
3. *Tertio* propter salsuginem quæ cor peccatoris sitire facit insatiabiliter. Proverb. 13. *Venter impiorum insatiabilis est.* In hoc mari *quatuor venti* flantes tempestatem suscitant. Dan. 7. *Videbam in visione noctis, & ecce quatuor venti pugnabant in mari magno; & quatuor bestiæ grandes ascendebant de mari.*

In hoc mari flant 4. ventis tentationum.

1. *Primus* ventus est *ambitionum tentatio.* Hic flat ab oriente, nobilitas enim generis huic tentationi occasio existit. *Bestia* excitata flatu isto, est *superbia*, quæ est quasi leæna habens alas aquilæ. Alæ istæ sunt sublimitas & potestas. Alæ superbiæ avelluntur, quando superbus à statu suo dimittitur. Tunc stat super pedes quasi homo; quia non stat ibi ut in equo, vel super alios homines.

Bestia superbiæ qualis.

2. *Secundus* ventus est *tentatio invidiæ*, quæ flat à meridie, quia invidia de prosperitate bonorum dolet. *Bestia* est *invidia*, quæ est similis urso, qui libenter mel comedit. Invidus enim detrahendo bona aliorum consumit. Bestia ista in parte stetit, quia invidus quandoque hominem in parte laudat. Tres ordines dentium habuit, quia invidus tres modos detrahendi habet; scilicet mala augendo, bona diminuendo, indifferentia pervertendo. Hi sunt spiritus in modum ranarum de ore Draconis exeuntes. Apocalypsis decimo sexto.

Bestia invidiæ qualis.

3. *Tertius* ventus est *tentatio carnis* flans ab occidente, id est, à carne quæ quotidie tendit ad occasum. *Bestia* est *concupiscentia*, quæ pardo similis dicitur propter varietatem desideriorum. Hæc bestia quatuor habebat capita, quia quatuor sunt quæ pertinent ad concupiscentiam carnis: otium, suavitas vestium & similium, epularum delectabilitas. & carnale opus. Habebat etiam quatuor alas, quia quatuor sunt quæ carnis concupiscentiam erigunt, Juventus, sanitas, pulchritudo, nobilitas. Hæ sunt alæ milvi, quibus ad sordes volatur: de quibus Zach. quinto.

Bestia carnalis concupiscentiæ qualis.

4. *Quartus* ventus flans ab aquilone est *tentatio crudelitatis*, quæ est in potentibus respectu subditorum, ad quam pertinet quarta bestia cæteris crudelior, quæ cæteras comminuit & pedibus conculcat. Cornua ipsius sunt præpositi, & gartiones, & consimiles, qui quos conculcare non prævalent, saltem accusando lædere nituntur. His ventis & mari, Dominus imperat, cum non permittit eos in corde hominis regnare. *Notandum* quod in tempestate tentationis tria sunt facienda. 1. Exone-

Bestia crudelitatis qualis.

In tentatione ut in tempestate tria sunt facienda.

randa enim est navis in mare cõscientiæ per confessioné sicut Jonæ 1. *miserunt vasa quæ erant in navi in mare*. 2. Altitudo si qua est dimittenda est, ut velum dimittitur surgente tempestate, quia perflat altissima venti tentationum, humilia verò in tuto sunt. 3. Anchora etiam spei figenda est. Hebr. 6. *Confugimus ad tenendã propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam*. 1. Corinth. 10. *Fidelis est Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis*. Anchora spei facit animam stare in loco suo. Ecclesiastæ 10. *Si spiritus potestatem habentis super te ascenderit, locum tuum ne dimiseris*.

Mare tripliciter obedivit Domino. Sic peccator. *Item* sciendum quòd mare *tripliciter* legitur obedivisse Deo: quia in tempestate ad ejus voluntatem quievit ut hîc. calcabile se ei præbuit. Mat. 14. Filiis Israël viam paravit. Exod. 14. Sic peccator, qui per mare intelligitur, *tripliciter* deo obdit. *Primo* dum à peccato quiescit. Isa. 1. *Quiescite agere perverse*. *Secundo* quando largitione eleemosynarum pedes Domini, scilicet pauperes sustentat. *Tertio* cum per doctrinam & exemplum aliis ad patriam viam parat, ut patet in Paulo.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Tres optimi effectus hujus Evangelii exponuntur. Damnatur temeraria securias, consolatio tentatis, instructio tribulatis adhibetur.

SERMO XXXV. Hec Evangelium tria præstat.

Ascendente Jesu in naviculam &c.

HAbet hoc evangelium aliquid pertinens ad fidelium terrorem, aliquid pertinens ad eorum consolationem, & aliquid pertinens ad eorum instructionem. 1. Terret ne simus securi. Ad *terrorem* pertinet, quòd discipuli Jesum secuti in naviculam, ipso præsente tempestatem passi sunt, in quo condemnatur temeraria securitas aliquorum, qui ita securi sunt in mari, ac si essent jam in portu, & ita securi sunt in bello, ac si jam triumphassent. 3. Reg. 20. Nec glorietur accinctus æquè ut discinctus. Bern. Nusquam est securitas fratres, neque in cœlo, neque in paradiso, multo minùs in mundo In cœlo cecidit angelus sub præsentia divinitatis, Adam in paradiso de loco voluptatis, Judas in mundo, de schola Salvatoris. August. Nemo securus debet esse in vita ista, quæ tota tentatio nominatur. Ubi erit securitas, ex quo illi qui sunt cum domino Iesu tempestatem patiuntur? 2. Consolatur in tentationibus. Ad *consolationem* pertinet quòd ad imperium domini fit tanta tranquillitas, ut homines mirentur. Ecclesiastici 43. *In sermone ejus siluit ventus*. Tob. 3. *Post tempestatem tranquillum facis*. Psal. 88. *Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas*. Subitò ita dominus sedat tempestatem tentationis, ut miretur homo & de difficultate quæ prius fuit, & de facilitate præsenti. Bern. Turbatur aliquis vehemẽter sive corporali quovis incommodo, seu tribulatione aliqua sæculari, seu accidia spiritus & animi quadam defectione languescens, jam tentari incipit, supra quàm valeat sustinere. Arbitror sanè velut quibusdam manibus hujusmodi homines interdum ab angelis supportati, ut quodammodo non sentientes transeant, quæ tanto opere formidabant: nec parum mirentur postmodum tam super posteriore facilitate, quàm super priore difficultate. 3. Docet 4. utilia tribulatis. Ad *instructionem* verò quatuor pertinent: scilicet, quòd Jesus dormiebat, & quòd discipuli ad eum accedunt, & quòd clamando eum suscitant, & quòd eorum timiditas increpatur. In quibus quatuor innuuntur valde necessaria in tempestate tribulationis. 1. *Primum* est *fidei vivacitas*, quæ per oppositum innuitur ibi: *Ipse vero dormiebat*; unde Glossa. Dormit in nobis dominus, scilicet fides Domini, cum negligentiùs agimus, & ideo tempestas surgit. Si verò fides resurgit, imperat ventis & fluctibus. Ephes. ult *In omnibus sumentes scutum fidei*. 1. petri 5. *Cui resistite fortes in fide*. 2. *Secundum* est ut ad Deum accedamus, iniquitates nostras quæ inter nos & Deum dividunt dimittendo, cessando, scilicet à malis actibus & bonis operibus instemus. Deuter. 23. *Quando egressus fueris adversus hostes tuos inpugnam, custodies te ab omni re mala*. 1. Cor. 9. *Omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinet*. *Specialiter* ad Deum accedit, qui ad ea accedit, in quibus solet conferri gratia ut ad confessionem, vel ad prædicationem. 3. *Tertium* est *oratio*. Matth. 26. *Vigilate & orate ut non intretis in tentationem*. August. Ideo premuntur justi in ecclesia, ut pressi clament, clamantes exaudiantur, exauditi glorificent Deum. 4. *Quartum* est *fiducia* de Deo. 2. Paralip. 20. *Non est vestra pugna, sed Dei*. In eodem *Tantummodo confidenter state, & videbitis auxilium domini super vos*. Numer. 14. *Dominus nobiscum est, nolite timere*. Diffidentia in Petro fuit causa quod incepit mergi. Matth. 14.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

De statu religioso, qui navi comparatur.

Ascendente Iesu in naviculam &c.

SERMO XXXVI. Religione significat ista navis, cui similis est tripliciter.

PEr naviculam intelligi potest status religionis, qui salvat à mari hujus mundi. Assimilatur autem religio navi in istis tribus. I. Qui portatur in navi, modico loco est contentus; sic religiosus modico contentus esse debet. 1. ad Timoth. ult. 1. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus*. Matth. 7. *Arcta est via quæ ducit ad vitam*. 2. *Item* qui portatur in navibus, licet sit magnus, non dedignatur sedere ad pedes gubernantis; sic religiosus non debet dedignari si habeat prælatum se inferiorem. Ecclesiastici 3. *Quanto major es, humilia te in omnibus*. Matth. 3. *Sic decet nos implere omnem justitiam*. 3. *Item* si navis sine pondere sit vacillat: si cum nimio, submergitur: si moderatum habeat, stabilitur: sic religio si non habeat debitum pondus observantiæ & disciplinæ dissolvitur; si talibus immoderatè sit onerata, opprimitur; si mediocritatem observet, stabilitur. Matth. 23. *Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt ea in humeros hominum*. Primordia religionum qualia. In naviculam religionis Iesus ascendit, cum institutæ fuerunt religiones: & tunc secuti sunt eum discipuli ejus, quando verè imitati sunt eum, qui fuerunt in religionibus. Religiosi falsi sunt triplices. Et *notandum* quod in religionibus quidam sunt discipuli Moysi, qui scilicet ibi temporalia quærunt, quales erant qui dicebant. Joan. 9. 1. *Tu discipulus illius sis, nos Moysi discipuli sumus*. Moyses enim promittebat terram lacte & melle fluentem. Levit. 20. Isa 1. *Si volueritis & audieritis me, bona terra comedetis*. 2. *Quidam* vero simulant se esse discipulos Christi, cum potiùs sint ministri Satanæ, ut hypocritæ, qui transfigurantur velut ministri justitiæ. 2. Corinth. 11. 3. *Item* quidam sunt discipuli Christi, sed ad tempus, qui in necessitate Christum negant, ut Petrus. Matth. 26. Veri Religiosi habẽt tria. Veros esse discipulos Christi ostendunt tria: scilicet 1. *paupertas spiritus*. Lucæ 14. *Omnis qui non renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus* 2. *mansuetudo & humilitas*. Matth. 11. *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde*: 3. *& dilectio cordis*. Joan. 13. *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. Et ecce*

motus

Abundantia temporaliū in religione motum excitat.

motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus. Hoc fuit quando abundantia temporalium religioni data est secundum illud. Apocal. 12. *Misit serpens ex ore suo aquam post mulierem tanquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine.*

DOMINICA QUARTA POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Explicatur totum Evangelium.

Simile factum est regnum cœlorum homini, qui seminat bonum semen in agro suo &c. *Matth.* 13.

SERMO XXXVIII.

NOn comparatur hîc persona personæ, sed negotium negotio, quod factum fuit, vel fieri potuit. *In agro suo*, mundo scilicet. *Cum autem dormirent*, id est, inertia torperent & incuria *homines*, qui ad tutelam & custodiam aliis sunt deputati. *Inimicus*, id est, diabolus *superseminavit zizania.* Zizania nomen est cujusdam herbæ quæ alio nomine dicitur lolium, hîc autem ponitur pro qualibet immundicia segetum. Diabolus zizaniam seminavit, cum præcedente nomine Christi hæreticos permiscuit electis, *in medio tritici*, ideo hæretici per zizaniam intelliguntur, quia zizania non est de semine tritici. Paleæ dicuntur fideles mali, qui etsi non vita, fide tamen sunt de ecclesia, sicut palea de semine tritici. *Cum autem crevisset herba*, id est, doctrina catholica per Augustinum, Hieronymum, Hilarium & similes. *Tunc apparuerunt & zizania*, id est, hæreses. Item *cùm crevisset herba*, id est, cùm fideles profecissent, *& fructum fecissent*, id est, bonæ fidei opera monstrarent. *Tunc apparuerunt zizania*, id est, manifestaverunt se hæreticorum dogmata, quia secundùm Glossam. Cùm homo spiritualis esse cœperit, tunc judicat omnia. *Servi patris familias*, id est, messis custodes, *dixerunt* consulentes dominum in corde suo. *Inimicus homo*, id est, diabolus, qui dicitur homo ab homine devicto, ut Scipio dicitur Africanus, ab Africa devicta. *Ne forte* &c. Prohibetur eradicatio festinata, damnosa, suspiciosa. Glossa. ex Augustin. Multitudo non est excommunicanda, nec princeps populi Glossa. Hîc datur locus pœnitentiæ, & monemur non citò amputare, quia qui hodie errat, forsan cras defendet veritatem: si ergo modo evelleretur triticum quod futurum erat, eradicaretur. *Sinite.* Glossa. Hoc videtur contrarium illi verbo Apostoli. *Auferte malum ex vobis.* 1. Corinth. 5. Sed sicut inter triticum & lolium quàm diu herba est parum distat monet ita dominus ne de ambiguo judicemus. *Sinite utraque crescere* &c. Hic insinuat dominus prohibitionem suam esse intelligendam, cùm triticum potest crescere cum zizania. Cùm enim suffocatur triticum à zizania, non habet locum ibi illa prohibitio. *Et in tempore messis.* Secundùm expositionem Domini messis est consummatio sæculi. *Colligite primum zizaniam.* Contra Matth. 25. primo dicitur bonis: *venite benedicti patris*, deinde malis: *discedite à me maledicti* Solutio potest sumi ex hoc, quod ibi legitur, *ibunt in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.* Prius enim ibunt reprobi in supplicium quàm justi in regnum, licet ordo disceptandi contrarius sit, *& alligate ea.* Isidorus. Similis culpæ reos consimilis cruciatus constringet. *In fasciculos*, non in unam fascem, ut dicit Interlin quia pro modo perversitatis suæ unusquisque punietur. Contra Isa. 24. *Et congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum* &c. Solutio. Et unus, & plures erunt fasciculi. Omnium enim reproborum erit una pœna damni, scilicet carentia visionis divinæ, tamen pro diversitate criminum erunt diversæ actuales pœnæ, & idem ignis magis & minùs puniet secundum diversitatem culparum. *Triticum autem*, illos qui unitatem amaverunt, *congregate in horreum meum*, id est, in cœlestes mansiones.

Respondetur obiectioni. 1.

2.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

De 4. personarum operationibus in agro Ecclesiæ circa homines.

Simile factum est regnum cœlorum homini, qui seminat bonum semen in agro suo &c.

SERMO XXXIX.

IN parabola hodierni evangelii quatuor personæ tanguntur: scilicet seminans semen bonum, superseminans semen malum, agri custodes, agri messores. Seminans semen bonum est Christus, superseminans semen malum est diabolus, custodes agri sunt prælati, messores sunt angeli. Circa *primum tria* nobis ostenduntur, scilicet Christi *potentia, bonitas & sapientia. Prima* ibi: *In agro suo*, Ager enim iste mundus est secundum Domini expositionem, cujus agri Christus Dominus est, ipsius enim est terra & plenitudo ejus, Psal. 23. unde pater ei dixit. Psal. 2. *Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ.* Ecclesia ei dicit: *tu solus Dominus.* Psal. 67. *Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi.* Ministerium possunt alii habere, sed non Dominium. 1. Corinth. 4. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi.* Proverb. 14. *Acceptus est regi minister intelligens.* Intelligens, inquam, solum se esse ministrum. *Bonitas* ostenditur in hoc, quod dicitur seminasse semen bonum. Seminavit semen bonum producendo creaturas bonas in esse bonitate naturæ. Gen. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Vel efficiendo creaturas rationales bonas infusione gratiæ. Bonitas creaturarum bonitati creatoris attestatur. August. Plus delectant omnia quam singula, si sentiri possint omnia, sed longè melior qui fecit ea. August. Quia bonus est Deus, sumus: & in quantum sumus, boni sumus. *Sapientia* ostenditur in hoc, quod non vult colligi zizaniam cum damno tritici, expectans, si forte zizania convertatur in triticum, & volens ut triticum crescat usque ad messem. Non est perfecta sapientia, ubi non est patientia. Proverb. 14. *Qui patiens est multa gubernatur sapientia.* Gregorius Tanto quis ostenditur minùs doctus, quanto minùs patiens convincitur. proverb. 14. *Impatiens operabitur stultitiam.*

Seminantis Christi Potentia.

Bonitas.

Sapientia.

Circa *secundum tria* nobis ostenduntur. Impugnatoris *importunitas, astutia & malignitas* ibi: *Cum dormirent homines.* Quiescentibus hominibus diabolus ab impugnatione non quiescit. Job. 30. *Qui me comedunt, non dormiunt.* Gregorius Diabolus assidua tentatione nos impugnat, ut saltem tædio vincat. *Malignitas*, ibi: *Superseminavit zizaniam in medio tritici.* Ad litteram hæretici illos sibi attrahunt & pervertunt, in quibus bonitatem conspiciunt, ut bonos eleemosynarios. Diabolus enim meliores magis impugnat, illos enim impugnare negligit, quos jure quieto possidere se sentit, ut ait Gregorius *Astutia* ejus ostenditur ibi: *& abiit.* Glossa, id est, latuit & occultissimus est factus. Genes. 3. *Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ.* Paulinus Episcopus Augustino. Hostis noster cui mille nocendi artes, tam variis expugnandus est telis quàm variis impugnat insidiis.

Superseminantes Diabolo. Importunitas.

Malignitas.

Astutia.

Custodum Ecclesiæ Prælatorũ, negligentia

Circa *tertium tria* nobis ostenduntur: scilicet prælatorum *negligentia*, *ignorantia*, & *indiscretus zelus*. *Primum* ibi: *Cum dormirent homines*. Ex somno pigritiæ prælatorum multa mala proveniunt ecclesiæ Dei. Navi periculosa est dormitio rectoris. Proverb. 23. *Eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clavo*. Gregi etiam est periculosa dormitio pastoris. Gen. 31. dixit Jacob qui pastor erat, *fugiebat somnus ab oculis meis*. Psal. 120. *Non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel*. Rationem reddit Bernard, dicens: quia non dormitat neque dormiet, qui impugnat Israël. Prælatus gravatus somno pigritiæ, filios suos opprimit sicut meretrix illa, de qua legitur. 3. Regum. 3. Quia somnus iste in prælato magis periculosus est, ideo specialiter dicitur Petro Mar. 14. *Simon dormis?* Chrysostomus. Miror si quem contigerit salvari de his qui principantur in tantis deliciis & tanta pigritia. *Ignorantia* ostenditur ibi: *unde ergo habet zizaniam*? Reprehensibilis est hæc ignorantia in prælato, unde in agro cujus ipse est cultor fit zizania, cùm ex parte hoc fit ex ejus negligentia. Tribus de causis est zizania in agro ecclesiæ: scilicet ex *inimici nequitia*, *terræ malitia*, *cultorum negligentia*. Inimicus non cessat seminare semen malum, unde mirum esset si semen ejus in aliquem fructum exurgeret. Gregorius. Assidua tentatione diabolus nos impugnat, ut saltem tædio vincat. Terra etiam maledicta non cessat germinare spinas & tribulos. Gen. 3. *Spinas & tribulos germinabit tibi*. Hebr. 6. *Terra proferens spinas & tribulos reproba est, & maledicto proxima*. Negligentia etiam cultoris causa est zizaniæ, sicut insinuatur, ibi: *Cum autem dormirent homines per agrum hominis pigri transivi* &c. *Et ecce totum repleverant urticæ, & operuerant superficiem ejus spinæ*. Ideo monetur prælatus ad vigilandum. Apoc. 3. *Esto vigilans* &c. Proverb. 6. *Ne dederis somnum oculis tuis, neque dormitent palpebræ tuæ*. In agrum quem zizania occupavit, deberet cultor mittere ignem charitatis, exemplo Domini. Lucæ 12. *Ignem veni mittere in terram*. Absalon agrum Joab succendit. 2. Reg. 14. & Samson agros Philistinorum Judic. 15. *Zelus indiscretus* ostenditur, ibi: *vis imus & colligimus ea*? eodem fervore dixerunt hæc, quo Petrus amputavit auriculam Malchi Mar. 14. Et Lucæ 9. dixerunt Jacobus & Joannes: *vis dicamus ut descendat ignis de cœlo & consumat illos*? sicut Helias fecit. *Et conversus increpavit illos dicens: Nescitis cujus spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare*. Ad eradicationem qua fit per excommunicationem valde faciles sunt prælati ecclesiæ, non attendentes quod excommunicatio sit abscissio membri à corpore illo, cujus Christus est caput. Unde alia remedia essent tentanda, antequam fieret abscissio à tam nobili corpore: & tunc etiam cum timore facienda esset, sicut totum corpus tremit, cùm membrum ab eo exciditur.

Ignorantia.

In agro Ecclesiæ cur oriatur zizania.

Zelus indiscretus prælatorum.

Excommunicatio cur facile fulminanda non sit.

Messorum Angelorum triplex operatio in reprobos.

Circa *angelos messores triplex opus* eorum, respectu reproborum nobis ostenditur: scilicet *messio*: *collectio zizaniæ & alligatio*. 1. *Messio* erit in separatione reproborum à bonis transitoriis quæ dilexerunt, quæ separatio fiet cum magno dolore. Nimii amatores temporalium fecerunt ea membra sua, ut dicit. August. Unde dolebunt in eorum separatione, sicut corpus dolere solet in membri abscissione. 2. *Collectio* erit in separatione reproborum ab electis. *Exibunt* enim *angeli & separabunt malos de medio justorum*. Matth. 13. ejusdem 25. *Separavit eos ab invicem* &c. In eodem. *Discedite à me* &c. 3. In *alligatione* verò qui fuerunt hic dissoluti ruptis vinculis præceptorum Dei, tunc ligati in ignem mittentur. Matth. 22. *Ligatis manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores*. Tunc ligatio, quâ hic ligaverunt se, peccatis assuescendo, consummabitur. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur*. Tale servitium exhibet diabolo, qui peccat, qui propriis manibus se ligat, & se ligatum ei tradit. Tunc ligati erunt ad comburendum, qui vinculo consanguinitatis hic ligati sunt, ad malè agendum, vel alia de causa concordes sunt ad malum. Isa. 33. *Spinæ congregatæ igne comburentur*.

DE EADEM.
SERMO TERTIUS.
SUMMARIUM.

Quid sit ager iste de quo in Evangelio, item quid in eo seminetur, & qui seminent.

Simile est regnum cœlorum homini qui seminat bonum semen in agro suo. SERMO XXXIX.

Notandum quòd est *ager superior, & inferior, & interior*. *Superior* est *paradisus*, Prov. ult. *Consideravit agrum, & emit illum*, iste est Acheldemach. id est, ager sanguinis, Christi sanguine emptus. In agro illo seminavit Deus angelicam naturam, Lucifer verò superseminavit superbiam, quam secuta est ruina. *Ager inferior* est *mundus*, de quo agro exponit Dominus verbum propositum, ubi Deus hominem seminavit, sed Diabolus inobedientiam ibi: *Superseminavit*, hanc secuta est pœnalis miseria. *Ager* verò *interior* est *cor hominum*, habens duas partes, intellectum & affectum. Ad seminandum hunc agrum venit filius hominis in mundum afferens *duplex* bonum *semen*, plenus enim gratia & veritate venit. Joan. 1. *Semen veritatis* seminat in intellectum, *semen gratiæ* in affectum. *Semen veritatis* dum in terram bonam cecidit, in *triplicem fructum* exurgit, scilicet in *cognitionem sui*, unde *dolor*: in *cognitionem mundi*, unde *timor*: In *cognitionem Dei*, unde *amor*. De *primo* Ecclesi. 1. *Qui addit scientiam, addit & dolorem*. Circa *secundum* notandum quod non est mirum si ex cognitione mundi timor exurgat, cum omnia quæ in mundo isto videmus sint velut gladii, quibus animæ nostræ possunt interfici, vel laquei quibus possunt capi. Sap. 14. *Creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animæ hominum, & in muscipulam pedibus insipientium*. Ecclesiastici 9. *In medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis*. Arma dolentium, scilicet damnatorum, sunt creaturæ, quæ animas concupiscentium eas occidunt. 1. ad Timoth. 6. *Qui volunt divites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli*. Genes. 4. dixit Cain qui tenet figuram avarorum. *Quicunque invenies me, occidet me*. Ex *cognitione* verò *Dei* bene amor exurgit. Quomodo enim potest agnosci, & non amari, in quo omnes causæ amandi concurrunt: Ipse est optimus, & ideo amore dignissimus. Ipse nobis propinquissimus, quia pater, ipse est fons totius suavitatis, ipse est benefactor maximus. *Semen* verò *gratiæ* seminatur in affectu, exurget verò in fructum bonorum operum. 2. Corinth. 6. *Exhortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*. Genes. 47. dixit Joseph: *Accipite & serite agros, quintam partem regi dabitis, quatuor partes reliquas permitto vobis*. Quinta pars de bonis operibus Deo danda, est gloria, quæ soli Deo debetur, quatuor partes nostræ sunt debitorum solutio, cordis lætificatio, in custodiendis enim illis retributio multa, augmentum gratiæ, & meritum vitæ æternæ.

Ager triplex. 1. Paradisus. Matth. 27. 2. Mundus. 3. Cor humanum. Hic seminat Christus duplex semen. 1. Veritatis. 2. Gratiæ, fed est fructum bonorum operum in voluntate. Psal. 118.

¶ Aliter *triplex* est ager, in quo seminare debemus, in nobis *justitiam*, in proximo *misericordiam*, in Deo *devotionem*. De *primo* Proverb. 11. Triplex semen. 1.

Seminanti

Seminanti justitiam merces fidelis. Quæ merces explicatur Oseæ 10. *Seminate vobis in justitia, & metite in ore misericordiæ.* Messio hæc fiet cum audietur illud: *Venite benedicti patris mei*, &c. Matth. 25. Justitiam seminant in falsitate, non in veritate hypocritæ. Sed in veritate eam seminant, qui propter Deum hic sibi non parcunt, quibus meritò Dei misericordia in futuro parcet. *De secundo.* 2. Corinth. 9. *Qui parce seminat, parce & metet.* Circa *tertium* notandum quod in Deo specialiter seminant, qui devotionem habent ad ea, quæ Deo appropriantur, ut est pulchritudo Altarium, Ecclesiarum, & laus divina. Sed de quibusdam conqueritur Dominus per Jerem. 2. *Nunquid solitudo factus sum Israeli, aut terra serotina.* Qui quasi pro perdito habent, quæ in talibus expenduntur, illis similes, qui reputabant unguentum perditum, quo Dominus à Magdalena ungebatur. Joan. 12. Non est Christus solitudo, nec terra serotina, sed potius terra optima. Gen. 26. *Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus.*

Qui seminēt in falsitate qui in veritate.

2.

3.

DOMINICA IN SEPTUAGESIMA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Explicatur totum hoc Evangelium.

SERMO XL.

Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. *Matth.* 20.

Comparatio est negotij ad negotium sub hoc sensu. *Simile est regnum cælorum*, id est, negotium præsentis Ecclesiæ, negotio patris familiæ, quod factum fuit, vel fieri potuit. *Pater familias* est Deus, *operarij* sunt Prædicatores, *vinea* Ecclesia Glossa. Paterfamilias iste conditor noster est; qui habet vineam universalem Ecclesiam, quæ ab Abel usque ad novissimum electum, qui in fine nasciturus est, quot sanctos protulit, quasi tot palmites misit. Hic paterfamilias exit ad excolendum vineam mane, hora 3, 6, 9, & 11. Operarios conduxit, quia à mundi hujus initio usque in finem ad erudiendam fidelium plebem Prædicatores mittere non desinit, secundum Hieron. mane fuit usque ad diluvij inundationem. Operarij Adam, Seth, Enoch, & alij justi. Hora tertia usque ad circumcisionem. Operarij Noë & cæteri. Hora sexta usque ad legis dationem. Operarij Moyses & cæteri. Hora nona usque ad regum unctionem. Operarij David & cæteri Prophetæ. Undecima usque ad Christi & Apostolorum prædicationem. Operarij Christus & Apostoli & cæteri Prædicatores. Secundum Gregorium. Mane est intelligentia puerorum, quæ parum claret, ut lux matutina; hora tertia, intelligentia adolescentium, quæ proficit in calore charitatis & splendore cognitionis; hora sexta intelligentia juvenum, quæ plenè calet & lucet sicut sol in meridie; hora nona intelligentia senum, quæ incipit decrescere in calore & splendore; hora undecima intelligentia decrepitorum, quæ jam juxta occasum existit. In omnibus his aliquos vocat Dominus, secundum Chrysostomum. Conductio nostra est promissio vitæ æternæ. *Conventione autem facta ex denario diurno.* Glos. Denarius habet imaginem regis, qui olim pro decem nummis computabatur. Diurnus denarius est præmium pro fide & observatione decalogi. *Cum autem sero factum esset.* Sero est finis mundi, vel finis uniuscujusque. *Dicit dominus vineæ pater procuratori*, scilicet filio, cui omnia dedit, in manus, *incipiens à novissimis.* Glossa. A novissimis incœpit, dum prius latronem quàm Petrum duxit in paradisum. Lucæ 23. *Hodie mecum eris in paradiso, usque ad primos.* August. de concordia Evangelistarum. Quamvis fœlicitatem resurrectionis omnes simul accepturi sint, tamen quia quidam accipient post unam horam, alij post multas, illi dicuntur priores accipere, qui post modicum temporis accipient, itaque novissimi labore, erunt primi in præmio. *Qui circa undecimam horam venerant.* Interlin. quia gentiles vel decrepiti sunt vocati, *acceperunt & ipsi singulos denarios.* Interlin. Conformati corpori claritatis Christi. Glossa. Eandem æternitatem cum his qui ab initio mundi vocati sunt. *Murmurabant adversus patrem familias.* *Quinque* modis potest intelligi quod dicitur de murmure. *Uno* modo per synthesim, id est, spontaneam concessionem: quasi diceret; concedatur, quod sic dixerunt, sic potest eis responderi, ut subjungitur. *Secundo* per regulam ticonij, secundum quam fit sermo ad alios, & alios de eadem multitudine non mutata voce. Psalm. 77. *Cum occideret eos, quærebant eum*, alij occidebantur, & alij quærebant. *Tertio* potest hoc murmur intelligi de præsenti, ut in præsenti murmurent, qui cum in futuro recipiunt. *Quarto* potest intelligi de murmure admirationis, & secundùm hoc illud murmur est admiratio Judæorum in Judicio de gloria Gentium. *Quinto* potest intelligi de gemitu patrum in limbo. Unde Interlin, super illud. *Accipientes murmurabant*, quia antiqui patres in infernum descendentes à gloria dilati sunt. Quasi ergo post murmurationem denarium accipiunt, qui post longa inferni tempora ad gaudia pervenerunt. *Pondus diei, & æstus.* De hoc pondere habetur Actor. 15. Hoc est jugum *quod neque nos neque patres nostri portare potuimus.* Chrysostomus. Pondus significat opus justitiæ; æstus concupiscentiam sæculi. Hoc ideo dicitur, quia olim omnibus bonis mundus prosperabatur, & ideo qui tunc fuerunt, cùm majori difficultate justitiam servaverunt; quia fœlicitas mundi impedimentum est animæ. Pondus etiam possumus intelligere onerosa præcepta, æstum verò urentem tentationem; quam constabant maligni spiritus in antiquos ad æmulationem Gentium Judæos irritantes. *Respondens uni illorum*, quia par erat omnibus murmurandi ratio facta, respondendo uni quodammodo fit omnibus satis. *Non facio tibi injuriam*, tanta est perversitas hominis invidi, quòd gratiam fratri impensam æstimat suam injuriam, & quod alij fuerit collatum, reputat sibi ablatum. Est enim invidia secundùm Philosophum, dolor alienæ fœlicitatis. *Tolle quod tuum est & vade.* Potest in malo sic exponi: *tolle quod tuum est*, scilicet æternam pœnam, quam meruisti, *& vade*: id est, in ignem æternum, & dirigitur sermo ad obstinatos in murmure *Secundo* potest dirigi sermo ad eos, qui non fuerunt pertinaces, & exponitur in bono sic. *Tolle*, &c. id est, accipe quod meruisti. *Vade*, id est, in regnum Dei. *Volo autem*, &c. Interlin. Gratia & misericordia est, ut coæqualis fiat tibi populus Gentilis. *An non licet mihi quod volo facere*? Hæc est perversitas hominis invidi, quod fontem divinæ bonitatis in proximum nititur obstruere. *An oculus tuus*: &c. Hieron. Nunquid benignitas mea tibi est causa nequitiæ? Interlin. Vocat oculum intentionem, quo ad primatum nitebantur invidia plenum. Glossa. Verè Judæi pravam intentionem habuerunt, qui prohibebant Apostolis loqui Gentibus ut salvæ fierent. *Erunt novissimi*, scilicet Gentiles, *primi*, vel qui minoris videntur meriti erunt majoris: & *primi*, id est, Judæi, *novissimi*, vel qui videntur esse majoris meriti erunt minoris. Chrysostomus. Eandem reperit sententiam quam supra in fine Cap. præcedentis posuerat, ut doceat quare introducta est

Paterfamilias, operarii, vinea, quæ sint.

Quæ horæ & operarii. S Hieronymus.

S. Gregor.

Murmuris quid. 1.

Pondus & æstus quid.

Invidiæ definitio.

parabola, sed tamen non omnes primi, non omnes novissimi ad numerum electorum pertinent, unde subditur: *Multi enim sunt vocati*, ad fidem, *pauci vero electi*, ad regnum.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

De Dei bonitate, negligentia hominum, spe excitanda, præsumptione reprimenda, timore incutiendo.

SERMO XLI. Simile est regnum cœlorũ homini patrifamilias &c.

IN hac parabola *Primo* magnitudo divinæ bonitatis nobis ostenditur, *Secundo* negligentia hominum circa propriam salutem arguitur, ibi: *Quid hic statis tota die otiosi? Tertio* malitia hominum respectu proximi increpatur, ibi: *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Quarto* sublevatur spes, ibi: *Erunt novissimi primi. Quinto* præsumptio reprimitur, ibi: *Et primi novissimi. Sexto* timor omnibus incutitur, ibi: *Multi enim vocati, pauci vero electi* &c.

Dei bonitas ostenditur. Circa Primum notandum quod bonitas Dei *tripliciter* in hac parabola nobis ostenditur. *Primo* in hoc quod paterfamilias dicitur, providet enim hominibus in victu & vestitu, sicut paterfamilias suæ familiæ. Diabolus non habet festucam de suo, unde possit eis providere. Psal. 35. *Qui dat escam omni carni.* & Psal. 146. *qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corvorum* &c, id est, filiis dæmonũ. Unde proditores convincuntur esse, qui tenent se cum inimico ejus, & Deum malè vivendo impugnant, de cujus bonis vescuntur & vivunt. Chrysostomus: Christus paterfamilias, cujus una domus est cœlum & terra, familia omnis creatura, qui quasi tristegam ædificavit, ut in terra essent certantes, in inferno victi, in cœlo victores. Superior regio est terra lucis, inferior regio tenebrarum, media regio est lucis & tenebrarũ. In superiori est tantùm gaudiũ, in inferiori tantùm luctus, in medio miscentur gaudium & luctus. Proverb. 14. *Risus dolore miscebitur.* Item in superiori tantùm est dies, in inferiori tantùm nox, in media variantur dies & nox, ubi etiam quidam operantur opera lucis, quidam opera tenebrarum. Rom. 13. *Abiiciamus opera tenebrarum & induamur arma lucis.* In hac domo hujus patrisfamiliæ, quasi vasa utensilia sunt planetæ, ut sol & luna. De sole Ecclesiastici 43. *Vas admirabile, opus excelsi*: & de luna in eodem. *Vas castrorum in excelsis.* 2. *Secundo* ostenditur magnitudo divinæ bonitatis in solicitudine quam habet de salute nostra, quæ insinuatur in hoc, quod mane, tertia hora, 6. 9. & 11. cultores mittit in vineam. Bern. Cogitemus super nos opera Trinitatis, & videamus quam solicita fuerit illa majestas, ne nos perderet in æternum. 3. *Tertio* in hoc quod liberaliter remunerat, pro opere unius horæ præmium æternum dat, immò & pro calice aquæ frigidæ. Matth. 10. Aliquando etiam pro duobus minutis. Lucæ 21.

Otiosos & negligentes salutem suã increpantur. 1. Senes. Circa Secundum notandum, quod specialiter reprehenduntur, qui in hora 11. ociosi inveniuntur. Hora enim 11. uno modo significat seniũ, alio modo significat tempus gratiæ. Maximè vero reprehensibiles sunt, qui in senio non operantur pro propria salute. Gregorius. Tanto quisque cautior esse debet in sui regimine, quanto provectior fuerit ætate Ecclesiastæ 11. *Mane semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua.* Vespere senii incessanter est operandum. Chrysost. An nescitis quia qui non operantur in hoc sæculo, non manducant in illo? Dies iste, dies operationis est, dies qui sequitur, dies feriarum est. *Item* qui ociosi sunt in tempore gratiæ, multum sunt reprehensibiles. *Primo* quia nos habemus formam & exemplum laborandi à Domino. Philip. 2. *Exinanivit semetipsũ formam servi accipiens.* Intolerabile quod servus non dignetur laborare, ex quo videt dominum suum laborantem. 2. Omnes ob tria. *Secundo* quia jam servi empticii sumus. 1. Corinth. 6. *Empti estis precio magno. Tertio* quia melius conducti sumus, antiquitus enim terra promittebatur servientibus Deo, tempore vero gratiæ cœlum eis promittitur. Si objiciatur quod antiquitus spiritualibus promittebatur etiam cœlum, responsio est, quod pauci erant spirituales tunc. *Præterea* multũ exspectabant post mortem solutionem illius præmii. Multum fuit longa via in cœlũ, quando oportebat ire per infernũ, & expectare ibi usque ad passionem Christi. *Tertio* quasi in momento potest homo acquirere cœlum. Bern. in persona ecclesiæ. Labor meus vix est unius horæ, & si amplius est, præ amore non sentio. Sciendum quod parabola ista videtur esse dicta specialiter cõtra ociosos, qui negligunt salutem propriam operari, & ad incitandum tales ad operandum hodie recitatur. Ad *idem* etiam incitantur exemplo Domini, cujus prima opera in matutinis hodie recitantur. *Item* exemplo Adæ de quo hodie lectum est. Tulit ipse Dominus hominem & posuit in paradiso voluptatis ut operaretur. Genes. 2. Ad *idem* monent creaturæ irrationales, quæ tempore hyemis cessaverunt ab opere, quæ nunc incipient operari. Homines *etiam*, qui excolitioni vinearum suarum nunc intendunt. Otiosi.

Invidia reprehẽditur. Circa *tertium* notandum, quod malitia invidiæ corrumpit cor & sensum pervertit. Prov. 14. *Putredo ossium*, id est, virium, *invidia*. Invidia sic visum pervertit, ut lumen bonorũ operum videre non possit, cum tamen scriptum sit Ecclesiastæ 11. *Dulce lumen & delectabile est oculis videre solem.* Job. 24 *Ipsi rebelles fuerunt lumini.* Sap. 2. *Gravis est nobis ad videndum.* August. Oculis ægris odiosa est lux. 1. Reg. 18. Cùm audisset Saul quod David præferretur, ait: *Mihi dederunt mille, & David decem milia*, & subditur: *non rectis oculis aspiciebat Saul David*, & hic dicitur, *an oculus tuus nequam est*, &c. Invidia etiam linguam pervertit, unde Genes. 37. dicitur de fratribus Joseph, quod non poterant ei quicquam pacificè loqui.

Spes excitatur & præsumptio deprimitur quadrupliciter. Circa Quartum notandum, quod illud, *Erunt novissimi primi*, multipliciter potest intelligi. *Primo* de gentibus quæ prælatæ sunt Judæis. Deuter. 28. *Advena qui tecum versatur in terra. Ascendet super te*, & subditur. *Ille erit in caput, & tu eris in caudam.* Genes. 48. posuit Jacob dexteram manum super caput Ephraim junioris fratris, sinistram verò super caput Manasse, qui erat major natu. 1. *Item* novissimi in oculis suis, primi sunt in oculis Dei. 1. Reg. 15. *Nonne cum esses parvulus in oculis tuis caput in tribubus Israel factus es? Item* novissimi judicio hominum sunt primi judicio Dei, quia Deus non attendit quantum, sed ex quanto, nec ponderat opera nostra ad pondus publicum, de quo 2 Reg. 14. sed ad pondus sanctuarii, de quo. Num. 7. Hoc pondus charitatis est. Prov. 16. *Spirituum ponderator est Dominus.* Potiùs ponderat Dominus affectum interiorem, quàm operationem exteriorem. Ad hoc pondus ponderavit dominus duo minuta viduæ. Luc. 21. *Item* novissimi sunt primi, quantum ad ingressum regni, ut latro præcessit Petrum. Hujus vero prioritatis quandoque causa est hæc, quod illi qui tardè incipiunt ferventiores sunt. Seneca. Faciamus quod in itinere fieri solet, qui tardiùs exierunt, velocitate compensant moram. Per contrariũ intellige, quando primi fiant novissimi.

Timor incutitur. Circa *sextum* notandum quod multi sunt vocati ad fidem, pauci vero electi ad regnum, sicuti omnes Canonici vocantur ad electionem, unus tamen

tamen tantum eligitur. Item omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium. 1. Corinth. 9. Multi etiam sunt lapides communes, lapides verò pretiosi sunt pauci. Multum est de palea in area, sed parum est de grano. Multi etiam filiorũ Israël exierunt de Ægypto, sed pauci ex illis intraverunt terram promissionis. Matth. 7. *Quàm angusta porta & arcta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniant eam.* Et notandum quòd hoc verbum, *pauci vero electi*, potest homini magnum incutere timorem, si attendat boni magnitudinem, quo privabitur, si electus non fuerit, & magnitudinem mali, quo punietur. Si aliquis de canonicis non eligitur in Episcopum, solatium habet, quia sine hoc potest ei bene esse, sed nulli in futuro bene erit, qui electus non fuerit. Ad timoris etiam incrementum facit hoc, quod homo in se cognoscit tot causas quare potest non eligi, quarum nulla latet electorem; immo latent aliquæ hominem, quæ notæ sunt electori. Timor iste expellere debet negligentiam ab homine Ecclesiastæ 7. *Qui timet Deum nihil negligit.* Negligentiâ vero expulsa confidendum est de Dei misericordia, non de propriis viribus Rom. 9. *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.*

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Iste sermo parabolam istam de triplici vinea explicat.

SERMO XLII. Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias &c.

Vinea triplex. I. Ecclesia. NOtandum quòd vinea hîc potest intelligi *Ecclesia*, vel *religio*, vel *anima*. Et *primo* prosequamur secundùm primam acceptionem, scilicet de vinea ecclesiæ de qua Isa. 5. *Vinea Domini exercituum domus Israel est & viri Iuda germen delectabile.* Jerem. 2. *Ego te plantavi vineam electam.* In hac vinea Christus est vitis, electi palmites. Joan. 15. *Ego sum vitis, vos palmites.* Et Notandum: *sex* sunt in quibus assimilatur ecclesia vineæ. (Est similis vineæ in 6.) *Primum* est quòd vitis est arbor humilis, nec videtur esse tanti valoris, præcipuè in hyeme, quanti valoris esse ostenditur ex fructuum preciositate: sic fideles in hyeme præsentis adversitatis videntur esse abjecti, sed in futuro nobilitas eorum apparebit. 1. Joan. 3. Filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus, cum apparuerit similes ei erimus. Ecclesiastæ 10. *Vidi servos in equis, & principes quasi servos ambulantes super terram.* *Secundum* est quòd dum palmes viti adhæret utilis est valde, separatus verò à vite minus utilis est quam ramus cæterarum arborum: sic fideles dum per charitatem Christo adhærent magni valoris sunt, separati verò ab eo nihil valent, nisi igni comburendi infernali. Ezech. 15. *Fili hominis quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum quæ sunt inter ligna silvarum. Nunquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcunque vas? ecce igni datum est in escam* &c. (3.) *Tertium* est quòd vitis purgatione & putatione indiget quantumcunque ferat fructum, & si putatio intermittatur, licet fructum multum ferat, destruitur: sic fideles quando ferunt fructum bonorum operum, necessariam habent purgationem à malis. Si enim homo solum intendat multiplicationi bonorum operum & negligat purgationem malorum, bona à malis suffocantur. Joan. 15. *Omnem palmitem, qui fert fructũ, purgabit eum ut fructum plus afferat.* Can. 2. *Tempus putationis advenit.* Jere. 4. *Circumcidimini viri Iuda.* Et *notandum* quod cum in vinea visibili, quæ (Vinea spiritualis qui & quoties putanda sit.) semel in anno dat fructum, semel in anno facienda sit putatio, in vinea spirituali, quæ singulis diebus dat fructum, singulis diebus purgatio facienda est. Bernard. Extra quotidianum sacrificium orationis vel lectionis, studium conscientiæ discussioni, emundationi, compositioni, pars sua diei negânda non est. Cessânte vero purgatione & putatione vinea ista destruitur. Isa. 5. *Nunc ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ* &c. & subditur: *non putabitur, & non fodietur, & ascendent super eam vepres & spinæ* &c. *Quarto* vitis insufficiens est ad fructum suum, non solum perferendum, sed etiam sustentandum, unde oportet eam alligari paxillo, à quo sustentetur. Sic Ecclesia per amorem dicitur esse alligata Christo & sanctis ejus, & eis inniti. Can. 8. (4.) *Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum?* Ejusdem 2. *fulcite me floribus.* *Quinto* etsi fructus vitis de terra exeat, (5.) cavendum est tamen ne terram contingat, putresceret enim: sic fideles cavere debent ne opera sua terram contingant, quod fit cùm terrena intentione fiunt, corrumpuntur enim, nec habent talia opera æternam remunerationem. Ecclesiastici 14. *Omne opus corruptibile in fine deficiet, & qui operatur illud, ibit cum illo.* *Sexto* vitis tanto habet fructum minùs (6.) pretiosum, quanto est in terra pinguiori. Tunc fructus valdè preciosus est, quando plantatus est in monte, in loco arenti, ubi à radiis solis fructus ejus absque impedimento continguntur. Terra arida est paupertas in qua scilicet fideles fructum preciosum faciunt. In hac terra plantata fuit vitis illa, quæ fructificavit suavitatem odoris Ecclesiastici 24. scilicet beata Virgo. Isa. 53. *Et sicut radix de terra sitienti.* Jerem. 31. *Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ.* In monte plantavit Dominus vineam (Vinea hæc ubi & quomodo sit plantata.) ecclesiæ, quando apposuit eam à principio in eminentia viæ, ut ibi custodiretur. Sed jam est in valle in abundantia delitiarum & divitiarum. Et notandum quod vinea ecclesiæ secundum Bernard. Dei plantata est manu, redempta est sanguine, rigata verbo, propagata gratia, fœcunda spiritu: unde cultores ejus non deberent esse negligentes circa ejus culturam. Item *notandum* quod hanc vineam quatuor mala impugnant, scilicet *astutia hæreticorum.* (Hanc vineam 4. impugnant.) Cant. 2. *Capite nobis vulpes parvulas* &c. *Pressura principum.* Psal. 79. *Exterminavit eam aper de silva* &c. *Superbia prælatorum.* Jerem. 12. *Pastores demoliti sunt vineam meam.* Et ejusdem 50. *Grex dispersus Israel*, leones ejecerunt eum. Leonini enim homines populum Dei dispergunt, Ecclesiastici 4. *Noli esse sicut leo in domo tua evertens domesticos tuos* &c. *Quarto abundantia peccatorum* vel *temporalium*, unde Jezabel vineam Naboth dissipavit. 3. Reg. 21. Jezabel interpretatur fluxus vel sterquilinium, unde significat abundantiam peccatorum vel temporalium. *In vineam suam*, per hoc quod dicit (Vinea peccatorum qualis.) *suam*, innuitur quod sit alia vinea, quæ non sit sua, quæ est ecclesia malignantiũ. Deut. 32. dicitur *Sodomorũ vinea, vinea eorum* &c. Uvæ hujus vineæ sunt peccata Ibidẽ: *Uva eorũ, Uva fellis* &c: Uva propter delectationem quæ est in peccato, sed fellis propter annexam amaritudinem: botrus amarissimus erit in tormento futuro, quando devorabunt eos aves morsu amarissimo. Isa. 24. *Amara erit potio bibentibus illã.* Cultores hujus vineæ in præsenti bibũt, si quid ibi est de claro, sed in futuro bibent feces. Psal. 74. *fæx ejus non est exinanita, bibent omnes peccatores terræ.* Notandũ quod in vinea ecclesiæ nõ reputãtur (Operarii hujus vineæ non sunt qui terrenis intendunt.) operarii terrenis tantùm intendentes. Unde Chrys. Opera nostra sunt opera justitiæ, non ut agros colamus, non ut divitias adquiramus. Idem sicut nemo conducit operarium, ut hoc solum faciat, quod manducet; sic nos non ideo vocati sumus ut hæc sola operemur quæ ad nostrum pertinent usum,

sed ad gloriam Dei. Et sicut, mercenarius totam diem impendit circa opus, modicam horam circa cibum, sic nos omne tempus debemus impendere circa gloriam Dei, modicam partem circa terrenos usus. Et si mercenarius ea die qua opus non fecit erubescit intrare domum & petere panem, quomodo non confunderis intrare Ecclesiam & stare in conspectu Dei quando nihil boni gessisti? *Item* non reputantur operarij, qui peccata faciunt, peccatum enim nihil est, & qui peccant destruunt & non construunt. Psalm. 123. *Forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.* Alia littera dicit, *aquam sine substantia.* Spiritualiter operarij in vinea Ecclesiæ sunt, qui Ecclesiam instruunt. Matth. 9. *Messis quidem multa, operarij vero pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.*

Et qui peccant.

Operarii qui sint.

II. Religio est similis vineæ in quinque.

Item vinea potest intelligi *religio*, cui *primo* necessarium est ut ad modum vineæ sepem habeat, qua claudatur, per quam canes & porci arceantur, illi scilicet qui possunt eos corrumpere suo malo exemplo. Apocal. ult. *Foris canes.* Pœnitentia extra religionem est quasi vinea sine spe, quæ diripitur à transeuntibus. Psalm. 79. *Destruxisti maceriam ejus, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam.* Psalm. 108. *Diripiunt alieni labores ejus.* Ecclesiastici 36. *Ubi non est sepes, diripietur possessio.* Ecclesiast. 10. *Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber.* Matth. 21. *Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, & sepem circumdedit ei.* Isa. 5. *Nunc ostendam vobis quid faciam vineæ meæ. Auferam sepem, & erit in direptionem.* Prov. 24. *Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleverant urticæ & operuerant superficiem ejus spinæ, & maceria lapidum destructa erat.* *Secundo*

2. flos vineæ odore suo fugat serpentes. Sic odor religionis infestus est illis, qui sunt genimina viperarū. Matth. 3. *Progenies viperarum quis monstravit vobis fugere à ventura ira?* & 23. *Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ.* 2. Cor. 2. *Christi bonus odor sumus Deo, in his qui salvi fiunt, & in his qui pereunt. Aliis quidem odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam.* Tertio vinea dū

3. est in flore, citò læditur. Sic novitij, qui per flores intelliguntur, citò læduntur bona prima omittendo Job. 15. *Læditur quasi vinea in prima flore botrus ejus.* Quarto fructus vineæ inebriat, sic cōtemplatio

4. quæ est fructus præcipuus religionis inebriat mentes. 2. Cor. 5. *Sive mente excedimus Deo.* Quinto vi-

5. nea quanto magis fimo impinguatur, tanto minus bonum vinum habet. Sic divitiæ religionis impediunt puritatem & fervorem devotionis. Unde quidam.

Religio dat opes, paupertas religionem,
Divitiæ veniunt, religioque fugit.

In aliquibus religionibus nimis est de fimo temporalium. Unde potest dici illud Thren. 4. *Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.* Abac. 2. *Væ qui multiplicat non sua, usquequo aggravat circa se densum lutum?* Operarij in vinea religionis sunt qui eam fodiunt, de statu ipsius inquirendo, & putant superflua resecando, & quantum ad res, & quantum ad personas, & dum religio bene se habet sunt vinitores ex eodem loco, secundùm illud Oseæ 2. *Dabo ei vinitores ejus ex eodem loco.* quando verò negligentes sunt qui sunt de illa religione, mittuntur eis vinitores aliquando cum confusione eorum. Isa. 61. *Filii peregrinorum agricolæ & vinitores vestri erunt.* Horæ verò quibus operarii mittuntur in vineam religionis, intelligi possunt diversæ ætates. *Mane est pueritia*, mane ergo conducuntur, qui in pueritia intrant religionem. Mane colligebatur manna in deserto. Exod. 16. Facilius sustinet religionem qui ei assuescit à pue-

Operarii boni & mali huius vineæ qui sunt.

Horæ diversæ sunt diversæ ætates ingredientium religionem.

1. Pueritia.

ritia. Proverb 8. *Qui mane vigilaverunt ad me, invenient me.* Ideo myrrha quæ significat amaritudinem pœnitentiæ Christo infanti oblata est. *Tertia hora* conducuntur, qui in *adolescentia* religionem intrant. Tertia hora incipit calor concupiscentiæ, qui per lascivos discursus adolescentem agitat. Proverb. 30. *Quartum penitus ignoro*, scilicet, *viam viri in adolescentia sua.* Et attende quod isti inveniuntur in foro non primi, vel nundinis secundum litteram Origenis, quia adolescentes jam incipiunt habere prudentiam mundi, quæ consistit in contractibus mundi. Chrysostomus. Forum mundus est, quia in eo omnia venalia & mutua circumventio. Oseæ 9. *Ephraim circumdedit me in negotiatione & dolo.* Qui veniunt ad adolescentiam, vix vocantur à mundo ad religionem, maximéque qui bonis temporalibus sunt obsessi, quod significatum est Matth. 19. in adolescente, cui dictum est: *Si vis perfectus esse*, &c. Qui abiit tristis, *erat enim multas habens possessiones.* Tamen quando adolescentes religionem intrant, placet Deo multum ingressus eorum. Jerem. 2. *Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuā & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto.* *Sexta hora* conducuntur, qui *virili ætate* religionem intrant. *Nona* qui intrant in *senectute.* *Undecima* verò qui in *senio* vel *decrepita ætate*: nec etiam istos recusat Dominus, quod figuratum est in hoc quod Joannes Baptista natus est de sterilibus & senibus Lucæ 1. Magna Dei gratia est in conversione talium, quia *quod antiquatur & senescit prope interitum est.* Hebr. 8. Proverb. 22. *Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. Nemo eos conduxit.* Ad litteram senex vix religio recipit, quasi truncos inutiles, non tamen desperandum, unde sequitur. *Ite & vos in vineam meam. Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Matth. & Luc. 3. Et de trunco potest facere vitulum cornua producentem & ungulas. Unde puer ille, qui significat vitæ novitatem, portatus est in brachiis Simeonis senis. Lucæ 2. Et Abrahæ centenario natus est filius. Genes. 21.

2. Adolescentia.

3. Viridis ætas.

4. Senectus.

5. Decrepita ætas.

Psal. 16.

Vinea etiam intelligi potest Anima. Proverb. 24. *Per agrum hominis pigri transivi & per vineam viri stulti*, &c. De hac vinea bibitur primò vinum compunctionis, deinde vinum devotionis defecatum & dulce. Hoc vinum nuptiarum est, præcipuum in convivio Assueri. Hest. 1. Hoc est *vinum germinans virgines.* Zach. 9. Hic est *calix domini inebrians quam præclarus.* Psal. 22. Hoc est vinum novum, quod dominus mittit in utres novos Matth 9. Et *notandum* quòd in vinea animæ secundum Bernardum Vitis est fides, palmites verò virtutes, botrus bonum opus, vinum devotio. Bern. Miror audaciam plurimorum, quos videmus de suis vineis non colligere nisi spinas & tribulos, vineis etiam dominicis se ingerere non vereri. *Quid hic statis?* &c. Mirum est quod in foro stat venalis, qui jam venditus est. Augustinus. Postquam intellexi me sanguine Christi redemptum, nolui membra mea venalia exhibere. *Quid hic statis?* in via tam periculosa & tam longa, qui potiùs currere debuistis? *Notandum* quod *quatuor* sunt quæ specialiter bonis viris timenda sunt. *Primo superbia*, quæ in bonis nascitur, quæ est velut vulnus ex sanitate proveniens, quæ hominem corruere facit de ictu proprio? *Secundo ira* vel *impatientia*, quæ quasi incendiaria est. Unde ira multum timenda est homini, qui est ferè cinis, tam ex parte animæ, quam ex parte corporis. Ex parte corporis patet quod est ferè cinis, cum ad solum calorem febrilem in cinerem redigitur. Domus ligneæ & stramineæ sine igne in cinerem non rediguntur. Ex parte etiam animæ ad ardorem pravæ concupiscentiæ in cinerem

III. Anima. Quale sit vinum in hac vinea.

Quid sit hic vitis, palmites, botri, vinum.

Cur non sit standum.

1.

2.

Bonis 4 vitia maximè timenda sunt.

1.

2.

vel in nihilum peccati redigitur. Ecclesiastici 2. *Va eis qui perdiderunt sustinentiam.* *Tertio* proprii oris 3.
impetuositas. Proverb. 25. *Quasi urbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.* *Quarto* est *otiositas*, 4.
de qua hic & proverb. 12. *Qui sectatur otium stultissimus est.* Bernard. Omnium cogitationum & tentationum malarum, & inutilium sentina est ocium. Item notandum quod operari, non ociari competit homini secundum naturam. De statu naturæ destitutæ hoc manifestum est, in illo enim dictum est Genes. 3. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Iob 5. *homo ad laborem nascitur.* In statu etiam naturæ institutæ tulit Deus hominem & posuit in paradiso, ut operaretur, Genes. 2. Ad opus nos monent exemplo suo *creaturæ superiores*, scilicet Angeli: *omnes enim administratorii spiritus sunt.* Hebr. 1. *Inferiores creaturæ.* Proverb. 6. *Vade, ô piger ad formicam, & considera vias ejus*, &c. Item dicitur quod apes non permittant vivere aliquam ociosam in sua congregatione. Item *media creatura*, ut sol & luna & stellæ Ecclesiastæ 1. *Oritur sol & occidit, & ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridiem*, &c. Ad opus etiam monet *locus* in quo sumus Mich. 2. *Surgite, quia non habetis hic requiem.* Hebr. ult. *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.* Ad idem monet *tempus* quod est mensura motûs rerum mutabilium, & est de numero successivorum Gal. ult. *Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes.* Ad idem monet *naturalis ordo rerum*, operatio enim naturaliter præordinatur quieti. Deus post opera sex dierum, septima die quievit. Angelus prius voluit quiescere. Isa. 14. *Sedebo in monte testamenti*, & de Paradiso cœlesti præcipitatus est. Lucæ 10. *Videbam Sathanam quasi fulgur cadentem de cælo.* *Item beneficium jam impensum nobis, & beneficium promissum.* Iam servi empticii sumus, beneficio redemptionis accepto. Iam non possumus dicere illud: *Nemo nos conduxit.* Promissum etiam est nobis præmium super omnem laborem Genes. 15. *Ego protector tuus sum & merces tua magna nimis.* Rom. 8. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* *Voca operarios & redde illis mercedem.* Non vocantur *ociosi*, vel *verbosi*, vel *mali operarii*, sed fideles operarii & strenui. *Ociosi* non vocantur cum scriptum sit Matth. & Luc. 3. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.* 1. Corinth. 3. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem.* Bern. Qui Vicarium suum posuit in Ecclesia in operatione, Vicarium habebit in præmii acceptione. Iob 31. *Si fructus ejus comedi absque pecunia.* Glos. Fructus terræ absque pecunia comedere, est ex Ecclesia sumptus recipere, & eidem Ecclesiæ prædicationis præmium non præbere. 2. Thessal. 3. *Si quis non vult operari, non manducet.* Gregorius. Quid ad hoc nos doctores dicemus, qui adventum præcurrentes Ecclesiasticum officium suscipimus, & muti panem comedimus Bern. Venient ante tribunal pupillorum & viduarum, audietur accusatio gravis, allegatio dura, quorum vixêre stipendiis, nec diluêre peccata. Ibidem etiam audietur querimonia eorum, qui in Ecclesiis laboraverunt, & alii labores ipsorum abstulerunt. Iacob. 5. *Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus. Ecce merces operariorum vestrorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit.* Tales ociosi sunt in Ecclesiis ut idola, pedes enim habent & non ambulabunt, non clamabunt in gutture suo. Et sunt ut formidines in hortis, quæ habent similitudinem hominum, & non sunt homines. Sic tales sunt quasi prælati, sed non vere prælati. De formidinibus habes Baruch ult. *Verbosi* etiam non vocantur ad mercedem, qui sunt ut ficus maledicta à Domino, habens folia non fructus, de qua legitur Matt. 21. Ipsi sunt arbores inutiliter terram occupantes, unde succidendi sunt Lucæ 13. *Item* non vocantur ad mercedem *operarii mali*, seu operarii iniquitatis, qui potius cõputandi sũt inter vineæ extirpatores Philipp. 3. *Videte malos operarios* Matth. 7. *Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.*

Operari nõ otiari naturale est homini.

Ad operandum varia nos monẽt. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Ad hanc vineam non vocantur, 1. Otiosi.

Psal. 113.

2. Verbosi.

3. Operarii mali.

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

SERMO PRIMVS.

SERMO XLIII.

SVMMARIVM.

In prima parte Evangelium explicatur, in secunda mores instruuntur, agiturque de quinque. 1. De seminante, seu virtutibus prælato necessariis. 2. De semine sive verbo Dei. 3. De agro seu corde hominis. 4. De defectu, & 5. De profectu seminis.

Cùm turba plurima conveniret, &c. *Luc. 8.*

IN hodierno Evangelio *primo* ponitur parabola turbis à Domino proposita. *Secundo* ostenditur quod spiritualiter sit intelligenda ibi: *Hæc dicens clamabat: qui habet aures audiendi audiat.* *Tertio* à domino requiritur expositio, ibi: *Interrogabant autem*, &c. *Quarto* ostenditur quod ad discipulos pertineat mysteriorum cognitio, ibi: *Vobis datum est*, &c. *Quinto* ponitur expositio facta discipulis à Domino, ibi: *Est autem hæc parabola.* Dixit autem per similitudinem, sive per parabolam. Matth. 13. Marc. 4. Dicit Glossa & Hieron. quod parabola est rerum natura discrepantium sibi, sub aliqua similitudine facta comparatio. Et subditur in Glossa: Parabola Græce similitudo dicitur, quando quid intelligere volumus, per aliquas comparationes indicamus, ut ferreum aliquid durum, velocem ventis comparamus & avibus. Et *notandum* quod multis de causis parabolice loquebatur. *Primo* ut morem Palæstinæ, ubi prædicabat servaret. *Secundo* ut studiosis occasionem se exercendi daret. *Tertio* ut melius memoriæ infigeret, quam causam Chrysostomus ponit. *Quarto* ne veritatem indignis panderet. *Quinto* ut per cognita ad incognita traheret. Propter duas causas ultimas etiam Philosophi incorporant sermones suos, ut scilicet magnificent sapientiam, ne aliquis præsumat de ea, nisi qui de ea noverit, & ut promoveantur sensibiles à corporeitate ad spiritualitatem, quia sermo si fuerit corporeus assumptus ex sensu, imprimitur forma ipsius in phantasia velociter, propter proximitatem phantasiæ ad sensum. *Exiit*, de sinu patris in mundum, vel de domo Iudæorum parte assumpta ad gentes. *Qui seminat*, Christus scilicet, qui verbum veritatis, quod apud patrem vidit, hominibus per se, vel per suos indicat. *Seminare*, id est, ad seminandum *semen suum*, scilicet verbum Evangelii Chrysostomus. Vnde exit, qui ubique præsens est, respondet: non loco, sed habitudine exiit, induta scilicet veste humanitatis. *Aliud cecidit secus viam*, id est, super corda vanis cogitationibus & dæmonum suggestionibus pervia Iob. 19. *Venerunt latrones, & fecerunt sibi viam per me.* Iudic. 6. *Cum seminasset Israel, ascendebat Madian*, &c. Et *conculcatum est*, malis cogitationibus & pravis affectionibus. Interlin. Vt nec in memoria mens teneat, quod opere exercere neglexerit. *Et volucres cæli comederunt illud*, id est, dæmones, qui sunt cœlestis seu spiritualis naturæ, & per aëra volitant, ipsorum enim suggestione verbum amittitur. *Et aliud cecidit super petram.* Glos. Petra est indomi-

Partes Evãgelii quatuor.

Parabola quid sit?

Parabolicè Christus locutus est ob 5. causas.

Cur Philosophi parabolice loquantur.

Explicatio parabolæ.

Obiectio solvitur.

tione secundùm illud Ephes. 4. *Deponite vos secundum pristinam conversationem veterem hominem qui corrumpitur secundum desideria erroris.* Et Colos. 3. *Expoliantes vos veterem hominem*, sed etiam ab otio ad operationem, à lecto contemplativæ in agrum activæ. Bernard. super Cant. Noli nimis insistere oculis contemplationis, meliora enim sunt ubera prædicationis, Matth. 4. loquitur de Christo. *Circuibat Iesus totam Galilaam, docens in synagogis eorum.* Eiusdem 9. *Circuibat Iesus omnes civitates & castella docens in synagogis eorum.* Hieron. Prædicat Iesus æqualiter in villis & in urbibus. Marc. 8. *Circuibat castella in circuitu docens.* Cant. 7. *Egrediamur in agrum, commoremur in villis.* 2. Timoth. 4. *Prædica verbum, insta opportune, importune.* Isa. 58. *Clama ne cesses.* Ecclesiastæ 11. *Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua.* Proverb. 24. *Eos qui trahuntur ad interitum liberare ne cessa.* *Humilitas* commendatur in hoc, quòd dicitur ibi: *qui seminat.* Seminatorem se debet reputare prælatus, non dominatorem. Bernard. ad Eugenium Papam. Non ad dominandum opinor te elevatum.
2. Humilitas. Nam & Propheta cum similiter levaretur audivit: *ut evellas & destruas, & ædifices & plantes.* Ierem. 1. Disce ergo tibi sarculo opus esse non sceptro. *Re-*
3. Recta intentio. *ctitudo intentionis*, commendatur ibi: *seminare.* Ad seminandum debet exire prælatus. Multi tamen potius exeunt ad metendum quàm ad seminandum. Concessit metere Dominus carnalia seminanti spiritualia. Matth. 10. *Dignus est operarius cibo suo.* Et Lucæ 10. *Edentes & bibentes quæ apud illos sunt.* 1. Cor. 9. *Nunquid non habemus potestatem manducandi & bibendi?* Quis militat suis stipendiis unquam? &c. & post. *Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?* sed qua fronte præsumit metere, qui non seminavit? Matth. 25. *Scio quod homo durus es, metis ubi non seminasti*, &c. Ierem. 50. *Dispergite satorem de Babylone, & tenentem falcem in tempore messis.* Sator Babylonis est prælatus malus, qui sibi & aliis seminat confusionem, cum deberet esse operarius inconfusibilis. 2. Timoth. 2. *Sollicite cura te ipsum probabilem exhibere Deo operarium inconfusibilem.* Talis male seminat & male metet. Iob. 4. *Vidi eos qui operantur iniquitatem, & seminant dolores & metunt eos, flante Deo periisse*, & Oseæ 8 *Ventum seminabunt & turbinem*
4. & 5. Scientia & bona vita. *metent. Scientia & bona vita* commendatur ibi: *Semen suum*: Ille seminat semen suum; qui verbum per scientiam habet in corde, & per honestam conversationem exteriorem in carne. Alienum semen seminat, qui vult docere antequam didicerit, qui postquam habet unum quaternum, incipit prædicare, & si error fuerit in quaterno, errorem prædicat; similis est Pilato qui postquam quæsivit, *Quid est veritas?* statim exiit, non expectatâ responsione. Ioan. 18. Item alienum seminat, qui bona exempla aliorum exponit hominibus in se ostendens eis mala exempla. Talis ferit agrum diverso semine contra præceptum. Levit. 19.

II. Quid seminetur. Verbum Dei, quantæ dignitatis & valoris sit. Circa secundum notandum, quòd semen quod seminatur, iuxta expositionem Domini est verbum. Hoc semen de Paradiso allatum est, hoc attulit ipse Filius Dei, & ipsum dignatus est seminare, & propter seminationem eius in mundum venit, ut prius ostensum est. Hierem. 14. *Quasi colonus futurus es in terra.* De germine uno huius seminis, scilicet de uno bono proposito pœnitentis gaudent chori Angelorum, Lucæ 15. *Gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* Ex uno grano huius seminis fructus colligitur unde colligens æternaliter reficitur, unum enim bonum verbum alicui est occasio salutis. Semen illud quandoque in eo in quo seminatum est post viginti annos fructificat. Et licet hoc semen in hac terra seminetur, fructus tamen eius in cœlo colligitur. Hieronym. Discamus in terris talia, quorum scientia nobis perseveret in cœlo. Et notandum quòd verbum Dei semini in multis assimilatur, & de multis quædam ponere sufficiat. *Primum* quod in semine puritas magna requiritur: Etiam cum semen purum seminatur, in messe zizania mixta segeti quandoque invenitur, sic circa verbum Dei multùm servanda est puritas, 2. Corinth. 4. *Neque adulterantes verbum Dei.* Philip. 1. *Quidam ex contentione Christum annunciant non sincere.* Proverb. 15. *Sermo purus pulcherrimus. Secundum*, semen est valde necessarium ad hoc ut ager fructificet. Peractis omnibus aliis quæ ad agri culturam pertinent, si seminatio omittatur, quasi amissa sunt ea quæ sunt facta. Sic quantumcunque diligens sit qui excolit terram Ecclesiæ, in aliis si semina desint, parum valent cætera. Isa. 28. *Nunquid tota die arabit arans?* Eiusdem 1. *Nisi Deus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus*, &c. Ex quo verbo satis ostenditur quantum amorem deberet habere mundus ad verbum Dei, cum ei quodammodo debeat bonitatem suam, sine ipso enim fuisset similis Sodomæ, & in culpa & in pœna. Præterea cum deteriores sint qui semen à domino relictum contemnunt, quam fuissent si eis relictum non esset. Deteriores Sodomâ & Gomorrha esse videntur, qui hoc semen sibi relictum contemnunt. Matth. 10. *Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhaeorum in die iudicii, quam civitati illi.* Loquitur de non recipiente illos, quos mittebat ad prædicandum. *Tertium* licet semen sit modicum quantitate, tamen magnum est virtute, totalem enim agrum facit operari secundum suam speciem. Ager enim qui sine semine spinas & tribulos germinaret, secundum illud Genes. 3. *spinas & tribulos germinabit tibi*, recepto semine fructum laudabilem profert. Eandem virtutem verbum Dei habet in homine. Væ illis qui præ negligentia seminandi agrum cordis sui fructu tam precioso privantur, fructus cordis prævalet fructui totius terræ. Seneca. Turpissima iactura est quæ per negligentiam fit. *Quartum* semen minutatim spargitur, sic verbum Dei minutatim spargendum est; Seneca. Plurimum proficit sermo, qui minutatim animo irrepsit. Disputationes protelatæ & effusæ audiente populo plus habent strepitûs, minus familiaritatis. Idem. non multis opus est verbis, sed efficacibus: seminis modo spargenda sunt, quod quamvis sit exiguum, cum occupaverit idoneum locum, vires suas explicat. *Quintum*, subtractio seminis valde nociva est agricolæ: similiter se habet in verbo Dei. Bernard. Modica seminis detractio, non modicum est messis detrimentum, 2. Corinth. 9. *Qui parce seminat, parce & metet. Sexto* semini prodest terræ rigatio, sic seminanti verbum Dei necessaria est & aqua gratiæ, & aqua lachrymarum. Psal. 125. *Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.* Ecclesiastici 20. *Homo acharis quasi fabula vana. Septimo* semen scilicet in terra recondi oportet ad hoc ut fructum ferat, sic & verbum Dei. psal. 118. *In corde meo abscondi eloquia tua ut non peccem tibi.* Proverb. 7. *præcepta mea reconde tibi.* Semen in terra absconditur, ne ab avibus rapiatur, ut à terra capiat humorem. Semen in sacco non humorem capit, nec radicem mittit, sic nec verbũ in ore vel in quaterno. Io. 8. *Sermo meus non capit in vobis.* Non capit voluntatem nostram sermo Dei, nisi in profundo cordis abscondatur, sermo Dei est ut hamus, qui capit, dum capitur, ut dicit Interlin. super illud Ioan. 8. *Sermo meus non capit in vobis. Octavò*, semen non statim quando in terram iacitur fructum facit, immo fructus eius patienter expectatur, nec etiam certum est quod fructus sequatur; nihilominus tamen seminatur &

Margin notes (right): Verbum Dei assimilatur semini. 1. — 2. — Cōtemptus Verbi Dei. — 3. — 4. — 5. — 6. — 7. — 8.

semen benedictione Dei commendatur, sine cujus operatione seminare est semen perdere. Similiter se habet in verbo Dei; Jacob. 5. *Ecce agricola expectat preciosum fructum terra, patienter ferens*, &c. Ecclesiastici 11. *Mane semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua. Nescis enim quid magis oriatur, hoc aut illud, & si utrumque simul melius erit.*

III. Vbi seminetur. Quadruplex terra ubi seminatur, qualis sit.

Circa tertium notandum quod locus ubi seminatur hoc semen est *quadruplex*: *terra* scilicet *secus viam, terra petrosa, terra spinosa, & terra bona.* In terra secus viam verbum auditum ab intellectu rapitur. In terra petrosa fructus verbi impeditur terrente adversitate. In terra verò spinosa impeditur blandiente prosperitate. In terra secus viam vis rationalis vanis cogitationibus est exposita. In petrosa vis irascibilis, impatiens est ad adversa. In spinosa concupiscibilem alliciunt prospera. Et *notandum* quod terra juxta viam, si non sit clausa, frequenter fit via. Viâ enim existente lutosâ, intrât viatores, & conculcatione eorũ fit via. Terra etiã non irrigata fit arida, & ad modum petræ fit dura.

Explicatio harum terrarum.

Terra verò juxta viam intelligi potest cor sine clausura, cor scilicet illius, qui non habet diligentiam in custodiam sensuum suorum. Terra verò petrosa cor aridum à gratia & devotione. Terra verò spinosa cor incultum hominis negligentis. Vel terra petrosa potest intelligi cor superbum, invidum, & iracundum. Amos 6. *Nunquid currere queunt in petris equi?* Prædicatores sunt equi, quorum est nomen Dei per mundum portare. In petris non currunt, quia in duris cordibus superborum, invidorum, & iracundorum non proficiunt. Equus currens supra petras deferratur ibi quandoque, & circa duros homines frequenter habent materiam impatientiæ, qui in eis nolunt proficere. Terra spinosa est cor accidiosum vel avarum, Proverb. 24. *Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleverant urtica, & operuerant superficiem ejus spina.* Abac. 2. *Væ ei qui multiplicat non sua. Nunquid non repente consurgent, qui mordeant te, & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis.* Hoc pertinet ad spinas avaritiæ. Terra lutosa est cor luxuriosi vel gulosi. Psal. 17. *Vt lutum platearum delebo eos.* Terra etiam secus viam potest intelligi, qui familiaris est ei qui est in via lata & spaciosa, quæ ducit ad mortem; & maximè qui familiaris est apertè malo, in quo vestigia diaboli apparent, Ecclesiastici 21. *Qui odit correptionem vestigium est peccatoris*, id est, Diaboli, qui antonomaticè dicitur peccator. Job. 20. *Vadent & venient super eum horribiles.* Talis familiaritas in multis impedit fructum verbi Dei, 1. Corinth. 15. *Corrumpunt bonos mores colloquia mala*, Ecclesiastici 19. *Qui se jungit fornicariis erit nequam.* Psalm. 17. *Cum perverso perverteris.* Impeditur etiam fructus verbi in aliquibus propter lapideam duriciem, ut patet in Pharaone, qui multoties proponebat dimittere populum; & post veniebat contra promissum. Exod. 7. & 8. *Induratum est cor Pharaonis.* Impeditur etiam fructus verbi in his, qui peccatum suum defendunt, qui ad modum spinarum pungunt eos à quibus corriguntur, qui similes sunt ericio. Isa. 34. *Ibi foveam habuit ericius.*

Prædicatores sunt equi, qualiter.

IV. Defectus fructus cur fiat, & quî caveatur in terra. 1.

Circa quartum notandum quòd semen à fructu deficit in *terra secus viam*, & quia conculcatur, & quia ab avibus rapitur. Contra conculcationem necessaria esset clausura, scilicet diligens sensuum custodia. Ecclesiastici 28. *Sepi aures spinis* Isa. 58. *Et vocaberis ædificator sepium*, Ejusdem 26 *Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te*, si cor sit sine clausura, accidet illud, quod tangitur Job. 30. *Quasi rupto muro & aperta janua irruerunt super me.* Aves etiam abigendæ sunt exemplo Abrahæ. Genes. 15. *Descenderunt volucres super cadavera, & abigebat eas Abram.* Ad aves etiam istas abigendas valet timor Domini; sicut formidines ponuntur in hortis ad fugandas aves. Valet etiam ad idem memoria Dominicæ passionis. Timent dæmones vexillum crucis, qui in cruce devicti sunt. In *terra petrosa* deficit semen, non excrescens etiam in fructũ propter defectũ humoris gratię vel devotionis, ideo necessariũ est seminanti, & ei qui semen recipit, recurrere ad fontem divinæ misericordiæ, ut impleat promissionem factam Isa. 30. *Dabitur pluvia semini tuo, ubicunque seminaveris in terra.* De eadem pluvia legitur, Ezech. 34. *Pluvia benedictionis erunt, & dabit lignum agri fructum suum.* In *terra spinosa*, spinæ crescentes suffocant verbum, ideo libenter seminandum est in terra sine spinis, id est, in pauperibus non habentibus spinas divitiarum exemplo filii Dei, Lucæ 4. *Evangelizare pauperibus misit me.* sumptum est de Isa. 61. Littera nostra habet *ad annunciandum mansuetis misit me.* Hierem. 4. *Nolite serere super spinas.* Ille etiam qui vult ut verbum Dei in se fructificet, purgare se debet à spinis vitiorum contritione & humili confessione.

V. Profectus seminis ubi & quî fiat.

Proficit semen in terra bona, scilicet in terra studiosè clausa, abundantur irrigata, diligenter culta, in corde scilicet bono & optimo, cujus rationalis est à variis expedita & salubribus intenta, irascibilis adversitate non terretur, concupiscibilis prosperitate non allicitur. Proficit semen in corde ejus, qui à mala societate est elongatus, quod non resistit Deo, nec nocet proximo.

DE EADEM.
SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

SERMO XLIV.

Interpretatio parabolæ à Christo facta, exponitur.

Qui habet aures audiendi audiat, &c.

Auditus triplex.

TRiplex auditus hîc notatur, qui necessarius est auditoribus. *Primus* est naturæ, quo verbum suscipitur. *Secundus* est intelligentiæ, quo sensus verbi discernitur. *Tertius* obedientiæ, quo res verbi efficitur. Sunt qui non habent aures audiendi aliquid de Deo, quasi excommunicatum habentes eum. Ezech. 23. *Nasum tuum & aures tuas præcident.* Tales etiam Dominus reputat excommunicatos, Proverb. 28. *Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Alii habent aures ad audiendum, sed non ad intelligendum, Isa. 42. *Qui apertas habes aures nonne audies?* Alii habent aures ad audiendum & ad intelligendum, sed non ad obediendum. Isa. 6. *Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude. Interrogabant autem.* Chrysostomus cupientes scire, oportet interrogare. Augustin. in libro de doctrina Christiana. Nulla res magis memoriæ mandanda est, quàm illorum verborum locutionumque genera quæ ignoramus, ut cum peritior occurrerit, quæri possint. Non tamen statim interrogant, sed soli cum illo, ut dicitur Marc. 4. In quo instruimur secundum Bedam, ut si intelligentiam divinorum assequi volumus, sepositis curis mundi domum sacræ scripturæ soli cum solo domino meditando & orando intremus. *Vobis datum est*, &c. Hic ostenditur quod aliter prædicandum est sapientibus aliter simplicibus. Apertè occulta fidei dicenda sunt sapientibus, simplicibus quasi involutè. 1. Corinth. 2. *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Numer. 4. præcipitur quod Caathitæ

Charhitæ portent sacra taberhaculi involuta, quæ sacerdotes tractabant nuda. Ecclesiastici 39. *Occulta proverbiorũ exquiret sapiens & in absconditis parabolarum conversabitur.* Glos. Super principium Proverbiorum sicut in terra aurum, in nuce nucleus, in hirsutis castaneorum operculis absconditus fructus inquirutur, ita in proverbiis altus divinusque sensus inquirendus est. Job. 28. *Sapientia trahitur de occultis.* In occultis Parabolarum conversari debet vir litteratus, & abscondere se ab æstu tentationum. Gregorius. Cùm sacrorum eloquiorum secreta scrutamur, quid aliud quàm opaca silvarum ad refrigerandum nos ingredimur? Et *notandum* quòd in omnibus operibus Dei sapientia est quærenda. Deus enim effudit eam super omnia opera sua ut legitur Ecclesiastici 1. Specialiter tamen quærenda est in illis rebus, à quibus filius Dei sumit parabolas suas. *Est autem hac parabola.* Notandum quòd hæc expositio Dei est brevis, aperta & facilis, & sine curiositate ornatus. Ad *brevitatem* pertinet illud. August. Sicut ingratus est qui incognita obnubilat, sic onerosus est, qui cognita inculcat. Ecclesiastici 21. *Verba prudentium statera ponderabuntur.* De *facilitate* dicitur Proverb. 14. *Doctrina prudentium facilis.* August. in libro de doctrina Christiana. Quid prodest locutionis integritas, quam non sequitur intellectus audientiũ, cùm loquendi omnino nulla sit causa, si quod loquimur non intelligant, propter quos ut intelligant loquimur. Item. Quid prodest clavis aurea, si aperire quod volumus non potest? & quid obest lignea, si aperire potest? quando non quærimus, nisi patere quod clausum est? 1. Corinth. 14. *Si incertam vocem dederit tuba, quis præparabit se ad prælium?* Contra ornatum dicitur Ecclesiastici 4. *Non abscondas sapientiam tuam in decore suo.* August. in libro de doctrina Christiana. Cavendum est ne divinis gravibusque sententiis, dum additur numerus, pondus detrahatur. Numerus est proportio syllabarum, metrorum & colores Rhetorici. Aug. ibidem. In auctoribus nostris hoc mihi plus placet, quod ibi rarissimè inveni eos numeros: satis enim est ei propter quod agitur, ut verba congruentia non oris eligantur industria, sed peccatoris sequantur ardorem. *Semen est verbum Dei.* Verbum Dei est semen respectu meriti. Bonum opus semen est respectu præmii, malum opus respectu supplicii. Gregor. Semen est quidquid boni feceris, semen etiam est quidquid mali feceris. Diligenter autem videndum est homini ubi est, quid seminet. Noli seminare in carne, quia *qui seminat in carne, de carne metet corruptionem.* Gal. 6. Noli seminare in aëre, ut faciunt illi, qui pro vana gloria opera de genere bonorum faciunt. Jerem. 12. *Seminaverunt triticum & messuerunt spinas.* Hoc accidet talibus Aggæi 1. *Seminastis multum, & intulistis parum.* Mich 6. *Tu seminabis, & non metes.* Item noli seminare spinas vitiorum, materiam incendii infernalis. ad Gal. 6. *Quæ seminaverit homo, hæc & metet.* Ecclesiastici 7. *Non semines mala in sulcis injustitiæ, & non metes ea in septuplum.* Et *notandum* quòd eleemosyna semen specialiter dicitur eo quòd semini in multis assimilatur. *Primo* in hoc, quod occultanda est. Ecclesiastici 29. *Conclude eleemosynam in sinu pauperis.* Matth. 6. *Te autem faciente eleemosynam nesciat sinistra tua quid faciat dextera.* *Secundo* in hoc, quod facienda est de justo, ut seminetur purum triticum. Ecclesiastici 34. *Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris.* *Tertio* debet committi terræ purgatæ à spinis, quia pauperibus danda est non habentibus spinas divitiarum, & bonis non habentibus spinas vitiorum. Jerem. 4. *Nolite serere super spinas.* Isa. 58. *Frange esurienti panem tuum.* Lucæ 14. *Cum facis convivium, voca pauperes* &c. Ecclesiastici 12. *Da bono, & ne receperis peccatorem.* *Quartò* rigari debet rore compassionis & hilaritatis. Job. 30. *Compatiebatur anima mea pauperi.* Isa. 58. *Si effuderis animam tuam esurienti, & animam afflictam repleveris* &c. Ecclesiastici 35. *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* *Quinto* fructus multus expectatur de eleemosyna in alio anno, id est, in alia vita. Iacob. 5. *Agricola expectat pretiosum fructum terræ* &c. Hoc semen habet duplicem messem, 1. Thim. 4. *Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est & futuræ.* *Quod autem in spinas* &c. Glos. nota quod divitiis duo jungit solicitudinem & voluptatem, quia & per curam mentes opprimunt, & per voluptatem resolvunt. Et *notandum* quod divitiæ spinæ dicuntur, eo quod spinis in multis assimilentur. *Primo* in hoc, quod spinæ etiam cum sint sub flore pungunt: sic divitiæ etsi habeant exterius florem mundanæ gloriæ; pungunt tamen mentem triplici punctione: scilicet labore in congregando, timore in servando, dolore in amittendo, Unde quidam.

Dives divitias non congregat absque labore,
Non tenet absque metu, non deserit absque dolore.

Secundo divitiæ ad modum spinarum vestem interioris hominis dilacerant. Seneca. Projice quæ ipsum cor lacerant, quæ si aliter extrahi nequirent, ipsum cor avellendum esset. Abac. 2. post illud, *Væ qui multiplicant non sua*, subditur. *Nunquid non repente consurgent qui mordeant te, & suscitabuntur lacerantes te?* *Tertio* divitiæ sunt latibulum serpentum infernalium, unde qui volunt eas accipere, à serpentibus infernalibus mordentur. 1. Timoth. 6. *Qui volunt divites fieri incidunt in tentationes, & laqueum diaboli.* *Quarto spinæ se invicem complectuntur.* Nahum 1. ita quod totus fasciculus spinarum facilius excutitur, quam spinæ abinvicem separentur, sic divitiæ per partes bene dispensantur. Ideo bonum est secundum consilium Dei, se semel exonerare ab eis. Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia* &c. *Quinto* spinæ amplectentes se cruentant, sic divitiæ amatores suos cruentant sanguine peccati. Ecclesiastici 11. *Si dives fueris, non eris immunis à delicto.* Gregor. Divitiæ spinæ sunt, quia cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant: cùm usque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant. *Sexto* spinæ sunt materia ignis: sic divitiæ sunt materia ignis cupiditatis in præsenti & ignis infernalis in futuro. Psalm. 117. *Exarserunt sicut ignis in spinis.* Isa. 33. *Spinæ congregata igni comburentur.* Iacob. 5. *Divitiæ vestræ putrefactæ sunt & vestimenta vestra à tineis comesta sunt, Aurum & argentum vestrum æruginavit, & ærugo eorum erit vobis in testimonium & manducabit carnes vestras sicut ignis.* Et *notandum* quod Matth. 13. habetur, quod *fallacia divitiarum suffocat verbum* Hac fallacia decipiuntur etiam sapientes. Gregor. Divitiæ fallaces sunt, quæ nobiscum diu permanere non possunt. Fallaces sunt, quia mentis nostræ inopiam non expellunt. Divitiæ non solvunt quod promittunt, promittunt abundantiam, & solvunt inopiam Lucæ 1. *Et divites dimisit inanes.* Proverb. 10. *Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos, idem autem ipse sequitur aves volantes.* Ecclesiastici 34. *Quasi qui apprehendit umbram & persequitur ventum*, sic qui attendit ad vita mendacia. *Suffocantur.* Gregor. Solicitudines & voluptates & divitiæ suffocant, quia importunis cogitationibus suis guttur mentis strangulant, & dum bonum desiderium intrare ad cor non sinunt, quasi aditum flatus vitalis negant.

Res parabolis à Christo explicatæ quales.
Christi expositio tria habet. 1. Brevitatem 2. Facilitatem seu claritatem.
Ornatus neglectum.
Semen quid sit.
Ubi & quid bon sit seminandum.
Eleemosyna similis est semini. 1. 2. 3.
4. 5.
Duplex messis huius seminis.
Divitiæ assimilantur spinis. 1. 2. 3. 4. 5. 6.
Divitiæ cur sint fallaces.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Dua dubia de Christo seminante solvuntur.

SERMO XLV. Exiit qui seminat seminare semen suum, &c.

I. Christus ipse exiit seminare ob tria. HAnc quæstionem tetigisse videtur Hierem. 14. dicens, *quare quasi colonus futurus es in terra?* & potest dici, quod tribus de causis ipsemet exiit seminare: scilicet propter terræ *necessitatem*, & propter aliorum cultorum *pravitatem*, & propter agri culturæ spiritualis *utilitatem*. 1. Quàm *necessarium* sit semen divinum mundo insinuat, Isa. 1. dicens: *Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus*, &c. 2. *Pravitas* aliorum cultorum apparet ex hoc, quod mundus erat plenus spinis vitiorum, in adventu Filij Dei Prov. 24. *Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleverant urticæ, & operuerant superficiem ejus spinæ.* 3. Utilitas culturæ spiritualis ex hoc apparet, quòd plus valet unus fructus cordis humani, scilicet opus unum ex charitate procedens, quam totus fructus quem terra à principio mundi usque nunc protulit. Præterea de fructu oris sui potest homo ditari. Proverb. 12. *De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis.*

II. Christus seminavit in mala terra ob tria. *Et aliud cecidit secus viam.* Sed quare sapientissimus agricultor in terram pravam semen suum jecit? Ad hoc potest dici, quod tribus de causis. 1. *Primo* ad nostram instructionem, ut exemplo ejus in omni genere hominum seminemus. Chrysostomus. Qui seminat, sine adjudicatione mittit semina, sic & Prædicator Christi non dividit divitem & pauperem, sapientem & insipientem, studiosum, aut desidem. Rom. 1. *Græcis ac Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum.* 2. *Secundo* ad prædicatorum consolationem, ut non impatienter ferant, si in multis eorum peribit semen, quia idem Christo accidit. Isa. 5. *Triginta modij sementis facient modios tres.* Aug. Magna consolatio membris ex capite. 3. *Tertio*, quia ille, cujus est semen, de terra prava potest facere bonam. Chrysostomus. Qualiter habet rationem seminare in spinis vel petris? Solutio. In seminibus quidem nullam, in animabus autem multam. Et nisi illa proximitas, quæ est secundùm Ecclesiæ respectionem ostenderetur, agricola incusaretur meritò, quia non potest de petra facere non petram, aut de via non viam, aut de spinis non spinas, in rationabilibus autem possibile est de petra fieri terram pinguem.

DOMINICA IN QUINQUAGESIMA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Tractatur parte prima hujus Evangelij de prænunciatione Passionis Dominicæ. De prænunciatione octo explanatur de Passione quinque quæ Christus passus est, & adhuc patitur in suis.

SERMO XLVI. Assumpsit Jesus duodecim & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, &c. *Luc. 18.*

Evangelii partes duæ. HOdiernum Evangelium duo principaliter ostendit, scilicet Dominicæ Passionis prænunciationem, & cujusdam cæci illuminationem. Prima Prænunciatio passionis Dominicæ de qua octo hic tractantur. Circa *primum octo* nobis consideranda sunt. I. Passio recolitur hac Dominica ob tria. *Primum* est quare prænunciatio Dominicæ Passionis in hac Dominica recolitur, & potest de hoc triplex ratio reddi. *Prima* est, quia sicut Passio erat propinqua secundum veritatem, cum Dominus dixit Discipulis: *Ecce ascendimus Hierosolymam*, &c. Sic nunc est proxima secundùm Ecclesiæ repræsentationem, ideò convenienter nunc in Ecclesia verba illa leguntur. *Secunda* est, ut invitentur fideles ad crucem pœnitentiæ, & ad ascensum in cœlestem Hierusalem. Licet enim Christianus semper debeat esse in cruce secundùm illud Gal. 5. *Qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt*, & etiam proficiendo debeant ascendere, tamen maximè in Quadragesima. Et sicut ille qui ingressurus est religionem, prætentat aliqua quæ sunt religionis, & eis ante ingressum assuescit, sic ante quadragesimam aliquid pœnitentiæ inchoandum esset. Contrarium verò homines faciunt, qui in comestione carnium & in aliis deliciis hoc tempore excedunt, quasi nesciant quod quanto talibus assueverunt, tanto difficilius eis postea carebunt. Difficile caret aliquis pellicio in medio hyemis, qui in principio hyemis ei assuevit. Hoc tempore multùm conandum est ad sobrietatem. Seneca. Diebus festis magis imperandum est animo. Hoc tempore multo difficilius est ebrio populo sobrium esse. Diabolus credens quod in brevi sit eos amissurus, vexat eos in servitio suo quantum potest Sicut illi qui conducunt equos, multùm solent eos vexare, quia modicum sunt eos habituri. Apoc. 12. *Væ terræ atque mari, quia descendit ad vos diabolus, habens iram magnam, sciens quia modicum tempus habet.* Bachanalia *Tertia* est, ut hominibus ostendatur quantum malum sit peccatum gulæ, qua tamen peccant homines tempore isto, ex magno malo, quod ex illo peccato secutum est. Mors enim filii Dei secuta est inde. Ex magnitudine remedii, apparet magnitudo morbi. Bern. Ex consideratione remedij, periculi mei æstimo quantitatē: filius Dei jubetur occidi, ut vulneribus meis pretioso sanguinis illius balsamo medeatur. Agnosce homo quam gravia sint illa vulnera, pro quibus oportuit Christum Dominū vulnerari. Ad satisfaciendū pro peccato primorum parentum, quod fuit peccatum gulæ, passus est filius Dei. 3. Malitia peccati gulæ unde appareat.

II. Cur hic 12 discipulos & in transfiguratione 3. tantum Christus assumpserit. *Secundum* est, cum Dominus assumpsit Discipulos ad Passionis suæ prænunciationem, ut hic dicitur, & Matth. 20. & ad ostensionem gloriæ suæ in transfiguratione, Matth. 17. Marc. 9. & Luc. 9. quare duodecim assumpsit ad prænunciationem passionis, & tres tantùm scilicet Petrum, Jacobum & Joannem ad gloriæ ostensionem. quod factum est ideò, ut ostenderetur quod omnes invitantur ad imitationem passionis, pauci tamen perveniunt ad passionis fructum. 1. Petri 2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* 1. Corinth. 9. *Omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium.*

3. Cur eos secreto assumpserit. *Tertium* est, quare assumpsit eos secretò, ut dicitur Matth. 20. Cujus ratio fuit, ut daret nobis exemplum ne secreta nostra passim omnibus revelemus. Quidam enim quæ solis amicis committenda essent, his quos habuerunt obviam narrant, ut dicit Seneca. Ecclesiastici 19. *Sagitta infixa femori canis, sic verbum in corde stulti.* In eodem. A facie verbi parturit fatuus. Parturiens non quiescit, donec partum emiserit, nec fatuus donec verbum protulerit. Religionē ingressuris quid faciendum. Ecclesiastici 6. *Multi pacifici sint tibi, consiliarius vero unus de mille.* *Specialiter* in hoc, quod secretò loquitur Apostolis de passione sua, datur exemplum his, qui ascensuri sunt crucem religionis, ut non passim hoc revelent. Ecclesiastici 27. *Noli consiliari cum socero tuo.* Socer scilicet pater uxoris, id est, carnis, est mundus, cui non est revelandum, cum aliquis vult mundum deserere, Jacob fugit insalutato & ignorante Laban Genes. 31. Bern. In persona secularium amicorum loquens. Noli, inquit, præcipitanter agere, diu considera, diligenter intuere, magnum est quod proponis, & opus habes magna deliberatione. Experire quid possis, amicos consule, ne post factum pœnitere contingat. Hæc est sapientia mundi, animalis, terrena, diabolica, inimica salutis, suffocatrix vitæ, mater tepiditatis ejus scilicet,

scilicet, quæ Deo solet vomitum provocare. Cum
enim verbum Dei esse non dubites, quid opus est
deliberatione? vocat magni consilii angelus, quid
ergo consilium præstolaris? quis enim sapientior
& fidelior illo? Ab ore putei gehennæ eripior, &
consilium petam? Amicos consulat, qui non legit,
inimici hominis domestici ejus. Matth. 10.

IV. Cur itio in Jerusalem vocetur ascensus & itio in Ægyptum descensus.

Quartum est, quare scriptura, ubi loquitur de
adventu in Jerusalem, vocat eum ascensum, ut
hic & Luc. 2. *Ascendentibus illis Hierosolymam*:
ubi verò loquitur de adventu in Ægyptum, vocat
eum descensum, ut Genes. 12. Descendit Abram in
Ægyptum, & 26. dixit dominus ad Isaac: *Ne des-
cendas in Ægyptum*, & Isa. 31. *Væ qui descendunt in
Ægyptum.* Quod ideò fit, ut innuatur difficultas
quæ est in eundo in cœlestem Hierusalem, & facili-
tas quæ est in eundo ad tenebras & mortem in-
ferni Act. 14. *Per multas tribulationes oportet nos
intrare in regnum Dei.* Luc. ult. *Nonne oportuit
Christum pati, & ita intrare in gloriam suam?* E-
contrario est facilis descendus Averni.

V. Cur futura prædicat Christus.

Quintum est, quod dominus futura prædicit ut
agnoscatur ejus divinitas & futurorum præscientia,
Sicut enim proprium est divinæ potentiæ exten-
dere se operando ad id quod est & non est, ex ni-
hilo enim potest operari & res redigere ad nihilum,
sic divinæ sapientiæ est videre futura, & præterita
ut præsentia Isa. 41. *Annunciate quæ ventura sunt
in futurum, & sciemus quia dii estis vos.*

VI. Quinque ex Passione Domini meditanda.

Sexto consideranda nobis sunt quæ dominus præ-
dicit se passurum, quæ sunt *quinque* scilicet *tradi-
tio, illusio, flagellatio, conspuitio, crucifixio*, sive *oc-
cisio*. Traditus est, qui erat virtus patris. Illusio facta
est Dei sapientia. 1. Corinth. 1. *Prædicamus Chri-
stum, Dei virtutem, & Dei sapientiam.* Flagellatus
est, *qui peccatum non fecit.* 1. Petri 2. Conspuitur
Dei gloria. Psal. 56. *Exurge gloria mea.* Hebræor. 1
Qui cum sit splendor gloriæ. Occiditur qui est vita
Joan 14. *Ego sum via, veritas & vita.* Similia pa-

Similia quomodo justi patiantur.

tiuntur viri justi in mundo isto. Ipsi enim *traduntur*
ab his, à quibus deberent amari, Luc. 21. *Trademi-*
1. *ni à parentibus & fratribus*, &c. Ipsi etiã *deridentur*
2. Job 12. *deridetur justi simplicitas.* Et Sap. 5 dicunt
damnati de bonis: *hi sunt quos aliquando habuimus
in derisum*, &c. quæ derisio figurata est in Helisæo
ascendente in Bethel, cui dicebant pueri: *ascende
calve.* 4. Reg. 2. Sed quis sit finis hujus derisionis,
ibidem ostenditur. Helisæus enim maledixit pueris
in nomine domini, & egressi ursi de saltu lacerave-
runt ex eis 42. Proverb. 3. *Ipse deludet illusores.*
3. Justi etiam *flagellantur* à maledictis tyrannis Isa.
10. *Væ Assur virga furoris mei & baculus ipse est.*
August. Quid superbit impius, si de ipso flagellum
facit pater meus? pater flagello filiũ corrigit, & post
4. in ignem flagellum mittit. Item justi hic *conspuun-
tur* contemptu & vilipensione. 1. Cor. 4. *Nos ignobi-
les; Usque in hanc horã & esurimus & sitimus & nu-
di sumus, & colaphis cædimur*, &c. *tanquam purga-
menta mundi hujus facti sumus, omnium peripsema
usque adhuc.* Sic vocatur purgamentum pomi vel
5. ferri Justi *occiduntur* Psal. 43. *Propter te mortifica-
mur tota die*, &c. Consolatio in his est memoria
eorum quæ dominus passus est pro nobis. Augusti-

Consolatio afflictionis justorũ est meditatio Passionis Christi.

nus. Magna consolatio membris ex capite. Bern.
Videntes angustias domini nostri, leviùs vestras
portabitis Gregor. Si passio domini ad memoriam
revocatur, nihil adeo durum est, quod non æquo
animo toleretur. Si fallit te aliquis de quo confide-
bas, cogita Christum traditum esse à discipulo suo
Psal. 40. *Homo pacis meæ, in quo speravi qui edebat
panes meos magnificavit super me supplantationem.*
Si oportet te subditum esse indigno, noli turbari,
cogita Deum tuum traditum fuisse gentibus, Pila-
to scilicet & ministris Romanorum. Si quis stul-
tum te reputat, cogita quod Herodes Christo in
veste alba illusit. Si quis te percutiat, cogita Chri-
stum fuisse flagellatum pro te usque ad sanguinem.
Hebr. 12 *Recogitate eum*, &c. *nondum enim usque
ad sanguinem restitistis*, &c. Et *notandum* quòd si-

Quomodo similia Christus adhuc patiatur.

milia prædictis patitur adhuc Christus in Ecclesia,
in membris suis. *Traditur* enim gentibus, scilicet
apertè malis. Psal. 78. *Deus venerunt gentes in hæ-
reditatem tuam*, &c. A quibus verò traditur, osten-
ditur. Joan. 18. *Gens tua & pontifices tradiderunt te
mihi.* Post *illuditur*, cũ populus eruditione & exem- 2.
plo bono fraudatur. Jerem. 50. *Grex perditus factus
est populus meus, pastores eorum seduxerunt eos.* 2.
Pet. 3. *Venient in novissimis diebus illusores, juxta
proprias concupiscentias ambulantes.* Deinde *fla-*
gellatur dominus quia populus angariis & injuriis 3.
opprimitur Psal. 72 *Fui flagellatus tota die.* Post *con-* 4.
spuitur, quia cultus ejus vilipenditur, & cultores
ejus, si qui boni sunt, confunduntur. Job 30. *Fa-
ciem meam conspuere non verentur.* Glos. Faciem
ejus conspuere est, justos etiam in præsentia confu-
tare, & in eorum contumelias verba fluxa quasi
fluentes salivas mittere. Postea *occiditur*, cum cha- 5.
ritas in populo malo exemplo eorum perditur, &
fides perverso dogmate corrumpitur. 1. Joan. 4.
Deus charitas est, & Ephes. 3 *per fidem habitat Chri-
stus in cordibus vestris.* Unde convenienter dicitur
occidi Christus, cum charitas perditur, vel fides
corrumpitur. Et *notandum* quod Christus *ter* tradi-

Christus à tribus traditus est.

tus est. *Primo* à Juda. Matth. 26. *Quid vultis mihi
dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituerunt
ei 30. argenteos, & ex inde quærebat oportunitatem
ut eum traderet.* *Secundo* à Judæis Matth. 27. *Scie-
bat* (Pilatus) *quod per invidiam tradidissent eum.*
Tertio à Pilato Luc. 23. *Pilatus adjudicavit fieri pe-
titionem eorum, & Iesum tradidit voluntati eorum.*
Iudas tradidit cupiditate propria, Iudæi ex invidiæ
malitia, Pilatus verò favore iniquitatis & Iudæo-
rum gratia. Similibus modis fit traditio prædicta.

Similiter hodie traditur.

Quidam enim tradunt Christum ex avaritia, ut
simoniaci, quidam ex malitia, ut qui invidia vel
odio non dimittunt promoveri dignos, & promo-
vent indignos. Quidam verò his duobus modis
vincuntur, favore scilicet vel gratia magnorum,
promoventes indignos ad præces eorum *Item no-*

Illusus est quater.

tandum quod *quatuor* modis Christo illusum est,
scilicet *in domo sacerdotis* Luc 22. *Illudebant ei cæ-* 1.
*dentes, & velaverunt eum, & percutiebant fa-
ciem ejus, & interrogaverunt eum dicentes: Pro-
phetiza.* *Item in domo Pilati.* Matth. 27. *Clamydem* 2.
*coccineam circumdederunt ei, & plectentes coro-
nam de spinis posuerunt super caput ejus, & arun-
dinem in dextera ejus*, &c. *Tertio in domo Herodis*, 3.
qui cum illusit indutum veste alba *Item in cruce.*
Matth. 27. *Principes sacerdotum cum scribis & se-* 4.
nioribus illudentes dicebant. Si Rex Israel est descen-

Sic hodie quadrupliciter illuditur.

dat de cruce. Similibus modis illuditur ei hodie à
sacerdotibus malis. Cum velamine capitis illudunt
ei, dum amictum habent in capite, qui signat spem 1.
cœlestium, qui pro cœlestibus in Ecclesia non ser-
viunt, immo pro terrenis deserviunt ibi diabolo.
In veste alba illudunt ei, qui albam induunt, cum 2.
non habeant munditiam, quæ in alba designatur.
In purpura ei illudunt, qui fibulam purpuream in- 3.
duunt, qua charitatis latitudo designatur, cum
non habeant charitatem, sed potiùs odii canini-
tatem. In cruce ei illudunt, qui bonos in pœnis ir- 4.
rident, in quibus eos consolari deberent. *Vel* pri- Vel. 1.
ma illusio, qua velata facie dicebant: *Prophetiza*,
&c. referri potest ad illusionem, quam faciunt Dei
sapientiæ, qui simonias occultas committunt,
quasi aliquid latere possit Dei sapientiam. Illusio 2.
verò facta in purpura, arundine, corona & ge-
nuflexione, referri potest ad illusionem, quam

tur esse ut magnæ vires & cursus celerrimus præter viam. Et notandum quod peccatum est causa cæcitatis interioris. Sapient. 2. *Excecavit eos malitia eorum.* Circa quam cæcitatem *quatuor* nobis attendenda sunt: scilicet quibus signis agnoscatur, & in quibus deterior sit hæc cæcitas cæcitate corporali, quomodo incurratur & quomodo sanetur.

Circa cæcitatem interiorem 4. notanda sunt.

1. Signa eius sunt quatuor.

Circa *primum* notandum quod signa interioris cæcitatis sunt error in eundo & casus nunc in aquam, nunc in ignem, nunc in foveam. Item quod venenatis se pascunt, & quod dæmones varias illusiones eis faciunt. De *primo* Thren. 4. *Erraverunt cæci in plateis.* Sophon. 1. *Ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt.* De *secundo* Matth. 17. *Sæpe cadit in ignem & crebro in aquam.* Matth. 15. *Cæcus si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.* Venenatis se pascunt cùm prohibitis delectationibus utuntur, quod non facerent si venenum viderent. Job. 6. *An potest aliquis gustare, quod gustatum afferat mortem.* Illusio quam dæmones faciunt peccatori figurata est. Judic. 16. ubi legitur quod Philistæi fecerunt Samson adduci de carcere ut luderet coram eis. Illudit diabolus peccatori dicendo illi, Psalm. 40. *Dilata os tuum & implebo illud*, & nihil in ore ejus ponit, cum desiderio peccatoris, vana gloria, vel aliquid terrenum accedit. Os animæ affectus est. Joan. 8. *Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est.* Hierem 4. *Aspexi terram, & ecce vacua erat* & nihil. *Item* illudit diabolus peccatori dicens ei, quod pulcher erit si pulchras vestes habuerit: ac si vestis esset homo, aut vestium pulchritudo hominis. Contra quod dicit August. Cum iniquis omnia sunt pulchra, & ipsi sunt turpes. Bern. Omnis purpura illusionis est, postquam Domino Jesu in purpura illusum est. *Item* illudit persuadendo homini quod erit magnus, si in aliqua dignitatis altitudine positus fuerit. Philosophus. Nemo virorum istorum quos divitiæ tibi & honores in alto fastigio posuerunt magnus est, sed magnus basi videtur quia cum illum metiris. Non est aliquis honorabilis eo quòd habeat aliquam dignitatem, sed ignominia sua si malus est pluribus est spectabilis. Glossa super illud Joan. 19 *Plectentes coronam de spinis.* Loco ignominiæ est apud indignum dignitas. *Item* illudit diabolus homini suadendo quod noceat proximo, sciens quod sibi amplius nocebit. Augustinus. Qui alij nocere desiderat similis est illi, qui gladio se transverberat, ut tunicam alterius lædat.

Illudit peccatori dæmon.

2. Cæcitas mentis pejor est cæcitate corporis in septem.

Circa *secundum* notandum quod *septem* sunt in quibus est pejor cæcitas mentis quam cæcitas corporis. *Primum* est quod cæci corporaliter ducem habere desiderant, cæci verò spiritualiter de duce non curant. Seneca. Cæci ducem quærunt, nos sine duce erramus. *Secundum* quod cæci corporaliter, cum eligunt ducem, eligunt eum videntem & fidelem. Peccator verò cæcum eligit pro duce, potius exemplum accipiens à malo quàm à bono. Thren. 4. *Erraverunt cæci in plateis, tenuerunt lacinias suas.* Peccator pro duce vult illum habere qui multotiens in foveam peccati se præcipitavit, scilicet proprium sensum & propriam voluntatem. Ecclesiastici 18. *Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua avertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias suas, faciet te in gaudium inimicis tuis.* Libentius sequitur diabolum ducentem ad mortem, quàm Christum ad vitam ducentem. *Tertium* est quod cæcus corporaliter cæcitatem suam agnoscit, cæcus verò spiritualiter non. Joan 9. *Si cæci essetis, non haberetis peccatum. Nunc verò dicitis quia videmus, peccatum vestrum manet.* Proverb. 26. *Vidisti hominem sibi sapientem videri, magis spem illo habebit insipiens.* Rom. 1. *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.* Si putantes se esse sapientes stulti facti sunt, puta ergo te stultum, & sapiens eris. Senec. in epistolis. Uxoris meæ, fatuam scis hæreditarium onus in domo mea remansisse. Hæc fatua subitò desiit videre. Incredibilem rem tibi narro, sed veram. Nescit se esse cæcam. Pædagogum suum rogat ut migret, dicit domum tenebrosam esse. Hoc quod in illa ridemus omnibus nobis accidisse liqueat tibi. Nemo avarum se intelligit, nemo cupidum: cæci ducem quærunt, nos sine duce erramus & dicimus, non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter ratione vivere potest. Non ego sumptuosus sum; sed urbs ipsa insignes expensas requirit.

Exemplum ex Seneca.

Quartum est quod cæci corporaliter quærunt illuminari, cæci verò spiritualiter fugiunt illud per quod possent illuminari, ut doctrinam sacram. Psalm. 18. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Item Psalm. 118. *Declaratio sermonum tuorum illuminat.* *Quintum* est quòd non est aliquis ita cæcus corporaliter, qui nesciat in ore suo ponere cibum. Sed cæci spiritualiter quod ponendum esset in ore ponunt in oculos vel in aures, dum pulchritudinibus exquisitis pascunt oculos suos, vel alienos, & multis expensis emunt laudes hominum, unde aures eorum pascantur, cum potius deberent Deum pascere in paupere. *Sextum* est quod cæci corporaliter defectum visus tactus supplent. Unde vulgariter dicitur: *Qui non videt, palpare debet.* Genes. 27. Isaac palpavit Jacob cum oculi ejus caligassent. Cæcus verò spiritualiter pœnas futuras quas non videt, experientia quadam tangere non vult, quia oculis cordis non videt quam grave sit lingua ardente in æternum sitire. Cùm magnus calor est, deberet ire per diem ad magnum æstum sine potu, tunc tactu experientiæ hanc gravitatem agnosceret. Item qui non videt quàm grave sit *ab aquis nivium transire ad calorem nimium.* Job vigesimo quarto. Deberet pedem ponere in aqua frigida, quando est nimium frigus. Similiter qui non videt quam grave sit æternaliter esse in igne, deberet digitum ponere ad momentum in ignem, in quo in præsenti se calefacit. Isa. 33. *Quis ex vobis poterit habitare cum igne devorante.* *Septimum* est, quod cæci corporaliter fœlices reputant eos qui vident, Econtrariò cæci spiritualiter videntes, spiritualiter contemnunt & irrident. Prov. 12. *Ambulans recto itinere & timens Deum, despicitur ab eo qui infami graditur via.* 29. Ejusdem ibid. *Abominantur impij eos qui in recta via sunt.* Sed contemptus eorum contemnendus est, & irrisio eorum irridenda. Senec. Æquo animo audienda sunt imperitorum convicia, & ad honesta vadenti contemnendus est ipse contemptus. Et quidam senex in vitis patrum: aut fuge homines, aut irridens mundum & quæ in mundo sunt, stultum temetipsum facito in pluribus.

Dictum sancti.

3. Visus spiritualis ut corporalis impeditur 7. modis.

Circa *tertium* notandum, quod *septem modis* solet visus corporalis impediri, & similibus modis impeditur visus spiritualis. *Primo oculorum erutione*, sic impeditur in illis, de quibus diabolus procurat quod habeant oculos suos in bursa, vel in alia re transitoria. Ubi amor, ibi oculus. Matth. 6. *Ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum.* Prover. 17. *Oculi stultorum in finibus terræ.* Ecclesiastæ 2. *Sapientis oculi in capite ejus, stultus in tenebris ambulat.* Verè in tenebris ambulat, cum oculos suos in aliqua re transitoria à se remota posuerit. *Secundo aversione à lumine.* August. in libro de libero arbitrio, Væ eis Domine qui avertunt se lumine tuo & fluxu carnalium operum delectantur. Danielis decimotertio. *Declinaverunt oculos suos ne viderent cælum, neque recordarentur judiciorũ justorum.* *Tertia oculorum velatione.* Sic impeditur visus illorum, quos diabolus ducit ad suspendium infernale oculis velatis velo culpæ vel solicitudinis mundanæ, & manibus ligatis prava consuetudine. Gen. 20. *Ecce mille*

IV. Tria circa Christum illuminatē. 1.

Circa dominum salutem dantem *tria* nobis indicantur. *Primò* eius *bonitas* ibi: *Stans autem Iesus jussit illum ad se adduci*. Hieronymus. Quia cœcus sequi non poterat, stat dominus, & vocari iubet, ne turba prohibeat. Sic deberent facere magni prælati Ecclesiæ, vocare ad se pauperes, ut audirent eorum querimonias, Ecclesiastici 4. *Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum:* scilicet iustitiam & eleemosynas, *& mente pacificâ responde in mansuetudine*. Ad bonitatem etiam pertinet, quod interrogat, quid velit sibi fieri, ibi: *quid vis ut faciam tibi? Secundò potestas* in hoc, quod imperat ut respiciat, & imperando potestatem respiciendi dat cum dicit: *Respice*. *Tertiò* est *sapientia*, cum indicat se videre cor eius dicens: *Fides tua te salvum fecit*. Fides ipsius cœci contradicentes clamori eius vincit: Chrysostomus. Talis est natura fidei, quanto vetatur eo magis accenditur, propter quod servi Dei in persecutionibus non vincuntur, Idem. Virtus fidei in periculis secura est, in securitate periclitatur.

2.

3.

V. Quomodo cœcus sanatus se gratum exhibuerit. Ingratitudo.

Circa ultimum notandum, quòd cœcus salute obtentâ non est ingratus, sequitur enim benefactorem, laudat mirabilium factorem. Bernard. Ingratitudo est ventus urens, siccans fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ. E contrario multi à Deo liberati, diabolum sequuntur, Ecclesiastici 29. *Ingratus sensu dereliquit liberantem se*. Tales inhumani sunt, immo feris deteriores, feræ enim beneficia sentiunt. Refertur quidam leo adhæsisse cuidam militi, qui eum liberaverat à serpente. Item quidam leo sanatus in cœnobio, in quo manebat Hieronymus, remansit cum eo & fratribus eius, serviens eis, ut in vita beati Hieronymi legitur. Non erat ingratus David vir secundùm cor Dei, 1. Regum 3. qui videns se non sufficere ad Deum laudandum pro bonis ab eo acceptis, petit adiutores, dicens: *Magnificate Dominum mecum*. Psalm. 33. *Benedicentes dominum exaltate eum quantum potestis, major est enim omni laude*, Ecclesiastici 43. *Respice*, &c. *Notandum* sicut fides impetrat gratiam secundùm quam Dominus dicit hic, *fides tua te salvum fecit*. sic fides habentem gratiam perducit ad gloriam. Vnde dicitur hic ei qui illuminatur, *Respice*, Ephes. 6. *In omnibus sumentes scutum fidei*, 1. Ioan. 5. *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra*. Et *notandum* quod cœcus sanatus spiritualiter *sex* debet respicere, scilicet *cœlum*, ut gaudeat de hæreditate recuperata, Hebr. 11. *Aspiciebat enim in remunerationem*. *Infernum*, ut timeat Matth. 10. *timete eum, qui potest corpus & animam perdere in gehennam*. *Mundum*, ut fugiat, Nau. 3. dicitur de Ninive, quæ significat mundum, *qui viderit te, resiliet à te*. *Mandata*, ut impleat, Ecclesiastici 35. *salutare sacrificium est attendere mandatis*. Cum aliis sacrificiis potest homo damnari, cum hoc verò salvatur. Item debet respicere *Christum*, ut imitetur, August. summa religionis est imitari quem colis. *Seipsum*, ut humilietur, Mich. 6. *humiliatio tua in medio tui*.

Gratitudinis exempla.

Fides impetrat gratiā & gloriam.

Spiritualiter à cœcitate sanatus sex respiciat & salvus maneat. Cœlum. Infernum. Mundum. Mandata. Christum. Seipsum.

DOMINICA PRIMA IN QUADRAGESIMA.

SERMO XLVIII.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Totum Evangelium explicatur.

Ductus est Iesus in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo.

Locus ubi Christus tentatus est, qualis fuerit.

GLossa, Historialiter in illo deserto quod est inter Hierusalem & Iericho Christus diabolum vicit, ubi figuraliter dixerat Adam incidisse in latrones & eos eum vicisse. Latrones autem ibi habitasse probat locus qui dicitur *Dorachim*, id est, sanguinis propter effusionem sanguinis, qui ibi fiebat. Eadem via Samaritanus descendit, quia carne indutus easdem tentationes sustinuit. *In desertum ductus est*, tanquam in locum certaminis, *à spiritu*, Glossa, Sancto, qui quos replet ad pugnam mittit fortes: sine hoc spiritu qui ad pugnam vadit citò cadet. *Vt tentaretur à diabolo*, non dicit ut tentaret eum diabolus, sed ut tentaretur. Tentatio enim diaboli activa mala fuit, sed tentatio Christi passiva bona fuit & à spiritu sancto. *Et cum jejunasset 40. diebus & 40. noctibus*. Interlinearis, Quod ieiunat, divinæ est potentiæ. *Postea esuriit*. Glossa. Hoc est veræ humanitatis: Et accedens tentator. Esuries dedit diabolo occasionem tentandi Christum. Chrysostomus. O cœcitas diaboli, post quadraginta dies sentit esurientem, & 40. diebus non intellexit ieiunantem. Nam sicuti esurire post ieiunium est hominis, sic per 40. dies ieiunare & non esurire hominis non est: *Tentator*. Glossa. Tribus modis fit tentatio, suggestione, delectatione, consensu. Christus verò sola suggestione tentatus fuit, quare delectatio peccati mentem eius non momordit.

A quo & cur eò ductus fuerit.

Tentatio diaboli activa mala passiva bona est Christi.

Ieiunium & esuries Christi quid significaverint.

Esuries occasio tentādi.

Tentationis tres modi.

1. Tentatio

Dixit: *Si filius Dei es*, Glossa: Noverat filium Dei venisse in hunc mundum, seu per Prophetas, seu per Angelos nunciantes, seu per Ioannem demonstrantem. Sed quia humilia in eo videbat, quod de Deitate suspicatus est, ex superbia ei in dubium venit, unde & callide exquirit: Alia Glossa, Aliud horum explorantis est, aliud tentantis; explorantis est illud *dic ut lapides*, &c. *Qui respondens dixit. Scriptum est*. Deuter. 8. *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei*. Os Dei quandoque dicitur *sacra scriptura*. Isa. 30. *Os meum non interrogastis*. Quandoque *prædicator*. Hierem. 15. *Si separaveris preciosum à vili, quasi os meum eris*. Quandoque *filius Dei*. Cant. 1. *Osculetur me osculo oris sui*. His tribus modis potest accipi hic Glossa, Non utitur potestate, sed scripturarum auctoritate: docet magis doctrinâ quàm miraculis pugnare. Alia Glossa. Sententiis utitur instruens nos ut vincamus, non potentia sed humilitate. Alia Glos. temperat responsionem, ne cognoscat esse Deum.

Responsio Domini.

Os Dei tria dicuntur.

Tunc assumpsit. Glossa, quia responsione Christi incertus remansit, post primam ad secundam tentationem accessit. Alia Glossa. Prima & ultima tentatio in deserto, eadem media quoque historialiter fuit. Vltima postquam regressus est in Hierusalem, quia Matthæus non secundùm ordinem historiæ, sed secundùm tentationem Adæ prosequitur. Luc. 4. ut res gesta est. Diabolus Adam primo *de gula* tentavit, dum de ligno vetito gustare monuit. *De vana gloria*, cum dixit: *Eritis sicut Dii*. *De avaritia*, cum dixit: *Scientes bonum & malum*. Genes. 3. *Assumpsit eum diabolus*. Glos. Non mirum si se permisit crucifigi. Alia Glos. quod se permisit assumi non infirmitas fuit, sed patientia: in diabolo verò non virtus, sed superbia. Assumptio tamen potest dici deductio in sanctam civitatem Hierusalem, ubi templum fuit & cultus Dei, quæ sancta usualiter dicebatur. *Et statuit eum diabolus super pinnaculum templi*. Pinnaculum potest intelligi deambulatorium quoddam, unde Sacerdotes populo prædicabant. Glos. Et eo loco Christum tentat, ubi multos deceperat. Pinnaculum etiam potest dici domûs planicies habens murum in circuitu iuxta morem Palæstinæ. Deuter. 22. *Cum ædificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur sanguis in domo tua, & sis reus labente alio*: *Templi*: non locus Deo dicatus cohibet eum: *& dixit ei*. Glossa quia verba ad invicem conferuntur, in specie hominis diabolum apparuisse verisimile est. *Si filius Dei es*. Tentatio de vana gloria. Glos. In omnibus tentationibus hoc agit, ut intelligat si

2. Tētatio; Matthæus & Lucas circa ordinem tentationum cōciliantur. Adæ tentatio triplex.

Pinnaculi duplex explicatio.

Filius Dei sit, sed Christus sic responsum temperat, ut ambiguum derelinquat, *Mitte te deorsum*, Glossa. Hæc vox convenit illi, qui omnes præcipitare satagit, in quo infirmus ostenditur, quod nulli nocere potest, nisi prius ille se deorsum miserit, Isa. 51. *Incurvare ut transeamus. Scriptum est enim quia Angelis*, &c. Interlin. Scripturis utitur, non ut virtutes instruat, sed ut errores ingerat, sic & sui, Beda. Quod bene dicitur de corpore diaboli, malè interpretatur de capite, August. tamen exponit hoc de capite, *In omnibus tollent te*, secundùm Glossam hîc tacet diabolus, quod contra eum dictum est. Sic faciunt mali advocati, leges & decretales truncando. *Scriptum est* Deut. 6. *Non tentabis dominum Deum tuum*, Glossa. Nemo debet tentare Deum, quando habet ex humana ratione quod faciat: nunc autem poterat aliter de templo descendere, quam pro jactantia se præcipitare. Deum tentat, qui aliquo signo explorare vult, quantum apud Deum possit.

2. Advocati mali similes Diabolo. Responsio Christi.

Assumpsit eum diabolus, id est, duxit, Chrysostomus. In sequente Domino non infirmitas, sed patientia est: in ducente diabolo non virtus, sed superbia est. *Ostendit ei omnia regna mundi*, id est, quomodo in hominibus regnaret mundanis per diversa vitia, ut exemplo multitudinis faciliùs inclinaretur ad peccandum. *Vel* ostensionem istam intelligas mundanorum commendationem, quasi dicat: vide quàm pretiosa & speciosa sunt quæ sunt in mundo. Chrysostomus dicit sic ostendisse, sicut aliquis in alto constitutus, extendens manum ad aliquam partem orbis dicit: hæc est Italia, hæc Græcia, hæc Palæstina. *Et gloriam eorum*, scilicet, fertilitates locorum & amœnitates, & munitionem, & inexpugnabilitatem. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me*. Luc. 4. sic habetur: *Mihi tradita sunt, & cui volo do illa*. Planè mentitus est diabolus, quia omnis potestas à Deo est, Rom. 13. Nec est mirum, quia ipse est mendax & pater ejus, Joan. 8. Chrysostomus. Etsi aliis mentiatur diabolus, dicens omnia esse sua; apud se tamen scit, quod non habet aliquid. *Scriptum est enim*, &c. Deut. 6. Alia littera, nostra littera habet, *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies*, hîc dicitur, *Adorabis*. Servies, inquã, servitute latriæ, quæ soli Deo debetur.

3. Tentatio. Ostẽsionis regnorum Mundi triplex explicatio. 1. 2. 3.

Mendaciũ dæmonis.

Responsio Christi.

Tunc reliquit eum diabolus, ad tempus, ut Luc. 4. ait, per Judæos postea cum eo pugnaturus. *Et ecce Angeli*. Glos. non quasi tunc primò adeuntes, sed agonem Dei procul aspicientes, ne videatur eorum præsidio eguisse, vel vicisse. *Et ministrabant ei*. Chrysost. Quoniam ministrabant ei Angeli scimus, in quibus autem ministrabant, scire non possumus.

Evangelii finis.

DE EADEM.
SERMO SECUNDUS.
SUMMARIUM.

SERMO XLIX.

De Christi tentatione sex tractantur, tentatis consideranda & applicanda.

Ductus est Jesus in desertum, &c.

Circa hoc Evangelium ad ædificationem nostram sex nobis consideranda sunt. *Primo* quare dominus tentari voluit, *secundo* tentationis tempus, *tertiò* tentationis locus, *quartò* modus impugnandi quem habuit tentator, *quinto* modus repugnandi quem habuit Salvator, *sexto* quid tentationem secutum est.

I. Christus voluit tentari ob tria.

Circa primum notandum, quòd triplici ratione Deus tentari voluit *Primo* ut de pugna spirituali homines certos redderet, *secundo* ut ejus tentatio his qui tentantur solatium esset, *tertio* ut ejus tentatione addisceremus modum impugnandi, quem habet diabolus, & modum repugnandi, quem habere debemus. Circa *primum* sciendum, quòd grave periculum est habere inimicitias capitales, & hoc ignorare, habere hostem suum juxta se, & eum non videre. Non repugnat, qui se impugnari ignorat, Hieronymus. Tunc maximè impugnaris si te impugnari nescis, ideò voluit Dominus tentari, & permisit ut diabolus formam humanam assumeret, in qua cum tentaret, ut pugna nobis spiritualis certior fieret. De hac pugna certos nos etiam reddit scriptura sacra in multis locis, ut Genes. 3. *Inimicitias ponam inter te & mulierem*, &c. Item Job. 1. & 2. 7. *Militia est vita hominis super terram*. Alia littera habet *tentatio*, &c. Ephes. 6. *Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem*, &c. Ad majorem etiam certitudinem hujus pugnæ Deus voluit tentatorem apparere diversis sanctis in forma visibili, ut Beato Martino in forma humana. Apparuit Antonio in forma puerili. Hæc pugna frequenter habenda esset in memoria Job 40. *Memento belli*. Habenda esset hujus pugnæ memoria homini mane, ut præmuniret se oratione tanquam campum certaminis ingressurus. Item vespere, ut Deo gratias ageret, si triumphum de hoste habuisset. Si verò victus fuisset, non intraret lectum donec per pœnitentiam Deo reconciliatus esset, periculosum enim valdè est in potestate inimici sui obdormire. Quasi continua habenda esset hujus pugnæ memoria: hæc enim memoria valet ad hoc ut homo sit *humilior*, *cautior*, ac Deo *devotior*. *Humilior* est, quia sine gloriatione est, sciens adhuc se esse in prælio, 3. Regum 20. *Ne glorietur accinctus æque ut discinctus*. *Cautior* est intelligens pugnam habere se cum hoste callidissimo, Genes. 3. *Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ*. *Devotior* est Deo, quem vitæ suæ agnoscit protectorem, cum hostem habeat tam potentem, Job. 41. *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei*. *Misericordia domini quod non sumus consumpti*? Habemus pugnam cum gigante, cùm simus sicut locustæ, Orig. Vult Dominus Jesus mirabiles res facere, de locustis superare gigantes, & de his quæ in terris sunt cælestes vincere nequitias.

1. Vt de pugna spirituali certiores fieremus.

Vt etiã per idem scripturam & corporales dæmonum apparitiones.

Frequens memoria hujus pugnæ habẽdã.

Hæc memoria triã præstat.

Circa *secundum* notandum, quod nullus debet indignari si tentetur, cum ipse Dominus tentatus sit, Matth. 10. *Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum*. Aug. Magna consolatio membris ex capite. Considerare debet qui tentatur, quod ei subveniat, qui per experientiam tentationem non ignorat, Hebr. 4. *Non habemus Pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatũ per omnia pro similitudine absque peccato*. Qui diabolum vicit in se, paratus est eum vincere in nobis.

2. Vt tentati haberemus solatium ex Christo ob duo.

Circa *tertium* notandum, quod diabolus primò impugnat hominem ex ea parte qua homo est infirmior, scilicet ex parte carnis. Psal. 8. *Minuisti eum paulominus ab angelis*. Unde Adam primo tentavit de peccato gulæ, & de eodem primo Christũ tentat. In via laqueum ponit, per quam homo necesse habet ire; comedere enim necessitatis est. Psal. 141. *In via hac qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi*. In foveam magis propinquam conatur eum primo præcipitare, post verò assumpsit eum ducens ad alia loca, & inter peccata carnis primo tentat eum de gula, quæ occasio est aliorum carnalium peccatorum. Peccato gulæ male introducitur, qui per fornicationem in deteriùs inducitur.

3. Vt disceremus modum quo dæmon impugnat nos.

Circa tempus tentationis notandum, quod post baptismum, post illam vocem patris, *Tu es filius meus dilectus*, &c Mar. 1. & Lucæ 3. ductus est in desertum, ut tentaretur Christus. quando Deus pater clamat. Luc. 3. *In te complacuit mihi*, tunc ductus est Iesus in desertum, ut tentaretur. Non credas ergo Deum tibi esse iratum, si tentationes insurgunt, Tob. 12. *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te*. Ecclesiastici 2. *In igne probatur aurum & argentum: homines vero receptibiles in camino*

II. Cur post baptismum fuerit Christus tẽtatus.

in camino humiliationis. Aug. Sub uno igne aurum rutilat, & palea fumat.

III. Cur in deserto Christus fuerit tentatus.

De loco notandum quod Dominus in deserto tentatus est. Cum aliquis diabolum deseruit, tunc diabolus contra eum vehementer insurgit. Diabolus illos pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit, ut dicit Gregor. Pharao postquam populus Judæorum eum deseruit, omni populo suo congregato eum insecutus est. Exodi 14. Cum aliquis evadit de carcere alicujus principis, tunc omnes currunt post eum, & qui paucos habuit custodes dum esset in carcere, postea habet multos insecutores. Sic qui ad Deum convertitur multis tentationibus vexatur. Psal. 3. *Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me*, &c. Ecclesiastici 2. *Fili accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.*

IV. Modi 12. dæmonis impugnatis

Circa modum impugnandi quem tentator habuit 12. attende. 1. *Primo* quod tentat explorando dicens. *Si filius Dei es*, simile Genes. 3. *Cur præcepit vobis Deus?* 2. *Secundo* quod tentat mentiendo dicens: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Et Lucæ 4. *Universa hæc mihi tradita sunt, & cui volo do ea.* Simile Gen. 3. *Nequaquam moriemini.* 3. *Tertio* à parte infirmiori, primò impugnando scilicet ex parte carnis. *Dic ut lapides isti panes fiant.* 4. *Quarto* procedit malitiæ malitiam addendo. Prima enim tentatio videtur esse ad licitum, scilicet ad repellendum famem panis comestione. Secunda verò ad illicitum, sed lucrosum, scilicet ad adorandum diabolum, ut habeatur mundi dominium. Tertia ad illicitum & periculosum, scilicet ad præcipitium. Simili modo procedit diabolus tentando alios. Si enim tentet de delitiis, primo ponit necessarium & immiscet superfluum. Gregor. Necessitates corporales hoc habent periculosum, quod in eis sæpissimè non agnoscitur, quid circa eas vitio vel utilitatis studio agatur. Si tentet de divitiis, primò solicitat hominem ut quærat necessaria, deinde superflua, ut ait Gregorius. Si tentet de honoribus, proponit prodesse; & intendit obesse, utens illo verbo, 1. Tit. 3. *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* 5. *Quinto*, in omni tentatione superbiam miscet, tanquam ille in quo superbia maxime regnat: primò, monet ut si habet altitudinem, eam ostendat; deinde si non habet, ut eam malè adquirat ibi, *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Primum verò dupliciter facit: primò, monet ut ostendat eam in necessitate, ibi. *Si filius Dei es; dic ut lapides*; &c. *Secundo*, ut ostendat eam superfluè & etiam periculosè, ibi. *Si filius Dei es, mitte te deorsum*: sic hodie miscet superbiam cæteris peccatis, ut patet in conviviis divitum, ubi plura expenduntur ad gloriam, quam ad necessitatem. Sapiens; *non magno constat nobis fames, sed ambitio.* Chrysost. Tolle hoc vitium; ut non velint homines hominibus apparere, & sine labore omnia vitia resecantur. 6. *Sexto*, in tentatione pertinente ad concupiscentiam carnis monet opus naturæ mutari, & refectionem non dico modo difficili; sed secundum naturam impossibili, parari. Sic mutantur vini sapores aromatum admixtione, mutantur colores croceatione, fiunt monstruosæ rerum commixtiones. In tentatione pertinente ad avaritiam quærit adorari; quia avaritia est simulachrorum servitus. Ephes. 5. Glossa. Avari Deus est nummus, vera enim recognitio dominij est obedientia. Luc. sexto. *Quid vocatis me Domine; Domine; & non facitis quæ dico. Pecuniæ vero obediunt omnia.* Ecclesiastici 10. Et super illud Matth. 6. *Non potestis Deo servire & mammonæ*, dicit Glossa. Divitiis servire, Deum negare est. In tentatione pertinente ad superbiam vitæ monet ad præcipitium, quia superbia causa est ruinæ. Ascensus superbiæ habet secum

Quomodo superbia ruinam spiritualem, quæ à paucis agnoscitur. Psal. 72. *Dejecisti eos dum allevarentur.* Lucæ 16. *Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum.* Item superbia est causa manifestæ ruinæ. Proverb. 17. *Qui altam facit domum suam, quærit ruinam.* Gregorius de superbis. Soli ruinæ crescit quod ædificant, qui ante molem fabricæ fundamenta humilitatis non parant, Job 30. *Elevasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me valide.* *Septimo* diabolus aliter tentat nobiles; aliter ignobiles. Si nobilis est aliquis, suadet ei magna, ut Christo, dicens. *Si filius Dei es.* Si ignobilis est, suadet vilia, ut venalitatem, unde Christo, de quo dubitabat an esset filius Dei an non, dicit: *Hæc omnia tibi dabo*, &c. Hodie tamen venalitas etiam usque ad majores pervenit. Cupiditas hominem venalem facit, Ecclesiastici 10. *Nihil iniquius est quàm amare pecuniam. Hic enim & animam suam venalem habet.* Immo & Deum habet venalem, ut patet in Simoniacis. Et notandum quod secundùm Hieronymum. Sicut matrona non est casta, quæ cum rogatur munera accipit, ita nec judex munuscula accipiens à corruptione immunis judicatur. Salustius. O inquit urbem venalem & mature perituram, si emptorem invenerit. In urbe Ecclesiæ non desunt emptores, unde nisi venalitas defuerit, in majoribus multùm timendum est Ecclesiæ. Non decet emptos sanguine Christi aliis vendi, tanti enim emit secundùm Augustinum, ut solus possideret. Augustinus. Postquam intellexi me sanguine Christi redemptũ, nolui me venalem exhibere. *Octavo.* Diabolus mutationem loci procurat, ut opportunitatem tentandi habeat. Unde assumpsit Dominum super montem excelsum, ut ostenderet ei mundi desiderabilia; ut opportunitatem tentandi eum de avaritia haberet, & supra pinnaculum templi, volens tentare eum de vana gloria Genes 4. dixit Cain ad Abel. *Egrediamur foras* in agrum, & ibi occidit eum. *Nono.* Repulsa à Domino tentatione gulæ, non propter hoc ab impugnatione avaritiæ & superbiæ cessat. August. Præmonitos vos esse volo neminem super terram absque tentatione victurum, ut cui forte tollitur aliqua, aliam securus expectet. *Decimò* genus tentationis mutat; ut quem non superat una, superet alia. Unde diabolus apparuit cuidam de antiquis patribus diversas ampullas ferens, dicens, nolenti de una, se dare de altera. *Undecimo* in sacro loco tentat, utens etiam sacris verbis, quod facere solet tentando sapientes. Unde tentans Christum; qui erat prædicator, & qui verbis sacræ scripturæ se defenderat, verbis scripturæ similiter eum impugnat dicens: *Scriptum est quia Angelis suis mandavit Deus de te.* *Duodecimò* promittit temporalia, ut auferat æterna dicens: *hæc omnia tibi dabo*, &c. August. O lucra damnosa, adquirit pecuniam & perdit justitiam. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

V. Modus Christi repugnantis fuit triplex; 1. Scriptura seu sapientia.

Circa modum repugnandi quem habuit Salvator, *notandum* quod tribus verbis sacræ scripturæ diabolum vincit, per hoc volens ostendere sapientiam necessariam in bello spirituali. Prov. 4. *Vir sapiens fortis est, & vir doctus robustus & validus*, &c. & Sap. 6. *Melior est sapientia quàm vires.* Eccles. 9. *Inventus est in ea vir pauper & sapiens, & liberavit urbem per sapientiam suam*, &c. Et subditur. *Dicebam ego meliorem esse sapientiam fortitudine.* In eodem. *Melior est sapientia quàm arma bellica.* Hæc victoria Christi designata est. 1. Regum 17. in victoria David de Goliath. Unde Glossa ibi dicit: David prostravit Goliath tribus lapidibus de torrente, & Christus diabolũ tribus testimoniis de lege. Petierat diabolus ut Dominus lapides converteret in panes, & Dominus econtrariò panes convertit in lapides. Verba enim sacra quibus velut panibus filij Dei reficiuntur, velut lapides in eum je-

Huius victoriæ Christi figura fuit victoria David de Goliath.

git, & sic prostravit. Sic facere debent filij Dei. Tamen attendendum est quod David ad vincendum Goliath virtutem Dei invocavit. Unde 1. Regum 17. dixit ad Goliam: *tu venis ad me cum gladio & hasta, & clypeo. Ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum.* Sic virtus fidei necessaria est ad vincendum diabolum verbis sacræ scripturæ, sine ea hi lapides sunt diabolo ut stipula. Iob 41. *In stipulam versi sunt ei lapides fundæ.* 1. Ioan. 5. *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.* Proverb. 30. *Omnis sermo Dei ignitus clypeus est sperantibus in se.* Clypeus dicitur, quia à malo protegit, ignitus, quia animam ad bonum accendit. *Item* circa modum repugnandi notabile est, quod dominus tentatori non adquiescit, etiam in re licita. In principio enim tentationis ei resistendum est. Hieronymus. Lubricus est antiquus serpens, & nisi capite teneatur, totus statim illabitur. Ephes. 4. *Nolite locum dare diabolo. Item* ad modum repugnandi pertinet quod dominus duriùs respondet diabolo volenti usurpare divinum honorem. Chrysostomus. In duabus tentationibus mitis permansit dominus, in tertia exasperatus est, & quasi iratus dixit: *Vade retro sathana.* Hoc ergo exemplo discamus nostras æquanimiter sustinere iniurias. Dei autem neque ad auditum sustinere, quia in proprijs injuriis esse quempiam patientem laudabile est: iniurias autem Dei dissimulare impium est.

Fides & scriptura sunt arma necessaria in hac pugna.

Nostræ iniuriæ tolerandæ sunt non Dei.

De hoc quod secutum est tentationem notandum, quod diabolus victus fugit, unde sequitur. *Tunc reliquit eum diabolus* Iac. 4. *Resistite diabolo & fugiet à vobis.* Victor verò angelos sibi ministrantes habuit, unde subditur: *& ecce angeli accesserunt & ministrabant ei.* Glossa. Sicut in hoc agone militia nostra præstruitur, ita in obsequio angelorum gloriosa remuneratio docetur.

Tentationem Christi duo secuta sunt.

DE EADEM.
SERMO TERTIUS

Summarium.

Tria dicta Evangelij tractantur. Occasio 1. de ductu seu regimine filiorum Dei & Dæmonis. Occasione 2. De jeiunio Christi & Quadragesima, itemque de esurie Christi triplici. Occasione 3. De tribus tentationibus & tentatoribus.

SERMO L.

Tunc ductus est Iesus in desertum, &c.

Sicut dicitur ad Hebr. 10. *Iustus ex fide vivit*, id est, vitam suam regit, & disponit. Et ostenduntur nobis in hoc Evangelio tria ad fidem pertinentia, quæ multum valent ad regnum vitæ nostræ. *Primum* est, quod Spiritus Sanctus eorum qui per baptismum mundati sunt, est rector. *Secundum* quod spiritus malignus est eorum impugnator. *Tertium* est quod angelus bonus est eorum ministrator. Ad *primum* pertinet istud (*Tunc*) scilicet cum esset baptizatus Iesus, *ductus est in desertum à spiritu.* Ad *secundum* illud, *ut tentaretur à diabolo.* Ad *tertium* illud. *Et accesserunt angeli*, &c. Hebræor. 1. *Nonne omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi?* propter *primum* spiritualiter vivamus à peccato carnis caventes, propter *secundum* cum nullo homine inimicitias habeamus, propter *tertium* viles nos non habeamus, nec nos venales pro re temporali exhibeamus, cùm tantæ dignitatis simus, quòd angeli ministrant nobis. Ductus est Iesus in desertum post baptismum, in quo datur exemplum mundatis ut fugiant mundum Hierem. 51. *Fugite de medio Babylonis, ut salvet unusquisque animam suam.* Psal. 54. *Ecce elongavi fugiens & mansi in solitudine* Oseæ 2. *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.* Item *notandum* quod filii Dei ducuntur honorificè: quia à Spiritu sancto Rom. 8. *Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei*, Psal. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*, &c. Servi verò diaboli ducuntur ignominiosè à Spiritu maligno manibus ligatis & oculis velatis, & ad mortem æternam. Proverb. 5. *Funibus peccatorum suorum constringitur* Eiusdem 24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem*, *Item* filii Dei à Spiritu sancto benignè regûtur. Luc. 4. *Agebatur à spiritu in desertum diebus* 40. Servi verò diaboli à spiritu maligno exagitantur 1. Reg. 16. Spiritus nequam exagitabat Saul. *Item* filii Dei in desertum religionis à Spiritu sancto ducuntur, servi vero diaboli à spiritu maligno reducuntur fune cupiditatis posito in collum, quò molâ asinariâ eis alligatâ in mare huius mundi præcipitentur. Matth. 18. quam reductionem amici carnales quandoque procurant, Et *notandum* quod secundùm Bernardum Spiritus Sanctus qui ad desertum religionis ducit, ad mundû postea non reducit, quare non est in eo est & non.

I. Dictum Evangelii. Ad regimen vitæ nostræ tria faciunt.

Filii Dei & Diaboli quæmodo ducantur.

Et cum ieiunasset 40. diebus & 40. noctibus &c. Ieiunavit Christus tanto tempore ut ostenderet convenientiam legis & prophetarum & evangelii. Ieiunavit Moyses 40. diebus, Exod. 34. Item Helias tempore prophetarum, 3. Regum. 19. Christus verò tempore gratiæ ideo non ieiunavit minus, quia si minus ieiunasset, insultaret Arrius quia non potuisset agere quod puri homines fecissent, scilicet Moyses & Helias. *Item* non ieiunavit plus, quia si plus ieiunasset, forsitan eum diabolus non tentasset. *Item* notandum, quòd hoc, quod Moyses ieiunavit, fuit, quia divino eloquio delectabatur, Helias verò ieiunavit in fortitudine cibi prius sumpti. Christus ieiunavit suâ virtute. Post ieiunium tamen esuriit, ut celetur Deus. *Item* notandum quod Christus ieiunavit quadraginta diebus cibis indigens, dans nobis exemplum abstinendi à carnalibus desideriis tempore agonis. *Item* quadraginta diebus comedit cibo non indigens, scilicet post suam resurrectionem, ad ostendendum spiritualem cibum esse necessarium his, qui spiritualiter surrexerũt. *Item* notandum quòd secundùm Gregor: in abstinentia quadragenarius numerus custoditur, quia cùm per carnis desideria, quæ ex quatuor elementis constat, decalogi mandata contempserimus, dignum est ut eandem carnem quater decies affligamus. In eodem numero *etiam* notatur, quod nos qui agimus pœnitentiam, mandata decalogi cum quatuor evangeliis custodire debemus: quadragenarius enim numerus constat ex denario per quaternarium ducto. *Item* secundùm Gregor. dies quadraginta in Quadragesima subtractis septem diebus dominicis fit decima pars anni unde, cum per quadraginta dies affligimus, quasi anni nostri decimam damus, ut quod nobis ipsis viximus per annum, auctori nostro nos in eius decimis per abstinentiam mortificemus. Iste numerus commendatus est nobis, Gen. 7. dierum quadraginta inundatione aquarum, quibus omnibus caro deleta est. Aquæ lachrimarum debent inundare in pœnitentia, ut omnis carnalis affectus destruatur. Item in quadraginta diebus, purificationis puerperæ Levit. 12. & in quadraginta diebus exspectationis Ninivitarum. Ionæ 3. *Adhuc quadraginta dies & Ninive subvertetur.*

II. De ieiunio Christi varia.

1. Cur 40. dies ieiunaverit.

2. Cur non minus.

3. Cur non plus ieiunaverit.

4. Discrimen inter ieiunium Christi & Moysis

5. Cur 40. dies ante resurrectionem ieiunaverit

6. Cur 40. post comederit.

7. Rationes Quadragesimæ.

Figuræ ex veteri testamento quadragesimæ.

Postea esuriit. Et notandum quòd legimus dominum ter cibo indiguisse. *Primâ vice* diabolus obtulit ei lapides, volens ut eos converteret in panes. *Secunda vice* invenit folia sine fructu in ficu, & maledixit ei, & arefacta est ficulnea Matth. 21. *Tertia* datum est in escam eius fel. Psal. 68. *Dederũt in escam meam fel.* Cibus quem Dominus noster esurit, salus nostra est Ioan. 4. *Cibus meus est ut faciam voluntatem eius qui misit me, ut perficiam opus eius*

Christum ter cibo indiguisse legitur.

Quem cibũ esuriat Dominus.

ejus. Loquebatur de opere salutis nostræ. Hunc cibum adeò desiderat Dominus, ut quasi mendicando ostiatim quærat eum. Apoc. 3. *Ego sto ad ostium & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit januam intrabo ad eum & cœnabo cum illo*, &c. Lapidem Domino esurienti apponunt homines duri & incorrigibiles, qui nec habent verba nec opera pertinentia ad fidem, habentes cor diabolicum, Job 41. *Indurabitur cor ejus quasi lapis*, ad modum diaboli odio habentes correctionem. Ecclesiastici 21. *Qui odit correctionem, vestigium est peccatoris*. Folia ei apponunt, qui habent fidei verba, sed non opera, similes ficulneæ maledictæ. Matth. 21. Merito succidendæ. Luc. 13. *Succide eam*, &c. Psal. 118. *Maledicti qui declinant à mandatis tuis*. Escam cum felle Deo apponunt, qui bona opera in mortali faciunt, qui operibus suis magnam bonitatis auferunt partem, plus enim valeret jejunium unius diei extra mortale factum, quàm jejunia centum annorum facta in mortali. Unde fatuus est qui propter negligentiam suam amittit bona sua. Peccatum mortale est fermentum, sine quo debet esse oblatio. Levit 2. *Omnis oblatio, quæ offertur Domino absque fermento fiet*.

Qui Christo apponat lapides.

Qui folia.

Qui fel.

Et accedens tentator. Attendendum est quòd post Quadragesimam ad tentandum Dominum diabolus accedit tentans de peccato gulæ, cupiditatis, vanæ gloriæ. Vel de peccato gulæ, & ostentationis, & erroris, & secundùm hoc tres tentationes possunt referri ad tres vires animæ, Prima ad concupiscibilem, quæ facta est in deserto. Quæ autem facta est supra pinnaculum templi, ad irascibilem, quæ tendebat ad ostentationem illam, in qua dixit tentator, *hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me*. Tertia pertinet ad rationalem, quæ tendebat ad errorem. De his tribus multos tentat diabolus, etiam post bona opera, ut Ezechias, qui tentatus est de ostentatione post tantam victoriam hostium, cum Dominus centum octoginta millia Assyriorum interfecisset propter eum, & post abolitionem idololatriæ, & postquam Dominus propter eam fecerat umbram solis reverti decem lineis. Isa. 38. Et cecidit in tentationem illam ostendens omnia quæ erant in domo sua nunciis regis Babylonis, & ideò meruit illa amittere. Sap. 39 Sic multi per ostentationem bona sua amittunt. Matth. 6. *Amen dico vobis receperunt mercedem suam*. Similiter & David, & Salomon, & Samson post magna opera sunt tentati de concupiscentia carnis. Samson post tantam fortitudinem & stragem hostium, adamavit mulierem meretricem, quæ decepit eum. Judic. 16. Salomon post tantam sapientiam, & qui tot mala dixit de amore mulierum, postea infatuatus est per illas. 3. Reg. 11. David qui ita sanctus fuit, qui in necessitate noluit aquam bibere, sed libavit eam Domino. 2. Reg. 23. Et qui percussit pectus suum, quia præcidit oram chlamydis inimici sui, 1. Reg. 24. tamen postea cecidit per carnis concupiscentiam. 2. Reg. 11. ubi concupivit Bersabee. Samson fortissimus, Salomon sapientissimus, David sanctissimus, per carnis concupiscentiam postea ceciderunt. Non igitur nobis confidendum, sed ab hac tentatione cavendum, & timendum est, ne cadamus propter concupiscentiam carnis. *Item* aliqui sunt, qui post multa bona cadunt per tentationem erroris, ut patet in Petro, qui postquam confessus fuerat: *Tu es Christus filius Dei vivi*. Matth. 16. & postquam Dominum usque ad mortem sequi se paratum esse dixerat, postea apostatavit & negavit se nosse Deum. *Item* notandum quòd tentatur aliquis à *carne*, à *Dæmone* & à *Deo*. De *prima* tentatione Jacob. *Unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus*. A *Dæmone* verò tentatur aliquis *tripliciter*: per rerum ablationem, corporis afflictionem, hominum exprobrationem, ut patet in Job. qui primo temporalia bona amisit, secundo in carne afflictus est, tertio exprobrabant ei amici & uxor ejus. Contra *primum* opponenda est *spes cœlestium*. Hebr. 10. *Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam*. Contra *secundum* opponendus est *profectus virtutum*. 2 Corinth. 12. *Virtus in infirmitate perficitur*: & 1. Corinth. 10. *Fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis*. Contra *tertium puritas conscientiæ*. 1. Corinth. 4. *Mihi pro minimo est ut à vobis judicer*; &c. De tentatione quæ fit à *Deo* dicitur in Psal. 25. *Proba me Deus & tenta me*. Genes. 22. Tentavit Deus Abraham.

III. Tentator tres vires animæ tribus peccatis tentat.

1. Irascibilem ostentatione. Exemplum Ezechiæ.

2. Concupiscibilem cōcupiscentia carnis. Exempla Davidis, Salomonis, Samsonis.

3. Rationalem errore. Exemplum Petri. Tentatores sunt tres.

Dæmon tripliciter tentat. Exemplum Job. Quid opponendum sit.

3. Deus. Exemplum Abraham.

Si filius Dei es dic ut lapides isti panes fiant. Sciendum quod diabolus multum conatur ad hoc ut filii Dei pœnitentiam suam dimittant. Matth. 27. *Si filius Dei es, descende de cruce*. Hujus ratio potest esse hæc, quod si pœnitentia nostra crudeli miseratione minuitur, paulatim gemmis corona nostra privatur. Unde quandoque sexus fragilitatem allegat: si mulier est, quandoque infirmitatem ætatis; si senex vel juvenis est, aliquando debilitatem complexionis; aliquando metum morbi incurabilis; aliquando illud & illud. 1. ad Timoth. 5. *Noli adhuc aquam bibere*, &c. Unde quidam sanctus Pater fratribus suis. Ecce, inquit, fratres diabolus physicam docet, ecce medicus factus est. De complexionibus loquitur infirmitates diversas si teneatur religio generari prædicat, sed quare hoc, non ut mederi velit, sed ut lædere possit. Item *notandum* quod duritiem pœnitentiæ vult mutari in suavitatem, non ut in illa suavitate homo remaneat; sed ut illa suavitas post in æternam asperitatem mutetur. Proverb. 20. *Suavis est homini panis mendacii, & postea os ejus implebitur calculo*. *Item* sciendum est quod superfluè ædificantibus dicendum esset ut lapides in panes converterent, unde Christum in suis membris pascerent; sed multi econtrariò faciunt, cum id, unde essent pauperes pascendi, in superflua ædificia expendunt, quibus timendum est illud Abac. 2. *Lapis de pariete clamabit*. (*Qui respondens*, &c.) quare non adquievit Dominus ut lapidem faceret panem? Responsio. Ut lateret ejus divinitas, & ut nos opera nostra abscondamus ab his, qui non proficiunt in eis. Matth. 7. *Nolite dare sanctum canibus*, &c. & ut monstraret ad imperium diaboli nihil esse faciendum.

Quomodo & quare conatur diabolus impedire pœnitentiam.

Superflue ædificantes misericordiæ monentur.

Cur Christus ex lapidibus non fecerit panes causa triplex.

Scriptum est Deuter. 8. *Non in solo pane vivit homo*, &c. Notandum quòd inter creaturas mirabilior videtur esse homo, cum constet ex creatura spirituali & creatura corporali. Multum miraretur aliquis si videret animal partim bovem partim equum, mirabilior videtur esse homo. Illud enim animal constaret ex duabus naturis corporalibus, homo verò constat ex corporali & spirituali. Major autem est differentia inter corporale & spirituale, quam inter duo corporalia: sic major est differentia inter album & nigrum, quàm inter duo nigra. Pars una hominis est visibilis, altera invisibilis: Pars una est ut jumentum, alia ut angelus. Unde cum ex partibus tam dissimilibus constat, non est mirum si cibis valde dissimilibus indigeat. Cibus animæ est verbum Dei, circa quem cibum multi valde negligentes sunt. Quorum negligentia ostenditur valde reprehensibilis: *Primo* ex hoc, quòd animalia irrationalia cibum suum agnoscunt, & quærunt, & frequentant loca ubi cum invenire possint, ut aves, quæ de grano vivunt, frequentant areas, & quæ de racemis vivunt, frequentant vineas. Pisces etiam currunt ad cibum in aquam projectum, solus homo qui est creatura rationalis cibum animæ suæ non agnoscit, nec quærit,

Homo duplicis naturæ in duplici cibo indiget.

Cibus animæ est verbum Dei non negligendum.

immo si ei porrigatur fugit. Proverb. 6. *Vade ad formicam ò piger*, &c. *Secundo* per hoc, quod natura instruit eum de hoc cibo quærendo. Sapient. Cætera animalia natura dejecit ad pastum, hominem verò erexit ad sidera. *Tertio* quod jumentis suis de cibo providet, animæ verò suæ cibum negligit providere. Seneca. Nihil est cuique se vilius. *Quarto* per hoc quod filius Dei tantùm fecit ut homini provideret cibum istum. Marc. 1. *Eamus in proximos vicos & civitates ut prædicem, ad hoc enim veni.* Noluit enim Deus hominem recipere negligenter hunc cibum, quem voluit ministrare cum tanta paupertate, tanto labore, tama contradictione, præcipue cum prævideret se occidendum occasione hujus ministerij. *Quinto* ex hoc quòd tantum malum provenit ex defectu hujus cibi, scilicet arefactio ipsius animæ. David Psalm. 101. *Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.* Item Psalm. 106. *Esurientes & sitientes, anima eorum in ipsis defecit.* Sicut deficit vita corporalis sine corporali cibo, sic spiritualis sine spirituali; velle vivere sine cibo, est velle tentare Deum. In hoc quod Dominus tentatus de cibo corporali opponit cibum spiritualem datur intelligi quod in Quadragesima quando homines jejunant à cibo corporali, valde necessarius sit eis cibus spiritualis.

DOMINICA II. IN QUADRAGESIMA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Evangelium explicatur.

SERMO LII. Et egressus Jesus, secessit in partes Tyri & Sidonis, &c. *Matth.* 15.

De terra Genezareth relictis Scribis & Pharisæis calumniantibus de hoc, quod Discipuli ejus transgrediebantur traditiones seniorum. *Secessit in partes Tyri & Sidonis.* Interlin. quæ fuerunt civitates Gentilium. *Et ecce mulier Chananæa.* Hilarius. Chananæi terras in quibus Judæa est, coluerunt, qui vel bello consumpti, vel in loca vicina dispersi, vel in servitutem subjecti, nomen tamen sine patria sede circumferunt. Ex illa ergo dispersione ista Chananæa est, *Syrophœnissa genere*, hoc est ex Syris & Phœnicibus orta. Gentilis itaque est, & si Judæis admixta. Æstimatur autem ex lege cognovisse, quod Christum & Dominum & David filium confitetur Mar. 7. sic habetur de hac muliere. *Mulier ut audivit de eo cujus filia habebat spiritum immundum, intravit & procidit ad pedes ejus.* Unde vult Marcus Jesum in domo fuisse, cum mulier ad eum venit. Matthæus verò per ista verba: *Dimitte eam, quia clamat post nos*, innuit quod post Jesum ambulantem preces emiserit. Ad quod dicendum, mulier venit in domum ubi erat Jesus, ubi non respondit Jesus ei verbum, sed in silentio egressus est, & post ejus egressum facta sunt quæ Matthæus narrat, *Miserere mei.* Magnus effectus ejus ostenditur quo malum filiæ dicit esse suum. *Filia mea male à dæmonio vexatur.* Detegit medico qualitatem morbi, dicens: *Vexatur à dæmonio*, & magnitudinem, dicens: *male* (*Qui non respondit ei verbum*) Non de superbia, ut dicit Glossa, sed ne opus suum contradicat ipsius doctrinæ, dixerat enim Matth. 10. *In viam gentium ne abieritis. Et accedentes discipuli*, &c. Interlin. Mysterii ignari, vel misericordiâ moti, vel importunitate ejus discipuli carere cupientes. *Dimitte eam quia clamat post nos.* Interlin. quam tenes non exaudiendo. *Non sum missus*, scilicet primum & principaliter, ne sit contrarium ei quod legitur in Abdia. *Legatum misit Dominus ad gentes. At illa venit*, Interlin. quæ à longè clamabat consecuta est eum. *Non est bonum sumere panem filiorum*, &c. Interlin. verbum salutis, quod prius debetur Judæis, non est bonum dare Gentibus caninâ rabie latrantibus. Hæc expositio primò pertinet ad mysterium, secundò verò ad litteralem sensum. Panis filiorum vocatur operatio miraculosa, quam ista quærebat, non doctrinam. *Etiam Domine*, quasi diceret, verum est quod dicis, veruntamen si panis filiorum non detur canibus, tamen catelli reficiuntur de micis panum. *Nam & catelli*, &c. Magna humilitas, comparaverat eam Dominus cani, & ipsa comparat se catello, quod est diminutivum canis. *O mulier magna est fides tua*, &c. Quæ priùs vocabatur canis, hîc mulier vocatur. Et designat fides mulieris hujus, fidem Ecclesiæ. *Et sanata est filia ejus ex illa hora.* Interlin. Ubi datur exemplum catechizandi & baptizandi infantes, qui nondum facere nec sapere aliquid possunt, sed per confessionem & fidem parentum liberantur à diabolo.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

De quinque personis hujus Evangelij.

Egressus Jesus secessit in partes Tyri & Sidonis, &c. SERMO LIII.

In hoc Evangelio *quinque* personæ tanguntur, scilicet dæmonium filiam mulieris vexans, filia vexata, mater pro filia orans, & cœtus Apostolorùm eam juvans, & Dominus mulieri clamanti primò non respondens, sed ad ultimum eam plenè exaudiens. Et de qualibet harum personarum dicetur aliquid ad ædificationem nostram pertinens.

Circa *primum* notandum, quod Ecclesia in tribus primis Dominicis Quadragesimæ in Evangelio loquitur de diabolo. In prima ostendit quomodo impugnet sanctos quos nondum possidet, ibi enim ostenditur quomodo diabolus se habet trinâ tentatione ad Deum. In secunda Dominica ostenditur quomodo se habeat diabolus ad eos quos jam possidet, malè enim eos vexat. In tertia quomodo se habeat ad eos quos jam amisit, multùm enim conatur ad recuperandum eos, unde *assumit septem spiritus secum nequiores se, & ingressi habitant ibi*, Lucæ undecimo. De vexatione verò, quam facit diabolus ei, qui est in peccato, sciendum quod licet peccator exterius delicias habeat, tamen interius habet vexationem & miseriam. Augustinus primo libro Confessionum. Domine jussisti, & sic est, ut pœna sibi sit inordinatus animus. Idem. Minus ordinata inquieta sunt, ordinata verò quiescunt. Hierem. 16. *Servietis diis alienis, qui non dabunt vobis requiem die ac nocte.* Hæc afflictio potest *tripliciter* ostendi. *Primo* per hoc, quod peccatores jacent infirmi in lecto conscientiæ spinis vitiorum pleno. Sicut enim lectulus conscientiæ in bonis est floridus. Cant. 1. sic in malis est spinosus. Matth. 7. *Nunquid de spinis colligunt uvas, aut de tribulis ficus?* quasi diceret non ita; nec cum vitiis est vera quies. *Secundo* per hoc, quod peccator est in tali statu, in quali ille est, quem continuè canes mordent. Conscientia mordet & remordet facinorosos. Ipsa est mulier litigiosa, cum qua homo verè non quiescit. Proverb. 27. *Tecta perstillantia in die frigoris, & mulier litigiosa comparantur.* *Tertio* per hoc quòd peccator est portitor ad collum oneris diabolici, quod non deponit nec die, nec nocte, nec diebus festivis. Psalm. 37. dicit de iniquitatibus *sicut onus grave gravata sunt super me.* Quomodo sine vexatione esse potest, qui tantum onus continuè portat? Unde peccatum est onus quod cœlum sustinere non potuit, nec terra ad ultimum

Persona 1. dæmonii: Triplex genus hominũ quos dæmõ vexat.

Triplex vexatio qua diabolus hominem vexat.

Peccatum est onus.

Alleviatur Confessione.

sustinebit, imò oportebit quod ad infernum descendat. Ponderositas peccatorum patet ex alleviatione quam sentit peccator cum peccata sua confessus est & reliquit. Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis*, &c. *Iugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Intellige respectu oneris diabolici. Unde magna est fatuitas eorum, qui potius eligunt ferre onus diaboli, pro quo non exspectant nisi cruciatum æternum, quam onus Christi, pro quo exspectant regnum cœlorum.

Onus Christi leve. Onus diaboli grave.

II. Filia Mulieris.

Circa *secundum* notandum quòd filia hujus mulieris licet à dæmonio malè vexaretur, tamen non legitur rogasse dominum pro sua liberatione: & universaliter non legi aliquem dæmoniacum rogasse dominum pro sua liberatione. Insani & dæmoniaci bene sciunt laqueum absconditum quærere quo se strangulant, vel ignem, vel aquam, quo se præcipitent, sed medicum vel remedium salutis nesciunt quærere. Sic quos diabolus possidet *sapientes sunt ut faciant mala, bona autem facere nesciunt*, Hierem. 4. Proverb. 27. *Cor iniqui inquirit mala.* Quærunt usurarii laqueos occultos usuræ, quibus se strangulent. Item luxuriosi fatuas mulieres sciunt sibi præparare, quæ sunt velut gladii quibus se occidunt. Hieron. Gladius ignitus est species mulieris. Pro salute verò sua nec Deum sciunt rogare, nec medicos spirituales consulere. Ideo illi qui sanæ mentis sunt, multùm deberent eis compati, & à malo coërcere quantum possent. Sicut insani ligandi essent, ne in se vel in alios manus mittant. Debent etiam apud Deum & apud medicos spirituales pro salute talium laborare.

Laquei variadæmonis insanorum.

Usurariorũ. Luxuriosorum.

III. Mater. Cura parentum de salute liberorum.

Circa *tertium* notandum, quod mulier ista multum affectabat salutem filiæ suæ, sicut patet ex constantia precum ipsius, in quo datur exemplum matronis, ut si videant filios suos in potestate diaboli, multum affectent liberationem ipsorum. E contrario vero multæ vident filios à lupo infernali duci in infernum, & non currunt. Si vero viderent porcos suos à lupis deferri, totis viribus eos insequerentur. Aliquæ etiam lupos infernales in domo sua nutriunt, qui filios occidunt. Fatuæ enim mulieres manent in domibus earum, & sic habent filii eorum gladios paratos, quibus se occidunt. Hodie impletum est illud Micheæ 7. *Inimici hominis domestici ejus.* Et notandum quod secundùm Glossam, sub persona mulieris mira fides ecclesiæ, & patientia, & humilitas prædicatur. Fides qua credidit posse sanari filiam; patientia quia toties despecta in precibus persistat; humilitas quia se non canibus, sed catulis comparat. Aliter possumus notare *sex* circa hanc mulierem, quæ ad instructionem nostram pertinent. *Primum* est quod clamat. *Secundum* est quod clamando sapienter allegat, ibi: *Miserere mei Domine fili David filia mea male à dæmonio vexatur.* *Tertium* quod in clamore perseverat, quod patet ex hoc, quod dicunt discipuli: *Dimitte eam, quia clamat post nos.* *Quartum* est, quod Salvatori appropinquat ibi: *At illa venit.* *Quintum* est quod se humiliat, ibi: *& adoravit eum.* *Sextum* est quod fidei magnitudine salutem filiæ impetrat, unde dictum est ei à Domino. *O mulier magna est fides tua.* Est autem circa *primum* notandum, quod clamor, quem Deus audit, est magnitudo desiderii. David. *Desiderium pauperum exaudivit Dominus.* Psal. 11. Hic fuit clamor quo clamavit Moyses. Exod. 14. & Susanna Danielis 13. Circa *secundum* notandum quod mulier ista quattuor ostendit clamore suo, quæ poterant movere salvatorem ut ejus misereretur. *Primum* ipsius misericordia, quæ innuitur, ibi, *Miserere mei.* Ipsa miseriam filiæ per compassionem, suam fecerat, ideo misericordia digna erat Misericors enim misericordia dignus est, miseri

Mulieris Chananææ Fides. Perseverantia. Humilitas. Sex imitanda in muliere.

Clamore 4. ostẽdit, quibus Christũ moveat. 1.

cordia enim amat misericordiam. Ecclesiastici 13.
Omne animal diligit sibi simile. *Secundum* est magna 2.
miseria, abyssus enim miseriæ abyssum invocat misericordiæ, quæ innuitur ibi, *filia mea male à dæmonio vexatur.* *Tertium* est salvatoris potentia, 3.
quam ostendit, cum dicit: *Domine.* *Quartum* est
patris ejus exemplum, qui fuit misericors, ad quod 4.
pertinet illud: *fili David.* 1. Machab. 2. *David in sua misericordia consecutus est sedem regni in sæcula.* David etiam malignum spiritum effugabat à Saule, 1. Reg. 19 sic appetebat ista effugari dæmonium à filia. Circa *tertium* notandum quod perseverantia multùm valet in oratione, sicut Dominus ostendit. Luc. 18. per exemplum de vidua, & per amicum petentem panes, Luc. 11. Roman. 12. *Orationi instantes.* qui petitionem facit in curia Domini Papæ, non desistit, licet non statim exaudiatur.

Peseverãtia in oratione.

Circa *quartum* notandum quòd mulieri à longè clamanti non respondet Dominus, sed cum ei appropinquasset, & adjuvari ab eo petivisset, tunc ei respondit. Sic non exaudit Dominus illos qui in luto peccati sunt, licet clament, nihil aliud ut exeant à peccato facientes, ranis similes, quæ à palude exire nolunt, licet multũ clament. Talibus cõminatur Dominus, Sophon. 1. *Visitabo super viros defixos in fecibus suis.* Illos exaudit Dominus, qui gressu desiderii & boni operis appropinquant; illos juvat Dominus, qui se juvant.

Appropinquat Salvatori. Deus peccatores non exaudit. Peccatores comparãtur ranis.

Circa *quintum* notandum, mulier ista humiliat se & facto & verbo: facto adorando, verbo verò quadrupliciter, scilicet catellis se comparando, micas postulando, fideles dominos suos vocando, indignam mensæ filiorum se reputando. In quo multi peccatores sunt ei dissimiles, qui dedignantur sedere ad mensam Domini, tanquam reputantes eam indignam discubitu suo, cum ipsi potius eâ sint indigni, tanquam canes. In hoc autem quod dicitur, *de mensa dominorum suorum*, innuitur quod peccator qui salutem vult obtinere, debet esse humilis, ut bonos reputet dominos suos, tanquam filios Domini sui, scilicet Dei. Solent enim homines filios dominorũ suorũ vocare dominos. In hoc etiã quòd dicitur quòd catelli edunt de micis, insinuatur quòd humiles medullâ sacræ scripturæ reficiuntur, mica enim est de interiori parte panis. Et *notandum* quòd humilitas orantis multùm valet ad impetrandum, Ecclesiastici 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit.* David Psalm. 101. *Respexit in orationem humilium*, &c. Centurio post illud verbum humile: *Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum*, audivit: *Sicut credidisti fiat tibi.* Matth. 8. Et Luc. 15. Postquam filius prodigus dicere proposuit. *Non sum dignus vocari filius tuus*, pater accurrens cecidit super collum ejus; & osculatus est eum, & ait: *Cito proferte stolam primam.* Et postquam hæc mulier se catello comparavit, audivit: *fiat tibi sicut vis.* Marci 7. sic dicitur: *Propter hunc sermonem vade, exiit dæmonium de filia tua.*

Chananæa humiliat se verbo & facto.

Fides qualis esse debeat.

Circa *sextum* notandum quod fides debet esse magna certitudine, potens contra omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei 2. Corinth. 10. Item fiducia impetrandi, Matth. 21. *Si habueritis fidem, & non hæsitaveritis, non solùm de ficulnea facietis, sed etiam si dixeritis huic monti: tolle te & jacta te in mare, fiet.* Item constantia in adversis, qualis erat fides Pauli, Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi?* Item contemptu bonorum temporalium Hebr. 11. *Fide Moyses grandis effectus negavit se esse filium filiæ Pharaonis*, &c.

V. Apostoli.

Circa cœtum Apostolorum mulieri suffragantium notandum etiam, quod non rogati juvant eam dicentes: *Dimitte eam, quia clamat post nos.* Dominus quodammodo tenebat eam ligatam spe & desi-

derio obtinendi salutem filiæ suæ. Ex hoc facto Apostolorum debemus sperare, quia sancti juvabunt nos orationibus suis apud Deum, si hoc devotè petierimus. In quo multum aliqui errant, non confidentes de suffragiis sanctorum, non attendentes quod sancti dum fuerunt in vita præsenti tantum desiderabant animarum salutem, quod pro illa morti se exposuerunt. Quid ergo facient modo, cum charitas eorum non defecerit, sed potius creverit.

Sancti orãt pro nobis.

Isa 31. *Dixit dominus cujus ignis est in Sion, & caminus in Hierusalem*. Bernardus. Si sanctus dum adhuc viveret misertus est peccatoribus, & oravit pro eis, nunc tantò amplius, quantò veriùs agnoscit miserias nostras, orat pro nobis patrem, quia beata patria illa charitatem illius non minoravit, sed augmentavit. Præterea Nunquid possunt sancti oblivisci devotionem, quam homines eis exhibent?

VI. Salvator.

Circa Salvatorem notandum, quod primo videtur se habuisse durè ad mulierem, cum ei verbum non respondit, Apostolos etiam pro ea rogantes non exaudivit, eam etiam cani comparavit, mulier tamen humili perseverantiâ quod petebat impetravit. Et *notandum* quod *quinque* de causis Dominus distulit eam exaudire.

Distulit exaudire ob quinque causas.

1. *Primo* ut opportuniùs eam exaudiret. Ipse enim est exauditor in opportunitatibus, in tribulatione, Psal. 9.
2. *Secundo* ut longanimitatem & patientiam ejus probaret, ut tangit Interlin. patientiam ejus probavit comparando eam cani. Gregorius. Qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat.
3. *Tertio* ut suos in oratione perseverare doceret, Lucæ 11. *Si perseveraverit pulsans*, &c. Chrysostomus. Magna vis est instantiæ orationis, quod Apostoli non obtinuerunt, ipsa perficit: etenim pro nostris noxis magis vult à nobis rogari, quàm ab aliis, quamvis magis liberam præsentiam habeant.
4. *Quarto* ut occasionem illi verbo daret. *Nam & catelli*, &c. Unde Chrysostomus propter hoc tardabat Christus, sciebat enim eam hoc dicturam.
5. *Quinto*, ut desiderium mulieris dilatione cresceret, Gregor. Sancta desideria dilatione crescunt. Si autem dilatione deficiunt, desideria non fuerunt, Augustinus. Si aliquando Deus tardius dat, commendat dona, non negat: diu desiderata dulcius obtinentur, citò autem data vilescunt. Servat tibi Deus, quod non vult citò dare, & ut tu discas magna magnè desiderare. Ardor desiderii mulieris humiliter orantis impetravit dæmonii expulsionem. Tob. 6. dicitur quod fumus procedens de corde piscis assi extricabat omne genus dæmoniorum. Fumus ille est devotio orationis de corde ardenti procedens.

Discrimen inter bonos & malos.

Specialiter est advertendum verbum quod Dominus dixit mulieri, *Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus* ad manducandum, ubi innuitur quantum distet inter bonos & malos, quanta sit dignitas bonorum, & quanta sit vilitas malorum. Boni sunt filii Dei 1. Joan. 3. *Nunc filii Dei sumus & nondum apparuit quid erimus*, &c. Mali verò canes sunt divino judicio. Multùm dolere debet, qui scit se ad imaginem Dei creatum, & tamen per culpam propriam ad tantam vilitatem redactum, ut canis à Deo reputetur. Imò cane posterior est peccator, est enim in miseria culpæ & pœnæ, cùm canis sit solùm in miseria pœnæ. Et est debitor mortis temporalis & æternæ, cum canis sit debitor tantùm mortis temporalis.

Peccator comparatur canibus in 4.

Et *notandum* quod peccator in *quatuor* assimilatur canibus.
1. *Primum* est impudentia. Non erubescit canis coram Rege facere rusticitatem suam, nec peccator coram Deo committere abominationem peccatorum suorum.
2. *Secundum* est insatiabilitas, patitur enim peccator ad modum canis famem insatiabilem, unde filius prodigus, qui tenet figuram peccatorum, dicit Luc 15. *Ego autem fame pereo*: De his duobus Isa. 65. *Canes impudentissimi nescierunt saturitatem*.
3. *Tertium* est oris immunditia, resumit enim quod evomit. Sic peccator ea quæ confitendo evomit, recidivando iterum committit. Proverb. 26. *Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam*. Inter peccatores vero immundius os videtur habere detractor, qui sordes aliorum incessanter ruminat.
4. *Quartum* est oris noxietas. Canis ore mordet & interdum venenum effundit. Sed non minus est nocivum os peccatoris, imò multo amplius. Nullum animal ore tantum potest nocere quantum homo. Psal. 13. *Quorum os maledictione & amaritudine plenum est*. Item *venenum aspidum sub labiis eorum*.

Pœnitentia

Ecce mulier Chananæa de finibus illis egressa, &c. Hæc mulier Chananæa potest significare animam per pœnitentiam commutatam à vetustate vitæ in novitatem (*Chananæa* enim interpretatur commutata) & specialiter animam intrantis religionem.

Ingressus religionis.

Dicta etiam est *syrophœnissa*. Marc. 7. & interpretatur altè conversa. Talis vero mundum deserens pennis virtutũ ad statum sublimiorem evolat. David Psal. 54. *quis dabit mihi pennas sicut columbæ & volabo*, &c. Isa. 40. *Assument pennas ut aquilæ*: *Chananæa* etiam interpretatur negociatrix. Talis vero negotiatur temporalia pro æternis cõmutando. Matth. 13. *Simile est regnum cælorum homini negotiatori*, Proverb. ult. *Gustavit & vidit quia bona est negotiatio ejus*.

Cupiditas mundi.

Hæc mulier erat egressa de finibus Tyri & Sidonis. *Tyrus* interpretatur tristitia, vel angustia magna & significat cupiditatem mundi, quam concomitantur tristitia & angustia magna. Ecclesiastici 27. *Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, sic inter medium emptionis & venditionis angustiabitur peccatis*. Hæc angustiatio accidit ex hoc quod uterque intendit lucrari. De tristitia habetur Ecclesiastici 11. *Est homo laborans & festinans & dolens impius & tanto magis non abundabit*. Propter dolorem annexum divitiæ dicuntur spinæ Matth. 13. Proverb. 15. *Conturbat domum suam qui sectatur avaritiã*.

Voluptas carnis.

Sidon carnalem voluptatẽ significat, interpretatur enim venatio tristitiæ qui delectationes quærit, tristitiam venatur, quia *risus dolore miscebitur*. Prov. 14. Nec solum de *Tyro* & *Sydone* exeundum est, sed etiam de *finibus* ut etiam horũ occasiones vitentur. Diabolus libenter retinet hominem inter fines Tyri & Sidonis Exod. 8. dixit Pharao, *ego dimittam vos ut sacrificetis Deo vestro. Verum tamen longius ne abeatis*, &c.

Deserere peccata.

Qui deserit ea per quæ fit appropinquatio ad peccatum, de finibus Tyri & Sidonis exit, Verbi gratia. *Fines Sidonis*, id est, carnalis voluptatis sunt ociositas & delectabilitas cibi & potus, lectorum & vestium suavitas, familiaritas personarum cum quibus peccari potest, vel per quas procurari potest peccatum, frequentatio loci in quo datur occasio peccandi, solitudo cum muliere.

Ociositas. Deliciæ.

De *ociositate* dicit Ecclesiasticus 33. *Multam malitiam docuit ociositas*. De *deliciis*. Bern. Periclitatur castitas in deliciis Ephes. 5. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria*. De *vestibus* Matth. 11. *Quid existis in desertum videre? hominem mollibus vestitum?* De *lecto* Proverb. 7. *Intexui funibus lectum meum, stravi tapetibus pictis*.

Familiaritas cũ muliere.

De *familiaritate*. Ecclesiastici 9. *Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius*. Et post. *Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum*. De *procurante peccata* legitur Judith. 12. Ubi Holofernus dixit vagao: *vade & suade hebræam ut sponte consentiat habitare mecum*; & subditur posteà: *Non vereatur*, inquit vagao, *bona puella intrare ad dominum meum*. De *loci frequentatione* dicitur. Danielis 13. De presbyteris. *Isti frequentabant*

bant domum Ioachim. Et *videbant eam quotidie ingredientem & deambulantem, & exarserunt in concupiscentiam ejus*. De *solitudine* cum muliere legitur Genes. 39. *Accidit quadam die ut intraret Ioseph domum, & operis quidpiam absque arbitris faceret, & illa apprehensa lacinia vestimenti ejus diceret: dormi mecum*. *Fines* Tyri, id est, cupiditatis sunt ea quæ dant occasionem tollendi alienum ut est multitudo familiæ. Nahum 2. *Leo sufficienter cepit catulis suis, & necavit leanis suis*. Genes. 19. *Nec stes in omni circa regione*. *Filia* hujus mulieris est *sensualitas* quæ frequenter agitatur, etiam postquam anima exivit de finibus Tyri & Sydonis. Hieronymus de se: Caro mea nigra erat sicut æthiopis, & tamen adhuc in me incentiva libidinis pullulabant.

Solitudo.

Sensualitas.

4. Species orationis fructuosa.

Clamat dicens: *Miserere mei Domine*. Et *notandum* quod *duæ* sunt species orationis. quædam est *fructuosa*, quædam *infructuosa*. Fructuosa verò continet *quatuor* species. *Prima* fit verecundo & humili affectu: talis fuit oratio Publicani, qui non audebat *oculos suos ad cœlum levare*. Lucæ 18. Et talis videtur oratio filii prodigi dicentis: *Pater, peccavi in cœlum & coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut unum de mercenariis tuis*. Lucæ 15. Verecundia multum placet. De impœnitente. Bernardus quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum placet ei erubescentia pœnitentis. *Secunda* species fit puro affectu. Talis fuit oratio Susannæ dicentis. Danielis 13. *Domine tu scis quia isti malitiose composuerunt adversum me*. *Tertia* species fit lato affectu. Sic oravit Moyses dicens. Exod. 32. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro vitæ*. *Quarta* species fit grato affectu quæ est cum gratiarum actione. Unde beata virgo dicit. Lucæ 1. *Magnificat anima mea dominum*. Sed gratiarum actio debet habere humilitatem, aliter discordaret in auribus Dei, sicut accidit in superbo Pharisæo qui gratias agebat, quia non erat sicut cæteri hominum. Luc. 18. Infructuosa verò similiter *quatuor* habet species. *Prima* est simulata; de qua Matth. 15. *Populus autem hic labiis honorat me, cor autem eorum longe est à me*: & sumptum est de Isaiæ 29. Secundum aliam litteram ubi nos habemus. Pro *eo quod appropinquat populus iste ore suo & labiis suis glorificat me*, &c. August. quid prodest labiorum strepitus ubi mutum cor est. *Secunda* species, est oratio incircumspecta, de qua Matth. 20. *Nescitis quid petatis*. *Tertia* species, est criminosa oratio, quam faciunt qui sunt in magnis criminibus sine humilitate vel reverentia, Isa. 1. *Cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam*. *Quarta* species est oratio ridiculosa, qualis est oratio superborum & hypocritarum. Superbi confidentes in multitudine operum suorum quasi irrident Deum, dum manibus plenis eleemosynam à Deo petunt, talis fuit oratio pharisæi superbi. Lucæ 18. Dicentis: *Iejuno bis in sabbato*, &c. Oportet manus esse vacuas per humilitatem, si quis vult impetrare gratiam à Deo, oratio hypocritarum ridiculosa est, quod cùm petant eleemosynam ab eo qui in cœlis est, manus tamen ad terram tendunt aliquid terrenum intendendo.

1. Humilis. 2. Pura. 3. Lata. 4. Grata.

Et infructuosa. 1. Simulata. 2. Incircumspecta. 3. Criminosa. 4. Ridiculosa.

DOMINICA III. IN QUADRAGESIMA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Evangelium in octo particulas discidítur & explicatur.

SERMO LIII.

Octo tentantur.

Erat Jesus ejiciens dæmonium & illud erat mutum. *Lucæ* 11.

HOc Evangelium *octo* continet. *Primo* Salvator miracula operatur. *Secundo* turba admiratur, ibi. *Et mirata sunt turbæ*. *Tertio* pharisæi blasphemabant, ibi. *Quidam autem ex eis*, &c. *Quarto* quidam eum tentant, ibi. *Et alii tentantes*, &c. *Quinto* Salvator blasphemiam contra se dictam destruit ibi. *Ipse autem ut vidit cogitationes*, &c. *Sexto* Judæos reprehendit, ostendens eos esse pejores quàm essent ante legis assumptionem, ibi. *Cum immundus spiritus* &c. *Septimo* mulier quædam eum laudat matrem ipsius beatificando, ibi. *Factum est autem cum hæc diceret*, &c. *Octavo* Salvator mulieri respondet auditores verbi Dei, & factores beatos esse ostendendo ibi. *Quin immo*.

I. Christus Dæmonem ejicit.

Erat Iesus ejiciens dæmonium, &c. à corpore obsesso. *Et illud erat mutum*; id est, mutum faciens, erat & cæcum, ut dicitur. Matth. 12. *Et cum ejecisset*, &c, Beda in homilia, hujus Evangelii: tria miracula similiter facta sunt: dæmon enim expulsus est, cæcus vidit, mutus locutus est.

II. Turbæ mirantur.

Et admiratæ sunt turbæ, minores opera Christi admirantur, majores verò blasphemant: unde subditur.

III. Pharisæi blasphemant.

Quidam autem ex eis, scilicet Pharisæi, *dixerunt*. *In Beelzebub principe dæmoniorum*, &c. Matth. 12. Sic habetur. *Pharisæi audientes dixerunt: hic non ejicit dæmones nisi in Beelzebub*, &c.

Origo Idolorum.

Et *notandum* quod nomina idolorum ortum habuerunt à Belo patre Nini qui Ninive condidit, & nomine suo nominavit, qui Ninus diligens patrem suum, & de morte ejus valde dolens fecit fieri auream statuam patris ejus similitudinem exprimentem; quam habuit in tanta reverentia, ut, si servi fugitivi vel alii facinorosi ad eam confugerent, securi essent; ideo cœperunt homines illi imagini thurificare & divinos honores exhibere, videntes hoc Nino placere: quo exemplo cæteri de vicis adjacentibus in honorem patrum suorum statuas aureas fecerunt fieri, & eas adoraverunt, & sic pullulavit idolatria. A nomine verò Beli secundum diversa idiomata diversa nomina idolorum sumpta sunt. Nam Babylonii vocabant idolum suũ Belum, & alii Baalim, alii Baal, scilicet, Palæstini, alii, scilicet, Moabitæ Beelphegor: sic enim dicitur idolum centigenis, id est, Priapi. Judæi vero unius Dei cultores irrisionis causa idolum Sidoniorum, qui erant eis vicini, vocabant Beelzebub, quasi virum muscarum: Baal enim vir; Zebub, musca interpretatur, quia muscæ congregabantur super idolum propter cruorem eorum quæ immolabantur, cui idolo dicebant præsidere principem dæmonum, scilicet, luciferum, cujus familiaritate vel consideratione minores dæmones credebant obedire Christo, ut ad voluntatem suam exirent de corporibus obsessis.

Varia nomina idolorum. Belus. Baalim. Baal. Beelphegor. Beelzebub.

IV. Alii tentant.

Et alii tentantes, ad probandum, *signum de cœlo quærebant ab eo*, ut tonitruum, sicut accidit tempore Samuelis. 1. Regum 12. vel ignem de cœlo, sicut accidit tempore Helisæi 3. Regum 18. & 4. Regum 1. Et hoc fuit proprium Judæorum signa quærere. 1. Corinth. 1. Judæi signa petunt; unde Petrus qui prævaluit in miraculorum operatione ad prædicandum Judæis missus est: tamen dominus non exhibet eis hæc signa sciens, quod depravarent ea.

Cur Christus tentantibus signa neget.

V. Cognoscendo cogitationes Deitatem indicat.

Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, &c. Licet dominus non dederit eis signum visibile de cœlo, tamen dat eis signa deitatis suæ, ad cogitata eorum respondendo, Dei enim est cor videre. 1. Reg. 16. *Deus intuetur cor*. Hieronymus super Matth. Ad cogitationes respondet, ut sic credere compellerentur, *omne regnum*, Primo probat dominus indirecta probatione quod non expellit dæmones in principe dæmoniorum: deinde probatione directa. Probatio indirecta est, cùm parte adversarii sumpta, ad inconveniens ducitur, ut ad veritatem

Refutat blasphemiam.

redeatur. Indirecta probatio talis est: *omne regnum in se ipsum divisum desolabitur*: hæc nota est. Chrysostomus: Concordia parvæ res crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Regnum sathanæ in se divisum est; hanc accipit ex hoc, quod dicunt eum in principe dæmoniorum ejicere dæmones. Ergo regnum Sathanæ desolabitur, vel non stabit. Et ponitur hæc conclusio sub interrogatione, *& domus supra domum cadet*, id est, familia contra familiam consurget ut eam conculcet & conterat, desolabitur, vel non stabit. *Si autem Sathanas in semetipsum divisus est*, id est, regnum Sathanæ, *quomodo stabit regnum ejus? quia vos dicitis in Beelzebub ejicere me dæmonia*. Istud: *quia vos dicitis*, &c. conjungitur cum hoc: *Si Sathanas in se divisus est*: & innuitur, quod media probatio hujus probationis sumitur ex verbis eorum dicens: *Quomodo stabit regnum ejus?* &c. Ad hoc tendit, ut à regno diaboli recedant, quod ipsi elegerant: ex quo cum non stabit, deserendum est, & ad Christi regnum transeundum. De quo regno dicitur Daniel. 2. *Suscitabit Deus regnum cœli quod in æternum non dissipabitur. Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri*, id est, Apostoli, vel Judæorum exorcistæ, *in quo ejiciunt?* Innuitur hic alia indirecta probatio, in qua ducitur ad id quod falsum est secundum opinionem eorum, scilicet, quod Apostoli, vel exorcistæ Judæorum in principe dæmoniorum ejiciunt dæmonia, quod Judæi non credebant; imò ejectionem illam Deo attribuebant, cum ejectionem à Christo factam principi dæmoniorum attribuerent. Unde patet quod ex invidia movebantur. Beda in homil. Si expulsio dæmonum facta per filios vestros exorcistas Deo attribuitur, quare idem opus in me eandem non habet causam. *Notandum* quod Salomon tradidit quosdam exorcismos Judæis, quibus cooperantibus quibusdam herbis & gemmis exorcistæ Judæorum ejiciebant dæmones à corporibus obsessis, tamen virtute Dei: Apostoli etiam bene sibi conscii erant, nihil malè artis à Christo didicisse, qui secundum Augustinum filii Iudæorum hic vocantur. Sequitur: *Ideo*, scilicet, quia filios vestros Dei virtute ejicere creditis dæmones. *Ipsi judices vestri erunt*: comparatione enim ipsorum apparebit vos esse damnabiles, qui illud quod in eis attribuitis Deo, in me invidia attribuitis diabolo. Per modu[illegible]um mulierculæ; reges & imperatores judicabunt: comparatione enim earum ipsi apparebunt damnabiles. Apostoli vero judicabunt per approbationem sententiæ quasi assessores Matth. 19. *Sedebitis super sedes 12. judicantes 12. tribus Israel. Porro si in digito Dei*, &c. Hic assumit dominus id quod probatum est indirecta probatione, scilicet, quod in spiritu Dei ejiciat dæmonia non in principe dæmoniorum: Ex hoc ostendens regnum Dei in brevi venturum. *Porro si in digito Dei ejicio dæmonia* Matth. 12. dicitur: *in spiritu Dei*; & est expositio ejus, quod hic dicitur. Et *notandum* quod manus Dei dicitur filius, quia pater per filium operatur. Ps. 143. *Emitte manum tuam de alto*: digitus verò dicitur Spiritus S. qui à patre procedit & filio, sicut digitus à manu & corpore, & quia sicut varii sunt digiti, manus autem una; sic varia sunt dona Spiritus sancti, unus tamen atque idem spiritus. Exod. 8. *digitus Dei est hic. Profecto venit*, id est, perveniet in vos regnũ Dei, id est, apertio ipsius regni quia in primo offeretur hostia, quæ januam regni aperiet: vel pervenit in vos regnũ Dei, quia Christus inter vos est. Simile Luc. 17, *regnum Dei intra vos est*, id est, inter vos. Vel regnũ Dei potest dici interior vita sanctorũ in qua Deus regnat, quæ vita est regia sive regnatio, servire enim Deo regnare est. *Cum fortis armatus*. Hic probat dominus directè sumpta metaphora pugnatorũ, quod non ejicit dæmonia in principe dæmoniorũ; sed virtute sua, quæ major est fortitudine dæmonũ: *cũ fortis armatus* scilicet diabolus, *custodit atriũ suũ*, id est, mundũ. De fortitudine diaboli dicitur, Job 41. *Non est potestas*, &c. Ex Dei tamen misericordia debilis est contra electos. Hieron. Debilis est hostis, qui non potest vincere nisi volenté. Arma ejus sunt mali, arcus ejus detractor, scutum hypocrita vel obstinatus. Job 41. *Corpus illius quasi scuta fusilia*. Ps. 45. *Arcum conteret & confringet arma & scuta comburet igni*, scilicet, infernali. Galea ejus superbi. 1. Reg um 17. Dicitur de Goliath. *Cassis ærea super caput ejus*. Lorica sunt luxuriosi. Eccl. 43. *Sicut lorica induit se aquis*. Diabolus mundũ custodit ad damnationé, sicut lupus custodit ovile ad devorationẽ, quod canis custodit ad defensioné. *In pace sunt omnia quæ possides*, id est, peccatores, quos non vult inquietare, cum sint sui. Greg. Illos pulsare negligit, quos jure quieto possidere se sentit. Ista pax est periculosior quàm guerra. Matth. 10. *Non veni pacem mittere in terram sed gladium*. Vel in pace, id est in ocio quæ pax mala est. Sicut vinea quæ non foditur, in pace est, sed deterioratur; & lorica quæ non induitur rubigine, consumitur, sic anima otiosa deterioratur Eccl. 33. *Multam malitiam docuit ociositas*. Pacem verò istam concomitatur interior vexatio. Isaiæ 57. *Non est pax impiis dicit dominus. Si autem fortior illo*, scilicet, Christus, *superveniens*, id est, desuper veniens. *Vicerit eum* triplici tentationi viriliter resistendo, & passionem fortiter sustinendo, *uni versa arma ejus*, id est, peccatores, quibus armatus erat, scilicet de universis aliquos auferet, *in quibus confidebat, & spolia ejus*, id est, peccatores, diabolo ablatos, *distribuet*, id est, diversis Ecclesiæ officiis assignabit. De Christi fortitudine legitur. Iob 9. *Si fortitudo quæritur, robustissimus est*. Chrys. super Matth. Non debent timere hostem forté qui habent principem fortioré Ierem. 46. *Fortis impegit in fortem, & ambo pariter conciderunt* sed dissimiliter; quia diabolus irreparabiliter cecidit, sed Christus cecidit surrecturus. Micheæ 8. *Ne læteris inimica mea, quia cecidi, consurgam. Qui non est mecum*, &c. Hic ostendit se non operari in principe dæmoniorum per hoc quod est ei dissimilis, & contraria ei opera agit. *Qui non est mecum*, id est, qui mecum non convenit; cùm ego sim humilis, & ipse superbus; ipse malignus volens perdere, ego benignus volens salvare, *Contra me est*, mihi non consentiens vel fœderatus. *Et qui non colligit mecum*, ad unitatem fidei vel dilectionis, dispergit, per hæreses & schismata.

VI.

Cũ immundus spiritus, &c. Specialiter potest hoc intelligi de Iudæis, hoc modo. *Cum immundus spiritus exierit ab homine*, scilicet à Iudæis, *Ambulat per loca inaquosa*, id est, transit ad gentes inaquosas per defectum doctrinæ & gratiæ. *Quærens requiem in eis, & non inveniens; dicit: revertar in domum, unde exivi*, scilicet ad Iudæos non cognoscentes visitatorem suum, *& cum venerit invenit eam scopis mundatam*. Intellige priùs, scilicet, legalibus præceptis quasi virgeis instrumentis: scopa enim dicitur virgeum instrumentum quo mundantur domus. *Et tunc vadit & assumit alios septem spiritus nequiores se*, id est, universitatem dæmonum. Septenarius enim est numerus universitatis; *& ingressi habitant ibi: & sunt novissima illius hominis pejora prioribus*; quia pejores sunt Iudæi quàm olim fuerunt in Ægypto antequam acciperent legem; quia secundum Bedam: Major est infidelitas venientem non suscipere quàm venturum non credere. Possunt etiam ista intelligi de recidivante post baptismum vel pœnitentiam hoc modo: (*cum immundus spiritus exierit*) in baptismo vel pœnitentia ab homine diabolo abrenuntiante, ambulat per loca inaquosa, id est,

Discordia regnum dissipat.
Regnum Christi.
Eiectio dæmonis Deo adscribẽda.
Exorcismi Iudæorum.
Damnabilis Iudæorum invidia.
Apostoli Iudices.
Filius dicitur manus Dei, Spiritus S. digitus Dei
Quomodo regnũ Dei perveniat in nos.
Servire Deo est regnare.
Fortitudo dæmonis.
Potestas dæmonis ligata est.
Arma dæmonis.
Arcus.
Scutum.
Galea.
Lorica.
Dæmon peccatores tam à se possessos non tentat.
Ociositas animæ perniciosa.
Pax impiorum.
Non est timẽdus dæmon, licet fortis sit.
Christus cecidit, & surrexit.
Dæmon cecidit irreparabiliter.
Christus & dæmon adversarii.
Loca inaquosa, sunt Gentes.
Iudæi deteriores facti.
Recidivi post baptismum vel pœnitentiã peiores fiunt.

Insidiæ dæmonis. id est, explorat corda fidelium ab omni malo humore siccata si quomodo intrare valeat: *Quærens requiem.* 1. Pet. 5. *Adversarius vester diabolus quasi leo rugiens circuit quærens quem devoret. Revertar in domum meam unde exivi*, ad animam, scilicet, à qua per baptismum vel pœnitentiam ejectus sum. *Invenit scopis*, scilicet, baptismo, vel pœnitentia. Isa. 14. *Scopabo eam in scopa.* David Psal. 76. *Scopebam spiritum meum*; *mundatam*, à vitiis. *Septem spiritus alios*, scilicet septem simulationes, quæ se virtutes mentiuntur; & ideo nequiores se, id est,
Æquitas simulata. apertis; quia secundum August. Simulata æquitas, non est æquitas, sed duplex iniquitas. Et distingue *tres* septenarios. *Primus* est bonus, continens septem dona spiritus sancti. *Secundus* continet septem
Septenarius donariũ spiritus sancti. Vitiorum. spiritus nequam, scilicet septem vitia, septem donis contraria: luxuriam, quæ sapientiæ opponitur, gulam oppositam intellectui. Avaritiam oppositam consilio: accidiam oppositam fortitudini: iram oppositam scientiæ. Invidiam oppositam pietati. Su-
Filiarum. Hypocrisis. perbiam oppositam timori. *Tertius* septenarius continet septem simulationes septem donorum, quas vocat nequiores, quia sub specie boni illa-
Dæmon sub specie boni decipit homines. queant imprudentes. Has septem simulationes facit hypocrisis; ideo rectè hypocritis Dominus dicit septies væ vobis hypocritæ. Matth. 24. Proverb. 26. Dicitur de inimico: *quando submiserit vocem suam ne credideris ei, quia septem nequitia sunt in*
Pœna recidivorum major. *corde ipsius. Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Chrysostomus: Difficilior erit pœna posteriorum. 2. Petr. 2. *Melius erat viam veritatis non agnoscere* &c.

VII. Confutantur hæretici. *Mulier de turba*, non dives, vel nobilis, sed de plebe communi. Dixit illi, Christo scilicet, quem pharisæi blasphemant. *Beatus venter qui te portavit* &c. In hoc confutatur Manichæus, qui dicit, Christum non habere verum corpus, sed phantasticum. Confutantur etiam alii hæretici, qui dicunt Christum formasse sibi corpus ex puro æthere & postea transtulisse in uterum virginis; quod si verum esset, non fuisset nutritus lacte virginis: ex eodem enim fonte lac nutriendis, & semen procreandis pueris emanat. Unde sicut lacte Viginis fuit pastus, sic sanguine virginis corpus ejus formatum fuit.

Pastores legis seu verbi Dei, beati dicuntur. *Quinimmo beati qui audiunt verbum Dei* &c. Additivè sumitur, non privativè quasi diceret: Non tantũ beata est Maria, quia portavit & lactavit: Sed maximè beata est, quia præcepta Dei opere servavit.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

De miseria Dæmoniaci & peccatoris, de misericordia Dei, de charitate offerentium miseros Deo. Ad quæ Dæmon homines mutos reddat: quanti referat peccatoris agnoscere suam miseriam. Quæ peccata sint ministrorũ Ecclesiæ.

Erat Jesus ejiciens Dæmonium & illud erat mutum.

SERMO LIV.

HOc factum pleniùs narratur. Matth. 12. ubi sic legitur: *Oblatus est Iesu unus dæmonium habens, cæcus, & mutus, & curavit eum; ita ut*
Tria tractantur. *loqueretur & videret.* Circa quod factum *tria* nobis attendenda sunt pertinentia ad ædificationem nostram, scilicet magna miseria patientis, magna misericordia subvenientis, & quod oblatus ab alio,
I. Miseria patientis seu est curatus. *Miseria patientis, triplex* fuit: & quælibet istarum tanta fuit, quod ad gravamen sufficere potuit. Magna miseria est habere dæmonium,

Matth. 15. *Filia mea male à dæmonio vexatur.* Item dæmoniaci; Triplex est.
magna miseria est cæcitas. Tob. 5. *Quale gaudium mihi erit qui in tenebris sedeo & lumen cœli non video?* Item magna miseria est esse mutum; qui enim 1. Habere dæmonium.
est mutus, est quasi animal brutum. Magna vero *misericordia Salvatoris* quæ totaliter ab hac triplici 2. Esse Cæcũ.
miseria eum liberat, cùm liberatio ab una earum fuisset magnum beneficium. Liberatur autem non 3. Esse mutũ.
suam liberationem postulans, sed ab aliis *oblatus.* II. Misericordia Salvatoris.

Tenet autem figuram peccatoris iste dæmoniacus cœcus & mutus, in quo Triplex Miseria invenitur. Qui enim peccatum mortale committit, spi- III. Charitas Offerentiũ.
ritum sanctum quasi manibus suis à se expellit & spiritum malignum in se introducit. Unde habet dæ- Peccator comparatur dæmoniaco Est tripliciter miser.
monium, quod in eo dominatur. August. Super illud. *Immissiones per angelos malos.* In malis, inquit, potest diabolus sicut in suo pecore nisi prohibeatur à majore 2. Timoth. 2. *A diabolo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.* 2. Petr. 2. *A quo quis* 1. Habet dæmonium.
superatus est, hujus & servus est. Postquam vero diabolus intravit in aliquem ipse facit ad modum 2. Est cœcus.
latronis, qui ingrediens domum, lumen extinguit, & ejus, quem vult spoliare, os obstruit, ne clamans succursum habere possit. Sic diabolus illum in quo habet potestatem cœcum & mutum facit. Joan. 3. *Qui male agit, odit lucem*, fures timent diem. Job. 24. *Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis*; ideo fur infernalis cœcitatẽ procurat. Isa. 42. Quis *cæcus, nisi qui venundatus est*, scilicet, diabolo per peccatum ardor pravi desiderii peccatorẽ excœcat, sicut ursus dicitur excœcari ad pelvim ardentẽ: & To. 11. *excæcatus est calidis stercoribus.* Ps. 57. *Supercecidit ignis & non viderunt solem.* Aug. in libro Confessionũ, spargis pœnales cœcitates super illicitas cupiditates. Diabolus etiam procurat, ut peccator sit mutus, ne orando vel confitendo impetret auxilium vel consilium quo à potestate ipsius eripiatur. Et *notandum* quod 3. Et mutus.
sicut animalia irrationalia dicuntur muta, licet aliquam vocem emittant, quia vox illa non est formata; sic peccator dicitur mutus, quia non habet verba debita. Nemo dicit canem loqui, licet assiduè latret, vel ranam, licet coaxet. August. in lib. confessionum: Domine væ tacentibus te, quia loquaces muti sunt. Circa *primam miseriam* notan- Peccator vexatus dæmoniacus.
dum est, quod peccator ad modum dæmoniaci habet magnam vexationem. Isa. 57. *Impii quasi mare fervens quod quiescere non potest*: in eodem: *Non est pax impiis, dicit Dominus.* Vel ad modum dæmoniaci gaudet de hoc de quo flendũ esset Prov. 2. *Qui lætantur cum male fecerint & exultant in rebus pessimis.* Sibi & alii ad modũ dæmoniaci nocet: sæpe cadit in ignẽ iræ, & sæpe in aquam voluptatis prohibitæ, ubi submergitur. Matth. 17. laqueos occultos usuræ exquirit, ut se strangulet. proverb. 27. *Cor iniqui exquirit mala.* sibi manus injicit, Sap. 16. *homo per malitiam occidit animam suam*, in alios insilit, dentibus mordet. Matth. 8. *occurrerunt ei duo habentes dæmonia sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.* Gal. 5. *Si invicem mordetis & comeditis, videte, ne ab invicem consumamini.* De cæcitate peccatoris require Dominica I.

Circa *tertiam miseriam* notandum quod ad *tria* Fit Mutus ad tria.
reddit diabolus hominem mutum: scilicet, ad *sui accusationem*, ad *Dei laudem*, ad *proximi ædificationem.* De *primo.* Proverb. 28. *Qui abscondit scelera sua non dirigetur: qui autem confessus fuerit ea,* I. Ad Confessionem.
& reliquerit ea, misericordiam consequetur. Ecclesiastici 17. *à mortuo, quasi nihil, perit confessio*: Peccator mortuus est; unde non est mirum, si mutus est qui mortuus est. *Septem* sunt quæ hominem reddunt mutum ad confessionem. *Primum* est *pudor.* 1. Pudorem.
Ecclesiastici 5. *non confundaris pro anima tua*

dicere verum. Bernard. O insania! ablui pudet, & inquinari non pudet. *Secundum est dilatio*, Sophon. 2. *Vox cantantis in fenestra, & corvus in superliminari*, contra quod dicit. Ecclesiastici 5. *Ne tardes converti ad dominum, & ne differas de die in diem: subito enim veniet ira Domini.* *Tertium* est *diffidentia* perseverandi in pœnitentia proveniens ex multiplici recidivatione, hanc diffidentiam habent qui in Deo spem suam non posuerunt Isa. 40. *qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem.* *Quartum* est *hypocrisis* vel *vana gloria*, dicit enim hypocrita: Ego credor bonus, quomodo ergo hoc peccatum confiterer? Oseæ 13 *Colligata est iniquitas Ephraim absconditum est peccatum ejus.* *Quintũ* est *timor pœnitentiæ* non assuetæ. 1. Machab. 5. *Si timuerit Iudas transire, & posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos, & poterimus adversus illum:* Qui timet pœnitentiam non assuetam, similis est habenti apostema, qui non sustinet, quod sanies effundatur, donec cancer eum invaserit. Ecclesiastici 18. *Ante languorem adhibe medicinam*: sed sunt quidam qui foliis ficuum sicut Adam operiunt se. Genes. 3. Qui discretius facerent si massam ficuum tollerent, & inde vulneri suo cataplasma facerent, ut Ezechias fecit. Isa. 38. ficus dulcedinem habens peccatum significat: Unde de massa ficuum cataplasma facit qui de ipsis peccatis medicinas facit, erubescendo de ipsis in confessione. *Sextum* est *fictio*: Quod impedimentum multum commune est. Bernard. Ignosce domine, ignosce, excusamus, tergiversamur; vix est aliquis qui in his, quæ ad te sunt, experiri velit, quid possit, etiam quod promptissime potest secundum carnem vel seculum, sive timor impulerit, sive cupiditas traxerit; qui pro infirmitate corporali sananda abstinet continuè à vino, dicit se non semel posse in septimana à vino abstinere pro spirituali sananda; qui fortis fuit ad malum, impotentem se dicit ad bonum. Rom. 6. *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ.* Isa. 5. *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum* &c. Sapient. 1. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum* &c. *Septimum* est *incuria* sive negligentia malæ consuetudinis. Proverb. 18 *Impius cum in profundum peccatorum venerit, contemnit.* Ad ædificationem proximi mutum hominem reddit culpa propria, qua aliquis se reum sentit, Psal. 106. Iniquitas oppilabit os suum. Proverb. 20. Suavis est homini panis mendacii, sed os ejus implebitur calculo. Item avaritia Matth. 25. Qui autem unum talentum acceperat, abiens fodit in terram.

2. Dilationem
3. Diffidentiã perseverantiæ.
4. Hypocrisin
5. Timorem Pœnitentiæ
6. Fictionem.
7. Negligentiam.

II. Mutus ad laudem Dei

A *laude Dei* verò mutum facit *superbia*: superbus enim se laudat, cùm deberet Deum laudare. Proverb. 27. *laudet te alienus & non os tuum.* 2. Corint. 10. *non enim qui se ipsum commendat ille probatus est* &c. Laus Dei deberet esse in ore hominis, secundùm illud: Semper laus ejus in ore meo. Isa. 48. *Laude mea infrenabo te ne intereas*; sed loco hujus fræni posuit diabolus frænum suum in hominibus, scilicet frænum erroris quod erat in maxillis populorum, scilicet verba superba. Apocal. 13. *Datum est bestiæ os loquens grandia*; os jactantiæ, assuetum os bestiæ sive diaboli videtur esse.

Agnitio miseriæ suæ

Et *notandum*, quod valde est utile homini, ut agnoscat magnam miseriam quam habet qui est in peccato, & magnam misericordiam Dei quæ est in liberatione ab ipso. qui enim hoc agnoscit si est in peccato miseretur sui & desiderat exire de peccato. Ecclesiastici 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo.* August. in libro confessionum. quid miserius misero non miserante se ipsum. Si cecidit canis in aquam, conatur venire ad ripam; vel si avis cecidit in laqueum, conatur ad sui liberationem: Quanta est ergo insipientia hominis qui in peccatum cecidit, nec tamen suam liberationem quærit: & qui miseriam peccati agnoscit, si non est in peccato, timeat cadere in illud. 1. Corinth. 10. *Qui se existimat stare videat ne cadat*: magis esset timendus casus à statu innocentiæ in peccatũ, quam casus à maxima turre quæ in mundo sit. Item cognoscens miseriam peccati, si quandoque fuit in illa, & Deus eum liberavit, scit esse gratus liberatori suo, & libenter in servitium Dei expendit temporalem vitam qui ei remisit mortem æternam. Bernard. Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris sed magis ut convertatur & vivat. Non vult Dominus mortẽ meam & non libenter offero ei vitam meam. Itẽ si in miseria peccati nec est, nec fuit, ipse scit esse gratus suo cõservatori. Aug in libro de Virginitate: Multo ardentius debes diligere illum qui flagitiosis ad se conversis quæcunque dimisit, in ea te cadere non permisit. Talis etiã qui miseriã peccati agnoscit, cõpatitur proximo existenti in peccato, & pro posse eum juvat, ut ab eo exeat, quod *specialiter* pertinet ad ministros Ecclesiæ, eorũ est dæmoniacum cœcum & mutum offerre salvatori: Ille enim nec pro sua liberatione rogat nec supplicat, sed frequenter è contrario illi animas Deo auferunt, qui eas offerre debuerunt.

Et misericordiæ Dei.

Compassio cum peccatoribus.

III. Mutus ad ædificatio nem proximi.

Septem vitia ministrorum Ecclesiæ.

Et *notandum* quòd *septem* valdè periculosa videntur esse ministris ecclesiæ. *Primum* est quòd pauperes defraudant à sua portione temporalium bonorum, quod est quasi homicidium. Ecclesiastæ 34. *Panis egentium vita pauperis est*: qui defraudat eum homo sanguinis est. *Secundum* est quod eos qui sunt in periculo decipiunt, tenentur naufragantibus subvenire, & non faciunt, in cura habent graviter infirmantes, nec de hoc curant; filios suos vident duci ad mortem, nec resistunt. Proverb. 24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem & eos qui trahuntur ad interitum liberare non cesses.* Si dixeris vires non suppetunt qui inspector est cordis ipse intelligit. *Tertium* quod illos qui ardent in purgatorio debent orationibus liberare & hoc negligunt. August. Miro modo gravis est ignis, licet non sit æternus: exuperat enim omnem pœnam quam aliquis in hoc mundo perpessus est. *Quartum* est quod spiritum sanctum vendunt per peccatum symoniæ. Damasus Papa. Cætera crimina comparatione Simoniacæ hæreseos pro nihilo reputãtur. *Quintum* est quòd filium Dei in sacramento altaris conculcant. Hebr. 10. *Irritam quis faciens legem Moysi sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur.* Quanto deteriora putatis mereri supplicia qui filium Dei conculcaverit & spiritui gratiæ fecerit contumeliam. *Sextum* est, quod filios suos fame verbi Dei perire permittunt. Gregor. Qui non studuit solicitus esse in prædicatione particeps factus est in damnatione. *Septimum* est quod venenatis exemplis pascendo filios suos occidunt. Zach. 11. *Pasce pecora occisionis, quæ qui pascebant, occidebant.* 1. Thim. 4. *Exemplum esto fidelium in verbo & conversatione.* Ad Titum 2. *in omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum.*

1. Defraudant pauperes.
2. Peccatores.
3. Animas purgatorii.
4. Spiritum sanctum vendunt.
5. Filium Dei conculcant.
6. Verbũ Dei subtrahunt.
7. Malo sunt exemplo.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

De dæmonibus ejectis de cælo, corporibus obsessis, mundo, animabus; & septem modis quibus ejicitur ex homine.

Erat Jesus ejiciens dæmonium &c.

SERMO LV.

Salvator dæmonem ejecit. De Cælo.

NOtandum quod opus Salvatoris est Dæmonium ejicere. Primo ejecit illud de cœlo. Ezech. 28. *Tu Cherub peccasti & ejeci te.* Ejiciebat etiam

De corporibus. De mundo Ab animabus. etiam eum de corporibus obsessis; ut hic habetur. Ejecit eum de mundo in passione sua. Ioan. 12. *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*: quotidie etiam ipsum ejicit ab animabus. Væ illis qui assumpserunt officium contrarium officio Salvatoris, introducentes diabolum in homines. Potius videntur esse tales Antichristi, quàm Christiani: tales sunt suasores, vel consultores, vel conciliatores turpitudinis. Item væ illis qui bonis sibi datis utuntur ad retinendum diabolum, ne ab eis exeat. Ut qui per juventutem, vel pulchritudinem vel nobilitatem se excusant, vel defendunt in peccatis suis, & eisdem bonis utuntur ad repellendum Deum à se. Item væ illis, qui velut muro claudunt diabolum secum assuetudine peccandi, duritiam & obstinationem faciendo in se ipsis. Item væ illis qui ad modum canis observant, ne aliquod foramen fit in hominibus, per quod Deus intret: bona quæ vident fieri ab hominibus, deridendo, ut auditum verbi divini vel aliquid simile. Item væ illis qui serpentem infernalem ad modum ciconiæ rostro & unguibus in se defendunt, corripientibus se conviciis, & maledictis resistendo.

Septē modis dæmon ab homine ejicitur. Et *notandum* quòd multis modis spiritualiter Diabolus ab homine ejicitur. *Uno modo* auditu verbi divini quod figuratum est. 1. Reg. 16. ubi legitur: quòd *David tollebat cytharam & levius se habebat Saul*: quæ cythara figuram tenet sacræ doctrinæ. (1. Auditu verbi Dei.) *Secundo* ejicitur diabolus aquâ, cum ille, in quo erat, mergitur aquâ; fugit diabolus, nolens submergi; quod verum est & de aquis lachrimarum, & de aqua sapientiæ Salvatoris. (2. Aqua lachrimarum & sapientiæ.) Psal. 37. *Contribulasti capita draconum in aquis*. In aqua sapientiæ ille se mergit qui totum se ponit in studio, & tunc diabolus solet eum relinquere, ut accidit scholaribus, qui in patria sua malè vivunt, Parisiis verò in studio bene se habent. *Tertio* ejicitur diabolus per orationem Tobiæ 6. (3. Oratione.) Dixit angelus Tobiæ: *Particulam cordis, si super carbones ponas; fumus ejus extricat omne genus dæmoniorum*. Fumus particulæ cordis super carbones positæ significat devotionem orationis. Particula cordis super carbones ponitur, cum affectus igne divini amoris accenditur. *Quarto* ejicitur per jejunium sicut fames facit lupum exire de nemore. (4. Ieiunio.) Marc. 9. *Hoc genus dæmonii non potest exire, nisi in oratione & jejunio*. Matth. 12. *Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærens requiem & non inveniens*. *Quinto* ejicitur virga disciplinæ. (5. Virga disciplinæ.) Proverb. 22. *Stultitia colligata est in corde pueri; virga disciplinæ fugabit illam*. Legitur de beato Benedicto quòd percussione effugavit diabolum à quodam monacho, qui solitus erat exire de monasterio, fratribus ponentibus se in oratione. *Sexto* ejicitur diabolus clamoribus & increpationibus, ad modum lupi. (6. Increpatione.) Hodie tamen potiùs acclamatur, contra oves vel agnos quàm contra lupos. Isaiæ 58. *Clama ne cesses*. *Septimo* ejicitur serpens infernalis ab homine velut per frusta; (7. Frustatim.) velut cauda ejus ejicitur, cum actus peccati exterior deseritur; velut medium verò, quando deseritur, voluntas peccandi vel cogitatio de peccato; velut caput ejicitur, quando intentio mala deseritur. Ecclesiastici 25. *Non est caput nequius super caput colubri*. In eodem 21. *Quasi à facie colubri fuge peccatum*.

DE EADEM.

SERMO QUARTUS.

SERMO LVI.

Summarium.

De septem vitiis capitalibus, & septem motivis confessionis.

Erat Jesus ejiciens dæmonium &c.

Notandum quòd cum dæmonium dicatur esse in homine per peccatum, quasi septem dæmonia habet, qui sepem habet capitalia vitia, ideo debet instare erga salvatorem ut ea expellat à se, qui à Magdalena septem expulit dæmonia. (Septem capitalia peccata comparantur septem dæmoniis.) Lucæ 7. Facit autem scriptura mentionem de septem dæmoniis quæ ad hæc septem vitia possunt referri. *Primum* dæmonium est Beelzebub princeps dæmoniorum, (I. Superbia.) de quo tangitur in Evangelio hodierno. Ad hoc dæmonium pertinet superbia, quæ est regina peccatorum; cui bene convenit interpretatio nominis. Interpretatur enim Beelzebub, princeps muscarum. (Superbi similes muscis. Propter instabilitatem.) Superbia est princeps superborum, dominatur enim eis. Qui assimilantur muscis in instabilitate, murmuratione, & immunditia. Ipsi sunt instabiles, quia sunt sine pondere timoris, qui est anchora mentis, ut dicit Gregorius: Ideo sunt *ut pulvis, quem projicit ventus à facie terræ*. Psal. 1. Iob. 7. *Tollet eos ventus urens, & velut turbo capiet de loco suo* ipsi sunt paleæ igni comburendæ. Matth. 3. *Paleas comburet igne inextinguibili*. Superbi muscæ sunt, quantum ad murmurationem, (Murmurationem. Immūditiam.) quia *inter superbos semper jurgia sunt*. Proverb 13. Item quantum ad immunditiam, quia sicut musca carnibus, quibus insidet, corruptionem relinquit, sic superbia in carnalibus mentibus vermem relinquit invidiæ. Proverb. 14. *Putredo ossium invidia*. *Secundum* est dæmonium, quod invasit Saul quod pertinet ad invidiam. (II. Invidia.) 1. Reg 18. Postquam autē audivit Saul Choros cantantes: *percussit Saul mille, & David decem millia*; ait: mihi dederunt mille, & filio Isai. decē millia; & sequitur: Et spiritus malus invasit Saul, & post *non rectis oculis aspiciebat Saul David*. Invidiæ est non rectè aspicere, cui invidet: unde nominatur invidia, eò quòd non rectè finat videre. *Tertium* est dæmonium faciens mutum de quo habetur in Evangelio hodierno. (III. Ira.) Matth. 12 habetur quod habens dæmonium *illud erat cæcum*. Secundum Hieronymum, tria sunt ibi facta miracula, cæcus videt, mutus loquitur, possessus à dæmone liberatur; & pertinet hoc dæmonium ad vitium iræ, quæ habet tres effectus in homine. Ira enim excæcat animum ne possit cernere verum. (Ira tria efficit in homine Excæcat.) Ephes. 4. *Sol non occidat super iracundiam vestram*. Item ligat linguam, (Ligat.) quia ad literam non permittit debito modo loqui, sed verba objurgationis, & blasphemiæ. Item hominem in potestatem diaboli ponit; (Tradit dæmoniis.) quod patet per inordinatos motus & gestus iracundi, qui ad modum furiosi se habet: unde quod suggerit ei diabolus; statim cum impetu vult facere. Ephes. 4. *Nolite locum dare diabolo*, Gloss. in ira perseverando. *Quartum* est dæmonium, de quo. (IV. Acedia.) Matth. 15. *Filia mea male à dæmonio vexatur*, hoc pertinet ad peccatum acediæ. Ratio est ut mater voluntatis, quia habet eam regere. Voluntas verò accidiosi in bonis non invenit saporem vel delectationem, cum quasi acetosa ei facta sunt; unde magnam habet afflictionem. Seneca. Tractatione bonarum artium occupandi sumus quotiens malè habet inertia impatiens sui. *Quintum* est dæmoniū, quo vexabatur lunaticus ille, de quo dicitur. (V. Avaritia.) Matth. 17. & Marc. 9. Quia *frequenter misit eum* diabolus *in ignem & aquam, ut eum perderet*, hoc pertinet ad avaritiā. Avarus est ut lunaticus, secundū cursū lunæ patiēs, id est secundū mutationē temporaliū quæ per lunam significantur, (Avaritia similis Lunæ.) quæ crescit & decrescit: sic tēporalia variabilia sunt & secundū ea avarus mutatur. Ecclesiastici 27. *Stultus ut luna mutatur*, scilicet, per prosperā & adversa. Quandoque mittitur in ignem, id est, ardorem luxuriæ, succedentibus prosperis: quandoque in aquam tristitiæ accurrentibus adversis. *Sextum* est illud, de quo legitur. (VI. Gula.) Marc. 5. *Occurrit Iesu homo in spiritu immundo; qui domicilium habe-*

bat in monumentis, &c. Cui nomen erat legio, & porcos in mare præcipitavit, hoc dæmonium pertinet ad vitium gulæ, quod immundum est. Maculat enim membrum, in quo magis indecens est immunditia, scilicet, os. Iudæ 11. *Hi sunt in epulis suis maculæ*, &c. maculat etiam, quia ad luxuriam trahit; quia sicut dicit Hieronymus venter & genitalia sibi confinia sunt, & dum unus edacitate reficitur, alter ad contumelias excitatur. Monumenta sunt loca mortuorum fœtida: domicilium ergo habet hoc dæmonium in monumentis, quod in corporibus gulosorum fœtidis in quibus velut in sepulchris, jacent animæ eorum prostratæ, à quibus vita gratiæ recessit. Numeri 11. *Filij Israel prostrati sunt in sepulchris concupiscentiæ*. Psal. 77. *Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum*, &c. Hoc dæmonium rectè vocatur legio, quia peccata multa concomitantur hoc vitium. Proverb. 23. *Cui væ? cujus patri væ? cui rixa? cui fovea? cui sine causa vulnera? cui suffossio oculorum? non ne his, qui student calicibus epotādis*. Gulosis debetur duplex væ: æternum & temporale. De primo Isa. 5. *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum*. De secundo. Proverb. 20. *Operarius ebriosus non locupletabitur*. Patri etiam ebriosi debetur væ, quia tales ad literam depauperant parentes suos. Istis etiam sunt rixæ & discordiæ. Proverb. 20. *Luxuriosa res est vinum & tumultuosa ebrietas*: ipsi etiam sunt foveæ, id est, præcipitatio de peccato in peccatum. Prov. 23. *profunda fovea est meretrix*. Istis sunt sine causa vulnera, amittunt enim effectus membrorum sine ferro & gladio: his accidit suffossio oculorum, non solum exteriorum, sed etiam interiorum, subtrahitur enim eis lux gratiæ, Sapiēt. 5. *Lux justitiæ non illuxit nobis*. Hoc dæmonium porcos in mare præcipitat, id est, homines in luto voluptatis morantes in amaritudinem æternæ damnationis. *Septimum* est dæmonium: de quo legitur. Tob. 3. quod dæmonium, nomine Asmodeus, occidit septem viros Saræ: hoc pertinet ad peccatum luxuriæ. Ejusdem 6. *Ostendam tibi, quibus prævalere potest dæmonium, his qui conjugium ita suscipiūt, ut Deum à se, & à sua mente excludant*, &c. Psal. 34. *Fiat via illorum tenebræ, & lubricum & angelus domini persequens illos*. Qui fugiunt lumen sapientiæ, & delicatè vivunt, persequitur spiritus luxuriæ, & comprehendit. *Et illud erat mutum*.

Gula macu-lat. | Damna è gula sequē-tia. | Væ æternū. | Temporale. | Discordia. | Vulnera. | Oculorum suffossio. | VII. | Luxuria.

Notandum quod in hac dominica non legitur Evangelium secundùm Matthæum, quod ostendit hunc dæmoniacum fuisse mutum & cæcum; sed Evangelium secundùm Lucam, quod solùm ostendit ipsum fuisse mutum; quia contra illos qui tali tempore muti sunt à confessione peccatorum suorum recitatur. Et sciendum quod lupus non capit agnum per pedem, sed per collum ne clamet: sic diabolus non capit peccatorem per pedem, imò permittit eum ire ad sanctum Jacobum: nec per manum; imò permittit, ut faciat eleemosynam: sed capit eum per collum, ne verbum confessionis peccatorum per illud exire possit; unde multum conandum esset tempore isto ad removendum vinculum colli ab hominibus. Isa. 52. *Solve vincula colli tui*, &c. Septem sunt per quæ possunt induci peccatores ad pœnitentiam & confessionem peccatorum suorum. *Primum* est magnitudo periculi, in quo sunt. *Secundum* est facilitas remedij. *Tertium* est tenuitas impedimenti. *Quartum* est bonum quod ex confessione sequitur in presenti. *Quintum* bonum quod ex ea sequitur in futuro. *Sextum* est malum quod ex taciturnitate sequitur in præsenti. *Septimum* est malū quod ex ea sequitur in futuro. *Duo prima* ostendenda sunt conjunctim; non possunt tamen ostendi, nisi oculis cordis. Spiritualia enim sunt, & oculo corporis non videntur.

Qua parte dæmon hominem capiat & teneat. | Septem motiva Confessionis faciendæ

I. Sciendum ergo quod ille qui in peccato mortali est, indubitanter in ore diaboli est. Job 36. *Salvabit te ex ore angusto latissimè*: os diaboli angustum est volenti exire, scilicet, latissimum est intranti. Visa magnitudine periculi attende facilitatem remedij, quod ipsa natura bruta animalia docuit, ut scilicet clament, si capiantur, te verò non oportet clamare. Sed sufficit submissè loquendo peccata tua Sacerdoti revelare. Item qui est in peccato mortali laborat leprâ periculosissimâ, propter quam separabitur à cōsortio Dei & angelorū à qua facili ablutione mundari potest. 4. Regum 5. *Vade lavare in Iordane septies, & recipiet sanitatem caro tua*. Septies lavari in Jordane est septem criminalia peccata humiliter confiteri: nec multum constat ista ablutio, cùm solo verbo fiat. Si rem grandem dixisset tibi Propheta dicunt servi Naaman, facere debueras, quantò magis, quia dixit tibi; lavare & mundaberis. Item magnis debitis obligatus est, qui in mortali est peccato, æterno carceri tradendus, nisi se hic absolverit. Solâ autem computatione potest se absolvere, pro magna parte. Meritò ergò tradetur carceri si se non absolverit Matth. 18. Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus quo adusque redderet universum debitum.

Magnitudo periculi. | II. | Facilitas remedii. | Ablutio Naaman confessionē indicat.

III. Circa *tertium* notandum quod pudor multos impedit à confessione peccatorum suorum, quod impedimentum valdè tenue est: timere enim verecundiam de peccatis, de quibus homo contritus, est quasi timere Ægyptios mortuos, vel exercitum Pharaonis infernalis jam submersi in mari rubro, id est amaritudine contritionis: mira timiditas illorum qui de mortis non audent loqui. Magna etiam fatuitas talium qui timent ne sacerdos peccata eorum abhorreat, non attendentes, quod sacerdos assuetus talibus, ea quasi non reputet, ex quo vidit & cognoscit bonam voluntatem confitentis; sicut Balaam monstris assuetus ad vocem asinæ non expavit. Tales timent ne sacerdos eos valdè malos reputet, si horribilia peccata ei confiteantur, cùm sacerdos è contrario ex hoc eos bonos possit reputare. Scit enim quod in vera confessione peccata remittuntur, & præsumere potest de illo, qui peccatum horribile confitetur, quod confiteretur alia si haberet; unde potest credere confitentem bonum, & quasi sanctum esse à quo peccata per confessionem exierunt. Non est credendus aliquis immundus quòd bene se lavit, nec infirmus cujus infirmitas bene purgata est, nec inimicus principis, qui inimicos magnos principis ei tradidit. Præterea quod damnum est confitentis, si sacerdos de eo malam opinionem habeat? Nunquid propter hoc peccator minus valebit? nunquid peccator se vult vendere sacerdoti, ut tantum desideret à sacerdote multum appreciari? Videtur in opinione sacerdotis beatitudinem suam posuisse, qui eum æternæ fœlicitati præponit. Pudor confitendi quasi quoddam frænum est quod diabolus peccatori imposuit, ut ad voluntatem suam eum ducat. Iacob. 3. *Equis fræna in ora mittimus*, &c. unde viriliter esset excutiendum hoc frænum. Erubescentia de peccatis est remedium à Deo datum, sed fatuo convertitur diaboli suggestione in venenum, dum propter eam dimittit confiteri. Circa *quartum* notandum, quod ex confessione in præsenti sequitur multiplex bonum; ut peccatoris exoneratio: Videtur enim peccatori, cum confessus est peccatum, quod multum timebat confiteri, quod à magno onere sit exoneratus. Item curiæ cœlestis lætificatio. Luc. 15. *Gaudium est in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente*. Item dæmonum contristatio, & à morte spirituali suscitatio. Non minus est, quod ex confessione sequitur, quàm creare

Tenuitas impedimenti. | Refutatur pudor confitentium | Confessario bene de cōfitentibus sentiendum. | Pudor confitendi diaboli frænū. | IV. | Bonum præsens confessionis.

V. Bonum futurum Confessionis. cœlum & terram, scilicet, impij justificatio. Circa *quintum* notandum quod bonum quod sequitur ex confessione in futuro & gloria æterna. Ecclesiastici 4. *Non confundaris pro anima tua dicere verum: Est enim confusio adducens gloriam.* Circa *sextum* notandum quod in præsenti multiplex malum sequitur ex taciturnitate peccatorum, & dæmonum irrisio: irridere enim dæmones possunt eum, qui non audet confiteri peccata sua, dicentes, videte de fatuo isto, qui permittit se furari, & nescit clamare, quod brutum animal sciret facere. Nescit aperire ostium oris sui, quod est sine clave & sine serra, ut à periculoso carcere liberetur, quod faceret puer septem annorum. Sacerdos qui eum liberare debuit, nobis eum custodit. Unde habenti oculos cordis apertos majorem erubescendi materiã habet taciturnitas quàm confessio; spectaculum factus est Deo & Angelis, qui eum mutum admirantur. Item taciturnitatem istam concomitatur oneris gravitas. Iniquitates enim quas non confitetur sicut onus grave gravantur super peccatorem. Item concomitatur eam detentio in carcere diaboli. Circa *septimum* notandum quod malum sequens ex hac taciturnitate in futuro, confusio est æterna. Ecclesiastici 4. Est confusio adducens ignominiam. Nahum. 3. *Revelabo pudenda in facie tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam.* Jerem. 20. Confundentur confusione vehementi, *quia non intellexerunt opprobrium quod* nulla oblivione delebitur. *Et illud erat mutum. Notandum* quod cum dæmon sciens interpretatur dæmonium mutum, esse videtur litteratus, qui alios ædificare negligit. Proverbiorum 11. Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis. Ecclesiastici 30. *Bona abscondita in ore clauso quasi appositiones epularum circumposite sepulchro.* Item dæmonium mutum esse videntur, qui sic volunt loqui ut non intelligantur. 1. Corinth. 14. *Si venero ad vos linguis loquens, quid prodest?*

VI. Præsens malum confessionis omissio.

VII. Futurum.

Qui sint dæmones muti.

DE EADEM.

SERMO QUINTUS.

SUMMARIUM.

Confessionem non differendam, nemini invidendum, hosti resistendum, verbum Dei non fastidiendum. De septem malis recidivationis octo causis, ob quas recidivus pejor fiat, laudibus B. M. Virginis, factores legis beatos esse.

SERMO LVII.

Cum immundus spiritus exierit ab homine, &c.

ET notandum quod in Evangelio hodierno *quatuor* mala nobis dissuadentur. *Primo* negligentia confessionem peccatorum differens. *Secundo* invidia bonis alienis detrahens. *Tertio* imprudentia non non resistens hosti. *Quarto* fastidium divini verbi. *Primum* in hoc quod dæmonium mutum dicitur. In hoc enim innuitur quod diaboli machinatione efficitur ut à confessione peccatorum suorum aliquis obmutescat. *Invidia* verò dissuadetur, ubi contra blasphemiam Pharisæorum invidorum disputatur. *Imprudentia* verò non resistens hosti dissuadetur, ubi de reditu immundi spiritus ad domum, à qua exierat, agitur. *Fastidium* verbi divini dissuadetur, ubi auditus verbi divini commendatur.

Quatuor dissuadentur.
1. Negligẽtia confessionẽ differens.
2. Invidia de alieno bono.
3. Imprudẽtia non resistẽs hosti.
4. Fastidium verbi divini.

Duo prima pertinent ad eos, qui in peccatis suis remanent. *Duo ultima* ad eos qui pœnitentiam inchoant, sed in ea non perseverant. Inter eos verò qui in peccatis remanent, quosdam detinet timor mali pœnalis, ut est, pudor confessionis, vel satisfactionis labor, quosdam verò odium boni, ut eos, qui bonum in proximo impugnant. Inter illos verò qui non perseverant in pœnitentia inchoata, quibusdam est occasio recidivandi quod delicatè vivunt; quod per oppositum datur intelligi, ibi: *Ambulat per loca inaquosa, quærens requiem, & non inveniens*, &c. Aliis verò quod ociosi sunt: unde Matth. 12. dicitur: *Invenit eam vacantem.* Aliis defectus cibi spiritualis. Psal. 106. *Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit.* De illis, qui ad confessionem diaboli machinatione sunt muti, jam dictum est. De invidia verò quæ divina opera videns cùm deberet laudare, non timet blasphemare, dicit Chrysostomus. Invidia non quærit quid dicat, sed solum, ut dicat. Item Chrysostomus. Æmulatione non est malitia alia deterior. Adulter enim complet in brevi peccatum suum. Æmulatio verò nunquam quiescit. Item Chrysostomus. Sicut porcus gurgite & dæmones jacturã nostrã, ita hi proximi malis lætantur. Invidia aliena bona non loquitur: ibi muta est, circa mala loquax. Propter hanc invidiam, de qua habetur in Evangelio hodierno, cantatur etiam hodie de Joseph vendito ex invidia fratrum. Invidiã imitatur homo diabolum, cujus invidia mors intravit in orbem terrarum. Sapient. 2. Ideò in Epistola legitur: *Imitatores mei estote.* Ephes. 5. quasi dicat: Nolite esse imitatores diaboli invidi, sed mei. *Cum immundus spiritus*, &c.

Alii remanent in peccatis.
Alii non perseverant in pœnitentia inchoata.

Invidia quã perniciosa.

Invidus imitatur diabolum.

Notandum quod diabolus spiritus immundus dici potest, cùm per peccatum est in homine. Spiritus verò nequam, cùm est in homine per corporalem vexationem, 1. Reg. 16. *Spiritus nequam exagitabat Saul.* Item *notandum triplicem* spiritum immundum esse in homine per *concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ.* Apocal. 16. *Vidi de ore bestiæ & de ore draconis, & de ore pseudo-prophetarum exire tres immundos spiritus in modum ranarum. Ambulat.* Diversis vitiis tentando. *Per loca inaquosa.* Matth. 12. dicitur: *Per loca arida* ipse explorat corda fidelium ab omni humore malo siccata, si quomodo intrare valeat. 1. Petri 5. *Adversarius vester*, &c. *Quærens requiem & non inveniens*, dicens: *Revertar*, &c. Diabolus requiem in loco arido non invenit. Unde significatus est, per piscem illum, qui voluit devorare Tobiam quem extraxit in siccum & palpitans occisus est. Si diabolus vult te devorare, extrahe illum in siccum, carnales delicias subtrahendo. Item *dormit in locis humentibus.* Job 40. Ezech. 29. *Draco magne qui cubas in medio fluminum.* Item quærit hospitem qui mollem lectum ei faciat, & splendidè eum reficiat. Talis hospes fuit dives, *qui induebatur purpura & bysso.* Lucæ 16. *Et cum venerit, invenit scopis mundatam & ornatam.* Matth. 12. ponitur tertium, scilicet, *vacantem.* Et *notandum* quod sic fit cum Dominus recipitur in domum aliquam sicut solet fieri in receptione magnorum. Solet enim domus scopis mundari per ancillas, deinde ornari. Ancillæ scopantes vel scopentes sunt Pœnitentiarij & Prædicatores. Proverb. 9. *Misit ancillas ad arcem.* Job. 40. *Ligabis eum ancillis tuis.* David Psal. 77. exercitabar & scopebam spiritum meum. Et *notandum* quod immunditia cùm de domo scopendo ejicitur, non debet projici ante ingressum domus, de qua ejecta est, nec ante domum vicini, sed longè: sic peccata procul releganda sunt. Genes. 19. *Non stes in omni circa regione*: hæc elongatio multum displicet diabolo. Unde Marc. 5. dicitur de legione dæmonum, quod *deprecabantur eum multum, ne se expelleret de regione.* Conscientia verò expulsione vitiorum mundata, ornanda est decore virtutum, quem ornatum sequi debet exercitatio bonorum. Vacatio enim multis est occasio ruinæ. David in otio commisit homicidium & adulterium, 2. Reg. 11. Ecclesiastici 33. *Multa mala docuit ociositas.* Ezech. 16. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ superbia, saturitas, & panis abundantia, & otium. Et assumit*

Diabolus spiritus immundus tripliciter.

Confessarii & Concionatores scopantes conscientiam aliorum.

Conscientia mundata, ornanda est virtutibus.

Diabolus spiritus nequam. Septem mala oriuntur à recidivatione.

alios septem spiritus nequiores se. Quod dicitur de his septem spiritibus referri potest ad septem mala, quæ solent sequi ex frequenti recidivatione, scilicet, diffidentia standi, dilatio confessionis, dimissio pœnitentiæ assumptæ, additio peccati ad peccatum, elongatio à Deo; dimittit enim talis facere ea, quæ solent habilitare ad gratiæ susceptionem, ut est auditus verbi divini, bonorum familiaritas, & similia, vel blasphemia, Deo enim imputat peccatum suum. Talem sequitur contemptus: *Impius cum in profundum venerit vitiorum, contemnit.* Proverb. 18. *Et ingressi habitant ibi* Isa. 13. *Replebitur domus ejus draconibus, & habitabunt ibi struthiones.*

Diabolus draconi draconisque proprietas. Struthio.

Draco volat, unde significat spiritum superbiæ. Flatu adurit, unde significat spiritum iræ. Veneno necat, & secundùm hoc significat spiritum invidiæ. Struthio habens pennas similes pennis herodij, pondere tamen carnis volare non valens, hypocrisin significat, quæ habet virtutum similitudinem: unde pennas videtur habere, sed non volat, quia ad ima terrenis desiderijs inclinatur. *Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Ioan 5. *Ecce sanus factus es, jam amplius noli peccare ne deterius aliquid tibi contingat.* Bernardus. Recidere, quàm incidere, deterius est. 2. Petri 2. *Melius est viam veritatis non agnoscere,* &c. Ecclesiastici 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu & ne adjicias peccatum super peccatum.*

Recidiuus similis Incendiario. Naufrago. Cani. Sui.

Recidivans facit sicut ille, qui postquam omnia bona sua in domo sua congregasset, ignem apponeret: vel similis est illi, qui postquam de naufragio evasisset, & in nave secura se posuisset, rursum in mare se præcipitaret: vel similis illi, qui postquam pulchris vestibus se induisset, in luto se volutaret. 2. Petri 2. *Canis reversus ad vomitum, & sus lota in volutabro luti.* Proverb. 26. *Quasi canis qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens homo qui iterat stultitiam suam.* Ecclesiastici 1. Secundùm literam unam perversus non poterit adornari. Adornatus enim se inquinat. Ecclesiastici 10. *Quis honorabit exhonorantem animam suam.*

Vxori Loth.

Recidivanti accidit sicut uxori Loth. Quæ *respiciens post se, versa est in statuam salis.* Genes. 19. Lucæ. 16. *Memores estote uxoris Loth.*

Octo causæ ob quas recidiuus fit pejor.

Et possunt Octo causæ assignari quæ faciunt quod novissima recidivantis pejora sunt prioribus.

I. Debilitas resurgendi.

Primùm est magna debilitas ad resurgendum, quæ in eo est, sicut ad literam recidivantes ex aliqua infirmitate debiliores solent esse, & ideo in majori periculo. Accidit in eis qui frequenter recidivant, sicut in sotularibus, qui, si multoties fuerint reparati, ad ultimum non tenēt suturam, & in lutum projiciuntur: Sic tales post multiplicem recidivationem non habent propositum cavendi à malo; unde pœnitentia eorum non est vera, nec veniam impetrant ruinæ; licet sit cum lachrymis. Ad Hebræos. penultimo dicitur de Esau, quod *non invenit locum pœnitentiæ, quamquam cum lachrimis inquisisset eam.*

II. Ruptio fœderis.

Secundum est ruptio fœderis cum domino initi in Sacramento pœnitentiæ, quod quandoque osculo confirmatur, ut cum in die parasceves osculatur quis crucem, quandoque etiam susceptione corporis dominici: unde non parum peccatum aggravatur.

III. Proditio.

Tertium est, quod dominum inimicis suis reddit, in quantum in se est, quando in castrum in quo dominus receptus est, ex alia parte inimicos domini intrare permittit.

IV. Irrisio divinæ misericordiæ.

Quartum est irrisio vel subsannatio divinæ misericordiæ, quæ peccatori pacem fecerat, cùm justitia Dei vellet eum morte æterna occidere: unde quomodo audebit jam ad Dei misericordiā oculos levare.

V. Crudelitas in animam.

Quintum est crudelitas in animam propriam, cujus non timet vulnera jam sanata renovare, & quasi vulnera super vulnus concidere. Si quis vulnera fratris sui jam renovaret, magna esset crudelitas; major vero si vulnera patris: quanta ergo est, quando hoc facit animæ suæ, quam plùs quàm fratrem vel patrem debet diligere.

VI. Cōtristatio spiritûs sancti.

Sextum est contristatio Spiritus sancti, & curiæ cœlestis, quantum est in ipso recidivante, cum Letificatione dæmonum. Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis.* Bernardus. Putas placatos habebis in judicio, quos tanto, & tam sperato vis privare gaudio? Oseæ 7. *In malitia sua lætificaverunt regem.*

Recidiuus similis aceto.

Si posset dominus dolere, multum doleret de recidivo, quod figuratum est Ioan. 19 ubi dicitur de Christo, quod cùm accepit acetum, dixit: *Consummatum est.* Acetum, quod quanquam fuit bonum vinum, significat illos, qui quamquam fuerunt boni. & postea facti sunt mali, de quibus dominus doleret quasi extremo dolore, si dolere posset

VII. Ingratitudo

Septimum est ingratitudo veniæ & gratiæ jam datæ, & gloriæ promissæ; quæ ingratitudo multum aggravat peccatum:

Quantum homo pro dimissione unius peccati mortali Deo debeat.

Cum enim pro quolibet peccato mortali sit debitor homo mortis, pro dimissione unius peccati mortalis, deberet ipse Deo servire mille annis, si tantum viveret: quod manifestum potest fieri ex hoc, quod pro dimissione mortis temporalis, quæ est momentanea, serviret libenter alicui per totam vitam suam. Attende etiam statum, in quo dominus assumit peccatorem, quia non est dignus pane quo vescitur, & dominus ungit eum oleo gratiæ ad regnum gloriæ.

VIII. Iterata passio Christi.

Octavum est, quod quantum in se est, iterat Passionem Christi Hebr. 6. *Rursum crucifigentes sibimet ipsis filium Dei, & ostentui habentes.*

Laudes B. Mariæ virg.

Extollens, &c.) Beatus venter qui te portavit Vere beatus, *venter ejus eburneus.* Cantic. 5. *Vallatus liliis.* Ejusdem 7. Puritate scilicet interiori & exteriori. Verè Beatus venter ille sterilitatis opprobrio carens, & sine cruciatu pariens, fœcunditatem habens prolis, & integritatem habens virginis; Ipsa enim sicut dicit Bernardus fuit sine corruptione fœcunda, sine gravamine gravida, sine dolore puerpera. Venter ille fuit apotheca spiritûs sancti. Matth. 1. *inventa est in utero habens de spiritu sancto.* Venter ejus fuit domus aromatum, habuit venter ejus pretium redemptionis, pignus cœlestis hæreditatis; & tale pignus per quod humana hæsitatio posset certificari. Non enim minoris valoris erat, quàm cœlestis hæreditas. Venter iste habuit fontem divinæ misericordiæ, cujus fontis signum fuit fons olei qui in nativitate Christi erupuit, & in tyberim fluxit. Venter ille fuit tabernaculum in quo requievit, quem nec cœlū nec terra capit. Ecclesiastici 24 *Qui creavit me requievit in tabernaculo meo*: habuit venter ille thesaurum cælestis regis sed *absconditum in agro.* Matt. 13.

Filius Dei Thesaurus absconditus.

Thesaurus iste est filius Dei in carne assumpta absconditus. Isai. 45. *Verè tu es Deus absconditus.* Thesaurum cœlestem posuit Deus in terra, ut haberent homines accessum ad Deum. Implevit illud dominus, Deut. 28. *Aperiet tibi Dominus thesaurum suum cœlum.* Numer. 20. *Aperi eis thesaurum tuum*: impletum fuit illud, Proverb. 21. *Thesaurus desiderabilis & oleum in habitaculo justi.*

B. Maria habitaculū Christi.

Iustus antonomaticè dicitur Christus. Isa. 45. *Nubes pluāt justum.* Habitaculum ejus fuit beata Virgo, in qua fuit cælestis thesaurus, & oleum pietatis; dulcissima associatio est ista pauperibus, cum inveniuntur simul ab eis miserendi facultas, & voluntas; habenti thesaurum non deest facultas, habenti oleum pietatis non deest voluntas.

Dei thesauraria & Eleemosynaria.

Maria est facta Dei thesauraria & eleemosynaria, commissus est ei thesaurus, non ut avarè abscondat, sed ut in pauperes expendat. Revera beata terra illa, ex cujus uno grano

grano humani generis debitum solvitur, cœlestia horrea implentur, & cœtus electorum in æternum pascitur. De hoc grano dicitur Joan. 12. *Nisi granum frumenti*, &c. Psal. 84. *Benedixisti Domine terram tuam, avertisti*, &c. Vere benedicta terra, quæ sola benedictione absque alia excolitione hoc granum protulit, hoc est frumentum electorum, Zach. 9. *Quid est bonum ejus & quid pulchrum nisi frumentum electorum*. Venter ejus fuit Ager plenus à Deo benedictus. Genes. 27. *Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Et ubera quæ succisti*. Ex toto regem cœlorum beata Virgo in expensis suis habuit; quia & vestem ei quasi de panno propriæ carnis providit & victum ei de lacte suo ministravit. (quin imò; beati qui audiunt, &c.) quasi diceret: Non solum beata, quæ verbum Dei habuit in ventre, sed etiam beatus est qui verbum Dei habet in mente: & si enim communius sit in mente habere quàm in ventre, tamen habere in ventre & in mente fini beatorum scilicet, gloriæ Dei, est propinquius. Glossa. Non solum laudanda est Maria, quia verbum Dei portavit in utero, sed, maxime beata est, quia præcepta Dei servavit in opere. Ipsa habebat Dei præcepta in corde & opere. Lucæ 2. *Maria conservabat omnia verba hæc*, &c. August. in libro de virginitate. Beatior fuit Maria concipiendo fidem Christi. Materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi fœlicius Christum corde, quàm carne gestasset. Multi sancti sunt in cœlo, quorum matres sunt in inferno. quia beata Virgo verbum Dei audivit, & custodivit, præparavit eam, ut Dei mater fieret; & non econtrariò. Propterea dicit Dominus, Matth. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, soror, & mater est*. Simile habetur Matth. 13. & Luc. 8. dicitur: *Mater mea, & fratres mei sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt*. Plus autem est esse fratrem, matrem, & sororem, quàm esse matrem tantùm. Beati ergo qui verbum Dei audiunt, & faciunt. Proverb. 8. Beatus homo qui audit me; sed quia *non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur*. Rom. 2. Ideo bene hoc dicitur: *Et custodiunt illud*. Jacob. 1. *Estote factores verbi & non auditores tantum*. Joan. 16. *Qui audit mandata mea & servat ea, ille est qui diligit me*. Apocal. 1. *Beatus qui audit & legit verba prophetiæ hujus, & servat ea quæ in ea scripta sunt*. Glossa. Illi soli beati qui audiunt, ut mente recondant; & mente recondunt, ut opere impleant; & opere implent, ut vitam æternam possideant. Et *nota* quòd illud: *Et custodiunt illud*, respondet ei, quod dictum est: *Et ubera quæ succisti*; sicut illud: *Beati qui audiunt*, respondet illi: *Beatus venter qui te portavit*. Sicut beata Virgo ad verbum Angeli Christum secundum carnem concepit, ita anima ad verbum prædicationis Christum spiritualiter concipit: & sicut beata Virgo quem cõceperat & pepererat, lacte suo nutrivit, ita anima quæ spiritualiter concepit, & peperit, spirituali lacte debet nutrire; parum enim prodest concipere, & parere, si defectu nutrimenti proles pereat.

Terra benedicta.

Ager.

Maria quare Beata.

Maria beatior Christi fide quàm conceptione.

Factores legis beati.

Anima spiritualiter Christum concipiens & pariens.

DOMINICA IV. IN QUADRAGESIMA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Evangelium explicatur. De refectione corporali & spirituali. Qualia convivia nostra, qualis prædicatio, & quales prædicatores esse debeant, qui panes, qui pisces sint.

SERMO LVIII.

Abiit Jesus trans mare Galilææ. Joan. 6.

IN Evangelio hodierno, *primo* quædam ponuntur antecedentia miraculum, *secundo* ipsum miraculum, *tertio* verò quod consecutum est miraculum. In prima parte *primo* ostenditur *locus* ubi factum est miraculum, *secundo tempus*, *tertio* quod dedit occasionem miraculo, *quarto* numerus personarum, coram quibus factum est miraculum.

Circumstantiæ quatuor miraculi.

Locus. Tempus. Occasio. Persona.

Abiit *Iesus trans mare*, idest, ultra *mare Galilææ quod est Tiberiadis*, Stagnum quoddam est, nam quælibet collectio aquarum mare vocatur à Judæis, quia dictum est Genes. 1. *Congregationes aquarum appellavit maria*. Et erat quædam magna & lata Jordanis refluxio, quæ dicebatur mare Galilææ à regione adjacente, Tiberiadis verò à civitate, quæ Tiberias dicitur, sita juxta illud mare. Alibi etiam dicitur Genezareth, à natura lacus, quia ex se crispantibus undis generat auras. *Et sequebatur multitudo*, &c. Abiit ergo, ut scilicet separaret se à multitudine, in montem qui erat in littore opposito Tiberiadi. Matth. 14. dicitur quod dimissa turba post miraculum ascendit in montem. Joan. verò hîc dicit, quod ante miraculum: sed non est contrarietas, quia & ante & post ascendit. Chrysost. montem ascendit, ut erudiat nos à tumultibus & turbatione quiescere, apta est enim ad prophetiam solitudo, & eum, qui ad Deum vadit, erui oportet ab omni turbatione. *Cum sublevasset ergo*. Beda. quod sublevasse oculos, & vidisse perhibetur ad se venientem turbam, divinæ pietatis indicium est, quia cunctis ad se venire quærentibus gratia misericordiæ cœlestis occurrere consuevit. *Dixit ad Philippum: Unde ememus panes*, &c. Dicitur Matth. 14. Quod dixerunt Domino *desertus est locus, & hora jam præteriit, dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas*. Ad hoc respondet August. in libro de concordia Evangelistarum. Intelligitur, inquit, post hæc verba quæ dixerunt Discipuli, Dominum inspexisse multitudinem, & tunc dixisse Philippo, quod Joannes commemorat; alij autem prætermiserunt. *Tentans eum*, idest probans an veram fidem haberet, & ne propter infirmitatem dubitationis aliquod inconveniens suspiceris, subditur: *Ipse enim sciebat quid esset facturus*, sic continuat Chrysostomus. *Respondit Philippus, ducentorum denariorum*, &c. Mar. 6. sic dicitur. Dicunt Discipuli: *Euntes emamus ducentis denariis panes*. Respondit August. in libro de concordia Evangelistarum quod Marcus dicit, volens intelligi hoc ex ore cæterorum Philippum dixisse; vel pluralem numerum posuit pro singulari, quod usitatissimè fit in scriptura. Victor verò qui Joannem exposuit dicit, quod Philippus pro omnibus respondit, & primo locutus est Philippus: sic Joannes dicit, ut alij post, ut Marcus narrat, *ducentorum denariorum*, &c. tot denarios habebant, ut dicit Victor, quod probat per hoc, quod dicit Marcus 6. *Euntes emamus ducentis denariis panes*, vult Philippus ostendere denarios, quos habebant, non sufficere ad necessaria turbæ. *Erat autem fœnum*, &c. ostendit quod locus erat aptus refectioni. *Colligite*, &c. Chrysostom. Non ostentatio est superflua, sed ne phantasiam æstimarent, condi quædam faciebant fragmenta quod factum est. *Cophinos fragmentorum*. Secundùm Victorem, Cophini sunt vasa in quibus portatur fimus vel similia. *Hic est vere Propheta qui venturus est in mundum*, id est, qui prædictus est venturus. Deut. 18. Prophetam suscitabit, &c. Chrysostom. O gastrimargiæ super abundantia! infinita operatus est mirabiliora, & hoc nunquam confessi sunt, nisi quando impleti sunt. Sed videtur quod non fuit propheta, cum prophetæ viderent per rerum similitudines & figuras. Ipse verò ab instanti conceptionis suæ in plena visione fuit, quæ est per speciem propriam. Responsio: quantum ad modum viden-

Concordia inter Matth. & Joan.

Solitudo apta ad speculationẽ.

Concordantur loci scripturarum.

Christus probat fidẽ Philippi.

Responsio Philippi.

Locus miraculi.

Turba profitetur fidem in Christum.

Objectio. An Christus fuerit Propheta. Responsio.

Quomodo fuerit Propheta. di, propheta non fuit, sed quantum ad certam enunciationem futurorum propheta dictus est. Aug. 23. Homilia: Sic Dominus Jesus, Dominus prophetarum, propheta dictus est, sicut Angelus dictus est, id est, Dominus Angelorum. Isa. 9. *Vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus*: etenim Angeli latinè sunt nuncij. Aliquid Christus præsens annunciavit, & ex hoc Angelus erat: aliquid futurum prædixit, & ex hoc Propheta erat.

Quomodo Angelus.

Abiit Iesus trans mare Galileæ; Miraculum de refectione turbæ ex quinque panibus & duobus piscibus bis legitur in anno, scilicet ultima Dominica ante Adventum, & in media Quadragesima. In Dominica ante Adventum inchoatur ibi; *Cum sublevasset oculos Iesus*: & in Dominica media in Quadragesima inchoatur altius ibi: *Abiit Iesus trans mare Galileæ*. Cujus ratio est, quia ratione illius verbi: *Erat autem proximum pascha*, tunc legitur, ut miraculum, quod tempore proximo paschæ factum est, simili tempore recitetur. In alia Dominica videtur legi occasione illius verbi: dicebant quod *hic est vere propheta, qui venturus est in mundum*. Tunc enim Ecclesia incipit cantare de eo qui venturus erat: unde tunc legitur Jerem. 23. *Ecce dies veniunt, &c. dicit Dominus*. Quantum verò ad moralem instructionem, Evangelium de refectione, legitur & in ultima Dominica, & in media Quadragesima; quia necessaria est refectio & in medio operis, & in fine. Marc. 7. *Et si dimisero eos jejunos deficient in via*.

Miraculum de 5 panibus & 2. piscibus cur bis legatur in anno.

Moralis instructio. Refectio in medio, & in fine operis.

Et *notandum* quòd convivium istud Domini quinque millia hominum exceptis mulieribus & parvulis refecit; sed ejus recordatio multo plures reficit; convivium refecit corpora, recordatio reficit animas. Augustinus. Non est magnum pascere ventres morientes, sed magnum est pascere animas in æternum victuras: Item recordatio ejus facit, ut in conviviis nostris etiam corporalibus animas pascamus, Proverb. 13. *Iustus comedit & replet animam suam; venter autem impiorum insatiabilis est*. Injustus replendo corpus animam suam evacuat. Justus verò replet eam Venter interior, animus scilicet impij, insatiabilis est, licet exterior possit repleri. Recordatio hujus convivij facit, ut Deus in conviviis nostris pascatur. *Tripliciter* autem ibi pascitur, scilicet *puritate*. Can. 2. *Qui pascitur inter lilia*. Item *gratiarum actione*, quæ est velut adeps. Levit. 3. *Omnis adeps Domini erit jure perpetuo*. Item *pietate*. Matth. 25. *Esurivi & dedistis mihi manducare*. Recordatio hujus convivij convivia nostra ordinat, & respectu Dei, & respectu nostri, & respectu proximi. Ad ordinationé, quæ est respectu Dei quatuor pertinent, scilicet quod Dominus ad cœlum respexit. Matth. 15. Quod benedixit, ut ibidem legitur, quod gratias egit. Joannis sexto. Accepit Jesus panes, & cùm gratias egisset, distribuit discumbentibus, quod turba pascentem laudavit ibidem. *Illi homines, cum vidissent quod fecerat signum, dicebant, quia hic est vere Propheta*. Exemplo ergo Domini qui reficiuntur, oculos cordis debent levare ad Deum, cujus bona sunt, quæ comedunt: qui apponentem nobis, si debito modo hoc faciat, remunerabit: qui miro modo providet illud unde sustentamur; qui etiam providet aliis perituris Jacob. 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est*. Sunt qui ad modum porci tantum id quod comedunt intendunt. Sunt aliqui qui ulterius ad apponentem attendunt, sed hoc non sufficit. Canis enim hoc videtur facere, qui pascentem se diligit. Seneca. Beneficia etiam feræ sentiunt. Justus ad Deum à quo omnia bona oculo fidei respicit. Habacuc. 2. *Iustus ex fide vivit*, id est vitam suam regit. Benedictio etiam in conviviis nostris non est negligenda qua oratur, qui creavit cibum, ut det salubrem ejus usum. Seneca. Stulto nulla re opus est, nulla re scit uti. Item docet non esse positum bonum vitæ in spatio ejus, sed in usu. primæ Timoth. quarto dicitur de cibo quòd *sanctificatur per verbum Dei & orationem*; ne scilicet sit noxius corpori vel animæ. Intravit diabolus in sanctimonialem quæ lactucam sine benedictione comedit, ut legitur in dialogo Gregor. Gratias debemus agere etiam Deo in conviviis nostris cum gratias agamus homini & pro modicis beneficiis. 1. Timoth. 5. *Nihil est rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur*. Item post refectionem laudandus est, qui cibum creavit, & dividit potius quam ipse cibat. Ad ordinationem respectu proximi quatuor similiter pertinent, scilicet, quod illis refectionem dedit, qui aliter eam habere non poterant. Matth. 14. *Desertus est locus*; unde etiam si pecuniam habuissent, non invenissent cibum venalem. Item reficit famelicos; unde ibidem dicitur: *hora jam præteriit*. Item multæ fuerunt reliquiæ. E contra dicitur. Iob. 20. De impio. *Non remansit de cibo ejus, & propterea nihil permanebit de bonis ejus*. Item diligenter fuerunt conservatæ reliquiæ; unde hic dicitur: *Colligite quæ superaverũt fragmenta* &c. Quidam reliquias immundè tractant. Item quæ danda erant pauperibus, personis inhonestis dant. Exod. 8. *Ascendent in reliquias ciborum tuorum ranæ*. Ad ordinationem verò respectu nostri quatuor similiter pertinent, honestas in comedendo. Unde dixit Dominus: *facite homines discumbere*. Bonaventura. Grata res est Deo honestas, & amica angelorum Ferculorum paucitas, solus enim panis hordeaceus legitur ibi fuisse, cum uno pulmento; cum enim legatur Mat. 14. *Unde nobis panes in deserto tanti, ut saturemus turbam istam*, verisimile est non fuisse vinum in deserto quod turbæ tantæ sufficeret. Ecclesiastici 37. *In multis escis erit infirmitas*. Item fuit ibi vasorum humilitas, scilicet cophinorum: non splendor vasorum aureorum, vel argenteorum, sicut in conviviis aliquorum, qui inde pascunt oculos divitum, unde pauperes pascere debuerunt. Bernard. Loquens divitibus in persona pauperum: videte, inquit, quale si de faterna portione pascere oculos vestros, vita vestra cedit vobis in superfluas copias; nostris necessitatibus detrahitur, quidquid accedit vanitatibus vestris. Idem loquens de ecclesia: de sumptibus egenorum servitur oculis divitum. Inveniunt curiosi quo delectentur, & non inveniunt miseri quo sustententur. Item satietas debet ibi esse, ut satis reputetur quod apponitur. Matth. 14. *Manducaverunt omnes & saturati sunt*: hanc saturitatem potius facit gratia quàm ciborum multitudo. Hebr. ultimo. *Optimum est gratia stabilire cor, non escis quæ non profuerunt ambulantibus in eis*.

Refectio corporalis.

Refectio spiritualis.

Tripliciter pascitur Deus in cõvivius nostris. Gratiarum actione. Pietate.

Convivia qualia esse oporteat respectu Dei.

Levatio mentis ad Deum.

Quidam inter comedendum similes porcis. Alii canibus

Benedictio mensæ.

Sanctimonialis à dæmone obsidetur propter omissã benedictionem. Gratiarum actio. Convivia qualia esse oportet respectu proximi. Reliquiæ ciborum munde tractandæ.

Convivia nostra qualia esse oporteat respectu nostri. Quatuor observanda hic. Paucitas ferculorũ. Humilitas vasorum.

Satietas moderata.

Cum sublevasset, &c. In multis locis loquitur Evangelium de sublevatione oculorum Salvatoris: in quo monemur, ut oculos nostros frequenter sublevemus. Frequenter nobis respiciendum est cœlum, patria enim nostra est ad quam tendimus. Hebr. ult. *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus*. Item locus est, ubi patrem charissimum habemus, quod Dominus voluit ponere in oratione Dominica. David Psalm. 41. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte dum dicitur mihi quotidie ubi est Deus tuus*, ibi est thesaurus noster. Matth. 6. *Ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum*. Ibi est & merces operum nostrorum. Augustinus. Labor te terret, vide mercedem. Ibi etiam est Dominus cujus defensione continuè egemus. David Psalm. 24. *Oculi mei semper ad Dominum*. qui oculos cordis habet ad Deum, oculi divinæ misericordiæ sunt super eum. Psalm. 31. *Firmabo super*

Christus sæpe oculos sublevavit.

super te oculos meos. Glossa. Non auferam oculos meos à te, quia tu semper levas oculos tuos ad me. Sublevat oculos Jesus turbam refecturus. Exemplo ergo ejus & tu leva oculos cordis, beneficium pauperi daturus; attende imaginem Dei in paupere, cogita eum esse filium Dei & fratrem Christi. Item membrum Christi; & quod sibi Christus reputat fieri quod pauperi fit. Matth. vigesimo-quinto. *Quod uni ex minimis meis fecistis mihi fecistis.* Hieronymus. Quoties manum pauperi porrexeris Christum cogita Item elevat Jesus oculos patrem rogaturus. Joan. 17. *Sublevatis oculis in cælum, dixit: Pater clarifica filium tuum.* Exemplo ergo ejus eleva oculos cordis in oratione ad Dei potentiam, sapientiam, & bonitatem, ut de eo confidas, & id quo indiges faciliùs impetres. Attende potentiæ Dei nihil esse difficile, & ejus sapientiæ miseriam tuam notam esse, bonitati verò ejus proprium esse misereri semper & parcere. Item elevat oculos Jesus perito in lege responsum daturus Lucæ 10. *Suspiciens Jesus dixit: Homo quidam descendebat,* &c. Discipulos docturus Lucæ 6. *Elevatis oculis in Discipulos dicebat. Beati pauperes,* &c. Exemplo ergo ejus tu populum docturus oculos cordis eleva ad Deum, agnoscens quia *omnis sapientia à Domino Deo est.* Ecclesiastici 1. Et ab ipso est petenda. Jacob. 1. *Si quis indiget sapientia, postulet à Deo,* &c. De ipsa est Deo gloria danda. Ecclesiastici ult. *Danti mihi sapientiam dabo gloriam.* Item elevat oculos Dominus sanaturus surdum & mutum, *suspiciens enim in cælum ingemuit,* ut habetur Marc. 7. Insinuans difficultatem quæ est in conversione ejus qui surdus est ad auditum verbi divini, & mutus ad confessionem & orationem. Item elevat oculos in suscitatione Lazari, insinuans difficultatem quæ est in conversione ejus, qui est in peccato consuetudinis, habens supra se lapidem obstinationis. Exemplo ergo ipsius cum aliquid facturus es quod multum habet difficultatis, ut est correctio peccatoris, eleva oculos cordis. 2. Paralip. 20. *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos dirigamus ad te:* Correctio peccatoris est unum de operibus ad quæ homo ex se non potest. Ecclesiastæ 7. *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexit.*

(Quando oravit Patrem.) (Quando explicavit Iapsum hominis.) (Quando sanavit surdum & mutum.) (Quando suscitavit Lazarum.) (In re magna peragenda ad Deum confugiendum.)

Est puer unus hic qui habet quinque panes hordeaceos. Notandum quòd *bis* Salvator refecit turbam. *Primo* ex quinque panibus hordeaceis & duobus piscibus. *Secundo* ex septem panibus & paucis pisciculis.

(Refectio per quinque panes indicat doctrinam veteris testamenti.)

Prima refectio designat doctrinam veteris testamenti habentem quinque libros Moysi, velut quinque panes hordeaceos. Hordeum cibus est jumentorum, exterius habens asperitatem, interius verò medullam suavem, sic doctrina illa fuit cibus populi rudis, & quasi animalis intus habens suavem medullam spiritualis sensus. 1. Corinth. 2. *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.* Habuit etiam doctrina illa, velut duos pisces, Prophetiam & Psalmos. August. In duobus piscibus intelliguntur Psalmi & Prophetæ temperantes austerum saporem legis, de his tribus habetur Lucæ ultimo. *Quæ scripta sunt in lege & Prophetis & Psalmis de me.*

(Refectio per septem panes indicat doctrinam novi testamenti.)

Secunda refectio, significat doctrinam novi Testamenti quæ habet septem panes, quia in ea septiformis gratia Spiritus sancti revelatur & datur, & habet pisciculos, scilicet, sanctos; quorum exemplo fideles reficiuntur. Secundum Bernardum. Quinque panes sunt contritio cordis, confessio oris, jejunium, eleemosyna, oratio, & quia durities est in his, ideo dicuntur hordeacei. Et notandum panes Salvatoris & panes diaboli dissimiles esse. Panes Salvatoris exterius habent asperitatem, interius suavitatem ad modum hordei. 2. Corinth. 1. *Sicut abundant passiones Christi in nobis, sic & per Jesum Christum abundat consolatio nostra.* Psal. 93. *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Panis diaboli exterius habet suavitatem, interius asperitatem. Proverb. 20. *Suavis est homini panis mendacij & postea os ejus implebitur calculo.* *Duo pisces* sunt exempla Sanctorum: exempla Confessorum sunt ut piscis elixus. Exempla Martyrum, ut piscis assus. Hi pisces dant saporem panibus, quia secundùm Gregor. Si exempla antiquorum patrum recolimus, nihil grave est quod sustinemus: Vel quinque panes cognitio sui pudor commissi, dolor admissi, timor judicii, horror inferni. Duo pisces sunt spes & fides, quæ prædictos panes comestibiles faciunt per saporem quem apponunt. Quis enim illos panes comederet, nisi de venia & gloria speraret, & quomodo speraret, nisi Dominum benignum crederet.

(Alii sunt panes Christi.) (Alii panes diaboli.) (Duo pisces exempla Sanctorum.) (Alia explicatio varia panum & piscium. Duo pisces spes & fides.)

Aliter quinque panes intelligi possunt dolor contritionis, rubor confessionis, ciborum abstinentia, vigilia, disciplina, ut panes dicamus ea quæ ad pœnitentiam pertinent. Psalm. 101 *Cinerem tanquam panem manducabam.* Hi panes sunt aristosi & pungitivi. Quis dolor debeat esse in contritione innuitur. Jerem. 6. Ubi comparatur planctui unigeniti. *Accingere cilicio & conspergere cinere, Luctum unigeniti fac tibi.* Planctus unigeniti magnus est, quia in eo erat spes posteritatis: sic multum debet dolere, qui merita sua amisit, in quibus erat spes æternæ retributionis. Isa. 13. comparatur dolor iste tortionibus ventris, & dolori parturientis: *Dolores,* inquit, *& tortiones tenebunt, quasi parturientes dolebunt.* 2. Machab. 9. *Apprehendit eum dirus dolor viscerum.* Rubor confessionis significatus est per mare rubrum, in quo Pharao submersus est cum exercitu suo. Exod 15. sic diabolus cum universitate vitiorum submergitur in amaritudine ruboris confessionis. Judas meruit principatum inter fratres qui, aliis trepidantibus, primus intravit mare rubrum, ut dicit Magister in historiis. Judas mare rubrum ingreditur, cum pœnitens nullo obstante rubore, peccatorum turpitudinem confitetur. 1. Machab. 5. Dixit Timotheus: *Si timuerit Judas transire torrentem prævalebimus adversus eum. Si autem transierit non prævalebimus.* De aliis tribus quæ ad satisfactionem pertinent, habemus in Christo. De abstinentia Christi legitur Matth. 2. Luc. 4. de vigilia. Matth. 26. & Mar. 14 *Non potuistis una hora vigilare mecum:* & Luc. 6. *Et erat pernoctans in oratione.* Ecclesiastici trigesimo primo, *Vigilia honestatis tabefaciet carnes.* De disciplina Christi habetur Isa. 53. *Disciplina pacis nostræ super eum.* Matth. 27. *Jesum flagellatum tradidit eis.* Ecclesiastici trigesimo. *Qui diligit filium assiduat illi flagella.* Hebr. 12. *Si extra disciplinam estis jam non estis filii, sed adulteri.* Eccli. 33. *Cibaria & virga & onus asino, panis & disciplina, & opus servo. Duo pisces* sunt eleemosyna & oratio. Eleemosyna ad modum piscis qui mundus erat, secundùm legē pennas habet, hilaritatem, & supererogationem. 2. Cor. 9. *Non ex tristitia aut ex necessitate: Hilarem enim datorem diligit Deus.* Luc. 10. *Si aliquid supererogaveris ego cum rediero, reddam tibi.* Supererogat, qui non solum de superfluis, sed etiam de necessariis pauperi dat, ut beatus Martinus. Orationis etiā duæ sunt pennulæ, quibus ascenditur in cœlum, scilicet, lachrymosa devotio, & humilitas. Tob. 12. Dicitur de primo. *Cum orares cum lachrymis,* &c. *Ego obtuli orationem tuam Domino* Isa. 38. dicit Dominus Ezechiæ. *Audivi orationem tuam, & vidi lachrymas tuas.* De secundo Ecclesiastici 35. *Oratio hu-*

(Panes pœnitentiæ.) (Qualis debeat esse dolor de peccatis.) (Rubor confessionis similis mari rubro.) (Tria ad satisfactionem pertinentia. Abstinentia. Vigilia.) (Duo pisces, eleemosyna, & oratio.)

Gg

militantis se nubes penetrat.

Alia explicatio quinque panum. Aliter *quinque panes* possunt intelligi quinque partes doctrinæ sacræ hominibus aspersæ.

I. Panis. *Prima* est pars illa, qua peccata hominibus ostenduntur odibilia, tanquam ea, quæ Deus per se odit. Sapient. 14. *Odio sunt Deo impius & impietas ejus*: Odium peccati. impietas per se, impius propter eam. Ejusdem 13. *Nihil odisti eorum quæ fecisti* unde cum omnia præter peccatum fecerit, nihil illorum odit propter se & tanquam ea quæ per se sunt nociva, sine ipsis nihil est homini nocuum. Nulla enim nocebit adversitas, si non dominetur iniquitas, ut docet Gregor.

II. Terror. *Secundus* panis est illa pars doctrinæ qua terror peccatoribus incutitur, dum supplicia parata illis ostenduntur, & gladius evaginatus super capita eorum. Proverb. 19. *Parata sunt derisoribus judicia & malleï percutientes stultorum corporibus.* David. Psal. 7. *Nisi conversi fueritis gladium suum vibrabit.* Iob 19. *fugite à facie gladii, quia ultor iniquitatis est gladius.* Iste panis est pungitivus, quia pœnam habet timor. 1. Ioan. 4. Hunc panẽ apponebat Ioannes Baptista Matth, 3 *Progenies viperarum, quis monstravit vobis fugere à ventura ira.*

III. Pudor. *Tertius* panis est illa pars doctrinæ quæ nobis pudorẽ ingerit de fœditate peccatorũ nostrorũ, vel insultationibus dæmonum, vel de presentia Dei, & conspectu ejus & curiæ cœlestis, vel de generatione nostra. Bernardus pudet indigna gessisse degeneri nostro, pudet tanto patri vixisse degenerem.

IV. Dolor. *Quartus* panis est illa pars doctrinæ, quæ nobis dolorem ingerit, ut quæ ostendit peccatum esse mortem spiritualem dividentem animam à Deo. Augustinus vera mors est quam homines non timent separatio animæ à Deo qui est beata vita animarum. Isaiæ 59. *Peccata vestra diviserunt inter vos & Deum vestrum* Jerem. 6. *Luctum unigeniti fac tibi*, &c.

V. Ira ad vindicãda peccata nobis. *Quintus* panis est illa pars doctrinæ, quæ in nobis iram sanctam excitat ad ulciscendas Dei contumelias in nobis, & resistendum dæmonibus & destruenda peccata. Psal. 4. *Irascimini & nolite peccare.* Duo pisces, sunt illa pars doctrinæ, quæ ad spem & amorem pertinent: his asperitas prædictorum panum dulcoratur: sperantibus enim & amantibus Deum, quantumlibet aspera, suavia sunt propter eum

Et notandum quod panes hordeacei sunt tribulationes, pisces sunt consolationes. Panes verò quibus turba reficitur quinque sunt, cùm pisces sint duo; quia plures sũt tribulationes turbæ, quàm consolationes. *Martha* enim *turbatur erga plurima.* Luc. 10. Perfectis verò dat Deus pisces, non tantùm duos, sed 153. Ioan. ultimo. David Psal. 93. *Secundùm multitudinem* dolorum meorum, &c. 1. Corinth. 1. *Sicut abundant passiones Christi in nobis*, &c. Primus panis est infirmitas innata. Secundus est pœna à Deo illata. Tertius est contumelia à proximo dicta. quartus est injuria facti à proximo illata. Quintus est cordis angustia ex proximi miseria. Hæ tribulationes panes sunt, qui animam reficiunt, 3. Regum 22. *Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis.* Iob. 9. *Saturatus afflictione & miseria* Thren. 3 *Saturabitur opprobriis. Duo pisces* sunt spes, & amor: spes est piscis marinus, nutritur enim in amaritudine tribulationum, secundum illud. Rom. 5. *Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem: probatio spem.* Charitas est piscis aquæ dulcis, qui nutritur in flumine illo cujus impetus lætificat civitatem Dei: iste piscis ad modum illius piscis qui mundus erat secundùm legem, pennulas habet, *patiens est, benigna est.* 1 Corinth. 13.

Panes tribulationum.

Duo pisces spes & amor.

Facite homines discumbere:

Erat autem fœnum multum in loco.

Duodecim documenta refectio spiritualis per prædicationem facta. Notandum quod hæc refectio corporalis figura est refectionis spiritualis, quæ fit verbo Dei: & attende *duodecim* circa hanc refectionem quæ instruunt nos circa spiritualem refectionem.

I. Quibus prædicetur fructuosé, quibus non. *Primum* est, quod populus qui reficitur, super fœnum discumbit: in quo ostenditur, quod in eo qui verbo Deo reficitur, caro debet esse subdita spiritui. *Omnis* enim *caro fœnum.* Isa. 40. Non est prædicandum crapulâ & ebrietate gravatis. *Anima* enim *satiata calcabit favum.* Proverb. 27. Bernardus. Ante carnem studiis disciplinæ edomitam, & emancipatam spiritui, ante spretam & abjectam sæculi hujus pompam & sarcinam, indignè ab impuris lectio sacra præsumitur Idé quomodo nempe lux in cassum circumfundit oculos cæcos, vel clausos, ita animalis homo nõ percipit ea quæ Dei sunt.

II. Qualis debeat esse doctrina Doctorum. *Secundum* est, quod Salvator panes quos habebat Puer, accipit, non novos creat, sed eos multiplicat: in quo duo ostenduntur, scilicet, quod *non venit legem solvere sed implere.* Matth. 5 Item quod doctrina Ecclesiæ fundari debet super scripturam auctenticam. Matth. 13. *Omnis scriba doctus in regno cœlorum similis est patri familias qui profert de thesauro suo nova & vetera.*

III. Quid observare debeant Doctores. *Tertium* est, quod in cœlum aspicit. Hilarius: honorem patris, inquit, à quo erat ipse confessus, ut qui ad essent intelligerent, à quo tantæ virtutis assumpsisset effectũ, dirigentes & ipsi, oculos mentis: sic qui habet instruere populum, oculos dirigere debet ad Deum cujus donum sapientiæ est *Omnis* enim *sapientia à domino Deo est.* Ecclesiastici 1.

IV. Gratiarum actio. *Quartum* est, quod gratias agit; sicut hic dicitur: Cum gratias egisset, distribuit discumbentibus. Chrysostomus docet nos antequam mensam tangamus, gratias agere, quod potius videtur esse de mensa spirituali faciendum, quam de corporali.

V. Benedictio. *Quintum* est, quod benedixit. Matth. 14. *benedixit & dedit discipulis suis*: sic qui instruit populum orando impetrare debet divinam benedictionem. Coloss. 4. *Orate pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi.* Hester ultimo. *Tribue domine sermonem compositum in ore meo.* Augustinus in libro de doctrina Christiana. Regina Hester, pro suæ gentis temporali salute locutura, apud regem oravit, ut in os ejus congruum sermonem Deus daret; quanto magis orare debet, ut tale munus accipiat, qui pro æterna hominum salute in verbo & doctrina laborat. Item Augustinus. Orando, inquit, pro se, ac pro illis, quos allocuturus est, sit orator, antequam doctor.

VI. Expositio scripturæ. *Sextum* est, quod panes frangit, ut dicitur. Matth. 14. In quo datur intelligi, quod expositio ad eum pertineat. Eodem enim spiritu quo scripturæ sunt editæ sunt expositæ. Bernardus. Super Cant. Cognoscite dominum in fractione panis, sic spectetis ad me ut non exspectetis ex me.

VII. Minores docentur à Majoribus. *Septimum* est, quod discipulis dat, discipuli verò dant turbæ: in quo insinuatur, quod minores expositionem recipere debent à majoribus. Psal. 75. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Montes æterni sunt majores de Ecclesia, vitam æternam sperantes, sibi & aliis promittentes, qui à vero sole lumen sapientiæ primò recipiunt.

VIII. *Octavum* est, quod panibus hordeaceis pisces addit, in quo instruuntur, qui populum habent instruere, ut non semper terreant; immo quandoque consolentur: nec tantum rudia proponant, immo proponant aliqua delectantia. Augustinus. In libro de doctrina Christiana. Dixit quidam eloquens, & verum dixit, ita debere dicere eloquentẽ ut doceat, ut delectet, ut flectat, & addit: Docere, est necessitatis, delectare, suavitatis, Flectere victoriæ: docere debet, ut instruat; delectare, ut audientem

Concionatoris est, docere delectare, movere.

dientem

dientem detineat, flectere, ut moveat ad agendum.

IX. Satietas debet esse à Deo.

Nonum est quod refectio ejus satiat. Matth. 14. *Et saturati sunt*, &c. Satiat autem ex paucis: sic quod aliquis satietur in scriptura sacra, à Deo est: nisi enim à gratia Dei sit, quantò aliquis plus habet scientiæ, minus habet satietatis. In scripturis verò aliis non videtur esse satietas: Aggæi 1. *Comedistis & non estis saturati.* Proverb. 13. *Iustus comedet & replet animam, venter impiorum insaturabilis est.*

X. Altiora rudibus non proponenda.

Decimum est, quod fragmenta præcipiuntur colligi; sic secretiora, quæ à rudibus capi nequeunt, non sunt negligenter habenda, ut dicit Gloss. super Matth. 14.

XI. Concionatores non sint prolixi.

Undecimum est, quod reliquiæ fuerunt magnæ, quod est contra multos qui nullas reliquias facere volunt, effundentes totum quod cogitaverunt, nihil inde reservantes, prolixitate sermonum gravantes auditores. Eccli. 21. *Verba sapientum statera ponderabuntur.*

Duodecimum est, quod 12. Cophini ex fragmentis implentur. Chrysostomus pares esse numero Discipulis cophinos reliquiarum, eruditionis gratiâ factum est. Illi in quibus esse scientia videtur, ut cophini sunt. Augustinus in libro de doctrina Christiana, quomodo Christus sciat, ego quid sum; vix cophinus seminantis. Sic potest dici, quod Christus est qui pascit, cophinus prædicator. Spiritualiter tamen dici possunt cophini, qui ex scriptura, quam sciunt, nec in se, nec in aliis proficiunt, qui vulgariter dicuntur sacci litteris pleni.

DOMINICA V. IN QUADRAGESIMA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

De causa & præludiis Passionis Christi, ad quæ Evangelium totum revocatur & explicatur.

SERMO LIX.

Quis ex vobis arguet me de peccato.

Causæ passionis.

Præludia passionis.

EVangelium hujus Dominicæ, quæ dicitur Dominica in Passione, *duo* ostendit; scilicet *causam Passionis* Christi, & *præludia Passionis*. *Causa Passionis* fuit ejus prædicatio veritatis: de qua tangitur ibi. *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* *Præludia* ostenduntur *primo* in verbis ibi: *Nonne benedicimus nos, quia Samaritanus es tu.* *Secundo* in factis ibi: *Tulerunt lapides, ut jacerent in eum.* Ostenderat Dominus disputans cum Judæis falsitatem diaboli cui ipsi credebant: hic ostendit veritatem suam, cui nolunt credere, dicens: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* de peccato scilicet mendacij vel quolibet alio. Glossa. Non dedignatur ex ratione ostendere se non esse peccatorem. Job. 31. *Si contempsi subire judicium cum servo meo*, &c. *Si veritatem dico, quare non creditis mihi.* Augustinus. Unde hæc, nisi quia estis filij diaboli, & non veritatis, ut subditur. *Qui est ex Deo*, fide, non tantum natura, *verba Dei*, scilicet veritatem, *audit*. Non solum auditu exteriori, sed etiam interiori. *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Augustinus. Noli attendere naturam, sed vitium. Natura ex Deo sunt, vitio non ex Deo: imitando enim diabolum filij diaboli facti erant, secundùm Augustinum. Quia præsciverat Dominus qui erant credituri; eos dicit *ex Deo*. Hoc autem, *ex Deo non estis*, dictum est ad eos, qui non solùm peccato vitiosi erant, nam hoc malum commune erat omnibus, sed etiam præcogniti, quod non erant c[illegible]. *Nonne benedicimus nos*, &c. convicia ingerunt, quia respōdere non possūt. Sed quomodo hoc dicunt: *benedicimus nos*, cùm ante non legantur dixisse. Hic respondet Chrysostomus: Quod licet Evangelista non dixerit, tamen ex hac serie intelligitur hoc ab eis multoties dictum esse. *Quia Samaritanus es tu.* Victor Samaritani susceperant circumcisionem & legalia, non tamen desistebant ab idololatria his: prædicaverat dominus. Ioan. 4. Ideo objiciunt ei, quod Samaritanus sit, id est, ambiguus & incertus & legis adversarius. Sicut Samaritani dubij erant inter legem & idololatriam & legis adversarii in cultura idolorum. *Et dæmonium habes.* Victor, quasi dicerent: Arreptitius es *Ego dæmonium non habeo.* Beda Duo ei illata fuerunt; unum negavit, & aliud tacendo consensit. Custos namque humani generis venerat, & si se Samaritanum non esse diceret, esse custodem negaret. Sed quare non improperavit eis vitam eorum? Respondet Beda: Hic dominus in semetipso patientiæ præbuit exemplū, ut eo tempore, quo à proximis ex falsitate contumelias accipimus, eorum etiam vera mala taceamus. *Sed honorifico patrem*, attribuēdo ei quę operor & quę loquor *Et vos inhonorastis me*, per falsa opprobria, sed super hoc judiciū patris nō effugietis; unde subditur: *Ego autem non quæro gloriam meam, est qui quærat* scilicet pater. *Et judicet*, id est, puniet. Sed quomodò Ioan. 5. Dixit *Pater non judicat quemquam*, respondet Augustinus Quod duplex est judicium condemnationis, scilicet, & discretionis. De primo Joan. 5. *Pater non judicat quemquam:* De secundo hîc *Est qui quærat* gloriam meam *& judicet.* Discernendo eam à gloria vestra, quia vos secūdū sęculū gloriamini; ego nō; sed eā gloriā quā habui apud patrem antequam mundus esset. Ioan. 17. *Amen amen dico* &c. Non desistit dominus à prædicatione propter contumeliam sibi dictam. *Si quis sermonē meum servaverit*, in corde, in ore, in opere, in corde per fidem, in ore per confessionem. Roman. 10. *Corde creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem.* In opere per mandatorum impletionem. Psalm. 102. *Memores sunt mandatorum ejus ad facienda ea. Mortem non gustabit in æternum.* Augustinus. Gustabit, dictum est, pro eo, quod est experietur. Sed quid sibi vult, quod hæc dicit loquens his qui morituri erant? respondet Augustinus. Videbat dominus aliam mortem, de qua nos liberare venerat, scilicet, mortem æternam, mortem secundam, ipsa est vera mors. Nam ista, migratio est. Item. Augustinus. Quid est ista mors, depositio sarcinæ gravis; sed si alia sarcina non portetur, qua homo in gehennam præcipitetur. *Nunc cognovimus*, per ea, quæ promittis, *quia dæmonium habes*, id est, mente alienatus es. Beda. Sicut acceptâ contumeliâ bonus melior fit, ita mali beneficio fiunt pejores. *Abraham mortuus est, & prophetæ; & tu dicis*, quasi dicerent, loquendo impossibilia & inopinabilia, ostendis te alienatum. Augustinus. Istâ morte qua dominus vult intelligi, nec Abraham mortuus est, nec Prophetæ. Unde Dominus respondens Saducæis. Matth. 22. Dixit *Non legistis*, quomodo dixit dominus ad Moysen: *Ego sum Deus Abraham*, &c *Non est autem Deus mortuorum, sed vivorum* Illi ergo vivebant. *Nunquid tu major es patre nostro Abraham.* Interlin. Provocant, ut aliquid diceret contra Abraham. *Qui mortuus est*, licet sermonem Dei servaverit. *Et Prophetæ mortui sunt*; quibus tamen non es major: ergo nec discipuli tui majores sunt eis. *Quem te ipsum facis*, id est, fingis? Respondit Jesus contra hoc, quod dixerant, quem te ipsum facis. *Si ego glorifico*, id est, gloriosum facio me ipsum, *gloria mea nihil est*, sicut gloria simulatorū, ut dicit Victor. Qui volūt videri, quod non sunt nulla est, &c. *Est pater meus qui glorificat me.* Ex hoc ut dicit Aug. calumniātur Arriani fi-

Homo natura bonus, vitio malus est.

Patientiæ exemplum.

Iudicium duplex.

Quo judicio judicet.

Sermo Dei servatur tripliciter. In corde. In ore. In opere.

Mors duplex corporalis spiritualis.

Objectio Arrianorū.

Obiectio Arrianorum Responsio.

dei nostræ dicentes. Ecce maior est pater, quia glorificat filium. Contra quod dicit Augustinus. Non legis, & ipsum filium dicentem, quod glorificet patrem suum. Ioan. 17. *Ego glorificavi te super terram.* Si ergo pater filium glorificat, & filius patrem, agnosce æqualitatem, & corrige perversitatem, *Et non agnovistis eum*, scilicet, patrem. Isaiæ 1. *Israel me non cognovit. Ego autem novi eum.* Matth. 11. *Nemo novit patrem, nisi filius, & qui voluerit filius revelare*: & ne videatur hæc dicere ex arrogantia, subdit, ut dicit Augustinus. *Si dixero*, &c. Victor: Similiter mentitur, qui dicit se nescire, quod scit, sicut & ille, qui dicit se scire quod nescit. *Abraham*, &c. Ostendit se majorem esse Abraham, cujus contrarium credebant Iudæi *Pater vester*, quantum ad carnis originem, *Exultavit ut videret diem*, hoc est cũ desideravit diem meũ. Glossa. Credens exultavit sperando, ut videret intelligendo tantum mysterium.

Alia Glossa. Incertum est, an diem temporalem, quo erat venturus in carnem, an diem æternitatis, sed utrumque Abraham vidit, unde subditur: *Vidit, & gavisus est.* Secundùm Chrysostomum, ostendit dominus eos esse alienos ab Abraham qui in eo, in quo lætabatur, dolent. Secundùm Augustinum. Tunc vidit quando dixit servo suo: *mitte manum sub femore meo & iura per Deum cœli.* Genes. 24. Secundùm Gregorium. Abraham diem domini vidit, cum in figura summæ Trinitatis tres angelos hospitio recepit. Genes. 18. Secundùm Chrysostomum, tunc vidit, quando voluit immolare filium. Genes. 22. *Dixerunt Iudæi*, solam in eo ætatem carnis pensantes, ut dicit Beda. *Quinquaginta annos*, &c. Dominus verò ab intuitu carnis ad divinitatis contemplationem trahens dixit eis *Amen* &c. *Antequam Abraham fieret, ego sum.* De Abraham dixit fieret, esset, quia Abraham creatura fuit. De se verò dixit: *Sum.* Chrysostomus. Hac dictione, Sum, utitur, sicut pater eius. Exodi 3. *Ego sum qui sum.* Continuè enim essendi significativa est dictio hæc, & ab omni eruta tẽpore: propterea blasphemãrium videtur eis hoc verbũ: ideò eum lapidare volũt *Tulerunt ergo lapides, ut iacerent*, id est; projicerent in eum. Gregorius. ista æternitatis verba mentes Iudæorũ infideliũ sustinere nõ valentes, solita crudelitate ad lapides currunt, & quem intelligere non poterant, obruere quærebant: ideò autem hoc genere mortis eum occidere volebant; quia videbatur blasphemasse attribuendo sibi verbum ad æternitatem pertinens, ut priùs dictum est, blasphemus autem lapidatur. Levit. 24. Iesus *autem abscondit se, & exivit de templo.* In quo notatur eius benignitas: unde Augustinus Iesus tanquam homo, tanquam humilis, & benignus abscondit se, cui quidem magnum non erat, ut eos continuè terra dehiscente faceret absorberi: sed magis commendanda erat patientia. Et Gregor. Dicit quæ nobis hoc exemplo loquitur dominus, nisi ut cum etiam resistere possimus, iram superbientium humiliter declinemus.

Melius est credere, quã resistere iræ.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

De sex virtutibus prædicatori necessarÿs; sexque perversitatis Iudæorum argumentis.

SERMO LXI.

Quis ex vobis arguet me de peccato.

Sex sunt Prædicatori necessaria.

IN hoc Evangelio proponitur nobis Salvatoris bonitas, quam imitemur & Iudæorum perversitas, quam detestemur *Sex* verò commendat nobis in Salvatore necessaria illis qui habent illos instruere.

Primum est *vita irreprehensibilitas*; ad quod pertinet illud: *Quis ex vobis*, &c. debet enim irreprehensibiliter vivere, qui vitia aliorum habet reprehendere: alioquin dicitur ei illud. Luc. 4. *Medice curate ipsum*, & illud. Matth. 7. *Ejice primum trabem* de oculo tuo. Gregor. Quâ præsumptione mederi percussum properat, qui in facie vulnus portat. 2. Tit. 2. Cura te ipsum exhibere operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis. Verbum non rectè tractat, qui, quod ædificat verbo, destruit facto. Gregor. Superiectas sordes tergere non valent manus, quæ lutum tenent. Idem, cuius vita despicitur, restat ut eius prædicatio contemnatur.

I. Irreprehẽsibilis vitæ.

Secundum doctrinæ veritas, ad quod pertinet illud: *Si veritatem dico*, &c. Hæc duo socianda sunt ad invicem veritas vitæ, & veritas doctrinæ: quæ si in eo, qui habet alios instruere, convenerunt, quod intenditur efficiunt: Si verò alterum defuerit, reliquum inefficax est, vel etiam recedit. Ecclesiastici 27. *Volatilia ad sibi similia conveniunt*, & veritas ad eos, qui operantur illam, revertetur. Vnde multum timendum est regnum eorum qui non habent veritatem vitæ. De facili enim errare possunt circa veritatem doctrinæ. Ideò iuxta verbum David. Psal. 11. hodie *diminutæ sunt veritates à filijs hominum.* In ore multorum non est veritas, quia cor eorum vanum est; ideo in multis impletur illud. Daniel. 8. *Prosternetur veritas in terra.* Modicum enim terreni lucri veritati præponitur. Pauci sunt hodie qui veritatem tueantur, ideo corruit in plateis veritas. Isa. 59. Pauci sunt hodie imitatores Christi dicentis Ioan. 18. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut perhibeam testimonium veritati.*

II. Veritas doctrinæ.

Tertio est *humilitas*, quæ Dei gloriam quærebat, & propriam contemnebat. Ad quod pertinet illud. *Honorifico patrem meum*, & illud *Ego non quæro gloriam meam*; & quibusdam interpositis, subditur. *Si ego glorifico me ipsum* gloria mea nihil. Humilitas est valdè necessaria ei qui habet alios instruere, ut non solum sit in eo doctrinæ veritas sed etiam intentionis puritas, ut quærat Dei gloriam & contemnat suam. Dei dupliciter debet quærere, ea videlicet quæ sunt ad gloriam, prædicando sicut legitur in Psalmo 18. *Cœli enarrant gloriam Dei* Cœli vocantur Apostoli à terrenis elongati, sicut cœli à terra sunt exaltati. Item profectum suum Deo attribuendo Ecclesiastici ult. *Danti mihi sapientiam dabo gloriam.* Sapientia est, cum sapientiâ virtutum condita est scientia. Merito verò Deo gloriam tribuit, qui circa correptionem delinquentium proficit. Correctio hominis divinum opus est, non humanum. Ecclesiastici 7. *Considera opera Dei, quod nemo potest corrigere quem ille despexerit* & sicut Dei gloria quærenda est, sic propria fugienda est. Vana enim gloria est velut aër corruptus nostra opera corrumpens; sicut aër corruptus sanitatem corporum corrumpit: nec mirum si corruptum est, quod de loco corrupto procedit. Quis locus magis corruptus est quam vesica superbiæ de qua vana gloria exit: hæc vesica proiicienda est in locum cinerum. Levit. 1. Quod fit cum per memoriam mortis superbia reprimitur. Si quis verò glorificat se ipsum, gloria sua nihil est quia: *non qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat.* 2. Cor. 11.

III. Humilitas.

Dupliciter quæritur gloria Dei.

Vana gloria aer corruptus est

Quartum est *mansuetudo*, qua Dominus ad vitia sibi dicta à Iudæis non movetur. Mitis enim est ut dicit Glossa super Matth 5. Quem rancor vel ira non afficit, sed omnia æquanimiter portat: homines immansueti, cum concitati fuerint, vel negant verum, vel pro convitio convitia reddunt, sed Dominus de duobus sibi obiectis, illud quod aliquo modo tolerari potuit, non negavit, scilicet se

IV. Mãsuetudo.

esse Samaritanum, quod autem manifestè falsum erat, negans nullum convitium reddidit, cum tamen posset eos veraciter dicere dæmonium habere. 1. Petr. 2. *Qui cum malediceretur non maledicebat* &c. Beda. Hic Dominus in semetipso præbuit exemplum patientiæ, ut eo tempore quo à proximis ex falsitate contumelias accipimus, eorum etiam vera mala taceamus. Rom. 12. *Non vosmetipsos defendent es charissimi, sed date locum ire.* E contrario autem *audito convitio os stu lterum ebullit stultitiam.* Proverb. 15. Et si quid gratiæ habebat illud effundit. Mansuetudo valde necessaria est illis qui habent alios instruere. Sunt enim missi, ut medici, ad curationem phreneticorum, nec expedit ut phreneticus à medico occidatur, licet medico convitietur, unde super illud Matth. 5. *Si quis te percusserit in maxillam*, dicit gloss. docet verus medicus, quos ad salutem ægrotorum dirigit mansuetè tolerare, quod ille intulerit, in infirmitate. Hanc mansuetudinem commendat Dominus. Matt. 10. *Ecce ego mitto vos sicut oves*, &c.

Doctores sunt velut medici.

V. Charitas.

Quintum est *charitas*, propter convitia audita à beneficij collatione non desistens, unde post illud verbum. *Dæmonium habes.* Subdit illam promissionem: Si quis sermonem meum servaverit, &c. Cant. ult. *Fortis est ut mors dilectio*, & paulò post. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Charitas nec multitudine tribulationum, quæ per aquas multas, nec magnitudine pœnarum, quæ per flumina intelligitur, superatur.

VI. Prudentia.

Sextum est *prudentia* benigna sibi & aliis, à periculo cavens; ad quod pertinet illud. *Iesus autem abscondit se, & exivit de templo*, ad quod monet Dominus Matth. 10. *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ*; prudentes sicut serpentes, ne falli possitis; simplices ut columbæ, ne fallere velitis.

Sex signa malitiæ Iudæorum.

Possumus etiam notare *sex* quæ ad perversitatem Judæorum pertinent. *Primum* est, quod non acquiescunt veritati. Ad quod pertinet illud, *Si veritatem dico, quare non creditis mihi.* Humana ratio nata est diligere bonitatem; unde ex magna corruptione erat, quod veritati nolebant adquiescere. Job 24. *Ipsi rebelles fuerunt lumini* hæc corruptio multum invalescet in novissimis temporibus. 2. Tim. 4. *Erit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt*, & subditur *A veritate auditum avertent, ad fabulas convertentur.* Hæc corruptio multum etiam hodie abundat. Si enim unus ribaldus aliquid dixerit contra honestum virum, credent homines simplici verbo illius. Si vero decem honestæ personæ dicerent contrarium cum juramento, non crederent eis: Christo etiam qui veritas est. Joan. 14. nolunt homines credere: Christo, inquam, utilia docenti, terribiliter comminanti, æterna promittenti. De primo Isaiæ 48 *Ego Dominus Deus tuus docens te utilia.* De secundo Lucæ 6. *Væ vobis divitibus, qui habetis hic consolationem vestram.* De tertio, ibidem. *Beati pauperes quoniam vestrum est regnum Dei*: & Matth. 4. *Pœnitentiam agite*, &c.

I. Non acquiescunt veritati.

Mala de proximo citius creduntur quã bona.

Secundum est, quod auditum negaverunt Deo loquenti, de quo ibi: *Propterea vos non auditis, quia* &c. Magna perversitas est, cùm omnia membra humana Dei sint, jure creationis, conservationis, & emptionis, quòd diabolus ad voluntatem suam habeat usum membrorum illorum: Domino verò usus etiam aurium negetur. *Tertiũ* est, quod cùm ipsi dæmonium habeant, dicunt tamen eum dæmonium habere, qui dæmonia venerat ejicere Luc. 13. *Ecce hodie & cras ejicio dæmonia.* Ipsi, ad modum canis rabidi, manum ministrantis mordent, & ad modum phreneticorum in medicum desæviunt, & volentem eos lavare maculant. Proverb. 9. *Qui arguit impium sibi maculam generat.* *Quartum* est, quod maledictionem qua Salvatori maledicunt, benedictionem asserunt dicentes. *Nonne bene dicimus quia Samaritanus es tu*, & de hoc, cum hoc pessimè dicunt; ideo Dei maledictionem incurrunt. Isa. 5. *Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum.* *Quintum* est, quòd de beneficio pejores fiunt. Unde audita à domino illa salubri promissione. *Si quis sermonem meum servaverit* convitium priùs ei dictum iteraverunt dicentes. Nunc cognovimus quia dæmonium habes. Gloss. sicut acceptâ contumeliâ bonus melior fit, ita mali fiunt de beneficio pejores. Tunc se cognoscere dixerunt, cùm magis malitiâ excæcati fuerunt. *Sextum* est, quòd cum ipsi essent lapidandi, Salvatorem lapidare voluerunt; unde subditur. *Tulerunt lapides judæi, ut jacerent in eum.* Et *notandum* quòd cum inimicitiæ positæ sunt inter serpentem infernalem, & mulierem & semen serpentis & semen mulieris. Et mulier debebat conterere caput serpentis. Genes. 3. Sic homines naturaliter serpentes materiales lapidibus persequuntur: sic ordinata res esset, ut filij Dei semen serpentis infernalis lapidarent, ad minus spirituali lapidatione: de qua Ecclesiastici 22 *In lapide luteo lapidabitur piger*, sicut Ioannes Baptista Pharisæos & Saducæos lapidabat. Matth. 3. Dicens: *Progenies viperarum quis demonstrabit vobis fugere à ventura ira.* E contrario autem semẽ serpentis lapidat, hodie filios Dei, sicut unigenitum Dei voluit lapidare.

II. Nolunt audire Deum loquentem.

III. Malum suum alteri imponunt.

IV. Malum dicunt bonũ.

V. Beneficio pejores fiũt.

VI. lapidandi volunt lapidare Salvatorem.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

De tribus ad salutem necessarijs, veritate vitæ & doctrina Christi, quinque passionis capitibus & 12. alijs passionibus.

Amen Amen dico vobis. Si quis sermonem meum servaverit, &c.

SERMO LXII.

Tria hic tractantur necessaria ad salutem.

Tria sunt valdè necessaria homini illi qui vult salvare animam suam, scilicet, ut verbum Dei libenter audiat, & quod audierit firmiter credat, & ut verbum auditũ custodiat memoriter retinendo & opere implẽdo. *Tria* autem verba dicuntur in hoc evangelio pertinentia ad hæc tria. *Primum* est illud; *Qui est ex Deo, verba Dei audit.* *Secundum* est illud: *Si veritatem dico quare non creditis mihi.* *Tertium* est illud. *Si quis sermonem meum servaverit.* *Auditus verbi* videtur esse principium boni, quia *fides est ex auditus* Rom. 10. *Auditus autem per verbum Dei.* Verè non est Dei, qui verba ejus audire dedignatur; quomodo enim præcepta Dei implebit, qui ea audire contemnit. Mandatorum impletio ostendit veros servos Dei. unde Luc 6. *Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico*, qui viso prædicatore in ecclesia tam citò recedit, servum diaboli se ostendit Habacuc. 3. *Egredietur diabolus ante pedes ejus.* Pedes Dei sunt prædicatores qui nomen Dei portant per mundum, quibus intrantibus ecclesiam Diabolus in membris suis egreditur. qui aures, quæ sunt naturaliter apertæ, verbo Dei claudit, quomodo cætera membra parata ad Dei obsequium habebit. Non est Dominus castri, qui non habet saltem ingressũ, nec videtur Dominus habere dominium illius, in quo per ostium auditus non patet sibi aditus.

I. Auditus verbum Dei.

Speciosi pedes Evangelizãtium.

Circa *Secundum* notandum, quòd necessarium est, quòd verbum Dei, quod auditur, firmiter credatur: in quo multi deficiunt, licet credere videantur. Bernard. Putas ne filium Dei reputat Iesum quisque ille, & qui comminationibus ejus

II Fides firma.

non terretur, nec promissionibus allicitur, nec se præceptis obtemperat, nec consiliis acquiescit: multi audierunt illud. Sap. 1. *Os quod mentitur, occidit animam*, & videntur illud credere, & tamen non cavent sibi à mendacio nocivo proximo, de quo illud intelligitur: sed non credunt verè. Quis enim venenum bibere audebit, de quo credit quod etiam existens in ore, eum occidat; velut tale venenum est mendacium juxta verbum prædictum. Item multi audierunt illud. 1. Corinth. 6. *Fornicarii regnum Dei non possidebunt*, & æstimant se illud credere; tamen dicunt, se non posse continere: in quo ostendunt se non verè credere voluptatem fornicationis esse mortiferam. Si enim verè hoc crederent, potiùs se non posse uti ea aliquatenus assererent Iob. 6. *Angustare quis poterit quod gustatum afferat mortem.* Item non videntur credere illud. Matth. 6. *Si non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra*, qui modicam injuriam nolunt dimittere proximo, cum tot & tantis debitis teneantur Deo obligati. Quis enim non dimittat libenter unum pro mille. Item non videntur credere verè illud Sap. 14. *Homo per malitiam occidit animam suam*: qui à nocumento proximi nolunt abstinere. Si enim illud verè crederent saltem timore proprii nocumenti à nocumento proximi abstinerent. Psal. 36. *Gladius eorum intret in corda ipsorum*, id est, intrabit. Occidens enim proximi corpus, occidit animam suam. Item non videntur credere eos qui rem alienam injustè capiunt, à diabolo capi, qui nullis exhortationibus ab usurpatione rei alienæ cohiberi possunt. August. Præda quam vis rapere in muscipula est, tenes alienum, & teneris à diabolo. Item non videntur credere, quod non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum, & quod necesse sit in patibulo infernali pendere, vel malè possessa reddere, qui nullo modo induci possunt ad restituendum. Si periculum, quod eis imminet, cernerent, sine dilatione quæ malè possident, restituerent. Item si viderent bona spiritualia quæ restituenda sunt, quæ in infinitum sunt meliora, sine dilatione temporalia restituerent.

Margin: Mendaciū cavendum. — Fornicatio cavenda. — Dimittendum proximo. — Non nocendum proximo. — Furtum cavendum. — Restitutio facienda.

III. Impletio mandatorū.

Circa *tertium* notandum, quòd utilitas sermonis auditi & crediti in hoc consistit, quod sermo custodiatur memoriæ tenacitate, & operis impletione. Unde custodientes verbum beatificantur. Luc. 11. *Beati*, inquit, *qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud*: & illud. Apoc. 1. *Beatus qui legit, & qui audit verba prophetiæ hujus, & servat ea quæ in ea scripta sunt.* Senec. Non prodest cibus nec corpori accedit qui statim sumptus emittitur. Idem verum de cibo spirituali. Proverb. 10 Dicitur de sapientia: *lignum vitæ est his qui apprehenderint eam*, & qui tenuerit illam Beatus. Joan. 14. *Qui habet mandata mea, & servat ea ille est qui diligit me, habet* sciendo, *servat* implendo. *Triplici ratione* debet quilibet libenter servare mandata Dei. *Primo*, quia servans ea nullum bonum amittit, nec se, nec sua perdit, nec perditur. Proverb. 29. *Verbum custodiens filius extra perditionem erit.* Sapient 16. *Sermo tuus hos, qui in te credunt, conservat.* Ecclesiastici 15. *Si volueris mandata servare, servabunt te. Secundo* quia servans mandatum nullum malum incurrit. Ecclesiastæ. 8. *Qui custodit præceptum, non experietur quicquam mali.* Quis non diligenter custodiret lapidem pretiosum, quod posset ab omni corporali infirmitate custodiri, & hic dicitur. *Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.* Ad litteram. Adam si sermonem Dei servasset, mortem corporalem non gustasset: causa enim mortis fuit transgressio divini mandati. *Tertio*, quia, qui mandatum custodit, bona sibi æterna acquirit. Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.*

Margin: Tres causæ quare mandata servanda.

Et *notandum* quòd mors corporalis tria facit: corpori anima aufert, à quâ bona sua habebat, unde inutile efficitur, id est, dolorem magnum infert & esse destruit. In duobus primis, assimilatur mors æterna morti corporali. Separat enim à Deo, qui est fons omnium bonorum. Matth. 25. *Discedite à me maledicti*, &c. Continuè majorem dolorem infert, quam sit dolor mortis. In tertio verò non assimilatur; non enim facit mors æterna damnatos non esse, immo servatur eis vita, ut non cesset pœna. Apocal. 9. *Desiderabunt homines mortem, & mors fugiet ab eis.*

Margin: Tria mala infert mors corporalis. — Mors æterna qualis & quanta.

Tulerunt lapides Iudæi ut jacerent in eum. In hodierno Evangelio ostenduntur quædam præludia, vel anticipationes dominicæ passionis, quibus occasionem dedit prædicatio. Sed ne aliquis crederet, hæc accidisse ex culpa prædicantis, primo ostenditur quod in prædicante fuerunt illa *duo* quæ pertinent ad perfectionem prædicatoris, scilicet, irreprehensibilitas, sive *veritas vitæ*, & *veritas doctrinæ*. Ad *primum* pertinet illud: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Ad *secundum*, illud: *Si veritatem dico, &c.* Et è contrario, perversitas auditorum; & quantum ad intellectum, ibi: *Quare non creditis mihi.* Et quantum ad effectum, ibi: *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Intellectus non credens veritati, est ut oculus lippus, qui ad lucem obtenebratur. Affectus cui non sapit verbum Dei, est ut instrumentum gustus amaro humore infectum. Augustinus. Palatum febricitantis habet, cui mel cœli insipidum est. Ecclesiastæ 6. *Quam aspera est nimium sapientia in doctis hominibus* &c. Circa vitæ *irreprehensibilitatem* notandum, quòd irreprehensibilem decet esse illum qui aliorum vitia reprehendit. Alioquin ex omni parte arguitur; intus arguit eum conscientia sua. Jerem. 2. *Arguet te malitia & aversio tua increpabit te.* Vel arguit eum scriptura. Rom. 2. *Qui ergo alium doces te ipsum non doces, qui prædicas non furandum, furaris*, &c. Vel arguit eum turba, dicens: *cura te ipsum.* Lucæ 4. Vel arguit eum Dei justitia David Psal. 49. *Peccatori autem dixit Deus. Quare tu enarras justitias meas*, &c. Circa *veritatem doctrinæ* notandum, quòd illa veritas multum est necessaria prædicatori. August. in libro de doctrina Christiana. Minùs intelligantur, minùs placeant, minùs moveant quæ dicuntur, vera tamen dicantur & multa. De his qui habent falsam doctrinam loquitur multū Dominus. Jer. 23. *Nolite*, inquit, *audire verba Prophetarū qui prophetant vobis, & decipiunt vos; visione cordis sui loquuntur.* In codē: *Audivi quæ dixerunt prophetæ prophetantes vobis & decipiunt vos in nomine meo.* Item: *Ecce ego ad prophetas, qui assumunt linguas suas, & aiunt*, &c. De eodem habetur. Ezech. 13. *Deceperunt populum dicentes, pax, pax, & non erat pax*, &c.

Margin: Occasio & præludia Passionis Christi. — 1. Irreprehēsibilitas vitæ quare necessaria. — 2. Veritas doctrinæ cur necessaria. — Pseudo Prophetæ non audiendi.

Circa præludia Dominicæ Passionis notandum, quod præter illa *quinque* principalia pertinentia ad Dominicam Passionem, quæ prædicit Dominus. Lucæ 18. Dicens: *Tradetur gentibus & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur, & postquam flagellaverint, occident eum.* Possumus enumerare *duodecim* quæ passus est Salvator. *Primum*, est fames. Matth. 4. *Cùm jejunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esuriit.* Ejusdem 22. *Mane revertens in civitatem esuriit. Secundum*, est sitis, Ioan. 4. *da mihi bibere*; Ejusdem 19. *sitio. Tertium*, est fatigatio ex labore Ioan. 4. *Iesus autem fatigatus ex itinere sedebat super fontem. Quartum*, est defectus hospitii. Lucæ 2. *Reclinavit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diversorio.* Matth. 8. *Filius hominis non habet, ubi caput suum reclinet*;

Margin: Quinque Passionis capita. — Duodecim aliæ Passiones. — 1. Fames. — 2. Sitis. — 3. Hospitii defectus. — 4. Paupertas.

reclinet: & Marci 11. *Circumspectis omnibus cum jam vespera esset hora exivit in Bethaniam.* Gloss. Circumspectis; si quis enim eum hospitio reciperet. Tantæ enim paupertatis fuit & ita nulli adulatus, ut in tanta urbe nullum hospitium inveniret.

5. Tentatio. *Quintum*, est tentatio. Tentatus enim est à dæmone, & ab homine. De primo habetur. Matth. & Lucæ. 4. de secundo, habetur. Lucæ 10. *Quidam legis peritus surrexit tentans eum.*
6. Fletus. *Sextum*, est fletus de quo habetur Lucæ 19. Ioan. 11. & Hebr. 5.
7. Vigilia. *Septimum*, est vigilia de qua Matth. 26. & Marc. 14. *Non potuistis una hora vigilare mecum*, Lucæ 6. *& erat pernoctans in oratione divina.*
8. Insidiæ. *Octavum*, est insidiatio, Matth. 22. *Abeuntes Pharisæi consilium inierunt, ut caperent Iesum in sermone.*
9. Observatio *Nonum*, est observatio, Lucæ 14. *cum staret hydropicus ante eum observabant, si sabbatho curaret.* Psal. 36. *Observabit peccator justum.*
10. Irrisio. *Decimum*, est irrisio, Lucæ 16. *Audiebant hæc omnia Pharisæi, qui erant avari, & deridebant eum.*
11. Opprobria quinque. *Undecimum*, est quod passus est opprobria, & possumus notare *quinque* genera opprobriorum Detrahebant enim ejus *potestati*, *nobilitati*, *veritati*, *sapientiæ*, & *bonitati*. De *primo* opprobrio habetur. Matth. 12. *Hic non ejicit demonia nisi in beelzebub principe demoniorum*, & ejusdem. 27. *Alios salvos fecit, se ipsum non potest salvum facere.* De *secundo* Matth. 13. *Nonne hic est filius fabri.* Marc. 6. *Nonne hic est faber.* De *tertio* habetur. Joan. 8. *Tu de te ipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum*, & Matth. 26. dixit princeps sacerdotum; *Ecce nunc audistis blasphemiam.* De *quarto* habetur hic dæmonium habes. Insaniam enim volunt ei imponere. De *quinto*. Ioan. 9. *Scimus quia hic homo peccator est.* In eodem. *Non est hic homo à Deo, qui sabbathum non custodit*
12. Intentatio mortis. *Duodecimum* est attentatio ad occidendum. Attentavit Herodes cum adhuc parvulus esset, occidere eum gladio. Matth. 2. Compatriotæ ejus tentaverunt occidere eum præcipitio. Lucæ 4. *Ducentes eum ad supercilium montis ut præcipitarent eum.* Iudæi tentaverunt occidere eum lapidibus, ut in hodierno Evangelio habetur.

DOMINICA IN RAMIS PALMARUM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Evangelium explanatur.

SERMO LXIII.

Cum appropinquaret Iesus Hierosolymam, & venisset Bethphage. *Matth. 21.*

GLossa. Bethphage erat viculus sacerdotum. In monte oliveti habebant sacerdotes viculos ad alenda pecora. Non enim habebant portionem hæreditariam in terra promissionis. Numeri penult. *Ite in castellum*: Hierusalem vocat castellum despectivè: Castellum diminutivum est castri, *quod contra vos est*, id est, coram vobis ex opposito, ad literam. *Et statim invenietis asinam alligatam*, ad litteram: Erat in Hierusalem asina communiter usibus pauperum deputata; forsitan ad portandum aquam, quia civitas arctabatur penuria aquæ; & erat in bivio alligata, ut cuicunque esset necessaria, assumeret eam, & die qua eam haberet, pabulum ei daret. Hæc asina habebat pullum, qui ad idem nutriebatur. Matthæus solus facit mentionem de asina; alii tres de pullo. Hujus causam reddit Beda, dicens, quod hi tres Evangelium græcè scripserunt, Matthæus verò hebraicè, quia asinam solutam & adductam refert, ut hebrææ gentis, si pœnituerit non desperandam monstraret esse salutem. *Quia Dominus his opus habet* propter mysterii significationem. *Dominus* Interlin. Simpliciter omnium rerum cui servire debet omnis creatura *Asinam alligatam & pullum cum ea.* Secundùm Gloss. Asina significat Iudæos jugo legis domitos, sed tamen peccatis irretitos. Pullus est populus gentilium, cui nullus doctor frænum correptionis imposuit, liber & lascivus, qui & ipse in vinculis peccatorum irretitus erat. Chrysostomus: Asina Iudæa, quæ secundùm dominum mater est gentium Isa. 1. Alia litera, vocaberis mater justitiæ & mater civitatum *Ut adimpleretur*, id est, ex hoc adimpletum est, per Prophetam Zach. 9. *Dicite* ô prædicatores *filiæ Sion.* Glossa Filia Sion est Hierusalem sita in monte Sion. *Nota* quod turris David, quæ erat in monte Sion, defendebat civitatem, quæ erat inferius, sicut mater custodit & defendit filiam; ideo una mater, alia vero filia dicitur. *Tibi*, id est, ad tuã utilitatẽ si credas, contra te, si non credis, *Et pullum filium subjugalis.* *Nota* quod asina græcè, latinè subjugalis dicitur; & utroque nomine ob eandem causam dicta est. Huic enim jumento primo insedit homo, & à sedendo latinus asinum dixit Græcus verò vocavit subjugale. Item *notandum* quod Marcus, & Lucas, & Ioannes non dicunt, eum sedisse nisi super pullum; Matthæus verò videtur velle, quod sederit super pullum & asinam; quod fieri potuit, licet brevis esset via. Potuit enim primo insidere pullo, & quia fortè lascivus erat, descendit & insedit asinæ: quod si super pullum tantùm insedit, Matthæus utrumque posuit, propter mysterium. Zach. 9. Sic habet litera nostra. *Ecce Rex tuus venit tibi justus & salvator, ipse pauper & ascendens super asinam & super pullum asinæ filium. Fecerunt sicut præcepit illis.* Hic datur forma perfecta obedientiæ: quod est non solum facere quod præcipitur, sed etiam ut præcipitur. *Alii autem cadentes ramos palmarum* vel frondes. Marc. 11. *Osanna* secundùm quosdam est dictio simplex, æquipollens huic dictioni, salus; & secundum hoc sensus est *Osanna*, id est, salus est *filio David*, id est, à filio David. Secundum Hieronymum. Osanna compositum ex corrupto & integro quasi Osiana, id est, salva, obsecro. Osii. Sonat salva, Anna, est interjectio obsecrantis, sicut papæ admirantis; quæ quia in latino non habetur eloquio. Hieron. pro ea posuit obsecro. Secundùm hoc sic construe. *Dicentes filio David Osanna*, id est, salva obsecro. *Benedictus qui venit in nomine domini.* Id est ad honorem domini, quia adventus Christi non tantum homini, sed etiam totius mundi salus est, terrena conjungens cœlestibus. Alia Glossa. Quasi salva, obsecro, in excelsis, implendo scilicet numerum angelorum. Fortè petebant sublimitatem regni terreni, cum tamen nescientes, prophetice regem cœli & angelorum prædicabant.

Asina gentem Iudæorum signat. Pullus gentes.

Explicatur asina, & pullus.

Exemplum perfectæ obedientiæ.

Osanna quid significet.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

De missione Apostolum; de mundi malis, ejusque contemptu; de duplici Castello, de tribus virtutibus quas dominus in ingressu Hierusalem ducuit, prælatis & principibus necessarias.

SERMO LXIV.

Cum appropinquaret Jesus Hierosolymam, &c.

EVangelium quod legitur in hodierna processione ostendit honorem exhibitum Salvatori, venienti Hierusalem ad locum passionis suæ. Et *primo* ostenditur quomodo Hierusalem venerit. *Secundo*, quomodo honor exhibitus ei fuerit, ibi: *Plurima autem turba.* Venit autem Salvator insidens humili jumento à discipulis adducto & præparato,

Quis honor Christo Hierosolymam ingredienti exhibitus.

Quatuor notanda.

Circa adductionem verò quatuor nobis sunt attendenda pertinentia ad ædificationem nostram. *Primum* est, locus unde discipuli sunt mihi. *Secundum* qui missi sunt. *Tertium*, ad quem locum missi sunt. *Quartum*, ad quid sunt missi.

I. Unde discipuli missi sint.

Missi sunt discipuli à monte oliveti: in quo significatur eminentia dilectionis Christi, qua venit in Hierusalem pro nobis passurus Joan. 15. *Majorem dilectionem nemo habet*, &c. Hanc dilectionem dicit Apostolus nimiam. Ephes. 5. *Secundum charitatem ejus nimiam qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo.*

Charitas Christi indicatur.

Magna charitas fuit quod filium unigenitum misit in carnem; major quod *in similitudinem carnis peccati*. Rom. 8. Nimia, quod voluit pati pro nobis: Vel magna, quod misit unigenitum *in similitudinem carnis peccati*. Major, quod voluit mori pro nobis, nimia, quod tali genere mortis. Sap. 2. *Morte turpissima condemnemus eū*. Vel ideò á monte oliveti eos misit, ut designaret, quod ex eminentia misericordiæ suæ fit, quod prædicatores & doctores per mundum spargit; sicut ex magnitudine iræ tales subtrahuntur, sicut sterilitas corporalium agrorum, ex defectu victualiū, & defectus pluviæ, & arefactio fontium & fluminum, signa sunt iræ divinæ.

Signa iræ Dei.

Sic defectus victualium spiritualium, & pluviæ spiritualis, & ariditas fontium & fluminū spiritualium, signa sunt iræ divinæ. Defectum ciborum spiritualium comminatur dominus, Amos 8. dicens: *Mittam famem in terram, non famem panis, & sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.* Item sicut exoculatio corporis signum est iræ; ita exoculatio spiritualis, quam comminatur dominus. Isaiæ 26. *Claudam oculos prophetarum.* Item obtenebratio luminarium cœli signum est iræ. Joelis. 2. *Sol convertetur in tenebras*, &c Amos 8. *Tenebrescere faciam solem in die luminis.* Luminaria in cœlo, Ecclesiæ sunt doctores & prædicatores.

II. Qui missi sint.

Circa *secundum* notandum, quod discipuli missi figuram tenent prædicatorum & doctorum Ecclesiæ. Duo verò missi sunt ad commendandam dilectionem Dei & proximi, vel scientiam veritatis, & puritatem operis vel ad ostendendum, quod tales notitiam utriusque testamenti debent habere, & ordinata potestate pollere.

III. Quo missi sint.

Circa tertium notandum; quod locus ad quem missi sunt, dicitur castellum discipulis oppositum, significans mundum qui despectivè dicitur castellum. Despiciendū enim est multis de causis.

Contemptus mundi quia.

Primo, quia transitorius. Luc. 12. *Stulte hac nocte animam tuam repetent à te.* Sapient. 5. *Transierunt omnia velut umbra.*

Cito transit. Affligit animam.

Secundo, quia cruciatorius Ecclesiastici 2. *Peccatori autem dedit Deus afflictionem & curam superfluam, ut adjiciat, & congreget, & tradat ei qui placuerit Deo.* Ejusdem 10. *Labor stultorum affliget eos.*

Adducit in damnationem. Adversatur Deo.

Tertio, quia cruciatus æterni est meritorius. Lucæ 16. *Mortuus est dives, & sepultus est in inferno.* *Quarto* quia Deo est adversarius, adeo, ut Dei & amicitia ipsius non habeantur simul. Jacob. 4 *Quicunque voluerit esse amicus hujus sæculi, inimicus Dei constituetur.*

Castelli descriptio.

Hoc castellum contra Deum munitū est, cujus fossatum est cupiditas, quod inde profundatur & dilatatur, unde videtur adimpleri, quod admirabile est dictu.

Fondamentum.

Ex injectione enim terrenæ substantiæ cupiditas augetur: crescit enim amor nummi, quantū ipsa pecunia crescit. Lucæ 1. *Divites dimisit inanes.* Amor cupiditatis est velut ignis græcus, quo diabolus quasi consumit, & facit non apparere quod in hoc fossato projicitur.

Fossa.

Alia fossata per processum temporis implentur; istud autem semper profundatur, quia per consuetudinē de die in diem profundius in peccatum descenditur. Voluptas verò est velut aqua immunda hoc castrum cingens, & quasi inexpugnabile reddens, in qua aqua adulatores velut ranæ coaxantes morantur. Psal. 104. *Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum.* In hac aqua magna pars eorum qui ad impugnandum hoc castrum missi sunt, submersa est ut multi magni prælati Ecclesiæ qui vivunt delicatius, quàm principes terreni. Turris in hoc castro, superbia est Mons super quē castrum ædificatum est. Est materia superbiæ, ut potentia, divitiæ, vel scientia. Muri sunt ex peccatoribus induratis. Zach. 7. *Cor suum posuerunt ut adamantem.* Job 41. *Indurabitur cor ejus quasi lapis*: cæmentum vel bitumen est colligatio impietatis, vel turpis amor.

Turris. Materia. Murus. Cæmentum

IV. Ad quid missi discipuli.

Circa *quartum* notandum, quod discipuli missi sunt ad solvendum asinam & ducendum, unde dictum est eis: *Solvite & adducite mihi.* Vincula quibus asina ligata est possunt intelligi septem vitia capitalia, quæ solvuntur per septem dona Spiritus sancti: de quibus. Isa 11.

Septem vitia capitalia vincula sunt, & septem donis Spiritus S. solvuntur.

Timor solvit superbiam, timoris enim comes est humilitas. De timore dicitur. Proverb 14. *Timor domini fons vitæ, ut declinet à ruina mortis.* Superbia est ruina mortis, sive mors ruinosa. Scientia solvit iram, sicut stultitia eam fovet. Job 5. *Virum stultum interficit iracundia.* Pietas solvit invidiam, pietas enim malis proximi condolet, de quibus invidia gaudet. 2. Corinth. 11. *Quis infirmatur & ego non infirmor.* Fortitudo accidiam, de quibus Proverb. 10. *Egestatem operata est manus remissa; manus autem fortiū divitias parat.* Consilium solvit cupiditatem, sive avaritiam. Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia*, &c. Intellectus luxuriam. Psal. 31. *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Sapientia quæ pertinet ad gustum spiritualem, solvit vitium gulæ. Augustinus. Gustato spiritu, desipit omnis caro; ita è contrario; Gustata carne, desipiunt spiritualia: unde filii Israël concupiscentes carnes fastidierunt manna. Numeri 11. & 21.

Timore. Superbia. Scientia ira. Pietate, invidia. Fortitudine acedia. Consilio, cupiditas. Intellectu, luxuria. Sapientia, gula.

Spiritualiter asina significare potest peccatores multis laboribus & doloribus pressos: pullus verò illos, qui *in labore hominum non sunt*, qui per campum licentiæ evagantur omne onus bonæ occupationis & solicitudinis abjicientes. Job 11. *Vir vanus in superbiam erigitur, & quasi pullum onagri se liberum natum putat*, utrique vinculis peccatorum sunt alligati. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium & funibus peccatorum suorum unusquisque constringitur.*

Asina & pullus spiritualiter qui sint.

Chrysostomus. Antequam peccemus liberi sumus, sed si semel operibus diaboli nos obligaverimus, jam nostra virtute liberari non possumus. Sed sicut navis fracto gubernaculo, illuc ubi tempestas voluerit ducitur, sic homo perdito auxilio gratiæ Dei, non facit quod vult, sed quod diabolus. Sicut regem facit populus, tamen factum non potest repellere, sic postquam homines thronum diaboli posuerunt in cordibus suis, non potest jam eripere eos nisi Deus.

Homo ligatus peccato ægre solvitur.

Et *notandum*, quod diabolus alligat peccatores ut jumenta non per unum membrum tantum, sed etiam per multa, scilicet, per linguam, per oculos, per aures, per manus, per pedes. Oculos habent quasi ligatos ad ea quæ turpiter amant, ut ad alia vix eos convertere possint. Idem intellige de aliis membris.

Dæmon alligat homines per varia membra.

Ite in castellum quod contra vos est, &c.

Notandum, quod *duplex* est castellum, *unum* quod Deus firmavit contra diabolum, quod significatum est per Bethaniam, quæ interpretatur domus obedientiæ, & significat Ecclesiam, Lucæ 10. *Intravit Iesus quoddam castellum.* *Aliud* est castellum, quod diabolus munivit contra Christum: de quo Luc. 17. Cum *ingrederetur Iesus quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi*, amatores, scilicet, mundi, transgressores decalogi. De hoc castello hoc dicitur, significat enim mundum Christo & disci-

Castellum duplex. Dei. Diaboli.

& discipulis ejus oppositum, contra Deum munitū.

Mittit dominus discipulos suos ad *tria*, scilicet ad mundum impugnandum, ad solvendum peccatores, & ad ducendum ad Iesum. Figuratus autē est mundus per Jericho, & modus quo Jericho subversa est, ostendit, quomodo debet impugnari mundus. *Notandum* ergo quod filii Jsrael septem vicibus circuierunt Jericho, & post clangorem tubarum, & clamorem populi muri ejus corruerunt; sic ad mundi expugnationem valet quod consideratione animi septemplici circumeatur: circuitus sunt septē considerationes *septem malorum* quæ sunt in hoc mundo, quæ valent ad hoc, ut contemnatur quæ insinuantur nobis. Sapient. 5.

Discipuli ad tria missi.

Expugnatio Jericho docet quomodo mundus expugnandus.

Septem mala mundi.

I. Labor fatigantes.

Primum, est *labor*, amatores mundi fatigans; cujus fatigationis duplex causa est, scilicet, multitudo agendorum & multitudo impedimentorum. Tot enim resistentias inveniunt in his, quæ agunt, quot impotentes non perficiunt, quod intendunt: Unde dicunt damnati. Sapient 5. *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis; ambulavimus vias difficiles*: hoc ultimum referendum est ad resistentias.

II. Negligentia meliorum.

Secundum, est *negligentia meliorum*, adeo enim intenti sunt & diligentes circa bona temporalia, quod negligunt æterna: unde Luc. 14. Excusant se invitati ad nuptias. Semen inter spinas suffocatum est Matth. 13. Ephraym & Manasses fratres fuerunt. Ephraym, fructificans interpretatur, Manasses, oblivio. Abundantia enim temporalium, & Dei oblivio se cōcomitātur: ideo dicitur Deut. 8. *Cave ne cum dederit tibi Dominus urbes & oppida cunctarumque opum copiam, obliviscaris domini Dei*. Genes. 40. Pincerna Pharaonis in prosperitate oblitus est Joseph interpretis sui. Hoc malum insinuatur cùm dicitur. Sapient. 5. *Viam domini ignoravimus*.

III. Vanitas.

Tertium, est *vanitas*: Bona enim præsentia non sunt vera bona, nec mala pœnæ præsētia, vera mala sunt, sed sunt quasi umbræ verorum bonorum, & verorum malorum. Vera enim bona & vera mala sunt futuræ vitæ. Sap. 5. *Omnia transierunt velut umbra*: hæc umbra figurata est in umbra juniperi, 3. Regum. 19. vel in umbra hederæ. Jonæ. 6. propter hanc vanitatem prosperitas amatorum mundi somno comparatur. Ecclesiastici 34. *Somnia extollunt imprudentes*. Job 20. *trāsiet sicut visio nocturna*.

IV. Fugacitas.

Quartum, est *fugacitas bonorum mundi*; de quo ibi: *tanquam nuncius præcurrens*. Omnia mundana quæ videmus decidere, ut flores, & similia, præmittūtur quasi nuncii, qui nunciant nobis mortem. Ecclesiastici 38. *Memor esto judicii mei*: Sic enim erit & tuum Mihi heri, & tibi hodie, Quicunque ante te moritur, nuncius est tuus præcurrēs ad mortem. Seneca. Voluptates non sunt solidæ, non sunt fideles etiam si non nocent, fugiunt: potius aliquod bonum mansurum circumspice, sola virtus præstat gaudium perpetuum securum.

V. Periculum.

Quintum est *periculum*, quod insinuatur ibi: *tanquam navis quæ pertransit fluctuantem aquam*. Sap. 5. Sicut naviganti per mare propinqua est causa pereundi, sic viventi in hoc mundo. Bern. periculū probat transeuntium raritas, & pereuntium multitudo August. Amas sæculum, absorbet te, amatores suos vorare novit, non portare.

VI. Mutabilitas.

Sextum, est *mutabilitas*, quæ notatur ibi: *Avis quæ transvolat in aere*: Sap. 5. Ascendunt enim usq; ad cœlos, & descendunt usque ad abyssos: vel si bene est, timent, si malè dolent, ita, quod nunquam in eodem statu permanent.

VII. Vulnus occultum.

Septimum est *vulnus occultum*, quod bona hujus mundi amatoribus suis infligunt, quod notatur ibi: *tanquam sagitta emissa*: ideò spinis comparantur. Matth. 13. & Luc. 8. Habacuc 2. Post illud: Væ qui multiplicat non sua, subditur: *Nunquid non repente cōsurget qui mordeāt & suscitabūtur lacerātes te*.

Dicite filiæ Sion: ecce Rex tuus venit tibi mansuetus sedens super asinam, &c. Tria vult Spiritus sanctus ostendi Ecclesiæ de rege suo, scilicet, ejus charitatem, mansuetudinem, & humilitatem. *Primum* datur intelligi ibi: *venit rex tuus* tibi, id est, ad tuam utilitatem, *Secundum* ibi: *mansuetus*. *Tertium* ibi *sedens super asinam*, &c. & quæ à propheta sunt pronuntiata, Evangelium ostendit esse exhibita De charitate habetur, Joan. 15. *Majorem hac dilectionem nemo habet*, &c. De mansuetudine, & humilitate. Matth, 11. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde*. Istæ tres gratiæ multum sunt necessariæ illi qui habet alios regere. Debet enim præesse *humiliter*, *clementer* & *utiliter*. *Humiliter*, ut sic populo præsit, ut Deo subsit, non transeat à ministerio in dominiū, in populo Deo serviat, nō tyrannidem exerceat. August. Justitia est amor, soli amato serviens; & ideo rectè dominans. *Clementer* debet præesse, ut coactus pœnas inferat. Debet etiam præesse *utiliter*, ut libēter beneficia conferat, potius quærat populo prodesse, quam emolumentū temporale ab ipsis recipere. *Beatius est dare quam accipere*. Actuum 20. De *humilitate* dicit Bern. Cum omni indifferenter personæ sit humilitas quædam turris fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto vis ejus major in majoribus, & clarioribus clarior comparatur Ecclesiastici 3. *Quanto major es, humilia te in omnibus*. *Mansuetudo* etiam multum necessaria est his, qui præsunt; unde *Moyses* quem præfecit dominus populo suo, *erat vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra*, Numeri 12. & 3. Regum 20. *Audivimus quod reges domus Israel clementes sunt*. Proverb. 20. *Roboratur clementia thronus regis*, Ecclesiastici 10. *Sedes ducum superborum destruxit, & sedere fecit mites pro eis*. Seneca. Nullum ex omnibus clementia magis quam regem aut principem decet. Idem: Iracūdissimæ ac pro captu corporis pugnantissimæ sunt apes, & aculeum in vulnere relinquunt, Rex ipse sine aculeo est, noluit illum natura sævum esse: exemplar hoc omnibus regibus ingerens, pudeat ab exiguis animalibus non trahere mores: tantò moderatior animus hominum esse debet, quantò vehementius nocet. In signum mansuetudinis, quam debent habere, inunguntur reges Christiani, & magni Ecclesiæ prælati. Item propter hanc mansuetudinem Christus vocatur agnus. Isaiæ 16. *Emitte agnum domine dominatorem terræ*. *Charitas* etiam necessaria est his, qui præsunt: periculosissimum est populo habere hostē suum supra se. Thren. 1. *Facti sunt hostes ejus in capite*: onerosum est etiam valde, aliquem habere supra se, nisi credat illum ibi esse pro se. Seneca. Illius magnitudo stabilis est, quam omnes, quam supra se, tam pro se sciunt. Multi tamen rectores sunt in Ecclesia, qui potius diabolum imitari volunt, quam Christum, diabolus voluit esse *similis altissimo*. Isaiæ 14. ipsi verò volunt esse supra altissimum, dum volunt voluntatem suam fieri, & in his quæ Deo placent, & in his, quæ Deo displicent. Item diabolus servientes sibi bonis spoliat Joelis 2. *Quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti*. Sic ipsi spoliant subditos suos Isaiæ 3. *populum meum exactores sui spoliaverunt*. Item diabolus servientibus sibi pro præmio reddit suppliciū: sic ipsi illos, qui eos eligendo honoraverunt, postea affligunt. Ideò significantur per ramnum Judic. 9. Ramnus quoddam genus rubi est, quod vulgo sentice appellant, asperum nimis & aculeatum est, sicut sentes, & secundū Josephum ad impetum venti naturaliter ignem producit. Unde significat ambitiosum, qui spinis vitiorum spinosus est, qui spoliat subditos, sicut spinæ lanā spoliant oves, à quibus cōtingun-

Tres virtutes Christi.

Charitas.

Mansuetudo.

Humilitas

Tres gratiæ prælatis necessariæ.

Humilitas.

Clementia.

Utilitas.

Clementia principum commendatur.

Rex apum aculeo caret

Prælatorū charitas.

Superbia.

tur qui ex se emittit ignem iræ, quo ipse cum subditis suis comburitur: qui se mollem & mansuetum in principio exibet, deinde durum, quia post tyrannidem exercet

Christus voluit sedere super asinam multis de causis.

Sedens super asinam, &c. Multis de causis dominus super asinam sedere voluit. *Primo* ut ostenderet se in mansuetis quiescere. Chrysostomus non in curru, vel equo superbiæ, vel belli, sed in asina pacis, quia in humilibus & mansuetis quiescit. *Secundo*, ad dandum exemplum mansuetis ad destructioné superbiæ, præcipuè illius superbiæ, quæ attenditur in equitaturis. Unde Zach. 9. Post illud: *sedens super asinam*, subditur: *dispergam quadrigam ex Ephraym & equum de Hierusalem*. *Tertio* ut ostenderet in quo statu erat homo in adventu suo, quia *comparatus erat jumentis insipientibus, & similis factus*, erat *illis*, Psal. 48. Bernardus. Ecce quomodo de grege facta est egregia creatura, puto, dicerent jumenta, si loqui fas esset: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus*. Genes. 3. Idem. An non tibi videtur ipsis bestiis quodammodo bestialior esse homo ratione vigens, & ratione non utens? pecus quidem, si se ratione non regat, excusationem habet à natura. Voluit homo ascendere ad hoc, ut esset sicut Deus, *sciens bonum & malum*. & ut bestia factus est. Daniel. 4. dictum est Nabuchodonosor. *Regnum tuum transibit à te* & cum *bestiis atque feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos comedes*. Similis erat homo ante adventum Christi jumento & in morte & in vita Unde Hieron: quid miserius domine qui æterno mortis terrore prostratus ad hoc tantum sensum vivendi acceperat ut periret, immo inferior erat jumento: cùm enim jumentum mortem unicam debeat, ipse debebat duas temporalem scilicet, & æternam.

Homo miserior bestiis in hoc.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SERMO LXV.

SUMMARIUM.

De cæremoniis quibusdam in tribus præcipuis, & aliis processionibus Ecclesiæ observari solitis, & septem in Dominica Palmarum factis.

Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via. *Ioan.* 12.

Tres processiones solemnes, Cereorum. Ramorum Vexillorum Tria fidelibus commendantur.

Sic habetur: *Turba multa quæ convenerat ad diem festum cum audisset, quia Iesus venit Hierosolymam, acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei*. Et ab hoc verbo nomen processionis fortè sumptum est. Facit autem Ecclesia tres processiones solemniores aliis. *Primam*, cum luminibus, scilicet, in purificatione. *Secundam*, cum ramis palmarum & floribus, sicut in ramis palmarum. *Tertiam*, cum vexillis & crucibus sicut in ascēsione. In quibus *tria* commendantur fidelibus valdè necessaria ad salutem. In *prima* lumen sapientiæ, in *secunda* exemplum societatis bonæ. In *tertia* amor crucis pœnitentiæ. *Primum* ostendit homini quid fieri debeat *Secundum*, quid fieri valeat *Tertium* verò de hoste triumphat, sicut & Christus per crucem de diabolo triumphavit qui timet quæ pœnalia sunt in mundo isto, & suavia quærit, vix de hoste triumphat. Augustinus. Omnia terrena contempsit homo Deus, ut contemnenda demonstraret, & omnia adversa sustinuit ut sustinenda monstraret, ut nec in istis timeretur adversitas, nec in illis speraretur felicitas. Seneca. quemadmodum hostis perniciosior est fugientibus, sic omne fortuitum incommodum instat magis ex adverso. Iosue 7. *Mi domine Deus quid dicam videns Israelem hostibus suis terga vertentem*. Ista tria commendat etiam nobis Ecclesia in processionibus aliis, quas facit; post aquam enim benedictam, quæ baptismum signat quo propriè fit purificatio, sunt duo cerei, quibus lumen sapientiæ designatur, qui duo sunt, propter duo testamenta; deinde reliquiæ sanctorum à quibus exemplum sumere debemus. Tertiò, est crux: hæc tria signantur in illis tribus, quæ in arca testamenti continebantur: de quibus ad Hebræos 9. In arca testamenti erat urna aurea, habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat & tabulæ testamenti: tabulæ testamenti pertinent ad lumen sapientiæ, virga Aaron ad pœnitentiam, urna aurea habens manna, est homo ille Deus, quem maximè debemus imitari.

Prospera & adversa æqualiter ferenda.

Cæremoniæ quædam Ecclesiæ.

Tria continebantur in arca testamenti.

Septem serva in Dominica Palmarum.

Et Notandum *septem* attendenda esse facta in die tali quæ possunt esse materia sermonis. *Primum* est, quòd Deus venit voluntariè & tēpestivè ad locum, ubi pro nobis pateretur. Isa. 53. *Oblatus est quia ipse voluit*, & nos ergo ad confessionem voluntariè & tempestivè veniamus, patiamur libenter pro eo qui pro nobis tot & tanta passus est. Psal. 115. *Quid retribuam Domino* &c.

I. Promptitudo ad patiendum.

Secundum quòd veniens ad mortem honorem suscepit quem alias recusavit. Joan. 6. *Iesus cum cognovisset quod venturi essent, ut raperent eum, & regem facerent fugit in montem ipse solus*; ideo Dominus veniens ad mortē honorem suscipere voluit, ut ostenderet quòd, qui gloriam quærunt in hac vita similes sunt ei qui morti adjudicatus cum honore magno ire vellet ad locum mortis. Augustinus. Nihil aliud est tempus præsentis vitæ, quam cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum stare vel tardius ire permittitur, sed omnes pari motu urgemur. Gregor. Qui præsenti suavitate capitur quasi per amœna prata ad interitum ducitur.

II. Admissus honor.

Tertium est, quòd Dominus honorem illum tam humiliter suscepit. Bernard. Dominus sicut in passione patientiam, sic in processione humilitatem exhibere curavit, in illa enim *tanquam ovis ad occisionem deductus est*. In processione autem quia parabant se populi ut exirent ei obviam; nec eum latebat, qui noverat quid esset in homine, propter quod & ipse paratus est, non in curribus, & in equis, non in frænis argenteis, aut sellis auro tectis, sed humilis aselli tergo insidens, superpositis Apostolorum vestibus, quas ego de pretiosioribus regionibus fuisse non credo.

III. Humilitas.

Quartum est multiplex obsequium jumento portanti illum exhibitum. Alii vestimenta jumento imponebant, ut dominus illi mollius insideret. Alii prosternabant vestimenta in via, per quam jumentum iturum erat. Alii ramos & frondes arborum: sic magna reverentia exhibenda est homini, de quo creditur, quod Christum portet & ad hoc conandum esset, ut suavius illum portaret, & ne se in via morum inquinaret. Sed è contrario tales hodie punguntur contumeliis & irrisionibus, & offendicula eis in via ponuntur, ac si intenderent Christum molestare in eis vel præcipitare.

IV. Multiplex obsequium

pii persecutionem patiuntur in via Domini

Quintum est quòd lætitiam Jerosolymitarum fletu miscuit; de quo habetur, Lucæ 19. *Cum appropinquaret videns civitatem flevit super illam*, ut ostenderet illud, Proverb. 14 *Risus dolore miscebitur & extrema gaudii luctus occupat*: ut doceret illud, Ecclesiastici 11. *In die bonorum ne immemor sis malorum* Ecclesiastici. 7. *Cor sapientium, ubi tristitia, & cor stultorum, ubi lætitia*.

V. Lætitiæ fletu mixtæ.

Sextum est quòd ad extirpandam cupiditatem quæ causa erat malorum, pro quibus flebat tanto zelo exarsit. Beda. Post enumerata mala ingressus est in templum, ejecit vendentes & ementes per hoc innuens, quod ruina populi maximè Sacerdotum culpa fuerit. Unde enim vendentes & ementes percutit, ostendit, unde radix perditionis processit

VI. Zelus ad extirpandam avaritiam. Ruina populi à culpa Sacerdotum

processit, 1. Timoth. 6. *Radix omnium malorum est cupiditas*, tam Sacerdotum, quam populi: causa erat, quod in templo commercia exercebant.

VII. Vsurariorũ è templo ejectio. Vsurarii latronibus similes.

Septimum est, quòd usurarios [qui non accipiebant etiam usuram manifestam, sed munuscula fructuum] de templo ejecit, & latrones judicavit, dicens: *Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum*: & indubitanter usurarii tanquã latrones in futuro damnabuntur, ut ille, qui alium modum inveniendi victum suum nescit in hoc mundo habere, quàm per latrocinium, qui mortem & periculum incessanter animæ suæ comedit & bibit. 2. Reg. 23. Dixit David. *Non sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam*, noluit ergo bibere. Si David noluit bibere alienum periculum, multo minùs usurarii debent proprium bibere.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

SERMO LXVI

De duplici processione salvatoris, triplici obsequio ei præstito; de jumento, vestimentis, deque cædentibus ramos ex arboribus.

Plurima autem turba, straverunt vestimenta sua &c.

DUplex processio salvatoris recolitur hodie in Ecclesia. *Vna* quæ fuit à monte oliveti in Hierusalem cum honore & reverentia, *alia* quæ fuit à Hierusalem ad locum crucifixionis cum mœrore & verecundia. De *prima* loquitur evangelium quod legitur in processione. *Triplex* obsequium exhibitum est salvatori ut ostendit. Bern. his verbis: Considerare, inquit, libet triplex obsequium quod in processione hac exhiberi video salvatori. *Primum* quidem à jumento, cui insidet. *Secundum* ab his qui vestimentum prosternunt. *Tertium* ab his, qui ramos de arboribus cædere perhibentur. Nonne omnes reliqui ex eo quod abundat sibi, & quasi sine labore obsequuntur Domino, solum verò jumentum semetipsum exponit obsequio. Silendum mihi est, ut elationem caveatis, an magis loquar, ut habeatis consolationem. Jumentum quidem cui insidet nonne vos estis, glorificantes & portantes Deum in corporibus vestris. Expendunt seculares homines in obsequium Domini, non quidem corpora, sed quæ adjacent, cum de terrena substantia eleemosynas largiuntur. Prælati ramos cædunt de arboribus, cum de fide & obedientia, Abrahæ, de castitate Ioseph, de mansuetudine Moysi cæterisq; virtutibus evãgelizãt.

Duplex processio Salvatoris.

Triplex obsequium Salvatori præstitum.

Qui intelligantur per jumentum. qui vestimenta prosternunt.

Qui ramos de arboribus cædant.

Et *notandum* quòd per vestimenta intelliguntur corpora vel bona opera. *Primò* modo vestimenta in via prosternit, qui dat exemplum carnem mortificandi, vel eam martyrio exponendi. De vestimentis bonorum operum dicitur. Apoc. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet*. Ecclesiastici 9. *Omni tempore sint vestimenta tua candida*. Vestimenta ista in via prosternunt, qui sequentibus bonorum operum exempla relinquunt; sic Helias pallium suum reliquit Helisæo. 4. Reg. 2. *Secundi* Mach. 2. *Adolescentibus exemplum forte relinquam*. Secundum Glossam, Ramos vel frondes cædunt, qui verba & sententias de libris patrum excerpunt. Item qui viros spirituales hominibus ad imitandum proponunt. Arbores surgunt de terra & eriguntur ad cœlum: sic viri spirituales. Alius est oliva, secundum illud. Psal. 51. *Ego quasi oliva fructifera in domo Domini*: de qua decerpitur ramus misericordiæ. Alius est ut palma, secundum illud Psal 19. *Iustus ut palma florebit*, item. Job 29. *Sicut palma multiplicabo dies*. Item. Can. 7. Statura tua assimilata est palmæ, de qua decerpitur ramus longanimitatis & patientiæ. Palma post centum annos fructificat, & viri sancti post præsentem vitam fructum æternæ mercedis recipiunt. Genes. 21. Abraham centenario natus est Isaac. Proverb. 31. in fine: *& ridebit in die novissimo*. Alius est cedrus, arbor, scilicet, imputribilis qui potest dicere, illud Ecclesiastici 24. *Quasi cedrus exaltata sum in libano*, de quo ramus continentiæ decerpitur. De associatione processionis & passionis quæ fit hodie, require in sermonibus de epistolis.

Vestimẽtorum explicatio.

Qui sint Olivæ.

Palmæ.

Cedri.

DE EADEM.

SERMO QVINTVS.

SUMARIUM.

SERMO LVII.

A quibus & quomodo Christus honoratus fuerit, & honorandus sit.

Plurima autem turba straverunt vestimenta sua &c.

Honor Christo exhibitus à quibus & quomodo

IN his verbis ostenditur honor exhibitus salvatori ad locum Passionis venienti. *Primo* ostenditur à quibus sit exhibitus, ibi: *Plurima autem turba* &c. *Secundo* quomodo sit exhibitus, ibi: *Straverunt vestimenta sua in via*.

Exhibitus est ei honor à turba scilicet; à personis, pauperibus, simplicibus, & abjectis, non à divitibus, sapientibus, & potentibus; similiter accidit hodie secundum illud, 1. Corinth. 1. *Videte vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles* &c. Divites & sapientes, scilicet, scribæ & Pharisæi & potentes & sapientes. Unum amicum divitem habuit, scilicet, Zachæum: de quo habetur, Luc. 15. Et unum Potentem, scilicet, Centurionem. Matth 8. Et unum sapientem, scilicet Nicodemum, Joan. 3. Ideo eum non amabant divites, sapientes, & potentes, quia eis non nunciabat bona, sed mala. E contrario verò pauperibus, simplicibus, & humilibus nunciavit bona, ut potest ostendi ex testimoniis scripturæ quæ sequuntur. Matth. 5. *Beati pauperes spiritu*. E contrario verò dicitur divitibus. Lucæ 6. *Væ vobis divitibus*. Item Matth. 11. *Confiteor tibi Domine pater cœli & terræ quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus & revelasti ea parvulis*. Lucæ 18. *Omnis, qui se exaltat, humiliabitur*. Matth. 18. *Nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli non intrabitis in regnum cælorum*. Ejusdem. 19. *Sinite parvulos venire ad me & nolite prohibere talium est enim regnum cœlorũ*. Turbæ Dominus miserebatur. Matth. 15. *Misereor turbæ quia jam triduo perseverant mecum*.

Magnates Christum oderant. Pauperes amabant.

Christus parvulos & simplices amplectebatur.

Circa *secundum* notandum quòd exhibentes honorem vestimenta in via sternunt, ramos, vel frondes de arboribus cædunt, & in via ponunt, & clamando orant, & benedicunt. Via, penitentia est, per quam homo vadit ad Deum. Actorum 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum*. Isa. 30. *Hæc via, ambulate in ea*. In hac via vestimenta sternuntur, cum pœnitentiæ & tribulationi corpora exponuntur. Sed verisimile est quod ante vestimentorum prostrationem via fuerit expedita, & à luto, & à lapidibus & à spinis, si ibi erant. In quibus intelliguntur *tria*, quæ pœnitentibus sunt necessaria, ante carnis mortificationem sive jejunium, scilicet, *amotio peccatorum*, quæ intelligitur in amotione luti. *Dimissio odii* vel *rancoris* quæ intelligitur in amotione lapidum. Ecclesiastici 21. *Via peccantium complanata lapidibus*, odiis, scilicet, & rancoribus. Canis lapidẽ sibi projectũ rodit, sic iracundus verbum projectum in cor suum huc & illuc vertit. *Restitutio ablati* quæ intelligitur in amotione spinarum; spinæ enim vocantur divitiæ, Matth. 13. Et Lucæ 8.

Via quæ sit spiritualiter.

Tria pœnitentibus necessaria. Amotio peccati. Dimissio odii.

Restitutio ablati.

Illa tria ad diversos ordinantur fines.

Primum, ordinat ad Deum, cum scilicet removentur ea, quæ in homine Deo displicent. *Secundum*, scilicet, dimissio odij, ordinat ad proximum. *Tertium* verò, ordinat ad temporalia bona ne homo nimis ea diligat retinendo contra propriam salutem. quod *primum* sit necessarium, patet ex hoc quod legitur Isa 58. *Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra*, & subditur: *Nonne hoc est jejuniū quod elegi*? quasi diceret, non; sed illud quod subditur: *Dissolve colligationes impietatis.* De *secundo* patet per illud Matth. 6. *Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.* De *tertio* patet per illud August. Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Per positionem ramorum in via, cùm rami illi fuerint olivarum, secundum quod cantat Ecclesia: *Pueri hebræorum tollentes ramos olivarum*, significatur eleemosyna. Oliva enim propter oleum significat misericordiam: ramus autem olivæ opus est misericordiæ. secundum quod habetur, Genes. 8. Quia post diluvium attulit columba ramū olivæ ad noë, ad designādum cessationē diluvii. Signū cessationis diluvii iræ Dei est misericordia: Quia *beati misericordes, quoniā ipsi misericordiam cōsequentur* Mat. 5. Clamor duplex est scilicet, orationis & gratiarū actionis. Oratio est illud *Osanna in altissimis*. Gratiarum actio est illud: *Benedictus qui venit* &c Et insinuantur nobis *tres* conditiones quæ valent ad hoc, ut oratio exaudiatur, scilicet, *devotio*; *fiducia*, *discretio*. *Primum*, in hoc, quòd dicitur Clamabant: Clamor est, ubi est intensio vocis, similiter devotio est intensio desiderii. Psal. 33. *Clamaverunt justi*, *& Dominus exaudivit eos.* Exod. 14. *Quid clamas ad me*, dicit Dominus ad Moysen: tamen nihil legitur dixisse exterius. Ad *fiduciam* pertinet illud. *Filii David*: David enim fuit misericors. 1. Machab. 2. *David in sua misericordia consecutus est sedem regni in secula.* Reducitur ergo pater misericors ad memoriam, eo quòd præstat impetrandi fiduciam, ad quod etiam facit rememoratio humilitatis assumptæ. Bernard. Puto, jam spernere me non poterit Christus, *os de ossibus meis*, *& caro de carne mea.* Genes. 2. Ad *discretionem* pertinet illud: Osanna in altissimis, id est, salva nos, obsecro in altissimis. qui petunt corporalem salutem petunt salutem in imis: unde non petunt discretè. Matth. 6. *Primum quærite regnū Dei* &c In universo ergo modo exhibendi honorem, ostenduntur nobis *sex*, pertinentia ad viam pœnitentiæ, scilicet *amotio peccati*, *dimissio odii*, *restitutio ablati*, *mortificatio carnis*, *eleemosyna*, & *oratio*.

Ostenditur illa tria necessaria esse

Oliva, misericordiam denotat. Ramus, opus misericordiæ est

Duplex clamor. Tres conditiones orationis ut exaudiatur. Devotio.

Fiducia.

Discretio.

Sex universim ostenduntur necessaria ad pœnitentiam.

IN FESTO PASCHÆ. SERMO PRIMUS.

SERMO. LXVIII.

SUMMARIUM.

Evangelium exponit ii

Maria Magdalenæ & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, &c. *Marc. 16.*

Ex Ioachim, Cleopha, Salome, tres Anna Marias.
Quas habuit junxit Ioseph, Alphæo, Zebedæo.
Unius hæc mater, hæc quatuor, illa duorum,

Iuncta Ioseph, scilicet, Beata Virgo, fuit unius mater, scilicet, Christi: juncta Alphæo, fuit mater quatuor, scilicet, Iacobi Minoris, Simonis, & Iudæ, & Ioseph. Iuncta Zebedæo, fuit mater duorum, scilicet, Iacobi Majoris & Ioannis Evangelistæ. *Emerunt aromata*, id est, species aromaticas vel redolentes, secundùm Lucam penultimo Mulieres quæ venerant de Galilæa, in die parasceves, sepulto Domino viderunt monumentū, & quemadmodum positum erat corpus ejus, & revertentes paraverunt aromata, & unguenta & sabbatho quidem siluerunt secundùm mandatum: & cum transisset sabbathum & rediisset licentia operandi, perfecerunt, quod minùs fecerant in parasceve, sabbatho superveniente, & de hoc hîc loquitur Marcus: *Et valde manè unà sabbathorum.* Interlin. id est, prima à sabbatho, eadem enim prima sabbathi dicitur, quæ nunc Dominica vocatur; *Veniunt ad monumentum orto jam sole.* Marcus & Lucas satis hîc conveniunt, sic enim legitur, Lucæ 24. *Una sabbathi valde diluculo, venerunt ad monumentum portantes quæ paraverant aromata.* Mat. verò dissentire videtur dicens. *Vespere autem Sabbathi*, id est, nocte Sabbathi, *quæ lucescit in prima Sabbathi, venit Maria Magdalene & altera Maria videre sepulchrum* Ad hoc dicit. August. in libro de Concordia Evangelistarum, quòd nomine vesperis, noctem significat, à parte totum denominans; & est ibi Synecdoches & est sensus, *vespere Sabbathi*, id est, nocte, quæ lucescit in prima sabbathi, id est terminatur ad primam diem à sabbatho, id est, ad diem Dominicam: & innuitur, quod non qualibet parte noctis, sed diluculo venerunt & viderunt juvenem sedentem in dextris.

Concordia Evangelistarum.

Notandū quòd Ioan 20. dicit duos angelos fuisse, ibi: *unum ad caput*, *& unum ad pedes*, *ubi positum fuerat corpus Iesu* Lucas dicit eos fuisse stantes. Matthæus loquitur de uno sedente super lapidem revolutum. Marcus dicit: *juvenem sedentem in dextris*, quem mulieres introeuntes in monumentum viderunt. Ad solvendam verò contrarietatem quæ videtur esse in his, valet quod dicit Chrysostomus, angeli primò sedebant, sed mulieribus assurrexerunt & steterunt juxta illas. Item, quòd dicit Hieronym: quod monumentum apud Marcum non locus sepulti corporis dicitur, sed quædam pars materiæ ante speluncam, in quam intraverunt mulieres: quod autem Marcus, & Matthæus dicunt unum angelum fuisse, dictum est propter eorum similitudinem qui non negant eos plures fuisse; credendum est enim, quod duo vel plures fuerunt secundùm quod Ioannes & Lucas volunt *Coopertum stola candida.* Matth. ultimo dicitur, quòd *aspectus ejus*, *erat sicut fulgur vestimenta ejus, candida sicut nix.* Angelus nuncius resurrectionis suo habitu indicat, qualis judex futurus sit in generali resurrectione. In candore enim nivis significatur quod blandus erit justis. In terrore verò fulguris quod terribilis erit malis. *Nolite expavescere.* Gregor. Quasi dicat paveant, qui non amant adventum Domini, vel supernorum civium, qui vitiis pressi de eorum societate desperant. Vos autem quid timetis, qui vestros concives videtis. *Iesum quæritis*: quia multi dicebantur hoc nomine, determinat, de quo Iesu intelligat dicens: Nazarenum crucifixum: & si verbis non creditis; *Ecce locus ubi posuerunt eum. Et Petro.* Gloss. Petrus vocatur ex nomine, ne desperet, ex negatione; nisi enim exprimeret nominatim eum angelus, qui magistrum negaverat, inter discipulos venire non auderet. Matth. ult. dicitur. *Citò euntes*; in quo innuitur, quod annunciatores dominicæ resurrectionis non debeant esse pigri, rumores enim tam boni cum festinatione debent nunciari.

Controversia de uno vel pluribus angelis.

Solutio.

Qualiter Christus Iudex venturus sit.

Plures vocabantur Iesus.

Cur Petrus nominatim exprimatur

Veloces nuncii resurrectionis.

DE EADEM. SERMO SECUNDUS.

SERMO LXIX.

SUMMARIUM.

De mulierum devotione, Christi resurrectione, angelorum in nos dilectione.

Maria Magdalenæ & Maria Iacobi, & Maria Salome, &c.

Notandum, quòd series hujus evangelii hodierni *tria* nobis ostendit, pertinentia ad ædificationem nostram, scilicet, *mulierum devo-*

Tria tractantur hic

votionem, capitis Ecclesiæ resurrectionem, Angelicam ad nos dilectionem: quæ *tria* videntur esse contra illa *tria*, quæ fuerunt in perditione humani generis, scilicet, *invidia Angeli apostatæ* peccatum suadentis, *perversitas mulieris*, diabolo potiùs quàm Deo credentis, & *sententia mortis*: de qua Genes. 2. *Quacunque die comederitis, morte moriemini.*

I. Devotio mulierum. Devotio hæc varia fuit.

Circa primum notandum quòd mulieres multum fuerunt devotæ Christo. Ipsæ fuerunt devotæ ejus prædicationi, secutæ enim sunt prædicationem ejus, Matth. 27. *Erant autem ibi multæ mulieres à longe quæ secutæ erant Iesum à Galilæa ministrantes ei.* Item devotæ fuerunt ejus Passioni. Joan. 19. *Stabant autem juxta crucem mater ejus, & soror matris ejus*, &c. Item sepulturæ: Magdalena sepulturam ejus unctione prævenit, ipsa cum aliis aromata paravit. Marc. ult. Cum sepeliretur mulieres aspiciebant. Matth 27. *Erant autem ibi Maria Magdalena & altera Maria sedentes contra sepulchrum.* Item devotæ fuerunt monumentum visitantes in quo sepultus fuerat. Matth. 28. *Venit Maria Magdalena & altera Maria videre sepulchrum.*

II. Resurrectio Christi.

Circa secundum notandum, quod resurrectionem capitis nostri nunciat Angelus, quæ nunciatio quasi nova semper debet haberi: Sicut enim ea, quæ in Parasceve leguntur de Passione Domini, quasi recentia audiuntur & cum mœrore; sic quæ de Resurrectione in Pascha leguntur, cum lætitia audienda sunt, & quasi nova hæc est novitas, quæ non veterascit; unde dies Paschæ, dies boni nuncij est. 4. Reg 7. *Si tacuerimus & noluerimus nunciare usque mane, sceleris arguemur.* Prov. 25. *Aqua frigida animæ sitienti bonus nuncius de terra longinqua.* *Sex* verò nuncianda sunt mundo in die Paschæ. *Primum* est nobilis *triumphus Christi.* Mors & vita duello conflixere mirando; dux vitæ mortuus, regnat vivus Circa quem triumphum attendendus est modus pugnandi, quo triumphavit: vicit enim non percutiendo, sed patiendo. Proverb. 16. *Melior est patiens viro forti*, &c. Vicit sapientiam non manifesta potentia. Job. 26. *Prudentia ejus percussit superbum.* Vicit silendo, non litigando. Isa. 53. *Quasi agnus coram tondente se obmutescet*, vade & tu fac similiter; contrariis pugna, non similibus, aqua contra ignem pugnandum est; sic silentio contra garrulitatem, sapientia contra stultitiam, patientia contra fratris iram, non credas dedecus esse, si non vel repercutias, vel convitium pro convitio non reddas; imo magnus honor est, cùm aliquis talibus cavet, ne os suum vel manum maculet. Proverb. 20. *Honor est homini qui separat se à contentionibus.* Seneca. Quibusdam libenter parcas à quibus te vindicare fastidias, & non aliter quàm ab animalibus parvis & inquinantibus reducenda est manus. *Secundum* est, quòd Christus contrivit inferni *portas æreas & ferreos vectes confregit.* Psalm. 106. Ideo carcer in quo amici Dei detinebantur, ruptus est; ut jam non possit amicos Dei detinere. Oseæ 13. *Morsus tuus ero inferne.* Qui mordet partem capit, & partem relinquit; unde amicos de inferno extraxit, inimicos ibi reliquit. Væ illi qui carcerem inferni sibi reparat peccatum mortale committendo. O si tantum gaudium est, cum aliquis liberatur à carcere Saracenorum, quantum gaudium fuit, cum Christus amicos suos de carcere inferni eduxit. *Tertium* est resurrectio capitis nostri, qui mortem destruxit. 1. Corinth. 15 *Vbi est mors victoria tua?* *Quartum* est quod, licet Christo post resurrectionem defuerit miseria, non tamen defuit ei misericordia. Pincerna Pharaonis succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui. Genes. 41. & sicut vulgariter dicitur: honores mutant mores. Sed Christus in gloria resurrectionis pietatem exhibet, sicut & in statu mortalitatis. Marc. ultimo *Surgens Iesus manè prima Sabbathi apparuit primo Mariæ Magdalenæ, de qua ejecerat septem dæmonia.* Ipse etiam Simoni qui eum negaverat specialiter apparuit. Lucæ ultimo & rediit ad Discipulos, Thomam in fide confirmaturus. Joan. 20 *Quintum* est quod nos resurgemus cum caput nostrum resurrexerit. 1. Corinth 15. *Si resurrectio mortuorum non est nec Christus resurrexit.* Similium meritorum apud eundem judicem similis est remuneratio: Unde si Christus serviendo Deo in corpore & anima, meruit remunerari in corpore & anima, & nos similiter remunerandi sumus. Non est verisimile, quod Deus sit minus in remunerando liberalis, quam homo serviendo: unde si homo in corpore & anima servit, Deus in corpore & anima remunerabit Præterea si corpus non resurgit non remuneratur homo, scilicet, anima, quæ non est homo, ideo jam non dicitur esse pigra caro quæ tanta gloria remuneranda est. *Sextum* est quod cœlestis Hierusalem recuperata est; unde jam tempus est peregrinandi, ideo eadem die Dominus in specie peregrini apparuit. Luc. ult.

Quantæ lætitiæ dies Paschæ.
Sex hoc die nunciantur.
1. Triumphus Christi.
Quomodo pugnaverit & vicerit.
Quomodo contra vitia pugnandũ sit.
2. Fractio portarum inferni.
3. Resurrectio Christi.
4. Misericordia Christi
5. Resurrectio nostra.
Causa resurrectionis Christi & nostræ.
6. Cœlestis patria recuperata.

III. Dilectio Angeli ad homines.

Dilectio Angeli ad homines jam patet. Angelus enim de cœlo descendens lapidis revolutione sollicitudinem removet, quam habebant mulieres de ejus amotione, consolatur eas: *Nolite*, inquit, *timere*: Resurrectionem ejus nunciat, indicia resurrectionis ejus dat: *Venite & videte locum*, mittit eas ad nunciandum resurrectionem Discipulis, indicat locum ubi Christus sit videndus. Jam non habet mundus causam non diligendi mulierem, vel Angelum, qui perditionis mundi causa extiterant, cum eis satisfecerint, jam non est timenda mors, quam immortalitas consequatur. Somnus est à quo resurgitur, non mors. Psal. 3. *Ego dormivi & soporatus sum & exurrexi.* Mors corporalis est depositio veteris vestis, quæ quasi quidam saccus est. Psalm. 29. *Concidisti saccum meum*, &c. Mors porta est per quam exitur à miseria & transitur ad gloriam.

Mors timenda non est.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Tria genera aromatum, quinque unctiones Christi, quatuor dotes resurgentis, quatuor circà sepulturam Dominicam considerantur.

SERMO LXX.

Maria Magdalenæ & Maria Jacobi, & Salome, emerunt aromata ut venientes ungerent Jesum.

Amaritudo pœnitentiæ quem habeat fructũ.

IN hoc quod Mariæ unguenta præparant, datur intelligi quod amaritudo pœnitentiæ suavitatem spiritualis consolationis meretur, secundum Bernardum. Cum per fidem habitet Christus in cordibus nostris, Christus in sepulchro, est fides mortua in animo. Quid faciemus ei? Quid fecerunt ei sanctæ mulieres? Emunt aromata, ut venientes ungerent illum. Nunquid ut suscitarent? scimus quod suscitare nostrum non est, sed ungere nobis incumbit. Cur hoc? ne fœteat qui hujusmodi est, ne fit cæteris odor mortis, ne effluat & penitus dissolvatur. Emant aromata tres mulieres, mens, manus, lingua. De his, ut arbitror, Petrus mandatum recepit ter pascere gregem Domini. Pasce, inquit, mente, ore, opere; pasce animi oratione, verbi exhortatione, exempli exhibitione. Quærat igitur mens aromata sua, ante omnia compassionis affectum, deinde rectitudinis zelum & inter hæc discretionis spiritum non amittat, ad Galat. 6. *Qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis.* Compassionis affectus multum quidem prodest, quia animus liberalis quem pro se viderit anxium, contristare erubescit, nisi priora sibi vendicet compassionis affectus. In spiritu vehementi conterimus naves

Mens, manus, lingua, per 3. mulieres significantur.
Mentis aromata.

thasis, conterimus quassatum calamum, lignum fumigans extinguimus. Samaritanus vulneribus sauciati vinum & oleum infundit Luc. 10. Psal. 118. *Bonitatem & disciplinam & scientiam doce me.*

Propria voluntas.

Aromata dicta, nummo propriæ voluntatis sunt emenda. Isa. 55. *Venite emite absque argento & absque ulla commutatione vinum, & lac* dulcedinis. Gratia gratis datur, & cum emitur, gratis emitur, quia quod datur pro ea, nobis melius retinetur; propriam voluntatem dimittentes, nihil amittimus: etiam lucramur plurimum, commutantes illud in melius, ut communis fiat quæ fuit propria:

Zelus rectus Dei contumeliam & proximi miseriam respiciens. Lingua aromata.

Voluntas communis Deo & proximo, zelo rectitudinis movetur, cum conspicit Dei contumeliam, & affectu compassionis cum conspicit proximi miseriam. Linguæ aromata sunt modestia in increpando, copia in exhortando, vel in orando, efficacia in persuadendo. Aliquando quod sanare debuerat, quia mordacius forte videtur, exasperat & exulcerat magis, quando negligentiæ additur impudentia, & impatientia cumulatur, ut qui in sordibus erat sordescat adhuc, declinans *in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis*, ac more phrenetici non solum repellens, sed & mordere tentans medicum.

Defectus Concionatorum.

Multis quoque non suppetit verborum copia, sed pro sermonis inopia linguam suam sentiunt adhærere palato quod interdum audientibus solet non parum obesse. Aliis verò ad manum est abundantia sermonum, sed quæ dicunt minus sapiunt, & quia gratiam non habent quæ loquuntur minus efficacia sunt.

Confessio.

Aromata linguæ nummo confessionis emuntur, prius peccata tua confiteatis, quam ad purganda accedas aliena.

Manus aromata.

Paret & manus aromata sua, ne subsannet nos sapiens, tanquam pigrum illum, cui labor sit manum ad os porrigere. Sermo vivus & efficax, exemplum est operis, facilè persuadens quod intendimus dum factibile probat esse quod suademus. Aromata manus sunt carnis continentia, misericordia, patientia. Ante omnia perfectam continentiam quære, quam debes tibi ipsi: Nemo enim tibi te propinquior est; deinde adde misericordiam, quam debes proximo, quia cum eo salvandus es. *Omnes enim qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur.* Vide ne per impatientiam pereas, sed universa sustine pro eo, qui pro te maiora sustinuit, & apud quem patientia infructuosa non erit; patientia enim pauperum non peribit in finem. Psal. 9.

Subiectio.

Aromata manus emenda sunt nummo subiectionis hæc dirigit gressus nostros & sanctæ conversationis gratiam promeretur. Qui non vult subdi suo superiori non invenit suum inferius sibi subditum.

Quinque unctiones Christi.

Et notandum quod *quinque* de causis corpus alicuius inungitur. Quandoque in signum honoris.
1. Ut 3. Reg. 1. Unxerunt regem Salomonem in Sion. Sic corpus Christi mysticum ungitur in baptismo
2. in signum regni futuri. Quandoque inungitur quis ad sanitatem. Ecclesiastici 38. *Unguentarius unctiones conficiet sanitatis*. Lucæ 10. Samaritanus infundit vinum & oleum vulneribus sauciati. Sic corpus Christi mysticum ungitur in sacramento confirmationis & extremæ unctionis Iacob. ultimo. *Infirma-*
3. *tur quis in vobis*, &c. Aliquando inungitur quis ad suavitatem, ut Hester 2. Puellæ, quæ præparabantur Assuero, utebantur oleo myrrhino, & quibusdam unguentis, sex mensibus. Sic corpus Christi mysticum ungitur à vitis sanctis, dum exemplis eorum in bono confortatur. 2. Corinth. 2. *Christi bonus* odor sumus. Ecclesiastici 7. *Melius nomen*
4. *bonum quam unguenta pretiosa.* Quandoque inungitur initurus certamen ne possit ab hoste teneri, sic Christus & Apostoli inuncti fuerunt gratia mansuetudinis, qua invincibiles extiterunt. Isa. 61. *Spiritus domini super me eo quod unxerit me ad an-*
nunciandum mansuetis misit me. Quinto fit inunctio 5.
ut servetur corpus à putredine, hac de causa mulieres corpus Christi mortuum ungere voluerunt. Corpus autem Christi mortuum intelligi potest vel illa pars Ecclesiæ quæ mundo mortua est. Colos. 3. Mortui estis & vita vestra abscondita est cum Christo: Vel illa pars Ecclesiæ cuius vita genus mortis est. Ecclesiastici 30. *Melior est mors quam vita amara*: Vel illa pars Ecclesiæ, quæ quandoque vixit vita gratiæ, nunc verò mortua est morte culpæ.

Prælati per mulieres has figurantur.

Mulieres quæ maioris compassionis sunt, quæ infirmis nolunt resistere, & pauperibus ea quibus indigent, nesciunt denegare, figuram tenent prælatorum, qui aromata bonorum operum deberent præparare ad ungendum corpus Christi mortuum tribus prædictis modis; sed potius quidam spinas habent vitiorum:

Vitia Prælatorum.

Quidam corpus Christi pungunt & scandalizant, multi non timent desævire in corpus Christi mortuum, vel gladio linguæ detrahentis, vel alio genere persecutionis, non attendentes, quod lancea quæ percussit Christum mortuum, dira vocatur, cum clavi dulces vocantur Ierem. 12. Secundum 70. *Nunquid spelunca hyenæ hæreditas mea mihi.* Gloss. Hyena, nocturna bestia mortuorū cadavera devorat & de sepulchris effodit. *Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti huius.*

Resurrectio spiritualis.

Notandū quod resurrectio Christi figura est spiritualis resurrectionis quæ fit in præsenti Apocal. 20. Beatus qui partem habet in resurrectione prima. Est etiam pignus & securitas resurrectionis futuræ. Ea verò quæ accidunt circa ipsam, significant ea, quæ fiunt in generali resurrectione, & quæ facta sunt in mundo, cum resurrectio Christi per Apostolos nunciata est. Resurrectio Christi nulli nota fuit homini, cum ipse resurrexit, sed postea per angelum manifestata est, & per hoc quod cibum sumpsit cum discipulis suis. Mors eius manifesta multis fuit. Marc. 15. *Videns centurio qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset*, &c. Sic multis mors propria nota est, nulli verò sua resurrectio spiritualis nota est, nisi Deus eam ei revelet, vel ex aliquibus signis eam intelligat, ideo posset homo esse in magno timore.

Terra motus factus est magnus. Matth. ultimo: terræ motus in peccatore fit, cum movetur motu timoris qui expellit peccatum. Ecclesiastici 1. Vel cum terra quæ in eo erat sursum, fit deorsum Proverb. 26. *Cœlum sursum, & terra deorsum.* Angelus de cœlo descendit, & lapidem revolvit, quando gratia cœlestis infunditur duritiem lapideam removens, & os ad confessionem aperiens.

Et *notandum* quod angelus non revolvit lapidem, ut egressuro Christo aperiret, sed ut egressum eius ostenderet iam factum: iam enim resurrexerat, sic spiritualiter resurgit peccator per contritionem antequam os aperiat ad confessionem. Item motio terræ significavit motionem futuram in mundo ad prædicationem Dominicæ resurrectionis. Descensus angeli lapidem revolventis, gratiam Spiritus sancti missam cœlitus, corda hominum emollientem indicat. Marc. ultimo, sic legitur. *Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti, & respicientes viderunt revolutum lapidem.*

Obstinatus.

Bern. Si consideremus quam magnum sit ad nos, suscitare qui huiusmodi est quam difficile est accedere ad cor eius, quod lapidea quædam obstinatio & impudentia clausit, puto quod dicere necesse habeamus & nos: *Quis revolvet nobis*, &c. Fit tamen nonnunquam, ut solita pietate præparationem cordis nostri audiat auris divina, & ad vocem virtutis eius resurgat: qui erat mortuus. *Et ecce angelus domini*, scilicet, hilaritas quædam, in vultu ipsius, tanquam in ostio monumenti, nobis apparet, & fulgur

fulgur quidam index resurrectionis.

Iesum quæritis Nazarenum, crucifixum, surrexit. *Notandum* circa Christi resurrectionem, quod Christus surrexit *cito*, & *vere*, & *non amplius moriturus*: *Cito*; quia tertia die non mansit mortuus, nisi uno die naturali integro; & tunc ad infernum descendit. Exemplo igitur Christi si spiritualiter mortuus es, ad hoc labora, ut quantocius poteris, resurgas, & in statu illo ad infernum descende, cogitando pœnam, quæ tibi parata est. Isa 38. *Ego dixi in dimidio dierum*, &c. Christus etiam surrexit *vere*. Lucæ ultimo. *Surrexit Dominus vere*, & apparuit Simoni. Non verè surrexit, cui dicitur, Apocal. 3. *Nomen habes quod vivas & mortuus es.* Surrexit etiam *non moriturus amplius*: *Christus enim resurgens ex mortuis, jam non moritur*. Roman. 6. Lazarus surrexit. Joann. 11. Sed iterum moriturus. Qui surgendo *quatuor* dotes assumunt, non moriuntur iterum: Velut, quædam dotes animæ sunt: *splendor sapientiæ, impassibilitas patientiæ, humilitatis subtilitas, obedientiæ agilitas.* *Sapientia* multum facit ad vitæ conservationem spiritualis. Proverb. 3. *Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam.* Talem effectum habet sapientia respectu vitæ spiritualis, qualem habebat lignum vitæ respectu vitæ corporalis In eodem: longitudo dierum in dextera ejus Legitur de Sacerdotibus qui comederunt fructus arboris solis & lunæ quod vivebant quadringentis annis illæsi. Deuteron. penult. *De pomis fructuum solis & lunæ.* *Patientia* etiam multum valet ad conservationem vitæ spiritualis. Lucæ 21. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Item *humilitas* multum valet ad idem, quia humilis humilitate sua laqueos diaboli evadit. Sicut econtrariò superbia multum facit ad mortem spiritualem. Bernardus. Sive jam existens, sive nondum; semper tamen superbia erit causa subtractæ vitæ, vel gratiæ. Nunquid qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? *Agilitas* etiam *obedientiæ* multum valet ad idem; obedientes enim Deus tanquam suos observat, & exaudit, illi soli habent eum tanquam dominum. Lucæ sexto. *Quid vocatis me Domine Domine & non facitis quæ dico.* Augustinus in libro de opere Monachorum: citius auditur oratio obedientis, quam decem millia contemnentis. Lucæ ultimo sic habetur. *Quid quæritis viventem cum mortuis: non est hic, sed resurrexit.* In loco mortis vitam quærunt, qui in mundo isto vel in peccato fœlicitatem quærunt. Augustinus. Beatam vitam quæritis in regione mortis, non est ibi. Quomodo beata vita, ubi nec vita. Ideò in libro de Symbolo, vita quæritur à quibusdam, sed non invenitur quoniam non ubi est, quæritur. Oseæ quinto. *In gregibus suis & in armentis suis vadent ad quærendum Deum, & non invenient.* Viventem quærunt cum mortuis, qui in claustris vitam carnalem ducere volunt, ubi vetus homo deberet esse crucifixus, de quibusdam claustris potest dici illud Marc. *Surrexit non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum.* Institutores enim claustralium observationum, & fundatores Abbatiarum, posuerunt Christum in claustris. Sed jam non est in multis claustris. Linteamina & sudaria, quæ vidit Petrus in monumento Domini, Joannis vigesimo. Inveniuntur ibi, sed Christus inde surrexit. Primo Regum 19. Inventum est simulachrum & pedes caprarum loco David, ipse verò inde recesserat; similiter in Clero superpellicia, & alia figuralia inveniuntur hodie; Christus verò ab eis pro magna parte recessit. Spiritualiter: verbum propositum potest referri ad illum qui Christum in Sacramento Altaris receptum, per peccatum à se repellit.

Cito surgendum ei qui,

Verè surgendum.

Quatuor dotes eius qui verè resurgit.

1. Sapientia

2. Patientia.

3. Humilitas.

4. Obedientia

Vera vita in hoc mũdo non est.

Christus recedit à claustris malè viventium.

Christus recedit à malè communicantibus.

Surrexit, &c. Ecclesia hoc tempore Resurrectionis frequentat, & quasi auribus hominum inculcat volens resurrectionem habere in memoria à fidelibus. Primæ ad Timotheum secundo. Memor esto Jesum resurrexisse à mortuis. Utilis autem est memoria ista ad *tria*. *Primo* ad assecurationem fidelium de sua resurrectione. Membra enim suscitabit, qui caput suscitavit, & qui similes fuerunt Christo ignominià Passionis, similes ei erunt in gloria Resurrectionis. Primæ Corinthiorum sexto. *Deus & Dominum suscitavit, & nos suscitabit per virtutem suam.* Item secundæ Corinth. quarto. *Scientes quoniam suscitavit Christum Iesum, & nos cum Iesu suscitabit.* *Secundo* utilis est ad consolationem fidelium contra mortem, quæ futura, maximum infert timorem, præsens verò maximum dolorem. Non est timenda amissio sacci veteris, pro quo reddetur pretiosa purpura. Item non est lugenda mors, quam immortalitas consequitur, juxta verbum sapientis. Non est timenda lenti runcini amissio pro quo reddetur bonus dextrarius. Non est timendus somnus mortis à quo Dei potentia suscitabit. 1. Thessal. 4. *Nolumus vos ignorare de dormientibus ut non contristemini sicut cæteri qui spem non habent.* *Tertio* utilis ad nostram instructionem. Est enim figura spiritualis resurrectionis, de qua dictum est prius. Item *notandum* quod ille qui meminit Dominicæ resurrectionis debet cogitare modum quo resurrexit, de quo dictum est prius, & modum quo post resurrectionem se habuit, de quo dicetur in sermone sequentis Dominicæ: Et viam qua ad gloriam resurrectionis pervenit, scilicet, humilitate passionis Lucæ ultimo. *Nonne oportuit pati Christum & resurgere à mortuis die tertia.* 2. Timoth. secund. *Si sustinemus & conregnabimus.* Ideo in de Paschæ post cantus pertinentes ad gaudium resurrectionis reditur ad crucem, & Dominica post octavam Paschæ, loquitur Epistola de Passione, & Christus apparens Discipulis post resurrectionem, ostendit eis signa Passionis suæ. Ecclesiastici secundo. *Væ his qui perdiderunt sustinentiam.*

Memoria resurrectionis ad tria utilis.

1. Ad assecurationem.

2. Ad consolationem,

3. Ad instructionem.

Quomodo pervenjatur ad gloriam

Ecce locus ubi posuerunt eum. Notandum, quod *quatuor* leguntur de sepultura Dominici corporis quæ instruunt fideles circa Dominici corporis receptionem. *Primum*, quod in sindone munda involutum est. Matthæi vigesimo septimo. Ad ostendendum, quod recipiens corpus Dominicum, debet habere candorem innocentiæ & pudicitiæ, ut non habeat cor inquinatum vel nimio amore proprij boni, vel desiderio alieni mali. Unde Glossa super Matthæum 27. Sindone munda Jesum involvit qui pura mente eum suscipit. Marci penultimo, Joseph autem mercatus sindonem: hæc munditia à Deo comparanda est oratione humili, & castigatione corporis, & contritione mentis. Proverbiorum ultimo *Sindonem fecit & vendidit*: de hac munditia habetur Apocalypsis 19. Datum est illi ut cooperiat se byssino candenti & splendido. *Secundum* est, quod Nicodemus Myrrham & Aloen attulit. Joannis 19. *Venit Nicodemus ferens mixturam Myrrhæ & Aloes quasi libras centum.* In Myrrha quæ conservat à putredine, intelligitur solicitudo præparandi se ante susceptionem, & custodiendi se post susceptionem. Deuteron. 4. *Custodi temetipsum & animam tuam solicitè.* In Aloë quod habet etiam vim conservandi & purgandi, intelligitur timor, qui purgat à peccatis. Ecclesiastici primo. *Timor Domini expellit peccatum*, timor etiam Domini conservat. Proverbiorum 14. *Timor Domini fons vitæ ut declinet à ruina mortis.* Ejusdem 15. Per timorem Domini declinat omnis à malo. *Tertium* est, quod in monumento exciso in petra novo positum est. Petra est aliquis per firmitatem boni propositi: excisio fit per amotio-

Quatuor docentur per sepulturam Christi.

I. Candor innocentiæ.

II. Solicita custodia sui ante & post communionem.

III. Firmum propositum

nem proprii sensus, & propriæ voluntatis, quod fuit novum, secundum Matthæ. vel, *in quo nondum positus quisquam fuerat* secundum Luc. 23. Et Ioan. 19. Hoc specialiter pertinet ad eos qui servaverunt innocentiam baptismalem. Ad litteram decuit, ut nec uterus virginis, nec monumentum dominicum, ob reverentiam dominici corporis fuerit alteri commune. Similiter os illius, qui corpus dominicum sumit, communicando, vel celebrando, debet restringi à multis malis & verbis sæcularibus: unde os sacerdotis non debet esse expositum ad verba sæcularia, sicut ora aliorum. Ezech. 44. *Porta ista clausa erit & non aperietur, & vir non transibit per eam.* Dominus enim Deus Israël ingressus est per eam. Per portam oris sacerdotalis intrat Deus in sacramento altaris, dum ipse celebrat & egreditur, dum ipse prædicat. Ideò à multis debet cohiberi, quibus ora aliorum sunt exposita. Bern. Consecrasti os tuum Evangelio, nugis illud aperire illicitum est, assuescere sacrilegum. Ierem. 15. *Si separaveris* pretiosum à vili, quasi os meum eris. Debet ergo talis se servare sicut os Dei. Sed hodie impletum est quantum ad multos, illud Oseæ 8. Nunc factus est Israël in nationibus quasi vas immundum. Numeri. 19. *Vas quod non habuerit operculum aut ligaturam desuper immundum erit. Quartum* est quod magnum saxum positum est ad ostium monumenti. Ad litteram, indecens erat, quod monumentum domini porcis & canibus esset expositum: sic indecens est, quod post susceptionem dominici corporis, os sacerdotis de facili aperiatur. Vnde opus est clausurâ, quæ non de facili moveatur. Bern. Sive aliquis sit bonus, sive malus, necesse est ut magnum saxum taciturnitatis ad os eius ponatur. Si bonus est, ideò, ne gratiæ eius effundantur. Si malus est, ne verbis suis alios conturbet. Ecclesiastici 20. *Gratiæ fatuorum effundentur.* Prov. 26. *Qui imponit stulto silentium iras mitigat.* Iosue 10. *Volvite saxa ingentia ad os speluncæ.*

IV. Silentium.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SVMMARIVM.

De duplici Christi corpore, triplici sepulchro. Quis, quando religionem ingredi, & quomodo se gerere debeat in ea. De Iesu, id est, Salvatore; Nazareno, id est, florido.

Valde mane una Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam sole.

SERMO LXXI. Duplex corpus Christi.

NOtandum quod *duplex* est *corpus Christi*; scilicet *corpus* eius *proprium* & corpus *mysticum*. *Corpus proprium* potest considerari quasi in *duplici* statu, vel ut apparet in specie sua, vel ut latet in sacramento altaris, quasi ita *triplex* est eius sepulchrum, vel monumentum scilicet illud in quo fuit proprium corpus eius mortuum & illud in quo nunc sumitur in Sacramento, & religio in quo corpus eius mysticum mundo mortuum quiescit. De quo potest intelligi dictum illud. Isaiæ 11. *Erit sepulchrum ejus gloriosum.* Sepulchrum claustri figuratum est in sepulchro Elisæi. De quo legitur. 4. Reg. 13. Quod timore latrunculorum proiectum est cadaver in sepulchrum Elisæi, quod cum tetigisset ossa Elisæi revixit homo & stetit supra pedes suos. His verbis ostenditur, qua intentione & quomodo quis debeat claustrum intrare, & qualiter se debeat habere. Eliseus ratione nominis & actuum suorum figuram tenet Christi. Interpretatur enim Dei mei salutare. Timore latrunculorum infernalium intrare quis debet claustrum. Mortuus enim debet esse, crudele enim est sepelire aliquem vivum. Habitus religiosorum est sudarium

Triplex sepulchrum.

Mortuus contactu ossium Elisei resurgit.

Qua intentione quis religionem ingredi debeat.

corũ, cum in eo sepeliantur. In duobus casibus sepelitur quis vivus, quandoque propter iustitiam, ut cum, scilicet, aliquod scelus commisit, & tunc in sepulchro non quiescit: Sic qui vivi mundo, claustrum intrant, multum ibi torquentur. Quandoque sepelitur quis vivus propter cupiditatem sepelientium, ut eius bona habeant. Sic multi in claustro sepeliuntur nondũ mundo mortui Diligenter esset attendendum antequam aliquis sepeliretur in sepulchro claustri, utrum spiritum mundi adhuc attraheret, divitias, vel delicias, vel honores appetendo.

Quomodo in ea vivere.

Circa admissionem cautela adhibenda.

Et *notandum* quòd *tripliciter* debet esse claustralis mortuus. *Primo*, quia morti propinquus eius assidua meditatione sit. Archisynagogus dixit: filiam suam esse mortuam. Matth. 9. *Filia*, inquit, *mea modo defuncta est.* Gregor: Se fere mortuum considerat, qui se moriturum non ignorat. *Secundo*, sui despectione; sic David mortuus erat. 1. Reg. 24. *Quem persequeris rex Israel, quem persequeris, canem mortuum?* *Tertio* debet esse sibi mortuus, id est, suis concupiscentiis, & Deo, id est, Dei beneplacito vivus. Rom. 14. *Nemo vestrum sibi vivit.* Gal. 2. *Vivo ego, iam non ego, vivit vero in me Christus.* Rom. 6. *Si mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul vivemus cum illo.* In eodem: *Consepulti sumus cum illo* &c. Ossa Elisæi tangit quis quando eis sociatur qui inflexibiles sunt à rigore religionis, qui carnales sustinent, exterius duri per patientiam, interius uncti divinis consolationibus. Seneca: Cum his conversare qui te meliorem facturi sunt, illos admitte, quos potes meliores facere. Sunt aliqui qui in viris religiosis inflexibilitatem calumniantur, quibus si crederetur, religio esset sine ossibus, nec durare posset. Qui in sepulchrum religionis projicitur, revivíscere debet, id est, vitam novam debet inchoare, & stare supra pedes suos in modico terram tangendo. 1. Timoth. 6. *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.* In hoc quod valde mane venerunt ad monumentum datur exemplum veniendi cito ad religionem: *bonum erit viro cum portaverit jugum Domini ab adolescentia sua.* Threnorum. 3. Antequam assueverit quis vitæ sæculari, bonum est vitam religiosam assumere. Ieremiæ 13. *Si mutare potest æthiops pellem suam aut pardus varietatem, & vos poteritis benefacere cum didiceritis malum.* In hoc quod prima die à sabbatho, scilicet, primo tempore apto ad laborandum veniunt, ostenditur quod tunc aliquis debeat ingredi religionem, cum laborem, & onus religionis potest portare, & non expectare ætatem decrepitam, in qua religioni fit onerosus. Paterfamilias primo mane exiit conducere operarios in vineam suam. Matth. 20. Attendendum est etiam, quod veniunt orto iam sole. Postquam enim sol intelligentiæ illuxit alicui, qui scilicet habet discretionem intelligens quid requirat religio, tunc potest in religionem recipi. Pueros non intelligentes quid sit religio, cruci religionis affigi inhumanum videtur, consuevit Ecclesia lumen cruci præferre. Discretio enim requiritur in eo, à quo crux religionis assumitur. Illud autem: *Quis revolvet nobis lapidem*, &c. Ad tentationem pusillanimitatis pertinet quæ volentibus intrare religionem, vel iam ingressis prima occurrit quam vocat Bernard. timorem nocturnum loquens de illo verbo. Psa. 90. *Non timebis à timore nocturno. Lapis*, significat apparentem duritiam religionis, quem lapidem supposuit Iacob capiti suo, videns scalam attingentem cœlos. Genes. 28. Illam enim duritiem pro mollitie habet, qui per eam ad cœlestem gloriam se perventurum videt. Hæc est petra quæ fundebat rivos olei. Iob. 29. Apparens enim durities religionis oleum habet internæ, & æternæ consola-

Religiosus tripliciter mori debet.
I. Meditatione.
II. Despectione sui.
III. Sibi & concupiscentiis

Religiosus cum quibus conversari debeat.

Rigor inordinatus laxitas reprehenditur.

Tempestivus ingressus in religionem suadetur.

Adolescentes aptiores senibus.

Requiruntur anni discretionis.
Pusillanimitas seu timor religiosorum.

Durities religionis.

consolationis. In hoc, quod Jesus prædicitur videndus in Galilæa, quæ interpretatur transmigratio, datur intelligi, eum qui religionem intravit, oportere transmigrare de virtute in virtutem, ut Deus videatur per internam consolationem in præsenti, & spem in futuro.

Incrementa virtutum in religione.

Jesum quæritis Nazarenum non est hic: quasi diceret, verè Jesus Salvator, quem quæritis, licet venena, & linguæ Judæorum dixerint: *alios salvos fecit, seipsum salvum facere non potest*. Matth. 27. In eodem, *Salva temetipsum*. Marc. ultimo sic habetur: *Scio quod Iesum qui crucifixus est quæritis*. Verè Nazarenus, idest, floridus, non fœtidus. Non enim dedit Deus, sanctum suum videre corruptionem: Videbatur emarcuisse flos de radice Jesse, sed si secundum vitam mortalem emarcuerat, jam refloruerat, secundum illud Psalm. 27. *Refloruit caro mea*. Dixerant Judæi. *Si filius Dei es, descende de cruce*, credentes afflictionem tenere eum in cruce, ut non posset de ea descendere, cum potiùs ibi teneret eum amor salutis nostræ: sed qui crucifixus est, resurrexit, & clausura sepulchri eum tenere non potuit. Ex quo manifestum est, quod nec afflictio eum invitum tenuit in cruce, exiliissent clavisi voluisset. *Iesum quæritis*. Sanctæ mulieres quærunt, quem debent quærere, sed non ubi debent: unde eis dicitur Lucæ 24. *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Nazarenus, id est, floridus cruci affixus fuit; Contempto enim flore mundanæ gloriæ, ipse crucis ignominiam elegit. Hebr. 12. *qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem*, ipse regnum fugit. Joannis sexto. Ad crucem verò voluntariè venit. Sic floridus, factus est crucifixus: in resurrectione factus est crucifixus, Nazarenus, vel floridus; quia ignominia passionis transivit ad gloriam resurrectionis, immo ipsa crucifixio, vel crux florida facta est; quia in magno honore habetur: Crux enim transit de pœnis latronum, ad frontem imperatorum, ut dicit Augustinus. Quid faciet Deus fidelibus suis, si tantum honorem dedit pœnis suis. Galat. ultimo: *Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi*. Bern. super Cantic. Sponsus sibi nihil gloriosius putat, quàm Christi portare opprobrium.

Jesus, id est, Salvator.

Nazarenus, id est, floridus.

Amor Christi in cruce.

Gloria crucis.

DOMINICA PRIMA POST PASCHA.
SERMO PRIMUS.
SUMMARIUM.

De manifestationibus post Resurrectionem, de missione Apostolorum, & potestate remittendi peccata, de duplici pace, Thomæ dubitatione & confessione.

SERMO LXXII.

Cum sero esset die illo una Sabbathorum, &c.
Ioan. 20.

Duæ manifestationes.

HOc Evangelium continet *duas* Christi manifestationes factas Discipulis in Jerusalem. *Prima* facta est Thoma absente ipso die resurrectionis. *Secunda* octava die Thoma præsente, die illa qua resurrexit. *Una Sabbathorum*, idest, una inter dies Sabbathorum, id est, solennium; quia tunc erant dies azymorum. *Et fores essent clausæ*, domus scilicet, in qua domo erant Discipuli congregati propter metum Judæorum, ut scilicet clausione ostiorum & congregatione plurium minùs timerent. *Stetit in medio Discipulorum*. Ingressus januis clausis, ostendens in hoc quod corpus habebat glorificatum: hæc est enim natura corporis gloriosi, ut corpus ei non gloriosum resistere non possit. Gregorius. Quid mirum si post resurrectionem januis clausis intravit, qui antea non aperto utero Virginis exivit. August. in libro de concordia Evangelistarum. Ipso die resurrectionis suæ, excepto quod à mulieribus visus est, *ter* se Dominus manifestavit. Petro *semel* Lucæ ultimo. *Iterum* duobus illis, quorum unus Cleophas. In eodem. *Tertio* plurimis jam inde loquentibus in noctis exordio, ut dicitur hîc. Mulieribus verò *bis* apparuit. *Primo* Mariæ Magdalenæ, flenti ad monumentū, Joan. 12. *Deinde* duabus mulieribus dum irent nunciare Apostolis. Matth. ultimo. Unde secundùm hoc apparuit quinquies ipso die resurrectionis, ultima autem illarum apparitionum fuit hæc. *Et dixit eis pax vobis. Ego sum, nolite timere. Et cum hoc dixisset ostendit eis manus & latus*, id est, cicatrices lateris & manuum, ne putarent eum esse phantasma, & ut ostendat se esse illum, qui passus est. Victor cicatrices vulnerum non ex impotentia curandi servavit, sed ut in perpetuum victoriæ suæ circumferat triumphum, & ad fidem resurrectionis astruendam, & ut idem corpus resurgere, quod moritur, demonstraret. *Gavisi sunt ergo*, &c. Impletum est quod dixit. Joan. 16. *Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum*. Aug. Ad dubitantium corda sananda, vulnerum sunt servata vestigia. Item per tactum vult, ut probent idem, *Palpate & videte quoniam spiritus carnem & ossa non habet*.

Natura corporis gloriosi.

Quinque manifestationes.

Cicatrices vulnerum servatæ.

Gaudium Discipulorum.

Lucæ ult. *dixit eis iterum pax vobis*. Hortatur Dominus Discipulos ad passionem mittendos, *primo* ad mentis tranquillitatem dicens: *pax vobis* *Secundo* eos suo exemplo consolatur dicens. *Sicut misit me pater*, &c. *Tertio* dat gratiam qua officium injunctæ legationis impleant dicens: *Accipite spiritum sanctum*. *Quarto* dat potestatem ligandi atque solvendi, ibi: *Quorum remiseritis peccata*, &c. *Pax vobis*. Augustinus Iteratio, confirmatio est. Ipse dat pacem super pacem. Unde ad significandum pacem peccatoris in præsenti, & pacem æternitatis in futuro, bis dixit *pax vobis* Discipulis. Episcopus etiam in Missa bis dicit pax vobis. *Primo* vertit se Episcopus ad populum, quia pax peccatoris quandoque datur ministerio Episcoporum. *Secundo* non vertit se ad populum, quia pax æternitatis non datur ministerio Episcopi. *Sicut misit me*, idest, ad quod misit me, scilicet, ad Passionem. *Pater* qui me amavit, *sicut misit me*, idest, ea charitate, qua misit me, *& ego mitto vos*. Chrysostomus, Hic elevat eorum animos. Vel sic: *Sicut misit me pater*, &c. Quia ad prædicandum mitto vos, sicut ad prædicandum missus sum. *Insufflavit*. Aug. Insufflando significat Spiritum sanctum, non Patris solius esse spiritum, sed etiam suum; sicut flatus erat ab eo, ita Spiritus sanctus, qui dabatur in flatu. Quod est contra Græcos, qui dicunt quod Spiritus sanctus non est à Filio. *Et dixit: Accipite Spiritum*. Secundum Chrysostomum. Non adhuc deprecatio fit ad patrem secundum illam promissionem. Joann. 14. *Ego rogabo patrem & alium paraclitum dabit vobis*, sed auctoritate dat eis virtutem, potestatem quandam spiritualem & gratiam: sed non ut mortuos suscitent & virtutes faciant, sed ut dimittant peccata; diversa enim sunt charismata Spiritus sancti. Sed nonne potestas dimittendi peccata erat data Petro. Matth. 16. & aliis ejusdem 18. Potest dici, quod ibi fuit promissio seu prædictio hujus, hîc prædictionis impletio, ut hîc confirmatio. Sed adhuc objicitur, quod solus Deus peccata dimittit. Isa. 43. *Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me*. Oseæ 13. *Perditio tua ex te Israel, tantummodo ex me auxilium tuum*. Responsio. Solus Deus dimittit peccata, quantum ad culpam; pœnam verò possunt remittere ministri, ut dicit Dominus. *Quorum remiseritis peccata*. Ministri enim partem pœnæ relaxant, sed solus Deus totum indulget, scilicet, culpam & pœnam. Magister Hugo de sancto Victore: Remittere est debitum temperare & in parte relaxare. Dimittere verò est ex toto indulgere, quod per Spiritum sanctum fit. Chrysostomus. Si mali sint valdè Sacerdotes, Deus, quæ ejus sunt,

Pax datur. Missio mādatur.

Potestas ligandi & solvendi data.

Episcopus in Missa dicit, Pax vobis.

Discipuli ad quid sint missi.

Insufflatio Spiritum sanctum significat.

Potestas Petro & aliis promissa & data.

Deus dimittit peccata quoad culpam & pœnam.
Et Minister homo dimittit peccata quoad pœnę partē.
Remittere & dimittere differunt.

operabitur. Quid dico sacerdotes, nec angelus nec archangelus operari quid potest in his quæ data sunt à Deo, sed pater & filius & spiritus sanctus omnia dispensat. Sacerdos autem suam accommodat linguam, & suam tribuit manum. Item, ex hoc, quod hic dicitur, primò: *Accipite spiritum sanctum*; post: *quorum remiseritis peccata*, &c. Volunt quidam habere, quod nemo possit ligare, vel solvere, nisi habeat spiritum sanctum, quod non est verum. Unde dicendum est, quod *dupliciter* dimittit aliquis pœnam peccatorum, vel ex officio tantùm, vel ex officio, & vitæ merito. Primo modo remittunt etiam mali. Secundo boni ordinati. Præterea spiritum sanctum habent qui remittunt, id est, donum spiritus sancti scilicet ordinem. Item per gratiam spiritus sancti fit remissio peccatorum, quod in illo facto voluit Dominus dare intelligi, quod gratia sacramentis datur, quæ per ministros Ecclesiæ ministrantur: Quod autem non requiratur in ministro gratia spiritus sancti, patere potest ex hoc, quod ante passionem dedit hanc potestatem, & tamen sine insufflatione. Sic autem intelligendum est secundum Gloss. *Quorum remiseritis*, &c. id est, quos dignos dimissione judicaveritis, duabus clavibus, id est potestatis & discretionis, *Remittuntur eis*, id est, tunc Deus approbat dimissionem: *Et quorum retinueritis*, id est, non remiseritis, vel per vos vel per successores vestros, retenta sunt, id est, non sunt remissa. Sic rex principem mittens dat ei potestatem & mittere in carcerem, & dimittere.

Deus utitur ministerio Sacerdotis.

Non necessaria bonitas ministri ad hoc, ut validè officium fiat.

Remissio peccatorum qualis.

Thomas autem unus ex duodecim, qui olim fuerant, & esse debebant. Non enim erant, nisi undecim, cum Iudas se suspendisset. Matth 27. & Actuū 1. Sic aliquis dicitur de duodecim paribus Franciæ, licet non omnes sint quia tot deberent esse. *Qui dicitur Didymus*, id est geminus, quia dubius etiam dicitur Thomas, id est, abyssus, quia dubitando profundius novit. *Non erat cum eis quando venit Iesus*, Contra. Lucæ ultimo. *Regressi sunt in Ierusalem discipuli illi quibus apparuit Dominus cum irent in Emaus, & invenerunt congregatos undecim, & eos qui cum ipsis erant, dicentes: Quia surrexit Dominus vere & apparuit Simoni, & ipsi narrabant quæ gesta erant in via, & quomodo cognoverunt eum in fractione panis. Dū autem hæc loquerentur, stetit Iesus in medio eorum, & dixit eis: pax vobis.* Cùm ergo essent soli undecim Apostoli, & illi essent congregati, patet quod Thomas erat cum eis. Ad hoc respondet August. in 4. libro de concordia Evangelistarum: intelligendum est quod Thomas exierat inde, antequam eis loquentibus Dominus appareret: erat tamen cum aliis, quādo venerunt illi duo Discipuli. Post exitum verò Thomæ dū loquerentur, *quomodo cognoverunt eum in fractione panis*, apparuit eis Dominus; & postquam reversus fuit Thomas, *dixerunt ei alii discipuli: Vidimus Dominum. Nisi videro*, &c. Chrysostomus: Thomas non tantū illis non credidit discredens, quantum rem putas impossibilem esse, scilicet, resurrectionem, unde non dixit: non credo vobis, sed nisi videro, & misero, non credo. Item Chrysostomus. Sicut simpliciter & cito credere est levitatis, ita ultra modum circumscrutari, & multum investigare est grossissimæ mentis. Ecclesiastici 19. *Qui cito credit, levis est corde. Venit Iesus januis clausis*, ut priùs, & dixit: pax vobis. Victor, pacem offert, qui propter pacem venit. In prima visitatione bis dixit: Pax vobis, quia in illa significatur visitatio præsens, per gratiam, in qua pax peccatoris datur, & pax æternitatis promittitur & prægustatur. In hac visitatione semel tantum quæ significat visitationem, quæ erit in octava Resurrectionis, ubi unita pax erit, scilicet, pax æternitatis. *Infer digitum tuum huc*. Chrysost. Vide qualiter non expectat à Thoma prius rogari, nec audire aliquid tale, quale aliis dixerat: nisi videro non credam; sed præoccupat eum, ostendens per hoc, quomodo, cùm & hæc loquebatur ad condiscipulos, ipse aderat: etenim verbis eisdem usus est. *Infer digitum tuum huc*, ut cognoscas per tactum, *& vide manus meas*, ut cognoscas etiam per visum, *& affer manum tuam*, id est, applica. Chrysost. Tu cum videris discredentem discipulum, excogita dominatoris clementiam, qualiter & pro una anima ostendit seipsum vulnera habentem, & accedit, ut salvet unum, & etiam aliis grossiorem existentem. Gregor. Non hoc casu, sed divina dispensatione gestum est, ut electus ille tunc deesset, quando aliis Dominus apparuit; post autem veniens, audiret, audiens, dubitaret, dubitans, palparet, palpans, crederet, egit namque miro modo superna clementia, ut Discipulus dubitans, dum magistri vulnera palparet carnis, in nobis vulnera sanaret infidelitatis: dum enim ille palpando ad fidem reducitur, mens nostra omni dubitatione postposita in fide solidatur. *Respondit Thomas, & dixit, Dominus meus.* Secundum quod homo, quem redemisti sanguine tuo. 1. Petr. 1. *Redempti estis pretioso sanguine quasi agni immaculati. Et Deus meus.* Per creationem, quem de limo creasti, ut dicat Victor: & sic confitetur Thomas utramque naturam in Christo, humanam & divinam. *Quia vidisti me Thoma credidisti*, non quod visio sit causa fidei, sed adminiculum. Gregorius. Thomas aliud vidit, & aliud credidit, hominem vidit, & Deum confessus est. August. Non ait, tetigisti, sed vidisti, quoniam generalis sensus quodammodo est visus; quamvis dici possit, non ausum Discipulum tangere. Quærit Chrysostomus: qualiter corpus incorruptibile typos, idest, figuras demonstrabat clavorum, & tangibile erat mortali manu. Et respondet: ne tumultueris, condescensionis enim erat, quod fiebat: quod enim subtile erat, ut clausis intraret januis, à grossitie omni erutum erat, sed ut crederetur resurrectio, hæc ostenduntur, & ut discant, quoniam ipse est qui crucifixus fuerat, & non alius pro eo surrexit. *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Chrysostomus, cum dixerit quis: nunc vellem esse secundum tempora illa, & videre Christum mirificantem, excogitet. *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Sed cum dicatur hoc pro futuris, quare non dicitur: beati qui non videbunt & credent, hoc respondet August. Præteriti inquit temporis usus est verbis, tanquam ille, qui, quod erat futurum, in sua noverat prædestinatione jam factum; nec solum propter futuros hoc dixit, sed propter aliquos etiam discipulorum qui de facili crediderunt & talia non petierunt.

Ioannes dicit Thomā abfuisse.

Lucas ait adfuisse.

Responsio & conciliatio.

Cito credere non semper laudabile.

Pax alia præsens, alia futura.

Clementia Domini.

Dubitatio Thomæ nobis profuit.

Confessio S. Thomæ

Corpus gloriosum an tangi possit.

Quæstio.

Responsio.

In conspectu discipulorum suorum Chrysostomus. Videtur mihi ea, quæ fecit post resurrectionem, dicere signa; ideo ait: in conspectu discipulorum, post resurrectionem enim non manifestavit se mundo, secundum illud. Joan. 13. *Adhuc modicum & mundus me jam non videt. Quæ non sunt scripta*, Chrysostomus quærit: quare non omnia sint scripta, quæ fecit? Et respondet: propter multitudinem. Deinde vero & excogitavit, quoniam qui non credit his quæ dicta sunt, ne pluribus attenderet; qui vero hæc suscipit nullo indiget alio in fidei ratiocinatione. *Vt credatis*, hoc pertinet ad præsens *ut credentes vitam* &c. hoc pertinet ad futuram vitam. *Quia Iesus* hoc erat proprium nomen illius hominis. Lucæ 2. *Vocatum est nomen ejus Iesus quod vocatum est ab angelo, priùsquam conciperetur in utero.* Lucæ 1. *Vocabis nomen ejus Iesum, est Christus*, homo unctus, gratia spiritus sancti. Psalm. 44. Unxit te Deus oleo, &c. *Vitā habeatis æternā. In nomine ejus*, idest, in fide nominis ejus. 1. Joan. ultimo. hæc scribo

Iesus nomen proprium Christus, id est unctus.

scribo vobis, ut sciatis quoniam vitam habeatis æternam qui creditis in nomine filij Dei, vel in nomine ejus, id est, per eum.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

SERMO LXXIII.

Sexdecim documenta ex dictis Christi post Resurrectionem.

Dixit Jesus pax vobis.

LEgitur Judicum 14. *De forti egressa est dulcedo.* Hoc dixit Samson de Leone in cujus ore post mortem invenit favum mellis, sed de Christo possumus idem dicere, qui est Leo de tribu Juda. Apocal. 5. Cujus os post passionem ejus dulcem habuit doctrinam. Et ex verbis ejus dictis post resurrectionem *sexdecim* documenta possumus accipere. 1. Pietas. *Primo*, commendatur nobis pietas. Joan. vigesimo. Ubi alloquitur mulierem flentem. *Mulier*, inquit, *quid ploras?* Hujus pietatis consolantis lugentes magnus defectus est hodie in mundo isto. Ecclesiastæ 4. *Vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lachrymas innocentium & neminem consolatorem.* 2. Temeritas cavenda. *Secundo*, dissuadetur temeritas Joannis vigesimo. *Noli me tangere. Nondum enim ascendi ad patrem meum.* Non debet ad Christum in Sacramento Altaris accedere, in cujus corde nondum Christus ad patris æqualitatem ascendit, cum ei debitam reverentiam non exhibeat, sed quasi eum crucifigat, ad Hebr. 6. Indignè cõmunicãtes. Rursum *crucifigentes in semetipsis filium Dei.* 1. Corinth. 2. *Si cognovissent nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* 3. Humilitas. *Tertio*, notatur humilitas. Joannis 20. *Vade autem ad fratres meos*: adeptus gloriam resurrectionis, non dedignatur servos vocare fratres. Bernard. Cum omni indifferenter personæ humilitas sit quædam turris fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto vis ejus major in majoribus, & in clarioribus clarior comprobatur. 4. Societas bona. *Quarto* commendatur nobis bona societas, ubi Magdalenam cum socia salutat Matthæi ultimo. Et Thomam cum aliis in fide confirmat. Joan. 20. 5. Mansuetudo. *Quinto* mansuetudo. In eodem: *Nolite timere*: hoc multum necesse esset prælatis. Bernardus super illud. Exultabimus, & lætabimur memores uberum tuorum. Cant. 1. Cur morsus à serpente parvulus conscientiam refugit sacerdotis, ad quam eum oportuerat tanquam ad sinum recurrere matris. 6. Patientia. *Sexto* patientia. Lucæ ultimo: *Videte manus meas*, ibidem: *oportuit pati Christum*, Joannis ultimo: *Cum esses junior cingebas te.* Joan. 9. *Sicut misit me pater & ego mitto vos.* 7. Pax. *Septimo* Pax. Joan. 20. Ter eis pacem optat. 8. Fides. *Octavo* fides. Joan. 20 *Quia vidisti me Thoma credidisti, beati qui non viderunt & crediderunt.* 9. Spes. *Nono*, Spes. Matth. ult. *Ecce ego vobiscum*, &c. 10. Charitas. *Decimo*, Charitas. Joan. ultimo: Petrus interrogatur ter de amore. 11. Curiositas cavenda. *Undecimo* dissuadetur curiositas. Joan ultimo, dictum est Petro: *Quid ad te tu me sequere.* Act. 1. *Non est vestrum nosse tempora vel momenta.* Non habet Deus unum proprium servientem, ferè enim omnes immiscent se terrenis. *Quinque* autem alia spiritualiter pertinent ad ministros Ecclesiæ, quorum *primum* est, studere intelligentiæ sacræ scripturæ. 12. Studium scripturæ. Lucæ ultimo. *O stulti, ô tardi.* Ibidem: *Incipiens à Moyse*, &c. Et post, *aperuit eis sensum ut intelligerent scripturas.* 13. Et virtutis. *Secundum* est, studere virtuti. Lucæ ultimo. *Sedete in civitate quoad usque induamini virtute ex alto.* Act. 1 *Accipietis virtutem Spiritus sancti in vos.* 14. Sacerdotalis dignitatis cognitio. *Tertium* sacerdotalis dignitatis cognitio. Joan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis*, &c. 15 Recta intentio. *Quartum* est intentionis directio. Joan. ultimo. *Mittite in dexteram navigij rete, & invenietis.* 16. Recta doctrina. *Quintum* est ut debito modo doceant, quid fiet, si doceant utilia & si doceant efficaciter & instanter, & ubique.

Ad *primum* pertinet illud Marc. ultimo. *Docentes servare omnia quæcunque mandavi vobis.* Ad *secundum* pertinet illud Joan. ultimo. *Pasce, pasce, pasce.* Pasce verbo, pasce exemplo, pasce temporali subsidio. Exemplum & temporale subsidium debent adjuvare verbum. Ad *tertium & quartum* pertinet illud Matth. ultimo. *Ite docete omnes gentes.* Item illud Marc. ultimo. *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium* omni creaturæ. Ista 16. documenta possunt intelligi folia ligni vitæ, ad quorum umbram æstivo tempore deberent se homines obumbrare contra ardorem peccati Cant. 2. Sub umbra illius quem desiderabam sedi. Gregor. Dum sacrarum scripturarum secreta scrutamur, quid aliud quam ad refrigerandum nos, opaca silvarum ingredimur. Folia ligni vitæ.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

SERMO LXXIV.

Christi apparitiones 12. post resurrectionem, & misericordiam in eis relucens, cum septem Spiritus sancti donis & septem exemplis, quæ ante Ascensionem suam Christus monstravit, imitanda proponit.

Cum sero esset die illa, una Sabbathorum, venit Jesus, &c.

DEcem legimus apparitiones Christi in Evangelio. Apparitiones Christi decem ex Evangelio. Quinquies apparuit ipsa die Resurrectionis. *Primo* Mariæ Magdalenæ flenti ad monumentum. 1. Joan 20 *Secundo* eidem & alij Mariæ euntibus nunciare Discipulis Christi resurrectionem, de 2. qua hic habetur. *Tertio* Petro. Lucæ ultimo. 3. *Quarto*, Discipulis euntibus in Emaus. Lucæ ultimo. 4. *Quinto* ipsis reversis in Jerusalem, & decem Apostolis, absente Thoma, Joan. 20. 5. *Sexto* post octo dies in Jerusalem apparuit Apostolis, præsente Thoma. 6. Joan. 20. *Septimo*. piscantibus ad mare Tiberiadis, Joan. 21. 7. *Octavo* omnibus 11. in Galilæa Matth. ult. 8. *Nono* in cœnaculo ipsis recumbentibus, Actor. 1. 9. *Decimo* in monte Oliveti, Luc. ult. 10.

Et *notandum*, quod *septem* harum apparitionum Bernar. refert ad *septem dona Spiritus sancti* his verbis: Septem ex his apparitionibus ad septé dõna Spiritus S. referentur. In septem apparitionibus quæ post resurrectionem factæ leguntur, septem illa dona Spiritus sancti possumus invenire. In prima spiritum timoris accipe, Timoris. quando venientibus mulieribus sanctis, descendit Angelus de cœlo, & terræ motus factus est, ita, quod ipsas timore perterritas oportuit ab Angelo consolari. In spiritu pietatis apparuit Simoni, Pietatis. quia magna omninò & verè Domino Jesu digna pietatis dignatio, quod ei quasi singulariter & ante cæteros dignatus est apparere, quem præ cæteris de negatione ejus rea conscientia confundebat. In spiritu scientiæ duobus pergentibus in Emaus Scientiæ. exposuit scripturas, incipiens à Moyse & Prophetis. In spiritu fortitudinis, januis clausis, intravit, Fortitudinis. ostendens manus & latus sicut solent in signum virtutis clipeorum foramina demonstrari In spiritu consilij frustra in piscatione laborantes mittere in Consilij. dexteram rete consuluit. In spiritu intellectus: *aperuit eis sensum, ut intelligerent scripturas* In spiritu sapientiæ, Intellectus. Sapientiæ. die quadragesima eis apparuit, quando videntibus illis est elevatus, & viderunt filium hominis ascendentem ubi erat prius. Usque ad illam diem quasi per stultitiam servos faciebat credentes: postquam verò ascendit coram eis ad patrem, cœpit jam sapientia dilatari. Duæ apparitiones a-liæ et S. Paulo. Plures fuerunt apparitiones quod innuit Paulus dicens. *Visus est Jacobo, visus est plus quam quingentis fratribus simul.* 1. Cor.

15. Videntur tamen omnes apparitiones misericordiæ fuisse Misericordia enim quæ filium Dei de cœlo deposuit & corpore induit juxta verbum. August. Eum etiam post resurrectionem detinuit, ne tam citò in cœlum ascenderet. Nunquid non

In omnibus illis apparet misericordia Salvatoris.

1. misericordiæ fuit, quod Magdalenæ ad monumentum flenti. Joan. 20. *De qua ejecerat septem*
2. *dæmonia* Marc. ultimo primo apparuit. Item misericordiæ fuit quod duas mulieres primo salutavit Matth. ultimo. Ne mulieres de salute desperent, eo quod mulier causa perditionis extiterit *Item* mise-
3. ricordiæ fuit, quod & Petro specialiter, qui eum negaverat, ne ex negatione desperaret apparuit, De qua apparitione tangitur. Luc. ultimo. *Item*
4. misericordiæ fuit, quod duobus discipulis euntibus in Emaus, cum tristes essent, apparuit tarditatem credendi in eis reprehendens, & quæ scripta erant de ipso eis exponens, tandem in fractione
5. panis se cognosci faciens. *Item* misericordiæ fuit, quod discipulis propter metum Judæorum congregatis apparens. cicatrices vulnerum eis ostendit, fidem resurrectionis astruens, & ad passiones eos animans. Joan 20. *Item* misericordiæ fuit, quod
6. ad certificandum dubitationem Thomæ, ad discipulos rediit ut ibidem habetur. Misericordiæ *etiam*
7. fuit, quod discipulis piscantibus apparens, qui tota nocte laborantes nihil ceperant, consilium eis dedit, & petrum de pascendis tam agnis quam ovibus admonuit. Joan. ultimo. *Item* misericordiæ
8. fuit, quod undecim discipulis apparens, potestatem suam eis ostendit. Lucæ ultimo & Joan. 10. Ad eorum securitatem, dicens: *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra*: Dedit etiam eis mandatum de cunctis gentibus docendis, quod pertinet ad sapientiam. Promisit etiam Ecclesiæ suam
9. præsentiam, quod pertinet ad bonitatem. *Item* misericordiæ fuit, quod recumbentibus discipulis apparuit Marc. Ultimo. Et cum eis comedere voluit. Actor. 1. Bern. loquens de illa apparitione, inquit, benignitas ejus qui cognovit figmentum nostrum, nec dedignatur necessitates nostras sed miseretur, si tamen curam carnis non in desiderio facimus, sed in necessitate. In illa etiam apparitione omni creaturæ Evangelium prædicari jussit, & expectare in Jerusalem promissum spiritum voluit.
10. Misericordiæ *etiam* fuit, quod in monte oliveti apparens, benedictionem parvo gregi, quem in terris relinquebat, inter persecutores dedit. Luc. Ultimo. Et videntibus illis in cœlum ascendit. Act. 1.

Christus resurgens ante ascensionem septem exempla dedit.

Item notandum quod Christus resurgens ante suam ascensionem his qui spiritualiter surrexerunt multa exempla salubria dedit, de quibus causa brevitatis *septem* ponamus *Primum* est, quod post
I. hoc, mundo se non immiscuit, licet aliquibus bonis apparuerit. Sic faciendum esset ei, qui spiritualiter resurrexit. Seneca. Inimica est multorum conversatio. Idem: quo major est populus, cui admiscemur, hoc periculi plus est, nihil adeò damnosum bonis moribus, quam in aliquo spectaculo
II. residere. *Secundum* est, quod dixit Mariæ Magdalenæ. *Noli me tangere nondum enim ascendi ad patrem meum.* Joan. 20. Non securum homini tangere mulierem, dum est in hac vita, nec etiam consanguineam, quia corpus mulieris ignis est: Ignis
III. vero nescit consanguinitatem. *Tertium* est, quod pacem in ore habuit: columba ramum olivæ desert in ore. Genes. 8. Sic qui spiritum sanctum habet,
VI. verba pacis habere debet. *Quartum* est, quod loca vulnerum ostendit. Luc. ultimo. & Ioan. 20. Sic qui resurrexit, peccata sua per confessionem ostendere debet. Proverb. 28. *Qui abscondit scelera sua non dirigetur*. Oseæ 13. *Colligata est iniquitas* Eph-
V. raim absconditum est peccatum illius. *Quintum* est, quod tangi se permisit etiam in manifesto. Sic, qui verè resurrexit in manifesto sustinet ut arguatur Sed sunt quidam, qui videntur habere illud apostema: *Noli me tangere*, qui dicunt illud. Exod. 21 Bestia si tetigerit montem, lapidabitur. *Sextum* VI. est, quod insufflavit, & Spiritum sanctum dedit. Ioan. 21. Sed sunt quidā qui potius ignem infernalem spirant, & malignū spiritum cordibus hominū inspirant, ut sunt malitiæ & turpitudinis consiliatores. *Septimum* est, quod cibum sumpsit, scilicet, pa- VII. nem. Ioan. ultimo, & piscem. Luc. ultimo, & favum mellis, Lucæ ultimo. In pane, sacramentum altaris intellige, quod habet speciem panis: Pisces verò sūt sancti, qui aquis tribulationum non submerguntur, sed meliorantur. Piscis assus, Christus passus. Pisces assi, sunt diversi sancti æstu tribulationum afflicti, unde assos pisces comedere, est sanctorum exemplis refici. In favo habente ceram, quæ est materia luminis & mellis dulcedinem, intellige sacram scripturam quæ illuminat intellectum & affectum. Bene disposito dulciter sapit. Proverb. 16. *Favus mellis verba composita*. August. O litteras melle cœli melleas & Dei lumine luminosas. Idem: palatum febricitantis habet, cui mel cœli insipidum est.

Cibus Christi post resurrectionem. Panis. Piscis, Favus mellis.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

De duplici Christi redivivi ad discipulos adventu. Quando ad eos venerit, quo in statu eos invenerit. Quomodo se ad eos habuerit. De pace, de quiete mentis & corporis. Documenta prælatis, & subditis dantur, quam utilis sit passionis memoria, intelligi datur.

Cum sero esset, die illa, una Sabbathorum, &c. SERMO LXXV.

Duplex adventus Christi redivivi ad discipulos. Primus. Tria considerāda hic.

HOc Evangelium ostendit duplicem adventum Christi ad discipulos post resurrectionem ejus. Et circa Primum adventum ostenditur; quando ad eos venerit *Secundo*, in quo statu eos invenerit. *Tertio*, qualiter ad eos se habuerit. Tempus, quando venit, fuit dies resurrectionis. *Cum sero esset*, & erat *una Sabbathorum*. Status in quo eos invenit, quod fores erant clausæ ubi congregati erant propter metum Iudæorum. Modus verò quomodo se habuerit, ostenditur ibi: *stetit in medio* &c.

I. Quando Christus discipulis apparuerit.

Circa *Primum* notandum, quod dies resurrectionis illi est, qui tenebris erroris fugatis, lumine divinæ cognitionis à ruina culpæ resurrexit in novitate vitæ. Prima Thess. ultimo. *Omnes vos filii lucis estis & filii diei*. Non sumus filii noctis neque tenebrarum. Ad Roman. 6. *Sicut ipse Christus surrexit à mortuis per gloriam patris; ita & nos* facit in novitate vitæ ambulare. Coloss. 3. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite*, &c. Item cum sero dies deficiat & finiatur, sero est illi, cui per humilitatem in sua æstimatione dies quodammodo deficit, qui sibi ipsi vilescit ad quod monemur. Lucæ 17. *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus*. In hoc quod una Sabbatorum, innuitur, quod multipliciter fit Sabbatum seu quies. Est enim quies corporis sine quiete mentis, quæ non est vera quies: de qua Ieremiæ 48. *Requievit Moab in fecibus suis.* Et Isaiæ 48. *Non est pax impiis dicit dominus*. Ejusdem 57. *Impii quasi mare fervens quod quiescere non potest.* Quies ista ridiculosa est, cum quiescit servus, quando laborat dominus, scilicet, spiritus. Trenorum 1. *Viderunt eam hostes & deriserunt* Sabbatha ejus. Secunda quies est mentis, sine quiete corporis.

Quies corporis.

Quies mentis.

Hanc habent illi qui carnem suam crucifigunt cũ vitiis & concupiscentiis Levit. 16. ***Sabbathum requietionis Deo est , & affligetis animas vestras & nolite pondera portare in die Sabbathi*** : Pondera, inquam, peccatorum. In eodem : ***Non inferatis onera per portas civitatis huius in die Sabbathi***, scilicet per portas quinque sensuum. Exod. 16. ***Requies Sabbathi, sanctificata est, maneat apud se unusquisque , nullus egrediatur de loco suo die septimo*** : Locum istum intellige mentis quietem. Tertia quies, est quies mentis & corporis, quæ erit in futuro. Isaiæ ultimo. ***Erit Sabbathum ex Sabbatho***. Vna ergo Sabbathorum, in qua dominus venit ad consolandum humiles, est secunda quies, scilicet, tranquillitas mentis.

Quies mentis & corporis.

II. Quo in statu Christus discipulos invenerit. Timidos.

Circa statum in quo discipulos invenit, notandum, quod ipsi erant præ timore in domo una congregati, & fores erant clausæ. Primum pertinet ad irascibile cui necessarius est timor cautelæ. Bern. Super Cantic. In veritate didici nihil æque efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quàm si omni tempore coram Deo inveniaris non alta sapere sed timere. Proverb. 28. ***Beatus homo qui semper est*** pavidus. Congregatio necessaria est concupiscibili, ne per varia desideria dispergatur. Ecclesiastici 30. ***Congrega cor tuum in sanctitate.*** Rationabili verò necessarium est, ut fores sensuum claudantur, ne ipsa mundana solicitudine inquietetur. Isaiæ 26. ***Vade populę meus intra cubilia tua claude ostia super te.*** Portæ quinque sensuum, sunt portæ fluviorum, id est, concupiscentiarum. Naum. 2. Portæ fluviorum sunt apertæ, & templum ad solum dirutum est; templum Dei anima est. 1. Corinth. 3. & 6. Quod ad terram diruitur, id est, ad terrena inclinatur, cum fores sensuũ apertæ sunt. Possent hæc ad statum Claustralium specialiter referri : in quibus continentia fores sensuum claudit, ad delectationes corporales. Congregationem facit obedientia & paupertas voluntaria. Obedientia membra capiti coniungit. Paupertas voluntaria sive charitas perfecta, omnia communicans, membra adinvicem coniungit, horum verò causa est timor mundani periculi.

Congregatos.

Clausos.

III. Qualiter se Christus habuerit ad discipulos.

Circa *tertium* notandum quod Salvator ad discipulos veniens in medio stat, pacem eis optat, passionem suam ad memoriam eis revocat, aspectu suo eos lætificat, mittendo ad prædicationem, inter persecutores confortat, & necessaria ad officium iniunctum dat. In hoc quod stat, prælatos instruit, quorum est stare, non per inertiam iacere. pigritia enim eorum multum nocet Ecclesiæ. Matth. 13. ***Cum dormirent homines venit inimicus & superseminavit zizania*** in medio tritici. Item in hoc quod stat exemplum eis stabilitatis dat; stabilis debet esse prælatus, ut ad ventos tentationum non flectatur. Ecclesiastici 15. ***Firmabitur in illo, & non flectetur.*** Eiusdem 5. ***Non te ventiles in omnem ventum.*** Quibusdam verò prælatis convenit illud. Iob 21. ***Erunt sicut palea ante faciem venti.*** Prælatus debet esse stabilis, resistens malis : Vnde dicitur Isaiæ 26. De urbe : Vrbs fortitudinis, ponetur in ea murus, & antemurale. Murus & antemurale in claustro, sunt abbas & prior; vel prior, & subprior, qui sunt necessarii ibi, ut dissolutioni, cui unus non resistit, alter resistat. Sed sunt qui in his muris solam calumniantur resistentiam, dicentes, illos solos bonos esse prælatos qui nulli dissolutioni resistunt : ipsi volunt habere murum sine lapide, qui de facili suffodiatur. Genes. Penultimo. ***In voluntate sua suffoderunt*** murum. De his prælatis conqueritur dominus. Ezech. 13. ***Non ascendistis ex adverso nec opposuistis vos murum pro domo Israel.*** Prælatus debet esse stabilis, & columna ædificium Ecclesiæ sustinens lerem. 1. ***Dedi te in columnam ferream & in murum aeneum.***

Stat in medio. Sollicitudo prælatorum

Constantia prælatorum

Subditorũ dissolutio.

Christus q̃ mediator.

Item notandum quod mediator locum sibi congruum elegit in medio stans, in hoc prælatis comitatem ostendens. Sicut est indecens in corpore humano, si caput ad humerum dextrum vel sinistrum declinet, sic indecens est, si prælatus non omnes amet, vel non de omnibus curam debitam habeat. Exemplum debet accipere ab illo, qui præest omnibus, de quo legitur. Sap. 6. Pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter est ei cura de omnibus.

Comitas Prælatorũ, & æqualitas erga omnes

Et sciendum, quod Dominus in nativitate fuit in medio duorum animalium. Secundum aliam literam, in medio duorũ animalium cognosceris. In passione fuit in medio duorum latronum. Ioan. 19. ***Crucifixerunt duos latrones hinc & inde mediũ autem Iesum.*** In resurrectione fuit in medio discipulorum, ut hic habetur. In iudicio verò erit in medio bonorum & malorum; statuet enim hædos à sinistris, oves autem à dextris. Matth. 25. In hoc quod Dominus stat in medio, commendat nobis medium virtutis. Virtus enim cõsistit in medietate inter superfluitatem & indigentiam, hoc medio tutissimus ibis : istud medium tenuere beati. In medio duorũ animalium stans dominus, commendat nobis medium prudentiæ : Illa enim animalia dicuntur fuisse bos & asinus. Isaiæ 1. ***Cognovit bos possessorem suum & asinus præsepe*** domini sui. In bove qui ruminat intelligitur curiositas prophetiæ in populo gentili. In asino intelligitur ruditas in populo Iudaico Genes. 22. ***Expectate hic cum asino*** : in medio ergo bovis & asini stat, qui nec ad curiositatem philosophorum gentilium declinat, nec ad ruditatem Iudaicam sed media via incedit. Ecclesiastici 3. ***Quæ præcepit tibi Deus, cogita semper, & in multis operibus eius ne fueris curiosus.*** Exod. 13. ***Primogenitum asini mutabis ove***, id est, puerilem simplicitatem in simplicitatem cum discretione, quæ in ove intelligitur. Ovis enim simplex animal est, & tamen ruminat. Dominus autem stans inter duos latrones, commendat nobis medium temperantiæ, quod in hoc attenditur, ut si crucifigantur carnalia desideria, tamen salvetur natura. Rationabile enim debet esse obsequium. Rom. 12. In latrone qui à dextris crucifigitur, intelligitur irrationabilitas pœnitentiæ, per dexteram enim species virtutis designatur. In latrone blasphemante, qui à sinistris crucifigitur, carnalitas intelligitur; quæ Deum blasphemat, sicut temperantia eum glorificat. Vtrumque cavendum est, & ne caro irrationabiliter affligatur, & ne carnaliter vivatur. Num. 20. ***Via publica gradiemur nec declinabimus ad dexteram vel sinistram.*** Stans in medio discipulorum commendat nobis medium fortitudinis quod cavet & præsumptionem & pusillanimitatem. Præsumptio fuit in Petro dicente. Matth. 26. ***Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.*** Et Lucæ 22. ***Tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire.*** Pusillanimitas fuit in discipulis in unum propter metum Iudæorum congregatis, quos exemplo suæ passionis ad medium fortitudinis vult revocare. Stans in iudicio in medio bonorum & malorum, commendat medium iustitiæ, quod cavet remissionem & crudelitatem. Crudelitas non novit parcere, remissio non novit mala punire. Iustitia verò tribuit unicuique quod suum est, malis pœnam, bonis præmia. De hac materia require in quarta Dominica Adventus in sermone de illo verbo, Medius autem vestrum stetit.

Christus medius inter duo animalia.

Virtus in medio consistit.

Bos, Gentiles. Asinus, Iudæos signat

Christus medius inter latrones

Mortificatio cum discretione fiat.

Christus medius inter discipulos

Præsũptio.

Pusillanimitas

Fortitudo.

Christus medius inter bonos & malos in iudicio extremo.

Crudelitas, remissio, iustitia.

Circa Secundum notandum, quod dominus veniens ad discipulos suos, pacem eis attulit, & vicarios suos pacem afferre voluit. Matth 10. ***Intrantes domum salutate eam, dicentes : Pax huic domui.*** Multi tamen eorum potius solicitudinem & turbationem afferunt; tantam enim multitudinem sociorum & equorum habent, quod in magna solici-

Secundus adventus Christi ad discipulos.

Pomposis comitatus prælatorũ.

tudine oportet esse hospites eorum provisione. Item sciendum quod dominus bis dicit discipulis: *pax vobis*; propter pacem temporis, & pacem æternitatis; de quibus Joan. 14. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*: & inter hæc ostendit eis manus & latus ostendens, quomodo fiat transitus ab una pace usque in alteram. Act. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum.*

Christus bis pacem precatus.

Et *notandum* quod est pax mala, sicut & bona; & habet *tres* species. *Prima* est, pax inordinata, cum superior obedit inferiori, ut ratio sensualitati, prælatus subdito, pater filio. Proverb 30. *Per tria movetur; & quartum sustinere non potest*: per servum cum regnare cœperit terra. Ejusdem 12. *Non decet servum dominari principibus*, Genes. 3. *Quia audisti vocem uxoris tuæ* Secunda simulata, qualis fuit Judæ. Lucæ 22. *Iuda osculo filium hominis tradis?* 2. Regum 20 Dixit Joab ad Amasam: *Salve mi frater, & percussit eum, & effodit intestina ejus.* De habentibus hanc pacem, dicitur in Psalmo 11. *Labia dolosa in corde & corde locuti sunt.* Item Ps. 61. ore suo benedicebant, & corde suo male dicebãt. *Tertia* pax; est inquinata, pax scilicet eorum, qui sunt concordes in malo: de qua Matth. 10. *Nolite arbitrari quod venerim pacem mittere in terram*, sed gladium. &c. Augustinus in libro 19. de civitate Dei capitulo 12. Pacem iniquorum, in comparatione pacis justorum: ille videt, nec pacem esse dicendam, qui novit præponere recta pravis & ordinata perversis. Et sciendum, quod dominus veniens ad discipulos post resurrectionem, convenienter eis pacem optat, quam recedens ab eis ante passionem, eis reliquerat. Joannis 14. *Pacem relinquo vobis*, &c. Quam tribulatio passionis eis abstulerat, quam morte sua eis acquisierat. Modum verò acquirendi ad memoriam revocavit, scilicet passionem suam, ut incitet ad diligentiam observandi.

Pax bona & mala. Mala, triplex. 1. Inordinata. 2. Simulata. 3. Inquinata.

Item sciendum, quod pax pectoris, ad quam primo incitat, pax est, quam mundus non potest dare, & quam nulla persecutio ab amicis Dei potest auferre. Pax temporis, tantum bonum est, quod à suo contrario quæritur, secundùm August. in libro 19. De civitate Dei capitulo. 12. Pax Pectoris tantum bonum est, quod nulla guerra exteriori destruitur. Item notandum, quòd Dominus ad pacem monet, ad memoriam revocans, quæ passus est, contra illos, qui nolunt audire verbum de pace, cum memores sunt injuriæ sibi illatæ in hoc quod Dominus Passionem suam ad memoriam revocat discipulis in tribulatione positis instruimur, ut cum aliquid pro Christo patimur, ea quæ pro nobis passus est, cogitemus Hebr. 12. *Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversum semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes.* 1 Petr. 4. *Christo in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini.* Bernard. Videntes angustias Domini nostri levius vestras portabitis. Gregor. Si Passio Domini ad memoriam revocetur, nihil adeo durum est, quod non æquo animo toleretur. Passio Christi lignum est aquas tribulationis dulcorans, sicut figuratum est. Exod. 15. In ligno, quod à Domino ostensum est Moysi quo aquæ Marach, sunt dulcoratæ, 1. Machab. 6. Elephantibus ostendebatur sanguis uvæ & mori ad acuendos eos in prælio: Sic sanguis Christi consideratus, acuere nos debet in pugna spirituali. Aspectus serpentis ænei sanabat à morsibus ignitorum serpentum Numer. 21. Ita aspectus Christi in cruce, iram & impatientiam nostram sanat. Aspectus Domini discipulos lætificat, in quo datur exemplum ei qui præest, ut talem se exhibeat, quod ejus præsentia subditos lætificet, non contristet; quod fiet, si ab eis ametur. Augustin. loquens de eo qui præest, & quamvis utrumque necessarium sit, tamen plus amari à nobis appetit quam timeri Gavisi sunt discipuli viso Dei filio qui resurrexerat. Gaudeas ergo tu, cum perpenderis aliquem à morte culpæ resuscitatum. Noli imitari perfidos Judæos, qui cogitaverunt, ut Lazarum à morte resuscitatum, interficerent. Joan. 12.

Pacis alia divisio. Christus passionem suam ad memoriam revocat. Memoria passionis Christi levat tribulationes nostras. Aspectus Christi lætificat discipulos, & Prælatos instruit.

Amor præstat timori. Gaudendũ de peccatore emendato.

Et sciendum, quod convenienter Dominus pacem optat specialiter discipulis ad prædicationem mittendis. Pax enim pectoris multum est necessaria prædicatoribus In aqua turbida imagines non videntur, & à mente turbata veritas, quæ prædicanda est non agnoscitur. Item convenienter eos suo exemplo ad patientiam incitat dicens. *Sicut misit me* &c. Quia prædicatoribus valde est necessaria patientia. In Psalmo 91. *Bene patientes erunt, ut annuncient* &c. Proverb 19. *Doctrina viri per patientiam noscitur.* Eisdem etiam spiritum sanctum dat. Multum enim est eis necessarius spiritus sanctus; oportet enim quod occupet eos totaliter, ut scientia sit in intellectu, Charitas in affectu, Dulcedo in sermone lux boni exempli in opere. Potestatem etiam eis dat quia qui prædicant, potestatem debẽt à superioribus accipere, non sibi eam usurpare quia, *qui potestatem sibi injuste assumit odietur.* Ecclesiastici. 20. Quod dictum est, sicut misit me pater &c. Pertinet ad sapientiam; illud verò: Quorum remiseritis peccata &c. Pertinet ad potentiam, illud verò Accipite &c. Pertinet ad bonitatem.

Pax prædicatoribus necessaria. Spiritus S. prædicatoribus necessarius. Potestas prædicandi accipienda à superiore.

Circa *primum* notandum, quòd filius cui sapientia appropriatur missus est ad reformationem hominis, in qua sapientiæ moderationem ostendit non potentiam. Job. 26. *Prudentia ejus percussit superbum.* Ejusdem 40. *Quasi hamo capiet eum.* Item: *nunquid illudes ei quasi avi?* Potuit uti potentia sed noluit. Matth. 26. An putas, quòd non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones angelorum. Diabolus astutiâ hominem seduxerat. 2. Corinth. 11. *Timeo ne sicut serpens Evam seduxit, ita corrumpantur sensus vestri* &c. Apocal. 12. *Projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocabatur diabolus, & Sathanas* qui seduxit universum orbem; ideo convenienter sapientiâ contra eum usus est. Et sicut Christus ad hoc missus est, ut sapientiæ moderatione uteretur, sic misit ipse discipulos ut eadem moderatione sapientiæ uterentur. Noluit, ut facerent, sicut illi, qui dicunt. Sap. 2. Sit fortitudo nostra lex justitiæ Et *notandum* quòd operi factionis respondet opus reformationis. De *primo* dicitur, Genes. 2. *Formavit Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ.* De *secundo* dicitur hîc; *Insufflavit* & cætera.

Sapientia ad missiones requiritur. Sapientia Dei, Diaboli astutiæ opposita.

DE EADEM.

SERMO QUINTUS.

SUMARIUM.

De communitatis utilitate, veritate & utilitate fidei.

Post dies octo iterum venit Jesus.

SERMO LXXVII.

Circa hunc adventum Domini ad discipulos *primo* nobis communitas commendatur, *secundo* veritas fidei ostenditur, *tertio* habens veram fidem beatificatur. *Communitas* commendatur in hoc, quod Dominus Thomæ apparet in congregatione existenti, non separato ab ea: sic filii Jacob congregati benedictionem patris receperunt. Genes 49. Et spiritus sanctus descendit super discipulos in unum congregatos. Actor. 2. Utile est valde

I. Communitatis utilitas.

Singularitas periculosa.

est valde communitatem sequi. In Psalmo 132. *Ecce quam bonum & quam jucundum, habitare fratres in unum.* Periculosa verò est singularitas. Ecclesiastæ 4. *Væ soli quia si ceciderit non habet sublevantem se.* Ovis extra gregem à lupo rapitur. Una candela cito à vento extinguitur, non sic multæ. Diabolus sciens, quod non ita possit prævalere uni congregationi, sicut uni personæ, invitat ad singulare certamen, quod in Goliath significatum est, 1. Regum 17. *Veritas fidei* ostenditur in confessione Thomæ dicentis: *Dominus meus & Deus meus.* Deus, qui me redemisti; Deus meus, qui me creasti Exemplo ergo Thomæ & nos verè Dominum & verè Deum confiteamur. Vere confitetur aliquis Dominum, præ omnibus ei obediendo: Deum vero, præ omnibus eum diligendo. Vera recognitio dominii obedientia est. Non confitetur eum Dominum, qui membris generationi deputatis, plus obedit circa mortifera, quàm Deo circa salubria. Lucæ 6. *Quid vocatis me Domine Domine & non facitis quæ dico.* Item non verè confitetur eum Deum, qui aliquid plus quàm Deum diligit unde super illud. Philip. 3. *Quorum Deus venter est*, dicit Glossa: hoc ab homine colitur, quod præ cæteris diligitur. Non verè confitetur eum Dominum superbus, à Deo se avertens, & se Deificans sibi bona sua attribuendo. Esse enim alpha & ô sive principium & finis Dei est. Item non verè confitetur eum Deum avarus, pecuniam deificans. Ephes. 5. *Avaritia est idolorum servitus.* Gloss. Avari Deus est nummus. Oseæ 8. *Argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idola* Psal. 113. *Simulachra gentium argentum & aurum* Gulosus etiam non verè confitetur eum Dominum, cum deificet ventrem suum. Philip. 3. *Quorum Deus venter est.* Habens veram fidem *beatificatur*, ibi: *Beati qui non viderunt & crediderunt.* Similiter Lucæ. 1. *Beata quæ credidisti*: & Matth. 16. *Beatus es Simon bar Iona* &c. Thomæ difficile credēti Domini resurrectionē similes sunt qui de facili mala de proximo credentes, bona de eis vix credere possunt. Ex levi suspicione mortem culpæ de proximo credunt, resurrectionē quæ fit per gratiam, vix credere possunt.

II. Veritas fidei. Quis verè Deum, & dominum fiteantur, quis non.

III. Credens verè, beatificatur.

Mala facilius creduntur de proximo, quā bona.

DOMINICA SECUNDA POST PASCHA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

SERMO LXXVII.

Quatuor signis Dominus bonum pastorem ostendit. De proprietate boni pastoris, & Mercenarii. Quomodo Christus oves suas cognoscat, & ab eis ipse cognoscatur.

Ego sum Pastor bonus. *Joan.* 10.

Quatuor signa boni pastoris. 1. 2. 3. 4.

VOlens princeps pastorum pastores bonos præfici gregi, quem adquisivit sanguine suo, notificat pastorem bonum. *Primo* exemplariter, dicens: *Ego sum pastor bonus. Secundo* describendo, ibi: *bonus pastor* &c. *Tertio* quia opposita juxta se posita manifestiora sunt, notificat mercenarium, qui contrarius est bono pastori ibi *Mercenarius* &c. *Quarto* exemplum positum manifestat ibi: *Ego sum Pastor bonus & cognosco oves meas* &c. *Ego sum Pastor* &c. Non fur; de quo prius locutus fuerat. Pastor, inquam, bonus, non mercenarius.

Et notandum quòd nomen pastoris *dupliciter* sumitur, *communiter*, scilicet & *proprie. Communiter* dicitur pastor, cui cura ovium commissa est, & officium pastoris exercet: & sic commune est bonis & malis. *Proprie* vero dicitur pastor, qui hæc facit sine debito gloriam Dei quærens, & ovium utilitatem. *Bonus pastor.* Victor exprimit, quid sit proprium boni pastoris, *animam suam*, id est, vitam propriam corporalem *ponit* cùm opus est *pro ovibus suis* id est, pro spirituali vita hominum. *Mercenarius autem* &c. Notificat mercenarium per hoc quod fugit in adventu lupi, ostendens damnū fugæ ipsius *Et lupus rapit* & causā fugæ ibi: *Mercenarius autem.* August. Quis ille mercenarius? & respondet: Sunt in ecclesia quidem præpositi, non Deum propter Deum quærentes, temporalia commoda sectantes, honores ab hominibus appetentes quisquis talis est, mercenarius est Greg. Sunt nonnulli, qui dum plus terrenam substantiam quam oves diligūt meritū Pastoris perdunt. Itē non pastor, sed mercenarius vocatur, qui non pro amore intimo oves dominicas, sed ad temporales mercedes pascit. Mercenarius quippe est qui locum quidem pastoris tenet, sed lucra animarum non quærit, terrenis commodis inhiat, honore prælationis gaudet, temporalibus lucris pascitur, impensâ sibi ab hominibus reverentiâ lætatur. *Qui non est pastor.* Quantum ad meritum *cujus non sunt oves propriæ*, id est, qui non amat utilitatem ovium tanquam propriam, utilitatem, inquam, spiritualem; sed lac & lanam earum sibi vult; secundùm illud, Ezech. 34. *Lac comedebatis, & lanis operiebamini* &c. *Videt lupum venientem* Quis est lupus, nisi diabolus Gregor. Lupus est malignus Spiritus, qui caulis fidelium insidians circuit, & mortes animarum quærit. *Et dimittit oves.* Salutem earum negligendo, vel localiter recedēdo. Et fugit. Augustinus. Non occurrit resistendo, vel peccata arguendo, quod est fugere. Item Augustinus. O mercenarie lupum veniētem vidisti & fugisti? Forte dices: ecce adsū, non fugi: fugisti, quia tacuisti, corpore stetisti, spiritu fugisti. Gregor. Lupus veniens indicat, quo quisque animo super gregis custodiam stabat. Lupus etiam intelligitur tyrannus. Gregor. Lupus super oves venit cū quilibet injustus & raptor fideles atque humiles opprimit. Sed is qui pastor esse videbatur, & non erat, relinquit oves & fugit, quia dū sibi ab eo periculum metuit, resistere ejus injustitiæ non præsumit: fugit autem non mutando locū sed subtrahendo solatium. *Et lupus rapit.* Dum animas ad peccati delectationem trahit. Ezech. 34. *Facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum. Et dispergit*, id est, ad diversa vitia spargit. *Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est.* Gregor. Sola causa est ut mercenarius fugiat, quia mercenarius est. Ac si apertè diceretur: stare in periculo oviū non potest, quia in eo, quod ovibus præest, non oves diligit, sed lucrum terrenum quærit; dum enim honorem amplectitur, de temporalibus commodis lætatur, opponere se contra periculum trepidat, ne hoc, quod diligit, amittat. Item, Gregor. Fugit, quia timuit, timuit quia temporale plus æterno amavit. *Et non pertinet ad eum de ovibus*, id est, facit ac si non pertineret. Sed non-ne Paulus oves deseruit lupi timore, cum à fratribus dimissus est in sporta, & sic evasit præpositum Damasci. 2. Corinth. 11. Respondet ad hoc August. quod cessit persecutioni, & servavit se ovium utilitati, secundùm illud, Matth. 10. Si vos persecuti fuerint in una civitate fugite ad aliam.

Pastor dupliciter sumitur. Communiter. Propriè.

Quid sit proprium boni Pastoris.

Quis Mercenarius, & quid proprium eius sit. Quærit imporri a

Dimittit oves. Fugit.

Lupus rapiens.

Causa cur mercenarius fugiat.

An S. Paulus fugerit.

Et *notandum* quòd aliud est, quando personalis est persecutio Prælati, tunc enim debet cedere propter utilitatem ovium, quibus est præsens spiritu, licet sit absens corpore, ut dicit August. Aliud est populi persecutio: tunc enim debet prælatus resistere, & quasi murum se opponere. *Ego sum pastor bonus.* Potest intelligi hæc repetitio facta causa confirmationis, vel causa manifestationis: quod autem dixit simpliciter prius, hic probat, scilicet, se esse pastorem bonum. Vel ideo dicit bis pastorem bonum, quia non solum pascit verbo

Quando Prælato liceat fugere.

Quando non.

Cognitio Ovium.

sed etiam exemplo. Vel quia pascit non solum in quantum homo, sed etiam inquantum Deus. *Et cognosco oves meas.* Quæ scilicet sunt meæ, & per præsentem justitiam, & per prædestinationem æternam. 2. Timoth. 2. *Novit Dominus qui sunt ejus*, vel secundùm Gregorium in homilia: cognosco oves meas, id est, diligo. *Et cognoscunt me meæ*, id est diligenter obsequuntur. Qui enim veritatem non diligit adhuc minimè agnovit. 1. Joan. 2. Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.

Cognitio Pastoris.

Notandum quòd diligere eas affectu, est cognoscere, id est, recognoscere, eas esse suas, vel facere recognosci, quod sint suæ: vel sic. *Cognosco oves meas*, id est, misereor illarum, agnosco eas miseratione indigere. Proverb. 12. *Novit justus animas jumentorum suorum; viscera autem impiorum crudelia.* Sed ne aliquis crederet, parem esse cognitionem oviũ ejus cognitioni subdit. *Sicut novit me pater*, cui omnia perfectè sunt nota: *Et ego cognosco patrem. Et animã meam pono pro ovibus meis* secundũ voluntatem patris quã agnosco; pro ovibus, inquã, liberandis, & pascendis: & quia non solum Judæã, sed Gentilitatem redimere venerat, ut dicit Augustin. subdit. *Et alias oves habeo.* Per prædestinationem æternam, licet non per præsentem justitiam, Gentes scilicet, quæ non sunt ex hoc ovili. De populo, scilicet Judæorum, *& illas oportet adducere*, id est, ad fidem meam ducere opportunitate congruitatis, non necessitatis. Luc. ultimo. *Nonne oportebat Christum pati & ita intrare in gloriam suam. Et vocem meam audient*, non solum auditu interiori, sed etiam exteriori, quæ est obedientia in auditu auris mihi obediendo. *Et fiet unum ovile*; id est, una Ecclesia de Judæis & Gentibus; & quia monstruosa esset, nisi haberet unum caput, subditur: *Et unus pastor.*

Ecclesia una ex Judæis & Gentibus Unum caput seu unus Pastor

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SERMO LXXVIII.

SUMMARIUM.

De quatuor boni Pastoris conditionibus.

Ego sum Pastor bonus &c.

Quatuor requiruntur ad bonitatẽ Pastoris.

I. Recta intentio.

NOtandum quòd ad bonitatem pastoris Quatuor requiruntur, scilicet, *rectitudo intentionis, solertia pascendi, audacia resistendi, diligentia custodiendi.* Per Primum distinguitur pastor bonus à mercenario. Mercenarius enim sua quærit, bonus pastor non; imo gloriam Dei, & utilitatem proximi. 1. Corinth. 10. *Non quæro quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.* 2. Corinth. 13. *Non quæro vestra sed vos.* Dei gloriam quærit, per ostium intrans. Joan. 10. *qui intrat per ostium, hic pastor est ovium.* Utilitatem gregis Christus quæsivit, secundùm illud. Joan. 10. *Ego veni ut vitam habeant*, vitam inquam gratiæ, *& abundantius habeant*, scilicet, vitam gloriæ. Sed multi possunt dicere: ego veni ut vitam meam habeam, & abundantius habeam, quàm haberem in domo patris mei; qui è contrario mortem æternam habebunt. Væ illi, qui per mortem propriam vel alienam vult sustentare temporalem vitam, non quærens de morte sua vel gregis nisi ut solam lanam, & lac habere possit. Non sic David fecit vir secundum cor Dei. 2. Reg. 23. *Num sanguinem istorum hominum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam.*

Periculum avocat à cura animarum. Amor Dei invitat.

Sciendum quod timor periculi qui est in officio pastorali debet hominem ab ejus appetitu retrahere, & quasi nolentem reddere. Amor tamen gloriæ Dei, & profectus gregis, eum qui idoneus est, ad susceptionem debet cogere. Chrysostomus. Primatus fugientem desiderat, desiderantem horret. August. honor debet te quærere, & non tu honorem. Gregor. Sicut ille, qui vocatus renuit, quæsitus refugit, sacris altaribus est admovendus: Ita ille qui se ultro ingerit procul dubio est amovendus. Bern. Non volentes, non currentes, sed cunctantes eligito, & compelle intrare; pro quo rogaris, sit tibi suspectus: qui pro se rogat, jam judicatus est, nec interest, utrum per se, an per alium quis roget. Adulantẽ etiam & ad placitũ uniuscujusque loquentem, unum de rogantibus puta, etiam si non rogaverit. Profectum populi multum debet amare prælatus. Joan. 3. majorem non habeo gratiam quam ut videam filios meos in veritate ambulantes. Intentio prælati debet esse, ut ministret non ut sibi ministretur. Hieron. super illud: Si quis episcopatũ desiderat, bonũ opus desiderat; opus, inquit, non dignitatem, laborem, non delicias, non crescere fastigio, sed decrescere humilitate, & servum omnium velle fieri propter Christum.

Repellendi ultro se intrudentes.

In quo consistat recta intentio Pastoris.

II. Solertia pascendi. Pastores debent pascere, Verbo doctrinæ.

Solertiam pascendi debet habere pastor, pascendi, inquam, & verbo & exemplo, & temporali subsidio. Propter quod ter dictum est Petro: *Pasce.* Joan. ultimo. Ecclesiastici 18. *Qui misericordiam habet, docet & erudit quasi pastor gregem suum.* 37. Ejusdem. Sapiens plebem suam erudit. Ierem. 3. *Dabo vobis pastores juxta cor meum, & pascent vos scientia, & doctrina.* 23. Ejusdem. *Suscitabo super eos pastores & pascent eos.* 1. Petri 5. *Pascite, qui in vobis est gregem Dei.* Ad pabulum exempli monet Apostolus. 1. Timoth. 4. *Exemplo esto fidelium in verbo & conversatione.* ad Titũ. 2. *In omnibus exemplum temetipsum præbe bonorum operum.* De pabulo subsidii temporalis, dicit August. Talis debet esse rector Ecclesiæ qui proponat verbum doctrinæ fidelibus ignorantibus, & mensam communicet indigentibus. Libenter audit linguam ejus loquentem, cujus dexteram expectat porrigentem. Ad solertiam pascendi pertinet, quod doctrina sit facilis, brevis, & utilis. De primo Proverb. 14. *Doctrina prudentium facilis.* Ecclesiastici 3. Ne abscondas sapientiam in decore suo. De brevitate. August. Sicut ingratus est, qui incognita obnubilat; sic onerosus est, qui cognita inculcat. Ecclesiastici 21. *Verba sapientum statera ponderantur.* Utilitatem doctrinæ commendat nobis Dominus. Isa. 48. Dicens: *Ego sum Dominus Deus tuus docens te utilia*: non dicit, subtilia Isa. 19. *Confundentur plectentes & texentes subtilia.* Ejusdem 2. *Conflabunt gladios suos in vomeres.*

Exemplo.

Subsidio.

Doctrina debet esse facilis.

Brevis.

Utilis.

Subtilitas non requiritur.

III. Audacia resistendi.

Audax ad Resistendum debet esse prælatus, secundum illud, bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis. 2. Corinth. 12. *Libentissime impendam, & superimpendar ego ipse pro animabus vestris.* Ecclesiastici 48. dicitur de Helia. *In diebus suis non pertimuit principem.* Job. 29. *Conterebam molas iniqui* &c. Proverb. 12. *qui negligit damnum propter amicum justus est.* De mercenario vero dicit August. Si ovis ejus deviat non revocabitur, si infirmatur, non medetur, si devoratur non lachrimatur, si subterfugiunt temporalia, quæ ipse amavit, fugit & ipse animas, quas amare simulavit. Nec solũ debet se opponere tyranno, immò quodãmodo ipsi Deo. Ezech. 22. *Quæsivi de eis virum qui se interponeret sepem & staret oppositus contra me.* Exod. 32. *Aut dimitte eis hanc noxam aut dele me de libro quem scripsisti.* Isa. 64. Non est qui consurgat & teneat te. Ierem. 7. *Noli orare pro populo isto*, &c. *& non obsistas mihi.* Sapien. 18. *Properans homo sine querela* &c. *Resistit iræ.*

Opponere se debet Tyrannis.

Interponere se inter Deum & hominem.

IV. Custodia ovium.

Item Diligenter sunt custodiendæ oves tanquam sanguine Christi acquisitæ Actor. 20. *Attendite vobis* &c. *Quam adquisivit sanguine suo*: sicut diligenter sanguinem Christi servares, sic animas, quas

quas plus Christus, quam sanguinem suum amavit, diligenter debes servare. Præterea animæ tuæ in periculo tibi commissæ sunt. 4. Reg. 10. *Quicunque fugerit ex omnibus his, quos adduxero in manus vestras, erit anima ejus pro anima illius.* Ezech. 29. *Sanguinem ejus de manu speculatoris requiram.* Genes. 43. *Non videbitis faciem meam nisi adduxeritis fratrem vestrum minimum.* Debet ergo Pastor custodire gregem sicuti vitam propriam. Ad diligentem verò custodiam gregis *primo* requiritur, ut se ipsum custodiat: Ipso enim capto, grex est in periculo. 2. Reg. 18. *Si media pars è nobis ceciderit, non multum curabunt, quia tu unus pro decem millibus computaris:* dictum est David Ejusdem 21. Juraverunt viri David dicentes. *Iam non ingredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam in Israel.* 1. Reg. ult. *Totum pondus prælij versum est in Saul.* 3. Reg. ult. *Non pugnetis nec contra minorem nec contra majorem, sed contra regem Israel. Secundo*, necessarium ut orando frequenter gregem Deo commendet. Matth. 14. Jesus in monte orat cum navicula in mari jactaretur fluctibus. Joan. 17 Orat Jesus pro grege suo. *Ego inquit pro eis rogo* Item. *Pater sancte, serva eos* &c. In Psal. 126. *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. Tertio* ut gregem ante oculos habeat, vel cordis, vel corporis. Ecclesiastici 7. *Pecora tibi sunt attende illis* &c. Proverb. 27. *Diligenter agnosce vultum pecoris tui tuosque greges considera.* Actor. 20. *Attendite vobis & universo gregi. Quarto*, ut malum manifestum diu in grege non sustineat. 1. Corinth. 5. *Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit. Expurgate vetus fermentum.* Ibidem: *auferte malum à vobismetipsis.* Apoc. 2 *Scio quod non potes sustinere malos. Quinto*, ut admonitionibus infirmorum multum insistat. 1. Machab. 5. *Erat Judas congregans extremos, & hortabatur populum per totam viam donec veniret in terram Iuda.* Actorum. 20. *Nocte & die non cessavi cū lachrimis monens unumquemque vestrū.* 1. Thess. 4. *Consolamini pusillanimes. Sexto*, ut de reddenda ratione frequenter cogitet. Hebr. 13. *Obedite præpositis vestris & subjacete eis: Ipsi enim pervigilāt quasi rationem reddituri pro animabus vestris.* Jerem. 33. *Adhuc transibunt greges ad manum numerantis.* Ejusdem 13. *Vbi est grex qui datus est tibi?*

Pastor debet primo se ipsum custodire.

Secundo gregem in oratione Deo commendare.

Tertio, gregi attendere.

Quarto malum populi tollere.

Quinto, infirmos admonere & consolari.

Sexto, de reddēda ratione cogitare.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

SERMO LXXIX.

Honor & onus pastoris spiritualis. Comminationes pastoribus factæ. Quatuor modi, quibus gregem occidunt.

Ego sum pastor bonus. Pastor bonus, &c.

HIs verbis duo nobis ostenduntur: scilicet honor pastoralis officij & onus honor ibi. *Ego sū pastor bonus.* Onus ibi: *Bonus pastor*, &c. In hoc apparet honor pastoralis officij, quod altissimus hoc officium voluit habere in mundo isto; sicut prædictum erat per Isaiam 40. *Sicut pastor gregem suum pascit, & in brachio suo congregabit agnos, in sinu suo levabit, fœtas ipse portabit.* Loquitur de ipso ad modum pij pastoris: ipse pavit nos doctrina & exemplo, & altaris sacramento: ipse in brachio cruce extento congregavit agnos, qui sunt sine lana & lacte specialiter pauperes, qui in his intelliguntur. Joan. 11. *Iesus erat moriturus pro gente, & non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.* Ipse ostensione misericordiæ suæ in altitudinē spei eos levavit, ipse animas gravidas conceptione boni propositi confortando passionis suæ memoria portavit. Oseæ 11. *Ego quasi nutritius Ephraim portabam eos in brachiis meis.* Detestantur Ægyptij omnes pastores ovium. Genes. 46. Sic seculares, officium pastorale despiciunt dedignantes pascere gregem domini, vel propter suā nobilitatem, vel propter secularem potestatem, non attendentes, quod David dicit loquens in persona Christi: *Ego constitutus sum rex ab eo prædicans præceptum ejus.* Ad hoc venit ipse altissimus in mundum Marc. 1. *Eamus in civitates & vicos proximos, ut ibi prædicem. Ad hoc enim veni.* Magnum reputant pascere ventres, & dedignantur pascere mentes: Cùm tamen dicat Augustinus. Non est magnum pascere ventres morientes, sed magnum est pascere animas in æternum victuras. Gloriantur pascere porcos, & dedecus sibi putant pascere Dei filios. Matth. 8. *Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.* Seneca. quosdam ventri obedientes loco animalium numeremus, non hominum.

Duo tractantur. I. Honor pastoralis.

Quidam dedignantur pascere oves.

Zelus animarum in Christo.

Onus pastoralis officij ostenditur, cum dicitur, *Bonus pastor* &c. Si honor te delectat, onus terreat, si pastor non est bonus, in magno periculo est. Ad hoc verò quod sit bonus, multum requiritur, ut scilicet, si opus fuerit, pro grege se exponat morti. Periculum magnum in quo est pastor malus, patet ex diversis comminationibus quas ei facit scriptura sacra, & de multis pauca ponere sufficiat. Jerem. 23. *Væ pastoribus, qui dispergunt & dilacerant oves pascuæ meæ.* Ejusdem 25. *Vlulate pastores, & clamate, aspergite vos cinere optimates gregis, quia completi*, &c. Ezech 34. *Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos.* A pascendo se ipsos nō prohibētur pastores, nec negotiis, nec aliquibus debitis; à grege verò pascēdo de facili prohibentur. Zacha. 10. *Super pastores iratus est furor meus.* Cū omne animal diligit simile sibi Ecclesiastici 13. Bene apparebit furor, cū sūmus pastor ita deſæviet in pastores. Sed lupi fuerunt; ideo merito dentes bestiarum mittet in eos. Gregor. Considerate quid de grege agatur, quando lupi pastores fiunt.

Onus pastorale. II.

Comminationes factæ ad pastores.

Notandum, quod recipiens officium pastorale, animam suam in pignore pro ovibus ponit. Si bonus est, animam suam, id est animalitatem pro ovibus deponit, solicitudinem, & amorem, quem habiturus erat circa se, & suos, & sua, in gregis solicitudinem & amorem commutando. Item animam suam, id est, vitam suam disponit, honeste conversando, ut pabulo boni exempli gregem pascat. Item si opus fuerit, animam suam, id est, vitam suam corporalem pro grege morti exponit Pastor multum debet esse solicitus & strenuus circa ea, quæ pertinent ad salutem gregis. Proverb. 6. *Fili mi, si spopōderis pro amico tuo, defixisti apud extraneū manum tuam:* ideò discurre, festina &c. Ezech. 33. *Sanguinem ejus de manu speculatoris requiram.* Dominus dicturus Petro pasce, ter inquisivit eum de amore suo, innuens quod pastor debet amare gregem plus quam suam vitam corporalem. Dicitur etiam in Evangelio hodierno secundo: *Ego sum pastor bonus*; non solum pascens verbo, sed etiam exemplo. Sed sunt qui interficiunt quos reficere debuerunt, Zach. 11. *Pasce pecora occisionis, quæ qui pascebant, occidebant.*

Quid sit animam pro ovibus ponere.

Tripliciter occidit pastor gregem. *Primo* sustentationem corporalem ei auferendo. Ecclesiastici 34. *Panis egentium vita pauperum: qui defraudat eum, homo sanguinis est.* Ibidem: *Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.* 3. Regum 21. Dictum est regi Achab: *Occidisti insuper & possedisti. Secundo*, negligendo quæ pertinent ad officium pastorale. Ezech. 33. *Si dicente me ad impium*, &c. *Sanguinem ejus de manu tua requiram.* Gregor. Tot occidimus, quot ad mortem quotidie tepidi & tacentes ire videmus. Tunc sub-

Tripliciter pastor gregem occidit. I. II.

jectus moritur sine te, quando in causa mortis contradictorem pertulerit te. *Tertio* pabulum venenati exempli gregi ministrando. Rom. 14. *Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.* Oseæ 6. *Sacerdotum in via interficientium.* III.

Notandum, quod pastor pro grege liberando morti se exposuit; sic cæteri pastores pro grege conservando morti se debent exponere, cum opus fuerit Gregor. in Homil. Primum nobis est necessarium, exteriora nostra misericorditer ovibus Christi impendere. Postremum verò si necesse sit, etiam mortem nostram pro eisdem ovibus ministrare. Sed cum incomparabiliter longè sit melior anima, qua vivimus, terrena substantia, quam exterius possidemus; qui non dat pro ovibus suis substantiam suam, quando pro his daturus est animam suam.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

SERMO LXXX.

Sermo hic loquitur, de sex pertinentibus ad pastores Ecclesiæ, quæ eis committuntur. Quanta culpa & pœna eorum, qui vel per munera, sanguinem, potentiam intrant in officia pastoralia

Ego sum pastor bonus.

Notandum quod sex pertinent ad bonitatem pastoris. *Primum* est, ut debito modo intret per ostium; & in hoc distinguitur à fure, qui ascendit aliunde. *Secundum* est, ut oves cognoscat. Joan. 10. *Cognosco oves meas. Tertium* est, ut amet dominum ovium, & gratiâ illius, oves in tantum, ut pro eis, si opus fuerit, morti se exponat Joan. ultimo. *Petre amas me.* Ejusdem 10. *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.* In hoc distinguitur à mercenario, qui fugit lupo veniente. *Quartum* est, ut antecedendo oves viam eis demonstraret. Joan. 10. *Cum proprias oves emiserit, ante oves vadit & oves eũ sequuntur. Quintum* est, ut eas pascat. Joan. ultimo. *Pasce oves meas. Sextum* est, ut earum conservationi & multiplicationi intendat. Unde hîc dicitur: *Alias oves habeo, quæ non sunt de hoc ovili, & illas oportet adducere & fiet unum ovile, & unus pastor*; & congregatio ad conservationem facit.

Sex pertinentia ad bonitatem pastoris. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

Circa Primum notandum, quod ostium Christus est; per ostium intrat, qui intrat propter Christum & per Christum: non intrant propter Christum, qui non quærunt Christi gloriam, & ovium utilitatem. Philip. 2. *Omnes quæ sua sunt quærunt*: isti non sunt pastores, sed potius ovium tonsores. Jacob pastor erat; Laban verò tonsor erat: fugit Jacob cum Laban ivisset ad tõdendas oves. Genes. 31 Sic Christus fugit eos, qui non curant pascere, sed solùm tondere. Ter dictum est Petro *pasce*, sed nec semel dictum est: tonde, vel mulge, ut dicit. Bern.

Debitus modus intrandi. I. Intrandum per Christum & propter Christum

Et *notandum*, quod non intrat per Christum, qui intrat per *donum*, vel per *carnem & sanguinem*, vel per *terrenam potestatem*. Per *donum* intrans Simoniacus est, sive sit munus à manu, vel lingua, vel à corde: munus verò à manu potest esse vel pecuniæ, vel sordidi obsequii. Damasus Papa: Omnia crimina in comparatione Simoniacæ hæreseos pro nihilo reputantur. Contra hoc peccatum magnum zelũm habuerunt Sancti, ut patet ex testimoniis scripturæ quæ sequuntur. 4. Reg. 5. dixit Helisæus ad Giezi: *lepra Naaman adhærebit tibi & semini tuo in sempiternum.* Contra hoc peccatum videtur exarsisse in adventu primó Christus, bis ejiciens ementes & vendentes de templo. De prima ejectione habetur Joan. 2. De secunda Matth. 21.

Non respicienda dona, sãguis, potẽtiæ.

Pœna Simoniæ.

Et Actuum 8. Dixit Petrus Simoni Mago: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Hoc peccatum facit latrones in Ecclesia locum Dei obtinere. Joan. 10. *Qui non intrat per ostium in ovile ille fur est, & latro*; non solum latro, sed etiam sacrilegus: absurdum enim est sacrilegum dicere illum, qui furatur calicem de Ecclesia, & non illum, qui furatur Ecclesiã cum calice, & cæteris pertinentibus ad Ecclesiã. Peccatum illud est valde periculosum, quia oportet Simoniacum resignare beneficiũ Simoniacè acquisitum. Unde quasi in nassa diaboli est piscis. Qui in nassam gurgustinam, ingressus est, non de facili regreditur per locum, per quem intravit, & per alium non exit, nisi captus. Sic non de facili resignatur beneficium Simoniacè acquisitum, & aliter non est salus. Qui *per carnem* intrat, ut frequenter, post carnaliter agit. Joã. 4. *Quod natum est ex carne, caro est.* Petrus introductus per ancillam ostiariam in atrium pontificis Christum negavit. Joan. 18. Sic, quem caro introducit, quæ ancilla est animæ, de facili negat Christum. Hoc peccatum hominem maledictum reddit. Micheæ 4. *Væ qui ædificatis Sion in sanguinibus.* Hoc peccatum impedit ne Ecclesia regatur à Spiritu sancto. Job. Penultimo. *Corpus ejus quasi scuta fusilia, & compactum quasi squamis se prementibus: una uni conjungitur, & nec spiraculum incedit per eas.* Hoc peccatum in multis locis Deum exhæredat. Bona enim, quæ dominus vellet dare filiis suis, Prælati dant consanguineis suis. Contra illos qui intrare volunt per *terrenam potentiam* notandum, quod multiplex pœna talium legitur in sacra scriptura. Numeri 16. Legitur de Core, quod cum 250. de majoribus Levitarum igne divino succensus est, quia sacerdotium capere voluerunt. Ibidem legitur de Dathan, & Abiron, qui ducatui Moysi invidebant, quibus jure primogenituræ videbatur deberi, cum essent de tribu Ruben primogenti; quòd *dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum devoravit eos cum tabernaculis suis, & universa substantia eorum, & descenderunt vivi in infernum.* Item legitur, 4. Regum 15. & secundo paralip. 26. De Ozia rege, qui in festo propitiationis indutus stola pontificali intravit in templum, ut incensum poneret, quod factus est terræ motus, & percussus est in facie leprâ, & fuit leprosus omni tempore vitæ suæ. Et notandum, quod ille, quem diabolus introducit, voluntatem introducentis se postea facit. Bern. Qui infideliter intrat & non per Christum, quid non infideliter agit, & contra Christum.

Pericula Simoniæ.

Respectus sanguinis.

Culpa & pœna illius qui intrat per sanguinem.

Pœna eorum qui intrant per potentiam.

Circa secundum notandum, quod oportet, ut pastor oves suas agnoscat. Proverb. 27. *Diligenter agnosce vultum pecoris tui*, &c. Ejusdem 12. *Novit justus animas jumentorum suorum, viscera impiorum crudelia.* Oportet ut interiora subditi agnoscat prælatus, ut agnoscat quis indigeat increpatione, quis consolatione. 1. Thessal. 4. *Corripite inquietos & consolamini pusillanimes*: sed multi sunt sicut stultus auriga Phaëton, de quo dicitur quod nec retinere valet, nec nomina novit equorum.

II. Cognoscendæ oves

Item amor Christi, & ovium necessarius est pastori. Unde Matth. 22. *Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Vestis nuptialis, est charitas, sine qua nullus debet recipere curam animarum, qua charitate Deum habet charum super omnia, & proximum suum citra Deum, & super omnem terrenam substantiam. Bernard. super Cantic. non otiosè totiens repetitum est: *Petre amas me*, in commissione ovium: Et ego quidẽ id ad significatum puto, ac si dixisset illi Jesus: nisi me valde perfectè ames, hoc est, plusquam tua, plusquã tuos, plusquam etiam te, nequaquam suscipias curam hanc, nec te intromittas de ovibus meis, pro quibus sanguis meus utique effusus est Pastores

III. Amandæ oves.

Dignitas & excellentia pastorum.

Ecclesiæ ad multa admittuntur, quæ solum amicorum sunt. *Primo* ad custodiam corporis dominici; illud idem corpus, quod in utero virginali formatum est, ad verba sacerdotis incipit esse sub specie panis. Sicut Deus pater filium suum commisit beatæ virgini, sic & cõmisit sacerdoti. Item sicut Simeoni concessum est tenere filium Dei, sic concessum est & sacerdoti. Caveat tamen quid inde faciat, sicut enim Simeon infelix fuisset, si in lutum projecisset filium Dei, cum in manibus suis eum teneba: Sic infelix est sacerdos, qui corpus dominicum indigne tractat. Ierem. 26. *Ego autem ecce in manibus vestris sum, facite mihi quod bonum & quod rectum est in oculis vestris. Veruntamen videte & cognoscite quia si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra civitatem istam & habitatores eius.* Velut occisio est indigna sumptio dominici corporis. Ambrosius: Qui indignè Christum sumit, idem est, ac si interficiat: & supra illud 1. Corinth. 11. *Qui autem manducaverit panem hunc, & biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini.* Glossa: ita reus erit, ac si Christum occiderit. *Secundo*, ad custodiam sponsæ Christi admittitur. *Tertio*, admittitur ad eius mensam. *Quarto*, ad osculum. *Quinto*, ad consilia & secreta, Ioan. 15. *Iam non dicam vos servos, sed amicos; quia omnia quæcunque audivi à patre meo, nota feci vobis. Sexto*, ad officium reconciliationis, ad quod non est admittendus filius iræ: quia secundum Gregor. Cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. Bern. Væ filiis iræ qui nondum reconciliati, reconciliationis alienæ negotium, quasi gens, quæ iustitiam fecerit, apprehendunt.

Cõsecratio corporis Christi.

Peccatum indigne cõmunicantis

Custodia Sponsæ Christi.

Reconciliatio.

IV. Pastor debet præire oves exemplo.

Circa quartum notandum, quod pastorem oportet antecedere oves, exemplum bonum eis ministrando, & honestate vitæ excellendo, sicut legitur. 1. Regum. 10. de Saul quod *stetit in medio populi; & altior fuit universo populo ab humero & sursum.* Item in eodem: *Certe videtis, quem elegerit dominus, quod non sit similis illi in omni populo.* Gregorius in moralibus: Non debet hominum ducatum suscipere, qui nescit homines bene vivendo præire. Item Gregorius: tantum debet actionem populi actio transcendere præsulis, quantum differre solet à grege vita pastoris. Idem: quisquis speculator ponitur, in alto stare debet per vitam, ut possit prodesse per providentiam, & secundum Hieronymum: Nihil in tantum destruit Ecclesiam Dei, quàm clericos laicis esse deteriores. Isaiæ 34. *Erit sic populus, sicut sacerdos.* Et dicit Bern. & ut utinam sic, & non peior populo sacerdos.

V. Oves pascere.

Circa quintum notandum, quod pastoris est pascere, pabulo, scilicet, verbi, exempli, & temporalis subsidii: vel secundùm Bern. pabulo prædicationis, operis, & orationis. Vnde dictum est Petro ter: pasce, exemplo, scilicet, conversationis, verbo prædicationis, fructu orationis.

VI. Conservare oves.

Circa sextum notandum, quod pastor debet intendere his quæ faciunt ad conservationem gregis, ut est congregatio sive pacificatio eius. Oseæ 1. *Congregabuntur filii Israel, & filii Iuda pariter, & ponent sibi caput unum.* Et sciendum quod qui deberent esse pastores sunt lupi. Ezech. 22. *Principes eius in medio eius quasi lupi rapientes prædam.* Sophoniæ 3. *Iudices eius lupi vespere, non relinquebant in mane.* Proverb. 28. *Leo rugiens & ursus esuriens princeps super populum pauperem.* Vulpes etiam facti sunt multi dolose rapientes. *Vox quidem eorum, vox Iacob est; manus autem, manus Esau sunt.* Genes. 27. Ezech. 13. *Quasi vulpes in deserto Prophetæ tui Israel erant.* Threnorum ultimo, dicitur de monte Sion: *vulpes ambulaverunt in eo.*

Pastores mali, lupi, leones, ursi, vulpes.

Quinque alia pertinentia ad pastorem.

Notandum, quod supra illud Ioan. ultimo: *Pasce oves meas.* Glossa enumerat quinque pertinentia ad pastorem, scilicet, credentes, ne deficiant confortare, terreno subsidio, si necesse est, subditis providere, exempla virtutum præbere, adversariis obsistere, peccantes corrigere.

DE EADEM.

SERMO QVINTVS.

SUMMARIUM.

Dei benignitas nos solatur, lupi infernalis crudelitas terret, ovium natura instruit.

SERMO LXXXI.

Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis, &c.

NOtandum quod Evangelium hodiernum ministrat nobis materiam *consolationis*, & materiam *timoris*, & nostræ *simplicitatis*. Materiam *consolationis* in hoc, quod ostenditur nobis pastoris nostri bonitas. Materiam *timoris* in hoc, quod ostenditur nobis lupi crudelitas, & nostra indefensa simplicitas: lupi crudelitas ibi: *Et lupus rapit*, &c. Simplicitas nostra in hoc, quod oves nos vocat veritas.

1. Consolatio nostra.

Circa primum attendenda est Dei benignitas, qui noluit nos esse contentos fragilitate nostrorum pastorum; immo filium præfecit nobis pastorem, & pastorum principem. Prima Petri ultimo. *Cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem æternæ gloriæ coronam.* Et ipse verè fuit pastor bonus, qui carnem suam dedit nobis in cibum, sanguinem in potum, animam in pretium. Verè est ipse pastor bonus, cui non deest conservandi voluntas, nec facultas. Chrysostomus. Maneamus sub pastore tali, & securi à lupo erimus. Pastorem enim habemus ita amantem nos, ut & animam pro nobis det. Cum igitur & potens sit, & in tantum diligat, quid prohibet nos salvari? Nihil, nisi quidem nos desisterimus. Rom. 8. *Si Deus pro nobis quis contra nos? Deus qui iustificat quis est qui condemnet?* Bern. super Cantic. Huic securus me credo, qui salvare me velit, noverit, & possit. Voluntas eius indicatur ibi: *Animam meam pono pro ovibus meis.* Notitia ibi: *Et cognosco oves meas.* Potestas in eodem capitulo Ioan. ubi dicitur: *Et non rapiet eas quisque de manu mea*; & paulo post. *Nemo potest rapere de manu patris mei.* Vere bonus pastor, qui ovem perditam quæsivit, & inventã reduxit, lassatam in humeris reportavit. Lucæ 15. Psal. 118. *Erravi sicut ovis quæ periit.* Isaiæ 53. Omnes nos quasi oves erravimus. Item vere bonus pastor est, qui ad pascua optima oves suas reducit, scilicet, ad refectionem æternæ beatitudinis. Gregorius. Loquens de illo verbo Ioan. 10. *Ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Oves eius pascua invenient, quia, quisquis illum corde simplici sequitur, æternæ viriditatis pabulo nutritur. Et subdit: pascua electorum sunt, vultus præsens Dei, qui dum sine defectu conspicitur, sine fine mens cibo vitæ satiatur. Ezechiel. 34. *In pascuis uberrimis pascam eas: & in montibus excelsis Israel erunt pascua earum. Ibi requiescent in herbis virentibus & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israel. Ego pascam oves meas, & ego eas accubare faciam.* In his verbis, insinuatur refectio animæ beatæ secundum tres vires. Refectio quantum ad rationabilem, ibi: *In pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excelsis.* Pascua uberrima erunt in cognitione Trinitatis & unitatis, quæ erit visio pascens, secundum Augustinum. Ioannis 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te*, &c. Per montes excelsos intelliguntur rationes æternæ, quæ sunt in mente divina; quæ dicuntur montes propter eminentem modum cognoscendi, quæ etiam pertinent ad refectionem rationabilis. Ad refectionem concupiscibilis pertinet illud: *Requiescent*, &c. Ad concupiscibilem enim pertinet desideriũ boni adquirendi & dilectio

Quæ pascua sint ovium Christi.

Trium potentiarum animæ refectio.

Rationalis.

Cõcupiscibilis.

boni adquisiti. Quies ergo quantum ad desiderium boni adquirendi, pertinet ad refectionem concupiscibilis: de quo ibi: *Requiescet*: quantum verò ad dilectionem boni adquisiti, dicitur: *In pascuis pinguibus pascentur*, ut in pinguedine, dilectionis eminentia intelligatur. In Psalmo 62. *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.* Irascibilis. quantum ad irascibilem erit refectio securitas boni adquisiti, ad quod pertinet illud: *Et ego accubare eas faciam.* Simile Lucæ 12. *Faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.*

2. Lupi crudelitas. Circa lupi crudelitatem notandum quod lupus rapit, hominem à Deo separando: dispergit verò, discordiam ad proximum seminando; vel dispergit, in diversa peccata præcipitando. Matth. 12. *Qui non colligit mecum, dispergit.* Gregor. in homilia *Lupus dispergit oves:* cum alium ad luxuriam trahit, alium in avaritiam accendit, alium ad superbiam erigit, alium per iracundiam dividit.

Et notandum, quod cum alii lupi solis clamoribus exterreantur: lupus tamen infernalis inter oves habitat, & de illo verum est illud. Job 41. *Non fugabit eũ vir sagittarius: in stipulã versi sunt ei lapides fundæ.* Vix est dies, in quo oves spirituales non teneat vel per aures, dũ detractores libenter audiunt: vel per aliquod de aliis mẽbris quo peccatum committunt. Unde necessarium est valde, ut pastor eis subveniat. Amos 3. *quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ; sic eruentur filii Israel.* Legitur in libro de animalibus, quod lupus quando senescit, circuit civitates, & nocet hominibus, quoniam prædari non potest; sic lupus infernalis magna parte potestatis suæ amissa in passione Christi, amplius circuit in fine temporum, quærens cui nocere possit.

3. Simplicitas ovis Christi. Circa tertium notandum, quod in hoc, quod fideles oves dicuntur, simplicitas eorum & indefensio, insinuatur. Inter animalia enim quadrupedia majoris simplicitatis dicitur esse ovis, & minoris defensionis: cætera animalia vel fuga, vel astutia, vel fortitudine, vel quia unguibus vel dentibus sunt armata, secura sunt ab hostibus suis, sed ovis nihil tale habet. De lana & lacte dat pastori eam regenti & defendenti: sed non habet discretionem, qua, si erraverit, sciat redire. Similiter est de ove spirituali. David Psal. 118. *Erravi sicut ovis quæ periit.* 3. Regum. 22. *Vidi cunctum Israel dispersum in montibus errantes quasi oves.* Simpliciores esse videntur homines brutis animalibus. Hieronymus: Cætera animalia in eadem retia pedicasque non incidunt, quod hominibus accidit, qui in easdem pedicas diaboli, à quibus liberati sunt, incidunt. Brutum animal in ore lupi clamat: Peccator verò peccatum suum non vult submissè dicere sacerdoti, ut de potestate lupi infernalis liberetur. Pisces non capiuntur hamo escâ non cooperto, homines verò capiuntur hamo pœnæ æternæ, quem esca momentaneæ voluptatis operire non sufficit. Multi etiam sine defensione sunt, cum sibilo unius verbi quandoque dejiciantur, *& funibus peccatorum suorum quisque constringitur.* Proverb. 5.

Fideles homines oves cur, vocentur. *Alias oves habeo* &c. *Et vocem meam audient.* Circa verbum propositum considerãdum nobis est, quare ille, qui non solum sapiens est, sed etiam ipsa sapientia patris, fideles oves vocet, ad quod dicendum, quod in hoc, quod eos oves vocat, *septem* gratias eisdem commendat in septem proprietatibus ovis designatas. *Prima* est fidei simplicitas, quæ in hoc nobis commendatur, quod ovis animal simplex est, in his, scilicet, quæ fidei sunt. *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter.* Proverb. 10. Ambrosius: Auferantur argumenta, ubi fides quæritur. 2. Corinth. 11. *Timeo, ne*, sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate quæ est in Christo. Sine disceptatione credendum est de Deo, quod ipse de se in sacra scriptura docet. Hilarius. Soli Deo de se credendum est, qui se solus novit. Exod. 20. *Si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Si enim levaveris cultrum tuum super eum, polluetur.* Altare lapideum est fidei soliditas, super quam non est levandum acumen ingenii, quod per cultrum intelligitur ut ingenium nostrum in his, quæ fidei sunt, auctoritati scripturæ non præponamus. Et *notandum* quod ovis animal simplex est, ruminat & findit ungulam. Sic qui habet simplicitatem fidei, scripturã sacram debet ruminare, & secundum illam in cavendis & agendis discretionem habere. Ecclesiastici 3. *quæ præcepit tibi Deus, cogita illa semper, & in pluribus ejus operibus ne fueris curiosus.* Septem proprietates ovis. I. Simplicitas.

Secunda est timor, vel fuga mali quæ commendatur in hoc, quod ovis naturaliter timet lupum. Sic fidelis timere debet lupum infernalem vel peccatum. Ecclesiastici 21. *Quasi à facie colubri fuge peccatum.* Nullus hostis potest nocere, nisi per istud, quia non nocebit adversitas, si non dominetur iniquitas. Proverb. 27. *Beatus homo qui semper est pavidus* &c. 2. Timor seu fuga.

Tertio stabilitas, vel pax in hoc, quod ovis animal quietum est. Commendabile est, esse quietum. Et quantum ad corpus. Seneca in epistolis, primum argumentum compositæ mentis existimo, posse consistere, & secum morari. Commendabile est etiam esse quietum mente. Joan. 14. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis* Hebr. 4. *Relinquitur sabbathismus populo Dei.* Gregorius. Quid quietius, quam nihil in hoc mundo appetere? quid laboriosius, quam terrenis desideriis æstuare? Hinc est quod Israël Sabbathum accepit in munere. Ægyptus percutitur multa muscarum multitudine. Sed de quibusdam potest dici illud. Psal. 13. *Contritio & infœlicitas, in viis eorum; & viam pacis non cognoverunt.* 3. Stabilitas seu pax.

Quarto, commendatur eis charitas, qua proximi utilitati debent intendere, in hoc, quod ovis est animal utile, ipsa est utilis ad victum & vestitum. Ovis secundum Augustinum, mandatum Evangelicum implens, de duabus tunicis, dat unam non habenti, scilicet, homini, ipsa pascit, & vestit Dominum suum. Sic ovis spiritualis Christum pascit, & vestit, ut ipse dicturus est in judicio. Matth. 25. *Esurivi* &c. *Nudus fui* &c. 4. Utilitas.

Quinto, obedientia, in hoc, quod ovis est animal tractabile, sive obediens, ad quod pertinet verbum propositum: *vocem meam audient.* Sicut dicitur in libro de animalibus, pastores docent oves festine ambulare, ad auditum alicujus vocis. 5. Obedientia.

Sexto, sobrietas, in hoc, quod aridis vescitur, modicis expensis sustentatur. Isa. 49. *Super vias pascentur, & in palmis erunt pascua eorũ.* Seneca: Victus sit tibi ex re facili, nec ad voluptatem sed ad cibum accede, palatum tuum fames excitet non sapores: desideria tua parvo redime, quia hoc tantum curare debes ut desinant. 6. Sobrietas.

Septimo mansuetudo: in hoc, quod ovis malum non novit inferre, sed potius ferre. Isa. 53. *Quasi ovis ad occisionem ducetur.* Rom. 12. *Nulli malum pro malo reddentes.* Proverb. 20. *Ne dicas, reddam malum pro malo.* 7. Mansuetudo.

DOMINICA TERTIA.

SERMO UNICUS. SERMO LXXXII.

SUMMARIUM.

Evangelij expositio.

Modicum & non videbitis me, &c. *Ioan.* 16.

HOc Evangelium *tria* continet. *Primo* quædam verba, quæ à Salvatore discipulis dicuntur. *Secundo* intellectus illorum verborum, à Tria continentur hic.

Discipulis quæritur, ibi: *Quid est hoc, quod dicit nobis modicum? Tertio* verba illa à Salvatore declarantur ibi: *Plorabitis & flebitis vos. Modicum*, id est, parvum tempus restat. usque ad hoc, quod patiar, & claudar sepulchro & tunc *nō videbitis me*, id est, incipietis me nō videre. *Et iterum modicum & videbitis me*, id est, parvum tempus erit, scilicet, triduum postquam ressuscitatum me videbitis. Vel sic: *Modicum & non videbitis*, id est, modico tempore abscondar ab oculis vestris, scilicet, per triduum. *Et iterum modicum & videbitis me*, id est, rursum modico tempore apparebo vobis, scilicet, quadraginta diebus ante Ascensionem, & subdit, quare modicum dicens: *Quia vado ad patrem*. In Ascensione, scilicet, ad potiora bona Patris, vel ad patrem, id est Patris immortalitatem. *Notandum* quod hæc verba tristia, scilicet, de separatione sua, ab eis multotiens revolvebat ipsis. Joann. 13. *Filioli adhuc modicum vobiscum sum.* Ejusdem 14. *Adhuc modicum & mundus me jam non videt.* In eodem. *Iam non multa loquar vobiscum.* Ratio verò hujus est, ut auditione tristium assuefaciat eos ferre ejus separationem. Præterea conjuncta erat consolatio, non enim solum dicebat, *Modicum & non videbitis me*, immo & subjiciebat, *& iterum modicum, & videbitis me.* Præterea dicendo, quia vado ad Patrem, ostendebat non esse mortem, sed potiùs translationem. Unde hoc etiam faciebat ad consolationem. *Dixerunt ergo*, &c. *Quid est hoc quod dicit nobis modicum*, &c. Duplex causa potuit esse quare non intelligebant quæ dicebantur, scilicet, tristitia Discipulorum, & contrarietas, quæ videbatur esse in verbis Domini dicentis; videbitis & non videbitis. Dicebant ergo eædem personæ vel aliæ. *Quid est hoc quod dicit nobis modicum? Cognovit autem Iesus quia hoc volebant eum interrogare* Interlin In hoc ostendit se Deum, cum sine verbis eorum intellexit dubitationem eorum. Jerem. 17. *Scrutans corda & renes Deus.* 1. Reg. 16. *Deus intuetur cor. Amen amen dico vobis.* Exponit quod dixerat, scilicet, *Modicum & non videbitis me. Secundo* inducit similitudinem ad declarationem expositionis, ibi: *Mulier cum parit. Tertio* adaptat similitudinem, ibi; *Et vos quidem nunc tristitiam habetis*, &c. *Amen amen.* Geminatio nota est confirmationis *plorabitis* interius *& flebitis* exterius, scilicet, in triduo mortis, *mundus autem.* Secundum Augustinum hoc nomine significati sunt inimici, à quibus Christus occisus est, qui læti sunt Christo occiso. *Vos autem contristabimini*, non solum de mea morte sed etiam de eorum exultatione. Lucæ ultimo, dicitur discipulis euntibus in Emaus. *Et estis tristes, sed tristitia vestra vertetur in gaudium*, cognita mea Resurrectione, vel Ascensione. Jerem. 31. *Convertam luctum eorum in gaudium* Tobiæ 3. *Post lachrymationem & fletum exultationem infundis. Venit hora ejus*, hora, inquam, pariendi, vel patiendi. Lucæ 1. *Elizabeth impletum est tempus pariendi. Venit* Præteriti temporis est. *Non meminit pressuræ*, id est, doloris partus. Unde Sara nato sibi Isaac, dixit: *Risum fecit mihi Dominus.* Genes. 21. *Nunc quidem tristitiam habetis.* De audita morte mea. Joan. 16. *Quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum*, vel *habetis*, idest, in brevi habetis. Beda. Contristabuntur, cùm illum comprehendi, ab hostibus ligari, ad ultimum crucifigi videbunt. *Iterum autem videbo vos.* Post resurrectionem. Joan. 14. *Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos & gaudebit cor vestrum.* Joan. 14. *Gavisi sunt discipuli viso Domino & gaudium vestrum*, quod erit de resurrectione, *nemo tollet à vobis. Quia Christus resurgens à mortuis, jam non moritur*, ad Romanos sexto Vel *gaudium*, quod erit postquam confirmati fueritis virtute ex alto. Lucæ ultimo, *nemo tollet à vobis.* Beda. Gaudium eorum nemo tulit ab eis, quia etsi postmodum persecutiones passi sunt; spe tamen resurrectionis & visionis illius accensi omne gaudium existimabant, cùm in tentationes varias incidebant. Jacob. 1. Actuum 5. *Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumelias pati.*

Christus occultam cogitationē cognoscit, & dubitationem solvit.

Similitudo mulieris parturientis.

Tristitia electorum vertitur in gaudium.

Sancti persecutiones cum gaudio passi.

Aliter legitur illud secundū Aug. *Modicum* &c. ut modicū intelligatur totū spatium præsentis vitæ in quo privandi erant visione; non quia non viderunt eum, sed quia non viderunt eū, sicut prius, mortalem & secum conversantem. *Modicum & jam non videbitis me.* Interlin. idest, nunquam videbitis me mortalem, vel non videbitis me secundum deitatem. Et dicitur præsens vita modicum comparatione æternitatis. *Et iterum modicum & videbitis me.* Quia electi post præsentem vitam veniunt ad Dei visionem 1. Corinth. 13. *Tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Quia vado ad patrem*, hoc respicit illud, *& non videbitis me. Mulier cum parit tristitiam habet*, &c. Augus. totius laboris sui fructum, Ecclesia nunc parturit desiderando tunc est paritura cernendo; parturit gemendo, paritura lætando, parturit orando, paritura laudando. *Iterum videbo vos*, &c. August. Puto quod hoc non ad tempus illud referendum est, quo surrexit, eisque carnem suam cernendam tangendamque monstravit, sed potius ad illud: de quo Joannes ait: *Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* 1 Joan 3. Isa. 35. *Ipsi videbunt gloriam Domini & decorem Dei nostri. Et gaudebit cor vestrum & gaudium*, &c Isa. 35. *Lætitia sempiterna erit super caput eorum*, &c. Aug. ibi ergo finis, qui sufficit nobis, æternus erit: Nec enim nobis sufficit finis, nisi cujus finis nullus finis. *Modicum & jam non videbitis me.*

Modicum aliter explicatur.

Præsens vita modicum respectu æternitatis.

Visio Christi corporalis, & beatifica.

Moraliter potest verbum propositum intelligi duobus modis. Primo, ut modicum, intelligatur totum tempus usque ad finem sæculi, secundum Glossam. *Secundo*, ut modicum, quo Salvator non videtur, intelligatur tentationis vel tribulationis. Modicum quod videtur, intelligatur consolationis. Secundum primum intellectum valet verbum propositum, ad contemptum præsentis prosperitatis, & ad tolerantiam præsentis adversitatis. Contemnenda est præsens prosperitas, quasi punctalis. Job. 20. *Gaudium hypocritæ ad instar puncti.* Item patienter toleranda est præsens adversitas, quasi momentanea, cui succedit jucunditas divinæ visionis. Ecclesiastici 1. Usque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio jucunditatis. Multi tamen non intelligunt hanc jucunditatem, dicentes, sicut dicebant Discipuli. *Quid est quod dicit nobis modicum*, &c. *Nescimus quid loquitur.* August. hoc modicum longum nobis videtur, quoniam adhuc agitur. Sed cùm finitum fuerit, sentietur, quam modicum fuerit. Possumus autem *tripliciter* ostendere hanc modicitatem. *Primo* per sacræ scripturæ auctoritatem. *Secundo* comparando tempus vitæ præsentis ad gloriæ æternitatem. *Tertio* comparando illud ad pœnæ infernalis diuturnitatem. Testimonia sacræ scripturæ, quibus hæc modicitas ostenditur, hæc sunt, 1. Pet. 1. *Modicum nunc, si oportet contristari in variis tribulationibus.* 2. Corinth. 4. *Item momentaneum & leve tribulationis nostræ*, &c. Prima Joan. 2. *Filioli mei novissima hora est.* Isa. 54. Ad punctum in modico dereliqui te. In eodem. *In momento indignationis meæ, abscondi faciem meam parumper à te.* Jacob. 4 *Quæ est vita nostra. Vapor est ad modicum parens*, &c. Specialiter temporibus nostris vita hominis modica est. Pauci enim sunt qui vivant usque ad 70. annos. Vixit Adam 930. annis. Tunc non erat mirum si amabant præsentem

Modicum moraliter explicatur.

Brevitas vitæ huius tripliciter ostenditur.

1. Sacræ scripturæ.

prosperitatem, vel timebant præsentem adversitatem: sed hodie nec est amanda prosperitas, nec timenda adversitas, cum quasi momentaneæ sint.

2. Respectu æternæ vitæ.

Item patet hæc modicitas, si habeatur respectus ad æternitatem, minus est enim totum tempus præsentis vitæ in comparatione ad gloriam æternam, quam una gutta aquæ respectu maris totius. Rom. 8. *Non sunt condigne passiones hujus temporis ad futuram gloriam que revelabitur in nobis.*

3. Respectu diuturnæ pœnæ inferni.

Item patet hæc modicitas, si habeatur respectus ad pœnæ infernalis diuturnitatem Unde dicunt damnati in inferno. Sap. 5. *Transierunt omnia illa tanquam umbra*, &c. Et paulo post: *Nos nati continuo desinimus esse.*

II. Secundus sensus vocis Modicum.

Juxta secundum intellectum sciendum, quod amici Dei in hac vita nunc habent tentationem, vel tribulationem, vel consolationem: sicut ostendit Bernard. loquens de illo verbo Cantic. 1. *Trahe me post te: curremus in odorem unguentorum tuorum.* Trahimur, inquit, cum tribulationibus & tentationibus exercemur: currimus cum interius consolationibus & inspirationibus visitati, tanquam in suaveolentibus unguentis respiramus Sic nox spiritualis, & dies in eis succedunt sibi, sic modicum est, & non videtur Salvator, & iterum modicum est, & videtur. Sic lætitia Dei Salvatoris subtrahitur & postea redditur. Bernardus super Cantic. O modicum, non modicum, ô modicum longum, pie Domine modicum dicis, quod non videmus te. Salvum sit verbum Domini mei, longum est multum valde nimis: Veruntamen utrumque verum, & modicum meritis, & non modicum votis Idem loquens de illo verbo, Abacuc. secundo. *Si moram fecerit expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit.* Quomodo non tardabit, si moram fecerit: nisi quia quo ad meritum plusquam satis est: non est tamen satis quantum ad desiderium.

Tempus desolationis & consolationis.

Christus sex de causis consolationem subtrahit.

Et notandum quod multis de causis jucunda præsentia Salvatoris, alicui subtrahitur. *Primo* ut humilitas servetur, ne illam lætitiam credat se habere à se. Ideo Paulus ab Angelo Sathanæ colaphizatur, ne extollatur. 2. Corinth. 12. *Ne magnitudo revelationum extollat me*, &c. *Secundo*, ut incauta securitas vitetur, quæ mater est negligentiæ, & periculo propinqua. Gregorius in Moralibus. Dum mens secura redditur, in torporem laxatur. Idem: mater negligentiæ solet esse securitas. Idem in Moralibus. Multis sæpe grave periculum incauta securitas fuit. Bernardus super Cantica. Ne dixeris in abundantia tua, non movebor in æternum, ne cum gemitu cogaris dicere: Avertisti faciem à me, & factus sum conturbatus. Curabis si sapis, in die malorum non immemor esse bonorum. Et in die bonorum, non immemor esse malorum. In die virtutis clama, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me in tempore tentationis consolare, & distrahe me post te; sic non deseret te spes in tempore malo, & in bono providentia non deerit. *Tertio*, ut ardentius quæratur, Cantic. 3. *In lectulo meo per noctem quæsivi quem diligit anima mea*, &c. *Surgam & circuibo civitatem per vicos & plateas, quæram quem diligit anima mea.* *Quarto*, ut inventus fortius teneatur. In eodem: *Tenui eum nec dimittam.* De his duobus simul dicit. Bernardus. super Cant. Ideo subtraxit se, quo avidiùs revocaretur, teneretur fortius; præteriens teneri vult, abiens revocari. *Quinto*, ut pateat ex ejus absentia, quid conferebat sua præsentia, ostendit infirmitas quantum bonum erat sanitas, ostendit guerra quantum bonum erat pax, ostendit tentatio, quantum bonum erat mentis tranquillitas. *Sexto*, ut ex hac tristitia perpendatur quam male sit homini, si à Deo separetur omnino, quod fiet in damnatione

1. Propter humilitatem conservandam.

2. Propter securitatem vitandam.

3. Vt ardentius quæratur.

4. Vt fortius teneatur.

5. Vt clarius cognoscatur ipsa.

6. Et damnatio.

ne Jerem. 2. Scito & vide, quia malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum. Augustinus. Tale bonum est Deus, ut nemini eum deserenti bene sit.

Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini; sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Intendit Dominus his verbis consolari Discipulos suos à quibus in brevi recessurus erat quos prævidebat magnas tribulationes passuros, in quibus consolatur etiam alios fideles qui multas tribulationes patiuntur. In Psal. 33. Multæ tribulationes justorum. 2. Timoth. 3. *Omnes qui pie volunt vivere in Christo persecutionem patientur.* Præmittitur in verbis prædictis desolatio cum dicitur. *Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini*, subditur consolatio ibi: *Sed tristitia vestra vertetur in gaudium*, plorabitis & flebitis vos. Electi, hæc est vita Christianorum. Piscis nutritur in aquis & vita Christiani in lachrymis. Isa. 50. *Computrescunt pisces sine aqua.* Super illud Jacob. 1. *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis*, dicit Glossa. Ne indignemini, si mali in mundo florent, & vos patimini; quia non est Christianæ dignitatis in temporalibus exaltari, sed potius deprimi? mali nihil habent in cœlo, & vos nihil in mundo, sed spe illius boni ad quod tenditis, quidquid in via contingat, gaudere debetis. David Psal 121. *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.* Item Psal. 104. *Lætetur cor quærentium Dominum.* Geminatio fletus referri potest ad duas species luctus, quas distinguit Glossa super Matth. 5. His verbis prior est luctus pro peccatis, vel suis, vel alienis. In Psalm. 118 *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei quia non custodierunt legem tuam.* *Secundus* est ex desiderio cœlestis patriæ. Prior est irriguum inferius, secundus superius, de quibus legitur Josue 15. Et Judicum 1. Ille abluit præsentes sordes: hic accendit acrius æternorum amatores. Vel geminatio ista potest referri ad incolatum præsentis miseriæ. David Psal. 119. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est:* & dilationem patriæ. David Psal. 136. *Super flumina Babylonis illic sedimus, & flevimus dum recordaremur Sion.* Vel geminatio potest referri ad mala pœnæ, quæ fideles in se patiuntur, & ad mala culpæ, in quibus persecutoribus compatiuntur. Quod autem subditur: *Mundus autem gaudebit*, facit ad augmentum utriusque doloris, & compassionis. Cum enim mundus miseriâ sit plenus & miseriam suam non intelligat; & ideo gaudeat, eo ipso miserior est. August. in libro Confessionum. Quid miserius misero non miserante se ipsum. Item sicut divitis mensa tentationem pauperis Lazari augebat, Lucæ 16. Sic gaudium mundi visum, ad augmentum tentationis electorum facit. Auget etiam tribulationem eorum hoc, quod non solum patiuntur in se, sed etiam in cæteris fidelibus. 1. Corinth. 12. *Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* Ecclesia est velut unum corpus, in omnibus membris patiens atque dolens, ad quod potest referri illud: *Vos autem contristabimini.* Communis enim est tristitia fidelium.

Præcedit tribulatio.

Sequitur consolatio.

Prosperitas malorum in hoc mundo.

Duplex luctus bonorum in hoc mundo.

1. De peccatis suis vel alienis.

2. Ob dilationem seu desiderium cœlestis patriæ.

Malũ pœnæ quam sustinent iusti. Malum culpæ quam committũt persecutores.

Mundus plenus miseriæ.

Circa consolationem eorum, quæ tangitur ibi: *Sed tristia vestra vertetur in gaudium* notandum quòd tristitia, quam habent boni in præsenti, præferenda est gaudio mundi *septem* de causis. *Primo* propter benedictionem quam habet à Deo. Matth. 5. *Beati qui lugent* Item Lucæ 6. *Beati qui nunc fletis* è contrario autem gaudium mundi maledictũ est à Deo, secundum illud Lucæ 6. *Væ vobis divitibus qui habetis consolationem vestram.* Quis audeat gustare cibum ab aliquo sancto maledictum: quantum ergo timendum est gaudium maledictum ab ipso

Septẽ causæ cur. Tristitia bonorum præfertur gaudio malorum.

1. Tristitia benedicta, lætitia maledicta.

ab ipso sancto sanctorum. Psal. 76. *Renuit consolari anima mea.* *Secundo*, quia sapientes tristitiam præsentem gaudio præsenti præeligunt; quod autem sapientes præeligunt, præeligendum est. Malunt sapientes se sanos esse lugentes quam phreneticos gaudentes. Ecclesiastæ 2. *Risum reputavi errorem.* Eiusdem 7. *Cor sapientum, ubi tristitia est: & cor stultorum ubi lætitia.* Ex fatuitate est gaudium huius mundi, immo ex cæcitate; secundum illud Lucæ 19. *Videns Iesus civitatem flevit super illam, dicens: quia si cognovisses & tu*, supple, fleres. Præelegit sapientissimus, scilicet, Dei filius, in mundo isto tristitiam gaudio: unde dicit Bern. In sermonibus: Christum super Lazarum & super civitatem flevisse, & in orationibus pernoctasse: risisse vero aut iocasse nunquã legimus.

II. Tristitia sapientum, lætitia stultorum.

III. Tristitia salubris, lætitia mortifera.

Tertio, quia tristitia salubris est, licet sit amara. Gaudium vero mundi mortiferum est. Ecclesiastici 7. *Inveni amariorem morte mulierem.* Mulier ista, mundi est lætitia Gaudium mundi est velut vinum forte, capita debilia destruens, nisi aqua tribulationis misceatur, ut patet in Salomone, qui non prohibuit cor suum, quin omni voluptate frueretur. Ecclesiastæ 2. Et ideo infatuatus est. 3. Reg. 11. *Sapientia non invenitur in terra suaviter viventium.* Iob. 28. Hoc est vinum damnatorum, de quo Amos. 2. Tristitia verò est aqua sapientiæ, id est, hominem sapientem reddens; unde Isa. 28. *Et tantummodo sola vexatio dabit intellectum auditui.* Et Ieremiæ 6. Secundum translationem. 70. Per omnem dolorem & flagellum erudieris Ierusalem.

IV. Tristitia convenit loco & tempori.

Quarto, quia tristitia convenit loco, in quo sumus, & tempori. De loco dicit August. In valle miseriæ sumus, in qua eo magis flendum est, quo minus flemus. Ipse puer nascens fletu suo ostendit, locum in quo sumus, esse locum fletus. August. Super illud Ephes. 5. Redimentes tempus quoniam dies mali sunt. Puer, inquit, qui nascitur à ploratu incipit, nec ridere potest: statim natus plorat Propheta, suæ calamitatis lachrimæ sunt testes miseriæ, nondum loquitur, & iam prophetat. Tempus etiam in quo sumus, tempus flendi est. Ecclesiastici 3. *Tempus flendi, & tempus ridendi*: tempus flendi, est in præsenti, ubi est multa materia fletus, & lachrimæ sunt in valore suo: lachrimæ in futuro, quantum ad reprobos, nullius valoris erunt. Electis verò materia fletus deerit.

Materia fletus.

Materia fletus in præsenti sunt Dei iniuriæ, & contumeliæ, & strages animarum, incolatus præsentis miseriæ; dilatio patriæ. Ordo congruus, ut vigilia fiat ante festum. Electi faciunt hic vigiliam in pane tribulationis & aqua doloris, post faciunt festum: reprobi verò prius faciunt festum, quam vigiliam; ipsi videntur facere festum stultorum.

V. Brevitas temporis.

Quinto, propter brevitatem, habituri sunt boni & mali tristitiam & gaudium. Sed boni scientes, quod est præsentis vitæ, esse breve, quod vero est futuræ vitæ, esse longum, tristitiam eligunt in præsenti, & gaudium in futuro. Augustinus. Sapientia sanctorum est, hic temporaliter cruciari, & in æternum delectari. Mali verò e contrario faciunt. Iob 20. *Et gaudium hypocritæ*, scilicet, mundi, *ad instar puncti*. Electi non timent sumere guttam amaritudinis, quam sequatur abyssus æternæ dulcedinis. E contrario, reprobi sumunt guttam dulcedinis, pro qua habituri sunt abyssum æternæ amaritudinis.

VI. Tristitia bonorum mixta lætitiæ. Gaudium malorum mixta tristitiæ.

Sexto, quia tristitia præsens electorum, habet adiunctam lætitiam in Psal. 93. *Secundum multitudinem dolorum meorum*, &c. Seneca: Viri boni gaudium est ex bona conscientia, e contrario gaudium mundi est cum tristitia, quia de malo gaudent. Prov. 2. *Qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Malis verò tormentum animæ. August. Curre per singula, tot invenies animæ tormenta, quot vitia.

VII. Tristitia in gaudium, gaudium in tristitiam convertitur.

Septimo, quia tristitia electorum vertitur in gaudium, & e contrario, gaudium mundi, in tristitiam. Et hoc habetur exemplum in divite & Lazaro Lucæ 16. Plus valeret lutum in brevi mutandum in aurum quam aurum in brevi mutandum in lutum. Ierem 31. *Convertam luctum eorum in gaudium.* De gaudio malo malorum, legitur. Proverb. 14. *Extrema gaudii luctus occupat.* Amos 8. *Convertam omnes festivitates vestras in luctum.* Iob 21. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* In hac verò conversione attendendum est, quod una gutta tristitiæ electorum mutabitur, quasi in mille modios lætitiæ, & e converso, una gutta gaudii reproborum, plus quam in mille modios tristitiæ. Lucæ 6. *Væ vobis qui ridetis, quia plorabitis.*

Ecclesia vel anima comparatur mulieri parturienti.

Mulier cum parit, tristitiam habet. Mulier dicitur Ecclesia, vel anima fidelis, quia Deo subiecta est per obedientiam. Genes. 3. *Sub viri potestate eris.* Item, quia fœcunda, in Psal 127. *Uxor tua sicut vitis abundans.* Item, quia compatiens, Ecclesiastici 36. *Ubi non est mulier, ingemiscit æger.* Item, quia herum molliens, id est, Christum orando, eum ad misericordiam flectens. Comparatur autem tristitia animæ, vel Ecclesiæ, angustiæ parturientis propter acerbitatem. Threnor. 2. *Magna velut mare contritio tua.* Ierem. 6. *Luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum.* Item, propter brevitatem. 1. Pet. 1. *Modicum nunc, si oportet contristari.* Item, propter gaudium fructus sequentis. De quo hic: *Cum peperit, iam non meminit pressuræ propter gaudium.*

Dolor prædicatorum.

Item notandum, quod Ecclesia parturit, & in prædicatoribus, & in pœnitentibus. Prædicator habet dolores ut parturientis, eiulando pro his, qui in utero moriuntur. Ierem. 4. *Ventrem meum doleo.* Ambrosius, ventrem meum doleo, ut prophetico utar eloquio, quia quem regeneraturus eram, amisi. Item, pro his, qui in utero colliduntur Genes. 25. *Dedit Deus conceptum Rebeccæ, sed collidebantur in utero eius parvuli: quæ ait: si sic mihi futurum erat, quid necesse erat concipere.* Item, pro his, qui à partu retrahuntur. Isaiæ 37. Venerunt usque ad partum filii, & virtus non est pariendi. Gregorius. Pensandum est quantus sit prædicatoribus sanctis dolor de cadentibus, quantus de stantibus timor: quantus fervor de conversis, quanta solicitudo de convertendis. Iob 39. Incurvantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt. Galat. 4. *Filioli mei, quos iterum parturio*, &c. Apocal. 2. *Mulier in utero habens, & clamabat parturiens, & cruciatur ut pariat.*

Dolor pœnitentium.

Sed quidam cruciantur, ut pereant. Ierem. 9. Ut inique agerent, laboraverunt. Ecclesiastici 10. *Labor stultorum affliget eos*, &c. Pœnitens etiam habet dolores ut parturientis, in angustia contritionis, in erubescentia confessionis, in labore satisfactionis Genes. 3. *In dolore paries filios.* *Mulier cum parit*, &c. Ostenditur hic, quod tristitia est via ad gaudium. Gregorius. Si dulcia quærimus, necesse est ut amara toleremus.

Diabolus habet gaudium futurum.

Circa gaudium verò futurum, tria nobis hic insinuantur.
1. *Primo*, quod erit post tristitiam, & ideo dulcius: e contrario erit in mundanis, quia deliciis & divitiis & honoribus sunt assueti. Difficile enim est carere assuetis, & contrariis uti.
2. *Secundo*, quod erit gaudium cordis ibi: *Et gaudebit cor vestrum.* Gaudium amatorum mundi, est de exterioribus.
3. *Tertio*, quod erit sine fine: de quo ibi: *Et gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Isaiæ 52. Lætitia sempiterna super capita eorum.

DOMINICA IV. POST PASCHA.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo de officio Spiritus sancti mundum de Peccato, Iustitia, Iudicio arguentis; de quibus Clerici multò magis quàm sæculares sint arguendi. Fusè illa tria explicat. Et quomodo Spiritus sanctus Christum caput, & Discipulos membra ejus, clarificaverit, ostendit.

SERMO LXXXIII. Vado ad eum qui me misit, &c. *Joan.* 16.

Triatractatur hic. IN hoc Evangelio Dominus corporalem discessum suum Discipulis, *primo* prædicit. *Secundo* missionem Spiritus sancti eis promittit ibi: *Expedit ut ego vadam*, &c. *Tertio* effectum adventus Spiritus sancti ostendit, ibi: *Et cum venerit.* Triplex effectus sancti Spiritus. *Triplex* autem effectus ostenditur Spiritus sancti, scilicet, *mundi arguitio*, ibi: *Arguet mundum. Apostolorum instructio*, ibi: *Adhuc multa*, &c. *Christi clarificatio*, ibi: *Ille me clarificabit. Vado*, idest, in proximo vadam; & ita certum est, ac si jam esset præsens. *Et nemo ex vobis interrogat me quo vadis?* sicut consuevistis. Joan. 13. *Domine quo vadis?* dixit Petrus. Ejusdem 14. *Domine, nescimus quo vadis*, dixit Thomas. Secundum Chrysost. Audientes, quoniam absque synagogis vos facient, & quoniam odient vos, & quoniam, qui interficiet vos, opinabitur culturam se offerre Deo; ita accidit, ut amissione locutionis detinerentur, & nihil ei loquerentur, tristitia enim opprimebantur. Secundùm Augustinum ostenditur in hoc quod manifestè erat ascensurus in cœlum, unde Glossa super illud. *Vado ad eum qui me misit*, ita palam ut nemo interroget, quod visu corporali fieri cernat. Videbunt enim eum in nube ascendentem, certi de gloria. Act. Absentia corporalis Christi profuit Apostolis. 1. *Et nemo ex vobis interrogat*, id est, interrogabit. *Sed quia hac locutus sum vobis tristitia*, &c. Augustinus. Videbat quid sua verba in eorum cordibus agerent; contristabatur namque in eis humanus affectus, quia carnalis desolabatur aspectus Noverat autem Christus, quid eis potiùs expediret, quia visus interior, ipse est utique melior, quo eos consolaturus erat Spiritus sanctus. Beda dicit, quod magis tristabantur de recessu, quo eos deserebat, quàm lætarentur de ascensu, quo patrem petebat. *Sed ego veritatem dico vobis.* Chrysost. Non dico quæ ad gratiam vestram sunt, sed & si decies millesies contristamini, audire oportet, quia confert. *Expedit vobis, ut ego vadam.* August. *Expedit vobis*, ut hæc forma servi auferatur à vobis. Nolo ut adhuc me carnaliter diligatis, & isto lacte contenti semper infantes esse cupiatis. Beda. Expedit, ut forma servi vestris subtrahatur aspectibus, quatenus amor divinitatis altius vestris infigatur mentibus. *Si enim non abiero, paraclitus*, idest, Salvator vobis promissus, *non veniet ad vos*, quia non eritis idonei eum recipere. August. Si alimenta terrestria, quibus vos alui, scilicet præsentiam corporalem, quam parvuli capere poteratis non subtraxero, solidum cibum, non esurietis; si carni hæseritis, capaces spiritus non eritis. August. Non potestis capere spiritum, nisi secundum carnem nosse desistatis Christum. 2. Cor. 5. *Et si noverimus Christum secundum carnem*; sed jam non novimus. *Et cum venerit*, &c. Duplex effectus Spiritus sancti in Apostolis. Ostenditur *duplex* effectus Spiritus sãcti in Discipulis. *Primus* est corroboratio affectus eorum, ibi: *Arguet mundum de peccato. Secundus* illuminatio intellectus: de qua ibi: *Docebit vos omnem veritatem.* Fortitudo & illuminatio. *Arguet*, per vos, qui modo timidi estis, *mundum*, idest, mundi amatores. August. quia per Spiritum sanctum diffundenda erat charitas in cordibus eorum. Rom. 5. *Quæ foras mittit timorem.* 1. Joan. 4. Quo impediti possent, ne arguere mundum auderent: Propterea dixit: *ille arguet mundum de peccato*, quod habet, *& de justitia*, quam non habet, *& de judicio*, quod non timet. Spiritus sãctus arguit mundum de tribus. *De peccato quidem, quia non crediderunt in me.* De peccato. Secũdum Chrysostomum: Arguet eos de peccato infidelitatis, quia non crediderunt in Christum. Secundo, de justitia Christi, quem peccatorem vocaverunt. De iustitia. Joann. 9. *Hic homo non est à Deo qui Sabbathum non custodit.* De iudicio. Tertio de judicio, quo diabolus condemnatus est per eum, quem dixerunt habere dæmonium. *De justitia vero, quia ad patrem vado & jam non videbitis me.* Chrysostomus. Vide per hæc duo interemptam perniciosam suspicionem: neque enim peccatoris est, ad Deum ire. nec apud Deum semper esse. *De judicio vero, quia princeps mundi hujus*, scilicet, diabolus jam judicatus est per Christum quem dixerunt dæmonium habere, Joan. 8. Chrysostomus; quia dicebant, dæmonium habes, hoc postea ostenditur falsum esse. Non enim diabolum cœpissem, si peccato obnoxius essem. Nunc autem condemnatus est. Peccatum infidelitatis quantum sit. Secundum Augustinum sic exponitur de peccato infidelitatis: hoc enim peccatum, quasi solum sit, præ cæteris posuit, quia hoc manente, cætera detinentur, & hoc discedente, cætera remittuntur. *Et de justitia*, quam omiserunt, & imitati non sunt, Mundus de peccato suo arguitur. De justitia verò aliena, sicut arguuntur de lumine tenebræ. Quantum enim malum sit eorum, qui non credunt, non solum per se ipsum, verumetiam ex bono potest apparere eorum, qui credunt; & quoniam ista vox infidelium esse consuevit: quomodo credimus quod non videmus; ideò credentium justitiam sic oportuit definiri: *quia ad patrem vado, & jam non videbitis me.* Unde, secundùm Augustinum. Intelligitur de justitia credentium, sive de justitia fidei, quæ est, credere quod non videtur: cùm justitia via sit ad regnum, secundum illud Matth. 6. *Primum quærite regnum Dei, & justitiam ejus*, scilicet, justitiam ducentem ad regnum, meritò arguendi fuerunt à Spiritu sancto, qui noluerunt imitari Christum, euntem ad patrem per viam justitiæ. Iustitia credentium. Aug. Jam non videbitis me, quomodo nunc vobiscum sum, scilicet, mortalem. De judicio, quod non timuerunt, & tamen timere debuerunt, quia princeps mundi hujus jam judicatus est, scilicet diabolus. Iudiciũ de quo mũdus arguendus. De quo Joannis 12. *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.* 2. Petri 2. *Si Angelis peccantibus non pepercit*, &c *Jam judicatus.* August. Judicio ignis æterni irrevocabiliter destinatus. De hoc judicio mundum arguitur, quoniam cum suo principe judicatur, quem superbus atque impius imitatur *Adhuc multa*, &c. Spiritus S. illuminatio. Ostendit, quod expedit ut vadat, per alium effectum Spiritus sancti, qui est docere. *Adhuc multa habeo vobis dicere*; quasi diceret, adhuc indigetis instructione, & non potestis portare modo, idest, nondum estis capaces. Ex hoc videtur quod aliqua tacenda sunt carnalibus, quæ sunt dicenda spiritualibus. 1. Corinth. 3. *non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Cum autem venerit ille spiritus veritatis*, docens scilicet veritatem, *docebit vos omnem veritatem*, scilicet, veritatem viæ, & veritatem patriæ, ut sit distributio pro generibus singulorum, non pro singulis generum sicut dicit Victor. Diversa cõditio spiritualium & carnalium quoad instructionẽ. Vel omnem veritatem saluti necessariam. Augustinus quod ait: *Docebit vos omnem veritatem*, non arbitror in hac vita, in cujusquam mente posse compleri; cum dicat Apostolus 1. Corinth. 13. *Ex parte cognoscimus*, sed quia per Spiritum sanctum fit, ut ad ipsam plenitudinem veniamus, ubi facie ad faciem videbimus. Ideo Dominus illam perfectionem nobis promisit per charitatem

rem Spiritus sancti dicens: *docebit vos omnem veritatem*, vel docebit omnem veritatē vitæ, justitiæ, & doctrinæ. De veritate vitæ dicitur Isaiæ 38. *Memento, quæso, quomodo ambulaverim coram te in veritate & corde perfecto* De veritate justitiæ. Proverb. 18. *Accipere personam in judicio non est bonum, ut declines à veritate judicii* De veritate doctrinæ. Matth. 22. *Magister, scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces.* Et bene dico: docebit vos veritatem, non falsitatem. *Non enim loquetur à semetipso*, idest, non finget doctrinam novam à me separativam, sicut diabolus. Joan. 8. *Cum loquitur mendacium ex propriis loquitur.* Secundum hunc sensum dicit ipse de se. Joan. 14. *A me ipso non loquor*, idest, nihil proprium, nihil à patre alienum loquor. *Sed quæcunque audiet loquetur*, idest, certa & vera loquetur. Simile habetur Joan. 3. Quod vidit & audivit hoc testatur, idest quod certissimè novit. Ejusdem 8. Ego quod vidi apud patrem, loquor. Certiora habemus, quæ à veris doctoribus accipimus, quàm quæ à nobis dicimus. Chrysostomus sic continuat, quoniam dixit: confert me abire, & illum venire: & quoniam non potestis portare modo, tunc autem poteritis; & ne hæc audientes majorem spiritum existiment, propterea ait: *à seipso non loquetur*, hoc est. nihil contrarium, nihil proprium præter mea. Glossa: Audire illius est scire, scire verò esse. A quo ergo est illi essentia? Ab illo audientia, scilicet, scientia, quæ non est aliud quàm essentia. *Et quæ ventura annunciabit vobis.* In hoc insinuatur, quod Deus est: Dei enim est videre futura, ut præsentia; hoc autem dicitur, ne credatur non esse æqualis patri, & filio, quia dictum est: *Non loquetur à semetipso*, tamen non solum prædicet futura; immo etiam me clarificabit per signa quæ faciet fieri in nomine meo. August. Dupliciter hoc exponit his verbis: *Ille me clarificabit*; quia diffundendo in cordibus credentium charitatem spiritualesque faciendo, declaravit, quomodo filius patri esset æqualis, vel quia per ipsam charitatem fiducia repleti, & timore repulso, annunciaverunt Christum hominibus: quod enim facturi erant in Spiritu sancto, hoc eumdem spiritum dixit esse facturum. *Ille me clarificabit*, verba mea, quæ nunc occulta sunt vobis, manifestando vobis. Et bene dico: *me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis*, id est, consona meis dicet. Chrysostomus: Una mea, & illius doctrina, & ex quibus ego debebam docere, ex eisdem & ipse docet. Nec æstimetis alia esse quæ illius, & quæ mea: etenim illa mea sunt & meæ applaudent gloriæ. Secundum Augustinum sic exponitur: *De meo accipiet*, scilicet, de meo patre; sed quia possent dicere: tu dixisti, quia ipse est spiritus veritatis, qui à patre procedit. Joan. decimo quinto. Non ergo accipiet à te, sed à patre; ideo subdit: *Omnia quæ habet pater, mea sunt*, idest communis est potentia & essentia mei, & patris, & etiam proprietas communis, scilicet, spiratio; propterea dixi vobis: *De meo accipiet*, idest, mea sunt, quæ accipiet, *& annunciabit vobis*. Quærit Victor: cum idem sit esse patris & filii, quare dicit *omnia quæ patris sunt mea sunt.* Respondet: omnia dicit, propter pluralitatem nominum essentialium, quia justitia, pietas, bonitas, sapientia, potentia, & hujusmodi, eadem sunt Patris & Filii & Spiritus sancti. *Vado ad eum qui me misit*, &c. Solent homines peregrinaturi prædicere familiæ suæ recessum suum, & consolari eam de recessu suo: vel dicendo, se in brevi reversuros, vel per personam idoneam se ei provisuros; sic Dominus recessurus à Discipulis suis, & quasi peregrinaturus, ascendendo in cœlum, secundum illud Matt. 25. *Homo quidam peregrè proficiscens vocavit servos suos*: & recessum suum eis prædixit, & consolatus est eos; ostendendo, se in brevi reversurum ad eos, ut recoluit Ecclesia in Evangelio præcedentis Dominicæ. *Modicum & non videbitis*, &c. Item promittendo se eis provisurum per Spiritum sanctum, ut recolitur in hac Dominica.

Veritas vitæ. Veritas Iustitiæ. Veritas doctrinæ.

Diabolus mendax.

Spiritus S. patri & filio æqualis.

Spiritus quomodo filium Dei clarificavit.

Eadem doctrina Christi & Spiritus S.

Attributa divina tribus personis communia.

Christi providentia de suis.

Et notandum quod cum Ascensio Domini prope sit, secundum Ecclesiæ repræsentationem, convenienter legitur hodie Evangelium, continens verba, quæ dixit Dominus de Ascensione sua in brevi futura. Duo autem specialiter ostendit hoc Evangelium, scilicet, Discipulorum desolationem de recessu Magistri audito, & exhibitam eis à Domino consolationem In prima vero parte *tria* ostenduntur. *Primo*, Ascensio Domini prædicitur, ibi: *Vado ad eum*, &c. *Secundo*, modus ascendendi insinuatur, ibi. *Nemo interrogat me quo vadis? Tertio*, ratio dicti contristantis Discipulos ostenditur, ibi: *Quia hæc locutus sū vobis, tristitia implevit cor vestrum. Sed veritatem dico vobis. Expedit vobis* &c.

De desolatione & consolatione.

Circa *primum* notandum, quod dominus de suo reditu ad patrem loquitur non tanquam de futuro remoto, sed quasi presens esset. Exemplo ergo ejus reditum tuum ad Deum semper quasi præsentem habeas, ne mors te inveniat imparatum. Lucæ 12. *Estote parati; quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.* Item exemplo domini vade ad eum qui te misit, saltem spiritualiter. *Primo*, ei gratias referendo de bonis quæ ab eo acceperis. Ecclesiastici 1. Ad locum, unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant. Corvus non est reversus ad arcam, sed columba deferens ramum olivæ in ore. Genes. 8. Ramus olivæ, est verbum gratiæ, & misericordiæ, quod debemus habere in ore, dicentes: *Misericordiæ domini quod non sumus consumpti quia non defecerunt miserationes ejus.* Thren. 3. 1. Corinth. 15. *Gratia Dei sum, id quod sum. Secundo*, debemus ire ad Deum, sapientiam ejus lucidè videntem omnes actus nostros cogitando Boëtius: magna nobis, si dissimulare nolumus, indicta est probitatis necessitas cum omnia agamus ante oculos judicis cuncta cernentis. Hebræorum 4. *Omnia nuda & aperta sunt oculis ejus.* Job 26 *Nudus est infernus coram eo. Tertio* debemus ire ad Deum, mercedem laboris nostri nobis coram eo paratam frequenter considerando. Augustinus. Labor te terret, vide mercedem *Quarto* districtionem judicii ejus attendendo, sicut faciebat Job. 31. *Quid faciam, cum surrexerit ad judicandum Deus, & cum quæsierit, quid respondebo ei?*

I. Parandum iter ad Deum.

1. Referendo gratias.

2. Cogitando sapientiam Dei omnia videntis.

3. Considerando præmia laboris nostri.

4. Attendendo strictum Dei judicium.

Circa *secundum* notandum quod Deus manifestè ascendit, Actor. 1. *Videntibus illis elevatus est*; non fuit necesse quærere, quo iret cum hoc esset manifestum. Exemplo ergo ejus & nos manifeste de virtute in virtutem ascendamus, & exemplū proficiendi proximo ministremus. Matth. 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus* &c. Item *notandum*, quod non solum attendendum est, unde vel qua eatur, sed etiam quo itur. Amici carnales in recessu amicorum suorum de hoc mundo attendunt solum, unde ipsi eant scilicet, quoniam ab eis recedunt, & ideo plorant: sic faciebant discipuli. Unde dicit Beda in Homilia: quod magis tristabantur de recessu, quo eos deserebat, quam lætarentur de ascensu, quo patrem petebat. Item homines carnales non attendunt, quo à diabolo ducantur, sed qua via ducantur unde per amæna prata ad interitum ducuntur. Sapiens verò finem viæ attendit. Boëtius. Non quod situm est ante oculos, sufficit intueri: rerum exitus prudentia metitur; lumen mundanæ sapientiæ modicum est, & non sufficit ad hoc, ut ad illud videantur remota, sed lumen sapientiæ divinæ magnum est, unde ad illud videntur & propinqua & remota. Sapient 8. *Sapientia*

II. Modus ascensus Christi. Tria attendenda. Unde, Qua, Quo ascendendum,

vincit malitiam : attingit à fine usque ad finem fortiter, &c.

III. Dictum de solationis seu tristans discipulos.

Circa *tertium* notandum, quod Dominus non dimittit eis dicere utilem veritatem, licet eos contristantem. Exemplo ergo ejus dic hominibus, quæ eis prosint, etiam si displiceant. David : *Veritatem tuam non abscondi in corde meo.* Psal. 39. *Item labia mea non prohibebo*, supple, à veritate dicenda. Psalm. 36. Seneca Monstrabo tibi, quid omnia possidentibus desit, scilicet, qui verum dicat. Idem dic eis, non quod velint audire, sed quod non velint semper audisse : nec omne dulce gustandum est, nec omne amarum projiciendum est. Simia inveniens amaritudinem in cortice nucis, projicit; ideo de dulcedine nuclei non gustat. Sicut virtus est, placitis abstinuisse bonis, sic virtus est, sustinere quæ displicent, veritatem ergo utilem & dicas, & audire non refugias.

Veritas dicenda licet displiceat.

Christus consolatur discipulos.

Expedit vobis, ut ego vadam. Consolatur hic Dominus discipulos de suo recessu contristatos per utilitatem sequentem suum recessum, scilicet, per adventum Spiritus sancti. *Expedit vobis ut ego vadam.* Corda vestra sursum tracturus. Matth. sexto. *Ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum.* Joannis duodecimo. *Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Matth. 24. Ubi fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Item spem ascendi post me, vobis daturus. Micheæ secundo. *Ascendet iter pandens ante eos*, cum caput Ecclesiæ jam sit in cœlo, & etiam multa membra corporis Ecclesiæ, sperandum est, quod alia debeant ibi recipi. Non faciet Deus pater filio suo dimidium hospitium : Verisimile est, quod illi, qui de nostris sunt ibi, trahant & nos illuc, nisi nos impediverimus. Deuteron. 33. dicitur Ecclesiæ : *Ascensor cœli, auxiliator tuus.* Item petitiones vestras patri porrecturus atque pro vobis oraturus. Hebræor. 7. *Accedens per semetipsum ad Deum semper vivens ad interpellandum pro nobis.* 1. Joan. 2. *Si quis peccaverit advocatum habemus apud patrem Iesum Christum justum*, &c. Item locum vobis paraturus. Joannis 14. *Vado parare vobis locum. Si autem abiero, & preparavero vobis locum, iterum veniam, & accipiā vos ad meipsum.* Paravit nobis locum in ascensione, cœlum nobis in effectu aperiendo. Item præsentiam suam manifestam nobis subtrahendo, ut fides haberet meritum. Augustinus super Joannem. Subtrahit se, & latet, ut sit fides, quæ non est de re visa. Gregorius in homilia : fides non habet meritum cui humana ratio præbet experimentum. Item militibus dona daturus. Ephes. 4. *Ascendens Christus in altum captivam duxit captivitatem dedit dona hominibus.* Item amorem carnalem amputaturus. Unde hîc dicitur : *Si non abiero paraclitus non veniet ad vos.* Bernard. Nisi carnis præsentia subtrahitur, spiritualem gratiæ plenitudinem mens occupata non admittit. Si ita est, quis audeat de cætero carnis illecebris deditus paraclitum expectare, quid huic sterquilinio, & illi consolationi ? Et *notandum*, quod affectus carnalis & turpis gratiam expellit : affectus carnalis & naturalis, gratiam, vel gratiæ plenitudinem impedit. Joan. 6. *Caro non prodest quicquam.* Hebr 6. Qui lactis est particeps, expers est sermonis justitiæ. Isa. 28 *Quem docebit scientiam & quem intelligere faciet auditum, ablactatos à lacte.* Bernard. Delicata est divina consolatio, & non datur admittentibus alienam. Turpis affectus est in illis qui tantum amant filios, vel uxores, vel alios sibi conjunctos, qui non timent offendere Deum, ne eos contristent, & ut eorum voluntatem impleant, sicut fecit Adam. Genes. 3. *Quia audisti vocem uxoris tuæ & comedisti*, &c. *maledicta terra in opere tuo.* Tales similes sunt pellicano qui dicitur effundere sanguinem suum, ut vivificet

Affectus naturalis & turpis damna.

pullos suos; morte enim sua acquirunt, unde vitam suorum corporalem sustentent. *Si autem abiero, mittam eum ad vos.* Lucæ 6. *Date & dabitur vobis.* Danti corporalem consolationem, sive deserenti, datur spiritualis consolatio. Et cum venerit ille arguet, &c.

Tria facit Spiritus S.

Notandum, quod Spiritus sanctus per spirituales viros in quibus habitat, malos arguit, bonos instruit, gloriæ Christi intendit. Ad *primum* pertinet illud : *Arguet mundum de peccato.* Ad *secundum*, illud : *Docebit vos omnem veritatem.* Ad *tertium* illud : *Ille me clarificabit.* Cùm Spiritus sanctus sit bonitas, & malitia sit opposita bonitati; si Spiritus sanctus in te est, non habebit malitia pacem juxta te, quin saltem arguas eam; sicut aqua non est in pace, juxta ignem. *Item* cùm omne animal diligat simile sibi. Ecclesiastici 13 Ille in quo est spiritus, qui est bonitas, omne bonum diligit, & instructionem & alia beneficia bonis, qui sunt juxta se, impendit. *Item* cùm Spiritus sanctus ignis sit, cujus est tendere sursum; ille cui inest spiritus, divinæ gloriæ intendit. Primæ Corinth. 10. *Sive comeditis, sive bibitis, sive aliquid aliud agitis, omnia in gloriam Dei facite.* Ad hoc creati sumus. Deut. 26. *Faciet te Dominus excelsiorem cunctis gentibus quas creavit in laudem & gloriam suam.* Isaiæ 54. *In gloriam meam creavi eum.* *Item* sciendum quod cum Dominus peccatum prohibeat, & justitiam præcipiat, & non obedientibus sibi multas comminationes faciat, & jam multos sibi non obedientes terribiliter puniverit, valde reprehensibilis est mundus, qui peccatū facit, & justitiam omittit, & districtum judicium Dei de inobedientia sua non metuit.

1. Arguit malos.
2. Instruit bonos.
3. Intendit gloriæ Christi.

Quatuor de causis arguit Spiritus sanctus.

Item notandum, *quadruplici* ratione arguere dicitur Spiritus sanctus. *Primo* ad ostendendum quod ille maximè se redarguit, qui Spiritum sanctum abundantius accipit. Gregorius super illud Job ultimo : *Auditu auris audivi te, nunc oculus meus videt te; ideo me reprehendo.* Quanto quis majoris gratiæ lumen recipit, tanto magis reprehensibilem se agnoscit : sicut pulvis apparet in radio solis, qui non apparet in umbra. *Secundo*, ad insinuandum, quod arguere non est alienum à benignitate, & amore, cum Spiritus sanctus, qui est benignitas, & amor, dicatur arguere. Isa. 11. *Egredietur virga de radice Jesse*; id est, de incendio amoris; Jesse enim interpretatur incendium. Apocal. 3. *Ego, quos amo, arguo.* *Tertio*, ad insinuandum, quod mansuetudo & benignitas servanda est in arguendo. 2. Thessal 3. *Nolite æstimare ut inimicum, sed corripite, ut fratrem.* Galat. 5. *Vos qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis.* David Psal. 89. *Supervenit mansuetudo, & corripiemur.* Seneca. Vitia animi sicut vitia corporis leniter tractanda sunt *Quarto*, quia Spiritus sanctus talem hominem facit, ut idoneus sit arguere. *Tria* impediunt ragutionem, scilicet, *reprehensibilitas, ignorantia, & timor.* Hæc autem removet spiritus, qui purgat, illuminat, & corroborat. Ideo super Apostolos descendit in specie ignis, qui facit hæc tria. Quod reprehensibilitas impediat arguentem, ostendit Gregor. dicens : Superjectas sordes tergere non valet manus, quæ lutum tenet. Ecclesiastici. 34. *Ab immundo quid mundabitur.* Matth. 7. *Quomodo dicis fratri tuo, sine, ejiciam festucam de oculo tuo, & ecce trabs est in oculo tuo.* Ad impedimētum ignorantiæ referri potest illud Rom. 1. *Qui alium doces, te ipsum non doces.* Timor etiam impedit. Ecclesiastici 7. *Noli quærere fieri judex nisi valeas virtute rumpere iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis. De peccato quidem*, supple, commisso, *quia non crediderunt in me.* Ex defectu fidei est, quod aliqui peccant, 1. Joan. ult. *Qui infidelis est, infideliter agit.* Et *notandum*, quod mundus multum est reprehensibilis.

1.
2.
3.
4. Tria impediunt, quominus aliquis alios arguat.

Reprehensibilitas propria.

Ignorantia.

Metus.

Mundus reprehenditur de incredulitate.

hensibilis de incredulitate. Non enim credit, quæ dicuntur ei de suo transitu. 1. Joan. 2. *Transibit mundus & concupiscentia ejus*. Sic Loth visus est quasi ludens loqui, cum prædiceret genero suo deletionem Sodomæ. Genes. 19. Nec Noë credebatur de diluvio futuro, immo homines erant *comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, usque ad eum diem, in quo intravit in arcam Noe, & non cognoverunt donec venit diluvium, & tulit omnes*. Matth. 24. Nunc non credit mundus venenositatem prohibitarum deliciarum. Eccles. 7. *Inveni amariorem morte mulierem*, scilicet, carnis voluptatem. Si enim eá crederet, prohibitas delicias caveret. Job 6. *Angustare quis poterit quod gustatum afferat mortem*. Item non credit noxietatem divitiarum. Proverb. 1. *Usquequo stulti, quæ sibi noxia sunt, cupient*. Item non credit utilitatem adversitatum, Ecclesiastæ 7. *Melior est ira risu*. Item non credit futuram pœnam peccatorum & tristitiam in præsenti eis annexam. Ecclesiastici 21. *Via peccantium complanata lapidibus*, in finem illorum inferi & tenebræ, & pœnæ. *De justitia vero*, &c. Sciendum quod valde reprehensibilis est mundus de justitia, quia eam dimittit, quæ tantum Deo placet & homini tantum prodest. Justitia adeo placet Deo, quod *in omni gente, qui timet eum & operatur justitiam, acceptus est illi*. Actor. 10. Et adeo est homini utilis, ut nihil lucretur qui eam amittit. Glossa. August. super illud Psalm. 61. *Rapinas nolite concupiscere*. O lucra damnosa invenis pecuniam, perdis justitiam! Qui justitiam deserit miseriam necessario assumit. Aug. in libro de libero arbitrio: Tanta est beatitudo justitiæ, ut nemo ab ea, nisi in miseriam possit abscedere. Justitia in præsenti egentem relevat, in futuro morte liberat. Proverb. 14. *Justitia elevat gentem*. Ejusdem 10. *Nihil proderunt thesauri impietatis, justitia autem liberabit à morte*. Item reprehensibilis est ex eo, quia ei detrahit; etiam justitiæ Domini nostri Jesu Christi detraxit. Joan. 9. *Non est hic homo à Deo qui Sabbathum non custodit*. Item quia ad justitiam non respicit ut eam imitetur, immo potius respicit ad injustitiam. Summa enim malorum est juxta verbum sapientis, quod vivunt ad exemplar ad pejorem formam, quam inveniunt, se informare volunt, cum tamen sotularibus suis, vel vestibus formam optimam eligant, potius de putrido pomo, quàm de sano mordere volunt. Ecclesiastici 32. *Peccator homo vitabit correctionem, & ad voluntatem suam inveniet comparationem. De judicio*, &c.

Mundus reprehenditur de justitia dimissa.

Justitiæ commendatio & utilitas.

Mundus de triplici judicio arguendus.

Notandum, quòd de *triplici judicio* arguendus est mundus. *Primo*, de judicio non pertinente ad se, quod sibi usurpat. Matth. 7. Et Lucæ 6. *Nolite judicare*. Rom. 14. *Tu quis es qui judicas servum alienum*, &c. *Item* de judicio proprio quod negligit. De quo 1. Corinth. 11. *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur. Item* de judicio Dei quod non metuit, cum tamé Lucifer qui tam nobilis creatura fuit, jam judicatus sit. Si superbia in divite sic judicata est, quid fiet de paupere superbo, quis nesciat superbiam magis tolerabilem esse in divite, quam in paupere. Ecclesiastici 25. *Tres species odivit anima mea & aggravor valde animæ illorum pauperem superbum*. Damnatio ejus in exemplum magnorum posita est. Ezech. 28. *In terram projeci te ante faciem regũ dedi te, ut cernerent te*. De his quæ pertinent ad terrorem divini judicij, require in tractatu de dono timoris, *ille arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio*. Cum communiter de his arguendus sit mundus, maxime de his arguendus est Clerus, qui amplius peccatum debuit cavere, & justitiam imitari, & judicium Dei metuere. *Peccatum* amplius debuit cavere, quia ejus peccatum magis & Ecclesiæ nocet, & Deo magis displicet. Ecclesiæ magis nocet, quia magis eam deformat, maculans debiliorem partem Ecclesiæ, scilicet, faciem. Job. 30. *Faciem meam conspuere non verentur*. Et magis corrumpit, quia populus ad clerum respicit, & exemplum ab eo accipit. Unde clerici possunt dicere illud, 1 Corinth. 4. *Spectaculum facti sumus mundo*. Judith. 8. *Quoniam vos estis presbyteri, ex vobis pendet anima illorum*. Deo vero magis displicet. *Primo*, propter donum scientiæ, quod peccatum clericorum multum aggravat. 1.
Gregorius. Ubi majus est donum scientiæ, transgressor majori subjacet culpæ. Jacob. 4. *Scienti bonum & non facienti peccatum est illi. Secundo*, quia stipendia à Domino recipiunt, quod non parum aggravat quod eum offendunt. In Psalmo 40. *Homo pacis meæ qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem*. Sed terribile est quod sequitur: *Tu autem Domine miserere mei, & ressuscita me*, qui videor esse mortuus, *& retribuam eis*. Bernard. Honorati incedunt de bonis Domini, cui tamen honorem non deferunt. *Tertio*, quia ante faciem Domini stant, quasi continuè Isa. 65. *Populus qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam semper*. 3.
Justitiam maximè debent imitari clerici, qui sunt Sanctorum successores. Unde, sicut succedunt in dignitate, debent succedere in vitæ sanctitate: quod tamen multi non faciunt. Bernardus super Cantic. Successores omnes cupiunt esse, imitatores pauci. Propinquus Elimælech agrum ejus voluit habere, sed uxorem ejus noluit ducere, sed non potuit obtinere. Ruth 4. Qui succedit in dignitate, oportet quod succedat in vita, quasi in uxore. Valde est periculosum in terra Sanctorum malè vivere. Isa. 26. *In terra Sanctorum iniqua gessisti, & non videbis gloriam Dei. Secundo*, ratione amplioris obligationis. 2.
Amplius enim obligati sunt, vel voto, vel Ecclesiæ statuto: multa enim statuta emanaverunt de vita & honestate clericorum. Sed de multis verum est illud: *Ipsi obligati sunt & ceciderunt. Tertio*, ratione sacri ministerii. Sacerdotes enim debent indui justitia, & sic templum intrare, non sicut Antiochus de quo legitur 2 Machab. 5. qui ausus est intrare Templum universa terra sanctius, & scelestis manibus sumens sancta vasa, contrectabat indignè, & contaminabat. Bernard. de ministerio talium, sic frequentare Psalmos, sic circuire altaria, laus est execrabilis, & omnino est peccatum. *Judicium* multum debent metuere clerici, & maximè Prælati, cum scriptum sit. Sapient. 6. *Judicium durissimum in iis, qui præsunt, fiet*. Non solùm durum, vel durius: exigetur enim ratio ab eis de talento accepto, vel de bonis temporalibus, quorum dispensatores fuerunt & de animabus, quas in custodia habuerunt. Multum timendum est judicium quantum ad primum, ut patet ex verbis Gregorii dicentis: Sunt nonnulli qui magnis, ut diximus, muneribus ditati, solius contemplationis studiis inardescunt, parere utilitati proximorum in prædicatione refugiunt. De quo strictè judicentur, ex tantis proculdubio rei sunt, quantis ad publicum venientes prodesse potuerunt. Gregorius. Pensemus, quod lucrum Deo facimus nos, qui, talento accepto, ad negotiationem ab ipso missi sumus. Etenim dicit. Negotiamini dum venio, ecce venit, ecce de negotio nostro lucrum requirit. Quale ei lucrum de negotiatione nostra monstrabimus? ecce in majestate terribili, inter Angelorum & Archangelorum choros videbitur, in illo examine electorum omnium reproborumque multitudo deducetur, & quid, unusquisque sit operatus, ostendetur. Ibi Petrus cum Judæa conversa, quam post se traxit, apparebit. Ibi Paulus conversum, ut ita dixerim, mundum ducens apparebit. Ibi Andræas post se Achaiam, Joannes Asiam, Thomas Indiam,

Clerici ob multas causas magis arguendi quam sæculares de peccato.

De Justitia. 1.

De Judicio

Ratio à Clericis exigetur.

De talento accepto.

Quantum quisque lucratus sit.

in conspectu sui judicis conversam ducent. Cùm igitur tot pastores cum gregibus ante æterni pastoris oculos veniunt, quid nos miseri dicturi sumus, qui ad Dominum nostrum post negotium vacui venimus? Si fortè quis dicat: abii & abscondi pecuniam tuam in terra, dicitur ei illud: *Servum inutilem projicite in tenebras exteriores* &c. Matth. 25. Item multum timendum est judicium, quantum ad dispensationem bonorum temporalium. Si enim de omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem. Matth. 12. Item de cogitationibus, secundum Gregorium: & de momento temporis secundum Bernardum; indubitanter ratio exigetur de bonis temporalibus qualiter fuerint expensa. Et cum dicat Hieronymus: Quicquid habent clerici pauperum est, & Bern. Facultates Ecclesiarum patrocinia sunt pauperum, & sacrilega eis crudelitate subripitur quicquid sibi ministri, & dispensatores, non utique Domini, & possessores, ultra victum & vestitum accipiunt. Quid facient qui pauperum bona malè expendunt? Si Dominus cum tanta ira dicturus est: *Esurivi, & non dedistis mihi manducare.* Matth. 25. Cum quanta ira dicturus est; esurivi & cibum meum mihi abstulistis. Timendum est etiam, quod temporalia accipiunt ab eis, quibus spiritualia non conferunt. Bernard. Indignus lana & lacte convincitur, qui non pascit gregem. Augustinus: Pensemus, cujus damnationis sit sine labore hic percipere mercedem laboris. Gregorius: Pensemus, cujus sit apud Deum criminis, nihil contra peccatum agere, & peccatorum pretium manducare. Bernardus: De talibus venient ante tribunal Christi ubi audietur pupillorum accusatio gravis, allegatio dura, dum, quorum vixere stipendiis, nec diluere peccata. Idem: quid tibi, insipiens, deliciæ sapiunt, quid divitiæ illæ cæcos oblectant oculos, quibus tam gravi veritatis judicio, tam duræ te obligas rationi, universum quidem usque ad novissimum quadrantem exigens.

De bonis temporalibus.

Item quantum ad tertium, valde timendum est judicium. Amator enim animarum, bene volet reddi sibi rationem de illis. Sapien. 11. *Quoniam tua sunt Domine qui amas animas.* Proverb. 16. *Spirituum ponderator est Dominus.* Modò animæ vilipenduntur. Jerem. 12. *Conculcaverunt partem meam.* Bern. Cadit asina, & est qui sublevet; perit anima, & non est qui recogitet. *Sed adhuc transibunt greges ad manum numerantis.* Jeremiæ 33. Aliquando Dominus dicet illud Hieremiæ 13. *Ubi est grex qui datus est tibi? Ille me clarificabit* &c.

De cura animarum.

Circa Christi Clarificationem de qua multum loquitur Joan. Evangelium notandum, quòd est clarificatio *capitis* & *membrorum. Clarificatio membrorum* est *duplex*: *Una* quæ est purgatio cœtus bonorum à labe malorum. De qua Joan. 13. *Nunc clarificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in illo.* Hæc clarificatio perficietur cum fiet illa separatio; de qua habetur Matth. 25. Huic clarificationi deberent intendere prælati Ecclesiarum. Aliqui tamen contrarium agunt pestilentibus implentes ecclesias. Isa. 1. *Justitia habitavit in ea, nunc autem homicidæ.* Lucæ 19. *Vos autem fecistis eam speluncam latronum.* *Alia* clarificatio inchoatur glorificatione animarum; sed perficietur in resurrectione corporum: & est valde conveniens quod sancti qui hic glorificant Deum. 1. Corinth. 10. *Sive comeditis, sive bibitis, sive aliud agitis, omnia in gloriam Dei facite*, à Deo glorificentur, glorificati vero Deum perfectè glorificent atque laudent. Bern. Semivivus relictus in terra, semi laudare possum: ubi totus vixero, totus ibo in laudem.

Clarificatio membrorũ duplex. 1. 2.

Clarificatio verò *capitis* etiam *duplex*; scilicet, secundum humanitatem, & divinitatem. *Prima* fuit in resurrectione, & ascensione. De qua Joan. 7. *Jesus nondum erat clarificatus.* Item ejusdem 17. *Pater, venit hora, clarifica filium tuum, ut filius clarificet te.* August. humilitas in passione est ostensa, claritas in resurrectione cœpit. *Secunda* Claritas secundum Deitatem est ostensio gloriæ & altitudinis, secundum quam filius est æqualis patri. De qua, Joan. 17. *Nunc clarifica me, tu pater, apud temetipsum claritate quam habui antequam mundus esset, apud te.* Ejusdem 16. *Ille me clarificabit.*

Clarificatio capitis duplex. Una humanitatis. Altera Deitatis.

Sex modis clarificavit Spiritus sanctus Christum. *Primo*, ostendens eum esse Deum; Deum enim, scilicet, Spiritum sanctum, non potuit dare, nisi Deus. Augustinus: magna misericordia Dei, donũ dat æquale sibi: nam Spiritus sanctus donum est. Ostenderat se Christus Dominum ante Spiritus sancti missionem, Dominum maris, & eorum quæ sunt in mari, se ostendit, cum super mare ambulavit, & mare se solidum ei præbuit, & staterem in ore piscis inveniendum prædixit. Item Dominum inferni, & eorum, quæ in inferno sunt, quoniam contrivit portas inferni & Sathanam ligavit. Ostendit se Dominum terræ, & eorum quæ in terra sunt, infirmos curando, mortuos suscitando, quando eadem manu, qua omnia fecerat, quæ defecerant, reficiebat. Ostenderat etiam se Dominum aëris, & eorum, quæ sunt in aëre, & cœli, & eorum quæ sunt in cœlo, cum propria virtute ascendit per aëra, nube lucida sibi obsequente; & receptus est in cœlis, angelis ferentibus ei testimonium, quod in cœlum ascendisset, ne putaretur in Paradisum terrestrem, vel alium locum translatus; sicut Helias & Enoch. In missione verò Spiritus sancti ostendit se Deum, dando Spiritum sanctum, qui Deus est. Hic modus clarificandi ostenditur, cum subditur: *quia de meo accipiet*, id est, à me dabitur; quia à me procedit.

Sex modis Spiritus S. clarificavit Christum. 1. Ostendẽdo Christum Deum esse. Christus ostenderat se Dominũ esse, multis argumentis.

Secundo, bonitatis effusæ magnitudine. Bern. in sermonibus: Cogitemus, fratres, super nos & in nos opera Trinitatis: & ab initio mundi usque ad finem, quàm sollicita fuerit illa majestas, cui administratio pariter & gubernatio sæculorum incumbit, ne nos perderet in æternum. Potenter quidem omnia fecerat, sapienter omnia gubernat, & utrarumque rerum, tam potentiæ, quàm sapientiæ signa manifestissima tenebantur in creatione & conservatione machinæ mundialis. Et bonitas quidem in Deo erat, & bonitas multa nimis: Sed latebat in corde patris, cumulanda quandoque super genus filiorum Adam. Sicut mundi creatio non potuit esse, nisi ab omnipotente, & gubernatio non potuit esse, nisi à summo sapientie, sic non potuit esse effusio tantæ bonitatis, quæ in Pentecosten facta est, nisi à summo bono.

2. Ostendẽdo Bonitatis magnitudinem.

Tertio, clarificavit Spiritus sanctus Christum, secundum Glossam Augustini, faciendo viros spirituales, qui intelligere possent æqualitatem filii cum patre. Prius pauci fuere spirituales. De numero virorum spiritualiũ æqualitatem filii cum patre intelligentiũ fuit Joannes, Joan. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à patre.* Vidimus id est, cognovimus, per miracula ab eo facta, & per vocem de cœlo lapsam, & per transfigurationem; resurrectionem & ascensionem.

3. Faciendo viros spirituales.

Quarto, tollendo timorem ab eis, ut gloriam Christi toti mundo annunciare possent. Prius princeps Apostolorum ad vocem ancillæ negaverat Christum. Matth. 26.

4. Tollendo timorem.

Quinto, quia Spiritu sancto dato, credentes in Christum, fecerunt majora miracula in nomine Christi, quàm Christus fecerat. Joan. 14. *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet*, & subditur: *Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater in filio.*

5. Patrando miracula.

Sexto, quia in paucis per Spiritũ sanctũ roboratis, de mũdo triũphavit, in duodecim

6. Superando mundum & convertẽdo

per paucos discipulos. principibus, & septuaginta duobus militibus. Bern. Licet magna & plane divina fuerunt miracula, quæ Dominus Jesus gessit in terris, hoc tamen super omnia enituit, quod in paucis simplicibus totum mundum, & sapientiæ ejus altitudinem sibi subjugavit, cum supra creaturam rationalem non videatur esse nisi creator, non videtur quod potuit esse, nisi à Deo, quod timore mundano & humano ab irascibili sublato, adeò fortes effecti sũt. Facti enim sũt quasi omnipotẽtes. Bern. Nil omnipotẽtiam verbi clariorem reddit quã quod omnipotẽtes reddit qui in se sperant. Denique *omnia possibilia sunt credenti* Mar. 9. Paulus Philip. 4. *Omnia possum in eo qui me cõfortat.* Petrus potens fuit in cœlo Simonem volantem, dejiciendo, in terra cùm ad verbum ejus Ananias & Saphyra exspiraverunt. Actuum 5. Rationabilem docuit omnem veritatem, concupiscibilem inflammavit, & respectu Dei & respectu proximi. Ad primum pertinet donum timoris & fortitudinis. Ad secundum donum scientiæ, consilij, & intellectus. Ad tertium donum pietatis & sapientiæ. Pietatis tantæ fuerunt, ut pro salute proximi exponerent se morti, & tantam esuriem & sitim summi boni habuerunt, ut per ignem & gladium ad illud ire vellent. Si solus Deus potest hominem corrigere, secundum illud Ecclesiastæ 7. *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexit.* Quomodo potuerunt ita totaliter immutari nisi à Deo? In missione Spiritus sancti, specialiter accidit, quod legitur. 2. Machab. 1. *Tempus affuit, quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo*, sol inquam justitiæ.

Potentia discipulorum post acceptum Spiritum S.

DOMINICA QUINTA POST PASCHA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

SERMO LXXXIV.

Dividitur & explicatur Evangelium.

Amen, amen dico vobis. Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis, &c. *Ioannis 16.*

Prima pars tria continet.

I. IN hoc Evangelio *primo* Salvator ad consolandum discipulos de discessu suo virtutem sui nominis eis indicat, quæ erat suppletura ejus præsentiam, dicens: *Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis.*

II. *Secundo*, ad consolationem eorundem ostendit statum discipulorum ante discessum suum & missionem Spiritus sancti, & statum post, ut appareat, quod eis expedit ut ab eis discedat, & Spiritum sanctum eis mittat, Ibi: *Usque modo non petistis quicquam: petite & accipietis, ut gaudium vestrum plenum sit* &c. *Tertio* verò ponit

III. Evangelista quædam verba discipulorum, quibus apparet ignorantia eorum, qui non intelligebant, quæ à domino dicebantur, nec intelligebant se non intelligere, ibi: *Dicunt ei discipuli: Ecce nunc palam loqueris*, &c. In *secunda* parte *primo* ostenditur imperfectio eorum, & quantum ad affectum & quantum ad intellectum ante discessionem & missionem Spiritus sancti. *Secundo* perfectio eorum accepto Spiritu sancto. Imperfectio quantum ad affectum, ibi: *Usque modo non petiistis quicquam in nomine meo.* Imperfectio quantum ad intellectũ ibi: *Hæc in proverbijs*, &c. Perfectio verò quãtum ad intellectum, ibi: *Venit hora cum jam non in proverbiis loquar vobiscum*, &c. Perfectio quantum ad affectum ibi: *In illo die in nomine meo petetis. Si quid petieritis*, scilicet, aliquid, quod verè sit, ut est æternum. *In nomine meo*, id est, meo nomine invocato, vel in virtute nominis mei, *dabit vobis.* Secundùm Augustinum, quia sancti pro se ipsis exaudiuntur, non pro omnibus, ideò dicit: *dabit vobis.*

Secunda pars continẽt imperfectionem discipulorum & perfectionem.

Secundum Bedam, Ideo dicit *dabit vobis*, & non dabit simpliciter; quia si non eis, pro quibus petimus, dabit nobis, tamen præmium benignitatis nostræ restituet. Dicit Augustinus quod non petitur in nomine Salvatoris, quidquid petitur contra rationem salutis. Qui autem in nomine ejus petit, si non contra salutem suam petit, accipit quando debet accipere; quædam enim non negantur, sed ut congruo dentur tempore, differuntur. *Usque modo non petiistis quicquam.* Glossa Interlin Confisi meæ præsentiæ. *In nomine meo*, hoc est, in virtute nominis mei: quod dupliciter secundùm Augustinum potest intelligi; vel quia nomen ejus, sicut cognoscendum erat, non cognoverant, vel quia comparatione rei, quam petere debuerant, pro nihilo habendum erat quod petierant, quod erat transitorium, quasi nihil est transitorium comparatione rei permanentis. *Petite*, id est, petetis, hoc scilicet, *ut gaudium vestrum sit plenum: & accipietis.* Vel sic: *petite & accipietis*, quod petitis, ita, *ut gaudium vestrum sit plenum, & accipietis.* Vel sic, *ut gaudium vestrum sit plenum.* Augustinus super Joannem: Hoc gaudium profectò non est carnale, sed spirituale, & quando tantum erit ut ei jam aliquid non sit addendum. Procul dubio tunc erit plenum gaudium, quod fletu non miscebitur, sicut præsens gaudium. Proverb. decimo quarto. *Risus dolore miscebitur. Hæc in proverbiis*, id est, ænigmatibus & obscuritatibus, *locutus sum vobis.* Chrysostomus: quia obumbrata erant, quæ dicta sunt, ait: *hæc in proverbiis locutus sum*: quæ, sicut dicit Aug. solẽt homines audire, & nõ intelligere: unde dicit Victor, quæ usquemodo dixi vobis quasi proverbia sunt, id est, obscura, sicut solent esse proverbia: quæ sunt dicta brevia, aliud in superficie verborum; aliud in virtute sententiarum habentia. Basilius: Proverbiorum nomen in verbis vulgaribus habere consuetudo hominum solet, ea quæ ex traductione antiquitatis loquútur. Sed hæc vulgi opinio est & communis; nobis autem proverbium est sermo utilis, habens aliquid utilitatis in aperto. Plurimum autem sensum contegens in occulto. *Venit hora cum jam non in proverbiis loquar vobiscum*, id est, non obscurè. Dicit autem hoc de tempore post missionem Spiritus sancti. *Sed palam de patre meo annunciabo vobis*, scilicet, tempore antè ascensionem, secundum illud, Actuum primo. *Per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.* Vel *annunciabo*, mittendo Spiritum sanctum. Beda: Illam horam significat, qua peracta passione sua ac resurrectione, Spiritus sanctus erat gratiam daturus: tunc enim spiritualiter intus instructi, omnia quæ de agnitione divinitatis à mortalibus erant capienda ceperunt. *In illo die*, postquam vobis apparuero vel Spiritum sanctum misero *in nomine meo petetis;* in virtute, scilicet, nominis mei; quasi diceret: tunc æqualitatem mei ad patrem cognoscetis, aliter non petetis in nomine meo. Victor: In illo die missionis Spiritus sancti, in nomine meo petetis, credentes me Deum esse; hoc est, petite & impetrabitis, quia in me Deum creditis. *Et non dico vobis quia ego rogabo patrem de vobis*; immo, ut Deus idem cum patre exaudiam. Augustinus. Super Joannem: In quantum homo pro nobis interpellat patrem: in quantum Deus est, exaudit cum patre: & sic non est contrarium quod hic dicitur, ad illud 1. Joan. 2. *Advocatum habemus apud patrem Iesum Christũ*, &c. illud enim referendum est ad humanitatem; istud ad deitatem. Et bene dixi: *in illo die in nomine meo petetis* Patrem, scilicet; *Ipse enim pater amat vos*; unde accipietis, quod ab eo petetis, *quia vos me amastis, & credidistis.* Hæc dictio (Quia) nota est signi, non causæ. August. Super Joannem, quia ille

Sancti pro seipsis exaudiuntur, non pro omnibus. Quid petendũ sit.

Deus differt aliquando dare. Quid sit in nomine Iesu petere.

Gaudium spirituale est.

Proverbiũ quid sit.

Quomodo Christus interpellet patrem pro nobis & simul exaudiat.

amat, ideo nos amamus. *Ipse enim prior dilexit nos.* 1. Ioan. 4. Ergo hinc factum est, ut diligeremus, quia dilecti sumus: vel sic: *non dico, quia ego rogabo patrem de vobis: ipse enim pater amat vos*; quasi diceret, non oportet eum rogare de vobis, quasi de inimicis: *ipse enim amat vos*. Et vulgariter dicitur, quod non oportet multum rogare amicum pro amico. Quia vos me amastis; quasi diceret, ipse me diligentes diligit, id est, in amicitia conservat, & gratiam eis augmentat. *Et credidistis quia ego à Deo exivi*, per generationem, & missus sum ab eo. Ecclesiastici 24. *Ego ex ore altissimi prodii*. Michea 5. *Egressus eius ab initio dierum æternitatis. Exivi à patre*, &c. Hic ostendit, quod vera est fides eorum. August. Sic exponit hæc verba: exit, inquit, à patre, quia de patre est, in mundum venit, quia suum corpus mundo ostendit, quod de virgine assumpsit; reliquit mundum corporali discessione, perrexit ad patrem hominis ascensione: nec mundum deseruit præsenti gubernatione. *Ecce nunc palam loqueris, & proverbium nullum dicis*. Glossa. Interlin. Palam loqui æstimant cum dictorum eius nequeant comprehendere mysteria. August. Super Ioannem: Illi usque adeo non intelligebant, ubi nec saltem se non intelligere intelligerent. *Nunc scimus, quia scis omnia*. Beda in Homilia apertè ostendit, quia loquens ad eos dominus, de his maxime disputabat, quæ audire, & quæ interrogare volebant; hoc præveniens ultro offerebat. Vnde merito illum scire omnia, quasi Deum confitentur, apertum namque divinitatis indicium est cogitationum nosse secreta. *Et non est opus, ut aliquis te interroget*, cum interrogationes nostras, antequam interrogemus, manifestes. Chrysostomus. Vides, quantum ad id, quod in mente eorum erat, respondit. In hoc credimus, quia à Deo existi, id est, filius Dei es, & à Deo missus. August. Super Ioannem. Prævidere cogitationes hominum Deo magnum non erat, sed parvulis magnum erat, qui dicebant: *in hoc credimus quia à Deo existi*. Possemus referre illud: *Ecce nunc palam loqueris & proverbium nullum dicis*, ad tria quæ dominus dixit eis, scilicet, quod pater amabat eos, & quod à Deo erat, & ad patrem ibat, & ad hoc exhilarati sunt, & intellexerunt. Facile enim intelligit quis quod audire diligit. August. Super Ioannem: Quod intelligenti est verbum, non intelligenti est proverbium.

Christus exivit à patre per generationem

Deus secreta hominũ cognoscit.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Documenta varia ad orationem pertinentia.

Amen dico vobis si quid petieritis, &c.

SERMO LXXXV

Conveniens tempus orandi.

Licet semper orandum sit secundum illud Lucæ 18. *Oportet semper orare, & non deficere*: Specialiter tamen tempus orandi est ab hac Dominica usque ad festum Pentecostes: & de his diebus qui sunt ante ascensionem, hoc patet, cum sint dies rogationum. Præterea cum secundum præsentationem Ecclesiæ, Advocatus eius iturus sit ad curiam cœlestem, tempus est formandi petitiones. In die etiam ascensionis tempus orandi est. Consueverunt enim principes cum de novo recipiunt terras suas liberalitatem suam ostendere. In die ergo ascensionis eum secundum repræsentationem Ecclesiæ rex regum regnum suum recepit, liberalitatem suam, orantes exaudiendo, ostendit. In Psal. 4. *Mirificavit dominus sanctum suum, dominus exaudiet me, cum clamavero ad eum*. Post ascensionem verò in oratione expectandus est Spiritus sanctus, sicut primi de Ecclesia fecerunt. Actuum primo. *Hi omnes unanimiter perseverantes erant in oratione cum mulieribus & Maria matre Iesu, & fratribus eius*. Præterea postquam dominus noster à terris ascendit in cœlum, multiplicari debent nuncii ascendentes. Genes. 28. Vidit Iacob scalam, & angelos ascendentes & descendentes. Angeli, id est nuncii, ascendentes sunt fidelium orationes, descendentes sunt divinæ inspirationes & consolationes. Glossa. Super illud Psal. 87. *Intret in conspectu tuo oratio mea*. Magna virtus puræ orationis hic notatur, quæ quasi quædam persona ad Deum intrat, & mandatum peragit, quò caro pervenire nequit. Cum igitur hoc tempus sit tempus orandi, convenienter in hac Dominica recoluntur in Ecclesia quædam verba à Salvatore dicta ante eius ascensionem & Spiritus sancti missionem, quibus modum orandi indicat, & fiduciam impetrandi dat, & ad orandum provocat. *Primum* pertinet ad vim rationabilem. *Secundum* pertinet ad vim irascibilem. *Tertium* pertinet ad vim concupiscibilem. *Primum* necessarium est, ne fructum orationis impediat ignorantia. *Secundum* ne eum impediat diffidentia. *Tertium*, ne eum impediat negligentia vel pigritia. Ad *primum* pertinet illud Matth. 20. *Nescitis quid petatis*, & illud Iacob 4. *Petitis & non accipitis, eo quod male petatis*. Ad *secundum* pertinet illud Iacobi 1. *Postulet autem in fide nihil hæsitans: Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris*, &c. Non ergo æstimet homo ille quod aliquid accipiat à Deo. *Negligentia* etiam impedit fructum orationis. Vnde legitur in vitis patrum, quod quidam frater patiebatur molestiam à spiritu fornicationis, & abiit sæpe ad seniorem ut pro se oraret. Cumque frequens oratio senioris eum non iuvaret, dominus nocte ostendit seniori negligentiam fratris esse in causa quare non exaudiretur. Vidit enim senior monachum sedentem & spiritum fornicationis in diversis formis mulierum ludentem apud ipsum, & eum cum ipsis delectari: Vidit etiam angelum Dei astantem & indignantem graviter contra eundem fratrem, quia non surgebat nec prosternebat se in orationibus ante Deum, sed magis delectabatur in cogitationibus suis. Cognovit ergo senior culpam fratris esse quod ipse non exaudiebatur pro eo, & dixit fratri: Impossibile est discedere à te spiritum fornicationis, aliis pro te orantibus, nisi tu ipse laborem assumas in ieiuniis, in orationibus, in vigiliis, rogans Deum cum gemitu. Augustinus in libro de baptismo parvulorum: Adiutor noster dicitur Deus, nec adiuvari potest nisi qui sponte aliquid conatur. Idem in libro de perfectione iustitiæ hominis: non adiuvatur, nisi qui & ipse aliquid agat. Fiducia impetrandi datur in hoc, quod dicitur: *Amen amen dico vobis*. Geminatio enim huius dictionis, amen, fit ad confirmationem promissionis. Simile Genes. 41. Quod vidisti secundo ad eandem rem pertinens somnium, firmitatis indicium est. *Amen amen dico vobis*: ego qui sum veritas. Ioannis decimo quarto. Et ideo non fallo cui nota est patris largitas, unde non fallor, qui *si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis*, &c. Potest tamen intelligi illa geminatio facta contra duplicem deceptionem, quæ solet esse in promittentibus; frequenter enim accidit, quod non solvunt promissum, vel diminute solvunt; Dominus verò iuxta promissionem hic factam dat, quod petitur, & etiam plus quam petitur, ut ostendi potest multis exemplis. Lucæ 1. Dum Zacharias oraret pro populo, additum est ei de filio nascituro. Vnde dicitur ibi. *Exaudita est oratio tua. Et uxor tua Elizabeth pariet tibi filium*. Isaiæ 37. Hoc dicit dominus de rege Assyriorum: non intrabit in civitatem hanc, & non iaciet ibi sagittam, &c. Sed cum his additum est, quod centum octoginta quinque millia occisa sunt de exercitu eius

Orationes nostræ sunt quasi nuncii

Tria docet Christus pertinentia ad orationem.

Ignorãtia, diffidentia & negligẽtia impediunt fructũ orationis.

Monachus non exauditus ob negligentiam

Fiducia impetrandi.

Deus orantibus plus dat quàm promittit.

tu ejus. Item Salomon petiit sapientiam & addidit Deus divitias & gloriam. 3. Regum 3. Jacob. 1. *Qui dat omnibus affluenter.* Ephes. 3. *Ei autem qui potens est omnia facere superabudãter, quàm petimus, aut intelligimus, ipsi gloria in Ecclesia.* Item fiducia impetrandi datur in hoc, quod dicitur: *Petite & accipietis, ut gaudium vestrum plenum sit.*

Modus orandi quinque requirit.

I. Quid sit petendum.

Ad formam verò petendi quam dominus indicat, *quinque* pertinẽt, scilicet, quid sit petendum, à quo sit petendum, quales, petere debeant, quomodo petẽdũ sit & quibus. *Quid* sit petẽdũ ostẽditur, cum dicitur. *Si quid petieritis.* Ad idem pertinet illud: *In nomine meo.* et illud *gaudiũ vestrũ plenum sit.* Petẽdũ est aliquid, quod sit solidum, scilicet & permanens, non temporale, transiens & fugiens. Jerem. 4. *Aspexi terram & ecce vacua erat, & plena nihil,* nihil, quoniam temporalia transeunt; vacua, quia non replent, sed inanunt. Bern. Si aliquid soliditatis haberent replerent. Ecclesiastici 5. *Avarus non implebitur pecunia.* Luc. 1. *Divites dimisit inanes.* Seneca de deliciis: non sunt solidæ, nõ sunt fideles, etiam si non nocent, fugiunt. Augustinus. O munde immunde, quid strepis, quid avertere conaris tenere vis fugiens, quid faceres si maneres? Item petendum est non salutem impediens, sed ad salutem valens, & hoc est petere in nomine salvatoris in quo non petit, qui divitias petit, quæ salutem impediunt. 1. Timoth. 6. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli,* &c. Sapient. 14. *Creaturæ in odium factæ sunt, & in tentationem animæ hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.* Item non est petendum bonum minimum, bonis & malis commune, sed bonum summum, quod cor implere sufficiat; unde cor plenum gaudium habeat. August. 15. libro de civitate Dei: Deserto bono bonorum proprio lapsus est factus ad bonorum minimum, non bonis proprium, sed bonis malisque commune.

Quod ad salutem petitur, in nomine Salvatoris petitur.

II. A quo petendum sit.

A quo est petendum, ostenditur, cum dicitur, *petieritis patrem.* Dulce est nomen paternum & naturale esse cognoscitur patribus utilia filiis providere. Luc. 11. Cum dixissent discipuli: *doce nos orare.* Ait illis: *cum oratis, dicite: Pater noster, qui* &c. Bernardus: mihi dicatur oratio cujus principium dulce, nomine paterno, sequentium petitionum obtinendarum mihi præstat fiduciam Lucæ 11. *Si vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto, magis pater cœlestis dabit spiritum bonum petentibus se.* Et super illud, Matth. 6. *Pater noster,* dicit Glossa: Quid negabit filiis, qui jam dedit quod pater est. Provideat tamen, qui petit, ut se filium exhibeat, non canem, ne audiat illud. Matth. 15. *Non est bonum sumere panem filiorum & dare canibus.*

III. Qui petere debeant.

Quales petere debeant, notatur, cum dicitur: *Amen Amen dico vobis, si quid petieritis in nomine meo, dabitur vobis.* His enim qui sunt eis similes, in Christum credentes, & eum amantes, fit hîc promissio, tales enim erant discipuli, sicut patet ex his quæ sequuntur: *Pater,* inquit, *amat vos, quia vos me amastis & credidistis, quia à Deo exivi.*

Fides valet ad impetrandum.

Fides multum valet ad impetrandum. Matth. 15. *Sicut credidisti, fiat tibi.* Ejusdem 21. *Si habueritis fidem, & non hæsitaveritis,* &c. *Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Dilectio etiam multum valet ad impetrandum, ut hoc intelligamus de dilectione operis non sermonis. Joannis 14. *Qui habet mandata mea & servat ea, ille est qui diligit me.* 1. Joannis 5. *Hæc est charitas Dei, ut custodiamus mandata ejus.* Isidorus. Si id quod Deus præcepit, faciamus, id quod petimus, sine dubio obtinemus Augustinus. Citius exaudietur una oratio obedientis, quàm decem millia contemptoris. 1. Joan. 2. *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, quod quidquid* petierimus ab eo, accipiemus; quia mandata ejus, custodimus. E contrario; *qui declinat aurem suam, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Proverb. 28. Gregorius in dialogo: quid mirum si postulantes tardè à domino exaudimur, qui præcipientem dominum tardius aut nullo modo audimus.

IV. Quomodo petendum.

Quomodo sit petendum, ostenditur, cum dicitur: *In nomine meo,* invocato, scilicet, nomine meo, vel in virtute nominis mei. Nomen ejus nomen est bonum, gloriosum & benedictum. David Psal. 51 *Expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.*

Nomen Iesu efficax.

In hoc nomine facta sunt miracula, in hoc nomine expulsa sunt dæmonia, & impetrata beneficia. In Psalmo 110. *Sanctum & terribile nomen ejus,* supple, dæmonibus. Marci ultimo. *In nomine meo dæmonia ejicient.* Et Bernardus super Cantic. Nomen sponsi invocatum lenit & inungit. Idem: cui fons forte siccatus lachrimarum, invocato Jesu non continuo erupit uberior, fluxit suavior? In Psalmo 12. Sit nomen ejus benedictum. Joannis 14. *Quidquid petieritis in nomine meo hoc faciam.*

V. Pro quibus petendum.

Quibus peti debeat ad hoc, ut petitio necessario impleatur, ostenditur, cum dicitur: *Dabit vobis.* Augustinus. Super Joannem: quia sancti pro se ipsis exaudiuntur, non pro omnibus, ideo dicit: *Dabit vobis.* Indignitas ejus, pro quo oratur, quandoque impedit orationem.

Quare Deus sanctos pro aliis orantes non semper exaudiat.

Jeremiæ 7. & 11. *Noli orare pro populo isto, nec assumas pro eis laudem & orationem, quia non exaudiam.* Ejusdem 15. *Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Non est exauditus Samuel pro Saul. 1. Regum 16. *Usque modo non petistis quicquam in nomine meo, petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.*

Duo ostenduntur in verbis domini.

1. Negligentia humana.

In his verbis *duo* ostenduntur, scilicet, *negligentia humana,* & *liberalitas divina. Primum,* ibi: *Usque modo non petistis quicquam. Secundum,* ibi: *petite, & accipietis,* &c. Magno tempore fuerant cum domino discipuli, & neglexerant æterna petere, consolatione corporalis præsentiæ ejus contenti. Similis negligentia in multis est hodie, qui temporali consolatione contenti, quæ est à domino maledicta. Lucæ 6. *Væ vobis divitibus qui hic habetis consolationem vestram.* De gaudio æterno non curant, quæ negligentia non est parum reprehensibilis, cùm tanta misericordia negligitur, quæ in præsenti nobis à Deo exhibetur.

In inferno nemo exaudietur.

Aliquis enim locus est, ubi gratius haberetur, si hoc ibi à Deo diceretur: *petite & accipietis, ut gaudium vestrũ plenum sit,* quàm si daretur eis tanta massa auri, quantus est totus mundus. O quantum gauderet ille dives Evangelicus Lucæ 16. Qui, plus quam mille anni sunt transacti, petiit guttam aquæ super digitum Lazari, qui fuerat ulceribus plenus. Sed nondum obtinuit, si audiret: *petite & accipietis, ut gaudium vestrum plenum sit.*

Multi multum orant & nihil impetrant.

Si quis tamen dicat ego peto, nocte & die, Psalmos & orationes in ore habeo. Respondeo. Si labia ad Deum habes, cor autem longe est ab eo non petis, sed potius cum eo velle illudere, ludo, qui dicitur ad vendendum asinum, videris. Isaiæ 29. Secundum unã litteram. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me.* Alia littera sic habet: *eo quod appropinquat populus iste ore suo & labiis suis glorificat me,* Deuteronom. 4. *Cum quæsieris dominum Deum tuum, invenies eum, si tamen toto corde quæsieris.* De quibusdam tamen verum est, quod nec corde nec ore precantur, sed potius disprecantur: in quibus immunditia oris fructum impedit orationis. Gregor. Cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur cum os displicet, oratio nec placet nec placat. Ideo sicut Evangelium hodiernum

provocat ad orandum, sic epistola hodierna monet ad os refrænandum dicens: *Si quis putat se religiosum esse*, &c. Si quis tamen dicat, & cor & os habet ad Deum. Respondeo, quod si cum his manum extendit ad diabolum, non videtur adhuc verè à Deo petere, sed potius Deum deridere; non solum corde & ore, sed etiam manu petendum est, ut ad Deum manus extendatur ei obediendo & pauperi eleemosynam dando. Propter quod cōvenienter monemur nos in Epistola hodierna, ut simus verbi factores. Multum enim valet ad hoc quod Deus exaudiat hominem orātem quod homo exaudiverit Deum præcipientem, ut ostensum est in sermone præcedenti. *Tripliciter* ostenditur liberalitas divina in hoc quod dicitur: *Petite & accipietis*, &c. *Primo* in hoc quod ad petendum nos provocat. Liberales hujus mundi inquirentes se fugiunt & se abscondunt: Non est talis Dei liberalitas, quæ ad petēdum hortatur. Augustin. super Joann. Nō tantum hortaretur, ut peteremus, nisi dare vellet. Erubescat humana pigritia; plus vult ille dare, quā nos accipere, plus vult ille misereri, quàm nos à miseria liberari. De hac provocatione ad orandum amplius habetur. Matth. 7. & Luc. 11. Petite, inquit, & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate, & aperietur vobis. August. Quandoque exposuit ista diversificando. Unde Glossa: Ipsius super Matth. 7. *Petite & accipietis*, &c. quasi infirmus pedibus prius petat ut sanetur, post quærat ut inveniat viam quæ ad propositum ducat; deinde cum illuc venerit, ut aperiatur, pulset. Sed prius est petitio sanitatis, ut vires dentur animo, quibus, quod præcipitur, impleri possit, viribus acceptis. Secunda, est inquisitio viæ, quid enim sunt vires per devium euntes, cum recta via ad destinatam perduxerit. Tertia, est pulsatio, ut quod clausum est, inveniri possit. Secundum hoc: *Primum* pertinet ad *insipientes*, *secundum* ad *proficientes*, quorum est considerare, qua via melius possint proficere, *tertium* ad *perfectos*, qui mortui sunt mundo & se habent immediate ad regnum. Ad Coloss. 3. *Mortui estis*, mortuis vita æterna petenda est. Postea visum est Augustino esse potius dicta ista ad inculcationem; unde August. in glossa super Matth. 7. Operose quidem, quid ista tria inter se differant, exponendum putavi. Sed longe melius ad instantissimam petitionem omnia referuntur. Potest tamen sic exponi: petite veniam, quærite gratiam, pulsate ad gloriam. Vel possunt intelligi hæc tria dicta contra tres defectus trium virium qui fructum orationis impediunt, qui sunt modicitas fidei in rationabili, tepiditas dilectionis in concupiscibili, parvitas spei in irascibili. Petat ergo fides sine hæsitatione. Jacob. 1. *Postulet autem in fide, nihil hæsitans*; quærat *dilectio sine simulatione*. Rom. 12 Pulset spes sine cessatione ut ei aperiatur, & non confundatur. Rom. 5. *Spes autem non confundit*. *Secundo* ostenditur Dei liberalitas in hoc quod petentes accepturos esse quod postulant, pollicetur. *Petite* inquit, *& accipietis*. Matth. 7. Sic habetur: *Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit invenit & pulsanti aperietur*. Et ad singula verba est intelligendū piè & perseveranter. Et *notandum*, quod pietas uno modo idem est quod misericordia; secundum hoc piè petit, qui petit id quod non est contra salutem animæ. Impiè verò, qui petit quod est contra salutem animæ Ecclesiastici 36. Miserere animæ tuæ placens Deo. Item petit piè qui proximū petentem misericorditer exaudit; impiè, qui non vult proximum exaudire: cum tamen velit à Deo exaudiri, qui à Deo non accipit quod petit. Proverb. 21. Qui obturat autem suam ad clamorem pauperis, clamabit & ipse, & nō exaudietur quandoque pietas dicitur cultus Dei. Unde Glossa loquens de illo verbo. Job. 28. Secundum unam litteram: Ecce pietas est sapientia, dicit: Pietatem hoc loco posuit Dei cultum, ubi nostra littera habet: *Timor Domini ipsa est sapientia*, quæ græcè dicitur theosebia, & ille cultus consistit in spe & fide & charitate. Unde Isidorus. 8. libro ethymologiarum Tria sunt quæ in religionis cultu ad colendum Deum in hominibus perquiruntur, Fides, Spes, & Charitas. Et Augustinus in Enchiridio: Fide, spe, charitate colimus Deum. Piè ergo petit, qui petit sine fidei hæsitatione, sine diffidentia, & sine desiderij tepiditate. Perseverantia etiam multū valet ad hoc quod id, quod petitur, accipiatur; sicut improbitas in curia Romana multum valet ad hoc, quod id, quod petitur, impetretur. Philip. *In omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum* Jacobi ultimo. *Multum valet deprecatio justi assidua* Romanorum 12. *Orationi instantes*. Ad ostendendum quod multum valet perseverentia in oratione, ponit Dominus exemplum de amico. Lucæ 11. & exemplum de vidua. Ejusdem 18. Et Genes. 32. Licet angelus dixisset Jacob: *Dimitte me*, tamen ait Jacob: *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi*. De petente piè & perseveranter intellige, quod dicit August. loquens de illo verbo David, Psalm. 65. *Benedictus Dominus qui non amovit orationem meam & misericordiam suam à me*. Si non est, inquit, amota oratio, securus esto, quod nec misericordia. *Tertio* ostenditur Dei liberalitas in hoc, quod ad petendum magna incitat, dicens: *Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum plenum sit*.

Nota quod gaudium mundi vacuum est, Isa. 29. *Sicut somniat esuriens & comedit, cùm autem fuerit expergefactus, vacua est anima ejus* &c. Gaudium verò de spiritualibus in præsenti est semiplenum, Gaudium verò de Deo, quod in futuro habebunt electi, plenum erit, 1. Corinth. 13. *Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*. Bernard. Illud est verum & solū gaudium, quod non de creatura sed de creatore concipitur, quod cum possederis nemo tollet à te: cui comparata omnis aliunde jucunditas mœror est, omnis suavitas dolor est, omne dulce amarum, omne decorum fœdum; postremo quodcunque aliud delectare possit, molestum.

Item *notandum* quòd cum gaudium mundi sit quasi gutta una respectu gaudii futuri quod erit de Deo, secundùm illud, Sapient. 11. *Quasi gutta roris ante lucani, sic est orbis terrarū ante te*. Ridiculum est petere à Domino universorum gaudium mundi, sicut non decet petere à rege unam guttam vini vel aquæ. Item *petite & accipietis* &c.

Sciendum, quod *sex* sunt quæ multum valent ad hoc, ut, quod in oratione petitur, accipiatur. *Primum* est *puritas cordis* unde super illud Psal. 65, *Iniquitatem si aspexi in corde meo*, dicit Glossa. Puritas orationis exauditur. August. Munda tantum cubiculum cordis, intus est qui exaudiat. Peccata multum impediunt fructū orationis, Isa. 1. *Cum multiplicaveritis orationes vestras, non exaudiam: Manus enim vestra sanguine plenæ sunt*. Thren. 3. *Opposuisti nubem, ne transeat oratio*. Qui infirmitatem vult curare, ad materiam morbi debet recurrere, ut eam expellat; & qui vulnus vult curare, primo debet ferrum inde extrahere: Sic oratio, quæ est pro amotione alicujus adversitatis, ideo non exauditur, quia peccatum, quod erat adversitatis causa, retinetur; & si forte exaudiatur, ex ira Dei est, non ex misericordia: exauditur aliquis ad malum suum. Oseæ 13. *Dabo tibi regem in furore meo*. Jeremiæ 51. *In calore eorum ponam potum eorum*. Non est misericordiæ, si vinū detur febricitanti in

Marginalia:

2. Tripliciter liberalitas divina ostenditur.

1. Provocat ad petendum.

Tres defectus orationis.

Pollicitatio Dei liberalis.

Tres virtutes Theologicæ necessariæ ad cultū Dei.

Perseverātia ad impetrandum valet.

3. Liberalitas Dei incitat ad magna Gaudium mundi vanum. Gaudium de Deo plenum.

Sex faciunt ad impetrandum quod petitur.

I. Puritas mentis.

Peccata impediunt orationis efficaciam.

tanti in calore, licet illud multum petat. Super illud 2. Corinth. 12. *Virtus in infirmitate perficitur*, dicit Glossa Augustini.

Nota, quod exauditur diabolus petens Iob tentandum, & non exauditur Apostolus petens stimulum amovendum. Illum exaudivit, quem disposuerat damnare, & non exaudivit, quem disposuit salvare: nam infirmus multa petit à medico quæ non dat, non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad sanitatem. *Secundum est largitio eleemosynarum*; munera præmissa faciunt, ut petitio sequens facile exaudiatur. Isa. 58. *Frange esurienti panem tuum* &c. *Tunc invocabis & Dominus exaudiet, clamabis, & dicet ecce adsũ: quia misericors est Dominus Deus tuus.* Ecclesiastici 29. *Conclude eleemosynam in sinu pauperis & hæc orabit pro te. Tertium est humilitas*, quæ valet ut ad misericordiam moveatur, qui rogatur, si miseria eius pro quo oratur ei exponatur, quod facit humilitas, abyssus abyssum invocat, abyssus, scilicet, miseriæ abyssum misericordiæ. Ecclesiastici 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrat.* David Psal. 101. *Respexit in orationem humilium, & non sprevit precem eorum.* Humilis est velut arbor plantata iuxta fontem divinæ misericordiæ; de illa enim confidit. Ieremiæ 17. *Benedictus vir qui confidit in Domino* &c. Et erit tanquam lignum quod transplantatur super aquas. *Quartum* est *mansuetudo*. Proverb. 15. *Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem.* Responsio mollis est, cum aliquis recognoscit se graviora meruisse quàm patiatur. Iudith. 9. *Humilium & mansuetorum semper placuit tibi deprecatio. Quinto fiducia*, Iacob. 1. *Postulet autem in fide nihil hæsitans.* Bernardus. Quatenus in bonis Domini pedem fiduciæ posueris, eatenus possidebis. Item nil omnipotentiam verbi clariorem reddit, quàm quod omnipotentes facit omnes, qui in se sperant. Denique omnia possibilia sunt credenti. *Sextum est obedientia*; de qua dictum est prius.

II. Largitio eleemosynæ.

III. Humilitas.

IV. Mansuetudo.

V. Fiducia.

VI. Obedientia.

Et *notandum* quod secundum qualitatem rei, quæ petitur, debet esse modus petendi. Cùm petitur regnum, quia magnum est quod petitur, magnè id est cum magno desiderio debet peti. August. Servat tibi Deus quod non vult cito dare, ut tu discas magnum magnè desiderare. Item, quia æternum est quod petitur, perseveranter debet peti: de qua perseverantia dictum est prius. Item quia tale bonum est, quod nulli est malum, & quod est necessarium, simpliciter est petendum: Temporalia verò quæ aliquibus sunt noxia, sub conditione sunt petenda. Glossa. August. Super illud. 2. Corinth. 13. Cùm ea quæ laudat Deus, & promittit, ab illo petitis, secure petite: Illa enim, Deo propitio, conceduntur. Quando autem petitis temporalia, cum modo petite, & cum timore illi committite, ut si prosint, det; si scit obesse, non det; quid enim prosit, vel obsit, medicus novit, non ægrotus. Bernardus ad fratres de monte Dei, postulatio, inquit, est circa obtinenda temporalia & necessaria vitæ, in qua Deus postulantis comprobans bonam voluntatem: facit tamen quod ipse melius iudicat, & dat libenter sequi postulantem. Postulans verò debet fundare intentionem suam, in hoc, quod impletione postulationis suæ Deus laudetur, & glorificetur, & dilectio Dei in hominibus augeatur; & ut bonis fiat consolatio, & infirmis caveatur peccandi occasio: defectus enim temporalium est occasio peccandi; Ideo dicit Salomon, Proverb. 30. *Mendicitatem & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria, ne forte satiatus illiciar ad negandum, & dicam: quis est Dominus?* Et egestate compulsus furer, aut periurem nomen Dei mei.

qualitas petitionis respondens rei petitæ. Spiritualia absolute petenda.

Temporalia sub conditione.

Deus negat petitũ in bonum petentis

DOMINICA POST ASCENSIONEM

SERMO PRIMUS.

SERMO LXXXVI.

SUMMARIUM.

Evangelium explanatur.

Cum venerit paraclitus, &c. *Ioan.* 16.

SIcut in Dominica proxime futura recolitur Spiritus sancti missio, sic hodie in Evangelio recolitur promissio facta de ipso mittendo, cum quadam notificatione Spiritus sancti respectu illorum à quibus est, scilicet, Patris & Filii; & respectu eorum, quæ ab ipso sunt, ostenditur enim multiplex eius effectus: & quia Spiritus sanctus mittendus erat ad roborandum discipulos contra adversa quæ passuri erant, tangitur in eodem Evangelio de tribulationibus illis, ibi: *hæc locutus sum vobis. Cum venerit paraclitus*, id est, consolator; sic dicitur, ut sperent ab eo consolationem, *quem mittam vobis à patre.* Hic ostenditur quod Spiritus sanctus est à filio, sed hoc habet filius à patre, *Spiritum veritatis*; hoc dicitur ut ab eo sperent prædicationis gratiam; *qui à patre procedit*, penes quem auctoritas est: nec est dicendum, quod ita procedat à patre, quod non à filio, sicut Græci dixerunt occasione huius verbi, cum filius solet patri attribuere etiam quod suum est, quia quidquid habet, habet à patre: unde dicitur spiritus filii. Galath. 3. *Misit Deus spiritum filii sui* &c. Ad Rom. 8. *Siquis spiritum Christi non habet, hic non est eius. Ille testimonium perhibebit de me*, scilicet, de mea Deitate: nam tantum donum non posset dare nisi Deus. Item perhibebit de me vivente, qui credebatur mortuus. In hoc enim, quod mittam Spiritum sanctum quem promiseram, apparebit me resurrexisse & vivere. Item in manifestatione signorum, quæ facta sunt in adventu Spiritus sancti. In nomine meo testimonium perhibebit de me contra Iudæos. *Et vos testimonium perhibebitis de me*, scilicet, de mea Deitate, vel de operibus meis, & vita mea, confirmati à Spiritu sancto, *quia ab initio* prædicationis meæ *mecum estis.* Et ideo testimonium perhibere potestis in hoc quod novistis.

Nota quod discipuli ex hoc confirmant testimonium suum, quòd cum illo fuerant conversati. Actuum. 10. *Dedit manifestum eum fieri, non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo, nobis, qui manducavimus & bibimus cum illo.* 1. Ioan. 1. *Quod audivimus* &c. Actuum 4. Habetur de testimonio Apostolorum: *& nos*, inquiunt, *testes sumus horum verborum, & Spiritus sanctus*, &c. Beda in homilia: Adveniens spiritus testimonium perhibuit de Domino, quia discipulorum corda inspirans, omnia quæ de illo erant scienda mortalibus, clara illis luce revelavit. Illi autem testimonium perhibuerunt, quia quæ spiritu intus docente, perceperũt, hæc abjecto timore pristino, foris loquendo, etiam alliis ministrabant, ut dicit August. *Quia ille perhibebit, & vos perhibebitis*: ille in cordibus vestris, vos in vocibus vestris, ille inspirando, vos sonando, Ioan. 16. Hæc, scilicet, persecutionem futuram, & odium mundi. *Locutus sum vobis, ut non scandalizemini*, id est, offendiculum patiamini pro his, cum venerint recedendo à me. Simile, Matth. 26. *Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim percutiam pastorem & dispergentur oves gregis.* Beda: Curavit pius magister futura discipulis pravorum bella prædicere, ut minus hæc venientia possent eos offendere, quia solent levius ferri adversa quæ ante prænoscuntur.

Triplex malum prædixit eis, quod erant passuri. *Primo* videtur esse damnum spirituale; de quo ibi: *Absque Sinagogis facient vos*, id est, de

congregatione sua ejicient vos. *Jam enim conspiraverunt Judæi, ut si quis eum confiteretur Christum, extra Synagogam fieret.* Victor. hoc prædixit eis, quod præcipue poterat eos turbare: nondum enim erant Ecclesiæ, immo ad templum ibant orationis causa. Actuum 3. *Petrus & Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam*: tamen secundum veritatem nullum malum erat eis à Synagogis Judaicis expelli, qui inde erant separaturi, etiam si nullus eos expelleret, ut dicit August. super Joannem. *Secundum* malum est diffamatio. *Tertium* est mors corporis. De his habetur, ibi: *Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo*; quasi diceret: non solum ejicient vos è congregatione, sed adeo malos vos reputabunt, ut occisionem vestram credant gratam Deo. Secundum Augustinum, hoc dicitur ad consolationem eorum; quasi diceret: licet vos à Synagogis ejiciant, tamen non timeatis solitudinem quia tot Deo adquiretis; *ut omnis qui interficit* &c. Augustinus. Hæc verba Dominus subjecit, tanquam ex hoc consolaretur eos qui de Synagogis pellerentur. Non enim ait: Et venit hora; immo, sed venit hora, ut intelligerent & gauderent tam multos se Christo adquisituros, ut eos non sufficeret Judæis de synagogis pellere, sed nec sinerēt vivere, ne omnes ad nomē Christi sua prædicatione cōverterēt. *Non noverunt patrem, neque me*, hoc est non cognoverunt Deum, neque ejus filium. Beda: quia filius in patre, & pater in filio patet quod quicunque filio restiterant obstinata mente, nec patrem noverunt. 1. Joan. 2. *Omnis qui negat filium, nec patrem habet.* Hæc locutus sum, &c. De futuris ideo instruxi vos, ne ignaros & imperitos animos mala inopinata & improvisa turbarent, sed præcognita, ac patienter accepta ad bona sempiterna perducerent. Ut *cum venerit hora, eorum*: In neutro genere, scilicet adversorum; vel hora eorum, scilicet, persecutorum, scilicet, opportunitas persequendi. Augustinus. Hora eorum, hora tenebrosa. Joan 17. *Hæc est hora vestra & potestas tenebrarum.*

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

De triplici Spiritus S. effectu, consolatione, instructione, veritatis confirmatione.

SERMO LXXXVII.

Cùm venerit paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis. *Joan. 16.*

IN his verbis quæ in Evangelio hodierno leguntur promissio spiritus sācti à Salvatore facta discipulis recolitur, fides instruitur, desiderium accipiendi Spiritum sanctum inquiritur. *Promissio* recolitur, cùm dicitur: *quem ego mittam.* Promissio Spiritus sancti duplicatione hodie recolitur. Primò, quia illa missio Spiritus sancti in discipulos famosa & gloriosa in sequente Dominica recolitur, ut præsens; ideo cōvenienter recolitur hodie, ut futura promissio illius missionis discipulis hodie à Salvatore facta in Evangelio legitur. Secundò quia occulta missio Spiritus in fideles in hoc festo facienda expectatur. Dabitur enim Spiritus Sanctus in hoc festo paratis debito modo, licet aliter, & ad aliud quàm tunc. *Unicuique enim datur manifestatio Spiritus ad utilitatem.* 1. Corinth. 12. Ideo missio illa fidelibus prædicitur, ut ad illam studeant separare. De præparatione verò ad receptionem Spiritus sancti, require in primo sermone epistolæ hodiernæ & sequentis Dominicæ.

Fides instruitur in hoc, quod duæ personæ nominatim exprimuntur, scilicet pater & spiritus; filius verò ex vi correlationis intelligi datur. Item auctoritas patris ostenditur in hoc, quod dicitur: *mittam vobis à patre.* Filij verò intelligi datur, cùm dicitur: *quem ego mittam vobis.*

Et *notandum* quòd falsitas erroris Græcorum dicentium Spiritum sanctum non procedere à filio, qui originem habuit ex hoc, quod exprimitur, quod Spiritus sanctus procedit à patre, & non exprimitur, quod procedat à filio, satis de facili potest ostendi. Cum enim per se notum sit, quod amor procedit ab amante, & Spiritus sanctus sit amor indubitanter quo pater amat filium & filius patrem, Spiritus sanctus à patre & filio procedit. Præterea si eodem modo se habet amor, quo filius amat, ad filium, & amor quo pater amat, ad patrem; sic amor quo pater amat, à patre procedit, & amor quo filius amat, à filio procedit. *Desiderium* vero recipiendi Spiritum sanctum incitatur in hoc, quod effectus multiplex ostenditur quem habet Spiritus sanctus in his, ad quos mittitur. Error Græcorum de processione Spiritus S.

Triplex verò effectus in prædictis verbis ostenditur. *Primus* est *consolatio*, qui effectus ostenditur in hoc, quod paraclitus dicitur, interpretatur enim cōsolator. *Secundus est instructio* vel *illuminatio*, qui effectus ostenditur in hoc, quod Spiritus veritatis dicitur. *Tertius* est *veritatis confirmatio*; quæ *duplex* est, scilicet, *interior*, ad quam pertinet illud: *Ille testimonium perhibebit de me*; alia est *exterior*, ad quam pertinet illud: *& vos testimonium perhibebitis.* Triplex effectus Spiritus S. in homine.

Circa Consolationem notandum, quod Spiritus sanctus non consolatur quoscunque, non enim illos consolatur qui vanam consolationem complectuntur; illis enim potius desolatio maledictionis æternæ debetur Luc. 6. *Væ vobis divitibus qui habetis hic consolationem vestram.* Sponsæ Christi habenti consolationem cum mundo, ad ultimum non debetur à Christo sponso consolatio, sed potius flagellatio. Bernard. super Cantic. Delicata est divina consolatio, & non datur admittentibus alienam. Consolatur Spiritus sanctus fugientes mundi consolationem. David Psalm. 76. *Renuit cōsolari anima mea: memor fui Dei & delectatus sum.* Matth. 5. *Beati qui lugent, quoniā ipsi consolabuntur.* Job 3. *Post lacrimationem & fletū exultationem infundis.* Greg. super illud Gen. 32. *Vidi Dominum facie ad faciem* prius inquit, exurente tristitia caligo detergitur, & sic resplendente raptim incircūspecto lumine mens illuminatur. Item Greg. mens lachrimis baptizata in contemplatione videt limpidius. Item in moralibus plerumque fit ut in ipsis piis fletibus gaudij charitas erumpat, & mens quæ cæca jacuerat ad inspectionem fulgoris intimis suspiriis vegetata convalescat. Spiritus S. Deus est patiētiæ & solatii. Rom. 15. & Deuter. 8. *Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum manna.* Jacob multum timebat Esau, quando illam visionem vidit, pro qua dixit: *Vidi Dominum facie ad faciem* Genes. 32. Item Stephanus in tribulatione positus vidit gloriam Dei. Actuum 7. Joannes in exilio positus vidit revelationes, quæ in Apocalypsi continentur. Item non consolatur Spiritus sanctus habentes tristitiam hujus sæculi, quæ mortem operatur. 2. Corinth. 7. Non debetur adulteræ, quæ de absentia adulteri tristatur, consolatio, sed potius afflictio illis debetur. Qui in se dolent fletibus quæ Deo displicent, iste luctus in gaudium vertitur. Jerem. 31. *Convertam luctum eorum in gaudium.* Iste luctus potest designari per aquas Marach, quæ in dulcedinem versæ sunt. Exod. 15. Item non consolatur Spiritus sanctus pigros & remissos, qui servitutem vitiorum

Quos Spiritus S. non consoletur.

Quos consoletur.

Tristitiæ hujus sæculi non debetur consolatio, sed desolatio.

vitiorum patiuntur. 2. Corinth. 11. *Sustinetis si quis vos in servitutem redigit*, sed illos, qui strenuè tentationes superát, consolatur. Apocal. 2. *Vincenti dabo manna absconditum*. Vasi immundo, scilicet, cordi vitiis pleno non infundet Spiritus sanctus balsamum suæ consolationis. *Spiritus Domini super florem requiescit*. Isa. 11. Servanti mandata promittitur paraclitus. Joan. 14. *Si diligitis me, mandata mea servate: & ego rogabo patrem & alium paraclitum dabit vobis* Item non consolatur Deus superbum. Superbia enim mons Gelboe est in quem nec ros, nec pluvia descendit. 2. Reg. 1. Et si descenderet à vento vanæ gloriæ exsiccaretur. Superbus habet ventosam plenitudinem, quæ consolationem Spiritus sancti repellit, sed consolatur Spiritus sanctus humiles. 2. Corinth. 7. Bern. Magna & sublimis virtus humilitas, quæ promeretur, quod non docetur, digna adipisci, quod non valet addisci: digna de verbo & à verbo concipere quod suis ipsa verbis explicare non potest.

Multis modis consolatur Spiritus sanctus. Mitigando tentationes

Et *notandum* quod Spiritus sanctus *multipliciter* consolatur. *Primo*, tentationem mitigando Isaiæ 43. Cum pertransieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te, cum ambulaveris in igne non combureris. Per aquam quæ habet mollitiem, intelligitur tentatio prosperitatis: in igne tentatio urens adversitatis. Daniel 3. *Fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem*. *Secundo* virtutem dando

Dando virtutem pugnandi.

Lucæ ultimo. *Sedete in civitate donec induamini virtute ex alto*. 1. Corinth. 10. *Fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari super id quod potestis: Sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere*. *Tertio* dulcedinem infundendo Ecclesiastici

Infundendo dulcedinem

24. *Spiritus meus super mel dulcis*, &c Bernard. Quid non temperabit dulcedo illa, quæ mortem quoque facit dulcissimam, quæ resistere potest asperitas unctioni illi? August. Gustato spiritu desipit omnis caro; unde cum tantam suavitatem Spiritus sanctus afferat, ut totum mundum homini desipere faciat, patet Sipiritum sanctum esse Deum, & super omnem creaturam. *Quarto* utilitatem tentationum ostendendo: Sic dominus consolatus est Stephanum, ostendendo ei fructum martyrij sui, gloriam suam. Actuum 7. Hoc modo consolatur Paulus Rom. 8. *Non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*. Et Jacob. 1. *Beatus qui suffert tentationem quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ*, &c.

Ostendendo utilitatem tentationum.

Quomodo Spiritus S. illuminet.

Circa secundum effectum Spiritus sancti notandum, quod ipse est Doctor Ecclesiæ Joan. 14. *Ille vos docebit omnia*. Ejusdem 16. *Et cum venerit spiritus ille veritatis docebit vos omnem veritatem*: veritatem de humanis, veritatem de divinis, veritatem circa inferiora, ut contemnantur, veritatem circa superiora, ut appetantur. Ipse est Doctor justitiæ. Joel 2. *Filii Sion, exultate & lætamini in domino Deo vestro, quia dedit vobis Doctorem justitiæ*. Isaiæ 30. *Dabit vobis dominus panem arctum & aquam brevem, & non faciet ultra avolare à te doctorem tuum*. Panis, est doctrina difficilis, & obscura quæ attritione expositionis indiget, qua cum quodam labore utimur. Aqua vero est doctrina facilis sine labore nobis utilis, Panis ergo arctus, & aqua brevis nobis data sunt; quia doctrina facta in duobus mandatis de dilectione abbreviata est. Nec doctor avolat, quia Spiritus sanctus ab Ecclesia nō recedit: ipse docet interius. Thren. 1. *De excelso misit ignem in ossibus meis & erudivit me*. Ignis in ossibus, est Spiritus sanctus in cordibus. Ad hunc doctorem recurrendum est. August. Super Ioannem Magisteria forinsecus adjutoria & admonitiones quædam sunt, cathedram autem habet in cœlo, qui corda docet.

Et sciendum quod Spiritus sanctus, Spiritus veritatis est, veritatem sub umbra figurarum latentem detegens, mundi vanitatem contemni faciens, simulationem fugiens, errores hæreticorum & gentilium destruens. Hunc spiritum veritatis non capit Judæus, umbris figurarum adhærens; hunc spiritum non capit mundus, de spiritu vanitatis tumēs. Joan. 14. *Quem mūdus non potest capere*, ipsū non capit hypocrita, sanctitatem mentiens. Sap. 1. *Spiritus disciplinæ effugiet fictum*; ipsum etiam non capit hæreticus vel gentilis spiritibus erroris attendens. 1. Timoth. 4. *Spiritus manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam à fide attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum*.

III. Quomodo Spiritus S. confirmet veritatem. Testificatur de Christo.

Circa tertium effectum Spiritus sancti qui est confirmatio veritatis, attendendū est valde utilem esse veritatē, ad quam confirmandā testis adducitur Spiritus sanctus: quid autem Spiritus sanctus testificetur ostenditur. 1. Joan. ultimo. *Spiritus, inquā est qui testificatur quoniam Christus est veritas*. Secundū Augustinū: Omnia sūt falsitas præter Christū; promittūt enim quod non solvūt. Temporalia vanitas sūt, nō veritas. Ecclesiastici. 1. *Vidi cuncta quæ fiūt sub sole, & ecce universa vanitas sunt*. Vanitas temporalium multis similitudinibus ostēditur.

Ostendit quanta sit vanitas rerum temporalium.

Sapient. 5. *Transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuncius præcurrens*, &c. Et Ejusdem: *Spes impij quasi lanugo, quæ à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur: & tanquam fumus qui à vento diffusus est; & tanquam memoria hospitis unius diei prætereuntis*. Propter vanitatem temporalia somnio comparantur. Ecclesiastici 33. *Somnia extollunt imprudentes*. Job 20. *Transiet sicut visio nocturna*. Isa 29. *Sicut somniat esuriens*, &c. Spiritus sanctus Christo testimonium perhibuit in hoc, quod ab eo datus est, secundum quod ipse promiserat; nobilitas enim doni nobilitati dantis attestatur. Item in discipulorum roboratione: Christus enim per Spiritum sanctum paucos milites adeo roboravit, quod per eos de toto mundo triumphavit. Petrus qui ad vocem ancillæ ante missionem Spiritus sancti Christum negaverat, Matth. 26. Accepto Spiritu sancto invincibilis factus est. Item Spiritus sanctus exhibuit ei testimoniū in prædicatorū exercitatione. Lucæ 21. *Ego dabo vobis os & sapientiam cui non poterunt contradicere omnes adversarij vestri* Act. 6. *Non poterant resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur*. Item miraculorum operatione, accepto enim Spiritu sancto, *prædicaverunt ubique, domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis*. Mar. ultimo.

Variis modis testificatur Spiritus S. de Christo

Spiritus S fecit Apostolos & prædicatores idoneos testes. Mundando eos.

Sequitur: *Et vos testimonium perhibebitis*. Conveniens ordo, *prius* enim oportuit discipulos testimonium à Spiritu sancto recipere, & post aliis perhibere. Spiritus sanctus fecit eos idoneos ad testimonium perhibendum, mundando eos, ne exceptione à testimonio repelli possent. Ezech. 36. *Effundā super vos aquam mundam & mundabimini*, &c. *Secundo*, eos instruendo, ut veritatem asserendam agnoscerent. Joan. 16 *Docebit vos omnem veritatem*. *Tertio* eos roborando, ut veritatem agnitam loqui auderent, Lucæ ultimo. *Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto*.

Instruendo

Roborando.

Multa testimonia de Christo, Dei patris Spiritus sancti.

Et *notandum*, quod Christus multiplex testimonium habuit. Testimonium patris in baptismo. Matth. & Lucæ 3. & in transfiguratione Matth. 17. Item habuit testimonium Spiritus sancti, columba super ipsum descendente. Matth & Lucæ. 3. & in die Pentecostes, Spiritu sancto misso ab eo super ejus discipulos in specie ignis. Actu. 2 Habuit testimonium Joannis: *hic venit in testimonium*, de illo testimonio multum sequitur in eodem capitulo & ejusdem 5. *Vos misistis ad Joannem, & testimonium perhibuit veritati*. Item habuit testimonium

S. Ioannis Baptistæ. Miraculorum.

operum, de quo in eodem. *Ego habeo testimonium maius Ioanne; opera enim quæ dedit mihi pater ut perficiam, ea ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me.* Item habuit testimonium scripturæ Ioan. 5. *Scrutamini scripturas*, &c. *illæ enim sunt quæ testimonium perhibent de me.* Item habuit testimonium Apostolorum, de quo Isaiæ 44. *Vos testes mei*, &c. Item testimonium ei perhibuerunt prædicando, & veritatem quam prædicabant, sanctitate vitæ, & miraculis, & morte propria confirmando. Nemo sani capitis mendacium morte propria auderet confirmare. Testimonia ista credibilia facta sunt nimis. Sed hodie multi, qui testimonium ei perhibere debuerunt, ad testimonium perhibendum idonei non sunt. Alii corrumpuntur muneribus. Ecclesiastici 20. *Xenia & dona excæcant oculos iudicum.* Alii timore mundano vel humano à testimonio cessant, trepidantes ubi non erat timor Proverb. 29. *Qui timet hominem cito corruet.* Alii amore vel odio à veritate testimonii prohibentur. Bernardus. Amor vel odium veritatis nescit iudicium. Item testimonium aliquorum non est conveniens propter contrarietatem: *confitentur enim se nosse Deum, factis tamen negant*, ad Titum 1. hi sunt de quibus. Matth. 23. *Dicunt enim & non faciunt.* Alii verò sunt testes de auditu, non de visu, qui multis annis audierunt Theologiam, & nunquam una die secundum eam vixerunt: tales testes non fuerunt Apostoli. 1. Ioan. 1. *Quod vidimus & audivimus, annunciamus vobis*: immo nec de auditu videntur testes esse, cum aures audiendi non habeant. Matth. 13. *Qui habet aures audiendi audiat.* 1. Ioan. 3. *Omnis qui peccat, non videt eum, nec novit eum*: famam eius audire potuerunt. ob 28. *Audivimus famam eius.* In eodem: *Non invenitur sapientia in terra suaviter viventium.*

Scripturæ. Apostolorũ. Multi prohibentur à testimonio veritatis. Testes minime idonei.

Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini, absque Synagogis facient vos. Prævidens dominus multos excommunicatione esse scandalizandos, subiungit de scandalo & excommunicatione.

Et *notandum* quod aliquando iniuste fertur excommunicatio, & tunc solet, qui excommunicatur, scandalizari, quandoque verò iuste lata, ab eo, qui excommunicatur, vel ab eis, qui cum eo conversantur, contemnitur. In primo casu patienter esset ferendum & absolutio humiliter petenda; tunc enim non nocet sed prodest, meretur enim tunc excommunicatus & in hoc, quod verecundiam sustinet. Ecclesiastici 4. *Est confusio adducens gloriam*, & in hoc, quod superiori honorem exhibet, & in hoc, quod proximo exemplum patientiæ præbet. Tunc ad sui consolationem debet ad memoriam reducere, quod hic dominus dicit: *absque Synagogis facient vos*; & illud Luc. 6. *Beati eritis cum vos oderint homines, & cum separaverint vos.* Ioan. 9. *Conspiraverunt Iudæi, ut si quis eum confiteretur Christum, extra Synagogam fieret.* In secundo casu notandum, quod multum timenda est excommunicatio iuste lata: quia sic excommunicatus est Sathanæ traditus, & quandoque tales statim puniebat, ut Corinthium fornicantem: de qua habetur. 1. Corinth. 5. Nunc autem non statim eos punit ut in futuro magis puniantur. Gregor: Ad modicum gloriari sinitur, ut fortius & atrocius in perpetuum feriatur. Item blande seducit, sed post violenter ad supplicia trahit. Iob 21. Quare impii vivunt, &c. respondet. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Item ut excommunicatio timeatur & caveatur. Ecclesiastici 8. *Quia non profertur cito contra malos sententia, filii hominum absque timore ullo perpetrant mala.* De hac materia require in summa de vitiis, capitulo de contemnentibus excommunicationem.

Excommunicatio iniuste lata, æque ferenda est. Excommunicatio iuste lata timenda est.

IN DIE PENTECOSTES.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Cur Christus discipulis suis se manifestaverit, & non Mundo: Quomodo nobis ad SS. Trinitatem eundum, & illa ad nos veniat. Non pacem præsentem plenam, sed futuram. Christi humanitatem sublevatam causam gaudii nostri esse debere.

Si quis diligit me sermones meos servabit. SERMO LXXXVIII

Ioan. 14.

DVo continet Evangelium hodiernum, scilicet, responsionem domini ad interrogationem Iudæ Thadæi, & discipulorum consolationem dolentium de recessu audito: quæ incipit ibi: *Paraclitus autem Spiritus sanctus.* Dixerat dominus: *Mundus iam non videt me, vos autem videbitis me.* Ideo quæsivit ab eo Iudas: quæ causa esset, quare manifestaturus esset se eis, & non mundo. Vnde respondet ei dominus, ostendens causam huius discretionis esse dilectionem, quæ probatur per mandatorum observationem: unde dicit. *Si quis diligit me, mandata mea servabit*, hoc est, qui diligit me affectu, ostendet hoc in effectu. Gregor. Probatio dilectionis, exhibitio est operis. *Et pater meus diliget eum*, id est, ostendet se diligere eum merito illius dilectionis, quia pater ab æterno dilexit, & quia pater diligit, cùm una sit dilectio mei & patris. *Ad eum veniemus*, ego pater & Spiritus. Ioan. 14. *Apud vos manebit & in vobis erit*: Quasi diceret, totius Trinitatis notitiam habebit, sive exponatur de adventu ipsius post resurrectionem, sive de adventu ipsius in fine mundi. Beda: Christum & patrem & Spiritum sanctum ad eum venisse, nullus ambiguit, qui inseparabilem sanctæ Trinitatis naturam, virtutem, & operationem esse cognovit. *Et mansionem apud eum faciemus.* Postquam induti fuerunt virtute ex alto. Lucæ ultimo. Trinitas in eis mansit per gratiam, secundum quod exponitur de omnibus sanctis; sic intelligitur: *mansionem apud eum faciemus.* Glossa. Hic per gratiam & in futuro per gloriam. Augustinus. Veniunt ad nos Pater & Filius & Spiritus sanctus: dum venimus ad eos, veniunt subveniendo; venimus obediendo, veniunt illuminando; venimus intuendo, veniunt implendo, venimus capiendo e contrario. *Qui non diligit me, sermones meos non servabit.* August. Ecce exposita est causa quare suis se manifestaturus est, & non alienis quos mundi nomine appellat: & ipsa causa est, quod ipsi diligant. Dilectio sanctos discernit à mundo. *Et sermonem*, &c. ne credatur parvus contemptus, si sermo ipsius contemnatur, subdit auctoritatem dicens: & *sermonem* vel sermo *quem audistis, non est meus*; id est, mei hominis, vel ego, qui sum verbum patris, non sum à me ipso, sed eius, qui misit, patris. Simile, Ioan. 14. *Quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor.* Eiusdem 7. *mea doctrina, non est mea, sed eius qui misit me. Hæc locutus sum vobis.* De manifestatione mea, & mansione in dilectoribus meis. *Apud vos manens*, corporali præsentia; & quia aliqua dixerat quæ non intellexerant, aliqua etiam de auditis obliti fuerant, ideo ostendit Spiritum sanctum manifestaturum eis obscura & rememoraturum oblita.

Quare Christus se discipulis manifestet non mundo. S. Trinitas in homine manet. Eundum nobis ad Trinitatem ut ipsa veniat ad nos. Sermo Christi non contemnendus.

Paraclitus autem Spiritus Gregor. Paraclitus græca locutione, latina advocatus dicitur, vel consolator: qui ideo certe advocatus dicitur, quia pro errore delinquentium apud iustitiam patris intervenit, qui etiam exorare pro delinquentibus perhibetur, quia eos quos repleverit, exorantes facit. Ipse enim Spiritus sanctus postulat pro nobis

Spiritus S. Advocatus dicitur.

gemitibus inenarrabilibus. Roman. 8. Ipse postulat, quia ad postulandum eos quos repleverit, inflammat. Consolator autem vocatur, quoniam dum de peccati perpetratione mœrentibus spem veniæ præparat, ab afflictione tristitiæ mentem levat. *Quem mittet pater*, quia apud eum est auctoritas principii. Sed ne credatur minoritas esse in filio, subditur: *in nomine meo*, id est, ad honorem nominis mei, vel ad invocationem nominis mei: vel secundum Victorem, ad salutem credentium, quæ notatur in hoc nomine Jesu. *Ille vos docebit omnia*, non intellecta, *& suggeret vobis omnia*, id est, subministrabit, non ab imo, sed ab occulto. Littera August. commemorabit vobis quæcunque dixero vobis, hoc est, ad memoriam revocabit oblita; vel sic: *Docebit*, ut sciatis, *& suggeret*, id est, incitabit, ut velitis & faciatis. *Et pacem relinquo vobis*: iterum antequam mittam vobis Spiritum sanctum. Victor: tranquillitatem mentis, pacem peccatoris. Gregorius hic relinquo, illic do. *Pacem meam*, scilicet, pacem æternitatis, *do*, id est, dabo *vobis* sequentibus *relinquo*, pervenientibus *do*. August. Pacem relinquit nobis iturus, pacem suam nobis dat, in fine venturus; pacem relinquit nobis, ut hic invicem diligamus. Pacem suam dabit nobis, ut nunquam dissentire possimus. Item, ubi ait: *Relinquo vobis pacem*, non addidit, meam; quia nos talem pacem nunc habemus, si delectemur in lege Dei secundum interiorem hominem, sed non est plena, quia habemus legem in membris repugnantem legi mentis. Roman. 7. Inter nos ipsos etiam pax est, quia credimus quod invicem nos diligamus. Sed nec ista plena est quod ad invicem cogitationes cordis nostri, non videmus. Itaque pax ista nobis ab ipso relicta, pax nostra est; neque enim nisi ab illo habemus, & talem; sed ipse talem non habet, quia illi nihil repugnat in se ipso, nec quicquam illum latet. Igitur si sustinuerimus usque in finem qualem accepimus, talem habebimus, ubi nihil repugnat ex nobis, & nihil invicem nos lateat in cordibus nostris. Et ne intelligant, de pace temporis subdit: *non quomodo mundus dat, ego do vobis*, ut sine molestia mundo fruamini. Hanc enim pacem cum mundo, non venit ipse mittere in terram, sed gladium. Matth 10. gladium, intellige, contrarium hujus pacis.

Duplex pax nobis à Christo.

Pax inter homines hic plena non est.

Pax futura plena erit.

Non turbetur cor vestrum, pro morte mea, *nec formidet*, pro infirmitate vestra Augustinus. Hinc turbari, & formidare poterat cor illorum, quia ibat ab eis, quamvis venturus ad eos, ne forsitan gregem lupus hoc intervallo invadat; unde pro discessu domini turbantur pro propria infirmate timebant. Vel sic: *Non turbetur cor vestrum*, interius, *neque formidet*, afflictionem exteriorem. *Audistis, quia ego dixi vobis: vado & venio ad vos. Vado*, inquit, per passionem ad patrem, & venio ad vos, scilicet, ad vestram consolationem & confirmationem. Si primum vos terret, secundum vos consoletur. *Si diligeretis me*: hic ostendit, quod non solum non debent tristari de recessu suo; immo etiam debent gaudere, quia ad patrem vadit, à quo glorificandus est, *si diligeretis me*, sincera dilectione, omni carnalitate amota, *Gauderetis utique, quia ad patrem vado*, per passionem quam sequetur resurrectio & ascensio in carne gloriosa. *Ad patrem, quia pater major me est homine*. Augustinus. Per hoc erat iturus ad patrem, per quod non erat patri æqualis: per illud autem, in quo est æqualis unigenitus gignenti, nunquam à patre recedit. Sed quare ex hoc erat eis gaudium? Respondet Augustinus, quoniam naturæ humanæ congratulando, eo quod sic assumpta est à verbo unigenito, ut immortalis constitueretur in cœlo, & ita fieret sublimis, ut incorruptibilis pulvis sederet ad dexteram patris.

Discessus Christi à discipulis fuit etiam causa gaudii.

Natura humana in Christo sublevata.

Quis non hinc gaudeat, qui hic diligit Christum, ut & suam naturam jam immortalem congratuletur in Christo, atque id se speret esse futurum per Christum? *Et nunc dixi vobis*: ire me ad patrem & venire iterum ad vos, *ut cùm factum fuerit, credatis* esse factum me præsciente & volente per hoc me credatis Deum. Augustinus dicit: quia post mortem visuri erant eum venientem & ad patrem ascendentem, quo viso, fuerant illud credituri, quod ipse esset Christus filius Dei: credituri autem non fide nova, sed aucta, aut certè cum mortuus esset, defecta, cum resurrexisset refecta. *Iam non multa loquar vobiscum*. In hac mortali vita degens, in hoc ostendit se cito iturum ad patrem. *Venit enim princeps mundi huius*, id est, prope est ut veniat diabolus in ministris suis ad me capiendum, & ducendum ad mortem. Mundum hic vocat peccatores. Diabolus enim, ut dicit Chrysostomus, non principatur cœlo & terræ, sed eis qui se tradiderunt ei. *Et in me non habet quicquam*: nullum omnino peccatum, vel morte dignum in Psal. 68. *Quæ non rapui, tunc exolvebam. Sed ut cognoscat mundus*, id est, humanum genus; *quia diligo patrem & sic facio*, id est, pati volo. *Sicut mandatum dedit mihi pater*, id est, in hoc obedio patri, quasi diceret, propter amorem patris mundo ostendendum & obedientiam, hoc facio.

In Christo nihil culpa vel morte dignum repertum.

Obedientia Christi erga Deum patrem.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Qui diligit Deum, mandata eius servat & diligitur ab eo; qui non diligit, non servat. Christi sermo est etiam Dei patris; eius sermonis intelligentia & executio à Spiritu sancto petenda est.

Si quis diligit me sermones meos servabit. *Ioan.* 14.

SERMO LXXXIX.

HOdie recolit Ecclesia illam abundantem & excellentem donationem Spiritus sancti, quæ facta est discipulis quinquagesima die à resurrectione. In epistola agitur de figura, sub qua datus est Spiritus sanctus, sed in Evangelio agitur de re figurata. Figura fuit ignis, ignis enim amorem designat, & in specie ignis datus est; & quia Spiritus sanctus amor est, & quia datus fuit, ut corda discipulorum amore inflammaret. Gregor. In homilia: foris apparentibus linguis igneis intus facta sunt corda flammantia; quia dum Deum in ignis visione suscipiunt, per amorem suaviter arserunt: Ipse namque spiritus amor est. De re igitur, scilicet de dilectione Dei agitur in Evangelio hodierno: & *Primo* tangitur de amore, quem Deus à nobis exigit. *Secundo* de amore, quem Deus nobis exhibuit, ibi: *Venit enim princeps mundi huius & in me non habet quicquam; sed ut cognoscat mundus quia diligo patrem*. Et quia Deus vult à nobis amari non solum affectu, sed etiam effectu, uterque modus ostenditur. Primus modus diligendi in effectu, ibi: *Si quis diligit me sermonem meum servabit*. Secundus modus diligendi in affectu, ibi: *Si diligeretis me, gauderetis utique*.

Duo in Evangelio tractantur; Quo amore amemus Deum. Quo amore Deus amavit nos. Deus amãdus affectu, & effectu.

Circa Primum verò *quinque* nobis ostenduntur. *Primo*, quod obsequium, qui diligit Christum, ei exhibeat, ibi: *Si quis diligit me*, &c. *Secundo*, quam utilitatem ex hoc recipiat, ibi: *Et pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. *Tertio*, quia opposita, juxta se posita fiunt manifestiora, non diligentem Christum notificat ibi: *Qui non diligit me*, &c. *Quarto*, ne sermo ejus contemnatur, auctoritatem indicat, ibi: *Et sermonem quem audistis non est meus*. *Quinto*, ostendit ad quem recurrendum sit pro sermonis ejus intelligentia, vel gratia ad impletionem ser-

Circa primum de amore nostro erga Deũ quinque considerantur.

1. monis necessaria, ibi: *paraclitus autem spiritus sanctus*, &c. *ille vos docebit omnia*, &c.

2. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit.* Hoc est obsequium, quod Christus à diligente se requirit, scilicet custodia mandatorum ipsius. Joannis 14. *Si diligitis me, mandata mea servate*; hoc signo amicos suos agnoscit. In eodem: *qui habet mandata mea & servat ea, ille est qui diligit me.* Glossa: Qui habet in memoria, & servat in vita: vel habet in faciendo, servat perseverando. Joan. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ præcipio vobis*: nec solum amicum reputat eum, qui ejus mandata servat, sed etiã attinentem sibi primo gradu attinentiæ. Luc. 8. *Mater mea, & fratres mei hi sunt qui verbum Dei audiunt & faciunt.* Custodire ejus mandata, reputat Christus veram dilectionem. 1. Joan. 5. *Hæc est charitas Dei ut mandata ejus custodiamus.* Ejusdem. 2. *Qui dicit, se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Loquitur de notitia experientiæ, quæ est per unionem & familiaritatem dilectionis. Item ejusdem 3. *Filioli mei non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate.* Gregor: in homilia. De dilectione conditoris lingua, mens & vita requiratur. Inter elementa, ignis maximè videtur esse activus; ideo designat amorem Dei rectè, qui non est otiosus. Gregor: Amor Dei non est otiosus, operatur enim magna, si est, si vero operari renuit, amor non est.

Amor noster erga Deum custodia seu observatio mandatorum.

Amor Dei igni comparatur.

Et *notandum*, quod iste, qui diligit Christum, sermonem ejus servat *quadrupliciter*, scilicet, in memoria retinendo, jugiter meditando, scripturis commendando, opere implendo. Ad *primum* pertinet illud, in Psal. 102. *Memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendum ea.* Proverb. 7. *Fili custodi sermones meos, & præcepta mea reconde tibi.* In eodem: *Scribe legem meam in tabulis cordis tui.* De *secundo* legitur in Psal. 27. *Et in lege ejus meditabitur die ac nocte.* Deuter. 6. *Erunt verba hæc quæ ego præcipio tibi, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens* Josue 1. *Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo, sed meditaberis in eo diebus ac noctibus.* Ecclesiastici 3. *Quæ tibi præcepit Deus cogita semper.* De *tertio*, Apocal. 14. *Scribe, beati mortui qui in Domino moriuntur.* Ecclesiastici 38. *Sapientiam scribe in tempore vacuitatis.* De *quarto* Ecclesiastici 15. *Si volueris mandata mea servare, servabunt te.* Proverb 29. *Verbum custodiens filius, absque perditione erit.* Ecclesiastæ 8. *Qui custodit præceptum, non experietur quicquam mali.* Joan. 8. *Si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in æternum.*

Quatuor modis servatur sermo Christi.
1. Memoria retinendo
2. Meditando jugiter.
3. Scriptis commendando.
4. Opere implendo.

Et *sciendum* quod præceptum vel sermo Christi specialiter potest intelligi præceptum de mutua dilectione. Joan. 15. *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem.* Ejusdem 13. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem.* Ejusdem 15. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Legitur in vita beati Joãnis Evangelistæ, quod cũ ipse devenisset ad ultimam senectutem & vix inter discipulorum manus ad Ecclesiam deferretur nec posset plura dicere verba, ad quamlibet pausam dicebat hoc: Filii, diligite alterutrum. Tandem discipuli & fratres, qui aderant, audientes, quod eadem verba semper diceret, dixerunt magister, quare semper hæc loqueris? qui respondit: quia præceptum Domini est, & si solum fiat, sufficit. Qui Christum diligit, verè hoc præceptum servat. 1. Joan. 4. *Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum odit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere?* Ejusdem 3. *Qui habuerit substantiam mundi hujus, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?* Sequitur:

Præceptum mutuæ dilectionis.

Et pater meus diliget eum. Ecce utilitas quæ consequitur ex hoc, quod Christus diligitur. Similiter Joan. 14. *Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum.* Multum debet homo desiderare diligi à Deo, & amicitiam habere cum eo: Deus enim est *amicus fidelis*. *Amico* verò *fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio argenti & auri, contra bonitatem fidei illius.* Ecclef. 6. Alii amici *quadrupliciter* inveniuntur infideles. *Primò*, quia aliquando non amant, licet amentur: sed nõ sic de amico isto. Prover. 8. *Ego diligentes me diligo.* *Secundo*, quia tempore adversitatis desinunt amare. Ecclesiastici 6. *Est amicus secundum tempus suum, & non permanebit in tempore tribulationis*, sed non sic in amico isto. Proverb. 17. *Omni tempore diligit, qui amicus est.* *Tertio*, qui amant vivos, inimici sunt mortuorum spoliantes eos bonis suis. Ecclesiastici *Est amicus qui convertitur ad inimicitiam*: amicus verò iste specialiter in morte ostendit se esse amicum, cum spiritum, qui de habitaculo corporis exit, in cœleste habitaculum recipit. *Quarto*, quandoque amici patris, inimici fiunt filiorum; sed amicus iste propter patrem quandoque amat filios, usque ad decimam generationem Exod. 20. *Ego sum Dominus Deus tuus, faciens misericordiã in millia his qui diligunt me.* Hic est amicus qui non dimittit nisi amittatur. Augustin. quarto libro Confessionũ. Beatus qui amat te, & amicum in te, & inimicum propter te. Solus enim nullũ charũ amittit, cui omnes in illo chari sunt, qui non amittitur: nemo te amittit, nisi quia dimittit. Hic est amicus, qui potest inveniri, sed non præveniri. 1. Joan. 4. *In hoc est charitas Dei, non quasi nos dilexerimus Deum: sed quoniam ipse prior dilexit nos.* Jerem. 31. *In charitate perpetua dilexi te; ideo attraxi te miserans.* Noli ergo dicere non possum diligere proximum, nisi ipse prius me diligat, immo exemplo Dei eum prævenias, & beneficiis ad amandum te attrahas. Lucæ 6. *Si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccatores diligentes se diligunt.* Amicus iste amat vehementer. 1. Joan. 4. *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam unigenitum filium suum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.* *Item* amat utiliter 1. Joan. 3. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Deus pater, ut filii Dei nominemur & simus.* *Item* amat familiariter, ut cohabitet in his quos diligit; unde subditur; *& ad eum veniemus.* Deuteron. 33. *Beniamin amantissimus Domini*, &c. *in eo quasi in thalamo tota die morabitur.* Gregorius. in homilia: Pensate, fratres charissimi, quanta sit ista solennitas habere in cordis vestri hospitio adventum Dei; certe si domum vestram quisquam dives aut Præpotens intraret, omni festinatione tota domus mundaretur, ne quid fortasse esset, quod oculos amici intrantis offenderet. Tergat ergo sordes pravi operis, qui Deo præparat domum mentis. David Psalm. 91. *Domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudine dierum.* Sequitur: *Et mansionem apud eum faciemus* Gregor. in homilia: In quorundam corda venit, & mansionem non facit, quia per compunctionem quidem Dei respectum percipiunt, sed tantationis tempore hoc ipsum quod compuncti fuerant, obliviscuntur. Sicque ad perpetranda peccata redeunt, ac si ea minime planxissent. Qui ergo verè Deum diligit, qui ejus mandata custodit, in corde ejus Dominus & venit & mansionem facit, quia sic eum amor Deitatis penetrat, ut ab hoc amore tentationis tempore non recedat. Et attende perversitatem hominum, qui amicitiam humanam parum utilem, & quãdoque noxiam, multis laboribus & expensis procurant: De amicitia verò Dei, qui amor dignissimus est, quia magni honoris & magnæ utilitatis est, non curant; si magnus honor

II. Utilitas amoris Dei.
Amicus fidelis.
Amici infideles quatuor modis deprehenduntur.
1. 2. 3. 4.
Deus suo nos amore prævenit.
Oportet more alium prævenire tis inimicum.
Deus amat nos utiliter & familiariter.
Amicitia Dei utilis & honorata.

est, esse servum regis, dicitur enim esse par comiti; quantus honor est, esse amicum regis cœlestis. David Psal. 138. *Nimis honorati sunt amici tui Deus*, &c. Amicitia ista est adeo utilis, ut cum ea nihil sit inutile. Rom. 8 *Scimus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, &c. Sine ipsa vero nihil est utile. 1. Corinth. 13. *Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum; charitatem vero non habeam, nihil mihi prodest. Item*, mira perversitas aliquorum, qui Deo ad se venienti cum universitate bonorum ostium cordis claudunt. Sapient. 8. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa*, id est, cum sapientia increata. Apocal. 3. *Ecce ego sto ad ostium & pulso. Si quis audierit vocem meam, & aperuerit januam, introibo ad illum & cœnabo cum illo, & ipse mecum*. Stat Dominus ad ostium cum ad pœnitentiam expectat. Isa. 30. *Expectat Dominus, ut misereatur nostri*. August. in epistolari: Erubescat humana pigritia, plus vult ille misereri, quam nos à miseria liberari. Ostium cordis est voluntas; hoc ostium clausum tenetur, quandiu homo habet voluntatem peccandi, quia *in malevolam animam non introibit sapientia* Sapient. 1. Pulsat Dominus inspirando & prædicando, beneficia conferendo, & affligendo Cant. 5. *Vox dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea*. Si quis audierit vocem ejus, aure intelligentiæ & obedientiæ, aperiens ostium voluntatis per consensum bonum, Deus intrat gratiam infundendo, & cœnat Deus cum eo, & ipse cum Deo, quia condelectatur ipse Deo & Deus illi. *Item* maxima perversitas illorum, qui Deum in hospitio cordis sui receptum à se quasi manibus propriis impingendo expellunt; operibus enim malis, quæ perpetrant, Deum à se fugant: *qui dicebant Deo, recede à nobis*, Job 22. Turpius ejicitur, quàm non admittitur hospes. Tales dum Deum à se pellunt, omne bonum à se projiciunt. Oseæ septimo. *Projecit Israel bonum*. Tales dum Deum à se projiciunt, diabolum introducunt. *Ad eum veniemus*. Interlin. Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Pater, cui appropriatur potestas, veniens irascibilem roborat, Filius cui appropriatur sapientia veniens, rationabilem illuminat, Spiritus sanctus, cui appropriatur bonitas, concupiscibilem sanat. Ad robur irascibilis pertinet donum timoris & fortitudinis. Timor fugit vera mala, scilicet, mala culpæ, & pœnas æternas. Fortitudo sustinet mala non vera, scilicet, mala pœnæ transitoriæ, & utrumque pertinet ad robur irascibilis. Gregorius. In via Domini timor operatur fortitudinem; in via sæculi debilitatem. Proverb. 14. *In timore Domini fiducia fortitudinis* Ad illuminationem rationalis pertinet donum consilij, scientiæ, & intellectus. Dono intellectus sapientiam in creaturis legimus Ecclesiastici 1. *Deus effudit sapientiam super omnia opera sua*. Dono scientiæ à deceptione cavemus, quam bona præsentia faciunt, quæ mentiuntur se vera bona, cum potiùs sint umbræ verorum bonorum Sapient. 5. *Transierunt omnia illa tanquam umbra*. Dono consilij bona transitoria in æterna commutamus. Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia* &c. Augustin. Præbe tectum & accipe cœlum. Ad sanitatem concupiscibilis pertinet donum pietatis & sapientiæ. Dono pietatis proximi mala desipiunt, & eis condolemus. Et per sapientiam vera bona nobis sapiunt. *Et mansionem apud eum faciemus*.

Dominus pulsat, & non aperitur ei.

Pulsat quatuor modis.

Malitia & ingratitudo hominum.

Tres viæ animæ. Irascibilis, rationabilis, concupiscibilis. Timor, Fortitudo

Consilium Scientia, Intellectus.

Pietas. Sapientia.

Nota quod domus conscientiæ malleo verbi Dei ædificatur. Jeremiæ 23. *Nunquid verba mea sunt quasi ignis ardens, & quasi malleus conterens petras*: Hujus domus fundamentum est fides. Apocal. 21. *Fundamentum primum, jaspis*. In jaspide significatur fides sanctorum semper virens per bonam operationem, non marcescens per persecutionis ardorē?

Domus spiritualis fundamentum.

Altitudo muri, est spes, latitudo charitas, tectū humilitas. *Septem columnæ* in hac mansione excisæ, sunt septem virtutes sustentantes septem onera quæ in nobis sunt. Quorum *primum*, est onus proprij corporis de quo Sap. 9. *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam*. Et Job. 28. *Qui fecit ventis pondus*; id est corpora dedit animabus, ne vento elationis exsufflarentur. Columna hoc onus portans, id est, portabile reddens, est disciplina qua corpus castigatur. 1. Corinth. 9. *Castigo corpus meum & in servitutem redigo*. *Secundum*, est onus tribulationis, de quo 2. Cor. 4. *Illud quod in præsenti momentaneum est, & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Columna sustentans est patientia. *Tertium*, est onus compassionis proximorum: de quo ad Galat. 6. *Alter alterius onera portate*. Et columna sustentans, est pietas *Quartum*, est onus blandæ tentationis quæ valde periculosa videtur esse Ecclesiastæ 7. *Melior* est *ira risu*, id est, adversitas prosperitate. In Psalmo 55. *Ab altitudine diei timebo*. Columna sustentans est timor Domini sine quo facile ruit spirituale ædificium. Ecclesiastici 27. *Si non in timore Domini instanter te tenueris, cito subvertetur domus tua*. *Quintum*, est onus dilationis præmium sub quo onere multi defecerunt. David Psal. 68. *defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum*. Columna sustentans, est longanimitas. *Sextum*, est onus studij & laboris proprii. Matth. 20. *qui portavimus pondus diei & æstus* Columna sustentans, est interna lætitia, quæ est ex bono præsenti, vel expectato *Septimum*, onus prælationis est, de quo, Exodi 18. Dicit Jethro Moysi: *Non bonam rem facis, stulto labore consumeris & tu, & populus iste qui tecum est: ultra vires tuas est negotium solus istud non poteris sustinere*. Colūna sustentans, est prudentia portās onera.

Altitudo. Latitudo. Tectum. Columnæ septem. Onera septē huius domus.

1. Onus proprii corporis.

2. Onus tribulationis.

3. Onus compassionis proximi,

4. Onus blandæ tentationis.

5. Onus dilationis.

6. Onus laboris.

7. Onus prælationis.

Sequitur: *Qui non diligit me sermones meos non servat*: hoc signo perpenditur qui non diligit deū scilicet mandatorum ejus transgressione; sicut amicus reputatur mandata implens, secundum illud Joan 15. *Vos amici mei estis si feceritis quæ* &c. Sic inimicus reputatur mandata transgrediens & inimicus capitalis: unde prima inobedientia hominis morte punita est Genes. 2. *Quocunque die comederis ex eo, morte morieris* Et juste sic punita est; cum enim Deus hominem fecerit, ut mandatis ejus obediret, secundum illud Ecclesiastæ ultimo: Time Deum & mandata ejus observa, hoc est omnis homo; quia non fecit id, propter quod factus erat, destruendus fuit morte. Qui mandata Dei transgreditur, ejus dominium negat. Sicut enim obedientia vera, est recognitio dominii, sic inobedientia vera negatio dominii. Unde Lucæ 6. *Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico?* Meritò ergo inimicus Dei reputatur qui mandata ejus non custodit tanquam negans ejus dominium.

III. Odium Dei transgressio mandatorū.

Obedientia recognitio domini. Inobediētiā negatio domini.

Sequitur: *Et sermonem quem audistis, non est meus*, &c. Ex hoc verbo datur intelligi quod sermo prædicatoris audiendus est non ut sermo hominis, sed ut verbum ab ore Dei procedens. Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit & qui vos spernit, me spernit* Matth. 10. *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis*. Jerm. 15. *Si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris*. Scripturæ sacræ convenit illud Ecclesiastici 24. *Ex ore altissimi prodij*. Unde cum magna reverentia audienda est & pro reliquiis habenda. Item ex eodem verbo potest haberi, quod non est ascribendum prædicatori, si bene prædicet, sed Deo. Bernardus super Cant. Mihi liquido constat nec de canalibus oriri rivos aquarum, nec de labiis vel dentibus verba prudentiæ nec laus calami est, laudabilis scriptura

IV. Auctoritas verbi Dei.

Laus Deo non prædicatori scribenda.

vel pictura; nec gloria linguæ, vel labiorum bonus sermo, unde gloria tibi pulvis putride? Unde autem blanditur tibi popularis favor, quod, verbum bonum & bene fortè deprompseris, sed Dominus Christus dedit os & sapientiam. *Paraclitus autem Spiritus sanctus*, &c. Gregor: in homilia. Nisi isdem Spiritus sanctus assistat cordi audientis, otiosus est sermo doctoris: nemo ergo docenti homini tribuat quod ex ore docentis intelligit; quia nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Item Gregor: Per vocem audiens non instruitur, quando mens per spiritum non ungitur. Ad effectum dilectionis pertinet illud: *Si diligeretis me, gauderetis utique* &c. Veræ dilectionis est gaudere bonis amici, & condolere malis. Sapiens idem velle, idem nolle ea demum vera amicitia est. Ad Rom. 12. *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus*. 1. Corinth. 13. dicitur de charitate, quod *non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati*. Ille verè Christum diligit, qui compatitur malis ejus, & in capite & in membris, qui piè scilicet afficitur circa ejus passionem, & miserias proximorum amovet, vel sustinet compatiendo, 2. Cor. 11. *Quis infirmatur & ego non infirmor, quis scandalizatur & ego non uror?* Item qui verè diligit Christum congaudet bonis ejus, & in se, & in membris. 1. Corinth. 12. *Si gloriatur unum membrum congaudent omnia membra*. E contrario, invidia vitium diaboli gaudet de malis alienis, & dolet de bonis. August. in libro de doctrina Christiana Avertat, inquit, Deus pestem invidiæ ab animis omnium hominum. Ne dum Christianorum vitium diaboli invidentia, diabolicum vitium est, sed habet matrem suam: superbia vocatur mater invidiæ; suffoca matrem, & non erit filia. Ad dilectionem, quam nobis Christus exhibuit pertinet illud: *Et ego diligo patrem & sicut mandatum*, &c. Dilexit Christus patrem, non in verbo & lingua tantum, sed opere & veritate, obediendo ei in eo quod erat gravissimum, scilicet, in tolerantia mortis tam ignominiosæ. Bernardus: Mementote fratres, Christus ne perderet obedientiam perdidit vitam: Exemplo ergo ejus obedias Deo, vel tenenti locum ejus etiam in his quæ gravissima sunt. *Siquis diligit me sermonem meum servabit*. Ecclesia in hoc festo missionem Spiritus sancti occultam expectat, & illam famosam Spiritus sancti missionem, quæ in specie ignis super discipulos facta est, commemorat. Ad primam se præparat, pro secunda verò Deum glorificat & ei regratiatur. De utraque verò tangitur in Evangelio. Ad primam pertinet illud: *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. Ad secundam pertinet illud: *Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo*. Et quia custodia mandatorum præparat ad susceptionem Spiritus sancti, ideo præmittitur incitatio fidelium ad observationem mandatorum. Cum dicitur: *Si quis diligit me sermonem meum servabit*; ad illud pertinet quod in vigilia Pentecostes legitur lectio, in qua agitur de obedientia Abrahæ. Item in Evangelio legitur: *Siquis diligit me, mandata mea servabit, & ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis*.

Assistentia Spiritus S. auditoribus necessaria.

Effectus dilectionis compassio.

Gaudium de alterius bono & dolor de malo. Invidia dolor de alterius bono, gaudium de malo.

Superbia filia Invidiæ.

Spiritus S. docet impletionem mandatorum.

Ad illud designandum datus est Spiritus sanctus decima die ab ascensione Domini; observantibus enim decalogum Spiritus sanctus datur. Si vis loqui de hac materia require in sermone illo epistolarum: *Abrahæ dictæ sunt promissiones*, &c. Galat. 3. *Paraclitus autem Spiritus sanctus*. *Quadrupliciter* nominatur: Dicitur enim Spiritus sanctus, spiritus veritatis; paraclitus amor sive Charitas. De *primo* & *tertio* habetur hic De *secundo* & *tertio* Joan. 14. *Rogabo patrem meum & alium paraclitum mittet vobis spiritum veritatis quem mundus non potest accipere*. Ejusdem 15. *Cum venerit paraclitus quem ego mittam vobis à patre, spiritum veritatis*. De quarto dicit Gregorius super illud. *Siquis diligit me*, Ipse Spiritus sanctus amor est. Et 1. Joan. 4. *Deus charitas est*. Cum sit Spiritus sanctus, expellit immunditiam, & cùm sit Spiritus veritatis, expellit errorem vel ignorantiam. *Item*, cum sit paraclitus, sive consolator, expellit tristitiam, & cum sit amor, sedat discordiã. *Primum* & *tertium* hic expresse nominatur. Ad *secundum* verò pertinet illud *ille vos docebit omnia*. Ad *quartum* illud. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*. De pace require in tractatu de beatitudinibus. Econtra spiritus malus, dicitur spiritus immundus. Matth. 12. *Cùm immundus spiritus exierit ab homine*, &c.

Spiritus S. cur decima ab ascensu Christi die datus.

Variæ appellationes Spiritus S.

Amor.

Sanctus.

Paraclitus. Spiritus veritatis.

Diabolus Spiritus immundus.

Item spiritus erroris. 1. Joan. 4. *In hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris*. *Item* Spiritus vexationis. Matth. 15. *Filia mea malè à dæmonio vexatur*. Item spiritus est dissessionis. Matth. 12. *Qui non congregat mecum dispergit* Malus spiritus immunditiam amat; unde Matth. 8. Dæmones dicunt Domino: *Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum*. Spiritus sanctus amat puritatem; unde super florem dicitur requiescere. Isa. 11. *Flos de radice ejus ascendet & requiescet super eum spiritus Domini*. & 1. Thessal. 4. post illud: *hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra*. quibusdam interpositis, subditur: *non vocavit nos in immunditiam, sed in sanctificationem*. Itaque qui hoc spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui etiam dedit Spiritum sanctum in nobis. Spiritus malus tenebras ignorantiæ amat, & lumen sapientiæ odit. Joan. 3. *Omnis qui male agit, odit lucem*. Econtra Spiritus veritatis amat lucem. Sapientiæ 7. Sapientia infinitus thesaurus est hominibus, quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei In eodem: neminem diligit Deus nisi eum, qui cum sapientia inhabitat. Proverb. 14. *Acceptus est regi minister intelligens*. Regi, inquam, cœlesti. Item Spiritus malus eum in quo est affligit: Spiritus verò sanctus eum lætificat. 1. Reg. 16. *Spiritus Domini recessit à Saul: & exagitabat eum spiritus nequam*. Ecclesiastici 24. *Spiritus meus super mel dulcis*. Sapient. 12. *O quã bonus & quam suavis est, Domine, spiritus tuus in nobis*. Spiritus sanctus est manna absconditum Apocal. 2. *Vincenti dabo manna absconditum*. Item spiritus malus amat discordiam, Spiritus sanctus amat concordiam. Sicut spiritus hominis non vivificat membra, nisi sint ad invicem unita; sic Spiritus sanctus non vivificat membra à corpore Ecclesiæ per discordiam divisa.

Spiritus erroris.

Spiritus vexationis.

Spiritus discordiæ. Amores contrarii vtriusque Spiritus.

Sapientia quam accepta.

DOMINICA TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Evangelium explanatur.

Homo quidam ex Pharisæis, Nicodemus nomine Joan. 3.

SERMO LXXXVIII

IN hoc Evangelio *primo* ponitur Nicodemi descriptio. *Secundo* tangitur de adventu ejus ad Jesum, & allocutione ipsius. *Tertio* ponitur instructio ejus facta à Christo. *Erat autem homo ex Pharisæis*, qui credunt resurrectionem. *Princeps Judæorum*, unus de principibus Judæorum *hic venit ad Jesum nocte*. Glossa August. Nocte forsitan ideo, quia Magister in Israel palam discere erubescebat, vel pro metu Judæorum. *Et dixit ei*. Non credens eum Deum esse, sed Dei amicum & Prophetam magnum, *Rabbi*, id est, Magister. In hoc quod vocat Magistrum, innuit se velle ejus Discipulum esse. *Scimus*

Tria tractantur hic.

1.

2.

Scimus quia à Deo venisti, scilicet, missus ab eo, & ostendit causam hujus scientiæ, dicens: *Nemo enim potest*, &c. vel sic: *scimus quia à Deo venisti magister*, id est, ad docendum, cum doctrinam signa confirment. *Nemo enim potest facere signa quæ tu facis nisi fuerit Deus cum eo.* Contra Matt. 7. *Multi dicent mihi in illa die Domine nonne in nomine tuo virtutes multas fecimus*? &c. Ad hoc dicendum, quod nullus facit signa nisi fuerit Deus cum eo. Sed non sequitur, quod ipsi sint cum Deo; quia hominem esse cum deo, ponit unionem hominis & Dei, in bona voluntate. Deus vero dicitur esse cum homine propter virtutem divinitatis ostensivam, quam malus potest habere. August. in libro confessionū: Domine mecū eras, autem ego tecum non eram: loquitur pro tempore ante conversionem suam *Respondit Iesus*, &c. Hic incipit dominus *primo* instruere Nicodemum de spirituali nativitate, *secundo* de sua ascensione, ibi *Nemo ascendit*, *tertio* de ejus passione, ibi: *Et sicut Moyses*.

2. Christus instruit Nicodemum in tribus.

Et notandum, quod cum Nicodemus esset magister legis, quæ terrena promittebat, spiritualiter instruendus erat de regno cœlesti, unde tria promittit ei dominus. *Primo* quod talis non potest intrare, immo oportet eum cœlestem fieri, spiritualem vitam inchoando; inchoatio verò est illa nativitas secunda, de qua hic loquitur dominus. *Secundo* quod per se non potest intrare, immo oportet eum uniri illi, qui de cœlo descendit, cum quo ascendet. *Tertio* quomodo qui de cœlo descendit, ingressum regni cœlestis adhærentibus sibi obtenturus sit, quia morte sua, cui morti charitas patris pro salute nostra eum exposuit, de quo ibi: *& sicut Moyses*. Instruens autem dominus Nicodemum de spirituali nativitate *primo* ostendit, quod est necessaria ad salutem, *secundo* notificatur illa nativitas, *tertio* arguitur Nicodemus & ad humilitatē inducitur, ibi: *Tu es magister in Israel*. Respondit Jesus voluntati Nicodemi qui venerat doceri à Christo. *Amen amen dico tibi.* Iteratio est ad majorem confirmationem. *Nisi quis renatus fuerit denuo*, id est, iterum, in græco est, desuper. Et dicit Chrysostomus, quod exponitur dupliciter. Quidam sic: Desuper, id est, de cælo: alij: sic desuper, id est, insuper, sive iterum: & huic expositioni consonat litera nostra quæ habet, denuo, *non potest videre regnum Dei.* Contra, illi qui sunt in inferno dicūtur videre sāctos Paradisi usq; ad diē judicij. David Psal. 111. peccator videbit & irascetur, &c. Lucæ 11. Dives vidit Lazarum. Ad hoc respondendum est, exponendo illud regnum Dei, id est Deum qui est regnum, quem soli mundo corde videbunt Matth. 5. vel videre sumitur pro experiri, & frui gaudio regni *Quomodo potest homo nasci, cum sit senex*? Glossa, qui solam nativitatem carnalem novit quæ non potest denuo fieri. Modum secundæ nativitatis inquirit: *nunquid potest in ventrem*, &c. Sub dubio proponit manifestum inconveniens propter reverentiam quam habebat ad Christum; & quia, ut dicit Chrysostomus lucidiorem doctrinam inquirebat: Christus autem patienter sustinens, nec ejus ignorantiam condemnans, secundū illud. Isaiæ 42. *Calamum quassatum non conteret*, benignè ei respondet, aperiens ei amplius modum generationis; unde subditur: *nisi quis renatus fuerit ex aqua*, Baptismi exterius abluente, *& Spiritu sancto*, id est, gratia Spiritus sancti interius mundante. Et intelligitur de his qui habent opportunitatem baptizandi, & pro tempore illo, quando veritas esset manifestata, & mysteria nostræ redemptionis consummata, & sacramenta essent sortita suum plenum effectum scilicet, post resurrectionem, & Spiritus sancti missionem. Vel sic: *ex aqua & Spiritu sancto.* Est triplex baptismus, scilicet fluminis, & flaminis, & sanguinis: Et in duobus ultimis est generatio similis primæ: & quia Nicodemus de carnali generatione mentionem fecerat, ideo adducit eum ab illa, dicens: *quod natum est ex carne, caro est*, id est, carnale, *& quod natum est ex spiritu*, id est, ex virtute Spiritus sancti *Spiritus est*, id est, spirituale est. *Non mireris*, id est, non anxieris. Admiratio est stupor de magna visione, *quia dixi tibi* hoc verbum, *oportet vos nasci* denuo; quia *spiritus ubi vult spirat*, id est, operatur liberè cùm sit omnipotēs. *Et vocem ejus audis*, id est, operationem aliquo signo, aure exteriori percipis. *Sed nescis unde veniat*, id est, qua causa hæc sanctificet. *Aut quo vadat*, id est ad quod opus vel beatitudinem gratiam conferat. Secundùm Chrysostomū, sic intelligitur: *non mireris*, anxiè quærendo modum generationis, de qua dixi tibi, quia *spiritus*, id est, ventus, *ubi vult spirat*, id est, libere flat. Et vocatur hîc voluntas naturalis motus ejus, non electio secundum voluntatem, sicut dicitur è contrario Rom. 8. *Vanitati subjecta est creatura non volens.* Et vocem, id est, sonum *ejus audis* corporalibus auribus. *Sed nescis unde veniat*, id est, ex quibus thesauris sit, quia quæstio est apud Philosophos, unde ventus flet. Ps. 134. *Qui producit ventos de thesauris suis*; *aut quo vadat*, id est, ad quam utilitatem fiat, cùm tamen sis certissimus de sono: cum igitur in re corporali sic deficis, quid de modo spiritualis generationis anxiaris? Vel sic *non mireris* si dico quod senem necesse est iterum nasci, quia spiritui nihil est difficile. *Spiritus enim ubi vult spirat*, id est, ubi vult operatur, & quos vult sanctificat & fit ibi punctuatio, & novus versus incipit hic.

Triplex Baptismus, Fluminis, Sanguinis Flamminis.

1. Tria Christus promittit.

Et vocem ejus audis, meam scilicet, ad te loquentem quæ est vox ipsius spiritus, quia ipse misit me secundum quod sum homo. *Et nescis unde veniat* ista vox mea, id est, de qua generatione loquitur, cum generationem carnalē mihi objicias. *Aut quo vadat*, id est, de qua causa dicam: quia *oportet vos denuo nasci.* Sequitur: *sic est omnis qui nascitur ex spiritu*, quasi diceret, sicut spiritus est occultus & invisibilis; sic, *qui nascitur ex spiritu*, occultè & invisibiliter nascitur *Tu es magister in Israel & hæc ignoras*? Augustinus super Joannem: non insultat ei ut superior habeatur, qui omnibus præest, sed quia vult eum nasci ex spiritu, quod nequit, nisi humilis, tumidum ex magisterio humiliat. Interlin. Inflatus nescis, humilis scies. *Amen amen dico tibi*, Nicodemo modum nativitatis spiritualis quærenti ostendit dominus, quod non est ex defectu veritatis rei, nec ex defectu docentis, quod ipse nativitatem illam non agnoscit: sed quia testimonio illius non acquiescit & hoc est quod subditur: *Amen amen dico tibi: quod scimus*, ego & Prophetæ & Apostoli: vel ego, & Pater, & Spiritus sanctus, loquimur; unde cum nihil sciatur nisi verum, non est defectus ex parte veritatis rei quod me non intelligis. *Et quod vidimus*, in abscondito Dei, testificamur; foris mundo. In hoc quod dicitur, *vidimus*, certitudo cognitionis ostenditur. Magna enim est certitudo quę habetur de re quæ videtur. *Et testimonium nostrum non accipitis*, licet in homine non sit habere fidem; tamen in libertate hominis est, oblatam recipere vel non recipere, vel refutare, & vere, *testimonium nostrum non accipitis*; quia *si terrena dixi vobis*, ut de templo corporis mei solvendo & in triduo à me suscitando Joā. 2. *Et non creditis, quomodo si dixero vobis cælestia*, id est, cœlestem spiritus nativitatē, credetis. Sic exponit Victor concordans Augustino & Bedæ: unde quærit Augustin. quod est illud terrenum quod dixit, quod non credebant homines, & respondet illud quod de templo suscitādo dixerat; corpus enim suum de terra acceperat. Secundum Chrysostomum, terrenum

res sacramenti, occulte & invisibilis gratia Spiritus sācti

Testimoniū rei visæ certum

Fides est donum Dei & non in potestate hominis. Liberum tamen est homini fidem recipere, vel respuere.

Terrenum illud non intellectum à Nicodemo exponitur.

Nn

illud fuit exemplum de vento secundum ipsum supra positum. Ponit etiam Chrysostomus aliam expositionem, vocans dominum illud terrenum quod non credebat Nicodemus. Et secundum eum generatio spiritualis quæ fit per baptismum terrena dicitur comparata ad divinam generationem, qua filius à patre generatur. Posset tamen intelligi illud terrenum hoc quod inchoatio spiritualis vitæ nativitas dicitur; eo quod corporali nativitati assimiletur.

Et nemo, &c. Glossa Bedæ sic continuat: postquam increpavit, ad humilitatem invitavit, quia
II. ipse diligenter his quæ audit intendit, instruit eum adhuc de cœlestibus & terrenis, cœlestis est ejus ascensus ad vitam: terrena ejus exaltatio ad mortem. Augustinus, quomodo ascendit nemo, nisi qui descendit, non ascensuri sunt in cœlum quos facit filios Dei. Et respondet cæteri erunt membra ejus ut unus ascendat, 1. Corinth. 12. *Sicut unum corpus est & membra habet multa, omnia autem membra corporis, cum sint multa, unum corpus sũt.* Ita etiam Christus. *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo.* Descendit secundum quod est Deus, ascẽdit secundum quod est homo, descensus enim nihil aliud est quam manifestatio in carne, ut dicit Aug. ad Volusianum, *filius hominis*, &c. Christus scilicet cum membris suis, & quia cum descendit à patre non recessit subditur: *Qui est in cœlo*: secundum quod Deus; tum hoc relativum, qui, sit iterativum ejusdem personæ, patet, quod una est persona in duabus naturis, qui secundum divinã naturam in cœlo erat, secundum humanam naturam loquebatur Nicodemo.

III. *Et sicut Moyses*, &c. Hic instruit eum circa passionem suam *exaltavit serpentem in deserto.* Numeri 21. Ad curandũ filios Israel à morsibus serpentum ignitorum: *Ita exaltari oportet filium hominis*, id est, Christum secundum humanam naturam in crucis patibulo, ut omnis qui credit in eum, id est, fide tendit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam; nunc in spe, & tandem in re. Serpens æneus habuit similitudinem cum serpentibus venenosis, tamẽ non habuit venenum; sic Christus habuit similitudinem carnis peccatricis, non tamen peccatum. 1. Petri 2. *qui peccatum non fecit* Roman. 8. *Deus misit filium in similitudinem carnis peccati.*

Et notantur tria in verbo dicto, Primo, figura cum dicitur: *& sicut Moyses.* Secundo, veritas figuræ respondens, ibi; *Ita exaltari oportet filium hominis* Tertio, ostenditur utilitas duplicis veritatis, scilicet evasio mortis, & consecutio vitæ æternæ, ibi: *Ut omnis qui credi*, &c. August. Figura præstabat vitam temporalem, res præstabat vitam æternam.

Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister Sunt quidam magistri qui veniunt à diabolo: à Deo veniunt, qui docent veritatem utilem: à diabolo qui habent doctrinam mendacem, vel superfluam. Deus est veritas & bonitas: veritas in intellectu, & bonitas in affectu, Doctrina ejus verax & utilis, Psal. 118. *Iustitia tua justitia in æternum, & lex tua veritas.* Isa. 48. *Ego Deus tuus docens te utilia gubernans te in via qua ambulas.* Utilem veritatem Christus docuit; unde vidit eum Joannes *plenum gratiæ & veritatis.* Joan. 1. Luc. 3. *Mirabantur omnes in verbis gratiæ quæ procedebãt de ore illius.* Joãnis 18. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum ut testimonium perhibeam veritati.* Ejusdem 8. *Si veritatem dico quare non creditis mihi?* Ipse enim ambulavit *in magnis neque in mirabilibus* super se. Sed utilia docuit ad salutem necessaria. Ipse docuit per pœnitentiam delere præterita mala. Matth. 4. *Pœnitentiam agite*, &c. Docuit etiam cavere futura, Joan. 5. *Ecce sanus factus es, jam amplius noli peccare, ne aliquid deterius tibi contingat.* Item octavo. *Vade & jam amplius noli peccare.* Item docuit contemptum terrenorum & desiderium æternorum Matth. 6. *Nolite thesaurizare vobis thesaurum in terra, ubi ærugo & tinea demolitur*, &c. Item 19. *Vade & vende omnia quæ habes*, &c. Ejusdem 6. *Thezaurizate vobis thesauros in cœlo.* Ipse etiã docuit mandatorum impletionem. Matt. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Ipse docuit sanctũ timorem & amorẽ Matt. 10 *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possũt occidere, sed potius timete eum, qui potest animam & corpus perdere in gehennã* 1. Joan. 14. *Mandatũ novũ do vobis, ut diligatis.* Et 15. *Hoc est præceptum meum*, &c. In eodem. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Ipse docuit mansuetudinem & humilitatem. Matt 10. *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde* Augustinus. Putabas forte sapientiam Dei dicturã. Discite, quoniam cœlos feci & astra: non; sed potius illud: quoniam *mitis sum & humilis corde.* Doctrina etiam ipsius ad Nicodemum incepit ab eo, sine quo non erat salus, cum dixit: *Nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.* Ber Super Cantic: Scire ea prius, ampliusque curato, quæ senseris viciniora saluti: scias modum sciendi, ut scias quo ordine, ut id prius quod maturius ad salutem; quo studio, ut id ardentius, quod vehementius ad amorem: quo fine ut tantum ad ædificationem tui vel proximi. Diabolus docet & falsa & inutilia, vel noxia. Joannis 8. *Ipse est mendax & pater ejus.* Primum verbũ ejus ad hominem, fuit quæstio noxia, quam secuta est solutio falsa. Genes. 3. *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis ex omni ligno paradisi?* & subditur? *nequaquã moriemini. Scit enim Deus* &c.

Custodiam mandatorũ. Timorem. & amorem.

Mansuetudinem & humilitatem.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS — SERMO XCI.

SUMMARIUM.

Quam necessarius Spiritus S. Ecclesiæ sit. De triplici vita, quintuplici nativitate hominis.

Amen amen dico tibi nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c

IN Dominica præcedenti recoluit Ecclesia quomodo Spiritus sanctus Ecclesiæ sit missus. In hac Dominica vult ostendere quantum Ecclesiæ sit necessarius; unde legitur hodie Evangelium in quo dominus instruens Nicodemum, ostendit quod nullus regnum Dei ingreditur nisi prius renascatur. De hac verò spirituali nativitate volentes loqui, quia nativitas vitæ inchoatio est, prius distinguemus multiplicem vitæ inchoationem, sive nativitatem.

Spiritus S. Ecclesiæ necessarius.

Notandum est ergo quod *triplex* est *vita* scilicet, vita *naturæ*, vita *gratiæ*, vita *gloriæ*. De *vita naturæ.* Jacob. 4. *Quæ est vita nostra? vapor est ad modicum parens.* Ecclesiastici 4. *Laudavi magis mortuos quã viventes, & feliciorem utroq; judicavi qui nec dum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.* De *vita gratiæ* dicitur ad Galat. 2. *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus.* Ibidem. *in fide vivo filij Dei.* Lucæ 15. *Frater tuus hic mortuus fuerat & revixit* De *vita gloriæ* legitur Joan. 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deũ verũ.* 1. Joan. 5. *Vitã æternã habebitis qui creditis in nomine filij Dei.* Vita naturæ contemptibilis est si desit vita gratiæ, est enim quasi vita latronis adjudicati morti qui jam ducitur ad mortem. Seneca: Omnes capitali supplicio comdemnati sumus. Augustinus. Nihil aliud est tempus præsentis vitæ quam cursus ad mortem in quo nemo nec paululũ stare permittitur, sed omnes pari motu urgemur. Hæc vita est nobis communis, & brutis. Ecclesiastici 3.

Triplex Naturæ.

Gratiæ.

Gloriæ.

Explicatur amplius.

siastici 3. *Vnus est interitus hominis & jumentorum & aequalis utriusque conditio, sicut moritur homo, sic & illa moriuntur, spirant omnia.* Hæc vita communis est etiam damnatis, quibus bonum esset, non esse. Matth. 26. *Bonum esset ei si natus non fuisset homo ille* Apocal. 9. *Desiderabunt homines mortem.* Vita illa quædam mors est vel morte deterior Ecclesiastici 30. *Melior est mors quā vita amara.* Genes. 2. *Quacunque die comedetis ex ea, morte moriemini.* Secundum unam expositionem mors ibi pœnalis vita vocatur, quæ est quasi quoddam genus mortis. Vita gratiæ est media inter vitam naturæ, & vitam gloriæ. Ipsa est bonitas naturæ, & pretium gloriæ. Vita naturæ sine vita gratiæ inutilis est, immo & periculosa; vivens enim homo tantum illa vita est velut arbor sine fructu excidenda, & post in ignem mittenda Lucæ 3. *Excide eam, ut quid terram occupat?* Bern. quam mitius me privares, ô amara mors, vitæ usu, quam fructu: nam vita sine fructu gravior mors est. Deinde duo mala parantur arbori infructuosæ securis & ignis. Vita gratiæ est, per quam transitus est ad vitam gloriæ. Rom. 6 *Gratia* Dei vita æterna, id est pretium vitæ æternæ. Hæc vita est multùm desideranda; ideo Dominus Nicodemo vitam ostendit hanc necessariam esse inchoandam. Vitam gratiæ filius Dei adeo charam habuit quod morte sua nobis eam voluit adquirere; unde dicit Augustinus De eo quod vivificavit occisus, hujus vitæ sustentationi in mundo isto voluit intendere. Marci 1. *Eamus in civitates & vicos proximos, ut ibi prædicem: Ad hoc enim veni.* Huic vitæ refectionem sui sacri corporis & sanguinis voluit providere Joan. 6. *Qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Circa vitam gratiæ specialiter reprehensibilis est dilatio inchoandi eam. Difficile est vitam malam consuetam relinquere. Jeremiæ 13. *Si potest Æthiops mutare pellem suam aut pardus varietatem suam, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.* Et hic dicit Nicodemus: quomodo potest homo nasci, cùm sit senex. Seneca in epistolis: quidam tunc vivere incipiunt, cum desinendum est; quidam autem desinunt antequam incipiunt.

Vita peccatorum pessima mors.

Item notandum quod multiplex est Nativitas. *Prima* est secundum carnem. *Secunda* est spiritualis, qua quis nascitur in baptismo. *Tertia* est illa, qua quis nascitur per pœnitentiam. *Quarta* est in susceptione regiminis Ecclesiastici. *Quinta* est in susceptione æterni præmii.

Quintuplex nativitas.

Prima est miserabilis: In illa enim nascitur homo ad laborem. Iob. 5. *Secunda* est puræ divinæ miserationis, ut cum parvulus absque ulla præparatione in Dei filium adoptatur. *Tertia* est misericordiæ cum iustitia sociatæ, in qua misericordia & veritas obviant sibi, & justitia & pax osculantur. *Quarta* est quandoque iræ, quandoque misericordiæ. Osee 13. *Dabo tibi regem in furore meo, & auferam indignationem meam. Quinta*, est bonitatis immensæ, cum scilicet Deus majestatis servum suum vocat ad societatem suam. Joan. 12. *Vbi ego sum, illic & minister meus erit.*

Prima carnalis.

Prima nativitas tres habet comites, scilicet, bonorum inopiam, & malorum pœnalium abundantiam, & Dei iram. De *primo* legitur Job. 1. *Nudus egressus sum de utero matris meæ* Ecclesiastici 5. *Sicut egressus sum de utero matris nudus sic revertar nudus*; 1. Tim. 6. *Nihil intulimus in hunc mundum* &c. Ad *secundum* pertinet illud. Sap. 7. *Primam vocem emisi similem omnibus*: & super illud Ephes. 5. *Redimentes tempus* &c. glossa August. Ex quo lapsus est Adam & paradiso expulsus, nunquam fiunt dies nisi mali quod ostendit puer qui nascitur, qui à ploratu incipit, nec ridere potest: statim natus plorat Propheta suæ calamitatis, lachrimæ enim testes sunt miseriæ; nondum loquitur, & jam prophetat. Ad *tertium* pertinet illud, Ephes. 2. *Eramus natura filij iræ*: quod dicitur propter originale peccatum. 3.

Secunda Nativitas habet tres comites, scilicet peccati deletionem, gratiæ collationem, fomitis debilitationem. Peccati deletio figurata est in Ægyptiis submersis, filiis Israel transeuntibus per mare rubrum. Exod. 14. Gratiæ illuminatio, & fomitis debilitatio, designata sunt in nube quæ filiis Israel in die præstabat refrigerium, in nocte verò illuminabat eos, de qua nube similiter habetur. Exod. 14. Et in Psal. 77. *Deduxit eos nube diei.*

Secunda Nativitas spiritualis, Tres etiam comites habet. 1 2. 3.

Tertia Nativitas similiter tres habet comites, scilicet amaritudinem in contritione pudorē in confessione, laborem in satisfactione: de quo legitur, Isaiæ 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ* Et Matth. 26. *Egressus foras flevit amare* De secundo Ecclesiastici 4. *Non confundaris pro anima tua dicere verum: est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam.* Rom. 6. *Quem fructum habuistis tunc in illis in quibus nunc erubescitis* De labore habetur Sap. 3. *Bonorum laborum gloriosus est fructus* Et Prov. 20. *Malum est, malum est, dicit omnis emptor & cùm recesserit gloriabitur.*

Tertia Nativitas per pœnitentiam. Tres item comites habet. 1. 2. 3.

Quarta nativitas habet tres comites, quo ad malos maxime majores; scilicet, qui promoventur secundum matris parturientis tristitiam, nascentium lætitiam, vulgi gementis angustiam. De tristitia habetur Joan. 16. *Mulier cum parit tristitiam habet.* Apocal. 12. *Clamabat parturiens & cruciabatur, ut pariat* Proverb. 10. *Filius stultus mæstitia est matris suæ.* Genes. 15. *Collidebantur parvuli in utero, & ait Rebecca, si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere.* Ejusdem 38. *Dixit Thamar: quare propter te divisa est maceria.* Frequenter enim in promotionibus fiunt schismata: Elisæus ungens Hazel in regem flevit, prævidens, quæ mala facturus erat filiis Israel. 4 Regum 8. De lætitia ejus qui promovetur, habetur. Proverb. 17. *Homo stultus plaudit manibus suis cum spoponderit pro amico suo.* Ursus in hora nativitatis suæ ridet, postea nunquam: sic qui in promotionibus suis lætantur, post multis adversitatibus opprimuntur Zach. 11. *Pasce pecora occisionis; quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant & venundabant ea, dicentes; Benedictus dominus divites facti sumus.* De gemitu populi legitur, Proverb. 29. *Cum impij sumpserint principatum, gemet populus* Ejusdem 28. *Cum surrexerint impij abscondentur homines*: sicut cum falco elevatur abscondunt se aves. In eodem. *Leo rugiens & ursus esuriens princeps impius super populum pauperem.* In fœtu ursi sicut dicit Aristot. non apparent nisi ungues, in filiis raptorum, cùm in Ecclesia promoventur, apparet rapacitas Daniel. 7. *Dentes & ungues bestiæ erant ferrei.* Ezech. 15. *Assume planctum super principes Israel.* Et subditur: De leæna quæ potest intelligi alicujus magni prælati curia: *eduxit unum de leunculis suis. Leo factus est, & didicit prædam capere, hominesque comedere.* In eodem. Sceptrum dominantium planctus est, & erit in planctum. Et ipsi faciunt alios plangere, & ipsi vel in præsenti vel in futuro plangent. Quo ad bonos verò qui promoventur. Quinta nativitas habet tres comites, scilicet, nascentis tristitiam: *Ipse enim primam vocem emisit plorans.* Sap. 7. Vulgi lætitiâ. Proverb. 30. *In multiplicatione justorum*, scilicet principum, *latabitur vulgus.* Dei gloriam. Prov. 28. *In exultatione justorum multa gloria est*, id est, in prosperitate bonorum prælatorum.

Quarta Nativitas per promotionem malorum ad Ecclesiasticas dignitates. Tres comites habet. 2. 3.

Tres item per promotionem bonorum.

Quinta nativitas similiter tres habet comites, scilicet, gaudium sine dolore. Isaiæ 51. *Gau*

Nn

dium & lætitiam tenebunt, & fugient dolor & gemitus. Ejusdem 65. *Gaudebo in populo meo, & non audietur in Ierusalem vox fletus ultra.* Item habebunt quietem sine labore Apocal. 14. *Ammodo jam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis.* Et vitam sine morte. Sap. 7. *Iusti in perpetuum vivent.* Apocal. 21. *Mors ultra non erit.*

QuintaNativitas per adoptionem æterni præmii. Tres habet comites. 1. 2. 3.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Quatuor ad salutem necessaria, Fides, Baptismus, Humilitas, Charitas. Apertio Cœli Christi Passioni, Ascensioni, Baptismo attribuitur. Quare Christus per serpentem Æneum figuratus, quomodo in passione exaltatus, in quo similitudo exaltati serpentis & Christi consistat, & Virtus crucis.

SERMO XCII.

Nemo ascendit in cœlum nisi qui de cœlo descendit.

QUatuor tanguntur in hodierno Evangelio, quæ multum valent ad ingressum regni cœlestis. *Primum*, est fides Passionis Christi, de quo ibi: *sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis ut omnis qui credit in ipsum non pe eat*, &c. *Secundum* est susceptio sacramentorum Ecclesiæ ad quam pertinet illud: *nisi quis renatus fuerit ex aqua*, &c. *Tertium* est humilitas, de quo ibi: *Nemo ascendit in cœlum* &c. Descensus per humiliationem causa est, ut ad gloriã cœlestem ascendatur Job. 12. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Bernardus. Per humilitatem ascendite ad sublimitatem, quia hæc est via, & non est alia præter ipsam: qui aliter vadit, cadit potiùs, quam ascendat. Christus cùm per naturam divinitatis non haberet quo ascenderet, quia ultra Deum nihil est tamen per descensum quomodo cresceret, invenit. Ephes. 4. *Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cœlos.* *Quartum*, est charitas qua quis adhæret Christo. Solus enim Christus caput, scilicet: cum membris in cœlum ascendit ad quod pertinet verbum prius dictum: *Nemo ascendit in cœlum* &c Unde multum desiderandum est esse de corpore illo. David Psal. 72. *Mihi autem adhærere Deo bonum est* &c. Multùm timenda est separatio à Christo: Unde dicebat Apostolus Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia?* In eodem: *Certus sum quod neque mors, neque vita*, &c. *Poterit nos separare à charitate Dei qua est in Christo Iesu.*

Quatuor ad salutem necessaria. I. Fides. II. Sacramenta. III. Humilitas. IV. Charitas.

Sicut Moyses exaltavit serpentem &c. Cum tribus attribuatur apertio regni cœlestis, scilicet, *Passioni* Christi *Ascensioni* ejusdem *Sacramento* quo quis per spiritum renascitur, convenienter, postquam Ecclesia recoluit Christi Passionem, & Ascensionem & Spiritus sancti missionem, in hac Dominica vult ostendere fidelibus cœlestis regni apertionem. Unde legitur in multis Ecclesiis visio Joannis qua vidit ostium cœli apertum, & in Evangelio agitur de illis tribus quæ pertinent ad regni cœlestis apertionem, & primo de nativitate, quæ fit per spiritum sanctum, secundo de Christi ascensione, tertio de ejus passione, scilicet in verbo proposito. Et ostenditur quibus regnum sit apertum, est enim apertum renatis per Spiritum sanctum, habentibus passionis fidem, & adhærentibus per charitatem ei, qui ascendit in cœlum.

Tribus attribuitur apertio Cœli.

Circa verbum propositum Quatuor ad ædificationem nostram nobis sunt attendenda, scilicet, quare Christus per serpentem sit figuratus. Quare per æneum, & quare in passione dicatur exaltatus, & in quo similitudo ejus exaltationis ad exaltationem serpentis attendatur.

Quare Christus per serpentem sit figuratus

Circa Primum notandum, quod *triplici ratione* Christus specialiter in statu crucis per serpentem figuratus est. *Primo*, quia de serpente fit remedium contra venenum serpentis. De serpente enim fit tyriaca. Item mira Dei virtute serpens fuit remedium contra venenum serpentium ignitorum. Numeri 21. *Fac serpentem aneum & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, vivet:* sic Christus in cruce remedium fuit contra venenum antiqui serpentis. *Secundo* propter sapientiam, qua in cruce vicit diabolum: Ibi enim Christi prudentia percussit superbum Job. 26. Genes. 3. *Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ.* Exod. 7. Serpens Moysis devoravit serpentes magorum; & sapientia Christi in cruce astutiæ dæmonum prævaluit. Et ibi diabolum volentem capere cœpit. Job. 40. *An extrahere poteris leviathan hamo.* 1. Corinth. 1. *Quod stultum est Deo, sapientius est hominibus.* Stultum Dei dicitur Christi passio. In eodem, *verbum crucis pereuntibus, stultitia est*, id est, mundi sapientibus. Glossa dicit: cùm deberet dicere sapientibus, dicit, pereuntibus.

I Triplex ratio. 1. 2.

Sapientes mundi dici possũt pereuntes *triplici ratione. Primo* quia ad modum naufragantium his quæ possident inseparabiliter adhærent. Bernard. Quibus assimilabimus homines generationis hujus aut quibus comparabimus illos quos videmus à terrenis & corporalibus avelli, separarique non posse. Profectò similes sunt his qui submersi periclitantur in aquis, quos nimirum videas tenentes tenere, nec ulla ratione deserere quod primo manibus occurrerit. *Secundo* ad modum submergendorum, quasi molam habent ligatam ad collum, scilicet, temporalia quæ amant contra Deum. *Tertio* quia in profundiori mari hujus mundi ad modum bonorum natatorum se se mergunt, unde accidit quod se submergunt.

Sapientes mundi pereuntibus comparat tripliciter. 1.

Et *notandum* quod *duplex* est *malum* scilicet *malum culpæ*, & *malum pœna*. Sapientia Dei timet *malum culpæ*, & meritò tanquam illud quod diabolus in mundo isto posuit, & quod hominem diabolo similem facit, & ad ignem præparatum diabolo hominem ducit. Sapientia vero mundi timet *malum pœnæ*, & fatuè cum illud sit à Deo, & in Deo fuerit, & ad Deum ducat. Gregor. Mala quæ nos hic premunt ad Deum nos ire compellunt. Sapientes hujus mundi similes sunt fleti puero pro alapa à matre sibi data, & non pro culpa qua ipsam meruit, ipsi medicinam amaram timent, infirmitatem ad mortem non timent. Hanc fatuam sapientiam Christus in cruce destruere voluit, qui pro destruendis malis culpæ etiam alienis tantum malum pœnæ sustinuit, scilicet mortem, & tale genus mortis malum culpæ diligenter cupivit, sed malum pœnæ gaudenter sustinuit, Hebr. 12. *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem. Tertio*, quia serpens in arcto foramine veterem pellem deponit, sic Christus in angustia Passionis deposita mortalitate ad gloriam immortalitatis transivit. In Psalmo 29. *Concidisti saccum meum & circumdedisti me lætitia.*

2. Duplex malum. Culpa. Pœnæ.

Christus destruxit sapientiam huius mundi. Tertia ratio.

Circa Secundum notandum quod *triplici ratione* Christus non per quemque serpentem, sed per Æneum significatus est *Primo* quia serpens æneus habet similitudinem cum serpentibus habentibus venenum, tamen veneno caret; sic Christus habuit similitudinem carnis peccatricis non tamen peccatricem. Rom. 8. *Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati. Secundo*, quia æs non est fabricabile eo modo quo cætera metalla, extensionibus non est ductibile in quo significatur patientia Christi & sanctorum invincibilis, qui

II. Christus figuratus per æneum serpentem Triplici ratione. 1. 2.

occidi possunt, flecti nequeunt. Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi?* Et licet æs sic non possit duci, potest tamen poliendo decorari. Sic Christum passio nôvicit, sed gloria immortalitatis decoravit. Hebr. 2. *Vidimus Christum propter passionem mortis gloria & honore decoratũ.* Tertio, quia æs sonorũ est valde, in quo gratia prædicãdi & orãdi intelligitur, quam Christus habuit. Psal. 44. *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia*, &c. Specialiter in cruce sonorus fuit; ibi enim verbo & exemplo docuit, ibi *preces & supplicationes ad Deum cum clamore valido & lacrimis obtulit.* Hebr. 5. ibi clamans voce magna pretium nostræ redemptionis exsolvit. Matth. 27.

III. Qua ratione Christus exaltatus in Passione.

Circa Tertium notandum, quod Christus dicitur exaltatus in passione non solum propter exaltationem localem, quæ erat in illo genere mortis, quia sic vulgari sermone dicebatur, sed propter spiritualem exaltationem, quæ est in illis qui carnem suam crucifigunt cum vitiis & concupiscentiis ad Galat. 5. Cujus figura fuit Christi passio. Exaltatur quis spiritualiter, cùm omnia quæ mundi sunt ponit sub pedibus suis, bona transitoria contemnens, mala transitoria non timens, sed amplectens, sicut fecit Christus. Augustin. Omnia bona transitoria contempsit homo Christus ut contemnenda monstraret, & omnia terrena mala sustinuit, quæ sustinenda præcipiebat, ut nec in illis quæreretur fœlicitas nec in istis timeretur infelicitas. Ad ostendendum bona temporalia esse contemnenda voluit esse elevatus à terra, Ad ostendendum, mala transitoria non esse timenda, sed potius amplectenda, voluit esse cruci affixus.

Bona temporalia contemnenda, & mala non timenda.

IV. Similitudo exaltationis serpentis & Christi consistit in tribus.

Circa Quartum notandum, quod illa similitudo in *tribus* attenditur. Serpens æneus exaltatus est in deserto, & Christus in cruce desertus est à mundo & ab amicis suis, etiam à patre videbatur esse derelictus. Isa. 63. *Torcular calcavi solus, & de gentibus non erat vir mecum*, &c. Iob. 6. *Ecce auxilium non est mihi in me*, necessarii quoq; mei recesserunt à me. Psal. 21. *Tribulatio proxima est, & non est qui adiuvet* &c. Lucæ 23. *Deus meus, ut quid me dereliquisti.* A multis etiam hodie ad crucem penitus deseritur, pauci ibi volunt ei facere societatem, vexillum Ecclesiæ, id est, vexillum crucis portando, quod mulierculis hodie relictum est. Ioan. 19. *Stabant iuxta crucem Iesu mater ejus & soror matris ejus.* Item exaltatus est serpens æneus, ut à cunctis à serpentibus percussis aspiceretur. Numeri 21. *Qui percussus aspexerit eum, vivet.* Sic ad literam Christus in cruce exaltatus est, ut à cunctis posset videri, qui de diversis partibus mundi cõvenerant in Ierusalem propter festum paschæ, sic imago crucifixi in alto & in evidẽti in ecclesiis ponitur, ut ab omnibus fidelibus aspiciatur, ut cogitent quid retribuant Domino pro omnibus quæ retribuit eis. Psal. 115. Ber. Quid adhuc dormitat tua affectio immo non dormit sed mortua est, si huic non respõdet beneficio. Tob. 4. *Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ suæ: Memor enim esse debes quæ & quanta passa sit pericula propter te in utero suo.* Non tamen tot, & tanta est passa pro te, quanta Christus tamen multi multo tempore quidquid significat illa imago non attendunt. *Item* serpens æneus exaltatus est, ut percussis à serpentibus esset remedium: sic contra morsus serpentum infernalium Christi passio efficax est remedium, unde subditur; *ut omnis qui credit in eum, non pereat*, &c. Origenes, tanta virtus est crucis, ut si in mente fideliter habeatur, nulla libido, nulla peccati possit prævalere invidia. Si continuo ad memoriam eius reducatur, totius peccati & mortis fugit exercitus.

I. Pauci imitatores & socii crucis Christi.

II. Quare crux Christi in Ecclesiis altiori loco collocetur.

Christus plus passus pro te, quàm mater tua.

III. Virtus crucis Christi.

DOMINICA PRIMA POST FESTUM SANCTÆ TRINITATIS.

SERMO UNICUS.

SERMO XCIII.

SUMMARIUM.

Evangelii parabola literaliter & moraliter explicatur.

Homo quidam erat dives, &c. *Luc.* 16.

Ex hoc quod nomen Lazari exprimitur, videtur esse rei gestæ narratio, nihilominus tamen parabola fuit: unde Glossa, quæ dicit, quod magis videtur narratio, quàm parabola, sic intelligenda est, quàm parabola tantum: est enim parabola tamen res gesta fui, sicut vult Gregor. in homilia. Allegoricè, dives populum Iudaicum designat qui vitæ cultum exterius habet & acceptæ legis deliciis usus est ad nitorem non ad utilitatem. Lazarus verò ulceribus plenus, significat populum gentilem ulceribus peccatorum plenum. Hanc expositionem require in homilia. Gregor. *Homo quidam erat dives.* Divitias habens & amans *Bysso.* Glossa: Bissus est genus lini candidi & mollissimi: *Et epulabatur quotidie splendide*, id est, lautè, sive delicatè, vel gulose. *Et canes veniebant* Interlin. hos nec ipse poterat removere à se, nec visitator erat, qui removeret. *In sinu Abrahæ.* Tradunt sancti ad literam quod in loco pœnarum est pars superior, quæ ora inferni dicitur, id est, extremitas habens aliquantam lucem; nec est contrariũ illud Io. 17. *Et in tenebris stravi lectulum meũ.* Illum enim locum vocat tenebras respectu visionis Dei. Locus ille dicitur sinus Abrahæ pro quiete vel tranquillitate ut sinum maris dicimus, locum secretum, ventis & tempestatibus impervium: & licet ibi requieverint etiam cæteri sancti ut Abraham; tamen specialiter dicitur sinus Abrahæ, quia Abraham prima fuit credendi via, & primus prædicans apertè fidem unius Dei. Sinus ergo Abrahæ ad literã intelligitur superior pars inferni. Mysticè verò sinus Abrahæ dicitur requies bonorũ: unde oramus animas defunctorũ collocari in sinu Abrahæ, Mat. 8. *Dico vobis quod multi ab oriente & occidente venient & recumbent cum Abraham, & Isaac & Iacob in regno cælorum. Et sepultus est in inferno.* Glossa: Sepultura inferni pœnarum est profunditas, quæ superbos & immisericordes post hanc vitam vorat. *Pater Abraham*: insinuatur quod Iudæus fuerit. *Ut intingat extremum digiti sui in aquam.* Non dicitur hoc ideo, quod Lazarus digitum habuerit, sed per hoc ostenditur, quod dives minimum suffragium, ut est digiti intinctio, magnum beneficium reputaret, si consequi posset. Gregorius in homilia: Ab extremo digiti se tangi desiderat, qui æternis suppliciis datus optat operatione iustorum vel ultima participari. *Ut refrigeret linguam meam.* Interlin. In qua patior plura alia Interlin. Quia, sicut mos est, etiã inter cõvivia loquacitati studuit, refrigerari linguam petit, id est, animam quæ pro peccato linguæ cruciabatur: vel lingua potest intelligi aliquid animæ, simile linguæ. Unde Augustin. Profiteri animam posse habere similitudinem corporis & corporalium omnino membrorum, quisquis renuit, potest negare animam esse, quæ in somnis videt vel ambulare vel sedere, vel huc vel illuc gressu vel etiam volatu ferri. Item in Cassiani voluminibus legitur quod animæ non sunt otiosæ, neque nihilum sentiant, cum dives ille in inferno se flamma cruciari clamet. August. Quomodo intelligitur lingua divitis flamma inferni, Sinus Abrahæ & huiusmodi vix à mansuetis; à contentiosis verò nunquam invenitur. *Recepisti*

Veræ neres gesta an parabola fuerit.

Dives populum Iudaicum indicat.

Lazarus populum Gentilem signat

Luxus divitis.

Sinus Abrahæ sensu literali.

Abraham primus fidem unius Dei prædicavit apertè

Sinus Abrahæ sensu Mystico.

Infernum.

Dives suffragium petit.

Cruciatur damnatus in iis membris per quæ peccavit.

bona in vita tua, & Lazarus similiter mala.

Merita malorum compensantur bono temporali hic. Peccata iustorũ purgantur adversitate hic.

Nota, quod iste dives aliquid boni habuit, ex quo bonum transitorium in hac vita recepit. Et Lazarus aliquid mali habuit, sed ignis inopiæ purgavit. *Et in his omnibus*, id est, inter hæc omnia quæ me excusant, unum est quod omnino me absolvit, scilicet, quod nullo modo possum tibi subvenire, quia, *magnum chaos firmatum est inter nos & vos.* Ambros. Inter divitem & pauperem magnum chaos firmatum est, quia post mortem nequeunt mutari merita. Chaos intelligi potest pro distantia magna secundum meritorum differentiam: vel chaos dicitur via, id est, ex una parte inflexibilis Dei justitia; ex alia parte immutabilis meritorum exigentia. *Vt hi qui volunt transire ad vos non possint*, id est, si vellent non possent, vel qui volunt de natura, non tamen simpliciter volunt: sicut Angeli confirmati de natura possunt peccare, gratia tamen hoc impedit; sic electi naturali benignitate, reproborum vellent liberationem, nisi adeo justitiæ Dei essent adstricti. Gregor. Justorum animæ, & si naturæ suæ bonitate misericordiam habent: Jam tamen auctoris sui justitiæ conjunctæ, tanta rectitudine constringuntur, ut nulla ad reprobos compassione moveantur *Rogo ergo te, pater*, &c. Ambrosius. Servus iste dives magister incipit esse, cum nec discendi tempus habet neque docendi. *Ne & ipsi veniant in locum hunc tormentorum.* Non dives curabat illos, sed ne per adventum illorum amplius torqueretur. Glossa. Servatur diviti ad pœnam & cognitio pauperis quem despexit, & memoria fratrum quos reliquit, ut de visa gloria despecti, & de pœna inutiliter amatorum torqueatur. *Si Moysen & Prophetas.* Hoc patuit in Christo, cui noluerunt post resurrectionem credere.

Angeli boni natura peccabiles, gratia confirmati peccare non possunt.

Damnati aspectu & præsentia sociorum peccati magis torquẽtur.

Hoc Evangelio arguitur avaritia Pharisæorum. Boni & mali vita, finis, & status post mortẽ. Vita divitis & Lazari.

Homo quidam erat dives, &c. Hoc Evangelium vel exemplum dictum est contra Pharisæos avaros, irridentes Dominum exhortantem ad largitionem eleemosynarum Et describit Dominus duas personas unum divitem & alterum pauperem. Et primo ostenditur eorum vita. Secundo finis vitæ, ibi: *Factum est, ut moreretur*, &c. Tertio status eorum post mortem, &c. *Elevans autem oculos suos.* Ubi vita divitis describitur, nomen ejus tacetur, dives fuisse commemoratur; qualiter divitiis sit usus, vel potius abusus, ostenditur: ubi verò vita pauperis describitur nomen e us exprimitur, & ostenditur magna ejus miseria, & sine omni consolatione humana.

I. Nomen divitis tacetur. Ratio 1.

Circa primum verò notandum, quod covenienter Dominus loquitur de divite, quasi de ignoto, nomen ejus non exprimendo. *Primo*, quia dives in paupere Deum non agnovit. Matth 25. quod uni ex minimis meis non fecistis, & mihi non fecistis. Ideo Dominus meritò divitem quasi non agnoscit. Non habentibus oleum misericordiæ, dicit Dominus: *Nescio vos.* Matth. 25

2.

Secundo, ad insinuandum, quod dives, qui in mundo nomen cum offensa Dei sibi fecit, in cœlo nomine illo carebit, quod habent electi. Proverb. 10 Nomen impiorum putrescet, id est, deficiet. Octavo die, qua circumcisio fiebat, nomen imponebatur. Et generali circumcisione facta, in octava resurrectionis nomen habebunt electi: de quo Apocal. 2. *Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen novum scriptu.* Manna erit jucunditas visionis divinæ: calculus candidus corpus immortale & gloriosum, nomen in calculo scriptũ erit, quia filii Dei ex gloria corporis apparebũt.

Octavo die circumcisio fiebat & nomen imponebatur.

3. *Tertio*, quia nomina divitum transierunt per ora porcorum, id est, hominum bestialium, à quibus laudantur; *vocaverunt* enim *nomina sua in terris suis.* Psal. 40. ideo dicit Dominus. *Non transibunt nomina eorum per labia mea.* Quis pomum ore porci masticatum libenter ponit in ore suo. Nomen malorum quod mundo est honorabile, Deo est abominabile. Lucæ 16 *Quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.*

Nomẽ malorum honorabile hominibus abominabile Deo.

4. *Quarto*, quia dives malus Dei judicio quantum ad personam suam nihil est in valore; à mundo etiam valor e,us pensatur ex eis quæ sibi adjacent, ipsemet etiam personam suam vilem habet, sua sibi præponendo: quia secundum Senecam nihil est ei se ipso vilius. Pythagoras si pecuniam habueris, necesse est ut te ipsum, aut pecuniam vilem habeas. Cùm igitur persona mali divitis modis prædictis nihil sit, merito non nomine personæ, secundum quam quasi nihil est, sed ex his quæ adjacent notificatur. Seneca. Magnam pecuniam habet: hominem illum judicas? arca est. Quis ærario, quis plenis invidet loculis? & iste quem dominum æstimas pecuniæ, loculus est.

Dives pluri facit suas pecunias quàm seipsum. Æstimatio divitis in divitiis sita est.

II. Quos divites Deus abjiciat, quos admittat.

Circa secundum notandum, quod dives dicitur aliquis, vel quia divitias habet, vel amat: divitem primo modo Deus non abjicit, cùm ipse sit dives. Job 36. *Deus potentes non abjicit*, cùm & ipse sit potens; sic Abraham dives fuerat, qui tamen in requie erat. Gen. 17 *Erat Abraham dives valde* Sed divites secundo modo à regno Dei excluduntur. Matth. 19. *Facilius est, camelum intrare foramen acus, quam divitem intrare in regnum cœlorum.* 1. Timoth. 6. *Qui volunt divites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli & desideria vana & inutilia quæ mergunt in interitum.* Hoc modo fuit dives iste epulo. Qui divitias amant, non verè habent, vel possident eas, immo potiùs possidentur ab eis. Ideo viri divitiarum dicuntur: unde nomen Cain interpretatur possessio, qui figuram tenet avarorum; unde potiùs est avarus possessio, quàm possessor. Et *notandum*, quod licet habere divitias non sit malum, tamen occasio est malorum, quia secundum Senecam multum est divitiarum contubernio non corrumpi. Ecclesiast. 11. *Si dives fueris, non eris immunis à delicto.* Difficile est spinas divitiarum ab aliquo tractari, & ipsum non cruentari: ideo dives fuisse primo ostenditur, ut materia sequentium malorum agnoscatur, scilicet, divitiæ.

Dives epulo fuit amator divitiarum.

Cain figura avarorum.

III. Tripliciter divites peccant.

Circa tertium notandum, quod tribus modis circa divitias contingit peccare, scilicet, malè eas adquirendo, malè expendendo, malè retinendo. Per veterem legem manifestum erat quod injusta acquisitio erat damnabilis, furtum enim manifestè prohibebatur in ea. Sed hoc exemplo vult ostendere Dominus, quod infidelis dispensatio & avara retentio possit esse damnabilis. Ad infidelem dispensationem pertinet illud: *Induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide.* Ad avaram retentionem pertinet illud: *Et nemo illi dabat.* Gregorius in homilia. In veteri lege non tenacia, sed rapina mulctatur. Ibi res injustè sublata restitutione quadruplici punitur. Hinc autem dives iste non abstulisse aliena reprehenditur, sed propria non dedisse: nec dicitur, quod quempiam oppresserit, sed quia in habitis rebus se extulit. Hinc colligendum est, qua pœna mulctandus sit, qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur, qui propria non largitur. Item Gregor. Dives iste non idcirco punitus est, quia aliena abstulit, sed quia acceptis rebus semetipsum malè dereliquit: hoc solum fuit, quod hunc inferno tradidit, quia in sua fœlicitate tumidus fuit, quia accepta dona ad usum arrogantiæ inflexit, quia viscera pietatis ignoravit, quia peccata sua redimere, etiam cùm sibi abundaret pretium, noluit.

1. Male acquirendo.

2. Male expẽdendo.

3. Male retinendo.

Divẽs peccavit nõ distribuendo sua & malè utendo. Non autem injustè accipiendo aut retinendo aliena.

Et notandum quod bonum rerum temporalium non est positum in multitudine vel magnitudine earum, sed in usu Sap. 1. Omnia quæ extra nos sunt dona, & quæ hominibus forte contingunt, non ideo laudantur, quod habuerit quis eas, sed quod honestè

Laus divitiarum in bono usu consistit.

Bona vita non in longitudine, sed in bono usu consistit.

honestè eis sit usus. Seneca docet non esse positum bonum vitæ in spacio ejus, sed in usu. Idem intellige de aliis rebus temporalibus. Ad malum suum divitias habuit, qui gratiam bene utendi illis non accepit. Ecclesiastici 5. *Est infirmitas pessima, quam vidi sub sole, divitiæ conservatæ in malum domini sui.* De divitiis suis dives iste sibi fuit prodigus, proximo suo avarus. Circa se usus est eis ad superfluitatem, proximo non subvenit ad magnam necessitatem; cùm dominus esset ei largus, ipse domino in paupere fuit avarus; ideo fuit maledictus. Augustin. Maledictus dispensator avarus, cui largus fuit dominus. Divitiis suis usus est ad superfluum vestitum & victum. Vestes enim pretiosas habere voluit ad gloriam: quod notatur ibi: *Induebatur purpura.* Item molles voluit habere ad delitias; ad quod pertinet, *Et bisso*, quod est genus lini candidi & mollissimi. Ad victum superfluum pertinet illud: *Et epulabatur quotidie splendide.*

Superfluitas victus & vestitus damnatur.

Vestitus multis de causis reprehensibilis.

Circa vestitum notandum, quod vestitus multis de causis potest esse reprehensibilis. *Quandoque* propter sumptuositatem, vel pretiositatem. Gregorius in Homilia. Sunt nonnulli qui cultum subtilium pretiosarumque vestium non putant esse peccatum; quod si culpa non esset, nequaquam sermo divinus tam vigilanter exprimeret, quod dives, qui torquetur apud inferos, bisso indutus fuisset. Indignum est vili cineri fieri saccum purpureum: corpus nostrum pulvis est, & in cinerem revertetur, ut quid perditio hæc? Indignum est cadaver putridum purpura involvi. Cùm pretiositas ornatus prohibeatur mulieribus. 1. Tim. 2. Et prima Petri 3. Patet hanc pretiositatem multo fortius esse reprehensibilem in viris. *Secundo*, reprehensibilis est vestitus propter multitudinem, cùm mutatoria tot habentur, quòd à tineis comeduntur, & Christus in pauperibus nudus remanet. Job. 24. *Nudos dimittunt homines, vestimenta tollentes.* Tollere vel auferre dicuntur, quibus conferre tenentur, scilicet; pauperibus. Hieronymus. Aliena rapere convincitur, qui ultra necessitatem sibi retinere comprobatur. Bern. Clamant nudi, clamant famelici, & conqueruntur, & ponit verba conquerentium, nobis, inquit, fame & frigore miserabiliter laborantibus, quid conferunt tot mutatoria vel extesa in perticis, vel plicata in manticis? nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis. Jacobi 5. *Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis quæ advenient vobis. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Tertio*, propter studiosam curiositatem. Gregor. Nemo æstimet in luxu atque studio pretiosarum vestium peccatum deesse; quia si culpa non esset, nullo modo Dominus Joannem de vestimenti sui asperitate laudasset. *Quarto*, propter indecentiam, ut cum non est vestitus secundum statum personæ; sicut cùm clericus militarem vestitum vult habere, vel religiosus sæcularem, vel vir fœmineum. Sophoniæ 1. *Visitabo super viros indutos veste peregrina.* Vestis peregrina est, quæ non est secundum statum personæ. Deuter. 22. *Non induetur mulier veste virili, nec vir vestietur veste feminea. Quinto*, propter gloriosam ostentationem. Ecclesiastici 9. *In vestitu ne glorieris unquam.* Gregor. in homilia. Nemo vestimenta præcipua nisi ad inanem gloriam quærit, videlicet, ut honorabilior cæteris esse videatur: nam quod pro sola gloria inani vestimentum pretiosius quæritur, res ipsa testatur; quia nemo vult illic pretiosis vestibus indui, ubi ab aliis non possit videri. Quam culpam possumus melius etiam è diverso colligere; quia si abjectio vestitus virtus non esset, Evangelista de Joanne vigilanter non diceret, erat vestitus pilis camelorum. *Sexto.* Propter præsumptioné: ex vanitate enim

1. Sumptuosus & pretiosus.

2. Multus & superfluus.

Clamor & querela pauperum.

3. Curiosus.

4. Non conveniens statui.

Prohibetur vir uti veste muliebri & contra.

5. Gloriosus ad ostentationem.

6.

vestis præsumitur vanitas mentis. Ecclesiastici 19. *Amictus corporis*, &c. *enunciant de illo. Septimo*, propter anticipationem. Dei enim ordinatione priùs oportet nos esse pannosos, quantum ad corpus, quàm gloriosos. Lucæ 1. Hoc vobis signum: invenietis infantem pannis involutum. Phil. 3. *Qui reformabit corpus humilitatis nostræ.* Zach. 3 dicitur de Jesu, magno Sacerdote: *Auferte ab eo sordida vestimenta, & induite eum mutatoriis. Et epulabatur quotidie splendide.*

Præsumptuosus ob vanitatem.

7. Ambitiosus præscribens Dei ordinationi.

Notandum, quod in conviviis est aliquando splendor commendabilis aliquando reprehensibilis: commendabilem facit hilaritas charitatis vel pietatis De quo Ecclesiastici 31. *Splendidum in panibus benedicent labia multorum.* Rom. 12. *Qui miseretur in hilaritate*, 2. Corinth. 9 *Non ex tristitia, aut ex necessitate; hilarem enim datorem diligit Deus.* Splendor reprehensibilis est immoderatæ delectabilitatis, ut cùm quæritur ibi delectabilitas, non solum secundum gustum, sed etiam secundum visum, ut in colore vini. Proverb. 23. *Ne intuearis vinum quando flavescit in vitro.* Attenditur etiam splendor iste non solum quantum ad fercula, sed etiam quantum ad vasa aurea & argentea, vel superflua luminaria, quantum ad cœnam. Splendidè epulantur, qui plus expendunt ad pascendum oculos hominum, quam ad pascendum ventres. Bernar. Videte quale sit hoc, de fraterna portione pascere oculos vestros. Vita vestra cedit vobis in superfluas copias, vestris necessitatibus detrahitur, quidquid accedit vanitatibus vestris.

Convivia splendida aliquando commendantur. Aliquando reprehenduntur.

Splendor conviviorũ varius.

Erat quidam mendicus. Hìc ostenditur impietas divitis, & tanguntur *septem* quæ ejus peccatum aggravant. *Primum* est, quod erat unus: si enim plures fuissent, posset dicere, quis tot pauperibus sufficeret dare? hoc pertinet ad illud: Quidam. *Secundum* est, quod erat mendicus, in quo datur intelligi paupertatis magnitudo. *Tertium*, quod jacebat ad januam ejus, ut dives dicere non posset: non vidi, in angulo fuit, aspicere non potui. Gregorius in homilia. Haberet aliquam excusationem forsitan dives, si Lazarus pauper & ulcerosus ante ejus januam non jacuisset. Si remotus fuisset, si ejus inopia non fuisset oculis importuna. *Quartum* est, quod erat ulceribus plenus. Si non movisset eum ad compassionem paupertas, poterat eum movere magna infirmitas. Non enim solum ore clamabat ad divitem, sed etiam toto corpore. Petrus Ravennensis: auribus divitis obturatis, nihil esset vox unius clamantis. Unde dominus ad aperiendum cor ejus totum corpus pauperis vulneribus aperuit, ut quot essent vulnera, tot essent ora clamantia. Idem, purpura & bisso, mollibus vestimentis, & epulis blandis, crudelis anima viscera ferrea nutriebat: quæ Dominus, humanæ salutis avidus inquisitor, cupiens emollire, projecerat ante januam totius pietatis conflatorium scilicet Lazarum. Conflatorium dixit, propter ferrea viscera Sed potest dicere illud. Jerem 6. *Frustra conflavit conflator malitia. Quintum* est, quod pauperi vilia suffecissent, non quæsisset pretiosa vel delicata, quod notatur ibi: *Cupiens saturari de micis*, &c. Pauperem non dicent delitiæ. Augustinus de verbis Domini: Non cogantur divites pauperum cibis vesci, utantur consuetudine infirmitatis suæ, & doleant se aliter sustentari non posse: quia si consuetudinem mutant, ægrotant. Edant superflua, dent pauperibus necessaria, edant pretiosa, dent pauperibus vilia: & quidem pauperum sunt reliquiæ, non delitiæ, non oblectamenta, sed fragmenta. Non est mirum, si quis non velit dare quæ multum constant, sed hoc est mirum, negare Deo panem in paupere. Job 22. *Aquam lasso non dedisti & esurienti subtraxisti panem. Sextum* est, impietas familiæ divitis ad quod

I. Septem circumstantiæ aggravãtes peccatum divitis.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Merita malorum cõpensantur bono temporali hic. Peccata iustorũ purgantur adversitate hic.

bona in vita tua, & Lazarus similiter mala.

Nota, quod iste dives aliquid boni habuit, ex quo bonum transitorium in hac vita recepit. Et Lazarus aliquid mali habuit ; sed ignis inopiæ purgavit. *Et in his omnibus*, id est, inter hæc omnia quæ me excusant, unum est quod omnino me absolvit, scilicet, quod nullo modo possum tibi subvenire, quia, *magnum chaos firmatum est inter nos & vos.* Ambros. Inter divitem & pauperem magnum chaos firmatum est, quia post mortem nequeunt mutari merita. Chaos intelligi potest pro distantia magna secundum meritorum differentiam: vel chaos dicitur via, id est, ex una parte inflexibilis Dei justitia; ex alia parte immutabilis meritorum exigentia. *Vt hi qui volunt transire ad vos non possint*, id est, si vellent non possent, vel qui volunt de natura, non tamen simpliciter volunt: sicut Angeli confirmati de natura possunt peccare, gratia tamen hoc impedit; sic electi naturali benignitate, reproborum vellent liberationem, nisi adeo justitiæ Dei essent adstricti. Gregor. Justorum animæ, & si naturæ suæ bonitate misericordiam habent: Jam tamen auctoris sui justitiæ conjunctæ, tanta rectitudine constringuntur, ut nulla ad reprobos compassione moveantur. *Rogo ergo te, pater*, &c. Ambrosius. Servus iste dives magister incipit esse, cum nec discendi tempus habet neque docendi. *Ne & ipsi veniant in locum hunc tormentorum.* Non dives curabat illos, sed ne per adventum illorum amplius torqueretur. Glossa. Servatur diviti ad pœnam & cognitio pauperis quem despexit, & memoria fratrum quos reliquit, ut de visa gloria despecti, & de pœna inutiliter amatorum torqueatur. *Si Moysen & Prophetas.* Hoc patuit in Christo, cui noluerunt post resurrectionem credere.

Angeli boni natura peccabiles, gratia confirmati peccare non possunt.

Damnati aspectu & præsentia sociorum peccati magis torquẽtur.

Hoc Evangelio arguitur avaritia Pharisæorum. Boni & mali vita, finis, & status post mortẽ. Vita divitis & Lazari.

Homo quidam erat dives, &c. Hoc Evangelium vel exemplum dictum est contra Pharisæos avaros, irridentes Dominum exhortantem ad largitionem eleemosynarum. Et describit Dominus duas personas, unum divitem & alterum pauperem. Et primo ostenditur eorum vita. Secundo finis vitæ, ibi: *Factum est, ut moreretur*, &c. Tertio status eorum post mortem, &c. *Elevans autem oculos suos.* Ubi vita divitis describitur, nomen ejus tacetur, dives fuisse commemoratur; qualiter divitiis sit usus, vel potius abusus, ostenditur: ubi verò vita pauperis describitur nomen ejus exprimitur, & ostenditur magna ejus miseria, & sine omni consolatione humana.

I. Nomen divitis tacetur. Ratio 1.

Circa primum verò notandum, quod covenienter Dominus loquitur de divite, quasi de ignoto, nomen ejus non exprimendo. *Primo*, quia dives in paupere Deum non agnovit. Matth. 25. quod uni ex minimis meis non fecistis, & mihi non fecistis. Ideo Dominus meritò divitem quasi non agnoscit. Non habentibus oleum misericordiæ, dicit Dominus: *Nescio vos.* Matth. 25. *Secundo*, ad insinuandum, quod dives, qui in mundo nomen cum offensa Dei sibi fecit, in cœlo nomine illo carebit, quod habent electi. Proverb. 10. Nomen impiorum putrescet, id est, deficiet. Octavo die, qua circumcisio fiebat, nomen imponebatur. Et generali circumcisione facta, in octava resurrectionis nomen habebunt electi: de quo Apocal. 2. *Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen novum scriptu.* Manna erit jucunditas visionis divinæ: calculus candidus corpus immortale & gloriosum, nomen in calculo scriptũ erit, quia filii Dei ex gloria corporis apparebũt. *Tertio*, quia nomina divitum transierunt per ora porcorum, id est, hominum bestialium, à quibus laudantur; *vocaverunt* enim *nomina sua in terris suis.* Psal. 40. ideo dicit Dominus. *Non transibunt nomina eorum per labia mea.* Quis pomum ore porci masticatum libenter ponit in ore suo. Nomen malorum quod mundo est honorabile, Deo est abominabile. Lucæ 16. *Quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum. Quarto*, quia dives malus Dei judicio quantum ad personam suam nihil est in valore; à mundo etiam valor ejus pensatur ex eis quæ sibi adjacent, ipsemet etiam personam suam vilem habet, sua sibi præponendo: quia secundum Senecam nihil est ei se ipso vilius. Pythagoras si pecuniam habueris, necesse est ut te ipsum, aut pecuniam vilem habeas. Cùm igitur persona mali divitis modis prædictis nihil sit, merito non nomine personæ, secundum quam quasi nihil est, sed ex his quæ adjacent notificatur. Seneca. Magnam pecuniam habet: hominem illum judicas? arca est. Quis ærario, quis plenis invidet loculis? & iste quem dominum æstimas pecuniæ, loculus est.

2. Octavo die circumcisio fiebat & nomen imponebatur.

3. Nomẽ malorum honorabile hominibus abominabile Deo. 4.

Dives pluri facit suas pecunias quàm seipsum. Æstimatio divitis in divitiis sita est.

Circa secundum notandum, quod dives dicitur aliquis, vel quia divitias habet, vel amat: divitem primo modo Deus non abjicit, cùm ipse sit dives. Job 36. *Deus potentes non abjicit*, cùm & ipse sit potens; sic Abraham dives fuerat, qui tamen in requie erat. Gen. 17. *Erat Abraham dives valde.* Sed divites secundo modo à regno Dei excluduntur. Matth. 19. *Facilius est, camelum intrare foramen acus, quàm divitem intrare in regnum cœlorum.* 1. Timoth. 6. *Qui volunt divites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli & desideria vana & inutilia quæ mergunt in interitum.* Hoc modo fuit dives iste epulo. Qui divitias amant, non verè habent, vel possident eas, immo potiùs possidentur ab eis. Ideo viri divitiarum dicuntur: unde nomen Cain interpretatur possessio, qui figuram tenet avarorum; unde potiùs est avarus possessio, quàm possessor. Et *notandum*, quod licet habere divitias non sit malum, tamen occasio est malorum, quia secundum Senecam multum est divitiarum contubernio non corrumpi. Ecclesiast. 11. *Si dives fueris, non eris immunis à delicto.* Difficile est spinas divitiarum ab aliquo tractari, & ipsum non cruentari: ideo dives fuisse primo ostenditur, ut materia sequentium malorum agnoscatur, scilicet, divitiæ.

II. Quos divites Deus abjiciat, quos admittat.

Dives epulo fuit amator divitiarum.

Cain figura avarorum.

III. Tripliciter divites peccant. 1. Male acquirendo. 2. Male expẽdendo. 3. Male retinendo.

Circa tertium notandum, quod tribus modis circa divitias contingit peccare, scilicet, malè eas adquirendo, malè expendendo, malè retinendo. Per veterem legem manifestum erat quod injusta acquisitio erat damnabilis, furtum enim manifestè prohibebatur in ea. Sed hoc exemplo vult ostendere Dominus, quod infidelis dispensatio & avara retentio possit esse damnabilis. Ad infidelem dispensationem pertinet illud: *Induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide.* Ad avaram retentionem pertinet illud: *Et nemo illi dabat.* Gregorius in homilia. In veteri lege non tenacia, sed rapina mulctatur. Ibi res injustè sublata restitutione quadruplici punitur. Hinc autem dives iste non abstulisse aliena reprehenditur, sed propria non dedisse: nec dicitur, quod quempiam oppresserit, sed quia in habitis rebus se extulit. Hinc colligendum est, qua pœna mulctandus sit, qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur, qui propria non largitur. Item Gregor. Dives iste non idcirco punitus est, quia aliena abstulit, sed quia acceptis rebus semetipsum malè dereliquit: hoc solum fuit, quod hunc inferno tradidit, quia in sua fœlicitate tumidus fuit, quia accepta dona ad usum arrogantiæ inflexit, quia viscera pietatis ignoravit, quia peccata sua redimere, etiam cùm sibi abundaret pretium, noluit.

Dives peccavit nõ distribuendo sua & malè utendo. Non autem injustè accipiendo aut retinendo aliena.

Laus divitiarum in bono usu consistit.

Et notandum quod bonum rerum temporalium non est positum in multitudine vel magnitudine earum, sed in usu Sap. 1. Omnia quæ extra nos sunt dona, & quæ hominibus forte contingunt, non ideo laudantur, quod habuerit quis eas, sed quod honestè

Bona vita non in longitudine, sed in bono usu consistit.

honestè eis sit usus. Seneca docet non esse positum bonum vitæ in spacio ejus, sed in usu. Idem intellige de aliis rebus temporalibus. Ad malum suum divitias habuit, qui gratiam bene utendi illis non accepit. Ecclesiastici 5. *Est infirmitas pessima, quam vidi sub sole, divitiæ conservatæ in malum domini sui*. De divitiis suis dives iste sibi fuit prodigus, proximo suo avarus. Circa se usus est eis ad superfluitatem, proximo non subvenit ad magnam necessitatem; cùm dominus esset ei largus, ipse domino in paupere fuit avarus; ideo fuit maledictus.

Superfluitas victus & vestitus damnatur.

Augustin. Maledictus dispensator avarus, cui largus fuit dominus. Divitiis suis usus est ad superfluum vestitum & victum. Vestes enim pretiosas habere voluit ad gloriam: quod notatur ibi: *Induebatur purpura*. Item molles voluit habere ad delitias; ad quod pertinet, *Et bisso*, quod est genus lini candidi & mollissimi. Ad victum superfluum pertinet illud: *Et epulabatur quotidie splendide*.

Vestitus multis de causis reprehensibilis.

Circa vestitum notandum, quod vestitus multis de causis potest esse reprehensibilis.

1\. Sumptuosus & pretiosus.

Quandoque propter sumptuositatem, vel pretiositatem. Gregorius in Homilia. Sunt nonnulli qui cultum subtilium pretiosarumque vestium non putant esse peccatum; quod si culpa non esset, nequaquam sermo divinus tam vigilanter exprimeret, quod dives, qui torquetur apud inferos, bisso indutus fuisset. Indignum est vili cineri fieri saccum purpureum: corpus nostrum pulvis est, & in cinerem revertetur, ut quid perditio hæc? Indignum est cadaver putridum purpura involvi. Cùm pretiositas ornatus prohibeatur mulieribus. 1. Tim. 2. Et prima Petri 3. Patet hanc pretiositatem multo fortius esse reprehensibilem in viris

2\. Multus & superfluus.

Secundo, reprehensibilis est vestitus propter multitudinem, cùm mutatoria tot habentur, quòd à tineis comeduntur, & Christus in pauperibus nudus remanet. Job. 24. *Nudos dimittunt homines, vestimenta tollentes*. Tollere vel auferre dicuntur, quibus conferre tenentur, scilicet, pauperibus. Hieronymus. Aliena rapere convincitur, qui ultra necessitatem sibi retinere comprobatur.

Clamor & querela pauperum.

Bern. Clamant nudi, clamant famelici, & conqueruntur, & ponit verba conquerentium, nobis, inquit, fame & frigore miserabiliter laborantibus, quid conferunt tot mutatoria vel extêsa in perticis, vel plicata in manticis? nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis. Jacobi 5. *Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis quæ advenient vobis. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra à tineis comesta sunt*.

3\. Curiosus.

Tertio, propter studiosam curiositatem. Gregor. Nemo æstimet in luxu atque studio pretiosarum vestium peccatum deesse; quia si culpa non esset, nullo modo Dominus Joannem de vestimenti sui asperitate laudasset.

4\. Non conveniens statui.

Quarto, propter indecentiam, ut cum non est vestitus secundum statum personæ; sicut cùm clericus militarem vestitum vult habere, vel religiosus sæcularem, vel vir fœmineum.

Prohibetur vir uti veste muliebri & contra.

Sophoniæ 1. *Visitabo super viros indutos veste peregrina*. Vestis peregrina est, quæ non est secundum statum personæ. Deuter. 22. *Non induetur mulier veste virili, nec vir vestietur veste fœminea*.

5\. Gloriosus ad ostentationem.

Quinto, propter gloriosam ostentationem. Ecclesiastici 9. *In vestitu ne glorieris unquam*. Gregor. in homilia. Nemo vestimenta præcipua nisi ad inanem gloriam quærit, videlicet, ut honorabilior cæteris esse videatur: nam quod pro sola gloria inani vestimentum pretiosius quæritur, res ipsa testatur; quia nemo vult illic pretiosis vestibus indui, ubi ab aliis non possit videri. Quam culpam possumus melius etiam è diverso colligere; quia si abjectio vestitus virtus non esset, Evangelista de Joanne vigilanter non diceret, erat vestitus pilis camelorum.

6\.

Sexto. Propter præsumptioné: ex vanitate enim vestis præsumitur vanitas mentis. Ecclesiastici 19. *Amictus corporis*, &c. *enunciant de illo*.

Præsumptuosus ob vanitatem.

7\. Ambitiosus præscribens Dei ordinationi.

Septimo, propter anticipationem. Dei enim ordinatione prius oportet nos esse pannosos, quantum ad corpus, quàm gloriosos. Lucæ 2. Hoc vobis signum: invenietis infantem pannis involutum. Phil. 3. *Qui reformabit corpus humilitatis nostræ*. Zach. 3 dicitur de Jesu, magno Sacerdote: *Auferte ab eo sordida vestimenta, & induite eum mutatoriis. Et epulabatur quotidie splendide*.

Convivia splendida aliquando commendantur. Aliquando reprehenduntur.

Notandum, quod in conviviis est aliquando splendor commendabilis aliquando reprehensibilis: commendabilem facit hilaritas charitatis vel pietatis De quo Ecclesiastici 31. *Splendidum in panibus benedicent labia multorum*. Rom 12. *Qui miseretur in hilaritate*. 2. Corinth. 9 *Non ex tristitia, aut ex necessitate; hilarem enim datorem diligit Deus*. Splendor reprehensibilis est immoderatæ delectabilitatis, ut cùm quæritur ibi delectabilitas, non solum secundum gustum, sed etiam secundum visum, ut in colore vini. Proverb. 23. *Ne intuearis vinum quando flavescit in vitro*.

Splendor conviviorũ varius.

Attenditur etiam splendor iste non solum quantum ad fercula, sed etiam quantum ad vasa aurea & argentea, vel superflua luminaria, quantum ad cœnam. Splendidè epulantur, qui plus expendunt ad pascendum oculos hominum, quam ad pascendum ventres. Bernar. Videte quale sit hoc, de fraterna portione pascere oculos vestros. Vita vestra cedit vobis in superfluas copias, vestris necessitatibus detrahitur, quidquid accedit vanitatibus vestris.

I. Septem circumstantiæ aggravãtes peccatum divitis.

Erat quidam mendicus. Hîc ostenditur impietas divitis, & tanguntur *septem* quæ ejus peccatum aggravant.

1\.

Primum est, quod erat unus: si enim plures fuissent, posset dicere, quis tot pauperibus sufficeret dare? hoc pertinet ad illud: Quidam.

2\.

Secundum est, quod erat mendicus, in quo datur intelligi paupertatis magnitudo.

3\.

Tertium, quod jacebat ad januam ejus, ut dives dicere non posset: non vidi, in angulo fuit, aspicere non potui. Gregorius in homilia. Haberet aliquam excusationem forsitan dives, si Lazarus pauper & ulcerosus ante ejus januam non jacuisset. Si remotus fuisset, si ejus inopia non fuisset oculis importuna.

4\.

Quartum est, quod erat ulceribus plenus. Si non movisset eum ad compassionem paupertas, poterat eum movere magna infirmitas. Non enim solum ore clamabat ad divitem, sed etiam toto corpore. Petrus Ravennensis: auribus divitis obturatis, nihil esset vox unius clamantis. Unde dominus ad aperiendum cor ejus totum corpus pauperis vulneribus aperuit, ut quot essent vulnera, tot essent ora clamantia. Idem, purpura & bisso, mollibus vestimentis, & epulis blandis, crudelis anima viscera ferrea nutriebat: quæ Dominus, humanæ salutis avidus inquisitor, cupiens emollire, projecerat ante januam totius pietatis conflatorium scilicet Lazarum. Conflatorium dixit, propter ferrea viscera Sed potest dicere illud. Jerem 6. *Frustra conflavit conflator malitiæ*.

5\.

Quintum est, quod pauperi vilia suffecissent, non quæsisset pretiosa vel delicata, quod notatur ibi: *Cupiens saturari de micis*, &c. Pauperem non dicent delitiæ. Augustinus de verbis Domini: Non cogantur divites pauperum cibis vesci, utantur consuetudine infirmitatis suæ, & doleant se aliter sustentari non posse: quia si consuetudinem mutant, ægrotant. Edant superflua, dent pauperibus necessaria, edant pretiosa, dent pauperibus vilia: & quidem pauperum sunt reliquiæ, non delitiæ, non oblectamenta, sed fragmenta. Non est mirum, si quis non velit dare quæ multum constant, sed hoc est mirum, negare Deo panem in paupere. Job 22. *Aquam lasso non dedisti & esurienti subtraxisti panem*.

6\.

Sextum est, impietas familiæ divitis ad quod

pertinet illud: Et nemo illi dabat. Impius Dominus impiam habet familiam. Ecclesiastici 10. *Secundum judicem populi, sic & ministri ejus. Septimum* est, quod canes divitis mitiores fuerunt pauperi quàm dives. De quo ibi: *Sed canes veniebant.* Petrus Ravennensis: Canes pauperis ulcera curant magisterio naturæ, dives pauperem negligit, accusante natura. Idem: dives mitior fuit canibus suis, quàm pauperi. Canes enim aliquando pinguia, sed nec micam de mensa ejus pauper recepit. Matth. 15. *Nam & catelli edunt de mensa dominorum suorum.* In eisdem verbis attende quatuor, quæ faciunt ad magnitudinẽ miseriæ pauperis. *Primum* est, tanta paupertas ut micas habere non valeat. *Secundũ* est, tanta infirmitas, ut nulla pars ejus ulcere careat. *Tertium* est, visa divitis copia. *Quartũ* est quod nulla consolatio inde est accepta. Greg. in homil. Quantus, putamus, fratres charissimi, tunc in corde pauperis tumultus tentationis fuit, cui certè ad pœnam poterat sufficere paupertas: & si sanus fuisset, rursum sufficeisset ægritudo, etiam si subsidium adesset, sed ut probaretur amplius pauper, simul hunc paupertas & ægritudo tabefecit, atque insuper videbat procedentem divitem obsequentibus consulciri, & se in infirmitate & inopia à nullo visitari. Sequitur.

Quatuor ostendunt miseria Lazari.

II. Mors Lazari. Angelica obsequia Lazaro parata.

Factum est autem ut moreretur, &c. Hic ostenditur finis vitæ, & attende, quod ei cui defuerat consolatio humana, parata fuit consolatio angelica. Petrus Ravennensis: meritò pauperi præparantur officia angelica, cui tam crudeliter denegata fuerant humanitatis obsequia. Idem: non dedignantur portare eum Angeli, cui prius ministrabant Hebr. 2. *Omnes sunt administratorii spiritus.* Qui non habent equos in hac vita, Angelos habent portitores in morte. Qui vidisset pauperem in illa vita misera, reputasset eum infœlicem, & Deo exosum, omni bono indignum: qui tamen dignus erat regno cœlesti, quem Deus in morte tantum diligere ostendit, quòd ad ejus obsequium Angelos misit. Lazarus fuit margarita in sterquilinio latens; sicut dicit Gregorius de Romula, quæ in simili statu fuit. Latebat, inquit, in sterquilinio margarita Dei sterquilinium, fratres, hanc corruptionem corporis appello; sterquilinium abjectionem paupertatis nomino. Assumpta est ergo margarita, quæ jacebat in sterquilinio, & posita est in cœlestis regis ornamento. Econtrario: qui vidisset divitem in illa prosperitate, reputasset eum fœlicem & dilectum à Deo: & tamen Deus habebat eum odio ad mortem. Jam erat adjudicatus patibulo infernali. In Psalmo 143. post illud; *Promptuaria eorum plena*; & cum subditur. *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt*; sed subditur veritas divini judicii: *Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus. Mortuus est autem & dives*, &c Non unica morte est mortuus sed *triplici*. *Prima* est *culpa*, qua separatur anima à Deo. 1. Timoth. 4. *Vidua*, id est anima à Christo separata, *quæ in delitiis est vivens, mortua est. Secunda* est *natura*, qua separatur anima à corpore: & de qua hîc. *Tertia* est *gehenna*, qua separatur anima à gloria Apoc. 20. *Missi sunt in stagnum ignis: hæc mors est secunda. Et sepultus est in inferno.* In profunditate enim pœnarum positus est. Apocal. 18. *Quantum glorificavit se & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum.*

Indicia Dei & hominũ diversa.

Lazarus margarita latens.

Triplex mors divitis.

Nota, bonorum mortem esse quasi quandam portam per quam transitur ad gloriam Econtrario. Mors peccatorum, quæ pessima est, quasi quædam porta, per quam transitur ad gehennam. Job 21. Ducunt in bonis dies suos & in puncto ad inferna descendunt. De sepultura corporis non loquitur hic dominus, quia quantumcunque sit illa honorabilis; tamen parum prodest ei cujus anima sepelitur in inferno. Sepultura reprobi, est ut sepultura asini: de qua Jerem. 22. *Sepultura asini sepelietur.* Sepultura asini talis est: dominus pellem retinet, & vermes carnes comedunt, ossa ad pluviam & grandinem remanent. Sic bona exteriora, quæ per pellem intelliguntur, filii retinent & quandoque dominus terrenus. Vermes ad litteram comedunt carnes. Anima, quæ per perversitatem ossibus comparatur, pluviæ & grandini infernali assimilatur. De hac sepultura exponitur illud Eccli. 10. Cùm moritur homo hæreditabit serpentes, scilicet infernales, quantum ad animam. Et bestias, scilicet, filios vel dominos terrenos vastantes hæreditatem. Et vermes ad litteram, qui corpus comedunt.

Diversa mors bonorum & malorum. Pompa sepulturæ malorum nihil prodest.

III. Status eorũ post mortẽ. De hoc tria ostenduntur.

Elevans autem oculos. Hic ostenditur status eorum post mortem, & attendit hîc tria, scilicet, statuum mutationem, vindictam Dei congruentem, præsumptionem divitis perseverantem.

I. Mutatio status alterius vitæ.

Circa primum nota, quod dives qui solebat esse supra, fuit infra, quod notatur ibi: *Elevans oculos.* Proverb. 19. *Superbum sequitur humilitas*, id est, dejectio, *& humilem spiritum suscipiet gloria.* Qui oculos suos statuerat declinare in terram, nunc tardè eos elevat: oculos quos clauserat culpa, jam aperuerat pœna. Gregor. Oculos culpa claudit, pœna aperit *Item* erat in tormentis qui solebat esse in deliciis: qui in vita sua bona receperat, nunc mala sua recipiebat. Gregor. in homil. Si qui estis, qui in hoc mundo aliquid exterioris boni accepistis, ipsum, ut ita dicam, donum exterius pertimescere debetis, ne vobis pro quorundam vestrorum actuum recompensatione sit datum, ne judex qui bona exteriora restituit, à retributione boni intimi repellat. *Item* mendicabat, à quo solebant alij mendicare. O quam grave erat sustinere cruciatum ei qui assueverat deliciis, & dejectionem ei, qui fuerat in honore, & tantam indigentiam ei, qui fuerat in tanta abundantia Multum esset conandum his, qui honoribus & divitiis assueverunt, ut salvarentur, intolerabile enim erit eis carere, & contraria sustinere. Econtra Lazarus erat supra, &c. in deliciis & ejus beneficium quærebatur.

II. Vindicta divina congruens.

Circa secundum notandum, quod dives specialiter in lingua memoratur cruciari, quia in lingua peccaverat. Sapient. 11. *Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.* Petrus Ravennensis: Si jam te possidet totum ignis inferni, quare solius linguæ desideras æstibus subveniri? an quia lingua magis uritur, magis ardet, qua pauperi insultavit, qua misericordiã denegavit, & præcedit ad judicium, quæ præcessit ad peccatum Et primo degustat cruciatus quæ cibos pretiosos & odorata pocula degustavit. Chrysostomus Ubi peccatum ibi pœna. Gregorius. Quid est quod in tormentis positus dives linguam suam refrigerari postulat, nisi quod is, qui convivando magis de loquacitate peccaverat, per retributionis justitiam in lingua atrocius ardebat. Secundum sensum allegoricum, prout dives significat populum Judaicum, dicit Gregorius in Homilia: Infidelis populus verba legis in ore tenuit, quæ servare contempsit: ibi ergo amplius ardebit, ubi se ostendit scire, quod facere noluit. *Item* qui micas Lazaro non dederat, guttam aquæ non accipit, quam postulat. Gregorius. Dives ille qui mensæ suæ minima dare noluit, in inferno usque ad minima quærenda pervenit: nam guttam aquæ petivit qui micam panis negavit. *Notabile* verò est, quod guttam aquæ petivit super digitum Lazari, qui fuerat ulceribus plenus, tunc non erat ita indignantis naturæ, ut esse solebat. Mille anni sunt, quod eam petiit lingua ejus, & adhuc igne cruciatur, nec tamẽ adhuc obtinuit, nec unquam obtinebit. Prover. 28. *Qui despicit deprecantem sustinebit penuriam.* Ejusdem 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, clamabit & non exaudietur ipse.* Præterea secundum

secundum Gregorium: Torquebatur in gloria Lazari, quem habebat despectui. Item in timore damnationis fratrum, quos amaverat contra Deum; sic torquebuntur prælati solicitudine & timore nepotum, vel consanguineorum, quos male amaverunt.

III. Divitis præsumptio. 1. Circa Tertium, attende, præsumptionem divitis, qui Abraham patrem vocat, à quo tamen degeneraverat. Petrus Ravennensis: Si pius, si hospitalis in pauperem fuisses, filius Abrahæ esses. Qui generatoris opera non facit, negat genus, dicente Domino. *Si Abrahæ filii estis, opera Abrahæ facite* Joan. 8. Misericordiam postulat, qui sine misericordia fuerat, quasi nesciens illud Jacobi 2. *Judicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam.* 2. Impietas. *Item* attende impietatem divitis adhuc perseverantem, qui Lazarum dum viveret reliquit miserum; nunc iterum vult eum efficere miserum, vult enim eum facere redire ad miseriam sæculi. Flevit Dominus Lazarum suscitaturus. Joannis 11. Qui ad miseriam hujus sæculi erat eum reducturus, petit dives Lazarum sibi mitti, petit eum mitti ad fratres suos, sic vult pauperem vexare: sicut divites consueverunt in hoc sæculo pauperes vexare. 3. Stultitia. *Item* perseverat divitis stultitia, quæ mortuo putat magis esse credendum, quàm vivo, & quàm legi Dei Sic Saul per Pythonissam petiit suscitari Samuelem quem volebat consulere. 1. Reg. 28.

De prædicatione. Et notandum, quod dives qui in vita sua prædicationem desperaverat, postquam sensit tormenta inferni, pro prædicatione zelare videtur: petit enim ad fratres suos Lazarum mitti, qui tormenta illa nunciet eis. Sic multi sunt usurarij & aliis vitiis irretiti, qui ad prædicationem venire nolunt; qui si illa tormenta sensissent, ipsimet prædicatores fierent.

Hæc parabola est speculum divitum & pauperum. Item notandum quod hoc exemplum est speculum divitum & pauperum. Si dives es, & divitiis ad gloriam & delicias uteris & pauperibus avarus, & parcus existis, finem ad quem devenit dives iste consequeris Eadem via ad eundem finem ducit. Si verò juxta facultatem tuam pauperibus misericors fueris, solatium habebis, quòd Abraham qui hospitalis fuit, erat in requie. Gregorius in Homilia: Verba lectionis sacræ debent nos instruere ad implenda mandata pietatis. Quotidie Lazarum, si nos quærimus, invenimus. Quotidie Lazarum, si non quærimus, cernimus. Ecce importunè pauperes se offerunt, rogant nos, qui tunc pro nobis intercessores veniant. Certè nos omnino rogare debuimus, & tamen rogamur. Videte si negare debemus, quod petitur; quando patroni sunt qui petunt. Item Gregorius. Dum pauper reprehensibilis cernitur, moneri debet, & despici non debet. Si verò reprehensionis nihil habet, venerari summoperè, sicut intercessor, debet. Sed ecce multos cernimus, quos cujus sint meriti, nescimus. Omnes ergo venerandi sunt. tantoque necesse est, ut omnibus te humiliare debeas, quanto, quis sit Christus, ignoras. Idem, quando jacenti in terra porrigitis, sedenti in cœlo datis. Si pauper es, attende finem pauperis, ut in paupertate tua solatium habeas, sciens quod patientia pauperum non peribit in finem. Ille tristem vitam pertulit, & ad lætam mortem pervenit. Sapiens, non quod situm est ante oculos, sufficit intueri; rerum exitus prudentia metitur.

DOMINICA II. POST FESTUM SS. TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SERMO XCIV.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium.

Homo quidam fecit cœnam magnam. *Lucæ 14.*

Secundum Gregorium hæc cœna magna est satietas internæ dulcedinis, quam nobis Deus præparavit, & vocatur cœna, non prandium, quia post cœnam nullum convivium restat, sed post prandium restat cœna. Prandium ergo est refectio spiritualis quæ habetur in præsenti, de qua agitur Matthæi 22. Cœna verò est refectio præparata in fine sæculi, de qua hîc agitur. *Et vocavit multos*, sed pauci veniunt, quia nonnunquam ipsi, qui ei per fidem subjecti sunt, æterno ejus convivio male vivendo contradicunt. *Et misit servum suum.* Glossa Interlin. Prædicatores, qui dicuntur servus singulariter, quia in idem conveniunt. *Hora cœnæ* id est ultima ætate, scilicet in fine sæculi. Primæ Corinth. 10. *Nos sumus in quos fines sæculi devenerunt.* Primæ Joannis 2. *Scimus quia novissima hora est. Dicere*, id est, ad dicendum invitatis per legem & Prophetas. *Ut venirent* ut scilicet repulso fastidio ad gustandum cœnam se præparent, *quia jam parata sunt omnia.* Immolato enim Christo introitus regni patet. *Et cœperunt omnes.* Glossa Interlinearis. Qui venire noluerunt, & est dictum pro majori parte, sicut dicitur quod omnes vadunt ad bellum, cum multi tamen remaneant. *Excusare.* Glossa. Excusat omnis qui terrena plusquam cœlestia diligit, etsi ad cœlestia se tendere dicat Villam emi, id est dominatum multo labore, adquisivi, vel infœlici commercio, scilicet pretio animæ meæ, vel pretio regni cœlestis comparavi. Hanc villam Lucifer emit, qui pro dominatione quam appetiit regnum æternum amisit, *& necesse habeo exire*, à mei consideratione, & ab æternorum contemplatione. Superbus extra se est, unde super illud Joan. 6. *Eum qui venit ad me non ejiciam foras.* Glossa. Humilis foras non ejicitur, quod est tantum superbi, qui nihil habet in bono interiori, nec hîc, nec in futuro. *Et videre illam*, id est, studium meum ad illam applicare. *Rogo te habe me excusatum.* Gregorius in Homilia. Dum dicit, rogo te, habe me excusatum humilitas sonat in voce, dum venire contemnit, superbia in actione. Augustinus. In empta villa dominatio notatur & superbia. Sequitur *Juga boum emi quinque.* Hæc excusatio refertur ad concupiscentiam oculorum, unde curiositas procedit. Per quinque boves intelliguntur quinque sensus qui versantur circa terrena, sicut boves versant terram Juga vero dicuntur, quia instrumenta sensuum combinantur, duæ enim aures sunt, duo oculi, duæ nares. Duo etiam instrumenta gustus lingua & palatum. Duæ manus quibus maximè fit tactus. Juga ergo boum ille emit qui servituti quinque sensuum curiosorum, cum labore & expensis multis & damno regni cœlestis se subjicit. Gregorius. Quia sensus corporales interna comprehendere nesciunt, sed sola exteriora cognoscunt, rectè per eos curiositas designatur, quæ dum alienam vitam quærit discutere semper sua intima nesciens studet exteriora cogitare. August Secundus ostendit juga quinque, id est, quinque sensus corporis qui nihil intelligit investigandum, nisi quæ per hos administrantur, & ideo invitantes ad cœnam supernorum non sequitur. Sequitur *& eo probare illa.* Gregor. Ipsa excusantis verba à vitij sui significatione non discrepant, dum dicit eo probare illa, qui aliquando probatio ad curiositatem pertinere solet. *Uxorem duxi.* Augustinus. Tertius uxorem ducit, quia voluptas carnis multum impedit. Gregorius. Quid per uxorem nisi voluptas carnis accipitur? Nam quamvis bonum sit conjugium ad propagandam sobolem divina providentia constitutum, nonnulli tamen per hoc non fœcunditatem prolis, sed desideria expetunt voluptatis, idcirco

per rem justam significari potest non incongruè res injusta, *& ideo non possum venire*. Insinuatur quod voluptas carnis valde sit efficax impedimentum salutis. Gregorius de his tribus impedimentis simul. Dum hunc terrena cura occupat, illum alieni actus sagax cogitatio devastat. Alterius etiam mentem voluptas carnis inquinat; fastidiosus quisque ad æternæ vitæ epulas non festinat. *Et reversus servus*, &c. Sciendum quod sicut prædicatores cum proficiunt ad Deum redeunt gratias agendo, sic cùm obstaculum inveniunt quasi ei renunciant, consilium & auxilium ejus implorando. *Tunc iratus*, &c. Loquitur de Deo more hominis in quem motus non cadit, sed dicitur irasci quando facit opera quæ congruunt irato. Isa. 28. *Irascetur Dominus ut faciat opus suum, peregrinum est opus ejus ab eo*: Punitio videtur esse opus peregrinum ab ejus mansuetudine. *Exi cito in plateas*, id est, ad eos qui sunt in via lata & spaciosa quæ ducit ad mortem. Matth. 7. Qui, ut dicit Augustinus, vagantur per campos licentiæ, putantes licitum esse quidquid est libitum, *& vicos civitatis*, id est ad illos quos temporalium coarctat inopia, *& pauperes ac debiles, cæcos*, &c. Cæci & claudi vocantur & veniunt, quia infirmi quique, atque in hoc mundo despecti plerunque tanto celerius vocem Dei audiunt, quanto in hoc mundo non habent ubi delectentur. Vel per hæc quatuor genera hominum intelliguntur peccatores humiles. Glossa. Notandum quod sicut peccatores fuerunt qui venire noluerunt, ita peccatores sunt qui veniunt, sed superbi peccatores despiciuntur, humiles eliguntur. Gregorius. Pauperes debiles dicuntur qui suo judicio apud semetipsos infirmi sunt, nam pauperes quasi fortes sunt qui positi in paupertate superbiunt. Cæci sunt qui nullum ingenij lumen habent. Claudi qui rectos gressus in operatione non habent, intellige hoc, vel simpliciter, vel sui reputatione. *Exi in vias & sepes*. Glossa. Cum de vicis & plateis vocat, Judæos significat, qui tenere legem sub urbana vel in umbrana conversatione noverant, cum de viis & sepibus vocat agrestem, populum gentium significat. Alia Glossa. Mittit ad vias cum illos vocat qui jam in bonæ voluntatis tramite constituti sunt nullis cupiditatibus temporalium occupati: Mittit ad sepes cum illos vocat, qui culta ab incultis secernunt, & cursus arcent bestiarum, id est bona à malis distinguunt & munimen fidei adversus diaboli tentamenta obtendunt, *& compelle intrare*: hanc compulsionem facit adversitas. Gregorius. Mala quæ nos hîc premunt, ad Deum nos ire compellunt, *ut impleatur domus mea*. Glossa interlinearis, numerus prædestinatorum fidelium, qui numerus inexpletus non remanebit. *Nemo virorum illorum*, excusantium *gustabunt cœnam meam*. Glossa. Etiam qui per seram pœnitentiam aliquando intrare quærant. Unde dicitur fatuis virginibus. *Amen dico vobis nescio vos*. Matth. 25. Nemo ergo vocatus se excuset.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

De liberalitate Dei, hominum perversitate, & eam consequente damno.

SERMO XCIV. Homo quidam fecit cœnam magnam, *&c.*

Tria docentur hac parabola. Primù sex ostendunt.

IN hac parabola tria nobis ostenduntur, scilicet *Dei liberalitas, hominum perversitas, & sequela perversitatis, scilicet damnum proveniens ex ea. Dei liberalitatem sex* ostendunt. *Primum* est hujus cœnæ notificatio. *Secundum* est cœnæ magnitudo, ibi: *Cœnam magnam*. *Tertium* est illorum qui vocati sunt, multitudo, ibi: *Vocavit multos*. *Quartum* est quod nolentibus venire ad cœnam iratus est, ibi: *Tunc iratus paterfamilias*. *Quintum* instantia quam facit in vocando. Plures enim & ad plura loca mittit pro convivis habendis. *Sextum* est compulsio, de qua ibi, *compelle intrare*. *Perversitatem hominum* ostendit triplex excusatio quam vocati ad cœnam faciunt. *Damnum sequens* ex hac perversitate ostenditur, ibi. *Dico vobis quod nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabunt cœnam meam*. Secundum tria. Tertium.

I. Dei liberalitas. Circa primum notandum quod avarus cum facit convivium occultat illud, sed Deus ex liberalitate sua cœnam suam vult omnibus notam fieri. Unde ipse & per se, & per servos suos nunciat eam. De ea multum locuti sunt sancti; Isa. 25. sic legitur. *Faciet & dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, cõvivium vindemiæ pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ*. In pinguedine intellige gaudij plenitudinem. Joan. 16. *Petite & accipietis, ut gaudium vestrum plenum sit*. In medulla quæ infra ossa absconditur gaudij securitatem. In eodem. *Et gaudium vestrum nemo tollet à vobis*. In defæcata vindemia gaudij puritatem hic, *dolore risus miscebitur*. Prov. 14. Sed ibi, *auferet Dominus omnem lachrymam*. Isa. 25. De hac cœna loquitur etiam Isa. 64. *Oculus non vidit Deus absque te quæ parasti expectantibus te*. Item ejusdem 65. *Servi mei comedent & vos esurietis*, & de hac cœna locutus est David Ps. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua*. Item Psal. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine*. Et 1. Cor. 2. *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se*. De hac etiam loquitur Dominus hic. Item Lucæ 22. *Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo*.

Magnitudo hujus cœnæ ex octo patet. Circa *magnitudinem* hujus cœnæ notandum quod hæc cœna magna est diuturnitate, quia æterna. Isa. 65. *Gaudebitis & exultabitis usque in sempiternum*.
1. In eodem. *Exultabo in Hierusalem & gaudebo in populo meo, & non audietur in ea vox fletus ultra*. Ejusdem 51. *Venient in Sion laudantes, & lætitia sempiterna super capita eorum*. *Item* magnum est quantum ad convivas. 2.
Nulli enim convivæ erunt ibi nisi magni. Unde dixit Dominus Augustino, cibus sum grandium Genes. penult. *Aser pinguis panis ejus, & præbebit delicias regibus*. Aser interpretatur beatitudo, soli reges deliciis æternæ beatitudinis fruentur. Magna est etiam cœna illa quantum ad ea quæ 3.
parata sunt. Multa enim, & magna, & valde delectabilia, & cum magnis expensis sunt parata. Verè fercula multa erunt in cœna illa. Nihil enim erit ibi quod non pascat, quod refectioni non deserviat, Unus enim in gloria alterius delectabitur, & non solum in propria propter mutuam charitatem, quæ communicabit omnia. Et licet sufficiat servo, si sit sicut dominus ejus, tamen cœna illa propter servos amplificata est, ut ferculo divinitatis sit additum ferculum humanitatis. Charitas enim patris filium incarnari fecit, ut electi non solum delectentur in ejus deitate, sed etiam in assumpta humanitate, quam partem gloriæ ostendere voluit in sua transfiguratione. Matth. 17. Marci & Luc. 9. Fercula hujus cœnæ figurata sunt Numer. 13. in fructibus quos attulerunt exploratores de terra promissionis, quæ fuerunt ficus, uva & malogranata. In ficu intellige dulcedinem divinitatis. Proverb. vigesimo septimo. *Qui servat ficum, comedet fructum ejus: & qui custos est domini sui, glorificabitur*. In uva Christi humanitatem in torculari crucis expressam, in malogranatis sanctorum ordinatam societatem, ordinatè enim se habent grana in malogranato. *Item* 4.
magna sunt fercula hujus cœnæ. Unum enim ferculum

culum est quod solum sufficeret. Joannis decimoquarto. *Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis* In uno ferculo omnia administrantur, unde Dominus dixit Exod. 33. *Ego ostendam tibi omne bonum.* Omne bonum administrabitur in illo, qui
5. erit omnia in omnibus. 1. Corinth. 15. *Item* valde delectabilia parata sunt. Delicias enim quibus ab æterno Deus est beatus, servis suis in cœna illa communicabit. Cum ad servos non videantur pertinere deliciæ, ex mira liberalitate est, quod Dei majestas servis tantas delicias velit communicare. Plus sunt deliciæ illæ respectu deliciarum quæ sunt in mundo, quas Dei inimici lingunt, quam sit mare respectu unius guttæ aquæ. Bernardus. Illud est verum & solum gaudium, quod non de creatura, sed de creatore concipitur, quod cum possederis nemo tollet à te, cui comparata omnis aliunde jucunditas mœror est, omnis suavitas dolor est, omne decorum fœdum, omne postremo quodcunque delectare possit molestum. Tales sunt deliciæ illius cœnæ quod invitatio ad eas beatum reddit. Apoc 19. *Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni invitati sunt.* Item esuries hujus cœnæ beatum efficit. Luc. 6. *Beati qui nunc esuritis quia saturabimini.* Solus odor hujus cœnæ quem sentiunt sancti in præsenti, præ-
6. valet gaudio mundi *Item* magnis expensis parata est ista cœna, quia morte Christi. Tanta est delectabilitas hujus cœnæ, quod sancti qui prægustaverant de suavitate illa, mortem non reputabant, qua ad cœnam se pervenire sperabant. Ad Roman. 8. *Non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram*
7. *gloriam quæ revelabitur in nobis. Item* magna est cœna ista quantum ad ministros, ministrabit enim ibi filius Dei. Luc. 12. *Amen dico vobis faciet illos*
8. *discumbere & transiens ministrabit illis Item* Spiritus sanctus pigmenta suavitatis ibi propinabit. Ipse fluvio nectareo lætificabit civitatem Dei. David

Multitudo vocatorum.

Psal. 35. *Torrente voluptatis potabis eos*, &c. Circa *tertium* notandum quod Dominus ad cœnā multos vocavit Matth. 22. *Multi vocati.* Immo omnes videtur vocasse. Ejusdem 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Nec solum vocat multos, immo & multis modis. Unde Gregor. in homilia Vocat Deus per se, vocat per Angelos, vocat per Patriarchas & Prophetas, vocat per Apostolos, per pastores, vocat plerumque per flagella, vocat aliquando per mundi prospera, vocat aliquando per adversa, nemo contemnat, ne dum vocatus excuset, cum voluerit introire, non

Ira Dei in nolentes venire.

valeat. Circa *quartum* notandum quod multum irascitur Deus contra illos qui vocati ab eo nolunt venire ad tantas delicias. Nec mirum, cum ad suasionem diaboli currant ad infernales miserias. Hæc ira nobis ostenditur Proverb. 1. *Vocavi*, inquit, *& renuistis, extendi manus meas, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo.* Signum magnæ offensæ erit, quod Dominus de morte filiorum suorum, quos sanguine suo

Instantia vocandi.

redemit, gaudebit. Circa *quintum* notandum quòd Dominus ad diversa loca misit pro convivis vocandis, immo ad omnia loca videtur misisse. Psalm. 18. *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Vocatio est prædicatio Marci ultimo. *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ.* Circa *sextum*

Compulsio ad cœnam.

notandum quòd cum hospites non solum sunt invitandi, sed etiam trahendi, Dominus ad cœnam suam compellit intrare. Nonne compulit Paulum qui visu amisso conversus est Actuum 9. Item filium prodigum qui fame compulsus rediit ad patrem suum. Lucæ 15. Multis claudit Dominus viam inferni, ut redeant in paradisum. Oseæ secundo. *Sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria.* Gregorius in Homilia. Viæ nostræ spinis septæ sunt, quando in hoc quod male cupimus, dolorum punctiones invenimus. Viæ nostræ maceria sepiuntur, cum desideriis nostris duræ in hoc mundo objectiones resistunt. Multi vinculo ægritudinis ligantur à Domino, ne possint facere quod non debent facere. Seneca. Infirmitati meæ gratias ago, quæ cogit me non posse quod non debeo velle. Multos persecutores compellunt ire ad Deum. Exodi 12. Urgebant Ægyptij filios Israel velociter exire de Ægypto. Multos trahit Dominus ad se tribulationibus. Cantic. 1. *Trahe me post te.* Bernard. Trahimur cum tentationibus exercemur. Oseæ 11. *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis.* Multi timore periculi vovent quod deserent mundum, & intrabunt claustrum. August. Felix necessitas quæ ad meliora compellit. Cum multis Dominus misericorditer agit, in quos multis sævire videtur. Augustinus in Libro Confessionum. Exercui omnia legitima tua, nec evasi flagella tua, nam tu semper aderas misericorditer sæviens & amarissimis aspergens offensionibus omnes illicitas jucunditates meas, ut ita quærerem sine offensione jucundari. Gregor. in Homilia loquens de illo verbo *compelle intrare.* Alij vocantur & venire contemnunt: alij vocantur & veniunt, alij compelluntur, ut intrent. Vocantur quidem & venire contemnunt qui donum quidem intellectus accipiunt, sed eundem intellectum operibus non sequuntur; vocantur & veniunt, qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt; quidam etiam sic vocantur, ut etiam compellantur, vident enim quæ agere debeant, sed hoc ex desiderio non sequuntur. His plerunque contingit, ut eos in carnalibus desideriis suis mundi hujus adversitas feriat, apprehendere temporalem gloriam conentur & nequeant, & dum per alta pelagi quasi ad grandiores curas hujus sæculi navigare proponunt, semper adversis flatibus à delectationis suæ littore repelluntur; cumque se frangi desideriis suis adversante mundo conspiciunt, quid de se auctori suo debeant, commemorantur, ita ut ad eum erubescentes redeant, qui cum superbientes pro mundi amore deserebant.

Et ceperunt simul omnes se excusare. Circa excu- 12.
sationes quæ perversitates hominum ostendunt notandum quod valde perversum est quod aliquis se excuset ne ad id veniat citra quod quiescere non valeat, quod naturaliter desiderat, & propter quod obtinendum factus est. Ad delicias hujus cœnæ factus est homo, citra illas perfectè non quiescit. August. in libro Confessionum. Domine fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. Item valde perversum est, aliquem se excusare, cum monetur ad hoc, quod omnino necesse habet facere, nisi velit æternaliter perire. Lucæ 10. *Porro unum est necessarium*, scilicet ad cœnam æternam pervenire. Item perversum est alia negotia prætendere, cum de illo negotio monemur, quod ante omnia alia necesse habemus facere. Matth. 6. *Primum quærite regnum Dei.* Hoc est negotium negotiorum, scilicet propriæ saluti intendere. Ad cœnam istam, ad quam multi rogati nolunt venire, etiam per medios gladios, si necesse esset, deberent ipsi festinare. Bernardus. Quid est hoc, quod non optamus etiam per medios enses, si oporteat declinare à tanta miseria & ad tantam accelerare gloriam, nisi quod mortua est fides nostra.

Notanda circa excusatores.

Circa primum quidque.

Circa excusationē primi *quinque* specialiter sunt advertenda. *Primum* est quod impedimentum salutis suæ emit. *Villam*, inquit, *emi*: *secundum* est, quod cum dominiū temporalium suscepit, in servitutē incidit unde subditur, *necesse habeo exire. Tertium* est, quod cum custodiæ aliorum intenditur,

negligentia circa sui custodiam incurritur, quod notatur in verbo *exeundi*. Cantic. 1. *Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodivi.* *Quartum* est quod post emptionem videre villam vadit, quam ante emptionem videre debuit. Proverb. ult. *Consideravit agrum, & emit illum.* *Quintum* est quod Domino multarum rerum temporalium, parva inde utilitas fit, visio enim est fructus quem habet inde, ad quod pertinet illud: *& videre eam.* Ecclesiastes 5. *Ubi multæ opes, multi sunt qui comedunt illas, & quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias oculis suis.* Et frequenter videt se damnificari in eis.

Circa secundum. Fatuitatem prætendentis secundam excusationem ostendit Bernardus his verbis. Jumentis, inquit, convincitur bestialior & stolidior homo, qui juga necessitatis quinque sensuum propria subeat, voluntate. Nam ut mercedem pro opere suo quis tribuat, inauditum est. Quid juga boum emit, cui jugum suave gratis offertur? Quid est melius quinque eligere, quam unum? Quis potest servire quinque prædonibus, oculus, inquit, *meus deprædatus est animam meam.* Thren. 3 Et sciendum quod jugum quinque sensuum valde grave est, quia *non satiatur oculus visu, nec auris auditu.* Eccles. 1. Tyrannidem magnam exercet sensualitas. Prov. 30. *Per tria movetur terra, & quartum sustinere non potest, per servum cum regnaverit*, &c. Servus regnans est spiritus contra Deum intumescens. Stultus satiatus cibo est animus deliciis infatuatus. Mulier odiosa in matrimonium assumpta, est voluptas spiritui hominis amare juncta. Ancilla hæres dominæ est sensualitas dominium rationi auferens. Secundum Gregorium ista excusatio pertinet ad vitium curiositatis, de quo Gregorius. Grave curiositatis est vitium, quod dum cujuslibet mentem ad investigandam vitam proximi exterius ducit, semper ei sua vitia abscondit, ut aliena sciens se nesciat, & curiosi animus quanto peritus fuerit alieni meriti, tanto fit ignarus sui. Ecclesiastici 21. *Pes fatui facilis in domum proximi sui.*

Circa tertium. Circa excusationem tertij notandum, quod si uxor ad litteram accipitur, nulla videtur excusatio, cum enim uxor sit adjutorium homini à Deo datum secundum illud Genes. 2. *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium.* Qui uxorem duxit, maxime si bona est, potentior videtur esse ad veniendum ad cœnam Dominicam, unde Ecclesiastici 26. *Mulieris bonæ beatus vir.* Si uxor ista intelligatur voluptas carnis, secundum expositionem Gregor. datur ex hoc intelligi quod voluptas corporis hominem impotentem efficiat, & quasi paraliticum, ad quod pertinet, *non possum venire.* Voluptas est mulier illa, de qua Ecclesiastæ 7. *Inveni amariorem morte mulierem*, &c. Vincula sunt manus ejus. Oseæ 5. *Non dabunt cogitationes suas ut revertantur ad Dominum. Spiritus fornicationum in medio eorum.*

III. Circa damnum sequens ex perversitate excusantium se, quod ostenditur verbo illo, *nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabit cœnam*, notandum quod justè irascitur Dominus contra illos qui contemnunt ejus cœnam tam delicatam & tantis expensis paratam, sicut iratus fuit contemnentibus manna. Numer. 21. *Nauseat*, inquit, *anima nostra super cibo isto levissimo.* Et subditur. *Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes.* Cœna ista manna est *habens omne delectamentum & omnis saporis suavitatem.* Sap. 16. *Item* justè offenditur Dominus cum illi quos invitavit, & qui consenserunt ut venirent ad cœnam suam, venire nolunt, ut Christiani. *Item* cum aliqui voto se obligant ad aliquas observationes, & post non curant eas observare, contra tales dicitur Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum, in quo signati estis* Spiritu sancto signatur, qui baptizatur, quia caracter ei imprimitur. *Item* qui votum religionis emittit signatur, quia per habitum à cæteris hominibus discernitur, qui spiritum contristat, cum ea quæ promisit non observat 2. Petri 2. *Melius erat viam justitiæ non cognoscere, quam post agnitionem retrorsum converti*, &c. Prov. 20. *Ruina est homini devotare sanctos, & post, vota retractare.* Ecclesiastici 20. *Est qui præ confusione promittit amico suo, & lucratus est eum inimicum gratis.* Proverb. 25. *Nubes & ventus & pluvia non sequentes vir gulosus: & promissa non implens.* Contra tales dicit Dominus exemplum de duobus filiis, quorum alter respondebat patri, quod nolebat ire in vineam, & tamen ivit: reliquus dixit, eo, & non ivit. Et Dominus subdit: *Amen dico vobis, publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei.* Matth. 21.

Iuste irascitur Dominus excusantibus.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

SERMO XCIV.

Hic sermo delicias hujus cœnæ explanat.

Homo quidam fecit cœnam magnam, &c.

COEna corporalis est refectio quam sequitur somnus corporalis, cœna vero Dominica refectio est quàm comitatur somnus æternæ quietis. Cantic. 1. *Indica mihi ubi pascas in meridie*, id est, in æternæ claritatis fœlicitate. Deliciæ mundanæ non possunt dici propriè cœna: usum enim ipsarum sequitur vexatio mentis. Sunt enim velut cibus inflativus, ventosus & indigestibilis, illi enim qui plus habent de bonis istis temporalibus inflantur, & contra Deum & contra proximum. Job. 15. *Quid tumet contra Deum spiritus tuus?* 1. Corinth. quarto. *In nobis discatis, ne unus in alterum infletur.* In eodem *Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti quid gloriaris quasi non acceperis?* Primæ ad Timoth. ultimo. *Divitibus hujus seculi præcipe non sublime sapere.* Item habent verba ventosa, scilicet verba jactantiæ. Job. 16. *Nunquid finem habebunt verba ventosa?* Item licet delectatio in bonis præsentibus sit transitoria, tamen interminabilis est pœna. Proverb. 20. *Suavis est homini panis mendacij, & post implebitur os ejus calculo*, qui non potest masticari vel digeri. Et notandum quod cum Deus præparaverit cœnam magnam, libenter debemus ei præparare cœnam parvam.

Discrimen inter delicias temporales & cœlestes.

Duplicem cœnam vult sibi Dominus parari. *Prima* est corporalis, quæ ei præparatur in paupere, Matth. 25. *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* *Secunda* est cœna spiritualis, quæ ei præparatur in mente. Apoc. 3. *Ecce ego sto ad ostium & pulso.* Et, *si quis audierit vocem meam & aperuerit mihi januam, introibo ad illum, & cœnabo cum illo & ipse mecum.* Stat Dominus expectando ad pœnitentiam. Isa. 30. *Expectat Dominus ut misereatur nostri.* Pulsat ad ostium cordis quod est voluntas, inspirando, prædicando, beneficia conferendo, vel affligendo. Intrat Dominus gratiam infundendo ostio cordis aperto per bonum consensum, sicut sol intrat in domum aperta fenestra. Cœnat Dominus cum illo, in fide ejus & puritate operum delectando. Ipse enim pascitur inter lilia. Cantic. 2. Homo etiam cœnat cum illo de puritate conscientiæ lætando. Deliciæ Dei sunt cum filiis hominum. Prov. 8.

Duplex cœna Christo paranda est.

Et vocavit multos, &c. Si ad cœnam Dominicam sumus invitati, *tria* debemus facere, quæ solent facere invitati ad cœnam magnam corporalem. *Primum* est temperare nos à cibo qui cœnam nobis posset auferre, & hæc est una ratio quare viri sancti in præsenti jejunant, scilicet ne amittant illam

beatam cœnam, & ne contristent invitatorem suum, & expensæ pro cœna factæ ab eis requirantur. Ecclesiastæ 10. *Væ tibi terra cujus rex puer est & cujus principes mane comedunt. Secundo* debemus nos consolari spe hujus cœnæ, si forte esuriamus, vel forte sitiamus, meditantes illud Lucæ 6. *Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini. Tertio* debemus prægustare aliquid in contemplatione ne dilatione cœnæ deficiamus. David. Psal. 33. *Gustate & videte quoniam suavis est dominus.* Contemplatio verò circa tria versatur. *Primo* circa creaturas visibiles, *secundo* circa creaturas invisibiles, *tertio* circa Dei invisibilia, quæ species contemplationis nobilior est. Tullius. Cibus & pabulum animorum humanorum est cognitio & contemplatio sempiternæ naturæ.

Contemplatio triplex est.

Et misit servum suum hora cœnæ &c. quia parata sunt omnia. In hoc quod dicitur omnia parata datur intelligi, quod manuum ablutioni sit intendendum. Væ illi qui negligētiâ abluendi manus tantam & talem cœnam amittet. *Et cæperunt omnes excusare.* Causa hujus excusationis est in experientia internæ & externæ dulcedinis, ut ostendit Greg. in Homilia, his verbis. Corporales, inquit deliciæ cū non habētur, grave in se desideriū accendunt; cum verò habitæ eduntur, comedentem protinus in fastidium per satietatem vertunt. E contra, spirituales delitiæ cum non habentur in fastidio sunt, cum verò habentur in desiderio. Quanto major earum sapor percipitur, eò amplius cognoscitur, quod avidius sumantur. Et propterea non habitæ amari non possunt, quia sapor ignoratur. Quis enim amare valeat, quod ignorat? Fastidium verò spiritualis dulcedinis sequitur fames bonorum temporalium: omnis enim peccator famelicus est, ut dicit filius prodigus de se Lucæ 15. *Ego*, inquit, *fame pereo.* Superbus famelicus est honoris, avarus famelicus est pecuniæ, voluptuosus est famelicus delitiarum. Et ad hæc tria pertinent tres excusationes, quæ sequuntur Gregor. in Homilia. Quia gustare intus nolumus paratam dulcedinem, amamus miseri foris famem nostram, ea scilicet quæ nos famelicos reddunt.

DOMINICA TERTIA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium.

SERMO XCV.

Erant appropinquantes ad Jesum publicani & peccatores *Lucæ* 15.

HOc Evangelium tria ostendit *Primo* Salvatoris miram dignationem recipientis peccatores ad se venientes. *Secundo* Scribarum & Pharisæorum indignationem murmurantium de hac receptione, ibi. *Et murmurabant Tertio* Salvatoris instructionem sedantis hoc murmur, ibi *& ait ad illos parabolam istam. Erant appropinquantes* non solum corpore sed etiam corde. *Publicani* Glossa. Qui publica vectigalia exigunt vel conducunt, & qui lucra sæculi per negotia sectantur, super illud Rom. 13. *Cui tributum tributum, cui vectigal vectigal* Glossa. Tributum dicitur quod regiones solvunt, vectigal dicitur stipendium quod datur dominis quando per patrias vehitur. Vel tributum dicitur quod domi solvitur, vectigal quod ad domum domini vehitur: *& peccatores* publici. Simile Lucæ 7. *Mulier quæ erat in civitate peccatrix. Et murmurabant pharisæi & scribæ*, id est magistri legis. Glossa. Dupliciter errant, quia & se justos putant & sunt superbi; & illos reos putant, cum

Tria docemur hoc Evangelio.

jam pœniteant. *Dicentes quia hic peccatores recipit* quasi contrarius est legi quæ hoc prohibet, separans Judæos à cohabitatione aliarum gentium Deutero. 7. *Non inibis fœdus cum eis, nec misereberis eorum, nec sociabis cum eis conjugia. Et manducat magister vester* cum publicanis & peccatoribus. *Et ait ad illos parabolam istam*, id est similitudinem. Tres parabolas proposuit eis dominus, scilicet parabolam de ove perdita & parabolam de drachma perdita & de filio prodigo. In duabus primis reprehenditur austeritas falsæ justitiæ, quia non quærit errantem, in tertia quia non recipit redeuntem. *Quis ex vobis homo habet centum oves* Gregor. in Homilia. quia centenarius est numerus perfectus auctor hominum centum oves habuit, cum sanctorum angelorum substantiam & hominum creavit. Et bene in illo statu oves dicuntur, quia innocentes eos condidit, sed una ovis tunc periit, quando homo pascua vitæ reliquit. Demisit nonaginta novem oves in deserto, quia illos summos angelorum choros reliquit in cœlo. Cœlum autem desertum vocatur, quasi derelictum, tunc autem homo cœlum deseruit, cum peccavit. Et dicitur cœlum desertum ab homine, non quia cœlum adhuc habitaret, sed habitaturus erat, si non peccaret. Ab angelo autem desertum erat cum inde corruit. Lucæ 10. *Videbam sathanam quasi fulgur de cœlo cadentem.* Matt. 18. Sic legitur, *Nonne relinquit nonaginta novem in montibus*, id est, in excelsis, *& vadit ad illam quæ perierat.* Venit enim quærere hominem perditum in terra. Ezech. 34. *Ecce ego requiram oves meas*, &c. *Et cum invenerit eam ponit in humeros suos gaudens.* Gregorius. Oves in humeros suos posuit, quia humanam naturam suscipiens peccata nostra ipse portavit. 1. Petri 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo.* Ambrosius. Humeri Christi crucis brachia sunt, illic peccata mea deposuit Isaiæ 53. *Vere languores nostros ipse pertulit. Et veniens domum*, id est, cœlum empyreum die ascensionis *convocat amicos suos & vicinos suos*, scilicet angelorum cohortes, qui amici ejus sunt, quia voluntatem suam continuè in sua stabilitate custodiunt Joannis 15. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.* Vicini quoque ejus sunt, quia claritate visionis ejus assiduè perfruuntur. Matth. 18 *Angeli eorum semper vident faciem patris mei. Congratulamini mihi.* Nam ovis ipsa sua culpa se perdidit, ego mea misericordia eam inveni, meum gaudium est vita ipsius. *Dico vobis quia ita gaudium erit in cœlo super uno peccatore*, &c. Per nonaginta novem justos uno modo intelliguntur sancti angeli, qui nunquam peccaverunt Glossa. Si in nonaginta novem justis qui non erraverunt, nec indigent pœnitentia, angeli intelliguntur, videtur majus esse justificare impios quam justos creare & conservare, quia & si utrumque æqualis potentiæ, hoc majoris gaudij & misericordiæ, id est, majoris applausus. Vel per nonaginta novem justos intelliguntur homines justi, & secundum in hoc intelligitur de pœnitente fervente & de justis negligentibus, vel non ferventibus, sicut Gregorius exponit. Magis, inquit, de peccatore converso quam de stante justo gaudium fit in cœlo, quia & dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reversus hostem fortiter premit, quam illum qui nunquam tergum præbuit, & nunquam aliquid fortiter fecit. Agricola illā amplius terram amat, quæ post spinas uberes fruges profert quam eam quæ nunquam spinas habuit, & nunquam fertilem messem produxit. Et nota quod sicut mater habens decem filios si decimus ægrotet magis est solicita de eo quam de his novem, & si sanitatem recuperet magis gaudet de sanitate ejus recuperata quam de sa-

ritate in aliis novem conservata. Item *majus gaudium est in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente quam de multis justis* &c. Hinc distinguendum est inter affectum charitatis & effectum. Bern. Meliori major affectus, magis indigenti major tribuendus est effectus. *Aut quæ mulier* hæc mulier intelligi potest Dei sapientia Proverb. 14. *Sapiens mulier ædificat domum suam habens drachmas decem.* Secundum Bedam, drachma drachmæ est nummus habens certam quantitatem & imaginem regis impressam & nominis ejus superscriptionem. Per decem drachmas significantur hic angeli & homines qui habent imaginem regis sui, scilicet Dei impressam in ratione. Homines verò non solum habent impressionem imaginis, sed etiam habent superscriptionem nominis, quia à Christo nominantur Christiani. Unam ergo drachmam mulier perdidit, quando homo peccando à Deo recessit. Sed mulier ad quærendam drachmam, lucernam accendit, quia Dei sapientia ad quærendum hominem in carne apparuit. Lucerna enim est lux in testa, scilicet verbum in carne. Tunc lucerna luxit quando Christus inter homines claruit: accensa autem lucerna evertit domum, quia mox ut ejus divinitas per carnem claruit, omnis se nostra conscientia concussit. Domus namque evertitur cum consideratione reatus sui humana conscientia perturbatur. In aliis libris habetur, emendat domum, ut dicit Gregorius in Homilia. Quia nimirum prava mens si non prius per timorem evertitur ab assuetis vitiis non emendatur. Eversa ergo domo invenitur drachma, quia dum perturbatur conscientia hominis, reparatur in homine similitudo Conditoris. Amicæ & vicinæ quas mulier convocat potestates cœlestes sunt, quæ supernæ sapientiæ juxta sunt per gratiam continuæ visionis. Decem verò drachmas mulier habuit, quia novem sunt ordines angelorum. Sed ut compleretur electorum numerus homo Christus creatus est. Cæterorum expositio patet ex præcedentibus.

II. Appropinquasse peccatores ad Christum mirum non est.

Erant appropinquantes ad Iesum publicani & peccatores. Non erat mirum si Salvatori appropinquabant qui salute indigebant Matth. 9 *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.* Aug. Domine medicus es, & ego æger sum: misericors es & miser sum, sana ergo & miserere.

1. *Item* non erat mirum si ei appropinquabant, qui eis tantum

2. appropinquaverat, quod primo gradu propinquitatis eis propinquus factus fuerat: assumendo enim carnem frater noster effectus est, implens illud desiderium Ecclesiæ, *quis mihi det te fratrem meum.* Cantic. ultimo. Veste simili vesti peccatorum se induerat, misit enim *Deus filium suum in similitudinem carnis peccati*, ad Rom. 8. Ideo non erat mirum si peccatores ad eum tanquam ad sibi similem accedebant Ecclesiastici 13. *Omnis caro ad sibi simile conjungetur.* Bern. Super Cantica. Puto me spernere non poterit os de ossibus meis & caro de carne mea. In Psalm. 1. *Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum.* Aquæ decurrentes sunt populi in mortem fluentes. Juxta decursus aquarum filius Dei plantatus est cum homo mortalis effectus est.

3. *Item* non erat mirum si ei appropinquabant cujus mansuetudinem odoriferam à prophetis prædictam senserant Zach. 9. *Ecce rex tuus venit tibi mansuetus.* In Psalmo 44. *procede & regna propter veritatem & mansuetudinem & justitiam.* Bernardus super Cantic. Omnino propter mansuetudinem quæ in te prædicatur, currimus post te Domine Jesu, audientes quod non spernas peccatorem & pauperem non horres. Non horruisti confitentem latronem, non lachrimantem peccatricem, nō Cananæam supplicantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in telonio, non supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non impios crucifixores tuos. In odore unguentorū horum currimus. Mansuetudo habet naturam quasi adamantinam. Adamas ferrum ad se trahit, & mansuetudo ferrea corda trahit. Et *notandum* quod cum generaliter longè à peccatoribus sit salus, aliqui adeo sunt remoti ab ea, quod non possunt ei appropinquare, ut damnati, qui jam sunt in inferno; Unde Lucæ 16. *Elevans autem oculos suos cum esset in tormentis vidit Abraham à longe.* Et paulo post. *Inter nos & vos chaos magnum firmatum est*, &c. In præsenti verò vita, possibilis est appropinquatio & elongatio, & alij Deo appropinquāt, alij verò ab eo se elongant. De elongantibus dicit David. Psal. 72. *qui elongant se à te peribunt.* Elongatio verò ista fit per pravum consensum, & per malam cōsuetudinem, hæc est via trium dierum qua itur ad infernum. Inter appropinquantes verò aliqui solo ore appropinquant Hieremiæ 12. *Prope es tu Domine ori eorum, sed longe à renibus eorum* Isa. 29. *Populus hic labiis honorat me.* &c. Aliqui verò appropinquant corde per contritionē ore per confessionem, opere per satisfactionem, & hæc est via trium dierum Exodi 15. qua ab Ægyptiis receditur, ut gratum Deo sacrificium offeratur. Illis qui sic appropinquant, appropinquat Deus Jacob. 4. *Appropinquate Deo & appropinquabit vobis.* Deus vero appropinquans intellectum illuminat. In Psalmo 33. *accedite ad eum & illuminamini*, &c. Affectum à rubigine vitiorum purgat, & ad bonum inflammat Deuteron. 4. *Deus noster ignis consumens est.* Item in arduis adjuvat. Psalm. 62. David. *Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua.* Deus ad modum boni socij quando transitus est difficilis, manum extendit & juvat. Item ab hoste conservat Job 17. *Pone me juxta te & cujusvis manus pugnet contra me.* David Psa. 26. *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo.*

De elongantibus se a Deo.

Ob quatuor libenter debent peccatores appropinquare Christo.

Et *notandum* quod libenter debent peccatores appropinquare ad Jesum cum ipse recipiat eos *libenter, festinanter, lætanter & frequenter.* Tria prima apparent in receptione filij prodigi. Pater eum libenter recepit, quia cum adhuc longè esset, vidit eum, & misericordia motus est. Item festinanter eum recepit, quia occurrit ei. Lætanter eum recepit, sicut patet ex amplexu & osculo & ornatu & convivio quod exhibuit. Item *frequenter* recipit Salvator peccatorē Matt. 18 Non solum septies, sed usque septuagies septies Isa. 55. *Derelinquat impius viam suā & revertatur ad dominum & ad Deum nostrum & miserebitur ejus, quoniam multus est ad ignoscendum. Vt audirent illum.* *Notandum* quod sicut initium recedendi à Deo est fastidium doctrinæ, ut dixit Abbas palladius in vitis patrum, sic initium redeundi ad Deum est auditus sanæ doctrinæ Ecclesiastici 6. *Si dilexeris audire, sapiens eris.* Prov. 19. *Non cesses audire fili doctrinam.* Auditus verbi divini multum incitat ad bonum. Legitur de Herode qui valde impius fuit, quod audito Joanne multa faciebat. Marc. 6. Ecclesiastici 6. *Si videris sensatum evigila ad eum, & gradus ostiorum ejus exterat pes tuus.* Prædicatores pedes sunt Salvatoris deferentes nomen ejus per mundum. His pedibus debet peccator libenter appropinquare Deuteron. Penultimo. *Qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina ejus.* Aliqui imitatores diaboli, cum isti pedes prædicatores intrant Ecclesiam cito egrediuntur. Abacuc. 3. *Egredietur diabolus ante pedes ejus.*

III. Pharisæi male murmurant.

Et murmuraverunt pharisæi & scribæ dicentes, quia hic peccatores recipit. Fatuè agebant pharisæi & scribæ murmurantes de hoc *Primo* quia obliti

suæ

suæ infirmitatis peccatores despiciebant, cum ipsi apud Deum contemptibiliores essent. Ecclesiastici 8. *Ne despicias hominem avertentem se à peccato, neque improperes ei. Memento quoniã omnes in corruptione sumus.* Aliqui indigni sunt apud Deum, qui magni sunt in opinione hominum. Matth 20. *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi.* Primi in opinione hominum, novissimi apud Deum. Ejusdem 21. *Amen dico vobis quod publicani & peccatores precedent vos in regno Dei. Secundo* quia
2. se justos putabant, cum essent superbi: & illos esse reos, cum jam pœniterent. Ipsi de magnitudine infirmitatis sensum amiserant ut Pharisæus ille de quo loquitur Gregorius in Homilia illius Evangelij. *Rogabat Iesum quidam Pharisæus.* Luc. 7. Ecce Pharisæus veraciter apud se superbus & fallaciter justus, ægrum reprehendit de ægritudine, & medicum de subventione qui ipse quoque elationis vulnere ægrotabat, & ignorabat. Inter duos ægros medicus aderat, sed unus æger in febre integrum sensum habebat, alter verò febre sensum perdiderat, qui hoc ipsum quod à salute longe esset, ignorabat. *Tertio* quia cum duo sint in peccatore,
3. natura & vitium, naturæ verò debeatur compassio, vitio verò indignatio & districtio, ipsi solam indignationem ad peccatores habebant. Gregorius in Homilia hujus Evangelij. Vera justitia compassionem habet, falsa justitia dedignationem. Idem in alia Homilia Oportet ut solicitè discernamus, quia districtionem debemus vitiis, compassionem naturæ. Si enim feriendus est peccator, nutriendus proximus: Si verò jam per pœnitentiam percutit ipse quod fecit, jam noster proximus
4. peccator non est. *Quarto* quia murmurant de hoc quod dominus rem suam recipit. Ad quod pertinet parabola de ove, quia ovis est animal simplex, & homo à serpente deceptus periit, ideo misericordia Dei ei subvenit. Tria excitant pietatem Dei ad miserendum, scilicet simplicitas, infirmitas & tenera ætas. *Ad simplicitatem pertinet illud.* Psal. 118. *Erravi sicut ovis quæ periit.* Ad infirmitatem illud Lucæ 5. *Non egent qui sani sunt medico: sed quia male habent.* Ad teneram ætatem quod dominus dixit. Joan. 21. bis *pasce agnos meos*, & semel tantum *pasce oves meas. Quinto* quia murmu-
5. rant de hoc quod dominus eos recipit, quos ad imaginem & similitudinem suam creavit Similitudo enim multum valet ad dilectionem Ecclesiastici 13. *Omne animal diligit simile sibi.* Ad hoc pertinet parabola de drachma quæ habet regis imaginem & nominis ejus superscriptionem. *Sexto* quod
6. murmurant de hoc quod recipit quos tantum dilexit, quod regni sui hæredes eos esse voluit. Ad quod pertinet parabola de filio prodigo. *Si filij & hæredes quidem Dei.* Rom. 8.

Tria excitant Deum ad misericordiam.

Congratulamini mihi quia inveni ovem quæ perierat. In hoc verbo dominus charitatem, quam habet ad nos indicat. Ad pœnitentiam incitat, innocentiam commendat, charitatem indicat in hoc, quod ostendit se gaudere de bono nostro, amantis enim est gaudere de bono amari. Unde Galat 5. inter fructus spiritus gaudium associatur charitati. *Fructus* inquit, *spiritus sunt charitas, gaudium,* &c. Et I. Corinth. 13. de charitate quod congaudet veritati, id est, veris bonis. Joan. 14. *Si diligeretis me gauderetis utique, quia vado ad patrem.* Ad pœnitentiam incitat in hoc, quod ostendit se gaudere de pœnitentia nostra, libenter enim facere debemus unde patrem cœlestem lætificemus. Prov. 10. *Filius sapiens lætificat patrem suum.* Et non solum ipse de pœnitentia nostra gratulatur, immo & amicos suos & vicinos convocat ad lætandum. Non reputat Deus aliquem amicum suum, qui de salute animarum non lætatur. Petrum etiam qui ita ardenter amabat ipsum, adversarium reputabat, cum saluti humani generis adversari voluit. Matth. 16. *Vade post me Sathana scandalum mihi es.* Pœnitentiam agendo Deo & angelis occasioné lætitiæ damus. Ambrosius. Multum debet nos accedere ad probitatem, ut agamus quod illis gratum sit, quorum affectare patrocinium & offensam timere debemus. Numeri 28. *Oblationem meam & panes & incensum odoris suavissimi offerte*, &c. Dicit Glossa Origenis. In diebus festis nostris habet dominus festos suos dies. Est enim magna festivitas salus humana, puto quod per singulos, qui convertuntur ad Deum & in fide proficiunt, festivitas Deo oritur. Lætificat eum impudicus, si fit justus & castus cum justitiam colit; agit festum Christus qui pro salute nostra sanguinem fudit, cũ videt prodesse quod humiliavit se, factus obediens usque ad mortem, agit festa Spiritus sanctus, cum in his qui convertuntur videt templa sibi parari. Lætantur angeli ad quorum festivitates accedunt conversi; gaudium enim est in cœlis super uno peccatore pœnitentiam agente. Deo & angelis occasionem lætitiæ damus, cum super terram ambulantes conversationé in cœlis habemus. Vereor ne è contrario mala conversatio nostra non solum terris, sed & cœlo lamentationes inducat, & fortassis ipsi Deo, ut quid enim dixit; pœnitet me fecisse hominem. Genes. 6. Innocentiam commendat in hoc quod hominem ovem vocat. Ovis est animal innocens, injurias novit ferre, non inferre Isaiæ 53. *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet.* Cætera animalia lædunt: alia mordent dentibus, ut aries & taurus; alia percutiunt pedibus, ut equus & mulus; alia dilaniant unguibus, ut ursus & leo; ovis verò nullo istorum modorum lædit. Non est ovis Christi qui mordet detrahendo, vel impingit cornibus minores per potentiam opprimendo, vel percutit pede, id est, affectu proximo irascendo, vel eum odiendo, vel laniat unguibus aliena rapiendo. De proprietatibus ejus require in sermone quinto Dominicæ secundæ post Pascha.

Gaudium Dei de pœnitentibus. Ovis quale animal.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SERMO XCVI.

SUMMARIUM.

De gaudio super peccatore pœnitente.

Dico vobis quod ita gaudium est in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, &c.

Quantum sit gaudium de conversione Peccatoris.

HOc verbum spem in nobis erigit & desperationi omnino locum obstruit, sicut ille qui pugnat in duello corporali, ad hoc tendit ut hostem suum faciat dicere malum verbum seu ultimum verbum, sic diabolus in pugna spirituali ad hoc tendit ut eum quem impugnat, faciat dicere malum verbum, scilicet verbum desperationis, quale fuit illud verbum Cain. Genes. 4. *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear.* Sed post verbum propositum nullus locus desperationi relinquitur cum ex verbo Salvatoris habeatur, quod cœlestis curia de cõversione lætatur peccatoris Peccator conversus, est velut fera capta, aper est aliquis per luxuriam, ursus per gulam, & sic de cæteris: Venationes delitiæ sunt regum. De una fera capta delitias habet tota curia unius principis, de uno peccatore converso lætatur tota curia cœlestis. Desiderabat Isaac vesci venatione Genes. 27. Sic pater cœlestis hanc venationem spiritualem desiderat. Tale gaudium est de peccatore converso, quale gaudium esset si filius regis ab igne qui dicitur infernalis vel sancti Antonij liberaretur; ignis enim concupiscentiarum ignis infernalis est. Parisiis in

Ecclesia beatæ virginis cantatur. *Te Deum laudamus*, cum ignis ille in aliquo extinguitur. *Item* tale est gaudium illud quale esset si filius regis qui ad patibulum duceretur, de manibus ducentium eriperetur, Proverb. 24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem, & eos qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses.* Alij ducuntur voluntarij, alij trahútur quasi inviti à fervore juvenili vel prava consuetudine. *Item* tale est gaudium illud quale esset gaudium de victoria pugnantis, pugnant enim homines contra dæmones, quam pugnam Deus & angeli respiciunt, & si contingerit diabolum ab homine vinci, de victoria illa gratulantur. 1. Corinth. 4. *Spectaculum facti sumus mundo & angelis & hominibus.*

De conversio peccatore est festivitas quadruplex.

Nec solum gaudium est de conversione peccatoris, immo etiam festivitas magna. *Primo* est festivitas quasi natalis filij Dei, quæ nativitas duplex est. Una in utero, in conceptione scilicet boni propositi. Isa. 26. *A timore tuo Domine concepimus, & quasi parturimus & peperimus spiritum salutis.* Si lætatus est Abraham de conceptu Saræ, & Zacharias de conceptu Elizabeth, quare non lætetur Christus de conceptu sponsarum suarum? Secunda nativitas est ex utero in confessione peccatorum, vel manifestatione bonorum operum. Sicut reges terreni gratulantur herede sibi nato, sic & rex cœlestis. Lætatus est Zacharias, nato Joanne, & congratulabantur Elizabeth vicini, Lucæ 1.

2. *Secundo* est festivitas Paschæ & Resurrectionis. Resurrexit filius Dei á morte spirituali quæ est resurrectio prima Apocal. 20. *Beatus qui partem habet in resurrectione prima.* Item ibi est transitus de profundo vitiorum ad sublimitatem virtutum.

3. *Tertio* est festivitas Spiritus sancti, quæ recesserat à domo sua propter immunditias peccatorum.

4. *Quarto* est festivitas regiæ coronationis; inunguntur enim qui convertuntur ad regnum cœlorum. Ecclesiastæ 4. *De carcere & catenis interdum quis egreditur ad regnum.* Et notandum quod illud (*gaudium est in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis*, &c.) intelligitur de peccatore fervente, & justis non ferventibus, ut vult Gregor: super illud Ecclesiasticæ 9. *Melior est canis vivus leone mortuo.* Canis vivus est pœnitens prudens & strenuus; leo mortuus justus piger, & accidiosus.

DOMINICA QUARTA POST FESTUM SS. TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Inter Evangelij explicationem agitur de misericordia & ejus impedimentis, effectibus, incitamentis, impedimentorum remediis, & prædicationis osoribus.

SERMO XCVII.

Estote misericordes sicut & pater vester misericors est. *Lucæ 6.*

Quinque monetur hoc Evangelio.

IN hoc Evangelio Dominus *Primo* ad misericordiam monet. *Secundo* impedimenta misericordiæ amovet, ibi: *Nolite judicare*, &c. *Tertio* duos principales effectus misericordiæ suadet, ibi: *Dimitte & dimittetur vobis.* *Quarto* ponit incitantia ad illos, ibi *Mensuram bonam* &c. *Quinto* ponit cohibentia ab impedimentis misericordiæ, ibi *Quid autem vides festucam in oculo?* &c.

1. *Nolite judicare*, &c. Interlin. Non tantum in largitate beneficiorum sitis misericordes, sed etiam in judicando. Glossa. De apertis quæ bono animo fieri non possunt permittitur nobis judicare. Alia Glossa. Sunt quædam media & incerta, quomodo fiant, quoniam & benè & malè possunt fieri. Nescimus etiam qualis futurus est, qui nunc apparet malus, De ejus correctione desperare, eumque quasi abjectum reprehendere, temerarium est. *Nolite condemnare*, id est quod aliquis sit condemnandus pronunciare vel asserere. *Facile enim est in oculis Dei subito honestare*, id est, ditare pauperem Ecclesiastici 11. Ejusdem 18. *A mane usque ad vesperam immutabitur tempus.* *Dimittite*, injurias, *& dimittetur vobis*, peccatum vestrum; vel secundum aliam litteram, dimittimini à diabolo à quo tenemini. *Date* pauperibus temporalia, *& dabitur vobis* vita æterna, & etiam temporalia, si expedit. Proverb. 3. *De primitiis frugum tuarum da pauperibus & replebuntur horrea tua saturitate. Mensuram bonam*, id est legitimam: sunt enim quædam mensuræ quæ propter parvitatem sunt illegitimæ, Item *bonam*, id est de re bona. In Psalmo 102. *Qui replet in bonis desiderium tuum. Confertam*, id est plenam, vel manibus pressam, *& coagitatam*, id est conquassatam, *& supereffluentem*, id est cumulatam, non rasilem. *Dabunt.* Interlin. pauperes erunt causa ut Deus det, qui occasio promerendi fuerunt. *In sinum vestrum.* Sinus animæ duplex est, scilicet intellectus, qui implebitur gloria visionis apertæ, & affectus, qui implebitur lætitia dilectionis perfectæ. *Eadem quippe mensura* &c. Beda. Generaliter de omnibus potest accipi, quæ mente, manu, lingua aguntur, quia secundum opera singulorum reddet Deus; quantitati meriti respondebit quantitas præmij in genere, id est magnum præmium, magno merito; & minùs minori. *Dicebat autem illis & similitudinem* per eam invitans ad injuriam dimittendam. Hoc dixit Dominus contra Pharisæos ut patet Matth. 15. ubi discipuli dixerunt Domino. *Scis quia audito hoc verbo Pharisæi scandalizati sunt?* & ait Dominus: *Sinite illos cæci sunt & duces cæcorum, cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. Nunquid potest cæcus cæcum ducere?* id est ira vel odio excæcatus contra illum qui intulit vim & injuriam vitia ejus curare? Sed si tranquillus manserit, cæcum vidente oculo, id est sereno corde ad lumen ducere poterit. *Nunquid potest cæcus cæcum ducere?* Interlin stultus stultum docere? *Nonne ambo in foveam cadunt?* id est, perditionem. *Non est discipulus super magistrum.* Glossa Si magister qui Deus est, non suas ulciscitur injurias, sed tolerando perfectiores minores reddere voluit, Discipuli qui homines sunt hanc regulam imitari debent perfectionis. *Perfectus autem omnis est* &c. Matth. 23. *Unus est magister vester. Quid autem vides?* hoc respicit ad id quod dictum est: *Nolite judicare* (*festucam*) id est quoddam levius peccatum [*in oculo fratris tui*) quod turbat oculum mentis, (*trabem*] id est gravius crimen (*quæ in oculo tuo est*) id est in mente tua (*non consideras? aut quomodo potes?* &c. Gloss. Non potes minùs, ut iram in fratre emendare, donec majus, ut odium vel invidiam repellis de corde tuo (*Hypocrita ejice* &c.) Glossa. hi scilicet Hypocritæ odio vel livore accusare omnia suscipiunt, & volunt consultores videri sine exemplo suæ emendationis. Alia Glossa. Si quem vis reprehendere, primum vide utrum ei similis sis: quod si es, pariter ingemisce, & non eum tibi obtemperare, sed pariter conari mone. quod si non es similis, tamen quia olim fuisti vel esse potuisti, condescende, & non ex odio, sed ex misericordia argue: raro enim & non sine magna necessitate sunt objurgationes adhibendæ, & non nisi respectu Dei & remota trabe ob oculo.

Estote misericordes sicut & pater vester misericors est

Plenus

I. Misericordia. Plenus est mundus iste malis, & malis culpæ & malis pœnæ. Abũdat iniquitas ex parte mundi, & æquitas justitiæ ex parte Dei Aug. in libero de libro arbitrio. Nullo temporis intervallo ista duo dividuntur, ut quasi alio tempore non faciat aliquis quod debet, & alio patiatur, ne vel temporis puncto universalis pulchritudo turpetur ut non sit in ea peccati dedecus sine decore vindictæ. Oseæ 4. *Maledictum & mendacium, homicidiũ & furtum & adulterium inundaverunt* &c. *Propter hoc lugebit terra.* Proverb. 14. *Miseros facit populos peccatum.* In hoc loco ubi sunt tot & tanta mala, modo sunt boni sicut & mali, super quo posset aliquis multum mirari, cum sapientes hujus mundi, quando habent aliquam rem bonam & sibi charam non soleant eam dimittere in loco malo, si aliter possint de ea disponere. quomodo ergo Deus qui omnipotens est, qui bonos diligit ut filios charissimos, permittit eos in mundo isto esse, cum mundi malitiam agnoscat? Apoc. 2. *Scio ubi habitas ubi sedes est Sathanæ.* Ad hoc dicendum quod hoc facit Deus propter multas utilitates electorum & propter gloriam suam. Utilitates vero illas ponere non est præsentis negotij. Sed sciendum est quod triplex adhibet Dominus remedium electis suis contra mundi periculum *Primum* est quod citius eripit eos de mundo isto Sap. 4. *Placens Deo factus dilectus & vivens inter peccatores translatus est, & raptus est ne malitia mutaret intellectum illius.* Et paulo post: *Placita erat Deo anima illius, propter hoc properavit eripere eum de medio iniquitatum* Isa. 57. *Viri misericordiæ colliguntur*; sicut aliquis colligit ficus suos aliquantulum virides potius eligens illas habere tales, quam alius habeat eas magis maturas. Sic Dominus bonos in juventute colligit ne pervertantur, & à diabolo devorentur. *Secundum* est quod in parte removet eos de mundo isto, scilicet quantum ad partem illam quæ est melior & sibi charior. Licet enim in mundo sint corpore, alibi tamen sunt corde. Philip. 3. *Nostra autem conversatio in cœlis est.* Qui continuè est in mundo isto, corde & opere, vix est quin corrumpatur à malitia mundi. Amici Dei magna parte temporis morantur extra mundum, aliquando descendunt in infernum viventes ne descendant morientes, & in ignem inferni depurgant corda sua à vitiorum rubigine sicut aurum purgatur in fornace Ecclesiastæ 1. *Timor Domini expellit peccatum.* *Tertium* remedium est quod Deus dat quasdam gratias amicis suis, quibus mala in bona vertuntur. Majus est mala alicujus in bona converti, quàm penitus ab eo auferri. Hæ gratiæ sunt patientia & misericordia. Patientia propria mala hominis in bona convertit, misericordia vero aliena. De anima quæ habet perfectè has gratias, vere potest dici illud Proverb. ultimo. *Multæ filiæ congregaverunt divitias: tu supergressa es universas.* Mundus enim ei plenus est divitiis. Has duas gratias commendat nobis Ecclesia in hac Dominica: Patientiam in Epistola dicens: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis* &c. Rom. 8. Misericordiam in Evangelio dicens: *estote misericordes.* Et post illam admonitionem ostendit *quare & quomodo* misericordes esse debemus. *Quare*, ibi *pater vester misericors est quomodo ibi sicut.* Circa admonitionem notandum, quod cum Deus summè justus sit, summè misericors, poterit aliquis dubitare quare potius dicat dominus *Estote misericordes sicut & pater vester misericors est*, quam, *estote justi sicut & pater vester justus est.* De quo triplex ratio potest assignari. *Prima* est quia misericordia inter virtutes excellit, sicut oleum supernatat aliis liquoribus, sic misericordia excellit respectu aliarum virtutum. Ipsa Deo maxime placet. Aug. Non est quod Deo ita amabiles

Objectio.

Responsio.

Triplex remedium contra mundi pericula.

Dubitatio sicut.

Responsio triplex.

faciat ut pietas, ipsa de diabolo efficacius triumphat. Unde super id. *Misericordia mea & refugium meum*, dicit Glossa. De nullo sic vincitur diabolus, ut de misericordia. Ipsa in omni necessitate subvenit. 1. Tim. 4. *Pietas ad omnia utilis est.* *Secundo* quia misericordia loco in quo sumus maxime competit, sumus enim in valle miseriæ. Mundus plenus est miseria, ideo oportet homines plenos esse misericordia *Tertio* quia misericordia patri naturaliter convenit. Sicut dilectio est paternus affectus, sic & misericordia, unde filios patris cœlestis oportet imitari eũ in misericordia, & in hoc examinabit eos in die judicij. Misereri ei proprium est, misericordes faciet hæredes regni sui, immisericordes tanquam filios diaboli, mittet in infernũ. Matt. 25. *Discedite à me maledicti*, &c. Justitia Domino congruit, ipsi debemus eam dimittere, & nobis usurpare. Ecclesi. ult. *Cuncta quæ fiũt adducet Dominus in judiciũ.* Prov. 20. *Non dicas, reddam malũ pro malo, expecta Dominum & liberabit te*, à labore videlicet vindicãdi, & à debito gehennæ, quo te obligares vindicãdo. Misericordia debet esse homini in voluntate, justitia in necessitate. Causa quare misericordes esse debemus ostenditur, cum dicitur: *pater vester misericors est*, non solum in creaturis rationalibus, sed etiam in irrationalibus; est hoc verum, quod ab eo à quo habent vitam, habent & modum vivendi. Aliter vivit agnus, aliter lupus, aliter filius regis, aliter pastoris A patre ergo cœlesti, à quo habemus vitam per creationẽ, debemus habere modum vivendi per ejus imitationem. Ipse propriè pater est. Matt. 23. *Patrem nolite vocare vobis super terram.* A patre carnali habemus partẽ corporis valde modicum est quod ab eo nobis tunc datur, nihil etiam dat nobis de suo, sed à patre cœlesti habemus corpus & animam. Aug. Amandus est generator, sed præponendus est creator. Pater iste super omnia diligendus esset, de eo confitẽdum esset præ omnibus. In hoc multum videntur errare homines, qui ita parum de ipso confidunt.

Psal. 143.

1.

2.

3.

Et *notandum* quod pater cœlestis filios degenerantes filios non reputat. Matt. 5. *Diligite inimicos vestros* &c. *ut filij patris vestri sitis, qui in cœlis est.* *Specialiter* vult pater cœlestis ut filij ejus imitentur ipsum in *tribus*: scilicet in sãctitate, Levit 19. *Sancti estote, quia ego sanctus sum*: in *beneficentia* inimicorum, Matt. 5 *Benefacite his, qui oderunt vos, ut sitis filij* &c. & in *misericordia*; de qua hic: *Estote misericordes* &c. pater cœlestis est perfectæ bonitatis. Perfecta vero bonitas malitiam non admittit, unde sanctitas est. Item perfectam bonitatem aliena non impedit malitia, quin beneficia sua tribuat, unde etiam inimicis benefacit. Item perfecta bonitas sibi sufficit ad hoc, ut in actum exeat, unde illis à quibus nihil sperat misericorditer subvenit.

Pater cœlestis imitandus in tribus.

1.

2.

3.

Circa modum miserendi *notandum*, quòd Deus ita misericors est, quod ejus misericordia est in omnes Ipse enim facit solem suum oriri super bonos & malos, & pluit super justos & injustos. Matth. 5. Misericordia ejus est in omni opere ejus Etiam puniendo miseretur, semper enim punit citra condignum. Item miserationes ejus super omnia opera ejus. Jacob. 2. *Misericordia superexaltat judiciũ.* Ipse miserendo animam corpori præponit, non parcens corpori, ut animæ medeatur. Esto etiam similiter misericors. Ecclesi. 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo.* Prov. 11. *Benefacit animæ suæ vir misericors.*

Modus miserationis divinæ qualis.

Et *notandum* quod Deus multipliciter miseretur. Ipse miseretur, indiguum omni bono aversum ab ipso revocando. Isa. 30. *Erunt aures tuæ audientes vocem post tergum monentis.* Item redire volentẽ patiẽter expectãdo. Rom. 2. *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiã te adducit*, Sap. 11. *Dissimulãs*

Modis 11. Miseretur Deus.

1.

2.

siastici 34. *Dona iniquorum non probat altissimus.*
3. *Tertium* est, *intentio recta*, ut non favore vel humana laude hoc facias Matt. 6. *Cum facis Eleemosinā noli tuba canere ante te.* Elemosynæ sinistra intentione datæ, sunt ut semina, qua tollunt aves. Matt. 13. Mar 4. Lucæ 8. Et sicut fructus vermiculosi,
4. quos concutit ventus. *Quartum est idoneitas personæ*, cui datur. Danda est Eleemosyna pauperi, & maximè bono, Ecclesiastici 29. *Conclude Eleemosinam in sinu pauperis.* Lucæ 14. *Cum facis convivium, voca pauperes.* 4. Regum 4. Helisæus implet vasa vacua. Hieron. Da pauperibus, non locupletibus Eccles. 12. *Si benefeceris, scito cui benefeceris.* In eodem. *Benefac justo* &c. *Quintum est modus*, ut
5. scilicet detur secundum facultatem, & necessitatem ejus, cui datur Tob. 4. *Si multū tibi fuerit, abundāter tribue: si exiguū fuerit, libenter impertiri stude.*

Incitamenta misericordiæ.

Mensuram bonam, &c. Hic ponit dominus incitantia ad principales effectus misericordiæ; & primo incitat ad dandum magnitudo præmij quod Eleemosynæ reddetur. Et *notādum* quod qui pauperi dat Eleemosinam, Deo dat mutuum Prov. 19. *Fæneratur Deo qui miseretur pauperis* Ejusdem 22. *Qui accipit mutuū, servus est fænerātis.* Misericors multum habet Deum ad voluntatem suam Et quia dans mutuum aliquando non recuperat tale quale dedit, immo deterius, vel non tantum, ideo dicit dominus, *Mensuram bonam dabunt*, supple, pauperes, *in sinum vestrum*, id est de re bona Circa *primum notandum* quod valde melius erit quod solvetur quam quod accommodatum fuit. Quod accommodatum fuit erat tanquam putridum, quia transitoriū vel corruptibile, quod reddetur erit æternnm Aug. Præbe tectum & accipe cœlum. Circa *secundum* ostenditur quod mensuram dabunt plenam & plenitudine non vana sed vera, & mensuram cumulatam. Ad *primum* pertinet quod dicitur *confertam*, ad *secundum* quod dicitur *coagitatam*, ad *tertium*, quod dicitur, *effluentem.* Aug. Miser homo qui fœneraris proximo, fœnerare Deo, & centuplum accipies, & vitam æternam possidebis.

Explicatur Evangelium.

Eadem mensura, &c. Terribile est hoc verbum illis qui avarissimi sunt Deo, cum tam prodigi sunt mundo vel diabolo. Exemplum notabile habetur de hoc in divite epulone Lucæ 16, qui micas cadentes de mensa sua pauperi ulceroso non dedit. Sepultus verò in inferno guttam aquæ obtinere non potuit. *Nunquid potest cæcus cæcum ducere?* Hoc *dupliciter* incitat ad condonandum *Primo* ostensione damni quod facit odium, excæcat enim: *Secundo* exemplo sui magistri, ibi: *Non est discipulus super magistrum.*

Cæcitas prælati cur sit reprehēsibilis.

Et notandum quod cœcitas multum reprehensibilis est in prælato Primum enim vitium est quo quis repellitur à ministerio Dei Levit. 21. ubi sic legitur. *Homo de semine tuo*, dictum est Aaron, *qui habuit maculā, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus si cæcus fuerit, si claudus*, &c. Prov. 14. *Acceptus est regi minister intelligens, iracundiam ejus inutilis sustinebit*, inutilem vocat cœcum. Cœcitas prælati valde est inutilis Ecclesiæ, vel periculosa, cum ipse sit ejus speculator. Isaiæ 56. *Omnes bestiæ agri venite ad devorādum, speculatores ejus cæci omnes.* Ipse etiam debet ducatū præbere aliis, cœcus autem si cœco ducatū præstat, ambo in foveam cadunt. Periculosius est cæco ducem cæcum habere, quam duce carere. Si enim ducem non haberet, viam prætentaret ut formica, quæ est animal cæcutiens, non præficit sibi ducem, sed habet velut quendam baculum à natura, quo viam prætentat: legitur enim 2. Regum 5. quod posuerunt Jebusæi cæcos & claudos super muros Hierusalem, in contemptum David, & dictum est ei: *Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos.* Cæci & claudi super muros positi sunt prælati mali, cæci per ignorantiam, claudi per defectum virtutis, nisi isti removeantur, non dominabitur Christus perfecte in Ecclesia Ecclesiast. 10. *Qualis rector civitatis, tales & qui inhabitant eam.* Greg. Cum pastor per abrupta gradiatur, necesse est ut grex in præcipitium trahatur. *Non est discipulus super magistrum.* Glossa August. super illud Phil. 2. *Mortem autem crucis*, ecce habemus humilitatis exemplum, superbiæ medicamentum: quid ergo intumescis homo, ô pellis morticina quid tenderis? ô sanies fœtida quid inflaris? princeps tuus humilis est, & tu superbis. Caput est humile, & membrum superbum.

V. Remedia impedimentorum misericordiæ.

Quid autem vides festucam, &c. Hic intendit dominus cohibere à temerario judicio per cōsiderationem proprij peccati. Et notandum quod multum valet ad perfectionem quod homo frequenter defectus suos respiciat Bernardus Illam animam diligit Deus quæ sine elatione se considerat, & sine dissimulatione judicat. Item ad fratres de monte Dei. Solicite temetipsum respicias, ab omnibus oculos averte. Sapientiæ. Proprium est stultitiæ aliena vitia cernere, sua oblivisci. Bernardus. Egregium instrumentum esset oculus, si sicut cætera, sic etiam seipsum posset videre. Quod cum interiori oculo concessum sit, ad exterioris exemplum seipsum negligens, vacat circa aliena. Cum multum vult non sufficit redire ad se. Vaca tu ipse tibi, multa materia solicitudinis es dicēs, *trabem quæ in oculo tuo est non consideras.* Chrysostomus. Qualiter in alienis oculis vides tam parva, in tuis tam magna transcurris Si te magis diligis quam proximum, quare ipsum procuras, & non magis te ipsum? Si autem teipsum contemnis, manifestum est quod non est procuratio, quod ipsum judicas: sic Hydropicus corrigit eum cui digitus tumet, ipse sui ventris immemor. *Aut quomodo*, &c. Chrysostomus. Si in veritate argueres, ut salvares, plus te ipsum salvares. Nunquid potes alij benevolentior esse quam tibi Ecclesiastici 14. *Qui sibi nequam, cui bonus?* Rom. 2. *Qui alium doces, teipsum non doces* Lucæ 4. *Medice cura te ipsum.* Greg. Improbus & impudicus est medicus qui aliis mederi appetit & proprium vulnus nescit *Hypocrita ejice primum trabem*, &c. Hoc verbum pertinet ad sacerdotem malum alios corripientem & se negligētem. Omnis sacerdos si vult docere populum, primo doceat se ipsum, quia Laicus si magnum peccatum fecit, festuca est quantum ad peccatum sacerdotis. Super illud 2 Reg. 7. *Non ædificabis mihi domum, quia vir sanguinis es*, dicit Glossa. Sordes tergere non valent manus quæ lutum tenent. Eccles. 34. Ab immundo quid mundabitur?

Appendix sermonis hujus.

Estote misericordes, &c. Corinth. 14. *In Ecclesiā volo sensu meo quinq; verba loqui, ut & alios instruam, quam decem millia verborum in lingua.* Exemplo ergo Apostoli *quinque* verba, scilicet quinque documenta utilia Evangelij hodierni vobis loqui volo ad instructionem vestram. *Primum* est illud: *Estote misericordes*, &c. *Secundum* illud: *Nolite judicare. Tertium* illud: *Nolite condemnare* &c. *Quartum* illud. *Dimittite*, &c. *Quintū* est illud: *Date*, &c. Explanationes horū verborum habes in præcedētibus. Notandū quod fideles magis deberēt gaudere cū quinq; verba Evangelica eis exponūtur quā si quinq; Evāgelia integra eis proponerētur, quę ipsi non intelligerent. Cujus cōtrarium multi faciūt, libenter audientes Evangelium, cum non intelligunt. Si verò prædicator velit illud exponere, fugiūt sicut diabolus aquam benedictā. Aqua benedicta qua dominus ejicit diabolum de mundo isto, prædicatio est, quia ad modū aquæ mundat Joan. 15. *Vos mūdi estis propter sermonem quem locutus sū*

Osores prędicationis.

vobis. Diabolus qui in eis est, hanc aquam sustinere non potens, fugit, & eos, quos in potestata sua habet, secum ducit, sicut aliquis ducit jumentum suum quo vult. Si diabolus aspergeret alicui aquam suam maledictam, scilicet verba detractionis, vel alia verba mala, ipsi cito currerent illuc. Os detractoris est velut vas, in quo diabolus tenet aquam suam maledictam. In Psalmo. 9. *Quorum os maledictione & amaritudine plenū est*. Quod aquam debeant sequi fideles, ostendit Ecclesia in processionibus suis, in quibus aqua benedicta præcedit. Idem ostendit dominus Lucæ 22. dicens: *occurret vobis homo amphoram aquæ portans. Sequimini eum*. Fatuitas talium multipliciter potest ostēdi. *Primo* per hoc, quod similes sunt homini valde infirmo, qui consilium medici, quo multum indiget, potius vult audire in lingua sibi ignota, quam in lingua sibi nota. Verba sacræ scripturæ consilia sunt illius cœlestis medici, cui nulla infirmitas est incurabilis, qui non potest fallere nec falli, qui se medicum vocat Matt. 9. dicens. *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus*. *Secundo* per hoc, quod tales sunt similes homini, qui venisset ad locum ubi essent magnæ reliquiæ, quibus dominus magnas virtutes operaretur, & dū essent involutæ, magnā eis reverentiā exhiberet; cū verò nudæ ostenderentur, pedibus eas conculcaret, & hora illa, qua Deus per eas miracula facturus esset, fugeret. Reliquię sunt verba Dei ut patet ex virtutibus, quas operantur; illuminant enim oculos cordis. David Ps. 118. *Preceptū domini lucidū illuminans oculos*. Immo mortuos spiritualiter suscitant. Joan. 5. *Venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem filij Dei & qui audierint vivent*. Si vestis quæ corpus domini tetigit, pro reliquiis habetur, quomodo verba, quæ ex ore ejus processerunt, sancta non erunt? Matth. 7. *Nolite sanctum dare canibus*, &c. Has reliquias in earum ostensione vilipendit, qui, cùm Evangelium est exponendum, fugit, in hora quando illuminari debet recedit, quia verba Dei tunc oculos cordis illuminãt, cum exponuntur, juxta illud. Psalm. 118. *Declaratio sermonū tuorū illuminat*. *Tertio* per hoc, quod recedit, cum aromata magni odoris conterãtur, & magis redoleant. Scriptura sacra est velut olla aromatū secundū illud Ecclesiastici 24. *Sicut cinnamomū & balsamū aromatizans odorem dedi*. Aromata conteruntur, cum scriptura sacra exponitur Beda. Sermo Dei more aromatū quo subtilius quasi terendo dissolvitur, eo majorem suæ virtutis internæ fragantiam reddit. Tales sunt similes bufonibus, qui in vinea morantur, donec florere incipiat, sed tunc egrediuntur, quando vinea incipit redolere. De odore scripturæ sacræ legitur Ecclesiastici 24. *Quasi balsamum non mixtum odor meus*. Hunc odorem non senserunt illi, quibus diabolus nares spirituales præcidit Ezech. 23. *Nasum & aures tuas præcident*. *Quarto* per hoc, quod potius volunt sibi tradi panem, quo multum indigent non fractum, quam fractum, cum tamen illum frangere non possint. Discipuli cognoverunt Dominum in fractione panis Luc. 24.

Similes sunt. 1. 2. 3. 4.

DOMINICA QUINTA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO PRIMVS.

SERMO XCVIII.

SUMMARIUM.

Explicatio Evangelij & sex virtutum.

Cum turbæ irruerent in Jesum, id est, cum impetu accederent ad eum. Et ipse stabat secus stagnum Genezareth. *Luca* 5.

Beda. idem est mare Galileæ, mari Tiberiadis, stagnum Genezareth. Mare Galileæ dicitur à provincia adjacente, mare Tiberiadis à Tiberiade civitate, quam ædificavit Herodes in honorem Tiberij juxta locum illum. Stagnum Genezareth à proprietate lacus quasi generans auras. Dicitur autem mare secundum Hebræos, qui omnem congregationem aquarum mare vocant. *Et vidit naves* una erat Petri, alia Zebedæi. *Piscatores autem descenderant* à nave in litus. *Rogavit eum à terra reducere pusillum*, id est, elongare à litore, ne turba intraret cum eo. *Duc in altum*, id est, in profundū, navem. *In verbo tuo*, id est, ad verbum tuum, *laxabo rete*. Similiter autē Jacobū & Joannem Zebedæi filios scilicet circumdederat stupor. *Ex hoc jam homines eris capiens*. Beda. Nondum in apostolatum eligitur, sed prædicitur quod aliquando sit eligendus. Et *notandum* quod *triplex* fuit vocatio Apostolorum. *Prima* in simplicem notitiam Joan. 1. *Secunda* in familiaritatem, de qua hic. *Tertia* in Apostolatū Matt. 4. *Et subductis ad terrā navibus*. Glos. quia adhuc habent volūtatem redeundi ad propria, sed tertia vocatione perfectè ei adhæserunt.

Explicatio Evangelij. Vocatio triplex Apostolorum.

Cum turbæ irruerent in Iesum, &c. In hoc Evangelio juxta litterā ad *sex* monemur. *Primo* ad amorem divini verbi. *Secundo* ad obedientiam. *Tertio* ad charitatem mutuam. *Quarto* ad humilitatem. *Quinto* ad benignitatem. *Sexto* ad bonorum familiaritatem. Ad *amorem divini verbi*, exemplo turbæ irruentis ad salvatorem, ut verbum ejus audirent, sicut tempore famis irruere solent pauperes in distributione Eleemosinarum. Immiserat dominus in eos famem sicut promiserat. Amos 8. *Mittam*, inquit, *famem in terram, non famem panis neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei*. Fames ista quæ est appetitus cibi spiritualis, donum est salvatoris & signum salutis, sicut appetitus cibi corporalis signum est sanitatis corporalis. Fastidium hujus cibi signum est langoris spiritualis. In Psalmo 106. *Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquaverunt usque ad portas mortis*. Inest brutis animalibus naturalis appetitus cibi. Unde currunt aves & pisces ad cibum, si eis projiciatur, & aves quæ vivunt de grano, frequentant locum ubi segetes excutiuntur, quæ autem vivunt de racemis, vineas frequentant. Inexcusabiles ergo homines sunt ratione utentes, qui cibum suum vel non agnoscunt, vel negligunt, & porrigentem eum fugiunt. Ad *obedientiam* monemur exemplo Petri, qui cum per totam noctem laborasset inutiliter, tamen ad verbum domini navem ducit in altum, & retia laxat. Duabus de causis solet homo renuere opus sibi injunctum, vel propter sui fatigationem, vel operis infructuositatem. Petrus autem licet fatigatus esset, etenim infructuositatē laboris futuri ex infructuositate præteriti timere posset, tamen injunctum opus non renuit, sed simpliciter obediit. Simplicitas obedientiæ multum grata est Deo. De hac commendat primitivam Ecclesiam in Psalmo 17. *In auditu*, inquit, *auris obedivit mihi*. Ad *charitatem mutuam* monemur exemplo illorum qui erāt in navi Zebedæi, qui ad nutum eorum qui erant in navi Simonis, ad eos veniunt, & auxilium ei impendunt. Proverb. 18. *Frater qui adjuvatur à fratre, quasi civitas munita*. Ad *humilitatem* monemur exemplo Petri ad genua Christi procidentis. *Exi à me domine, quia homo peccator sum*, Lucæ 5. quasi diceret non sum dignus cohabitare tecum Gregorius in Moralibus Si te peccatorem consideras, oportet ut à te dominum non repellas. Augustinus. Ut piscator loquitur Petrus, Deum & dominum salutis secum habebat, & ei dicebat: *exi à me domine*, ac si infirmus medico acce-

Evangelium monet ad sex. 1. Ad amorem verbi divini. Fastidium verbi Dei quam sit malum. 2. Ad obedientiam. Inobedientia ex duobus oritur. 3. Ad mutuā charitatem 4. Ad humilitatem.

5. Ad benignitatem duobus modis.

denti & eum curare volenti diceret, exi à me quia ego ægroto. Ad *benignitatem* monemur exemplo Salvatoris duobus modis *Primo* in hoc quod turbam irruentem ad se non à se turpiter repellit, sed accedens in navem eam à terra elongari facit. Aug. Non debet esse dispensator austerus, ubi pius est Dominus. Lucæ 8. *Preceptor, turba te comprimunt & affligunt*, &c. *Secundo* in hoc quod à Petro non recedit, immo consolatur eum dicens. *Noli timere*, prædicens exaltationem Petri humiliati. *Ex hoc*, inquit, *eris homines capiens*. Augustinus in libro confessionum. O quam excelsus es Domine, & humiles corde sunt domus tuæ. Lucæ 18. *Qui se humiliat, exaltabitur* Et *sciendum* quod dictum est Petro, *eris homines capiens*, non aurum, non argentum. Secundæ ad Corinth. 12. *Non quæro quæ vestra sunt, sed vos*. Isaiæ 13. *Suscitabo super vos Medos qui argentum non quærant, nec aurum velint*. Prædicator debet facere sicut Joseph. Genes. 47. congregans triticum, ut omnes Ægyptios regiæ subjiceret servituti. Ad *bonorum sequelam* vel *familiaritatem* monemur in hoc, quod *subductis ad terram navibus relictis omnibus secuti sunt eum*, sic adquirentes ejus familiaritatem, vocatio enim ista, ut prius dictum est, fuit ad familiaritatem. Proverb. 13. *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, Amicus autem stultorum similis illis efficietur*. Carbones mortui si ponantur cum vivis accenduntur; sic qui in peccatis sunt mortui, familiaritate bonorum vita gratiæ vivificantur.

6. Ad bonorũ sequelam.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium moraliter & instruuntur Concionatores.

SERMO XCIX.

Cum turbæ irruerent in Jesum ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genezareth.

Stagnum Genezareth mundum significat.

1. PEr stagnum Genezareth mundus designatur. *Primo* quia stagnum illud auras generat & varietas tentationum ad modum ventorum mundum istum perturbat. Matth. 7. *Flaverunt venti*, &c. Daniel. 7. *Videbam in visione noctis, & ecce quatuor venti pugnabant in magno mari*. Ventus flans ab oriente est temperatio superbiæ vel vanæ gloriæ quæ à nobilitate generis ortum habet. Ventus flans ab occidente est tentatio carnis, quæ caro non cessat tendere in occasum. Ventus flans à meridie est tentatio invidiæ, quæ de prosperitate proximi affligitur. Ventus flans ab aquilone est iræ vel odij ad diabolicam crudelitatem incitans. *Secundo* quia
2. pisces de stagno sapiunt aquam limosam, sic amatores mundi in verbis & operibus terram & lucrum sapiunt. Philippens. 3. *Gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt*. Joannis 3. *Qui de terra est, de de terra loquitur*. *Tertio* quia stagnum illud dicitur
3. mare secundum Hebræos, qui omnem congregationem aquarum mare vocant. Sic veri Hebræi in bonis hujus mundi intelligunt amaritudinem esse, adquiruntur enim cum labore. Ecclesiastæ 4. *Unus est, & secundum non habet, non fratrem, non filium, & tamen laborare non cessant*. Cum timore possidentur. Job 15. *Sonitus terroris semper in auribus ejus, & cum sit pax semper insidias suspicatur*. Levit. 16. *Terrebit eos sonitus folij volantis* Cum dolore. Eccli. 5. *Est & alia infirmitas quam vidi sub sole, divitiæ congregatæ in malum domini sui*. Pereunt enim in afflictione pessima.

Instructio prædicatorum.

In hoc quod Dominus non in stagno, sed secus stagnum stat, insinuatur quod prædicator à mundo separare se debeat. Gregorius. Qui carnalibus actibus adhuc incubat, vitam aliorum, spiritualiter instruere, necesse est ut erubescat. In Psalm. 1. *Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum*. 2 Timoth. 2. *Nemo militans Deo implicat se secularibus negotiis*. *Duæ naves*. Possunt intelligi duæ viæ salutis, scilicet via mandatorum. David Psalm. 118. *Via mandatorum tuorum cucurri*: & via consiliorum, quæ est navis Simonis, id est, obedientis, qui non solum servat præcepta, sed etiam consilia. *Navem Simonis*. Salvator ascendit, quia consilia implevit. Proverb. 8. *Ego in consiliis habito*. Prædicator navem Simonis debet ascendere. Decet enim prædicatorem & præcepta & consilia implere, cum ad impletionem præceptorum & consiliorum alios habet incitare. Matt. 5. *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum*. *Piscatores* Sunt prædicatores. Matth. 4. *Faciam vos fieri piscatores hominum* Jerem. 16. *Mittam eis piscatores multos, & piscabuntur eos*, Abacuc. 1. *Facies homines quasi pisces maris*. *Retia* sunt sermones divini quibus corda audientium Deo capiuntur.

De retibus notandum quod Salvator vidit Petrum & Andræam mittentes retia in mare. Matth. 4. *Item* Jacobum & Joannem reficientes retia in eodem. *Hic* vero habetur quod piscatores descenderant & lavabant retia. *Item* quod nave ducta in altum retia laxantur, & multum capitur, & quod rete rumpitur. *Item* Joannis ultimo. Rete in dexteram navigij mittitur & multum capitur. Juxta *primum* exemplo Petri & Andrææ mitte rete prædicationis in mare, id est, in illos qui sunt in amaritudine vitæ, facilius enim convertitur, qui non habet in hoc mundo, in quo delectetur. Puer Ægyptius, quem Dominus suus reliquerat, qui etiam infirmari cœperat, adhæsit David 1. Regum 30. Sic Christo adhæret quem mundus despicit. Juxta *secundum* exemplo Joannis & Jacobi retia prædicationis reficias. Non semper novos sermones facias, nec jam factos vilipendas, sed eos meliorare stude, & operam da, ut eos bene scias, & gratiam Dei dicendi habeas. Seneca. Vis sapienter loqui, loquere quod sciveris. Juxta *tertium* post prædicationem noli extolli, sed per humilitatem ad infima tua descende, & lava retia prædicationis humiliter deflens quod circa eam negligenter egisti. Marc. 13. *Videte vosmetipsos*. Primæ ad Timoth. 4 *Attende tibi & doctrinæ*. Circa *quartum* intellige non semper esse prædicandum in locis propinquis, in remotis enim major est fructus. Marci ult *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ*.

Prædicator mittitur Apostolorũ quinque.

1.

2.

4.

Et *notandum*, quod rete prædicationis multis modis rumpitur. *Uno modo*, cum prædicator malo exemplo dissipat, quod verbo ædificat. Gregorius super Ezech. Ad hoc ut ferventer veritas prædicandi teneatur, necessaria est altitudo vivendi. *Secundo* cum scriptura erroneis opinionibus scinditur. 1. Corinth. 1. *Obsecro vos*, &c. *ut idipsum dicatis, & non sint in vobis schismata*. *Tertio* cum hi, qui fidem receperunt, præceptis Dei non obediunt. Hierem. 2. *A sæculo fregisti jugum, rupisti vincula*, & Marc. 5. legitur de dæmoniaco quod sæpe catenis & compedibus vinctus dirupisset catenas, & compedes comminuisset Et *notandum* quod magni pisces retia solent rumpere, sic majores de Ecclesia præcepta Dei amplius transgrediuntur. Hierem. 5. dicitur de optimatibus *hi simul fregerunt jugum, ruperunt vincula*. Juxta *quintum* intellige prædicationem pro æternis factam valde fructuosam esse. Rete enim in dexteram navigij mittitur, cum pro æternis prædicatur In veteri lege piscabantur ad sinistram navigij, temporalia enim promittebantur. Isa. 1. *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis*. Ad sinistram etiam navigij piscantur præ-

Rete prædicationis rumpitur tripliciter.

5.

dicatores quæstuarij, quorum prædicatio à populo contemnitur. *Præceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus.* Sciendum, quod piscatio Petri nocte facta laboriosa & infructuosa significat piscationem laborantium in acquisitione temporalium.

Piscatio duplex. I. Cupiditatis. 1. Et noctis. Piscatio vero in verbo Domini facta, significat piscationem laborantium in his quæ pertinent ad salutem animarum. Primam piscationem facit *cupiditas*, secundam *charitas*. In nocte fit prima, quia qui malè agit odit lucem. Joan. 3. Job. 24. *Oculus adulteri observat caliginem.* Ejusdem 3. *Viro cujus abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris.* Et August. primo libro Confessionum. Spargis pœnales cæcitates supra illicitas cupiditates. Excæcatur aliquis quantum ad visum corporalem in pelvi candenti, sic spiritualiter excæcantur homines ardore cupiditatis In Psalmo 57. *Supercecidit ignis & non viderunt solem.* Ex igne pravæ concupiscentiæ quidā fumus procedit, qui visum interiorem impedit. 2. Est laboriosa. *Item* piscatio cupiditatis multū habet laboris. Sap. 5. dicunt damnati: *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulavimus vias difficiles.* Eccl. 10. *Labor stultorū affliget eos, qui nesciunt in urbem pergere.* 3. Est infructuosa. *Item* infructuosa est illa piscatio, unde hic dicitur: *nihil cepimus.* Avarus nihil capit. 1. *Primo* quia temporalia cōparatione æternorū nihil sunt. Hierem. 4. *Aspexi terram, & ecce vacua erat & nihili.* In Psal. 123. *Forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.* Alia littera habet, *aquam sine substantia.* 2. *Secundo* quia potius capiuntur, quam capiant; sicut piscis volens capere escam, capitur hamo August. Præda quam vis rapere, in muscipula est. Tenes alienum, & teneris à diabolo. Avarus potius habetur quam habeat. Proverb. 13. *Est quasi dives, cum nihil habeat.* Verè nihil habet avarus, sed potius habetur. 3. *Tertio* quia licet horrea & cellaria avarorum multa capiant, ipsi tamen vacui remanent, & potius amittunt quam capiant. Lucæ 1. *Divites dimisit inanes.* Tullius. Animus humanus, non arca, dives appellari solet. Quamvis illa plena sit, & cum inanem te videbo, divitem non putabo.

II. Charitatis. Piscatio charitatis multum capit. Cum enim anima una prævaleat toti auro mundi, si prædicator toto tempore vitæ suæ non lucraretur nisi animam unam, multum lucraretur. Avarus similis est araneæ, quæ eviscerando se telam præparat qua muscas capiat. In bonis enim interioribus se damnificat, ut vilia adquirat. Isa. 59. *Telas aranearum texuerunt.* Ecclesiastici 10. dicitur de avaro. *Projecit in vita sua intima sua.*

DOMINICA SEXTA POST FESTUM SS. TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

De ira, reconciliatione, falsa & vera Iustitia.

SERMO C. Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, &c. *Matth.* 5.

Iustitia Pharisæorum diminuta erat. IUstitia Pharisæorum & Scribarum diminuta erat, & quantum ad illam partem justitiæ, quæ est declinare à malo, & quantum ad illam, quæ est facere bonum, & quantum ad cohibitionem animi. Quantum ad *primam partem* diminuta erat, quantum ad cohibitionem linguæ, & quantum ad cohibitionem manus. Quantum ad *primum*, quia non cohibebant animum ab ira, ut manum ab actu pravo. Quantum ad *secundum*, quia non cohibebant linguam à contumelia, sicut manum à violentia. Item non cohibebant linguam à simplici mendacio, sicut à perjurio. quantum ad *tertium* quia permittebant minus malum ad vitandum majus, sicut adulterium ad vitandum homicidium, sicut patet in libello repudii. Deuteron. 25. Item concedebant ut provocatus alieno malo, malum inferret proximo, ut patet in lege talionis. Exod. 21. Quantum ad *secundam partem* diminuta erat justitia eorum, quia non faciebant bonum omnibus, ut inimicis. Levit. 19. *Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* Alia translatio est. Nostra translatio habet: *Diliges amicum tuum. Item* bonum quod faciebant, non faciebant recta intentione, sed ut viderentur ab hominibus.

Dictum est antiquis. Non occides. Exod. 20. *Qui autem occiderit, reus erit judicio*, id est, accusatione ante judicem, vel judicio illo, de quo post illud Exodi 21. *Hæc sunt judicia quæ propones eis. Si quis percusserit hominem, volens occidere, morte moriatur. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo*, non dicit culpæ fratris, cui licet irasci, Non irascendum. *reus erit judicio*, id est, dignus accusatione ante judicem: & intelligas hic de ira, quæ est cum deliberatione. Si verò ira ista exeat extra per vocem non tamen exprimentem specialiter contumeliam, debetur major pœna, quam si non exiret, & de hoc subditur. *Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio*, id est, consensu judicum de sententia danda in eum. Racha est interjectio indignationem exprimens. Si ira vero exeat extra per vocē exprimentem specialem contumeliam, tunc debetur major pœna, quam si non exprimeretur specialis contumelia, de quo subditur: *Qui autem dixerit fatue, reus erit ignis gehennæ.* Interlin. Non modicus furor est, illum, quem Deus sale sapientiæ condivit, infatuatum dicere. Nomine judicij & concilij & gehennæ designatur pœna infernalis, judicio minor, concilio major, gehenna etiam major quam concilio, hoc est, quod quando in judicio culpa discutitur, adhuc locus est defensioni; in concilio cum jam culpæ certa pœna defertur, adhuc locum habet dilatio. In gehenna vero pœna jam diffinita sine dilatione infertur, unde reus tunc est in pessimo statu. *Si ergo offers*, &c. Quia homo continuè est in Offenso satisfaciendum. pugna secundum illud Job 7. *Militia est vita hominis super terram*, non est mirum si quandoque cadens per iram offendat proximum, ideo postquam dissuasit iram dat consilium, quid fiat si per iram aliquis proximum offenderit dicens: *ergo si offers*, &c. Vel sic potest continuari. Ostendit Dominus iram latentem esse damnabilem, item iram prorumpentem in contumeliam generalem vel specialem. Sed quia ex his nascitur odium quod est ira inveterata, ponit exhortationem contra odium dicens: *Si ergo offers*, id est, offerre vis, *munus tuum ad altare & ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid adversus te*, quem tu læsisti, unde de te potest conqueri, *relinque*, &c. *& vade*: proposito si actum non potes, *reconciliare fratri tuo*, quantum in te est, *& tunc*, scilicet facta reconciliatione quantum in te est *veniens*, id est, intentionem revocans ad id quod cœperas *offeres munus tuum. Nisi abundaverit justitia vestra*, &c.

Et notandum est quòd *quadruplex* est justitia ad regnum non introducens. Iustitia quadruplex ad regnum non introducens. *Prima* est justitia transiens, *secunda* est justitia hic mercedem recipiens, *tertia* justitia remisse agens, *quarta* justitia excedens. De *tribus* primis dicit Bernardus. Omnis justitia transitoria, omnis justitia vendita, omnis justitia tepida erit in oblivione coram Domino. *Quarta* dissuadetur Ecclesiastæ 7. *Noli esse justus multum.*

1. Iustitia transiens non perseverans. Prima in regnum non introducit, nec mirum quia ante regni ingressum deficit. Hæc est justitia non perseverans Talis est justitia illorum, qui pœnitentiam quam in Quadragesima accipiunt, post Pascha projiciunt, quos tempus Paschale impotentes reddit, non solum in medietate temporis, sed quasi in sex partibus temporis. qui enim sex diebus

bus in septimana poterant jejunare in Quadragesima, post Pascha non possunt jejunare sexta feria, perseverandum est in justitia inchoata & servanda est justitia tanquam res valde pretiosa, pretium enim est regni cœlestis, unde vocatur justitia regni. Matth. 6. Job 27. *Justitiam meam, quam cœpi tenere, non deseram.* Apoc. 3 *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Galat. 6. *Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes.* Secundum Bernard. Sola perseverantia singularis filia est summi regis. Illa enim sola cœlestem hæreditatem obtinet.

2. Justitia vendita hic mercedem recipiens.

Vendita justitia est, quæ fit pro aliqua re transitoria, ut laude humana, vel pecunia, quæ ad regnum non introducit. Matth. 6. *Attendite ne faciatis justitiam vestram coram hominibus ut videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in cœlis est.* In eodem. *Receperunt mercedem suam.* Multum possunt timere homines, qui habent beneficia in quibus pecunia causa est, qua posita ponitur servitium Dei, & qua cessante, cessat, ne justitia eorum sit justitia vendita. Malach. 1. *Quis est in vobis qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito?* & subditur. *Non est voluntas mea in vobis dicit Dominus, & munus non suscipiam de manu vestra.* Magnum zelum habuit Salvator ad negotiationem amovendam de templo. Joan. 2. *Auferte ista hinc & nolite facere domum patris mei domum negotiationis.* Bernardus ad Eugenium Papam. Plena est ambitiosis Ecclesia, jam non est quod horreat in studiis suis & molitionibus ambitionis, non plus quam spelunca latronum in spoliis viatorum. Vendentes suam justitiam deridebit vera justitia dicens: *Ite ad vendentes & emite vobis,* Matth. 25. In Psalmo 2. *Qui habitat in cœlis irridebit eos.* Et quid fiet de justitia supervendita, scilicet de justitia illorum, qui habent multa & magna beneficia Ecclesiastica, quorum fructus percipiunt & male expendunt, & nihil vel parum in Ecclesia utilitatis faciunt. Multi in Ecclesia serviunt Deo, sicut Judæi serviebant ei, scilicet pro temporalibus. Sed non sic voluit Dominus. Unde Joan. ult. cum monuisset Petrum ad implendum diligenter officium suum, non subdidit remunerationem in bonis temporalibus sicut faciebat Judæis, sed potius subdidit de morte quam passurus erat pro illo: *cum esses*, inquit, *junior cingebas te*, &c. Quidam etiam serviunt Deo ut Judas, eum venalem exhibendo. Justitia illorum qui præponunt Deo pecuniam, est idololatria Deo contumeliosa. Illud enim ab homine colitur, quod præ cæteris diligit, ut dicit Glossa super illud Philipp. 3. *Quorum Deus venter est.* Dum canis vadit cum duobus non agnoscitur quis eorum sit Dominus, sed cum illi separantur tunc agnoscitur, remanet enim cum Domino. Sic agnoscitur de multis cui serviant, utrum Deo vel divitiis. De multis creditur quod habeant veram justitiam, de quibus apparebit in die judicij quod fuit idololatria, ideo securum esset contemptis divitiis soli Deo adhærere.

3. Justitia remissa seu tepida.

Justitia remissa fuit justitia Scribarum & Pharisæorum, de qua hic dicitur, *nisi abundaverit justitia vestra*, &c. Et est verbum terribile; erant Scribæ eminentis scientiæ, quia Magistri Legis, erant Pharisæi eminentis vitæ. Secundum opinionem suam & aliorum pro certo putabant justitiam suam sufficientem esse ad salutem, & tamen non erat, sicut Dominus ostendit. Sic multis videtur quod justitia eorum sit sufficiens ad salutem & tamen non est. Non est securum confidere in opinionibus, & animam suam in incerto opinionum ponere, cum de facili credat intellectus, quod vult affectus. Psalm. 72. *Transierunt in affectum cordis.* Augustinus in libro Confessionum. Spargis pœnales cæcitates super illicitas cupiditates. In talibus melius est abundare quam deficere. Si quis amplius debito fecerit, Dominus bene sciet remunerare illud, non est in hoc periculum. Sed si in modico defecerit non implens illud ad quod tenetur, ibi erit periculum, cui post hanc vitam non poterit subveniri. Proverb. 10. *Egestatem operata est manus remissa.* Homo remissus sistit citra debitum, & pro modico quandoque totum amittit. Econtrario *cogitationes robusti semper in abundantia.* Proverb. 21. Homo remissus diminuendo procedit, hodie facit aliquid, cras minus, Ecclesiastici 22. *Filia fatua in deminoratione fiet.* Ita accidit in vita ejus sicut in statua Nabuchodonosor. Dan. 2. cujus caput fuit de auro optimo, pectus & brachia de argento, porro venter & femora de ære.

Justitia excedens est justitia sine misericordia, quæ non est verè justitia. Glossa super quintum Matth. Justitiæ lumen est misericordia. Justitia sine misericordia in tenebris est, & est cæcus furor. Super illud Ecclesiastici 7. *Noli esse justus multum*, dicit Interlin. Summum jus, summa injuria est. De hac justitia tangit Glossa super illud Lucæ 1. *Erant autem ambo justi ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela.* Ecce, inquit, temperata justitia. Plerumque hominum justitia durior querelas provocat. Hæc justitia in regnum non introducit, eo quod est sine misericordia. *judicium enim sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam.* Jacob 2. Misericordia in Paradiso loca distribuit, unde qui hic misericors non fuerit, in paradiso locum non habebit. Ecclesi. 16. *Omnis misericordia faciet unicuique locum secundum meritum operum suorum & secundum intellectum peregrinationis illius* — 4. Justitia excedens, intemperata & sine misericordia.

Et *sciendum* quod hujus intemperatæ justitiæ *triplex* solet esse causa *Prima* inconsideratio propriæ infirmitatis. Proverb. 19. *Homo indigens misericors est.* Galat. 6. *Considerans temetipsum ne & tu tenteris. Secunda* est ignorantia alienæ infirmitatis. Non agnoscitur de facili aliena infirmitas nisi per propriam. Seneca. Regum animos induimus, illi obliti propriæ infirmitatis alienæ deserviunt tanquam injuriam acceperint. *Tertia* est amor vanæ gloriæ vel laudis. Ex quo enim ventus vanitatis percutit ignem zeli, totus homo accenditur ita, quod non timet facere magnam stragem, ut justus dicatur. Sicut quidam judex pro culpa levi filium fecit occidi, ut diceretur bonus justitiarius; stultissimus mercator, qui vanam laudem ita carè emit. Justitia ad regnum introducens est justitia vera animum, linguam & manum cohibens, omnibus amicis & inimicis benefaciens, æterna quærens. Sed cum nesciamus an veram an falsam justitiam habeamus, unum remedium habemus ut ad humilitatem confessionis fugiamus, ad curiam divinæ misericordiæ appellantes à curia justitiæ. Bernard. Apud Dominum fratres jus habere non possumus, quia in multis offendimus omnes. Sed nec fallere eum, ipse enim novit abscondita cordis, quanto magis opera manifesta. Nec resistere viribus, quoniam omnipotens est. Quid ergo restat, nisi ad humilitatis remedia tota mente confugere, & quidquid in aliis minus habemus, de ea supplere. Idem. Fugiamus ad misericordiam & dicamus: *quoniam melior est misericordia tua super vitas*, &c. Psalm. 62. & qui non possumus in vestitu innocentiæ vel justitiæ, appareamus vestiti confessione: *confessio enim & pulchritudo in conspectu ejus.*

Triplex causa huius iustitiæ.

Justitia vera quæ sit.

Humilitatis necessitas.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

De justitia Pharisæorum, quinto præcepto, & reconciliatione.

SERMO CI.

Nisi abundaverit justitia vestra, &c. *Matth.* 5.

Discrimen veteris & novæ legis.

SOlent Magistri in scholis suos pueros faciliora per majores docere scholares, ipsi verò docent difficiliora majores. Magister Ecclesiæ Christus est Joann. 13. *Vos vocatis me Magister & Domine, & bene dicitis, sum etenim.* Judæos qui pueriles fuerunt, & quasi sub virga, docuit Dominus per viros à Deo electos, quasi per majores scholares, scilicet per Moysen & Prophetas mandata leviora Populum verò Christianum quasi magis capacem, docuit ipsemet doctrinam superiorem vel sublimiorem, scilicet legem novam.

Tria facit Christus in hoc Evangelio.

Ad differentiam doctrinæ veteris legis & novæ pertinet Evangelium hodiernum, in quo tria facit Dominus. *Primo* ostendit Judæorum doctrinam, (etiam sicut docebant eam Scribæ sive Magistri legis, & sicut servabant eam Pharisæi, qui magnæ religionis videbantur esse) insufficientem esse ad salutem. *Secundo* assumit quintum mandatum decalogi, scilicet: *non occides*, implens quod deerat illi mandato, ostendens non solum manum cohibendam esse ab homicidio, sed etiam animum ab ira, & linguam à contumelia: ibi. *Audistis quia dictum est antiquis, non occides.* &c. *Tertio* ostendit ab eo, qui aliquem læserit reconciliationem ejus sine dilatione esse quærendam, ibi: *Si offers munus tuum*, &c.

I. Justitia Scribarum fuit insufficiens ob duo.

Circa primum notandum quod justitia Scribàrum & Pharisæorum dupliciter est insufficiens. *Primo*, quia erat forinseca. Matth. 23. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis quod de foris est calicis & paropsidis.* Et in eodem. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis.* *Secundo* quia erat terrena, quantum ad intentionem plurium, unde fiebāt eis promissiones & cōminationes terrenæ.

Promissa veteris legis tria sunt.

Tria promittebantur Judæis, scilicet, *bona terræ, vita temporalis, & pax. Bona terræ.* Deuter. 11. *Si obedieritis mandatis meis, quæ ego præcipio vobis*, &c. *Dabit pluviam terræ vestræ temporaneam & serotinam.* Isaiæ 1. *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Vita.* Levit. 18. *Custodite leges meas atque judicia, quæ faciens homo vivet in eis. Pax.* Michææ 4. *Concident gladios suos in vomeres & lanceas suas in ligones.*

Promissa tria novæ legis.

Nobis vero promittitur *regnum cœlorum, vita æterna, & pax peccatoris. Regnum cœlorum.* Matth. 3 *Pœnitentiam agite appropinquabit enim regnum cœlorum. Vita æterna.* Ejusdem 19. *Omnis qui reliquerit domum vel fratres.* &c. *centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Pax.* Joan. 16 *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis.*

Pœnæ utriusque legis.

Item comminabatur eis Dominus mortem temporalem, Isa. 1. *Quod si nolueritis & me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos.* Nobis verò comminatur gehennam, vel ignem æternum, ut hic, *Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ ignis.* Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum.*

II. Suppletur defectus quinti præcepti vetando iram. Ira varia bona & mala.

Circa secundum notandum quòd Moyses securim posuit ad ramum arboris, prohibens homicidium, Dominus verò tanquam sapiens agricola securim posuit ad radicem, prohibens iram, ex qua sequitur homicidium. Et *notandum* quòd est ira, qua aliquis irascitur fratri, quæ mala est, de qua hic. Omnis qui irascitur culpæ fratris, quæ ira bona est, de qua hic dicit Glossa. Justa ira mater est disciplinæ, & ira quæ est cum causa, judicium est, non ira. De hac habetur Eccles. 7. *Melior est ira risu.* Ira verò qua quis irascitur fratri duplex est, quædam subita, quæ non est peccatum mortale, de qua in Psalmo 4. *Irascimini & nolite peccare* Alia cum deliberatione, quæ est peccatum mortale, de qua specialiter intelligitur quod hic dicitur: *Omnis qui irascitur*, &c. Et sciendum quod valde fatuus est homo qui iram non refrenat, Job 5. *Virum stultum interficit iracundia*, permittit enim eam in se dominari. Eccles. 7. *Ira in sinu stulti requiescit.* Sicut stultus esset qui carbonem vivum poneret in sinu suo & requiescere permitteret, sic stultus est qui ignem iræ in sinu permittit quiescere. Ejusdem 11. *Aufer iram à corde tuo.*

Iracundi per duo significantur. 1.

Iracundus significatur per Saul, de quo 1. Reg. ultimo. Arripuit Saul gladium suum & irruit super eum. Gladius iracundorum intrat in corda ipsorum, prius enim iracundus animam propriam occidit, quam corpus proximi lædat.

2.

Item iracundi significantur per Ministros regis Babylonis, qui succenderunt fornacem, quæ eos succendit. Daniel. 3. August super illud. Psal. 34. *In laqueum cadat in ipsum.* Sic putato malitiam esse quomodo ignem. Si vis incendere aliquid, illud quod admoves. igni prius ardet, nisi ardeat non incendit aliud. Verbi gratia, cùm faculam apponis igni prius ardet, ut aliud possit incendere. Ita ergo malitia procedit ex te, & quid vastat ante, quam te? quomodo profundum ramum lædit, ubi radicem habet non lædit Malitia tua ut alterum non lædat, fieri potest, quod autem tibi non noceat fieri non potest. Iracundus est quasi aper, qui in venabula se impingit; & est quasi insanus, qui in semetipsum dentes vel manus convertit. De remediis contra iram vide tractatum de ira.

III. Quid offerendum.

Si offers, &c. His verbis respondetur quid offerendum, & ubi, & qualis offerre debeat. *Primum* ibi: *tuum.* *Secundum* ibi: *altare.* *Tertium* ibi: *tunc veniens offeres* (*si offers munus tuum*) id est, de proprio. Si enim esset de rapina, non placeret, Ecclesiastici 34. *Immolantis ex iniquo maculata est oblatio.* Prov. 3. *Honora Dominum de tua substantia.* Isa. 58. *Frange esurienti panem tuum* (*Ad altare*)

Ubi offerendum. Altare duplex.

materiale, de quo in Psal. 25. *Circundabo altare tuū Domine.* Item ad altare spirituale, id est Christum, de quo Exod. 20. *Altare de terra facies mihi* id est Christum incarnatum credes. Vel ad altare fidei, super quo facienda est omnis oblatio, *Sine fide* enim *impossibile est placere Deo.* Hebr. 11. Vel altare potest intelligi cor devotum quod altare est thymiamatis, de quo Exod. 30. *Facies quoque altare ad adolendum thimiama de lignis Sethim.* Super hoc altare offeruntur domino cantica spiritualia. Coloss. 3. *Verbum Christi habitet in vobis abundanter in omni sapientia, docentes & commonentes vosmetipsos in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus.* (*Et ibi recordatus fueris*) Hic insinuatur qud oblaturus Domino, debet cor suum scrutari ne aliquid sit in eo, quod Deo displiceat, Exod. 29. Filij Aaron

Qualis offerens esse debeat.

jubentur lavare manus & pedes oblaturi in tabernaculo. Si bene placet Deo oblatio, non ei placet offerens. Gen. 4. respexit dominus ad Abel & munera ejus. Male dividit, qui se dat diabolo, & sua Deo.

De reconciliatione.

Et tunc veniens offeres munus tuum. Modum reconciliationis faciendæ tangit Chrysostom. in originali dicens. Si cogitatu offendisti fratrem tuum, cogitatu reconciliare, si verbis offendisti, verbis reconciliare, si factis offendisti, factis reconciliare. Aliter Nisi quem factis læsisti factis placaveris, sine causa oras Deum, sine causa Eleemosynas facis. De rebus quibus alios spoliasti quid prodest tibi, si unus pro te orat, & alius adversum te Deum interpellat. Ecclesiastici 34. *Dona iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationibus*

bus iniquorum. Vnus ædificans & unus destruens, quid prodest illis nisi labor. Vnus orans & unus maledicens, cujus vocem exaudiet dominus.

De homicidio.

Audistis quia dictum est antiquis non occides, occasione horum verborum dicunt quidam neminem occidendum, contra quem errorem multa invenies in tractatu virtutum capitulo ultimo de disciplina. Et notandum quod multum debemus cavere ab homicidio, & ab homicidio nostri, & homicidio alterius, & maximè nostri. Occidit verò aliquis se ipsum, cum mortaliter peccat. Sapient. 16. *Homo per malitiam occidit animam suam.* Iob 5. *Virum stultum interficit iracundia, & parvulum occidit invidia.* Sapient. 1. *Os quod mentitur, occidit animam suam. Interficitis universi vos*, &c. Psal. 61. Cavendum est etiam ab occisione proximi, quæ fit multipliciter.

Homicidium duplex.

Octo è modis occiditur proximus

Primo corde 1. Ioannis 3. *Qui odit fratrem suum homicida est. Secundo ore*, ut detractionibus vel adula-
1. tionibus Proverb. 30. *Generatio quæ prodentibus gladios habet.* Hierem. 9. *Sagitta vulnerans lingua*
2. *eorum.* Iob. 5. *Salvum fecit dominus egenum de gladio oris eorum.* psal. 63. *Exacuerunt ut gladium linguas suas.* Item Ps. 54 *molliti sunt sermones ejus super oleum, & ipsi sunt jacula.* Ecclesiastici 28. *Flagelli plaga livorem facit: plaga linguæ comminuet ossa. Tertio gla-*
3. *dio materiali.* Act. 12. *Occidit autem Iacobum fratrem Ioãnis gladio. Quarto malo exemplo* Roman. 14.
4. *Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est.* 1. Corinth. 8. *Sic enim peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Quinto taciturnitate mala* Ezech. 3. Et 33.
5. *Si me dicente ad impium morte morieris, non fueris locutus ei ut se custodiat à via sua mala, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* Gregor. Quia iusto pereunte qui in peccatum cecidit, prædicator tacuit, eius sanguinis reus tenetur. *Sexto incauta reprehensione* Deut.
6. 19. *Qui percusserit proximum suum nesciens, &c. in succisione lignorum securis effugerit manum, ferrumque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit & occiderit: hic ad unam supradictarum urbium confugiet & vivet.* In silvam imus, cum per correctionem vitia incidere intendimus, ferrum labitur cum asperior correctio debitò exercetur. *Septimo duritia &*
7. *immisericordia* ad indigentes. August. Pasce fame morientem. Si non pavisti, occidisti, Proverb. 28. *Qui subtrahit aliquid à patre*, supple de necessariis exhibendis, *& dicit hoc non est peccatum, particeps homicida est. Octavo*, bona pauperum rapiendo, Ecclesiastici 34. *Qui aufert in sudore panem quasi qui*
8. *occidit proximum suum.* In eodem *panis egentium vita pauperum est, qui defraudat illum, homo sanguinum est.*

DOMINICA SEPTIMA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

SERMO CII.

Explanatur Evangelium, & alto moralia traduntur.

Cum turbâ multa esset cum Iesu &c. *Marc.* 8.

IN hoc Evangelio *primo* ostenditur quare turbam pavit, *secundo* unde eam paverit, ibi: *Et interrogabat eos quot panes habetis? Tertio* quomodo eam paverit, ibi: *& præcepit turbæ discumbere* &c. *Quarto* ostenditur multitudo reliquiarum convivii, ibi: *& sustulerunt*, &c. *Quinto* numerus manducantium, ibi: *erant autem qui manducaverant* &c. Ad modum pascendi pertinent ista scilicet quod turbam super terram discumbere fecit, quod gratias egit & ipsemet panes fregit, quod eos discipulis dedit turbæ apponendos. Item benedictio piscium, & pulmenti appositio, & quod saturavit eos quos pavit. *Misereor*, &c. Glossa, Quod miseretur est ex affectu humanæ compassionis, quod satiat tot ex tam paucis panibus ex potestate divina, *sustinent me*, id est expectant. Sed quare, quia in montem ascenderat & sedebat, cum discipulis, ut dicitur. Math. 15. & ipsi propter curationem infirmorum suorum convenerant, Mathæus habet, *quia triduo jam perseverant mecum.* Interlin. pro curatione suorum. *septem sportas.* Sportæ vasa sunt quibus panis portatur. Et dicit Glossa, quod factæ sunt de iunco & palmarum foliis. *Erant autem qui manducaverant quasi quatuor millia.* Matt. addit: *extra parvulos & mulieres.*

Quinque sunt in hoc Evangelio

Modus pascendi qualis

Cum turba multa esset cũ Iesu &c. Recolit Ecclesia in hodierno Evangelio unum de conviviis solemnibus factis à Salvatore in mundo isto. Non legitur fecisse nisi duo talia, quia melius iudicavit intendere refectioni animarum, quam corporum Augustinus. Non est magnum pascere ventres morientes, sed magnum est pascere animas in æternum victuras. Octo vero ostenduntur in hoc Evangelio facta à Salvatore pertinentia ad ædificationem nostram *Primum* est quod turbam refecturus discipulos convocavit, & de hoc quod facturus erat cum eis tractavit. Glossa super Math.

Octo ostenduntur in hoc Evangelio.

15. Dominus discipulos convocat ut doceat maiores consilia sua minoribus communicare, & ut ex locutione intelligant signi magnitudinem. Sunt aliqui qui credunt se sibi sufficientes, à nullo consilium quærentes, qui putantes se esse sapientes, stulti facti sunt Roman 5. August Vbi dixisti sufficit, ibi defecisti, ubi tibi placuisti, ibi periisti, Bern. Omnia illis desunt, qui sibi nihil deesse putant Proverb. 25. *Vidisti hominem sibi sapientem videri, magis spem ille habebit insipiens.* Gregor. Valde difficile est, ut is qui se sapientem æstimat; mentem ad humilitatem reducat. Item Gregor. Quia prima stultitia angeli elatio cordis fuit, vera sapientia efficitur hominis, humilitas suæ æstimationis. Ecclesiastici 32. *Fili sine consilio nihil facias Secundum* est quod

I. Consultatio.

dominus ostendit quid ad pascendum turbam eum moverit: ibi. *Misereor*, &c. Non movit eum mundanæ gloriæ vanitas, sed pietas. Sunt aliqui qui ideo faciunt magna convivia, ut largi dicantur, qui in veritate largi non sunt, licet ventus vanitatis eis res suas auferat; sicut arbor nucis larga non est, licet fructus eius à vento excutiantur.

II. Misericordia.

Pietatem Salvatoris mundi multa movere potuerunt ut in actum miserendi exiret. *Primum* fuit hoc quod turba erat, turba enim est miseranda, quod vix est quin sint in ea multi indigentes misericordia & digni eâ. Sunt in ea aliqui simplices defectum sapientiæ habentes, aliqui verecundi, aliqui valde pauperes, aliqui magni meriti apud Deum. Turbæ impendebat Salvator beneficia sua, ut beneficium instructionis Math. 5. *Videns turbas ascendit in montem.* &c. *& aperiens os suum docebat eos*, &c. Item beneficium Salvationis vel sanationis Matth. 14. *Exiens vidit turbam multam & misertus est ejus, & curavit languidos eorum.* Item beneficium corporalis refectionis, de quo hic habetur. *Secundũ*

Christum movit ad misericordiam.
1.

fuit hoc quod triduo sustinuerant eum vel perseveraverant cum eo, ut dicit Matthæus. Multum valet perseverantia ad impetrandum à domino quod ab eo petitur, ut dominus ostendit Lucæ 11. in parabola de amico veniente de via. Item in parabola de iudice iniquo & vidua Lucæ. 18. Ad hoc sustinuerat turba dominum, ut infirmos eius sanaret. Si ergo infirmitates tuas spirituales vis sanari, exemplo turbæ sustine triduo dominum. Primus dies sit dolor contritionis, secundus pudor confessionis, tertius labor satisfactionis, Hoc est triduum quod itur,

2.

ut Deo gratum servitium offeratur. Exod. 5. Vel primus dies potest intelligi cognitio veri, secundus detestatio mali, tertius amor boni.
3. *Tertio* movit Dominum turbæ indigentia, quia non habebant quod manducarent. Chrysostomus Sine indigentia non fecisset Deus mira. Hic ostendit Dominus facto, quod Lucæ 14. ostenderat verbo dicens: *Cum facis convivium, voca pauperes*, &c.
4. *Quarto* potuit eum movere, quia laboraverunt, unde dicit: *Quidam ex eis de longe venerunt*.
5. *Quinto* hoc, quod laboraturi erant, unde ipse dicit. *Si dimisero eos jejunos, deficient*.
6. *Sexto* hoc, quod erant in solitudine, ubi necessaria venalia non invenissent, etiã si pecuniam habuissent: unde dicunt discipuli *unde istos quis poterit saturare panibus in solitudine?*

III. Septiformis gratia S. Spiritus. *Tertium* pertinens ad ædificationẽ nostram est hoc, quod de numero panum quæsivit. Voluit Dominus numerũ panum à discipulis respõderi ut veritas miraculi per hoc appareret, & ad commendationem septiformis gratiæ Spiritus sancti. Alia refectio facta ex quinque panibus significat doctrinam veteris legis.

Explicatio 7 panum. Ista facta ex septem panibus significat doctrinam novæ legis, in qua septiformis gratia Spiritus sancti & revelatur & datur. Hæ septem gratiæ possunt intelligi, vel septem dona Spiritus sancti, vel septem virtutes, scilicet tres Theologicæ. Et quatuor tres ordinant ad finem supremũ, scilicet fides, spes, charitas. quatuor circa illa quæ ducunt ad finem illum, Agnoscimus fide supremum finem bonum esse se communicans, unde duæ oriuntur affectiones: scilicet spes ex eo quod cognoscitur esse bonum quo nihil melius desiderari potest, bonum enim est, quod desideratur ab omnibus, ut ait Dionysius, & hoc desiderium pertinet ad charitatem. De quatuor cardinalibus dicit August. Prudentia est diligere quod diligendum est, fortitudo nullis avelli molestiis, temperantia nullis illecebris, justitia nulla superbia. Attendendum verò est, quod Salvator audito à discipulis quod septem panes haberent turbam discumbere jussit, ad ostendendum quod pane contenti esse debeamus, quando alia non inveniuntur, quod est contra quosdam, qui dicunt quod pro solo pane non ponerent mensam, vel non sederent ad mensam.

IV. Contẽptus terrenorũ. *Quartum* est quod eos ad terram discumbere fecit, ad ostendendũ quod in nova lege terrena contemni jubentur, quæ in veteri promittebantur. Isaiæ 1. *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis*. Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus*, &c.

V. Gratiarum actio pro victu. *Quintum* est quod gratias egit. Debemus gratias agere Deo in conviviis nostris, cum gratias agamus hominibus, etiam pro modicis beneficiis ab eis receptis. 1. Timoth. quarto. *Nihil est rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur*.

VI. Benedictio mensæ. *Sextum* est quod panes & pisces benedixit, benedictio etiam in conviviis nostris non est negligenda, qua oratur qui creavit & dedit cibum, ut det salubrem ejus usum, quod non est parvum donum. Seneca. Stulto nulla re opus est, nulla enim re scit uti. Idem. Doce non esse positum bonum vitæ in spatio ejus, sed in usu. Idem est intelligendum de aliis rebus. 1. Timoth. 4. dicitur de cibo quod sanctificatur per verbum Dei & orationem, ne scilicet sit noxius animæ vel corpori. Intravit diabolus in sanctimonialem, quæ sine benedictione lactucam comedit, ut legitur in dialogis S. Gregorij.

VII. Bonum exemplum. *Septimum* est quod pisces apponi jussit, ad ostendendum quod cibis verbi Dei addendum est pulmentum exempli boni. Magis enim suadent opera bona quam verba, ut dicit Ambrosius. Seneca. Longum iter per præcepta, breve & efficax per exempla

VIII. Misericordiæ fructus temporalis. *Octavum* est quod panes & pisces tantum multiplicavit, quod postquam ex eis quatuor millia, præter mulieres & parvulos satiati sunt, septem sportæ plenæ fuerunt fragmentis, quæ remanserunt, ad ostendendum quod misericordibus bona temporalia multiplicantur à Deo. Lucæ 6. *Date & dabitur vobis*. Gregorius in dialogis. Terrenæ substantiæ per hoc quod pauperibus distribuuntur, multiplicantur. Proverb. 11. *Alij dividunt propria & ditiores fiunt*. Ejusdem 28. *Qui dat pauperi, non indigebit*. 3. Regum 17. Illi viduæ quæ Heliam pavit, farina & oleum non defecerunt, donec pluvia à Domino data est mundo. Potius Helias pavit viduam, quam vidua ipsum, multotiens pauperes potius pascunt misericordem, quam misericors ipsos. Quia misericors fideliter dispensat pauca bona sibi à Deo commissa, ideo merito à Deo super multa constituitur. Matth. 25.

Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via. Notandum quod tribus generibus hominum valde grave est jejunare, scilicet convalescentibus ab ægritudine magna, itinerantibus, & pueris. His tribus modis se habent qui de novo de peccatis suis pœnituerunt, convaluerunt à multis & magnis ægritudinibus, viam paradisi sunt ingressi, pueri sunt unius anni, vel mensis, & ideo cibus verbi divini est eis necessarius, & sine illo deficiunt. Glossa Bedæ super Matth. 15. Perit qui sine pane cœlesti ad patriam tendit. 3. Reg. 9. *Surge, comede, grandis tibi restat via*. Thren. 1. *Facti sunt principes ejus sicut arietes non invenientes pascua, abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis*. Tribus difficile est jejunare.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SERMO CII.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium mysticè.

Quot panes habètis? qui dixerunt septem.

I. Septem panes significant septem vitæ spiritualis alimenta. SEptem panes possunt intelligi quibus vita spiritualis sustentatur *primus* est opus virtutis, virtus enim deficit, nisi exeat in opus; potentia videndi in eo, qui diu est in tenebris, deficit, cum non exeat in actum suum, sustentatur enim actu suo: unde in persona virtutum potest intelligi illud Isaiæ 4. *Panem nostrum comedemus*. Panis virtutum est opus earum, quo sustentatur. *Secundus* est doctrina Deut. 8. *Afflixit te penuria & dedit tibi manna, cibum quem ignorabas tu & patres tui, ut responderet tibi quod non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei*. *Tertius* est exemplum Ecclesiastici 29. *Quæ in manu habes ciba cæteros*. Bernard. Efficacior est vox operis quã vox sermonis. *Quartus* est sacramentum altaris, Joannis 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*. *Quintus* est inspectio creaturarum Isaiæ 29. *Erit visio omnium quasi visio libri signati*. *Sextus* est oratio, quæ multum roborat hominẽ. *Septimus* est meditatio. De his duobus dicit Gregorius. Vita hominum amor Dei, hunc fides concipit, spes parturit, Spiritus sanctus format & vivificat, lactat lectio, meditatio pascit, oratio confortat.

Pisciculi quid significent. *Pisciculi* sunt consolationes, quas dominus dat in præsenti. In Psalmo *secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificaverunt animam meam*. Joannis 14. *Rogabo patrem meum & alium paraclitum dabit vobis*. Et bene dicuntur pisciculi præsentes consolationes, respectu enim consolationum quæ erunt in patria, se habent ad instar puncti.

S. Bernard. explicat hoc Evangelium de claustralibus. Bern. exponit quæ dicuntur in hoc Evangelio de claustralibus his verbis. Salvatorem fratres charissimi in desertum secuti estis: Existis ad eum extra castra, sed vereor ne quis forte in triduana expectatione pusillanimis inveniatur, & in Ægyptum hujus sæculi nequam corde vel etiam corpore revertatur. Propter hoc dicit scriptura, *Expecta Dominum viriliter*

Psal. 26. *viriliter age*. Idem. Viam trium dierum eas necesse est in deserto, si gratum Deo tuo offerre volueris sacrificium, & triduo sustineas Salvatorem, si miraculo panibus desideras satiari. Prima est dies timoris horrendum gehennæ suppliciũ demonstrans. Secunda dies est pietatis, qua respiramus in luce miserationum Dei. Tertia dies rationis, in qua veritas innotescit, ut tanquam ex debito quodam naturæ sine alia consideratione creatura subjecta sit creatori, servus serviat redemptori.

II. Eiusdem 7. panum explicatio. Math. 4. Ioan. 4. Idem. *Septem panes* quibus reficiamini isti sunt. *Primus* panis est verbum Dei, in quo vita hominis est, sicut ipse testatur. *Secundus* panis est obedientia, quoniam *meus*, inquit, *cibus est ut faciam ejus voluntatem qui misit me*. *Tertius* panis est meditatio sancta, de qua scriptum est: meditatio sancta servabit te, & quæ in alio loco nominari videtur, *panis vitæ & intellectus*. Eccli. 15. *Quartus* panis est orantium lachrymæ. Psal. 101. *Panem meum cum fletu miscebam*. *Quintus* labor pœnitentiæ. Nec miraberis quod laborem aut lachrymas panem dixerim, nisi forte exciderit tibi quod in Propheta legisti. *Cibabis nos pane lachrymarum*. Psal. 79. Item Psalmus 127. *Labores manuum tuarum quia manducabis beatus es, & bene tibi erit* &c. *Sextus* panis est jucunda unanimitas socialis, panis, inquam, ex diversis granis confectus fermentante sapientia Dei. *Septimus* panis est Eucharistia, quoniam, inquit, *panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita* Joan. 6.

III. Eiusdem 7. panum alia explicatio. Item septem panes secundum Bernardum, sunt septem effectus misericordiæ, seu septem miserationes.
1. *Prima* est quod à multis peccatis adhuc in sæculo positum custodivit, non prima quidem inter omnes quas mihi impendit, sed inter has septem. Quis enim non videat quod sicut in peccata multa non cecidi, sic & in alia potui cecidisse peccata, nisi me omnipotens servasset? Fateor & fatebor:
Psal. 93. *Nisi quia Dominus adjuvit me paulo minus habitasset anima mea in inferno*. At miseratio tua *secunda*
2. super me Domine, quoniam poterit explicari sermone? Ego peccabam & tu dissimulabas, non continebam à sceleribus, & tu à verberibus abstinebas, prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam, & tu Domine pietatem tuam. *Tertia*
3. miseratio fuit quod visitavit cor meum, & immutavit ut amara fierent quæ prius male dulcia erant, & qui lætabar cùm male facerem, & exultabam in rebus pessimis, ut recogitarem ei omnes annos
4. meos in amaritudine animæ meæ. *Quarta* miseratio fuit quod pœnitentem misericorditer suscepisti, ut in numero eorum inveniret; de quibus Psal. trigesimo primo *Beati quorum remissæ sunt iniquitates*, &c. *Quinta* misericordia per quam mihi
5. continendi deinceps & emendatius vivendi præstitisti virtutem, ne recidivum pateret, & esset novissimus error priore pejor. *Sexta* misericordia est
6. gratia promerendi, cum scilicet munus bonæ conversationis indulges. *Septima* spes obtinendi, qua
7. donas homini indigno peccatori de tua totiens experta bonitate usque ad cœlestia speranda præsumere. Item de miserationibus divinis. Bernardus. Sic onerat me miserationibus Deus, sic concludit, sic obruit beneficiis suis, ut onus aliud non possim sentire. Quid enim retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Tanta tribuit, tanta retribuit, & tu mihi de alio onere loqueris? Deficit spiritus meus. Prorsus deficit in tanta beneficiorum consideratione, & licet dignas non sufficiam gratias agere, ingratitudinem prorsus odit anima mea, peremptoria siquidem est ingratitudo, hostis gratiæ, salutis inimica.

Vnde istos quis poterit saturare panibus in solitudine? Sicut cœlum solitudo est malis, secundum illud Lucæ 15. *Dimisit nonaginta novem in deserto*; sic mundus solitudo bonis, qui licet ibi habeant bona transitoria, sunt tamen quasi non habentes. 1. Corinth. 7. *Qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur*.

In hac solitudine dat Dominus septem panes, IV. Septem panes significant 7 dona S. Spiritus.
septem dona Spiritus sancti, quibus possumus contra carnem, mundum & diabolum: dono scilicet timoris, scientiæ & pietatis possumus contra carnem, dono consilij & fortitudinis contra mundum, dono intellectus & sapientiæ contra diabolum. Dono Donis tribus pugnatur contra carnem.
scientiæ cogitat quis vilitatem carnis, quando ipsa sit vas stercorum, immo latrina latrinarum, quoniã aliæ latrinæ non sordescunt nisi per ipsam. Unde dicitur Judicum 3. quod percusso Eglon rege, per secreta naturæ statim alvi stercora proruperunt. Non apparuit prius esse latrina, sed tunc apparuit. *Item* 1. Scientia.
dono scientiæ cogitat quis carnem esse domum ruinosam, ad cujus reparationem frustra quotidie laboratur. Aggei 1. *Comedistis, & non estis satiati*. Et subditur *Qui mercedes congregavit, misit eas in saccum pertusum*. Saccus pertusus est caro, de qua per multa foramina effluunt sordes. *Item* dono scientiæ cogitat quis carnem esse carcerem interioris hominis. In Psal. 41. *Educ de carcere animam meam*. Ad Roman. 7. *Infœlix ego homo, quis me liberabit de carcere mortis hujus?* id est de corpore. Hic carcer est luteus, immundus & tenebrosus. Job 4. *Quanto magis qui habitant domos luteas*. Oseæ 8. *Israel factus est in nationibus, quasi vas immundum*. In Psal. 68. *Eripe me de luto*. Job 3. *Viro cujus abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris*. *Item* dono scientiæ agnoscit quis carnem esse colubrum, de quo dicitur, quod cum foveretur in sinu ejus qui eum liberaverat, complexus eum cœpit pungere, & cum quæreretur quid facis? respondit, naturam meam facio. Sic caro reddit malum pro bono. Dicitur quod mus in pera, coluber in sinu, ignis in domo male remunerant hospites suos. Dono ergo scientiæ cognoscitur caro esse coluber, & fugiendo vincitur. Ecclesiastici 25. *Non est caput nequius super caput colubri*. Ejusdem 21. *Quasi à facie colubri fuge peccatum*. Item dono *timoris* possumus contra 2. Timore.
carnem, quæ melius vincitur fugiendo, timoris enim est fugere. Proverb. 14. *Sapiens timet & declinat à malo*. Ejusdem 15. *Per timorem Domini declinat omnis à malo*. Item dono *pietatis* caro vincitur, unde 3. Pietate.
super illud 1. ad Timoth. 4. *Pietas ad omnia utilis est*, dicit Glossa. Omnis summa Christianæ disciplinæ in misericordia & pietate consistit, quam aliquis sequens etsi lubricum carnis patiatur, vapulabit quidem, sed non peribit.

Dono *consilij* & *fortitudinis* vincitur mundus, Donis duobus pugnatur contra mundum.
qui impugnat prosperis & adversis. Dono *consilij* prosperitatem nobis utilem reddimus, dum ea quæ non possunt servari retinendo, servamus distribuendo. Stultus est qui omne frumentum suum reconditit in horreo, nihil inde seminans, cum pars seminanda esset, & pars ad usum servanda. Genes. 47. 1. Consilio.
Reliquas partes permitto vobis in sementem, &c. Pauperes sunt quasi thesaurus vel sacculus Ecclesiastici 29. *Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso*. Luc. 12. *Vendite quæ possidetis & date eleemosynam, facite vobis saccos qui non veterascunt, thesaurum indeficientem in cœlis*. Dono *fortitudinis* adversitas 2. Fortitudine.
nobis utilis redditur, dum patienter toleratur.

Dono *intellectus* & *sapientiæ* diabolus vincitur. Donis duobus pugnatur contra diabolum.
Sunt enim pennæ spirituales, quibus in cœlum volatur. Prov. 1. *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum*. Glossa. Facile evadit laqueos in terris, qui semper oculos habet in cœlis. Diabolus tentans 1. Intellectu.
de mundi gloria vincitur dono *intellectus*, cujus est legere interiora, unde sub mundi gloria videt igno-

miniam, secundum illud Phil. 3. *Gloria in confusione eorum qui terrena sapiunt.* Oseæ 4. *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.* Item sub temporali ignominia videt immarcessibilem gloriam. Moyses minabat greges ad interiora deserti. Exod. 3. Sic interiora mundi inspicienda sunt ut ab eo resiliatur. Nahum, 3. *Qui viderit te resiliat à te. Item* dono *sapientiæ* diabolus vincitur, dono enim sapientiæ cœlestis gloria prægustatur, & sic mundana gloria abominabilis redditur. Lucæ 16. *Quod altum est apud homines, abominatio est apud Deum.* Eccles. 1. *Vbi multa sapientia, ibi indignatio multa.* 1. Machab. 2. *Gloria impii stercus & vermis. Et manducaverunt & saturati sunt.*

Sapientia.

Notandum quod *sex* sunt genera hominum qui non satiantur ad mensam Domini. *Primi* sunt illi, qui ad eam non accedunt, qui sunt maledicti, secundum illud: *Maledicti qui declinant à mandatis tuis.* Psalm. 118. In Psalmo 106. *Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquaverunt usque ad portas mortis. Secundi* sunt illi, qui accedentes ad mensam Domini non comedunt, sed abscondunt ut postea vendant, non adquiescentes illi exhortationi divinæ, *comedite amici* &c. Cantic 5. *Tertii* sunt quidam homines rustici, qui ad mensam Domini tergum vertunt. Ecclesiastici 9. *Quoniam aspera est nimium sapientia indoctis hominibus, & non permanebit in ea excors.* Excors est qui suum cor habet alibi. *Quarti* sunt homines sæculari scientia satiati. Prov. 27. *Anima satiata calcabit favum. Quinti* sunt homines fastidiosi, qui nolunt audire nisi nova, & ex quo aliquid semel audierunt, licet illud nesciant, non possunt audire illud de cœtero. Seneca. Fastidientis animi est multa degustare. *Sexti* sunt homines malevoli & detractores. Sap. 1. *In malevolam animam non introibit sapientia. Erant autem qui manducaverant quasi quatuor millia.*

Sex genera hominum non satiantur in mensa Domino

Notandum quòd *sex* sunt in quibus hæc refectio Domini differt ab alia. *Primo* in hoc, quod fuerunt ibi quinque panes, hic vero septem. *Secundo* in hoc, quòd illi fuerunt hordeacei, isti creduntur fuisse triticei. *Tertio* in hoc, quod ibi sederunt super fœnum, hic super terram. *Quarto* in hoc, quod ibi fuerunt quinque millia qui manducaverant, hic quatuor. *Quinto* in hoc quod ibi duo pisces hic pisciculi pauci. *Sexto* in hoc quod ibi duodecim cophini pleni his quæ superfuerunt, hic septem. Quid per panes septem significetur jam ostensum est. In pane hordeaceo significatur timor pungitivus, & palea figurarum intelligentiam tegens, quæ in veteri lege abundabant. In pane triticeo amor suavitatis, in nova lege abundans. In discubitu super fœnum ostenditur quod in veteri lege desideria carnis reprimebantur, in discubitu vero facto super terram in hoc convivio ostenditur quod in nova lege terrena contemni docentur: in hoc quod quinque millia fuerunt in alio convivio insinuatur populum illum subditum fuisse quinque sensibus. Hic quatuor millia sunt propter virtutes quibus spiritualiter vivitur, ibi duo pisces quia duæ personæ erunt, quæ populum pascebant rex & sacerdos. In nova lege pascitur populus sanctus, qui multi sunt. De sexto dicit Chrysostomus quare duodecim cophini fuerunt, ubi plures manducaverunt, & respondet, forte sportæ cophinis sunt maiores. Potest & numerus sportarum ad idem referri ad quod numerus panum, scilicet ad septiformem gratiam Spiritus sancti.

Hæc refectio in 6. differt ab alia.

Explicatio huius refectionis.

DOMINICA OCTAVA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SERMO CIII.

SUMMARIUM.

Evangelium explicatur de hæreticis, hypocritis, justis & peccatoribus.

Attendite à falsis Prophetis &c. *Math.* 7.

CUm sint *quatuor* impedimenta Ecclesiæ in via præsentis vitæ, scilicet aperta persecutio tyrannorum, deceptio hæreticorum, simulatio falsorum fratrum & fallacia Antichristi & suorum, de duobus agitur in hoc Evangelio: *primò* de deceptione hæreticorum, ibi, *attendite* &c. *secundo* de simulatione fratrum, ibi: *Non omnis qui dicit mihi Domine.* Hæretici cum bene videantur vivere, male docent falsi fratres cum bene videantur docere, male vivunt.

Impedimenta Ecclesiæ quatuor.

Hic agitur de duobus.

In prima ergo parte monemur *primò* ut ab hæreticis caveamus, *secundo* docemur quomodo eos agnoscere valeamus, ibi: *à fructibus eorum cognoscetis eos. Attendite*, id est, diligenter cavete, *à falsis Prophetis* id est hæreticis, *qui veniunt ad vos* &c. Glossa. Licet hoc de omnibus qui aliud habitu & sermone, aliud opere prætendunt possit accipi, tamen specialiter de hæreticis, qui quadam pietatis veste tecti venenato animo & intentione nocendi rapaces sunt lupi, vel exterius si copia datur, vel interius corrumpendo. *A fructu eorum cognoscetis eos.* Contra. Nonne multa bona faciunt quæ videntur esse fructus, quibus potius possunt reputari boni quam mali? Hoc solvit Glossa dicens: quod non cognoscentur à veste, sed ab operibus, vestem vocans opera de genere bonorum, quæ faciunt ad tegendam malitiam, quæ non dicuntur fructus, quia non secundum genus eorum sunt. Alia Glossa. Si quando dicta vel facta malorum prosunt bonis, non hoc faciunt mali, sed fit de illis Dei concilio, quia non eorum fructus est, sed vitis quæ super spinas quandoque exuberat. Sed carpendus est botrus, spina cavenda. *Nunquid colligunt* &c. Glossa. Vt spina non facit uvam, sic bona arbor facit fructum bonum, mala malum, & non è converso. Alia Glossa. Spinæ & tribulæ sunt hæretici, à quibus nullus sapientum sanctitatem poterit invenire, sed concidunt & cruentant approximantes *Sic omnis arbor* &c. id est, sicut de arboribus prædictis non expectatur fructus dulces, sic ab hominibus bonis talibus manentibus non exeunt fructus mali, id est opera pœnæ æternæ demeritoria. Arbor bona est vir bonus vel voluntas bona. Arbor mala est vir malus vel voluntas mala. *Non potest arbor bona fructus malos facere*, intellige manens talis sicut ostendit Augustinus exemplum ponens de nive, quæ non potest calefieri, manens scilicet nix, cum enim calefit, fit aqua. Arbor bona potest fieri mala, & mala bona, ut salvus factus est Paulus, & Iudas Apostolus factus est proditor. Ad terrendum non facientes fructum bonum subditur comminatio cum dicitur. *Omnis arbor qua non facit fructum bonum excidetur*, per mortem, vel separabitur de numero fidelium per excommunicationem in præsenti, vel in futuro per iudicii examinationem. Vnde Daniel. 4. dicitur de arbore illa *Succide illam & mitte in ignem. Et in ignem* gehennæ *mittetur. Igitur*, id est, quia mala arbor non potest bonos fructus facere, *ex fructu eorum cognoscetis eos.* Vel ad illud proximum potest contineri, *omnis arbor*, ut fructus pro mercede sumatur sub hoc sensu, *igitur ex fructu*

De Hæreticis duo tractantur. 1. quomodo sit cavendi

2. quomodo cognoscendi

Obiectio Responcio.

Explicatur Evangelii.

eorum, id est ex mercede quam recipient, vel ex fructibus dum eos comedent, non dum eos faciunt. Proverb. 1. *Comedunt igitur fructus viæ suæ. Non omnis qui dicit Domine Domine* &c.

II. De falsis fratribus. Hic agitur de falsis fratribus. Glossa. Sicut cavendi sunt qui habent speciem bonæ vitæ propter dogma nequitiæ, sic & hi qui è contrario cum integræ doctrinæ & fidei sint, turpiter vivunt. Lucæ 6 sic habetur. Objectio. *Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico?* Contra hoc quod hic dicitur videtur esse illud Johel 2. *Omnis qui invocaverit nomen Domini salvus erit*, & illud 1. Corint. 12. Responsio. *Nemo potest dicere Dominus Iesus nisi in Spiritu sancto.* Ad quod dicendum, quod hic loquitur de vocali dictione & vera. Nemo autem potest dicere Iesus est Dominus meus, nisi sit servus ejus. Nemo autem est servus ejus nisi habeat Spiritum sanctum. Unde Augustin. Propriè Apostolus ponit verbum quod est (*dicit*,) significans voluntatem & intellectum dicentis. *Sed qui facit voluntatem patris mei*, servando scilicet ejus mandata, *ipse intrabit.*

Attendite à falsis Prophetis qui veniunt &c. Verum agitur de Hæreticis. In verbo *attendendi* monemur ad vigilantiam in cognoscendo malum. Chrysostomus. Magna virtus boni est cognoscere malum & firma tutela salutis scire quæ fugias. 1. Joan. 4. *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint, quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundū.* 2. Petri 2. *Fuerunt pseudoprophetæ in populo. Sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas prædicationis seu perditionis.* Ab hæreticis qui falsi Prophetæ dicuntur vigilanter cavendum est, quia dolosi sunt; unde significantur per vulpes Samsonis Judicum 15. Et Cantic. 2. *Capite vulpes parvulas nobis.* Item Apoc. 9. comparantur scorpionibus, quia in facie, id est in principio blandiuntur, cauda verò, id est in fine pungunt. Joan. 2. *Omnis homo primum bonum vinum ponit.* Prov. 7. *Irretivit eum multis sermonibus & blanditiis labiorum protraxit illum.*

Et *notandū*, quod hæretici dicūtur rectè falsi cum ipsi falsificēt litteras regni cœlestis, & monetā paradisi. Hæretici sicut falsi vocentur. Ipsi corrumpunt litteras sacræ scripturæ quæ à filio Dei qui imago patris est, quasi sigillo appenso confirmatæ fuerunt in cruce. *Ostendam vos fabricatores mendacij & cultores perversorum dogmatum.* Monetam verò Paradisi falsant, aurum divini amoris subtrahendo ei, dum orationes, jejunia, eleemosynas, amore vanæ gloriæ faciunt, quæ amore Dei facere debuerunt. Sequitur; *Qui veniunt ad vos in vestimentis ovium.* Secundum August. Vestimenta ovium sunt blanda innocentum, cæteraque religionis signa, 2. ad Timoth 5. De falsis fratribus. *Habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes.* Ovis dum vivit pelle sua contegitur, mortua autem ove alter contegitur inde. Ovis viva est verè innocens, qui pelle honestæ conversationis ornatur. Quasi pellis ovis mortuæ est conversatio exterioris hypocritæ Glossa. Jejunia & orationes sunt simulantis sicut & ovis. Sed non debent oves pelles suas deponere, etsi aliquando lupi se eis contegant. *Intrinsecus autem sunt lupi rapaces*, vel spiritualiter corrumpendo, vel si possunt corporaliter persequendo, ut patet in Arrio, cujus consilio tempore suo omnes episcopi Catholici missi sunt in exilium, ut vix inventi sint tres. Episcopi qui obsisterent & obviarent ei. Discrimen inter ovem & lupum. Actor. 20. *Scio quia intrabunt post discessum meum lupi rapaces.* Chrysostomus Lupus tectus pelle ovina per vocē agnoscitur & per actum. Ovis balat inclinata deorsum, lupus ululat contra cœlum. Hoc superbiæ, illud humilitatis signum. Ovis herbam manducat, lupus carnem; qui ergo sanguine gaudet & bellis, lupus est.

Et *notandum* quod sicut illi nos exterius decipiunt, qui speciem boni prætendunt, cùm sint mali, sic etiam interius decipimur quibusdam prænuntiabilibus, quasi quibusdam prophetiis habentibus speciem boni. Threnor. 2. *Prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta.* Proponit aliquis recedere à peccato, sed occurrit ei cogitatio dicens, quod potest hoc differre promittens longos dies cum adhuc juvenis sit, vel quod satis alia vice recuperabit, vel quod non debet nimis terreri magnitudine peccati, & inducit ei exemplum de Magdalena & David, vel quod cum sit lubricus post confessionem deterius cadet, vel quod omnia grandia peccata penitus redimet intrando religionem, vel eundo in terram sanctam, & quod securius est cadere modo, & post resurgere, quam resurgere, & iterum cadere velit. Profectò diabolicæ sunt hujusmodi cogitationes, immissæ enim sunt ab Angelo malo, & de futuro sunt 2. Corinth. 11. *Ipse enim Sathanas transfigurat se in Angelum lucis.* Falsæ persuasiones de differenda emendatione vitæ detegutur.

Sed quod *prima* falsa sit, patet per hoc, quod plures pelles agnorum inveniuntur in foro quam arietum: & frequentius moriuntur homines non senes, quam senes. In Psalmo. *Viri impij non dimidiabunt dies suos.* *Secunda* etiam patet esse falsam, non enim est in voluntate hominis egressus de peccato: peccatum enim nassæ comparatur, à qua piscis per se non exit, licet per se intrare possit. Item comparatur casui elephantis, qui per se non resurgit: vel fractioni vitri, vel testæ, quæ non consolidantur. *Alia* etiam prophetia fallax est. Exemplum enim David vel Magdalenæ non est ad hoc, ut si quis peccaverit non desperet: nec omnibus facit Deus, quod illis fecit. Johel. 2. *Quis scit si convertatur & ignoscat Deus?* *Alia* etiam Prophetia fallax est quæ solicitudinem facit de vulnere nondum recepto, & aufert solicitudinem de curando vulnere jam recepto. Qui cecidit solicitus debet esse quomodo surgat, & orare humiliter Deum ut operi suo porrigat dexteram. Job. 14. Sed qui stat, solicitus debet esse ne cadat. 1. Corinth. 10. *Alia* etiam Prophetia fallax est Fatuum enim est quod aliquis proponat se facere magnam pœnitentiam cum infirmior erit, qui nunc non potest facere parvam.

1.
2.
3.
4.
5.

Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Senilis ætas minus potens est ad tolerandum onera quam juvenilis. Cum omne totum sit majus sua parte, qui non potest unum peccatum parvum redimere penitus, peccata magna quomodo poterit omnia redimere? Item cum militia sit vita hominis super terram, Iob 7. & valde utiliter militetur cum peccata per pœnitentiam destruuntur, quanta fatuitas est senilem ætatem huic militiæ reservare, ut aliquis nolit militare donec decrepitus fuerit Threnor. 3. *Bonum erit viro cum portaverit jugum Domini ab adolescentia.*

A fructu eorum cognoscetis eos. Secundum Augustinum à *tribus* maximè cognoscuntur hypocritæ. Hypocritæ seu falsi fratres cognoscuntur potissimum à tribus. *Primum* est oppressio bonorum, opprimunt enim bonos persequendo factis, & detrahendo verbis. *Secundum* est facilis reprehensio aliorum, quod faciunt ut videantur zelum habere. *Tertium* est impatientia in adversis, unde dicit Glossa, quod maximè discernuntur per impatientiam in tempore adversitatis, quod manifestum est in hypocritis nostri temporis, qui moventur ad contumelias sibi dictas, quia gloriam quærunt. Hieronym. Non quæras gloriam, & non dolebis cum inglorius fueris. Qui laudem non appetit, contumeliam non sentit. Specialiter tunc cognoscuntur ex fructibus hypocritæ cum dignitates sunt adepti: cognoscuntur, inquam, quales prius fuerunt; unde cum quidam diceret: *Honores mutant mores*, alius corre-

Hæretici cognoscuntur ex doctrina. xit: immo *monstrant mores*. Item notandum quòd hæretici possunt cognosci ex *doctrina* & *vita*. Ex *doctrina* 1. *Primo* quia in occulto docent. Proverb. 9. *Aquæ furtivæ dulciores sunt*. E contrario Christus in aperto docuit & monuit docere. Joan. 18. *Ego palam locutus sum mundo*. In eodem *In occulto locutus sum nihil*. Matth. 10. *Quod in ore auditis, prædicate super tecta*. 2. Tim. 4. *Cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus*. 3. *Tertio* quia illa commendant quæ propinqua sunt erroribus eorum. Unde virginitatem multum laudant, ut matrimonio detrahant. 1. Timoth. 4. *Spiritus manifeste dicit, in novissimis temporibus discedent quidam à fide attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum*, & subditur: *prohibentium nubere*. 4. *Quarto* quia mulieres permittunt docere, contra illud 1. Corinth. 14 *Mulieres in Ecclesiis taceant*, & prima Timoth. 2. *Mulier in silentio discat* 5. *Quinto* quia non missi docent Hierem. 23. *Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant* Et *sciendum* quod errores hæreticorum ex aliquo vitio habuerunt originem: ut ex vitio luxuriæ error illorum qui dixerunt opus carnis non esse peccatum. Ex vita. Ex *vita* etiam cognoscuntur hæretici, quia multum intendunt illis per quæ possunt apparere sancti, ut prolixitati orationum & similibus. Marc. 12. *Devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis*.

Peccata vocentur spinæ. *Nunquid colligunt de spinis uvas?* Spinæ dicuntur peccata. Proverb. 24. *Per agrum hominis pigri transivi* &c. *& ecce operuerunt superficiem ejus spinæ*. 1. *Primo* eò quod mentem pungunt. August. in libro de libero arbitrio. Nullo temporis intervallo ista dividuntur, ut quasi alio tempore non faciat quod debet & alio patiatur, ne vel temporis puncto universalis pulchritudo deturpetur, ut sit in ea peccati dedecus sine decore vindictæ. Proverb. 14. *Miseros facit populos peccatum*, ad minus miseria remordentis conscientiæ. 2. *Secundo* quia se complectuntur per comitantiã, quia peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, suo pondere ad aliud trahit, ut dicit Gregor. *Tertio* 3. quia fructum bonorum operum impediunt. Hiere. 4. *Nolite serere super spinas*. Spinæ exortæ suffocant verbum Dei Lucæ 8. & Matth. 13. 4. *Quarto* quia sunt materia ignis futuri. Isa. 33. *Spinæ congregatæ igni comburentur*. De his spinis non colligitur uva nisi acerba. Hierem. 31. *Omnis homo qui comederit uvam acerbam, obstupescent dentes ejus*. Non credat peccator se posse habere veram quietem in lecto conscientiæ, dum erit plenus his spinis. Peccatores cur spinæ dicantur Spinæ etiam dicuntur ipsi peccatores, eò quod pungant bonos. Cant. 2. *Sicut lilium inter spinas* &c. quia sunt materia ignis infernalis. 2. Reg. 23. *Prævaricatores quasi spinæ evellentur & cum igne succenso comburentur usque ad nihilum*. De his spinis uva non colligitur, quia ex mala societate homo non efficitur bonus, Lucæ 24. *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Justus uva dicitur. Spinæ dicuntur divitiæ. Justus uva dicitur Oseæ 9. *quasi uvas in deserto inveni Israel*. Spinæ etiam divitiæ dicuntur, quia pungunt mentem per solicitudinem, dolorem & timorem, & sunt materia ignis cupiditatis, sicut enim ligna augent ignem, sic divitiæ cupiditatem, quia *crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit*.

Ex his spinis non colligitur nisi uva fellis. Deutero. 32. *Uva eorum uva fellis* Spinæ etiam dicuntur tribulationes, Oseæ 2. *Sepiam viam spinis*. Hæ spinæ pungunt, sed pungendo salubriter erudiunt. Ecclesiast. 22. *Pungens oculos deducit lacrimas, & qui pungit cor profert sensum*. Propter has spinas sancti erinacij dicuntur. In Psalmo 103. *Petra transfugium erinacis*. Ex his spinis velut quadam sepe clauditur Ecclesia Ecclesiastici 36. *Ubi non est sepes, diripietur possessio* Ex his spinis Dei virtute uva dulcissima colligitur, dum Dominus tribulatos consolatur. Psalm. 93. *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam*.

Bona arbor hic quid sit. Fructus bonæ arboris in hac vita. Sequitur *Non potest arbor bona fructum malum facere*. Bona arbor est homo bonus & justus vel bona volũtas, & intelligas hoc cõjũctim sicut prius. Et *notandum* quod fructus viri justi in præsenti sunt 12. in patria similiter erunt 12. *Primus* in præsenti est bonorum temporalium multiplicatio. Isa. 1. *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis*. 1.
Proverb. 13 *Custoditur justo substantia peccatoris*. Job. 27. *Argentum eorum innocens dividet*. *Secundus* est quod omnia tam prospera quam adversa serviunt eis, & ad salutem cooperantur. Ad Rom. 2.
8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. *Tertius* est continuum incrementum bonorum spiritualium. Proverb. 4. *Justorum semita quasi lux splendens procedit & crescit* 3.
usque ad perfectum diem. *Quartus* est radicatio eorundem Ephes. 3. *In charitate radicati*. *Quin-* 4.
tus est consolationum spiritualium multiplicatio. 5.
Isaiæ 66. *Ego consolabor vos*. *Sextus* est secretorum revelatio. Joan. 15 *Quæcunque audivi à* 6.
patre meo, nota feci vobis. Amos 3. *Non faciet Dominus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos Prophetas*. *Septimus* jucunditas in 7.
bene operando. Psalm. 118. *In custodiendis illis retributio multa*. Ecclesiastici 25. *Homo qui jucundatur in filiis*. Naturalis jucunditas animæ est in bonis operibus, sicut hominis in filiis. *Octavus* est 8.
victoria de diabolo. Jacob 4 *Resistite diabolo & fugiet à vobis*. *Nonus* fomitis debilitatio, quæ 9.
significata est Josuæ 11. ubi præcepit Dominus Josuæ, ut equos subnervaret. *Decimus* est experientiæ eruditio, Ecclesiastici 34. *Qui non est ex-* 10.
pertus, qualia scit? *Undecimus* est cognitionis 11.
divinæ prælibatio per contemplationem. Genes. 32. *Vidi Dominum facie ad faciem*. *Duodecimus* est 12.
spei roboratio. Gregor. Tanto spes in Domino solidior surgit, quanto quis pro eo graviora sustulerit.

Sequitur de fructu justitiæ in patria, Sap. 3. *Habebit fructum in respectione animarum sanctarũ*. In altera.
1. *Primus* est gaudium de egressu exilij Hierem. 31. *In misericordia reducam eos*. *Secundus* est gaudium 2.
de absolutione carceris corporis. Psalm. 141. *Educ de carcere animam meam*. Ad Rom. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de carcere mortis hujus?* *Tertius* est gaudium de laqueorum, id est tenta- 3.
tionum evasione. Psalm. 123. *Laqueus contritus est* *Quartus* est gaudium de liberatione à septem 4.
vinculis pœnalibus, quæ sunt fames, sitis, frigus, calor, lassitudo, ægritudo, necessitas moriendi. Isa. 25. *Præcipitabit in monte isto faciem vinculi* 5.
colligati super omnes populos. *Quintus* de diaboli dejectione. 1. Corinth. 15. *Ubi est mors victoria tua?* Ad Rom. cap. ult. *Deus conteret Sathan sub pedibus nostris*. *Sextus* est de pœnæ æternæ evasio- 6.
ne, pro qua sancti misericordias Domini in æternum cantabunt. Thren. 2. *Misericordia Domini quod non sumus consumpti*, Isaiæ. 4. *Exultatio his* 7.
qui salvati fuerint de Israel *Septimus* erit plena libertas, de qua Rom. 8. *In libertatem gloriæ filiorum* 8.
Dei *Octavus* desiderata societas Matth. 8. *Multi ab oriente & occidente venient & recumbent cum* 9.
Abraham, &c *Nonus* est consummata charitas, tunc enim ex toto corde diligemus Deum. 1. Co- 10.
rinth. 13. *cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*. *Decimus* est Christi fra- 11.
tris nostri desiderabilis humanitas. Cantic. 8. *Quis mihi det te fratrem meum* *Undecimus* est omnimoda pacis

da pacis tranquillitas. Psalm. 4. *In pace in idipsum*, &c. Iterum. *Qui posuit fines tuos pacem*. Duodecimus est confirmata securitas. Psalm. 90. *Non timebis à timore nocturno*.

Omnis arbor, id est tam Clericus quam Laicus, quam Religiosus. *Laicus oliva* debet esse, cujus fructus debent esse opera misericordiæ Psalm. 51. *Ego sicut oliva fructificavi in domo Dei*. Hierem. 11. *Olivam uberem, fructiferam speciosamque vocavit nomen tuum*. *Clericus* vero *vitis* debet esse fructificans suavitatem odoris. Ecclesiastici 24. Odor bonæ opinionis multum est necessarius eis. 2. Corinth. 2. *Christi bonus odor sumus*. Debet autem Clericus esse vitis non solum frondosa, sed etiam fructuosa Oseæ 10. *Vitis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei*. *Religiosus* vero debet esse *ficus* ferens dulcem fructum Prove. 27. *Qui servat ficum, comedet fructus ejus*. Hierem. 24. *Quid tu vides Hieremia ficus bonas, bonas valde, & ficus malas, malas valde*. Boni religiosi sunt valde boni, & mali valde mali. Aug. Sicut non inveni meliores quā qui in monasteriis profecerunt, sic nō expertus sum deteriores quam qui in monasterio defecerunt. De his tribus lignis legitur Judicum 9. quod imperium super ligna recipere noluerunt, quia oliva pinguedinem, vitis lætitiam, ficus dulcedinem relinquere noluit.

Laicus comparatur olivę.

Clericus vitæ.

Religiosus ficui.

Et *notandum* quod ad bonitatem fructus *quinque* videntur pertinere. *Primum* est *utilitas fructus*, unde solent appellari steriles arbores, quæ non ferunt utiles fructus. Fructus inutiles ferunt, qui otiosa agūt ut qui ludūt in quadragesima ne sint otiosi. Bern. Pro vitando otio otiosa sectari ridiculū est. Hier. 22. *Scribe virū istum sterilem qui in diebus suis non prosperabitur*. *Secundum* est ut fit sine corruptione, unde fructus vermiculosus non reputatur bonus. Talē fructum ferunt hypocritæ Matt. 23. *Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis* &c. *Tertium* est *gratus sapor*. Fructum grati saporis ferunt, qui cum lætitia bona operantur. Psalm. 99. *Servite domino in lætitia*. Sapient. 8. *Non habet amaritudinem conversatio illius*. Accidiosi ferunt fructus amaros, qui aliis sunt onerosi, & alij eis. Ecclesiastici 30. *Non des tristitiam animæ tuæ*. *Quartum* est *sanitas*. Fructum sanum fert ille, qui diligenter cavet ne proximū suū scandalizet Aug. In incessu, habitu, & in omnibus motibus nostris nihil fiat, quod cujusquam offendat aspectum Job. 9. *Verebar omnia opera mea*. *Quintum* est *durabilitas*. Fructum durabilem non ferunt, qui opera carnis faciunt Galat. 5. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia*, &c. Ecclesiastici 14. *Omne opus corruptibile in fine deficiet; & qui operatur illud, ibit cum illo*.

Ad bonum fructum pertinet. 1. 2. 3. 4.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Contra 5. genera hominum.

SERMO CV.

Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.

HOc verbum dictum est à præcursore Matth. 3. & à Salvatore ejusdem 7. Ex quo apparet quod Salvator dicit in prædicatione sua, quod præcursor dixerat. Est contra quosdam, qui dedignantur dicere dicta ab aliis. Et potest intelligi verbum propositum dictum contra *quinque* genera hominum. Primo contra *otiosos*, qui nihil facere volunt, qui postquam fuerint per mortem excisi, in ignem æternum mittentur. Matth. 25. *Servum inutilem projicite in tenebras exteriores*. *Hi sunt arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ*, ut legitur in Can. Judæ. Hujus otiositatis causa est error in quibusdam, qui credunt eos nobiliores esse qui nihil agunt, quam eos qui aliquid agunt. Qui tali fatuitate laborant, quali laboraret ille qui diceret meliores vineas quæ fructum non ferunt, quam quæ ferunt: & salices infructuosas nobiliores quam arbores amigdalarum quæ fructum ferunt; & porcos qui nihil faciunt nobiliora animalia esse quam equos, quorum est aliquis usus. Job. 40. *Circumdabunt eam salices torrentis*. Homines otiosi sunt sicut salices in aquis delitiarum crescentes, & velut porci in luto se volutātes. Quanta sit fatuitas amare otium ostenditur Prov. 12. ubi dicitur: *qui sectatur otium stultissimus est*, non solum stultus, vel stultior.

I. Contra otiosos.

Et *sciendum* quod homo otiosus *triplici miseria* subjacet. *Prima* est quod infelicior est brutis animalibus in hoc, quod inhibitum est ei comedere. 2. Thessal. 3. *Si quis non vult operari, non manducet*. Brutis animalibus non est hoc inhibitum: immo Deus pascit ea Matt. 6. *Respicite volatilia cœli*: & post, *& Pater vester cœlestis pascit ea*. *Secunda* quod est in magna afflictione, plus enim durat ei una dies, quam homini occupato duo. Ipse est quasi totus famelicus: aures esuriunt rumores; gula cibum; oculi spectacula. Proverb. 2. *Desideria occidunt pigrum, noluerunt quicquam operari manus ejus, tota die concupiscit & desiderat*. *Tertia* est quod in magno est periculo. Est enim velut homo inermis in medio inimicorum suorum. Ille qui est in peccato, non exit inde nisi se occupet. Seneca. A stultitiā nemo emergit nisi manum porrigat ad laborem, qui extra peccatum est cito cadet nisi se occupet. Bernardus. Omnium tentationum & cogitationum malarum & inutilium sentina est otium.

Otiosus triplici miseriæ est subiectus. 1. 2. 3.

Secundo potest intelligi hoc verbum dictum contra illos qui habent folia verborum sine fructu bonorum operum, qui verbo se recognoscunt Christianos, non faciunt tamen opera quæ Christianos decent. Hi maledicti sunt. Psalm. 118. *Maledicti qui declinant à mandatis tuis*. Hi signati sunt per ficulneā cui dominus maledixit. Matt. 21. cum non invenisset in ea nisi folia, statim arefacta est. Ficulnea, quæ dulces fructus debet ferre, rectè significat Christianum, qui debet facere opera Deo & angelis grata, qui si habeat tantum folia verborum, maledictus est & arefactus, quia æterno igne dignus. Magnum valde est esse Christianum si fidei opera concordent, aliter est periculosum. Judæi & Sarraceni poterunt se justificare in die judicij respectu malorum Christianorum. Poterunt enim dicere Christo: Si novissemus te esse dominum nostrū Jesum Christum, serviissemus tibi: iste verò Christianus agnoscens te dominum suum, tibi servire noluit, immo contumelias tibi intulit. Et *sciendum* quod inter arbores habentes folia & non fructus laudabiles, aliquæ habens folia pungitiva, ut juniperus, quibus sunt similes detractores. Hierem. 9. *Sagitta vulnerans lingua eorum*. In Psalm. 56. *Lingua eorum gladius acutus*. Aliæ habent folia fœtentia ut sambuca, quibus sunt similes luxuriosi, qui de peccato carnis libenter loquuntur Ephes. 5. *Fornicatio & omnis immunditia non nominetur in vobis*.

III. Contra habentes flores & non fructum.

Tertio potest intelligi dictum contra illos qui flores habent, sed non fructum. Flores intelligimus hic opera de genere bonorum, quæ fiunt in mortali, cum bona intentione. Et sicut omnes flores qui crescunt in terra alicujus divitis hominis non sufficerent ei ad refectionem unius diei; sic si aliquis faceret tot bona in mortali quot totus

III. Contra habentes flores & non fructum.

mundus facit, non sufficerent ei ad hoc quod de illis posset vivere una die in paradiso. Non tamen propter hoc ille qui in mortali est debet cessare à bonis operibus. Sicut enim in flore spes fructus est, sic spes habetur de cóversione illius qui facit libenter Eleemosynas & alia opera de genere bonorum. Et sicut flos vineæ bufones inde fugat, dominum verò vineæ lætificat; sic quodammodo opera de genere bonorum fugant dæmones, & Deum & angelos lætificant, dum occasionaliter ad pœnitentiá adducunt: *gaudium* enim *est in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente*. Lucæ 15. Cantic. 2. *Flores apparuerunt in terra nostra*. Fatuus esset qui nollet arbores suas ferre flores, quia flores non comeduntur; nisi enim flores præcederent, non sequerentur fructus. Sic fatuus est, qui non vult facere bona opera dum est in mortali, quia illis non meretur vitam æternam. Multum tamen deberet conari ad removendum mortale, quod tot & tantos labores quasi aufert ei, plus enim valet unum bonum opus extra mortale peccatum, quam infinita in mortali facta. Sed sunt aliqui qui ad modum avarorum pro modico magna amittunt.

IV. Contra hypocritas. Quarto potest intelligi hoc dictum contra hypocritas qui non faciunt fructum qui bonus sit, licet bonus videatur; qui sunt similes arboribus quæ sunt juxta mare mortuum, quarum fructus ante maturitatem virides sunt; cum vero maturi sunt, si incidas invenies in eis favillam & cinerem: sic opera hypocritarum modo videntur meritoria vitæ æternæ, sed quando dominus manifestabit qua intentione ea fecerint, apparebit quod fuerunt meritoria ignis infernalis. Modo hæretici per hypocrisim suam decipiunt homines qui credunt eos non posse esse hæreticos, quia multum jejunant, vel quia largas eleemosynas dant, quasi nescirent quod homo potest habere os sanum & manum sanam, & tamen habet oculum ægrum.

V. Contra facientes studio malos fructus. Quinto potest hoc intelligi dictum contra illos qui apertè malos fructus faciunt, *qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis*. Proverb. 2. Qui talis perversitatis sunt qualis esset mulier quæ potiùs vellet parere bufonem quam pulchros pueros, quos bruta animalia & terræ nascentia damnabiles ostendunt, cum illa fructus sibi assignatos à Deo faciant, & isti ab eis degenerent.

Ob duo debemus conari bonos fructus facere. Et *notandum* quod *duabus* de *causis* multum debet homo conari ad fructum bonorú operum. *Prima* quia illa secum defert in morte, cum divitias deserit, & ab amicis carnalibus deseritur Apocal. 14. *Opera illorum sequũtur illos*. Unde nec pro filio, nec pro filia nec pro aliquo alio debet à bono opere cessare *Secũda* est quia valde periculosum est homini fructũ bonorũ operum nõ facere secundũ verbum propositum *omnis arbor*, &c. Bernardus. quam

S. Bernardus. mitius me privares, mors amara vitæ usu quam fructu, nam vita sine fructu gravior mors. Denique duo parantur arbori infructuosæ, securis & ignis. In majori periculo sunt homines qui fructum non faciunt quam canes vel porci; illi enim non debent nisi unam mortem, post mortem nihil mali habebunt. Homines verò mali debitores sunt mortis temporalis & æternæ; excidentur enim morte temporali, & post comburentur igne æterno. ideo dicuntur arbores bis mortuæ in Cant. Judæ.

S. Chrysostomus. Chrysostomus. Duæ pœnæ sunt excidi, & in ignem mitti. Multi gehennam horrent, ego autem casum gloriæ illius multo majorem pœnam gehennâ esse æstimo. Intolerabilis est gehenna: verùm etiam si ponat aliquis mille gehennas, nihil tale dicet quale est excidere à gloria illa, odio à Christo haberi, & audire, *non novi vos*. Etenim melius est decem millia sustinere fulmina, quam faciem illam mansuetam aversam videre à nobis, & tranquillum illum oculum non ferentem videre nos.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS. SERMO CVI.

SUMMARIUM.

De duodecim proprietatibus arborum.

Omnis arbor, &c.

Tempore isto libri Salomonis in Ecclesia leguntur, in quibus mula sapientia invenitur, & à clero sapientia à Deo petitur cum cantatur; *Da mihi Domine sedium tuarum assistricem sapientiam*. Sap. Unde & populus tempore isto exemplo cleri sapientiam debet desiderare & libenter addiscere, & cum nesciat legere in libris Salomonis, alii libri sunt eis aperiendi. Velut quidam libri sunt hæ visibiles creaturæ, *effudit* enim Deus *sapientiam super omnia opera ejus*. Ecclesiastici primo. Non est aliqua creatura in qua aliquid sapientiæ legi non possit, etiam in formica. Proverb. 6. *Vade ad formicam ô piger, & disce sapientiam*. Salomon sapientiam quæsivit in creaturis, disputavit enim de terra nascentibus ab hysopo usque ad cedrum, & de singulis animalibus aliquam proposuit parabolam. Et Aristoteles interrogatus à quo tot & tanta didicisset, respondit à rebus quæ mentiri non norunt. Isa. 29. *Erit vobis visio omnium, quasi verba libri signati*. Et nunc volumus vobis exponere librum quem nobis Dominus proponit in Evangelio hodierno, dicens: *Omnis arbor*, &c. Creaturæ sunt libri. Talis liber est arbor unde 12. discenda.

Duodecim verò attendenda sunt nobis circa arborem pertinentia ad nostram ædificationem. *Primum* est illud Augustini. Arborem attendite, radicem figit in humili ut vertice tendat ad cœlum; sic te primò humilia, ut deinde exalteris. Lucæ 18. *Qui se humiliat, exaltabitur*. Gregorius. Origo virtutis humilitas est. Illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id est humilitate parturit. *Secundum* est quod arbor quæ propter intemperiem hyemis ab operatione cessavit, redeunte temporis opportunitate operari incipit. Vade & fac similiter. Ad Galat. ult. *Dum tempus habemus; operemur bonum ad omnes*, &c. Ecclesiast. 9. *Quodcunque potest manus tua facere, instanter operare*, &c. Ejusdem 11. *Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua*. Ecclesiastici 14. *Particula diei bona non te prætereat*. Tertium est quod arbor non operatur uno solo ramo, sed in omnibus. Exemplo ergo illius omnibus membris tuis servias Deo: ore instrue proximum, lauda & ora Deum, & manus tuas libenter extendas ad pauperem, pedibus peregrinare, auribus libenter audi verbum Dei, & cantus Ecclesiæ, oculis libenter respice quæ te incitent ad Dei timorem vel amorem, vel humilitatem, vel proximorum compassionem. Cum videris aquam cogita quod aqua quandoque omnes inimicos Dei qui erant in hoc mundo submersit, scilicet tempore diluvij Genes. 7. & time. Cum videris ignem, cogita quod ignis quandoque omnes inimicos Dei comburet, & time. Cum respicis terram, cogita illam esse sepulchrum tuum: terra enim es, & in terram reverteris, & humilia te. Cum vides miseriam proximi tui, cogita te & ipsũ membra esse unius corporis, & compatere. 1. Corinth. 12. *Si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra*. Cum respicis bona visibilia, cogita omnia illa à Deo propter hominem facta, ut sic ad Dei amorem accendaris August. Domine cœlum & terra & omnia quæ in eis sunt, undique dicunt mihi ut amem te, nec cessant hoc dicere omnibus. Quartum est hoc quod licet arbor crescat invisibiliter, tamen continuatione crementi

I.
II.
III.
IV.

menti tantum proficit, quod arbor valde magna efficitur, in quo nobis perseverantia commendatur, quæ sola secundum Bernardum. Singularis est filia summi regis, illa enim sola **hæres est regni æterni**, *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. Matth. 24.

Labor improbus omnia vincit. Item.
Gutta cavat lapidem non vi, sed sæpe cadendo.

V. Quintum est quod arbor non degenerat, ut alios fructus quam Deus ordinaverit, ferat secundum verbum Domini hic positum: *Nunquid colligit de spinis uvas, aut de tribulis ficus?* Arbori præceptum Deus posuit, non præteribit. Solum sunt duæ creaturæ quæ transgrediuntur Dei ordinationem; scilicet homo malus & diabolus, qui tantæ perversitatis sunt, quod potius volunt producere spinas unde in inferno incendantur, quam fructus unde in cœlis pascantur. Cum homo peccat tale est, ac si vinea spinas produceret Vinea enim Domini Sabaoth domus Israel est, Isaiæ 5. Sicut mulier horresceret si videret se peperisse bufonem vel serpentem; sic anima deberet perhorrescere cum videret se pertulisse fructum innaturalem, scilicet mala opera.

VI. Sextum est quod arbor vehementer adhæret terræ, unde habet nutrimentum & crementum, & non unica radice tantum sed multis. Secundum Philosophos radix plantæ, similis est ori animalis. Sic anima tua vehementer adhæreat Deo, unde habet omnia bona; veritati ejus adhære per fidem, liberalitati per spem, suavitati per dilectionem. Noli amplius credere vetulæ sorciariæ quam Deo vel ejus ministro. Noli diffidere de Dei liberalitate sicut illi qui per mortale à Deo recedunt ut sustentationem suam habere possint, ac si diabolus posset vel vellet melius providere eis quam Deus.
Psal. 71. Noli guttas transitoriæ delectationis præponere fonti dulcedinis, sicut faciunt Dei inimici, qui secundum verbum David, terram lingunt.
VII. Septimum est quod arbor humorem suum & nucleum diligenter servat, humorem duritiæ corticis operiendo, & nucleum testa: ita tu humorem gratiæ diligenter debes servare quem fatuus infundit. Ecclesiastici 20. *Gratiæ fatuorum effundentur.* Bernard. Levis sermo, sed graviter vulnerat, aptissimum evacuandis cordibus instrumentum. Noli destruere opera tua mortaliter peccando, vel ab opere inchoato ante consummationem desistendo. Proverb. 18. *Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.* Mollis est qui difficultati quæ in opere suo bono occurrit cedit, ab opere desistendo.
VIII. Octavum est quod arbor cultura indiget. Philosophus, Puto quod omnes species plantæ quæ non fuerunt cultæ, silvestres erunt. Excole ergo diligenter te ipsum ne quasi arbor silvestris fias, intende putationi
IX. seu purgationi tui ipsius. Joan. 15. *Eum qui fert fructum purgabit, ut fructus plus afferat.* Nonum est quod arbores silvestres, secundum Philosophum, magis fructificant quam hortenses, sed fructus hortensium meliores sunt. Studeas esse arbor hortensis, magis intendens bonitati fructuum quam multitudini. In Psamo 17. *Secundum puritatem manuum mearum retribues mihi*, non secundum pluralitatem
X. operum. Cant. 2. *Qui pascitur inter lilia.* Decimum est quod arbores transplantantur, & secundum Philosophum quidam fructus sunt meliores uno loco quam in alio. Item *tempus est plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est.* Eccles. 3. Item secundum Philosophum plurimæ plantantur in vere, paucissimæ in hyeme, in autumno & in æstate: sic hominem transplantari oportet, & oportunius fit hæc plantatio in pueritia. Prov. 22. *Proverbium est, adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Hierem. 13. *Si mutare potest Æthyops pellem suam, aut pardus varietatem suam; & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.*
XI. Undecimum est quod arbores silvestres per insitionem fiunt nobiliores. Sic peccator qui est quasi arbor silvestris, per insitionem verbi divini nobilior efficitur. Jacobi 1. *In mansuetudine suscipiet insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.* Et cum fructibus arboris prius porci infernales pascerentur, post insitionem defert fructum quo & Deus & Angeli delectantur.
XII. Duodecimum est cum rami arboris cum fructibus magis onerati fuerint, magis inclinantur; sic quanto plura bona opera feceris, tanto humilior sis, & Deo te magis obligatum noveris, cum opera illa dona ejus sint. 1. Corinth. 4. *Quid habes quod non accepisti: Si autem accepisti, quare gloriaris quasi non acceperis?*

Cōtra quos sit hoc dictū. *Omnis arbor*, &c. Hoc verbum *specialiter* dictum est contra illos qui habent speciem bonitatis, & non bonitatem. Unde Matth. 3. sic habetur. *Videns autem multos Pharisæorum & Saducæorum*, &c. Et subditur. *Omnis arbor*, &c. Pharisæi & Saducæi religiosi erant ad minus exterius. Et Matth. 7. dicitur contra illos qui interius erant lupi, & exterius habebant vestimenta ovium. Unde *specialiter* hoc
Religiosi. verbum pertinet ad religiosos, minus est enim tolerabilis in religione, qui non facit fructum, quam in sæculo; sicut arbores infructuosas minus toleramus in horto exculto & clauso quam in silva.
Religio. Religio est quasi hortus excultus & clausus. Cantic. 4. *Hortus conclusus soror mea sponsa*, &c. Unde de ficulnea plantata in vinea dicitur: *Succide eam, ut quid etiam terram occupat?* Lucæ 13. Fructus bonus dicitur fructus spiritus, ad Gal. 5. *Fructus autem spiritus est charitas, gaudium*, &c. Plura de his fructibus in sermonibus epistolarum decima quarta Dominica post octavam Pentecostes.

Non omnis qui dicit Domine, Domine, &c. Beda. Quid folia rectæ confessionis jactatis, qui bonos fructus non ostenditis.
Dicentes domine triplices sunt. *Notandum* quod quidam semel tantum dicunt *Domine*, qui hoc tantum habent in ore. De quibus Isaiæ 29. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me.* Alij dicunt bis *Domine*, qui credunt corde & confitentur ore, sed contradicunt opere. Ad Tit. 1. *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Alij dicunt ter *Domine*, quod non fit nisi in Spiritu sancto. Glossa. Verè dicere Dominus Jesus, est corde credere, ore confiteri, & operibus attestari; nam unum sine altero, negare est. *Sed qui facit voluntatem*, &c.
Voluntas Dei quæ sit. Dei voluntas est ut sanctè vivamus, sicut & ipse sanctus est. Levit. 19. *Sancti estote, sicut & ego sanctus sum.* 1. Thessal. 4. *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra.* In Psalmo 14. *Domine quis habitabit*, &c. *Qui ingreditur sine macula*, &c.

DOMINICA NONA POST FESTUM SANCTÆ TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium, & docentur quatuor per Dominum, & quatuor per Villicum.

SERMO CXIX.

Homo quidam erat dives qui habebat Villicum. *Luc. 16.*

Explicatio Evangelii. IN hoc Evangelio primò ponitur parabola contra avaritiam Pharisæorum à Salvatore dicta, deinde ostenditur ad quid sit inducta, ibi: *Ego vobis dico, facite vobis amicos*, &c. *Qui habebat villicum.* Glossa. Villicus est propriè custos villæ, sed ponitur hîc pro œconomo, idest dispensatore, qui universam domus substantiam dispensat. *Quasi dissipasset.* quasi diceret, diffamatus est, quasi dissipa-

tor. hæc & dictio quasi nota est veritatis non similitudinis. sicut Ioan. 1. *quasi unigenti à patre*. Secundum Glossā: hæc dissipatio in hoc attenditur, cum vel bona non debito modo congregantur, vel malè expenduntur. *Et vocavit illum*, ut sciret an verum esset quod dictum erat de illo. Non enim facile credendum est dictis malis de alio. *Villicationis tuæ* id est dispensationis tuæ. *Recipiant me*. Glossa. Interlin. illi quibus misericordiam impendero. *Centum cados olei*. Beda Cadus græcè, amphora dicitur latine, continens urnas tres. Chorus modiis 39. impletur Isidorus. Vrna mensura est quam quaternarium vocant. Propriè autem dicitur vas ad cineres mortuorum colligendos De choro dicitur Ezech. 45. *Accipe cautionem, id est chartam, in qua scriptum est debitum tuum*: & dicitur à cavendo: *& scribe octoginta*. Quintam partem dimittit, primò dimidiam partem dimitit. Ratio potest esse quia chorus maior est mensura quam cadus. *Et laudavit Dominus villicum iniquitatis* Glossa Interlin. Non de fraude, sed de providentia, quamvis peccantem laudat; propter fraudem vero vocatur villicus iniquitatis. Et est hæc probatio à minori: si enim ille qui cum dispendio Domini sibi providit, commendatus est à Domino suo; quanto magis commendatur iste à Deo qui sibi providet legitimè. *Quia filii hujus seculi* &c. Beda. Cuius quisque opera agit, hic & eius filius dicitur. Vnde filii sæculi dicuntur, id est tenebrarum, & filii lucis id est æternæ visionis. Sed quomodo verum est hoc; *filii huius saculi* &c. Cum super illud Psal. 118. *Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti*, dicit Glossa quod plus diligit charitas legem Dei, quam cupiditas millia auri & argenti. Vnde & amor sanctorum amorem mundanorum superat, & prudentia prudentiam. Responsio. Non dicit *prudentes* simpliciter, sed *prudentiores in generatione sua*, scilicet in generatione carnali, non quod ita sit, sed quod prudentiores videntur in carnalibus quam filii lucis in spiritualibus. *Facite vobis amicos de mammona*. Quandoque invenitur mammona, primæ declinationis, quandoque mammonis, tertiæ declinationis: & dicunt quidam quod mammona nomen est divitiarum: mammon nomen dæmonis est, qui præest divitiis, id est qui decipit per divitias: habent enim dæmones officia sibi deputata. Beda in Homilia dicit quod mammona lingua punica, lucrum dicitur. Glossa Bedæ hîc dicit, mammona iniquitatis vocat divitias, quia ut frequenter iniquè adquiruntur. August. super Lucam. Omnis dives aut iniquus est, aut hæres iniqui. Vel iniquitatis dicuntur, quia retinentur ab avaris. Vel iniquitas potest ibi sumi pro inæqualitate, sicut Ecclesiastici 42. *Melior est iniquitas viri quam mulier benefaciens*. Etiam de divitiis iniquitatis, id est iniquè adquisitis, scilicet per furtum vel per rapinam, potest fieri eleemosyna in casu, cum nescitur cui sit restituendum. *Vt cum defeceritis*, ab hac vita mortali; vel *cum defeceritis* à propriis meritis, *recipiant in æterna tabernacula*.

Objectio. / Responsio. (margin)

II. Dominus docet nos quatuor, 1. *Homo quidam erat dives* &c. In hac parabola ministrat nobis materiam ædificationis, & Dominus & villicus Dominus in *quatuor*. *Primò* in hoc quod diffamationi villici, non leviter adquiescit; bona enim facilè sunt credenda de proximo, mala verò non de facili. In malis enim verum est illud Ecclesiastici 19. *Qui citò credit, levis est corde*. Ad non leviter credendum malum de proximo monemur exemplo Domini. Genes. 18. *Descendam*, inquit, *& videbo* &c. Et vocato villico dicitur. *Quid hoc audio de te?* 1. Ioan. 4. *Nolite omni spiritui credere*. *Secundo* in hoc quod audita dissipatione bonorum suorum non neglexerit inquirere, & est argumentum quod pro diffamatione sola potest & debet prælatus inquirere, Genes. 18 *Clamor Sodomorum & Gomorræorum multiplicatus est, descendam & videbo*. Negligentia & pigritia multis fuit causa depauperationis, & temporalis & spiritualis. Proverb. 23. *Vestietur pannis dormitatio* Ecclesiastæ 10. *In pigritiis humiliabitur contignatio*, id est tignorum coniunctio, quæ est in suprema parte ædificii. Tigna sunt ligna quæ dicuntur capiones, eò quod mutuo se capiant. Piger differt subvenire domui suæ malè tectæ & aliter deterioratæ, donec totaliter corruit. Idem accidit in domo Ecclesiæ: ex pigritia enim Prælatorum differtur subventio, quod tantum crescit corruptio, quod iam non habet locum correptio. Hoc est quod plangit Isa. 1. de Synagoga. *Vulnus & livor & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo*. *Tertio* in hoc quod Dominus in villico iniquitatis quod laudabile est laudat. Sicut apis dimissis immunditiis flori insidet: sic Dominus dimissis multis malis quæ erant in villico iniquitatis bonum inter mala elegit quod laudet. Econtrario multi inter bona malum eligunt desiderio detrahendi & vituperandi, similes scabronibus, qui dimissis floribus insident stercoribus. De scabronibus habetur Exod. 23. *Cunctorum inimicorum tuorum coram te terga vertam, emittens scabrones prius*. Hi sunt similes illis qui de pomo partim sano, partim putrido, putridum comedunt, quod sanum est projicientes. Hi quærunt impietatem in domo iusti, contra consilium Salomonis Proverb. 24. *Ne insidieris & quæras impietatem in domo justi*. Item ipsi quærunt festucam, unde sibi oculum eruant, avertentes se ab his, unde lumen boni exempli habere poterant. *Quarto* in hoc quod villicum de remissione facta debitoribus, etiam cum damno ipsius Domini non increpat. Clementi Domino placet clementia villici, unde Glossa dicit. Christus qui ad clementiam pronus est laudabit discipulos, si in sibi creditos misericordes fuerint. Huic Domino valde sunt dissimiles principes huius mundi, qui volunt ut præpositi eorum pauperes excorient, ut divitias eorum augeant. Micheę 3. *Odio habetis bonum & diligitis malum, qui violenter tolletis pelles eorum desuper eis, & carnes eorum desuper ossibus eorum. Ipsi sunt generatio quæ prodentibus gladios habet, & commandit molaribus suis ut comedat inopes de terra & pauperes de hominibus*, Proverb. 30.

III. Villicus etiam quatuor docet. I. Villicus etiam ministrat nobis materiam ædificationis in *quatuor*. *Primo* in hoc quod villicationem suam in brevi finiendam esse attendit. Idem attendere debet, quicunque habet aliquam potestatem sæcularem. Ecclesiastæ 10. *Omnis potentatus brevis vita* &c. *Rex hodie est & cras morietur*. Proverb. 27. *Diligenter agnosce vultum pecoris tuis tuosque greges considera, non enim habebis jugiter potestatem*. *Secundo* in hoc, quod defectus suos agnoscit. *Fodere*, inquit *non valeo* &c. Ad literam ministri divitum cum à ministerio amoventur egent, quia nesciunt sibi aliter providere. De futuro tamen potest intelligi, ubi nullum modum providendi habebunt, qui hic sibi non provident. Dupliciter in præsenti providet sibi qui indiget, vel operando vel mendicando, mendicando, inquam, mutuum vel donum. Sed in futuro non erit tempus operandi. Ecclesiastici 9. *Quodcunque potest operari manus instanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas*. Ioan. 9. *Venit nox, in qua nemo potest operari*. Mendicatio etiam ibi inutilis erit. Proverb. 20. *Propter frigus piger arare noluit; mendicabit ergo in æstate, & non dabitur ei*. & Matth. 25. dictum est quinque virginibus mendicantibus: *ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite ad vendentes*

dentes & emite vobis. *Tertio* in hoc, quod cogitavit quid esset facturus. *Quid faciam*, inquit, *quia Dominus meus aufert à me villicationem*? Sic frequenter cogitare debet peccator. Job 31. *Quid faciam cum surrexerit ad judicandum Deus? & cum quæsierit, quid respondebo illi? Quarto* in hoc quod contra paupertatem futuram remedium eligit amicitiam servorum Domini sui. *Scio*, inquit, *quid faciam, ut cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas.* Notandum quod mansiones cœlestes pauperum sunt, illis enim datæ sunt. Matth. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum*, unde si divites illud habere volunt, oportet ut illud à paupere emant. Divites habent domos in terra, pauperes in cœlo. Libenter ergo divites recipiant pauperes in domibus suis in terra, ut à pauperibus recipiantur in cœlo. August. Præbe tectum, & accipe cœlum.

DE EADEM
SERMO SECUNDUS.

SERMO CXVIII.

SUMMARIUM.

De amicitia & faciendis amicis.

Facite vobis amicos, &c.

Amici faciendi de quo & ad quid.

IN verbo proposito monet nos Dominus ad hoc, de quo per nos satis moniti esse deberemus, scilicet ut amicos nobis faciamus, ostendens de quo & ad quid eos facere debeamus. De quo ibi, *de mammona iniquitatis.* Ad quid, ibi: *Ut cum defeceritis.* Vere per nos debemus esse moniti & rogati de faciendo amicos, cum hoc sit utilissimum. Isaiæ 48. *Ego Deus tuus docens te utilia.* Dionysius. Optimi est optima adducere. Optimum inter actus humanos est amicos facere. Ecclesiastici 6. *Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio argenti & auri*, &c. Ejusdem vigesimo quinto. *Beatus qui invenit amicum verum.* Tullius in libro de amicitia. Omnibus rebus humanis anteponenda est amicitia, nihil est naturæ tam aptum, tam conveniens, ad res secundas vel adversas. Ad conservationem naturæ multum valet amicitia. Si prosperitas adsit, habes qui tecum gaudeat; si adversitas, qui eam tecum sustineat. Amicitia etiam prævalet consanguinitati. Tullius in eodem. In hoc præstat amicitia propinquitate, quod ex propinquitate benevolentia tolli potest, ex amicitia non potest. Sublata enim benevolentia, nomen amicitiæ tollitur, propinquitas remanet. Consanguinitas facit ut aliquis sit tibi propinquus, amicitia autem vera facit, ut aliquis sit quasi alter tu. Tullius. Qui verum amicum intuetur, tanquam exemplar aliquod intuetur sui; quocirca & absentes adsunt, & egentes abundant, & imbecilles valent, &, quod dictu difficilius est, mortui vivunt. Qui Sanctos, vel Angelos, vel pauperes bonos, qui jam decesserunt fecit sibi amicos, est in curia cœlesti ante Deum circa illos, cum nondum ibi sit in propria persona. *Item* qui pauperes bonos, qui adhuc vivunt, fecit sibi amicos, est in eis cum Deo in oratione, cum in propria persona impediatur negotiis sæcularibus ab oratione: & cum in propria persona sit egens meriti, in eis abundat: & cum per se sit debilis resistere diabolo, in eis potens est. *Item* cum in propria persona mortuus sit, in amicis vivit, qui ei subveniunt, & testamentum fideliter exequuntur.

Amicitiæ præstantia & utilitas.

Tria commoda amicorum Sanctorum.

Ad faciendum amicum duo sunt necessaria.

Et notandum quod ei qui vult amicum facere *duo* sunt necessaria. *Primo* ut in ejus electione discretionem habeat. *Secundo* ut his quæ possunt valere ad hoc, ut ametur, intendat. In electione amici *quatuor* sunt necessaria. *Primum* ut ille qui eligitur sit discretus, quia amicitiæ stultorum solent esse noxiæ. Proverb. 13. *Amicus stultorum similis efficietur.* Licet stultus amandus sit, tamen amicitiæ non sunt cum eo ineundæ. Ad amicitiam pertinet habere idem velle & idem nolle cum amico & confidentiam & familiaritatem. Specialiter fugienda est amicitia illius stulti, de quo legitur. Ecclesiastici vigesimo quinto. *Tres species odivit anima mea* &c. *senem fatuum & insensatum.* Iste senex fatuus est mundus, qui est quasi in senio, & tamen in levitate & vanitate sua remanet. Non cessat Dominus flagellare ipsum, & tamen non recedit ab eo fatuitas ipsius Proverb. 27 *Si contuderis stultum in pila quasi pisanas desuper feriente pilo, non auferetur ab eo stultitia ejus* *Secundum* ut sit bonus. Tullius in libro de amicitia. Hoc primum sentio, amicitiam nisi in bonis esse non posse, quomodo erit tibi amicus, qui sibi ipsi est inimicus? Ecclesiastici 14 Qui sibi nequam, cui bonus? David Psalm. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Tertio* ut non sit iracundus. Proverb. 22. *Noli esse amicus homini iracundo.* Homo iracundus est velut lignum ignitum quod exurit tangentem se, & velut lignum spinosum quod pungit amplectentem se; ideo quamvis sit amandus, tamen ejus familiaritas est timenda. Præterea amicitia ejus non duraret, vinculum enim amoris igne iræ in eo exureretur. *Quartum* ne sit superbus; superbus enim nescit esse socius, vult enim esse Dominus. Prov. 11. *Ubi fuerit superbia, ibi & contumelia.*

Quinque verò sunt quæ ad hoc valere possunt ut ab eo ameris quam pro amico elegisti. *Primum* est modestia in sermone. Ecclesiastici 20. *Sapiens in verbis amabilem se facit, gratiæ autem fatuorum effundentur. Secundum* est similitudo Ecclesiastici 27. *Volatilia ad sibi similia conveniunt.*

Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi.

Tertium est virtus. Tullius de amicitia. Nihil est virtute amabilius, nihilque quod alliciat magis ad diligendum. In eodem. Tanta est vis probitatis ut eam vel in eis quos nunquam vidimus; vel quod majus est, in hoste diligamus. *Specialiter* valet ad hoc *virtus mansuetudinis.* Ecclesiastici 3. *Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super gloriam hominum diligeris.* Mansuetudo ad modum adamantis habet vim attractivam. Ezech. 3. *Ut adamantem & silicem dedi faciem tuam. Quarto* valent ad hoc obsequia & beneficia. Sapiens. Hoc tempore obsequium amicos, veritas odium parit. Ignem amoris oportet nutriri lignis beneficiorum, alioquin deficit. Proverb. 26. *Cum defecerint ligna, ignis extinguetur.* Obsequia etiam feras ad amorem incitant, & de inimicis amicos faciunt. Roman. 12. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Si sitit, potum da illi; hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput ejus*, cor ejus accendendo ad amorem tui. *Quinto* valet ad hoc amor. August. Nulla est major ad amorem invitatio, quam prævenire amando. Seneca in epistolis. Quæris quomodo amicum facturus sis, cito ego monstrabo amatorium sine medicamento, sine herba, sine ullo venefico carmine. Si vis amari, ama: ut ameris, amabilis esto.

Sequitur videre de quo faciendi sunt amici. Sunt enim faciendi de mammona, seu de divitiis iniquitatis. Sed quomodo est verum, cum scriptum sit Eccles. 34. *Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium ante faciem patris.* De quo amici faciendi.

Amici fiunt de mammona.

Quatuor modis fiunt amici, de mammona iniquitatis. *Primo* cum integre restituuntur pauperibus ea quæ per rapinam vel furtum ab eis male habita sunt, & humiliter petitur remissio de injuriis eis illatis differendo restitutionem. *Secundo* cum ignoratur cui sit restituendum, & de consilio Ecclesiæ pauperibus erogatur. *Tertio* cum aliquis contra prohibitionem Ecclesiæ lucratur, ut laborando in 1. 2. 3.

festivis diebus, vel aliter, ita tamen quod non tenetur ad restitutionem: tunc enim facienda est medicina unde facta sunt vulnera, & dandum est de hoc pauperibus. His tribus modis possunt fieri amici de mammona iniquitatis, scilicet de divitiis iniquè acquisitis.
4. *Quarto* faciendi sunt amici de mammona iniquitatis, scilicet de divitiis, quę inique servantur cum tenacitate scilicet nimia veniali, vel mortali. Potest enim quis dánari eò quod non dat sua. Matth. 25. *Discedite à me* &c. *Esurivi* &c. Et dives epulo damnatus est quia sua non dedit. Lucæ 16. Ad quid faciendi sunt amici ostenditur cum subditur; *ut cum defeceritis* &c. Glossa. Non quoslibet pauperes, sed eos qui possunt in æterna tabernacula recipere. Sapiens. *Cui des vide* to Ecclesiastici 12. *Si benefeceris, scito cui benefeceris.* Ibidem *Benefac justo, & invenies retributionem magnam, & si non ab ipso, tamen à Deo.* Ibidem *Da bono, & non recipias peccatorem. Benefac humili, & ne dederis impio.* Quod intelligendum est in duobus casibus. Unus est, si credatur quod propter donum tuum negligat justitiam. Alius est cum datur intuitu impietatis, ut faciunt illi qui dant histrioni causa histrionatus. Ecclesiastæ 7. *Bonum est sustentare justum.* Virum bonum debes reputare attinentem tibi, exemplo Christi dicentis Matth. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris qui in cœlis est, ipse meus frater & mater & soror est.* Et indubitanter prius est subveniendum filiis Dei quam servis diaboli. Debent boni amare se invicem, cum mali odiant eos. Joan. 15. *Quia de mundo non estis, propterea odit vos mundus.* Boni debent se amare, sicut aliqui qui sunt de una patria amant se, cum conveniunt in alia regione, de mundo enim non sunt, licet sint in mundo.

Ad quid faciendi sint. Cato.

Quibus benefaciendū quibus non.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Evangelij sententiæ quædam explanantur.

SERMO CXIX.

Homo quidam erat dives, qui habebat villicum.

Per villicū quid intelligatur.

VIllicus potest intelligi quilibet homo cui Deus commisit custodiam ad minus sui ipsius Ecclesiastici 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui.* Sicut vulgariter dicitur bonum castrum custodit, qui corpus suum custodit; & melius, qui animam suam. Deuteron. 4. *Custodi temetipsum & animam tuam solicite.* Proverbiorum quarto. *Omni custodia serva cor tuum, ab ipso enim vita procedit.* Et *notandum* quòd homo indiget magna custodia, tanquam castrum undique obsessum. Job 19. *Obsederunt in gyro tabernaculum meum.* Impugnatur homo à dextris per prospera, à sinistris per adversa, à posteriori per declinationem præteritorum peccatorum, ab anteriori per novos laqueos tentationum, à superiori per præsumptionem, ab inferiori per desperationem.

Hic diffamatus est apud eum, &c. Notandum quòd sicut fumus procedit ab igne, & fœtor à cadavere, sic infamia à peccato. Non potest diu fieri ignis, quin fumus exeat inde, nec peccatum frequenter fieri, nisi infamiam diffundat. Diffamatur verò peccator, apud homines, apud creaturas, apud Deum. Cùm aliquis diffamatur absque culpa sua, cito decidit in infamiā & revertitur pœna in confingentes, ut accidit in presbyteris qui Susannam accusaverunt. Dan 13 Cum auditur aliquid contra virum bonæ famæ, debemus stupere, non credere, unde ibidem legitur *Obstupuerunt servi vehementer, quia nunquam auditus fuerat sermo hujusmodi de Susanna.* Ecclesiastici 19. *Qui cito credit, levis*

Infamia ex peccato oritur.

Apud homines. Diffamatio sine culpa.

est corde. Et post. *Audisti verbum contra proximum tuum, commoriatur in te, fidens quia te non dirumpet.* Et alludit vulgari quod dicitur: *Ipse creparet, nisi diceret.* Unde subditur: *à facie verbi parturit fatuus.* Ubi verò peccatum alicujus notorium est, tollendum est de medio, ne alios inficiat, sicut fecit Apostolus. 1. Corinth. 5. *Tollatur de medio vestrum*, Et subditur: *Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit.* Publicus peccator est sicut domus igne accensa in medio civitatis, de qua aliquando carbones prodeunt, qui alias domos comburunt. Unde dixit quidam.

Peccatum notorium.

Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet. Ecclesi. 32. *Peccator homo vitabit correctionem, & ad voluntatem suam inveniet comparationem*, super illud Isa. 34. *Pilosus clamabit alteri.* Glossa. Perpetrata malitia perpetrandam invocat. Seneca. Socrati, Catoni & Lælio honestatem excuteret dissimilis multitudo. Et post unum peccatum luxuriæ aut avaritiæ multum mali fecit. Econtrario unum bonum invitat ad aliud bonum. Proverb. 27. *Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui.* Ecclesiastici 11. *Ab una scintilla augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis*, id est peccatum. Infamia est ut fœtor procedens de cadavere. Amos 4. *Ascendere feci putredinem castrorum vestrorum ad nares vestras.* Peccator occultus est sicut cadaver sepultum, quod non fœtet aliis hominibus, sed fœtet Deo & Angelis ejus: peccator verò manifestus est sicut cadaver insepultum.

Et *notandum* quod tria faciunt ad hoc quod cadaver multum fœteat: scilicet quod in alto positum est, & calor, & ventus. Propter *primum* peccatum Prælati multum fœtet, & multos inficit. Hierem. 51. *Ecce ego ad te mons pestifer qui corrumpis universam terram.* Sic accidit de Prælato malo, sicut de Antiocho. 1. Machab 9. qui tantum fœtebat, quod fœtore ejus gravabatur exercitus. Prosperitas velut solis calor excitat ad fœtorem. Josuæ 10. legitur de quinque regibus, quod suspensi sunt super quinque stipites ad solem. Ventus quidem est quasi quoddam incitamentum ad fœtorem. Ad modum venti se habent verba hominum, quæ infamiam disseminant. Nec solum infamatur peccator apud homines, sed etiam quodammodo apud cæteras creaturas, quæ eum accusant, cum teneat eas incarceratas & inclusas; videlicet denarios in arca, frumentum in horreo, vinum in cellario. Unde quasi de incarceratis loquitur Dominus Oseæ. 2. *Sumam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum, & liberabo lanam meam*, &c. Et Jacob. 5. *Agite nunc divites*, &c. Item quatuor elementa accusant homines, quæ triplici voce secundum Hug. de sancto Victore nos alloquuntur. *Accipe, redde, fuge, beneficium, debitum, supplicium.* Prima vox famulantis, secunda admonentis, tertia comminantis. Vox famulantis. Dicit cœlum: ministro tibi lucem in die, ut vigiles; tenebras in nocte, ut pauses: ego ad oblectationem tuam gratas temporum vicissitudines pario; temperiem veris, fervorem æstatis, autumni plenitudinem, hyemis algorem. Aër dicit: vitalem tibi præbeo flatum, & omne genus avium ad tuum mitto obsequium. Aqua dicit: p[illegible] tibi præbeo, sordes purgo, arentia rigo, & diversorum genera piscium ad tuum usum nutrio Terra dicit: ego te porto, pane confirmo, vino lætifico. Vox admonentis Mundus dicit: servio tibi, qui factus sum propter te, ut servias illi, qui me & te fecit propter se. Si sentis beneficium, redde debitum, ne qui fecit te & me, puniet te per me. Vox comminantis. Dicit ignis à me combureris, aqua, in me demergeris; aer, in me ventilaberis; terra, à me absorberis; infernus, à me deglutieris. Ideo dicitur Sapient. 5. *Armabit creaturam ad ultionem inimi-*

Sicut cadaver ita peccatum ob tria fœtet. 1. 2. 3.

eorum. Ibidem. *Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos* Ejusdem 16. *Creatura tibi creatori deserviens exardescit in tormentum contra injustos.* Peccator etiam diffamatur apud Deum judicem & ultorem, quia opera clament contra facientem. Gen. 4. *Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.* Ejusdem 18. *Clamor Sodomorum & Gomorrhaeorum multiplicatus est.*

Pars Evangelij explanatur.

Quasi dissipasset. Bona dissipantur cum naturalia vulnerantur, gratuita auferuntur, & bona temporalia inutilia redduntur; hæc omnia per peccatum fiunt. De duobus primis habetur Lucæ 10. *Qui despoliaverunt eum*, quantum ad gratuita, *& plagis impositis*, quantum ad naturalia. Ad tertium potest referri illud Ecclesiastici 13. *Bona substantia, cui non est peccatum in conscientia.* Oseæ 8. Projecit *Israel bonum.* Seneca. Nihil est homini bonum sine se bono. Et attende quod dicitur *bona illius.* Sive enim sint bona naturæ, vel gratiæ, vel fortunæ, bona Dei sunt, non nostra, sed nobis credita. 1. Corinth. 4. *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quare gloriaris quasi non acceperis?* Isaiæ 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis domine.* Joan. 15. *Sine me nihil potestis facere.* *Quid hoc audio de te?* quasi dicat, de quo talia audire non debueram, cui omnia bona commiseram. Hæc consideratio retraxit Joseph, ne peccaret cum uxore domini sui Genes. 39. *Ecce*, inquit *dominus meus omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo sua, nec quicquam est quod non tradiderit mihi, præter te quæ uxor ejus es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum?* E contrario legitur de malis Job. 12. *Abundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum, cum ipse dederit omnia in manus eorum. Redde rationem villicationis tuæ.* De præsenti potest hoc exponi, & secundum hoc redditio villicationis ad confessionem etiam refertur. Confessio est qua quædam computatio coram Dei Vicario. Bern. Computatio dilata multum facit oblivisci. Potest etiam intelligi de futuro, sub hoc sensu *Redde*, &c id est, cogita te redditurum Matt. 12. *De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die judicij* Ecclesiastici 18. *Ante judicium interroga te ipsū.* Ecclesiastici ultimo. *Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in judicium.* Matth. 10. *Omnes capilli capitis vestri numerati sunt.*

DOMINICA DECIMA POST FESTUM SANCTÆ TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Evangelium explanatur & tria documenta dantur.

SERMO CX.

Cum appropinquaret Jesus Jerusalem, videns civitatem, flevit super illam, &c. *Luc.* 19.

I. Explicatio Evangelij.

HOc Evangelium ostendit nobis Salvatoris compassionem & zelum: compassionem in fletu de civitatis destructione, zelum in ejectione ementium & vendentium de templo & quotidiana prædicatione. *Cum appropinquaret*, non solū corporis gressu, sed etiam cōpassionis affectu. *Flevit super illam.* Ter legitur dominus flevisse; scilicet hic, & Joannis 11. & Hebr. 5. *dicens, quia si cognovisses*, quod imminet, & supple, flevisses, quæ modo exultas, *in hac die tua*, qua scilicet tibi lætaris & non Deo. Supple habes, vel sunt tibi, *ea quæ ad pacem*, tibi temporalem faciunt, ut divitiæ, delitiæ, gloria, sanitas tua corporalis, & eorum similia, *nunc autem*, id est tempore lætitiæ *abscondita sunt ab oculis tuis.* Supple mala imminentia, illa scilicet quæ sequuntur *quia venient dies in te*, id est, contra te. Beda. Erit pœna quam imminere ignorat. *Et circumdabunt te inimici tui & angustiabunt.* Beda. Romani principes ad litteram dicuntur fecisse tres aggeres ad capiendam Hierusalem, *& circumdabunt te undique* obsidendo te. *& ad terram prosternent te & filios qui in te sunt*, alios de civibus tuis occidendo, & alios captivando, *eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.* Beda. Quos Deus visitat vel miraculo vel præcepto. Hierem. 8. *Milvus in cœlo cognovit tempus suum; turtur & hirundo & ciconia custodierunt tempus adventus sui. Populus autem meus non cognovit judicium domini.* Ad litteram factum est ut dominus prædixit, quia Hierusalem funditus eversa est juxta vaticinium Isaiæ 5. *Diripiam maceriam ejus, & erit in conculcationem.* Postquam redierunt Romani ipsâ eversâ, Judæi qui in speluncis latuerant & silvis, redierunt Hierusalem, & cæperunt venerari loca sancta & reædificare. Quod audientes Romani miserunt Helium Adrianum, qui funditus evertit eam, ita quod lapis super lapidem non remansit; & datum est edictum à Romanis, ne Judæus quis in transmarinis partibus habitaret. Post ædificavit modicam civitatem juxta locum ubi esse solebat, & à nomine suo Heliam nominavit, & longo tempore sic dicta est. Et quod in alio loco Hierusalem sit quam esset cum dominus fuit crucifixus, patet ex hoc, quod locus in quo crucifixus est dominus, & hortus in quo sepultus est, modo sunt in medio civitatis, & tunc erant extra, sicut patibula malefactorum hodie fiunt extra civitatem. *Et ingressus in templum cæpit* &c. Beda. Post onumerata mala ingressus in templum ejecit ementes & vendentes, per hoc innuens quod ruina populi maximè Sacerdotum culpa fuit. Dum enim vendentes & ementes percutit, ostendit unde radix perditionis processit. Alia vice ejecit eos scilicet post miraculum mutationis aquæ in vinum, quod solus Joannes narrat secundo Cap. De hac ejectione domini, quæ facta est in ramis palmarum, loquitur Matth. 21. & Marc. 11. & Luc. hîc ad litteram. In primo atrio templi fecerūt loca venalia ubi vēditores & campsores erant quod fecerāt fieri sacerdotes ex cupiditate, ut advenīētes haberēt paratū quod offerrent; & quia aliqui nōhabebant unde emerent, posuerunt ibi nummularios, à quibus mutuò acciperetur pecunia: & quia non audebant eis accommodare cū superabundantia manifestæ usuræ, commodabant sub nomine collibiorum: & dicuntur collibia munuscula fructuum. *Scriptum est* Isaiæ. 56. *Domus mea, domus orationis vocabitur. Vos autem fecistis eam speluncam latronum.* Hierem. 7. *Nunquid spelunca latronum facta est domus ista, in qua invocatum est nomen meum.* Isaiæ 1. *Principes tui infideles, socij furum.* Oseæ 6. *In domo Israel vidi horrendum, fornicationes Ephraim.*

II. Tria docet nos hoc Evangeliū.

Videns Iesus civitatem, &c. Ad *tria* monemur in hoc Evangelio. *Primum* est ut vano gaudio fletum præferamus, *secundum* est ut locis sacris reverentiam exhibeamus, *tertium* est ut prædicationi frequenter intendamus. Ad *primum* monemur in hoc, quod dominus Hierosolymitas, gaudentes facto & verbo ad fletum incitavit. Facto; dum respiciens Hierusalem flevit: verbo: cum dixit: *quia si cognovisses & tu.* De hoc, scilicet, quare gaudio vano fletus vel tristitia præferri debeant, vide sermonem illum: *Tristitia vestra vertetur in gaudium.*

Primum.

Fletus Salvatoris quadruplex.

Et *notandum* quod *quadruplex fletus* Salvatoris potest haberi ex scriptura. *Primus* est fletus infantiæ illius, unde cantat Ecclesia: *vagit infans inter arctâ*

conditus presepia. Sapient. 7. *Primam vocem similem omnibus emisi plorans.* *Secundus* est fletus quo flevit super Lazarum ad vitam revocandum Joannis 11. *Tertius* est fletus quo flevit super civitatem. *Quartus* fletus est de quo habetur Hebr. 5. quo creditur flevisse in cruce. Hi quatuor fletus Salvatoris possunt referri ad *quatuor species fletus*, qui quasi quatuor fluvij paradisi animam irrigant & fœcundant. *Primus* est fletus pro incolatu præsentis miseriæ. August. In valle miseriæ sumus, in qua eo magis flendum est, quo minus flemus. David Ps. 119. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est.* *Secundus* est fletus compunctionis, de quo David. Psalm. 6. *Lavabo per singulas noctes lectum meum.* Item *exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam.* Psalm. 118. *Tertius* fletus compassionis Job. 30. *Flebam quondam super eo qui afflictus erat* Hierem. 9. *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei?* *Quartus* est pro dilatione patriæ. In Psalm 136. *Super flumina Babylonis illic sedimus & flevimus, dum recordaremur Syon.* Ad primã speciẽ fletus pertinet fletus infãtiæ Salvatoris. De fletu infãtiæ dicitur super illud Ephes. 5. (*Redimentes tempus quoniam dies mali sunt*) puer qui nascitur à fletu incipit, nec ridere potest statim natus. Plorat propheta suas calamitates, lachrimæ sunt testes miseriæ, nondum loquitur & jam prophetat. Fletus quo creditur flevisse in cruce, pertinet ad fletum compunctionis, qui est illorum qui sunt in cruce pœnitentiæ. Fletus verò super destructionem civitatis, fletus fuit compassionis. Fletus super Lazarum qui ad vitam erat revocandus, cui gloria erat differenda, pertinet ad illam speciem fletus qui est pro dilatione patriæ.

Aliæ quatuor species fletus.

Ad has species Salvatoris fletus referuntur.

Secundum. Ad reverentiam locis sacris exhibendam monemur in hoc, quod dominus vendentes & ementes de templo ejecit. Et *notandum* quod multis modis se habet aliquis irreverenter ad sacrum locum.

Locus sacer irreverẽter tractatur.

1. *Primo* in sacro loco male vivendo, ut faciunt mali religiosi. Exod. 3. *Solve calceamenta pedum tuorum, locus enim in quo stas, terra sancta est.* Isaiæ 26. *In terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Dei.*
2. *Secundo* opus terrenum in Ecclesia agendo. August. In oratorio nemo aliquid agat, nisi id ad quod factum est, unde & nomen accepit Marc. 11. legitur quod dominus non sinebat ut quisquam vas transferret per templum.
3. *Tertio* molestiam sacro loco inferendo, ut faciunt qui Ecclesias frangunt. 1. Corinth. 3. *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus.*
4. *Quarto* locum sacrum polluendo Psalm. 78. *Polluerunt templum sanctum tuum.* Legitur de Pompeio, quod postquam illi qui cum illo erant templum domini profanaverunt stabulantes equos in porticu templi, nunquam post pugnavit quin vinceretur, qui hactenus fuerat fortunatissimus.
5. *Quinto* proximo ibi nocendo vel in rebus suis, ut qui rapiunt ea quæ ibi reposita sunt, sicut facere voluit Heliodorus. 2. Mach. 3. qui graviter flagellatus est. Vel in ipsis personis, ut faciunt mulieres quæ ostensione suæ pulchritudinis filios Dei occidunt. Hieron. gladius igneus species mulieris est.
6. *Sexto* filio Dei in propria persona ibi contumeliam faciendo, ut faciunt illi qui indignè celebrant vel communicant. Hebr. 10. *Irritam quis faciens legem Moysi, sine miseratione duobus vel tribus testibus moritur. Quanto deteriora mereri putatis supplicia qui filium Dei conculcaverit.* Secundum Gloss. Christum conculcat qui eo indignè participat.

Tertium. Ad intendendũ freqũeter prædicationi monemur in hoc quod Salvator erat quotidie docens in templo; cum verbum Dei panis quotidianus sit, convenienter Salvator quotidie docens erat in templo. Et notandum, quod illi ad quos pertinet ut prædicent, frequenter debent prædicare, cum in hoc de sacra scriptura multas habeant admonitiones, & qui hoc negligunt multas comminationes: & de multis paucas ponere sufficiat. Isaiæ 58. *Clama ne cesses.* Ecclesiastici 11. *Mane semina semen tuum,* &c. Oseæ 8. *In gutture tuo sit tuba.* 2. Timoth. 4. *Testificor coram Deo* &c. Prædica verbum, insta oportunè, importunè, oportunè quantum ad eos quibus placet, importunè nolentibus. Ezech 3. & 33. *Si dicente me ad impium: morte morieris, non annunciaveris, nec locutus fueris ut avertatur vir in via sua impia & vivat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* 1. Corinth. 9. *Væ mihi si non evangelizavero.* Isaiæ 6. *Væ mihi quia tacui.* Proverb. 11. *Qui abscondit frumentum in tempore suo, maledicetur in populis* Hierem. 48. *Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine.* Et sicut qui docti sunt in Ecclesia, frequenter debent prædicare in Ecclesia: sic etiam indocti libenter & frequenter debent prædicationem audire. Proverb. 19. *Non cesses audire fili doctrinam.* Ecclesiastici 6. *Si dilexeris audire sapiens eris.*

Cur sit frequenter concionandum.

Cur concio libenter sit audienda.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium.

SERMO CXI.

Videns civitatem flevit super illam, &c.

CIrca seriem hujus Evangelij 12. nobis attendenda sunt pertinentia ad ædificationem nostram,

Duodecim notanda ex hoc Evangelio.

1. *Primum* est hoc quod Salvator plorat, idẽ ostendens facto quod Salomon verbo dicens Ecclesiastici 2. *Risum reputavi errorem,* Bernardus Christum super Lazarum & super civitatem flevisse & in orationibus pernoctasse, risisse vero aut jocasse nunquam legimus.
2. *Secundum* est quod plorat super civitatem non super villulas, civitates enim magis periculosæ sunt: in eis enim plus est sapientiæ mundanæ, quæ sapientiæ divin multum adversatur. Proverb. 26. *Vidisti hominem sibi sapientem videri? magis spem illo habebit insipiens.* Gregor. in moralibus. Valde difficile est ut is qui sapientem se æstimat, mentem ad humilitatem reducat, & recte prædicantibus credat. Rom. 8. *Sapientia carnis inimica est Deo.* In civitatibus sunt homines magis ambitiosi, voluptuosi & avari.
3. *Tertium* est quod destructionem Hierusalem quam facturus erat ex justitia, deflet ex misericordia. In oleo misericordiæ debet ardere ignis zeli. Sorores germanæ sunt justitia & misericordia, unde associantur Matth. 5. *Beati,* inquit, *qui esuriunt & sitiunt justitiam. Beati misericordes,* &c. Glossa. Justitiæ lumen est misericodia, misericordiæ virtus est justitia. Justitia sine misericordia cæcus fervor est, misericordia vero sinè justitia remissio est. Non habent hæretici veram misericordiam, cum desit eis justitia; cum enim sint misericordes in fures & aliquos maleficos, immisericordes sunt in bonos. Qui parcit zizaniæ, non amat frumentum; & qui parcit membro putrido corrumpenti cætera membra, non amat membra sana. *Quartum* est quod dominus flens super Hierusalem dicit ei: *Si cognovisses & tu,* supple, *fleres,* innuens ex defectu cognitionis esse quod non flebat. Sic ex cæcitate est quod aliqui in mundo isto non flent sed gaudent, ubi tanta est materia flendi & tanti valoris sunt lachrimæ. De malis quæ in hoc mundo videmus, patet quod sunt per se materia fletus, bona vero quæ hic

videmus

videmus mala adducunt, ut sunt divitiæ, sanitas, pulchritudo corporalis, & similia. Ecclesiastici 11. *Si dives fueris, non eris immunis à delicto*, unde bona hujus mundi per consequens materia sunt fletus. De valore seu virtute lachrimarū vide in tractatu de beatitudinibus, ubi agitur de luctu. *Quintum*
5. est quod gaudio Israelitarum fletum miscuit, ostendens facto illud Proverb. 14. *Risus dolore miscebitur* & illud Eccli. 11. *In diebus bonorum non immemor sis malorū. Sextū* est quod causā hujus destructionis esse ostendit, quod tempus visitationis suæ
6. non cognovit. Visitaverat dominus Ierusalem per servos suos, tandē visitavit eam per se ipsum, & eam incorrigibilē invenit, & hoc fuit causa destructionis eorum Matt. 23. *Quoties congregare volui filios tuos quemadmodū gallina congregat pullos sub alas, & noluisti*, non projiciuntur sotulares quam cito apparuerit in eis foramen, sed quando non habetur spes de reparatione eorum. Idem accidit in peccatoribus. Tunc dominus Judæos reliquit, cum eorū incorrigibilitas apparuit. Super illud Ps. 31. *Multa flagella peccatoris*, dicit Glossa. Peccator domatur flagello & freno, & utinam domaretur. Verendū enim est ne nimis resistendo correctioni indomitus mereatur relinqui, & ire in latam viam quæ ducit ad mortem *Septimum* est quod ingressus urbem pri-
7 mo templum adiit. Chrysostomus proprium erat boni filij ut veniens primò ad domum patris curreret. Tu ergo imitator Christi factus, cum in aliquam ingressus fueris civitatem, primò ante omnē
8. actū ad Ecclesiā curras. *Octavū* est quod postquam mala ventura civitati, deflevit, ut radicē illorum ostēderet, cupidos & avaros de templo ejecit. Beda. Post enumerata mala ingressus in templū vēdētes & ementes ejecit, per hoc innuens quod ruina populi maximè sacerdotum culpa fuerit. Dum enim vendentes & ementes percutit, ostendit unde radix perditionis processit. *Nonum* est quod opus terre-
9 num in templo fieri non permisit Marc. 11. legitur quod dominus non sinebat ut quisquam vas transferret per templum. Vult dominus magnam reverentiam etiā templo materiali exhiberi. David Ps. 92. *Domum tuam decet sanctitudo in longitudine dierum*. Gen. 28. *Quam terribilis est locus iste? non est hic aliud nisi domus Dei & porta cœli*. Multū etiā displicet Deo cum personæ Ecclesiasticæ sæculares fiunt secūdū illud Isa. 24. *Et erit sicut populus, sic sacerdos. Decimum* est quod exemplū zelādi cōtra sy-
10. moniacam pravitatē Ecclesiæ dedit, dum cum tanto zelo vēdentes & ementes de templo ejecit. Non legitur Salvator in hac vita mortali tantam iram per zelū ostendisse quantā ostendit ibi. Tunc impletū fuit illud Ps. 68. *Zelus domus tuæ comedit me*. Ber. Eugenio Papæ. Si Christi discipulus es, ignoscat zelus tuus, exurgat auctoritas adversus imprudentiā hanc & generalem pestem, intuere magistrum sic facientem, & audi dicentem, *qui mihi ministrat, me sequatur*, non parat aures ut audiat, sed flagellum quô feriat, verba nec facit nec recipit; nec enim sedet judicans, sed insequitur puniens. Causam tamē non tacet, quod dei domum negotiationis fecissent, ergo & tu fac similiter. Erubescant vultum tuum hujusmodi negotiatores, si fieri potest; si non, timeant, & tu flagellum tenes sicut Deus. Contra peccatum, contra naturam multum zelavit, cum lege naturali mundus regebatur. Sic tempore gratiæ multum zelavit cōtra pravitatem Symoniacam, quæ est contra gratiam. Unde licet adventus ille fuisset mansuetudinis, tamen iram suam contra hoc vitium voluit ostendere, sicut juxta verbum Bernardi: gehennalis flamma moram non sustinens
11 Sodomæ prævenit tollere nationem. *Vndecimum* est quod usurarios latrones vocavit, etiam illos qui non recipiebant manifestas usuras, sed fructus accipiebant pro usuris, accommodantes his qui offerre volebant. Usurarij sunt fures domestici, & ideo magis nocivi. Nulla enim pestis efficacior ad nocendum quam familiaris inimicus. Ipsi tanquam fures damnabuntur in die judicij. Væ illi qui alio modo nescit victum suum adquirere in mundo isto nisi per furtū. *Duodecimum* est quod quibus in- 12.
tendendū in templo sit ostendit. Orationi & doctrinæ in Ecclesia intendendū est. Ad primum pertinet quod domus ejus dicitur *domus orationis*. Ad secundum *quod erat quotidie docens in templo*. Ecclesia domus est disciplinæ sicut orationis. Augustinus in libro de doctrina Christiana. Disciplinæ domus est Ecclesia Christi. Ecclesiastici ultimo. *Appropiate ad me indocti & congregate vos in domo disciplinæ*. His duobus specialiter intenderunt Discipuli in primitiva Ecclesia, sicut ipsi dicunt Actuum 6. *Nos vero*, inquiunt, *orationi & ministerio verbi instantes erimus*.

Si cognovisses & tu. Hoc verbum dixit Salvator 11.
flens Hierusalem gaudenti & mala sibi ventura non providenti. Idem verbum debet dicere prædicator flens vel dolens peccatori in hoc mundo prosperanti & parata sibi tormenta non prospicienti. Sic loquebatur Paulus Philippensibus. *Imitatores*, inquit, *mei estote, fratres, & observate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram. Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est*. Phil. 3. Peccatores sunt *gens absque consilio & sine prudentia, utinam saperent & intelligerent, ac novissima providerent*. Deuteron. 32. Et *notandum* quod *septem* mala quasi ventura sunt peccatori per quæ si ea cogitet ad fletum incitari posset. *Primum* est temporalium bono- 1.
rum spoliatio, quæ fit ei in morte. Psalm. 48. *quia cum interierit non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus*. Matth. 25. *Omni habenti dabitur*, scilicet gloria, *& abundabit: & ei qui non habet*, scilicet gratiam, *& quod videbatur habere, auferetur ab eo*. Lucæ 12. *Stulte hac nocte repetent ani-* 2.
mam tuam à te, quæ autem parasti cujus erunt? Secundum est occursus inimicorum. Thren. 1. *Omnes inimici ejus apprehenderunt eam inter angustias*. Bernard. O anima mea quis erit ille pavor, cum tibi occurrentia catervatim illa teterrima monstra videbis, ad cujus confugies auxilium? *Tertium* est 3.
amissio status pœnitendi, & misericordiam consequendi. Iste status distinguit inter homines viatores & dæmones. In Psalm. 75. *ex tunc ira tua*. Item Psalm. 74. *Cum accepero tempus, ego justitias judicabo. Quartum* est magna confusio. Hierem. 20. 4.
Confundentur vehementer quia non intellexerunt opprobrium sempiternum quod nunquam delebitur. Confusionis ejus causa poterit esse operum denudatio, vel beneficiorum Christi exprobratio, vel Dei & Sanctorum derisio. De primo habetur Ecclesiastici 11. *In fine hominis denudatio operum illius*. Isaiæ 47. *Revelabitur ignominia tua*, videbitur opprobrium. Nahum, 3. *Revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam*. Secundum beneficiorum exprobratio, & specialiter exprobratio Passionis Christi, multum confundet eos, cum insignia Passionis suæ eis ostendet Christus. Apparebunt cicatrices in carne ejus, ut videant in quem pupugerunt. Zach. 12. & Apocal. 1. Matth. 24. *Tunc apparebit signum filij hominis in cœlo*. De tertio dicitur in Psal. 2. *Qui habitat in cœlis irridebit eos, & Dominus subsannabit eos*. Proverb. 1. *Ego quoque in interitu vestro ridebo*. Et in Psal. 1. *Videbunt justi & timebunt, & super eum ridebunt*, &c. *Quintum* 5.
est separatio reproborum ab electis. Matth. 13. *Exibunt Angeli & de medio justorum malos separabunt*.

Verbū hoc dicendum peccatori à concionatore.

Flendum est peccatori ob 7.

Ejusdem 24. *Vnus assumetur, & alter relinquetur.* Oseæ 13. *Consolatio abscondita ab oculis meis, quia ipse inter fratres dividet.* Loquitur de inferno. *Sextum* est exclusio à gloria. Isaiæ 26. *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei.* Alia littera nostra sic habet. *In terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Dei* Chrysost. Ego casum gloriæ illius multo majorem pœnam esse gehennæ aio. Intolerabilis est gehenna: verum etsi mille ponat aliquis gehennas, nihil tale dicit quale est excidere à gloria. Matth. 25. *& clausa est janua. Septimum* est gehennalis pœnæ miseria. *Ibi erit fletus & stridor dentium*, sicut dominus ostendit in multis locis in Evangelio, ut Matth. 8. 13. & Lucæ 13. *Non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.*

III. Peccatoris 5. pericula. Notandum quod *quinque* sunt pericula in peccatore. 1. *Primum* est peccati insensibilitas. Ambrosius: gravissimè, id est, periculosissimè peccas qui ignoras. Bernar. Scio membrum longius à salute absistere quod obstupuit, & ægrum sese non sentientem periculosius laborare. Seneca. Initium salutis cognitio peccati. 2. *Secundum* est remedij abominatio proveniens ex quadam ventosa plenitudine, de qua in Psalm. 106. *Omnem escam abominata est anima eorum.* 3. *Tertium* est perversitas quæ est in quibusdam, qui adeo sunt corrupti, quod dicunt bonum malum, & amant periculum suum. Isaiæ 5. *Ve qui dicitis bonum malum*, &c. Ecclesiastici 3 *Qui amat periculum, in illo peribit.* Ecclesiastici 1. *Perversi difficile corriguntur.* Ipsi destruuntur ab emundatione sive emendatione, id est unde deberent emendari. Gregor. Cœlestis medicus ægros non respicit, quos de medicamento deteriores fieri videt. Tales medicum reputant inimicum. Bernardus. Mira perversitas: irascitur medicanti, & non irascitur sagittanti. 4. *Quartum* est corruptio activa seu infectio aliorum. De peccatoribus qui non corrumpunt alios intelligitur illud Matth. 13 *Sinite utraque crescere usque ad messem.* In Hæreticis verò, quia bonos corrumpunt, quorum sermo serpit ut cancer. 2 ad Timoth. 2 non habet hoc locū. 5. *Quintū* est induratio in malo, qualis fuit in Pharaone. 1 Reg. 6. *Quare aggravatis corda vestra sicut aggravavit Ægyptus & Pharao cor suum.* Talis fuit in Judæis, & ideo perierunt Ecclesiastici 3. *Cor durum male habebit in novissimo.* Proverb. 28. *Qui mentis est dura corruet in malum.* Ejudem 29. *Viro qui corripientem se dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus*, &c. *Domus mea, domus orationis vocatur.*

IV. Domus Dei triplex. Notandum quod *triplex* est domus Dei, scilicet *superior* Joan. 14. *In domo patris mei mansiones multa sunt.* 2. Corinth 5. *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem à Deo habeamus domum non manu factam, sed æternam in cœlis.* Alia est domus *inferior* sive *exterior*, de qua loquitur dominus in Evangelio, scilicet in verbo proposito & Genes. 28. in figura hujus domus dicitur, *non est hic aliud nisi domus Dei*, &c. Tertia est domus *interior*, scilicet anima justi. 1. Corinth. 3. *Templum domini sanctum est, quod estis vos.* In eodem. *Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus sanctus habitat in vobis?* Domus exterior figura est aliarum duarum, ostendens quid in superiori lateat, & quid in inferiori fieri debeat.

Tertia circa templū habenda. Circa domum exteriorem, scilicet Ecclesiam verbum propositum ad tria debet nos incitare, scilicet ad ejus *amorem* & *venerationem* & *fiduciam impetrandi.* 1. Amor. Ad *primum* excitat nos quod dicitur, *domus mea.* Naturaliter amat filius domum patris, exemplum habemus de hoc in Christo, qui relictis parentibus remansit in templo, & ait: *Nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse?* Lucæ 2. Et quando veniebat in Hierusalem primò ibat ad templum, unde Glossa. Super Matth. 21. Ingressus urbem templum primo adiit, dans formam religionis, ut quocunque imus, primo domum orationis, si ibi est, adeamus, & per orationem Deo commendati, sic ad agenda negotia recedamus. Frequenter etiam erat in templo, Lucæ 21 dicitur quod erat diebus docens in templo, noctibus autem morabatur in mōte Oliveti. *Ad venerationem* etiam Ecclesiæ invitat illud, *Domus mea*, domui enim Dei reverentiam exhibere debemus Malach. 2. *Levi à facie nominis mei pavebat*, divinis rebus reverentiam exhibendo. Genes. 28. *Quam terribilis est locus iste?* Ecclesia est locus communis Deo & hominibus. Apocal. 21. *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus & habitabit cum eis* 3. Reg. 18. *Ædificans ædificavi domum in habitaculum tuum.* Domum Dei decet pulchritudo. David Psalm 25. *Dilexi decorem domus tuæ.* 3. Reg. 6. *Nihil erat in templo quod non auro tegeretur.* Pulchritudo hujus domus indicare debet pulchritudinem cœlestis domus, de qua Apocal. 21. *Non intrabit in eam aliquid coinquinatum.* Magnitudo etiam hujus domus inferioris, magnitudinis cœlestis domus indicium est Baruch. 3. *O Israel quam magna est domus Dei* &c. Luminositate vero ipsius indicatur claritas cœlestis, de qua, Apocal. 21 *Claritas Dei illuminat illam.* Celebritas officij indicat gaudij magnitudinem Bern. Nihil adeo repræsentat in terris quendam habitationis cœlestis statum, sicut alacritas laudantium Deum. *Fiduciam impetrandi*, in Ecclesia nobis dat hoc quod dicitur, *Domus orationis*, ad hoc enim voluit hanc domum fieri, ut ibi oraremus, & orantes exaudiremur: ad quid enim vellet ibi nos orare, nisi & vellet nos exaudire? unde 3. Regum 9. cum Salomon petiisset ut orantes in templo exaudirentur, respondit dominus: *exaudivi orationem tuam*, &c. Et post. *Sanctificavi domum istam, & erunt oculi mei & cor meū ibi cunctis diebus.* 2. Paralip. 7. *Oculi mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem ejus qui oraverit in loco isto.* Et post. *Elegi & sanctificavi locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant ibi oculi mei & cor meum cunctis diebus.* In eodem. *Cum complesset Salomon fundens preces, descendit de cœlo ignis, & devoravit holocausta & victimas, & majestas domini replevit domum.* Exod. Ultimo. *Postquam cuncta perfecta sunt, operuit nubes tabernaculum testimonij, & gloria domini replevit illud.*

2. Veneratio.

3. Fiducia impetrandi.

Sequitur. *Vos autem fecistis eam speluncam latronum*, *Notandum* quod Ecclesia quandoque fuit habitatio sanctorum, post vero facta est spelunca latronum, quantum ad multos malos qui in ea lātebant, tamen non licebat ibi homines malos esse apertè, sed hodiè est manifesta habitatio raptorum. Bern. Plena est ambitiosis Ecclesia. Jam non est quod horreat in studiis & molitionibus ambitionis. Hodie clamatur non contra latrones, sed contra innocentes; non contra lupos, sed contra agnos.

Ecclesia quomodo fit spelunca latronum.

DOMINICA UNDECIMA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO VNICVS.

SERMO CXI.

SUMMARIUM.

Evangelium in 3. partes dividitur & explanatur.

Dixit Jesus ad quosdam qui in se confidebant, &c.

Lucæ. 18.

Ascenderunt

Explicatur brevis Evangelii. Pharisæi; qui.

AScenderunt in templum in monte situm, Simile Actuum 3. *Petrus & Ioannes ascendebant in templum. Vnus Pharisæus*, quasi divisus. Pharisæi divisi erant à cæteris in quibusdam traditionibus & observantiis. Ipsi habebant in manu & in fronte membranas, in quibus erat scriptus decalogus, in signum quod Dei præcepta habenda sunt ante oculos cordis per jugem meditationem, & in manu per eorum impletionem. Item spinas ferebant in fimbriis palliorum, ut pungerentur cum incederent; & memores mandatorum Dei fierent. *Et alter Publicanus.* Publicani dicebantur, vel quia publicè peccabant, vel quia publicè recipiebant vectigalia, vel quia merces suas vendendo omnibus publicabant. Publicanus erat apparentis malitiæ, sicut Pharisæus apparentis bonitatis. *Raptores injusti.* Rapina attenditur in violenta occupatione rei alienæ, injustitia in iniqua detentione. *Jejuno bis in Sabbatho*, id est in hebdomada. *Dico vobis*, &c. Glossa Interlin. Posita Pharisæi controversia & Publicani, ponitur judicis sententia, ut caveatur superbia. *Descendit hic justificatus in domum suam ab illo*, id est, plusquam ille; vel ab illo, id est, ad comparationem ipsius. Similiter Hierem. 3. *Iustificavit animam suam adversatrix Israel, comparatione prævaricatricis Iudæ.* Ezech. 16. *Justificasti sorores tuas in omnibus abominationibus.*

Publicani qui.

Dixit Iesus ad quosdam qui in se confidebant &c. Hoc Evangelium continet quandam parabolam à Salvatore dictam, & *primo* ostenditur ad quos sit dicta. *Secundo* ponitur ipsa parabola: *Duo homines*, &c. *Tertio* ostenditur ad quid docendum sit inducta, ibi: *quia omnis qui se humiliat exaltabitur*, &c. Circa primum notandum quod hæc parabola dicta est ad quosdam de se confidentes quasi justos, & non vere justos, & aspernantes cæteros. Qui de se confidit, id est de viribus suis, vel quantum ad mali declinationem, vel boni operationem, valde fatuus est, cùm sine Dei auxilio ad neutrum sit sufficiens. Etiam non sumus sufficientes ad bene cogitandum. 2. Corinth. 3 *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis.* Ista præsumptio multis est cadendi occasio. Hierem. 48. *Eo quod habuisti fiduciam in munitionibus tuis, & in thesauris tuis, tu quoque capieris.* Fatuus est etiam qui confidit de operibus suis bonis, cum non possit scire utrum verè bona sint. Job 9. *Verebar omnia opera mea.* Ecclesiastici 9. *Sunt justi atque sapientes, & quorum opera sunt in manu Dei, & tamen nescit homo utrum amore vel odio sit dignus.* Fatuus est mercator qui confidit in negotiatione cùm discernere nesciat de eo quod emit, an sit aurum vel cuprum, argentum vel stannum. Prov. 11. *Qui confidit in divitiis suis, corruet.* Et non solum fatuus est qui de se confidit, sed etiam maledictus, secundum illud Hierem. 17. *Maledictus qui confidit in homine.* Et paulo post. *Benedictus qui confidit in Domino.* Confidens de se est sicut arbor plantata in terra arida quæ arescit, confidens vero in Deo est sicut arbor benedicta plantata juxta fontem divinæ bonitatis, ubi radicem cordis per fiduciam posuit. Unde Hierem. 17. dicitur de confidente in Domino, *erit tanquam lignum quod transplantatur super aquas.* Ipsi erant tanquam justi, & non verè justi, cùm non haberent humilitatem. Ubi enim deest humilitas, non est alicujus gratiæ veritas. Gregor. Eam namque, quam non invenit humilem veritas, fugit mentem. Aspernans cæteros fatuus est, cum corda eorum non possit videre ubi sedes est bonitatis. Sicut cæcus naturaliter fatuus esset, si de coloribus vellet judicare. Sicut spiritus ubi vult spirat, Joannis tertio. *Spiritus ubi vult spirat* & subito eum qui malus erat, bonum efficit. Præterea

Tres Pastores Evangelii.

Contra confidentes in se & aspernantes cæteros.

in eo qui nunc est in mortali, forsitan est aliquid quod erit ei occasio salutis, ut pietas informis. Ambrosius. Qui pietatem sequitur etsi lubricum carnis patiatur, vapulabit quidem, sed non peribit. In eo qui est in statu gratiæ, forsitan est aliquid quod erit ei occasio damnationis & casus, ut indignatio adversus peccatores. Proverb. 29. *Qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivior.* Item qui nunc est ut sanctus, in Dei præsentia est diabolus; & econverso, ut patet in Juda & Magdalena. Judas erat sanctus, quia Apostolus & miracula faciens, tamen in Dei præsentia erat diabolus. Joannis sexto. *Vnus ex vobis diabolus est.* Magdalena vero septem habebat dæmonia. Marc. ultimo, tamen in Dei providentia erat sancta. Item notandum quod illi ad quos dicta est hæc parabola peccabant in Deum & in proximum. In Deum se justificando, in proximum cæteros aspernando. Primum dissuadetur. Ecclesiastici 7. *Non te justifices apud Deum, quoniam cognitor est cordis.* Ipse qui se justificat, similis est illi qui vult testis esse in causa propria, unde potest ei dici illud Joan. 8. *Tu de teipso testimonium prabes, testimonium tuum non est verum.* Solus Deus testis est verax, qui non potest falli de bonitate conscientiæ. David Psalm. 88. *Testis in cœlo fidelis.* 1. Regum 16. *Deus autem intuetur cor.* Homo bene potest falli etiam circa se. 1. Cor. 4. *Nihil mihi conscius sum, non tamen in hoc justificatus sum.* Prov. 20. *Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato?* 1. Joan. 1. *Si dixerimus quoniã peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus.* Aspernanti cæteros dicitur Rom 14. *Tu quis es, qui servum judicas alienum? suo domino stat vel cadit.* Isa. 23. *Væ qui spernis, nonne & tu sperneris?*

Duo homines proponuntur nobis ut duo specula, Pharisæus ad hoc ut videamus in eo quanta sit macula superbiæ, Publicanus ad hoc ut in eo videamus quanta sit virtus humilitatis. Videamus in superbo Pharisæo quod non videbat in se. Superbus est sibi quasi speculum mendax, unde recte significatur per Naaman. 4. Reg. 5. qui interpretatur decorus sibi, tamen erat leprosus. Superbia est lepra, quæ curatur in Jordane, id est, in descensu humilitatis. *Ascenderunt in templum.* Licet uterque ascenderet quantum ad situm loci, tamen Pharisæus ascendit per præsumptionem, ideo ruiturus. Proverb. 17. *Qui altam facit domum suam quærit ruinam.* Publicanus vero descendit per humilitatem, merito exaltandus. *Vt orarent*, non ut se ostentarent, ut mulieres faciunt, quæ ita veniunt ad Ecclesiam, ut diabolus apparuit beato Martino, purpuratè scilicet, & id quod maxime displicet Deo offerunt ei, cum eum rogare volunt, scilicet superbiam. Superbia intulit Deo primam contumeliam quæ ei illata est, unde non est mirum si Deus odiat eam. *Pharisæus autem stans.* Status corporis in eo elationem indicat mentis: econtrario in eo qui debito modo orat humiliatio corporis humilitatem indicat mentis. Isaiæ 49. *Vultu in terra demisso adorabunt te.* Ecclesiastici, 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrat. Hæc apud se orabat.* Apud se orat, quia oratio ejus ad deum non ascendit. Gregor. Oratio hominis placentis sibi non ascendit ad cœlum. *Deus gratias ago tibi.* Secundum Interlin. qui ascendit rogare non rogat, sed se laudat, insuper, & roganti insultat. Et *notandũ* quod huic Pharisæo magis congrueret sacrificium spiritus contribulati, quod est pœnitentium, quam sacrificium laudis vanæ, vel gratiarum actionis, quæ est perfectorum. In Psalmo 50. *Sacrificiũ Deo spiritus contribulatus.* Item Psal. 49. *Sacrificiũ laudis honorificabit me. Non sum sicut cæteri hominũ.* Quid ergo es Pharisæe? reputas te gigantem & alios locustas. Genes.

II. Pharisæi & Publicani diversæ qualitates.

Pharisæi oratio.

6. *Gigantes erant super terram in diebus illis*. Num. 13. *Vidimus monstra quædam filiorum Enach. de genere giganteo, quibus comparati quasi locustæ videbamur*. Glossa. *Quatuor* sunt species tumoris: cum vel aliquis bonum quod habet, à se habere æstimat; aut si datum à Deo credit, pro meritis datum putat; aut cum jactat se habere, quod non habet; aut cum despectis cæteris appetit singulariter videri habere quod habet. *Prima* specie superbiæ laborabat qui dicebat Daniel. 4. *Nonne hæc est Babylon civitas magna quam ego ædificavi?* Laboranti hac superbia dicitur 1. Corinth. 4. *Quid habes quod non accepisti?* &c. Illi qui habent *secundam* speciem superbiæ extinguunt naturam gratiæ. Ad Rom 11. *Si gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia non est gratia*. Psal. 55. *Pro nihilo salvos facies illos*. Laboranti *tertia* specie dicitur Apoc. 3. *Tu dicis, quod dives sum, & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia miser es, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus*. *Quarta* specie laborabat hic Pharisæus, qui reputabat se singulariter justum, in quo multum decipiebatur. Sic etiam decipiebatur Helias 3. Reg. 19. dicens: *remansi ego solus*, &c. cum tamen multi remansissent, sicut ei dictum fuit. Gregor. Certum est quod humilitatis radio se illuminat qui aliorum bona subtiliter pensat, quia dum ea quæ ipse fecit, facta foris ab aliis conspicit, eum tumorem superbiæ, qui intus de singularitate erumpere nititur, premit Idem Gregorius. Sicut incentivum est elationis consideratio deterioris, sic cautela humilitatis respectus melioris. *Raptores*, &c. Cum duæ sint partes justitiæ, scilicet declinare à malo & facere bonum, primo ostendit se habere primam partem justitiæ, dicens: *Non sum sicut cæteri hominum*, & secundum ibi: *Jejuno bis in Sabbatho*, &c. Et *notandum* quod sicut inter accipitres aliqui sibi rapiunt & pullis suis, ut silvestres; aliqui vero rapiunt dominis suis, scilicet domestici: sic inter raptores quidam rapiunt sibi, quidam vero dominis suis, ut balivi. Ipsi habent peccatum, & domini commodum, Abacuc. 2. *Væ illi qui multiplicat non sua: Injusti*. Injustos vocat avarè detinentes sua, sicut raptores rapientes aliena. Ecclesiastici 4. *Declina aurem pauperi sine tristitia, & redde ei debitum tuum. Velut etiam hic Publicanus*. Glossa Interlin. Ecce ex vicino Publicano, majoris tumoris occasio. Superbia & ex bonis & ex malis proximi facit damnum suum. Si habet juxta se miserum, inde magis inflatur; si felicem, invidet & affligitur. Econverso humilitas ubique lucratur. Si habet juxta se miserum, compatitur, unde de aliena infirmitate sanatur, de aliena paupertate ditatur. Si fœlicem, magis inde humiliatur. *Jejuno bis in Sabbato*. Jejunabat Pharisæus jejunio diaboli, scilicet à cibis & non à malis. Isidorus. Qui à cibis abstinent & mala agunt, dæmones imitantur, quibus esca semper abest, & culpa semper adest. Ipse cibo serpentis infernalis solvebat jejunium suum, scilicet pulvere vanæ gloriæ. Isaiæ 5. *Serpenti pulvis panis ejus. Decimas do*, &c. Melius dixisset *reddo*, nihil enim dat domino temporali, qui censum quem in terra sua retinuit ei reddit. Psalm. 23. *Domini est terra & plenitudo ejus*, & ratione hujus dominij sibi decimas voluit reddi. Jejunando reddebat Pharisæus quod sibi debebat. Dando ei decimas, reddebat Deo quod ejus erat. Sed in tertio deficiebat, non enim reddebat proximo, quod suum erat, cui erat injuriosus eum temere judicando.

Quatuor species superbiæ. — Prima quis laboravit. — Qui secunda. — Qui tertia. — Qui quarta.

Et *notandum* quod in ea quæ à se ipse excludit, spiritualiter incidit. Incurrit spiritualem rapinam, dum titulum bonitatis sibi usurpat. Incurrit injustitiam, dum proximum temerario judicat. Roman. 14. *Tu quis es qui servum alienum judicas: suo domino stat, aut cadit*. Incurrit spirituale adulterium, dum gloriam, quæ quasi sponsa est Domini, sibi usurpat. Isaiæ 42. & 48 *Gloriam meam alteri non dabo*. Non sic fecit Joseph qui noluit consentire uxori Domini sui dicenti, *dormi mecum*. Genes. 39. Bern. Indignum judicavit ingloriurn facere, qui se fecerat gloriosum. Ad fidelem Christi servum pertinet dicere illud Psalm. 113. *Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam*. Item qui se jactat de jejunio, pascitur vento Pharisæi.

Quæ à se excludit in ea Pharisæus incurrit.

Pascuntur digitis hominum & popularibus auris.

† Item qui se de decimatione jactat, spirituales decimas & primitias Deo, qui est Alpha & Omega, principium & finis, subtrahit, non attribuendo ei principium & consummationem boni operis. Per foramen superbiæ evacuatio bonorum in Pharisæo facta est & introductio malorum. Ecclesiastici 25. *Ne des aquæ tuæ exitum vel modicum*. Beda. Ecce Pharisæus ad exhibendam abstinentiam, ad impendendam misericordiam, ad referendas Deo gratiàs oculum habet, ad humilitatis custodiam oculum non habet, & quid prodest si tota civitas custodiatur, & unum foramen, per quod hostes intrent, relinquatur? *Publicanus autem stans à longe*. Innuit hoc quod seipsum despiciebat, immundum se judicans & indignum appropinquare sanctis, quia leprosum spiritualem se reputabat. Simile Matth. 8 *Domine non sum dignus ut intres sub tectum*, &c. Item Lucæ 5. *Exi à me Domine, quia homo peccator sum. Non audebat oculos ad cœlum levare*, intelligens se reum esse. Rei enim non est levare faciem. 2. Reg. 2. *Noli me sequi, ne compellar confodere te, & levare non potero faciem meam ad Joab fratrem tuum Sed percutiebat pectus suum*, se & Deum vindicans de se, percutiendo pectus, sub quo est cor, unde procedunt cogitationes malæ, homicidia, &c. Matth. 5. *Dicens Deus propitius esto mihi*, quasi dicat, Iniquitatem meam agnosco secundum illud. 2. Regum ultimo. *Ego sum qui peccavi*.

Publicani humilitas & pœnitentia.

Duo homines ascenderunt, &c. In hac parabola attende fatuitatem superbiæ in Pharisæo, & discretionem humilitatis in Publicano, & veritatem judicij in Christo. Sicut *ubi humilitas, ibi sapientia*. Proverb. 11. sic ubi superbia, ibi stultitia, nec unam solam, immo septem possumus invenire in Pharisæo. *Prima* est, quia orationem suam à gratiarum actione incipit quod tale est; ac si quis Missam inciperet à Deo gratias. Missæ confessio præmittitur, & in gratiarum actione Missa finitur. Sic justus prius accusator est sui. Proverb. 18. Inchoanda est oratio à consideratione malorum, ex hoc triplex bonum provenit. *Primum* est *humilitas*, quæ valde efficax est in oratione. Psal. 101. *Respexit in orationem humilium*. Ecclesiastici 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit*. *Secundum* est *fletus*, qui violentus est in precibus, juxta verbum Augustini super illud Psalm. 38. *Auribus percipe lachrymas meas*. Mundat etiam mentem, qua mundata oratio facile exauditur. Augustinus. Munda tantum cubiculum mentis, intus est qui exaudiat *Tertium*, *intensio desiderij*, quæ multum valet ad hoc, ut oratio exaudiatur. David Psalm 9. *Desiderium pauperum exaudivit Dominus*. Dicebat quidam quia latrones docuerant eum orare. Latro considerans mala culpæ à se perpetrata & mala pœnæ sibi parata, cum multo desiderio petit pœnam sibi remitti, & spatium vivendi sibi concedi: sic peccator considerans mala quæ fecit & tormenta quæ Deus sibi paravit, cum magno desiderio veniam petere debet. *Secunda* fatuitas est, quod non credit solem justitiæ lucere nisi apud se, dum se solum justum putat. Bernardus. Nolo ut nusquam arbitreris solem lucere, nisi in cella tua. *Tertia* est quod gaudet de dissimilitudine vel inæqualitate, dicens:

Alia explanatio parabolæ. — Fatuitas superbi Pharisæi septuplex. 1. — Triplex bonū orationis à consideratione malorum inchoatæ.

Gratias

Gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, quod tale est, ac si aliquis gauderet de inæqualitate manuum vel oculorum suorum. *Quarta* est quod Publicanum singulariter despicit, cum nullus despiciendus sit. 4.

Spernere mundum, spernere nullum, spernere se se, Spernere se sperni, quatuor sunt dona superni,

Philip. 2. *Superiores sibi invicem arbitrantes.* Rom. 12. *Honore invicem prævenientes.* Bernardus. Qui peccatum suum perfectè examinando semetipsum intelligit, suum peccatum nullius peccato par esse existimat, quod non sicut suum, intelligit Lucæ 14. *Cum invitatus fueris ad nuptias, recumbe in novissimo loco.* Non dicit in medio, sed in novissimo, ut inferiorem omnibus te reputes. Ille qui nunc est in mortali, forsitan habet aliquid in se, quod erit ei occasio salutis; & tu qui nunc es in charitate, habes aliquid quod erit tibi causa damnationis.

5. *Quinta* est quod infirmitates suas abscondit ei à quo sanationem suam quærere debebat, dicens se non esse raptorem, injustum, adulterum. In libro consolationum. Boëtii. Si opem medicantis expectas, oportet ut vulnus detegas. *Sexta* est quod Eleemosynam petiturus divitias

6. suas ostendit, quod tale est, ac si aliquis mendicet manu plena nummis. *Iejuno*, inquit, *bis in Sabbato*, &c. *Septima* est quod gloriatur de falsa moneta, scilicet de operibus quæ sunt de genere bonorum absque humilitate. Seneca. Apud sapientes sunt honesta, apud vulgus vero simulacra

7. rerum honestarum. In Publicano vero humili invenire possumus *quatuor* discreta facta. *Primum* est *reverentia sacrorum* quæ apparet ex hoc, quia à longe stabat. Non sic faciunt usurarii, qui ponunt se iuxta altare, cum Missa celebratur. *Secundum* est quod oculos ad cœlum, non levat, nec mirum cum cœlestem curiam graviter offenderit multoties, ut fulgur inde expectare possit, cœlum etiam amiserit, ut eius respectus causa doloris ei esse possit. *Tertium* est quod percutiendo se, de pessimo hoste suo vindictam sumit. Pessimus hostis peccatoris est ipse peccator, ipse se ad mortem vulnerat, ipse se diabolo ligat, ligatum tradit, & funem quo suspendatur ad proprium collum ponit. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque constringitur.* *Quartum* est quod miseriam suam divinæ misericordię opponit dicens: *Deus propitius esto mihi peccatori*, &c. Attendere vero debemus Dei benignam pietatem in humilem Publicanum: non audet Publicanus appropinquare, & Deus ei propinquat. Augustinus. Altus quidem es domine, vicinaris tamen humili & non se erigenti. Non audet ad cœlum respicere, & Deus respectu misericordiæ eum respicit. David Psal. 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies*, id est, respectu misericordię eum respicere non dimittes. Publicanus pœnas à se exigit, & Deus ei parcit; culpam suam agnoscit, & Deus ei ignoscit. Glossa. *Sicut humilis non audet appropinquare ut Deus appropinquet*, non aspicit ut aspiciatur, premit conscientiam, sed spem sublevat, percutit pectus, pœnas à se exigit, ut Deus parcat, confitetur, ut Deus ignoscat, ignoscit Deus quod ille agnoscit. Veritatem iudicii attende in Christo dicente: *Descendit hic justificatus in domum suam ab illo*, &c. Et est hic argumentum quod melior est peccator humilis, quam iustus superbus. Augustinus in libro de civitate Dei. Audeo dicere superbis esse utile cadere in aliquid apertum manifestumque peccatum, unde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim sibi Petrus displicuit quando flevit, quam placuit quando præsumpsit.

Publicani 4. discretè facta.

1.

2.

3.

4.

Æquitas judicii Christi.

III. Ad docēda humilitaté hęc parabola est inducta.

Ad quid docendum inducta sit parabola ostenditur cum dicitur. *Quia omnis qui se exaltat humiliabitur*, &c. Simile verbum habemus Lucæ 14. & Matth. 23. Creatus est homo ad humile ministerium, quod si impleverit in præsenti, in futuro exaltabitur: si vero ab eo recesserit, in futuro deiicietur. Proverb. 29. *Superbum sequitur humilitas, & humilem spiritu suscipiet gloria* Ecclesiastici 11. *Sapientia humilitati exaltabit caput eius.* Iob. 22 *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria*, Exaltans se Pharisæus humiliatus est, humilians se Publicanus exaltatus est. Exaltans se Lucifer deiectus est. Lucæ 10. *Videbam Sathanam quasi fulgur cadentem de cœlo.* Isaiæ 14. *Quomodo cecidisti Lucifer?* &c. Ezech. 28. *Elevatum est cor tuum in decore tuo* &c. *In terram proiecitte ante faciem regum dedi te, ut cernerent te.*

DOMINICA DUODECIMA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO CXXIII.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Tria tractantur, præcipuè circa miraculum hujus Evangelii.

Exiens Iesus de finibus Tyri & Sidonis, &c. *Marc.* 7.

Tyrus & Sidon civitates sunt inter medios fines Decapoleos. Glossa. Decapolis regio est decem urbium trans Iordanem ad Orientem. Quod autē dicitur venit *ad mare Galileæ inter medios fines Decapoleos*, non ipsas eum intrasse significat, nec mare transmigrasse dicitur, sed usque ad mare venisse atque ad locum qui medios fines Decapoleos longè trans mare positos respiciebat. *Et suspiciens*, id est sursum aspiciens *quod est adaperire*, id est aperiaris. *Quanto autem eis præcipiebat.* Glossa, Sciebat ille qui omnia novit antequam fiant, quia magis prædicarent, sed hoc præcipiendo pigris voluit ostendere, quanto studiosius quantoque frequentius prædicare debeant, quibus iubet ut prædicent, quanto illi qui prohibentur, tacere non poterant.

Explicatio brevis principii Evangelii.

Adducunt ei surdum & mutum. Circa hoc miraculum à Salvatore factum Tria sunt nobis attendenda pertinentia ad ædificationem nostram. Primum est quid per hunc surdum & mutum designetur. Secundum, est modus quo curatur. Tertium est id quod ex curatione eius sequitur. Circa *primum* notandum quod per hunc surdum & mutum peccator designatur, cui cum diabolus ceperit eum loca illa obstruit, per quę facilius ab eo posset expelli, & Deus introduci, scilicet, aures & os, & facit eum surdum & mutum: surdū ne consilium deliberatione sua audiat: mutum ne consilium vel auxilium petere valeat. Verè surdus est peccator qui clamorem universitatis creaturarum non audit, clamorem, inquam, in quo nos incitant ad Dei amorem. August. in libro confessionum. Domine cœlum & terra, mare, & omnia quæ in eis sunt dicūt mihi undique ut amē te, nec cessant hoc dicere omnibus ut sint inexcusabiles. *Item* verè surdus est peccator, qui clamorem Salvatoris non audit, clamorem, inquam, quo sanguis eius nos incitat, ut eum amemus, & ei vicem rependamus. Hebr. 12. *Accessistis ad mediatorem testamenti novi Iesum, & sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel.* *Item* verè surdus est peccator, & qui non audit tubam illam quam mortui audiunt. 1. Thess. 4. *Ipse dominus in jussu & in voce archangeli & in tuba Dei descendet de cœlo* Hieron. in epistolari. Sive comedam, sive bibam, sive aliquid aliud faciam, semper videtur insonare auribus meis illa terribilis tuba, surgite mortui & venite ad iudicium *Item* verè surdus est peccator qui tonitrua divinæ con-

1. Tria circa hoc miraculum notanda

I. Surdus & mutus significat peccatorem

Surdus est peccator. 1.

2.

3.

minationis, vel tonitruum sententiæ extremi judicij non audit. In Psal. 28. *Deus majestatis intonuit.* Job. 26. *Cum stillam sermonum ejus vix audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis ejus intueri.* Item mutus est peccator, sicut animal dicitur mutum, licet habeat vocem, quia non habet vocē formatā. Sic mutus dicitur qui nō habet verba debita August. In libro confessionum. Væ tacentibus de te, quia loquaces muti sunt. Nemo dicit canem loqui, etiamsi latret, vel ranam, etsi toto die coaxet.

Mutus est peccator & quare.

Diabolus facit peccatorem surdū ad tria.

Et *notandum* quod diabolus facit peccatorem surdum ad tria *Primo* ad clamorem pauperis, ut cum Deum in paupere non audierit, merito à Deo non exaudietur Prov. 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, clamabit & ipse & non exaudietur.* *Secundo* facit eum surdum fratri veniam petenti, ut cum fratri remittere noluerit, nullum peccatum ei à domino remittatur Ecclesiastici 28. *Relinque proximo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur. Homo homini servat iram & à Deo quærit medelam? In hominem sibi similem non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecabitur?* Matt. 18. *Nonne oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?* Aug. *Ego vos ad dilectionem inimicorum admoneo, quia ad sananda peccatorum vulnera nullum utilius medicamentū esse agnosco.* *Tertio* facit eum surdum ad audiendum verbum Dei, ut cum non audierit Deum præcipientem, Deus non audiat eum orantem. Proverb. 28. *Qui declinat aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Diabolus hominem facit mutum ad quatuor: ad Dei laudem, ad orationem, ad peccatorum confessionem, ad proximi instructionem.

II. In curatione surdi 7. facta sunt.

Circa modum curandi notandum, quod surdus *primo* ad Salvatorem adducitur, *secundo* Salvator pro illius salute rogatur, *tertio* à turba ejicitur, *quarto* Salvator digitos in auriculam ejus mittit, *quinto* linguā salivā tangit, *sexto* in cœlum suspicit, *septimo* gemit. Circa *primum* sciendum quod peccatores
1. multis modis ad Salvatorem adducuntur. Aliquando virtute prædicationis. Actorum 2. *His auditis compuncti sunt corde.* Matt. 26. *Gallus cantavit*, qui figuram tenet prædicatoris, *& recordatus est Petrus verbi quod dixerat Iesus, & egressus foras flevit amare.* Aliquando adducūtur correctione infirmitatis, & præcipuè cum timetur ne sit ad mortem Ps 15. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorū, postea acceleraverunt.* Isaiæ 38. *Convertit Ezechias faciem suam ad parietem, & flevit fletu magno.* Ecclesiastici 10. *Curatio cessare faciet peccata maxima.* Aliquando exemplo alterius vitam præteritam corrigentis. Proverb. 27. *Ferrum ferro acuitur. & homo exacuit faciem amici sui.* Aliquando largitione Eleemosynarum Actor 10. dicitur Cornelio: *exaudita est oratio tua, & Eleemosynæ tuæ commemoratæ sūt in conspectu Dei.* Circa *secundū* notandum quod
2. precibus sanctorum aliquando impetratur salus alicujus. Unde Job ultimo dixit dominus ad amicos Job. *Iob servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam, ut non imputetur vobis stultitia.* Luc. 13. Custos vineæ impetravit de ficulnea ne absc-
3. inderetur. Circa *tertium* notandum, quod in hoc quod de turba sanandus ejicitur, his qui volunt agere pœnitentiam datur exemplum vitandi pravas societates. Simile habetur Matt. 9. Ejecta enim turba intravit in domum ut salvaret filiam Archisynagogi Job 39. dicitur de onagro qui designat contemptores mundi: *contemnit multitudinem civitatis.* Commendatur etiam in hoc desertio mundi per ingressum religionis. Hierem. 48. *Relinquite civitates, & habitate in petra.* In Psalmo 54. *Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine.* Circa *quartum* notandum quod cum digito auris purgetur, & digiti sunt discreti ab invicem, in hoc quod digitus in auriculam mittitur, purgatio intellectus à sensu mundi, qui stultitia est apud Deum, & collatio veræ discretionis intelligitur, quæ multum valet ad salutem. Seneca. Initium sapientiæ cognitio peccati. Auris digito purgata est auris audiendi Matt. 13. *Qui habet aures audiendi audiat.* 5.
Circa *Quintum* sciendum est quod saliva medium est gustus, & si corrupta fuerit decipitur in judicando gustus de sapore cibi, ut patet in febricitantibus, quibus propter amatum humorem, quo palatum infectum est, cibus qui dulcis est amarus videtur. Si verò sit bene disposita saliva, bene judicat gustus In saliva ergo bene intelligitur gratia, quam dominus dat affectui qua ipse sanatur, ut sapiant sibi res ut sapere debent. Sine ipsa amarum videtur ei dulce & è converso. August. Palatum febricitantis habet, cui mel cœli insipidum est. Isaiæ 5. *Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum*, &c. Circa *sextum*
sciendum est quod dominus sanaturus surdum & 6
mutum in cœlum suspexit, unde discretio & gratia sint speranda ostendit, à Deo enim speranda sunt non ab homine Jacob. 1. *Omne datum optimū & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum.* Circa *septimum* sciendum quod 7
in hoc quod dominus ingemuit, innuit quantū sit fugiendum peccatum, quod tam difficile curatur, quantum est ex parte peccantis. Idem voluit dominus ostendere flendo super Lazarum suscitandum Joan. 1.

III. E curatione quæ secuta sunt.

Circa octavum notandum quod sanationem activam ex parte sanati tria sunt secuta, scilicet aurium apertio, solutio vinculi linguæ, recta locutio, ex parte vero sanantis, quod præcipit ne miraculum alicui diceretur, & quod tanto amplius est publicatum, quantò publicatio à Salvatore magis prohibita est.

Tria ex parte sanati.

1. Aurium apertio.

Circa *primum* sciendum quod cum auditus sensus sit disciplinæ perceptivus, rectè auditus interior accipitur intellectus Duæ vero aures intelliguntur consideratio gehennæ & consideratio gloriæ Consideratio gehennæ est quasi auris sinistra, consideratio gloriæ est quasi auris dextra. Obstruuntur vero aures istæ sicut auris aspidis terra & cauda, id est concupiscentia terrenorum & præsumptione pœnitentiæ finalis vel longævitatis. Hæ aures aperiuntur cum desiderium terrenorum mutatur in desiderium cœlestium, & præsumptio longævitatis in spem æternitatis.

Linguæ & loquela interior quid.

Lingua interior potest intelligi affectus, loquela vero quæ expressiva est intimæ voluntatis accipi potest desiderium. Hanc loquelam Deus exaudit, *desiderium* enim *pauperum exaudivit dominus.* Psal. 9.

2. Linguæ solutio. Vinculum linguæ triplex.

Et solutum est vinculum linguæ ejus Sciendum quod *triplex* est vinculum linguæ impediens hominē ne peccata sua cōfiteatur *Primum* vinculū est *pudor*, ut accidit in
1. peccatis turpibus, ut sunt peccata contra naturam, unde sodomia interpretatur muta. Ephes. 5 *Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est dicere.* Sicut quādoque ille qui habet morbum in membro pudibundo perit, eò quod præ verecundia eum non detegit. sic accidit in peccatis turpibus. Ecclesiastici 4. *Est confusio adducens peccatum.* Hunc pudorem excutere debet pudor extremi judicij Nahum 3. *Revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam* 2.
gentibus nuditatem tuam. Quandoque *impunitas* impedit confessionem. Ecclesiastici 5. *Ne dixeris: peccavi, & quid accidit mihi triste? altissimus enim redditor est patiens.* Ecclesiastici 8. *Quia non profertur cito contra malos sententia absque timore ullo filij hominum perpetrant mala.* Idem quandoque impedit confessionem stulta spes alias pœnitendi & confitendi. Ecclesiastici 5. *Ne tardes converti ad dominum, & ne differas de die in diem.* Job. 32. *Nescio*

quamdiu subsistam, &c. Ecclesiastici 9. *Nescit homo finem suum. Qui non est hodie cras minus aptus erit.*

Item quandoque impedit confessionem *desperatio* de venia, vel *diffidentia* cavendi á peccato. Genes. 4. *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear,* 3. *Et loquebatur recte.* Rectè loquitur, qui bona Deo attribuit, & mala imputat sibi. Oseæ 13. *Perditio tua Israel ex te, tantummodo ex me auxilium tuum.* Non rectè locutus est Adam Genes. 3. *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi, & comedi*, retorquens culpam suam in datorem, mulieris scilicet.

Recta locutio.

Potest etiam rectitudo loquelæ intelligi & referri ad quinque verba, de quibus 1. Corinth. 14. *Volo quinque verba loqui in Ecclesia sensu meo magis, quam decem millia in lingua.* Primum verbum pertinet ad teipsum, secundum ad Deum, tria sequentia ad proximum. Primo verbo te ipsum ante alios accusas & condemnas. Proverb. 18. *Iustus prius accusator est sui.* Secundo Deum laudas: & hoc verbum bene sequitur primum verbum, quia prius à peccato es mundandus, quam divinæ laudi intendas. Ecclesiastici 15. *Non est speciosa laus in ore peccatoris.* Primo verbo aliorum trium ordinatè te habes in corripiendo proximum. Non dicatur tibi illud Rom. 2. *In quo alterum judicas, teipsum condemnas*: & post, *qui alium doces, te ipsum non doces*: Et Poëta.

Quinque verba S. Pauli explicantur, 1. 2. 3.

Loripedem rectus, derideat Aethiopem albus.

2. Tim. 2. *Solicite cura teipsum probabilem exhiberi Deo, operarium inconfusibilem.* Matth. 7. *Hypocrita* 4. *ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.* Secundo verbo in responsionibus te exhibeas certum, non proferendo ambigua in consiliis. Ecclesiastici 32. *Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum.* 5. Proverb. 24. *Labia deosculabitur, qui recta verba respondet.* Tertio verbo in expositionibus & exhortationibus dilucidum te exhibeas, non obscurum. 1. Corinth. 14. *Si nesciero virtutem vocis, ero ei cui loquor barbarus.* Et in eodem. *Qui loquitur lingua, non hominibus loquitur*, idest, qui loquitur obscurè. *Qui autem prophetat*, idest, interpretatur, *loquitur ad ædificationem*, &c. *Et præcepit eis, ne cui dicerent.* Hic monemur exemplo Domini ad vitandam laudem hominum. Simile habetur Matth. 17. *Nemini* 1. *dixeritis visionem donec filius hominis resurrexerit à mortuis.* Et Marc 1. dictum est leproso mundato, 2. *vide nemini dixeris. Quanto autem plus præcipiebat*, &c. Hic innuitur quod laus humana est sicut umbra, quæ fugit sequentes, & sequitur fugientes. Ecclesiastici 11. *Si secutus fueris, non apprehendes: & non effugies, si præcucurreris.* Seneca in libro de beneficiis. Gloria fugientes magis sequitur. *Et eo amplius admirabantur*, &c.

Duo ex parte sanantis.

Tria sunt quæ mundani mirantur in electis scilicet: *contemptum temporalium.* Ecclesiastici 31. *Beatus qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia thesauris, fecit enim mirabilia in vita sua*: *humilitatem.* Ecclesiastici 11. *Erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltavit caput à tribulatione, & mirati sunt in illo multi*: *item* taciturnitatem contra contumeliam. Matth. 27. *Non respondebat ei ad ullum verbum, ita ut miraretur præses vehementer.*

Mundus tria miratur in bonis. 1. 2.

Bene omnia fecit &c. Genes. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Hoc non videntur credere illi, qui de operibus Dei murmurant; nec mulieres, quæ formam à Deo sibi datam depingendo se mutant. Hieronymus de talibus dicit. Qua fiducia erigit ad cœlos vultus, quos conditor non agnoscit?

Explicatio illius dicti Evangelij

DOMINICA DECIMA TERTIA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SERMO CXIV.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium breviter & verbatim.

Beati oculi qui vident quæ vos videtis, &c. *Luc.* 10.

IN hoc Evangelio *primo* commendatur nobis *humilitas, secundo charitas, tertio pietas.* Humilitas in hoc, quod discipuli quibus quasi parvulis dominus arcana sua revelaverat beatificantur, de qua revelatione præmissum est in eodem capit. Charitas in hoc, quod ostenditur quod per dilectionem Dei & proximi ad vitam venitur, ibi: *hoc fac, & vives.* Pietas in hoc, quod post parabolam de Samaritano, qui erga spoliatum & vulneratum misericordia motus est, subditur: *Vade, & tu fac similiter.*

Tria commendantur in hoc Evangelio;

Beati oculi, interiores & exteriores, non solum vestri, sed illorum *qui vident quæ vos videtis*, cognoscentes sacramenta illa, id est sacra secreta quæ revelantur parvulis Matt. 11. & Luc. 10 *Multi Prophetæ*, futura prædicentes, *& reges*, se & alios bene regentes, vel *reges* ad litteram *voluerunt videre, quæ* id est qualia & qualiter *vos videtis*, scilicet me præsentem & miracula facientem: *& audire quæ auditis* doctrinam scilicet ex ore meo, *& non audierunt.* Glossa. Prophetæ & justi à longe gloriam Dei cognoverunt, & viderunt per speculum in ænigmate, sed Apostoli præsentem dominum habentes, & ab eo quæ volebant interrogantes, non per angelos vel varias visionum species videbant. *Et ecce quidam legis peritus*: Ambrosius, verba legis tenens, vim legis ignorans. Iste habebat litteræ peritiam, sed non spiritualem intelligentiam. *Surrexit*, ut melius audiretur, *tentans illum.* Cum iste peritus esset in lege præsumitur non ignorasse mandatum quo venitur ad salutem. Unde non videtur interrogasse causa addiscendi quod nesciret, sed ut experientiam sumeret scientiæ Christ. *Quid faciendo vitam æternam possidebo?* Chrysostomus. Non dicit credendo. Prima justitia est cognoscere Deum, ultima, opera facere.

Ille respondens dixit diliges dominum Deum tuum, &c. Lucas quatuor tangit pertinentia ad modú diligendi Dñ. Deuteronom. 6. & Matt. 22. non ponútur nisi tria. Et aliqui referunt quatuor, quæ ponit Lucas ad quatuor propter quæ Deus est diligẽdus. Est enim diligẽdus quia creator, dans esse; & quia glorificator, dans optimum esse. Verba tamen Deutero. videntur pertinere ad illas tres vires, quæ sunt rationalis, concupiscibilis, & irascibilis. Fortitudo enim quæ tertio loco ponitur pertinet ad irascibilem. Verba verò Matthæi videntur pertinere ad illas tres vires, quæ sunt intellectus, voluntas, & memoria. Unde mens, cujus est memorari, tertio loco ponitur. Lucas verò utrumque videtur tangere, ut idem accipias per hoc, quod dicit Lucas *ex omnibus viribus* per hoc quod dicitur in Deutero. *ex tota fortitudine* Et notandum quod secundum Gregor. verba ista, *ex toto corde tuo* ponuntur ad inculcationem, ut sit sensus, *ex toto corde tuo*, &c. id est, ex te toto. Secundum Augustinum sic exponitur, *toto corde*, id est intellectu sine errore: *tota anima*, id est voluntate tota sine contradictione: *Omni mente tua*, id est memoria sine oblivione. Secundum Bernardum sic exponitur. *Toto corde*, id est sapienter; *tota anima*, id est dulciter. *tota virtute*, id est fortiter, sive perseveranter. Idem. Non abduci blanditiis, nec seduci fallaciis, nec injuriis frangi, toto corde, tota anima, tota virtute diligere est. *Item.* Bern. Disce amare dulciter, prudenter, fortiter. Dulciter ne illecti, pru-

De dilectione Dei.

denter ne decepti, fortiter ne oppressi ab amore domini avertamur. Et *Proximum tuum sicut te ipsum*, id est, ad id, ad quod te ipsum, scilicet ad gratiā in præsenti, & ad gloriam in futuro. Vel in quo te ipsum, id est in Deo. Augustinus in libro de doctrina Christiana. Quisquis rectè diligit proximum, hoc cum eo debet agere ut etiam ipse toto corde, tota anima, tota mente diligat Deum. Vel potest intelligi, ut sit sensus, hoc facias proximo, quod tibi vis fieri; quod autem tibi non vis fieri, non facias ei, ut duo præcepta juris naturalis, quorum unum habes Matt. 7. aliud Tob. 41. & sunt expositiva hujus mandati. Isidorus. Duo sunt erga dilectionem proximi servanda, ut beneficij impensione foveatur, & nullâ malitiâ lædatur.

Rectè respondisti. Laudat responsionem, non laudat factum. *Hoc fac & vives* secundū Glossam. In hoc ostendit quod per dilectionem solam venitur ad vitam æternam. Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi serva mandata. Ille volens justificare se ipsum*, id est justum ostendere, *dixit ad Iesum, & quis est meus proximus?* Hoc quæsivit, ut se justum ostenderet. Si enim dominus responderet ei. Judæus est proximus tuus, diceret se diligere omnem Judæum, & sic omnem proximum, sed verè omnis homo proximus est, sed Judæus non reputat proximum nisi Judæum. Unde illud Deuter. 23 *Non fœnerabis proximo tuo, sed alieno*, sic intelligit alieno, id est, gentili vel Christiano. Poterat dominus breviter respondere, omnis homo proximus tuus est, sed maluit similitudinem proponere per quam ostenderet etiam inimicum esse proximum. Ille enim qui incidit in latrones erat Hierosolymita. Samaritani vero Hierosolymitis erant inimici. Unde cum aliquæ gentes infestabant Judæos, Samaritani adhærebant eis Ostendendo ergo inimicum esse proximum, ostendit per consequens omnem hominem esse proximum.

Tres causas inspiciendi in cœlum.

I. *Suspiciens autem Iesus* &c. Et *notandum* quod multis de causis aliquis in cœlum suspicit, *aliquando* ad ostensionem suæ infirmitatis; opposita enim invicem collata, manifestiora sunt. Job 35. *Suspice cœlum & intuere, & contemplare æthera, quoniam altior sit te. Quandoque* ad ostēdendū quod
2. in adversis in Deo confidere debemus, unde Daniel. 13. dicitur de Susanna quod *flens suspexit in cœlum, erat enim cor ejus fiduciam habens in domino. Quan-*
3. *doque* ad innuendum quod bona à Deo non à nobis habemus Isaiæ. 22. *Non suspexistis ad eum, qui fecerat eam*, &c. Hac de causa in cœlum suspexit volens ostendere illud Joan. 7. *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me.*

Homo quidam, scilicet genus humanum, *descendebat*, in Adam peccante *à Hierusalem*, id est cœlestis beatitudinis pace & visione, *in Hiericho*, id est in defectum hujus vitæ mutabilis & erroneæ, *& incidit in latrones*, id est in potestatem dæmonum, *qui etiam despoliaverunt eum*, vestem immortalitatis, & innocentiæ auferendo, *& plagis* peccatorum *impositis*, id est, illatis, quibus humanæ naturæ integritas violatur, *abierunt*, non ab insidiis cessando, sed eas occultando, *semivivo relicto*, quia & si immortalitas potest auferri, oculus tamen rationis homini remanet, quo Deus potest cognosci. *Accidit autem ut sacerdos*, &c. Sacerdos & Levita pertransierunt, quia sacerdotium legis & ejus ministerium peccata non curaverunt, sed solum ostenderunt. Vel Sacerdos & Levita intelliguntur, lex & prophetia quæ hominem non sanaverunt, sed peccata ostenderunt & reprehenderunt *Samaritanus.* Dominus qui animas custodit, iter faciens: pro nobis enim homo factus est in mundo, veniens secus eum, scilicet vulneratum, quia *in similitudinem hominum factus est, & habitu inventus ut homo.* Philip. 2. *Videns eum*, oculo clementiæ *misericordia motus est* ex cōpassione, *& appropians*, miseratione, *alligavit vulnera ejus* quia redarguens peccata cohibuit, *infundens oleum*, spem veniæ pœnitenti tribuendo *& vinum*, terrorem incutiendo, & *imponens illum in jumentum suum*. Jumentum dicitur hîc caro Christi, in qua peccata nostra portavit 1. Petr 2. Huic jumento sauciatum imposuit fidem incarnationis inspirando. *Duxit in stabulum*, id est in præsentem Ecclesiā. Glossa. Non domū, sed stabulū vocat, quo nomine miserias & fœtores hujus vitæ significat, ne homo in hoc exilio tanquam in patria gaudeat, & *curam ejus egit*, quia circa ægrotum sollicitus fuit, *& altera die*, scilicet post resurrectionem, quando splendor lucis æternæ magis effulsit, *protulit duos denarios* Glossā. Duo testamēta quæ & nomē & imaginem regis continent æterni, *& dedit stabulario* Gregor. Apostolis sensum aperuit, ut intelligerent scripturas. *Curam illius habe, & quodcunque supererogaveris*, &c. Supererogat qui prædicat, si ab eis quibus prædicat sumptus non accipiat, ut Paulus. 2. Corinth. 12. Vel supererogat, qui non solū præcepta, sed etiam concilia implet vel prædicat 1. Corinth 7. *De virginibus præceptum non habeo, consilium autem do*, &c. *Cum rediero*, ad judicium, *reddam tibi* Matth. 25. *Quia super pauca fuisti fidelis super multa te constituam. Quis horum trium*, &c *Qui fecit misericordiam* Ambros. cognitio non facit proximū, sed misericordia secundum naturā est Nihil enim tam secundū naturam est quam naturæ juvare consortem. *Vade & tu fac similiter.* Proximi necessitates sublevādo, ut te proximū diligere sicut te ipsum manifestes

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SERMO CXV.

SUMMARIUM.

Exponitur Evangelium copiosius: sed quinque ejus sententiæ potissimum.

Beati oculi qui vident quæ vos videtis, &c.

Beati fuerunt illi qui Christū presentē ac mira- I.
cula facientem oculis cordis & carnis simul Beati varii.
viderunt. Et non solum illi beati fuerunt, sed 1.
etiam illi qui oculis veræ fidei eum vident se- 2.
cundum illud Joan. 20. *Quia vidisti me Thoma credidisti, beati qui non viderunt & crediderunt* Et
Lucæ 1. *Beata quæ credidisti.* Magis beati sunt illi 3.
qui non solum habent fidem, sed etiam in scriptura sacra Dei voluntatem agnoscunt, ut sunt viri literati. Baruch. 4. *Beati sumus Israel, quia quæ placita sunt Deo, manifesta sunt nobis.* Unde in Psalmo dicitur de beato viro. *In lege domini fuit voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte.* Proverb. 3. *Beatus homo qui invenit sapientiam & qui affluit prudentia.* Item magis beati sunt qui Christum de prope imitantur relictis omnibus eum sequentes, ut sunt viri religiosi. Bernardus. Beatus est Domine Jesu, qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans, pro viribus se præbet imitatorem tui. Beatissimi vero sunt qui Christum vident facie ad faciem, ad quod potest referri illud 3. Reg. 10. *Beati servi tui qui stant coram te & semper audiunt sapientiam tuam.*

Beati oculi qui vident, &c. Notandum quod II. Christum cernimus in hac vita quintupliciter.
Ecclesia militans in statu illo in quo non potest videre Christum oculis carnis, libenter debet videre Christum oculis cordis tanquam *speculum* & tanquam *meritum*, & tanquam *premium* suum & tanquam *adjutorium* & *remedium*. De duobus
dicit Bernardus. Super Cantica. Utrumque mihi 1. & 2.
es Domine Jesu & speculum patiendi & præmium patiendi

Psal. 44. patienti utrumque fortiter provocat & vehementer accendit. Ipse est nobis speculum vivendi, ipse, inquam, speciosus forma præ filiis hominum, speciosam enim formam vivendi nobis tradidit. Bernardus. Quàm formosum in forma mea te cognosco Domine Jesu, non solum propter divina quibus effulges miracula, sed etiam propter veritatem & mansuetudinem & justitiam. *Item de merito,*
3. dicit Bernardus. Meum meritum miseratio Domini, nam plane non sum meriti inops, quamdiu ille miserationum non fuerit expers. Liquet illum errasse qui ait Genes. 4. *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear*, quia non erat de membris Christi, nec pertinebat ad eum de Christi merito, ut suum præsumeret, suum diceret quod illius esset.
4. De *adjutorio* dicit David Psalm. 117. *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.* De re-
5. *medio* Joannis 3. *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Item *sciendum* quod libenter & frequenter videnda sunt nobis oculis cordis credenda, cavenda, agenda, timenda, speranda. Credenda, sunt articuli fidei, cavenda, sunt peccata; agenda, opera virtutum; timenda, sunt pœnæ futuræ; speranda, gaudia æterna. *Multi Reges & Prophetæ voluerunt videre*, &c. Desiderium eorum in multis locis sacræ scripturæ exprimitur. Numeri 24. *Orietur stella ex Iacob.* Et subditur. *Heu quis victurus est quando faciet illa Dominus?* Isa. 64. *Utinam dirumperes cœlos & descenderes.* Cant. 8. *Quis mihi det te fratrem meum*, &c. Aggei 2. *Veniet desideratus cunctis gentibus.*

III. Qui & cur Deus toto corde diligendus sit.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. id est ex te toto. August. Totum exigit te qui fecit te. Sed noli tristis esse quasi nihil unde gaudeas remaneat. Ex hoc enim diligis te quod diligis Deum ex toto te. Item non dicas, nunquid amabo proximum? proximus enim in Deo diligendus est. Fons amoris debet nasci in alto, ut Deus primò ametur, & inde amor ad alios derivetur. August. in libro Confessionum loquens Domino; Beatus, inquit, qui amat te & amicos in te, & inimicos propter te. Solus enim nullum charum amittit, cui omnes chari sunt in illo, qui non amittitur. Ideo debes diligere Deum ex toto te quia fecit te totum, redemit te totum, glorificatur totum, providet toti, & ad hoc monet te totus mundus. August. in libro confessionum Domine cœlum & terra, mare & omnia quæ in eis sunt dicunt mihi undique ut amem te, nec cessant hoc dicere omnibus, ita ut sint inexcusabiles. Non amat Deum ex se toto superbus vel amator vanæ gloriæ, qui pulverem vanæ gloriæ, quæ nihil est, Deo præponit. Joan. 8. *Si ego gloriam meam quæro, gloria mea nihil est*: nec voluptuosus, qui pro momentanea delectatione Deum deserit. Gregorius. Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat: nec avarus, qui pro nummo vel pro nihilo eum amittit, ut cum pro vendendis mercibus suis perjurium incurrit, & quandoque eas non vendit. Proverb. 10. *Cor impiorum pro nihilo*, &c. Et *notandum* quod Deus vult diligi non solum affectu, sed etiam effectu. 1. Joan 5. *Hæc est charitas Dei ut mandata ejus custodiamus.* Hæc est charitas ut ambulemus secundum voluntatem ejus Joan. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit.* Et *specialiter* vult servari mandatum de dilectione proximi. Joan. 15. *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem.* Joan. 4. *Hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.*

Alius modus diligandi Deum ex toto corde, anima, mente.

Et notandum quod toto corde sive intellectu Deum amat, qui intellectum in obsequium Christi captivat, & qui studium suum Christo dat, & ad Dei visionem ardens anhelat. De primo legitur 2. Cor. 10. *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequiū Christi.* Et *notandū* quod *quadruplex* debet esse *captivatio intellectus* nostri. *Prima* ut in his quæ fidei sunt Deo obediamus. Hilarius. Soli Deo de se credendū est, qui se novit solus. *Secūda* est ut melius de proximo quam de nobis sentiamus. Seneca. Quòd homines libenter de aliis, de te apud te male existima. *Tertia* est ut sensū superioris nostri sensui nostro præferamus, quod maximè faciendū est in religione. Bern. Lignum scientiæ boni & mali in paradiso est censura discretionis in conversatione religionis penes patrem spiritualem, qui dijudicat omnia, & ipse à nemine judicatur: nam ipsius est discernere, & aliorum obedire. *Quarta* est ut circa nos intendentes ab aliis oculos avertamus Bern. Temetipsum sollicitè custodi, & ut te ipsum custodias ab omnibus oculos averte. Christo studium suū dat, qui ea quibus adjuvamur in Deum ab eis quibus impedimur, sagaciter secernit quod est prudentiæ, ut dicit Augustinus. Et qui doctrinam nescientem Christum fastidit. Bern. Si disputes aut conferas, non sapit mihi, nisi sonuerit ibi Jesus. Item qui in creaturis Deum intelligit. August. Væ illis qui diligunt nutus tuos pro te Nutus tui sunt omne creaturarum decus. *Tota anima* sive *voluntate* amat, qui perfectè obedit Deo, quem nec timor mali transitorij, nec amor boni transitorij ab obedientia retrahit. *Tota mente* sive *memoria* Deum diligit, qui ea quæ Deo displicent & ab amore ejus impediunt oblivioni tradit, ut sunt injuriæ nobis illatæ, quæ cum cogitantur sunt quasi ferrum in vulnere, quod vulneris sanationem impedit. Item ea quæ ad Dei honorem pertinent, & ad salutem animarum memoriæ infigit, quem magnus amor Dei, de alio quam de Deo cogitare diu non sinit, sicut solet accidere fatuè amantibus qui non possunt oblivisci quod amant. Bernard. super Cantic. O amor impetuose, qui præter te aliud cogitare non finis. Deus vult amorem cordis nostri habere integrum Prov. 24. *Præbe fili mi cor tuum mihi.*

Captivatio intellectus quadruplex.

IV. Peccanti mortaliter septem mala eveniunt. 1.

Homo quidam descendit de Hierusalem in Iericho. Homo iste figuram tenet peccatoris. Et sciendum quod *septem mala* accidunt ei qui per mortale peccatum à Deo recedit, quæ hic nobis insinuantur. *Primum* est descensus sive potius dejectio quod insinuatur ibi: *descendebat.* Peccavit Adam & à paradiso terrestri in hanc vallem miseriæ descendit, & qui dominus erat creaturarum dominium in magna parte amisit, ut etiam minimis animalibus esset subjectus, ut pulicibus Aug. Homo dicit tibi convicium & iratus es: pulicibus resiste ut dormias. Itē qui similis erat Deo, similis factus est jumēto. Ps. 48. *Homo cūm honore esset, non intellexit*, &c. Ber. Puto jumenta dicerent si loqui fas esset, ecce Adam quasi unus ex nobis. Descendunt etiam alij qui per mortale peccatum à Deo recedunt, qui in statu gratiæ erant quasi ad portam paradisi, in statu culpæ sunt ad portam inferni. Inter portam & domum non est nisi limen medium, & inter ipsos & infernum solum transversum corporis videtur esse medium, Si enim sic decedant, quasi in puncto ad infernum perveniunt. Job. 21. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Item cum omnia prius essent eorum, omnia enim tam prospera quam adversa serviebant eis, & ad bonum illorum erant secundum illud Roman. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, &c. Peccatori autem omnia cooperantur in malum, etiam ipsa mors Christi. Luc 2. *Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum*, &c. Fiunt enim peccando servi vitiorum secundum illud August. Malus tot dominorum servus est, quot vitiorum. Bern. An non servus cui

dominatur iniquitas & maximè, nisi tu servus indignius judices hominem tibi quam vitium dominari. Item, qui erat in statu in quo erat Deo similis inferior fit brutis animalibus, cum sit duplicis mortis debitor, scilicet temporalis & æternæ, bruta enim solam mortem temporalem debent, postea nihil
2. mali sentiunt. *Secundo* est amissio pacis quod insinuatur ibi: *à Hierusalem*, quod interpretatur *visio pacis*. Joan. 16 *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis*. Quam cito enim homo recedit à Deo habet bellum, illa enim pars secundum quam est imago Dei agens vices Dei movet homini bellum remordendo eum. Job. 9. *Quis restitit ei & pa-*
3. *cem habuit?* *Tertium* est mutabilitas quæ insinuatur ibi *in Iericho*, interpretatur enim *Luna* Thren. 1. *Peccatum peccavit Hierusalem, propterea instabilis facta est*. Isaiæ 57. *Impij quasi mare fervens quod quiescere non potest*. Psalm. 1. *Non sic impij, non sic*,
4. &c. *Quartum* est quod incidit in potestatem dæmonum, de quo ibi: *Incidit in latrones*. Valde timendum est incidere in eorum manus, & mira insania est quod aliquis audet obdormire in eorum potestate, cum sint nobis inimicissimi. Multum debet advertere qui vult à Deo recedere, ad quem, si à Deo recesserit, necesse habet ire juxta verbum Petri. Joan. 6. *Domine ad quem ibimus?* Et non solum incidit in latrones, id est in potestatem dæmonum, qui mortaliter peccat, immo etiam transit in statum latronis, ut dignus sit infernali suspendio, & jam funem quo suspendendus sit in collo habeat, qui prius erat filius Dei & dignus
5. cœlesti regno. Funis quo aliquis suspenditur in inferno, est mortale peccatum. *Quintum* est despoliatio, de qua ibi. *Despoliaverunt eum*. Et notandum quod qui mortaliter peccat spoliatur virtutibus, quæ sunt animæ vestimenta & ornamenta. Apoc. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet*. Item spoliatur bonis operibus, amittit enim omnia bona opera quæ fecit. Ezech. 18. *Si averterit se justus à justitia & fecerit iniquitatem, nunquid vivet? Omnes justitiæ ejus quas fecit non recordabuntur, & in peccato suo morietur*. Item spoliatur bonis ecclesiæ, quorum erat particeps, dum erat in statu gratiæ. Psalm. 118. *Particeps ego sum omnium timentium*, &c. *Sextum* est vulneratio, de qua ibi: *Et plagis impositis*. Et notandum quod diabolus illi, quem capit oculos eruit, aures & nares præcidit, manus & pedes am-
6. putat. lumbos convulnerat, latus confodit, viscera effundit. Quandoque oculum dextrum eruit, cum procurat quod de æterna remuneratione non curat. 1. Regum, 11. Rex Jabes dixit nuntiis Saul. *In hoc feriam vobiscum pactum, ut eruam vobis oculos dextros*. Quandoque uterque oculus eruitur. Samsoni uterque oculus erutus fuit Judic. 16. Auris præciditur, cum obedientia prælato debita, amittitur. Nares vero præciduntur, cum discretio spiritualis subtrahitur. Ezech. 23. *Præcident nares tuas & aures tuas*. Manus amputantur, cum exercitium bonorum operum subtrahitur. Pedes amputantur, cum stabilitas boni propositi & exitus à malo vel progressus de bono in bonum præciditur, pedibus enim stat aliquis aut progreditur, Judic. 1. Comprehenderunt Adonibezec cæsis summitatibus manuum ac pedum ipsius. Lumbi convulnerantur, cum ad peccatum carnis aliquis pronus efficitur. Job. 16. *Convulneravit lumbos suos*. Latus confoditur, cũ amor fraternus amittitur. Numeri 33. *Erũt tibi quasi clavi in oculis, & quasi lancea in lateribus*.
7. Visceraeffũdũtur in cupidis & avaris à quibus bona exteriora, cõtemptis internis æternis bonis desiderantur. Ecc. 10 dicitur de avaro. *Projecit intima sua*. Job. 16. *Effudit in terram viscera mea*. *Septimum* est mors nobilioris partis ipsius, quod insinuatur ibi: *semivivo relicto*. Signum hujus mortis est privatio sensus & motus. Damna enim maxima animæ non sentit, qui minima damna corporis sentiret. Item quamvis in statu periculosissimo sit, tamen non potest se removere inde, nisi hoc Dei virtute fiat. Semivivus vel semimortuus potest dici peccator, vel quia vitæ gratiam perdidit & vitam naturæ retinuit, vel propter mutabilitatem secundum verbum. Augustinus in libro de Trinitate. Mutabilitas, inquit, non inconvenienter mortalitas dicitur. Item propter subtractionem vitæ suæ, continue enim aliqua pars subtrahitur. 2. Reg. 14. *Omnes enim morimur*, non dicitur moriemur.

Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Iericho, & incidit in latrones, Dicuntur latrones dæmones. Job. 29. *Simul venerunt latrones ejus*. Et notandum quod diabolus in multis latroni assimilatur. *Primo* in hoc quod dimittens vilia pretiosa rapit Genes. 14 *Da mihi animas, cætera tolle tibi*. *Secundo* lumen prædicationis & consilij odit, sciens illud Proverb. 24. *Erit salus ubi multa consilia*. Joan. 3. *Qui male agit, odit lucem*. *Tertiũ* in hoc quod cum non potest intrare ut furetur per unum locum, alium ingressum quærit Diabolus, tentans Deum in deserto, postquam per vitium gulæ eum dejicere non potuit, ad alia se transtulit vitia tentans ipsum de illis Matth. 4. *Quarto* in hoc quod cum debile ostium invenit, impingit: cum forte pertransit. Ostium forte est illud, qui habet firmum propositum ut diabolo resistat, & omne mortale peccatum caveat, & à tali recedit diabolus Jac. 4 *Resistite diabolo & fugiet à vobis*. *Quinto* illum quem invenit solum invadit. Solus est qui à societate ecclesiæ separatus est, cui multum est timendum illud Ecclesi. 4. *Væ soli* &c.

V. Dæmones assimilantur latronibus.

Remedia contra Dæmones.

Item notandum quod multa sunt remedia contra latrones infernales, de quibus pauca ponere sufficiat. *Primum* ut domum conscientiæ nostræ frequenter scrutemur. Bern. Præter quotidianum orationis sacrificium & lectionis studium, conscientiæ discutioni, compositioni, emendationi, pars sua diei neganda non est. *Secundum* est ut somnum pigritiæ caveamus. Luc. 12. *Si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique*. Simile Matth. 24. *Tertium* est ut portam oris & fenestras sensuum diligenter custodiamus, *ascendit* enim *mors per fenestras*. Hierem. 9. *Et qui custodit os suum, custodit animam suam*. Proverb. 15. *Quartum* est ut lumen sapientiæ habeamus, odit enim latro infernalis hoc lumen Job. 24. *Cum subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis*. *Quintum* est ut thesaurum nostrum in loco tuto reponamus, scilicet thesaurizando in cœlo. Matth. 6. *Thesaurizate vobis thesauros in cœlo*, & bona nostra commendando Deo & sanctis, ut faciebat David dicens. *In manus tuas commendo spiritum meum*. Psalm. 10. *Sextum* est ut orando ad Deum clamemus, clamor enim iste exterret latrones infernales, Matth. 26. *Vigilate & orate ut non intretis in tentationem*.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SERMO CXVI.

SUMMARIUM.

De habentibus curam animarum.

Curam illius habe.

QUia parabola ista loquitur de cura, ideo de ipsa posset fieri sermo habentibus curam animarum & comprehenduntur quatuor genera personarum in hac parabola scilicet ille qui incidit in latrones, & illi qui transeuntes juxta illum misericordia moti non sunt, & Samaritanus qui super eum misericordia motus est & ille cui in suo

Quatuor personæ parabolæ.

in suo recessu curam commisit. Primus tenet figuram populi, de quo cura habenda est. Sacerdos & levita tenent figuram ministrorum synagogæ, qui in cura populi fuerunt negligentes. Samaritanus, qui interpretatur custos, significat Christum qui custos est. In Psalmo 126. *Nisi Dominus custodierit civitatem*, &c. Ille cui in recessu suo curam commisit, figuram tenet ministrorum ecclesiæ, quos dominus curam à se inchoatam perficere voluit.

Vltima denotat curam animarum habentes, de quibus sex explicantur.

Ministris vero ecclesiæ curam animarum habentibus parabola ista ministrat materiam timoris & consolationis. Consolationis primò in hoc quod dominus curam habuit, de qua ibi. *Curam illius egi*; *secundò* in hoc quod curam commisit ibi; *Curam illius habe*, *tertiò* in hoc quod supereroganti præmium promisit ibi: *Quodcunque supererogaveris*. Materiam timoris *tria* ministrant, scilicet gravitas infirmitatis eius quem in cura habet, de quo hic: *abierunt semivivo relicto*; & quod dominus indicat antecessores eorum negligentes fuisse in hac cura, ubi dicit quod sacerdos & levita pertransierunt: timendum enim est ne similiter iudicet de multis modernis, & diligentia samaritani qui ita diligenter curam inchoavit, non enim negligenter eam consummari voluit qui adeo diligenter eam inchoavit. David Psal. 9. *Annunciate inter gentes studia ejus*.

1. Circa *primum* nota quod non solum Christus curam habuit, sed & propter hoc officium venit in mundum. In vita sua huic officio intendit, & in hoc mortuus est. Augustin. Magna consolatio membris ex capite. Non reputet ergo qui curam habet se ignominiosum habere officium, *magna enim gloria est sequi dominum*, Ecclesiastici 23. Gaudeat se officium tale habere in mundo isto, quale filius Dei habuit. Quanto gloriosius est Deum imitari quam diabolum, tanto gloriosius est curandis animabus intendere quam litibus. August. Nihil similius est actibus dæmonum quam litigare. 1. Corinth. 6. *Secularia iudicia si habueritis inter vos, contemptibiles qui sunt in ecclesia illos constituite ad iudicandum*. Curam habere est divinum officium sapient. 12. *Non est alius Deus quam tu cui cura est de omnibus*. Sed specialiter de animabus. Eiusdem 11. *Parcis omnibus quia tua sunt omnia domine, qui amas animas*.

2. Circa *secundum* notandum quod dominus curam commisit. De officio advocationis hoc non legimus. Ei qui ad curam debito modo accedit, Dominus curam committit. Accedit vero modo debito, quem non ingerit stulta & præsumptuosa superbia vel cupiditas, sed Christi amor & compassio proximi. Declinandus autem est locus superior humiliter Christi exemplo, qui licet esset sufficientissimus fugit cum vellent eum regem facere Ioan. 6. August. Locus superior sine quo populus regi non potest, & si teneatur atque ministretur ut decet, indecenter tamen appetitur. Gregor. Pollens virtutibus invitus & coactus accedit ad regimen animarum. Prudenter quia est locus periculosus. August. Quanto quis in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. Superbia illum ad curam incitat, qui ibi quærit excellentiam propter se. Superbia est amor propriæ excellentiæ. Superbia enim omnis stulta est, ut ait Bernard. licet non omnis stultitia superbia sit, præsumptio indubitanter est, si vita desit vel scientia. August. Prius vide si nosti diligere te ipsum, & committo tibi proximum sicut te ipsum. Si vero non nosti diligere te, timeo ne decipias proximum sicut te. Psal. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam*. Qui nunquam audivit de arte medicinali, qua temeritate præsumet mederi? Si verò adsit & vita & competens scientia & sequatur Dei vocatio, ut præsentetur ab illo ad quem pertinet, & incuretur ab illo qui locum Dei tenet, nec intervenit pecunia vel preces carnales vel violentia, amore Dei curam quis suscipere debet, hoc enim Dominus petiit à Petro post trinam interrogationem de amore factam. Augustin. Otium sanctum quærit charitas veritatis, negotium sanctum suscipit necessitas charitatis. Movere etiam eum debet ad hoc compassio proximi exemplo Samaritani, qui videns vulneratum misericordia motus est. Si hæc duo aliquem introducant, Deus ei curam committit. Si vero præceptum ecclesiæ addatur, tunc trahit eum triplex funiculus cui nec debet nec potest resistere, tunc non debet resignationem facere nec quærere. Matth. 19. *Quod Deus coniunxit homo non separet*. Bern. in epistolis loquens cuidam, Congratulor, inquit, tibi quod exoneratus sis. Sed vereor ne Deus à te exoneratus sit, cuius procul dubio ordinationi resistis, dum promotus ab illo, tu à te dejiceris.

Qui debito modo ad curam accedant, qui non.

Circa *tertium* notandum quod quantumcunque aliquis videatur excedere laborando vel expendendo pro salute animarum, licet etiam non proficiat non est ei timendum. fidelis enim est Deus qui promisit quodcunque supererogaveris, &c. Sicut qui ministrant ægris corpore, multa præparant de quibus infirmi non gustant, tamen ille pro quo faciunt, Christus scilicet, solvet eis, ac si inde gustassent. Sic accidit in his qui laborant pro salute animarum, retribuet enim eis Salvator, licet ipsi non proficiant. Et sciendum quod cum una anima creaturis omnibus corporalibus prævaleat, plus esset laborandum pro una anima ut salva fieret, quam laboraretur pro omnibus quæ salvari non possunt. 3.

Circa *primum* verò illorum *trium* quæ habentibus curam animarum materiam timoris ministrant, notandum, quod *quatuor* dicuntur de illo qui incidit in latrones, quæ habentes curam animarum circa maiorem partem subditorum suorum inveniunt. *Primum* est *dispoliatio*, peccanti enim mortaliter nullum bonum verum remanet. Seneca. Nihil est homini bonum sine se bono. Oseæ, 8. *Proiecit Israel bonum*. *Secundum* est *plagarum illatio*, & non unius plagæ tantum. Isaiæ 5. *A planta pedis*, &c. *Tertium* est quod ibi relictus est, non enim inde recedere potuit. Licet peccator agnoscat se esse in luto immunditiæ, & licet gladium divinæ iustitiæ videat evaginatum supra se, & licet sciat se reputari fatuum & infelicem propter peccatum suum, tamen non potest inde se movere. Exod 15. *Fiant immobiles quasi lapis*. *Quartum* est quod semivivus sive semimortuus relictus est, vivus carne, mortuus corde. Vix tangeret eum pulex quin sentiret ex parte carnis: ex parte animæ nec damna nec vulnera sentit. Proverb. 23. *Vulneraverunt me, & non dolui: traxerunt me, & ego non sensi*. Nec solum semimortui sunt multi, sed etiam plusquam decem partes vitæ suæ amiserunt. Seneca in epistolis. Quem dabis mihi qui aliquod precium tempori ponat, qui intelligat se quotidie mori: in hoc omnes fallimur, quod mortem non prospicimus. Magna pars eius jam præteriit, quidquid ætatis retro est mors tenet.

4. Incidenti in latrones quatuor acciderunt.

Circa *secundum* notandum est quod multis habentibus curam animarum timendum est ne Christus iudicet eos similes ministris synagogæ, scilicet sine misericordia, circa salutem animarum negligentissimos. Bern. Cadit asina, & est qui sublevet, perit anima, & non est qui recogitet. Si cadit asina, & non sufficis ad sublevandum, quæris adiutorem: ubi vero tot subditi iacent sub onere

peccatorum suorum, adjutores non quæris, & subvenire volentem non diligis.

6. Samaritani diligentia 10. spectatur. Circa diligentiam Samaritani 10. attende Primo *aspectum*, de quo ibi: *& videns illum.* exemplo illius considerare debet sacerdos populum sibi subditum. Joan 10. *Cognosco oves meas.* Proverb.
1. 12. *Novit justus animas jumentorum suorum, viscera autem impiorum crudelia.* Si vero sacerdos diligenter consideret subditos, videbit aliquos adeo per superbiam inflatos, ut visum amiserint. Aug. in libro confessionum. Nimis inflata facies claudebat oculos meos: alios veneno serpentis infernalis, scilicet invidia corruptos. Proverb. 14. *Putredo ossium invidia*: alios ira & impatientia quasi freneticos, ut se & familiam suam & patrem cœlestem ore dilacerent: alios accidia languentes, & etiam ad pascendum se impotentes, alios inflatos avaritia ad gulam, ut jam eis immineat suffocatio: alios eviscerατos Judæ similes, *qui suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera ejus.* Actor. alios vero lumbis vulneratos, & ut uno verbo comprehendam, majorem partem corũ videbis decapitatam, id est à Christo capite per mortale peccatum separatam Aug. super Lucam. Sunt ne in te viscera Christianæ passionis, qui plangis corpus à quo recessit anima, & non plangis
2. animam à qua recessit Deus *Secundum* est *misericordia*, de qua ibi: *misericordia motus est.* Visionem sequitur misericordia, seu compassio. Lucæ 19. *Si cognovisses & tu*, supple, *fleres.* Visus & lachrymæ ad idem membrum pertinent, scilicet ad oculum. Oculus enim Ecclesiæ tenerior & compassibilior deberet esse cæteris membris, sed oculus in calcaneum versus est quantum ad duritiam, nec mirum est cum non minus calcaneo terram tangat per
3. solicitudinem & amorem. *Tertium est appropiatio*, ibi: *& appropians.* Econtrario tunc aliqui elongant se, cum curam susceperint, cum tamen tanta infirmitas & tot infirmorum indubitanter requirat Medici præsentiam. Seneca Tantum habes
4. negotij quantum Medicus in pestilentia. *Quartum* est *olei infusio*, quæ est divinæ misericordiæ osten-
5. sio, quæ spem erigit. *Quintum* est *vini infusio*, quæ est ostensio eorum, quæ timorem incutiunt ut sunt pœnæ infernales. Isaiæ 26. *A timore tuo Domine concepimus, & quasi parturivimus, & peperimus spiritum salutis.* Proverb. 1. *Timor Domini principium sapientiæ.* Eccli. 1. *Timor Domini expellit*
6. *peccatum. Sextum* est *vulnerum alligatio*, quæ fit Sacramentorum exhibitione. Et est alligatio ad fluxum sanguinis restringendum, quæ si fit nimis stricta, læsionem facit; si nimis laxa, fluxum non restringit. *Medium tenuere beati.* Reprehensibiles sunt qui nimiis pœnitentiis onerant homines, juxta verbum Domini, Matth. 23. *Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum,* &c. Cum tamen Apostolis dictum sit de Lazaro, *solvite eum, & finite abire.* Joan. 11. Item multi sic
7. onerant eos, quod quasi non possunt abire. *Septimum* est quod imposuit eum in jumentum suum. Ejus qui habet curam est subditos portare, non ab eis portari exemplo Christi, qui *peccata portavit in corpore suo super lignum.* 1 Petri 2 1. Reg. 15. *Nunc quaso porta peccatum meum.* Et Levit. 10. *Ut portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu* Dei Bern. quid jugum vestrum super illos aggravatis, quorum onera potius portare debetis?
8. *Octavum* est quod de loco ubi fuerat vulneratus eũ removit. In quo insinuatur, quod ad sanationem spiritualem mutare locum expedit, in quo infirmitatem spiritualem incurrit, ut clericis bene expedit ire ad scholas, vel intrare in religionem bene ordinatam. Jerem. 48 *Sterilis fuit Moab ab adolescentia sua, requievit in fecibus suis, non est transfusus de vase in vas. Nonum* est quod recessurus curam ejus 9.
alteri commisit. Non sic faciunt multi, qui si vocantur ad majus beneficium, volunt retinere minus quod prius habebant. Quòd tenent non potest evelli ab eis, sicut nec ab homine qui submergitur. Bernard. Quibus assimilabimus homines generationis hujus, aut quibus comparabimus illos, quos videmus à terrenis & corporalibus avelli separarique non posse. Profectò similes sunt illis, qui submersi periclitantur in aquis, quos nimirum videas tenentes tenere, nec ulla ratione deserere quidquid manibus occurrerit. *Decimum* est quod 10.
illi cui commisit, dedit duos denarios, per quos duo testamenta significantur secundum Glossam, in quibus æterni regis nomen & imago continentur. In quo insinuatur, quod habenti curam spiritualiter est necessaria notitia sacræ scripturæ. Oculo Ecclesiæ lumen sapientiæ multum est necessarium. Oculus corporis sine lumine esset quasi inutilis, sic est de oculo Ecclesiæ. Medico spirituali necessaria est medicinæ spiritualis notitia, nec ei sufficit quod sciat cantare & legere. Quid ad infirmum de cantu Medici.

Accidit ut Sacerdos quidam descenderet eadem via, &c. Nota quod Archiepiscopi & Episcopi, & Archidiaconi, & alij qui sunt in sacris ordinibus, sicut præcellunt honore, sic præcellere debent vitæ sanctitate. Sed hodie pro magna parte in eisdem vitiis inveniuntur sicut subditi, unde hic habetur quod eadem via descendebat Sacerdos & Levita, qua ille qui incidit in latrones. Isaiæ 24. *Et erit sicut populus, sic Sacerdos.* Aliquando deteriores inveniuntur. Jerem. 5. *Ibo ad optimates & loquar illis, ipsi enim cognoverunt judicium Domini & viam Dei sui.* Viam Dei quantum ad manifesta, judicium quo ad occulta. Et subditur: *Et ecce magis hi fregerunt jugum, ruperunt vincula.* Isti sunt qui prætereunt faciem avertentes. Amos 6. *Optimates, capita populi, ingredientes pompatice domum Domini.* Et subditur quibusdam interpositis: *bibentes in phialis vinum, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Joseph. Et viso illo præteriit*, scilicet spoliato & vulnerato. Forsitan si esset vulneratus & non spoliatus, non ita pertransirent, sed intenderent. Sed hoc non propter vulnera sananda, sed propter spolia tollenda. 1. Paralip. 10. Venerunt & Philistijm & detraxerunt spolia cæsorum, & bene dicitur spolia cæsorum; prius enim excommunicationis vulnus infligunt, & deinde spolia emendarum tollunt. Strenuorum militum non est spoliis intendere, sed victoriæ. Ribaldi verò spoliis intendunt. 1. Mach. 4. *Non concupiscatis spolia eorum, quia bellum contra vos est.*

Vitia Curatorum.

DOMINICA XIV. POST FESTUM SS. TRINITATIS.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

In hoc sermone agitur de lepra & leprosis, item de Samaritano & castello religionis.

SERMO CXVI.

Cum iret Jesus in Hierusalem transibat per mediam Samariam, &c. *Lucæ 17.*

Littera plana est, nec indiget expositione. Recolit Ecclesia in Evangelio hodierno unum de miraculis à Salvatore factis, vel potius decem, scilicet curationem decem leprosorum. Circa seriem vero Evangelij quatuor nobis attendenda sunt pertinentia ad ædificationem nostram: scilicet genus infirmitatis à qua Salvator curavit, infirmantium numerus, curationis modus, unius reditus ad Salvatorem.

I. Quatuor circa hos leprosos notanda.

Genus infirmitatis lepra fuit, per quam designa-

tur

Genus morbi.

tur peccatum. Vide sermonem Dominicæ 2. post Epiph. *Cum descendisset Iesus de monte secuta sunt eum turbæ multæ: & ecce leprosus &c.* Decem vero fuerunt qui à lepra mundati sunt per quos decalogi transgressores significantur. Si vis loqui de præceptis decalogi, require de hoc in sermone illo Epistolarum. *Abrahæ dictæ sunt promissiones*, Dominica 13. post festum SS. Trinitatis.

2. Numerus leprosorum.

3. Leprosi per quatuor curati sunt.

Circa tertium notandum quod modus curationis illorum leprosorum ostendit nobis modum quo curanda est lepra peccati. Leprosi isti crediderunt, unde Dominus dixit redeunti ad se: *fides tua te salvum fecit.* Item à longe steterunt, vocem levaverunt, & salvatori dicenti, *ite*, obedierunt. Et in his commendantur nobis quatuor, quæ multum valent ad emundationem lepræ spiritualis. *Primum* est *fides*, sine qua impossibile est placere Deo.
1. Hebr. 11. Fides ostendit peccatori districtam Dei iustitiam, quæ in Psal. 6. furor dicitur. *Domine ne in furore tuo arguas me.* Considerata autem hac iustitia peccator confugit ad Dei misericordiam, sicut & isti leprosi dicentes: *Iesu præceptor miserere nostri. Secundum* est *humilitas* quæ commen-
2. datur nobis in hoc, quod leprosi à longe stant, quæ humilitas multum valet ad mundationem lepræ spiritualis sicut ostendit David quod hoc in se expertus fuerat dicens *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Psal. 50. Item Psal. 101. *Respexit in orationem humilium.* Leprosi ad litteram
3. elongari debuerant à sanis quia lepra est morbus infecturus. *Tertium* est *magnitudo desiderij*, quæ commendatur in elevatione vocis. Vocem levat qui desiderium elevat, ut sic desideret spiritualia, sicut prius desideraverat terrena. August. O si possemus homines excitare, & cum eis pariter excitari, ut tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt illi amatores vitæ fugientis. Si homines tantum desiderarent mundari à lepra spirituali, quantum desiderant mundari à carnali, cito essent mundati. Sed qui facerent valde difficilia pro emundatione lepræ corporalis, nolunt facere facilia pro emundatione lepræ spiritualis. 4. Reg. 5. *Si grandem rem dixisset tibi propheta, certe facere debueras; quanto magis quia dixit tibi lavare & mundaberis.* Item qui nullo modo posset induci ad ea quæ sibi occasio essent lepræ corporalis, ut est cohabitatio leprosorum, non potest cohiberi ab occasionibus lepræ spiritualis. libentius enim habitat cum leprosis spiritualiter, quam cum sanis. Id circo Dominus non exaudit aliquos quia modicum habent desiderium eorum quæ petunt, Vnde Aug. Servat tibi Deus quod non vult cito dare, ut tu discas magna magnè desiderare. Magnitudo desiderii clamor est cordis, quem Deus exaudit. Psal. 9. *Desiderium pauperum exaudivit Dominus.* Hoc clamore clama-
4. bat Moyses Exodi. 14. *Quid clamas ad me? Quartū* est *obedientia.* Dominus dixit leprosis ut irent ad sacerdotes, & dum irent mundati sunt. Hæreticus nunquam mundatur quia nunquam vult ire ad sacerdotem, dicens laicum sibi sufficere. In hoc quia mundantur prius quam ad sacerdotes pervenirent, insinuatur quod peccatori pœnitenti de peccatis suis & proponenti confiteri, remittuntur peccata ante confessionem. Vnde dixit David Psal. 31. *Dixi confitebor adversum me injustitiam meam Domino & tu remisisti impietatem peccati mei.* Quid ergo timet peccator, qui cum bono proposito venit ad sacerdotem ut ei confiteatur, cum jam peccata ejus ab eo recesserunt. Non est discretus Sacerdos, si eum ut peccatorem despicit, cum mundatus sit.

4. A Samaritano quatuor discimus.

Circa quartum notandum est quod ille unicus qui ad salvatorem rediit samaritanus erat, qui interpretatur custos, & tenet figuram illorum qui salutem animarum à salvatore receptam custodiunt. Et commendantur nobis quatuor quæ multum valent ad salutis conservationem. *Primum* est *visus fidei.* Ephes. 6. *In omnibus sumentes scutum fidei.* Frequenter debet aspicere ad lumen fidei pœnitens, beneficium remissionis peccatorum suorum quod valde magnum est, cum pro unico mortali homo debitor sit mortis æternæ. Si pro remissione unius mortalis serviret Deo centum annis non esset nimis. Si esset debitor mortis temporalis, quæ est momentanea, libenter serviret quandiu viveret illi, qui ab ea eum liberaret, sed quidam lumen fidei projiciunt post tergum suum, & ideo merito in foveam peccati & inferni corruunt. Proverb. 4. 2.
Via peccatorum tenebrosa, nesciunt ubi corruant. Secundum est *velocitas* sive *vivacitas*, Prover. 22. *Vidisti hominem velocem in opere suo, coram regibus stabit, & non erit ante ignobiles.* Eccles. 31. *In omnibus operibus tuis esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi.* Pigritia est multis occasio cadendi, ut his qui tantum dimittunt stillicidium malæ cogitationis cadere super oculum cordis, præ pigritia vertendi oculum ad aliud cogitandum quod oculus, corrumpitur. Item si ignis infernalis, scilicet, ignis desiderij super pedem desiderii affectus ceciderit permittunt pedem comburi præ pigritia excutiendi ignem illum. *Tertium* est *gratitudo.* Bern. Ad lo- 3.
cum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant. Qui gratus est de beneficio collationis, dignus est ut addatur beneficium conservationis. Econtra non est dignus dandis, qui non agit gratias de datis Aug. Quod dederat Deus gratis, tulit ingratis. Bern. Ingratitudo est ventus urens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ. *Quartum* est *vitatio occasionum peccandi* Ge- 4.
nes. 19. *Non stes in omni circa regione.* Eccli. 21. *Quasi à facie colubri fuge peccata: & si accesseris ad ea suscipient te.* Ista *quatuor*, insinuantur nobis in his quæ dicuntur de isto Samaritano. *Primum*, scilicet aspectus fidei ibi, *vidit quia mundatus est: secundum* est vivacitas vel velocitas ibi, *ut autem vidit. Tertium* gratitudo ibi, *reversus est magnificans*, &c. *Quartum* ibi. *& hic erat alienigena.* Habent indigenæ multas occasiones peccandi quas non habent alienigenæ, amici enim carnales sunt multis occasio peccandi, vel alia familiaritas. Valet etiam ad hoc quod aliquis non recidivet, quod se alienigenam reputat sicut David. Psal. 118. dicens. *Incola ego sum in terra.* Item Psal. 38. *Advena ego sum apud te & peregrinus*, &c. Deut. 18. *Deus amat peregrinum*, &c. Quid est filius Dei per gratiam debet dicere cum David. Psal. 72. *quid enim mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram?* Contemnere debet hoc exilium plenum miseria, quod ad eum pertinet ratione matris suæ Evæ comparatione regni quod ad eum pertinet ratione patris cœlestis. 1. Ioan. 5. *Scimus quoniam omnis qui natus est ex Deo non peccat, sed generatio Dei conservat eum.* In hoc quod unus gratus est datori salutis ei novem sint ingrati, insinuatur quod peccatum ingratitudinis multum abundat. Isa. 57. *Viam manus tuæ invenisti, propterea non rogasti* Gregor. Qui quæsitam felicitatem in terris invenit, auctorem qui eam tribuit non requirit.

Repetitio horum quatuor.

quartum copiosè explicatur.

II. Lepra spiritualis ut corporalis quatuor modis curatur.

Ite ostendite vos sacerdotibus. Notandum quod quatuor modis legimus lepram corporaliter curatam fuisse, scilicet ablutione aquę, ut lepra Naaman, 4. Reg. 5. *Lava te*, inquit, *septies in Iordane* &c. ostensione sacerdotis, de hoc hic habetur: tactu manus Domini. Matth. 8. *Extendens manum suam tetigit eum*: manus occultatione, Exodi 4. Et possunt referri ista ad quatuor quæ valent ad mundationem lepræ spiritualis. Primum pertinet ad dolorem contritionis, in aquis enim lachrimarum

septies se debet lavare spiritualiter qui leprosus est ut deploret septem peccata criminalia quæ commisit. Secundum pertinet ad erubescentiam confessionis. Tertium ad molestiam satisfactionis, Dominus enim leprosum spiritualiter tangit, cum infirmitatem ei attribuit, vel ministerio sacerdotis ei pœnam imponit, sed quia hæc possunt fieri ad ostentationem, & tunc non vere curatur lepra, ideo manus occultatio etiam est necessaria, ut quantum in se est opera sua velit latere.

III. *Et hic erat Samaritanus.* Samaritanus ut dictum est prius custos interpretatur, & figuram hic tenet illorum qui salutem à Deo acceptam custodiunt. Poëta.

Non minor est virtus quam quærere, parta tueri.

Tria discenda à Samaritano. Et notandum quod tria dicuntur de Samaritanis vel de Samaritano in evangelio quæ valent ad hanc custodiam. Legitur Ioan. 4. quia exierunt de civitate sua ad salvatorem, *& rogaverunt eum ut apud eos maneret, & mansit apud eos duobus diebus.* Lucæ 10. legitur de Samaritano quod super vulneratum misericordia motus est, & hoc legitur de Samaritano sanato qui rediit ad Salvatorem ad regratiandum. *In primo* nobis commendatur bonorum familiaritas, quæ multum valet ad sanationis spiritualis conservationem. Proverb. 13. *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit.* In *secundo* commendatur misericordia quæ multum valet ad idem. Eccli. 29. *Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & hæc orabit pro te.* In eodem dicitur de eleemosyna. *Gratiam eius quasi pupillam conservabit.* In *tertio* gratiarum actio, quæ multum valet ad idem. Psal. 58. *Fortitudinem meam ad te custodiam.*

IV. Religio est Castellum. *Cum ingrederetur in quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi.* Per hoc castellum quod erat inter Galilæam & Hierusalem figuratur religio, quæ media est inter mundum & paradisum, ubi paupertas fossatum est, cuius fossati profunditas multum valet ad huius castelli fortitudinem, murus est patientia, turris humilitas, quæ licet mundanis non rectè intuentibus videatur tendere in imum, tamen magnæ altitudinis est rectè intuentibus: è contrario vero est de superbia, quod enim altum est apud homines, abominatio est apud Deum. Lucæ 16. Sed de multis religionibus verum est illud Abacuc. 1. *Super omnem munitionem ridebit, comportabit aggerem, & capiet eam.* Agger comportatur cum temporalia multiplicantur. Apocal. 12. *Draco post mulierem fugientem in solitudinem misit aquam tanquam flumen*, id est abundantiam temporalium, *ut faceret eam trahi à flumine.*

Religiosorũ lepræ. In religione vero multiplex lepra invenitur. *Prima* est lepra *Simoniæ*, hæc est lepra Giezi 4. Regum 5. *Secunda est peccatum proprietatis*, hæc est lepra Naaman Syri, de quo legitur in eodem, quod *erat dives, sed leprosus.* Proprietarii etsi sint divites, sunt tamen leprosi. *Tertia est peccatum inobedientiæ*, hæc est lepra Simonis, qui iudicabat salvatorem de familiaritate peccatricis. Luc 7. Inobedientes consueverunt iudicare suos prælatos *Quartum est peccatum superbiæ*, hæc est lepra Oziæ Regis. 2. Paralip. 26. Secundum Bern. lepra superbiæ septempliciter occupavit religiones, primò quantum ad amplitudinem possessionum & ædificiorum; secundò quantum ad gloriam vestium, tertio quantum ad voluptatem corporum. Item duæ species lepræ sunt in ore, scilicet iactantia in prosperis & verbum impatientiæ in adversis. Duæ sunt in corde, scilicet propria voluntas & proprium consilium, & utraque lepra nimis pessima est eoque perniciosior, quò magis occulta est, & quanto plus abundat, tantò sibi sanior esse videtur quisque. Hęc illorum est qui zelum Dei habent, sed non secundum scientiam sequentes errorem suum, & obstinati in eo ita ut nullius velint consiliis adquiescere. Hi sunt ut dicit beatus Bernardus unitatis divisores, inimici pacis, & charitatis expertes, vanitate tumentes, placentes sibi, magni in oculis suis, ignorantes Dei iustitiam & suam volentes constituere. *Quinta lepra est invidiæ & murmurationis.* Hæc est lepra Mariæ sororis Moysis, quæ murmuravit contra eum. Numeri 12. *Sexta* est *inanis gloriæ.* Hęc est lepra manus Moysis. Exod. 4. Quæ in sinu munda fuit, extracta apparuit leprosa. Sic dum bonum opus manifestatur, aliquando lepra contrahitur. Ideo dicitur Matth. 6. *Nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua Septima est lepra carnalitatis.* Hæc est lepra quæ curatur tactu manus Domini Matth. 8. Manu Domini ille tangitur cui à Domino infirmitas vel alia pœna infligitur. Ad carnalitatem vero quatuor pertinent; scilicet peccatum gulæ, otium, luxuria, carnalis amicitia, vel familiaritas. Et hæ quatuor species lepræ possunt designari in quatuor leprosis, qui sedebant in porta Samariæ. 4. Reg. 7. his enim vitiis frequenter infecti sunt illi in quorum potestate ingressus religionis est.

DOMINICA XV. POST FESTUM SS TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium.

SERMO CXVII.

Nemo potest duobus dominis servire. *Matth. 6.*

IN hoc Evangelio intendit Dominus inducere contemptum bonorum temporalium & amorem spiritualium. *Primo* ostendit amorem temporalium impedire amorem spiritualium ibi: *Nemo potest. Secundò* amovet solicitudinem de necessariis corpori quæ solet esse occasio amandi temporalia ibi: *Ideo dico vobis ne soliciti sitis. Tertiò* ostendit unde speranda sunt necessaria corpori ibi: *Respicite volatilia cœli. Quartò* monet ut bona spiritualia quæramus faciens promissionem de temporalibus adiiciendis ibi: *Quærite autem primum regnum Dei.*

Intentũ huius Evangelii. Quatuor in hoc Evangelio traduntur.

Explicatio Evangelii. *Nemo potest duobus dominis*: inter se dissidentibus *servire, aut enim unum*, id est diabolum *odio habebit, & alterum*, id est Deum *diliget: aut unum*, id est diabolum *sustinebit.* August. Nemo quidem diligit diabolum, sed sua cupiditate implicatus patitur eum, ut siquis alienæ ancillæ coniunctus propter suam cupiditatem duram patitur servitutem, & si non amet illum cuius ancillam diligit, *& alterum*, scilicet Deum *contemnet.* August. Non odio habebit, nullius enim conscientia Deum odisse potest, multi enim sunt de quibus scriptum est. *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.* Psal. 73. Ad hoc notandum quod nulla creatura Deum odit affectu etsi effectu; nec etiam diabolus odit Deum in quantum Deus est, sed in quantum puniens est. Sicut latro non odit iudicem in quantum homo, sed in quantum iudex est & vindex. *Nemo potest Deo servire & mammonæ.* Glossa Syra lingua mammona divitiæ dicuntur, quibus servire Deum negare est. Non dicit habere, quod fieri licet, ut bene dispenset, sed servire, id est amare, quod est avari. Mammona nomen est dæmonis qui præest divitiis, non quod in eius ditione sint, sed quod his utitur ad decipiendum retinendo laqueis divitiarum. Interlin. dicit quod bonus dispensator non est servus, quia non servit divitiis. *Ideo*, ne scilicet cura eorum retrahamini ab æternis, *dico vobis ne soliciti sitis animæ vestræ*, idest, animalitati vestræ quid manducetis. Principium tentationis avaritiæ est solicitum esse de necessariis corpori.

Diabolus enim secundum Gregor. Primò solicitat hominem ut quærat temporalia necessaria, quando vero est in opere solicitat eum ut quærat superflua. Glossa. In sudore vultus paratur panis, sed labor exercendus est, solicitudo tollenda est, quæ mentem perturbat dum timet ne aut possessa dispereant, aut elaborata non contingant. *Nonne anima*, id est vita vestra, *plus est quam esca*, &c. Glossa: qui dedit majora, id est vitam & corpus, dabit minora, idest victum & vestes. In promissis veritatis nemo dubitet, sit homo quod esse debet, mox adduntur ei omnia propter quem sunt facta. *Respicite volatilia cœli*, quantum ad escam exemplum dat de volatilibus, quantum ad vestes de liliis. *Nonne vos magis pluris estis*? id est majoris pretij, quia rationales & in filios adoptati, ut dicit Glossa Unde si Deus pascit animalia irrationalia, verisimile est quod potius velit pascere filios suos. *Quis autem vestrum*, &c. Hoc pertinet ad vestimentum. Glossa. Illi curam tegendi corporis relinquite, qui illud ad hanc mensuram fecit pervenire. *Considerate lilia agri*. Alio exemplo ostendit quod de vestibus non debent esse soliciti. *Dico autem vobis quoniam nec Salomon*, qui floruit præ cæteris. Ecclesiast. 2. *Supergressus sum opibus omnes qui ante me fuerunt in Hierusalem: in omni gloria sua*, triplici scilicet sapientiæ, potentiæ, divitiarum. Alia littera habet, *in omni regno suo coopertus est sicut unum ex istis*. Glossa. Quæ purpura regum, quæ pictura textricum potest comparari floribus: ipse color dicitur operimentum florum, sicut dicimus operuit istum rubor. *Et cras in clibanum mittitur*. Glossa. Cras pro futuro ponitur in scripturis, dicente Jacob, *exaudiet cras me justitia mea*. Genes. 30. *In clibanum*. Glossa. Alij libri habent in ignem, vel in acervum qui habet speciem clibani: & potest clibanus poni vel pro fornace, vel pro acervo ad modum clibani facto. *Quanto magis vos*, scilicet vestiet, *modica fidei*. Glossa. Permodica fides est quæ nec de minimis certa est. Alia Glossa. Quicunque in aliqua promissione dubitat, modicus est fide, & quanto plus dubitat, tanto minus invenit ea pro quibus solicitus fuit. *Nolite ergo soliciti esse*. Hic concluditur ex exemplis prius positis, & secundum Glossam inculcatio est, vel spiritualiter dissuadetur hæc solicitudo, quæ procedit usque ad querimoniam sermonis, unde subditur, *dicentes quid manducabimus*, &c. *Hæc enim omnia gentes inquirunt*. Glossa. Quid amplius habet gentilis, cujus infidelitas animum solicitat, & curis hujus vitæ fatigat. *Scit enim pater vester*, &c. Interlin. qui bonis filiis viscera sua non claudit. Alia Interlin. *Dum patrem audis, non dubites de voce*. Glossa. Pater dat, nisi infidelitas vestra avertat. *Quærite autem primum regnum Dei*, id est principaliter omnibus rebus cæteris illud præponendo, & omnia propter illud faciendo, *& justitiam ejus*, id est regni, quæ, scilicet ducit ad regnum, justitiam scilicet abundantem, ad differentiam scilicet justitiæ Scribarum & Pharisæorum, de qua supra scriptum. Matth. 5. *Nisi abundaverit justitia vestra*, &c. Secundum Glossam, regnum Dei quærimus sectando justitiam ejus. Justitia vero regni est quam Christus docuit observare, *& hæc omnia adjicientur vobis*. Glossa aliud quod principaliter datur, aliud quod superadditur, quia in intentione æternitas debet esse, in usu temporalitas Alia Glossa. Omnia sunt filiorum, & ideo hæc omnia adjicientur non quærentibus, quibus si subtrahantur ad probationem est, si dantur ad gratiarum actionem.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SERMO CXVIII.

SUMMARIUM.

Cur Deo & Dæmoni serviri non possit. Deinde cur Deo, & non diabolo, mundo, & carni serviendum sit.

Nemo potest duobus dominis servire, &c.

Domini quibus nemo potest servire sunt Deus & diabolus. Triplici vero ratione non potest eis aliquis servire, *primo* propter unius sublimitatem, *secundo* propter alterius utilitatem, *tertio* propter voluntatum contrarietatem. Interdum multi habent unum servientem propter eorum paupertatem, quia nullus eorum sufficeret ei providere, sed nobiles & divites dedignantur aliquam habere societatem in servientibus suis. Sic Dominus non vult habere diabolum socium in serviente suo, 2. Corinth. 6. *Quæ conventio Christi ad Belial*? Diabolus adeo vilis Dominus est, ut primum servitium quod aliquis ei facit reddat eum indignum servire Deo. Ecclesiastici 13. *Quæ communicatio hominis sancti ad canem*, Sicut indignum est ut reliquiæ canis homini sancto apponantur, sic indignum est ut qui diabolo serviunt ad Dei servitium recipiantur, nisi prius per gratiam renoventur. Voluntates Dei & diaboli multum sunt contrariæ, Dominus enim lucem inhabitat & amat, & ad lumen sapientiæ vult sibi serviri. 1. Timoth. ultimo dicitur de Deo, *lucem habitat inaccessibilem*, Proverb. 14. *Acceptus est regi minister intelligens*. Sapient. 7. *Neminem enim diligit Deus nisi eum qui cum sapientia inhabitat*. Diabolus vero vult sibi in tenebris serviri, lucem habens odio. Joan. 3. *Qui male agit, odit lucem*. Ipse cum assumit aliquos ad suum servitium dicit eis quod dixit Nahas Jabitis. 1. Reg. 11. *In hoc feriam vobiscum pactum, ut eruam vobis oculos dextros*. *Item* Deus vult sibi serviri in puritate, ipse enim pascitur inter lilia. Cant. 2. 1. Thessal. 4. *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra*. Psalm. 100. *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabit*. Diabolus vero vult sibi serviri in spurcitia, unde petit se mitti in porcos. Matthæi octavo *Ipse enim habitat in locis humentibus*. Job. 40 *In aridis requiem non invenit*. Matthæi 12. *Deus vero in altissimis habitat, ubi magna est munditia*. Ecclesiastici 24. *Ego in altissimis habito*, &c. *Item* Deus vult habere servientes humiles. Psal. 100. *Non habitabit in medio domus mea qui facit superbiam*. Diabolus vero vult superbos, ipse enim est rex super omnes filios superbiæ Job. 45. Gregor. Evidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorum. Cum ergo quam quisque habeat cognoscitur, sub quo rege militet invenitur. *Item* Deus vult habere ministros honestè indutos, quod signatum est in ministris Salomonis. 3. Reg. 10. & 2. Paralip. 9. & Proverb. ultimo dicitur de forti muliere quod *omnes domestici ejus vestiti sunt duplicibus*. Diabolus vero vult habere ministros dehonestantes, ita quod posteriora eorũ appareant hominibus sicut figuratũ est. 2. Reg. 10. ubi rex filiorum Amon servis David vestes præcidit usque ad nates: vestes usque ad nates præcisæ sũt, ita quod apparẽt pudibũda quãdo peccata aliquorũ carnalia hominibus sũt nota. *Item* Dominus vult habere ministros concordes. Ipse enim habitare facit unius moris in domo, id est unanimes Job. 25. *Qui facit concordiam in sublimibus*. Diabolus verò vult habere ministros discordes. Matth. 12. *Qui non colligit mecum, dispergit*. *Item* diabolus vult servientes suos con-

Marginalia: 1. Deo & Dæmoni serviri non potest ob tria. — Cur servus Diaboli non possit esse servus Dei. — Voluntas Dei & Dæmonis sunt contraria. 1. — 2. — 3. — 4. — 5. Psal. 67.

gregare ista temporalia. Exod. 5. *Dispersus est populus per Ægyptum ad colligendas paleas.* Deus verò vult servientes suos dispergere secundum illud, Psalm. 111. *Dispersit dedit pauperibus.* Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus.*
7. *Præterea* Deus & diabolus volunt habere servientes suos in omni tempore, & ideò indubitanter nemo potest illis servire. Ierem. 16. *Servietis diis alienis, qui non dabunt vobis requiem die ac nocte.* Luc. 1. *Serviamus ei in sanctitate & justitia coram ipso omnibus diebus nostris.*

II. Homo debet Deo servire ob duo

Nemo potest duobus dominis servire. Notandum quod necesse habet homo Deo servire, licet aliqui credant se sine Domino esse posse. Job. 11. *Vir vanus in superbiam erigitur, & quasi pullum onagri se liberum putat esse.* Debet homo servitium Deo ratione creationis. Bernard. Etiam infidelem urget naturalis justitia se totum tradere illi, à quo se totum habet. Ratione redemptionis: ad Corinth. 6. *Empti estis pretio magno* Cum ergo non possit homo duobus dominis servire, Beatus est ille qui Deum Dominum ad serviendum eligit. Psalm. 143. *Beatus populus cujus est Dominus Deus ejus.* Psal 72. *Mihi adhærere Deo bonum est.* Et possunt *sex* causæ assignari quare beatus est qui Deum pro Domino eligit.

Beatus est qui Deo servit.

Prima est quia qui non habet
1. Deum Dominum, habet pessimum Dominum scilicet diabolum, quæ ratio insinuatur. Joan. 6. cum Dominus diceret Apostolis *nunquid & vos vultis abire? respondit Petrus, Domine ad quem ibimus?* profectò si ab eo recessissent, in servitutem diaboli transissent. Hoc cogitare debet qui per mortale pecca-
2. tum à Deo vult recedere. *Secunda* causa est quia Dominus iste nobilissimus est, ut nulli sit dedecus servire ei, servire enim ei regnare est. Si serviens regis terreni par est comiti, ut vulgariter dicitur, serviens regis æterni major est rege terreno. *Tertia* est,
3. quia Dominus iste benignus est præceptor, præcipiens levia, honesta, & servienti utilia. Matth. 11. *Iugum meum suave est, & onus meum leve est.* 1 Joan. 5. *Mandata ejus gravia non sunt.* Psal. 15. *Bonorum*
4. *meorum non eges.* *Quarta* est quia Dominus vitæ fortissimus est protector. Psal. 26. *Dominus protector vitæ meæ.* *Quinta* est, quia ipse est liberalissimus remunerator. Genes. 15. *Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* Illi qui ne villulam unam lucrari possunt cum aliis dominis, cum isto Domino lucrari possunt vitam æternam. Benignitatem ejus insinuat Petrus. Joann. 6. dicens: *& nos credimus quia tu es Christus filius Dei.* Christus interpretatur unctus, unde intelligitur ejus benignitas, in hoc vero quia dicitur filius
6. Dei ejus nobilitas. *Sexta* causa est, quia Dominus iste est sapientissimus gubernator, nihil autem tantum expedit stulto quantum servire sapienti, ut dicit Bernardus.

III. Diabolo non est serviendum.

Item notandum quod nullus diabolum debet eligere pro Domino multiplici ratione.
1. *Primo* quod inimicus noster est. Bernard. in persona Domini. quid causæ est quod inimico meo vestroque libet potius servire quam mihi? non ille vos pascit, non creavit. Si parva hæc videntur, gratis vos non ille, sed ego vos redemi, non auro, non argento, non sole, non luna, non aliquo Angelorum, sed
2. proprio cruore. Si nec tam multiplici jure est elicere à vobis debitum famulatum, saltem obtemperate illi, qui plura pollicetur. Offerte nunc dona gratiæ futuris muneribus gloriæ cumulanda. *Secundo* quia implacabilis est ejus inimicitia. Gregorius: Stultum est servire diabolo offenso, qui nullo pla-
3. catur obsequio. *Tertio* quia gravis est exactor gravi onere laborum & servitiorum opprimens, unde figuratus est per Pharaonem opprimentem filios Israel laborantes in luto, latere & palea, Exod. 1. De hac oppressione habetur. Sapient. 5. *Lassati sumus in via iniquitatis.* Et sicut filiis Israel, præpositi fuerunt qui eos affligerent dicentes, *complete opus vestrum quotidie.* Exod. 5. Sic prælati & tyranni mali se habent ad subditos. Hierem. 50. *Grex perditus populus meus, pastores seduxerunt eos,* Et post. *Grex dispersus Israel, leones ejecerunt eos.*
Vel singula vitia possunt intelligi afflictores isti. 4.
Quarto quia diabolus Dominus est litigiosus, non vult servum otiari à malo, unde stimulat eum ut peccatum addat peccato. Exod. 5. *Vacatis otio & idcirco dicitis eamus,* &c. Conscientia vero naturaliter contradicit, unde est ibi jurgium figuratum Exod. 2. in hoc, quod vir Ægyptius jurgabatur contra Hebræum. Ideo dicitur Isa. 57. *Cor impij quasi mare fervens:* & in eodem. *Non est pax impijs.* Diabolo vero expulso per gratiam cessat hoc jurgium. Proverb. 26. *Susurrone sublato jurgia quiescunt.* Hoc jurgium habere magna molestia est, & magna tranquillitatio est carere ipso. Proverb. 17. *Melior est buccella panis sicca cum gaudio, quam*
domus plena victimis cum jurgio. *Quinto* quia ni- 5.
hil ab eo tenemus, nec de expensis ejus vivimus. Domini autem est terra & plenitudo ejus. Diabolus
non potest dare unam festucam de suo servienti- Psalm. 23.
bus suis. Quomodo panem quotidianum audet petere à Deo qui inimico ejus scilicet diabolo servit.
Sexto quia servientibus suis daturus est supplicium 6.
pro præmio. Magna crudelitas est pro stipendio dare supplicium Rom. 6. *Stipendia peccati mors.* Proverb. 5. *Ne des alienis honorem tuum & annos tuos crudeli.* Magna fatuitas hominum. Diabolus dicit: Ego servientes meos interficiam. Christus dicit: Ego servientes meos reges æternos faciam. Et tamen plures servos habet diabolus quam Christus. Christus vocat ad regnum Matth. 25. *Venite benedicti patris mei percipite regnum:* & fugiunt homines. E contrario diabolus vocat ad patibulum, & infiniti eum sequuntur. *Vltimo* quia diabolus se-
ductor est Joan. 8 *Ipse est mendax & pater ejus.* Per 7.
mendacium primos parentes seduxit. Genes. 3. *Eritis,* inquit, *sicut dij.*

IV. Mundo nõ serviendum.

Possunt etiam intelligi hi duo Domini, quibus nemo potest servire, Deus & mundus. Et notandum quod mundus non est eligendus pro Domi-
no, *primo* quia exactor est gravis mundanorum 1.
negotiorum vel officiorum, & si amplecteris eum uno brachio, tenebit te duobus. August. Absorbebit te, amatores suos vorare novit non portare. De onagro per quem designantur mundi contemp-
tores legitur Job. 39. *Clamorem exactoris non audit.* 2.
Secundo quia litigiosus est mundus causis & litibus hominem implicans, & fœlix est ille qui dicit ut dixit Abraham ad Loth Genes. 13 *Ne quæso sit jurgium inter me & te & pastores meos & pastores tuos, fratres enim sumus, ecce universa terra coram te*
est. Proverb. 20. *Honor est homini, qui separat se à* 3.
contentionibus. *Tertio* quia mundus est crudelis Dominus spolians illos qui ei serviunt cum ab eo recedunt. Psalm. 48. *Dives cum interierit non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus.* Job. 5. *Nudus egressus de utero matris meæ, nudus re-*
vertar illuc. 1. Timoth. ultimo. *Nihil intulimus* 4.
in hunc mundum, haud dubium nihil auferre possumus. *Quarto* quia mundus est infidelis socius in mentiendo sicut diabolus. Socius iste figuratur per Laban qui interpretatur candidatio, quia per quandam pulchritudinem decipit. Laban multotiens decepit Jacob. Genes. 31. Unde Jacob tandem ab eo recessit, sic qui sapiens est à mundo recedit, attendens quod servientibus suis male solvit quod promittit.

Possunt etiam intelligi hi duo Domini quibus nemo potest servire Deus & corpus. Et sciendum quod

quod corpus nullus debet eligere pro Domino ut ei serviat. *Primo* quia gravis exactor est, quid enim
1 ventri sufficit? Juvenalis.

O quanta est gula quæ sibi tantos,
Ponit, apros, animal propter convivia natum.

De hoc exactore dicitur Job. 3. *Vocem exactoris non audierunt.* Proverb. 30. *Tria sunt insatiabilia, & quartum quod nunquam dicit sufficit. Infernus, Os vulvæ, terra quæ nunquam satiatur aqua, ignis vero nunquam dicit sufficit.* Terra corporis non satiatur aqua delectationis. *Secundo* quia caro liti-
2. giosa est Proverb. 19. *Tecta perstillantia litigiosa mulier.* Et 17. *Tecta perstillantia in die frigoris & litigiosa mulier comparantur.* *Tertio* quia crudelis li-
3. cet blandiri videatur, Ecclesiast. 25. *Non est caput nequius super caput colubri, & non est nequitia super iram mulieris.* Non timet caro facere quod viro suo, id est spiritui sit causa mortis. *Quarto* quia caro est infidelis sicut Dalila Samsonis, quæ cum
4. tradidit hostibus suis. Judic. 16.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Dicta quinta hujus Evangelij fusius explicantur.

SERMO CIX.

Nemo potest duobus Dominis servire.

POssumus intelligere verbum istud dictum esse. *Primo* contra hypocritas, qui exterius volunt servire Deo, & interius diabolo, de quibus Matt. 7. *Veniunt ad vos in vestimentis ovium.* Isaiæ 29. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me.* *Secundo* potest intelligi dictum contra quosdam qui exterius volunt placere mundo, interius Deo, non attendentes illud Jacob. 4. Adulteri nescitis quia amicitia hujus sæculi inimica est Dei? Isaiæ 27. *Coangustatum est stratum, ita ut alter decidat, & pallium breve utrumque operire non potest.* Pallium scilicet amoris. Valde fatua est anima quæ credit se posse placere sponso, dum sponsus eam scit velle placere adultero diabolo. Tales volunt habere Deum quasi incarceratum, cum non permittunt se socium ostendere extra per bonam operationem. *Tertio* potest intelligi hoc esse dictum contra quosdam qui simul agunt manifestè bona & mala, non attendentes illud Ecclesiastici 2. *Væ duplici corde &c. & peccatori terram duabus viis ingredienti.* Tales arant in bove & asino, quorum animalium unum est mundum, aliud immundum contra prohibitionem Domini. Deuter. Tales sunt similes Samaritanis qui Deum colebant, & nihilominus idolis immolabant. 4. Reg. 17. Tales arguit Helias 3. Reg. 18. *Usque quo*, inquit, *claudicatis in duas partes?*

(Hoc dicitur contra tres. — 1. — 3.)

II. *Non potestis Deo servire & mammonæ.* Notandum quod homines liberales divitiis dominantur, avari vero eis serviunt, unde viri divitiarum dicuntur. Psalm. 75. *Nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.* Chrysostomus. Divitiæ à servitute Dei nos expellunt in suam captivitatem. Ad hanc vero captivitatem *primo* pertinet quod avari custodes sunt divitiarum, non habentes cor, id est potestatem distribuendi eas ad utilitatem animarum suarum Beda. Divitiis servit qui has custodit ut servus, sed qui servitutis excussit jugum distribuit ut Dominus. Bern. Super Cant. Quære, inquit à quovis eorum qui insatiabili corde lucris temporalibus inhiant, quid sentiat de his qui sua vendentes & pauperibus dantes regna cœlorum pro terrena substantia mercantur? Sapienter agunt, respondebit. Quære iterum, cur quod approbat non facit? Non possum, inquit, quare? profecto quia domina avaritia nō permittit, quia sua nō sunt quæ possidere videtur. Ibidem. Si vere tua sunt, expende ad lucra pro terrenis cælestia commu-
tando; si non vales, fatere te pecuniæ tuæ non Dominum esse sed servum, custodem, non possessorem. *Secunda* facit ad servitutem quia avari divitiis suis sunt inferiores; habent enim eas se ipsis chariores, si pecunia amittitur multum dolent.

(Avari sunt servi & captivi divitiarum. — 1 — 2.)

Ploratur lachrimis amissa pecunia veris.

De sui vero perditione non dolent, Proverb. 23. *Verberaverunt me & non dolui.* *Tertio* quod divitiis obediunt, Eccles. 10. *Pecuniæ obediunt omnia.* Adeo vero sunt obedientes divitiis quod usque ad contemptum Dei obediunt. Chrysostomus. Qui vult mandata avaritiæ facere, necesse est ut contemnat Dei mādata. *Quarto* quod in divitiis
congregandis vel conservandis quasi totam vitam suam expendunt. Quasi quatuor nummos censuales ad modum servorum dant divitiis supra se, scilicet solicitudinem, amorem, locutionem & operationē. Ad gravitatem etiam hujus servituris facit quod ipsi sunt venales secundum id. Ecclesiast. 10. *Nihil est iniquius quam amare pecuniam, hic enim & animam suam venalem habet.* Præterea non solum serviunt divitiis servitute duliæ, quæ exhibetur creaturis, sed etiam servitute latriæ, quæ soli exhibenda est Creatori, unde hic dicit Glossa. Divitiis servire Deum negare est, Ephes. 5. *Avaritia est idolorum servitus*, ut dicit Glossa. Avari Deus est nummus. Avarus se habet ad divitias tanquam essent summum bonum, summe eas diligendo, spem suā in eis ponendo, de eis melius quam de Deo sentiendo. Se enim credit habiturum necessaria, si divitiis servierit. Præterea ubi Deus & divitiæ requirunt contraria, potius obedit divitiis quam Deo. Obedientia inter servos Dei & servos pecuniæ distinguit, Lucæ 6. *Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico?* Et *notandum* quod licet homo non possit servire Deo & divitiis, tamen aliquis potest servire Deo cum divitiis, & hoc multipliciter. *Primo* pro amore Dei eas contemnendo. August. Qui veram fidem de Deo habet, non quærit in his miseriis fieri dives, non enim plus est ei mundus quam Deus. *Secundo* in acquisitione earum, laborando ne pro necessariis sibi furtum vel rapinam committat, ut habeat unde eleemosynam faciat. Ephes. 4. *Qui furabatur, jam non furetur, magis autem laboret operando quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.* *Tertio* eas conservando, ut oportunius distribuantur. Ecclesiast. 3. *Tempus adquirendi & tempus perdendi.* *Quarto* eas distribuendo, Ecclesiastici 29. *Tempus adquirendi perde pecuniam propter fratrem & amicum, & ne abscondas eam sub lapide in perditione*, id est sub duritia cordis.

(4. — Avarus servit divitiis cultu latriæ. — Deo servitur in divitiis. — 1. — 2. — 3. — 4.)

III. *Ideo dico vobis ne soliciti sitis animæ vestræ.* Notandum quod multiplex est solicitudo. Quædam est providentiæ spiritualis quæ suadetur. Proverb 6. *Vade ad formicam ò piger & considera vias ejus.* Rom. 12. *Qui præest in sollicitudine*, supple præsit. *Alia* est sollicitudo temporalis necessitatis, de qua instruitur homo Genes. 3. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* *Alia* est superfluitatis & cupiditatis & curiositatis, quæ provenit ex immoderato amore terrenorum & diffidentia æternorum. Chrysostomus. Sollicitudo desperationis est filia. Hæc dissuadetur hic: & Phil. 4. *Nihil solliciti sitis.* Proverb. 11. *Expectatio sollicitorum peribit.* *Prima* est commendabilis, *secunda* tolerabilis, *tertia* vituperabilis, illa enim verbum Dei suffocat. Matth. 13. *Sollicitudo hujus sæculi & fallacia divitiarum suffocant verbum Dei* mentem perturbat Luc. 10. *Martha Mar. sollicita es & turbaris erga plurima.* Ecclesiastici 31. *Vigilia & cholera & tortura viro*

(Sollicitudo triplex.)

infrunito, scilicet intemperato circa divitias. Item excæcat, unde in fine Hierem. & in fine libri quarti Regum legitur quod Sedecias fuit excæcatus in Rebblatha, quæ interpretatur multa hic. *Nolite solliciti esse dicentes.*

Nota quod multæ causæ sunt quare fideles non debent solliciti esse de necessariis vitæ. *Prima* est vitæ incertitudo: qui enim non est certus de futura vita, quid mirum si non est certus de necessariis vitæ futuræ: si enim Deo placuit dare vitam, verisimile est quod placeat ei dare necessaria vitæ futuræ. *Nonne anima*, idest vita, *plus est quam esca*, dicit Dominus, quasi diceret, qui dat majora, dat minora. Hæc causa innuitur Luc. 12. Ubi post istud verbum, *Stulte hac nocte animam tuam repetam à te*, subditur, *ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis.*
2. *Secunda* causa est quod Dominus creaturis inferioribus homine victum & vestitum abundanter ministrat, verisimile est quod creaturam nobiliorem amplius diligat quam minus nobilem, & potius ei providere velit. Ad quod pertinet illud, *respicite volatilia cœli.* Item id, *considerate lilia agri.* Lucæ 12. sic habetur, *considerate corvos*, &c. Deus pascit illos, per quos filij diaboli intelliguntur; & verisimile est si Deus pascit filios diaboli, quod pascat etiam filios proprios. Psal 46. *Qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corvorum invocantibus eum.* Job 38. *Qui praparat corvo escam.* Et *notandum* quod pulli corvorum antequam nigrescant à parentibus suis non pascuntur, sed pascuntur rore cœli. Sed cū nigrescere incipiunt, pascuntur carnibus cadaverum, & verisimile est quod Deus hominibus necessaria provideret, nisi plumis peccatorum nigrescerent.
3. *Tertia* causa est quod hæc sollicitudo infidelibus assimilatur, quod innuitur ibi: *hæc enim omnia gentes inquirunt.* Immo verò videtur esse infidelitas. Cùm enim Deus promittat regnum servientibus sibi, & quærentibus primùm regnum & ejus justitiam, promittat additionem temporalium: sicut infidelitas esset non credere primæ promissioni, sic infidelitas est non credere secundæ intendere. Ambrosius. Indecorum est homini curare de cibo vel veste qui militat regno. Rabanus. Quis rex devotis militibus debitam non procurat alimoniam? Quis famulis suis non ministrat cibaria? servi est sollicitum esse quomodo Domino suo serviat, Domini vero est cogitare ut servus necessaria habeat. Sed si servus de se cogitat & non de Domino, non est mirum si Dominus ei non provideat.
4. *Quarta* causa est quod pater noster cœlestis scit nos indigere. Chrysostom. Qui ad fontem vadit non est sollicitus de bibendo, nec ad prandium copiosum de comedendo. Quid times stulte? Dei providentia largior est fonte? Idem Chrysostomus. Qualis pater est qui non necessaria ministrat pueris, maximè cum non ignorat quod egent? Etiam Sarraceni & Judæi à lege naturali edocti filiis suis provident, & etiam feræ fœtibus suis, quomodo ergo pater misericordiarum filiis non provideret, qui servos suos in deserto pavit cibo de cœlo misso. Heliam etiam pavit corvo ei deferente panem & carnem. 3. Regum 17. August super Matth. Scit cœlestis Medicus quid nobis daturus est ad consolationem, non enim homo sine causa jumento suo cibaria subtrahit.
5. *Quinta* causa est quia ad futurum tempus pertinet sollicitudo futuræ vitæ sicut ad præsens pertinet sollicitudo præsentis. Sufficit præsenti diei malitia sua, id est, sollicitudo pertinens ad eam.

IV. Hoc dictū tria docet.

Quærite primum regnum Dei, &c. Hoc verbo *Dei liberalitas* nobis ostenditur, *vita nostra ordinatur*, *pretiosum à vili separatur.* Liberalitas Dei in hoc ostenditur, quod monet nos ad petendum magna. Augustinus. Non tantum hortaretur ut peteremus, nisi dare vellet. Erubescat humana pigritia, plus vult ille dare quam nos accipere, plus vult ille misereri quam nos à miseria liberari. Liberalitas Dei causa fuit ut fierent quæcunque facta sunt. Alia fecit ut eis daret, scilicet creaturas rationales; alia ut ea daret, cæteris scilicet creaturis, & cuilibet creaturæ ad inditium suæ liberalitatis dedit quandam liberalitatem. August. Judicium maximum divinæ liberalitatis est quod quælibet creatura cogitur se ipsam dare. *Vita ordinatur* in hoc, quod admonemur primo quærere regnum Dei & justitiam ejus. 1.
Adverte quanta sit præposteratio facta in hominibus, qui illud quod primo ab hominibus dominus docet quærendū, ultimo quærunt, differentes conversionem suā usque ad extremā infirmitatem, quod est valde periculosum. Aug. Periculosissimum est, & interitui vicinum usque ad mortem protrahere pœnitentiæ remedium. Christianus qui in baptismo est inunctus ad regnum cœlorum quando perpendit se jus regni amisisse, & infernale patibulum meruisse, debet intendere ad recuperandum illud, nec quiescere deberet donec spem de ejus recuperatione haberet. Sed sunt aliqui qui dum vivunt volunt malè agere, & tamen sperant ad bonum finem pervenire, scilicet quærentes caudam equinam in vitulo, cum tamen caudam non soleant habere. Bona vita habet bonum finem, & mala malum. Ipsi sunt similes Balaam dicenti Numeri 23. *Moriatur anima morte justorum.* Tales per totam vitam suam parant mansionem in inferno, cum tamen nolunt ibi manere sed in Paradiso ipsi seminant maledictionem, & tamen volunt metere benedictionem, non attendentes illud ad Galat. 6. *Quod enim seminaverit homo hoc & metet.* Eccles. 25. *Quod in juventute tua non congregasti, quomodo invenies in senectute tua?* Ipsi volunt de spinis colligere uvas, & de tribulis ficus, quærunt enim bonum finem in vita spinis peccatorum plena. 3.
Pretiosum à vili separatur in hoc, quod Dominus non monet ad quærendum temporalia sicut monet ad quærendū regnū & regni ejus justitiā, sed promittit ea esse adjicienda. Separatio ista pretiosi à vili valde placet Deo secundum illud Jerem. 14. *Si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris.*

Tria sunt genera bonorum.

Et *notandum* quod tria sunt genera bonorum; scilicet *bonum gloriæ*, *bonū gratiæ*, *bonum temporale.* Primum intelligitur per regnum Dei, secundum per justitiam ejus, tertium ibi, *hæc omnia adjicientur vobis.* Primum est finis viæ, secundum via, tertium viaticum. Justitia regni est justitia perfecta, talis qualis est necessaria in regno Dei, cujus potentiæ nemo potest resistere cum sit omnipotens. David Psalm. 138. *Si ascendero in cœlum tu illic es.* Sapientiam etiam ejus nihil potest latere. Item ejus bonitas, cum sit summa, summè odit malum, & maximam vindictam sumet de eo.

V. Hoc dictū quadrupliciter intelligendum.

Quadruplici ratione hoc dictum possumus intelligere: *hæc omnia adjicientur vobis.* *Primo* quia qui habet justitiam regni, filius Dei est, unde debetur ei provisio, quod tangit Glossa dicens: quia omnia sūt filiorū. 1.
Secundo quia bona temporalia bona infima sunt, unde incurvatur homo quærendo ea, adquiescens illi suggestioni diabolicæ Isaiæ 51. *Incurvare ut transeamus* Quam incurvationem non vult Dominus, ideo non monet peti. 2.
Tertio quia sūt quandoque habenti noxia, unde Proverb. 1. *Usquequo parvuli diligitis infantiam & stulti ea quæ sibi noxia sunt cupient?* & super illud 2. Corinth. 12. *Virtus in infirmitate perficitur*, dicit Glossa August. Cum ea quæ Deus laudat & promittit ab ipso petitis, securè petite, illa enim Deo propitio conceduntur: cum autem petitis temporalia, cum modo petite & cum timore committite, ut si prosint det: si scit obesse non det, quid enim prosit vel obsit 3.

vel obsit medicus novit non ægrotus. *Quarto* quia bona modica sunt, quæ indubitanter ab eo sunt speranda, à quo regnum speratur. Rabanus loquens illi qui sollicitus est de his bonis corporis. Noli homo exacerbare Deum pro te taliter cogitando. Dato regno suspiras panem, indutus immortalitatis gloria, plangis corporis vestimentum. Ambrosius. Indecorum est homini procurare de cibo vel de veste qui militat regno. Novit rex quemadmodum militiam suam pascat, alat, vestiat, & malis providet; Deus quanto magis bonis providebit? Aug. Pascebat contemnētē se, & deseret sequentē se?

DOMINICA DECIMA SEXTA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

SERMO CXX.

Evangelium in VII. puncta divisum explicatur.

Ibat I. sus in civitatem quæ vocatur Naim. *Luc 7.*

Littera plana est nec indiget expositione circa seriem huius evangelii SEPTEM nobis consideranda sunt pertinentia ad ædificationem nostram. *Primò* quid designet iste *mortuus*. *Secundo* quid mortui *suscitatio*. *Tertiò locus* ubi suscitatur *Quartò multitudo* coram qua suscitatur. *Quintò occasio* suscitationis. *Sexto modus* suscitandi. *Septimo sequela* suscitationis.

(Septem puncta huius concionis.)

I. (Suscitatus quid significet. Tres a Christo suscitati quid significent. Mors & vita implex.)

Designat autem mortuus iste peccatorem. Et *notandum* quod tres mortuos legimus in evangelio Dominum suscitasse, scilicet filiam archisynagogi suscitatam in domo, de qua habetur Matth. 9. & Marc. 5. & unicum filium viduæ suscitatum ad portam civitatis, de quo habetur in evangelio hodierno, & Lazarum suscitatum ad sepulchrum Ioan. II. in suscitatione vero horum triū mortuorū ostensum est quod Salvator potestatē habet super triplicē mortem, scilicet mortem naturæ, culpæ, & gehennæ, & super triplicem vitam, scilicet naturæ, gratiæ, & gloriæ. Item triplex mors culpæ designata est in morte horum trium, sicut ostenditur his versibus:

Mens mala, mors intus, malus actus, mors foris, usus.
Tumba puella, puer Lazarus, ista notant.

(Peccatum cur per mortem significetur.)

Et *sciendum* quod spiritus sanctus peccatum per mortem voluit designari ad ostendendum quantum peccatum sit fugiendum, & quantum de eo sit dolendum cum commissum est. Peccatum fugiendum est ut mors. Ecclesiastici 21. *Quasi à facie colubri fuge peccatum*. De eo etiam dolendum est tanquam de morte. Sic dolere debet qui amicum suum videt in peccato mortali ac si videret eum mortuum, immo etiam plus. Eccles. 22. *Modicum plora super mortuum, quoniam requievit*, & paulò post. *Luctus mortui septem dies, fatui autem & impij omnes dies vitæ eorum.* Aug. Sunt ne in te viscera Christianæ compassionis, qui plangis corpus à quo recessit anima, & non plangis animam à qua recessit Deus? Mors corporis non est reputanda quasi respectu huius mortis. Marc. 5. *Non est mortua puella sed dormit.* In Psal. 15. *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius*, sed *mors peccatorum pessima*. Psal. 33. Aug. Vera mors est quam homines non timent separatio animæ à Deo. Sic dolendum est de peccato ut de morte unigeniti. Ierem. 9. *Luctum unigeniti fac tibi planctum amarum.* Vnde iste fuit unicus matris suæ. Magis amat mater quæ habet unicum filium illum, quam si multos haberet, ideo amplius dolet de eius morte Vnde 2. Reg. 1. dicit David plangens Ionatham. *sicut mater unicum amat filium, ita te diligebam.*

(Peccatum comparatur morti. 1.)

Et NOTANDUM quod *sex* sunt in quibus peccatum morti corporis assimilatur. *Primum* est quod mors separat ab anima corpus à qua habebat valorem suum, unde remanet corpus quasi truncus inutilis. Sic peccatum separat animam à Deo, à quo habebat valorem suum, unde remanet anima quasi nullius valoris: unde bonum esset ei non esse, nisi esset spes de eius spirituali resurrectione. Isaiæ 59. *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum.* Oseæ 7. *Væ eis quia recesserunt à me.* Quanto Deus prævalet animæ, tanto deterior est separatio animæ à Deo, quàm corporis ab anima. *Secundo* mors aufert sensum corpori, sic peccatum animæ, Prover. 23. *Verberaverunt me, & non dolui, traxerunt me, & ego non sensi.* Damnum corporis, bene sentit peccator, sed damnum animæ non; ideo dicitur semivivus relictus sive semimortuus. Luc 10. Ex parte animæ mortuus, ex parte corporis vivus. *Tertiò* mors aufert motum corporis sic peccatum animæ; unde videmus aliquos peccatores qui cor suum per amorem posuerunt in terra, vel carne propria vel aliena; & licet agnoscant quod cœlum prævalet terræ, & anima & carni, tamen non possunt cor suum transferre ad meliora, ut videatur impleta esse in eis illa imprecatio Exod. 15. *Fiant immobiles quasi lapis.* *Quarto* mortem sequitur putrefactio, corruptio, & vermium generatio. peccatum etiam similia his sequuntur. Psal. 3. *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis.* Prover. 14. *Putredo ossium invidia* 1. Machab. 2. *Gloria impij stercus & vermis.* Gloria hominis deberet esse testimonium conscientiæ, sed loco huius gloriæ est peccatori immunditia & remorsio conscientiæ Iuvenalis.

Prima etenim est hæc ultio quod se. Iudice nemo nocens absolvitur.

Isaiæ ultimo. *Vermis eorum non morietur.* *Quinto* mortem sequitur fœtor corporis, sic peccatum sequitur fœtor infamiæ vicinos interficiens. Ioel. 2. *Ascendet fœtor eius, & ascendet putredo eius, quia superbè egit* Ioan. 11. *Domine jam fœtet quadriduanus enim est*, habens peccatum cordis, oris, operis, consuetudinis. Sed hunc fœtorem multi non agnoscunt, quia fœtidi sunt Bern. ubi omnes fœtidi sunt, fœtor unius minimè sentitur. *Sexto* mortem corporis sequitur sepultura, sic peccatum sequitur sepultura animæ sub lapide obstinationis. Thren. 3. *Lapsa est in lacum vita mea, posuerunt lapidem super me.*

(2. 3. 4. 5. 6.)

(II. Suscitatio mortui.)

Et sicut mortuus iste peccatorem figurat, sic & ejus suscitatio figurat peccatoris conversionem. Item sicut multum timendum est peccatum & multum dolendum est de ipso commisso: sic multum desideranda est peccatoris conversio; & multum gaudendum est de ipsa jam facta; est enim resurrectio filii Dei. Luc. 15. *Epulari & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus fuerat & revixit.* In eodem. *Gaudium est angelis Dei super peccatore*, quanto magis gaudium debet esse hic hominibus.

(III. Locus suscitationis.)

Locus in quo hæc suscitatio facta est porta est civitatis per quam mortuus efferebatur, & ad quam Salvator appropinquavit. Secundum Glossam. Porta qua effertur aliquis est de sensu, quo aliquis in peccatum corruit, ut qui videt mulierem ad concupiscendum eam. Qui autem turpibus vel otiosis audiendis accommodat. Qui lingua commodat litigiis Hierem. 9. *Ascendit mors per fenestras.* Appropinquat autem Dominus portæ civitatis quando gratia salutaris cohibet ne tentatio per aliquem sensum ad effectum perveniat. Psal. 118. *Averte oculos meos ne videant vanitatem.* Iob. 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis.* Oseæ 2. *Sepiam viam tuam spinis*

(IV. Coram multitudine cur suscitatio facta.)

Suscitatur autem mortuus iste coram multitudine, cum in suscitatione filiæ Archisynagogi turbam ejecerit. Matth. 9. & Marc. 5. quia mortuus iste significat peccatorem, cuius peccatum hominibus notum est, qui pœnitentia sua debet ædificare populum, sicut malo exemplo suo corrupit eum.

Filia vero Archisynagogi peccatorem occultum, qui occultè debet satisfacere: insinuat etiam in hoc quod est turba tumultuans. Matth. 9. *Cum vidisset turbam tumultuantem dicebat: discedite.* Et est turba non ejicienda, scilicet turba compatiens, de qua habetur in hoc evangelio. Alias duas caussas tangit Glossa, quare coram multitudine suscitatus est. Multi, inquit, fuerunt cum Domino, multi cum vidua, ut viso miraculo multi Dei laudatores fiant & testes.

V. Occasio suscitationis trium mortuorum.

Huius suscitationis occasio videtur fuisse fletus matris: cum enim eam vidisset Dominus *misericordia motus super eam dixit, noli flere.* Suscitationis vero Lazari occasio fuit fletus Mariæ & Iudæorum. Ioan. 11. *Quam cum vidisset plorantem & Iudæos qui erant cum ea.* Occasio etiam fuit suscitationis filiæ Archisynagogi, quod pater Dominum rogavit. Sic valde necessarium est, quod aliquis roget pro eo qui in peccato est mortali, ipse enim non est dignus ut à Domino exaudiatur. Ioan. 9. *Peccatores Deus non audit.* Et *notandum* quod valde desolata erat mater huius defuncti: cum enim esset vidua, deerat ei solatium viri. Item cum esset ille unicus, erat sine solatio filiorum. Abyssus igitur miseriæ abyssum divinæ misericordiæ invocavit.

VI. De modo suscitandi quatuor.

1. Ad modum suscitandi pertinent ista *quatuor*: scilicet Dominus ad mortuum accessit, loculum tetigit, portantes stare fecit, illi qui erat suscitandus dixit: *Adolescens tibi dico surge.* Ad mortuum spiritualiter Salvator appropinquat, cum aliquam gratiam prævenientem ei dat, gratiam, inquam, gratis datam, non gratum facientem, ut desiderium propriæ salutis, vel voluntatem miserendi pauperibus, ut sic Deus eius misereatur, vel internam inspirationem, vel exteriorem prædicationem.

2. & 3. Portitores quid significent.

Loculum vero Dominus tangit cum affectum animi malum compescit. Portitores vero peccatoris secundum Glossam, sunt immunda desideria, vel adulantium blandimenta, quos portitores Dominus facit stare, cum talia facit cessare. Vel possunt intelligi isti portitores fiducia diu vivendi, consideratio alienæ culpæ, impunitas peccatoris, stulta spes pœnitendi in futuro, quam aliquis habet de magna Dei misericordia. Contra primum dicitur. Iob 32. *Nescio quamdiu subsistam.* Ecclesiast. 9. *Nescit homo finem suum.* Is. 38. *Dum adhuc ordirer succidit me.* De secundo Ecclesiastici 32. *Peccator homo vitabit correptionem & ad voluntatem suam inveniet comparationem:* Contra tertium dicitur Ecclesiastici 5. *Ne dixeris, peccavi, quid accidit mihi triste?* Ecclesiastici 8. *Quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala.* Contra quartum dicitur Ecclesiasticici 5. *Ne dicas miseratio Dei magna est.* In eodem: *ne tardes converti ad Dominum.*

De religiosis.

Quantum ad religiosos, portitores possunt intelligi ista quatuor, scilicet recordatio vitæ prioris Numeri 11. *Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto.* Rigor regularium observationum Actor. 15. *Hoc est onus quod nec nos nec patres nostri portare potuimus.* Exemplum aliorum pusillanimum. Num. 13. Vbi dixit Caleph, *ascendamus*, &c. dictum est ei. *Nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est.* Deuter. 20. *Quis est homo formidolosus & corde pavido, vadat & revertatur in domum suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum sicut ipse timore perterritus est.* Spes redeundi per pœnitentiam, quæ est in aliquibus stultis, non attendentibus quod corvus egressus de arca nunquam rediit ad arcam. Genes. 8. Loculus intelligi potest vel conscientia, vel ipsum corpus quod est quasi feretrum animæ mortuæ. Iste loculus tangitur cum infirmitas à Deo emittitur: tunc stant qui portabant, quando membra à peccatis cessant. Peccator singulis membris quasi pedibus utitur ad eundum ad infernum dum eis peccat, ac si crederet quod non satis citò illuc perveniret Proverb. 6. *Homo apostata, vir inutilis, graditur ore perverso.* Attendendum est illud: 4.
Adolescens, tibi dico surge. Marc. 5. habetur. *Puella, tibi dico surge.* Non legimus hoc, *senex*, vel *anus, tibi dico surge*, vix enim à peccatis surgunt, qui in eis senuerunt. Hieron. Dum est parvulus hostis, interfice. Prover. 22. *Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea,* Isaiæ 65. *Puer centum annorum morietur.* Ierem. 13. *Si potest Æthiops mutare pellem suam.*

Suscitationem secutà sunt tria quo ad suscitatum.

1. Sequela suscitationis quantum ad suscitatum fuit triplex: scilicet quod resedit, quod loqui cæpit, & quod Dominus illum matri suæ dedit. Primum pertinet ad compunctionem, secundum ad confessionem, tertium ad reconciliationem. Cùm fit absolutio iniungitur satisfactio. In hoc autem quod dicitur, *Resedit* & non *stetit* innuitur, quod peccator cum pœnitet, licet erigatur per bonam voluntatem, tamen adhuc jacet debilis ad operandum, & resistendum tentationi. Iacet per timorem nondum certus de venia, timens sibi de casu futuro, stat tamen per spem. In hoc quod dicitur, cæpit loqui, innuitur, quod peccator, quamdiu est in statu peccati, quasi non loquitur, cùm irrationabilia proferat. In hoc autem quod dicitur, *dedit eum matri suæ*, innuitur, quod resuscitatus de novo à morte peccati matre indiget, aliter non diu viveret. Mater conveniens esset Dei sapientia. Ecclesiastici 3. *Filii sapientiæ ecclesia justorum.*

Duo quoad adstantes.

Sequela suscitationis quantum ad alios, fuit timor reverentiæ, & Dei magnificatio, & hoc est commune miraculis Christi, scilicet Dei gloria & laus, unde dicit Evangelista. *Accepit omnes timor, & magnificabant Deum*, &c.

Explicatio acclamationis seu conclusionis Evangelij.

Propheta magnus surrexit in nobis. Christus magnus propheta fuit, quia verax in verbis, efficax in exemplis, potens in miraculis. Non erant prophetæ magni, in quibus spiritus mendax loquebatur. 3. Reg. 22. *Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum.* Item non fuerunt magni prophetæ Cayphas & Balaam, licet vera dicerent, quia mali fuerunt. Vnde exempli efficacia eis defuit *Deus visitavit plebem suam.* Notandum quod est quadruplex visitatio. *Prima* est *subventionis* in pauperes. Iacobi 1. *Religio munda & immaculata apud Deum & patrem, hæc est. Visitare pupillos & viduas in tribulatione.* Matth. 25. *Infirmus fui, & visitastis me.* Talis fuit visitatio Salvatoris in primo adventu. *Secunda* est *mutuæ familiaritatis* inter amicos & notos. Talis est visitatio spiritualis, quam facit Salvator homini. Iob. 10. *Visitatio tua custodivit spiritum meum.* Psalm. 105. *Visita nos in salutari tuo ad videndum in bonitate electorum tuorum ad latandum in lætitia gentis tuæ.* *Tertia* est *correctionis*, sicut prælati visitant subditos. in Psa. 88. *Si justitias meas prophanaverint, & mandata mea non custodierint, visitabo in virga iniquitates eorum.* *Quarta* est *damnationis*, de qua Isa. 27. *In illo die visitabit Dominus in gladio suo duro & grandi & forti.* Ibidem dicitur de vinea. *nocte & die servo eam, ne forte visitetur contra eam* Isa. 10 *Quid facietis in die visitationis & calamitatis de longe venientis.* Ex ira Dei est, quod aliquis non visitatur hic ad correctionem ut post visitetur ad condemnationem. Oseæ 4. *Non visitabo super filias vestras, cum fuerint fornicatæ.*

DOMINICA

DOMINICA XVII. POST FESTUM SS. TRINITATIS.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Evangelium succinctè explicatur.

SERMO CXXI.

Cùm intraret Jesus in domum cujusdam Principis Pharisæorum, &c. *Luc.* 14.

Duo ostendit Christus in hoc Evãgelio.

DOminus in hoc sermone primò ostendit Pharisæos, qui eum observabant, ut possint reprehendere, reprehensibiles esse de avaritia, & Sabbathi violatione. *Secundo* proponitur parabola, per quam monet eos ad humilitatem, insinuans eos esse reprehensibiles de superbia, de avaritia, & Sabbathi violatione. Et reprehensibiles ostendit per hoc, quod faciebant in Sabbatho opus cupiditatis, qui reprehendebant in eo factum in Sabbatho opus charitatis. Et *ipsi*, scilicet Pharisæi, *observabant eum*, si Sabbathum solveret. *Et ecce homo quidam hydropicus*, Glossa ὕδωρ, aqua, unde hydropisis morbus aquosus subcutaneus, de vitio vesicæ natus cum inflammatione turgente, & anhelitu fœtido. Et est proprium hydropici, quod quanto plus bibit, tanto plus sitit. *Respondens Jesus* insidiosis observatoribus, cogitationibus scilicet eorum, quas tanquam Deus videbat, licet-ne Sabbatho curare sine violatione Sabbathi. Glossa. Sabbathis præcipuè docet & operatur Jesus, non solum propter spirituale Sabbathum, sed etiam propter celebriorem populi conventum quærens salutem omnium. *At illi tacuerunt.* Glossa: meritò tacent, qui contra se dictum quidquid dixerint, vident. Si enim licet, cur observant si non licet, cur pecora curant? *Sanavit eum ac dimisit abire.* Corporaliter sanatum volens se transferre ad sanationem animarum. *Et respondens ad illos*, scilicet cogitationibus observatorum insidiosorum: *Cujus vestrum asinus*, &c. Glossa. Competenti exemplo solvit quæstionem, ut eos ostendat Sabbathum violare in opere cupiditatis, qui eum arguunt in operibus charitatis. *Dicebat autem ad invitatos* ab ipso principe Pharisæorum parabolam istam. Glossa: aliquid mysticè significantem, *intendens*, id est, intelligens, quomodo primos accubitus eligerent, id est, eligere deberent in Ecclesia homines. Ideò superiores personæ in humilioribus sedibus sedent, scilicet in remotioribus ab altari, qui tamen ex usu, modo reputantur digniores. *Dicens ad illos: Cum vocatus fueris*, &c. Expositio litteralis plana est. Mysticè nuptiæ istæ sunt commixtiones Christi & Ecclesiæ, unde sensus est: *Cum vocatus fueris ad nuptias*, id est, vocatus à Christo per inspirationem, vel exteriorem prædicationem unitati Ecclesiæ fueris sociatus, *non discumbas in primo loco*, id est, non extollas te præ cæteris in scientia vel meritis, *ne forte honoratior te sit invitatus ab illo*, idest, ad fidem vocatus, *& veniens iste, qui tè & illum invitavit*, Deus scilicet, qui corda singulorum aut merita intelligit, *dicat tibi*, interius occultè, vel exterius manifestè, ut te revocet ab errore: *da huic locum*, id est, intellige te minorem illo, *& tunc incipias cum rubore*, &c. cùm confunderis, quia te aliis prætulisti. *Sed cum vocatus fueris, recumbe in novissimo loco*, te minorem aliis reputando, *ut cùm venerit* in morte, vel ad judicium, vel per inspirationem, *dicat, amice*, qui amaris & amas. Proverb. 17. *Omni tempore diligit, qui amicus est. Ascende superius*, in præsenti ad majus meritũ, vel in futuro ad majus præmium. Tunc erit tibi gloriæ coram simul discumbentibus, id est, in eadem fide manentibus, vel in eadem beatitudine quiescentibus. *Quia omnis qui se exaltat.* Hic ostenditur ad quid

Expositio Evangelii.

inducta sit hæc parabola nimirum ad ostendendum *quia omnis qui se exaltat*, incaute de meritis elevans se, *humiliabitur*, à Deo, & si non coram hominibus, *& qui se humiliat* de beneficiis, *exaltabitur*.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SERMO CXXII.

Cum intrasset Jesus in domum cujusdam Principis Pharisæorum.

Evangelium duo ostendit.

HOc Evangelium *duo* nobis ostendit scilicet *Pharisæorum malitiam* Salvatori insidiantem, & *Salvatoris prudentiam* insidias eorum vitantem. Proverb. 1. *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum.* Nec solum eorum laqueos vitabat, sed etiam ipsos laqueis eorum involvebat. Studebant Pharisæi ut ipsum reprehendere possent, ipse vero eos reprehensibiles convincebat, se vero laudabilem exhibebat. *Sex* vero sunt in quibus Pharisæi possunt ostendi reprehensibiles ex hoc Evangelio. *Primum* est quod ei quem pascebant nocere intendebant; comedebant cum eo & ipsi insidiabantur; habebant exteriorem justitiam & interiorem malitiam; pauperi Salvatori refectionem dabant, quem tamen ex invidia observabant. Matth. 23. *Væ vobis scribæ & pharisæi Hypocritæ, qui mundatis quod de foris est calicis & paropsidis, intus autem pleni estis rapina & immunditia.* In eodem. *Væ vobis qui similes estis sepulchris dealbatis.* Sic hodie in mẽbris proditur ab his qui cum eo manducant & bibunt, ut vere possit dicere illud. Luc. 22. *Verumtamen manus tradentis me mecum est in mensa. Secundum* est, quod cum ipsi peccati pleni erant, peccatum quærebant in eo qui peccatum non fecit 1. Pet. 2. contra illud Proverb. 24. *Ne insidieris & quæras impietatem in domo justi* Ps. 36. *Observabit peccator justũ.* Sapiens. proprium est stultitiæ aliena vitia cernere, propria oblivisci. Mat. 7. *Ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui. Tertium* est defectus compassionis. Non habebant ad paralyticum & alios compassionem, quia eorum calumniabantur curationem. Gregor. vera justitia compassionem habet, falsa indignationem. Matth 23. *Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentem anetum & cyminum, & relinquitis quæ majora sunt legis, misericordiam & judicium & fidem. Quartũ* est quod tacuerunt quando loqui debuerũt interrogati an liceret Sabbatho curare. Sic hypocritæ tacent, cum tempus est loquendi, & loquuntur, cùm tempus est tacendi. Potius volunt confundere hominem de peccato jam facto quam prævenire eum & occurrere faciendo; non intendunt corrigere, sed correctionem alijs ostendere Hieron. Multi præventi majoribus leviora inferunt malunt vituperare & damnare quam emendare. *Quintum* est quod de minimis habent magnam curam, de maximis parvam vel nullam: boves enim vel asinos curant, de hominibus non curant Bern. Optimi dispensatores rerum, qui de maximis minimam, de minimis maximam curam egerunt Ibidem. Cadit asina & est qui sublevet, perit anima & non est qui recogitet. *Sextum* est amor vanæ gloriæ. Eligunt enim primos accubitus. Matth. 23 *Amant primos recubitus in cœnis & primas cathedras in synagogis.* Salvator vero in hoc Evangelio laudabilis ostenditur, quia *potentia* ejus & *sapientia* & *bonitas* ibi manifestatur *Potentia* in paralytici curatione. *Sapientia* in hoc, quod respondet cogitationibus illorum. 1. Regum 16. *Homo videt quæ patent, Deus autem intuetur cor. Item* in hoc, quod exẽplo evidenti convicit eos in curatione infirmorũ Sabbathum non violari. *Bonitas* in hoc quod observatores suos instruit parabola proposita

De primo 1.

2.

3.

4.

5.

6.

De secundo & tertio.

Pharisæi ista in Christo observave-runt.

humilitate. *Ipsi observabant eum.* *Notandum* quod Pharisæi observaverunt Salvatoris *sapientiam*, *potentiam*, & *bonitatem*. *Potentiam*, cum dicebant Luc. 11. *Hic in Beelzebub principe demoniorum ejicit demonia.* *Sapientiam*, cum miserunt Discipulos suos ut caperent Jesum in sermone. Matth. 22. *Bonitatem* verò, cum adduxerunt mulierem in adulterio deprehensam. Joan. 8. Et cum observabant eum an Sabbatho curaret Joan 9. *Hic homo non est à Deo, qui Sabbathum non custodit.*

Christus tripliciter eos confundit.

Salvator vero *tripliciter* confundit observationem eorum, scilicet per potentiam, hydropicum miraculose curando; per sapientiam, quæstionem eis proponendo cui resistere non audent; per bonitatem, beneficium instructionis suis insidiatoribus impendendo.

Cur Pharisæi Christũ observa-rint.

Et *notandum* quod occasio observationis Pharisæorum erat quod ipse peccata eorum arguebat Amos 5. *Odio habuerunt corripientem in porta, & loquentem perfecte abominati sunt.* Isaiæ 30. *Loquimini nobis placentia, videte nobis errores.* Ecclesiastici 11. *Bona in mala convertens insidiatur, & in electis ponit maculam.*

Taciturnitas triplex.

At illi tacuerunt. *Notandum* quod est *taciturnitas sapientis.* Ecclesiastici 19. *Est tacens, & ipse prudens.* Ejusdem 20. *Est tacens qui invenitur sapiens: & est tacens, sciens tempus apti temporis. Sapiens tacebit usque ad tempus.* Item est *taciturnitas ignorantis.* Ecclesiastici 20. *Est tacens non habens sensum loquelæ.* Ejusdem 5. *Si est tibi intellectus, responde proximo tuo: sin autem manus tua sit super os tuum.* Item est *taciturnitas insidiantis*, de qua hic.

Curatio hydropici.

Ipse autem apprehendens sanavit illum. Glossa. Vitium quod iste in corpore, Pharisæi gestabant in mente, & ideo coram ipsis curat corporaliter, ut hoc exemplo discant curari spiritualiter.

Hydropicus significat avarum in tribus.

Et *notandum* quod iste hydropicus figuram tenet avari, qui hydropico assimilatur in tribus: scilicet in *inflatione*, in *fœtido anhelitu*, in *siti insatiabili*.

1. Dupliciter explicatur.

Inflationem possumus referre ad *superbiam*, quæ comitatur divitias. Unde super illud prima ad Timothæum 6. *Divitibus hujus seculi præcipe non sublime sapere nec sperare in incerto divitiarum.* Dicit Glossa. Vermis eorum superbia. *Vel* istam inflationem possumus referre ad *ventris ingluviem*, quæ interdum divitias concomitatur, illi enim cui sufficiebat unum ferculum cum pauper erat, non sufficiũt tria quãdo factus est dives.

2. *Fœtorem vero anhelitus* possumus referre ad consilia corrupta quæ divites dant familiaribus suis Os. 9. *Ephraim educet ad interfectionem filios suos.*

3. De siti verò avari planum est quod est insatiabilis. Prover. 30. *Sanguisugæ duæ sunt filiæ dicentes: affer, affer.* Sanguisuga diabolus est, sanguinem peccati semper sugens & sitiens, duæ filiæ ejus avaritia & luxuria, quæ dicunt *affer, affer*, Ecclesiast. 5. *Avarus non implebitur pecunia.*

Significat hydropicus & aridam manum habens duo vitia in tẽporalibus.

Ipse verò apprehensum eum sanavit ac dimisit. Duo sunt vitia circa temporalium possessiones scilicet *cupiditas* & *avaritia*: cupiditas in accipiendo, avaritia in retinendo. Notandum est ergò quod *cupiditas* per hydropicum designatur, qui non satiatur. Poeta

Sic quibus intumuit venter suffusus ab unda.
Quò plus sunt pota, plus sitiuntur aquæ.

Modi sanãdi hæc vitia sumuntur ex modis sanandi hos duos ægros à Christo usurpatis.

Avaritia verò designatur per hominem habentem manum aridam de qua habetur. Matth. 12. Modi verò sanandi has infirmitates designant modos sanandi hæc vitia. Habenti manum aridam dixit Dominus *extende manum tuam. Et extendit, & restituta est sanitati.* Manum extendere est, quæ per avaritiam erat contracta ad retinendum, laxare ad dandum Ecclesiastici 4. *Non sit manus tua ad accipiendum porrecta & ad dandum contracta.* Glossa super illud Matth. duodecimo *Extende*, &c. Nulla plus valet curatio quam eleemosynarum largitio. Frustra pro peccatis rogaturus manus ad Deum expandit, qui has ad pauperes pro posse non extendit. Hydropicum vero sanavit Dominus apprehensum, & creditur apprehendisse manum ejus. Manum apprehendere est appetitum & usum accipiendi cohibere. Cupidum diabolus apprehendit dum ipse pecuniam contra Deum acquirit. Augustinus Præda quam vis rapere in muscipula est: tenes alienũ & teneris à diabolo. Per manum qua rem alienam aliquis furatur tenet eum diabolus donec pœnituerit. Unde necesse est ut à Domino comprehendatur & à diabolo auferatur ad hoc quod sanetur cupiditas.

Curatio hæc Sabbatho facta duo significat.

Item notandum quod duo insinuantur nobis in hoc quod Dominus Sabbatho curat. *Primum* est quod ille qui ab actu peccandi cessat, spiritualiter sanatur. Is. 1. *Quiescite agere perverse* *Secundũ* est quod certis tẽporibus propter animarum salutem licet vero contemplativo se studio contemplationis subtrahere, quod figuratum est.

Rachel & Lia contemplationem & actionem significant.

Genes. 30. Cum Ruben de agro mandragoras attulisset Liæ matris suæ. Rachel pro illis mandragoris Jacob virum suum concessit Liæ. Quod factum est tempore messis triticeæ. Messis triticea est activæ vitæ fœcunditas: tempus hujus messis tempus est oportunum actioni. Ecclesiastici 3. *Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus.* Ruben Liæ matri suæ mandragoras affert, quando de exercitio boni operis procedit odor bonæ opinionis. Has mandragoras Rachel concupiscit, cum animum contemplativi odor bonæ opinionis allicit. Tunc vir Rachelis Liæ conceditur, cum propter fructum boni operis & odorem boni nominis contemplativus ad actum convertitur.

Nuptiæ significant duplex Christi convivium.

Cum invitatus fueris ad nuptias. Nuptias hic intelligimus convivium nuptiale Christi & ecclesiæ, & est duplex convivium, scilicet prandium & cœna. Prandium celebratur in fide, cœna in manifesta Dei visione. Prandium commune est non solum electis sed & multis reprobis. Cœna vero solum est electorum, unde *beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt.* Apoc. 19.

I. Inter invitatos vero ad prandium multi confusionem patiuntur ex diversis causis, aliqui propter defectum puritatis conscientiæ, aliqui propter defectum pietatis, aliqui propter defectum charitatis, aliqui propter defectum humilitatis. Ad *duo prima* possumus referre quod legitur Matth. 25. de fatuis virginibus quod acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum. Per oleum, quod lucet & suave est intelligitur puritas conscientiæ quæ habet quandam suavitatem. Vel quia oleum superenatat aliis liquoribus. Per oleum designatur pietas, quæ eminet respectu aliarum virtutum. Illis qui sectantur humanam laudem non habentes puritatem conscientiæ, clausa erit janua sponsi, & eis pulsantibus dicetur: *Amen amen dico vobis, nescio vos.* Similis confusio fiet his qui misericordes non fuerunt, non enim misericordiam consequentur. Ad hanc confusionem potest referri illud Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum. Esurivi enim & non dedistis mihi manducare.* Ad *tertium* pertinet illud Matt. 22. *Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Et subditur. *Ligatis manibus & pedibus ejicite eum in tenebras exteriores.* Vestis nuptialis charitas est.

4. Ad *quartum* pertinet quod hic dicitur. *Tunc incipies cum rubore novissimũ locũ tenere.*

Primus accubitus quadrupliciter explicatur.

Non discumbas in primo loco. NOTANDUM quod in primo loco aliquis discumbit multipliciter. *Primo* aliis in corde suo se præferendo, sic discumbebat in primo loco Pharisæus dicens: *Non sum sicut cæteri hominum.* Luc. 8. *Secundo* primatum ambiendo sicut Lucifer. Isaiæ 14. *Ero similis altissimo* *Tertio* primatum usurpando sicut Core cum ducentis & 50. majoribus Levitis Numeri 16. Et

Dathan & Abyron, de quibus legitur ibidem *Quarto*, adepto primatu otium sectando. Isaiæ 14. *Sedebo in monte testamenti.* Bernardus O impudens & imprudens, millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei, tu vero aliis ministrantibus, assistentibus sedere præsumis. *Primus discubitus* multum habet rusticitatis, cum scilicet aliquis vult sedere altius aliis in proprio hospitio, & ibi inhonorat homines, ubi debuit eos honorare, scilicet in domo propriæ conscientiæ. Non sic faciebat Abraham Genes 18. *Loquar*, inquit, *ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis.* Gregorius in moral. Aperte, inquit, cernimus in quo loco se posuerat, qui se pulverem & cinerem, cùm Deo loqueretur, æstimabat. qua ergo pœna feriendi sunt, qui ad summa non proficiunt, & de minimis se extollunt. *Ambitio* vero *primatus* multum habet fatuitatis, cum secundum August. quanto aliquis in loco superiori, tanto in periculo majori versetur. Ambitiosus videtur amare periculū suū unde multum timendum est ne ipse pereat. Eccles. 3. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Salvator vero regnum fugit, ad crucem vero voluntarius ivit, ad Hebr. 12. *qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* In quo Dominus voluit ostendere quod aliquibus expediret magis quod essent suspensi quam in dignitate positi. *Usurpatio* etiam *primatus* multum habet culpæ, quod ostendit magnitudo pœnæ. Num 16. in Core & complicibus suis, qui igne divino succensi sunt, & in Dathan & Abiron, quos devoravit terra cum tabernaculis suis & universa substantia eorum, descenderuntque in infernum. Item *sectatio otij* in illo qui est in statu prælationis multum est reprehensibilis, cum scriptum sit: Psal. 120. *non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel.* Nec mirum cum nec dormiat neque dormitet qui impugnat Israel. Prælati est ministrare nō discūbere, *sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* Matth. 20. *Ejus est non quiescere, sed discurrere.* Proverb. 6. *Si spoponderis pro amico tuo* &c. Et *notandum* quod triplex malum solet sequi promotionem indignis *Primum* est *acceleratio mortis* ipsius: Dei enim ordinatione mors ipsius acceleratur ut loco evacuato dignus substituatur. Ad quod illud pertinet, *da huic locum. Secundum* est *magnitudo confusionis*, dejectio enim sequens sublimationem plena est confusione. Ad quod pertinet illud, *tunc incipies cum rubore*, &c. Oseæ 4. *Gloriam eorum in ignominiam commutabo. Tertium* est *magnitudo tormentorum.* Primi enim in dignitatibus, fient novissimi in tormentis. Apoc. 18. *Quantum glorificavit se & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum.* Sap. 6. *Exiguo conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur.* Ad quod pertinet illud: *novissimum locum tenere.*

De primo

De secūdo

De tertio.

De quarto

Promotionem indigni triplex malum sequitur.

1.

2.

3.

Recumbe in novissimo loco. Et quare non dicit in medio, cum scriptum sit, *medium tenuere beati?* Ad hoc quod ostiū Paradisi humile est idest Christus Joan. 10. *Ego sum ostium*, non est periculum quantumcunque se humiliet & incliner, sed si plus debito caput elevaverit, quantum est transversu digiti unius caput suum allidet, & ab ingressu impedietur: sic quantumcunque te humiliaveris non est periculum: si vero per superbiam te amplius debito elevaveris, poterit impediri ingressus tuus in regnum. Matt. 18. *Nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum*, Ecclesiast. 7. *Humilia valde spiritum tuum*, quantumcunque humiliaveris te, Christo humilior non eris, ipse enim fuit novissimus virorum. Isaiæ 53. Item *notandum* quod tribus de causis recumbendum est nobis in novissimo loco. *Primo* propter humilitatem. August. Humilitas in imo est ideo non habet quo cadat. *Secundo* propter pacem, perflant enim altissima venti; locus vero inferior non est ita expositus ventis Isaiæ 32. *Erit quasi vir qui abscondit se à vento, & qui celat se à tempestate. Tertio* propter exaltationem sequentem, de qua sequitur: *Qui se humiliat exaltabitur*, De hac vide supra parabolam de Pharisæo & Publicano.

Obiectioni respondetur circa hoc dictum

Ob tria in ultimo loco est recumbendū

Amice ascende superius. Notādū quod multis gradibus ascēdit aliquis superius *Primo* mundū cōtemnēdo. Phil 3. *Quæ retro sunt obliviscens in anteriora me extendo.* In eodē *Omnia arbitratus sū, ut stercora. Secūdo* carnem spiritui subjiciendo. Nahum ultimo. *Intra in lutum & calca.* 1. Corinth. 9. *Castigo corpus meum. Tertio* animam ad sui consideratiouem colligendo. Hierem. 31. *Statue tibi speculam.* Discipuli receperunt spiritum in superiori parte cœnaculi. Act. 2. *Quarto* statum perfectionis assumendo Matth. 6. *Estote perfecti sicut pater vester perfectus est. Quinto* superna contemplando Isaiæ 58. *Sustollam te super altitudinem terræ, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui. Sexto* æterna apprehendendo. Tunc audietur verbum istud: *Amice ascende superius.*

Sex gradus ascendendi superius.

DOMINICA DECIMA OCTAVA

Post Festum SS. Trinitatis.

SERMO PRIMUS.

SERMO CXXII.

Summarium.

Explicatur Evangelium tripartito divisum.

Audientes Pharisæi, quod Jesus silentium imposuisset Saducæis, convenerunt in unum, &c. *Matth. 22.*

HOc Evangelium continet duas quæstiones, *Prima* à Pharisæis proponitur salvatori, & à salvatore solvitur, *secunda* à domino Pharisæis proponitur, cui respondent Pharisæi. Sed responsio Pharisæorum à Domino destruitur, quod silentium imposuisset cōvenienti responsione Saducæis. Notandum quod tres erant sectæ Judæorum distantes à communi vita & opinione aliorum scilicet *Pharisæi, Saducæi*, Essæi. *Pharisæi* cultu austero & victu parco utebantur, traditiones suas statuentes, quibus traditiones Moysi determinabant, cartas in fronte & in brachio sinistro gerebant, quibus decalogus inscriptus erat: in fimbriis habebant spinas alligatas, quibus puncti deambulando memores mandatorum Dei fierent, præpositis suis & majoribus nunquam contrarium respondebant; & quia à communi hominum habitu divisi erant, ideo Pharisæi dicebantur à phares, quod est divisio. *Saducæi* resurrectionem mortuorum negabant futuram, animas mori cum corporibus putabant, nec angelos esse dicebant, solos quinque libros Moysi recipiebant. Hi severi nimis erant, nec inter se sociales, ob quam causam Saducæos, id est, justos se nominabant *Essæi* vero ferè in omnibus monasticam agebant vitam, nuptias fastidientes, omnia communia habentes unguenta & oleum opprobrium reputantes, asperitatem decus putabant, in veste candida esse volebant, ob victus simplicitatem diutissime vivebant. De duabus primis sectis facit mentionem evangelium; de tertia non. *Convenerunt*, ut multitudine vincerent, quem non poterant ratione. Chrysost. super Matth. A veritate se esse nudos professi sunt, qui se multitudine armaverunt. *Unus ex eis* pro omnibus, *tentans eum.* Interlin. non scire desiderans. Glossa. Jam confutati erant in ostensione denarij, jam viderant Saducæos obmutescere, sed tamen malevolentia & livor nutrit im-

I. Duę quæstiones in hoc Evangelio proponuntur.

Tres sectæ Iudæorum

Pharisæi quales.

Saducæi quales.

pudentiam. Videtur tamen quod non quæsierit hic causa tentandi, cum Dominus, Marc. 12. commendet eum dicens: *Non longe es à regno Dei* Ad quod potest dici ut qui tentans venit, potuit fieri quod responsione Domini correctus sit, ut dicit Glossa Vel tentatio non est mala quasi volentis decipere, sed causa volentis amplius experiri ignotum. Vel potest dici quod iste malus accessit, & malus perseveraverit, & illud Marc. 12. sic intelligitur: *Non longe es à regno Dei*, quantum ad notitiam legis, per cujus spritualem observantiam est iter ad regnum Dei. Chrysost. super Matth. Dicens, *non longe*, monstrat adhuc distantem.

Obiectio. Responsio quadruplex 1. 2. 3. 4.

II. *Diliges Dominum*, &c. simile habetur Luc. 10. & Deuteron. 6. Expositionem hujus verbi quære supra 13. Dominica post Trinitatis. *Hoc est maximum*, dignitate, quia de re excellentissima. *Vel primum mandatum*, quia primum ordine prælationis, vel ordine diligendorum, vel propter primam tabulam, in qua scripta sunt Dei præcepta, pertinentia ad dilectionem Dei *Secundum autem simile est huic*, non dicit par, sed simile. Et dicitur simile, quia est de simili, scilicet de dilectione: vel quia est de homine ad similitudinem Dei facto. *Diliges proximum tuum* &c. Levit. 19. *Diliges amicum tuum sicut te ipsum.* Septuaginta interpretes dicunt *proximum*. Expositionem hujus verbi quære supra in 13. Dominica *In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ.* Glossa. ad hæc duo refertur totus decalogus, & monita Prophetarum ibi habét finem. Interlin. illuc refertur ubi habet finem. Tria prima mandata decalogi ad dilectionem Dei pertinent septem alia ad dilectionem proximi. Aliter etiam lex & prophetæ pendent in his mādatis, quia ea quæ lex& prophetæ præcipiunt in radice fundantur in dilectione, quia secundùm Greg. in Homiliis nihil habet viriditatis ramus boni operis, nisi maneat in radice dilectionis. Videtur tamen quod in altero solo horū mandatorum tota lex pendeat, secundum illud ad Galat. 5. *Omnis lex in uno sermone impletur: diliges proximum tuum sicut teipsum.* Ad Rom. 13. *Qui diligit proximum, legem implevit.* Ad quod dicitur quod in dilectione proximi intelligitur dilectio Dei: qui enim diligit proximum, debitè diligit eum propter Deum, & ita Deum magis diligit.

III. *Congregatis autem.* Interlin qui ad tentandum venerant, occasionem dederunt suæ confutationis. *Quomodo ergo?* Indirecta probatione confutat eos, ostendens ex concesso sequi David dixisse falsum, quod est inconveniens & etiam spiritum sanctum, quod est impossibile *David in spiritu vocat eum Dominum?* Interlin. Qui non ante eum servus extitit, ipsi enim eum credebant purum hominem, & ita filium David, quod non filium Dei. *Dixit dominus domino meo.* Hunc versum dicunt Judæi Eliecer servum Abrahæ dixisse ad gratiarum actionem Domino suo redeunti cum victoria à cede regum sub hoc sensu: *Dixit Dominus*, id est Creator, *Domino meo* Abrahæ, *sede à dextris meis, donec ponam*, &c. Quasi diceret: Ego subjiciam hostes tuos &c. sed hæc fabula est Imò etiam sic exponendum est. *Dixit dominus*, Pater, *Domino meo*, scilicet filio: Dictio nostra prolatio est verbi vocalis, dictio Dei patris prolatio est verbi æterni. *Sede à dexteris meis.* Sedet filius ad dexteram patris, id est æqualis ei in quantum Deus, & fruitur potissimis bonis ejus & potissimo modo in quātum homo. Christus in laboribus fuit in mundo isto donec dictū est sibi à patre *sede à dextris meis.* Heb. 1. *Cui aliquando dixit angelorum. Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos*, id est donec rebelles tuos tibi subjiciam, vel subjectione voluntaria ut credant volentes, vel subjectione coacta, ut in judicio puniantur & subsint inviti. Sed nunquid postea non sedebit? solutio *donec* ponitur ibi sicut cum dicitur. *Non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum* Matth. 1. *Scabellū pedum tuorum.* *Notandum* quod per pedes Christi significantur ejus divinitas & humanitas. Humanitas propter ejus inferioritatem, divinitas propter portationem. Hebr. 1. *Portans omnia verbo virtutis suæ.* Pedes etiam Christi dicuntur prædicatores Nahum. 1. *Ecce supra montes pedes evangelizantis* Abac. 3. *Egredietur diabolus ante pedes ejus.* His pedibus omnia subjecta debent esse, ut terrena contemnant & tyrannos non timeant. Josuæ 10. *Ponite pedes vestros super colla regum istorū, & nolite timere.* Isa. ult. *Terra scabellum pedum meorum.* In futuro tamen omnia plenius erunt sub ejus pedibus secundùm illud Malach ultimo. *Calcabitis impios* &c. *Quomodo ergo filius ejus est?* Filius sonat subjectionem, maxime secundùm usum antiquorum patrum. Et *nemo poterat respondere*, Hier. Aio venena invidiæ superari posse, sed difficile conquiescere.

Explicantur fusè duo primi versus Psalmi 109.

Pedes Christi qui sint

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SERMO CXXIV.

SUMMARIUM.

Agitur de dilectione Dei & proximi & duo de illa data mandata explicantur.

Magister quod est mādatum magnum in lege? &c.

IN Evangelio hodierno Salvator commendat nobis Dei & proximi dilectionem, & instruit fidem. Dilectionem Dei & proximi commendat in hoc quod dicit: *in his duobus mandatis*: *Diliges &c.* totam Legem & prophetas pendere, asserens mandatum de dilectione Dei esse maximum & primum, mandatum vero de dilectione proximi esse simile illi: fidem vero instruit in hoc quod auctoritate ipsius David ostendit Christum dominum esse ipsius, qui tamen secundum carnem filius ejus est, unde relinquitur quod secundum aliam naturam sit dominus ejus, scilicet secundum divinam, & sic patet quod est Deus & homo.

Duo docet Christus in hoc Evangelio.

Circa primum *notandum* quod sic legitur Eccles. 35. *Salutare sacrificium est attendere mandatis*, salutare id est causa salutis Cum aliis sacrificiis potest homo damnari, etiam cum sacrificio altaris, cum hoc non. 1. Reg. 15. *Nunquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potius ut obediatur voci Domini?* Hierem. 11. *Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas in quibus gloriata es?* Maxime verò attendendum est mandatis de dilectione Dei & proximi *quadruplici* ratione. *Prima* est quia in illis est quasi abbreviatio legis. Hieron. Hac sententia abbreviarium totius justitiæ dominico ore profertur: August. Si non valeas omnes paginas perscrutari, omnia volumina sermonum revolvere, omnia secreta scripturarū penetrare, tene charitatem, ubi pendent omnia. Idem in libro de doctrina Christiana. Ut nemo excusationem habeat in die judicij voluit Deus, sicut scriptum est, consummare & breviare verbum super terram. Hoc ipsum verbum consummatum & abbreviatum non obscurum esse voluit; ideo breve, ne non vacaret legere; ideo apertum ne quis dicat, non mihi licuit intelligere. Thesaurus est magnus divinarum scripturarū. Hic thesaurus absconditus est in agro. Si piger eras ad perscrutandum thesaurum, non sis piger unam margaritam sub lingua ferre, & quovis securus ambula. Hæc est margarita ista. *Diliges* &c. *Secunda* est propter facilitatem, quæ in duobus attenditur. *Primo* in hoc, quod nullus potest se excusare

Mandatum de dilectione Dei & proximi custodiendum ob eius compendium. 1.

2. Ob facilitatem duplicem.

se excusare ab eorum impletione nec paupertate, nec infirmitate, nec alio impedimento, sicut à datione eleemosynæ vel jejunij. Deuter. 30. *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est*, &c. De his duobus mandatis specialiter potest intelligi illud 1. Joan 5. *Mandata ejus gravia non sunt*. *Secundo* quod quidquid fertur super jugum amoris, leve efficitur. Matth. 11. *Iugum meum suave est, & onus meum leve*. August. Omnia sæva & immania prorsus facilia & prope nulla facit amor. Unde idem August. Comparat charitatem bigæ dicens: Quod jumentum per se non veheret, vehit in bigam duplicatum. Videbantur Jacob dies pauci præ amoris magnitudine. Genes. 29. Bernardus. O jugum sancti amoris quam gloriosè laqueas, quam suaviter premis. *Tertio* propter gratitudinem dilectionis. Dilectio enim quæ charitas est, gratissima est Deo, ipsa enim est gratia gratiarum. Sine ipsa aliæ gratiæ non sunt gratiæ, non sunt gratæ Deo. Sine ipsa nullum opus est gratum Deo, quidquid vero ex ea procedit deo gratum est. Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo*. Specialiter vero diligit ipsam dilectionem qua ipse diligitur. Super illud Psalm. 32. *Exultate justi in Domino*, dicit Glossa: Placet Deo, cui placet Deus. Specialiter vero placet ei illud, quo ipse placet, scilicet amor. *Quarto* propter dilectionis utilitatem. Dilectio enim super omnia utilis est homini. Augustin. Attende quanta est charitas, quæ si desit, frustra habentur cætera; si autem adsit, habentur omnia, vel in se, vel in aliis. Item Augustinus. Ubi charitas est, quid est quod possit obesse? ubi autem non est, quid est quod possit prodesse? 1. ad Corinth. 13. *Si distribuero in cibos pauperum*, &c. *charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest*.

3. Omnis dilectio Deo grata est.

4. Propter utilitatem dilectionis.

Secundum Glossam sic exponitur hoc præceptum, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, idest ex toto intellectu, ut nullum in confessione divinitatis relinquas locum errori: *ex tota anima*, id est ex tota voluntate, ut ei nihil contrarium velis: *ex tota mente tua*, id est, in memoria nihil reminiscens quo minus de Deo sentias. *Aliter* etiam potest exponi sic. Tria sunt quæ nos retrahunt ab amore Dei: scilicet diabolus per suggestiones, caro per delectationes, mundus per tribulationes. Contra hæc tria debemus Dominum diligere tripliciter: sapienter, ne suggestionibus diaboli seducamur: dulciter, ne delectationibus carnis alliciamur: fortiter, ne pressuris mundi opprimamur: *Hoc est maximum & primum mandatum*. *Notandum* quod inter actiones seu affectiones animæ dignior est dilectio. Bernardus super Cant. Solus est amor ex omnibus animæ motibus & sensibus, in quo potest creatura, etsi non ex æquo, suo auctori respondere, vel de simili rependere vicem mutuam. Et si minus diligat creaturam quando minor est, tamen si ex toto se diligit, nihil deest ubi totum est. Tullius. Omnibus rebus humanis anteponenda est amicitia. Idem. In hoc præstat amicitia propinquitati, quia ex propinquitate benevolentia tolli potest, ex amicitia non potest. Sublata enim benevolentia, nomen amicitiæ tollitur, propinquitas manet. Ad Coloss. 3. *Super omnia charitatem habete*. Aug. Respice ad munera Ecclesiæ, & universis excellentius charitatis munus cognosces. Dilectio est unitio amantis & amati, & quantum est uniri Deo, & secundum se totum? 1. ad Corinth. 6. *Qui adhæret Deo, unus spiritus est*. Benè ergo dicitur maximum mandatum illud: *Diliges Dominum*, &c. Est etiam *primum*, fons enim amoris debet nasci in alto, ut Deus primo ametur, & deinde amor ad alios derivetur. Deus amandus est propter se, & alia propter Deum. August. Domine minus te amat, qui aliquid præter te amat, quod non propter te amat. Amor

Præcepti de dilectione Dei explicatio duplex.
1.
2.

Cur sit maximū mandatum.

Cur primum.

pondus est trahens animam ad proprium locum, scilicet Deum. August. Amor meus pondus meum. Secundum Dionysium est virtus sursum agens, ad id quod ipsum solum est propter se ipsum, solum est pulchrum & optimum.

Secundum simile est huic, quia simile præcipit scilicet dilectionem, & in similem materiam, scilicet in hominem ad Dei similitudinem creatum; sed modus differens est, qui determinatur cū dicitur: *sicut te ipsū*. quod *tripliciter* potest intelligi. *Primo* sic illud diligas in proximo quod diligere debes in te ipso, scilicet naturam, Dei imaginem & similitudinem. August. Sic diligendi sunt homines, ut eorum vitia non diligantur. *Secundo* sic: id est, eo ordine quo te ipsum, id est infra Deum & supra temporalia, quod non facit avarus qui temporalia præponit proximo. Proverb 12. *Qui negligit damnum propter amicum justus est*. *Tertio* sic, id est ad illud ad quod te ipsum, scilicet ad gloriam æternam, non ad honores temporales sicut amāt prælati consanguineos suos. Et *notandum* quod ignis fraterni amoris his indiciis se manifestat: scilicet *malorum compassione, bonorum gratulatione, debitorum dimissione, & rerum subventione*. De *primo* habetur 2. Corinth. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor*? De *secundo* 1. ad Corinth. 13. dicitur de charitate quod *congaudet veritati*. Luc. 15. *Congratulamini mihi*. De *tertio* Matt. 6. *Dimitte nobis debita nostra* &c. De *quarto* 1. Joan. 3: *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo*? *In his duobus mandatis tota lex pendet*. Mandata primæ tabulæ pertinent ad Dei dilectionem. Mandata secundæ tabulæ pertinent ad proximi dilectionem.

Explicatio præcepti de dilectione proximi.

Proximi ut nos amantur.
1.
2.
3.

Fraternus amor quatuor modis manifestatur.

Si vis loqui de decem mandatis vide sermonem epistolarum Dominicæ XIII. post festum SS. Trinitatis. Aliā materiā sermonis de hoc verbo: *Diliges Dominū Deū tuum*. Quære proxime supra dominica 13. Si vis loqui de his quæ incitant ad amorem Dei & proximi, vel de modo amandi Deū & proximum, vel de signis amoris quære de his in tractatu de charitate.

Alibi quærenda plura.

DOMINICA DECIMA NONA
Post Festum SS. Trinitatis.
SERMO VNICVS.
Summarium.

Evangelium primo succinctè, deinde copiosè explanatur.

SERMO CXXV.

Ascendens Jesus in naviculam transfretavit de terra Gerasenorum, & venit in civitatem suam, scilicet Capharnaum, ut habetur. *Marc. 2. Matth. 9.*

QUare Capharnaum dicatur civitas Christi ostendit Augustinus in libro de concordia Evangelistarum his verbis. Quis dubitat Capharnaum esse civitatem Domini, quam non nascendo, sed miraculis illustrando suam fecit. Denique si in comparatione cæterarum regionum rectè diceretur, quodcunque oppidum Galileæ civitas Domini, multo fortius Capharnaum quæ ita excellebat in Galilæa, ut tanquam metropolis haberetur. *Videns autem fidem*, &c. Interlin. Quantum valet apud Deum fides propria, apud quem sic valuit aliena, ut intus & extra sanaret hominem? ergo videtur quod iste sanatus sit fide aliena. Ad idem facit quod dicit Hieron. quod paralyticum sanavit Dominus non sua fide, cum sensu careret, sed pro fide offerentium. Sed contra. Parvuli qui non peccaverunt, in fide aliena salvari possunt. sed adulti, qui per se peccaverunt, aliena fide salvari

Explicatio Evangelii brevior.
Capharnaū cur civitas Christi dicatur.

Obiectio.

IV. eius operari. *Quartū* malum est *mollities* quædā, quasi enim dissolvitur homo interior in aquis delitiarum, & attenditur hic mollities in hoc quod talis cedit omni duro, nihil enim grave sustinere potest. Hierem. 31. *Vsquequo dissolveris delitiis filia vaga?* Ezech. 7. *Omnes manus dissolventur.* Prover. 18. *Qui mollis est & dissolutus, in opere suo frater est sua opera dissipantis.* Et sicut paralysis corpus vel membrum inutile reddit, sic qui habet paralysim spiritualem, quasi inutilis est, Iob. 15. *Quanto magis homo abominabilis & inutilis est.*

Modus sanandi paralysim sextuplex. Circa modum sanandi notandum quod Salvator sex fecit sanando paralyticum illum. 1. *Primo* fidem offerentium eum respexit. Hierem. 5. *Domine oculi tui respiciunt fidem.* Respiciunt, inquam, respectu misericordiæ. 2. *Secundum* est quod paralyticum, filium vocavit. Glossa. Humilis Dominus filium vocat, quem sacerdotes dedignantur tangere. Vel modo dimissis peccatis filius, & in hoc exemplum dat his qui sunt in prælatione non despiciendi inferiores. Seneca. Servi sunt immo homines. Servi sunt, immo humiles amici: Idem. Colant te servi potius quam timeant. Non sit homini parum, quod Deo satis est, qui colitur & amatur. Ecclesiastici. 33. *Si est tibi servus fidelis, sit quasi anima tua: quasi fratrem sic tracta illum.* Senec. Sic cum inferiore vivas, quemadmodum velis tecum superiorem vivere. Item in hoc quod paralyticum filium vocat, dat exemplum quod non despiciatur in adversitate, qui propinquus habetur in prosperitate. Qui amabatur sanus, amandus est infirmus: qui amabatur bonus, amandus est malus, quasi spiritualiter infirmus, unde compassio debetur ei. Boëtius in libro consolationum. Nullus prorsus odio locus relinquitur. Nam bonos quis nisi stultissimus oderit? malos vero odisse ratione caret, nam sicut corporis languor, ita vitiositas quoque quidam morbus est animarum. *Tertium* est quod ad confidentiam monuit dicens. *Confide*, &c. quod multum valet ad impetrandum illud quo homo indiget. Psal. 9. *Quoniam speravit in me, liberabo eum* Hierem. 17. *Benedictus vir qui confidit in domino.* Talis est sicut arbor benedicta, plantata juxta fontem divinæ bonitatis, ubi habet radicem cordis, unde in Psal. 1. legitur. *Erit tanquam lignum quod plantatum est super aquas.* 4. *Quartum* est quod prius animam quam corpus sanavit, & convenienter cum infirmitas animæ causa sit infirmitatis corporis, cessante autem causa cessat effectus: unde medicus primo debet ægrum monere ut cogitet de salute animæ, ne infirmitas animæ impediat operationem circa ægrum, alioquin videtur omittere aliquid eorum, quæ pertinent ad sanationem ægri. Cum jumentum percutitur, videtur agnoscere quare percutitur: vel quia extra viam est, & ponit se in via; vel quia lentè incedebat, & meliorat passum suum. Similia his debet agnoscere qui à Domino percutitur, si non est insipientior jumento. Vnde si est extra viam, id est in peccato mortali, debet pœnitere, si est in via, & lentè id est pigrè incedit, debet plura bona opera facere.

Infirmitates contingunt ob quinque. Et *notandum* quod quinque modis infirmitates contingunt secundum Glossam. *Primò* ut merita justis per patientiam augeantur, ut Iob. *Secundo* ad custodiam virtutum ut in Paulo 2. ad Corinth. 12. *Tertio* ad corrigenda peccata, ut Mariæ lepra Numeri. 12. & hic paralytico isti. *Quarto* ad gloriam Dei, ut cæco nato. Ioan. 9. & Lazaro eiusdem. 11. *Quinto* ad initium pœnæ, ut Herodi. Actor 12. quatenus videatur hic quid in inferno sequatur. 5. *Quintum* est quod duplici ratione se non blasphemare ostendit. Primò per hoc quod cogitationes eorum videt, secundò per hoc quod dicto facit ut paralyticus surgat & ambulet; opus enim & modus operandi manum sive virtutem ostendit. Bern. loquens de Christo: Eâdem, inquit, manu qua cuncta fecerat, quæ defecerant reficiebat. De omnibus dixit & facta sunt. Dicto etiam infirmos curabat, & mortuos suscitabat. Apostoli etiam in nomine eius hæc faciebant. Actor. 3. *In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula.* Christus vero non in nomine alterius, sed solo imperio multos suscitabat. Luc. 7. *Adolescens tibi dico surge.* *Sextum* est quod dicit ei. *Surge, tolle lectum tuum.* Non sic per medicos sanitas redditur, ut tam cito fortitudo habeatur. 6.

Ecce offerebant ei paralyticum. Luc. 5. sic legitur. *Ecce viri portantes hominem in lecto qui erat paralyticus, & quærebant eum inferre & ponere ante eum: & non invenientes qua parte illum inferrent præ turba ascenderunt supra tectum, & per tegulas submiserūt eum cum lecto in medium ante Iesu.* Hi quatuor viri intelligi possunt Doctores Ecclesiæ, qui peccatorem portant & sublevant, & ante Iesum ponunt. Hoc est triplex officium prælati. *Portare* debet prælatus subditum, unde currus dicitur 4. Reg. 2. *Pater mi, currus Israel, & auriga ejus.* Portat autem Prælatus subditum multipliciter. *Primo* orando, unde dixit Saul Samueli. 1. Reg. 15. *Porta* inquit *quæso peccatum meum.* *Secundo* compatiendo. 2. ad Corinth. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* *Tertio* curam & solicitudinem habendo. Num. 11. *Cur imposuisti pondus universi populi huius super me?* *Quarto* cibo spirituali sustentando, Isaiæ 66. *Ad ubera portabimini.* Debet etiam prælatus subditum suum *sublevare*, spem veniæ ei dando, ostendendo misericordiam Dei paratam esse ad recipiendum, ut patet. Luc. 15. in susceptione filii prodigi revertentis. Debet etiam eum *ponere ante Iesum*, cum Deo reconciliando. Sed multi proniores sunt ad eum tradendum sathanæ per excommunicationem. Ioan 16. *Absque synagogis facient vos.* Eiusdem 9. *Iam enim conspiraverant Iudæi, ut si quis confiteretur ipsum esse Christum, extra synagogam fieret.*

Portitores paralytici quid significent. Prælati officium triplex. 1. 2. 3.

Tectum quid sit. Tectum potest intelligi observatio consiliorum. Mat. 24. *Qui in tecto est, non descendat.* Per tectum ante Iesum ponitur, quia turba impediente aliter ad eum deferri non poterat. Sic multi religionem intrando consilia conservant; qui manentes in sæculo præcepta servare non poterant: qui non poterat cavere ne raperet aliena, abiicit propria,

Turba triplex. Turba vero impediens triplex est, scilicet turba cogitationum strepens interius, & conculcans terram cordis, ne aliquid bonum germinet; & turba inquietans exterius, scilicet multitudo negotiorum. Luc. 10. *Martha Martha sollicita es, & turbaris*, &c. & turba cognatorum Iob. 21. *Propinquorum turba in conspectu eorum.*

Quot modis impediat. Turba impedit paralyticum ne ante Christum ponatur, ut hic habetur, & languidum ne Iesum agnoscat. Ioan. 5. Cæcos etiam increpat ut taceant Matth. 20. Zachæo obstabat ne Iesum videat. Luc. 19 Retardat parentes venire ad Iesum Marc. 3. Differri facit suscitationem puellæ Matth. 9. Prorogat illuminationem cæci Marc. 7.

Quid deinde 4 portitores significent. Vel quatuor portitores intelligi possunt quatuor quæ peccatores ad Iesum adducere solent. *Primum* est consideratio propriæ fragilitatis Iob. 17. *Putredini dixi pater meus es.* *Secundum* est onus propriæ iniquitatis. Psal. 37. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum.* Thren. 1. *Convolutæ sunt & impositæ collo meo.* *Tertium* est consideratio beneficiorum Dei. Isaiæ 48. *Laude mea infrenabo te, ne intereas.* *Quartum* est consideratio suppliciorum inferni Isaiæ 33. *Quis poterit ex vobis habitare cum igne devorante?*

Quid tertio iidem significent. Vel illi quatuor adducentes paralyticum possunt dici ista *quatuor*. *Auditus prædicationis.* Matth. 26. Petrus flevit amare ad cantum galli. Actor. 2. *His auditis cōpuncti sunt corde.* *Orationis assi-*

Quid tertio eadem significent.

dunitas. Actor. 12. Petrus liberatus est à carcere pro quo fiebat oratio sine intermissione. *Eleemosynarum largitio.* Daniel. 4. *Peccata tua eleemosynis redime. Tribulationum multiplicatio.* Psal. 15. *Multiplicata sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt.* Numer. 20 *Elevans Moyses manum percussit virga bis silicem, & egressæ sunt aquæ largissimæ.* Durities quæ non frangitur in prima tribulatione, frangitur in secunda.

Lectus, &c. quid significent.

Surge, tolle lectum tuum. Lectus est peccatum, in quo homo quiescit, cum in eo delectatur. Ab hoc lectulo surgit, cum peccatum deserit: lectum portat, cum peccatum est oneri & dolori, quod prius fuerat ei quieti & delectationi. Ab hoc lecto sine dilatione esset surgendum. Luc. 5. *Et confestim surgens,* &c. *Primo* quia in eo non quiescitur, verè, sicut nec in spinis. Mich. 2. *Surgite & abite, quia non habetis hic quietem. Secundo* propter lecti hujus immunditiam, longe enim major est immunditia peccati quacunque immunditia corporali. Unde magna est corruptio spiritus humani, qui potius vult morari in immunditia peccati, quam surgere inde: & qui debuit habere lectulum floridum Cant. 1. vult habere sordidum. *Tertio* propter imminens periculum. Justitia enim Dei tenet gladium evaginatum super jacentem, comminans ei mortem nisi surgat. Job 19 *Fugite à facie gladij quia ultor iniquitatis gladius est. Quarto* propter verecundiam. Spectaculum enim est peccator jacens in hac immunditia, & Angelis & dæmonibus. 1. ad Corinth. 4. *Spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.*

Cito surgendum è lecto.

Tres lecti peccatoris.

Item *notandum* quod peccator tres habet lectos in quibus vult quiescere. *Primus* est *superbia.* Abdias. *Si exaltatus fueris ut aquila, & inter sidera posueris nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus.* Iste lectus videtur esse honoris, sed cito honor ejus in contumeliam convertetur quasi in sterquilinium. Job 20. *Si ascenderit in cœlum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur,* &c. *Secundus* est *voluptatis,* in quo videtur esse quies & delectatio. Sed plus est ibi amaritudinis, unde post illud Proverb. 7. *Texui funibus lectum meum,* subditur, *asperfi cubile myrrha, & aloe & cynamomo. Tertius* est *avaritia,* qui habet pro culcitra spinas divitiarum, qui lectus est doloris, non quietis. Sed aliqui ex diuturnis punctionibus insensibiles facti, cruciatum non advertunt. Job 30. *Esse sub sentibus delicias reputabant.*

In domum vadimus.

Vade in domum tuam, id est, in Ecclesiam per Sacramentorum perceptionem, quia qui fuerint extra peribunt. Genes. 7. omnes qui extra arcam inventi sunt perierunt diluvio. Exod. 9. omne quod fuit in agro grandine percussum periit. Josue 6. quidquid extra domum Rahab inventum est periit, id est, gladio interierat. *Vel* in domum, id est, in cœlum per jugem meditationem. Proverb. 1. *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum.* Beda in Homilia. Facile vitat laqueos in terris, qui semper habet oculos in cœlis. *Vel* in domum, id est in propriam conscientiam, non in alienam curiosè discutiendo eam. Sap. 8. *Intrans domum meam conquiescam,* non cursitabo per aliorum conscientiam Ecclesiast. 29. *Vita nequam hospitandi de domo in domum.* Et ejusdem 21, *Pes fatui facilis in domum proximi.* Quidam sunt velut histriones quibus pejus est in domo propria quam in aliena. *Vel* in domum tuam, scilicet corporis vilitatem & fragilitatem considerando, hoc enim multum valet ad humilitatem. Nahum 3. *Intra in lutum & calca.* Bern. O anima domum habes, sed cito casura est domus tua, & nisi tibi provideris, ventis & pluviæ exponeris.

DOMINICA XX. POST FESTUM SS. TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium.

Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. *Matth.* 22.

GLossa de invitatis ad nuptias solus Matthæus narrat. Aliud simile ex parte. Luc. habet 14. sed de cœna idest, de æterno cōvivio, de quo nemo ingressus repellitur sicut de præsenti Ecclesia. Glos. Lucas agit de statu Ecclesiæ triūphantis, & ideo vocat cœnam, Matth. vero de statu Ecclesiæ militantis.

Simile est regnum cœlorum, idest, præsens Ecclesia, *homini regi,* Deo patri, *qui fecit nuptias filio suo.* Interlin. per Incarnationis mysterium Ecclesiam filio suo copulavit, & est sensus. Negotium Ecclesiæ simile est tali negotio, quod esse potuit. *Et misit servos suos,* prius Prophetas prænuntios Incarnationis, *vocare invitatos,* Judæos, quibus hoc in Patriarchis promiserat Christus Abraham imitatur: *Exi de terra tua.* Genes. 12. *Et nolebant venire* credendo. *Iterum misit alios servos* id est Apostolos, *ecce prandium meum paravi*: doctrinam scilicet justitiæ. Secundum Chrysostomum. Glossa verò hoc prandium vocat introitum regni apertum fide Incarnationis Christi, qui ante fuerat clausus. *Tauri mei & altilia occisa sunt.* Glossa. Tauri sunt patres veteris testamenti, quibus indulta est licentia inimicos quasi cornu feriendi: *altilia*, præcones novi testamenti ab alendo, pinguia ab interna charitate, contemplationis penna superna petentes. *Occisa,* vel ab eo quod fuerant, vel per mortem carnis jam in requie positi. Gregor. Altilia saginata dicuntur ab eo quod est alere; altilia enim quasi alitilia vocamus. *Et omnia parata.* Paratus est & locus & cibus. De loco Joan. 14. *Vado vobis parare locum.* Hebr. 11. *Paravit illis civitatem.* De cibo Psalm. 67. *Parasti in dulcedine tua pauperi Deus. Venite ad nuptias.* Interlin. Fide cum cæteris concordando. *Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius in negotiationem suam.* Glossa. In villam ire est immoderatè terreno labori insistere, negotiari verò terrenis lucris inhiare. Secundùm Chrysost. In villa intelligitur quidquid labore manuum fit, quod autem non labore manuum, sed aliis lucris consequitur, negotiatio appellatur. *Reliquos vero tenuerunt.* Sed etiam persequuntur. *Rex autem cum audisset vocem sanguinis.* Gen. 4. *Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me. Et missis exercitibus suis,* scilicet Romanis sub Tito & Vespasiano, *perdidit homicidas.* Luc. 19. *Inimicos illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc & interficite coram me. Et civitatem illorum,* scilicet Hierusalem, *succendite. Nuptiæ quidem paratæ sunt,* idest Sacramentum Incarnationis apertum est. *Ite ergo ad exitus viarum.* Glos. Actiones viæ sunt, exitus viarum, defectus actionum. Plerumque facile convertuntur, quos in terrenis actibus prospera nulla comitantur. Ad exitus viarum jubet ire, idest ad gentes transire per diversos errores vagantes, quibus exitus à via fidei, vel jubet trāsire ad pauperes, quibus defecit quid agant: *& quoscunque inveneritis,* quia *non est acceptio personarū apud Deum*: ad Ro. 2. & Act. 10. *Vocate ad nuptias.* Gloss. Adhuc alios vocat, quia sermo Dei etsi alicubi laborat alicubi requiescit. *Et egressi* de Judæa *in vias,* scilicet sectas gentiū. *congregaverūt bonos & malos.* Glossa, sicut Ecclesia inter cœlum & infernum est; ita indistinctè bonos & malos colligit. Cœlū locus est bonorum solùm, infernus verò locus malorū solum. *Et impletæ sunt nuptiæ,* idest, *crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Intravit autem rex ut videret discūbentes,* id est, videri faceret. Dan. 7. *Judiciū sedit & libri aperti sunt.*

Discum-

Discumbentes: id est, fidem habentes. *Et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali*, id est fidem habentem & non opera charitatis. Postquam Dominus associandæ sibi Ecclesiæ ad nuptias venit. *Amice* per fidem non per operationem. Secundum Glossam amicus dicitur quia ad nuptias invitatus. *Quomodo huc intrasti non habens vestem*? &c. Chrysostomus super Matth. Si aliquis cum nigra veste inveniatur in nuptiis, sordidat nuptiarum gloriam, ita qui opera habet tenebrosa inter Christianos Christianitati injuriam facit: homo itaque aut secundum locum eligat vestem, aut secundùm vestem eligat locum, alioquin audiet: *amice quomodo huc intrasti? at ille obmutuit*. Interlin. quia non est ibi locus negandi. *Ligatis manibus & pedibus*. Interlin. ligantur pœna qui ligati fuerant culpa à bonis operibus. Glos. Ligatur pœna, qui hic à malo noluerit ligari, id est cohiberi. *tenebras exteriores*, id est inferni, ut dicit Interlin. quia hic interiores cordis habent tenebras *fletus* oculorum in vanis vagorum & stridor dentium, qui de edacitate gavisi sunt. *Multi autem sunt vocati* quod dixi, etsi de uno dixi, de multis est intelligendum *sunt vocati*, fide ad nuptias: *pauci vero electi* ad regnum.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SERMO CXXVII.

SUMMARIUM.

Explicantur sex de parabola hujus Evangelij.

Simile factum est regnũ cœlorum homini regi &c.

Sex è parabola hac explicantur.

CIrca hanc parabolam à Domino propositam Sex nobis consideranda sunt, scilicet quæ sunt hæ nuptiæ, quis sponsus, quæ sponsa, quod prandium nuptiarum, qui sunt invitati, qui ad nuptias non veniunt, quis sit ille qui propter defectum vestis nuptialis à nuptiis expellitur.

Nuptiæ quæ sint.

Nuptias istas intelligimus conjunctionem Christi & Ecclesiæ per Sacramentum incarnationis factam. Hæ nuptiæ celebratæ sunt in utero virginali, unde Gregorius: Nuptialis thalamus est virginalis uterus. De hoc thalamo dicitur in Psalmo. 18. *Ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo* Iste thalamus fuit eburneus Psalm. 44. *A domibus eburneis, ex quibus delectaverunt te filiæ regum in honore tuo*.

II. Spõsus quis sit.

Sponsus harum nuptiarum est filius regis. Ps. 71. *Deus judicium tuũ regi da, & justitiam tuã filio regis.*

III. Sponsa quæ sit. Ecclesia dicitur Cœlum ob tria.

Sponsa verò est Ecclesia, quæ hic regnum Cœlorum dicitur. Ipsa dicitur Cœlum *primo* propter inhabitationem Dei. Matth. ult. *Vobiscum sum usque ad consummationem sæculi* Joan. 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. *Secundo* propter luminositatem, sunt enim in ea viri sancti habentes cælestis sapientiæ claritatem & honestatis splendorem. Philip. 2. *Inter quos lucetis sicut stella in firmamento verbum vitæ continentes*. Matth. 5. *Vos estis lux mundi*. *Tertio* propter vitæ sublimitatem. Sicut enim exaltantur cœli à terra, sic exaltata est à terrenis per contemptum eorum. Regnum verò cœlorum dicitur, quia in ea Deus dominatur.

Regnum cœlorum cur dicatur.

IV. Prandium & cœna harum nuptiarum quæ sint.

Prandium nuptiarum harum est refectio spiritualis, quam habet Ecclesia in præsenti, cœna vero erit refectio in futuro. In prandio refectio incipitur, in cœna consummatur, de qua consummatione legitur Apoc. 19. *Venerunt nuptiæ agni, & uxor ejus præparavit se. Et datum est illi ut cooperiat se byssino splendente & candido. Byssinum sunt justificationes sanctorum. Et dixit mihi scribe beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt. Et notandum* quod in nuptiis mundi matutinale convivium majus est vespertino, in nuptiis verò Christi est è contrario Ad convivium matutinale harum nuptiarum ista pertinent: de fide incarnationis gaudere, scripturis sacris refici, sacramenta percipere. in spe cœnæ consolationem habere. Et possumus distinguere *quadruplex convivium*; scilicet *mundi*, *fidei*, *cœli* & *inferni*. *Primum* significatur per convivium quod fecit Balthasar rex Babylonis, Dan. 5. In hoc convivio apponuntur deaurata sed venenata. Hierem. 51. Calix aureus Babylonis De *secundo* convivio habetur hic quod significatum est. Exod 25. per mensam, super quam ponebantur 12. panes propositionis. De *tertio* convivio habetur Isaiæ 25. *Faciet Dominus in monte hoc convivium pinguium omnibus populis*. Psalm. 35. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos*. In *quarto* convivio erit panis lapideus, & vinum felleum. proverb. 20. *Suavis est homini panis mendacij, post ea implebitur os ejus calculo*. Deuteron. 32. *Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile*.

Convivia quatuor 1. Mundi.

2. Fidei.

3 Cœli.

4. Inferni

V. Invitati ad nuptias venire nolentes qui sint.

Ad nuptias istas primo invitati sunt Judæi tanquam noti, & de parentela sponsi, deinde illis nolentibus venire, Gentiles velut extranei. Et Notandum quod quatuor de causis aliqui invitati ad nuptias non veniũt ad eas. *Prima* est *error* vel *defectus fidei*, ad quod pertinet illud: *& nolebãt venire* id est credere. hoc impedimentum est in eis, qui non credũt nisi ea quę vident, non attendentes quod etiã de parẽtibus carnalibus non potest haberi cognitio nisi per fidẽ. Quomodo possunt tales credere quod aliquis eos genuerit, cum hoc non viderent. Hæc incredulitas multum displicet Deo. Ecclesiast. 16: *In gente incredula exardescet ira*. Apoc. 22 *Timidis autem & incredulis* &c. *Pars illorum erit in stagno ardente igne & sulphure* Secunda *causa* est *defectus amoris veri boni* ad quod pertinet illud: *illi autem neglexerunt*. Hoc impedimentum est in eis, qui pro nihilo habent terram desiderabilem. Et *notandum* quod homines valde sunt negligentes circa salutem propriam adeo, ut cum pedem boni propositi posuerunt in via justitiæ, alium pedem differunt post ea ponere decem annis vel amplius, scilicet pedem boni operis, non attendentes gladium evaginatum, quem Dei justitia tenet super eos Ideo prædicator multum debet instare his quæ timorem incutiunt quia *qui timet Deum nihil negligit* Eccles. 7. Eccles. 38. *Qui tenet aratrum, & gloriatur in jaculo, stimulo boves agitat*. Et *notandum* quod negligentia ista apparet esse reprehensibilis. *Primo* per hoc, quod tauri & altilia dicuntur occisa: valde enim miser est qui nihil vult facere pro propria salute, pro qua Deus tot & tanta fecit. Insinuatur etiam in hoc quod si non venerint ad nuptias, requirentur ab eis expensæ factæ. Requiret enim Deus mortem suam & sanctorum ab his qui ad nuptias nolunt venire, pro præparatione enim convivij nuptialis ipse & sancti occisi sunt. *Secundo* apparet negligentia hæc reprehensibilis per hoc, quod dicuntur omnia esse parata: jam enim non restat nisi ablutio manuum, scilicet purificatio operũ. Væ illi qui propter pigritiam lavandi manus suas amittit talem refectionẽ Matt. 20. *specialiter* reprehenduntur qui undecima hora ociosi inveniuntur, undecima hora significat tempus gratiæ *Tertia causa* in eis est *immoderatus amor transitorii boni*, ad quod pertinet illud: *Et abierunt alius in villam suã* Ps. 16. *Oculos suos statuerunt declinare in terrã* &c. Hoc impedimentũ est in eis qui in servitio mũdi adeo occupati sunt, quod nec sibi nec Deo vacare possunt, sed excusationes prætendunt, de quibus dicitur Luc. 14. *Nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabunt cœnam meam*. Isti Deum contemnunt, & ideo merito ab eo contemnentur Isa. 33. *Væ qui sper-*

Quatuor causæ non veniendi ad nuptias.

1.

2.

Psalm. 10

Negligentia salutis ob duo est reprehensibilis.

1.

1.

nis, nonne & ipse sperneris? unde dicit Dominus, quod qui invitati fuerant digni non erant. *Quarta*
4. *causa* est *appetitus alieni mali*, ad quod pertinet illud: *reliqui tenuerunt servos* &c. Hoc impedimentum est in eis, qui salutis adjutores reputant hostes, qui non possunt audire verbum de liberatione sua, qui periculum suum amare videntur, ut non est mirum si ipsi pereunt. Ecclesiast. 3. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Hi sunt homines malevoli, pro bonis mala reddentes, ad correctionem non pervenientes. Proverb. 17. *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo illius.*

VI. *Qui à nuptiis expelluntur. Vestis nuptialis quadruplex.*

Per illum qui à nuptijs expellitur propter defectum vestis nuptialis, designantur illi qui habent fidem sed non charitatem, Charitas enim vestis nuptialis est, quæ *operit multitudinem peccatorũ.* 1. Petri 4. Operit enim turpitudinem nostram. Vel vestis nuptialis est fides cordis, vel justitia operis. Ephes. 4. *Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in justitia & sãctitate veritatis.* Sãctitas ad fidem refertur, per quam mundatur cor. Actor. 15. *Fide purificans corda eorum* Justitia ad bonum operationẽ refertur. Vel vestis nuptialis est grata & sancta conversatio. Hæc vestis est in virginibus candida, in martyribus purpurea, in pœnitentibus violacea Sed *nota* quod quidam habent vestimenta lutosa, ut luxuriosi: alij sanguinea, ut raptores & usurarij: alij pulverulenta, ut cupidi: alij fumo obscura, ut superbi. Omnibus istis imminet damnatio, tanquam debita veste non indutis. In ecclesia militante mixti sunt reprobi cum electis, sicut in area sunt grana cum paleis. In arca Noe fuerunt animalia immitia cum mitibus Genes. 6. Gregor. Mali miscentur bonis quia nequaquam perducitur ferrum animæ ad subtilitatem acuminis, si hoc non eraserit lima alienæ pravitatis. Sed visitabit Dominus discumbentes, & expellet vestem nuptialem non habentes. Soph. 1 *Visitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina.* Tunc dicet cœtui reproborum, qui per unum intelligitur propter colligantiam in malo, quam habent sicut vulpes Samsonis. Judic 15.

Causæ mirandi defectum huius vestis quinque.

Quomodo huc intrasti? &c. quasi admiratur Dominus inveniens aliquem in ecclesia absque veste charitatis. Hujus admirationis possunt esse quinque causæ. *Prima* est quod Dominus tantum expen-
1. dit ut sponsa sua hanc vestem haberet, cum aliæ vestes fiant vel de pilis animalium, vel de corticibus herbarum, vel visceribus vermium ut vestes sericæ. Huic vesti voluit Dominus materiam ministrare quasi de visceribus suis, cum lateris sui apertione amorem suum nobis ostendit. Bern. Clavus penetrans, clavis referans factus est mihi, ut videam voluntatem Domini, quidni videam per foramen? clamat clavus, clamat vulnus. Idem. Patet arcanum cordis per foramen corporis. *Secunda* est
2. quod ecclesia scit hanc vestem summè placere sponso suo, unde vestem inconsutilem quæ erat figura hujus vestis noluit dividi. Joan. 19. Hic & permiserit corpus suum perforari. August. Tunicam hominis jam judicati in cruce pendentis carnifices Pilati non sunt ausi conscindere, & tu niteris charitatem Dei, immo charitatem quæ Deus est, separare præsumis? *Tertia* est quod istam vestem
3. ostensura est Ecclesia in illa magna curia, & nescit qua hora debeat vocari Matth. 25. *Media nocte clamor factus est.* Ideo semper deberet esse parata. Ejusdem 24. *& vos estote parati,* &c. sed sunt qui tunc primò volunt ordiri hanc vestem quando deberet succidi. Isai 38 *Dum adhuc ordirer succidit me.* Qui discretus est quærit lanam & linum ad contexendum hanc vestem quam potest citò. Prover. ult. *Quæsivit lanam & linum.* Lana & linum sunt beneficia nobis à Christo exhibita. *Quarta* est quod Ecclesia scit, quod si hæc vestis ei defuerit, turpitudo ejus toti mundo manifesta erit. proverb. 10. *Universa delicta operit charitas.* Apoc. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet, & videãt homines turpitudinem ejus* *Quinta* est quod 5.
Ecclesia scit quod non licet aliquem intrare regnum cœlorum absque hac veste. Hest. 4. non licebat intrare aulam Assueri indutum sacco. Saccus est timor servilis, cum quo nemo intrat in regnum Cœlorum.

Charitas cur dicatur vestis nuptialis.

Et *notandum* quod charitas dicitur vestis nuptialis, quia nuptiæ Christi & Ecclesiæ specialiter charitatem requirunt. Sicut matrimonia fieri solent ad amicitias adquirendas vel augendas; sic matrimonium filij Dei in incarnatione contractum factum est ad dilectionem Dei in homine augendam. Filius enim Dei factus est in incarnatione amabilis nimis. Bern. loquens de filio Dei incarnato. Non hoc loco, inquit, prædicatur magnus Dominus & laudabilis valde, sed parvulus Dominus & amabilis nimis. Parvulus utique qui natus est nobis, qui prius erat pater, factus est frater, & qui prius erat Deus, ipse socius, ipse jam est nobis omne amabile. Tripliciter est aliquid amabile, vel ratione attinentiæ, vel beneficij exhibitione, vel quia delectabile. Ipse caro nostra & frater noster est. Ipse semetipsum dedit pro nobis. Bern. Multum meruit de nobis, qui immeritis dedit seipsum nobis. Delectationes etiam sunt in dextra ejus usque ad finem. Ad amabilitatem etiam facit quod humanam naturam suæ associare voluit in eadem persona in perpetuum non separandam. Quomodo enim majus signum amoris nobis ostendere potuit?

DE EADEM.
SERMO TERTIUS.

Summarium.

De vitijs non habentis vestem nuptialem & de veste nuptiali eaque ad prælatos & pastores animarum accommodantur.

Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? SERMO CXXIII.

I. Explicatio ultimæ partis Evangelii. De carente veste nuptiali.

LOquitur Christus habenti fidem & non charitatem & *primò* ostenditur gratia à Christo ei exhibita, *secundò* impudentia ingrata arguitur, *tertio* pœna subditur. *Primum* ibi, *amice: secundum* ibi, *quomodo huc intrasti?* Impudentia reprehenditur ibi, quomodo huc intrasti? ingratitudo, *non habens vestem nuptialem.* Ingratus enim fuit qui reamando vicem non reddidit. *Pœna* ibi subditur, *at ille obmutuit.* Amice, inquam, pro quo tanta feci, tanta dixi, tanta sustinui: feci creaturas, dixi scripturas, sustinui pœnas: feci miracula, dixi utilia, sustinui crudelia. Ad *primum* pertinet illud. Psal. 138. *Mirabilia opera tua.* Ad *secundum* illud Ecclesiastici 1. *Omnis sapientia à Domino Deo est.* Isaiæ 48 *Ego Dominus Deus tuus docens te utilia* Ad *tertium* illud Philip. 2. *mortem autem crucis.* Sap. 2. *Morte turpissima condemnemus eum.* *Quomodo huc intrasti?* quomodo nomen Christiani usurpasti, cujus rem non habuisti? quomodo locum in ecclesia occupasti, quo indignus fuisti? quomodo habitum tibi non competentem detulisti? Ad *primum* potest referri illud Exod. 20. *Non assumes nomen Dei tui in vanum* Ad *secundum* illud Isaiæ 22. quid tu hic? aut quasi quis hic? loquitur ad præpositum templi. Ad *tertium* illud Matth. 7. *Attendite à falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestibus ovium.* Pœna verò quæ *duplex* est subditur; scilicet *verecundia* & *alterius molestia.* De *prima* ibi: *At ille obmutuit.* Gregor. in Homilia. Tunc obmutescemus qui nunc operis mali ex-

Eius pœna duplex. De prima.

cusationes prætendimus, nec dabitur nobis locus audientiæ ubi nos arguent propriæ conscientiæ. Idem. Omne argumentum cessat excusationis, quippe quia ille foris increpat, qui testis conscientiæ animam intus accusat. Hierem. 29. *Ego sum judex & testis, dicit Dominus.* De altera pœna habetur ibi: *ligatis pedibus*, &c. Sap. 11. *Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.* Eccles. 9. *Quodcunque potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia*, &c. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.* De hoc servit peccator diabolo dum peccat, quod se ligat & ligatum diabolo tradit, unde non est mirum si in inferno ligatus sit. Gregor. Pedes, qui visitare ægrum negligunt; manus, quæ nihil indigentibus tribuunt, à bono opere jam ex voluntate ligatæ sunt. Quæ ergo nunc sponte ligantur, in vitio, tunc in supplicio ligabuntur invitæ. *Ibi erit fletus & stridor dentium.* In fletu calor, in stridore frigus notatur. Job 24. *Ad calorem nimium transeat ab aquis nivium. Multi autem sunt vocati.* Origenes super Num. 14. Timendum est Christianis ne hoc numero intrent in regnum cœlorum, quo filij Israel intraverunt in terram promissionis. 1. ad Corinth. 9. *Unus accepit bravium.*

De secunda

Alia pœna duplex.

II. Prælatis & curam animarum habentibus habenda est vestis charitatis. Exhortatio ad illos.

Amice quomodo huc intrasti? &c. Notandum quod hæc interrogatio, *amice quomodo huc intrasti?* &c. specialiter potest intelligi facta illi qui intrat Ecclesiam per susceptionem curæ, de illo valde mirum potest esse si sine charitate intrat. Bernardus. Tu frater cui firma nondum propria salus satis est, cui charitas nulla est adhuc aut tenera. quanam dementia aliena curare vulnera ambis aut adquiescis? August. super primam Epistolam Joannis. Prius vide si jam diligere nosti teipsum & committo tibi proximum sicut teipsum. Si autem nondum nosti diligere te, timeo ne decipias proximum sicut te. Si amas iniquitatem non te diligis, *quia qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* Psalm. 10. Ideo Petrus ter de dilectione inquiritur. Joan. ult. ut curam gregis Domino nemo suscipere præsumat, nisi gregem prius plus quam suos, plus quam sua, plus quam se quantum ad vitam temporalem diligat. Joan. 10. *Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis.* Pastor curam suscipiendo animam ponit pro ovibus suis in pignore, & si necesse fuerit tenetur morti se exponere pro eis. Unde mira est insania cæcæ cupiditatis, quæ non timet curam periculosam suscipere & morti se obligare, ut terrena possit acquirere.

Ab eis tria quærentur in die judicii.

Item notandum quod tres quæstiones facit Dominus prælatis in die judicij. *Prima* erit *amice quomodo huc intrasti?* utrum scilicet introduxit te nummus vel Deus, utrum ad honorem venerit vel ad onus. Sed multi obmutescent qui non curant sibi providere de hac quæstione: improvisi enim de tam perplexa quæstione respondere non poterunt. *Secunda* erit quomodo vixisti, aut sicut pastor, aut sicut pecus? Isaiæ 22. *quid tu hic?* Ezech. 24. *Væ pastoribus Israel qui pascebant semetipsos. Tertia* erit quomodo rexisti? utrum scilicet habueris te sicut pastor, aut idolum. Zachar. 11. *O pastor & idolum derelinquens gregem.* Quomodo gregem servasti? Hierem. 33. *Adhuc transibunt greges ad manum numerantis.* Ezech. 34. *Vos greges mei dicit Dominus.* Exemplum boni pastoris habes Genes. 31 in Jacob. *Viginti annis fui tecum, oves tuæ & capræ tuæ steriles non fuerunt.* Has tres quæstiones simul habes Judic. 18. ubi exploratores de Dan. dicunt Sacerdoti Micheæ. *Quis te huc adduxit? quid hic agis? quam ob causam huc venire voluisti?* & satis competit responsio ejus prælatis nostri temporis: *hic & hæc*, inquit, *præstitit mihi Micheas & mercede me conduxit ut sim ei Sacerdos*, pauci enim sunt hodie qui Deo gratis serviant in Ecclesia sua. Malac. 1. *Quis ex vobis est qui claudat ostia mea & incendat altare meum gratuito. Non est voluntas mihi in vobis*, &c.

1.

2.

3.

III. Vestis nuptialis explicatio.

Non habens vestem nuptialem. Posset etiam intelligi vestis nuptialis duplex vestis, de qua Prov. ultimo. *Omnes domestici ejus vestiti sunt duplicibus;* & in eodem. *Bissus & purpura indumentum ejus.* Bissus inquam castitatis vel puritatis, & purpura charitatis. De bisso habetur Apoc. 19. *Uxor agni præparavit se bissino*, &c. Sicut nuptiæ istæ requirunt purpuram charitatis, sic & bissinum puritatis, purissima enim servanda est humana natura ex quo divinæ naturæ fuit associata in Christo & sanguine Christi lota. Sponsus Ecclesiæ candidus est & rubicundus. Cantic. 5 Et talem decet esse sponsam ejus. Potest *etiam* intelligi vestis nuptialis, vestis constans interius ex universitate virtutum exterius vero ex decore honestæ conversationis pars interior habet multum suavitatis, exterior multum splendoris. De hac veste dicitur in Psalm. 44. *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato.* &c, Regina dicitur Ecclesia ab unctione charitatis quam recepit. Synagoga fuit ancilla quæ spiritum timoris accepit. Rom. 8. *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore.* In hoc verbo *astitit* notatur rectitudo & firmitas. Synagoga fuit generatio quæ non direxit cor suum. Ad statum Synagogæ pertinet illud Psalm. 37. *Miser factus sum & curvatus sum.* Sed Ecclesia recta est spe & amore cœlestium. Ipsa etiam Deo firmiter adhæret. Ad Rom. 8. *Certus sum quod neque mors, neque vita*, &c. *poterit nos separare à charitate.* Ecclesia stat à dextris, ea quæ in dextra Dei sunt quærens. Proverb. 3. *Longitudo dierum in dextera ejus.* Hanc vestem deauratam facit charitas, variam facit bonorum operum diversitas.

1.

2.

Explicatus locus Ps. 44

Psal. 77.

Conversationem ornant quatuor.

Decor vero exterioris conversationis consistit in quatuor. *Primum* est *membrorum continentia.* Isaiæ 33. *Qui excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aurem suam ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat iniquitatem, ipse enim in excelsis habitat Secundum* est *observantia mandatorum.* Ecclesiastici 35. *Salutare sacrificium est attendere mandatis. Tertium* est *patientia adversorum.* Luc. 21. *In patientia vestra possidebitis animas vestras. Quartum* est *fraterna societas.* Proverb. 18. *Frater qui juvatur à fratre quasi civitas firma.* Vestis ista dignum facit ingressu regni cœlestis. *Sicut vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem.* Isaiæ 9.

DOMINICA VIGESIMA PRIMA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SERMO CXXIX.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium, & duo quæsita expediuntur.

Erat quidam regulus cujus filius infirmabatur, &c. Joann. 4.

In hoc Evangelio quatuor ostenduntur.

IN hoc Evangelio quod continet sanationem filij reguli. *Primo* ostenditur instantia precum patris qui occasionem dedit sanationi filij: *secundo* ipsa sanatio: *tertio* manifestatio miraculi: *quarto* utilitas miraculi. *Primum* ibi. *Rogavit eum*, &c. *Secundum* ibi, *Vade filius tuus vivit*, &c. *Tertium* ibi. *Interrogabat autem horam. Quartum* ibi. *Et credidit ipse & domus ejus tota.*

Erat quidam regulus. Regulus diminutum est sumptum à rege, & erat sic dictus à parvitate regni, vel quia erat de regali genere. *Capharnaum* Me-

tropolis est Galileæ. *Rogavit eum ut descenderet.* Quasi non posset sanare nisi esset præsens. *Incipiebat enim mori.* Dicitur ut necessitas petendi intelligatur. *Nisi signa* minora *& prodigia* majora *videritis*, &c. August. super Joannem. Non sine causa dicta sunt prodigia, aliquid enim prætendunt; prodigium enim appellatum est quasi prodicium quod procul dicat & aliquid futurum esse portendunt *non creditis* vos Galilæi. Sed quomodo salutem quærebat filio si non credebat?

Respondetur interrogationi primæ.

Respondit Gregor. in homiliis, dicens. Credebat antequam peteret, vel signum videret; sed in fide dubitans, petiit enim ut descenderet, corporalem ergo præsentiam Domini quærebat, qui per spiritum nusquam deerat. Minus itaque de illo credidit qui non putavit salutem posse dare nisi præsens esset & corpore. Chrysost. in homil. sic solvit. Ante signum, inquit, non valde credidit. Si autem venit & rogavit nihil mirabile, assueverunt enim patres à multo amore non solum in quibus confidunt Medicis, sed etiam in quibus non confident loqui: nihil volentes omittere eorum quæ ad curationem pertinent. *Dicit ei Iesus, vade filius tuus vivit.* Quare non descendit Dominus ad filium reguli, cum ad servum centurionis non rogatus vel invitatus venturum se dicat. Matth. 8. *Veniam*, inquit, *& curabo eum.* Respondet Beda in Homil. dicens. Dominum fecisse hoc ad increpandum superbiam nostram, qui in hominibus non naturam, secundum quam ad imaginem Dei facti sunt, sed honores & divitias honoramus. Redemptor ergo noster ut ostenderet quod quæ alta sunt hominum despicienda sunt, & quæ despecta sunt hominum despicienda non sunt, ad filium reguli ire noluit, ad servum vero centurionis ire paratus est. *Credidit homo sermoni*, &c. Credidit inquam, sed imperfectè. Gregorius in Homiliis. Incipit fidem habere in sermone Jesu. Chrysost. super Matth. Non egrè nec sane credidit, & hoc ostendit ex hoc quod interrogavit qua hora dimisit eum febris? volens discere utrum ex præcepto Domini sanatus sit. Simile dicit August. *Heri hora septima reliquit eum febris.* Ex quo patet quod non fuit suscitatus sed curatus. Illud autem quod dixit Dominus: *filius tuus vivit*, dixit ad ostendendam magnitudinem morbi, qui secundùm naturam erat ad mortem, & *& domus ejus tota*, idest ejus familia.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Varia docemur in 4. personis hoc Evangelio contentis.

SERMO CXXX.

Erat quidam regulus, &c.

Evangeliũ agit de quatuor personis.

IN hoc Evangelio fit mentio de *quatuor* personis; scilicet de filio Reguli infirmante, de Regulo pro filio suo rogante, de servis Reguli ei occurrentibus & salutem filij nunciantibus, de Salvatore dante salutem omnibus.

Filius reguli, de quo quatuor docentur.

Circa filium Reguli quatuor nobis ostendit Evangelium quæ ad morum instructionem pertinent; scilicet genus infirmitatis & locum ubi infirmabatur. Speciem infirmitatis & horam curationis. *Primum* cum dicitur filius reguli. *Secundum* cum dicitur infirmari in Capharnaum, *duo alia* ibi: *hora septima reliquit eum febris.* Duo prima pertinent ad causam vel occasionem infirmitatis spiritualis. Nobilitas enim & loci amœnitas multis sunt occasio peccandi. Ad litteram filij magnorum frequenter infirmantur etiam infirmitate corporali, quia secundum Hieron. Cibos regios morbi sequuntur regij. Sed de spiritualibus infirmitatibus certum est hoc quod frequenter sequuntur ex nobilitate generis.

1. Genus infirmitatis. Filii magnorum cur laborãt sæpe corporaliter & spiritualiter variis vitiis.

Frequenter superbia vitæ inde sequitur, unde super illud 1. ad Timoth. 6. *Divitibus hujus seculi præcipe non sublime sapere*, &c. dicit Glossa. August. vermis divitum est superbia: & quia superbia ad sui sustentationem multis indiget, sequitur inde concupiscentia oculorum, quantum ad illam speciem quæ est rapina, unde Ezech. 19. de leæna dicitur. *Tulit unum de leunculis suis, & leo factus est, & didicit prædam capere hominesque devorare.* Item, filij nobilium delicate nutriuntur, unde fiunt gulosi, & consequenter luxuriosi, quod pertinet ad concupiscentiam carnis. Signanter ergo filius reguli dicitur infirmari. Infirmatur autem in Capharnaum, quod interpretatur villa pinguedinis vel consolationis, quia *prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum.* Psal. 72. & ea quæ dat Dominus eis ad consolationem & gratiarum actionem, ipsi vertunt ad sui corruptionem, ideo dicit Dominus. Luc. 6. *Væ vobis divitibus qui habetis hic consolationem vestram.* Proverb. 1. *Prosperitas stultorum perdet eos*, ideo dicit August. de doctrina Christiana, quod nihil est infœlicius fœlicitate peccantium. Ipsæ consolationes malorum quasi in vulnera vertuntur. Gregor. in moralibus. Quot solatia ad vivendi usum quærimus, quasi tot medicamentis nostræ ægritudini obviamus. Et subdit, hoc medicamentum in vulnus vertitur, quia exquisito remedio paulo diutius inhærentes, ex eo gravius deficimus, quod providè ad refectionem paramus. Circa *tertium* notandum quod febricitans intelligi potest peccator generaliter: sicut enim febricitãs nunc habet calorem, nunc frigus & tremorem, sic peccator habet inordinatum amorem boni transitorii. Unde super illud. Psal. 79. *Incensa igni & suffossa* dicit Glossa. August. Omnia peccata duæ res faciunt in homine, scilicet cupiditas & timor. Et secundum hæc duo duplicem pœnam habebit peccator in inferno secundum illud Job 24. *Ad nimium calorem transibit ab aquis nivium.* Vel febris *specialiter* potest intelligi peccatum luxuriæ. Augustinus. Melius est æstuare febribus quam ardere libidinibus. Ardor luxuriosorum manifestus est, sed non sunt à timore immunes, quia secundum Poëtam.

2. Locus ubi infirmatur.

3. Species infirmitatis, quæ peccatorem in genere notat.

In specie febris significat luxuriam & avaritiam.

Res est solliciti plena timoris amor.

Vel febris potest intelligi peccatum cupiditatis, quod magnum timorem & magnum ardorem habet annexos. Psalm. 13. *Trepidaverunt timore ubi non erat timor.* Job 15. *Sonitus terroris semper in auribus ejus.* Ecclesiastici 23. *Anima callida quasi ignis ardens non extinguetur donec aliquid glutiat.* Apocal. 16. *Æstuaverunt homines æstu magno.* Et notandum quod usurarius laborat febre continua, cum alij cupidi laborant febre interpollata. Non cessat enim à peccato suo etiam ob reverentiam alicujus festivitatis. Et sicut ex febre aliquando sequitur mentis alienatio, sic febricitantibus spiritualiter est insania stultarum opinionum cum jactantia de præsenti vanitate. Circa *quartum* notandum quod terminatio febris spiritualis, septem horis protenditur. *Prima hora* habet frigus timoris, cum ad ortum veri solis apparent homini mala culpæ quæ commisit, & mala pœnæ quæ Dei justitia ei paravit, & inde tremor cordis. *Secunda hora* est cum ad augmentum lucis gratiæ considerat aliquis beneficia quæ à Deo recepit, & mala quæ econtrario intulit, & quod tot & tantas abominationes coram oculis Dei commisit, & coram Angelo qui eum custodit, & inde multum erubescit. *Tertia hora* fervida est fervore iræ cum febricitans appropinquat sudori, cum scilicet incipit sibi & peccatis suis irasci. *Hora quarta* est doloris, in qua fervorem iræ sequitur sudor lachrymarum; vehementia enim caloris humor noxius in lachrymas quasi in spiritualem sudorem resolvitur. *Quinta hora* est spes

4. Horæ curationis seu terminationis febris spiritualis septem sunt

1.

2.

3.

4.

5.

spes veniæ cum infirmus humore noxio consumpto vel expulso alleviatus incipit convalescere.
6. *Sexta hora* est gratiæ vel gloriæ, cum scilicet infirmans magis alleviatus in majorem spem erigitur.
7. *Septima hora* est hora boni propositi, in qua cum relinquit febris & ipse febrem, cum humore noxio penitus consumpto natura per gratiam penitus alleviata quasi evolat ad factorem suum & voluntate, & proposito ei adhæret.

II. Regulus de quo tria notanda. Circa Regulum tria sunt consideranda nobis: scilicet quod dicitur regulus non rex, & quod fides ejus licet diminuta salutem filij impetravit, & quod dignus reprehensione fuit quia corporalem Domini descensum petiit.
1. Regulus est rex terrenus à regni modicitate in comparatione ad regnum cœleste, licet etiam toti terræ dominaretur, terra enim velut punctum est respectu cœli. Senec. Punctum est istud in quo regnatur. Ab ultimis litoribus Hispaniæ, usque ad Indos paucissimorum dierum spatium jacet, si navem ferat ventus. At cœlestis illa regio per 30. annos velocissimo sideri viam præstat. Facit etiam ad hoc quod rex terrenus regulus sit, quod ipse non dominatur omnibus quæ sunt in regno suo etiam pulicibus & muscis. August. in sermone quodam. Homo dicit tibi convitium & iratus es & tumes, pulicibus resiste ut dormias. Etiam sibi toti non dominatur, *Caro enim concupiscit adversus spiritum* ad Galat. 5. & quod deterius est, ut frequenter ipsa iniquitas regi terreno dominatur. Bernard. in libro de consideratione ad Eugenium An non servus, qui dominatur iniquitas? & maxime: nisi tu forte indignius judices hominem tibi quam vitium dominari. August. in libro de civitate Dei. Malus tot dominorum servus est quot vitiorum. Tullius Omnis sapiens liber, omnis stultus servus. Putatur-ne imperator hoc nomine dignus? quomodo autem hic tibi libero imperabit, qui non potest suis cupiditatibus imperare? Fides Reguli licet diminuta salutem filio impetravit, in quo patet fidei virtus.
2. Hierem. 5. *Domine oculi tui respiciunt fidem.* Respiciunt, inquam, respectu misericordiæ. Alexander fide etiam informi impetravit quod montes conjungerent se ad inclusionem Judæorum. Regulus reprehensione dignus fuit petendo corporalem descensum Domini, in quo multi ei similes sunt, non cõfidentes de Christo cum eum orant, quia corporalem ejus præsentiam non vident, cum tamen fides devota eum tangat secundum illud. Luc. 8. *Quis me tetigit?* Et subditur. *Tangit me aliquis nam ego cognovi virtutem de me exisse.*

III. Servi Reguli de quibus tria nota. Circa servos etiam tria nobis attendenda sunt, scilicet quod fuerunt Domino suo benevoli salutem filij nunciando, item Christo fuerunt benevoli laborem ejus nolendo, scilicet ne laboraret descendendo ad sanationem infirmi, & tandem fuerunt participes salutis, *credidit enim regulus & domus ejus tota. Servo malevolo tortura & compedes.* Ecclesiastici 33. Servus vero benevolus devote exequens bona quæ Dominus præcipit fieri, illorum bonorũ particeps est, & valde carus est Deo & angelis ejus: Ecclesiastici 33 *Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua, quasi fratrem sic tracta eum.* August. Maledictus dispensator avarus, cujus Dominus est largus. Hoc etiam *notandum* quod infirmitas filij Reguli occasio fuit salutis Regulo & toti domui suæ.

Infirmitas ista quibus fuerit salvti. Sic tribulatio aliqua multos salvat, ut defectus prolis quando quidẽ est occasio ut Dominus domus & uxor & familia devoti sint Deo, & eius amicis, & eorum familiaritate occasionaliter salventur.

IV. Christus de quo tria quoque notanda. Item circa Christum specialiter tria nobis sunt attendenda, *scilicet* quia ad filium Reguli ire noluit etiam rogatus. Ad servum verò Centurionis se venturum dixit etiam non rogatus. Matth. 8. & Luc. 7. In quo condemnavit acceptionem personarum, quæ divitem propter divitias honorat, bonis pauperibus contemptis. Actor. 10. *Non est personarum acceptor Deus* Gregor. in moralibus. Personam hominis accipere est, hominem, non quia homo est, sed propter aliquid quod circa ipsum est honorare Seneca. Quemadmodum stultus est qui equum tentaturus non eum respicit, sed stratum & frenum: sic stultissimus est qui aut ex veste aut ex conditione quæ modo vestis circundata est nobis hominem existimat. Displicuit *etiam* Domino quod Regulus eum præsentem ubique non credidit. Nec mirũ si hoc displicebat salvatori, cum hoc multum impediat salutem. Multas enim immunditias homines caverent, si Dei præsentiam ubique per veram fidem agnoscerent. Boet. in lib. consolationis. Magna nobis si dissimulare non velimus indicta est probitatis necessitas, cum omnia agamus ante oculos judicis cuncta cernentis. *Item* Dominus non exaudivit Regulum ad filium ejus corporaliter descendendo, ut ipse volebat; exaudivit tamen eum, faciendo quod magis ei expediebat: in hoc enim quod absens curavit fidem ejus, quæ diminuta erat, perfecit Glossa. Aug. super 2. Cor. 12. Non est magnum à Deo exaudiri ad voluntatem, sed ad utilitatem Ibidem dicit. Glos. Nota quod exauditur diabolus petens Job ad tentandum, non exauditur Apostolus petens stimulum amovendum. Exaudivit eum quem disposuerat damnare, & non exaudivit eum quem disposuerat salvare, nam & æger petit multa à medico quæ medicus non dat. Non exaudivit ad voluntatem, ut exaudiat ad sanitatem. 2. ad Cor. 12.

DOMINICA VIGESIMA SECUNDA

POST FESTUM SS. TRINITATIS.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Tres expositiones Evangelii, 1. Brevis, 2 Longa, 3. Non totius Evangelij.

Simile est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. *Matth.* 18.

SERMO CXXXI.

Personatũ parabolæ brevis explicatio.

MYsticè rex iste Christus est, servus debens decem millia talenta; populus Judaicus est transgressionis decalogi reus. Hujus servi uxorem & filios Dominus venundari jussit, quia prælatos & subditos simul cum tota substantia eorũ pro magnitudine delictorum externis nationibus tradidit, ut quod noluerũt voto, solverẽt tormento Hujus servi misertus est Dominus, qui non solum captivitatẽ Judaicam absolvit, sed etiam peccatorum omnium veniam in adventu Christi se dare promisit Conservus ejus est gentilis populus debens ei centum denarios, id est recognitionẽ salutis ab eo datæ vel dandæ, quia *de Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem.* Isa. 2. Hujus conservi noluit misereri, quia gentes dignas misericordia non reputavit. Servus iste à Domino suo tortoribus traditus est, quia datus est in manus Romanorum, Sarracenorum, vel iniquorum ministrorum aliorum.

Brevis explicatio Evangelii. *Simile est regnum cœlorum*, id est Ecclesia militans, *homini regi*, id est Christo homini & regi regum. *Vel* id est, simile est negotium Ecclesiæ huic negotio quod potuit accidere. *Qui voluit rationem ponere cum servis suis*, id est, qui examinaturus est merita singulorum in judicio. In præsenti etiam ponit Dominus rationẽ cum servis suis vel per conscien-

tiæ illuminationem factam per scripturas vel creaturas. Remigius. Christus meritorum examinator jam per scripturas cum servis suis rationem ponit. *Et cum cepisset rationem ponere*, id est merita examinare, *oblatus est ei unus qui debebat*, &c. id est legis expletionẽ & pœnam pro multiplici eius transgressione. *Cum autem non haberet unde redderet.* Interlin. viribus suis hoc explere non posset, *iussit eum venundari*, id est æterno incendio mancipari. Vel iuxta Interlin. Permittit iusto iudicio malignorum spirituum servum fieri: *& uxorem eius & filios*, &c. Interlin. Iussit pro cupiditatibus & operibus quasi pro uxore & filiis pœnas solvere. *Procidens autem servus ille*, &c. Littera plana est. *Videntes autem conservi eius*, id est angeli qui referunt gesta hominum ut dicit. Glossa super Tob. 2. *Tunc vocavit illum Dominus suus.* Remigius. Vocatio ista est intus in conscientia. *Serve nequam*, id est non æquè agens negando conservo misericordiam prius à Domino tibi exhibitam. *Sic & pater*, &c. Glossa. Si non dimiserimus ex corde quod in nos delinquitur, & hoc quod per pœnitentiam nobis dimissum erat à nobis exigetur.

Peccata dimissa quomodo redeant.

Et est argumentum quod peccata dimissa, propter peccatum odii redeunt. Circa quod diversi diversimodè dixerunt. Præpositus dixit redire in quatuor casibus his verbis comprehensis.

Fratres odit, apostata fit, spernitque fateri.
Pœnituisse piget, pristina culpa redit.

Alii verò dicunt ea redire pro quolibet mortali peccato, quantum ad reatum. Quidam quantum ad maculam, quidam quantum ad solam ingratitudinem. Qui peccat postquam accepit à Deo remissionem peccatorum suorum, cum sit ingratus de tanto beneficio, magis peccat, ita quod ingratitudo peccatum recidivantis aggravat. Hoc autem quod hic dicitur, *quousque redderet universum debitum*, quidam intelligunt de universo debito quod persolvendum est, non de illo quod iam condonatum est, scilicet de misericordia quam alii impendere debuit pro eo quod misericordiam acceperat. Vel potest dici quod sicut est unus denarius diurnus, licet stella à stella differat claritate, sic una est pœna substantialiter, scilicet carentia gloriæ & ignis & vermis, quæ sunt pœna omnium mortalium. Vndè quia ille, qui non vult condonare fratri suo in se peccanti, debitor est istarum pœnarum, ideò peccata redire dicuntur, vel debita dimissa repeti, eadem enim debet esse in genere quæ prius.

Longa explicatio Evangelii, Matth. 18.

Simile est regnum cælorum. Responderat Dominus illi interrogationi Petri: *Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? usque septies?* dicens: *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.* Sed ne aliquis vilipenderet eius responsionem non condonando peccanti in se, subdit Dominus hanc parabolam, in qua ostendit quam periculosum sit non condonare fratri peccanti in se. Continet autem hæc parabola quod nobis possit timorem incutere & consolationem dare. In eadem enim parabola nobis ostenditur propter quod de Dei misericordia possumus sperare veniam, & de Dei iustitia timere pœnam. *Primum* nobis apparet si attenderimus quomodo servus nequam omnium debitorum suorum dimissionem obtinuit. *Secundum* si attenderimus quomodo debitorum suorum metuit repetitionem.

Consolatio nem & timorem affert.

Circa *primum* notandum quod servus iste ad rationem venit, ubi insufficientiam suam agnovit & sententiam iustitiæ sibi congruam audivit. Ideo ad curiam misericordiæ appellans, à Dei misericordia plus quam peteret impetravit. Vade & tu fac similiter, exige à te ipso rationem vel in conscientia tua, vel in lectione, vel in prædicatione. Ecclesiastici 18. *Ante iudicium interroga te ipsum.* Abac. 2. *Contemplabor ut videam quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentem me.* Iob. 3. *Quid faciam cum surrexerit ad iudicium Dominus?* *Districtam* etiam & *frequentem* computationem debes facere vicario Dei. *Districtam*, ut nec minima prætermittantur. Matth. 10. *Omnes capilli capitis vestri numerati sunt.* *Frequentem*, ne quid excidat à memoria. Bern. Computatio dilata multa facti oblivisci. Iteranda vero est confessio, quotiens peccatum iteratur. Ioan. 11. *Eamus in Iudæam iterum.* Iudæa interpretatur confessio Psal. 74. *Confitebimur tibi Deus, confitebimur.* In computatione verò tua apparebit tibi tua insufficientia. Iob. 9. *Si voluerit quis cum eo contendere, non poterit ei respondere unum pro mille.* Bernard. O si cognovisses quam multa & quam multis debeas, videres quod nihil est quod facis. Primo debes Christo totam vitam tuam, quia ipse pro tua posuit suam. Secundo exigunt præterita peccata mea, futuram vitam meam, ut faciam dignos fructus pœnitentiæ, & rẽcogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quid si tertium debitorem ostendam qui eam vendicet sibi. Puto quod desideres gloriam quam oculus non vidit, &c. Nonne ad hoc emendum totum te & quæcunque poteris dare oportebit, & cum omnia compleveris, non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, &c. Quarto debitori debes quod es, à quo totum habes: qui te fecit, & benè fecit, & cuncta ministrat. Cui horum proponis reddere quod debes? Debes etiam considerare sententiam iustitiæ intolerabilem, ut timor ipsius inducat te in humilitatem pœnitentiæ. Vnde Chrysost. super Matth. loquens de Domino iubente servum venundari dicit: terrere vult, ut per minas in supplicationem ducat. Isaiæ 26. *A timore tuo Domine concepimus & peperimus spiritum salutis.* Ecclesiastici 1. *Timor Domini expellit peccatum.* Considerata verò sententia iustitiæ appellare debes ad curiam misericordiæ, quæ superior est, quia *misericordia super exaltat iudicium.* Iac. 2. Misericordia eius super omnia opera eius. A misericordia humiliter petenda est venia. Eccles. 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit.* Psalm. 101. *Respexit in orationem humilium*, &c. Misericordia plus dat quam petatur, unde Chrysostomus in homiliis, famulus petit dilationem & accipit dimissionem. Simile habetur de latrone. Luc. 23. August. loquens de ipso. Considerabat omnia facinora sua, & pro magno habebat si vel in fine parceretur ei. Dominus autem continuo inquit: *Amen Amen dico tibi quia hodie mecum eris in Paradiso.* Misericordia obtulit quod miseria distulit.

Danda Christi Vicario districta & frequens.

Effectus rationis à nobis redditæ.

Circa *secundum* notatur quod in servo nequam fuit duplex culpa, quam secuta est duplex ira, fuit enim ingratus Domino & immisericors conservo. Cum enim beneficium magnum à Domino accepisset, gratia Domini servo ipsius benefactor esse debuit. Misericordiam etiam, quam libenter receperat, conservo impertiri debuit. Ingratitudo siccavit ei fontem pietatis. Bernard. Ingratitudo est ventus urens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ. Ipse non miserando conservo, fontem misericordiæ sibi destruxit. Glossa super illum Psal. *Deus ultionum*, &c. Noli subvertere fontem misericordiæ quam traxisti. Chrysost. loquens de verbo illo *serve nequam.* Audiamus immisericordes, quoniam non aliis sumus crudeles, sed nobis ipsis. Vis rememorari malorum, tibi ipsi rememorare & non alii. Immisericordiæ quam habuit ad conservum respondet ira conservorum. De qua ibi: *videntes conservi eius quæ fiebant, contristati sunt valdè*, &c. Angeli enim & sancti multum offenduntur cum aliquis fratri suo non vult condonare. Ingratitudini respondet ira Domini

Duplex culpa servi, ingratitudo & immisericordia.

Ratio à nobis ipsis exigenda.

Ob quam duplex iræ in illum, conservorũ immisericordiam. Domini ob

Domini ob ingratitudinem. Tres ejus effectus.

mini de qua ibi : *iratus Dominus*, &c. Habuit vero ira ejus triplicem effectum. Dixit enim ei convitium, improperavit beneficium & misit eum in supplicium. Ad *primum* pertinet illud, *serve nequam*. Chrysost. Quando decem millia talenta debebat, non vocavit eum nequam, nec convitiatus est, quando autem ingratus fuerat, tunc dixit, *serve nequam*. Ad *secundum* pertinet illud, *omne debitum dimisi tibi* Poeta.

Est aliqua ingrato multum exprobrare voluptas.

Chrysost. in Homiliis. Duo quærit à nobis Dominus: & nostra peccata recognoscere, & aliis dimittere; qui enim sua intelligit, facilius conservo dimittit. De *supplicio* habetur ibi : *tradidit eum tortoribus*.

Carcer stabulum, palatium Dei.

Notandum quod Deus habet carcerem ubi peccatores torquentur, habet stabulum & palatium. Carcer ejus est infernus, palatium Paradisus, stabulum mundus, in quo homo positus est, postquam comparatus est jumentis insipientibus. Bernardus. Puto jumenta dicerent, si loqui fas esset. *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*. Genes. 3. Ad hoc figurandum Dominus nasci voluit in stabulo. Luc. 2. In carcere Dei sunt soli mali, in palatio soli boni, in stabulo boni & mali. Illum qui huic stabulo præest vocat Dominus stabularium. Luc. 10. Væ illis qui diligunt fœtorem hujus stabuli, & non curant pervenire ad pulchritudinem palatij. Si tot pulchra & delectabilia conspiciuntur in stabulo quid æstimandum est de palatio? *Sic & pater meus cœlestis*, &c. Hæc parabola introducta est contra tenentes odium. De quo si vis loqui require in tractatu de ira.

Psalm. 48.

Parabolæ intentum.

Explicatio Evangelii non totius. Deus exiget rationem de quatuor.

Simile est regnum cœlorum homini regi, qui ponere rationem voluit, &c Notandum quod Deus exiget à nobis rationem de bonis nobis commissis, & de bonis omissis. Item de malis à nobis commissis, & de malis nobis dimissis.

1. De bonis commissis nobis.

Ad *primum* pertinet parabola de villico iniquitatis, Luc 16. cui Dominus dicit, *Redde rationem villicationis tuæ.* Ista computatio multum timenda est, multa enim bona nobis commissa sunt, bona naturæ, fortunæ & gratiæ, & magni valoris.

Temporis cur maxime ratio reddenda sit.

Si non haberemus reddere rationem nisi de tempore, multum timendum esset nobis. Bernardus. Nihil est pretiosius tempore, sed heu hodie nihil vilius reputatur. Una hora temporis potest homo absolvi à debito gehennæ, & regnum cœlorum lucrari. Bernardus. Omne tempus tibi impensum requiretur à te qualiter fuerit expensum. Idem. Sicut capillus non peribit de capite, sic nec momentum de tempore. Ecclesiastici quarto. *Fili conserva tempus*, præterea quis est qui sciat æstimare valorem oculi unius?

Luc. 21.

2. De bonis omissis.

Ad *secundum* pertinet parabola de talentis. Matthæi 25. ubi Dominus dicit servo pigro: *Serve male & piger*. Hæc computatio multum timenda est, cum Dominus dicat, *Inutilem servum projicite in tenebras exteriores*. Matth. 25. Psal. 18. *Delicta quis intelligit?*

3. De malis commissis

Computatio *etiam* de malis commissis multum timenda est, cum Dominus positurus sit rationem etiam de cogitationibus & verbis otiosis. Matth. 12. *De omni verbo otioso*, &c. Sap. 6. *Cogitationes vestras scrutabitur*. Job 31. Nonne ipse considerat vias meas? Glossa, Sicut Deus uniuscujusque vitam considerat, sic gressus dinumerat, ut nec minutissimæ cogitationes ejus judicio, ut verba tenuissima, quæ apud nos usu viluerunt, indiscussa remaneant. Ipse etiam exiget rationem à nobis de malis alienis. Genes. quarto. *Ubi est Abel frater tuus?* Ezech. 3. & 33. *Sanguinem ejus de manu tua requiram.*

4. De malis dimissis nobis.

Ad *quartum* pertinet parabola hujus Evangelij de servo nequam. Hæc computatio multum timenda est, multum enim obligat peccati dimissio illum cui dimittitur. Pro quolibet mortali esset debitor pœnæ æternæ. Unde multum ingratus est qui tanti beneficij ingratus est, sicut patet per hoc quod multum ingratus reputaretur qui liberatus à morte temporali benefactoris sui immemor esset.

Quæ in hoc judicio timenda sint. Quid bonum sit contra hunc timorem.

Si vis loqui de his quæ timenda sunt in hoc judicio, require de his in tractatu de timore. Si vis non timere illud judicium, judica in præsenti teipsum. Ad Corinth. 11. *Si nosmet ipsos dijudicaremus*, &c Micheæ 6. *Indicabo tibi ô homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te, facere judicium, diligere misericordiam & sollicitum ambulare cum Deo tuo.* Judicium facere debes quantum ad te, misericordiam diligere quantum ad proximum, & sollicitè ambulare propter Angelum qui te custodit, & propter Deum, quia coram oculis Dei operaris.

Debitores Dei sumus.

Oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talentorum, &c. Debitor aliquis est Deo multipliciter, scilicet ex facto alieno, ut propter peccatum primorum parentum nascuntur omnes filij iræ. De hoc debito Ecclesiast. 40. *Grave jugum super filios Adæ. Item* propter bona à Deo accepta corporalia & spiritualia, naturalia vel gratuita, 1. ad Corinth. 12. *Divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus. Item* est aliquis debitor Deo ex aliquo facto bono proprio, ut cum castitatem vovet, vel licitè jurat. Proverb. 20. *Ruina est homini devorare sanctos; & post vota retractare. Vel* ex suo facto malo, ut cum quis contra Deum peccat tenetur ad satisfactionem. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur. Item* debitor est homo Deo ex jure naturali, vel divino, ut observationis mandatorum, quæ ratio dictat esse servanda, Rom. 2. *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt*, ut est subvenire pauperi. Ecclesiast. 4. *Declina pauperi sine tristitia aurem tuam*. Isaiæ 58 *Cum videris nudum, operi eum. Item* homo est debitor ex humana constitutione. Rom 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*

De tribus primis debitis.

Primum debitum non crescit, *secundum* tanto magis crescit, quantò majora naturalia à Deo accepimus. Unde qui de bonis Dei gloriatur, similis est ei qui de debitis suis gaudet, vel insano qui de vinculis suis ridet. quales sunt multi qui de scientia sua vel eloquentia sua gloriantur, quibus sunt onerati quasi compedibus. Proverb. 22. *Noli esse cum his qui defigunt manus suas & qui vades offerunt se pro debitis. Tertium debitum* crescit quanto plura promittimus & vovemus, quod est periculosum, Ecclesiastici 20 *Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis.*

Vocat Deus quadrupliciter.

Tunc vocavit eum Vocat quandoque per inspirationem in corde de malitia arguendo. Psal. 49. *Arguam te & statuam contra faciem tuam.* Quandoque per scripturæ admonitionem, unde sermo Dei adversarius dicitur Matth. 5. *Esto consentiens adversario tuo.* Item quandoque per infirmitatem, Hierem. 6. Secundum litteram 70. *Per omne flagellum & dolorem erudieris Hierusalem.* Tandem per mortem quasi peremptoriè, quia incorrigibilem non sustinet amplius vivere ne deterior fiat. Eccles. 19. *Qui odit correctionem, minuetur vita.*

DOMINICA VIGESIMA TERTIA POST FESTUM SS. TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SERMO CXXXII.

SUMMARIUM.

Evangelium exponitur.

Abeuntes Pharisæi, consilium inierunt ut caperent Jesum in sermone. *Matth.* 22.

ABeuntes, idest corporaliter à Christo recedentes. *Ut caperent*, idest, ut aliquid quasi eo ignorante extorquerent ab eo in quo posset argui. Et *mittunt ei Discipulos suos*. Interlin quasi minus notos à quibus minus caveret & reprehensi minus erubescerent *cum Herodianis* Eo tempore, scili-

cet diebus proximis ante Pascha venit Herodes Tetrarcha in Hierusalem, ut purificaretur, & sic interesset solennitati. Herodiani ergo dicuntur milites eius qui convenerant. Istos secundum Glossam miserunt tanquam ignotos, ut facilius deciperent, & ut per eos ipsum caperent, quem timore turbæ per se capere non audebant. Secundum Chrysostomum discipulos suos mittunt cum Herodianis, ut si respondisset pro Herodianis discipuli eum accusarent, si pro Pharisæis, Herodiani eum accusarent, Secundum Hieron. super Matth. Pharisæi quosdam Iudæos dicentes tributa danda esse Cæsari, & sic faventes Herodi, dicunt Herodianos esse & non Iudæos. *Magister scimus* &c. Qui vult avem capere, laqueum tegit, sic isti volentes Dominum decipere blandè loquuntur. Psalm. 54. *Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.* Chrysostomus super Matth. Hæc est prava hypocritarum potentia, simulata laudatio. Sicut qui non potest taurum subiugare propriis viribus, mollibus manibus fricat eius cervicem, ut per blandimenta deprehendat. Interlin. Ideo eum laudant, ut laudatus mysterium cordis sui simpliciter eis aperiat, eosque velit habere discipulos, *& non est tibi cura.* Interlin. Non times Prælatam personam. Glossa. Eo provocant, ut Deum magis quam Cæsarem timeat, & non debere tributa dicat, ut inde quasi auctor seditionis fiat. Contrarium tamen videtur ei quod hic dicitur, *& non est tibi cura*, illud Sap. 6. *est illi cura de omnibus.* Solutio, ei de omnibus est cura conservandi in esse, de solis vero rationalibus est ei cura quantum ad disciplinam. 1. ad Corinth. 9. *Nunquid cura est Deo de bobus? Non enim respicis* &c. Interlin. Indiscretè dicis veritatem majoribus & minoribus sine acceptione personæ. Gregor. in moral. Personam hominis accipere, est hominem non quia homo, sed propter aliquid quod circa ipsum est honorare. *Licet censum dare*, &c. Hæc quæstio emerserat inter Iudæos. Pharisæi & scribæ dicebant indignum esse quod populus Domini tributa solveret regi terreno, qui primitias & decimas & multa alia solvebat regi Domino. Alii è contrario dicebant Romanis tributum esse solvendum pro communi omnium tutela. Et adeo invaluit persuasio scribarum & Pharisæorum ut negaretur tributum Romanis & pro eo specialiter missi sunt Titus & Vespasianus à Nerone ad evertendam Hierusalem. Et fit hic sermo de illo censu qui dicitur census capitis, de quo tangitur, Luc. 2. & Matth. 17. *Dari Cæsari.* Hieron. super Matth. Omnes reges Romani à primo Caio Cæsare qui imperium habuerant Cæsares appellati sunt. *Cognita autem*, &c. Non secundum verba eorum blandé, sed secundum conscientiam eorum aspere respon. et. *Quid me tentatis hypocritæ?* Hieron. Hypocrita appellatur, qui aliud est aliud simulat, id est aliud intendit corde, & aliud agit in opere. *Ostendite mihi numisma.* Interlin. Nummum qui pro censu solvitur, qui & imaginem habebat Cæsaris. Et ponitur hic impropriè; numisma enim propriè est ipsa exaratio, scilicet inscriptio imaginis regiæ & semper scriptionis regis. *Et illi obtulerunt ei denarium* Interlin. Genus nummi qui pro decem nummis cursalibus vel ursalibus reputabatur & solvebatur pro censu. Cuius est imago hæc? Glossa. Satis patet quod non ex ignorantia interrogat, sed ut ad verba eorum competenter respondeat. Dicunt ei Cæsaris Tiberii privigni Cæsaris Augusti, sub quo passus est Dominus. Dominus natus est sub Augusto, qui 18. anno Tiberii passus est, & tunc habebat denarius imaginem Tiberii, qui tempore Augusti habebat ipsius Augusti imaginem. *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari*, scilicet tributum & pecuniam Cæsari, *& quæ sunt Dei Deo*, scilicet victimas & decimas.

Obiectio solvitur.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SERMO CXXXIII.

Summarium.

Septem capita Evangelio adnotantur.

Abeuntes Pharisæi consilium inierunt, &c.

Circa seriem huius Evangelii *septem* nobis attendenda sunt. *Primum* est illud quod Pharisæi convenerunt. Mali consilium ineunt, sed non inveniunt Chrysostomus super Matth. Colonus diaboli etsi Dei consilium quærat, non invenit. Vide furem euntem ad furtum orantem ut prosperetur: & fornicator signum crucis facit sibi, ut non comprehendatur, & tanto citius capietur, quia nescit iustitia Dei patrocinium dare criminibus. Tale consilium, quales consiliatores. *Secundum* est quod verbum Dei in verbo capere volunt. Sed inutiliter, quia *frustra jacitur rete ante oculos pennatorum.* Proverb. 1. Serpens factus ex virga Aaron, serpentes factos ex virgis magorum devoravit. Exod. 7. Sic Christi sapientia astutiæ mundi & dæmonum prævalet. In serpente sapientia vel astutia intelligitur. Sapientes mundi & dæmones viros justos conantur in verbis capere. Ideo in verbis, viri justi multum debent cavere, & qui non habent discretionem tacendi. Seneca Taciturnitas homini stulto pro sapientia est, Philosophus cuidam rustico tacenti in convivio dixit, hoc solum ex doctis hominibus habes. Proverb. 17. *Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur.* Iob. 11. *Utinam taceretis, ut putaremini sapientes*, Gregor. loquens de illo verbo Eccles. 3. *Tempus tacendi & tempus loquendi* prius, inquit, *tacendi* præmittit, & postmodum subdit *loquendi*: quia non loquendo tacere, sed tacendo debemus loqui discere. *Tertium* est quod Dominus non respondet eis secundum verba oris, sed secundum intentionem cordis, cum sermo ad hoc sit ut cor hominis alteri indicetur, verba tamen multorum potius cor operiunt quam aperiant. Psalm. 117. *Circumdederunt me sicut apes*, mel habentes in ore, aculeum retro; tales sunt Pharisæi *Quartum* est quod Dominus non tam cito respondet quæstioni eorum sed eos interrogat, ex verbis eorum congruam responsionem eliciat, in hoc monens ad prudentiam contra astutiam malorum. Matth. 10. *Estote prudentes sicut serpentes.* Proverb. 11. *Simulator ore decipit amicum suum, justi autem liberabuntur scientia.* *Quintum* est quod laudatoribus iram ostendit: & merito cum valde periculosa sit laudatio. Proverb. 29. *Homo qui blandis fictisque sermonibus loquitur, rete expandit proximo suo* Psal. 51. *Sicut novacula acuta fecisti dolum* Novacula acuta dicitur furari barbam, sic adulatio virtutem. August. super Psalm. Duo sunt genera persecutorum vituperantia & adulantia. Seneca. Plus persequitur lingua adulatoris quam manus interfectoris. Idem. Habet suum venenum blanda adulatio. *Sextum* est quod nec timore nec favore à veritate deviat iudicii. Multis placuisset si dixisset censum non esse dandum Cæsari, tamen non consensit. Ad Galat. 1. *Si hominibus placerem, Christi servus non essem.* Exod. 23. *Non sequeris turbam ad faciendum malum.* Proverb. 29. *Qui timet hominem, cito corruet.* Non est aliquid faciendum in præiudicium alterius, etiam propter favorem pauperum. Exod 23. *Pauperis non misereberis in iudicio.* Item Christus propter favorem cultus divini noluit aliquid facere in præiudicium Cæsaris, *Septimum* est quod iussit attendi cuius est imago, præcipiens reddi Cæsari quod Cæsaris erat, & Deo quod Dei erat. Glossa. Sicut Cæsar

Septem notanda in hoc Evangelio. 1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

far exigit impressionem suæ imaginis, sic & Deus animam lumine sui vultus insignitam. Chrysostomus. Tu mundum abjice exemplo Christi, & non eris obnoxius mundano principi. Ipse ordo verborum te instruat, scilicet *reddite* &c. prius enim renunciandum est mundo ut expeditius adhæreatur Deo. Rom. 13. *Reddite omnibus debita.* Debemus superiori obedientiam, inferiori disciplinam, pari æquitatem, omnibus fidem & veritatem. De hac materia quære in sermone Epistolarum Dominicæ VIII. post festum SS. Trinitatis.

Personarum acceptio cavenda.

Non respicis personam hominum 2. Paralip. 19. *Non est acceptio personarum apud Deum.* Simile habetur Actor. 10. ad Galat. 2. Dominus se facto ostendit non esse acceptorem personarum, quando ad filiũ reguli ire noluit, Joan. 4. ad servum vero centurionis se venturum dixit Matth. 8. Seneca. Quemadmodũ stultus est qui equum tentaturus non ipsum respicit, sed stratum & frenum: sic stultissimus est qui ex veste aut conditione quæ nobis modo vestis circumdata est, hominem existimat.

Cujus est imago hec? &c. Sicut voluit Dominus ut tentatores attenderent cujus esset imago quæ est imago denarij, sic vult ipse, ut nos attẽdamus, cujus est imago quæ est in nobis. Et potest hæc quæstio tripliciter intelligi. *Primo* de interiori imagine naturali, *secundo* de interiori adquisita, *tertio* de exteriori. *Prima* indubitanter est Dei, Eccles. 17. *Deus de terra creavit hominem, & secundum imaginem suam fecit illum* In hac imagine pertransit homo. Hanc imaginem vult Dominus ut attendamus cujus sit quinque de causis. *Prima* ut intelligentes expressam similitudinem nostram ad patrem cœlestem, ut eum tenerius amemus. Licet naturalis amor sit inter patrem & filium, tamen tenerior solet esse cum filius valde similis est patri. August. Amandus est generator, sed præponendus est creator. *Secunda* est ut agnito tanto Dei beneficio pro eodem gratias agamus. Sunt quidam non intelligentes magnitudinem hujus beneficij quod Deus rationali creaturæ specialiter fecit Hi in vanũ videntur accepisse animas suas isti effecti sunt similes bestijs secundum illud: Psal. 48. *Homo cum in honore esset non intellexit.* Boëtius de consolatione. Humanæ naturæ ista conditio est ut tunc tandem cæteris rebus excellat, cum se cognoscat. Ea tamen infra bestias redigatur, si se nosse deserit. Bern. Fit ut se se non cognoscendo egregiæ rationis munere creatura irrationalium gregibus incipiat aggregari. Deberent attendere quantũ beneficium esset si eis restitueretur usus rationis, qui etiam impeditus est. Ad hanc imaginem pertinet capacitas æternæ beatitudinis, quæ solius rationalis creaturæ est, quæ toti mundo prævalet. Imago ista est lumen, de quo Psal. 4. *Signatũ est super nos lumen vultus tui Domine. Tertia* ut imagini Dei in nobis debitam reverentiam exhibeamus Ecclesiastici 10. *In mansuetudine serva animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum*, id est secundum dignitatem suam. Indignum est ut creatura rationalis in hoc Deum inhonoret, in quo Deus eam præ cæteris creaturis honoravit. Si nefas esset imaginem beatæ Virginis in lutum projicere & imaginem crucifixi, quantum nefas est imaginem Trinitatis immunditia peccati inquinare? August. super illud Psalm. 72. *In civitate tua imaginem ad nihilum rediges.* Merito inquit Deus imaginem ipsorum ad nihilum rediget in cœlesti civitate, quia ipsi in terrestri civitate sua imaginem ejus ad nihilum redegerunt. *Quarta* ut propter interiorem pulchritudinem quæ divinæ similis est, exteriorem quæ à pulchritudine brutorum vincitur & adjuvari indiget contemnamus. Frater Guido Cartusiensis. Vestes te ornant, pulchritudo esset, si tu eas ornares. Valde contemptibilis est pulchritudo illa quæ necesse habet pellibus murium & stercoribus vermium adjuvari. Psalm. 44. *Omnis gloria ejus, filia regis ab intus*, &c. *Quinta* ut ei cui similes sumus natura, studeamus similes effici gratia & gloria, in quo perfectio nostra consistit, cujus rei naturalis amor nobis insitus est, nec perfectè quiescit cor nostrum absque hoc. August. Domine fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. Et super illud Psalm. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*, dicit August. Loquens de lumine quo imago creata insignitur. Hoc lumen est totum & verum hominis bonum. De imagine etiam adquisita quæstio potest fieri, ut Dominus quasi admirans de imagine diaboli in templo suo posita dicat, *cujus est hec Imago?* Quot vitia habet homo in corde suo, tot dæmones habet pictos ibi. Qui depingit dæmones in corde suo, videtur velle effigiare hic infernum. Unde videtur, quod non satis citò credit se pervenire illuc. De tali dicet Dominus in die judicij; *Reddite quæ sunt diaboli.* Ad tales pertinet illud. Tren 4. *Denigrata est facies eorum super carbones.* Nahum. 2. *Facies eorum sicut nigredo ollæ* Is. 13. *Facies combustæ vultus eorum.* Specialiter potest intelligi imago diaboli peccatum crudelitatis. Apocal. 14. *Siquis adoraverit bestiam & imaginem ejus, & characterem in fronte aut in manu acceperit. hic bibet de vino ira Dei.* Sunt autem qui facies bestiarum per diversitatem vitiorum assumunt contra illud. Ecclesiastici 4. *Ne assumas faciem contra faciem tuam.* Per superbiam assumunt faciem leonis, per venenatam invidiam faciem serpentis, per iram faciem apri, per accidiam faciem testudinis, per gulam faciem ursi, per luxuriam faciem porci, per avaritiam faciẽ talpæ, per odium faciem canis. Item sunt aliqui qui habent septem capita & 10. cornua, similes bestiæ quam vidit. Joan. Apocal. 13. *Vidi*, inquit, *de mari bestiam ascendentem, habentem capita 7. & 10. cornua.* 7 Capita habet hic, cui septẽ peccata criminalia dominãtur. 10. cornua habet, qui per elationẽ decalogum impugnat. *Tertio* potest esse quæstio de imagine exteriori *cujus est hec imago?* O fatua mulier quæ te depinxisti. Hieron. loquens de tali, qua fiducia, inquit attollit vultus ad sidera, quos conditor non agnoscit?

Imago triplex est in nobis.

I. Interior naturalis.

Hęc quinque de causis diligenter attendenda est.

1.

2.

3.

4.

5.

II. Interior adquisita.

III. Exterior.

Item notandum quod sex requiruntur in denario, & similia his requirit Deus in homine. *Primum* est imago sua, quæ specialiter potest intelligi legis charitas, sive ordinatus amor omnis boni. 1. Joan 4. *Deus charitas est. Secundum* superscriptio Primo debent ibi esse scripta præcepta juris naturalis. illud scilicet. Tob. 4. *Quod tibi ab alio oderis fieri, vide ne aliquando alij feceris.* Et illud Matth. 7. *Omnia quæcunque vultis ut faciant vobis homines, eadem & vos facite eis.* Deinde articuli fidei. *Tertium* est gravitas. Ille denarius bonus est, qui in statera descendit. Lucæ. 14. *Cum invitatus fueris ad nuptias, recumbe in novissimo loco. Quartum* est inflexibilitas. Non est bonus denarius qui de facili plicari potest Ecclesiastici 15. *Firmabitur in illo & non flectetur.* Ephes. 4. *Nolite locum dare diabolo. Quintum* est dulcis sonus. Petr. 4. *Siquis loquitur, quasi sermones Dei. Sextum* est integritas. Non placet Deo ille cui deest fides alicujus articulorum vel observatio alicujus præceptorum. Jac. 2. *Quicunque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.*

Denarii sex qualitates, homini applicantur.

DOMINICA VIGESIMA QUARTA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SERMO CXXIII

SUMMARIUM.

Hic sermo pertractat duo miracula in hoc Evãgelio relata, variaque documenta ex ijs tam religiosis quam secularibus proponit.

Loquente Jesu ad turbas, ecce Princeps unus accessit, &c. De eodem habetur *Marc, 5. & Luc. 8.*

Duo miracula hujus Evangelii.

HOc Evangelium continet duo; scilicet hæmorroissæ sanationem & filiæ Archisinagogi suscitationem *adorabat eum.* Luc. dicit, quod cecidit ad pedes ejus. *Dicens filia mea modo defuncta est.* In Marc. dicitur, *filia mea in extremis est.* In Luca vero dicitur, *& hæc moriebatur,* quæ videntur esse contraria ei quæ dicitur hic defuncta. Solutio. Dicit Augustinus. Nihil in ejus verbis debemus inspicere nisi vocem cui debent servire, nec mentiri quemquam. Sed ex aliis verbis dixerunt quid ille voluerit cujus verba dant. Nec miseri aucupes vocum apicibus litterarum putant ligandam veritatem, cum utique non in verbis tantum, imò & cæteris signis aliorum non sit nisi animus requirendus. Potest ergo dici quod filia Archisinagogi in extremis erat quando pater ejus venit ad Jesum, ut dicit Marc. Sed postea mortua, ut dicit Matth. Augst. Sic solvit de concordia evangelica: dicens quod Matthæus præsens fuit miraculo, & perpendit per exteriora quod mens patris erat, quod Dominus iret ad filiam quam dimiserat in extremis, ut eam si nondum erat mortua sanaret: si verò esset mortua, quod potius credebat, eam ressuscitaret. Matth. ergo verba mentis posuit, Marc. verò verba oris, unde Glossa. Marcus & Lucas dicunt nomine Jairum Archisinagogum, & filiam non mortuam, sed morti proximam. Sed Matth. causa brevitatis dicit rogasse, quod constat tamen factum esse; nec attendit verba patris, sed quod interrogavit & voluit. Ita enim desperabat, ut potius vellet revivisere quam (quod non putabat) vivam inveniri posse. Utrumque ergo petitum est, ut vel morientem salvaret, vel mortuam suscitaret. *Et ecce mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur.* De hac muliere dicit Eusebius in historia Ecclesiastica lib. 7. quod postquam sanata est, fecit statuam in curia sua ad imaginem Christi, quæ habebat vestem, & in veste fimbrias, ut viderat Christum habere, & hanc habebat in magna reverentia. Herbæ verò sub illa statua crescentes, quæ ante nullius virtutis erant, cum ad statuæ fimbrias attingerent, tantæ erant virtutis, ut multi infirmi inde sanarentur. Hieron. etiam dicit in historia tripartita libro 7. quod cùm Julianus apostata cognovisset in Cæsarea Philippi, quod liberata sanguinis profluvio fœmina construxerat simulacrum, eo deposito suam ibi imaginem collocavit, quæ fulminis ictu fracta est. Statuam verò Christi tunc quidam Paganorum trahentes fregerunt, postea Christiani collegerunt & in Ecclesia condiderunt. *Confide filia.* Glossa. Credidit utique quæ petit, sed inculcat robur & perseverantiam fidei. *Et cum vidisset tibicines,* lamentabile carmen cantantes. Judæi enim in funeribus propinquorum multam habebant diligentiam, & faciebant magnas expensas ita ut multi depauperarentur, ut tradit Josephus. *Non est mortua puella sed dormit,* tam in anima, quam in corpore. *Ecce mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur,* &c.

Concordatur Evangelii.

De statua hæmorroissæ.

I. Circa primum miraculum duo notanda.

Circa hoc miraculum duo sunt nobis attendenda, scilicet quid per hanc mulierem designetur, & quomodo ipsa sanetur. Notandum ergo quod mulier ista fluxum sanguinis patiens, quæ in via curatur, peccatorem manifestum significat; sicut puella mortua quæ in domo suscitatur, occultum peccatorem. Threnor. 1. *Foris interficit gladius, & domi mors similis est.* In fluxu sanguinis intelligitur fluxus peccati. Oseæ 4. *Sanguis sanguinem tetigit.* Est autem duplex fluxus sanguinis: unus fluxus menstrualis, per quem designatur peccatum ex infirmitate, de quo Levitic 15. *Mulier quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur,* alius est continuus, per quem designatur peccatum ex certa malitia, de qua Levit. 15. *Mulier quæ sanguine fluere non cessat, quamdiu huic passioni subjacebit immunda erit.* In hoc, quod prius sanatur hæmorroissa quam puella in domo mortua, significatur quod prius convertuntur manifesti peccatores quam occulti. Oseæ 13. *Colligata est iniquitas Effraim, absconditum est peccatum ejus, dolores parturientis venient ei.* Parturiens tunc dolet quando non potest partum emittere: sic in magna miseria sunt occulti peccatores, qui in confessione peccata sua non audent propalare dicentes illud Eccli 23. *Tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit: quem vereor?* & subditur: *& non intelligit quoniam omnia videt oculus ejus.* Ezech. 8. *Certe vides fili hominis quæ seniores domus Israel faciunt in tenebris. Dicunt enim non videt Dominus nos.* Diabolus *sub umbra dormit, in secreto calami.* Job 4. In tali enim loco non inquietatur cum nullus credat ibi eum esse. Manifestus peccator confunditur de peccato suo, quæ confusio est ei occasio conversionis. *Est enim confusio adducens gloriam.* Ecclesiastici 4. Psal. 67. *Dixit Dominus ex Basan convertam.* Basan interpretatur confusio. Mich. 4. *Venies in Babilonem & ibi liberaberis,* Psal. 71. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Matth 21. *Amen dico vobis, publicani & peccatores præcedent vos in regno Dei.* Medici in quos hæmorroissa multum inutiliter expendit. Marc. 5. & Luc. 8. sunt Pharisæi & legum sæcularium Doctores, qui multa de virtutibus promittunt, sed nullum animabus remedium conferunt. In Medicis substantiam suam expendit, qui vires naturalis ingenij studio tali consumit. Isaiæ 55. *Quare appenditis argentum non in panibus.* Specialiter substantiam dissipant qui in libris Poetarum vires ingenij sui consumunt. Prov. 10. *Qui innititur mendaciis, hic pascit ventos.* Doctrinæ Philosophicæ & scientia poetica sunt sirenes usque ad exitium dulces, quæ non solum ægrum non sanant, sed infructuosis affectuum spinis uberem hominis segetem necant vel exterminant. Secundum verbum Boëtij in libro consolationum, Joannes Evangelista ad Cratem Philosophum. Sicut vana medicina est ea qua morbus non extinguitur, sic vana doctrina est ex qua vitia non curantur animarum. Circa modum sanandi notandum quod mulier ista Jesum accessit, sed retro & dixit: *Si tetigero,* scilicet *fimbriam vestimenti.* Accedit anima peccatrix ad Jesum fide Hic est primus accessus ipsius Hebr. 11. *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator fit.* In hoc quod retro accessit innuitur nobis timor Domini & verecundia quæ multum valent ad sanationem spiritualium infirmitatum. Eccli. 1. *Timor Domini expellit peccatum. Nam qui sine timore est, non poterit justificari.* Philosophus. Erubuit, salva res est. De non erubescente dicitur Hiere 3. *Frons meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.* Simile ei quod legitur de hac muliere habetur Luc. 7. de Magdalena. *Stans,* inquit, *retro.* In hoc quod dixit intra se, *si tetigero,* &c innuitur nobis confidentia quam habuit de virtute divinæ bonitatis, quæ ad sanationem spiritualem multum valet. Hierem. 17 *Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radicem suam.* Quod autem dicit *tetigit,* referri potest ad dilectionem, fides enim si sit cum dilectione Deum tangit. Aliter verò fimbria vestimenti tangit, qui de se humiliter sentit, qui Christi hominis conversationem & sanctorum in minimis imitatur. Vestimentum Christi est humanitas, item sancti, de quibus dicitur Isaiæ

1. Hæmorroissa & filia Archisinagogi quid significent.

Qui sua in Medicos inutiliter expendant.

1. Hemorroissa sananda quid fecerit.

Fimbria tangitur tripliciter.

Isaiæ 49. *His omnibus velut ornamento vestieris.* Fimbria vero est minima pars vestis, unde fimbriam tangit, qui in minimis Christum & sanctos imitatur. Secundum Glossam. Hæc mulier credidit, dixit, tetigit, quia his tribus, scilicet fide, verbo, & opere omnis salus adquiritur.

Christus sanaturus 4. fecit.

ET NOTANDUM quod Christus sanaturus hanc mulierem *quatuor* fecit. Ad mulierem conversus est, eam vidit, ad confidentiam monuit, & filiam vocavit. 1. *Primum* pertinet ad hoc, quod mulier retro accessit, & est in hoc magnum solatium peccatori verecundo, qui se indignum judicat conspectu divino, ad talem enim convertit se Dominus. Isaiæ ultimo. *Ad quem respiciam nisi ad pauperem spiritu.* *Secundum* pertinet ad aspectum fidei, 2. respicit enim Deus respectu misericordiæ fidem veram, unde dictum est ei, *fides tua te salvam fecit.* Hierem. 5. *Oculi tui respiciunt fidem*, respectu inquam illo de quo. Sap. 4. *Respectus eius in electos eius.* Luc. 22. *Conversus Dominus respexit Petrum.* 3 *Tertium* pertinet ad illud quod intra se dicebat, *si tetigero*, &c. Habebat aliquam confidentiam; sed admonitio salvatoris erat ad robur & illius confidentiæ perseverantiam. Matth 9. dictum est paralytico, *confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* *Quartum* pertinet ad hoc quod mulier 4. fimbriam tetigit, humilitate enim meretur anima exaltari ut filia reputetur *Qui se humiliat exaltabitur.* Lucæ 14. & 18. & Matth 23.

II. De secundo miraculo. Suscitata puella quid significet.

De tribus mortuis à Domino suscitatis quid significent, & quare morte corporis significetur peccatum vide sermonem 16. *Domine filia mea defuncta est.* Filia ista defuncta in domo suscitata significat peccatorem occultum, modus verò suscitationis significat modum suscitationis eius qui in peccato est occulto. Circa modum vero istum *sex* attendenda sunt. *Primum* est quod pater pro ea rogat, in quo innuitur orationis suffragium. Pater Jairius dicebatur, quod interpretatur illuminans vel illuminatus, unde significat cœtum sanctorum, qui à Deo illuminati illuminant alios, sicut montes radios solis transmittunt ad valles. Psal. 75. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Item Ps. 120. *Levavi oculos meos in montes.* *Secundum* est quod dicit: *Veni impone manum tuam super eam & vivet*, gratia adjutrix intelligitur, quæ & de profundo peccatorum extrahit. Amos ultimo *Si descenderunt usque ad infernum, inde educet eos manus mea.* *Tertium* est quod jussit tibicines exire carmen lugubre cantantes; tales tibicines sunt qui inaniter gaudent. Gaudium mundi carmen lugubre est & quasi in luctum convertetur Amos 8 *Vertam festivitatem vestram in luctum*, &c. Et quia gaudium illud frequenter est de hoc, de quo potius esset lugendum. Ecclesiastici 2. *Risum reputavi errorem, & gaudio dixi*, &c. *Quartum* est quod turbam tumultuantem jussit recedere. Hæc turba designat importunas cogitationes, quæ animas quandoque opprimunt, quod significatum est 4. Reg. 7. per ducem illum in cuius manu rex incubuerat, quem conculcavit turba in introitu portæ Samariæ. *Quintum* est quod admisit Petrum, Jacobum & Joannem. Hos tres elegit Dominus interesse suæ transfigurationi. Matth. 17. & orationi. Matth. 26. & hic puellæ suscitationi, secundum Chrysostomum propter eminentiam quam habebant. Hieron. dicit in his tribus vocatis ostenditur privilegium dignitatis eorum, ut tribus idoneis testibus mundus credat. Item propter fidem Trinitatis, & hæc est ratio Bedæ. Sed moraliter per hos tres significantur ea quæ sunt ad pœnitentiam necessaria. Quia Joannes gratia interpretatur, in Joanne significatur gratia, in qua est motus contritionis. Voluntas liberi arbitrij sine ea non sufficit ad contritionem. Rom. 7. *Velle mihi adjacet, perficere bonum non invenio.* 1. ad Corinth. 15. *Non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Quia Petrus agnoscens interpretatur, in Petro intelligitur confessionis agnitio. Psal. 50. *Iniquitatem meam ego cognosco.* Super illud Psal. 31. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates*, &c. dicit Glossa Si detegis, Deus tegit: & si agnoscis, Deus ignoscit. Et quia Jacob luctator interpretatur, in Jacobo intelligitur labor satisfactionis. Mich. 4. *Lole & satage filia Sion.* *Sextum* est quod assumpsit patrem & matrem puellæ, valet enim ad suscitationem peccatoris meditatio originis propriæ. Unde quidam. 6.

Circa modum suscitationis 9. notanda. 1. 2. 3. 4. 5.

Unde superbit homo, cuius conceptio culpa.
Nasci pœna, labor vita, necesse mori.

Pater & mater qui ad suscitationem peccatoris necessarij sunt, sunt illi de quibus loquitur Job 17. *Putredini dixi, pater meus es.*

Miraculum puellæ suscitatæ religiosis accommodatur.

Vel ista puella mortua significare potest animam claustralis mali. Jairus vero figuram tenet prælati, nam interpretatur illuminans vel illuminatus. Illuminatus debet esse prælatus. & alios illuminare doctrina vel exemplo. 1. ad Timoth. 4. *Exemplum esto fidelium in doctrina & conversatione.* Et sicuti filia figuram tenet claustralium, sic hæmorroissa secularium malorum, qui sunt in profluvio sanguinis, quia in carnalibus vitiis. Infirmitas filiæ non determinatur, quia peccata claustralium spiritualia sunt & magis occulta. Unde peccatum eorum est murmur eorum qui crucem ferunt non spontaneè, designati per Simonem Cyreneum, quem angariaverunt ut ferret crucem, de quo Matth. 27. & Marc. 15. & Luc. 23. Aliud est *impatientia.* Proverb. 19. *Qui impatiens est, sustinebit damnum.* Homo enim iracundus primo nocet sibi, unde Prudentius,

Hæmorroissa seculares significat.

Vitia religiosorum. 1. Murmur

2. Impatientia.

Ipsa sibi est hostis vesania, seque furendo.

Interimit moriturque suis ira ignea telic. Aliud est *odium* quod non est parvum peccatum. 1. Joan. 3. *Qui odit fratrem suum homicida est.* Aliud est *invidia*, quæ multum hominem affligit. Job. 5. *Parvulum occidit invidia.* Aliud est *negligentia*, quæ Dei maledictionem incurrit. Hierem. 48. *Maledictus qui facit opus Domini negligenter*, secundum aliam litteram. Aliquando contingit in claustris, ut qui spiritu fervebat, tepidus & remissus fiat, & sic bona quibus abundabat amittit. Proverb. 10. *Egestatem operata est manus remissa.* Et 18. *Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.* Mollis est qui cedit unicuique duritiei. Dissolutus est qui nullo vinculo amoris ad bonum opus ligatus est. Egestas sequens remissionem figurata est in somno Pharaonis. Genes. 41. Qui primò vidit septem boves crassos & pulchros nimis, & totidem fœdos confectosque macie.

3. Odium.
4. Invidia.
5. Negligentia.
6. Tepiditas.

Ex suscitatione duo discenda. 1. Oratio.

Circa modum suscitationis *duo* occurrunt scilicet suffragium orationis, de quo petendo dat nobis exemplum etiam Pharao dicens. Exodi 8. *Ego dimittam vos ut sacrificetis*, & sequitur, *rogate pro me.* Et Saul Samueli 1. Reg. 15. *Nunc quaso porta peccatum meum*, Et Actor 8. *Precamini vos pro me ad Dominum*, dixit Simon Magus Et 12. *Petrus servabatur in carcere, oratio autem fiebat*, &c. Specialiter bonus pastor debet orare pro grege. Rom. 1. *Testis est mihi Deus, cui servio in spiritu meo, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis.* *Secundo* separatio à turba quod valde necessarium est illi qui vult sanare animam suam. Tob. 3. *Tu scis Domine*, dixit Sara *quia nunquam cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in levitate ambulant, participem me prebui.* Senec. Socrati, Ciceroni & Lælio honestatem excuteret dissimilis multitudo. Hieron. Nihil adeo noxium est bonis moribus quam in aliquo spectaculo residere. Job 39. de bono claustrali, *contemnit multitudinem*

2. Separatio.

7. Tibicines quid significent.

civitatis. Tibicines possunt intelligi malitiæ persuasores vel carnales illecebræ qui & per Sirenes designantur, de quibus. Ovidius.

Sirenes sunt monstra maris, quæ voce canora.
Quaslibet admissas detenuere rates.

Isaiæ 13. *Sirenes in delubris voluptatis.* Persuasores etiam malitiæ per fistulam Mercurii intelliguntur qua sopivit Argum custodientem vaccas, de quo Ovidius.

Centum luminibus cinctum caput Argus habebat.

Et significat virum circumspectum, qui plerumque ab illis decipitur. Vel tibicines sunt adulatores, de quibus Ezech. 13. *Væ illis qui consumunt pulvillos sub omni cubito manus.* Turbam & tibicines Dominus Jesus exclusit, quia doctrina ejus impedimentum boni & occasiones peccandi præscidit. Admisit etiam Petrum, Jacobum & Joannem, in quibus virtutes claustralibus maximè necessariæ significantur. In Simone Petro obedientia Eph. ultimo. *Filij obedite præpositis vestris.* In Jacobo qui luctator interpretatur, virtus patientiæ, qua contra tribulationes luctamur. Proverb. 16. *Melior est patiens viro forti.* In Joanne, qui erat discipulus quem diligebat Jesus, charitas Ecclesiastici 25. *In tribus beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum*, &c. Pater & mater admissi sunt, quia necessaria sunt in claustro paterna disciplina & materna ubera, unde quidam:

Turba & tibicines exclusi ab hoc miraculo. Admissi apostoli tres.

Pater & mater.

Verbera patris habes, ubera matris habe.

Bern. Erudimini qui judicatis terram. Discite vos subditorum matres debere esse, non dominos. Studete magis amari quam metui; & si interdum severitate opus est, paterna sit non tyrannica. Patres corripiendo, matres fovendo vos exhibeatis. Mansuescite, ponite feritatem, suspendite verbera, producite ubera. In hoc vero quod hæmorroissa citius sanatur quam filia suscitatur, significatur quod difficilius convertuntur mali claustrales quam mali seculares, quia minus humiles; quantum enim aliquis distat ab humilitate, tantum à salute.

Cur hæmorroissa citius sanata sit.

Item NOTANDUM quod *septem* facta sunt circa suscitationem hujus puellæ, quæ possunt valere ad instructionem. *Primum* est quod turbam adesse noluit, turba enim à bono multos impedit. Ecclesiastici 18. *Ne oblecteris in turbis nec in modicis, assidua enim est commissio illorum.* Quidam philosophus interrogatus quid esset inimicissimum homini, respondit alter homo. Quidam senex in vitis patrum: quando Moyses intrabat nubem, cum Deo loquebatur; quando autem exibat, cum populo: sic monachus, qui in cella est, loquitur cum Domino; quando egreditur loquitur cum dæmonibus. *Secundum* est quod tibicines inde ejecit, per quos significantur laudatores. Ecclesiastici 20. *Qui edunt panem illius falsæ linguæ sunt* Oseæ 7. *In malitia sua lætificaverunt regem, & in mendaciis suis principes.* Isaiæ 3. *Popule meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt.* Proverb 27. *Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicenti similis erit. Tertium* est quod flentibus dixit, quid turbamini & ploratis? innuens illos qui flent in morte amatorum suorum debere dirigere intentionem suam. Sunt enim qui potius videntur plorare se ipsos quam amicos mortuos, ut qui plorant pro damno quod eos sequetur ex morte amicorum suorum, cum lachrimæ illæ potius deberent esse compassionis, compati enim debet amico qui recedit solus & nudus. Job 1. *Nudus egressus sum de utero matris meæ.* Timere debet ne hostes sui, id est peccata ejus sequantur eum. Apocal. 14 *Opera enim illorum sequuntur illos.* Item ne dæmones qui eum expectant, in eum potestatem habeant. Unde beatus Martinus diabolo expectanti ait, Quid hic astas cruenta bestia? nihil in me funeste reperies. Compati etiam debet de hoc, quod transit ad regionem ignotam sibi, & quod tot & tantas intulit contumelias Domino regionis illius, super quibus nescit eum adhuc esse placatum. *Quartum* est quod dixit puellam non esse mortuam sed dormire, fide enim mortui dormiunt, & qui amicos Dei occidunt, occasionem dormiendi somno quieto eis conferunt. Joan. 11. *Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit vivet.* Glossa. Credens etiam mortuus vivit: sicut non credens vivens mortuus est. Quis fatuum non reputet eum, quem videat lugere eo quod amicus suus dormit? Sic est fatuum lugere de morte amicorum Dei. *Quinto* manum puellæ tenuit, in quo significatum est quod qui vult spiritualiter suscitari, manum debet ponere in manum Dei. Psal. 72. *Tenuisti manum dexteram meam.* Manum tuam tenet Deus si eam à malo cohibes, si pauperi eam libenter extendis, si firmiter ad voluntatem eius operari proponis. Et hoc firmum propositum requiritur ad hoc quod aliquis spiritualiter suscitetur *Sexto* præcepit puellæ surgere. Ephes. 5. *Surge qui dormis.* Tunc anima surgit, cum torporem negligentiæ à se excutit, cum ad cœlestia se erigit & tunc in hominem dominium sibi vendicat. *Septimum* est quod jussit ei dare manducare, quod fecit ut esset judicium veræ suscitationis Quidam magicis artibus videntur suscitare mortuos, ponentes characteres sub ascellis, & faciunt eos ambulare & confabulari, sed non possunt facere ut manducent. Jussit ei dare manducare, ut dicit Ambr. ad testimonium vitæ, ut non phantasma, sed veritas crederetur. Item ad ostendendum quod spiritualiter suscitati pane spirituali indigeant, parvulis enim frequens cibus necessarius est, alioquin deficiunt.

Circa hoc miraculum 7. notanda. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Quod minus habes hic de historia require Marc. 5. & Luc. 8. Quia prius hæmorroissa sanatur, quam filia Archisynagogi suscitetur, significatur quod prius homo sanetur quo ad carnalia vitia, quam quo ad spiritualia. Ecclesiast. 25. *A muliere factum est initium peccati*, sic à muliere, id est carne inchoanda est sanatio, unde in Glossa super Matth. 4. dicitur, quod in pugna Christi prius contra gulam agitur, quia nisi hæc prius refrenetur, frustra contra alia vitia laboratur. *Et exiit fama hæc in universam terram illam.* Luc. 8. dicitur quod præcepit ne cui dicerent, quod factum est propter duo. *Primo* propter mysterium, quod secreta culpa secreta indiget pœnitentia Eccl. 7. *De negligentia purga te cũ paucis.* Publica vero culpa publica indiget pœnitentia, 1. ad Timoth 5. *Peccantes coram omnibus argue. Item* propter exemplum, ut nos in magnis factis doceat fugere gloriam. Eccles. 9. *Non zeles gloriam & opes peccatoris.*

Hæmorroissa cur prius sanata.

Christus voluit hoc miraculum facere ob duo. 1.

Finis Sermonum secundæ Partis.

GVILIELMI PARISIENSIS SERMONES DE SANCTIS

DE SANCTO ANDRÆA APOSTOLO.

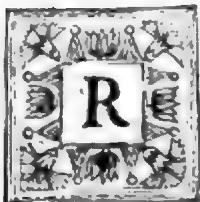
SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

E prima vocatione sancti Andreæ & sequelâ Christi in hoc Evangelio conscriptâ sex imitanda proponuntur. Agitur etiam de religiosa obedientia, quæ ad scalam Iacob accommodatur, & 7. obedientiæ gradus ex S. Bernardo explicantur.

Stabat Joannes & ex discipulis ejus duo, &c. *Ioannis* 1.

S. Andreæ tres vocationes.

RECOLIT hodie Ecclesia beati Andreæ primam vocationem, tres enim distinguuntur vocationes. *Prima* est ad simplicem cognitionem, de qua legitur in Evangelio hodierno. *Secunda* fuit ad familiaritatem, de qua legitur Lucæ 5. quando secuti sunt Jesum subductis ad terram navibus, adhuc tamen voluntatem habebant redeundi ad sua, ut tangit Interlinearis. *Tertia* fuit ad disciplinatum, de qua legitur Matthæi 4. quæ cras in Evangelio recoletur.

In prima vocatione sex imitanda proponuntur.

Ubi verò prima vocatio beati Andreæ describitur Sex imitatione digna nobis in eo commendantur: scilicet *familiaritas sancta, fides prompta, operatio bona, interrogatio discreta, obedientia parata, pietas non infida vel otiosa*. Primum scilicet

I. Familiaritas cum bono habenda, ejusque commoda.

Familiaritas Sancta commendatur in hoc, quod Andreas fuit discipulus Joannis quem ex utero matris Spiritus sanctus gratia replevit. Lucæ. 1. Qui plusquam Propheta fuit, quo inter natos mulierum major non surrexit Matth. 11. quantum valeat ad salutem habere familiaritatem cum homine qui sit conversationis sanctæ & doctrinæ sanæ, satis perpendi potest ex hoc, quod quasi unum verbum auditum à Joanne videtur fuisse occasio vocationis Andreæ, scilicet illud verbum: *Ecce Agnus Dei* Ecclesiastici 37. *Cum viro sancto assiduus esto. Quemcunque cognoveris observantem timorem* Dei, *cujus anima est secundum animam tuam*. Seneca. Cum illis versare qui te meliorem facturi sunt. Proverb. 13. *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus vero stultorum similis illis efficietur*. Carbo mortuus positus cum vivis accenditur, sic ille qui malus est occasione societatis bonæ interdum bonus efficitur. Psal. 17. *Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocenti innocens eris*. Ecclesiastici 7. *Discede ab iniquo, & deficient mala abs te.*

II. Fides prompta.

Secundum scilicet fides prompta commendatur in hoc, quod Joanni dicenti: *Ecce Agnus Dei*, tam citò credidit Andreas. De credulitate etiam commendatur beata virgo Lucæ 1. Dixit Elisabeth *beata es quæ credidisti*. Et Abraham. Genes. 15. *Credidit Abraham Deo & reputatum est ei ad justitiam*. E contrario Zacharias punitus est à Deo quia non credidit Angelo promittenti ei Joannem, ad tempus enim mutus effectus est Luc. 1.

III. Operatio bona.

Tertium scilicet operatio bona commendatur nobis in eo, quod Andreas cum quem agnum Dei esse credidit, gressu corporis secutus fuit. Non solùm autem gressu corporis secutus est eum, sed officio prædicationis & eodem genere mortis. Nam in cruce suspensus biduo vivens funibus non clavis cruci affixus prædicavit, habens astantia viginti millia hominum. Quem cum populus vellet de cruce deponere, splendor cœlestis circumdedit eum per dimidiam horam, ut nullus eum videre posset, & abscedente lumine simul cum lumine spiritum tradidit. Huius sancti Andreæ festivitas pro tanto circa initium dominici Adventûs celebrari consuevit, quoniam ipse vocatus à Jesu Jesum præcipuè manifestavit advenisse in carnem, ut satis ostendit Evangelium hoc Vigiliæ Joannis 1. conscriptum. Cùm Joannes Baptista Jesum primò vocat agnum Dei, Andreas postea vocat Rabbi & Messiam. Deinde Philippus per salvatorem vocatus vocat eum filium Joseph à Nazareth, quem scripsit Moyses & Prophetæ. Ecce Christum continentiam & materiam divinarum scripturarum. Et Nathanael vocatus per Philippum vocat Jesum Rabbi filium Dei Quibus pro meritis confessionis fidei Jesu Christi, ipsemet Jesus ait: *Videbitis an*

S. Andreæ festum cur circa Adventum celebretur.

gelos ascendentes & descendentes super filium hominis. sicuti Genes. 28. Jacob vidit in scala angelos ascendentes & descendentes & dominum scalæ innixum, quia in Dei Ecclesia capiti Christo fundamento Ecclesiæ Angeli administrant pariter & membris vivâ fide Christo incorporatis. Non ergo sufficit fides sine operatione. Jacobi 2. *Si fides non habeat opera, mortua est insemetipsa.* In eodem. *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.* Bernardus super Cantic. Quid est fides quæ non operatur ex dilectione nisi cadaver exanime? Bene honoras Deum munere fœtido, &c. Fides mortua inferior esse videtur fide dæmonum. Jacobi 2. *Tu credis quod unus est Deus, bene facis, & dæmones credunt & contremiscunt*, quod plus est. Ecce dæmones viderunt & tremuerunt, homines viderunt & interfecerunt.

Fides sine operibus qualis sit.

IV. Interrogatio salutaris ubi Salvator habitet & inveniendus sit

Quartum scilicet interrogatio discreta commendatur in hoc, quod Andræas quæsivit à salvatore ubi habitaret. Multum valet homini ad hoc ut salvetur. Interrogare diligenter de his quæ pertinent ad salutem. Specialiter valet multum ad salutem cognoscere ubi Salvator habitet, & ubi inveniri possit. Notandum ergo quod Salvator in multis locis habitare dicitur. *Habitat* in his, qui consilio bonorum se regunt. Proverb. 8. *Ego sapientia habito in consilio & eruditis intersum cogitationibus.* Ejusdem 24. *Erit salus ubi multa consilia.* Salus non est sine Salvatore. *Item habitat* Salvator cum bona societate. Matthæi 18. *Ubi enim duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Item habitat* in pace Psal. 75. *In pace factus est locus eius.* Ad quod significandum noluit nasci in hoc mundo donec pax esset per universum mundum. Ad idem designandum voluit ut Salomon, id est, pacificus ædificaret sibi templum. *Habitat etiam* in humilibus. Isaiæ ultimo. *Ad quem respiciam nisi ad pauperculum & contritum spiritu & trementem sermones meos. Item habitat* in mundi hujus contemptoribus. Qui mundum habent sub pedibus altissimi sunt, & ideò meritò altissimus in eis habitat Eccles. 24. *Ego in altissimis habitavi. Item habitat* in tribulatione. Unde in Psalmo 90. dicitur, *cum ipso sum in tribulatione.* Bernardus. Quantumcunque tribulatio sæviat non putes te derelictum, sed memineris scriptum esse, ego cum ipso sum in tribulatione. Daniel 3. vidit Nabuchodonosor cum tribus pueris in fornace positis quartum similem filio Dei. *Item habitat* in verè obedientibus, quod significatum est Genesis 28. ubi Jacob vidit scalam designantem viam obedientiæ. Hanc scalam vidit Jacob dormiens in itinere lapide supposito capiti. In quo nota quod perfectè obediens debet dormire in via hujus sæculi à strepitu & ab amore temporalium. Item debet Christo adhærere mente. Scala illa est obedientia, & latera ejus duo, paupertas & continentia.

Ubi & in quibus habitet Salvator. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Scala Iacobi obedientiam significat.

Quatuor de hac scala ad obedientiã referuntur.

Notandum verò quod de hac scala dicuntur *quatuor. Primum* quod erat stans super terram, in quo notatur rectitudo intentionis, quæ debet esse aggredientibus viam obedientiæ contra temerariam intentionem quorundam. *Secundum* quod cacumen tangebat cœlum, in quo notatur quod conversatio religiosorum debet esse in cœlis. *Tertium* est, quod angeli ascendunt & descendunt per scalam, in quo notatur quod vita obedientiæ debet esse vita Angelica. *Quartum* est quod dominus erat innixus scalæ, in quo notatur quod dominus paratus est juvare obedientes, vel quod obedientia immediatè se habet ad Deum, nullum enim intervallum est vel modicum inter mortem verè obedientis & Dei visionem. Unde in Psalmo 72. *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua,* &c. Hæc scala secundùm beatum Bernardum habet *septem gradus.* Quorum *primus* est *libenter obedire*, quem gradum sicut ipse dicit, non potest ascendere qui voluntatem præcipientis non suam fecerit. Libenter obediebat qui dicebat, *meus cibus est ut faciam voluntatem eius qui misit me.* Joannis 4. Paulus ostendit se paratum ad Dei voluntatem cum dixit Actuum 9. *Domine quid me vis facere?* Sed quidam similes sunt rusticis qui dominis suis nullum servitium volunt facere nisi coacti Tales sunt sicut Simon Cirenæus qui crucem Domini portabat in angariâ. Matth. 27. *Secundus gradus* est *obtemperare* sive *obedire simpliciter.* Bernard. Post præcipientis imperium, multos videmus multas facere quæstiones, quare hoc, & unde creverit hoc consilium, & quis invenerit. Unde oritur murmuratio, excusatio, impassibilitas, simulatio, advocatio amicorum. Unde Psal. 17. *In auditu auris obedivit mihi.* Gregorius. Qui vestri curam semel nobis credidistis, quid rursum de vobis intromittitis? *Tertius gradus* est *obedire hilariter.* 2. ad Corinthios 9. *Hilarem datorem diligit Deus.* Bernard. Serenitas in vultu, dulcedo in sermone, multum colorant obedientiam. Obsequentis nubilosa corporis compositio, & facies tenebris tristitiæ obfuscata, devotionem ab animo recessisse significat. Ad Philip. 2 *Omnia facite sine murmuratione. Notandum* quod ille qui cum murmure Domino obedit similis est rotæ curri, quæ murmurat ex defectu unctionis, & etiam quasi qui alium præcedere non vult, sicut neque rota rotam. Unde dicit, non faciam hoc nisi ille fecerit. Ecclesiastici 31. *Præcordia fatui sicut rota curri. Quartus gradus* est *obedire velociter.* Lucæ 19. dictum est Zachæo: *festinans descende, & festinans descendit.* Et subditur remuneratio. *Hodie*, inquit, *Huic domui salus facta est.* & Matth. 4. dicitur de Petro & Andrea, *at illi continuo relictis retibus secuti sunt eum.* Valdè gratum est principibus cum præcepta eorum velociter implentur. Proverb. 22. *Vidisti hominem velocem in opere suo? coram regibus stabit. Quintus* est *adimplere mandatum viriliter.* Bernardus. Manum tuam misisti ad fortia, agendum est instanter & constanter obediendum. Ad Philip. 2. *Factus est obediens usque ad mortem.* Bernardus Mementote fratres, Christus ne perderet obedientiam perdidit vitam. *Sextus gradus* est *obedire humiliter.* Lucæ 17. *Cum omnia feceritis quæ præcepta sunt vobis, dicite servi inutiles sumus. Septimus gradus* est *obedire indesinenter* sive *perseveranter.* Bernardus. Perseverantia singularis est filia summi regis. Prima ad Corinth. 6. *Sic currite ut comprehendatis*, id est perseveranter. Item *notandum*, quod Jacob postea dixit, *quàm terribilis est locus iste*, scilicet locus religionis, propter Dei præsentiam, propter quod se debent habere sollicitè quia dominus est præsens. Micheæ 6. *Indicabo tibi ô homo quid sit bonum*, &c. Et sequitur *sollicite ambulare cum Deo tuo*, &c. Item terribiles propter pœnam, quâ puniti sunt, qui in locis sanctis peccaverunt, ut patet de pœna luciferi & ipsius Adami. Quintum, scilicet obedientia parata commendatur in hoc, quod cum dixisset dominus Andreæ & alij discipulo Joannis *venite & videte, venerunt & viderunt ubi maneret.* Obedientiam voluit Salvator specialiter discipulos suos docere, immo ipsemet eam addiscere voluit secundùm illud Hebr. 6. *Ex his quæ passus est didicit obedientiam.* Ipse de inobedientia discipulos suos exanimat, & cum invenerit in aliquo paratam obedientiam multum inde gaudet Ps. 17. *In auditu auris obedivit mihi.* Sextũ scilicet pietas non infida commendatur in hoc, quod Christum inventum fratri suo indicavit. Non fuit infidus nec ociosus, bonum enim inventum fratri

Scalæ hujus vel obedientiæ 7. gradus.
1. Libenter obedire.
2. Simpliciter obedire.
3. Hilariter obedire.
4. Velociter obedire.
5. Obtemperare viriliter.
6. Humiliter obedire.
7. Obedire perseveranter.
Locus sanctus ut religio cur sit terribilis.
V. Obedientia parata.
VI Pietas fida & occupata.
Tripliciter hic peccatur.

Tripliciter hic peccatur.

fratri suo communicavit & cum ad Jesum adduxit. Circa quod est *notandum*, quòd quidam sunt qui nec ad Jesum veniunt nec adducunt, sicut sunt perniciosè mali & exemplo malo perniciosi, quales erant illi quibus dictum est Matthæi 23 *Clauditis Regnum cœlorum ante homines, vos enim non intratis nec introeuntes intrare sinitis.* Quidam autem adducunt & non veniunt, sicut sunt illi qui sibi nequã sunt & alijs boni, quibus dici potest illud Matthæi 16. *Quid prodest homini si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur.* Alij verò veniunt ut videtur, sed non adducũt, quod non videtur sufficere homini litterato. Item non sufficit hoc prælato, qui venator debet esse, cui dicit dominus: *affer mihi de venatione tua.* Genesis 27. Item non sufficit piscatoribus quibus dicitur: *afferte mihi de piscibus quos prendidistis.* Joannis 21. Item non sufficit pastori, cui dicitur illud Hieremiæ 13. Ubi est grex qui datus est tibi? Apostoli & venerunt & adduxerũt, Petrus adduxit Italiam, Joannes adduxit Asiam, Andræas Achaiam, &c.

IN FESTO S. ANDRÆÆ APOSTOLI.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Explicat hic sermo tria prima dicta Epistolæ, agitque de fructibus rectè credentium & de 12. confusionibus non rectè credentium in judicio extremo futuris.

SERMO II.

Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, dicit enim scriptura: omnis qui credit in illum non confundetur. *Ad Rom.* 10.

Isa. 28. secundum aliã litterã.

SOlennisat hodie Ecclesia de beato Andræa, qui fidei ferventissimæ fuit, qui fidem suam confiteri non timuit nec erubuit, ideo ad honorem ipsius hodie Epistola legitur in quã de fide agitur. Et in principio ejus *tria* nobis de fide ostenduntur: *primo* quod fide cordis homo justificetur, *secundo* quod confessione oris homo salvetur, *tertio* quis fructus rectè credentes consequatur. Ad *primum* pertinet illud, *corde creditur ad justitiam*; ad *secundum* illud, *ore autem fit confessio ad salutem*: ad *tertium*, *omnis qui credit in illum, non confundetur.*

De fide tria hic tractantur.

I. Fide cordis justificamur quadrupliciter.

Corde creditur ad justitiam, id est per fidem cordis homo justificatur. Ad Rom. 3. *Arbitramur hominem per fidem justificari*, &c. Et Actuũ 15. *Fide purificans corda eorum.* Et *notandum* quod quadrupliciter fides valet ad justitiam. *Primo* timorem domini introducendo quo peccata expelluntur.

1. Ecclesiastici 1. *Timor domini expellit peccatum, nam qui sine timore est non poterit justificari.* Isa. 26. *A timore tuo Domine concepimus & quasi parturivimus & peperimus spiritum salutis.* Fides ostendit nobis Dei omnipotentiam, cui nec possumus resistere nec eam effugere; & Dei sapientiam, cui mala nostra non possumus abscondere; & Dei bonitatem, quæ summa est, & sũme odit mala, & in æternum ea puniet. Et ex his timor introducitur: sicut enim consideratio patibuli maleficos terret, sic tormenta futura lumine fidei considerata peccatores terrent.

2. *Secundo* valet fides ad justitiam spem introducendo, ostendit enim misericordiam redemptoris unde venia speratur & impetratur. Bern. Super Cant. Non peccare Dei est justitia, hominis verò justitia, est Dei indulgentia. Idem Bern. Meum meritum miseratio domini, non planè sum meriti inops, quamdiu ille miserationum inops non fuerit.

3. *Tertio* fides valet ad justitiam, amorem regni & justitiæ, quæ via est ad regnum, introducendo: fides enim ostendit regnum cœlorum justis esse paratum & justitiam esse viam ad illud, unde quærit justitiam, quærit & obtinet. Matth. 6. *Primum quærite regnum Dei & justitiam ejus.* *Quarto* fides valet ad justitiam, quia dirigit intentionem quæ est justitia sive bonitas operum, unde super illud.

4. Rom. 3. *Arbitramur hominem justificari per fidem.* dicit August. ubi fides non erat, verè opus bonum non erat bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit Primum obsequium quod anima facit Deo obsequium fidei est, fides enim est obsequium salutis humanæ ut dicit August. Et notandum quod non dicitur hic *creditur* simpliciter, sed *corde creditur*: quia cætera potest homo nolens, cætera non potest nisi volens, ut dicit Glossa Augustini.

II. Confessione oris salvamur.

Sequitur. *Ore autem confessio fit ad salutem.* August. Non incassum additum est hoc, nam penè omnes qui Christum coram persecutoribus negaverunt, quod de illo credebant; corde tenuerunt, ut illi qui per pœnitentiam revixerunt, ut Petrus Item, August. Cur Petrus diluit quod ore negaverit, si saluti sufficiebat, quod corde tenebatur? Confessio oris in martyribus erat ad æternam salutẽ & ad temporalem mortem: è converso negatio in his qui timore vel verecundia deficiebant, erat ad salutem temporalem, sed ad æternam mortem. Matth. 16. *Qui voluerit animam suam salvam facere perdet eã.* Et *notandum* quod fidei cordis & confessioni oris respondent duo sacramenta in Ecclesia, scilicet sacramentum *baptismi* & sacramentum *confirmationis.* In baptismo aquã exterius abluitur corpus, fide autem interius purificatur animus. In sacramento autem confirmationis in fronte signum crucis efficitur, & interius animus confirmatur, ne erubescentia fidei confessio impediatur. Unde August. non sine causa signum crucis fit in fronte, id est in sede pudoris, ne Christi opprobria Christianus erubescat. Peccatum fuit Petro ore negare, cum crederet corde. Discedat ergo mala verecundia, accedat salubris confessio. Non erubescamus de Christi nomine, insultemus nobis quod credimus in Christum crucifixum, & in occisum, planè dico in occisum, sed hoc in illo occisum est quod sumpsit de me, non quo fecit me. Luc. 9. *Qui me erubuerit & sermones meos, hunc & filius hominis erubescet cum venerit in majestate sua & patris & angelorum.*

Duobus prædictis respondent duo Sacramenta.

III. Fructus rectè credentium.

Sequitur. *Dicit enim scriptura, omnis qui credit in illum non confundetur.* Ostensio est quod habens fidem cordis justus sit, quia in judicio ubi dominus justitias judicabit, ibi quæ sit vera justitia apparebit, qui crediderit in Christum à confusione, immunis erit quod non esset nisi per fidem Christi justificatio fieret. Et *notandum* quod in illo mundo incredulus confundetur, ubi totus mundus omnia peccata ejus videbit, cum agnus Dei in quem ipse non credidit, ea non abstulerit. Hierem. 20. *Confundentur vehementer quia non intellexerunt opprobrium sempiternum quod nunquam delebitur.* Ejusdem 23. *Dabo vos in opprobrium sempiternum & in ignominiam æternam, quæ nunquam oblivione delebitur.* *Item* notandum quod non dicitur *Omnis qui credit illum*, vel *omnis qui credit illi, non confundetur*, sed *omnis qui credit in illum.* Multi qui credunt Christum esse Deum, ei non obedientes tanquam Deo, in futuro confundentur, cum scilicet cum comparatione eorum infideles justificabuntur. Manifestum enim erit quod ipsi damnabiliores erunt qui cum Christum per fidem cognovissent esse Deum, non tanquam Deum glorificaverunt, quam multi infideles quos in parte ignorantia excusabit, qui si Christum Deum cognovissent, eum glorificassent. Ad malum eorum erit fides ipsorum; fides enim ostendet eos fuisse Christianos, opera verò mala

In judicio extremo confundentur increduli.

Item non rectè credentes duplicis generis.

1.

eorum ostendent eos Christi fuisse inimicos. Fides
ostendet quod fidelitatem Christo debuerunt, ope-
ra verò ostendent quod fidem ei non exhibuerunt,
2. & per consequens quod proditores fuerunt. *Item*
multi, qui credunt ei adhibendo fidem his quæ
in lege ejus scripta sunt, in judicio confundentur,
cum invenientur deferre secum litteras suæ damna-
tionis. Per legem enim cujus ipsi notitiam habue-
runt constabit, quod qui talia peccata agunt re-
gnum Dei non possidebunt. In libro verò conscien-
tiæ propriæ invenietur scriptum scriptura facta
propria manu eorum, quòd ipsi talia fecerũt. Quæ-
dam enim notæ à malis operibus relinquuntur in
corde hominum. Unde Glossa Origenis super il-
lud Rom. 2. *Cogitationum accusantium aut defen-
dentium*, &c. Sciendum, inquit, quod in illa die
cogitationes accusabunt animas vel defendent.
Non utique cogitationes quæ tunc erunt, sed istæ
quæ nunc sunt in nobis, quarum notæ quædam &
signacula in corde nostro relinquuntur velut in
cera, quæ in occulto cordis posita in illa die reve-
lari dicuntur. *Omnis qui credit in illum*, id est qui
fide efficaciter tendit in illum, *non confundetur.*
Minus dicit, & plus significat, immo honore inæ-
stimabili honorificabitur. Sicut homo mortuus non
vadit, sicut fides mortua in Deum non tendit. Sed
fides viva est illa, quæ tendit in Deum desiderio &
opere. Item sicut homo debilis cum in itinere impe-
dimentum invenit, iter non perficit: sic fides tepi-
da timore vel pudore prohibetur ne ad Deum profi-
ciscatur. Fides ergo viva & fervens est, de qua in
Deum efficaciter tenditur. Qui hanc fidem habet
pro Christo sustinet confusionẽ transitoriam, ideo
meritò non sustinebit confusionem æternam. Felix
confusio transitoria quæ liberat ab æterna. Hæc est
confusio adducens gloriam Ecclesiastici 4.

Rectè credentes non confunduntur.

Causæ 12. confusionis reproborum in judicio extremo.

Et Notandum quod multa sunt quæ videntur fa-
cere ad magnitudinem confusionis reproborum
in futuro, de quibus *duodecim* ponere sufficiat.
Primum est nuditas, de qua Apocal. 16. *Beatus*
1. *qui vigilat, & custodit vestimenta ne nudus ambulet.*
O quam erubescibile erit nudum esse inter tot &
tantos ita pulchrè vestitos Psalm. 44. *Adstitit re-
gina à dextris tuis in vestitu deaurato*, &c. Regina
2.] dicitur Ecclesia. *Secundum* est turpitudo de qua sub-
ditur Apocal. 16. *& videant turpitudinem ejus.* Tot
turpitudines in reprobis apparebunt, quot pecca-
ta habebunt. Tunc apparebit veritas illius verbi.
Psal. 31. *Beati quorum remissa sunt iniquitates, &
quorum tecta sunt peccata.* Beatus qui tunc habebit
charitatem, quæ operit multa peccata. Proverb. 10.
3. *Universa delicta operit charitas. Tertium* est ingra-
titudo. Valdè enim erubescibile erit, cum toti mun-
do de aliquo apparebit, quòd ipse fuerit ingratus
suo creatori, provisori, defensori. Magna etiam erit
cordis amaritudo, cum alicui dictabit conscientia,
Deuteron. 32. quod Deum, qui eum genuit dereliquit, & oblitus
fuerit domini creatoris sui. Insignia etiam passionis
judicem præcedent, ut beneficium redemptionis re-
probis ad memoriam revocetur, & de ingratitudi-
ne tanti beneficij confundantur. Zach. 12. *Aspicient
4. ad me quem confixerunt* Et Apocal. 1. *Videbit eum
omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Quartum* est
crimen infidelitatis seu proditionis: non solum
enim beneficijs Christi non responderunt, im-
mo etiam benefactorem suum à quo pascebantur
& vestiebantur impugnaverunt, & ei multiplices
contumelias intulerunt Psal. 40. *Homo pacis meæ,
qui edebat panes meos, magnificavit super me supplan-
tationem.* Item Psal. 54. *Si inimicus meus maledixisset
mihi, sustinuissem utique. Tu verò homo unanimis,*
&c. *qui mecum dulces capiebas panes*, &c. O quan-
tum ille erubescere poterit de quo toti mundo ma-
nifestum erit quod contra dominum suum proditor
fuit. *Quintum* est Dei irrisio activa. Psal. 2. *Qui* 5.
habitat in cœlis irridebit eos. Proverb. 1. *Ego quoque
in interitu vestro ridebo. Sextum* est sanctorum lætitia 6.
tia de eorum pœna. Psal. 57. *Lætabitur justus cum
videris vindictam. Septimum* est mendicitas cum 7.
ignominiosa repulsa. Proverb. 20. *Propter frigus pi-
ger arare noluit, mendicabit ergo æstate & non dabi-
tur illi* Mat. 25. dictum est fatuis virginibus oleum
mendicãtibus. *Ne forte non sufficiat nobis & vobis,
ite potius ad vendentes, & emite vobis.* Eisdem etiã
dicentibus, *Domine Domine aperi nobis*, responsum
est, *Amen dico vobis, nescio vos.* & Luc 16. negatur
diviti epuloni gutta aquæ, quam petit ad refrigeriũ
linguæ *Octavum* est collatio status in quo erunt ad 8.
statũ quem amiserunt. Satis confundi poterunt qui
facti sunt cæteris creaturis visibilibus superiores,
quando videbunt se inferiores, & qui ad Dei simili-
tudinem creati sunt, ejus qui non est socij erunt.
Melius enim esset eis non esse, quam esse, sicut in
Diabolo. Ideo Mat. 26. dicitur de Juda. *Bonum erat
ei si natus non fuisset homo ille.* Apocal. 2. *Memor
esto unde excideris. Nonum* est *consideratio gloriæ ad* 9.
quam creati sunt, & ad quã multi ex eis alioquin jus
habuerunt, & ad quam fratres suos videbunt assumi.
Oseæ 13. *Consolatio tua abscondita est ab oculis meis,
quia infernus inter fratres dividet.* Chrysost. Om-
nes gehennæ superat cruciatus carere bonis quibus
in potestate habueras perfrui. *Decimum* est contem- 10.
ptibilitas rerum propter quas tanta bona amiserunt.
Bern. Væ væ. Vapor est ad modicum parens quod
æternæ felicitatis aditum intercludit, quod uni-
versitatis scientia fraudat, quod summæ privat
dignitatis honore. Sap. 5. *Quid nobis profuit super-
bia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis?
transierunt omnia tanquam umbra. Undecimum* est 11.
illud durum verbum quod audient. *Discedite à me
maledicti.* Matth. 25. Merito dicit Deus *discedite à
me* illis qui dixerunt Deo *recede à nobis.* Job. 21.

Duodecimum est quod associati dæmonibus in 12.]
pœna, quorum socij fuerunt in culpa, ducentur co-
ram toto mundo ad patibulum infernale, Et ut bre-
viter dicam, tanta erit confusio reproborum in
futuro, quod dicent montibus *cadite super nos*, &
collibus *cooperite nos à facie sedentis super thronum,
& ab ira agni.* Apocal. 6.

Rectè credentes in hac vita non confund[a] ostẽditur tripliciter.

Omnis qui credit in illum non confundetur. Po-
test hoc intelligi de presenti, qui enim substinet ali-
quid pro Christo quod mundus dicat ignominiosũ,
secundum veritatem, non confundetur, imo gloria
est ei, quod multipliciter potest ostendi. *Primo* per
hoc quod sancti qui clarius videbant quam cœli,
quia corda mundiora habebant, hoc gloriam repu- 1.
tabant. Unde ad Rom. 5. *Gloriamur in tribulatio-
nibus.* 2. Corinth. 12. *Libenter gloriabor in infirmi-
tatibus meis.* Ad Galat. 6. *Mihi autem absit gloriari,
nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi* Actor. 5. *Ibãt
Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam di-
gni habiti sunt pro Nomine Iesu contumeliam pati.*
Hieron. Apud Christianos non est miser qui patitur
contumeliã, sed qui facit. *Secundo* ostẽditur per hoc, 2.
quod triumphus patientiæ quem habet qui pro
Christo ignominiam sustinet, est triumphus glorio-
sissimus secundum illud. Proverb. 16. *Melior est pa-
tiens viro forti, & qui dominatur animo suo expu-
gnatore urbium.* Triumphus non est confusio, sed
res gloriosa. *Tertio* per hoc quod est assimilari 3.
Christo quod est magnæ gloriæ. Secundum illud.
Ecclesiastici 2. *Gloria est magna sequi Dominum.*
Bern. super Cantica. Sponsa Christi nil sibi glorio-
sius reputat, quam Christi portare opprobrium. Si-
cut gloriosum est alicui militum cum fert arma re-
gis, sic gloriosum est Christiano cum fert stigma-
ta Christi Jesu. Ad Galat. 6. *Nemo mihi molestus sit,
ego enim stigmata Iesu in corpore meo porto.* Aug. Sti-
gmata

gmata appellavit notas pœnarum, quas de persecutionibus patiebatur. Stigma stigmatis dicitur punctum, vel nota alicui ferro aliquo facta.

DE EODEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Tutus hic sermo occupatur tantum circa unum Evangelij dictum, quod quadrupliciter exponit. Deinde agit de duobus alijs dictis Evangelicis huic similibus; quomodo nimirum ministri Christi ipsum imitari ac sequi debeant.

SERMO III.

Venite post me, &c. *Matt 4.*

Hoc dictum quadrupliciter explicatur.

SOlent homines sic loqui suis servientibus vel viam ignorantibus, vel timentibus periculum viæ, vel asperitatem. Convenienter ergo hoc dicit
1. Salvator his quos vocabat ad ministerium suum; ut sic eos ad humilitatem moveret, & de via certos
2. redderet, & contra adversitates quas passuri erant in via eos animaret. *Venite*, inquit, *post me*. tanquam ministri post Dominum suum. Minister enim dicitur quasi minor statu. Eius est sequi non præire. Matth. 20. *Quicunque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister, & quicunque voluerit inter vos primus esse, sit vester servus, sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* Ioan. 13. *Non est servus maior Domino suo, neque Apostolus maior illo qui misit illum.* Eiusdem 15. *Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis, non est servus maior Domino suo.* Bernard. Deus, inquit, se subdit hominibus, & tu dominari gestiens te tuo præponis auctori. Idem. Nullum venenum, nullum gladium plus
3. formido quam libidinem dominandi. Item, *Venite post me*, qui errare non possum. Alij sancti errare potuerunt, unde sequens eos potuit errare, Christus vero errare non potuit, & ideo sequens eum non errat Ioan 8. *Qui sequitur me non ambulat in tenebris.* Augustin. Ambula per Christi humilitatem ut venias ad æternitatem. Christus patria est, quo imus, ad illum imus, per illum imus, quid time-
4. mus ne erremus? Item, *venite post me*, protectorem, adiutorem, consolatorem. Non est timendum ei qui post Christum vadit, ipse enim sic eum protegit, ut nihil ei noxium sit. Genes. 15. *Noli timere Abram. Ego protector tuus* Psalm. 26. *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Idem Psalm. 22. *Si ambulavero in medio umbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es. Item* non est timenda asperitas sequenti Christum è proximo. Si enim occurrit aliqua difficultas in via, Christus tanquam bonus socius manus ei extendit, & auxilium impendit. Psalm. 62. *Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua.* Psalm. 72. *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria*
2. *suscepisti me. Item* eunti post Christum magna consolatio est hoc ipsum quod vadit post eum, labor enim ipsius consideratus, eius laborem relevat. Bern. Videntes angustias Domini nostri levius nostras portabimus. August. Magna consolatio membris ex capite, &c. Thren. 3. *Dabit eis scutum cordis laborem tuum.*

Sequentis Christum duo commoda.

Et Notandum quod illud quod dictum est Petro & Andreæ specialiter, dictum esse aliis ministris Christi generaliter. Ioan. 12. *Si quis mihi ministrat me sequatur.* Ideo eis diligenter attendendum est quæ via à qua declinaverit, & per quam viam incesserit, ut eum sequi possint. Vnde sciendum est eis quod Christus viam voluptuosam cavit, ipse enim elegit quod carni molestius est ut dicit. Bern. Merito enim eam cavit tanquam tenebrosam & lubricam à dæmonibus inhabitatam. Via voluptuosorum iuxta verbum. Psalm. 34. est *tenebræ & lubricum & angelus Domini persequens eos.* Tenebrosa est via illa ex fumo procedente de igne pravarum concupiscentiarum. Lubrica verò est sicut viæ humidæ & unctuosæ. Lubricę solent esse quę à dæmonibus inhabitantur. Behemoth enim habitat in locis humentibus. Iob 40. In hac via diabolus Christum ponere voluit cum de peccato gulæ primo eum tentavit. Matth. 4. Sed ipse sapienter eam declinavit incedens per viam sobrietatis quæ sicca est & à lapsu secura *Item* declinavit Christus lutum divitiarum. Abacuc. 2. *Væ qui multiplicat non sua. Vsquequo aggravat super se densum lutum.* Rectè autem declinavit hoc lutum tanquam tenacissimum, lapidibus complantatum, spinis plenum. Cuius tenacitatem ostendit Matth. 19. dicens: *Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum Cælorum.* Hoc lutum lapidibus est complantatum, quia divitias sequuntur scandala, lites & discordiæ. Vnde Genes. 13. dicitur de Abraham & de Loth, quod erat substantia eorum multa, & non quibant habitare communiter, unde facta est rixa inter pastores gregum ipsorum. Eccles. 21. *Via peccantium complanata lapidibus.* Spinis etiam plena est, spinis inquam compunctionum, est enim solicitudo in divitiarum congregatione, timor in earum conservatione, dolor in earum amissione. Per viam paupertatis pulchram & pacificam Christus incessit. Proverb. 3. *Via eius pulchra & semita eius pacifica. Item* Christus montem superbiæ declinavit, montem inquam arentem & pestilentem, mons enim Gelboë est, in quem nec ros, nec pluvia descendit. 2. Regum 1. Hic est mons in quem Lucifer angelus ascendit, & diabolus factus est, iuxta illud Bernardi. Per vallem humilitatis Christus incessit, vallem inquit amœnissimam & fertilissimam. Ad amœnitatem faciunt aquæ gratiarum, quæ ibi abundant. Ecclesiastici 40. *Super omnem aquam viriditas, & ad oram fluminis.* Psalm. 103. *Inter medium montium pertransibunt aquæ.* Medium montium vallis est. Aqua etiam facit ad fertilitatem. Psalm. 64. *Valles abundabunt frumento.* Studeamus ergo Christum sequi per viam sobrietatis, paupertatis & humilitatis. Bernardus. Beatus est, Domine Iesu, qui te hominem inter homines conversantem, diligenter observās pro viribus se præbet imitatorem tui.

Ministris Christi declinandæ tres viæ quas Christus declinavit & incedendum tribus viis quibus ille incessit.

1. Voluptatis & sobrietatis.

2. Divitiarum & Paupertatis.

3. Superbiæ & Humilitatis.

Matth. 10. dicitur *qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus:* voluit Salvator noster ut ministri eius sequerentur eum conversationis similitudine secundum illud. Ioan. 12. *Si quis mihi ministrat me sequatur.* Scilicet maxime voluit ut eum sequerentur passionis imitatione, ut patet ex pluribus locis sacræ scripturæ. Item Matth. 16. *Si quis vult venire post me abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me* Item Lucæ 14. *Qui non bajulat crucem suam & venit post me, non potest meus esse discipulus:* & ut supra Matthæi 10. *Qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus.* Et 1. petri 2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius.*

Ministri Christi debent ei similes esse maximè passione.

Circa quod *notandum*, quod Dominus scit amicos non esse eligendos nec probandos ad mensam, sed in arduis & asperis, unde non reputat eum amicum qui ei ad mensam societatem facit, sed eum qui in adversitate etiam timore mortis eum non deserit. Ideo dicit *qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus.* Ecclesiastici 2. *In igne probatur aurum & argentum, homines verò receptibiles in camino humiliationis.* Eiusdem 6. *Si possides amicum in tentatione posside illum, & ne facile credas ei teipsum. Est enim amicus secundum tempus suum & non permanebit in die tribulationis.* In eodem: *est amicus socius mensæ, & non permanet in die ne-*

Amici Christi debent ei sociari in adversis.

cessitatis. Dominus vult ut servus suus non sit eo delicatior. August. Frustra meliorem vel molliorem viam speramus nisi qua præcessit eamus, qua duxit sequamur. Si à vestigiis eius erramus, perimus. Non vult Dominus habere socium in bonis qui non fuit socius in malis. Qui non compatitur, non conregnabit: qui non fuerit cum eo in prælio. non erit cum eo in triomphali gaudio. Aliqui volunt talem societatem Christo facere qualem facit usurarius mercatori indigenti mutuo, qui vult esse socius in lucro & non in damno. Secundum Chrysostomum crucem tollit qui paratus est ad omne periculum propter Deum, ut Paulus Actuum 21. *Ego*, inquit, *non solum alligari, sed etiam mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Iesu Christi*. Tribus vero modis tollitur crux, sed duobus modis determinat. Glossa dicens. Crux duobus modis tollitur vel cum per abstinentiam corpus afficitur, aut per compassionem proximi affligitur.

DE SANCTO NICOLAO.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Sermo hic ex vita S. Nicolai sex imitatione digna nobis proponit. In principio verò & fine aliqua in laudem sancti dicuntur.

SERMO IV.

Ecce sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo & inventus est iustus. *Ecclesiast.* 44.

Ecclesia recitando hoc verbum benè demonstrat nobis *beatum Nicolaum*, & fit hæc demonstratio oculis cordis, & quasi Dei digito, quia Spiritus sancti magisterio. Et demonstratur nobis tanquam vir admirabilis, imitabilis, honorabilis. Admirabilis propter miraculorum operationem, imitabilis propter sanctam conversationem, honorabilis propter adeptam dignitatem. In hac vita præsenti fuit indutus stola gloriæ sacerdotalis, nunc indutus est stola gloriæ cœlestis. Operatio miraculorum virtutem sive potestatem nobis ostendit, quam habuit in terra existens, ex qua æstimare possumus, quam potestatem habeat nunc existens in cœlis. Potestas enim non est diminuta, imò augmentata, cùm omnipotenti assistat, ut merito de eius suffragiis plurimum confidere possimus. Psal. 4. *Scitote quoniam mirificavit Dominus sanctū suum*, operatione scilicet miraculorum. *Dominus exaudiet me cum clamavero ad eum*, supple meritis & precibus eius. Sex verò sunt in quibus eum debemus imitari. *Primum* est hoc quod iugum Domini ab adolescentia sua portavit. *Secundum* est hoc, quod sanctitatem vitæ suæ à carnis maceratione inchoavit. *Tertium* est hoc, quod amorem sacræ scripturæ habuit. *Quartum* est hoc, quod Ecclesiam frequentavit. *Quintum* est, quod gloriam mundi sprevit. *Sextum* est, quod pietatis operibus operam dedit: ista sex planè habentur in vita sua. Circa primum notandum, quod valdè expedit, quod imitemur ipsum in adolescentiæ bonitate iuxta illud Threnorum. *Bonum est viro, cùm portaverit iugum ab adolescentia sua.* Quadruplex bonum ex hoc provenit. *Primum* est securitas, quæ etiam quadruplex est, prima est securitas à timore, quo cruciantur, qui in peccatis morantur, ne à morte præoccupentur. Seneca pulchrum est, antè mortem consumare vitam, deinde expectare securam reliquam temporis partem. Secunda est securitas à casus timore: minus enim potest casum timere, qui in adolescentia bonus fuit, cùm habeat bonitatem magis sibi adhærentem iuxta illud quo semel est imbuta recens servabit odorem testa diu. Proverb. 22. *Proverbium est adolescens iuxta vitam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.* Tertia securitas est ab igne purgatorii, in quo parum est respectu eius, qui tardè vitam bonam inchoavit. Augustinus: miro modo ignis ille gravis est. Etsi non æternus sit, exuperat enim omnem pœnam, quam aliquis in hoc mundo perpessus est. Quarta est securitas à dubietate illa, in qua sunt, quæ in fine vitæ suæ penitent, de qua dubietate dicit S. Augustinus. Duæ res sunt aut ignoscitur, aut non ignoscitur, quid horum tibi futurum sit nescio. Tene certum & dimitte incertum. Item quoniam multa sunt, quæ impediunt & languentem retrahunt, periculosissimum est & interitui vicinum ad mortem protrahere pœnitentiæ remedium. *Secundum* bonum est consuetudo difficilia ad facilitatem reducens. Secundum illud, quod malè fers assuesce feres. Sapiens, optima forma vivendi eligenda est, quam iucundam reddet assuetudo. *Tertium* bonum est magnitudo tam meriti quam præmii: qui enim Deo servit diutiùs, remunerabitur melius. Ioan. 14. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* *Quartum* est, quod servitium eius Deo est gratius, cùm de flore vitæ suæ Deo offerat. Qui florem iuventutis suæ diabolo offerunt, & fecem senectutis suæ Deo reservant, timere possunt, ne de fece infernalis miseriæ bibant. Psal. 74. *fex eius non est exinanita.* Item in secundo multum expedit hominem beatum Nicolaum imitari. Impugnatio enim diaboli incipit ex parte carnis, ut patet in primis parentibus. Genes. 3. item in Christo Matth. 4. In pugna Christi prius contra gulam agitur, quia nisi hæc prius refrenetur, frustra contra alia vitia laboratur. Item in tertio scilicet amore sacræ scripturæ multum expedit imitari eum, ut scilicet verba sacræ scripturæ libenter audiamus, & exemplo eius in pectoris armariolo condamus. Proverb. 8. *Beatus homo, qui audit me, & vigilat ad fores meas quotidie.* Fores sunt doctores, Lucæ 11. *Beati, qui audiunt verbum Dei.* Psalm. 93. *Beatus homo, quem tu erudieris Domine.* Seneca omnia servient tibi, si Philosophiæ servieris, & recte contemptum carnalis voluptatis amor sacræ scripturæ secutus est. Secundum illud Isaiæ 28. *Quem docebit scientiam*, &c. *ablactatos à lacte, avulsos ab uberibus* Bernardus super cantica. Ante carnem disciplinæ studiis edomitam, & spiritui subditam, & ante spretam & abiectam sæculi pompam & sarcinam indignè ab impuris lectio sancta præsumitur. Item in quarto multum expedit eum imitari, ut scilicet exemplo eius, qui ivit cum parentibus, nunc solus Ecclesiarum tenebat limina, ecclesiam frequentemus. De eodem habemus exemplum in Christo, qui quando veniebat in Hierusalem, primò ibat ad templum. Vnde super Matthæum dicit Glossa. Ingressus urbem primò templum adiit, dans formam religionis, ut quocunque imus, primò domum orationis, si ibi est, adeamus, & per orationes Deo commendati, sic ad agenda negotia accedamus. Chrisostomus proverbium erat boni filii, ut veniens primò curreret ad domum Patris, Christus amissus in Ecclesia invenitur. Beata Virgo invenit eum in templo. Lucæ 2. in Ecclesia consolatio recipitur. In templo recepit Simeon consolationem Israel, quam expectaverat, ut habetur ibidem. Item in quinto multum expedit eum imitari, ut scilicet in bonis, quæ nos agimus, mundanam gloriam non quæramus, & ut bona temporalia, quæ habemus pro æterna gloria non pro transitoria expendamus. Gregorius, fatuum est inde transitoria quærere unde possumus æterna habere. Nicolaus occultissimè voluit bona temporalia distribuere, ut mundanam gloriam perfectiùs posset cavere. Contemnenda est vana gloria, quia parum vel potiùs nihil valet: & quia multùm

Descriptio S. Nicolai.

Invocandum S. Nicolaum.

Sex imitari in ipso debemus.
1.
2.
3.
4.
5.
6.

Ex bonitate adolescentiæ quadruplex bonum.
1.

2.
3.
4.

quam bonum Deo in iuventute servire.

Auditio sacræ scripturæ commendatur.

Ante omnia Ecclesia frequentanda.

Quomodo bona distribuenda sint.

constat ; & quia multùm nocet. Quia parum valet, comparatur pulveri, qui est pars minima terræ. Micheæ. 7. *Lingent pulverem quasi serpentes*, cùm vanitas dicantur omnia, quæ videntur sub sole, tamen gloria mundana tanquam vanissima hoc nomen sibi appropriavit. Valorem vanæ gloriæ esse parvum, vel potiùs nullum ostendit Dominus. Joan 8. *Si ego glorifico meipsum gloria mea nihil est.* Vana gloria multum constat, plus expenditur in mundo isto pro ea, quam pro gloria æterna, plura expenduntur ad pascendum oculos, quam ad pascendum ventres. Sapiens: non magno nobis constat fames sed ambitio, pulchritudines vestiū & aliæ pulchritudines & exteriores ostentationes pro magna parte propter gloriā mundanā fiunt. Gregorius. Nemo pretiosa vestimenta nisi ad inané gloriam quærit, videlicet ut cæteris honorabilior videatur. Nemo vult pretiosis vestibus indui, ubi à nemine potest videri Multum etiam nocet vana gloria salutem hominum impediendo. Joan. 5. *Quomodo potestis credere, qui gloriam accipitis ab invicem.* Et ejusdem 12. dicitur de quibusdam, qui non confitebantur Jesum, quia dilexerunt magis gloriam hominum, quàm Dei Multi facilè salvarent animas suas, si amor gloriæ mundanæ cessaret in eis. Chrysostomus. Tolle hoc vitium ut non velint homines hominibus apparere, & facilè omnia vitia resecantur. Item in sexto multùm expedit eum imitari, ut scilicet pietatis operibus insistamus : sicut enim oleum supernatat aliis liquoribus, sic pietas excellit respectu aliarum virtutum, ipsa est quæ Deo magis placet. Augustinus. Non est quod Deo ita amabiles faciat ut pietas ipsa, de diabolo maximè triumphat, unde super illud Psalm. 143. *Misericordia mea & refugium meum*, dicit Glossa, de nulla re sic vincitur diabolus ut de misericordia. Ipsa in tribulatione maximè subvenit. Unde dixit beatus Nicolaus quibusdam nautis, quos à naufragio liberaverat. Libenter pauperibus subvenite, quia nullum bonum hominis in periculo constituti sic Deus approbat ut eleemosynam, si tamen non ob mundi fiat gloriam. His sex operibus quasi sex gradibus ascendit beatus Nicolaus ad summum sacerdotij gradúm. Unde ad honorem ipsius legitur hodie illud Ecclesiastici 44. *Non est inventus similis illi qui non*, &c. Ideò fecit illi Dominus, &c. sic solebant crescere in Ecclesia, meliores enim fiebant superiores, & qui quantum ad vitam tenent infimum locum, quantum ad dignitatem tenent supremum. Sic fiunt novissimi primi. Merito etiam horum operum ad cælestem gloriam pervenit. Meritò Deus ei cælestem gloriam dedit, qui propter ipsum gloriam mundi sprevit. Joan. 8. *Gloriam meam non quæro, est qui quærat & judicet.* *Item* merito illum Deus glorificavit, qui in terra in ejus ministerio se humiliavit. Joan. 12. *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum pater meus.* Job. 22. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Proverb. 29. *Humilem spiritu suscipiet gloria.* *Item* merito Deus illum glorificavit, qui in mundo isto Dei glorificationi intendit.

Deus sanctum Nicolaum merito glorificavit.

2. 1. Reg. 2. *Quicunque glorificaverit me, glorificabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* 1.
3. Corinth. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud facitis, omnia in Dei gloriam facite.*

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo tria circa thema docet, & quomodo S. Nicolaus ea præstiterit in fine demonstrat.

Estote parati, quoniam qua hora non putatis filius hominis veniet. *Lucæ* 12. SERMO V.

Estote, inquam, parati ad adventum judicis, qui erit in morte uniuscujusque, vel in fine mundi. Qui paratus est ad unum adventum, paratus est ad alterum. Ecclesiastici 11. *Si ceciderit lignum ad austrum vel ad aquilonem, in quocunque loco ceciderit ibi erit.* Auster, Spiritus sanctus, unde irrigatio interior & calor sancti amoris. Aquilo, Diabolus, unde siccitas spiritualis & congelatio.

Tria nobis attendenda sunt circa verbum propositum. *Primo* ad quos admonitio ista pertineat, *secundo* quare impleri debeat, *tertio*, quomodo impleri valeat. Pertinet autem admonitio ista *primo* ad eos qui se parare differunt, *secundo* ad eos qui præparationem inchoatam non perficiunt, semper se parantes & nunquam parati, *tertio*, ad eos qui jam parati apparatum destruunt. Non est differenda præparatio illi qui jam deberet esse paratus, qui non habet securitatem unius diei in qua possit se præparare. Licet enim Deus remissionem peccatorum pœnitenti promiserit, nulli tamen crastinum diem promisit, sicut dicit August. Eccl. 5. *Non tardes converti ad dominum, & ne differas de die in diem, subito enim veniet ira ejus.* *Item* qui inceperit se præparare, præparationem suam debet perficere, non enim solum vult Deus nos esse in præparatione, imo vult nos omnes paratos esse. Sed de quibusdam verum est illud Senecæ. Nihil habemus facti, in futurum nostra distulimus. Multi postquam inceperunt se præparare, peccata sua confitendo non curant præparationem perficere ablata restituendo. *Item* qui se præparaverunt cavere debent ne apparatum suum destruant. Apocal. 16. *Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua ne nudus ambulet.*

Tria circa thema notanda.

I. Ad tres hæc admonitio pertinet.

De primis.

De secūdis.

De tertiis.

Circa secundum notandum quod quatuor sunt quæ multum debent nos movere ad sollicitè laborandum ut parati simus. *Primum* est *magnitudo honoris* ad quem vocati sumus. Væ illi qui negligentia præparandi se amiserit tantum honorem. Honor iste ostenditur. Matthæi 25. *Tunc dicet Rex his qui à dextris ejus erunt : Venite benedicti patris mei, possidete regnum vobis paratum à constitutione mundi.* Infœlix valde reputaretur, qui electus esset in Episcopum vel ad majorem dignitatem, si propter hoc dignitatem amitteret quod à nuntiis impræparatus inveniretur. Vel si post electionem crimen committeret propter quod suspendium mereretur. Heu quot sunt quibus de gloria cælesti similiter accidit. *Secundum* est *magnitudo expensarum* quas fecit Christus pro hac gloria nobis comparanda. 2.
Matthæi 22. *Dicite invitatis, ecce prandium meum paravi, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata, venite ad nuptias.* *Tertium* est *magnitudo periculi* quod imminet si imparati inventi fuerimus. 3.
Damnum erit irreparabile, nunquam honorem illum recuperare poterimus, & qui non habebit regnum habebit tormentum æternum. Matth. 25. *Et dicet Rex illis qui à sinistris sunt. Recedite à me maledicti in ignem æternum.* *Quartum* est multitudo 4.
eorum qui negligentes se præparare perierunt. Plures hac negligentia perierunt quam sint viventes hodie. Dicebat eis diabolus, adhuc benè facietis pœnitentiam, hoc modo sunt in inferno, & nunquam pœnitentiam agent. Fatuus est qui illi men-

II. Quatuor incitare nos debent ut simus parati.

dacio adquiescit, quo scit tot millia hominum periisse. ecclesiastici 29. *Repromissio nequissima multos perdidit*.

Et notandum quod non dicit Dominus *parate vos*, sed dicit *estote parati*, & hoc duplici ratione. *Prima* est quod non est in potestate nostra quod mors veniat vel non prandere est in potestate patrisfamilias, ideo non oportet prandium semper esse paratum, sed tempore opportuno est parandum. Sed eum qui ingressurus est navem ad transfretandum cum ventus flaverit opportunus, cum hoc non sit in ejus potestate, semper oportet eum esse paratum. Bernardus loquens differenti conversionem spe diu vivendi dicit, quid de futuro miser tam temerariè præsumis tanquam tempora & momenta pater in tua, & non magis in sua posuerit potestate. *Secunda* est quia mors non providetur. Vindemiæ etsi non sint in potestate nostra, perpenditur tamen quando sunt venturæ, & tunc vasa præparantur, nec oportet ea semper esse parata. Sed non sic est de morte, Unde subdit Dominus post illud *estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet*. Veniet inquam ad judicium particulare quod est in morte uniuscujusque vel ad judicium generale, ergo oportet nos esse paratos hora qua non putatur venturus: multo fortius qua putatur venturus, ergo omni hora. Matthæi 24. *Veniet Dominus servi illius in die qua non sperat*. Eccl. 9. *Nescit homo finem suum*. Seneca. Nescis quo loco mors te expectat, ideo tu eam omni loco expecta.

Ob duas causas debemus esse parati.

2.

III. Quatuor causæ quod imparati inveniantur

Circa tertium notandum quod *quadruplex* potest esse *occasio* quod quis imparatus inveniatur. *Prima* est *negligentia* addiscendi. Matthæi 25. Fatuæ virgines in adventu sponsi inveniuntur imparatæ. Proverb. 10. *Qui indocti fuerint, in egestate cordis morientur*. *Secunda* est *dilatio conversionis* fiducia pœnitendi in fine, quæ fiducia multum habet fatuitatis. Unde talis facit sicut aliquis faceret, qui habens quatuor jumenta, & onera ad quæ portanda vix sufficerent, debiliori ex ipsis vellet imponere. Senio enim quod est debilissima pars vitæ vult totum onus imponere pœnitentiæ. Legitur in vitis patrum, quod beatus Arsenius qui habitabat in eremo Siciliæ audivit vocem dicentem sibi, egredere & ostendam tibi opera hominum, & egressus vidit Æthyopem nigrum cum securi cædentem ligna & facientem grandem sarcinam, & tentabat levare, & præ magnitudine non poterat: & iterum cædebat alia ligna, & addebat sarcinæ. Exposuit ergo hanc visionem dicens. Qui cædebat ligna & adhuc super sarcinam addebat, homo est oneratus multis peccatis, & semper addit alia peccata, cum oporteret ea deponere & demere. *Tertia* est *varietas viarum* per quas incedit, ut cum aliquis nunc agit bene, nunc male; nunc servit Deo, nunc mundo; nunc incedit per viam paradisi, nunc per viam inferni; nunc procedit, nunc retrocedit; nunc ædificat, nunc destruit. Ecclesiast. 34. *Unus adificans & alter destruens, quid prodest illis nisi labor*? Et ejusdem 2. *Væ duplici corde*, &c. *& peccatori ingredienti in terram duabus viis*. *Quarta* est *defectus pietatis*. Jacobi 2. *Iudicium sine misericordia fiet ei qui non fecerit misericordiam*. Contraria his quatuor multum valent ad hoc quod aliquis paratus inveniatur, & maximè pietas; de operibus enim pietatis fiet disceptatio, & misericordia assignat loca in paradiso. Ideo misericordia multum præparat hominem. Psal. 111. *Beatus homo qui miseretur & commodat, disponet sermones suos in iudicio*. Eccl. 16. *Omnis misericordia faciet unicuique locum secundum meritum operum illius*. Beatus Nicolaus non fuit negligens in addiscendo, Ecclesiæ enim frequentans limina sacra pectori condebat mandata,

1.
2.
3.
4. Contraria his nos paratos reddunt, maximè quartum.

Quomodo hæc 4. S. Nicolaus habuerit.

sicut de eo cantat Ecclesia. Ipse enim non distulit se præparare, imò incepit se præparare cum adhuc mammillas sugebat. Ipse non incessit variis viis sive duplici via, imò habuit simplicitatem commendabilem, de qua in Epistola ad fratres de monte Dei. Simplicitas est perfectè ad Deum conversa voluntas, unam petens à Domino, hanc requirens. Ipse soli Deo placere intendens sic volebat pauperibus bona sua distribuere ut ipsi nescirent. Ipse etiam erat valde compatiens, & super afflictos pia gestans viscera.

DE BEATA LUCIA VIRGINE.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

In hoc sermone circa verba thematis quatuor expenduntur.

Sponsus sanguinum tu mihi es. SERMO VI.
Exodi. 4.

VErbum istud dictum est Moysi à sponsa ipsius, sed non minus potuit verè dici Christo à sponsa ipsius, scilicet à beata Lucia, de qua hodie solennisat Ecclesia. Sponsa Moysi dixit hoc ei propter sanguinem filij effusum in ejus circumcisione. Sed beata Lucia potuit hoc dicere Christo propter sanguinem proprium effusum pro ejus amore. Juxta verbum propositum quatuor nobis consideranda sunt ad nostram ædificationem. *Primo* sponsi humilitas tale matrimonium dignantis. *Secundo* virtus sponsæ pro amore sponsi tam ardua audentis. *Tertio*, illud quod sponsam ad audaciam tantam animare potuit. *Quarto* gloria qua sponsus sponsæ sustinentiam remuneravit.

Circa verba thematis 4. considerantur.

Humilitas sponsi apparet si consideretur quis cui sit sponsus. Altissimus est sponsus, sponsa paupercula ancilla Admiranda & commendanda est humilitas in tanta sublimitate. Bernard. Non est magnum esse in abjectione humilem, sed magna prorsus & imavirtus est humilitas honorata. Idem Nescio quo pacto vis humilitatis major in majoribus, & clarior in clarioribus comprobetur. De hac humilitate perbia nostra confunditur. Majestas tanta societatem matrimonialem pauperis ancillæ (quæ societas maxima & familiarissima est) non dedignatur, multi vero societatem minorum dedignantur, cum tamen secundùm formam à salvatore nobis traditam nos inferioribus subdere debeamus. Matth. 3. ait Salvator Joanni renuenti baptizare eum. *Sic*, inquit, *decet nos implere omnem institiam*, id est humilitatem, subdendo nos inferiori.

I. Sponsi Christi humilitas.

Virtus sponsæ apparet, si attendamus quæ & quanta pro Christo sustinuerit. *Primo* temporales divitias contempsit. Ipsa petiit à matre sua ut daret ei properanti ad auctorem integritatis, quod erat datura eunti ad hominem moriturum auctorem corruptionis: & cum mater concessisset ut faceret quid sibi placeret, res earum sunt distractæ & in necessitates pauperum expensæ. Ipsa *etiam* carnales delitias pro Christo despexit & gloriam mundi sprevit. *Item* sponso suo Christo virginitatem immaculatam conservavit. Cum enim Paschasius consularis comminaretur ei quod faceret eam ad lupanar duci, ipsa tanto opprobrio non exterrita, nec à suo proposito mota, respondit nunquam inquinatur corpus nisi de consensu mentis, de voluntatibus enim judicat altissimus. Si me invitam feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam. *Ipsa* ignem magnum in Nomine Jesu Christi sustinuit, pice, resina, & ferventi oleo super eam jactatis. Ipsa *etiam* pro Christo gladium sustinuit qui in gutture ejus mersus est, & licet vulnus lætale suscepisset;

II. Sponsæ S. Luciæ virtus, in quibus eluxerit.
1.
2.
3.
4.
5.

suscepisset, tamen post orationi propter instructionem nostram operam dedit.

Adhortatio ad imitationem.

Cum hæc beata Virgo similis nobis passa fuerit sexus fragilioris, quid est quod non solum difficile, imo impossibile nobis æstimamus, illud quod ipsa fecit. Gregorius loquens de sancta felicitate. Cum ad illud, inquit, examen terribile venerit judex districtus, quid nos viri dicemus, cum hujus fœminæ gloriam viderimus? De debilitate mentis nostræ, quæ tunc nobis viris excusatio erit, quando hæc ostendetur quæ cum sæculo etiam sexum vicit? Non possunt multi minis vel promissionibus ad continentiam adduci, dicentes se non posse continere, hæc verò à voto continentiæ nullis potuit tormentis avelli. Bernardus in Epistola ad fratres de monte Dei. Ignosce Domine, ignosce, excusamus, tergiversamur, sed non est qui se abscondat à lumine veritatis tuæ. Vix est aliquis qui ea, quæ ad te sunt, experiri velit quid possit, etiam quod promptissimè potest, quicumque secundum carnem vel seculum, sive timor impulerit, sive cupiditas traxerit.

III. Sponsæ hujus audacia Triplex effusio sanguinis S. Luciæ.

Attendendum verò est quod Christus beatæ Luciæ fuit non solum sponsus sanguinis, sed etiam sanguinum, ipsa enim pro Christo quasi *tripliciter* sanguinem suum fudit. Ubi pro *prima* effusione computamus, quod bona temporalia, quibus vita ejus erat sustentāda, pro Christo pauperibus distribuit; quem modum loquendi habemus. Ecclesi. 34. *Panis egentium vita pauperum est, qui defraudat eum, homo sanguinis est.* Pro *alia* verò effusione sanguinis computamus, quod ipsa contemnens carnales delitias pro Christo carnem suam mortificavit. Psal. 43. *Propter te mortificamur tota die. Tertia* effusio sanguinis fuit, cum gladius in guttur ejus mersus est. Vult Christus sponsam suam sic ei adhærere, ut non possit eam ab ipso separare nec amicus nec inimicus. Amicus non potest secundum illud ad Ephes. 5. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Et subditur. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Inimicus etiam non potest, prælegit enim gladio hostis occidi magis quam fidem Christi debitam violare. Ipsa debet dicere exemplo Pauli, *quis me separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia*, &c. Item *certa sum quod neque mors neque vita*, &c. *Poterit me separare à charitate Dei*, ad Rom. 8. Ad hanc verò audaciam potuit eam animare passio Christi. Ostendebatur elephantibus sanguis uvæ & mori ad exacuandum eos in prælio. 1. Machab. 6. Ad Hebr. 12. *Recogitate eum qui talem sustinuit adversus temetipsum contradictionem à peccatoribus ut non fatigemini animis vestris deficientes, nondum enim usque ad sanguinem restitistis adversus peccatum repugnantes.* Sicut beata Lucia potuit dicere Christo? Sponsus sanguinum tu mihi es, sic & Christus potuit dicere ei: Sponsa sanguinum tu mihi es. Sanguinem enim suum pro ipsa fudit non semel, sed pluribus vicibus, sex enim vicibus creditur Christus sanguinem suum fudisse pro salute nostra. *Primo* in circumcisione Lucæ 2. *Secundo* in agonia ejusdem 22. *Tertio* cum flagellatus est ligatus ad columnam Matthæi 27. *Quarto* in spinea coronatione. *Quinto* in crucifixione. In eodem. *Sexto* in lateris apertione Joannis 19. Sed quantum ad multos potest dicere Christus quæ utilitas in sanguine meo? In quibusdam amor terrenus sic sanguinem Christi operit quod nullum signum ejus ab aliis videtur, passionem enim ipsius in nullo imitantur. Ipsi etiam non vident sanguinem Christi ut ad patiendum aliquid pro eo animentur. Job 16. *Terra ne operias sanguinem meum.*

Quid S. Luciam ad hanc audaciam animarit.

Christus sexies in passione sua fudit sanguinem.

IV. Sponsæ gloria quanta sit.

Gloria scilicet qua Christus sponsæ patientiam remuneravit, exuperat ejus meritum. Rom. 8. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis*, &c. Gloria illa inexplicabilis est 1. Corinth. 2. *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit*, &c. quanta ergo gloria præparata est sponsæ præ cæteris diligenti habetur. Cant. 1. *Adolescentulæ dilexerunt te.* In hoc quod specialiter dicitur de adolescentulis insinuatur excellens earum dilectio. Qui sponsus sanguinum fuit sponsæ suæ in hoc exilio apparet ei speciosus forma præ filiis hominum in cœlo, imo apparet ei splendor gloriæ. Hebr. 1. Candor lucis æternæ. Sapient. 7. Ibi lætificat eam in gaudio cum vultu suo. In nuptiis Christi in præsenti deficit vinum gaudij, & implentur hydriæ aqua tribulationis, sed Christus mutat aquam in vinum exultationis. Joannis 16 *Tristitia vestra vertetur in gaudium.* Sponsa in hoc exilio est ut pauper ancilla, sed in cœlo est ut Regina. Psal. 44. *Astitit regina à dextris tuis*, &c In hoc exilio est in gloria, in cœlo vero coronata multiplici corona. Cantic. 4. *Veni de libano sponsa mea, veni coronaberis.* Gloria sponsæ est ut gloria sponsi Apocal. 12. *Signum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta sole*, hæc mulier est sponsa sponso conformis.

Diversus status sponsæ in hac & altera vita.

DE BEATO THOMA APOSTOLO.

SERMO PRIMUS.

SERMO VII.

Summarium.

Quinque tractat hic sermo de ædificio spirituali.

In quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino. *Ad Ephes.* 2.

Hodie recolit Ecclesia quomodo Dominus ministerio S. Thomæ, cujus festum colimus, palatium paraverit Regi Indiæ. Tempore autem isto adjuti precibus beati Thomæ debemus parare habitaculum regi gloriæ qui in proximo est venturus, unde convenienter admonitio Apostoli de habitaculo Deo præparando hodie in Ecclesia recitatur. Notandum autem quod spirituale ædificium ad modum materialis ædificij *primo fundatur, secundo erigitur, tertio perficitur, quarto consecratur, quinto inhabitatur*, unde dicitur ad Ephes. 2. *Superædificati super fundamentum Apostolorum*, &c. *In quo omnis ædificatio constructa* ecce fundamentum; *crescit*, ecce erectio, *in templum*, ecce consummatio, *sanctum*, ecce consecratio; *in tabernaculum Dei*, vel *habitaculum*, ecce inhabitatio.

Quinque tractantur de ædificio spirituali.

I. Fundatur fide.

Fundatur Primo per fidem. Ad fundamentum istud est primarius lapis Christus, sive fides Christi, quem pontifex, id est pater signatum cruce ponit in fundamento nostro, id est in corde, & habet *quinque* virtutes: *humiles exaltat, divisos congregat, debiles confortat, infirmos ungit, peccatores salvat.* Unde dicit Apostolus *superædificati*, &c. *Summo*, ecce *primum*; *angulari*, ecce *secundum*, *lapide*, ecce *tertium*, *Christo*, ecce *quartum*, *Iesu*, ecce *quintum*.

Fundamenti virtutes quinque.

II. Erigitur spe Spei 4. parietes, seu 4. speranda.

Secundo erigitur per spem. Erigit autem spes *quatuor parietes*, quia quatuor sunt quæ sperare debemus. *Prima* spes sive paries est *resurrectionis* versus occidentem. *Secunda immortalitatis* sive *impassibilitatis* versus aquilonem, unde panditur omne malum. Hierem. 1. *Tertia ascensionis* versus orientem. *Quarta fruitionis* versus austrum. Cantic. 4. *Veni auster perfla hortum meum.* Circa *resurrectionem* notandum quod est resurrectio bonorum læta & malorum tristis, est enim bonis gaudium *de liberatione corruptionis*. Rom. 8. *Creatura liberabi-*

1. Resurrectio Boni gaudebant de quatuor.

tur à servitute. Item *de claritate.* Philip. 3. *Salvatorem expectamus*, &c. Item *de receptione* animæ tanquam si mater filiam, uxor maritum diu absentem reciperet. Item *de dotibus* Matth. 13. *Fulgebunt iusti sicut sol*, &c. De malorum tristitia dicitur Job 3. *Pereat dies in qua natus sum*, &c. Tristantur mali *de confusione* quam habebunt de peccatorum suorum manifestatione Nahum. 3. *Revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.* Ecclesiastici 11. *In fine hominis denudatio operum illius.* Item *de judicis visione.* Lucæ 21. *Tunc videbunt filium hominis.* Tunc videbunt eum Judæi, qui hic eum videre noluerunt Sap. 2. *Gravis est nobis etiam ad videndum.* Item mali qui eum in tenebris suis abominantur. Item tristantur *de conjunctione animæ & corporis.* Duo enim perpetui inimici conjunguntur. Anima tunc dolebit de corpore tanquam si homo ardentem loricam indueret. Et quia duplicabitur pœna. Apocal. 18. *Quantum glorificavit se & in deliciis fuit, tantum*, &c Psal. 108. *Operiantur sicut diploide.* Circa *immortalitatem* nota quod & boni & mali erunt immortales. *Præcipitabit* enim *Dominus mortem in sempiternum*, quo ad bonos. Isa. 25. Sed mali optabunt mortem & fugiet ab eis. Boni tamen erunt impassibiles. Apocal 21. *Absterget Deus omnem lachrimam ab oculis* sanctorum. Mali vero passibiles erunt omni genere passionum, calore, frigore, stridore dentium, siti, fame, infirmitate, odio, invidia, & cæteris malis omnibus. Isaiæ 65. *Servi mei comedent, vos autem esurietis.* Circa *ascensionem* nota quod quatuor erunt ordines hominum in die judicii. Quidam judicabunt & judicabuntur & regnabunt, ut Apostoli & Apostolici viri. Matthæi 19. *Vos qui reliquistis omnia & secuti estis me*, &c. Quidam judicabuntur & non judicabunt & salvabuntur, ut mediocriter boni Math. 25. *Esurivi & dedistis mihi manducare*, &c. Quidam nec judicabunt nec judicabuntur, ut infideles Joan. 3. *Qui non credit, jam judicatus est.* Quidam non judicabunt sed judicabuntur, ut cæteri mali Matth. 25. *Esurivi & non dedistis mihi manducare.* Sententia malorum est. *Ite maledicti in ignem æternum.* Non credentes tres habent turmas Paganorum, Judæorum, Hæreticorum. Mali Christiani habebunt septem turmas sub septem vexillis. *Prima* est homicidarum, quorum Dux est Caïn, *secunda* opprimentium pauperes, quorum Dux est Nero, *tertia* adulterorum, quorum Dux est Lamech, *quarta* est derisorum, quorum Dux est Cham, *quinta* est simoniacorum, quorum Dux est Giezi & Simon magus, quo ad vendentes & ementes bonum spirituale, *sexta* usurariorum, quorum Dux est Judas, qui propter avaritiam vendidit Dominum, *septima* proprietariorum, quorum Dux est Ananias & Saphira, quo ad spirituales. Sententia bonorum est. *Venite benedicti*, &c. Circa *fruitionem* bonorum notandum, quod ut dicit August. Sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur: hic visus, hic affectus, hic actus erit omnibus. Idem. Vocabimus & videbimus, videbimus & amabimus, amabimus & laudabimus, ecce quid erit in fine? Ex visione utique dilectio, & ex his fruitio sive comprehensio. In fruitione sive comprehensione tanta erit dilectio, quod necessariò prorumpemus in laudem, vocalem secundum Cassiodorum, mentalem secundum Augustinum.

Mali tristabuntur de tribus.

2. Impassibilitas bonorũ. Passibilitas malorum.

3. Ascensio. Quatuor ordines hominum in judicio.

Turmæ tres infidelium Fidelium septem.

4. Fruitio bonorum.

III. Perficitur charitate.

Tertio ædificium spirituale perficitur charitate, quare *charitas operit multitudinem peccatorum.* Jacobi 5. & est *vinculum perfectionis.* Coloss. 3. Propter hoc dicit Apostolus 1. ad Corinth. 13. *Si linguis hominum loquar*, &c. *Charitatem autem non habuero*, &c.

IV. Consecra-

Quarta consecratur. Unde Psal. 45. *Sanctificavit tabernaculum suum altissimus.* Sanctificavit autem *oratione, aspersione, unctione* quemadmodum Episcopus templum materiale. Oravit *verbo*, aspersit *lachrimis*, unxit *sanguine*. De *primo*. Joan. 17. *Ego pro eis rogo.* Rogat autem mali amotionem, unde ibidem. *Non rogo ut tollas eos de mundo*, &c. Item sanctificari veritate. Ibid. *Pater sanctifica eos in veritate.* Item in bono conservari. Ibidem. *Pater serva eos in nomine tuo quos dedisti mihi.* Item uniri. Ibidem *ut sint unum.* Item commorari secum. Ibidem. *Pater volo ut ubi sum egò, & illi sint mecum.* De *secundo* dicitur. Hebr. 5. *Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum qui possit illum salvum facere a morte cum clamore valido & lachrimis offerens, exauditus est pro sua reverentia.* De *tertio* ad Hebr. 12. *Accessistis ad novi testamenti mediatorem Iesum & sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel.* Rogat pro peccatoribus cicatricum ostensione. Ad Rom. 8. *Qui etiam interpellat pro nobis.* Hoc attendant qui raro & tantum verbo tenus volunt orare pro salute propria. *Secundo* sanctificavit septies aspergendo. Levit. 4 dicitur quod pro populo offerebatur vitulus, in cujus sanguine sacerdos tingebat digitum & aspergebat septies in conspectu Dei. Sacerdos secundum ordinem Melchisedech est Christus, populus Israël est totum genus humanum, Synagoga est ipsa Ecclesia, vitulus est Corpus Christi. Iste Sacerdos intingit digitum in sanguine proprio in quo significatur redemptio. 1. Petr. 1. *Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis*, &c. Septies aspergit, quare septies suum sanguinem fudit. *Prima effusio* in circumcisione ejus fuit in ablutionem peccati originalis, unde facta est in illo membro per quod contrahitur peccatum originale. *Secunda effusio* fuit in oratione ad emundationem peccati venialis, quia subjecit sensualitatem rationi Lucæ 22. *Pater transfer à me*, ecce motus sensualitatis, *veruntamen non sicut ego volo*, &c. Ecce subjectio sensualitatis sub ratione, & ex inordinatione sensualitatis eveniunt peccata venialia. *Tertia effusio* fuit in flagellatione propter ablutionem culpæ omissionis, propter omissionem enim infliguntur flagella Lucæ 12. *Servus sciens voluntatem Domini sui*, &c. *Quarta effusio* fuit in coronatione ad ablutionem erroris, qui exprimitur in spina, quia non est sine punctione cordis. Unde hæretici dicuntur habere cauteriatam conscientiam. 1. ad Timoth. 4. *Et cauteriatam habentium conscientiam.* Proverb. 24. *Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleverant urtica, & operuerant superficiem ejus spinæ.* Per pigritiam & negligentiam nascuntur spinæ, id est errores qui pungunt. *Quinta effusio* fuit in manuum perforatione in ablutionem mortalis in commissione, in opere. Per manus opera significantur, per dexteram opera in prosperitate, per sinistram opera in adversitate. *Sexta effusio* in pedum confixione fuit, ad delendam culpam commissionis in affectu sive in voluntate. *Septima* in lateris apertione fuit, ad delendam culpam commissionis in cogitatione, per latus significantur cogitationes quæ exeunt à corde. De his omnibus. Apocal 1. *Qui dilexit nos & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* *Tertio* sanctificavit ungendo. Psal 44. *Unxit te Deus* &c. Ungitur quis quinque de causis. *Primo* in signum honoris, sic unxerunt regem Salomonem in Gihron. 3. Reg. 1. Sic ungimur in baptismo in signum regni futuri. *Secundo* ad sanitatem. Ecclesiastici 38. *Unguentarius conficiet unguenta suavitatis.* Sic ungimur Sacramento confirmationis, & extremæ unctionis. Jacobi ultimo. *Infirmatur quis ex vobis*, &c. *Tertio* ad suavitatem Hester 2. Puellæ quæ præparabantur Assuero, ungebantur oleo myrtino & quibusdam unguentis sex mensibus

tur vel sanctificatur tribus modis.

1. Oratione tripliciter.

1. Verbo quintupliciter.

2. Lachrimis.

3. Sanguine.

2. Aspersione sanguinis septẽplici. Septem effusiones sanguinis Christi.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

3. Unctione quintupliciter.

1. 2. 3.

mensibus. Sic ungimur nos ut exemplo quasi bono odore alios confortemus. 2. Corinth. 2. *Christi bonus odor sumus.* Ecclesiastici 7. *Meliùs est nomen*
4. *bonum quam unguenta pretiosa.* *Quarto* ungitur in bellum iturus, ne possit ab hoste capi. Sic Christus & Apostoli sunt uncti gratia mansuetudinis, qua invincibiles extiterunt Isa. 61. *Spiritus Domi-*
5. *ni super me, eo quod unxit me.* *Quinto* ut corpus conservetur à putredine. Sic uncta fuerunt antiquorum corpora, & sic ungimur ne putrescamus in stercore nostro, id est, fœtore luxuriæ.

V. Inhabitamur à S. Trinitate in tribus potentiis per 7. dona Spiritus sancti.

Nobis sic fundatis, erectis, consummatis, consecratis; inhabitamur à tota Trinitate, Joannis 14. *Ad eum veniemus & mansionem apud eum*, &c. Glossa. Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Pater, cui appropriatur potentia, veniens irascibilem roborat. Filius, cui appropriatur sapientia, veniens rationalem illuminat. Spiritus sanctus, cui appropriatur bonitas, veniens concupiscibilem satiat. Ad robur irascibilis pertinet donum timoris & fortitudinis. Timor fugat vera mala, scilicet mala culpæ & pœnæ æternæ, fortitudo sustinet mala non vera, sed transitoria mala pœnæ, & utrumque pertinet ad robur irascibilis. Glossa. In via Domini timor operatur fortitudinem, in via sæculi debilitatem. Proverb. 14. *In timore Domini fiducia fortitudinis.* Ad illuminationem rationalis pertinet donum consilij, scientiæ & intellectus. Dono intellectus sapientiã legimus in creaturis. Eccl. 1. *Deus effudit sapientiam super omnia opera sua.* Dono scientiæ à deceptione cavemus, quam bona præsentia faciunt, quæ se vera bona mentiuntur, cum potius sint umbra verorum bonorum. Sapient. 5. *Transierunt hæc omnia velut umbra.* Item dono consilij bona transitoria in æterna commutamus. Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, &c.* August. Præbe tectum, & accipe cœlum. Ad sanitatem concupiscibilem pertinet donum pietatis & sapientiæ. Dono pietatis proximi mala desipiunt dum de eis dolemus, & per sapientiã vera bona sapiũt nobis.

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Ex duobus Adventibus Christi ad Discipulos suos docet nos duo hic sermo. Primo quid ad dignè suscipiendum Christum à nobis exigatur imitatione Discipulorum Christum ad se venientem suscipientium. Secundo exemplo Christi ad Discipulos venientis, quomodo in congregatione rectè versari debeamus.

SERMO VIII.

Post dies octo erant Discipuli ejus intus; & Thomas cum eis, &c. *Ioannis* 20.

Duplex adventus Salvatoris ad discipulos.

HOdie in Evangelio duplex adventus Salvatoris ad Discipulos recolitur: *unus* fuit Thoma absente, & *alter* Thoma presente. Tempore etiam isto adventus Salvatoris à fidelibus expectatur, ideo & de adventu Salvatoris ad nos loqui proposuimus. Et si diligenter attendatur in quo statu erant Discipuli cum Salvator ad eos venit, apparere nobis poterit qualiter Salvator à nobis expectandus sit. Item si diligenter attendamus qualiter Salvator ad Discipulos veniens inter eos se habuerit, apparere nobis poterit qualiter se debeat habere qui vivit in congregatione.

Duo ex hoc Adventu nobis discẽda.

I. Status discipulorum veniente Salvatore docet nos 4. ad Salvatorem dignè suscipiendum necessaria.

Circa Primum notandum quod cum Salvator ad Discipulos venit ipsi in timore erant, sero factum erat, in unum erant congregati, & fores erant clausæ, in quibus quatuor insinuantur nobis valde necessaria ad hoc ut Salvatorem quem expectamus dignè suscipiamus. *Primum* est *timor* qui domum conscientiæ mundat, secundum illud. Eccles. 1. *Timor Domini expellit peccatum, nam qui sine timore* 1.
est non poterit justificari. Timor damnationis introducit amorem Salvatoris & desiderium adventus ejus. Isa. 26. *A timore tuo Domine concepimus, & quasi parturivimus spiritum salutis.* Amantes Salvatorem ab eo amantur & visitantur. Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Joan. 14. *Si quis diligit me mandata mea servabit & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus*, &c. Visitat Dominus desiderantes adventum ipsius. Aggæi 2. *Veniet desideratus cunctis gentibus.* Sicut in primo adventu non venit nisi desideratus, sic spiritualiter venit ad eos qui eum desiderant. *Secundum* est *contemptus mundanæ gloriæ*, quod significatur in hoc quod sero fa- 2.
ctum erat. Ad eum Dominus venit cui lux mundanæ gloriæ occubuit, & verè eam contemnit, sicut Jacob. postquam sol occubuerat Dominum vidit. Genes. 28. Amor mundanæ gloriæ multis est causa quod Salvator ad eos non venit: cum enim ad adventum Salvatoris se deberent præparare, intendunt mundanæ gloriæ, vel vestes pretiosas sibi præparando, vel superbos hospites invitando. *Tertium* est *uni-* 3.
tas. Non visitat Salvator homines discordes, nec visitat hominem singularem; sicut nec visitavit Thomam ab aliis separatum. Psalm. 75. *In pace factus est locus ejus*, 2. ad Corinth. ult. *Pacem habete, & Deus pacis erit vobiscum.* 1. ad Corinth. 14. *Non est Deus dissensionis, sed pacis.* *Quartum* est *stabi-* 4.
litas, qua aliquis in domo conscientiæ manet, & non curiosè exterius evagatur. Exod. 16. *Maneat unusquisque apud semetipsum, & nullus egrediatur de loco suo die septimo*, scilicet die quietis. Fores sensuum claudendæ sunt, & sic Salvator est expectandus. Isaiæ 26. *Vade populus meus, intra cubicula tua, claude ostia super te.* In oratione vel studio cum silentio expectandus est Salvator. Threnorum 3 *Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei.*

II. Christus veniens ad discipulos etiam 4. nos docet necessaria ad bene vivendum in congregatione.

Circa secundum notandum quod Salvator ad Discipulos veniens in medio eorum stat, pacem commendat, infirmum confortat, absentes laudat, in his ostendit qualiter se habere debeat, qui in congregatione vivit. In medio stare debet, ut omnes diligat, non debet se à quibusdam per discordiam separare & aliis carnali amore conjungere. Ecclesiastici 6. *Noli fieri pro amico inimicus proximo.* *Item* debet stare in medio, medietatem inter superfluitatem & indigentiam tenendo. Hoc medio tutissimus ibit. Hoc medium tenuere beati. Hoc est 1.
medium in quo virtus consistit. Non velit esse nimis justus, nimia enim justitia occasio est quærelæ. Unde Glossa & super illud. Luc. 1. *Incedentes*

In medio tripliciter standum.

in omnibus mandatis & justificationibus Domini si- 1.
ne quærela. Ecce temperata justitia. Plerumque hominum justitia durior quærelam provocat. Ecclesiast. 7. *Noli esse justus multum.* Mediocritas est via regia qua populo Dei incedendum est. Num. 20. *Via publica gradiemur non declinabimus ad dexteram vel sinistram.* Stare in medio maximè prælato congruit. Sicut est indecens in corpore humano si ca- 3.
put ad humerum dextrum vel sinistrum declinet, sic indecens est si prælatus non omnes amet. Exemplum debet accipere ab eo qui præest omnibus, de quo legitur. Sapient. 6. *Pusillum & magnum ipse* 2.
fecit, & æqualiter est ei cura de omnibus. *Item* qui in congregatione vivit, verba pacis debet habere in ore, quæ pacem non turbent, sed potius eam faciant & foveant. Columba ramum olivæ defert in ore. Genes. 8. Sic qui Spiritum sanctum habet, hæc verba pacis debet habere. Proverb. 15. *Lingua placabilis lignum vitæ, quæ autem immoderata est conteret spiritum.* Eccles. 20. *Sapiens in verbis amabilem se facit, gratiæ autem fatuorum effundentur.* Fere omnium turbationum vel plurium quæ

sunt in congregatione occasio est peccatum linguæ. Multum timenda est lingua quæ non refrænatur. Jacobi 3. *Lingua nostra ignis est universitas iniquitatis.* Hierem 9. *Sagitta vulnerans lingua eorum.*

3. *Item* eum qui est in congregatione infirmus, debemus confortare, non despicere. Confortavit Dominus in *primo Adventu* discipulos ad patiendum infirmos exemplo patientiæ suæ ostendens eis manus & latus, qui modus confortandi multum pertinet ad prælatos qui exemplo suo alios debent animare ad asperitates tolerandas. Ad idem etiam debet eos animare memoria Dominicæ Passionis. 1. Petri 4. *Christo in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini*, &c. Bernard. Videntes angustias Domini nostri levius vestras portabitis. Passio Christi lignum est aquas tribulationis dulcorans, sicut figuratum est. Exod. 15. in ligno quod ostensum est Moysi à Domino quo aquæ marach sunt dulcoratæ. In *secundo Adventu* ad discipulos Thomam in fide infirmum confirmavit, adeo ut nullus locus dubitationis fidei in ore remaneret: secundum enim triplicem sensum ostendit quod ipse erat vivens qui prius mortuus fuerat. Secundum auditum hoc ostendit per vocem suam quæ eis nota erat: secundum visum dicens: *Vide manus meas*, secundum tactum dicens, *affer digitum tuum, & mitte in latus meum.* In hoc etiam se esse Deum ostendit, quod ea quæ ipso absente Thomas dixerat ei replicavit, scilicet de videnda fixura clavorum & mittenda manu in latus: unde dicit Gregorius Carnotensis Episcopus. quid mirum si mira devotione mox exclamavit: *Dominus meus & Deus meus*? Non enim erat jam quod de divinitate illius & de veritate resurrectionis hæsitaret aliquatenus, quem nec arcerent claustra, nec laterent secreta.

Christus primo Adventu discipulos ad patientiam roboravit.

Secundo Adventu confirmavit Thomam in fide per tres sensus.

Christus Thomæ divinitatem suam ostendit.

4. *Item* exemplo Domini qui absentes commendat, non præsentes, cavere debet qui est in congregatione, ne præsentes adulando laudet vel absentibus detrahat. Chrysost. Blanditores in facie laudant coram domesticis, vir autem sapiens cum laudatur in facie, flagellatur in corde. Timenda est adulatio quia multum est nociva. Adulanti potest dici illud. Psalm. 51. *Sicut novacula acuta fecisti dolum.* Novacula acuta furatur barbam, adulator virtutem. Hieron. Pulchrè adulator diffinitur apud Philosophos, blandus inimicus. Seneca. Habet suum venenum blanda oratio. Non est detrahendum absenti, licet ipse non audiat, quia Deus audit. Sap. 1. *Auris cœli audit omnia.*

Non blandiendum.

Non detrahendum.

Appendix de S. Thoma ex Gregorio Carnotensi.

Gregorius Episcopus Carnotens. Loquens de hoc verbo, *mitte manum tuam*: Ecce deprehensus es, ô Apostole, cuncta tibi replicantur à Domino, quæ pridie locutus fueras velut de absente. Heu mihi Domine tanquam non sint oculis tuis omnia nuda & aperta meos ab illis infideliter & insipienter avertens, indigna cogito, vana loquor, operor prava. Posuisti in nervo pedem meum & observasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti: at ego miser sicut lepus, ut aiunt, dumetis caput infigens, dum videntem me non video, me quoque videri non reputo. Quam beatus Domine qui sub testimonio tuo semper agit, loquitur, meditatur, immo verò qui sub testimonio tuo se vivere semper attendit, nam sine tuo testimonio nemo vivit.

Iob. 13.

DE EODEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo I. quinque potissimum causas affert, cur Christus discipulos cadere permiserit. II. Christus pietatem seu misericordiam in quatuor consolationibus apparuisse demonstrat. III. Docet quomodo adherentes Deo beatificentur, & qualis fides beatificet.

SERMO IX.

Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, &c. *Ioannis.* 20.

Circa narrationem hujus Evangelij duo sunt nobis specialiter attendenda, scilicet Discipuli infirmitas, & Salvatoris pietas. Circa infirmitatem Discipuli pensandum nobis est, qualiter Salvator noster permiserit quod beatus Thomas in fide dubius fuerit, & similis dubitatio potest esse de aliis discipulis, quare permiserit eos cadere. Virtus enim tentationis tempore Passionis in eis irruens, timore concussionis oppressit, sicut accidit filiis Job 1. Matth. 26. *& relicto eo omnes fugerunt.* Permisit Dominus Judam sic cadere, ut non resurgeret, permisit etiam ut Petrus caderet ter negando eum. Petrus negat, Joannes fugit, Thomas dubitat, cuncti relinquunt. Hujus autem permissionis quinque causas possumus assignare. *Prima* est sanctarum congregationum excusatio. Sciebat Dominus quod maledici sanctis congregationibus detraherent cum aliquos ex ipsis cadere viderent, ideo ad eorum excusationem multos vel potius omnes de illa primitiva congregatione cadere permisit. Maledici libentius bonis quam malis detrahunt. Ipsi faciem Domini conspuere non verentur. Marci 14. Facies Ecclesiæ cœtus est personarum quæ sunt sublimiores in Ecclesia, in quarum pulchritudine maximè consistit pulchritudo Ecclesiæ, sicut in pulchritudine faciei maximè consistit pulchritudo corporis. Quos libentius maculant maligni, qui timere possunt illud Eccl. 26. *Qui pessimant plebem meam invenient perditionem.* *Secunda causa* est pœnitentium consolatio; qui enim peccant, & pœnitere volunt, consolationem in exemplis talium accipiunt, ut de venia obtinenda spem habeant. Bernard. super Cantic. Omnino propter mansuetudinem, quæ in te prædicatur, currimus. Prius te Domine audientes, quod non spernas pauperem, peccatores non horreas. Non horruisti confitentem latronem, non lachrimantem peccatricem, non Cananæam orantem, non deprehensam in adulterio, non supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. In odorem unguentorum tuorum currimus. *Tertia causa* est de se præsumentium humiliatio. 1. ad Corinth. 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* August. 14. libro de civitate Dei. Audeo dicere superbis esse utile cadere in aliquod manifestum peccatum unde sibi displiceant, qui jam sibi placendo ceciderant salubrius enim Petrus sibi displicuit cum flevit, quam placuit cum præsumpsit. *Quarta* est profectus electorum, qui ex casu eorum sequitur. Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, &c. Resurgent etiam electi post casum cautiores, humiliores, devotiores & peccatoribus magis cōpatientes. *Quinta* quantum ad Thomam est confirmatio Ecclesiæ in fide. Gregorius in homilia. Nunquid, inquit, casu gestū creditis ut electus ille discipulus tunc deesset, post autem veniens audiret, audiens dubitaret, dubitans palparet & palpans crederet. Non hoc casu, sed divina dispensatione

Duo hic notanda.

I. *Infirmitas discipulorum Christi.*

Cur Christus discipulos cadere permiserit.

Causæ quinque.

1. 2. 3. 4. 5.

Cur S. Thomas ceciderit.

dispensatione gestum est: egit namque miro modo superna clementia, ut discipulus dubitans dum in magistro suo vulnera palparet carnis, vulnera in nobis sanaret infidelitatis: plus enim nobis Thomæ infidelitas quam fides credentium discipulorum profuit, quia dum ille ad fidem palpando reducitur, nostra mens omni dubitatione postposita solidatur. Simile habetur de Joseph. Matthæi 1. qui de conceptu Mariæ dubitavit vel timuit, & per Angelum certificatus est, ut certificatio ejus, certificatio esset Ecclesiæ.

II. Pietas Christi apparuit 1. generaliter consolando discipulos. Circa pietatem Salvatoris notandum quod pietas ejus multum apparuit in generali consolatione discipulorum, qua omnes consolatus est, pacem eis optando, licet omnes peccaverant eum relinquendo. Amplius vero apparuit in hoc quod specialiter eos confortavit, qui specialiter eum offenderant, ut Petrum cui singulariter apparuit, Luc ultimo. *Surrexit Dominus vere, & apparuit Simoni.* Petrus etiam singulariter nominatus est, cum resurrectionem suam discipulis nuntiari voluit. Amplius pietas ejus in hoc apparuit, quod infirmitati periculosiori majus remedium adhibuit, scilicet dubitationi circa fidem in beato Thoma, quæ periculosa est, quia fundamentum bonorum destruit. Et quia difficilius peccatum erroris ab hominibus expellitur quam cætera peccata. Ad confirmandum beatum Thomam salvator venit, & visioni ejus & palpationi vulnera exposuit, & dehortationem ab infidelitate & exhortationem ad fidelitatem subdidit dicens. *Noli esse incredulus sed fidelis.* Chrysostomus. Cum videris discredentem discipulum excogita dominatoris clementiam, qualiter & pro una anima ostendit seipsum vulnera habentem, id est vulnerum cicatrices, & accedit ut salvet unum, & etiam aliis grossiorem existentem. Pietas etiam ejus multum apparuit in generali consolatione fidelium, quam fecit dicens: *quia vidisti me Thoma credidisti. Beati qui non viderunt & crediderunt.*

2. Specialiter, confortando Petrum.

3. Confirmando dubitantem Thomam.

4. Adhærentes Deo variè beatificantur. Circa quod verbum notandum quod valde bonum est adhærere Deo, variis enim ex causis beatificantur adhærentes ei. Aliqui *credendo*, de quibus hic dicitur. Aliqui *videndo.* Lucæ. 10. *Beati oculi qui vident quæ vos videtis.* Aliqui *audiendo.* Lucæ 11. *Beati qui audiunt verbum Dei.* Aliqui *portando.* Ibidem. *Beatus venter qui te portavit.* Aliqui *sequendo.* Bernardus. Beatus est, Domine Jesu, qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans, pro viribus se præbet imitatorem tui. Item *notandum* quod non qualiscunque fides hominem beatificat, sed si fuerit recta, scilicet secundum Dei revelationem, quam sacra scriptura indicat. Unde Matth. 16. *Beatus es Simon Bariona quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Item* si primæ veritati sit innixa, ut etiam deficientibus miraculis & aliis adminiculis maneat, secundum illud quod hic dicitur: *Beati qui non viderunt & crediderunt. Item* si fuerit magna, ut etiam in magnis promissionibus factis fiduciam habeat, qualis fuit fides beatæ Virginis. Lucæ 1. *Beata quæ credidisti, quia perficientur in te quæ dicta sunt tibi à Domino.* In eodem. *Beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna, &c. Item* si fuerit firma, ut nihil contrarium ei prævaleat. Matthæi 11. *Beatus est qui non fuerit scandalizatus in me*, id est qui pedem intellectus non offenderit ad infirmitatem humanitatis meæ, non credens me Deum, quia videt me hominem.

Qualis fides beatificet. 1. 2. 3. 4.

IN VIGILIA NATIVITATIS DOMINI.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Hoc sermone explicatur thema ex Isaia desumptum, ostenditurque Christum esse gloriam, tum aliorum, sed præcipuè Domini, scilicet Patris sui cœlestis: quatuor etiam rationes afferuntur, cur Christus gloria tempore illo nominetur.

Revelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est. *Isaiæ 40.*

Septuaginta interpretes sic habent, *& videbit omnis caro salutare Dei.* Hæc Prophetia quam proposuimus pertinet ad Nativitatem Salvatoris de qua solennisamus, & sonat idem quod Evangelium, hoc excepto quod Prophetia prædicit futurum quod Evangelium asserit factum; quam Prophetiam vobis explanare volumus ad Dei gloriam & nostram ædificationem. Procœmium.

Gloria Domini est filius Dei. *gloria* enim *Patris est Filius sapiens*, Proverb. 10. secundum aliam litteram. Si gloria patris carnalis est filius sapiens, quantò magis gloria patris cœlestis est filius ille qui est ipsa sapientia. Mira gloria est Dei patris habere filium summæ potentiæ, summæ sapientiæ, summæ bonitatis, sibi coæqualem & coæternum. Qualis pater talis filius; pater gloriosus, immo ipsa gloria; & filius non solum gloriosus, sed etiam ipsa gloria, unde & splendor gloriæ dicitur. Hebr. 1. *Qui cum sit splendor gloriæ.* Glossa. Patri filius est coæternus sicut igni splendor est coævus. Gloria Domini incarnatione facta est gloria Virginis. Hæc est singularis gloria Mariæ habere filium cum Deo communem. Nunquid filius sapiens est gloria matris sicut & patris? Ipse etiam est gloria electorum. Unde Simeon tenens eum vocavit eum gloriam plebis Israël. Lucæ 2. Plebs Israël est cœtus electorum qui Deum hic vident per fidem, & in futuro visuri sunt per speciem. Ipse est gloria replens Ecclesiam militantem & triumphantem, quod figuratum est in hoc, quod gloria Domini replevit Tabernaculum perfectum. Exodi ult. Similiter & templum Salomonis cum Salomon preces complesset. 2. Paralip. 7. tabernaculum figura fuit militantis Ecclesiæ, templum triumphantis. Ipse etiam est gloria totius generis humani: multum enim exaltata est humana natura in hoc quod cum divina in eadem persona est sociata, si crux multum exaltata est in hoc quod ad modicum tempus corpori Christi est conjuncta; quantum exaltata est humana natura quæ divinæ in una persona est sociata, nunquam ab ea separanda. Ipse etiam gloria est omnis creaturæ & spiritualis & corporalis. Unde Ecclesia cantat de ipso, exivit per auream portam lux & decus universæ fabricæ mundi. Hæc est gloria quam periit sibi ostendi Moyses. Exod. 33. *Ostende*, inquit, *mihi gloriam tuam.* Cui Dominus: *Ostendam tibi omne bonum.* Gloria ista, quam prædixit Isaias, revelandam, est revelata, cum nascens in mundo isto in carne est manifestata.

Gloria Domini est Christus. 1. Christus est gloria Patris sui. 2. Matris suæ. 3. Electorum. 4. Hominum omnium. 5. Creaturarū omnium.

Modus autem revelationis subjungitur, & quæ sit hæc gloria ostenditur, cum dicitur; *& videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est.* Quod os Domini locutum est, est verbum Dei patris ostensivum. Sicut verbum mentem loquentis ostendit, nec facit hoc ex institutione, sicut verba nostra transeuntia ex institutione significant, sed ex expressissima similitudine, quia perfecta imago est Dei patris, ejusdem potentiæ, ejusdem sapientiæ, ejusdem bonitatis, ut qui videt unum videat al-

Gloria Domini est verbum Dei Christus.

terum secundum illud Ioanis 14. *Qui videt me, videt & patrem meum*, & hæc est gloria ipsius patris, quod habeat tantum & talem filium. Hoc verbum omnis caro videbit, id est omnis homo videre poterit pariter, id est æqualiter dives & pauper, nobilis & ignobilis. Sicut apparuit stella regibus, sic Angelus apparuit pastoribus. Nobilior creatura manifestavit eum pastoribus quam regibus. Idem Isaias prophetat quod Joannes Evangelizat. *Verbum*, inquit, *caro factum est*, id est homo, *& habitavit in nobis*, inter pauperes, ut ab omni homine etiam à paupere possit videri, *& vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à patre*. Licet enim gloria sacco mortalitatis esset operta, tamen divinis miraculis est cognita. *Aliter* os Domini intelligi potest cœtus Prophetarum, ut sit sensus. *Videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est*, id est quem cœtus Prophetarum promisit. Littera ergo nostra ipsius sublimitatem ostendit vocans eum gloriam & verbum. Littera vero septuaginta interpretum ostendit quod pertinet ad pietatem vocans eum salutare Dei. Ipse Salvator est salutare, volens, sciens & valens. Bernardus. Illi securè me credo qui salvare me velit, noverit & possit. Loco ejus dicit eum Joannes, *plenum gratia & veritatis*. Conveniens mediator est qui est plenus gratia apud Deum, ut quod vult ab eo impetrare possit, & qui plenus est veritate ut confidentem in se decipere nolit sicut vanitas innitenti fulcimentum non præstat, sic veritas innitenti fulcimentum non denegat. Hoc quod pertinet ad pietatem expressius ostenditur in Evangelio, Matth. 1. ubi introducitur Angelus loquens ad Joseph: *Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum*, &c.

Ioan. 1.

2. Prophetæ.

3. Salvator.

Sed quæ ratio est quod filius Dei tempore suæ humiliationis toties gloria nominatur ut in verbo præposito. Item in Psal. 84. *Vt inhabitet gloria in terra nostra, misericordia & veritas obviaverunt sibi*. Item cantat Ecclesia: *mane videbitis gloriam ejus* Isa 60. *Gloria Domini super te orta est*. Item *gloria ejus in te videbitur*. Ibidem. Hujus rei ratio quadruplex potest assignari. *Prima* est ut superbia inaniter gloriantium confundatur. *Secunda* ut ejus humiliatio gratior habeatur. *Tertia* ut ejus contumelia hoc tempore summopere caveatur. *Quarta* ut tempore isto ejus glorificationi intendatur. Recolitur hoc tempore gloria Domini hominibus revelata sed sacco induta. Quis ergo misero vermiculo gloriandi remanet locus, ubi ille qui non solum gloriosus est, sed ipsa gloria, sub sacco mortalitatis nostræ absconditur? Ipse est Rex Niniviæ qui surrexit de solio suo & indutus est sacco. Jonæ 3. Saccum carnis nostræ ideo assumpsit, ut in eo pro nobis pœnitentiam ageret. Quid ergo nobis agendum est pro nobis? August. Filius Dei non habebat ut flagellaretur, ad hoc carne indutus est ut sine flagello non esset. Multum potest in eo confundi superbia inaniter gloriantium. August. Medicina tumoris hominis est humilitas Christi, erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est Deus. Ideo etiam ostenditur humilitati sublimitas, ut gratior sit nobis ejus humilitas. Sicut detestabilior est superbia in paupere quam in divite, sic humilitas laudabilior est in personis sublimibus quam in inferioribus Bernard. in libro de consideratione. Cum omni indifferenter personæ humilitas sit quædam turris fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto vis ejus major in majoribus & in clarioribus clarius comprobetur. Tempore etiam illo ab ejus contumelia multum cavendum est, hoc enim requirit ejus *sublimitas, humilitas & charitas*. *Sublimitas* hoc requirit: cum enim scriptum sit de Christi crucifixoribus, quod si cognovissent eum, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. 1. ad Corinth. 2. quam inexcusabiles sunt illi qui ei quem ex tot testimoniis agnoscunt esse Dei gloriam, non timent inferre contumeliam. *Humilitas* inquirit idem, quia Dei ordinatio est, ut qui se humiliat exaltetur. Proverb. 29. *Humilem spiritu suscipiet gloria*. Job 22. *Qui humiliatus fuerit erit in gloria*. Quanto ergo tempore isto magis pro nobis est humiliatus, tanto hoc tempore magis est à nobis glorificandus. *Charitas* etiam ipsius hoc requirit quia ipse studuit ad hoc ut nos honoraret. Psal. 9. *Annunciate inter gentes studia ejus*. Item nos creando honoravit, quia ad imaginem & similitudinem suam nos fecit. Ecclesiastici 17. *Deus de terra creavit hominem, & secundum imaginem suam fecit illum*. Ipse etiam recreando nos honoravit, quia humanam naturam & divinam in eadem persona sociavit. Ipse voluit inglorius apparere ut nos poneret in honore. August. Redemit, inquit, venditus, vivificavit occisus, honoravit injuriatus. Ipse morte propria gloriam æternam nobis paravit. Quanta ergo ingratitudo est cum aliquis illum inhonorat, qui honorem ipsius sic procurat. Multum etiam potest Deus offendi cum in omnibus aliis creaturis videt suam gloriam secundum illud. Isaiæ 6. *Pleni sunt cæli & terra gloria ejus*. In homine vero, qui Deum præ cæteris debuit honorare, tanquam magis honoratus ab eo, videt suam contumeliam. Item cum Deus creaverit hominem specialiter in suam gloriam juxta illud. Deuteron. 26. *Faciet te Dominus excelsiorem cunctis gentibus quas creavit in laudem & nomen & gloriam suam*. Quantum potest offendi cum ipse incessanter infert contumeliam. Item quanta dementia est cum homo semetipsum inhonorat, quem Deus sic honorat. Ecclesiastici 10. *Quis honorabit exhonorantem animam suam?* Tempore isto gloriæ salvatoris nostri venturi, intendere debemus, ut ipsi tanquam illi, qui est gloria Domini & rex gloriæ, locum gloriæ præparemus, & ad ejus honorem vestes gloriæ assumamus, & delitias gloriæ provideamus. Hæc enim tria facere solemus cum aliquam personam honorabilem suscepturi sumus. De *primo* dicit David, qui fuit vir secundum cor Dei. Psal. 25. *Domine dilexi decorem domus tuæ & locum habitationis gloriæ tuæ*. Nec est necesse quærere Deo locum gloriosiorem corde humano, si tamen fuerit modo debito præparatum. Seneca. Scitote homines tam bene culmo quam auro tegi. Contemnite omnia quæ supervacuus labor velut ornamentum ad decus ponit. Cogitate nihil præter animum esse mirabile, cui magno nihil est magnum. Cor humanum sine comparatione majus est mundo, cum sit capax Dei, cui mundus comparatus est quasi gutta roris. Sapient. 11. *Quasi gutta roris antelucani sic est ante te orbis terrarum*. Cor humanum est palatium regium, si tamen ibi debito modo consulatur, imperetur & pareatur, imo regnum Dei. Lucæ 17. *Regnum Dei intra vos est*. Est etiam cœlum cœlorum, cujus habitatio est Deo gratissima Proverb. 8. *Delitiæ meæ esse cum filiis hominum*. Hic locus est debito modo paratus, si sit paratus ut dictat summa pars animæ, secundum quam maximè attenditur similitudo ejus ad Deum, quæ pars semper remurmurat malo. Anima sic parata locus est gloriæ secundum illud. Psal. 75. *In pace factus est locus ejus*. Sine hac pace est cor hominum quasi domus perstillans, in qua non est quies Proverb. 27. *Tecta perstillantia & litigiosa mulier comparantur*. Ad *vestes gloriæ* monemur. Isaiæ 52. *Induere vestimentis gloriæ tuæ Hierusalem civitas sancta*. Vestes gloriæ dicuntur vestes spirituales ad differentiã vestium corporis, quæ sunt vestes ignominiæ. Bern. Qui gloriatur in veste similis est furi glorianti de cauterio, quia propter peccatum à Deo introdu-

Cur Christus gloria nominetur tempore humiliationis suæ rationes quatuor,

1. Vt superbia nostra confundatur.

2. Vt ejus humiliatio exaltetur.

3. Vt ab ejus contumelia caveatur ob tria.

1. Ob ipsius sublimitatem.

2. Ob eius humilitatem.

3. Propter charitatem illius, quæ in multis apparet.

Indignitas est ingratitudo inhonorantium Deum.

4. Vt eius glorificationi intendatur præparando nos ad honorifice eum nunc suscipiendum, quod fit tripliciter.

Locum honorificum præparando.

Locus iste est animus seu cor nostrum.

Eius excellentia.

Hic locus quomodo bene sit paratus.

1. Vestes ornatas induendo.

Vestes sunt tres virtutes.

Cibis delicatis eum pascendo. quid sunt illi cibi.

ctus est usus vestium. Vestes in hoc festo convenientes erunt *puritas, humilitas, charitas*, Puritas est velut vestis de bysso, humilitas velut vestis violacea, charitas velut vestis purpurata. *Delitiæ gloriæ* quibus Deus pascendus est, sunt eius laudes. Psal. 49. *Nunquid manducabo carnes taurorum*, &c. *Immola Deo sacrificium laudis*, &c. Licet Deus cibo corporali in se non egeat, tamen pascendus est eo in membris suis. Sed cibus proprius eius est laus, & sic cibus iste dicitur gloriosus, cum scriptũ sit. Psal. 49. *Sacrificium laudis honorificabit me.* Glorificatio vero ista non debet esse solius oris, sed etiam cordis & corporis. 1. Corinth. 6. *Glorificate & portate Deum in corpore vestro.* Quidam labiis Deum glorificant, corde autem & opere eum blasphemant. 1. ad Corinth. 10. *Sive ergò manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Glossa. Si modum debitum immoderatione voracitatis excedas, & vinolentia te ingurgites, quantascunque laudes lingua sonet vita blasphemat. Isa. 29. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me.*

DE EODEM.
SERMO SECVNDVS.

SVMMARIVM.

Hic sermo ad benedictionem à Christo nascituro percipiendam ex themate duo nobis potissimum facienda præscribit.

SERMO XI.

Oportet prævenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortum solis te adorare. *Sapient.* 16.

Proœmialis.

NAtivitatem salvatoris cras sumus celebraturi &, nisi per nos steterit, eius benedictionem accepturi; ideo vobis ostendemus quid facere debeamus, ut eius benedictionem suscipiamus, secundum verbum propositum debemus eum *prævenire & adorare.*

Duo iuxta thema facienda sunt.

I. Salvatorem debemus prævenire.

1. 2. *Prævenire* autem debemus *sex modis*, *Primo* à lecto pigritiæ surgendo, indecens enim est Christiano si ortus veri solis in eodem lecto eum jacentem inveniat. Proverb. 24. *Vsquequo piger dormies* 2. Rom. 13. *Hora est jam nos de somno surgere. Secundo* impedimentum seu obstaculum amovendo, sicut enim sol, qui oculos corporis illuminat, licet liberalissimè lucem suam impendat, tamen si grossum corpus oppositum fuerit officium ipsius impedit. Sic licet iste verus sol liberalissimus sit, impeditur tamen peccatorum oppositione, ne eius beneficium recipiatur. Isaiæ 59. *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos, & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis.*

3. *Tertio* faciem interiorem ad eum convertendo, meditando scilicet de tempore isto, & adventum ipsius desiderando. De ilis qui verterunt ei tergum & non faciem non est mirum si ab eo non illuminantur.

4. August. 4. libro Confess. Dorsum habebam ad lumen & ipsa facies mea non illuminabatur. *Quarto* ad verum solem appropinquando. Psal. 33. *Accedite ad eum & illuminamini*, &c. Iacobi 4. *Appropinquate Deo & appropinquabit vobis.* Appropinquatio ista fit non loco sed similitudine. Salvatori hoc tẽpore appropinquat qui statum suum meliorat, qui

5. proponit eum de cætero expressius imitari. *Quinto* se humiliando sicut recepturi benedictionem episcopalem monentur ut se humilient ad benedictionem. Sic qui benedictionem salvatoris hoc

6. tempore volunt recipere debent se ad eum humiliare, *Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Iacobi 4. *Sexto* salvatori benedicendo vel in se vel in membris ipsius. De benedictione ipsius in se dicitur. Ecclesiastici 43. *Benedicentes exaltate eum quantum potestis, maior est enim omni laude: exaltantes autem replebimini virtute.* Proverb. 11. *Anima quæ benedicit impinguabitur.* In membris etiam ipsius debemus benedicere salvatori, eleemosynas abundanter ei dando, ut sic benedicamur ab eo in præsenti benedictione gloriæ, & in futuro benedictione gloriæ. Vnde Matthæi 25. *Venite benedicti.* Ad Corinth. 29. *Qui seminat in benedictione, in benedictione & metet*, Lucæ 6. *Date & dabitur vobis.*

II. Christum debemus adorare, ad quod varia nos monet.

In hac solennitate etiam attendendum est ad adorationem, ad quod monet nos ecclesia in principio officii matutinalis dicens: *Christus natus est nobis; venite adoremus.* Ad idem monemur exemplo regum qui venientes ad locum ubi puer erat, procidentes adoraverunt eum Matth. 2. Viri religiosi pronunciata nativitate salvatoris in capitulo, prosternunt se Deum corde & corpore adorantes. Ad idem invitat nos consuetudo secularium: cum enim filius alicuius principis venit recipere terram quæ iure hæreditario ad eum pertinet, recognoscitur eius dominium: adorando sic dominium Regis nostri ad nos venientis debemus recognoscere adorando. Idem etiam requirit Dei ordinatio, qui vult ut qui se humiliat exaltetur. Vnde filius altissimi pro nobis hoc tempore humiliatus multum à nobis est exaltandus, quæ exaltatio maximè fiet adoratione. Ad idem facit quod parvi multum solent adorare magnos, cum dignantur visitare eos, & quod negat facultas supplet in eis devota voluntas. Zachæus parvus gaudens suscepit salvatorem. Lucæ 19. Elizabeth cum beata Virgo eam visitasset ait: *Vnde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me?* Lucæ 1. & David Psal. 8. *Quid est homo quod memor es eius?* &c. Devotissimè ergo suscipiendus est à nobis filius Dei ad nos veniens. Bern. Fratres hic est hæres, devotè suscipiamus eum, sic enim & hæreditas nostra erit. Filius Dei non tantum venit regnum accipere, sed regnum æternum dare. Ideo enim filius Dei factus est homo, ut hæredes faciat filios Dei iuxta verbum. Bern. Regnum eius est in manu ipsius ad dandum sicut cantat Ecclesia. Si honoraverimus eum, erimus ipsius cohæredes. Vult pater ut honoremus eum secundum illud. Matth. 21. *Novissime misit ad eos filium suum dicens, verebuntur filium meum.* Sed multi videntur facto dicere quod ibi sequitur: *hic est hæres venite occidamus eum. Rursum crucifigentes in semetipsis filium Dei & ostentui habentes*, ad Hebr. 6. Valde reprehẽsibiles sunt qui à Deo recesserunt. Ierem. 17. *Domine omnes qui te derelinquunt confundentur.* Ipsi pro pessimo Domino optimum derelinquunt: tale enim bonum est Deus ut nemini eum deserenti bonum sit, sicut dicit August. Oseæ 7. *Væ eis quia recesserunt à me.* Ierem. 2. *Scito & vide quia malum est & amarum te dereliquisse Dominum Deum tuum.* Ipsi relinquendo eum proiecerunt omne bonum. Oseæ 8. *proiecit Israel bonum.*

Christus quomodò sit suscipiendus.

Quare sit honorandus.

Inhonorantes & deserentes Deum quales sint.

Adoratio quid sit.

Circa adorationem verò, cui intendendum est, notandum, quod adoratio divinæ maiestatis est professio; ut maiestatem intelligamus, quod significatur per hoc adverbium *summè*, cum dicitur summè potens, summè sapiens, summè bonus. Adorans recognoscit plenum Dei dominium in se & sui plenam subiectionem, quæ recognitio fit quatuor modis: *Corde, verbo, corpore & rebus.* Recognitio cordis est nobilior, & ideo gratior Ioan. 4. *Venit hora, & nunc est quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate, nam pater tales quærit qui adorent eum.* Ad recognitionem cordis quatuor pertinent: *Fides, amor, timor, & spes.* Ad *fidei* recognitionem pertinet ut credamus Deo sicut ei credendum est, propter se scilicet

Fit quatuor modis.

1. Corde.

Ad hoc quatuor pertinent.

1. Fides.

& super omnia tanquam primæ veritati. Item ad eam pertinet ut digna Deo credamus de eo, ut summam potentiam, summam sapientiam, summam bonitatem & consequentia ad hæc, ut scilicet quoniam ipse est omnium bonorum Creator & servientium sibi liberalissimus remunerator. Eorum vero qui pertinaciter sibi sunt rebelles zelatissimus ultor.

2. Timor. *Timore* recognoscimus Dei maiestatem, non qualicunque timore, sed tali quali timendus est ille cuius potentiæ nemo potest resistere, vel eam fugere, cuius sapientiæ nihil potest abscondi, quæ cum sit summa, summè odit malitiam & sine fine puniet quos in ea pertinaces invenerit.

3. Spes. *Spes* etiam pertinet ad recognitionem, spes, inquam, talis qualis ponēda est in eo cuius potentiæ facillimū est. Liberare ab omni miseria, cuius sapientiæ notissima est miseria nostra. Abyssus enim misericordiæ non invocat abyssū miseriæ nisi agnoscatur. Item eius bonitati proprium est misereri & parcere, qui propter liberalitatem fecit quæcunque fecit.

4. Amor. *Amore* etiam pertinet ad recognitionem, amor, inquam, talis qualis ille amandus est, qui est optimus in se, & eo amore dignissimus, qui etiam fons est omnium bonorum à quo omnia bona suscepimus, quæ habemus vel habuimus, & quæ suscepturos nos speramus.

Hæc quatuor similia sunt quatuor speciebus aromaticis in thymiamate. Hæc quatuor sunt velut quatuor species aromaticæ in thymiamate spirituali. De thymiamate habetur. Exodi 30. *Talem compositionem non habebitis in usus vestros, quia sanctum Domino est. Homo quicunque fecerit illud ut odôre illius perfruatur, peribit de populo suo.*

Has species non habent quatuor genera hominum. *Primam speciem* non habent mulieres sacrilegæ plus credentes sortilegis & divinis quam Deo. *Secundam speciem* non habet qui timore verbi derisorii vel alterius mali transitorii cessant à pœnitentia inchoata vel alio bono. *Tertiam speciem* non habent qui non sperant se habituros necessaria, si Deo servierint, ut sunt usurarii, vel fatuæ mulieres. *Quartam* non habent avari, qui plus amant pecuniam quam Deum, qui indubitanter idolatræ sunt. Glossa super illud. Ad Philip. 3. *Quorum Deus venter est*, &c Hoc ab homine colitur quod præ cæteris diligit

2. Fit adoratio verbo. *Verbo* recognoscit ecclesia maiestatem Dei & plenum dominium, cum dicit Christo: *tu solus Dominus, tu solus altissimus.*

3. Corpore. *Corpore* fit hæc recognitio, inclinatione, genuflexione & prostratione. Isaiæ 45. *Mihi curvabitur omne genu*, Deo excelso.

4. Rebus. *Rebus* fit hæc recognitio, cum decimæ offeruntur Domino, in signum universalis dominii.

Adoratio aliquorum est illusio. Et *notandum* quod adoratio quantum ad multos videtur esse illusio sicut Christo genuflexione illusum est à crucifixoribus suis. Matthæi 27. Vt cum ab aliquo genuflectitur qui diaboli servus est & ei obsequitur: vel cum aliquis recognoscit bona sua à Deo se habere, & tamen cum petit Christus aliquid ab eo per pauperem, non vult ei dare. Augustinus in persona Domini. De eo quod dedi tibi de meo peto & mihi non donas.

DE EODEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo 5. tractat ex Evangelio. 1. primo Agitur de conceptione Christi. 2. & 3. aliqua in Iosepho & Angelo imitanda proponuntur 4. Præcipuè de Nomine Iesu aliqua traduntur, cujus occasione. 4. Motiva salutis nostræ afferuntur. 5. Circa rationem nominis hujus, in Evangelio allatam duo notantur.

SERMO XII.

Ioseph fili David noli timere accipere Mariam *Matth.* 1.

I. Quid in hoc Evangelio tractetur. IN Evangelio hodierno ostenditur quod Christus patrem carnalem non habuit, sed de Spiritu sancto conceptus fuit, id est operante vel operatione Spiritus sancti, & ad hoc ostendendum introducitur Ioseph super hoc dubitans & angelus de hoc eum certificans.

Hoc trium testimonio probatur. Et *notandum* quod conceptio Christi *tripliciter* probata est, esse non de patre carnali, sed de Spiritu sancto, testimonio scilicet *Dei & angeli & hominis.* Testimonio Dei scilicet miraculo: splendor enim procedebat de facie Virginis, ut legitur in Evangelio Nazaræorum. Testimonio angeli de quo habetur hic. Testimonio hominis, scilicet Isaiæ prophetæ dicentis: *ecce Virgo concipiet & pariet filium.* Isa. 7.

II. In Iosepho 4. imitanda proponuntur. Item notandum quod in Ioseph quatuor nobis commendantur.

1. *Primo iustitia* ibi: *Ioseph*, ait, *cum esset homo iustus*, Ioseph, tanquam homo iustus volens cavere offensam Dei & scandalum proximi, & facere quod eum decebat, nolebat eam secum retinere, ne si res mala esset, videretur conscius esse peccati & reus. Proverb. 18. *Qui tenet adulteram stultus est & insipiens.*

2. *Secundo* commendatur in nobis eius *pietas*, ibi: *& nollet eam traducere*, ne sicut adultera puniretur. Interlin. Pro traducere græci habent propalare.

3. *Tertio* commendatur nobis eius *prudentia* in hoc, quod mediam viam elegit ut occultè eam dimitteret. Dimittere eam voluit quia iustus, occultè quia pius. Glossa. Vera virtus est cum nec pietas sine iustitia, nec iustitia sine pietate est, quæ separatæ ab invicem dilabuntur.

4. *Quarto maturitas* ibi: *hoc autem eo cogitante.* Glossa. Hic docemur diu deliberandum esse in incertis ne peccemus temeritate levitatis.

III. In Angelo quatuor. 1. In angelo vero certificante Ioseph *primo* attendendum est, quod cum Ioseph incertus esset an res esset bona vel mala, ipse hoc in meliorem partem determinat, exemplo ergo eius dubia in meliorem partem interpretari debemus. Interpretatio dubii in meliorem partem, est interpretatio angelica, interpretatio verò in deteriorem est diabolica. Talem interpretationem fecit diabolus per serpentem loquens Evæ dubitanti, Genes. 3.

2. 3. & 4. Tria officia Angelis. In angelo *etiam* attendenda sunt *tria* pertinentia ad officium angelicum secundum beatum Dionysium, *purgat* enim & *illuminat* & *perficit*.

1. *Purgat* ab inordinato timore quantum ad effectum, dicens Ioseph. *Noli timere*, &c. Item purgat à noxia dubietate quantum ad intellectum dicens: *quod in ea natum est de Spiritu sancto est.* Glossa de ea nasci est in lucem produci, in ea vero nasci est concipi.

2. *Illuminat*, ostendens prolis sexum & nomen dicens: *pariet autem filium & vocabis nomen eius Iesum.*

3. *Perficit* vero prolem commendando, & sic ad amorem eius inflammando dicens: *Ipse enim salvum faciet populum suum.*

Imitanda concionatoribus. Hæc tria scilicet purgare, illuminare & perficere, pertinent etiam ad homines quorum est evangelizare: debent enim purgare ab errore & inordinata affectione, illuminare ad cognitionem visus veritatis, & perficere accendendo ad ordinatum amorem bonitatis.

IV. De Nomine Iesu tria notanda. De nomine vero ipsius notandum quod est *nomen bonum, nomen gloriosum, & nomen benedictum.*

Est bonum. *Nomen bonum* est, Psalm. 51. *Expectabo nomen tuum quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.* Hoc nomen bonum erat in conspectu beati Bernardi sicut ipse ostendit super illud. Cantic. 1. *Oleum effusum nomen tuum.* Si disputes, inquit, aut conferas, non sapit mihi nisi sonuerit ibi Iesus. Iesus mel in ore, in aure melos, in corde iubilus, cui fons fortè siccatus est lachrimarum, invocato Iesu nomine continuò erumpit uberior, fluit suavior.

Ad salutem nostram curandam 4. movere nos debent. 1. Nomen salvatoris bonum est timenti suam damnationem & amanti suam salutem. Et *Notandum* quod *quatuor* sunt quæ deberent hominem movere

vere ad amorem propriæ salutis. *Primum* est desiderium salutis, quod videmus in creaturis inferioribus. Columba manens super aquas, ubi videns umbram accipitris fugit. Cantic. 5. *& residet super fluenta plenissima.* Item vix potest lapis ita cautè accipi ut in aves projiciatur, quin agnoscant & fugiant. Ovis naturaliter fugit lupum; oculus statim se claudit si aliquid ei noxium appropinquaverit, omnia illa faciunt creaturæ irrationales desiderio propriæ salutis: quomodo ergo est excusabilis creatura rationalis si propriam non dilexerit salutem?

2\. *Secundum* est magnitudo & multitudo infirmitatum humani generis. Infirmitas ipsius tanta est ut multis sensum auferat. Bernardus in libro de consideratione. Scio membrum longius à salute assistere quod obstupuit, & ægrum se non sentientem periculosius laborare.

3\. *Tertium* est multitudo periculorum quæ sunt in mari hujus mundi. Quod periculum probat secundum Bernardum transeuntium raritas & pereuntium multitudo. In mari Marsiliæ vix ex quatuor navibus transfretantibus perit una: in mari hujus mundi vix ex quatuor animabus salvatur una.

4\. *Quartum* est futuræ damnationis prævisio. Dives epulo ignem infernalem sentiens, rogat ut adjutor salutis ad fratres ejus mittatur ne ad locum tormentorum veniant. Lucæ 16. Sic peccator si frequenter cogitaret suam damnationem confugeret ad salvatorem.

2\. Est gloriosum Ad hoc 5. faciunt. Hoc *nomen* Iesus est *gloriosum*. Ad gloriam hujus nominis *primo* facit auctoritas nuntiantis illud, quia Angelus. Lucæ 1. Item nuntiavit illud Joseph, de quo habetur hic. *Secundo* facit ad gloriam hujus nominis hoc quod ipsum est terribile dæmonibus. Psal. 110. *Sanctum & terribile nomen ejus.* Matth. 8. Quid nobis & tibi Jesu fili Dei? cur venisti ante tempus torquere nos? *Tertio* hoc quod in isto nomine facta sunt miracula. Matthæi ult. *In nomine meo dæmonia ejicient*, &c. *Quarto* quod in hoc nomine impetrabant Apostoli quod volebant. Joan. 15. *Quidquid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis.* *Quinto* hoc quod in ipso omne genu flectitur, *cælestium terrestrium & infernorum*, ad Philip. 2. Hoc *nomen* etiam est *benedictum* Psalm. 71. *Sit nomen ejus benedictum in sæcula.*

3\. Est benedictum. Item eodem Psalm. *benedictum nomen majestatis ejus in æternum*, & merito nomen ejus benedicitur à quo benedictio æterna obtinetur.

V. Circa rationem nominis duo notanda. Ratio vero nominis ostenditur cum subditur: *Ipse enim salvum faciet populum suum*, &c. Circa quam rationem duo attendenda sunt scilicet à quibus salvet & quos salvet.

1\. A quibus salvet. Dicitur enim salvare à peccatis, non ab hostibus corporalibus, sicut fecit Josue, salvare enim à peccatis solius Dei est dicit. Interlin. Unde in hoc ostenditur esse Deus. Isaiæ 34. *Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me.* Luc. 5. *Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus?*

2\. Quos salvet. Hi triplices sunt, Iudæi, Israelitæ, & Hebræi. Salvat autem populum suum, scilicet veros *Iudæos* peccata sua confitentes. Bern. Quidquid remordet conscientiam, confitere humiliter & purè & fideliter. Ipse salvat circumcisos noxia desideria vel superflua resecantes. Item ipse salvat *Israelitas* in speculo sacræ scripturæ Deum videntes. Ipse salvat veros *Hebræos* visibilia ista transeuntes, qui loquuntur lingua hebræa, ut faciebat Paulus 1. ad Corinth. 7. *Præterit*, inquit, *figura hujus mundi.* Sic etiam loquebatur Job, *Nunquid non paucitas dierum meorum finietur brevi?* Job 10. Sic loquebatur Jesus. Lucæ 12. *Stulte hac nocte repetent animam tuam à te.*

IN DIE NATIVITATIS DOMINI.

SERMO PRIMUS.

SERMO XIII.

SUMMARIUM.

Ostendit hic sermo ex themate Prophetico. I. sex causas, quare Mundus ante Christi Nativitatem in umbra mortis versatus fuisse dicatur. II. remedium hujus mali avertendi fuisse Lucem, nimirum Christum in hunc Mundum venientem. III. modum curandi Mundum fuisse humilitatem Christi, ut pote parvuli.

Habitantibus in regione umbræ mortis lux orta est eis. *Isaiæ 9.*

Et subditur quibusdam interpositis. *Parvulus autem natus est nobis.* Prophetia est de nativitate Salvatoris de qua hodie solennizamus. Et ostendit nobis Tria hæc Prophetia: *Primo* periculum in quo mundus erat ante Salvatoris ortum, *secundo* remedium, *tertio* declarat subveniendi modum qui modus subveniendi fuit per humilitatem. Thema tria ostendit. *Primum* tangitur ibi: *Habitantibus in regione umbræ mortis.* *Secundum* ibi: *Lux orta est eis.* *Tertium* ibi: *Parvulus enim natus est nobis.*

Ante ortum Salvatoris mundus erat regio umbræ mortis sex de causis. I. Mundus fuit in umbra mortis ante Christi nativitatem ob sex causas.

1\. *Primo* propter oblivionem pertinentium ad ejus salutem, maximè propter oblivionem justitiæ. Unde Job 3. *Obscurent eum tenebræ & umbra mortis.* Interlin. id est, oblivio quæ delet memoriam ut mors vitam. Ideo in Psal. 87. vocatur in terra oblivionis qui justitiæ divinæ non meminit quæ eum incessanter percutit nunc fame, nũc siti, nunc calore, nunc frigore nunc labore, nunc infirmitate, nunc morte. Percutit Dei justitia mundum de summitate Virgæ, & tamen vix potest portare, quid fiet cum percutietur de grosso, immo de gladio.

2\. *Secundo* propter abundantiam culpæ, quæ culpa est umbra mortis & similitudo diaboli, quæ dicitur mors Apocal. 6. *Qui sedebat super illum nomen illi mors.* Hæc est umbra quam columba, id est habens Spiritum sanctum timet & fugit, propter quam etiam deprehendendam sedet super aquas scripturæ sacræ. Cantic. 5. *Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum.* Oculi Ecclesiæ sunt clerici, qui specialiter super aquas scripturæ sacræ sedere deberent, ut agnoscentes umbram accipitris infernalis fugerent eum.

3\. *Tertio* propter pœnalis miseriæ abundantiam. Tanta est miseria præsentis vitæ, ut genus mortis videatur. Ecclesiast. 4. *Laudavi magis mortuos quam viventes.* Eccles. 30. *Melior est mors quam vita amara.* Gregor. Vita peccantis laboribus plena est. Cum luctu agitur, & cum lachrimis amittitur.

4\. *Quarto* propter propinquitatem variarum causarum pereundi. Causis pereundi corporaliter & spiritualiter plenus est mundus. Sapient. 14. *Creatura Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animæ hominum & in muscipulas pedibus insipientium.* Paulinus Episcopus Augustino. Hostis noster, cui mille nocendi artes, tam variis impugnandus est telis, quam impugnat insidiis. Eccl. 9. *Super arma dolentium ambulabis.* Dolentes sunt dæmones, qui secum flammarum incendium portare dicuntur, qui visibilibus istis quasi armis utuntur ad occidendum hominem.

5\. Miseriæ inferni quatuor. *Quinto* propter infernalis miseriæ similitudinem. miseria enim præsentis vitæ est quasi quædam imago infernalis miseriæ, & sic est umbra mortis, scilicet æternæ, quæ

dicitur mors secunda. Apocal. 2. *Qui vicerit non lædetur à morte secunda.* In inferno sunt tenebræ Matth. 22. *Projicite eum in tenebras exteriores.* Ibi est ignis & vermis. Isaiæ ult. *Vermis eorum non morietur & ignis non extinguetur.* Item ibi est confusio & horror. Job 10. *Ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat.* Ibi etiam est habitatio dæmonum. Sic in mundo isto sunt tenebræ ignorãtiæ. Proverb. 4. *Via impiorum tenebrosa.* Ibi etiam est ignis concupiscẽtiæ & vermis remordẽtis conscientiæ. Ibi tot sunt habitationes dæmonum quot sunt mali. Ibi etiam est omnimoda confusio, quod enim deberet esse intra est extra, quod deberet esse supra est infra, quod deberet esse retro est ante, quod deberet esse à dextris est à sinistris. *Primum* accidit in hypocritis qui pulchritudinem quam deberent quærere interius quærunt exterius. Matth. 23. *Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis quod de foris est calicis & paropsidis. Væ vobis scribæ, &c. quia similes estis sepulchris dealbatis.* Item accidit in hominibus mundanis, qui se ornant exterius & interius inornatos dimittunt, similes sterquilinio exterius nive tecto. Aug. Cum iniquis omnia sunt pulchra, & ipsi sunt turpes. *Secundum* accidit in his qui deberent obedire superioribus suis, & potius volũt eos sibi obedire. Hebr. ult. *Obedite præpositis vestris, &c.* Item accidit in servis diaboli, qui sublimantur. Eccles. 10. *Vidi positum stultum in dignitate sublimi & divites sedere deorsum. Vidi servos in equis & principes ambulantes quasi servos super terram.* *Tertium* accidit in ministris Ecclesiæ, qui intentionem quam habere deberent ad æterna habent ad temporalia. Hierem. 7. *Facti sunt retrorsum & non ante.* *Quartum* accidit in eis qui reputant dextrum quod reputandum est sinistrum, eis prosperitatem reputant & prodesse, quæ eis maxime adversatur. Gregor. Cùm omnis fortuna timenda sit, magis timenda est prospera quam adversa. Hæc enim serviendo erudit, illa blãdiendo seducit: sicut magis timendus est excæcans quam illuminans, sic prosperitas magis timenda est quam adversitas. Ecclesiast. 10. *Cor sapientis in dextera ejus & cor stulti in sinistra illius.* *Sexto* propter superbam à vero lumine aversionem. Averterat se mundus per superbiam à vero sole, & ideo umbra erat & umbra mortis, quia umbra superbiæ mortifera est: sub hac umbra dormit diabolus. Job 40. August. in libro de confessione. Dorsum habebam ad lumen & ad hæc quæ illuminant faciẽ, & ipsa facies illam quæ illuminata est cernebat, non illuminabatur. & super Rom. 1. *Erraverunt in cogitationibus suis & obscuratum est insipiens cor eorum,* &c. dicit Glossa. Quia superbia erat in eis obumbravit eos cœcitas: quod enim curiositate invenerunt, per superbiam perdiderunt. Quod Deus dederat gratis tulit ingratis.

Miseriæ huius Mundi etiam sunt 4.

Quatuor generibus hominum contingunt hæ miseriæ.

6.

II. Remedium umbræ huius depellendæ fuit Lux, Christus scilicet.

Remedium ostenditur cum dicitur: *Lux orta est eis.* Christus scilicet, qui est lux vera quæ illuminat omnem hominem, &c. Joannis 1. Ejusdem 8. *Ego sum lux mundi.* Item 12. *Ego lux veni in mundum.* Et Notandum quod multis de causis Christus lux dicitur. *Primo* ad ostendendum quod de matre sua natus sit. Lux non damnificat illud unde oritur, sic Christus matrem non damnificavit auferendo ei Virginitatem. Boet. Nec sideri radius suam minuit claritatem, nec virgini filius suam integritatem. *Secundo* ad ostendendam ipsius & patris coæternitatem Lux coæva est ei unde oritur, & si illud est æternum ipsa coæterna, sic filius coæternus est patri *Tertio* ad ostendendam ipsius cum patre unitatem, unitatem inquam essentiæ. In luce contingit, radium generantem & generatum esse unum, ut quando radius perpendiculariter descendit in domum per fenestram & cadit in terram, generat ex se radium reflexum, qui radius reflexus revelatur per eandem viam per quam radius descendit, & ita duo radij generans & generatus sunt unum, sic pater & filius sunt unum. *Quarto* ad ostendendam virtutem Christi. Lux enim magnæ virtutis est, principium enim est generationis, omnia enim generantur secundum aliquem lucis influxum, ut dicit Philosophus Dionysius in libro de divinis nominibus. Nihil est visibilium quo radius non recipiatur secundum propriæ claritatis superexcellentem magnitudinem, sed ad generationem corporum sensibilium committitur, & ad vitam ea movet & nutrit & auget & perficit & purgat & renovat. Sic Christus principium est per quod omnia facta sunt. Joan. 1. Per quem etiam omnia regenerantur. Sap. 7. *Vapor est virtutis Dei & emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera.* *Quinto* ad ostendendam Christi sapientiam. Lux manifestativa est & sui & cæterarum rerum, ipsa per se videtur & alia mediante ipsa; sic & Christus & se & omnia alia manifestat. Joan. 14. *Manifestabo ei meipsum.* Ejusdem 17. *Pater manifestavi nomen tuum hominibus.* Ejusdem 13. *Vocatis me magister & Domine & benedicitis, sum etenim.* Sapient 7. *Candor est lucis æternæ.* *Sexto* ad ostendendam Christi bonitatem. Lux inter creaturas visibiles magnæ bonitatis est, unde ejus bonitas inter creaturas prius indicatur. Genes. 1. *vidit Deus lucem quod esset bona.* Bonum habet esse diffusivum, lux vero multum est diffusiva, undique enim radios diffundit & se communicat. Dionysius. Sol omnia quæ eum participari possunt illuminat, & superextentum habet lumen in omnia. Si quid radios ejus non participat, hoc non infirmitatis aut brevitatis est illuminativæ ejus distributionis, sed per assumptionis luminis importunitatem. Ideo Christus bene dicitur lux pro tempore nativitatis quando seipsum dedit. Item lux pulcherrima est visibilium formarum & oculis delectabilis. Ecclesiast. 11. *Dulce lumen & delectabile oculis videre solem.* Rectè ergo Christus lux dicitur, & propter bonitatem quæ est suavitas, & propter diffusionem vel communicationem ipsius: unde Sap. 8. dicitur de sapientia increata quod est imago bonitatis Dei. Et *notandum* quod vera lux unica est, licet falsi oculi multas fingant sibi luces. Falsus oculus est impietas. Zachariæ 5. *Hic est oculus eorum in universa terra* Avaritia est oculus avari, cui lucet terra quæ est corpus tenebrosum. Luxuria est oculus luxuriosi, unde de ea quæ est similis bufoni videtur luxurioso quod sit similis lunæ vel soli. Unde quidam de sacerdote cupido conquerente de tumultu cujusdam molendini, quod si ei daretur, in cytharam suavissimam ei verteretur.

Christus dicitur Lux. 1.

2.

3.

4.

5.

6.

III. Modus adhibendi remedium fuit humilitas Christi parvuli.

Modus subveniendi declaratur dum dicitur. *Parvulus enim natus est nobis.* Periculum maximum fuit superbia, ideo remedium fuit per humilitatem. Factus enim est, qui erat maximus infans parvulus, ut exemplo ejus cæteri humiliarentur. Isaiæ 64. *Utinam dirumperes cælos & descenderes, & à facie tua montes defluerent,* id est superbi humiliarentur. August. Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est Deus. Gregor. Quanta virtus humilitatis, propter quam veraciter edocendam, is qui sine æstimatione magnus est usque ad passionem parvulus factus est. Bernard. Studeamus effici sicut parvulus iste, discamus ab eo quia mitis est & humilis corde, ne magnus scilicet Deus sine causa factus sit homo parvulus.

DE EADEM

SERMO XIV.

DE EODEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Ex historia hujus Evangelij quatuor potissimam tractanda hic sermo desumit.

Exiit edictum à Cæsare Augusto ut describeretur omnis orbis. *Lucæ 2.*

Evangelicũ quatuor tractat.

EVangelica historia quæ hodie recitatur in Ecclesia Quatuor nobis ostendit. *Primo* ubi Salvator natus sit. *Secundo* quam curam mater ipsius de ipso nato habuerit, ibi: *Et pannis involvit eum,* &c. *Tertio* quod nativitas eius pastoribus sit revelata, ibi: *Pastores erant in regione eadem, &c. Quinto* quomodo ea quæ de salvatoris nativitate pastoribus sunt dicta ab ipsis sunt comperta, ibi: *Pastores loquebantur ad invicem.*

I. De loco Nativitatis Christi duo tractantur.

Vbi vero primum ostenditur duo nobis declarantur, scilicet occasio qua Ioseph cum uxore sua prægnante in Bethleëm ascenderit, & beata Virgo filium suum ibi peperit. Occasio Adventus ipsorum in Bethleëm fuit edictum Augusti Cæsaris de orbe describendo, ipse enim volens scire numerum provinciarum & civitatum & villarum & personarum quæ erant subiectæ Romano imperio, voluit ut de villis convenirent homines ad civitates unde originem duxerant, Ideo Ioseph cum uxore sua venit in Bethleëm, unde David, de cuius progenie erant, fuerat oriundus. 1. Regum 17. Et Notandum quod Augustus Cæsar, cuius Regni Anno 42. Salvator natus est, licet inter homines maximè potestatis esset, tamen Dei ordinatione prohibuit ne aliquis eum Dominum vocaret, quasi cedens vero Domino in mundum venienti. Tria vero in regno eius fuerunt, quæ conditionem regni salvatoris indicabant. Subiecti enim ipsius subjectionem suam profitebantur, solventes nummum argenteum, imaginem & superscriptionem eius habentem & decem nummos usuales valentem. Ipsi etiam describebantur, & pacis abundantia fruebantur, unde duodecim annis circa nativitatem salvatoris in tanta pace regnavit ut ad litteram videretur esse impletum illud Isaiæ 2. *Conflabunt gladios suos in vomeres & lanceas suas in falces.* Professio subiectionis attestabatur eius potestati, descriptio sapientiæ seu discretioni, pax bonitati, quæ tria habet Salvator in summo. Ipsi enim data est omnis potestas in cœlo & in terra. Matthæi ult. In ipso etiam sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, ad Coloss. 2. Ipse etiam accepit spiritum non ad mensuram. Ioannis 3. Vult Salvator eos qui subiecti sunt regno suo eius dominium liberè profiteri. Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem.* Vult etiam ut seipsos ei reddant eius imagine insignitos; non enim placet ei divisio illorum qui sua offerunt Deo & seipsos diabolo. Vult etiam ut sui præter imaginem gratiæ, similitudinem quasi superscriptionem habeant, quia mandata decalogi impleant. Ipse etiam electos in æternitate describit, secundum illud Lucæ 10. *Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlis.* Ipse est princeps pacis Isaiæ 9. Erat discordia inter Deum & hominem propter præcepti dati homini transgressionem. Erat etiam discordia inter homines propter cultus diversitatem. Item erat discordia inter homines & angelos. Nam sicut dicit Gregor. qui extranei eramus à Deo, extraneos nos angeli deputabant. Sed hæc omnia pacificavit Salvator in mundum veniens. Coloss. 1. *Pacificans quæ in cœlis & quæ in terris.* Ephes. 2. *Ipse est pax nostra* Isaiæ 27. *Pacem faciet mihi.* Item ad ea quæ pacis erant doctrinâ & exemplo monuit. Ipse pacem nostram carè emit. Isaiæ 53. *Disciplina pacis super eum,* &c. Ipse finis regni cælestis pacem posuit, illuc non intrat hostis. Isaiæ 42. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis.* Circa locum vero nativitatis quatuor sunt attendenda. *Primum* est quod nascitur in terra aliena. *Secundum* est quod nascitur in villa parvula. *Tertium* quod nascitur in Bethleëm. *Quartum* quod nascitur in via. In terra nascitur aliena ad ostendendum quod hæc pars mundi in qua homo exulat est ei terra aliena licet in ea inveteratus sit. Baruch. 3. *Inveterasti in terra aliena.* Ipse est in ea quasi advena & peregrinus. Aliunde enim venit, & ad alium locum tendit. De paradiso terrestri fuit expulsus & ad paradisum cœlestem tendit. Psal. 38. *Advena ego sum apud te & peregrinus.* Hebr. ult. *Non habemus hic manentem patriam. sed futuram inquirimus.* Ipse est in villa parvula conceptus, in villa parvula natus, sed in civitate regia, scilicet Hierusalem crucifixus. In magnis enim Civitatibus plus est sapientiæ mundanæ quæ inimica est Deo. Ibi etiam plus regnat concupiscentia carnis & concupiscentia oculorum & superbia vitæ. Ascẽsus Mariæ à Nazareth ubi conceperat in Bethleëm ubi peperit, designat ascensum à flore boni propositi ad fructum boni operis. In quibusdam Christus concipitur & non nascitur, immo quasi abortum patitur quia bonum propositum ad opus non perducitur. Rectè etiam in Bethleëm Christus nascitur, cuius nomen domus panis interpretatur, cum ipse sit panis vivus qui de cœlo descendit. Ioannis 6. Ante Christi nativitatem erat mundus plenus famelicis hominibus. Omne enim quod est in mundo est concupiscentia carnis & concupiscentia oculorum & superbia vitæ. 1. Ioan. 2. Et quid est aliud concupiscentia carnis nisi fames delitiarum? quid concupiscentia oculorum nisi fames divitiarum? quid superbia vitæ nisi fames honoris? In persona horum famelicorum dicit filius prodigus. Lucæ 15. *Ego autem hic fame pereo.* Hos famelicos panis iste satiat, dum Christi gratia famem sive ardorem concupiscentiæ sedat. In hoc etiam quod Christus in Bethleëm nascitur, datur intelligi, quod ad hoc quod Christus in aliquo nascatur spiritualiter multum valet refectio verbi divini. Vnde Bernard. in sermon. Considera quod in Bethleëm Iudæ Christus nascitur, & sollicitus esto quomodo Bethleëm Iudæ inveniaris, & jam nec in te quidem suscipi dedignetur. Bethleëm est aliquis per verbi divini refectionem, Iuda est per humilem confessionem. Ipse in via natus est, ad ostendendum quod vita præsens via est ad mortem. Gregor. in Homilia. Quid est vita mortalis nisi via? & quale sit fratres mei perpendite, in labore viæ lacescere, & tamen viam nolle finire? Nocte & die incessanter ad mortem tendimus, singulis diebus unam magnam dietam ad mortem facimus. Aug. Nil aliud est tempus præsentis vitæ, quam cursus ad mortem, in quo nemo vel parvulum stare vel tardius ire promittitur, sed omnes pari motu urgemur.

1. Occasio veniendi in Bethleëm.

Regnum Christi & Augusti in tribus similia fuerunt.

1. Circa locum nativitatis 4. notanda.

1. Cur sit natus in terra aliena.

2. Cur sit natus in parva villa.

3. Cur in Bethleëm sit natus.

4. Cur sit natus in via.

Cura quam pia mater habuit de filio fuit, quod cum eum peperisset, ipsa *eum pannis involvit, & reclinavit eum in præsepio, qui non erat ei locus,* supple alius, *in diversorio.* Diversorium dicitur platea vacua inter duos muros desuper cooperta, habens duos exitus, ubi homines divertere solebant, ibi manserunt non invenientes hospitium propter multitudinem quæ in Bethleëm convenerat, ut dicit Sanctus Chrysostomus.

II. De cura matris erga natum filium.

Et videntur nobis insinuari *quatuor defectus* in verbis prædictis, quos beata virgo cum filio suo passa est. *Primus* est *defectus familiæ.* Solet mulieres

D. Virgo cum filio quatuor defectus passa est.

1. Defectus familiæ.

cum pariunt habere aliquam mulierem quæ eis assistit, quæ curam prolis gerit, quam verisimile est beatam virginem non habuisse, per hoc quod ipsa puerum pannis involvit & in præsepium reclinavit. Ad idem facit hoc quod extranea erat, nec erat in alicujus hospitio sed in diversorio, & nox erat

2. Defectus operimenti. profunda. *Secundus* videtur fuisse *defectus operimenti*, pauci enim panni quos pauper mater habebat peregrè profecta sine pellibus, non videntur bene sufficisse tenero puero de nocte & in medio hyemis Bern. in sermon. Et certè cum tanta necessitas esset, nullam audio pellium fieri mentionem. De igne etiam nulla fit mentio, qui valde necessarius fuisset ei ad illuminationem & calefactionem.

3. Defectus lecti. *Tertius defectus* videtur fuisse *lecti*. Præsepe pro lecto habuit. Præsepe non est lectus nec locus dormitationis, sed refectionis potius est mensa jumentorum quam lectus.

4. Defectus habitaculi. *Quartus* videtur fuisse *defectus habitaculi*. Non habuit sufficiens habitaculum, adeo enim fuit angustum, quod non fuit locus ubi puer collocaretur nisi præsepium. Hos defectus pati voluit ille à quo est omnis sufficientia, ut tuos defectus suppleret, & ut in ipsis cum aliquos defectus pateris solatium haberes, magna enim est consolatio membris ex capite, ut ait Augustinus.

III. De revelatione nativitatis Christi pastoribus facta duo traduntur.

Circa revelationem dominicæ nativitatis duo sunt nobis attendenda: scilicet quare sit specialiter facta pastoribus super gregem suum vigilantibus, & revelationis modus.

1. Pastoribus facta cur fit.

Multiplici enim ratione facta est pastoribus.

1. *Primo* ad commendationem simplicitatis. Mundus deridet simplicitatem secundum illud Job 12. *Deridetur justi simplicitas*. Deus vero amat eam & est familiaris ei. Proverb. 3. *Cum simplicibus sermocinatio illius*. 1. Corinth. 1. *Quæ stulta sunt mundi elegit Deus*.

2. *Secundo* ad commendationem vitæ laboriosæ. Bern. in sermon. Quam multi nobiles secundum carnem, quam multi sapientes hujus sæculi hora illa stratis mollibus quiescebant, & nemo eorum dignus habitus est novam videre lucem, scire magnum illud gaudium, audire angelos cantantes: *Gloria in excelsis Deo*. Agnoscant ergo homines, qui in labore hominum non sunt, quod visitari ab Angelis non merentur.

3. *Tertio* ad commendationem vitæ pastoralis ad litteram, cujus fuerunt antiqui patres. Genes. 46. *Viri pastores ovium sumus*.

4. *Quarto* ad commendationem vigilantiæ in pastoribus spiritualibus. Gregor. Quid est quod vigilantibus pastoribus angelus apparuit, eosque Dei claritas circumfulsit, nisi quod illi præ cæteris videre sublimia Dei merentur, qui fidelibus gregibus præesse solicitè sciunt, dumque ipsi piè super gregem vigilant, divina super eos gratia largius coruscat. Valde conveniens fuit, ut nativitas agni pastoribus nunciaretur. Isaiæ 16. *Emitte agnum Domine*, &c. Joannis 1. *Ecce agnus Dei*. Item valde conveniens fuit ut princeps pastorum, qui ovem perditam veniebat quærere pastoribus revelaretur.

2. Pastoribus quomodo facta fit.

Ad modum vero revelationis sex pertinent. Angelus enim per quem fuit revelatio juxta pastores stat, claritas Dei eos illuminat, Angelus eos confortat, gaudium nativitatis eis nunciat, signum eis dat, & ne parva videatur unius Angeli auctoritas multitudo Angelorum glorificat & nativitatis utilitatem indicat dicens: *pax hominibus bonæ voluntatis*, Christum scilicet suscipientibus non persequentibus. Isaiæ 57. *Non est pax impijs dicit Dominus*. In hoc quod Angelus juxta pastores, stat. duo nobis ostenduntur, scilicet concordia & reverentia Angeli ad hominē. Gregor. Priusquam redemptor noster per carnem nasceretur, discordiam cum Angelis habuimus, à quorum claritate & munditia per culpæ primæ meritum perque quotidiana delicta longe distabamus. Sed quia cognovimus regem nostrum, recognoverunt nos Angeli cives suos, & quos infirmos abjectosque despexerant, jam socios venerantur. Hinc est quod Loth & Josue Angelos adorant, nec nos adorare prohibentur, Joannes vero prohibetur adorare. Apocal. ultimo. *Vide ne feceris*. Item Angeli humanam naturam quasi infirmam contemnere ausi non sunt, quam super se in rege cœli venerantur. In hoc quod claritas Dei eos circumfulget ostenditur, quod vera lux orta sit in mundo. Malach. ultimo. *Vobis timentibus nomen meum orietur sol justitiæ*. In hoc quod Dei claritas eos circumfulsisse dicitur, luminis abundantia ostēditur, quod secundum Glossam, in tota serie veteris testamenti non invenitur. Homine avertente se à vero lumine per præcepti transgressionem factæ sunt tenebræ spirituales, quas comitabatur horror sive timor. Ideo dixit Angelus. *Nolite timere*, Tenebras comitabatur tristitia secundum illud Tobiæ 5. *Quale gaudium mihi erit qui in tenebris sedeo*. Ideo dixit Angelus: *Evangelizo vobis gaudium magnum*. Item mūdus superbiam Angeli apostatæ imitabatur, ideo specialiter humilitas salvatoris nati pastoribus indicatur: *invenietis*, inquit, se occultantem, *infantem*, non se jactantem, *pannis involutum*, quantū ad humilitatem habitus, *& positum in præsepio*, quantū ad domum & lectum, habentem stabulum pro domo & præsepium pro lecto. Et quia pro nobis humiliatus est, à nobis est glorificandus. Auditur multitudo Angelorum Deum glorificans, & exemplo suo ad Dei glorificationem nos incitans, & utilitatem nativitatis quæ est pax nobis indicans. Distributio illa angelica dans gloriam Deo & hominibus pacem, licet valde sit utilis hominibus, superbo tamen non placet ut dicit Bern. Gloriam meam alteri non dabo, ait Dominus: & superbus ego, inquit, eam licet non dederit usurpabo.

IV. De invento Christo à pastoribus 3. notanda

Circa pastores, qui ad locum nativitatis transierunt, & sicut ab Angelo audierunt invenerunt, tria nobis attendenda sunt. Quod transire in Bethleēm non differunt, quod festinanter incedunt, quod cognita salvatoris nativitate divinæ laudi intendunt. *Primum* ibi: *factum est ut discesserunt Angeli*. *Secundum* ibi *venerunt festinātes*. *Tertium* ibi: *reversi sunt glorificantes*. Sicut verbum Angeli initiantis Christi nativitatem non inaniter audierunt, sic multitudinem Angelorum glorificantem Deum imitati sunt.

DE BEATO STEPHANO PROTHOMARTYRE.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

* *Cum in hac vita certandum nobis sit, proponit nobis hic sermo ex Actibus Apostolorum certamen S. Stephani, ut illud imitemur, præcipuè in septem. Circa finem verò tria monemur, quæ ad hanc pugnā nobis conducant.*

SERMO XV.

Cum esset Stephanus plenus Spiritu sancto intendens in cœlum vidit gloriam Dei, &c. *Actuū* 7.

Certamen seu martyrium cur nobis proponatur.

SOlent homines certamen libenter aspicere. Hodie vero proponitur nobis certamen quoddam, non solum hominibus, sed etiam Deo & Angelis ejus spectabile, scilicet certamen prothomartyris Stephani. Certamen illud ipse rex Angelorum militem suum pro ipso legitimè certantem aspexit. Aspexit etiam miles Dominum suum eum coronare volentem, aspexit illum cujus adjutorio erat triumphaturus, aspexit etiam gloriam quam ab ipso post triumphum erat accepturus. Hoc certamen hodie debemus oculis cordis attentè aspicere

aspicere, ut ad pugnam armemur, & de modo pugnandi instruamur. Ostendebatur Elephantibus sanguis uvæ & mori ad exacuendum eos in prælium. 1. Machab. 6. Sic sanguis Christi & martyrum ostenditur fidelibus ut ad pugnam animentur. Bernard. In mundo isto quasi in stadio certaminis positi sumus, ubi Christus mortuus est. Qui ergo hic livorem vel plagas non susceperit, in futuro iudicio miles gloriosus minimè apparebit. August. Ideo natus est Dominus ut moreretur pro servo, ne servus timeret mori pro domino. Hebr. 12. *Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes.* Sed quia aliquis posset dicere non possum quod Christus potuit, ipse enim erat gigas geminæ substantiæ, Ideo exemplum Stephani nobis proponitur, qui purus homo fuit. Augustinus. Si multum à te putas imitari Dominum tuum, attende Stephanum conservum tuum. Idem. Multum ad te quia infirmos oculos habes intueri solem, lucernam vide. Ecce lucet lumen Stephani, lucet lucerna ista. Homo erat, homo es sed non accepit à seipso. Nunquid accepit & clausit tibi? fons communis est, bibe unde bibit, beneficio Dei accepit, abundat qui dedit, quod tu pete, accipe.

Excusationi respondetur.

Modus pugnandi S. Stephani in 7. imitandus.

Diligenter attendendus est nobis modus certandi quem habuit Stephanus, ut de modo pugnandi in eo instruamur. *Septem* verò attendenda sunt, circa modum illum. *Primum* illud quod cælestia intendit: Secundum illud: *intendens in cælum.* Consideratione vero cælestium terrena & transitoria despexit. Gregor. Vilescunt temporalia, cum considerantur æterna: non curat qui vitam mortalem amittit pro Christo, cum considerat vitam immortalem se accepturum ab eo. Sapiens. Non est lugenda mors quam immortalitas sequitur. 2. Machab. 7. *E cælo ista possideo, sed propter Dei leges hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero.* Qui divitias terrenas pro Christo amittit, non curat, si æternas ab eo se recepturum sperat. Hebr. 10. *Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam* Conveniens modus servandi transitoria est perdendo. Ioan 12. *Qui amat animam suam perdet eam, & qui animam suam odit in hoc mundo in vitam æternam custodit eam.* Videtur etiam perditio, & est in melius commutatio. Matthæi 16. *Qui voluerit animam suam salvam facere perdet eam.* Glossa. Quasi dicatur agricolæ: frumentum si servas, perdis, si seminas, renovas. *Secundum* est quod certavit non percutiendo sed patiendo: mala pœnæ fortiter sufferendo, non inferendo. Non est boni viri mala inferre, sicut nec ignis est frigere. 1. Thim. 6. *Tu autem homo Dei sectare patientiam.* Apocal. 13. *Hæc est patientia fides sanctorum.* Ecclesiastici 1. *Usque ad tempus sustinebit patiens, & postea redditio iucunditatis.* In eodem 2. *Qui timent Dominum custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt usque ad inspectionem illius.* Gloriosissimi triumphi sunt triumphi patientiæ. Proverb. 16. *Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore urbium.* *Tertium* est quod plus malis persecutorum condoluit quam de propriis doluit. Fulgentius. Plus illorum dolebat peccata quam sua vulnera. Plus illorum impietatem quam suam mortem. Nec mirum, illorum impietatem mortalem sequebatur æterna, huius autem mortem vita perpetua. Signum vero quòd magis doluit de malis persecutorum, quam de proprio malo est hoc, quod flexis genibus & cum clamore pro eis oravit. Beda pro se stans oravit, pro inimicis genuflexit, quia major eorum iniquitas maius suplicandi remedium requirebat. August. Discernit iustum à peccatoribus: pro iusto stans petebat, quia mercedem exigebat; pro peccatoribus genua flexit, quia sciebat quoniam difficile pro tam sceleratis posset exaudiri quamvis iustus, quamvis sub corona constitutus, & non præsumpsit sed genuflexit, non attendens quid dignus esset petendo accipere, sed quid illi digni essent à quibus volebat horrenda supplicia removere. Beatus Stephanus in patientia habuit pietatem iuxta verbum, 2. Petri 1. Sicut si frater tuus insanus manu una gladio se transfoderet, & alia tibi alapam daret, plus doleres de magno malo quod inferret sibi, quam de parvo quod inferret tibi. Sic amplius dolendum est de spirituali morte persequentium, quam de corporali patientium. *Quartum* est quod mala culpæ diligenter cavit peccata sunt pejores hostes quos habemus. Alii enim hostes non possunt nobis nocere nisi per istos. Nulla enim nocebit adversitas, si nulla dominetur iniquitas, ideo totis viribus his hostibus resistendum est. Augustinus. Frenate iram, quæ vos stimulat ad vindictam, ira enim scorpio est. Si te sitis internis flammis excitaverit, magnum aliquid putas si te de inimico tuo vindicaveris. Si vindicare te vis de inimico tuo, ad ipsam iram te converte, quia ipsa est inimica tua, quæ occidit animam tuam; in istam sævias, quia melior est, qui vincit viam, quàm qui facit civitatem *Quintum* est quod magna bona diligenter servare voluit, scilicet Spiritum sanctum & bona spiritualia, ut innocentiam suam. Proverbiorum. 4. *Omni custodia serva cor tuum.* Domine, inquit, suscipe Spiritum meum, & redde mihi promissum tuum. Psal. 36. *Custodi innocentiam.* Seneca. Riciculum est odio nocentis innocentiam perdere. *Sextum* est quod contrariis repugnavit sicut aqua repugnat contra ignem, sapientiâ repugnandum est contra stultitiam, bonitate contra malitiam, mansuetudine contra iram, charitate contra odium, conferendo bona inferentibus mala. Noli imitari in hoste tuo quod in eo odis & detestaris. *Septimum* est quod ad orationem recurrit, orando, omnipotentis adiutorium impetravit Iosaphat rex Iuda 2. Paralip. 20. Turris fortissima nomen Dei. ad ipsum currit iustus & exaltabitur. Cum adiutorium omnipotentis Dei impetratur, orando. impetrans fortior, & quodammodo altior hoste efficitur. In his septem imitari debemus S. Stephanum in certaminibus nostris, in quibus continuò sumus. Militia enim id est tentatio seu pugna est vita hominis super terram. Iob 7.

Attendere etiam debemus quod curia cælestis certamina nostra aspicit, sicut certamen Stephani aspexit. 1. Corinth. 4. *Spectaculum facti sumus mundo & Angelis & hominibus.* Aspicit Christus pugnantes pro ipso, qui victores coronabit. Et è contra vero victos cruciabit. Iacob. 1. *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ.* Viriliter ergo nobis pugnandum est, ne in aspectu eius confundamur. Cavendum verò nobis est ne soli pugnare præsumamus. Solus pugnare præsumit, qui in tribulatione pro adiutorio ad Deum orationem non mittit. 1. Corinth. 10. *Fidelis est Deus, qui non permittit vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.* Specialiter commendare debemus nos orationibus beati Stephani, quia iuxta verbum beati Augustini, multo magis nunc exauditur pro veneratoribus quam tunc exauditus est pro lapidatoribus. Quia multum efficax sit eius oratio ostendit August. his verbis. Ut noverit sanctitas vestra quantum valuit oratio sancti Stephani Martyris, recurrite nobiscum ad Saulum, qui cum ipse lapidaretur, lapidantium vestimenta servabat, ut tanquam manibus omnium ipse lapidare vi-

Marginal notes: 1. — 2. — 3. — 4. — 5. — 6. — 7. — Nos pugnantes qui aspiciant. — Soli ne pugnemus. — S. Stephani orationibus commendare nos debemus.

deretur, qui ad lapidandum exertos reddebat. Hic audivit vocem dicentem sibi. Actor 9. *Saule, Saule quid me persequeris.* Propter mala quæ habuisti in me olim, habui perdere te, sed Stephanus oravit pro te. Igitur elisus est filius perditionis, & erectus est vas electionis. Si sanctus Stephanus non sic orasset, Ecclesia Paulum usque hodie non haberet. Sed ideo erectus est Paulus, quia in terram inclinatus exauditus est Stephanus.

DE BEATO JOANNE EVANGELISTA. SERMO PRIMVS.

SERMO XVI.

Summarium.

Hic sermo justum præmittit Exordium, & in duas partes dividitur. In quarum prima explicando primum dictum thematis agit de amore vel amicitia inter Christum, Ioannem & quamlibet animam devotam. In altera ex altero thematis dicto causam affert hujus amoris, nimirum similitudinem, quod Christus & Ioannes lilium sit, ubi tria lilij accidentia afferuntur, quæ de S. Ioanne explicantur, taciteque fidelibus sequenda proponuntur.

Dilectus meus mihi & ego illi, qui pascitur inter lilia. *Cant.* 2.

Exordium.

HOdie solennizat ecclesia de singulari amico Christi, scilicet beato Ioanne. *Generaliter* sunt amici Christi, qui eius mandata custodiunt secundum illud. Ioan. 15. *Vos amici mei estis si feceritis quæ ego præcipio vobis. Speciales* amici Christi fuerunt Apostoli quibus secreta sua revelavit. Ioannis 15. *Iam non dicam vos servos, sed amicos*, &c. *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audivi à patre nota feci vobis. Singularis* vero amicus eius fuit Ioannes, quem Christus pro se suæ matri tradidit Ioan. 19. *Mulier ecce filius tuus.* Sicut singularis persona proprio nomine ab aliis personis discernitur, sic Ioannes dilectione Christi ab aliis discipulis distinguitur. Ioan. ult. *Conversus Petrus vidit discipulum quem diligebat Iesus.* Si magnum est esse servum regis cœlestis, serviens enim regis, par dicitur esse comiti, & servire Deo regnare est, quam magnum est esse amicum Dei, non solum generalem, sed specialem, sed etiam singularem? Item cum secundum Tullium in libro de amicitia omnibus rebus humanis amicitia sit anteponenda humana, quantum appendenda est amicitia Dei. Augustinus. Respice ad munera Ecclesiæ & universis excellentius charitatis munus cognosces. De hoc singulari amico Christi, de quo solennizamus, vobis loqui volumus. Ideo ad eius commendationem & nostram ædificationem verbum propositum de cantico amoris sumptum prosequi volumus. In quo *duo* nobis ostenduntur pertinentia ad Christi & Ioannis amicitiam, scilicet *modus amandi* & *ratio amoris: modus amandi* ibi: *Dilectus meus mihi & ego illi. Ratio amoris* ibi: *Qui pascitur inter lilia.*

Amici Christi sunt triplices. Qualis S. Ioannes fuerit.

Amicum esse Dei quantum sit.

Propositio. De amicitia inter Christum & Ioannem duo tractabuntur ex themate.

I. Modus amandi in primo dicto thematis comprehensus. Defectus primi dicti quadrupliciter suppletur & explicatur

Circa Primum attendendus est defectus locutionis & quomodo suppleri possit. Mos est amantium cum defectu loqui, propter vehementiam enim affectionis singultu & gemitu loquela interrumpitur. *Quadrupliciter* verò verbum propositum supplere possumus. *Primo* sic. Dilectus meus cooperatur mihi & ego illi. Sicut vir, vel mulier non est arbor sufficiens ad fructum carnalem producendum, immo oportet quod sint duo in carne una prolis procreandæ. Ideo maximus amor est inter coniuges. Sic homo non est sufficiens ad spiritualem fructum producendum, scilicet ad opus meritorium, immo Deus & homo cooperantur, homo per arbitrii libertatem, Deus per gratiam. 2. Corinth. 3. *Sufficientia nostra ex Deo est.* Ideo maximus amor debet esse hominis ad Deum. *Secundo* sic potest suppleri. Dilectus meus congruit mihi & ego illi, ipse est candidus & rubicundus. Cantic. 5. & talis esse studeo. Ecclesiastici 13. *Omne animal diligit simile sibi.* Dilectus fuit candidus in egressu mundi, fuit enim velut lilium ex lilio virginali. Rubicundus vero in egressu mundi, quia sanguine passionis rubricatus. Ipse fuit candidus perfecta puritate, rubicundus charitatis igne, qui duo colores amantibus sunt gratissimi. *Tertio* potest sic suppleri. Dilectus meus est mihi, id est ad meam utilitatem, mihi natus est, mihi vixit, mihi mortuus est, mihi resurrexit, mihi ad dexteram Dei patris sedet. Mihi natus est secundum illud. Isa. 9. *Parvulus natus est nobis.* Mihi vixit, quia suam vitam in meam utilitatem expendit. Nocte intendebat orationi & die prædicationi & miraculorum operationi. Mihi mortuus est, ad Titum 2. *Dedit semetipsũ pro nobis* Galat. 2. *Dilexit me, & dedit semetipsum pro me.* Mihi resurrexit. Resurrectio enim sua pignus & securitas fuit resurrectionis meæ. 1. Corint. 15. *Si resurrectio mortuorum non est, neque Christus fuit vel resurrexit.* Mihi ad dexteram patris sedet, ad Heb. 7. *Accedens per semetipsum ad Deum; semper vivens ad interpellandum pro nobis.* Et eisdem 9. *Iesus introivit in cœlum ut appareat vultui Dei pro nobis. Specialiter* utilitati beati Ioannis Christus intendit, quando faciebat specialem gratiam tribus discipulis, quorum Ioannes unus erat. Vt in transfiguratione. Matthæi 17. ad quam admissi sunt. Et Marc 5. In puellæ suscitatione, quando faciebat gratiam duobus, ipse erat unus ex eis. Vnde ipse solus & Matthæus duas habent dignitates in ecclesia Dei. Ipsi sunt de numero quatuor evangelistarum, & duodecim Apostolorũ. Fecit etiam ei gratiam quam nulli alii creaturæ fecit, quod matri suæ ipse eum tradidit. Sequitur. *Et ego illi.* Sicut Christus nobis, id est ad nostram utilitatem fuit, sic nos debemus ei, id est ad eius honorem esse. Rom. 14. *Nemo nostrũ sibi vivit & nemo sibi moritur. Sive enim vivimus, Domino vivimus sive morimur, Domino morimur* In eodem. *In hoc Christus mortuus est & resurrexit, ut & vivorum & mortuorum dominetur.* Bern. Cui mihi iustius vivendum est quàm ei qui si non moreretur ego non viverem: iustè sibi vendicat vitam meã, qui pro mea posuit suam. Ioannes ut se totaliter daret Deo, voluit non esse in matrimonio. 1. Corinth. 7. *Qui cũ uxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est. Quartomodo* sic potest suppleri. Dilectus meus mihi est omne quod desidero. Psal. 102. *Qui replet in bonis desiderium tuum.* Ipse est omne bonũ. Exod. 33. *Ego ostendã tibi omne bonũ.* Ideo diligens non expressit quid sibi esset dilectus quia illud ineffabile est quod omnem sensũ & intelligentiam excedit. *Sequitur & ego illi.* Quid diligens sit dilecto non expressit causa jactantiæ vitandæ, quare magnum quid est ei. Ipse eius reputatione est filius matris ipsius, & ideo quasi frater est eius, immo quod plus est, ipse est ei alter ipse. Tullius. Verum amicum qui intuetur tanquam exemplar aliquod intuetur sui. Quocirca & absentes adsunt, & egentes abundãt, & imbecilles valẽt, &, quod dictu difficilius est, mortui vivunt. Ioannes Christo mortuo loco eius vixit matri suæ. Ipse vero potuit dicere illud Galat. 2. *Vivo ego jam non ego, vivit vero in me Christus.* Magnum quid Christus eum reputavit, cum eum pro se matri suæ reliquit. Si enim meliorem in mundo invenisset, verisimile est quod eum pro se matri reliquisset.

quomodo Christus sit nobis & non illi similis.

1.

2.

3. Dicti huius pars prima.

Accommodatur S. Ioanni.

Pars secunda.

4. Pars prima dicti.

Pars altera

II. Causa amoris in altero dicto thematis contenta.

Sequitur *qui pascitur inter lilia.* In quo ostenditur quare Christus Ioannem dilexerit, ideo eum sic dilexit, quia lilium sicut Christus fuit. Cantic. 2. *Ego flos cãpi & lilium convallium.* Lilium habet can-

S. Joannes fuit lilium ob tria. dorem & odorem & mitigat dolorem. Triplicem candorem habuit Joannes. Ipse habuit candorem *sapientiæ*, & hæc est candor lucis, ideo ille, qui est candor lucis æternæ, eum dilexit. Ecclesiastici 15. *Replevit eum spiritu sapientiæ*. Ipse recubuit super pectus Domini. Joan. 13. Et cœlestis haustum sapientiæ cæteris altius potavit, ut dicit August. In pectore enim Christi erant omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Ipse sedit supra fontem vitæ, à quo fonte abundantiam ipse habuit, ut esset unus de magnis fluviis Paradisi ad terram Ecclesiæ irrigandam. Habuit etiam Joannes candorem *innocentiæ*, mala enim in mansuetudine sustulit, non intulit. Habuit etiam candorem *munditiæ* carnis, Virgo enim est electus à Domino & virgo semper permansit. *Primus* candor pertinet ad vim rationalem, *secundus* pertinet ad irascibilem, *tertius* ad concupiscibilem. Ipse etiam lilium fuit quantum ad *odorem*, multæ enim redolentiæ fuit. Triplex potest esse causa magnæ redolentiæ.

1. Ob triplicē candorem. Sapientiæ. Innocentiæ Munditiæ. Ad tres vires animi referuntur.

2. Ob triplicē odorem cujus triplex causa

1. *Prima* est *flatus venti*: sicut accidit in hortis ubi sunt arbores herbæ aromaticæ, quæ ad flatum Austri multum redolent. Cantic. 4. *Veni Auster perfla hortum meum, & fluent aromata illius*.

2. *Secunda* est *contritio specierum*, ut cum species pulverizantur, plus enim redolent pulverizatæ quam integræ. Cantic. 3. *Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris & universi pulveris pigmentarij*.

3. *Tertia* est causa *ignis*, ut accidit in thure. Eccles. 50. *Quasi thus ardens in igne*. His tribus modis Joannes magnam redolentiam habuit.

Applicantur hæc tria S. Joanni.

1. Ipse fuit hortus deliciarum. Si deliciæ sunt Dei esse cum filiis hominum. Proverb. 8. quantæ deliciæ ei sunt esse cum filio hominis, scilicet cum illo quem filium Virginis haberi voluit? Ille hortus deliciarum austro Spiritus sancti aspirante & arcana Dei ei inspirante cœlestis doctrinæ redolentiâ abundavit.

2. Ipse etiam fuit apotheca sancti spiritus specierum gratiarum plenus, unde & Joannes, id est, in quo est gratia, dictus est, species aromaticæ sunt contritæ in eo quodammodo, quia tribulationibus est afflictus. Ipse in fervente oleo est positus & in exilium missus. Ipse etiam venenum bibit, in quo magnæ redolentiæ fuit. In mansuetudine enim tribulationes sustinuit & de ipsis Deo gratias reddidit.

3. Ipse etiam fuit velut fornax Spiritus sancti. Sicut enim à Deo multum est dilectus, sic Deum, & in se & in membris ejus multum dilexit. Magna ejus charitas omne bonum dilexit, & bonis operibus abundavit, & sic ignis charitatis in eo redolentiæ causa fuit.

Ex his tribus triplex redolentia S. Ioannis colligitur. Unde, & breviter colligamus, ipse habuit redolentiam *sapientiæ* dicendo. Sapientia enim *sicut cinnamomum vel balsamum aromatizans odorem dat*. Ecclesiastici 24. Habuit etiam redolentiam *charitatis* bona amando & agendo, & redolentiam *mansuetudinis* mala cum gratiarum actione sustinendo.

3. Ob mitigationem doloris vel miseriarum relevationem. Ipse etiam fuit lilium quantum ad doloris mitigationem, miseriam hominum non solum spiritualem sed etiam corporalem relevando, unde gemmas valde pretiosas, quas Anton. Philosophus in foro ob mundi gloriam frangi fecerat, oratione facta solidavit, ut earum pretium pauperibus posset erogari.

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

SERMO XVII.

SUMMARIUM.

Hoc sermone agitur de falsa mundi & vera Christi amicitia quibusque modis hanc S. Joannes sibi compararit, ostenditur.

Beatus qui invenit amicum verum. *Eccles. 25.*

AMicum verum, id est Christum, invenit beatus Joannes, de quo solennizamus, unde beatus fuit hic beatitudine viæ, & nunc beatus est beatitudine patriæ. *Tria* vero volumus vobis ostendere circa verbum propositum. *Primo* quod in mundo non inveniatur amicus verus, *secundo* quomodo Christus sit amicus verus, *tertio* quomodo beatus Joannes hunc amicum invenerit seu acquisierit, ut sic pateat quomodo à nobis inveniri possit.

Expositio brevis thematis. Propositio de tribus agendum.

I. Mundus quid sit & cur non detur in illo amicus verus.

Circa primum notandum quod illi vocantur mundus qui amant bona mundi, scilicet divitias & honores & delitias usque ad contemptum Dei & suorum, sic sumitur. Joannis 1. *Et mundus eum non cognovit*. Inter tales non invenitur verus amicus sapiens. Hoc primum sentio nisi in bonis amicitiam esse non posse. Ecclesiastici 14. *Qui sibi nequam est, cui alij bonus est?* quomodo diliget alium qui non diligit se? Psalm. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam*. Verè odit eam, cum procuret sibi mortem æternam, nec solum animam odit, sed etiam carnem, cui idem procurat. Qui odit animam odit & carnem, qui providet animæ providet & carni. Si enim bene fuerit animæ in futuro, bene erit & carni. Unde secundum beatum Bernardum: nihil est melius corpori quam salutem animæ providere. Quis dicat patrem familias amicum esse familiæ suæ, si viderit eum percutere clavâ uxorem suam in capite & eam occidere, & idem faciat in cæteris domesticis suis. Sic facit usurarius familiæ suæ cum facit eos consentire peccato suo, & sic inimici hominis domestici ejus. Matthæi 10. *Effraim deducent ad interfectionem filios suos*.

II. Christum esse amicū verum ex triplici falsitate amicorum ostenditur.

Circa secundum notandum, quod Christus verus amicus est. Ab eo longe est *triplex falsitas*, quæ solet in mundi amatoribus inveniri.

1. *Prima* est quod aliquando non amant licent amentur. Non sic est in Christo. Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo*. Joan. 14. *Qui diliget me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum*.

2. *Secunda* est quod tempore adversitatis desinunt amare. Ecclesiastici 6. *Est amicus secundum tempus suum, & non permanebit in tempore tribulationis*. Non sic Christus Proverb. 17. *Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur*. Quid valeat iste amicus apparet in angustiis infirmitatis, vel mortis, vel æterni judicij, ubi nullus potest subvenire, si ipse non subveniat.

3. *Tertia* est quod eos quos amant vivos non amant mortuos Ecclesiast. 6. *Est amicus qui convertitur ad inimicitias*, vel mortuos spoliando, vel quæ commissa sunt ab amico non exequendo, vel hæredibus causam movendo. Non sic Christus, immo in morte specialiter se esse amicum ostendit, cum spiritum qui de habitaculo corporis exit in cœleste habitaculum recipit. Ipse propter patres amat filios. Exod 20. *Ego sum Dominus Deus tuus, &c. faciens misericordiam in millia his qui diligunt me*.

III. S. Joannes Christi amicitiam

Circa tertium notandum quod *quatuor* potuerunt facere ad hoc quod Joannes cum Christo

Ubi quatuor rebus comparavit. hanc amicitiam habuerit. *Primum* est quod omnia pro Christo reliquit, etiam patrem suum cui erat necessarius juvando ipsum in acquisitione necessariorum arte piscatoria. Matthæi 4. & Lucæ 5.
1. Reliquit etiam uxorem quam volebat ducere, de nuptiis enim volentem cum nubere vocavit Deus, ut dicit Hieronymus. Et quia delitias carnales pro Christo deseruit, ideo spirituales delitias in Christi familiaritate habuit. Joannes ideo veram amicitiam acquisivit quia vanam amicitiam pro Christo contempsit.

Non capit optatum, qui non largitur amatum. Jacob. 4. *Adulteri nescitis quia amicitia huius mundi est inimica Deo. Qui ergo voluerit esse amicus hujus saeculi inimicus Dei constituetur.*
2. *Secundum* est quod juvenis ad Christi societatem venit, quod patet ex hoc, quod tam longo tempore post Christi passionem vixit. Ipse florem juventutis suæ Deo obtulit, quod valde gratum Deo fuit Hieremiæ 2. *Recordatus sum tui miserans adolescentiam*
3. *tuam. Tertium* est quod in cordis & carnis puritate similis fuit. Sapient. 6. *Incorruptio facit proximũ Deo.* Ecclesiastici 27. *Volatilia ad sibi similia conveniunt.* Ambrosius super Psalmum. *Beati immaculati in via*, &c. Est insitum bonum, ut unus-
4. quisque virtutes in aliis amet. *Quartum* est quod multum amavit. Seneca Monstrabo tibi amatorium sine medicamento, sine herba, sine ullius veneficij carmine. Si vis amari ama. Amor ejus patet ex scripturis ipsius, quia secundum Gregorium. Omne quod loquitur igne dilectionis vaporatur. Patet etiam ex hoc quod refert Hieron. de ipso super Epistolam ad Galatas, quod cum ipse Ephesi moraretur, & vix senex inter Discipulorum manus ad Ecclesiam deferretur, non posset plura dicere verba, ad quamlibet pausam hoc dicebat: *filioli alterutrum diligite.* Tandem verò discipuli & fratres qui aderant affecti tædio, quod eadem & eadem semper audirent, dixerunt: *Magister quare hoc semper loqueris.* Qui respondit, *quia præceptum Domini est, & si solum fiat, sufficit.*

DE SANCTIS INNOCENTIBUS

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Præscribit hic sermo remedium tribulatis, principio ex gestis Christi, deinde ex verbis thematis consilium dando innocentiæ custodiendæ & vindictæ cavendæ.

SERMO XVIII.

Custodi innocentiam & vide æquitatem, quoniam sunt reliquiæ homini pacifico. Injusti autem disperibunt: simul reliquiæ impiorum interibunt. *Psalm.* 36.

RECOLIT hodie Ecclesia quomodo Herodes malitiâ parvulos Innocentes occiderit, ut inter eos Christum parvulum occideret, quod tamen facere non potuit quia parvulus ille noluit. Occisi sunt parvuli pro Christo, vixit ipse, & occisi melius vixerunt. Pro ipso amiserunt vitam miseram ab ipso recepturi vitam beatam. Plus dico moriendo à morte liberati sunt, quia à præsenti vita, quæ genus mortis est. Ecclesiastici 30. *Melior est mors quam vita amara.* Augustinus. Beatam vitam quæritis in regione mortis? non est ibi, quomodo enim beata vita, ubi nec vita. Quod scriptura referente audivimus, hoc quotidie videmus.
Persecutiones Mundanæ quales. Malignus Rex parvulos occidit, & majores quotidie in mundo isto opprimunt minores. Ecclef. 4. *Verti me ad alia, & vidi calumnias quæ sub cœlo geruntur & lachrimas innocentum, & neminem consolatorem, nec posse eorum resistere violentiæ cunctorum auxilio destitutos.* Decipiunt astuti simplices persequuntur maligni innocentes, infirmos conculcant potentes: nec incipit hoc de novo, immò incepit ab initio mundi. Serpens callidus decepit simplicem mulierem. Genes. 3. Cain malignus occidit Abel innocentem: ejusdem 4. Miserabilis guerra partes videntur agere in partes, ex una parte simplicitas ex alia astutia. Ex una parte infirmitas, ex alia potentia. Ex una parte innocentia, ex alia malitia. Unde est consilium parti invalidæ, ut ad sapientiam Christi recurrat, *sapientiam enim non vincit malitia.* Sapient. 7. Sapientia Christi pauperis liberat parvam civitatem, quæ est cœtus electorum, Ecclesiast. 9. In eodem. *Melior est sapientia quam arma bellica.* Sapient. 6. *Melior sapientia quam vires, & vir prudens magis quam fortis.* Sapientia Christi fuit inter nocentes innocentiam servare, & potius eligere cum innocentia mori quam amissâ innocentiâ vivere. 1. Petri 2 *Cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur; tradebat autem se judicanti injuste.* Isaiæ 53. *Quasi agnus coram tondente se obmutescit.* Hieremiæ 11. *Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam.* Isaiæ 8. *Ecce, ego & pueri mei, quos dedit nobis Dominus in signum.* In signum, inquam, innocentiæ usque ad mortem servandæ. Attendere debent infirmi qui in hoc mundo premuntur verba David Psal. 118. quæ proposuimus, qui fuit vir secundum cor Dei, qui super senes intellexit, cujus verba sunt Spiritus sancti soliloquia. In verbis propositis parti dictæ guerræ quæ invalidior videtur primò consilium dat, deinde ostendit ea quæ eam possunt inducere, ut consilium datum impleat.

Christi sapientia remedium tribulatis.

Item verba thematis in quibus duo fiunt.

Consilium quod datur est illud: *Custodi innocentiam.* Glossa ne extorqueatur à te. Senec. Ridiculum est odio nocentis innocentiam perdere. *Triplici ratione* conari debemus ad custodiam innocentiæ. *Primo* quia facile amittitur; *secundo* quia eâ amissâ omnia amittuntur; *tertio* quia ea servata omnia servantur. Facile amittitur innocentia, quia *facto & verbo & voluntate & omissione. Facto* dupliciter, & cum bona aliena auferuntur & cum mala aliis inferuntur. August. Omnis homo qui alium in corpore persequitur, prius ipse in corde sustinere persecutionem cognoscitur. Idem. Nemo habet injustum lucrum sine justo damno, ubi damnum ubi lucrum: lucrum in arca, damnum in conscientia. Tulit vestem & perdidit fidem, acquirit pecuniam & perdidit justitiam, quantum ad illam partem justitiæ quæ est innocentia. August. Malitia tua ut alteri non noceat fieri potest quod autem tibi non noceat fieri non potest. Non potest manere innocentia cum malitia. *Verbo* amittitur innocentia, ut cum alius proximo detrahit vel convitiatur, vel in malum ejus mentitur. August. Fraudator prius & pejus læditur damno innocentiæ, quam proximus pecuniæ. In Psalmo 7. *Lacum aperuit & effodit eum, & incidit in foveam quam fecit. Voluntate* etiam nocendi amittitur, ut cum aliquis odit proximum suum. *Omnis enim qui odit fratrem suum homicida est.* 1. Joan. 3. Qui vero homicida est indubitanter innocens non est. *Omissione* etiam amittitur, ut cum aliquis non subvenit indigenti fame pereunti secundum illud Augustini. Pasce fame esurientem, si non pavisti, occidisti. Si innocentia amittitur omnia bona amittuntur. Conjungunt homines Deo scilicet innocentia & rectitudo, secundum illud. Psal. 24. *Innocentes & recti adhæserunt mihi.* Unitate voluntatis maximè adhæret quis Deo, voluntatem vero unam cum Deo habemus, si irascibilis sit sine perversitate, & concupiscibilis sine curvitate. Primum facit

1. Consilium datur innocentiæ servandæ ob tres causas.

1. Quia facile amittitur, quadrupliciter.

Facto.

Verbo.

Voluntate.

Omissione.

2. Quia ea amissa bona amittuntur.

cit innocentia, secundum rectitudo. Innocentia adversatur malignitati, quæ est appetitus alieni mali: rectitudo curvitati, quæ est appetitus inordinatus transitorij boni. Hæ duæ gratiæ hominem reddunt conformem Deo, & sic faciunt eum ipsi adhærere. Psalm. 91. *Rectus est Dominus Deus noster & non est iniquitas in eo.* Expulsa vero innocentia per malitiam, jam homo non adhæret Deo, & sic jam Deum amisit. Isaiæ 19. *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum nostrum.* Item amissa innocentia amittitur funditus justitia, innocentia enim fundamentum est justitiæ. Primum fundamentum Justitiæ est ne cui noceas; deinde ut communi utilitati deservias. Si innocentia servatur, cuncta bona servantur. Unde cum Adam innocentiam servavit, nihil ei nocuit. Nihil etiam nocet his hodie qui innocentiam servant Ecclesiast. 8. *Qui custodit præceptum non experietur quicquam mali.* August. Quid times hominem, ô homo, in sinu Dei positus? tu de sinu illius noli cadere. Quicquid ibi patieris ad salutem valebit, non ad pernitiem. Matth. 10. *Omnes capilli capitis vestri numerati sunt.* Quæ videntur noxia, innocenti sunt utilia ad Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, &c. Augustinus. Ecce prophanus hostis nunquam beatis parvulis tantum potuit prodesse obsequio quantum profuit odio. Innocentia armatura Dei est, quam si habueris tu cum tuis salvus eris. Job 22. *Salvabitur innocens.* Ejusdem 4. *Quis unquam innocens periit?* Innocentia enim vestis est, sine qua nullus intrat cœlum. Psal. 23. *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus?* &c. *Innocens manibus*, &c. Hanc vestem necesse habemus deferre ante judicem. Ideo latro infernalis conatur nos ea spoliare. Hac veste spoliatus est descendens de Hierusalem in Hiericho qui incidit in latrones Lucæ 10.

3. Quia ea servata bona cuncta servantur.

Innocentia qualis sit vestis.

Sequitur *& vide æquitatem*, &c. In quibus verbis *tria* ostenduntur nobis quæ debent hominem inducere ut innocentiam cus[illegible] & malum pro malo non reddat. *Primum* [illegible] *sideratio divinæ æquitatis*, ad quod pertinet illu[illegible] *Vide æquitatem*, id est cogita æquo Dei judicio hoc fieri quod tu malum pateris, & divinæ justitiæ congaude, hoc enim pertinet ad perfectionem justitiæ, perfecta enim justitia est non solum justitiam facere, sed etiam pati. De primo habetur. Proverb. 21. *Gaudium est justo facere judicium.* De secundo 2. Regum 16. *Dimitte eum*, ait David, *ut maledicat. Dominus enim præcepit ei.* Vel sic: *Vide æquitatem*, id est non facias aliquid nisi æquum. Si reddis malum pro malo iniquus es, *contra teipsum, contra proximum, contra Deum. Contra teipsum*, interficiendo animam tuam, eò quod proximus tuus læserit corpus tuum, licet culpa animæ tuæ non fuerit. *Contra proximum tuum*, cui infirmanti ad mortem, vel jam mortuo non condoles, sed sævis in eum & odis. Amare debuisti infirmum vel mortuum quem amasti vivum. *Contra Deum* etiam iniquus es, quia jus ejus usurpas dum te vindicas Deuter. 32. *Mea est ultio*, &c Ordinem juris pervertis, dum in causa in qua es actor vis esse judex. Præterea dies assignata est ad justitiam plene faciendam, interim treugæ debent esse, & partes debent esse sub protectione Domini. Deo ergo injuriaris, cum treugas ejus frangis. Proverb. 20. *Ne dicas: Reddam malum pro malo, expecta Dominum & liberabit te*, à dolore scilicet vindicandi, à debito gehennæ quo te alligas vindicando. Præterea ad plenum vindicabit te, infernali patibulo hostem tradendo. Tu ad plus non posses ei nocere nisi ad mortem asini sui, brevem & momentaneam, scilicet ad mortem corporis sui. *Secundum* est *fructus patientiæ*, quod tangitur ibi: *quia sunt reliquiæ homini pacifico*, id est pacem inter injurias servanti. Bona innocentium non sunt omnia præsentis vitæ, immo meliora expectant in futuro, propter quæ patienter sustinent si bona transitoria eis auferuntur vel mala inferuntur Hebr. 10. *Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam.* Ad Rom. 8. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis*, &c. *Tertium* est *pœna malitiæ*, de qua tangitur ibi: *Injusti disperibunt*, id est in corpore & anima interibunt. Vel primo morte transitoria peribunt, post æterna, in quo deterioris conditionis sunt quam bruta animalia. Vel disperibunt, id est pereuntes diversa supplicia sustinebunt. *Ignis enim sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum.* Psal. 10. Et non solum habebunt malorum abundantiam, sed etiam bonorum inopiam, de qua subditur. *Similes reliquiæ impiorum interibunt.* Job 27. *Dives cum dormierit nihil secum affert.* Sap. 5. *Spes impij quasi lanugo quæ à vento tollitur.*

II. Ad consiliũ hoc sequendum innocentia tria afferuntur.

1. Explicatio hujus dicti duplex.

Reddens malum pro malo contra tres peccat.

1.

2.

3.

2.

3.

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Quinque ad ædificationem nostram ex Evangelio hic sermo proponit, ex quibus singulis tria documenta depromit.

Angelus Domini apparuit in somnis, Joseph dicens: Surge & accipe puerum, &c. *Matthæi 2* SERMO XIX.

Circa historiam hodierni Evangelij *quinque* nobis materiam ædificationis ministrant. *Primo* parvuli, qui occiduntur. *Secundo* parvulus, qui in eis ad occidendum quæritur. *Tertio* Herodes, qui in parvulos malignatur. *Quarto* Dei bonitas, quæ parvulorum innocentium oppressionem patitur. *Quinto* pietas Ecclesiæ, quæ eis compatitur.

In hoc Evangelio 5. nos ædificant.

In his qui occiduntur tres gratiæ fidelibus commendantur: scilicet *humilitas, innocentia, puritas.* Humilitas in hoc, quod fuerunt parvuli, innocentia in hoc, quod fuerunt innocentes, puritas in hoc, quod fuerunt virgines. Hæ tres gratiæ sunt multum necessariæ homini, quia ordinem habent ad id quod est supra, & ad id quod est juxta, & ad id quod est infra. Propter primum necessaria est est humilitas, propter secundum innocentia, propter tertium puritas. Humilitas superiori honorem debitum reddit. Eccles. 3 *Magna potentia solius Dei, & ab humilibus honoratur.* Innocentia proximum non lædit. Puritas ab inquinatione bonorum infimorum hominem custodit. Humilitas non solum gratia est, sed etiam receptaculum aliarum gratiarum. Per vallem humilitatis aquæ gratiarum abundanter fluunt. Jacob 4. & 1. Petri 5. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Virtus humilitatis in capite Ecclesiæ maximè commendatur. Augustinus 14. libro de Civitate Dei. Nunc in civitate Dei peregrinanti in hoc sæculo maximè commendatur humilitas, & in ejus rege qui est Christus maximè prædicatur. Contrarium huic virtuti vitium elationis in ejus adversario qui est Diabolus maximè dominari sacris litteris edocetur. Ad docendum humilitatem filius Dei carnem sumpsit, & in illa passus est. Gregorius. Quanta virtus humilitatis, propter quam veraciter edocendam, his qui sine æstimatione magnus est, usque ad passionem parvulus factus est.

I. Innocentes per tres virtutes.

In quo multi prælati sunt multum ei dissimiles, qui non modicum facerent ut verè humilitatem docerent. Verè eam docet, qui non solum docet eam verbo, sed etiam exemplo. Innocentia vero fundamentum est justitiæ. Tullius. Primum fundamentum justitiæ est ut nulli noceas, deinde ut communi utilitati deservias. Puritas verò quæ est velut candor spiritualis, est quasi campus vel substramentum aliarum gratiarum; sicut in picturis color albus, est substramentum aliorum colorum. Ecclesiastici 26. *Gratia super gratiam mulier pudorata & sancta.* Sancti innocentes fuerunt velut flores martyrum. Unde Augustinus de ipsis. Hi jure, inquit, dicuntur martyrum flores, quos in medio frigore infidelitatis exortos velut primas Ecclesiæ gemmas quædam persecutionis pruina decoxit. Ipsi primos ictus in exercitu Christi receperunt. Tres gratiæ in eis nobis commendatæ sunt velut flores sanctitatis & quasi initia. Ipse etiam primos ictus receperunt: humilitas ictum recepit in Lucifero, puritas in Adam, innocentia in Cain.

II. Christus parvulus tripliciter. In parvulo qui in nece puerorum quæritur triplex materia ædificationis nobis ministratur. Tribulatio enim cito incepit, ipse parvulus in Ægyptum fugit, Joseph & Mariam socios itineris sui habuit. 1. Propter *primum* ne indigneris si tribulationem patiaris. Joan. 15. *Mementote sermonis quem ego dixi vobis. Non est servus major Domino suo. Si me persecuti sunt & vos persequentur.* 2. ad Timoth. 3. *Omnes qui pie volunt vivere in Christo persecutionem patiuntur.* Hieron. A cunabulis Ecclesiæ non desinit iniquitas premens & justitia patiens. 2. Propter *secundum* cautè declina pericula, maximè si adhuc parvulus es. Proverb. 22. *Astutus videns malum absconditus est.* Parvuli transeuntes sustinuerunt dispendia, sicut parvuli transeuntes per vicos ab æquis vel curribus conculcantur. In *tertio* insinuatur nobis quod filius Dei parvulis necessarius est, qui eos doceat & custodiat. Joseph 3. secundum interlinearem figurat prædicatores, quorum doctrina necessaria est parvulis. Maria amaritudinem pœnitentiæ, qua vita parvulorum condienda est, ne putrefiat. Ecclesiastici 22. *Flagella & doctrina omni tempore sapientia*, id est sunt causæ sapientiæ.

III. Herodes etiam tripliciter. In Herode qui in parvulos malignatur materia ædificationis nobis triplex ministratur. Ipsi ambitio causa est tantæ malitiæ, illusus valde irascitur, parvulos persequitur. 1. Propter *primum* multum timenda est ambitio. Bernard. in Serm. Ambitio est subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, livoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis. 2. Propter *secundum* qui diabolo illuserunt evadendo à manibus ejus parare se debet ad tentationes. Cum magna enim ira ad eos redit & cum magna multitudine vitiorum & dæmonum. In Psal. 3. *Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me.* Sicut multiplicantur insequentes eum qui evasit de carcere, plures enim sunt quam qui custodiebant eum in carcere. 3. Propter *tertium* parvuli diabolici à nobis occidendi sunt, sicut Herodes parvulos Christi occidere vult. Fas enim est & ab hoste doceri. Psal. 136. *Beatus qui tenebit & allidet parvulos suos usque ad petram. Principiis obsta*, &c. Genesis 3. dictum est serpenti de muliere, *ipsa conteret caput tuum.* Hieron. Lubricus est antiquus serpens, & nisi capite teneatur, totus statim illabitur. Filij Israël in morte primogenitorum liberantur à potestate Pharaonis. Exod. 12. Qui bonis quæ inchoantur resistunt, similes sunt Herodi. Bernardus in Serm. Herodiana malitia & Babylonica crudelitas est nascentem extinguere religionem & allidere parvulos Israëlis. Si quid enim ad salutem pertinens, si quid religionis oritur, repugnat planè. Cum Ægyptiis parvulos germinis necare conatur, immo cum Herode persecutore persequitur salvatorem. Sunt aliqui qui Herodianam malitiam excedere videntur, qui ante nativitatem spiritualem conceptum suffocant, vel dissuasione vel irrisione, in quo pejores videntur esse dracone infernali, qui stetit ante mulierem quæ erat paritura, ut cum peperisset filium ejus devoraret. Apocal. 12. Ille enim saltem expectabat quovsque peperisset.

IV. Bonitas Dei tripliciter. Bonitas Dei nobis *tripliciter* ministrat materiam ædificationis quæ occisionem innocentium patitur. Malitiam Herodis dissimulare videtur, tamen post cum parvulis misericorditer, & cum Herode severè operatur. Dilexit Christus parvulos sicut dilectus est à patre suo, qui eum tribulationi exposuit. Joannis 15. *Sicut dilexit me pater & ego dilexi vos.* Licet Herodis malitiam dissimulaverit, tamen eum postea multum punivit. Cum parvulis vero valde misericorditer egit, cum mortis debitum convertit eis in pretium regni cælorum. Terra corporis nostri in Adam onerata est debito mortis: hæreditas vero transit cum onere suo ad posteros: mortis ergo debitores erant parvuli, quos tamen Deus recepit tanquam pretium cœlestis regni. De necessitate fecit quasi virtutem. Rapuit eos ne à malitia immutarentur. Sapient. 4. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus*, &c. In eodem. *Placita erat Deo anima illius, propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum.* Festinavit remunerare eos. Ecclesiastici 11. *Benedictio Dei in mercedem justi festinat.* Sed sunt qui parvulos istos pro Christo occisos damnare volunt. Contra quos loquitur Bernardus in Serm. dicens. Ille pro Christo trucidatos infantes inter martyres dubitet coronari qui regeneratos in Christo non credit inter adoptionis filios numerari. Alioquin quomodo charos sibi pueros, puer qui natus est nobis, non contra nos, pro se pateretur occidi? quod utique solo nutu prohibere poterat, nisi melius nobis & eis aliquid provideret, ut quemadmodum infantibus tunc quidem circumcisio, nunc verò baptismus sine ullo propriæ voluntatis usu sufficit ad salutem, sic pro eo susceptum martyrium illis sufficeret ad sanctitatem. Si quæris eorum merita apud Deum ut coronarentur, quære apud Herodem crimina ut trucidarentur. An forte minor & Christi pietas quam Herodis iniquitas, ut hic quidem potuerit innoxios trucidare, Christus non poterit propter se occisos coronare? Qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur. Debuit ergo Dei bonitas illis dare vitam gloriæ, quibus occasionaliter abstulit vitam naturæ. Assuerus largitus est munera juxta munificentiam principalem. Hest. 21. Augustinus in Serm. Qui potuit natus habere prædicatores Angelos, narratores cœlos, adoratores magos, potuit & illis, ne pro eo morerentur præstare, nisi sciret illa morte non perituros, quin potius majori felicitate victuros. Absit, absit, ut ad liberandos homines Christus veniens, de illorum præmio, qui pro eo interficerentur nihil egerit, qui pendens in ligno pro eis à quibus interficiebatur oravit.

Contra damnantes hos Innocentes.

V. Ecclesia in tribus. Ecclesia nobis materiam ædificationis ministrat tripliciter. Multum enim compatitur eis in festo eorum cantica lætitiæ subticendo sicut in parasceve, quod non facit Ecclesia de alio sancto nisi de Christo. Pro vindicta eorum multum orare videtur. Unde in festo eorum cantat: *Vindica Domine sanguinem servorum tuorum qui effusus est.* Honorat eos solennitatem eorum solennitati Christi sociando. Exemplo primi debent rectores Ecclesiæ multum compati afflictioni innocentum. Econtrario,

Prælatis Ecclesiæ imitanda hæc tria.

trario tamen accidit Ecclesiastici 4. *Vidi calumnias quæ sub sole geruntur & lachrmas innocentum & neminem consolatorem.* Item deberent multum vindicare in eos qui innocentibus & resistere non valentibus injurias inferunt, & eos qui humilitate parvuli sunt honorare.

IN FESTO S. THOMÆ CANTUARIENSIS EPISCOPI.

SERMO PRIMUS.

Summarium.

Hic sermo occasione ex themate sumpta agit de certamine spirituali, maximè de ejus necessitate ac fine.

SERMO XX.

Pro justitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro justitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. *Ecclesiast.* 4.

Explicatur thema breviter. Ad certandum tria pertinent.

IN his verbis monet Spiritus sanctus ad certandum, ostendens certandi modum. Ad certandum monet cum dicit, *agonizare*, id est *certa*. Ad modum vero certandi pertinent tria. *Primum* est ut fine debito certetur, ad quod pertinet illud, *pro justitia, pro anima tua*. *Secundum* est quod in certamine perseveretur, ad quod pertinet illud, *usque ad mortem certa*. *Tertium* est ut certantes de Dei adjutorio confidamus & non de nostris viribus præsumamus, ad quod pertinet illud, *& Deus expugnabit*, &c. Per primum ostenditur nobis quod certamen, ad quod monemur sit spirituale. Per secundum ostenditur nobis, quod pugnandum sit viriliter.

Necessitas pugnandi ex variis causis nobis incumbit.

Necessitatem pugnandi habemus cum in campo certaminis sumus. Secundum Chrysostomum tria loca habet Deus. Unus est locus certantium, scilicet mundus. Alter est locus eorum qui victores sunt, scilicet cœlum. Tertius est locus eorum qui victi sunt, scilicet infernus. In loco ergo certaminis sumus, dum in hoc mundo vivimus. In mundo isto, quasi in stadio certaminis positi sumus, in quo Christus mortuus est. Qui hic livorem vel plagas non suscepit, in futuro mundo miles ingloriosus apparebit. Job 7. *Militia est vita hominis super terram.* Ecclesiastici 3. *Tempus belli & tempus pacis.* Tempus belli est tempus præsentis vitæ. In campo isto certaminis incessanter impugnamur. Gregor. Diabolus assidua tentatione nos pulsat, ut saltem tædio vincat. Nec solum in una parte impugnamur, immo undique. Psal. 16. *Inimici mei animam meam circumdederunt.* Sapient. 14. *Creatura Dei in odium hominum factæ sunt, & in tentationem animæ hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.* Potentiores etiam hostes nostri invisibiles sunt, & ideo magis timendi. Hieron. Tunc maximè impugnaris, si te impugnari nescis. Corona nobis parata est si vicerimus; patibulum vero infernale, si victi fuerimus. Jacobi 1. *Beatus vir qui suffert tentationes, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ.* 2. ad Timoth. 2. *Qui in agone contendit non coronabitur nisi legitime certaverit.* Minus dicit, & plus significat. Non solum enim non coronabitur qui legitimè non certaverit, immo etiam infernali supplicio affligetur.

Certandum pro anima.

Pro anima certandum nobis est. Homines carnales & animales pro corpore & necessariis corpori certant, sicut & bruta animalia, quæ licet sint ejusdem speciei, pugnant tamen ad invicem pro cibo & mansione. Certamen vero virorum spiritualium pro anima est, pro custodia animæ soliciti sunt, corpora sua despicientes, salvatorem imitantes, qui cum corpus pateretur ait; *Pater in manus tuas commendo spiritum meum.* Luc. 23. Simile habetur. Actor. 7. *Domine Iesu Christe suscipe spiritum meum* ait Stephanus. *Specialiter* vero *pro justitia* certant tanquam ad salutem necessaria. Ecclesiastici 30. *Salus animæ in sanctitate justitiæ.* Homines curiosi certant pro scientia, quod dissuadet Apostolus 2. ad Timoth. 2. *Stultas*, inquit, *& sine disciplina quæstiones devita, sciens quia generant lites.* Justitiam vero pro qua certandum est dupliciter possumus intelligere. Vel bonitatem generaliter pro qua conservanda & augmentanda certandum est. Sic justitia sumitur. Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus.* Glossa. Justitia regni est omnia quæ Christus docuit observare. Justitia hoc modo nobis multum necessaria est, cum ipsa etiam ante judicem venturi sumus. Psal. 16. *Ego in justitia apparebo in conspectu tuo.* Væ illi qui in adventu judicis ea carebit. Psal. 5. *Non permanebunt injusti ante oculos tuos.* Item Psal 36. *Injusti disperibunt.* Habenti justitiam nihil noxium est, nec etiam mors. Numeri 23. *Moriatur anima mea morte justorum.* Justitiam etiam possumus intelligere prout jus est utilitati communi serviens & unicuique jus suum reddens. Ambros. in libro de paradiso. Justitia magis alij quam sibi prodest, & utilitates suas negligit. Communia emolumenta præponens Augustinus in libro de libero arbitrio. Justitiam qui dicam esse nisi virtutem qua sua cuique tribuuntur. Pro justitia sic sumpta nobis certandum est. In ipsa enim, sicut ait Tullius, maximus est splendor honestatis. Dum ipsa amittitur, nullum lucrum quod fiat reputatur. Unde super illud Psal. 61. *Rapinas nolite concupiscere*, dicit Glossa. Omnia lucra damnosa: invenis pecuniam & perdis justitiã. Pro ista usque ad mortem certandum est etiam inclusivè, ut antequam ipsa amittatur, potius mors sustineatur. Ipsa enim secundum Senecam est vinculum societatis humanæ, unde quod societas humana nobilior sit societate animæ & corporis, potius timenda est injustitia quæ vinculum hujus societatis solvit, quam mors quæ societatem corporis & animæ destruit. *Justitia perpetua est & immortalis: injustitia autem mortis acquisitio.* Sap. 1. Amanda est justitia tanquam à morte æterna liberans. Injustitia vero timenda tanquam mortis æternæ causa. Proverb. 10 *Nil proderunt thesauri impietatis, justitia vero liberabit à morte.* Beati isti qui justitiam amant. Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam.* Beati etiam qui sequuntur. Proverb. 15. *Qui sequitur justitiam diligetur à Domino.* Justitiam sequitur, qui eam habet tanquam ducem, illud faciens quod judicat esse justum. In quibusdam justitia non impedit, sed sequitur, ut in illis qui dicunt. Sapient. 2 *Sit fortitudo nostra lex justitiæ.* Item beati qui pro justitia aliquid patiuntur. Matth. 5. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam*, &c. 1. Petri 3. *Si quid patimini propter justitiam, beati.* Qui pro justitia patiuntur, habebunt in mundo altero justitiam pro se, sicut ipsi hic pro justitia steterunt, unde sententia pro ipsis dabitur, nihil enim poterit ibi contra justitiam fieri.

Pro justitia duplici. 1. 2.

Deus pro taliter certantibus pugnat.

Sequitur. *Et Deus expugnabit pro te inimicos tuos.* Deus amator justitiæ, certamen quod fit pro justitia suum reputat, unde certantes juvat & hostes eorum expugnat. Exodi 14. *Deus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.* Etiam cum viri sancti pro justitia moriuntur, inimici eorum expugnantur, Caro quæ est familiaris inimicus expugnatur, quando occiditur. Mundus & dæmones expugnantur, quando in morte viri sancti plenè à periculis mundi & à potestate diaboli liberantur.

S. Thomas quomodo certaverit.

Beatus Thomas, de quo solennizamus, viriliter certavit, à tyranno enim flecti non potuit. Unde ad laudem ejus recitatur hodie illud. Ecclesiastici 15. *Firmabitur in illo, & non flectetur.* Ipse usq; ad

Mortem triplicem sustinuit.

mortem certavit. Primo sustinuit exilium septenne, & bonorum suorum confiscationem; sustinuit etiam triplicem mortem. *Prima* fuit carnis mortificatio, habebat enim cilicium ad carnem. *Secunda* fuit compassionis: tota enim cognatio proscripta est & omnes ejus amici & familiares. Quotquot autem annos discretionis attigerunt tactis sacrosanctis compulsi sunt quod mari transito statim beato Thomæ se præsentarent, ut compassionis gladio compulsus animi rigorem ad regis inflecteret voluntatem. Tertia mors fuit quam gladius corporalis intulit. Ipso vero mortuo Deus inimicos ejus expugnavit. In brevi enim fere omnes persecutores ejus morte miserabili perierunt, libertatem etiam Ecclesiæ, pro qua certabat obtinuit mortuus, quam non potuit obtinere vivus.

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

SERMO XXII.

SUMMARIUM.

Sermo hic primo parabolam explicat, deinde occasione ipsius duo de servis traduntur, tertio demum loco damnationis servi inutilis in hac parabola contenti, causæ quatuor afferuntur.

Seruum inutilem projicite in tenebras exteriores. *Matth. 25.*

HOc verbum terribile est servis generaliter, cum ex ipso pateat quod sola inutilitas ad eorum damnationem sufficiat. Simile habetur. Proverb. 14. *Iracundiam ejus inutilis sustinebit.* Specialiter tamen terribile est servis habentibus intelligentiam sacræ scripturæ, propter quod dictum est. quod ut manifestum fiat. *Primo* explanationem in parabolæ breviter ponemus. *Secundo* ostendemus quod omnes servi sumus. *Tertio* tangemus de diversitate malorum servorum. *Quarto* ostendemus quare inutilitas servorum intellectum scripturarum habentium ostendatur esse damnabilis.

quatuor in hoc sermone tractantur.

I. Parabola explicantur

Notandum ergo quod homo proficiscens est Christus in cœlum ascendens. Gloss. Locus carnis terra. Christus ergo carnem nostram ad peregrina duxit, quando cælum ascendit. Secundum Glossam. Quod cuique datum est in rebus mundanis vel spiritualibus pro talento computatur. Quinque talenta accepit, cui datur scientia exteriorum ministerio quinque sensuum comparata & exercenda, quæ triplex est: scilicet politica pertinens ad regnum civium, domestica pertinens ad regnum familiæ, privata pertinens ad regnum sui ipsius. Duo talenta accipit, qui intellectum & operationem accipit. Talentum unum accipit, qui capit intelligentiam scripturarum. Quinque talenta lucratur, qui se à visibilium voluptate custodiens ab his etiam nos amovendo compescit. Duo talenta lucratus est, qui prædicando & mira operando ad similia homines inducit. Talentum vero unum acceptum abscondit, qui lucrum spirituale de scripturæ intelligentia non quæsivit. Et contra servum istum inutilem verbum propositum specialiter est dictum.

II. Servos nos esse triplices ostenditur.

1. Factitios.

Circa Secundum notandum quod omnes servi Dei sumus. *Factitij, empticij, conductitij.* *Factitij*, quia ad hoc facti ut Deo serviamus. Ecclesiastes ult. *Deum time & mandata ejus observa, hoc est omnis homo.* Si ad serviendum factus est homo, & non vult hoc facere, destruendus est, unde justissimè inobedientia morte punita est. Genes. 2. *Quocunque die comederitis ex eo morte moriemini.* Vere dignus planè est morte, qui tibi Domine Jesu Christe recusat vivere. *Empticij.* 1. Corinth. 6. *Empti estis pretio magno.* Bern. Cui justius vivendum est mihi quam ei, qui si non moreretur, non viverem? Justè sibi vindicat vitam meam, qui pro mea posuit suam. Ab eo qui redemptori suo non vult servire potest redemptor pretium redemptionis suæ requirere, scilicet mortem suam. Servi etiam *conductitij* sumus, quia mercede cœlesti conducti. Genes. 15. Dixit Dominus Abrahæ: *Ego merces tua magna nimis.* Ingratus est valde qui pro tanta mercede non vult servire factori & redemptori suo, pro modica vero mercede serviret alij cui non tenetur.

2. Emptitios.

3. Conductitios.

III. Servi quadruplices in Evangelis explicantur.

Circa Tertium notandum quod *quatuor* genera malorum servorum nobis in Evangelio insinuantur, scilicet *servus inutilis servus dissipator, servus nequam, servus proditor.* De servo inutili habetur in verbo proposito. De servo dissipatore. Lucæ 16. *Hic diffamatus est apud eum quasi dissipasset bona sua.* De servo nequam. Matthæi 18. *Serve nequam omne debitum dimisi tibi*, &c. Servi proditores fuerunt qui dixerunt: *hic est hæres. Venite occidamus eum & habebimus hæreditatem ejus, & apprehensum eum ejecerunt extra vineam & occiderunt.* Matthæi 21. Duo prima genera servorum male se habent ad ea quæ sunt intra se. Tertium male se habet ad id quod est juxta se. quartum directe ad id quod est supra se transiens à ministerio in dominium hæreditatis exhæredans Dominum suum. *Servus inutilis* damnatur peccato omissionis, à quo pauci immunes sunt, pauci tamen hoc periculum intelligunt. Psal. 18. *Delicta quis intelligit?* Delicta dicuntur quasi derelicta, peccata scilicet omissionis. *Dissipator* bonorum Domini est homo voluptuosus, unde Lucæ 15. dicitur de filio prodigo, quod dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose. Voluptuosi sunt ut porci, quos legio dæmonum præcipitavit & mortui sunt in aquis. Matth. 8. Multi quos misit Dominus ad expugnandum castellum mundi sunt submersi in aqua fossati hujus mundi, scilicet in aqua voluptatis. *Servi nequam* sunt superbi, qui se onerosos exhibent his quorum onus portare debent, conservis suis non compatientes, sed eos potius comprimentes. Bernardus super Cant. Quid jugum vestrum super eos aggravatis, quorum onera potius portare debetis. Matth. 24. *Si dixerit malus ille servus, moram facit Dominus meus venire, & ceperit percutere conservos suos, &c. Veniet Dominus servi illius in die qua non sperat. Servus proditor* est Prælatus carnalis, qui vult esse Dominus bonorum illorum, quorum solus est minister, & beneficia quæ deberet filiis Dei, dat servis diaboli, qui sunt sui consanguinei.

1. Servus inutilis quis sit

2. Servus dissipator quis sit.

3. Servus nequam quis sit.

4. Servus proditor quis sit.

IV. Causæ quatuor afferuntur cur servus inutilis damnetur.

1.

Circa quartum notandum quod *quadruplex ratio* esse potuerit quare Dominus inutilitatem servi habentis intelligentiam scripturarum damnabilem esse judicavit. *Prima* est quia talentum hoc valde utile est, ut aliquis eo debito modo utatur. Si prædicator toto tempore vitæ suæ prædicando non lucraretur nisi unam animam, majus lucrum esset, quam si terrenis intenderet, & totum mundum lucraretur *Secunda* est quare multum talentum hoc negligitur in majoribus personis. Impedit illud potestas sæcularis. Sacerdotium enim & regnum non convenerunt in unum, sed utinam non adversus Dominum & adversum Christum ejus. Archiepiscopi & Episcopi habent regalia. In minoribus personis cantus quandoque impedit, qui licet bonus sit & ad Dei gloriam pertineat, non tamen est præponendus prædicationi. Nullus sensus præponendus est sensui Apostolorum, qui in tantam abundantiam receperunt Spiritum sanctum. Unde his instandum esset, quibus hi institerunt, nec pro aliquo opere essent negligenda. Hæc fuerunt prædicatio & oratio. Lucæ 19. *Erat quotidie*

2.

Psalm. 2.

tidie docens in templo. Marc. 6. *Circuibat Castella, in circuitu docens.* De ejus oratione habetur in mul-
3. tis locis. De Apostolis habetur. Actor. 6. *Nos vero orationi & ministerio verbi instantes erimus.*
4. *Tertia* est quod Ecclesia in hoc multum damnificatur. Bernard. Modica seminis detractio non modicum est messis detrimentum. *Quarta* est quod Deus per hoc multum offenditur. Isaiæ 6. *Væ mihi quare tacui.* Proverb. 11. *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis.* Jerem. 6. *Maledictus qui facit opus Dei negligenter.* Prædicatio specialiter potest dici opus Dei. Ezech. 3. *Si dicente me ad impium*, &c. 1. Corinth. 9. *Væ mihi si non evangelizavero.*

DE EODEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Iste sermo docet primo quid ministris Christi exemplo S. Thomæ faciendum sit, & octo hoc non facientes enumerat. Secundo agit de mercede Christum sequentium.

SERMO XXII.

Si quis mihi ministrat me sequatur; & ubi ego sum, ibi & minister meus erit.

Joannis 12.

Duo docet hoc dictū. Duplex ejus.

IN his verbis ostendit Dominus quid ministro suo sit faciendum, & quid pro opere suo expectandum. *Primum* ibi: *me sequatur. Secundum* ibi: *Et ubi ego sum &c.* Recitatur autem hoc verbum hodie ad beati Thomæ commendationem & ad nostram ædificationem.

I. S. Thomas Christum imitatus est in sex.

Beatus Thomas mandatum implevit & promissam mercedem recepit. ipse sic Christum secutus est, quod eum consecutus est. *Sex* verò sunt in quibus Christū imitatus est. *Primum* est quod pauperibus
1. humiliter ministravit: singulis enim diebus quando poterat pauperibus pedes lavabat, singulis quatuor argenteos conferens, quando vero per se hoc facere non poterat, per alium hoc impleri faciebat. In hoc Christum imitatus est qui discipulorum pedes lavit. Joan 13 *Si ego lavi pedes vestros Dominus & magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes.* Matth. 20. *Quicunque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister*
2. *Secundum* est, quod vias duras custodivit. Habebat cilicium ad carnem in Psal. 16. *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.* Bernard Christus elegit quod carni molestius est. hoc ergo melius & magis eligendum. Galat 5 *Qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* 1. Corinth 4. *Mortificationem Iesu sem-*
3. *per in corpore nostro circumferentes. Tertium* est quod hominibus se conformavit, quantum sibi licuit & eis expedire vidit, sic & Christus, secundum illud. Matthæi 11 *Venit filius hominis manducans & bibens*, &c. Seneca Intra omnia dissimilia sic frons nostro populo communicat. Idem. Id agamus ut meliorem vitam sequamur quam vulgus novit contrariam. Alioquin quos emendare volu-
4. mus fugamus à nobis & avertimus. *Quartum* est quod ad patiendum voluntarius fuit. Unde cum persecutoribus gladiis extractis eum insequentibus monachi aditum Ecclesiæ præcludere vellent, occurrit beatus Thomas hostibus, & eis ostium reseravit dicens: Non Ecclesia ut castrum obseranda est. Sic Christus voluntariè venit ad crucem Isaiæ 53. *Oblatus est quia ipse voluit.* Petrum etiam volentem captionem suam impedire prohibuit. Joannis 18. *Mitte*, inquit, *gladium in vaginam.*
5. *Calicem quem dedit mihi pater non vis ut bibam illum?* *Quintum* est quod pro Dei voluntate, id est pro libertate Ecclesiæ animam suam posuit, sicut & Christus fecit; Joannis 11. *Expedit vobis ut unus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat.* Galat. 2. *Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* 1. ad Timoth. 3. *qui dedit semetipsum pro nobis*, &c.
Sextum est quod infirmitati eorum qui secum erant parci voluit, unde persecutoribus suis inhibuit ne 6.
aliis nocerent dicens: Si caput meum quæritis prohibeo ex parte Dei ne cuiquam clerico vel laico noceatis: sic Christus ait eis qui volebant eum capere Joan. 18. *Si me quæritis sinite hos abire.* Exemplo beati Thomæ nos Christum debemus sequi, si eum volumus consequi, quod pauci faciunt. Bernardus super cantica. quam pauci post te Domine ire volunt, cum tamen nemo sit qui ad te pervenire nolit, hoc scientibus cunctis quia delectationes in dextera tua usque in finem. Et propterea volunt omnes te frui & non ita imitari. Conregnare cupiunt, sed non compati. Non curant quærere, quem desiderāt invenire: cupiētes consequi, sed non sequi.

S. Thomas nobis imitandus.

Prima pars thematis est contra octo genera hominum.

Et notandum quod hoc verbum *qui mihi ministrat me sequatur* potest intelligi dictum contra octo genera hominum. *Primi* sunt otio torpentes servi 1.
pigri, occasiones quærentes ut vitent labores. Proverb. 22. *Dicit piger, leo est foris, in medio platearum occidendus sum.* Ejusdem. *Dicit piger, leo est in via, leæna in itineribus.* Matth. 25. *Serve male & piger, sciebas, quia meto ubi non semino, & congrego ubi non spargo, oportuit ergo te pecuniam meam committere nummulariis. Secundi* sunt præire volentes, 2.
sensum suum Christi sapientiæ præponendo, qualis fuit Petrus dicens Christo: *Absit à te Domine, non erit tibi hoc*, cui Dominus: *vade post me Sathana scandalum mihi es* super illud. Psal 69. *Convertantur retrorsum* dicit Glossa. Petrus præcedendo Sathanas, sequendo discipulus Christi fuit. Christum etiam præire volunt, quibus ea quæ Christo suffecerunt non sufficiunt. Joan. 15. *Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis, non est servus major Domino suo.* Bernard. Deus se subdit hominibus, & tu dominari gestiens, tuo te præponis auctori. August Frustra molliorem viam speramus, nisi qua præcessit eamus, qua duxit sequamur: si à vestigiis erramus, perimus. *Tertii* sunt circa imper- 3.
tinentia sibi attendentes. Unde Petro dicenti de Joanne: *Domine hoc autem quid?* ait Dominus: *Quid ad te, tu me sequere. Quarti* sunt Christum 4.
in tribulatione deserentes, sicut fecerunt Apostoli tempore passionis. Matth. 16 *Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt.* Ecclesi. 22. *Fidem posside cum amico tuo in paupertate illius, ut in bonis illius læteris. Quinti* sunt lucrum temporale plusquam Christum 5.
sequentes. Seneca. Mel muscæ, frumentum formicæ, cadavera lupi, prædam turba, homo vero hominem Talis erat ille qui dixit Domino: *sequar te quocunque ieris*, volens eum sequi propter temporale lucrum. Cui Dominus: *vulpes foveas habent* &c. Tales etiam erant illi quibus Dominus ait. Joan. 6. *Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia de panibus meis manducastis. Sexti* sunt qui fugiunt 6.
Christum. Duo genera hominum videntur fugere Christum, scilicet qui tribulationes fugiunt. Psalm. 90. *Cum ipso sum in tribulatione.* Ipsi sunt similes Jonæ, qui fugiebat à facie Domini. Jonæ. 1. Proverb. 28. *Fugit impius nemine persequente*, immo potius Deo in succursum ejus veniente; tribulatio enim succursus est missus à Deo Deum etiam fugiunt homines pusillanimes in bonitate de Deo non sentientes, qui licet pro Deo, quid possint, faciunt, tamen se odiri à Deo æstimant. *Septimi* sunt servi 7.
nequam potius diaboli malignitatem quam Dei bonitatem imitantes, qualis erat ille cui dictum est. Matthæi 18. *Serve nequam omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me, nonne ergo & te oportuit*

Matthæi 16. — Ioan. ult. — Matthæi 8.

misereri conservi tui? Octavi sunt verbum Dei dispensantes & contraria doctrinæ suæ facientes, & sic seipsos confundentes. Hieron. Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cum in Ecclesia loquaris tacitus quilibet respondeat: cur ergo hæc quæ dicis non facis? Ut ergo breviter colligamus, qui Christo ministrat eum sequatur, ut sicut ministrum se confitetur ore, sic ostendat opere. Dominum suum nolit præire, sic ei adhæreat, ut nec inutili occupatione, nec in tribulatione eum deserat, plus ipsum quam temporalia lucra diligat, bonitas Dei in ejus bonitate resplendeat, vita ejus doctrinæ ipsius non contradicat.

Summa horum 8. colligitur.

II. Merces sequentis Christum est honor.

Sequitur *& ubi ego sum*, &c. In quo ostenditur quid sit expectandum implenti dictum mandatum. Augustinus. Pretium operis quo illi ministratur est esse cum illo sine quo nunquam est bonum & cum quo nunquam est male. Et ad explanationem hujus promissi sequitur. *Si quis mihi ministraverit honorificabit eum pater meus.* Augustinus. Qui dixerat *ubi ego sum* hoc intelligitur exposuisse cum dicit, *honorificabit eum pater meus*, & subdit August. Quem majorem honorem poterit accipere adoptatus, quam ut sit ubi est unctus noster æqualis factus divinitati, scilicet consociatus æternitati. 1. Regum 2. *Quicunque honorificaverit me glorificabo eum.* Qui Deum honorat ministrando, glorificatur ab eo præmium recipiendo. Honor ille multum consolatur amicos Dei in tribulationibus suis. Bernardus. Quid est quod non optamus per medios enses si oporteat tantam declinare miseriam, & ad tantam accelerare gloriam, nisi quod mortua est fides nostra. De signis quibus potest perpendi illius gloriæ magnitudo: Vide sermonem Dominicæ quartæ post octavam Pentecostes. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis.*

DE EODEM.

SERMO QUARTUS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo I. de quinque viis Christi, ut eum sequi & consequi possimus. II. de tribus ad ministrum Christi requisitis. III. de tribus locis Christi, qui præmij loco etiam ejus ministris tribuentur.

Si quis mihi ministraverit me sequatur.
Ioan. 12.

SERMO XXIII.

1. Viæ Christi quinque.

1. VT Christum possis sequi & sic consequi attende multiplicem viam ipsius. *Prima* fuit de cœlo in virginis uterum, quando exinanivit se formam servi accipiens. Philipp. 2. Hæc fuit via humilitatis contra superbiam.
2. *Secunda* fuit de utero virginis in mundum, quando natus est in diversorio & pannis involutus & positus in præsepio. Lucæ 2. & hæc fuit via paupertatis contra avaritiam.
3. *Tertia* fuit de præsenti vita per multas tribulationes ad mortem, & hæc fuit via doloris contra luxuriam.
4. *Quarta* fuit de cruce ad inferos unde sanctos patres eduxit, & hæc fuit via charitatis. Zachar. 9. *Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu.*
5. *Tandem* his peractis rediit ad patrem in cœlum, & hæc fuit via gloriæ & honoris.

Sequitur. *Et ubi ego sum, illic & minister meus erit.* Joan. 14. *Accipiam vos ad meipsum.* Qui fuit ejus socius in via, erit socius ejus in hospitio. Et *notandum* quod Christus in ministro suo *tria* specialiter requirit quantum ad meritum ut dignus sit recipere promissum præmium, scilicet *decorem*, *discretionem* & *fidelitatem*. Ad *primum duo* pertinent scilicet *puritas*, & *morum honestas*. Ad *puritatem*

2. Tria debet habere minister Christi.

1.

pertinet illud. Psalm. 100. *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrat.* Ad *morum honestatem*, illud Petri 2. *Conversationem vestram inter gentes habentes bonam*, &c. Hæc *duo* notantur Exod. 40. *Locutusque est Dominus ad Moysen. Applicabis Aaron & filios ejus ad fores tabernaculi testimonij, & lotos aqua indues sanctis vestibus & ministrent mihi & unctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat.* Lotio pertinet ad puritatem, sacræ vestes ad morum honestatem. *Discretionem* etiam requirit in ministro suo, ut agnoscat quid placeat Domino suo & quid familiæ ejus expediat, Proverb. 14. *Acceptus est regi minister intelligens.* Luc. 12. *Quis putas est fidelis dispensator & prudens*, &c. *Fidelitatem* etiam requirit in ministro & quantum ad personam suam & quantum ad bona sua. quantum ad personam, ne cum hostibus prodat vel in adversis deserat. Quantum ad bona, ne ea dissipet. Eum prodit, qui in domum conscientiæ hostem ejus, scilicet diabolum introducit. Psal. 40. *Homo pacis meæ, qui edebat panes meos*, &c. De dissipatione habetur Lucæ 16. de villico qui diffamatus est apud Dominum quasi dissipasset bona sua.

Decorem duplicem. 1.

2. Vtraque.

2. Discretionem.

3. Fidelitatem duplicem.

Locus in quo Christus est, *tripliciter* nobis notificatur. Dicitur enim esse in lumine secundum illud. 1. ad Timoth. 6. *Lucem habitat inaccessibilem.* Item dicitur esse ad dexteram patris, ubi sunt Dei delectationes. Hebr. 1. *Sedet ad dexteram majestatis in excelso.* Item dicitur sedere in throno. Apocal. 3. *Qui vicerit dabo ei sedere mecum in throno sicut & ego vici & sedi cum patre meo in throno ejus.* Minister ergo Christi erit ubi Christus est. Habebit enim perfectæ cognitionis claritatem, quantum ad primum. Habebit & amoris suavitatem, quantum ad secundum, fruetur enim præsentia rei amatæ. Habebit etiam magnam dignitatem quæ in throno intelligitur. Primum pertinet ad vim rationalem, secundum ad concupiscibilem, tertium ad irascibilem.

3. Locus Christi triplex.

Locus ministrorum Christi etiam triplex.

IN DIE CIRCUMCISIONIS DOMINI.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In hoc sermone agitur de variis circumcisionibus corporalibus, sed præcipuè de circumcisione spirituali, de 7. vel 8. diebus circumcisionis spiritualis, denique de nomine Iesu.

Postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur Puer, vocatum est nomen ejus Jesus, &c. SERMO XXIV.
Luca 2.

IMplet puer Jesus legem circumcisionis quam pro nobis suscepit, quod utique magnum est gratiæ munus. habet autem circumcisio propter donum obedientiæ plures utilitates. quia debilitat libidinosam concupiscentiam, quæ viget in membro isto virili. Ipsa etiam est impletio pacti Creatoris ad Abraham, adhærendi scilicet Deo per cultum, de quo pacto Dominus jubet habere recordationem. Isaiæ 51. *Attendite ad petram unde excisi estis.* Sicut autem in membris nostris sæpe pro unius membri infirmitate alteri adhibetur curatio, ita pro totius corporis Ecclesiastici putredine auferenda, hodie cauterium quoddam infixum est capiti Christo. Et quod dignatius est, caput Christus hodie formam habet peccatoris, ut tu pœniteas peccata tua, quod fit *septem* diebus. *Prima* per justitiam teipsum pro delictis puniendo. *Secunda* per prudentiam fugam à malis eligendo. *Tertia* per fortitudinem pias operationes quærendo. *Quarta* per temperantiam incontinentes mo-

Circumcisionis utilitates.

Pœnitendū septem diebus.

tus voluntatis refrenando. *Quinta* pro obedientiam adversa & dura aggrediendo. *Sexta*, per patientiam eadem tolerando. *Septima* per humilitatem acquisitas virtutes conservando. Et *octava* die discretionis operi nomen imponendo, ut scilicet ordinatè fiat. *Ordinatione enim tua perseverant dies.* (Psal. 118.) Dies inquam virtutum. Sic postquam consummati sunt dies octo, adscribitur fidelis saluti.

Hæc solennitas ob duo celebratur.

Notandum autem quod duplici ratione hodierna solennitas celebratur, scilicet propter Salvatoris circumcisionem, & nominis eius publicationem, & de his duobus agitur in Evangelio hodierno. *Primo* de circumcisione, *secundo* de nominis publicatione. Circumcisio pertinet ad veritatem humanitatis, nomen publicatum ad maiestatem Deitatis. Bernard. Circumcisio veritatem humanitatis nomen super omne nomen gloriam indicat maiestatis. Circumciditur tanquam verus Abrahæ filius. Iesus vocatur tanquam verus Dei filius. Et sicut Abrahæ circumcidendo nomen mutatum est. Genes. 17. Item sicut in baptismo Christianis nomen imponitur, sic Iudæis in circumcisione nomen imponebatur. In susceptione sacramenti vita spiritualis inchoatur, cuius comparatione vita naturæ vita non est vocanda. Recte ergo tunc nomen imponitur, cum vera vita inchoatur. Circumcisio nobis proponitur ad imitationem. Nomen nobis publicatur ad invocationem, *quicunque* enim *invocaverit nomen Domini salvus erit*. Ioëlis 2.

I. Circumcisio triplex.

Et *notandum* quod est *triplex circumcisio*. Circumcisio Iudæorum, circumcisio Christianorum viatorum, circumcisio beatorum. *Prima* est carnis, quæ præcepta est Iudæis, & jam cessavit. *Tertia* verò erit cum omnis corruptio ab electis auferetur. *Media* verò circumcisio est circumcisio spiritualis, de qua Bernard. in serm. *Fratres nos circumcidi necesse est, non littera, sed spiritu & veritate, nec in uno membro tantum, sed in toto corpore simul. Licet enim magis in ea parte in qua Iudæis mandata est circumcisio regnet concupiscentia, universam tamen occupat carnem. A planta pedis usque ad verticem non est in nobis sanitas, nec est pars aliqua quæ tabida non sit hoc veneno. Propterea sicut parvulus adhuc in fide & dilectione populus congruum sibi mandatum exiguæ circumcisionis accepit. Sic ubi crevit in virum perfectiorem toto iubetur corpore baptizari, quæ est totius hominis integra circumcisio. Hinc est quod Salvator noster circumcidi octavo die, & post annum tricesimum dignatus est crucifigi, ubi corpus distensum est universum. Cuius similitudini mortis complantamur & nos, ut scribit apostolus, quod novissime traditum est observantes.* (Ad Rom. 6.)

Qualis & qualium partium debeat esse circumcisio hæc.

Circumcisio debet esse integra, sicut ridiculum se facit qui in parte barbam suam radit, sic qui in parte circumcisionem spiritualem facit, & in parte se incircumcisum relinquit. Debemus circumcidere nos interius & exterius. Interius quantum ad cogitationes & desideria, exterius quãtum ad singula membra. Ad cordis circumcisionem monemur. Hierem. 4. *Circumcidimini Domino & auferte præputia cordium vestrorum*, &c.

Locus Isaiæ de circumcisione hac explicatur.

De exteriori circumcisione habetur. Isaiæ 33. *Quis poterit habitare cum igne devorante?* id est cum Deo qui est ignis rubiginem malitiæ consumens. Et subditur. *Qui ambulat in iustitiis.* Hoc potest referri ad circumcisionem pedum, & *loquitur veritatem*: ecce circumcisio linguæ. *Qui projicit avaritiam ex calumnia & excutit manus suas ab omni munere*: ecce circumcisio manus. *Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem*: ecce circumcisio auris. *Et claudit oculos suos ne videat*: ecce circumcisio oculi.

Circumcisione spirituali octo circumcidenda sunt.

In hoc quod consũmatis octo diebus puer circũcidebatur potest intelligi quod octo sunt quibus ad perfectionem circumcisionis spiritualis pervenitur. *Primo* præcidenda est peccati gloriatio. Psal 51. *Quid gloriaris in malitia?* Qui de malitia gloriatur, similis est illi qui de hoc gloriaretur, quod in lutum fœtidissimum cecidisset. *Secundo* præcidenda est peccati defensio. Psalm. 140. *Non declines cor meum in verba malitiæ*, &c. *Tertio* peccati consuetudo. Aliqui sunt qui iugiter repetunt infernalem viam, quasi timerent eam oblivisci. Hierem. 2. *Quam vilis facta es nimis, iterans vias tuas?* *Quarto* ipsum opus peccati. Isaiæ 1. *Quiescite agere perverse.* *Quinto* verba peccati. Ephes. 5. *Fornicatio & omnis immunditia aut avaritia non nominetur in vobis.* Eiusdem 4. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat.* *Sexto* peccati consensus. Ecclesiast. 18. *Post concupiscentias tuas non eas.* *Septimo* delectatio peccati per desiderium. 1. ad Corinth. 10. *Non simus concupiscentes malorum.* *Octavo* cogitatio peccati quæ est ultima radix peccati. Isaiæ 1. *Lavamini mundi estote auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis*,

Ex S. Bernardo dies octo ante circumcisionem. Videnda editio recentior S. Bernardi.

Bernard. in Serm. 3. de Circumcisione Domini „ Octo dies his verbis distinguit. Nascitur, inquit „ homo quando sol iustitiæ ortus in animo peccato- „ rũ tenebras illuminat, horrendum Dei iudiciũ in- „ ternis obtutibus offert: addens ad terroris vincu- „ lum brevem dierum numerum, & finem incertum. „ Hæc plane vespera est, ad quam demorabitur fle- „ tus: sed necesse est addi matutinam lætitiam ut au- „ ditam faciat nobis mane Dominus misericordiam „ suam. Sic enim fit vespere & mane dies unus. Est „ autem dies ista dies Iustitiæ, reddens unicuiq; quod „ suum est, nobis miseriam, Deo misericordiam. In „ hac die puer nascitur. *Secunda* est prudentiæ. In „ hac die de præsenti sæculo nequam fugere eligit, di- „ cens cum propheta: Odivi ecclesiam malignan- „ tium, &c. Sed nondum sufficit hoc, forte enim vult „ eligere solitudinem non satis attendens propriam „ infirmitatem, & periculosam diaboli luctam. Ideo „ necessaria est tertia dies quæ est dies fortitudinis. „ In hac die eligit congregationem, quæ pro forti- „ tudine sua terribilis est sicuti castrorum acies ordi- „ nata. Væ autem soli quia si ceciderit non habet su- „ blevantem. Ideo potius dicit: Odivi ecclesiam ma- „ lignantium, & subdit David: Lavabo inter inno- „ centes manus meas. Elucescat in te dies temperan- „ tiæ, ut quæras quomodo refrenari possint inconti- „ nentes motus voluptatis, cervicosi motus elatio- „ nis. Deinde necesse est ut elucescat dies patientiæ, „ per quam omnia dura & aspera tacita amplectaris „ conscientia, in cogitatione tua semper partẽ ma- „ gistri quoad potes adversum temet ipsum iuvans: & „ te quidem in omnibus accusare, illum magis excu- „ sare laborans. Porro jam in hoc cavendum tibi „ arbitror à superbia: unde David: verumtamẽ Deo „ subiecta esto anima mea, ab ipso enim patientia „ mea. Nonne tibi videtur hic occasione patientiæ „ tentationem sensisse superbiæ? Ideo necessarius est „ dies humilitatis. Deinde dies devotionis in qua „ nihil laboriosum est, sed totum suave. Hæc dies „ paucorum. Si quis videtur hanc habere, non con- „ tinuo credat sibi. Necesse est maximè si novitius „ est, nec præfatos ascendit gradus. Plus enim Do- „ minus pusillos corde blanditiis solet allicere. Sed „ noverint qui huiusmodi sunt gratiam hanc præsti- „ tam esse non datam. Hoc autem timendum est ei „ qui tãta devotione omnia facit, ne cũ sequitur af- „ fectionem, corpus destruat per immoderatã exer- „ citationem. Ergo necessarium est lumen discretio- „ nis, quæ mater virtutum est, & consummatio per- „ fectionis. Hæc est octava dies, in qua circumcidi- „ tur puer, ut non plus vel minus fiat. Sed quia rara „ ista avis est, huius discretionis locũ suppleat vir- „ tus obedientiæ, ut nihil plus, nihil minus, nihil „ aliter quam imperatum sit faciatis. Hactenus Bern.

(Marginal: 1. Dies Iustitiæ. — 2. Dies prudentiæ. — 3. Dies Fortitudinis. — 4. Dies Temperantiæ. — 5. Dies Patientiæ. — 6. Dies humilitatis. — 7. Dies Devotionis. — 8. Dies Discretionis.)

II. Nominis Iesu publicatio.

I. De nomine pueri notandum quod Evangelista ostendit prius nominis publicationem ibi: *voca-*

tum est nomen ejus Iesus. Secundo dignitatem ibi: *Quod vocatum est ab Angelo priusquam,* &c. Origenes. Vocabulum Jesu gloriosum omni adoratu cultuque dignissimum, nomen quod super omne nomen non decuit ab hominibus appellari, nec ab eis afferri in mundum. Sed ab excellentiori quadam majorique natura, hoc nomen vocatum est ab Angelo salutante Mariam priusquam in utero conciperetur Lucæ 1. Hoc etiam vocatum est ab Angelo certificante Joseph de conceptu Mariæ postquam puer in utero conceptus est, priusquam natus esset. Matthæi 1. Et sicut hoc nomen prius vocatum est ab Angelo quam ab homine, ita rem nominis salutem scilicet prius adeptus est Angelus quam homo. Unde Bernard. in Serm. Idem Salvator & Angeli & hominis, scilicet hominis ab incarnatione, Angeli ab initio creaturæ. Et *notandum* quod nomen istud quadrupliciter excellit alia nomina.

2. Dignitas eius. Quadrupliciter alia nomina excellit.

1. *Primo sublimitate.* Unde Philip 3. *Dedit ei nomen quod est super omne nomen, ut in Nomine Iesu omne genu flectatur. Secundo suavitate.* Bernardus.
2. Jesus mel in ore, in aure melos, in corde jubilus. Canticorum 1. *Oleum effusum nomen tuum. Ter-*
3. *tio potestate* in mirabilibus faciendis. Marci ult.
4. *In nomine meo ejicient dæmonia,* &c. *Quarto utilitate.* Actor 4. *Non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* De hoc nomine vide sermonem in vigilia natalis Domini: *Ioseph fili David,* &c.

DE EPIPHANIA DOMINI.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

SERMO XXV.

Hic sermo agit de triplici apparitione seu Epiphania Christi hoc die facta, ad destruenda tria aut septem opera Diaboli.

In hoc apparuit filius Dei ut dissolvat opera diaboli 1. *Ioannis 3.*

quatuor in hoc sermone de apparitione Christi agentur.

HOdie apparitionem Salvatoris celebramus, circa quam quatuor sumus vobis ostensuri: scilicet qualiter & quare Salvator apparuerit, & qualiter, & quare ejus apparitio celebranda sit. Duo prima insinuantur nobis in verbo proposito. Primum ibi: *filius Dei.* Secundum ibi: *ut dissolvat,* &c.

I. Quomodo apparuerit Salvator.

Circa Primum notandum, quod Salvator hodie sic apparuit, quod acies fidei ad cognoscendā virtutem deitatis penetravit. Ambrosius in serm. Quomodo apparuerit requiramus, non quod in mundo antea non fuerit, cum mundus per ipsum factus sit, sed quod tunc primis signis atque miraculis credentium cordibus Deus Christus illuxerit. Idem Si prius natus ex virgine oculis carnalibus videbatur, tamen non apparebat, quare virtutem ejus adhuc fidei acies ignorabat. In nativitate apparuit filius hominis, sed hodie apparet filius Dei & Dominus. Joan. 1. *Vidimus gloriam ejus quasi unigeniti à patre.* In nativitate apparuit ejus humanitatis infirmitas & infantuli parvitas, hodie verò apparuit ejus celsitudo, virtus & magnitudo. Augustinus in Serm. Quæ est ista humilis celsitudo, infirmi fortitudo, parvuli magnitudo? Triplex hodie memoratur Salvatoris apparitio. *Prima* facta fuit tredecima die ab ejus nativitate. *Secunda* fuit tredecima die & tricesimi anni ejus, quando scilicet baptizatus fuit à Joanne. *Tertia* fuit sicut creditur eadem die anno revoluto, cum in nuptiis aquam mutavit in vinum. *Prima* facta fuit in apparitione stellæ, per quam ostendit seipsum esse cui cœlestia famulantur. Augustinus in Serm. Quid erat illa stella nisi mirifica lingua cœli, quæ narraret gloriam Dei, inusitatum Virginis partum, inusitato splendore clamaret. Cui postea non apparenti, Evangelium toto orbe succederet. *Secunda* in baptismo ubi testimonio patris, gloria ejus quasi unigeniti apparuit. *Hoc est,* inquit, *filius meus dilectus,* &c. Joan. 1. *Vidimus gloriam ejus quasi unigeniti,* &c. *Tertia* in nuptiis, ubi aquam mutavit in vinum, in qua mutatione se Dominum terrenorum esse ostendit. Ambrosius in Serm. Nemo potest mutare naturam, nisi qui Dominus est naturæ. Idem Magnum planè signum, & ad Dei credendam sufficiens majestatem. *Hoc signo manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli ejus.* Joan. 2. In *secunda* apparitione ostensus est unigenitus patris, & sic ejusdem substantiæ cum ipso. In *prima* ostensus est Dominus cœlestium, in *tertia* terrenorum, & sic ejusdem potentiæ cum patre.

Quomodo in Nativitate & in Epiphania apparuerit.

Triplex apparitio Salvatoris hodie colitur.

De 1. Math. 2.

De i Math 4.

De 3. Ioan. 2.

Iterum de illis.

II. Quare Salvator apparuerit. Tria opera Diaboli.

Circa secundum notandum quod Diabolus tria opera in hoc mundo fecerat. Procuraverat enim *hominum, excæcationem, inquinationem, afflictionem.* Ad tantam cæcitatem devenerant homines, quod divinum honorem lignis & lapidibus exhibebant, & cultum quem soli factori suo impendere debebant, operibus manuum suarum impendebant. Cæcitatem verò secuta est inquinatio. Qui enim lutum non videt non cavet. Unde omni genere spurcitiarum inquinati erant. Inquinationem verò peccati justè sequitur afflictio. August. in libro de libero arbitrio. Nullo temporis intervallo ista duo dividuntur, ut quasi alio tempore non faciat quod debet, & alio patiatur, ne vel temporis puncto universalis pulchritudo turpetur, ut sit in ea peccati dedecus sine decore vindictæ. Proverb. 14. *Miseros facit populos peccatum.* Oseæ 4. *Maledictio, homicidium, mendacium, furtum, & adulterium inundaverunt.* Et subditur. *Propter hoc lugebit terra.* Et ut hæc tria opera diaboli dissolveret apparuit filius Dei. Apparitio facta per stellam fuit contra cæcitatem mundi. Stella enim quæ exterius splenduit, figurabat lumen fidei quod in cordibus gentium radiare fecit, sicut tenebræ solis in passione Christi figurabant tenebras infidelitatis quæ erant in cordibus Judæorum, Unde Augustinus in Serm. Istam novam stellam declaravit natus qui antiquum solem obscuravit occisus. Illa luce inchoata est fides gentium, istis tenebris accusata est perfidia Judæorum. Stella enim figurabat lumen cœlestis doctrinæ, quo regenda erat Ecclesia. *Secunda apparitio* quæ facta fuit in baptismo fuit contra secundum opus diaboli, scilicet inquinationem. Sponsus enim Ecclesiæ qui est splendor gloriæ Hebr. 1. paravit balneum, quo ipse se balneavit, baptismum scilicet, non aquam maculans, sed virtutem abluendi donans. Ambrosius in Serm. Qualis salvatoris est baptismus, in quo purgantur potius fluenta quam purgant, novo enim sanctificationis genere Christum non tam lavit unda quam lota est. *Tertia apparitio* ubi aqua in vinum mutata est, fuit contra tertium opus diaboli, scilicet afflictionem. Mutatio enim aquæ in vinum significat aquam tribulationis mutandam esse in vinum consolationis. Quæ mutatio in parte jam facta est, quia filius Dei mala pœnæ tolerando, ea nobis toleranda reddidit. Magna enim consolatio membris ex capite, ut dicit Augustinus. Spes etiam futuri gaudij tribulationes præsentes quodammodo dulcorat. Perfectè vero hæc mutatio fiet in futuro, tunc enim una gutta aquæ tribulationis in mille modios gaudij vertetur, Pro una enim hora qua aliquis afflictionem pœnitentiæ sustinuerit, mille annis in delitiis paradisi erit.

Ad hæc destruenda facta est triplex apparitio Christi.

1.

2.

3.

III. Quomodo

Circa tertium notandum, quod sicut filius Dei

celebranda sit Epiphania. Imitãdo Christum debemus dissolvere opera Diaboli tripliciter.

Dei in hoc mundo apparuit ut opera diaboli dissolveret, sic apparitionem ipsius ita celebrare debemus ut ejusdem operibus destruẽdis intendamus, lumen cælestis doctrinæ amando, puritati acquirendæ & conservandæ studendo, aqua tribulationis pœnitentialis hydrias implendo, quæ nobis vertatur in vinum spiritualis consolationis in præsenti, & æternæ in futuro. Ecclesiastici 1. *Vsque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio jucunditatis.* Gregor. Si dulcia quærimus, necesse est ut amara toleremus.

IV. Epiphania celebranda est ob quadruplicem nativitatẽ

1. Circa Quartum notandum, quod cum gaudio magno celebranda est apparitio Salvatoris, sicut enim dicit Gregor. Nativitas hodierna altior est quodammodo natali Salvatoris nostri. Possumus autem distinguere *quadruplicem nativitatem*, de qua hodie gratulari debemus. *Prima est nativitas æterna*, de qua filius Dei de patre nascitur, quæ testimonio patris nobis hodie declaratur. In natali celebramus temporalem Christi nativitatem ex matre, sed hodie celebramus digniorem illam quæ ex patre. Unde Ambros. Pater qui tunc obumbravit in virtute, nunc clamat in voce; qui tunc umbram præstitit nativitati, modò testimonium perhibet veritati *Hic est*, inquit *filius meus dilectus*, &c. Præclarior est secunda quam prima
2. nativitas. *Secunda* est *spiritualis* nativitas, qua per fidem in cordibus gentium verus sol nasci cæpit.
3. *Tertia* verò est *nativitas sacramentalis*, qua in mẽbris suis in aquis baptismi nascitur; quam Ambrosius comparat Nativitati Salvatoris quæ fuit ex virgine dicens: Gloriemur quia filium genuit mater & casta est, & quia Christum lavit unda & sancta est. Illi est collata virginitas, isti collata fæcunditas; illa virum procreavit & virgo est, ista generat plures & pura est; ista propter Christum nescit
4. alium, ista cum Christo mater est populorum. *Quarta* est *nativitas beata* qua inchoatur vita æterna, quæ in mutatione aquæ in vinum est figurata. Unde Ambrosius in Serm. Credendum est jam ex hoc mortalem hominem in immortalem posse converti, quando vilis substantia in pretiosam conversa est substantiam.

Ad septem opera diaboli dissolvenda venit Christus in Mũdum.

In hoc apparuit filius Dei, &c. Possumus distinguere septem opera diaboli ad quæ dissolvenda filius Dei carne assumpta modo apparuit. *Pri-*
1. *mum* est *obscuratio*, de qua Isa. 9. *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnã.* Ejusdem 60. *Ecce tenebræ operient terrã & caligo populos.* Diabolus odit lucem. Joan 3. *Omnis qui male agit odit lucem*, & amat tenebras. Job 24. *Oculus adulteri observat caliginem.* Cõtra hoc opus diaboli venit filius
2. Dei tanquã lux vera *Secundum* opus diaboli est *congelatio. Ventus aquilo*, id est diabolus, *flaverat & congelaverat crystallum ab aqua.* Ecclesiast. 43. Non solum corda hominum congelata erant in glaciem, sed etiam in crystallum. Congelatio diversarum naturarum res conjungit, facit enim lapides sic adhærere terræ, ut vix separari possint. Sic flatus tentationis diabolicæ corda hominum, quæ quasi cælestia sunt, terræ per cupiditatem & avaritiam fecerat adhærere, ut à terrenis non possent separari. Contra hanc congelationem venit filius Dei legem igneam afferens, ignem amoris verbis, exemplis, & beneficijs in cordibus hominum
3. succendens. *Tertium* opus est *ligatio*. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.* Hoc servitio servit peccator diabolo, quod manibus proprijs funes facit quibus se ligat, & diabolo ligatum se tradit. Contra hoc opus diaboli venit filius Dei, qui solvit compeditos & potestatem solvendi ministris Eccle-
4. siæ dedit. Matthæi 16. *Quartum* est *oneratio*. Psal. 37. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Congregaverunt homines materiam ignis infernalis, trahebant enim quasi plaustrum spinis peccatorum omnium, quibus in inferno incendendi erant. Isa. 5. *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum* Contra hoc opus diaboli venit filius Dei & onus peccatorum nostrorum quantum ad pœnam super se sumpsit. Isai 53. *Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit.* 1. Petri 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore nostro super lignum.* Joan. 1. *Ecce qui tollit peccata mundi.* *Quintum* opus est *deformatio* cujus triplex causa erat. *Prima* erat monstruosa perversitas, quod enim posuit Deus in summo, animam scilicet volens eam dominari carni, diabolus posuerat eam in imo. Item faciem animæ, quam Deus vult esse versam ad anteriora, scilicet spiritualia & æterna, diabolus converterat ad posteriora, scilicet ad caduca. Psalm 20. *Pones eos dorsum.* Hierem. 2. *Verterunt ad me tergum & non faciem.* Ejusdem 7 *Facti sunt retrorsum & non ante.* Quod debuerat esse intus, posuerat extra secundum illud Ecclesiastici 10. quod dicitur de Avaro: *projecit intima sua in vita sua. Secunda* causa est membrorum præcisio. Ezech 23. *Nasum tuum & aures tuas præcident. Tertia* decoloratio. Thren. 4 *Denigrata est facies eorum super carbones.* Sic diabolus pingit imaginem suam in animabus peccantium. Imitantur eum *qui sunt in parte ipsius* Sap. 1. Contra hoc opus venit filius Dei, qui est imago patris, ut homines conformantes se ei à deformitate hac reformarentur. *Sextum* est *vilificatio*, quam diabolus dupliciter procurat. *Vno* modo dum homines venales efficit pro momẽtanea voluptate fœda. Prover. 6. *Pretium scorti vix est unus panis. Secundo* cum homines ad peccata redire facit. Hier. 3. *Quam vilis facta es nimis iterans vias tuas* Proverb. 26. *Quasi canis qui revertitur ad vomitum suum; sic imprudens qui iterat stultitiam suam.* Contra hoc opus filius Dei apparuit, & ut pretiosos nos faceret seipsum nobis pretium posuit, ut non minori pretio nos de cætero venderemus Augustinus. Appendite ex pretio ne tibi vilescas. *Septimum* opus est *tyrannica dominatio*. Diabolus tanquam simia regnum effigiare voluit, & sedem sibi ex adverso statuit. Isaiæ 14. *Ponam sedem meam ad aquilonem.* Ipse ad modum simiæ super humeros hominum sedere contendit. Contra hoc opus ejus filius, Dei apparuit, qui tyrannidem ejus compescuit. Joan. 12. Princeps mũdi hujus ejicietur foras.

5. Operis hujus causa triplex.

6. Factum duplici modo

7.

DE EODEM.

SERMO SECVNDVS.

SERMO XXVI.

SVMMARIVM.

Exponit hic sermo 4. modos seu status Christi apparentis.

Apparuit benignitas & humanitas salvatoris nostri Dei, &c. *Ad Titum 3.*

Quadruplex status Salvatoris apparentis.

QVadruplicem statum Salvatoris possumus distinguere. In *primo* apparuit benignitas & humanitas, in *secundo* latet humanitas, apparet tamen benignitas, in *tertio* apparet humanitas & severitas, in *quarto* apparebit non solum benignitas & humanitas, sed etiam divinitas *Primus* status fuit dum erat in hac vita mortali, *secundus* est modò, *tertius* erit in hoc mundo, *quartus* post mundum.

Primus modus apparitionis Chri-

Circa *primum* notandum quod benignitas dicitur abundans bonitas se & sua communicans, qualis est Dei bonitas, quæ creaturæ capaci sui, sci-

licet creaturæ rationali, si digna fuerit, se communicabit, ut sicut beatus est clarissimè suam pulchritudinem inspiciendo & summè suam suavitatẽ amando; sic creatura rationalis beata erit manifestata eius visione & perfecto eius amore. Hanc benignitatem seu bonitatem abundantem voluit Dominus persuadere homini, & in creatione usus est ad hoc quasi argumento universitate creaturarum, quas non solum liberaliter, immo etiam liberales creavit Deus, ut dent semetipsas. Lux dat se, similiter calor, & sic de cæteris. Augustinus. Indicium maximæ divinæ bonitatis est, quod quælibet res cogitur dare seipsam. Sed quia posset aliquis dicere, non sequi, etsi Dei bonitas det sua quod propter hoc det seipsam; ideo Dominus se visibilem facit, ut donatione sui visibili, invisibilem sui donationem persuaderet, & sic apparuit benignitas & humanitas, id est in humanitate. *Non ex operibus*, &c. Quasi diceret hoc beneficium non fuit proportionale meritis nostris, sed suæ misericordiæ, nec potest cogitari maior fluvius de fonte divinæ misericordiæ procedens. Secundum magnitudinem fontis, fuit magnitudo fluvii, unde subditur: *Secundum misericordiam suam salvos nos fecit.* Filius Dei factus est filius virginis, ut qui donabilis erat à Deo, donabilis esset à virgine. Solent dicere sapientes huius mundi: *sufficit unus dator in una domo.* Econtrario divina liberalitas videtur dixisse: *Non est bonum, patrem esse datorem filii solum, faciamus ei adiutorium*, scilicet beatam virginem. Solent avari oblata ab aliis recusare, ne oporteat eis sua dare: è contrario Dei bonitas voluit accipere de nostro, ut nos acciperemus de suo. Augustinus. Dubitas quod non velit tibi dare bona sua, qui non dedignatus est pro te suscipere mala tua? Sicut apparuit salvatoris benignitas, sic apparere debet & tua. Noli Deo esse avarus tempore illo, quo fuit tibi tam largus. Apparere etiam debet tua humanitas. In quibusdam tamen apparet bestialitas. Bernardus, Puto iumenta dicerent si loqui fas esset. Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis. Seneca. Quosdam ventri obedientes loco animalium numeremus, non hominum. Non apparet humanitas in detractoribus, qui canes vel serpentes esse videntur. Ecclesiastici 10. *Si mordebat serpens in silentio, nihil minus eo habet qui occultè detrahit.* Detractores ad modum canis homines mordent, Galat. 5. *Si ad invicem mordetis, videte ne ab invicem consumamini.* Non apparet humanitas in raptoribus, qui ursi, vel lupi, vel leones esse videntur. Proverb. 28. *Leo rugiens & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem.* Daniel 7. *Ecce bestia aliena similis urso.* Cui dictum est: *Surge, comede carnes plurimas.* Sophon. 3. *Principes eius in medio eius quasi leones rugientes, iudices eius lupi vespere*, &c. In hominibus dolosis non apparet humanitas, vulpes enim esse videntur. Lucæ 13. *Dicite vulpi illi*, vulpem vocat Herod. Et *notandum* quod aliquis leo est per superbiam, serpens per invidiam, aper per iram, testudo per pigritiam, ursus per gulam, ursus enim sequendo dulcedinem mellis capitur, porcus per luxuriam, talpa per avaritiam.

Christi per benignitatem humanitatem assumendo.

Benignitas seu bonitas Dei quid sit & qui appareat in creaturis & in Deo.

In nobis apparere debet benignitas & humanitas, non bestialitas.

1 Non apparet humanitas in detractoribus

2. In raptoribus.

3. In dolosis. Varia vitia faciunt nos varias bestias.

Circa *secundum* statum notandum quod nunc apparet Salvatoris benignitas, licet lateat eius humanitas. Specialiter autem apparet in Sacramentis Ecclesiæ, in baptismo & pœnitentia, ubi peccatoribus peccatum dimittit, pacem eorum adeo carè emens, quod dat eis regnum cœlorum. Et licet non appareat nobis eius humanitas, patri tamen apparet pro nobis. 1. Ioan. 2. *Si quis peccaverit advocatum habemus apud patrem*, &c. In Psalm. 83. *Respice faciem Christi tui.* Bernard. Securum habes ô homo accessum ad Deum, ubi habes filium ante patrem, & ante filium habes matrem: filius ostendit patri latus, & vulnera, mater ostendit filio pectus & ubera: nec ulla ibi timeri poterit repulsa, ubi tot charitatis concurrunt insignia.

Secundus modus apparitionis Christi.

Circa *tertium* statum notandũ quod in mundo apparebit humanitas & severitas. Unde secundum illum statum vocat eum Propheta leonem. Oseæ 11. *Quasi leo rugiet.* Amos tertio. *Leo rugiet, quis non timebit?* Bernardus in Sermonibus. Quoniam benignus apparuit ultra omnem spem, ultra omnem æstimationem similem expectare possumus iudicii districtionem. Ex magnitudine indulgentiæ magnitudinem ultionis attende. Immensus est enim Deus & infinitus in iustitia sicut & in misericordia, multus ad ignoscendum, multus ad ulciscendum. Propter hoc benignitatem prærogavit, ut per eam reconciliati severitatem videamus securi.

Tertius modus.

Circa *quartum* statum notandum quod post iudicium apparebit electis non solum benignitas & humanitas sed etiam divinitas. Iob 33. *Videbunt faciem eius in iubilo.* In Psalmo 20. *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.* Isaiæ 33. *Regem in decore suo videbunt.* In illa apparitione erit perfectum gaudium electorum. Bernard. Revera illud est verum & solum gaudium quod non creatura sed de Creatore accipitur, quod cum possederis nemo tollet à te, cui comparata omnis aliunde iucunditas mœror est, omnis sanitas dolor, omne dulce amarum, omne decorum fœdum, omne quod cum aliud delectari possit, molestum. August. Si mali possent, mallent in inferno Deum videre, & in pœnis, quam extra pœnas Deum non videre.

Quartus modus.

DE EODEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo tria potissimùm tractat I. thema explicat. II. occasione triũ Regum Christianos reges esse docet & quomodo regere debeant tradit. III. ex historia horum triũ Regum 7· nobis imitanda proponit.

SERMO XXVII.

Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui, *Isaiæ 60.*

PRophetia est de vocatione gentium ad fidem Christi. Hæc videtur hodie esse impleta quantum ad ultimam partem. Ambulaverunt enim reges in splendore stellæ quæ signum erat regis nati. De cuius nativitate prælocutus erat. Isa. dicens ad Hierusalem: *Super te orietur Dominus.* Super dicitur, quia super merita hominum fuit Christi adventus: vel quia *visitavit nos oriens ex alto.* Luc. 1. Vel quia *qui de cœlo venit super omnes est.* Ioan. 3. Nativitatem istam dixit Propheta esse populi illius, quia Christus populo illuminando natus est secundum illud. Isaiæ 9. *Parvulus natus est nobis.* Ambulaverunt etiam reges in splendore Christi, cum cæteri reges ad fidem eius conversi sunt, ut Constantinus, Heraclius & Theodosius. Et potest hoc intelligi de quadruplici splendore Christi, scilicet splendore doctrinæ, gratiæ, exempli & miraculorum. Vel specialiter splendor potest esse sine propria gloria, in quo splendore reges ambulaverunt, cum contempta propria gloria Christi gloriam quæsierunt. Apocal. 21. *Ambulabunt gentes in lumine eius, & reges terræ afferent gloriam suam & honorem.* Et secundum hoc, hæc duo: *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui*, respõdent duobus quæ præmisit Isai. *Venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est.* Christus lumen est humani generis & gloria patris. Ioan. 8. *Ego sum lux mundi.* Prover. 10.

I. Explicatur thema.

Iste locus de Nativitate Christi exponitur.

Gloria

Gloria patris, *filius sapiens*. De splendore gloriæ dicitur Baruch 5. *Ostendet splendorem suum in te.* Reges qui fidem Christi susceperunt, Ecclesiæ valde devoti fuerunt, secundum illud Isaiæ 49. *Erunt reges nutritii tui & reginæ nutrices tuæ. Vultu in terram demisso adorabunt te. & pulverem pedum tuorum lingent.* Eiusdem 60. *Mamilla regum lactaberis.* Hodie & reges in splendore Christi ambulabunt, dum fideles bene se regentes ac splendorem doctrinæ & exempli Christi proficiunt.

II. Cur Deus ex gentibus reges primos vocaverit. Christiani quomodo in baptismo reges inunguntur.

Et *notandum* quod Christus voluit reges esse illos qui primi de gentibus ad fidem eius venerunt, ad designandum quod Deo servire est regnare, & quia servientes eis regnum cœlorum sunt accepturi. Ideo Christiani in baptismo inunguntur. & hoc tripliciter. In vertice, ut in superiori parte animæ dignitatem regiam conservent, nec servituti vitiorum eam subjiciant. In pectore ut viscera misericordiæ in proximos habeant. In scapulis ut onus Christi mansuetè portent.

Fideles quomodo sint reges.

Fideles qui bene se gerunt, vitam regiam ducunt. In eis enim debito modo consulitur, imperatur, obeditur. Seneca. Multos reges, si ratio te rexerit. Lucæ 17. *Regnum Dei intra vos est.* Seneca. Vis magnum imperium dabo tibi, impera tibi. Tullius. Omnis sapiens liber, omnis stultus servus. Nec putatur hoc nomine imperator dignus. Quomodo vel cui liberè imperabit, qui suis cupiditatibus imperare non prest? Hoc quod tres reges fuerunt, referri potest ad fidem Trinitatis; vel ad hoc quod fideles *tria* habent regere, *manum*, *linguam*, *cor*. Primum regnum latum, secundum latius, tertium latissimum.

Cur tres reges vocati sint à Deo. Regnum fidelium triplex, duplici modo regendum. Primo modo cohibenda manus à tribus malis.

Regenda sunt hæc tria, ut à malis cohibeantur & bonis actibus servire cogantur. Regenda est manus ut *à tribus* cohibeatur, scilicet *à tactu immunditiæ, à peccato violentiæ & avaritiæ.* Propter *primum* Monachi sunt accincti Ecclesiastici 13. *Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea.* Caro ad modum picis inquinat tangentem. De *secundo* arguuntur Iudæi, Isaiæ 58. *Percutitis pugno impiè.* ad Rom. 12. *Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ.* De *tertio* habetur Ecclesiastici 4. *Non sit manus tua ad accipiendum porrecta. & ad dandum collecta,* Isaiæ 33. *Qui excutit manus suas ab omni munere, ipse in excelsis habitat.*

2. Lingua.

Regenda est *lingua* ut cohibeatur à detractione & adulatione & aliis vanis. Hierem. 5. *Disperdite satorem de Babylonia, & tenentem falcem in tempore messis.* Sator Babyloniæ est detractor, qui seminat inter fratres discordias. Lingua vero adulatoris falci comparatur, quæ amplectendo secat. Lingua etiam detractoris est quasi arcus occultè feriens. Hierem. 9. *Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii.*

3. Cor.

Regendum est *Cor* ab immundis cogitationibus, ut à pravis desideriis cohibeatur, locus enim est sacrificii. Psalm. 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, Cor contritum*, &c. Legitur Genes. 15. de sacrificio Abrahæ, quod descenderunt volucres super cadavera & abigebat eas Abraham, sic cogitationes malæ à corde sunt abigendæ. *Muscæ morientes perdunt suavitatem odoris sive unguenti.* Ecclesiast. 10.

Secundo modo hæc tria occupanda in bonis.

Occupanda sunt etiam tria prædicta bonis actibus. Benedicta manus quæ à bono opere non cessat. Psalm. 127. *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es*, &c. Benedicta lingua quæ solum benedicit. Iacob 3. *Ex ipso ore procedit maledictio & benedictio. Non oportet fratres mei hæc ita fieri. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amaram aquam?* Ephes. 4. *Omnis sermo malus de ore vestro non procedat.* Benedictũ cor quod est quasi avis cadavera & stercora fugiens, & floribus virtutum incidens & aromata diligens. Proverb. 27. *Vnguento & variis odoribus delectatur cor.*

Circa hos reges nobis attendenda sunt *septem* quæ ad ædificationem nostram valere possunt.

III. Ex historia Evangelic de tribus regibus septem ad ædificationem nostrã explanantur.

1. *Primum* est quod lumen cæleste, stella scilicet fuit occasio perveniendi ad Salvatorem, sic lumen cælestis sapientiæ est initium perveniendi ad salutem. Sap. 6. *Initium sapientia est verissima disciplina concupiscentiæ.*

2. *Secundum* est illud quod audacter quærunt *ubi est qui natus est rex Iudæorum* Exemplo ergo corũ non erubescas de his quærere quæ pertinent ad salutem animæ tuæ. Attendendũ vero est quod Christus rex Iudæorum est, id est confitentium. Illi enim ab eo reguntur qui frequenter defectus suos recolligunt & confitẽtur. Bern. Cõputatio dilata multa facit oblivisci. August. Initium iustitiæ nostræ confessio peccatorum nostrorum. Bernardus in Serm Quidquid minus est perfectionis. humilitas suppleat confessionis. Hieron. in Epistolis. Secunda post naufragium est tabula; humiliter confiteri culpam.

3. *Tertium* est quod videntes stellam multum gaudent. Exemplo ergo eorum gaudeas ad lumen cælestis doctrinæ quod non minus amandum est quam lumen stellæ. Stella illuminabat oculos corporis; lumen doctrinæ illuminabat oculos cordis. Stella ducebat ad Christum mortalem, doctrina cælestis ad Christum immortalem. Stella ducebat ad diversorium & præsepium. doctrinæ lumen ad cœlum gloriosũ. Stella ad Christum ducebat ad regionem suam reversuros, lumen doctrinæ ducet ad Christum sine fine cum ipso mansuros. Attendendũ est etiam quod dicitur: *gavisi sunt gaudio magno valde.*

Gaudendi materia nobis est triplex.

Triplex enim est materia gaudii, scilicet vita naturæ cum his quæ ad eam pertinent, vita gratiæ cum suis pertinentiis, & vita gloriæ.

De 1. De *primo* legitur, Ioan. 16. de muliere quæ peperit quod non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundo.

De 2. De *secundo*. Luc. 15. *Gaudium est in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente.* In eodem. *Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus fuerat & revixit.*

De 3. De *tertio* dicitur Luc. 20. *In hoc gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlis.*

Ad hæc tria iuvat lumen sapientiæ cælestis.

Lumen cœlestis sapientiæ facit ut homo de his tribus debito modo gaudeat. Ipsum facit ut vita naturæ hominis sit utilis: sine ipso enim est noxia, ut patet in hominibus & animabus damnatis, quibus melius esset non esse quam sic esse. Ipsum dat vitam gratiæ, quia *doctrina bona dabit gratiam.* Proverb. 13. Ipsum perducit ad vitam gloriæ. Sap. 6. *Concupiscentia sapientiæ deducet ad regnum perpetuum.* Gaudendũ est de illo gaudio magno. quia dat vitam gratiæ: gaudendum etiam est valde gaudio magno quia ducit ad vitam gloriæ.

4. *Quartum* est quod procidentes adorant, in quo dant nobis exemplum humilitatis quæ valde efficax est in oratione. Ecclesiast. 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit.* Vnde mulieres malè præparant se ad orationem, quæ tunc ornatus superbos assumunt; cum causa orandi ad ecclesiam vadunt.

Adoratio quid sit explicatur dupliciter. Adoratio duplex interior & exterior.

Adoratio est divinæ maiestatis professio, maiestas verò dicitur quod intelligitur per hoc adverbium *summè*, cum dicitur summè potens, summè sapiens, vel summè bonus. Vel adoratio est recognitio divinæ dominationis, sive sit interior recognitio, sive sit exterior. Interior fit fide, spe, charitate. August. in Enchir. Fide, spe, charitate colimus Deum. Exterior vero fieri potest voce, aut inclinatione, aut genuflexione, vel prostratione.

5. *Quintum* est quod tunc thesaurum aperiunt, cùm cum salvatore sunt. Gregorius. Deprædari desiderat, qui thesaurum publicè in via portat. Multi de quibus percipiebatur quod ferrent pecuniam: iugulati sunt à latronibus, qui se eis sociabant. Ezechias amisit, quæ nuntiis regis Babylonis ostendit 4. Regum 20. Ecclesiast. 4. *Vbi fuerint multi manus clauditur.*

6. Numeraq

Sextum est quod munera Christo offerunt: Aurum thus & Myrrham, quod quantũ ad seculares potest

gum de sæcularibus explicantur. referri ad eleemosynam, orationem & ieiunium. Tob. 12. *Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna; magis quam thesauros auri condere.* August. in Serm. A nobis aurum accipit, si eleemosynam faciamus; thus si orationem fundamus; myrrham si pro eo moriamur.

Qui aurum offerant Christo. *Aurum* offert qui Deum recognoscit omnium bonorum suorum Dominum & se solum dispensatorem. Proverb. 14. *Acceptus est regi minister intelligens.* Luc. 14. *Omnis qui non renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus.* Sunt multi qui divitias suas diabolo plus

Qui Diabolo. quam Deo offerunt, dum in eius servitio eas expendunt. Servis diaboli prodigi, pauperibus Christi avari, immo divitias suas idolum faciunt, dum

Thus Deo offerunt humiles. eas super omnia diligunt. *Thus* offerunt humiles, qui ad modum thuris ad ardorem divini amoris quasi annihilant se in odorem Deo suavissimum. Cantic. 1. *Nardus mea dabit odorem suum.* Nardus humilis hic beatam humilitatem designat, & si-

Superbi thurificant Diabolo. cut humiles thurificant Deo, sic superbi diabolo, quia ad odorem divini ardoris ad nihilum rediguntur. Superbia secundum veritatem nihil est in valore. Galat. 6. *Qui putat se aliquid esse cum sit nihil ipse se seducit.* Capita mulierum mala intentione ornata sunt velut thuribula diaboli, quæ aliis mulieribus fœtorem ingerunt, dum ad similitudinem earum exemplo provocantur. Superbi fœtorem intolerabilem Deo ingerunt, propter quem fœtorem Dominus in cœlo Luciferum tolerare noluit, sed eum de cœlo præcipitavit. Luc. 10. *Vi-*

Myrrham qui Christo bene vel male offerant. *debam sathanam de cœlo cadentem.* *Myrrham* offert, qui carnem suam pro Christo macerat. Sed sunt aliqui qui tunc potius myrrham apponunt, cum jam corpus computruit, & vermibus vitiorum plenum est. Sunt etiam aliqui, qui cum grano myrrhæ corpora condire volunt, non attendentes quod modicum myrrhæ ad corporis & cordis conservationem non sufficit. Quantum ad religio-

6. De Religiosis. sos exponit Bernardus has oblationes his verbis. Si solum aurum obtulissent, videri poterant paupertati matris consulere. Nunc autem thus & myrrham pariter offerentes spirituales oblationes insinuant. Aurum inter divitias sæculi videtur excellere, quod per Dei gratiam nos omnes obtulimus, qui pro eius nomine ex integro dereliquimus substantiam huius mundi. Iam vero necesse est ut qui terrena contempsimus, flagranti desiderio cælestia requiramus. Si offerimus & thuris odoramentum, erit etiam gratum sacrificium & acceptabilis oblatio nostra. Si cum auro & thure myrrha fuit, quæ licet amara sit, tamen conservat corpus quod mortuum est per peccatum, ne fluens in vitium putefiat. Possunt etiam hæ tres oblationes

3. De tribus statibus hominum. Aurum de Laicis. referri ad tria genera hominum, scilicet *laicos, clericos & claustrales.* *Laici* offerunt *aurum* qui dotant Ecclesias, assignantes ministris Ecclesiæ tanquam advocatis suis unde sustētētur. Etiam cōfidunt quod ipsi causam eorum tueantur, quia ipsi nesciunt defendere. Vnde ministri Ecclesiæ sunt proditores, si bona eorum recipiunt, & de causa eorum defendenda, se non intromittunt. *Clerici* debent *thus*

Thus de Clericis. offerre quia charitatis igne & zelo salutis animarum in flamma odoris bonæ famæ populo debent

Myrrha de claustralibus. ministrare, & ad modum thuris per humilitatē quasi in nihilum resolvi. *Claustrales myrrham* offerre debent, cum enim ipsi mundo sunt mortui, carnem

7. suam condire debent myrrha disciplinæ. *Septimum* est quod responso accepto non redeunt ad Herodē, sicut Moyses tacens clamabat. Exod. 14. & Susanna, Daniel 13. sic isti affectu interrogabant quid

Recidivorū insipientia quanta. divina vellet voluntas, de reversione ad Herodem meruerunt responsionem. Et *notandum* quod talis est insania eorum qui ad peccata relicta redeunt, qualis esset si quis voluntariè rediret ad carcerem inimici sui, dequo evasit, vel rediret per viam in qua spoliatus est & graviter vulneratus. Talis brutis insipientior videtur esse, qui ad laqueos non redeunt quos evaserunt. Aves cæteraque animalia in easdem pedicas retiaque non incidunt. Ecclesiastici 21. *Quasi à facie colubri fuge peccatum, & si accesseris ad ea, suscipient te.*

DE EODEM.

SERMO QVARTVS — SERMO XXVIII.

SUMMARIUM.

Ex quatuor propositis unum tantum tractat hic sermo, nempè quinque ostendentia magnitudinem seu excellentiam nati Regis Christi Domini.

Cum natus esset Iesus in Bethleēm Iudæ, &c. *Matthæi* 2.

Quatuor tractanda proponuntur. CIrca seriem Evangelicæ historiæ Quatuor sunt nobis attendenda: scilicet regis nati celsitudo, Magorum discretio, Iudæorum duritia, & Herodis malitia.

I. Celsitudinem nati Regis 5. demonstrant. Celsitudinem regis nati *quinque* nobis indicant. *Primum* est multiplex Prophetia de eius nativitate scripta, quæ ab Evangelista ostenditur esse impleta. Quando rex vel alius magnus venturus est ad civitatem aliquam præmittuntur varii nuntii, &

1. Variæ Prophetiæ seu prædictiones de illo. multum est si per dimidium annum mittuntur ante. Sed rex iste in mundum venturus nunciatus est à diversis prophetis ante per multa tempora. Prophetavit Michæas. *Et tu Bethleem*, &c. locum nativitatis eius nuntians Micheæ 5. Quæ prophetia ostenditur esse impleta cum dicitur: *in Bethleem Iuda.* Prophetavit Iacob de tempore nativitatis Genes. 49. *Non auferetur sceptrum de Iuda & dux de femore suo donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Hoc tempus advenisse jam ostendit Evangelista dicens: *In diebus Herodis regis.* Finito enim regno Iudæorum Herodes alienigena regnum sibi jam occupavit. Prophetavit Baalam de signo nativitatis huius regis. Numeri 24. *Orietur stella ex Iacob.* Quæ prophetia ostenditur impleta cum dicitur: *Vidimus stellam eius in oriente.* Conveniens fuit ut eius nativitas, qui salvaturus erat credentes in se tam ex Iudæis quā ex Gētilibus, non solum prænuntiaretur per Iudæos, sed etiam per gentilem Balaam. *Secundum* est quod ipse natus 2. est rex Iudæorum; alii postquam sunt nati, reges effecti sunt, ipse vero rex erat cum natus est, non solum Iudæorum, sed etiam sæculorum. Magi gentiles eum regem Iudæorum dixerunt. Pilatus etiam gentilis nulla aura vanitatis afflatus in eius Passione titulum scripsit: *rex Iudæorum*, quem titulum Iudæi conati sunt, ingerendo se emendare, ut dicit August. Velint aut nolint rex est Iudæorum, cum etiam per servos suos eis dominetur, Iudæi enim servi sunt Christianorum. *Tertium* est stel- 3. læ quæ eum demonstravit. August. Abscondebatur in stabulo & cognoscebatur in cœlo. Idem cœlos angeli habitant & sidera exornant, utrique enarraverunt gloriam Dei, cum verbum Caro factum est, cum cœlestia à gloria Christi non tacuerunt, Pater testimonio suo eum glorificavit, Spiritus sanctus desuper eum in specie columbæ descendit, Angelus pastoribus apparendo, Stella magos dirigendo, Cœlum propter Christum baptizatum se aperiendo. Cum ergo verbum Caro factum laudet lingua cælestis, quomodo ab eius 4. gloria cessare potest lingua carnis? *Quartum* est quod reges tres de longinquo venientes regem natum quæsierunt & adoraverunt & muneribus honoraverunt

Reliqua tria adhuc tractanda sunt.

noraverunt. August. Magnum sacramentum, in præsepio jacebat, & magos ab oriente ducebat. *Quintum* est quod à rege Herode timebatur. August. Quid erit tribunal judicantis, quando superbos reges curia terrebat infantis? Idem Pie timeant reges ad patris dexteram jam sedentem, quem rex impius timuit adhuc matris ubere lac sugentem.

IN OCTAVA EPIPHANIÆ.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

SERMO XXIX.

Explicantur in hoc sermone verba thematis de Sacramentis nova legis, eorumque duo principales effectus afferuntur, quorum quilibet in tres alios subdividitur.

Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris: & dicetis in illa die: Confitemini Domino &c, invocate nomen ejus. *Isaia 12.*

Duplex effectus Sacramentorum ex themate deducitur.

IN verbis istis duplex effectus Sacramentorum agitur & sufficienter exprimitur. Mundus quippe duplici incommodo tenebatur, scilicet culpæ & pœnæ sive miseriæ. *Omnes enim peccaverunt & egent gloria Dei.* Rom. 3. Sed Christus attulit abundantiam gratiæ contra miseriam, *gratiam enim & gloriam dabit Dominus*, sicut ait Psalm. 83. Hoc duplex beneficium prædixerat in Christo Isa. habendum dicens. *Haurietis*, &c. promittens *primo* in præsenti abundantiam gratiæ salvantis à culpa ibi: *haurietis aquas*, &c. *secundo* in futuro lætitiam resurrectionis gloriosè liberantis ab omni miseria ibi: *Et dicetis in illa die.*

I. Gratia liberationis à culpa in vita præsenti, quæ tres effectus habet.

Gratia vero lavantis à culpa declarat *tres conditiones*: *Largitatem* scilicet ibi: *haurietis aquas*; *utilitatem in gaudio*; *perennitatem*, *de fontibus Salvatoris*. *Largitatem* quidem in anima, sicut temporibus Noë ad purgationem mundi factum est diluvium aquarum corporalium Genes. 7 sic temporibus Christi ad mundi purgationem factum est diluvium aquarum spiritualium secundum illud Eccles. 50. *In diebus eius emanaverunt putei aquarum*, &c In cujus signum de latere ejus fluxit aqua in ablutionem peccatorum. Joan. 19. Factus est fons patens domui David scilicet vulnus in latere apertum in ablutionem peccatorum actualium & originalium. Necessarium autem erat diluvium gratiarum, quia in mundo inundaverat diluvium aquarum culparum, secundum illud Oseæ 4. *Maledictum & mendacium, furtum & homicidium & adulterium inundaverunt*, &c. Has aquas antiqui haurire non poterant, quia non dabatur gratia in Sacramentis eorum, erant enim sicut cisternæ dissipatæ quæ continere non valent aquas suas. Propter quod Dominus conqueritur de Judæis servantibus legalia post ejus adventum. Hierem 2. *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas*, &c. Sacramenta vero novæ legis continent abundantiam gratiarum. Ideo monet. Isa. 55. *Omnes sitientes venite ad aquas.* *Vtilitatem gratiæ sacramentalis* ostendit cum addit *in gaudio*, peccatum quippe aufert duplex gaudium, internum scilicet mentis & gaudium divinæ visionis. Tob 5. *Quale* inquit, *gaudium mihi erit qui in tenebris sedeo*, &c. Sed gratia sacramentalis tollit tristitiæ causam, id est peccatum, & restituit utrumque gaudium: *fluminis* namque id est gratiæ Sacramentalis *impetus lætificat civitatem Dei* *Auditui meo*, ait Psal. 50. *dabis gaudium & lætitiam.* Eccles. 15. *Iocunditatem & exultationem thesaurizabit super eum.* *Perrennitatem gratiæ Sacramentalis* ostendit cum addit: *de fontibus Salvatoris*, aqua enim fontium jugiter fluit, sic gratia Sacramentorum Evangelicorum perennis erit secundum illud. Joan. 4. *Qui biberit ex aqua hac fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Quia Sacramentorum quidem veterum usus cessavit. Levit. 9. *Novis supervenientibus vetera projicietis*, sed Sacramentorum novorum virtus semper duravit. Isaiæ 58. *Erit sicut fons cuius non deficient aquæ.* *De fontibus* vero *Salvatoris* pluraliter dicit quia septem sunt fontes Sacramentales ex quibus aquarum Sacramentalium abundantia fluit. *Percutiet fluvium in septem rivis.* Isa 11. De fonte quidem baptismi fluit aqua ad mundationem culpæ originalis, de fonte pœnitentiæ ad mundationem culpæ mortalis. De fonte unctionis extremæ ad emundationem culpæ venialis De fonte sacri ordinis ad emundationem ignorantiæ maculæ, oculorum intellectum obscurantis, quia in ea confertur clavis scientiæ De fonte Eucharistiæ ad mundationem malitiæ, quasi maculæ affectum corrumpentis. De fonte confirmationis ad mundationem infirmitatis, quasi maculæ irascibilem deturpantis. De fonte conjugii ad mundationem concupiscentiæ, quasi maculæ concupiscibilem animæ partem fœdantis. His quippe septem ablutionibus mundatur lepra humani generis in aquis Jordanis qui interpretatur humilis descensus, id est in vertice passionis, quæ inest Sacramentis. 4. Reg. 5. Hoc est lavacrum aquæ in verbo vitæ in quo Ecclesia mundatur, ut exhibeatur Christo non habens maculam aut rugam aut aliquid hujusmodi in die gloriosæ resurrectionis Ephes. 5. Sic ergo in verbis istis primò tangit effectum gratiæ à culpa lavantis.

1. Largitas gratiæ Sacramentalis.

Zach. 13.

Sacramentorum veteris legis siccitas.

2. Vtilitas ejusdem.

Psalm. 45.

3. Perennitas eiusdem.

Salvatoris fontes sunt septem Sacramenta.

II. Gloria liberans à pœna vel miseria in vita futura, cuius tres sunt effectus.

Deinde tangit effectum gloriæ à miseria liberantis, ibi: *& dicetis in illa die*, &c. quem describit à *tribus*. *Vnus* enim effectus gloriæ in sanctis erit *perfecta illuminatio* in secretorum revelatione quia dies erit. *Alter devota gratiarum actio* de evasione malorum omnium, quia erit confessio. *Tertius assidua laudatio* de adeptione omnium bonorum, quia erit nominis Dei invocatio. Erit quidem *perfecta illuminatio* in revelatione secretorum, veniet enim Dominus *qui revelabit abscondita tenebrarum* 1. Corinth 4. *Orietur timentibus nomen Domini sol justitiæ.* Malach. ult. Nec ultra occidet eis sol. Isa. 60. *Non occidet ultra sol tuus.* Unde non erit ultra nox, sed dies & claritas in perpetuum. Zacha. ult. *Erit dies una quæ nota est Domino.* O, inquit Bernardus, vere meridies plenitudo fervoris & lucis, ô solicitatio & umbrarum exterminatio, ô quoniam hyems abiit & recessit. Erit etiam devota gratiarum actio pro evasione malorum omnium: *neque enim mors, neque luctus, neque dolor erit ultra.* Apocal. penult. Sed de evasione eorum *devota gratiarum actio*. Isai. 51. *Gaudium & lætitia audietur in ea, gratiarum actio & vox laudis. Confitebuntur* enim *cœli mirabilia tua Domine, etenim veritatem tuam in Ecclesia sanctorum.* Psal. 88 *Benedictio enim & claritas, & gratiarum actio, honor, virtus & fortitudo Deo nostro.* Apocal. 7. Sic etiam erit *assidua Dei laudatio* de adeptione omnium bonorum, videbimus enim ut ait Augustinus vacabimus atque laudabimus. Nam tota die & nocte non tacebunt sancti laudare nomen Domini Isa 62. Hoc erit unum & commune officium Angelorum & hominum laudare Deum. Sic ergo in verbis propositis tangit Isa. duplicem Sacramentorum effectum, scilicet gratiæ in præsenti & gloriæ in futuro, quem duplicem effectum tangit scriptura per oleum Samaritani & vinum. Luc. 10 Quo duplici remedio sanantur vulnera sauciati generis humani tam pœnarum quam culparum. præstante ipso Samaritano redemptore humani generis, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

1. 2. De effectu primo.

3.

De secundo effectu.

De tertio effectu.

Conclusio sermonis

referri ad eleemosynam, orationem & ieiunium. Tob. 12. *Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna; magis quam thesauros auri condere.* August. in Serm. A nobis aurum accipit, si eleemosynam faciamus; thus si orationem fundamus; myrrham si pro eo moriamur.

Qui aurum offerant Christo. *Aurum* offert qui Deum recognoscit omnium bonorum suorum Dominum & se solum dispensatorem. Proverb. 14. *Acceptus est regi minister intelligens.* Luc. 14. *Omnis qui non renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus.* Sunt multi qui divitias suas diabolo plus

Qui Diabolo. quam Deo offerunt, dum in eius servitio eas expendunt. Servis diaboli prodigi, pauperibus Christi avari, immo divitias suas idolum faciunt, dum

Thus Deo offerunt humiles. eas super omnia diligunt. *Thus* offerunt humiles, qui ad modum thuris ad ardorem divini amoris quasi annihilant se in odorem Deo suavissimum. Cantic. 1. *Nardus mea dabit odorem suum.* Nardus humilis hic beatam humilitatem designat, &

Superbi thurificant Diabolo. sicut humiles thurificant Deo, sic superbi diabolo, quia ad odorem divini ardoris ad nihilum rediguntur. Superbia secundum veritatem nihil est in valore. Galat. 6. *Qui putat se aliquid esse cum sit nihil ipse se seducit.* Capita mulierum mala intentione ornata sunt velut thuribula diaboli, quæ aliis mulieribus fœtorem ingerunt, dum ad similitudinem earum exemplo provocantur. Superbi fœtorem intolerabilem Deo ingerunt, propter quem fœtorem Dominus in cœlo Luciferum tolerare noluit, sed eum de cœlo præcipitavit. Luc. 10. *Videbam sathanam de cœlo cadentem.*

Myrrham qui Christo bene vel male offerant. *Myrrham* offert, qui carnem suam pro Christo macerat. Sed sunt aliqui qui tunc potius myrrham apponunt, cum jam corpus computruit, & vermibus vitiorum plenum est. Sunt etiam aliqui, qui cum grano myrrhæ corpora condire volunt, non attendentes quod modicum myrrhæ ad corporis & cordis conservationem non sufficit.

2. De Religiosis. Quantum ad religiosos exponit Bernardus has oblationes his verbis. Si solum aurum obtulissent, videri poterant paupertati matris consulere. Nunc autem thus & myrrham pariter offerentes spirituales oblationes insinuant. Aurum inter divitias sæculi videtur excellere, quod per Dei gratiam nos omnes obtulimus, qui pro eius nomine ex integro dereliquimus substantiam huius mundi. Iam vero necesse est ut qui terrena contempsimus, flagranti desiderio cælestia requiramus. Si offerimus & thuris odoramentum, erit etiam gratum sacrificium & acceptabilis oblatio nostra. Si cum auro & thure myrrha fuit, quæ licet amara sit, tamen conservat corpus quod mortuum est per peccatum, ne fluens in vitium putefiat.

3. De tribus statibus hominum. Aurum de Laicis. Possunt etiam hæ tres oblationes referri ad tria genera hominum, scilicet *laicos, clericos & claustrales. Laici* offerunt *aurum* qui dotant Ecclesias, assignantes ministris Ecclesiæ tanquam advocatis suis unde sustētētur. Etiam cōfidunt quod ipsi causam eorum tueantur, quia ipsi nesciunt defendere. Vnde ministri Ecclesiæ sunt proditores, si bona eorum recipiunt, & de causa eorum deffendenda, se non intromittunt.

Thus de Clericis. *Clerici* debent *thus* offerre quia charitatis igne & zelo salutis animarum in flamma odoris bonæ famæ populo debent

Myrrha de claustralibus. ministrare, & ad modum thuris per humilitatē quasi in nihilum resolvi. *Claustrales myrrham* offerre debent, cum enim ipsi mundo sint mortui, carnem suam condire debent myrrha disciplinæ.

7. *Septimum* est quod responso accepto non redeunt ad Herodē, sicut Moyses tacens clamabat. Exod. 14. & Susanna. Daniel 13. sic isti affectu interrogabant quid

Recidivorū insipientia quanta. divina vellet voluntas, de reversione ad Herodem meruerunt responsionem. Et *notandum* quod talis est insania eorum qui ad peccata relicta redeunt, qualis esset si quis voluntariè rediret ad carcerem inimici sui, de quo evasit, vel rediret per viam in qua spoliatus est & graviter vulneratus. Talis brutis insipientior videtur esse, qui ad laqueos non redeunt quos evaserunt. Aves cæteraque animalia in easdem pedicas retiaque non incidunt. Ecclesiastici 21. *Quasi à facie colubri fuge peccatum, & si accesseris ad ea, suscipiunt te.*

DE EODEM.

SERMO QVARTVS

SERMO XXVIII.

SUMMARIUM.

Ex quatuor propositis unum tantum tractat hic sermo, nempè quinque ostendentia magnitudinem seu excellentiam nati Regis Christi Domini.

Cum natus esset Iesus in Bethleēm Iudæ, &c. *Matthæi* 2.

Quatuor tractanda proponuntur. CIrca seriem Evangelicæ historiæ Quatuor sunt nobis attendenda: scilicet regis nati celsitudo, Magorum discretio, Iudæorum duritia, & Herodis malitia.

I. Celsitudinem nati Regis 5. demonstrant. Celsitudinem regis nati *quinque* nobis indicant.

I. Variæ Prophetiæ seu prædictiones de illo. *Primum* est multiplex Prophetia de eius nativitate scripta, quæ ab Evangelista ostenditur esse impleta. Quando rex vel alius magnus venturus est ad civitatem aliquam præmittuntur varii nuntii, & multum est si per dimidium annum mittuntur ante. Sed rex iste in mundum venturus nunciatus est à diversis prophetis ante per multa tempora. Prophetavit Michæas. *Et tu Bethleem*, &c. locum nativitatis eius nuntians Micheæ 5. Quæ prophetia ostenditur esse impleta cum dicitur: *in Bethleem Iuda.* Prophetavit Iacob de tempore nativitatis Genes. 49. *Non auferetur sceptrum de Iuda & dux de femore suo donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Hoc tempus advenisse jam ostendit Evangelista dicens: *In diebus Herodis regis.* Finito enim regno Iudæorum Herodes alienigena regnum sibi jam occupavit. Prophetavit Balaam de signo nativitatis huius regis. Numeri 24. *Orietur stella ex Iacob.* Quæ prophetia ostenditur impleta cum dicitur: *Vidimus stellam eius in oriente.* Conveniens fuit ut eius nativitas, qui salvaturus erat credentes in se tam ex Iudæis quā ex Gētilibus, non solum prænuntiaretur per Iudæos, sed etiam per gentilem Balaam.

2. *Secundum* est quod ipse natus est rex Iudæorum; alii postquam sunt nati, reges effecti sunt, ipse vero rex erat cum natus est, non solum Iudæorum, sed etiam sæculorum. Magi gentiles eum regem Iudæorum dixerunt. Pilatus etiam gentilis nulla aura vanitatis afflatus in eius Passione titulum scripsit: *rex Iudæorum*, quem titulum Iudæi conati sunt, ingerendo se emendare, ut dicit August. Velint aut nolint rex est Iudæorum, cum etiam per servos suos eis dominetur, Iudæi enim servi sunt Christianorum.

3. *Tertium* est stellæ quæ eum demonstravit. August. Abscondebatur in stabulo & cognoscebatur in cœlo. Idem cœlos angeli habitant & sidera exornant, utrique enarraverunt gloriam Dei, cum verbum Caro factum est, cum cœlestia à gloria Christi non tacuerunt, Pater testimonio suo eum glorificavit, Spiritus sanctus desuper eum in specie columbæ descendit, Angelus pastoribus apparendo, Stella magos dirigendo, Cœlum propter Christum baptizatum se aperiendo. Cum ergo verbum Caro factum laudet lingua cælestis, quomodo ab eius gloria cessare potest lingua carnis?

4. *Quartum* est quod reges tres de longinquo venientes regem natum quæsierunt & adoraverunt & muneribus honoraverunt

Reliqua tria adhuc tractanda sunt.

noraverunt. August. Magnum sacramentum, in præsepio jacebat, & magos ab oriente ducebat. Quintum est quod à rege Herode timebatur. August. Quid erit tribunal judicantis, quando superbos reges curia terrebat infantis? Idem Pie timeant reges ad patris dexteram jam sedentem, quem rex impius timuit adhuc matris ubere lac sugentem.

IN OCTAVA EPIPHANIÆ.

SERMO UNICUS.

SERMO XXIX.

SUMMARIUM.

Explicantur in hoc sermone verba thematis de Sacramentis novæ legis, eorumque duo principales effectus afferuntur, quorum quilibet in tres alios subdividitur.

Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris, & dicetis in illa die: Confitemini Domino &, invocate nomen ejus. *Isaiæ 12.*

Duplex effectus Sacramentorum ex themate deducitur.

IN verbis istis duplex effectus Sacramentorum agitur & sufficienter exprimitur, Mundus quippe duplici incommodo tenebatur, scilicet culpæ & pœnæ sive miseriæ. *Omnes enim peccaverunt & egent gloria Dei.* Rom. 3. Sed Christus attulit abundantiam gratiæ contra miseriam, *gratiam enim & gloriam dabit Dominus*, sicut ait Psalm. 83. Hoc duplex beneficium prædixerat in Christo Isa. habendum dicens. *Haurietis*, &c. promittens *primo* in præsenti abundantiam gratiæ salvantis à culpa ibi: *haurietis aquas*, &c. *secundo* in futuro lætitiam resurrectionis gloriosè liberantis ab omni miseria ibi: *Et dicetis in illa die.*

I. Gratia liberationis à culpa in vita præsenti, quæ tres effectus habet.

Gratia vero lavantis à culpa declarat *tres conditiones: Largitatem* scilicet ibi: *haurietis aquas*; *utilitatem in gaudio*; *perennitatem*, *de fontibus Salvatoris. Largitatem* quidem in anima, sicut temporibus Noë ad purgationem mundi factum est diluvium aquarum corporalium Genes. 7 sic temporibus Christi ad mundi purgationem factum est diluvium aquarum spiritualium secundum illud Eccles. 50. *In diebus eius emanaverunt putei aquarum*, &c. In cujus signum de latere ejus fluxit aqua in ablutionem peccatorum. Joan. 19. Factus est fons patens domui David scilicet vulnus in latere apertum in ablutionem peccatorum actualium & originalium. Necessarium autem erat diluvium gratiarum, quia in mundo inundaverat diluvium aquarum culparum, secundum illud Oseæ 4. *Maledictum & mendacium, furtum & homicidium & adulterium innundaverunt*, &c. Has aquas antiqui haurire non poterant, quia non dabatur gratia in Sacramentis eorum, erant enim sicut cisternæ dissipatæ quæ continere non valent aquas suas. Propter quod Dominus conqueritur de Judæis servantibus legalia post ejus adventum. Hierem 2. *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas*, &c. Sacramenta vero novæ legis continent abundantiam gratiarum. Ideo monet. Isa. 55. *Omnes sitientes venite ad aquas. Utilitatem gratiæ sacramentalis* ostendit cum addit *in gaudio*, peccatum quippe aufert duplex gaudium, internum scilicet mentis & gaudium divinæ visionis. Tob 5. *Quale* inquit, *gaudium mihi erit qui in tenebris sedeo*, &c. Sed gratia sacramentalis tollit tristitiæ causam, id est peccatum, & restituit utrumque gaudium: *fluminis* namque id est gratiæ Sacramentalis *impetus lætificat civitatem Dei. Auditui meo*, ait Psal. 50. *dabis gaudium & lætitiam.* Eccles. 15. *Iocunditatem & exultationem thesaurizabit super eum. Perrennitatem gratiæ Sacramentalis* ostendit cum addit: *de fontibus Salvatoris*, aqua enim fontium jugiter fluit, sic gratia Sacramentorum Evangelicorum perennis erit secundum illud. Joan. 4. *Qui biberit ex aqua hac fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Quia Sacramentorum quidem veterum usus cessavit. Levit. 9. *Novis supervenientibus vetera projicietis*, sed Sacramentorum novorum virtus semper duravit. Isaiæ 58. *Erit sicut fons cuius non deficient aquæ. De fontibus* vero *Salvatoris* pluraliter dicit quia septem sunt fontes Sacramentales ex quibus aquarum Sacramentalium abundantia fluit. *Percutiet fluvium in septem rivis.* Isa 11. De fonte quidem baptismi fluit aqua ad mundationem culpæ originalis, de fonte pœnitentiæ ad mundationem culpæ mortalis. De fonte unctionis extremæ ad emundationem culpæ venialis De fonte sacri ordinis ad emundationem ignorantiæ maculæ, oculorum intellectum obscurantis, quia in ea confertur clavis scientiæ De fonte Eucharistiæ ad mundationem malitiæ, quasi maculæ affectum corrumpentis. De fonte confirmationis ad mundationem infirmitatis, quasi maculæ irascibilem deturpantis. De fonte conjugii ad mundationem concupiscentiæ, quasi maculæ concupiscibilem animæ partem fœdantis. His quippe septem ablutionibus mundatur lepra humani generis in aquis Jordanis qui interpretatur humilis descensus, id est in vertice passionis, quæ inest Sacramentis. 4. Reg. 5. Hoc est lavacrum aquæ in verbo vitæ in quo Ecclesia mundatur, ut exhibeatur Christo non habens maculam aut rugam aut aliquid hujusmodi in die gloriosæ resurrectionis Ephes. 5. Sic ergo in verbis istis primò tangit effectum gratiæ à culpa lavantis.

1. Largitas gratiæ Sacramentalis.

Zach. 13.

Sacramentorum veteris legis siccitas.

2. Utilitas ejusdem.

Psalm. 45.

3. Perennitas eiusdem.

Salvatoris fontes sunt septem Sacramenta.

II. Gloria liberans à pœna vel miseria in vita futura, cuius tres sunt effectus.

Deinde tangit effectum gloriæ à miseria liberantis, ibi: *& dicetis in illa die*, &c. quem describit à *tribus. Unus* enim effectus gloriæ in sanctis erit *perfecta illuminatio* in secretorum revelatione quia dies erit. *Alter devota gratiarum actio* de evasione malorum omnium, quia erit confessio. *Tertius assidua laudatio* de adeptione omnium bonorum, quia erit nominis Dei invocatio. Erit quidem *perfecta illuminatio* in revelatione secretorum, veniet enim Dominus *qui revelabit abscondita tenebrarum* 1. Corinth 4. *Orietur timentibus nomen Domini sol justitiæ.* Malach. ult. Nec ultra occidet eis sol. Isa. 60. *Non occidet ultra sol tuus.* Unde non erit ultra nox, sed dies & claritas in perpetuum. Zacha. ult. *Erit dies una quæ nota est Domino.* O, inquit Bernardus, vere meridies plenitudo fervoris & lucis, ô solicitatio & umbrarum exterminatio, ô quoniam hyems abiit & recessit. Erit etiam devota gratiarum actio pro evasione malorum omnium: *neque enim mors, neque luctus, neque dolor erit ultra.* Apocal. penult. Sed de evasione eorum *devota gratiarum actio.* Isai. 51. *Gaudium & lætitia audietur in ea, gratiarum actio & vox laudis. Confitebuntur* enim *cœli mirabilia tua Domine, etenim veritatem tuam in Ecclesia sanctorum.* Psal. 88 *Benedictio enim & claritas, & gratiarum actio, honor, virtus & fortitudo Deo nostro.* Apocal. 7. Sic etiam erit *assidua Dei laudatio* de adeptione omnium bonorum, videbimus enim ut ait Augustinus vacabimus atque laudabimus. Nam tota die & nocte non tacebunt sancti laudare nomen Domini Isa 62. Hoc erit unum & commune officium Angelorum & hominum laudare Deum. Sic ergo in verbis propositis tangit Isa. duplicem Sacramentorum effectum, scilicet gratiæ in præsenti & gloriæ in futuro, quem duplicem effectum tangit scriptura per oleum Samaritani & vinum. Luc. 10. Quo duplici remedio sanantur vulnera sauciati generis humani tam pœnarum quam culparum, præstante ipso Samaritano redemptore humani generis, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

1. De effectu primo.

2. De secundo effectu.

De tertio effectu.

Conclusio sermonis

SERMO XXX.

DE BEATO ANTONIO ABBATE.

SERMO PRIMUS.

Summarium.

Iste sermo ea, quæ in themate de justo dicuntur, de S. Antonio & alijs justis explicat.

Justum deduxit Dominus per vias rectas & ostendit illi regnum Dei.

SUmptum est de libro Sapient. 10. ubi sic legitur. *Sapientia profugum iræ fratris justum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei*. Et est scriptum de Jacob, qui malitiam fratris sui Esau irati sapienter fugit, cujus viam Dominus direxit & regnum suum ei ostendit. *Vidit* enim *in somnis scalam stantem super terram, & cacumen ejus tangens cœlum, & Angelos* Dei *ascendentes & descendentes per eam, & Dominum innixum scalæ*. Genes. 28. Ecclesia tamen propositum in laudem beati Antonij assumit & ostendit nobis in verbo isto *meritum* & *præmium* ipsius, *meritum* ibi: *Justum deduxit Dominus per vias rectas. Præmium* ibi: *& ostendit illi regnum* Dei.

Duo ex themate de S. Antonio ostenduntur.

I. Meritum S. Antonii de quo duo demonstrãtur.

Ubi vero *meritum* ostendit, *primo* ostendit *meriti radicem*, *deinde* ostendit *meriti varietatem*. Radicem meriti in hoc quod dicit *justum*, varietatem meritorum in hoc quod dicit eum per vias rectas deductum

1 Meriti radix, justitiæ S. Antonii quadruplex.

Circa *primum notandum* quod beatus Antonius tanquam verè justus nihil de re aliena malè retinere voluit, unde intelligens se omnia à Deo habere, omnia voluit ei reddere, omnia in servitio ejus expendendo, & hæc est vera justitia. Bernard Etiam infidelem urget naturalis justitia se totum tradere

1. ei à quo se totum habet. *Ipse* ut liberius posset Deo

2. servire voluit se à mundo elongare, & vitam eremiticam ducere: juxta illud. Psal. 54. *Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine*. Unde vicini eum deicolam nuncupabant, ut refert Anastasius Alexandrinus Episcopus. Justitia servi est Domino obedientissimum esse. Justitia amici est pro amico propria damna negligere. *Ipse* se cognoscens Dei servũ,

3. Christo obedientissimus fuit, unde non solum præcepta, sed etiam consilia ejus implevit, ideo in laudem ipsius assumitur illud. Ecclesiastici 45 *Dedit ei Deus cor ad præcepta*. Ipse humilis Dei amicus pro ipso damna propria neglexit, amore enim Chri-

4. sti suos & sua reliquit. Proverb. 12. *Qui negligit damnum propter amicum justus est*. Circa *meritorum varietatem notandum*, quod beatum Antonium Dominus de loco periculoso eduxit, de virtute in virtutem duxit, & per vias rectas ad visionem regni perduxit. *Primum* pertinet ad statum incipientis. *secundum* ad statum proficientis, *tertium* ad statum perfectionis. De loco periculoso eductus est, cum mundum deseruit. Mundus est locus periculosus causis pereundi plenus. 1. Joan. 5. *Totus mundus in maligno positus est*. Augustinus. Amas sæculum absorbebit te: amatores suos vorare novit, non portare. Idem super Joan Si delectat te mundus, semper vis esse immundus. Fuga qua beatus Antonius ut cæteri sancti mundum fugerunt, convenienter figurata est per fugam qua Jacob fugit Esau. Amatores enim mundi sunt similes Esau, homines enim sunt belluini, sicut Esau homo pilosus fuit & quasi belluinus. Augustinus in libro de disciplina Christiana. Belluinus es amando talia qualia belluæ. Belluas Deus in faciem prostratas fecit pastum quærentes de terra, te in duos pedes erexit, de terra tuam faciem sursum attendere voluit. Non discordet cor tuum à facie tua, ut habeas faciem sursum & cor deorsum. Quid est sursum habere cor, nisi quod dictum est: *Diliges Dominum Deum tuum*, &c. Belluini sunt qui ad modum bestiarum *statuerunt oculos suos declinare in terram*. Fuit Esau *gulæ obediens, venationi intendens, mortem fratris sitiens, damna primogenituræ vendita parvi pendens*, in quibus amatores mundi ei assimilantur. *Primum* pertinet ad carnis concupiscentiam quæ in eis regnat: & sicut jumẽtum non habet in potestate viso aliquo delectabili sibi refrenare concupiscentiam suam, sic nec ipsi, sicut accidit in Esau. Genes. 25. *En morior, quid mihi proderunt primogenita. Secundum* pertinet ad concupiscentiam oculorum, sive ad avaritiam quæ in amatoribus mundi regnat, qui multum venãtur, sed parum capiunt, immo ipsi postea capiuntur. August. Præda quam vis capere in muscipula est: tenes alienum & teneris à Diabolo. Gregor. Ad compedes onerat, quidquid præter necessaria curat. *Tertium* pertinet ad superbiam vitæ, *Veniet*, inquit, *Esau luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum*. Genes. 27. Ventus superbiæ in eo succenderat ignem odij & iræ, quod frequenter accidit in amatoribus mundi. Qui *etiam* parvi pendunt spiritualia damna, sic legitur de Esau, *qui abiit parvi pendens quod primogenita vendidisset*. Sicut porci margaritas pedibus calcant, sic ipsi bona spiritualia despiciunt. Matth. 7. *Nolite sanctum dare canibus, & margaritas nolite spargere ante porcos*. Beatum Antonium Dominus de virtute in virtutem duxit. *Iustorum semita quasi lux splendens procedit & crescit usque ad perfectum diem*. Proverb 54. Econtrario injusti deteriorando procedunt. Ecclesiastici 22. *Filia fatua in deminoratione fiat*. Anima remissa dicitur filia propter defectum virilitatis seu virtutis, fatua vero propter defectum discretionis, cujus bona quotidie diminuuntur. Similis est statuæ Nabuchodonosor, cujus caput melius erat quam cætera membra. Beatum Antonium per vias rectas Dominus ad regni visionem duxit. Et *notandum* quod rectitudo *dupliciter* agnoscitur, scilicet *regulæ rectæ applicatione. & medij ad extrema comparatione*. Rectum enim est cujus medium non exit ab extremis. Vita beati Antonij recta fuit, quia Christo & sanctis fuit conformis. Regula recta est vita Christi, qui speciosus est formâ præ filiis hominum. Ipse pulcherrimam nobis regulam vivendi ostendit. Alij sancti potuerunt errare, ipse non, Beatus Antonius Christo se conformare voluit, unde audiens illud evangelicum in ecclesia legi: *Si perfectus vis esse*, &c mox illud implevit. Ipse quod rectum in viris sanctis aspiciebat, imitabatur: unde legitur in vita ipsius, quod proprias gratias fratrum quos visitabat velut apes mellis dulcedinem à floribus hauriebat. Vita etiam ejus recta fuit, quia medium ab extremis non discrepabat. Initium vitæ hominis non habet divitias, cum homo nudus nascatur; non habet gloriam, cum de immũdo semine concipiatur; non habet delitias, puer enim à ploratu incipit, ut dicit August. Finis etiam hominis non habet divitias, cum homo nudus in terram revertatur; nec delitias, cum in magno dolore homo moriatur; nec gloriam, cum sub terra ponatur & ab hominibus & brutis animalibus conculcetur. His extremis medium vitæ beati Antonij conforme fuit. Ipse enim divitias & delitias & mũdi gloriam contempsit. Quod contẽpserit *divitias*, patet per hoc, quod discum argenteum, quem diabolus projecerat in via, per quam ipse transiturus erat, accipere noluit. Deinde ingentem massam auri jacentem in itinere conspiciens, rapido cursu quasi magnum incendium devitavit.

2. Meriti varietas, per tres vias vel status ductus est S. Antonius.

I. E Mundo eductus est per viam vel statum incipientium.

Amatores Mundi similes sunt Esau & belluis.

Psal. 16.

Esau similes sunt in quatuor.

1.

2.

3.

De virtute in virtutem ductus est, per viam proficientium.

3. Ad visionem regni inductus est per viã perfectorum

Rectitudo viarum S. Antonii duplex.

1. Rectitudo regulæ idest imitatio Christi & sanctorum Psalm. 4. Matth. 19

2. Rectitudo medii cum extremis congruentis tripliciter.

1.

2. *Delitias* etiam contempsit, semel in die post solis occasum comedebat, nonnunquam tribus diebus
3. vel quatuor jejunans. Quarto die & panem & salem & potum aquæ permodicum sumebat. Quieti vero membra, commendans aliquoties super nudam humum jacebat. *Gloriam* contempsit propter quam vitandam interius desertum adiit. Verè ergo per vias rectas eum Dominus duxit. Isa. 26. *Semita justi recta est, & rectus callis justi ad ambulandum.* *Quatuor* virum justum deducunt per vias rectas: scilicet *sapientia*, quæ velut lucerna viæ rectitudinem indicat. *Justitia* quæ ut per eam ambuletur indicat vel imperat. *Temperantia* quæ facit ut non declinetur ad dexteram. *Fortitudo* quæ facit ut non declinetur ad sinistram. Ad dexteram declinat qui boni transitorij cupiditate deviat Ad sinistram qui timore transitorij mali viæ rectitudinem derelinquit. Neutro modo beatus Antonius declinavit, quia & bona transitoria perfectè contempsit, & mala transitoria fortissimè sustinuit. Ecclesiastici 2. *Væ illis qui dereliquerunt rectas vias & diverterunt in vias pravas.*

Quatuor virtutibus Cardinalibus ducitur justus per vias rectas.

II. Sequitur. *Et ostendit illi regnum Dei.* Per fidem vivam vidit beatus Antonius regnum Dei, dum fuit in hac vita mortali. Manifestè vero illud vidit cum Deus in illud ipsum induxit, cum dictum est ei: *Intra in gaudium Domini tui.* Matth. 25. Vidit etiam regnum Dei in contemplatione, cum enim à dæmonibus laceratus esset, elevans oculos ad cælum cœlo aperto vidit ad se lucem influere & dæmones disparere, & recessit dolor corporis penitus. Et præsentiam Domini intelligens ait: *ubi eras Iesu bone: ubi eras, quare à principio non affuisti*, & vox ad eum: *Antoni hic eram, scilicet expectabam videre certamen tuum. Nunc autem quia viriliter dimicasti, in toto orbe te faciam nominari.* Aliquando ab angelis in sublime raptus est. cujus transitum dæmones prohibere voluerunt contra eum peccata ab exordio nativitatis replicantes, liber tamen cum Angelis ascendit, & statim ad statum pristinum rediit.

Præmium S. Antonij visio regni Dei duplex. In hac vita visio duplex per fidem & contemplationem.

4 Et *notandum* quod sicut Dominus justum deducet per vias rectas, sic diabolus injustum per vias pravas, & quandoque per manifestè pravas, quandoque per eas quæ videntur rectæ cum sint pravæ. Manifestè pravæ sunt viæ illorum qui aliena rapiunt. Rectæ verò videntur & pravæ sunt, qui aliena non rapiunt, sed sua nimis diligunt, qualis fuit dives evangelicus Luc. 16. Proverb. 16. *Est via quæ videtur homini recta, & novissima illius ducunt ad mortem.* Diabolus his, quos ducit regnum suum non ostendit, immò abscondit. Oculis enim velatis eos vult ducere ad patibulum infernale. Proverb. 4. *Via impiorum tenebrosa.*

Diabolus contraria facit cum suis.

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

SERMO XXXI.

SUMMARIUM.

Continet thema hujus sermonis 4. verba, quæ in sermonis 4. partibus spiritualiter explicantur, & S. Antonio etiam accommodantur.

Venatio leonis onager in eremo.
Ecclesiastici 13.

Prooemium

SOlent homines libenter videre animalia silvestria. Solent etiam libenter videre venationem vel avium vel terrestrium animalium, & tantò libentius quanto venatio est magis extranea & minus consueta. Silvestre animal volo vobis ostendere onagrum in solitudine habitantem, scilicet beatum Antonium vitam Eremiticam ducentem. Venationem etiam volo vobis ostendere non venationem hominis feras insequentis, sed venationem leonis infernalis circa captionem onagri, scilicet beati Antonij, studiosè laborantis, de qua venatione potest intelligi verbum propositum, *Venatio leonis*, &c. Circa quod verbum *quatuor* vobis ostendere volo, scilicet quare beatus Antonius onager dici possit, & quare vitam eremiticam sibi elegerit, item quare diabolus leo vocetur, & quare onagrum studiosè venetur.

Quatuor circa thema traduntur.

Circa *primum* notandum quod asinus domesticus est animal oneriferum, multum servituti addictum, & parvam gratiam consequitur secundum multitudinem laborum quos patitur, unde significat mundi amatores qui multum sunt onerati. Matthæi 11 *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis.* Ipsi sunt onerati onere culpæ & pœnæ. Psal. 7. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum & sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Ipsi habent molam asinariam ad collum ligatam, de qua loquitur Dominus Matth. 18. Ipsi dimissi spinis peccatorum & vadunt ad infernale incendium. Ipsi in magna servitute sunt. Malus enim, ut dicit Augustinus, tot dominorum servus est quot vitiorum. Ipsi habent tot dominos quot possessiones, non enim res eorum ipsis sunt subjectæ sed ipsi rebus, unde viri divitiarum dicuntur in Psal 75 Ex sua subjectione parvam gratiam consequuntur. In fine enim mundus eos nudos transmittit. Arena est terminus maris, quæ est infructuosa & ponderosa. Similiter accidit in mari hujus mundi. Amatores enim mundi fructum non habent de labore suo & onerati remanent debito multæ pœnæ. Roman. 6. *Quem fructum habuistis in quibus nunc erubescitis?* Asinus domesticus onager efficitur quando ab onere dicto aliquis expeditus & à servitute dicta liberatus mundum deserit & solitudinem eligit, ut beatus Antonius, quod non facit propria virtute sed dono divinæ gratiæ. Unde Job 39. dicit Dominus ad Job. *Quis dimisit onagrum liberum & vincula ejus quis solvit?* supple, *nisi ego*. Secundum Gregorium. Onager significat eos qui remotæ conversationis secreta appetunt; qui Dei dono liberantur à servitute negotiorum sæcularium quæ magna est, & vincula eorum solvuntur in terra, scilicet retinacula carnalium desideriorum, & non est parvum beneficium Psal. 115. *Dirupisti vincula mea tibi sacrificabo hostiam laudis.* Sequitur in Job *cui dedi in solitudine domum.* Hoc fit cum sancti à carnalibus desideriis remoti silentium mentis inhabitant. Oseæ 2. *Ducam eum in solitudinem, & ibi loquitur ad cor ejus. Et tabernaculum ejus in terra salsuginis*, supple *dedi*. Salsugo sitim accendere solet. Quia ergo viri sancti, quamdiu in hujusmodi vitæ sanctæ tabernaculis degunt, æternam patriam sitiunt, in terra salsuginis habere tabernaculum perhibentur. De hac siti legitur in Psal. 41. *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum. Contemnit multitudinem civitatis*, & quia non vult ei cohabitare, nec ei in moribus conformari, cohabitationem fugit quasi periculosam. Seneca. Quo major est populus cui admiscemur, hoc plus periculi est. Ecclesiastici 11. *Ne oblecteris in turbis, nec in medicis; assidua enim est commissio illorum.* Hierem. 48. *Relinquite civitates*, &c. Non conformatur multitudini, secundum illud. Roman. 12 *Nolite conformari huic sæculo.* Exod. 23. *Non sequeris turbam ad faciendum malum Clamorem exactoris non audit.* Exactor est diabolus, qui semel homini nummum malæ suasionis contulit, & quotidie hujusmodi debiti reatum quærit Vel exactorem ventrem dixit, qui quotidie à nobis quoddam debitum exigit. Abstinentes vero dum violenta gulæ desideria re-

1 Quare S. Antonius onager dici possit Mundani homines asino domestico similes sunt in quatuor.

Quomodo S. Antonius ex asino domestico onager factus sit.

Locus Iobi de onagro id est, solitario homine & Mundi delectote explicatur.

primunt, quasi clamantis exactoris verba contemnunt, sed rectè petentis verba audiunt. *Circumspicit montes pascua sua*, altas scilicet contemplationes internæ refectionis, vel altas sententias scripturæ sanctæ. Vel montes dicuntur Angeli, vel viri sancti, quos circumspicit, vel ut inde veniat sibi auxilium, vel ut inde sumat exemplum; & mente quoniam perquirit æterna, scilicet quæ nulla successione temporum marcescunt, quorum consideratione terrena despicit.

2. Cur S. Antonius vitã eremiticam elegerit. Pericula spiritualia deserti huius Mundi.

Circa *secundum* notandum quod beatus Antonius meritò deserti habitationem habitationi mundi prælegit. Desertum enim mundi periculosius est quacunque solitudine plures causas habens pereundi spiritualiter, quam solitudo corporaliter. Quidquid enim in hoc mundo aspicitur occasio potest esse homini pereundi. Ideo homo sapiens in omnibus metuit Ecclesiastici 18. Sapient. 14. *Creatura in odium hominum facta sunt & in tentationem animæ hominum & in muscipulam pedibus insipientium*. In solitudine sunt feræ indomitæ, sed domabiles, in Mundo vero indomabiles. Tanta est ibi indomabilitas, quod unum membrum scilicet lingua domari non potest. Jacob. 3. *Omnis natura bestiarum, volucrum & serpentum, & cæterorum domantur & domata sunt à natura humana, linguam autem nullus hominum domare potest*. Innumerabilia sunt animalia venenata in deserto mundi. Quis venenum linguæ poterit explicare? *Lingua est inquietum malum, plena veneno mortifero*. (Iacob. 3.) Psal. 13. *Venenum aspidum sub labiis eorum*. Multi sunt serpentes in deserto mundi secundum illud Ecclesiast. 10. *Si mordeat serpens in silentio nihil minus eo habet, qui occulte detrahit*. Multi in eo ursi & leones. Proverb. 28. *Leo rugiens & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem*. Multi sunt apri in eo. Psal. 79. *Exterminavit eam aper de silva, & singularis ferus depastus est eam*. Multi etiam lupi secundum illud. Sophon. 3. *Iudices eius lupi vespere*. Non videtur minus periculosum esse venire inter homines quam inter lupos. Interrogatus quidam Philosophus, quid esset inimicissimum homini, respondit alter homo. Veniens inter homines timere debet & occidere & occidi, lædere & lædi, periculosum est ei videre & videri, audire vel audiri. Bernard. Detrahere aut detrahentem audire quid horum damnabilius, non facile dixerim, oculi hominum quasi vim venenandi habent, bona nostra quo ad valorem adnihilant ad modum basilisci. Visus hominis occasionaliter nos interficit. Solo ore lupus nobis nocet, homo vero non solum ore, nec minus ore quam lupus. Quasi ignis exit de ore hominis. Jacob. 3. *Lingua ignis est*.

3. Quare diabolus leo nominetur. Diabolus assimilatur leoni in quinque.

Circa *tertium* notandum quod diabolus per leonem figuratur, eo quod in multis ei assimilatur. Leo habet collum rigidum & inflexibile. Non enim est collum ejus articulosum, sed est unius ossis, in quo significatur inflexibilitas diaboli & suorum. Job 15. *Cucurrit adversus Deum collo extenso*. Job 41. *In collo ejus morabitur fortitudo*. (2.) *Item* leo habet os latum & fœtidum, in quo figuratur capacitas diaboli & suorum. Isa 5. *Propter hoc dilatavit infernus animam suam*. Proverb. 1. *Deglutiamus eum quasi infernus viventem*. Psal. 5. *Sepulchrum patens est guttur eorum*. (3.) *Item* leo habet ungues recurvos, in quo figuratur rapacitas diaboli & suorum. Ecclesiastici 4. *Non sit manus tua ad accipiendum porrecta, & ad dandum collecta*. (4.) *Item* leo habet ossa durissima & sine medulla, in quo significatur durities & immisericordia diaboli & suorum. Job 41. *Indurabitur cor eius quasi lapis*. Absque medulla piæ affectionis sunt membra diaboli. Roman. 1. Sine affectione, sine fœdere, absque misericordia. Si ossa leonis colliduntur ad invicem, exit inde ignis, sic cum impatientes verbo se collidunt exit inde ignis iræ. (5.) Proverb. 16. *Vir insipiens fodit malum, & in labiis ejus exardescit ignis*. Ejusdem 26. *Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitat rixas*.

4. Quare diabolus venationem instituat?

Circa *quartum* notandum, quod sicut divites hujus mundi habent animalia domestica, ut gallinas, porcos, anseres, quæ impinguant refectione abundanti & quiete, & ista habent ad manum sine labore, & impinguata occidunt: sic diabolus habet homines mundanos velut animalia domestica, quæ impinguat abundantia temporalium & otio. Dicitur in libro de natura animalium, quod multa animalia crassa sunt in ventre, & maximè quæ sunt pauci motus. Hos habet diabolus quasi ad manum, & impinguatos occidit, & magnum festum facit. Zach. 11. *Pasce pecora occisionis, quæ qui possederant occiderunt*. Tamen cum diabolus venator sit non sufficit ei hoc, immo vult habere venationem, unde viros spirituales venatur, & circa eorum captionem studiosè laborat. Abac. 1. *Incrassata est pars ejus, & cibus ejus electus*. Qualiter beatum Antonium venatus sit, vide in sermone præcedenti, vel in vita ipsius.

Quomodo S. Antonium venatus sit.

DE SS. FABIANO ET SEBASTIANO.

SERMO UNICUS.

SERMO XXXII.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo potissimum de fide sanctorum: de ejus merito, quod in triplici Victoria malorum & operatione Iustitiæ consistere docet. De ejus præmio, de tribus virtutibus fidei sanctorum & totidem nostræ ad imitationem sanctorum. Ad finem ostenditur, quomodo tria priora fuerint in sanctis Fabiano & Sebastiano.

Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones.
ad Hebr. 11.

His verbis meritum sanctorum martyrum, & præmium nobis indicatur, fides eorum commendatur, & qualis fides nostra esse debeat insinuatur. Meritum indicatur cum dicitur, *sancti vicerunt regna, operati sunt justitiam*: præmium cum dicitur, *adepti sunt repromissionem*. Fides eorum commendatur, cum ostenditur fuisse causa quod regna vicerunt, justitiam fecerunt, repromissiones adepti sunt. Qualis fides nostra esse debeat insinuatur, cum virtus fidei eorum declaratur, quæ nobis in exemplum proponitur.

In hoc themate quatuor insinuantur.

1. Meritum fidei sanctorum in duobus consistit.

Circa *primum* notandum quod meritum sanctorum in *duobus* fuit, scilicet in hoc quod mala vicerunt & bona fecerunt. De *primo* ibi: *vicerunt regna*. De *secundo* ibi: *operati sunt justitiam*. Sancti fide vicerunt regna mundi, carnis & diaboli. Regnum mundi, contemnendo divitias; regnum carnis, contemnendo delitias; regnum diaboli, contemnendo honores. De *prima Victoria* dicitur. 1. Joan. 5. *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra*. Quidam mundum vincunt divitias sibi subjiciendo, alii eas abjiciendo. Subjiciendo, quia eas retinentes & habentes sub se, ex hoc quodammodo sunt altiores & ad expugnationem inimici potentiores, faciunt enim inde largas eleemosynas. Qui modus expugnandi inimicum valde efficax est, unde super illud Psalm. 143. *Misericordia mea & refugium meum*, dicit August. De nulla re sic vincitur

1. In triplici victoria trium malorum.

1. Mundi vel divitiarum duplici ratione.

1. Subiiciendo sibi divitias

vincitur diabolus, ut de misericordia, & Ecclesiastici 29. dicitur de Ecclesia, *super scutum potentis & super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit.* E contrario cupidi & avari non subjiciunt sibi terrena, sed se terrenis. quæ enim malè acquirunt super humeros suos ponunt, & quasi vivos se sepeliunt, similes talpæ quæ terram quam fodit super se ponit. Abjiciendo mundum vincunt, qui amore Christi mundum relinquunt, qui ad modum luctantium se terrenis spoliant, ne diabolus habeat quo eos teneat, & sic eos dejiciat & devincat. Lucæ 14. *Omnis ex vobis qui non renunciaverit omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus.* Sancti viri divitias contempserunt, quia eas esse in muscipula diaboli agnoverunt. Aug. Præda quã vis rapere, in muscipula est, tenes alienum & teneris à diabolo. *Item* quia futuras divitias his longè meliores intellexerũt. Hebr. 10. *Rapinã bonorũ vestrorũ cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam.* Gregorius. Vilescunt temporalia, dum considerantur æterna, super illud 1. ad Timoth ult. *Sectare justitiam, pietatem, fidem,* &c. dicit Glossa. Qui veram fidem de Deo habet non cupit in miseriis sæculi fieri dives. *Delitias* fide contempserunt, quia corpora sua morti esse condemnata cognoverunt. Seneca. Omnes capitali supplicio condemnati sumus, corpus enim est servus malevolus, quem non decent delitiæ. Ecclesiast. 33. *Servo malevolo tortura & compedes.* Isa. 11. *Erit fides cinctorium renum ejus.* *Honores* contempserunt, quia eos confusione plenos intellexerunt. Philip. 3. *Gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt.* Lucæ 16. *Quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.* Hæc tria regna Moyses fide vicit, unde Hebr. 11. *Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filiæ Pharaonis*: ecce contemptus honoris, *magis eligens affligi cum populo Dei, quam peccati temporalis habere jocunditatem*: ecce contemptus delitiarum, *majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi*, ecce contemptus divitiarum, *aspiciebat enim in remunerationem.* Sancti justitiam operati sunt, à qua nullo tormento cessare voluerunt. Seneca. Vir bonus ab honesto nulla re deterrebitur, ad turpia nulla re invitabitur. Hæc fuit esuries & sitis sanctorum ut possent justitiam operari. Beatos se reputabant cum pro justitia tormenta sustinebant. Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam.* Item. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam.* 1. Petri 3. *Si quid patimini propter justitiam beati.*

Avari subjiciunt se divitiis.
2. Abjiciendo divitias.
Sancti contempserunt divitias ob duo.
2. Carnis vel delitiarum.
3. Diaboli vel honorum.
Quomodo Moyses hæc tria fide vicerit.
2. In operatione justitiæ.

Et sicut sancti caverunt mala prohibita & impleverunt mandata, sic adepti sunt repromissionem, de qua, subditur: *adepti sunt repromissionem*, scilicet *coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* Jacob. 1. Omnium autem horum fides radix fuit. Cæteræ virtutes radices sunt suorum operum, sed fides radix est cæterarum virtutum. August. super Joan. Sicut in radice arboris nulla apparet prorsus species pulchritudinis, & tamen quidquid est in arbore pulchritudinis & decoris ex illa procedit; sic ex fidei humilitate quidquid meriti, quidquid beatitudinis anima susceptura est, procedit. Item Gregor. Sicut rami sine radicis virtute arescunt, ita quælibet opera, licet bona videantur, nulla sunt, si à fidei sodalitate destituantur.

2. Præmium fidei sanctorum.

Et *notandum* quod fides sanctorum fuit *magna, viva & firma.* *Magna* fuit, unde sua magnanimitate regna vicit: *viva* fuit, unde fructum justitiæ protulit: *firma* fuit, constanter enim omnia adversa sustinuit: sic fides nostra *magna* debet esse, ut eã omnia transitoria contemnamus. *Viva* etiam debet esse, ne à bonis operibus ignavia cessemus, *fides enim sine operibus mortua est* Jacob. 2. Item debet esse *firma*, ut in eã perseveremus, *vitam enim illam expectamus quam Deus daturus est illis, qui fidem suam nunquam mutant ab eo.* Tob. 2.

2. & 3. Fidei Sanctorum & nostræ tres virtutes Sanctorũ. Nostræ.

Item *notandum* quod beatus Fabianus mala vicit, unde cum tractaretur de electione Papæ in signum sanctitatis candida columba super caput ejus de cœlo descendit, & ab omnibus in Papam electus est. Ipse etiam justitiam fecit, quia factus Papa in ministerio suo diligentiam habuit, unde misit septem diaconos per omnes regiones Christianorum, tradens eis septem subdiaconos, qui notariis præfuerunt, & sic gesta martyrum collecta sunt. Ipse repromissiones adeptus est; per martyrij enim palmam ad vitam transivit beatam. Beatus etiam Sebastianus regnavit, qui Imperatorem reprehendere non timuit. Justitiam operatus est; Christo enim quotidie sedulum exhibebat officium, & fideles inter tormenta deficientes confortare curavit, unde ei potest dici illud Job 4. *Vacillantes confirmaverunt sermones tui & genua trementia confortasti.* Interlin. In genibus pius apparet tremor. Ipse etiam intelligens quod Christus pro ipso mortuus fuerat, ei vicem reddens mori pro eo voluit, & sic ad gaudia à Christo promissa pervenit.

Quomodo S. Fabianus mala vicerit, justitiam fecerit & præmium adeptus sit.
Eadem de S. Sebastiano demonstrantur.

DE BEATA AGNETE VIRGINE.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Sermo iste duas partes complectitur, in quarum prima explicatur thema universaliter de Ecclesia, in secunda specialiter de S. Agnete, ad quam imitandam in fine monemur.

SERMO XXXIII.

Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis.

Cant. 1.

VOx est sponsi ad sponsam, scilicet Christi ad Ecclesiam: tamen potest esse vox Christi specialiter ad beatam Agnetem, cujus hodie celebramus solennitatem.

Circa verbum hoc *tria* nobis consideranda sunt. *Primum* quod sponsa inter aves turturi assimilatur. *Secundum* est quod à pulchritudine genarum potius quam à cæteris membris commendatur. *Tertium* est in quibus pulchritudo genarum turturea attendatur. In *primo* sponsa de castitate amanda & fide thori servanda admonetur, quam sponsus in sponsa maximè requirit. Hoc enim in turture significatur, quæ amisso compare, quasi voto vidualis continentiæ se abstrinxerit, alium ulterius non admittit, sed ab osculo alieno, & à tactu impollutam se custodit. Bernard. Turtur est luctus amica, opacæ solitudinis familiaris incola, forma simplicitatis, exemplum castitatis: sic Ecclesia, quæ est sponso suo viduata, qui corporalem præsentiam ei subtraxit & in cœlum ascendit, immaculatam ab hoc sæculo se custodit, instar turturis solitudinem eligens, secundum illud Psalm. 54. *ecce elongavi fugiens & mansi in solitudine.* Apocal. 12. datæ sunt mulieri duæ alæ ut fugiat in desertum. Hæ duæ alæ possunt intelligi contemptus mundi & amor cœlestis regni, & si non habeat solitudinem corporis, habet tamen mentis, de qua Bernard. ô anima sancta, esto sola, ut soli omnium serves teipsam, quem ex omnibus elegisti. In hoc etiam quod inter aves, turturi primò assimilatur, quæ turtur pro voce habet rugitum sicut columba gemitum, insinuatur quod prima vox venientium ad Deum & copulantium se Christo sponso debet esse rugitus pœnitentiæ. Psal. 37. *Rugiebam à gemitu cordis mei.* In hoc quod sponsa à genarum pulchritudine commendatur, insinuatur, quod hi qui habent Ecclesiam, de honestate amanda admonentur: genæ enim quæ continent dentes cibum conterentes,

Duæ partes huius sermonis insinuantur.
I. Circa thema tria notanda universaliter de Ecclesia.
1. Sponsa assimilatur turturi ob tria.
1. Ob castitatem etiam coniugalem.
2. Ob solitudinem corporis & mentis.
3. Ob pœnitentiæ luctum.
2. Sponsæ pulchritudo à genis, id est Ecclesiæ doctoribus commendatur.

& in quibus magna pars pulchritudinis corporis consistit, doctores Ecclesiæ designant, qui cibum scripturæ conterunt, & auditoribus comestibilem reddunt, quorum honestas Deo multum placet & ad pulchritudinem Ecclesiæ multum valet, quia parum proficit eorum doctrina, si desit vita honesta. Item dicit sponsus sponsæ, Cantic. 2. *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis & facies tua decora.*

3. Pulchritudo genarū Sponsæ in tribus consistit.

Circa *tertium* notandum quod ad pulchritudinem genarum turturearum *tria* pertinent. *Primum* est *castitas*, debent enim esse sine corruptione doctrinæ vel vitæ. 2. Corinth. 4. *Non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei.*

1. In castitate.

Secundum est *rubor*, rubricati enim debent esse *quadruplici* rubore.

2. In rubore quadruplici.

Primus est *rubor sanctæ verecundiæ*, quæ verecundia est timor in turpi facto & fuga rei indecentis. Omnem enim inhonestatem timere debent & fugere. Ecclesiastici 7. *Gratia verecundiæ mulieris sensata super aurum.* *Alius* est rubor *passionis Dominicæ*, debent enim habere memoriam ejus & desiderium imitandi eam. Cantic. 4. *Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ.* *Tertius* est *rubor patientiæ.* *Quartus compassionis.* Patientes debent esse in propriis malis, compatientes in alienis malis. Et hæc sunt duo genera martyrij.

Duo genera martyrii patientia & compassio.

De patientia dicit Gregor. sine ferro & flamma martyres esse possumus, si patientiam in animo conservemus. Martyrium vero compassionis non unico genere hominem torquet, secundum illud 2. ad Corinth. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* &c. Rubor iste qui in genis Ecclesiæ debet esse intelligitur in hoc,

3. In intentione cælesti.

quod genæ turturis colorem rubeum aspectibus hominum inferunt, cui immixtus color esse videtur, hiacyntinus, color scilicet æthereus, per quem cœlestis intentio designatur, quæ genas Ecclesiæ pulchras reddit, labores enim & passiones Ecclesiæ & compassiones exornat, sicut terrena intentio labores & dolores reproborum denigrat. Hierem. 9. *Vt inique agerent laboraverunt.* Et hæc cælestis intentio est tertium, pertinens ad pulchritudinem genarum Ecclesiæ.

II. Specialiter S. Agneti quædam ex dictis accommodantur.

Specialiter verbum propositum potest esse vox Christi ad dilectam sponsam suam, scilicet beatam Agnetem, quæ ad modum turturis casta fuit, & fidem thori integrè Christo servavit. De ea dicit Ambros. pulchra facie, sed pulchrior fide, fidelitate pulchrior fuit, quoniam dicebat filio Præfecti eam sollicitanti: *Discede à me fomes peccati, quia jam ab alio amatore præventa sum. Non potero alium aspicere, & illum derelinquere. Illi soli servo fidem.*

1. Ejus castitas & fidelitas.

2. Ejus verecundia.

Genas ejus ornavit rubor sanctæ verecundiæ, quia omnem rem indecentem timuit & cavit. De verecundia dicit. Bernard. super Cant. Nescio si quicquam gratius verecundia in moribus hominum deprehendi queat. Verecundia omnium est ornatus ætatum, scilicet in tanta ætate amplius pulchriusque enitescit.

3. Ejus meditatio & imitatio Passionis Dominicæ.

Genas beatæ Agnetis rubor Dominicæ Passionis ornavit, scilicet duas vires animæ, vim cognitivam, scilicet & vim affectivam. In cognitiva fuit memoria Dominicæ Passionis, in affectiva desiderium imitationis ipsius, unde ipsa dicebat: *sanguis ejus ornavit genas meas*, & iterum: *posuit signum in faciem meam, ut nullum præter eum amatorem admittam.* Posuerat signum in faciem ejus, scilicet amoris maximi, quo dilecta fuerat à Christo, scilicet beneficium redemptionis, quod in memoria habebat, de quo Joan. 15. *Majorem hac dilectionem*, id est majus signum dilectionis, *nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Amor iste totum amorem ejus exigebat. Bernard. super Cantic. Super omnia reddit te amabilem mihi bone Jesu. Calix quem bibisti, opus redemptionis nostræ, hoc omnino amorem nostrum facile vendicat sibi totum. Redemptionis beneficium totius vitæ nostræ requirit obsequium. Bernard. Juste sibi vendicat vitam meam qui pro mea posuit suam.

S. Agnetem imitemur, maximè in bona intentione.

Exemplo hujus beatæ Virginis & nos genas mentis pulchras habere studeamus, ut cui ipsa placuit, placere valeamus. Facies mentis intentio est, cujus genæ pulchræ sunt, si anima intendat rei, cui debet, & fine quo debet.

S. Bern. de bona & mala intentione.

Bernard. super Cant. Cogita animæ faciem mentis intentionem, ex qua nimirum rectitudo operis, sicut ex facie pulchritudo corporis æstimatur. Inquirere Deum propter se ipsum solum, hoc planè est utramque faciem bipertitæ intentionis habere pulcherrimam. Intendere autem quasi in Deum & non propter Deum, hypocritæ planè animæ est. Porro è contrario intendere in alium, tamen propter Deum, non otium Mariæ sed Marthæ negotium est.

DE BEATO VINCENTIO MARTYRE.

SERMO PRIMVS.

SERMO XXXIV.

SUMMARIUM.

Plurima affert hic sermo necessaria in pugna spirituali ad Victoriam & præmium reportandum juxta verba thematis, quæ etiam S. Vincentio accommodantur.

Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei. *Apocal.* 2.

Tria in pugna victuro necessaria sunt.

CUm *tria* sint necessaria ei qui pugnat ut vincere valeat, scilicet *discretio*, *fortitudo*, *audacia*, benignus Dominus militantem Ecclesiam scripturis sacris instruit, ne defectu discretionis in certamine succumbat, adjutorium etiam gratiæ ei præstat ut fortitudinem habeat, exemplis & promissionibus eam animat, ut audacem eam reddat.

1. Discretio.

Circa *primum* notandum quod discretio multum valet ad victoriam. Proverb. 24. *Vir sapiens fortis est, & vir doctus robustus & validus. Quia cum dispositione initur bellum, & erit salus ubi multa consilia sunt*: Eccles. 9. *Dicebam ego sapientiam meliorem esse fortitudine.* In eodem *Melior est sapientia quam arma bellica.* Sap. 6 *Melior est sapientia quam vires, & vir prudens quam fortis.* Et quia sapientia tantum valet in bello, ideo Poëtæ fabulati sunt Palladem Deam sapientiæ, Deam esse belli. Duodecim stultitias quibus multi in bello spirituali succumbunt, vide in tractatu de prudentia. Cap. 5.

2. Fortitudo per gratiam tribus virtutibus acquirenda.

Circa *secundum* notandum, quod *tria* multum valent ad hoc quod aliquis adjutorium gratiæ habeat, & sic fortis in bello fiat. *Primum* est *humilitas.* Jac. 4. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*

1. Humilitate Psalm 41.

Aquæ gratiarum ad vallem humilitatis confluunt. Humilitas ostendendo suam miseriam incitat ad miserendum Dei misericordiam. Abyssus enim abyssum invocat, abyssus miseriæ, abyssum misericordiæ. Oratio humilis est nuntia succursum Dei impetrans. Ecclesiastici 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit.* Humilitas gloriam victoriæ Deo attribuit, & propter hoc totum pondus prælij eidem imponit. Cujus enim est victoriæ gloria? ejus est & pugna.

2. Spe.

Secundum est *spes. Bonus enim Dominus, sperantibus in eum.* Thren. 3. Hierem. 19. *Benedictus est qui confidit in Domino*, & subditur. *Erit tanquam lignum quod plantatur super aquas.* Ipse est velut arbor juxta fontem divinæ misericordiæ plantata, à qua sperat se adjuvari, & à qua habet robur. Isaiæ 30. *In silentio & spe erit fortitudo vestra.* Ejusdem 40. *Qui sperant in Domino habebunt fortitudinem.* Psal. 124. *Qui confidunt*

fidunt in Domino sicut mons Syon. Tertium est *pietas.* Pietati proximo subvenienti in suis necessitatibus, divina pietas in certamine non deest. Ideo hosti prævalet, unde dicitur de Eleemosyna Ecclesiast. 29. *Super scutum & lanceam potentis pugnabit pro te contra inimicos tuos.*

3. Pietate.

Circa *tertium* notandum, quod inter exempla quibus Ecclesia militans in certamine animatur, unum de magis efficacibus est exemplum beati Vincentij, cujus hodie festum celebratur. Inter promissiones verò valde consolatoria est promissio nobis proposita, quæ in ipso impleta est indubitanter. Ipse Vincentius fuit & re & nomine. Ipse, ut dicit Augustinus, vicit in pœnis, vicit exustus in ignibus, vicit submersus in fluctibus, vicit vivus, vicit mortuus. Non est victus à malo vel culpæ vel pœnæ, sed vicit in bono malum. Ipse vicit diabolum tentationibus ejus non consentiendo. Jacob. 4. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Vicit etiam ejus ministrum, scilicet Dacianum adeo manifestè, ut non diceret Dacianus verbum malum. Ait enim victi sumus. Ipse vicit in aëre etiam aculeo extentus. Ipse vicit in igne super candentis ferri machinam positus. Ipse vicit in terra in testis acutis super eam prostratis. Ipse vicit in aqua in mari projectus, & post gloriosam victoriam ad esum ligni vitæ est receptus. Si vis vincere sicut ipse vicit, tribulationes non fugias. Non est strenui militis tormenta fugere, sed in his potius absque peccato in armis se exercere. Velut torneamenta tribulationes sunt, has beatus Vincentius non fugit. Unde scriptum est de eo: intrepidus Dei athleta candentis ferri machinam ultro conscendit. Item moras carnificum arguendo ad pœnas alacriter properabat. Jacob. 1. *Omne gaudium existimate fratres mei, cum in varias tentationes incideritis.* In tribulationibus patientia addiscitur. Judic. 3. *He sunt gentes quas reliquit ut eis erudiret Israel. Item* si vincere vis, noli magis timere equo tuo quam ascensori, id est corpori quam spiritui. Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Item* nunquam incedas inermis, continuè enim es in bello. Ephes. 6. *Accipite armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli.* Si quid in armis tuis diruptum fuerit, illud non differas reparare. Frequenter reparare debemus arma spiritualia, ut patientiam & humilitatem. Eccles. 2. *Fili accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore, & prapara te ad tentationem.* Nec hosti adjutores procures, nec arma ministres, hosti familiari, scilicet carni. Adjutores procurat, qui varias delitias ei præparat, quod periculosum est: si enim caro, quæ concupiscit adversus spiritum, ceperit habere delitiarum præparamenta & irritamenta, fiunt duo contra unum & periclitatur conscientia, ut habetur in Epistola S. Bernard. ad fratres de monte Dei. Hosti arma ministrantur, cum immoderato cibo & potu corpus impletur. *Item*, cave ne solem ante oculos habeas, ut gloriam mundanam concupiscas. Hæc enim multis fuit occasio ut vincerentur. Job 31. *Si vidi solem cum fulgeret*, &c. Joan. 5. *Quomodo potestis credere, qui gloriam accipitis ab invicem*, &c. *Item* cave ne hostis in oculos tuos terram injiciat, ut in bonis quæ agis terrenam intentionem habeas, Matth. 6. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam, totum corpus tenebrosum erit.* Oculus dicitur intentio, corpus congeries operum. *Item* cave ne habeas crines nimis longos, immo ad modum pugilis habeas eos breves & junctos, ne per eos à diabolo capiaris. Crines nimis longos habet, qui variis cogitationibus nimis per ea quæ mundi sunt evagatur. Crines juncti sunt, si fuerint de his quæ ad charitatem pertinent, vel accendendam vel conservandam. *Item* cave ne hostis te altior existat: tu potius procura ut eo altior sis, ut scilicet conversatio tua in cœlis sit, tunc dicere poteris illud Psal. 30. *Super inimicos meos factus sum*, id est deorsum aspexi tormenta eorum despiciendo. Hoste altior fuit beatus Vincentius, cum dicebat Daciano. Ecce jam in sublime agor & ipsos principes tuos altior despicio.

(Marginalia, left column: 3. Audacia ex citanda exemplis & promissis maxime S. Vincentij. — S. Vincentius cur re & nomine talis fuerit. — Vincere volentibus quæ facienda, quæ et cavenda sint. 1. — 2. — 3. — 4. — 5. — Galat. 5. — 6. — 7. — 8. — 9.)

Qui exemplo Vincentij vicerint, ad esum ligni vitæ pervenient. Lignum vitæ hic intelligitur summa bonitas, quæ hic prægustatur, secundum illud Psal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Præmium Vincentij.

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Quatuor hic docet sermo circa thema in ejus exordio satis perspicuè proposita.

SERMO XXXV.

Vincenti dabo edere de ligno vitæ quod est in paradiso Dei mei. *Apocal.* 2.

Circa verbum propositum *quatuor* sunt nobis attendenda. *Primum* quare tempore gratiæ promissiones fiant vincentibus, cum tempore veteris legis soleant fieri mandata servantibus. Deuteron. 28. *Si audieris vocem Domini Dei tui, ut facias atque custodias omnia mandata ejus que ego precipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus*, &c. *Secundum* est quid vincere debemus, ut promissiones assequamur. *Tertium* est quid sit lignum vitæ cujus esus vincentibus promittitur. *Quartum* est quare esus ligni dandus non reddendus esse asseritur. Quatuor circa thema traduntur.

Circa *primum* notandum quod secundum Bernardum. Bona vita est bona agere & mala pati, & sic perseverare usque ad mortem. Initium justitiæ fuit veteris legis, scilicet mandata servando, bona agere. Ad tempus vero gratiæ pertinet perfectio justitiæ, ut non solum bona agamus, sed mala sustineamus, & in his perseveremus, & sic victores existamus. Ad tempus veteris legis pertinet justitiam operari, ad tempus verò gratiæ non solum justitiam operari, sed etiam necesse est pro justitia pati Matth. 5. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam.* 1. Petri 3. *Si quid patimini propter justitiam beati*, &c. 1. Discrimen veteris & novæ legis.

Circa *secundum* notandum quod septem regna vincere debemus ut Christi promissiones assequamur, id est septem capitalia vitia, quæ significata sunt per septem gentes quas expugnaverunt filij Israël ut terram promissionis haberent, de quibus legitur Judic. 3. Verè hæc sunt regna quæ sancti per fidem vicerunt. Hebr. 11. Septem autem promissiones in Apocalypsi continentur vincentibus factæ, quæ ad victoriam horum septem vitiorum possunt referri, quarum *una* est verbum propositum, quæ potest referri ad vitium gulæ. Hoc vitium prius infestat hominem. Hoc vitio tentati sunt primi parentes. Hoc etiam primo tentatus est Dominus in deserto Matth. 4. ubi dicit Glossa. In pugna Christi prius contra gulam agitur, quia nisi prius hæc refrenetur, frustra circa alia vitia laboratur. Vincenti hoc vitium dat Dominus edere de ligno vitæ, prolongatur enim ei in præsenti vita corporis, & continuatur in eo vita spiritualis. In futuro verò dabitur ei vita beata & immortalis. Primi parentes vitio gulæ devicti de ligno vitæ non comederunt, quo immortales fierent & necessitati moriendi addicti sunt. Homines abstinentes diutius vivunt. Ecclesiastici 37. *Qui abstinens est, adjiciet vitam.* E contrario *vigilia & cholera & tortura viro infrunito.* Ejusdem 31. *Secunda promissio* est Apocal. 2.

(Marginalia, right column: 2. Septem vitia vincentibus septem promissiones factæ sunt in Apocalypsi. Apocal. 2. 3. & 21. cap. — Gaudium vincentibus. Apocal. 2.)

Eee

Luxuriam vincentibus Apocal. 3.

Qui vicerit, vestietur vestimentis albis. Quod potest referri ad vitium luxuriæ. Qui vicit hoc vitium in præsenti pulchrum habet vestimentum, scilicet candorem castitatis, & in futuro pulchrius habebit, luxuriosus habet *vestimentum mixtum sanguine, quod erit in combustionem & cibus ignis.* Isa. 9. *Fornicatores enim & adulteros judicabit Deus.* Hebr. 13. *Tertia promissio* est Apocal. 2. *Qui vicerit non lædetur à morte secunda*, quæ potest referri ad vitium iræ. Qui hoc vitium vicerit, mala hujus mundi patienter tolerando, quæ solent concitare hominem ad iram & odium & impatientiam, non lædetur à morte secunda. Prima mors est in corporis dissolutione, secunda in damnatione. Qui timent præsentia non futura, sunt ut equi umbratici, umbram timentes malorum, & non vera mala. Sapient. 5. *Transierunt omnia illa tanquam umbra.*

3. Item vincentibus Apocal. 2.

Mors prima & secunda quid sit.

4. Invidiam vincentibus Apocal. 2.

Quarta promissio est Apocal. 2. *Vincenti dabo manna absconditum*, quod potest referri ad vitium invidiæ. Animus benignus qui sine invidia est, socius Christi est & membrorum ejus bonis ipsorum congaudens & malis compatiens: & sicut hic socius est passionis, sic socius erit consolationis, unde habebit manna absconditum. Animus vero invidus socius est diaboli in lucro & in damno, de malis proximi gaudens, de bonis dolens, unde socius erit diabolicæ desolationis. *Quinta promissio* est Apocal. 3. *Qui vicerit faciam eum columnam in templo Dei mei.* Et potest referri ad vitium superbiæ, qui hanc vicerit columna est in templo inferiori per sustentationem aliorum. In superiori vero erit columna, cum sit flexibilis ut arundo. *Sexta promissio* est Apocal. 3. *Qui vicerit dabo ei sedere in throno*, quod potest referri ad vitium acediæ. Hic non est locus quiescendi, sed in futuro. Bernardus loquens ad Luciferum. O impudens & imprudens millia millium ministrabant ei & decies centena millia assistebant ei, & tu aliis ministrantibus & assistentibus sedere præsumis. Hic est locus laborandi. 2. Timoth 2. *Labora sicut bonus miles Christi.* *Septima promissio* est Apocal. 21. *Qui vicerit possidebit hæc, & ero illi Deus & ipse erit mihi filius.* Hæc promissio referri potest ad vitium cupiditatis, quod qui vicerit contemnendo terrena, possidebit cœlestia. Beatus ille qui terrenas possessiones contemnendo fit Dei hæres & Christi cohæres. *Item* quia dicitur *vincenti.* Simpliciter sine determinatione aliqua, potest intelligi. *Vincenti* universa *dabo edere*, &c. Vult Dominus militem suum tantæ virtutis esse, ut totum mundum vincat sicut ipse vicit. Joan. 16. *Confidite quia ego vici mundum.* Mundum vincit qui omnia transitoria despicit. Desinit enim timere, qui desinit sperare & amare. Qui nihil in hoc mundo sperat & amat, nihil in hoc mundo timet.

5. Superbiam vincentibus Apocal 3.

6. Acediam vincentibus Apocal. 3.

7. Avaritiam vincentibus Apocal. 21.

Mundus totus seu universa vincenda sunt.

3. Christus triplicis vitæ principium est.

Circa *tertium* notandum quod lignum vitæ Christus est. Psal. 1. *Tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum.* Ipse est principium triplicis vitæ, scilicet *natura, gratia, & gloria.* De *vita natura* dicitur. Genes. 2. *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ.* De vita gratia. Joan. 6. *Verba quæ ego loquor spiritus & vita sunt.* Ephes. 2. *Convivificavit nos in Christo.* De *vita gloria.* Joan. 6. *Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes?* Ejusdem 10. *Et vitam æternam do eis.*

4.

Circa *quartum* notandum quod præmium promissum vincentibus omne meritum excedit. Ideo bene dicitur *dabo* non *reddam.* Roman. 8. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriã quæ revelabitur in nobis.* Vincenti datur, contra pusillanimes pugnam non aggredientes, vel contra remissos semper pugnantes & nunquam vincentes, vel contra molles ante victoriam deficientes. *Dabo* dicitur contra præsumentes.

IN CONVERSIONE SANCTI PAULI.

SERMO VNICUS.

SERMO XXXVI.

SUMMARIUM.

In principio hujus sermonis ostenditur S. Pauli conversionem tam justis quàm injustis conducere. In reliquo deinde sermone ex historia conversionis hujus 12. puncta pro ædificatione nostra explanantur.

Saulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & petiit ab eo Epistolas in Damascum. *Actor.* 9.

S. Pauli conversio prodest & convertendis peccatoribus & conversis justis.

HOdie cum magna exultatione & Dei gloriatione recolitur in Ecclesia beati Pauli conversio, & meritò quia ejus conversio & peccatoribus & conversis, felix est instructio. Erigit enim peccatores ad spem, & conversis dat vivendi formam. Et *justis* quidem diligenter attendenda est ne peccatores despiciant. Qui enim peccator est, sanctus futurus est, immo jam in Dei providentia sanctus est, ut patet in Paulo: & qui nunc est sanctus, in Dei præscientia jam est quasi diabolus, ut patet in Juda Joan 6. *Nonne ego duodecim vos elegi, & unus ex vobis diabolus est.* Habebat Paulus malitiam *in corde*, secundum illud, *spirans cædis*, id est anhelans ad cædem. Habebat etiam minas *in ore* secundum illud *spirans minarum.* Minas enim ut ignem spirabat, non ab alio incitatus, sed alios succendens. Habebat malitiam *in opere* secundum illud: *Accessit ad principem sacerdotum*, &c. Non proponebat parcere etiam muliebri sexui, unde subditur: *Ut si quos invenisset hujus vitæ viros, & mulieres*, &c. Nec se præparabat ad conversionem per aliquam bonam operationem immo dum persecutioni Christi in membris ejus intenderet, Christi misericordia conversus est. *Peccatoribus* etiam attendenda est ipsius conversio, *spem* enim illorum erigit & *ignorantium* instruit. Sunt aliqui peccatores qui conversi volunt uti voluntate imperfecta. *Vult & non vult piger.* Proverb. 13. Sed diffidentia & ignorantia eorum conversio impeditur. Sed attendenti Pauli conversionem nullus locus relinquitur desperationi. In ea & peccatores circa suam conversionem multum instruuntur. Bernardus in sermone loquens de memoria hujus conversionis. In hac, inquit, memoria & peccator spem veniæ concipit, ut provocetur ad pœnitentiam; & qui jam pœnitet, perfectæ conversionis accipit formam

Justis.

Triplex malitia Sauli.

Peccatoribus ob duo.

2.

Ex historia conversionis S. Pauli 12. notanda pro ædificatione nostra.

Duodecim verò nobis sunt attendenda circa beati Pauli conversionem, quæ valere possunt ad nostram ædificationem. *Primum* est *quod lux eum circumfulget*, per quam intelligitur Dei gratia ad conversionem necessaria, sine ea enim non fit vera conversio. Oseæ 13. *Perditio tua Israel tantummodo ex te, ex me autem auxilium tuum.* Occidere potest se homo, sed non à morte suscitare. Spiritus est vadens & non rediens. Piscis per se potest nassam intrare sed per se non potest inde exire. *Secundum* est *quod in terram cadit*, in quo designatur motus humilitatis, qui multum valet ad conversionem, *humilibus* enim *Deus dat gratiam.* Jacob. 4. Ad terram cadit, qui terram se agnoscit. Genes. 3. *Pulvis es & in pulverem reverteris.* Qui habet castrum forte situm, in rupe, non est mirum si guerram velit habere cum potente. Sed factus est ille, qui non habet mansionem, nisi de palea, quæ cito comburi potest, si cum potente guerram habere velit. Angelus cum immortalis sit, habet quasi castrum super rupem situm. Homo verò qui habet corpus mortale, habet mansionem

1.

2.

quæ facillime potest comburi, solo enim calore febrili sine igne in cinerem redigitur. Ideo valde
3. fatuus est si omnipotenti repugnare præsu- t. *Tertium* est quod à Deo reprehenditur dicente sibi: *Saule Saule quid me persequeris?* & subditur: *Ego sum Christus*, id est Salvator, *durum est tibi contra stimulum calcitrare*. Ad hanc quæstionem, *quid me persequeris?* nulla causa rationabilis potest respondeit. Duabus de causis persequitur aliquis alium, aut propter ipsius culpam, vel propter utilitatem propriam. Propter culpam Salvatoris eum non persequebatur, non enim Salvator nocuerat ei, immò ab eo multa beneficia acceperat pro quibus potius debuit ei obsequi quam persequi eum. Item persequendo eum utilitatem non consequebatur, immò potius sibi nocebat. Sicut enim bos recalcitrans stimulum sibi infigit, sic peccator Deo repugnans non nocet, sed seipsum lædit, *homo* enim *per malitiam occidit animam suam* Sapient. 16.
4. *Quartum* est quod cum dicit, *Domine quid me vis facere?* ostendit Deo voluntatem suam paratam ei ab obediendum. Glossa Indica voluntatem tuam, & ego obediam. Intellexi quod stimulus compellebat eum ad opus sicut dicit Glossa. Stimulus, inquam, divinæ percussionis. Augustinus. Non est conversus quando prostratus est in terram, sed quando dixit: *Domine quid me vis facere?* Verissimè ab Angelis dictum est: *Pax hominibus bonæ voluntatis*. Luc 2. Bona voluntas quæ divinæ voluntati est subjecta, qua habita pax habetur. Sicut cera mollis habilis est ut in ea imago sigilli imprimatur; sic voluntas prompta ad obediendum quasi materia est totius honestatis. Bernardus in Epistola ad fratres de monte Dei. Quicunque bonam voluntatem habet, totum habet quicquid ei ad benè vivendum opus est. In eadem Epistola. Simplicitas voluntatem simplicem & bonam quasi futuri boni informem materiam in primordio suæ conversionis auctori suo offert formandam. Bernardus loquens de hoc verbo: *Domine quid me vis facere?* Hoc planè fratres perfectæ conversionis est forma. *Paratum*, inquit, *cor meum Deus, pa-*
Psal. 56. *ratum cor meum. Paratus sum & non sum turbatus, ut custodiam mandata tua*. Et subdit. O verbum
Psal. 118. breve, sed plenum, sed vivum & efficax, sed dignum omni acceptione. Quam pauci inveniuntur in hac
Luc. 18. parte obedientiæ forma Idem heu plures habemus illius cæci Evangelici quam novi hujus Apostoli imitatores. *Quid vis*, ait Dominus ad cæcum, *ut*
5. *faciam tibi? Quintum* est *quod ad discipulum mittitur, ut ab eo instruatur*, in quo secundum Glossam Exemplum discendi datur & superbia increpatur, ut nullus alium indignum æstimet, à quo doceatur quod ignorat. Seneca. Primum documentum, ut nullam doctrinam contemnas: non dedigneris doceri etiam à formica. Proverb. 6. *Va-*
6. *de piger ad formicam & disce sapientiam. Sextum* est *quod apertis oculis nihil videbat*, & erat tribus diebus non videns, in quo ostensum est, quod oportet eum, qui convertitur sensum proprium deponere ut sensum Domini possit recipere. Roman. 1. *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt*. Augustinus. Si dicendo te esse sapientem stultus factus es, dic te stultum & sapiens eris. Proverb. 26. *Vidisti hominem sapientem sibi videri? magis spem ille habebit insipiens*. Sicut nimietas salis deterior est in cibo quam modicitas, sic nimietas terrenæ sapientiæ animalis & diabolicæ potius impedit conversionem quam simplicitas. Augustinus in sermone de conversione Pauli. Ut interiori luce fulgeret cor ejus, ejecta est exterior ad tempus, subtracta est persecutori, ut redderetur prædicatori, & subdit causam Eo enim tempore quo cætera non videbat, Jesum videbat, ita ut in ejus cæcitate mysterium informaretur credentium, quoniam qui credit in Christum, ipsum intueri debet; cætera nulla computare. Creatura vilescat ut creator dul-
cescat. *Septimum* est *quod ad manus trahitur*, in 7.
quo intelligitur exemplum bonum quod multum necessarium est ei qui convertitur. Qui inter malos convertantur, quasi ad manum in infernum trahuntur. Senec In vitium alter alterum trudimus. Quomodo ad salutem revocari possunt, quos vulgus retinet, populus impellit. Illi vero qui inter bonos convertantur quasi ad manum in paradisum trahuntur. Proverb. 13 *Qui cum sapientibus graditur sapiens erit, amicus stultorum similis illis efficietur*. Ecclesiastici 7. *Discede ab iniquo & deficient mala abs te*. Ejusdem 37. *Cum viro sancto assiduus esto, quemcunque cognoveris habere timorem Dei. Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea, & qui communicaverit superbo induet superbiam*. Ejusdem 13.
Octavum est *quod* Paulus *invenitur orans*. Luc. 18. 8.
Oportet semper orare & non deficere. Ante conversionem debet orare peccator Salvatorem, ut operi manuum suarum dexteram porrigat, & opus manuũ suarum non despiciat, sine enim respectu misericordiæ ipsius peccator non corrigitur. Ecclesiastes 7. *Considera opera Dei quod nemo possit corrigere quem ille despexerit*. Post conversionem vero debet orare ut Deus gratiam datam custodiat ei. Cito enim bonum amittitur nisi à largiente custodiatur, ut dicit Gregorius Poëta.
Non minor est virtus quam quærere parta tueri. 9.
Nonum est *quod surgens baptizatus est*.

Qui conversus est ad Sacramenta Ecclesiæ frequenter debet accedere & ad Sacramenta pœnitentiæ. Sacramenta fontes gratiarum sunt. Qui enim debito modo ad ea accedit vel gratiam vel augmentum gratiæ recipit. Isa 12. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris. Decimum* est *quod acce-*
pto cibo confortatus est. Illis qui novam vitam in- 10.
choant valde necessarium est, ut refectionem spiritualem frequenter recipiant, verbum Dei audiendo, panis enim est qui cor hominis confirmat. Multum enim valet panis iste ad augmentum & robur
novi hominis. *Undecimum* est *quod ingressus in* 11.
Synagogas prædicabat de Jesu quod esset filius Dei, gratia Dei in eo vacua non fuit. 1. Corinth. 15. immò in eo strenuè operata est, & hoc commendabile est in eo qui ad Deum convertitur, ut ferventer operetur. Bernardus in Epistola ad fratres de monte Dei. Si incipis, incipe perfectè, si in profectu es, hoc ipsum perfectè agere stude. Sicut enim visus deficit nisi in actum exeat, sicut apparet in illis qui diu manent in tenebris, sic virtus deficit nisi operetur, operibus enim quæ ab ea exeunt quodammodo sustentatur. Gratiæ congruit illud Genes.
30. *Da mihi liberos, alioquin moriar. Duodecimum* 12.
est *quod ipse invalescebat & confundebat Iudæos* affirmans, quoniam hic est Christus, in quo commendatur nobis perseverentia. Commendabilis valde est perseverantia ubi adest resistentia. Perseveranta, secundum Bernardum, summi regis est filia. Illa enim sola est hæres regni æterni. Tantum valet ultimus dies quo aliquis bene vivit quantum omnes præcedentes, quantum ad hoc, quia si illa die malè vixisset, tota præcedens vita perdita esset.

IN DIE PURIFICATIONIS MARIÆ.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

SERMO XXXVII.

Incitat nos hic sermo ad tres virtutes primo ex hodierni Evangelij loco, deinde ex alio loco ejusdem Evangelistæ.

Postquam impleti sunt dies Purificationis Mariæ, &c. *Luc.* 2.

I. Trium rerum memoria in hoc festo agitur.

HOdie recolit Ecclesia aliqua retroactis temporibus facta, & insinuat aliqua ex retroactis quotidie fidelibus facienda. *Tria* recolit jam facta: scilicet quod beata Virgo diebus purificationis expletis templum ingressa sit, & quod Simeon Salvatorem multum desideratum cum gaudio magno susceperit, & quod Salvator cum parentibus suis cum legalibus hostiis Domino sit oblatus. Memoria *primi* facti monet fideles ut ad divina accedant puri. Memoria *secundi* facti monet eos ut ad Dei beneficia sint devoti. Memoria *tertij* facti ad hoc monet eos ne in conspectu Domini compareant vacui. Exemplo beatæ Virginis in festo isto debemus esse purificati. Quid prodest remanenti in sua spurcitia recolere quod beata Virgo templum ingressa est pura & munda? Licet semper debemus esse purificati, specialiter tamen in festo Purificationis Mariæ. Festum porcorum non purificationis celebrat qui remanet in immunditia sua in hoc festo, & est quasi *sus lota in volutabro luti.* 2. Petri 2. Sanctus Dominus, ministros sanctos requirit Prima ad Thessal. 4. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra.* Levi. 20. *Sanctificamini & estote sancti, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester.* Ecclesiastici 2. *Qui timent Dominum præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.* Ephes. 1. *Elegit nos Deus ut essemus sancti & immaculati in conspectu illius.* Exemplo Simeonis ad Dei beneficia debemus esse devoti, ut de beneficiis à Deo promissis habeamus magnum gaudium, ad exhibita non simus ingrati, ad exhibenda vero simus parati. Parum prodest homini tepido qui ad Salvatorem nullam habet affectionem Simeonis recolere devotionem, qui Salvatorem promissum tantum desideravit, & de eo suscepto tantum gaudium habuit. Filius videtur esse perditionis, qui non amat amatorem Salvatoris. Exemplo parentum Christi apparere debemus in conspectu Domini fructu justitiæ pleni, secundum illud Psal. 16. *Ego autem in justitia apparebo in conspectu tuo.* Debemus etiam habere luctum & pro bonis omissis & pro malis commissis. Quæ duæ species luctus designantur in avibus habentibus gemitum vel rugitum pro cantu. Luctum etiam debemus non solum habere pro malis propriis, sed etiam pro alienis. Quid prodest servo otioso & inutili risum pro luctu in valle lachrimarum habenti recolere quod parentes Christi fructum Deo acceptissimum obtulerunt & nihilominus hostias lachrimabiles dederunt. Proverb. 24. *Iracundiam ejus inutilis sustinebit.* Matth. 25. *Servum inutilem projicite in tenebras exteriores. Tria* prædicta habuit Simeon. Puritatem habuit cum esset timoratus. *Timor* enim *Domini expellit peccatum.* Ecclesiastici 1. Et in timore Domini declinatur à malo. Proverb 14. Vacuus coram Domino non apparuit, justus enim fuit. Ad Dei beneficia non fuit indevotus. Erat enim expectans consolationem Israël.

1. Imitanda B. Virgo in puritate.

2. Imitandus Simeon in devotione.

3. Imitandi parentes Christi in fructuositate justitiæ

Hæc tria habuit S. Simeon.

III. Ad *tria* prædicta incitat nos Dominus Luc. 12. dicens: *Sint lumbi vestri præcincti & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum quando revertatur à nuptiis.* Ad *puritatem* pertinet illud: *sint lumbi vestri.* Ad *fructuositatem* illud: *& lucernæ ardentes in manibus vestris.* Ad *devotionem* illud: *& vos similes,* &c. *Primum* necessarium est nobis quantum ad nos ipsos: *secundum* quantum ad proximum, *tertium* quantum ad Deum. Lumbos oportet præcingi, id est desideria restringi, & desideria carnalia & desideria spiritualia. Carnalia desideria sunt *lumbi carnis,* spiritualia sunt *lumbi mentis.* De *primo* dicitur in Psalm 37. *Lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea.* De *secundo* dicitur. 1. Petri 1. *Succincti lumbos mentis vestræ. Lumbi carnis* succindendi sunt *fortitudine & temperantia.* Fortitudine in adversis, temperantia in prosperis. Proverb. ult. *Accinxit fortitudine lumbos suos* 3. Reg. 20. *Ponamus saccos in lumbis nostris.* In saccis asperitates pœnitentiæ intelliguntur. *Lumbi mentis* præcingendi sunt *justitia & prudentia.* Intellectus præcingendus est prudentia, ne defluat ad iniquitatem. Isa. 11. *Erit justitia cingulum lumborum ejus.* Ad designandum quod lumbi quatuor dictis virtutibus præcingendi sunt. Cingulum Aaron & filiorum ejus quatuor colores habebat. Erat enim ex hyacintho & purpura & cocco bis tincto & bysso retorta. Exod. 39. Hyacintus cum sit cærulei coloris & naturæ perviæ significat prudentiam. Purpura quæ est sanguinei coloris & sanguine tingitur signat fortitudinem; coccus cum sit rubei coloris significat zelum justitiæ. Byssus cum sit candidi coloris significat munditiam temperantiæ. His virtutibus lumbi viriliter præcingendi sunt, unde Job 38. *Accinge sicut vir lumbos tuos.* Et quia fides virtutes has debet dirigere, dicitur Isa 11. *Erit fides cinctorium renum ejus.* Lucernæ ardentes debent esse in manibus, ut scilicet ferventer operemur, & sic lucem boni exempli populo ministremus. Et notandum quod in tenebris præsentis vitæ *triplex lucerna* nobis necessaria est. Lucerna *bonæ intentionis,* lucerna *verbi divini,* & lucerna *boni operis.* De *prima* dicitur. Matth. 6. *Lucerna corporis tui est oculus tuus.* Corpus hic dicitur operum congeries, ejus lucerna est oculus bonæ intentionis. De *secunda* dicitur in Psalm. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* De *tertia* lucerna bonæ operationis habetur in verbo proposito, & Matth. 5. *Luceat lux vestra,* &c. Sequitur, *& vos similes hominibus.* Simeon & alij patres antiqui expectabant primum Salvatoris adventum, nos vero expectare debemus secundum ejus adventum. Ipsi expectabant salvatorem qui nuptias celebravit in utero virginali, unde ipse exivit *tanquam sponsus procedens de thalamo suo,* & postea oblatus est in templo. Nos vero expectare debemus quando ipse revertatur de nuptiis qui in cœlo celebrantur. Ipsi expectabant eum qui erat ab omni miseria liberatus, nos vero expectare debemus eum qui nos à miseria per gratiam suam illustraturus, & ad gloriam introducturus est. Ad *primum* pertinet quod dixit: *Viderunt oculi mei salutare tuum.* Ad *secundum* pertinet quod vocavit eum *lumen.* Ad *tertium* pertinet quod vocavit eum *gloriam.*

Adhæc tria ex alio loco Evangelico incitamur.

1. Ad puritatem præcingendo lumbos aplices.

Lumbi carnis duabus virtutibus præcingendi sunt.

Lumbi mentis aliis duabus virtutibus præcingendi.

Cinguli Aaron quatuor colores has 4. virtutes significat.

2. Ad fructuositatem tenendo lucernas triplices.

3. Ad devotionem expectando Salvatorem tripliciter. Psalm. 18.

IN CATHEDRA SANCTI PETRI.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Hic ſermo primò per tria feſta S. Petri tres hominum ſtatus inſtruit, deinde docet Deũ tripliciter bene & nos tripliciter malè exaltari.

SERMO XXXVIII.

Exaltent eum in Eccleſia plebis & in cathedra Seniorum laudent eum; *Pſalm.* 106.

Explicatio thematis.

NOmine cathedræ intelligitur Pontificatus & dignitas beati Petri. Pro quo dicitur *exaltent eum*. Quem cum ſcilicet Dominum, pro quo præmittitur *confiteantur Domino miſericordia ejus*. & poſt ſubditur. *Exaltent eum in Eccleſia plebis, & in cathedra Seniorum*, id eſt Apoſtolorum *laudent eum*, ideo dicit Auguſtinus. Hoc dicitur ad magnificentiam feſtivitatis hodiernæ. In cathedra Seniorum, id eſt dignitate Apoſtolorum hodie ſublimatus eſt Petrus.

I. Tria feſta S. Petri ad tres ſtatus hominum referuntur.

Conſidera ergo Petrum in cathedra ſublimatum, ab Herodis carcere liberatum, martyrio coronatum. Hæc ſunt tria feſta ejus, feſtum promotionis, feſtum liberationis, feſtum paſſionis. Hæc feſta Petri Eccleſiam videntur erudire. Unde feſtum cathedræ eſt ad inſtructionem Prælatorum, feſtum liberationis ad inſtructionem activorum, feſtum Paſſionis ad inſtructionem contemplativorũ. Conſiderandum eſt qualiter ad cathedram ſublimatus

1. Quomodo S. Petrus non fuerit promotus, 1.

eſt Petrus. *Non carnaliter, non violenter, non ſimoniace*. *Non carnaliter*, quia non per carnem & ſanguinem, ſicut quidam quamvis ſint infames, tamen à carnalibus introducuntur, ſicut Abimelech. Judic. 9. *Conſiderate quia os noſtrum & caro ſum.* &c. Sed Petrus non fuit cognatus promoventis.

2. Matth. 4. *Ambulans juxta mare,* &c. *Item non violenter*, quia non per poteſtatẽ regalem vel papalem, ſicut quidam ſunt intruſi, cum ſecundum illud ad Hebr. 5. *Nemo ſibi aſſumat honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron*, &c. Exemplũ de Alchimo. 2. Mac. 14. Mat. 4. Ambulans vocavit eos, unde facti ſunt Apoſtoli, non per violentiam pietatis ſed

3. ex gratia vocantis. *Item non ſimoniace*, quia non interfuit ſimoniaca cupiditas. Mat. 4. *Relictis retibus*. &c. Unde Matth. 19 ait Petrus: *ecce nos reliquimus omnia*, &c. Sic ergo feſtum promotionis

2. inſtruit Prælatos. Feſtum vero liberationis à carcere inſtruit activos. Carcer, enim eſt miſeria corruptionis originalis in qua detinetur homo. Job 7 *Nunquid mare ego ſum aut cetus, quia circumdediſti me carcere?* Pſal 141. *Educ de carcere animam meam.* ad Rom. 7. *Infelix ego,* &c. Duæ catenæ, ſcilicet pronitas ad malum & difficultas ad bonum quibus abſolvitur homo adjutorio gratiæ deſignantur per angelum, cùm dicitur *angelus Domini aſtitit*. Actor. 12. Excitari dicuntur cogitatus qui conſopiti ſunt in fantaſijs. Erigi dicitur affectus voluntatis, unde excitavit eum dicens: *Surge velociter, præcingere & calciate*, &c. Quæ ſunt præambula ad iter & ſignificant prænarrationem bonæ operationis, & tunc cadit catena de manibus, ut poſſit dicere *nunc ſcio*, &c. cum facilis efficitur ad declinandum malum & operandum bonum.

3. Feſtum Paſſionis eſt ad inſtructionem contemplationis ſive religioſorum. Crux enim eſt religio, Matth. 16. *Qui vult venire poſt me*, &c. De hoc dicitur Petro. Joan. ultimo. *Cum ſenueris extendes manus tuas.* In extenſione manuum ſignificatur abrenuntiatio proprietatũ; manus enim extẽtæ nihil poſſunt retinere, in cingulo votum caſtitatis inductione *quo tu non vis* votum obedientiæ ſive relictio proprij ſenſus.

II. Deus in S. Petro à duobus honoratur. Deus tripliciter exaltandus.

Exaltent eum, &c. Duplex cultus divini honoris exprimitur in Petro. Honor à ſimplicibus, unde *exaltent eum in Eccleſia plebis*; & honor à doctis & majoribus, unde *in cathedra ſeniorum*. Exaltent ergo *corde, ore & opere*. Exaltent corde dignè

1. Corde.

de eo ſentiendo. Pſal. 63. *Accedit homo ad cor altum & exaltabitur Deus*. Homo ad cor altum accedit, cum de divinis cogitat vel inquirit. Deus ergo exaltatur, cum quidquid eſt dignum vel honorificum de eo cogitatur, & ſemper incomprehenſibiliter æſtimatur Eccleſiaſtici 43. *Ipſe enim omnipotens ſuper omnia opera ſua. Terribilis Dominus & magnus vehementer & mirabilis potentia ipſius. Glorificãtes Dominũ quantumcunque potueritis, ſupervalebit adhuc, & admirabilis magnificentia ejus. Benedicentes Dominum exaltate illum quantum poteſtis, major eſt enim omni laude.* Nota totam autoritatem Sic fallitur illa temeritas qua noſtri Philoſophi irruere cupiunt in divina. Eccleſiaſtici 3. *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, ſed quæ præcepit tibi Deus, cogita illa ſemper.* Unde Moyſi dicitur. Exod. 19. *Deſcende & conteſtare populum*, &c. Sic exaltatur Deus in corde digne de eo ſentiendo.

2. Ore.

Exaltatur ore dignè laudando Pſalm. 117. *Deus meus es tu, confitebor tibi Deus meus es tu, & exaltabo te.* Non ſolum in cogitatione quo ad meipſum, ſed in locutione quo ad proximum. Pſalm. 33. *Magnificate Dominum mecum*, contra invi-

Contra invidos.

dos qui non ſinunt quod Deus per alios magnificetur docendo & prædicando. Sicut ille invidus qui nunciavit Moyſi. *Heldad & Medad,* &c Et reſpondit Moyſes *quid æmularis*, &c Num. 11. Miniſter Moyſi doctor & prædicator legis dicitur, ſed dicat Cancellarius vel Prælatus, *quis mihi tribuat ut omnis populus prophetet?* Non poterat Saul rectis oculis aſpicere David, nec ſuſtinere laudes ejus. 1. Reg. 18. Immo dicebat *mihi dederunt mille*, &c. ideo voluit lancea transfodere illum. Lancea criminatio vel detractio eſt. Job 16. *Circumdederunt me lanceis ſuis*, &c. Lumbi vulnerantur, quando recto fine damnantur. Contra quos dicit Pſal. 33. *Magnificate Dominum mecum.* Hinc exemplum habemus in Salvatore, qui per talem invidiam traditur detractione, conſpuitur vilificatione, crucifigitur ſcriptorum damnatione 2. Petri ultimo *Chariſſimi frater noſter Paulus*. Item exaltatur opere dignè

3. Opere.

conſervando. Tob. 13. *Regem ſæculorum exaltate in operibus veſtris.* 1 Corinth. 6. *Glorificate & portate Deum in corpore veſtro.*

III. Exaltantes ſemetipſos reprehenſibiles ſunt.

Multi ſunt ex quorum converſatione non exaltatur Dominus, ſed potius blaſphematur. Iſa 52. *Tota die nomen tuum blaſphematur.* Exaltent ergo Deum non ſeipſos. Pſal. 65 Qui exaſperant *non exaltentur in ſemetipſis* Exaſperatur Dominus propter peccata clericorum in malitia obſtinatorum. Ezech. 2 *Domus Iſrael exaſperans eſt.* Quidã enim de auditoribus increduli ſunt veritati, quidam ſubverſores verborum veritatis, quidam ſcorpiones, id eſt detractores veritatis, facie blandientes, caudâ pungentes. Iſti ergo non exaltentur in ſemetipſis, ſed exaltent Deum in Eccleſia plebis. Non

Tripliciter ſemetipſos exaltant aliqui.

exaltentur, inquam, nec *corde*, nec *ore*, nec *opere*. Non corde per ambitionem & præſũptionem; non ore per jactantiam; non opere per oſtentationem. Unde Pſal. 130. *Domine non eſt exaltatum cor meũ*, per ambitionem, *neque elati ſunt oculi mei*, per præſũptionem, *neque ambulavi in magnis*, per jactantiam magnificando ſermonem, quia ſcio, quod *Dominus diſperdat univerſa labia doloſa, quia dixerunt linguam noſtram magnificabimus*, ſcilicet in mira-

Pſalm 11.

bilibus ſuper me, per oſtentationem in converſatione, in veſtitu, in ornatu, &c. quæ mundani mi-

Hæc triplex exaltatio in Evangelio damnatur.

xantur. Nam salvator in evangelio damnavit hanc triplicem exaltationem, dicens Luc. 14. *Qui se exaltat, humiliabitur*. Exaltationem *cordis* damnavit, Matth. 23. Vbi cum prohibuisset ambitionem honoris, dicendo: *Patrem nolite vobis vocare super terram*, prohibuit etiam præsumptionem dicens: *nec vocemini magistri*, quorum alter in sæcularibus alter in religiosis poterit contingere, & statim subdit: *Qui se exaltat humiliabitur*. Proverb. 16. *Contritionem precedit superbia, & ante ruinam exaltabitur spiritus* 2. Paralip. 32. de Ezechia dicitur: *Humiliatus est cum exaltatum esset cor eius*. Exaltationem *oris* damnavit Luc. 18. Vbi ad exemplum introducit Pharisæi jactantiam, & humilem confessionem publicani, & statim subdit: *Descendit hic iustificatus in domum suam ab illo, quia omnis qui se exaltat*, &c. Hæc est exaltatio jactantiæ, de qua Iac. 3. *Lingua modicum membrum est, & multa exaltat*. Hoc etiam in verbis sacræ scripturæ exprimunt aliquando docentes & prædicantes, propter quod in figura vineæ dicitur. Ezech. 17. *Mater tua quasi vinea iuxta aquas*, &c. Mater nostra est quilibet doctor & prædicator, qui per Evangelium generat nos Deo. Hæc plantata est iuxta aquas, id est scripturas. Psalm. 1. *Erit tanquam lignum* &c. per frondes verba intelliguntur. Exaltatio staturæ est, elatio iactantiæ. Videre altitudinem in medio paradisi est vanè gloriari & extolli in medio clericorum fructus ædificatio vel utilitas, quæ vento urente, id est elatione gloriæ per verbum iactantiæ arescit & siccatur. Exaltationem *operis* damnavit Dominus, Lucæ 14. in parabola de invitatis, ubi dicitur *recumbe* &c. & statim subditur *qui se exaltat humiliabitur*. Vtinam hoc attenderent tales & immundi carnales, qui, quamvis in sacris promoventur ad Ecclesiasticas dignitates, tamen peccatis exigentibus nec est eis secundum terminos occupare locum in Ecclesia vel dignitatem, prout dicit Apostolus Philip. 3. *Multi ambulant, de quibus sepe dixi vobis*, &c Ideo væ eis nisi attendant illud, Psalm. 36. *Inimici verò Domini, mox*, &c. Hinc etiam consolatur nos Dominus super talibus Matth. 11. *Et tu Capharnaum usque ad cœlum exaltaberis*? Vtinam etiam attenderent avari & insatiabiles redddituum & præbendarum quod dicit Psalm. 36. *Vidi impium*, &c. *transivi*, &c. ideo *dixi iniquis nolite inique agere*. Psal. 74. Nunquid æquum est ut quis duas præbendas teneat, & alius melior illo nullam habeat? utinam illud attenderent arrogantes, qui quamvis nullius meriti sint, tamen primum locum usurpant, quamvis dicat. Hierem. 49. *Arrogantia cordis tui decepit te, in cavernis & apprehendere niteris altitudinem collis*, id est dignitatem sedis Episcopalis scilicet. *Cum exaltatus fueris*, &c.

1. Cordis. 2. Oris. 3. Operis. Contra Ecclesiastes.

DE SANCTO MATTHIA APOSTOLO

SERMO VNICVS.

SERMO XXXIX.

Summarium.

In Exordio hujus sermonis David & Saul comparantur cum S. Matthia & Iuda proditore. In prima vero parte sermonis agitur de septem vitijs, quæ Deus in electis suis vel non attendit, vel rejicit, contra quam Mundus facit in suis. Secunda pars sermonis abest.

Non elegit Dominus ex istis. Adhuc reliquus est parvulus & pascit oves. 1. *Reg.* 19.

HÆc verba dicuntur ubi historia tractat de reprobatione Saulis & electione David regis, ubi legitur quod Propheta Samuel missus fuerit ad inungendum in regem unum de filiis Isai. Qui cum venisset, Isai. pater David proposuit coram Samuele septem filios qui erant domi, David existente in pascuis: & interrogante Samuele Dominum: *si coram Domino esset Christus eius*, pro unoquoque pronunciavit in spiritu: *non elegit Dominus ex istis*, subinferens ergo Samuel & quærens ab Isai. *si completi essent filii*. Quo respondente, *adhuc reliquus est parvulus qui pascit oves*. subdit scriptura de eo *quod erat rufus*, &c. Et conveniunt verba illa festivitati hodiernæ, in qua commemoramus qualiter reprobato Iuda electus est Matthias ad Apostolatum. Reprobatio ergo Saulis, reprobationem ostendit Iudæ proditoris, electio David in regnum, electionem Matthiæ indicat in Apostolatum, quod patet. Saul enim & Iudas *in tribus* assimilantur, *in affectu cupiditatis, in scelere impietatis, in crimine desperationis*. Saul enim *in affectus cupiditate*, cum contra Dei præceptum pinguiora animalia Amalech retinuisset, 1. Reg. 15. specie sanctitatis excusavit facinus dicens: Samueli: *pepercit populus melioribus ovibus & armentis ut immolaret Domino Deo tuo, reliqua vero occidit*. Sic Iudas Iscarioth simili affectu cupiditatis cum fur esset & loculos haberet, cum sancta illa mulier unguentum pretiosum in obsequium dominicum impenderet, in hæc verba prorupit dicens: *ut quid perditio hæc*? &c. non dixit quia ad eum pertinebat dare pauperibus, sed quia fur erat, &c. Ioan. 12. Procul dubio volebat palliare furtū sub specie pietatis. Similes sunt ergo in affectu cupiditatis. *Secundo* similes sunt, in *scelere impietatis*, Saul enim sancti David fuit persecutor, qui & ipse exprimit Salvatorem. Iudas autem facti Salvatoris traditor & proditor. *Tertio* sunt similes *in crimine desperationis*. Saul enim ex desperatione seipsū occidit 1. Reg. ultimo. Iudas verò ex desperatione seipsū suspēdit. Mat. 27. Saul ergo Iudā exprimit proditorem, & reprobatio Saulis reprobationē proditoris. Reprobato Saule David in ūgitur in regē, reprobato Iuda proditore Mat. eligitur in Apostolum, secundum quod recitatur Actor. 1. Vbi dicitur quod divino ductu sors cecidit super Matthiam, & non super aliquem discipulorum. 70. Quid aliud ostēdebatur nisi quod pro reliquis discipulis dici possit, non elegit Dominus quemquam ex istis ad tantum officium, scilicet ad tantum gaudium. Pro Matthia dici posset, *adhuc reliquus est parvulus* Quæ omnia fructuosius ad laudem beati Matthiæ & gloriam tractabuntur, si ea convertamus ad instructionem nostram.

Historia thematis refertu. Accommodatur reprobatio Iudæ & electioni Matthiæ. 1. Saul & Iudas in tribus similes sunt. 2. David & Matthias in electione similes.

Non elegit Dominus quemquam ex istis, &c. quæramus Duo: Primò qui sunt quos non elegit Dominus de quibus dicitur *non elegit Dominus*. Secundò qualis debet esse ut eligatur à Deo, pro quo dicitur *adhuc reliquus est parvulus*. De Primo iuxta historiam septem sunt differentiæ inquirendæ propter quas non eligatur aliquis à Deo. Sic enim dicit scriptura, *adduxit Isai septem filios suos coram Samuele, qui dixit non elegit*, &c. *Septem* sunt differentiæ notandæ in his qui excluduntur à divina electione, *primo consanguinitas, secundo nobilitas, tertio fragilitas, quarto pusillanimitas, quinto superbia, sexto falsitas, septimo cupiditas*. Quæ *septem* per illam regulam electionis. Exod. 18. excluduntur, qua dicebat Ietro Moysi: *Provide de omni plebe viros potentes & timentes Deum, in quibus sit veritas & qui oderint avaritiam*. Per *primum* excluditur *consanguinitas* cum dicit: *provide de omni plebe*, non tantum de tua consanguinitate vel affinitate. Per *secundum nobilitas*, cum dicit *de plebe*, quasi diceret non tantum de nobilibus & magnatibus, sed de plebe, de infimis provide ad regnum. Per *tertium fragilitas* quia enervatur mens per mollitiem muliebrem & pueri-lem,

DVO tractanda hoc sermone proponuntur. I. Septem electio divina non attendit, vel reprobat, vel damnat, quæ mundana attendit, vel non reprobat, nec damnat. Ostenduntur ex electione in Exodi libro facta.

lem, propter quod dicit *viros*, id est viriles non muliebres vel pueriles. Per *quartum* excluditur *pusillanimitas*, cum subditur *potentes*. Quod dicit *provide potentes*, magnanimes, fortes, qui non sint ut arundo vento agitati. Per *quintum superbia*, cum dicitur *timentes Deum*, quasi diceret provide timentes Deum & humiles non elatos nec superbos, qui nec Deum nec hominem verentur. Per *sextum falsitas*, & hoc est quod dicit *in quibus sit veritas*. Per *septimum cupiditas* cum dicitur *qui oderũt avaritiam*. Ecce circumstantiæ septem quæ excludunt personas à divina electione, propter quod dicitur *non elegit Dominus ex istis*, ex istis, inquam, septem. Circa quod *notandum* quod divina electio duas personarum differentias non attendit, scilicet consanguinitatem & nobilitatem. Duas reliquas reprobat, scilicet fragilitatem & pusillanimitatem. Tres ultimas damnat, scilicet superbiam, falsitatem & cupiditatem.

Duo quæ Deus non attendit. 1 Consanguinitas.

Non attendit ergo divina electio consanguinitatem. Unde filiis Zebedæi per matrem petentibus ut unus sederet ad dexteram, alius ad sinistram, respondit Dominus: *nescitis quid petatis*, &c. & subdit: *Sedere ad dexteram vel sinistram non est meum dare vobis*, quasi diceret, ex meo quod habeo vobiscum commune, scilicet consanguinitatem, non habeo quod dem vobis regnum, & hoc est quod dicit: *Non est meum dare vobis*. Consanguinitatem ergo divina electio non attendit, quamvis in Ecclesia multi promoveantur ratione consanguinitatis. Sed væ illis qui ædificant Sion in sanguinibus. Mich. 3. De quo habemus exemplum Judic. 9. in quodam qui dicebatur Abimelech filius primus Gedeonis, qui volens regnare super Sichimitas allegabat sic pro se: *Considerate quia os vestrum & caro vestra sum*, & promotus occidit 70. fratres suos, excepto uno scilicet Jonatha filio Gedeonis. Et apponitur contra Sichimitas talis parabola à Jonatha: *Ierunt ligna silvarum ut ungerent super se regem, dixeruntque olivæ impera tu nobis*. Tria ibi introducuntur ligna quæ nolunt promoveri, oliva, ficus, vitis, quorum quodlibet rationem assignat. Ratio olivæ est quod nequit deserere pinguedinem suam. Ratio vitis, quod nequit deserere jocunditatem. Ratio ficus est, quod nequit deserere dulcedinem. Deinde introducitur rhamnus regnare desiderans dicens: *Si vere me regem constitueritis, venite & sub umbra mea requiescite*, &c. Cujus parabolæ interpretatio hæc est. Ligna silvæ infructuosa apta incendio sunt mundani carnales absque fructu bonorum deputandi æterno incendio. Oliva est pœnitens, aspernator delitiarum. Ficus pauper spiritu, contemptor divitiarum; vitis autem humilis aspernator bonorum. Ideo tria ponuntur, quia in his tribus excellentiis consistit mundana promotio, in delitiis, divitiis & honoribus. *Oliva* ergo est pœnitens anima. Habet enim amaritudinem humoris sive doloris in radice, quæ post convertitur in suavitatem unctuositatis in fructu, unde postmodum eliquatur oleum. Sic pœnitens in principio aliquantulum patitur amaritudinem pœnæ vel tentationis, quæ postmodum convertitur in suavitatem divinæ consolationis. Psalm. 93. *Secundum multitudinem dolorum*, &c. 2. Corinth. 1 *Sicut abundant Passiones Christi in nobis*, &c. Unde falluntur carnales miseri qui timent asperitatem religionis, quia sine dubio secundum illud Job 29 *Petra effundit rivos olei*, duritia apparens religionis convertitur in rivos divinæ consolationis. Si ergo vocaretur oliva idest talis fidelis anima pœnitens ut sublimaretur in delitiis respondet: *quomodo possum deserere pinguedinem meam*? Pinguedo ista est Spiritus sancti consolatio. Psal. 61. *Sicut adipe & pinguedine*, &c. *Ficus* vero est pauper sive contemptor divitiarum.

Matth. 29. Parabola cap. 9. Iudic. de 4. lignis explicatur & ad mundanam electionem accommodatur, quam tria sperount, quartum appetit & accipit.

De primo ligno olivæ.

Ficus, inquam, fructifera, non ficus illa in qua non reperit Dominus nisi folia, quæ maledicitur ab eo & statim arescit, quæ significat magistros & prædicatores evangelicam paupertatem tantum habentes in foliis verborum, sed nihil in fructibus operum. Hi maledicuntur à Deo & fiunt aridi absque humore gratiæ & compunctionis sicut patet. Sed ficus sancta anima pauper spiritus si vocetur ut promoveatur in divitiis respondet, *quomodo possum deserere dulcedinem*? Verè paupertas spiritualis generat fructus dulces, propter quod dicebat sponsa Cant. 2. *Fructus ejus dulcis gutturi meo*. Quærunt cupidi dulcedinem in divitiis, sed non inveniunt nisi amaritudinem in eis, quia labore acquiruntur, timore possidentur, anxietate dispensantur, dolore amittuntur. *Vitis* est humilis anima aspernatrix bonorum. Vitis enim flectit ramos & significat humilem animam quæ affectiones & operationes suas humiliter inflectit per sui & nullius alterius contemptum. Si vocatur ut promoveatur in honoribus respondet, *quomodo possum deserere vinum*? Vinum istud est spiritualis devotio, quod juxta Psalm. 103. *lætificat cor hominis*, quia revera non nisi in humili mente profluit. Renuit igitur promoveri oliva, ficus, & vitis: id est pœnitens, pauper spiritu, & humilis. Pœnitens in delitiis, pauper in divitiis, humilis in honoribus Ideo demum venitur ad rhamnum. *Rhamnus* tota est aculeata, & sicut dicitur ex coagitatione ventorum ignem emittit, unde se & alias arbores comburit. Tales sunt hi miseri, qui ratione sanguinis promoventur, quorum si videres animas, per omnes partes videres aculeos erumpentes concupiscentiarum gulæ & luxuriæ & omnimoda libidinis incentiva, unde postmodum ignis mali exempli & perditionis egreditur, quo perit qui eligitur & qui eligunt, sicut dicitur de Abimelech Judic. 9. Et hoc sufficit illis qui eliguntur ratione consanguinitatis.

De secundo ligno ficus. Marci 11.

De tertio ligno vitis.

De quarto ligno rham.

2. Nobilitas duplex, scientiæ & generis.

Sicut divina electio non attendit consanguinitatem, sic nec nobilitatem. Nota quosdam nobilitat *scientia*, quosdam *genus*: nec hos nec illos attendit divina electio. Unde Bernardus. Videte fratres vocationem vestram, non multi sapientes intra vos nec multi nobiles. Hi sunt, ut utar verbis Baruch. 3. *Gigantes statura magna, scientes bellum. Non hos elegit Dominus, nec viam disciplinæ invenerunt, propterea perierunt*. Gigas est monstrum naturæ, hæc crescentia gigantea est de intentione naturæ, similiter nec magnificentia quam dicunt nobilitatem est aliquid secundum naturam. Omnes enim natura sumus pares, sed varia opinio hominũ illud introduxit: *unus est* enim *introitus ad vitam & exitus unus, & nullus ex regibus habet aliud naturæ initium*. Sapient. 7. Similiter magnificentia scientiæ nihil est in esse gratiæ, aliter dæmones magni essent coram Deo Hi ergo sunt gigantes scientes bellum, nam per hos contentiones & schismata in Ecclesia suscitantur, propter quod mater Ecclesia potest uti verbis Rebeccæ Genes. 25. quæ cum collidérentur in utero ejus parvuli ait: *Si sic mihi futurum erat, quid fuit necesse concipere*? parvuli isti Jacob lenis & Esau pilosus carnalis & spiritualis est, qui hodie colliduntur & contendunt, & tamen spirituales ibi consolatur scriptura dicens: *Quia major serviet minori*, scilicet carnalis spirituali.

Duo quæ Deus reprobat. 1. Fragilitas.

Sunt & alij quos divina electio reprobat. Reprobat enim fragiles, fragiles dico muliebres & pueriles, de quibus indignatio per comminationem dicitur Isa. 3. *Dabo pueros principes eorum, & effœminati dominabuntur eorum*. In quo maxime dolendus error in Ecclesia plangendus est, quod pueris conceduntur & præbendæ & curæ animarum, quamvis secundum divinam legem ad nullum horum admittantur. Num. 8. *Hæc est lex Levitarum à 25.*

annis & supra ingredientur ut ministrent in tabernaculo fœderis. Cumque quinquagesimum annum compleverint, &c. *Custodiant quæ sibi fuerint commissa*, &c. Non admittit lex divina ad ministerium tabernaculi ministerium puerorum, quia nullum admittit nisi à vigintiquinque annis & supra. Quomodo ergo ita pueris conferuntur præbendæ & dignitates? Non admittit etiam lex divina iuvenes ad custodiam vasorum, nisi completo 50. anno. Quomodo ergo conceditur pueris custodia animarum? Glossa super illum locum dicit. Levitæ à 25. anno in ministerio serviant, in quinquagesimo custodes vasorum fiant, quia qui impugnantium vitiorum certamina per consensum delectationis tolerant, curam aliorum suscipere non præsumunt, sed cum intima securitate tranquillitatem secuti animarum custodiam sortiuntur. Sed heu nobis quia pueri dati sunt nobis, & heu iterum quia effœminati dominantur, carnales & molles, & etiam, proh dolor, Sodomitæ. Unde in libro, 1. Machab. 14. lamentabiliter dicitur quod in arce Sion erat quoddam genus hominum, *qui inferebat magnam plagam castitati.*

4. Pusillanimitas. Pusillanimes duplices.

Sunt alii quos electio divina reprobat ratione pusillanimitatis, unde in exercitu Domini acclamatur. Deuter. 20. *Qui est formidolosus*, &c. Horum sunt duo genera. Quidam timent, ut magistri, qui ita audaces sunt in cathedra ad pronuntiandum veritatem, sed post modicum sunt sicut canes muti non valentes latrare in curia Prælatorum, quia non audent molestare à quibus accipere sperant, unde timent displicere. Alii timent à causa interiori accusante eos prava conscientia, ideo timent semper, ne ea quæ faciunt in occulto prodeant in lucem, ideo deterret eos *sonus folii volantis*. Levit. 26. idest verbum sinistrum cuiusque, propter quod dicitur. Iob. 15. *Sonitus timoris semper in auribus illius*, &c. Inde est quod declinat cor suũ in verba malitiæ ad excusandã excusationẽ in peccatis. Psal. 41.

Tria quæ Deus damnat.

Non elegit Dominus de quibus diximus, & de quibus dicturi sumus, quos divina electio damnat, quales sunt *superbi*, de quibus Isai. 28. *Væ coronæ superbiæ. Hypocritæ* Matth. 23. *Væ vobis Hypocritæ. Cupidi* Luc. 6. *Væ vobis divitibus* Omnibus istis væ, id est, æterna damnatio imminet. Pro superbis ergo, quos divina electio damnat, qui nec Deum nec homines verentur, & aperta fronte ex ambitione agitati insurgunt cum Core & Abiron contra Moysem, id est legem Dei, assero pœnam triplicem ambitiosorum. Core qui periit igne Num. 16. Pœnam Dathan & Abiron, qui viventes descenderunt in infernum, eodem cap. Pœnam Oziæ qui voluit usurpare sibi summum sacerdotium & percussus est leprâ 2. Paralip. 26. Pœna ergo ignis per designationem est exemplum ambitionis: pœna descensus ad infernum in vita est certitudo damnationis, pœna lepræ corruptio erroris. Quæ omnia tales apprehendunt, cum eorum ambitio omnibus sit manifesta, damnatio certa, error in doctrina. Hæc enim est lepra, quæ est morbus contagiosus, quæ per anhelitum inficit. Propter quod præcipitur Levit. 13. quod leprosus habeat os veste contectum, quia sine dubio talibus imponitur silentium. Magna fuit cura Spiritui sancto de leprosis ne alios inficerent, unde Num 5. præcipitur ut ejiciantur de castris omnes leprosi, & qui semine fluunt, & polluti super mortuo. Leprosus est qui in doctrina corrupta & mendaci anhelitu inficit audientes, semine fluit qui verbum Dei ad terrenam concupiscentiam inflectit, pollutus est super mortuo ex contactu qui aliis pollutum exemplum ostendit. Sic ergo superbos reprobat divina electio.

Superbia vel ambitio. Triplex pœna ambitiosorũ. Locus Numerorum explicatur.

6. Falsitas seu mendacium. Mendaces duplices.

Sed contra mendaces divina electio invehitur. Horum autem quidam habent mendacium in vita, quidam in doctrina. In vita ut Hypocritæ, quibus volentibus sequi Christum verbotenus, sed corde lucrum vel temporalia, respondetur in illo qui dicebat. Matth. 8. *Magister sequar te quocunque ieris*. Respondit Iesus: *vulpes foveas habent*, &c. Volebat enim sequi Dominum ut accepta potestate curandi infirmos, expellendi dæmonia, aquireret lucrum vel temporalem gloriam. Ideo temporalibus omnibus se carere Dominus ostendit dicens: *Vulpes foveas*, &c. Alii sunt mendaces in doctrina, ut pseudo-prophetæ de quibus Hierem 23. *In prophetis, Samariæ vidi fatuitatem & prophetabant in Baal. Et in prophetis Ierusalem vidi adulterium & iter mendacii.* Et post subditur *Nolite audire verba prophetarum, qui seducunt vos.* Quod videtur hodie in prædicatoribus modernis. In prophetis Samariæ dicit se vidisse fatuitatem. Samaria interpretatur custodia. Fatuitas vero in prophetis Samariæ est illa, ut puta de qua in persona talium dicebat. Abac. 2. *Super custodiam meam stabo.* Et sequitur. *Contemplabor ut videam quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentem me.* Talis contemplatio fatua est malorum magistrorum, qui semper prædicationi quæ fiunt attendunt, si quid dicatur ad vituperium vitiorum suorum, & postea componunt responsionem ad arguentem se, unde sunt istæ contentiones & excusationes modo in sermonibus. In prophetis Ierusalem, quæ interpretatur visio pacis, prædicatores illi significantur, qui semper pacem & securitatem, qui in sceleribus suis sunt, annuntiant: *dicentes pax pax, cum non esset pax.*

1. In vita, ut Hypocritæ. 2. In doctrina ut pseudo prophetæ duplices. 1. Similes falsis prophetis Samariæ. 2. Similes falsis prophetis Hierusalem. Desiderat. 17. & tota 1. pars hujus sermonis.

DE SANCTO GREGORIO PAPA. SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Sermo hic primo ostendit festa sanctorum ob tria celebrari, deinde octo gratias seu virtutes S. Gregorij tractat, & prima harum scilicet sapientia, 12. excellentias enumerat.

SERMO XL.

Optavi, & datus est mihi sensus: Invocavi, & venit in me spiritus sapientiæ: & præposui illam regnis & sedibus, & divitias nihil esse dixi in cõparatione illius *Et paulo post.* Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. *Sapient.* 7.

Sanctorum festivitates ob tria instituit Ecclesia. 1. Ob Deum.

Ecclesia quæ solennizat hodie de beato Gregorio, solennizando de aliquo sancto respectũ habet ad tria. *Primo* ad Deum: vult enim ostendere liberalitatem in servientes sibi, qui pro momentaneo servitio eos remunerat, qui eos inexplicabili honore honorat in cœlis, & super reges & imperatores honorari facit meritis. ut verè Deus gloriosus sit in sanctis suis. Super qua liberalitate Ecclesia eum multum laudat, servientes sibi tam laudabiliter remunerantem, & eum ad glorificandum fideles provocat. Ioan. 12. *Si quis ministraverit mihi honorificabit eum pater meus* 1. Reg. 2. *Quicunque honorificabit me, glorificabo eum. Qui autem me contemnunt me, erunt ignobiles*, id est, viles. Habet etiã respectum ad sanctum, cui vult honorem impendere, & sic gratiam & suffragia eius acquirere, & eius beatitudini congaudere, hæc enim sequela charitatis, gaudere cum gaudentibus. 1. Corinth. 12. *Si gloriatur unum membrum congaudent omnia membra.* Ad se etiam habet respectum, quia ad utilitatem suam festa celebrat. Triplex autem utilitas ex solennitatum celebratione provenire debet. *Prima* quia sanctius tunc fideles debent vivere, sicut calix sanctus & consecratus sanctius servatur quam aliud vas non consecratum, & locus dedicatus alicui sancto quam non dedicatus. Sic &

2. Ob sanctum. Roman. 12. 3. Ob suam utilitatem triplicem. 1.

Sic & dies sanctius custodiri debet alicui sancto dedicatus quam non festivus. Exod. 20. *Memento ut diem sabathi sanctifices*, id est sanctum serves. Sed heu hodie plura mala fiunt in uno festo quam in aliis diebus seu non festivis. Ideo solennitates multorum à dæmonibus irridentur. Thren.1. *Viderunt eam hostes & deriserunt sabbatha ejus.*
2. *Secunda utilitas* est quia à terrenis operibus cessant ut Deo intendant. Psal.45 *Vacate & videte quoniam ego sum Deus.*
3. *Tertia* est quod gratias sancti ad sui ædificationem considerant.

Octo gratiæ S. Gregorii. Possumus autem *octo gratias* beati Gregorij vobis ostendere, in quibus potestis exemplum accipere.
1. Amor sapientiæ, de qua tria ostenduntur. *Prima* est *amor sapientia* propter quam in laudem ejus convenienter assumit Ecclesia verba proposita. In quibus *primo* ostenditur quomodo sapientiam acquisivit, ibi: *optavi & invocavi. Secundo* quantum sapientiam amaverit, ibi: *preposui*, &c. *Tertio* quantum sapientia ei profuerit, ibidem: *venerunt mihi omnia bona*, &c.
1. Quomodo eam acquisiverit. Principium acquirendi sapientiam est desiderium addiscendi eam. Sapient.6. *Facile invenitur ab his qui diligunt illam & qui quærunt eam. Præoccupat eos qui se concupiscunt* &c. Et paulo post. *Dignos se ipsa circuit quærens*, &c. *Initium enim ipsius est verissima disciplinæ concupiscentia.* Oratio etiam multum valet ad acquirendum sapientiam unde in verbis propositis subditur: *Invocavi, & venit in me spiritus sapientiæ.* Sapientia donum Dei est. Secundum illud Ecclesiastici 1. *Omnis sapientia à Domino Deo est.* Jacob.1 *Si quis indiget sapientia postulet*, &c. quod in beatum Gregorium spiritus sapientiæ venerit, patet ex hoc, quod Petrus ejus discipulus columbam vidit super ipsum.
2. Quantum eam dilexerit. Amor quem beatus Gregorius ad sapientiam habuit ostenditur cum dicitur: *præposui illam regnis & sedibus*, scilicet potentiis & dignitatibus.
3. Quantum ei profuerit, quamque pretiosa sit. De utilitate patet in Salomone. 3. Reg.3. Qui postulans sapientiam prætulit eam omnibus aliis, & divitias nihil esse duxit præ illa. Glossa. Omnia pretiosa ejus comparatione vilescunt. Proverb.3. *Pretiosior est cunctis opibus.* Item est pretiosa margarita, qua inventa omnia venduntur, ut ipsa comparetur. Matth 13. In multis sapientia prævalet divitiis & aliis bonis terrenis.

Duodecim excellentiæ sapientiæ. Et possumus 12. enumerare quæ ad excellentiam sapientiæ pertinent.
1. *Primum* est quod sapientia est bonum, cujus dominationem Deus ad manum retinuit. Proverb.2. *Dominus dat sapientiam.*
2. *Secundum* est quod sub pretio non cadit. Job.28. *Non dabitur aurum obrizum pro ea.* Ibidem. *Nescit homo pretium ejus. Nec adæquabitur ei aurum.*
3. *Tertium* est, cum datur non amittitur vel minuitur, immo potius augetur, quia secundum proverbium. Nobilis scientia thesaurus, distributa suscipit incrementum, & avarum dedignatur possessorem: nisi publicetur, elabitur. Non sic est de divitiis temporalibus. Boëtius. O angustas inopesque divitias, quas nec habere totas pluribus licet, nec ad quemlibet sine cæterorum paupertate veniunt.
4. *Quartum* est quod ab homine auferri non potest, est enim in arca cordis, in qua homo non habet potestatem. Seneca. Sapiens infra se omne bonum terminabit.
5. *Quintum* est quod ibidem multum fructum facit. Non sic est de auro & argento, quod cum in arca fructum non faciat, minimæ arenæ, comparatur, quæ est sterilis. Sapient 7. *Omne aurum in comparatione illius est arena exigua.* Primi & purissimi sunt fructus ejus. Primi, quia stipiti sunt coëvi, purissimi, quia impermixtissimi. Proverb.14. *In gaudio ipsius non miscebitur extraneus.*
6. *Sextum* est quod ipsius fructus sunt honoris. Ecclesiastici 24. *Flores mei fructus honoris*, &c. Ejusdem 6. *Exiguum in ea laborabis, & cito de generationibus illius edes.* Flores intelligi possunt prima desideria & primi conceptus.
7. *Septimum* est quod ad munditiam facit, cum divitiæ maculent: Proverb. 3. *Via ejus via pulchra.* Propter hoc quod divitiæ inquinant comparantur luto Sapient.7. *Quasi lutum æstimabitur argentum & aurum in conspectu illius.* Abac.2. Dicitur de congregante divitias, *usquequo aggravat contra se densum lutum.*
8. *Octavum* est quod sapientia hominem reddit securum, cum divitiæ hominem in timore ponant. Proverb 3. dicitur de sapientia *semita ejus pacifica.* De divite vero dicitur Job 15. *Sonitus terroris in auribus ejus semper, & cum sit pax, suspicatur insidias.*
9. *Nonum* est quod sapientia habet jucunditatem, cum divitiæ habeant dolorem. propter quod spinæ dicuntur. Sapient. 8. *Intrans in domum meam conquiescam cum illa, non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiam & gaudium.*
10. *Decimum* quod sapientia est causa salutis, cum divitiæ sunt occasio perditionis. Isa. 33. *Divitiæ salutis sapientia & scientia.* Ecclesiastes 7. *Plus habet eruditio & sapientia quod vitam tribuunt possessori suo.* Non solum tribuunt, sed etiam conservant. Proverb.3. *Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam* Quod lignum vitæ faceret quantum ad vitam corporalem, hoc sapientia facit quantum ad vitam spiritualem.
11. *Undecimum* est quod sapientia bona temporalia acquirit & conservat, non è converso Salomon accepta sapientia temporalium abundantiam habuit. 3 Reg.3. Proverb.8. *Mecum sunt divitiæ & gloria.*
12. *Duodecimum* est quod sapientia facit ut divitiæ sint utiles, ab ea enim est laudabilis usus earum. Senec. Stulto nulla re opus est, nulla re scit uti. Proverb.17. *Quid prodest stulto habere divitias, cum sapientiam emere non possit.* Bonum divitiarũ consistit in laudabili usu earum. Ideo potest dici illud. Sapient.7. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.*

2. Gratia dulcedo eloquij. *Secunda gratia* quæ in beato Gregorio fuit, fuit *dulcedo eloquij*, quod patet ex scripturis ejus, ex abũdantia enim cordis os loquitur. Luc.6. Non erat mirum si dulcedo eloquij erat in ore, cum dulcedo Spiritus sancti erat in corde & mente. Ecclesiastici 24. *Spiritus meus super mel dulcis.* Multum placet hæc dulcedo auditoribus. Ecclesiastici 40. *Tibia & psalterium dulcem faciunt melodiam, sed super utraque lingua suavis* Prov.16. *Qui sapiens est corde appellabitur prudens, & qui dulcis est eloquio majora reperiet*, majorem scilicet gratiam & gloriam. Lingua ejus fuit calamus velociter scribentis. Psal. 44.
3. Abstinentia. *Tertia gratia* est *abstinentia magna*, quia in tanta deliciarum copia fuit valde abstinens, ut præ magnitudine abstinentiæ & orationũ sedulitate infirmatus vix subsistere videretur. Ipse à matre sua Cilinia crudis leguminibus pascebatur, ut in vita ipsius legitur. Abstinentia ad sapientiam eum disposuit, sicut & pueros, de quibus habetur Daniel. 1.
4. Humilitas perfecta. *Quarta gratia* est *humilitas perfecta*, quæ valde laudabilis est in homine magno. Scilicet non est magnum in abjectione esse humilem. Magna prorsus, sed rara virtus humilitas honorata.
Tria signa humilitatis S Gregorii 1 *Primum signum* ejus humilitatis fuit, quod sub habitu sæcularis dignitatis habuit humilitatem. Primo bonitatem suam occultare voluit. Mente enim voluit famulari Deo specie tenus in mundo. Sed processu temporis perpendit quod non solum exteriori conversatione in mundo teneretur, sed etiã mente. Et defuncto patre suo sex monasteria in Sicilia construxit, septimũ vero infra urbem Romam fabricavit. In quo multis sibi sociatis fratribus religiosè vixit.
2. Etiam *aliud* ejus humilitatis fuit *signum*, quod cum clerus & senatus & populus eum in Pontificem Romanum elegissent. Ipse Imperator destinavit literas quod assensum præberet, & cum litteræ ad manum præfecti urbis venissent, & ab ea essent diruptæ, ipse hoc cognito dissimulatione habita in cavernis habitare

voluit, in quibus cum quæreretur, indicio fulgidæ columnæ super eum de cœlo dependentis est inventus. *Aliud signum* humilitatis fuit, quod primus in principio epistolarum suarum se servum servorum Dei describi diffinivit. Cum doctrina ejus esset saluberrima, in comparatione tractatuum aliorum, eam furfur nominabat. Et dum visum legi prohibebat, ut in vita ipsius legitur.

5. Fortitudo.

Quinta gratia est *fortitudo* in infirmitate. Licet enim langueret, tamen corpori suo nullam quietem dare voluit, quin aut oraret, aut legeret, aut dictaret, aut scriberet. 2. ad Corinth. 11. *Virtus in infirmitate perficitur.*

6. Contemptus divitiarum.

Sexta gratia est *contemptus divitiarum* in abundantia earum, quod laudabile est valde. Senec. Multum est divitiarum contubernio non corrumpi. Quidam Eremita, cui Dominus revelaverat quod mansionem cum Gregorio acciperet, ingemiscens de hoc quod inopia quam sustinuerat, parum sibi profuisset si mansionem cum Gregorio reciperet qui tantis divitiis abundaret, audivit à Domino, cur audes paupertatem tuam Gregorij divitiis comparare, qui tantam quam habes inopiam magis diligis quam Gregorius divitias tantas?

7. Pietas.

Septima gratia est *pietas magna.* Magnus enim eleemosynarius fuit, sicut patet ex vita ipsius.

8.

Octava gratia quod Domino fuit dedicatus, sicut patet ex assiduitate quam habuit, licet esset negotiosissimus. Idem patet ex officio Ecclesiæ quod ordinavit, unde satis congruit ei quod loquitur de David: *De omni corde suo laudavit Deum, & dilexit Dominum qui fecit illum.* Ecclesiastici 47. Et paulo post. *Et stare fecit Cantores contra Altare, & in sono eorum dulces fecit modos. Et dedit in celebrationibus decus, & ornavit tempora usque ad consummationem vitæ, ut laudarent nomen Domini.*

DE BEATO BENEDICTO ABBATE.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Sermo iste in pricipio ostendit quomodo S. Benedictus mundum deseruerit. Postea ex Psalmo 54. tres sententias potissimum de contemplativis vel mundi desertoribus explanat.

SERMO XLI.

Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? *Psalmo* 54.

HOdie solennizat Ecclesia de Beato Benedicto, quem Spiritus sanctus hominum spiritualium auctorem & rectorem de mundo eduxit, & in solitudinem duxit sicut & Salvatorem. Matth. quarto. *Ductus est Iesus in desertum à spiritu*, &c.

Quomodo S. Benedictus mundũ deseruerit & vanitatẽ ejus spreverit.

Beatus Benedictus volens mundum deserere Spiritum sanctum ducem & doctorem habuit. Ipse mundum perfectè contempsit, quia secundum Gregor. à pueritia cor senile gessit. Vanitatem mundi contempsit, quia nulli voluptati animum dedit. Etiam contempsit scientiam, quia cum Romæ studiis temporalibus deditus fuisset secundum Gregor. cernens in eis multos per abrupta abire vitiorum & perire, eum quem quasi in ingressu mundi posuerat pedem retraxit, scienter nescius & sapienter indoctus. Divitias contempsit, quia relictis omnibus fugit. Et cum in quodam loco per quoddam miraculum per ipsum factum in admiratione magna haberetur, ipse plus mala mundi appetens quam laudes, deserti loci secessum petiit. Ipse secundum Gregorium scripsit Monachorum regulam discretione præcipuam, sermone luculentam.

Psalmus, unde thema desumptũ, de contemplativis mundi desertoribus explicatur.

Quod Spiritus sanctus per ipsum & alios mundi desertores egit per os David ad Ecclesiæ profectum in verbo proposito nobis revelare voluit. Et est dictum verbum propositum in persona hominis inter malos existentis, à quibus mala multa patitur pœnæ, quibus perturbatur & timet ne in mala culpæ labatur in medio persecutorum, unde præmittitur: *Cor meum in me turbatum est, & formido mortis cecidit super me.* Mors animæ odium est, sicut dilectio vita est. Incitatus ergo his malis desiderat transire à labore vitæ activæ ad quietem contemplativæ, unde dicit: *Quis dabit mihi pennas*:

1.

Ostendens esse pennas necessarias transeunti sive facienti hunc transitum, quæ pennæ sunt dona Dei & humili oratione sunt impetrandæ. Hæ pennæ sunt virtutes secundum Augustinum, quibus mens ad cœlestia elevatur. *Specialiter* tamen possunt intelligi *contemptus mundi & amor cœlestis regni.* Malach ult. *& sanitas in pennis ejus.* Apocal. 12. legitur quod *datæ sunt mulieri duæ aquilæ magnæ ut volaret in desertum.* Hæ pennæ secundum Augustinum alicui dantur, cum à Deo virtutes ministrantur, vel cum ligati cura & officio pastorali solvuntur. Dantur etiam quando ab aliqua occupatione terrena aliquis absolvitur.

Pennę contemplativorum sunt virtutes, maximè dux.

2. Contemplativi mũdi desertores columbæ similes sunt in quatuor.

Sequitur, *sicut columba.* Hic notandum quod ille qui de mundo transit ad solitudinem debet assimilari columbæ in *quatuor. Primo* ut gemat, *secundo* ut super aquas scripturæ sacræ sedeat; *tertio* ut in foraminibus petræ frequenter maneat, *quarto* ut ad arcam cum ramo olivæ redeat.

1. Gemendo.

Columba gemitum habet pro cantu. Gemere debet qui sæculum relinquit pro malis quæ in sæculo commisit. Isa 59. *Quasi columbæ meditantes gememus.*

2. Sedendo super aquas.

Super aquas sacræ scripturæ residere debet secundum illud. Cant. 5. *Oculi ejus sicut columbæ super rivos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident super fluenta plenissima.* Oculi Ecclesiæ sunt viri contemplativi, qui debent esse super libros sacræ scripturæ & habere lacteum candorem. Duabus de causis columba aquæ appropinquat, vel ut sitim extinguat, vel ut videns in aqua umbram accipitris eum fugiat; sic viri contemplativi juxta scripturam sacram esse debent, ut ardorem concupiscentiæ mundi refrigerent, & videntes umbram accipitris infernalis fugiant, unde Glossa super verbum propositum. Solent columbæ juxta aquæ fluenta residere, ut volantium in aqua umbram videant, & sic vigiles vivant. Sic sancti in scripturis fraudes dæmonum prospiciunt, & à deceptione quam attendunt quasi ex umbra hostem cognoscunt & fugiunt, quæ fluenta plenissima dicuntur, quia de quibuscunque consilium quæritur, per illam ad plenum invenitur.

3. Manendo in foraminibus petræ.

Debet etiam frequenter permanere in foraminibus Petræ meditatione Passionis Dominicæ, secundum illud. Cantic. 2. *Columba mea in foraminibus petræ.* Christus in statu Passionis velut petra fuit, quæ non flectitur, etsi frangitur. Occidi enim potuit, sed non valuit ad malum flecti. Foramina hujus petræ sunt vulnera ipsius Christi, in quibus meditatione manere debet vir contemplativus.

4. Ad arcam redeundo cum ramo olivæ.

Ad arcam etiam debet redire per compassionem, debet enim habere viscera pietatis ad eos quos in mundo reliquit. Sic habebat qui dicebat: *Quis infirmatur & ego non infirmor?* 2. Corinth. 11. Corvus de arca missus ad eam non rediit, columba autem rediit portans ramum olivæ secum. August. Columba quærit à molestiis evolare, sed dilectionem non amittit & semper gemit. Sic bonus vult se separari corpore ab his quibus non potest prodesse, scilicet non amore amans correptionem ipsorum & dolens prævaricationis ruinam. Ramum olivæ in ore portat cum Dei misericordiam orando impetrat

3.

Sequitur *volabo & requiescam.* Volatus est elongatio à terrenis, quantum ad solicitudinem & amorem. De quo subditur: *Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine.* Fugiens se elongat, qui à turba desideriorum

sideriorum in alta Dei contemplatione se sublevat. Manet in solitudine, qui perseverat in remota mentis intentione. Huiusmodi volatum sequitur quies. Quid quietius quam nihil appetere in hoc mundo? Quid laboriosius quam terrenis desideriis æstuare? Hinc est quod Israel Sabbatum accepit in munere, Ægyptus percutitur muscarum multitudine. Tribus de causis non est quies in his transitoriis. *Primò* propter velocem eorum transitum. Quomodo enim quies est in re transeunte. De transitu eorum dicitur, Sap. 5. *Transierunt omnia velut umbra. Secundò* propter cruciatum, spinæ enim sunt cruciantes amatores suos, de quibus loquitur Dominus. Matth. 13. & Luc. 8. In spinis quiescere quis potest? *Tertiò* propter onus. Non quiescit qui valde est oneratus. De hoc onere dicit Bernard. Beatus qui post ea non abiit, quæ possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant. August. in libro de verbis Domini. Abiice divitiarum opera à te, abiice vincula voluntaria, abiice anxietates & tædia quæ Adam plurimos annos inquietabant. Hieron. in Epistola Si habes in potestate tua, rem tuam vende: si non habes, proiice quæ cor tuum laniant. Quæ si aliter extrahi nequirent, cor tuum cum eis evellendum erit. Hic potest referri quod subditur: *Expectabam eum qui salvum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate. Salvum*, inquit, *fecit*, custodiens me ne malis inter quæ eram inclinatus pusillanimitate consentirem, & ne in iram vel odium persecutorum tempore tribulationis inciderem. In expectatione Domini quiescere debet vir contemplativus, Et nunc quæ est expectatio mea in medio domus meæ. Thren. 3. *Pars mea Dominus, propterea expectabo eum.* Habentis Spiritum sanctum est dicere illud: *Quis dabit mihi pennas?* Spiritus malignus contrarium suggerit, ut homo desideret sibi dari impedimenta pennarum. Apoc. 12. *Misit serpens ex ore suo post mulierem aliquam tanquam flumen, ut faceret eam trahi à flumine*, id est opulentia temporalium, ut à fluxu temporalium traheretur. In quibusdam pennæ virtutum sunt tanquam viscatæ. August. Amor temporalium viscus est spiritualium pennarum. Senec. Quisquis vitam volet agere tutam, ista viscata beneficia devitet. Sunt qui pennas non columbæ, sed corvi, vel vulturis, vel strutionis habere volunt. *Corvi*, qui religionem intrant ut ibi voluptuose vivant: *Vulturis*, ut divitias habeant; vultur enim est opis rapax: *Strutionis*, qui inanẽ vel vanam gloriam expectant Iob. 39. *Penna strutionis similis est pennæ herodii & accipitris*, sicut hypocrita similis est iusto. Pennas virtutum dat solus Dominus virtutum Gregor. Incassum laborat qui aliunde virtutes acquirendas putat quam à Domino virtutum. Non intrant multi ut volent, sed ut ventre & pectore, id est sollicitudine & amore serpant super terram, imitatores eius cui dictum est: *Super pectus tuum gradieris* Genes 3. Tales non habent requiem, quomodo enim veram requiem habet, qui semper sequitur & non assequitur? Eccles. 33. *Quasi qui apprehendit umbram, & sequitur ventum, sic qui attendit ad visa mendacia.* Temporalia mendacia dicuntur, quia non solvunt quantam promittunt plenitudinem, sed potius exinaniunt Lucæ 1. *Divites dimisit inanes.*

In terrenis non est quies ob tria.

Pennæ tres malæ. Corvi. Vulturis. Strutionis.

IN ANNUNTIATIONE BEATÆ VIRGINIS MARIÆ.

SERMO PRIMUS.

SERMO XLII.

SUMMARIUM.

Hoc sermone explicatur Angelica salutatio & variæ Virtutes D. V. proferuntur.

Ave, gratia plena, Dominus tecum. *Luce* 1.

AVe eversum nomen Evæ. Ave dicitur, quasi sine væ, id est sine maledictione. Eva triplicem habuit maledictionem: scilicet corruptionis in conceptu, gravitatis post conceptum, doloris in partu. E contra beata Maria triplicem habuit benedictionem. Fuit enim sine corruptione fœcunda, sine gravitate gravida, & sine dolore puerpera. Ideo iustè salutata est ab angelo per hoc nomen *Ave*, id est sine væ, scilicet corruptionis, gravitatis & doloris. Et *nota* quod in salutatione virginis angelus primo apposuit. *Ave gratia plena, Dominus tecum*, Ecclesia addidit *Maria* Elisabeth subiunxit, *benedicta tu in mulieribus*, &c. Et quid significat hoc nisi quod in salutatione virginis Mariæ conveniunt Ecclesia triumphans & Ecclesia militans & Synagoga quæ per Elisabeth designatur.

Ave qui sit. Evæ & Mariæ triplex differentia.

Hæc salutatio à quibus facta sit, & quid significent.

Gratia plena, ad Dominum per humilitatem, ad Angelos per virginitatem, ad homines per fœcunditatem Prover 11. *Mulier gratiosa inveniet gloriam.* Hæc plenitudo gratiæ est fomitis extinctio, veritatis agnitio, virtutis dilectio: Primum est fuga vitiorum & parat animum, secundum perficit intellectum, tertium consummat affectum. *Gratia plena*, sed magis quam Stephanus de quo dicitur. Actuum 6. *Plenus gratia & fortitudine*, & minus quam Christus de quo dicitur. Ioan. 1. *Plenum gratiæ & veritatis.* Stat ergo in medio beata virgo Maria. Vnde Eccles. 24. *In me omnis gratia vitæ & veritatis.* Stephanus plenus fuit plenitudine apta, Christus plenitudine cumulata, Maria medium eligens plena fuit plenitudine æqua. Prima sufficit, secunda effluit, Ioan. 1. *De plenitudine eius omnes accepimus*, tertia perfecta est. Ista plenitudo refertur ad quatuor virtutes cardinales, *quibus nihil melius est in vita.* Sap. 8. Quæ sunt Temperantia, Iustitia, Prudentia, Fortitudo, quas sicut ait quidam sanctus, singulas invenimus tripliciter ordinatas in beata virgine. Ex temperantia habuit carnis pudicitiam, sermonis modestiam, cordis munditiam. Ex prudentia siluit turbata, intellexit audita, respondit sapienter ad proposita. Ex iustitia reddidit omnibus quod debebat, duris corde gessit morem in sua desponsatione, in filii circumcisione, in legali purificatione, afflictis exhibuit compassionem Ioan. 2. *Filii vinum non habent.* Sanctis reddidit communionem, quia erat cum mulieribus & discipulis in oratione perseverans. Actor. 1. Ex fortitudine propositum virginitatis assumpsit, assumptum tenuit rei tam immensæ fidem exhibuit. *Fiat*, inquit, *mihi secundum verbum tuum*, Propter ista quatuor bene proportionatur sibi arca Domini quadrangulata. In his quatuor virtutibus recta describitur sicut quadrangulus quatuor lineis rectis, & sicut quadrangulus addito gnomone crescit, crescit quidem & non alteratur; sic beata virgo arca Domini quadrangulata addito ei Ioseph, quod additamentum vel augmentum interpretatur, in coniugio, crevit in utero, & non alteratur, quia virgo ante partum, virgo in partu, virgo post partum. Hæ sunt duodecim stellæ in corona, de quibus dicitur Apocal. 12. *Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona duodecim stellarum.* Has tamen duodecim stellas dicit Bernard, duodecim prærogativas virginis, propter quas etiam dicitur gratia plena. Qui sunt quatuor cœli fulserunt enim quasi stellæ de cœlo. Mariæ generatio, angelica salutatio, Spiritus sancti supervent io, filii Dei inenarrabilis conceptio. Fulserunt in carne quatuor, virginitatis primiceria, sine corruptione fœcunda, sine gravitate gravida, sine dolore puerpera. Fulserunt in corde quatuor, devotio humilitatis, reverentia pudoris, magnitudo

Plenitudo gratiæ triplex.

Virtutes Cardinales quomodo habenti D. V.

Duodecim stellæ vel prærogativæ D. V.

credulitatis, martyrium cordis.

Explicatio multiplex dicti huius Dominus tecum.

Quomodo Dominus fuerit cum D. V.

Dominus tecum. Dominus, tota Trinitas. Quam Pater elegit. Cant. 6. *Pulchra ut luna, electa ut sol*. Filius desponsavit. Psal. 18. *Ipse tanquam sponsus*. Joan. 3. *Qui sponsus est habet sponsam*. Spiritus sanctus consecravit, unde *benedicta, gratia plena*. Unde cantatur quod est *templum Domini, sacrarium Spiritus sancti*. *Tecum*, quia te sibi associat pater in unitate prolis, quia filius patris, filius est virginis, scilicet unus Christus *Tecum*, quia filius te sibi associat in causa humanæ salutis, quia sicut mors intravit per virum & fœminam, sic vita per Christum & virginem. Roman. 5. *Sicut per unum hominem*, &c. *Tecum*, quia Spiritus sanctus te sibi associat in agenda causa hominis, quia ipse est advocatus. Joan. 14. *Paraclitus autem Spiritus sanctus*, &c. De illa canitur. *Eia ergo advocata nostra*. Item *tecum* in corde, unde *gratia plena*. Proverb. 9. *Dominus sapientia*. Apoc. 3. *Sto ad ostium*. *Tecum* in ore. Prov. ult. *Os suum aperuit*, &c. 3. Reg. 22. *Spiritus Domini*. Gen. 49. Nephtal. cervus. Cant. 4. *Eloquium tuum dulce*. *Tecum* in operatione juxta illud Sap. 9. *Emitte illam de sede, ut mecum sit & mecum laboret*. Cant. 5. *Manus meæ distillaverunt myrrham*. Item *tecum* communicans tibi suam divinitatem, ut ei communices carnem virginalem. *Tecum*, ut qui jam spiritû tuum replet, cito ventrem tuum impinguet & ubera fugat. *Tecum*, quia tu semper fuisti & es secum. Psalm. 72. *Ut jumentum factus sum, & ego semper tecum*. *Dominus tecum*. *Nota*, Dominus dicitur esse cum contritis ut medicus. Isaiæ 61. *Ut mederer contritis corde*. Psal. 146. *Qui sanat contritos corde*. Isa. 57. *Habitans cum contrito & humili spiritu*. Cum tentatis & tribulatis ut bellator robustus. Hierem. 20 *Dominus mecum est tanquam bellator fortis*. Hierem. 15. *Bellabunt adversum te & non prævalebunt, quia ego tecum sum ut salvem te*. Cum grege totius Ecclesiæ ut custos & pastor. Matth. 28. *Vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. Ezech. 34. *Ego pascam oves meas*. Psal. 126. *Nisi Dominus custodierit civitatem*. Samaritanus Lucæ 10. Cum Maria autem est ut sponsus cum sponsa, quos unit unicus amor. 1. Corinth. 6. *Qui adhæret Deo, unus spiritus est* Psalm 27. *Mihi adhærere Deo bonum est*.

Quomodo cum triplici genere hominum Dominus sit

Quomodo cum Maria.

D. V. fuit gratia plena ob tres virtutes præcipue.

In hoc quod dicitur *gratia plena virginitas, charitas, humilitas* specialiter signantur. Gratia enim est quasi balsamum, & ideo vas purum, solidum & profundum requirebat. quid prius Mariæ virginitate? virgo ante partum, virgo in partu, virgo post partum. Quid solidius Mariæ charitate? dilexit enim continuè & perseveranter, toto corde, tota anima, tota mente. Quid profundius Mariæ humilitate? habuit enim illos quatuor gradus, qui tanguntur in versibus beati Malachiæ.

Humilitas quadruplex divæ Virginis ad quatuor beatitudines Evangelicas refertur.

Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese,
Spernere se sperni.

Primum pertinet ad *beati pauperes spiritu*. *Secundum* pertinet ad *beati mites*. *Tertium* ad *beati qui lugent*, qui enim nihil nisi lugendum considerant in se, de facili se spernunt *quartum* ad *beati qui esuriunt & sitiunt*, &c qui enim esurit & sitit justitiam, haberi contemptui sustinet patienter. Propter hæc quatuor dicitur. Cantic. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te* Si vis ergo ingredi ad virginem & salutare eam, oportet ut sis Angelus. Angelum faciunt tria, *puritas, charitas, humilitas*. Puritas carnis. Hieron. In carne præter carnem vivere angelicum est non humanum. Charitas in communicatione vitæ supernæ civitatis. Psal. 121. *Participatio ejus in idipsum*. Humilitas angelica probatur in obedientia & ministerio. His tribus modis claustralis vita comprehendit formam angelicam, quia per hæc tria de mundo exitur ad religionem. Puritas enim abjicit concupiscentiam carnis, Charitas concupiscentiam oculorum, Humilitas superbiam vitæ, & qui hæc tria abjicit jam intrare potest secretè in cellam vinariam ad salutandam Mariam dicendo *Ave Maria*, &c.

Salutans D. V. debet similis esse Angelo in tribus virtutibus.

In his religiosi sunt miles Angelis.

Sequitur *Dominus tecum*, præmisit Dominus Gabrielem, sed ipse prævenit ad virginem, unde sponsa Cantic. 2. *Ecce ille veniet saliens in montibus, transiliens colles*. Quod Gabriel attendens non dixit Mariæ, præpara hospitium Domino meo, quia Dominus meus veniet, sicut alij nuntij faciunt, sed hospitium præparatum inveniens & Dominum suum prævenisse sciens dixit *Dominus tecum*. *Nota* quod tria dicuntur ei ad manifestationem trium virtutum. Primum *gratia plena*, propter ejus humilitatem. Erat enim quasi vas vacuum volens repleri, & quantû possibile ad plenitudinê. 4. Reg. 4. Helisæus implevit vasa vacua, ideo vasa quæ non sunt vacua sed plena nô implebit Dominus gratiâ suâ, sed potius evacuabit. Job. 20. *Divitias quas devoravit evomet, & de ventre ejus extrahet illas Dominus*. Fuit etiam quasi vas mundum in castitate, quia virgo ante partum, virgo in partu, virgo post partum. Ideo Helisæus infudit oleum suum. Sed vasis quæ sunt immunda, non habentia operculum, non infundetur oleum gratiæ, immo acetum iræ & belli. Hierem. 51. *Collidit mihi vasa belli*, &c. fuit quasi vas solidum in perfecta dilectione, quia dilexit ex toto corde, ex tota anima ex tota mente, ideo stetit in ipsa oleum gratiæ. Sed in vasis quæ sunt fracta non stat oleum Dei. Scilicet fluit & decurrit. Ecclesiastici 21. *Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam non retinebit*. Item *Dominus tecum*, propter pacem & solitariam vitam. Invenit enim eam Angelus in conclavi, non in platea, non in chorea, ideo Dominus secum. Sed qui non sunt in comitatu Domini sunt soli, & non solitarij, quibus dicitur Ecclesiastici 4. *Væ soli, quia si ceciderit non habet sublevantem se*. Scilicet qui in comitatu malo sunt, illos desolabit Dominus, idest faciet illos solos.

D. V. gratia plena dicta est ob tres virtutes. Humilitatem.

Castitatem.

Dilectionê.

Dominus fuit cum D. V. ob pacê & solitudinis amorem

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo ostendit ex themate I. diem hunc festum esse commendabilem ob tria. II. fuisse tribus diem boni nuntij. III. ob tria nos reprehensibiles & damnabiles esse posse in hoc festo.

Hæc dies boni nûtij est Si tacuerimus, &c. 4. *Reg*. 7.

SERMO XLIII.

Rom. 5. *Quia ubi abundavit delictum, superabundavit gratia*. Sed nota tria verba ad hujus diei commendationem, quia hæc dies boni nuntij dies est. Ex *primo* enim claritas patet, hæc est enim dies clara sive splendida, & hoc propter refulgentiam triplicis luminis ad illuminationem hujus diei. Refulget enim *lumen angelicum* in veniendo de cœlo ad virginê, quia *missus est Angelus*, &c. Nunquam enim cum tanto splendore venit, ita quod *expavescit virgo de lumine*. *Lumen virgineum* in respondendo & suas virtutes ostendendo, usque enim ad diem hanc clausum fuit lumen hoc in secreto cubiculo & non cognoscebatur. Sed jam ex descriptione virginis, ex salutatione Angeli, ex responsione sua satis splendet, quæ, qualis, & quanta fuit illa virgo. Eccles. 26. *Sicut sol oriens in altissimis*, &c. *Lumen divinum* in carnem assumendo, non enim ipse lux prout est in fonte suo potuit esse visibilis, nisi incorporaretur quodammodo cum nube carnis nostræ. Et ideo qui cognovit testimonium perhibuit: *Lumen ad revelationem*, &c. Luc. 2. Joan. 1. *Ut testimonium perhiberet*

Hæc dies est commêdabilis ob tria.

I. Ob claritatem triplicem, seu triplicis luminis refulgentiam.

de lumine. Ex *secundo* dignitas privilegiata, & ideo cum distinctione dicitur *hæc dies*. Sunt enim tria
2. Ob dignitatem. mirabilia privilegia huius dici, scilicet quod virgo fœcundatur, sed non nisi ex Deo vivo, unde dicitur *Spiritus sanctus superveniet in te. Ideoque & quod nascetur*, &c. Deus humanatur, sed non nisi ex virgine: *concipies & paries*, &c. Isa. 7. *Ecce virgo concipiet & pariet filium*, &c. Homo reconciliatur, sed non nisi mediatore Deo & homine. 2. Timoth. 2. *Vnus est mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus*. Et Isa. 45. *Aperiatur terra & germinet Salvatorem*. Psalm. 48. *Misericordia & veritas obviaverunt sibi*, &c. Ex *tertio* jucunditas diei, un-
3. Ob jucunditatem. de hæc dies grata & læta, quia hæc dies boni nuntij est.

II. Hæc est dies boni nuncii ob tria. Dicitur autem hæc dies boni nuntij propter tria, quia bonum Gabrieli qui nuntiat, Mariæ cui nunciatur, filiis Evæ, id est nobis pro quibus nunciatur. *Primum* patet ex tribus. Fit enim divinorum secretorum nuntius conscius. Unde Luc. 1. *Missus*
1. Gabrieli bonum in tribus. *est Angelus Gabriel*, cœlestis sponsi paranymphus, *ad Virginem desponsatam viro*, quasi pertractans connubia, sponsæ secretarius, *ingressus Angelus ad eam*, &c. Hæc tria præ aliis Gabriel habuit, &
2. Mariæ in tribus. ideo bonum ei. *Item* bonum & jucundum Mariæ. Quod si vis scire vide nova quæ attulit. *Ave*, inquit, *gratia plena*. Exenia quæ obtulit: *Ecce concipies & paries filium*, &c. Munera quæ promisit: *Spiritus sanctus superveniet in te*. Evista tria assumuntur secundum triplicem allocutionem Angeli, attulit enim ei nova & inaudita, magna & inconsueta, si-
1. cut patet in salutatione Virginis: *Ave*, inquit, *gratia plena*. Nova prorsus & inaudita salutatio hujusmodi, nunquam alicui talia verba nuntiata sunt, tam læta consilia, tam profunda mysteria. *Ave*, inquit. Ecce Virgo cum tot involverant væ filios Evæ, illa non solum sine væ, sed cum omni gratiarum plenitudine, sive in comparatione ad se, & sic dicitur *gratia plena*; sive comparatione ad superiorem, & sic dicitur *Dominus tecum*; sive in comparatione ad inferiorem, & sic dicitur *benedicta tu*. Sola enim inter omnes sine væ, & ideo benedicta præ omnibus, & ideo Dominus tecum præ omnibus, & ideo gratia plena: invenit si quidem gratiam, & abundanter hausit, ita quod toti mundo refudit. Vas ergo plenum tange & refunde ad hoc. Hæc sunt
2. nova, sed supra consuetudinem *pariet Virgo*. Sed ne timeas audi exenia majora & mirabilia quæ obtulit in propositione nuntij. *Ecce*, inquit, *concipies & paries filium*, &c. Exeniū est istud quod *Virgo concipiet & pariet*, quem & qualem? Salvatorem. *Vocabis nomen ejus Iesum*, &c. Prolem Dei. *Hic erit magnus*, &c Regem perennis sæculi. *Dabit illi Dominus Deus sedem David patris*, &c. Vel mundi redemptorem. *Vocabis nomen ejus Iesum*, &c. Mundi autem redemptor fuit in patibulo. Mundi judicem: *erit magnus & filius altissimi vocabitur*, & hoc in judicio, qui modo humilis & filius fabri appellatur. Mundi regem: *Et dabit illi Dominus*
3. *Deus sedem*, &c Rex autem mundi in cælo. Isa. 33. *Regem in decore suo videbunt*. Sed quomodo fiet istud angele quod Virgo pariat? Audi Maria quod implicat majora & incomprehensibilia: *Spiritus sanctus superveniet in te*, quia à Spiritu sancto consecratur. *Spiritus sanctus superveniet in te*. A patre præparatur, *virtus Altissimi obumbrabit tibi*. A filio impregnatur, *quod nascetur ex te sanctum*, &c. Et sic fit totius Trinitatis triclinium nobile, verbi tamen incarnati hospitium speciale, &
4. Filiis Evæ ob varia sic patet quomodo bonum Mariæ. Est *etiam* bonum omnibus filiis Evæ. Imo tantum bonum, quod nunquam tantum bonum prius vel post nuntiatum est. In hac enim legatione, sicut dicit quædam Homilia, tractatum est de incarnatione filij Dei, innovatione legis, reparatione humani generis, expulsione diaboli, spoliatione inferni, restauratione cæli, aditu paradisi. Hodie revelatum est consilium quo peccatum originale tollitur, mors occiditur, vita redditur, & homo de domo servitutis liberatur, & à Deo in filium adoptatur, ad antiquam patriam reducitur. Si intelligeret mundus quantam gloriam sibi reparasset hæc dies, super omnes dies hunc diem festivum haberet. Hæc est prima festivitas & principium & origo aliarum festivitatum. Nota ergo quod bonum nuntium nobis similiter propter tria. *Primo* quod satiatur ardor & Filiis Evæ bonum est hæc dies in tribus potissimum.
sitis antiquorum desideriorum: & sicut dicitur. Proverb. 25. *Aqua frigida animæ sicut bonus nuntius*, &c. *Item* destruitur & superatur virtus inimicorum 1.
sicut dicitur 2. Reg. 18. *Bonum nuntium apporto Domine mi Rex, judicavit enim Dominus*, &c. *Item* 2.
salvatur grex perditorum, & sic dicitur. Luc. 2. *Annuntio vobis gaudium magnum*. 3.

Si vis amplius procedere post nuntium cœlestis annuntiationis, quod hæc dies recolit, accipe debitum humanæ laudis quod requirit. *Si tacuerimus* inquiunt, *& noluerimus nuntiare usque mane*, &c. Optime inferunt ex præcedentibus, ubi enim tot ingeruntur gaudia, quomodo locum habent silentia? Vide ergo quod tria sunt reprehensibilia & damnabilia ex parte nostra. *Primo* si taceremus & si celaremus, ideo dicit: *Si tacuerimus*, &c. Isa. 6. *Væ mihi quia tacui*, &c. Quod fit *tripliciter*, vel *in mente* per defectum recognitionis. Psal. 76. *Cogitavi dies antiquos*, &c. Psal. 105. *Obliti sunt Dominum qui salvavit eos*. *In ore* per defectum gratiarum actionis. Psal. 102. *Benedic anima mea Domino*, &c. *In opere* per defectum dignæ recompensationis. Psal 115. *Quid retribuam Domino*, &c. *Secundo* si nuntiamus & prædicamus, unde subditur, *& non nuntiaverimus*. Tob. 12. *Sacramentum regis abscondere bonum est, opera autem Dei revelare honorificum est*. Quod fit tripliciter, sive *sermonibus* Proverb. 25. *Gloria Dei est celare verbum & gloria regum investigare sermonem*, &c. sive *hymnis & canticis*. Coloss. 3. *Cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino Canticis spiritualibus*, &c. Sive in *conversatione*. Corinth. 6. *Glorificate & portate Deum in corpore vestro*. *Tertio* si nuntiare moramur, & ideo addunt *usque mane*, &c. Immo nec usque ad horam nec momentum. *Sceleris*, inquiunt, *arguemur*, & *sceleris triplicis*. *Ingratitudinis ad Virginem* quam privat laudibus ejus. Bernardus. Taceat laudes tuas, qui nescit miserationes tuas. 1. Reg. 2. *Quicunque honorificaverit me*, &c. *Iniquitatis ad proximum*. Proverb. 11. *Qui abscondit frumenta maledicetur in populis*. *Impietatis ad seipsum*, quem ex ingratitudine defraudat beneficiis. Ecclesiastici 24. *Qui elucidant me vitam æternam habebunt*, &c.

III.

Ob tria in hac die reprehensibiles reddimur.

1. Tripliciter.

2. Tripliciter

3. Triplicis sceleris.

DE S. AMBROSIO EPISCOPO

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo omnis in prælatorum exhortatione & instructione consumitur.

SERMO XLIV.

Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, &c. *Matth. 24.*

Exordium. Applicatio thematis ad hoc festum.

Ecclesia solennizat hodie de uno servorum Domini Jesu Christi, scilicet S. Ambrosio, quem ipse super servos suos constituit, qui in ministerio suo bene se habuit, & pro illo honorem à Domino accepit. Ideo convenienter ad gloriam Domini

& servi & fidelium ædificationem recitantur hodie in Evangelio verba quibus Dominus tales servos docuit & remunerationem repromisit. Ad gloriam servi pertinet quod fecit quod docuit; ad gloriam Domini quod implevit, servo quod promisit; ad ædificationem fidelium pertinet ista recitatio; ista enim recitatione incitamur ad servi imitationem ut consequamur similem remunerationem. In verbis vero propositis *quatuor* nobis Dominus determinat, *primo* quales servos velit esse, *secundo* determinat auctoritatem quam vult eos habere, *tertio* apponit cui vult eos intendere, *quarto* remunerationem quam vult eis dare. *Primum* ibi: *fidelis servus.* *Secundum* ibi: *quem constituit Dominus.* *Tertium* ibi: *ut det illis cibum in tempore.* *Quartum* ibi: *beatus ille servus.*

Ad tria spectat.

In quatuor puncta dividitur.

Interrogatione vero insinuat talium servorum raritatem dicens: *quis putas est*, &c. quasi dicat rarus est similis. Ecclesiastici 31. *Beatus dives qui inventus est sine macula, quis est hic & laudabimus eum?* Proverb. 20. *Multi misericordes vocantur, virum autem fidelem quis inveniet?* In illa autem multitudine regum populi Judæorum de qua loquuntur libri Regum tres boni reges inveniuntur, alij mali fuerunt. Chrysost. Miror si quem contigerit de his qui principantur salvari in tantis injustitiis & tanta pigritia. Altitudo dignitatum est mons in quo ceciderunt fortes Israël 2. Reg. 1. Facile obstupescit aliquis ibi. Quam facile est in alto se constituentem obstupescere & de vita periclitari, ideo locus superior locus terribilis. Num. 25. *Tolle cunctos principes populi & suspende eos contra solem in patibulum.* Glossa. Hæc si cogitarent homines, principatus non ambirent. Sufficit pro peccatis propriis argui & reddere rationem. Supra illud. 1. ad Timoth. 3 *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*, dicit Glossa Augustinus. Locus superior sine quo populus regi non potest, etsi ita teneatur & administretur ut decet, indecenter tamen appetitur. Christus fugit volentes eum facere regem Joan. 6. Qui tamen voluntariè venit ad crucem. Hebr. 12. *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem* &c. Legitur de Augustino quod fugiebat ab omni civitate in qua non erat Episcopus, ne in Episcopum sumeretur. Licet autem hic locus timeri debeat non ambiri, tamen *quatuor* ad hoc faciunt ut status ille sit tolerabilis. *Primum* est mandatum Domini. Joan. ult. *Simon Ioannis diligis me plus his? pasce oves meas.* Quod mandatum inculcatur cum subditur iterum, *pasce oves meas.* Super illud 1. ad Timoth. 3. Glossa. *Si quis Episcopatum desiderat*, &c dicit Glossa Augustinus. Otium sanctum quærit charitas veritatis, negotium sanctum suscipit necessitas charitatis. *Secundum* est amor proximo compatiens. Periculosum est subvenire naufragantibus; multi tamen amore proximi huic se exponunt. Bernardus. De naufragantibus loquens. Si qui, inquit, ad eos forte veniant ut subveniant, non nunquam apprehensos solent involvere adeo ut jam nec sibi nec illis auxilium ferre valeant *Tertium* est fiducia in principe pastorum, qui Ecclesiam suam custodit. Psal. 126 *Nisi Dominus custodierit civitatem*, &c. Vult tamen precibus excitari. Matth. 8. Christo dormiente navicula operitur fluctibus, sed Christus excitatus imperat ventis & mari, & fit tranquillitas. Ex defectu fiduciæ multi Christo periclitantur. Matth. 14. Petrus ambulans super aquas timens ventum mergitur, & de fidei modicitate à Domino increpatur. *Quartum* est fiducia in custodia Angelorum Psal. 90. *Angelis suis mandavit de te*, &c. Isa. 62. *Super muros tuos Hierusalem custodes constitui.* Bernardus. Benignus es Domine, qui non es contentus nostrorum fragilitate murorum, sed ipsis hominum custodibus Angelorum custodiam supponis.

Status prælatorum difficultas.

Facilis redditur per quatuor.
1.
2.
3.
4.

Circa qualitatem servorum notandum quod Dominus vult habere ministrum humilem & utilem. Ad humilitatem pertinet quod dicitur *servus.* Ad utilitatem quod dicitur *fidelis & prudens.* Pauci inveniuntur qui hoc habent. Pauci verò qui utiliter, pauciores qui humiliter præsunt. Qui super alios est, si non est eis utilis, est quasi onus projiciendum. Seneca. Illius magnitudo stabilis est, quam omnes tam supra se quam pro se sciunt. Bernard. Fidelis qui diligit, prudens qui intelligit. Oportet fidelem esse, ne fallere velit; prudentem, ne falli possit; servum se reputare, non Dominum. 1 Corinth. 4. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi.* Bernardus in Epistolis. Si Christus te misit, æstimabile est te non ministrari, sed ministrare venisse. Idem vetus successor Pauli dicit; quia non dominamur fidei nostræ, sed adjutores sumus gaudij vestri. Item Bernardus ad Eugenium papam. Non ad dominandum opinor te elevatum, nam & propheta cum similiter elevaretur audivit, ut evellas & destruas & ædifices & plantes. Quid horum fastum sonat, rusticam magis vitam. Sudoris schemate quodam spiritualis sudor expressus est. Disce ergo, sarculo tibi opus est non sceptro. Luc. 22. *Qui major est vestrum fiat sicut junior, & qui præcessor sicut ministrator. Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat.* Universaliter ad ministrum pertinet humilitas, cum minister dicatur minor statu: sed præcipuè ad ministros qui habent humilem Dominum, qualis fuit Christus. Matth. 11 *Discite quia mitis sum & humilis corde*, &c. Idem. Deus se subdit hominibus & tu dominari gestiens tuo te præponis auctori? Auctor ille qui major est inter ministros Christi, servum servorum se nominat. Fideles vult Christus esse servos suos, & pro eo tolerando mala & tractando bona ejus. De illo Ecclesiastici 22. *Fidem possidè cum amico tuo in paupertate illius, ut in bonis illius læteris. In tempore tribulationis illius permane illi fidelis.* Bernardus. Fidelitas non est in eis qui tam cito diabolo se reddunt quam citò tentantur, nec ad Dominum nuntium orationis pro succursu mittentes, nec succursum expectantes. Tractando bona Domini debet minister esse fidelis ea conservando ad utilitatem Domini, ea bene dispensando, ea multiplicando. *Primo modo* non est fidelis qui bona Domini sua facit, vel qui ea ex negligentia perire permittit. Proverbiorum 24 *Per agrum pigri hominis transivi, & per vineam viri stulti; & ecce totum repleverant urticæ. Secundo modo* non est fidelis qui inde pascit oculos hominum unde debuit Christum in suis membris. Bernardus loquens de Ecclesia. De sumptibus egenorum servit oculis divitum. Inveniunt curiosi quo delectentur, & non inveniunt miseri quo sustententur. Item qui inde se voluptuosè pascit, unde dicit Dominus de servo malo. *Si dixerit servus ille malus, moram facit Dominus meus venire*, &c. *Manducet autem & bibat cum ebriosis, veniet Dominus servi illius in die qua non sperat & hora quam ignorat & dividet eum partemque ejus ponet cum hypocritis.* Matth. 24. Non se habuit Judas fideliter in dispensando, qui dabat uxori & filiis quod dandum erat pauperibus & multiplicandum. Non se habuit fideliter servus piger, qui timore perdendi abscondit pecuniam Domini sui. Matth. 25. Prudentes etiam vult esse Dominus servos suos. Proverb. 14. *Acceptus est regi minister intelligens.* Chrysost. Conscientia Deo placet, sapientia hominibus prodest si tamen fidelis quis fuit, laicum facit, sacerdotem autem non facit Ecclesiastici 10. *Rex insipiens perdet populum suum.* Proverb. 28. *Dux indigens prudentia multos opprimet per calumniam.* Specialiter duæ species prudentiæ necessariæ

Primum punctum. Quales esse debeat Prælati. Tres virtutes habere debent.

1. Humilitas.

Isa. 1.

2. Fidelitas duplex.
1. Tolerando mala.

2. Tractando fideliter bona Domini tripliciter.
1. Hoc non facit.
2. Hoc non facit.
3. Hoc non facit.

3. Prudentia.

Duæ species prudentiæ.

necessariæ sunt dispensatori Christi, scilicet prudentia quæ nobis commendatur in villico iniquitatis Lucæ 16. & docilitas quæ est prudentia docendi imperitos, quam petiit Salomon tanquam sibi valde necessariam qui populum Domini habebat regere. 3. Reg. 3.

Secundum punctum. A quo prælaturam accipere debeant. Ad auctoritatem pertinet illud: *quem constituit Dominus*, &c. Non debet aliquis se ingerere. Hebr. 5. *Nec quisquã assumat sibi honorem, sed qui vocatur à Deo sicut Aaron*. Joan. 10. *Qui non intrat per ostium in ovile*, &c. Bernardus. Quid mirum si infideliter intrat qui non intrat per Christum? A diabolo & non à Christo constituitur, qui mediante pecunia intrat, vel per preces carnales, vel violentia principum, & principaliter amore terreni lucri.

A Diabolo accipitur quatuor modis. 1. *Simoniacus* qui intrat mediante pecunia multum posset dolere cum simonia hæresis nuncupetur. Unde Glossa super illud. Matth. 21. *Et cathedras vendentium columbas evertit*. hinc est quod hæresis simoniaca damnatur. Simile habetur. Joan. 12. Qui *vero* per preces carnales intrat maledictus est Abac. 2. *Væ qui ædificat civitatem in sanguinibus*. Qui *vero* violentiã præficitur principum, dignus est 2. terræ hiatu absorberi vel igne comburi. Num. 16. Chore cum ducentis & quinquaginta de majoribus 3. levitis igne succensus est, quia sacerdotium rapere voluit. Dathan & Abiron, qui ducatum Moysi invidebant, terra destructa & dirupta sub pedibus eorum & aperiente os suum devorati sunt cum tabernaculis suis & universa substantia sua, descenderuntque in infernum. Illi *etiam* qui amore tem-4. poralium principaliter præficiuntur digni essent exustione sicut Nadab & Abiu. Levit. 10. Bernardus. Si quis alienum in divino præsumpserit offerre officio morietur in iniquitate sua, etsi patrem habeat Aaron. Ecclesiastici 20. *Qui potestatem assumit injuste, odietur*.

Tertium punctum. Quid Prælatis agendum sit. Operatio cui intendere debent ostenditur cum dicitur: *ut det illis cibum in tempore*, intellige cibum in tempore sermonis divini vel exempli boni. *In tempore* additur, quia *omni negotio tempus est opportunitatis*. Ecclesiastes 8. & Ecclesiastici 20. *Ex ore fatui reprobatur parabola, quia non didicit illam in tempore suo*. Chrysostomus. *Qui semper agrotat, semper illi ars medici opportuna videtur*. Item doctrina & consolatio sacerdotis semper opportuna est. maximè autem tempore tribulationis, sicut navi gubernator semper quidem sed maximè in tempore tempestatis, nam in persecutionibus naturalis intellectus deficit. Ex hoc verbo, *ut det illis cibum in tempore* perpendi potest quod maximè attendendum est in pastore ut pascat. Ad hoc enim ponitur.

Pascere maximè debent. Seneca quæ conditio rerum, eadem regula est homini, non quam formosa sed quam recta sit quæritur. Hierem. 3. *Dabo vobis pastores secundum cor meum, & pascent vos scientia & doctrina*. Joan. ult. *Pasce, pasce, pasce*. Ecclesiastici 18. *Qui misericordiam habet, docet & erudit quasi pastor gregem suum*. Ejusdem 37. *Sapiens plebem suam erudit*, Ezechiel 34. *Suscitabo super eos pastores & pascent eos*. 1. Petr. 5. *Pascite qui in vobis est gregem Domini* Zachar. 11. *Pasce pecora occisionis, quæ qui possederant, occidebant*.

Quartum punctum. Quam remunerationem & unde habituri sint. Ad remunerationem pertinet, *beatus servus ille, quem cum venerit Dominus ejus invenerit sic facientem*, scilicet in cura gregis vigilantem & cibum ei spiritualem fideliter ministrantem. Et subditur. *Amen dico vobis super omnia bona sua constituet eum*. Interlin. Non ut solus, sed ut præ cæteris æterna habeat gaudia. Chrysostomus. Unusquisque pro suo bono remuneratur, sacerdos autem pro bonis omnium, habebit enim pro bonis propriis aureolam, & ex acquisitione aliorum aureolas. 1. ad Thessal. 2. *Quæ est spes nostra & gaudium aut corona gloria, nonne vos?* Sicut agricola habet spem magnam in agros quos bene excoluit & seminavit, sic prælatus in subditos quos diligenter instruxit. Joan. 3. *Majorem horum non habeo gratiam quam ut audiam filios meos in veritate ambulare*, cum multi prælati dissimiles sint, &c.

DE BEATO GEORGIO MARTYRE.

SERMO UNICUS.

Summarium.

Sermone isto thema, quod in 5. dicta dividitur, explicatur.

SERMO XLV.

Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, &c. *Matth. 16. Luc. 9.*

Matth. 16. VErbum propositum dixit Salvator cum Petrus ejus passionem voluisset impedire eo loquente de sua passione. *Absit à te Domine, non erit hoc tibi*. Cui Dominus: *Vade post me Sathana, scandalum mihi es, quia non sapis quæ Dei sunt*. In verbis vero propositis Dominus ostendere voluit, quod non sufficiebat non impedire quin ipse pro salute nostra non pateretur, immo eum qui salvari volebat oportebat esse paratum pro Christo pati. Circa verbum propositum insinuatur. *Primo* nobis charitas eorum qui post Christum ire volunt. *Secundo* ostenditur libertas quam habent homines circa hoc ut post Christum eant vel non eant, nemo enim cogitur ad eundum post eum. *Tertio* ponitur triplex abnegatio. *Quarto* abnegationis ratio. *Primum* ibi; *Si quis*, &c. *Secundum* ibi: *vult*. *Tertium* ibi: *abneget*, &c. *Quartum* ibi: *Qui volunt animas suas*, &c. Thema quatuor docet.

1. Dictum primum thematis explicatur. Si quis vult venire post me. Circa *primum* notandum quod rarus est qui post Christum vult ire. Bernardus, quam pauci Domine post te ire volunt, cum tamen nemo sit qui ad te pervenire nolit. Tales volunt facere saltum nimis magnum, qui totam vitam volunt transilire. Sunt multi qui nolunt post Deum ire, ascensum desiderantes, non attendentes quantum præcipitium subsecutum sit Diaboli ascensum. Luc. 10. *Videbam Sathanam quasi fulgur de cœlo cadentem* Isa. 14. *In cœlum ascendentem*, &c. Et subditur. *In infernum detraheris in profundum laci*.

Circa *secundum* notandum quod liberum est homini ire post Christum, vel post mundum, vel post diabolum. Augustinus. Meliores judicavit Deus servos suos si ei liberaliter deserviunt. Magnitudo præmij sufficere debet hominibus ad incitandum eos ut veniant post Christum, & magnitudo tormenti cohibere eos ne eant post diabolum; ideo non est necessaria coactio. Chrysost. Si quis aurum daret aut thesaurum proponeret, si vocaret cum violentia, multomagis currerent homines quam si proponerentur quæ sunt de cœlis.

Dictum alterum thematis explicatur: abneget semetipsum. 3. Abnegatio triplex. Circa *tertium* notandum, quod eum qui Christum sequitur oportet abnegare non solum sua & suos, sed etiam semetipsum. Ad *primum* pertinet illud Luc. 14. *Omnis ex vobis qui non renuntiat veris omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*. Ad *secundum* illud Matth. 10. *Qui amat patrem vel matrem plus quam me, non est me dignus*. Luc. 14. *Si quis venit ad me & non odit patrem suum & matrem*, &c. *Non potest esse meus discipulus*. Ad *tertium*, *abneget semetipsum*, &c. Hieron. Cur timido animo expectans es Christiane, hæreditatem sæculi cohæres Christi? Servus Christi nihil præter Christum habens perfectus es. Vociferatur Christus: *Si quis vult post me venire*, &c. et ego

onustus arbitror me sequi Christum.

Abnegatio sui duplex

Dupliciter abnegat quis seipsum. *Primo* seipsum quasi exuendo, proprium sensum & etiam propriam voluntatem deponendo, sensum Christi & voluntatem assumendo. Sic abnegavit se Paulus. Galat. 2. *Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus. Secundo* abnegat se, qui se non suum reputat sed Christi, ad cujus voluntatem vult operari.

Ob quatuor rationes nos abnegare & Deo dare debemus.

1. 2. Et notandum quod fidelis *quatuor modis* debet se abnegare & Deo se dare. *Primo* tanquam Creatori à quo corpus & animam mutuo accepit. Sap. 15. dicitur de factore falsorum Deorum: *mutuatus est spiritum qui finxit illos. Secundo* ratione redemptionis. Bernard. Cui justius mihi vivendum quam ei, qui si non moreretur pro me non viverem, & justè sibi vendicat vitam meam, qui pro me posuit suam. Rom. 14. *In hoc mortuus est Christus & resurrexit ut vivorum & mortuorum dominetur.* 2. Corinth. 5. *Pro omnibus mortuus est Christus, ut qui vivunt jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.*

3. *Tertio* tanquam defensori, sicut aliquis tenens castrum contra quem tenere non potest, reddit castrum Domino. Hostis noster invisibilis valde potens est. Job 41. *Non est potestas in terra, quæ ei valeat comparari.* Nos vero sumus valde impotentes. Refertur de quodam, qui cum vehementer tentaretur de peccato carnis, nec posset amplius se tenere, ut ei videbatur, qui prostratus ante crucem ait: Domine hoc modicum terræ quod à te habeo non possum amplius servare, reddo tibi scilicet corpus meum, defende eam; & statim cessavit tentatio.

4. *Quarto* tanquam redditur o se meliorem, lætanter poni debet in Dei servitio hæc vita mortalis, ut ab eo recipiatur vita immortalis Sapiens. Non est lugenda mors quam immortalitas sequitur.

Dictum tertium thematis explicatur: tollat crucem suam. Varii modi tollendi crucem.

Sequitur. *Et tollat suam crucem.* Tempore persecutionis crux tollitur, cum martyrium toleratur: tempore pacis tollitur crux, cum per abstinentiam corpus vel per compassionem proximi animus affligitur. Crucem abstinentiæ tulit qui dicebat: *Castigo corpus meum*, &c. 1. ad Corinth. 9. Crucem etiam compassionis tulit cum dixit, 2. Corinth. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* secundum Chrysost. Crucem tulit, qui ad omne periculum fuit paratus propter Deum ut Paulus Actor. 21. *Ego autem non solum alligari, sed etiam mori paratus sum pro nomine Domini Iesu Christi.*

Crux unde dicatur.

Crux à cruciatu dicitur, quæ est semper portanda ut amor Christi, ostendatur.

In verbo tollendi duo notanda.

1. In verbo *tollendi* duo sunt: scilicet manifestatio, ut sit sensus *tollat*, id est levet. Hierem. 6. *Levate vexillum, quia malum visum est ab aquilone.* Non est gloriosum Domino Jesu cum ejus vexillum non audent portare milites ejus. Illud abscondunt non audentes pœnitentiam facere nisi sub mundi conversatione

2. *Secundo* in verbo *tollendi* notatur spontanea sumptio, quod dicitur *crucem suam*, & referendum est ad hoc ut crux pœnitentiæ assumatur quæ congruit assumenti. Non omnes naves onerandæ sunt uno onere secundum Chrysost. *Suam* dicit, ne putes crucem Christi sufficere sine tua. Galat. 6. *Unusquisque onus suum portabit.*

Dictū quartum thematis: sequatur me. Qui crucem tollant & Christum non sequantur.

Sequitur: *& sequatur me.* Crucem tollit sed Christum non sequitur qui in diaboli servitio cruciatur qui quotidianis cruciatibus æternum meretur cruciatum, qui scalam quam ad cœlum debuit applicare inferno applicat. Scala in cœlum eundum est, cruce scilicet, si geratur sicut Christus in cœlum ascendit per crucem quam tulit Joan. 19 *Et bajulans sibi crucem.* Cruce signari debent Christiani, secundum illud Galat. 5. *Qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.*

Qui crucem tollant & Christum sequantur.

Ad hoc etiam quod tollens crucem Christum sequatur pertinet, ut mansuetudinem & omnem patientiam ostendat, & in cruce pœnitentiæ perseveret. Non debet secum dispensare qui crucem assumpsit, ut eam deponat. Bernard. Suspecta est mihi fateor tua dispensatio, & vereor illudi in hoc regimine discretionis à prudentia carnis.

4. Dictū quintum thematis explicatur: qui voluerit animam suam &c. Abnegationis ratio & utilitas.

Circa *quartum*, scilicet abnegationis rationem notandum quod *qui vult animam*, id est, vitam temporalem salvare, vitam perdit æternam, & est simplex relatio, quasi dicatur agricolæ, frumentum si servas perdis, si seminas renovas. Et innuitur in Glossa illa quod bona præsentia sunt bona seminalia vel inutilia, parva enim sunt & non durabilia, unde seminanda sunt ut multiplicentur & conserventur sicut frumentum. His duabus causis servantur dum in Christi servitio expenduntur, ut in vitam æternam commutentur. Bona etiam quæ ad usum præsentis vitæ seminantur, dum ex eis bona æternæ emuntur, quodammodo servantur, quæ in se servari non possent. Bernard. Erras si mansuras putas tibi divitias quæ tot per manus hominum transierunt. Et sicut bona hujus mundi seminalia, ita & pars mundi in qua sumus quasi vestibulum est, & non principalis mundus. Seneca. In vestistibulo hujus mundi habitamus. Bernard. Loquens de hoc verbo: *Qui voluerit animam suam, &c.* Prudentius animam perdis ut custodias, quam custodis ut perdas; ideo Dominus docet animas perdere. Gallenus & Hypocrates; ejus consilio acquiescas, cujus vis esse discipulus.

Non capit optatum qui non largitur amatum.

Non accipit æterna bona, qui pro Christi amore non vult dare temporalia, &c.

DE BEATO MARCO EVAGELISTA.

SERMO VNICVS.

SERMO XLVI.

SUMMARIUM.

Sermo iste docet quomodo in Christo manendum, & quæ commoda ex ejus mansione percipiantur, quæque incommoda ex contrario.

Manete in me & ego in vobis. *Joan.* 15.

Duo in hoc sermone aguntur.

VErbum propositum pertinet ad tempus Paschale in quo sumus, & ad beatum Marcum cujus festum celebramus.

I. Spectat ad tempus Paschale. Quomodo Christus in nobis & nos in illo maneamus.

Ad tempus Paschale pertinet, quia cum hoc tempore frequenter dicat Ecclesia Christo: *Mane nobiscum Domine, &c.* in verbo proposito erudimur quomodo Christus retineatur. *Manete in me & ego in vobis.* In Christo manet qui amore ei adhæret, & implet hoc ut neque timore boni transitorij eum deserat nec timore mali. 1. Ioan. 4. *Qui manet in charitate in Deo manet.* In charitate vero manere est mandata Dei servare. Joan 15. *Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea.* Activè & passivè eritis diligentes me & dilecti à me. Aliter est de dilectione Dei quam hominis. Aliquando qui amat hominem non vult facere ejus voluntatem, sed potius ejus utilitatem eligens. Sic aliquando pater sapiens facit filio & medicus prudens infirmo, homo enim aliquando vult quod sibi non expedit vel ex ignorantia vel ex voluntatis perversitate. Augustinus. Non exaudit ad voluntatem sed ad utilitatem. Sed Deum amare est ejus voluntatem velle & facere, cum ipse bonorum nostrorum non egeat, nisi quod expediat. 1. Joan 5. *Hæc est charitas ut ejus mandata custodiamus.*

mus. Mansio illa mansio est desiderabilis, mansio *lucida*, *secura*, *jocosa*, *gloriosa*, *omnibus bonis fertilis*. *Lucida* mansio. Psalm 18. *In sole posuit tabernaculum suum*. Deus illuminat hanc mansionem. Apocal. 21. *Et lucerna ejus est agnus*. Non permittit Deus eum qui in ipso habitat periculosè habitare vel errare. *Secura* ergo hæc est habitatio, *qui manet in charitate, in Deo manet*. August. Quid securius? quid times hominem, homo in sinu Dei positus, tu de illius sinu noli cadere quidquid ibi patieris ad salutem tibi valebit, non ad perniciem. *Jocosa* est. Deum & hominem lætificat, secundum illud quod ostenditur hic. Joan. 15. *Hæc locutus sum vobis ut gaudium vestrum sit plenum, & ut gaudium meum in vobis sit*, ut scilicet in præsenti de vobis gaudium ego & vos de me plenè in futuro habeatis. *Gloriosa* est. Nusquam enim gloriosius manet quisquam quam in Deo. *Omnibus bonis fertilis* est, ubi est enim obedientia, ibi datur Dei benedictio, & quantum ad mali amotionem & quantum ad bonorum abundantiam. Luc. ult. *Eduxit eos foras in Bethaniam, & elevatis manibus suis benedixit eis*. Bethania interpretatur domus obedientiæ. De benedictionibus obedientium habetur. Deuteron. 28. *Venient super te omnes benedictiones istæ & apprehendent te, si tamen præcepta ejus audieris. Benedictus in civitate, benedictus in agro, benedictus fructus ventris tui & fructus terræ tuæ*. E contrario mansio in mundo isto, quo ad solicitudinem & amorem, habenda est tanquam *tenebrosa*, *periculosa*, *ignominiosa*, *molestiis plena*, *bonis deficiens*. In tantis tenebris sunt quod seipsos non vident, & quod videtur in eis lumen, in veritate tenebræ sunt. Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum in regione umbræ mortis manent. Infinitæ causæ sunt pereundi in mundo. Bernard. Periculum probat transeuntiū raritas & pereuntium multitudo. Mundus stabulum est, unde ejus habitatio ignominiosa est. Ejus habitatio multas habet molestias, in spinis enim manet qui divitias diligit. Mansio ista infructuosa est, sicut enim arena terminus est maris Marsiliæ, sic & maris mundi terminus est vel finis infructuositas. Rom. 6. *Quem fructum habuistis, in quibus nunc erubescitis*? Mundi amatores magis onerati de mundo isto recedunt quam alij. Sterilis est hæc habitatio, maledicta est mansio talis, ubi est defectus boni & abundantia mali. Deuteron. 28. *Si nolueris audire legem Domini Dei tui, &c. venient super te istæ maledictiones & apprehendent te. Maledictus eris in civitate, maledictus in agro*. Inobedientia primo aufert homini dominium. Bernard. Inobedienti copiam sui aufert Deus, tantus obedientiæ amator, ut mori potius quam non obedire maluerit. Inobedientia aufert Deo & dat diabolo, cujus servum eum efficit. Ideoque merito amittit Deum qui Dominus est in quantum Dominus. 1. Regum 15. *Quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere*. Glossa: Sola obedientia est quæ meritum fidei possidet, sine qua infidelis quisque convincitur. Gregor. in Moral. Contra creditorem superbiæ est præceptum ejus peccando transcendere, quia quasi à se jugum Domini excutit cui per inobedientiam subesse contemnit. Secundo inobedientia aufert homini beneficia Dei. Gregor. Dignum est ut ab ejus beneficiis sit quilibet extraneus, qui ejus nimirum jussionibus non vult esse subjectus. Inobedientiam etiam sequitur multiplex malum, malum culpæ & malum pœnæ. Malum quod invenit inobediens sibi est inferius, quia suo superiori non obedit. Genes. 3. Ideo inobediens molestiis etiam suis affligitur multis. Unde spiritus malignus exagitabat Saül post inobedientiam, 1. Reg. 16. August. in libro Confess. Jussisti Domine & sic est ut pœna sibi sit inordinatus amor Confusio etiam sequitur in inobedientiam. Oseæ 10. *Confundentur Israel in voluntate sua*. Haiæ 5. *Confundentur omnes qui repugnant ei*. Sequens propriam voluntatem confundetur, id est contrarium ei accidet ejus quod intendit: cum enim non habeat gratiam apud Deum & homines, ideo multa non concedunt ei quæ alij concederentur. Jonas fugere voluit ne iret ad locum ad quem mittebatur, fecit tamen Dei voluntatem licet invitus. Gregor. Ecce Jonam Dei fugitivum tempestas invenit, sors ligat, mare suscipit; & quia auctoris voci obedire renitebatur ad locum quo missus fuerat suo onere reportatur. Qui Domino suo non vult subjici, hostibus subjicitur. Josue. 7. *Anathema in medio Israel, non poteris stare coram hostibus*.

Mansio in Christo.

De obediētia.

Mansio in Mundo qualis.

Tenebrosa.

Periculosa.

Ignominiosa.

Molesta.

Infructuosa

De inobedientiæ incommodis & damnis.

II. Ad beatum Marcum pertinet verbum propositum, scilicet *manere*, &c. quod dictum fuit discipulis Christi, qui pro ipso omnia reliquerunt, quibus tribulatio imminebat & in capite suo & in ipsis. Discessurus erat Christus ab eis, propter quod exosi facti sunt hominibus. Voluit ergo cum eis Christus manere, ut in eo manerent, non recedentes ab eo desiderio eorum quæ reliquerant, aut timore tribulationum quæ eis imminebant, sed ut ei adhærerent obediendo ei, licet ipse recederet ab eis quantum ad corporalem præsentiam, cum esset cum eis voluntatem eorum implendo, unde subdit. *Si manseritis in me & verba mea in vobis manserint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis*. Item *si manseritis in me*, mecum in tribulatione perseverando, *& ego in vobis manebo*, in futuro beatificando. 2. Corinth. 1. *Si socij fueritis passionum, socij eritis consolationum*. Hanc admonitionem bene adimplevit beatus Marcus, qui in tormentis ab eo separari non potuit. Ipse convenienter per leonem figuratus est. Ezech. 1. & Apocal. 4. non solum propter ministerium, sed etiam propter strenuitatis exemplum. Proverb. 28. *Justus confidens absque terrore erit*. Ejusdem 30. *Leo fortissimus bestiarum ad nullius pavebit occursum*. Gregor. Justus ut Leo confidit, quia eum diligit quem nemo invitus amittit.

Spectat ad Marcum. Quomodo discipuli Christi in ipso & ille in ipsis mãserit.

S. Marcus cur per leonem figuratus sit.

DE BEATO PETRO MARTYRE.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

In hoc sermone quatuor dicta thematis exponuntur & S. Petro Martyri accommodantur.

SERMO XLVII.

Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi: in reliquo reposita est mihi corona justitiæ. 2. *ad Timoth.* 4.

Verba sunt Pauli prædicentis suum martyrium, & satis competunt beato Petro martyri, de quo hodie solennizamus, qui in multis similis fuit Paulo. Sicut enim Paulus ultimus fuit Apostolorum, sic iste temporibus nostris ultimus fuit martyrum. Similis fuit ei in vita, quia sanctam vitam celibemque duxit. Similis fuit ei in morte, Paulus occisus est capitis obtruncatione, ille capitis vulneratione. Similis in causa mortis, quia pro fide occisus est. Similis in coronatione, quia præter communem gloriam cum Paulo habet specialem coronam Virginum, prædicatorum, martyrum. Hæc quatuor in verbis propositis per ordinem tanguntur. Ad vitam bonam pertinet illud: *bonum certamen certavi*, &c. Ad mortem gloriosam illud: *Cursum consummavi*. Ad causam mortis illud: *fidem servavi*. Ad gloriam post mortem illud: *reposita est mihi corona justitiæ*, &c.

S. Petrus Martyr similis fuit S. Paulo Apostolo in 4. dictis thematis.

Primum dictum explicatur.

Certamen bonum certavit, quod est quasi quoddam bellum, juxta illud. Job.7. *Militia est vita hominis super terram*, non ait *sub terra* quia ibi captivitas. Non super cœlum, quia ibi securitas, sed super terram, ubi est locus & quasi tempus certaminis Bernard. in Serm. Illa est domus lætitiæ, ista militiæ, hæc inquam urbs fortitudinis nostræ. Illa est civitas requiei nostræ. Propterea si victoriosi fuerimus hic, illic erimus gloriosi, habentes loco galeæ diadema, sceptrum palmam pro gladio, pro scuto chlamidem deauratam, pro thorace stolam jucunditatis. Bernard. In mundo isto quasi in stadio certaminis sumus positi. Custodes hujus campi sunt Angeli Militiæ sunt principium annorum discretionis & mors corporis Extra campum parata est corona victoribus in cœlo, victis patibulum in inferno. In hoc campo tria nobis indicuntur certamina juxta illud.

Triplex certamen contra tres hostes, maximé carné explicatur.

Mundus caro, dæmonia,
Diversa movent prælia.

Habemus enim contra carnem quasi bellum intestinum, cum mundo quasi bellum civile, cum diabolo quasi bellum hostile. Instruit caro contra nos aciem carnalium motuum, mundus aciem temporalium tribulationum, diabolus aciem spiritualium tentationum. Primum igitur certamen movet caro secundum illud Galat.5. *Caro concupiscit adversus spiritum*. Glossa. Hoc in bonis manifestum est, in quibus est spiritus Dei. *Spiritus autem adversus carnem*, sed non est diffidendum, quia spiritus id est ratio gratia Dei adjuta concupiscit adversus carnem. Nec non illud est vitium cum caro concupiscit adversus spiritum, cui ultimo contraria virtus est, cum spiritus concupiscit adversus carnem. In hoc certamine multos caro vincit, etiam qui fortes videbantur. Multos vulneratos per malam concupiscentiam o[illegible]cit per operis expletionem fortissimi quoque interfecti sunt ab ea. Exemplum de Samsone, quo nemo fortior; David, quo nullus mansuetior; Salomone, quo nemo sapientior. Hoc instruit contra nos aciem carnalium motuum. Rom.7. *Video aliam legem*. Glossa, scilicet fomitem peccati, qui regnat in membris meis, ut in oculo ad concupiscendum, in manu ad operandum & hujusmodi, *repugnantem legi mentis meæ*, id est legi & rationi meæ conjunctis in unum, *& captivantem me* per consensum & operationem *in legem peccati*, id est in peccatum, *quæ est in membris meis*, id est in carne. Hanc hostem vicit beatus Petrus.

Quomodo S. Petrus carnem vicerit.

Legitur enim de ipso, quod carnem suam assidua cibi & potus parcitate restrinxit, & in Deum justificationibus assiduè exercebatur Nocturnam quietem convertebat in studium lectionum, & somni tempus vigiliis occupabat; dies autem impendebat commodis animarum, vel prædicando, vel confessiones audiendo, vel contra hæreticos disputando, unde virginitatem integrè custodisse, nec mentis habuisse corruptelam nec corporis. & nullius mortalis criminis sensisse contactum, & quia virgo & corpore & mente permansit, corpus ejus post mortem Dominus diu integrum servavit, nam populis post annum sine corruptione & fœtore ostensum fuit, quia adhuc adolescens mundum reliquit, ideo eum Dominus vivum honoravit.

Quomodo diabolum vicerit.

Insultus diaboli vicit, quia voluntatem suam humiliter alienæ subjecit, religionem intrans & pro obedientia Romanæ Ecclesiæ periculo mortis se exponens, ideo merito super dæmones superbos potestatem accepit, unde multas possessas dæmoniacas mulieres liberavit.

Secundum dictum explicatur & S. Petro accommodatur.

Cursus consummatio fuit mors ejus gloriosa. August. Nihil aliud est tempus præsentis vitæ quam cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum stare vel tardius ire permittitur, sed omnes pari motu urgemur, sicut aquæ ad mare currunt, sic homines ad mortem. Defitio hujus cursus est mors peccatorum, qui in fine hujus cursus cadunt in infernum, ideo mors peccatorum pessima.

Mors peccatorum triplex.

Mala est eorum nativitas in originali, *pejor* est vita in criminali, *pessima* mors in mortali. Consummatio cursus sanctorum est mors de qua in Psalm. 151 *Pretiosa est in conspectu Domini mors sanctorum ejus*. Psalm.31.

Mors justorum triplex

Quæ triplex est: scilicet *bona* eorum qui moriuntur in Domino. Apocal.14 scilicet in fide Domini & confessione. *Melior* eorum qui moriuntur cum Domino, scilicet in cruce asperæ pœnitentiæ, sicut sunt religiosi & latro dexter. *Optima* est eorum, qui moriuntur pro Domino, scilicet martyrum.

S. Petri mors talis triplex.

Beatus Petrus mortuus fuit bona, quia in Domino, id est in fide, unde ait *in manus tuas Domine*, &c. & dixit Symbolum fidei. 1 *Item* morte meliori, quia in aspera religione, in qua fere 30. annis conversatus est. 2. *Item* morte optima; quia effuso sanguine pro Christo datum est ei illud donum de quo Philip.1. 3. *Vobis donatum est pro Christo non solum ut in eum credatis, sed etiam pro illo patiamini.* Multum desiderandum est hoc donum. 2. Reg.18. *Quis mihi det ut moriar pro te? &c.*

Tertium dictum explicatur etiam de S.Petro.

Causa mortis fuit conservatio fidei, fides fundamentum Ecclesiæ. Matth. 16. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Ideo nititur diabolus eam destruere, & quasi fundamentum Ecclesiæ diruere, ideo sancti multum nituntur eam conservare juxta illud. Matth. 10. *Estote prudentes sicut serpentes*, ut scilicet corpus pro capite exponatis pro fide Christi scilicet. Pro hac plantanda occisus est Christus, pro hac dilatanda Apostoli, pro defendenda martyres primi, pro conservanda ab erroribus doctores. Hic martyr novissimus fidem non solum servavit in corde credendo, sed etiam ore contra hæreticos ferventissimè prædicando & defendendo, etiam in opere martyrium sustinendo. Ipse semper orabat ut non permitteretur mori, nisi pro eo sanguine fuso & cum pro fide mortuus sit, post mortem gloriosus vixit, justus enim ex fide vivit. Rom.1. Vita ejus per motum, id est per opera patuit & per miracula. Sanctus Petrus post mortem multos hæreticos convertit, similis Samsoni qui moriendo Philistæos interfecit. A corporalibus etiam infirmitatibus multos liberavit, hydropicam sanavit, puerum qui de alto ceciderat liberavit, detractorem suum curavit, puero muto loquelam restituit.

Quartum dictum itidem etiam de S. Petro explicatur.

Gloriosè post mortem est coronatus corona justitiæ. Jacob.1. *Beatus vir qui suffert tentationem quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ quam repromisit Deus diligentibus se, &c.* Psalm.8. *Gloria & honore coronasti eum Domine.*

S. Petrus coronatus fuit corona communi & triplici speciali.

Gloria communi omnium sanctorum & honore speciali aliquorum. scilicet corona speciali Virginum. de qua Cantic.4. *Veni de libano, veni coronaberis.* Gloria speciali doctorum. Phil.4. *Gaudium meum & corona.* Gloria speciali martyrum. Apoc.2. *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Quasi triplici corona coronatus est, liliorũ, violarum & rosarum. Quem Dominus sic honoravit in cœlis, honoremus & nos in terris, ut ejus precibus ad cœlestem gloriam perveniamus.

DE SANCTIS PHILIPPO ET JACOBO.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Ostendit hic sermo, occasione thematis, potissimum peccatorum insaniam ex quinque.

SERMO XLVIII. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam & finem illorum sine honore. Ecce quomodò computati sunt inter filios Dei, &c. *Sap. 5.*

Ecclesia solennizans hodie de duobus Apostolis, scilicet Philippo & Jacobo, ponit ante oculos cordis nostri sublimitatem gloriæ quam à Domino susceperunt & humilitatem ministerij quod ei exhibuerunt, finem viæ ad quem venerunt, & viam per quam venerunt. Cognitio finis viæ dirigit in electione viæ. Error vero circa finem viæ errare facit in eligendo viam, quia nescit quam viam tenere debeat. Multi vitam sanctorum reputant insaniam & stultorum vitam, vitam vero malorum sapientiam, non attendentes fines ad quos tendunt. Si fines agnoscerent aliter judicarent, sic apparet ex verbis propositis eorum qui in inferno sunt, qui peccaverunt. In quibus nobis ostenditur *primo* error quem in hoc mundo habuerunt de vita sanctorum ibi: *nos insensati*, &c. *Secundo* error quem habuerunt circa finem viæ ibi: *finem illorum sine honore. Tertio* recognoscentes veritatem quam in inferno agnoscunt ibi: *Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei.*

Tria ex themate tractanda, proponuntur quorum tantum primum tractatur, alterum in fine sermonis perstringitur, tertium planè omittitur.

Circa primum notandum quod *quinque modis* potest manifestari insania eorum qui malè vivunt. *Primo* testimonio reproborum, qui jam in inferno sunt. Fortissimum testimonium est quod aliquis perhibet contra seipsum. Ignis infernalis tales excitavit & aperire fecit oculos ut veritatem cognoscant & recognoscant oculis quos culpa aperit. Efficax est testimonium ejus qui in carcere Domini positus est. Sic in gravi infirmitate latrones cum torquentur veritatem confitentur. Sap 2. *Contumelia & tormento interrogemus eum. Secundo* quod simpliciter stultus est qui ignorat quod debet scire, sed plusquam stultus est & quasi insanus, qui ignorat & nescit se ignorare. Talis stultus est & credit se sapientem esse, qui multum est longè à sapientia. Qui enim credit se habere eam, nec eam quærit, nec acquirit, & cum stultitiam suam putat esse sapientiam, pro nullius sapientia eam relinquit. Gregor. de talibus. Tanto inquit à Deo longè sunt, quantò in se humiles non sunt. Proverb. 26 *Vidisti hominem sib sapientem videri, magis spem illo habebit insipiens.* Mira cœcitas eorum qui nec cœcitatem suam vident. *Tertio* quia triplex apparet stultitia vel insania alicujus, *circa sua*, vel *circa suos*, vel *circa seipsum*. Qui peccat simpliciter agit *circa sua* ad modum Esaü, modica comestione hæreditatem suam amittentis. Genes. 25. Amittit etiam omnia bona sua quæ sunt, & partem suam de omnibus bonis Ecclesiæ. Psal. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te.* De quo mortali peccato verum est illud Job 31. *Ignis est usque ad consummationem devorans.* Filius prodigus devoravit omnem substantiam suam cum meretricibus vivendo luxuriosè Luc. 15. Stultè se habent circa sua, qui super spinas peccatorum seminant Una spina mortalis peccati omnia bona suffocat. Hierem. 4. *Nolite serere super spinas. Circa suos* fatuè se habet interficiens uxorem suam & filios & filias & servos & ancillas, faciens eos consentire usuris vel alij mortali peccato. *Circa se* fatuè habet peccator manum in semetipsum injiciens & seipsum occidens. Sap. 16. *Homo per malitiam occidit animam suam.* Quis insanum non reputat illum, qui requisitus, quo eat, dicat vado submergere vel suspendere me. Qui in mortali peccato est facit quotidie unam dietam ad infernale suspendium. Item quis insanum non dicat eum, qui spinas unde comburendus est voluntarie congregat. Spinæ illæ sunt peccata. *Quarta insania* illa potest dici vel ostendi per hoc quod in peccatoribus multa signa apparent quæ in insanis solent inveniri. In aliquibus invenitur risus nimius quasi phrenetici. Proverb. 2. *Lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.* In aliis timor immoderatus quasi lunatici. Levit. 26. *Terrebit eos sonitus folij volantis.* Hoc accidit in illis qui pro verbis hominum dimittunt servire Deo. In aliis vero est ira immoderata quasi in areptitiis qui Deum blasphemant & sibi & charissimis suis maledicunt. In aliis vero est insania similis insaniæ illius qui credebat se caput non habere, cum tamen videret, biberet & comederet & audiret, quæ à capite sunt. Quidam enim sic se habent ac si animam non haberent, quæ est quasi caput hominis, quia excellentior pars. Ad literam, non potest persuaderi, quod habeant animam, cum tamen gustent, videant, audiant, quod est ab anima. Hoc ipsum quod dubitant an animam habeant, animæ est. *Quinto* potest ostendi insania discurrendo per singula vitia. *Insania superbi* patet per hoc, quod se, qui nihil est, aliquid magnum putat. Galat. 6. *Qui putat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.* Item ex hoc quod vanam gloriam, quæ nihil est, in ea expendit, ex quibus gloriam Dei potuit habere. Joan. 8. *Si ego glorifico meipsum gloria mea nihil est.* Item ex hoc quod ab ore Dei famelico damnabiliter subtrahit, unde oculos hominum inutiliter pascit. Item ea expendit, unde debita sua pro quibus in horrendo carcere ponendus est, solvere potuit. *Insania invidi* patet ex fatuitate ipsius. Item ex hoc quod venenosis se pascit, salubria vero quasi abominabilia relinquit. *Insania iracundi* patet ex hoc, quod ira furor brevis est. Iracundus igne iræ se & sua incendit; ipse etiam se occidit ut tunicam hostis sui perforare possit, unde Glossa super illud. Psal. 36. *Gladius eorum intret in corda ipsorum*, ita insaniunt quasi quis per corpus suum gladium mittat ut tunicam alterius scindat. *Insania accidiosi* patet ex hoc, quod pigritia excutiendi ignem infernalem qui supra se cecidit, se comburi permittit. Bernard. Abscondi ignem in sinu meo, & exusto jam latere, jam nudatis visceribus & sanie defluente adhuc consulendum est an excutiam illum. *Insania gulosi* quantum ad ebriosos patet. Seneca. Nihil aliud est ebrietas, quam voluntaria insania. Oseæ 7. *Cœperunt principes furere à vino.* Item insania gulosi patet quantum ad eos qui ex gulositate sua mortifera comedunt, ut rem furtivam, vel rapinam, vel per usuram male acquisitam. *Insania* etiam *luxuriosi* patet, qui præ omnibus amat gladium quo à diabolo occidatur, scilicet fatuam mulierem. Gregor. Ignea est species mulieris. *Insania cupidi* patet, quod exquirit multos laqueos occultos, scilicet usuræ vel simoniæ, quibus se perimat. Proverb. 27. *Cor iniqui exquirit mala.* Item ex hoc, quod cum re furtiva ad judicem sævissimum non timet ire, dum non vult malè acquisita restaurare, potius eligens suspendi quam ea restituere.

Sequitur. *Vitam illorum æstimabamus insaniam.* Sanctissimos mali reputaverunt insanos, ut Christum & Joannem Baptistam. Joan. 8. *Nonne benedicimus nos quia Samaritanus es tu & dæmonium habes.* Matth. 11. *Venit Ioannes neque manducans neq; bibens, & dicũt dæmoniũ habet.* Scilicet oportet viros

Marginalia (left): I. Insania male viventiũ ex 5. ostenditur. — 1. Ex testimonio damnatorum. — 2. — 3. Ex peccantium triplici stultitia. — 1. Circa sua. — 2. Circa suos — 3. Circa seipsum.

Marginalia (right): 4. Ex signis variis insanorum. — 5. Ex variis vitiis. — 1. Superbia. — 2. Invidia. — 3. Iracundia. — 4. Acedia. — 5. Gula. — 6. Luxuria. — 7. Avaritia. — Judicium malorum contemnendum.

sanctos non moveri ad talia judicia, sed contemnere. 1. Thessal. 3. *Misi vobis Timotheum*, &c. *Nemo vestrum moveatur in tribulatione, ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus.* 2. Reg. 14. *Sicut Angelus Dei sic est Dominus meus rex, ut nec benedictione nec maledictione moveatur.* Matth. 5. *Beati estis cum maledixerint vobis homines*, &c. Vituperium malorū laus est, & laus eorum vituperium. Seneca. Tam turpe sit tibi laudari à turpibus, quam laudari ob turpia. Item malis placere, laudari est à turpibus.

Cur boni non agant insipienter. Æstimant mali bonos in contemptu temporalium insipienter agere, non attendentes quod non agat insipienter cambitor qui monetam minus valentem dat pro magis valente. Tota verò temporalia bona dat pro æternis. Non facit insipienter, qui frumentum suum seminat, ut illud renovet & augeat, nec qui thesaurum suum ponit in loco secreto Matth. 6. *Thesaurizate vobis thesauros in cælo.* Item non agit insipienter qui in servitio alicujus expendit runcinum suum lentum, pro quo suscepturus est ab eo velocissimum dextrarium.

II. Causam erroris circa vitam bonorum & malorum circa finem nota, de quo subditur: *& finem illorum sine honore.* Boëtius. Non quod rectum est ante oculos sufficit intueri, rerum exitus prudentia metitur. Proverb. 12. *In semita justitiæ vita, iter devium ducit ad mortem.* Ecclesiastici 21. *Via peccantium complanata, & in fine illorum inferi & tenebræ & pœna.*

DE INVENTIONE SANCTÆ CRUCIS.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Sermo hic quinque puncta circa thema pertractat.

SERMO XLIX.

Verbum crucis pereuntibus stultitia est; his autem qui salvi fiunt virtus Dei est. *1. Corinth. 1.*

Circa thema V. Puncta tractantur. Circa verbum propositum ad ædificationem nostram *quinque* sunt nobis attendenda. *Primo* ratio hujus diversitatis, quod scilicet prædicatio crucis aliquibus est stultitia, aliquibus virtus Dei. *Secundo* qui sunt isti pereuntes. *Tertio* id quod eis est stultitia secundum veritatem est sapientia, & quod eis est sapientia judicio Dei est stultitia. *Quarto* qui sunt isti qui salvi fiunt. *Quinto* quomodo crux Dei virtus Dei est.

I. Ratio primi est diversa dispositio cordium, sicut enim unus cibus uni est dulcis, alteri amarus propter diversas palati dispositiones, sic eadem res uni est virtus alteri stultitia. Augustinus. Palato non sano pœna est panis, qui sano est suavis, & oculis ægris odiosa lux, quæ puris est amabilis.

II. Circa secundum notandum quod pereuntes dicuntur mundi sapientes. Unde Glossa super verbum propositum, cum diceret sapientibus, dicit pereuntibus. Quia sapientes hujus mundi sunt pereuntes

Mundanos facile perire per tria ostenditur. *tripliciter* potest intelligi & manifestari. 1. *Primo* per hoc quod mare hujus mundi est valde periculosum, quod manifestat raritas transeuntium & multitudo pereuntium. In mari Marsiliæ de quatuor navibus vix perit una, in mari hujus mundi de quatuor animabus vix evadit una. Et sicut in mari vel in alta aqua accidit, quod illi qui habent peritiam natandi multoties periclitantur, unde proverbium est, quod natator bonus sit sui submersor. Confidens enim de peritia natandi periculum non timet, unde aliquando ibi remanet. Sic etiam sapientes hujus mundi in profundo ipsius conversantur, nullum mundi periculum timentes, & ideo frequenter pereunt. Si veram sapientiam haberent, periculosa timerent. 2. *Secundo* potest hoc manifestari per verbum Bernardi dicentis. Quibus assimilabimus homines generationis hujus, aut quibus comparabimus illos quos à terrenis videmus & corporalibus avelli non posse? profectò similes sunt iis qui submersi periclitantur in aquis, qui nimirum tenentes nec ulla ratione quod primum manibus occurrit dimittentes quicquid sit illud; licet sit tale quod prodesse omnino non possit, & si qui forte ad eos ut subveniant veniunt, apprehensos secum tenent, ut nec sibi nec ipsis auxilium ferre valeant. In hoc magno & spacioso mari miseri dum perituris adhærent, omittunt ea quibus apprehensis salvare possent animas suas. 3. *Tertio* potest demonstrari per hoc, quod tales sunt similes homini molam asinariam ligatam in collo habenti, jam in aquam projecto, quia non solum habent lapidem centum talentorum collo ligatum, sed unam domum amoris vinculo habent cordi ligatam, unde amici eorum deberent eos redimere & antequam permitterent eos perire, quilibet deberet ad hoc adjuvare de suo. Uxor vero promittere debet de cætero se parcè victuram, ut maritum suum sic videret evadere.

III. *Psal. 110.* Circa tertium notandum quod principium sapientiæ sit timor Domini & sint duo genera malorum, scilicet malum culpæ & malum pœnæ. Sapientiæ mundanæ principium est timor mali, scilicet pœnæ, quod cum non sit verum malum sed bonum tanquam illud quod est à summo bono, scilicet Christo, & ducat ad summum bonum secundum illud Gregor. Mala quæ nos hic premunt, ad Deum citius nos ire compellunt, patet hoc quod sapientia hujus mundi verè stultitia est. Non enim timenda sunt mala pœnæ, immo amanda & amplectenda exemplo Christi, *qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* Hebr. 12. Item 1. ad Corinth. 1. *Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus.* Cum vero malum culpæ verè malum sit, quod perfectè Christus cavit, sapientia Dei, cujus principium est timor hujus mali, vera sapientia est. Ante Christi passionem malum pœnæ timebatur, malum vero culpæ à multis non timebatur nec cavebatur, immo Christus cruci affigi voluit ut veram sapientiam quæ est in sustinendo mala pœnæ & cavendo mala culpæ doceret.

IV. Circa quartum notandum quod secundum Glossam, qui salvantur sunt credentes in ipsum Joan. 3. *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto ita exaltari oportet filium hominis, ut qui credit in eum*, &c. Aliter tamen qui salvi fiunt possunt intelligi humiles. Unde super illud. Joan. 6. *Hæc est voluntas ejus qui misit me patris, ut omne quod dedit mihi pater non perdam*, dicit Glossa. Datus est mihi humilis, de tumentibus perit, de pusillis nihil. Gregor. Evidentissimum est signum reproborum superbia, electorum humilitas.

V. *Crux Dei virtus dicitur ob quinque.* Circa quintum notandum quod hoc quod crux Dei virtus dicitur potest referri ad *quinque.* 1. *Primo* ad hoc quod Christus in cruce diabolum vicit, & hominem ab illius potestate liberavit & mortem destruxit. 1. Corinth. 1. *Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.* 2. *Secundo* ad nobiles triumphos quos viri sancti habent per patientiam. Proverb. 16. *Melior est patiens viro forti.* Senec. Magnanimi est injurias in summa patientia pati. 3. *Tertio* ad hoc quod signum crucis vel memoria multum valet contra tentationes. Origen. Tanta est virtus crucis ut si mente fideliter habeatur, nulla peccati prævalere valeat invidia. Si continuo ad memoriam ejus revocemus triumphum, totius effugiet peccati & mortis exercitus. Nullus dæmonum

prope stare potest, videns gladium in quo devictus est atque dejectus. Et *notandum* quod quatuor ligna dicuntur fuisse in cruce Domini. *Cedrus, Cypressus, Oliva, Palma*, in quibus designatur quadruplex efficacia quam habet signum crucis vel memoria. *Prima* est quod fugat malas cogitationes, quod designatur in cedro, quæ dicitur fugare serpentes. *Secunda* quod in tribulatione præstat constantiam, quod designatur in Cypresso quæ nullius venti impulsu comam amittit, ut dicit Glossa super illud Ecclesiastici 24. *Sicut Cypressus in monte Sion. Tertia* amaritudinem pœnitentiæ nobis temperat, quod designatur in oliva, cujus liquor est cibi condimentum. *Quarta* est quod de hoste triumphat, & eum fugat, quod signatur in palma, unde victores solent coronari. In his quatuor casibus cruce nos consuevimus defendere, vel cum aliqua mala cogitatio surgit, vel cum aliquod periculum subito emergit, vel cum dolor aliquis nos arripit, vel cum aliquod fantasma Diaboli se nostris sensibus objicit. *Quarto* potest referri ad miracula, quæ ad signum crucis facta sunt in Inventione sanctæ Crucis, de qua hodie solennizamus. Ad contactum Crucis dominicæ mortuus unus suscitatus est. Cum enim tres cruces inventæ essent, & dubitaretur quæ esset Crux Domini, & tactus fuisset mortuus crucibus latronum, qui cum ipso fuerant crucifixi, ad tactum solius Crucis Domini surrexit. *Quinto* potest referri ad virtutem, quam habet crux in benedictionibus. Ideo nullus verecundetur cruce, cui conferamus eam ut coronam; etenim omnia quæ secundum nos sunt, per crucem perficiuntur, regeneratio & consecratio, &c.

Quatuor ligna materiana crucis spiritualiter explicantur.

Ob hæc quatuor cruce nos signamus.

4.

5.

DE S. JOANNE ANTE PORTAM LATINAM.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Sermo iste tria tractat de S. Joanne.

SERMO I.

Conversus Petrus vidit alium discipulum quem diligebat Jesus sequentem, qui & recubuit super pectus ejus & dixit, Domine quis est qui tradet, &c. *Joan. ult.*

Tria de S. Joanne tractantur.

Filius Dei, qui venit in mundum ut mundum erudiret, multos discipulos habuit, inter quos unus charissimus fuit Joannes, de quo solennizamus. Qualis autem hic discipulus fuerit ostenditur nobis in verbis propositis, in quibus *primo* apparet ejus *humilitas*, referens enim de se quæ faciunt ad ejus laudem, se non nominavit. *Secundo dilectio* Magistri ad eum ibi: *quem diligebat Iesus, qui & recubuit supra pectus eius: Tertio auctoritas* ejus ad alios discipulos ibi: *& dixit, Domine quis est qui tradet te?*

I. Humilitas eius.

Humilitas apparet in hoc, quod de se tanquam de altero loquitur. Simile habes de Paulo. 2. Corinth. 12. *Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, sive in corpore sive extra corpus nescio, Deus scit, raptum usque ad tertium cœlum.* Omnis laus in proprio ore sordescit, ideo dicitur. Proverb. 27. *Laudet te alienus, & non os tuum.* Ad verè humilem *tria* pertinent. *Primum* est ut bona sua abscondat secundum illud. Matth. 6. *Cum oraveris intra in cubiculum tuum & clauso ostio ora patrem tuũ in abscondito.* E contrario superbi bona sua ostendunt, ut Pharisæus Luc. 18. *Iejuno bis in Sabbatho,* &c. *Secundum* est ut mala sua & defectus cognoscat & confiteri non erubescat, ut faciebat Paulus 1. Corinth. 15. *Non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.* 1. Timoth. 1. *Qui prius blasphemus fui & persecutor & contumeliosus*, &c. E contrario superbus mala sua palliat & tegit, ut Adam. Genes. 3. *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno vitæ & comedi. Tertium* est verus humilis mala sua recognoscendo & bona sua abscondendo vilis vult reputari, non humilis prædicari, secundum verbum Bernard. E contrario superbus si qua opera facit humilia, ex eis videri appetit, secundum illud: gloriosa res est humilitas, qua palliari appetit superbia ne vilescat.

Humilis & superbus in tribus differunt.

II. Gratia & amor Christi ad S. Ioannem. Causa huius quæ fuerit. Joannes quid sonet.

Joannes qui perfectè humilis fuit, lectionem quam à Magistro audivit, scilicet humilitatis. Matth. 11. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde*, bene retinuit, & ideo gratiam magistri habuit, humilibus enim Deus dat gratiam. Jac. 4. Ipse fuit Joannes & re & nomine. Joannes interpretatur in quo est gratia: Specialiter dilexit eum Christus. Si magnum est diligi ab homine magno, quantum est tunc diligi à Deo? Non diligebat eum, quia solum eum diligeret, sed quia plus omnibus diligebat eum, & quia majora signa dilectionis ostendebat ei, non affectu carnali, nec quia erat consanguineus, sed affectu spirituali. Et potest assignari *triplex ratio* hujus ostensionis. *Prima* est quia junior cæteris Apostolis mundum reliquerat, quod valde gratum erat Deo. Thren. 3. *Bonum est homini cum portaverit jugum ab adolescentia sua.* De primis fructibus fiunt exenia grata magnatibus. Micheæ 7. *Præcoquas ficos desideravit anima mea.* Pater minori filio magis applaudit, sic Christus majora signa dilectionis Joanni ostendit. *Secunda* est quod perfectius ceteris discipulis carnis voluptatem reliquit, est enim Virgo electus à Domino. Ipse sponsam pro Christo reliquit, vocatus est enim de nuptiis ut ait Hieron. Ideoque pro Christo carnales delitias reliquerat, quia volebat ut in eo solatium haberet. Bern. Delicata est divina consolatio, nec datur facile admittentibus alienam. *Tertia ratio* est, quia contemplationi plus aliis animum suum dabat; unde cæteris scribentibus quæ erant humanitatis, ipse scripsit quæ erant divinitatis, ideo per aquilam figuratus est. Ezech. 1. & Apocal 4. Ostendit majora signa dilectionis Christus Mariæ quam Marthæ, & Joanni quam Petro, ipse enim erat magistro magis familiaris. *Tria* autem fuerunt signa familiaritatis. *Primum* quia supra pectus ejus in cœna recubuit. *Secundum* quod matrem charissimam in cruce ei commendavit, patri animam, virgini vero Virginem beatam. *Tertium* vero fuit quod sine dolore martyrij voluit eum finire vitam, quia anima eius parum carni adhærebat, quasi sine dolore separata fuit.

Ob tria præ cæteris à Christo dilectus est S. Ioannes. 1.

2.

3.

Tria signa amoris Christi majora erga S. Ioannem.

III. Authoritas S. Ioannis inter condiscipulos. Causa huius.

Et quia familiarior erat Christo, ideo inter discipulos magnæ fuit auctoritatis, unde Petrus caput Apostolorum, quod per se interrogare ausus non fuit, per Joannem interrogavit, annuens ei quod quærebat, quis eum traditurus esset. Solebat Petrus non solum interrogare, sed etiam respondere Christo aliquando pro omnibus Matth. 16. *Tu es Christus filius Dei vivi.* Et alibi Matth. 26. *Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.* Tunc non ausus fuit interrogare, forsitan quia corripiens Dominum de sua passione, durè fuerat ab eo redargutus. Matth. 16. Quem Petrus habuit mediatorem ad Christum, studeamus habere intercessorem & mediatorem in curia cælesti, tanquam & regi & reginæ familiarissimum, qui nepos est reginæ & quasi filius. Dixit enim Christus matri de ipso Joan. 19. *Ecce filius tuus.* Ipse cognatus est regis & quasi alter ipse, quem matri suæ pro se dimisit. Ipse negotium salutis nostræ efficacissimè procurare poterit.

Alios sermones require in alio festo sancti Ioannis.

DE BEATO DOMINICO CONFESSORE.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Principio occasione sumpta ex themate docet hic sermo omnibus hominibus, sed præcipuè Clericis & Religiosis, studendum esse, ut placeant Deo ob tria, idque duobus modis obtineri. In reliquo deinde sermone docetur S. Dominicum similem fuisse Enocho in nomine, & in sex aliis, quæ ad secundum modum placendi Deo, nimirum ut sanctum Dominicum imitemur, referuntur.

SERMO LI.

Enoch ante translationem habuit testimonium placuisse Deo. *Hebr. 11.*

Omnes homines studere debent ut placeant Deo.

STudium & desiderium omnium hominum ad hoc debet esse ut Deo placeant, pro Dei placito placitum faciant, & pro Deo placitum relinquant, Sapiens.

Est virtus placidis abstinuisse bonis.

Sic suum placitum perfectè obtinebunt, illud scilicet quod animæ summè placet, quod sic placet quod nunquam vel nulli displicet, cujus comparatione alia placentia sunt. Secundum magnitudinem ejus cui placere quærunt debet esse magnitudo studii & desiderii eorum. Hieron. in Epistola. Tanto majori studio placendi opus est, quanto majus est placitum. Licet studium & desiderium omnium hominum debeat esse ad placendum Deo, maximè tamen clericorum & religiosorum. *Primo* quia multa desideria placentia reliquerunt, ut ei totaliter intenderent & amplius ei placerent. 1. Cor 7. *Qui sine uxore est sollicitus est quæ Dei sunt ut placeat Deo, qui autem cum uxore est sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori & divisus est.* *Secundo* quia stare habent in conspectu Domini, qui habent ministrare Deo quod valde periculosum est, quibus iratus est Dominus. Principes hujus sæculi vix possunt sustinere quod illi quibus offensi sunt veniant ante eos. Quid ergo cum ante regem regum quasi continuè stat qui eum offendit? Abac. 1. *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & ad iniquitatem respicere non poteris.* Ephes. 1. *Elegit nos Deus ut essemus sancti & immaculati in conspectu illius.* David Psalm 17. *Ero immaculatus cum eo.* De his qui licet Deo displiceant, tamen stant in conspectu illius, conqueritur Dominus. Isaiæ 65. *Populus qui ad iracundiam me provocat ante faciem meam semper est.* Quando Dominus diu sustinuit, aliquando hac de causa eos interficit secundum illud, Levit. 10. *Sanctificabor ego in his qui appropinquant mihi*, id est sanctus apparebo, peccata eorum non dissimulabo, sed de illis vindictam sumam. *Tertio* quia Deum pro aliis debent placare, unde oportet eos Deo placere. Bernardus. Non placas, si non places, cur ergo Sacerdos. Idem \ æ filiis iræ, qui nondum reconciliati sunt, officium reconciliationis sibi assumunt. Eccles. 44. *In diebus suis placuit Deo, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio.* Clericis & religiosis frequenter ponendum est ante oculos cordis speculum sacræ scripturæ, ut si fuerit in eis fœditas aliqua, videant eam & removeant. Hieron. in Epistolis. Impossibile est Deo quemquam posse placere, qui quid ei placeat ignorat, fieri etiam potest ut obsequendi officio offendat, qui quomodo obsequi debeat ante non didicit, frequenter etiam recognoscendi sunt ab eis viri sancti, qui Deo excellenter placuerunt, ut imitando eos Deo placeant, quia secundum verbum Senecæ nisi ad regulam prava non corriges.

Maxime Clerici & Religiosi ob tria.

Duo illis maximè consideranda.

1. Sacra scriptura.

2. Sanctorum exempla.

De numero virorum Deo excellenter obsequentium fuit beatus Dominicus, de cujus translatione hodie solennizamus, ad quem verbum propositum referre volumus quod dicit Apostolus de Enoch, qui fuit septimus ab Adam, & satis competenter potest ad eum referri, cum ipse fuerit valde similis Enoch. Secundum hunc modum loquendi vocat veritas Joannem Heliam. Matth. 11. *Omnes Prophetæ & lex usque ad Ioannem prophetaverunt, & si vultis recipere, ipse est Helias qui venturus est*, &c. Tunc intellexerunt discipuli, quod de Joanne Baptista dixisset eis. Beatus Dominicus fuit Enoch secundum nominis interpretationem, interpretatur enim cum Deo ambulans vel ædificans. Proficiendo de virtute in virtutem cum Deo ambulavit, prædicatione sua fidem ædificavit. Econtra cum diabolo ambulant, dum in malo proficiunt, qui quanto à Deo plura bona recipiunt, tantò magis postpositi sunt Psalm 73. *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.* Enoch ante translationem habuit testimonium placuisse Deo. Sed beatus Dominicus etiam ante translationem, & in translatione, & post testimonium habuit placuisse Deo. Nunc de his in quibus fuit similis Enoch prosequamur. Sex quæ de Enoch possumus habere ex scriptura sacra. *Primũ* est quod fuit fidelis. Heb. 11. *Fide Enoch translatus est.* *Secundum* est, quod cum Deo ambulavit. Genes. 5. *Tertium* quod timore judicij homines ad pœnitentiam incitavit, unde legitur in Epistola Judæ. *Prophetavit autem de his septimus ab Adam dictus Enoch. Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere judicium contra omnes & arguere omnes impios*, &c. *Quartum* quod Deo excellenter placuit. Sap. 4. *Placens Deo factus est dilectus, & vivens inter peccatores translatus est.* Ecclesiastici 49. *Nemo natus est in terra qualis Enoch.* *Quintum* est quod translatus est. *Sextum* est quod gentibus sapientiam est daturus. De his duobus legitur Ecclesiastici 44. *Enoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, ut det gentibus sapientiam.*

S. Dominicus fuit similis Enocho in nomine Enochi interpretato.

Item in aliis sex.

Quantum ad primum fuit beatus Dominicus similis Enoch, quia fuit valde fidelis, cum vitam suam ad fidei defensionem expendere voluit, ut contra Hæreticos fidem defendere posset. Ipse patriam suam reliquit, in terram Albigensium venit, ubi multos labores, multas irrisiones sustinuit, periculis multis se exposuit, abstinentiis immoderatis corpus suum afflixit, intelligens enim quod hæretici magnæ abstinentiæ simplices homines deciperent, ut eis posset resistere, quandoque per totam Quadragesimam jejunavit in pane & aqua, & super tabulam nudam jacuit. Ipse ad defensionem fidei ordinem Prædicatorum instituit. Quantum ad hunc zelum fidei multi ministri Ecclesiæ sunt ei valde dissimiles. Fidem in se perimit qui mala opera agit, *fides* enim *sine operibus mortua est*, Jac. 2. Fides dicit Deo illud Genes. 30. *Da mihi liberos, alioquin moriar.* Bernardus. Bene places Deo tuæ fidei interfector. Fides est primogenita virtutum, unde quasi primogenitam Dei occidit, qui fidem habens mala opera agit. Mali ministri Ecclesiæ vita sua fidem impugnant. Quasi maximum argumentum quod habent hæretici contra fidem Catholicam est eorum mala vita, dicimus enim siquidem Domino crederent, non sic viverent. Quis credit alicui si cibum aliquem delicatum venenatum asserit, & tam citò illum comedit. Job 6. *An gustare aliquis poterit quod gustatum afferat mortem?* Præterea quam securitatem habet homo simplex, quod Sacerdos non mentiatur, quem scit non timere fornicari, vel adulterari vel simoniam committere. Et licet constaret de Sacerdote malo quod nollet decipere mentiendo, tamen timeri potest, ne ipse decipiatur, peccatum enim hominem excæcat. August. Errat

1. In fide seu zelo fidei.

Clerici malæ vitæ S. Dominico dissimiles reprehenduntur.

quisquis

quisquis veritatem se cognoscere putat si adhuc nequiter vivat, cum modicum pulveris injectum oculo corporis eius visum impediat, quid potest facere magna moles terram occupans injecta oculo Ecclesiæ? Quomodo clarè videt ille, in quo ignis concupiscentiæ est, ex quo multus procedit fumus? Quomodo sapientiæ lumen ad eos venit, qui spurcitia manuum suarum illud à se prohibent? Ecclesiastici primo. *Concupiscens sapientiam serva justitiam, & Deus prebebit illam tibi.* Ejusdem 27. *Volatilia ad sibi similia conveniunt, & veritas ad eos qui operantur illam revertetur.* Apocal. tertio. *Collyrio unge oculos tuos ut videas.* Collyrio oculi ut videant, unguntur, cum ad agnoscendam veri luminis claritatem intellectus nostri aciem meditatione bonæ operationis adiuvamus.

II. In hoc quod cum Deo ambulavit triplicitèr.

Quantum ad secundum fuit similis Enoch. Vere enim cum Deo ambulabat, quod *tribus* de causis potest intelligi dictum. *Primò* quia Dei offensam sollicite evitavit, *secundò* quia Deo propter se adhæsit, *tertiò* quia Deo valde familiaris fuit. Offensam Dei solicite cavit, vivens ac si Deum iuxta se videret.

1. Cavendo offensam Dei.

Quisquis turpe facis quod me spectante rubes.
Cur spectante Deo non magis ipse rubes.

Boëtius.

Magna nobis si dissimulare nolumus indicta est probitatis necessitas, cum agamus ante oculos judicis cuncta cernentis. Mich. 6. *Indicabo tibi ô homo quid sit bonum, & quid Deus requirat à te: utique facerè iudicium & iustitiam & diligere misericordiam & sollicite ambulare cum Deo tuo.* Ille cum Deo ambulat, quem iniquitas ab eo non separat, cum innocenter vivit. Isaiæ 59. *Iniquitates vestra diviserunt inter vos & Deum vestrum.* Psalm. 4. *Innocentes & recti adhæserunt mihi.* Et notandum quod quidam ambulant *contra Deum*, quidam *ante Deum*, quidam *post Deum*, quidam *cum Deo*. *Contra Deum* ambulat qui mundum usque ad Dei contemptum amat, *amicus enim hujus mundi, inimicus Dei, constituitur.* Iacob. 4. Iob 15. *Currunt adversus Deum erecto collo, & pingui cervice armati sunt.* In colli erectione intelligitur amor præeminentiæ; in pinguedine verò rerum affluentia, quia aliqui inveniuntur qui in malis suis se defendunt. Superbia currit in infernum, sicut humilitas in paradisum. Augustinus. Væ hominibus cuius auriga est superbia, necesse est enim ut præceps eat. Navicula Petri pro magna parte vento superbiæ agi videtur unde timendum est ne scopulis illidatur & frangatur. Pro magna parte sui nimis quærit altitudinem sæcularem, unde timendum est de ruina. Proverb. 17. *Qui altam facit domum suam, quærit ruinam.* Hodie abominatio stat in loco sancto in multis Ecclesiis. Math. 24. *Cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, stantem in loco sancto, qui legit intelligat.* Abominatio est sæcularis altitudo, secundum illud. Luc. 16. *Quod altum est apud homines, abominatio est ante Deum.* *Ante Deum* ambulat, qui per viam delicatam & latam portam intrare vult regnum cœlorum, cum Christus per arctam viam & angustam portam intraverit. Matth. 7. *Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est qua ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quam angusta porta & arcta est via quæ ducit ad vitam,* &c. Luc. ult. *Nonne oportuit pati Christum & sic intrare in gloriam suam?* Frustra molliorem vitam speramus, nisi qua præcesserit eamus. Ioann. 15. *Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis, non est servus major Domino suo.* Ante Christum volebant ire filii Zebedæi volentes conregnare, sed non compati. Matthæi 20. Similiter & Petrus volens impedire Christi Passionem, cui dictum est: *Vade post me Sathana*

Quatuor genera ambulantium.

1. Contra Deum qui ambulent.

2. Ante Deum qui ambulent.

Matth. 16. *Post Deum* ambulant pœnitentes. Matth. 16. *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* *Cum Deo* verò ambulant innocentes, secundum illud Apocal. 3. *Habes pauca nomina in Sardis qui non inquinaverunt vestimenta sua, ambulant mecum in albis quia digni sunt.* Sic beatus Dominicus cum Deo ambulavit, qui virginitatem toto tempore vitæ suæ servavit. Aliter etiam cum Deo ambulavit, quia ei propter se adhæsit. Videntur multi in Ecclesia ambulare cum Deo, qui potius ambulant cum divitiis. Quando canis ambulat cum duobus simul euntibus, nescitur quis sit Dominus eius, sed si se separaverint, tunc agnoscitur; quia canis sequitur Dominum suum. Sic dum in Ecclesia sunt divitiæ, non agnoscitur quis Christum sequatur vel divitias. Sed tempore Antichristi cum fiet separatio divitiarum ab Ecclesia, tunc agnoscetur. Tunc *derelinquetur filia Sion ut umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario.* Isaiæ primo. Beatus Dominicus sicut erat Dominicus nomine, sic voluit esse Dominicus re, & ut totaliter esset Domini, divitias voluit relinquere sciens illud esse verum, *non potest servire Deo & mammona.* Matth. 6. Mammona Syra lingua divitiæ, Chrysost. Divitiæ à Dei servitute nos expellunt in suam captivitatem. Vnde Psalm. 75. *Viri divitiarum* dicuntur avari. Et sicut beatus Dominicus verè fuit Domini, sic voluit adhærentes sibi verè domini esse. unde ei competit illud. Exod 32. *Si quis Domini est iungatur mihi.* Et subdit: *Ponat vir gladium super femur suum; ite & redite de porta ad portam per medium castrorum, & occidat frater amicum & proximum suum.* Qui verè Domini est non habet amorem nimium ad nepotulos suos, imo si sciret placitum Deo esse, esset paratus occidere filium suum. Genesis 22. Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum & matrem, &c. non potest meus esse Discipulus.* Item beatus Dominicus, cum Deo ambulavit, quia cum Deo fuit valde familiaris, de die nullus eo communior, de nocte nullus eo in oratione ferventior, De die intendebat operibus misericordiæ, de nocte orationi & contemplationi. Psalm. 41. *In die mandavit Dominus misericordiam suam & nocte canticum eius.*

3. Post Deum qui ambulent.

4. Cum Deo qui ambulent.

2. Adhærendo Deo propter se, non propter divitias more malorum Ecclesiasticorum.

3. Deo familiariter utendo.

Quantum ad tertium fuit similis Enoch, quia Prædicator fuit valde fervens, unde mater eius antequã ipsum conciperet vidit in somnis se gestare catulum accensam in ore faculam bajulantem, quæ totum mundum incendere videbatur. Ipse opus Apostolicum, Angelicum & divinum, scilicet prædicationem, quæ pro negligentia Prælatorum quasi extincta erat, suscitavit. Istud opus Apostolicum erat secundum illud 1. Corinth. primo. *Non misit me Deus baptizare, sed evangelizare.* Glossa. Augustinus. Perfectè baptizare etiam minus docti possunt, perfectè autem evangelizare multò est difficilioris & rarioris operis. Ad hoc quod aliquis perfectè evangelizet, oportet quod totus à Spiritu sancto occupetur, ut scilicet scientia sit in intellectu, caritatis dulcedo in sermone, lux boni exempli in opere. Opus istud est angelicum. Luc. 2. dixit Angelus. *Evangelizo vobis gaudium magnum.* Et illud Isa. 61. *Evangelizare pauperibus misit me.* Opus etiam divinum est, cum filius Dei hoc opus exercuit. Marc. 1. *Eamus in civitates & vicos proximos, ut ibi prædicem, ad hoc enim veni.* Exercuit autem excellenter hoc opus ad modum primorum Prædicatorum Ecclesiæ, Apostolorum scilicet, cui excellentiæ aureola habetur. Vnde super illud Exod. 25. *Et super illam coronam aureolam alteram*, dicit Interlinearis. In hac figuratur eorum remuneratio, qui in doctoribus excellunt. Nunquid habituri sunt aureolam Doctores cupidi & avari qui co-

III. In fervore prædicationis.

Quæ faciunt Prædicatorem perfectum.

Prædicatores mali...

temptum temporalium verbo prædicant, & contrarium exemplo malo agunt? Qui ut videtur, potius mammonæ quam Deo serviunt, principaliter enim pro temporalibus operantur. Qui hic mercedem suam recipiunt, quæ est ratio ut cumuletur eis merces in futuro, qui hic prius recipiunt quam mereantur. Sed quid erit de illis qui divitias non habent de facto, sed tantum habent eas in desiderio? Sed nunquid illi inter excellentes doctores numerandi sunt. Videtur quod non. Sicut ille qui habet integritatem in carne, & corruptionem in mente, manens talis non est dignus aureolâ. Hieronym. Nihil prodest habere virginitatem, si mente quis nupserit.

IV. In illo quod Deo placuit in tribus.

Quantum ad quartum fuit beatus Dominicus similis Enoch, excellenter enim Deo placuit, cum habuerit fidem vivam, conversationem puram, doctrinam sanam, quæ tria specialiter placent Deo. Fides adeo placet ei, quod sine ea impossibile est placere Deo. Hebr. 11. Eccles. 1. *& quod beneplacitum est illi fides & mansuetudo.* Puritas etiam multum placet ei Cantic. 2. *Qui pascitur inter lilia.* Zelus etiam animarum multum placet ei, nullum enim sacrificium majus est Deo quam zelus animarum, ut dicit Glossa Gregor. Ezech. 4. *Sume tibi sartaginem ferream.*

V. In translatione. S. Dominicus habuit divinum testimonium quod placuit Deo translatione.

Circa quintum notandum quod habuit beatus Dominicus ante translationem testimonium placuisse Deo à patre & filio, & spiritu sancto, *tres enim sunt qui testimonium dant in cœlo. Pater, Verbum, & Spiritus sanctus.* 1. Joan. 5. Pater, cui attribuitur potentia dedit ei testimonium dando ei virtutem in miraculorum operatione. Filius, cui attribuitur sapientia, qui & verbum patris dicitur, dedit ei testimoniũ in sapientis verbi administratione. Spiritus sanctus cui attribuitur bonitas, dedit ei testimoniũ in bona conversatione. In translatione vero sua testimoniũ habuit odoris mirabilis, qui de ejus corpusculo exivit, cũ fœtor secundum naturã ab eo exire deberet.

In translatione.

Et *notandum* quod diversis sanctis dedit Dominus diversa testimonia placentiæ suæ vel in morte, vel post mortem. Aliquibus dedit testimonium lucis, ut Joanni Evangelistæ & Andreæ, super quos lux magna in morte apparuit. Aliquibus verò testimonium unctionis, ut S. Nicolao & S. Catharinæ. Aliquibus vero testimonium odoris, ut beato Dominico. Et convenienter institutori Ordinis prædicatorum fratrum tale testimoniũ datum est, cum odor boni exempli multũ necessarius sit prędicatoribus, unde dicebat ille egregius prædicator, *Christi bonus odor sumus*, 2. Corinth. 2. & monebat ad hoc Timotheum & Titum, 1. ad Timoth. 4. *Exemplum ergo fidelium esto*, &c. Tit. 2. *In omnibus prabe te exemplum bonorum operum.* Qui habet doctrinam bonam & exemplum malum sedet in cathedra pestilentiæ.

Psalm. 1.

Maximus defectus hujus odoris erat, cum Dominus dedit Ecclesiæ beatum Dominicum. Multum enim nocet Ecclesiæ Dei, quod illi qui habent eam docere pro magna parte fœtore mali exempli eam corrumpunt. Hierem. 51. *Ecce ego ad te mons pestifer, qui corrumpis universam terram.* Valde conveniens fuit, ut de corpore illo, unde dum viveret, exierant verba sapientiæ, exiret etiam post mortem suavis odor & & non fœtor.

Psalm. 1.

Non fuerat in vita ipsius sepulchrum patens guttur ejus, ideo post mortem convenienter non fœtor sed odor suavis inde exivit. Et possumus distinguere triplicem translationem ejus. *Prima* fuit de loco periculi in locum securitatis. *Secunda* de loco laboris ad locum quietis, hoc fuit in transitu ejus de mundo ad cœlum, eadem enim die & hora qua defunctus est ostensus est cuidam fratri ascensus animæ ejus in cœlum. *Tertia* fuit translatio corporis ejus de loco humili ad locum honoris, de qua solennizamus.

Post translationem triplicem.

VI. In hoc quod ejus translatio utilis fuit aliis.

Circa sextum notandum quod Enoch non est translatus sibi soli, sed utilitati Ecclesiæ, ut tempore necessitatis ejus subveniat, tempore enim Antichristi mittetur ei daturus sapientiam, quia tunc ei consulet contra astutias Antichristi. Sicut beatus Dominicus non sibi soli translatus est, sed utilitati Ecclesiæ, ut scilicet subveniat ei in suis necessitatibus. Et notandum quod magna fiducia debet haberi in eo, non enim deest ei *voluntas* subveniendi vel *facultas*.

Fiduciam ad S. Dominicum debemus habere ob duo.

1. Ob voluntatem nobis subveniendi.

Cum beatus Dominicus tantum fuerit compassus peccatoribus, cum esset in pœnitenti vita, quod pro salute eorum paupertati & laboribus se exposuerit, verisimile est quod adhuc velit juvare eos. Pietas enim ejus non est diminuta sed potius augmentata, quoniam ante fontem misericordiæ assistit. Præterea charitas quæ est igniculus, cujus caminus est in Paradiso. Ipse vendidit libros suos, quando erat in scholis scholaris & pretiũ illorum distribuit pauperibus. Præterea ipse novit per experientiam infirmitatem humanam, quæ tantum hodie abundat, quod non sic antiquitus. Verisimile est quod velit humilibus subvenire. *Potestas* verò subveniendi, non deest ei, multum enim Deus amat modernos sanctos, qui abundante tanta malitia in mundo sanctitatem servaverunt, & valde magni meriti sunt apud Deum. Rogemus [illegible]um, qui Deo excellenter placuit, ut impetret nobis, ut hic placeamus Deo.

2. Ob facultatem nobis succurrendi.

DE BEATO BARNABA APOSTOLO.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo de amore seu amicitia inter Deum & homines.

SERMO LI.

Vos Amici mei estis si feceritis quæ ego præcipio vobis. *Joan.* 15.

Omnibus rebus humanis anteponenda est amicitia ut dicit sapiens. Ecclesiastici 6 *Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti.*

Amicitia quanti sit facienda.

Venit deus in mundum ut amicitiam hominum sibi acquirat, rogavit homines universitate creaturarum ut eum amarent. August. Domine cœlum terra & omnia quæ in eis sunt dicunt mihi ut amem te, nec cessant hoc dicere omnibus. Mandaverat eis per Moysen & Prophetas ut eum amarent, tandem venit ipse & multiplicis beneficij exhibitione & æternæ gloriæ promissione amicos sibi acquirere voluit.

Amicitiam hominum, quomodo Deus ambiat.

Acquisivit amicitiam Apostolorum, de quorum numero fuit beatus Barnabas, cujus hodie festum celebramus. Docuit etiam homines quomodo amicitiam Dei possent acquirere. Doctrina vero ista nobis hodie in Evangelio recitatur, cum dicitur: *Vos amici mei estis*, &c. In hoc quod Deus amicitiam hominum dignatur quærere, apparet nobis ejus magna benignitas. Si pauper quærat amicitiam divitis non est mirandum quia eo indiget, sed cum Deus sit ditissimus, homo pauperrimus, mirum est quod Deus, qui bonorum nostrorum non eget, quærit amicitiam hominis? Psal. 8. *Domine quid est homo quia memor es ejus?* Job 7. *Quid est homo quia magnificas eum?* &c. August. domine quid sum ego ut me amare te jubeas, & nisi hoc faciam irritaris & minaris mihi ingentes miserias? Ad hanc quæstionem *quid est homo?* responderi potest quod homo est res fragilis naturaliter. Isa. 40. *Omnis caro fœnum.* Pauper gratia, gratiæ enim gutta datur ei. Matth. 17. *Si habueritis fidem sicut granum sinapis*, &c. Abundans in culpa, Genes. 8. *Sensus & cogitatio humani cordis ad malum prona sunt ab adolescentia*

Quanti hoc sit faciendũ.

Fragilitas hominis quadruplex.

Tria circa amicitiam Dei notanda.

tia sua. Plena miseria Job 34 *Homo natus de muliere*, &c. Circa Dei amicitiam *tria* nobis attendenda sunt, scilicet quare multum debeat honorari, quomodo possit acquiri, quibus signis valeat percipi.

I. Valde optanda est ob tria

1. Quia valde est honorabilis.

Circa primum notandum quod amicitia est multum optanda, quia valde est *honorabilis* & multum *utilis & durabilis*. Si magnum est esse servum regis terreni, quam magnum est esse servum regis æterni? quam magnum est esse ejus amicum? Psalm. 138. *Nimis honorati sunt amici tui Deus*, non solum honorati sunt in cœlo, sed etiam in mundo. Major honor exhibetur modico pulveri amici Dei quam uni magno terreno principi. Ad quærendam Dei amicitiam laborabant omnes sancti in mundo isto. Valde *utilis* est hæc amicitia, amicis enim Dei omnia sunt quasi amica, prosunt enim eis. Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, &c. Econverso inimicis Dei omnia quasi sunt inimica. Ipsimet sunt sibi inimici. Psalm. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* Ecclesiastici 20. *Fatuo non erit amicus.* In futuro magis apparebunt istæ inimicitiæ, quando pugnabit orbis terrarum contra insensatos. Sapient. 5. Gregor. offenso Creatore omnis creatura damnatum habet odio. Ipsi sancti qui multum amaverunt peccatores in mundo isto, lætabuntur cum viderint vindictam. *Durabilis* est amicitia ista, morte enim non deficit, sed crescit 1 Corinth. 13. *Charitas nunquam excidit.* Augustinus in libro confess. loquens de hoc amico, nemo te amittit, nisi qui dimittit.

Quia valde utilis est.

Psal. 57.

Quia valde est durabilis.

II. Acquirenda est tribus modis.

Circa *secundum* notandum quod Dei amicitia acquiritur *primo* Deum amando. Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Joan. 14. *Qui diligit me, diligetur a patre meo.* *Secundo* mandata ejus implendo, juxta verbum propositum: *Vos amici mei estis*, &c. Et maximè implendo præceptum de dilectione, de quo præmissum est: *hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem*, &c. *Tertio* quæ ipse diligit diligendo & quæ ipse odit odiendo. Ipse diligit bonum gratiæ & odit malum culpæ Ps. 96. *Qui diligitis Dominum, odite malum.* De malis ad quæ habet speciale odium, habetur Prov. 6. *Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus. Oculos sublimes*, &c. Septimum quod detestatur est *seminare inter fratres discordiam.* Per contrarium vero intelligas quod specialissimè amat eos qui inter fratres procurant concordiam vel amicitiam.

1.

2.

3.

III. Acquisitæ signa tria.

1.

Signa quibus amicitia divina perpendi potest sunt hæc. *Unum* est cum aliquis habet ad verbum Dei magnum amorem, ut illud libenter audiat, memoriter teneat, opere impleat Hieron. Qui diligit diligetur & custodit beneplacitum suum. Luc. 10. Maria sedens secus pedes Domini audiebat verbum oris illius. Ejusdem 2. *Maria conservabat omnia verba hæc*, &c. Joan. 14. *Qui habet mandata mea & servat ea ille est qui diligit me.* *Aliud* signum est cum aliquis piis libenter largitur bona sua. 1. Joan. 3. *Qui habuerit hujus mundi substantiam & viderit fratrem suum necessitatem habere & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Cant. ult. *Si dederit homo omnem substantiam suam pro dilectione quasi nihil despiciet eam.* *Aliud* signũ est cum mala libenter sustinet pro Deo. Ecclesiastici 2. *In igne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis*, id est pœna interrogat si quis veraciter amat. Beatus Barnabas ad verbum Dei magnum amorem habuit, qui sicut legitur in vita ipsius Evangelium Matthæi secum ferebat, & impositione manus & Evangelij infirmos curabat. Bona sua libenter pro Christo dedit, qui vendito agro suo pretium ad pedes Apostolorum posuit. Actor. 4. Mala pro Christo libenter sustinuit, qui voluntariè ivit ubi se scivit moriturum esse & pro Christo passurum, &c.

2.

3.

Hæc signa habuit S. Barnabas.

DE BEATIS GERVASIO ET PROTASIO
SERMO UNICUS.

SERMO LIII.

SUMMARIUM.

Hic sermo hortatur nos ad sustinentiam malorum hujus vitæ, ad contemnendum odium Mundi & ad perseverantiam.

Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum, qui autem perseveraverit usque in finem salvus erit. *Matth.* 24

Ad sustinentiam malorum dupliciter monemur.

1. Exemplo SS. Martyrum.

2. Verba dupliciter.

HOdie monet Ecclesia fideles ad sustinentiam malorum hujus mundi *verbo & exemplo* in Evangelio, ubi doctrina Salvatoris exhortans discipulos ad sustinentiam malorum recitatur. *Exemplo* in hoc, quod sustinentia beatorum martyrum Gervasij & Protasij recolitur. In *verbis* vero propositis Salvator discipulis malum quod passuri erãt prius prænuntiavit dicens: *Eritis odio*, &c. *Secundo* ad tolerantiam spe salutis eos animat dicens: *Qui perseveraverit*, &c. Secundum Gregorium, *ideo mala eis denuntiat, ut eo minus perturbent venientia, quo fuerint præscita. Minus enim jacula feriunt quæ prævidentur, & nos tolerabilius mundi mala suscipimus, si contra hæc per præscientiæ clypeum communimur.* Gravis tribulatio fuit primis de Ecclesia, quod ab hominibus obruebantur. Gravior vero erat quia odiebantur ab his á quibus debebant diligi. Marc. 13. *tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & consurgent filij in parentes, & morte eos afficient.* Gregor. *Minorem dolorem mala ingerunt quæ ab extraneis inferuntur, plus vero in nobis ea sæviunt quæ ab illis patimur, de quorum mentibus præsumebamus, quia & cum damno corporis mala nos cruciant amissæ charitatis. Hinc est quod de Iuda traditore suo per psalmistam.* Psal. 54. *Dominus dicit. Si inimicus meus maledixisset mihi*, &c. *Item.* Psal 40 *Homo pacis meæ in quo speravi*, &c. *Ac si de traditore suo apertis vocibus dicat: transgressionem eius tanto gravius pertuli, quanto hanc ab eo qui meus esse videbatur, sensi.* Gravissima fuit tribulatio, quia à mundo odiebantur qui ab eo erant diligendi, scilicet quia nomen Jesu bonum, salubre hominibus & gloriosum portabant.

Tribulationes primorum de Ecclesia quantæ fuerunt.

Circa odium quod habet mundus ad servos Dei notandum quod servi Dei non debent de hoc mirari his de causis. *Primo* quod ipsum Dominum mundus odivit Joan. 15. *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.* August. magna consolatio membris ex capite. Matth. 10. *Non est discipulus super Magistrum suum, nec servus super Dominum suum,* Joan. 15. *Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis: Non est servus major Domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur.* Et quod gravius solet esse, mundus sine causa ipsum odio habuit, juxta illud. Psal. 68. *Odio habuerunt me gratis.* imo odio eum habuerunt, unde eum diligere debuerunt, secundum illud, Psal. 108. *Posuerunt adversum me mala pro bonis & odium pro dilectione mea.* *Secundo* quia mali homines hujus mundi seipsos habent odio, unde non est mirum si alios odio habent. Eccles. 14. *Qui sibi nequam cui bonus.* Quod mali se habeant odio patet ex hoc quod mali amant, scilicet sua vitia. Qui amat vitium odit animam. Psal. 10. *Qui diligit iniquitatem odit animam suam.* *Tertio* quod mali odiunt majores amicos quos habent Matth. 10. *Inimici hominis domestici ejus.* Nonne odit usurarius uxorem & filios, & filias, dum eos jugulat faciendo eos consentire peccato suo? suo, Oseæ 9. *Effraim deducet ad interfectionem*

Odium Mundi non est curandũ Dei servis ob septem

1.

2.

filios suos. *Quartò* quia boni non sunt de hoc mundo, ideo non est mirum si mundus odiat eos tanquam extraneos, sicut canis solet odire extraneos canes supervenientes. Ioan. 17. *Ego dedi eis sermonem meum, & mundus eos odio habuit, quia de mundo non sunt.* Ioan. 15. *Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret, quia verò de mundo non estis, propterea odit vos mundus.*
5. *Quintò* quia boni sunt mundo dissimiles, dissimilitudo verò occasio est odii, sicut similitudo amoris. Ecclesiastici 13. *Omne enim animal diligit sibi simile.* Sapient. 2. *Gravis est nobis ad videndum, quia dissimilis est aliis vita illius.*
6. *Sextò* quia boni sunt mundo contrarii testificantes contra ipsum. Ioan. 7. *Non potest mundus vos odisse, me autem odit, quia testimonium perhibeo de illo, quia opera ejus mala sunt.* Mali similes sunt avibus noctis, unde odiunt lucem bonorum operum, & specialiter lucem sanctæ doctrinæ: Ioan. 3. *Qui male agit odit lucem.* Iob 24. *Si subitò apparuerit aurora arbitrantur umbram mortis.* Amos 55. *Odio habuerunt corripientem in porta.* 3. Reg. penult. dixit Achab de Michæa: *Ego odi eum quia non prophetat mihi nisi malum.* Isa. 30. *Loquimini nobis placentia.*
7. *Septimò* quia mali habent palatum cordis infectum de febre iniquitatis, & ideo bona quæ eis deberent placere displicent, & sapida sunt eis amara. Mich. 3. *Odio habetis bonum.* Isa. 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum.* Proverb. 14. *Ambulans recto itinere, & timens Deum, despicitur ab eo qui infamis graditur via.* Eiusdem 29. *Abominantur impii eos qui in recta via sunt.* Philosophus quidam cum diceretur ei: homines te contemnunt, ait; nec illi asinos, nec ego eos curo. Senec. Malis displicere, laudari est. Idem. Nondum fœlix es, si turba te non deridet. Boni non solum patienter, sed etiam libenter & lætanter sustinere debent odium malorum, cum veritas dicat: *Beati eritis cum oderint vos homines.* Luc. 6. Diligendi erant qui nomen Salvatoris portabant, cum valde bonum sit, & bonum utile hominibus. Psalm. 51. *Expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.* Sanctis qui non habent palatum cordis infectum de febre iniquitatis valde suave est nomen illud. Bernardus super illud Cantic. primo. *Oleum effusum nomen tuum.* Iesus mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. Cuius fons lachrymarum siccatus, invocato nomine Iesu continuè erit uberior, fluxus suavior. Nomen Iesus est bonum timenti suam damnationem, amanti suam salutem, nomen est saluberrimum. Actor. 4. *Non est aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Non est hoc nomen erubescibile, sed gloriosum, terribile verò est dæmonibus. Matth. 8. *Quid nobis & tibi Iesu Dei fili cur venisti ante tempus torquere nos?* In hoc nomine facta sunt miracula. Marc. ult. *In nomine meo dæmonia ejicient.* In hoc nomine impetrabant Apostoli quod dicitur Ioan. 15. *Quidquid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis,* &c.

Perseverantiæ utilitas & necessitas

Sequitur. *Qui perseveraverit usque in finem.* &c. Multum amplectenda est perseverantia, hanc sacra scriptura multum commendat. Apocal. 2. Eiusdem 2. *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Eiusdem 3. *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Perseverantia bona conservat, sicut dissolutio perseverantiæ bona dissipat. Prov. 18. *Qui mollis est & dissolutus, frater est opera sua dissipantis.* Mollis est qui cedit malis. Dissolutus est qui nullius amore ligatus est ad bonum. Augustinus. Magnum donum Dei perseverantia, qua dona cætera conservantur. Perseverantiæ diabolus maximè insidiatur, sciens quod illa sola coronatur. Bernardus in epistola. Scias diabolum soli semper perseverantiæ insidiari, quam solam virtutem novit coronari. Genes. 3. *Tu insidiaberis calcaneo ejus.* Et 1. Corinth. 9. *Unus accipit bravium,* scilicet perseverans. Bernardus. Perseverantia est singularis filia summi regis, virtutum finis & conservatio. Gregorius in Moral. Incassum bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur, quia & frustra velociter currit, qui priusquam ad metas veniat, deficit. Vltimus dies perseverantis plus videtur valere quam omnia quæ præcesserunt, si enim illa dies defecisset, præcedentia perdidisset.

DE BEATO IOANNE BAPTISTA.

SERMO PRIMUS.

SERMO LIV.

SUMMARIUM.

In hoc sermone ostenditur qualis lucerna Christi fuerit S. Ioannes; & quomodo imitandus.

Paravi lucernam Christo meo, inimicos autem ejus induam confusione, *Psalm.* 131.

Circa vocem lucernæ tria tractantur.

VErbum est Dei Patris. Circa quod verbum *tria* sunt nobis attendenda, scilicet quæ fuerit hæc lucerna, qualiter parata, & quæ ipsius sic paratæ fuerit efficacia.

1. Quæ sit lucerna hæc scilicet S. Ioannes. Imitandus in lucendo & ardendo quomodo.

Primum ostendit Augustinus cum dicit. Hæc lucerna est Ioannes Baptista præco Verbi, paranymphus sponsi, lucerna Christi. Idem ostendit Salvator Ioannis quinto, dicens de Ioanne. *Ille erat lucerna ardens & lucens.* Bernardus. Tantum lucere, vanum; tantum ardere, parum; ardere & lucere perfectum; ardere & non lucere perversum; non lucere, nec ardere, nec fervere, sed fumum emittendo fœtere, pestiferum. Invenitur lumen sine ardore, ut quercus putrida lucens in tenebris, in lumine vero non sic. Inter malos lucent aliqui qui habent aliquid de genere bonorum, ut castitatem corporalem, ipsi tamen sunt in multis vitiis. Ipsum etiam lumen eorum quandoque est tenebræ, cum sinistram intentionem contineant. Matth. sexto. *Si lumen quod in te est tenebræ sunt, quanta ipsæ tenebræ sunt?* Hoc lumen vanum est lumen & sine calore. In luna inest lumen, quod vanum est, quantum ad hoc, quod crescit & decrescit, tale est lumen eorum, qui laudes hominum concupiscunt. Bernardus. Qui conscientias suas in alienis labiis ponunt, modo magni, modo nulli sunt, secundum quod adulantium linguis vel vituperare placuit vel laudare. Ecclesiastici 27. *Sapiens manet in sapientia, sed stultus ut luna mutatur,* unde ardere parum est. Super 2. Corinth. 8. *Providemus bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus,* dicit Glossa. Propter nos conscientia nostra sufficit nobis. Propter vos autem fama nostra non pollui, sed pollere debet in nobis. Duæ res sunt conscientia & fama; conscientia tibi, fama proximo prodest. Qui conscientiæ fidens famam negligit crudelis est. Ardere & lucere perfectum est, si lux ex ardore procedat, si vero fervor procedat ex splendore est perversum. Bernardus in Serm. Non ait lucens & ardens, quia Ioanni ex fervore splendor non fervor prodiit ex splendore: sunt enim qui in eo lucent, quia fervent, sed magis fervent quia lucent: At isti plane fervent non spiritu charitatis, sed studio vanitatis fumum emittendo fœtore pestiferum. Majores Ecclesiæ sunt eius lucerna. Matth. 5. *Vos estis lux mundi.* Sed hæc lucerna in magna parte extincta est fumum emittens pestiferum dum malo exemplo subditos corrumpit. Hierem. 51. *Ecce ego ad te mons pestifer qui corrumpis universam terram.* Legitur in libro de natura animalium, quod equa ad fumum candelæ abortivum facit. Exemplo malorum Prælatorum Ecclesia suos amittit. Lucerna Christi, scilicet Ioannes, accensa est in eius sanctificatione, sed fuit sub modio, dum ipse fuit in utero materno. Manifestata verò est in eius prædicatione, visa vero est extingui in eius

in ejus decollatione. Verè ardens & vehementer accensus quoniam sic præoccupavit flumina cælestis fontis, ut jam Christi sentiret adventum, qui nec dum poterat sentire seipsum. Idem fuerat Joannes lucerna ardens, sed adhuc sub modio. Potuit in illo tempore solum illuminare modium suum, scilicet lucere matri. Quis tibi indicavit matrem Domini mulier sancta? *ut facta est*, inquit, *vox salutationis in auribus meis, exultavit*, &c.

II. Quomodo & à quo hæc lucerna parata fuerit. Quomodo fulserit. Qualiter hæc lucerna parata sit perpendi potest, si attendatur à quo sit parata. Paravit eam Deus pater sicut novit eam esse parandam, parata est Christo Domino qualiter ei decuit. Fulsit hæc lucerna triplici lumine, scilicet lumine multiplicis prærogativæ. 1. De ejus prærogativis require in sequenti sermone. *Erit magnus*, &c. *Item* fulsit lumine do-
2. ctrinæ. Bern. Joannem non prædicatio sed inspiratio docuit, quem replevit Spiritus sanctus in utero matris. *Item* habuit verba ignita ut Helias. Luc.
3. 1. *Ipse præibit ante eum in spiritu & virtute Heliæ.* Ecclesi. 48. *Surrexit Helias Propheta quasi ignis & verbum ejus quasi facula ardebat.* Fulsit etiam vita
4. Exemplo octuplici. boni exempli. De exemplis vero quæ nobis monstrat octo ponere sufficiat. *Primum est abstinentiæ.*
1. Luc. 1. *Vinum & siceram non bibet.* Matth. 3. *Esca ejus erat locusta & mel silvestre.* Ejusdem 11. *Venit Joannes non manducans neque bibens. Secundum*
2. *exemplum* fuit *vestimenti asperitas & vilitas.* Matth. 3. *Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum.* Ejusdem 11. *Quid existis videre in deserto hominem mollibus vestitum?* Secundum quod dicitur in Glossa. Servus Dei non debet habere vestimentum ad decorem vel ad delectationem, sed tantum ad tegen-
3. dum indecorem. *Tertium est exemplum puritatis Angelicæ*, virgo enim fuit. Tertium sequitur duo præcedentia. Diabolus victus de gula non tentat de libidine, ut dicit Glossa super Matth. 4. Propter hanc puritatem vocatur Angelus Malach. 3. & Matth. 2.
4. *Ecce ego mitto angelum meum. Quartum est exemplum fugiendi mundum.* Luc. 1. dicitur de ipso quod *erat in deserto usque ad tempus ostensionis suæ in Israel.* Psal. 54. *Ecce elongavi fugiens & mansi in solitudine.* Duplex fuit ratio quare in desertum fugit ne scilicet oculus visurus Salvatorem videret mundi vanitatem, & ne levi saltem maculare vitam famine
5. posset. *Quintum est exemplum humilitatis*, qui cum tantæ famæ esset quod Christus posset credi, confessus est se non esse Christum, sed ejus vocem. Greg. in Homil. loquens de ipso, cum tantæ, inquit, virtutis esset ut Christus credi potuisset, elegit solidè subsistere in se, ne humana opinione inaniter raperetur supra se. Signum etiam ejus humilitatis fuit
6. quod ait Joan. 1. *Non sum dignus ut solvam corrigiã calceamenti ejus. Sextum est signũ constantiæ.* Matth. 11. *Quid existis in desertum videre, arundinem vento agitatam?* quasi diceret: *non*, nam audacter veritatem dixit & constanter, mortem *pro ea sustinuit.*
7. *Septimum est exemplum zeli boni.* Fuit autem zelus ejus ordinatus, primo contra peccata propria, non quod jam cessarent, sed quod non essent. Bern. Considera hominem angelico promissum oraculo, conceptum miraculo, sanctificatum in utero, & novum in homine novo pœnitentiæ mirare fervorem. Apostolica perfectio est *habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.* 1. ad Tim. 6. Matth. 11 Joannes hoc contempsit. Audi Dominum. Joannes, inquit, venit non manducans neque bibens, planè nec vestiens, sicut ei non est locus nisi forte aliquorum irrationabilium animalium sic nec pilus cameli humanum est indumentum. Bern. Quid nos irrationales sicut reptilia cibos exquirimus delicatos. Joannes sanctus homo missus à Deo, immo angelus, sicut ait propheta, quo major nullus inter natos mulierum, sanctissimum corpus sic castigat, sic affligit, sic attenuat. Zelum habuit contra aliena peccata, unde: *genimina viperarum*, &c. Octavum est exemplum devotionis in Deum, cujus amantissimus & devotissimus fuit. Qui ad vocationem Christi ad se exultavit, in Jordane eum baptizaturus contremuit, sic ejus exemplo in adventu Christi ad te in membris suis exultes, & ad res sacras reverentissimè te habeas. Malach. 2. *Levi à facie nominis mei pavebat.*

Sequitur de efficacia hujus lucernæ, quod est confusio inimicorum Christi. Ad litteram, testimonium Joannis multos confudit Judæos, & adhuc potest confundere eos. Matth. 2. *Baptismus Ioannis unde erat? e cælo an ex hominibus?* Et subditur, *& respondentes dixerunt, nescimus.* Quidquid ei respondebant videbant sibi imminere confusionem. Quæsierunt à Joanne quis esset, Joan. 1. Et credidissent ei, si dixisset se esse Christum. Joan. 5. *Vos voluistis exultare in luce ejus*, ut crederitis eum esse Christum, ut dicit Interlinearis. Unde multo magis ei credere debuerunt, ferenti testimonium de alio. Multo enim amplius valet testimonium alicujus pro aliquo quam pro se. Testimonium etiam Joannis confundere potest multum inimicos Christi. Venerat Joannes Domino parare plebem perfectam, & ideo perfectè abstinebat à vitiis & fulgebat virtutibus. Multi cum simile officium habeant in contrarium agunt, &c. III. Quæ fuerit efficacia hujus lucernæ.

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

SERMO LV.

SUMMARIUM.

Hic sermo ostendit excellentiam seu magnitudinem S. Ioannis ex tribus quorum quodlibet in quatuor subdividitur.

Amen dico vobis non surrexit major Joanne, &c. *Matth. 11.*

Verbum illud protulit ipse Salvator Dominus noster Jesus Christus ad laudẽ præcursoris sui, in quo miro modo extollitur ipse beatus Joannes, tũ propter laudãtis certitudinẽ, tum propter laudis magnitudinẽ. Propter laudantis certitudinẽ, quia ipse laudavit qui nescit mentiri, non adulari nec falli potest, propter quod dicit. *Amen dico vobis*, &c. Certitudine assero, non ex relationis fama, non ex suspicionis conjectura, non ex simulationis apparẽtia, sed ex certa scientia, sicut dicitur Joan. 2. *Ipse enim Iesus sciebat quid esset in homine.* Ipse enim vivus sermo dicitur & efficax, in ejus conspectu nulla latet creatura, est verbum æternum, cui antequam crearentur, omnia sunt cognita. Propter magnitudinem laudis extollitur, quia excepto Christo & ejus sanctissima matre, nullus ei præponitur, quod apparet in sententia verborum. Verbis thematis extollitur S. Ioãnes dupliciter.

Sed videamus quantus sit ille qui sic extollitur & magnus prædicatur ab eo qui non mentitur, nam dũ considero Joannem nascentem, ex utero video ipsum magnum magnitudine admirabili, talis est magnitudo singularis privilegij. Beatus Joannes dicitur magnus ideo, quia formatus à potentia patris altissimi, & si omnes pater altissimus formavit adjuvando naturam, hunc specialiter formavit admirando super naturam. Luc. 3. Zacharia & Elizabeth non erat filius *eo quod Elizabeth esset sterilis & ambo processissent in diebus*, &c. Et ita Joannes natus est de sterili & utero senectutis, & ideo formatus à potentia Dei patris, propter quod in persona ejus dicitur Isa 49. *Et nunc hæc dicit Dominus formans me ab utero* &c. *Ratio* autem quare formatus est à patre altissimo, quia præire debebat Christum in divino testimonio, non humano. Ipse enim Dominus dicit. Joan. 5. *Ego testimonium ab homine non accipio.* Sed testimonium accipitur à Joanne, ergo Joannes non tantum homo, sed etiam plus Privilegia & magnitudo S Ioannis pensatur ex tribus. I. Ex Nativitate quadruplicitet. 1. Ratio huius magnitudinis.

quam homo, quia divinus homo & formatus à Deo, quod est contra eos qui minus sunt quam homo quia belluinus homo. Ecclesiastes 3. *dixi de filiis hominum ut probaret illos Deus & ostenderet eos similes esse belluis.* Unde rectè convenit ei quod dicitur Job 1. *Erat vir ille magnus inter omnes orientales.* Orientales sunt qui habitant juxta ortum solis. Tales fuerunt Apostoli & alij discipuli qui fuerunt tempore Christi. Inter omnes tales fuit Joannes magnus, & isti fuerunt magni viri in terra. Beatus ergo Joannes adeo magnus fuit in terra, ut verè dictum sit *inter natos mulierum, &c.*

2. Magnus etiã *secundo* quia visitatus à præsentia verbi Incarnati, si etenim à verbo multi visitantur spiritualiter, iste specialiter à verbo visitatus est corporaliter, dicitur enim Luc. 1. quod postquam Maria concepit abiit in montana, &c. propter serviendi desiderium, sciens quod quanto quis major est, tanto debet esse humilior. Unde ejus filius non venit ministrari sed ministrare. Matth. 20. Hic datur exemplum subserviendi. Glossa, discant sanctæ mulieres quam sedulitatem debeant prægnantibus cognatis; Verbum incarnatum in utero Virginis venit ad beatum Joannem in utero sterilis, unde ipsum salutavit, & ipse resalutando exultavit, & quasi curialis servus Dominum suum ad se venientem cum hilaritate & reverentia suscepit. (*Ratio hujus.*) *Ratio* autem quare visitatus est à Verbo, quia ipsum præire debebat in vocali officio, secundum quod ipse dixit de se Joan. 1. *Ego vox clamantis, &c.* Vox rectè dicebatur, quia sicut vox exprimit verbum in corde conceptum & manifestat, sic beatus Joannes verbum natum & absconditum in carne. Si ergo magna vox est quæ magnum verbum annuntiat, rectè Joannes per illam vocem intelligitur, de qua Apocal. 1. *Audivi quasi vocem magnam tubæ, &c.* Vox tubæ magna, vox aquarum major, vox tonitrui maxima. Joannes ergo fuit vox maxima, ut inter natos mulierum non surrexerit major, &c.

3. Magnus *tertio* quia sanctificatus à gratia Spiritus sancti, & si multi sanctificantur in baptismo, iste tamen specialiter sanctificatus est in utero, de quo Luc. 1. *Spiritu sancto replebitur*, unde rectè convenit ei quod Dominus dixit. Hierem. 1. *Priusquam te formarem, &c.* (*Ratio hujus.*) *Ratio* autem quare sanctificatus est, à Spiritu sancto est, quia præire debebat Christum in spiritu Prophetico, secundum quod dicitur. Luc 1. *Præibit ante illum in spiritu & virtute Heliæ*, in spiritu scilicet Prophetiæ & virtute prudentiæ, unde Luc. 7. *Propheta magnus surrexit in nobis.* Verè magnus, quia plus quam Propheta.

4. Magnus *quarto* quia nominatus à lingua Angeli Domini, cum enim alij nominentur impositione humana, beatus Joannes nominatus est denominatione Angelica, unde Luc. 1. *Angelus apparuit Zachariæ & dixit ei*, &c. Hujus nominis denuntiator Angelus fuit, sed Deus imposuit, quod in persona Joannis dicitur. Isa. 49. *Dominus ab utero vocavit me, &c.* (*Ratio.*) *Ratio* quare nominatus ab angelo est, quia præire debebat Christum in actu angelico, secundum quod de ipso dictum est per Malachiam Prophetam 3. *Ecce ego mitto angelum meũ.* Si igitur magnum Dominum Joannes denuntiabat & viam ejus parare venerat, rectè illi cõvenit quod de Domino dicitur, Isa. 9. secundum aliam translationem: *vocabitur magni consilij Angelus.* Verè angelus magnus in consilio, magnus in providentia, & adeo magnus, ut *inter natos mulierũ*, &c.

II. Ex conversatione in Mundo quadrupliciter.

1. Magnus fuit magnitudine meriti humilitatis.

Considero etiam Secundo beatum Joannem conversantem in mundo, & video ipsum magnitudine mirabili, qualis est magnitudo meriti. Magnus fuit beatus Joannes non præsidentia dominij. Hac dicitur homo magnus ex potentia. Ille vero dicitur magnus, qui conculcat magnum adversarium, & talis est Joannes. Proverb. 16. *Melior est patiens viro forti.* Aut qui subjugatur per humilitatem, & ideo quanto aliquis humilior, tanto Dominus major, secundum quod dicitur, Matthæi 18. *Quicumque humiliaverit se sicut parvulus iste.* Hanc magnitudinem habuit beatus Joannes, quia cum tantus esset ut ab hominibus putaretur Christus, ipse non solum se Christum negabat, sed servum inutilem & indignum se reputabat, unde dicebat, *post me veniet qui ante me factus est, & cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamenti ejus*, hoc est extraneum inter omnia obsequia. Hanc magnitudinem imitari debemus secundum consilium sapientis. Eccles. 3. *Quanto magnus es*, &c. Sed istam magnitudinem non imitantur præsumptuosi, qui sunt magni corde, contra quos dicitur, Job 15. *Quid te elevat cor tuum?* Contra tales est illud Psal. 130. *Domine non est exaltatum cor meum.* Derelinquamus istam falsam magnitudinem, & imitemur Joannem per humilitatem, ut simus magni.

2. Magnitudine magisterij.

Magnus etiam fuit excellentia magisterij, hinc dicitur homo magnus ex sapientia. Ille vero magnus magister est, qui facit quod docet, secundum illud. Matth. 5. *Qui fecerit & docuerit*, &c. Benedicit, *qui fecerit*, unde aliquis quantumcunque doceat, quantumcunque sciat, non est magn[illegible] faciat, unde & ibidem dicitur. *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, &c.* non solum minimus, immo etiam nullus vocatur, quantumcunque sit sciens. Hanc magnitudinem habuit beatus Joannes, quod enim docuit prius fecit, quod bene innuit. Luc. 3. *Factum est verbum Domini super Ioannem*, non dicit *dictum*, sed *factum*, quia tanquam bonus magister cœpit facere & docere. Hanc magnitudinem debemus imitari, quod doctrina fidei non consistit in sermone sed in virtute, unde dicitur Actor. 4. *Virtute magna reddiderunt Apostoli testimonium resurrectionis Christi.* Unde & Paulus 1. Corinth. 2. *Sermo noster & prædicatio*, &c. sed hanc non imitantur viri desidiosi, qui volunt docere & nihil facere, similes Pharisæis, de quibus Matth. 23 *Alligant onera gravia & importabilia*, &c.

Magnitudine judicij.

Magnus etiam fuit auctoritate judicii. Qui dicitur homo magnus ex justitia, ille est magnus judex, qui servat censuram judicii, non tantum in extraneos, sed etiam in domesticos, sed ille maximus qui in seipsum, secundum illud Eccles 10. *Magnus est judex & potens in honore, sed non est major eo qui timet Dominum Deum.* Quia judex ille punit alios, sed qui timet Deum punit & judicat seipsum, & ideo magnus est, quia non judicabitur secundum illud 1. Corinth. 11. *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique &c.* Hanc magnitudinem habuit beatus Joannes, quia quamvis esset innocens per asperitatem vitæ in semetipsum districtam ferebat judicij censuram, unde de eo dicitur. Luc 1. *Erit magnus coram Domino, &c.* Similiter dicitur quod cibus ejus fuit locusta. Hanc autem magnitudinem imitari debemus qui fuimus peccatores, & quanto majores fuimus in culpis, tanto majores esse debemus in pœnitentiis, secundum Consilium Ecclesiastici 29. *Minimum pro magno placeat tibi*, ut sicut fuit peccator in abundantia, sic pœnitens in penuria. Sed hanc non imitantur viri delitiosi, qui volunt esse in commessationibus & ebrietatibus, & pro centum peccatis vix volunt solum jejunare. Tales non sunt computandi inter magnos judices, sed inter magnas meretrices, quia non sunt viri sed fœminæ, unde in persona fœminæ in Apoc. 17 signantur *Veni ostendã tibi dãnationem meretricis magnæ*, id est gẽtis delitiosæ, &c.

4. Magnitudine exempli.

Magnus etiã fuit ducatu exempli. Hic dicitur homo magnus ex fama. Ille vero magnus est dux, qui non solũ habet nomen, sed rem nominis, secundum quod dicitur

ad laudem Josue, Eccles. 46. *Fuit magnus secundum nomen suum maximus in salutem, electorum Dei,* gentis scilicet: aliquando nomen non est magnum sed vanum, & fama simulatæ rei debet infamia judicari. Hanc magnitudinem habuit beatus Joannes, secundum quod de ipso veritas dicit. Joan. 5. *Ille erat lucerna ardens*, non quia luceret per se, sed quia ab alio habebat quod luceret, sicut luna à sole. Unde de Christo & ipso potest exponi illud Genes. 1. *Fecit duo luminaria magna*, id est Christū & Joannem. *Luminare majus*, id est Christum, *ut praeesset diei*, scilicet ipsi Ecclesiæ; *& luminare minus*, id est Joannem, *ut praeesset nocti*, quantum ad instructionem Synagogæ. Et sicut luna crescit & in consummatione minuitur, secundum quod ipse dixit, *me oportet minui*, id est purum hominem reputari. Hanc magnitudinem imitari debemus juxta mandatum Domini. Matth. 5. *Sic luceat lux vestra, &c.* Sed hanc non imitantur viri vanè gloriosi, qui sola apparentia & laude hominum sunt contenti, contra quos Proverb. 25. *Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco magnorum ne steteris*, ne scilicet dum vis esse magnus in conspectu hominum fias abominabilis apud Deum, secundum illud Luc. 16. *Quod altum est apud homines, &c.* ... hanc magnitudinem vanitatis contemnere debemus.

III. Ex æterna eius beatitudine quæ magna est quadrupliciter. Confidero tertio beatum Joannem regnantem in cœlo, & video eum magnum magnitudine retributionis, qualis est magnitudo præmij Rom. 8. *Quos justificavit hos & magnificavit.* Non est dubium quin ille qui dixit Abrahæ, Genes. 15. *Ego ero merces tua magna nimis*, quin & ipse Joanni dixerit idem. Magna nimis, quia magna secundum omnem modum & super omnem modum, est enim ejus mensura immensitas & finis infinitas. *Primo*

1\. illa merces est magna *longitudine æternitatis*, secundum quod dicit Apostolus, 2. Corinth. 4. *Illud quod est in præsenti momentaneum & leve, &c.* Ideo adhortans aliquos ad sustinendum modicum, ad Hebr. 10. dicit. *Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem*, quia pro momento temporis acquiritur longitudo æternitatis secundum illud, Psalm. 90. *Longitudo dierum, &c.* O quam beatus qui tantam possidet mercedem Valdè mortuum habet desiderium, qui hanc non desiderat. Sed qui vult ad hanc vitam longam pervenire, necesse est ut contemptum habeat mortalis vitæ, secundum illud Domini: Joan. 12. *Qui odit animam suam in hoc mundo in vitam æternam custodit eam.* Sed è contra per amorem vitæ mortalis pervenitur ad mortem; ut ibidem dicit:

2\. *Qui amat animam suam perdet eam.* Magna est *etiam* merces beati Joannis *latitudine ubertatis*. Baruch. 3. *O Israel quam magna est domus Dei.* Et si sit ampla, tamen non est vacua sed abundans & repleta. Psal. 35. *Replebuntur ab ubertate.* Hujus ubertatis dulcedinem reperire cœpit qui dicebat: Psalm. 30. *quam magna multitudo dulcedinis tuæ, &c.* O quam beatus est qui ad ubertatis longitudinem meruit pervenire. Sed valde durus est qui hanc non appetit, sed ad hanc pervenire non potest nisi per amaritudinem paupertatis in cantico beatæ Virginis: *Esurientes implevit bonis.* Nam per ubertatis amplitudinem pervenitur ad paupertatis magnitudinem, sicut dicitur, Genes. 41. *Ubertatis magnitudinem perditura est inopia magnitudo:* sicut etiam dicitur in Job. 27. *Dives cum dormierit*

3\. *nihil secum auferet* Magna *etiam* illa beati Joannis merces *sublimitate honoris*, secundum quod in Psalm. 20. dicitur. *Magna est gloria ejus in salutari tuo, in salutari*, id est, *in Christo*, quia *cum apparuerit Christus vita nostra, & nos apparebimus cum ipso in gloria*, ad Coloss. 2. *Salvatorem expectamus, &c.* ad Philip. 3. O quam magnus est beatus Joannes, qui ad tantam honoris sublimitatem meruit pervenire, unde de eo vere dicitur: *Magna est gloria ejus in salutari tuo.* Valde durus est qui hanc magnitudinem non desiderat, sed ad hanc magnitudinem non potest quis pervenire nisi per parvitatem vilitatis. Job 22. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Nam è contra à gloriæ sublimitate pervenitur ad ignominiæ parvitatem. Apoc. 18. *Quantum glorificavit se, &c.* Magna *etiam* illa merces 4.

profunditate pacis. Adeo enim erit in intimis collocata, ut per ipsam nunquam exeatur extra, unde illius pacis profunditas signata est per requiem Christi in terræ profundo sive in sepulchro. Ipse enim Christus est pax nostra & requievit sub terra die Sabbathi, & figurabat magnitudinem illius quietis. O quam magnus est beatus Joannes, qui ad hanc pacis magnitudinem meruit pervenire, ut de eo vero posset dici quod scribitur. 3. Reg. 10. quod *magnificatus est rex Salomon super omnes Reges.* Salomon rex pacificus, qui in pace regnavit, in pace magnificatus est valde. Durus est valde qui ad hanc pacem pervenire non appetit, sed pervenire non potest nisi per virtutem quietis temporalis. Sicut enim dicitur. Actor. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Nam è contrario per quietem ociositatis pervenitur ad laborem æternum, unde 1. Thess. 5. *Cum dixerint pax & securitas, tunc repentinus superveniet interitus.*

DE BEATO JOANNE ET PAULO.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Duo ex themate docet hic sermo.

SERMO LV.

Dico autem vobis amicis meis ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hoc non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis, timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. *Luc. 12.*

Sicut dicit Glossa super illud Psal. 79. *Incensa igni & suffossa.* Omnia peccata duæ res faciunt in homine, scilicet cupiditas & timor, sic etiam amor Dei & timor ejus ducit ad omne bonum. Ideo cælestis magister volens docere discipulos suos utilia, docuit eos non amare temporalia bona, & non timere transitoria mala. In verbis vero propositis quæ in Evangelio hodierno continentur *primo* monet eos ut occisores corporis non timeant, *secundo* ostendit quem timere debeant, ibi: *timete eum, &c.*

Duo ex themate docet hic sermo.

I. Occisores corporis non esse timendos ostenditur.

Circa Primum notandum quod sicut dicit Chrysost. Omnia mala operatur timor mortis, omnia bona contemptus mortis. Jerem. 10. *Nolite timere quæ timent gentes, quia leges populorum vanæ sunt.* Seneca. Mors, exilium, luctus, dolor, non sunt supplicia sed tributa. Sed multi cum requiruntur ut solvant debita, postulant inducias, cum tamen possint solvere statim quasi mali debitores. Proverb. 29. *Qui timet hominem, cito corruet* Tribus de *causis* non debent terreri amici Dei ab his qui corpus occidunt. *Primo* quia sunt amici Dei, ami- 1.
cis enim Dei sunt omnia amica & utilia, sunt enim eis non vana. Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Eccles. 8. *Qui custodit præceptum non experietur quidquam mali.* Inimicis vero Dei sunt omnia inimica, nocent enim eis prospera & adversa. Magna enim est consolatio filiis Dei quod persecutor virgam habens, in

manu patris eorum habet, patris inquam, misericordiarum, cujus sapientiam nihil potest latere, cujus potentiam nihil potest superare, unde verisimile est quod persecutor non affligat eos, nisi in quantum pater viderit eis expedire. Isa 10. *Virga furoris mei Assur*. Magnum solatium est amicis Dei omnipotentia. Hoc solatium adhibuit Dominus discipulis suis post resurrectionem suam, cum timerent ne illi qui occiderant magistrum eorum eos occiderent. *Data est mihi*, inquit, *omnis potestas in cœlo & in terra*. Matth. ult. Timere debent amici Dei super omnia illud quod aufert amicitiam Dei, scilicet peccatum. Manente ejus amicitia omnia sunt in tuto. Luc. 10. *Capilli capitis vestri omnes numerati sunt*. Ideo notabiliter dictum est: *dico vobis amicis meis*, &c. Inimicis Dei omnia sunt timenda. Genes. 4 Caïn post peccatum: *quicunque invenerit me occidet me*.
2. *Secundo* non sunt timendi corporis occisores, sed potius amandi; quia corpus est hostis noster familiaris. Ad Galat. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem* Nulla autem pestis efficacior ad nocendum quam familiaris inimicus, ut ait sapiens Obsequuntur qui persequi videntur occidendo hostem nostrum qui plus potest nocere Proverb. 28 *Fugit impius nemine persequente*. Obsequium istud videbatur desiderare, Apostolus Paulus dicens Rom. 7. *Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis hujus*. Qui liberat à corpore, à sordido liberat carcere. Psalm. 141. secundum aliam litteram. *Educ de carcere animam meam*. Corpus in mortali peccato, corpus mortis dici potest, quia vivere in eo est quasi mors vel morte deterius. Ecclesiasticus 30. *Melior est mors quam vita amara*. Item corpus mortis dici, quia addictum est necessitati moriendi. Seneca Nullum majus solatium mortis quam ipsa mortalitas, quam necessitas moriendi. Chrysostomus. Si gratis post modicum morituri sumus, quare ante modicum in causa Dei cum gloria non morimur, ut fiat voluntarium quod futurum fieri est necessarium Seneca. Nemo tam stultus est quin malit semel cadere,
3. quam semper pendere. *Tertio* non sunt timendi corporis occisores, quia modica est eorum potestas, possunt enim in corpus & non in animam, possunt ante mortem non post, possunt inferre tormentum momentaneum, non æternum.

II. Deum animæ & corporis occisorem esse timendum.

Sequitur. *Timete eum qui postquam*, &c. Timendus est ille qui potest non solum in corpus sed etiam in animam, & non solum ante mortem sed etiam post mortem, qui non solum infert pœnam transitoriam sed etiam æternam, potestas illa timenda est. Illum debemus timere cui nihil possumus abscondere. Justitiam ejus debemus timere, quam nec prece nec pretio possumus corrumpere. Bonitatem illam debemus timere, quæ summè odiens malum, illud puniet sine fine. Gregorius. Quidquid est quod exterius sentis, per hoc ille metuendus est, qui hoc interius disponit Augustinus, Si creaturæ, &c Deum time, non ipsas, quia omnia sub ipso. Idem. Et si cupiditatem per te habeas, potestatem nocendi, si ille non dederit non habes. Ideo Deus homo stans ante hominem ait. Joan 19 *Non haberes potestatem in me, nisi tibi desuper datum esset*. Nec ipse diabolus vel unam oviculam potuit tollere viro Job nisi prius diceret: *mitte manum tuam*, hoc est, da potestatem. Job 1. & 1. Machab. 2. *A verbis iniqui peccatoris ne timueritis, quia gloria ejus stercus & vermis est. Extollitur hodie, & cras non invenietur*. Isaiæ 51. *Quis tu ut timeas ab homine mortali & à filio hominis, qui quasi fœnum arescet*? Ejusdem 8. *Dominum exercituum ipsum sanctificate*, æstimantes eum sanctum, & sanctitatis amatorem. *Ipse pavor vester & ipse terror vester*. Beati martyres quorum hodie festum celebramus ab his qui occidunt corpus non fuerunt territi, immo ad Martyrium fuerunt parati, & voluntarij, unde dixerunt Juliano qui dederat eis inducias decem dierum martyrij sui, jam decem dierum inducias existima præteriisse & quod te minaris postea facturum, hoc jam perfice, quia post mortem ad gloriam festinabant pervenire, ad quam nos perducat, qui sine fine vivit & regnat Amen.

De SS. Martyribus Ioanne & Paulo.

DE BEATO PETRO APOSTOLO.

SERMO VNICVS.

SERMO LVI.

SUMMARIUM.

Primo demonstrat hic sermo quanti fiat officium pastorum Ecclesiæ à Deo. Deinde quatuor qualitates Ecclesiæ pastorum affert & explicat.

Simon Joannis diligis me plus his. *Joan. ult.*

Officium pascendi alios quanti opere diligat Salvator.

Ecclesia solennizans de principe Apostolorum, multa nobis recitat de ipso ad gloriam Dei, & ipsius commendationem, & nostram ædificationem. Specialiter vero in Evangelio hodierno recitatur nobis quomodo Salvator officium pascendi ei commendaverit, quod officium specialiter Salvator diligit, cui in hoc mundo intendere voluit. Joan. 10. *Ego sum Pastor bonus*. Ad hoc etiam in mundum venit. Marc. 1 *Eamus in civitates & vicos proximos ut ibi prædicem, ad hoc enim veni*. Hoc officium discipulis suis post resurrectionem multum commendavit. Postquam Thomam in fide resurrectionis confirmavit, fere in omni apparitione illud commendavit. Commendavit illud Petro cum tertio discipulis suis se manifestavit. Joan. ult. de quo habetur in Evangelio hodierno. Item commendavit illud discipulis cum apparuit eis in Galilæa, Matth. ult. *Ite docete omnes gentes*. Item in die ascensionis Marc. ult. *Euntes in mundum universum*, &c.

Hoc officiū Petro commendans Christus quatuor fecit.

Commendans autem hoc officium Petro *quatuor* facit. *Primo* Simonem vocat & Simonem Joannis. *Secundo* de dilectione sui eum interrogat *Tertio* ad officium pascendi gregem ter eum invitat Bis ad pascendum agnos, semel ad pascendas oves. *Quarto* genus mortis significat, quod Petrus passurus erat pro eo dicens. *Cum esses junior cingebas te*, &c. In his *quatuor* ostenditur ordinatio vitæ eorum, qui gregem Dei habent pascere *Primo* se debent ponere in via, ut impleant quod docent. *Secundo* debent operam dare ut in amore Dei proficiant. *Tertio* officio pascendi debent insistere. *Quarto* si opus fuerit pro grege debent animas suas ponere.

Ex his quatuor qualitates apparent pastorum Ecclesiæ.

I. Obedientię seu impletio doctrinæ suæ.

Ad Primum pertinet quod Dominus Petrum Simonem vocat, interpretatur enim obediens. Prædicator primo debet obedire doctrinæ suæ. Augustin. in libro de doctrina Christiana. Non obedienter auditur, qui se ipsum non audit. Gregor. Cum imperio docetur quod prius agitur quam dicitur, nam doctrinæ quis subtrahit fiduciam, cum conscientia præpedit linguam. 1. ad Timoth. 4. *Attende tibi & doctrinæ*. Et Prov. 9. *Si sapiens fueris, tibimetipsi eris*. Bernardus. Non est sapiens qui non est sapiens sibi. Simonem vocat quia obedire debet religiosus, & præceptis divinis, & statutis majorum, & ammonitionibus eorum. Simon Joannis, debet esse vir religiosus non Simon Ciræneus, qui angariatus est ut crucem Domini ferret, Ioannes interpretatur gratia, obedientia gratiæ est omnibus gratis data, & talis est Deo grata. Timendum est

De obedientia.

est ne obedientia illorum sit Deo parum grata, qui non obediunt nisi cum gladius super caput eorum extrahitur, cum scilicet in virtute obedientiæ præcipitur, ac si diceretur: Gladio æternæ pœnæ farieris, si hoc non feceris. Multum à nobis amanda est obedientia, cujus Salvator fuit discipulus & doctor. De primo dicitur ad Hebr. 5. *Cum esset filius Dei, didicit ex his quæ passus est obedientiam.* Didicit in membris ex his qui passi sunt in se, vel didicit per experientiam. Ipse docuit obedientiam in mundum veniens. Joan. 6. *Descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam,* &c. Item in mundo manens Joan. 4. *Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me.* Etiam de mundo exiens. Joan. 14. *Sicut mandatum dedit mihi pater sic facio* Bernardus. Mementote fratres, Christus ne perderet obedientiam, perdidit vitam. In signum hujus inclinato capite emisit spiritum. In domo obedientiæ Salvator ponit illos, quorum salutem desiderat, ibi dat benedictionem, inde ascenditur in cælum. Luc. ult. *Eduxit eos foras in Bethaniam*, quæ interpretatur domus obedientiæ *& benedixit eis. Et factum est dum benediceret recessit ab eis & ferebatur in cælum.* Religiones scholæ sunt obedientiæ. Erit magna confusio in die judicii his, qui 90 annis fuerunt in scholis vel amplius, & in obedientia non profecerunt, sicut magna confusio alicui esset qui 20 annis in scholis fuisset & in scientia non profecisset.

II. Dilectio Dei, non sui vel suorum.

Circa profectum & Dei amorem notandum, quod ad perfectionem divini amoris pertinet, ut bona transitoria contemnant & transitoria mala non timeant. Augustinus. Domine te minus amat qui tenon amat propter te. 1. Joan. 4. *Perfecta charitas foras mittit timorem* Augustinus super Joan. Amor in eo qui pascit oves Christi in tam magnum debet spiritualem crescere ardorem ut vincat etiam mortem naturalem & timorem. Tertiam interrogationem de amore refert Bernardus ad hoc quod pastor debet plus amare Christum quam sua vel suos vel seipsum. Item contra hos vigilat toties inculcata vox ista Christi, quos Apostolus gemit sua quærere non quæ Jesu Christi, & vult Augustinus inculcationem esse factam contra homines se ipsos amantes, de quibus habetur. 2. ad Timoth. 3. *Scito quia in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes*, quod est radix multorum malorum: & subdit; *Cupidi, superbi, elati, &c. voluptatum magis amatores.* Qui hoc animo pascunt oves Christi, ut suis velint esse dediti voluptatibus, se convincuntur amare, non Christum, vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi & subveniendi & Deo placendi charitate. Item Augustinus super Ioan. Nescio quo explicabili modo quis seipsum non Deum amat. Quisquis Deum non seipsum amat, se amat. Qui ei non potest vivere de se, moritur amando se. Non ergo se amat, qui ne vivat se amat. Cum vero ille diligitur de quo vivitur, non se diligendo magis diligit, qui propterea se non diligit, ut eum diligat, de quo vivit.

Quam Dei

III. Vigilantia in officio pascendi. Triplex modus pascendi.

Circa officium pascendi notandum, quod quod multum est acceptum Deo. Ierem. 3. *Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.* 1. Petri 5. *Pascite qui in vobis est gregem Domini. Tripliciter* debet pastor pascere, scilicet *exemplo, verbo, temporali subsidio.* Ad pabulum exempli monet Apostolus. 1. ad Timoth. 4. *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione,* &c. Ad Tit. 2. *In omnibus exemplum prabe teipsum bonorum operum.* De aliis duobus dicit Augustinus. Talis debet esse rector Ecclesiæ, qui proponat verba doctrinæ ignorantibus & mensam suam communicet indigentibus Libenter audit linguam ejus loquentem cujus dexteram expectat porrigentem. Bis monetur Petrus pascere agnos, qui nec lanam nec lac pastoribus ministrant, & semel oves. Quia sciebat Christus pastores Ecclesiæ parum facturos illis à quibus non speraretur utilitas temporalis. & quia juvenes frequentiore indigent refectione spirituali quam senes, sicut etiam corporali.

IV. Facultatum & vitæ expositio pro ovibus.

Oportet etiam quod pastor, si necesse fuerit, animam ponat pro ovibus, sicut princeps pastorum fecit, & petivit facere, & voluit de quod subditur: *Cum esses junior*, &c. *Cum autem senueris extendes manus tuas* crucifigendus. Ad hoc autem ut venias *alius cinget te, & ducet quo tu non vis.* Augustinus. Hunc invenit exitum negator & amator, præsumendo elatus, negando prostratus, flendo purgatus, confitendo probatus, patiendo conviciatus, hunc invenit exitum, ut pro ejus nomine perfecta dilectione moreretur, cum quo se moriturum pro grege pascendo promiserat. Sed quomodo morietur pro grege pascendo. qui nec unam parvam refectionem pro eo vel pravum lectum sustinere vellet? Gregorius Primum nobis est exteriora nostra pro ovibus nostris impendere. Postremum verò si necesse fuerit, etiam animam nostram pro eisdem ovibus ministrare, sed cum incomparabiliter longè melior anima sit qua vivimus, quam terrena substantia quam exterius possidemus, qui non dat pro ovibus suis substantiam suam, quomodo pro eis daturus esset animam suam?

IN COMMEMORATIONE S. PAULI.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo thematis 5. dicta pertractat & explicat, eaque S. Pauli transitui seu morti de qua hoc festum, accommodat.

SERMO LVIII.

Tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, Ideoque reposita est mihi corona justitiæ. 2. *Ad Timoth.* 4.

Primum dictum thematis de transitu seu obitu S. Pauli tractatur.

Ecclesia retulit hodie transitum beati Pauli à valle miseriæ ad locum gloriæ, & congratulatur ei de corpore mortis exeunti, lucrum quod diu concupierat conquirenti, bonum quod secutus fuerat apprehendenti. Verisimile est quod in exitu à mortali corpore multum gratulatus sit spiritus ejus qui ait: *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Ad Roman. 7. Multum lucrum acquisivit sibi mors quæ est naturæ debitum, commutata in regni cœlestis pretium. Ad Philip. *Mihi vivere Christus est, & mors lucrum.* Hodie summum bonum apprehendit quod tanto tempore secutus fuerat. Ad Philip. 3. *Sequor si quomodo apprehendam.* Sciens Dominus desiderium quod Paulus habebat de transitu ab hac vita mortali, propinquitatem illius transitus ei revelavit, & de victoria sua & corona eum securum reddit, quod Timotheo verbis propositis scripsit. In quibus *primo* propinquitatem resolutionis suæ indicat. *Secundo* ostensionem laboris sui & coronæ demonstrat. Primum ibi: *Tempus*, &c. Laborem suum ostendit ibi: *Bonum certamen*, &c. Coronam ibi: *In reliquo*, &c. Id est in futuro, *reposita est mihi corona justitiæ.*

Duo themate de illo habet & sermo tractat.

I. De obitus propinquitate Paulo revelata.

Simile ei quod hic dicitur. *Tempus meæ resolutionis*, &c. habetur. 2. Petri 1. Ubi Petrus dicit. *Certus sum quod velox est depositio tabernaculi mei, sicut Dominus significavit mihi.* Propinquitas verò mortis Paulo revelata non eum terruit, cum haberet in desiderio mortem & vitam in patientia. Ad Philip. 1. *Coarctor e duobus, desiderium habens dis-*

rat. In quo autem gloriari debeat ostendit Apostolus in verbo proposito dicens: *Qui gloriatur in Domino glorietur.* Non debet homo gloriari in malis. Ps. 1. *Quid gloriaris in malitia?* &c. Gloriatio ista est talis ac si aliquis gloriaretur de hoc quod in lutum fœtidum cecidisset, peccatum enim res immundissima est. Item non debet gloriari in bonis hujus mundi. Hierem. 9. *Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur dives in divitijs suis.* In sapientia mundana non debet aliquis gloriari, quia sapientia hujus mundi est stultitia apud Deum. Ipsa enim est velut lumen lignorum putridorum, quod de nocte apparet, de die non. In tenebris hujus vitæ videtur esse sapientia, sed in futuro apparebit quod sit insipientia. De fortitudine etiam corporis non debet aliquis gloriari, quia *fortioribus fortior instat cruciatus.* Sap. 6. Hoc est gloriari de fortitudine sui hostis, cum corpus adversetur spiritui. De divitijs non debet etiam aliquis gloriari, quia non proderunt divitiæ in die ultionis, quia gloriari de multitudine divitiarum quæ amantur contra Deum, est gloriari de hoc quod habet magnam molam ad collum, qua mergendus est in profundum inferni. In Domino debet gloriari, qui gloriatur, vel potest gloriari de hoc quod habet Dominum Deum, cum sit optimus Dominus. Ps. 32. *Beata gens cujus est Dominus Deus ejus.* Idē, Psal. 143 Beatus populus cujus Dominus Deus ejus. Ambros. Mori non timeo, quia bonum Dominum habeo. Item potest aliquis gloriari in Dei cognitione secundum illud. Hierem. 9. *Sed in hoc glorietur, qui gloriatur scire & nosse me.* Baruch. 4. *Beati sumus Israel, quia quæ placent Deo manifesta sunt nobis.* Item potest quis gloriari in gratia Domini, quam ostendit se habere. 2. Corin. 1. *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ* quando Spiritus sanctus reddit testimonium spiritui nostro quod sumus filii Dei. Item potest quis gloriari in Dei imitatione, ut cum exemplo Christi bona transitoria despicit vel tribulationes patienter sustinet Ecclesiastici 23. *Magna gloria est sequi Dominum.* Sic gloriabatur Paulus. Rom. 5. *Gloriamur in tribulationibus.* Gloriari debet Christianus in hoc, quod judicio Domini sui Christi est gloriosum non mundi judicio Judicio Christi gloriosa res est humilitas, qua appetit palliari superbia ne vilescat. Altitudo verò sæculi, judicio Dei res est ignominiosa. Luc. 16. *Quod hominibus altum est, abominatio est apud Deum.* In quo debet Christianus gloriari & in quo non, require in festo sanctæ crucis in sermone illo: *Mihi absit gloriari.* Amor qui est inter servum Christi, & Christum, cum sit unio amantis & rei amatæ, facere debet ut Christi servus glorietur de bonis quæ pertinent ad gloriam Christi, gloriam enim Christi suam debet reputare. Sicut mater de amore quem habet ad filium, de exaltatione filij gloriatur, ut cum fit Episcopus, vel aliter sublimatur. Sic servus Christi debet gloriari de hoc quod Dominus suus sedet ad dexteram patris, & data est ei omnis potestas in cælo & in terra, & quod in nomine ejus omne genu flectatur. Debet servus Christi gloriari in Domino, hoc est in bonitate & virtute Domini sui, ut si quid boni habet ei attribuat qui fons est omnium bonorum, si quid boni agit virtuti ejus attribuat. 1. Corinth. 4. *Quid habes quod non accepisti: si autem accepisti, quare gloriaris quasi non acceperis.* Beata Margareta cujus hodie festum celebramus in Domino gloriari potuit, quia ipsius virtute carnem, mundum, diabolum vicit Carnem vicit, quia virginitatem semper habuit & servavit; mundum vicit, quia tyranni præcepta & tormenta contempsit. Bona etiam mundi non concupivit nec mala timuit Diabolum vicit, cujus astutias deprehendit, & pedē suum super caput ejus posuit, sicut patet perlegenti vitam ipsius.

In quibus gloriandū sit.

In Deo gloriandum, quomodo.

Gloriandū in humilitate.

Item in gloria Christi

De S. Margareta.

Spiritualiter ista bona virgo gloriari potest in Domino, quia Domino est sociata tanquam sponso. Honorabilissimum est tale connubium, cum creatura creatori sponsa efficitur. Si tantus est honor habere sponsum regem Franciæ, quantus honor est habere regem gloriæ? Magnum honorem faceret Christus virgini, si dignaretur eam in ancillam assumere, servire enim regi æterno regnare est cum eo, Quantum ergo honorem ei facit, cum eam in sponsam accepit atque elegit? Ipsa non esset digna discalciare eum, cum ille quo major inter natos mulierum non surrexit, dixit, se non esse dignum solvere corrigiam calciamenti ejus Joan. 1. Mirabilis honor est cum ille qui Angelos habet pro servis humilem virginem pro sua sponsa elegit, cum quanta exultatione esset ei cantandum, *ipsi sum desponsata cui Angeli serviunt.* Tamen exultationi miscendus est timor, multum enim debet timere ne inferat contumeliam à quo tantam suscepit gloriam Psalm. 2 *Exultate ei cum tremore.* Hoc nobile connubium verum connubium est. Carnale autem connubium est quasi signum & quædam pictura. Ad Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Connubium carnale quod cū homine mortali contrahitur, morte solvitur secundum illud. 1. Corinth. 7. *Si dormierit vir ejus, soluta est à lege viri, cui vult nubat in Domino.* Connubium vero spirituale quod cum Deo immortali contrahitur morte non solvitur, immo sponsa per mortem ad sponsi fruitionem perducitur Hoc connubium non solum est honorabilissimum, immo & jucundissimum & fructuosissimum. Jucunditas verò in præsenti inchoatur, sed in futuro perficitur Sed cum oculus non vidit Deus abs te quæ præparasti diligentibus te, quanta præparasti sponsæ omnia præter te contemnenti, integro te amore amanti? Quis exprimere valeat jucunditatem quam sponsa Dei habebit cum sponsum suum facie ad faciem intuebitur? Huic jucunditati juxta verbum beati Bernardi cōparata omnis aliunde jucunditas mœror est, omnis suavitas dolor, omne dulce amarum, omne decorum fœdū, omne aliud quantūcumq; delectari possit molestū Spe huius jucunditatis contemnere debet sponsa Christi omnē vanam jucunditatem sæculi, unde secundū consuetudinem aliquorū cum virgines consecrantur legitur in Evangelio: *plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* Et in introitu missæ cantatur: *Vultum tuum Domine,* &c. Et in communione dicitur: *adimplebis me lætitia cum vultu tuo.* &c. Fructuosissimum est hoc connubiū, cum enim statui conjugali debeatur fructus tricesimus, viduali vero sexagesimus, virginali debetur cētesimus Unde Mat. 13. dicitur de semine quod cecidit in terram bonam, quod aliud dedit fructum tricesimum, aliud sexagesimum, aliud centesimum. Virgo Deo consecrata habet majorem fructum, quia soli Deo habet intendere, illa verò quæ est in carnali conjugio, habet intendere viro & mundo. 1. Corin. 7. *Mulier innupta & virgo cogitat quæ Dei sunt, ut sit sancta & corpore & spiritu. Quæ autem nupta est cogitat quæ sunt mundi quomodo placeat viro.* In futuro vero habebit majorē fructum præmii, quia præter commune præmiū habebit aureolam. Non curet sponsa Christi, si non habeat fructum carnalem, cum habeat spiritualem. Ad Galat. 5 *Fructus spiritus charitas gaudium, pax,* &c. Non curet si non habeat illum fructum viperarum qui matrem affligit & aliquando matrem occidit & frequenter matri causa damnationis existit, attendat quod dicit Dominus Luc. 23. *Venient dies in quibus dicent: Beatæ steriles quæ non ge-*

Virgini gloriandum ex spirituali connubio cum Christo ob tria

1. Ob honorem huius connubii

Discrimen inter connubium spirituale & carnale

2. Ob eius iucunditatem

3. Ob eius fructuositatem

nuerunt, & ubera qua non lactaverunt. Item illud Sap. 3. *Felix sterilis & incoinquinata, quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum.* Item non curet si non habeat filios qui frequenter sunt mali, patrem & matrem faciunt maledici, quos parentes coram toto mundo ad patibulum videbunt duci. Ecclesiastici 16. *Ne jucunderis in filiis impiis si multiplicentur, &c. Melior est enim unus qui timet Deum, quam mille filij impij, & utile est mori sine filiis, quam relinquere filios impios.*

DE SANTA MARIA MAGDALENA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

SERMO LX.

Principio hujus sermonis unctio Mariana literaliter explicatur, in reliquo vero sermone spiritualiter & præcipuè de pœnitentia agenda sex duplici exemplo S. Mariæ Magdalenæ.

Domus impleta est ex odore unguenti. *Joan.* 12.

Explicatio literalis unctionis Marianæ. Unctio duplex. Unguentũ quale.

BIs unxit Maria Dominum. *Primo* in Galilæa in conversione sua, Luc. 7 *Secundo* in Bethania, de quo habetur, Matth. 26. & Joan. 12. Hac unctione unxit Maria & pedes & caput. De pedibus dicit Joannes, de capite dicit Matthæus & Marcus 14. Unguentum de quo facta fuit hæc unctio fuit de nardo, quod genus unguenti est pretiosum. Nardus herba parva & calida est, ut dicit, Nicol. super illud Cant. 1. *Nardus mea dedit odorem suavitatis.* Marcus dicit hoc unguentum fuisse nardi spicati de spicis & foliis confecti, quod genus est pretiosius quam confectum ex radicibus. Joannes dicit *nardi pistici*, id est fidelis pistis græcè, fides latinè. Unguentum illud fuit pisticum fidele fideliter confectum absque commixtione vel sophistica admixtione. Odore unguenti ad literam domus ista repleta est, magnæ enim erat redolentiæ, memoria enim devotionis Mariæ quasi odore unguenti suavissimi replenda erat domus Ecclesiæ sicut Dominus insinuat. Matth. 26. *Ubicunque prædicatum fuerit Evangelium hoc in toto mundo, dicetur quod hoc fecit in memoriam ejus.*

Odoris diffusio.

Odoris seu unguenti explicatio spiritualis.

Discrimen inter memoriam sanctorum & peccatorũ. Psalm 9.

Et notandum quod memoria sanctorum odori unguenti comparatur, quia odor aromaticus, postquam res esse definit vel ad alium locum transfertur, restat quod suavitate delectat, virtute confortat, Proverb 27. *Unguento & variis odoribus delectatur cor.* Sic memoria sanctorum post transitum eorum de mundo restat, quod corda fidelium delectat & confortat. Aliter est de memoria malorum, *perit enim memoria eorum cum sonitu*, cessante enim sonitu campanarum ipsis sepultis cessat memoria eorum, & si remanet non redolet, sed fœtet Proverb. 10. dicitur: *Memoria justi cum laudibus, nomen autem impiorum putrescet.* Ecclesiastici 10. *Perdet Dominus memoriam superborum & relinquet memoriam humilium.* Exod. 10. *Delebo memoriam Amalech sub cœlo.* Memoria Mariæ suavis est in odore, in ore, in aure sicut memoria Josiæ. Ecclesiastici 49. *Memoria Iosiæ in compositione odoris facta est opus pigmentarij, in omni ore quasi mel indulcabitur ejus memoria, & ut musica in convivio vini.* Memoria ejus est quasi compositio vel confectio odorifera Verè est opus pigmentarij, filius Dei sanare volens genus humanum, sciens nihil adeo impedire ejus sanationem, nisi mali exempli fœtorem, pigmenta fecit in mundo, quorum redolentia confortarentur qui spiritualiter infirmabantur. Ecclesiastici 38. *Unguentarius faciet pigmenta suavitatis & unctiones conficiet sanitatis.* Devotio Mariæ in corde suavis est dum cogitatur, in ore dum dicitur, in aure dum auditur, & quasi musica in convivio vini. Harmonia & consonantia valde suavis est cum corda lætificata sunt vino.

Odor unguenti Marianiest eius exemplum pœnitẽtiæ.

Exempla sex pœnitentiæ Marianæ. 1.

Et possumus Sex exempla ex Evangelio hodierno colligere quæ utilia sunt ad ædificationem Ecclesiæ. *Primum* est *acceleratio eundi ad salvatorem*, quæ est contra vitium dilationis, quo multum laborat genus humanum. Seneca. Nihil facti habemus, nostra distulimus in futurum & id non habemus, cum nondum sit. Aliqui sunt etiam qui nec habent futurum, nullum propositum habentes, non curantes nisi quod unus transeat dies post alium. Ipsi sunt animalia sine cauda, ipsi sunt velut navis dimisso gubernaculo ventis exposita. Proverb. 23. *Eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clavo.* Cujus vitij dilationis habemus exemplum in hoc, quod dicitur ut contigit quod Jesus accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti, &c. Secundum Glossam genus marmoris est, in quo alia unguenta servantur incorrupta. Videbatur habere rationalem causam dilationis Nec tempus nec locus videbatur esse plorandi peccata sua. *Omnia tempus habent.* Eccles. 3. *Omni negotio tempus est & opportunitas.* Ejusdem 8. Non est tempus molestandi homines dum ipsi comedunt. sicut in luctu musica narratio importuna, sic luctus importunus videtur esse in convivio. Eccles. 7. Ponitur quasi ex opposito domus luctus ad domum convivij. Ipsa super convivantes ingressa est, non jussa venit, inter epulas lachrimas obtulit, ut ait Gregor. Locus etiam non videbatur esse, cum ipsa esset publica peccatrix, & dominus domus esset Pharisæus. Pharisæi vero peccatoribus indignabantur. Matth. 9. Exemplo ergo ejus si in peccato es non differas inde exire, vel si es in loco periculoso non differas inde recedere. Bernardus, abscondi ignem in sinu meo, & exusto jam latere, nudatis jam visceribus, jam sanie effluente consulendum est an excutiam illum? Sicut quando carbo insilit in sinum alicujus statim excutitur, sic peccatum mortale quam cito perpenditur amovendum est, bona enim hominis consumit. *Est enim ignis usque ad consummationem devorans & omnia eradicans genimina.* Job 31. Item qui sibi videt imminere periculum in mundo, debet relinquere mundum, est enim velut fornax igne infernali succensa, & draco infernalis igni fumus non cessat spirare ibi. Job 41. *Anhelitus ejus prunas ardere facit & flamma de ore ejus egreditur* Isaiæ 54. *Ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas.* 1. Joan. 5. *Totus mundus in maligno positus est.* Johel 1 *Ignis comedit speciosa deserti.* Quid differt de mundo exire, qui videt se incipere comburi, qui crines cogitationum jam habet combustos, & vestes pro magna parte combustas? Ita qui femoralia sua igne luxuriæ jam amisit. Quantum viri spirituales instare debeant illis qui in mundo periclitantur ut inde exeant insinuatur eis. Genes. 19. instantia quam Angeli fecerunt, Loth ut de Sodomis exiret & suos educeret, quia delendus erat locus ille. *Secundum exemplum* est *verecundiæ*, de quo ibi: *Stans retro, &c.* Bernard. Quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum placet ei pœnitentis verecundia. Sicut qui cecidisset in latrinam, refugeret videri, sic qui in peccatum cecidit notorium, corde debet verecundari. Peccatum erubescibile est, nihil videtur erubescibile, nisi ipsi peccatum. Etiam nuditas corporis non erat erubescibilis ante peccatum. Immunditia corporis non est immunditia comparatione peccati. Matth. 15. *Non lotis locis manibus manducare, non coinquinat hominem*

Ecclesiastici 12.

2.

minem. Multum deberet erubescere peccator cum considerat bona quæ à Deo receperit. Et cum considerat etiam mala quæ à contrario reddidit. Ca-
3. nis non est ingratus Domino suo, sicut peccator Deo. *Tertium exemplum* est *humilitas*, de quo dicitur: *Secus pedes Domini.* De ejus humilitate potest intelligi illud. Cant. 1. *Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Per nardum, quæ parva est & odorifera herba, intelligitur hujus peccatricis humilitas, quæ Christo multum placuit. Bernard. loquens ad animam peccatis oneratam. Non tibi, quæcunque es anima talis, non tibi ille locus vilis aut despicabilis videatur, ubi sancta peccatrix peccata deposuit, induit sanctitatem. Igitur beatæ pœnitentis exemplo prosternere & esto misera, ut desinas esse misera. Humilitatem à principio suæ conversionis arripuit, nec eam deseruit donec Christum videre & tangere meruit post ejus resurrectionem. Legimus sex vicibus ipsam stetisse & stare voluisse juxta pedes Domini. Luc. 10. *Sedens secus pedes Domini*, & Luc. 7. *Stans retro secus pedes Domini*, Joan 11. *Videns eum cecidit ad pedes ejus.* Joan. 12. *Unxit pedes Domini.* Quinto voluit pedes Domini tangere, sed non est permissa. Joan. 20. *Noli me tangere.* Glossa hic innuitur quod pedes ejus amplecti voluit. Matth. ult. legitur de ipsa & sociabus ejus: *Accesserunt & tenuerunt pedes ejus.* Ad pedes ejus stat peccator humilis, qui inferiorem se reputat minimo quem de corpore Christi mystico credit esse, pedes enim sunt infima membra corporis. Qui est in mortali peccato, canem se debet reputare Apocal. ult. *Foris canes*, & omnem in quo videt signa quod bonus sit debet reputare quasi Dominum suum, tanquam eum qui filius est Domini sui: consueverunt enim subditi filios dominorum suorum Dominos vocare. Hac humilitate obtinuit mulier Chananæa à Christo quod voluit, Matth. 15. licet duritiam ei prius ostenderit. *Non est bonum*, inquit, *sumere panem filiorum & mittere canibus* Cui ipsa *etiam*, supple, non est hoc bonum, panis integer ad canem non pertinet, sed micæ. *Nam catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum.* Christus comparaverat eam cani, ipsa seipsam catello, quod est diminutivum, & filios Dei dominos vocat. Psal. 101. *Respexit in orationem humilium.* Et cum vix posset esse, quod homo qui in peccato mortali est, utilitatem suam verè agnosceret, quin exempla de statu illo desideraret. Est enim ut canis, immo canis inferior, quia duplicis mortis debitor temporalis & æternæ.
4 *Quartum exemplum* est *doloris*; quem ostendunt lachrimæ, de quo ibidem: *Lachrimis cœpit rigare pedes ejus.* Gregor. Quo dolore ardebat, quæ flere inter epulas non erubescebat? de fletu ejus habemus, Joan. 11. *Iesus ut vidit eam plorantem.* Et ejusdem 20. *Maria stabat ad monumentum foris plorans.* In eodem. *Dicunt ei Angeli: Mulier quid ploras?* & post. Dominus adhuc inveniens eam dicit ei: *Mulier quid ploras?* Cui multi dissimiles sunt, qui nunquam pro peccatis suis unam guttam lachrimarum fundunt, nescientes quid sit peccatum, si enim hoc scirent, potius sanguine lavarent, sicut Christus fecit. Apocal. 1. *Qui dilexit nos & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.*
5 *Quintum* est *exemplum ferveris* & est contra vitium remissionis vel tepiditatis; ipsa enim cum tanto fervore pœnitentiam recepit, quod nec sibi nec suis pepercit. Solent mulieres diligenter servare os suum, & crines suos multum amare, ipsa pedes osculatur, & de crinibus suis fecit tersorium pedum. Ipsa non timet pretiosum unguentum quasi perdere, perditionem lucrum reputat, si solum Christo placet. Philip. 3. *Propter quem omnia detrimentū feci & arbitror ut stercora ut Christum lucrifaciā.* Gregor. de ipsa. Quot in se habuerat oblectamenta, tot in se invenit holocausta: convertit ad numerum virtutum numerum criminum, ut totum Deo serviret in pœnitentia, quidquid extra se Dominum contemplatur in culpa. Cui multum sunt dissimiles, qui pœnitentiam inchoare differunt, &c. Incipiunt remissè & quasi mortui agunt. Bernard. ad fratres de monte Dei. Si incipis, incipe perfectè: si imperfectus es, hoc ipsum perfectè agere stude. Si perfectionis aliud exemplum non habeas, teipsum in temetipso metire. *Sextum* est *exemplum patientiæ.* Pharisæus vocat eam peccatricem, cum ipse esset potius peccator. Martha eam accusabat. 6
Luc. 10. Apostoli sunt ei molesti. Matth. 26. *Quid molesti estis huic mulieri?* omnia patienter sustinet. Luc. 21. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* ad Hebr. 10. *Patientia nobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes reportetis repromissionem.* Apocal. 13. *Hæc est patientia, fides sanctorum.*

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Thema hujus sermonis maxime ad Religiosos spectat, ideoque de illis explicatur, duodecim documenta eis præscribuntur.

SERMO LX.

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. *Luc.* 10.

HOdierna solennitas devotè celebranda est ab omnibus tam justis quam peccatoribus & sæcularibus & claustralibus, sed specialiter à claustralibus, qui contemplativam ducunt vitam, quorum Maria exemplar est & speculum. Duæ enim sorores Martha & Maria duas vitas designant, activam & contemplativam, de quibus dicit Isidorus de summo bono. Activa rebus humanis bene utitur. Contemplativa vero mundo renuncians, soli Deo vivere delectatur. Vitam contemplativam nobis commendat Salvator in verbo proposito quam vir religiosus debet habere in desiderio, licet aliquando habeat in patientia. Ipsa optimo intendit, ei etiam adhæret quod necessarium est. Ipsa dicit. *Mihi adhærere Deo bonum est.* Ipsa in morte non amittit quod amavit, sed tanto liberius fruetur. Activa in morte eum cui adhæserat deserit.

Thema ad religiosos maxime spectat.

Activæ & contemplativæ vitæ discrimen.

Psalm. 72.

Multa attendenda sunt religiosis salubria documenta, quæ Maria eis ministrat, de quibus *duodecim* nunc tangere nobis sufficiat. *Primum* est ut volentes ingredi religionem discretionem habeant, locum salubrem eligendo, saluti suæ principaliter intendendo. Hoc documentum datur eis in hoc, quod ut cognovit Jesum in domo Simonis accubuisse, illuc venit ut ab eo salutem obtineret. Ex causis diversis accedebant homines ad Jesum. Aliqui ut salutem corporalem obtinerent vel sibi vel suis. Aliqui ut ab eo pascerentur, Joan 6. *Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia ex panibus manducastis & saturati estis*, Maria non sic. Si vis intrare religionem, elige locum ubi religio servetur, junge te illis qui salutem suam operantur. Filius videtur esse perditionis qui locum percuntium ingreditur. Fatuum est aliquem religionem intrare, quam conspicit perire, sed si ibi esset exire deberet. Seneca. Non tantum corpori sed etiam moribus salubrem locum eligere oportet. Intrantibus religionem dissolutam dici potest illud verbum angelicum. *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Luc. 24. Non debet aliquis religionem principaliter intrare propter commodum tempo-

Duodecim documenta pro religiosis. 1.

rale, ut propter divitias vel delitias. Eccles.4. *Custodi pedem tuum ingrediens domum Domini*, pedem, inquam, intentionis. Sunt aliqui qui pedem istum in coquina ponunt, qui monachi coquinarij sunt.
2. *Secundum* est ut cum intraverint, mala quæ commiserunt in sæculo defleant. Maria abundantia lachrimarum pedes Domini rigat. Hierem.6 *Luctum unigeniti fac tibi planctum amarum.* Luctum quia luges mortem propriam, cum mater plorans unigenitum defunctum, lugeat alienum: id est debet novitiatus tempore compunctione peccata sua delere & humiliter confiteri. Diligenter sunt instruendi
3. di de modo confitendi, & ut puritati conscientiæ quærendæ & conservandæ intendant. *Tertium* est ut verecundiam habeant, quæ fuga est rei indecentis. Vel secundum Augustinum timor in turpi facto etiam multum refrenat ab actibus inhonestis. Verecundiæ est quod Maria retro stat Bernard super Cantic. Nescio si quidquam gratius verecundia in moribus deprehendi queat. Verecundia est omnium ornatus ætatum, sed in tenera ætate amplius
4. pulchriusque enitescit. *Quartum* est ut humiliter se habeat. Ad humilitatem pertinet, quod Maria secus pedes stetit. Pedes sunt infimæ partes corporis. In corpore juxta pedes stat, qui nulli se præponit. Luc. 14. *Recumbe in novissimo loco*, &c.
5. *Quintum* est ut ad omnes patientiam habeant. Maria patienter sustinet Pharisæi indignationem, Marthæ accusationem, Luc.10. Apostolorum molestationem, Matth.26. Qui patiens est multa gubernatur sapientia. Proverb.14. *Sextum* est ut amore fer-
6. veant. Fervorem amoris Mariæ ostendunt ejus obsequia, de quibus Salvator eam laudat. Item quod
7 Dominus ait: *remittuntur ei pecca multa, quoniam dilexit multum.* *Septimum* est ut obedientiam promptam habeant. Prompta obedientia Mariæ ostenditur, ubi Martha dixit ei: *Magister adest, & vocat te.* Et subditur: *illa ut audivit surrexit cito.* In au-
8. ditu auris obedivit ei. *Octavum* est ut quietem diligant. Seneca. Primum argumentum mentis compositæ est posse & consistere & morari secum. De
9. quiete Mariæ habes. Luc.10. *Sedens secus pedes Domini*, &c. Item Joan.11. *Maria domi sedebat. Nonum* ut ad silentium habeant amorem. August. Loqueia fit in necessitate, taciturnitas in jucūditate. Silebat Maria cum diversi loquerentur, sed pro ea loquebatur Salvator. Audivit auris ejus vocem dicentem sibi: *Arseni fuge, tace, quiesce* Hæ sunt
10. radices non peccandi, &c. *Decimum* est ut verba non proferant inutilia Ad Ephes. 4. *Omnis sermo malus de ore vestro non procedat, sed si quis bonus est ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.* Utiliter loquebatur Maria. Verba ipsius quæ in Evāgelio leguntur vel sunt de Deo vel cum Deo Joan. 11. *Domine si fuisses hic frater meus*, &c. Ejusdem penultimo. *Tulerunt Dominum*, &c. Et post. *Do-*
11. *mine si tu sustulisti eum, dicito mihi. Undecimum* est ut compassionem habeant ad proximum. *Duo-*
12. *decimum* est ut devotionem habeant ad Deum. Hæc duo designata sunt in hoc, quod Maria unxit & pedes & caput Jesu. De pedibus habetur, Joan.12. De capite habetur Matth 26. Bernardus super Cantica distinguit triplex unguentum his verbis. Bonum est contritionis unguentum, quod de recordatione peccatorum conficitur. Melius devotionis, quod fit de recordatione beneficiorum Dei. Porro optimum, quod utraque vincit unguentum pietatis. Unguento contritionis debent uti in se ingredientes religionem ad mentis curationem; unguento vero pietatis uti debent ad pedes Christi, ut eis compatiantur qui sunt in miseria, vel in mundo, vel in purgatio. Unguento vero devotionis debent uti ad caput, ut de beneficiis à Deo acceptis gratias agant, &c.

DE BEATO JACOBO APOSTOLO.

SERMO UNICUS.

SERMO LXI.

SUMMARIUM.

Dividitur hic sermo in duas principales partes secundum duplicem finem Ecclesiæ in celebrandis sanctorum festivitatibus. In prima vita & laudes S. Iacobi referuntur. In secunda agitur de patiendo & strenuè operando, ut in iis S. Iacobum & alios sanctos imitemur.

Potestis bibere Calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: possumus. *Matth.*20.

Ecclesia in solemnitatibus sanctorum duobus intendit: scilicet commendationi sanctorum & fidelium ædificationi. In festis sanctorum duo spectat Ecclesia.

Circa commendationem S Jacobi cujus festum hodie celebramus notandum, quod Jacobus major est dictus, quia prius est à Deo vocatus quam alter Jacopus Alphæi filius. Ipse fuit unus ex illis quatuor primo vocatis, de quibus habetur, Matth.4. Ipse fuit Zebedæi filius, nepos beatæ Virginis, Domini consanguineus, frater discipuli quem diligebat Jesus. Familiaris fuit Christo, ita quod ad multa secreta Christi admissus est cum Petro & Joanne fratre suo, ad quæ alij Apostoli admissi non sunt. Ut in suscitatione filij Archisynagogi. Matth.9. Marc.5. Lucæ 8 Et in transfiguratione. Matth.17. Marc 9. Luc.9. Adhuc vivens Christum vidit in gloria sua. Item in die cœnæ cum Dominus oraturus secessisset à discipulis dicens: *sedete hic donec vadam illuc & orem. Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari & mœstus esse.* Matth. 26. Ipse adhuc vivens multum terribilis fuit dæmonibus. Unde dixerunt, nos non possumus festucam attingere quæ in cubili tuo est. Ipse Christo pro se passo primus inter Apostolos vicem reddidit ab Herode occisus. Actor.12. *Occidit Iacobum fratrem Ioannis gladio* Psalm 115. *Quid retribuam Domino*, & subditur. *Calicem salutaris accipiam*, &c. In hoc non modicum honorē Deus ei fecit, quod ipsum pro eo inter Apostolos primo martyrium sustinere voluit, & ad gloriam prior pervenit. Solent Barones pro dono petere ut primum bellum habeant. Magnus honor est pro Christo pati. Ad Philip. 1. *Vobis donatum est pro Christo non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini.* Actor. 5. *Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Ipse in miraculis & subventionibus fidelium post mortem prærogativam habuit. Ipse martyrium complevit ipsa die & hora, qua Dominus passus est scilicet VIII. Kalend. Aprilis VIII. Unde dicit Calixtus Papa. & erat dies annuntiationis Domini. Et VIII. Kalendas Augusti, translatus est ad Compostellum, & tertio Kalend. Januarij sepultus. Voluit autem Ecclesia ejus festum octavo Kalendas Augusti tempore magis congruo celebrari. Ad commendationem ipsius faciunt verba proposita. Quæsivit Dominus ab eo & fratre ejus an calicem bibere possent quem ipse erat bibiturus, qui calix ipsi Domino terribilis fuisse videtur cum diceret: *Pater si possibile est transeat à me calix iste.* Matth.26. Ipsi tamen confidenter responderunt; *possumus.* In quo apparet eorum magnanimitas. Sancti ad sustinendum pro Christo multum ferventes fuerunt, ut patet in Paulo. Actor 21. *Paratus sum*, ait, *non solum alligari, sed etiam mori pro nomine Iesu.* Et

I. Vita & laudes S. Iacobi.

Thomas Joannis 11. *Eamus & moriamur cum illo.* Et hi dicunt: *possumus.*

II. Triplici ratione sancti multum pertulerunt. *Primo* propter amoris magnitudinem, quem ad Christum habuerunt. Amor enim magnus fecit ut multum vellent, & ideo multum possent. Genes. 29. *Videbantur Iacob dies pauci pra amoris magnitudine* quibus pro Rachele serviebat. August. Omnia sæva & immania prorsus facilia & propè nulla facit amor. Bernardus. Qui amat ardentius, currit velocius & pervenit citius. Et in libro de spiritu & anima dicitur, quod amor est per desiderium currens & per gaudium requiescens; per desiderium in appetendo, per gaudium infruendo. Ideo aliqui in his quæ ad Deum pertinent parum possunt, quia parum volunt. *Alia causa* est quod multum de Deo confidunt, & ideo à Deo adjutorium magnum recipiunt. Bernardus. Quanto citius in bonis Domini fiduciæ pedem porrexeris, eo citius possidebis. Isa. 40. *Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem.* Fortitudo Domini quodammodo est dum eos juvat. Bernardus. Nihil omnipotentiam verbi clariorem reddit quam quod omnipotentes facit omnes qui in se sperant, fiducia in Deo viventium fortissimos reddit, unde dicebat Vincentius tyranno: Dei virtute videbis me plus posse qui torqueor, quam possis ipse qui torques. *Tertia causa* est, quia à Deo consolationem recipiunt, quæ amaritudines tribulationum eis dulcorat. Bernardus. Quem non obtemperabit dulcedo illa, quæ mortem quoque facit dulcissimam. Ad Philip. 4. *Omnia possum in eo qui me confortat.* &c.

Ob multa sancti multa passi sunt.
1. Ob amorē magnum ergo Deū.
2. Ob confidentiam in Deum.
3. Ob divinā consolationem.

È contrario variis de causis mali non possunt ea quæ facilia sunt. *Una* est *ignavia.* Josuë 18. *Quo adusque marcessitis ignavia.* *Secunda* est *debilitas* ex infirmitate relicta. In Psal. 30. *Infirmata est in paupertate virtus mea.* *Tertia* est *à cibo spirituali abstinentia nimia.* Psal. 101. *Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.* *Quarta* est *alterius oneris gravitas,* ut accidit in eis qui onus grave & pravæ consuetudinis sibi assumpserunt, ideo onus Christi leve portare non possunt, quod figuratur per eum qui emerat juga boum quinque, & non poterat venire. Lucæ 14. Pone gravissimam sarcinam, pone molam asinariam, pone quinque juga boum, non hominum qui sunt insipienter onusti. *Quinta* est *præmij cælestis vilipensio.* Ista causa est in eis qui pro nihilo habuerunt terram desiderabilem. Augustinus. Labor deterret, vide mercedem. Qui agnoscunt præmium, libenter implent præceptum. Genes. penultimo. *Vidit requiem quod esset bona, & terram quod esset optima, & supposuit humerum ad portandum.* *Sexta* est *defectus divini adjutorij,* quæ causa accidit in his qui se fingunt, quorum infirmitatem Spiritus sanctus non juvat. Sapient. 1. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum.* *Septimum* est impedimentum irrisionum & dissuasionum mundanarum, quibus homines pusillanimes nimis credunt. Duplex solet autem esse causa hujus pusillanimitatis. *Una* est amor placendi mundo. Seneca. Desines timere si sperare desines. *Alia* est error, quod credunt esse timendum quod potius est deridendum. Derisiones malorum quas bonis faciunt contemnendæ sunt & deridendæ. Ridiculum est quod cœci derident videntes & claudi rectè ambulantes. Seneca. Æquo animo audienda sunt impiorum convitia & ad honesta vadenti contemnendus est ipse contemptus. Proverb. 14. *Ambulans recto itinere & timens Deum despicitur ab eo qui infami graditur via.* Ejusdem 29. *Abominantur impij eos qui in recta via sunt.* Non solum non sunt timendæ irrisiones, immo etiam appetendæ. Seneca. Nondum felix es, si turba nondum te deridet. Item non quod multis, sed quibus placeas, cogites.

Mali pati non possūt ob septem causas. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Pusillanimitas. Cujus duplex causa.

Item notandum quod *quinque* de *causis* solent strenuè operari qui propter corporis utilitatem operantur, & istis de causis strenuè operari debent qui in servitio Dei operantes salutem animæ suæ desiderant. *Una causa* est quia laborant in proprio opere, ut in proprio agro, vel vinea fructum multum habeant. Hac de causa strenuè debent operari, qui pro salute animæ suæ operantur, quia talia opera propriè sunt eorum. De his enim verum est, Apoc. 14. *Opera illorum sequuntur eos.* Ambrosius. Non sunt bona hominis quæ secum ferre non potest, sola misericordia est comes defunctorum. *Secunda causa* est cum majoritati laboris respondere debet majoritas mercedis. Hac de causa strenuè operari debent qui salutem suam quærunt, *unusquisque enim propriam mercedem recipiet secundum suum laborem.* 1 Corinth. 3. *Tertia* est *causa* cum brevitate temporis arctantur. Hac de causa debent etiam strenuè operari qui salutem suam quærunt, quia nesciunt quam diu hoc poterunt. Galat. 6. *Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.* Ecclesiastes 9. *Quæ potest manus tua instanter operare.* *Quarta* est *causa* cum redire volunt in gratiam Domini quem offenderunt. Hac de causa strenuè operari debemus, quia in multis offendimus omnes. 1. Ioan. 1. *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus & veritas in nobis non est,* &c. *Quinta* est cum coram tremendo Domino de labore reddenda est ratio. Hac de causa etiam strenuè operari debemus. Bernardus. Omne tempus tibi impensum requiretur à te qualiter fuerit expensum. Job 31. *Quid faciam cum surrexerit ad judicandum Deus? & cum quæsierit quid respondebo ei?*

Ob quinque causas strenuè operandum. 1. 2. 3. 4. 5.

DE BEATO PETRO AD VINCULA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo de tribus vinculis sancti Petri, & ex iis nos erudit, quomodo circa vincula maxime corporalia & spiritualia, id est, mala pœna & culpa, nos gerere debeamus.

Quodcunque solveris super terram erit solutum & in cœlis, Matth 6. SERMO LXII.

TRia festa celebrat Ecclesia ad honorem beati Petri. Primum est festum Cathedræ ejus, secundum martyrij ejus, & tertium festum hodiernum, quod dicitur festum Petri ad vincula. In quo festo recolit Ecclesia quomodo Petrus vincula corporalia in carcere Herodis sustinuit, à quibus eum Dominus miraculosè liberavit, & hoc in Epistola hodierna recitatur. In Evangelio vero recolitur quomodo potestatem solvendi vincula spiritualia à Christo susceperit. In matutinis autem recitata sunt quæ Dominus fecit in vinculis Petri. Sicut enim Dominus eum miraculosè de vinculis liberavit, sic & multa miracula Deus per ipsa vincula fecit. *Primum* pertinet ad Petri bonitatem. *Secundum* ad ejus potestatem, quam in hac vita habuit. *Tertium* ad potestatem, quam habet in cœlo existens. *Primo* monemur ut mala pœnæ fortiter sustineamus. *Secundo* ut mala culpæ odiamus & destruamus. *Tertio* ut Deo adhæreamus & eum honorare studeamus, qui servos suos usque ad glorificationem pro pœnis adducit.

Tria festa S. Petri. In hoc tria recoluntur.

Circa primum notandum, quod ille quem Dominus in carcere in vinculis pœnalibus ponit, ut illa vincula patienter sustineat attendere debet corpus suum stultum esse vel potius insanum, & ideo

I. Vincula pœnalia. Circa mala pœnæ quinque notanda.

in vinculis esse ponendum, ne forte sibi vel alteri noceat, ne se in aquam vel ignem præcipitet. Proverb. 30. *Per tria movetur terra, & quartum sustinere non potest*, &c. *Per stultum cum saturatus fuerit cibo*. Qui stultus est jeiunus, insanus saturatus
2. est, quod manifestè accidit in corpore. *Item* attendere debet corpus suum malevolum qui dominum suum nititur fugere vel ei rebellare, *servo male-*
3. *volo tortura & compedes*. Ecclesi 33. Attendere *etiam* debet quod nititur inimicari spiritui, ideo ligandum est ut possit à spiritu superari. Galat. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum & spiritus adversus carnem*. Hostis familiaris est corpus, ideo debet multum timeri. Nulla enim pestis efficacior ad no-
4. cendum quam familiaris inimicus. Attendere *etiam* debet quo animo Deus det tribulationes. Ille enim solus de flagello murmurat, qui animum percussoris ignorat, ut dicit Gregorius. Si ille cui datur tribulatio est in peccato mortali, est in loco valde immundo, ideo Deus eum vinculis ligat ut extrahat. Si ergo vincula vult dirumpere, in loco immundissimo, ut videtur, vult remanere. Vilem se habet, qui non sustinet ut educatur de lacu miseriæ & de luto fecis. Viliorem se habet quam suum asinum, cujus eductionem in simili casu procuraret. Si in bono statu est, ponit eum Dominus in vinculis, ut eum retineat ne ab eo fugiat, unde dicere debet cum David. Psal 72. *Mihi adhærere Deo bonum est* Non debet se sociare illis qui dixerunt Domino Deo, *recede à nobis*. Bernardus. Quantumcunque sæviat tribulatio, non putes te dereli-
5. ctum esse, sed memineris scriptum esse. *Cum ipso sum in tribulatione*. *Item* attendere debet quod ad cælum in tribulatione trahimur. Cantic. 1. *Trahe me post te*. Gregor. Mala quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt. Oseæ 11. *In funiculis Adam traham te, in vinculis charitatis*. Vincula charitatis sunt pœnæ corporales. Noli vincula dirumpere, si vis ad cœlum pervenire. Si placet Deo ut in vinculis corporalibus maneas, placeat & tibi: si placuerit Deo te ab eis eripi, hoc à Deo recognoscas, & ei gratias agas dicens: *Dirupisti vincula mea tibi sacrificabo hostiam laudis*.

[Margin: Tribulatorum in duplex status. Malus. — Bonus. — Iob 21. — Psal. 115.]

II. Circa vincula spiritualia attendendum est, quod Salvator in mundum venit ut ea solveret, ligari voluit ut ea solverentur. Unde attendere debet homo qualia sint illa vincula pro quibus solvendis oportuit Christum ligari. Christus Dominus cap-
1. tus in peccatis nostris, potestatem habet solvendi, & hæc vincula dedit Petro, quem vicarium suum reliquit in mundo His vinculis vult Diabolus hominem ligari, ne se possit defendere, vel ab eo fugere, ut eum possit tanquam jumentum ducere, & ut illo fune possit eum in inferno suspendere. Libenter deberet peccator ad illam manum accedere quæ hæc vincula dissolvit. Vincula peccatorum si non solvuntur in præsenti, non solventur in futuro, immo dicetur de eo qui in vinculis invenietur: *ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores*. Matth. 22. Ista vincula absque virtute divina non solvuntur. Psal. 145. *Dominus solvit*
2. *compeditos*. Attendenda *etiam* est fatuitas illorū, qui hoc vinculo diaboli se faciunt quodammodo vinctos, dum cogitationē malam volvunt & revolvunt, filium filio jungunt cum cogitationi concupiscentiam addunt Filium iterum filio jungunt cum ratio concupiscentiæ consentit, & tunc est funiculus tri-
3. plex qui difficile rumpitur. Ecclesiastes 4. *Item* attendenda est fatuitas illorum, qui non curant de diruptione vinculorum illorum in se vel amicis suis, cum de liberatione à vinculis corporalibus multam curam habeant.

[Margin: Vincula spiritualia. Circa mala culpæ tria notanda.]

III. Circa miracula facta per vincula beati Petri notandum, quod catena quam attulit filia Theodosij Imperatoris à Jerosolyma miraculosa facta est una cum catena quam habebat Papa, ac si semper fuissent una. Item per eam quidam dæmoniacus liberatus est à dæmonio, & quædam puella ab infirmitate gutturis. Nota quod cum Deus honorat tormenta sanctorum in terris, faciens majorem reverentiam exhiberi pulveri vel ossibus eorum vel panniculis quam exhibeatur magnis principibus hujus sæculi, argumentum est efficax honoris quem ipsi habent in cœlis.

[Margin: Vincula miraculosa. 5. I etti.]

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Varias virtutes affert S. Petri hic sermo, quas prælatis necessarias esse ostendit, præcipue tres.

SERMO LXIV.

Beatus es Simon barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. *Matth. 16.*

Ecclesia quæ solennizat hodie de beato Petro multa nobis de eo recitat ad Dei gloriam & beati Petri commendationem & nostram ædificationem. *Tria* vero nobis ostendit de ipso Evangelium hodiernum, scilicet ipsius *sensum*, *virtutem & dignitatem*. *Primum* ibi: *beatus es*. *Secundum* ibi: *tu es Petrus*. *Tertium* ibi: *Tibi dabo claves*, &c. Sensus virtutem regit, virtus ad dignitatem idoneum reddit. Qui Dei locum debet tenere, sensum divinum & Dei virtutem debet habere, ut altitudini prælationis respondeat altitudo mentis. Altum est cor quantum ad intellectum, si habeat divinum sensum. Quantum ad affectum est cor altum, si sit contra mundum, ita ut cum nec mala transitoria à malo deterreant, nec bona transitoria ad malum alliciant, & tunc verè est ad modum petræ firmus. 2. Reg. 14. *Sicut angelus Domini sic est Dominus meus rex, ut nec benedictione nec maledictione moveatur*. Notandum quod Salvator Petro potestatem clavium collaturus *primo* eum examinavit, *secundo* cum post responsionem commendavit, *tertio* dignitatem quam erat ei daturus indicavit. Examinavit autem eum primo de fide aliena, ibi: *quem dicunt*. Secundo de propria, ibi: *vos autem*, quia prælati reddituri sunt rationem non solum pro se ipsis sed etiam pro aliis. Post responsionem vero Petri Salvator eum commendavit quantum ad conversationem & cognitionem ibi, *beatus es*, &c. Deinde ostendit etiam onus quod accepturus erat pro honore. Onus ibi: *Super hanc petram*. Honor ibi: *Tibi dabo*.

[Margin: Tria de S. Petro innuit Evangelium. — Prælatori duo requisita. — Christus collaturus S. Petro claves tria eg]

Tria Petrum reddiderunt commendabilem: Scilicet *cognitio revelata* à patre cœlesti, *obedientia prompta*, *simplicitas columbina*. Ad *primum* pertinet illud: *beatus es*. Glossa. Tam altæ fidei confessor. Ad *secundum* pertinet illud: *Simon*, quod interpretatur obediens. Nam prælatus debet obedire suo superiori sicut vult inferiorem sibi obedire. Ad *tertium* pertinet illud: *Barjona*, id est filius columbæ. Simon ratione nominis figuram tenet viri religiosi, ratione vero officij tenet figuram prælati, & uterque beatus est si eum Spiritus sanctus introducat & revelet non caro & sanguis. *Notandum* quod fides Christiana altissima est. *Primo* transcendendo sensum corporeum, unde dicitur Hebr 11. *Argumentum rerum non apparentium*. *Item* transcendit intellectum humanum, redigit enim eum in captivitatem. *Item* transcendit naturæ cursum, quia operatrix est miraculorum Miraculum vero secundum beatum Augustinum est opus arduum &

[Margin: Tria S. Petrum commendabilē reddiderūt. — Fides Christiana altissima est ob quatuor.]

& insolitum. Transcendit *etiam* vincendi potestatem & principatum. Sancti enim *per fidem vicerunt regna*. Hebr. 11. Fidem altissimam confessus est Petrus. *Primo* verbo ibi: *Tu es Christus*. *Secundo* facto cum ex fervore fidei supra mare ambulavit. Joan. ult. *Tertio* miraculis in quibus quodammodo magistraliter processit, quia ad umbram ipsius infirmi sanati sunt. Actor. 5. Quod videtur majus fuisse quam quod ad Christi fimbriam infirma sanata est Matth. 9. *Quarto* suppliciis, quia & flagella & crucem pro Christo sustinuit. Fidei confessio quantum ad multos de Ecclesia multum diminuta est & remanserunt sola fidei verba, unde multum deberent timere ne sint sicut ficus à Domino maledicta, cum non habebat nisi folia & nihil de fructu.

Hanc S. Petrus confessus est quadrupliciter.

Marci 11.

I. Sapientia revelata seu divina prælatis necessaria.

Fundatores Ecclesiæ habuerunt cognitionem à patre cœlesti revelatam 1. Corinth. 1. *Non multi sapientes secundum carnem*. Destructores vero Ecclesiæ nunc habent sapientiam secundum carnem, qui putant melius regi Ecclesiam per sapientiam humanam quam divinam. Sapientia revelata à Deo rex Salomon populum Dei rexit. Et dixit quidam Philosophus beatas esse respublicas si eas sapientes regerent aut qui sapientiæ studerent. Necessaria est sapientia divina his qui præsunt in dispositione bonorum temporalium, in qua hanc debent tenere regulam. *Quod superest date eleemosynam*. Luc. 11. *Item* in collatione beneficiorum Ecclesiasticorum, ubi debet teneri illud. Ecclesiastici 12. *Benefac justo*. *Item* in dispensatione Sacramentorum, ubi debet servari illud Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date*. Actor. 8. Dixit Petrus Simoni: *Pecunia tua tecum sit in perditionem*. Sed multi dicunt hodie pecunia tua mecum sit. *Item* in justa divinorum executione. Deutr. 16. *Juste quod justum est exequeris*.

Maximé in quatuor.
1.
2.
3.
4.

II. Obedientia etiam necessaria prælatis.

Obedientia Petrum reddit commendabilem. Actor 5. *Oportet Deo magis obedire quam hominibus*. Primus prælatus Ecclesiæ, non tantum Petrus, sed etiam Simon vocatus est, quia non sufficit in prælato credendorum cognitio si desit mandatorum impletio. *Fides* enim *sine operibus mortua est*. Jacob. 2. Habuit Petrus quadruplex mandatum. *Unum* de piscando Luc. 5. *Duc in altum & laxate retia*. *Aliud* de dimittendo peccata. Matth. 18. *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies*. *Tertium* de pascendo. Joan. ult. *Quartum* de sequendo ad crucem Joan. ult. Sed *quidam* officium piscandi convertunt in officium venandi & aucupandi. Baruch. 3. *Qui in avibus cœli ludunt*. *Quidam* etiam officium culpas relaxandi convertunt in officium malignandi, hi sunt prophetæ qui mordent dentibus. Micheæ 3. *Quidam* etiam officium piscandi convertunt in officium deprædandi. Isa. 3. *Vos depasti estis vineam meam*. *Quidam* etiam deberent esse obsecutores & facti sunt persecutores Christi & suorum. Philip 3. *Multi ambulant quos sæpe dicebam vobis, nunc autem flens dico inimicos crucis Christi*.

Obedientia S. Petri in 4. eo stitit.

Contrariū fit his 4. à quibusdam prælatis.

III. Simplicitas columbina prælatis necessaria.

Simplicitas columbina reddit Petrum commendabilem, unde *Barjona*, id est filius columbæ nominatus est. Ipse fuit de numero illorum quos Christus monuit ut essent simplices sicut columbæ. Matth 10. Olim ad custodiam columbæ, id est Ecclesiæ ponebantur filij columbæ carentes felle malitiæ, ut Moyses mitissimus factus est princeps Synagogæ, & Petrus princeps Ecclesiæ. Hodie vero ponuntur leænæ filij Ezechielis 3. *Leæna mater tua*. Hodie præfertur leonina ferocitas columbinæ simplicitati. Olim melior fuit prælatus qui minus habuit de felle plus de melle, hodie è converso fit. Debet autem *quadruplex* simplicitas esse in prælato, videlicet sensus ut sit sine astutia fraudis. Isa 29. *Væ profundis corde*. *Secundo* affectus sive intentionis. Matth. 6. *Si oculus tuus fuerit simplex*, &c. *Tertio* lectionis vel sermonis. Matth. 5. *Sit sermo vester est, est, non non*. *Quarto* conversationis. Prov. 10. *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter*.

Simplicitas quadruplex

IN INVENTIONE SANCTI STEPHANI.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo quatuor tractat circa thema de S. Stephano nobis imitanda.

Cum esset Stephanus plenus Spiritu sancto intendens in cœlum vidit gloriam Dei, & Jesum stantem à dextris Dei, & ait: ecce video cœlos apertos & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei. *Actor. 7.*

SERMO LXV.

Beatus Lucas in verbis propositis, *quatuor* nobis ostendit circa beatum Stephanum, de cujus corporis inventione hodie solennizamus *Primo* abundantem gratiam quæ in eo fuit. *Secundo* suam devotionem ad Deum quam in passione sua habuit. *Tertio* beneficium quod in ea Dominus exibuit. *Quarto* gloriosam confessionem quæ ei mortis occasio fuit. *Primum* ibi: *Cum esset plenus Spiritu sancto*. *Secundum* ibi: *intendens in cœlum*. *Tertium* ibi: *vidit gloriam*. *Quartum* ibi: *ecce video cœlos apertos*.

Quatuor tractantur. Circa thema de S. Stephano.

Circa *primum* notandum quod beatus Lucas ostendit beatum Stephanum triplicem plenitudinem habuisse, scilicet plenitudinem *fidei* Actor. 6. *Elegerunt Stephanum plenum fide*. Et plenitudinem *gratiæ* & plenitudinem *fortitudinis*. In eodem *Stephanus plenus gratia & fortitudine*. *Prima* plenitudo pertinet ad credenda, *secunda* ad diligenda, *tertia* ad toleranda. Signum plenitudinis fidei fuit operatio miraculorum, de qua Lucas dicit. *Faciebat signa & prodigia magna in populo*. *Secunda* plenitudinis signum fuit quod pro inimicis positis genibus oravit. Signum *tertiæ* plenitudinis fuit quod non solum patienter sed etiam lætanter martyrium sustinuit. Lapides enim torrentis illi dulces fuerunt & eos gaudens suscepit. Gratia qua plenus fuit intelligenda est charitas quæ caput est virtutum & gratia gratiarum, & ad illud pertinet quod dicitur plenus Spiritu sancto. Hæ tres gratiæ sunt multum necessariæ homini in præsenti vita. *Lumen fidei* multum necessarium est in tenebris hujus sæculi, cum absque eo patrem cœlestem non cognoscamus, à quo & sub quo sumus, à quo omnia bona suscepimus, & ad quem redire debemus. Hæc habuit visum suum in præsenti, in futuro enim videbimus quod nunc credimus. Apocal. 13. *Hæc est patientia & fides sanctorum*. *Patientia* enim valde necessaria est, qui enim illam non habet est tanquam homo habitans in medio inimicorum suorum. Hebr. 10. *Patientia vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes reportetis promissionem*. 2. Corinth. 6. *In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros in multa patientia*. *Charitas* enim multum necessaria est, sine ipsa enim non prosunt cætera. August. Ubi charitas adest, quid est quod possit obesse? Magna charitas ejus fuit quod in illa lapidum ruina cum alius oblivisci poterat etiam charissimos suos, ille Domino commendabat inimicos, ut dicit Maximus. Vicerat in eo sensum corporeæ Passionis affectus internæ compassionis. Plus tunc dolebat illorum peccata, quam sua vulnera; plus illorum impietatem, quam suam mortem. Non habet fidei plenitudinem aliquis, si si-

I. Triplex plenitudo S. Stephani.

Triplex signum hujus plenitudinis.

Triplex hæc plenitudo cur sit necessaria.
1.
2.
3.

Qui habeât fidei plenitudinem, qui non.

fides ejus non sit viva, vel integra, vel si sit modica De fide mortua habetur. Jacob 2. *Si fides non habet opera mortua est in semetipsa.* August. Fides cum dilectione fides est Christiani, fides sine dilectione fides est dæmonis, immo fides Christianorum qui Deum non timent videtur inferior esse fide dæmonum. Jacob. 2. *Tu credis quod unus est Deus, benefacis, dæmones credunt & contremiscunt.* August. Utinam quomodo dæmones vident viderent homines & sic Salvatorem agnoscerent. Ecce dæmones viderunt & timuerunt, homines viderunt & occiderunt. Ad fidei integritatem pertinet, ut omnes articuli credantur vel explicitè vel implicitè. De fidei modicitate reprehenditur Petrus, Matth. 14. *Modicæ fidei quare dubitasti?* Ejusdem 16. Reprehenduntur discipuli de eodem. *Quid cogitatis inter vos modicæ fidei?*

II. Devotio S. Stephani.

Circa *secundum* notandum quod reprobi in terram intendunt secundum illud, Psal. 16. *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Stephanus vero in tribulatione sua in cœlum intendebat, nec mirum quia in terra locum non habebat. Ejicientes enim eum extra civitatem lapidabant. In cœlo thesaurum suum habebat. Matth 6. *Ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum.* Et inde auxilium sperabat. Psalm. 120. *Levavi oculos meos in montes.* In cœlum mox iturus erat sicut S. Martinus, qui ait: sinite me cœlum videre, ut suo itinere iturus ad Dominum spiritus dirigatur.

III. Puritas S. Stephani.

Circa *tertium* notandum Stephanum magnæ puritatis fuisse, qui adhuc in carne positus Dei gloriam vidit, quam alij sancti vident post mortem. Ideo apparuit persecutoribus suis similis angelo Actor. 6. Vidit gloriam Dei Paulus in raptu, Petrus, Jacobus & Joannes viderunt similitudinem gloriæ in transfiguratione, Stephanus vero vidit veram gloriam in sua persecutione, facta est hæc ostensio ad adversariorum confusionem, S. Stephani consolationem, aliorum martyrum animationem & ad virtutis martyrij manifestationem, per quod statim pervenitur ad gloriam.

IV Confessio S. Stephani Stephanus videns cælos apertos ostendit nobis triplex refugium. Securum refugium nostrum est cælum, non alius locus.

Circa *quartum* notandum, quod Stephanus tanquam martyrum primicerius, morte primiceria commilitones suos animat dicens: *Ecce video cœlos apertos.* Ostendens eis securum refugium, scilicet *Domini exemplum, paratum auxilium, desiderabile præmium.* Securum refugium est cœlum. Psal. 90. *Altissimum posuisti refugium tuum.* Ante passionem Christi non habebatur illud refugium quando clausum fuit cœlum. Servi enim Dei qui occidebantur, descendebant in regionem adversariorum, scilicet in infernum, ideo non erat mirum si timebatur bellum. Infra cœlum non est recipere locum securum, nec in mundo, propter perversitatem hominum, nec in aëre isto, propter habitationem dæmonum, nec in Paradiso terrestri, propter igneum gladium qui prohibet homini ingressum. Cœlum vero locus securus est, ubi machinæ non timentur propter loci altitudinem, nec famis inopia propter loci ubertatem, nec proditio propter habitantium fidelitatem. Exemplum egregium in martyribus est exemplum Christi, qui pro ipsis sanguinem suum fudit. Ostendebatur elephantibus sanguis uvæ & mori ad acuendum eos in prælio. 1. Machab 6. Hoc exemplum proponit Petrus dicens: *Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum.* 1. Petri 2. Et Paulus ad Hebr. 10. *Considerate eum*, &c. Christum imitatus est beatus Stephanus *Primo* in causa mortis, quia veritatem constanter docuit. *Secundo* in loco, quia extra civitatem ejectus fuit. *Tertio* in zelo, quia pro persecutoribus oravit *Quarto* in modo, quia voluntariè sustinuit mortem. *Auxilium paratum* vidit, quia vidit filium hominis stantem quasi paratum

1. Christi exemplum pro martyribus

S. Stephanus imitatus est Christum in quatuor.

2. Auxilium

ad adjuvandum. Juvat Christus milites suos *primo* arma ministrando, gratias scilicet dando. 2. Machab. ult. *Accipe gladium sanctum*, &c. Boëtius. Talia arma tibi contuleramus, quæ nisi prior abjecisses, in virtute fraternitatis tuerentur. *Secundo* adversarios reprimendo, unde diabolus non potuit nocere Job, nisi licentiaretur. *Tertio* militibus suis auxilium mittendo. Psalm. 90. *Angelis suis*, &c. *Quarto* Deum pro eis rogando ad Rom. 8. *Qui etiam interpellat pro nobis.* *Præmium desiderabile* vidit, quia gloriam Dei vidit, quia filium hominis vidit à dextris virtutis Dei, ubi est locus sanctorum.

Christi quadruplex 1.

2.

Præmium.

DE BEATO LAURENTIO

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

In hoc sermone quatuor dicta thematis de S. Laurentio, & aliis tribulationem patientibus explicantur.

SERMO LXVI.

Probasti cor meum & visitasti nocte, igne me examinasti, & non est inventa in me iniquitas. *Psalm.* 16.

VErsus iste est pars illius Psalmi: *Exaudi Domine justitiam meam.* In quo secundum hominem orat Christus adjuncta sibi voce corporis sui, quod est Ecclesia, ut dicit Cassiodorus, & potest de quolibet martyre intelligi, & specialiter de beato Laurentio, qui ad litteram ignem passus est. Circa cujus passionem *quatuor* nobis in verbis propositis ostenduntur. *Primo* quod passio ejus ad probationem fuit, ibi: *probasti.* *Secundo* quod in ea consolationem recepit ibi: *& visitasti.* *Tertio* quod probatio fortis fuit, ibi: *igne*, &c. ignis enim maximè affligit. *Quarto* quod in ea laudabiliter se habuit, ibi: *& non est inventa*, &c.

Quatuor dicta thematis de S. Laurentio & aliis tribulatis explicantur Primum dictum.

Circa Primum notandum quod examinari solent, qui ad dignitatem sublimantur, & quanto dignitas major, examinatio tanto est fortior: sic Deus tribulationibus vult examinari quos ad dignitatem regni cœlestis vult sublimare. *Attendendum* vero est ei qui tribulationem patitur à quo & ad quid sibi tribulatio detur. Datur enim ei à Deo patre misericordiarum, qui nihil noxium vult ei dare, ideo patienter sustinenda est. Joan. 18. *Calicem quem dedit mihi pater, non vis ut bibam illum?* Ad hoc etiam datur ut per eam homo probetur, & probatus ad regnum cœlorum admittatur. Unde lætanter recipienda est, & ex hoc spes de regno habendo concipienda est. Sap. 3. *Deus tentavit eos, & invenit eos dignos se.* Jacob. 1. *Omne gaudium existimate fratres cum in varias tentationes incideritis.* In eodem. *Beatus vir qui suffert tentationem quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ.* *Item* attendendum est quod dicit *cor meum.* Exemplo ipsius illi qui promoventur ad dignitates Ecclesiasticas ad cor debent respicere, non ad nobilitates, vel alias conditiones corporis. Proverb. 16. *Spirituum ponderator est Dominus.* Seneca. Quemadmodum stultus est, qui tentaturus equum non ipsum respicit sed stratum & frenum, sic & qui hominem ex veste vel ex conditione quæ modo vestis est existimat. Et *notandum* quod *tripliciter* Dominus aliquem probat: scilicet in rebus suis, vel in amicis, vel in propria persona. Primo modo probavit Job secundum illud, Job 1. *Extende paululum manum tuam & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi.* Eundem probavit etiam in amicis, cum domus corruens in qua liberi ejus erant

Tribulatis notandum à quo detur tribulatio & ad quid detur.

Cor probandum.

Deus probat tripliciter.

Genes. 22.

erant eos oppressit, ut habetur ibidem. Sic etiam probavit Abraham cum precepit ei ut offerret ei filium suum unigenitum in holocaustum. In persona propria etiam probavit Job cum percussit eum à planta pedis usque ad verticem ulcere pessimo, Job 2. Beatum Laurentium probavit Dominus duobus modis & fidelem eum invenit. Corpus ejus torquendum tyranno exposuit, tradidit etiam ei thesauros Ecclesiæ quos nec avarè retinuit nec infideliter dispensavit, sed *dispersit dedit pauperibus justitia ejus manet in sæculum sæculi.* Dispersit diversis, & discretè spargendo, quod ad eleemosynarum abundantiam pertinet, dedit non vendidit, ab omi munere manus excussit. Isaiæ 33. Quia nec munus à corde; id est humanum favorem; nec munera linguæ, id est humanam laudem; nec munus à manu, id est humanum obsequium vel retributionem quæsivit, sed secreto pauperibus non divitibus thesauros distribuit. Ipse inducias ei tribui petiit, ut per manus pauperum thesauros in cœlum posset mittere. Cujus contrarium multi faciunt, qui dum vivunt bona sua dare nolunt, sed executoribus distribuenda relinquunt, qui ut frequentius infideliter agunt. Eleemosyna quæ ante mortem datur multo melior est quam quæ post mortem datur. Sic est enim de ipsa sicut de candela, quæ cum fertur ante eum qui per locum tenebrosum vadit viam ei ostendit, custodit ut non in foveam lutum cadat, quod non facit candela quæ post dorsum ei fertur. Sic Eleemosyna facta ante mortem custodit hominem ne in foveam inferni cadat; facta autem post mortem si jam in foveam inferni cecidit, nunquam de ea exibit propter eam. Sequitur. *Justitia ejus manet in sæculum sæculi.* Tripliciter manet justitia beati Laurentij, *primo* in successorum imitatione, *secundo* in Ecclesiæ militantis venerabili recordatione *tertio* in æterna retributione.

S. Laurentium probavit Deus dupliciter. Psal. 111. 9. explicatur. Quomodo S. Laurentius eleemosynas dispersit.

Eleemosyna ante mortem facienda.

S. Laurentii justitia quomodo maneat.

Secundum dictum.

Et *visitasti nocte.* Nox tribulatio dicitur, quia sensualitatem perturbando obscurat. Visitatio consolationis sequitur sustinentiam tribulationis. Paulus præ aliis afflictus raptus est in tertium cœlum. 2. Corinth 12. Joannes in exilio recipit solatium divinarum revelationum. Ad Rom. 15. *Deus patientiæ & solatij*, &c.

Tertium dictum. Deus suos examinat vel probat quatuor modis.

Sequitur. *Igne me examinasti.* Ad litteram Laurentius igne examinatus est & inde purissimus exivit. Examinat Deus servos suos multis modis. *Aliquando* tangendo eos infirmitate corporis, sicut cambitores examinant argentum tactu lapidis, sic examinavit Job. *Mitte manum tuam & tange os ejus & carnem, & videris quod in faciem benedicat tibi.* Job 2. *Item* sicut sonitus vasis vacuitatem ostendit vel campanæ fracturam, sic pari modo patiens tribulationem ostendit gratiæ plenitudinem vel vacuitatem, & virtutum perfectionem vel defectum. Unde de martyribus cantatur. *Caeduntur gladiis more bidentium, non murmur resonat*, &c. *Item* ventus tentationis, & specialiter ventus laudis & vituperij ostendit quæ sit palea & quod granum, cum immobile manet. 1. Corinth. 4. *Mihi pro minimo est ut à vobis judicer.* Proverb 27. *Quomodo probatur in conflatorio argentum & in fornace aurum, sic probatur homo ore laudantium.* Item probatur aliquis igne adlitterā, vel igne vehemētis tribulationis. Eccl. 27. *Vasa ignis probavit fornax & homines justos tentatio tribulationis.* Sap. 3 *Sicut aurū in fornace probat eos.* Eccli. 2. *In igne probatur aurū & argentū, homines vero receptibiles in camino humiliationis.* Aug. in libro de civitate Dei. Sub uno igne aurū rutilat & palea fumat. Habuit S. Laurentius ignē divini amoris in corde, ignem materialē in carne. Ignis cordis superavit ignem carnis. Unde dicit Ambr. de ipso In quantum in illo fidei ardor fervet, in tantum supplicij flamma frigescit. Salvatoris ardor restinxit tyranni ardorem.

1. 2. 3. 4.

Sequitur. *Et non est inventa in me iniquitas.* Optimè se habuit beatus Laurētius in illa probatione sustinuit enim eam *patienter, gratulanter & lætanter. Patienter*, quia non est prohibitus passione à Christi Confessione. Unde dicebat: *interrogatus te Dominū confessus sum. Gratulanter*, quia gratias agebat super carbones. Unde dicebat: *assatus gratias ago* Sicut pinguia assata gratioris saporis sunt quam elixa, sic gratiarū actio magis placet Deo in adversis quam in prosperis. *Lætanter*, secundū illud: *gaudeo plane quia hostia Christi effici mereor.* Non est inventa in Laurētio iniquitas nec respectu Dei nec respectu proximi, ut scilicet contra Deum murmuraret, vel persecutores odiret. Iniquum est ut aliquis persecutorē odiat, qui sibi coronā perpetuam fabricat, Ps. 128. *Super dorsum meum fabricaverunt peccatores*, supple *coronam perpetuam.* Item Psal. 117 *Circumdederunt me sicut apes*, mel æternæ dulcedinis mihi preparando. Iniquum etiam est perdere Creatorem suum propter corpus suum, & timere perdere runcinum lentis in servitio Dei, qui optimū dextrariū redditurus est sibi Ambr. Mori non timeo, quia bonum dominum habeo.

Quomodo in dicto ... Quomodo ... habuerit S. Laurentius ... in ... tribulatione. 1. Patienter. 2. Gratulanter. 3. Lætanter. Persecutores ... non ... odiendi.

DE EODEM,

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

In principio sermonis, proponuntur tres causæ, quare sanctorū festa celebrantur. Deinde explicantur triū virtutum utilitates, in quibus S. Laurentium imitari debemus, postea duplex scopus Evangelij, & in fine duplex solatium tribulatorum explanantur.

Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. *Joan. 12.* SERMO LXVII

BErnardus in serm. Tria sunt quæ in festivitatibus sanctorum vigilanter considerare debemus: scilicet exemplum sancti, ejus auxilium, confusionem nostram. Considerandum est nobis quomodo sanctus ad tantam gloriam devenit, & cum sequi debemus ut ad similem gloriam veniamus. Sequentes vero eum debemus ab eo auxilium sperare, & orationis obsequio illud impetrare. Solent homines benigni sequentes se juvare, cum ad locum difficilem ad transeundum venerint. Item cum sanctus nobis similis fuerit & ex eadem materia ex qua nos, confundi debemus quod videtur nobis impossibile ut faciamus post tot exempla & tot adjutoria, quod ipse fecit qui nec tot adjutoria habuit, cum via Paradisi jam trita sit, ut etiam stultus vir transiret per eam, & tot etiam adjutoria habemus in cœlo, quod nisi negligentia nostra nos impediat, illuc ascendemus.

In festis sanctorum ... ... festorum.

In beato Laurentio cujus hodie festum celebramus *tres gratiæ* fuerunt nobis multum necessariæ in hac vita, in quibus eum imitari debemus. *Fides, misericordia, patientia.* Fides cæcos illuminavit, misericordia thesauros Ecclesiæ pauperibus distribuit, patientia assatus gratias egit. Ad misericordiam pertinet quod dicitur in Epistola 2. ad Corinth 9. *qui parce seminat, parce & metet.* Item, *hilarem datorem diligit Deus.* Ad patientiam pertinet Evangelium, ubi Dominus suadet mortem transitoriam non esse timendam, & vitam temporalem non esse diligendam. Ad fidem pertinet quod cantatur in missa: *Levita Laurentius bonum opus operatus est, qui per signum crucis cæcos illuminavit.* Fides videtur esse primus radius solis spiritualis ad cor humanum valde necessaria nobis, cum simus in tenebris & umbra mortis Luc. 2. *Visitavit nos oriens ex alto. Illuminare his qui in tenebris & umbra mortis sedent* Contra lumen fidei non prævalet malum, attingit etiam à fine usque ad finem fortiter & disponit omnia suaviter. Fides

Beatum Laurentium in tribus virtutibus imitari debemus.

Fidei utilitates.

ostendit nobis æterna mala & bona, ut non reputemus transitoria. Gregor. Vilescunt temporalia cum considerantur æterna. Et super illud 1. ad Timoth. ult. *Sectare justitiam, fidem, pietatem*, dicit Glossa. Qui veram fidem de Deo habet, non cupit in his miseriis fieri dives Nec pluris est ei mundus quam Deus. Fidem vero sequitur misericordia & patientia. Agnoscens enim æterna bona & mala, libenter bonis transitoriis comparat æterna, & libenter sustinet mala transitoria, ne incidat in æterna. Misericordia & patientia multum sunt necessaria homini in mundo isto, qui plenus est malis. Misericordia aliena mala nobis in bona convertit, patientia vero mala propria.

Misericordiæ & Patientiæ utilitates.

In Evangelio hodierno intendit Dominus extirpare duas radices peccatorum scilicet timorem transitorij mali & amorem transitorij boni, de quibus dicit Glossa super illud. Psal. 79. *Incensa igni & suffossa* Omnia peccata duæ res faciunt in homine, scilicet cupiditas & timor. Ad *primum* pertinet illud: *nisi granum frumenti*. Ad *secundum* illud: *Qui amat animam suam, perdet eam*. Ad *primum* notandum, quod sicut putrefactio grani quæ mors est, dicitur esse via ad multiplicationem, sic per mortem temporalem est homini transitus ad permanentem vitam à transitoria, ideo non est timenda mors transitoria. Sapiens non est lugenda mors quam immortalitas consequitur. August. 13. libro de civitate Dei, Deus fidei gratiam præstitit, ut mors quam constat mihi esse contrariam, instrumentum fieret per quod transiretur ad vitam. Christo & sanctis ejus per mortem afflictionis crevit gloria; sicut Ecclesia tribulationibus multiplicata est. Psalm. 140. *Singulariter sum ego donec transeam* Exod. 1. Quanto magis affligebantur filij Israel tanto magis multiplicabantur. Circa *secundum* notandum, quod qui amat animam suam, scilicet vitam, perdet eam. Qui amat præsentem vitam, amore ejus martyrium declinando, vel patientiam facere nolendo, perdet æternam vitam, super illud Matth. 16. *Qui voluerit animam suam salvam facere perdet eam*, dicit Glossa, quasi dicatur agricolæ, frumentum si servas, perdis: si seminas, renovas. Ubi innuitur quod bona præsentia sunt ut semina, parva scilicet & non in se durabilia. Unde seminanda sunt ut multiplicentur & conserventur, sicut fit de frumento. Vita præsens seminatur cum in Christi servitio expenditur, ut pro ea æterna recipiatur. Bona etiam præsentis vitæ seminantur, cum illis æterna emuntur. August. Præbe tectum & accipe cœlum. Bernard. Erras si mansuras tibi putas divitias quæ per tot manus hominum transierunt.

Evangelii duplex scopus.

1.

2.

Et notandum quod in tribulationibus duplex habemus solatium: scilicet *Christi exemplum*, ex quo subdit Dominus: Joan. 12. *Si quis mihi ministrat me sequatur*, id est imitetur, & *præmium*, de quo subditur: *Ubi sum ego ibi & minister meus erit*. De *primo* dicit August. magna consolatio membris ex capite. Ecclesiastici 23. *Magna gloria sequi Dominum*. De *secundo* dicit August. Præmium operis quo illi ministratur est esse cum illo sine quo nunquam est bene, & cum quo nunquam est malè. Et subditur exponendo. *Si quis ministrat mihi, honorificabit eum pater meus*. August. Quod dixerit *ubi ego sum*, &c. hoc intelligitur exposuisse cum dicit: *honorificabit eum pater meus*. Nunquam majorem honorem accipere adoptat, quam ut sit ubi est Dominus. Hic honor multum consolatur amicos Dei. Gregor. Consideratio præmij minuit vim flagelli.

Duplex solatium tribulatorum. 1. 2.

DE BEATO HYPPOLITO MARTYRE.

SERMO UNICUS.

SERMO XVIII.

SUMMARIUM.

Occasione thematis agitur in hoc sermone de confessione & erubescentia Christi tam nostra quam ipsius.

Dico vobis, omnis quicunque confessus fuerit me coram hominibus, confitebor eum coram patre meo & angelis Dei. *Luc.* 12.

Hodie celebrat Ecclesia festum beati Hyppoliti, quem timor mortis à confessione Christi prohibere non potuit. Immo Cæsari dicenti sibi: nunquid magus factus es, quia corpus Laurentij diceris abstulisse liberè & constanter dixit: non feci hoc ut magus, sed ut Christianus. Pro qua confessione mortem sustinuit & ad gloriam æternam pervenit, ideo in Evangelio hodierno convenienter recitatur promissio à Christo facta confitentibus se, quæ in beato Hyppolito est impleta.

Circa quam promissionem propositam *quatuor* nobis sunt attendenda ad ædificationem nostram. *Primum* est quod sola fides cordis ad salutem non sufficit *Secundum* quam confessionem Christus à fidelibus requirit. *Tertium* est quam confessionem confitentibus se promittit. *Quarto* tangitur de comminatione quam negantibus se vel erubescentibus se facit. Ad *primum* pertinet illud Roman 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem fit confessio ad salutem*. August. Velut in cassum additum est hoc, nam pœnè omnes qui Christum coram persecutoribus negaverunt, quod de illo credebant, corde tenuerunt, & tamen ore non confitendo perierunt, nisi illi qui pœnitentia ut Petrus revixerunt. Item August. Cur Petrus lachrimis diluit quod ore negaverat, si ad salutem sufficiebat quod corde tenebat? Chrysost. Si sufficit Christo quia tu cognoscis eum etiam si confessus non fueris, sufficiat tibi quod cognoscat te Christus etiamsi te confessus non fuerit. Idem. Si sufficeret fides cordis, tantummodo cor creasset tibi Deus; nunc autem & os creavit & quinque sensus. Confessio oris in martyribus erat ad æternam salutem & ad temporalem mortem. E contra negatio in his qui timore mortis vel verecundia deficiebant, erat ad salutem temporalem & ad mortem æternam Matth. 16. *Qui voluerit animam suam salvam facere perdet eam, & qui perdiderit animam suam propter me inveniet eam*.

Circa promissionem à Christo in themate factam 4. notanda.

1. Fidem cordis sine confessione non sufficere.

Et *notandum* quod fidei cordis & confessioni oris respondent duo Sacramenta in Ecclesia, scilicet Sacramentum baptismi & confirmationis. In baptismo corpus aqua abluitur exterius, fide autem interius purificatur animus. Actor. 15. *Fide purificans corda eorum*. In sacramento confirmationis in fronte signum crucis efficitur & interius animus confirmatur, ne erubescentia fidei in confessione impediatur. Unde Augustinus non sine causa signum crucis sic in fronte, scilicet in sede pudoris ne Christi opprobria Christianus erubescat. Circa secundum notandum quod triplex est confessio Christi. *Prima* fit solo ore. *Secunda* non fit solum ore sed etiam servitij redditione, sed semiplena, id est non libera. *Tertia* autem fit plena & libera servitij redditione. *Prima* parũ vel nihil placet Deo, *secunda* placet, sed non perfectè, *tertia* vero placet *Prima* est ridiculosa, & Deo contumeliosa, & habet negationẽ sibi contrariã. Ridiculosa est, ridiculũ enim est quod aliquis in aliqua arbore sola folia dicatur habere & non alia. Sic qui Christũ cõfitetur solũ ore, sola habet folia

Baptismi Sacram. valet ad fidem cordis. Confirmationis Sacram. Valet ad confessionem oris

2. Confessionem Christi esse triplicem unam valere, duas non.

Prima tria habet vitia. 1.

folia verborum. Deo contumeliosa est ideo, quia ad Dei contumeliam facit quod aliquis à Deo feudam se habere recognoscit, & tamen servitiū ei manifestè negat tanquam eius inimicus. Negationem verò habet contrariam: facto enim negatur quod verbo asseritur. Ad Titum 1. *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* *Secunda* confessio Deo non sufficit, quam faciunt illi qui reddunt Deo servitia, sed tantum in illis in quibus mundus præbet assensum. Cum enim Dominus sit rex regum, vult se regulariter timeri, & non vult homagium sibi fieri salvo alio homagio. Ideo dicitur. Matth. 6. *Nemo potest duobus dominis servire.* Circa. *tertium* notandum quod confessio quam Christus suis confessoribus promittit fiet cum dicet fidelibus: *Venite benedicti patris mei percipite regnum.* Matth. 25. Vel cum dicet: *Euge serve bone & fidelis.* In eodem. Et de illo quem confitebitur dicet: *Vbi ego sum, illic erit & minister meus*. Ioan. 12. Dicit Glossa Qui per filium habet accessum ad patrem, per filium habet accessum ad patris visionem. Sequitur de comminatione quam fecit Christus negantibus vel erubescentibus se Luc. 12. *Qui negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.* Interlinearis. Non perducetur ad visionem patris qua perfruuntur sancti. Luc. 9. *Qui me erubuerit & sermones meos, hunc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua & sanctorum angelorum.* Christum erubescit qui ob ruborem vel verecundiam non vult ei Deus dicere vel eum Deum appellare. Hunc filius hominis erubescit, id est abnegat, ut dicit Interlinearis. *Cum venerit ad iudicium in maiestate sua*, id est in forma humana glorificata, in qua ibi apparebit præsens maiestate sibi communi & sanctorum angelorum qui cum eo apparebunt secundum illud. Matth. 13. *Exibunt angeli & separabunt malos de medio iustorum.*

Et notandum quod Christus non agnoscet fatuas virgines, nec eis aperiet. Matth. 25. Erubescentes vero se erubescet, immisericordes vero confundet, id est immisericordiam suam præparando. Matth. 25. Virgines fatuæ quæ acquisierunt vanam gloriam, meritò non admittentur ad veram gloriam, nec agnoscentur à Deo, quia ei in operibus suis noluerunt placere sed mundo. Erubescentibus Christum sic accidet, sicut cuidam scholari Parisiensi accidit, qui cum esset indutus vestibus preciosis, & à sociis suis multum honoraretur, & visitasset eum pater in humili habitu, timens ne eum socii sui contemnerent, si scirent eum habere talem patrem, rogavit patrem suum ut nullo modo indicaret eis, simulans eum non esse patrem suum. Vnde & cum servientibus fecit eum comedere cum gartione domus, quod pater patienter sustinuit. Sed cum finito prandio scholaris duxisset eum secretò in cameram suam & quæsivisset ab eo quid attulisset ei, ostendit ei pater denarios quos ei attulerat asserēs quod nec unum de illis haberet. Tu negasti me fili, ait pater, & ego te. Nunquā de cætero comedes vel bibes de aliquo quod mittam tibi. Immisericordes confusi quasi inhumani dæmonibus sociabuntur & ignem mittentur. Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* Item notandum quod reprehensibiles sunt qui negant Christū, etiam timore mortis vel vexatione tormentorum. Sed maximè reprehensibiles sunt qui erubescunt eum, qui scilicet pro erubescentia dimittunt ei servire vel bene agere. Hæc erubescentia multum habet fatuitatis & multum timiditatis, & Deo valde contumeliosa est. Fatuitatis multum habet talis erubescentia in religiosa persona, gloriosum enim est Deo servire præcipuè inter malè agentes, vel coram eo qui malè agere consuevit. Qui habet hanc erubescentiā similis est ei qui erubesceret de hoc quod faceret sicut solitus esset facere, vel de hoc quod inter leprosos esset sanus vel inter inquinatos mundus. Valde fatuum est erubescere admirationes mendicorū hominum sauciorum, vel cæcorum & claudorum, dum videntes & rectè incedentes derident. Seneca Æquo animo toleranda sunt imperitorum vitia, & ad honesta vadenti contemnendus est ipse contemptus. Potius appetendæ sunt tibi hæ derisiones quam timendæ. Senec Nondum felix es, si nondum te turba deridet. Matth. 5. *Beati estis cum maledixerint vobis homines.* Hæc erubescentia multum habet timiditatis, quam qui habet similis est ei, qui sic erubescit Dominum suum quod eum deserit propter latratum canum qui non mordent. Mundus enim iste est velut catellus irrisionibus latrans contra eos qui benefaciunt. Mordere nescit, quia benefacientes non percutit, & cum satis latraverit, tacebit. Taciturnitate superari potest. In eis qui sic erubescunt impletur illud Levitici 26. *Terrebit eos sonitus folij vo antis.* Et post. *Fugient quasi gladium.* Folium volans est verbum irrisionis quod terret tales, quod plus timent, quam Dei gladium, qui paratus est occidere. Exo. 15. *Evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.* Item contumeliosum est Christo quod anima quæ non esset digna esse ejus ancilla, sponsum talem erubescat. Admiranda est & graviter punienda hæc erubescentia quinque de causis. *Prima* est quia sponsus ille non est ignobilis, ut ideo erubescendus sit. Eius nobilitatem indicat angelus. Luc. 1. *Hic erit magnus & filius altissimi vocabitur.* Et Pater. Matth. 3. *Hic est filius meus dilectus.* Et Salomon. Prov. ult. *Nobilis in portis vir eius quando sederit cum senatoribus terræ.* Eius nobibilitas tunc apparebit cum in majestate judicabit. *Secūda* quia non est deformis, immò *speciosus forma præ filijs hominum.* Ipse est *candor lucis æternæ.* Sapient. 7. *Qui cum sit splendor gloriæ*, &c. Hebræor. 1. *Tertia* quia est sponsus legitimus non adulter. Ipsa lex naturalis hunc sponsum animæ signat Bernardus in libro de diligendo Deo. Infidelem urget naturalis iustitia se totum tradere illi à quo se totum habet. *Quarta* quia est strenuus pugnator qui animam singulari pugna acquisivit. *Quinta* quod ipse est vehementissimus amator, quem mors non potuit separare ab amore sponsæ. Hunc sponsum non erubescebat, quæ dicebat. *Ipsi sum desponsata, cui angeli serviunt, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur.*

Alteta cur nō sufficiat. | 3. Confessio Christi qualis sit. | 4. Comminatio Christi negantibus vel erubescentibus qualis sit. | Erubescentibus Christum quid futurum sit. | Exemplum. | Erubescere Christum triplex habet vitium. | 1. Multū habet fatuitatis | 2. Multū habet timiditatis. | 3. Contumeliosum est Christo ob quinque causas. 1. | 2. Psal. 44. | 3.

IN ASSUMPTIONÆ BEATÆ MARIÆ VIRGINS.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo constat principio & alijs tribus partibus. In principio agitur de Assumptione D. V. In parte prima afferuntur sex modi colendi D. V. In secunda ostenditur D. V. admirabilem esse secundum 4. status suos. In tertia explicantur quatuor dicta thematis.

Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa supra dilectum suum. *Cant. ult.* SERMO LXVIII.

HOdie recolunt fideles transitum matris Dei ab hac vita mortali & exitum eius ab hoc sæculo nequam per mortem, sicut filius eius exierat inde. Post quam ab hominibus ad sepulchrū est deducta, ab angelis ad cœlum est perducta, ubi à filio suo est suscepta cum gloria qua ipsa digna fuit, & quæ eius filium decuit. Bernardus. Quis cogitare sufficiat quām gloriosa ea die mundi regina processit, & quanto devotionis affectu tota in eius occursum cœlestium legionum multitudo prodierit, quibus ad thronum gloriæ canticis sit deducta, quam placido vultu, quam serena facie quam

divinis amplexibus à filio suscepta & super omnem creaturam exaltata, cum eo honore quo tanta mater digna fuit, cum ea gloria quæ tantum filium decuit Assumptionem ejus & boni & mali & sapientes & insipientes recolunt, sed nimirum recolendi differentia est. Sapientes enim recolunt eam ut recolenda est, insipientes non.

Sex modi recolendi assumptionem D.V.

Ad debitum modum recolendi sex pertinent. *Primo congratulatio, secundo imitatio, tertio laudatio, quarto orationis supplicatio, quinto obsequiorum exhibitio, sexto admiratio* Debent fideles congratulari ei.

1. Congratulatio.

Sicut enim filius Dei dixit Apostolis. *Si diligeretis me, gauderetis utique quia vado ad patrem.* Joan. 14. Sic virgo beata poterat dicere *Si diligeretis me, gauderetis utique quia vado ad filium.* Bernardus. Si Mariam diligimus, gaudebimus utique quia vadit ad filium Congratulabimur ei, nisi forte (quod absit) inventrici gratiæ inveniamur omnimodè ingrati. Gaudium sequela est amoris, secundum illud Galat. 5. *Fructus spiritus, charitas, pax, gaudium.* Amor est, sicut amantis sic & amati. Amantes habent idem velle & idem nolle, de eodem gaudentes & dolentes. Cantic. 1. *Introduxit me rex in cellaria sua,* dicitur per Spiritum sanctum in persona virginis. Et subditur oratio fidelium. *Exultabimus & lætabimur in te memores uberum tuorum.* In hoc festo cantat. Ecclesia. *Hodie Maria virgo cœlos ascendit gaudete quia,* &c. Bernardus tamen contra hoc objicit his verbis.

Objectio.

Plangendum plus nobis quam gaudendum esse videtur. Quantum enim de ejus præsentia cœlum exultat, nunquid non consequens est, ut tantum lugeat inferior iste mundus absentiam suam? Cesset tamen querela nostra, quia nec nobis est hic manens civitas, sed eam inquirimus ad quam hodie mater benedicta pervenit.

2. Imitatio.

Imitari debent fideles mundi Dominam quasi eam sequentes. Sicut enim *gloria magna est sequi Dominum.* Ecclesiastici 23. ita & sequi Dominam. Bernardus Præcessit nos regina nostra & tam gloriosè suscepta est, ut fiducialiter Dominam sequantur servuli clamitantes, *trahe nos post te.* Specialiter debent eam imitari in puritate humilitate, charitate, & pietate.

3. Laudatio

Debent etiam laudibus eam prosequi. 2. Reg. 6. David arcam Domini cum jubilo induxit in Jerusalem. Arca in quam Deus thesaurum suum posuit, ubi prætium nostræ redemptionis posuit, ad quam Ecclesia in suis necessitatibus recurrit, est beata virgo De suis laudibus dicit. Bernardus. A laudibus non debet cessare humana mortalitas, cum hominis sola natura supra spiritus immortales exaltatur in virgine. Prius erat exaltata sed associata divinæ.

4. Supplicatio

Debent etiam fideles matri Domini quæ in cœlum ascendit pro salute sua supplicare, non enim est verisimile quod in die honoris & coronationis suæ à filio suo patiatur repulsam 3. Reg. 2. dixit Salomon matri suæ: *pete mater mea, non enim fas est ut avertam faciem meam*: Bernardus. Advocatam præmisit peregrinatio nostra, quæ tanquam judicis mater, & mater maximè suppliciter & efficaciter, salutis nostræ negotia pertractabit. Idem. Pretiosum munus terra nostra hodie in cœlum direxit, ut dando & accipiendo feliciter amicitiarum fœdere copulentur humana divinis, terrena cœlestibus, ima summis, unde data optima & dona perfecta descendunt. Ascendens ergo in altum virgo dabit dona hominibus, si quidem nec facultas ei deesse poterit nec voluntas. Cœlorum regina est, misericors est, mater est unigeniti filij Dei.

5. Obsequiorum exhibitio.

Debent etiam fideles obsequiis suis benevolentiam captare, ad honorem ejus jejunando, loca in quibus honoratur visitando & modis aliis. Multum enim placet filio honor qui matri exibetur.

6 Admiratio

Recolenda est etiam Assumptio ejus cum admiratione, cum ipsi Angeli de ipsa mirati sunt, juxta verbum propositum à Spiritu sancto per Salomonem dictum. De qua admiratione Bernardus. Ipsi inquit curiæ cœlestis principes in tantæ novitatis consideratione clamant cum admiratione. *Quæ est ista quæ ascendit de deserto,* &c. Cantic. 3 Rationabilem causam admirandi habuerunt Angeli, cum viderunt matrem Dei super choros Angelorum exaltari, sciebant enim quod humana, quæ secundum modum naturæ minor est angelica, Psal. 8. *Minuisti eum paulo minus ab Angelis,* potest Angelis æquari per virtutis meritum Matth. 22. dicitur de hominibus, qui *sunt sicut Angeli Dei in cælo.* Per privilegium vero gratiæ potest homo Angelis præferri, quod accidit in duabus personis, scilicet in Christo & matre ejus. Unde Christo ascendente admirantes dixerunt Angeli. *Quis est iste rex gloriæ?* &c. Psal. 23. De matre etiam ejus ascendente dixerunt admirantes. *Quæ est ista?*

D.V. fuit admirabilis secundum diversos status

Circa admirationem notandum, quod sicut dictum est per Isa 9. de Christo: *Vocabitur nomen ejus admirabilis,* sic & mater ejus admirabilis fuit, & hoc secundum diversos status ipsius.

1. Ante Nativitatem suam,

Admirabilis fuit antequam esset nata, cum in utero fuit sanctificata. Psal. 45 *Sanctificavit tabernaculum suum altissimus.* Cito inchoavit sanctitatem suam.

2. Post Nativitatem, Locus Cãt. 3 explicatur

Item mirabilis fuit post nativitatem suam in conversatione, unde dicit Spiritus sanctus per Salomonem Cantic. 3 *Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris & universi pulveris pigmentarij?* Ipsa per desertum paupertatis proficiendo de bono in melius ascendit, Ipsa spe & amore supernorum se erexit, virgula fumi per humilitatem exilis. Ignis tribulationis agens interius spiritum ejus exaltans, velut in fumum odoriferum Deo & Angelis redegit, & per humilitatem quasi annihilavit in myrrham disciplina carnalium desideriorum mortificatam, & à carnali putrefactione conservatam. In thure vero intelligitur gratia orationis. Quod autem sequitur, *& universi pulveris pigmentarij* ad universitatem virtutum referendum est quæ in ea fuit. Aromata pulverisata plus redolent, sic sancti per laboris tribulationes contriti majorem odorem suavitatis spirant. Cum homo pulvis sit, secundum illud, Genes 3. *Pulvis es & in pulverem reverteris.* Gratia facit eum pigmentarium. Genes. 18. *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis.*

3. In conceptione Filii Dei.

Item mirabilis fuit in filij Dei conceptione. Bernard. Fide concipit virgo, peperit virgo, manet virgo, quis non miretur? Sine corruptione concepit, sine gravamine gravida fuit, sine dolore peperit.

4. In assumptione sua. Explicatio quatuor dictorum thematis.

Valde admirabilis fuit in Assumptione, ad quod pertinet interrogatio angelorum proposita. *Quæ est ista,* &c. Ad quod respondet August. Mater Dei regina cœli, domina mundi, porta paradisi.

1. Quæ est ista

Mater Dei, quia genuit Filiũ Dei, Lucæ 1. *Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei.* Ipsa habuit super ipsum maternæ auctoritatis imperium, quod nulla alia creatura habuit. Augustinus. Singulariter illa fœmina habuit, ut videret sibi nascendi humilitate subditum, quem non solum humana, verum etiam angelica creatura veneratur & adorat altissimum. Regina cœli est de spoliis inferni ruinas reparans Angelorum. Bernardus. Per te cælum impletum est, infernus spoliatus, ruinæ civitatis Jerusalem restauratæ. A principio mundi regem habuerant sed non reginam. Sed hodie regina Hester sublimata est ad regnum Assueri Domina mundi est, unde Maria interpretatur. Per ipsam reparatus est Mundus. Unde Augustinus loquens ad eam. Tuo singulari commercio mundo succurristi perdito. Porta Paradisi est, quia antequã ipsa esset, nullus homo paradisum intravit cælestem, unde dicit ei

Ecclesia. *Tu regis alti janua.* Ad hanc portam debet pulsare, qui vult intrare, eam amando, de ipsa sperando, eam laudando, & orando, & ei obsequendo. Causæ admirationis subduntur, cum dicitur. *Ascendit de deserto.* Desertum mundus dicitur. Joël. 1. *Ignis comedit speciosa deserti.* Mundus ad modum deserti transeuntibus est horribilis, deficiens bonis, habitatio potius bestiarum quam hominum. Timent viri sancti transitum hujus deserti. Ecclesiastici 18. *Homo sapiens in omnibus metuit.* Sapient. 14. *Creaturæ in odium hominum factæ sunt, & in tentationem*, &c. Una gutta divinæ gratiæ non potest haberi in hoc deserto nisi de cœlo veniat, nec potest sitis unius animæ sedari ex omnibus bonis hujus mundi, quia ut dicit beatus Augustinus, animam solius Dei capacem quidquid minus Deo est, implere non potest. Multæ belluæ sunt ibi & pauci viri. Augustinus. Belluinus est homo amando talia qualia belluæ. Idem. Non discorder cor tuum à facie tua, non habeas faciem sursum & cor deorsum. Multa sunt ibi venenata animalia per malignitatem. Psal. 57. *Furor illis secundum similitudinem serpentis.* Multi leones & ursi per rapacitatem. Prov. 28. *Leo rugiens & ursus esuriens princeps impius super populum pauperem.* Multi sunt vulpes per dolositatem. Luc. 13. *Dicite vulpi illi*, loquens Dominus de Herode. De hoc deserto solebant omnes descendere in infernum ante Christi passionem, post etiam major pars hominum. Alij enim illuc descendunt per ambitionem, ut Dathan, & Abiron, qui ambientes principatum incitaverunt seditionem contra Moysen. Num. 16. *Descenderuntque vivi in infernum.* Alij per amorem divitiarum. Luc. 16. *Mortuus est dives & sepultus in inferno.* Alij per amorem deliciarum Job 21. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Multum mirari potuerunt Angeli quod ascendebat cum affluentia de loco ubi est penuria & cum deliciis de valle miseriæ & afflictionis, & quod in eis non inveniebantur pares deliciæ quos in civitate Domini fluminis impetus lætificat, quia vultu gloriæ Dei voluptatis torrente potabantur. Deliciæ istæ erant gratiæ quæ virginem paradisum voluptatis fecerant, ut ibi filius Dei inhabitaret. Plantavit Dominus paradisum voluptatis à principio ubi hominem posuit, sed nobiliorem paradisum paravit filio suo, scilicet beatam virginem. Quidni delicias dixerim decus virginitatis cum munere fœcunditatis humilitatis insigne, distillantem favum charitatis, viscera misericordiæ, plenitudinem gratiæ, prærogativam gloriæ singularis. Verba illa Bernardi, singula pondus habent. Honorabile est decus virginitatis quæ ponit in statu angelico, & quasi sponsam sociat Deo. Ipsa est delectabilis Deo secundum illud, Cantic. 2. *Pascitur inter Lilia.* Humilitatis insigne est electorum secundum illud Gregorius. Evidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorum. Humilitas virginis delectabilis fuit Deo & curiæ cœlesti. Ejus redolentiam filius Dei sensit in cælis, dum virgo esset in terris. Cant. 1. *Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Item charitas ejus vestis inæstimabilis odoris delectabilis fuit curiæ, secundum illud, inæstimabilis odor erat nimis in vestimentis ejus. Item pietas summè placens Deo valde fuit illi curiæ delectabilis. August. Nihil est quod ita amabilem faciat Deo ut pietas. Item satis poterant mirari videntes plenitudinem gratiæ esse in sexu muliebri, qui solebat exosus esse mundo, eo quod mulier fuerat causa perditionis humanæ. Item mirari multum de hoc poterant, quia videbant prærogativam gloriæ in muliere quæ propter dictam causam fuerat opprobrio. Et notandum quod beata virgo habuit delicias generales, quæ consistunt in securitate, in manifesta cognitione primæ veritatis & gustu summæ suavitatis. Speciales sunt homini qui habet aliquam rationem specialem amandi Christum & gloriandi in eo, quam non habet angelus. Et aliquo modo contemplatur ejus humanitatem, quod non angelus. Gloriantur angeli in Christo quasi in Domino, homines quasi in fratre suo. Contemplantur angeli humanitatem Christi solo intellectu, homines intellectu & sensu. 1. Petri 1. *In quem desiderant Angeli prospicere.* Delicias singulares habuit, quia mater fuit, si gloria patris est filius sapiens. Proverb. 15. nunquid gloria matris est filius qui est ipsa sapientia. Non parva gloria est immo maxima habere Deo patri filium communem in quo nec prima similem visa est, nec habere sequentem. Illa quoque causa admirationis esse potuit, quod erat innixa supra dilectum suum, in quo ejus ostenditur familiaritas ad filium, sicut discipuli quem diligebat Jesus in hoc familiaritas apparuit quod supra pectus Christi discubuit, Joan. ult. Nec mirum si mater innitebatur ei, eo quod super matrem pluries etiam puer innixus fuerat. Mirantur angeli quod ipsa ei inhæreat à quo angelicæ potestates reverendo resiliunt. Per hoc etiam intelligitur matris potestas. Qui enim alicui innititur, virtutem ejus quodammodo sibi assumit, & ea utitur. Sic mater de omnipotentia filij quantum vult assumit. Bernard. Quomodo misereri non poteris mater omnipotentiæ? Et notabiliter dicitur mater filij, quia alij filij non sunt totaliter matris, sed in isto nihil habet pater carnalis. Mater fuit ejus totaliter, ei in omnibus obediendo, ideo ipse merito est matris, voluntatem ejus perfectè implendo.

Marginalia: 1. Ascendit de deserto. Mundus similis sit deserto. — Quales belluæ sint in Mundo. — Qui ex Mundo descendant in infernum. — 3. Delitiis affluens. — Explicatur S. Bernardus D. V. delitias vocás ob sex. — 1. Ob Virginitatem. — 2. Ob Humilitatem. — 3. Ob Charitatem. — 4. Ob pietatẽ. — 5. Ob plenitudinem gratiæ. — 6. Ob gloriæ prærogativam. — D. V. habuit delitias generales. — Singulares. — 4. Innixa supra dilectũ.

DE EODEM,

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Constat hic sermo duabus partibus. In prima quatuor particulæ sive dicta thematis de D. V. explicantur, omissa quinti dicti explicatione. In altera vero aliquot rationibus & convenientiis ostenditur D. V. in anima & corpore in cœlum assumptam fuisse, idque piè credendum ex sententia S. Bernardi & Augustini concluditur.

SERMO LXX.

Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata? *Cant. 6.*

I. Explicantur thematis partes quatuor de D. V.

Verba proposita quæ Salomon edoctus à Spiritu sancto dixit, Ecclesia eodem spiritu edocta in laudem beatæ Virginis assumit. Quibus verbis beatam virginem fidelibus demonstrat, & quæ ipsa sit cum admiratione interrogat, notificans eam & secundum statum viæ, & secundum statum patriæ. In hoc quod eam fidelibus demonstrat, ipsos ad attentionem incitat: sicut enim oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ, ita debent esse oculi Ecclesiæ ad beatam virginem. Quæ dictione demonstrativa utitur, quod demonstratur conspicit, & alium ad conspiciendum inducit. Ecclesia ergo filios in mari hujus mundi fluctuantes quantum vellet ad portum salutis per se dirigere non valens, ad directionem eos mittit, scilicet ad Mariam quæ stella maris hebraicè interpretatur. Luc. 1. *Nomen virginis Maria.* Bernard. Si insurgunt venti tentationum, si incurris scopulos tribulationum, respice stellam, voca Mariam. In periculis, in an-

Marginalia: 1. Quæ est ista? — Maria in periculis invocanda.

gustijs, rebus dubijs, Mariam cogita, Mariam invoca, non recedat à corde, non recedat ab ore, ut impetres ejus auxilium, nè deseras conversationis exemplum. Ipsam sequens non devias, ipsam rogans non desperas, ipsam cogitans non erras, ipsa tenente non corruis, ipsa protegente non metuis, ipsa duce non fatigaris, ipsa propitia ad portum pervenis, & sic in temetipso experiris quod meritò dictum sit *Maria* nomen virginis. In hoc quod Ecclesia de ipsa sic interrogat, desiderium agnoscendi fidelibus commendat, qui enim interrogat, desiderare videtur ut sciat. Cum magno desiderio audienda est & legenda scriptura sacra quæ de ipsa loquitur, multis enim occasio salutis extitit. Ecclesiastici 24. *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.* Ejus elucidatio non solum elucidantibus, sed etiam illis quibus fit, occasio salutis extitit. Cum enim humilitas & cæteræ virtutes ejus & gratiæ omnibus ostenduntur, ipsi ad ejus imitationem provocant. Item cum abundantia pietatis ejus notificatur eis, ipsi invocant eam; invocata autem invocantibus deesse non consuevit. Bernard. Sileat misericordiam tuam virgo beata quisquis invocatam te in suis necessitatibus sibi meminerit defuisse. Admiranda est beata virgo propter magna ei à Domino facta & propter nova in ea facta. Luc. 1. *Beatam me dicent omnes generationes,* &c. Magnum fuit quod Dominus mulierem Deo & mundo exosam propter Evæ prævaricationẽ. gratiosam fecit. Item magnum fuit quod fontem omnium gratiarum in ea posuit. In ea etiam valde magnum fuit, quod eam Angelorum & hominum Dominam fecit. Quia super Seraphim senes alas habentia eam exaltavit, regina apparuit. Psal 44. *Astitit regina à dextris tuis*, &c.

D.V. cur elucidanda

Cur admiranda

2. Quasi aurora.

Beata virgo quasi aurora fuit, quia de bono in melius proficiens, ad perfectionem pervenit. Sic progredi debet justus. Proverb. 4. *Justorum semita quasi lux splendens procedit & crescit usque ad perfectum diem.* Item quasi aurora fuit in Salvatoris conceptione, quia verum solem genuit, & tenebris ignorantiæ & culpæ finẽ imposuit. Fuit etiam quasi aurora in sua Assumptione, cum sua claritate cœlum decoravit. Aurora consurgens tantam claritatem adducit, quod claritas luminariorum noctis dispergi videtur. Sic claritas virginis claritatem civium cœlestium superavit. Ipsa etiam adhuc quasi aurora quotidie piè flagitantibus verum solem spiritualiter adducit & diem salutis eis illucescere facit. Ipsa est illa aurora in qua cœtus antiquorum patrum per Jacob cum Angelo luctantem designatur & benedictionem obtinuit. Orando luctabantur antiqui patres cum Deo ut veniret. Isaiæ 62. dicitur *Non quiescam donec egrediatur ut splendor justus ejus.* Luctando benedictionem obtinuerunt, qui per beatam virginem ipsum receperunt, in quo benedicendæ erant omnes gentes. Ipsa erat aurora furibus infernalibus tremebunda. Job 24. *Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbrã mortis.* Multi nõ progrediuntur quasi aurora, potius similes vesperi quã auroræ, in quibus tenebræ culpæ invalescentes per peccatum mortale lucem gratiæ fugant. Causa pro magna parte est quod aliqui non progrediuntur, sed retrocedunt, quod voluntatem proficiendi non habent. Bernard. Magna pars profectus est velle proficere. August Nostrum non est regredi, jam cesset omnis ignavia, si volumus non redire, currendum est. Leo Papa. In deridendi inciderunt periculum, qui proficiendi perdiderunt appetitum. Barnard. In via vitæ non progredi, regredi est.

Progrediendum in divino servitio.

3. Pulchra ut Luna.

Beata virgo pulchra est ut luna. Luminare enim noctis est lucens eis, qui sunt in nocte peccati. Propinquissima inter planetas est luna terræ. Sic beata virgo inter sanctos paratior est his qui in hac valle miseriæ habitant, misericorditer subvenire. Item luna mediatrix est luminis, cum enim mundus lumen solis propter aliquid interpositum sibi & soli non potest recipere, luna illud communicat. Sic beata virgo tam filium quam radium à vero sole procedentem suscepit & humanitate obumbratum mundo dedit. Bernard. Cùm tu dignus non eras cui filius Dei daretur, datus est Mariæ, ut per eam acciperes quidquid haberes. Ut luna pulchra fuit, quæ ex parte solis habet pulchritudinem suam. In his enim quæ Dei sunt sapiens fuit. Luna quantò propinquior est soli, tantò ejus lux minus nobis apparet. Sic beata virgo cum vera lux in ea recepta fuit, per humilitatem lucem gratiæ suæ occultavit, unde tunc ait: *Ecce ancilla Domini.* Luc. 1.

Ipsa fuit electa ut sol verus, ut esset regina cœlorum sicut ipse rex, simillima fuit soli, huic secundum illud. Apocal. 12. *Mulier amicta sole.* Bern. Vestisti nube solem & ipsa sole vestiris. Electa etiam fuit ut sol corporalis, qui est luminare electum, fons luminis & caloris, lumen habens indeficiens, luminare par sibi non habens Beata virgo pulchra ut luna quantum ad eos qui sunt in nocte peccati. Electa ut sol, quantum ad eos qui sunt in statu justitiæ, qui sub ea in luce cognitionis & caloris divinum amorem perficiunt & ad perfectionem perveniunt, timent enim eam dæmones & fugiunt. In quocumque ergo statu es, devotus sis ei & ab ea speres consilium & auxilium. In hoc quod dicitur electa ut Sol & sole amicta insinuatur dotata quatuor dotibus: scilicet claritate, agilitate, subtilitate, impassibilitate, quæ in sole designantur. Radius enim solis clarus est, agilis est, ut subitò ab oriente in occidentem transeat. Subtilis est, quia vitrum intrat sine ejus læsione. Impassibilis est, ut nec gladio nec alio lædi possit. Matth 13. *Fulgebunt justi sicut Sol.* Bernard. Quis erit splendor animarum quando solis splendorem habebit lux corporum?

4. Electa ut Sol.

II. D. V in anima & corpore fuisse assumptam multis convenientiis & rationibus demonstratur, maximè ex sententia SS. Augusti & Barnardi, 1.

Quæritur utrum beata virgo tantum assumpta sit in anima, vel in anima & corpore. Hieron. definire noluit sed ambiguum reliquit. August. autem piè credit quod in anima & corpore assumpta fuerit, & multis rationibus hoc astruere voluit, & sibi Bernard. beatæ virgini devotus in multis ab ea edoctus consentiens fuit, ut patet ex verbis suis quæ sequuntur Si oculus non vidit, nec auris audivit, & in cor hominis non ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se, quid præparavit gignenti se & (quod omnibus certum est) præ omnibus diligenti? Thronum quippe Dei, thalamum & tabernaculum Christi dignum est ibi esse ubi & ipse. Tantum thesaurum dignius est cœlum servare quam terra, meritò enim non putredinis resolutio, sed incorruptibilitas sequitur integritatem tantam. 2. Sciendum *etiam* hoc de assumptione beatæ virginis, quod Christus se exceptum esse voluit ab illa generali sententia Adæ dicta. *Pulvis es & in pulverem reverteris.* Genes. 3. Corpus enim ejus mortuum, non est in pulverem redactũ secundũ illud. Ps. 15. *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Si ergo in hoc parcere sibi voluit, versimile est quod in eadem matri suæ pepercit. Boni enim filij est amplius parcere matri suæ quam sibi, immo etiam communiter mali filij hoc faciunt, ut filii infidelium à lege naturali edocti. Si ergo illi qui sunt mali hoc faciunt quis sani capitis audeat hoc negare de optimo filio? *Item* quis nostrum matrem suam à vermibus comedi permitteret, qui sine difficultate hoc prohibere valeret? 3. Quomodo ergo non versimile est ut filius ille, cujus spiritus super mel dulcis, cujus benignitas & humanitas in virgine sumpta mundo apparuit, matrem suam dulcissimam putrefieri & à vermibus comedi permisit, cum facillimè hoc prohibere potuerit? *Item* cum voluerit matrem suam ereptam

tam

tam esse ab illa generali sententia Evæ dicta: *in dolore paries*, cur non voluerit eam ereptam esse à generali sententia Adæ dicta: *in pulverem reverteris*. In exceptione illa manifestè apparet, quod potius voluit parcere matri suæ quam sibi. Voluit enim pariendo eam gaudere sicut cantat Ecclesia.

Dum paris & gaudes cantant cœli agmina laudes. Se autem voluit in nativitate flere. August. Puer à ploratu incipit. Sap. 7. *Primam vocem similem omnibus emisi plorans.*
5. *Item* qui in angustijs passionis matris suæ curam habere voluit, nunquid accepta potestate omni in cœlo & in terra, de ea non curavit? Matth. ult.
6. *Item* August. Si Iesus, quem scimus omnia posse, voluit integram matrem virginitatis servare pudorem, cur non velit incorruptam à putredinis servare fœtore? Idem. Nunquid ad eius benignitatem pertinet matris honorem servare, qui legem qua matris honorem præcepit, non venit solvere sed adimplere. Quam igitur in vita præ cæteris sui gratia conceptus honoravit, pium est credere quod eam in morte etiam speciali gratia honoravit. Potuit illam à putredine & pulvere alienam facere, qui ex ea nascens potuit virginem relinquere. Putredo namque & vermis opprobrium est humanæ conditionis, opprobrium verò contrarium est honori: matrem ergo perfectè non honoravit, si ab hoc opprobrio eam non servavit. Item Bernard. Puto,
7. Christus me spernere non poterit os de ossibus meis & carnem de carne mea? Si nos spernere non potest, quomodo eam spernere potuit à qua carnem suam sumpsit? Vnde August. de ipsa. Tota translata est, ne pars maneret cum verbo & pars in verme.
8. *Item* qui non solum sanctorum corpora in honore vult haberi in terris, immò etiam tormenta sua, scilicet crucem & clavos & similia, nunquid corpus suæ matris voluisset haberi in honore aliquo in terra, nisi in maiori honore esset in cœlo?
9. *Item* quis non videat indecens valde esse, quod in tota natione cœlesti reginæ deesset ei ornatus sui gloriosissimi corporis, cum rex cœlestis in ornatu tali appareret? Nunquid conveniens fuit, ut sicut in corpore regis scriptum erat, *rex regum & Dominus dominantium*, sic & in corpore reginæ idem esset scriptum, ut sicut ex quatuor dotibus corporis glorificati apparebit regis, ita apparet & reginæ.
10. *Item* August. Si meritò pro omnibus Mariæ viventi donata est gratia, nunquid non erat in morte intuenda? Absit. Nam si omnium sanctorum mors est preciosa, Mariæ sanè erit preciosissima, quæ tantam Dei gratiam comitem habuit, ut mater Dei dicatur & sit. Consideratis ergo omnibus his vera ratione sentio, confitendum Mariam ad æternitatis gaudia gloriosè assumptam Christi benignitate cæteris honoratius susceptam & ad communem putredinis vermis & pulveris humilitatem non
11. esse adductam. *Item*. Si in potestate salvatoris est de sanctorum capite capillum non perire, ergo & matrem suam anima & corpore integram posse servare. Et si nullus fidelium dubitat hæc eum posse, cur dubitandum est etiam quod ad tantam benignitatem attinet eum voluisse? Cum leproso dicente Christo: *Domine si vis potes me mundare*. Matth. 8. Christus *volo* respondit, quis nisi perversissimus audeat dicere, quod matrem suam quam à putrefactione & vermium comestione facillimè servare potuit servare noluerit? *Item* August.
12. Si Deus sola gratia inter crepitantes flammas non solum corpora puerorum illæsa, sed ut vestimenta servare voluit inusta, cur abjiciat in matre propria, quod elegit in veste aliena? Item Augustinus: Ionam in ventre cæti præter naturalem usum sibi servavit incorruptum sola misericordia, cur Mariam incorruptam præter naturam non servabit? Gratia servatus est Daniel in intemperatissima fame leonum, & non est servanda Maria tantis donata meritis dignitatum? *Item* Augustinus. Lætatur Maria lætitia inenarrabili anima & corpore in filio proprio, per filium proprium, quem in utero suo gessit, quem genuit, quem fovit & aluit Dei genitrix, ministratrix, Deique secutrix, de qua quicquam aliter sentire non audeo, aliter dicere non præsumo. Suscipiat hanc fraterna charitas, & si refragari his elegerit, tamen non vult dicere hoc Christum non posse: proferat ergo quare non conveniat velle. Si ergo sunt vera quæ dixi, tibi Christe gratias ago, quia de sancta virgine matre tua non nisi ut dignum est sentire potui. Si ergo dixi ut potui, approba obsecro Christe & tu & tui. *Item* ad idem. Voluit Christus totus esse matris suæ secundum carnem, scilicet ut patrem carnalem non haberet. Voluit etiam matrem suam totam esse eius, ut alios filios secundum carnem non generaret. Qui ex ea voluit generari, gloriosam matrem suam noluit communicare homini, nunquid eam voluit communicare vermi? *Item*. Si conveniens fuit ut Christi gloriosa resurrectio acceleraretur, ut per hoc viris spes suæ gloriosæ resurrectionis daretur; sic necesse fuit ut beatæ virginis resurrectio acceleraretur, ut muliebri sexui naturaliter magis pusillanimi & maiorem materiam diffidendi habenti, eo quod fuisset occasio perditionis mundi, spes suæ resurrectionis daretur. Vterque sexus de paradiso terrestri electus est, uterque in cœlo debuit apparere in augmentum perfectæ reparationis. Qui ad honorem mulierum, mulieris filius voluit esse, non viri, & post resurrectionem suam mulieri prius apparere, humanam naturam in anima & corpore exaltare voluit in muliere ad inimicorum humani generis horrorem & reparatoris ipsius laudem. In corpore & anima filius & mater sunt in cœlo secundum illud, Psalm. 131. *Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ*. Apocal. 11. Apertum est templum & visa est arca testamenti eius in templo. Piè ergo Augustino & Bernardo credi potest, quod in corpore & anima mater Domini super choros angelorum exaltata sit.

The right margin numbers 13, 14, 15, 16 accompany this column: 13 at "donata meritis", 14 at "Voluit Christus", 15 at "Si conveniens", 16 at "In corpore & anima".

DE BEATO BERNARDO ABBATE.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In hoc sermone explicantur verba thematis de S. Bernardo in duobus, quibus nos quoque instruimur.

Dilectus Deo & hominibus, cuius memoria in benedictione est, similem fecit illum in gloria sanctorum. *Ecclesiastici 45.* SERMO LXXI.

Verba proposita quæ de Moyse sunt scripta hodie in laudem beati Bernardi assumit Ecclesia. In quibus nobis Duo ostenduntur, scilicet eius Gratia & Gloria. Hæc sunt duo dona pretiosa, quæ Deus dat electis secundum illud. Psalm. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* Ad Gratiam pertinet illud: *Dilectus Deo & hominibus.* Ad Gloriam quod sequitur: *Cuius memoria in benedictione est*, &c. (Verba thematis, Bernardo accommodantur in duobus.)

I. Circa Primum notandus est ordo, primò enim providendum est ut simus dilecti à Deo, deinde ab hominibus. Quærenda est dilectio divina etiam cum odio paterno vel fraterno vel etiam filiorum, si aliter haberi non potest. Paratus fuit Abraham occidere filium suum ad præceptum Domini. Genes. 22. Et Levitæ occiderunt fratres & amicos (In gratia seu amore apud Deum & homines, Dilectio Dei præferenda est dilectioni hominum.)

Exod 32. Luc 14. *Si quis venit ad me & non odit patrem suum & matrem suam, non potest meus esse discipulus.* Vestis charitatis debet esse super cōtexta, ut ab amore Dei inchoetur, homines vero propter Deum amentur. Fons amoris cum in alto oritur, ut cum Deus propter se & super omnia amatur, ad inferiores convenienter derivatur, ut propter Deum homines amentur, August. in libro Confessionum. Domine beatus qui amat te, & amicum in te, & inimicum propter te solus enim nullius charitatem amittit, cui omnes in illo cari sunt, qui non amittet te, nemo amittit, nisi qui dimittit.

A Deo amamur ob 4. quæ habuit S. Bernardus.

Et *nota* quod *quatuor* sunt quæ ad hoc valent, ut aliquis à Deo ametur, quæ vere in hoc sancto fuerunt. *Primum* est *carnis munditia*, propter hanc Joannes dictus est discipulus quem diligebat Jesus Joan. ult. Cant. 2. *Dilectus meus mihi & ego illi, qui pascitur inter lilia*. puritate enim delectatur. Sap. 6 *Incorruptio facit proximum Deo.* Carnis munditiam habuit beatus Bernardus. Ipse fuit deliciarum carnalium contemptor maximus. Ipse fuit magnæ abstinentiæ ita quod in iis, quæ sumebat, saporem non discernebat. Aliquando sagimen crudum per errorem sibi oblatum pro butyro sumpsit. Aliquando oleum pro potu, & solam sibi aquam sapere dicebat, quam dum sumebat, fauces & guttur ejus refrigerabat. Castitatem tanquam thesaurum magnum servavit. Cum enim aliquando curiosius aspiciendo defixos oculos aliquamdiu tenuisset, ad se reversus & confusus, in stagno frigidarum aquarum, quod proximum erat, collo tenus insiliit & tamdiu ibi permansit, donec pœnè exanguis effectus à calore carnalis concupiscentiæ refriguit. Item quædam hospita sua cum ad lectum ejus venisset clamavit: latrones, latrones, non dimittens præ verecundia clamare. Quod multi non faciunt, potius eligentes castitatem amittere quam clamando erubescentiam sustinere, sequenti vero die cum quæreretur ab eo quid clamans habuisset, respondit: verè aderat latro hospita scilicet, castitatem mihi volens auferre, thesaurum inæstimabilem.

1. Castitas.

2. Humilitas.

Secundum vero fuit *humilitas*, propter quam dicitur David vir secundum cor Dei. 1 Regum 13. Et Marc. 9. in signum amoris quem habet Deus ad humiles, amplexatus est parvulum. Et Benjamin frater minimus, Genes. 43. vocatur amantissimus Domini, Deut. 33. Valde humilis fuit beatus Bernardus, illius signum est, quod ordinis Cisterciensis plantulam novam ac modicam intravit, ut lateret tanquam vas perditum, & sicut in vita ejus legitur, cæteros arbitrabatur sanctos esse & perfectos, se autem incipientem esse & novitium. Ipse etiam ait de se. Alieno sensui magis credidi quam meo. Cum vires ei deficiebant ad opera quæ alij faciebant, ad viliora opera fugiens, laborem humilitate compensabat.

3. Mansuetudo.

Tertium est *mansuetudo*, propter hanc Moyses Deo dicitur specialiter dilectus, *erat* enim *mitissimus super omnes homines, qui morabantur super terram.* Num. 12. Mansuetudo multum assimilat Deo, cujus bonitatem aliena malitia non perturbat, ideo Deo amabilem facit. Beatus Bernardus valde mansuetus fuit, unde de se ait: Læsus vindictam non expetij. Cum quadam die quendam Canonicum regularem collegium suum postulantem nollet recipere, ille quasi insanus in eum irruens, percussit eum tam graviter in maxillam, ut succederet rubor: in quem cum vellent irruere qui aderant, præcepit vir sanctus eum non tangi, sed cautè eum educi & curam illius haberi. De illo legitur, quod interpellatione rarius utebatur, monitis potius & obsecrationibus agens.

4. Dilectio Dei.

Quartum est *dilectio*, diligit enim Deus eos qui se diligunt, alioquin esset infidelis. Bernardus in epistolis. Nemo se amari diffidat, qui jam amat. Libenter Deus amorem nostrum quem prævenit subsequitur. Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Joan. 14. *Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum.* Beatus Bernardus Deum multum dilexit, cujus signum est quod offensam ejus studiosè cavit. Cum eo adhuc puerulo dolore capitis laboranti quædam mulier esset adducta ut ejus dolorem suis carminibus mitigaret, cum indignatione clamans eam à se repulit.

Signum triplex amoris S. Bernardi erga Deū. 1.

2. *Signum etiam* hujus amoris fuit, quod omnia pro ipso reliquit. Matth. 19. *Si vis perfectus esse.* Interlinearis, in Dei dilectione. *Vade & vende omnia quæ habes*, &c. Seneca. Nemo dignus Deo, qui opes non contempsit. Temporalia amata, secundum beatum Bernardum, inquinant, ideo amans ea amplexu divini amoris non est dignus.

3. *Item* signum amoris fuit, quod Deo quos potuit acquisivit, unde non plus quam cum triginta sociis ordinem Cisterciensem intravit.

Ab hominibus ob tria amamur. 1. Ob Humilitatem.

Humilitas etiam multum valet ad hoc, quod aliquis diligatur ab hominibus, sicut enim odibilis est Deo & hominibus superbia, sic amabilis est Deo & hominibus humilitas.

2. Ob Mansuetudinem.

Et ad idem valet mansuetudo, secundum illud. Ecclesiastici 3 *In mansuetudine opera tua perfice & super hominum gloriam diligeris.*

3. Ob dilectionem.

Valet etiam ad idem dilectio. Seneca. Monstrabo tibi amatorium sine medicamento, sine herba, sine ullius veneficæ carmine, si vis amari, ama.

II. In gloria.

Sequitur. *Cujus memoria in benedictione est*, &c. Militanti Ecclesiæ memoria ejus est in benedictione. Laudabilis enim est juxta illud. Proverb. 10. *Memoria justi cum laudibus.* Ipse verè laudabilis est, excellentissimè enim vixit, gratiosissimè docuit, manifestissimis miraculis fulsit, eum non humana instructio sed divina inspiratio sapientem fecit. Quod in scripturis specialiter sensit in silvis maxime & in agris meditando & orando confitebatur se didicisse, & in hoc nullos magistros aliquando se habuisse, nisi quercus, inter amicos dicere solebat.

S. Bern. Similis fuit sanctis tripliciter. 1.

Quod autem sequitur, *similem fecit illum in gloria sanctorum*, *primo* potest referri ad hoc, quod sicut Moyses mira opera faciendo populum Dei à servitute Ægyptiaca liberavit, sic beatus Bernardus multis miraculis effulgens infinitos à servitute vitiorum eripuit & multos à periculo mundi ad religionem adduxit, quasi quasdam mutationes Dei contra hostes ipsius.

2. *Secundo* potest referri ad hoc, quod sicut Deus Moysi recitavit sua mysteria & vultus ejus claritate resplenduit radiorum, ut non possent in eum respicere filij Israel Exod. 34. Sic beato Bernardo secreta multa revelavit, ut cœlesti luce illuminatus multum Ecclesiam illuminaverit. *Tertio* potest referri ad hoc quod in gloria cœlesti receptus est, ut illis esset similis in gloria, quibus similis fuerat in gratia.

DE BEATO BARTHOLOMÆO

SERMO VNICVS.

SERMO LXXIII.

SUMMARIUM.

Hic sermo primo tria proponit de S. Bartholomeo. Deinde 12. ex quibus cœlestis gloriæ magnitudo probatur.

Quicunque honorificaverit me glorificabo eum. 1. *Reg.* 2.

HOdie celebramus beati Bartholomæi solennitatem, qui fuit unus de magnis amicis Dei.

Tria circa S. Bartholomæum notanda.

Circa quem *tria* attendere debemus. Ejus sanctitatem ut eam viriliter imitemur, ejus pietatem ut de ea auxilium speremus, ejus gloriam in terris & in cœlo à Domino exhibitam, ut amicitiam hujus Domini desideremus, qui amicos suos sic facit honorari.

norari. *Tria* ad sanctitatem ejus pertinentia, in
1. Sanctitas eius in tribus imitan- quibus eum imitari debemus, indicat nobis ipsius
vita, quæ hodiè in Ecclesia recitatur: scilicet quod
fuit temporalium contemptor assiduus fervens orator & idololatriæ zelantissimus persecutor & destru-
1. ctor. Ad *primum* pertinet, quod postquam filiam
regis Polimij sanaverat, quæ fuerat lunatica, & ab
ea dæmonium expulerat, rex aurum, argentum &
lapidem pretiosos ei præsentari voluit. Cum autem postea Apostolus cum solo rege ostio clauso
apparuisset, dixit regi: quid me quæsivisti cum auro & argento? ego nihil terrenum vel carnale desidero, cui multi contrarij sunt quorum portæ pau-
2. peribus clausæ sunt, divitibus apertæ. Ad *secundum*
pertinet quod ipse centies flexis genibus orabat in
die & centies in nocte. Et quidam dæmoniacus clamavit. Apostole Dei Bartholomæe, incendunt me
orationes tuæ, oratio enim fervore incensa dæmo-
3. nes incendit. Idololatriæ persecutor & destructor
fuit, idola enim confringebat & dæmones ab hominibus expellebat. Unde ait ipse Regi Polimio:
Filius Dei victor diaboli misit nos in omnes provincias ut expellamus ministros ejus, qui per templa habitant ut homines qui eos colunt de potestate ejus, qui victus est, auferamus. E contrario multi
hodie idola faciunt ut gulosi, *quorum Deus venter
est*. Ad Philip. 3. Et qui sectantur avaritiam, *quæ est*
2. Pietas eius. *idolorum servitus*. Ad Ephes. 5. Pietas ejus apparet
ex hoc quod Angeli boni non permittebant eum
esurire nec sitire nec fatigari, & ex subjectione dæmonum quos ligabat, & ad confractionem idolorum suorum & ad destructionem deceptionum suarum cogebat, ut patet in vita ipsius De gloria ei in
3. Gloria eius. terra & in cœlo exhibita patet quod valde est magna, unde bene in eo impleta est promissio à Deo
facta quam proposuimus. *Quicunque honorificaverit me*, &c. Honorificabit eum beatus Bartholomæus orando centies flexis genibus in die & centies in nocte, ut prius dictum est. Item gloriam
Deo dandam ad dæmones translatam ad eum revocando jure vicissitudinis debuit glorificari à Deo.
Gloria ipsius cœlestis inexplicabilis est sicut & aliorum sanctorum.

Gloriæ cælestis magnitudo patet ex duodecim. Item duodecim sunt quibus magnitudo illius gloriæ aliquatenus potest perpendi *Primum* est quod
Deus carè vendidit gloriam istam etiam amicissimis
suis. Petrus eam emit crucis patibulo, Paulus am-
1. putatione capitis. Et verisimile est quod ipse non
deceperit eos, cum sit amicus fidelissimus. Immo
quod plus est, ipsemet emit gloriam istam charissimè suis amicis, scilicet crucis ignominia, unde ve-
2. risimile est gloriam istam magnam esse quam Christus tanta ignominia emit. *Secundum* est gloria pulchritudinis quam videmus etiam in istis inferioribus creaturis, cum omnia quæ Dominus fecit mirabilis sint pulchritudinis. Idem videmus in pratis.
Matth 6 *Considerate lilia agri quomodo crescunt*. Et
subditur. *Dico vobis, quoniam nec Salomon in omni
gloria sua coopertus est sicut unum ex istis*. Et post.
Si fœnum agri quod hodie est & cras in clibanum mittitur Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei.
3. *Tertium* est gloria pulchritudinis in his quæ sapientia artificis fiunt. Videmus quod ea quæ fiunt
ex lignis & lapidibus & metallis, quæ cum de terra sumuntur parvam habent pulchritudinem, erunt
miræ pulchritudinis, ut patet in gloria Salomonis.
3. Reg. 10. *Videns regina Saba omnem sapientiam Salomonis & domum quam ædificaverat*, &c. *non habebat spiritum*. Quid ergo gloriæ habebunt amici
4. Dei cum Deo placuerit eos decorare secundum magnitudinem potentiæ divinæ? *Quarto* potest apparere magnitudo gloriæ ejus ex verbis sanctorum
quibus Deus revelavit eam, ut habetur Isa. 64. *Oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te*. Et 1. ad Cor 2. *Oculus non vidit, nec
auris audivit nec in cor hominis ascendit quæ præparavit Deus diligentibus se*. Ad Rom. 8. *Non sunt
condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam
quæ revelabitur in nobis*. Et 2. Corinth. 4 *Id quod
est momentaneum & leve tribulationis nostræ supra
modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Genes. 15. *Ego sum merces tua magna nimis*. Exod. 33. ait Moyses ad Dominum *Ostende mihi gloriam tuam*. Qui respondit ei. *Ostendam
tibi omne bonum*. Proverb. 11. *Desiderium justorum
omne bonum*. David in Psal. 138. *Nimis honorati sunt
amici tui Deus* *Quinto* per hoc quod legitur Matth. 5.
17. in transfiguratione Domini factum quod *facies
resplenduit sicut sol, & vestimenta ejus facta sunt alba sicut nix*. Voluit enim illis Dominus ostendere
gloriam quam habitura sunt corpora nostra in resurrectione. *Sexto* honor quem contulit cruci quæ 6.
ei servivit. August. Crux de pœnis latronum transivit ad frontes imperatorum. Quid faciet Deus fidelibus suis? &c Ambros. super Psal. *Beati immaculati*. Si opprobrium tuum, gloria est Domine?
quanta est gloria tua? Tuæ ergo participatione gloriæ quid erimus? Cujus sumus opprobrio gloriosi.
Septimo honor quo Christus honorat sanctos in ter- 7
ra. Major est reverentia pulveribus vel ossibus Sanctorum vel etiam panniculis quibus induti sunt,
quam exhibeatur maximis principibus hujus mundi. Verisimile est quod multum sit honoraturus eos
in cœlis, quos facit tantum honorari in terris *Octa-* 8.
vo per hoc quod gloria eorum erit similis gloriæ
Dei, juxta illud. 1. Joan. 3. *Filij Dei sumus, sed nondum apparet quod erimus, sed cum apparuerit similes ei erimus*. Verisimile est quod illa creatura quæ
in naturalibus similis Deo existit & operatione
Deum imitata est, multum debeat decorari & Deo
in gloria assimilari. Rom 8. *Quos prædestinavit conformes fieri, imaginis filij sui*. *Nono* locus in quo 9
Christi benignitas vult eos esse Joan. 12 *Ubi ego sum
illic & minister meus erit* In eodem 17. *Pater quos
dedisti mihi, volo ut ubi ego sum & illi sint mecum, ut
videant claritatem meam*. Et Luc. 22. *Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut
edatis & bibatis super mensam meam*. *Decimo* quod
regnum habebunt. Matth 25. *Venite benedicti patris* 10.
mei, percipite regnum, &c. Apocal. 22. *Et regnabunt
in sæcula sæculorum*. *Undecimo*. Coronæ preciosi- 11.
tas. In Psal 20. *Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso*. Lapis pretiosus iste, Deus est. Hæc est
illa pretiosa margarita, quam qui invenit vendit
omnia quæ habet & emit eam Matth. 13 Circa coronam istam non solum attende valorem lapidum
sed etiam splendorem, est enim splendor gloriæ.
Apocal 21 *Civitas non eget sole & luna ut luceant
in ea, nam claritas Dei, illuminabit eam*. Attende
etiam coronæ decorem quam decenter scilicet corona conveniat capiti; caput enim cordis ad eam &
propter eam factum est Augustin. in libro Confes-
sion Domine fecisti nos ad te, & inquietum est cor 12.
nostrum donec quiescat in te *Duodecimo* quod
Deus eos mysterio proprio honorabit. Luc. 12 *Præcinget se & faciet illos discumbere & transiens ministrabit eis* Hæc ministratio erit divinæ faciei, in
qua sunt summæ delitiæ ostensio David Psal 20 *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo*, Job 33 *Videbit faciem ejus in jubilo* Nunc facies ejus abscondita est David Psal 30 *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine quam abscondisti timentibus te*.
Job 26 *Qui tenet vultum solij sui & expandit super
illud nebulam suam*. Tanta est hæc gloria, quod in
spe illius gloriæ sancti gloriantur, ad Rom 5. *Gloriantur in spe filiorum Dei*, &c.

DE BEATO AUGUSTINO

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Explicatur in hoc sermone thema de virtutibus naturalibus, & supernaturalibus generatim & speciatim sancti Augustini.

SERMO LXXIII

Quasi vas auri, solidum, ornatum omni lapide pretioso. *Ecclesiastici* 50.

S. Augustinus variis creaturis comparatur in Epistola hac.

Ecclesia quæ hodie de sancto Augustino solennizat, eum commendare desiderat, & quia lingua ejus commendationem exprimere non sufficit, diversis creaturis eum comparat, ut quælibet earum laudis aliquid ostendat. Et *primo* comparat eum quatuor creaturis cœlestibus, scilicet stellæ matutinæ in medio nebulæ lunæ plenæ. Soli effulgenti, arcui cœli, qui est radiûs solaris in nube aquosa. *Deinde* comparat eum quinque creaturis terrestribus, scilicet floribus ut rosæ & lilio, thuri redolenti, igni effulgenti, vasi de auro lapidibus preciosis ornato, arboribus, ut olivæ pullulanti & cypresso in altitudinem se extollenti. Similitudinem vasis aurei lapidibus pretiosis ornati hic prosequi volumus omissis aliis causa brevitatis.

1 Quatuor cœlestibus.
2 Quinque terrestribus.

Thema dupliciter explicatur de S. Augustini virtutibus.

Notandum ergo quod prima pars verbi propositi referri potest ad bona naturalia sancti Augustini. Secunda ad gratuita & secundum hoc sanctus Augustinus *Vas* fuit quantum ad vim rationalem, *solidum* quantum ad irascibilem, *auri* quantum ad concupiscibilem. In anima vero rationali possibile est omnia fieri secundum Philosophiam. Ita secundum eum, est anima vas capax omnium. Verè *vas admirabile, opus excelsi.* Ecclesiastici 43. Rationalis. Sanctus Augustinus non solum fuit capax sed & multum perspicax, habuit enim rationem valde penetrantem, unde ipse de se refert, quod sine magistro intellexerit libros Logicorum, qui valde sunt difficiles. Soliditatem habuit quantum ad irascibilem, fuit enim difficile frangibilis ab adversis. Non fuit pusillanimis, sic quod difficultati sibi occurrenti cederet. Aurum fuit quantum ad concupiscibilem, ad quam pertinet amor, qui excellit inter alias passiones sicut aurum inter metalla. Fuit etiam valde amicabilis, habilis amare & amari Proverb. 18 *Vir amicabilis ad societatem magis erit amicus quam frater.* Item signa amicabilitatis ejus sunt verba quæ dicit quarto libro confessionum. Mortuo quodam amico suo quem diligebat multum, cum dixit fuisse dimidium animæ suæ. Nam & ego, inquit, sensi animam meam & animam illius unam fuisse in duobus corporibus, & ideo horrori mihi erat vita quia nolebam dimidius vivere.

I. De naturalibus tripliciter.
1 De rationali.
2. De irascibili.
3. De concupiscibili.

Alia explicatio de naturalibus.

Vel quasi vas fuit quantum ad rationem, solidum quantum ad memoriam, optimæ enim memoriæ fuit. Non fuit cor ejus sicut cor stulti Ecclesiastici 21. *Cor fatui quasi vas confractum & omnem sapientiam non tenebit.* Auri fuit, quantum ad voluntatem.

II. De gratuitis dupliciter.

Possunt tamen verba proposita totaliter referri ad gratuita, quæ nobis sunt mirabilia, ita ut illud *auri solidum* referatur ad virtutes Theologicas, istud verò *lapidibus pretiosis ornatum* ad Cardinales. Secundum hoc fuit *quasi vas* per fidei humilitatem, *solidum* per spei firmitatem, *auri* per charitatem.

1. De virtutibus Theologicis.
1. Humilitate fidei.

Circa *primum* notandum quod licet cor humanum capax sit Dei & creaturarum, & capacitas creaturarum minor sit capacitate Dei, humilitas tamen fidei (quæ juxta verbum Apostoli Christum facit habitare in cordibus nostris) cor nostrum facit vas quod Dei est capax. Cor sancti Augustini cum fuit superbum non fuit capax Dei, ut ipse de se dicit in libro Confession. Tumore meo, inquit, separabar à te, minus inflata facies mea claudebat oculos meos. Superbia est occasio quod aliquis cadat in errorem vel in eo detineatur. Humilitas vero ab errore liberat & servat liberatum, cum scilicet aliquis magis vult aliis credere quam sibi. Nam superbo oculo veritas non videtur. Super illud Hierem 49. *Arrogantia tua decepit te & superbia cordis tui* Glossa. Superbia facit hereticum. Augustinus dicit Superbia meretur illud. Abac. 2 *Quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus, & non decorabitur.* Gregor. de superbis Tanto à Dei luce longius sunt, quanto apud humiles non sunt. Spes hominem firmum facit Hebr 6. *Fortissimum solatium habeamus qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem usque ad interiora velaminis.* Sequitur de Spe Isa 40 *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem*, suam scilicet in divinam: unde cum Dei fortitudo sit omnipotentia quodammodo omnipotentes fiunt. Bern. super Cant. Nil omnipotentiam verbi clariorem reddit quam quod omnipotentes facit omnes qui sperant in se. Denique possibilia omnia sunt credenti. Charitas hominem facit aureum. Aurum est pretiosum, speciosum, ponderosum, ideo bene significat charitatem quæ pulchra dilectio dicitur Eccles. 24. *Ego mater pulchr. dilectionis.* Ipsa etiam est pretium regni cælorum, ipsa est animæ pondus Aug. Hoc est amor in spiritibus, quod pondus in corporibus. Pondus ordinat corpora & quiescere facit in locis suis: sic charitas animam ordinat & facit eam quiescere in loco suo quod est Deus. Gregor. Animæ humanæ locus est Deus. De auro charitatis dicitur. Apocal. 3. *Suadeo tibi à me emere aurum ignitum & probatum ut locuples fias.* Quantum perfecerit sanctus Aug. in his quæ sunt fidei, patet ex scriptis suis. Firmitas spei suæ patet ex hoc, quod postquam sacramentum baptismi accepit, spem omnem quam habebat in sæculo relinquebat. Charitatis profectus patet ex hoc, quod vivere voluit secundum regulam à sanctis Apostolis constitutam, quæ jubebat omnia esse communia, unde de eo canit Ecclesia: *vulneraverat charitas Christi cor ejus.* Verè aureum fuit vas istud, non fictile nec ligneum, 2. Timoth. 2. *In magna domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia.* Vasa fictilia polluta frangebantur. Levit. 11 & 5. lignea lavabantur. Aurea lavabantur, & si lotio non sufficit, igne purgabantur. Josue 6. Aurum & argentum, æs & ferrum Domino consecrata sunt, cætera vero igne succensa sunt. Vasa fictilia sunt illi, qui non sustinent correptionem, qui ab emendatione destruuntur. Hodie abundant in Ecclesia vasa fictilia. Thren 4. *Quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli?* sanctus autem August fuit vas bene lotum aquis lachrimarum Flebat uberrimè in hymnis & canticis, ut de ipso cantatur. Igne etiam tribulationis purgatus est, multos enim labores sustinuit, & multos persecutores habuit propter hæreses quas expugnabat, unde rubigine amota vas purissimum factum est. Prov. 25. *Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum.* Ipse fuit *vas in honorem sanctificationis & utile Domino.* 2. Timoth 2 Sicut aliter servatur calix quam scutella communis. Sic aliter servare se debent clerici & religiosi. Sed hodie factus est Israel quasi vas immundum. Et specialiter ora sua servare deberent Bern Consecrasti os tuum Evangelio nugis illud aperire illicitum est assuescere sacrilegium. Sanctus Augustinus non fuit vas sine operculo, de quo Num. 19. *Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam,*

Ad Ephes. 3
De superbia
2 Spes,
3 Charitate
Quomodo S Augustinus habuerit has virtutes,
Quale vas fuerit.
De variis vasis explicatio spiritualis.

figaturam, immundum erit. Ipse in mensa scriptum habebat illa metra.

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam.
Hanc mensam indignam noverit esse sibi.

Unde si forsitan detractio emergeret dicebat, quod si non tacerent, aut versus illos deleret, aut à mensa recederet. Ipse fuit vas pretiosum quod describitur Prov. 20. *Aurum & multitudo gemmarum & vas pretiosum labia scientiæ*, id est scientia in labiis ut sit paratissimus ad instruendam Ecclesiam, vas est pretiosum, simile habetur Malach. 2. *Labia sacerdotis custodiunt scientiam.* Sunt aliqui ut saccus litteris plenus, qui unum verbum nesciunt dicere ad ædificationem Ecclesiæ, licet scientiam habeant in corde. Isti sunt vasa non pretiosa, immo inutilia. Tale non fuit sanctus Augustinus, sed valde pretiosum, quale ex auro & multitudine gemmarum fieri solet.

2. De virtutibus Cardinalibus. 1. Prudentia. Sequitur. *Ornatum lapide pretioso* unus lapis pretiosus est *prudentia.* Hic lapis est adeo pretiosus, ut cum reddat pretiosum in quo est. Prov. 17. *Pretiosi spiritus vir eruditus.* Felix qui hunc lapidem invenit. Prov. 3. *Beatus vir qui invenit sapientiam, & qui affluit prudentia.* Hic lapis bene resplenduit in sancto August. ut in ejus ordinata vita & scientia magna. Prov. 9. *Scientia sanctorum prudentia.* Quæ est scientia operandorum. Homines boni & curiosi ambulant in magnis & mirabilibus super se. Viri vero sancti circa agenda incedunt, docentes qualiter opera nostra possint Deo esse grata & nobis utilia. 2. Temperantia. *Alius* lapis pretiosus est *temperantia*, qui est inæstimabilis valoris, secundum illud Eccles. 26. *Non est digna ponderatio continentis animæ.* Hic lapis multum resplenduit in beato Augustino, qui mensa frugali sive temperata & parca usus est, ut legitur in vita ejus. Vestimenta mediocria habuit, annulum nunquam tulit, legitur enim eum dixisse: fateor, de pretiosa veste erubesco, & ideo cum da-3. Fortitudine tur mihi vendo eam, ut quia vestis non potest esse communis, pretium sit commune. *Tertius* lapis est *fortitudo*, quæ hominē inter mala hujus mundi illæsum custodit. Hæc dicit homini illud. Isa. 43. *Cū transieris per aquas tecū ero & flumina non obruēt te.* Hæc mala in bona convertit. Lapis iste multum resplenduit in sancto Augustino, qui multas persecutiones sustinuit & multum laboriosus fuit. Licet ipse esset Episcopus & curam pastoralem haberet & prædicaret & impugnationi hæresis intenderet, causas etiam piè & diligenter audiret non solum fidelium sed & infidelium cum interpellabatur ab eis, tamen numerus scriptorum ejus extenditur plus quam ad mille & triginta. Proverb. 14. *Ubi apparent plu-*4. Iustitia. *rimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bovis. Quartus* lapis pretiosus est *justitia.* Hic lapis est adeo pretiosus, ut qui eum amittit, quidquid acquirit, pro nihilo reputetur. Unde super illud Psal. 61. *Rapinas nolite concupiscere.* Glossa. O lucra damnosa, invenis pecuniam, perdis justitiam. Hic lapis multum in sancto Augustino resplenduit, qui se totum Deo, à quo se totum habebat, reddidit. Bern. etiam infidelem urget naturalis justitia se totum tradere illi à quo se totum habet. August. Justitia est amor soli amato serviens.

IN DECOLLATIONE SANCTI JOANNIS BAPTISTÆ.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Sermo iste ex etymo nominum S. Ioannis & Herodis agit I. de duobus generibus. II. de S. Ioanne, & quolibet servo Christi simili S. Ioanni. III. inducit Ioannem exemplum Religiosorum & Prædicatorum.

SERMO LXXIV. Herodes misso spiculatore, præcepit afferri caput Joānis in disco, & decollavit eū in carcere. *Marc. 6*

Discus quid sit? Discus hic dicitur scutella magnæ capacitatis in superiori parte lata. Evangelium hodiernum præter historiam, quæ ostendit Herodis perversitatem, continet martyrij profunditatem.

I. Duo genera hominum sunt in mūdo similia S. Ioanni & & Herodi. Ad cujus intelligentiam Notandum quod duo sunt genera hominum in mundo isto. Alij enim bona exteriora diligunt & quærunt, alij verò exteriora despiciunt. Primi designantur per Herodem, secundi per Joannem. Interpretationes vero nominum istorum his significationibus satis congruunt. Ioannes & Herodes quid significent? Joannes interpretatur in quo est gratia, Herodes pellibus glorians, sive pelliciis gloriosus. Joannes est, qui desiderabilia sua habet in se, de quibus gloriatur secundum illud. *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ.* 2. Corinth. 1. Herodes est qui bona exteriora quærit & diligit, & si ea habeat, de illis gloriatur. Hæc est differentia inter amicos Dei & mundi. Amator mundi in exterioribus habet cor suum, amicus Dei non, Joan. 6. *Eum qui venit ad me non ejiciam foras* Glossa. Superbi est ejici foras, qui nihil de bonis interioribus curat. Si non curas de pulchritudine corporis vel deliciis carnis, signum est quod ad Christum verè venisti. Amatores mundi in pellibus gloriantur, quia in exterioribus, avarus in divitiis, non curans de bono interiori, unde Ecclesiastici 10. *Hic enim animam suam venalem habet, quoniam in vita sua projecit intima sua.* Voluptuosus gloriatur in pelle carnis, superbus in apparentia, plus appetens videri quam esse. Sed hæ pelles detrahentur, & tunc anima coram districto judice nuda apparebit. Pelle carnis detracta cæteræ pelles non remanent cum peccatore. Psal. 48. *Cum interierit non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus.* Amator mundi est pelliceus, quasi constans ex pellibus sicut cepe, totus in exterioribus similis est vulpi, cujus pellis dicitur prævalere carni. Luc. 13. Dictum est à Domino de Herode; *dicite illi vulpi.* Amator mundi quasi mercator est pellium anguillarum. Diabolus illudit ei sicut aliquis illudit socio suo de pomo parato, pomum sibi retinens, paraturam relinquens ei. Genes. 14. *da mihi animas, cætera tolle tibi* Joannes autem habet omnia bona sua intus. Seneca. Sapiens intra se omne bonum terminabit. Item loquens de ratione recta. Aliena, inquit, & exteriora pro vilibus habet, omne enim bonum in animo est.

II. Ioannes quomodo fuerit servus Christi. Et notandū quod sanctus Joānes fuit servus Christi fidelissimus eremi cultor, officio doctor. Ipse est exēplar specialiter religiosorum & eorum qui populum Dei habent docere. Servus Christi fidelis fuit in virtute proficiendo, digito eum demonstrando, Christi gloriam propria gloria neglecta quærendo. Cui multum dissimiles sunt multi Christiani, qui confitentur verbis se nosse Deum; factis autem negant, similes elusoribus Christi, qui ore eum laudabant dicentes: *Ave rex Iudæorum*, opere vero blasphemabant *dantes ei alapas in facie & percutientes caput arundine.* Ipse gloriam Christi quæsivit, unde dicebat: *illum oportet crescere, me autem minui.* Ioan. id est servus Dei quis sit. Joan. 3. Joannes in carcere, est servus Dei, cui mundus displicet, & est carcer ei. Iste ab Herode decapitatur, cum insanus à mundo reputatur. Matth. 11. *Ve-* Quomodo decapitetur spiritualiter *nit Ioannes non manducans neque bibens, & dicunt* 1. *dæmonium habet.* 4. Reg. 9. dictum est de quodam filio Prophetarum misso ab Helisæo ad Jehu: *quid venit insanus iste ad te?* Item decapitatur, cum ab eo in 2. quo erat gratia, Christus qui est caput Christianorum, per mortale peccatum separatur. *Item* caput 3. Joannis abscinditur, cum dominium rationi aufertur. Sicut fit in multis, in quibus loco hujus capitis caput asininum, vel caninum, vel porcinum assumitur. Caput asininum assumpsit ille, in quo stultitia 4. dominatur vel odium, & sic de cæteris vitiis. *Item* caput abscinditur, cum charitas quæ caput est gratiarum amittitur.

III. Ioannes quo modo sit exemplû Religiosorum.

Joannes etiam exemplar est religiosorum, qui mundo relicto desertum in tenera ætate petunt, ut mundi pericula fugiant, linguam suam mundam servent, & quietam vitam ibi inducant. Multum placet Deo cum aliquis iuventutis florem sibi offert. Hierem. 2. *Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam* Joannes petiit desertum.

Ne levi saltem maculare vitam famine posset.

Quid prodest ei qui desertum claustri petiit, quod mundum reliquerit, si ita malè linguam suam custodit in claustro, sicut faciebat in sæculo. verbis suis non timens præsentem conturbare, vel absenti detrahere? unde Iac. 1. habetur. *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio* Fuit beatus Joannes in deserto usque ad tempus ostensionis suæ Israel. Luc. 1. Psalm. 54. *Ecce elongavi fugiens & mansi in solitudine.* Audivit Arsenius vocem dicentem sibi: Arseni, fuge, tace, quiesce. Hæ sunt radices non peccandi qui in religione cavet sibi à decursu per mundum lectioni & orationi & sanctæ meditationi intentus, vitat multas occasiones peccandi. Qui secutus est Christum pauperem in desertum religionis, non debet timere defectum necessariorum, cum Dominus pavit turbam quæ eum secuta fuerat in desertum, dedit etiam filijs Israel manna in deserto. Psalm. 77. *Panem Angelorum manducavit homo.* Sap. 16. *Esca Angelorum nutrivisti populum tuum.*

IV Joannes fuit exemplum prædicatorum in tribus

Joannes etiam exemplar est illorum qui docent populum Dei, quantum ad illa *tria* in quibus commendat eum Dominus. Matth. 11. Propheta & plus quam Propheta fuit, mollibus se non induit levitatem arundinis non habuit. Necessaria est doctori *scientia* qua clare videat, ut sit Propheta futura videns, & plus quam Propheta, ut demonstret digito, quod docet verbo aperte docendo, & exemplum bonum monstrando. Proverb. 14. *Doctrina prudentium facilis.* Debet *etiam* carnem suam mortificare secundum verbum Apostoli dicentis: *Castigo corpus meum & in servitutem redigo.* Joannes indutus erat pilis Camelorum, & zona pellicea circa lumbos ejus Esca vero ejus mel erat silvestræ & locustæ. Matthæi 3. Vita rigida decet eum qui monet alios ad pœnitentiam. Debet *etiam* habere constantiam in prædicatione veritatis. Arguebat Joannes Pharisæos, & Saduceos dicens: *Progenies viperarum quis demonstravit vobis fugere à ventura ira?* Matth. 3. Arguebat etiam Joannes Herodem Marc. 6.

1 In scientia.

2. In mortificatione ad Corinth. 9.

3. In constantia.

IN NATIVITATE BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIÆ.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Explicat hic sermo tria dicta thematis, eaque D. V. accommodat.

SERMO LXXII.

Orietur stella ex Jacob, & consurget virga de Israel, & percutiet duces Moab.

Numeri 24.

Tria circa D. V. hic tractantur ex themate.

VErba ista dicta sunt à Spiritu sancto de beata virgine, de cujus Nativitate Ecclesia hodie solemnizat. In quibus verbis TRIA ostẽduntur, scilicet initiũ vitæ ipsius, ejus progressus, & profectus quem ab ea habet mundus. *Primum* ibi: *Orietur Stella*; &c. *Secundum* ibi, *Consurget* &c. *Tertium* ibi: *Percutiet.*

I. Ipsius ortus stellæ similis.

Circa *primum* notandum quod stella habet incorruptionem. Corpora inferiora corruptibilia sunt ratione materiæ quæ est possibilis ad susceptionem alterius formæ ab ea quam haber, ubi elementata composita sunt commixtione elementorum sibi contrariorum. In stellis verò non sic est, unde habent perpetuitatem, unde stella habet lucem in se. Lumen etiam emittit ex se, cum non sit solum lucida sed etiam luminosa. A terris est remota, solatium est mundi, de nocte etiam ornatus est cœli. Quantum ad has quinque proprietates Beata Virgo stellæ comparatur, & ideo à Spiritu sancto convenienter stella vocatur. Nam in ortu suo fuit stella mundi, illuminata enim fuit ante ortum, & præservata ab originali corruptione, & habebat lucem gratiæ, ideo nativitas eius celebratur. Triplex nativitas celebratur, Nativitas Salvatoris, qui plenus fuit gratia in concepto & in ortu. Nativitas præcursoris, de quo Lucæ 1. *Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ.* Et nativitas Mariæ, de qua scriptum est: *Orietur stella ex Iacob*, &c. August. de ea dicit. Neque festivis laudibus honoraretur, si non sancta nasceretur. Est itaque virgo regina miris honorum titulis cumulata. quæ proculdubio sancta fuit antequam nata. Nec fallitur sancta Ecclesia. diem nativitatis ejus sanctum reputans & annua solennitate suscipiens. Ego puto quod copiosior sanctificationis benedictio quam in aliis ab utero sanctificatis in eam descenderit, qui non solum ipsius ortum sanctificaret, sed vitam ejus deinceps ab omni peccato immunem conservaret. Etiam non solum Beata Virgo lucem in se habuit; sed etiam ad modum stellæ lucem emisit, salva virginitatis suæ integritate filium generando, qui est lux vera, Joannis 1. Etiam ipsa dum fuit in hac vita mortali lucem boni exempli mundo ministravit. Nunc verò radios beneficiorum suorum super genus humanum emittit. A terris remota fuit, quantum ad amorem, bona enim terrena despexit; à gloria mundi fuit remota, quia fuit humillima; à divitijs mundi, quia pauperrima, à delitijs, quia sanctissima. Ipsa est solatium ipsorum, qui patiuntur tenebras culpæ vel ignorantiæ, lumen beneficiorum suorum eis largiendo & ad portum salutis eos dirigendo. Lucæ 1. *Et nomen virginis Maria*, id est, *stella maris.* Ipsa est ornatus cœli ad modum stellæ, magnitudine gloriæ suæ decorans paradisum. Ecclesiast. 43. *Species cœli gloria stellarum.* Eusd. 26. *Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus suæ.*

Sellarum proprietates quinque D. V. convenientes.

1.

Nativitatis festa tria celebrantur.

3.

4.

5.

II. Profectus ipsius. D. V. cur stella & virga vocetur.

Sequitur de progressu virginis, ad quod pertinet illud: *Consurget virga de Israel.* Beata virgo dicitur stella & virga. Stella quia mente in cœlo mansit, virga quia corporaliter mansit in terra. Solent nobiles personæ habere duplices mansiones, in alto & in imo, sic in beata virgine fuit. Vel stella ideo dicitur, quia radices beneficiorum suorum inferius mittit. Virga verò eò quod fructum sursum produxerit, scilicet illum fructum terræ sublimem, per quem cœlestes cives reficiuntur. Vel stella & virga dicitur, ad insinuandam duplicem naturam, fructus ipsius stellæ lux est, fructus virgæ terrenus. Fructus virginis fuit natura humana luci æternæ mixta. Virga ista consurrexit, quia secundum omnes vires in altum se levavit. Secundum vim rationalem consurrexit, quia sapientiam & divinorum cognitionem vehementer dilexit & abundanter habuit, Luc. 2. *Maria conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.* Gregor. Quid de Deo non sapiebat, in qua Dei sapientia latebat? Secundum vim irascibilem surrexit, quia ad ad resistendum malis culpæ & ad tolerandum mala pœnæ magnam vim intra se erexit. Et *notandum* quod licet idem fuit Jacob & Israel; tamen signanter dicitur stella nasci ex Jacob & virga consurgere de Israel. Jacob nomen habuit à supplantatione

1.

2.

3.

Virga ista quomodo surrexerit.

Discrimen nominũ Iacob & Israel.

accelerata, quam statim in utero facere voluit, & creditur, ut dicit magister in historijs, sanctificatus fuisse in utero materno. Ad insinuandam ergo paternæ imitationis formam inaccelerata sanctificatione & hostis supplantatione, dicta est nasci ex Jacob, Israel autem dictus est, post luctam cum angelo, post quam luctam ait, Genes. 32. *Vidi Dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.* Ad insinuationem paternæ imitationis, in sublimitate contemplationis virga dicitur consurgere de Israel.

III. Profectus Mundi ab ipsa. Moab quid significet.

Sequitur de profectu quem habet mundus, ad quem pertinet illud. *Et percutiet duces Moab*, qui dicuntur dæmones, scilicet superborum rectores, diabolus per viam superbiæ incessit dicens: *similis ero altissimo.* Isa 14. & per eam seducere voluit hominem dicens: *Eritis sicut dij.* Genes. 3. Et dux est eorum qui per hanc viam incedunt. Iob 41. *Ipse est rex super omnes filios superbiæ.* Per Moab intelliguntur homines superbi, qui ex patre diabolo per imitationem sunt, qui etiam parentes veteres imitantur; Moab enim interpretatur *ex patre* Is. 16. *Audivimus superbiam Moab. Quadrupliciter* Beata Virgo duces Moab percussit: vel quia Christum ducem humilium concepit & peperit, vel quia de dæmonibus triumphavit, vel quia humillima fuit, & sic in se de superbis dæmonibus superbiam humiliavit, vel quia his qui tentantur subvenit, ut superbos dæmones vincere possint.

Quadruplex explicatio dicti tertij thematis.

DE EODEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Sermo hic D. V. domui in themate propositæ comparat, deque de illa pertractat.

SERMO LXXIII.

Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas. *Proverb.* 9.

DVO circa D. V domũ Dei tractantur.

DOmus quam filius sibi ædificavit qui est patris sapientia est virgo beatissima. Circa quam domum verba proposita duo nobis ostendunt, scilicet domus *decorem & stabilitatem*: Domus decorem ibi, *sapientia ædificavit*,

I. Decor huius domus. Duo circa hoc notanda. 1. A quo fuerit ædificata.

DECOREM DOMVS istius perpendere possumus, si attendamus *à quo & cur* sit ædificata. Solet ædificium esse pulchrius, secundum quod artifex sapientior, vel est persona cui ædificatur excellior. Quale ergo credendum est illud ædificium fuisse, quod ipsa Dei sapientia ædificavit filio suo Deo, regi regum. Vt breviter dicamus, talis fuit illa Domus, qualem sapientia novit ædificare, & qualem ad opus ipsius sapientiæ decuit ædificare. Hanc domum ædificavit sapientia, ut ad tempus in ea corporaliter, & in æternum spiritualiter inhabitaret. Prius enim inhabitavit virginis mentem quam ventrem. Domus illa fuit sanctissima tanquam domus sancti sanctorum Psal. 45. *Sanctificavit tabernaculum suum altissimus.* Ecclesiastici 23. *In habitatione sancta coram ipso ministravi.* Domus ista fuit serenissima, ut rex rex regum posset ibi quiescere; ad quod valuit ei taciturnitas & carnis integritas; taciturnitatem habuit in jucunditate, loquelam in necessitate. Porta hujus domus clausa fuit, & sine læsione integritatis, sol intelligentiæ in eam influxit, cum sol visibilis per eam sine ejus læsione transijt. August. Vnde sordes in domo ad quam nullus habitator accessit, sed solus ad eam ejus fabricator venit Domus ista humillima fuit, & tamen valde alta fuit cum altissimi capax fuerit. Domus ista licet valde paruula videtur, capax tamen

Domus illa qualis fuerit.

est immensi. Domus illa fuit eburnea, quantum ad conscientiam, sed domus aromatum fuit, quantum ad bonam famam. Nobilissima fuit inter domos eburneas, ex quibus Christum delectaverunt filiæ regum in honore tuo. De cujus aromaticitate habetur, Ecclesiastici 24. *Sicut cinamomum & balsamum aromatizans odorem dedi.* Hanc domum sapientia ædificavit non solum sibi, sed etiam nobis: Domum refrigerij his qui sunt in pugna, propitiationis his qui lapsi sunt. De domo refrigerij habetur in Psalm. 65. De domo propitiationis, habetur 1. Paral 28. Domus illa fide fuit firmissima, spe altissima, charitate latissima. Fundamentum fidei habuit firmissimum, unde cum tempore passionis Christi adventum vehementissimæ tribulationis, domus aliæ, id est Apostolorum corruerint, ipsa stetit, ipsa fidem rectè in Sabatho sancto tenuit, ideo ab Ecclesia tali die specialis honor ei exhibetur. Ipsa ad verbum Angeli statim speravit altissimum unde ait: Luc. 1. *Fiat mihi secundum verbum tuum*, & tunc statim altissimus puræ creaturæ dedit quod est mater Dei cœli & terræ, regina Angelorum & hominum domina. Signum charitatis ejus fuit, quod post conceptionem filij Dei ascendit in montana, cum festinatione salutare Elisabeth.

Psalm 44.

2. Cur fuerit ædificata.

Domus illa, id est D. V. tribus virtutibus Theologicis fuit prædita. fide.

Spe.

Charitate.

Ad STABILITATEM DOMVS pertinet illud: *excidit columnas septem.* Non solum sapientia Dei voluit hanc domum ædificare, sed etiam multis columnis eam stabilire, quia.

II. Stabilitas huius domus: Columnis 7 stabilita fuit.

Non minor est virtus quam quærere, parta tueri. Lapicidina unde hæ columnæ sunt excisæ, est corpus sanctorum, excellentes gratiæ quas diversi sancti singillatim habuerunt, in virgine sunt collectæ. *Prima columna* fuit timor Dei, sicut de filio ejus scriptum est. Isa. 11. *Replebit eum spiritu timoris Dei*, ita dici potest eam spiritu timoris fuisse repletam, timor enim eam sic replevit & occupavit, quod vanitas locum in ea habere non potuit. In timore isto ipsa declinavit occasiones peccandi. Proverb 15. *In timore Domini declinatur à malo.* In hoc timore ipsa ad verba Angeli turbata est, unde dictum est ei ab Angelo: *Ne timeas Maria*, Luc 1 Sine hac columna non diu stat ædificium speciale. Ecclesiast: 27. *Si in timore Domini instanter te non retinueris, citò subvertetur domus tua* Hanc columnam destruit temeraria securitas & timor malus, unde Hieronym. Securitas mentis tempestas est. Prover. 29. *Qui timet hominem, citò corruet*, ubique & semper timere debemus ubique enim sunt causæ pereundi. Proverb. 28. *Beatus homo qui semper est pavidus.* Ecclesiastici 18. *Homo sapiens in omnibus metuit. Secunda columna* fuit *prudentia*, quæ ædificium spirituale, valde forte efficit. Proverb. 24. *Vir sapiens fortis est, & vir prudens robustus & validus.* Sap 6. *Melior est sapientia quam vires.* Signum prudentiæ ipsius fuit, quod cogitabat qualis esset ista salutatio Angeli, an esset salutatio proditoris aut Salvatoris. Ad illam speciem prudentiæ quæ dicitur cautio pertinet discernere mala boni speciem habentia. Salutatio proditoris est, cum aliquis aliquem salutat cujus mortem quærit & desiderat, ut qui vult vitam servare per mortem culpæ. Ad prudentiam etiam eius pertinet, quod prudenter interrogavit dicens: *Quomodo fiet istud?* Et audita de filio memoriter retinuit Viri cœlestes stabiliuntur prudentia secundum illud, Proverb. 3. *Stabilivit cœlos prudentia. Tertia columna est humilitas*, quæ ad modum turris fortis est Bernard. Cum humilitas omni personæ indifferenter turris quædam fortitudinis si à facie inimici, nescio tamen quo pacto vis ejus major in majoribus, & clarior in clarioribus comprobatur. Sine hac columna non stat ædificium spirituale, necsine hac columna erigitur sed corruit. Humi-

1.

2.

3.

litas est aquæ ductus, qua gratia venit, per quam peccator regeneratur. Deus enim humilibus dat gratiam, Humilitas virginis patet ex verbo illo, *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Luc. 1. *Quarta columna* est *pietas*, qua homo
4. efficitur valde fortis. Vnde dicitur de Eleemosyna, Eccles. 29 *Gratiam quasi pupillam conservabit.* Pietas virginis patet ex illo verbo, Ioan. 2. *Vinum non habent.* *Quinta columna* est *societas bona*. quæ ædifi-
5. cium spirituale multum sustentat, Proverb. 18. *Frater qui adiuvatur à fratre quasi civitas munita.* Ecclesiastes 4. *Melius est duos esse simul quam unum, habent enim emolumentum suæ societatis.* Si unus ceciderit, habet ab altero fulcimentum. Qui est in bona societate, tot habet columnas quot bonos socios. Bonam societatem Beata Virgo habuit cum à
6. Christo Ioanni sociata fuit. *Sexta columna* est *occupatio honesta*, quæ ædificium spirituale multum sustentat. Augustinus. Non facile capitur à tentatore, qui bono vacat exercitio. Hanc columnam Beata Virgo habuit, victum suum acu quærens. Psal. 127. *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es*
7. *& bene tibi erit.* *Septima columna* est *vitæ austeritas*, ad quam pertinet paupertas, victus & vestitus asperitas. Paupertatem habuit Beata Virgo, & verisimile est quod abstinuerit à delicijs carnis secundum gustum, sicut ab illis quæ sunt secundum tactum. Vnum enim est antecedens ad reliquum. Matth. 12. in locis aridis spiritus immundus requiem non invenit. Glossa. Super Matth. 4. In pugna Christi prius contra gulam agitur, quia nisi prius hæc refrenetur, frustra contra alia vitia laboratur.

IN EXALTATIONE SANCTÆ CRVCIS.

SERMO VNICVS.

SVMMARIVM.

Thematis verba in hoc sermone de tribus explicantur. In fine est appendix de Evangelio & festo hoc.

Ego Dominus humiliavi lignum sublime & exaltavi lignum humile, siccavi lignum viride & frondere feci lignum aridum. *Ezech.* 17.

SERMO LXXVII.

Thema de tribus explicatur.

VErba proposita possunt intelligi vel de ligno vitæ, vel de cruce cui caput Ecclesiæ affixum est, vel de cruce pœnitentiæ cui membra affiguntur secundum illud ad Galat. 5. *Qui Christi sunt carnem suam crucixerunt cum vitijs & concupiscentijs.*

I. De ligno vitæ id est Christo pars prima thematis.

Secundum PRIMVM INTELLECTVM notandum, quod lignum vitæ dicitur sapientia increata filius Dei. Proverb. 3. *Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam.* Hoc lignum erat altissimum, nec cognoscebat sapientia humana quomodo posset sublimari. Sed Dei Sapientia viam qua sublimaretur invenit, viam scilicet humanitatis. Humiliatum est ergo sublime in filij Dei incarnatione & passione. Humiliatus est altissimus & factus parvulus pauperis mulieris filius, qui tota vita mortali pauper mansit, ab hominibus contemptus est, cruce affixus inter sceleratos est deputatus, & ut totum dicatur, adeo est humiliatus, ut virorum appareret novissimus, Isa. 53. Christi humilitas homines ad humilitatē provocat. Augustinus. Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, quia Christus humilis factus est, Gregor. Quanta virtus humilitatis, propter quam veraciter erudiendam, is qui sine æstimatione magnus est, usque ad passionem parvulus factus est? Lignum exaltatum est in resurrectione & ascensione. Lignum viride siccatum

Pars secunda thematis.

est, cum Deus pater filium suum qui nihil habebat cremabile persecutoribus exposuit, & quasi in arido eos in Christo operari permisit. Lucę 23. *Si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet?* Lignum aridum fronduit, cum caro eius mortua in resurrectione refloruit, cum post eius ascensionem doctrina eius per Apostolos in mundo invaluit.

II. De Cruce Christi, Pars Prima thematis. Crux quinque modis exaltata est.

Iuxta *secundum intellectum* notandum, quod gloria mundi ante filii Dei incarnationem valde lignum sublime fuit, sapientia enim mundana eam altam reputavit. Sed hoc lignum sublime Deus humiliavit, cum filius Dei humanatus perfecta humilitate mundi gloriam contemnens, eam exemplo suo & verbo contemptibilem esse voluit. Ioan. 8. *Ego gloriam meam non quæro.* Lucæ. 16. *Quod altum est hominibus, abominatio est ante Deum.* Lignum humile
1. Deus exaltavit, scilicet lignum crucis, quod erat vile, sicut patibulum hodie est vile, ubi scelerati suspenduntur. Quod *quinque modis* exaltatum est. *Primò* contactu membrorum Christi in respersione sanguinis. Vnde cantat Ecclesia.

Arbor decora & fulgida ornata regis purpura.
Electa digno stipite tam sancta membra tangere.

Sicut crux contactu sancti sanctorum sancta effecta est, sic contactu altissimi facta est alta & contactu regis gloriæ gloriosa. *Secundò* exaltatum est in veneratione fidelium Christi secundum illud Ecclesiastici 24. *Quasi palma exaltata sum in Cades*, 2.
id est in sancta Ecclesia, interpretatur enim Cades sancta. Honoratur crux communiter à fidelibus adoratione, & in hoc quod in fronte depingitur. August. Crux de pœnis latronum transivit ad frontes imperatorum. Quid faciet Dominus fidelibus suis, qui tantum honorem contulit pœnis suis? A clero in Ecclesia crux honoratur, cum in divino officio laudes eius extolluntur, honoratur etiam cum à prædicatoribus populo virtus crucis declaratur. *Tertiò* exaltatum est miraculorum operatione, & speciali- 3.
ter quando Heraclius arcem tenens imperii, devicto Coshroe rege Persarum crucem deferens venit in Ierusalem, odor vincens omnia aromata populo redoluit, suscitatus est mortuus, cæcis redditus est visus, paralitici sunt sanati, leprosi mundati, plurimi à dæmonibus liberati. *Quartò* in hoc quod benedictiones in Ecclesia cum signo crucis fiunt. Sap. 14. 4.
Benedictum lignum per quod fit iustitia. Ante Christi passionem lignum crucis erat adeo maledictum, quod maledictus erat qui pendebat in ligno. Hodie adeo est benedictum quod sine ipsa est benedictio non fit. *Quintò* exaltatū est de eiectione hostium corpora- 5.
lium & spiritualium. Constantinus Imperator Maxentium devicit fiduciam habens in cruce, etiam Heraclius Coshroem. Hostes etiam invisibiles signuū crucis multum vincit, quilibet enim diabolus timet ensem in quo lætale vulnus accepit. 1 Corinth. 1. *Verbum crucis gentibus stultitia est, his autem qui salvi fiunt virtus Dei est.* Origenes. Tanta est virtus crucis, ut si mente fideliter habeatur, nulla libido, nulla peccati prævalere possit invidia, sed cōtinuò ad memoriam eius totius peccati & mortis fugiet exercitus. Sequitur *siccavi lignum viride.* Mundi

Pars altera thematis.

gloria videbatur virere & gloria esse, Deus autem eam siccavit, ostendendo eam non esse veram gloriam, & parum duraturam, & in ignominiam commutandam. Non est vera gloria quam quis habet apud inglorios, scilicet malos. Non est vera gloria qui est de re in gloria, scilicet de vili corpore. 1. Machab. 2. *Gloria impij stercus & vermis*, quia corpus est saccus stercorum & materia vermium. Parum durat hæc gloria secundum illud Iob 20. *Gaudium hypocritæ ad instar puncti.* Gaudium hypocritæ est vana gloria Isa. 40. *Omnis caro fœnum omnis gloria eius quasi flos agri, exsiccatum est fœnum & cecidit flos.* Gloria mundi citò vertitur in ignominiam secundum illud Oseæ 4. *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.* Cito fit ignominia superbi gloria.

Frondere

Frondere fecit Deus lignum aridum. Lignum enim crucis & mortis vile instrumentum vitale factum est & fructuosum, ex quo triumphator mundi in ea pependit. De fructu eius dicitur Cant. 7. *Ascendam in palmam & apprehendam fructus eius.* Palma est arbor triumphalis, de qua victores coronantur, & signat crucem. De hoc ligno cantat Ecclesia. *Nulla silva talem profert, fronde, flore, germine.* Frondes pertinent ad doctrinam quam Christus nos docuit, crux enim secundum beatum Augustinum non tam fuit patibulum morientis quam cathedra docentis. Flores pertinent ad virtutes quas nobis in cruce commendavit. Fructus fuit redemptio mundi.

III. De cruce pœnitentiæ Christianorum. Pars prima thematis.

Secundum TERTIUM INTELLECTUM notandum, quod voluptas sæculi lignum sublime fuit ante incarnationem filij Dei, appreciabatur enim multum à sapientia mundi. Sed Deus hoc lignum humiliavit, cum Christus quod carni erat molestius elegit iuxta Bern. verbum, & melius & magis eligendum esse docuit. Luc. 6. *Væ vobis divitibus qui habetis hic consolationes vestras.* Lignum vero humile austeritatem scilicet pœnitentiæ, exaltavit in hoc quod induens saccum mortalitatis nostræ pœnitentiam pro peccatis nostris agere voluit. Ipse fuit qui civitatem Ecclesiæ pœnitentia liberavit. August. Filius Dei non habebat ubi flagellaretur, ad hoc carnem indutus est, ut sine flagello non esset. Ipse hoc lignum exaltavit cum ait, *pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum.* Matth. 4. eiusdem. *Beati qui lugent quoniam ipsi consolabuntur.* Deus lignum viride siccavit, cum voluptatem carnis mortiferam esse docuit. Rom. 8. *Prudentia carnis mors est.* Eccles. 7. *Inveni amariorem morte mulierem* per quam voluptas signatur. Lignum aridum frondere fecit cum mortuos in peccatis pœnitentiâ resuscitavit. Pœnitentia virga Aaron & frondens, florens & fructum faciens: floret in contritione per propositum serviendi Deo, frondet in confessione, fructum facit in satisfactione.

Pars secunda thematis

Num. 17.

Explicatio Evangelij. Ioan. 12.

Et NOTANDUM quod Evangelium huius festivitatis est illud: *Ego si exaltatus fuero à terra omnia traham ad me ipsum.* Et sequitur expositio exaltationis. *Hoc autem dicebat significans qua morte esset moriturus.* Exaltatio ergo Christi est sua mors in cruce, quam & Iudæi intelligentes dixerunt. *Nos audivimus ex lege quod Christus manet in æternum, & quomodo tu dicis oportet exaltari filium hominis? Quis est iste filius hominis?* Quam intellectionem ipsi non habebant infusâ sapientiâ, sed magis stimulatâ conscientiâ. Vnde eis dicit. *Adhuc modicum lumen est in vobis.* Vnde ad quæstionem, cum Iudæi fidem non habeant, respondet Apostolus ad Rom. 9. *Offenderunt enim in lapidem offensionis & in petram scandali* Quæ sententia etiam habetur Isa. 8. & 1. Petri 2. Quia Iudæi excæcationem in Christo passi sunt, divinitatem eius in humilitate latentem contemnentes. A Christi ergo fidelibus Exaltatio sanctæ crucis ideo celebratur, quia in ea fides crucis, plurimum manifestatur, cum Heraclius devotione crucis accensus, quæ dehonorabatur à Coshroa, ipsam crucem Angelo visibiliter apparente & edocente humiliter Ierosolymam reportavit, Coshroa interfecto, ubi & multa renovabantur crucis miracula, Christus enim venit mundum salvare non perdere. Ideo immemor iniuriæ & memor gratiæ, affixus ligno illacrimabat populo, & ut peccata nostra dilueret de visceribus misericordiæ hoc fundebat unguentum. Luc. 23. *Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt.* De gloria crucis require in secundo sermone de sancto Andrea. *Qui non accipit crucem*, &c. Item sermones pertinentes ad crucem require in Parasceve & in Inventione sanctæ crucis.

Ioan. 12.

Festum hoc cur celebratur.

DE SANCTO MATTHÆO APOSTOLO.

SERMO PRIMVS.

SERMO LXXV.

SUMMARIUM.

Hic sermo explicat duplex opus Evangelistæ, idque nobis imitandum proponit.

Opus fac Evangelistæ. 2. *ad Thimoth.* 4.

HOdie celebrat Ecclesia festum beati Matthæi Apostoli & Evangelistæ, in quo fideles non debent tantum operam dare ut eius gratiam acquirant, sed vitam eius diligenter debent attendere, ut eam imitari valeant, ad quod pertinet invitatio proposita.

Circa quod notandum quod duplex est opus Evangelistæ, scilicet bona nuntiare, interpretatur enim bonus nuntius, & ad memoriam ea scripto commendare. Circa PRIMUM notandum quod cum à Deo venerimus, & ad Deum reversuri sumus, & à Deo nos missos reputamus necesse est, ut sic nos habeamus, ut ad eum revertentes qui nos misit, boni nuntij, ab eo reputemur, alioquin cum diabolo ad ignem mittemur. Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.*

Duo opera Evãgelistæ.

I. Bona nunciare.

Et NOTANDUM quod quatuor pertinent ad bonum nuntium. *Primum* est ut semper sit paratus, non debet primo tunc incipere, parare se quando dicitur ei ut vadat. Psalm. 118. *Paratus sum & non sum turbatus.* Item Psalm. 107. *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.* Paratus erat Samuel cum dicebat: *Ecce ego. Et cucurrit ad Heli.* 1. Reg. 3. Et ibidem ait: *Loquere Domine quia audit servus tuus.* Item paratus erat Angelus, qui Tobiam iuniorem duxit Tob. 5. *Egressus Tobias invenit juvenem splendidum stantem præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum,* Sic parati erant subditi Centurionis. Matth. 8. *Dico huic vade & vadit, & alij veni & venit.* *Secundum* est velocitas Proverb. 22. *vidisti hominem velocem in opere suo, coram regibus stabit, nec erat ante eos ignobilis.* Nuntius bonus est velox cursor. Bernardus. Qui amat ardentius, currit velocius, & pervenit citius. 2. Timoth. 4. *Cursum consummavi.* Et de Christo: Psalm. 18. *Exultavit ut gigas ad currendam viam,* David Psal. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Sed quidam sunt qui videntur esse mortui. Non enim apparet quod se moveant proficiendo in aliquo. Bernardus. Magna confusio, ardentius desiderant sæculares perniciosa quam nos utilia, alacrius currunt ad mortem quam nos ad vitam. *Tertium* est diligentia, ut scilicet ad hoc studeant, ut quod iubentur bene faciant. Non enim facere, sed bene facere meritorium est, alioquin dæmones mererentur. De Christo legitur Marc. 7. *Bene omnia fecit.* Et Luc. 14. *Factum est ut imperasti.* Quidam præceptum Dei onus reputant, & nihil aliud videntur quærere nisi quod ab onere illo sint expediti. *Quartum* est ut animum suum non habeant fixum ad locum aliquem, vel ad opus aliquod, sed totaliter dependeant à voluntate imperantis. Ezech 1. *Quocunque ibat spiritus, illuc euntes pariter elevabantur, sequentes eum.* Volubilitas obedientiæ sequi debet quod Spiritus sanctus imperanti dictaverit. Placere debet nuntio quod videt placere ei qui mittit eum, Augustinus in libro Confes. Optimus est minister, qui non magis intuetur hoc à te audire quod ipse voluerit, sed potius hoc quod à te audierit.

Quatuor spectant ad bonum nuntium. 1.

2.

3.

4.

Circa SECUNDUM opus Evangelistæ notandum, II.

Bona nuncia scripta cōmendare. Lex Dei in corde scribenda.

quod non sufficit Christiano doctinam Evangelij audire vel alij dicere, sed debet eam in corde scribere ut in memoria eam retineat Scriptura est certa designatio & stabilis. Deus voluit scribere Decalogum Judæis in tabulis lapideis. Exod. 31. Et cum tabulæ essent fractæ, iterum voluit eum alias scribere alia vice. Exod. 34. Item voluit ut doctrina Evangelij scriberetur non ab uno tantum sed à quatuor Evangelistis. Sic legem Dei in corde tuo scribas, & si semel scripta deleta fuerit, iterum scibas eam. Ecclesiastici 38. *Sapientiam scribe in tempore necessitatis*, &c. Hierem 31. *Dabo legem meam in visceribus eorum*, &c. Proverb. 3. *Describe in tabulis cordis*, loquitur de misericordia & veritate circa quæ lex versatur. In eodem. *Fili mi ne obliviscaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum custodiat.* Quid prodest conceptio quam statim mors sequitur. Sic parum valet susceptio doctrinæ vel sapientiæ, si statim oblivio sequatur. Oblivio quædam mors sapientiæ est secundum Gregor. Item quid prodest aliquid ponere in saccum pertusum? Ecclef. 21. *Cor fatui quasi vas confractum & omnem sapientiam non tenebit.* Inutile est imprimere figuras in aqua, cum eas non servet. Item inutile est capere feram, si capta tam cito evadat, vel capere cibum si statim emittatur. Seneca in epistolis Non prodest cibus in corpore qui statim sumptus emittitur. Sic parum prodest doctrinam Evangelij audire, nisi memoriter teneatur Luc 2. *Maria conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.* Multum posset confundi, qui 10. vel 30. annis fuit Christianus, & vix potest dicere quatuor verba Evangelij, cum unus hæreticus addiscat modico tempore magnam partem Evangeliorum.

Ob quatuor causas parum proficitur in doctrina sacra.

Et *notandum* quod quatuor de causis potest accidere quod aliquis Christianus ita parum proficiat doctrinam sacram addiscendo *Prima* est defectus concupiscentiæ ad addiscendam. Sapient. 6. *Initium sapientiæ est verissima concupiscentia disciplinæ.*
1.
2.
Secunda, est quod sapientiâ mundi cor eius occupavit, unde non habet ubi Dei sapientiam recipiat Seneca de quibusdam. Ideo inquit, non discunt multi, quia supervacua didicerunt. *Tertia* est quia cor eius quasi terra juxta viam, quæ parva occasione fit via, & transeunt homines per eam. Unde semen ibi deperit Luc. 8. Sic multi tot habent cogitationes mundanas, etiam dum sunt in sermone, & postquam recesserunt, quod nihil remanet in eis doctrina audita.
3.
Quarta est quod nihil repetunt de his quæ audiunt. Augustinus ad fratres de monte Dei. Non tantummodo agendum est ut cum aliqua delectatione vel sine grandi nausea dies transigatur, sed ut etiam dum peractâ dietâ ad profectum mentis semper aliquid in conscientia resideat, aliquid quotidie in thesaurum cordis congregetur. Thesaurus cordis est memoria. Idem de quotidiana lectione. Aliquid in ventrem memoriæ dimittendum est, quod fidelibus dirigatur & rursus revocetur. Crebrius ruminetur, quod proposito conveniat, quod intentionem perficiat, quod animum dirigat quod alibi eum cogitare non libeat. Animal non ruminans immundum est Levit. 11.

Evangelistæ Matthæi opus quod fuerit. Imitandus in hoc.

Opus Matthæi Evangelistæ fuit facta Christi hominis describere, unde Ezech. 1. Et Apocal. 4. Inter animalia quibus quatuor Evangelistæ designantur, figuratus est Matthæus per hominem. Ergo ipsum imitatur qui facta Christi & conversationem ejus diligenter attendens ei pro viribus assimilatur. Bern. Beatus est Domine qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans pro visibus se præbet imitatorem tui.

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

In hoc sermone quatuor tractantur circa vocationem S. Matthæi.

SERMO LXXVI.

Cum intrasset Iesus vidit hominem sedentem in telonio Matthæum nomine. Et ait illi: Sequere me, & surgens secutus est illum. *Matth. 9.*

Vectigal quid? Telonium quid?

LUc. 5. additur *relictis omnibus* secundum Glossam, τέλος græcè, vectigal latinè dicitur. Vectigal verò dicitur à vehendo, quia datur de his quæ vehuntur. Telonium verò dicitur locus ubi vectigal recipitur. Ecclesia de beato Matthæo solennizans in Evangelio ejus vocationem nobis recitat, circa quam *quatuor* recitat ad Dei gloriam & nostram ædificationem, quæ attendere debemus, scilicet *modum vocandi*, *modum sequendi*, *vocantis affectum*, *vocationis effectum*.

Quatuor circa vocationem S. Matthæi tractat hic sermo.

I. Modō vocandi de quo duo. 1. Quod Christus S. Matthæum respexit.

Ad MODUM VOCANDI *duo* pertinent, scilicet quod Salvator vocandum respexit & sequi jussit. Respectio divinæ misericordiæ cōversionem peccatorum necessariò præcedit. Sapient. 4. *Respectus ejus in electos illius.* Luc. 22 *Conversus Dominus respexit Petrum.* Et subditur. *Egressus foras flevit amare.* In quo cōfunditur repromissio quorundam nequissima, quæ multos perdidit, qua credunt esse in potestate sua converti cum voluerint. Osee. 13. *Perditio tua ex te Israel, tantummodo ex me auxilium tuum.* Iob 12. *Si destruxerit nemo est qui edificet, si incluserit hominem nemo est qui aperiat.* Ecclesiastes 7. *Considera opera Dei quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit*, id est aspectu misericordiæ non respexerit In quo etiam confunditur indignatio quorundam, qui impatienter sustinent, si non corrigantur peccatores ad eorum verba, ac si nescirent correptionem eorum esse divinam. Si quis vero conversus fuerit, sapientiæ suæ & eloquentiæ insipienter hoc ascribunt. Non confert virtutem incedendi vel gradiendi ille, qui præfert lucernam gradienti, nec confert vitam comedenti qui cibum ei administrat. Nec campana confert gratiam orandi, sed ad locum orationis vocat. Nec tuba potestatem dat pugnandi sed monet ad pugnandum: Sic prædicatio juvat ad hoc quod homo vitâ gratiæ vivat, salubria agnoscat, viam paradisi incedat. Sed nisi Deus operetur, non potest in ista sine Deo Oratio præmittenda est prædicationi & gratiarum actio debet subsequi. Augustinus in libro de doctrina Christiana loquens de Doctore. Orando, inquit, pro se aut pro illis quos allocuturus est, sit orator antequam Doctor. Idem in eodem. Si regina Hester pro suæ gentis temporali salute locuta apud regem oravit ut in os suum congruum sermonem daret Deus, quantò magis orare debet ut tale munus accipiat, qui pro æterna hominum salute in verbo & doctrina laborat. Post sermonem vero non est negligenda gratiarum actio. Ingratitudo enim est ventus urens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ Ubi dicit Bernardus.

Concionatorum reprehensio & instructio.

2. Quod se sequi jussit.

In hoc quod sequi jussit, dedit prædicatoribus formam efficaciter instruendi. Efficacior est vox operis quam vox sermonis, ut ait Bernardus. Et sicut dicit Seneca. Longum iter per præcepta, breve & efficax per exempla. Et *notandum* quod Christus multoties legitur monuisse ad sequendum se. Monuit ad hoc aliquos temporalibus intendentes, ut Petrum & Andræam Matth. 4. Ad idem monuit Petrum jam discipulum factū, sed præcedere volentem Matth. 16.

Monitio triplex ad sequelam Christi

Matth. 16. *Vade post me Sathana.* Monuit eundem jam pastorem factum ad idem, sed circa impertinentia intendentem Joan. ult. *Quid ad te? tu me sequere.* *Primam* monitionem implet paupertas voluntaria per mundi contemptum. Unde sequitur: *Relictis omnibus secuti sunt eum.* *Secundam* implet obedientiæ humilitas, & pertinet illa monitio ad Religiosos jam factos, in quibus est valde reprehensibile cum præcedere vult qui deberet sequi, secundum illud Ps. 69. *Avertantur retrorsum,* &c. Petrus sequendo Christi discipulus, præcedendo Sathanas fuit. Non quiescit religio, si sint pedes sursum & caput deorsum, ut scilicet sint supra qui deberent esse infra. Augustinus in libro confessionum. Minus ordinata, inquieta sunt, ordinata autem quiescunt. Idem in eodem. Jussit Deus & sic est, ut pœna sibi sit omnis inordinatus animus. *Tertiam* autē monitionem implet charitas, zelum habens ad salutem animarum. Valde enim reprehensibilis est otiositas in illis qui debent intendere saluti animarum, qui debent subvenire pereuntibus in mari hujus mundi. 2. Timoth. 4. *Prædica verbum, insta opportune,* Proverb. 6. *Si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum animam tuam, illaqueatus es verbis oris tui & captus propriis sermonibus; fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera, quia incidisti in manum proximi tui, discurre, festina.* Seneca. Tantum habes negotij, quantum medicus in pestilentia.

Primā monitionem implet paupertas.

2. Obedientia.

3. Charitas.

II. Modum sequendi de quo duo.

Ad modum sequendi *duo* pertinent, scilicet quod velociter secutus est, & quod omnia reliquit. In primo datur exemplum peccatoribus non obdurandi corda contra admonitiones divinas, sed facile adquiescendi eis. *Cor* enim *durum male habebit in novissimo, & qui amat periculum in illo peribit.* Ecclesiastici tertio. Exemplum etiam de hoc habemus in Judæis, qui propter duritiam cordis percussi sunt in deserto. Numeri 14. Et Hierosolymitis, qui destituti fuerunt, quia obdurati erant ad prædicationem Christi & Apostolorum. Lucæ 19. *Non relinquetur in te lapis super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.* Hic objiciunt Porphyrius & Julianus hæretici in hoc loco arguentes imperitiam historici mentientis, vel stultitiam eorum qui statim secuti sunt Salvatorem, quibus respondet Hieronymus in originali super Matth. dicens. Tantæ virtutes tantaque signa præcesserant, quæ Apostoli, antequam crederent, viderunt, quod minimè dubitare potuerūt. Certè fulgor & majestas divinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat, ex ipso aspectu ad se trahere poterat. Videmus etiam in magnete lapide hoc esse, unde dicitur quod annulos & festucas & stipulas ad se copulat; quantò magis Dominus rex omnium ad se trahere poterat quos volebat. Et Glossa super illud: *Secutus* est non levitate ductus, sed virtute operum & divina potentia intus operante tractus. Et *notandum* quod sanctus Matthæus sapienter egit in hoc quod sequens Christum terrena reliquit. *Primo* quia currentem erat secuturus. Bernardus loquens de illo verbo Petri: *Ecce nos reliquimus omnia.* Optimè, inquit, & non ad insipientiam tibi, quia exultavit ut gigas ad currendam viam & currentem sequi non poteris oneratus. *Secundo*, quia per angustam portam erat transiturus Bernardus. Fœlices exonerati, qui sequi possunt expediti, arctissimum enim foramen nos expectat. Attendamus necesse est ingredi per angustam portam. Quid tu camele gippum? quid tu pecuniose sacculos proditoris tollis? Non sic impie non sic ingredieris foramen acus, hujusmodi sarcinas non admittit. *Tertio* quia per mare periculosum mundi erat nataturus. Nemo enim cum sarcinis enatat, ut ait Seneca. *Quarto* quia per viam arduam ascensurus oneratus difficile ascend t. Psal. 83. *Beatus cujus est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit.* *Quinto* quia nisi ea relinqueret, ab eis erat relinquendus. Bernardus loquens Petro. Transit, inquit, mundus & concupiscentia ejus, & relinquere magis expedit quam relinqui.

1. Quod S. Matthæus cito Christum secutus est.

Objectiones Porphirii & Iuliani refutantur.

2. Quod Christum sequēs omnia reliquit, in quo sapienter egit.

III. Affectum vocantis.

Vocantis affectus est nobis diligenter attendendus, scilicet magna Salvatoris benignitas notorium peccatorem vocans ad familiarem societatem, quem voluit in Ecclesia duplicem habere dignitatem, ut scilicet esset Apostolus & Evangelista, in quo nullum habet similem sibi nisi Joannem Evangelistam. Humilitas pœnitentiæ parificatur innocentiæ. Bernardus. Fugiamus ad misericordiam, & dicamus, quoniam melior est misericordia tua super vitas, & qui non possumus in vestitu innocentiæ seu justitiæ, appareamus in vestitu Confessionis. Psalm. 95. *Confessio & pulchritudo in conspectu ejus.* Benignitas Salvatoris apparet in hoc, quod Publicanos recipit non solum ad colloquium, sed etiam ad convivium. Et murmurantes super hoc prudenter instruit & à murmure compescit.

Psal. 62.

IV. Effectum vocationis.

Effectus vocationis etiam nobis attendendus est, scilicet appropinquatio Publicanorum ad Jesum exemplo Matthæi sperantes à Salvatore veniam consequi. Nullus jam locus desperationis relinquitur, ex quo Publicanus, Apostolus & Evangelista efficitur. Bernardus super Cantic. Omnino propter mansuetudinem quæ in te prædicatur currimus post te Domine Jesu, audientes quod non spernis pauperem, peccatorem non horres, non horruisti confitentem latronem, non lachrymantem peccatricem, non Chananæam supplicantem, non Publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. In odorem horum unguentorum currimus.

De convivio S. Matthæi.

Luc. 5. Exprimit convivium magnum Salvatori à Levi sive Matthæo in domo sua factum propter convivium corporale quod Matthæus fecit Salvatori. Fuit nobile convivium spirituale quod ei exhibuit secundum illud. Apocal. 3. *Si quis aperuerit mihi, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.* Ipse peccator cibus delicatus est Deo. Gen. 27. *Affer mihi duos hœdos optimos, ut faciam escas patri tuo, quibus libenter vescitur.* Lucas dicit. Convivium magnum factum est. Verè magnum est tale convivium, quia de reliquiis comedunt Angeli. Luc. 15. *Gaudium est Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* Bernard. Lachrymæ pœnitentium vinum sunt Angelorum.

DE BEATO MAURITIO ET SOCIIS EJUS.

SERMO UNICUS.

SERMO LXXX.

SUMMARIUM.

Hic sermo I. ex tribus ostendit nobilitatem triumphi seu victoriæ SS. Martyrum & nostræ. II. quomodo fides hujus victoriæ causa sit demōstrat.

Sancti per fidem vicerunt regna. *Hebr.* 11.

Duo tractantur hoc sermone ex themate.

I. Nobilitas triumphi SS. Martyrum quæ patet ex tribus.

Ecclesia quæ solennizat hodie de Beato Mauritio & sociis ejus, verbum propositum assumit in laudem eorum, in quo *Nobilitatem triumphi* eorum insinuat, & *Causam victoriæ* demonstrat. *Primum* ibi: *vicerunt.* *Secundum* ibi: *per fidem.* Isti sancti non unum militem solum vel civitatem, vel unum regnum, sed regna plura vicerunt. *Regnum* scilicet *hominum*, *dæmo-*

num, & *cælorum*. *Regnum hominum* vicerunt, dum iniquis jussionibus tyranni acquiescere noluerunt, ut scilicet Christianis nocerent, vel honorem Deo dandum ad Deos gentium, qui omnes sunt dæmonia transferrent. Verè tyrannum vicerunt, qui morte ab illo illata à Christo separari non potuerunt. Augustinus Invictus est cui non potest auferri quod amat. *Regnum demonum* vicerunt, qui his tribus vitiis scilicet concupiscentiæ carnis & concupiscentiæ oculorum & concupiscentiæ vitæ cæterisque tentationibus non consenserunt. *Regnum calorum* vicerunt, quod quasi quadam violentia obtinuerunt. Matth. 11. *Regnum calorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*, Nobilitatem huius triumphi quam hi sancti martyres habuerunt, non feriendo, sed parcendo, primo ostendit Christus rex gloriæ qui hunc modum triumphandi sibi elegit. Cum enim posset habere duodecim legiones Angelorum quibus hostes suos superaret, patientiâ potius voluit eos superare. 1. Corinth. 1. *Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus*. Proverb. 16. *Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore urbium*. Seneca. Magni animi est injurias in summa patientia pati. Gloriosum est valde in hoc mundo vincenti Christo assimilari Ecclesiastici 23. *Magna gloria est sequi Dominum*.

Ad nobilitatem huius triumphi facit eius raritas, paucis enim contingit hoc quod perfecta patientia sibiipsis dominentur ipsorum victores. Seneca. Innumerabiles sunt, qui populos, qui urbes habuerunt in potestate, paucissimi qui se. Super illud Job. 4. *Vbi est fortitudo tua*. Dicit Glossa. Qui se vincit, contra omnia fortis est. Unus homo perfectè patiens à toto mundo vinci non potest. Seneca, facilius est gentem quam virum unum vincere. Et super illud. *Qui dominatur animo suo, fortior est expugnatore urbium*, dicit Glossa Minorem gloriam habet urbes expugnare quam seipsum. Extra sunt illi qui vincuntur, patiens autem superat hostem qui jam secum est in arce. Difficilius est hosti resistere cum jam castrum intravit. Hostem familiarissimum vincit qui se ipsum vincit. Nulla verò pestis est efficacior ad nocendum quam familiaris inimicus. Ista victoriâ habitâ de seipso nulla servitus remanet ignominiosa. In illis verò qui civitates expugnaverunt multiplex servitus ignominiosa remanet. August. Malus tot Dominorum servus est quot vitiorum Bern. An non servus cui dominatur iniquitas? nisi tu indignius judices hominem tibi quam vitium dominari?

Causa Victoriæ fuit Fides. 1. Joan. 5. *Hac est Victoria qua vincit mundum fides nostra. Quis autem est qui vincit Mundum, nisi qui credit quoniam Christus est filius Dei*? quod intelligendum est de habente fidem vivam. De mortua dicit. Bernard. Nec mirum videri potest si nequaquam fides vincit quæ nec vivit. Et *notandum* quod mundus duabus manibus nobiscum pugnat, dextra prosperitatis & sinistra adversitatis, prosperis alliciens, adversis terrens, quem ille vincit, qui credit Christum esse filium Dei. Qui enim hoc credit, novit eum fuisse summè bonum, nec habuisse defectum veri boni, nec præsentiam veri mali. Unde cum in eo temporalis prosperitas defuerit, & adversitas adfuerit perpendere potest temporalem prosperitatem non esse verum bonum, nec esse appetendam, nec temporalem adversitatem esse verum malum, nec esse timendam. August. Omnia bona terrena contempsit homo Deus, ut contemnenda monstraret: & omnia mala terrena sustinuit quæ sustinenda præcipiebat, ut nec in illis quæreretur fœlicitas, nec in istis timeretur infœlicitas. Fides est scutum triangulum, quod circumdat veritas Dei. Ephes. 6. *In omnibus sumentes scutum fidei*. Ideò *primus angulus* est, fides de pœnis inferni, *alius* de bonis æternis, *tertius* fides Christi mediatoris. Fides ostendit his qui sunt in pugna spirituali, ex una parte regnum Dei paratum si vicerint, ex alia parte patibulum infernale sibi paratum si victi fuerint, & hæc causa est strenuè pugnandi & vincendi. Bernard. Quid est quod non optamus, etiam per medios enses, si oporteat, tantam declinare miseriam & ad tantam accelerare gloriam, nisi quod mortua est fides nostra? Fides ostendit Christum his qui sunt in pugna *tripliciter*: ut strenuum ducem, strenuè agendi exemplum dantem; ut fortissimum adjutorem, ut liberalissimum remuneratorem. &c. *Primo modo* ostendit se Christus Apostolis cum essent intus in domo propter metum Judæorum, ostendens eis manus & latus. Joan. 20. Hebr. 12. *Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes*. *Secundo modo* ostendit se Stephano. Actor. 7. 1. Corinth. 10. *Fidelis est Deus qui non permittit vos tentari super id quod potestis, sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere*. *Tertio modo* ostendit se Deus Abrahæ, Genes. 15. *Noli timere, ego protector tuus & merces tua magna nimis*. August. Labor te terret, vide mercedem. Fides est sapientia illa quam non vincit malitia. Sap. 7. *Attingit enim à fine usque ad finem fortiter*, à fine inquam cogitationis usque ad finē operis. Fides enim ostendit cogitationem malam esse, velut caput serpentis infernalis, cui fortiter resistendum est. Hieron. Lubricus est antiquus serpens, & nisi capite teneatur, statim labitur.

Margin notes (left): 1. — 2. — 3. — 2. Ex imitatione Christi. — 3. Ex raritate huius triumphi. — De victoria sui. — II. CAUSA VICTORIÆ FIDES. — Mundus duabus manibus nobiscum pugnans, fide quomodo vincatur. — Fides est scutum triangulare. (right): Fides pugnantibus ostendit Christum tripliciter. — 1. — 2. — 3. — Fides invincibilis est ob suam sapientiam.

DE SANCTO MICHAELE.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In hoc sermone explicatur thema de Ecclesia militante & dividitur in duas partes, quarum prima in alias duas subdividitur.

Factum est prælium magnum in cœlo, Michael & Angeli ejus præliabantur cum dracone. *Apocal. 12.* SERMO LXXXI.

TEmpus belli & tempus pacis. Eccles. 3. In præsenti est tempus belli. *Militia est enim vita hominis super terram*. Job. 7. Tempus pacis in futuro, quod pertinet ad ecclesiam triumphantem, cujus fines Deus posuit pacem. Isaiæ 23. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis*. Tempus belli pertinet ad Ecclesiam militantem, de cujus bello Joannes in verbis propositis duo nobis ostendit, scilicet magnitudinem prælij & magnitudinem adjutorij. *Primum* ibi: *factum est prælium magnum in cœlo*, id est, in militante Ecclesia. Hoc prælium magnum præcipuè est factum postquam diabolus à cordibus hominum ejectus est per fidem Christi. Joan. 12. *Nunc princeps mundi huius ejicietur foras*. *Secundum*. ibi: *Michael &c*. Primum incutit timorem, secundum sublevat spem, dando consolationem.

Circa Primum *duo* ostendemus, scilicet quare Ecclesia dicatur cœlum, & quomodo prælium ejus sit magnum. Notandum ergo quod Ecclesia militans tempore gratiæ secundum statum in quo pater eam posuit & eam esse voluit, rectè cœlum dicitur ratione quadruplici. *Primo* quia de cœlo descendit, *secundo* quia ad cœlum tendit ibi fine fine mansura, *tertio* quia mente in cœlo versatur, *quarto*

Margin notes (right): Thema explicatur de Ecclesiam militante, dividiturque in duas partes. — 1. Dividitur in duo. — 1. Ecclesia militans cœlum vocatur ob quatuor.

to quia cœlo assimilatur. Ecclesia de cœlo descendit secundum illud Apocal. 21. *Ego Ioannes vidi sanctam civitatem novam Ierusalem descendentem de cœlo.* Sicut aliquis dicitur facere imaginem ratione formæ, licet secundum materiam eam non efficiat, sic Ecclesia militans quantum ad formam de cœlo descendit, sapientiam ejus & virtutem inde recepit, *fontem sapientiæ, verbum Dei in excelsis* ut habetur Ecclesiastici 1. id est ad erudiendum eam de quo descendit. Matth. 23. *Unus est magister vester Christus.* Augustinus. Cathedram habet in cœlo, qui corda docet in terra. Primi de Ecclesia cum essent Idiotæ, manifestè edocti fuerunt à Deo. Actor. 10. August. Ideo descendere de cœlo civitas illa dicitur, quoniam cœlestis est gratia qua Deus eam facit & posse scire & velle. Quod à Deo habet, Actor. 1. *Accipietis virtutem supervenientis spiritus sancti in vos.* Esse gratiæ sancti potius reputant quam esse naturæ. 1. Corinth. 15 *Gratia Dei sum id quod sum.* Ecclesia in cœlum tendit & cœlestia
2. in operibus suis intendit, illa enim sibi sunt promissa. Matth. ..& 4. *Pœnitentiā agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.* A cœlestis regni promissione inchoavit legem novam Salvator. Matth. 5. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Synagoga terrena intendebat quæ sibi promittebantur. Isaiæ. 1 *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis.* Ecclesia etiam in cœlis conversa-
3. tur secundum illud ad Philip. 3. *Nostra conversatio*
4. *in cœlis est.* Conversabatur Apostolus in cœlo meditatione, desiderio & spe. 2. Corinth. 4. *Non contemplantibus nobis ea quæ videntur.* Ecclesia cœlo assimilatur secundum statum in quo eam Salvator posuit & eam esse voluit. Possumus autem circa cœlum *sex proprietates* attendere, in quibus Salvator voluit Ecclesiam ei assimilari. Cœlum est locus sublimis, habitatio spirituum, locus ubi est perfecta obedientia, perfecta concordia, perfecta ordinatio, ubi etiam jugiter resonat vox laudis & gratiarum actio. Cœlum locus sublimis est, cum multum distat à terra. Sic Christus voluit Ecclesiam suam esse in sublimitate vitæ & multum elongatam à terrenis. Ideo ad contemptum terrenorum specialiter consuluit Dominus. Matth. 19. *Si vis perfectus esse* &c. Et in eodem. *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum.* Luc. 14. *Omnis ex vobis qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus.* Isai. 55. *Sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ*, quas tenui & tenendas docui, dicit Salvator, qui erat patris sapientia & sapienter processit in extirpatione vitiorum, securim prædicationis ponens ad radicem malitiæ, quæ est cupiditas 1. Timoth 6. *Radix omnium malorum cupiditas.* Non fiet perfecta correctio in Ecclesia Dei, nisi extirpationi cupiditatis in ea intendatur. Cupiditas tantum exercetur quantum ad multos in Ecclesia Dei, quod etiam se venales exhibent, & ipsum Deum, scilicet Spiritum sanctum Ecclesiastici 10 *Nihil iniquius quam amare pecuniam, hic enim animam suam venalem habet.* Quantum ad hanc primam proprietatem, non videtur Ecclesia esse cœlum, sed potius terra quantum ad plures, nec minus amare terrena quam amaverit Synagoga. Hierem. 6. *A majore usque ad minorem omnes avaritiæ student.* Cœlum locus est sublimis, maximè empyreum. Unde dicit Philosophus, quod ante corpus in quo est diversitas luminis, est aliquid supra in quo est uniformitas luminis. Primum est cœlum, ubi sunt stellæ fixæ, scilicet firmamentum, & quod est infra ipsum, ubi sunt planetæ. Secundum est cœlum empyreum quod Christus voluit Ecclesiam esse, & locum luminis, habentem cœlestis sapientiæ claritatem & honestatis splendorem.

Ecclesia cœlo assimilatur in sex proprietatibus.

1. In sublimitate.

Defectus hujus proprietatis in aliquibus.

Unde posuit in ea viros splendentes luce doctrinæ & boni exempli, & velut quasdam stellas, secundum illud ad Phil. *Inter quos lucetis quasi stellæ in firmamento verbum vitæ continentes.* Matth. 5. *Vos estis lux mundi.* Sed hodie pro lumine sapientiæ cœlestis, est lumen sapientiæ terrenæ, quod assimilatur lumini ligni putridi, quod de nocte non de die apparet. Sic sole intelligentiæ apparente, manifestum erit quod terrena sapientia stultitia fuit, & de multis statutis humanis quod iniqua fuerunt, sicut Dominus ostendit de aliquibus statutis Scribarum & Pharisæorum. Quantum ad proprietatem hanc potius Ecclesia terra est quam cœlum, quantum ad plures, & loco stellarum sunt mala culpæ. *Item* cœlum est habitatio spirituum, cœlum inquam empyreum quod quando factum est, Angelis statim repletum est. Illi spiritus sunt immediatè à Deo, non ab alio, Deo totaliter se debent & exhibent. Sic Deus voluit Ecclesiam esse habitationem hominum spiritualium non carnalium, quos Deus introduceret, in Ecclesiam, quorum servitium haberet. Joan. 8. *Quod natum est ex carne caro est, & quod natum est ex spiritu spiritus est.* Primi de Ecclesia spirituales fuerunt. 2. Corinth. 10. *In carne ambulantes, non secundum carnem militamus.* Qui in carne sunt placere Deo non possunt, ideo Deum non placant. Bernard. Si non places non placas. Prælatus si spiritualiter præcedat, beatus est; si vero carnaliter præcedat, Sathanas à Deo reputatur & est scandalum Ecclesiæ Dei, Matth. 16. *Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non revelavit tibi*, &c. Et ejusdem 27. *Vade post me Sathana, quia non sapis ea quæ Dei sunt.* Carnalis Prælatus saluti est adversarius, plus enim potest impedire salutem animarum quam multi diaboli. *Item* cœlum est locus perfectæ obedientiæ, quantum ad continens & contentum. Psal. 148. *Præceptum posuit & non præteribit.* Matth. 6. *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.* Sed quantum ad multos obedientia mutata est Eccles. 10 *Pecuniæ obediunt omnia.* *Item* cœlum locus est ubi est perfecta concordia Job 25. *Qui facit concordiam in sublimibus* Hanc voluit Christus esse in Ecclesia, sed hodie pro magna parte locus est dissensionis *Item* cœlum est locus ubi perfecta est ordinatio, ibi enim sunt novem ordines Angelorum, scilicet novem cœtus ordinatissimè se habentes, in aliquo dono convenientes & cum eorum sit cōtemplari & operari, secundum hoc distinguuntur. Ad perfectionem contemplationis pertinent tria. Cognoscere, diligere, quiescere. Ab excellentia dilectionis dicuntur Seraphim; ab excellentia cognitionis dicuntur Cherubim; ab excellentia quietis Throni. Operari vero quis dicitur dupliciter, vel imperādo, vel ministeriū exequendo. Ad tres medios pertinet imperium, scilicet Dominationes, Principatus, Potestates. Dominationes habent potestatem ordinatam super Angelos confirmatos in bono Principatus super homines vertibiles bonum & malum. Potestates super Angelos obstinatos in malo. Ministerium pertinet ad infimos, scilicet, Virtutes, Archangelos, Angelos. Virtutum est mira agere, Archangeli dicti sunt à denuntiatione secretorum excellentissimorum, Angeli à denuntiatione aliorum. Voluit Christus in Ecclesia perfectam esse ordinationem, sed è contra ibi est deordinatio; quod debuit esse supra, scilicet cœlum est infra. Proverb. 25. *Cœlum sursum, terra autem deorsum.* Quod debuit ante est retro Hierem. 7. *Facti sunt retrorsum & non ante.* Quod debuit esse sinistrum est dextrum. Multi malum pœnæ fugiunt & reputant adversum, malum verò culpæ quam plures amplectuntur, medicinam scilicet tribulationis timent, vulnera negligunt. *Item in cœlo* jugiter resonat gra-

2. In habitatione

Defectus hujus proprietatis.

3. In obedientia.

4. In concordia.

5. In ordinatione.

De 9. choris Angelorum.

Defectus hujus proprietatis.

In laude & gratiarum actione. Defectus huius proprietatis. 1 tiarum actio & vox laudis. Sic voluit Christus esse in Ecclesia, sed multi licet ibi voce laudent, blasphemant opere. August. super illud 1. Corinth. 10. *Sive comedatis, sive bibatis.* Si modum naturæ debitum immoderatio voracitatis excedit & vinolentia te ingurgites, quantasque laudes lingua resonet, vita blasphemat. Circa prælij magnitudinem *notandum*, quod hoc prælium magnum est *quinque modis*. *Primò* duratione, durat enim à tempore illo quo dictum est draconi. Genes. 3. *Inimicitias ponam inter te & mulierem.* *Secundo* continuitate. Gregor. Assidua tentatione nos pulsat, ut saltem tædio nos vincat. *Tertiò* impugnantium multitudine, unde subditur post verbum propositum: *Draco & angeli ejus pugnabant.* Secundum Haymonem. Angeli dracones dicuntur quicunque consenserunt ei, cum dixit: *Ascendam super altitudinem nubium*, &c. Isa. 14. Secundum Bedam, non solum illi sed etiam homines, qui laqueis peccatorũ sunt irretiti. *Quarto* impugnantium fortitudine, Job 41. *Non est potestas in terra quæ ei valeat comparari.* *Quinto* modorum impugnandi varietate; impugnat enim quasi infinitis modis. Augustinus, Hostis noster cui mille nocendi artes tam varijs expugnandus est telis, quam impugnat insidijs.

2. Ecclesiæ prælium magnum est ob quinque.

1.

2.

3.

4.

5.

II. Sequitur de adjutorij magnitudine, ad quam pertinet illud: *Michael & angeli ejus*, &c. Michael præpositus fuit synagogæ ut angelus dixit Danieli: Nemo adjutor meus fuit in omnibus his nisi Michael. Princeps noster. Daniel. 10 Ejusdem 12. *In tempore illo consurget Michael princeps magnus qui stat pro filijs populi tui.* Et forsitan de illo intellexit Dominus. Exod. 23. *Ecce ego mitto angelum meum qui præcedat, & custodiat in via, & introducat ad locum quem paravi.* Ex quo verò synagoga ipsum crucifixit Michael translatus est ut sit princeps Ecclesiæ. Angeli vero ejus dicuntur angeli ad custodiam hominum deputati. Præliantur autem, vel diabolum coërcendo, vel in tentatione confortando. Draco verò dicitur Lucifer. Istud adjutorium magnum est nobis solatium. Bernardus. Quid sub tantis custodibus timeamus vel superari vel seduci? minus autem seducere possunt. Idem. Bene tecum agitur ô mater Ecclesia in loco peregrinationis tuæ, de cœlo in terram venit auxilium tibi.

DE BEATO HIERONYMO

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Explicat hic sermo quatuor dicta thematis de quatuor operationibus, iusti, eaque in fine S. Hieronymus accommodat.

SERMO LXXXII. Os justi meditabitur sapientiam & lingua ejus loquetur judicium Lex Dei ejus in corde ipsius, & non supplantabuntur gressus ejus.

Psalm. 36.

Thema continet quatuor operationes iusti quatuor dictis.

HIs verbis vita justi nobis describitur cujus *quatuor* sunt *operationes* scilicet: *meditatio, locutio, voluntas & exterior operatio.* Et ostenditur his verbis quomodo vir justus se habet ad hæc quatuor. *Primo* quomodo se ad meditationem habeat ibi: *Os justi meditabitur sapientiam.* *Secundo* quomodo ad locutionem ibi: *loquetur judicium.* *Tertio* quomodo ad voluntatem ibi: *Lex Dei*, &c. *Quarto* quomodo ad aliam operationem ibi: *& non supplantabuntur gressus.*

De primo tria notanda. Circa *primum tria* sunt nobis attendenda. *Primo* quare à Spiritu sancto, cujus psalmi sunt soliloquia, *Os* vocetur intellectus, *secundo* quare vocetur *os justi*, *tertio* in quibus ori corporis assimiletur. Ideo autem intellectus à Spiritu sancto os dicitur, ut ex hoc intelligatur quæ ei reverentia debeatur. Si enim os corporis ab immunditia corporali servatur, cum immunditia corporalis non reputetur respectu spiritualis, quam diligenter debet os spirituale à spirituali immunditia servari? non sunt ergo negligendæ cogitationes malæ. Bene autem intellectus dicitur *os justi*, justus enim os cordis reputat os suum. Ecclesiastici 21. *In corde sapientum os illorum.* Justus os jumenti, scilicet corporis, os suum non reputat; in vanum enim accepit animam, qui solo cibo jumenti & vestitu & cæteris necessarijs corporis contentus est. Justus autem non sic, sentit enim quod non in solo pane vivit homo. Deuteron. 8. Injustus sua sibi præponit. Augustinus. Adeo cœcitas mentis invaluit, adeo absurduit homo, ut omnia velit habere bona præter seipsum. Vult habere sotulares bonos & pulchros & se malum & deformem. Idem. Ecce cum iniquis omnia sunt pulchra & ipsi sunt turpes. Os cordis in *tribus* assimilatur ori corporis, datum enim est *ad loquendum, ad edendum, ad osculandum.* Sic os cordis cogitatio est & spiritualis loquela, quæ debet esse de his quæ pertinent ad Dei gloriam & utilitatem humanam. Alia cogitatio abusio est intellectus. Joan. 8. *Quare loquelam meam non cognoscitis?* Os *etiam* cordis est ad comedendum. Ecclesiastici 24. *Sicut Cinamomum & balsamum aromatizans odorem dedi.* *Tertio* est ad osculandum cœlestem sponsum. Ex hoc apparet quanta munditia debetur huic ori. Quomodo anima quæ habet os immundum audet dicere. Cantic. 1. *Osculetur me osculo oris sui?* Et ibidem 8. *Quis mihi det ut inveniam te solum foris, ut osculer te?* Item sponsa cui osculum sponsi cœlestis promittitur sæpe debet abstergere os cordis. August. in epistolis ad fratres de monte Dei. Spiritus ubi vult, quando vult, & quomodo vult spirat. Sed hominis est præparare cor, voluntatem expediendo ab occupationibus non necessariis. Os ergo justi meditabitur sapientiam, non temporalia quæ Apostolus æstimavit ut stercora. Philip. 3. Ideo justus sapientiam meditatur, quia non vult nunciari suo ori ut immunditia illud polluat, nec sapientiæ cui os illud consecratum est.

1.

2.

3. Os cordis simile est ori corporis in tribus.

1.

2.

Explicatio brevis dicti primi.

De 2. Sermo noster examinandus tripliciter.

Sequitur. *Et lingua ejus loquetur judicium*, id est, sententiam examinatam vel judicatam. Examinare debemus verba quæ prælaturi sumus *triplici ratione.* *Primo* quia oportebit ea transire per Dei judicium secundum illud. Matth. 12. *De omni verbo quod locuti fuerint homines reddent rationem in die judicij*, ideo expedit ut saltem per judicium nostrum transeant ante. *Secundo* quia in hoc consistit magna pars justitiæ nostræ. *Item* quia verbum nostrum de proximo dictum, testimonium est pro eo vel contra eum.

1.

2.

3.

De 3. Sequitur. *Lex Dei ejus*, &c. Lex Dei est in corde, quoniam est cordis, id est, quoniam placet homini. Psal. 1. *In lege Domini voluntas ejus.* Item Psalm. 118. *Quoniam dilexi legem tuam Domine.* Similiter ibidem. *Bonum mihi lex oris tui*, &c. Lex est regula ad quam voluntatem nostram dirigere debemus.

De 4. dicto 1. Sequitur. *Et non supplantabuntur gressus ejus.* &c. Gressus hominis supplantantur, cum opera & labores ejus quasi furtim surripiuntur. Sicut accidit eis, qui cum pro temporalibus 40. annis laboraverunt & amplius, inveniuntur in illo statu, in quo fuerunt ab initio: sicut enim nudi egressi sunt de utero matris suæ, & nudi revertuntur illuc. Sic deprehendet Dominus sapientes in astutia sua Job 5. *Item* gressus ei supplantantur, cui bona opera auferuntur, vel eum deserunt, eo quod in mortali fiunt, propter quod meritoria non sunt, vel quia

prava intentione fiunt, ut sint tenebræ quæ videntur lumen. Matth. 6. *Si lumen quod in te est tenebræ sunt.* Aliquando auferuntur opera postquam sunt facta, scilicet quando aliquis in peccatum mortale cadit. Ezech. 10. *Si averterit se justus à justitia sua & fecerit iniquitatem, nunquid vivet? omnes justitiæ ejus quas fecit non recordabuntur.*

Quatuor istæ S. Hieronymo accommodantur. Psal. 1.

Verba sacra jam proposita congruunt beato Hieronymo, qui in lege Domini meditatus est die ac nocte, studiosissimus enim fuit. De quo sanctus Augustinus: non contemnendum arbitreris sanctum Hieronymum, qui Græco & Hebræo eruditus eloquio, ad Orientalem Ecclesiam transiens in locis sanctis piè & religiosè usque ad ætatem decrepitam vixit. Lingua ejus locuta est judicium: transferendo enim de Hebræo in Latinum magnam diligentiam habuit. Unde sanctus Augustinus de ipso inquit: trium linguarum peritus sermone fuit, ita ut ex Hebræo in Latinum eloquenter Scripturas sacras transtulerit, cujus interpretatio cæteris præfertur, quoniam & verbis tenacior est & perspicuitate sententiæ clarior atque ut à Christiano interprete verior. Ipse etiam judicium Dei futurum multum timuit, & de eo multum locutus fuit. Unde dicebat: Ego in scelerum meorum sepulchro lateo, quia peccatorum vinculis colligatus diutius clamorem illorum expecto: Hieronyme veni foras, ego etiam omnia tuta timeo. Lex Dei fuit in corde ipsius, *in lege* enim *Domini fuit voluntas ejus die ac nocte*. In lege, inquam, addiscenda, implenda, & docenda. Pro ea discenda profectus est ad Gregorium Nazianzenũ Constantinopolitanæ urbis Episcopum, pro ipsa implenda & suos & sua deseruit, & mare transiens & deserta petens quadriennem pœnitentiam valde arctam fecit. Post per quadraginta annos seniles apud Athenelytos manens, urbem bono spirituali opere replevit. Lex charitatis quæ est specialis lex Dei in corde ipsius verè fuit. Cujus signum fuit quod hospitalitati intendebat, unde ipse ait de se, in monasterio hospitalitati ex corde intendimus, & omnes ad nos venientes præter solos hæreticos læta fronte recepimus, advenientium pedes abluimus. Etiam leonem in pede infirmitatem habentem claustrum ejus ingredientem, cum fratres ejus perterriti fugerent, velut hospitem suscepit, & curam illius haberi voluit. Qui curatus, inter fratres quasi domesticum animal commoratus, socius factus est, & custos asini illius claustri. Gressus ejus non sunt supplantati, opera enim ipsius hostis fraudulenter non surripuit, sed in via cœlestis regni perseverans ad regnum æternum pervenit.

DE SANCTO FRANCISCO.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo thema explicat de merito & præmio S. Francisci, & aliorum Sanctorum. Præcipuè verò agit de superborum stultitia & humilium sapientia.

SERMO LXXXIII

Sapientia humiliantis se exaltabit caput illius, & in medio magnatorum illum consedere faciet. *Ecclesiastici 11.*

Thema ostendit duo de S. Francisco.

IN verbis propositis ostenduntur nobis *duo* de beato Francisco, de quo hodie solennizamus, scilicet ejus *meritum & præmium*. Meritum ibi: *Sapientia humiliantis se.* Præmium ibi: *& in medio magnatorum*, &c.

I. De stultitia elationis Angelicæ & humanæ.

Circa *primum* notandũ, quod Angelus elatus, dum cupiens se æquare Deo, se exaltare voluit, caput suum scilicet Dominum, qui est caput creaturarum rationalium, quantum in se fuit dimisit, unde non exaltavit caput suum, sed membrum, & sic perversitatem intolerabilem in universitate rerum voluit facere; & hoc fuit prima stultitia & maxima vel una de maximis, quæ nulla corrigitur sapientia. Gregorius. Prima stultitia Angeli fuit cordis elatio, Angelum, qui erat valde capacis intelligentiæ, sic infatuavit, quod infatuatus ait, *ero similis altissimo*, Isa. 14. In quo duo opposita multiplicata sunt. Si enim creatura est similis Deo similitudine æqualitatis, jam non est altissimus, quia jam æquatur ei creatura, quod enim per superabundantiam dicitur uni soli convenit. Per exaltationem autem de se dejectionem meruit, fugiendo enim subjectionem honorabilem, incurrit subjectionem ignominiosam, servus enim factus est vitiorum: & qui erat creatura nobilissima, factus est quasi sanguisuga sanguinem peccatorum sugens. Proverb. 30. *Sanguisugæ duæ sunt filiæ.* Qui Dei visionem sitire deberet, nunc sitit sanguinem culpæ. Inferior est serpentibus & bufonibus, quantum ad hoc quod ipse est in miseria culpæ & pœnæ, cum illi solum sint in miseria pœnæ. De his tribus, scilicet infatuatione Angeli, elatione, dejectione dicitur. Ezech. 28 *Elevatum est cor tuum*, &c. *Perdidisti sapientiam in decore tuo, in terram projeci te* Isa 14 *Quomodo cecidisti Lucifer*, &c. Exaltatio causa fuit dejectionis. Luc. 10. *Videbam Sathanam quasi fulgur de cœlo cadentem.* Stultitia etiam hominis elati, mulieris scilicet credentis serpenti dicenti: *eritis sicut dii*, &c. Caput suum non exaltavit ut Deum honoraret, mandatum ejus adimplendo; imò caput suum quodammodo dimisit, & membrum exaltare voluit, ideo dejectionem meruit, & de statu fœlicitatis ad statum miseriæ transivit. Stultitia verò illa, sapientia corrigi potuit, corrigenda autem fuit per sapientiam humilitatis. Decrevit enim Deus, ut ait Ambrosius, non intromitti hominem, id est ad Dei contemplationem non admitti nisi homini tanta existeret humilitas, quæ omnibus suis sufficere posset, sicut in primo homine tanta fuit superbia, quæ omnibus suis nocuit. Et notandum quod humilitas principium sapientiæ videtur esse, & quædam causa, unde Gregorius. Prima stultitia Angeli fuit elatio cordis. Subditur vera sapientia. Augustinus de verbo Domini. Quantò humilius Maria sedebat, tantò amplius capiebat. Confluit enim aqua ad humilitatis vallem de supercilio montis. Humiliatus antonomasticè potest intelligi Christus, caput scilicet cum membris. Item cum esset summus factus est infimus, cum esset primus, factus est novissimus in humilitate enim judicium sublatum est. Huic capiti soli humiles tanquam membra adhærent, unde super illud Joan. 17. *Omne quod dedisti mihi*, dicit Glossa, tantum humiliatus est in corpore cujus Christus est caput. Non potest esse gibbositas, nisi aliquod membrum capiti superponatur, vel æquetur. Christo humilitatis fuit gloriam propriam non quærere, sed gloriam patris sui. Joan. 8. *Ego gloriam meam non quæro.* In eodem. *Ego glorifico patrem meum.* Ibidem. *Si ego honorifico meipsum, gloria mea nihil est.* Sic ergo sapientia humilitatis fuit se per humilitatem dimittere, & quærendo gloriam Dei caput suum exaltare. Quæ duo verè fuerunt in beato Francisco, fuit enim propriæ gloriæ perfectus contemptor, & Dei gloriæ amator, sicut patet ex vita ipsius, & sic à Deo glorificari meruit.

Genes. 3.

Hæc stultitia humilitatis sapientia per Christum & sanctos correcta fuit.

Actor. 8.

Sapientia Mundi tripartita.

Et *notandum* quod sapientia mundi, quæ Dei judicio verisimiliter est stultitia secundum illud 1. ad Cor. 3. *Sapientia hujus mundi est stultitia apud Deũ, tripartita* est. *Prima* pars ejus pertinet ad mundi gloriam, *secunda* ad divitias, *tertia* ad delitias. *Primam* stultitiam ostendit esse in parabola de decem Virginibus, unde vocat fatuas virgines superbas, mundi gloriam quærentes. *Illam* quæ pertinet ad

1. Matth. 25.

divitias ostendit esse stultitiam Luc. 12. Ubi illi, qui dilataverat horrea sua & illis repletis dicebat: *Anima mea multa habes bona reposita in annos plurimos*, &c. dictum est *Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te*, &c. *Tertiam* ostendit stultitiam Luc. 16. in parabola de epulone, qui epulis transitoriis sitim æternam incurrit. Mille anni sunt & ultra quod lingua ejus ardebat igne infernali, & guttam aquæ desiderabat à digito Lazari qui leprosus fuerat, & non obtinuit, nec unquam obtinebit. Contra tres partes sapientiæ mundanæ attulit filius Dei sapientiam *tripartitam*: scilicet humilitatis, paupertatis & cruciatus sive crucifixi. De *prima* habetur in verbo proposito. De *secunda* Ecclesiastes 9. *Civitas parva*, &c *Et inventus est in ea pauper & sapiens & liberavit urbem per sapientiam suam* Proverb. 28. *Sapiens videtur sibi vir dives, pauper autem prudens scrutabitur eum.* De *tertia* dicit Apostolus 1. ad Corinth. 2 *Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.* Augustinus dicit Sapientia Sanctorum est hic temporaliter cruciari & in æternum delectari. Sapientia humilitatis vera sapientia est, & recta est via ad gloriam humiliatio. Luc. 14. *Qui se humiliaverit, exaltabitur.* Ipsa humiliatio est exaltatio, altitudo enim congruens creaturæ rationali & perfecta subjectio ad Deum. Præterea qui se humiliat & Deum glorificat, ab eo meretur glorificari. 1. Reg. 2. *Qui me glorificaverit, glorificabo eum.* Ecclesiastici 3. *Magna potentia solius Dei, & ab humilibus honoratur.* Talis quasi pretio mundanæ gloriæ, quam pro Christo contemnit, veram gloriam acquirit Bern. Filius Dei cum non haberet quo ascenderet, quia ultra Deú nihil est, tamen per humilitatem invenit quomodo cresceret. Sapientia vero superbi est vera stultitia, dú enim deserit Dei subjectioné honorabilé, incurrit subjectioné detestabilem. 1. Reg. 2. *Qui me contemnunt, erunt ignobiles.* Psal. 72. *Dejecisti eos dum allevarentur.* Luc. 16 *Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum* Bene ergo agit, cum aliquis subtrahit se subjectioni corporis & diaboli vitiorum. Augustinus. Malus tot dominorum servus quot vitiorum. Altitudo ergo superbi in quantum exaltat se respectu Dei, abominatio est; vel in quantum exaltat se respectu proximi, iniqua est: vult enim de fratre suo, quem natura fecit sibi parem quasi scabellum pedum facere, ut ipse exaltetur. Seneca. Si videris unum velle dominari aliis, in hunc nunquam usum teneas, quia cum fit contumelia fratri, fit contumelia & tibi. Contumelia enim unius fratris quodammodo in contumeliam alterius redundat. Altitudo etiam illius qui ex bonis inferioribus se, gloriam mendicat naturæ humanæ, cum sit naturaliter superior, æquè subjiciens est & contumeliosa. Sapientia humilitatis multum abundavit in beato Francisco, unde ab ea voluit suum ordinem nuncupari, ut dicerentur fratres minores, non pauperes fratres, non discalceati.

Sapientia De. & SS. tripartita contraria priori.

Sapientia humilis est vera sapientia.

Sapientia superbi est vera stultitia.

II. Sequitur *In medio magnatorum consedere eum faciet.* Magnates dicuntur nobiles, potentes, prælati. In medio nobilium, scilicet filiorum Dei fecit eum consedere, cum in cœlum receptus est, & in medio eorum secundum statum infirmitatis & utilitatis, & secundum statum virtutis & gloriæ. Hi sunt filii in statu infirmitatis, qui non possunt se defendere à muscis & pulicibus. Vel in statu vilitatis. Ecclesiastes 10. *Vidi servos in equis & principes quasi servos ambulantes super terram.* Sed in patria mutatus est status. Et cum humiliatio sit causa glorificationis, ex magnitudine humilitatis perpendere debemus gloriæ magnitudinem. Ipse valde pius fuit in hac vita mortali. Pietas verò ejus augmentata est non diminuta. Ipse etiam novit per experientiam infirmitatem magnam, in qua est hodie natura humana. Non deest ei voluntas subveniendi neque facultas. Multum amat Deus sanctos modernos, qui inter tot & tam malos boni sunt.

DE BEATO DIONYSIO ET SOCIIS EJUS MARTYRIBUS.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Affert hic sermo septem rationes ex Cap. 3. Sap. cur Deus suos affligi sinat ad tollendam tentationem, hoc admirantium.

SERMO LXXXIV.

Justorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiæ, &c. *Sapient.* 3.

Hodie solennizat Ecclesia de beato Dionysio & sociis ejus, qui pro Christo multa tormenta passi sunt. Super hoc autem, quod Christus fideles servos, immo charissimos amicos suos sic permittit tractari, posset aliquis admirari & moveri, cum ita de facili posset eos liberare. Septem verò ostenduntur nobis in lectione de libro sapientiæ sumpta quæ ad missam leguntur, quæ si quis diligenter attendat, de ista Dei tolerantia nec mirabitur nec movebitur.

Septem rationes ex Capite 3. libri Sap. afferuntur ad tollendam admirationem vel tentationem quod Deus suos affligi permittat.

Primum est quod licet servorum suorum corpora persecutoribus exponat, tamen id quod est in eis pretiosius, scilicet animam protegit & salvat, ad quod pertinet illud: *Justorum animæ* Sic Christus in tribulatione Passionis corpore suo persecutoribus exposito patri suo spiritum commendavit Sic Principes terreni cum guerram habent cum potente homine villas quas tenere non possunt exponunt, omnino tamen castra muniunt. Et notandum quod animæ omnium sunt in manu Dei, quantum ad voluntariam subjectionem, & ideo sunt in manu Dei quantum ad protectionem. Psal. 26. *Dominus protector vitæ meæ à quo trepidabo?* Magna securitas est esse in manu Dei, cum non sit qui de manu sua possit eruere. Psal. eod. *Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum.* Bernard. Qui manet in charitate, in Deo manet, quid securius: August. Anima justi non solum est in manu Dei, sed in sinu, quid times, inquit hominem, homo in sinu Dei positus? tu de sinu illius noli cadere, quidquid ibi patieris ad salutem tuam valebit, non ad perniciem. Ecclesiastes 8 *Qui custodit præceptum, non experietur quidquam mali.* Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Corpora sanctorum erunt in manu tortorum, animæ verò eorú in manu Dei. Job 9. *Terra data est in manus impii.* Animæ injustorum in manu diaboli, animæ justorú in manu Dei Valde periculosus est status injustorú cum ipsi sint in ore lupi infernalis: lupus cú accipit ovem sine læsione defert eá donec à pastoribus & canibus sit elongatus; cú verò elongatus est, eam occidit. Sic diabolus eis facit quos capit, in præsenti cavet ut mansuete eos tractet, in futuro verò aliter se ad eos habebit. *Secundum* est quod in præsenti tribulatione brevi & levi æternam pœnam evadunt, ad quod pertinet illud: *& non tanget illos tormentum malitiæ*, de quo dicitur Joan. 8. *Si quis sermonem meum servabit*, &c Cujus comparatione mors temporalis mors non reputatur, cum sit desiderabilis. Apocal. 9. *Desiderabunt homines mortem, & fugiet ab eis mors.* Secundum Greg. Sancti temporalem pœnam lucrum putant, quia per eam æternam evadere non dubitant. *Tertium* est error stultorum circa transitum eorum; ad quod pertinet illud: *Visi sunt oculis insipientium mori.* Transitum mortis reputant, cum potius sit destructio seu cessatio mortis, quam vitæ præsentis, quæ est quasi genus mortis, immò morte dete-

rior Ecclesiastici 30 *Melior est mors quam vita amara*. Mors ista est liberatio à carcere vili, ubi multas miserias sustinuit spiritus. Psal 141. *Educ de custodia animam meam*. Rom 7. *Infœlix ego homo, quis me liberabit de carcere mortis hujus*? Transitus sanctorum est exitus à miseria, ingressus ad gloriam, finis miseræ vitæ, sed inchoatio beatæ vitæ, ideo potius est nativitas quam mors. Non videbatur beatus Dionysius mortuus quando cadaver ejus se erexit, & caput sibi amputatum per duo fere milliaria deportavit. Potestas etiam quam ipse habet post mortem eum superesse mortuum ostendit, quod enim petit pro illis qui sibi sunt devoti, à Domino juxta promissionem sibi factam impetrabit. Cum enim esset in carcere & fideles confortaret, resplenduit lux de cœlo super eum, in qua Christus apparens dixit: sic facies fortiter & erit memoria tua in laude, dilectio & benignitas quam habes pro qui-
4. buscunque petieris impetrabis. *Quartum* est error stultorum circa passiones justorum, quia credunt eos pro malis suis exterminari, cum tamen ad gloriam probentur quæ tanguntur ibi: *Ab itinere justo abierunt in exterminium*, *Deus tentavit eos & invenit eos dignos se*. Florenus recipiendus ponderatur, projicitur, flectitur, inciditur, super lapidem trahitur, ab his vexationibus liber est florenus qui
5. malus apparet. *Quintum* est pax quam in transitu suo acquisierunt. Videntur superari ab hostibus suis, ipsi tamen in veritate eos superant, & liberati à carne hoste familiari & ad nocendum efficaciori, & à diabolo potenti valde astuto & malitioso, & à mundo valde periculoso, pacem perfectam habent. Isaiæ 32. *Sedebit populus meus in pulchritudi-*
6. *ne pacis* in morte, *ut requiescant à laboribus suis*. Apocal 14. *Sextum* est consolatio quam habent interius licet affligantur exterius, ad quod pertinet illud: *Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est* Sapiens Non est lugenda mors quam immortalitas consequitur. De illa consolatione dicit Bern. Quid non temperabit dulcedo illa, quæ etiam mortem facit dulcissimam. *Septimum* est quod pro pœna levi & momentanea redditur illis merces æterna, ad quod pertinet illud: *In paucis vexati in multis bene disponentur*, pro paucis quæ sustinent malis, multa bona habebunt, immò omne bonum. Exod 33. Dixit Moyses *Ostende mihi gloriam tuam*. *Qui respondit, ostendam tibi omne bonum*. Rom 8 *Non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*. dicit August. Si labor te terret, vide mercedem. Gregor. Consideratio præmij minuit vim flagelli.

DE BEATO LUCA EVANGELISTA.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

SERMO LXXXV

Hic sermo explicat thema de Ecclesia militante doctrina Evangelica *&* Evangelistis. *In fine agitur de* Evangelistis *generatim & de S. Luca speciatim.*

Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui dividitur in quatuor capita. *Genes. 2.*

MOyses, qui ea quæ in Paradiso terrestri fuerunt, vidit in spiritu, scripsit inter alia & dicit ibi fuisse fluvium de loco voluptatis egredientem, Paradisum irrigantem, in quatuor capita se dividentem.

Paradisus terrestris similis est Ecclesiæ militanti.

Paradisus terrestris est figura Ecclesiæ militantis multis de causis. *Primo* quia Paradisus fuit locus in quo Dominus voluit probare hominem in obedientia, sic in Ecclesia militante probantur homines in obedientia, qui bene se habent in ea, admittuntur ad triumphantem Ecclesiam, qui male se habent non. Unde Simon beatificatur. Matth 6 & ei dantur claves regni cœlorum. Si parentes primi de Paradiso, ubi tunc erant, ejecti sunt, non sperent se in cœlestem Paradisum ingressuros qui obedire nolunt. *Secundo* quia Paradisus terrestris licet in ter- 2.
ra sit, tamen in loco est valde alto. Unde dicitur quod attingat usque ad lunarem globum, nec ad eum aquæ diluvij pervenerint: sic Ecclesia militans licet corpore sit in terra, mente facta est in cœlo. Philip. 3. *Conversatio nostra in cœlis est*, ideo secura est. Proverb 1. *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum*. Glossa. facile evadit laqueos in terris, qui oculos habet in cœlis. *Tertio* quia in Paradiso 3.
est perpetua aëris temperies, ut ait Isidorus, sic in Ecclesia præcipuè quantum ad illos qui se regunt secundum sapientiam Christi, quæ est quasi temperies; sunt enim quasi supra mundum, cum eum contemnunt, unde & non mutantur secundum ejus mutabilitatem. Seneca. Talis est sapientissimus qualis mundus, &c.

Quarto est locus valde amœnus; est enim locus & 4.
hortus omni genere ligni pomiferarum arborum consitus, ait Isidorus. Sic in Ecclesia militante sunt arbores cœlestes diversæ in Paradisum transferendæ. Psal. 51. *Ego sicut Oliva fructifera*, &c. ibi etiam sunt varij fructus spiritus. Galat. 5. *Fructus spiritus est charitas, gaudium, pax* &c. *Quinto* erat 5.
ibi lignum scientiæ boni & mali. Bernard. ad fratres de monte Dei. In Paradiso lignum scientiæ 1. Corinth 2.
boni & mali. Censura discretionis est penes virum spiritualem, qui dijudicat omnia, & ipse à nemine judicatur. Ipsius est discernere, aliorum obedire. Multa mala proveniunt in Ecclesia Dei ex hoc quod judicium discretionis, quod ad superiores pertinet, inferiores diabolica suggestione usurpant. Ejus ligni scientiæ bon. & mali primos parentes de Genes. 3.
Paradiso expulit. *Sexto* fuit ibi lignum vitæ primis 6.
parentibus expositum & concessum. Lignum vitæ in Ecclesia Christus est Proverb. 3. *Lignum vitæ est his qui apprehendunt eam*. Hoc ligno pacificatur, qui Christi exemplum imitatur. Bernard. Beatus est Domine, qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans, pro viribus præbet se imitatorem tui. *Septimo* secundum Isido- 7.
rum, Paradisum undique flammeo motu & igneo cingebatur, sic Ecclesia igne tribulationis undique cingitur ne ad eam hostes accessum habeant, sicut Alexander contra serpentes deserti vallasse exerci- 8.
tum suum incendio dicitur. *Octavo* secundum Isi- Psalm. 90.
dorum Angelorum prælium Paradisum custodit, sic Deus Angelis suis mandavit de Ecclesia, ut custodiant eam in omnibus viis suis, fluvius Paradisum Ecclesiæ irrigans est doctrina Christi.

Ecclesia super fluvium est fundata.

Notandum quod Christus voluit Ecclesiam suam esse super fluvium secundum illud. Psalm. 103. *Qui fundasti terram super stabilitatem aquarum*, sicut civitates beatorum super fluvium solent fundari. Et proveniunt & perveniunt quatuor bona Ecclesiæ de illo fluvio *Primum* bonum est *medicina*. Joan. 15. *Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis* Ad litteram fluvij qui sunt in civitatibus mundant eas à sordibus. *Secundum* est *spiritualium* 1.
bonorum abundantia, fluvius enim doctrinæ Christi 2.
venit de Paradiso, ubi est omnium bonorum abundantia. Ecclesiastici 24. *Ego quasi fluvius Dorix & quasi aqua ductus de Paradiso exivi*. Dorex interpretatur medicamentum generationis, & sit ibi sermo de sapientia Dei. Negligentia eorum qui sunt juxta fluvium istum, est, si habeant defectum vel lignorum vel victualium; abundanter enim adducit

Quatuor commoda hujus fluvij seu doctrinæ Evangelicæ.

eis fluvius ille ligna exemplorum sanctorum, quibus igne divini amoris succendantur: abundanter etiam ministrat eis materiam spiritualis refectionis.
3. *Tertium* est *fortitudo* contra hostes spirituales. Submergitur enim in fluvio doctrinæ Evangelicæ Pharao. Unde scholares qui in patria sua non possunt se defendere à diabolo, Parisiis ubi clausi sunt undique aquâ scripturæ sunt securi à diabolo. *Quartum* est *viriditas* Ecclesiastici 40. *Super omnem aquam viriditas, & ad oram fluminis ante omne fœnum evelletur.* Quando alia sunt arida, solent esse viridia quæ sunt super aquas: sic cum illi qui sunt aridi infernali incendio parati, qui adhærent doctrinæ sacræ virides sunt habentes regni cœlestis opera meritoria. Gregor. Nil habet viriditatis ramus boni operis, nisi maneat in radice charitatis.

Doctrina Evangelica est fluvius vitæ & torrens aureus.

Doctrina Evangelica dicitur torrens ille de quo Ezech. 47. *Vivent omnia ad quæ venerit torrens.* Ipsa est fluvius vitæ. Joan. 6. *Verba quæ ego locutus sum vobis spiritus & vita sunt.* Si fluvius balsami ad aliquem veniret, cum gaudio magno reciperetur, quanto cum gaudio suscipiendus est fluvius vitæ, immo qui est ipsa vita? non enim minus bonum est quam ipsa vita. Mortem suam amare videtur qui non amat fluvium vitæ. Proverb. 8. *Qui me oderunt, diligunt mortem.* Vel doctrina Evangelica torrens aureus est Job 22. *Dabit pro terra silicem & pro silice torrentes aureos*, Gregor. Ad se conversis pro terra silicem dat quia pro infirma actione fortitudinem dat robusti operis; pro silice torrentes aureos, quia pro robusto opere doctrinam multiplicat claræ prædicationis. Non est plangenda paupertas illius, qui torrentem aureum à se repellit. Doctrina Evangelij potest intelligi aurea virga divini amoris. David Psal. 118. *Ignitum eloquium tuum vehementer.* Fluvius ille à fonte sapientiæ initium habuit Ecclesiastici 1. *Fons sapientiæ verbum in excelsis.* In Genesi dicitur egredi fons de loco voluptatis. Locus voluptatis Christus est. In eo est divinitas qua spiritus noster delectatur, & humanitas qua corpus nostrum delectabitur. Societas deitatis ad humanitatem Christi nobis materiam delectationis ministrabit, quando scilicet videbimus, quod frater noster verus Deus sit. Quatuor capita in quibus se fluvius iste dividit sunt quatuor Evangelistæ; scilicet Matthæus, Marcus, Lucas & Joannes secundum sanctum Augustinum. Flumina in quæ dividitur fluvius Paradisi sub terra eunt, & post longos tractus erumpunt, ut tanquam suis fontibus nota esse perhibeantur. Sic Evangelia quatuor Evangelistis divinitus inspirata, ab eis sunt prædicata & scripturæ tradita, unde ipsi fuerunt quasi quatuor fontes, Isaiæ 12. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.* Cum magno gaudio esset haurienda aqua ista, est enim saporis valde grati. Unde & verba Christi dicuntur verba gratiæ. Luc. 4. *Mirabantur omnes in verbis gratiæ quæ procedebant de ore illius.* Proverb. 25. *Aqua frigida animæ sitienti est grata & nuntius bonus de terra longinqua.*

Fons hujus fluvij quis? Cap. 1. Locus voluptatis est Christus.

Fluvius hujus 4. capita sunt quatuor Evangelistæ.

Evangelistæ etymon. Evangelistarum præeminentia.

Evangelista interpretatur bonus nuntius. Evangelistæ videntur habere præeminentiam respectu Apostolorum, qui non fuerunt Evangelistæ, quia Evangelica doctrina in Apostolis fuit quasi torrens modico tempore irrigans Ecclesiam Dei, doctrina verò Evangelistarum fuit fons indeficiens. Ipsi Evangelistæ non solum prædicaverunt, sed etiam scripserunt, quia sicut dicit sanctus August. inter omnes scripturas præcellit Evangelium. Multum amandi & honorandi sunt Evangelistæ ab eis qui propriam substantiam desiderant, ipsi enim reservaverunt verbum divinum quod potest salvare animas nostras. Jacob 1. Ipsi se habuerunt ad Ecclesiam sicut Joseph ad Ægyptum qui frumentum collegit, unde populus postea sustentatus est, unde vocatus est Joseph Salvator mundi. Genes. 41. Sic Evangelistæ collegerunt frumentum collectum in Ecclesia, de quo Zach. 9. Perditus esset mundus nisi doctrina Evangelij esset servata. Isaiæ 1. *Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma & Gomorrha essemus.* Inter Evangelistas alios Lucas de quo hodie solennizamus in hoc excellit, quod primordia salutis nostræ diligenter scripsit: scilicet præcursoris conceptum & nativitatem ejus, etiam de Angelo ad beatam virginem misso, & de conceptione filij Dei, & sicut dicit Ambrosius super Lucam plura nobis gestorum Domini miracula revelavit, & non solum actus Salvatoris sed etiam actus Apostolorum scripsit. Ad commendationem etiam ipsius facit quod sancti Pauli fuit socius laudabilis, unde illud Pauli, 2. ad Corinth. 8. *Cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias*, quidam de Luca hoc intelligunt. Fuit etiam ei charissimus. Coloss. ult. *Salutat vos Lucas medicus charissimus.* 2. ad Timoth. ult. *Lucas est mecum solus.* Hic neque uxorem neque filios carnis propagatione habuit, sed sine crimine die noctuque Domino serviens octogesimo tertio vitæ suæ anno spiritu sancto plenus obiit, &c.

Utilitas.

S. Lucæ vita & laudes.

DE SS. SIMONE ET JUDA,

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Tractat hic sermo quædam de Introitu, Epistola & Evangelio hujus festi. In fine quædam ad ipsos Apostolos Simonem & Judam speciatim spectantia tractantur.

SERMO LXXXVI.

Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus, *Psalm.* 138.

Introitus Missæ. Cur hoc festo Introitus habeatur.

QUoniam amicitia cum Deo sive dilectio honorificat præ cæteris virtutibus, cum charitas mater sit virtutum & forma honor vero exhibitio sit reverentiæ in signum virtutis, hinc Ecclesia de sanctis Apostolis Simone & Juda solennizans ait: *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus.* Ubi primo tangitur eorum exaltatio, quia *nimis honorati*, & exaltationis medium, scilicet dilectio Dei, quia *amici tui Deus.* Desiderat ergo Ecclesia eorum gloriam sempiternam celebrando proficere & proficiendo celebrare, ut patet intuenti collectam. Epistola. Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deũ omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti.* Quæ verba tractans devotus Bernard sic ait. *Magna nobis à Deo collata gratia, quando nobis deserviunt universa, eo quod diligentibus eum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. In quo ne te terreat sanctitatis nomen, quoniam non secundum meritum sed secundum propositum, non secundum affectionem, sed secundum intentionẽ sanctos vocat juxta illud*, Psalm. 85. *Custodi animam meam quoniam sanctus sum. Si quid ergo aliquando minus recte feceris, ut est humana fragilitas, non in eo persistere sed emendare pro viribus studueris, sanctus eris & tu, cui tamen interim clamare necesse est: Custodi animam meam quoniam sanctus sum. Huic sancto omnia cooperantur in bonũ, quia etiam inimici & hostes pro nobis faciunt. Nam cum in corde compungimur & in cubilibus conscientiæ super delictis pœnitentiam reducit spem veniæ repellens præterita & futura peccata & propulsans tentantia vitia. Qui etiam perfectè perferre peccati onus & animæ læsionem, exterior em pœna aut*

Epistola. Bern. super unum dictũ Epistolæ. Videnda editio recentior in serm. 3. de duabus mensis

non

non sentiet aut non reputabit laborem. Diligenti ergo Deum secundum præparationem gratiæ Dei, omnia etiam sæculi mala cooperantur in bonum.

Quatuor gradus scalæ in gloriâ electorum ex Epistola.

Et ex hac epistola trahuntur quatuor gradus scalæ ascensus in gloriam electorum *Primus prædestinatio*, quæ est gratiæ præparatio. *Secundus vocatio*, quæ consistit in adjuvando cogitationem de fide. *Tertius justificatio*, quæ respicit remissionem peccatorum & bonam operationem. *Quartus magnificatio* concernens omne genus virtutis. Et est ordo horum quatuor graduum, quia per appositam gratiam quam præparavit Deus est quod credimus verbo prædicationis. Ipsam autem vocationem fidei sequitur justificatio. Hebr. 10. *Iustus ex fide vivit.* Ad justificationem verò sequitur magnificatio.

Ordo horum graduum.

De primo gradu.

Quo ad *primum* dicitur in Epistola. *Prædestinavit conformes fieri imaginis filij Dei, ut ipse Dei filius esset primogenitus in multis fratribus.* Ad primogenitum autem pertinet jure hæreditas patris. Et dispensatio ejusdem fratribus: secundum illud enim quod Dei filius primus sine peccato natus & primus impassibilis resurgens habet fratres & dignatus est vocare fratres, omnes qui per ejus primatum in gratia Dei renascuntur. Nam causa nostri Deus pater tradidit eum morti, ut ex ejus morte gratia nobis regenerandi in adoptionem filiorum Dei exoriretur, ex morte enim Christi nostra vita fluxit, sicut illud mirificè ostendunt fluxus sanguinis & aqua de latere Christi jam mortui, unde in ortu ejus ex virgine Evangelista Lucas Ecclesiæ hoc Sacramentum expressit cum de virgine matre pariente verbum plenum gratia & veritate dixit: *Et peperit primogenitum.* Non quod virgo Maria post Jesum alium paritura esset filium, sed quia Jesum quem progenuit salutis nostræ auctorem Evangelista sic expressit.

Luc 2.

De secundo

Quo ad *secundum* dicitur de Epistola *Quis accusabit adversus electos Dei?* ubi conatus diaboli, quo nititur retrahere à fide, dicitur accusatio juxta illud Psalm. 82. *Cogitaverunt unanimiter adversus testamentum.*

De tertio.

De quarto.

Quo ad *tertium* dicitur in Epistola: *Deus qui justificat*, & modus justificationis subiungitur: *quoniā Christus Iesus mortuus est*, ad peccata & delicta delēda, *& resurrexit*, propter justificationem nostram, *sedet ad dexteram Dei*, hoc est in potioribus bonis, *pro nobis interpellans* miserationem & representationem, grave videlicet genu mortis quod pro nobis sustinuit vultui paterno offerendo, ut nostri misereatur. Quo ad *quartum* sequitur in Epistola. *Quos justificavit illos & magnificavit. Quis separabit nos à charitate Dei, quæ est in Christo?* Et supra. *Proprio filio non pepercit Deus*, &c.

Accommodantur hæc Apostolis.

Sic ergo ex Epistola traditur sanctos Apostolos non ex eorum meritis sed ex Dei dilectione ad sempiternam gloriam pervenisse. Sicut scriptum est: Joan. 15. *non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Electio autem est ipsius gratiæ.

Evangeliū.

Amor Dei.

Evangelium. *Hæc mando vobis ut diligatis invicem.* Joan. 15. Ad hoc elegit Salvator discipulos suos ut fructum afferrent manentem, fructus ille charitas est. Galat. 6. *Fructus spiritus charitas*, &c. Fructum illum indicit & imperat Salvator discipulis suis in exordio Evangelij dicens: *hæc mando vobis ut diligatis invicem.* Nam & signum discipulatus Christi dilectio est juxta illud Joan. 13. *In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem ad invicem habueritis.* Ab hoc fructu dilectionis cæteræ virtutes tanquam à capite descendunt.

Odium Mundi.

Ad dilectionem autem Dei odium sequitur mundi, & odium Mundi proficit ad imitationem Christi & ad virtutis augmentum. Mundus enim odit quos cernit nolle quod ipse diligit, unde & semetipsum Salvator ponit in exemplum dicens: Joan. 15. *mementote sermonis mei, quia si persecuti sunt me persequentur & vos, me autem odio persecuti sunt gratis.* Et: *Qui me odit, & patrem meum odit*, quia patris & filij est una dilectio sicuti & una natura, unde Amos 5. *Odio habuerunt corripientem in porta*: sicut ergo Christus ex odio suorum persequentium augmentavit nostrā salutem, sic & odia mundi proficiunt valde diligentibus Deum non ex se sed ex Dei præstito: sicuti etiam de Passione Christi dicimus fructum ejusdem non fuisse ex malitia Judæ sed ex gratia Christi, benigniter in bono malum.

Vita & Martyrium SS. Simonis & Iudæ.

Qualiter autem Simon Cananæus & Judas Thadæus electi à Christo ad Apostolatum misericorditer passi sunt advertendum. Nam post ascensionem Salvatoris Apostoli illi per diversas terras prædicaverunt fidem Christi, effugaverunt serpentes à magis productos ad illudendum hominibus & conversos plures baptizantes & docentes in fide Christi. Insurrexerunt contra eos insani Pontifices eos captivantes & ad immolandum idolis eos trahentes, ubi dæmones dij templorum apparebant frangentes idolorum imagines & fulgure templum devastatum est & magi comminuti, sed sancti Apostoli à Pontificibus templi sunt interfecti. De quibus etiam mentio fit in Canone Missæ sub his verbis *Simonis & Thadæi.*

Etymō horum Apostolorum, Preces Alberti Magni ad hos Apostolos.

Simon frater Jacobi minoris, qui & Cananæus dictus est, à Zelo quem habuit Christianæ religionis, quem Albertus Magnus in sua Letania sanctorum sic exorat. Intercessione quæsumus Domine sancti Simonis Cananæi fac nos Zelum virtutis semper habere, de virtute in virtutem proficere, & tuorum semper impleri delectationibus mandatorum. Sed Judas Thadæus interpretatur corculus, propter diligentē cordis custodiam, de quo ad Deum sic orat Albertus. Impetret nobis quæsumus Domine Judas Thadæus Apostolus tuus puritatem cordis & conscientiæ, & in tuæ laudis Confessione faciat esse consortes.

DE OMNIBUS SANCTIS,

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Iste sermo agit primò de fide & dilectione in Deum. Deinde quatuor causas affert, cur Dei amicitia appetenda sit. Postea quinque rationes adducit, ob quas sancti lapidibus pretiosis comparentur. Demum ratio affertur, cur hoc festum institutum sit.

Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. *Rom.* 8. SERMO LXXXVII.

Thema ad quatuor incitat.

VERBUM propositum quod hodie in Ecclesia recitatur, incitare potest nos ad *quatuor*, scilicet ad *fidei firmitatem*, *Dei dilectionem*, *patientiæ æquanimitatem* & *humilitatem*. 1. Ad *fidei firmitatem* potest incitare quod dicitur *Scimus.* Glossa. Nos majores & doctores quorum auctoritati credendum est, non dicit credimus. Exemplo ergo ipsius & tu firmus sis in his in quibus sapientia Dei, mundi sapientiæ contradicit.

Sapientia Dei & Mūdi sunt contraria in tribus.

1. Sapientia mundi infelicem pauperem reputat, è converso Dei sapientia eum beatum judicat. Matth. 5. *Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum* &c. 2. Item sapientia mundi sublimes reputat quos mundus honorat: è converso dicit sapientia Dei: *quod altum est in hominibus, abominatio est apud Deum.* Luc. 16. 3. *Item* sapientia mundi dicit felices qui gaudio sæculi perfruuntur, è converso dicit sapientia Dei. *Beati qui nunc fletis.* Et. *Væ vobis qui nunc ridetis.* Luc. 6. 2. Ad *Dei dilectionem* incitare potest utilitas dilectionis divinæ cum dicitur; *Diligentibus Deum omnia*

cooperantur, &c. Glossa. Tales enim Deus consolatur prosperis, exercet adversis. Jam propria ipsorum infirmitate exercetur humilitas, afflictione patientia contradictione sapientia, odio benevolentia. Adeo utilis est Dei dilectio, ut cum ea omnia sint utilia. Augustinus. Ubi charitas adest, quid potest deesse? ubi vero charitas non est, quid potest prodesse?

Tertium & quartum omissa sunt. Amicitia Dei ob quatuor appetenda est.

Et *notandum* quod *quatuor* de causis multum optanda est nobis Dei amicitia. *Primo* propter amici hujus fidelitatem Ecclesiastici 6. *Amico fideli nulla est comparatio, & non est ponderatio digna argenti & auri.* Homines aliquando non amant eos à quibus amantur, in Deo vero hoc non accidit. Prov. 8. *Ego diligentes me diligo* Joan. 14. *Qui diliget me diligetur à patre meo, & ego diligo eum. Secunda causa* amicitiæ est utilitas, nihil enim fructuosius diligi potest secundum verbum Bernardi. Utilitas hujus amicitiæ sive aliorum apparet in necessitate vel infirmitate, à qua ipse liberare vult, cum alij amici hominem deserunt, tunc amicus ille hominem suscipit. Psal. 71 *In voluntate tua deduxisti me & cum gloria suscepisti me.* Et in judicio, ubi non habebis amicum, si Deus non erit amicus. Ecclesiast. 20. *Fatuo non erit amicus.* Omnia amica sunt ei cui Deus amicus est, cum cooperentur ei in bonum. *Tertia* est inimicitiarum eius damnositas, omnia sunt inimica inimicis Dei, ipsi etiam sibimet ipsis inimici sunt Ps. 10. *Qui diligit iniquitatem odit animam suam.* In futuro vero magis apparebunt inimicitiæ, quando *pugnabit orbis terrarum cum illo contra insensatos.* Sapient. 6. Gregor. Offenso Creatore omnis creatura damnatum odio habet, etiam & ipsi sancti, qui multum amaverunt peccatores in præsenti, lætabuntur cum viderint vindictam. *Quarta* est amandi Deum necessitas. Magnam habemus necessitatem amandi Deum, de qua require in sermonibus de tempore ex epistolis & evangelijs de amore & amicitia, ubi habes quod multum debet homo desiderare diligi à Deo & amicitiam habere cum eo.

Sancti comparantur lapidibus preciosis ob quinque causas.

Et notandum quod *quinque* de causis sancti per lapides preciosos designatur. *Primo* quia nullis pœnis à rectitudine fidei flecti potuerunt, postquam Spiritu sancto cælitus misso roborati sunt: lapis enim non potest flecti, licet potest frangi. De illis sciptum est: *Occidi possunt flecti nequeunt.* Ecclesiastici 15. *Firmabitur in illo & non flectetur.* Non sic aliqui qui ad modum arundinis ad quemlibet flatum venti moventur, eo quod radicem cordis non habeant fixam in solido æternitatis, sed quasi in palude rerum temporalium. Ecclesiastici 5. *Ne te ventiles in omnem ventum.* In eis quoque impletur illud Levit. 26. *Terrebit eos sonitus folij volantis*, exterriti enim ad verbum irrisionis, rectitudinem vitæ deserunt, *Secundo* propter eorum imputribilitatem. Lapis preciosus licet diu maneat in luto, non tamen putrescit ibi. Sic sancti licet commixti inter gentes fuerint, non tamen didicerunt opera eorum. Sic non potuerunt flecti malis pœnæ, nec malis culpæ potuerunt torqueri, ipsi illæsi servati sunt in fornace Babylonica Mundi sicut pueri Daniel. 3. Unus mittebatur ad regnum unum, & convertebat illud & non convertebatur ab illo. Hierem. 15. *Ipsi convertentur ad te, & tu non converteris ad illos. Tertio* propter eorum modicitatem. Lapides pretiosi sunt modici, in comparatione lapidum communium. Sic & sancti modici fuerunt per humilitatem: unde & pusillus grex dicuntur. Luc. 12. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Matth. 11. dicuntur parvuli. *Et revelasti ea parvulis.* Ad litteram Deus elegit pauperes & simplices ut essent humiliores. 1. Corinth. 1. *Videte vocationem vestram fratres, quia non multi inter vos sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles. Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus ut confundat sapientes, &c. Quarto* propter preciositatem. Lapides preciosi licet sint minimi quantitate, magni tamen sunt valore, unus enim valet mille lapides communes. Idem accidit in viris sanctis, Ecclesiastici 16. *Melior est unus timens Deum quam mille filij impij.* Unus de filijs Dei in statu gloriæ indubitanter præferendus esset mille alijs hominibus, qui damnati essent. Eidem verum esset de illo, qui in statu gratiæ est, quod esset melior cæteris hominibus qui essent in statu culpæ, mortali scilicet, si non esset spes quod mutarentur à malitia, hoc salvo, quod entis ad nō ens non est comparatio, nisi abusiva, ut mali ad bonum in bonitate, neo ejus quod nihil est vel minus ad id quod est *Bonum esset ei si natus non fuisset homo ille.* Matth. 26. Lapides preciosi despiciuntur à simplicibus hominibus & pedibus conculcantur. Matth. 7. *Margaritas nolite projicere ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis.* 1. Corinth. 3. *Tanquam purgamenta mundi hujus facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.* Glossa. Purgamentum est ferri vel pomi, aut etiam quidquid de materia qualibet ut purgatior habeatur abjicitur. Ad Heb. 11. *Egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. Quinto* quia admirandi erant virtutibus in spiritualibus, charitate, patientia & similibus. Gregor. Ego virtutem patientiæ signis & miraculis majorem credo. Et miraculis, quæ sunt signa spiritualium, majora videntur fecisse miracula quam Christus. Joan. 14. *Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet & majora horum faciet, quia ego ad patrem meum vado. Et quidquid petieritis patrem in nomine meo hoc faciet vobis, ut glorificetur pater in filio.* Item post *Si aliquid petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam.* Quodammodo omnipotentes fecit eos Christus. Bern. Nihil omnipotentiam verbi clariorem reddit, quam quod omnipotentes facit omnes qui in se sperant. Denique omnia possibilia sunt credenti Marc. 9.

Ratio institutionis hujus festi.

Potest & quadruplex ratio hujus solennitatis assignari. Duas tangit Rabanus his verbis. Legimus in ecclesiasticis historijs quod sanctus Bonifacius à Phoca Cæsare impetravit donari Ecclesiæ Christi templum Romæ quod ab antiquis pantheon antea vocabatur, quod hoc quasi simulacrum omnium videbatur esse Deorum. In hoc igitur eliminata omni spurcitia, fecit Ecclesiam in honorem sanctæ Dei genitricis atque omnium martyrum Christi. Quære in legenda sive lectionibus diei præsentis.

IN COMMEMORATIONE OMNIUM FIDELIUM DEFUNCTORUM.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo de quatuor faciendis à nobis hac die.

Beati mortui qui in Domino moriuntur. *Apocal.* 14. SERMO LXXXVIII.

Quatuor hodie facienda fidelibus.

HOdie debent fideles Quatuor facere. *Mortuis subvenire, propriam mortem in memoria habere, quæ causa mortis fuerit attendere, effectum mortis in hominibus advertere.*

1. Fidelibus defunctis subvenire debemus.

Primo orando & modis alijs debemus mortuis subvenire. 2. Machab. 12. *Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.* Non est differenda vel negligenter agenda subventio ejus qui in ignem ceciderit. 1. ad Corinth. 3. *Salvus erit sed tamen quasi per ignem.* Augustinus. Miro modo gravis est ignis ille, licet non sit æternus, exuperat enim omnem pœnam quam quis passus

passus est in hoc mundo. Iob. 19. *Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.* Ad Hebr. 10. *Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Magna impietas est negligere subventionem eorum qui igne cruciantur, & maximè his qui ad hoc tenentur ex conventione, vel propinqui, vel filij parentibus suis, vel ratione accepti. Si magna impietas est subventionem istam negligere, quanta impietas est eam vilipendere? ut faciunt qui dicunt suffragia non prodesse mortuis. Ecclesiastici 7. *Mortuo ne prohibeas gratiam.*

II. Veri fideles propriam mortem meditari debent.

Secundo mortem propriam meditari debemus, & hoc valde utile est. Ecclesiastici 7. *Melius est ire ad domum luctus quam ad domum convivii. Ibi enim finis cunctorum admonetur hominum, & vivens cogitat quid futurum sit.* Ecclesiastici 7. *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Ibi debet resonare vox cordis dicendo illa. Ecclesiastici 38. *Memor esto iudicii mei, sic enim erit & tuum: mihi heri & tibi hodie.* Vox est mortui ad viventem, cui reducitur mors ad memoriam, & meritò, cum citò à memoria soleat excidere. Et dicitur mors iudicium, quia sic homo in iudicio apparebit ut mortuus fuerit. Ecclesiastes 11. *Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* Mors dicitur iudicium, quia est pœna iusto Dei iudicio homini pro peccato inflicta. Seneca. Omnes capitali supplicio condemnati sumus. Iudicium mortis, iudicium est regni, nullius Apostoli. Iob 18. *Calcet super eum quasi rex interitus.* Hoc judicium est sine omni acceptione personarum Ecclesiastici 41. *Hoc iudicium à Domino omni carni.* Iudicium mortis est, non iudicium suspicionis, quale fuit iudicium Salomonis, cum reddidit infantem veræ matri. 3. Reg. 3. Sed est iudicium certitudinis, ubi homo reddetur veræ matri suæ, scilicet terræ. Ecclesiastici 40. *Grave iugum super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturæ in matrem omnium.* Iob. 1. *Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc*, id est in uterum matris, scilicet terræ. Sequitur. *Sic erit & tuum.* Non est homo qui vivat & non videat mortem. Sapient. 7. *Vnus introitus est omnibus ad vitam & similis exitus.* 1. Timoth. 6. *Nihil intulimus in hunc mundum, sed nec quicquam auferre possumus.* Sequitur. *Mihi heri, tibi hodie*, non dicit tibi cras, duplici ratione. *Primo* quia sicut dicit Augustinus, Dominus promittit remissionem peccatorum, sed nulli promittit crastinum. *Secundo* quia mori non cessamus. 2. Reg. 14. *Omnes morimur*, &c. Item Ecclesiastici 8. *Omnes morimur & in gaudium volumus venire.* Seneca. Quem mihi dabis, qui aliquod pretium tempori ponat, qui intelligat se quotidie mori? In hoc fallimur quod mortem prospicimus. Magna pars eius præteriit, cum mors sit privatio vitæ. Quantum transiit de vita, tantum moritur de homine. Vnde qui victurus erat sexaginta annis & iam vixit quinquaginta, non solum semi mortuus est, sed tantum ad quinque partes sui mortuus esse videtur.

Locus Ecclesiastes explicatur de morte.

Psal. 88.

Hodie non cras mortem dum dicitur ob duo.

1.

2.

III. Causa mortis perpendenda, peccatum scilicet.

Tertiò attendere debemus quæ fuerit causa mortis. Sapient. 1. *Deus mortem non fecit.* Et paulopost. *Impij manibus & verbis acquisierunt eam.* Bernardus ad milites templi. Nihil congruentius esse potest, quam ut mors spiritualis operata sit mortem corporalem, culpabilis pœnalem, voluntaria vivam. Genes. 2. *Quacumque die comederis ex eo morte morieris.* Ezech. 18. *Anima quæ peccaverit ipsa morietur.* Ad Rom. 6. *Stipendia peccati mors.* Cum homo sit factus, ut Deo factori suo obediret, & noluerit facere id ad quod factus erat, iusto Dei iudicio dignus fuit destrui. Bernardus. Planè morte est dignus qui tibi Domine recusat vivere peccati effectus servus. Mors ostendit quid sit peccatum. Nescivit Adam quid fecerat cum peccaverat, sed mortuo Abel filio suo, quem intellexit mortuum esse propter peccatum suum, plenius agnovit quid peccando fecerat, & dans se luctui, dicitur fuisse centum annis in luctu. Magnum malum sequens ex facto alicuius, solet esse occasio multorum, quare de facto suo multum pœniteat vel doleat, ut si gartio unus ex facto alicuius mortuus fuerit, fortior magni doloris causa extitit. Multum ergo dolendum est de peccato, ex quo tantum malum secutum est, quantum est mors. Et attende in malo eius longitudinem, latitudinem, sublimitatem, & profundum. Longitudinem in hoc, quod malum istud durabit usque in finem mundi, omnes enim morientur propter peccatum. Latitudinem in hoc, quod per totum mundum hæc pœna extenditur. Profundum in hoc, quod etiam parvulus unius diei, vel qui est in utero materno, vel qui pauperrimus est propter peccatum moritur. Sublimitatem in hoc, quod usque ad altissimum pervenit, scilicet usque ad filium Dei. Peccatum offensionis propinquos qui tibi mortui sunt occidit, & etiam qui tibi remanserunt, & teipsum occidit. Quanto ergo odio deberes illud odire, cum pro morte unius solius amici tui hominem odio habeas? Est *etiam* alia causa quare peccatum odire debeas, quia opus diaboli est. Omnia quæ sunt in mundo isto opera Dei sunt præterquam peccatum. Ad quod destruendum filius Dei venit in mundum. 1. Ioan. 3. *In hoc apparuit filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.* Ideò qui ex parte Dei sunt debent illud odire. Psal. 96. *Qui diligitis Dominum odite malum.*

De Adamo memorabile quid?

Quatuor differentiæ mortis.

Peccatum odiendum ob duo.

IV. Effectus mortis considerandi.

Quartò debemus advertere effectum mortis, qui valde dissimilis est in dissimilibus. Bonum enim facit beatum, ut hic dicitur: *Beati mortui qui in Domino moriuntur.* Malum autem facit infirmum. Ps. 33. *Mors peccatorum pessima.* Ecclesiast. 41. *O mors quam amara est memoria tua homini iniusto.* Et in eodem. *O mors iustum est iudicium tuum homini indigenti*, scilicet pauperi spiritu. Ecclesiastes 11. *Si multis annis vixerit homo, & in his omnibus lætus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorum, qui cum venerint vanitatis arguuntur præterita.* Præterea probat mors vana fuisse quæ precesserunt, & sapientiam huius mundi stultitiam fuisse, quæ attenditur circa divitias, delitias & honores. Cum enim nihil secum auferat homo in morte, apparet eum fatuè egisse in divitiarum congregatione & in sui exaltatione. *Item* cum à vermibus comedatur, apparet eum fatuum fuisse in delitiarum preparatione, fatuum enim est multum curare qualem carnem vermes sunt comesturi, utrum pinguem vel macilentam.

Vitam præteritam fuisse vanam mors ostendit dupliciter.

1.

2.

DE BEATO MARTINO

SERMO PRIMVS.

Summarium.

Agit hic sermo de Misericordia duplici, corporali sublevanda miseriæ corporali & spirituali seu veste spirituali nuditati spirituali contegendæ necessaria.

SERMO LXXXIX.

Nudus fui & cooperuistis me. *Matth.* 25.

Duo de S. Martino in eius festo ostendit Ecclesia.

ECclesia hodie solennizans de beato Martino, duo nobis de ipso recitat, scilicet gratiam & gloriam, humile ministerium quod Christo exhibuit, & gloriosum præmium quod ab eo suscepit. Inter gradus vero virtutum quarum eminentiam habuit,

ostendit nobis ejus pietatem, de qua specialiter vobis loqui proposui; sicut enim oleum supernatat liquoribus, sic pietas alijs gratiis præeminet. Nec enim est quod ita Deo amabilem faciat, ut pietas, juxta verbum Augustini. De nullo sic vincitur inimicus diabolus ut de pietate, sicut dicit Gregor. super illud Psalm. 143. *Misericordia mea & refugium meum.* Hæc gratia gratior est nobis in miseria positis. Bern. Misericordia miseris dulcior sapientia. Pietas beati Martini patet ex hoc quod nudo obvianti sibi pallium divisit, ideo dignus audire fuit illud: *Nudus fui & cooperuistis me.* Nec de hoc Christus eius transitum expectavit vel extremum iudicium, immo sequenti nocte audita est vox Christi alloquentis multitudinem angelorum, Martinus adhuc Cathecumenus hac me veste contexit, Christus verè implevit, illud sapientis.

De misericordia S. Martini.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus. Accipito, &c.

Potest autem intelligi verbum propositum & de nuditate corporali. Primo modo tria nobis ostenduntur in verbo proposito, scilicet cui danda est eleemosyna, & *ad quid*, & *quomodo* indigenti danda est eelemosyna, unde dicit Christus: *Nudus fui*, &c. Quidam eleemosynam dant his, qui non indigent, contra illud Domini in Evangelio Luc. 14. *Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque cognatos, neque vicinos neque divites*, &c. *Sed cum facis convivium voca pauperes*, &c. Debet autem fieri eleemosyna ad naturæ sustentationem, non ad superfluitatem, unde dicitur *cooperuistis me.* Simile habetur. 1. Timoth. 6. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Alimenta* dicit non *oblectamenta: tegamur* dicit non *ornemur.* Modus dandi in hoc attenditur, ut sicut Christo eleemosyna detur, unde dicit Christus: *Nudus fui*, &c. *Quatuor* cogitare debet ille à quo pauper eleemosynam petit, *Primò* quis putat, quoniam Christus. Hieron. Quotiescunque manum extenderis pauperi, Christum cogita. *Secundo* quid petat, quoniam suum. Augult. in persona Dei. De meo peto & mihi non donas? *Tertio* ad quid petat, quoniam ad usuram centuplam. Augult. Miser homo quid fœneraris proximo tuo? Fœnerare Deo, centuplum accipies, & vitam æternam possidebis. Sic fœnerareris uni Iudæo, si hoc posses sine peccato. *Quarto* quia ab eo à quo maiora periturus es. Sapiens.

Misericordia duplex deplici miseriæ præstanda.
I. Corporalis. Tria de illa notanda.
1. Cui danda sit Eleemosyna.
2. Ad quid danda sit.
3. Quomodo sit danda.
Quatuor cogitanda ei à quo pauper petit Eleemosynam.
1.
2.
3.
4.

Ne dubitas cum magna petas impendere parva.

Beatus Martinus habito respectu ad pauperem videtur magna concessisse dando ei dimidium pallij sui. Sed habito respectu ad Christum cui dedit videtur minus fecisse; cum enim pallium esset Christi & eo indigens, totum videbatur ei esse exhibendum vel maior pars, non enim videtur servus æquandus esse Domino. Et *notandum* quod Christus voluit multum facere pro pauperibus, ut exemplo eius alij multum pro eis facerent in mundo. Psalm. 11. *Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam dicit Dominus.* Pauperum etiam societatem elegit, quando inter reges & imperatores esse potuit, toto tempore vitæ suæ pauper esse voluit. Luc. 9. *Filius hominis non habet ubi caput suum reclinet.* Regnum cœlorum pauperibus dedit, Matth. 5. *Beati pauperes spiritu*, &c. Et quod eis fieret sibi fieri declaravit reputare. Matth. 25. *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Væ illis quibus Christus dicere poterit: *Nudus fui & non cooperuistis me*, & *unde tegi debui mihi abstulistis.*

2. Quanti Christus pauperes fecerit.

Sequitur de nuditate Spirituali & veste ei respondente. Notandum ergo quod omnibus fidelibus duplex vestis est necessaria secundum illud Proverb. ult. *Omnes domestici ejus vestiti sunt duplicibus.* In eodem. *Byssus & purpura indumentum ejus.* Byssus, inquam, puritatis & purpura charitatis. Fideles enim debent esse fideles amicis & accensi amore omnis boni. Qualis enim sponsus est, talis debet esse sponsa Cantic. 5. *Dilectus meus candidus & rubicundus.* Apocal. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet & videant homines turpitudinem eius* Vestibus religiosorum virorum necessaria est constantia, interius ex universitate virtutum, exterius verò ex honestæ conversationis decore. Pars interior multum habet suavitatis, pars exterior multum habet splendoris. Decor exterioris conversationis consistit in *quatuor. Primum* est membrorum continentia. Isa. 33. *Qui excutit manus suas ab omni munere. Qui obturat aures ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum, ipse in excelsis habitabit. Secundum* est mandatorum obedientia, Ecclesiastici 35. *Salutare sacrificium est obedire mandatis. Tertium* patientia adversorum Lucæ 21. *In patientia vestra possidebitis animas vestras. Quartum* est fraterna societas. Proverb. 18. *Frater qui adiuvatur à fratre quasi civitas firma.* Vestis ista dignum facit ingressus cœlestis, sicut *vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem.* Quibusdam diabolus vestes præscindet, sicut Hanon rex filiarum Ammon legitur fecisse nuntiis David 2. Reg. 10. per manifestam enim incontinentiam denudata sunt eorum pudibunda. Quidam *etiam* vestem partitam habent, qui in parte novitatem vitæ assumpserunt, in parte vitæ vetustatem retinuerunt contra illud. Matth. 9. *Nemo immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus.* Majores doctrina & exemplo procurare debent minoribus vestem spiritualem.

II. Spiritualis. Pro nuditate spirituali vestis duplex fidelem fidelium omnium.
Vestis duplex religiosorum interior & exterior.
Decor exterioris vestis, id est conversationis quadruplex.
1.
2.
3.
4.
Isa. 9. Vestes duplices vitandæ.
1.
2.

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Docet hic sermo ex themate cur & quando oculos ad Deum habere debemus.

SERMO XC.

Oculi mei semper ad Dominum quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos. *Psalm.* 24.

CVm Ecclesia de beato Martino hodie solennizat, gratias eius fidelibus debet ostendere ut eas imitentur. Vna vero gratia ipsius fuit quod oculos cordis libenter habuit ad Deum & oculos corporis ad cœlum. Exemplo cuius fideles oculos cordis libenter habere debent ad Deum, & ad idem excitantur exemplo David iuxta verbum propositum.

Imitandus S. Martinus ut oculos nostros ad Deum habeamus.

Et notandum quod *octo* sunt quæ nos ad hoc incitare possunt. *Primum* est corporis humani figura, dedit enim Deus homini figuram corporis erectam, & rectitudo lineæ ad rectitudinem bonorum. Seneca. Cum cætera animalia natura deiecit ad pastum, hominem erexit ad sidera, homines polum conspectant, animalia cætera terram.

Ad hoc incitant & iuvant nos octo.
1.

Os homini sublime dedit, cœlumque videre. Iussit.

Augustinus in libro de doctrina Christiana. Non discordet cor tuum à facie tua. Non habeas sursum faciem & cor deorsum, indecens enim est cor belluinum inhabitare corpus humanum. Cor belluinum habent qui oculos cordis statuerunt declinare in terram. Psalm. 48. *Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis.* Bernardus. Puto quod universa dicerent si loqui fas eis esset. *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*, &c. Genes. 3. *Secundum* est natura animæ: sicut enim ignis naturaliter tendit sursum & terra deorsum, ita anima naturaliter tendit ad Deum. Augustinus in libro confessionum. Fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Oculus animæ ad Dei visionem est

2.

creatus, hic enim non satiatur oculus visu, sed in Dei visione erit ejus satietas Pf.16 *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Visio Dei perfectio est oculi interioris. Joan. 17. *Hæc est vita æterna ut cognoscant te*, &c. Super illud Psal.90. *Ostendam illi salutare meum*, dicit Glossa quod visio est tota merces. *Tertium* est universitas creaturarum. Augustinus. Nutus tui sunt Domine omne decus creaturarum. Magnitudo creaturarum ostendit Dei potentiam, varietas & pulchritudo sapientiam, utilitas Dei bonitatem. *Quartum* est multitudo beneficiorum quæ à Deo suscipimus & suscepimus, scilicet beneficium creationis, incarnationis, redemptionis, gubernationis, defensionis & conservationis; conservationis, inquam, in esse, vel in bene esse, vel ut non in nihilum redigamur. *Quintum* est multitudo malorum quæ sustinemus, scilicet culpæ & pœnæ, ad quod pertinet verbum propositum: *Oculi mei semper*, &c. *Ipse evellet de laqueo pedes*, qui sunt in laqueis vel in compedibus diaboli. Respice in me, quia *ad te levavi oculos meos qui habitas in cælis Ecce sicut oculi servi in manibus Domini sui, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum.* Psal. 122. *Sextum* est magnitudo mercedis, quam ab eo speramus. Augustinus. Labor te terret, vide mercedem, &c. *Septimum* est æternitas pœnarum quam ab ipso timemus. Proverb.28. *Viri impij non cogitant judicium, qui autem requirunt Dominum animadvertunt ei. Octavum* est multiplex utilitas quæ sequitur ex hoc quod oculos cordis ad Deū habemus. *Una* utilitas est quod Deus habet oculos suos ad te, si tu oculos tuos habes ad eum. Pf.33. *Oculi Domini super justos* Iterū Pf.31. *Firmabo super te oculos meos.* Glossa. Non auferam oculos meos à te, quia tu semper levas oculos tuos ad me. *Secunda* utilitas, quia sic multæ tentationes vitantur. Proverb 1. *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum.* Glossa. Facile evadet laqueos diaboli, qui oculos habet in cœlis Job 18. *Abscondita est in terra pedica ejus. Tertia* utilitas quod secundum diversas de Deo meditationes oriuntur diversæ affectiones in quibus anima multum proficit. Nam meditationem divinæ sapientiæ omnia aspicientis sequitur pudor, meditationem divinæ misericordiæ sequitur spes, meditationem divinæ bonitatis sequitur affectio amicitiæ, meditationem divinæ suavitatis sequitur amor.

Oculi nostri sint ad Dominum semper dupliciter. Et *notandum* quod oculi nostri debent esse ad Dominum semper, & tempore prosperitatis & adversitatis, & tempore juventutis & senectutis. Quidam tempore adversitatis recurrunt ad Dominum, tempore prosperitatis de ipso non curantes, cor ignobile habentes, in corde enim nobili plus proficiunt bona quam mala. Contrarium autem fit in corde ignobili. Quidam etiam in juventute de Deo non curantes in senectute ad Deum recurrunt, quasi non tenerent juventutem à Deo sicut & senectutem. Cum melior sit juventus senectute, pro illa potius & in illa serviendum est Deo & ad Deum oculos habere debemus, ut ab eo exemplum sumamus, adjutorium speremus, præmium expectemus.

(Margin: 1. Tempore prosperitatis & adversitatis; 2. Tempore juventutis & senectutis; Utilitas triplex hujus rei.)

Epilogus. Considerantes ergo fratres charissimi hujus sancti Confessoris & Pontificis sanctam vitam nobis imitandam, propositam, studeamus ambulare dignè Deo fructificantes in omni bono. Nam ex donis sive talentis Dei receptis obligamur reportare eadem cum usura, quæ & data sunt nobis ut Deo adhæreamus Quod beatus Martinus sua intercessione facere ac impetrare dignetur.

DE BEATA CÆCILIA VIRGINE.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Sermo hic explicando parabolam Evangelicam multas pulchras doctrinas in medium affert.

Simile est regnum cœlorum decem virginibus quæ accipientes lampades suas exierunt obviam sponso & sponsæ. *Matth. 25.* SERMO XCI.

HÆc parabola de decem virginibus à Salvatore dicta & à Matthæo scripta recitatur in Ecclesia, quoniam solemnizamus ad beatæ Cæciliæ commendationem & nostram ædificationem, circa quā *quatuor* nobis sunt attendenda. *Primo* quid per has virgines designetur. *Secundo* circa prudentes, in quibus earum prudentia attendatur. *Tertio* circa fatuas, in quibus attendatur earum fatuitas. *Quarto* quæ in hac parabola de sponso dicantur. (Quatuor in hac parabola explicātur.)

I. Circa Primum notandum quod in scriptura sacra aliquando dicuntur virgines quæ habent carnis integritatem. August. super illud 2 Corinth. 11. *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo.* Virginitas carnis corpus est intactum. Aliquando dicuntur virgines continentes se à delectationibus. Secundum sensum istum sic inter virgines comprehenduntur & fatuæ & prudentes. Glossa. Decem virgines sunt quæ se à luxu sæculi continent. quandoque verò nomen virginis strictius sumitur ut non comprehendat nisi prudentes virgines, & secundum hoc dicit Augustinus quod virginitas mentis consistit in hoc quod fides sit integra, spes solida & charitas sincera. Et pertinent hæc tria ad tres vires animæ, rationalem, concupiscibilem & irascibilem. Fides integra est quæ credit omnia credenda, hanc non habent mulieres sortilegæ Spes solida est quæ innititur Deo, sicut summæ veritati, quæ innitenti sibi modo debito se non subtrahit. Vanitas innitenti sibi fulcimentum non tribuit. Aliqui Deo ita tenuiter innituntur ac si esset baculus arundineus. In divitiis vero & honoribus ita confidunt, ac si non essent fallaces, qui merito corruunt Proverb 11. *Qui confidunt in divitiis suis corruent.* 1. ad Timoth. 6. *Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere, nec sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo.* Charitas sincera est quæ amat Deum propter se, cui non miscetur inordinatus amor terrenorum. Regnum cœlorum, id est Ecclesia, cujus vita esse debet regia & cœlestis similis est decem virginibus Sic enim in ea accidit sicut in negotio hujus parabolæ accidere potuit. Illa vita regia est, in qua consulitur, imperatur, paretur modo debito, hoc enim pertinet ad regnum bene dispositum Cœlestis est Ecclesia *origine, conversatione, similitudine.* Ad *primum* pertinet illud Apocal. 21. *Vidi civitatem sanctam Ierusalem, descendentem de cœlo.* Intelligenda est descendisse de cœlo formaliter, scilicet quantum ad gratiam, quæ sancta est. Ad *secundum* pertinet illud ad Philip. 3. *Nostra conversatio in cœlis est. Similitudine* cœlestis est, quia à terrenis est remota, quantum ad amorem, sicut cœli exaltantur à terra Item Ecclesia habitatio est Dei, locus amoris & gaudij, ornata virtutibus & sanctis operibus sicut cœlum sideribus, & arcana Dei in ea celantur Lampades, id est opera luminosa habent, qui se à delectationibus continent, sive hoc faciant propter Deum, sive propter mundum, amore scilicet laudis mundanæ vel gratiæ Cum sponsus venturus sit ei appropinquant non loco sed similitudine. Virgines ei

(Margin: 1, 2. Virgines in scriptura dicuntur tripliciter; Hæc virginitas consistit in tribus virtutibus: Fide, Spe, Charitate; Ecclesia similis est regno cœlorum regia ob tria; Cœlestis ob tria 1, 2, 3; Habitatio Dei est; Actiones virginum in hac parabola explicantur.)

obviam exeunt, quæ ponendo mundum sub pedibus per contemptum eorum quæ in mundo sunt ei appropinquant, voluntati ejus concordando & excendo à proprio sensu & propria voluntate se elevando. Thren. 3. dicitur de contemptore mundi, *levavit se supra se.*

II. Prudentiæ virginum prudentium in tribus consistit. Circa Secundum notandum quod prudentia virginum prudentium in tribus consistit *Primum* est quod oleum in vasis suis accipiunt, *secundum* est quod de insufficientia sua metuunt, *tertium* quod in adventu sponsi paratæ sunt. Prudentia sponsæ maximè attenditur in studio placendi sponso. Hieron. in Epistolis. Tantò majori studio placendi opus est, quantò major est cui placendum est. I. ad Corinth 7. *Mulier innupta & virgo cogitat quæ Dei sunt, ut sit sancta corpore & spiritu. Quæ autem nupta est cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro*, amore verò maxime placet ei. Seneca. Si vis amari, ama. Maximè vero sponsus à sponsa amatur in pauperibus parentibus vel in membris suis, quod ad paupertatem pertinet, quæ sponso suo maximè placet. Nil enim est quod ita nos Deo amabiles faciat, ut est pietas, ut dicit Augustinus. Prudentia ergo maxima virginis est, ut in vase cordis oleum habeat charitatis & pietatis, Bernardus. Castitas sine charitate est lampas sine oleo. Subtrahe oleum, lampas non lucet: tolle charitatem, castitas non placet Sicut dilectio Dei honorabilis est sapientia, sic defectus divinæ dilectionis est contemptibilis sapientia. Magna fatuitas est non cavere defectum illius rei, sine qua cætera non prosunt. 1. Corinth. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas*, &c. *Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Augustinus. Attende quanta est charitas, quæ si desit habentur frustra cætera. Si autem adsit, alia omnia habet vel in se vel in alijs. Oleum etiam potest intelligi propter suavitatem. Oleum habet in vase suo, qui Deum amat & ab eo amatur & credit se ei placere: gloriosissimum enim est à rege gloriæ amari. 2. ad Corinth. 1. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Prudentia magna est humiliter de se sentire & de insufficientia propria timere Proverb 11. *Ubi humilitas, ibi sapientia.* Magna est etiam prudentia sponsæ ad adventum sponsi semper esse paratam, cum adventus ejus non prævideatur. Ad apparatum verò duo pertinent, scilicet byssus virginalis puritatis, & purpura ferventis charitatis. Proverb. ult. *Byssus & purpura indumentum ejus.* Apocal. 19. tangitur de primo *Venerunt nuptiæ agni & uxor ejus paravit se. Et datum est illi ut operiat se byssino splendenti & candido.* Bene parata est sponsa quando ornata est ut sponsus, qui est candidus & rubicundus Cantic 5.

Maximè in duabus virtutibus sponso maximè placentibus.

Pietate.

Charitate.

1.

2.

3.

Apparatus consistit in duabus virtutibus.

III. Fatuitas virginum in tribus consistit. Circa Tertium notandum quod fatuitas fatuarum virginum in *tribus* consistit. *Primum* est quod oleum non habent in vasis suis, quærentes laudem & gloriam ab hominibus. *Secunda fatuitas* quod de gloria Dei quæ vera est non curant & quam habere possent, vanam sibi gloriam ab hominibus vendicantes Joan. 5. *Quomodo potestis credere qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est non quæritis? Tertia fatuitas* est quod imparatæ dormiunt & dormitant. Cum enim intrare deberent, separare nolunt Prov. 24. *Parum, inquam dormies modicum dormitabis, & pauxillum conseres manus, ut quiescas, & veniet tibi quasi cursor egestas & pauperies quasi vir armatus.*

IV. Tria de sponso dicta explicantur. Circa Quartum notandum quod tria de sponso dicuntur, scilicet quod moram facit. media nocte subito venit, morantes janua clausa se nescire ostendit. *Mora* sponsi misericordia est, ut scilicet se præparent qui se præparare neglexerunt, sed multi ex ejus bonitate malitiam contrahunt, peccantes in ejus misericordiam, quibus frequenter accidit quod cum esset eis misericordia necessaria, non habent eam. Rom. 2. *An ignoras quoniam benignitas Dei te ad pœnitentiam adducit. Secundum autem duritiam tuam & cor impœnitens thesaurizas tibi iram*, &c. *Secundo* nocte venit sponsus, subito enim media nocte clamor factus est: ecce sponsus venit. Prima Thessal. *Dies Domini sicut fur ita in nocte veniet.* Clamor ille determinatur. 1. Corinth 15. ubi dicitur: *Canet enim tuba.* Et prima Thessal. 4. *In voce angeli & in tuba Dei descendet de cœlo. Tertio* sponsus ostendit se nescire morantes janua clausa. August. Post mendacium non patet pretium aut meritorum locus. Apocal. 3 *Claudit & nemo aperit.*

1.

2.

3.

Beata Cæcilia verè virgo prudens fuit, quæ oleum charitatis & pietatis in vase cordis habuit. Magna enim fuit ea gratia, cum de pauperibus fuit, & ab amore sponsi nullo tormento separari potuit. Mundi gloriam sprevit, contra quam cilicium gestavit veste deaurata foris, & ornata bysso virginalis puritatis & purpura martyrij in thalamum sponsi sui recepta fuit.

Beata Cæcilia quomodo fuerit virgo prudens.

Notandum quod secundum Hilarium & Hieronymum in denario numero virginum designati sunt judicandi de perfectione aut negligentia operum virtutum. Verum fatuæ virgines in aliena laude scilicet hominum fulciunt sua desideria, carentes oleo bonorum operum in conscientijs, & ideo earum lampades, id est fidei lumina extinguuntur, quæ foventur operibus misericordiæ. Unde secundum Chrysostomum Evangelista vocat oleum quodcunque circa indigentes auxilium sive in eleemosyna, sive in virtutibus, sive in consilijs.

Explicatio brevior parabolæ.

Quia ergo desponsati sumus in fide Deo viro animæ, & reddituri sumus rationes operum quæ in corpore gessimus, ideo hic exornemus lampades sensuum nostrorum usibus rectis & salvificis, ignoramus namque diem judicij, ideo sollicitè præparemus bonorum operum lumen. Magna est enim Dei severitas post judicium, cujus ante tam ineffabilis prærogata est misericordia. Sic enim scriptum est Ecclesiastici 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo*, omnium remuneratori.

Epilogus exhortatorius.

DE BEATO CLEMENTE PAPA
SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo ad vigilandum ex themate hortatur primò fideles omnes consideratione Mortis & Iudicij, deinde Prælatos duas alias ob causas.

SERMO XCII.

Vigilate quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. *Matth.* 24.

Ecclesia solennizans hodie de beato Clemente, qui super gregem Domini fideliter vigilavit, ad ejus commendationem recitat exhortationem ad vigilandum à Domino factam, & ab ipso impletam. Dominus verò ad vigilandum exhortans ostendit triplicem esse vigilandi necessitatem. *Prima* est *Domini venturi reverentia*, *secunda* est *hostis malitia*, *tertia gregis commissi charitas.* Incitamur ad vigilandum, ut aspiciamus ad id quod est infra. Ad *primum* pertinet illud. *Vigilate*, &c Ad *secundum* illud *Si sciret pater familias*, &c. Ad *tertium* illud. *Quis putas est fidelis servus & prudens?*

Vigilandi triplex necessitas.

Vigilantia ad quam hortatur nos in duobus attenditur, scilicet in solicitudine de his quæ ad salutem

Adventus Dominici ad judicium

tem pertinent, & strenuitate declinandi ab his quæ sunt mala, & faciendi bona. Et intelligitur verbum propositum de adventu ad judicium, sed distinguitur *duplex judicium* : scilicet *judicium universale*, quod erit in fine mundi, & *judicium particulare*, quod est in morte uniuscujusque : & ad adventum ad utrumque debet se quilibet præparare.

Adventus Domini duplex.

1 Ad judiciū universale.

De adventu ad judicium universale solicitus erat S. Hieronymus qui dicebat : *Sive comedam sive bibam, sive aliquid aliud faciam, semper insonare videtur auribus meis illa terribilis tuba. Surgite mortui venite ad judicium.* Et Job 31. *Quid faciam cum surrexerit ad judicandum Deus*, &c. *Et cum quæsierit quid respondebo ei ?* Meditatio illa multum valet ad salutem impetrandam. In vitis patrum dixit Abbas Amon cuidam fratri interroganti aliquem sermonem: Vade & fac aliquando cogitationem tuam qualem faciunt illi qui sunt in carcere. Illi enim interrogant homines ubi est judex ? & quando veniet ? & in expectatione pœnarum suarum plorant. Sic & Monachus debet animam suam objurgare dicendo. Væ mihi quia habeo adstare ante tribunal Christi & actuum meorum reddere rationem. Si sic semper meditatus fueris poteris salvus esse. Item in vitis patrum dixit Abbas Helias tres res timeo. Una est quando anima mea egressura est de corpore; alia quando occursurus sum Deo; tertia quando proferenda est sententia. Ad præparationem monemur, Ecclesiastici 18. *Ante judicium interroga teipsum.* In eodem. *Ante judicium præpara tibi justitiam.* Psal. 111. *Beatus homo qui miseretur & commodat, disponet sermones suos in judicio.* Malum valde & nocivum est quod de judicio non cogitant. Psal. 9. *Inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.* Et subdit. *Auferuntur judicia tua à facie ejus.* Proverb. 28. *Viri iniqui non cogitant judicium, qui autem requirunt Dominum animadvertunt omnia.*

2 Ad judiciū particulare.

Adventum Domini ad judicium particulare vigilanter expectare debemus, ut jugem memoriam mortis habeamus, & sic vivamus quasi cras morituri simus & judicandi.

Mortis memoria conducit ad sex

Nota quod valde utile est memoria mortis. Ecclesiastici 7. *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Hieron. Platonis est sententia & omnium sapientum, vitam meditationem esse mortis. Sapiens. Summa est Philosophia, assidua mortis consideratio. valet enim mortis memoria ad *sex*.

1 *Primo* ad fugam vitiorum vel saltem fiendorum. Sicut timent latrones judicis adventum, sic vitia mortem. Terribilis est eis locus iste, quasi porta inferni, aut ex toto hominem tunc deserunt, aut certe contemnunt. E contrario vitia in his secura sunt, qui non habent mortis suæ memoriam. Thren. 1. *Sordes ejus in pedibus ejus, non est recordata finis sui.*

2 *Secundo* valet ad contemptū mundi. Hieron. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat moriturum. Ecclesiastes 11. *Si multis annis vixerit homo, & in omnibus his lætus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum malorum, qui cum venerint vanitatis arguentur præterita.*

Triplex Mundi vanitas arguetur in morte.

In morte vanitatis arguuntur illa omnia quæ pertinent ad sapientiam mundi. Illa pars quæ pertinet ad congregationem & conservationem divitiarum vanitatis arguitur, quando hinc nudus revertitur in terram, sicut nudus egressus fuerat de utero matris suæ. Job 1. Illa pars quæ pertinet ad delitias vanitatis arguitur, quando corpus delicatè nutritum vermibus in escam datur. Quæ pertinent ad honorem mundi vel gloriam arguuntur vanitatis, quando ille qui super alios esse volebat, sub terra ponitur & vadunt super eum asini & porci.

3 *Tertio* ad sui contemptum, facit enim quod homo cognoscat se quasi per resolutionem, qui modus cognitionis verissimus est. Et hoc est quod David orat dicens: *Sciant gentes quoniam homines sunt*, id est de humo. Psal. 9. Inde est humilitas. Qui sic se cognoscit cum videt in se insurgere aliquem motum superbiæ, dicit sibi : *quid superbis terra & cinis ?* Ecclesiastici 10. Non debet esse terra super alias creaturas, cum naturaliter inferior sit aliis. Et cineri non expedit hoc, ne à vento dispergatur.

4 *Quarto* ut homo rectè se regat in via præsentis vitæ, sicut aves candâ se regunt volando per aëra & pisces natando per aquam, sic sapiens fine se regit in his quæ sunt ad finem.

5 *Quinto* ad temperandam lætitiam præsentem; sicut & alia mala pœnalia corda destituunt, unde *risus dolore miscebitur & extrema gaudij luctus occupat.* Proverb. 14. Et Ecclesiastici 11. *In die bonorum non immemor sis malorum.*

6 *Sexto* ad hoc quod homo rectè judicet de præsenti vita & futura. Qui enim per meditationem ponit se in statu mortis, quasi in medio præsentis vitæ & futuræ, & utramque de prope videt, non fallitur visus ejus. Ille qui se tenet in initio vitæ suæ non interponens sibi medium præsentis vitæ & futuræ, quandoquidem se sperat victurum, non bene potest judicare de vita futura, sicut fecerat dives ille qui dicebat animæ suæ : *multa bona habes reposita in annos plurimos, epulare*, &c. *Cui Dominus: hac nocte repetent animam tuam à te.* Dominus reposuit eum in finem vitæ suæ. Luc. 12.

Ad Judiciū venturus est Dominus.

Item notandum quod Dominus venturus est ad judicium 1 *ad perscrutandum.* Sophon. 1. *Scrutabor Jerusalem in lucernis, & visitabo super viros defixos in fæcibus suis.* Bernardus. Quid tunc in Babylone, si in Jerusalem manet scrutinium? Maximè scrutabitur Prælatos. Sap. 6. *Audite hoc reges*, &c. *Interrogabit opera vestra & cogitationes scrutabitur.* Magnum erit scrutinium quod erit de cogitationibus & de verbo otioso. In eodem. *Potentes potenter tormenta patientur.* 2 Item venturus est *ad puniendum* & maximè superbos. Psal. 30. *Retribuet abundanter facientibus superbiam.* Isai 2. *Dies Domini exercituum super omnem superbum.* Ejusdem 28. *Pedibus conculcabitur corona superbiæ.* Mich. 1. *Calcabit Dominus super excelsa terræ.* 3 Item venturus est *ad remunerandum* humiles Isa. 61. *Ad annunciandum misit me*, &c. *Ut darem eis coronam pro cinere*, id est gloriam pro humilitate pœnitentiæ.

II. Hostis malitia.

Prælatio officia quinque

Circa secundum notandum quod Prælatus paterfamilias dicitur, ad modum enim patrisfamilias debet subditos suos *agnoscere, docere, vestire, pascere, protegere*.

1 Subditi agnoscere

Ad *primum* pertinet illud Proverb. 27. *Diligenter agnosce vultū pecoris tui.* Joan. 10. *Agnosco meas.* Proverb. 12 *Novit justus animas jumentorum suorum.*

2 Docere.

Prælatus subditos suos *docet*, cum exēplo suo bono eos ad honestatem conversationis inducit.

3 Vestire.

De *vestitu* Proverb. ult. *Quæsivit lanam & linum & operata est consilio manuum suarum.* In eodem *Omnes domestici ejus vestiti sunt duplicibus*, scilicet fortitudine & decore In eodem. *Fortitudo & decor indumentum ejus.*

4 Pascere.

Et de *pabulo* habetur in Evang. Joan. 21. *Pasce agnos meos.*

5 Protegere.

De *protectione*. 1. Machab. 3. *Protegebat Judas gladio castra Israelis.* Per simile ostenditur, quod sit vigilandum. Si enim vigilaretur pro terreno incommodo, multo magis vigilandum esset pro majori incommodo vitando. Unde illud. *Si sciret paterfamilias qua hora fur veniret*, exponit Chrysostomus dupliciter.

Fur hic significat duo.

1. Diabolum.

Primo vocat *furem diabolum*, domum mentem, quam si intrat per negligentiam janitoris; id est rationis spoliat domum vestimentis justitiæ, auro sapientiæ, argento innocentiæ.

2. Mortem

Secundo vocat *furem mortem* quia occultè venit. 1. ad Thessal. 5. *Dies Domini sicut fur ita in nocte veniet.* Apocal. 3. *Si non vigilaveris, veniam tibi tanquam fur.* Sicut fur domum intrat & perfodit, sic mors spiritu dormiente habitaculum carnis corrumpit & animam violentè perfodiens extrahit.

III. Charitas gregis.

Circa Tertium notandum quod qui gregi dominico præest, multum debet eum movere ad vigilandum Rom. 12. *Qui præest in solicitudine*, supple *præsit*. 2. ad Timoth. 4. *Tu vero vigila*, loquitur Timotheo, qui erat Episcopus. Actor. 20. de rectoribus Ecclesiæ Ephesiorum. *Vigilate memoria retinentes*, &c. Alia pertinentia ad istam materiam require in sermone sancti Gregorij de illo verbo *vigilate*, &c. Et in festo sancti Ambrosij in sermone illo: *Quis putas est fidelis?* &c.

IN FESTO S. CATHARINÆ

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In principio comparat hic sermo S. Catharinam forti mulieri, de qua thema loquitur. Deinde explicat thema de filiis & servis Dei, & circa finem de S. Catharina.

SERMO XCIII.

Multæ filiæ congregaverunt sibi divitias, tu verò supergressa es universas *Proverb. ult.*

S. Catharina quomodo fuerit mulier fortis Salomonis.

VErbum propositum quod dictum est à Salomone in laudem fortis mulieris satis convenienter beatæ Catharinæ convenit, de qua hodie solennizamus, quæ verè fortis fuit, cum eam nec prosperitas nec adversitas vincere potuit, quam diabolus duabus manibus impugnaverat, nec eam dejicere poterat, quia nec bona hujus mundi poterant eam allicere, nec mala terrere ut à Christo separaretur. Parvulum castrum quod habuit, id est castrum corporis sui toto tempore vitæ suæ defendit contra hostem tam potentem scilicet diabolum. Ipsa nobilissimam speciem fortitudinis, scilicet patientiam habuit. Proverb. 16. *Melior est vir patiens viro forti.*

Tria circa thema tractantur.

I. Animæ iustæ sunt filiæ. Animæ peccatrices sunt servæ.

Circa verbum propositum Primo attendendum est quod animæ justæ filiæ dicuntur non servæ vel ancillæ. Animæ peccatrices ancillæ sunt & servæ diaboli. Augustinus. Malus tot dominorum servus est quot vitiorum. Sap. Omnis sapiens liber, omnis stultus servus putatur. Bernardus. An non servus cui dominatur iniquitas. Avarus servus vocatur & venalis est. Ecclesiastici 10. *Nihil iniquius quam amare pecuniam, hic enim & animam venalem habet.* Luxuriosus servus est, scilicet membrorum pertinentium ad generationem, quibus contra Deum & salutem animæ suæ obedit. Illius obedientiæ servitutem ostendit Dominus. Luc. 6. *Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico?* Melius esset servum unius leprosi esse quam illorum membrorum. Superbus est servus vanæ gloriæ, ad cujus imperium aliquando morti se exponit, ut patet in militibus gloriam mundanam sectantibus. Iracundus servus est malitiæ adeo ut ejus motum à se excutere non possit, unde fatetur se non posse remittere odium.

II. Filij & servi Dei quas congregent divitias.

Qui servi Dei sunt divitias non congregant sed paupertatem, qui enim divites efficiuntur pluribus indigent quam ante, ad minus indiget familia cui multa sunt necessaria, & omnes indigentiæ eius sunt Domini. Ecclesiastes 5. *Vbi multæ opes multi sunt qui comedant eas.* Et quid prodest possessori nisi quod cernit divitias oculis suis? & si multum amet eas, cum videt eas comedi, tale est ac si videret se comedi. Boet. Illud verum est, neminem quam pluribus indigere, quam qui plura possidet. Filij Dei & filiæ congregant veras divitias, virtutes & virtutum opera Bernardus. Veræ divitiæ non sunt opes, sed virtutes quas ideo conscientia parat ut in perpetuum dives fiat. Secundum Bernardum. Aurum & argentum sunt terra rubea & alba, quæ non virtus eorum sed error hominum pretiosa facit. Sap. 7. *Omne aurum comparatione sapientia arena est exigua, & quasi lutum æstimabitur argentum in conspectu illius* Et notandum quod *quinque modis* ditatur aliquis: scilicet *thesauri inventione, seminatione, associatione, negotiatione, liberalis Domini cui servit remuneratione. Primo modo* ditat hominem *voluntaria paupertas.* Matth. 13. *Simile est regnum cælorum thesauro abscôdito in agro.* Ager est religio ubi regnum cœlorum est absconditum, id est vita regia & cœlestis, quæ terræ amotione invenitur. Una pars terræ, id est terrenitas amovetur, quando amor divitiarum deseritur per abrenuntiationem proprietatis. Alia pars, quando amor delitiarum amovetur per votum castitatis & propositum abstinentiæ regularis. Alia pars, quando amor honoris deseritur per humilitatẽ obedientiæ. Sic inveniuntur veræ divitiæ & delitiæ & honor verus. De divitiis patet ex verbo Augustini dicentis. Aurum habens in arca dives est, Deum habens in conscientia dives non est: conjunge Deum & aurum, arcam & conscientiam De delitiis patet Proverb. 15. *Secura mens quasi juge convivium.* Ecclesiastici 30. *Non est oblectamentum super cordis gaudium.* De gloria 2 Corinth 1. *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ.* Vita regia est in religione, cum debito modo ibi consulitur, præcipitur, obeditur, cœlum est ibi, ubi Deus habitat, & ubi est locus luminis & amoris & divinæ laudis. *Seminatione* ditat *pietas* 2. Corinth. 9 *Qui parce seminat parce & metet.* Super illud. Matth. 16 *Qui voluerit animam suam salvam facere*, &c. dicit Glossa, quasi dicatur agricolæ, frumentum si servas perdis: si seminas renovas Bona præsentia quasi seminalia sunt, parva sunt & parum durabilia, unde seminanda sunt ut multiplicentur & conserventur. *Associatione* ditat *charitas.* Gregorius. Pensent invidi quantum bonum est charitas quæ aliena bona sine labore sua facit. Psal. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te Negotiatione* ditat *prudentia*, ad quod pertinet parabola de talentis. Matth. 25 *Remuneratione* Domini liberalis ditat *humilitas*, qui enim in servitio Domini humiliatur ad regnum cœleste exaltatur. 1. Reg. 2 *Quicumque honorificaverit me glorificabo eum.* Humilitas Deum honorat, ideo honoratur ab eo meritò. Ecclesiastici 3. *Magna potentia solius Dei est & ab humilibus honoratur.*

Ditantur quinque modis.

1. Thesauri inventione ditat religiosus statu tripliciter.

2. Seminatione ditat pietas seu Misericordia.

3. Associatione ditat charitas.

4. Negotiatione ditat prudentia.

5. Remuneratione ditat humilitas.

III. S. Catharinæ duplex meritum.

Sequitur. *Tu supergressa es universas.* Et notandum quod beata Catharina dives est & sibi & nobis propter meritum aureæ & aureolæ. Aurea debetur impletioni sanctorum præceptorum, unde videtur pertinere ad virtutem justitiæ. *Item* ipsa videtur etiam habuisse meritum triplicis aureolæ secundum tres vires animæ; secundum rationalem, concupiscibilem & irascibilem, quæ triplex aureola videtur pertinere ad tres alias virtutes Cardinales. Ipsa enim fuit prædicatrix, virgo & martyr. Primum pertinet ad vim rationalem & ad excellentiam prudentiæ. Secundum ad concupiscibilem & pertinet ad excellentiam temperantiæ. Tertium ad irascibilem & ad excellentiã fortitudinis, mors enim est maximum terribilium quæ timentur. Ad *virginitatem* pertinet lac in decollatione ejus fluens de corpore Ipsa erat de numero illarum quæ lotæ sunt lotæ Cantic 5 Ad virginitatem etiam pertinet frequentatio Angelorum, qua cognoscitur ejus virginitas, dum ipsa esset in carcere, etiam ministerium ab ipsis ei in sepultura exhibitum. Ad *prædicationem* ejus pertinet quod sepulta est in monte Sinai, ubi lex fuit data. Convenienter in ea associatus est candor sapientiæ candori virginalis munditiæ, quæ etiam habuit ruborem charitatis & patientiæ, ut bysso & purpura ornata esset, ut esset candida

1. Aurea.

2. Aureolæ triplex.

De pri—

De secundo

candida & rubicunda sicut sponsus ejus Cant. 5. Meritum verò martyrij datum est ei, ut qui ei devoti fuerint, salvi fiant. Ad quod pertinet oleum ex ejus tumba manans. In quo apparet illud, ad gladium Iesu bone, rex tu meum da paradiso spiritum collocans placatissimum. Et fac misericordiam, meam agentibus memoriam. Vox de cœlo insonuit, veni dilecta jam veni, intra thalamum sponsi tui, &c. qui te laudant salvi fiant.

IN DEDICATIONE TEMPLI.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In principio sermonis hujus variæ acceptiones vocis Dominicæ domus explicantur. In reliquo verò sermone agitur de tribus dedicationibus spiritualibus.

SERMO XCIV.

Domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudinem dierum *Psalm.* 92.

Domus Domini in scripturis pro familia sũpta quomodo sancta esse debeat.

IN sacra scriptura quandoque domus pro familia sumitur, ut in Psal. 141. *Domus Israel benedicite Domino*, & in multis aliis locis. Nos verò sumus de familia Domini, quia de mensa ejus, vos verò recumbentes, ego autem debeo ministrare, & istam domum, id est, istam familiam decet sanctitudo. Quia sanctus debet esse qui ministrat verbum Dei. Unde Psalm. 49. *Peccatori dixit Deus, quare tu enarras justitiam meam?* &c. Item sancti debent esse qui recumbunt in mensa Domini, unde Dominus. Matth. septimo *Nolite sanctum dare canibus*. Ideo rogemus Dominum, &c. *Domum tuam*, &c. Multipliciter sumitur domus in sacra scriptura, sed nunc sufficiat de quadruplici. Est enim domus Dei superior in cœlis, scilicet triumphans Ecclesia: Inferior in terris, scilicet militans Ecclesia. Interior spiritualis scilicet, fidelis anima. Exterior materialis, hoc est oratorium vel basilica. De *prima* Joannis decimo quarto. *In domo patris mei mansiones multæ sunt* De *secunda* ad Hebræos tertio. *Erat Moyses fidelis in domo ejus*. De *tertia* prima Corinthiorum tertia. *Nescitis quia templum Dei estis vos & spiritus Dei habitat in vobis?* Ad Hebr. tertio. *Christus tanquam filius in domo sua, quæ domus sumus nos, si fiduciam & gloriam spei usque ad finem firmam retineamus*. De *quarta* Isa. 56. *Domus mea domus orationis vocabitur*. Hanc quadruplicem domum Dei decet sanctitudo. Decet enim ut sanctus Dominus Deus Sabaoth habeat sanctam domum. Psal. 64. *Sanctum est templum tuum*. Et in Levitico multotiens dicitur. *Sancti estote quia ego sanctus sum*. Et quia non tantum sanctus, sed etiam æternus & in æternum sanctus est Dominus, ideò domum ejus decet sanctitudo, non ad horam tantum, sed in longitudine dierum, hoc est in perpetuum. Ut autem jugis & perpetua sit sanctitudo domus Domini, propter hoc fit dedicatio. Videmus enim in domo Dei exteriori & materiali, quod antequam dedicata fuerit potest alij usui non sancto deputari, sed postea non potest. Unde August. In oratorio nemo aliquid agat nisi ad quod factum est. Ipse etiam Dominus ejecit de templo vendentes & ementes dicens eis, Joan. 2. *Nolite facere domum patris mei domum negotiationis*, quasi diceret, domus ista dedicata est Deo, & nihil in ea debetis facere nisi sanctum Hujus domus Dei materialis dedicationis hodie festum agimus, unde propositum versiculũ qui ei competit hodie frequenter decantamus. Sed non tantum domus istius debemus agere festum, sed aliarum domorum, quæ Deo magis sunt gratæ, quæ non à puro homine, sed ab ipso Deo Christo dedicantur. Domum enim istam materialem dedicat Episcopus purus homo, sed alias domos dedicat *Christus Pontifex futurorum bonorum* Hebr. 9. *Pastor & Episcopus animarum nostrarum*. 1. Pet. 2. Nunc autem de aliarum domorum dedicatione videamus. Et *primo* de militante Ecclesia, cujus expositio ad allegoriam pertinet, *secundo* de fideli anima, cujus sermo ad mortalitatem spectat, *ultimo* de domo superiori, quam sermo anagogicè respicit, prædictum versiculum exponamus.

Alia quadruplex acceptio domus dei.

Qualis sanctitas deceat hanc domum. 19. & 20. Cap.

Materialis domus hodie festum dedicationis est.

De trium aliarum domorum dedicatione thema explicatur.

I. De dedicatione Ecclesiæ militantis allegoricè.

Dicitur ergo de Ecclesia militante *domum tuam*, &c. Ecclesiam militantem decet sanctitudo, ut sit sancta, & ministros sanctos habeat, & hoc ut magis deceret, tu Domine dedicasti eam, Ad Ephesios quinto. *Christus dilexit Ecclesiam & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet sibi Ecclesiam gloriosam, non habentem maculam neque rugam aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata*. Hic Apostolus *tria* principaliter tangit. *Primum* est *causa* motiva ex parte Christi ad dedicandum domum istam, *secundum*, *modus* ipsius dedicationis, *tertium* est *finis* quem in hoc intendebat. *Causam* motivam tangit cum dicit: *Christus dilexit Ecclesiam*, amor enim movit eum. Psalm. sexagesimo octavo. *Zelus domus tuæ comedit me*. *Modum* dedicationis tangit cum dicit: *& tradidit semetipsum*, &c Non enim alium Episcopum misit Et sicut Episcopus scalam ascendit in dedicatione ut inungat Ecclesiam in crucibus ibi factis, ita Christus ascendit scalam crucis ut domum suam ungeret oleo sui sanguinis: sed quia in dedicatione non tantum fit inunctio, sed & aspersio aquæ, ideo & bene subdit Apostolus: *Mundans eam lavacro aquæ*, id est per baptismum *in verbo vitæ*. Hoc est verbum quod accedit ad elementum & fit sacramentum. Quod dicitur verbum vitæ, quia mortuos in peccato vivificat hoc sacramentum. *Finem* dedicationis tangit Apostolus cum dicit: *ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam*, &c Gloriosam per imitationem passionis Christi, sicut cantat Ecclesia: *Vos autem gloriari oportet in cruce Domini nostri Iesu Christi*. Ad Galat. ult. *Mihi absit gloriari*, &c. *Non habentem maculam*, aperti & notorij peccati, *neque rugã*, duplicitatis & hypocrisis. Hæc est ergo sanctitudo Ecclesiæ & finis dedicationis, scilicet imitatio passionis Christi, munditia vitæ contra maculam aperti peccati, veritas sive simplicitas contra hypocrisin. Et de hac dicit: *Domum tuam Domine* &c. Indecens enim est ut postquam sic sanctificata & dedicata est à Domino Jesu Christo sanctitudinem amittat. Sed heu hodie ista longitudo multum videtur abbreviata. Nam licet ipsa Ecclesia veram sanctitudinem amittere non possit, tamen multi sunt in ea numero, qui merito de ea non sunt. Thren. 1. *Egressus est à filia Sion*, id est ab Ecclesia militante quæ est filia Sion id est, Ecclesiæ triumphantis. *Omnis decor ejus* scilicet iste triplex decor supradictus. Pauci enim sunt qui gloriam habent in imitatione Passionis Christi, imo potius gloriantur in divitiis, in delitiis, &c. de quibus ad Phil. 3. *Nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt*. Et si nos haberemus zelum Apostoli, fleremus cum ipso. Unde Joel. 1. *Accingite vos & plangite sacerdotes*, &c. *quoniam interiit de domo Dei nostri sacrificium* mortificationis carnis, de quo ad Rom. 12. *Obsecro vos per misericordiam Dei*, &c. *& libatio* lachrimarum & devotionis *de domo Dei*, id est de Ecclesia. Unde flendum esset & plangendum, sicut Mathathias plangebat. 1. Machab. 2. *Væ mihi ut quid natus sum, videre contritionem populi mei, & contritionem civi-*

De ejus dedicatione ex verbis tria notanda.

1.

2.

3.

Sanctitas ejus triplex

Longitudo ejus abbreviata.

quo ad primam sanctitatem.

ratis sanctæ, sancta in manu extraneorum facta sunt, templum ejus sicut homo ignobilis, &c quia amisit nobilitatem & gloriam quam deberet habere de imitatione Passionis Christi. *Va a gloria ejus*, id est ministri Ecclesiæ qui deberent hanc gloriam servare *captiva abducta sunt*, à Nabuzardan principe coquorũ, id est ingluvie ventris, *hujusmodi* enim, ut dicitur ad Rom. ult. *Christo non serviunt sed suo ventri*. Ecce qualiter magna pars Ecclesiæ non est gloriosa per imitationem passionis Christi. Est etiam habens maculam notoriį & notabilis peccati, habet enim maculam in oculis, id est in prælatis, de quibus Iza. 3. *Peccatum suum sicut sodoma prædicaverunt*. Propter hoc dicitur Ose. 6. *In domo Israel vidi horrendum*. Et subdit. *Ibi fornicationes Efraim*. Per Effraim qui interpretatur frugifer intelliguntur divites laici, qui fornicantur & corporaliter per libidinem, & spiritualiter per avaritiam. Ad Ephes 5. *Avaritia est idolorum servitus*. Sic ergo habet maculam aperti peccati. Habet etiam quo ad multos rugam hipocrisis. Unde Luc. 12 *Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hipochrisis*. Jam enim abundantia fermenti totã massam corrũpit discipulorũ. Hæc est ruga quæ pellem, id est conversationẽ plicat & partem mundiorem exterius ostendat. Bernardus. Tempora ista planè fœda sunt à fermento pharisæorum quod est hypochrisis, si tamen hypocrisis dici debet quæ præ abundantia latere non potest. Patet ergo qualiter à filia Sion egressus est omnis decor ejus, nam gloriosa non est per imitationem passionis, maculata per notorium peccatum, rugata per hipocrisim, & sic sanctitudinem quæ ipsam decebat in longitudine dierum amisit.

Quo ad secundam.

Quo ad tertiam.

II. De dedicatione animæ fidelis moraliter. Dictum domini ad Zachæum de fideli, maximè religiosa anima exponitur.

Moraliter *domum tuam*, &c. de fideli anima exponitur. De hac hodie cantatur quod Dominus dixit. Luc. 19. *Zachæe festinans descende*, &c. Zachæus interpretatur justus consilio, & significat virum justum & præcipuè religiosum, qui non solum justitias præceptorum sed consiliorum adimplere festinat. Et tamen dicit ei Dominus: *descende* per humilitatem, quia aliter non remaneret Dominus in domo, id est in anima ipsius, quia ipse dicit Isa. ult. secundum aliam translationem. *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum & trementem sermones meos*. Ut autem in hac domo jugiter & in longitudine dierum habitet, ipsam decet sanctitudo in longitudine dierum, quia Dominus in sancto habitat, & propter hoc dedicat eam sicut prædictum est. De cujus dedicatione dicitur 1. Thessal 5 *Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia, ut integer spiritus vester & anima & corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur*, ut scilicet sitis ei ita dedicati & appropriati, quod non possit in illa die conqueri quod spiritus vester & anima & corpus non integrè ei servierunt, nemo enim duobus dominis servire potest. Oseæ 10. *Divisum est cor eorum, nunc interibunt*. Scitis autem quod antequam Episcopus dedicet Ecclesiã, oportet quod præparetur præcipuè in tribus scilicet ut dealbetur, cruces in ea pingãtur, & ab omnibus evacuetur. Similiter si volumus ut Domin⁹ in nobis sibi dedicet domum, hæc tria faciamus, quæ etiam faciũt religiosi in triplici voto suo. Evacuant enim se ab omnibus per renuntiationẽ proprietatis, dealbãt se per votum castatis, cruces faciũt per votũ obediẽtiæ usque ad mortem. Hæc etiam innuit Apostolus esse facienda, qui antequam diceret, *ipse Deus sanctificavit vos*, præmisit *omnia probate, quod bonum est tenete, ab omni specie mala abstinete vos*. Et statim subjungit, *ipse autem Deus sanctificet*, &c. Et ne dubitent subjungit *fidelis est Deus qui vos vocavit, qui & faciet* dedicationẽ domus suæ in vobis.

Sanctitas eius. Psal. 21.

Dedicatio eius.

Math. 5. Tria præparamenta ad hanc dedicationem.

Notandum sunt *sex* quæ fiunt in dedicatione, scilicet *circuitio, aqua aspersio, ostij pulsatio, inscriptio, crucium innunctio, luminis accensio*. Hæc fiunt spiritualiter à Christo Pontifice nostro in dedicatione fidelis animæ. Circuit eam custodiendo & protegendo. Psal. 33 *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum*. Iste autem Angelus Christus est, qui mittit Angelos suos ad custodiendum nos. Zach. 9. *Circuibo domum meam*, idest fidelem animam *ex his mihi militant mihi*, idest Angelis, immo per seipsum. Psal. 124. *Dominus in circuitu populi sui*. Aspergit Dominus domum istam aquis gratiarum & lachrymarum. Psal. 50. *Asperges me Domine hysopo, & mundabor*. Per hysopum quæ est herba humilis intelligitur humilitas, per quam Dominus aspergit animam aquis gratiarum, quia humilibus dat gratiam, & lachrymarum, quia humilitas facit hominem cognoscere defectus suos & inde flere. *Item* pulsat tribulationibus & tentationibus, ut videat & faciat videri utrum homo dormiat per pigritiam. Luc. 12. ut cum venerit & pulsaverit confestim aperiatur ei. Venit Dominus cum tribulationẽ immittit, aperitur ei per patientiam & gratiarum actionem. Et tales gaudere debent, unde ait Angelus ad Tobiam. Tob. 12 *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te*. *Item* inscribit Dominus inspirando & suam voluntatem docendo. 2. Cor. 3. *Epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus*. quasi diceret: Dominus scripsit legem veterem in tabulis lapideis, sed legem novam scripsit in cordibus nostris. *Item* cruces inungit, cum in tribulatione & in austeritate pœnitentiæ consolationem infundit Psal. 44. De Christo & de quolibet justo: *Dilexisti justitiam*, idest pœnitentiam quæ delicta corrigit & emendat, *& odisti iniquitatem propterea unxit te Deus in æternum*. Bernard. Multi vident cruces nostras, qui non vident nostras unctiones. Et ideo multi fugiunt pœnitentiam. Sicut simia sentiens corticem nucis amarum, & non considerans dulcedinem nuc ei, projicit nucem. Si sentirent unctionem dulcedinis, proculdubio currerent ad crucem, Cantic. 1 dicit sponsa. *Trahe me post te*, scilicet per viam crucis, hæc est enim via arcta quæ ducit ad vitam. Et post subdit. *Curremus in odorem unguentorum tuorum*. Odor unguentorum consolationis faciet nos currere per viam istam. Et his omnibus peractis sequitur luminis accensio, quia per hoc accendit Dominus aliis lumen exempli, ut dicitur Isa. 49. *Dedi te in lumen gentium*. Tales facit currere per terram, portantes pacem & illuminantes patriam. Per hoc ergo dedicat sibi Dominus domum interiorem, id est animam fidelem. Et appropriat & conjungit Psalm. 62. *In velamento alarum tuarum exultabo. Adhæsit anima mea post te*, quare? *quia me suscepit dextera tua* Et domum istam sic dedicatam decet sanctitudo in longitudine dierum.

Sex sunt in dedicatione materiali fieri solita ad spiritualem applicantur, 1. Circuitio: 2. Aspersio: 3. Pulsatio: 4. Inscriptio: 5. Inunctio: 6. Accensio:

Anagogicè de Ecclesia triumphante potest exponi *domum tuam*, &c. quia ibi non intrat nisi sanctum. Psal. 23 *Quis ascendet in montem Dei*, &c. Sanctitas enim est vestis nuptialis, sine qua non intratur ad nuptias paradisi Matth. 22. *quomodo huc intrasti?* &c. Et hoc in longitudine dierum, quia hæc est domus non manufacta Ecclesia in cœlis. 2. ad Cor. 5. *Habemus domum non manufactam, æternam in cœlis*. Hujus dedicatio fiet in generali resurrectione, sicut dicitur super titulum Psal. 29. Quiest de dedicatione domus David, idest Christi. Tunc verè dedicabuntur justi, id est Deo dicabuntur, idest conjungentur, hic enim nullus ita dedicatur, quin adhuc possit à Deo separari, sed ibi nullus poterit. Psalm. *Beati qui habitant in domo tua Domine*, quare? quia *in sæcula sæculorum laudabunt te*. Ad hanc dedicationem perducat nos Dominus noster Jesus Christus. Amen.

III. De dedicatione Ecclesiæ triumphantis anagogicè: Sanctitas illius: Dedicatio illius:

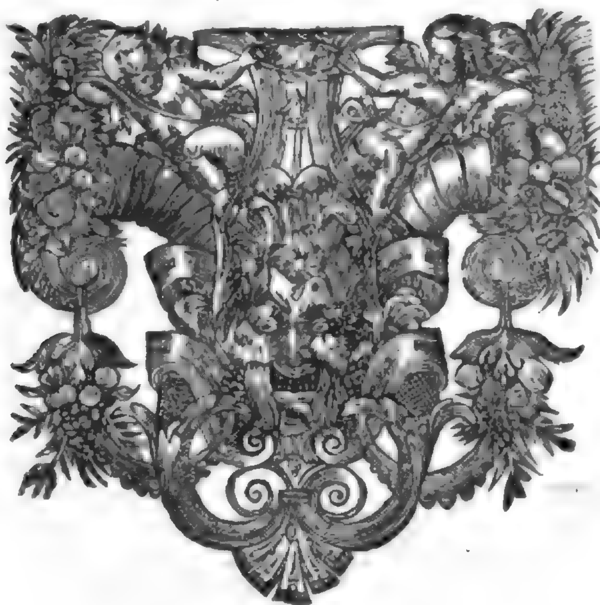
FINIS.

INDEX

INDEX ALPHABETICVS
RERVM PRÆCIPVARVM,
IN HIS TRIBUS TOMIS CONTENTARUM.

Item

ſerm. 4.

SUMMARIA

IN SECVNDA PARTE SVPER EVANGELIA.

IN TERTIA PARTE DE SANCTIS TOTIVS ANNI.

Hoc

De sancto Matthia Apostolo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Non elegit Dominus ex istis. Adhuc reliquus est parvulus & pascit oves.* 1. Reg. 16. 406

In exordio hujus sermonis David & Saul comparantur cum S. Matthia & Iuda proditore. In prima vero parte sermonis agitur de septem vitiis, quæ Deus in electis suis vel non attendit, vel rejicit, contra quam Mundus facit in suis. Secunda pars sermonis abest.

De sancto Gregorio Papa.

SERMO VNICVS.

Thema. *Optavi, & datus est mihi sensus: invocavi, & venit in me spiritus sapientiæ: & præposui illam regnis & sedibus, & divitias nihil esse dixi, in comparatione illius.* Et paulo post: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.* Sapient. 7. 408

Sermo hic primo ostendit festa sanctorum ob tria celebrari, deinde octo gratias seu virtutes S. Gregorij tractat, & primæ horum, scilicet sapientiæ, XII. excellentias enumerat.

De beato Benedicto Abbate.

SERMO VNICVS.

Thema. *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam?* Psalm 54. 410

Sermo iste in principio ostendit quomodo S. Benedictus Mundum deseruerit. Postea ex Psalmo 54. Tres sententias potissimum de contemplativis vel Mundi desertoribus explanat.

De Annuntiatione B. Virginis Mariæ.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Ave, gratia plena, Dominus tecum.* Lucæ 1. 411

Hoc sermone explicatur Angelica salutatio & variæ virtutes D.V. proferuntur.

II. Thema. *Hæc dies boni nuntij est, si tacuerimus, &c.* 4. Reg 7. 412

Hic sermo ostendit ex themate I. diem hunc festum esse commendabilem ob tria, II. fuisse tribus diem boni nuntij III. ob tria nos reprehensibiles & damnabiles esse posse in hoc festo.

De S. Ambrosio Episcopo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, &c* Matth. 24 413

Hic sermo omnis in Prælatorum exhortatione & instructione consumitur.

De beato Georgio Martyre.

SERMO VNICVS

Thema. *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me, &c* Matth. 16. Lucæ 9. 415

Sermo iste thema, quod in V. dicta dividitur, explicatur.

De beato Marco Evangelista.

SERMO VNICVS.

Thema. *Manet in me & ego in vobis.* Ioan. 15. 416

Sermo iste docet quomodo in Christo manendum & quæ commoda ex eius mansione percipiantur, quæque incommoda ex contrario.

De beato Petro Martyre.

SERMO VNICVS.

Thema. *Bonum certamen certavi, cursum consumavi, fidem servavi: in reliquo reposita est mihi corona justitiæ.* 2. Timoth. 4. 417

In hoc sermone quatuor dicta thematis exponuntur & S. Petro Martyri accommodantur.

De sanctis Philippo & Iacobo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam & finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, &c.* Sap 5. 419

Ostendit hic sermo, occasione thematis, potissimum peccatorum insaniam ex quinque.

De Inventione sanctæ Crucis.

SERMO VNICVS

Thema: *Verbum Crucis pereuntibus stultitia est, his autem qui salvi fiunt virtus Dei est* 1. Corinth 1. 420

Sermo hic quinque puncta circa thema pertractat.

De S. Ioanne ante Portam Latinam.

SERMO VNICVS.

Thema. *Conversus Petrus vidit alium discipulum quem diligebat Iesus sequentem, qui & recubuit super pectus eius & dixit, Domine quis est, qui te tradet, &c.* Ioan. ult. 421

Sermo iste tria tractat de S. Ioanne.

De beato Dominico Confessore.

SERMO VNICVS

Thema. *Enoch ante translationem habuit testimonium placuisse Deo* Hebr. 2. 422

Principio occasione sumpta ex themate docet hic sermo omnibus hominibus, sed præcipuè Clericis & Religiosis, studendum esse, ut placeant Deo ob tria, idque duobus modis obtineri. In reliquo deinde sermone docetur S. Dominicum similem fuisse Enocho in nomine, & in sex aliis; quæ ad secundum modum placendi Deo, nimirum ut sanctum Dominicum imitemur, referuntur.

De beato Barnaba Apostolo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Vos amici mei estis si feceritis quæ ego præcipio vobis.* Ioan. 15. 424

Agit hic sermo de amore seu amicitia inter Deum & homines.

De beato Gervasio & Protasio.

SERMO VNICVS.

Thema. *Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum, qui autem perseveraverit usque in finem salvus erit.* Matth. 19. 415

Hic sermo hortatur nos ad sustinentiam malorum huius vitæ, ad contemnendum odium Mundi, & ad perseverentiam.

De beato Ioanne Baptista.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Paravi lucernam Christo meo, inimicos autem eius induam confusione.* Psal. 131. 426

In hoc sermone ostenditur qualis lucerna Christi fuerit S. Ioannes; & quomodo imitandus.

II. Thema *Amen dico vobis non surrexit maior Ioanne Baptista.* Matth. 11. 427

Hic sermo ostendit excellentiam seu magnitudinem S. Ioannis ex tribus, quorum quodlibet in quatuor subdividitur.

De beato Ioanne & Paulo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Dico autem vobis amicis meis ne terreamini ab his qui occidunt corpus & post hoc non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis, timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.* Lucæ 12. 428

Duo ex themate docet hic sermo.

De beato Petro Apostolo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Simon Ioannis diligis me plus his?* 430

Primo demonstrat hic sermo quanti fiat officium pastorum Ecclesiæ à Deo. Deinde quatuor qualitates Ecclesiæ pastorum affert & explicat.

In Commemoratione S. Pauli.

SERMO VNICVS.

Thema. *Tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, cursum consumavi, servavi fidem. Ideoque reposita est mihi corona iustitiæ.* 2. ad Timoth. 4. 431

Hic sermo thematis V. dicta pertractat & explicat, eaque S. Pauli transitui seu morti de qua hoc festum, accommodat.

De beata Margarita.

SERMO VNICVS.

Thema. *Qui gloriatur in Domino glorietur.* 1. Corinth. 1. 433

Ostendit hic sermo in quibus non sit gloriandum, & in quibus gloriandum sit. II. Virgini in tribus gloriandum esse demonstrat.

De sancta Maria Magdalena.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Domus impleta est ex odore unguenti.* Ioan. 12. 436

Principio huius sermonis unctio Mariana liberaliter explicatur in reliquo vero sermone spiritualiter & præcipuè de pœnitentiæ agendæ sex duplici exemplo S. Mariæ Magdalenæ.

II. Thema. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Lucæ 10. 437

Thema huius sermonis maximè ad Religiosos spectat, ideoque de illis explicatur, duodecim documenta iis præscribuntur.

De beato Iacobo Apostolo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? dicunt ei possumus.* Matth. 20. 438

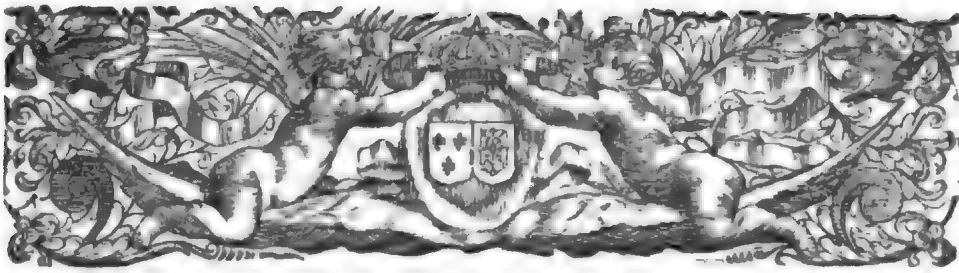
Dividitur hic sermo in duas principales partes secundum duplicem finem Ecclesiæ in celebrandis sanctorum festivitatibus. In prima vita & laudes S. Iacobi referuntur. In secunda agitur de patiendo & strenuè operando, ut in iis S. Iacobum & alios sanctos imitemur.

SUMMARIA

F I N I S.

AD SUPPLEMENTUM OPERUM
GUILLELMI PARISIENSIS EPISCOPI
PRÆFATIO.

CCE præter integrum GUILLELMI PARISIENSIS opus ex editione Veneta, Sermonumque pristinam collectionem, prodeunt in lucem eximij quatuor Tractatus ex insignis Ecclesiæ Carnotensis Bibliotheca novissimè eruti, atque appendicis & supplementi vice hic annexi. Sunt autem — Nova quatuor tractatuum editio.

1. TRACTATUS DE TRINITATE, notionibus & prædicamentis in divinis.
2. Liber DE ANIMA.
3. Posterior pars Tractatus illius qui in editione Veneta inscribitur. *NOVUS TRACTATUS DE POENITENTIA.*
4. Tractatus DE COLLATIONE ET SINGULARITATE BENEFICIORUM.

Novos illos tractatus suo ordini, qualis exhibebatur in Codice Carnotensi, restituere non potuimus; quia typis mandata propemodum erant omnia priorum editionum opera, cum à nobis postulata fuit ejusdem codicis manuscripti copia. Unde etiam factum est, ut non licuerit Venetam editionem ad fidem illius corrigere, & necesse fuerit novorum tractatuum editionem festinantius urgere. Nemini vero dubium esse debet quin quatuor isti Tractatus Guillelmo Arverno, inter Episcopos Parisienses hujus nominis tertio, Theologo & Scriptori celeberrimo tribuendi sint. Hoc enim non obscure testantur stylus pinguior, adeoque etiam cognitu facilior, frequentes aliorum operum allegationes, & eorumdem dogmatum, quod & alibi facere solet, crebræ identidem repetitiones. Fidem etiam facit codex manuscriptus Ecclesiæ nostræ, in quo opera ista Guillelmo Parisiensi nominatim ascribuntur, & cæteris ejus libris hinc inde interseruntur, ut ex subjecto ordine librorum ejusdem codicis clarius agnoscetur.

Libri DE TRINITATE meminit sæpissime ipsemet Guillelmus Parisiensis, à quo & inscribitur. *Prima pars primi sapientialis & divinalis magisterij*, vel *primus tractatus*, vel *Tractatus primus primæ Philosophiæ*. Quare & liber de Universo ab eo appellatur *secunda pars primi sapientialis & divinalis magisterij*. Quinetiam 1æ. partis de Universo cap. 23. sub finem non solum tractatus ejusdem de Trinitate, sed etiam speciatim mentio fit capituli de prædicamentis, quod quidem cum unum esset sed longiusculum, in quatuor ultima capitula partiti sumus. De hoc igitur capitulo sic habet loco supradicto. *De ipso vero errore* (ex codice Carnot. legendum est *Creatore*) *ibidem patefactum est tibi in capitulo de prædicamentis & prædicationibus quæ fiunt in rebus divinalibus, quia creare non dicit aliquid in creatore.* Ejusdem etiam tractatus de Trinitate & capituli ultimi de prædicamentis quasi unius meminit Author in libro de Anima quem edimus parte quinta capituli tertij. Quare nulla relinquitur dubitatio quin tractatus hic genuinus sit fœtus Guillelmi Parisiensis quem etiam eo titulo inter cætera ejus opera primum recenset Abbas Trithemius. In eo agit Author primò de existentia, simplicitate & omnipotentia Dei, quæ omnia, ut solemnis est ei argumentandi consuetudo, probantur metaphysicis rationibus ad instar geometricarum demonstrationum reductis. Deinde Trinitatem personarum divinarum similibus argumentis & exemplis nonnullis persuadere aggreditur. Denique post accuratam omnium fere quæ — Liber de Trinitate.

ad sanctissimæ Trinitatis mysterium pertinent tractationem, varios qui de Deo fieri possint prædicandi modos expendit in quatuor ultimis capitulis. Ubi pauca quædam de scientia, voluntate, & prædestinatione divina summatim persequitur & delibat.

SUPPLEMENTUM TRACTATUS DE POENITENTIA.

TRACTATUS NOVI DE POENITENTIA SUPPLEMENTUM quod edimus, indubitatum esse Guillelmi Parisiensis opus patet, cùm ex supradictis, tùm maxime ex ipsa intercisione precationis illius ad Deum quæ habetur cap. 18. editionis Venetæ, ubi supprimitur majori ex parte, integra vero cum reliqui operis serie in codice nostro continetur. Nihil porro videtur aliud esse, quam *secretæ confessionis exemplum*, ut habet titulus ejusdem capitis 18. in eadem editione Veneta. Continet enim orationem Pœnitentis ad Deum revertentis, secretam singulorum peccatorum expositionem, & mutuum de illis Presbyteri & Pœnitentis colloquium.

TRACTATUS DE COLLATIONE BENEFICIORUM.

In opusculo DE COLLATIONE BENEFICIORUM hoc potissimum agit Guillelmus noster, ut ostendat quænam præcipua sint Prælatorum munia, quænam debeat esse, & quam pura sive vocantis sive vocatæ personæ intentio. In ultimo capite, quod toti etiam tractatui nomen dedit, multis argumentis probat Beneficiorum, quorum unum sufficiens sit vitæ necessario victu & vestitu sustentandæ, pluralitatem illicitam esse: ostenditque imprimis Ecclesiam sic debito sibi famulatu & obsequio defraudari: neque id pio charitatis consilio, sed pravæ potius cupiditati tribuendum esse. Nemini vero scrupulus injici debet ex eo quod passim negare videatur peccatores posse fieri & esse ministros Ecclesiæ; etenim mentẽ suam interpretatur hac apposita distinctione *proposito seu voluntate* ministros non esse scribens, ratus alioquin verè Clericos esse *propter characterem Clericalem & obligationem* Deo & Ecclesiæ serviendi contractam: præsertim cum asserat disertissime cap. 5. sub finem nec suffragiorum nec sacramentorum virtuti aliquid ex ministrorum indignitate derogari. In eundem sensum Christianos eos esse negat qui Christiani non vivunt, quamquam eos & Fidem & Baptismi characterem habere posse fateatur. Quare sicubi scripsit membrum Ecclesiæ non esse qui charitatem non habet, benigne quoque exponi nullo negotio poterit. Quod si tractatus hic à Trithemio & aliis quibusdam de singularitate vel pluralitate Beneficiorum inscribatur, de qua agitur tantum in ultimo capite; inde factum est quia sæpissime denominatio à meliori & nobiliori parte desumitur, vel quia duos tractatus ex uno eodemque efficere, ut Bellarminus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, Colvenerius in notis ad Cantipratensem, Philippus Labbeus in appendice ad librum Bellarmini de Scriptoribus Ecclesiasticis. Quoniam autem in eo capite de singularitate Beneficiorum non meminit Guillelmus noster definitionis à se factæ Parisiis anno 1238. quâ cõmunibus Theologorum Parisiensium suffragiis sancitum est Thoma Cantipratensi teste lib. 1. apum cap. 19. *duo beneficia dummodo unum valeret quindecim libras Parisienses, teneri cum salute animæ non posse*; verisimile fit tractatum hunc ante annum 1238. scriptum esse, imo & ante celebrem illam disputationem quæ tribus annis antea de eodem argumento agitata fuisse ab eodem Cantipratensi narratur. Porro dissertationem hanc una cum capitulo de singularitate duorum instar tractatuum editam esse in 4°. Argentorati, anno 1507. testantur Georgius Colvenerius in notis ad Cantipratensem, & post eum Philippus Labbeus. Verùm editionem istam nobis consulere non licuit, quia nusquàm comparare potuimus.

LIBER DE ANIMA.

ANIMÆ HUMANÆ tractationem Theologico more instituere se statim ab initio profitetur Guillelmus Parisiensis: ubi sanè de spirituali ejus natura, & immortalitate; de corruptione per peccatum, & restitutione per Gratiam; de statu ejus extra corpus, & de variis ejusdem sive dotibus sive morbis, multa fuse admodum, & copiose disputat. Præter illa autem quæ suprà adduximus clare satis innotescit librum illum de anima Guillelmi Parisiensis opus esse; hoc enim & ipse quoque agnoscit multis in locis, sed præcipue partis 3. de Universo, parte 2. capitulo 3. & partis 1ª. parte 1. cap. 55. ubi testatur sibi propositum esse scribere integrum & completum de anima humana tractatum. Quamvis enim aliis in locis videatur respicere ad suum illum de anima tractatum quasi jam à se compositum, sic intelligendum videtur, quod ea jampridem explicuerat discipulis suis è suggestu, quæ postea accuratiùs elimata ediderit. Idipsum autem de omnibus ejus operibus verisimile est, nempe dictata prius fuisse privatim, & exposita discipulis, quam data in publicum & in unum veluti corpus redacta; nullo quippe discrimine posteriores libros in prioribus, & vice versa allegasse compertum est. Ubi hoc etiam observandum, quod his ut plurimum utatur verbis, *sicut audivisti, sicut dixi tibi*, quæ ea jam alias explicata fuisse dumtaxat ostendunt.

An sit Guillelmi Parisiensis.

Aliquem forte moveat quod habet codex Carnotensis hæc verba ad calcem libri de Anima. *Explicit liber de Anima quem composuit vir elevatæ intelligentiæ & profundæ speculationis Dominus Guillelmus Episcopus Parisiensis, cujus sepulchrum monstratur in choro Ecclesiæ Parisiensis cum imagine cuprea mire fabricatum &c.* Certum est enim Guillelmum nostrum sepultum fuisse in S. Victoris, ad cujus ædes sub finem vitæ præsertim sæpius diversabatur. Nihilominùs

...nihilominus tamen præterquam quod idem quoque legitur ad finem tractatus de Universo, ista potius confirmant librum esse Guillelmi Parisiensis ex testimonio disertissimo Librarij, quam dubium ullum injiciant ex ejusdem errore, quo deceptus existimavit æreum illud, quod Odonis est de Soliaco, esse Guillelmi Parisiensis monumentum. Trithemius quidem Abbas, & post eum Bellarminus unius duntaxat tractatus de animabus humanis mentionem fecere; verùm titulus iste nostro huic libro de anima magis favet, quam opusculo de immortalitate animæ, quod videtur esse ex illo ampliori tractatu excerptum.

Facessit majus negotium quod legimus in libro de anima brutorum vel etiam plantarum animas esse incorporeas. Præterquam quod enim in tractatu speciali de animæ immortalitate brutorum animas materiales putat, propositio de spiritualitate animarum in brutis tanto viro indigna videri potest. Verùm quod attinet ad tractatum de immortalitate, ostendi liquidò potest suspectam esse illius fidem in editione Veneta, multisque in locis & interpolatum & vitiatum esse, multas etiam paginas turbatas & transpositas, ut facile intelliget qui duo priora capita tractatus illius legerit ex codice Carnotensi inferius descripta. Ne vero in his diutius morer, in loco qui objici potest ex eodem tractatu varietatem video Ubi enim habet editio Veneta, *Quod si quis quærat de anima animali vel brutali an materialis forma & ipsa sit.* In codice Carnot. & quidē ad mentem Authoris accommodatius, legitur, *an immaterialis forma & ipsa sit?* videlicet sicut & anima rationalis. Hâc autem omissa quæstione quam alibi discusserat, respondet ostendendo modum quo animæ pecudum materiales dici possint, quatenus ex materia sua pendent quantum ad esse & quantum ad operari. *Cum omnis*, inquit in prædicto tractatu de immortalitate, *ejus operatio ex illa materia pendeat, & cum ejus essentia extra materiam suam esset inutilis & otiosa: & hoc ergo modo forma materialis est anima brutalis & vegetabilis, & hoc est ex materia sua pendens & quantum ad esse & quantum ad operari, & cum materiæ destructione destructibilis.* In quibus videre est animabus brutorum modum quemdam materialitatis assignari, non autem negari omnino immateriales. Adde quod sicut in libro de anima meminit libri de immortalitate, ita vice versa in libro de immortalitate ad librum de anima respicere videtur, cum ea argumenta, quæ late tractantur in eodem libro de anima, leviter attingit, subjungitque statim ab initio capitis tertij, *nunc autem ex propriis immortalitatem astruere tentabimus.* Quod quidem testimonium luculentissimum pro authoritate libri de anima, supprimitur in editione Veneta, quam sequitur hæc recentior.

Cũ tractatu de immortalitate cōparatur.

Tractatus autem utriusque convenientia facit, ne ita facile in animum inducere potuerim priorem illam de spiritualitate brutarum animarum sententiam in posteriore de immortalitate libro retractatam esse. Quippe in utroque tractatu mortales esse putat brutorum animas hac duplici ratione tum propter dependentiam ex materia quantum ad esse & quantum ad operari, cum propter inutilitatem earum extra corpora sua. Sed ne adeo novum & insolens videatur hocce Guillelmi Parisiensis dogma de spiritualitate simul & mortalitate animarum in pecudibus, paucis attingendum esse existimavi, quanta olim fuerit & nunc etiam est de animæ substantia disputatio, ut ex hac etiam qualicumque disputatione vera animæ humanæ spiritualitas & immortalitas magis illustretur.

An sententia Guillelmi Parif. de spiritualitate animarũ in brutis retractata sit.

Omnes animas sive hominum sive brutorum spirituales & immortales existimavit Pythagoras, cum docuit & à corporibus belluinis ad humana, & ab humanis ad belluina animarum transmigrationem perpetuo fieri. Errorem tam crassum aliqua ex parte correxit Plato, censuit tamen ut multis videtur inter quos Guillelmus noster libro de immortalitate circa finem, animas pecudum spirituales & immortales esse, & quod immortalitatem quidem attinet, si ita senserit, intolerabilis est error. E Christianis Tertullianus libro de anima hominum animas corporales putat, at immortales esse qui præcipuus est rei cardo asserit & contendit. Neque vero alienam esse arbitror S. Augustini expositionem l. 10. de Gen. ad litteram, quod scilicet Tertullianus *animæ timuit ne nihil esset si corpus non esset, nec de Deo valuit aliter sapere: qui quoniam acutus est, interdum contra opinionem suam visa veritate superatur.* Enimvero Tertullianus ab animæ substantia vel levissimam materialitatem videtur excludere cap. 9. cum nec aërem, nec lumen, nec ignem, aut aliquid simile esse affirmat, sed *substantiam subtiliorem quæ præ ipsa*, inquit, *tenuitatis sublimitate de fide corporalitatis periclitetur.* Adde quod cap. 11. contra Hermogenem contendat non ex materia, sed ex Dei flatu animam consistere, & cap. 32. non constare ex elementis. Unde fit ut quamvis Deum ipsum dixisset corpus, cum non elementare illud, nec materiale putet, quid aliud quam naturæ spiritualis esse Deum, imo & animam humanam existimavit? Cum autem alibi satis manifeste animæ spiritualitatem innuat, jam tum deflexisse videbitur ad Montani schisma cum librum de anima scriberet; quippe qui ibidem errorem suum de animæ corporalitate ex phantasticarum Montani mulierum visionibus confirmet.

Veterum de anima sententiæ.

Cap. 3. l. de Pænit.

De brutorum animabus nihil diserte affirmat Tertullianus: verumtamen vel bruta animalia machinarum instar artefactarum esse, vel animas eorum modo quo supra spiri-

Idem quod supra.

tales existimavit. Nempe cap. 18. libri de anima laudat Comici Epicharmi dictum, *animus audit, animus cernit, reliqua surda & cæca sunt*: & de suo quoque addit, *Quis mihi exhibebit sensum non intelligentem quod sentit, aut intellectum non sentientem quod intelligit?* quæ quidem explicari non possunt nisi ad sensum alterutrius propositionis, & maxime prioris. Lactantius Firmianus libro de ira Dei cap.7. ad sensum posterioris magis accedit, cum brutis quoque rationem & providentiam intelligentiam & cogitationem inesse scribit, ut sola penè religione, ac Dei cultu, & notitiâ à brutis homo differre videatur. Claudianus Mamertus l. 1. cap. 21. probat herbam quoque & fruticum vitam esse *incorporalem, & inlocalem & impartibilem*. Eadem sententia est authoris illius anonymi in libro τῶν ἄλόγων περὶ ψυχῆς qui editus est unà cum Origenis Philocalia. Postquam enim ostendit Platonem à Numenio male intellectum quasi senserit in Phædro animas pecudum immortales esse, cum in dialogis passim mortales asserat; ostendit ipse ex sua sententia omnes brutorum etiam, & plantarum animas incorporeas esse.

Guillelmi Parisiensis sententia de incorporeitate cujusvis animæ.

Guillelmus Parisiensis incorporeitatis dotem non ita propriam esse docet animæ rationali, ut ei soli conveniat, sicut convenit immortalitas; iisdemque simul argumentis ostendit cujuslibet animæ spiritualem esse naturam. Hæc autem omnia eo recidunt argumenta ut neque sensus, neque vita ex ulla possint corporeâ dispositione corpori cuicumque competere. Quantumcumque enim immutetur materia, nunquam fiet ut vel minimum vitæ inde exurgat, nisi aliquid præterea extrinsecus adveniat quod non sit pura puta corporalis forma. Quæ sit vis rationum istarum quæ in omnes partes versantur à Guillelmo nostro, & multis coloribus induuntur penes lectorem judicium esto. Simili sanè argumento in schola S. Thomæ probata aliunde spiritualitas animæ rationalis explicatur, ubi de formarum substantialium eductione sermo est. Alias enim omnes formas excepta rationali educi asseverant, quia secundum S. Thomam l. 2. contra Gentes c. 86. educi formam è potentia materiæ nihil aliud est quam *educi in esse per materiæ transmutationem*. Cum igitur vi actionis transmutantis materiam fiant omnes formæ materiales, è sinu quoque materiæ educi censentur. Sed non ita se habet de anima rationali; quantumvis materiam immutes vi transmutationis illius præcisè nunquam emerget forma illa quæ ex libro de anima demonstratur esse incorporea & extrinsecus adveniens. Adduci potest explicationis ergo cereæ massæ exemplum Aristoteli familiare: ex hujusce etenim cereæ massæ quâvis immutatione variæ figuræ exurgunt sive quadratæ, sive rotundæ, & aliæ hujusmodi, adeo ut ex vi actionis qua stringitur, & premitur cera producantur, neque vero ulla forma producitur quæ non plane cerea sit, & ceræ ipsi immersa; nisi forte extrinsecus accedat quædam auri vel oricalchi incrustatio, quæ quidem quantumcumque ceram verses susque deque ex ea nunquam immutatione emerget, nec proinde ex cera educta, aut ceræ immersa intelligi potest. Formæ substantiales materiales instar cerearum figurarum sunt, anima rationalis aureæ isti incrustationi non absimilis est, quia quantumvis perturbent, & commoveant materiæ massam caussæ naturales, nihil inde præcisè quod sit rationis principium vel actus exiliet, sed formæ solummodo materiales actuum, motuum, cæterorumque accidentium naturalium principia & origines.

Tres præcipuæ de animabus irrationalibus sententiæ.

Similem fere sensum habere videntur omnia Guillelmi Parisiensis argumenta, quibus ostendit animam quamlibet pecudum quoque & plantarum spiritalem esse. Mirum vero esset quomodo non animadvertisset vir adeo subtilis, & acutus discrimen duarum illarum opinionum quæ nunc ventilantur Cartesianos inter & reliquos de schola Philosophos: quorum illi plantarum & pecudum formas solummodo accidentales, hi vero substantiales sed materiales esse contendunt. Non potuit sane quin agnoverit utramque sententiam, si in aliis rebus materialibus formas substantiales corporeas admiserit. Spreta tamen posteriore; nisi in eam tandem quomodocumque recidat, refellit acerrime priorem, & quemdam præcipuum illius defensorem sub *erronei* nomine sæpius insectatur. Quatenus quidem pro animæ rationalis prærogativa depugnat optime meo quidem judicio, argumentatur: quatenus vero inde etiam colligit animarum ratione carentium spiritualem naturam plus nimio probat. Quamquam autem hanc Authoris nostri sententiam non possimus omnino approbare: ut excusetur tamen aliquomodo, advertendum est tam latum discrimen non esse mediæ sententiæ, quæ animas viventium rationis expertium substantiales & materiales putat, ab extremarum altera ut cum alterutra conciliari prorsus non possit. Etenim qui accidentales formas esse animas pecudum existimant, pecudesque ipsas veluti horologia quædam & machinas divina arte compactas, minus quidem assequi videntur primum & radicale principium motuum omnium atque actionum vitalium. Verumtamen non adeo longe ab hac sententia recedunt authores mediæ sententiæ, si secundum Aristotelem, quem pressius hic sequuntur sancti Thomæ sectatores, philosophari velint. Cum enim apud rigidiores Peripateticos *quidquid movetur ab alio moveatur*, necesse est oppido ani-

malia & plantas quæ à seipsis moventur, sic variis artubus partibusque formari, ut in eorum corporibus, quomodo se habet in horologij rotis, distinguatur pars movens & pars mota. Quomodocumque vero struatur hæc machina corporis viventis sive ab accidentali, sive à substantiali forma, dummodo substantialis illa forma per se existens, aut per se movens non sit, sed instar modi substantialis materiam afficiens; certe parum differre videtur, adeoque nec mirum est si utramque simul sententiam mediam & extremam Guillelmus noster impugnaverit.

Jam vero si comparemus cum sententiâ Guillelmi Parisiensis extremarum altera, & Cartesianæ è diametro opposita communem illam quam mediam diximus; & quidem juxta axiomata à plerisque recentioribus vulgo recepta, nullum aut certe modicum discrimen interesse perspicuum erit, adeo medium videtur semper extremorum alterum, adeo recentiores cum Guillelmo Parisiensi formas omnes substantiales, licet corporeas vocitent, reapse tamen spirituales asserunt. De formis gravium & levium cum sentiunt principia esse motus sursum ac deorsum, nec dispositive solum, sed etiam effective; quid aliud quam formas illas per se operantes, atque ita per se subsistentes, & spirituales effingunt? Cum autem vita motus sit ab intrinseco principio prodiens, & à quadam, ut aiunt, elevatione formæ supra materiam suam proveniens, nemo non videt animas viventium prorsus omnium ad spiritualem naturam, quæ in ea elevatione consistit, propius accedere. Adde quod secundum vulgaris Philosophiæ dogmata formæ quælibet substantiales materiales existentiam suam partialem, realitatem, entitatemque propriam materiæ veluti supereminentem habent, quare nec longe multum à vera spiritualis naturæ ratione discedunt. Igitur solo nomine tenus à vulgari Philosophia differt Guillelmus Parisiensis. Existimant illi animas viventium ratione carentium materiales esse, quia ex materia sua pendent quantum ad esse & quantum ad operari. Et hoc etiam modo materiales illas esse affirmat Guillelmus Parisiensis in utroque tractatu. Imminuit hocce Guillelmi nostri dogma vim argumentorum quibus apud multos, quorum ego sententiam amplector, animæ humanæ immortalitas demonstratur. Verum imminuit quoque communior philosophorum sententia, é quibus bene multi animæ rationalis immortalitatem physicis rationibus demonstrari non posse, nec proinde eo quo spiritualis est, immortalem esse arbitrantur.

Guillelmi Parisiensis sententia est recentioris Philosophiæ dogmatibus conciliatior.

Quandoquidem in examine libri de anima diutiùs immorati sumus, omissis aliis quæ agitari potuissent, restat ut moneamus lectorem in iis edendis quatuor tractatibus usos nos fuisse unico codice Carnotensi paulo post annum 1300. descripto mendis multis, perpetuisque abbreviationibus referto. Quare vix fieri potuit ut editio hæc nostra erratis prorsus omnibus careat, præcipue cum exscripta Carnoti ex eodem codice exemplaria Aureliam mittenda fuerint, ut ibidem prelo mandarentur. Ignosce igitur candide lector, si uno aut altero loco interturbatum sensum reperias: Quæcumque occurrent sive codicis, sive preli vitio errata, non impedient quominus mentem Authoris aliquatenus assequi possis. Ut autem melius caperes ordinem librorum Guillelmi Parisiensis, & ea etiam quæ jungendo vel dividendo capitula immutavimus, seriem omnium ejusdem operum qualis exhibetur in Codice Carnotensi subjecimus, notatis asterisco quæ hic de novo in lucem prodeunt; librorum etiam hactenus non editorum capitula prout in eodem codice distinguuntur addidimus, cum singulis argumentis, vel ubi deerant, capitum initiis. Tuum est amice lector nostram hanc qualemcumque operam æqui bonique consulere.

MONITUM.

ORDO LIBRORUM GUILLELMI PARISIENSIS,

sicut in tribus Voluminibus codicis manuscripti insignis Ecclesiæ Carnotensis recensentur.

IN PRIMO VOLUMINE IN FOLIO.

TRactatus de Fide & de Legibus capitula 48. Ad calcem legitur *Explicit de Fide & Legibus tractatus Guillelmi Parisiensis. Incipit quoddam proœmium quod secundum aliquos idem Guillelmus composuit. Cum inter sapientiales, spirtalesque, &c. Iste prologus est vel debet esse in principio tractatus de Sacramentis.*

Tractatus de Sacramentis habet capitula 96. Ad calcem legitur. *Explicit liber Guillelmi Parisiensis de Sacramentis.*

Tractatus de Virtutibus dividitur in tres partes.

Prima pars tractatus de Virtutibus habet 44. capitula. Ad calcem legitur. *Explicit*

prima pars istius tractatus. Deo gratias.

Secunda pars continet capitula 16. longiuscula. Ad calcem legitur. *Explicit secunda pars hujus operis. Incipit tertia pars.*

Tertia pars continet cap. 20. longiora. cap. ultimum de Retributionibus SS. habet 9. folia integra. Ad calcem legitur. *Explicit tractatus de Virtutibus & Moribus, & sic est finis totius libri magistri Guillelmi Parisiensis Episcopi.*

IN SECUNDO VOLUMINE IN FOLIO.

TRactatus de Trinitate cap. 44. Ad calcem habetur. *Explicit primus tractatus divinalis magisterij Guillelmi Parisiensis, scilicet de Trinitate, notionibus & prædicamentis in divinis.*

Sequuntur capitula ejusdem tractatus cum singulis argumentis.

Cap. XXXVII. *Concordantur diversæ opiniones de notionibus.*

Cap. XXXVIII. *Quod propriè loquendo Paternitas non dicitur genuisse, nec filiatio genita fuisse.*

Cap. XXXIX. *Quod ex positione Paternitatis nihil accessit ipsi Deo, nec ex remotione aliquid detrahitur, vel diminuitur.*

Cap. XL. *Quod sive Paternitas concedatur esse ab alio, sive non; tamen oportet concedere filiationem ab alio esse.*

Cap. XLI. *De numero communi notionum.*

Cap. XLII. *De diversitate notionum.*

Cap. XLIII. *Quod Pater & filius una spiratione producunt & spirant Spiritum sanctum.*

Cap. XLIV. *De diversitate prædicamentorum & modorum loquendi Deo attributorum.*

Tractatus de Universo 1a pars habet cap. 83. Ad calcem. *Explicit prima pars istius partis.*

2. Pars habet cap. 73. Ad calcem legitur explicit primus *liber sapientialis ac divinalis magisterij Guillermi Parisiensis. Deo gratias.*

3. Pars habet 176. cap. Ad calcem habetur *explicit liber secundus Deo gratias.*

4. Pars habet 90. cap. Ad calcem, paulo diversis characteribus scribitur. *Explicit tractatus de Universo quem edidit vir excellentis & elevati ingenij dominus Guillermus Parisiensis Episcopus*, quæ sequuntur ita erasa sunt ut legi tamen possint, *cuius sepulchrum in choro Ecclesiæ Parisiensis cum imagine cuprea elevata monstratur.* Sequuntur tituli singulorum capitulorum sine ulla librorum vel numerorum distinctione.

Liber cur Deus homo habet 10. cap. in fine legitur. *Explicit cur Deus homo Domini Guillermi Parisiensis Episcopi.*

IN TERTIO VOLUMINE.

*LIBER DE ANIMA habet 7. capitula, partes verò 153. ut habentur infra. Ad calcem hæc leguntur. Explicit tractatus de Anima traditus à nobilissimo Philosopho Guillermo Parisiensi. Deo gratias.

Sequuntur argumenta cum distinctionibus partium & capitulorum libri de Anima.

Prologus libri ostendit hanc scientiam transcendere limites philosophorum naturalium. Enumeratio capitulorum.

I. Capitulum habet septem partes.

1. *Pars ostendit definitionem animæ.*
2. *Ostendit quod humanitas non est anima, sed est homo ipse.*
3. *Destruit errorem negantium animam esse.*
4. *Ostendit quod anima non potest intelligere se non esse.*
5. *Quod anima est substantia, & quod potentia animæ est ipsa substantia animæ.*
6. *Quod animal non sit compositum ex substantia & accidente.*
7. *Ponit exempla ad declarationem præcedentium.*

CAP. II. habet 17. partes.

1. *Pars ostendit quod corpus hominis manet idem per totam vitam.*
2. *Quod anima non sit numerus seipsum movens vel harmonia.*
3. *Proponit incorporeitatem animæ.*
4. *Ostendit quod anima non sit res corporea.*
5. *Recitat opinionem ponentem animam esse corpus æthereum.*
6. *Ostendit quod nullum corpus cœleste est vita.*
7. *Ostendit quod corpora cœlestia non scintillant vitam in aërem inferiorem.*
8. *Quod anima non sit aliquod corpus.*
9. *Quod anima non sit corpus cœleste.*
10. *Recitat opinionem ponentem animam esse ignem.*
11. *Reprobat prædictam opinionem.*
12. *Quod anima humana est impartibilis.*
13. *Quod omnis intellectio est impartibilis.*
14. *Respondet ad quandam authoritatem Aristotelis.*
15. *Revertitur ad ostendendum quod anima non sit corpus.*
16. *Ostendit eandem conclusionem aliter.*
17. *Ostendit quod actiones voluntatis sunt liberæ, sed operationes brutorum non.*

Capitulum 3. habet 14. partes.

1. *Ostendit quod anima sit pura forma immaterialis.*
2. *Removet motivum positionis contrarij.*

3. *Item quod anima sit simpliciter impartibilis.*
4. *Quod inhærentia formæ ad materiam vel subjectum non sit res superaddita ipsi formæ.*
5. *Quod potentia non sit res superaddita rei potenti.*
6. *Quod potentia vel posse creatoris est ipsemet creator.*
7. *Quod potentiæ animæ non sint distinctæ ab ipsa anima.*
8. *Quod est quædam potentia animæ sui & aliarum correctiva & quædam imperativa.*
9. *Quod virtus imperativa sc. voluntas principatur sicut rex in regno & virtus rationalis est sicut consiliarius regni principis.*
10. *Quod voluntas non est cæca, sed est cogitativa & apprehensiva.*
11. *Quod anima propriè non est pars hominis.*
12. *Quod anima per actus, dispositiones & operationes suas clare cognoscitur.*
13. *Quod homo certius cognoscit animam suam, quam quamcumque dispositionem corporalem alterius rei.*
14. *Quare aliqui homines dicunt se ignorare animas suas.*

Capitulum 4. habet 4. partes.

1. *Recitat opiniones ponentium plures animas in eodem homine.*
2. *Quod embryo non vivit per animam matris in utero.*
3. *Quod in homine non sunt ponendæ plures animæ.*
4. *Quod membra formantur & fabricantur ante infusionem animæ.*

Capitulum 5. habet unam & quadraginta partes.

1. *Quod anima filij non sit ab animâ patris ac matris.*
2. *Quod anima à solo Deo creatur & infunditur.*
3. *Quod anima non generatur ex temperantia elementorum & qualitatum suarum.*
4. *Reprobat opinionem Alexandri de generatione animæ.*
5. *Quod anima non fit nec generatur, nec exhibetur de potentia vel potentialitate corporis.*
6. *Quod anima non est materialis seu educta juxta opinionem Alexandri.*
7. *Quod formæ intelligibiles non fiunt in intellectu materiali seu possibili per solam receptionem earum ab aliqua intelligentia agente & movente seu illuminante.*
8. *Quod virtus intellectiva est productiva formarum intelligibilium.*
9. *Quod anima non creatur extra corpus humanum antequam infundatur.*
10. *Quod rebellio seu defectus & perversitates hominis à principio nativitatis sunt plagæ, & ægritudines contra naturam.*
11. *Quod homo & qualiter rebellionem & ægritudinem primam in seipso experitur.*
12. *Ostendit quod plaga seu rebellio prima est ex peccatis primorum parentum providentia universalis gubernatoris inflicta.*
13. *De corruptione & perversitate virium animæ.*
14. *Quod potentia intellectiva regit alias potentias tanquam earum domina.*
15. *Quod anima naturaliter magis diligit bona spiritualia insensibilia quam corporalia & sensibilia.*
16. *Recapitulatio præcedentium.*
17. *Quod anima in suo statu nobili existens potest intelligere particulariter sensibilia & corporalia.*
18. *Quod Creator est ab anima singulariter cognoscibilis.*
19. *Quod anima in statu suæ sanitatis non attendit ad sensibilia, nisi ab aliqua caussa excitetur.*
20. *Quod anima non frustra utitur organis & membris corporeis.*
21. *Quod cognitio sensibilium est principaliter ad cognitionem & amorem creatoris.*
22. *Quod anima dejecta est à sua naturali luminositate.*
23. *Quod anima ex ejus commixtione cum corpore læditur & inficitur.*
24. *Ostendit remedia contra prædictam infectionem.*
25. *Quod melius est animæ ex pugna, quam fuisset ex pace naturali.*
26. *Quod anima non cognoscit ita clare nunc sicut in statu suæ innocentiæ.*
27. *Quod anima non quiescit nisi in mundo spirituali in quo est gloria & pax.*
28. *Quod anima non fuit sufficienter quietata in primo statu suæ innocentiæ.*
29. *Proponit immortalitatem animæ humanæ.*
30. *Investigat immortalitatem animæ.*
31. *Quod anima mediante organo tanquam instrumento exercet actum sentiendi.*
32. *Quod potentia videndi non dependet ab organo sensitivo.*
33. *Quod alterius sensus perditione viget.*
34. *Quod tenebrositas miseriæ originalis impedit animam à cognitione suæ immortalitatis.*
35. *Quod non oportet animam mori in solutione vinculi ipsius quod habet ad corpus.*
36. *Quod quamvis anima naturaliter vivificet corpus, ipsa potest continue proficere.*
37. *Quod omnis anima humana potest naturaliter proficere.*
38. *Quod homo perversus potest naturaliter proficere.*

39. Quod

39. *Quod anima in infinitum potest proficere.*
40. *Quod anima humana habet potentiam naturalem ad semper esse.*
41. *Declarat dictum Aristotelis quod quædam habent potentiam ad semper non esse.*

Capitulum 6. habet 46. partes.

1. *Ostendit quod anima humana non est determinata ad quandoque non esse.*
2. *Quod infirmitates & debilitates non sunt in anima sed in corpore.*
3. *Quod cum limitatione animæ ad esse non stat posse proficere in infinitum.*
4. *Quod ægritudines corporis non lædunt animam.*
5. *Quod ex ægritudinibus corporalibus anima multotiens sanatur.*
6. *Quod cujuslibet animæ vires naturaliter vigere natæ sunt in senectute & fortificari.*
7. *Quod mors non advenit animæ ex consortio ad corpus mortale.*
8. *Quod mors non advenit animæ ex propria defectibilitate.*
9. *Quod propter mortem corporis nihil de esse ipsius animæ perditur ac deperit.*
10. *Quod anima non est creata propter aliquod bonum sensibile seu corporale.*
11. *Quare non omnes animæ attingunt ad finem suum?*
12. *Quod anima per originalem corruptionem effecta est dormiens & somnolenta.*
13. *Dicit immortalitatem ex inclinatione sua naturali quam habet ad Deum.*
14. *Quod vitia quæ dicuntur ægritudines animæ, non tollunt immortalitatem ejus.*
15. *Ostendit immortalitatem animæ ex infatigabilitate ejus.*
16. *Quod vera fælicitas est infastidibilis.*
17. *Quod immortalitas non est dispositio adveniens animæ cum fælicitate.*
18. *Quod anima à depressionibus liberata naturaliter figitur, & quiescit in suo fine & inseparabiliter.*
19. *Quod ægritudo originalis plurimas animas impedit ab adeptione sui finis.*
20. *Quod anima in primo statu suæ libertatis habuit fælicitatem naturalem incomparabilem supremæ fælicitati.*
21. *Ostendit immortalitatem animæ ex comparatione dispositionum suarum & accidentium ad ipsam.*
22. *Proponit modos ponendi immortalitatem animæ per sapientialem & divinalem scientiam.*
23. *Proponit immortalitatem animæ ex bonitate Creatoris.*
24. *Ostendit immortalitatem animæ ex parte providentiæ Creatoris.*
25. *Quod anima non sufficienter præmiatur in hac vita per virtutes & opera earum.*
26. *Quod Creator non solum providet animabus de esse, sed etiam de bene esse.*
27. *Ostendit immortalitatem animæ ex parte justitiæ Creatoris.*
28. *Quod mali non possunt nisi quantum permittit Creator justissimus.*
29. *Ostendit immortalitatem animæ ex parte magnificentiæ & largitatis Creatoris.*
30. *Ostendit immortalitatem animæ ex parte gloriæ Creatoris.*
31. *Ostendit immortalitatem animæ ex resuscitatione mortuorum.*
32. *Ostendit immortalitatem animæ ex testimonio Sanctorum & Prophetarum.*
33. *Ostendit quid est excessus mentis & qualiter accidit.*
34. *Ostendit quod ex vehementi amore accidit animæ raptus seu mentis excessus.*
35. *Quod anima in raptu claré & nudé intuetur ipsas res.*
36. *Ostendit quid est esse in spiritu & qualiter evenit.*
37. *Ostendit quæ & ubi est regio lucis in qua videt anima quando est in spiritu.*
38. *Ostendit immortalitatem animæ ex prisca sanitate corporis.*
39. *Quod magis proprié corpus est in anima, quam anima in corpore.*
40. *Qualiter concedendum sit quod anima est in corpore.*
41. *Recitat opiniones de loco proprio animæ in corpore.*
42. *Quod Creator omni rei creatæ præsens est & indistans.*
43. *Quod anima est tota in qualibet parte sui corporis sentiente.*
44. *Quod anima non est in esse & aliis partibus viventibus & non sentientibus.*
45. *Ostendit modum infusionis animæ in corpus.*
46. *Ostendit si anima esset solum in una parte corporis, utrum posset residuum corporis vivificare.*

Capitulum septimum habet 24. partes.

1. *Ostendit quod potentia intellectiva cognoscit non solum universaliter sed etiam singulariter.*
2. *Quod scientia de Creatore est summa perfectio potentiæ intellectivæ.*
3. *Recitat opinionem de intellectu agente, & intellectu materiali.*
4. *Ostendit quod non est ponendus agens distinctus ab intellectu possibili & materiali.*

5. *Ostendit quod inter intelligibilia & intellectum possibilem non est ponendus intellectus agens medius irradians intellectum possibilem vel materialem.*
6. *Quod non est ponendus intellectus agens separatus & appropriatus intellectui possibili.*
7. *Quod principia scientiarum sunt lumina per se ipsa naturaliter illuminantia potentiam cognitivam.*
8. *Vbi & in quo sunt principia & eorum significationes.*
9. *Ostendit quod inclinatio naturalis potentiæ intellectivæ est determinatè ad summam & luminosissimam veritatem.*
10. *Quomodo scientia caussæ inducit scientiam effectus.*
11. *Vtrum caussa per seipsam vel aliquam similitudinem inducat notitiam effectus.*
12. *Ostendit quæ est natura intellectus speculativi.*
13. *Ostendit quid est intellectus adeptus.*
14. *Quis est ille intellectus quem petebat propheta, dicens*: da mihi intellectum ut discam mandata tua.
15. *Ostendit quid est synderesis quæ ponitur esse superior portio rationis.*
16. *Ostendit quod conscientia non est potentia naturalis virtutis intellectivæ.*
17. *Quod scientiæ non corrumpentur in morte propter defectum phantasmatum.*
18. *Quod licet scientiæ non erunt necessariæ ad felicitatem, tamen ad decorem & ornatum ipsius beatitudinis probabile est eas remanere.*
19. *Quod scientiæ virtutes & dona gratiarum non remanebunt in statu gloriæ.*
20. *Ostendit quomodo intelligitur illud quod* charitas nunquam excidit.
21. *Quod charitas viæ, & charitas patriæ sunt diversæ in specie.*
22. *Quare animæ defunctorum non visitant amicos viventes.*
23. *Quod animæ defunctorum possunt scire ea quæ fiunt in vita præsenti.*
24. *Quomodo anima ad imaginem & similitudinem Dei creata sit? &c.*

Explicit liber de Anima quem composuit vir elevatæ intelligentiæ, & profundæ speculationis dominus Guillermus Parisiensis Episcopus, cujus sepulchrum monstratur in choro Ecclesiæ Parisiensis cum imagine cuprea mire fabricatum, cujus memoria in benedictione, & per Dei gratiam anima in concilio justorum & congregatione. Amen. Amen.

RHetorica divina habet cap. 55. Ad calcem legitur. *Explicit Rhetorica divina de oratione domini Guillermi Parisiensis.*

* TRactatus de Collatione Beneficiorum habet cap. 11. In fine legitur. *Explicit tractatus Guillerm. Paris. de Collatione Beneficiorum.*

Sequuntur initia capitum.

Tractatus

TRactatus de Immortalitate animæ sine inscriptione habet tria capitula, quorum duo hîc subjicimus, quia instituto nostro serviunt, & Venetam editionem, quam sequitur hæc recentior, emendare possunt.

LIBRI DE IMMORTALITATE ANIMÆ, Cap. primum sive Prologus.

NOsse debes ex aliis quod quatuor modis humanis consulitur erroribus. Et primo quidem, Sensu per experientiam. 2°, Pœnâ per legem. 3°, Philosophiâ per probationem. 4°, Divinitùs per Prophetiam & revelationem. In quo apparet quam noxium & quam perniciosum divina bonitas reputaverit errorem humanarum animarum circa seipsas, & maximè illum qui est de immortalitate naturali illarum, quoniam destruit fundamentum honestatis & religionis totius. Quid enim restat diffidentibus de sua immortalitate animabus, cum nulla sit spes vitæ alterius, & nulla obtinendæ veræ fœlicitatis fiducia, nisi omnium prostitutio vitiorum ? & ipsa honestas quid aliud eis reputabitur quam dementia ? dum enim se vident fraudari præsentibus, & alia non expectant, nullo modo suaderi poterit iis nisi quod honestatis persuasio aliud non est quam imperitorum deceptio, & ipsa laudabilis morum professio deceptorum deliramentum. Ex quo humanarum rerum intolerabilis perturbatio, vitæ omnimoda confusio, & extremum malorum omnium creatorum ex honestate consequitur. Merito igitur tam noxio errori tot medicamenta opposuit divina miseratio, ut lex per pœnas medeatur contumacibus; Philosophia per probationes ignorantibus; & Prophetia per revelationem divinam authoritatem venerari volentibus; sensus quoque experiri volentibus non solum testimonio accepto à resurgentibus, & ab altera vita redeuntibus, sed ab ipsis animabus suis seipsas, & à corpore & ab aliis abstrahere volentibus, & ad seipsas se colligentibus. Hæ enim indubitanter sentiunt se nihil habere cum morte, & seorsim se esse à regione mortis. Agnoscunt etiam continuitatem suam ad fontem vitæ, & nihil esse interponibile sibi & fonti vitæ, quod fluxum vitæ super illas impediat, & avertat. Sed ista experientia animabus insensibilibus, effusis, atque dispersis; & in corporibus propriis in carceratis est impossibilis. Qualiter ergo huic errori Philosophia probationibus occurrat, docere in præsentibus tentabimus.

CAP. II.

NUnc jam nosti de doctrina Logicæ quod syllogismus non demonstratio nisi cum fuerit ex propriis. Transcendentia enim & extranea cum aptata fuerint conclusionem cujus certitudo in quadam complexione & ordinatione syllogistica consistit, non faciunt nobis scientiam demonstrativam. Hujusmodi tamen syllogismorum imperitia & defectus, & cognoscendæ quoque veritatis aviditas cogit nos esse contentos. Propter quod prima radix est justitia creatoris, & judicium futurum quam radicem probationis immortalitatis animæ non nos primi, sed ante nos alij posuerunt. Siquidem si anima humana post vitam istam non viveret vanè hic & frustra Deo serviretur. Cum in vita ista & religio plurimum sui tormentum habeat & afflictionem post vitam istam, secundum hoc utilius esset animæ humanæ negare Deum omnino, & omni vanitati & voluptati se prostituere, quam sancte & juste vivere, & Creatorem debita honorificentia & devotione colere. Si enim non curat Deus cultores & veneratores suos, ubi ejus potentia ? cum nec in vita ista propter hoc sit eis nisi deterius, nec in alia melius sit eis, cum alia non sit futura post istam. Si autem non curat, ubi sapientia ejus ac bonitas ? Aut enim ignorare, aut non amare videbitur amatores suos & veneratores : quorum alterum destruit ejus sapientiam, alterum vero bonitatem. Hæc est igitur radix per quam conati sumus aliquando ostendere animæ vitam esse post istam. LIBRUM DE ANIMA INNUIT.

Alia radix erat nobis ipsa Dei justitia qua posita necesse est futurum esse judicium, quoniam in hac vita nec mali recipiunt quod merentur, nec boni ; quia & bonis hic male, & malis bene. Ubi ergo justitia Dei, cum utrique contraria meritis suis recipiant, si post istam vitam non est judicium, quod utique non est post istam vitam, si alia vita non est ?

Tertia autem radice ad idipsum uti solebamus, quæ est ista omnis justitia exit in judicium, quam nec ignorantia meritorum, nec difficultas aliqua aut impossibilitas retributionis prohibet. Justitiam autem divinam aliquo istorum prohiberi vel impediri impossibile est. In judicium igitur illam exire necesse est, & in hac vita non exit sicut à sensu dictorum exemplorum accepimus. Exibit igitur post hanc, & erit una vita post hanc.

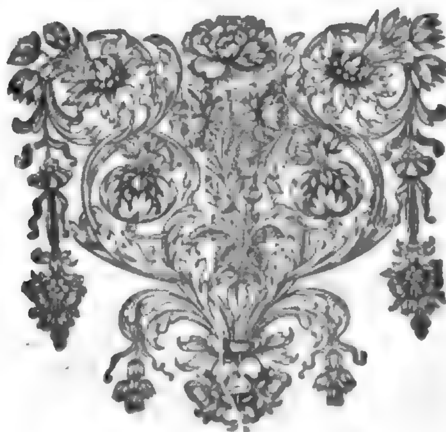
Hac etiam quarta radice uti solemus, hac videlicet quia sapientissimus ac benignissimus Deus aliquid melius providit electis suis quam vita ista habeat, aut non: si non; ergo per sapientiam ipsam decepti sunt, & maxime invenientur erronei; & sapientia duce deceptissimi; cum totum bonum suum contemnerent & abjicerent: soli vero mali sapienter hîc viverent vel caute agerent; cum soli bonum suum quærerent. Restat igitur ut aliquid melius quam habeat vita ista electis suis & cultoribus Deus providerit? & hoc non in vita ista, in alia igitur. Et ita est vita præter istam saltem animarum bonarum. Quare si nihil deterius præparavit Deus animabus malorum, quam habeat vita ista, tunc non solum impune mali sunt, sed etiam bono suo mali sunt, & ex malitia sua est eis melius, quod divinæ bonitatis æquitas qualiter sustinebit?

CAP. III.

Nunc autem ex propriis immortalitatem astruere tentabimus. Primum igitur ordinabimus radices quas à Philosophis accepimus, &c. *ut in editione veteri.*

Observa præterea in hoc capite transpositionem esse notabilem siquidem quæ habentur in hac editione (quæ facta fuit juxta exemplar Venetæ) pag. 334. circa litteram H. in columna priori cum reliqua serie usque ad columnam posteriorem pag. 335. circa litt. B. reponi debent pag. 332. circa litteram G. in columna posteriori.

Ad calcem codicis Carnotensis leguntur argumenta capitum libri de Oratione seu de Rhetorica divina.

PRIMUS

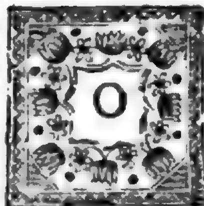

PRIMUS TRACTATUS DIVINALIS MAGISTRI GVILIELMI PARISIENSIS, SCILICET DE TRINITATE, NOTIONIBUS, ET PRÆDICAMENTIS IN DIVINIS.

PROLOGUS.

De modis cognoscendi res divinas.

Tres modi cognoscendarum rerū divinarum

PORTET te prænosse in isto sacro & divinali magisterio, tres esse cognoscendi modos in hoc considerationem facientibus.

Primus Prophetia sive revelatione. Secundus virtute; propter quod dixit Aristoteles, quia metaphysicā plus est virtus quam ars. Et per istos duos modos scientia divinalis, non sicut ars, aut disciplina, sed sicut lex tradita est. Quia primus cognitionis modus, quo propheticæ revelationi creditur, est convenientior. Et secundus, quo per obedientiam fidei super sensum humanum cognoscitur, salubrior: Authoritate enim prophetica & eruditis & ineruditis consulitur; & obedientia intellectus, quæ fides est, divinæ authoritati gloria sua redditur, dum sensus humanus obedientia fidei eidem subjicitur. Tertius modus est qui per viam probationis & inquisitionis acquiritur: quem modum ideo divina authoritas non elegit; quia per ipsum non nisi eruditorum consuli potest erroribus. Vulgo enim per viā probationū satisfieri non potest.

Primus igitur modus Prophetarum est: Secundus legi divinæ subditorum simplicium. Et primus quidem è duobus modis cognoscitur divinitus, hoc est divino munere. Tertius vero est Philosophantium, & ex toto cum ipsis agendum suscepimus, non quia fides hujusmodi videlicet suasa & exorta probationibus apud dominum meritum & gratiam non habeat; sed morem eis gerentes juxta consuetudinem eorum eis satisfacere conabimur: quantum nos in ista parte adjuvare fuerit divinæ dignationis largitio, quantum peccata aut nostra, aut eorum non impedient quantum occupationes permittent, quantum ipsa nostra parvitas pro ipsarum rerum magnitudine & difficultate valuerit. In aliis ergo doctrinis & disciplinis scias exerceri palestram ingenii, & philosophiæ tyronum quasi quædam geri præludia. Hic autem periculosissimum bellum agitur contra errores impietatis; & gloriosa victoria, imò corona gloriæ perennis speratur, si saluberrima veritas velut de manibus contradicentium impiorum emittatur. In aliis velut ferrum, plumbum, & aurichalcum effoditur; hic opes superlativè & thesaurus pretiosissimus invenitur, qui solus ditare sufficiat possessores.

Modus quē author sequi debeat.

Comparatio.

Inventio divinæ veritatis reges facit.

Cæterorum venatione ignobilis præda capitur, & quæ ad hujusmodi comparationem nec venatio dici debeat. Hic regnum veritatis acquiritur debellatis erroribus. Si quidem sola rerum divinarum veritas inventores suos reges efficit, & aliorum rectores. Huic thesauro effodiendo velut ligones & fossoria, & instrumenta inveniendi parat logica: Huic prædæ capiendæ, seu venandæ probationum parat venabula, texit retiacula. Huic regno expugnando fabricat, & acuit syllogismorum tela.

CAPUT I.

Quod ens de aliquo dicitur secundum essentiam, & de aliquo dicitur secundum participationem.

SCito quod ens & esse multiplices habent intentiones: & quod non est eis ratio, vel diffinitio, sicut doceberis in sequentibus. Videntur autem similes habere intentiones eis quas assignant ei quod est bonum: bonum namque dicunt, aut substantia, aut participatione; quemadmodum color albus substantia, sive essentialiter dicitur; eo quod essentia ejusdem sit albedo. Superficies vero alba dicitur participatione, in habendo sive participando albedinem, non in essendo albedo ipsa. Sic & bonum essentialiter dicitur, eo quod ejus essentia ipsa bonitas est, qua dicitur bonum. aliud vero participatione in habendo vel participando bonitatem quæ ipsa essentia participantis non est adhuc. Ad hunc modum & ens cujus essentia est ei esse, & cujus essentiam prædicamus cum dicimus est: ita ut ipsum & ejus esse quod assignamus cum dicimus, est sint res una per omnem modum. Aliud vero dicitur participatione in habendo scilicet quod nullo modo est idem cum essentia ipsius substantiæ entis.

Album, bonum, & ens aliud per essentiam aliud per participationem.

Probat authoritate Boëtij de ente.

De hoc ergo legis in libro de hebdomadibus Boëtij, quoniam omne esse simplex est esse suum, & id quod est unum habet; alioquin simplex ipsum partibile esset in participans & participatum cum aliud esset ens ipsum, aliud ejus esse: Essent igitur participans & participatum quasi conjunctum ex illis duobus, hoc est ipsum ens non esset simplex

in ultimo. Hanc etiam divisionem bene leges in eodem libro, ratio autem quæ cogit ita esse hæc est; omne enim quod de quocumque dicitur, aut essentiale eidem est, aut accidentale: hoc est aut essentia, aut de essentia, quæ est pars essentiæ, aut vero præter essentiam, & hoc est quod vocamus accidentale quod quæ secundum participationem haberi & dici, dicimus: Ens igitur de unoquoque, aut substantia, aut participatione dicitur. Dicitur autem de quodam substantialiter, de quodam participatione dicetur: & quoniam non potest dici de unoquoque secundum participationem, necesse est ut de aliquo dicatur secundum essentiam.

Et ratione

Si enim secundum participationem de unoquoque diceretur, nullus subesset intellectus eidem, eo quod nunquam finiretur. V. g. si nunquam diceretur bonum, nisi secundum participationem, nulla esset intentio hujus nominis bonum; bonum namque dicitur quid secundum hoc in habendo bonum quod est bonum. Si est ipsum habens; erit igitur, A, bonum in habendo bonum quod est, B: Sed rursum B, est bonum in habendo bonum quod est A, nec bonum quod est C. Si B, est bonum in habendo A, erit igitur A, bonum in habendo habens A. Erit igitur bonum participatione participante ipsum A. Bonitas igitur ipsius A, causa erit suæ causæ, erit enim secundum hoc causa bonitatis ipsius, B, B, causa erit bonitatis ipsius A; A, enim bonum erit in habendo bonum quod erat B: quare idem est causa suæ causæ, & dabit danti sibi prius naturaliter quam ipsum habeat quod det; prius namque ipsi dabit quam recipiet ab eodem. Quare necesse prius recipere bonitatem ipsum A, quam dare, prius igitur recipiet quam det ipsi A, prius igitur habebit bonitatem ipsum A, quam B. Et è converso. Hoc autem manifestè impossibile est & frivolum.

Ens non potest dici de unoquoque secundum participationem

Restat igitur ut B, sit bonum in habendo bonum quod est C, & hoc ibit in infinitum. Est igitur complicata, & involuta infinitas participatorum, & participantium in intentione hujus nominis bonum; est enim dicere bonum habens bonum. Explana igitur bonum secundum, & erit intentio habens bonum, bonum: & hoc erit in infinitum. Quare relinquitur nihil hujus nominis bonum, nisi ipsum habens infinities replicatum: & hæc infinitas non figit, nec finit intellectum. Quod si dixerit quis, quod relinquitur aliquid in intentione hujus nominis bonum, propter hoc quod dicitur habens infinities, manifestum est hoc esse falsum, eo quod nihil cadat in intentione ejusdem, nisi participans & participatum, & hoc est habens, & bonum; sed claudit in intentione sua hoc ipsum habens: cum nunquam nisi secundum participationem dicatur: quare bonum non est residuum ab eo quod est habens, sed est tota intentio habentis, & boni. Posito igitur hoc, quod omne bonum participatione sit bonum, infinitum est; & nihil quod bonum dicitur: palam ergo est quod de aliquo dicitur secundum essentiam: per hanc eandem viam monstrabitur, quod ens non potest dici de unoquoque secundum participationem: quare necesse est ut de quodam dicatur secundum essentiam, ut finiatur intentio & intellectus ipsius.

Idem probat ex eo quod non detur processus in infinitum.

Scito autem quod modi dicendi quos diximus, videlicet modus dicendi secundum essentiam, & secundum participationem necessario sequuntur. Modus enim dicendi secundum essentiam, & secundum participationem, ut ostendimus, sine altero esse non potest, sicut neque participans inquantum participans est potest esse sine participato. Ad hunc modum, modi dicendi per se, & per accidens sibi invicem obligati sunt, sed modus dicendi per accidens solus esse non potest ullo modo; non enim possibile est, ut aliquid dicatur de aliquo secundum accidens, & de nullo dicatur per se; subjectum namque per accidens, totumque extraneum est, & non proprium subjectum. Si enim proprium esset ei; deberet esse prædicatum per se; quia esset per se ipsum proprium illius propositionis subjectum, & non secundum accidens. Si vero extraneum est, & non proprium subjectum, tunc aliud est prius, & proprium; & hoc est quod dicitur per se subjectum, de quo prædicatum per se dicitur: V. g. cum album non sit proprium subjectum ejus quod est sanare, sed dicatur de eo secundum accidens, & non primo, erit necessario aliud de quo per se & primo dicetur: & hoc erit primum & proprium ejus passionis, quod est sanare subjectum; quia modus dicendi qui est per accidens solus esse non potest, sicut neque passio absque proprio & primo subjecto.

Modus essendi secundum essentiam & secundum participationem se consequuntur.

Ut & modi dicendi per se & per accidens.

Similiter modus dicendi secundum quid non potest esse absque modo dicendi simpliciter, & si de nullo dicitur simpliciter, impossibile est quod de aliquo dicatur secundum quid; nisi enim de primo diceretur simpliciter, secundum quid diceretur de toto; quia si secundum quid diceretur de illo, non esset illud dignius prædicatum de toto, quam secundum ipsum, postquam non magis de illo dicitur quam de toto; cum de utroque dicatur tantum secundum quid. Non ergo verum est ut de toto dicatur secundum quid, nisi, de eo, secundum quod de toto dicitur, dicatur simpliciter. Cum ergo aliquem trium istorum modorum in aliquo reperis, necesse est, ut primum unde etiam dividitur modum reperias in eodem; alioquin secundarius modus stare non potest, ut ostendimus; eo quod primitivi velut radices, & fundamenta sunt aliorum quos jam nominavi tibi secundarios.

Modus dicendi secundum quid non potest esse absque modo dicendi simpliciter.

CAPUT II.

Quod illud quod habet esse secundum essentiam est incausatum.

Oportet autem te scire, quia esse duas habet intentiones, & una earum est residuum à circumvestione & varietate accidentium, & hoc est propriè quod nominatur essentia, sive substantia; & accipitur in intentione hac cum hujusmodi determinatione intentio quæ est esse omne, vel alia: & significat illud solum quod diffinitiva oratione significatur sine nomine speciei. Hoc igitur est quod dicitur substantia rei, & ejus esse, & ejus quidditas: & hoc est esse, quod diffinitio significat, & explicat, & hoc ipsum dicitur rei essentia. Secunda autem intentio hujus quod est esse, est illud quod dicitur per hoc verbum, est de unoquoque, & est præter cujuscujusque rationem. In nullius autem ratione accipitur esse, quidquid imaginati fuerimus, sive hominem, sive asinum, sive aliud, ut in ratione ejus esse intelligamus; eo solo excepto de quo essentialiter dicitur: ejus namque essentia nisi per ipsum esse intelligi non potest, cum ipsa, & ejus esse omnimodo sint una res.

Duplex acceptio esse pro essentia & existentia.

Est & alia via ad ostendendum istos duos modos dicendi, ejus quod est esse duarum intentionum, quas jam declaravimus omne namque quod est, aut ipsum est sibi ipsi esse, aut aliud est ei esse: hoc autem est dicere, quia quod dicitur de unoquoque per hoc verbum, est, aut est idipsum, aut aliud: In unoquoque autem in quodam idipsum, in quodam vero aliud. Si vero unicuique aliud est esse quã ipsũ, sic tunc necesse ut circulariter sit, vel secundũ rectũ; & erit hoc in infinitum. Si circulariter, erit ergo A, esse scilicet ipsi B, & B, ipsi A: A, ergo erit esse ipsi

Confirmat idem alia ratione.

ipsi suo esse : quare prius erit ipsi suo esse , & ita præcedet in essendo ipsum suum esse , & prius habebit esse, quam ipsum sit.

Probat idē quia sic esse esset prius & posterius seipso.

Accidit autem etiam quod ex hoc quod ipsum est causa essendi ipsi suo esse , & è converso , sic accidet etiam ipsum esse prius ipsa causa essendi: quare erit prius priori se , multo fortius erit prius se ipso , & posterius una & eadem consideratione, quoniam totum hoc erit in quantum est : & inquantum enim est , non est nisi prius A , & hoc non est nisi inquantum B : non enim B, est causa essendi ipsi A , nisi inquantum B est , sed neque ipsum nisi per A , & ita non nisi inquantum ipsum A , est. Quare A non erit , nisi quia ipsum est , & inquantum ipsum est : & ita idem erit causa sui ipsius , & prius & posterius se ipso , inquantum ipsum est, quod non est nisi una consideratio. Quod si fuerit non secundum rationem , ut B, sit esse ipsi A , & ipsi B , ipsum C, & hoc finem non habet , accidet ex hoc omne esse , & infinitum esse , & non claudi , neque finiri cogitatione , neque loquela ulla , esse namque ipsius A , est ipsum B , non absolutè & præcisè , neque in quacumque consideratione , seu intentione , sed inquantum ens ; non enim ipso potest A , esse nisi inquantum ipsum , jam ens. Igitur est esse ipsi A , inquantum ipsum B , est jam habens esse, quod est dicere jam habens C : ut igitur explicemus esse ipsius, dicemus quod ipsum jam habens, & in quantum habens C, est esse ipsi A : C, ergo erit esse ipsi B per modum essendi, inquantum scilicet jam habens esse quod est D; esse ergo ipsius A , est B , habens C , C , dico habens D , & de ipso D , adhuc eadem restat explicatio. Quare nondum esse ipsius A , explicatum sive explicitum est. Non habebit igitur finem explicatio hujusmodi : quare nec esse est ipsius A : esse igitur ipsius A , est infinitum : quare non consequitur ipsum cogitatio, neque loquela. Hoc autem totum est , quia in ente A , intelligitur ens B , & in ente B , ens C , & hoc finem non habet. Nec aliter intelligitur ens B , nisi infinita illa complicatio , & convolutio intelligatur. Vel igitur in intellectu nostro capietur, & claudetur infinitas , quod impossibile esse sentit apud se intellectus : vel impossibile erit aliquod esse intelligi, cum esse secundum hoc infinitum sit. Nos autem cum eis qui intellectum , & finitionem , sive fixionem intellectus destruunt , eoque philosophandi viam obstruunt , & scientiæ ipsius principium , & radicem , quæ verè verus est intellectus , destruunt , dum infinita & inintelligibilia ponunt , & ineffabilia , disputationem nullatenus aggrediemur , dimittentes eos ire in adinventionibus suis , videlicet in immensum erroris , & tenebras infinitatis & incertitudinis ponentes. Quare necessitas intelligendi ponere cogit , videlicet quod est , de quodam dicitur secundum essentiam , & de quodam non secundum essentiam. Similiter & ens. Et faciemus sciri quod omne illud de quo dicitur secundum essentiam est non causatum , causatione formata intellige , quam solam viderunt Philosophi , non enim viderunt causationem effectivam intimam , de qua aliquid infra loquimur : Hæc enim est quam infra describimus , & quoniam de omni creato necesse est ut dicatur non secundum essentiam.

Cuius essentia est esse non est causatum causatione formata.

Philosophi non cognovere causatione effectivam intimam.

Primum autem id rememorandum est quia nomina quæ secundum essentiam dicuntur , illa propriè nomina sint ; sola illa namque nominant : accidentalia vero non nominare , sed denominare proprie dicuntur : Ex. g. hoc nomen homo est proprium speciei , & rationi omnium hominum ; unde nec minus dici debet , nec unum eorum propriè nominari : Albus vero nullius nomen est , sed neque album nominari , immò denominari dicitur : per hoc ergo dicendum est , quod hoc nomen homo nominat , & propriè nomen est : albus vero rectè esse nomen non potest , sed magis denominatio.

Accidentalia non nominant sed denomināt.

Esse de solo Deo dicitur secundum veritatem.

Redeamus ergo , & dicamus , quia postquam ens de quodam dicitur essentialiter ipsum est proprium nomen ejus , de quo essentialiter dicitur , & propriè nominat ejus essentiam , per quam essentiale est sive unius , sive multorum communiter : de illo igitur dicitur secundum veritatem , quia secundum essentiam , sive substantiam , quæ in unaquaque re veritas ejusdem rei dicitur. Item inseparabile ab eodem ; quoniam de primo dicitur essentialiter , nec actu , nec ratione est separabile ab eodem : sive enim essentia illius sit de quo dicitur , sive pars essentiæ , inseparabile est actu , & ratione ab eadem , essentiale autem est quod vel ipsa essentia tota , vel pars essentiæ ejus cui essentiale dicitur : quare manifestum est quoddam esse , quod non solum impossibile est non esse , sed etiam intelligi non esse.

Et ab eo inseparabile est.

Solus Deus est quem impossibile est intelligi non esse.

Item quoniam affirmatio non solum non est susceptibilis negationis , sed etiam intellecta negatione alicujus circa hoc affirmationem fieri , inintelligibile est , palam est quod ens hujusmodi negationem essentiæ suæ suscipere impossibile: qua de causa ens hujusmodi non ens , seu non esse intelligere etiam impossibile est. Quoniam autem omne causatum , intellige causatum quale declaravimus , & causa similiter habet esse acquisitum , & de non esse eductum per causam suam in esse : necessario circa omne causatum sunt esse & non esse , quoniam est in ipso ; non enim est prohibens à se ipso suum non esse , nec est dans sibi ipsi suum esse , sed est sustinens & recipiens illud. Est igitur potentiale & susceptibile utriusque , quoniam in ipso est.

Illud ens de quo esse secundum essentiam dicitur non potest esse creatum.

Qua de causa hujusmodi esse de quo scilicet esse secundum essentiam dicitur , non est creatum , cum ipsum secundum se non sit receptibile affirmationis & negationis essendi , ut diximus , sed sic ipsum suum esse , se & per se oppositum ipsi suo non esse , quemadmodum affirmatio suæ negationi , & ideo non sit receptibilis illius , nullum enim oppositum receptibile est sui oppositi , inquantum id oppositum est eidem. Amplius autem quoniam affirmatio non habet esse vel fieri circa negationem vel negatione ; cum enim in eodem se nullatenus compatiantur, multo minus altera patietur alteram in seipsa.

Aliud est ergo esse circa quod vel in quo habent fieri & esse affirmatio & negatio , ab ipsa negatione & affirmatione. Aliud est igitur causatum ab ipso suo esse & ab ipso non esse , aliud enim necesse est esse susceptibile ab ipso quod suscipitur & aliud acquirens ab ipso quod acquiritur : quare omne causatum aliud esse à suo esse necesse est. Quod igitur idem est cum suo esse necessario est non causatum.

CAPUT III.

Quod illud est ens omnino simplex à circumvestione accidentium alienum.

IAm incipit elucere ens essentiale esse necesse æternum, & incorruptibile, non causatum [cau-

Deus necessario æternus.

satum autem intellige non à forinseco causante, forinseco, id est non communicante cum eo essentiam, & ideo non causante de esse & per se solum, cujus causationem perfectam vocamus] ideoque ingenitum & simplex in ultimo simplicitatis hoc est per omnem modum. Si enim quocumque modo compositum aut resolubile esset, necessario & causatum esset; omne namque compositum causatum est partium componentium, & ipsius compositoris qui est conjunctor & ordinator partium in ipso composito.

Ingenitus simplex.

In sequentibus multiplici via ad cognitionem hujusmodi esse deducimus te, cum de esse potentiali & acquisito loquimur: interim ergo teneamus quod hoc ens primum & esse primum quod non est prius neque altius; quia si fuerit eo prius, aut altius, erit necessario simplicius & causa istius. Priora namque sunt causæ sequentium, si fuerint priora in eodem ordine: ideo autem ostendimus ipsum non esse causatum, si nemo fuerit altius & prius eo. Alterius ordinationis esse frivolum est & vanum, cum prioritas & posterioritas simplex ejusdem ordinis dicantur: hoc autem jam esset ei quasi è regione. Nos autem faciemus sciri in sequentibus quia nec esse, nec ens est huic è regione, & quoniam non est ordo, nec ordinatio nisi qui incipit ab ipso nec terminatur in ipso.

Primum & altissimum omnium entium.

Clarum etiam jam tibi ex iis quæ præcesserunt quoniam esse istud & ens illud est spoliatissimum; quoniam non est ei circumvestio essentialis ulla; hæc autem circumvestio compositio est, nos autem compositionem omnem & causationem jam ab eo prohibuimus essentialem: vel circumvestionem voco quale est in specie quæ continet essentiam generis sui circumvestitam diversis accidentibus. Quod si quis dixerit quod hujusmodi esse non est prohibitum, quoniam debeat esse circumvestitum varietate & decore accidentium, scire debet quod inter accidentia & hujusmodi esse necessario sunt substantiæ ordine essendi, quare accidens natum est, conjungi hujusmodi essentiæ, sive hujusmodi esse, cum inter ipsa ordine essendi necessario intercedant substantiæ. Ex. g. accidentia quæ nata sunt fieri in socrate & post socratem sunt, impossibile est conjungi speciei, vel generi suo quo socrates est, & hoc est quoniam socrates intercedit qui conjunctionem istam recipit, & à remotioribus prohibet.

Ens primum spoliatissimum est ab omni circumvestione.

Causa autem in hoc est, quoniam accidens exigit suæ congruentiæ & ordini subjectum quanto proximius potest ideo primo & secundario esse nullum accidens conjungibile est propter nimiam remotionem & discrepantiam ipsorum in essendo. cujus exemplum est quoniam scientia non est nata fieri in corpore, nec albedo in anima: fiet autem hoc manifestius cum de esse accidentibusque loquemur in sequentibus.

Accidentia in primo & secundario esse conjungi non possunt.

CAPUT IV.

Quod illud ens est unum & nullomodo commune.

Deus non est aliquid commune

QUoniam autem jam patefecimus in his quæ præcesserunt, quia hujusmodi esse de quo locuti sumus simplex est, & in ultimo simplicitatis, & spoliatum ab omni circumvestione essentiali palam debet esse ipsum esse commune nullomodo. Non enim potest esse commune essentiale, quia tunc esset aut genus, aut species, aut differentia, sed unumquodque istorum resolubile & vestitum vestitione essentiali, & compositum: unumquodque istorum autem difficile est; nam explicabile aliter non est, non est ergo aliquomodo istorum modorum trium: quod si fuerit commune accidentale, tunc erit magis causatum, & non erit primum esse, sed omnium essentiarum & omnium infimum esse atque debilissimum. hic enim manifestus est ordo & modus essendi accidentis.

Amplius in eo quod est unum, & simplex, per omnem modum in ultimo unum, multitudinem non est reperire, multitudinem dico essentialem, quia est reperire multitudinem aliam quam verbis sibi congruentibus vocamus personalem, quam stabiliemus in sequentibus unitione essentiali: Per hunc ergo modum erit res in omnibus iis communibus. Jam autem ostendimus quoniam ens per essentiam unum est per omnem modum, & impartibile, hoc est simplex in fine simplicitatis: necesse est ergo ipsum non esse commune & esse unum numero, & hoc aliquid. Si enim ex hoc quod ipsum est ens per essentiam ipsum est indivisibile & impartibile per omnem modum, universalitas autem prohibet hujusmodi impartibilitatem impossibile est igitur ipsum esse universale sive commune, quia necesse est ipsum esse singulare & hoc aliquid.

Sed quia unum numero.

Amplius omne commune essentiale prius est ordine essendi quocumque suo particulari & spoliatius illo & causa ipsius & pars essentiæ particularis inquantum particulare. Jam autem ostendimus illud quod est hujusmodi non habere supra se spoliatius, neque causam, quæ prius ordine essendi præcedit. Quare non est possibile, quod aliquid quod sit ens per essentiam, ut diximus, sit ordinatum & numeratum sub communi essentiali quocumque: ens igitur per essentiam non est commune essentiale sub quo sit multitudo ordinata post ipsum, & numerata sub eo. Quia ergo commune essentiale est, quoniam ens dicitur secundum hanc intentionem per essentiam singulare & incommunicabile erit multitudine essentiali. Item quoniam uni prima numeri unitas est, non unitas ratione, quoniam ipsa personaliter multiplex est, & potentia multitudo. Propter hoc igitur impossibile est primum unum esse communicabile: debet enim primum unum esse & actu & potestate indivisibile, non actu solum: primum igitur unum non potest non esse actu solum numero indivisibile: debet igitur & actu & potestate esse indivisibile: non potest igitur esse numerabile sive commune. Præterea omne unum refertur ad unum numero sicut omne: idem igitur unum numero est primum unum, igitur præcedit aliud omne unum: præcedit ergo omne unum ratione tantum: quare primum unum præcedit omne communicabile sive commune: non igitur est sub aliquo universali, sive communi; quod enim sub quocumque communi sive communicabili, necessario est post ipsum: unum igitur communicabile sive commune dicitur de uno primo, quod est unum & indivisibile per omnem modum; sed ens per essentiam ostendimus jam dici de illo: igitur ens per essentiam non est commune sive universale.

Nec potest ordinari & numerari sub communi essentiali quocumque.

Unum de Deo dicitur non est commune sed est indivisibile per omnem modum.

Si quis igitur instare voluerit dicens secundum hoc, quoniam igitur singularia, quæ sunt numerata sub quocumque communi, & ordine post ipsum, debent præcedere ipsum esse commune, eo quod illa sint unum numero, illud vero unum ratione. scire debes hujusmodi una adunata esse, & non esse una usquequaque: nos autem dicimus de primo uno non adunato per modum aliquem, & quo nec actus nec intellectus invenit simplicius. Dico etiam quod nihil prohibet una numero adunata posteriora esse aliquibus eorum quæ sunt una ratione: hoc autem est, quia ipsa concreta habent in se multitudinem præter totam essentiam sive rationem sui communis, & ideo multiplicatiora sunt, & compositiora suo communi. Nos autem jam ostendi-

mus neque commune neque singulare esse spoliatius uno primo post quod non est unum altius aut simplicius.

Tertiam affert præcedenti objectioni solutionem.

Addimus & aliam manifestationem. Ad hoc ergo dico quia si fuerit multitudo essentialiter sub hujusmodi esse, necessum est, quod unumquodque multitudinis esse sit spoliatum: Jam enim manifestum est ex iis quæ præcesserunt, quoniam omne quod est ens per essentiam, spoliatum est; ita ut non sit spoliatum eo prius aut altius: quare unumquodque istius multitudinis erit æque spoliatum ipsi communi suo quod est ens per essentiam: & hoc ipsum impossibile est, cum nisi ex nova alia additione commune judicari non potest; si enim abundat in nullo unumquodque multitudinis, erit æque spoliatum ipsi communi suo, quod est ens per essentiam, in quo unita sunt: tunc quemadmodum non differunt secundum ipsum commune, neque secundum se adinvicem differunt. Item quoniam secundum hoc unumquodque erit idem per omnem modum cum ipso communi postquam nullum eorum abundat in aliquo ab ipso communi: igitur & ad invicem erunt eadem per omnem modum. Si idem in nullo abundaret ab eo quod est homo, profecto idem essent per omnem modum, cum differre non possit ab eo nisi per superabundantiam, vel additionem.

Solutio ad tertius objectionis.

Quod si dixerit quis, conditiones, & circumvestiones accidentales addi ipsi communi, & per eas fieri multitudinem in effectu sub ipso communi; quamquam ipsum jam prohibuimus, scilicet vestiri hujusmodi esse conditionibus accidentalibus; accidit inde unumquodque in sua singularitate esse potentialiter, & non per essentiam cum eius esse sit concretum & adunatum ex ipso communi, & conditionibus illis. Jam enim patefecimus omne esse adunatum ex multitudine non esse per essentiam, & erit ibi esse acquisitum, scilicet singulare & individuale; & per hanc viam oportebit omne esse singulare esse acquisitum. Hujus autem facilis est destructio,

Necesse est esse aliquod esse singulare primum omnium.

quoniam esse singulare non potest acquiri nisi per esse singulare; commune enim inquantum commune est non facit esse debere esse singulare; necesse enim habet novam additionem, qua perveniatur ab ipso descendendo ad esse singulare, quod non potest aliter acquiri nisi per esse singulare. Quare aut erit circulus, aut ibit in infinitum. Circulum autem in supradictis jam destruximus, infinitum vero secundum rem infra destruemus loco suo. Non omne igitur esse singulare acquisitum est; omne autem esse singulare quo prius est esse commune acquisitum est, ut ostendimus ex novis conditionibus quæ ipsum esse commune individuant; ergo aliquod est esse quo non est prius esse commune quare nec sub ipso. Certum est autem quod ipsum est ens per essentiam cum ipsi non sit acquisitum suum, id est eductum de potentialitate, sive de possibilitate in effectum: & hoc est quoniam ex primo causante, causatum, inquam, causatione perfecta, necessario est purus actus, immixtus potentialitati, & imperfectioni, cum sit pure ex puro actu, mixtum vero impossibile sit esse ex uno puro, † & ex illo purè. Igitur ens per essentiam non est commune.

† & ex alio puro.

Enti quod est singulare primum nihil est commune essentiale superius.

Jam igitur certum debet esse tibi, quod ens per essentiam singulare primum est, & quod non est ei commune essentiale superius ipso, quoniam secundum hoc singularitas ipsius esset acquisita, & esset ei potentialis, & ita non esset ens per essentiam secundum omnem suum modum, neque unum in fine unitatis. Si autem singularitas sua esset ei acquisita, tunc non ejus singularitas esset prima, & hoc est, quoniam commune non est sufficiens, ut per ipsum acquiratur, vel sibi vel alij singularitas: quare non esset singularitas ejus acquisita, nisi per singulare, cujus singularitas præcederet illam. Esset etiam secundum hoc omnis singularitas acquisita, si nulla esset prima: Ex quo accideret nullam esse acquisitam; eo quod non inveniretur origo certa, & radix singularitatis, & appropriationis. Universale etiam sive commune præcederet verè unum, & esse potentiale, quod est esse commune, præcederet etiam actu & in effectu quod est singulare.

Multitudine prior unitas.

Item quia vera unitas est non adunata ex multitudine per aliquem modum manifestũ autem est, quoniam non esset adunata ex multitudine nisi esset vera multitudo, nisi esset & vera unitas. Verum autem unum non habet supra se cõmune, quod jam claruit ex dictis omne namque singulare quod est sub communi vel post commune habet adunatam unitatem ex ipso communi, & conditionibus quibus individuatur. Necesse est autem resolutionem omnem & divisionem finem habere, alioquin non finiretur intellectus: si enim multitudo resolveretur in multitudinem, & hoc finem non haberet, nec ipse intellectus interius figeretur in multitudine; ponit enim intellectus radicem multitudinis unitatem, & in ea terminatur numerus multitudinis: Multitudo namque non est nata figere in se ipsa, sive terminare intellectum, sed inquantum ipsa terminatur in unitatem.

Divisionem & resolutionem non posse terminari ad aliquid commune.

Similiter & resolubile non figit aut finit intellectum sed inquantum finitur vel atomis suis. Multitudo igitur resolventes ducit ad veram unitatem quæ non dividetur per aliquem modorum, & resolutio ad veram atomum quæ non resolvitur. Impossibile est autem terminum divisionis aut resolutionis, esse communem multitudinem: quia commune illud aut haberet singulare sub se, & post se, aut non: si sic, quidquid de communi diceretur, & de ipso singulari: quia singulare quod est post commune, & sub eo esset terminus ultimus multitudinis & resolutionis. Nos autem jam prohibuimus istud: namque singulare quod est sub communi necessario resolvitur in ipsum commune, & id quod abundat à suo communi, sive id sit essentiale quo abundat, sive non; si autem non est ei singulare sub ipso, igitur ipsum non est commune, & hoc est quod nos intendebamus, scilicet primum unum spoliatum non esse sub communi ullo essentiali.

Proprium nomen Dei qui est.

Quia igitur de illo dicitur ens per essentiam secundum hanc intentionem, singulare est & proprium nomen ejus quod quærimus. Hoc igitur, non frustra se nominavit. Exodi 4. ad Moysem, *qui est*, quod testimonium fieri sufficit ad certitudinem eorum quæ diximus. Similiter Sapientiæ 13. nominatur, *qui est*, & Job ad ipsum dicit, *tu enim solus es*. Hoc ergo unum est eo modo quo diximus: ipse namque solus est essentialiter, frequenter autem ipsum Deum & dominum universi, sive Deum & dominum sæculorum: sed ista magis sonant nobis laudem ipsius & gloriam ex ipso nostro usu loquendi & intelligendi.

Ex quo nomine cætera attributa Dei per se quæ jam necessario deducuntur.

Ens verò adeo declarat ejus essentiam, ut ipse per ipsum innotescere voluerit filiis Israël, quo uno noto nota sint omnia quæcumque de essentia ipsius dici possunt. Sequitur quod ipsum est ens primum, verum, unum, & purum, cujus puritas non sit adumbrata multitudine ullo modo, & in cujus veritate nihil sit concretum, nihil adunatum, nihil omnino duplex, cujus essentia in ordine essentiarum altissima, & prima fixa, & stans in se ipsa, quieta, & pacata à tumultu permutationum.

Attende autem quod dignius est in se esse unum per omnem modum quam ex numero esse multa. Sed etiam ordine essendi prius est simpliciter, qui est simplex omnimodo: nullo modo resolubile dignius est ut sit, eo quod est compositum, & per aliquem modorum resolubile, magis notum & propinquius intellectui: quoniam resolubilia, & multa non notificantur, nisi per hoc; ideo autem necessario priora sunt intellectu quoniam priora sunt in esse, intellectus autem exemplum est rerum.

Intellectus exemplum est rerum

Item non habet quidditatem, nec diffinitionem; omne namque diffinibile, & quocumque modo explicabile aliquo modo resolubile est, & vestitum: per viam igitur intellectus non est natum cognosci, nisi per se; per viam autem sensus cognoscitur utcumque ex testimonio sensibilium. Ergo ipsum per se impressum est intellectui nostro, inquantum ens, inquantum autem Deus & dominus, non est ex primis apprehensionibus, & hic est modus quo errant imperiti intellectu circa ipsum.

Deus per se imprimitur intellectui, inquantum ens, non autem in quantum Deus & dominus.

CAPUT V.

Quod illud ens est causa omnium aliorum.

Quod causatum est, est ab immediate præcedente se.

QUod autem ipsum sit causa & author omnium, ex hoc palam est, quoniam omne quod est post ipsum causatum est, & compositum: quoniam omne ens non per essentiam est compositum, & habet esse acquisitum per aliquod aliud quam ipsum sit. Hoc in sequentibus docebimus. Quia igitur omne causatum causatum est à priori se ordine essendi, & unumquodque immediate causatum ab immediate præcedente se; quoniam ex necessitate causa est immediata ejus quod ordine essendi sequitur ipsum immediate & aliorum ordinatorum sequentium, per hoc quod ipsum est causans causantia ipsorum. Quocumque igitur modo adveniat esse unicuique causato, quia ipsum solum est fons primus essendi, palam est quoniam omne esse quod est, ipsum ab ipso est, cum non sit fons essendi præter ipsum.

Ens illud non habet contrariū.

Quanta igitur cæcitate duo principia erronei & imbecilles habent, jam clare patet; jam enim ostendimus quod ejus esse solitarium est per omnem modum, & quoniam non est ei compar aut coævum aliud, & quoniam non est ei contrarium: essentia enim non habet contrarium nisi non esse, non esse vero absolute nihil est, nec potest esse principium essendi alicui, sicut nec posita radice est reperire ramum qui non sit à radice, & posito fonte venire omnem aquam necesse ab illo; sic posita una radice essendi, & uno fonte impossibile est reperire esse quod non sit ab illo; ens enim non nisi ab ente inquantum est, defluere non potest: si autem ens ab ente, & esse ab esse.

Omnia ab illo sunt.

Omne igitur ens debet suum esse & omne ens debet se primo enti, cum non sit ens nisi ab ipso, & per ipsum, & per hoc manifestum est, quod universum est fluxus, & exuberantia esse ejus, quod est fons universalis essendi: quare omnia inquantum sunt ejus fluxus, sunt exuberantia primi purissimi hujus fontis, & intantum posuerunt multi de nobilioribus philosophorum omnia bona, inquantum scilicet de purissimo fonte esse defluunt.

Omnia entia sunt fluxus & exuberantia primi entis.

Nos vero nondum pervenimus illuc, nisi oporteat certificare intentionem ejus, quod est bonum, & ejus quod dicitur malum. Sed sufficit nobis in hoc loco invenisse fontem primum ac purissimum essendi, cujus fluxus & exuberantia est continuitas generationis, & universa series sæculorum cum omnibus mirabilibus suis mirificentia sua, & decor. Ut se habet in universo. Et est possibilitas universi, velut excipiens fluxus ipsius, velut si aër recipat ipsum lumen toto sinu capacitatis suæ, penetransque ipsum per totum: sic penetrat, & implet possibilitatem universi affluentia, & vehementia primi, & fontalis esse pro capacitate receptibilium magis aut minus influens totum autem hoc per essentiam suam quæ est bonitas prima & benignitas largiflua, &c.

aër ad lumē sic omnia entia ad primū esse.

CAPUT VI.

Quod omne esse secundarium necessario dependet à primo esse.

POst hoc loquemur de esse secundo, quod nominatur nominatione expressa, & propria esse indigentiæ, & esse potentiale, & esse falsum, & esse fluens, & hujusmodi est esse quod cæpit esse. Esse ergo indigentiæ est quod eget alio ad hoc ut sit, nec venit in esse nisi alio dante esse, aut aliter ut veniat adjuvante. Esse vero potentiale quod quidem in se, & per se ipsum consideratum invenitur non prohibens suum esse; verumtamen in hac consideratione nondum invenitur habere esse, sed tamen invenitur prope, ut habeat esse, & hæc appropinquatio nominatur in eo possibilitas. Esse vero falsum quod exterius est tantum; cum vero interius consideratum fuerit, invenitur nondum habens esse, quemadmodum falsum argentum nominatur, quod exterius prætendit veritatem speciei, quæ est species & essentia argenti, cum interius eam non inveniatur habere; sic & ens falsum, cum interius consideratum fuerit, hoc est in quidditate, & ratione essentiæ suæ non invenietur in eo esse, sed habens ipsum, velut superficie tenus, velut operiens & adumbrans quidditatem ipsius. Esse vero fluens quod se debet exuberantiæ, & copiositati alterius, quoniam quod est, non est nisi de superabundanti copiositate alterius. Esse vero pendens quod quantum in se est recidit in non esse, quod autem stat debet alij. Et hæ igitur sunt nominationes esse secundi, quod est causatum, & hæ rationes nominationum: cæteræ vero nominationes illius quarum rationes id est expositiones, & declarationes nunc ponimus, hæ sunt: derivativum, datum, sive receptum, vestitum, debitum, subditum, compositum, resolubile, multum, sive adunatum, mixtum, sociatum, causatum, & unaquæque intentionum via certissima est producens inquisitionem intelligentis ad primum esse.

Esse indigentiæ.

Esse potentiale.

Esse falsum

Esse fluens.

Esse pendēs

Sunt nominationes esse secūdi

Et istud ostendemus in singulis. Esse namque indigentiæ non est natum esse solum, sed eget alio ad hoc ut ipsum sit. Hoc est clarum ex ratione suæ intentionis, quam ei assignavimus; quia si posueris ipsum infinitum non habebit ad hoc complementum in se ipso, eo quod ejus intentio sit indigentia alterius & inopia, quæ ipsi non sufficiat. Quod si dixeris, quia nihil prohibet unum ex hujusmodi quæ sunt esse indigentiæ indigere alio, & illud iterum tertio, & hoc in infinitum: & propria entium infinitas erit indigens alio ultra se; non enim refert an habeat primum, an non habeat hæc infinitas, ideo ipsa non magis sibi ipsi sufficiet, quam unum aliquod de ipsa.

Esse indigentiæ eget alio ut sit.

Item quid sic multiplicantur in ea indigentiæ adjumenta quæcumque namque adjumenta credebas te adinvenisse per ipsam, tot etiam indigentias congregasti & æquales, quia unumquodque eorum æque eget adjuvante, seu ut adjutum ab illo indiget ipso: quare non est sufficientior in se ipsa hujusmodi infinitas, quam quodcumque eorum quæ sunt in illa æqualia namque æqualibus additis æqualia manent: æqualis ergo manent in ipsa infinitate indigentiæ, & adjuvatio sicut prius in unoquoque quod erat de infinitate illa. Infinitas igitur æque

Quæcumque adjumenta indigentiæ creaturarū adinveniantur, & ipsa indigent alio infinities in esse indigētiæ si quæ esset, æque

indigeret alio extra seipsam, sicut unumquodque illud.

æque indiget alio extra seipsam sicut unumquodque illius: in nullo igitur proficit aberrans per devia infinitatis.

Causa media seipsa non est sufficiens ut.

Item attende quod in ordine causarum media causa non est sufficiens, ut faciat debere esse extremum quod est post ipsam, sed eget causa præcedente ipsam, propria scilicet sua à qua recipit quod dat causato suo: inquantum media est, dico, quoniam intantum est ipsa recipiens & dans, recipiens quidem ab anteriori & dans posteriori; media ergo causa ex intentione qua media est, non est sufficiens facere debere esse per se illud ad quod est media tantum; sed esse indigentiæ sive finitum, sive infinitum ponatur, non habet ex hoc quod est esse indigentiæ, nisi intentionem medij in ordine causarū; non enim potest esse primū causativum, cum secundum hanc intentionem de suo non habeat quod det causato, medium autem est de intentione medij in ordine causarum: non enim potest causare aliquid per se, sicut nec infinitas media causativa per se est.

Idem demonstrat quod supra, & ex ipso esse indigētiæ probat esse ens per se sufficiēs.

Ostendemus autem lucidiori via, quod esse indigentiæ, sive finitum ponatur, sive infinitum, impossibile est, ut sufficiat ad hoc ut aliud sit: sit enim B, esse indigentiæ, ut sufficiat ad hoc ut sit C, sive B, sit finitum sive infinitum B, indiget ipso A. Quia igitur B. sufficit ad hoc, ut sit ipsum C, sufficiens autem est præter quod nihil aliud requiritur; nihil igitur præter B. exigitur ad esse C: posito igitur non esse A, nihilominus erit C, & eo quod tum non erit A: non erit B. & cum non erit B, non erit C. Quare posito non esse A, ex necessitate non erit C. B, igitur non erit totum quod exigebatur ad esse C, quoniam ad hoc non exigeretur poni A: exigitur ergo A. ad hoc ut sit B: B, igitur solum non sufficit ad hoc ut sit C: esse igitur indigentiæ non potest solum esse sive finitum, sive infinitum ponatur, nec sufficere solum ad hoc ut aliud sit: necesse igitur est ut sit esse præter esse indigentiæ, quod per affirmationem & negationem oppositum est. Hoc autem non potest esse solum esse indigentiæ, ut ostendimus.

Per esse indigentiæ creaturarū probatur esse sufficientiæ quod est Deus.

Item quoniam esse indigentiæ necessario eget esse sufficientiæ, quoniam causatum sufficienter alioqui non esset, nec posset esse causatum sufficienter per esse indigentiæ, necesse est ut primum causetur per esse sufficientiæ: esse igitur indigentiæ necessario inducit inquisitionem diligentiæ ad esse sufficientiæ, & hujusmodi ideo est esse quod nullo eget.

Et per esse potentiale esse necesse.

Per viam similem esse potentiale deducet nos ad esse necesse per se ipsum, & hoc est quoniam potentiale, per hoc quod est potentiale, non potens est ut ipsum habeat esse, vel ut veniat in esse; potentiale enim de essentia & intentione sua non habet in effectum, eo quod possibilitas sola per se non sufficit ad effectum; quia si hoc esset, † non contingeret quod possibilitas præcederet effectum.

† *Videtur leg. sine particula negat.*

Possibilitas creaturarum indiget ideo eductore.

Item potentiale dicitur comparatione essendi in effectu potens scilicet recipere effectum essendi: intendo autem quod solum potens est recipere facit ipsum indigere donatore ipsius esse: quare esse potentiale non venit, nec educitur de possibilitate essendi in effectum per solam potentialitatem, sed per eductorem alium, qui est acquirens ei effectum essendi: eductor autem qui est educens de possibilitate in effectum necessario plus habet ipsa possibilitate; quoniam nisi amplius haberet non posset esse agens in effectu; quia possibilitas sola nō sufficit per se ad essendum in effectu, nec ad agendum in effectu: præter ipsam igitur possibilitatem habet esse effectum essendi, & effectum agendi, non habuit autem totum hoc per possibilitatem solam: fuit ergo eductor tertius per modum quo diximus ipsum debere esse, quia si secundus eductor ponatur eductus de possibilitate sua in effectum & essendi & agendi, egebit iterum eductore alio ubi necesse erit ex iis quæ diximus, & occurrere eductorem primum in quo non sit aliud possibilitas, & aliud effectus, quoniam si consideramus universum in se ipso, non inveniemus in ipso nisi possibilitatem: in universo secundum se ipsum non ponitur nisi possibilitas quoniam universum in se ipso est tantum potentiale, quare universum est adhuc non ens in effectu: in se enim si est ens in effectu, & extra ipsum non est quod det ei esse in effectu, quoniam extra universum nihil est. Universum ergo nullomodo est ens in effectu: quare posito quod unumquodque sit potentiale, hoc autem ex necessitate erit necesse per semetipsum: opposita namque sunt affirmatio & negatio, & necesse est per se; est enim necesse esse, quod in ipso consideratum invenitur habere esse in effectu, & prohibens suum non esse: unde & hoc ipsum sonat nomen ipsius, scilicet ut per se ipsum consideratum sit non cessans esse.

Eadem fere via ostendetur verum esse, sive esse veritatis per semetipsum: si enim non est verum secundum se, sed omne quod est, est falsum in se ipso; igitur universum est falsum in se ipso, & aliunde non potest fieri verum, cum extra ipsum nihil sit, videlicet extra universitatem entium: quare & in se & extra erit falsum universum, nec interius nec exterius habebit esse: interius non habebit esse quoniam in se est falsum: exterius non habebit, quoniam non est à quo habeat, cum nihil sit extra ipsum. Eodem modo nullo existente fonte essendi, non erit & fluens esse: si enim totum esset fluens, non haberet unde flueret, nec tamen à se ipso flueret, nec per modum circuli, nec per modum infiniti, quoniam utrumque istorum jam prohibuimus, nec ab alio, cum aliud non sit. Eadem via palam est quod universum recideret in non esse nisi esset stans per se ipsum fundamentum universi, & sustinens ipsum fortitudine & virtute sua: totum namque pendens absque sustentatione necesse est ruere: universum ergo rueret, & recideret in non esse, nisi esset virtus per se ipsam stans & portans universum: quia igitur stat universum, non stat necessario nisi virtute sustinentis, & portantis ipsum, quod enim de non esse, sive post venit in esse recidit in eo unde eductum est, quantum in ipso est: possibilitas namque ipsius non sufficit tenere ejus esse quin effluat; non enim ex necessitate possibilitatis conjunctio ipsius & sui esse, sed conjunctio ipsius est potentialis, cujus sunt ambo, possibilitas scilicet & ipsum esse.

Ex ente falso, verum; ex ente fluenti, fons ipse, ex ente dependenti ens per seipsum stans demōstratur.

Juxta hunc modum derivativum esse te deducet ad primitivum, quod aliunde non oritur; & fluens ad fontale redundantissimum: alioquin totum aresceret, & nulla esset aqua, cum nulla inveniretur origo. Similiter & debitum esse te deducet ad absolutum, scilicet quod nulli se debet, si enim totum est debitum, non est cui se debeat; cum extra totum nihil sit, & ita debitum erit universum, & ipsum erit tanquam debitor absque creditore. Eodem modo subditum te deducet ad esse liberum quod nulli subest: si enim totum subesset, & præesset, nec subesset quid cum non inveniretur quid præesset; quia nec per modum circuli nec per modum infiniti. Sic vestitum via est inveniendi spoliatum; alioquin esset vestitio sola sive vestitum sine vestito: omnia enim quodammodo vestiunt primum esse, sed hoc à longe: quoniam intimum est omnium quæ sunt præterquam quod sit subjectum eorum aut pars. Sed quemadmodum dicere mus sol est vestitus nube sub qua videtur, sic sub quadam nube universi ipse universitatis auctor intellectu conspicitur.

Esse derivativum deducit ad primitivum, fluens ad fontem, debitum ad absolutum, subditum ad liberum, vestitum ad spoliatum.

Universitatis auctor sub quadam universi nube conspicitur.

Secundum hoc & compositum ducit ad incom-

Composi-

tum ducere ad cognitionem simplicis, adunatum ad cognitionem unius.

positum & resolubile ad atomum, ultra quod nec est resolutio, nec compositio, omnis enim compositio finem habet ad atomum. Sic adunatum adducit ad unitum, quod solum est vere unum: non enim esset vera multitudo nisi esset & unitas vera; nec esset vere multiplex & adunatum ultimum, nisi esset vere simplex, & omnino inadunatum primum. Similiter & adunatum dicit recipiens; si enim totum esset recipiens, totum esset vacuum. Radix autem ostentionis in iis, & in similibus est à minori & ab oppositis, scilicet quod prioribus prius, & majoribus magis debentur congruentia prædicata; ut si adunatum est, multo fortius & unum: & si compositum, multo fortius & simplex: & sicut in ordine intelligendi prius sunt & majora, & digniora & in ordine essendi: quoniam quemadmodum est in imaginibus, ita debet esse in rebus; & quemadmodum in exemplis, ita in exemplaribus: in intellectu autem imagines sunt, & exempla rerum: nihil autem absurdius potest quam ponere posteriora quibus minus debetur esse, & negare priora quibus magis debetur.

In ordine intelligendi prius sunt majora & digniora, igitur & in ordine essendi.

Hæ igitur propriæ sunt intentiones primi esse, quibus & est, & nominatur verissime esse essentiale esse, quidquid est esse, & illud quod est esse sufficientiæ, esse necesse sive necessitatis, sive actuale purum esse veritatis, deinde esse fixum, esse non causatum, esse primitivum, esse fontale, esse absolutum, quod debet esse omnino liberum, & omnino insubditum, esse spoliatum in ultimo judicatur ideo quod nudissimum: deinde esse simplex in ultimo simplicitatis, esse irresolubile & omnium resolutionem: quasi atomus post omnia occurrens, non sicut pars, sed sicut principium primum, & finis ultimus. Demum esse inadunatum omninò sive unitum, nihil habens concretum, nihil duplex vel admixtum, purum, solitarium, deinde esse dativum, & nominationes istæ numero sunt sexdecim propriæ, & quasi essentiales primi esse. Oppositæ vero nominationes communes sunt omnium aliorum, viæ autem evidenter ducentes in ipsum: dativum enim non receptivum ad quod necessario ducit dabile receptum: si enim non esset esse receptivum totum esset vacuum; quoniam hoc non esset esse nisi receptibile, & hoc est dicere quoniam non esset aliquis nisi alveus, receptibile enim per hoc quod est receptibile non est nisi sicut alveus.

Nominationes propriæ primi esse.

Si igitur totum esse quod est universitas, non esset nisi receptivum, & nihil esset dativum nec receptivum: & juxta analogiam oppositorum, cum dans & recipiens per se opposita sint, similiter dans & non dans, & iterum recipiens & non recipiens: quia igitur media indubitanter sunt omnia, & alterum extremorum necessario erit & reliquum: est enim indubitanter recipiens esse & non dans, & unum recipiens & dans sunt in mediis per quæ causantur alia, & iterum nec recipiens nec dans: erit igitur dans, nec recipiens. Eodem modo erit rationari in causa & causato, si enim invenitur nec causa, nec causatum, & causatum, & non causa, invenitur causa sive causans & non causatum.

Est necessario, aliquid dans nec recipiens, & quod est causa nec causatum.

CAPUT VII.

Quod omne esse potentiale à primo esse dependet, & ab ipso educitur ad actum.

In entibus creatis aliud est quidditas, aliud esse eorum.

Postquam autem stabilitus est fons affluentissimus affluens de exuberantia sua succedentium sibi series sæculorum, & virtus portans omnem virtutem, & radix fixa per se ipsam, cui innituntur & à quâ pendent omnia, relinquitur nobis inquisitio de modo essendi universitatis potentialis. Quoniam autem ens potentiale est non ens per essentiam, tunc ipsum & ejus esse quod non est ei per essentiam, duo sunt revera, & alterum accidit alteri, nec cadit in rationem, nec quidditatem ipsius. Ens igitur secundum hunc modum compositum est & resolubile in suam possibilitatē sive quidditatem, & suum esse. Ex quo manifestum est ipsum esse causatum ab educente possibilitatem ejus in effectum essendi, & à conjungente ipsum esse cum potestate ipsius: non enim potentiale venit ad effectum per solam potestatem, ut supra ostendimus, sed per participationem, cujus autem participatione an primi scilicet esse an alterius, quod fluat ab eo, nondum ex iis quæ diximus certum est.

Nos autem faciemus sciri quoniam non nisi participatione primi esse, & quod nihil est esse omnino nisi esse primum, namque quod participatur, aut est, aut non est: si non est, nec participatur; quia non erit ens aliquod: si vero est, aut erit per essentiam, aut participationem; quod si per essentiam, ipsum igitur est primum esse: participatione igitur primi esse erit esse potentiale: & hoc est quod nos intendebamus. Si vero ipsum est participatione, necesse est ut participatum ab ipso aut sit similiter, aut per essentiam, quod si participatione & hoc ibit in infinitum. Aut igitur occurrit non ens ut ejus participatione dicatur aliud esse quod nos jam destruximus, aut occurrit ens per essentiam: sed & sic proposita non fraudatur, est enim hoc velut si diceretur, A esse participatione B, & B causa immediata, verumtamen nihilominus verum est quod esse potentiale non est nisi participatione primi esse mediata, sive immediata.

Quod est per participationem, debet participare ab ente per essentiam.

Hæc ergo ratio est certificans, ens dictum de possibilibus prædicari, primum esse; esse enim participationis non est nominatum ex participato, nec per ipsum est aliquid, nisi inquantum ipsum est primum esse. Primum igitur esse per se ipsum solum primo & principaliter est esse omnium; cujus participatione omnia esse dicuntur, nullius autem essentia est ipsum nisi sua prima, à qua sunt universa quæ sunt. Ex his igitur patet qualiter ipse sit implens omnia sicut per Jeremiam dicitur 24. *Cœlum & terram impleo ego*, & qualiter sit penetrans omnia clarum est, cum ipse sit plenitudo, & perfectio, suæ passibilitatis; passibilitas est enim velut alveus accipiens affluentiam ipsius velut vacuum profundum quod sola divinæ copiositatis redundantia, sive exuberantia implet. Non autem conturbet te identitas participati, quasi per hoc cogaris omnia æqualiter & univoce confiteri, quia sanitas una prædicatur de homine & urina & medicina & cibo, non tamen univoce & æqualiter ad hunc modum se habet in primo esse, & si enim ab omnibus participetur, non tamen æqualiter, nec uno modo.

Nullius creati essentia est ipsum esse.

Est ergo ipsum esse omnibus esse quo sunt, non autem quod sunt; quoniam ipsum nihil eorum est, quæ sunt participatione ipsius, sed est essentia una, pura, solitaria, omnibus incommunicans, & immixta, implens tamen omnia ad modū sparsi luminis super universum, & hac impletione, sive perfusione faciens ad se relucere omnia; & hoc est eis esse, relucere scilicet ad ipsum quod non faciunt nisi per ipsum, in habendo scilicet ipsum; sicut aër relucet ad illuminatorem suum, inquantum potentiale est ei: non enim eundem splendorem numero habet quem habet sol: quia enim nec hoc soli potentiale est, eoquod splendor ejus affixus est materiæ; unde non est potentiale, nisi in una materia, solum vero absolutum & liberum per omnia implens & illustrans est in prima, eo quod ipsum nec locus nec materia teneat alligatum & adhærens sibi.

Ipsum esse est essentia una, pura, solitaria & implens omnia ad modum sparsi luminis.

Exemplum autem hujus est ut quemadmodum anima est vita corporis, sic omnium esse Deus intelligatur;

Deus est vita omnium sicut anima est vita corporis.

telligatur; ficut feparari ab anima, mori eft ipfi corpori, fic feparari à Deo fit rebus deftrui: ficut etiam anima imprimis eft vita fpirituum, deinde nervorum & carnis & offium, fic Deus priorum prius effe, deinde per illa aliorum: Et quemadmodũ fi una anima effet multorum corporum, nihilominus falva effet multitudo corporum: fic una effentia altiffima quæ Deus eft, unum eft effe omnium fcilicet quo funt: falva tamen eft rebus fua effentialis diverfitas, quoniam ut diximus effe quo funt non eft eis effentiale, fed quafi accidit. Hic eft intellectus & explanatio fermonis inquantum capio. Sermo enim ifte antiquorum eft theologorum fimul & philofophorum, quibufdam igitur eft Deus effe eorum quæ funt immediate, alijs autem per illa. Quemadmodum fi dicatur quod anima in ipfis & immediate eft vita fpirituum per illos vero vita eft aliorum: fic primorum entium quæ fcilicet immediate ex illo funt, videlicet caufatorum, quæ fola Dei voluntate funt non per media aliqua Deus eft effe. Illa vero eorum effe funt ex participatione primæ caufæ quæ ipforum effe conjuncta funt. V. G. anima humana hujufmodi eft quoniam creata eft à Deo non per media caufata aliqua ab illo. Hujufmodi igitur & effe quo eft & vitam qua vivo ponemus Deum fecundum hoc: quia vero ex ejus conjunctione corpus humanum & eft & vivit, dicemus quod Deus per illam eft effe corporis humani, quia corpus nonnifi per illam velut mediam & deferentem participare poteft effe primum, ficut nec vitam. Sive autem ita fit five aliter, dubitari tamen non poteft omnia effe vel participatione primi effe qualiter diximus, vel participatione alicujus quod ex illo fluit, ficut lumen fparfum fuper omne: indicium autem hujufmodi eft quoniam adeo amant & appetunt effe quod unaquæque res feipfam negligere videtur, & exponere propter ipfum effe: quemadmodum omne totum partes fuas, & partes illas fortiori amore complectitur in quibus videtur magis confiftere effe ipfius ut caput manus periculis objecta tuetur; fed fi in alia parte crederet effet fuum, profecto & caput pro ea exponeret & etiam omne quod eft: totam enim poffibilitatem fuam exponit ut effe confervet, aut ne amittat ipfa. Gratia igitur & electione omnium quæ funt, & aliud, & melius omnibus his quæ funt oftenditur ipfum effe; non poteft igitur accidere effe fecundũ fe, fed neceffario omni fubftãtia & accidente melius eft, pro cujus amiffione unumquodque damnum fuæ effentiæ negligit: univerfitatem namque in eis quæ per naturam, five natura ejus funt univerfaliter errare impoffibile eft. Amore igitur fuo, & defiderio, & electione fua clamat univerfitas hoc effe optimum; cum omnia ipfa univerfitas poftponat incredibilis, aut furdus eft qui clamorem univerfitatis non audit: quoniam autem & ubique fit effentialiter, ex his etiam non eft dubium; cum ubique fit ens, & ipfum illius effe neceffe fit effe.

An Deus fit effe omnibus immediatè an mediate folum.

Surdos effe qui clamorem univerfitatis de Deo non audiant.

Item cum per hoc ipfum quod eft effe omnium & fingulorum neceffe fit ipfum effe ubicumque aliquid eft eorum quæ funt, effe vero nominat ejus effentiam nudam & puram pura & expreffa nominatione. Quare manifeftum eft ipfum ubique effentialiter; fed & illud, quod debere effe dicit Apoftolus ad Corinthios 11. *omnia ex ipfo, per ipfum, & in ipfo*, fatis & hinc elucefcit: ab ipfo, ficut ab authore: per ipfum, ficut per ipfum effe funt; in ipfo ficut in effe: nec enim aliud eft dicere in ipfo, quam in effe, cum ipfum non fit nifi effe. Adeo autem in ipfo funt omnia, ut evelli ab ipfo fit eis deftrui, & cadere, vel trudi in non effe. Univerfitatis igitur amor ad ipfum univerfale bonum communiffimumque fecundum totum obtineatur ab omnibus & fingulis: & fummus amor omnium fummum bonum; & purus amor, primam bonitatem ipfum effe certiffimo figno declarat. Purum autem amorem ideo dico quia nec cum alio, nec ob aliud amatur ab omnibus, fed ipfum purum & nudum effe appetunt. Et totam fequelam effe ipfius, hoc eft bene effe, & magnifice, & delectabiliter, & fi quid eft aliud hujufmodi propter ipfum negligunt, fi difcrimen amiffionis ipfius effe immineat eifdem &c.

Ipfū quod eft effe omnium neceffe eft effe ubique.

Vniverfitatis amor ad Deum. Quis purus amor?

CAPUT VIII.

Quod potentia eft principium effectuum & operationum.

Qualiter autem ab ipfo exeunt quæ ab ipfo funt aut per naturam, ut lumen à lucido; an per fapientiam, & voluntatem, quæ nominatur in ipfo benignitas, & conveniat dici de eo quod ipfe eft artifex univerfi non folum creator, & fi eft potens fuper omnia, & qualiter hoc: & de fapientia ipfius, an fit ipfe, an aliud, & num effet in eo ut cognofcat omnia, & feipfum: & de bonitate ejufdem an cogat eum facere quidquid poteft, ficut homines debilis cogitationis opinati funt; de quo argumentantur, quia nifi totum faceret quod poffet, & fciret facere, avarum fe aut invidum argueret, aut aliud potentiam, aut aliud voluntatem arguunt, fi quid poteft quod non velit, neceffe habemus explicare in hoc magifterio.

Proponit de quibus agendum fibi fit in fequẽtibus.

Primum de poteftate, five de potentia prima, & propter hoc de potentia abfolutè, & poteftate; & de differentia ipfarum: deinde de omnipotentia, & quid fit effe omnipotentem: poft hoc de fapientia prima & univerfaliter, quæ eft fol & lumen intellectorum omnium, ars, fpeculum, & exemplar univerfi primi, infpectorum imago, & fpeculum ut dicitur fapientiæ 7. & primi loquentis verbum in quo feipfum dixit, & omnia; quæ & patris omnipotentis filius dicitur: fic & de fuavitate, five amore quo ambo fe complectentes exuberant, vel congruentius fperant, philofophando aliquid per fuafionem dicere, licet fides vera fuafionem omnino refpuat quod in tractatu virtutum plenius differemus.

Pergit proponere quæ tractare debeat.

Tractatus de virtutibus pofterior ordine l. de Trinitate.

Iterum igitur dicamus quod potentia nominatur principium operationum, & eft exuberantia vel radius ipfius effe, de qua exeunt operationes & hoc alio nomine dicitur virtus, & nominatur potentia agens, five activa, per hunc modum diximus in igne effe potentiam calefaciendi, fubtilizandi & difgregandi hæterogenea; eo quod de exuberantia, & vehementia feu extenfione fui effe, vel naturæ fuæ exundat in has operationes fuper contingentem vel obviantem fibi materiam. Secundo modo potentia dicitur fuperioritas & eft velut denominatio, quæ tamen non eft nifi obedientia, vel confenfu alienæ voluntatis, & dicitur vulgato nomine poteftas qua nempe reges & alij præfidentes funt, prout fubditorum voluntas five obedientia facit: & hæc nominatur obedientia five confenfus eorum per quos fieri debet id cujus potens dicitur. Tertio potentiam nominare confuevimus eam qualitatem quã refiftitur paffionibus, qualis eft duritia in lapide: ea namque repellit multas ex paffionibus agentium in ipfum, aut non, videlicet ubi fuerunt paffiones vehementes & fortes fuper fortitudinem refiftentem. Potentiarum autem iftarum aliæ funt quas comitatur deliberatio, & voluntas; qualis eft poteftas gradiendi, & hæ vocantur rationales; eo quod

Tres acceptiones potentiæ feu poteftatis. Ad agendum.

Ad imperandum.

Ad refiftendum.

actus & operationes suas non exuberat nisi alieno imperio: aliæ sunt quas non comitatur, & nominantur irrationales, qualis est potentia ignis quam diximus: hæc enim cum habuerint obviantem sibi materiam possibilem, & idoneam, & congruentem actionis suæ exuberat in illam velut fluxum operationis suæ, quemadmodum cum continget ligna combustibilia, aut ceram, aut plumbum, vel stannum.

Possibilitas sumpta pro idoneitate recipiendi impressiones potentiarum activarum & pro debili potentia ad operationes suas.

Possibilitas vero nominatur potentia, & idoneitas recipiendi impressiones potentiarum activarum, qualis dicitur possibilitas in ovo, quâ idoneum est ut recipiat impressiones quæ sunt formatio animalis ex eo; & hujusmodi possibilitas vulgariter dicitur esse in ovo unde esset. Vel possibilitas vulgariter dicitur potestas & potentia debilis ad operationes suas, cum ex ea quantum in eâ est possibile est exire & non exire operationes; & hoc est, quoniam non ipsa nata est esse principium operationum hujusmodi, quemadmodum usitate dicimus unumquemque hominem habere possibilitatem essendi regem. Homo ergo possibilitatem habet ut fiat rex, hoc est debilem potentiam, & inopem, & quæ non sit nata ad hoc ut homo sit rex. Verumtamen natum est esse unum eorum ex quibus sit rex cum id quod est esse regem ei non debeatur, cum ipsa nata est esse primum eorum quæ exiguntur ad esse regem, profecto autem eis debetur, quæ taliter & possibiliter ei adveniunt, & hæc possibilitas differt à priori, in hoc tantum quod ab accidenti recipit perfectionem, & non ex eo quod ad hoc nata est.

Possibilitates remotæ

Hic autem reminisci oportet possibilitates quasdam esse remotas, ut nisi per multa media veniant ad finales operationes suas: qualis est possibilitas in seminibus essendi ex eis. Alia ejusdem speciei semina; ex grano namque per multa media germinatur granum, & ex nuce nux, & ex pomo pomum, & ex animali animal, & omnia receptibilia, quæ non perfecte apta sunt; qualis est possibilitas lapidum in lapidicina, & lignorum in arboribus ad hoc ut recipiant perfectionem essendi domum; oportet enim potentiam activam prius multipliciter obviare, & tandem ordinationem & conjunctionem recipere, antequam fiat domus.

De possibilitate materiæ an sit relatio.

Quoniam autem nisi sint sibi quidam ex nobilibus philosophantium possibilitatem esse relationem quam sustinet materia & propter hoc omne quod cœpit materiatum esse eo quod in omni quod cœpit, non esse præcessit ipsum esse; & ita possibilitas effectum: quæ possibilitas, inquiunt, si nihil est, neque præcedit ipsum effectum; si vero aliquid est non potest esse nisi relatio, quam sustinet materia: materia enim modo quodam est principium fiendi in ipsa ipsum esse in effectu: necesse autem habent ponere materiam æternam, quoniam aliter oporteret, quod possibilitas in ea præcederet effectum essendi: quare ipsa similiter esset materiata, & hoc finem non haberet: vel tandem necesse esset occurrere aliquam materiam æternam Sed nec sic effugiunt, quia & si non tempore, nullatenus necesse, ut possibilitas præcedat effectum; quare ipsam possibilitatem quæ jam est in effectu sui principij omne quod est esse relationis, non dico sui esse, cujus comparatione & respectu dicitur possibilitas, præcedet alia; & hoc finem non habebit: nec etiam per hoc possibilitas æterna ponatur & hoc est quoniam quod accideret in tempore prioritate possibilitatis, idem accideret necesse est posita prioritate in ordine naturæ.

Si materia non sustinet, possibilitatem non habebit esse.

Deinde talis materia non habebit esse cum ipsa sustineat possibilitatem, sicut semen necessario habet esse seminis, quod sustinet possibilitatem quam habet ad esse animal sic & materia per esse suum quod habet sustinet possibilitatem suam. Quod si quis dixerit, quod ejus esse est possibilitas, essentia sua relatio sit; quis autem dubitat accidens egere subjecto suo existenti per se, antequam veniat accidens, quod sustineatur ab illo, & cujus adventu perficiatur, & compleatur esse: cogit igitur veritas ut possibilitas omnino non ponatur in materia scilicet ea sola quam diximus, quæ scilicet nata est secundum se recipere, aut quæ nata est esse principium ex accidente. Unde quoniam ens possibile intelligitur prope esse, nec solũ est prope esse, per principiũ materiale si illud habeat, sed est principiũ agẽs, utraque enim appropinquatio sui causativi ad esse necessaria, quod prope est, per materias quæ aptæ sunt, ut recipiant esse ipsorum in se, & etiam per principia agentia sua: cui enim dubium est domum propinquiorem esse ipsi esse, cum ejus materia & principium agens ipsius id est artifex simul † possunt quam cum non est nisi materia ipsius id est lapides & ligna, sed etiam si non essent lapides & ligna, haberet autem artifex potentiam causandi ea, numquid non esset possibile esse domũ? esset utique.

† Ponuntur.

Quid igitur est ipsa possibilitas, & in quo est nisi in artifice ipso, cum nihil sit aliud sustinens ipsam; possibilitas enim materialium potentia est, efficientis vel creatoris: nisi forte possibilitas dicatur in eis privatio prohibitionis sui esse, ut chimera in cujus intentione clauditur contrarietas naturarum non compatientium se: homo vero cum consideratus fuerit in se non invenient intentionem ejus quod prohibeat suum esse, eo quod de intentione naturarum quæ in eo continentur, non sit in eis discrepantia aut repugnantia. Manifestum igitur fecimus non esse possibile possibilitate quam sustineat materia. Et hoc ipsum veritas fidei approbat; possibilis namque fuit mundus antequam mundus esset, sed possibilitas ista fuit potentia creatoris, ut jam didicisti, quoniam & de materia & de forma permixtis verum est quod potentiale fuit ipsas esse antequam essent.

Possibilitas non est nisi ab efficiente & creatore.

Quamvis semper fuisset materia, præcessisset tamen possibilitas saltem ordine naturæ.

Quod si dixerit quis non est verum quoniam semper fuerunt vel semper fuit materia; non enim evadit veritatem: quoniam habere principium in tempore non dat novam possibilitatem, non aufert priorem: quare quod accidit eis de possibilitate ipsa si cœperint, necesse est ut possibilitas essendi in eis præcedat effectum essendi, ordine dico essendi simpliciter, non dico ordine essendi in tempore. Quod autem potentia lineæ vocatur apud geometras quadratum ipsius, metaphora est, eo quod quadratum fluxus vel motus lineæ sit in simili æqualitate tantum. Hæ igitur sunt potentiæ & possibilitates quas diximus, quidam tamen potentiam in naturalibus, potestatem in moralibus, possibilitatem in rationibus, magis quidem secundum euphoniam, quam secundum analogiam affirmaverunt

Quadratũ potentia lineæ apud geometras.

CAPUT IX.

Quod est aliqua prima potentia per seipsam omnipotens & sua voluntate & sua sapientia.

Prima potentia est ad utrumque oppositorũ per seipsam operatur nec ab alio vel cogi vel prohiberi potest.

EX his autem quæ jam dicta sunt relinquitur nobis inquisitio primæ potentiæ Dicimus ergo quia prima potentia debet esse, quam non præcedit alia, & quæ longius est ab ipsa impotentia, & debilitate; pura siquidem priora sunt mixtis, & perfecta diminutis, sufficientia indigentibus, & fortiora debilibus; eo quod debilia fortibus necessario

necessario innitantur? potentia autem quæ non est nisi per alterum oppositorum diminuta est comparatione ejus quæ potest super utrumque: V. G. ignis non potest nisi super calefacere: non enim est in eo ut calefaciat vel non calefaciat, cum obviaverit calefactibili, sed necesse habet calefacere tantum.

Alioquin diminuta esset.

Si autem esset ignis potens super utrumque oppositorum neque haberet necesse facere alterum. Hæc igitur diminutio prohibet potentiam ignis longissime esse ab impotentia, augmentatio autem & diminutio prohibet potentiam ignis longissime esse ab impotentia. † Actio namque & diminutio inclinatio est ejus & propinquatio ad impotentiam; hujusmodi igitur impossibile est potentiam esse primam. Alia autem diminutio potentiæ & imperfectio est, quod prohiberi potest, vel impediri ab operatione sua; qualis etiam potentia est eadem ignis quæ fortitudine contrarij sui prohiberi potest, quare non est usquequaque fortis super operationem suam, sed in hoc est quædam imperfectio & diminutio potentiæ, quia ipsa non potest super operationem suam nisi adjuta per aliud id est aut scilicet per receptibile, aut per medium, aut per instrumentum: quæ igitur nullo istorum indiget perfectior, & ut ita dicam potentior est, hoc est longius est ab impotentia; cum illa nihil possit per se solam, hoc autem possit. Similiter autem, & quæ cogi potest non est fortissima, eo quod actio sit semper à fortiori. Prima igitur & perfectissima fortissimaque potentia est quæ per se potest super utrumque oppositorum & quæ totam operationem suam fluit de se sola, & per se solam, quæ fortitudine sua nec cogi nec prohiberi potest: hujusmodi enim nihil habet admixtum impotentiæ, sed est potentissima remotissimaque ab impotentia, cum illa nihil possit per se solam.

† *Coactio vel contractio.*

Prima potentia non est acquisita sed per essentiam.

Item quia prius est posse per seipsam, quam posse per aliud, ne eatur in infinitum, necesse est primum potens esse potens per seipsum, & esse potens per potentiam suam; quia si fuerit potens non per essentiam suam erit ei acquisita potentia sua: quia igitur potentia prior est omni eo quod est ex potentiâ, erit igitur ipsa potentia prior eo ipso, per quod acquisita est, & hoc est impossibile, quia illud est necessario causa potentiæ ipsius: quare potentia prima non est, nisi ipsum primum potens; nec ejus potentia nisi ejus essentia.

Coactio autem & prohibitio à fortiori sunt: non est autem fortius eo, quoniam innituntur omnia essentiæ ipsius: ejus igitur posse nec cogi nec prohiberi potest per vim extrinsecam.

Prima potentia essentialis est primo potenti fortissima &c.

De ipso autem palam est, quoniam est esse fortissimum: cum ipsum necessario sit forte per essentiam; alioquin non est primum in fortitudine: prima igitur potentia, & prima fortitudo necessario essentiales sunt primo potenti, & primo forti; quoniam si acquisitæ, non essent primæ neque essentiales; & si non essent essentiales, essent acquisitæ; omne namque non essentiale est acquisitum habenti, quoniam accidentario inest ei tantum, & hoc est, quoniam si habens fuerit tantum, tunc est fortitudo ejus & potentia ipsius. Si vero non fuerit causatum, tunc ejus fortitudo, aut erit idem quod ipsum, & tunc ipsemet essentiales sunt; aut aliud, & tunc necessario causatæ: unum solum enim necessario est esse non causatum ut supra ostendimus. Quia igitur fortissima est virtus sustinens omnia, & abundantissima quæ implet omnia, & à qua sunt omnia, hic necessario potentia, & fortitudine prima & summa est affluentia: quare nec influendo est hauribilis nec operando fatigabilis, nec coactioni, aut prohibitioni cessibilis, aut obnoxia, operationes suas de suo totaliter effluens, quæ nisi esset super potentias, & super opposita ipsarum, nullatenus prima aut pura esset, ut diximus.

Impotentiæ tres; arctatio ad alterum oppositorum, cessibilitas coactionis, & obnoxietas prohibitionis.

Jam igitur illuxit nobis prima potentia essentialis primo potenti quæ non esset prima, nisi esset impotentia & debilitate impermixtissima. Impotentiæ autem tres sunt quas nominavimus diminutio sive arctatio potentiæ ipsius ad alterum oppositorum solum. Deinde cessibilitas coactionis, & obnoxietas prohibitionis: & hæc est omnimoda potentia cui scilicet ex nulla sui parte sit læsio sive diminutio; ut læsio ad coactionem & prohibitionem referatur, diminutio ad arctationem in altero oppositorum: non enim possibile intellectum ponere aliam priorem, aut fortiorem, sive ab impotentia longinquiorem: quod si potuerit intellectus aliam quæ non sit hujus intentionis, necessario minor erit ejus, aut fortitudo aut amplitudo. In his autem duobus consistit omnipotentia, ut jam diximus.

In fortitudine & amplitudine consistit omnipotentia.

Ex omnipotentia Dei probatur esse ubique.

Quod vero per essentiam potest primum potens facit ipsum debere esse ubique, ubi potest aliquid: quemadmodum si rex aliquis non posset nisi per essentiam, proculdubio ubique & esset necessario ubi aliquid posset: ideo autem non prohibetur rex alicubi posse ubi non est ipse, quoniam potestas ejus obedientia est subditorum; ideoque ubi & obedientes subditi, ibi & potest: sed indubitanter non potest per essentiam suam; nisi ubi ipse est. Sed & illud palam est ex præmissis, quia primum potens fieri non potest magis aut minus potens, neque impotens ullomodo nec per seipsum magis, nec minus, nec aliter si habere possit, quam habeat: potentia autem ipsius non est nisi ipse, ipsa quoque ejus essentia: nihil autem suæ essentiæ potest in minus vel in deterius fieri, vel in majus crescere: igitur nec potentia ipsius in se ipsa. Hoc autem est, quia posse ipsius nullo modorum prædictorum ex rebus aliis, sed res ab ipso magis, ideoque quæ ab ipso sunt in essentiam ipsius nihil læsionis trahere possunt, ut ideo minus, aut deterius sit, cum ipsum sit fortissimum. Hæc igitur sunt quæ debuerunt præmitti ad hoc quod faceremus sciri; quod ejus posse est super omnia, & ipsum est posse amplissimum ad utrumque oppositorum aliquid facere, vel non facere, quæ duo indicant apud ipsum electionem & voluntatem; ut cum velit possit facere & nō facere, & nisi faceret tunc vel utrumque esset ab eo vel neutrum: non potest autem esse quod utrumque sit quia tunc faceret & non faceret idem.

Præter potentiam necesse est ponere in Deo voluntatem & electionem.

Præter posse igitur necesse habes ponere voluntatem, & electionem apud ipsum, eo modo quo ei congruit posse, namque æquale est secundum se aliquid facere, & non facere; quia igitur fluit facere ex eo, & quandoque non fluit; cum ab eo coactionem & prohibitionem jam prohibuimus, nec esse inveniri apud ipsum extrinsecus quædam media, & adjumenta & receptibilia. Nos vero loquimur de ijs operationibus quæ sunt ejus non propter se, sed immediatè ab ipso jam potenti generaliter, quæ si nullæ essent nec essent mediate aliquæ ab ipso; impossibile namque est infinita intervenire media, quæ omnia media circa sint, per descensum namque in infinitum vanesceret effectus in non ens, quemadmodum lumen per infinita transiens actu.

Sed jam redeamus ad id in quo eramus, & dicamus, quod potentia quæ est super facere, & non

facere, cum non sit magis ad facere secundum se quam non facere, operatur aut per se solam, aut non, non est autem superius illa ullomodo: necessario ergo inclinatur ad faciendum per electionem, & non faciendum similiter.

Non potest aliter determinari Deus ad operandum quam per electionem.

Item quia facere & non facere ex eodem solo & per se esse non possunt, ergo quod est super utrumque oppositorum non est solum, sed habet necessario secum, quo possit ex ipso quandoque non facere, quandoque facere, & è converso. Hoc autem quod ipsum posse trahit quandoque ad faciendum, quandoque ad non faciendum, cum non trahatur causaliter, nec ab extrinseco, est id quod vocatur electio, vel voluntas. Alter autem trahi ad faciendum aliquid primum potens, vel ab extrinseco nefas est, cum necesse sit omnium factorum optimum finem intendere. Attende autem quod receptibile vel instrumentum vel adjumentum non cogit potentiam super † utrumque oppositorum operari, sed adhuc est libera, & etiam habet intrinsecus ea quæ exigit extrinsecus ad complementum suæ operationis: quod si necessario haberet operari, tunc cum adsunt ei præsto ad suam operationem adinventa non esset procul dubio super utrumque oppositorum; idem enim prorsus accidit in ea potentia quæ super alterum solum determinata est cum enim adsint extrinsecus quę ad operationem suam exigit, operabitur necessario, cum autem additio eorum defuerit non operabitur. Quod igitur ad hunc modum se habet non est super utrumque oppositorum: quare quod super utrumque oppositorum est liberum, habet operari & non operari, etiam cum adfuerint ei quæ suffragantur extrinsecus. Quod igitur operatur, aut non operatur facit electio, & voluntas, qua eligit potentia & quandoque è converso: Primi ergo potentis operationes sunt per electionem, sive voluntatem inquantum dico sunt per primam potentiam. Quam irrationale autem sit primam potentiam ponere irrationalem non nisi qui irrationabilis est ignorat.

† *Super alterutrum.*

In quo consistat libertas electionis.

Irrationale est 1. potentiam ponere irrationalem.

Hæc igitur est omnipotentia primi potentis, ut nec possit cogi ad id quod non vult, nec prohiberi ab eo quod vult, & hoc est ei suæ magnitudine libertatis: voluntatem autem aut electionem ubi cognitio non est, impossibile est esse: quare prima potentia necessario secum habet cognitionē, & voluntatem. Licet autem primam sapientiam & rerum mirificentia, & ordo pulcherrimus, & frequentia quam in vicissitudinibus temporum videmus sufficienter suadeat rationalibus, aliter tamen astruere tentabimus, quia dubium non est sapientiam esse vel apud ipsum, vel apud alium, vel actu, vel potentia saltem; eamque vel esse omnem acquisitam, vel esse quandoque non acquisitam, posterioremque esse omnem acquisitam, primamque esse essentialem, si qua est hujusmodi manifestum est.

Cognitionem necessario esse ubi est electio & voluntas.

Inquiramus autem primum an voluntas per quam operatus est omnia primus potens, sit ei acquisita an essentialis? cum igitur non possit ei posterior adesse cognitio quam voluntas ipsius; imo si altera præcederet alteram, cognitio voluntatem præcederet jure; præsertim cum voluntas ipsa electiva intelligatur, quā ipse elegit potius res esse, quam non esse, & facere eas, quam non facere; deliberatio autem electionem præcedat ubique, ordo potest esse hujusmodi.

Voluntas Deo non est acquisita sed essentialis.

Sapientia igitur non adest ei posterius ipsa voluntate: adesset autem posterius ei si acquisita sit, non per essentiam. Igitur inerit essentialiter ei, quia si fuerit ei voluntas acquisita, necesse est ipsam fluxisse ab ejus essentia super essentiam, aut extrinsecus ab alio: non potest autem ut ab ejus essentia fluxerit super seipsam voluntas, unde secundum aliud dans sibi voluntatem & secundum aliud recipiens, cum in ea non sit aliud, & aliud, sicut est in medicante seipsum, ubi quod movet in anima ipsius est, quod vero recipit sanitatem in corpore ipsius est.

Deinde quis dubitat omnem voluntatem acquisitam esse ab ipso volito per apprehensionem: quod si fuerit per modum istum, jam igitur præcedit in ipso apprehensio voluntatem: quare apprehensio omnium, sive cognitio per hanc viam invenitur apud ipsum: sequitur autem ex hoc ut voluntas ipsa sit causa sui ipsius: quia cum sit à rebus quæ ab ipsa, & per ipsam sunt, à seipsa est per res ipsas. Præterea res ipsæ cum adhuc non essent, & elegit formationem earum esse potius, quam non esse; necessario earum esse fuit apprehensum, & cognitum, & electum, & volitum: ipsæ autem omnino non erant, omnino autem non ens causa esse non potest ejus quod est. Cognitionis igitur, & electionis quæ fuit de ipsis non poterant ipsæ esse causæ: quare non fuerit acquisita per eas, nec fuerunt acquisitæ primo factori per essentiam suam, igitur non sunt ei acquisitæ, quare sunt essentiales.

Cognitionis & electionis Dei res ipsæ causæ nō fuisse sed effectus.

Quod si dixerit quis eas nō potuisse cognosci donec essent: operatio ergo earum non fuit secundum electionem & voluntatem, sed fuit tantum fortuita, nos autem ostendimus primam potentiam operari quæcumque operatur secundum electionem & voluntatem. Manifestum autem est quod factor ad faciendum non indiget rebus ipsis quas facit, ad hoc ut eas ipsas faciat, sed postquam eas fecerit poterit indigere jam factis ut sint ei exēplaria sive instrumenta sive alia adjumenta ad alias. Item secundum modum istū velle esset ei acquisitum per apprehensionem: apprehensio igitur aut est ei acquisita, aut non: si fuit ei acquisita, tunc est ei acquisita per res ipsas, sed res tunc non erant omnino, quare apprehensio hæc venit in esse per omnino non ens. Si vero sit ei acquisita per seipsum, oportebit idem dici de voluntate: nos autem jam prohibuimus illud: sequitur igitur juxta ea quæ diximus, cognitionem & voluntatem non esse ei acquisitas, quare necesse est ipsas esse eidem essentiales. Scire igitur & velle suum est ei per essentiam suam id est essentiale, non acquisitum: potentia igitur ipsius, sapientia ipsius & voluntas sunt ei essentiales, nihil autem est ei essentiale præter ipsum, ut jam ostendimus. Quoniam igitur est sua potentia, & sua sapientia & sua voluntas: sicut ergo suæ essentiæ nihil est causa, sed magis ipsa est causa omnium. Et omnino sicut essentia ejusdem nec magis nec minus recipere potest apud se & secundum se, sic nec velle illius: quemadmodum autem quod est non magis ad unum quam ad aliud, sed æqualiter inquantum est se habet ad omnia; sic & quod potest non magis recipit unum quam aliud, sed per se solum & apud se potest quod potest, & hoc est quia potentia ejus omnino apud seipsam & per seipsam libera est, ut nō sit alligata magis uni quam alij; quare æqualiter potest omnia.

Quoniam prima potentia omnia operatur per electionem & voluntatem tū ipsa tum potentia, voluntas & sapientia Deo essentiales sūt & ipse Deus.

Eadem via ostendemus quod æqualiter novit omnia: & hoc est quoniam ejus sapientia absoluta & libera est non obligata ullomodo rebus, nec pendens ex illis, sed per seipsam est sapientia; quod autem est per seipsum omnium æqualiter est sapientia, & æqualiter sciuntur in illa omnia; non enim cognoscitur ullomodo res in illa nisi ipsa per seipsam respiciat in res determinatas aliquas, ut sit de illis solum, aut de illis magis, hoc autem non est eo ipso quod est sapientia, quare esse suo libero & absoluto per omnem modum est sapientia, & ideo æqualiter omnium. Per hunc modum & de voluntate idem dicetur apud ipsam & per seipsam: non tamen negamus quædam esse magis volita & magis placita

Quod sapientia per seipsam est nō alligata rebus, & æqualiter sciuntur omnia in ipsa. Idem de voluntate colligit.

Deo, sed quæ sit in his intentio dicemus suo loco. Hæc autem voluntas, & benignitas, & bonitas nominatur plerumque, sed ad hæc explicanda nondum venimus. Tria autem hæc sunt una perfectio artificis, & omnis operatio laudabilis ex iis est, potestate scilicet, sapientia & voluntate, horum vicem imperantis tenet voluntas, ministrantia affluentiam operandorum potentia, fabricantis & formantis sapientia, *& omnia per ipsam facta*. Ad hæc autem omnia ostendenda suffecisset intelligentibus reminisci, quod essentia primi entis pura, & libera est, & spoliatissima, non obligata materiæ vel appendentiis ejus. Exemplum autem hujus est essentia quæ est perfectio vegetabilium quæ adeo alligata est materiæ vegetabilium, ut nec eam movere de loco ad locum valeat: essentia vero quæ est brutorum magis imperans suæ materiæ, & ideo minus alligata eidem; propter hoc jam capax infimæ cogitationis effecta: anima vero rationalis adhuc minus alligata materiæ in qua est, & ideo adhuc altioris cogitationis: sed sanctorum virorum anima adhuc minus alligata fuit, ideoque adhuc cognitione sublimior est, sed & Prophetæ rapti nonnunquam leguntur aliquatenus à corpore separati ut visiones viderent; sic & phrenetici & abreptitij per hoc quod animas ferè solutas habent à corporibus sublimioris cognitionis efficiuntur.

Idem probat ex eo quod essentia Dei pura libera & spoliatissima est.

Et hæc igitur sunt indicia quibus suaderi potest omnem essentiam spoliatam & liberam intellectivam esse, eo quod immersio in materiam obtenebratio sit ipsius esse: unde & letheum flumen vocaverunt materiam nonnulli ex Philosophantibus: nuditas igitur ipsius est luminositas ipsius, sive absolutio ab alligatione materiæ. Est enim expeditio intuendi se & alia, potissimum autẽ intuendi se ipsam, ad quod exemplum animæ humanæ manifestum est, fortassis autem de hoc erit nobis sermo diffusior cum de donis loquemur in tractatu virtutum. Non oportet autem immorari in iis, quoniam primum ens quod est primum aliis necesse est esse purum ex omnibus modis, & ideo quæcumque eidem insunt, sive de eodem dicuntur, imprimis & maximè de eo dici, sicut ipsum primum est & maximum; & ita necesse est omnia sua prima esse & maxima: proportionalia enim sunt ipsum & sua, & unumquodque aliorum & sua illorum: quare erunt permutatim proportionalia, ut sicut est ipsum ad alia, sic ea quæ ejus sunt prima & maxima necesse est esse ad omnia quæ aliorum sunt. Sapientia igitur & bonitas & quæcumque alia illius in ultimo sunt, alioquin nec maximæ essent nec primæ essent, non maximæ, quoniam quæ essentialiter insunt, & majora sunt, & in quantum insunt, quam quæ non essentialiter: sicut magis calidus ignis, & magis inest ei calor, quam ei quod calidum est. Primo ergo & maximo omnia quæ insunt sunt prima & maxima, & primo & maximè: & hoc est nobilitas ejus, & præcellentia ultima, ut nihil ei sit secundarium, aut minus, aut diminutum; sed omnia in ultimo perfectionis, ultra quam non sit cogitare perfectionem.

Intellectionis Dei luminositas est absolutio ab alligatione materiæ.

Citat tractatum virtutum quasi posteriorem.

Quæ insunt Deo prima & maxima sunt, ut & ipse primus ac maximus.

Et posse igitur, & scire, & velle sunt ei in ultimo nobilitatis, & in supremo præstantiæ. Imaginare ergo si potes potentiam ejus sicut fontem abyssalem, inexhausibilem, redundantissimum magnificorum, & mirificorum operum quibus non sit numerus: eodem modo & sapientiam ejus fontem abyssalem luminis, flammarum artificiorum cæterarumque illuminationum spiritualium: similiter & bonitatem sive voluntatem, sive amorem quo diligit omnia bona imaginare velut fornacem abyssalem ignis spiritualis qui amor est, & juxta istos modos quære tibi vias ad imaginandum ex iis similibus corporalibus magnificentiam & mirificentiam ipsius; & qualiter sit ei ultimitas nobilitatis ex omnibus modis suis, & primitas atque maximitas, & copiositas affluentissima per omnem modum. Et revertamur ad id in quo eramus, & dicamus quia primæ potestati, sive dominationi subsunt omnia, quoniam non est aliud ab ea nisi per voluntatem ipsius, nec tenet aliquid in esse, nisi quod vult, & quando vult, & quomodo vult, omnino vero nec prohiberi, nec cogi potest. De his autem, mala si ab ea sint, & qualiter suo loco dicemus. Hæc igitur potestas est universale imperium, & dominatio coercens omnia. Similiter autem & sapientia prima lux per se ipsam, ut jam ostendimus, se ipsam & omnia alia ostendens quod est lucis proprium.

Potentiæ, sapientiæ, & bonitatis Dei præstantiam exemplis manifestat.

Nostra vero sapientia est velut impressa per modum exempli, & velut infusum & illuminatum, & velut liber similitudinibus rerum inscriptus, & velut apparitio formarum in speculo resultantium est enim speculum intellectus noster, in quo intelligibilium resultant apparitiones. Prima vero sapientia necessaria est velut exemplar omnium per se ipsum, non inscripta, vel insculpta exterius, sed per essentiam suam est exemplar omnium: quare ipsa est primum intelligibile, & id quod vocant quidam mundum Archetypum: & propria debet dici sapientia, & ars universi: similiter speculum & imago & ratio, quoniam apud eum sunt rationes, & ideæ exemplares omnium, non impressæ, vel infusæ, sive adventitiæ, sive acquisitæ ullo modo sed essentialiter: quare omnia sunt unum in illa, eo quod ejus esse & essentia unum sunt per omnem modum. Ipsa igitur est lumen præclarum, ultra quod non est lumen: quare ipsa est lumen luminum omnium, quoniam omne aliud lumen est lumen quod luminatur, non lucens per essentiam, quia si fuerit aliud ab ea quod sit lumen per essentiam suam, cui luminositas sua sit essentialis, erit ejus lucere, & ejus esse res una: quare lucere est ei essentiale; jam autem prohibuimus illud esse cui esse sit essentiale. Hæc igitur causa est quare ipsa nominatur lux, & lux essentialis ipsa sua essentia lucens & illuminans, & per hoc dicitur liber vitæ, scriptum veritatis, quia in ea est legere series omnium sæculorum, & in ea scripta sunt essentialiter omnia, non quia essentiæ omnes in ipsa sint, sed exemplares omnium ideæ, per modum quem diximus. Per hanc viam est philosophari de voluntate ipsius quæ dicitur benignitas pura, quam nihil externum movere potuit: totum enim quod amat sibi ipsamet est, quare non finis movens exterius, cum voluntas ipsius acquisita non sit: Hoc ergo modo voluit esse quæ sunt quo largius vult esse opera longanimitatis, sive gratuito exuberans illa de abundantia suavitatis, quæ est largitas. Sic ipse gratis voluit & gratuito, nihil commoditatis accrescere sibi sciens ex rebus. Cui si laus quædam & gloria exterius subsecuta fuerit in commodum glorificantium infunditur, alioquin negotiatrix & mercenaria esset benignitas, quæ velut quodam finis sui pretio venisset ad opera. Quia igitur gratis voluit, ut res essent. Essentialiter igitur benigna est, quoniam hæc est ratio benignitatis gratuita, scilicet alicui commodi cujusque bona voluntas, absit ab eo simoniaca ista benignitas.

Comparatio sapientiæ divinæ cum nostra.

Nihil Deo accrescit commoditatis ex rebus.

CAPUT X.

Licet sapientia, & voluntas, & potentia divina sit æterna, non oportet aliquem effectum fuisse ab æterno.

Quoniam autem potestas primi potentis, sapientia primi sapientis, & benignitas, sive

Proponit rationem

per patetitorum omnia æterna esse dicentium.

† externa

voluntas volentis non sunt eidem acquisitæ, sed essentialiter insunt ei, opinati sunt inter philosophantes præcipui scilicet peripatetici ejusdem operationes æternas esse, eo quod † æterna non induxerunt ipsum ut vellet aliquando sic, nec factus est potens alicujus, ut jam scimus: quia igitur tota sufficientia operationum ipsius sunt tria hæc quæ nominavimus, nihil autem amplius exigitur ad hoc ut exeat artifex in opus nisi fortasse extrinseca adjutoria, qualia sunt receptibilitas patientis & propinquitas ipsius ad agendum, aut media ipsa: universalis autem artifex non eguit unquam iis adjutoriis, quantum ad primas operationes suas; alioquin non essent primæ, oportuit enim prius fieri hujusmodi adjuvantia; factio igitur hujusmodi adjuvantium præcessit, potentia igitur primi factoris non est adjuta extrinsecus: quare ipse primus factor est tota sufficientia eorum quæ exigebantur ad eorum esse & necessaria sunt & ipsa ab æterno, neque præter ipsum primum factorem necesse videtur esse & hoc idem, sive immediate sive per medium etiam ab eo aliquid fiat, quia de medio, & de aliis adjutoriis eodem modo est ratiocinari, quia etiam exteriora omnia quibus indigere poterat ejus operatio ab ipso necessario sunt, quare immediate ab ipso, & tunc æterna quemadmodum diximus, eadem autem & de mediis occurreret ratio: hæc igitur via deducet eos ad hunc finem ut cogat dicere omnia æterna.

Solvit prædictam objectionem & probat res esse ut vult Deus, vel nunc vel semper.

Dicemus igitur quia voluntas divina absolute & quacumque consideratione, non est causa essendi aliquam rem, V. g. quia Deus vult aliquam rem esse, non facit eam debere esse nunc, sed quia vult nunc esse, hoc sine dubio facit eam necessario nunc esse. Voluntas igitur essendi semper, & voluntas essendi nunc, facit eam esse nunc & voluntas essendi semper facit eam esse semper. Voluntas autem divina est ut sit ordo in rebus, & sit una post alteram: sic ergo non oportuit motum, vel cœlum esse æternum, quia ipse non voluit, nisi ut esset in tempore: tamdiu igitur necesse est unumquodque eorum esse quamdiu fuit beneplacitum ipsum incipere. inde autem manifestum est mundum non esse æternum, quia creatum, vel factum, vel eductum de possibilitate sua in effectum confiteri oportet; quia creationem ejus fuisse necesse est, quæ secundum ipsos nec in tempore, nec in æternitate, nec necessario, nec æterna est, nec habet initium existentiæ suæ, nec habebit finem: erit igitur creatio mundi, non igitur increatus fuerit, quod est omnino frivolum, si non in tempore vel in instanti fuerit, tunc mundus necessario creatus est in tempore, & ex tempore.

Item primus factor aut operatus est ad hoc ut esset mundus aut non; si non, qualiter ergo causa ipsius, aut artifex dicatur: si sic, ejus operatio aut habuit moram aut non; si sic, aut finitam & hoc est tempus, & ita in tempore, & ex tempore acquisitum est ei esse: si infinitam, tunc impossibile est vere mundum esse creatum, eo quod infinitum, interminabile est. Quod si moram non habuit, tunc necessario instantanea fuit, & consummata in ipso nunc, cum subito factus est mundus secundum hoc. Amplius aut infinitum est quod adhuc fluxit de tempore, aut non; si sic, qualiter infinitum, cum jam transierit totum infinitum enim simpliciter intransibile est, infinitum in numerando, intransibile est in numerando.

Probat mūdum non fuisse æternum duplici dilemmate.

Deinde si nihil prohibuerit quin totum transiret nec transire prohibebit in eo quod adhuc futurum, quin totum transeatur, & quin etiam verum futurum sit aliquando, totum illud transisse, sicut est verum modo totum illud de tempore transisse, quod usque in præsens nunc defluxit. Quod si verum erit aliquando totum quod futurum est de tempore transisse: non igitur infinitum est quod de tempore futurum est, cum sit ex utraque parte sui terminatum, quod enim de tempore terminum initialem habet præsens nunc, finalem autem habet id in quo primum verum erit ipsum totum transisse. Quod si quis dixerit quod infinitas sua debet prohibere ipsum finiri, quemadmodum præteritam præteriti jam temporis partem prohibet incœpisse; non hoc quæstionem habet, si non prohibeatur tota futura elapsa, sicut prior.

Respondet alteri peripateticorū objectioni, de æternitate mundi.

Id cui maximè innituntur, & velut principio utuntur in probationibus suis hæc propositio est, quæ est, intellectus purus & verus testatur: quod si essentia una sic est modo, sicut erat ante, cum non erat ab ea aliquid, nec modo erit ab ea aliquid: & hoc est principium totius erroris quo erraverunt in hoc. Quod autem id falsum sit sic ostendimus: aut potest Deus creare aliquid quod nullo modo pendeat ex his quæ sunt, aut non potest; ea quæ sunt intelligimus alia ab ipso: si non potest, hoc est idem ac si diceretur non potuit causare nisi unum solem, & finis potentiæ ejus in his quæ sunt, quasi non potuerit causare alium mundum quam causaverit, nec alium solem, aut aliam lunam. Jam autem ostendimus, & in hoc nobiscum convenient, quod per electionem, & voluntatem operatus est primus potens: quæ igitur sit electio, si alia causare non potuit? postquam non erat ei liberum causare, vel facere alium mundum, aut majorem, aut minorem aut meliorem. Quis quæso arctaverit ejus potentiam ad istam artem? an quia forte non sufficiebat facere majorem, aut meliorem; hoc autem inde apparet esse impossibile, quia posse primum est posse absolutum, & posse simpliciter, non posse hujus aut illius, ut est in nobis posse currendi, aut non currendi. Quod si dixerit quis quod posse primi potentis nominat aliquid facere; hoc autem falsum, quoniam iste homo potest generare, qui tamen non generabit, & possunt esse homines ex generatione ejus, qui tamen non erunt, & animæ eorum creari quæ tamen non creabuntur.

Quid faciat potentiam determinatam exponit.

Redeamus autem & dicamus, quia potentia certi & determinati similiter alligata est aliquomodo aut instrumento, aut subjecto, quibus trahitur ad proprium finem, scilicet potentia gradiendi in pedibus & aliis quibus gressus perficitur, quæ sua forma in illa ad gressum aptata sunt, & generaliter quod ad unum aliquem finem est facit debere potentiam non esse liberam, & absolutam omnibus modis: quod enim ultra finem præscriptum nihil potest, aut prohibens facit, aut impotentia. Quod enim fontes aquæ & copiosæ exuberant, & variæ & multæ de affluentia & copiositate fontis est, quod igitur raræ, aut paucæ, aut invalidæ ex defectu. Item quia possibile in se simpliciter dicitur & non alicui, nec ad aliquem determinate, ergo & potens per semetipsum non alicui us erit participatione & determinate potens, sed erit potens super possibile absolutum: possibile enim est potens recipere esse, potens vero per semetipsum est absolutè potens dare absolutè, quod non est potens dare per semetipsum non magis potens est dare uni quam alteri; quia tunc non posset dare per semetipsum solum, sed esset potentia ejus alligata aliquo modo rebus, aut pendens ex rebus: quæcumque enim est per semetipsum solum, æqualiter est, quare potens dare per semetipsum non respicit nisi potens recipere per semetipsum absolutè.

Probat Deū non mutari creatione alicuius de novo.

Potentia igitur absolutè prima necessario est super possibile absolutum, ut diximus: certum est autem quod hujusmodi quod ex rebus quæ sunt non pendeat aliquo modo possibile est in se ipso: primus igitur potens est potens super illud: potest ergo dare

dare eidem esse, cum illud sit in se ipso potens recipere. Posito ergo possibili, scilicet quod det ei esse nullum accidet impossibile. Esto ergo idipsum quod modo tenetur: aut igitur prima potentia, & essentia est ut erat prius omnimodo, aut non: si sit, nihil igitur prohibet unam essentiam esse sicut erat cum non erat aliquid ab ea: intellectus igitur purus & verus non testatur contrarium. Si vero non est sicut erat prius, tunc facta est in ipso variatio & permutatio, & hoc ipsi non recipiunt, & merito: sed nec in rebus, nec si in rebus oportet statim variationem esse aliquam, sive permutationem in essentia illa, cum non pendeat ex rebus ullomodo quare creatione ejus nihil novum oportet fieri, aut in ipso creatore, aut in rebus

Ex eo quod aliquid fit novi destruit rationem assertorum æternitatis mundi ex nova productione mutationem in Deo fore putantium.

Jam igitur destructum est illud erroris principium quod ipsi vocabant puri intellectus & veri testimonium: non enim dubium, quin quemadmodum dator ad receptorem, sic potens dare ad potentem recipere, quia potens primus super possibile absolutè quodammodo dicitur. Alia etiam via destruimus errorem istum & dicemus, quia aut est aliquid novi aut omnia sunt æterna, novæ certè permutationes, aut nihil est tempus aut motus: & in hujusmodi destructione non oportet nos immorari. Si vero aliquid est novum vocem ipsum A: aut igitur tota erit sufficientia eorum quæ exigebantur ad esse A. aut non; & vocemus sufficientiam cui nihil deest, nec pars, nec modus, nec operatio, nec aliquid aliorum quæ adjuvant operationem quoquo modo, dum tamen illud exigat ad esse suum illa operatio. Si fuit ista sufficientia secundum hunc modum eorum quæ exigit esse ipsius A, ergo & ipsum A, erit prius, quare non est novum; hoc enim vocamus novum, quod prius non erat, & modo est. Si vero non erat tota sufficientia: sic igitur ad esse ejus non erat sufficiens, & ita erit hoc in infinitum, aut ponetur in aliquo tota sufficientia sua, & esse tamen ipsum non esse per illam; & erit verum, quod hæc multitudo est ut prius eadem omnino cum ab ea est hæc nova essentia, nec tamen prius erat ab ea, & si non est omnimodo ut prius, aliquis ex modis deest qui exigebatur ad hoc ut ipsum creatum esset: quare non est tota ipsa multitudo.

Idem confirmat quia sequeretur dari processum in infinitum.

Quia profectò iste modus est ut determinavimus, de ipsa multitudine, positum autem erat totam multitudinem esse: quare relinquitur eis ut vel ponatur hoc ire in infinitum aut hoc factum sit quod imposuerunt intellectui non puro. Quod si dixerit, hoc ire in infinitum, unumquodque causatum secundum eos quod non est æternum egebit infinitis; non enim est sermo nisi de iis rebus quibus indiget infinitis aliis. Hoc autem inde manifestum, quia & causæ uniuscujusque finitæ, & adjumenta finita, & operationes finitæ quibus indiget causa efficiens in unoquoque ad hoc ut operetur, impossibile enim erit aliquid fieri de novo, cum ad hoc ut fiat aliquid necesse sit esse omnia: quare unamquamque operationem comitabuntur infinitæ & unumquodque motus infiniti. Necesse enim fieri B, ad hoc ut fiat A, cum A, indigeat ipso B: similiter & ad hoc ut fiat B, necesse est fieri C, cum C, sit quod deerat ad hoc ut esset vel fieret B, & ita oportebit fieri infinita ad hoc ut unumquodque fiat, hoc autem inde manifestum est esse impossibile, cum in uniuscujusque creatione, sive generatione finita sint quæ operantur, & causæ omnes finitæ, sicut & adjuvantia, & media, & ea secundum quæ est ipsa operatio, & finita sint quæ intenduntur.

CAPUT XI.

Quod voluntas divina novas res producit immutabilis omnino permanens.

Probat voluntatem non mutari cum producit aliquid novi.

JAm igitur certum fecimus, quod causa una sive unum sit sive multa, est ut erat prius, cum non operabatur, & modo operatur: & hoc est indicium gubernationis & providentiæ Dei altissimi cujus nutu & voluntate est, ut quandoque operetur quæ prius non operabatur, cum nec in ipsis fiat ulla mutatio aut adjumenti additio: habent enim totum quod necesse est ad operandum. Voluntas autem operantis omnino est ut post apud imperantem & volentem: ab æterno namque voluit ut hoc fieret nunc: & non ante, nec prius, † nisi voluntate ejus esset aliquid novum additum operantibus mediis inter ipsum, & postremum effectum, cum sufficiant eis ad operandum ea quæ eis data sunt ab ipso. non enim sufficiat ponderoso pondus ad aliud acquirendum, nisi suum naturale; verumtamen si acquirit id quo fuerint ei acquisita loca media certum enim est quod ignis effectivus est adustionis; vidit tamen Moyses rubum ardentem non arderi. & aqua nata est fluere, steterunt tamen fluctus maris rubri, & aquæ Jordanis ad transitum filiorum Israël. Aut igitur ignis immutata est potentia, aut nova data est rubo ad resistendum: & ita non fuit mirabile quod rubus non adurebatur, cum vel ignis non haberet sufficientem ad hoc potentiam, aut rubus ad resistendum novam potentiam recepisset, qua se illæsum tueretur; & esset illusio, & non miraculum, cum non esset ignis verus qui videbatur, aut verus rubus qui naturam adustibilem amisisset. Illusum quippe esset Moysi, cum rubus quem adustibilem credebat, tunc adustibilis non esset, aut ignis qui adustivus erat, non adustivus videretur. Idem & de aquis remanentibus.

† f. l. Nec nisi voluntate ejus esset aliquid novum additum operantibus mediis inter ipsum & postremum effectum cum non sufficiant eis &c.

Valde perturbatus est locus iste.

Rubus fac combustus Moysi visus propriam naturam retinuit ut & ignis ipse quamvis non comburerer.

Rectius igitur est ut ignis omnino salva natura sua in rubo fuerit, & rubus in possibilitate sua naturali permanens omnino illæsus extiterit. Quia igitur natura sua sufficiens ad urendum apposito sibi combustibili, certum est quod si post modum adussisset rubum, essentia ipsius ignis sit per omnia sicut prius cum non adurebat, non enim oportuit ad perficiendum adustionem addi ei virtutem novam, vel augmentum virtutis; cum eidem natura sua in hoc sufficeret, & in omnibus dispositionibus suis omnino salva & illæsa ipsa persisteret, ut ostendimus, ne miraculum præstigiosa putaretur illusio, igitur una essentia est ignis sicut cum non exibat ab ea adustio, & susceptibile ut prius. Causa autem prima apud se per omnem modum immutabilis, nec est in aliquo immutans ignem ut aliquid eidem afferat novum, aut aliquid quod prius haberet auferret. Quod si quis dixerit quia alligatam tenebat ejus potentiam Deus: quæro an alligatio ista aliquid esset aut nihil? Si nihil, tunc verum est quod diximus supra, quia essentia ignis omnino est ut prius: si vero aliquid est quod faciat ignem in effectu † mulcebrem, qui tamen potestate adustivus erat, fantastica fuit miraculum illud illusio, non veritas.

† Vox inusitata quo significetur demulceri & emolliri vis ignis.

His igitur exemplis manifestum est eos imposuisse puro & vero intellectui falsum testimonium. Sed obliti sunt ejus quod ipsi quidem rectè dixerunt quia natura non operatur secundum electionem & voluntatem, sed ad modum servientis: quia revera pendet à nutu, & voluntate omnibus imperantis dominationis: cum enim toto esse suo pendeat ab ipsa, impossibile est ut sit ei absolutum & liberum

Natura tota servit divinæ voluntatis imperio, absque sui mutatione ulla.

operari absque nutu & beneplacito illius. Et hoc est in quo erraverunt plus attribuentes naturæ, quã ipsa posset, non attendentes quod totum posse divino subesset arbitrio. Impossibile namque est ut lux effluat de se lumen absque divisione & diminutione sui ipsius, & omnino absque læsione essentiæ suæ, ne creare videatur lumen ipsum per se ipsam, & hoc est quia in se ipsa indigens est. Qui igitur abundat, & exuberat illud aliunde lumen habet, quare lux non est causa luminis per se ipsam, sed alij debet ut sit causa: quemadmodum & quod est datori debet ipsius esse, & hoc ipsum quod est causa luminis recipit à fonte universali absque sua ulla vel alterius mutatione. Ejus exemplum est ecclipsis solis in ipsa passione Salvatoris veri solis, cum sol extraxisse radio dicitur, quod utique per se sol non potuit, sicut neque spargere. Quæ igitur causa fuit, ut lux per radios lumen non spargeret, totum erat cœlestis arbitrij: ut enim usque ad exuberantiam impleatur fons luminis de implentis omnia beneplacito est, ut moderetur largitionum suarum indefessam effluentiam pro voluntate sua, & beneplacito ejusdem subest.

Causalitatem causarum creatarum ad Deum refert & variis exemplis illustrat.

Isti autem sic loquuntur tanquam Deus naturas sub se ipsis reliquerit, & non cura suæ gubernationis eas coerceat moderetur, & ordinet: & tanquã per se ipsas aliquid possint, quod profecto si esset universum minimæ staret cum repugnantibus invicem naturis, & se mutuo destruentibus. Sed hic indubitanter verum est, quia potestas naturarum sola voluntas est conditoris, nec aliquid contra eam, nec supra ipsam, nec præter ipsam possunt, & hæc quieta & pacata apud se per omnem modum. Hoc principium & lex est omnium motionum & mutationum naturalium, si namque sibi relinquerentur illæ necessario reciderent in non esse, sed quæ voluntate creatæ sunt, voluntate stant adhuc, & tenentur in esse, & operationes earum regit qui tenet, & salvat ipsas, sive intelligatur á nobis modus ille gubernationis, sive non: & certas & limitatas habent virtutes, sive sis sufficiens comprehendere eas, sive non. quare nulla est omnino necessitas ipsi naturæ quantum in ipsa est, ut operetur & effluat de se aliud sed hoc cogit, & facit vehementia, & velut torrens primi fluxus. Cujus exemplum inter sensibilia maxime adest in sole, vehementia enim & abundantia luminis facit, ut etiam radij ulterius effluant, & illustrent sibi vicina. Aliud exemplum ejusdem est torrens vel fluvius incessanter fluens, in quo unda undam impellit, & ulterius effluere cogit: sic fluvius bonitatum, & torrens suavitatis fluens à primo fonte cogit singulos rivos, & fluxus ulterius effluere. Fluvius autem iste est universitas, rivuli vero universitatis singula, impellunt igitur se mutuo fluxus hujusmodi dum ab invicem mutuo recipiuntur, & mutuo unus super alium fluunt, & vicissitudo ista in mundo sensibili viget; in mundo vero intelligibili hoc est in universitate spiritualium superiora ab inferioribus non videntur recipere, sed magis è contrario. Aliud exemplum est in anima humana à qua indesinenter fluens vita ad modum luminis totum corpus illustrat, & indesinenter fluxus iste repetitur copiositate & affluentia sui fontis, quoniam fons universalis jugi influxione vitæ semper redundare cogit in corpus, quamdiu capax vitæ est & ad receptionem vitæ idoneum.

Exponit iterum causalitatem causarum secundarum, ut eã videatur soli Deo tribuere.

Naturæ igitur non sunt sufficientes effluere ex se alia, nisi inquantum usque ad redundantiam impleantur influxione primi fontis eorum possibilitas, & hoc quidem ut effluerent & exuberarent in alias cogit primi fluxus copiosissima vehementia omnino subesse beneplacito influentis ut stare faciat ipsum, & detineat cum voluerit absque ulla omnino sui ipsius mutatione: sic autem fluxus á natura aliqua est non de plenitudine ejus. quoniam hoc est illi impossibile ut det esse alij per se ipsam eo quod sic ordinaverit essentias creator & ordinator earum: sic etiam ordinate impleat ut ordinem essentiarum imitetur ordo illustrationum, hoc est quoniam omnis plenitudo, & omnis perfectio non potest fluere nisi á primo fonte, & si per media oporteat eam effluere, nec potest se debere alij, nisi illi; nisi forte quis dicat quod illuminatio debet se fenestræ, quod quidem dicendum non est etsi illuminatio domus indigeat fenestra. Magis igitur dicendum est quod debet se soli comparatione primi, quemadmodum fenestræ comparatione † solis. Omnem enim fluxum á primo descendentium viæ quædam & fenestræ mediæ naturæ sunt non causæ nisi aliquantulum abusive accepimus nomen causæ. Sicut autem fluvius loca contigua replet per quæ transit, & iis impletis exundat in alia, ut eas similiter impleat; sic exuberantia primi fontis propinquiores sibi prius implet essentias, & plenitudinem earum facit medium impletionis aliarum: quemadmodum fluvius plenitudinem concavitatis quam impleverit viam habet ad implendum alia, & sternit eam quasi viam sibi ad illa loca, non enim viam habebat qua transiret fluxus ejus ad illa

† f. leg. Comparatione secundi.

CAPUT XII.

Quod res omnes de exuberantia supremi largitoris juxta suum beneplacitum effluunt.

Quod Deus fluxum suæ benignitatis sistat juxta beneplacitum suum.

QUod igitur posse creaturarum ultra legitimos fines & præscriptos extenderunt, manifestum est quod & unicus omnium Philosophantium nobilissimus vidit: dixit enim quod indicium largitatis datoris bonitatis est obedientia universorum ad ipsum, hoc est quia unaquæque res compellitur dare se ipsam, quod quidem rebus natura esse non potest, ut se ipsas dent, sed cogit illud copiosissima largitas universalis largitoris. Nisi quis d[illegible]erit naturam esse unicuique rei Imperatoris universalis imperium sive beneplacitum. Verumtamen placuit creatori sistere fluxum suæ bonitatis in unaquaque ex rebus, ut non habeat posse res ipsa ulterius effluendi; neque amplius, aut minus, propter statum fluxus in ipsa, de fluxu habebit. Sicut si lumen sisteret in fenestra, nec plus, nec minus luminis haberet: quare sol propter hoc nec amplius, nec minus efflueret. Nec moveat te reflexio, aut reverberatio luminis, quia multiplicationem facit quemadmodum accidit in speculis concavis, quia non facit reflexionem status ipse, sed fluxus: cujus exemplum est redundantia aquæ de pleno, non enim redundantiam facere potest status aquæ in pleno, sed copiositas ejusdem, & fluxus. Sicut est in lumine ad hunc modum, & in naturis se habet, ut propter hoc nec magis, nec minus de fluxu primi fontis recipiant, quia viæ sunt ulterioris effluxionis, & impletionis, quam si beneplacitum esset creatoris in ipsis sistere fluxum suæ copiositatis. Quare in se eodem modo prorsus sunt cum est ab eis, vel per eas fluxus super alias. Et tamen est beneplacitum creatoris ut non sic, sed resistat in eis: sicut est in exemplo rubi ardentis, & non adusti, unde & ardens secundum creatorem, quem imitari quolibet modorum impossibile est.

Licet Deus detineat vel effundat fluxum copiositatis suæ non tamen ei advenit aliquid novi.

Non enim ex hoc quod quandoque detinet fluxum copiositatis suæ, & quandoque effundit oportet aliquid novum eidem advenire, hoc enim est fortitudo, & copiositas atque libertas potestatis suæ ut totum possit per se solum, & per essentiam suam;

Et

Et est bonitas, & benignitas sua ut totum velit non inductus, non suasus, non illectus, non coactus extrinsecus: & totum videat non illuminatus; quia ipse per essentiam suam lumen est præclarum atque purissimum, præter quod non sit lumen aliud, scilicet ipsi lucens in ultimo, & illuminans per se ipsum. Quia igitur in passione deinde salvatoris non fluxit luminositas solaris non oportuit esse extinctionem, aut immorationem luminis in ipso sole, licet & hoc fieri potuit; sed salva & illæsa per omnia luminositate solari potuit creator facere, ut non efflueret luminositas per aërem. Et hoc est quod intendebamus manifestare scilicet errorem Philosophantium in hoc quod necessitatem causandi & fluendi in alias posuerunt in naturis; cum fluxus iste, & causatio, si diligenter attendatur, magis sit compulsio primæ largitatis. Nullomodo enim possibile est ut det esse quod ipsum recipit, det dico de se; si vero dat, & non de se, neque de suo, tunc via est acquirendi esse aliis, non dator; & nuntius quodammodo deferens esse, præcipuè si ad hoc recepit ut daret: hoc enim ideo ejus qui dat ministerio deferens, scilicet alienum donum. Quare causa non est esse, nisi quia prius est, & intentio causalitatis non est nisi ordinatio prioritatis, scilicet ut causa dans esse intelligatur nisi quæ de se, & de suo dat præter primam universalem aliam esse impossibile esse manifestum est, nisi per modum quo diximus. Naturarum igitur & naturalium dispositionum creator causa est, media vero, & quæ ipsi nominaverunt causas ad sensum causæ sunt, ad rationem autem & veritatem ipse solus: eo quod operari quidem videntur quæ de primo fonte fluunt cujus fluxus & meritum non adverterunt. Ideoque sensum sicuti causas media vocaverunt. Quia igitur solus creator solus est in se ipso, solus in se copiosus, solus de se & de suo dans manifestum est, quia solus est veri nominis causa.

Causæ secundæ ad sensum tantum causæ sunt, solus Deus veri nominis causa est.

CAPUT XIII.

Recapitulatio præcedentium quorumdam.

Creator essentia altissima est per se sufficiens cui omnia subsunt.

ET jam quidem claruit ex his quæ præcesserunt, quod essentia altissima est esse sufficientiæ per se, & quod non est comparatione ejus coæquata alia, & quod ei subest universitas absolutè non solius ordine posteritatis sed necessitate obedientiæ; & quia ipsa est dominatrix imperantissima sæculorum, & quod omne beneplacitum ejus ut velit est quædam spontanea necessitas universo, & quod in ejus imperio non est ei rebellio, aut contradictio potestatis, & voluntatis quæ ejus omnino beneplacito subest: adeo ut nihil eam commutet, aut ordinet utens ea in adjumentum bonorum suorum, ut omnis mala voluntas ejus bonitati etiam non intendens, & invita deserviat: & quod universum est velut verbum aut nutus, quo rationabilibus potestatem, sapientiam & bonitatem suam loquitur: & quod universitas velut liber, aut tabula est creatoris mirificentia, & decore scriptus, rectè Philosophantibus ad legendum, & ad discendum magnalia ejus apertus, & explicitus; & quia ipsa est quodammodo totius libri summa ad quam aperiendam, & elevandam tota ejusdem libri vergit intentio. Ex quo illuxit nobis erroneorum vanitas, quibus in verbis hujus libri insistere visa est Philosophiæ veritas. Singulæ quidem creaturæ, singula verba quodammodo, per creaturas suas de se loquentes, & potestatem, & sapientiam, & bonitatem suam nobis immittentes. Isto libro eget rudis, & elementaris intellectus: tanto autem apertius, lucidiusque in ipso creatore ipsum legat; quanto in se ipsa, quam in nutu, vel in signo suo perfectius, veriusque veritas ipsa agnoscitur.

Universum autem est veluti verbum Dei & nutus, Liber & tabula Dei mirificentia inscripta.

Quod igitur ipsa sit universalis potestas, universitas sua ipsa faceret obedientia, quia sapientia universalis universa coercens ordinatissimè, speciosi talque ipsa sit suavitas universalis, non solum suavitas illa quæ velut perfusa universitatis delectat utentes, sed amor tenacissimus quo ei adhæret, atque ipsam complectitur universitas attestatur, & electione sua ipsam præfert omnibus, & quasi omnia super ipsum negligit, dum esse suum unaquæque res toto posse suo conservat atque deffendit. Est enim unicuique creaturæ esse quasi quoddam creatori adhærere; & quod sit bonorum omnium bonum clamat, & quoniam ipsa sit potentia per essentiam suam, cujus amplitudo non habet coarctationem, & ejus potestas immunissima est à coarctatione, & prohibitione per omnem modum: & quod ipsa est sapiens per essentiam, quæ essentialiter lux est, & speculum universi, & ars, & liber, & sæculum intelligibile, sive mundus Archetypus, lumen præclarum omnium, pura lux, expers omnino tenebrarum, & umbrationis, cui omnia nuda, & æqualiter nota: & quoniam ipsa est volens, seu gubernans per essentiam benigna & larga benignitate, & largitate essentiali & gratuita, quæ nec suasa, nec coacta nec venaliter munera sua dat, sed gratis omnimodo.

Universitas creaturarum Dei sapientiam potentiam & bonitatem clamat.

CAPUT XIV.

Quod in prima fontali essentia sunt tres res, quarum una habet esse fontaliter, & primitive secunda per generationem; & tertia per processionem.

SEquitur ergo, ut aggrediamur si quomodo suadere poterimus, quod ipsam primã essentiam communicant tria quodammodo, licet unum sint per omnem modum, & quod ipsam communicant, & in ea essentialiter, non participatione: in quo necesse habemus laxare artem, & circumscriptam verborum rectitudinem cum balbutientes imus parvulis intellectu adhuc, donec eruditæ dissertationis capaces effecti sint. Dicimus igitur ex licentia disputantium, & docentium tria quodammodo, & tres res, licet fides circumspectioribus, & congruentioribus verbis eumdem intellectum nostrum prædicet. Tria igitur, aut tres dicimus communicare primam essentiam, quorum unum habet eam fontaliter & primitivè, secundum per generationem ab illo, tertium per processionem, qualiter decet esse primi doni à primo datore. Et de primo quidem dubitationem abstulimus, palam namque est ex eis quæ jam diximus, quia unus est fontaliter; & primitivè habens altissimam essentiam; fontaliter autem intelligo, non ab alio ullomodo, & primitivè quod idem est. Hujusmodi igitur fons est omnibus quæ post ipsum sunt, atque principium.

Tria sunt quæ communicant primam essentiam, & de primo quidem habente ipsa fontaliter supponitur.

Hujus fontis prima emanatio necessario est secundum copiositatem ipsius, non secundum capacitatem recipientis; prius enim est unicuique quod secundum se quam quod secundum aliud: prior est igitur primo fonti emanatio secundum se, sive secundum copiositatem suam, quam secundum aliud.

Item prius est quod non indiget nisi uno, quam quod indiget duobus, prior igitur est emanatio quæ non indiget nisi fonte, quam quæ indiget fonte & alio.

Probat esse in Deo emanationem 1. quia prior est emanatio quæ secundum se. 2. Quia prior esse debet emanatio à fonte quæ non indiget nisi fonte.

3. Quia posse per se, & agere per se antecedit, posse per aliud, & agere per aliud.

Item si non esset emanatio à primo fonte quæ non indiget fonte ipso, & alio: tunc non esset primus fons potens in se ipsum in primam emanationem: quoniam autem certum est quod sicut posse ad posse, sic agere ad agere: posse vero per aliud, aut cum alio necessario antecedit posse per se, & sic agere per aliud agere per se ipsum: prima igitur actio est ex primo agente per se solum. Ad hunc primum modum oportet aliquid emanare ex primo fonte per se; alioquin non erit primum. Quod autem paucioribus eget necessario prius est, & perfectius.

4. Quoniã omne dans secundum se dat necessario quod habet.

Item omne dans secundum se dat necessario quod habet: quod ergo recipit esse à primo fonte recipit esse quod habet ipse primus fons, aut quale habet primus fons, recipit igitur à primo fonte esse necesse per se ipsum, quoniam illud solum habet primus fons & solum tale, non enim habet alterius modi. Exemplum vero hujusmodi est, quoniam si lucidum secundum se daret lucem, aut daret quantum habet, & qualem, aut ipsam quam habet; si autem secundum aptitudinem recipientis secundũ quod exigit aptitudo ipsius dabit Hujus est exemplum in aëre & aqua & vitro quæ à lucido pro varietate aptitudinum suarum varietatem recipiunt illuminationum.

5. Quia ab eodem inquantum idem non est diversitas.

Item ab eodem inquantum idem non est diversum, nec diversitas, sicut nec ab albo inquantum album, nec à nigro inquantum nigrum: similiter ab uno inquantum unum, neque multa, neque multitudo; & à tali inquantum tale, nec alterius modi, neque varietas, & velut dissimilitudo: & generaliter ex altero oppositorum, inquantum tale impossibile est esse alterum. Ex primo igitur fonte secundum se impossibile est esse aliud, aut alterius modi, quoniam inquantum emanans secundum se est unus & idem, & ejusdem modi per omnem modum. Prima igitur emanatio à primo fonte, nec aliud, nec alterius modi est à primo fonte.

6. Quia prima pluralitas quæ magis accedit ad unitatem essentialis esse non potest.

Item quæ minus distat ab unitate minor est necessario multitudo, quam quæ magis distat à multitudine; quæ igitur pluralitas proxima est veræ unitati, & primæ illa est minima pluralitas, & minimè etiam pluralitas. Impossibile est autem ut minima sit, si essentialis est: impossibile est igitur primam pluralitatem esse essentialem: prima igitur dualitas, aut trinitas, non est essentialis: sed primus fons, & prima emanatio sunt prima dualitas; quare impossibile est ipsos esse multa essentialiter; quoniam minus multa sunt quorum essentia una omnino, quam quorum essentiæ diversæ: quare prima pluralitas aut relatio aut rationis aut hujusmodi est, nullatenus autem essentialis.

7. Ex eo quod idipsum recipiatur quod habet dator.

Item secundum idem est datio, & receptio, & necessario recipitur idipsum quod habet dator; non enim subest illi causa diversitatis ulla: quia igitur primus est emanans primam emanationem secundum se, & prima emanatio recipit ab ipso secundum ipsum; alioquin non esset necessarium quod non recipit nisi quod habet ipse: quare recipit quale habet esse & qualiter.

8. Ex similitudine quæ intercedit effectum inter & causam.

Item unicuique effectui est causa secundum ipsam & necessario inter causam, & effectum prima est, & essentialis similitudo, sive convenientia. Ex unoquoque enim secundum se non procedit nisi simillimum: dissimilitudo autem non est ab uno secundum ipsum. Quare primus fons, & prima emanatio similes sunt prima similitudine, & summa, quoniam inter eos nulla intervenit causa dissimilitudinis, quoniam secundum idem emanat ille, & emanatur hic. Quia igitur inter essentiam altissimam, primitivam, & quamcumque aliam nulla est omnino convenientia, nec in genere, nec in specie, impossibile est primam emanationem esse alterius essentiæ, quam potentia: prima igitur emanatio est prorsus idem essentia cum suo fonte primitivo, licet ex modo differat ab ipso.

9. Ex eo quod prima pluralitas communicat primum unum essentialiter.

Item omnis multitudo necessario communicat essentialiter unum quod est immediatè ante ipsam: V. g. multitudo singularium unum universale communicat, à quo procedunt immediatè, non enim aliter esset una multitudo quæ non unum aliquid communicaret, & sibi dividerent: unum enim ratione, & unum numero conjunctione sua non faciunt multitudinem nisi fortasse sub communi uno quod dividunt, & communicant: quare necessario prima pluralitas essentialiter unum communicabit quod est immediatè ante ipsam: quod si fuerit unum illud unum ratione, tamen non erit in eo terminata prima pluralitas. Erit igitur ultra ipsum necessario pluralitas: non erit igitur prima quæ in illo uno unitur. Restat igitur ut sit unum numero, quod secundum modum intelligentiæ nostræ præcedit primam pluralitatem est primum unum. Quare prima pluralitas communicat primum unum essentialiter, & ita primum unum ex modo aliquo plura, vel plures.

10 Ratio quod prima emanatio plurimum habet actualiter & minimum potentialiter.

Item quod remotissimum est à primo fonte essendi minime est in effectu, maximè autem in potentia: ita ut potentialitas maximum ejus obtineat, actus vero minimum; & hoc est tempus, & omnis dispositio non permanens quæ quasi præsentialiter in effectu. Quod igitur in ea facit maxima elongatio à primo, & minima appropinquatio, hoc facit summa appropinquatio & minima elongatio permutatim. Prima igitur emanatio plurimum habet actualiter, & minimum potentialiter; quod si ejus potentia non habet necesse esse per se ipsam, sed fuerit potentiale esse in se ipsa, igitur prima emanatio in se ipsa nihil habebit omnino necessitatis, sive actualitatis. Qualiter autem quod est necessitate secundum se sit, tamen possibile in se non est videre, cum ista duo nec specie, nec genere communicent, imo in se opposita quomodo sint: quare alterum non communicabit alterum secundum se. Prima igitur emanatio non erit in omni parte possibilis, sed est necessario inquantum emanatio potentialis inquantum causata est. Quare ejus essentiam erit necesse esse primam.

Exponit verba Philosophica quibus usus fuerat.

Quoniam verba ista Philosophica sunt necesse esse, possibile, cave qualiter possibile congruere potest ei esse quod est actus purus effluxione quæ fit de eo, & secundum ipsum solum. Nam emanabit quasi mixtum ex possibili & necesse: hoc autem esset si poneremus primam prolem, & primum donum per se sive secundum se possibile, per essentiam vero necesse esse, omne enim quod secundum aliquid est potentiale & secundum aliquid est necesse, necessario est quasi mixtum ex potentiali & necesse. Unde autem ista mixtio? cum ipsum emanet ex puro necesse solo, & secundum illud non magis ponas possibilitatem ex similitudine aliorum causatorum, quoniam longè dissimilis est causatio primæ prolis ex primo parente, & primi doni ex primo largiente cæteris causationibus. Quamquam igitur causata sit proles non tamen possibilis, sicut neque minor ullo modorum quam causa sua. Et hoc idem in primo dono dicimus. Primum igitur necesse est causa prima, prima proles nobilissima, primum donum magnificentissimum. Hoc igitur dictum sit sicut disputantes syllogisamus ex iis quæ concedit respondens scilicet quod vocata est possibile primo genita proles, & primum donabile donum

1. Probat id quod

Item dico quod prima emanatio ex primo fonte est unum per omnem modum, & simplex in ultimo; quia

supra ex simplicitate primæ emanationis.

quia si fuerint in se multa, ut reperiat in ea intellectus hoc & hoc, tunc ex uno multitudo per se, & ex eodem diversitas; quod nisi somnians intellectus non recipit. Deinde ipsa ex quibus composita est emanatio aut communicant in specie aut non; quod si non fuerint communicantia in specie, sunt autem ex primo fonte secundum se immediate: Unde igitur in illis diversitas? non enim ex primo fonte, cum totum quod habent à primo recipiant. Ex primo autem secundum se non posset esse diversitas, si vero communicant in specie totum non differt specie ab ipsis, sed fortasse numero, aut magnitudine. Quia igitur simplicia necessario sunt priora compositis, & per consequens toto necessario partes, partes primæ emanationis priores sunt in ipsa prima emanatione: quare aliquid præcedit primam emanationem quod non est primus fons, quod autem non est primus fons necessario est emanatio ex illo. Igitur si quam posueramus primam non est prima sed antecedit ipsam alia, & ita occurret aliqua prima quæ necessario extat per omnem modum una: nihil autem est unum per omnem modum, quod non sit essentia altissima, non quod ipsa essentia emanat ex fonte quocumque, sed ipsa emanatio ex primo fonte communicat cum ipso in prima essentia altissima.

Exemplo fontis & aquæ fluentis ex eo processionē filii exponit

Hæc igitur nominatio fontis, & emanatio legitur sapientiæ septimo, & congruenter aptatur primæ dualitati, & adjuvat aliquatenus infirmum intellectum, quia fons omnis & sua emanatio necessario sunt una aqua, non quia est ex aqua, sed quia aqua: nec aqua emanat inquantum aqua, tamen emanatio quæ utique non est nisi aqua, ex fonte est, & emanat fons, inquantum fons emanationem sive fluvium. Est igitur per modum aliquem aqua ad fontem visibilem in quo est, & hoc quod est ab ipso fonte, quod est essentia altissima, ad ipsum qui fontaliter, & primitivè habet ipsam, & ad ipsum qui est prima emanatio ab ipso, & habet eamdem per emanationem. Hic igitur fons primus non copiosè emanavit si in deorsum tantum flueret, sed necessario emanat in latus duos necessario & non plures, eos adæquans sibi plenitudine sua.

Quod essentia de se ipsa non generet, quāquam ab ea & ex ea spargatur lumen essēdi super universum

Attende autem quod essentia de se omnino nihil emanare potest, quod enim de ipsa recipiat essentiam, utique non recipiet nisi ipsam, non enim in ea alia inveniretur: quia igitur de ea non nisi de essentia quia nullomodo invenitur aliud, necessario esset ipsa essentia emanans de se ipsa. & ita esset ipsa generans se ipsam, & genita à se ipsa. Non autem negamus quin ab ea & ex ea spargatur lumen essendi super universum, sed de ea impossibile est. Plus enim est dicere de ea, quam ex ea, vel ab ea. nec enim intelligimus essentiam ex hoc quod essentia est pacatissima & quietissima omnino in se, & apud se, non habens in se actu vel potestate nisi esse: quare de ipsa nihil omnino esse potest nisi esse, quia nec ipsa, nec aliud cum ea, nec actu, nec potestate sit: non enim de ea exeunt rerum creatarum essentiæ, sed essentiæ ipsæ esse ab ea recipiunt. Impossibile enim esset multa esse quæ sunt, si hoc esset quod de ea exirent: sed res apud se, & in se multæ sunt; apud ipsam vero quantum ex prima essentia est non habent diversitatem ullam. Ergo converti in se essentiam altissimam, aut effluere de se in seipsam, nihil est; sed ea est sibi lux omnium pacatissima & quietissima non irradians super se, videns omnia, sed quietissimè, & pacatissimè præter omnem modum generationis in se ipsa, cui nulla ex operationibus omnino congruit, nisi causare, aut dare esse post ipsam. Ens enim inquantum ens non potest nisi in essentiam; quoniam inquantum ens non intelligitur nisi super illa: quare ens inquantum ens nihil habet apud se, sed est nudissimum & spoliatissimum: quare ex illo nihil exit per se, nisi per modum quo diximus: generatim vero omne quod per se solum generativum, ac fœcundum est, necessario habet apud se illud cujus est generativum & fœcundum, & est de illo quasi prægnans & gravidum.

Generationem esse ostendit ex plenitudine & copiositate rei, eāque esse potentiarum, & causationum primā & perfectissimam.

Terra namque si per se solam generativa esset aliquorum aut herbarum, aut animalium necessario gravida esset ipsorum, & haberet ea velut in quodam secreto, sive sinu, sive gremio fœcunditatis suæ. Hæc igitur de se gigneret quæ de occulto sinu suæ fœcunditatis in lucem, & manifestationem educeret, & esset procul dubio potentia ejus plenior, atque copiosior si fœcunda hoc modo esset, quam modo sit; cum modò aliunde recipit quod recipit, & non de se aut per se gignit, sed ab alio recipiens. Non enim dubium est quin possit plus qui de se quam qui non de se, vel de alio, & qui potest in æquale, quam qui non potest nisi in minus: sufficientior etiam est qui de se, & per se solum potest, quam qui de alio, & qui potest in æquale, quam qui non potest nisi in minus: sufficientior etiam est qui de se, & per se solum potest, quam qui de alio, & per aliud. Quia igitur prima potentia seorsum est ab omni indigentia, sed & in se copiosa necessario intelligitur, atque plenissima impossibile est eam esse sterilem, & infæcundam, sed magis generativam, atque fæcundam; omnium enim potentiarum copiosiorem, atque perfectiorem generativam esse manifestum est, atque largiorem; generativa enim assimilat, & adæquat sibi per omnia generatum. Major namque copiositas est, posse de se dare, quam non posse dare, nisi de alio, sic & de suo, quam de alieno. Generatio igitur causationum prima est, atque perfectissima prius enim necessario, & magis causa est. quod creat de se quam quod creat de alio vel per aliud.

Probat generationem esse omniū causationū primam & perfectissimam ex assimilatione & adæquatione generati ad genitorem.

Item generatum perfectius causatur à genitore, quam aliud causatum à causatore suo, quod ostendit assimilatio, & adæquatio ipsius ad causatorem suum: causatio enim, aut factio, aut effectio non assimilat causatum suo causatori assimilatione ultima, & completa, sed hoc facit necessario generatio quare generatio causationum omnium prima est atque perfectissima; quare necesse est ut præcedat causatorē inquantum generator, inquantum causatorē intellige. Quia igitur fœcunditas, aut copiositas excellentia est, necesse est primam potentiā fœcundissimam esse, & esse generativam per se ipsam, esseque gravidissimam atque prægnantissimam, si dicere fas est, quod & ipsa de se dicit Isaiæ ultimo. *Si ego qui cæteris generationem tribuo, sterilis ero.*

Generationem filii ostendit esse non potuisse, nisi acceperit quod erat in patre scilicet essentiam, eamque totam utpote impartibilem.

Jam autem certum est nobis, quia partus ejusdem est super omnes creaturas, & super omnia tanto quanto generare plus est, quam creare, & de se, quam de nihilo ad esse adducere; non enim in gremio, sive in sinu, sive in utero generativæ fœcunditatis accepit, nisi quod in eo invenit. Quare primum partum, sive prolem primam primo generatori per omnia similem esse necesse est, hoc enim sonat generare, genus suum, hoc est † manieriem de se ipso dare. Intellige autem si potes dissimilitudinem unde esset inter ipsos, aut diversitatem essentialem; non enim dedit de se genitor nisi quod habebat in se: quod si dedit ei aliam essentiam quam propriam illam, utique non dedit de se, sed de alio, & alieno, non de suo; aliena enim omnis alia essentia. Deinde quomodo de se? si non aut essentiam, aut partem essentiæ dederit; sed essentiam per omnem modum impartibilem esse jam claruit. Igitur totam ipsam essentiam

† Gallicismus est infra etiam usurpatus & in libris de Universo.

dedit primo partui, sive proli primus parens, sive genitor alioquin non generatio, aut partus esset ibi, hoc est inter eos.

Probat primum filium simillimum esse primo parenti quia exilit secundum fæcunditatem potentiæ generativæ.

Item si pro fæcunditate, ac copiositate potentiæ generativæ est ipse partus qui de ea exilit, secundum se proles æqualis erit ipsi parenti, simillima per omnia, & imago ejus expressissima: cui enim dubium est, si mater hoc de se essentialiter sola, & per se solam generaret filium, quin aut totam daret essentiam suam, aut partem necessario; alioquin non de se generaret, sed de alio; si alienum quod utique non est suum daret.

Exponit quæ de filii generatione dicuntur in scriptura.

Cur igitur absurdum est tibi primam potentiam nominare primum patrem, & primum exeuntem ex illa nominare primum filium, sive primam prolem; & primum patrem illum primæ generationis, & sinum primæ fæcunditatis, & plenitudinem primæ eructationis? hæc enim omnia se nominat ipse in David, *filius meus es tu, ex utero ante luciferum genui te*. Ex utero utique id est ex se ipso. Item *eructavit cor meum verbum bonum*. Ipse filius in Joanne *Unigenitus qui est in sinu patris ipse enarravit illum*, id est patrem. Græcus vero habet in gremio, pro eo quod est in sinu. Sed & os primæ locutionis ipse filius patrem nominat secundum Salomonem. *Ego sapientia de ore altissimi prodij primogenita ante omnem creaturam*. Prima igitur proles sapientia est. Unde autem prodit nisi de ipso altissimo primo Parente, aut Patre ut ostendimus.

CAPUT XV.

Quod una emanatio quæ est per modum generationis est sapientia, sive verbum: alia est per modum doni, seu amoris, qui est nexus amborum, videlicet spiritus sanctus.

Quod potentia omnis spiritualis non operetur nisi per modum intellectus aut voluntatis.

Quod igitur os altissimi ipse, aut prima proles sapientia sit, non ex hoc solo claret, quia ipsa est prima essentia; quæ in se sapientia est, ut ostendimus, sed etiam ex hoc quod virtus, & potentia omnis spiritualis quæ in se est intellectus purus non agit, ut operetur, nisi per modum voluntatis, aut intellectus; & totum hoc est dicere per modum sapientiæ; non enim agit corporaliter, hoc est motu, & actione corporali, sed motu si fas est dicere, & actione spirituali: motus autem, & actiones spirituales non sunt, nisi aut in ipsas essentias quæ moventur, aut ab ipsis; non enim sunt in exteriora, aut ab exterioribus, cujusmodi operationes ut ita loquar non egeant aliquo nisi operatore suo; intellectus enim non indiget nisi fortasse illuminatore suo, & hoc cum ipse non est lux. Redeamus autem, & dicamus quod potentia spiritualis non potest esse gravida, nisi aut sapientiæ quæ est sapientia in effectu, aut voluntatis; quemadmodum intellectus humanus cum acquisierit habitum alicujus artis gravidus est artis in effectu, hoc est meditationum, & verborum quæ sunt verba rerum, quarum ipsa est, & de quibus est.

Quod intellectus generativus est non voluntas.

Quia igitur prima operationum, & actionum spiritualium intelligere est; velle namque sequitur intelligere, necessario primus operator est intellectus: primus autem operator generator est, ut ostendimus, primaque potentiarum omnium generativa est, quare ejus actus omnium primus Igitur omnium operator est intellectus generator & fæcũdus, aut gravidus: Intellectus autem non est gravidus voluntatis: quoniam voluntas, sive amor, sive desiderium non potest esse proles ipsius; & hoc est, quoniam in una vi secundum se non sunt nec in unum genus: parens autem, & proles necessario in unum genus, & † maneriem: parens autem proli dat & genus, & nomen: Intellectus autem & voluntas solvit inquantum intellectus & inquantum voluntas considerantur nec nomine nec genere, hoc est manerie † communicant, sed in diversas species transeunt, quæ sunt apprehensio & affectio: una autem species per generationem nusquam est alia.

† Gallicismus ut supra.

Gallicismus.

Amor non generatur primo quia causatur nõ sibi sed alij.

Diligenter autem attende, quia amor nasci non potest, neque causatio ejus potest ullomodo esse nativitas; & hoc est quoniam esse amorem est esse donum, & propter hæc causare amorem est causare donum, inquantum donum; causari autem inquantum donum est causari alij, non sibi; generari autem est causari sibi ipsi: quia igitur amor non potest causari nisi alij, manifestum est quoniam non potest generari, vel nasci: & ideo non potest esse filius.

2. Quia donare via est obtinendi non essendi causatum.

Amplius quoniam esse amorem est esse donum, amare necessario erit donare, donatio autem & datio per se via sunt obtinendi, sive habendi causatum, non autem essendi, generatio autem via est essendi per se generato.

3. Generator ex terminis generationis, & donationis qui diversi sunt.

Amplius dator ex eo quod dator non intendit proli, sed generator & in illam solam ex eo quod generator est. Item generationis terminus is est, esse; dator dationis, & donationis terminos habet; actus autem diversi, quorum & terminus & intentiones diversæ.

Intellectũ non esse fæcundum voluntatis quia generatio non est in aliam speciem.

Apparet igitur evidens differentia inter generationem primæ prolis & processionem primi doni: vis autem generativa, sicut didicisti in naturalibus speciem conservat, & ideo non est generatio ulla speciei alterius. Quare intellectus primus generativus, non est gravidus voluntatis, neque voluntas est proles illius. Ex quo relinquitur proles ejus esse sapientia; & hoc est quod dicit Ecclesiasticus, *primum omnium creata est sapientia, & intellectus prudentiæ* ab ævo causans prolem primi genitoris intellectus, scilicet per se gravidissimi atque fæcundissimi sapientiam & intellectum prudentiæ: creatur autem non quia de nihilo, sed quia de materia non est ullo modo.

Intellectus fæcunditatem probat ex eo quod formas sibi per sensus acquirat.

Facile autem est tibi videre, quia primus intellectus gravidissimus, atque fæcundissimus est in se si consideres, quod intellectus nostri per acquisitionem formarum quodammodo sibi fæcunditatem velut ex agentibus in eos formis extrinsecus acquirant. Adeo autem innatum est intellectui generare, & effluere de se ipso lucem aliam, ut totum se conferat ad venandum per sensus, ut se ipsum fæcunditate impleat. Ex quo apparet primum intellectum ex omni parte, & modo perfectissimum esse necessario, & gravidissimum.

Probat generationem intellectus ex habitibus qui pariunt scientias.

Considera autem quoniam habitus nostri scientiarum quos acquirimus fæcunditates sunt, & imprægnationes quædam intelligentiarum nostrarum, ex quibus quodammodo partus scientiarum, atque sermonum edamus, & velut de plenitudine earum eructamus. Habitus namque fontes sunt exuberantium scientiarum in effectu, velut plenitudines ejusmodi eructationum, & tanquam matrices fundantes hujusmodi partus. Quod autem aliunde acquirit intellectus noster necessario habet de primo, & fontali, ac fæcundissimo intellectu. Si igitur non miraris in intellectu nostro exterius à rebus, vel rerum formis quodammodo impregnato, & fæcundato hujusmodi partus, sive generationes scientiarum, scilicet in effectu, si adeptus fuerit habitum qui est in eo hujusmodi fœtus, atque graviditas, & quasi comedendo cibum veritatis, ac terendo velut quibusdam dentibus perscrutationem, atque rationem se impleverit. Si hujusmodi eructationes non mireris, desine mirari in intellectu per se ipsum fæcundissimo, atque gravidissimo

primogenito sapientiæ partu & de ventre omnibus sapientiæ thesauris refertissimo, atque plenissimo primæ prolis sive primi verbi eructationem. Admiraberis autem hoc exemplo si te exercerimus ad intelligendum, quod habitus scientialis, & scientia in effectu non differunt, sed una eademque scientia secundum essentiam exivit de sinu, sive gremio habitus qui in illa erat positus promptissima scientia, aut in potentia promptissima est habitus: quare una, & eadem sunt habitus ipse, & partus ejus secundum essentiam.

Ostendit partum intellectus perfectissimi perfectissimum esse.

Addamus autem & huic declarationem aliam, quoniam manifestum est intellectum seipsum intelligere, videlicet quia intellectus noster, id est vis intellectiva vis est generativa, & velut matrix quædam scientiæ, vel sapientiæ: verum generationem istam non sufficit complere per se solum, imo indiget velut quadam excolitione studij, & scientiatione doctrinæ, & experientiæ; ut intelligas, quia doctrina semen est quod per aures, aut oculos jacitur in materiam intellectus, & similiter & sensum excipere velut scientia quædam sunt quæ per sensum à rebus quæ extra sunt recipit intellectus; postmodum autem si fertilis, aut ferax sapientiæ fuerit, & impedimenta non prohibuerit velut prolem quamdam nobilem educit sapientiam. Cum autem quædam particulariter sciantur, sive per experientiam, sive per doctrinam, ideo frustratur, & tamquam per abortum non ipsam sapientiam, sed partes ejus profert, & propter hoc dicitur quod scientiæ istæ indigent generatione & tempore. Ad hoc igitur ut perficiat generationem istam sapientiæ adjutorijs istis indiget, remotio autem indigentiæ, & oppositio perfectionis intellectum non destruunt, imo adjuvant, atque perficiunt: ponamus igitur intellectum nostrum, ejus esse perfectionis, ut totum quod potest per hæc adjutoria possit de se solo, & per se solum; jam ergo non erit ei necesse hujusmodi excolitio, & scientiatio: de se igitur solo, & per se solum gignet, sive pariet scientiam, & hoc non frustratim, neque per partes, neque diversis temporibus, sed & totam simul; quoniam totum in se habet quod ei necessarium est ad gignendam sapientiam. Omnium igitur quorum naturaliter capax sapientia est uno profert partu, & quod multis abortitionibus prius faciebat uno perfecto partu complebit. Sic autem sapientia genita necessario est ejusdem essentiæ cum parente suo, vi scilicet intellectiva, quoniam vis intellectiva non transfundit per generationé istã in illam, nisi essentiã quã habet, nec ipsa proles potest à parête trahere nisi esse quod parens habet. Attende autem quia ista sapientia, vel scientia genita unum est verbum quod omnia sibi naturaliter scibilia loquitur spiritualiter, similiter vis intellectiva, & una cogitatio sive visio qua omnia simul videt, & cogitat, & unum exemplum omnium talium scibilium, & velut speculum quoddam intelligibile, omnium illorum.

Quæ sit differentia nostrú intellectum & intellectum Dei perfectissimum.

Quia vero noster intellectus possibiliter tantum habet & etiam ad modicum quod ille primus, ac vagifluus intellectus habet actu perfectissimo & ad totum, hoc est ad sapientiam universalem perfectissimam generandam, necesse est ita esse apud illum pro modo suæ immensitatis, & excellentiæ, quomodo esset apud nostrum si ita esset ut possemus pro modo nostræ parvitatis, & indigentiæ. Quoniam autem prima potentia non eget eductore alio quo educatur ad actum, sed ipsa est sibi sufficiens per omnia: manifestum est ipsum nec fuisse nec posterius unquam fore nisi in actu: quare æterna est prima generatio & coæternus æterno patri primus filius. Potentia namque quæ de se sola, & per se solum operatur, nullo egens alio à se, quæ in se per omnem modum simplex est & ejus actus simplex est, & necessario non habet moram in egressu suo in actum suum Quis autem dubitat generationem omnem quæ in intellectu esse potest simplicem esse & subitaneam, hoc est præter omnem moram & mensuram temporis? unius dico & simplicis generationem, non enim particulatim gignere potest impartibilem per omnem modum.

Exponit nonnulla quæ in sacris codicibus de sapientia increata dicuntur.

Ex his vero quæ jam didicisti quæ in libro sapientiæ 7. capite dicuntur clara sunt, scilicet sapientia primogenita *vapor est virtutis Dei*, vapor quidem copiositate, & fœcunditate ignis ejusdem virtutis cum igne suo. Certum autem est tibi quod generatio adæquat, & assimilat sapientiam genitam per omnia genitori suo, cum de ipso, & per ipsum solum genita sit: quare virtute æquales ambo sunt. Vel vapor dicatur quoniam emittit de se virtus Dei patris velut suæ fœcunditatis partũ, & suæ plenitudinis exuberantiam, quæ non potest aliud esse, quam illud cujus erat plenitudo, seu de quo est plenitudo. Sic & quod emanatio claritatis Dei sincera. Quid enim claritate Dei intelligi potest nisi pater ipse luminosus: luminosus dico sapientia, hæc enim claritas ejus est, & ipsa à Deo in se copiosa ut absque sui diminutione & detrimento æquale sibi per omnia lumen emanaret & funderet. Eodem modo & quod dicitur *candor lucis æternæ* hoc est splendor purissimus de fontali luce radians, emicans, atque exiliens. Hoc idem est quod Apostolus ad Hebræos dixit *ipsum filium splendorem gloriæ Dei patris*, nisi gloria Dei patris luminositas intelligitur. Hic est igitur splendor gloriæ Dei patris, hic est paternæ luminositatis, sive coruscantia sive effulgentia, sive radiositas. *Speculum autem sine macula* dicitur majestatis, quia in eo resultat purissime atque plenissime majestas, seu magnitudo patris; in ipso namque est videre patrem, sicut ipse dicit in Joanne *qui videt me, videt & patrem*: non solum per similitudinem, quia scilicet ipse imago est patris, atque similitudo; sed & secundum essentiam, cum eadem sit illius, & patris essentia, ut jam didicisti. Est ergo speculum paternæ majestatis, quia ejusdem majestatis cum patre, ejusdemque per omnia magnitudinis: imago vero bonitatis ejusdem hæc est ejusdem essentiæ; bonitas namque amborum essentia est, & nominatur sic nomine congruentissimo Unde & philosophi individuum ejus dicunt bonitatem puram, vel rem bonitatis; quia paterna bonitas à Deo in eo relucet, ex eo quod pater ei omnimodam æqualitatem non invidet; non enim minus bonum quã ipsum esset ipsum genuit; bonitas nãque bonitatem alij invidere non potest: ideo ergo imago bonitatis Dei patris inquantum paterna bonitas totum quod habebat profudit, absque tamen suæ paternitatis ratione. Ex partu igitur paterna fœcunditas merito illuxit, & in partu resultat.

CAPUT XVI.

Quod prima emanatio per modum generationis producitur sicut intellectio, vel verbum ab intelligente.

Intellectus divinus seipso lux est nec indiget illuminatore sicut noster.

NUnc redeamus, & dicamus, quod intelligere est omnium operationum perfectissima quoniam intelligere non eget nisi intelligente ipso, ad hoc ut compleatur, hocque dico quantum est de ipso intelligente; quod enim intelligere nostrum indiget intellectu ipso illuminante, & inscribente speculum nostræ virtutis intellectivæ inde est, quia virtus nostra in seipsa non est lux intelligibilis sed magis tenebra, & lux illuminabilis. Virtus igitur intellectiva, quæ est sibi, & in seipsa lux ad intelligendum non eget illuminatore alio.

De refl...

Item ipsa est conversio, & reflexio lucis intelle-

xione lucis intellectivę in seipsa quod sit perfectissima.

ctivę in seipsam. Et hęc causa est quare perfectissima est omnium operationum (ut utamur licentia communiter disputantiū, atque philosophantium in hujusmodi sermonibus) ideoque omnium operationum simplicissima, quæ utique non eget nisi uno simplicissimo, & quæ non effluit exitum ab operatore suo. Cum autem intelligere fuerit operari, non est ipsum intelligere, nisi generatio intellectus. Quod dico quia intelligere, aut cognoscere quod congruit essentiæ altissimæ, nullomodo est operari ipsam in se; quoniam ipsi non potest ullomodo esse motus, nec operatio, quæ fit conversio ipsius in ipsam: ex quo debeat esse aliquid per generationem ad alterum modum essendi: hoc enim jam patefecimus; necessario enim in se, & secundum se intelligitur divina essentia quietissima, atque pacatissima in se, licet extra se exuberans, & exundans super possibile de quo processit jam sermo.

Intelligere alio modo sumitur essentialiter, alio modo pro dictione verbi.

Quia igitur prima operationum est intelligere, intelligere dico acceptum, ut est operari, non eo modo quo divinæ essentiæ congruit. Intelligere autem per modū istū, nō est nisi generatio intellectus, intellectus autem verbum est interius: manifestum est omnium operationum primam esse generationem, quæ primi verbi loquela vel dictio est: quare dictio sive loquela præcedit operationes & factiones. Habes igitur jam unde lucere tibi incipiat quid est quod in scriptura sacra scriptum est: *dixit vero Deus & factum est ita*, & *hoc multotiens & illud verbo Domini cæli firmati sunt*, quæ omnia hinc facile delucebunt.

Quod apprehensum per intellectum fit primum principiū operandorum.

Utrum autem intellectus imago debeat esse ejus à quo gignitur jam non edoceri te oportet; cum intellectum omnem imaginem intellecti esse non dubites alioquin signum ejusmodi naturale esse non posset: manifeste autē intellectum aut apprehensum est necessario ipsū esse quod est genitor intellectus, qui ipsum se quodammodo impingat intelligibilitate per imaginē suā: quare maxime intelligitur inter omnia quæ per ipsum & secundū ipsum intelliguntur. Certum est autem omnium operationum quæ per electionem & voluntatem fuerint apprehensionem esse principium. Voluntatem enim necessario præcedit apprehensio, & ex ea est apud operatorem, aliter non ipse operatur: quare quidquid ex voluntate, sive per ipsam debet esse, debet suum esse necessario ipsi apprehenso, quod est movens per seipsum primo loco operatorem. Hoc quidem apud nos evidentissimum est; forma namque genita primum in imagine, sive mente artificis est principium movens artificem interius, quemadmodum voluntate & desiderio essendi illam exterius in materia. Deinde exterius per voluntatem movet membra, motu membrorum instrumenta, horum tandem motu movet materiam. Vides igitur quia principium omnium istorum motuum prima forma est existens in mente artificis, quæ movet ipsum desiderio essendi eam in materia exteriori secūdum quod ei competit; non enim ipsa eadem numero imprimitur, id est impressione, & motu recipitur in materia statuæ, quia necessario alia est imprimens & alia impressa. Quid autem putas formam illam nisi verbum mentale artificis, quo ipsam statuam exteriorem apud se dicebat intelligibiliter, aut imaginabiliter, antequam faceret? quam utique quia sic dixit, & fecit postea, utique primum dixit & postea facta est.

Exemplo exponit generationem verbi divini, remotis imperfectionibus intellectus nostri.

Hujus igitur exempli consideratione utcumque tibi elucere potest, qualiter *dixit* primus Pater, *& facta sunt*; sed cave de verbis nostris, de eo numquam nostra, sed sua dicere volumus; forma namque quam dicere volumus intellectum primogenitum, & imaginem Dei patris, non exterius à rebus quæ omnino non erant patri aut impressa, aut inscripta; quoniam per omnem modum impassibilem eum intelligimus, sed de patre ipso tamquam de inspectore imago primæ pulchritudinis, & ultimi decoris exilivit, tanquam de intelligente intellectus, & de loquente verbum, de ore gravidissimo sapientia, vel partus.

CAPUT XVII.

Quod verbum est suo intelligenti coæquale per omnia.

Primogenitus intellectus est perfectissima imago Dei patris.

Quia igitur primogenitus ipse intellectus plenissima est, perfectissimaque imago Dei patris, ejusdemque per omnem modū essentiæ, necesse est unū esse æqualiter, & æque potentem patri. Similiter eadem de causa æque bonum est, hoc est ut sit ad unum dicere æquale patri per omnia, æqualiter nominandum, deinde æque laudandum, magnificandum, omnisque per omnia honoris & gloriæ; quia primi honoris, & ultimæ gloriæ, postquam non sit ullomodo, aut honor, aut gloria; sed est cum patre æqualiter per omnia ultimitate ipsa gloria.

Ostēdit exemplo artificum debere esse verbū in Deo.

Non autem dubium est omnium intellectui, nisi forte quem fantasiæ funditus subverterūt, & errores obruerunt omnem artificem prius necessario moveri in seipso, quam movere aliud: hoc quidem in artificibus, qui apud nos sunt, dubitationem non habet. Omnem enim artificem necesse est habere in effectu in seipso, alioquin non operaretur: exemplaria autem prægigni apud nos in mente artificis antequam operetur dubium non est; similiter ipsum prius moveri in se, & operari quam moveat, vel operetur exterius certum est. Sicut apud artifices nostros per modum eorum congruit, sic apud patrem universorum primum, & nativum artificem per modum quo sibi congruit esse necesse est: quod enim per acquisitionem acquirant nostri artifices, hoc habet in se, & de se necessario primus artifex, ac fontalis.

Habitus & scientia ab eo exuberās sunt idem essētialiter.

Certum enim est quod habitus non amittit essentiam ex eo quod ipse exuberat scientiam in effectu, nec potentia ulla ex actu suo amittit esse quod ex ea affluit essentiæ actus sui. Si igitur posuerimus nos habere in intellectu nostro habitum scientiæ adeo perfectum, ut non possit esse nisi in effectu, videbimus ipsum habitum, & scientiam quam ex ipso exuberat, unius esse essentiæ. Certum est enim habitum essentialiter scientiam esse, & principiorum eorundem, quorum effectus est, & eodem modo prorsus ex eisdem. Quod si quis dixerit, quod hæc est differentia in modo, quia ipso habitu scitur in habitu, non in actu; nos jam removimus istud cum diximus ipsum habitum hujus perfectionis, & copiositatis esse, ut natus sit semper esse effectu: deinde scire in habitu secundum quod intelligere non est nisi scire in potentia, sed tamen promptissima, sive expeditissima. Quod autem dicitur potentia, hæc diminutio est imperfectionis & elongatio aliqua ab effectu: quare non dat essentiam perfectissimo habitui, nec adjuvat ad essentiam ipsius. Et nos quidem hanc imperfectionem omnino removimus ab illo habitu de quo est nobis consideratio: relinquitur igitur idem esse scire secundum utrumque; & eamdem scientiam esse, & habitum, & scientiam quæ ex habitu exuberat.

Sed diversus est modus habēdi duntaxat.

Vide igitur habitum cum sua emanatione unius essentiæ prorsus esse, sed habitum ipsum habere essentiam illam fontaliter, & primitive emanationem autem per derivationem ab ipso habitu, quia si ipse habitus esset essentia cujus esse non esset acquisitum ei esset necessario primæ generationis, & fœcunditatis

fœcunditatis intellectus,& ejus exuberantia primus filius. Sic igitur se habent primus genitor,& primus filius, est enim primus pater velut fons & habitus; filius vero exuberans sapientia vel scientia &c.

CAPUT XVIII.

Quod verbum divinum est patri coæternum.

Verbum est necessario ab æterno, nec potuit esse verbum exterius nisi supponetur interius.

DIcamus auté quod vel possibile fuit loqui seipsú primo intellectui eo modo quo ei congruit, vel non; modus autem congruentiæ ipsius perfectio est loquelæ spiritualis, ut scilicet quanto perfectior est intellectus in intelligendo,& cognoscendo, tanto perfectius seipsum eloqui possit, & alia; primo autem se deinde alia. Perfecta autem locutio perfecta est perfecti verbi generatio, sive prolatio spiritualis: quare primo intellectui possibile fuit eloqui se, & alia elocutione perfecta, quæ est perfectum verbum spirituale. Hoc autem est plena imago intellecti, sive intellectorum, vel dicti sive dictorum: si autem possibile fuit ei redit ratiocinatio in id in quo eramus, nempe quia potentia illa gravida de se & fœcunda de se & necessario est, & necesse sit ipsam fuisse necessario Quod auté necessario est, est effectu ab æterno. Si vero non fuit ei possibile eloqui seipsum nisi exteriori verbo, quod nos superius vocamus universum, tunc erit verbum exterius,cui nó subest interius verbú quod est frivolum; inde namque verbum dictum est, quod vocat rem ad animam audientis: quare verbum interius maxime congruentissimeque verbum est; verbú vero exterius per accidens. Nos vero jam patefecimus in superioribus, quia prædicatio per accidens sola esse non potest, sed eget necessario eo quod per se. Quare verbum quod per accidens verbum est eget necessario verbo quod est verbum per se.

Non potest esse verbum exterius nisi sit interius sine quo primú ens mutú erit.

Universum igitur non est verbum exterius, nisi subsit ei verbum interius, quod est per se vehens rem per seipsam, in hoc est vehens primum vectorem, scilicet intellectum, qui imago rei est, & propter hoc vehit eam ad animos, & in animos auditorum: quod si non fuerit possibile ei eloqui seipsum, & alia per verbum, quod sit imago sua expressiva, & quod debeat dici primum verbum, post quod non est verbum prius actu, vel intellectu. tunc est ipsum esse mutú. Quare &c.cum loqui ejus videre ipsius sit, sed in alio, & hoc proprie cæcitas sit in potentia scilicet videndo in alio, vel signo, vel imagine: cæcus enim in seipso videt interius, sed exterius in imaginatione visibili omnino nihil videt. Absurdissimum autem videtur, quod ipse dedit alijs omnibus, ipsum præ omnibus non habere: unde unaquæque res seipsam imagine sua loquitur: videntibus namque facies inspectoris seipsam loquitur inspectori in speculo per imaginem suam expressivam; sic & omnia sensibilia per imagines suas seipsa loquuntur intellectibus nostris.

Unicuique rei suam imaginem verbum esse quo innotescat.

Unaquæque igitur res imagine sua velut quodam verbo seipsam loquitur, & suæ imaginis generativa quodammodo est: omnibus igitur loquentibus ipse omnium locutionum auctor erit mutus,& omnibus se per imagines suas manifestantibus omnium auctor latebit, & non erit ullum suæ majestatis expressivum, propriumque signaculum, nec habebit apud se, vel in se unde innotescat: in universitate sic clamante solus ipse non audietur, solus obmutescet, & universitate relucente & resultante in speculis sensuum, & intellectuum nostrorum solus ipse nusquam relucebit.

Primam imaginem alterius essentiæ nó posse esse cum primo inspectore,

Quod si dixerit quis minora etiam inferiora omnia esse imagines ab ipsis quorum imagines sunt, quia imago visibilis in speculo ad perfectum terso & limpido, ejus erit omnino puchritudinis cum facie inspectoris, cujus est imago: imago vero primi inspectoris necessario est essentia quæ non est recepta in alia, sed est stans per seipsam. Et hoc est, quoniam necessario est suo inspectori simillima similitudine ultima, & decore ultimo; non enim potest resultare extra essentiam inspectoris, si enim recepta fuerit in alia essentia, sive ipsa fuerit alia essentia quam prima, tunc nulla erit omnino similitudo inter primam imaginem, & primú inspectorem; eo quod prima essentia nec genere, nec specie communicat cum alijs, nec accidente ullo, cum ipsa spoliatissima sit. Prima igitur imago, nec imago dicetur merito, si alterius essentiæ quam primus inspector fuerit, quoniam nec essentia nec accidente similis ei est: non habebit igitur primus verus solus quod omnibus largitus est.

Quia naturale est intellectui loqui & generare verba loquela primi & maximi & perfectissimi intellectus, prima & maxima & perfectissima est.

Vide ergo quod naturale est intellectui, ut patet in nobis loqui, & generare verba, qui non est contentus propria loquela interiori, sed etiam extraneis, & exterioribus verbis loquitur per corpus: & statim ut verba de rebus concepit, aut interius in seipso ea eructat, aut exterius verba interiora verbis exterioribus induit & per auditum in auditores invehit: quia igitur maxime intelligentis maxime est loqui, & perfectissime intelligentis perfectissime loqui, & perfectissimum verbum necesse est primum atque perfectissimum intellectum primo, perfectissimeque locutum. Quis enim dubitat quin loquela omnis expresse in intellectu sit? alioquin nec loquela dicenda est, palam igitur est quia loquela intellectus est, quare maximi maxima est, primi prima, & perfectissimi perfectissima, & uniti unita.

Locutio interior primus est effectus quare nullus secutus est exterior si iste non præcessit.

Item quoniam prima potentia intellectiva semper est in effectu, semper est in locutione interiori: loquela namque, vel locutio interior primus, & per se & immediatus effectus est virtutis intellectivæ: quare nullus secutus est effectus, si iste non præcessit, & isti debent suum esse necessario sequentes effectus. Loquela igitur interior primi intellectus principium est omnium quæ post ipsum sunt. Intellige autem si potes virtutem intellectivam in effectu, & cum silentio; apud nos utique impossibile est per modum nostrum, quare apud primam virtutem intellectivam impossibile similiter erit per modum suum; actus enim intelligendi non intelligitur necessario, nisi loquela verborum, vel locutio. Et hæc non est necessario nisi formæ, sive imaginis intelligibilis.

Quod non sit prima virtus intellectiva sine loquela.

Quod si quis dixerit primam virtutem intellectivam esse omnino præter loquelam interiorem, & esse necessarij, & æterni silentij, privabit eam suo primo effectu; non enim dubium est intellectum in effectu primum effectum esse virtutis intellectivæ, sublato autem primo effectu per quem via est ad sequentes, necessario prohibentur sequentes: quare sublata primi verbi generatione impossibile erit esse quæ sunt; primo enim effectui necessario totá se debet sequentium ordinatio. Quæ autem alia diversitas quantum ad esse in effectum inter virtutem intellectivam primam & nostram, nisi quia illa non eget eductore alio, nostra autem eget; nostra aliunde recipiens loquitur, eo quod per se infœcunda sit, fœcundabilis tamen; illa sufficientissima est educere de seipsa effectum suum, verbum scilicet suum. Quod igitur nostra apud se facere non potest nisi adjuta, hoc utique facit per seipsam adjutore nullatenus indigens prima.

Quod actus primus virtutis intelligentis primæ sit verbum,

Item quis dubitat quin illud quod maxime ex habitu, & prima scientia est in effectu, quæ utique non erit prima, si non fuerit generativa formæ, sive imaginis intellectivæ; eo quod impossibile est virtutem intellectivam non venire in effectum

suum primum, & ideo quæ sic educitur prima esse non potest, aut erit sibi sufficiens in hoc scilicet ut educat de se actum suum primum, & tunc necessario generativa est non solum fœcunda, sed generativa per seipsam intellectus in effectu, quod dicitur & est imago intelligibilis, & verbum verum. Quare primus actus virtutis intelligentiæ primæ necessario verbum primum, quod ipse genuit per se & de se. Quia igitur evenire non potuit ut eadem potentia in actum educeretur nisi per primum, manifestum est primum creatorem & generatorem & factorem aliorum esse principium, ejusque generationem præcessisse universam seriem sæculorum. Quoniam autem omne quod ex arte, vel sapientia est, necesse est exemplum esse ejus artis vel sapientiæ ex qua, & secundum quam est; omne autem quod est à primo, ex ipso est per sapientiam & voluntatem; & necesse est omne quod est ab ipso esse. Primum autem exemplum primi operatoris impossibile est extrinsecus ab ipso esse, intellectus enim non potest primum extra se operari, non enim natus est intellectus quicumque qui operator sit primum extra se operari, & nihil in seipso primum: sicut enim intellectus passivus natus est primum recipere imaginem intelligibilem, sic similiter intellectus qui pati & recipere non eget ab alio natus est primo gignere imaginem intelligibilem. Certum enim est quod operatio intellectiva non eget nisi intellectivo: quare operatio primi intellectus non erit ab alio, ut fiat super aliud, sed tunc operatio prima intellectus per seipsam actu non eget nisi ipso agente, sive operatore suo. Ex intellectu autem quid debet esse primum nisi intellectus? Exemplum scilicet intellectus primo agentis, exemplare faciendorum extrinsecus. Quare verbum quod est inter primum operatorem, & exteriorem operationem ipsius quæ ex eo est per modum sapientiæ & electionis, necessario est exemplar interius exterioris operationis exemplum vero primi operatoris: & hoc est quod nominavimus superius verbum ipsius operantis primi, quo apud se dicit exemplum † cujus illud exemplar.

quod exemplum est primi operatoris, cœterorũ vero exemplar.

† *Leg. quod illius exemplar.*

Quod si dixerit quis quod primus operator quoniam in seipso est sapientia ex omnibus modis suis perfecta non eget exemplari alio, sed ipsa est sibi sufficiens exemplar omnium exemplorum suorum. Respondemus ei quia sive egeat alio exemplari, sive non; necesse tamen est ut sit ordo debitæ congruentiæ suæ in iis quæ ab ipso sunt; non enim potest esse principiatum ex primo quod non sit nisi exemplum exterius quoniam exemplum interius necessario prius ordinat intellectus noster, estque similius exemplari suo, & perfectius causatum est: quare necessario propinquius intervenit: igitur necessario inter exemplum exterius & primum operatorem qui ab aliquo non operatur exemplum interius est.

Sive primus operator egeat exemplari, sive non; necessario tamen inter exemplum exterius, & primum operatorẽ necessario debet intervenire exemplum interius.

CAPUT XIX.

Quod verbum divinum non sit nisi unum.

Non possunt esse duo verba quia idem esset secundum essentiam, & secundũ significationẽ.

Quod autem primum verbum quo seipsum, & omnia locutus est primus locutor unum esse debeat, inde manifestum fiet; quia si fuerit primo locutori aliud verbum primum, quale determinavimus quod sit imago expressionis ejus ultimæ, & similitudinis primæ, erunt ambo verba ejusdem essentiæ cum ipso primo locutore, quare ad invicem: erunt igitur idem per omnem modum secundum essentiam, sed & in se, quia ejusdem imago & secundum idem: quare uterque perfectissima, quare secundum se totum uterque imago erit ipsius primi inspectoris, & ipsius secundum se totum: idem autem est verbũ quod essentia, & significatione idem est. Quare illa duo idem verbum.

Item secundum hoc nugatus esset Deus Pater bis idem sufficienter, & perfectissime locutus: nugatio enim repetitio est ejusdem verbi, vel æquivalentis scilicet inutilis: inutilis autem est quæ significatione nihil addit nec in re nec in modo. Hoc autem totum est hujusmodi, cum omnia æqualiter per utrumque per omnem modum dixit ipse, etiam secundum hoc locutus fuisset quod non prodesset, quod ipse nobis inhibet. Redeuntes autem ad ea quæ præcesserunt facile clarescet illud quæ esset inter verba ipsa diversitas, quia ab eodem per omnem modum eumdem secundum idem non erit nisi idem: Ab eodem igitur locutore per omnem modum eodem modo, nonnisi idem verbum: quare necessario nonnisi unum verbum primum, atque perfectissimum.

Nugatio esset repetitio ejusdem verbi quod significatione nihil addit, nec in re, nec in modo.

Deinde quid est unum verbum nisi unius veritatis expressio, vel unius intentionis, vel vox vel imago? Quia igitur prima una veritas primi locutoris & una intentio per omnem modum necessario unum est verbum, seu ipsius expressio. Sic enim unum solum dicere intendebat primus locutor. Qualiter autem pluralitas locutionum intelligitur ubi nec plures nec pluribus modis locutus est, & ipsorum verborum modis omnibus essentia una? qualiter duo nomina intelliguntur, quorum una est per omnem modum essentia unum significatum, & significandi modus? sed & illud attende, quia ex altero oppositorum non est alterum: ex uno igitur primo secundum se non est multitudo, neque pluralitas. Unde igitur pluralitas verborum? sed propositiones quas supra induximus ad idem faciunt.

Nõ est nisi unum verbum quia non est nisi una veritas primi locutoris, & una eius intentio exprimenda.

Item primum verbum exemplar est omnium eorum quæ per ipsum effecta sunt à factore primo. Quis autem operator non est contentus exemplari uno sufficientissimo per omnia? secundum hoc autem incompatibiliter plura essent exemplaria, quam exemplar. quæ enim est ratio ponendi duo potius quam plura, & finita quam infinita? cum eadem facilitate locutus est primus locutor unum, & multa, & loqui potuit finita & infinita verba eadem facilitate: plura igitur secundum hoc locutus fuisset, quam fecerit, & plures essent necessario artes, quam artium operatum; cum è contrario debere esse manifestum sit. Et in hoc quidem volumus supervacue laborare, quoniam prima unitas non est generativa per se multitudinis, præcipue cum generet inquantum una est, hoc est de se, & secundum se: ipsa vero una est per omnem modum.

Operatori sufficit unũ exemplar sufficientissimum nec debent esse plura exẽplaria quã exemplar.

Quod autem ipsum primum verbum finis ultimus dicitur generationis, sic inde manifestum est: quia verbum non est generativum nisi verbi, quod ex ratione ipsius quod est generatio manifestum est; si vero generativum est verbi utique æqualis per omnia sibi, & de seipso, aut de alio de seipso impossibile est, cum ipsum in se non habeat fontalem copiositatem, sed totum quod habet habeat per derivationem. Si vero de fœcunditate ipsa patris, tunc idem verbum de eadem fœcunditate, tunc de patre primo erit generatio, quare erit idem verbum sicut prius, quia de eodem sinu ejusdem fœcunditatis non possit esse per se generationum multitudo, sive pluralitas.

Non potest esse aliud verbum, nec à primo, verbo quia generativũ non est; nec à patre, quia de eadem fœcunditate non potest esse generationum multitudo.

Item verbũ verbi æquale erit per omnia ipsi verbo de quo gignitur: quare ipsum verbũ secundũ hoc erit loquela omnium in se, & loquela verbi ipsius de quo genitum est: erit igitur idem verbum primum, & secundum sicut supra diximus quoniam ejusdem essentiæ & significationis per omnia.

Verbũ verbi esse non potest, quia æquale esset per omnia ipsi verbo de quo gignitur.

Item verbum non habet à loquente inquantum est, nisi ut

Non potest

verbū aliud verbum generare, quia non potest habere nec à seipso, nec à patre.

nisi ut sit verbum ipsius loquentis: loquens inquantum est loquens non est nisi generator verbi inquantum verbum. Non habet igitur verbum à loquente suo sive generatore nisi ut sit verbum: non habet igitur ab ipso ut sit loquens locutione quæ sit alterius verbi generatio, quia non habet ab ipso inquantum generator, aut locutor ipsius. Sed neque à seipso habet ut sit ipsum similiter loquens, vel locutor alterius, quemadmodum primus est locutor ipsius; quia secundum hoc omnino ipsum esset primus locutor. Præterea totum quod habet, habet à locutore suo, si enim haberet à se vel in se fontalem hermenensim, hoc est interpretationem, necessario esset primus locutor, non primi locutoris loquela, impossibile autem esse primum verbum esse primum locutorem non est dubium; quare ipsum nullatenus habet in se & à se fontalem hermenensim, sed neque derivatam, cum à locutore suo non habeat nisi quod habet inquantum verbum: ex illo igitur non est ulterioris verbi generatio. Accedit etiam prior nugatio quam ostendimus, cum secundum verbum nihil addat significationi omnino vel modo significandi.

Denique quia sic daretur processus in infinitum.

Sequitur & infinitas vel replicatio inutilis, cui non sit finis. ista enim infinita verborum, & indeterminata genealogia esset locutio primi locutoris verbum & verbum verbi ejusdem verba sunt sicut verbum mentis & verbum vocis ejusdem loquentis primi, vel nihil aliud omnino est quam infinita nugatio. Deinde si consideraverimus verbum in se, & imaginem; inveniemus ipsum nullam habere conversionem in se vel ad se; sed ad loquentem, hoc est ad id quod ipso dicitur, & imaginantem, & ad id cujus est imago reflectit. Vides igitur verbum & imaginem in se & per se potius conversivam habere virtutem, quam effluxivam; vel retorsivam, quam processivam, vel generativam: imago igitur prima derivationem generationis in seipsa sistit & in se intuentes ipsam in generationem reflectit, ut & hoc debeat primæ generationi & una sit per omnem modum. Si autem primogenitus esset generans, & genitus: aut hoc esset secundum idem aut secundum diversa; quod impossibile propter oppositionem generatoris & geniti: secundum diversa similiter cum in ea nulla sit omnino diversitas in se, in se enim ex omnibus modis suis ipsum unum esse necesse est.

CAPUT XX.

Quod primogenitor & primogenitus conveniunt in aliqua re tertia.

Quod se summo & summo amore se diligant pater & filius

Et huc usque quidem de primogenitore & primogenito, quod communicent necessario essentiam altissimam suadere studuimus; & quod in se primogenitus unigenitus etiam est genitori suo primo, & ipsi necessario sunt prima dualitas per modum quo eis congruit esse duos Nunc vero quod alia sit eis communio, quam essentialis, sive in essentia illa altissima, & quod ibi necessario communicent in tertio quod neuter eorum est mõstrare conabimur: ita ut prima dualitas ista sola non sit, sed necessario requirat tertiam unitatem, quæ communis est societas eorum; & hoc est quod nominatur apud veræ fidei professores primæ societatis beatissimum fœdus, & primi amoris primus fructus, & primi complexus gaudium, sive suavitas, primæ pacis vinculum, prima concordia, primum complacitum: usitata autem & certa appellatione potest nominari spiritus sanctus, primum & æternum donum, thesaurus donorum omnium, & gratiarum fons, charitas qua se complectuntur primus genitor, & ejus unigenitus, de qua etiam in universum exuberat ingens suavitatis ubertas omnia perfundens, quæ universos delectat utentes, quod autem primo summoque se invicem complectantur amore primus genitor, & ejus unigenitus, prima summaque amoris in utroque bonitas, sed & mutuæ cognitionis ultima certitudo manifestè ostendunt. Sicut autem nomine cognitionis ad congruentiam eorum utimur, hoc est præter nostræ consuetudinis intelligentiam, more suo & congruentiâ ad eos transfluentes: sic & nomine amoris pro modo eorum uti volumus. Optimus igitur optimum clarissima cognitione notum non amare non potest, & si etiam pater filium non amare potest, optimus tamen optimum non amare non potest. Summe igitur diligendus summe diligendum necessario diligit, & non diliget ipsum minus quam diligendus sit: quare summo amore diligit, & primo, quem æqualiter sibi diligendum plene noverit.

Item si debet esse amor inter patrem & filium quia pater & filius: ergo inter maxime patrem & maxime filium maximus erit: maxime autem patrem esse qui de se solo, & per se solum, primoque pater est, non potest esse dubium per ea quæ jam diximus. Quare primogenitum maxime filium esse manifestum est: si enim alterum relatorum maxime dicitur necessario & reliquum: & eisdem rationibus quibus ille maxime pater, erit iste necessario maxime filius. Quare alterius ad alterum est in alterum amor primus & summus. Et in alijs quidem laborare nos non oportet; quoniam inter ipsos, quorum uterque optimus sit, prima pax primaque amicitia, & inter primum patrem, & primum filium, cum uterque ponatur primo maximeque diligendus, sit amor naturalis, nulli dubium esse, per modum quo amorem ibi esse congruit. Si enim ibi vere filius, & vere pater, sic & veræ congruentiæ, non nostræ consuetudinis amorem ibi esse necesse est, sic & primum fœdus: necessario enim primi se invicem amantes primo fœdere sibi invicem colligati. Et si nostræ consuetudinis intelligentiam præcedant ista, necessario tamen si vere duo sint quorum uterque optimus summa bonitas, unitas summa & concordia, mutuusque summæ bonitatis complexus. Sicut enim primus pater omnium est generationum fons atque principium, & primogenita sapientia omnium cognitionum & luminum quæ post ipsam sunt est appropriatum quodammodo principium; sic omnium amicitiarum atque concordiarum sive societatum, necesse est primam societatem esse principium: utque primum verbum primaque loquela omnium verborum, & loquelarum principium est, & primogenita sapientia omnium cognitionum & luminum, quæ post ipsam sunt origo est, sic primus affectus. qualiter enim omnium intellectuum est primogenitus intellectus principium, omnium effectuum primus, ut ita dicam, affectus: qualiter omne lumen cognitionis primogenitum lumen habet principium, & omnis suavitas affectionis primam suavitatem velut effectivam habebit, & quasi quoddam appropriatum principium.

Item probat ex eo quod pater filium diligat, is maxime qui maxime pater est.

CAPUT XXI.

Quod Spiritus Sanctus per modum puri doni, & perfectissimi amoris procedit.

Quia igitur de amore ipso inter eos nullatenus dubitari potest de modo ipsius loqui

Non amari nisi quod

aliquid aggrediamur. Dico nihil amari apud nos per se, & propter se, nisi quod est, & videtur bonitas. Quare bonum multipliciter dicitur; necessarium, ut cibus, vel cibi satietas, vel instrumentum, vel vita ipsa; suave & delectabile, ut saporitas ipsius cibi; utile, ut medicinalitas in ipso cibo; magnificum & altum, ut pretiositas quam nobiles amant ut splendidi epulatores habeantur. Certum est autem quod amabile non amatur, nisi cum fuerit apprehensum; & bonitas ejus, hoc est quod in eo amatur, sive per quod ipsum amatur & penetrat per apprehensionem in affectum virtutis concupiscibilis, aut ejus quæcumque illa sit secundum quam est amor ille.

Videtur bonum, vel necessariũ, vel suave, vel utile, vel magnificum.

Est igitur amor velut hiatus cordis, & fames quædam apud nos ad prægustandam per affectum suavitatem velut per os intellectus in ventrem aut palatum affectus transfusam: & iste amor simoniacus & mercenarius est, qui se venalem pro aliquo quatuor prædenominatorum finium velut pretio, aut mercede exhibet. Nullus hujusmodi amor, ut proprie, & vere: † sed negatio, sed symoniaca venalitas: non enim congruit proprie, ut aliquis seipsum amare dicatur; amor enim omnis relatio est, & ad aliud se habet. Quidquid autem fit de hoc, tamen amor hujusmodi donum dici non debet amantis, sed magis amati pretium venaliter ex mercedibus jam dictis redditum: donum enim omni inde donum quia datur, & non mercedi tanquam pretium redditur. Solum igitur quod de benignitate gratis exeat donum est.

Quid sit amor & quis sit simoniacus & mercenarius.

† Equivocatur.

Quod igitur maxime significat gratis, maxime donum & quod primo exit ex benignitate, inquantum benignitas amor est purissimus atque gratuitus. Amor igitur gratuitus à labe ista symoniaca purus est primum donum, & primo & maxime inter omne donum exterius, quod est donum verum secundum rationem assignatam, ex amore nempe natum exire primo, & immediate ex benignitate: sed eget necessario amore intercedente ipsum, quia prius exit amor ex ipsa benignitate: quare ipse est primum donum, & vulgariter etiam amor dari dicitur, & est omnium donorum gratissimum atque rarissimum: unde & per seipsum expetitur, & quæritur à recto & præter symoniacam venalitatem amantibus: illo enim dato dantur omnia, & illo retento retinentur omnia. Unde & vere sincereque amantes seipsos sibi invicem dedisse dicuntur, & se mutuo, & amor mutua amicorum possessio.

Amor gratuitus est donum.

Quia igitur non minor est primi, & altissimi patris, benignitas, sive bonitas, quam ejusdem fœcunditas; necessario non minor erit amor, sive gratia & primum donum ab ipso procedens, quam ejus partus.

Nõ minor est amor divinæ benignitatis quã partus fœcunditatis.

Item quoniam inter benignitatem, & dona exteriora quæ ab ipsa procedunt, necessario inest amor quo prædonato impossibile est exteriora non donari, necesse est de prima benignitate inquantum benignitas est primo procedere amorem qualis tantæ benignitati congruit, deinde per amorem dona exteriora.

Inter benignitatem Dei & dona eius exteriora necessario debet intercedere amor.

Item quod à maximo datore datur secundum se maximum esse datum, vel donum necesse est: maxime autem dator in eo est maximus dator, quia maxime benignus secundum se dat quod maximum est omnium donorum. Sed hoc esse amorem manifestum est in eo, quod benignus amorem suum primo dat, deinde consequenter & ex amore alia; quare amorem omnium donorum maximum, & primum esse necesse est.

A maximo datore non posse esse nisi maximum donũ & amorem.

Item omnium donorum quocumque modo fiant, fontem, atque principium amorem esse, etiam de sapientibus clarum est; sive enim gratis, sive ex amore symoniaco fiat donatio, ex amore tamen fieri nulla dubitatio est; amari enim illum, aut cui fit donatio aut illud propter quod fit donatio nulla quæstio est. Quare primus & summus amor primi summique largitoris donorum omnium maximum est & omnium principium: sicut enim amor qui apud nos est ad dona quæ apud nos sunt, sic amor qui apud Deum ad dona quæ ab ipso: amorem autem à seipso non posse esse manifestum est, quia amor necessario donum est de benignitate procedens in alium, processu dico respectus, non sui ipsius.

Nulli donum esse posse nisi ex aliquo amore.

Item quia de bonitate nostra amor noster fit, necessario de bonitate, aut bono primo amor est, bono inquam primo inquantum est bonitas.

Est de bonitate nostra amor: ergo de prima bonitate.

Item cui dubium est quin amoris principium cognitio sit & quin ipsum ordine intelligentiæ nostræ præcedat.

Ex cognitione amorem esse probat in Deo.

Item cui dubium quin amantes se omnes necessario principium sint amoris sive amicitiæ suæ. His igitur omnibus clarum est amorem omnem esse necessario ab aliquo qui si gratuitus omnino fuerit, & in subjecto ex omnibus modis impassibili necessario erit ab ipso, & erit amans ejus dator atque principium.

In amantibus necessario amor est ab amante procedens.

Item omnis amans apud nos est principium amoris quo amat, sed non primum; amatum namque principium primum est amoris actione sua in amantem, primum in vim ejus apprehensivam, deinde per illam in motiva: unde amor passio est illata ab amato, & vulnus plerumque dicitur amor, tunc etiam cum sanctus est atque castissimus, Canticorum cap. 5. *Vulnerasti cor meum*, sic igitur apud nos verum est, quod amor passio est, & vulnus inflictum ab amato ipsi amanti; ibi vero utroque excunte per modum omnem impassibili nihil omnino recipit amans ab amato.

In quo differat amor divinus ab humano.

Non igitur illatus, aut inflictus est amor ipsi amanti, est igitur de pura bonitate procedens ipsius amantis. Si apud nos intellexerimus amantem impassibilem & omnino nihil recipientem ab amato, alia demonstratio est amorem ibi esse de pura benignitate sive bonitate amantis, & esse donum ejus gratuitum in amatum, quod non ideo minus amaret, quia ab amato nihil reciperet; sicut & propria luminositate cognoscens, non ideo minus cognoscit, quia à cognito ipso non illuminatur: & videns per seipsum non egens illuminari luce vel colore extrinseco, non ideo minus videt, quia non eget extrinseca illuminatione. Sicut tanto amplius veriusque cognoscit omne quod per se solum cognoscit, quam quod eget alio extrinseco illuminatore, quanto ad cognoscendum lucidius atque perfectius: ad hunc modum in amore se habere necessarium est, ut tanto verius amet, atque perfectius; quo ad amandum suasore, aut eductore, sive motore non eget alio; sed & ipse amor tanto gratior, sive magis gratuitus, quanto de puriori benignitate sive bonitate amantis purius & magis solitarie processit: & magis verus amor, & magis proprius, quem motor extrinsecus non emit, nec suasit, nec extorsit. Ex his igitur considerationem illic facientibus, non videtur dispersa esse prima amicitia, maximeque gratuita atque purissima, nullaque comparabilis ei, sed suæ cognitioni æqualis, & bonitati proportionalis, quod est ut pro bono amantis, & amati sit ipsa dilectio & pro modo cognitionis. Apud nos siquidem duo faciunt ut bonum diligamus, scilicet illius, & nostra bonitas: quia igitur utraque ibi in ultimo, scilicet & bonitas in amante, & amato, & mutua cognitio; necesse est ut & amor inter utrosque sit in ultimo, pro modo suo quo decet utrumque.

Amor divinus eo perfectior quo purius & magis solitarie de bonitate procedit non ab alio.

Item

Comparatur processio amoris cum processione filii.

Item si necesse fuit primum intellectum gravidum esse intellectus primogeniti, & patris luminositas gravida fit æqualis sibi luminis: necesse est ut paterna bonitas sive benignitas larga sit amoris: sicut enim intellectus ad loquelam interiorem quæ est primogenita proles ipsius, sic necessario benignitas ad gratiam, quæ est amor purissimus, in hoc scilicet ut sicut de intellectu primo necessario processit alius primogenitus ipsius; sic oporteat de benignitate fontaliter larga procedere gratiam amoris, etsi per modum alium: non enim amorem filium bonitatis dicimus, sed donum. hic enim est quem obtinet necessario amatus ab amante primo tanquam suum. Non autem ita se habet in filio primogenito omnis creaturæ; non enim filius, eo ipso quod nascitur donum est; sed amor eo ipso quod procedit donum est, quod datur amato, sed primum, & habet ipsum amatus omnis inquantum amatus, per modum quo quis dicitur habere gratiam aut amorem diligentis ipsum, non quia necessario ipse amator infundatur, quod tamen nonnunquam contingit, ut post hæc docebimus; sed prima sua processione primus amor primo amato infunditur, est tamen amor ipsius, & habet ipsum apud primum amantem, ut diximus de gratia, & amore exemplo vulgari & noto.

Et utriusque differentia aperitur.

CAPUT XXII.

Quod amor quo Pater & verbum se diligunt est eadem essentia cum ipsis & æqualis per omnia.

Ex maxima benignitate Dei probat maximum esse donum primæ largitionis, adeoque essentialem esse largitionem.

DEclaratio vero stabiliens evidenter primæ generationis prolem, & primæ largitionis donum, hæc est, quoniam ex primo fonte necesse est duas esse redundantias; cum enim jam certum sit fontem primum ex omnibus modis suis primum esse & maximum; necesse est igitur, illum esse in ultimo & maximo redundantiæ: copiositas vero, aut fœcunditas est, & de hac est redundantia generationis; aut benignitas sive liberalitas, & de hac est redundantia largitionis. Sicut enim de vacuitate, & inopia avaritiæ est retentio, ita de pleno & abundanti largitatis sive liberalitatis largitio. Quia igitur copiositas est primo fonti per modum omnem in ultimo & maximo, generatio prima atque largitio sunt apud eam in ultimo, & maxime, & ideo essentiales. Primæ igitur generationis proles & primæ donum largitionis sunt ex omnibus suis in ultimo, & maximo; & propter hoc primogenita proles in ultimo est nobilitatis atque perfectionis omnimodæ, & primæ largitionis donum in ultimo magnificentiæ. Ubi autem largitio prima essentialis non esset, prima non esset, nec essentialis, † est imo de superfluo animalium, sicut alibi didicisti.

† *Supplendum est sicut nec essentialis est animaliũ generatio.*

Amplius utraque redundantiarum istarum nisi esset de ipso fonte, & nisi de suo, sicuti in animalibus de ipsis est redundantia generationis, neque proprie de suo, imo de superfluo; nec prima esset, nec maxima. Nec mirum si inter Abraham & Isaac est essentialis diversitas, cum non de se, sed de suo superfluo illum genuerit, & neque de illo solo genitus sit; mater enim aliquid addidit: & iterum nec totum Isaac ambo genuerunt imo solum corpus illius, anima enim desuper infusa est: sed si de se solo & per se solum, & totum Isaac genuisset, necessario aliquo modo unum cum illo esset, unum dico numero & alio modo; nihilominus alius ab illo remaneret, eo quod parentem & prolem necesse est aliquo modo differre; alioquin idem esset causa sui, & generaret se; non enim partem essentiæ suæ in illum transfunderet, quia secundum hoc non de se toto, sed de parte sui illum generaret. Utrum autem eumdem amorem numero esse oporteat primogenitoris in primogenitum, & ipsius in primogenitorem, apud fideles dubium esse non potest, de essentia ipsius amoris primi qui est ei cum ipso primogenitore & ipso primogenito eis rationibus quibus unitas essentiæ ipsius primogeniti cum genitore suo monstrata est, monstrari facile potest. Per æqualitatem autem facile patet, & quam bonus enim est pater tam bonus est filius, & è converso: quare æqualiter diligendi: quia igitur æque boni, diligendi æque; aut dilecti adinvicem, ut diligendi: æque igitur dilecti, ut boni: quare æqualis dilectio bonitati amborum: omne autem aliud ab utroque unum non est utrique, aliud intelligo secundum essentiam. Quare dilectio qua se complectuntur non est aliud ab utroque secundum essentiam, sed ejusdem essentiæ est cum utroque.

Filius & spiritus sanctus unum sunt cum patre quia generatio filii est à patre solo & de parte solo nec secundũ partem, & æqualis est dilectio bonitati amborum.

Item quia primum donum necessario est à prima largitate sive benignitate sive bonitate secundum se, necesse erit ejusdem esse essentiæ, & æquale suo largitori per omnia. Sed hujusmodi ratiocinationes ex prædictis ad spiritum sanctum facile aptabuntur.

Primũ donum quod est à prima largitate secundum se et æquale esse debet.

CAPUT XXIII.

Quod inter primos amantes sit possibile esse unicum amorem.

REvertamur autem ad ostendendum quoniam est possibile unum numero amorem esse inter primos amantes se invicem: Quia igitur omne uniens necessario magis unum est in se quam sint ea quæ per ipsum, vel in ipso uniuntur. Necessario prima amicitia magis una est in se, quam ipsi amantes: ipsi autem unum sunt essentialiter: igitur non solum secundum essentiam una est, sed etiam secundum quod amicitia est: igitur una amicitia, & unus amor numero inter ipsos.

Prima amicitia magis est una in se quã primi ipsi amantes.

Item si duo essent amores, tunc æque indigerent ad societatem suam & unionem alio vinculo quo invicem sociarentur, ut primus Pater & primus filius, & non esset finis amoris secundum hoc, cum unus amor numero inter duos esse non posset.

Si duo essent amores indigerent alio amore quo uniretur & sic in infinitum.

Item quia eadem est bonitas amborum quam uterque in altero diligit, & qua utrique alterum diligunt, de eadem bonitate in eamdem bonitatem, & ejusdem bonitatis amor idem: non nisi enim quia boni, & inquantum boni se invicem diligunt: sunt autem eadem bonitate boni, quare de eadem bonitate est alteri in alterum dilectio. Duobus autem ex eodem se invicem diligentibus necessario erit idem amor ab eodem & secundum idem amatis. Cum auté ampliori consideratione consideravimus, quod omne quod diligit sibi pater primus, diligit & ipsi filio; quia totum quod diligit sibi honoris totum diligit filio. totum potentiæ, totũ sapientiȩ, totum quod est omnino diligendum: hoc enim inter veros amicos apud nos etiam invenitur ut sibi per omnia idem ament, & eodem modo: quanto magis igitur apud primos & maximos & verissimos sui invicem amatores qui maximo amore consociantur & uniti sunt: maxime autem uniti sunt amore quibus non solum est unitas amatorum, scilicet qui amantur; sed etiam ipsius amoris, quam qui in altero solum uniti sunt; quia illa prima est, & summa amoris unio, necesse erit eam esse non solum in amatis, sed etiam in amore ipso. Unus igitur est amor,

Prima & summa amoris unio consistere debet in unitate non solum obiecti amati sed etiam in amore ipso.

quo invicem primi amantes complectuntur se; alioquin in quo magis uniti essent primi amantes.

Quia quod habet filius, à patre habet, à filio procedit donum amoris, non solum sicut à patre sed etiam ut idem donũ.

Cum autem attenderimus quod filius verbum primum est, fiet manifestum nobis, quod nihil procedere potest ab ipso, nisi procedat à patre; à verbo enim secundum se nihil procedit nisi quod procedit à loquente; nec ab imagine resultante in speculo nisi quod procedit à fonte: quare amor qui procedit à filio, procedit etiam à patre: ex parte igitur patris non differunt duo illi amores, quoniam uterque primo, & immediate procedit à filio & per ipsum à patre. Hoc autem est quod non debet facere differentiam ullam, habet enim filius à patre, ut ab ipso procedat amor: si autem non habet à patre, nisi quod habet ipse pater (ex eo enim secundum seipsum natus est filius) ab eo igitur accepit illud quod in eo invenit; quare non solum ab ipso procedit donum amoris sicut à patre sed etiam ut idem donum.

Vnitas est in exterioribus donis in universo scilicet, ergo multo maior in interiori dono quod propinquius est unitati primæ.

Item quis dubitet exteriora dona eadem prorsus esse patris & filij, & in eis communicare per omnia patrem, ut nihil sit donum unius quod non sit donum alterius? Idem igitur donum primum amborum esse necesse est. Si enim in exterioribus donis nulla potest esse diversitas, multo magis in interiori dono primo exterioritas multiplicativa est, interioritas vero adunativa, & unita: est enim universum unum specie, qui quanto plus elongatur à centro, tanto amplius apparet in eo diversitas, & multitudo partium, circa vero centrum uniuntur: sic universaliora unitiora & simpliciora; & singularia sensibiliora & multiplicatiora, velut circumvestione formarum, & conditionum multiplicantur & ingrossantur. Interiora igitur intelligibilia sunt propinquiora principio; exteriora remotiora, quæ velut dispersiora ab eo exeunt. Si igitur in illis omnimoda unitas quæ multitudini ipsa elongatione ab unitate prima obnoxia sunt, multo fortius in propinquioribus unitati primæ, hoc est in dono interiori primo.

Vbi nec amatorũ nec amantium diversitas est, amor multiplicari non potest.

Item necesse est ut amantium diversitas vel amatorum amoris diversitatem efficiat ubi ipsa plura amata non sunt, nec alio modo amantes, nec moventia plura, amor multiplicari non potest.

Vnius veritatis etiam apud nos una est cognitio, unius bonitatis patris & filij una dilectio, nec ex parte amantium in patre & filio multiplicari potest ne quid filio competat, quod non patri.

Item unus est amor veræ dilectionis quo nos diligimus patrem, & filium; unius enim veritatis una est cognitio, sicut unius coloris, vel lucis sensibilis una est necessario visio sensibilis, & eorum quæcumque visa sunt sub illa una per modum omnem: quia igitur una est veritas sub qua cognoscuntur & videntur ab illis, quibus jam gloriari & gaudere sua visione concessum est, una est necessario cognitio sive visio ipsorum patris scilicet & filij. Et ad hunc modum quia una est necessaria bonitas, qua & in qua diliguntur, una est necessario dilectio, qua diliguntur; sicut enim veritas cognitionem, sic bonitas amorem non multiplicat. Si vero ex parte amantium, tunc erit aliquid de filio, quod non de patre; & ex hoc aliquid à filio quod non à patre; quod nos jam destruximus: si enim in proximis discrepant necessario & proportionaliter in distantibus: quoniam quanto propinquiora sunt primo quæ sunt ex ipso, tanto unitiora sunt in se; quanto remotiora tanto multiplicatoria sunt & dispersiora.

Quia summum est gaudium patri de filio, necesse est quod in eo communicent ambo, summũ enim bonũ communicabile esse debet.

Item gaudium & suavitas non est nisi amor quietus; quietus autem est, cum obtinet ipsum amatum; aliter enim quietus esse non potest: amor enim velut pondus est trahens amantem in amatum, amatum vero ad modum loci naturalis se habet ad amantem. Quia igitur summus amor est patris in filium, & è converso, & perfecta obtentio unius in alterum, perfectissime enim habet filium, & perfectissime est conjunctus ipsi; quoniam semper habet in sinu suo, seu gremio: gaudium enim est conjunctio amantis & amati, & hoc idem voluntate. Summum igitur gaudium est patri de filio & è converso: non autem summum est nisi in eo communicet & filius; privatum enim gaudium, quod scilicet alium habere non contingit tam impossibile est esse commune quam privatum esse maximum, majus enim gaudium necesse est esse commune quam privatum, & generaliter communicabile, quam incommunicabile magis bonum magis communicabile, communicabilitas enim auget bonitatem: benignitas enim in se majus bonum quam bonitas, inquantum bonitas est; est enim benignitas velut exundans in alias bonitas, non est autem exundans nisi communicabilitate, quare communicabile sive commune oportet esse primum gaudium, alioquin summum non erit; cum communicabile magis sit in se quam privatum. Non est autem mirandum si unus amor uniat eos qui essentialiter unum sunt per omnia, cujus simile apud amantes nostros, ideo non invenitur, quia amantes nostri unius essentiæ esse non possunt, & ideo nec unum in se diligere. Nos autem in sequentibus similitudinem trinitatis in rebus creatis quæremus, potissimum autem in mente humanâ, quæ ad imaginem & similitudinem beatæ Trinitatis in scriptura facta legitur.

Quod spiritus sanctus donũ sit, non autem genitus sit.

Item primum vinculum in se divisum, & vinculo alio egere, & primam ligationem illigatam, & primã societatem non esse sociatam, & primum fœdus non esse fœderatum per se, credendum non videtur: primum etiam donum dari ab utroque necesse esse consideramus, & quod exterioribus donis consequens sit ejusmodi diversitas, & ipsũ nullatenus esse creaturam eo quod in patrem propinquior utroque & conjunctior videatur esse quam ipsi ab invicem. Hic igitur amor spiritus sanctus, velut aspiratio facta quasi mutuus favor in alterutrum, inspirata suavitas est non genita: amor enim in hoc procedit ut sit alterius & amantem ipsius amati suum efficiat. Donum igitur amor est in quo seipsum & quæ sua sunt donat amato.

Quod filius sua processione fit hæres patris.

Filius igitur sic procedit à patre ut hæres sua processione, hæres inquam & dominus universorum quæ patris sunt non dono, sed jure hæreditario, & naturali: spiritus vero processione sua efficitur alterius dono non jure efficitur, efficitur inquam amati, & primum amatorem suum ipsius facit amari, & omnia etiam quæ ipsius amatoris sunt jure ipsius amati facit per gratiam. Filius igitur duobus modis dominus est sæculorum quia unius essentiæ cum patre, ex quo sine dubio competit ei universale & indivisum sæculorum imperium; sed etiam jure hæreditario nativo ut diximus. Per gratiam etiam amoris quo à patre ineffabiliter diligitur, etiam omniũ quæ patris sunt possessorem, & dominum, ipsius verissimi perfectissimique authoris lex, quæ etiam apud mundanos amantes invicem servatur, indubitanter efficit. Et si enim dominatio universalis filio jure hæreditario non competeret, necessario ipsa ultimata amoris perfectio omnia quæ patris sunt sua esse & integra dominatione ipsum possidere facit: sic enim apud nostros amicos est, nec enim aliud est amor sive amicitia, quam voluntaria communio bonorum. Quare necessario ipsa veritate ineffabilis amicitiæ communia sunt omnia bona patris in filio.

CAPUT XXIV.

Quod omnia sunt subjecta filio, & spiritui sancto sicut patri.

Tripliciter omnia subjecta sunt filio.

CLarum igitur debet esse post hæc, tripliciter omnia subjecta esse filio primogenito omnis creaturæ 1. quia unus est cum patre creator & dominator sæculorum, non enim solus pater creator est neque solus pater Deus est. 2. Jure hæreditario & primogenituræ ut diximus. 3. Dono habet universale imperium & sæculorum omnium regnum. Jure namque creationis omnia sua sunt, & si non esset hæres universorum, eo quod per ipsum & ab ipso facta sunt omnia secula. Deinde jure hæreditario hæres est universorum & si per ipsum non essent facta sæcula, licet namque filius hæreditatem non acquirat, nihilominus tamen eidem debetur, atque à patre paratur hæreditas. 3. Licet utrumque istorum abesset, amor tamen qui omnia quæ patris sunt filio charissimo communicat eidem plena dominatione & coæquali quæ patris sunt subjicit; non enim amaret filium optimus pater quantum diligendus est, neque quantum seipsum, neque ut talem, & tantum, nisi in patre totum omnino quod patris est possideret.

Quod donum amoris ab utroque procedat.

De ipso vero dono amoris primitivi, quod ab utroque procedat ex ante dictis utrumque delucet; amantes enim qui omnino ab invicem, nec per apprehensionem, nec per affectionem aliquid patiuntur, necessario principium sunt amoris qui se invicem complectuntur. Quod autem eodem modo principium sunt, dubium esse non potest eos non nisi eodem modo se prorsus diligere: ubi etiam non est dubium sic procedere sicut gratiam primam aut donum primum ab amante in amatum: qui vero amor ad alterutrum ligationem aliam haberet, si seipso ligatos habeat utrumque & amantem & amatum.

Amor immediatus est nexus patris & filij, nec alio opus est amore medio.

Hinc clarissimum esse debet quod si amatur ipsum amatum, solus amor est medius, ea dico conjunctione, qua per gratiam amoris conjuncti vel sociati invicem sunt; cum iste amet secundum se: quare amor immediatus est utrique, non alio vinculo uterque inhærens, sed se ipso; sicut alias de relatione didicisti, quia cum ipsa sit in se ligatio ipsius ad relativa sua, sive extremitates suas. Hujusmodi quidem radices plures supra diximus, ubi diximus primam societatem non esse sociatam, & alia quædam hujusmodi. Quod vero de amore gratiæ primitivæ alium amorem procedere nec opus sit nec verum, inde manifestum est; quia amor in hoc procedit ut ipse sit primum donum amantis in amato, quod obtinet amatus ab amante per se ipsum: si ergo amor secundus procederet à primo, tunc in secundo, & per secundum obtineretur primus, & non per seipsum. Et hoc est quod prohibet ipse amor secundum se, scilicet ut amor per aliud sit donum & per aliud aut in alio donetur; quoniam non esset secundum hoc ipse amor primum donum & maximè donum, cum per aliud aut in alio donaretur

Si essent plura dona ultimum eorum maxime esset & solum per se donum. Si finem non haberet ista processio amoris nihil prorsus esset secundum se & per se donum.

Deinde autem haberet finem ista processio, aut non haberet; quod si haberet esset ultimum ejus maximè donum, quoniam ipsum solum per se ipsum esset & donum & dativum, datum vero cætera omnia in aliis, & per alia, ipsum non solum in amore alio sequenti non donaretur, & ita primum donum nunc donum esset & ultimum maximè & augeretur gratia ex hujus descensu quæ inde minui debet, inde enim gratia, quia secundum se, & per se esset donum. Si vero finem non haberet ista processio non esset ibi reperire veram gratiam quæ scilicet secundum se & per se esset donum; cum primũ donaretur in secundo, & secundum in tertio: quare nullum esset purum & ideo neque donum; si enim non esset reperire aliquid verè album, nec album simpliciter (in quo sufficiunt tibi quæ supra de his diximus.)

Expositio per modum recapitulationis quid sit pater, filius, & spiritus sanctus.

Finis est ut scias primum genitorem ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur fontalis & primitivæ jucunditatis sive generationis sinum, sive gremium, sive uterum; primæ locutionis os per omnia perfectissimum; primi actus primam abundantissimamque potentiam, quam necesse sit semper esse in effectu suæ primæ perfectionis; primi splendoris fontalem, & primitivè luminosam lucem; primæ eructationis semper effluentem plenitudinem, primum exemplar, primus sui ipsius & maximus interpres, & elocutor: filium vero primogenitum partum esse primæ fœcunditatis patris, qui se totum explicuit, dum de eo æqualis genitori per omnia filius exibuit, primæ virtutis intellectivæ hermenensis, & primi locutoris verbum primum, & cætera omnia per correlativam oppositionem ad patrem, unde primi exemplaris pulchritudo insilit atque resultat. Spiritus vero sanctus intelligatur esse primi amoris in alterutrum primorum amantium spirata suavitas, primæ gratiæ donum, primæ largitionis fundus, cujus obtentu tota hauritur prima benignitas quo tota se effundit gratuita purissimaque bonitas; quo primo per se, & maximè, & singulariter possidetur, sive obtinetur donator suus, & prohibetur merito creatura esse, quia donatione sua cogit donari creatorem, & possessione sua possideri; impossibile autem est ut in dono creaturæ detur creator primo, nec prius dari creatura putetur quam ipse creator: omnis autem dator necessario dat primo seipsum, si dator est veri nominis.

Ex cognitione & amore tota constat beatitudinis integritas, & alia omnia ex his duobus derivantur.

Congruebat autem ut fons bonitatis de se primo derivaret præclarissimum lumen cognitionis, deinde suavitatem amoris sui; quibus duobus & beatitudinis consistit integritas, & aliorum omnium ex his duobus pendet diversitas ex forma namque exemplari, & amore essendi illam per sigillationem in his quæ extra sunt est necessario totum quod per artem & sapientiam factum est artificis: hæc autem duo sunt primum verbum & primus amor. De amore enim formæ apprehensæ est quod amantur ejus exempla exterius, hoc est ea quæ per eam sigillata sunt & imagines quædam ejus sunt. Vides igitur quod fecit omnia Deus per filium, & spiritum sanctum: Omnia igitur ab ipso patre sunt originaliter & fontaliter ab ipso existentia, velut de potentiæ suæ copiosissimo & indeficientissimo fonte; omnia sunt per filium formantem, & sigillantem unumquodque forma sua & decore; omnia sunt in spiritu sancto, velut quodam gremio & sinu amoris omnia fovente, nutriente & conservante, sapientiæ 16 *Nutrici gratia tua deserviebant*, quæ gratia spiritus sanctus necessario intelligitur ad Rom. 11, *Omnia per ipsum, in ipso & ab ipso* Nihil tamen prohibet unumquodque istorum ad omnium istorum quemlibet pertinere.

Vita, lumẽ, & gaudium trinitati appropriantur, & vita quidem patri.

Ex his quidem facile dilucescet quia beata Trinitas solus & verus Deus, est proprie vita, lumen, & gaudium in ultimo vita, quæ nihil omnino commune cum morte habet sed est eidem impermixtissima puritate pacis primæ, & hoc est aliquid quo mors non appropinquat per aliquem modorum, neque destructio ulla, neque secundum essentiam, neque secundum accidens, neque actu, neque potestate, neque ratione; alioquin non esset à morte tam remotissima, neque eidem impermixtissima impermixtione postquam non est alia & remotio-

ne postquam non sit alia nec actu nec intellectu; à morte & corruptione quam remotissima, ideoque necessario vita intellectiva, vel non acquisita: corporalis enim omnis acquisita est, & procedit à vita spirituali corpus illuminante & regente. Hanc igitur necesse est semper esse in effectu, alioquin nec primam nec perfectissimam eam esse possibile esset: vita intellectus in effectum vivendi necesse est esse in hermenensi & loquela & intellectione; similes enim spiritualiter: & apud se insopitus intellectus in potentia tantum est vivens ad modum habitus scientiæ † ejus insopitus effectus: quare necessario in loquela spirituali est semper in effectu, & in effulgentia de se & in se & in eructatione de propria plenitudine in se ipso, sicut apparet in habitu copioso cum est in effectu, ut supra ostendimus.

† Abundare istaest insopitus effectus, & hic sane locus corruptus est.

Est igitur vita ista cum lumine coæterno sibi, quod de seipso eradiat & eructat; & hæc est interpretatio spiritualis plenissima & perfectissima ipsius, & verbum quod non est aliud ab ipso, & ideo imago & filius de eorum consortio exuberat gaudium, & ultimæ suavitatis mutuum in alterutrum eorum complacitum; quo sive gaudio, sive amore suavissimo necessario omnium habent curam, & imperium, & dominium ad modum verissime sincerissimeque se amantium. Beata igitur trinitas in se ipsa est vita fontalis, & lumen effulgens & eructatum de plenitudine ipsius, & gaudium mutuæ invicem aspirationis & mutuum ut ita dicatur omnimodi favoris. Et est ex hoc fons vitæ & luminis & gaudij in se, & ad se, & secundum se lumen & gaudium: mirabiliter tamen ista tria unita sunt in se, & unum gaudium, non enim esse dubium potest, quin gaudere in se ipso vivere sit, nec solum vivere, sed vivere etiam beate: quare gaudium hujusmodi vita est beata; similiter loqui spiritualiter quemadmodum hic intelligimus vivere est, & si quis consideret pressius ipsum vivere intellectus etiam in effectu: quare per modum eundem locutio vita est, & loquela ipsa, de ipsa vero vita quin ipsa vita sit in se ipsa dubium esse non potest.

Quod verbum lumen sit, spiritus sanctus gaudium & quæ sit vita sanctissimæ trinitatis

Non mireris autem si tres apud nos aut quatuor vitæ inveniantur: Prima corporalis quæ est salvatio corporis per reparationem jugem nutrimenti. Secunda est apprehensiva secundum quam diximus visum mortuum aut extrinsecum vivere in effectu cum est in actu suæ apprehensionis. Tertia effectiva secundum quam dicimus mortuum vel mortificatum appetitum, aut vim generativam, in natura frigidis qui ad opera generationis emortui sunt: quod si non debet esse dubium vitam corporalem vitam esse quæ est quædam mortis compensatio, sive restauratio, non debet esse dubium de aliis. Quis enim dubitat quin videre in effectu sit ipsius vivere visus, sicuti appetere ipsius appetitus. Sicut ergo & videre & cognoscere in effectu est ipsius vivere visus, sic & appetere ipsius appetitus.

De triplici vel quadruplici vita apud nos.

Sic ergo & gaudere, & cognoscere in effectu vivere est in effectu, unde & in melancholicis rationabilem emortuam dicimus, & in letargicis sensitivam. Quia igitur unumquodque istorum trium vita est, inde manifestum est, quia nec actu, nec potentia est ibi hoc & hoc, sed unitas & simplicitas in ultimo; nihil enim dici potest de primo uno quod non sit unum in ultimo, alioquin esset unum ipsum, & vere multa, unum dico per omnem modum, & multa per aliquem; & hoc est quoniam cum primum unum sit vita quæ esset hoc & hoc, esset ipsum hoc & hoc per hoc ipsum quod est vita; quia est vita in se, & non aliunde; alioquin verum quod jam prohibuimus in illo. Quare per hoc ipsum quod est esset multa, & compositum. Nos autem jam ostendimus ipsum esse unum in ultimo, quare necesse est vita una in se ipso per omnem modum, eo modo & lumen & gaudium, cum fuerit utrumque vita prima; quoniam utrumque esset essentia altissima & prima. Quare vita prima non erit una solitaria vita, quare ista tria vita una & eadem per omnem modum. Ad hunc modum idem lumen ea esse manifestum fiet; quilibet enim illorum lumen essentiæ primæ quæ essentialiter & per se ipsam lumen est. Per hanc eamdem viam manifestum erit tria hæc & tres istos vivendi modos omne gaudium esse sive beatitudinem. Non enim negari potest pertinacitate quacumque Deum beatissimum esse beatitudinem, purissimumque gaudium, & ex modis omnibus perfectum: perfectum autem ex modis omnibus quo majus excogitari non potest maximi boni maxima fruitio est. Apud ipsum igitur summum bonum & nulla ex parte comparabile aliis gaudium esse manifestum est. Vide autem utrum alio à se beatus esse possit, omne namque bonum magis habet in se quam dedit aliis, & majus est bonum ipse scilicet quam posset esse aliis: V. g. potestas major, sapientia major, major bonitas est ipse sibi quam aliquod aliud esse possit eodem.

Triumistorum unumquodque sigillatim & vitam esse & lumē & gaudiū.

Item primum gaudium non posset esse de alio, quam de se; primum enim est gaudere de se, deinde de suis, tandem de aliis. Primo igitur gaudet de se, sicut primo habet de se ad videndam propriam pulchritudinem, postquam non est alia, & est utrumque istorum in ultimo, scilicet conspectus propriæ pulchritudinis, & conspectus propriæ locutionis, & ipsa sunt in ultimo, & maximè secundum se. Maximum igitur gaudium est ei de se ipso, sed sibi de se non potest aliud esse à se. Quare ipsum gaudium ipse est ne alio à se putetur beatus, & illud † non adeptus æstimetur non beatus, & beatitudo ei aliunde à foris scilicet advenerit

Maximum gaudium Deo esse de se ipso.

† Et illud adeptus æstimetur non de se beatus.

Item ipsa altissima essentia prima secundum se est beatitudo; ea enim secundum se beatus est Deus, ne minori bono quam ipsum sit beatus putetur: ipsa igitur essentia in illa beatitudo est: quare primum gaudium, & prima gloria, prima vita, & primum lumen de illa procedens, & primum gaudium, de consortio amborum sunt simul & sigillatim, unde unum gaudium & una beatitudo, & una eademque gloria in summo & ultimo, ultra quam nec beatitudo, nec gaudium, nec gloria.

Probat idē quod supra quia essentia Dei ipsa beatitudo est.

CAPUT XXV.

Quod in singulis rebus beatissima trinitas reluceat.

Vide ergo quo usque te duximus, ut tria quodammodo sint, & per omnem modum unum: necessario igitur appropriatur unicuique ipsorum ex modo aliquo, & intentione quod vita est aut lumen, aut gaudium, & necessario ratione, & modo altero, & intentione altera: quare necesse habemus ne confundere videamur trinitatem intentiones istas aperire & in his & in aliis. Primum igitur qualiter in rebus singulis beatissima trinitas reluceat, & qualiter ex unaquaque umbra quædam & similitudo ipsius sit, imo & vestigium: & quia dictum est: *Posteriora mea videbis, faciem autem meam non videbis quia non videbit me homo & vivet*, inquirere tentabimus, de posterioribus igitur ista posteriora primum consideramus. Hæc autem sensibilia sunt, dico autem quoniam in omni sensibili invenimus varietatem quamdam, & circumvestionem naturalium accidentium, facies quædam est ipsius sensibilis, sed facies exterior, qua se

Postquam de appropriationibus egit, transit ad inquirenda vestigia Trinitatis quæ vocat posteriorē faciem Dei.

seipsum indicat unumquodque sensibile sensibus, quare velut verbum vocis se habet, cum non similitudinis signum sit, sed fortasse relationis aut cognitionis.

Vestigium trinitatis exponit in subjecto, accidentium ornatu, & amore, quo se mutuo complectuntur.

Hæc igitur varietas utrum unum sit cum subjecto, an aliud diffinire modo supersedemus, sufficiens arbitrantes quod ipsa verbum sit subjecti per ipsam se ipsum sensibus quodammodo & forte proprie loquentis. Subjectum vero loquens est ipsam & per os ipsius est, cum tota varietas naturalium accidentium de subjecti ipsius essentia prodire non dubitetur. Illa enim naturalia unicuique accidentia vocamus, quæ de natura ipsius & in ipso nascuntur. Qualis vero amor inter ipsum, & naturalia ejus accidentia, quæ sunt speciositas ejus exterior, & facies decora, ipsi naturæ motus & mutationes ostendunt: primum vide qualiter omnia corpora naturaliter fugiunt loca suæ naturæ contraria, & insequuntur quæ naturæ suæ exteriori conveniunt. Hoc in animalibus & universis viventibus reperies. De ipsis vero viventibus vide qua sollicitudine quæ natura exterius necessaria sunt eis ad conservationem decoris exterioris sui quærant, & qualiter se quodammodo exterius ornare studeant, in promptu hoc frondes, & folia, & cortex arboris hoc pili animalium, & ordinatio figuræ & coloris in illis ostendunt. Corvus pullos suos nisi nigros conspexerit abjicit, pavones caudarum suarum mirantur pulchritudinem, aqua lutositatem suam statim ut paruit excutiunt. Adeo autem amat unumquodque sensibilem illum quo circumvestitum est decorem, ut omnia alia suo decore circumvestire nitatur, & sibi certet assimilare. Et hæc causa est certaminum omnium quibus in mundo pugnant contrarietates.

Quo amore accidentium speciosa varietas subjectū ipsum complectatur.

De amore vero quem habet ipsa in proprium subjectum speciositas, nulla debet esse dubietas, cum ab ipso separari se nullatenus patiatur, & ipsa separatio destructio ejus sit. Nos autem intendimus de amore naturæ, qualem esse inter materiam & formam Philosophi posuerunt qui sine dubio debet esse amorum naturalium maximus, quem maximè prima materiæ & formæ unio, sic & naturæ complexus ostendit. Vide igitur tria hæc in unoquoque sensibilum, ipsam scilicet speciositatem circumvestientem, & ipsum subjectum, & ipsum amorem quo se invicem complectuntur, & invenies velut loquentem essentiam subjecti, & velut verbum ejus speciositatem qua circumvestitum est, & velut donum amoris inter ipsa quo se complectuntur, quo etiam exterioribus sua largiuntur. Vide largitatem solis, qui radios suæ luminositatis tam late spargit.

Non reperitur tamē in iis vestigiis perfecta similitudo.

Quod si fortasse inter ea tria non pure inveniatur usquequaque primæ unitati respondens unitas, scias umbram veritati usquequaque proportionalem esse non debere, & quanto aliquæ elongatiores sunt à primo principio, tanto minus veræ unitatis & trinitatis similitudinem habent. Umbra enim usquequaque non servat figuram corporis à quo jacitur, neque vestigium formam pedis à quo imprimitur, neque imago resultans in speculo per omnia similis potest esse faciei inspectoris. Et nos quidem in præcedentibus ostendimus quod nulla ex rebus creatis potest esse ad integrum similitudo creatoris, & quoniam non est possibile ut communicent cum eo in genere, vel specie, vel numero, vel accidente quæ sola similitudinem efficiunt. Similitudo autem quam assignamus omnium similitudinum postrema est, & ordine & parvitate imitationis. Non igitur mirabile si multum discrepat quod in minimo convenit. Qui vero ipsam hujusmodi circumvestionem dicunt idem esse cum ipso subjecto, idem dico secundum essentiam, vocant ipsam circumvestionem non abstractam. Sed magis in sinu quodammodo, & gremio subjecti hærentem, quoniam secundum modum abstractionis non est ipsa hujusmodi varietas circumvestio & decor subjecti, quoniam neque accidit ullomodo ipsi subjecto, sed est species abstracta absolutæ essentiæ & separatæ quidditatis à quidditate subjecti, nempè radiositas effulgentis, & se ipsum loquentis subjecti.

Idem ostēdit in artificiatis ubi ære statua & utriusque complexu trinitatis vestigium ostendit.

Quare expressior erit similitudo secundum modum istum, quoniam sic dicetur verbum æris ipsa figura ejus, scilicet ipsa statura vel imago quæ utique in sinu potentiæ ejus erat antequam educeretur ad actum: eductio igitur ipsius ad actum elocutio sui ipsius potentiæ, quæ se ipsam effudit in actum: & non est dubium unum prorsus esse subjecto & essentia, hoc æs, & hanc statuam; cum tamen dubitari non debeat ipsum æs velut parentem esse, ipsam vero statuam æris prolem, quam adjuvante actione artificis velut partum quemdam de sinu, & gremio potentiæ suæ edidit. Quod † si figuram à natura, sentiri vero actus dicis cum Aristotele, tunc manifestum est, quod parens, & proles, & loquens, & verbum ipsum, æs scilicet, & statua coæqualia sunt; cum alterum ex altero esse nulla dubietas, coæqualia dico secundum ordinem essendi in tempore, non absolutè essendi; & sicut alterum ex altero, sic idem tamen secundum essentiam sunt, & idem subjecto, & idem numero, sed & alterum ex altero: & qui videt alterum, videt & alterum: æs enim in statua, statua in ære, & eadē æritas amborū, estque utriusque forma essentialis, & specifica. Æs igitur individuum, & inquantum æs essentia nuda est amborum communis, sensibile vero, vel formale, parens vel loquens; statua vero vel imago, proles & verbum: per formam autem est verbum æris se ipsum loquentis, & proles ejusdem partum suæ fœcunditatis educentis. In materia vero & forma ex eodem mutuo complexu, & amore lucidissimum est trinitatis exemplum: potissimum autem cum manifestum fuerit, tria hæc unum esse secundum essentiam.

† *Locus vitiatus f. leg. sortiri vero accidens ab arte.*

Idem ostendit in materia & forma rerum naturaliū, & ostendit simul materiam secundum se non habere esse.

Videamus ergo hoc in prima universali & universum sustinēte materia prima & forma: quia igitur sic se habent ambæ, & hoc sit ita materia quod non materiatum, & habita forma quod non formatum; quia materia secundum se nullum esse habet quemadmodum semen humanum. Non habet secundum se ut sit aut Socrates, aut Plato, aut germen; vel nux non habet secundum se ut sit hujusmodi arbor nucis, potius quam illa, aut hoc granum potius quam illud. Sic autem se habet prima materia quæ secundum se non est formata per aliquem modorum ad omnia formata & materiata. Materia igitur prima nullum habet esse eorum quæ sunt post se ipsam, esse dico factum aut creatum, quoniam ipsa est primum sustinens, & forma sensibilis ultimum sustentatum, & ipsa est primum recipiens; forma vero sensibilis ultimum receptum; quare secundum se nullum omnino habet esse quoniam omne esse est post primum esse verum, & purum, & est receptum ab ipso aliquo modo: quoniam igitur materia secundum se non est recipiens nec habens sed receptiva, manifestum quoniam ipsa secundum se non habet esse: & quoniam non est quid, nec habet quidditatem, quia si hoc esset quod hoc haberet secundum se, & esset intelligibilis secundum se: hoc enim principium est primæ Philosophiæ ut omne quod est sit intelligibile, & sicut est sit & intelligibile: quia igitur secundum se non est intelligibilis, non erit quid, nec habebit esse secundum se. Si enim secundum se intelligibilis esset, esset ei assimilabilis intellectus per formam, quam

ipsa recipit, hoc enim est intelligere, assimilari scilicet & fieri exemplum intellecti in effectu; formam vero impossibile est à non habente imprimi, & impossibile exemplum alterius fieri, nisi per formam & nisi formatum sit in speculum intelligentiarum nostrarum. Sic etiam non cadit in sensum nisi aut forma sensibilis, aut formatum sensibile, & hoc per ipsam: sic & in intellectu se habere necesse est; quare materia secundum se intelligibilis non est, & ideo secundum se non est, neque est quid actu, sed quid potentia.

Ex eo quod materia nõ habet esse concludit idem esse actu esse materiæ & formæ.

Quod si quis dixerit ipsam esse substantiam quamdam rudem receptibilem formarum, potentia quidem unumquodque materialium ex illa, actu vero nullum; nihilominus tamen apud se, & secundum se substantiam quamdam esse: quemadmodum cera ipsa in se, & secundum se cera est actu, potentia vero quælibet est imaginum formabilium ex illa: scire debes quod cera non est in effectu cera, per hoc quod est materia, imo per hoc quod est formatum quadam forma certa specifica, quæ est cereitas. Nos primam materiam intelligimus quæ tantum materia est, ita quod nullatenus in se, & secundum se formata sit, alioquin prima non esset si in se formata & materiata esset. Est igitur prima materia ex omnibus modis suis materia, materia autem per hoc quod materia, nullum est in se actu eorum quæ ex ipsa formabilia sunt, sed nec aliud habet in se esse secundum se & actu esse: igitur esse ejus in effectu & esse formæ in effectu sunt unum esse, & idem nec aliud quam adductio materiæ sunt, quam una generatio, aut creatio, aut alterius modi factio: quare idem esse in effectu materiæ & formæ. Vide igitur quod materia & forma potestate & ratione differunt, sed esse ipso non differunt, imo necessario unum sunt in effectu, non enim possunt esse diversa in effectu, cum unus per omnem modum sit earum effectus. Fortassis autem aliqua est per hoc via qua suaderi posset omnem potentiam, & suum effectum actu, effectum unum esse, etsi alius modus inter eas differentiæ inveniri posset. Non autem dubium est omnem actum liberum esse potentiæ suæ & prolem & partum. Quod si prima materia non egeret adjutore alio, sed de se primam formam peperisset: quid aliud diceres primæ formæ generationem, nisi ipsius primæ materiæ partum, & elocutionem, sed realem, utique non vocalem; quoniam non signum ipsum vocale rei alicujus, sed rem ipsam quam in sinu & gremio suæ potentiæ potentialiter tantum tenebat edidisset; & hoc verbo suo materia intelligitur, atque cognoscitur, alias sicut jam diximus non intelligibilis, nisi quemadmodum tenebræ visibiles, aut silentium audibile.

Idem expedit in materia secunda.

Quod si quis dixerit materiam primam nihil conferre, sed magis è converso, consideret hoc ex materiis secundis, & jam inveniet unamquamque velut parentem esse ejus quod ex ipsa formale & initiale est: ut est videre in ovo & seminibus & fructibus, & inveniet non solum vim receptivam in ipsis sed generativam; in seminibus enim est vis generativa seminum suæ speciei, & herbarum, & plantarum. Vis autem generativa est vis cui forma ipsa quæ reperitur in potentia debet suum esse; in his autem materiis manifestum est generata ab his, & ex his generari, esse & proles & partus, & verba relativa quædam materiarum suarum secundarum sunt. Quæro igitur an verum sit quod planta potentia est in semine suo, hoc habet sensus, & communis sermo Philosophantium: quia igitur in materia † nec in planta potestate est semen suum, sicut dicitur quod ipsum semen potestate est planta ipsa. Vides igitur quia potestate unum sunt, quoniam propositiones de possibili, & de contingenti particulares convertuntur, materia igitur generaliter per modum qui est materia, quia per possibilitatem suam unum est cum materiali suo, cum prole sua, & partu, & verbo reali, & debet hoc esse in prima materia & prima forma sicut in secundis, quoniam nihil amplius debet posse secunda materia in suam formam, quam prima materia in suam, sed debet se habere proportionaliter & in effectu, & in potentia unum sunt materia & forma generaliter: ex modo tamen duo sunt, & materia parens, & sinus & gremium generaliter formæ, & elocutrix seu interpres, forma vero partus & proles & verbum reale.

† *Nempe in planta.*

Amor materiæ & formæ mutuus unus & idẽ est.

De amore vero quo se complectuntur quis aut quantus sit per modum quo inter eos amorem dici fas est, inseparabilitas earum ostendit. & intelligimus naturalem, non apprehensivam; naturalem, non voluntariam; & non est amor iste diminutus, cum sit utique æqualis, non enim alio ligatur forma materiæ & materia formæ, quam utraque earum, alio dico secundum essentiam, quoniam hoc habet materia ex hoc quod materia ut desideret formam & acquisitam firmissimè, & quantum in ea est indissolubiliter amplectatur, nec nisi per violentiam ab ea separari se patiatur: similiter & forma de se habet hoc idem. Quare amor iste non est alterutri eorum acquisitus, sed innatus sive naturatus, ut ita loquamur, nec modo est donum quo se invicem possident gratis, & amplectuntur. Et hanc amicitiam posuerunt aliqui ex nobilioribus Philosophorum unum ex principiis; quia hoc amore velut exurgit materia in omni generatione, formam recipit generati, non tam causa est de largitate & copiositate agentis quam de fæcunditate materiæ & attractione vehementis desiderij. Hæc eadem amicitia conservat omnia generata, & prohibet quantum potest corruptionem ab eis. Videamus autem si alius est amor quo se complectuntur, quam sit utralibet earum. Dico ergo quod materia non amat formam nisi per id quod materia est, neque forma amatur nisi per id quod forma est, amat enim formam ipsa materia tanquam perfectionem suam & actum, & ipsa forma non amat in materia nisi se ipsam, non amat in ipsa imperfectionem ipsam, sed potius perfectionem, quæ ipsa est: non enim est aliquid amabile in materia secundum quod materia non est, non est inquam actu, sed potentia; & hoc est quod ipsa forma non diligit nisi se ipsam in materia: quare idem est amatum ab utraque parte, & secundum idem, quia ipsa forma secundum se & ab eodem in effectu, ut supra ostendimus. quare idem amor est.

In quo cõsistat vestigium illud trinitatis exponit ut materia patrem, formam filium, complexus spiritum sanctum exhibeat.

Ergo hoc subjectum commune possibilitatis & perfectionis velut communis essentia divinitatis. Idem enim quod est possibile erit in effectu, idem quod est potentiale erit perfectum, ejusdem enim essentiæ sunt qualitas potentia & actus: ejusdem dico essentiæ ut subjecti, non quod eamdem habeant essentiam, vel quidditatem sed ipse amor quo ipsum possibile inquantum possibile suam amat perfectionẽ, impossibile est esse adventitium ipsi possibili: eo enim ipso quo possibile est amat perfectionem suam: quare ipse amor procedit ei de ipsa possibilitate sua, & est coævus ordine essendi ipsi possibili, inquantum possibile. nec diligit aliud possibile quam se, tamen perfectionem suam diligit, sive ipsum perfectum (aliud dico secundum essentiam etsi secundum rationem.) Amorem autem illum non est separari ab illis duabus intellectu, quæ vero intellectus separare non sufficit necessario unitas adunata est ex materia & forma & mutuo complexu earum qualiter umbra quædam trinitatis reluceat. Sed imperfectio & impossibilitas quæ inest ei ex parte sua assimilari creaturam creatori

creatori universali nullatenus obsunt: non enim sunt exemplum ejus nisi secundum illud quod ab ipso recipiunt, & hoc est generale omnium exemplorum, ut scilicet exemplum sui exemplaris non fit, nisi per illud quod ab ipso recipit, & propter hoc imperfectio impossibilitatis non adjuvat similitudinem imo minuit. In hoc autem quod materia velut in occulto suæ possibilitatis potentialiter habet formam, & velut conceptam gestat eam in utero quodam suæ potentiæ sine dubio umbra quædam, & vestigium licet pertenue est summi patris imperfectione imminuente vestigium, & densante umbram, & inclinante eam in partem suam, quæ est ei pars tenebrarum: non enim habet quo reluceat similitudine, nisi ex parte lucis & à luce; quod vero relucentiam ejus ad illam lucem attenuat hoc est ei ex parte propriarum tenebrarum, in quam jugiter recideret nisi forma eam ab hujusmodi fluxu cohiberet. Si quis vero quærat unde est, quod materia minus relucet ad patrem, quam forma ad filium, & unde imperfectior, hoc est quærere unde materia est, & unde forma: † materiam enim esse formam forma est; non igitur possibile erat ut materia esset sine forma. Similiter postquam beneplacitum erat creatoris, ut formam crearet necessario creavit eam in esse formæ.

† Materiam enim esse, à forma est; vel materiam enim formatam esse, à forma est.

Vestigium trinitatis in figuris triangulorum.

In figuris vero relucet beatæ trinitatis similitudo in triangulo æquilatero, qui prima est figurarum planarum pluralitate discreta & determinata. Angulum namque superficiem esse, quam duæ lineæ alterno contractu suo ex altera parte claudunt, dubium esse non debet: quod divisio angulorum & æqualitas & inæqualitas, & majoritas & minoritas & cæteræ hujusmodi passiones quas Geometra certificat de ipso angulo aut de proprio earum subjecto evidenter ostendunt. Nos autem ad alia festinantes non morabimur. Quod si quis dixerit punctum superficiei esse angulum scilicet vocabit A, ipsum punctum angularem, & tunc divisiones angulorum & majoritates, & minoritates, omnino nihil sunt; aut vocat angulum partem aliquam superficiei, aut ipsam totam: utrumlibet autem dicat propositum nostrum non impedit. Si enim totam superficiem quæ clauditur ex altera parte A, B, & A, C, lineis dicat angulum A: subtendimus angulo A, B, C, lineas quarum tres illi anguli sunt una & eadem superficies quæ ipsa triangulus. A, B, C. Quod si partem superficiei angulum dixerit illum terminabimus linea subtendente angulum & claudetur triangulus, & sic accidet idem quod prius. Videtur ergo quia A, B, C, revera tres anguli sunt; cum tamen ipsi sint una superficies, & eadem per omnia, ita quod unusquisque eorum est superficies. Est igitur superficies velut essentia communis tribus angulis, quemadmodum altissimam essentiam communicant tres quos nominavimus: triangulus vero velut trinitas ipsa est. quemadmodum enim trinitas beata & summa, nullus est sigillatim trium, sic triangulum angulum non dicimus ut triangulum trinitatem angulorum intelligas, non ipsam superficiem triangulam: tamen quia dicitur superficies triangula, aut velut appellatio trianguli intelligi potest; aut tanquam divisum, ut sic dicatur superficies trianguli, ut essentia divina dicitur trina: nemo tamen est qui dubitet triangulum angulum non esse, licet ipsi sint eadem superficies, & angulos ipsos verè tres esse, licet ipsa sint eadem superficies, & sigillatim unusquisque, & in summa omnes.

CAPUT XXVI.

Quod in anima rationali imago trinitatis reperitur.

Vestigium trinitatis est in vita quâ anima communicat corpori.

POst hæc autem in ipsa anima rationali humana exemplum & imago trinitatis primæ tanto evidentius reperitur quanto de ea ipsa scriptura veritatis eam ad imaginem & similitudinem Dei perfectam expressæ testatur, de aliis omnino tacens. Primum igitur, & vulgare est, & notissimum qua potentia imperet corpori, ut vitæ redundantia & copiositate ipsum impleat; quæ potestas seu potentia tam fæcunda & copiosa vitæ & operationum patris omnipotentis quoddam exemplum est, qua providentia & sapientia naturali & provideat nutrimentum & distribuat, moneat, regat, quæ sapientia exemplum & imago primogenitæ sapientiæ à qua merito esse deprehenditur: quis autem & quantus sit ei amor ad ipsum, & ea quæ ejus sunt robur videlicet, agilitas, sanitas & pulchritudo? qui amor exemplum quoddam & imago primi amoris à nullo dubitare posse videtur. Et hæc quædam umbræ seu radij sunt quibus in ipso corpore relucet trinitas ipsa quæ in anima humana est, & ex ipsa in ejus corpore. Ipsa autem anima primæ trinitatis umbra, sive vestigium, sive radius quare hæc tria, quæ jam nominavimus ipsius umbræ umbra sunt & ideo tenebris nostræ cognitionis intimior velut umbra quædam primæ veritatis, atque satis evidenter ut diximus: quare ipsa umbra prima expressiorem servat necessario similitudinem primæ veritatis. Dico ergo quia in anima humana est necessario vita & apprehensio, & affectio; hujus vitæ umbra id est fluxus quidam est vita ipsa qua vivit corpus, & qua vivit anima, & qua vivit homo: unde tres vitæ umbræ ejus sunt, vitalis quam reperis in vegetabilibus; & animalis, quam vides in animalibus; & humana, quæ est ejus qua apud se vivit anima ipsa umbra expressioris similitudinis: & hoc multiplici perfectione sua.

In animæ ipsius vita qua vivit apud se.

Dico ergo quod vita ipsa, qua vivit apud se anima ipsa parens est apprehensionis, & donatrix affectionis, præcedit enim vita apprehensionem quæ est in ipsa vita potentialiter: quare velut materia aut parens ipsius est; hæc enim materialis causa est in qua velut potentia est, de qua actione educibilis vel extractibilis est. Quis autem dubitat de vita exire apprehensionem non secundum actum. Nos autem intelligimus, hic apprehensionem non secundum actum, imo apprehensionem ut vivat habitu aut potentia. Quia igitur vita hæc præcedit ordine essendi apprehensionem necessario causa ejus est: quod autem causa velut parens manifestum est, quia cum non dubitemus in pueris vitam hanc esse in effectu in animabus eorum apprehensionem vero intellectivam non in eis esse in effectu, & non esse fixam, certum habemus inde maximè, quoniam omni intelligenti prius est intelligere se & virtuti intelligenti prior occurrit ipsa sive ipsius præsentia veritatis quã res quæ extra ipsam sunt possint occurrere per similitudines suas, tunc igitur primũ habet intellectum & rationem in effectu potentia apprehẽsiva, non quidem de potentia sensitiva, quia per operationem ipsius revera factum est.

Intellectus prius se ipsum apprehendit quã alia, atque ex vita eius procedit apprehensio.

Primum illa non potuit in majus nec in nobilius quam ipsa esset ut exiret de ea: præterea ordine essendi absolute non est prior, sed ordine temporis, adjuvativa scilicet ipsius aliquo modorum: deinde est nobilior longè quàm potentia sensitiva & mortalis, cũ illa sit immortalis: restat igitur ut exeat de potẽtia sibi proxima, quin & priori secundũ ordinẽ, &

E

immortali sicut ipsa est Est ergo vita ipsa quam nominavimus, quoniam in ista erat sine dubio potentialiter, & illa erat velut gravida ipsius, quam eo tempore quo diximus, velut fœtum maturum eduxit ad partum: quia igitur vis intellectiva prius apprehendit se esse vel vivere & essentiam suam, sive vitam quam aliam quamque similitudinem apprehendit; necessario prius ipsam vitam de qua necessario velut partus exivit apprehendit vis intellectiva quæ ut diximus aut veritas est vitæ de qua processit, aut imago: & hoc est quod intendimus, quia intellectus iste qui de vita procedit verè proles est ipsius, quoniam imago est de ipsa velut utero seu gremio procedens: nec dubium est quin prius apprehendat ordine recto vitam suam, sive vivere suum, quam intelligere suum; quoniam prius est ei sive propinquius. Quia igitur vitam ipsam apprehendit per se necessario ipsum est verbum & intellectus ipsius vitæ.

Ista tria vita, intellectus, & affectus non sunt in anima neque ut partes neque ut accidentia sed sunt una essētia.

Sed dimittamus istud & dicamus, quia ista tria vita scilicet, intellectus, & affectus necessario sunt una essentia; quoniam enim in anima humana sunt, necessario in ea sunt aut ut partes, aut ut totum ipsum quod est anima, aut ut accidentia; si ut totum habemus propositum, quoniam totum ipsa est anima rationalis de qua nobis est sermo: si vero ut partes, tunc debet esse ex operationibus earum una operatio; palam autem est quia ab ipso vivere & ipso intelligere, & ipso affici non potest ullo modo operatio aliqua composita esse sic inter se ordinata ut sit causa & effectus. Quod si dixerit quis non ideo debere esse unam operationem ex operationibus, quia potentia una composita est ex potentiis, delirus est, nec est quod Physicus asserendus sit. Proportionalium namque si alterum est, est & alterum; quare quia proportionales ad invicem potentiæ & operationes erit permutari ut quemadmodum potentiæ ad invicē sic operationes: non igitur sunt istæ potentiæ in anima sicut partes: quare relinquitur ut sint in ea sicut accidentia, & tunc non differt anima bruti ab ipsa humana nisi accidētaliter; quoniam non differt nisi hujusmodi potentiis, aut alio ex hujusmodi: hoc autem est quod debet sciri ex aliis scientiis: quare quælibet earum est in ea sicut totum, & ita unum sunt prorsus secundum subjectum æquale, licet tres sint; & cum consideramus ipsam vitam intellectus in se ipsa secundum quod est vita intellectus sive intellectiva, sive intellectualis, invenies eam manifestè potentiam gravidam intellectus quoniam diximus, & gestare in utero illum.

De eductione formæ è materia & eductione intellectus formalis ab intellectu fontali & materiali.

Quod si ad secretiora Philosophiæ respexeris scito quod agere nihil aliud est, quam formam extrahere de sinu materiæ in qua ipsa forma erat potentialiter, & inde agere ad actum ducere quod in potentia solum erat rectè intelligitur, quod V. g. formæ sensibiles agunt prius in animam per organa sensuum ut formetur in ea intellectus in effectu, hoc est quod de ea per multas hujusmodi passiones extrahitur & propter hoc verum est quod fontalis aut gravidus & fœcundus intellectus est tantum fontalis antequam pariat intellectum quem velut in utero gestat, & hic est intellectus qui debuit vocari materialis; secundū vero quod proles illius debet dici formalis quoniā ad modū formæ velut de materia extrahitur sicut diximus.

De differētia vitæ humanæ à vegetabili & sensibili, & quod vita intellectiva se ipsam intelligat licet variis quandoque phantasiis & passionibus alio distrahatur.

Vide autem ne erres in hoc quod nominavimus fontalem ipsam potentiam animæ humanæ vitam, cogitans de vita corporali, & penè sensibili, de qua non est nobis sermo, sed de illa cujus ista umbra est & fluxus longè dissimilis: hoc autem ipso ordine operationum clarum est, evidentissimus enim est ordo operationum quæ sunt animæ nostræ per corpus, & in corpore; prima enim omnium est vivere ipsum corporale, secundo quod est sentire, tertio ipsum affici corporaliter amore & desiderio corporali. Hi autem radij sunt, vel umbræ eorum quæ in anima ipsa apud ipsam sunt; sicut autem umbra ad umbram, & vestigium ad vestigium, & fluxus ad fluxum, & redundantia ad redundantiam; sic veritas ad veritatem, & fons ad fontem: quare idem ordo atque varietas necessario est in eis quæ sunt apud animam secundum ipsam intelligibiliter scilicet; habes igitur quod ipsum vivere intellectus velut parens est ejus, quod est intelligere; & ipsum affici donum utriusque, per nos clarum faciemus: sic autem hæc potentia ad potentiam sicut parens, & tertia ad ambas velut donum utriusque. Si enim consideramus ipsam animam intellectum, invenies eam possibilem ad intellectum, in hoc enim nascitur hujusmodi vita ut potentialis ad intellectum & velut in sinu suæ potentialitatis clausum gestat illum, quod ex partu ejusdem cognoscitur cum ipsum tempore quo diximus educat in lucem effectus. Hoc autem certum est per hoc quod vita illa cujus umbra & fluxus est vita vegetabilium non est possibilis educere de potestate sua seu potentialitate intellectum simpliciter, nec etiam vita animalis sensibilis absolutè: quare ista est procul dubio & ordine sublimior & copiositate fœcundior. Vita tamen animalis educit quandam disciplinam de sinu suæ copiositatis; quædam enim animalia disciplinabilia sunt; verum suæ ignobilitatis hujusmodi potentia parit prolem. non hujusmodi nobilitatis, & perfectionis. Est igitur vita hæc seu intellectus materialis secundum eam intentionem quam tibi determinavimus fontalis, & primus intellectus, & virtus interpretativa prima intellectus secundus verbum interpretationis, sed potentiale quidem rerum quæ extra sunt, ipsius vero de qua nascitur potentiæ semper in effectu: unde intelligentem omnem intelligere se habere vim intelligendi necesse est, etsi non sit ei liberum cogitare quamdiu depressus est fantasiis. Intelligenti enim intelligere se necessarium est, cogitare autem, & intueri se ipsum ut est, hoc est nudam suam essentiam, dum adumbratus & oneratus est inscriptis fantasiis non ei liberum aut facile; transversum necessario trahentibus ipsum ad ea quorum similitudines sunt, & à quibus inscriptæ sunt: hæc enim est natura signorum intelligibilium quibus mentes nostras res ipsæ quæ extra sunt semper trahunt, ut ad alia cogitare non permittant: unde cum aliqua nobis pressius impressa sunt, & alias impressiones à nobis removent, & ad ea quorum similitudines sunt necessario nos trahunt etiam dormientes. Hoc autem manifestum faciunt passiones amoris & odij, & invidiæ, & timoris, quæ cum vehementius invaluerunt, & fuerit fixio earum fortis in nobis, & penetrans intima nostra excludant à nobis sollicitudines alias & passiones.

Quo se amore mutuo diligant intellectus qui parens, & intellectus qui partus est eius.

Quo autem & quanto affectu se invicem complectantur inde manifestum fiet, quoniam ipsa quæ intellectum nostrum adjuvant miro amore complectuntur: sufficit autem nobis in hoc exemplum oculorum & visus quem amore sciendi & intelligendi in effectu præter cæteros sensus diligimus, eo quod ad venandas res quæ extra sunt liberior & latior. Amor autem iste non est procul dubio nisi propter intelligere in effectu, quemadmodum si visus noster in effectu perfectus esset in his quæ circa solem & lunam & sydera sunt, non esset nobis necessaria scientia Astronomiæ, nec amaremus eam. Quod si tantus est affectus fontalis intellectus in istum sensum, & alios propter ipsum intellectum; quantus igitur est in ipsum intellectum, sed iste affectus amoris gratuitus est tantum; non enim venatur

aut

aut symoniacè diligit ipsum, sed gratis & æqualiter etiam diligit ipsum pro indifferenti habens ipsum amittere se, & ipsum: cum sine ipso esse ejus vacuum esset omnino, & inutile, quoad hoc ipsum, qui nec hoc ipsum dignoscere posset. Quid enim aut utilitatis, aut jucunditatis haberet esse prioris intellectus absque isto? Sed redeunt nobis ea quæ superius de materia & forma percurrimus; non enim est sicut materia ista primitiva & fontalis cum ei perfectionem ipsam abstulimus & diligendo illum non diligit nisi seipsum in effectu. E converso vero de ipso intellectu quantum amet ipsum fontem suum, & quantum ei obligatus sit ex ipsa sollicitudine providendi, & venandi ei perfectiones suas secundas manifestum est, & auferendi ab eo omnem imperfectionem. Quis enim ignoret, quo ardore tenebras erroris persequatur & lucem veritatis insequatur? Vides ergo quo studio imperfectiones quæ sunt in ipsa materia sua excutere ardeat, & perfectiones ejus quærat.

Quod ille amor mutuus idem sit amborũ & idem essentialiter cum ambobus.

Quod si quis dixerit, quod hoc quærit sibi, non illi materiali, de cujus potentialitate exit; nos respondemus quia ipsi materiali de cujus potentialitate est, & quod in ipso non diligit nisi se, quoniam vero diligit perfectionem ipsius materialis necessario diligit se; cum ipse perfectio ejus sit: & hæc est causa quæ cogit eundem esse amorem amborum in alterutrum. Amor autem iste non potest esse aliud essentialiter ab utroque istorum; quoniam si aliud esset, illud necessario intercederet inter ipsum & primum fontalem intellectum, qui est prima derivatio ipsius; cum esset ligatio ipsorum ad invicem, quare uterque propinquior quam illa ad invicem, & hoc impossibile, illa enim necessario proxima, cum iste intellectus sit immediata potentia in illo, ille vero immediatus actus ex illo. Et redibimus per viam istam qua supra de primo genitore & primo genito jam transivimus: omnes enim illæ cooperationes & similitudines artificis, & artis, & amoris illorum ad invicem hic occurrunt, & revera occurrere debent: cum ergo ista obscura vel diminuta tibi videbuntur, illuc recurre.

Idem ostẽdit in intellectu glorificato.

Quoniam autem in gloria sua ultima & decore ultimo & beatitudine promissa simillima est futura anima humana conditori suo; & hoc est quoniam de immediata conjunctione sua relucebit ad ipsum velut speculum tersissimæ puritatis reddens faciem inspectori suo, ut fides vera certitudine novit. Nos autem dicimus, quod perfectio ejus est absque dubitatione ulla completio; & perfectio suæ possibilitatis, completio dico & perfectio ultima ut sit ei quies necessario, & impossibile sit aliquid acquirere ultra perfectionem istam; non enim esset perfectio ultima, neque perfectio etiam absolutè illa postquam esset alia. Quis autem dubitat intellectum possibilem natum intelligere omnia esse speculum omnium, & rationem in effectu: quare sæculum intelligibile & quemdam mundum archetypum in effectu & sæculum intelligibile primum primogenitum verbum supra diximus. Vides ergo intellectum nostrum in perfectione sua ultima imaginem perfectam & exemplum perfectum primogeniti verbi: sicut autem actus ad actum, sic potentia ad potentiam: quare tunc ipsa potentia quæ sinus est & patens nostri intellectus necessario erit perfecta imago & similitudo primogenitoris: quare ligationes sive amores qui incidunt erunt necessario proportionales. Vide quo te perduximus ut intelligas quod fides prædicat *cum apparuerit* per intelligere in speculis intelligentiarum nostrarum *similes erimus*: quare necesse est animam humanam perfectam similitudinem esse, & exemplum primæ trinitatis: & verum est utique *quod creavit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam*, ad hoc scilicet ut imago & similitudo ejus esset, ad imaginem quippe suam, & actum omnem potentiam creatam esse nemo nisi impeditus & erroneus dubitet. Hæc igitur similitudo sive imago humana potentialiter est: accedit autem ad actum suum ultimum Philosophando, quod est contra errores & tenebras falsitatis, & ignominiæ, contra pravitates affectionum suarum dimicando; lucem veritatis per ipsum lumen ejus, quod est una fides ac salutaris, & suavitatem bonitatis per odoris sui vestigium, quod est spes, desiderio & amore castissimo, & supermundano insequendo.

Idem ostẽdit in intellectu separato se ipsum intelligente quod est verbum gignere.

Addemus etiam aliam manifestationem, ad hoc imaginabimur intellectum nudum separatum à corpore intelligere se ipsum nude, & intueri ipsum per se & in se non prohibitum obstrepentibus imaginibus fantasiarum. Dico igitur quod intelligere se est ei loqui se, intellectus enim verbum est spirituale & loquela spiritualis intellectiva prima, & secunda, ex qua etiam exterior loquela nomen habet; quare intelligere se est loqui se spiritualiter, loqui autem est verbum gignere vel proferre: ergo ipse intellectus gignit verbum spirituale de se; verbum autem spirituale est imago ejus cujus est verbum: gignit igitur imaginem de se, & in se hoc modo loquendo vel dicendo se; necessario plus enim est ei intelligere se, quam esse, inquantum esse non habeat in effectu intelligere, aut si vis ei contingat in effectu. Quid autem plus habere potest intelligere se, quam esse, cum esse numquam habeat in effectu, intelligere autem semper ei contingat in effectu. quid autem plus habere potest intelligere se quam esse, nisi generationem verbi quam diximus, quæ est effulgentia ipsius de se?

Quod hoc verbum nõ possit esse aliud à genitore intellectu. Quæ hac parenthesi clauduntur abundare videntur & alieno loco posita.

Necessario igitur ibi generatio, nec potest imago hæc aliud esse à genitore suo intellectu; quia alia essentia de illo exire non potuit per se, & secundum se; ad hoc enim multas superius radices posuimus. (Quæro autem utrum amet intellectus pulchritudinem suam quam intuetur sic & non est dubietas quin amet, de quo amore remitto te ad ea quæ de iis superius dicta sunt.) Nova enim essentia ab uno agente in se, & secundum se recipi non potest; eo quod essentialis diversitatis nulla causa subsit; tota enim actio ista ab uno est inquantum unum, & in seipsum: siquidem in aliud esset, posset ipsum patiens aliquid diversitatis afferre ei quod ex illa actione generatum est: quemadmodum frigidum patiens à calido non statim calorem recipit, receptæ dispositioni partem propriæ dispositionis immiscet, & recipitur primo tepiditas.

Deinde si novæ essentiæ verbum gigneretur, essent ibi duo intellectus diversarum essentiarum, esset alter receptus per alterum: quare contraria inessent ei secundum idem; cum intellectus agens secundum idem reciperet intellectum genitum & daret, & ita ibi receptor & dator ejusdem esset secundum idem & secundum unum, hoc est secundum se solum, & per se solum ageret. Ex hoc igitur manifestum est non posse esse novæ essentiæ & diversæ verbum genitum à genitore suo, & gignere verbum hujusmodi non est ipsum gignere aliud essentialiter, & quod debeat esse novæ essentiæ; ne ejusdem dator & receptor secundum idem intelligatur, hoc est in quo secundum hanc considerationem & comparationem non intelligitur pati-

bilitas. Ex quo etiam sequitur quod idem magis & minus haberet secundum se. Eo igitur & altero & alter datum sive receptum: & hoc est quoniam omne datum majus est apud datorem, in eo quod dator est similiter prius & posterius de eodem secundum idem accideret dici eodem modo de amore quo complectitur seipsum loquens per modum istum intellectus quod non fit novæ essentiæ ostenditur.

Describit perfectam similitudinem gloriæ

Evidentissimum autem est totum hoc in intellectu glorificato hoc est cujus potentialitas tota in effectum suum ultimum & perfectionem exivit, ut diximus: ibi enim intelligentior, & verbum suum exit in exemplum verbi primogeniti, & † secundum intelligibile in effectu: quare est verbum quo simul dicit se totum secundum potentiam & omnia secum. Eodem modo sentit se amore ultimo alligatum, inde verbo suo, & hoc gratuito dono: & sic potentia intellectiva ab omni potentialitate sua seorsum in ultimo suæ libertatis & amplitudinis, & in ultimo suæ perfectionis & actualitatis, vinculis mortis & mortalitatis diruptis, & laqueis omnibus passionum, quibus velut compedita tenebatur in corpore contritis per omnem modum absoluta & liberata jugo præsentis hujusmodi. & ærumnosæ servitutis excusso & corruptione corporis, quæ velut moles onerosa ipsam aggravabat & in incorruptionem gloriæ commutata, fantasiarum tenebris diffugatis de objecto præfulgentioris lucis velut ultimæ tersionis & puritatis speculum exemplum & imaginem primogeniti verbi de ultima impletione redundans eructat. Ibi primogenitum verbum similitudine sua & immediata conjunctione sua ipsam jungit atque sigillat. Ibi primæ suavitatis amor velut caminus è vicino consurgens affectum nostrum potius sensibili quam enarrabili suavitate inflammat. Ibi fontalis illa primogenitoris copiositas potentiæ nostræ primæ possibilitatem, velut fluminibus eorum quæ primo nominavimus duorum incumulat, sicque nostræ possibilitatis atque capacitatis impleta sinuositas redondat in corpus quatuor illas dotes glorificatorum corporum.

† *Secundū intelligere in effectu, idest in actu.*

Verbum admittit in visione beatifica.

Quia igitur in ultima perfectione animæ humanæ relucet in effectu ultimæ similitudinis trinitatis quædam facies, & in possibilitate ista, & tenebris possibilitatis radicaliter eam relucere necesse est: sicque per hoc manifestum, quod in libro Geneseos scriptum est. *Creavit Deus hominem ad imaginem suam.* Imago igitur ad potentiam, similitudo ad effectum ultimum referatur: & addisce venerari scripturam, quæ cum sit tum simpliciter & humiliter scripta, tamen profunda, ardua, & secreta in ea deprehenduntur. Quod autem una sit mens humana, quæ & est Trinitas, hoc est quod explico, quod tria sint, intellectus locutor, & intellectus, & amor alterius in alterum, & unumquodque istorum trium tota essentia mentis sit, sicut in radice & potentialitate. Radix vero possibilium & effectuum facile elucescit nisi fortasse de luce solis cum cæcis disputationem aggressi sumus, quibus primum necesse est addiscere an videre, an tueri possint lucem: lux autem oculorum spiritualium, intellectus scilicet & rationis veritas est, sed ad hoc cætus ignorat, ignorat enim lucem & quid lux sit Horrendum est autem animam ponere velut accidentium aggregatum ex potentiis suis præsertim cum nulla omnino conjunctio, nullus modus aptationis earum. Quod si ita est tunc tres necessario ponuntur animæ in corpore humano.

Vestigium Trinitatis in intellectu locutore intellectu & amore utriusque qui non vident cæci sunt ad lucem.

Nos autem scimus ipsius necesse esse potentiam, cujus & actus: quare cujusmodi erit potentia intelligere, ejusdem erit & intelligere in effectu: & ideo necessario ejusdem essentiæ sunt virtus & potentia fontalis intellectiva quam B. Augustinus vocat memoriam, & intellectus in effectu: ejusdem etiam necessario sunt cognoscere, & amare; non enim amat nisi cognoscens. & quia cognoscens: quare effectus & intellectus necessario sunt unum, & in uno sunt eorum passiones necessario; alioquin ignorans ignoratum ex toto diligeret, accidit etiam ut amans totum se amare sentiat: anima nempe separata & spoliata confitetur de se quod ego quia novi, diligo, & inquantum novi: quod utique nullo modo in se sentiret nisi in eodem essentialiter amor, & notitia fierent. Sensus igitur amborum in uno & eodem manifestat unum esse illas duas virtutes secundum essentiam ipsius mentis. Ego ipsa, non aliud, ego ipsa patior vulnus amoris istius, vulnus istud mihi infixum ego ipsa doleo, non aliud dolere scio, non aliquod aliud unum de his quæ apud animam sunt, & ipsa sola novit; ipsi igitur soli credendum. verissimè enim dictum est istud. *Nemo novit ea quæ hominis sunt, nisi spiritus hominis*, quod utique de spiritualibus intelligitur, de corporalibus autem nos multa melius novimus quæ alij ignorant, (de se videlicet.)

Tria ista ejusdem essentiæ sunt testimonio animæ.

1. Cor. 2. 11.

Quod si quis dixerit quod disputatione certificandus est, utrum gaudeam an non? cum istud multo magis certum sit in me esse, alias enim nullum problema sensu determinandum est. Sensus autem interior certissimus sensus, & interiori nostro terminabitur problema istud, ut diximus. Jam claruit utcumque unam esse essentiam primogenitoris, & primogeniti, & primi doni sive primi amoris, quos vitam, & lumen, & gaudium primæ beatitudinis appropriatis vocibus superius appellavimus.

Et inutilis est ad hoc disputatio.

CAPUT XXVII.

Quod Trinitas personarum simplicitati, & unitati essentiæ non derogat.

Qualiter autem verum hoc est, quod unum hoc aliquid sit primus genitor qui non sit primogenitus, aut è converso: similiter & de primo dono se habet. Qualiter quidem de uno & eodem per omnem modum dicatur, scilicet de essentia altissima, & hæc ipsa de omnibus & singulis, nec tamen illi de invicem in admirationem velut cæcutienti adhuc, & tenebris suæ consuetudinis involuto intellectui. De differentiis autem eorum quæ & quot sint, & quid sint, & an præter essentiam eorum aliquid sint in re, an nostrarum apprehensionum modi quidam quibus res veræ respondeant certum facere tentabimus. Videtur autem sufficere debere exemplum trianguli quod supra posuimus, ubi manifestum est tres angulos unam superficiem esse & eandem, & illam dici de unoquoque ipsorum, ipsos vero de invicem nullatenus. Sunt igitur ipsi tres anguli idem hoc aliquid secundum essentiam, superficies videlicet illa quæ tribus lineis clauditur, nec tamen iste ille est, aut è converso.

His solum qui cæcutiant in admiratione venit quod essentia de singulis personis dicatur non ipsæ de se invicem ad quod affert exemplum trianguli.

Addamus & illud exemplum. Non est jam dubium iis qui scilicet videre possunt in die uno, quod de eodem panno fit simul supertunicale, & opertorium & scapulare, hoc est testimonio oculorum supposuimus. Vides igitur unam panni essentiã quæ de quolibet istorum ornamentorũ dicitur, pannus enim essentia cõmunis est trium ornamentorum illorum, & in illa conveniunt, & communicant,

Affert & exemplum panni semel in die in varia ornamenta reformati.

& de omnibus & singulis illa dicitur: tria vero ornamenta ibi esse quæ ab invicem differunt, & de invicem non prædicantur, imo specie differunt, qualis quidem species invenitur in hujusmodi, nullus nisi cæcus dubitare possit; non enim supertunicale opertorium est, aut è converso, neque scapulare; sed specie differunt & sunt tres species revera ornamenti: ornamentum enim genus eorum omnium est similium: species autem idem genus è regione dividentes non prædicantur de se invicem. Valet idem similitudo fontis, & rivi sive fluvij, & stagni de quibus non dubitatur quin sint eadem aqua quæ ibi est velut communis essentia. Fons, fluvius, primus genitor, & primus genitus, velut stagnum omnium chrismatum fluenta continens, qui omnes spiritus intelligibiles capiat, ut legitur Sap. 7. scilicet velut in quo tota paternæ & filialis bonitatis se effundit copiositas.

Idem probat exēplo annuli, & fibulę ex auro.

Quod si intellexeris de eodem auro simul fabrefactum annulum & fibulā, & quod hoc artificio fabricatum sit, quod oras caputij infibulet decenter, & in digito decenter sedeat; adjuvaberis hoc exemplo; & erit tibi communis essentia quam communicant annulus & fibula, cum tamen annulus & fibula specie differant, & de invicem prædicari non possint. Cum igitur eadem eidem sint, scilicet auro annulus & fibula, invicem autem eadem non sint, imo specie diversa, & tamen aurum de utroque dicatur: multa tamen de auro prædicantur, quæ de neutra earum, & similiter de utraque multa dicuntur, quæ tamen de auro dici impossibile est. Quod totum testimonio exemplorum certum faciemus; annulus quippe aureus est, & vere dicitur annulus iste aureus, nec agitur ullo modo per locutionem istam, de auro isto. Quod si fieret sermo iste cum dicitur iste annulus aureus, non esset verum quod per eam dicimus; nullo quippe modo assignabile prædicatum istud aureum auro; aurum enim & aureum opposita sunt, & nomine & ratione, ut de se invicem nullatenus prædicentur; sicut materia & materiatum Quod nomen annuli nullatenus nominat aurum, nec significat, ut sic dicamus modo, sed impositum revera ornamentum digito: nec univocantur materia & materiatum sub eodem nomine umquam, ut idem nomen eis imponatur per modum ejusdem rationis. Item quod aurum & aureum nulli eidem imposita sint, nec de eodem per ea agitur unde & de se invicem prædicantur. Est enim annulus aureum hoc & è converso; & absolute annulus aureus non solum aureum hoc: manifestum igitur est quod non de eodem agitur cum dicitur hoc aurum, nec idem nominatur, nec eidem imposita sunt nec est ad modum ejus quod dicitur sedente Socrate, hoc sedens est & hoc musicum est: quippe de eodem agitur & non est sociari in oppositum utraque, musicum scilicet, & sedens etsi diversis de causis. Unde rationabilis est in hoc probatio Aristotelis, quia sine dubio volentes vocare Socratē vocavimus sedentem, aut musicum, scientes nos agere per nomina illa accidentis de eodem, quia de Socrate ipso & per nomina autem hoc aureū aurum nō intendimus unquam agere de eodē, & generaliter aliud est videre ipsum aurum & aliud generaliter loqui & agere de auro quocumque, cum tamen non dubitetur iste annulus esse hoc aurum, cum agetur de annulo; nec dicentes iste annulus agitur de hoc auro: propter hoc non agimus de eodem, quia nihil verum est de quo agatur utrumque quia de eodem auro nec de eodem annulo.

Et exemplo angulorum & superficiei.

Eodem modo se habet in omnibus exemplis, quæ supra posuimus in angulis & superficie; quia si per nomen anguli ageretur de superficie ipsa; etiam per accidens esset verum, quia iste angulus esset ille; sicut verum est quod hoc sedens est, hoc musicum; & esset idem angulus major & minor recto, & rectus & semirectus, & obtusus, & acutus: quæ omnia in tribus angulis orthigonio, & amblygonio, & exugonio concedi oporteret. Et in his quidem amplius nos immorari non oportet. Jam igitur non debet videri mirum, si primogenitus non dicatur de primogenitore, aut è converso; de eodem nullomodo per nomina primogenitoris & primogeniti; quia necessario duo sunt genitus & à seipso. Quare igitur unum sunt essentialiter, ut diximus, & sunt hoc unum verissime quod est essentia prima, & ab invicem differunt, ita ut nullomodo de se invicem prædicentur.

CAPUT XXVIII.

De differentia, & diversitate trium personarum ab invicem.

Probat aliā esse inter patrem, & filiū differentiam, quam differentiam relationis.

MErito igitur quæritur cujusmodi sit differentia hæc cum qua est essentialis per modum omnem unitas; & necesse ut accidentalis sit, aut modi fortasse apud philosophos innominati. Accidentales autem ibi differentias esse, ubi non cadit ulla accidentium varietas per aliquem modorum, nec cogitabile quidem aut fingibile est. Quare modum alterum tentabimus & inquirere & assignare. Quod si aliquis dixerit, quia relatione differunt, recte utique dicit, sed relatio solum mutuam de invicem prædicationem prohibere non sufficit, nec additio eorum accidentium: album enim & sedens de eodem, & de se invicem prædicantur, licet prædicatio illa per accidens sit & non secundum se: nullo autem modo verum est quod pater est filius & è converso. Ad hunc modum idem esse simile & æquale, & de se invicem dici nihil prohibet, licet ratione differant. Apud nos etiam Pater est Filius alterius scilicet. Necessario igitur alia est differentia inter patrem & filium quam differentia relationis; quia differentia relationis de invicem mutuam prædicationem, saltem secundum accidens sustinet: illa vero quæ est inter primogenitorem & primogenitum eam nullatenus admittit.

Idem probat ex suppositione quod pater non genuisset, filius vero genitus nō fuisset.

Item manifestum est quod nulla causa pendet à suo causato, & quod genitor non pendet aliquo modo ex ipso genito, nisi fortasse in eo quod genitor à genito relative dicitur: quia ergo possibile est nobis intellectu ponere primogenitorē non genuisse primogenitum, quo intellecto procul dubio primus genitor revera genitor non est; sed tamen est, quia quod est, non hoc à generatione pendebat, sed magis è converso. Eodem modo hanc positionem recipit intellectus noster ut scilicet primogenitum intelligamus nunquam fuisse genitum, sed tamen esse: nunquam igitur iste ille erit, absit. Quod si hæ relationes supervenientes istam identitatem nullatenus prohiberent, cum paternitas & filiatio, nec aliud, nec alium facere sufficiant; præsertim cum inter accidentia omnium fere magis extrinsecus relatio sit: quare adhuc paternitas est & filius, cum tamen istæ relationes supervenerint. Imaginari etiam possumus ex tempore cœpisse etiam fuisse generationem istam: si igitur generat pater, aut quod est jam & fuit generat, aut qui nondum est generat: & vel incipit absolute esse quod generatur, vel solum incipit esse ad aliquid, aut hujusmodi; si incipit esse absolute, habet ergo necessario illud esse cui supervenit esse ad aliquid cum genitus est, & recipit à patre primum illud, deinde recipit aliud aliquo ordine, ordine dico essendi non temporis.

Relationes quædam-

Item quis dubitat ad aliquid necessario velle subjectum habere aut quid, aut quantum, aut

quale, & non posse esse ullomodo nisi postquam ista fuerint? omne enim ad aliquid accidit, & est separabile actu aut ratione, quare necessario patri accidit præter intellectum & intentionem suæ nativitatis † ut sit pater; & filio similiter ut sit filius: impossibile enim est, ut essentiale sit quocumque modo quod ad aliud dicitur, quoniam omne esse fruitur necessario essentialibus suis nihil habens necessario ultra: quare quæ præter sunt necessario accidunt ad ipsum; alioquin extremitates essentiales essent ipsi relato; quidquid enim est essentiale ipsi essentiali essentiale est; quia quidquid inseparabile est inseparabili inseparabile est. Ad aliquid ergo omne necessario accidit ei, cujus est tamquam denominatio. Pater igitur & filius accidunt sicut in beata Trinitate fas est istud dicere: quare accidunt primo.

modo accidunt personis divinis.

† Id est naturæ.

Quod si quis dixerit quod accidit essentiæ altissimæ primo ipsam esse patrem & filium sui ipsius, & genuisse seipsam: hic autem propriæ falsitatis indubitabilis evidentia per seipsam corruit, ideoque destructioni ejusmodi parcendum. Igitur habemus aliud assignare subjectum primum ejus quod est ad aliquid; cum igitur nundum ab ipso aliquid consideraverimus, necessario inter ipsum subjectum quod subest paternitati, & subjectum quod subest filiationi differentiam inveniemus aliam, quam ejus quod est ad aliquid.

Non potest primo accidere essentiæ divinæ esse patrem & filium.

Amplius iste qui genuit & inquantum iste, aut differt ab eo qui genitus est inquantum ipse, aut non; si non, necessario de eodem agitur cum dicitur iste qui genuit, & iste qui genitus est; quoniam sub alterius differentijs necessario relinquitur idem, utrumque autem spoliatur & abstrahitur differentia ex toto, cum dico iste facta designatione ejus qui genuit, & cum dico iste facta designatione ejus qui genitus est, nulla erit ibi differentia omnino nisi ejus quod est ad aliquid. Illud autem totum utrumque sublatum est necessario: de eodem igitur agitur per utramque demonstrationem. Verum igitur erit quod iste genuit istum de eodem facta demonstratione, & idem genuit se quod nullus intellectus interius recipit. Relinquitur igitur necessario differentiam esse inter primogenitum, & primogenitorem præter eam differentiam quæ est ad aliquid.

Alia est differentia inter patrem & filiũ præter relativã, quia non agitur de eodem cum dicitur iste genuit, iste genitus est.

Amplius. Quid subest denominationi quæ fit per hoc quod dicitur pater, & fit à paternitate? si subest essentia, istud jam destruximus; quoniam essentiam recipere utramque istarum denominationum, aut etiam alteram impossibile est; non enim gignere, aut generare essentiam possibile est: si vero non subest ambobus, habemus idem inconveniens. Idem intelligo in se præter comparationes illas relativas, quod scilicet idem remaneret sublatis ambabus relationibus, tunc necessario subsunt illis duabus relationibus subjecta, quæ in se etiam; hoc est præter illas relationes sunt. Non est igitur sola differentia inter primogenitorem & primogenitum, illa inquam sola differentia quæ est ad aliquid; quoniam secundum hoc esset ibi vera paternitas aut filiatio; & quoniam ejusdem ad se impossibile est esse veri nominis paternitatem aut filiationem, accideret solum ad aliquid ibi genitum esse; cum id quod subest ipsi ad aliquid idem prorsus sit utriusque hoc est sub utraque relatione: quemadmodum alterationis motu solum accidens secundum quod est alteratio gignitur; subjectum autem remanet sub utroque termino motus. Eodem modo ponitur hic paternitas & filiatio in generatione, ut albedo & nigredo in alteratione quoniam unum subjectum utriusque ponitur utrobique, sola autem varietas terminorum ipsorum motuum: alteratio igitur dicenda est inter patrem & filium, non generatio quoniam solum ad aliquid illo modo ineffabili egressum est in effectum essendi.

Si sublatis relationibus idem maneat subjectum vel idem seipsum gignit & à seipso gignitur, vel sola relatio quod est alterationem esse non generationẽ.

Item generatio secundum hoc esset generatio sui ipsius quoniã non gigneretur ibi nisi ipsa generatio: hoc autem planum, si temporalem illam generationem imaginati fuerimus; id enim quod subest ipsi generationi prius erat, quare illud non est aliquo modo genitum per generationem istam, ut veniat in esse. Igitur ipsa sola genita est cum correlatione sua. Secundum hoc non magis genitus est filius, quam pater; ipse enim propter suum ad aliquid, filiationem scilicet genitus est filius, eo quod filiatio egressa est in effectum essendi, & factum est, ut ita dicam, non ut filius esset absolute, sed ut filius esset filius: & hoc fuit ei generari vel genitum esse. Erit autem de patre necessario idem, cum ejus paternitas similiter acquisita sit eidem. Si enim generatio filiationis fuit filio generatio, paternitatis generatio ipsi patri erit generatio. Qui igitur ponit sublatis relationibus nullo modo differre patrem & filium, cogitur necessario ponere utrumque genitum esse, & esse utrumque filium. Qui enim acquisitio sui ad erit generatio alterius, & nõ alterius? quare vel uterque genitus est vel neuter. Ex quo oportebit primum genitorem esse sui ipsius æque ut & filium; æque enim acquisivit sibi suum proprium ad aliquid, ut filio: quare si hoc est ei gignere filium, hoc erit ei gignere seipsum.

Si sola relatio gigneret & gigneretur nõ gigneretur nisi ipsa generatio adeoque esset generatio sui ipsius.

Item quis intelligit quod generatio sit in ipsam generationem & non in aliud? impossibile est indubitanter omnem motum esse in aliud, non in seipsum necesse est; motus enim via est acquirendi aliud quam ipse sit, & via est non finis; alioquin in ipsa esset quies, in fine enim motus omnis quiescit ab ipso motu. & ita in ipso motu esset quies ab ipso motu, & ita simul oportet esse motum, & quietem ipsi motui contrariam, imo cessationem ab ipso motu. Manifestum igitur nullum motum esse in seipsum, vel ad seipsum; ne idem sit via & finis ejusdem acquisitionis, vel sit idem in potentia & in actu: sic quæritur per motum ipse motus, cum jam in effectu habeatur, & sint simul motus & quies in idem, & in eodem, & ab eodem. Licet ergo motum omnino ibi cogitare pia fides exhorreat, tamen sicut per congruentiam primogenitoris. & primogeniti ibi generationem dicimus, eadem licentia disputantium & philosophantium motum supermundanum & ineloquibilem, ut quidam dicit, dicere permittitur salvo piæ fidei, & puro intellectu.

Si generatio esset in ipsã generationem, motus esset in seipsum, imo simul essent motus & quies.

Ex his igitur omnibus necessario relinquitur nobis generationem illam non esse ad se, nec in seipsam, & filiationem nullo modo esse terminum ac finem generationis, sed consequens; omni quippe generationi accidens acquiri necesse est, sed huic generationi accidens non est ejus per se & finaliter principaliter acquisitio; scilicet accidens, sive ad aliquid, sive alterius modi accidens.

Recapitulatio præcedentium.

Sequuntur igitur errorem istum alia inconvenientia, & aliæ absurditates: non enim recipit aliquid ad aliquid nisi postquam fuit ad seipsum: nec potest esse ad aliquid prima prædicatio, sed necessario consequitur absolutam: quare patrem primum necesse est prius esse aliquid suæ proprietatis in se & ad se, deinde esse, vel referri ad alium. Et de filio idem oportet, cum enim consideraverimus relativa quæque, inveniemus neutrum esse dignius causam alterius, quam è converso. Quemadmodum etiam inveniemus illa coæqueva per omnia & neutrum prius altero in comparatione & cõsideratione sua relativa; & propter hoc non magis erit filius à patre inquantum filius, quam è converso, quoniam non magis habet filius à patre, ut sit filius quam pater à filio ut sit pater; filiatio quippe non magis à paternitate

Quod esse relativa supponant esse ad se.

paternitate quam paternitas ab ipsa dependet. qui igitur hoc ponunt nō adverterunt de prædicamento relationis quoniam non potest esse ipsum quid aut quantum, aut quale.

Patri necesse est assignari aliud esse quam relativum & esse essentiæ.

Revertamur igitur & dicamus quia si pater filium non haberet, esset tamen nihilominus; non enim est ex hoc quod habet filium quia tunç æque esset à filio, ut filius ab ipso: esset igitur etsi non haberet filium, esset utique potentia habens filium, quare non esset Deus tantum, aut divina essentia; quoniam illa nec actu nec potentia generativa est: necesse est igitur ut assignetur ei aliud esse quam esse patrem. & quam esse essentiam altissimam, in quo & secundum quod sit generativus ipse: non autem ex parte essentiæ generativus est, quoniam secundum hoc & ipsa essentia generativa esset, & ipse filius generativus ex parte essentiæ ejusdem.

Et illud esse est esse personale.

Relinquitur igitur esse appropriatum omnibus modis incommunicabile, & omnibus modis singulare ultimæ individualitatis; & hoc est quod vocant esse personale ab eo & per se quod vocant personam, ut non uniatur in ea pluralitas ulla per aliquem modorum Essentia enim etiamsi pater sit, & incommunicabilis incommunicabilitate & indivisibilitate essentiali, non tamen absolute est incommunicabilis pluralitati, neque nata esse per se absolute & simpliciter, imo nata esse in pluribus, & de pluribus dici. Persona vero Patris nullomodo de pluribus nata est dici, sed per se separatissima prædicatione ab omni multitudine, sive pluralitate. Et hæc est intentio quæ dicitur in definitione personæ, individua substantia; individuam enim substantiam de uno solo prædicari oportet per omnem modum. Hoc autem per modum istum non competit essentiæ altissimæ, cum ipsa de pluribus prædicetur una, quippe pluralitas necessario æst inter primogenitorem, & primogenitum, & commune amborum donum; alioquin nec vere filius hic esset nec vere Pater ille, nec vere donum amborum tertius.

Quomodo concedendum sit essentiam divinam esse personam.

Non tamen negandum divinam essentiam esse personam, absque ulla dubitatione divina essentia quælibet est trium personarum, & quoniam persona dicitur de divina essentia rationalis naturæ individua substantia. Licet autem hæc diffinitio de essentia altissima prædicetur, non tamen est diffinitio ipsius essentiæ, non enim de ea primo & per se, sed de persona & per illam de essentia altissima. Amplius individua est prima substantia cujus prohibet imaginatio aliquid esse sub illa, aut post illam in substantiali coordinatione: sed imaginatio altissimæ essentiæ secundum modum intelligentiæ nostræ non prohibet tres personas primas ei subordinari, licet nec ordine essendi nec temporis illā præcedat. Quare non est absolute & simpliciter dicenda individua altissima essentia, sed alias solum essentias prohibet, de quibus etiam prædicari imaginatio suæ individualitatis prohibet: de pluribus vero personis non semet prohibet, sed etiam cogit. Si quæ præcesserint plene recolantur.

CAPUT XXIX.

Quod relationes in divinis non sunt res à personis distinctæ.

De quatuor modis loquendi de essentia & personis.

IAm igitur claruit nobis ex his quod in summa & beata Trinitate invenitur necessario essentiale, & cōsuevimus illud designare per nomina denominativa neutrius generis, eo quod distributiva sunt maxime, & minimæ significationis, & hoc congruit essentiæ, eo quod essentia per modum & intellectum essentiæ intelligitur in veritate, & puritate spoliata, & nuda ab omni circumvestione, & conditione; & invenitur in eadem Trinitate esse personale ultimæ individualitatis, ac incommunicabilitatis in quo non unitur, aut communicatur pluralitas, per aliquem modum; & consuevimus illud designare pronominibus demonstrativis masculini generis quę cautiorem habent demonstrationem ad nos, quam ea quæ sunt neutrius generis, eo quod minus abstrahunt quam substantiva, & inveniemus esse ad aliquid, ut esse patrem, & esse filium, verbum, imaginem, caracterem, fontem, fluvium &c. hujusmodi multa: & quoniam Pater ibi dicitur necessario, & paternitas, & filiatio, & abstractiva omnia hujusmodi relationum Quoniam igitur esse paternitatem non est esse hoc essentialiter, ut faciemus sciri, nec esse habent personaliter, nec esse ad aliquid, necessario habemus assignare quartum esse, ut sic liceat modo dicere. Hæc igitur necessitas ad quatuor genera vocabulorum nos deducit, nec ab ipsis rebus, & modis essendi rerum locutiones & modi loquendi, ut quidam delirant, sed verissima signa verissimarum rerum, salvo semper quod neque adhuc certū est qualiter scilicet ibi una res, & plures veraciter & fideliter dici possit.

De 4. genere vocabulorum quæ sunt notionalis quæ dicuntur abstracte à relativis.

Quoniam igitur necesse habemus designare essentiam altissimam appropriatis, & cōgruentibus sibi vocabulis quæ ipsi & personis nulla ratione conveniant, & necessario habemus assignare appropriatum esse, & absolutum, personale, & abstractum ab omni comparatione & respectu sive relatione, & illud idem comparatum seu relatum; nec potuit hoc fieri iisdem nominibus; eo quod unus & idem intellectus non possit esse absolutus & comparativus sive suspensivus ad aliud. Processerunt ex hoc necessario duo genera vocabulorum absoluta videlicet personalia & comparativa, & de ipsis etiam comparationibus abstracte necesse habemus considerationes facere, & eas prædicare & assignare adjective; ex hoc exivit etiam nobis aliud genus vocabulorum, quæ vocantur notionalia, eo quod personarum comparationes & differentias vocent notiones. Vide unde ortum habent tot locutionum modi, scilicet ut res distincte & liquide significarentur. Hæc enim est causa inventionis omnium sermonum.

Notiones non esse aliquid adjacens personis aut separatum ab iis.

Primum igitur dicamus de hujusmodi comparationibus, sive differentijs, sive notionibus, an sint præter ipsas personas quarum sunt comparationes, an habeant secundum suum esse quid affixum aut adjacens ipsis personis, aut non, sed sint separatæ essentiæ, quod quidam somniare ausi sunt; an sint ipsæ personæ subjecto & essentia scilicet consideratione notionis disquirendum est ut possumus. Si igitur paternitas aliquid est quod non est Deus aut erit ex tempore aut erit æternum, aut erit habens initium: quod si fuerit ex tempore, necesse est Deum incepisse esse patrem ex eodem tempore; non enim potuit prius esse pater, quam esset paternitas nec sine paternitate, quare nec filius ab æterno genitus est, sed fuit quando non fuit: nos autem non dubitamus coæternū patri filium Si vero paternitas quoddam æternum est, cum tamen non sit Deus, necessario ponitur creatura, & sic creatura ponetur æterna; cum tamen creaturam omnem incœpisse necesse sit & habuisse esse post non esse: eo quod possibilitas & potentialitas in creaturis necessario præcedit actum existendi.

Idem probat quia sic paternitas creata esset, & per filiū.

Amplius, paternitas erit Deus aut ex Deo, non autem Deus, ut ipsi ponunt; erit igitur ex Deo, igitur erit creatum; quod si fuerit ex Deo solo, non per aliud sed per se immediate, & sic filius non erit via per quam filius procedit à patre: hoc autem generaliter dicimus, generationem scilicet viam existendi filium à patre: quare per illam exivit filius

à patre, & fuit ei via ad nascendum, sive exeundum à patre: omne enim quod non est Deus, si à Deo est necessario est à filio, ut jam ostendimus: quod autem est à filio per creationem ipsam est: quare posterior erit filio ipso generatio, generatio quippe patris qua pater genuit, & generatio filij, qua scilicet genitus est coæquevæ sunt, neutra creatura, neutra non Deus; ne aliquid inter patrem & filium quod creatura sit, & non Deus inter esse putetur ad hoc ut filius nasceretur. quod si non coæquævæ filio invicé tamen coæquevæ præcedere potuerunt filium. Igitur sequitur ipsum ordinem essendi generatio sua & ita prius est, quam sit ejus generatio, & quam sit genitum; cum tamen non sit nisi per generationem nec habeat esse quod nascendo non cepit. Erit igitur prius quam nascatur, quoniam præcedet nativitatem suam. Non erit igitur sapientia illa Dei patris primogenita ante omnem creaturam quoniam nativitas ejus ponitur creatura antequam nullatenus esse possit.

Idem probat quia paternitas aut filiatio esse nō possunt substātia, nec accidens.

Amplius paternitas hæc vel substantia erit, aut accidens; si substantia qualiter esse patrem erit esse ad aliquid? cum substantia secundum se non sit ad aliquid, sic non habeat ut faciat aliud dici ad aliquid. Qualiter autem dicetur nativitas filij quædam substantia quam ipse filius creavit? sed dimittamus hoc quoniam per seipsum omnem opinionem refugit. Si est accidens † paternitas, se deberet filius illi. hoc ipsum quod natus est, quod genitus est, si enim album debet albedini quod album est, debebit utique filius Dei filiationi quod filius Dei est ita debebit creaturæ quod filius Dei est, & habebit à creatura quod filius Dei est, & erit ei creatura causa essendi filium Dei; qua nihil absurdius cogitari potest; cum ante esset filius quam esset ulla creatura: & nos quidem superius monstravimus quod omnem aliam creationem præcessit generatio, sive sit factio seu formatio; & quod primogenitus est necessario, & certe Deus, & mediatrix causa inter primum genitorem, & omne quod est ab ipso. Ex hoc palam est quod genitum necessario prius est creato, & quod creatum non exit ad esse, nisi per genitum: generatio ergo præcedit omnem creationem, & omnem creaturam.

† *l. filiatio.*

CAPUT XXX.

Quod notiones nihil addunt Personis divinis.

Recēsettres opiniones diversas de notionibus.

QUoniam autem non ignotæ autoritatis posuerunt hujusmodi operationes, seu notiones non esse secundum veritatem, interpretantes in tropos & figuras omnem autenticum sermonem de his, dicentes tropicū esse sermonem ubicumque per modū abstractionis de paternitate aut filiatione fit sermo instar vulgarissimæ locutionis, qua usitate dicemus, rogo paternitaté tuā id est te patré. Alij vero antiquiores nō tamen authoritate inferiores posuerunt eas non quidem esse, sed adesse tribus personis. Tertij vero qui multitudine sequentium celebriores in hoc sunt posuerunt eas revera esse, sed non accidere veraciter ipsis personis, sed magis esse ipsas personas hoc quodam modo ut pater sit ipsa paternitas qua pater est, & filius ipsa filiatio qua filius est.

Eadem non est intentio, sive ratio eius quo est pater, & quo est iste.

Veritatem autem istam ut est constituere tentabimus, deinde qualiter ipsam veritatem sonant, & in ea consonant, licet sibi invicem dissonæ, nec unam veritatem posse sonare videantur, elucidare conabimur. Primum itaque necesse est Deum Patrem eo ipso esse Patrem quo & istum, demonstrato aliquo, aut non; quod si sic, idem igitur esset ei esse istum, & esse patrem: quis enim posse dubitare videatur si eo ipso quo est iste est pater, & è converso, idipsum esse patrem, & esse istum? hoc autem manifestum est impossibile idem scilicet esse ad aliquid, sive esse patrem, & esse absolutum. Quis enim non videat aliam esse intentionem qua dicitur iste est iste, & aliam qua dicitur iste est pater? Non enim eadem potest esse intentio absoluta, & suspensa ad aliud, qui enim dicit istum nulla ratione dicit istum esse patrem; aliud autem indubitanter necesse est esse idquod dicitur ab eo quod non dicitur (non dico subjecto, sed ratione, sive relatione sive alio quolibet modo; unum quippe per omnem modum ibi esse essentiam per Dei gratiam non dubitamus;) si vero est aliud ipsum esse istum, & esse patrem aliquid addit intentio patris super intentionem ejus quod est iste; cum intentio ejus quod est pater resolvatur in istum, hoc est in intentionem ejus quod est iste. Non autem est utile ut calumnieris vocabulum, quod est aliquid, quasi non sit conveniens ut intentio comparativa debeat nominari aliquid; non enim volumus uti de eo vocabulo ad nominandum ut libet. Sed neque expedit calumniari quod diximus intentionem ejus quod est pater resolvi in intentionem ejus quod est iste, & intentionem comparationis, quoniam sufficit nobis in hoc intentio subjecti ejus quod est pater quod scilicet subjectum vocatur substantia nominis, & dicitur omne nomen significare sustantiam cum qualitate: ubi non dubitatur substantia esse id cui ipsum nomen impositum est, & qualitas esse intentio ipsa comparativa, à qua nomen impositum est illi: quia igitur non ab illo subjecto ipsi impositum est, necesse est aliud esse quolibet ex modis id à quo impositum est, ut tamen indubitanter sit duarum intentionum. Nec debet quemquam movere quod Deus & deitas sint una intentio per omnem modum, non tamen Pater & paternitas; & hoc est quoniam intentionem habet concretam atque compositam & resolubilem in duas ut ostendimus. Deus ergo per modum primum & intentionem quo est nomen divinæ essentiæ ejusdem est intentionis cum hoc nomine deitas. Verum hoc nondum satis perscrutaris, sed velut ad expediens & ad alia festinantes. Ex his igitur videtur paternitas aliquid additum isti & præter intentionem qua est iste.

Relatio est velut à foris affixa.

Deinde si est relatio est velut à foris affixa & adhærés quolibet modo subjecto; advenit enim sive adest subjecto jam completo & stabilito & hoc à foris & ad aliud. Necesse est igitur eam aliud esse ab ipso subjecto, necesse enim est Deum dici patrem, aut ab eo quod à foris habet: omnia quippe relativa videntur à foris prædicare, & videntur à foris magis aliquid habere, quam in se sicut dicit Boetius in libro suo de Trinitate. Ex eo autem quod pater pater est, habet utique velut à foris filium, non autem videtur aliquid habere præter hoc in seipso; quemadmodum grammaticus aliquid habet necessario in se, & hoc ipso nomine dicitur; grammaticus quippe dicit aliquid in subjecto, grammaticam enim dicit in eo.

Relationes nihil cedere aut minuere subiecto probat authoritate Augustini & Boetii.

Simile vero non videtur aliquid dici in subjecto, sed magis ei adesse; & hoc quidem Boetius dicit quoniam relationes nihil addunt, vel minuunt subjectis quæ per ipsas invicem referuntur. Hoc autem in multis quidem dubitationem non habet; sed sicut in exemplo Augustini c. 16. quo petit in libro 5. de Trinitate quare nummus prætium est, nihil omnino recipiens cum prætium fit, & generaliter in omnibus; nullum enim relativorum, quæ aut apprehensionem, aut affectionem prædicant aliquid addunt, aut minuunt, aut dicūt in subjecto cui velut passive assignantur; ut amatum & apprehensum nihil in amato vel apprehenso dicunt. Et hoc est quoniam æque de entibus & de non entibus dicuntur; nihil enim prohibet & amari eum qui non est & apprehendi,

apprehendi, & amatum pati ab amante aut apprehensum ab apprehendente affectiones quales sunt locutiones, laudationes, prædicationes, subjectiones & id genus: ei quippe qui laudatur nihil advenit ex eo quod laudatur, nihil recipit à laudante omnino. Et ad modum istum se habet de alijs. Dicit autem Boetius quoniam Deus etsi sit sine quantitate magnus, & sine qualitate bonus, non tamen est sine relatione relatus: quod qualiter verum possit esse difficile, aut impossibile est videre, si relationes addunt vel diminuunt subjectis suis. Si enim tropice dicitur quantus aut qualis per hoc quoniam ipse sua quantitas, & sua ipsa qualitas est quibus aut bonus aut quantus dicitur, necessario ibi erit relatus tropice, quoniam ipse est sua relatio qua refertur.

Idem probat ex eo quod servat suam proprietatem sola relatio cum prædicatur in Deo.

Amplius si ideo sine quantitate magnus, & sine qualitate bonus, quia prædicamenta illa quantitas, aut qualitas scilicet, cum ad Deum transferuntur non servant proprietatem suam & consuetum apud nos modum prædicandi, relatio vero excepta est: quare solum prædicatum relationis proprietatem & modum consuetum servat, & retinet; necesse est nihil omnino ibi addere vel minuere subjecto, vel nihil omnino dicere in subjecto. Si enim aliquid dicit nullam habet omnino suæ exceptionis causam, ideo cum indubitanter illa duo prædicamenta scilicet quantitas & qualitas excepta sunt à divinis prædicationibus, quia aliquid adjiciūt & dicunt in subjecto. In illis autem subjectis nihil vere dicitur aliud ab ipsis. Si igitur hunc modum habet prædicamentum relationis ut aliquid addat subjecto, vel aliquid dicat in illo, propter eandem causam nec locum habebit ibi. Videtur igitur ibi pater in patre nihil dicere omnino, sed magis aliquid ei esse non in eo, & filius videtur aliquid dicere filio non in filio, & simile dicit aliquid albo, non in albo, & æquale dicit esse bicubito non in bicubito. & hæc videtur intentio certissima fuisse Boetij in libro de Trinitate.

CAPUT XXXI.

Quod relationes non sunt res superaddita rebus comparatis.

Si esset tantum similitudo duarum albedinum necessario esset eiusdem essentiæ secundum speciem.

† leg. quantum ad suum esse.

QUod autem veritas ita se habeat intelligentibus monstrari potest evidenter. Primum quoniam si relatio creatura esset † quanti suo esse? omnis autem operatio & causatio naturæ quæ utique est causatio dat esse quod habet; si inquam dat esse per suum esse, quemadmodum ex calore non nisi calor; per se dico, hoc est ubi calor per suam essentiam agit. Et ad hunc modum se habet in alijs, nihil omnino natum est dare esse, quod non habet dare inquam per suam essentiam. Si igitur similitudo tantum est duarum albedinum necessario esset ejusdem essentiæ secundum speciem.

Quod similitudo duarum albedinum causā habere non possit.

Amplius. Qualiter aget album in album per albedinem ipsam, cum album ab albo nullomodo possibile sit per albedinem ipsam? secundum & hoc qualiter esset ut albedo agat in proprium subjectum? ab albedine quippe recipitur similitudo ipsa sui subjecti, & inquantum jam album: quare de albedine ipsa recipitur aliquid in proprio subjecto supra ipsam albedinem & per ipsam: quare ipsum subjectum agit & patitur in seipsum, & per idem, & secundum idem, quoniam per ipsam albedinem, & inquantum album. Quare contraria inerunt eidem secundum idem. Qualiter autem verum esset quod hęc albedo secundum se effluat de se, vel ad se tam differentem essentiam ab ipsa: correlativa autem albedo ad hoc sine dubio adjuvat ut † albedo causatum per se ipsarum duarum albedinum.

† Leg. ut similitudo causatum sit per se.

Patiete in oriente de albato nihil potest advenire parieti albedo in occidente posito.

Item unde aget subjectum quod est in oriente album in subjectum quod est in occidente similiter album vel subjectum quod est sub terra in subjectum quod est supra terram? manifestum igitur est huic albo ex eo quod aliud est album nihil omnino advenire par naturam, cum hæc albedo æque quieta sit ab omni operatione, & actione, & motu, cum aliud est vel fit album, & cum non est vel fit aliud album. Qualiter enim tunc credenda est operari in proprium subjectum cum album aliquid aut est aut fit, quasi expergefacta tunc per adventum sociæ albedinis.

Non potest dici quod qui primū subiectum album faciat solam operetur albificationem, qui vero secundum, duo faciat, albificationem scilicet, & assimilationem.

Item qui facit primum album, unum solum operatur, albificationem scilicet; qui vero facit secundum album duo operatur, velit nolit, scilicet albificationem & assimilationem quas intellectus recipiet hic: quod si operatione nulla naturali, vel motu duæ albedines causant similitudinem. Igitur nulla passione vel mutatione subjecta earum efficiuntur similia. Quare nihil omnino recipiendo, aut amittendo efficiuntur similia; pati enim non est nisi aut recipere aut amittere. Quare assimilari non dicit aliquid fieri in subjectis: igitur nihil dicit in subjecto simile. & hoc est quod quærebamus.

Intellectu separari possunt quæ diversas habent essentias.

Item nihil prohibet causam efficientem intellectu abstrahere & separare ab effectu, aut è converso & omnino omnium quæ separatas habent essentias sive diversas possibilis est abstractio & separatio; quare possibile est nobis abstrahere & separare similitudinem ab ipsis causis suis & è converso: quemadmodum eclipsim nihil prohibet nos intelligere præter solem & è converso: possibile quippe est nobis imaginari aërem remanere illuminatum eodem lumine quod à sole recipit etiam cum sol abscesserit, & è converso solem præsentem super nostrum horrizontem nihil prohibet nos imaginari aëre remanente in suis tenebris.

Intellectu separari nō possunt duæ albedines à similitudine mutuo aut ècōverso similitudo ab albedinibus.

Ad hunc ergo modum si separatas habent essentias istæ duæ albedines & istæ duæ similitudines, nihil prohibet nos ab invicem intellectu eas separare; causalitas quippe ista prohibere non sufficit, cum non minor inveniatur causalitas in exemplis quæ posuimus ubi separationem causæ & effectus prohibere non sufficit. Nulla autem alia inter eos invenitur colligatio aut communio. Possibile igitur erit nobis imaginari similitudinem inter duo subjecta destituta altera de causis ejus, hoc est destructa altera albedinum sive qualitatum ejusdem speciei quæ simul causant ipsam similitudinem. quare intelligimus A, & B, similia esse, sive A, esse B, simile; & tamen A, non esset tale quale B, cum altera qualitatum ex quibus erat similitudo jam non sit. Hoc autem indubitanter nullus intellectus recipere aut fingere potest, ut scilicet A, sit simile B, nec tamen tale quale B; quoniam hoc est dicere A, esse dissimile B, A, scilicet non est tale quale B. Palam igitur est quoniam intellectus non dividit atque separat similitudinem ab ipsis duabus qualitatibus unius speciei neque è converso; non enim recipit hanc positionem aliquis intellectus ut A, sit tale quale B, præter A, esse simile B, aut è converso. Quis enim hoc fingere apud se potest, ut prius sit A, & B, participantes qualitates ejusdem speciei quam hæ sint tandem similes?

Quæ nec intellectus aut separat aut dividit aut ordinat idem sunt.

Quod si nec ordo prioritatis est inter eas, nec essentiarum mutua ab invicem separabilitas quæ omnia necessario sunt inter causas efficientes & causata sua, non igitur se habent ad invicem

ut causæ efficientes & causata earum. Quare necessario sequitur ut habeant se ad invicem per modum quem diximus; quæ enim intellectus nec separat nec dividit nec ordinat ad invicem necessario eadem sunt.

Probat idē esse de similitudine atque identitate.

Hoc autem per identitatem potest ostendi; quod enim est identitas in essentialibus, est similitudo in accidentalibus: nihil autem potest cogitari identitas esse nisi una essentia repetatur. Quæ enim est alia intentio qua dicitur A idem esse B, nisi quod dicitur id esse quod B, si enim vera est ratio quam ponit Aristoteles de eodem numero, videlicet eadem numero sunt quorum nomina sunt plura, res autem una, erit igitur identitas sub pluribus nominibus essentiæ unitas, velut à conjugatis. Quod si quis dixerit pluritatem nominum operari aliquid ad esse ipsius identitatis, advertat nullum nomen nihil omnino operari posse in id cujus est nomen, nec aliquid evenire nominato vel accrescere ex nominatione, vel nomine; quoniam æque contingit nominari ens & non ens, & è converso. Deinde quid vocabit nomen si vocem ipsam, manifestum est aut non esse plerumque omnino, aut nunc unam & postmodum aliam, quæ omnino non agit in nominatum: si vero rem ipsam nominis, qualiter albedo & musica faciunt, quod hoc album sit idem huic musico? magis quidem diversificare natæ sunt quam unire.

Accidentia non faciunt idem vel diversum.

Præterea secundum accidentia nec idem dicitur nec diversum. Quod si diversa accidentia sua diversitate efficerent in eodem subjecto identitatem, igitur idem accidens sua identitate vel unitate in subjecto operabitur diversitatem; quoniam contrariorum contrariæ sunt causæ. Necessario demum verum erit tunc, quod hoc album inquantum album est, est idem musico; cum albedo & musica causæ sint identitatis illius, & hoc est frivolum. Restat igitur ut identitas nihil horum causam habeat.

Item nihil differt dicere idem numero vel unum numero: quare identitas numero unitas numero erit, sed per modum alterum: quod si identitas ponitur relatio ejusdem ad se secundum se, tunc erit identitas ab ipsa essentia rei per se & secundum se: hoc autem non est esse relationis proprie quod ratione relationis caret; relationis quippe esse est ad aliud quodammodo se habere: hoc autem in eo quod idem dicimus non videtur verum.

CAPUT XXXII.

Quod esse patrem non dicit aliquid novum in patre, sed filium ad quem se habet pater.

Alia dicunt essentiam rei alia aliquid in illa alia aliquid ab alio alia aliquid alicuius alia aliquid ex aliquo.

REdeamus autem & dicamus velut per narrationem, quod eorum quæ dicuntur alia dicunt essentiam rei, alia vero aliquid in illa, alia vero dicunt aliquid ab alio, alia vero aliquid alicujus, alia aliquid ex aliquo: & ad hunc modum multas est reperire intentiones dicendi. Ut sit ad unum dicere, alia dicunt rem ipsam ut essentialia nomina videlicet generum & specierum; alia rem aliquid habere in se, ut quantum & quale: hæc autem mutatio quantitatis fieri non potest, nec alteratio qualitatis, nec hujusmodi nominum quæ quantum aut quale dicunt nec etiam permutatio, quin aliquid addatur, aut auferatur subjecto, nec sine passione, vel motu permutari, licet ibi nomina; non enim contingit ibi aliquid nunc nominari album vel nigrum nullo addito subjecto, aut ablato subjecto: nec bicubitum nec tricubitum nulla additione vel ablatione facta in seipso aut immoto omnino subjecto.

Aliter se habet in relativis quā in aliis omnibus quippe cum pereant relationes absque ulla mutatione.

Verum in relativis aliter se habere necesse est, ut dicit Boetius in libro suo de Trinitate; si enim A, est æquale B, modo, præter omnem mutationem ipsius A, possibile est ut fiat inæquale ipsi B, & hoc est quoniam moto B, non est necesse moveri A, & destructa & diminuta magnitudine ipsius B, non est necesse mutari quolibet ex modis ipsum A; hoc enim qui ponit vanus & excors dicitur plane scilicet quod ex mutatione quæ fit in ipso B, necesse est aliquid destrui in ipso. A, videlicet relationem æqualitatis qua referebatur ad ipsum B: necesse est per modum eundem, & rationem infinitas relationes destrui ex eadem causa quocumque destructo. Quid enim possibile est esse vel excogitari quod non ad omnia referatur, (saltem relatione quæ est diversitas? quo nihil mirabilius excogitari potest. Ecce moritur pater meus, moritur itaque & filiatio qua ego eram filius, & quodammodo innumerabilia alia moriuntur in me quibus referebar ad illum.

Ex eo quod causa & principium agit nihil omnino debet accrescere ei.

In his igitur non oportet nos immorari, si enim manifestum fuerit quod ex ipso quod agit causa, & principium quoddam nihil omnino debet accrescere ei, vel advenire: manifestum erit eo ipso quod causa est nihil omnino ei, in seipso adesse. Et de quibuscumque nullam dubitationem habet, verissime quippe & maxime dicitur Deus & principium & causa omnium, hoc autem nec proprie, nec vere diceretur, si aliquid in ipso diceretur per hoc quod causa aut principium dicitur. Manifestum autem est principium per intentionem qua est principium non esse ullo modo principium sibi ipsi, nec esse principium aliquid essendi in seipso, sed magis alij, & in alio, principium enim alij, & ad aliud dicitur, & causa similiter. Si igitur principalitas aut causalitas quædam est præter essentiam ejus quod dicitur principium: & virtutem secundum quam est principium agens, aut causa; aut dispositionem adjuvantem ipsum ad hoc ut operetur: necesse est ut vel ipsum sit ei principium essendi aut non: si sic, igitur vel ipsa, vel alia: quod si ipsa, igitur intercedet velut ligatio inter causam suam & seipsam, & per modum istum erit causa, quare sua causa sit causa, & ita causa erit, & principium sui ipsius; quoniam causa erit ipsi causæ suæ ut causet ipsam & præcedet suum esse necessario, cum necesse sit prius causam esse causam quam operari, operari vero prius est essentia ipsa quæ viam habet essendi ad ipsum operari. Hoc igitur per se refugit omnem intellectum & opinionem.

Idem probat ex eo quod non detur processus in infinitum.

Si vero alia principalitate sive causalitate est principium prius causalitatis aut principalitatis, quam ipsa sit necessario, consequitur principalitatem & causalitatem infinitas; quoniam de secunda erit eadem inquisitio quod sic ibit in infinitum; & impossibile erit, aliquid esse alicujus principium; quoniam impossibile erit venire ad ultimam principalitatem & causalitatem quæ tunc causa est aut principium ipsius B, infinita enim transire impossibile: si enim infinita fieri oporteret ad hoc ut aliquid fieret impossibile esset aliquid fieri. Si vero aliquid occurrit quod sit principium & causa, non autem principalitate & causalitate quæ sit aliquid in ipso ut ipsi ponunt, necesse igitur est & in omni quod dicitur principium similiter se habere, aut æquivoce dici principium, & causam: impossibile est quippe causam aut principium in quodam dicere aliquid per intentionem unam. Manifestum autem est quod in eo quod verissime aut maxime causa est nihil omnino dicit. Quare secundum veritatem suæ intentionis nihil dicit in aliquo; verissima enim

enim & propria ejus intentio est quæ verissime & maxime dicitur.

Idem probat ex eo quod agens eo ipso quo agens esset patiens, recipiens scilicet actionem.

Sed descendamus, & dicamus quod agere secundum hoc esset pati: si enim agens eo ipso quo agens esset recipiens actionem, quemadmodum patiens eo ipso quod patiens est recipiens ipsam passionem; sive agens recipiens sit ab ipso, sive ab alio, eo ipso quod agens erit patiens sive ab ipso sive ab alio cum sit recipiẽs supra seipsum actionem.

Idem probat quia si ita esset nullum esset principium immediatum.

Item si actio aliquid esset in ipso agente necesse esset ipsum habere causam & principium essendi: hoc autem erit ei principium, & causa essendi per actionem, aut non, per actionem dico quæ sit aliquid in ipso quod est ei principium essendi: si per actionem hoc ibit in infinitum. Et ex hoc accidit impossibile esse, ut perveniatur unquam ad hoc ut sit ei principium; quoniam necesse habet primum infinitas operari actiones priusquam perveniat ad ultimum. Accidet autem secundum hoc aliquid impossibile esse causam & principium immediatũ alicujus; quod per infinita necessariũ sit venire ad effectionem uniuscujuscumque. Si vero necesse habet principium & non per actionem quæ aliquid sit in illo qui causa sit efficiens ipsius actionis & qui efficiat ipsam, nec tamen effectio aliquid est in ipso efficiente, & tamen verissime dicitur efficere ibi cum nihil dicatur in principio illo principium efficiendi, nec minus sit aut recipiat ipsa actio à principio suo quam ipsum quod per actionem est: cur non idem recipiant in ipso causato ultimo? si enim A, est causatum ipsius B, per actionem nec potest esse nisi per actionem, qualiter recipiunt quod actio ipsa causata est à suo principio, & non per mediam actionem? qualiter medium & via erit actio essendi ipsi B, cum longius sit ab utroque extremorum quam illa ab invicem? nec enim genere nec prædicamento communicat cum alterutro eorum scilicet cum A, vel cum B. Qualiter secundum emanat aut exit quolibet modo de essentia ipsius actionis tam longe, aut tam aliena à suo principio: per naturam quippe nulla essentia affluit de se aliam neque secundum speciem neque secundum genus quantum est in ipsa essentia affluente: quod enim ex grano herba & spica & arista & palea nõ hoc soli debetur essentiæ grani, sed materiæ humoris in qua primum operatur virtus generativa grani seminati, & virtute ipsius terræ: sed si granum per essentiam suam solam & solum operetur non posset intervenire ulla specierum alienarum diversitas. Quemadmodum est in operatione luminis ex luce & caloris ex calore.

Idem probat authoritate Aristotelis.

Palam igitur debet esse quod actio nihil debet esse in agente. Hoc autem & Aristoteles vidit qui dixit idem subjecto actionem & passionem, sed relationem secundum rationem differre, quemadmodum viam quæ est ab athenis ad thebas & viam quæ est à thebis ad athenas. Idem ergo est actus sive actio ignis & passio aëris: sed actus ignis inquantum ab igne, passio aëris inquantum in aëre aliunde sive ab alio. Quis enim dicat soli aliquid advenire eo quod modo recipio lumen ipsius per oculos meos, cum prius non reciperem? si enim aperuero oculos meos ad lumen ejus recipio utique lumen ejus, sed nunquam ex hoc facta est in eo ipsius mutatio, non quod actio ipsi propter hoc advenit aut accrevit. Extendo manum meam ad ignem, ut calefiam, nunquid ex hoc nova actio impressa igni? an necesse est omnem dantem recipere eo ipso quod dat cum prius non daret? & omne movens & mutans moveri & mutari eo ipso quod movet & immutat aliud modo, quippe actio in motu & omnis motus in actione; sed in his quidem laborare alterius est negotij, & supervacui intelligentibus.

Duplicis sunt generis agentia alia quæ sunt aliis principia absque ulla sui mutatione, alia quæ non agunt nisi passa.

Ponamus ergo ea quæ manifesta sunt, & dicamus quod principiorum alia sunt alijs principijs absque ulla sui mutatione quale Deus est & qualia sunt ea quorum exempla posuimus; non enim necesse est moveri ignem ad hoc ut moveat aërem contiguum motu alterationis, neque ad hoc ut adurat obviantem sibi materiam. Alia vero non agunt nisi passa, nec dant nisi recipiant, nec movent nisi mota; quale principium est aqua ipsi motui molendini, non enim per essentiam suam aut virtutem quantumcumque suam movet molendinum immediate. Similiter & securis est principium ipsius sectionis ligni, verumtamen non nisi mota hoc potest. Similiter & anima principium est motus voluntarij ipsi animali, verum non nisi quodam motu, & mota: & hoc est quoniam non per essentiam suam & virtutem immediatam ad motum movet ipsum corpus animalis; sed voluntate quam voluntatem est ei prius acquirere, aut per apprehensionem aut aliquo modo ex modis in aliud non reflectendi actionem suam in se. Secundum autem errorem istum omne principium agendi esset principium agendi primo & maxime in se, & hoc est quoniam omne agens primo recipit à seipso actionem scilicet suam, & ita primo agit in se, & patitur à se, & hoc secundum idem, quia secundum idem aliud est ei principium agendi, & recipit & dat sibi suam actionem. Sed etiam quid erit secundum eos ista datio vel receptio? vide quanta dementia agglomerant sibi & multiplicant infinitatem disputationum & relationum & actionum & passionum. Manifestum igitur actionem non esse aliquid in agente, & omne ad aliquid non dicere aliquid in subjecto cum ipso ad aliquid.

Præpositiones a, ab, & in, nihil dicunt in subjecto.

Amplius autem per istas propositiones A, & Ab, & In nihil dicitur in subjecto, sed idipsum & prorsus quod per relativa, quamvis aliter. Ad minus hoc non dubitamus, quin per eas nihil ponitur in subjectis; quoniam quidquid aliud esset necessario esset ab aliquo, & in aliquo, & per aliquid, & præter aliquid, & propter aliquid: quare excresceret nobis infinita similia ex unoquoque; nihil enim est reperire tale quod non sit ab aliquo, & propter aliquid, & sic de alijs hujusmodi. Cum igitur esse ab aliquo id quod designatur hac propositione, Ab, aut est iterum ab aliquo, & ita non habebit finem. quia igitur impossibile est ut excrescat per modum istum ab uno infinitas, impossibile est aliquid poni in subjecto quocumque modo ex hujusmodi præpositionibus, nec in ipsis relativis, eo enim ipso quod aliquid ab aliquo esse dicitur illud est principium dici. Quod igitur facit hoc nomen principium per se hoc facit ablativus cum propositione. Unde inolevit usus rectissimus, ut dicimus hanc præpositionem Ab, designare originem, hoc est rem ablativi esse originem, sive principium: non autem ex hoc quod ipsa est origo sive principium aliquid in ea ponitur, sed magis in alio invenitur, in illo scilicet cui designatur.

Recapitulatio præcedentium.

Hoc igitur firmiter teneatur ipsum scilicet quod est principium alicui non ex necessitate aliquid habere in se, quod debeat dici principalitas, & sit novum aliquid in ipso præter virtutes & dispositiones quibus est ei principium agens, sicut in igne determinavimus; non enim est aliquid in igne ex hoc quod est principium caloris aëri præter ipsum calorem qui indubitanter est alijs caloris fons atque principium: sed revera in aëre aliquid est ex hoc quod est principium caloris, calor scilicet ipse cui calor ignis est principiũ essendi. Propter hoc igitur dicitur fons caloris & principium agendi, non sibi fons; quia nihil ab ipso fluit in seipso, sed aëri. Hæ igitur prædicationes merito non secundum rem, &

nihil addere vel minuere subjectis, & omnino non posse variare essentiam divinam à Boetio dicuntur. Si enim pater carnalis aut mater absque ulla sui mutatione & motu & quacumque suæ substantiæ diminutione generent, nihil omnino reperiri posset in eis quod vocari posset paternitas, & hoc est quoniam ei nihil adveniret novum, cum præter omnem sui mutationem, & motum, & substantiæ diminutionem genuisset: si enim aliquid ei ex hoc novum advenisset non præter omnem sui mutationem, & motum, & substantiæ diminutionem genuisset.

Esse patrem nihil aliud est quam habere filium.

Restat igitur ut ibi nihil sit novum præter ipsum filium & nihil de novo habere, vel acquisivisse patrem, præter quam ipsum filium. Sed revera filium habet quem prius non habebat; quia pater est cum prius non esset: est autem pater non habendo aliquid, sed habendo æquale velut à foris & simile sibi non in habendo novum aliquid in se Pater igitur non dicit aliquid in patre, sed magis ex consequentia aliquid patri, vel patrem ipsum alicui. cum enim dico iste est pater illius, non quid sit pater, aut quid habeat in se dicitur; sed quid sit alij, & quod ipse habet filium aut ipse filius illum. Quod autem in se habeat aliquid velut formam nec dicitur ab aliquo, nec intenditur. Quando autem dicitur albus aut bonus aut longus aliquid in se habere, non à foris aliquid dicitur, & intenditur: quando vero pater nihil omnino habere nisi filium dicitur.

CAPUT XXXIII.

Quod per generationem filij æternam nulla mutatio vel aliquid aliud accidat in patre.

Paternitas nihil addit patri sive non advenerit, sive temporalis fuerit & advenerit.

QUoniam autem de primogenitore non dubitat pia fides, quin ipsum primogenitum absque ulla per modum omnem mutatione genuerit, & quod omnino nihil ei accreverit vel accesserit præter filium ex generatione, si tamen & hoc dici potest; non enim locum habent ibi accessio & adventus ullo modorum. Palam est patrem per hoc quod pater est nihil omnino dici in patre, nec patrem aliquid habere in se, sed habere filium, hoc utrumque ex consequenti dicitur. Hoc autem palam fiet, si generationẽ istam temporalem intellexerimus, hoc enim causa explorationis nobis & pia fides concedit & intellectu nostro possibile est. Intelligamus igitur primum genitorem omnino sic genuisse filium primogenitum ex tempore sicut credimus ipsum genuisse ab æterno; hoc enim solam æternitatem à generatione separamus. Quia igitur non est dubium ullo modorum mutationem ullam accessisse primogenitori, sed præter omnem modum mutationis, & motus genuisse primogenitum. Manifestum est solum primogenitum advenisse de novo. Certum autem est quod pater ipse prius non erat, sed cœpit esse: paternitas autem aut fuit prius, aut non: quod si fuit prius, & fuit paternitas necessario fuit & pater, quare & filius. Quod si fuit & non fuit paternitas, sed advenit ei ut esset paternitas idem erit quod & de patre; quoniam cum ibi nulla accesserit mutatio necessario neque pater dicet aliquid in patre, neque paternitas nisi fortasse filium. Quare manifestum est quod intendimus quod pater non in habendo aliquid in se est pater, nisi fortasse in habendo filium quem utique æternaliter habet in se. Si vero paternitas non fuit, & modo est in patre: igitur præter omnem modum mutationis pater non genuit filium, cum ipse mutatus sit in acquirendo paternitatem quam prius non habebat, & ei accesserit paternitas.

Paternitas non potest esse à patre.

Deinde paternitas secundũ hoc aut erit pater; aut non: quod si sit pater cum paternitas incœpit esse hoc est impossibile, quoniam postquam cœpit esse erit ex necessitate à patre, quare non erit ipse pater; alioquin pater factus esset aliquid eorum quæ ab ipso sunt. Si vero non est pater, aut erit Deus, aut non: quod si fuerit Deus, non cœpit eadem ratione; omne enim quod cœpit ab ipso est, quare non est ipse. Paternitas igitur non erit Deus secundum hoc: si autem non est Deus, igitur nec in Deo erit: quare non in patre, cum ipsa non sit pater. Non habet dubitationem per hanc intentionem pater nihil omnino dici in patre. quoniam nec id quod pater est possibile est dici in patre per hanc intentionem pater, nec id quod non cœpit. Si enim cœpit impossibile est quod sit pater, & ideo impossibile quod in patre, ne mutatus in generando primogenitum intelligatur. Si vero non cœpit aut necessario erit pater paternitas ipsa eo ipso quod paternitas, aut non: si erit pater ipse & non cœpit secundum esse quo est paternitas, igitur prius fuit, & prius filius quod jam removebamus. Si vero non cœpit, sed esse suum quo est id quod est, sed cœpit esse paternitas quemadmodũ & pater non cœpit esse quod est, sed esse pater. secundum positionem istam tunc erit eadem de eo inquisitio quæ & de patre: & quæritur utrum dicatur per intentionem paternitatis aliquid in ipsa, aut non; & si aliquid de illo erit rursus eadem dubitatio, quæ & de paternitate. Quare solutio ista non est evasio difficultatis, sed ejusdem replicatio, & translatio novæ difficultatis, nec tamen minoris ingestio seu illaqueatio. Deinde secundum hoc pater idipsum dicet in patre quod pater ipse est, sed aliter aut aliud; cum paternitas ipsa pater sit: si enim idipsum non diceret cum aliud in patre esse impossibile sit quam quod pater est, nunquam vere de patre diceretur quod sit pater. Non autem difficultatem constituimus cum aliud aut aliquid relationem vocamus, sicut & ipsum patrem & filium; nondum enim istam dictionem observare possumus, eo quod generaliter & communiter disputare de ijs cogimur.

Paternitas in patre carnali nihil est præter patrem ipsum.

Fortassis autem istud aliquem movet ad ponendum paternitatem quamdam esse in patre carnali, eo quod non sine motu suo, & mutatione, & passionibus multis & corporalibus & spiritualibus. & tandem transfusione substantiæ suæ generatur filius: & esse videtur ei paternitas velut quoddam hujusmodi operationis vestigium. Hoc autem nihil omnino tale cogitari fas est, nec universalis omnino modus mutationis. Quia igitur in patre carnali omnino nihil tale poneretur, sed præter omnem modum mutationis esset ab eo filius, nihilominus in primogenitore nihil omnino ponendũ est præter paternitatem, quæ per nullum modorũ videtur poni aut pater ipse aut filius, quemadmodũ in actione & passione supra determinavimus. Idem enim est passio in aëre quod est actus ignis, sed in igne est effective, in aëre autem est in subjecto: sic paternitas & filiatio possent videri idem prorsus esse scilicet paternitas ad patrem, filiatio ad filium; necessario enim idem esse videtur generatio activa, & hæc est paternitas; & generatio passiva, & hæc est filiatio: secundum omnes causalitas & effectivitas per modum eumdem idem prorsus subjecto videntur: sed præpositio & postpositio rationem diversitatis explicare videntur in causalitate & effectualitate, & actione, & passione. Sic forte & illud dicatur quod in eis quæ per essentiam suam operatur non aliud est causalitas, quam ipsa essentia. omni enim alio sublato adhuc remanet causa quæ per essentiam causa est. Si enim nullo alio eget ad hoc ut operetur nisi essentia sua, nullo igitur alio egebit ad hoc ut sit. Item si causa aliquid diceretur in illo, omnino impossibile esset aliquid per essentiam suam album, grammaticum,

Item sicut impossibile non est aliquid debere soli essentiæ suæ quod est album aut grammaticum, ita necessario impossibile non est quod aliquid debeat essentiæ suæ, quod sit causa ut operetur.

CAPUT XXXIV.

Quod actio agentis & effectuatio non sunt res destinata.

Causa dicitur ex subsecutione effectus ex præcessione causæ.

RESTAT igitur ut causalitas nihil omnino sit in eo quod causa dicitur, sed magis ipsum referat in aliud, vel aliud à foris velut apponat subjecto non imponat. Et hoc quidem docet Boëtius. Quod si verum est, causalitas igitur non erit aliquid impositum, sed magis appositum subjecto, quasi ei velut à foris; & hoc est quod semper intendimus. Quare necessario ipse effectus est ipsa causalitas, sed appositus sive propositus illi. Ad hunc igitur modum effectualis non erit secundum substantiam, & essentiam causa ipsa, sive principium nisi secundum quod ei effectus dicitur postpositus; quia si ex præcessione causæ effectus dicitur effectus, à subsecutione effectus causa dicitur causa Ubi dubitandum non videtur quin præcessio & secutio idem sint subjecto, quemadmodum via ab Athenis ad Thebas, & via à Thebis ad Athenas: & ingressio & egressio à loco in locum contiguum: ante enim & post sic sunt; sic altitudo & profunditas, & dextritas & sinistreitas aliquid in dextro & sinistro sunt, sed ubicumque unum numero sunt.

Paternitas nihil omnino ponit in primo genitore quã quam aliquid dicere ret in patre carnali.

Sive igitur Paternitas ponatur in patre carnali, sive non, paternitas omnino non videtur aliquid ponenda esse in primo genitore; in patre quippe carnali motus & mutationes multæ & pars substantiæ quam transfundit in filium videntur alia causa esse ponendi paternitatem aliquid in hujusmodi patre. Hic vero seorsum omnis motus & mutatio: solus pater de se, & per se solum absque ullo alio quolibet modo primogenitum edidit: nec tamen per hoc quod dicimus edidit ullum modum motus, aut mutationis intelligimus. quod si primus primogenitor totam substantiam suam transfundit in primogenitum, totam tamen retinuit; hoc enim est primæ fœcunditatis ut totam suam substantiam transfundens in primogenitum totam tamen retineat, & absque ullo substantiæ suæ detrimento totam substantiam in prolem primogenitam suam transfundit.

Nihil intervenit medium inter primogenitorem & primogenitum nisi communio essentiæ & communio amoris qui est spiritus sanctus.

Sicut igitur per hoc ipsum quod dico transfundit nullus omnino motus, nulla ullorum modorum mutatio intelligitur, sic generasse præter omnem modum mutationis & motus intelligitur. Igitur nec aliquid ei absuisse generanti, si non genuisset; sed solus de se solo solum filium, & nudus de se nudo nudum filium nullo interveniente genuisse intelligitur. Sic intelligendus est necessario esse pater de se & à se solus, & solo, & nudus, & nudo, nullo interveniente inter se & filium, quod sit inter ipsos velut ligatio naturæ sive essentiæ, quæ non est nisi ipsa una altissima essentia quam communicant æqualiter & communione gratiæ & amoris, quem vocavimus superius spiritum sanctum; quare paternitas intelligi non debet velut ligatio relativa intercedens inter patrem & filium. Et si inter patrem & filium carnales aliquid tale intercedere intelligi convenientius posset: & hoc est pars essentiæ patris quam habet in se filius carnalis quæ videtur esse ligatio eorum & posset intelligi paternitas & filiatio carnalis simul; sola quippe illa essentiæ paternæ portio quam transfundit pater carnalis in filium remanet post peractam generationem. Unde ista sola sine communione illius sola videtur esse filius: unde & illa esse filiatio inquantum ex illa est filius, inquantum vero à patre transfusa paternitas esse videtur, quemadmodum in actione & passione se habere consentit Aristoteles. Eritque secundum hoc pater inquantum ab eo est portio suæ essentiæ in filio, filius vero inquantum est habens portionem suæ essentiæ.

Generatio passiva & activa in Deo nihil aliud est quam ipsa essentia secundum modum diversum.

Ad hunc modum igitur nihil prohibet dici posse ipsam altissimam paternitatem & filiationem esse in subjecto quod fere omnes dicunt; verum rationem non explicant quam intendimus. Est enim secundum modum unum paternitas, secundum alium filiatio, inquantum quippe à patre est in ipso filio intantum paternitas est, inquantum vero in filio, sive habet eam filius filiatio erit. Et hoc est, quoniam generatio ubi nullus est omnino motus mutationis non potest intelligi nisi essentia ipsa absque ullo modorum mutationis. Sed revera essentia ab uno, hoc est quemadmodum designatur præpositione Ab paternitas quippe essentiam dicit, sed super addit modum designandi præpositionis Ab: & filiatio similiter, sed superaddet præpositionem In; quod ostenditur per generationem activam & generationem passivam quas necesse est unum esse in subjecto, quemadmodum actionem & passionem. Potest autem manifestum fieri quod diximus per hoc, quoniam generare non est primogenitori nisi dare filio essentiam, nec generari est filio nisi recipere, sed dare & recipere non accipi possunt ibi secundum intentiones verbales nostræ consuetudinis: non enim potest convenienter accipi per intentioné illam ibi verbum recipiẽdi nisi ut intentio ejus sit habere ab alio. Sic autem habere essentiam ab alio non est nisi esse ab alio. Igitur habitus essentiæ non est ex necessitate nisi essentia altissima quæ cogitari potest esse; sed inquantum est filio ab alio, & paternitas per modum eumdem, sed inquantum de patre sive à patre est in altero. Quid enim est filio esse filium nisi habere essentiam de patre? quod si hoc est igitur filiatio erit habitus essentiæ de patre, hoc est essentia de patre data filio, sed per modum quo ei congruit quem superius explicuimus Licet autem filiationem ipsam dicamus esse filium non ideo cogimur dicere, igitur essentia est filiatio, cum filiatio ipsa essentia sit eo quod essentia, non per modum quod est essentia filiatio est; sed recepta sive data, quare secundum accidens; omnes quippe recipiunt, quod generatio est essentia, non tamen esse generationem est esse essentiam, nisi fortasse per modum accidentis & extranei. Hanc autem difficultatem totam facit nostræ consuetudinis sermo translatus ad ea quæ supra nos sunt, apud nos quippe dare plerumque motum aliquem significat: ibi vero motum excogitare nefas est, similiter & de generatione se habet.

CAPUT XXXV.

Quod ista præpositiones A, Ab & cætera importent solum principium productionis filij & nihil novum in patre.

Si aliquid dicitur esse à patre non per hoc dicitur aliquid in patre sicut nec è converso.

MULTOS autem perturbant præpositiones, A, Ab, In: sed nos ut potuimus satisfecimus illis, ostendentes eas omnino nihil ponere quibus aptantur, sed trahere magis, & suspendere intelligentem ad aliud: non negamus tamen hanc præpositionem, Ab, designare utcumque rem ablativi sui esse rem sequentis principium: Cum enim filius à patre esse dicitur, pater ostenditur esse indubitanter filio essendi principium, sed per hoc ipsum secundum hoc quod pater principium dici-

tur, non aliquid in ipso dicitur, sed magis alij; filio quippe aliquid dicitur eo ipso quod pater principium ejus dicitur, & filium habere esse à patre indubitanter ostenditur.

Unde in filio aliquid adinvenitur, nihil autem in patre; sed à patre magis, & hoc in alio. Nec debet videri sicut aliquid dicitur esse à patre, ut per hoc dicatur esse in patre. sicut è converso nemo miratur quod propter hoc aliquid dicitur esse in patre, non est ut intelligatur aliquid dici esse à patre. Nulla enim ratio cogit, ut ex, A, sequatur, In, potius quam è converso, & ut per A, In, & non è converso. Nemo autem est qui dubitet cum dicimus ego cogito de aliquo, quod per hanc impositionem de eo nihil omnino dicitur in illo de quo cogitatur: & iterum si dixero cogitatio mea incipit ab illo, nihil oportet ex hoc quod dicitur esse ab illo, esse in illo à quo cœpit cogitatio: imo si dixero hoc est primum in cogitatione mea, vel ultimum nihil omnino dico in primo aut ultimo.

Explicamus divina secundum nostrum concipiendi modum.

Vides igitur manifeste ex his exemplis, quoniam non debent quemquam conturbare præpositiones, quoniam nec per denominativa ordinabilia etiam est necesse aliquid dici in subjectis, sive in denominativis suis. Primus igitur genitor ostenditur esse principium, & velut terminus in ordine essendi ipsi filio, licet ibi ordinem temporalem nefas sit cogitare, sed secundum intelligentiam nostram hoc dictum sit, quia primo judicamus habere esse ipsum qui fontaliter & primitivè habet eo qui velut per derivationem, & quasi consequenter. Cum igitur secundum intelligentiæ nostræ consuetudinem primum patrem, secundum filium, & tertium spiritum sanctum accipimus, nec tamen primitivè aliquid ibi intelligimus, nisi fortasse secundum privationem: sic & patrem principium dicimus cum secundum nostræ consuetudinis modum necessario patrem dicere, & intelligere compellamur.

Nomen patris & pronomen demonstrativum ejus idem significant sed modo diverso.

Alius autem qui multos conturbat & confundit modus est, cum enim exploratissimum, atque certissimum habeant patris nomen, & pronomen demonstrativum personæ patris idem significare, sed modo diverso, quia cum nomino patrem, & cum pronomino ipsum, sive demonstro significo utrumque; de modo ipso nesciunt an aliquid sit, & quid sit, & quid cum quæritur ab eis, utrum modus ille aliquid sit, an nihil omnino confunduntur nescientes se explicare, vel evolvere. Nos autem hic multum non laborabimus, sed hoc certum debet esse rationalibus quod modus omnis res est, & quod est in se res aliqua, ex rebus modus est, & circumstantia: alia autem sibi ipsi altera consideratione. Quis enim dubitat rectam viam rem aliquam esse? & tamen recta via modus est quo quis dicitur moveri rectè; nihil enim aliud est dicere quemquam moveri rectè, quam per rectam viam; sed quid est dicere aliquem operari sapienter aut artificiose, nisi operari per sapientiam, aut per artem? hoc igitur manifestum est quod una eademque sapientia & principium est operationis, & modus ejusdem.

Modus & res ipsa idem sunt, & modus quo pater est, & modus quo filius est nihil aliud sunt quam pater & filius, sive essentia ipsa ut ex patre.

Unde & operatio vulgo sapiens dicitur à principio suo, vel modo suo similiter, & male operari quis dicitur quia malum, aut ex malo, aut ad malum. In quo exemplo manifestum est nihil aliud modum esse quo quis male operari dicitur, quam aut principium, aut finem operationis, aut ipsum operatum. Et ad hunc modum se habet de aliis ubicumque modus esse aut intelligi dicitur. Modus igitur generationis, aut modus quo pater est aut dicitur pater non erit nisi res ipsa; filius enim modus ipse est generationis suæ ex patre sive essentia ipsa quam habet ex patre. Hunc autem modum significamus, quoties dicimus filium naturaliter, aut essentialiter natum ex patre; nihil enim fingere est ibi aliquid quod per hoc adverbium essentialiter designetur. Quid enim per hoc adverbium sapienter nisi ipsa sapientia, & per hoc adverbium rectè nisi rectitudo designari potest? His igitur exemplis de modo & modis palam videtur esse. Quod si apud alios aliter se habeat; ibi tamen necessario sic est, ut jam diximus.

CAPUT XXXVI.

Quod paternitas ut paternitas est non dicit quid, vel aliquid, sed magis habitudinem, seu ad aliquid.

Exponit sententiam eorum qui notiones non esse sed adesse dicunt.

EX his igitur quæ jam tot ac tanta dispersimus, & veritas ipsa de notionibus palam esse potest, & qualiter omnes secundum rationes quas de his assignavimus ipsam veritatem loquantur, licet modis & verbis diversis. Qui enim notiones adesse ponunt rectissimè & verissimè hoc ponunt, vel dicunt; relativa quippe sibi invicem non insunt nisi ad rationes eorum istud forte referatur; quia revera relativorum alterum in ratione alterius intelligitur & inest necessario. Cum autem istud de esse paternitatis interrogantur, utrum scilicet ipsa sit, vel non sit Deus? Respondent non esse interrogandum de ipsa secundum quod paternitas; quoniam secundum modum istum non est, sed adest; paternitas enim per intentionem principalitatis non est quid, nec est, sed adest. Quare neque esse paternitatem est esse sed magis adesse. Et hoc quidem rationabiliter diceretur: si enim esse patrem non est esse, sed adesse, inquantum patrem dico, hoc est pars relationis, nec paternitas in quantum paternitas erit quid, & si esse Patrem non est esse nec habere aliquid, esse paternitatem non est esse, nec habere aliquid; si enim album esse non esset quid, nec habere aliquid nec albedo secundum quod albedo erit aliquid cum esse album sit habere albedinem.

Paternitas inquantum paternitas non est aliquid.

Subtiliter igitur, etsi non valde perscrutatè dictum est paternitatem in eo quod paternitas non esse aliquid & in hoc omnes consentiunt quod scilicet esse paternitatem non est quid. Paternitas igitur ut paternitas non est subjectum de quo conveniat interrogari utrum sit Deus an non sit Deus. Quemadmodum si quis velit interrogare utrum hoc album ut hoc album sit aliquid, nec enim est substantia, nec accidens, nec est quod absolutè & præcise. Hic tamen secus est quoniam per hanc intentionem, hoc album, designatur in parte substantia, ut substantia, & insuper additur supra notio accidentis. Quare fortassis rectè dicitur hoc album substantia esse qualis, aut colorata, aut alba. Sed neque genus neque speciem possibile est ei assignare: & hoc est quoniam nec sub genere nec sub specie est hoc album. Unde similiter significat aut nomina generum & specierum & individuorum: quemadmodum contingit & in aliis. Pannus enim & vestis similitudinem quandam habent essentialem in significando. Possum igitur dicere aurum figuratum aut formatum sic vel fabricatum: quotiens vero possim dicere pannus sit, nec dubitatur vestis esse pannus nec annulus aurum.

Supposita generatione primogeniti in tempore paternitas non fuisset prius licet totum quod potest dici paternitas prius fuerit.

Ad hunc modum si intellexerimus primogenitum ex tempore, non possumus dicere verè paternitas fuit prius, licet totum quod potest dici aut cogitari paternitas prius fuerit; quia revera essentia data filio prius filio, filius autem non prius fuit. Si quis velit hoc dicere quod paternitas, est ipse filius, verum esset utique quod paternitas ut paternitas prius fuisset. Sed quem forte nihilominus

nus falleret. Sicut igitur annulus ut annulus, aut vestis ut vestis, nec verè potest & propriè dici aurum, nec aurum figuratum; nec vestis pannus: sic paternitas non potest dici fuisse. Hoc autem manifestum fiet exemplo relativorum, album enim ut album & albedo ut albedo fuit prius cum hoc solum erit album: Similitudo vero ut similitudo non fuit prius, nihil enim indubitanter advenit huic albedini ex eo quod aliquid factum est simile illi albo: dicitur igitur hic facta similitudo, cum tamen nihil omnino sit factum in isto, & fieri dicitur A, simile B, cum tamen nihil novum factum est in A: sicut autem A, factum est simile B, sic facta est similitudo A, ad B. Constat tamen quod nihil novum factum est in A: quare esse similitudinem non est esse quid, accidit igitur alicui; quoniam de quocumque dicatur, aut dicitur de eo per essentiam, & hoc jam prohibuimus; quoniam in A, nihil omnino essentialiter factum est. Verum ibi dicitur similitudo hoc ipsum quod est similitudo nō est quid essentiale nec esse similitudinem est esse quid. Accidit igitur alicui esse similitudinem Verum quoniam ad modum essentialium & spiritualium nominum significat, hæc intentio similitudo dicitur facta similitudo inter A, & B, vel ejus quod est A, ad ipsum B, & cum sit similitudo ipsa secundum substantiam & essentiam, albedo tamen nec nomine illius nominatur, nec sermo de hoc est sermo de illa.

Probat exemplis paternitatē idem esse quod patrē, non tamen sermonem de illa, & de ipso esse sermonem sic de filio.

Quemadmodum in auro & annulo exemplificamus, ut si aliquod aurum fabricatum fuit, ut sit annulus, & monile, sive fibula, & armilla: aut idem pannus fuerit simul supertunicale & opertorium & scapulare. Licet utrumque subjecto unum sint, tamen nec idem sermo de his, nec esse hoc est esse illud, nec aliquid fieri in hoc est aliquid fieri in aliquo aliorum. Ad modum istum se habet in albedine, & similitudine; quoniam fieri similitudinem vel esse, non est albedinem fieri, aut esse, nec affirmare, vel negare hanc est affirmare, vel negare illam. Quia igitur similitudo non est quid, nec esse similitudinem est esse quid, interrogatio de similitudine non est interrogatio de quo, & sicut verissimè dicitur similitudo non fuit, albedo tamen fuit: sicut verissimè quod hoc quod est paternitas fuit, paternitas tamen non fuit: sic id quod annulus, aut vestis fuit, nec tamen vestis, nec annulus fuit, A, simile factum est cum B, absque ulla sui mutatione & absque ullius acquisitione: sic & Deus factus est pater nihil in se recipiendo secundum positionem illam qua intelligebamus generationem primogeniti ex tempore, per viam igitur istam nihil accidit inconveniens, si dixerimus paternitatem idipsum quod patrem, nec tamen sermonem de patre esse sermonem de ipsa; & filiationem idipsum esse quod filium, nec tamen sermo de illo est sermo de illa, nec esse illum est esse illam. Et iterum nihil prohibet nos dicere paternitatem & filiationem unum esse numero, nec tamen hanc esse illam, sicut actionem & passionem unum esse subjecto & essentia concedimus cum Aristotele, non tamen hanc esse illam recipimus, non tamen armillam esse annulum, aut monile.

Duas notiones & comparationes esse & neutram de altera prædicari, & tamen unum esse.

Recipio igitur duas notiones & duas comparationes esse & neutram de altera prædicari, & tamen unum esse, sicut recipimus in exemplis quæ posita sunt. Quia igitur paternitas est ipse pater, & ipse pater verè dici potest, & ipsa divina essentia, non autem filius verè dici potest: quemadmodum similitudo A, ad B, verè dici potest albedo ipsius B: Sed similitudo B, ad A, potest revera dici, sicut & est similitudo ipsius B, ad A. Datio quippe essentiæ ipse dator congruentius & melius intelligitur quam receptor, & receptio essentiæ receptor ipse, non negamus tamen quin datio & receptio ejusdem essentiæ unum subjecto sint: sed datio & receptio sic necessario differunt, ut paternitas & filiatio, aut quemadmodum actio & passio, qui modus demonstrandi idem est. Dationem igitur aptemus ibi datori quoniam etsi datum transfundit datio in receptorem, non tamen seipsam, nec ipsa transit in receptorem sed datum: receptio vero residit in ipso receptore. Hoc igitur magis approbandum videtur ut paternitas non dicatur filius, & si idipsum sit quod filius, sed magis pater: nec albedo similitudo ipsa quæ secundum illam est & filiatio non dicatur pater, & si idipsum secundum essentiam sit quod pater; non enim identitas ista cogit mutuam prædicationem, quod apparet in patre & filio inter quos est omnimoda essentialis unitas, non tamen mutua de se invicem prædicatio.

Paternitas est magis patris quam filii licet utrumque sit subjecti & essentiæ.

Quod si quæratur quare magis est paternitas ipsa pater ipse quam filius cum utrumque sit subjecti sive essentiæ identitas. quid amplius habet paternitas ad patrem quam ad filium, hoc utique est quia pater de se ipso pater est, & non est pater adjutus aut recipiens aliquid aliunde: quare paternitas ejus non habet ullo modo ei esse velut forinseca. Quare paternitas ejus & ipse & in ipso est. Hæc igitur amplius paternitas habet ad patrem quam filius, quod patri à se ipso est quod sit pater, quidquid vero ei à se ipso necessario est ipse; non hoc autem modo dicimus ei esse filium quemadmodum paternitatem; quoniam paternitas ejus est sua, alio modo quam filius ejus sit suus: sicut similitudo aliter est ipsius similis, aliter vero ejus ad quem eam habet qui similis est.

Notionem quæ notio est non esse aliquid.

Quoniam autem esse notionem non est esse aliquid, nec etiam velut esse si attenderimus diligentius quod nihil eorum quæ vero esse & fixo debentur de notionibus dicitur; ut V. g. paternitas nec causare nec generare; nec sanare, nec redimere, nec incarnata fuisse filiatio aut crucifixa dicetur; hujusmodi quippe prædicationes entis verè & per se sunt ut entia vere & per se sunt. Licet autem recipiamus filiationem vere esse & habere esse, tamen veritatem illam essendi non dicit hæc intentio filiatio, sicut hæc intentio similitudò non dicit. Veritatem essentiæ licet dicat quamdam veritatem qua scilicet similitudo similitudo est, sed hæc veritas aliud est, unde non est veritas essendi propriè & absolutè Accidit autem illud esse scilicet similitudinem post verum & naturale esse. quod est esse albedinis, & post primum verum esse quasi accidit ut pater sit, & accidit ei quodammodo paternitas. Hoc tamen dicimus sicut fas est ibi talia dici, & etiam paternitatem jam habenti plenissimum ac verissimum esse, sed & ipsa paternitas non habet primum, & verum esse per illud quod paternitas est, sed quia idipsum est quod pater, aut quod Deus: sicut annulus non habet esse auri per hoc ipsum quod annulus, sed quia annulus accidit habent illud esse propriè & per se.

CAPUT XXXVII.

Concordantur diversæ opiniones de notionibus.

Quare aliqui notiones esse negaverunt.

QUi vero in tropos interpretantur ea quæ de notionibus abstractè dicuntur, vocantes paternitatem ipsum patrem, ipsam veritatem indubitanter loquuntur, sed non perscrutate: non enim nominant patrem nomine paternitatis, nequeè converso, sed ipsam identitatem respiciunt quam diximus quæ est inter paternitatem & patrem ipsum. Istas igitur notiones nihil dicunt esse, & hoc utique verè secundum intentionem suam, quoniam revera paternitatem ejus nemo unquam dixit aliud

esse, quam patrem ipsum: & hæc est intentio ipsorum, notiones scilicet nihil esse superadditum personis, quod sit velut ligatio, & differentia personarum divinarum ad invicem. Hoc enim modo posuerunt quidam relationes in rebus ut sint velut quædam additio rebus ipsis ad comparandas res & referendas adinvicem. Hoc autem certum est nihil omnino posse esse præter essentiam ipsam altissimam quæ una est per omnem modum, & tres personas. Revera igitur paternitas nihil est additum patri, aut superadditum ad hoc ut esset pater, quia nec dico albo aliquid additum in se ad hoc ut fieret simile, sed additum exterius: & facta est inter eos similitudo quæ tamen nec novum aliquid est inquantum similitudo; nec vetus aliquid, sed orta est, & facta est ut similitudo: eam tamen esse vel fieri non est eam esse vel fieri aliquid nec eam addi est etiam aliquid addi. Et hoc est quoniam subjectum factum est esse non recipiendo aliquid in se, sed revera additum est ei aliquid à foris. Sic & æterno patri æternaliter etiam adest coæternus ei filius, & est inter eos paternitas & filiatio, quas tamen esse non est propriè & verè aliquid esse, vel aliqua & quas etiam advenire si ex tempore advenirent non est aliquid vel aliqua advenire. Sic igitur intentio eorum vera est, & à via communi non discrepat; quoniam paternitas non aliquid novum est coadunatum essentiæ patris, & etiam secundum quod paternitas non est aliquid determinatum esse; quoniam nec ex genere, nec ex specie nec ex primo & vero esse nominatur cum nominetur paternitas, nec esse paternitatem est esse in esse determinato, & fixo, sed tantum quod accidit post fixum & determinatum esse, & adest ordine intelligendi nostro. Ob hanc igitur causam paternitatem esse negaverunt: nisi quis fortasse cum eis vocare vellet paternitatem ipsum patrem.

Quomodo explicare se debeant qui sentiūt id quod supra.

Hi igitur facile se expediunt quia tamen fit eis sermo de paternitate, quia sit pater ipse, omnia sunt eis inexpedita, si autem aliud rectissimè dicunt illud aliud omnino nihil esse: si autem responsum fuerit eis id vocari paternitatem unde pater pater est, quemadmodum id vocamus omnes albedinem unde album album est; dicunt quia pater non aliunde pater est quam à se ipso, & nullo pater est nisi seipso. Et hoc utique rectè dicunt quoniam de se solo & nudo, & per se solum & nudum genuit de se solo & nudo. Se igitur ipso, & à se ipso est pater, & hoc dubium non est quoniam præter ipsum nihil adfuit ad hoc ut generaret nisi pater: quare paternitas nihil est nisi paternitatem ipsum patrem intellexerimus. Sed nihilominus in eamdem viam reducunt se, cum dicunt patrem de se genuisse; generatio quippe ponitur quæ aliquid est, aut nihil: si nihil, vacuum videtur & inane vocabulum: si vero aliquid est, aut generationem esse est patrem esse, aut non: si sic, eadem ratione erit filium esse, & pater filius erit: quod absit. Si vero generationem esse non est patrem esse, nec filium, licet generatio ipsa pater sit, aut filius; redierunt jam ad nos cum non vocent jam generationem ipsam patrem; quia si generationem esse est patrem esse, procul dubio generationem activam vocant patrem. Quod si hoc modo dicant, quia generationem activam esse est patrem esse, generationem vero passivè sumptam est filium esse: igitur spirationem esse erit patrem esse. Quare idem erit patrem esse, & filium esse secundum eos: quippe spiratio nominabit simul patrem, & filium, quare sermo de spiratione erit sermo de patre, & filio quare pater erit filius.

De spiratione communi patris & filij.

Necesse igitur habent spirationem ponere communem intentionem ad patrem & filium; quoniam si una singulari denominatione denominaretur pater & filius, impossibile esse videretur eos esse duos. Quare sicut spirator commune est amborum scilicet patris & filij, & spiratio communis erit amborum intentio nominans ambos communiter. Et hoc secundum eos non est inconveniens, neque in hoc à nobis discrepant, quia nec nos aliquid adjicimus cum paternitatem ponimus, nec aliquid illi detrahunt non ponentes illam; eam quippe ponere non est ponere aliquid, nec eam detrahere est detrahere: quemadmodum annulum posuerunt quidam speciem moralem, nec propter hoc aliquid novum ponebant præter ea quæ alij ponunt; nihil enim novum in auro ponebant hi priores; quoniam omnino nihil in annulo esse faciunt præter ipsam auri substantiam & figuram qua annulus annulus est. In hoc igitur & hi conveniunt qui speciem moralem ponunt hujusmodi generis ornationem, non enim aliquid novum ponunt præterquam quod & alij; & tamen hi dicunt speciem illam omnino nihil esse, hi contendunt eam esse, & dicunt sicut superius latius disseruimus quod annulus non nominat aurum, nec per se, nec per accidens, sed nominat aureum, nullatenus nominat aurum, neque materia materiatum, sed velut compositione appositionis se habent ad invicem.

Istæ diversæ sententiæ non sic differunt quasi una aliquid ponat quod altera non ponit.

Numquid istæ sententiæ jam dissident ab invicem: ut altera aliquid ponat, altera illud idem destruat non, quoniam ita vocat speciem moralem compositum ex specie naturæ & forma morali sive civili, & hoc est annulus: quod neutra sententiarum destruit, & cui omnino nihil detrahit. Non enim est quæstio inter eos, utrum annulus sit nihil, vel aliquid eorum quæ sunt annulus, neque de conjunctione eorum ex quibus est annulus, neque de nullo est discrepantia inter eos, sed isti annulum quidem in speciem vocant, illi vero contendunt ex substantia & accidente nihil omnino posse compositum esse, & negant annulum quid esse inquantum annulum: isti vero annulum quid esse dicunt, non utique naturæ, sed civile morale, & speciem esse ornamenti ipsum dicunt quod non dubitatur. Alij vero non habent qui dicant nisi quod sit vulgo & usualiter species ornamenti appelletur & habeatur annulus, non tamen veri nominis species intelligi potest, cum ex substantia & accidente nihil unum verè fieri possit; hujusmodi quippe compositum nec substantia, nec accidens esse poterit.

CAPUT XXXVIII.

Quod propriè loquendo paternitas non dicitur genuisse, nec filiatio genita fuisse.

Alij unam & eamdem esse personæ & differentiæ notionem, alij aliter sentiunt.

AD hunc igitur modum se habent sententiæ de notionibus, quia ad unum impositum est hoc nomen pater, & quod velut pro qualitate significat, quibusdam non placet nominare notionem, aliis vero placet. Et de eo, & à quo nomine impositum est nulla est dissonantia, aut dissensio inter eos. Verum alij contendunt notionem nihil ibi verè posse nominare nisi personam, aut essentiam; eo quod ibi nihil omnino aliud esse videtur quolibet modo; qui enim dicunt personarum notiones, aut differentias, nihilominus per hanc intentionem differentiam nominant personam, vel personæ differentiam. Hi vero respicientes rem ipsam unam esse quæ sit simul, & persona, & personæ differentia, volunt modis omnibus notionem unam esse personæ & differentiæ. Quod si res ex omnibus modis suis una esset convenirent, & necesse esset unam esse notionem, & hoc ipsum ita se habere oporteret in auro & annulo in auro & aureo; non autē ita se habere in præmissis palā fecimus.

Item

Ratione & re differunt personæ & differentiæ earum, licet subjecto & essentia unũ sint.

Item certum est personam esse ratione differentiæ, & unamquamque à sua differentia, quod ex ratione seu definitione personæ palam est. Si autem alia ratio, alia necessario erit notio; differentia autem notionis differentia est secundum rem, & non nomine tantum: quare & ratione & re differunt necessario personæ, & differentiæ earum, licet subjecto & essentia unum sint; non autem subjecto immediato: (quod consuevimus dicere ubi res una nominatur utrumque, scilicet à duobus ut album & musicum, idem nominat personam quæ ambo sunt; quoniam ambo neque essentiam nominant, neque personam, neque personæ differentiam) sed alterum personam, alterum differentiam personæ, & revera ambo sunt una persona patris, & una essentia divina, & una notio, sive differentia patris: sicut annulus & aurum neque speciem naturæ, neque speciem ornamenti ambo nominant, sed alter speciem ornamenti, alterum speciem naturæ: sunt tamen ambo & species ornamenti & species naturæ, quoniam & ambo & aurum sunt & annulus.

De distinctione paternitatis à patre qualis est auri ab annulo aureo.

Quemadmodum respondemus interrogantibus de annulo & auro utrum re ipsa differant, an nominatione sola, cum tamen una res sint, & dicimus reipsa quia annulus ratione differt ab auro etiam sic figurato: non enim aurum sic figuratum esse est aurum aliquid esse, sed annulum esse est aureum ornamentum esse; aurum enim figuratum esse nulla ratione aurum dici potest, etsi ornamentum aureum: quare manifestum est unum non esse alterum, quoniam si nominaretur aurum per hanc intentionem annulus, aurum saltem per accidens reciperet omnem prædicationem quæ annulo assignabilis est; hanc autem prædicationem quæ per intentionem ejus quod dicitur aurum assignatur nulla ratione recipere potest; nullo quippe modo aureum de auro potest veraciter dici. Palam est igitur re ipsa differentiam inter annulum & aurum esse, & ad hunc modum se habet in paternitate verè dici qua de patre non possunt, & è converso, licet quippe pater verissimè filium genuisse dicatur, non tamen paternitas verè genuisse filium dici potest. Et licet verè dicatur filius Dei incarnatus, & morte sua redemisse mundum, non tamen congruit ut de filiatione hoc dicatur, nec filiatio genita fuisse dicenda est, licet hoc verissimè filio congruat. Nemo autem inficiari potest quin eodem modo contingat denominationem quæ fit per hanc intentionem pater abstrahere à subjecto quod est ibi velut substantia nominis, seu denominatio illa aliquid sit quolibet modo à patre, sive non; & quin nominari contingat eam, & congruat paternitatem: & propter istam abstractionem non est necesse abstrahi subjectum, & cum explicata fuerint illa duo nihil commune videtur habere, ut V. g. si resolvimus hanc intentionem pater, necessario occurrent nobis persona patris eo ipso quod iste, aut hæc persona, & nondum est aut intelligitur generans; quia nullatenus eadem est hæc intentio, iste, & hæc intentio, genitor, sed est velut abundans altera ab altera.

Diversæ sunt intentiones esse personalis quod significatur per hanc vocē, iste, & generationis, licet res una sit & iste, & generatio.

Quia igitur invenitur in resolutione genitoris sive patris intentio personæ cujus est personale esse absolutum, & insuper intentio generationis, hoc non est intentio ejus quod est iste, & cujus intentio non est esse personale; non enim generatio nominat personam ex esse suo personali absoluto, & cũ abstraximus ipsam personam ab intentione genitoris resoluta, & explicata remanebit nobis intentio generationis integra, & in nullo omnino diminuta. Non potest autem eadem esse intentio quæ abstrahitur & illa quæ non abstrahitur; quare diversæ sunt intentiones istius ex esse, sive in esse suo personali, & generationis in eo quod generator. Quare hoc esse non erit illam esse; licet res fuerit una iste, & generatio, quæ revera sunt & essentia divina & ipsa persona patris.

Positione paternitatis nihil addi aut essentiæ altissimæ aut personarum trinitati exēplis probat.

Vides igitur quia cum unum sint, alterum ab altero abstrahere, & altero abstracto alterum integrum & illæsum remanere per omnia nihil prohibet. Quemadmodum se habet in exemplis de annulo, & fibula & armilla ibi alternas abstractiones & separationes facere annulum ab armilla, & fibula, & è converso: nec unitas illa essentialis cogit unam esse eorum destructionem, aut generationem. Ad hunc modum se habet in supertunicali, & coopertorio; quia possibile est destrui coopertorium manente supertunicali, & è converso; modica quippe laterum lacinia, aut colligatione supertunicale est solum coopertorium nullo destructo, cum tamen res una essent, & omnino nihil ex colligatione illa destructum videatur. Videri igitur manifestè potest quod cum sit coopertorium nihil addi necessario est ipsi essentiali, & intimo subjecto quod est pannus. Ad hunc modum cum ponimus paternitatem nihil addimus aut essentiæ altissimæ, aut personarum trinitati, & qui non ponunt nihil detrahunt; quoniam paternitatem, ut sæpe diximus, detrahere non est aliquid detrahere, sicut nec detrahere similitudinem albo in se, nec ponere eam est ponere novum aliquid in albo: sic & positio paternitatis non est positio alicujus in patre, sed revera positione paternitatis posita ponitur patris filius, & nihil aliud, cujus positione debeat dici aliquid poni, aut patri aut filio; nisi quemadmodum diximus jam ex positione filiationis secundum quam ponitur filio pater, non autem in filio.

Omne quod in Deo ponitur idem est, non autem aliud ab eo cui ponitur.

Quod si quærat quis, cur igitur ponitur paternitas cum eam ponere non sit ponere aliquid: Si enim detracta nihil omnino detrahitur patri, nihil omnino aliis personis, nihil omnino divinæ essentiæ, & ea posita nihil omnino amplius hic videtur supervacua aut nulla esse positio. Sed argumentatio ista est tanquam conveniat omne quod ibi ponitur aliud esse ab eo cui vel in quo ponitur; cum è converso se habere necesse sit ibi; ibi enim tres ipsas personas unam essentiam esse necesse est. Si autem filius de patre solo & nudo sit, & non per medium quocumque modo, sed de illo verè & purè & solitariè, unde generatio? generatio quippe media est, & medium ad esse aliud, via autem medium est inter esse potentiale, & esse actuale; ab altero quippe in alterum per generationem velut per viam venitur: ibi vero nihil omnino intercessisse inter patrem & filium ad hoc ut esset filius à patre, & de patre certissimum est. Quare generatio nullo modo videretur posse esse ibi aliquid: quolibet modo nihil erit ibi velut via per quam est filius à patre. Et hoc utique in ore omnium celeberrimum est filium scilicet per generationem à patre esse, sic autem designari videtur causam aliquo modo esse filio; generatio quippe cum generato causa quædam esse videtur. Solus autem pater principium & causa est filio, si tamen causam ibi nominari fas est. Quare aut generatio non poneretur veri nominis generatio, aut ponetur esse pater: si autem ponitur esse pater, cum solus pater ponatur principium & causa filio, non excluderetur generatio, cum ipsa generatio pater ipse sit.

Exemplum trianguli affert ad solvendam difficultatē de notionibus.

Similis autem controversia fuit quandoque circa triangulum & superficiem triangularem de quibus aliquid superius exempli causa locuti sumus. Nonnulli enim arctati & conturbati rationibus angulum nihil omnino esse posuerunt, nullum sermonem de angulo recipientes nisi prædetermina-

rent angulum quem multi intédebant omnino nihil esse. Sed si qui dicebant angulum punctum angularem, aut superficiem quam & quantam præmunientes se in difficultatem recidebant, quam effugere intendebant. Certè isti nihil destruebant destruentes angulum & nihil omnino detrahebant triangulo; tria quippe latera, & quidquid laterum ambitu continetur concedebant triangulo, angulum autem constantissimè affirmabant nihil penitus esse; eo solo inducti, quia neque totam superficiem audebant dicere angulum, ne confiteri cogerentur angulum esse triangulum, nec partem ullam superficiei triangularis, eo quod de nulla parte hi magis sibi posse dicere videbantur quam de alia.

Demonstratio superioris exempli.

Ad hoc igitur exemplum recurrendum quoties urgeri videbimur propter quid paternitatem ponamus, quia sicut triangulo nihil addimus ponentes angulum, sic neque ponendo paternitatem aliquid addimus patri in ipso patre, & sicut qui angulum destruebant nihil omnino nec secundum intentionem suam, nec secundum rem detraxerunt triangulo sic est hic. Angulus enim ut angulus non est essentia, nec essentiale aliquid, quoniam ipsum nec est triangulum esse, nec superficiem esse quoniam hunc angulum esse, non est hanc superficiem esse quacumque demonstrata, & hoc est quoniam idem angulus remanet recisa alia parte superficiei illius: quæcumque quippe bases subtendantur ei angulo idem angulus est, angulus enim A, communis est & unus necessario triangulo, A, D, E, totali & triangulo A, B, C, partiali, & si iterum rescinderetur superficies eadem versus A, per lineam F, G, adhuc angulus A, communis esset tribus angulis A, F, G, & A, B, C, & A, D, E, & hoc quantumlibet fieret hujusmodi recisio semper remaneret idem angulus, non autem maneret eadem superficies, quia simul maneret pars & totum Quare nulla est ibi omnino superficies quam esset si angulum A, esse diceres, è converso. Et ad hunc modum ostendi potest quoniam angulum esse non est quid esse, unde & ponere ipsum non est ponere aut detrahere aliquid; nihil enim essentiale est signare in triangulo quod non aut punctus, aut linea aut superficies sit. Hæc enim sunt essentialia & superficiei esse. Angulus autem inquantum angulus nihil horum habet essentialiter, quare angulus ut angulus non est quid, nec ipsum esse est quid esse, & intentio anguli non est intentio essentialis, nec specifica, nec generalis & communis, velut intentio quæ est quid; sicut supra diximus de intentione annuli, & vestis, & manifestum est quoniam angulus est, nec addit substantiam, id est partem triangulo; quoniam nec punctum, nec lineam, nec superficiem; nec partem alicujus istorum; sed nec accidens videtur addere, hoc quippe est acumen exterius quod angulus interius, qui enim acuit partem corporis nihil addere, sed magis detrahere videtur, & acutum non in habendo, sed magis in non habendo dici videtur.

CAPUT XXXIX.

Quod ex positione paternitatis nihil accessit ipsi Deo, nec ex remotione aliquid detrahitur, vel diminuitur.

Divinæ essentiæ nihil accessit ex generatione

HÆc autem omnia induximus ne isti similia abhorreant & mirentur in intellectualibus, quæ tamen omnem intellectum superant: quidam enim omnia ignota & inaudita sibi nova arbitrantur, etiam cum apud nos sermone sunt celeberrima, & non solum sermone verum & reipsa interius imperscrutata. Non igitur abhorreant qui hoc videre sufficiunt, paternitatem nihil sua positione ponere, vel addere in summa & beata illa Trinitate, & sua detractione nihil diminuere quia & divinæ essentiæ nihil accrescit ex generatione: licet verum sit quod ipsa alias non esset filius, nisi scilicet unigenitus esset aut gigneretur; ipsa enim non recipitur ut sit filius, sed magis recepta est, licet intemporaliter: neque si filius non esset aliquid ei detractum fuisset quod essentia est, nisi hoc quod indubitanter nec filius esset ipsa, nec ipsa filius. Filium enim esse est quemdam esse, & si non sit essentiale, nihilominus tamen est æque inseparabile & actu, & ratione, & etiam per generationem acceptam per quam accidentale nihil accipitur nihil acquiritur nisi secundum accidens sicut dicit Hilarius *quod quidquid habet filius nascendo accepit, non tamen ex tempore.* Sic intellige, accepit, & similia quoties eis utimur, quia per generationem habet ut sit, & quidem ad hoc, & in hoc nascitur ut sit quid; in esse enim personale primo ingreditur per generationem: Hinc autem velut consequens est esse essentiale, quoniam in esse personali, & cum ipso, & per ipsum datum est filio, sicut fas est in iis sermonibus illa intelligere.

Persona patris aut filii aut spiritus sancti concreta non est ex essentia altissima & relatione.

Hoc autem certissimè tenentur quod esse per se & primo acquisitum per generationem veri nominis impossibile est esse accidentale, aut separabile, actu, vel ratione; sed nudissimum: non enim intelligenda est persona patris, aut filij, aut spiritus sancti concreta ex essentia altissima, & relatione paternitatis, aut filiationis, aut spirationis; quia nec verè una esset nec simplex nec secundum hoc etiam substantia hujus nominis pater, & cæterorum similiter: sed ipsa essentia altissima: qualitas vero eorundem nominum relatio esset. Quare quoniam omne nomen nominat substantiam ex qualitate sua, nomina illa non nominarent nisi essentiam. Deinde qualitas ejusmodi nominum poneretur in essentia ipsa. Ex quo accideret essentiam genitricem esse & filiam. De hoc autem superius latius egimus ostendentes quia esse personale necessario est esse spoliationis ultimæ, & quod non habet ordinem illum prioritatis, aut posterioritatis ad ipsum esse essentiale. Non enim ullo modorum pater est prius persona, quam ipse sit essentia, nec è converso. Quemadmodum nec verè dicitur quod essentia animæ rationalis prior sit quam alia ex tribus viribus rationalibus concupiscibili, & irascibili. Quod totum diligenter considerantibus facile apparet quod ordo nullus invenitur inter eos, ordo dico essendi, sic nec operandi. Et si non esset apprehensio, dico faminæ, nihilominus esset motus ad ea quæ sunt virtutis generativæ: & sic de irascibili est etsi nulla sit apprehensio. Verum non cadit super aliquid determinate indubitanter, nisi particularis fuerit apprehensio. Nonnullos quippe iratos videmus, nec tamen ira eorum super aliquid determinate est, nisi per apprehensionem eis obviaverit, & tamen nihilominus ardent velut flamma, quæ non nisi seipsam consumit, donec aliquid obviet quod statim adurat. Sic est & de flammis, aut bestiis aut hominibus qui obviantes sibi per apprehensionem statim adurunt excandescentes in eos.

Exemplum affert trium virium animæ & probat non posse esse prioritatem & posterioritatem essentiam inter personas.

Sed revertamur & dicamus quia ordo qui videtur nobis inter vires illas tres animarum nostrarum ex accidenti est & in particularibus secundum se non æquævæ videntur. Hoc autem non dubitetur in summa illa Trinitate nihil omnino prioritatis aut posterioritatis posse esse cōparatione ipsius essentiæ altissimæ. ut videlicet prior sit ipsa Trinitas ipsa communi tribus personis essentia aut

è converso

à converso. Neque similiter inter quamque ex personis & ipsam essentiam altissimam possibile est esse ordinem hujusmodi. Impossibile est quippe inter duo quorum utrumque est spoliatissimum esse ordinem prioritatis, aut posterioritatis: quod enim spoliatissimum, atque nudissimum est, nihil potest habere prius se nisi per modum causæ fortasse: personis autem illis tribus nullo modo causa essentia altissima, neque illa ab illis vel ex illis est. Hoc igitur certum habeatur quare non per modum causæ præcedere potest eas essentia illa nec per modum simplicioris aut spoliatioris, quoniam & hæc, & illæ simplices & spoliatissimæ sunt in ultimo, & alius modus processionis reperiri non potest.

Nominatio & intentio paternitatis non est intentio patris.

Nunc igitur illud dicamus quoniam nihil debet prohibere intentionem qua pater pater est aut filius filius est, aut spiritus sanctus spiritus sanctus est abstrahere, & nominare paternitatem, aut filiationem aut spirationem, sive processionem; & quod nominatio aut intentio paternitatis non est nominatio aut intentio patris. Nec cogimur hoc dicere per hoc quod paternitas & pater sunt res una: sicut ostendimus in angulo, & superficie, & panno, & veste, & auro, & annulo, & quod non sunt ista unum numero per modum illum quo musicus, & medicus; quo hoc album, & hoc sedens unum nominant, licet denominatione diversa: neque musicum nominat propriè medicum, neque intentio ejus nominatio dicenda est, sed velut designatio ex accidente, neque esse musicum aut album est esse, aut esse quid, sed magis habere: Intentio igitur albi, & musici est intentio habentis aliquid, non quidditatis neque cujusmodi; qui enim dicit musicum non dicit quid, sed habens quid; intentio vero paternitatis intentio est ad modum quidditatis, & qui dicit paternitatem non dicit per se habentem aliquid nec esse paternitatem est esse aliquid, sed est revera, & esse quidem quid, & non similiter. Quare leviter inducti videntur qui intentionem paternitatis posuerunt intentionem patris; non enim cogere debuit eos hoc quod paternitas & pater res una sunt, sicut & exemplis & rationibus ostendimus. Sed neque hoc quod pater solus & nudus de se solo & nudo & per se solum & nudum absque ullo alio quolibet modo genuit filium; non enim cum dicimus paternitatem, aut generationem adfuisse, non dicimus aliquid aliud quam patrem adfuisse. In hoc ergo solo dissentire videntur quod paternitatem patrem vocant, illa ratione inducti quod pater & paternitas non possunt esse res nisi una.

CAPUT XL.

Quod sive paternitas concedatur esse ab alio, sive non, tamen oportet concedere filiationem esse ab alio.

Exemplo similitudinis ostendit nihil patri aut filio perire vel accidere.

ALij vero de paternitate volunt interrogari, eo quod esse paternitatem non dicant esse: & hoc utique rectè quoniam paternitatem destrui non est, destrui aliquid vel aliquod esse, sicut de similitudine supra diximus. Si enim intellectu nostro posuerimus unamquamque trium personarum à nullo esse, quemadmodum de patre ipso hoc certum habemus certum est hoc nihil omnino ibi perisse, quemadmodum in similitudine dicimus; nihil enim omnino perit albo perempta similitudine, perit inquam, aut acquiritur in se ipso. Similiter est quod revera iste jam non est pater, nec ille filius. Sed numquid perit quod vel esset essentiale alterutri eorum, vel accidentale abiit. Nihilomnino haberet filius in se quod modo non habeat neque pater; nisi quod patrē habeat filius quem modo non haberet, & ille filium: sed hoc non est eum amplius, aut minus aliquid habere in se quemadmodum & A, album, cum B, est album, nec amplius nec minus habet, quam cum non est album. Hoc excepto quod simile habet, quod aliter non haberet, sed habere simile non est ipsum habere aliquid in se.

Ostendit quomodo aliqui paternitatem nihil esse putaverunt quippe quæ ad nullum prædicamētum revocari posset.

Quod si quis quærat utrum esse paternitatem dicatur de patre, aut per essentiam, aut non per essentiam; & si per essentiam, nec actu igitur, nec ratione erit separabile ab illo, quod manifestum est esse falsum, quoniam nihil prohibet nos separare & abstrahere à persona patris paternitatem. Si vero dicitur de patre non per essentiam, restat igitur ut dicatur de eo per aliquem novem modorum: sed inter eos nullus magis videtur ei convenire, quam ad aliquid, & ita per modum eundem dicitur pater, & paternitas. Non videtur autem paternitas ad aliquid esse ullo modo, nisi eo modo ut dicatur paternitas alicujus paternitas: qua enim paternitas est non videtur esse ad aliquid, & si fortasse alicujus. Quare paternitati necessario assignandus est modus prædicari extra decem prædicamenta. Quod si paternitas secundum quod paternitas, nec quid est, nec quale, nec quantum, & ita de aliis, sed nihil horum est inquantum paternitas, inquantum igitur paternitas extra universitatem est, si tamen est inquantum paternitas. Ideo igitur nullum rectè sermonem de paternitate quidem admittere velle sibi visi sunt, & hoc exemplis superioribus refelli facile potest: esse quippe annulum, aut vestem nulli decem prædicamentorum congruere videtur.

Ostendit paternitatē ab alio esse non posse, nec à patre, nec à filio nec ab essentia.

Si autem interrogati fuerimus utrum paternitas sit ab alio, vel non sit ab alio cum esse relationis esse causatum merito videri possit non est assignare ut videtur à quo sit. Si enim à patre, non erit ipsa ipse pater; alioquin ipse esset sui ipsius: si vero ab alio aut à filio utique, aut ab essentia: & ita paternitas debebit filio quod pater est, quare habet à filio quod genuit ipsum, & ita filio ipsi generatio est. Quare ipse erit causa quare genitus est, & ita oportebit ipsum causam esse sui ipsius. Si vero essentiæ divinæ debet, pater quod pater est videtur utique de illa genuisse, & non de se magis. Deinde si paternitas à patre est utique aut causata, aut facta, aut genita, aut spirata: & ita aut filia erit si genita, aut donum si spirata, aut creatura vel factura, si causata vel facta.

An filiatio sit ab alio.

Sed quidquid sit de paternitate de filiatione necesse videtur esse ut ponatur ab alio esse; si enim ponatur non esse ab alio, qualiter verum erit filium esse ab alio? Nihil autem est ibi non ab alio, nisi aut essentia, aut pater ipse, aut fortasse paternitas. Quare poneretur necessario aliquid istorū esse filiatio ut filiatio. Deinde quonam modo poneretur ipsū esse filij personale esse ab alio, à patre scilicet, & filiatio quæ velut consequens ejus, & sequela, & post ipsum, poneretur non esse ab alio; quod si fuerit ab alio, necesse est ut assignetur ei modus essendi.

De modo quo filiatio est ab alio.

Quare aut nata, aut facta, aut creata, aut spirata videretur esse ab illo à quo est. quod si ejus esse nec est filiatio, nec est creatum, nec genitum, nec spiratum necesse est ut assignetur ei quintus essendi ab alio modus; modus enim causationis, si veri nominis est ibi causatio, adest secundum esse quo est filiatio à patre, & de patre; vel eodem modo ut filius, vel non eodem modo: quod si eodem modo prorsus est à patre, & de patre, ut filius; igitur erit filia, si enim spiritus sanctus prorsus eodem modo esset à patre, & de patre, ut filius, necesse esset ipsum esse filium: sola quippe differentia in modo essendi à patre prohibuit utrumque esse filiū. Quare si identitas in modo essendi sive procedendi à patre esset omnimoda necesse esset utrū que esse filiū

Quare filiatio erit filia, aut filius. Si autem non eodem modo sint à patre & de patre, assignabitur igitur modus procedendi. Nos autem si diceremus quod filiatio ab ipso patre esset, non tamen quod de patre sit, aut eodem modo à patre ut filius, audebimus dicere quoniam non immediate à patre est, sed velut ex consequentia, & per filium: Sequitur quippe filij personam filiatio, & est post illum ordine quem ibi fas est cogitare. Verum illud sciendum est quod esse filiationis ubi est filiatio non oportet esse sic causatum, ut factum aut genitum putari possit: hi enim modi specificantium esse sunt, & substantialium, & personalium quæ sunt utique esse secundum rem, & secundum veritatem ipsam rerum non eorum quæ rebus accident quodammodo & ex consequentia.

Exemplum in possessione vasis quid ipsa possessio sit.

Sicut est quod aureum vas possessionem alicujus dicimus, nec tamen esse quo possessionem alicujus dicimus, & quod esse dici debeat, sed magis accidit: licet intentio possessionis non sit intentio accidentis ex omnibus modis: non enim intentio possessionis est habere aliquid, sed magis sequitur ipsam habere, non videtur etiam possessio vasis vas ipsum esse, quoniam possideri non est ipsum esse, sicut nec possidere est esse ipsi possidenti; sed neque ex hoc quod possidetur vas ipsum aliquid in se acquiret, nisi fortasse dominium vel possessionem. Revera enim dominium habere & possessionem habere dicitur quod prius dici non poterat. Quia igitur ipsa possessio aut jus vocare potest, quid autem voluerint aliqui vocare jus non certum habemus; quoniam nihil habet Dominus vasis in vase nisi vas ipsum, & nihil habet in auro nisi aurum ipsum, habet autem jus in auro & in vase. Nihil est igitur ibi fingere quod ibi revera dicatur jus, nisi aurum ipsum, aut vas ipsum, nisi forte causa aliqua qualis est emptio, aut aliquid ejusmodi. Hoc igitur exemplo adjuvamur cum de filiatione interrogamur in hoc quod nullus modus causationis propriè, & secundum se assignari potest possessioni vel juri, ut creata vel facta vel genita videtur, si quis eam ut possessionem consideret: & hoc est quoniam esse possessionis nec fixum est, nec habens fixionem. His autem duobus debentur modi omnes causationum. Addemus autem lucidiorem & ampliorem his manifestationem cum de prædicamentis loquemur inquantū ad verā Trinitatē transferūtur.

CAPUT XLI.

De numero communi notionum.

Diversitas sententiarum circa numerum notionum.

De numero vero notionum ipsarum etiam dissentire videntur sacri Doctores. Alij quippe quinque, alij tantum tres ponentes, alij enim duas assignant patri proprias, innascibilitatem scilicet, & paternitatem, unam propriam filio generationē passivè sumptam, sive filiationem, unam propriam spiritui sancto scilicet processionē, unam autem, quæ & quinta est, communem patri & filio scilicet spirationem. Una quippe spiratione communiter & cōmuniter spirant spiritum sanctum. Alij autem solas paternitatem, filiationem, & processionem ponunt, dicentes omnino & rationibus astruere nitentes, innascibilitatem nihil esse novum præter aliam ex tribus, aut omnino nihil eam esse nisi forte privationem, aut negationem, de quibus nemo dubitat ipsas omnino nihil esse.

Rationes quibus aliqui contendunt astruere innascibilitatem notionem non esse.

Hæ igitur sunt rationes quibus possunt niti, quoniam intentio innascibilitatis aut est solum non esse ab alio, & hoc nihil est; aut est non esse natum, & hoc iterum nihil; & congruit etiam spiritui sancto: quare non erit proprium patris aut erit non esse ab alio cum aliquo alio. Quod si quis dixerit quod innascibilis est, qui non est ab alio; & qui aliis est principium essendi; aut intelligit per aliis creaturas solas, aut personas filij aut spiritus sancti solas, aut intelligit communiter alia. Quod si creaturas solas, intentio igitur innascibilitatis, & ratio congruunt essentiæ divinæ, ipsa enim à nullo est, & est causa communis omnium principium essendi, quare non erit innascibilitas notio patris propria. Si autem intelligit personam filij, & personam spiritus sancti per hoc quod dicit aliis, & illas solas intelligit, nullam novam notionem designavit, quoniam pater non est principium filio, nec spiritui sancto, nisi per generationem & spirationem quæ designantur per intētionem principij communiter. Innascibilitas igitur ut est, & inquantum est, nihil est nisi paternitas, aut spiratio quantum est ex parte notionis: scilicet ex parte hujusmodi quod non est esse ab alio, nec aliquid est, nec alicujus modi.

Idem alia ratione confirmatur.

Quod si & hoc dicatur quod innascibilitas est per rationem istam paternitas aut spiratio, non est ratio quare magis est altera quam reliqua; & ita neutra erit, vel utraque: Si utraque illa erunt una & eadem notio. Amplius, secundum hoc innascibilitas non erit alia numero notio, communiter namque dicitur principium filij & spiritus sancti in ratione innascibilitatis nec determinatur quod sic est principium. Quare per hoc quod est pater est principium in cōmuni. Nulla igitur est ei notio singularis quoniā ratio ejus non facit, imo non patitur eam esse singularem: paternitas enim eo ipso quod paternitas non est alia paternitas id est quam habet pater ad filium in essendo ei principium, nec illa est quam habet ad spiritum sanctum; sed in communi consistit principium, & principalitas in ratione innascibilitatis. Quare nec una notio erit numero innascibilitas secundum hoc nec duo, nec aliquid unum numero.

Respondetur expositioni admittentium innascibilitatem qui per, alia à patre, cetera intelligunt, etiam filium & spiritum sanctum.

Quod si dixerit quis, quod per alia intelligit universaliter ut à Deo, ut comprehendat filium, & spiritum sanctum; & quod intentio ejus est patrem innascibilem esse, hoc est esse principium omnium etiam filij, & spiritus sancti: hæc autem soli patri congruit principalitas universalis, & ei velut consequens est ipsa negatio quæ est non esse ab alio, sive non habere principium, non autem pars ejus est, nec illa ullo modorum neque ut pars in declarationem, sive rationem innascibilitatis venit, scilicet velut consequens unum, & satis rectè, sed potius innascibilitas secundum verissimam, & propriam, & perscrutatam rationem suam principalitas universalis est. Ab errore indubitanter cœpit reverti, sed verisimilitudine, non veritate; aut enim eadem principalitate universali scilicet à qua pater principium est, aut non: si sic, aut illa principalitate est pater, aut non: si sic, igitur est paternitas; nullo quippe modo pater pater est nisi paternitate, quare principalitas universalis erit, & hoc erat innascibilitas ipsa perscrutata ratione.

Probat per vocem alia omnia, & ipsos etiam filium & spiritum sanctum comprehendi non posse.

Ad hoc igitur per istam viam venitur, ut innascibilitas non sit alia nova notio à paternitate ipsa: si vero illa principalitate principium est ipsi filio, cum igitur juxta illos duos modos essendi principium duæ principalitates in patre sint, quæ etiam duæ notiones sunt, & duæ relationes, erunt necessario in Deo duæ correlativæ notiones: hoc autem multæ absurditates sequuntur. Primo excrescet numerus notionum in septenarium quia idem est ratiocinari in spiritu sancto & eadem via prorsus erit deducens ad hoc ut similiter notiones sint in ipso, eo quod necesse est patrem duobus modis esse principium ipsius eisdem prorsus rationibus. Deinde filium oportebit alio modo esse à Patre quam per generationem. Ad ultimum autem quoniam una est principalitas ipsa patri ad omnia una dico per modum omnem erit necessario correlatio in om-

† l. per creationem.

nibus. Quare idem modus essendi à patre erit omnium. Certum autem est creaturas nullum habere modum essendi nisi per † generationem : quare iste modus cogetur necessario esse filio & spiritui sancto. Alia igitur erit relatio principalitatis in patre ad filium & spiritum sanctum, alia ad creaturas, alia inquam incommunicans & specie & genere. Si vero ea principalitate universali non est principium filij, eodem modo nec spiritus sancti: aut igitur erit per illam principium creaturarum, aut non; si sic, & per eam non est principium filij, nec spiritus sancti, ut jam diximus, ergo solummodo creaturarum hæc autem principalitas congruit & filio, & spiritui sancto, & essentiæ communi trium personarum. Quare innascibilitas congruet filio, & non erit propria patris; congruet etiam spiritui sancto. Quare igitur erit ista notio in qua confunduntur tres personæ & ipsa essentia? Notio quippe à noscendo dicta est, hac vero à nullo dignoscitur.

Aliam similem expositionem refellit, quod innascibilitas patris non sit ad filium & spiritum sanctum & creaturas communiter.

Quod si dixerit patrem illa principalitate referri ad universalitatem omnium, non autem ad singula universitatis, quemadmodum & alibi contingit, quod servus aliquis est universitatis, vel collegij alicujus, nullius tamen de universalitate servus est ad totum enim pars dicitur, non autem ad partium aliquam, & pars universalitatis ad universalitatem dicitur, non autem ad partem. Hoc autem locum hic habere non potest, quoniam idem est Deo patri esse principiú, & esse actorem omnium; sed ut actor singulorum & principium negari non potest; nullo quippe modo dubitandum esse manifestú est Deum principium esse omnium, & actorem & ita quod nullus; quoniam fides est quod omnium & singulorum principiú est & nos idipsum in eis quæ præcesserunt certum fecimus. Propterea creatio operatio singularis † & citra singularem & particularem. Amplius certum est quod ab æterno non fuit Deus pater omnium principium, sed tantum filij & spiritus sancti, sicut nec creator nec conservator fuit nisi ex tempore. quare ex tempore cœpit esse author omnium ac principium: nihil autem incœpit esse Deus, nisi relatione & respectu creaturarum. Quare principalitas illa cœpit ex tempore, innascibilitas autem ab æterno est, ab æterno quippe pater innascibilis est.

† l. & citra singulare & particulare.

Aliam innascibilitatis rationē dilemmate excludit.

Si autem dixerit innascibilitatem patris perfectionem ejus, & plenitudinem fontalem copiosissimam qua ipse sufficiens est sibi, & etiam alijs: quam sufficientiam sequitur ab alio nihil habere, & alijs posse dare: eadem erit via de hoc quod dicit dare; quia dare erit univocum ad filium & spiritum sanctum scilicet & creaturas, vel non, hoc est quia pater revera dat filio ut sit, & spiritui sancto similiter, dat etiam creaturis esse: aut idem utrimque modus donationis, aut non: & redibit ratiocinatio ad id in quo eramus Si vero ex universali hoc est ex eo quod est dator in communi sive principium omnium est ei principalitas quædam quæ sistit in communi: nec est principalitas qua est principium filio aut spiritui sancto, sed est principium omnium in communi. Non autem sic quoniam sic ponere imprimis est ponere hominem qui non sit aliquis ex hominibus; cum hæc principalitas non sit aliqua ex principalitatibus determinatis particularitate aliqua: sed nihilominus cum paternitate pater principium est filio particulariter & insuper est ei principium principalitatis in communi cum spiritu sancto, & rebus omnibus creatis. Sic igitur ea principalitate particulari determinata est pater determinate, & ex correlatione filius est filius determinate: sed ex communi illa principalitate est pater principium in communi, & filius correlatione erit principiatus aut creatus in communi cum spiritu sancto, & rebus creatis. Hoc autem ponere error est & imbecillitas intellectus; quoniam universalitas & particularitas nullatenus multiplicant res, secundum numerum: non enim Socrates, & homo duo sunt ex necessitate, duo dico numero, licet fortasse ex ratione, & modo aliquo. Ad hunc modum principalitatem aliquam individuatam non oportet duo esse numero.

Sententia authoris de innascibilitate.

Sciendum autem quod omnis assignatio, quæ soli patri congruit principium est filij, & spiritus sancti; non tamen hac assignatione designatur notio: notio enim est certa & individuata proprietas qua dignoscitur aliqua ex personis ab alia. Intentio igitur qua pater principium omnium dicitur non est intentio notionis. Manifestum autem est jam ex his quæ diximus quod innascibilitas non est notio per intentiones suas quas persecuti sumus. Et qui voluerit intentionem innascibilitatis declarare, vocabit eam fontalem, aut absolutam plenitudinem, aut primitivam: & hoc est ad filium relata fœcunditas, aut paternitas, aut generatio: ad spiritum sanctum autem largitas, aut benignitas, aut spiratio: ad creaturas autem absolute creatio. Et est una res numero & subjecto fœcunditas, & largitas ejus quia & ipsemet: sed tamen ad filium fœcunditas est, ad spiritum sanctú autem benignitas, & hæc eadem ad creaturas creatio. Ex una quippe fontali plenitudine paterna & hausit filius, & spiritus sanctus; totum quippe quod habebat fontalis illa plenitudo uterque obtinet, ab illa enim, & de illa hauserunt. Creaturæ autem etsi ab illa, non tamen de illa, sed de nihilo Hanc autem plenitudinem designant illa negatio quæ est non esse, aut non habere ab alio, & affirmatio quæ est dare alijs: sed datio non est intentio innascibilitatis, etsi res una sint, quemadmodum & pater & divina essentia. Innascibilitas autem non est ad aliquid; quoniam & plenitudo fontalis ad aliud non est, nec dicitur nisi forte alicujus habentis: scilicet videtur secundum ordinem intelligentiæ nostræ innascibilitas præcedere dationem, & quædam ei causa esse; de plenitudine quippe datio esse fierique videtur.

CAPUT XLII.

De diversitate notionum.

Innascibilitas nō est ad aliquid.

Difficultas igitur hæc qua multi se involverunt, inde est quod innascibilitatem declarant per ea quæ sunt ad aliquid, cum ipsa ad aliquid non sit. Demum utuntur argumentationibus illis tamquam essentialia essent. Hæc igitur plenitudo fontalis quæ prohibet patrem emanationem aut fluxum esse, & ex qua patris emanatio quædam est filius, & fluvius; spiritus sanctus torrens; & creaturæ nutus, ut dicit B. Augustinus. Ipse Pater est innascibilitas, sicut & paternitas, & spiratio: verum ipsa esse paternitas dicenda non est; quoniam illa non est ad aliquid, ut diximus, & paternitatem ipsam præcedere videtur, & esse causa quædam secundum ordinem nostrum intelligendi: sed principalitas ipsa necessario aut divideretur in paternitatem, & creationem; aut erit subjecto una cum his tribus. Distinguendum igitur erit inter innascibilitatem & paternitatem; quoniam hæc ad aliquid, illa vero non; & individuata proprietas, illa vero commune quiddam ad tres quas assignamus & hic modus congruentior est ad servandam uniformitatem judicij in his quæ sunt circa notiones. Verum qui dixerit plenitudinem istam ad filium fœcunditatem esse, ad spiritum sanctum benignitatem, sive spirationem, ad creaturas autem creationem seu aliam intentionem convenientem ei relatione creaturarum, non errabit; nec ex eo cogetur dicere, quod paternitas,

Citatur locus B. Augustini 2. parte 1. partis de universo his verbis. Nutus tui sunt omne creaturarum decus.

& innascibilitas sint eadem notio; quoniam esse relationis est ad aliquid se habere: quia igitur ad aliquid se habere est paternitatis, quantum ad filium, vel filiationem; ad aliquid est spirationis quantum ad spiritum sanctum; necessario aliud erit esse istius, aliud illius. Si autem aliud esse, & aliud ens secundum illud esse. Hic igitur erit modus distinguendi innascibilitatem ab alijs, & hic modus erit eam confœderandi & uniendi cum alijs, & in neutro est, ut supra multoties explicavimus.

Quod non sequatur aliqua notio in spiritu sancto contraria innascibilitati in Patre.

Quoniam autem contraria sequuntur personam spiritus sancti eis consequentibus quæ assignavimus innascibilitati, sequitur enim personam ejus esse derivationem flumen seu emanationem ex alio, & negatio illa quæ est non dare per modum quidem quo pater dat ipsi & filio id est neque per generationem, videri possit alicui quod contraria notio innascibilitati assignãda esset spiritui sancto. Sciendum autem quod derivatio, aut emanatio, aut spiratio sequitur spiritum sanctũ ita scilicet ut eis ipse causa sit aut causam illarum in se habeat. Quin potius sicut generatio in se causa est generatis apud nos, & via quædam eis ad esse quod per generationẽ acquiritur, sic & datio donis quæ apud nos sunt; datio enim quædã generatio est quodammodo primi doni apud nos, & primi dati, quod est amor noster gratuitus. Datio quippe amoris amatio ipsa est. amatio vero amoris aut spiratio aut generatio secundũ largam apud nos intentionem. Si igitur spirationem intelligimus in spiritu sancto ad modũ generationis in filio, non autem quod spiratio ullomodo generatio intelligi possit; hoc enim in præcedentibus transivimus, sed illud sicut via, & exitus spiritus sancti est à patre & de patre. Quare per intentionem qua est spiratio aut generatio ultimo in motu magis secundum ordinem intelligentiæ nostræ præcedit hæc quidem filium, illa vero spiritum sanctum, quam sequatur. Processio igitur non videtur ullo modo sequi personam ipsam spiritus sancti, sic neque generatio filij, velut motus considerata dico filiatio, non ut filiatio in quiete scilicet considerata videtur utique sequi personam filij, & velut accidere ei.

Comparatio processionis passive sumptæ in spiritu sancto cum innascibilitate patris.

Quod si quis dixerit eodem modo processionem seu donabilitatem passive cõsideratam in quiete sequi spiritum sanctum. Sed processio secundum modum istum non sequitur spiritum sanctum alia de causa, nisi quia hæc persona est, hoc est ratione sui esse personalis. Et similiter dicimus de filio quia filiatio non sequitur ipsum nisi ratione sui esse personalis; quia enim à patre, & de patre per generationem, ideo filius: & spiritus sanctus, quia à patre aut filio & de patre vel filio per modum dationis, ideo procedens. Pater vero quia fœcundissimus aut fertilis ideo generat, ideo pater. Unde licet non aliunde sit ei sua fœcunditas, & in se fœcundus sit, cum expresse fœcunditati debeatur generatio & plenitudini emanatio. Unde per intentionem ipsius esse sui personalis quod utique per omnia simillimum habet spiritui sancto, scilicet per fœcunditatem naturalem quæ eum ipso est debetur ei paternitas aut generatio. Et indubitanter secundum ordinem intelligentiæ nostræ fœcunditas, aut fertilitas generationem præcedit. & causa eidem esse videtur apud nos, & ibi secundum ordinem intelligentiæ nostræ. Sed esto quod fœcunditas paternitas ipsa sit etiam per intentionem quæ est paternitas, & quæ fœcunditas est; fontalis tamen & paternitas, & innascibilitas non erunt ipsa ut diximus paternitas. Quod si recta ratio ejus quod est notio & intentio primitiva attendatur, nihil prohibet privationem esse notionem eo quod per ipsam dignosci res habeat, cujus notitia quæritur, sicut est in exẽplo illo de ove non signata, quæ eo utique quod non signata est à signatis dignoscitur in non habendo utique quod habet aliæ, nõ in habendo aliud quam habeant aliæ.

Cum & ipsis negationibus sicut & affirmationibus res dignosci possint numerum quinque notionum nihil augere prohibet

Quia igitur dignoscere est per vias duas, per differentias scilicet ipsas quæ in dignoscendis diversæ sunt ut est in albo in nigro; & per hoc quod aliquid inest, vel adest quolibet modo alteri quo non adest, vel inest eo modo reliquis; nec minus unum dignoscimus, aut distinguimus per privationẽ, & habitum, sive per affirmationẽ, & negationem, quam per habitus solos, aut affirmationes solas; nihil prohibet æque privationes, & negationes notiones esse, atque habitus, & affirmationes. Hoc autem abhorrent qui modos, & vias distinguendi neque distinguere, neque dignoscere sufficiunt. cum tamen vulgaribus, & rusticanis exemplis ita esse edoceantur etiam inviti. Plures ergo esse notiones quam quinque nihil prohibet, quas determinavimus; quoniam major numerus notionum nihil majus, aut minus addit, nec minor aliquid detrahit. Verum perscrutandum erit hoc diligentius, cum de prædicamentis agemus.

CAPUT XLIII.

Quod Pater & filius una spiratione producunt, & spirant spiritum sanctum.

Probat spiritum sanctũ à patre & filio cõmuniter procedere propter æqualitatem filii cum patre.

INterim breviter ostẽdere tentabimus unã esse spirationẽ qua pater & filius spirant spiritũ sanctũ. Inde est quoniam unus est ipse spiritus sanctus, uno modo per omnẽ modũ spiratus communiter & cõcorditer ab ambobus, quemadmodũ una est per omnem modum datio communis exterior patris & filij. Omne enim quod dat pater dat filius, & una eademque datione; tanta enim est unitas & naturæ, & amoris necessario inter patrem, & filium, ut omne quod à patre est necessario à filio sit, & nihil omnino à patre sit quod ipse non velit esse à filio æqualiter, & eodem modo prorsus. Hoc enim & natura in patre, & filio carnalibus cogit, ut totum quod est à patre liberalitatis, aut probitatis totum velit pater esse à filio, nec minus quam à se; imo si potest & ubicumque potest mavult, quod ascribatur ad gloriam filio, quam sibi. Propter hoc igitur ipse primus, ac summus pater necessario vult spiritum sanctum esse æque à filio, atque à se, & modo prorsus eodem Si enim exterior omnis processio una est à patre, & filio una numero processione procedit ab illis; una quippe creatione creatum omne quod creatur ab ambobus nulla alia creatione creatur à patre, & alia à filio; nullius enim possibile est duos esse creatores secundum idem esse.

Idem probat ex cõmuni creaturarum processione à tribus personis, & variis exemplis.

Ad hunc modum se habet & in exterioribus alijs processionibus, omnia enim dona quæ procedunt in creaturas, ab ambobus procedunt communiter, & concorditer una numero processione: quare multo fortius necesse est primum donum communissimè, concordissimeque una numero ab illis processione procedere. Magis quippe necesse est uniri propinquiora principio, elongatio quippe multiplicativa, & ingrossativa circumvestionibus, & conditionibus multis. proximitas verospoliativa, & ut ita dicã subtiliativa reducensque ad unitatẽ principij: de qua re aliquid superius nos meminimus. Propter hoc autẽ quod filius hoc habet à patre ut ab eodem procedat spiritus sanctus, pater vero à nullo habet ut ab eo procedat spiritus sanctus, non oportet aliũ modum processionis esse quo procedit à patre, aliũ quo procedit à filio. Non enim alio modo disgregatio visus à corpore, alio modo à superficie, nec alia est disgregatio à corpore albo, alia à superficie alba, una enim numero disgregatio visus in oculo fit, & à superficie & ab albedine: nec habet superficies ab albedine ut disgreget alia disgregatione, aut alio modo, iste

enim

enim oculus & una disgregatione disgregatur, & uno modo ab albedine & ab albo, sive à corpore, sive superficie; licet superficies, & corpus hoc habeant ab albedine. Non igitur quod albedo de se, vel à se disgregat hoc cogit aliam esse digregationem, aut disgregandi modum ipsius albedinis, quam ipsius albi, quod utique hoc idem idest hanc eandem disgregationem habet ab albedine. Et hoc utique generaliter sic se habet ubique esse: sive dantis, sive recipientis una est operatio: sicut in sole, & luce ejus una illuminatio, & unus modus illuminandi, & unus dies, & modus diei per omnem modum ab ambobus est; ab igne & calore est una adustio, & unus adustionis modus omnino in lignis. Hæc enim exempla sunt B. Augustini de patre & filio; ut enim lux à sole, sic filius à patre, ut calor ab igne. Similiter possunt & de his accommodatiora exempla multa reperiri.

Quomodo intelligi debeat esse unus spirator.

Sed neque una numero spiratio cogit unum spiratorem esse patrem, & filium; unum dico spiratorem tamquam unam personam; sicut neque ex exemplis prædictis una illuminatio aëris, sive dies unus nulla ratione cogit solem & lucem suam unum esse quolibet modo, aut ignem & calorem suum. Et fortassis autem & tropo & modo sicut unum principium spiritus sancti dicuntur pater & filius, sic & unus spirator ejusdem dici possunt. Verum sicut unitas ibi ad principationem, sic hic ad spirationem refertur. Quemadmodum usualiter dicitur quod aliqui duo unus dominus sunt ejusdem servi quem possident pro indiviso. Ubi manifestum unitatem referri ad dominationem, sive ad dominum non ad dominantes ipsos. Unde intentio relationis est unus dominus, idest unius dominationis ad unum servum, sive unicè & singulariter dominantis. Ad modum istum se habent principium id est una principiatio quæ intelligitur velut gemina substantia plurale est secundum istam intentionem, qualitas vero singularis; duas quippe personas substantia sua colligit sub una principiatione. Sicut in hoc nomine dominus manifestius videtur quando diximus quod isti duo sunt unus dominus istius servi.

Non posse spirationis unitatem exponi in sententia eorum qui personas nisi notionibus differre non credūt.

Hoc igitur non dubitetur esse sive verbis nostris, sive alijs quis rem explicare voluerit. Magis autem urget istud eos qui personas nisi notionibus differre nullatenus credunt, contra quos latius in præcedentibus disputavimus: si enim non sunt duæ personæ pater, & filius nisi dualitate, ut sic dicatur notionum suarum quæ sunt paternitas, & filiatio, necesse igitur est eosdem unam esse personam unitate notionis quam spirationem esse dicimus. qualiter enim illæ suæ diversitate diversificabunt eos, & hæc sua unitate eosdem non uniet; cum oppositorum oppositas causas, & effectus esse dubitari non possit. Quare accidere videbitur eis patrem & filium ex modo, & causa altera unam esse personam.

Quomodo intelligi debeat quod pater & filius dicuntur se diligere spiritu sancto.

De hoc autem quod pater, & filius diligere se dicuntur spiritu sancto, cum diligere sit eis esse; licet ex sacris doctoribus multi & magni ablativum non causaliter, sed indicative, sive in causam indicationis interpretantur, ut dicant spiritū sanctū indicium certum, & causam manifestā patrem diligere filiū, eo quod cōmuniter & concorditer ab illis procedit, & propter hoc esse dilectionis communis amborum est essentiæ. Verum quidem dicunt secundum intentionē relationis, sed explicare ad perfectum & liquidum non videntur. Quoniam autem non dubitetur spiritus sanctus amor esse patris & filij, & hac nominatione vocant eum sacri doctores & expositores omnes, certum est nihil prohibere, quin prædicetur per verbum diligendi cum dicitur pater diligit filium; quod si est, sublata est omnis dubitationis difficultas. Quis enim dubitat duplicem esse communionem inter patrem & filium, & eos unum esse naturaliter, sive per essentiam, & insuper inter eos esse communionem amoris? & hanc utique unitatem, sive communionem amoris oravit suis 17. Joannis. *Pater serva eos ut sint unum sicut & ego & tu unum sumus.* Sint inquam, unum unitate, & communione amoris, sicut ego & tu. Priorem enim unitatem, scilicet essentialem, qua ipse & pater unum sunt, & unus solus, ac verus Deus quis eum orasse deliret? cum eam sciret impossibilem, & ipse una cum patre multos eos, & ut multitudinem orasset, quasi vellet confundere in unum, quos in multos discreverat. Nulla vero causa est, ut dilectio nominetur, & per hoc nomen dilectio agatur de ipso: cum & verbum diligendi non significabit ipsum, sed neque ars neque ratio patitur hoc, ut per alterum conjugatorum significetur alterum, alterum vero minime cum necesse sit alterum conjugatorum dici quatenus & alterum. Dicamus igitur quod pater diligit filium amore qui est amborum communis essentia, ut est utique amborum, & amor qui est spiritus sanctus & neuter eorum. Unde vere dupliciter unum sunt pater & filius, & duplicem coronam habent, & sic dupliciter se diligunt naturaliter scilicet, & essentialiter quod idem est, & gratiose, ut sic dicatur. Quod igitur dicitur Pater diligere filium spiritu sancto amor est utique gratiæ, quæ est amborum commune in utrumque donum, & communis in alterutrum amplexus, & est in utroque, neuter tamen eorum est. Vinculum igitur gratuiti amoris prædicatur quando dicitur pater diligere filium spiritu sancto, & quid sit vinculum istud ablativi determinant.

CAPUT XLIV.

De diversitate prædicamentorum & modorum loquendi Deo attributorum.

Quod in Deo tria considerari possint vel essentia, vel personæ, vel comparatio personarum.

NUnc autem ad prædicamenta & locutiones quibus de Deo loquentes utimur & quas à cōsuetudine nostra ad ipsum transferimus transeamus, & regulam fidei etiam in ipsis sermonibus, non solum in rebus observare & diffundere sciamus. Primum igitur dicendum est quod de Deo loquentes aut per se de illo loqui necesse est, hoc est sine comparatione creaturarum, aut in comparatione aliqua de illis. Quod si de Deo sine respectu, & comparatione creaturarum loquimur, necesse est ut aliquid eorum quæ sunt significetur. quæ autem ejus sunt non possibile est excedere ternarium; omne quippe quod ejus est aut essentia ejus est, aut personarum aliqua, aut personarum invicem comparatio, sive differentia quam notionem vocari diximus: hoc est aut essentiam ipsam divinam significant, aut personam, aut notionem. Et hoc est quoniam nec fingere etiā nobis est possibile ad Dei esse secundum se nisi ea quæ determinamus. Quod si alia via istud ostendere licet dicimus, omne quod ibi est, hoc est, in summa Trinitate aut commune esse trium personarum, aut proprium alicujus illarum, & omnino quidquid ibi dicitur per modum istum, & communiter, & proprie dici necesse est. Quod ibi communiter dicitur sola essentia; nihil enim aliud communicant, vel duæ ex personis, vel omnes ad invicem nisi essentiam, nisi forte communem aliquam notionem quemadmodum pater, & filius spirationem communicant. Nos autem hoc dicimus quod personæ scilicet per se nihil omnino communicant nisi essentiam illam altissimam, spiratio autem & aliæ notiones non communicantur secundum se à personis, quoniam nec insunt secundum se; non enim iste, ut demonstretur Pater, spirator

est spiritus sancti, secundum quod est iste, est secundū se: & hoc est quoniam eo ipso quod est iste, essentia est; hoc est quidquid habet iste inquantum iste demonstrato patre, quidquid, inquam, habet commune cum filio per modum eumdem essentia illa altissima est. Fatendum enim est quod pater inquantum iste Deus est, & filius inquantum iste & inquantum hæc persona Deus est; alioquin accideret ei ut Deus esset. Si enim inquantum iste nihilominus inquantum pater longius quippe videtur intentio patris ab intentione essentiæ. Quare si non secundum propinquiorem inest ei ut Deus sit nihilominus secundum illam quæ remotior est, absit autem hoc à cordibus fidelium.

Idem quod supra & quod essentialia præ dicentur in quid.

Redeamus autem ad id in quo eramus & dicamus, quia omne quod communicant secundum se communicant, & comparatio aliqua earum ad invicem est Si quid vero proprium habent: aut secundum se est eis proprium, & hoc non potest esse nisi esse personale uniuscujusque earum; aut erit eis proprium non secundum se, & hoc erit eis necessario ad modum comparationis relativæ; alias enim in ipsas personas, vel communem earum essentiam prædicationes earum cadere impossibile est, cadere inquam in eas secundum se, nisi per modum quem suo loco determinabimus. Quare necessario prædicationes & locutiones omnes quibus de Deo secundum se, hoc est sine respectu, & relatione ad creaturas loquentes utimur ternario prædicto claudi necesse est. Omnes igitur sermones hujusmodi aut essentiales, aut personales, aut comparationes sive notionales esse necesse est: essentiales enim ad prædicamentum pertinere, & quod quid dicitur sua prædicatione determinare. Manifestum interroganti namque quid est personarum quælibet, rectissimè respondebimus, quoniam Deus est, & quoniam creator est, & quoniam Dominus est, aut omnipotens. Hoc autem secundum intentionem principalem, & secundum id quod nominatum dicimus; *Vnus enim Deus & pater omnium nobis est.* Quod si ad essentiam non pertinent nihil prohibet tres Deos, aut Dominos dicere, sicut nec prohibemur tres personas dicere. Dignoscuntur autem quod hæc essentialia sola de tribus personis in summa dicuntur per modum istum, tres personæ sunt unus Deus, unus Dominus, & omnino nullum eorum cum adjectione pluralitatis prædicare potest: & fortasse nullum eorum; quod amplius est, plurale habet; imo quod est eorum proprium tantum & nulli alij secundum illam dico rationem communicabile est. Unde tres dij, aut Domini, vacua, & cassa intentio est; cum enim unus numero per omnem modum sit qui Dominus, & Deus dicitur nihil omnino habet intentionis intelligibilis, quod dicuntur Domini; ex uno quippe aggregato, nec actu, nec intellectu fieri potest, cum unum per omnem modum esse intelligatur. Cum enim dixerimus Deus & Dominus, si de eodem agatur utrumque, per hanc intentionem Dominus nulla est aggregatio nec actu nec intellectu, cum omnino nulla intelligatur fieri additio cum idem per modum eumdem eidem ex omnibus modis suis addi actu vel figmento cogitationis impossibile sit. Nisi quis diceret repetitionem additionem, vel aggregationem esse, quasi dixerit ter idem aggregationem, aut additionem ejusdem ad se fieri, nesciens aliud esse ter idem nominare, aliud nominationem facere sive aggregationem.

1.Cor.8. & Eph.4. 6. Quæ ad essentiam non pertinent pluraliter dici possunt essentialia non item.

Impossibile est fingere pluralitatē in eo quod modis omnibus unū est.

Item quoniam impossibile est imaginatione sua, vel cogitatione fingere pluralitatem in uno, quod per modum omnem intelligitur unum. Cum enim per modum omnem unum ponitur, necessario nullo modo multa: quare si in eo quod unum ex modis suis omnibus unum ponitur, quocumque modo fingitur pluralitas, fingitur in eo quod nullo modorum est multitudo, sive pluralitas: Quare fingeretur circa unum aliquid, & in uno per omnem modum contradictio. Hoc autem intellectus qui fictionem istam recipiat nondum creatus est, nec potest hoc quisquam dubitare, nec intra se potest intellectus fingere fictionem istam.

Creatori & creaturæ non potest competere eiusdem rationis dominatio.

Palam igitur est cum dicitur Dominus, & Dominus, sive numerando, sive aggregando, si de eodem agitur nullomodo pluralitatem non solum esse fingi posse. quare si hoc intelligatur idem fieri per hanc dictionem, Deus, nullus intellectus est qui fingere possit. Si vero non de eodem per modum omnem agitur per hoc nomen, Dominus, ut cum scilicet primo, & secundo dicitur Dominus, & Dominus. Agetur igitur de Creatore, & creatura simul, quæ si univocari possent hoc est in unum nomen & rationem convenire, habere plurale hoc nomen, Dominus, nihil prohiberet. Verum hoc est impossibile ut in unum nomen & rationem conveniāt, & hoc est quoniam dominatio creaturæ non est nisi, aut instrumentum Dei, & hoc cum legitime dominatur ipsa creatura; aut est tyrannica & violenta; & hoc quotiens grassatur, aut sævit in subditos aut varietas tantum est & hoc quotiens solo nomine dominationis contentus est qui dominari dicitur. Nihil autem istorum in unam notionem convenit cum dominatione divina. Sufficit autem nobis testimonium prophetarum qui tam crebro *Dominus nomen illi.* Deinde autem sufficiat nobis testimonium Domini dicentis. *Ego Dominus hoc est nomen meum.* Quod utique non dixisset nisi proprium nomen esset de communi quippe nomine nullus verè dicere potest hoc est nomen meum.

Quomodo differant Dei & creaturarum dominatio

Quod si quis quærat utrum aliquid significetur illa locutione, *& tamen non tres Dii.* Respondemus hanc esse intentionem ut oratio illa tres Dii aut tres Domini nihil verum significare intelligatur; quia non est verum aliquid hic, vel aliqua tali locutione & oratione significari posse, videri posset superficie tenus solum videre sufficienti, eis autem qui intus videre possunt, atque manifestè omnino, nihil significari oratione quæ velut affirmatione negatur ibi, quæ quidem oratio aliquid significare videtur cæcutienti intellectui, & exterius adhuc hærenti propter consuetudinem qua adhuc involutus est. Non enim discernit adhuc intentionem ejus quod est, Dominus, apud nos recta intentione qua ipsum accipi necesse est, cum ad dominantissimam majestatem transfertur. Ipse quippe absolutè & simpliciter Dominus & est, & dicitur verum: Creatura nec simpliciter, nec absolutè, sed tantum ex delegatione dominatur, scilicet tantum dominari dicenda est in eo quo magis servit; legitime quippe imperare magis servire est Deo, & etiam subditis quam dominari vel imperare. Quod autem fideles eidem subsunt velut medico quidem, & curatori, non autem ut Domino, sed tantum propter Dominum unum in ipso præside vel præposito suo subsunt, ut ita dicam, Domino. Unde & ipse qui præesse dicitur velut portitor est, & interpres divinæ voluntatis, non autem suæ imperator. Quod si timore ei subsint aliqui non ei quidem subsunt, sed pœnæ quam utique timent. Unde tota eorum obedientia redemptio quædam est à pœna, quam per obedientiam contendunt effugere: si vero aliquo modo familiari, aut spe, emptio est quæ se operit obedientia finis quippe amoris illius & spei hujusmodi obsequiis velut emitur. Est igitur interius negatio quæ obedientiam, aut servitutem exterius se mentitur. Sed dimittamus hoc certum habentes quod omnino omne nomen essentiale proprium est ipsius essentiæ, commune autem personarum, hoc est communiter dicibile de personis. Si autem proprium est,

est, necessario cum nomen essentiæ sit, non habebit plurale secundum eam utique rationem qua nomen est ipsius essentiæ. Inde igitur scietur essentiale non esse quod habet quolibet modo plurale.

Non possũt esse duo dij aut duo principia nec hoc potest concipere intellectus quilibet.

Qui autem duos Deos & duo principia posuerunt exterius pluralitatem fingunt, interius enim impossibile est. Si enim intelligunt principium per intentionem ejus absolutam, necessario intelligunt ipsum purum, spoliatissimum esse, simplexque in ultimo esse, aut spoliatissimum quod dividi quolibet modo impossibile est; non enim resolubile est in simpliciora, & rudiora, cum ipsum sit spoliatum, & simplex in ultimo; nec in particularia, cum hujusmodi divisio per adunationem necessario fiat, dividentia enim necessario abundant ab ipso diviso: quare utrumque eorum est spoliatum, aut nudum in ultimo, hoc autem est quod nihil est. Necessario enim aut communicant ipsum esse, aut non communicant: quod si communicant, bonum igitur & malum quæ necessario sunt post suum esse., aut accidunt ei aut inerunt essentialiter. Quod si insunt essentialiter: neutrum igitur secundum perfectionem sui esse est principium, cum sit adunatum essentialiter ex esse & altera differentiarum quæ sunt bonum & malum. Si vero accidunt differentiæ illæ, non erit principium malorum essentialiter malum, quod tamen ipsi ponunt. Quare manifestum est ipsos interius non loqui, cum verborum suorum interiora non ponunt. Si enim secundum interiora sic ponerent, viderent utique esse, ante quod non est aliud, secundum se non esse multiplex, neque multiplicabile; quoniam neque per essentialia superaddita multiplicabile est, cum ponatur principium absolutè, sed non ut pars, sed per modum principij agentis, nec ullomodo compositum intelligatur, nec actu scilicet, nec potestate: quare nullo modo receptibile, scilicet adunationis essentialis. Bonum vero, & malum non possunt secundum errorem istum eis adesse per modum accidentium, cum ipsi ponant essentialiter alterum bonum, alterum malum. Palam igitur ex istis, quod exterius tantum habentes, rem istam ut est interim non vident. Sed sive videant eam, sive non, verum esse necesse est principium non esse hoc modo multiplicabile, nec posse hoc fingere intellectum qui interius intueri sufficiat. Quod si illi illa fictio est impossibilis, multo fortius cæcutienti intellectui, & de veritate ipsa vanissimè somnianti. Planè igitur dici debet, quod qui dicit duos Deos, aut tres exterius loquitur, & non interius, & sine intellectu hoc dicit, si secundum veram rationem ejus quod Deus est Deos dicere intendat: si vero secundum rationem alteram hoc fortasse possibile est, nec contradicimus. Quoniam igitur nec multa principia, nec multos Deos, nec multos Dominos possibile est esse, sed nec intelligi, nec fingi, inutilis autem prorsus est significatio qua uti impossibile est. Nomina igitur illa nihil penitus significant secundum veritatem, quare singularia eorum propria sunt significatione, & essentialia, hoc est essentiæ altissimæ nomina singulariter eam & propriè nominantia. Hæc autem regula de substantivis est.

De essentialibus adjectivè sumptis an pluraliter dici possint.

De adjectivis quippe quibus essentia divina adjectivè prædicatur fortassis possibile est, & ea pluraliter habere & pluraliter putari secundum analogiam nominum adjectivorum, adjectiva quippe confusa sunt quantum ad prædicationem suam, sic quod numerum non discernant, ex eo quod pluralia dico, nisi hoc cogat ea facere principalis significatio; sicut est in numeralibus, quæ principalitate significationis suæ numerum necessario determinant. Unde albus & grammaticus non magis unam albedinem, aut grammaticam prædicare habent quam multos & in plurali & in singulari. Unde & cætus Philosophantium dicitur Grammaticus non ab una numero grammatica. † Grammatica enim nata esset fieri & commune in multis, verum diceretur, isti sunt grammatici ab una numero grammatica.

† Si enim Grammatica nata esset fieri una & communis in multis.

Ipsa etiam essentialia pluraliter dici possunt si nomine adjectivo prædicentur.

Sic volunt quidam quod tres personæ rectè dicuntur omnipotentes adjectivè, licet prædicent omnipotentiam quæ utique divina essentia est. Nec obstat quod divina essentia cum una per modum omnem sit pluraliter prædicatur sicut nec in exemplo quod posuimus per modum istum. Quod autem dicitur in Symbolo non tamen *tres personæ omnipotentes sed unus omnipotens* intelligitur, hæc dictio omnipotentes substantivè, & ne hoc quis abhorreat dicitur in Cantico Exodi 21. *Omnipotens nomen ejus*, cum non possit esse nomen, omnipotens, nisi substantivè captum; adjectivè quippe acceptum nullius nomen dici debet, sed nec aliquid nominare, magis vero & congruentius dicendum est denominare. Recipiendum igitur videtur tres omnipotentes, tres sumpti substantivè, & omnipotentes adjectivè, quia si omnipotentes substantivaretur, ad personas etiam substantivè reciperetur; sed neque necessaria est nobis hujusmodi substantivatio, neque recipienda est; ab omni enim specie mala abstinendum est, nec tantum cavendum redargui. Ubi igitur vocabula posita sufficiunt nobis ad exprimendas intentiones nostras supervacuum est nova ponere & confingere. Nulla autem est adeo notæ & evidentis falsitatis locutio cui vera significatio imponi non possit: non tamen faciendum est nobis quibus per Apostolum præcipitur *Prophanas vocum novitates devitare.*

De vitandis novis vocabulis & de iis qui vel participatione vel imitatione Dei & Domini vocati sunt.

Quod si quis improbus instet ut novas imponamus significationes vocabulis, cum de rebus agitur quibus declarandis, & differendis, jam positæ sufficiunt, hic non veritatis intentione studere, sed aut subversioni, aut ostensioni sapientiæ, quam in hoc ipse se indubitanter non habere ostendit. Interim ergo hoc suasisse sufficiat quod Deus & Dominus non possunt univocè dici de uno, & de altero non essentialiter, sive secundum participationem licet enim dii multi & domini multi dicantur, hoc tamen aut participatione dicitur, sicut illud Psalmi. *Ego dixi dij estis*, &c. & in Exodi 9. capitulo. *Ecce constitui te Deum Pharaonis*, aut imitatione aliqua divinitatis sive divinæ naturæ, ut angelos bonos & malos Deos: & *solem & lunam rectores orbis terrarum Deos putaverunt*, ut legitur Sapientiæ 11. eo quod immortalitate, aut futurorum, & occultorum prædictione divinam naturam imitari viderentur.

CAPUT XLV.

De prædicatione personalium.

Quod pluralitas ex personis singularitas vero sit ab essentia.

Personalia vocabula dignoscuntur è contrario ab essentialibus, pluralia quippe sunt, & pluraliter de Deo, hoc est de essentia divina dicuntur. Hoc autem est principium quoniam de tribus personis in summa, aut de dua-

H

bus singulariter dici non possunt, & hoc est quoniam nullo modorum multæ sint tres divinæ personæ nisi personaliter, nullo modo unum nisi essentialiter: quare omnis pluralitas quæ de Deo prædicatur personalis est, & omnis singularitas de tribus personis possibilis essentialis est; nullo quippe modo Deus est plures nisi personaliter, nullo modo est unus nisi essentialiter. Quare quidquid ut ita dicam plures de ipso ponuntur, personale est, & quidquid unum per modum eumdem ibi est, essentiale est; quoniam nec alius modus ibi pluralitatis, nec alius singularitatis reperiri potest. Omnino igitur pronomen masculini generis personale est; unde & nos dicunt tres personæ in 3. Geneseos *Ecce Adam factus est sicut unus ex nobis*.

De variis pronominũ masculinorum & neutrorum prædicatione.

Rectè igitur dicitur hi tres, & isti tres, & alij sunt, & iste, & isti, & ille tertius; cum adjectiva ordinabilia non substantivantur, ut primus, secundus, & tertius. Et prima enim, & secunda, & tertia persona rectè dicitur. Pronomina vero neutrius generis essentialia sunt. Unde nec ista, demonstrata essentia dici potest pluraliter retento pronomine, nec similiter hæc. Essentias autem multas ibi demonstrare non possunt, cum non subsint ibi. Ad personas autem signandas non utitur eis regula sermonum fidei. Si autem quærat quare hoc? licet sufficere debeat nobis in hoc sacrorum eloquiorum auctoritas à qua edocti sumus hanc elocutionum regulam, & sacrorum doctorum eruditio quæ ista distinxit vocabula; tamen hæc videtur ratio hujusmodi distinctionis quod pronominibus masculinis etiam in communi sermone non utuntur nisi ad substantias rationales individuas quæ personæ dicuntur. Non enim consuevimus, hic aut iste, dicere demonstrantes asinum, aut brutum, aliter nisi cum adjunctione grammatica; & rectè dicitur, iste, aliquo homine, aut angelo demonstrato, & ista, fœmina demonstrata; non autem aut asina, aut lapide demonstratis. Si autem hoc sit privilegium substantiarum rationalium, sive personarum quod idem est, & indulgeatur hoc substantiis rationalibus, quibus solis loquelæ beneficium infinitum concessum est, ut de se facilius & expeditius loquantur, quam de aliis, & velut per antonomasiam substantivorum ad mutuam de se locutionem per nomina, sicut & ipsæ cæteris omnibus aliis antecellunt, & solæ sibi per loquelam notæ sunt, quare ad mutuas sui designationes paucioribus egent, eo quod suas invicem differentias, & se ipsas maximè dignoscunt. Neutra vero in se spoliatiora videntur, & abstractiora; illa enim secum saltem determinant, ista vero videlicet neutra à sexu abstrahunt, nec solum à sexu, sed etiam ab omni forma, & accidente. Et hæc est causa quare essentiæ maxime contrahunt.

Quod masculina, non neutra sint nomina personarũ & quænam propria.

Essentia enim uniuscujusque residuum à circumvestione est, nec intelligitur essentia ulla, nisi per abstractionem omnis adunati quolibet modo ab essentia est igitur ista causa, quare propositum est neutris merè, hoc est abstractè, quantum est de vi propriæ significationis significare essentiam; masculina vero quoniam concretiora sunt, & minus abstracta & ad divisiones, & distinctiones, & differentias quaslibet ex formis procliniora personalia remanserunt in divinis locutionibus, & apud nos personalia erant, & adhuc sunt De nominibus vero personarum ipsarum dubitari non debet ipsa esse personalia, qualia sunt ista nomina pater, filius, & spiritus sanctus; & iterum, genitor, unigenitus, primogenitus, donum. Sed & de hoc nomine, Trinitas, certum est ipsum esse personale, quoniam trium personarum in summa nomen est, velut collectivum. Unde & de illis in summa prædicatur, de nulla autem per se singulariter; de nulla enim potest verè dici quod ipsa trinitas sit Quod si quis quærat quid sit in nomine illo substantia? quid qualitas: dicimus quia personæ ipsæ substantia ipsius nominis sunt; idem vero qualitas ejus est, quod est qualitas hujus nominis, tres licet non per modum eumdem. Trinitas igitur à qua tres denominantur qualitas est hujus nominis, Trinitas, de qua quid sit ipsa, cum de significatione numeralium nominum loquemur, aliquid dicemus.

An personalia significẽt quid, an ad aliquid.

Nunc autem de personalibus hic dicendum, quod ipsa plura efficiuntur, eo quod personæ multiplicentur in trinitate: essentialia vero secundum sibi congruentes rationes non solum ibi non pluraliter dici impossibile est; eo quod essentia quolibet modo ibi multiplicari etiam intellectu impossibile est, nisi quis intellectum delirum & somniatorem intellectum dicere contendat. De personalibus ad quod ex prædicamentis spectare, & reduci debeant non immerito quærendum videtur; quoniam personalium alia præter intentionem personarum addunt intentionem ejus quod est ad aliquid, ad quod pertinere dubitandum non est. Alia vero nihil omnino addunt, sed personas ipsas simpliciter, & absolutè & nude significant quale est hoc nomen persona, & pronomina personalia. De his igitur quæritur utrum quid significent aut quantum aut quale; ad aliquid enim nullomodo: restat igitur ut ad quid, aut quantum, aut quale reducantur. Quoniam autem individualia nomina ad prædicamentum suorum generalium, & specialium necessario reducuntur (Non enim species in uno prædicamento, & genus in alio) videntur hic, & iste, cùm de personis agitur ad prædicamentum quid est pertinere Qualiter enim magis ad prædicamentum quod quid est spectabit, hic socrate demonstrato, quam aliqua ex divinis personis demonstrata? aut enim esse, iste, est ei essentiale & esse quid, aut non: si sic, igitur personalia significabunt essentiam, & significabunt quid. Si autem non est essentiale, nec esse quid: igitur potest separari actu vel ratione. Et hoc impossibile; nullo quippe modo est separabile ab isto esse istud.

Personalia quæ rem purè & nude significant, essentiale quid significant.

Deinde qualiter non significabit quid, & essentiale quid, quod rem purè, & nude, & à nullo coadunatam ex modo aliquo. Accidet autem secundum hoc essentialiter dici ipsam essentiam de personis & magis eam dici de iis quam ipsam de se, hoc autem impossibile est. Nihil enim possibile est aut propinquius, aut prius de quocumque dici, aut magis quam ipsum de se; cum non intervenire aliud necesse sit inter rem, & se ipsam. Hoc quidem in simplicibus per modum omnem, in complexis quippe secus se habere necesse est. Quoniam omni specie prius est genus, & unamquamque partem diffinitionis præesse necesse, quam diffinitionem ipsam, quod utique non est nisi species exspoliata, & resoluta intelligibiliter tantum, non secundum actum

De essentia logica ipsius personæ, & de differentia personæ secundum Theologicam speculationem.

Item filius ad hoc genitus est ut esset iste, & ut esset hæc persona, & hoc est esse quid per generationem primo, & maximè. Essentiam vero divinam non habet primo per generationem; quia illa ex omnibus modis suis ingenita est,

est, sed per esse personale habet utique esse essentiale. Quare indubitanter illud habet primo secundum ordinem quem ibi cogitare fas est, quod est secundum ordinem intelligentiæ, esse personale habet primo, quia essentiali nihil sublimius, aut intimius. Nos autem hic non immorabimur amplius, sed dicemus quoniam hujusmodi personalia de quibus agitur, hoc est abstracta, ad primum prædicamentum logicum pertinent indubitanter, & significant quid logicum; non autem quid ut hic intendimus, sed essentiam logicam indubitanter significant; quoniam rem nudam pure & absque ullo modorum comparationis, & hoc est intentio essentiæ apud Logicos, & apud Philosophos quibus essentia est res quædam nuda, spoliata & abstracta ab omni conditione, & comparatione, quæ præter rationem suæ speciei quolibet modo adunata aut concreta intelligitur. Non autem est hoc intentio essentiæ secundum Theologicam speculationem; quoniam intentio ista non distinguit ullo modorum personam ab essentia, utrique quippe æqualiter congruit. Alia autem est intentio essentiæ & personæ, intentio quippe personæ duas habet † maneries individualitatis, & immutabilitatis: essentia vero alterum solum. Est enim persona ex omnibus modis per se, hoc est non admittens ullo modo per se multitudinem, nullomodo unibilis multitudini, nullo modo dicibilis de multitudine, sed prædicationis omnibus modis solitariæ, sive singularis. Essentia vero licet una, & singularis per omnem modum in se ipsa intelligatur, cõmunicabilis tamen & unibilis pluribus, & quæ alia sui, ut ita dicam, generis pati non possit, nec coeva, & generaliter quæ ab illa non sint, quare insociabilis, sive similis societatis per modum omnem impassibilis.

† Gallicismus est, maniere, quo significatur modus & ratio alicujus rei.

Personæ vero sociabiles necessario adinvicem societatis, & communionis, & similitudinis mutuæ, & æqualitatis capabiles, de quibus suadere studuimus quod earum † sola potuit esse, aut potest, aut poterit. Adjuvimus etiam intellectum ad fidem conantes similitudinibus quæ apud nos sunt ut potuimus, fortasse non ut egeret. Hic igitur essentia dicitur quam tres illæ personæ communicant perfecte & integre, & quod sunt perfectè, & integrè, & sigillatim; & in summa, & æqualiter per omnem modum. Essentia igitur est hic quod non solum spoliatissimum, & nudissimum est ab omni adunatione, & circumvestione, & est prohibitum habere compar, aut coevum, aut causam quolibet modo; sed etiam necesse est ex pluribus totaliter & æqualiter haberi, & esse plures ita quod unumquodque eorum. Persona vero differentem habet intentionem, quoniam persona prohibitiva est pluralitatis à se modis omnibus, & communicabilitatis, & æqualitatem non fugiens, imo amplectens, ut quæ causa esse possit alij, per modum essendi de illa, aut causam habere, & hoc est quoniam nec ante esse intelligere & unum sic esse, nec potest esse contingit non esse aut non ens. Hoc igitur est quare essentia nec ab alio, nec de alio esse potest, & de qua nihil esse potest. hoc est quod nihil habet præter se; persona vero essentiam habet, & hoc secundum se non per modum accidentis ullo modo. Persona vero unaquæque eo ipso quod est; ipse, personarum quavis demonstrata, eo ipso est hoc ipsum, essentia divina demonstrata non quod esse istum, sit esse hoc, sed velut intimum personæ istius est essentia ipsa, non quod persona minus spoliata secundum esse suum personale intelligatur, quam ipsa essentia, aut quin æque simplicem in ultimo eam esse necesse sit; sed ad modum intelligentiæ nostræ nudius, & solitarius est esse essentiale, quam esse personale. Et tamen nihil omnino aut amplius, aut minus, aut diversum habet alterum altero, sed sicut diximus sæpius jam, quod aurum hoc ab hoc annulo nihil amplius aut minus habet, cum tamen hoc aurum esse non sit hunc annulum esse. Certe figuram qua annulus annulus est habet hoc aurum eodem modo quo iste annulus; ideo enim non nisi uno modo est in quocumque est hæc figura, nec nisi uno modo impressa, sive per naturam impressa fuerit sive ab arte. Verum intentio annuli non eadem est, quæ intentio hujus auri sic figurati. Quod autem hic accidit sive ex figura, sive ex modo habendi figuram ibi sic esse necesse, ut fides † præstabit. Verum dubitare non potest essentiam non modo eodem de se dici, & de personarum unaquaque & personarum unamquamque alio modo habere seipsam modo essentiam, si tamen & seipsam habere quolibet modo dicenda est.

Comparat personam cum essentia & essentiam cum persona.

† l. quod earum aliqua sola non potuit esse.

† Prædicat.

Quod si quis calumnietur hoc, non proficit: quoniam necesse habet recipere, quod persona non per modum eumdem habet esse personale, & esse essentiale; & quoniam non per modum omnem identitas est inter essentiam & personam, cum non omne quod de personarum qualibet dicitur necesse sit etiam dici de essentia ipsa, immo quod dici impossibile est de essentia, quæ tamen necesse est dici de persona aliqua, immo qualibet, aut è converso. Quare hoc solum ibi in admirationem nostræ rationis venire relinquitur qualiter verum sit personarum quamlibet essentiam esse cum multa de essentia, quæ tamen de persona dici non possunt, dici manifestum sit. In hoc autem remittemus te ad exempla quæ supra posuimus de auro, & annulo; & superficie & angulo; & veste, & panno; sive de armilla, & fibula, & annulo, & si qua alia ad idem diximus.

Quod per omnem modum identitas est inter essentiam & personas.

Instant autem exactores vehementius quærentes quid ibi vocet fides sacra essentiam? quid personam? quibus respondemus quod id vocatur ibi essentia quod nec de alio, nec aliud de illo, & cui secundum se est oppositum non esse, & quod communicant tres personæ perfectissime, & sigillatim, & in summa, & in quod respicit omne possibile directe, & per se; quoniam ad aliud dicitur possibile, quemadmodum luminabile respicit ad fontem luminis, non per modum illum quo luminabile respicit in lucem istam, licet sol ipse fons luminis sit, sed hoc à luce, & per lucem. Sic essentia est fons ipse essendi secundum se, & est fluens, & radians supra omne possibile quod lucet in effectu; & relucet ad ipsam, ut aër non ad solem, sed ad lucem ipsam. Licet igitur & rectissime, & propriissime personarum quælibet fons essendi sit, tamen hoc magis videtur congruere ipsi essentiæ, inquantum essentia; pater enim fons secundum se essendi possibilibus creatis aut creabilibus, non tamen verior, aut copiosior pater ipse quam essentia ipsa sit, neque filius minoris copiositatis aut † libertatis essendi, quam pater ipse; cum ipse generare non possit, pater autem hoc possit. Et idem est dicere de spiritu sancto; non enim ferrum auro pretiosius, aut melius, quia valet aut potest serra aut falce quod non aurum.

Nota ibi quid est essentia & quomodo pater non est copiosior ea nec filio licet filius non possit generare & pater hoc possit.

† Vbertatis.

CAPUT XLVI.

Pergit essentiam cum personis conferre.

HOc autẽ sufficiat nobis assignavisse de esse ipso essentiali, quod ipsum est quod non dividitur per aliquem modorum, & in quo non est reperire

De personarũ multiplicatione

& quod omnium multiplicationum 1. generatio sit.

hoc, & hoc sed hoc tantum : esse vero personale necessario dividitur per modum quem diximus, & necessario habet pluralitatem, sive multitudinem congruentiæ suæ, & cogit hoc necessario singularitas tua, ut sit divisibile per modum communis in multos, & plures; & hoc est quoniam ipsum est primæ, & summæ indivisibilitatis, quæ non potest esse sola ullo modo. Hoc enim per singula ostendimus; quoniam nec prima fœcunditas quæ intelligitur pater potuit esse sine prole; nec primus genitor & primogenitus potuerunt esse sine tertio, dono scilicet primo. Qualiter autem pater optimus, & filius optimus sine amore mutuo esse possent; cum sine amore boni, nec bonitas ipsa intelligi possit; eo enim solo nos beati sumus, quod amatores boni. Sed & inter bonos quis amorem posse non esse deliret? quoniam etsi non amor nostræ consuetudinis inter primogenitorem, & primogenitum cogitari debeat ullo modo, sed pro modo cum quo decet eos, & pro modo congruentiæ suæ ipsum ibi necesse est esse. Quod si omniū numerabilium & multiplicabiliū genitoré primum esse necesse est, secundum vero prolem sive filium, tertium vero donū mutui amoris palam est singularitatem personalem solam esse non posse. Hoc autem inde manifestum est: quoniam prima additio supra unitatem primam multiplicabilem & numerabilem necessario est per generationem, eo quod omnium multiplicationum prima necessario est generatio; omnium enim causationum prima est generatio, omnis autem multiplicatio causatio est: quod enim auget unitatem in numerum causa est, & causatio multiplicatio est particularium: non enim aliud est multiplicatio, quam multitudinis causatio, sive effectio, omnium autem causationum multitudinis prima est generatio. Quod enim primo multiplicat generatio est. Prima enim multiplicatio est de multiplicante ipso; primum enim est multiplicare se, deinde alia, & primum est de se multitudinem explicare, deinde de alio. Quare prima unitas, & summa est necessario multiplicabilis; alioquin unde multitudo? quare multiplicabilis per generationem.

Essentiam cum persona comparat ut ostēdat immultiplicabilē esse essentiā multiplicari vero personas.

Essentia igitur divina est principium absolute, cui non est principium neque compar, neque coæquævum aliquid, fons essendi, & principium creabilibus solis, communicabilis necessario pluribus, & in plures hoc modo multiplicabilis, hujus nec divisio nec particulatio est aliquo modorum; sed est singularis, & solitaria ut diximus: nec communicatur quemadmodum genus, aut species, sed totaliter, & integre una numero in pluribus sigillatim, & in summa. (Genus vero aut species non unum numero est, sed ratione, & per modum istum est in pluribus, non autem totaliter & integre absolute, sed secundum rationem, quæ quidem tota secundum partes suas, quæ partes ejus sunt in eo quod ratio speciei est aut generis est in unoquoque particularium) estque mera, & pura, spoliatissima per omnem modum recipiens velut in oppositum suæ irradiationis possibile creabile, unde, † & esse, dictaque fons essendi per hoc, hoc ipsum quod est esse fontem essendi quod est esse vacuum, scilicet esse creati solum. Inde etiam essentia, quod essentiam rei uniuscujusque vocare consuevimus, rem ipsam nudam spoliatam à quidditate suæ speciei. Persona vero est quæ necessario habet, & compar, & coæquævū, & simile similitudine prima, & summa & æqualitate prima & summa: quæ necessario aut de alia est, aut alia de illa, & hoc est dicere mutuæ multiplicationis per istum modum, ut necessario vel multiplicans sit, vel multiplicata: quoniam esse personale necesse est ut concomitetur pluralitas, quæ non est nisi per multiplicationem unius in duas. quemadmodum pater quodammodo multiplicavit se in duos, cum de se filium genuit aut est duorum in tres quemadmodum ambo scilicet pater & filius multiplicaverunt se quodammodo in tres, spiritum sanctum spirando. Hæc est autem multiplicatio multitudinis, aut pluralitatis explicatio de se. Hoc igitur modo esse personale sequitur multiplicatio, aut communicatio; quoniam multiplicatio non est nisi causatio, aut principatio vel active vel passive, essentia vero qualiter non sit per modum istum multiplicabilis jam ostendimus. Estque esse personale individualitatis ultimæ ex utraque parte: quare nec divisibile nec cōmunicabile, ut sæpè jam diximus, & in altero differt ab esse essentiali; quoniam omne esse essentiale, etsi indivisibile sit, communicabile tamen est, & necessario plurium perfectè & integrè.

† Et ex se.

Necesse esse primū principium & unū esse & primæ in se multiplicationis.

Hoc igitur interseruimus propter vehementes exactores certæ discretionis, & distinctionis inter essentiam & personam: quoniam necesse est primum principium & unum esse, & primæ in se multiplicationis, & primo & æternaliter multiplicasse se in se per modum quem fides sacra præscribit, hoc est per generationem, & spirationem. Quare evidentissima indicia sunt generatio quæ in rebus fit, & largitas ipsa rerum creatarum qua omnes dispositiones suas tanta velut profusione dispergentes alijs communicant: cujus lucidissimum exemplum lux ipsa, estque seipsa execrabilis avaritia quam universa natura detestatur, & totis viribus largitatem complectitur. Nos vero hic confuse utimur hoc nomine principium ex licentia docentium, & disputantium hoc nomine, multiplicatio, intendentes ut possimus vel in modico satisfacere hujusmodi exactoribus, & tremulum caput veteris hominis utcumque fulcire.

Quam contraria naturæ avaritia.

Quod esse personale non sit accidentale commune.

De hoc autem quod esse personale cōmune est tribus personis, sive quod de hoc ipso quis: cujusmodi vero particularia sunt iste & ille: & non immerito quæritur cujusmodi cōmune sit trium personarum? utrum scilicet cōmune essentiale aut cōmune accidentale: cōmune vero accidentale esse est impossibile esse personale, quoniam esse istum ut diximus nō est esse accidentale. sed est essentiale logicum vel physicum, ut diximus. quare & esse personale, quoniam unumquodque particularium quod ei secundum analogiam subest est essentiale per modum istum.

Idem probat quia esse personale actu, nec ratione separabile est à quacumque personarū.

Item nec actu nec ratione est separabile à quacumque personarum, non est igitur commune accidentale. Quare & commune substantiale per modum logicum: & ita vel genus, vel species vel differentia.

Idem probat, esse personale non esse commune per modū generis & speciei quia de se quamdam infinitatem habet.

Item quis, sive persona prædicatur de pluribus differentibus numero in quid secundum modum logicum, igitur est species. Quare personæ erunt ejusdem speciei, non igitur erunt unum numero. Accidet etiam secundum hoc speciem istam sub genere aliquo esse. In hoc dicendum est quod quis nullo modo species est, cum sit infinitum, species autem omnis determinata & finita forma certa, & specifica; nec determinat ullomodo, sed est ad modum transcendentis; hoc enim dicitur de omnibus non tamen aut esse ntialiter, aut secundum accidens, ad minus autem hoc verum est: sed neque quis, neque quid interrogatus de quocumque potest illud respondere convenienter; quæ enim est responsio hæc quando interrogatur de aliquo quid ipsum? si respondeatur, quoniam ipsum est quid, aut quis? infinitum est utrumque, & ideo quæstionē hujusmodi neutrum convenienter solvit. Personas autem solum nosse prohibet ipsarum nuditas, atque simplicitas quæ ambæ in ultimo sunt. Unde volentes eas distinguere necessario ex comparationibus mu-

tuis eas distinguimus, donec eas revelata facie videamus: ibi enim non opus erit nobis forinsecus ad distinguendas eas ad invicem, sed magis forinseca earum ex ipsis dignoscemus: forinseca vero ipsarum comparationes ipsarum mutuas vocamus, eo quod velut à foris eas habent, & quasi sequelam ipsius esse personalis.

Deinde quia genus non potest unam solùmodo speciem continere.

Prohibet etiam hoc idem quoniam nullum genus sub una specie contentum est: quare genus illud cui species ista subesset, necessario contineret altissimam speciem oppositam huic. E diverso igitur dividatur genus illud; quare erunt simul natura, & ita aliquid esset coæquævum ipsi Trinitati quod necessario est causatum. Dubitari autem nullo modo debet beatam Trinitatem antecedere omnia, cum ipsa creatrix omnium sola, persona vero ad Patrem non est superius, nisi ad modum accidentis; quod inde manifestum est, quoniam Pater est ad aliquid, alterum, non quale neutrum sub altero, sed forte sicut hoc sub uno, aut hoc coloratum sub colorato.

Quælibet persona divina est simplex in ultimo, quare non habet individuationem, aut particulationem.

Quod si quis quærat qualiter esse personale cum sit specifice commune aut particuletur, aut individuetur? Utrum scilicet iste inquantum iste cum habeant istud commune esse, scilicet personale, habeant aliquid amplius, ut sit adunatum ex illo superaddito, & illo communi, quemadmodum se habet in aliis particulatis, & individuatis, & ita iste inquantum iste, quacumque ex personis demonstrata, non sit simplex in ultimo: sed adunatum ex illo communi, & intentione scilicet ejus quod est persona, aut quis, aut esse personale, & quodam superaddito ad perficiendam individuationem, sive particulationem qua iste iste sit, & ita non sit ens personale simplex in ultimo? Nos autem jam respondimus in hoc, & diximus comparationibus quas habent velut à foris. Unde non est ibi adunatio, nec comparatio in isto secundum quod iste, neque dicimus quod esse personale sit velut essentiale commune neque persona; intentio namque personæ secundum quod persona est intentio velut forinseca ex privationibus, & negationibus sicut supra exposuimus. Verum si quis dixerit quod personæ nihil essentiale logicum communicant, quoniam nec genus, nec speciem, nec differentiam rectè dicit. Et propter hoc sicut non est inter eas per modum essentialis communio, sic nec vera particulatio, aut individuatio: vera quippe particulatio est partitio communis essentialis, quæ appropriationis super additione facit unum individuum esse adunatum ex intentione communi, sive essentialis proximi quod species, & est & dicitur appropriatione superaddita intentioni ipsius speciei. Ubi autem vera species non est, nec verum individuum, & ubi non est, verè universale, nec est verum particulare; ubi quippe non est verum totum, nec veram partem esse possibile est.

Quomodo intelligi debeat B. Aug. cum dicit patrẽ de essentia sua genuisse filium.

Si autem ab eo quod est esse personale essentiam personalem dicere volunt ut evadant objectiones quæ ex dictis B. Augustini emergunt de Deo scilicet, quod dicit Patrem de essentia sua genuisse filium, non multum approbo per hæc verba hanc intentionem exponentem, eo quod profana omnis etiam verborum novitas in tam arduis tuta esse non possit. Quod si voluerit interpretari verba illa Augustini ut dicat ipsũ intellexisse hoc de essentia patris logica id est de patre nudo, & puro sicut etiam apud logicos, & alios Philosophantes nominari supra diximus, non tam reprobo: quia & eandem intentionem, præter solam logices nominationem, pia fides & corde tenet, & ore celebrat. Augustinus tamen dicit quod hoc solum ibi illud de illo dicitur, quod ambo non sunt ut filius non dicitur ibi de filio esse, quia ambo filij non sunt aut filius, neque pater ibi de patre esse dicitur quoniam non ambo pater, *sed filius inquit dicitur essentia de essentia, & lumen de lumine & sapientia de sapientia quia ambo una essentia, una sapientia, non duo lumina.* Ex quo videtur quod ubi dicit filium esse essentiam de essentia & post exponens se dicit *ideo filium dixi essentiam de essentia quia ambo una essentia, & hoc solum ibi illud de illo non dicitur quod ambo non sunt*; nihil autem ibi ambo sunt nisi essentia, nihil ambo non sunt ibi nisi persona. Igitur essentia dicitur ibi sumpta essentialiter tantum, & ita mens & intentio B. Augustini videtur esse quod filius sit de essentia ipsa communi trium personarum; & quoniam est de aliquo non per generationem videri potest genitus ab essentia, & de essentia, & ita filius essentiæ. Sed non est dubium quin fides sacra de sola persona patris genitum filium doceat, & nullatenus de essentia vel ab essentia. Quare essentiam patris Augustinum vocasse patrem ipsum dubitandum non est ex consuetudine nostra qua unũquemque apud nos vocamus essentiam suam ex causa quam assignavimus.

Respondet obiectioni factæ cõtra allatam expositionem.

Quod si quis instare velit illi regulæ B. Augustini qua docet dignosci essentialia vocabula ubi dicitur illud de illo ut explicavimus, si inquam velit instare in hoc nomine, persona, quare hoc nomen persona sic dicitur, nec tamen essentiale est? Verè enim Dei filius est persona de persona; quia hæc persona scilicet filij personatur de persona patris, non tamen ambo persona una sed duæ. Respondemus in hoc quod hoc nomen persona noviter inventum fuerat, ut per ipsum quoquo modo satisfieret omnibus interrogantibus de Patre, & de filio & de spiritu sancto, quo tres, aut quonam modo tres sunt, ideo & non curant de eo Augustinus, eo quod furatum esset, & usurpatum aliunde. De hoc vero quod Augustinus dicit hoc nomen, persona, significare substantiam, possumus respondere quod revera substantiam, vel essentiam logicam, & nostræ consuetudinis, ut supra tetigimus, vel substantiam, id est non ad aliquid, sed absolutè; eo quod omnia prædicamenta quæ ibi veraciter prædicantur ad substantiam, idest non ad aliquid reducantur. Substantiam igitur dicemus, idest ad se. Multi tamen dixerunt authoritate Augustini inducti, quod tempore Augustini commune erat ad essentiam & ad personam; secundum hoc unde esset cum ad significationem personarum à nostra consuetudine translatum esset. Si enim ad essentiam significandam translatum esset, confusio potius facta esset per ipsum personarum & essentiæ, quam distinctio, vel discretio. Certum autem est apud nos quoniam propter personas solas inventum est. Approbandum autem videtur quod esse personam sit esse quem, & essentiam esse, sit esse quid; & esse quem est in se majoris distinctionis, & certitudinis, quam esse quid. Unde quis, & quid velut generalissima sunt continentia essentialia & personalia prædicamenta secundum modos Theologicos ut jam sæpè diximus, essentialia igitur prædicantur in quid, personalia in quem, ut jam liceat determinare.

CAPUT XLVII.

De reliquis sive essentialibus sive personalibus prædicamentis.

Utrum essentia signi ficetur suis nominibus Deus & Trinus.

DUbitaverunt autem quidam de hoc nomine Deus, utrum essentiale, aut personale esset? quod si essentiale esset tantum, qualiter verum est de filio, aut spiritu sancto quod ipse sit Deus de Deo? Amplius qualiter dicitur Deus trinus, &

unus? aut enim de essentia hoc verum erit quod ipsa trina esset, aut de nullo verum erit; de nulla quippe personarum veraciter dici potest, quod ipsa trina sit, sed una tamen. Quod si de ipsa essentia recipiendum videatur; quid igitur prædicabitur per hanc dictionem, trina? si enim terna distinctio, tunc impossibile est quod dicitur cum essentia indistincta sit, dico per modos illos ut distinguatur quolibet modo in tres. Deinde nullæ notiones in essentia. Amplius autem, hoc nomen Deus est nomen essentiæ, & tunc intentio ejus est velut hæc intentio essentia divina, & secundum hoc nec Deus genuit, nec Deus genitus quoniā essentia divina nec genuit, nec genita est. Aut est nomen personæ, & tunc intentio ejus est velut intētio hæc persona divina, & tunc nulla veritas huic locutioni Deus trinus; cum persona trina divina esse non possit. Aut commune est intentione ad essentiam, & personam; & tunc intentio ejus est velut hæc intentio essentia, vel divina persona communiter, quasi sub distinctione convertibiliter, & potestate, non secundum actum: & si hoc, tunc verum est tres deos esse, quemadmodum & verum est tres essentias divinas, vel personas esse. Hoc autem & dictum, & cogitatum absit à nobis.

Definit hanc vocē Deus ad essentiam pertinere.

Dicemus igitur quod hoc nomen, Deus, propria intentione sua essentiale tantum est, & nomen essentiæ tantum: verum propter identitatem personarum plerumque utimur eo ad significandas personas: sicut aurum ad significandum vasa aurea, argentum ad significandum argentea sæpius assumitur, vasa quippe aurea, & argentea aurum plerumque nominamus, sic & Deum esse, quod divinum est id est esse id in quo Deitas sive divinitas est. Et propter hoc quamlibet ex personis per hoc nomen, Deus, communiter nominamus, sic & Deum esse. Idem autem est unamquamque personarum esse Deum, & nominari hoc nomine Deus.

Hanc vocē trinus multiplicare personas, sicut & vox triplex essentia.

De eo autem quod quæritur; qualiter scilicet verum sit quod Deus trinus est? respondent quidam quia nihil prohibet ibidem agi de essentia, & planè & indubitate recipiunt essentiam altissimam trinam esse. Intentio autem ejus quod est trina juxta etymologiam nominis est hæc trium scilicet una, vel tribus una: quemadmodum & Isidorus etymologizat Trinitatem, *trium unitatem*. Essentia igitur divina trina est, id est tribus una, & communis. Prædicatur igitur & locutione illa unitas, non præcise, & absolutè, sed unitas trium, quæ trinitas juxta Isidorum vocatur. Et erit verum secundum hoc quod trinitas unitas est, non autem unitas quæ trinitati opponitur, sed identitas essentialis. Hæc enim intentio locutionis ut ipsi interpretantur, trinitas trium unitas, hoc est essentialis identitas, non autem unitas personalis; quia unitati personali opponitur trinitas personalis: quare neutra est altera. Quod si quis velit proficere ad hoc quod adverbia numeralia divisiva multiplicativa sunt, & multiplicant suppositiones substantivorum quibus adjunguntur, ut si quis dixerit triplex cappa, aut triplex pallium de tribus palliis, aut cappis; sic agitur eodem modo si triplex Deus dicendum esset, de tribus personis ageretur, quia triplex multiplicativum essentiarum. Eodem modo hæc dictio trinus multiplicativa est personarum. Unde per hanc intentionem, trinus Deus, de tribus personis agitur, & similiter si dicatur Deus est trinus, eadem erit multiplicatio personarum, non erit hoc inconveniens, & fortasse intentioni ipsius loquentis erit magis accommodatum.

Secundum autem quod omnia ad aliquid personalia ibi sunt. Nec est instantia in nomine, Dominus; quoniam ipsum non dicitur sine respectu & comparatione creaturarum: nos autem de aliis hic non intendimus, nisi de iis quæ de Deo dicuntur præter respectum, & comparationem creaturarum. Similiter de his nominibus, miserator, & misericors, & similibus non est nobis modo sermo; quoniam ista omnia respectu & comparatione aliqua ad creaturas dicuntur. Hæc autem sunt quæ dicuntur ibi ad aliquid Pater, filius, & spiritus sanctus. Similiter verbum, lux, imago, virtus, caracter, splendor, & lumen secundum rationem suam quæ est fluxus lucis, sive eructatio. Similiter manus, brachium, dextera, os, figura: & ista duodecim ad filium spectant sine respectu, & comparatione creaturarum.

Nomina ad aliquid personalia sunt nisi dicant respectum ad creaturas.

Sunt autem alia quæ pertinent ad eum respectu & comparatione creaturarum quæ sunt ars, exemplar, ratio universi, lex, hæres universorum, mediator, redemptor, angelus, pontifex, sacerdos, vitis, hostia, ostium, fundamentum, lapis, petra, sponsus, vir, propugnator, advocatus; & si quæ sunt alia: judex, princeps pacis, pax, legifer, & rex; quæ omnia ad aliquid sunt, & comparatione creaturarum ad ipsum spectant.

Quædam nomina quæ respectum habent ad creaturas ad filium pertinent.

Ad spiritum sanctum pertinent ista sine respectu & comparatione creaturarum amor, donum, dilectio, charitas, nexus, vinculum, unitas, fœdus, concordia, complexus, suavitas, gratia, pax, spiritus vitæ, ignis, ardor, charisma, digitus Dei; & hoc sine respectu creaturarum. Ex respectu vero creaturarum, & comparatione spectant ad ipsum & filium fluvius, flumen, torrens, emanatio, virtus; *Donec induamini virtute ex alto*, Lucæ ultimo, & 12. Ad Corinthios: *Christum dico virtutem Dei, Deique sapientiam*; fons gratiæ, fons aquæ vivæ, pax, & fœdus.

Nomina ad spiritum S. pertinentia.

Quædam autem sic essentialia appropriantur personis, & fiunt translatione personalia: sicut potestas cum patri attribuitur, & appropriatur; & sapientia cum filio attribuitur, & appropriatur; quædam enim prædicare divinam essentiam, ad quam referendum est, & id quod judex omnium vivorum dicitur.

De essentialibus quæ personis appropriantur.

Quæ vero affectivas passiones nostra consideratione signant, effectus affectionum in creaturis prædicant; in Deo vero nihil, sed ab ipso, in cujus ostensione superius laboravimus. Dicit autem Augustinus in libro de trinitate quod Deum iratum dici *non facit turbationis affectus, sed ultionis effectus*. Ad hunc autem modum misereri, & clementem esse, & velle secundum hoc omnium hujusmodi una interpretatio: velut ad modum volentis aliquid facit, & miseretur, & irascitur; non enim congruit divinam essentiam vocari quolibet nomine, ut cum prædicatur per hoc verbum irascitur, dicatur iratus; & cum per hoc verbum miseretur, dicatur miseratio. Quæ vero aut substantiam, aut potentiam prædicant divinam essentiam necessario prædicant; magis quippe ad Deum spectare videntur quam ad res, & magis in Deo prædicationem faciunt, quam ab ipso.

Quod ea nomina quæ passiones in Deo significant nihil dicant in Deo.

Similiter ista verba prædestinat, reprobat, ad Deum spectant principali prædicatione sua: verumtamen in creaturis designant consequenter alteris gratiam finalem, & gloriam; alteris culpam finalem, & damnationem. Unde verè dicitur quod ex gratia prædestinavit istum Deus, quia utique ex gratia est, & finalis gratia, & gloria. Et ad hoc refertur causalitas designata non ad principale designatum significatum; nihil enim causa est principalis significati hujus verbi prædestinat, sed propter consequenter designata rectè dicitur ex gratia

De prædestinatione, reprobatione, & dilectione Dei.

tia prædestinatus, ideo finaliter bonus, & æternaliter beatus, ut principale signum causæ illorum duorum ostendatur. Hoc tamen verum esse nihil prohibet, quod ex meritis reprobat ut causalitas ad consequenter designata referatur; non enim merita causa sunt principalis significati, sed revera causa sunt consequenter significatorum. Hæc autem sunt finalis malitia, & damnatio æterna; ex meritis quippe suis finaliter malus fuit, vel erit iste, vel fuit futurus, & ex iisdem meritis æternaliter damnandus: qui voluerit negare hujusmodi locutiones ex meritis suis reprobatur quis, poterit utique propter speciem malam; quoniam causalitas referri videtur ad principale, licet hujusmodi multas necesse habet recipere quæstiones: quales sunt istæ quare Deus diligit istum? quia ipse est bonus, vel ex meritis: quæ utique recipiendæ non essent, nisi causalitas ad effectum dilectionis referretur, non ad principale significatum: si tamen ibi aliud gratum quam dilectionis effectum dicimus; Deum enim non affectu diligere, sed effectu dicimus. Secundum illam interpretationem diligit, id est ad modum diligentis se habet, dando, conservando, protegendo, multiplicando data, adjuvando, promittendo ampliora: sicut & dicimus Deum velle omnes homines salvos fieri hoc est effectu; ad modum quippe volentis hoc se habet, dum hortatur, movet, consulit, aut dum affert auxilium gratiæ quo salutem adipiscatur, dum vias quæ à sinistris sunt sepivit, & vallavit inferno ipso, ne in sinistram declinaremus. De quibusdam tamen vere dicitur magis velle salutem eorum quibus majora largitur auxilia. Si autem dicatur, Deus diligit istum quia bonus est, non ideo quia diligit bonus est, non oportet utrumque propriè verum esse; quia enim diligit dando, aut conservando, aut aliud faciendo, quod diligentium est facere, ideo bonus est. Iterum, quia bonus ideo diligit eum, ut bonitatem ei conservet, aut augeat, aut nutriat, & si quid aliud tale est.

Quomodo dicendum sit Deum velle omnes homines salvos fieri.

Ad hunc modum se habet de hoc nomine missus, sive missionem in carnem, sive missionem ad illustranda corda fidelium significet. Sufficit enim dicere quod tantum significet non quidem in Deo, sed ab ipso, aut ut ab ipso: sicut incarnatus carnem prædicat, non filium Dei tanquam partem, aut si humanam naturam prædicet, non prædicat eam ut ejus, sed ex tempore, & non prædicat essentiam divinam ullo modo ex communi via. Similiter secundum hoc prædicat missionem, quæ dicitur ortus luciferi in cordibus fidelium, novam gratiam scilicet quam prædicat in illo ad quem illustrandum missus dicitur.

De missione filii & spiritus sancti.

De verbis vero quæ prædicant notiones, clarum est quæ sunt verbum generandi, & verbum spirandi, & quod cum eis nomina essentialia ad personas transferunt; quemadmodum cum dicitur Deus genuit, aut Deus genitus est, quoniam ille qui est Deus genuit, aut genitus est, & in iis omnibus locutionibus attendendum illud quod veritas locutionis exigit, & regula fidei quæ verba indicet. Res autem & personaliter, & essentialiter invenitur, ut apud Augustinum de Doctrina Christiana Pater, & filius, & spiritus sanctus tres res, una summa res dicuntur. Quare commune est sicut & alia multa.

De verbis quæ prædicant notiones, & quod res essentialiter & personaliter dicatur.

Quæ vero apud nos quantitatem, aut qualitatem determinant, certum est, cum illuc transferuntur non eam servare intentionem. Intentio vero quanti, & qualis intentio est accidentis, & essendi in se aliud & participationis non essentiæ. Quantum enim & quale in habendo in se quid dicitur locutione nostræ consuetudinis: Deus vero magnus, aut justus, non in habendo, sed in essendo dicitur: sicut homo albus in habendo in se albedinem dicitur, non essendo album; color vero albus dicitur non in participatione nec in habendo aliquid in se sed in essendo ipsa albedo, & ad hunc modum & in aliis dicendum est generaliter.

Quomodo de Deo dicantur quæ quantum aut quale significant.

Quæ vero ad locum, & tempus pertinent nihil mensurationis temporalis, aut localis in ipsum refundunt; sed præsentiam localem, aut temporalem Dei insinuant qualem quidem decet de eo cogitare etenim, semper, aut ubique ipsum Deum esse dicimus, non diffinitione, aut mensuratione hoc dicimus, sed præsentia, qualis quidem eum decet, non situalis, aut terminis signabilis; sicut neque vitam in corpore situaliter, aut signabiliter dicimus, sed præsentia, & colligatione.

De iis quæ tempus & locum designant.

Sed utrum paternitas prædicet quid, aut quale dubitandum videtur. Palam autem est quod intentio paternitatis non est intentio Theologica essentialis, sed neque intentio personalis per modum eumdem; esse quippe paternitatem non est esse istum, quocumque ex tribus personis demonstrato, sed neque quid logicum videtur esse paternitas; quoniam neque genus, neque species, eo quod nullum subest individuum. Quare paternitatem esse hoc aliquid, & esse essentiam esset esse hoc aliquid, & per modum eumdem ibi essent duo hoc aliquid, quoniam essentia est hoc aliquid, & logicè. Amplius notio velut universale est ad illam, & alias notiones, & non est secundum accidens superius, sive commune illarum quemadmodum coloratum ad hunc, sed ordine rectissimo supra est communitate ordinata, ac finitum & determinatum est finitione certa, & hoc ipso, notio est universale recta ratione. De illis deinde dicitur univoce, quare non est ad modum accidentis notio, sed neque ad modum differentiæ communis quale ullo modo dicatur. Est igitur ad modum speciei necessario cum ei non subsint nisi singularia. Amplius esse notionem aut accidit paternitati, aut non accidit: quod si accidit, erit separabile vel actu, vel ratione; hoc autem nullo modo videtur. Si non accidit, erit necessario species ejus, aut genus, aut differentia. Quare esse notionem est quid esse logicè, & esse personam scilicet, & esse essentiam. Similiter igitur videtur ut mutuo ad invicem prædicentur, & esse horum sub aliquo aliorum sit; cum enim esse hominem sit esse quid, & esse animal; similiter impossibile esset ea de invicem prædicari, sive alterum de altero, nisi alterum sub altero, aut in toto aut in parte esset.

Quid prædicent paternitas & aliæ notiones an quid an universale, an accidens?

Videmur igitur rationibus suasisse notionem non esse aliquid trium quæ numeravimus, sed determinandum sicut sacri doctores determinant, ut scilicet dicatur esse commune, sitque velut certum prædicamentum continens notionalia abstracta, & habet se quodammodo ad modum generis notio; quoniam non significat esse essentiale generis, in his igitur remittemus te ad ea quæ de his præcesserunt.

Notionem non esse aliquid trium enumeratorum.

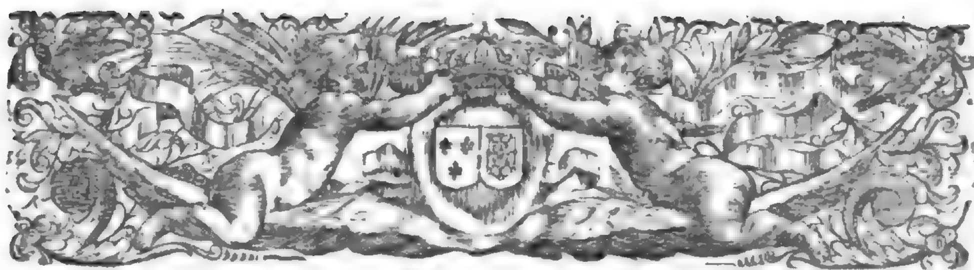
De numerabilibus autem non aliud determinandum videtur quam quæ apud Philosophos determinata sunt. Primum igitur hoc sciendum quod unum est secundum rationem suam perscrutatam in se indivisum, & ab aliis divisum. Ad hunc modum considerandum est de personis, & essentia; unaquæque enim personarum una est in se, scilicet indivisa per omnem modum & ab aliis divisa prædicatione & negatione. Hæc igitur est ars vera divisiones, & conjunctiones singulis congruentes intelligere, & adaptare, & modos dicendi unum nosse, scilicet ut

De numeralibus idē statuendum quod Philosophi determinant.

sciatur quod quemadmodum, & quotiens est conjungere, sic & totiens est dividere. Quare igitur quædam continuatione, quædam conjunctione colligationis, quædam origine, quædam loco, quædam jure, quædam capite conjuncta sunt, quædam mutua identitate, & prædicatione. Ideo & lignum, & stagnum unum, & aqua una, sive fluvius, & gens una, & populus unus, & genus unum, & unumquodque idem ei quod multipliciter dicitur. Duæ igitur personæ duæ sunt divisione, quæ eis congruit, & hoc est negatio, sive divisio mutua ab invicem; quia nec hæc est illa, aut è converso. Et hoc ubique attendendum qualiter unum & multa dicuntur. Alia enim divisio in personis non reperitur nisi negationis, aut differentiarum comparatarum quas assignavimus. Diversæ igitur esse suo personali, conjunctæ vero esse suo essentiali; ut sicut idem unum communicant integrè, perfectè & æqualiter; sic istud sibi dividunt diversè de illo sibi suum unaquæque vendicans. Et hæc est intentio unius & multi ubique.

Explicit primus Tractatus divinalis magistri Guilielmi Parisiensis, scilicet de Trinitate, notionibus & prædicamentis in divinis.

GVILIELMI PARISIENSIS TRACTATVS DE ANIMA

PROLOGVS.

Ostendit hanc scientiam transcendere limites Philosophorum naturalium.

QUI scientiam de anima aliis scientiis annumerant, eamque unam de undecim partibus philosophiæ naturalis esse dixerunt, atque scripserunt, non arbitror eos idipsum sensisse de ea quæ de anima humana specialiter ac per se est scientia: nobiliores namque atque sublimiores dispositiones ipsius quas in ipsa hujusmodi scientia perscrutari & declarare intendo, supra naturam sunt, & supra res omnes natuales.

Alia scientia est quæ de anima humana tractat ab ea quæ de anima in genere.

Quod enim causata vel facta sit ad imaginem Dei, sicut in lege legitur Hebræorum, quod & divinæ similitudinis forma, sicut ait Mercurius Ægyptius in libro de Deo deorum, naturalis Philosophus non attingit: omnis enim ejus intentio in rebus naturalibus versatur totaliter, & ad creatoris supereminentissimam altitudinem non attingit. Quapropter imago & similitudo creatoris, divinæque similitudinis forma, ut est dico imago & similitudo illius, & divinæ similitudinis forma, tam longè est ab intentione naturalis artificis, quam longè ipse creator & ejus divinitas à rebus ipsis naturalibus, inquantum sunt res naturales, & scientiis naturalibus subjectæ.

Dignitas animæ humanæ.

Amplius imaginis, & veritatis, reique sive exemplaris & similitudinis suæ, per se quod est dicere, inquantum sunt imago & similitudo, una est scientia, & unius artificis est cognoscere de utrisque. Cum igitur cognitio creatoris quæ per Philosophiæ vias acquiritur, solius sit primi sapientialis & divinalis magisterij, erit ex necessitate cognitio imaginis & similitudinis suæ pertinens ad idem magisterium solum. Denique sunt aliæ sublimes dispositiones, nobilissimæque comparationes ipsius ad creatorem, sine quarum cognitione nullo modo potest compleri hæc scientia de anima humana; alioquin in sui principio ignota & in præclaritate sua obscura remaneret anima humana, ipsaque ejus scientia parte sua magis utili ac præstantissimâ detruncata, &c.

Scientia de anima humana pertinet ad sapientiale & divinale magisterium.

Et quoniam incalluit quorumdam cæcitas, & invaluit imbecillitas eousque etiam, ut animam humanam esse negaverint, & adhuc negent; stabiliam imprimis esse ipsius, & intendo quod faciam te scire quia ipsa est, nec non & omnem erroneum qui videre prævaleat distinctionem omnis contradictionis necessario esse veram, & non esse possibile contradictionem simul dici de eodem. Deinde, hoc est in secundo capitulo, perscrutabor essentiam ejus, & ea quæ sunt ipsius per se, sive secundum se, videlicet utrum simplex an composita? Tertio de partibus ipsius compositionis quæ, & quot, & quales sint? Si qui & partes posuerunt. Post hoc utrum una an multæ sint in homine uno. Quinto de ipso modo ingressus ipsius in esse, videlicet utrum per generationem; sic quod aliqui dicunt, ex traduce, vel per creationem, quæ est operatio singularis omnipotentis creatoris. Sexto loquar de statu ejus in corpore, videlicet in hac vita, an sit ei naturaliter conveniens; an ex alia causa in hunc statum devenerit? Ubi destruam errorem Aristotelis qui hunc statum naturalem posuit animabus humanis. Septimo prosequar comparationem ipsius ad creatorem, ubi declarabuntur tibi fines singularium virium nobilium, perfectiones inquam ultimæ, in quibus, & ex quibus consistit perfectio ejus ultima, quæ fælicitas & gloria non immerito nominatur.

Divisio totius tractatus in septem capitula.

CAPITULUM PRIMUM.

Pars prima ostendit definitionem animæ.

INcipiam igitur cum auxilio Dei, & dicam imprimis quid est quod dicitur Anima? hoc enim est unum ex principiis doctrinæ & disciplinæ, videlicet quid est? quid dicitur de quo agendum est? Anima igitur est prout diffinit Aristoteles, *perfectio corporis physici organici potentia vitam habentis.* Hæc autem ratio generalis est ad animas humanas, & ad animas cæterorum animalium, nec non ad animas vegetabiles. Non intret autem in animum tuum, quod ego velim uti sermonibus Aristotelis, tanquam authenticis ad probationem eorum quæ dicturus sum; qui scio locum dialecticum ab auctoritate tantum esse, & solum facere posse fidem; cum propositum meum sit & in hoc tractatu, & ubicumque possum certitudinem facere demonstrativam; postquam non relinquitur tibi demonstrationis ullum vestigium.

Definitio animæ ab Aristotele tradita expenditur.

Intellexit igitur Aristoteles, *corpus organicum Physicum*, quod est dicere instrumentale corpus, quod natura ipsa fabricavit, & aptavit ad operationes, ita videlicet ut & ipsa aptitudo ex ejus figura appareat. Dolabra quidem & gladius corpora organica sunt, id est instrumentalia & operationibus quibusdam fabricata, & aptata, quod ex ipsis figuris evidenter habet. Verum natura non fabricavit ea, nec adaptavit sic ad suas operationes, vi-

Corpus instrumentum est animæ.

deflect ad dolationes & bella: corpus vero uniuscujusque animalis natura ipsa fabricavit & adaptavit ad operationes, quæ naturaliter unicuique animali congruunt, sicut manus ad operationes, pedes ad gressus, linguam & labia ad formandas voces in iis duntaxat animalibus quæ vocant, idest voces formant.

Quomodo dicatur corpus viventis potentia vitam habens.

Quod autem subjunxit *potentia vitam habentis*, non convenienter potest intelligi nisi de corpore quod post mortem remanet animalis; non enim convenienter dici potest homo vel aliud animal potentia vitam habens, cum vita sit ei essentialis, & vivere sit ei idem esse in effectu, nec separabilis sit ab eo vita actu vel intellectu. Vivere autem quod potentialiter inest accidit, & advenit supra totam completam rei essentiam tanquam forinsecum, ut pote quod nec totum esse sit, nec pars ipsius, sed præter necessitatem totam essendi. Quod si quis dixerit quod ipse homo vel aliud animal per hoc est potentia vitam habens quoniam non imprimis, sed quasi secundo, & consequenter, quoniam ab anima & per animam; dico quia non expedit, nec decet de necessitate philosophantem contendere cum hujusmodi homine, qui sic vult abuti vocabulis, ut non communi more, neque ut plures, sed singulariter, & à se solo intelligendus loquatur.

Quod corpus non destruitur in morte animalis.

Si quis etiam dicere voluerit quia in morte animalis, sive sit homo, sive sit aliud animal, destruitur corpus ejus, multum longè aberrant ab opinione communi, & consuetudine hominum qui credunt se conservare corpora mortuorum Mirrha, & Aloë, & Balsamo, atque pulvere cedrino per multos annos post mortem. Medici quoque per medicamenta sua putant conservare se posse corpora quorumdam animalium, & quorumdam aliorum partes. quod si esset verum, videlicet ut corpus humanum quod prius vivebat morte hominis destrueretur: unde igitur esset illud, quod omnes homines vident poni in feretris, & recondi in sepulchris? non enim per generationem factum esse videri potest, per creationem quidem non est possibile, cum nulla sit utilitas, nullus usus membrorum illius, quoniam nulla operatio quæ & aptitudini illorum congruat: quapropter supervacuè crearetur hujusmodi corpus, hoc est in hujusmodi forma, & aptitudine membrorum. Hoc autem quam longe sit à sapientia, & bonitate creatoris nemo intelligens ignorat; nullus enim hominum adeo insipiens est ut dolabram vel aliud instrumentum per quod nihil operari posset fabricare attentaret. Per generationem quoque manifestum est corpus novum non esse possibile post mortem tam subito advenire, cum generatio ejus longo tempore indigeat, ut genitor etiam ibi fingi non valeat.

Ligna post abscissionē eadem sunt, idem de foliis floribus, & fructibus.

Amplius. Secundum errorem istum fabri lignorum, quos vulgo carpentarios dicimus, incredibiliter errarent qui ligna de silvis se colligere, & cædere credunt, cum post mortem arborum nova ligna loco eorum quæ prius in silvis erant suborirentur. Medici etiam & Apothicarij multo dispendio, multisque detrimentis errarent. qui credunt se & fructus & folia & flores & radices nec non & partes lignorum in Apothecis suis servari; cum non servetur nisi quod permanet, & nihil eorum remanet post mortem, hoc est post recessum sive extinctionem vitæ vegetabilis in eis. Dimittam autem hujusmodi deliramenta, de quibus nec mentionem fecissem nisi quosdam ea tenentes audivissem. Manifestum igitur est Aristotelem in ratione illa *corpus est potestate vitam habens*, intelligere corpus quod remanet post mortem hominis, vel alterius animalis, vel etiam vegetabilis seu plantæ. Illi enim propriè convenit potētia vitam habere, quemadmodum si quis dicat de aëre quod potentia lumen habet; & quemadmodum remanet aër tenebrosus post abscessum luminis quod à sole receperat; sic remanet corpus mortuum & vita privatum quam ab anima recipiebat.

PARS SECUNDA.

Quod humanitas non est anima, sed homo ipse.

Anima est forma.

QUoniam autem dicit Aristoteles in libro de anima quoniam corpus quidem materia est, anima vero forma. Et iterum cum tripliciter dicatur substantia, & hoc quidem sicut materia, id vero sicut forma quæ jam erat aliquid esse, tertium vero sicut compositum jam ex iis, anima quidem non materia est neque compositum, sed forma.

Humanitas non est anima sola.

Visum est aliquibus quod ipsa humanitas, qua homo est homo, anima ipsa sit; quoniam perfectiva forma videtur hominis. Errant autem indubitanter, quod & ipsa hominis nominatio qua homo nominatur ostendit; nominatur enim homo ab humo, hoc est à corpore terreno. Propter hoc humanitas non est anima sola, sed anima est perfectio ipsius corporis, perfectio, inquam, essentialis ipsius, quæ & pars illius est, & cum materia prima componit & constituit illud. Hoc inde manifestum est, quia si corpori aëreo vel ferreo conjungeretur anima humana, ita ut ex illis esset unum compositum, manifestum est quod illud non esset homo, quod indubitāter esset, si sola anima esset humanitas. Sicut enim ab albedine album esse necesse est omne id in quo albedo est, sic & ab humanitate omne id in quo humanitas est hominem esse necesse est, & intendo si humanitas in eo est essentialiter, & tanquam pars ipsius. Ex consequenti autem, & ex propinquo ex iis quæ dicam fiet tibi lucidior sermo Aristotelis quem dicit in ratione seu definitione animæ.

PARS TERTIA.

Destruit errorem negantium animam esse.

Indignissimi hominis nomine qui humanam animam negant.

PRosequar vero ante hoc destruere errorem insanissimum hominum, qui nec hominis nomine digni sunt, negantes animas humanas esse; procul dubio enim id de suo esse per istam negationem removent, quo sublato impossibile est hominem esse, sublata namque vita, quæ anima remota removetur, & ea posita ponitur, manifestum est hominem non esse quod remanet, sed tantum corpus mortuum, cui rationem hominis quæ est animal gressibile, bipes nescio, si unquam ausi sunt sibi attribuere.

Qui negat animam humanam nescit quid sit negare & affirmare, & nihil prorsus intelligit.

Et ut fiat evidentius quod intendo, interrogabo unum ex iis si intelligit vel scit se negare, & quid est quod dicitur animam humanam esse? Et si dixerit quod non intelligit vel scit se negare hoc, vel quid est ipsum negare vel affirmare, interrogabo eum iterum, utrum intelligat vel sciat se intelligere vel scire vel hoc vel aliud? Qui si dixerit, non manifestum est ipsum esse extra universitatem erroneorum & imbecillium, sicut dicit Avicenna in philosophia sua prima, neque homo hujusmodi homo est cum quo disputandum sit, vel sermo alius conferendus. Procul dubio homo non est qui non intelligit nec scit quid sit affirmare vel negare, nec intelligit repugnantiam affirmationis & negationis, neque scit quid sit intelligere vel scire, sed neque scit an de uno & de eodem dici possunt affirmatio & negatio, neque cognoscit hujusmodi impossibilitatem contradictionis. Quapropter duo ista principia

† f. l. non idem est affirmatio, & negatio, nec de eodem affirmatio vel negatio.

cipia prima philosophiæ quæ sunt non eodem affirmatio & negatio, & de eodem affirmatio vel negatio indubitanter ignorat. Quæ ignorantia cadere non potest in substantiam aliquam intelligentem. Manifestum est igitur ipsum esse sine intellectu, quare non est cum eo agendum de iis quæ ad philosophiam pertinent potius quam cum aliquo bruto; neque enim differre videtur ab illo cum sine intellectu sit.

quare cum hujus modi non est disputandum.

Amplius cum ipsemet dicat & confiteatur se nec intelligere nec scire, impossibile est quod ei acquiratur intellectus vel scientia, cum non sit possibile ista esse ignota alicui ex philosophantibus quod ea habeat. Propter hoc igitur omnes negligendi sunt & non curandi homines hujusmodi, ut pote qui adeo longe sunt ab omni intellectu, & scientia, ut ad ea nullo modo valeant attingere.

quod si dicant se scire & intelligere, secundū partem illā quæ anima est intelligere dicentur non secundum totum.

Si vero dicit se scire & intelligere quid est affirmatio & negatio, & contrarietatem eorum, & quod necesse est de omni altera earum dici verè, impossibile autem ambas veras esse simul: tunc interrogandus est etiam de ipso scire suo, vel intelligere quod indubitanter scit apud se & in se esse, an sit in eo secundum totum? an sit secundum partem tantum? Quod si dixerit quia secundum totum, tunc necesse est ut ipse totus intelligat, ita videlicet ut quælibet ejus pars. Quapropter & ejus pes, & manus, & quilibet digitorum ejus intelliget, & sciet. Ad quam insaniam concedendā non est adhuc auditus aliquis devenisse. Quod si dixerit quia suum intelligere & suum scire non est in eo secundum totum, sed secundum partem, est igitur in parte illa per se & propriè. Quemadmodum cum crispus dicatur aliquis secundum partem suam tantum quæ est caput ejus, erit crispitudo in capite illius per se & propriè. Quare necesse est suum intelligere & suum scire esse in aliqua parte ipsius & de illa per se & propriè dici, & propter illam de toto.

Et id quod intelligit in homine non sit corpus nec pars corporis necesse est esse substantiam incorpoream totius corporis reginā.

Quare pars illa per se & propriè intelligit & scit, quemadmodum caput crispi hominis per se & propriè crispum est. De hac etiam parte quæro an sit pars corporis, an non? quod si pars corporis est, aut igitur corpus; & erit pes aut manus, aut aliquid aliorum membrorum, est igitur ac si dicat manum vel pedem hominis intelligere & scire quod nemo adhuc dixit. Quod si non fuerit pars corporis ipsius hominis, neque corpus aliud, jam concedat adversarius id quod intendebam, videlicet quod id in quo propriè & per se est intelligere in homine & scire est, & hoc est quod propriè & per se intelligit & scit in homine, nec est corpus ipsius hominis, nec pars illius. Quapropter cum necesse sit id esse substantiam, necesse est id esse substantiam incorpoream, & quia per id quod est intelligens & sciens in homine regitur ipsum corpus ejus, ejusque motus, & omnes operationes ejus voluntariæ. Manifestum est in homine esse substantiam incorpoream totius corporis reginam, substantiam dico, incorpoream viventem, cum manifestum impossibile sit intelligere vel scire esse substantiam non viventem.

Qui animā humanam esse aliud corpus asserunt ab humano corpore, eam propriè in homine esse non confitentur.

Nemo autem locutus est de anima humana qui illam non intelligat per hanc rationē seu descriptionem, & qui eam non nominat substantiam viventem incorpoream intelligentem & scientem per se & propriè, totumque hominem, hoc est omnia interiora hominis & exteriora regentem. Quod si dixerit id in quo est intelligere & scire quibus dicunt homines se intelligere & scire non esse totum corpus, sed neque partem illius, sed quoddam aliud corpus, quod tamen est intelligens & sciens propriè & per se, cum negare non possit, id esse regens totum hominem, ut prædixi, non effugit totaliter veritatem; Confitetur enim illud animam humanam esse: hoc tamen erroris adhuc retinet quod ipsam somniat esse corpus, cum non confiteatur substantiam reginam totius corporis intelligentem & scientem propriè & per se in homine esse, quæ tamen alia sit ab ipso corpore humano, confitetur procul dubio animam humanam in homine esse, & hoc utique verè. Quod vero substantiam hujusmodi corpoream esse dicit hoc procul dubio falsum & impossibile admiscet veritati, quem errorem destruam destructione irrefragabili in sequentibus.

Corpus humanum instrumentū est, adeoque propter animam cui servire debeat.

Amplius manifestum est nullum instrumentum esse propter se, sed propter operatorem, ad hoc videlicet ut ei serviat in operationibus quæ fieri habent per ipsum. Cum igitur corpus humanum organicum sit quod est dicere instrumentale, imo cum sit instrumentum unum ad multas operationes aptum, natum & fabricatum, necesse est operatorem esse cui naturaliter serviat, quique eo naturaliter uti debeat. Hic autem operator est quem vocamus animam humanam.

Animæ existentiam ostendere operationes illas quæ per corpus fiunt tanquā per instrumentum.

Amplius quis non videat cæcitatem istam, vel potius qui eam credere possit in aliquo homine esse, ut videat operationes & instrumentum per quod fiunt, & nihilominus credat non esse operatorem qui instrumento illo utatur, & per ipsum operationes illas exerceat. Hunc autem, sicut prædixi, operatorem animam omnes homines usualiter vocant.

Deinde quia instrumentum non imperat nec servit sibi ipsi.

Amplius manifestum est nullum instrumentum imperare sibi, vel servire sibi ipsi, usus autem omnis instrumenti non est nisi operatio quæ per illud exercetur. Quia igitur nullum instrumentum se ipso utitur nullum operatur à semet ipso vel per semet ipsum, nulla igitur operatio quæ per instrumentum fit ab ipso est; est autem omnis hujusmodi operatio à potentia operandi per instrumentum illud vel utendi illo. Potentia igitur utendi quocumque instrumento, vel operandi per illud non est ipsius instrumenti, quemadmodum nec operatio, cum ejusdem semper sint potentia & actus. Quare manifestum est potentiam exercendi operationes quæ exercentur per corpus humanum non esse ipsius corporis humani, necesse autem est illam esse alicujus, & in aliquo. Quare alterius & in altero quam sit corpus humanum, & illud est propriè & per se potens exercere hujusmodi operationes per corpus humanum, & est exercens illas per ipsum & propter hoc effector vel operator earum. Hunc autem sicut prædixi animam vocant omnes intelligentes & intellectus omnium, & intentio non est aliud in parte ista nisi quod ipse est anima humana.

Eodemmodo de animabus brutorum ratiocinandū esse de vegetabilibus.

Eodemque modo est ratiocinari de anima cujuscumque alterius animalis, circa quam erraverunt illi qui illam potentiam quandam & virtutem corporis animalis, & non substantiam esse dixerunt: de anima etiam vegetabili nihilominus convenit, & possibile est ratiocinari.

Idem probat ex motibus qui non sunt naturales corpori humano ut moveri sursum ante & retro & c.

Amplius manifestum est omni intelligenti, corpori humano naturalem motum esse qui est ad medium ex virtute suæ ponderositatis. Cum igitur nulli corpori sint duo motus naturales, manifestum est omnes alios motus qui sunt secundum locum innaturales esse corpori humano, quare ex alio principio & virtute necesse est alios motus inesse. Habet igitur motorem alium, quam naturam propriam à quo movetur aliis motibus, scilicet quoniam sunt ante, & retro, dextrorsum, & etiam in sursum. Hunc autem motorem ego nomino animam humanam, & ipse est quem inquiro, & cujus esse stabilire intendo.

Item ex eo quod imperentur motus illi, sintque voluntarii,

Amplius quoniā isti motus voluntarij sunt & fiunt voluntate hominis imperante, imperante inquā imperio quod non est nisi velle vel concupiscere, imperare autem, & ministrare sive obedire contraria sunt

evidenter, & propter hoc non sunt in eodem secundum idem. Quare in eodem homine non est idem imperans motus hujusmodi, & ministrans sive efficiens illos, vel ad minus non secundum idem. Secundum igitur aliud est imperans illos ipse homo, & secundum aliud efficiens vel ministrans illos. Id autem secundum quod est imperans illos est illud in quo per se est imperium, quo imperantur motus illi similiter illud quod est efficiens illos est obediens sive ministrans propriè & per se. Quare in homine uno aliud est imperans motus istos propriè & per se, aliud est ministrans vel efficiens illos. Hoc autem est quod invenire & stabilire intendebam, videlicet motorem imperanté motus hujusmodi, qué sicut sæpe jam dixi, animam humanam nomino.

Ex ipso imperio concludit nobilitatem animæ ideoque & substantiam esse.

Et eodem modo stabiliretur esse animæ brutalis. Et quoniam longe nobilius imperare quam servire, & imperativum omni ministrativo naturaliter præcellit; quoniam ad invicem se habent sicut Dominus & servus, vel dominans & serviens, cum manifestum sit totum corpus humanum ad modum ministrantis se habere sive servientis. Ad hujusmodi imperantem, sive dominantem; imo quod minus est ut instrumentum ad operantem, & per illud manifestum est motorem hujusmodi hos motus imperantem longè nobiliorem esse ipso corpore humano, & propter hoc esse substantiam, cum accidens omne sua substantia longe ignobilius esse necesse sit.

Intelligere & scire in hominibus probat non esse per formas corporales.

Amplius intelligere & scire quod manifestum est esse in hominibus, si in homine non est nisi corpus, erunt igitur in corpore ipsius: & quoniam intelligere & scire non est nisi per formas & similitudines rerum quæ intelliguntur & sciuntur, non erunt intelligentiæ & scientiæ hujusmodi nisi per formas quæ habent esse in corpore. Quapropter cum in corpore non habeant esse nisi formæ corporales, non erunt intelligere & scire hujusmodi, nisi per formas corporales: formæ autem corporales non sunt propriè signa vel similitudines nisi rerum corporalium: impossibile igitur erit homines intelligere propriè, nisi res corporales; quare nec creatorem, nec alia spiritualia possibile erit intelligere hominibus.

Idem probat ex eo quod omne corpus non intelligat.

Amplius si forma corporalis per existentiam suam in corpore facit corpus intelligens, sicut iste ponit erroneus, necesse est omne corpus intelligens esse, cum in omni corpore inveniatur causa hujusmodi videlicet existentia formæ corporalis in ipso.

Ex præstantia actionũ istarum intelligere & scire quæ non competunt corpori ratione corporeitatis suæ concludit incõparabilem rebus corporalibus animæ humanæ dignitatem.

Amplius manifestum est omni intelligenti, corpus ex natura corporeitatis suæ non posse habere intellectum vel scientiam, similiter intellectum & scientiam non posse esse in corpore, ex eo videlicet quod corpus. Quare in corpore humano non sunt ista per hoc quod est corpus, nec in homine ratione corporis aut per corpus. Cum igitur manifestum sit ea esse in homine, necesse est ea esse in eodem ratione alterius, aut per aliud quam sit corpus, quod indubitanter corpore longè nobilius est longéque præstantius; quemadmodum & istæ secundæ operationes videlicet intelligere & scire omnibus corporalibus operationibus incomparabiliter præcellentiores sunt. Quapropter operator earum per se omni corpore incomparabiliter est sublimior.

PARS QUARTA.

Ostendit quod anima non potest intelligere se non esse.

Nemo potest ignorare se intelligere & intelligere esse apud se,

ADDAM autem istis dictum mirabile, sed inventu mirabilius, & dicam quod non est possibile homini intelligere animam suam non esse; si enim possibile est hoc ei, esto igitur quod ipse intelligat animam humanam non esse. Dico igitur quia ipse intelligit se intelligere hoc; non enim possibile est intelligentem aliquid quidquid illud sit, ignorare se intelligere illud, quapropter intelligit & scit intellectus se intelligere hoc: quare scit hoc suum intelligere esse apud se, & in se. Scit autem indubitanter & intelligit intelligere non esse nisi in intelligente. Quapropter vel se totum intelligere, vel aliquid sui. Certissimum autem habet se totum non intelligere id est neque corpus suum, neque partem sui corporis, quapropter scit & intelligit aliquid in se vel apud se intelligens esse quod non est corpus ejus neque pars illius.

nec intelligere esse secundum se totum, aut secundũ corpus,

Id vero animam vocari in homine.

Et hoc est quod vocatur anima in homine videlicet id quod est intelligens in eo propriè, & per se, & propter quod ipse homo & intelligere & scire potest, & secundum quod intelligens & sciens esse dicitur. Scit igitur & intelligit tale quid videlicet intelligens & sciens per se & in se ipso: quare intelligit & scit illud esse. Et hoc est quod vocatur anima humana in homine. Manifestum est igitur ipsum intelligere & scire animam suam esse, & quoniam non possunt simul intelligere aliquid esse, & aliquid idem non esse, consequens est ipsum non intelligere animam suam non esse. Et hoc est quod declarare intendebam, videlicet quod non est possibile ulli homini intelligere animam suam non esse. Quicumque igitur ponunt animam humanam non esse, ponunt indubitanter quod nec intelligunt nec intelligere possunt.

Impossibile est animam ignorare illud esse quod intelligit, cum possibile nõ sit vel non ens intelligere, vel quod intelligit non esse,

Et si volueris per viam istam ratiocinari de anima humana, erit via facilior & ratiocinatio expeditior. Si enim possibile esset animæ humanæ intelligere se non esse, cum necesse habeat scire & intelligere omne suum intelligere, intelligeret igitur & sciret se intelligere illud: quare intelligeret & sciret se esse, cum impossibile sit eam ignorare quod intelligit esse, nec possibile sit vel non ens intelligere vel intelligens non esse. Quare manifestum est animæ humanæ non esse possibile intelligere se non esse, & ad hunc modum se habet de omni substantia intelligente.

Colligit quæ jam probaverat omnem animam quæ negat se esse vel ponit se non esse nec scire nec intelligere quid loquatur.

Jam igitur feci te scire per hoc quia omnis anima quæ negat se esse, vel ponit se non esse, nec scit nec intelligit quid loquatur. Et propter hoc nullus ex hominibus negantibus animam humanam esse, vel ponentibus ipsam non esse, scit vel intelligit quod negat, vel asserit in parte ista; cum non nisi propter animam, & secundum ipsam intelligat vel sciat aut scire vel intelligere dicatur. Quemadmodum si ejus caput crispum non est multo minus ipse crispus, nec homo propter id erit vel dicetur, & sic finitur quarta pars.

PARS QUINTA.

Quod anima est substantia, & quod potentia animæ est ipsa substantia animæ.

Anima brutorum accidens non est quia eius absentia corruptio est & mors animalis,

ET quoniam quidam erroneus & imbecillis, qui à similibus sibi sciolus putabatur, negavit animam brutalem substantiam esse, non inconveniens neque ad propositum usquequaque non pertinens errorem ipsius destruere, per quem non paucos forsitan involvit. Aggrediar igitur hoc. Dico igitur quia si anima illa non est substantia, cum sit de rebus creatis, erit de necessitate accidens, quapropter aderit & aberit præter sui subjecti corruptionem. Quapropter cum recesserit à quocumque animali, erit recessus præter corruptionem illius, quare & præter mortem, cum mors animalium corruptio sit ipsorum. Erunt igitur animalia immortalia omnia, & incorruptibilia per mortem; cum absentia accidentis per se nec corruptionem, nec mortem inducere possit.

2. Quia animal mortuũ differt à vivente plus quam accidentaliter.

Amplius secundum hoc non differret animal mortuum à vivente nisi differentia accidentali, cum non differat nisi anima: anima autem accidens solummodo sit.

3. Quia vivere in animalibus sicut & in homine est esse.

Amplius cum nullum accidens vel faciat, vel præstet esse subjecto in quo est, absentia sua non auferet esse neque inducet eidem non esse. Vivere igitur non erit esse in animalibus. Æque igitur erunt animalia mortua sicut viventia. Sicut aer non minus est cum illuminatur, & cum lumen ab eo recesserit. Quæro utrum de hominibus idem sentiat, videlicet quia mortui non minus sunt quam viventes: quod si idipsum senserit, cum dicit ei universitas hominum quæ tota clamat se amittere charos suos cum moriuntur, & quamdiu sunt mortui luget eos tanquam qui non sunt. Si vero non idipsum dixerit de hominibus vivere igitur † æquitate dicitur de hominibus & de aliis animalibus.

† f. l. æqui

4. Quia animalia generantur cum vitam ingrediuntur.

Amplius generationem dicit Aristoteles ingressum in substantiam, non in accidens, & generationem manifestum est esse acquisitionem ipsius esse, atque essentialis formæ in substantiis generabilibus. Impossibile igitur erit generari animalia irrationabilia, cum vitam ingrediuntur, cum nec recipiant nisi accidens.

5. Quia accidens nec vivit nec vitam habet nec proinde potest præstare.

Amplius hujusmodi accidens nec vitam habet in se, nec vivit: quapropter quasi mortuum est in se, & vita carens: quod autem vita caret in semetipso vivificare aliud non potest. Anima igitur irrationalis non vivit neque animabit corpora animalium irrationalium, sed neque alia anima animat ea, quare inanimata erunt ex necessitate corpora animalium irrationabilium & omni modo non viventia.

6. Quia sic animal genus non erit neque ejus species asinus equus, &c.

Amplius cum animal ab anima dicatur, & ipsa accidens sit, erit animal ab accidente denominatum: quapropter accidet esse animal omni animali irrationabili. Non erit igitur animal genus, neque ejus species equus, asinus, &c.

7. Quia si anima nihil est præter compositionem partium corporis sic corpus esset animal per ipsam, formam corporis seu corporeitatem.

Amplius erroneus iste sic manifestavit errorem suum, ut diceret animam irrationabilem non esse substantiam sed potentiam provenientem ex conjunctione vel compositione partium corporis, & ex concursu generantium ipsum corpus hujus animalis, & ex hac potentia dicit hujusmodi animalia vivere, sentire, imaginari, & voluntariè moveri quodammodo ex ipsis. Quæro igitur cujus, & in quo sit hujusmodi potentia? de quo non inveniet quid respondeat, nisi hoc unum, videlicet quod corporis illius est; cum enim sit animal totius illa potentia, animal vero non sit nisi corpus illud, videlicet corpus hujusmodi animalis habens hujusmodi potentiam illius corporis esse. Quapropter corpus illud erit animal per formam corporalem, hoc est per formam corporis, videlicet quæ est per corporeitatem suam, cum sit eidem per compositionem sive per complexionem suam. Quare utraque forma solummodo corporalis est præsertim cum nihil spirituale ponat hujusmodi corpori.

8. Quia animal esset ex solis dispositionibus corporalibus.

Amplius omnia illa ex quibus dicit hujusmodi potentiam provenire corpori animalis corporalia tantum sunt, & intendo in hoc quia corporales dispositiones, & accidentia tantum sunt. Quare ex solis dispositionibus corporalibus erit omne animal irrationale, cum hujusmodi potentia sit animalitas sive anima, & ex illa sit, animal esse quod animal est.

9. Quia sentire imaginari & reminisci longè nobiliores operationes sunt quam quæcumque dispositiones corporales.

Amplius sentire, imaginari & reminisci longè nobiliores operationes sunt, quam quæcumque operationes corporales. Quare ex incomparabiliter nobilioribus causis & principiis. Potentiæ igitur ex quibus sunt longè nobiliores sunt omnibus virtutibus & dispositionibus corporalibus: Omnes autem causæ semper sunt nobiliores suis effectibus sive causatis. Formæ igitur & dispositiones ex quibus sunt hujusmodi potentiæ nobiliores sunt quam ipsæ. Manifestum igitur est eas non esse corporales, quidquid autem intelligere potest in iis, quæ ponit causas hujusmodi potentiæ, corporale tantum est. Conjunctio enim partium corporis quæ utique corpora sunt: similiter complexio, & concursus generantium, sive semina generantia intelligat sive parentes corporales tantum dispositio est.

10 Quia intelligit omnis intelligens in ipso sentire 1. receptionem formæ sensibilis in organo, & cognitionem quæ per illam fit, quare si anima nihil aliud esset quam dispositio quædam accidentalis oculus esset animal, instrumentũ simul, & operator.

Amplius in ipso sentire duo intelligit omnis intelligens, videlicet receptionem formæ sensibilis in organo sensus, & cognitionem, sive judicium quod per illam fit tanquam per signum: de receptione vero, & impressione formæ sensibilis manifestum est ipsam esse à sensibili forinseco, & imprimi ab eodem in organo sensus, exempli gratia, in oculo fit à re visibili impressio similitudinis corporis illius. Cognitio autem fit in illo oculo aut in alio subjecto: quod si in eodem oculo, ubi autem fit in eodem est in oculo igitur est cognitio illa qua cognoscitur visibile forinsecum per impressionem quæ fit in oculo, in quocumque autem cognitio est illud cognoscit. Quapropter cognoscit oculus visibile, similiter & videbit illud, cum cognitio illa verissimè tantum visio sit: hoc autem usque ad hæc tempora nec visum est nec auditum: Secundum hoc enim necesse habebit concedere oculum animal esse, & sic de aliis partibus animalis, necesse quoque habebit concedere de omni instrumento quod ipsum operatur operatione quæ per ipsum est. Quare unumquodque membrorum erit instrumentum sibi ipsi: erit igitur similiter unumquodque instrumentum, & operator; & quoniam omnis operator nobilior & dignior est instrumento suo, erit unumquodque membrorum nobilius ac dignius se ipso.

11. Quia & oculus esset instrumentũ & operator etiam etiam instrumentũ propter se.

Amplius cum omne instrumentum sit propter operatorem erit omne instrumentum propter se, cum omne instrumentum hujusmodi sit etiam operator operans per illud.

12. Quia potentia illa non potest dici una nec multiplex.

Amplius potentia hujusmodi aut erit una, & impartibilis, aut partibilis composita ex pluribus; quod si fuerit una & impartibilis, non erunt igitur ex illa multæ & divisæ operationes secundum speciem. Quapropter videre, audire, gustare, atque cæteræ hujusmodi operationes non erunt omnes ex illa, sed una sola, aliæ vero erunt ex aliis potentiis. Una igitur illarũ sola erit ex anima, aliæ non erunt ex illa, sed erunt ex aliis animabus ex necessitate: non enim possibile est ut potẽtia vidẽdi anima sit potius quam potẽtia audiendi vel gustandi. Quapropter quot sunt in unoquoque animali potentię, tot erunt in animali eodem animæ, quare nullum animal irrationale animal unum erit, sed grex animalium. Quod si dixerit qui a potentia hujusmodi composita est ex potentiis prænominatis, & aliis similibus. Dico in hoc quia cum proportionales sint hujusmodi potentiæ, hoc est similiter se habentes ad actus suos, erit permutatim ut quemadmodum se habet actus earum ad invicem, sic & potentiæ illæ se habent ad invicem. Quare quemadmodum ex actibus non est possibile quod sit unus actus compositus ex illis, & propter hoc sit, neque unam potentiam possibile esse ex potentiis esse compositam. Quare non est possibile ut potentia illa qua dicit animal esse animal una potentia sit, quemadmodum neque unus actus potest esse qui componitur ex actibus potentiarum prænominatarum. Qui igitur ponit potentiam unam esse ex hujusmodi potentiis perinde est, ac si ponat unum actum ex omnibus actibus illis, hoc autem manifestum est impossibile.

Quod potentia illa quã ponit adversarius non sit una & impartibilis.

Amplius potentia hujusmodi si est una & impartibilis necesse est eam esse in parte animata corporis animalis, aut esse in qualibet, maximè si in illa

parte est vita & sensus. Quod si fuerit in qualibet parte, jam ad hoc devenit errone:s iste ut se ponat accidens unum numero esse in substantijs multis, & in quolibet eorum totaliter.

Si potentia illa esset una in multis partibus corporis putrescens una parte trãsiret illa potentia à subjecto in subjectum.

Amplius. Si caro putrescat per morbum aliquem, & medecinalibus adjutorijs renovetur, accidit ex necessitate alterutrum duorum, videlicet ut potentia hujusmodi quam ponit accidens esse mutet subjectum, & transeat à carne per putrefactionem ad carnem novam, si eadem potentia est quæ fuit in carne illa. Si vero alia fuerit tunc ex necessitate erit aliud animal, quoniam ab alia anima. Et cum prior potentia esse desierit per putrefactionem carnis, necesse est animal mortuum esse per disjunctionem animæ suæ, & extinctionem vitæ suæ. Fortassis autem quæret utrum tota caro per putrefactionem corrumpi possit, atque totaliter renovari. Verisimile attamen esset fidei communi consonum, & concordans hoc non esse possibile sine morte, & resurrectione ipsius animalis; mors enim in homine mors corporis solum est. Præsertim cum quædam ex partibus, & membris humani corporis, & aliorum animalium nec putrefactionem, nec aliam corruptionem recipere possibile sit absque morte ipsius, vel animalis, qualia sunt cor & hepar & ex nervis & venis multi & multæ. Dico igitur quoniam si potentia quam iste homo posuit vitam, vel animam animalis esset aggregatio omnium antedictarum potentiarum: cum ex eis una aliqua potentia esse non possit, sicut neque actibus earum actus unus, tunc revera anima animalis cujuscumque nihil esset unum.

Quod non possit dici potentia illa continuitate quadã una esse, ut partes animalis.

Quod si dixerit quia potẽtia illa una esset quemadmodum color picæ unus est ex tribus contrarijs albo scilicet, & nigro unitis ad invicem, & continuatis cõtinuitate qua cõtinuatæ sũt partes corporis ipsius. Responderi ei potest quoniam illi colores non sunt continuati, neque continuitate uniti quoniam non est color unus ex albo & nigro quæ sunt in corpore picæ: Si enim esset color unus ex illis vel albus, vel niger, vel medius. Manifestum est autem quoniam nec albus, nec niger color ille, sed neque medius, cum non sit ex mixtione duorum extremorum. sed neque terminus communis potest esse copulans & continuans duos illos colores. Cum enim impartibilis sit hujusmodi terminus secundum latitudinem impossibile est quod in parte communicet cum colore nigro, & in parte cum colore albo; cum partes secundum illum modum quo eos copulet, hoc est secundum latitudinem non habeat. Sed neque mixtus, & per mixturam medius inter illos duos colores esse potest, cum enim linea sit vel ad modum lineę, hoc est secundum latitudinem impartibilis, nullo modorum vel mixtibilis est vel receptibilis mixturæ, sicut neque punctus; neque enim recipit intellectus punctum puncto misceri posse. Quapropter si ista habet veritas ut dixi, unitas sive continuitas corporis non est potens, aut sufficiens efficere unitatem, sive unionem per quam multitudo illa potentia una sit. Quemadmodum igitur unumquodque animal non erit unum animal sed grex animalium secundum errorem istum, sic nulla erit una anima animalis cujuscumque, quin potius aggregatio animarum.

Nulla qualitas adveniens puro corpori prohibet ipsum purũ esse, & nihil habens substantiæ spiritualis.

Amplius nullum accidens nulla qualitas adveniens puro corpori prohibet ipsum esse purum corpus; non enim propter hoc quia albedo est in nive, vel margarita, ipsa nix vel margarita minus corpus purum est: quare cum potentia ista quam dicit animam animalis irrationabilem accidens sit, non prohibetur corpus animalis corpus merum seu purum esse, sive substantiam merè corpoream. Quare omne animal irrationale erit corpus merum, & purum, & intendo nihil habens substantiæ spiritualis.

Sentire ex omni actu corporali præstãtius; quare dispositionem aliquo modo spiritualem postulat.

Amplius sentire est omni actu corporali hoc est meri corporis longe nobilior atque præstantior: quare & potentiam ex qua est, necesse est omni potentiâ corporali præstantiorem esse longéque nobiliorem. Est igitur impossibile ipsam esse corporalem, & intendo potentiam corporalem quæ corpori inest per hoc quod est corpus, sive per corporeitatem suam, sive dispositionem aliam quamcumque quæ spiritualis non sit.

Ubi recipiatur ipsa sensatio, & de visione præsertim.

Amplius quoniam cujus est potentia ejusdem est actus, potentia, inquam, agendi, similiter potentia patiendi; necesse est ut cujus est potentia patiendi, necessario sit & ipsa passio. Quare si sentire pati est, erit in eodem in quo & potentia sentiendi. Jam etiam dixi tibi quia sentire duo habet in se, videlicet recipere impressionem ab eo quod sentitur, & judicare de illo, judicare inquam qualiter sit, & recipere quidem impressionem à forinseco sensibili quæ in organo sensus est, & illi imprimitur ab agente sensibili, quemadmodum passio vel impressio quæ est à lucido vel colorato in humore cristallino qui est in oculo indubitanter sit recipere: judicare autem quale sit illud sensibile non est humoris cristallini, neque in eo. Si igitur est in corpore, vel erit in nervo optico, vel in spiritu visibili. Verum nemo adhuc eousque deliravit, ut diceret nervum vel spiritum visibilem aliquid cognoscere, vel de aliquo judicare. Nobilior autem pars in corpore humano, vel alterius animalis nulla ponitur esse vel dicitur quam nervus aut spiritus. Quare si in neutro illorum potentia videndi est, in nulla parte corporis erit; cum enim istę digniores sint, irrationabile est & nullo modorum conveniens ut nobilissimæ potentiæ in substantijs ignobilioribus sint.

Os, quatuor humores, caro, & cartilago non sentiunt, sed in nervis & spiritibus sensus consistit.

Amplius neque in medulla, neque in osse, neque in aliquo quatuor humorum, neque in ipsa carne, vel cartilagine est potentia sentiendi, neque ullus sensus; quoniã neque tactus qui est primus omnium sensuum, & sine quo nullum animal viveret, propter quod sensum necessitatis primum philosophi vocaverunt. Et hæc quæ dico de insensibilitate partium corporis animalis à sensu manifesta sunt. Et quod multi opinantur dentes dolere, & se pati dolorem in dentibus error est indubitanter; cum enim neque dens, neque aliud os dolere possit in corpore animalis, pellis vero seu pellicula quæcumque sit in toto corpore animalis non dolet, nisi sit pellicula nervosa, sive venosa, quemadmodum est illa quæ vocatur pia mater, & hæc est illa quæ circumvolvit, aut circumvestit cerebrum, quæ procul dubio vehementer sensibilis est propter venositatem ejus, & nervositatem continentem multitudinem spirituum qui è viciniori adhærent animæ, quam aliqua quæ in corpore sit animalis. Manifestum est igitur ex omnibus his quia potentia sentiendi imprimis est & maximè in nervis, atque spiritibus. Quapropter illi imprimis & maxime animalia sunt: quemadmodum quod imprimis habet albedinem, album est prius & maximè, sic quod imprimis & maxime animam habet, necesse est imprimis, & maxime animal esse. Quare illi duo vel erunt unum animal, vel duo animalia, cujusmodi deliramentum nemo usque hodie somniavit.

Videre, audire, & sentire univoce dicuntur de homine & de alijs animalibus.

Amplius videre, & audire, & quodcumque aliud sentire univoce dicitur de homine, & de quolibet alio animali, quare & potentia sentiendi; cum potentiæ istæ videlicet sentiendi proportionales sint actibus suis, & de potentia vivendi similiter se habet. Quemadmodum igitur potentia hæc videlicet exercendi actus animales anima est quâ omne animal irrationale animal est, sic eadem potentia in homine erit anima qua homo animal est, & per eumdem modum quo unumquodque animal animal est.

Jam

Recapitulatio quorumdam de quibus supra.

Jam autem feci te scire in præcedentibus quia secundum errorem istum animal non prædicatur in quid, neque ut genus de aliqua specie irrationabilium animalium; sed in quale tantum, & secundum accidens: quare non erit homo animal per modum istum; cum animal per modum istum non sit nisi corpus tale, hoc est cui accidit vel quod participat potentiam antedictam, homo autem cum præter illud animal partem sui habeat essentialem animam rationalem; homo enim compositum est ex hujusmodi corpore & anima rationali: Quare neutrum illorum est homo. Igitur non est animal per modum istum, aut igitur nullo modo est animal, aut est aliud animal per aliquem modum, videlicet essentialiter, & non secundum accidens; sive secundum participationem. Illud igitur animal quod est homo est totum ad illud animal, quod est animal secundum accidens; cum contineat illud, & insuper animam rationalem. Aut igitur est animal ex illa potentia sive per illam quam erroneus iste delirat animam esse, aut per aliam animam. Quod si per eamdem, erit igitur idem animal quod per illam non erat animal nisi secundum accidens, ut prædixi. Ab eadem ergo idem animal esse necesse est. Jam autem ostentum erat tibi animal illud partem hominis esse & nullo modorum hominem.

Homo non potest esse animal per aliam animam.

Si vero per aliam animam, illa igitur aut erit anima rationalis, aut alia; quod si fuerit alia, necesse est alterutram esse superfluam. Cum enim ex anima rationali secundum hoc sit animal, erit ex eadem vivens & sentiens: quare erit ei potentia sentiendi, & exercendi alios actus animales, & propter hoc erit ei duplex potentia hujusmodi. Quare duplex videre, duplex audire, & duplices omnes alij actus animales, in quo manifestum est unum visum non esse possibile distingui ab alio, neque unum audire ab alio, & sic de alijs. Manifestum igitur est hoc esse unum de impossibilibus, cum manifestum impossibile sit esse duas animas in uno corpore, quarum altera superflua sit. Quod si sit alia quam anima rationalis, illa videlicet qua homo est animal, tunc manifestior est ejus superfluitas. Si enim ex illa, & per illam est homo animal, & potens exercere omnes actus animales, tunc ex anima rationali non erit potens exercere eosdem; alioquin rediret prius inconveniens videlicet de duplici potentia, & actibus, & de superfluitate alterutrius potentiarum, & alterutrorum accidentium.

Deducit in conveniens quod sc. ex anima rationali homo non esset potens sentire.

Amplius secundum hoc non esset homo potens ex anima rationali vivere, vel sentire; sed ex anima illa somniata, & essent duæ animæ ad minus omnium hominum. Verum de hoc audies me in sequentibus: hoc enim nonnulli somniaverunt, nec solum quod duæ, sed etiam quod tres: ubi erroris destructionem videbis in sequentibus. Nec prætermittendum est tibi hic quod homo iste, nec sequi Aristotelem merito videri debet, cum Aristoteles evidenter dicat corpus quidem materiam, animam vero formam, intendens de animo generaliter, non solum de anima rationali, sed etiam formam hujusmodi substatiam esse testatur ibidem; sicut prædixi in præcedenti sermone ejusdem videlicet tripliciter, inquit, cum dicatur substantia & hoc quidem sicut materia, alterum vero sicut forma, tertium vero sicut compositum. Jam ex his nullus intelligentium ignorat quia non est possibile ex substantia & accidente esse compositum. Causa autem in hoc est quoniam hujusmodi compositum neque substantia esset, neque accidens, cum nullum totum possibile sit esse partem suam, neque è converso, necesse vero sit omne quod est præter creatorem benedictum aut esse substantiam, aut accidens esse.

PARS SEXTA.

Quod animal non sit compositum ex substantia & accidente.

Refellit sententiam cujusdam negantis istam propositionem, homo albus est homo.

SCIO tamen me vidisse erroneum qui planè asserebat quod homo albus non est homo, intendens quod homo quà homo albus compositum aliquod esset ex homine & albo, seu albedini. Quod si esset tunc quemadmodum homo albus non est homo secundum istum, sic esset verum secundum errorem ipsius quod homo albus non est albus, & multo fortius, quia homo albus non est niger, similiter neque medio colore coloratus. Quapropter homo albus non esset habens albedinem sed neque alius esset habens albedinem quam homo albus, nullus igitur homo esset habens albedinem, quare secundum hoc nullus homo esset albus.

Ostendit idem quia sic album in illius sententia nihil esset.

Amplius secundum hoc album nihil esset, quoniam nec esset homo, nec aliquid aliud juxta hanc viam, vel potius nihil esset album; quoniam res alba non esset res: quare non esset aliqua res, & ita non esset aliquid, nihil igitur esset album, id est res alba, neque res nigra. Quapropter nihil esset res colorata, & ita nihil esset coloratum, & procederet hoc donec veniretur ad hoc quod nihil esset ens quoniam nihil esset res; ens enim sicut album de unoquoque secundum accidens, & secundum participationem dicitur, excepto creatore benedicto solo, de quo solo essentialiter dicitur sicut didicisti in prima parte divinalis magisterij alibi. Quapropter res ens neque esset res, neque ens: sequerentur & aliæ ex hoc incredibiles absurditates, & magis irridendæ quam per vias probationum destruendæ, qualis esset illa videlicet quoniam homo qui albet non est albus; non enim negare potuit hominem albescere, negabat tamen hominem esse album. Quod si iste qui ponit animam irrationalem potentiam quandam esse quæ tamen non est substantia, sed accidens, intellexit animal compositum esse ex corpore & potentia hujusmodi, intellexit igitur animal irrationale compositum esse ex substantia & accidente. Quapropter posuit ipsum nec esse substantiam, nec esse accidens, & sequuntur eum omnes prænominatæ absurditates, & multæ aliæ non minus irridendæ, quas ego propter prolixitatem prætereo.

Animam, si ponatur potentia accidentalis sensu & vita carere necesse est.

Amplius sicut sæpe dixi in præcedentibus cum iste erroneus ponat hujusmodi potentiam animam esse, procul dubio non ponit eam animam rationalem esse, neque vegetabilem tantum: Ponit igitur eam animam irrationalem esse; & cum ponat eam accidens, necessario habet ipsam ponere sine sensu & vita. Stupendum enim est valde in accidente ponere sensum, & magis incredibile est illud quod nec vitam habet neque sensum, vitam & sensum præstare subjecto in quo est. Si enim albedo non disgregaret visum & non esset ipsa disgregativa visus, nullo modo præstaret hoc subjecto in quo est, neque faceret ut subjectū ejus esset disgregativū visus per illam. Cum igitur nullâ aliâ potentiâ disgregatiuvm visus sit album, sive per aliam quam ipsa albedo disgregativa sit: sic necesse est animal irrationale non alia potentia sentire, vel sensibile esse, quam anima ipsius vel sentiat vel sensibilis sit. Et quemadmodum non prohibetur albedo quin de ea prædicetur, & actus quem subjectum agit per eam, videlicet disgregare, & etiam ipsa disgregativa vit, id est potentia disgregandi: sic non prohibetur anima irrationabilis ab actibus animalib' quos per ipsam exercet animal. Quapropter quemadmodum albedo & disgregativa verissime dicitur, & disgre-

gans; ita anima rationalis verissimè sensitiva dicitur, & sentiens, similiter & imaginativa & imaginans, cognitiva quoque & cognoscens.

Contraria nata sunt fieri circa idem adeòque & rationale & irrationale circa genus suum quod est animal.

Denique merito videri tibi potest erroneus iste nec ipsa puerilia rudimenta logicæ, id est ipsa initialia attigisse; cum manifestum sit eum ignorasse quia contraria circa idem naturaliter & esse habent & fieri. Quapropter rationale & irrationale circa idem genus necesse habent esse: secundum autem errorem ipsius rationale circa genus est, irrationale vero circa accidens; animal enim non dicitur de animalibus irrationalibus ut genus, neque prædicatur, sed secundum accidens tantum sicut audivisti per errorem istum. Debes autem scire quia homo iste non fuit ausus concedere animam irrationalem substantiam esse formidans, ne cogeretur confiteri ipsam substantiam incorruptam ac si hoc esset intolerabile inconveniens tanquam ex illo, necesse haberet consequenter confiteri illam esse immortalem. In quo non immerito videri potest ipsum in eum errorem inductum fuisse ut crederet omnem substantiam incorpoream immortalem vel incorruptibilem esse.

Tractatus specialis de immortalitate animarum humanarum.

Quare animæ brutorum intereant non autem anima hominis.

Jam autem feci te scire in tractatu singulari de immortalitate animarum humanarum, quoniam omnis anima irrationalis mortalis est, sive corruptibilis ex naturali defectibilitate sua, & recidens in non esse à quo per omnipotentem virtutem creatoris educta erat in esse. Permittit autem illud creator nolens continere vitam vel esse præter corpus in quo est. Et causa in hoc est, quoniam otiosa & supervacua esset vita ejus extra corpus, cum non sit nata operari nisi in corpore, & per illud. De anima vero rationabili jam notum est tibi ex eodem tractatu, & etiam alio quia nobiliores ac præstantiores operationes ejus sunt ei non per corpus, sed seorsum à corpore, videlicet post separationem ab illo, & declarabitur hoc tibi declaratione lucidiori & evidentiori in tractatu isto, si Deus voluerit.

Anima humana se ipsam ignorare non potest, sed ipsa sibi nota est notitia certissima.

Destructo autem errore isto revertar ad illud in quo eram, & dicam quia patefactum est tibi in præcedentibus nullam animam rationabilem vel aliam substantiam intelligentem intelligere posse vel credere, vel etiam dubitare se non esse. Et addam quod mirabilius dictu videtur quia non est possibile eidem ignorare se esse vel se ipsam: ubi faciam te scire quia unicuique animæ rationali notum est suum esse, & nota ipsa sibi notitia certissima qua certitudine nulla major.

PARS SEPTIMA.

Ponit exempla ad declarationem præcedentium.

Exemplum à motu navis ex quo debeat intelligi gubernator.

Verum quoniam exempla non parum adjuvant imperitos, & interdum majorem fidem eisdem faciunt, quam etiam demonstrationes, ad intellectum ipsorum proponam aliqua eis hic. Dicam igitur quia homo ignorans animam humanam esse similis est imbecilli qui videns navim ferri per aquam, & cognoscens quia cavetur ei à periculis, videlicet ab allisione scopulorum, & saxorum & quia declinatur ab eis incessus ejus; videt etiam nunc erigi & extendi velum ejus nunc complicari & deponi, gubernaculumque ipsius nunc huc nunc illuc intorqueri; videt remos quamdiu movetur navis ordinatè moveri, & cum omnia hæc videat non cognoscit inesse gubernatorem tanquam si navis per semetipsam hæc omnia efficere posset.

A motu ipsius corporis humani.

Et est altera comparatio de imbecilli qui videt corpus humanum moveri & caveri à periculis casus, cespitationis, sive impactionis: videt nunc figi alterum pedem, & alterum elevari, & moveri donec & ipse figatur, deinde illum, qui fixus erat & fixionem alterius expectabat, & finem motus ejusdem, elevari & ferri in anteriora, & deinde figi, & expectare rursum elevationem & motum alterius, donec iterum figatur & quiescat expectans similiter motum, & fixionem ipsius. Cum igitur videat pedes se sic adjuvantes, ad invicem expectantes, aliáque motui illi suffragantia, & propter brevitatem intellectus, non intelligit motorem principalem totius corporis & motus ipsius rectorem.

Exempla ducta a textrino & fabrilibus.

Similis est etiam homini homo iste nec hominis nomine dignus qui aspiciens in textrinum & videt texi, & alias operationes quæ ad texturam pertinent videt fila unum post aliud necti & ordinari, & tanquam pannus per semet texere se posset, & fila filis conjungere, instrumentaque quibus aggregantur, & ad invicem astringuntur, movere ita artificiosè, ut ea moveri intuetur; nec tamen crederet esse textorem. Ubi quidem de eo non aliud cogitandum nisi quod frustra animam rationalem habet homo hujusmodi, quem brutalis desipientia depressit & eam in illa sepelivit. Sic se habet & de alijs artificijs. Quemadmodum si quis aspiciat in domum carpentarij, & videat in ea dolabras, secures, bisacutas, runcinas, aliaque quæ artificio carpentario deserviunt; intueretur etiam varias operationes, & motus instrumentorum hujusmodi, & tamen neget ibi carpentarium esse tanquam instrumenta hujusmodi se per se movere possint, & operari opus quod ibi fabricatur, & arcam quæ ibi fabricatur, vel aliud opus artificiale ibidem fabricare videat. Et nihilominus dubitet fabrum vel artificem ibi esse, vel unum, vel plures qui instrumenta illa moveant, & per illa operentur. Iste homo nihil mihi differre videtur ab asino vel alio quolibet animali brutali.

Exemplum ductum ab ordine familiæ unde cognoscitur paterfamilias.

Esset aliud conveniens exemplum contra istam brutalem desipientiam de domo varijs utensilibus refertissima, multiplicique, & copiosa supellectile apparata, aspiciatque in ea coquos, & cibaria, vasaque coquinaria diversa, ignes diversos ad coquenda cibaria, nec non & colaria ac purgatoria instrumenta quibus superflua seu inepta & inconvenientia depurgantur, & expelluntur, apta vero depurantur; familiamque multam ibi pasci, & nutriri conspiciat evidenter, qua cæcitate poterit ignorare patremfamilias domui illi atque familiæ præesse? Nec dubium est singula membra pasci in corpore animalis etiam vegetabilis, & mira æqualitate distribui alimenta, & justissima proportione, ita ut nullum ex membris, vel plus debita portione inde percipiat.

Error negantium animam ab omnibus artificijs impugnatur.

Et si in alijs artificijs juxta exemplum istud considerationem facere volueris, invenies errorem istum quasi ab omnibus artificijs impugnari, & obrui: & ad hunc modum se habet de instrumentis. Quis enim videns dolabram, & securim, & non statim agnoscat propter operatorem seu fabrum lignarium factam esse? Eodem modo se habet ad cytharam. Quis enim videat eam & non statim cogitet de citharœdo? quod si sonum ejus audiverit, & concentum, quis adeo demens est ut per se ipsam resonare putet musicos sonos? Et si possibile esset ut non viso citharœdo cithara sonaret, quemadmodum fit in organis, hoc est multarum fistularum musicis instrumentis, nullo tamen modorum abesse crederet citharœdum, aut musicum alium qui numeros & fistulas moderaretur & regeret.

Simile quid esse in horologijs.

Nec te conturbet motus horologiorum qui per aquam fiunt, & pondera quæ quidem ad breve tempus, & modicum fiunt, & indigent renovatione frequenti, & aptatione instrumentorum suorum, atque operatione forinseci, astrologi videlicet qui peritiam habet hujus artificij. In corporibus vero

animalium

animalium vel etiam vegetabilium totum intus est, intra ea scilicet, quod motus earum atque partium suarum moderatur, & regit, ac modis omnibus perficit.

De distributione variarum partium in corpore animalis.

Et attende quia in omni corpore hominis, sive alterius animalis unum est secundum quod principaliter imperat, omnia vero alia serviunt: & de his quæ sunt instrumenta manifestum est, quoniam omnis operatio per modum quod est instrumenti servitium est utens eo & operans per ipsum. De partibus vero instrumentorum sive membrorum quæ sunt nervi, & venæ, & ligamenta ossium, vel aliarum partium manifestum est, quoniam in ipsis operationibus quæ per ea fiunt deserviunt. Quam absurdum autem sit principalitatem istam & virtutem toti alicui, imo totis omnibus corporibus accidenti attribuere, sicut in præcedente memorato errore audisti, nemo nisi insanus permittitur ignorare.

CAPITULUM SECUNDUM.

PARS PRIMA.

Ostendit quod corpus hominis manet idem per totam vitam.

Proponit sententiam Avicennæ & argumentum quo animam ostendit esse substantiã.

ET quoniam jam stabilitum est esse animæ humanæ, aggrediar declarare & notificare esse ipsius & essentiam ejusdem atque substantiam: Ratiocinatio autem qua Avicenna arbitratus est se declarasse animam esse substantiam, & nullo modo accidens, nec doctrinæ nec fidei congruit christianæ. Supposuit vero corpus omnis animalis terrestris continuè deficere, & destrui per resolutionem, & consumptionem; per motum & calorem naturalem, & propter hoc nullo modorum permanere: aut igitur permanet anima, aut non. Quod si nec anima permanet, sed destruitur, Ergo totus homo vel aliud animal. Quapropter nullus homo permanet, & nullus qui heri fuit est hodie. Ex quo sequitur quod nemo fuit natus, nemo fuit puer; alius enim erit homo cum fit adolescens, vel juvenis, aut senex. Si vero anima remanet cum corpus non permaneat propter prædictam jugem consumptionem, & jugem restaurationem, atque innovationem; necesse est animam hodie esse in alio corpore, quam fuit heri. Si igitur accidens esset quæcumque anima humana, vel alterius animalis, sequeretur accidens mutasse subjectum. Et hoc est unum de impossibilibus.

Refellit prædictam sententiam, 1. dissolutio illa corporis continua mors esset.

Verum doctrina ista non tantum contraria est fidei Christianæ, quin etiam in se est impossibilis. Cujus declaratio hæc est, non est possibile hominem permanere corpore ejus destructo; mors enim nihil amplius operatur in eis qui moriuntur nisi destructionem corporis. Quapropter vita ista non esset nisi infinitè intraret, & incessanter anima humana. Quapropter singulis momentis novum corpus generaretur in quolibet animali, etiam in homine quolibet, & esset generatio subita & instantanea, nec fieret in tempore.

2. Corpus non viveret quia non permaneret.

Amplius secundum hoc nec ipsum corpus viveret cum non permaneret; non enim vivit quod non aliqua particula temporis saltem vivit.

3. Quia diversitas numerica tam à materia quam à forma repetitur.

Amplius si ex alijs lignis, & alijs lapidibus numero ædificaretur domus manente forma eadem numero; manifestum est quoniam alia esset domus illa, quam prior; alia inquam numero. Et hoc solum propter diversitatem materiæ. Quare & alius erit homo numero propter alietatem sive diversitatem corporis, diversitatem inquam numero cum corpus materia sit, anima vero forma, nec poterit prohibere diversitatem istam numero unitas vel identitas formæ. Et quoniam via tibi patenter aperta est ad destructionem istius impossibilis, imo viæ multæ jam patent tibi, ad hoc non laboro ulterius propter destructionem ipsius.

Stabilit suã sententiam & refellit contrariam ex fide resurrectionis.

Dico igitur quia revera manet idem corpus sive caro eadem toto tempore vitæ cujuscumque hominis scilicet & illa resurrectura est in resurrectione generali. Secundum autem errorem istum non est ratio ulla propter quam resurgere debeat unum ex corporibus illis infinitis, potius quam aliud. Quare necesse esset omnia illa resurgere, & propter hoc resurgeret unus hominum maximè adultorum cum infinitis corporibus hoc est habens unam animam & infinita corpora, quo monstro nullum majus poëtarum fabulæ confixerunt.

Idem ostẽdit ex eo quod nutritiva sit cõservativa individui.

Amplius nec reparatio nec restauratio veræ rationis, neque conservatio fieret in corporibus animalium, sive hominum, sive aliorum per nutrimentum. Non enim conservatur quod non permanet: nullum autem corporum hominis, vel aliorum animalium permanet etiam ad modicum temporis. Quare nec reparatio nec restauratio ut prædixi per nutrimentum esset. Qualiter igitur vis generativa conservativa speciei dicitur? Vis vero nutritiva conservativa individui? cum nullum individuum conservetur per eam; manifestum enim est quod nulla anima conservatur per eam; cum nulla nutriatur, ad minus rationalis. Sed neque ullum corpus humanum per eam conservatur, cum non permaneat etiam modicum temporis; jugis enim est & continua secundum ipsos consumptio corporis humani, & aliorum animalium, quæ nutrimentis sustentantur. Et super hoc non est opus ut amplius disputetur, nec ego alia de causa de ista Avicennæ ratiocinatione mentionem feci, nisi ut appareat tibi quid habeat difficultatis, vel quod verius est falsitatis, iste sermo Avicennæ, &c.

PARS SECUNDA.

Quod anima non sit numerus se ipsum movens; vel harmonia.

Refellit sententiam Platonis quod anima moveat seipsam.

ET ne sis facilis ad omnes sermones philosophorum credulitatis, jam per me declarati sunt errores ipsorum. In sermonibus vero Platonis & Philolai non oportet te multum intendere curiosè, quoniam mendaces sunt evidenter, vel metaphorici, & de sermone platonis quo dicit animam esse substantiam se per semetipsam moventem, audisti Aristotelem in physico auditu, & probationes quas adduxit ad declarandum quia non est possibile aliquid moveri à se ipso, vel aliquid movere se ipsum; & declarabitur tibi in sequentibus, quoniam non est possibile ut anima humana motu suo moveat corpus humanum motu locali, quin potius necesse est ipsam quiescere spiritualiter, & fixam esse quotiens movet corpus motu locali. Ubi etiam faciam te scire, quia si moveretur motu spirituali, necesse haberet illa hora desistere ab illo motu locali.

Pythagoras est intelligendus metaphoricè cum dixit animã esse numerum.

Pythagoras vero qui posuit animam esse numerum se ipsum moventem, si propriè secundum planum sermonis sui hoc intellexisset procul dubio animam in genere accidentis posuisset; cum omnis numerus accidens sit: à genere substantiæ illam per consequens removisset, quod de tanto philosopho sentire nemo sapiens potest.

Philolaus quoque cũ dixit esse harmoniã, cujus tamẽ rationem puerilem censet.

Philolaus quoque animam qui harmoniam posuit esse; cum omnis harmonia relatio sit, & ad aliquid, & nullo modorum substantia, eam in viliori genere accidentium collocavit: cum manifestum sit inter omnia accidentium genera esse debiliorem relationem, seu ad aliquid, & propter

hoc elongatissimum à genere substantiarum. Quapropter non secundum planum sermonis sui, sed magis secundum metaphoram juxta morem platonicorum intellexisse videtur animam esse harmoniam : illa namque ratio quæ ipsum ad hoc induxisse creditur à quibusdam, non tam debilis & frivola, quam etiam puerilis est. Quoniam inquit animam harmoniæ simillimam esse ; simillima autem omnia in eandem speciē convenire necesse est, quoniam nulla quæ diversarum specierum sunt, possibile est esse simillima, quoniam ipsa diversitas in specie magna valde dissimilitudo sit. Quapropter in speciem harmoniæ necesse fuit animam cadere, ut eis visum fuit.

Refellit quoque ex eo quod idē diceretur de figuris, coloribus, pulchritudine, quibus adeo delectantur homines.

Hujusmodi autem homines non attendebant quod ista ratiocinatio ad hoc eos deducit ut omnes colores, & figuræ omnes, & pulchritudines corporales simillimæ essent animabus humanis, cum in eis cousque delectentur, ut omnes delicias spirituales hujusmodi delicijs postponant, & usque in insaniam per delectationem hujusmodi pervertantur. Quare figuras & alios colores aliasque pulchritudines corporales in eamdem speciem cadere cum anima necesse est. Et ex hoc sequitur animam quæ carne delectatur, & vino, carnem vel vinum esse, & quæ aromatibus aromata esse, quo nihil absurdius cogitari potest ; secundum hoc enim nihil unum esset anima, cum tanta varietate rerum ac multitudine delectetur. Postquam enim non est possibile eam delectari nisi suo simili, necesse est eam esse similem rebus omnibus quibus delectatur, nec solum similem secundum alicujus accidentis participationem, sed etiam secundum substantiam : Posuit enim eam Philolaus similem esse harmoniæ secundum intentionem istorum, non secundum accidens, sed potius secundum veritatem suam & substantiam harmoniam esse.

2. Quia animæ quæ contrariis delectantur essent contrariæ.

Amplius autem inveniuntur animæ hominum delectari contrarijs ; alius enim pace, alius bello delectatur. Necesse esset animas eorum esse contrarias, & non unius speciei.

3. Quia mutarentur animæ quoties mutant delicias.

Amplius cum tam frequenter mutent animæ humanæ delicias, ut nunc uno, nunc contrario eadem anima delectetur, contingeret ex necessitate animam illam mutare substantiam suam ; cum similitudo ejus non sit secundum accidens, sed secundum substantiam ponatur.

4. Quia similitudo cum impediat apprehensionem impedit & delectationē in gustu.

Amplius manifestum est quia similitudo cum impedit apprehensionem, impedit & delectationem quominus fiat ex simili apprehenso : cujus indicium est quia si saliva proprium haberet saporem, non esset delectatio secundum gustum in alijs saporibus, & hoc est quia alij sapores non sentirentur, sicut apparet in febricitātibus ex cholera quibus infectio salivæ cholerica omnia gustabilia facit esse amara.

Et in visu.

Nec jam dubium est similiter, quin si pupilla colorem haberet proprium, aliorum colorum non esset receptibilis. Quapropter cum non sit videre nisi per receptiones passionum quæ fiunt à luce & coloribus in ipsa pupilla, nullus color videretur. Causa autem in hoc est, quia color pupillæ prohiberet ab ea colores alios, quoniam colores duo non compatiuntur se in eodem subjecto, sive sint colores contrarij, sive sint ejusdem speciei. Similiter color non recipit secum similitudinem, sive impressionem alterius coloris in suo subjecto. Exempli gratia, si pupilla albi coloris esset, nō esset passibilis alio albo. Non enim albū agit naturaliter in album; cū omnis actio naturaliter per contrarietatem sit, & fiat. Quippe non esset possibile per albam pupillam aliquid album videri. Et intendo, quia non esset possibile aliquid quod esset album, videri per pupillam quæ esset alba, quoniam sicut prædixi prohibitum esset omne aliud album imprimere similitudinem hujus coloris in pupillam hujusmodi, & ipsa similiter esset prohibita recipere impressionem ipsius ab illo. Et hæc causa propter quam instrumenta omnia sensuum creata sunt in dispositionibus aptis ad receptiones impressionum à rebus sensibilibus.

Et in auditu ubi ostēdit ab anima nō posse percipi harmoniam si ipsa ex harmoniis cōposita sit.

Manifestum igitur est ex omnibus his quoniam si anima harmonia esset vel ex harmonijs essentialiter composita, non solum in harmonijs forinsecus non delectaretur, sed neque eas sentiret, aut perciperet, quod neque illæ possibiles essent similitudines suas imprimere in illam: quod si forsitan aliquam ex harmonijs perciperet, illam solam perciperet quæ ipsa esset, vel illas ex quibus cōposita esset. Accideret etiā eam audire incessanter illas, vel illam, quemadmodum accidit in homine qui patitur aurium tinnitum, à cujus auditu numquam quiescit, nisi major aut fortior sonus tinnitum hujusmodi ex ejus auribus fugaverit, & excusserit, aut occupatio somni, vel alia ab hujusmodi tinnitu illum averterit.

5. Quia anima nō semper illam sentit nec eam sentiēdo semper delectatur.

Amplius si anima essentialiter harmonia esset, harmonia inquā ex sonis, sive quæ in sonis, & inter sonos esse nata est: sicut incessanter sentit gaudiū, vel tristitiam quæ in ipsa est, sic incomparabiliter fortius non cessaret ab ipsa sensus & delectatio harmonica; esset enim essentialiter harmonica, cujus soni si cessare possent, destrueretur ipsa harmonia: Et propter hoc essentia ipsius animæ destrueretur: quod si cessare non possent, esset igitur apud eam & in ea incessabilis concentus harmonicus, utpote essentialis eidem. Quare esset & delectatio ejus in illo continua non habens interpolationem : Omnis autem anima scit & testificatur apud se ipsam istud non esse possibile.

6. Quia nō quæreret harmonias extrinsecus quæ suavissimam haberet apud se.

Amplius secundum hoc harmonias forinsecus non quæreret anima, cum in se ipsa concentum suavissimum, imo omnes cantationes jocundissimas haberet. Necesse enim esset eam esse, non quamcumque harmoniam, aut qualemcumque, sed præexcellentissimam creatoris sapientia insitam.

Philolausa iterum refellit, si de sensibili sono locutus dicas.

Jam igitur feci te scire per hæc, quia Philolaus aut metaphorice locutus est in sermone, quo dicit animam harmoniam esse, aut omnino quod harmonia esset ignoravit : neque enim est fingere cujus harmonia vel ad quid, aut quæ harmonia esset animā vel ad quid harmonizaret. Quemadmodum dici consuevit de nervis, aut cordis citharæ, vel de fistulis organorum ad invicem, quemadmodum dicitur quia nervus harmonizat ad nervos, & fistula ad fistulam, harmonizat inquam seu resonat diapazon, aut diapente, aut aliam symphoniam : & quoniam si concentus esset continuus in esse petroso quod est instrumentum auditus, continua esset auditio illius; multo fortius necesse est si ipsa anima harmonia est essentialiter, eam numquam vacare ab auditu, vel nobiliori sensu hujusmodi : multo enim magis impossibile est eam vacare à quocumque eorum quæ eidem essentialia sunt, quam carere aliquo eorum quæ illi à foris adveniunt. Amplius quæ harmonia esset hujusmodi quæ nec audibilis esset ipsi animæ nec cuique alteri.

Si vero de intelligibili harmonia intelligendus sit, metaphoricè locutum asserit.

Ad hoc igitur tandem deveniet Philolaus ut eam dicere habeat intelligibilem harmoniam, & non sensibilem esse : ex quo apparebit illum in sermone suo locutum fuisse metaphorice, & aperiet se per alia hujusmodi, & necesse habebit idem Philolaus edisserere quorum harmoniam vel interius quæ sit anima secundū intentionem ipsius. Facile est autem tibi videre quia quanto profundius, quantoque perscrutatius investigaris sermonem ipsius, tanto inquā erroneū sive abusivum illum esse cognosceres. Et hæc quidem sic disputavi ut puerilibus ingenijs, & ad modicum exercitatis aliquatenus patefacerē. Et possem utique de sermone Pythagoræ diffusius ac diligentius disputare ; quod & indubitanter fecissem

fecissem nisi etiam imperleis viæ facillimæ ad destructionem illius apparerent.

PARS TERTIA.

De incorporeitate animæ.

Proponit incorporeitatem animæ.

POST hoc autem aggrediar removere corporeitatem ab essentia animæ humanæ, & declarare nobilitatem substantiæ ejus, cujus pars aliqua spiritualitas est: Non enim tota nobilitas animæ humanæ spiritualitas est ipsius, sed revera pars aliqua ipsius est; in multis namque speciebus aliis substantiarum spiritualitas invenitur, sicut jam frequenter audivisti. Debes autem & hic reminisci quia spiritualitas, & corporalitas contraria sunt. Et propter hoc eadem est earum scientia, & disciplina, nec est plenè cogitare alteram altera remanente prorsus ignota.

Ostendit quod anima non sit res corporea.

Dico igitur quia corporeitas per hoc quod est corporeitas non est præstans vitam, vel corpori cujus est, vel alij; sicut neque corpus per hoc quod est corpus vel vivum est vel vitam habens. Manifestum est etiam imperitissimis innumerabiles species corporum non solum vita carere, sed etiam nec possibilia esse vitam habere, nec vivificabilia esse. Manifestum igitur est corporeitatem non præstare vitam substantiæ corporeæ cujus est ipsa corporeitas. Aut igitur anima humana & quæcumque alia etiam non habebit vitam, & ita erit corpus mortuum sicut terra, vel aqua, aut erit ei vita aliunde quam corporeitate. Illud autem ex quo sive per quod est ei vita, necesse est vivens esse; quod enim in se vivens non est, sed vita carens, impossibile est præstare vitam alij sive vivificare illud. Necesse igitur est illud vivere sive vitam habere in semetipso. Et quoniam omne vivens necesse est esse substantiam; cum impossibile sit manifestum quodcumque ex accidentibus vivere, necesse est substantiam esse id omne ex quo vel per quod anima quæcumque vivit.

Idem quod supra ostendit ne scilicet detur processus in infinitũ si anima se ipsa non præstet vitam.

Hujusmodi autem substantiam necesse est in ipsa, & de ipsa esse, aut in ipsa, & non de ipsa. Quod si fuerit in ipsa, erit igitur in ipsa anima quæ in animali est animans ipsum, & de ipsa tanquam pars ipsius: quare erit ipsa animata, & propter hoc non erit anima sed animatum: erit etiam ipsa habens animam. & de illa restabit similis quæstio. Si vero non fuerit de ipsa anima id ex quo, & per quod vivit, sed in ipsa: Erit igitur in ipsa sicut accidens, & sicut forinsecum & adventitium, quemadmodum lumen in aëre. Quapropter sicut naturaliter aër in se, & per se est lumine carens, sic naturaliter anima in se ipsa & per se ipsam erit vita carens, & propter hoc mortua in semetipsa, sicut corpora inanimata. De illo quoque ex quo, & per quod vivit ipsa anima, relinquitur similiter quomodo vivit? an sit vitam habens sive vivens. Si enim non est vivens, sive vitam habens, non erit possibile ipsum vitam præstare alij vel vivificare illud, quapropter nec præstabit vitam animæ, nec vivificabit illam. Erit igitur ipsa anima non habens vitam, & propter hoc nec viva nec vivificata. Et non oportet ut prolixiorem faciam tibi sermonem hunc, cum evidenter videas quia nec in infinitum potest res ista currere, sed neque possibile est eam stare statu convenienti, & cujus impossibilitas etiam per semetipsam non appareat.

2. Quia omne corpus est merum corpus adeoque anima si corpus est erit merum corpus.

Amplius omne corpus est merum corpus, & intendo merum corpus quod non habet substantiam spiritualem partem sui, quemadmodum & merum spiritum nemo intelligit esse nisi spiritualem substantiam, quæ nihil habet corporeum vel corporeæ substantiæ. Quapropter si anima corpus est, erit ex necessitate merum corpus; merum autem corpus non est possibile vivere per se; quoniam tunc viveret per hoc quod est corpus, sive per corporeitatem; quare necesse esset ipsam vivere per aliud: Omne autem vivens per aliud necesse est animatum esse; quod autem animatum est impossibile est animam esse; impossibile igitur est, animam esse corpus.

3. Quia sic anima esset vivens aliunde, & à foris

Amplius secundum hoc anima non est vivens in semetipsa, neque per se, sed aliunde & à foris

4. quia si anima esset corpus esset inanimatũ vel animatum si animatum vel anima rationali vel alia.

Amplius si esset corpus, esset vel animatum corpus, vel inanimatum: quod si esset animatum, esset animatum tunc anima rationabili vel alia: quod si anima rationabili, esset igitur ex illa & anima quæ est animatum homo compositus integer. Cum igitur homo nihil aliud sit quam substantia ex corpore, & anima rationali composita: anima autem pars hominis sit, erit ex necessitate anima ipsa homo simul, atque pars hominis. Si vero anima irrationabili animata fuerit anima ipsa, tunc erit ex ipsa, & illa alia anima, qua ipsa animata est, compositum animal irrationale, quod & erit pars hominis. Unde igitur erit ratio vel rationabilitas homini; non enim à parte animæ suæ possibile est ut sit ei ratio, vel rationabilitas; cum nec ipsi animæ sit ratio, vel rationabilitas: neque à parte corporis sui possibile est illam id esse, sed neque à parte animæ, videlicet qua ipsa anima animata est, cum anima illa irrationabilis sit. De illa igitur anima restabit quæstio, videlicet utrum corpus sit, an non? Quod si dixerit illam non esse corpus, cum tamen irrationalis sit, sicut dicitur; quanto fortius igitur ipsa anima rationalis corpus non erit; cum manifestum sit incomparabiliter nobiliorem illam esse, quam sit anima irrationalis, & propter hoc remotiorem esse incomparabiliter ab ignobilitate corporeitatis. Si vero dixerit ipsam esse corpus inanimatum: erit igitur corpus non vivens, & propter hoc omnino mortuum: Quapropter non erit possibile ipsam præstare vitam corpori humano, sive vivificare illud.

5. Quia si esset corpus esset vel compositũ. vel simplex neutrum vero stare potest.

Amplius si illa sit corpus, erit ex necessitate aut simplex aut compositum: quod si simplex, erit ex necessitate aut unum ex elementis quatuor, aut ex quinta essentia: quod si fuerit ex quinta essentia, erit ex necessitate ei figura & motus. Jam enim declaravit Aristoteles omni corpori esse motum, & non esse possibile uni corpori esse nisi motum unum naturalem: quapropter omnes alij motus, erunt unicuique corpori violenti. Quod igitur omni genere motus localis movet anima humana corpus humanum, necesse erit ut vel moveat ipsum motibus suis vel non. quod si moveat ipsum motibus suis, habet igitur multos motus quorum vel aliquis est voluntarius, vel nullus Quod si aliquis, igitur movetur voluntate, ac quoniam motus voluntarius ab anima est, movetur ab anima. Cum igitur sit corpus voluntariè motum sicut ponit adversarius, erit corpus animatum: quapropter erit anima pars ipsius: non erit igitur corpus neque anima simpliciter; sed compositum ex iis; quoniam cum sit corpus voluntariè motum necesse est ipsam esse animal. Et idem accidit de anima ipsius: aut enim erit corpus, aut non erit corpus. Et inde patet tibi via destructionis quam audisti, &c.

PARS QUARTA.

Vtrum anima sit corpus cœleste.

Recitat opinionem ponentem esse corpus æthereum.

QUoniam autem visum est quibusdam qui in Philosophia eminere nisi sunt totum cœlum cum partibus suis omnibus vitam esse, & intendo totum quod est à luna supra. Verisimile est opinionem hujusmodi erroneorum, qui animam

corpus æthereum ponunt esse ex opinione hujusmodi hominum lunaticorum, aut supra lunam habitantium hoc accepisse, si tamen sermones eorum audierunt.

quam ex Prophetis desumere se putant. Ezech. 1.

Et quoniam opinionem hujusmodi firmare conati sunt ex sermonibus cujusdam ex Prophetis Hebræorum sic dicentes, vel interpretantes scintillas aëris candentis emicantes ex vultibus animalium, quæ in visione sua prophetica ille se vidisse scripserat, scintillas istas aspersiones quasdam vitæ esse quas diffundunt animalia illa in aëra nostræ humanitatis. Et hæc est causa, ut eis visum est, propter quam attrahimus aëra in sustentationem vitæ nostræ. Similiter & omnia animalia spirantia, quapropter vix ad modicum vel brevissimum carere, & abstinere possumus aspiratione, & respiratione tanquam à necessario alimento, & sustentatione vitæ nostræ. Quia igitur præsumptivus videtur sermo iste, & est hominum qui de intelligentia obscurissimæ visionis illius præsumpserunt, conveniens est non præterire sermonem hujusmodi indiscussum.

Ostendit quod nullū corpus cæleste est vita.

Dico igitur quia hujusmodi homines aut intellexerunt cœlos & stellas corpora esse, aut non; quod si intelligunt esse corpora, impossibile est ut cum hoc intelligant ea totaliter esse vitam. Aut enim opinantur ea esse corpora animata, & viventia, aut non. Quod si animata & viventia intelligunt ea esse in parte solummodo vitam; omne namque corpus animatum in parte vita est, quod est dicere, quantum ad animam, quæ pars ejus est, si eo modo animatum est, ut ex anima & corpore compositum sit. Si vero aliter eo modo videlicet, ut corpus humanum, vel alterum alterius animalis: tunc manifestum est ipsum non solum non esse vitam, sed etiam non habere vitam, nisi potentia, & quasi à foris. Quapropter neutro modorum possunt somniare corpora illa vitam esse, dummodo ea esse corpora veri nominis opinentur: non vero intelligibile est ullo modorum quod color albus qui & albedo est, cum sit albus secundum essentiam vel substantiam, sit albus secundum participationem. Quapropter qui credunt corpora vitam esse, quod est secundum essentiam vel substantiam, necesse habent credere illa non esse viventia secundum participationem, neque animata anima quæ vel pars eorum sit, vel à foris, hoc est nisi ea parte viveret sua conjunctione, vel unione ad illa: quemadmodum se habet in corporibus hominum, & aliorum animalium.

Exponit sententiam contrariā.

Jam autem ad hoc deducti sunt hujusmodi erronei homines, ut concedant solem, & lunam, & stellas, & ipsos cœlos non esse corpora; sed sicut prædixi unumquodque eorum esse vitam tantum, & esse lumina, vitamque in aëre nostræ habitationis scintillantia, quod est dicere tanquam scintillas aspergentia. Cum autem quæritur ab eis, quomodo figurata sint lumina illa, & formam sphæricam habentia, cum figuræ hujusmodi vel formæ qualitates corporum sint, similiter & motus continuus non nisi corporis sit dispositio, sicut declaravit Aristoteles in libro physicorum; nihil aliud habent quod delirent, nisi quia lux nobilior, atque prior est omnibus corporibus, & propter hoc sensibus incorporeis vicinior, & tanquam media inter utraque. Propter quod vita est à parte substantiarum incorporalium spiritualium, & abstractarum, quibus immediata propinquitate subjungitur: à parte vero corporum ex simili appropinquatione sunt eis figuræ, & formæ, non quidem veræ, sed apparentes, atque potius verarum figurarum, & formarum, quæ propriæ sunt similitudines corporum aliquæ. Et de motu necesse habent similiter delirare.

Hujusmodi igitur homines sensu non indigent, cum sensui non credant, cum videant moveri corpora cælestia, negant ea moveri, non credentes sensui oculorum suorum. Deinde necesse habent confiteri vacuum esse totum quod est à luna supra; cum spirituales substantiæ locum replere non possint, verissiméque proprium corporis sit, & inseparabilis sequela corporeitatis loci repletivitas.

Quam testimonio sensū & quia spatium quod est super lunam non possit dici vacuū.

Quod vero lux loci repletiva non sit manifestum est, ex hoc quod aër qui utique corpus est secum illam in eodem loco totaliter recipit, quod nullo modorum fieret si illa repletiva loci esset; quoniam potius excluderet eam, & repelleret à se ipso, & loco suo, quemadmodum excludit & pellit aquam de vase longi, ac stricti orificij, cum mersum in aqua fuerit orificio ipsius ad profundum obverso; neque enim una stilla intrare in vas illud permittitur. Cujus nulla alia causa cogitari potest nisi corporeitas aëris vas illud implentis, & aquam ab ingressu repellentis; & hoc est judicium quo Philolaüs in libro de spiritualibus ingeniis probat aëra esse corpus, &c.

Lucem non esse loci repletivam ostendit ex aëre eam admittente, aquam vero repellente.

PARS QUINTA.

Ostendit quod corpora cælestia non scintillant vitam in aërem inferiorem.

De vita verò quam scintillare dicunt in istum aëra cælestia corpora, merito quærendum est ab eis an substantia sit, an accidens. Quod si substantia est, & substantia utique corporea, atque perennis existentiæ, necesse est per decisionem emicet, atque dissiliat in aëra istum. Quapropter cum continua sit ista decisio, & ex quo cæpit transacti sint jam anni sex millia, & amplius; jam totum cælum consumptum esset per illam, vel saltem notabiliter atque deformiter detritum. Nisi forte dicere audeat renovationem ac reparationem fieri continuè cælis & stellis, per quam defluxionis hujusmodi consumptio continuè restauraretur. Quapropter generabiles & incorruptibiles poneret cælos, & omnia cælestia, & quod est majoris insaniæ infirmioris substantiæ, atque debilioris esse quam sint multa ex terrestribus corporibus. De quibus manifestum est quod non sit in eis continua consumptio, sicut apparet in balsamo, & diamante: id est adamante, ut de ligno cedri verisimiliter creditur à multis, quia imputribile sit. De ferro vero & aëre si à rubigine serventur, vix est videre vel deprehendere consumptionem aliquam fieri in eis. Nota vero jàm sunt hominibus artificia quibus rubigo & ærugo arceantur ab hujusmodi metallis.

Ostendit quod corpora cœlestia non scintillant vitam in aërem inferiorem.

1. Quia cœli corruptibiles essent & debilioris naturæ quā multa ex terrestribus.

Amplius istæ scintillæ quæ trahuntur ab hominibus & aliis animalibus per respirationem substantiæ incorporeæ sunt, & vitæ immortalis secundum errorem istum. Quid igitur fit de eis? an revertuntur ad cælum à quo eas descendisse dicitur? an remanent apud nos, & in hac regione nostræ habitationis? Præterea cum aliæ post alias simili modo veniant, aggregantur-ne, & uniuntur, aut remanent dispersæ, & disgregatæ? Quod si unum continuum fit ex illis crescens per istas novas additiones continuè, tunc necesse est vitam nostram in immensum augeri. Et quoniam hujusmodi substantiæ vita perennes sunt, & nullo modo destructibiles, conveniens est vitam nostram perennem esse, & nullo modo morti obnoxiam.

2. Quia scintillæ quæ abstrahuntur ab hominibus & aliis animalibus essent substantiæ incorporeæ & immortalis.

Amplius quis erit iste modus sustentationis vitæ nostræ, & aliorum animalium per scintillas hujusmodi? aut enim intrabunt in animas nostras, & unientur eis, aut per unionem aggregabuntur ei, aut intrabunt corda in quibus sedem vitæ posuerunt

3. Quia non potest intelligi quomodo scintillæ illæ vitam nostram nutriant.

aliqui ex philosophis, aut pulmonem per quem maximè fit attractio respirationis. Unionem autem aëris animas nostras neque cogitare possibile est. Si enim unum fieret ex illis, & animabus nostris, illud nec esset anima humana, neque illa esset illæ; nisi forte quis dicat quia id compositum esset anima humana. Quapropter necesse haberet dicere animam humanam crevisse additione scintillarum hujusmodi. Crementum autem aut esset per nutrimentum, quemadmodum fit in corporibus, aut esset per additionem, & hoc per modum quo crescere dicitur acervus lapidum, cum ei alij lapides apponantur. Jam autem didicisti ex aliis quia in cremento corrumpitur, atque destruitur nutrimentum, crementum dico corporum nostrorum, & aliorum animalium. Quapropter si per hunc modum crescerent animæ nostræ ex additione scintillarum hujusmodi, necesse esset scintillas hujusmodi destrui & extingui, & propter hoc mori. Quomodo igitur mortuæ vitam nostram nutrirent atque augerent?

4. Quia si scintillæ quæ sunt naturæ cælestis secundum illos corrumperentur, & ipsum cælum.

Amplius secundum hoc totum cœlum mortale & extinguibile esset, & hoc per conjunctionem ad infirmius, atque debilius se; scintillæ namque hujusmodi partes cœli sunt secundum ipsos, & cujus pars corruptibilis est, necesse est corruptibile id esse. Extinguuntur autem conjunctione ad corpora nostra, videlicet cum intrant ea per respirationem. Si vero crescerent per additionem earum, quemadmodum crescit acervus lapidum ex additione aliorum super ipsum, necesse igitur esset unumquemque nostrum aliam habere hodie animam, quam habuerit heri, vel habebit cras, quemadmodum manifestum est acervum lapidum viginti alium esse, hoc est non eundem, quam sit acervus lapidum quinquaginta.

5. Quia scintillæ non possunt esse nec impartibiles quia sic uniri non possent animæ nostræ ut putant, nec partibiles, quia sic corporeæ essent.

Amplius hujusmodi scintillæ aut partibiles sunt, aut impartibiles. Si impartibiles, qualis igitur potest esse unio earum ad substantiam animæ humanæ impartibilem; neque enim cōtinuatio, neque contiguatio, neque mixtio locum habet inter eas. Si vero partibiles sunt quemadmodum flammulæ, vel scintillæ visibiles, conjungentur igitur ad invicē & continuabuntur, & erit unum ex illis quemadmodum ex scintillis una flamma. Restabit igitur de ipsis utrum sit in eis signare trinam dimensionem, & tunc videbuntur corporeæ esse, & propter hoc impossibile erit ipsas esse vitas, sicut jam feci te scire in præcedentibus.

6. Quia expiratio auferret vitæ nostræ totū quod ei conferebat respiratio.

Amplius cum attrahuntur per respirationem aut emittentur per expirationem, aut retinebuntur non emissæ. Quod si emittuntur, auferet igitur expiratio vitæ nostræ totum quod ei conferebat, sive contulerat respiratio, cum nulla earum retineatur, nisi fortè quis dicat quod aliqua earum dispositio retenta est in animabus nostris; alioquin frustra attractæ viderentur, quemadmodum nutrimentum quidem tale per omnia emittitur quale fuerit intromissum.

7. Quia dici non potest quod scintillæ hujusmodi emittantur in nullo immutatæ. Quod dici non possit scintillationes hujusmodi esse accidentia

Amplius si in nullo immutatæ emittuntur, ad quid aliæ attrahuntur? nihil enim aliud aut aliter possunt quæ super adveniunt quam priores. Quapropter manifestum est quia supervacuè & prorsus inutiliter attrahuntur, quemadmodum dixi de nutrimento per omnia similiter immutato.

Quod si dixerit quia scintillationes hujusmodi accidentia sunt. Dico quia istud non est minus erroneum quam primum quoniam non est dignoscere genus in quo, vel sub quo sint; non enim possibile videtur posse eas collocari nisi in genere qualitatum. Denominatio autem ab illis si veræ vitæ sunt non est nisi vivere, vel vivens sed ut accidens, vel vivere vel vivens efficiat cui videatur?

8. Quia scintillationes illæ ex quo sunt in aere facerent aërem vivere.

Amplius cum in aëre sunt hujusmodi scintillationes, ex necessitate facerent illum & vivere, & viventem: hoc autem est deliramentum novum quod nemo adhuc somniavit.

9. Sic & aer moreretur quoties per respirationē attraherentur scintillæ.

Amplius accideret secundum hoc ipsum aëra mori, & extingui quotiens respirando attrahitur, si scintilla hujusmodi spoliaretur. Si vero transirent in corpora nostra, tunc mutarent accidentia illa subjectum suum, aëra videlicet, à quo transirent ad corpora nostra.

10. Quia cū sint ejusdem speciei scintillationes illæ, non possent continuè spargi in aëra.

Amplius cum totus aër respersus sit hujusmodi scintillationibus, non reciperet alias ejusdem speciei. Quapropter non erit verum hujusmodi scintillas continuè spargi in aëra. Et juxta has vias facile est tibi alias ratiocinationes ad destructionem hujus erroris invenire.

PARS SEXTA.

Quod anima non sit aliquod corpus.

Ostendit animam nō esse corpus 1 quia duo corpora nō possunt esse simul.

ADdam etiam & alia quibus manifesta fiat incorporeitas non solum animæ humanæ, sed etiam aliarum. Dicam igitur imprimis quia nullum corpus recipit intra se aliud corpus, omne autem corpus quod vivit totaliter, recipit in se vitam & animam totaliter, cum sit animatum totaliter & vivens secundum omnem sui partem, sicut apparet in osse quod totaliter vivit, cum secundum omnem sui partem crescat. Eodem modo se habet & de carne quæ totaliter, hoc est dicere secundum omnem sui partem, & recipit & habet intra se animam. Declaratum igitur est tibi per hoc animam non esse corpus; alioquin duo corpora essent in eodem loco totaliter.

2. Quia corpus non subit aliud corpus sine læsione & divisione.

Amplius corpus non intrat aliud quin divisionem faciat illius, vel divisionem patiatur ab ipso. Omnis autem anima intrat corpus quod animat, atque vivificat absque ulla divisione, & læsione illius, & etiam sui ipsius. Similiter & habitat in eodem, & quod plus est, conservat ipsum, atque vivificat sua inhabitatione in illo. Manifestum igitur est ipsam non esse corpus, cum omne corpus suo ingressu in aliud & sua existentia in illo dissolutionem & destructionem efficiat.

3. Quia sic per mortem soluta anima corpus non rigesceret, sed potius mollesceret.

Amplius si anima corpus esset post recessum ipsius à corpore, corpus remaneret minus durum & rigidum, & propter hoc magis in omnem partem flexibile. Apparet autem evidenter è contrario quia corpora mortuorum morte rigescunt, atque durescunt, & ligna omnia mortua in nullo morte id est extinctione vitæ suæ penitus flectescunt sive mollescunt. Quod si dixerit quia tanta est subtilitas substantiæ animæ ipsius, tantaque ut dicatur mollities, ut recessus ejus in nullo imminuat rigorem, vel duritiem corporis in quo erat. Et in hoc evidenter errare videtur quia aër utrum quem impleverit rigidat & indurat, recessuque suo & exitu ab illo relinquit illum omnino flexibilem atque plicabilem, cum tanta sit subtilitas, tantaque mollities ipsius aëris.

4. Quia sentire non est actus corporis per modum quo est corpus.

Amplius sentire non est actus corporis per modū quo est corpus, & intendo per corporeitatem suam quoniam tunc necesse esset omni corpori esse actum istum. Et etiam vivere quod est multo inferius, multoque minus nobile, sicut sæpe audivisti: si igitur est corpori, est ei per aliud quam per hoc quod est corpus, sive per corporeitatem suam. Quapropter manifestum est quod illi alij & per se, hoc est per naturam suam, & in eo etiam est tanquam in subjecto proprio & cujus est per se. Et quoniam non est dicendum quia sentire non inest homini, vel alteri animali, nisi per animam & rationem ipsius. Manifestum animam sive hominis, sive alterius animalis cujuscumque non esse corpus.

Neque conturbet quod antiqui philosophi lati-

Solvit obiectionem ductam a testimonio Philosophorum latinorum qui animã aëra, & Hebræorum qui spiritũ ventum vocaverunt.

norum aëra ipsam animam vocaverunt. Similiter & spiritum gens Hebræorum vocat ventum; quapropter ij ventum non aliud intelligere potuerunt adhuc quam aëra. Nec est mirum si aëra spiritum vocaverunt, cum apud nos etiam spiritus, & aër, & anima, & omnis substantia nobilis abstracta usitatissimè nominatur. Verum tu debes scire in hoc quod ipsi Philosophi Italici inter animum & animam, quemadmodum nos inter spiritum & animam distinguunt; animam quippe nos ab eo quod animat, hoc est vivificat, administrat & regit corpus: spiritum vero eam nominamus ad se ipsam absque comparatione ipsius ad corpus. Et intendo quod quantum ad vires per quas operatur in corpore per illud anima est. Spiritus autem absolutè & simpliciter atque essentialiter.

Quomodo differant animus & anima, vel anima & spiritus.

Nec intelligas quod duo numero quod est dicere subjecto & essentia, hoc est necessitate essendi & veritate, sunt anima & spiritus, & quod ex illis composita sit anima vel spiritus, vel tertium aliquid ex ambobus, ut faciam te scire in sequentibus. Animus vero apud Philosophos, ut prædixi, idem qui & spiritus apud nos. Voluerunt igitur ipso genere masculino strenuitatem ipsius atque nobilitatem insinuare, nec non & dignitatem reginimis, & imperij quo corpori imperat, quæ procul dubio magis congruit sexui masculino.

Ex testimonio animæ intelligentis ostenditur animam non esse partibilem.

Addam autem ad hoc testimonium omnis animæ intelligentis, & faciam te scire quod omnis anima intelligens intelligit, scit, testificatur se non esse partibilem, &c.

PARS SEPTIMA.

Quod anima non sit corpus cæleste.

1. Quia deberet anima si esset corpus cœleste habere figurã sphæricam quæ tamen motui recto ineptissima est.

CONveniens autem est ut præmittam tibi aliqua contra imbecillitatem istorum, qui animam humanam corpus cæleste esse dixerunt, & contra sequaces Heraclij qui ignem illam esse posuerunt, & imperitis rationes eorum hoc ipsum suaserunt. Dico igitur quia si anima etiam quæcumque corpus cæleste esset, necesse esset figuram vel formam sphæricam illi esse; hæc enim est omnium figurarum seu formarum nobilissima, ac perfectissima, & propter hoc motui nobilissimo id est circulari aptissima, sicut Aristoteles sensisse & scripsisse in primo cœli & mundi manifestum est. Quapropter consequens esset animæ formam vel figuram sphæricam esse, de qua manifestum est quia motui recto ineptissima est, propter quod & ad movendum corpus motu quocumque recto inconvenientissima, si non nisi suo motu moveret illud.

Errores circa figuram animæ.

Vides autem evidenter quia error iste non minus puerilis est eorum errore, qui posuerunt animæ humanæ formam, seu figuram pueri parvuli inducti ad hoc in speculatione picturarum; hujusmodi enim formæ seu figuræ pinguntur propter brevitatem intellectus, & paucitatem exercitationis vulgarium hominum in rebus spiritualibus.

2. Quia dici non potest qua virtute è cœlo descenderent cum neque natura, neque violentia, neque voluntate id fieri potuerit.

Qua virtute quoque sphæræ istæ animarum de regione cælesti in hanc nostram habitationem descenderent non est hujusmodi erroneis possibile respondere; cum neque natura corpus cæleste descendere possibile sit, neque voluntate, neque violentia; natura quidem non, cum descensus motus rectus sit, & propter hoc corpori cælesti naturaliter impossibilis. Voluntate similiter non est possibile; cum voluntarius motus omnis non sit nisi volentis, & non nisi animam habentis, & animalis: manifestum autem est nullam animam vel animam habere, vel animal esse. Et hoc jam scis ex iis quæ præcesserunt. Violentia quoque ipsas antedictas sphærulas descendisse inde manifestum est impossibile esse ei, quia non est possibile etiam fingere quod violentiam illam eisdem intulerit; & non nisi per violentiam in ista nostra habitatione vel etiam modicum retineri possent. Quapropter non essent hic voluntariè, & hoc est omnium animarum humanarum testimonio impossibile manifestum: Omnes enim animæ humanæ quæ de se ipsis aliquid scire vel debent, vel possunt, quod dico propter animas parvulorum, & furiosorum motionum, & alias quomodo libet occasionatorum, sciunt se volenter, & libenter hic esse, & paucas admodum hinc libenter exire: & hoc non nisi tunc cum vehemens desiderium exeundi in creatorem illas accenderit, & spes consortium ejus obtinendi illas firmaverit, & jocundaverit.

3. Quia non potest dici quomodo tam subtile corpus contra naturam hic retineatur.

Amplius quare in vase tam multas aperturas habente, ut est corpus humanum, vel etiam ad horam tam subtile contra naturam suam teneri poterit? præsertim cum nihil appareat obsistens motui ipsius, & prohibens illud surgere à loco tam incongruenti naturæ suæ.

PARS OCTAVA.

Recitat opinionem ponentem animam esse ignem.

Heracliti sententiæ quod animã sit ignis. Primum fundamentũ calor naturalis quo extincto mors est *Cod. Carnot. pars 10.*

POST hæc expediam me & te de eorum errore qui secuti sunt Heraclitum, & præmittam omnia quæ videntur eos induxisse in errorem istum, atque dissolvam quæstiones ipsorum in hoc. Horum igitur primum fuit, quia calore sublato de corpore hominis, vel alterius animalis, tollitur & vita ab eodem, eoque adveniente advenit. Quapropter ut dicunt ex calore hujusmodi evidenter est vita; illud autem ex quo vita est homini, vel cuique animali alij vita est procul dubio, animam igitur calorem esse necesse est. Nec refert apud eos an calorem, an ignem dicant eam esse, cum calorem non ipsum calere, sed principium & causam efficientem ejus quod est calere ignem esse intendunt. Heraclitus autem rex omnium principium & causam ignem esse posuit & etiam benedictum ac supereminentissimum creatorem. quia igitur posito isto igne quo calet in vita homo, vel quodcumque aliud animal ponitur vita in eo, & remoto removetur, necesse est vitam esse ex illo per se, quemadmodum dicit Aristoteles, *per se est quo posito ponitur, & quo remoto removetur.*

Secundum quia ut ignis sublatis lignis & aliis pabulis extinguitur, sic & vita sublatis nutrimentis.

Secundum est quia sublatis alimentis aufertur anima, & intendo usu alimentorum, & positis ipsis ponitur, quemadmodum accidit in igne qui sublatis lignis, vel alio quocumque pabulo ipsius extinguitur, & deficit, & eo adhibito vel durante durat & vivit. Est igitur vita in homine, & in aliis animalibus indubitanter ignis, qui cibis & potibus sustentatur, & permanet, deficientibus autem illis deficit, vita autem quid aliud quam principium, & causa vivendi in hominibus, & aliis animalibus intelligi potest? animam vero nemo hominum dixit adhuc nisi principium per se, & causam vivendi immediatam, tam in homine quam in aliis animalibus, & hanc eandem vitam esse utrorumque, omnes homines intelligunt, & intendunt. Consequens igitur est animam, sive vitam humanam, & aliorum animalium ignem esse.

3. Quia ut ignis sic etiam animæ natura est alia corpora destruere & convertere in nutrimentum suum.

Tertium est ad quid quærunt homines & alia animalia nutrimenta ciborum & potuum? Dico, inquiunt, quia propter animam; animata enim sola nutrimenta requirunt, nullum autem inanimatorum vel curat, vel indiget nutrimentis. Quare ex anima est, hoc est propter ipsam, cum ea posita ponatur inquisitio nutrimentorum, & ea remota removeatur,

moveatur. Anima igitur est quæ indiget hujusmodi nutrimento, & quæ nutritur, & sustentatur consumptione ipsorum. Hæc autem procul dubio natura est ignis videlicet alia corpora quibus prævaluerit destruere, atque convertere in nutrimentum suum.

Conclusio Heracliti.

Manifestum igitur est ex iis, ut dicunt, animam ignem esse possibile esse, quod est dicere secundum intentionem eorum & secundum omnem speciem suam. Et intendo rationalem animam ut vegetabilem. Tu inquiunt, fingis invisibilem quandam & incorpoream substantiam quæ nutrimentis non indiget, nos autem loquimur quæ evidentia sunt, &c.

PARS NONA.

Reprobat prædictam opinionem.

Explicat dictum Aristotelis per se est quo posito ponitur, & quo remoto removetur.

INcipiam igitur respondere ordine ratiocinationibus istis, & dicam quia sermo Aristotelis quo dixit, quia *per se est quo posito ponitur & quo remoto removetur*, taliter intelligendus est sub hoc sensu, quo posito id est cujus positione ponitur; tunc enim indubitanter cum positio alicujus causa est positionis alterius, erit remotio ejus causa remotionis alterius.

Respondet primæ rationi Heracliti.

Non autem sic est de calore naturali in corporibus animalium, & de vita in eisdem; non enim calor hujusmodi causa vitæ est, neque remotio illius causa remotionis vitæ, quin potius è converso, sed secundum concomitantiam, indubitanter verum est quia posito calore hujusmodi ponitur & vita. Et intendo quando & quamdiu ponitur calor iste, ponitur & vita in hominibus & aliis animalibus. Posset etiam similiter argumentari & de sanguine, quia cum cessat sanguis, cessat & vita in animalibus habentibus sanguinem. Et de multis etiam membris possent similiter ratiocinari sicut de corde, & hepate, & capite; quia quolibet istorum sublato tollitur & vita, cum nullum ipsorum vita sit. Sed revera comitatur ea vita, ita ut sine eis non sit in animalibus.

Solvit argumentum ductum ab alimentis ostendens ipsa alimenta immediate esse propter corpus mediate dumtaxat, & finaliter propter animam.

Quod autem quærit propter quid animalia quærunt nutrimenta, & cum tam vehementi desiderio quare pugnant pro eo, rabieque & rapina illud inquirunt multa ex animalibus, quin etiam dolo & arte, sicut araneæ & quædam alia? Dico quia propter animam sunt omnes hujusmodi inquisitiones finaliter, non autem immediate; & intendo quia propter corpus & membra animalium fiant ad hoc videlicet ut corpus, & membra per nutrimentum alantur: fiunt autem inquisitiones hujusmodi nutrimentorum finaliter, & novissimè propter animas animalium; & hoc est, quoniam corpora animalium, membra, & eorum conservatio non est nisi propter animas, quoniam instrumenta non sunt nisi propter operationes. Immediatè igitur sunt propter corpora, & membra animalium conservanda, quæ nisi per nutrimentum in vita ista qua in mundo isto vivimus, conservari non possunt. Manifestum igitur est tibi ex iis quia infirma & invalida est ratiocinatio eorum, ad hoc ut cogat animam ignem esse.

Idem solvit quia inde potius concludas mébra ipsa cũ igne similitudinem habere.

Possent etiam qui ità ratiocinantur similiter ratiocinari de corpore, & membris uniuscujusque animalis; quia videlicet patitur unumquodque consumptionem alimentorum, quemadmodum ignis consumptionem lignorum. Nemo tamen per hujusmodi ratiocinationem ad hoc hactenus deductus est ut crederet animalia, vel membra eorum ignes esse. Poterat autem concludere ex hujusmodi similitudine quod animalia, vel corpora eorum, vel membra aut ignes, aut ignibus similia, aut ignes in se habentia sint.

Ignis sive caloris naturalis virtus mirabilis.

Quapropter manifestum est conclusionem hujusmodi præproperam esse, & ultra quam debeat esse festinatam. Calor igitur naturalis, sive vitalis, ut aiunt medici, vel ignis quidem est vel igni utcumque similis. Propter quod dixisse videntur magistri Alchymiæ: oportet, inquiunt, te habere ignem mulcebrem, quod est dicere non ferventem, non comburentem qualis est ignis humani corporis, qui revera mulceberrimus est, quamquam decoquat, & digerat, atque consumat cibos, & potus quibus homines utuntur; mira namque virtus est hujusmodi ignis, sive caloris, videlicet qui est in corporibus animalium quod evidenter apparet in igne, sive calore strutionis qui tam facilè digerit & decoquit ferrum, in nutrimentumque strutionis id convertit. Narrare etiam tibi possem virtutes mirabiles ignis, qui in generibus metallorum, gemmarum, & lapidum pretiosorum evidenter appareat; nulli enim exercitato, & intelligenti in rebus Alchymiæ dubium est longè fortiorem esse calorem naturalem quam sit calor ignis ardentis, & combustivi, atque sensibilis qui est apud nos; hic enim vix liquefacere aut emollescere chrystallum sufficit, ille autem & adamanta & diamanta resolvit, & excoquit qui lapides congelatione vehementissima eousque duruerunt, ut ferrum eis cedat, & diamanti penetrabile sit.

Qui differunt adamas & diamas nisi quod hæc gallica, & latina dictio est.

Discrimen quod intercedit ignem inter naturalem, & ignem elementarem, & animam inter & calorem naturalem.

Quamquam igitur ex parte aliqua calor hujusmodi calori ignis similis sit, multum tamen interest, & multipliciter dissimilis est; ille namque si in humano corpore esset, & vitam corporis humani statim extingueret, & ipsum corpus velocissime destrueret atque consumeret. Ignis autem sive calor non solum corpori parcit non furens in ipsum, sed etiam mira suavitate conservat illud, & intendo conservationem procurat, dum nutrimentum velut arte quadam naturæ coquus doctissimus præparat coquendo, depurando, & aptando ipsum ad convenientiam naturæ illius. Tam longe est igitur tamque differens ab essentia animæ ipsius, quam ignis coquinæ differt à patre familias qui toti domui non solum coquinæ præest.

Ex vario membrorũ & intestinorum, quæ coquinalia instrumenta vocat, apparatu probat necessitatem admittendi animam.

De eo vero quod dixit, nos fingere invisibilem quamdam incorporeamque substantiam, satisfactum tibi debet esse ex his quæ præcesserunt; non enim figmentum à quocumque intelligente reputari potest positio, vel assertio patris familias in domo, in qua tanta familia pascitur, & regitur, in qua tanta suppellex tantaque varietas utencilium, & instrumentorum conspicitur, & familia ista membra sunt, & partes eorum in corpore animalis, quæ omnia in eodem à naturali quodam præceptore, ac præfecto pascuntur & reguntur. Supellex vero varia coquendis, excoquendis, & depurandis cibariis, aliisque coquinalibus deputata officiis intestina manifesta sunt. Quia igitur hujusmodi domus rectorem, & patrem familias omnes intelligentes animam vocant, manifestum est quia non fictione sed veritate, ac necessitate cogente anima in homo hujusmodi ponitur sicut ubi tot instrumenta, tot & tam variæ operationes operator esse non falso fingitur, quin potius indubitanter atque verissime per tot indicia inibi esse cognoscitur.

Animam vero non debere dici ignem quia principium ignis & caloris naturalis est sicuti nec lux solis nec motus corporum excitans calorem ignis dicitur.

Quod si animam ignem esse posuerunt pro eo quod principium & causa vivifici sive vitalis caloris est, absque dubio abusione intolerabili nominationem ignis in eam extenderunt. Manifestum enim est lucem principium & causam esse caloris, nemo tamen intelligens lucem solis ignem esse dicit. Quemadmodum enim calor in simplicibus corporibus prima dispositio est, & humiditas secunda, frigiditas tertia, & siccitas quarta sicut apparet ex ordinatione quatuor elementorum: sic in corpo-

velocius movent in æqualibus temporibus corpora sua. Quare necesse est majoritatem luminis addere ad velocitatem illuminationis. Si igitur lux in aliqua quantitate illuminat quantulumcumque in instanti major lux illuminabit idem in minori quam instanti. Et hoc est quod nemo ignorat esse impossibile cum instans sit in ultimitate parvitatis continuæ, propter hoc & instans quasi non stans dicitur eo quod ejus duratio impartibilis sit.

PARS UNDECIMA.

Quod omnis intellectio est impartibilis.

Ostendit 1. quia intellectio mutatio est quæ ita in instanti recipitur ut pars non recipiatur post partem.

Pars 13. *Cod. Carnot.*

REVERTAR igitur, & dicam quia intelligere quo intelligitur res una in instanti perficitur: cum igitur anima humana recipit hanc mutationem, recipit in instanti videlicet qua fit de non intelligente aliquid in effectu intelligens. Omnis autem dispositio quæ recipitur in instanti impartibilis est; si enim partibilis esset, reciperetur pars ejus post partem.

2. Quia non potest dici intellectio habere partes, nec quæ sint intellectiones.

Amplius ipsum intelligere quo res una sola intelligitur dico, quia non habet partem & partem; si enim haberet partem & partem, partes illę aut essent apprehensiones, aut non: quod si essent apprehensiones, aut essent apprehensiones intellectivæ, aut non; & intendo quod unaquæque illarum esset intelligere, sive intellectio. Quod si unaquæque illarum esset intelligere, unaquæque earum intelligeret omnia illa, vel illud quod intelligit per illud intelligere, quod est aggregatum ex omnibus partibus illis, vel aliquam partem illius, vel aliud quod nec esset intellectum per totum, nec pars illius. Quod si per unamquamque earum intelligeretur totum illud, intelligeretur igitur totiens quot essent partes illæ, & propter hoc non intelligeretur semel tantum: unus autem intelligens sentit hoc esse falsum, & impossibile inter semetipsum seu in ipso: una enim notione scit unusquisque intelligere se semel tantum id quod notificatur ei per illam, nisi forte voluerit iterato intelligere illud, & repetere intellectum ipsius.

Nec quæ sint ipsius intellectionis, partes, quasi ipsum intelligere rei incomplexæ possit esse aggregatū ex multis partibus quia scit unusquisque se in instanti cognoscere rem illam.

Si vero per partes illas quas dicit partes esse ipsius intelligere, quo intelligit rem illam, intelligit partes ipsius, manifestum est hoc non esse verum quoniam intellectus quo intelligitur homo in universali, vel aliud incomplexum non est intellectus aggregatus ex omnibus intellectibus partium, alioquin esset intellectus complexus non unius; intellectus enim diffinitionis intellectus complexus est, & aggregatus ex multis videlicet ex intellectibus partium diffinitionis ipsius. Intellectus vero hominis, ut hominis intellectus incomplexus est, & non aggregatus ex multis intellectibus. Quapropter manifestum est quia per partes quas fingit esse ei quod est intelligere quo intelligitur homo vel aliud incomplexum, non intelliguntur partes ipsius, vel illius intellecti, sed neque totum illud: aut ergo nihil intelligitur per aliquam earum aut intelligitur quoddam quod neque totum illud est incomplexum, neque pars illius, sed quoddam aliud forinsecum ab illo. Hoc autem scit unusquisque intelligens impossibile apud seipsum, & intra semetipsum; cum enim intelligit quis hominem, vel aliud incomplexum, manifestum est ei quia in hora illa seu potius in instanti non intelligit aliquid aliud quod nec sit homo, nec pars illius.

Colligit idē argumentū quasi intelligere non possit esse nec ex partibus quæ sint intellectiones nec quæ sint aliquid aliud quam intellectio.

Jam igitur declaratum est tibi per hoc, quoniam si partes haberet ipsum intelligere quo intelligitur incomplexum ut incomplexum, quia nulla earum intelligitur aliquid, quapropter nulla esset intelligere; non enim possibile est intelligere esse quo nihil intelligatur. Jam igitur feci te scire quia intelligere non est partibile in partes, quarum unaquæque scit intelligere, sed neque in partes quæ sunt alterius generis apprehensiones videlicet quæ sunt sensus, seu sensationes, aut imaginationes; ex sensibus enim sive ex multis sentire, aut ex multis imaginari impossibile est compositum esse intelligere vel intellectionem simulatione in parte ex iis; & in parte ex illis.

Inde vero deducit & ipsum subjectum intellectionis debere esse impartibile & incorporeum.

Jam igitur declaratum est tibi intelligere quo unum incomplexum intelligitur non esse compositum sive partibile: quapropter subjectum ejus verum ac proprium impossibile est esse partibile. Illud autem voco subjectum verum, & proprium extra quod nihil habet sui ipsum intelligere. Si igitur verè, & propriæ intelligit vel animus humanus, vel anima humana aut spiritus humanus, seu alio quocumque nomine nominari debet id quod in homine præstantissimum est; & intendo id quod corpus ejus vivificat, regit, & administrat, quo ipse homo se & omnia sua gubernat si inquam hoc verè & propriè intelligit, manifestum est illud impartibile esse, & propter hoc incorporeum. Quapropter cum impossibile sit accidens quidquam scire, vel intelligere, dubitari non potest de cætero animam humanam substantiam incorpoream, & impartibilem esse partitione continuitatis.

3. Quia spiritale est cui competunt actus omnino spirituales quales sunt intelligere, & scire.

Amplius quoniam intelligere & scire actus sunt omnino incorporales, & intendo corporibus omnimodo incongruētes, necesse est eos esse alterius modi substantiis congruentes, & cum sint actus spirituales, necesse est appropriatos eos esse substantiis spiritualibus. Quapropter manifestum est animam humanam incorporalem esse, & actus ejus omnes, qui ei per se congruunt, & secundum se, spirituales esse; & intendo per se & secundum se illos actus, quos nō exercet per corpus sive ministerio corporis.

Solvit objectionem ex operationibus corporalibus quas exercet anima desumptam.

Cum autem spiritualem verissimè substantiam eam esse jam tibi manifestum sit, nihilominus tamen vides evidenter eam exercere corporales operationes per ipsum corpus, & membra sicut est dolare, secare, scribere, & ædificare, & pono tibi exempla de iis operationibus. Propter hoc quidam imbecilles more aviculatum pavóre consternatarum formidaverunt exempla hæc, & hujusmodi alia propter sermonem Aristótelis quo dicit. ***Quia si quis dixerit animam scire, vel intelligere, perinde est ac si diceret eam texere, vel ædificare; anima vero nec scit nec intelligit, sed homo in anima.*** Tu igitur reminiscere hic eorum quæ proximè audivisti: propriè enim, & maximè alba est superficies corporis albi, quoniā in ea est ipsa albedo tanquam in primo per se proprioque subjecto ac vero. Quapropter si per se ac propriè imprimisque & maximè superficies alba est, erit igitur imprimis anima & per se propriéque, & maximè sciens, & intelligens; homo autem secundum ipsam & rationem ipsius, quemadmodum audivisti de crispo & crispitudine.

Ex eo quod Aristoteles & alii philosophi agnoverint corpus esse instrumentū animę, ostēdit actiones illas quæ exercentur per corpus animæ ipsius esse.

Amplius cum nec ipse Aristoteles, nec alius de iis qui ad modicum in philosophicis doctrinis exercitus est dubitaverit, corpus animalis cujuscumque animæ illius esse instrumentum, & singula ejusdem membra singula ipsius esse instrumenta. Similiter cū pro certo noverint, quia quórum sunt instrumenta eorundem sunt operationes quæ per illa efficiūtur, absque ulla dubitatione sciverunt operationes quæ per corpora vel membra eorum fiunt, operationes esse animarum, quarum illa instrumenta esse videbant, nec in hoc dubitare ullatenus potuerunt. Texere autem & ædificare evidenter operationes sunt quæ per instrumenta hujusmodi exercentur ab hominibus. quapropter operationes animarum humanarū eas esse necesse est. Sicut igitur manus & pedes verissimè sunt instrumēta animę humanę in corpore existētes habente manus & pedes, sic verissimè texere & ędificare, & alię hujusmodi operationes quæ

per manus & pedes fiunt, evidenter sunt operationes animæ illius.

Idem probat ex eo quod eiusdē sit operatio cuius & usus instrumenti.

Amplius cujus est instrumentum ejus est & usus instrumenti, usus autem instrumenti non est nisi operatio quæ per illud perficitur. Manifestum autem est quia & totum corpus humanum, & singula ipsius membra instrumenta sunt animæ humanæ. Quare & omnes operationes quæ per illa fiunt verissimè operationes sunt animæ humanæ. Texere autem & ædificare de hujusmodi operationibus sunt: indubitanter igitur texere, & ædificare operationes animæ humanæ sunt.

Idem quia & ipse Aristoteles de anima separata concedere debet quod intelligat nisi faciat miserrimam.

Amplius quid dicet Aristoteles de anima humana separata? negabit-ne de ea scientiam & intellectum? quod si negaverit, necesse habet igitur eam ponere post separationem à corpore miserrimam, quoniam cæca est; quod est dicere nihil scientem aut intelligentem. Quapropter secundum hoc nihil erit gloria animarum post corpora. Vana igitur erit spes sperantium, & supervacua vita animarum post separationem à corporibus. Si vero dixerit scientiam & intellectum animas humanas habere etiam cum separatæ sunt, hoc est seorsum sunt à corporibus humanis, tunc manifestum est animas per semetipsas atque apud se & in semetipsis scire & intelligere tunc, non autem hominem in anima; cum ille morte corporis desierit esse. Sed & cum animam humanam esse separabilem à corpore quemadmodum partem saltem intellectivam Aristoteles ipse dixerit in libro suo de anima, non effugiet quin confiteri cogatur separationem hujusmodi noxiam, ac perniciosissimam esse animæ humanæ, aut scientiam & intellectum eidem esse, cum per se fuerit & seorsum à corpore. Si vero separatione à corpore amittit scientiam & intellectum, necesse est ut amittat & omnes virtutes; cum in substantia nec sciente nec intelligente impossibile sit aliquam virtutem esse. Manifestum igitur est quia secundum hunc sermonem Aristotelis, & intelligētiam quam eidem imponunt isti imbecilles perniciosissima est animæ humanæ separatio à corpore; cum per eam & omnem scientiam & omnem intellectum amittat.

Denique quia si nulla operatio animæ per se competeret, tanto minus operatio per corpus.

Amplius secundum hoc nec per se, quod est dicere seorsum à corpore, nec in corpore quidquam ei possibile est operari; postquam enim nec scire nec intelligere possibile est ei vel extra corpus vel in corpore, quanto minus possibiles ei erunt aliæ operationes quas in corpore & per corpus operari dicitur à multis, sicut est videre, audire, texere, ædificare? Manifestum enim est quia scire & intelligere totaliter in anima sunt, ita videlicet quod nihil sui habent in corpore; si enim pars ejus quod est scire vel ejus quod est intelligere esset in corpore, necesse esset corpus saltem in parte scire vel intelligere, cum partem illam scientiæ vel intellectus haberet, partem inquam illam quæ in eo esset. Quod si nulla pars in eo esset, totum igitur scire vel intelligere quod est in homine vel apud hominem in anima ipsius est: ejus autem unaquæque est dispositio, & de illo solo verè, & propriè dicitur in quo est totaliter, & intendo nihil sui habens extra illud. Quare de anima humana verè ac propriè dicitur omnis scientia, & omnis intellectus qui apud hominem vel in homine est.

PARS DUODECIMA.

Respondet ad quandam authoritatem Aristotelis.

Quid sentiendum sit de Authoritate Aristotelis, & an intelligenda sit præallata authoritas de scientia sensitiva & imaginativa.

IAm igitur feci te scire per hæc quia vel non verè sentit Aristoteles quod prædicto sermone suo expressit, vel non rectè sermonem illum in sensum illum interpretantur, quo negaverunt animam humanam scire vel intelligere. Quamquam autem in multis contradicendum sit Aristoteli sicut revera dignum & justum est, & hoc in omnibus sermonibus quibus dicit contraria veritati, sic suscipiendus est id est sustinendus in eis omnibus in quibus rectè sensisse invenitur. Quia igitur scientia sensitiva & imaginativa aliquid videntur habere in corpore, vel forsitan totum quod sunt & habent in corpore, nihil sui in ipsa essentia animæ proculdubio hujusmodi scire non esse animæ humanæ non immerito videri potest. Scientiæ namque huiusmodi non videntur esse nisi formæ imaginabiles, hæ vero formæ totaliter esse videntur in organo imaginativæ virtutis; & de intellectu imaginationis similiter sentiendum videtur.

cod. Carnot. p. 143

Si species imaginativæ essent veluti liber & litteræ, separata anima à corpore, iā desinerent, scientiæ. † *f. subaudiendum est cessant*

Provide vero & circumspectè dixi hominem scire & intelligere in anima, quoniam etiam si formæ illæ remanerēt in organo imaginationis post animæ ipsius recessum, non remanerent tamen scientiæ in effectu; sunt enim sicut litteræ, sive liber cum applicatæ fuerint per organū suum animæ humanæ. Cum vero ab ea separatæ fuerint † esse litteræ, sive liber in effectu; non enim erit aliquid sciens, vel legens per eas in effectu, neque in potentia, nisi forsitan anima illa cui liber erat sive litteræ in corpore cum esset, de qua verisimile est imo necesse quod ei deservirēt sicut prius, si corpus resumeret, & organum imaginationis illas similiter habens inveniret.

Reiicit prædictam Aristotelis expositionem quasi minus convenientem textui latino quāquam forte græco non repugnet.

Verum expositio ista Aristotelis multum longè videtur esse ab intentione ipsius, cum ipse generaliter removeat scire & intelligere ab anima. Expositio autem ista cum sit multum particularis videtur solummodo de quodam scire & intelligere, scilicet de imaginationis scire & intelligere. Forsitan autem apud græcos hoc est in græco eloquio intentio Aristotelis aptior est, & alia in prædicto sermone quam nostra latinitas exprimat. Proinde mihi videtur abusivum valde ut formæ illæ imaginabiles intellectus vel scientia dicantur, & omnino ut scientia vel intellectus apud hominē vel in homine extra animā ponātur, quemadmodum & de virtutibus: non enim adhuc auditus est aliquis prudentiam vel justitiā in corpore vel parte corporis posuisse; alioquin non essent ornatus vel pulchritudines animarum humanarum ipsæ virtutes, similiter neque scientiæ, aut intellectus perfectiones essent animarū nostrarum.

2. quia nemo adhuc libros & litteras scientiam vocavit.

Amplius nemo adhuc vocavit libros scientiam nisi per abusionem notissimā, essentialiter autem & propriè nullus unquam opinatus est ut videlicet litteræ vel liber scientiæ essent. Quapropter si formæ hujusmodi in organo imaginationis impressæ velut litteræ vel liber sint, quos extra se conspicit, abusione intolerabili scientiæ vel intellectus dicuntur. Omnibus igitur iis diligenter inspectis, atque pensatis, tutius est cōtradicere interpretationi, & sensum quē imponunt isti imbecilles sermoni Aristotelis antedicto, & verisimilius est ut prædixi latinitatē nostrā intentionē Aristotelis nobis nō explicare in parte ista.

PARS DECIMATERTIA.

Revertitur ad ostendendum quod anima non sit corpus.

Proponit rationem Avicennæ ponentis animam rationalem spiritualem esse, facta hipothesi hominis nullo sensu utentis.

HIS igitur ita se habentibus revertar ad illud in quo eram, & intendo ad declarationem spiritualitatis animæ humanæ, & ponam tibi adhuc declarationem quam adducit Avicenna in hoc ipsum. Dicit igitur quia si posuerimus hominem in aëre velatā faciē habentē, & omnino nullo sensu utentē, & qui etiā nullo sensu fuerit usus, nō est dubiū quin possibile sit hominē hūc cogitare & intelligere. Quapropter sciet se cogitare, vel intelligere, & sciet

tum se esse; & si interrogaverit semetipsum an habeat corpus? procul dubio dicet se non habere corpus, & eodem modo negabit de se partes omnes & singulas corporis humani. Negabit se habere caput, similiter se habere pedes, & manus, & ad hunc modum de aliis, concedet se habere esse & negabit inquit Avincenna se habere corpus, aliud autem erit apud ipsum esse quod concedet de se, aliud verò quod negabit de se: quia igitur negabit de se esse corpus, concedet autem de se esse suum, sive quod habet & sentit se habere, necesse est eam habere esse quod non est corporis & propter hoc necesse est ipsam non esse corpus.

2. Id ostendit propter dispositiones spirituales scientias videlicet & virtutes animæ humanæ competentes.

Amplius cum omni animæ intellectuali manifestũ sit dispositionum alias esse spirituales, alias esse corporales, corporales autem dispositiones non posse esse in subjecto spirituali. Sic manifestum est spirituales dispositiones non posse esse in subjecto corporali. Quæ autem sunt spirituales dispositiones, nisi scientiæ & virtutes, horumque contraria; de quibus omnibus manifestum est nihil eorum posse esse in corpore? Cum igitur manifestum sit ea omnia esse in anima, solamque animam receptibilem esse ipsorum omnium, manifestum est animam humanam quæ proprium subjectum est hujusmodi non esse corpus.

3. Quia nullas dispositiones corporales suscipit.

Amplius potes arguere circa hæc omnia à contrariis, à simili, & à proportione; & invenies evidenter spirituales dispositiones in sola anima esse, nullam autem in corpore esse: & propter hoc manifestum tibi fiet animam humanam nullo modorum esse corpus. Debes autem reminisci eorum quæ audivisti in tractatu de spiritualibus & abstractis substantiis, ubi invenisti per me, quia corporeitas & spiritualitas dispositiones contrariæ sunt, & propter hoc sequuntur & comitantur contraria, & propter hoc quæcumque per se admittit corporalitas, repellit à se spiritualitas. Quapropter quemadmodum spiritualis substantia, nec corporalitatem, neque aliquam ex dispositionibus per se comitantibus illam admittit in proprio subjecto: sic nec corporalis substantia spiritualitatem, aut aliquam ex dispositionibus quæ illam sequuntur vel comitantur in se non recipit, sed eas potius à se repellit. Quapropter quemadmodum si anima humana corpus sive corporalis substantia esset spirituales dispositiones intra semetipsam non reciperet aut admitteret; sic cum dispositiones spirituales intra se omnes suscipiat, videlicet scientias & virtutes & utrorumq; cõtraria, manifestum est ipsam spiritualem substantiã verissimè esse.

4. Quia nullo sensu sensibilis est anima humana.

Amplius cum omne corpus vel visibile sit, vel alio sensu sensibile: anima autem humana nec visibilis sit, nec alio sensu sensibilis; manifestum est ipsam non esse corpus. Quod si dixerit aëra corpus esse, nec tamen aliquo sensu sensibile, manifestum est ipsum errare. cum aër frigidus & aër calidus sensu tactus certissimè sentiatur, ipsa autem corpulentia aëris tactu sentitur, cum evidenter repellat equitantes & ambulantes per aëra, & maximè cum ventus fortis ipsum commovit. In molendinis autem quæ tantum vento moventur & molunt quis ignoret corpulentiam aëris esse, quæ rotas illas molendinarias tam fortiter circumvolvat: animam autem aëra eadem causa vocasse videntur, quoniam græco eloquio ψυχὴ, ventus dicitur. Propter quod anima aëra fieri, & ventum dixerunt, eo quod ventum & aëra spirando & expirando attrahimus & emittimus, & sine eo vita nostra deficeret.

Anima omnis rationalis scit se ipsam esse spiritualem.

Quoniam autem omnis anima humana intelligens & rationalis, quod dico propter animas antedictas & occasionatas, impeditas inquam impedimentis antedictis, omnis inquam talis anima, videlicet ab hujusmodi impedimentis libera; intelligit se intelligere, & scit se hoc intelligere. Intelligit etiam se hoc scire, quapropter scit & intelligit se habere in se scientiam & intellectum hujusmodi. Intelligit igitur, & scit se esse subjectum hujusmodi dispositionum, de quibus manifestum est quia ipsæ sunt dispositiones spirituales. Quapropter notum est omni animæ hujusmodi, quod ipsa est subjectum receptibile spiritualium dispositionum, & notum est etiã eidem subjectũ spirituale receptibile esse spiritualium dispositionum. Quapropter manifestũ est omni animæ hujusmodi notum esse quod ipsa est substantia spiritualis, & propter hoc quod ipsa non est substantia corporalis, non est ei possibile ignorare.

Spiritualitatem animæ ostendit ex eo quod sicut color non potest esse in anima humana ita nec grãmatica posset esse in corpore.

Quod autem ita ab invicem discrepantes sint substantia spiritualis, & substantia corporalis, & earum utrarumque propriæ dispositiones, ut prædixi, exẽplo uno manifestum est. Cui enim non est evidentissimum quod quemadmodũ color non potest esse in anima humana, sic grammatica vel musica non potest esse in corpore? Intende igitur diligenter istã contrarietatem, quæ est inter spiritualitatem & corporeitatem, & dispositiones sequentes, atque comitantes illas, & apparebit tibi videnter animam humanam esse substantiam spiritualem.

Item ex affectionibus ejusdẽ animæ quæ sunt impartibiles, atque adeo spirituales.

Si autem volueris negotiari ad inveniendum spiritualitatem, & impartibilitatem animæ humanæ per affectiones spirituales ipsius quæ sunt amor, & odium, tristitia, & gaudium, spes, & timor, & alia hujusmodi, invenies unanquamque earum impartibilem esse juxta quod vidisti in scientia & intelligentia unius incomplexi; non enim dubitari debet nec in aliquo intelligente dubitatur, an sciẽtia geometriæ partes habeat scientias, & singularum propositionum ejusdem partis. Et similiter se habet in scientia propositionis unius, quia cognitio subjecti, & cognitio prædicati illius partes sunt cognitionis sive scientiæ totius propositionis. Sic gaudium de rebus multis, si de unaquaque illarum gaudetur proculdubio compositum est ex gaudiis omnibus quæ de rebus illis habentur. Gaudium vero de una re ex necessitate impartibile est; si enim compositum esset, ex necessitate compositum esset ex gaudiis, dispositiones enim quæ non sunt gaudia, non est possibile ut veniant in compositionẽ dispositionis quæ est gaudium. Et intendo de gaudio uno quod de una re sola est, & de gaudio spirituali, non corporali.

Quamquam forte non est idem sentiendum de gaudio corporali.

Fortassis enim aliquid gaudium corporale non est totum simul, sed in tempore partem habens in parte temporis: quemadmodum se habet in gaudio quod ex cibo est vel potu, de quo manifestum est quod tamdiu durat quandiu masticatio cibi delectabiliter est & deglutitio ipsius. Similiter & delectatio quæ est ex potu tamdiu durat, quamdiu ipsa potatio, hoc est potus ipsius simplex. De delectatione vero quæ est ex balneo, præsertim ex balneo delicato, qualia fieri consueverũt apud Græcos, & in partibus Ægypti & Syriæ, quæstionem forsitan habet, utrum cõposita & partibilis juxta partibilitatem corporis ipsius balneati: ex omni enim parte quam occupat balneum hujusmodi videtur esse delectatio. Et forsitan opinatur aliquis quod delectatio illa in omni hujusmodi parte partem habeat: erit igitur cõposită juxta compositionem corporis, sive partis in qua esse videtur, quapropter videbitur non esse in anima balneati.

Quia tamẽ anima humana est essentialiter in qualibet parte corporis dici potest gaudium esse impartibile sicut & ipsa anima.

Dico igitur in hoc quia qui ponit animam humanam esse totam essentialiter in qualibet parte corporis sui, quæ vivit, & per quam sentit facile se expedit à cognitione hujusmodi. Delectatur enim anima humana cum qualibet parte corporis sui, in qua sentit deliciam balnei sive balneum delectans. Et propter hoc non est necesse ut delectatio composita sit juxta compositionem corporis antedictam, quin potius simplex est, & impartibilis juxta

simplicitatem & impartibilitatem subjecti quod est anima. Nihil autem prohibet animam delectari in diversis partibus corporis, & membris simul: & delectationes quidem hujusmodi, sicut prædixi, in tempore & tempore certo sumuntur.

Gaudium spirituale quod est de Deo est impartibile.

Revertar igitur ad illud in quo eram, & dicam de gaudio spirituali quod est de ipso creatore vel de aliis, quorum apprehensio non est per corpus, quia impartibile est quantum est de sui essentia: durat autem per tempus, & iteratur sæpissimè, quemadmodum sciunt viri sancti, & dilecti Deo altissimo, quibus datum est sentire gaudia hujusmodi. Cum igitur gaudet anima humana gaudio hujusmodi, certumque habeat illud gaudium in se esse totaliter, nihilque sui hoc est gaudij esse in corpore, quemadmodum nec apprehensio creatoris neque cognitio in corpore humano esse potest, manifestum ei esse suum seorsum esse à corpore, hoc est differentissimum, & insuper simplex & impartibile, quemadmodum sentit ipsum gaudium hujusmodi simplex esse & impartibile, cujus certissimè novit se esse subjectum. De industria vero prætereo tibi quæstionem hanc qua quæritur qualiter apprehensio sit partibilis. Si tamen hoc est verum, delectatio ex illa non erit impartibilis; videtur enim in proposito de balneo apprehensio sensibilis ipsius balnei & corporis balneati composita. Quapropter & delectatio quæ ex illa est apprehensione composita esse non immerito videri potest. Quantum autem pertinet ad veritatem præpositam non est dissimiliter sentiendum, quantum mihi videtur, de apprehensione & delectatione quæ ex illa est in parte ista, quia si altera impartibilis & altera similiter. Forsitan autem alibi discutietur illud perscrutatius.

PARS QUATUORDECIMA.

Ostendit eandem conclusionem aliter.

1. Quia si anima esset corpus deberet crescere iuxta incrementa corporum, adeoque & ipsa animata esset.

ADdam autem præcedentibus probationibus quas adduxi ad ostendendam incorporeitatem animæ humanæ, & dicam quod si anima humana esset corpus, aut esset ejusdem quantitatis in majoribus, & minoribus hominibus; in parvulis, & senibus; aut non. quod si esset ejusdem quantitatis in omnibus hominibus, cur non & dispositiones ipsius æquales essent in omnibus. Nos autem videmus crescere dispositiones ejus, & minorari videlicet virtutes, & vitia, & habitus omnes acquisitos, ut memoriam, imaginationem, & etiam ingenium sive ingeniositatem. quemadmodum igitur necesse est corpus crescere crescentibus membris suis, sic crescere non immerito videri potest anima humana crescentibus iis, quæ tanquam membra ipsius esse videntur & videri debent istis imbecillibus. Si vero non sunt ejusdem quantitatis animæ humanæ in omnibus hominibus, sed in minoribus minores, in majoribus majores, crescent igitur juxta incrementa corporum suorum. Quia igitur omne quod crescit animatum est imo animatum necesse est esse, consequens est omnem animam humanam esse corpus animatum.

2. Quia vel possibile est animam intelligere se non esse corpus, vel non: si primum ergo esse corporis separabile est ab anima, &c.

Amplius aut est possibile animam humanam intelligere se non esse corpus; aut non. Quod si dixerit quia est possibile, est igitur corpus separabile ab ea, saltem intellectu: quare neque genus est ejus, neque species, neque differentia specifica; & propter hoc nullo modo substantiale ipsius. Non est igitur substantialiter sive essentialiter anima corpus. Si vero dixerit quia non est possibile animæ humanæ intelligere se non esse corpus manifestum est hominem errare qui hoc dicit, cum tot & tam sapientes animæ humanæ affirment se, non esse corpora, & insanos reputent contrarium sentientes. Accidit etiam secundum hoc solos sapiétes animas ignorare se, & omnino non intelligere suum esse si suum esse corporis est, omnes vero sapientes animæ testificantur se non cogitare de corpore, vel de esse corporis, cum de se vel suo esse cogitant.

eundem dici non potest, ut patet testimonio sapientum.

3. quia cum possibile sit animę humanæ se intelligere esse incorporeã necesse est eam esse.

Amplius aut possibile est intelligere animæ humanæ se esse substantiam incorpoream spiritualem, aut non. Quod si non est possibile: igitur multo fortius non est possibile eidem hoc affirmare; cum non sit possibile alicui loqui, vel affirmare quod non intelligit. Manifestum autem est, ut prædixi, tot & tantos sapientes hoc affirmare, & negare contrarium tanquam impossibile Si vero possibile est animæ humanæ intelligere se esse substantiam incorpoream & spiritualem; dico quia cum separatio & conjunctio contraria sint; quemadmodum impossibile est animæ humanæ separatio intellectiva à se ipsa cujuscumque quod ei essentiale est; sic necesse est impossibile ei esse conjunctionem intellectivam contrariam alicujus quodcumque illud sit quod contrario se habet ad illam. Et intendo è contrario se habere ad illam omne quod ab ea essentialiter separatum est, quod est dicere naturali impossibilitate ab ipsa remotum atque prohibitum, ne vel sit illa vel de illa. Dicam autem apertius illud videlicet, quia sicut non est possibile ei separare à se ipsa intelligendo proprium genus vel propriam speciem vel quodcumque aliud ex essentialibus suis, sic non est eidem possibile conjungere sibi, vel unire intellectu genus alienum vel speciem alienam vel quodcumque aliud ex essentialibus alienis & ab ipsa essentiali diversitate naturaliter disparatis. Quapropter sicut non est ei possibile ut intelligat se non esse quod est secundum genus vel speciem, sic non est eidem possibile ut intelligat se esse quod non est; esse inquam essentialiter, & intendo essentialiter esse secundum genus, vel speciem, vel secundum quodcumque aliud eorum quæ essentialiter dicuntur, & non secundum accidens: possibile enim est animæ stultæ & intelligere & credere se esse sapientem, & animæ non bonæ se esse bonam, & non justæ justam. Cum igitur possibile sit animæ humanæ intelligere se esse substantiam incorpoream spiritualem, esse inquam essentialiter, quoniam nihil horum trium nisi essentialiter dicatur, & nullo modo secundum accidens; manifestum est animam humanam essentialiter substantiam incorpoream & spiritualem esse.

Solvit difficultatem propositam de accidentalibus quod anima non possit essentialia ignorare possit autem accidentalia.

Quod si quis dixerit quam ob causam de accidentalibus dispositionibus suis possibile est animæ humanæ & intelligere & credere aliter quam se veritas habeat, & non de essentialibus suis. Respondeo in hoc, quia essentialia sua ignorare non est possibile eidem. Et hoc faciam te scire in eis quæ sequuntur post hæc. Accidentalia vero sua multoties latent eam sicut apparet in præmissis exemplis. Nec mirum quia indubitanter minus adhærentia sunt eidem, & minus propriè se ostendunt illi quam essentialia sua.

4. Idem probat ex eo quod anima imperet corpori toti, imo etiam spiritibus motui servientibus quibus nil inter ipsa corpora præstantius

Amplius Omnis anima intelligens, & de semetipsa considerationem faciens intelligit, & evidenter cognoscit se evidenter imperare corpori suo totaliter & intelligo totalitatem istam universitatem membrorum, & singula eorundem, & eodem modo se habet de spiritibus, quos in corporibus animalium medici ponunt esse: per eos namque imperant motum nervis, & chordis, aliisque ligaturis membrorum Quapropter necesse est ipsam esse naturaliter nobiliorem ac superiorem omnibus iis, cum impossibile sit manifestum igno-

bilius nobiliori, vel æque nobili imperare, & nemo dubitet naturale esse imperium hujusmodi, cum proprium sit animæ ad corpus, eo quod hoc quidem est imperativum, illud vero ministrativum, sicut dicit Aristoteles. *Secundo* topicorum. Cum igitur spiritibus hujusmodi nullum ponatur nobilius aut æque nobile corpus, necesse est animam omni corpore nobiliorem esse, & propter hoc nullo modorum esse corpus.

5. Quia etiã per velle anima imperat suo intellectivo.

Amplius quia nulla anima intelligens ignorat se totaliter intellectivam vel saltem aliquid sui intellectivum esse, manifestum est ipsam imperare suo intellectivo, sive quod ipsa est, sive quod est aliquid ejus: imperat autem ei evidenter cogitare, investigare, disputare intelligibiliter: & intendo illud non esse nisi velle, cum tendit super aliqua ex hujusmodi operationibus. Cum igitur istæ operationes longè nobiliores sint omnibus operationibus corporalibus, necesse est id quod eas efficit longè esse omni corpore nobilius. Et quoniam omne imperans longè naturaliter nobilius est omni eo cui naturaliter imperat, longè nobilius est ex necessitate id quod est imperativum in anima humana prædictis operationibus, per modum quo est imperativum illarum, inquantum videlicet est effectivum earum. Manifestum igitur tibi est per hoc quoniam longè super emineat omni corpori anima humana quoniam etiam eminet ei quod est intellectivum in ipsa hoc est effectivum trium prædictarum operationum inquantum est effectivum illarum.

6. Quia vis non possit inferri ei quod est imperativũ in anima humana, scilicet voluntati.

Amplius omni corpori naturaliter inferri potest violentia circa propriam & naturalem operationem: quemadmodum igni, ut non calefaciat calore sensibili, & aquæ, ut non frigeat similiter frigiditate sensibili, & de igne quidem jam docuerunt magistri Alchymiæ quia vero aquam naturaliter non frigescere, & etiam calere tam crebro, contingit ut nullus inde dubitare permittatur, consequens est possibile esse de igne & ut non caleat & ut etiam frigeat frigiditate accidentali quod est dicere sensibili. Id vero quod est imperativum in anima huma sive vis imperativa ipsius non est possibile ut prohibeatur invita ab operatione sua propria quæ est velle. Id autem quod est in ea vel apud eam imperativum, sive vis aut virtus imperativa nobilis atque superior voluntas est sicut alibi didicisti. Concupiscibilis namque inferior & irascibilis, quas cum brutalibus animabus & irrationalibus communicare videtur, inferiores sunt & ignobiliores imperativæ; non enim liberæ sunt, neque suæ potestatis videlicet ut seipsas ab operationibus propriis avertere, vel etiam compescere, aut quocumque modo temperare se possunt: bruta quippe animalia non libertate se agunt, aut ducunt ad ea quæ concupiscunt sed tanquam necessitate rapiuntur ad ea, aque præcipiti impetu feruntur in illa. Similiter & ab eis quæ fugiunt, seu declinant non libere se avertunt, sed tanquam necessitate repelluntur ab ipsis.

PARS DECIMAQUINTA.

Quod actiones voluntatis sunt liberæ; sed operationes brutorum non.

Libertatis nõ est quod canes obsequantur dominis, sed timore & amore ad hoc necessario impelluntur.

NEc te conturbet super hoc disciplina, quæ apparet in canibus aut aliis animalibus quæ ad nutum vel jussum dominorum suorum venire ad eos, & ab ipsis abire videntur, multaque alia facere tanquam liberè, & voluntariè, atque tanquam ex propria potestate. Scito igitur in hoc quod amor & timor dominorum adeo dominatur hujusmodi canibus ut eos juxta modum prædictum vel impellat in ea quæ placere eis æstimant, vel repellat ab iis à quibus per dominos absterrentur: non enim est in libera potestate ipsorum ut timori vel amori hujusmodi non cedant; modis enim omnibus servi sunt hujusmodi passionum non habentes eis contradicere, nec valentes eas avertere à se, vel reprimere ullo modorum.

Pi. ms. in cod. Carnot.

Quia voluntas liberrima est merito culpatur in ea peccatum. in brutis nõ item.

Voluntas autem quoniam in se est liberrima est, suæque per omnia potestatis quantum ad antedictam operationem suam, & propter hoc suæ correctionis est, atque directionis. Quapropter merito requiritur ab ea rectitudo in operatione sua quæ est velle, meritoque culpatur in ea peccatum quod est contrarium rectitudini: hinc est quod cum brutis animalibus non agitur de moribus aut virtutibus. Et intendo quia non requiritur ab eis rectitudo seu pulchritudo honestatis nec fuit adhuc aliquis adeo imbecillis intellectus, ut ea peccare diceret, aut aliquid quod agerent imputandum eis crederet ad peccatum. Quod si homines servitute passionum hujusmodi naturaliter depressi essent, atque totaliter, nihilque libere agerent, non esset possibile eos peccare eritque iniquissimum culpare eos pro quacumque actione. Quare & laudare eos similiter stultissimum esset; necessitas enim, & impossibilitas naturalis laudem penitus excludunt & vituperium, meritumque & culpam ab hominibus circa hujusmodi. Quemadmodum enim non est laudandus lapis ex eo quod descendit, & movetur in deorsum, neque culpatur si moveatur in sursum, cum alterum faciat necessitate naturali, alterum vero violentia invincibili: sic neque homines laudandi vel vituperandi essent, si necessitate naturali feruntur ad operandum, vel impossibilitate naturali averterentur, atque prohiberentur ab operando.

Solvit objectionem hominibus quæ imputanda esse ostendit quæ ex viribus inferioribus agunt propter imperativã virtutem quæ in eis est.

Quod si quis dixerit, quia secundum hoc non sunt culpandi homines pro his quæ ex viribus inferioribus agunt, quoniam illa faciunt, ex viribus quas communicant cum animalibus brutis: Et propter hoc illa faciunt ut bruta animalia quod est dicere necessitate non libertate. Respondeo in hoc quia hujusmodi vires non sic se habent naturaliter in hominibus, sed ex corruptione originali factæ sunt effrænes atque præcipites, ipsique nobili imperativæ ac superioris suæ rebelles. Prævalet autem & dominatur eis imperativa nobilis superior, & possibile est ei coërcere eas, & frænare impetum earum, & avertere hominem quominus sequatur eas: apud bruta autem animalia non est hujusmodi viribus rector aut moderator, & propter hoc non est propter quod imputari debeat eis ad laudem vel vituperium quidquid agunt. Quia igitur in hominibus est potestas qua se regant, & rectè agant, se seque contineant ne post passiones hujusmodi habeant, justissimo judicio imputatur eis quidquid contra rectitudinem honestatis & morum pulchritudinem agunt.

Comparatio totius hominis est regno vel civitate bene ordinata.

Ut autem magis ac magis innotescat tibi natura & nobilitas animæ humanæ, dico per modum laudationis id quod in evidenti est, & probationis certificatione non indiget; videlicet quia anima humana similitudinem regni quandam habet bene ordinati & civitatis bene constitutæ; quoniam in ea est voluntas tanquam rex & imperator; & vis intellectiva seu ratiocinativa sicut consiliarius illius; virtutes vero inferiores, videlicet irascibilis, & concupiscibilis. & motivæ vires, quod est dicere quæ sunt executivæ motus, sicut ministri sunt, quorum officium est jussa exequi voluntatis super eas regnantis, & imperantis; sensus vero omnes ministri sunt & discursores foris hac

& illac abeuntes, & forinseca quæcunque apprehenderint renuntiantes.

In quo consistat bona vel prava administratio regni hujusmodi.

Fœliciter igitur & laudabiliter regnum illud administratur & rectè regitur, cum ratio rectè consulit, & voluntas ejus consilio imperat, ministrique inferiores jussa solummodo exequuntur, nihil sibi contra imperantis dominium usurpantes, sed ejus imperium solummodo exequentes; ejus inquam imperium quod de consilio solo rationis processit; sed tanquam servi sicut revera sunt, ut prædixi obedientia præsidentis eisdem voluntatis sint contenti. Et quoniam manifestum est sensus omnes in multis nuntios esse fallaces atque mendaces, cavendum est & hujusmodi consiliario, & hujusmodi regi, & imperatori à mendaciis eorum, quod est dicere ne credat eis contra veritatem. Cum autem è contrario se habet regnum hujusmodi, videlicet ut consiliarius iste perverse consulat, & rex iste vel imperator servis antedictis non imperet, sed potius serviat, ita scilicet ut ipsi potestate sua imperent, & hoc rex ipse sustineat, & quæ imperant fieri consentiat, tunc datum est regnum istud in manibus servorum vilissimorum ac nequissimorum, & rex ipse miserabili servitute atque turpissima eisdem subditus est. Quapropter regnum hujusmodi totum subversum est, cum nec justitia, nec judicium in eo fiat; servi enim hujusmodi inimicissimi sunt honestatis. Quapropter nihil rectum, nihil honestum in eodem regno fieri patiuntur.

Vita hominis brutalis est si serviat sensibus.

Inde est quod tota vita hominis quæ per hujusmodi servos totum vivit quod vivit, & totum agit quod agit vita brutalis est; manifestum enim est animalia bruta servis istis omnimodo subdita esse, & tota vita sua servire iisdem. Et attende quia quamvis similitudo ista pulchritudinem & suavitatem moralitatis habeat, nihilominus tamen evidenter continet veritatem quandam pertinentem ad scientiam de anima naturalem, nec ob hanc causam rejicienda est, cum morum compositio non solum naturæ inimica non sit, quin potius ipsam purificet, dirigat, perficiat, & exornet.

CAPITVLVM TERTIVM.

PARS PRIMA.

Quod anima sit pura forma immaterialis.

Ostendit animam nõ esse corpus quia nec dici possit materia vivens sensu & apprehensione carens, nec materia vivens sensu & apprehẽsione prædita.

POST hæc autem revertar ad complendum sermonem, ac perscrutationem de unitate ac simplicitate naturæ humanæ, per quam dico ipsi non esse partes, quarum altera sit materia ejusdem, altera vero forma: quod vero impartibilis sit partitione continuitatis jam declaratum est tibi per ea quæ præcesserunt. Restat igitur declarandum declaratione completa, quia non est ei materia ullo modorum, quoniam ipsa est potius forma pura per omnem modum immateriata, sive immaterialis: si enim esset ei materia quæ pars ejus esset, necesse esset hujusmodi materiam aut vivam esse, aut non vivam. Quod si viva esset aut esset essentialiter viva quod est vita, aut esset viva sicut homo vel aliud animal, & intendo vitam habens partem sui: aut esset à foris vivificata per vitam sibi conjunctam, quemadmodum corpus hominis vel alterius animalis, quod per conjunctam sibi animam vivificatur & vivit. Quod si fuerit vita in se, aut erit vita non habens apprehensionem; & intendo nec sensum, nec imaginationem, nec memoriam, nec aliquam ex nobilibus apprehensionibus, aut non. Quod si fuerit habens apprehensionem videlicet sensum, vel aliquam aliam: erit igitur animal vel animalis. Quapropter non erit materia animæ humanæ neque pars alia; quoniam secundum hoc anima humana animatum esset, cum haberet animam partem sui, & esset plusquam anima, & anima posterior; cum omne totum posterius sit omni parte sua. Amplius secundum hoc non esset materia, sed materiatum: si vero non est ei apprehensio, cum tamen sit vita, & vivens; erit igitur sicut anima vegetabilis, aut ipsum vegetabile; vivens enim sine omni apprehensione procul dubio vel anima vegetabilis est, vel vegetabile.

Idemostẽdit simili fere argumento hac ratione quod ex materia nõ sit aliquis actus aut vita per se.

Amplius si est vita in se, ex ea igitur est vivere per se: manifestum autem est quia ex materia pura non est aliquis actus per se: quapropter si est materia, non erit materia pura, sed materia habens partem sui per quam vivit, & propter hoc erit animal vel animatum; omne enim quod vivit per partem sui est animatum. Quapropter impossibile est materiam hujusmodi animatum esse, si materia pura est. Quod si non est materia pura, sed materiatum, restabit eadem quæstio de materia illius, & ibit res in infinitum, vel occurret materia aliqua pura non materiata. Revertar igitur, & dicam quia si materia est animæ humanæ, materia inquam veri nominis & veræ rationis quæ pars ejus sit, non est possibile ut sit vita in se sive vivens essentialiter, nec possibile est ut sit vivens per partem sui; quia tunc esset animatum hujusmodi materia: neque possibile est ut sit vivens per sibi conjunctum aliud quam per ipsam formam cum qua componit & constituit animam humanam. Aut igitur omnino non vivit, aut vivit per formam hujusmodi: quod si vivit per formam hujusmodi; vivit igitur vita fere similiter qua vivit corpus humanum.

Colligit aliud incõveniens scilicet animã humanam fore mortalem.

Causa autem in hoc est, quoniam anima humana ex eadem forma & per eandem qua vivificat corpus, vivificat & materiam illam, ex eodem autem & secundum idem extrema necesse est similia esse. Verum igitur est quod dixi, quia materia animæ humanæ per formam ejusdem vivit vita simili, qua vivit corpus humanum: & ut taceam de aliis inconvenientibus necesse erit eam esse mortalem simili morte qua mortale est corpus humanum. Quapropter ex omnibus iis manifestum est animam humanam non esse materiatam, materia inquam viva vel vivificata; alioquin præstaret vitam materiæ suæ, & penderet ex materia sua, quemadmodum & corpus humanum pendet ex eadem.

Colligit animam nõ posse esse materiam vivam tribus prædictis modis.

Jam igitur feci te scire per hæc quia non est possibile ut animæ humanæ sit materia viva quocumque trium prædictorum modorum: & hoc est dicere nec viva essentialiter, ita videlicet ut ipsa sit vita; nec vivens ex parte sui, quemadmodum vivit animal omne; nec vivens per conjunctionem ad vitam, sive ad vivens per semetipsum, & hic est modus quo vivit corpus cui anima conjuncta est. Quapropter necesse est si materia est illi, hoc est animæ humanæ, materiam hujusmodi prorsus mortuam esse, hoc est modis omnibus vita carentem. Quapropter animam ipsam necesse est vivam & mortuam esse, cum composita sit secundum errorem istum ex parte viva, & ex parte mortua, &c.

Removet motivum positionis contrarij.

pars 2. in cod. Carnot.

Conveniens quoque est ut destruam hic causam erroris istius quæ causa videlicet induxit hujusmodi imbecilles in errorem istum. Dico igitur quia isti receptibilitatem omnem formarum attribuere & imposuere materiæ; hinc est quia cum viderent animam humanam receptibilem esse multarum formarum, sicut scientiarum & virtutum, pluriumque aliarum dispositionum, posuerunt ei esse materiam, opinantes receptibilitatem ex materia esse, nec

posse

posse receptibilitatem ullam esse sine materia. Quod si esset, quia cujus est potentia ejusdem est & actus; & cujus magis est potentia ejusdem est magis & actus. Si igitur receptibilitas hujusmodi formarum imprimis & magis esset materiæ, quam delirant esse animæ humanæ, esset receptio formarum & dispositionum quæ in anima humana recipiuntur materiæ illius imprimis, & maximè: quare scientiæ & virtutes cæteræque dispositiones spirituales quæ in anima recipiuntur, imprimis & maximè reciperentur in materia illa: quare essent illius formæ & dispositiones imprimis & maximè. Illa igitur materia esset imprimis & maximè sapiens, & virtuosa; anima vero consequenter, & propter illam: quemadmodum quoniam superficies imprimis & maximè colorata est, consequenter vero & propter illum corpus & est, & dicitur coloratum. Hoc autem est inconveniens quod nemo adhuc auditus est somniasse; mortuam vero & omnino vita carentem substantiam sapientem, aut virtuosam esse quis audeat vel etiam valeat delirare?

Ostendit proprium esse substantiæ, & quidem primæ suscipere contraria, adeoque & formæ substantiali cõpetibile.

Debes etiam scire quia eodem errore delirant circa omnes abstractas, ac nobiles, spiritualesque substantias; nullam enim earum immaterialem vel immateriatam credunt. Quod si adverterent proprium esse substantiæ esse susceptibile contrariorum, cum forma substantialis omnis ex necessitate substantia sit, cognoscetur indubitanter proprium istud convenire substantiali formæ. Quod si quis dixerit quia proprium istud non est proprium nisi primæ substantiæ. Dico quia nec hoc prohibet ipsum ab aliqua substantiali forma, cum omnis substantialis forma cujuscumque substantiæ etiam prima substantia sit, quod est dicere individua, singularis, & hoc aliquid.

Idem ostẽdit ex eo quod secundum hoc essent dispositiones maximè propriè materiæ ipsius.

Amplius si receptibilitas propriè, ac verè, maximéque materiæ esset, necesse esset actum ejusdem qui est receptio ejusdem propriè, ac verè, maximéque rationis ipsius esse. Ejusdem autem sunt receptio cujuscumque recepti, & habere, seu habitus illius: quare verè, ac propriè, maximéque & imprimis haberet hujusmodi materia scientias, & virtutes, omnesque alias perfectiones hujusmodi, & propter hoc gratiam omnem & meritum. Quapropter necesse esset eamdem omnem gloriam, & præmium ipsam obtinere, & hoc non quocumque modo; sed quemadmodum prædixi propriè ac verè imprimisque & maximè. Quis autem ferat tam impossibilia, & inopinabilia delirantem? videlicet ut & hic merita remunerabilium operum hujusmodi materiæ propriè, ac verè sint, & in novissimo gloria futuræ retributionis, quæ est sicut sæpè audivisti felicitas incogitabilis, & omnibus quæ hic bona vel dicuntur, vel putantur, vel pro certo bona esse cognoscuntur per omnem modum incomparabilis, præsertim cum hujusmodi materia non nisi mortua, & vita per omnem modum carens intelligi possit.

Item ex eo quod non nisi operationibus debetur præmium quæ operationes non sunt à materia, sed à forma.

Amplius quoniam ejusdem sunt præmium & meritum, nec nisi promerenti dandum sit præmium, operationes autem merita propriè ac verè sint. Manifestum autem sit operationes non esse à materia, sed à forma; merita igitur nec materiæ debentur, nec ei attribuenda sunt, sed formæ. Quapropter ratione formæ debentur merita, & propter hoc ratione ipsius debentur, sive ipsi, sive animæ humanæ propter ipsam. Quoniam autem immaterialitas hujusmodi communis est animabus humanis, & substantiis nobilibus abstractis, necesse est communes esse probationes & declarationes immaterialitatis istius animabus humanis & istis substantiis. Quapropter cum in tractatu de hujusmodi substantiis plenè tibi satisfecerim de immaterialitate earum, satisfactum est tibi in eodem de immaterialitate animarum humanarum. Non est igitur necesse ut repetam tibi hic probationes, & declarationes istas, inutilis quippè esset repetitio hujusmodi, & præstaret impedimentum in præsenti tractatu. Verum quoniam in hoc adhuc sum, ut removeam ab anima humana compositionem omnem, faciam te scire unitatem ac simplicitatem ejus quæ prohibet ab ea partem & partem, & aggrediar destruere errorem quorumdam qui putaverunt eam compositam esse ex viribus sive potentiis suis naturalibus, propter quod & dixerunt eam nominatione puerilitatis suæ & imbecillitatis totum potentiale, totumque virtuale, &c.

PARS SECUNDA.

Quod anima sit simpliciter impartibilis.

Ostendit animam nõ posse componi ex potentiis 1. quia sicut ex actibus non potest aliquid unum componi ita nec ex potentiis 2. Quia ex similibus impartibilibus non potest aliquid componi.

Destructio autem hujus erroris hæc est quoniã cum sint proportionales potentiæ similes actibus suis erit & permutatim; ut quemadmodum potentiæ se habeant ad invicem, sic & actus. Quapropter quemadmodum ex actibus animæ humanæ nihil naturaliter componitur, neque etiam componibile est ex illis: sic non erit possibile ex potentiis unum aliquod componi, quare vel anima humana non erit unum aliquid, vel non erit aliquid, & propter hoc nihil.

Amplius ut ex similibus impartibilibus aliquid componatur manifestum est impossibile esse; cum enim similia sint non erunt conjungibilia per modum continuationis, aut per modum contiguationis, sicut jam declaravit Aristoteles in libro physicorum, neque minus evidenter in tractatibus & libris suis. Si igitur ex conjunctione illorum aliqnid unum constituitur, necesse est ut unum in alio sit, & propter hoc omnia de unoquoque illorum, & unumquodque in unoquoque. Hoc autem unum est ex iis quæ nova & inaudita usque ad hæc tempora desipientia somniavit; quod enim potentia videndi in potentia audiendi sit, & è converso, aut quod omnes potentiæ hujusmodi in unaquaque earum sunt inauditum est adhuc aliquem delirasse; omne enim illud in quo est potentia citharizandi potens est citharizare per illam. Et ad hunc modum se habet de omnibus aliis. Quapropter consequens est secundum errorem istum unamquamque posse omnes actus aliarum: quapropter potentia videndi poterit audire, & gustare, & de unoquoque aliorum actuum similiter. Quod si una potentia potest in omnibus omnes actus aliarum, supervacuæ igitur sunt aliæ. Amplius cum secundum hoc potentia videndi sit in oculis sive in nervo optico, erit potentia audiendi ibidem cum sit in illa, & viceversa erit potentia videndi in auribus, sive in tympano auditus, sive in nervo petroso.

3. Quia dispositiones impartibiles sicut sunt virtutes non possunt esse nisi in subjecto impartibili.

Amplius nulli intelligenti dubium est, quin dispositio impartibilis sit in subjecto impartibili, & multæ similiter dispositiones impartibiles sicut suæ virtutes in subjecto uno impartibili; scilicet in anima videlicet bene composita, benéque disposita; sive constituta, vel ordinata. Neque dubium est similiter ipsas non esse commixtas, vel continuatas, aut contiguatas, imo quod est mirabilius distinctissime in anima ordinatas, ac speciosissime collocatas, nulloque modorum se invicem coangustantes omni rationabili certissimum est, & propter hoc unam esse virtutem ex illis impossibile est. Etsi vero in uno subjecto sunt, non uniuntur tamen ad invicem unione conjunctionis, qua unum ex eis constituatur; unitas enim subjecti sola per se non sufficit ad hoc ut unum

aliquid constituatur ex omnibus dispositionibus quæ in eo sunt; alioquin ex quantitate & qualitate quæ sunt in eodem subjecto esset unum aliquid: hujus autem impossibilitas manifestata est, cum sic est compositum non esset res alicujus prædicamenti. Cum igitur potentiæ illæ omnes diversarum specierum sint, sicut apparet ex diversitate actuum illarum, & alia unitio, vel unitas, aut etiam conjunctio non sit inter illas nisi unitas subjecti, & communicatio illius, manifestum est ex illis nihil unum esse compositum.

4. Quia anima non esset aliud quam acervus ex illis potentiis

Amplius aut anima humana est ex illis omnibus totaliter & sufficienter composita, aut aliquid aliud præter illas venit in compositionem illius. Quod si ex illis est solum totaliter composita, nihil igitur aliud est ipsa anima humana quam acervus sive aggregatio ipsarum, cum nec ipsæ secundum hoc unitate vel conjunctione subjecti unitæ ad invicem sint, eo quod nullum ei subjectum subsit, postquam nihil aliud veniet in compositionem animæ humanæ, & ad invicem nullo modorum unitæ vel conjunctæ sint.

5. Idem colligit dilemmate quo probat potentias illas non posse dici substantias, nec accidentia.

Amplius hujusmodi potentias aut intellexit esse substantias, aut accidentia. quod si intellexerit eas esse substantias, sequuntur eum inconvenientia quæ non est tibi necessarium per omnia explicari. Horum autem primum est quoniam unaquæque hujusmodi substantiarum erit vivens, sive vita per semetipsam, & propter hoc erit anima cum non possit fingi substantia esse nisi incorporea: substantia autem vivens per semetipsam, & non spoliata, sed conjuncta corpori absque ulla dubitatione anima est: quare tot animæ erunt unicuique animali quot & hujusmodi potentiæ. Si vero intelligit potentias istas accidentia esse, cum ponat ibi nihil aliud venire in compositionem animæ humanæ: ponit igitur accidentia illa esse sine subjecto, & ipsam animam humanã compositam esse ex accidentibus, & propter hoc cogitur eam ponere non esse substantiam, sed potius esse accidens, vel aggregatio accidentium. Si vero dixerit aliquid aliud venire in compositionem animæ humanæ, necesse est ipsum esse unum aliquo trium modorum quos in præcedentibus audivisti, aut esse mortuum hoc est dicere vita carens & invivificabile. Jam autem expeditus es de hoc per ea quæ præcesserunt in tractatu isto, & multo plenius atque diffusius per ea quæ didicisti in tractatu de substantiis spiritualibus nobilibus abstractis. Illud enim residuum ab omnibus potentiis animæ humanæ si omnino mortuum esset non esset possibile ullo modorum ut pars esset animæ humanæ, sicut jam didicisti. Si autem vivens esset vel per semetipsum, vel partem sui esset anima vel animatum. Neutro autem istorum modorum se habens potest esse pars animæ humanæ, vel venire in compositionem ipsius. Quare necesse habent confiteri nihil esse residuum ab omnibus potentiis in anima humana: erit igitur omnes suæ potentiæ simul acceptę, vel una ex ipsis, vel partes aliquæ ex eisdem, & hoc est quod multum declinant, multumque abhorrent confiteri. Dicunt enim potentias animæ qualitates naturales esse in ea quibus ornatur, ac perficitur essentia sive substantia illius. Quapropter potentia ratiocinandi erit qualitas adveniens substantiæ animæ humanæ præter necessitatem, ac præter totalitatem essentiæ ipsius. Et intendo ita ut nullo modo eorum pars illius sit, sed super totalitatem ipsius eidem adveniens, & super apposita. Quod si est, tunc potentia ratiocinandi accidet, & erit accidentalis animæ humanæ: omne vero quod est accidens alicujus impossibile est ut sit forma substantialis alterius: cum omnis forma substantialis substantia sit, nec possibile sit ullo modorum ut una & eadem res substantia sit & accidens.

6. Quia si non sit animæ rationali nisi accidentalis ratiocinandi potentia nõ faciet hominem substantialiter differre à brutis.

Amplius cum potentia ratiocinandi imprimis & maxime animæ humanæ sit, communiter autem & propter ipsam sit hominis: impossibile autem sit, ut magis sit alterius quæcumque forma vel dispositio quam ejus cujus est imprimis & maximè, non erit igitur substantialiter sive secundum speciem homo per eam à cæteris animalibus differens.

7. Probat ratiocinandi potentiã esse essentialem homini quia venit in definitionem illius.

Amplius cum omnis differentia substantialis denominatio sit sumpta à substantiali, alioquin nullo modorum veniret in rationem vel diffinitionem speciei; cum in eam non veniant nisi ea sola quæ sunt de necessitate, veritate ac quidditate diffiniti. Quapropter rationale cum veniat in diffinitionem hominis necesse est sumptum esse ab eo quod est ipsi homini essentiale. Rationalitas igitur sive potentia ratiocinandi essentialis est homini, quare multo magis ipsi animæ rationali sive humanæ, cum ei magis insit, quoniam primo & per se.

8. Ostendit potentias non distingui ab anima rationali, quia alioquin anima ipsa rationalis non differret ab irrationali nisi accidentaliter.

Amplius cum abstraxeris intellectum vel separaveris substantiam animæ rationalis ab omnibus iis potentiis, quod utique tibi possibile, ac facile est secundum positionem hominum hujusmodi, eo quod accidentia sunt secundum ipsos, & pręter totum esse animæ humanæ, aut inveniretur substantia animæ humanæ per semetipsam differens à substantia animæ brutalis, aut non. Et si non inveniatur differens ab illa, sed per adventum solum potentiarum à quibus distinguitur, efficiturque differens ab illa, non differt ergo nisi accidentaliter; cum accidentia substantialem vel essentialem differentiam efficere non possint; nec aliud est ab illa secundum speciem; cum accidentales differentiæ non faciant aliud numero, vel specie, vel genere, sed alteratum solum, sicut alibi didicisti. Quod si anima rationalis non est aliud secundum speciem quam anima irrationalis, igitur multo minus homo per illam aliud erit quam animal irrationale secundum speciem. Ut igitur omnia hęc ad liquidum & certum tibi clareant declaranda est ratio, & intentio ejus quod est potentia & posse.

PARS TERTIA.

Quod inhærentia formæ ad materiam vel subjectum non sit res superaddita ipsi formæ.

Duo modi significandi diversi in verbis secundum grammaticos.

SCITO igitur quia antiqui Grammatici qui præcesserunt me, & multi qui in tempore meo fuerunt distinguunt verba quæ prædicantur, dixeruntque quædam illorum prædicant quod in se est, & quædam solummodo quod in alio est. Intentio eorum erat quod quædam de verbis significabant & prædicabant dispositiones, ponebantque eas in substantiis de quibus dicebantur; quædam vero non significantes ex semetipsis ponebant in subjectis de quibus dicebantur dispositiones per conjuncta sibi nomina significatas. Et exempla horum sunt in hac dictione, albet, & in hac dictione, fit album; & est dicere quia secundum hanc distinctionem, albet, significat & ponit quod in eo est, videlicet albedinem quam institutione sua essentialiter significat, & ponit eam in subjecto de quo dicitur: verbum vero quod est, fit, assumit significationem à nomine quod ipsum sequitur, & ponit significatum illius in subjecto in quo dicitur, quemadmodum cum dicitur hoc sentum fit album, albedinem solam ponit verbum fit in sento. Juxta modum istum cum dicitur albedo inest vel inhæret nivi, ista duo verba inhæret & inest, solam albedinem ponunt in nive, neque aliquid significat alterutrum eorum nisi albedinem.

Debes autem scire non leviter, neque absque ratione

Probat hoc ex eo quod inhærentia non possit censeri distincta ab accidente nisi detur processus in infinitum.

tione hoc fuisse dictum ab eis; ratio namque hæc quam dicam eos ad hoc induxisse videtur: si enim verbum inhærendi significaret inhærentiam quam utique non est possibile esse nisi accidens, esset ex necessitate inhærentia hujusmodi in subjecto; & quoniam esse in subjecto non est inhærere subjecto, inhæreret ex necessitate inhærentia subjecto proprio, inhæreret autem vel seipsa, vel alia inhærentia: si alia, tunc iret res in infinitum, & essent infinitæ inhærentiæ sive ligaturæ inter unumquodque accidens, & proprium subjectum: si vero inhæret seipsa, quomodo prohibetur albedo inhærere subjecto in quo est similiter seipsa.

2. Idem probat quia cum dicitur superficies alba sola ponitur albedo.

Amplius cum superficies dicitur alba aut ponitur albedo, aut inhærentia ipsius. Quod si albedo est, igitur superficies est alba per albedinem absque ullo medio: quapropter ad hoc ut sit alba superficies non requiritur nisi albedo ipsius, cum ipsa sufficienter per semetipsam albam illam efficiat: quapropter non requiritur ad hoc inhærētia illa: quare vel est inhærētia hujusmodi, vel supervacuè ponitur.

3. Quod idem probat ex eo quod posita albedine ponitur superficies alba & ea remota removetur.

Amplius posita albedine in superficie omni alio secluso sive remoto ponitur superficies alba, & hoc solo remoto removeretur tam actu, quam intellectu, sive ratione: quare remota inhærentia hujusmodi nihilominus est superficies alba.

4. Quia secundum Grammaticos nihil aliud est album quam habens albedinem.

Amplius secundū doctrinam grammaticorum nihil aliud est album, quam habens albedinem; similiter & calidum nihil aliud est quam habens calorē: quapropter habendo albedinē est album quidquid est album, non inhærendo habet albedinem. Debes autem scire quia quidam erronei dixerunt, & hoc videlicet quod album non significat albedinem, vel potentiam, sed habitum albedinis; cum esse album, inquiunt, sit esse habens albedinem, habens autem albedinem non albedinem significat directè, sed habitum albedinis: sicut enim album ad albedinem, sic habens ad habitum: quare si secundum verissimam rationem, ac propriam intentionem album est habens albedinē erit habens habitū. Quapropter album non erit habens albedinem, sed habens habitum albedinis; veniet autem hoc in infinitum, quoniam si habens habitum non dicit duos habitus, sed dicit solum habitū albedinis: dicet igitur habēs albedinē ipsam albedinē: proportionalia enim sunt habēs albedinem ad albedinem, & habens habitum quemcumque ad illum. quare si habens habitum ad illum non dicit nisi habitum significatum per accusativū, habens albedinem, non dicit nisi albedinem significatam per similiter junctum verbo accusativum.

5. Quia quantitates & qualitates propinquiores sunt substantiis quam relationes.

Amplius cum qualitates & quantitates sint propinquiores & viciniores substantiis quam relationes, sive ad aliquid; manifeste circa ordinem naturæ est non posse conjungi qualitates, & quantitates substantiis, nisi per medias relationes: si quid autem est habitus vel inhęrentia proculdubio in genere relationum & de prædicamento relationis est. Quapropter est impossibile ut non nisi per medias illas conjungantur quantitates & qualitates substantiis, vel sint in eis; cum enim medium naturale naturaliter propinquius sit utrisque extremorum quam illa ad invicem: impossibile est medium naturale esse inter quæcumque duo extrema quod ab utroque eorum remotius est. Cum igitur relationes & ad aliquid naturaliter remotiores sint à substantiis quam quantitates & qualitates, impossibile est eas media esse naturalia inter has & illas. Quare habitus & inhærentia & quæcumque alia sunt hujusmodi impossibile est ut media naturaliter sint inter substantias atque quantitates & qualitates. Quapropter verbū habendi, & verbum inhærendi non ponunt de iis de quibus dicuntur nisi significata per nomina quæ illis adjunguntur. Quapropter cum dicitur album habere albedinem, vel albedinem inhærere albo, non ponitur in albo per modum habendi vel inhærendi nisi albedo.

Idem confirmat ex puro intellectu & loquentis & audientis.

Intellectus quoque purus & verus testatur unicuique prædictos sermones loquenti, & omni similiter audienti quia non intendit aliud ponere in albo, nec audiens hujusmodi sermone intelligit aliquid poni in albo per illos. Interroga etiam pictores, & quilibet eorum respondebit tibi quia in eo quod pingit non intendit ponere nisi colorem, nec intendit nisi colorare illud. Etsi interrogaveris eum de habitu, vel inhærentia colorum ad illud quod pingit, & respondebit tibi jurans quod nec cogitat nec cogitavit de altero eorum. Dicet etiam se non intelligere quid est quod dicitur per hoc verbum est, in omni sermone quo adjungitur ei nomen à parte posteriori, scilicet prædicatum, nisi ipsam copulam esse & ligaturam subjecti & prædicati, nec aliud ponere in subjecto, vel affirmare de illo nisi quod est in prædicato sibi adjuncto. Ex. g. Cum dicitur Socrates est albus, solam albedinem affirmat de Socrate & ponit in illo, nec credo quod aliquis aliud illa enuntiatione affirmari vel prædicari intelligit de Socrate, vel poni in illo.

PARS QUARTA.

Quod potentia non sit res superaddita rei potenti.

Non potest interveniente aliquid per mediū juncturæ & unionis significatum per particulam est in propositionibus identicis.

QUIDAM autem ex hujusmodi hominibus oratione lasciviæ, plus quam philosophiæ gravitas patiatur, utentes dixerunt in omni oratione in qua species de individuo prædicatur hoc verbum, est, significare nati & naturæ osculum quod est dicere speciei & individui, tanquam aliquid conjungat speciem & individuum. Secundum autem eos & omnes alios hujusmodi falsa esset omnis enunciatio in qua idem prædicatur de se, quemadmodum oratio in qua dicitur iste homo est Socrates, cum nec osculum, nec alia ligatura, sive junctura possit esse ejusdem ad se, & intervenire inter aliquid & seipsum. Merito autem quærendum est ab hujusmodi hominibus cum dicitur albedo esse in albo, utrum per verbum essendi significetur hujusmodi habitus vel inhærentia eorum. Si responderit quia significatur per hoc verbum est habitus hujusmodi, vel inhærentia intolerabiliter deviat; cum significatio hæc sit præter intellectum & intentionem, & etiam cogitatum omnis loquentis, & omnis etiam audientis, quapropter hujusmodi homo perversor est locutionum, & intolerabiliter discolus: quapropter nec cum eo sermo conferendus est. Si vero dixerit quod nihil aliud significatur per hoc verbum, est, nisi essentia ipsius albedinis; tunc verum est sicut ipse cōfitetur quia neque habitus neq; inhærentia albedinis significatur per illud.

Nec in relationibus dum prædicantur.

Evidentius autem fiet hoc, si volueris uti hoc verbo habendi in locutionibus quę sunt ad aliquid vel de relativis aut relationibus, quales sunt, iste habet similem, habet parem, habet æqualem: nihil vero significatur istis locutionibus quam si diceretur isti homini est similis, isti homini est ęqualis, de quibus manifestum est quod neque habitum, neque inhærentiam significant. Sequeretur vero difficultas inexplicabilis de habitu hujusmodi in quo esset; non enim videtur potius debere esse in altero duorum æqualium, quam in reliquo: & hoc modo oporteret unum accidens numero in duabus esse substantiis: quapropter necesse habebit ponere duos habitus penitus similes & ejusdē speciei, hoc autē nō esse possibile declarabitur sic. Si enim intellexerimus alterū illorū duorū habituū destrui, altero permanēte nihilominus erit verū quod hoc simile habet vel ęquale illud. quapropter & illud habet hoc æquale sibi.

Nec in sermonibus es[sentialibus]

Si vero habent uti in sermonibus essentialibus verbo habēdi, videlicet in quibus nō prędicatur accidēs,

sentialibus in quibus non prædicatur accidens.

apparebit manifestius quod dixi quales sunt isti sermones, hæc res habet substantiam vel essentiam. Non enim potest somniare aliquis inter rem aliquam, & essentiam suam sive substantiam ligaturam aliquam intervenire, vel conjunctionem ejusdem ad se aliquam esse; cum inter aliquam rem & se ipsam non possit intelligi aliquid esse: quidquid enim medium intelligeretur ex necessitate divideret inter illud & se.

Idem ostendit quod supra, quia accidens illud conjungens essentiam cum se ipsa prius esset ipsa essentia.

Amplius hujusmodi habitus accidens esset conjungens rem & essentiam suam: esset igitur naturaliter prius quam res quæ conjungeretur cum essentia sua: quapropter prius esset naturaliter in re, quam essentia rei ejusdem: quapropter prius esset naturaliter aliquod accidens suo subjecto sive essentia ejusdem.

Item quia esset separabile adeoque & essentia separabilis.

Amplius si habitus quo res habere dicitur essentiam suam accidens esset, necessario esset separabile à re illa actu vel intellectu: esset igitur intelligibile rem aliquam esse, & non habere essentiam. Apparere igitur evidenter potest ex iis & aliis quæ ex proximo dicam hic, & ex his multo magis quæ didicisti in prima parte sapientialis & divinalis magisterij nondum esse completam scientiam apud nos prædicamentorum atque modorum prædicandi.

Ostendit præterea verbum potest nihil ponere in re de qua dicitur quia æque dicitur de ente & non ente.

Dicam igitur quia verbum potest non ponit aliquid supra essentiam ejus de quo dicitur, ex hoc apparet manifestè, quod dicitur de ente & non ente univoce, æque enim potest cogitari ens, & non ens, & è converso, & æque amari, vel odio haberi, quod nullo modorum verum esset, si verbum potest dispositionem aliquam poneret in utrisque; cum in non ente nulla omnino sit dispositio, & propter hoc nulla præsentialiter in eo poni potest, & de eo natura verè affirmare.

2. Quia dicitur de pluribus animabus rationalibus quod creabuntur.

Amplius quoniam verissimè dicitur posse quod omnino non est, nec aliquid illius: quemadmodum de innumerabilibus animabus humanis certissimum est, quod creabuntur & erunt quæ jam omnino non sunt, neque aliquid earum; quare verissimè dicitur de unaquaque earum quod hæc anima potest esse: verum si hoc verbum poneret in ea aliquam dispositionem in non ente poneret, & hoc præsentialiter. Falso igitur eam in anima non ente poneret, falsoque igitur affirmaret illam de illa; cum nec in illa, nec in alio non ente possibile sit aliquam esse dispositionem quamdiu non est. Non est tamen dubium quia cum dicitur de quocumque non ente quod ipsum potest esse, quia revera in eo ponitur esse, sed non actualiter, aut præsentialiter, sed potentialiter tantum, sive in potentia. Jam autem exposuit Avicenna intentionem ejus quod est in potentia, & dicit quod res illas in potentia esse dicimus, quarum esse non est longè ut fiat; potentialitas igitur hæc sive propinquitas ad esse privatio secundum ipsum est elongationis ab esse quæ nullam dispositionem cogit esse in re de qua dicitur.

Solvit objectionem petitam ex eo quod dicitur aliquid amari posse quia aliquid est quod amare possit.

Quod si dixerit quia per hujusmodi sermones hoc potest cogitari, hoc potest amari, hoc potest timeri, prædicatur & affirmatur potentia qua quis potest illud cogitare, vel amare, vel timere; non effugit sic; quia etiam non existente hujusmodi subjecto videlicet quod possit cogitare vel amare, vel timere verissimè dicitur quod hoc potest cogitari, vel amari, vel timeri, sed de ipso quod nondum est dicitur similiter quia potest esse: cur igitur non dicetur de eodem similiter, quia etiam ea quæ sunt possunt esse qualia sunt amare, timere, cogitare. Evidentius autem erit quod hic intendo declarare si sermo quo creator dicitur posse, vel potens perscrutatus examinatus fuerit.

PARS QUINTA.

Quod potentia vel posse creatoris est ipsemet creator.

Cum dicitur creator posse aliquid nihil proinde ipsi super additur.

DICO igitur quia creator sicut verissimè potens est, sic verissimè ac propriè posse dicitur, quapropter verissima ac proprissima est enuntiatio hæc de eo, creator potest, creator est potens. Jam autem declaratum est in prima parte primi sapientialis ac divinalis magisterij, quoniam ipse non potest, nec potens est per aliud à se, & propter hoc quod potentia qua potest vel potens est, non est aliud ab ipso, aliud inquam subjecto, vel essentia, seu veritate: quapropter cum dicitur de eo quia potest vel potens est, non additur aliquid per hujusmodi prædicationem, vel ponitur supra ipsum. Quapropter potentia quæ hujusmodi sermonibus prædicatur, vel affirmatur non est aliud additum supra ipsum, vel in ipso. Et eadem via declarabitur tibi hoc de omnibus quæ non possunt nisi per semetipsas vel essentias suas. Et si anima humana secundum hunc modum potest vel potens est quoties dicitur de ea quia potest vel potens est, non fit additio supra ipsam vel ejus essentiam, nec positio in ipsa, cum nihil addi possit sibi ipsi supra se vel poni in se ipso.

Non possunt dici istæ enuntiationes creator potest, creator potens est, impropriæ esse quia ille verissimè potens est qui est in ultimitate impermixtionis ad impotentiam.

Quod si dixerit quis quia enuntiationes hujusmodi quibus dicitur quia creator potest, vel potens est impropriæ sunt, & non sunt veræ juxta proprietatem ac rectam intelligentiam nominum vel verborum, dico quia errat homo hujusmodi, & laborat intolerabili imbecillitate ac brevitate intellectus. Quod facile est tibi scire per hoc quod dicam videlicet quia quemadmodũ albius est quod nigro impermixtius; sic potentius quod impossibilitati impermixtius, sicut ait Aristoteles. Omne autem quod albius est, & verius & proprius album est, quã quod est minus album; quod autem est unumquodque proprius & verius, hoc verius & proprius dicitur. Manifestum igitur est quod creator benedictus verissimè & proprissimè posse & potens dicitur, cũ manifestum sit eum esse in ultimitate impermixtionis ad impotentiam, quod est dicere in proprietate & veritate ultima potentiæ.

2. Quia illa potentia maxime promeretur potentiæ nomen quæ longissime est ab impotentia.

Amplius quemadmodũ purissima & verissima nomineque potentiæ dignissima est potentia quæ ab impotentia remotissima & in ultimitate remotionis ab illa; sic potens verissimè atque purissimè proprissiméque dicitur qui hujusmodi potentia potens est, & verissimè ac purissimè de eo dicitur quia potest & quia potens est. Quapropter nullatenus per modum abusionis aut figuram cujuscumque improprietatis dicitur de creatore quia potest & quia potens est.

3. Id probat exemplo albedinis quæ per se ipsam absque ullo super addito potest disgregare visum.

Amplius cum dico quod est albedo potens in actũ disgregandi visum, aut per hoc verbũ, potest, additur supra ipsam albedinẽ potentia quæ non est ipsa albedo, aut non: si additur, erit igitur disgregativum visus aliud quã albedo, & de ipsa disgregatione restabit eadem quæstio, cum de ea non sit dubiũ quin possit disgregare visum: ex hoc enim nominatur disgregativitas tanquam virtus & potentia, ex qua est actus qui dicitur disgregatio visus: aut igitur potest in hunc actum per semetipsam, sive per essentiã suã, aut per aliud. Quod si per aliud, ibit igitur res in infinitum, & tunc nulla erit potẽtia, nec virtus ex qua debeat esse hujusmodi actus. Jam autem remota est & destructa infinitas causarum in omni genere causalitatis, & declaratus est status earũ tibi per me plene, & per Aristotelẽ in parte ista. Circulus autem & reflexio in causis similiter impossibilis esse tibi declaratus est. Relinquitur igitur ex iis quod disgregativitas per semetipsam sive per essentiam suam potens est disgregare visum. Manifestum autem est quod disgregativitatem non est possibile aliud esse quam sit albedo, quod est dicere, quia

non est

non est possibile illam esse formam, vel perfectionem albedinis. Tunc enim necesse esset subesse ei materiam cum qua constituit essentiam albedinis, essetque albedo ex materia & forma. Et hoc nolo amplius laborare, quia tibi patent viæ multæ ad destructionem erroris istius. Si vero nihil subest disgregativitati, nihil igitur habet albedo in essentia præter solam disgregativitatem. Est igitur ipsa disgregativitas, quia quidquid potest per disgregativitatem potest per semetipsam: id autem per quod potest sive disgregare sive aliud potentia est apud illam. Quare potentia quæ potest disgregare ipsamet est: quia igitur hoc verbum, potest, prædicatur de ea, cum dicitur albedo potest disgregare visum, potentia qua potest hujusmodi actum manifestum est non prædicari per illud nisi ipsam. Et ad hunc modum se habet generaliter de aliis qualitatibus in omnibus sermonibus in quibusquæcumque earum dicitur posse actum suum proprium.

Exponit quid significet verbũ, potest, scilicet connotationem actus qui ab ipsa potentia est.

Declaratum igitur est tibi in hujusmodi sermonibus, albedo potest disgregare visum, potest calor calefacere, quod hoc verbum potest nihil addit supra essentiam ejus de quo dicitur, vel omnino nihil ponit aut affirmat de hujusmodi subjecto supra essentiam subjecti de quo dicitur, aut solum actum qui consequenter in eis significatur prædicatur vel affirmatur de illo: non dico ponit in illo, sed magis ab illo & hic est modus prædicandi, & hæc intentio in omnibus verbis verè activis. Quod dico propter verba quæ licet formam habeant activorum, passiones tamen magis significant quemadmodum calco, frigeo, timeo, doleo, omnia ista & similia ponunt aliquid in subjectis non à subjectis quibus dicuntur, & hæc omnia & hujusmodi declarata sunt declaratione sufficienti in tractatu primæ partis divinalis magisterij capite ultimo singulari de prædicationibus & prædicamentis divinalibus. Ad illum igitur tractatum recurrendum erit tibi si forte quæ hic dicũtur de iis non sufficiãt.

Licet potentia in iis quæ per se sola non possunt actus suos aliquid super addunt significet.

Jam igitur ostensum est tibi quia in iis omnibus quæ se sola possunt actus suos proprios per verbum potest, non prædicatur aliquid, vel additur supra essentiam subjectorum. In aliis vero quibuscumque subjectis quæ per alia possũt actus hujusmodi, prædicatur revera illud aliud, & additur supra essentias ipsorum per hoc verbum potest. Causa autem in hoc est, quoniam aliud est potentia agendi in eis, aliud essentia ipsorum. Exemplum vero hujus est quoniam cum dicitur quod corpus album potest disgregare visum, manifestum est quoniam aliud est albedo, & aliud corpus de quo agitur, aliud ista albedo. Manifestum etiam est quoniam albedo potentia est per quam corpus potest disgregare visum: cum autem dicitur albedo potest disgregare visum non aliud prædicatur per hoc verbum potest quam ipsa albedo. Causa autem in hoc est, quoniam non est aliud potentia qua albedo potest disgregare visum quam ipsa albedo. Quia igitur hoc verbum, potest, indubitanter significat potentiam ex necessitate cum ei additur disgregare visum prædicabitur, & affirmabitur de subjecto potentia hujusmodi, &c.

PARS SEXTA.

Quod potentiæ animæ non sunt distinctæ ab ipsa anima.

De duplici acceptione potentiæ secundum Aristotelem & Avicennam.

HIS autem ita determinatis dico quod potentia, & posse multipliciter dicuntur, & uno modorum potentia & virtus ejusdem intentionis & rationis sunt, quemadmodum dicit Aristoteles, quia potentia & virtus principium est effectivum uniuscujusque operationis, sicut calor principium effectivum calefactionis. Secundo propinquitas id est privatio elongationis ab esse vel fieri juxta sermonem Avicennæ quem paulo superius audivisti, & secundum intentionem istam rem aliquam posse esse, vel in potentia esse non est aliquid de ipsa re esse, hoc est neque partem, neque materiam, neque formam.

Potentia sumpta pro possibilitate rei nihil ponit nisi vel potentialiter vel consequenter.

Et intendo quod per hujusmodi sermonem non ponitur aliquid esse nisi in potentia tantum sive potentialiter, nisi quis dicat secundum consequentiam. Quia revera posito artificio sive opere artificiali quocumque ponitur artifex esse vel fuisse. Verum non est hoc de intentione aut intellectu sermonis ipsius quo dicitur res posse esse, sed est hoc ex concomitantia & connexione quibus ad invicem sibi cohærent & colligata sunt causa & effectus. Antequam enim mundus esset vel aliud, vel tota universitas rerum, vel aliquid de universitate; verum fuit quia mundus potuit esse, neque ex intentione hujusmodi potentiæ vel possibilitatis significatur quolibet modorum creator vel potentia ipsius, licet ex sermone hujusmodi consequens sit creatorem benedictum esse: neque necesse est ut omnium duorum quorum alterum consequens est ad alterum altero significato alterum significari propriè aut verè; alioquin significato unoquoque significarentur innumerabilia, cum unumquodque eorum quæ sunt consequenter innumerabilia necesse sit vel esse vel fuisse. Et ex hoc manifestum est tibi significationem secundum consequentiam non esse veram aut propriam, sed per occasionem dictum est quod revera uno significato, sapienti & erudito audienti datur occasio multa cognoscendi & intelligendi, sicut quidam ex sapientibus Latinorum dicit videlicet quia sapiens ex parvis magna, ex paucis multa, ex propinquis remota cognoscit.

An eadem sit potentia qua quis facere aliquid potest, & potentia qua illud fieri potest.

Quæstionem tamen habet ubi dicitur aliquid posse facere aliquis, & illud posse fieri ab eodem, utrum eadem potentia utraq; locutione significetur. Quemadmodum enim cum dicitur aliquis amare aliquid, & illud amari ab eodẽ; unus & solus amor hinc & inde significatur non enim in amato amorẽ esse necesse est, cum amari possit vel esse amatũ aurũ vel argentũ quod non est; in non ente autem amorẽ vel aliam dispositionẽ manifestũ sit impossibile esse. Prædicatur igitur amor de amante per modũ inhærendi, quod est dicere ut in quo est, de amato vero per modum longè aliũ & hoc est dicere ut in quod. Amor enim revera non potest esse in illo, sed indubitanter potest in illud, aut de illo: quemadmodũ apprehẽsiones possunt esse in non entia & de non entibus, sed evidẽter impossibile eas esse in eis. Quemadmodũ liquores non est possibile esse in vasis nondum fabricatis & adhuc omnino non existentibus; subjecta enim sicut vasa sunt quodammodo & propria receptacula accidentium quæ in eis habent esse sive eisdem in esse.

Posse amare & posse amari se habent ut amare & amari, quare sunt idem subiecto & essentia, differunt vero relatione.

Revertor igitur & dico quia si proportionalia sunt posse facere, & posse fieri, posse amare & posse amari; & similiter se habentia ad amare & amari; erit verum hoc ut sicut amare se habet ad amari, & facere ad fieri, sic se habent posse hoc ad posse illud. Quapropter sicut amare & amari subjecto & essentia atque veritate res una sunt, videlicet unus amor; ita posse hoc & posse illud una subjecto essentia & virtute res sunt, videlicet una potentia, licet differre videantur ratione vel comparatione seu relatione. Quemadmodum via ab Athenis ad Thebas, & via à Thebis ad Athenas una via sunt numero, ut Aristoteles dicit quod actio & passio unum & idem sunt subjecto sed relatione vel comparatione diversa. Calor enim qui ab igne efficitur in aëre aëris est passio, & in eo est tanquã in subjecto, &

nihilominus idem calor actus ignis est non quidem ut in igne sed ab igne. Quare potentia quæ in amare est & potentia quæ est in amari unum & idem numero & essentia sunt: & propter hoc nullo modorum duæ res numero vel subjecto esse possunt: quare potentia quæ est in amare, vel omnino nihil est vel ipsum quod potentia quæ est in amari. Cum igitur dicitur hoc potest amare per hoc verbum potest, nihil ponitur in illo subjecto, amari vero similiter nihil ponit in eodem, sed revera ponit amorem in illud, sicut prædixi. Per hoc totum autem quod dicitur, hoc potest amari, ponitur amor in illud, sed non nisi in potentia sive potentialiter. Cum autem dicitur, hoc amatur, proculdubio ponitur amor in illud etiam actu, & non multum discordat quod hic tibi dico ab opinione quam ex proximo audivisti, videlicet quia per hoc verbum potest ponitur aliquid quod in eo sit, sed illud solum quod per sequens verbum significatur: ponitur autem illud sicut prædixi non in subjecto, sed in subjectum, & insuper non ponitur actu in illud, sed in potentia tantum.

Verbum potest magis sonat in modum prædicandi rem sequentis verbi quam in prædicationem rei quæ per ipsum significetur.

Quapropter secundum opinionem istam hoc verbum potest magis sonat in modum prædicandi rem sequentis verbi, quam in prædicationem rei quæ per ipsum significetur. Ex omnibus igitur iis manifestum est tibi quia interdum per hoc verbum potest prædicatur potentia sive virtus, id est principium operationis quæ significatur per verbum sequens. Et hoc generaliter de omnibus subjectis quæ non per semetipsa vel per essentias suas operantur hujusmodi operationes, quemadmodum ostendi tibi in enuntiatione qua dicitur album potest disgregare visum; cum enim dicitur idem verbum de iis quæ per semetipsa sive per essentias suas operantur, nihil addit super essentiam subjecti, quemadmodum cum dicitur albedo potest disgregare visum. Jam igitur feci te scire per hoc quod potentia apud animam humanam nihil est aliud quam ipsa anima in iis quæ operatur per essentiam suam. Ex. g. cum dicitur anima humana potest intelligere, vel potest scire, & ad hunc modum de aliis, dico quod hoc verbum potest nihil addit super essentiam ipsius, vel nihil ponit in ea vel affirmat de ea nisi essentiam ipsius, quemadmodum dicitur de creatore benedicto: causa autem in hoc est, quoniam neque apud creatorem, neque apud animam humanam est potentia principium & causa hujusmodi operationis nisi utriusque essentia, sicut verbum illud in hujusmodi sermonibus prædicat potentiam ex qua sunt hujusmodi operationes, indubitanter non prædicat nisi essentiā utriuslibet earum in hujusmodi operationibus. In eis vero quæ anima humana non operatur per essentiam suam, nihil prohibet prædicari aliud vel alia, si qua tamen hujusmodi sunt.

Probat animam per se intelligere & concupiscere quia unicuique potentiæ per se competit operatio, & quia accidens non potest aliquid intelligere.

Amplius unicuique virtuti & potentiæ maximè convenit, & maximè de ea prædicatur operatio ejus propria: Quemadmodum si dicatur calor calefacit, frigiditas frigescit, similiter & disgregativitas disgregat, eodem modo & albedo quam non est possibile esse aliud quam disgregativitatem. Quare potentia intelligendi intelliget, & potentia concupiscendi concupiscet, & ad hunc modum de aliis. Et quia igitur non est possibile accidens aliquid intelligere vel concupiscere, impossibile est aliquam hujusmodi potentiarum vel virtutum intelligere, vel concupiscere, aut aliquid aliorum hujusmodi efficere. Nemo enim adhuc imbecillitate tanta desipuit, ut diceret aliquid posse intelligere, vel amare, vel irasci quod non esset substantia, & etiam substantia viva. Quapropter manifestum est unamquamque hujusmodi potentiarum seu virtutum substantiam esse, & propter hoc vel ipsam totam animam vel partem ipsius.

Anima est unaquæque suarum potentiarum totaliter, quia impartibilis est.

Jam autem removi tibi partialitatem ab ea & partibilitatem: quare necesse est animam humanam esse unamquamque hujusmodi potentiarum, & virtutum totaliter: & quemadmodum audivisti ex sermonibus Aristotelis potentiam & virtutem eam & esse & dici non eo quod est, sed inquantum est principium & causa cujuscumque operationis. Per hujusmodi vero sermones principium effectivum & causa non ponitur aliquid in ea cum de ipsa prædicantur, sed potius ab ea. Est igitur dicere multas potentias non quidem essentia vel subjecto sive numero & virtute, sed relatione sive respectu vel comparatione actuum & operationum multarum: quapropter hoc modo dicitur habere potentiam vel potentias hujusmodi quemadmodum & habere essentiam vel substantiam.

Idem confirmat auctoritate & exemplo.

Debes autem scire quod non de ingenio meo solummodo, neque solus hoc dico vel dixi: aliqui enim ex majoribus & sapientioribus Theologorum legis Christianorum hoc dixerunt, & scripserunt, sicut apparere tibi potest ex inspectione librorum illorum, asserentes expresse quia anima humana & una est, & unum est. Quod autem dividitur vel distinguitur in potentias aut virtutes sive per illas, non secundum essentiam est, vel fit hoc, sed secundū officia. Quemadmodum enim apud homines vivos & idem homo, & dux, & comes est, & marchio, & potestas alicujus civitatis & consul interdum atque senator: sic una & eadem anima in unitate atque impartibilitate sua persistens ac permanens simul est vis intellectiva, & vis rationalis, & volens, quod est dicere virtus volendi: eodem modo concupiscibilis vel irascibilis, sed pro varietate operationum quas efficit seu perficit diversæ virtutes ac potentiæ nominantur: quemadmodum unus & idem homo pro varietate dignitatum & officiorum antedictis nominibus nominatur. Intende ergo hæc omnia quæ de posse & potentia & interpretationibus hujusmodi verbi potest & hujusmodi nominis potentia hic audivisti per me, & aggrega ea, & videbis evidenter quia facta est tibi certitudo non relinquens dubitationem ullam de substantia animæ humanæ, & de potentia seu viribus ipsius quantum ad esse sive essentiam ipsarum & ipsius.

Quomodo differant potentia, possibilitas & potestas.

Verum quomodo quidam ex eis qui me præcesserunt tempore non multo dixerunt potentiam naturalem esse, possibilitatem rationalem, potestatem vero civilem sive moralem. Et propter hoc pertinere eas ad tres partes Philosophiæ quarum primam rationalem, secundam vero naturalem, sed tertiam civilem sive moralem ponebant, non multum attendentes quia potens, & potentia, possibileque, & possibilitas communiter in rationalibus & naturalibus dicuntur; potestas vero raro nisi in moralibus & civilibus dicitur, neque occurrit mihi quod dicatur nisi de creatore cujus potestas omnis essentialis eidem est, cum quidquid potest per semetipsum possit: potestas vero hominum qua super alios posse dicuntur non est nisi voluntas seu obedientia subditorum. Quapropter cessante illa cessat omnis potestas ipsorum super homines, potestas inquam jurisdictionis & principatus. Naturaliter enim homo & ex propria virtute seu potentia nihil potest supra hominem, nisi quemadmodum potest fortis supra minus fortem, vel supra debilem, quemadmodum leo vel ursus viribus & armatura dentium possunt supra homines & alia minus fortia animalia quam ipsi sint.

Concludit minoritatē & pluralitatem potentiarum non dici nisi comparatione ad actus.

Ex iis igitur quæ hic audivisti manifestum est quia minoritas & pluralitas potentiarum non dicitur apud animam humanam nisi relatione, vel cōparatione ad pluralitatem, sive multitudinem actuum

& operationum quæ ab ipsa anima sunt, neque aliter est possibile eas numerari, aut numerum in anima humana invenire.

PARS SEPTIMA.

Quod est quædam potentia animæ sui & aliarum correctiva, & quædam imperativa.

Proponit sibi agendum de potentiis animæ humanæ propriis.

VERUM quoniam per modum istum loquuntur loquentes de anima humana, & ponunt pluralitatem hujusmodi, & quia circa ipsas erraverunt nonnulli de Philosophis qui magni reputati sunt, & usque etiam hodie qui pro paucitate exercitationis, & brevitate intellectus errores eorum sequuntur, conveniens est præsenti tractatui ut stabiliam tibi vires & virtutes animæ humanæ, non quidem omnes sed illas quibus præcellit animabus animalium cæterorum, & prosequar tibi quæstiones quibus elucidatis atque determinatis fiat tibi certitudo veritatis, non solum ut declines ab erroribus hujusmodi, sed etiam ut efficiaris sciens, & potens errantes avertere ab eisdem per vias philosophiæ quæ sunt viæ probationum.

Errònei sunt sensus.

Dico igitur quod sensus omnes sive vires sensibiles erronei sunt & errantes, sed errores suos corrigere non valentes, sicut evidenter vides in visu qui solem esse bipedalis magnitudinis renunciat tibi, scilicet animæ tuæ; & hunc errorem per semetipsum non valet corrigere, sed nec tu per ipsum: Causa autem in hoc est quoniam non est ei possibile errorem istum cognoscere per semetipsum, sed nec tibi etiam per eundem; quapropter non est suum judicare sive examinare errorem istum, neque tuum per ipsum; cum de incognitis judicare aut errorem de illis si quis est corrigere nulli possibile sit Et hæc est intentio mea in sermone isto quo dico quod sensus erronei sunt, & non sunt suæ correctionis, neque sui judicij. Quapropter non est credendum eis per se, alioquin jure & lege naturæ cogeremur errare, si justum esset ut crederemus erroneis, & tam sæpè tamque manifestè mentientibus.

Unde colligit necessitatem virtutis correctivæ cui subjiciantur aliæ potentiæ.

Necesse igitur est in anima humana virtutem esse per quam sibi cavere possit ab hujusmodi erroribus atque mendaciis; per eam igitur necesse est ut possit errores sive mendacia hujusmodi cognoscere & avertere se ab illis. Quapropter manifestum est sensus sive vires sensibiles subjectas esse lege & ordine naturæ virtuti illi etiam tanquam judici, & correctori suo: & quoniam virtus hujusmodi apprehensiva est, & aliter per eam non dignoscerentur, nec dijudicarentur errores sensuum atque mendacia, necesse est illam esse, similiter suæ correctionis atque judicij; cum dubitari non possit illam esse aliquando obnoxiam erroribus; manifestum enim est omnem animam humanam errare posse in multis, nisi privilegio plenæ illuminationis à creatore benedicto prædita sit.

Potentia illa sui ipsius correctiva est, nè si alia indigeat fiat processus in infinitum.

Quapropter manifestum est eam indigere correctione, quapropter vel erit subjecta alij virtuti tanquam correctori suo atque judici, aut ipsa erit suæ correctionis atque judicij tanquam sufficiens. Sed & in hoc videlicet ut & suos per semetipsam avertere possit errores, & avertere se ab eis Et si alij tanquam judici & correctori subjecta est aut ibit res in infinitum, sed tunc impossibile erit judicium vel correctionem super quocumque errore hujusmodi fieri apud animam humanam vel hominem, & hoc est unum de manifeste impossibilibus; aut occurret virtus aliqua quæ erit sui judicij & suæ correctionis. Si enim sensuum errores, atque mendacia corrigi indigerent per virtutem superiorem aliquam quæ correctione alterius indigeret ita in infinitum, tunc necesse esset ut correctionem sensuum præcederet alia, & illam tertia, & ita in infinitum. Quapropter correctio & dijudicatio errorum istorum & mendaciorum quæ nobis renuntiantur à sensibus, nec nuntium certum haberet, neque radicem certam aut fixam.

Occurrit cuidam objectioni petitæ ex eo quod sensus non semper subsint errori.

Quod si forte dixerit quia non omnia apprehensa hujusmodi virtutum & virium erronea sunt & correctione vel judicio indigentia, quemadmodum & in sensibus manifestum est. Non enim omnis apprehensio sensibilis falsa vel mendax est, quemadmodum dicit Aristoteles, quoniam sensus circa propria sensata, neque errat neque mentitur, ut tactus non errat circa calidum, aut frigidum, neque visus circa album, aut nigrum, aut lucidum, aut obscurum; verum circa primum, & magnum, & majus, & minus frequenter errat, nobisque mentitur; propter quod de magnitudine solis nobis mentitur: magnitudo namque non est proprium sensatum ipsius, similiter neque magis aut minus, & generaliter circa majoritatem & minoritatem omnium sensibilium & alias etiam comparationes eorum ad invicem, frequens est omnes sensus errare: verum utique dicit, sed non effugit quin necesse habeat ponere infinitatem virium correctivarum & judicativarum apud animam humanam; alioquin non esset ei secundum naturam complexio debitæ perfectionis. Quamvis enim unicuique judici non necesse sit vel omnia vel omni hora judicare, aut excessus subditorum corrigere, necesse tamen habet omni hora ut sit apud ipsum judicandi peritia, & judicium exequendi potentia: utroque vero istorum carens judex perfectus non est. Quemadmodum enim potentia vivendi necessaria nobis est omni hora, non tamen actus ipsius, sic & de potentiis aliis quæ sunt ad complexionem benè essendi animæ humanæ, ornatumque, & decorem ipsius sentiendum est: quarum si vel una defuerit instar perniciosæ ac enormis mutilationis ipsam animam humanam efficiet imperfectam, & ipsum hominem tanquam difformiter in parte hujusmodi detruncatum.

Se non intelligere propterea quæ superius dixit potentias esse quid animæ super additū.

Intellige autem sane quod hic dico de ornatu, & perfectione atque potentiis, non cogitans ullo modo, quod ego intendam hic potentias de quibus agitur esse superaddita vel apposita aliqua supra completam essentiam animæ humanæ. In sequentibus ostendam tibi ostensione lucidissima animam humanam in decore suo naturali & perfectione ista potentiali, ubi apparebit tibi manifeste quia in nuditate sua absque ulla superpositione vel superadditione est ei pulchritudo ista potentialis; & jam feci te scire hoc per vias probationum in præcedentibus.

Quod intellectus quibusdam indigeat adjumentis, non obstare quominus sit potentia sui ipsius correctiva.

Necesse igitur est occurrere vim seu virtutem aliquam quæ sit sui judicij & suæ correctionis, quæ possit & invenire & cognoscere errores, & mendacia sensuum, & avertere animam humanam ab eis. Et hoc est quod vocamus usitato nomine vim seu virtutem rationabilem; ipsa enim est judex & correctrix sui ipsius. Licet enim adjuvetur contra ignorantias, & errores, atque dubitationes doctrinis & exercitationibus, hoc ipsum adjutorium non solum non invita recipit, sed etiam procurat, atque perquirit. Quibuscumque autem adjutoriis judex adjuvetur ad rectè judicandum, adjuvari tamen illis volens, atque consentiens, & quod est fortius, procurans eadem atque perquirens, nemo est qui eum dicat non sibi cavere ab erroribus & iniquitatibus in judiciis suis. Nec ulli dubium est quin ipse se corrigat & dirigat, licet ad hoc alienis auxiliis atque consiliis adjuvetur; si enim propter

hoc quia libros legit, aliosque qui de juribus scripti sunt inspicit & consulit, non sibi consulere vel cavere putandus esset, sequeretur ex necessitate ut quoniam oculis sive visu ad regendum gressus suos & cavendum sibi à præcipitiis & aliis viarum discriminibus utitur, non se regeret aut gressus suos in gradiendo. Nullus etiam Rex secundum hoc regeret regnum suum cum præter ea quæ apud ipsum vel in ipso sunt tot & tam varia adminicula necessaria sint eidem ad regendum regnum suum. Juxta hunc modum nullus esset rector alicujus navis, cum instrumentis navigationum necesse habeat unusquisque rectorum hujusmodi ad regimen navis cui præfectus est gubernator. Manifestum est igitur ex iis quia usus vel doctrinarum vel librorum vel exercitationum, disputationum non prohibet vim rationalem regere se ipsam, & cavere se à malis quæ per se & proprie noxia sunt eidem. Hæ autem sunt ignorantiæ, atque errores, & dubitationes potissimum rerum illarum quarum est animæ humanæ necessaria certitudo.

Necessaria nobis est præter correctivam potentia imperativa & executiva.

Et quoniam nunc & frustra haberetur scientia boni & mali, agendi scilicet alterum & declinandi ab altero, si sublata esset vel non data potestas operandi in eis quorum operatio vel declinatio à nobis requiratur; manifestum esset nobis plurimum deesse: quin potius quod maximum aut præcipuum est animarum humanarum perfectionibus deesset, scilicet virtus operativa rerum hujusmodi non esset eisdem: vim autem operativam sive virtutem jam didicisti duplicem esse, alteram videlicet imperativam operum & motus, alteram vero effectivam sive executivam. Nec dubium est alicui intelligenti quin necessarium sit nobis in omnibus voluntariis operationibus ut eas imperare possimus, & habere virtutem ad exequendum, alioquin inutile & superfluum esset nobis imperare si virtus ad exequendum deesset: manifestum enim est tibi quod omnes voluntariæ operationes nostræ imperatæ sunt, cum velle nostrum imperare nostrum sit: quapropter omnes operationes nostræ voluntariæ, cum voluntate nostra fiant, sine velle nostro & imperio non fiunt. Vides evidenter quod necessaria sit nobis sive animabus nostris virtus imperativa quæ est voluntas, hæc autem est vis sive virtus volendi.

Libertas voluntatis nostræ quæ sua potestatis est & dominationis non est circa necessaria, & impossibilia.

Cum enim voluntariæ operationes & nobis necessariæ sint, & requirantur nobis ab ipso Deo altissimo, necessaria est nobis voluntas, de qua jam alibi feci te scire, quod ipsa liberrima est, & omni numero suæ potestatis & dominationis. Si enim libera non esset sed servili necessitate ferretur, quemadmodum vis concupiscibilis & vis irascibilis quæ sunt in brutis, tunc nihil esset liberum nobis facere vel non facere, quemadmodum in brutis animalibus. Quapropter nihil esset nobis imputandum ad culpam vel meritum, sicut neque illis, & propter hoc nihil esset virtus vel vitium apud nos, vel laus, neque vituperium deberetur nobis. Propriè etiam nihil voluntarium dici posset, necessaria enim & impossibilia non sunt in voluntate nostra posita. Omnia enim opera nostra necessaria essent tunc, vel impossibilia nobis: & quemadmodum prædixi tibi neque leges per homines essent ad homines, neque jura condenda hominibus regendis & corrigendis; cum non esset eas in potestate nostra servare vel etiam non servare, nec agendum esset de moribus & virtutibus cum hominibus, sicut nec cum brutis animalibus aut corporibus inanimatis. Quapropter manifestum est tibi per hoc voluntatem in hominibus & animabus humanis liberā esse quod est dicere sui juris, & suæ potestatis, & non cogi posse ad operationem suam propriam & immediatam quæ est velle, nec prohiberi posse invitam ab eadem: quod licet scire te fecerim in tractatu de virtutibus repetam tibi breviter vias probationum per quas hoc tibi patefeci.

Ponit quædam necessaria ad intelligentiā liberi arbitrii.

Dico igitur quod si aliquis voluerit se velle aliquid voluntate qua verè dicere possit volo hoc, necessario vult hoc. Esto enim quod per hunc modum velit se velle aliquid & nominetur illud aliquid: non vult igitur iste se velle aliquid, nisi propter aliquid; voluntas enim ipsius, aliquid, nec volibilis est nec desiderabilis, nisi propter aliquid. Si volibilis & desiderabilis est; non enim est voluntas alicujus bona nisi quia ejus voluerit esse bonum. Quare si propter bonitatem ipsius voluntatis aliquid vult, cum non sit bona nisi propter aliquid, non vult eam nisi propter ipsum aliquid. Quapropter magis vult ipsum aliquid, ***quoniam propter quod unumquodque tale illud magis est***, sicut dicit Aristoteles. Quod si dixerit quis, quia possibile est ut iste non velit se velle aliquid propter bonitatem vel ipsius, aliquid, vel ejus quod est velle. Quemadmodum manifestum est in iis qui provocant & procurant sibi appetitus & concupiscentias noxiarum voluptatum: de unoquoque enim eorum id ipsummet dici potest, quia ipse vult se velle hanc voluptatem, cum utrumque malum & noxium sit. Verumtamen non est dubium quin velit ipsam voluntatem qua vult se velle; propter ipsam enim voluntatem tantopere procurat illud velle quod est velle eam. Manifestum igitur est ex his quia si quis vult se velle quod timet nolitum, vult ex necessitate illud: intellige sane quod dico similiter; non enim dicendus est velle vel voluisse qui cum potuit non fecit, quemadmodum dixit unus de sapientioribus gentis Christianorum, multum quippe interest inter volo & vellem; qui enim dicit vellem dicit se optare ipsum velle, & propter hoc secundum consequentiam se non habere illud: quod enim optat quis habere, proculdubio nondum habet. Voluntas igitur quæ significatur per vellem jacet velut infirma & quasi languens, in parte tamen erigitur. Voluntas vero quæ significatur per volo in nulla sui parte jacet, sed stat tota erecta, totaliter paratissima ad operandum nisi impossibilitas obsistat eidem.

Pergit ad explicationem libertatis.

Per eamdem viam facile est tibi declarare libertatem voluntatis ex altera parte, hoc est parte voluntatis; si enim vult aliquis se nolle aliquid voluntate stante & erecta, procul dubio non vult aliquid ita ut non vult voluntatem quæ per volo significatur significet, eodemque modo si non vult voluntate hujusmodi se velle aliquid, proculdubio simili voluntate non vult ipsum aliquid, & verissime potest dicere nolo aliquid. Propter hanc libertatem dixit quidam sapiens quia nihil tam est in voluntate quam ipsa voluntas, & intentio ejus est de voluntate de qua dixit quia non est dicendum velle eum qui cum potuit non fecit. Quapropter jam declaratus est tibi sermo sapientis quo dixit ***vult & non vult piger***, quod est dicere vellet utique sed non vult: jacet in eo quippe voluntas illa quæ convenientius dicitur optatio seu desiderium, quam voluntas: & hoc insinuat alius sermo sapientis ejusdem quo dixit ***desideria occidunt pigrum***. *Prov. 13. 4*

Probat existentiam libertatis.

Hic igitur libera voluntas necessaria est animæ humanæ & homini, alioquin nihil virtuosum vel laudabile agere posset. Illæ quoque inferiores vires motivæ quas cum animalibus irrationalibus communicat, quoniam præcipites & effrenes sunt, & necessitate non libertate feruntur, atque moventur; ita ut neque avertere neque reprimere neque temperare se ullo modorum possint à rebus in quas sunt motus sive passiones earum, manifestum

est

est quia ipsæ indigent virtute reprimente & servante à præcipitiis irarum, & concupiscentiarum, aliarumque passionum quæ ab eis sunt: indigent igitur regnante virtute & imperante eis imperio potentissimo ac dominantissimo, ut resistere non valeant cum ipsa voluerit voluntate erecta, & stante; voluntas enim jacens quam optationem & desiderium debile prædixi infirma est, & quasi languida: & propter hoc non dominatur, neque prævalet passionibus istis, quod innumerabilibus exéplis manifestum est. Vix enim est aliquis adultus & videns turpitudines atque pernicies hujusmodi passionum, quin optet, sive desideret ubicumque esse liber ab eis & vincere eas: vellet igitur resistere ipsis, sed voluntate infirma & languida, ut prædixi; quapropter succumbit eis, & subjacet servituti earum, premiturque ab eis, vel quod verius est opprimitur & conculcatur; ex qua impressione & servitute consequens est ut tota vita humana in homine hujusmodi turbis agitetur, atque brutalibus passionibus in omne quod hujusmodi passiones imperaverint se homo hujusmodi præcipitet, non attendens pericula, aut turpitudines vitiorum: sed neque terrore judiciorum divinorum à vitiis & peccatis se cohibeat aut compescat. Hujusmodi igitur virtutis hoc est regiæ imperativæque dominationis ac libertatis erectio rectitudoque experenda est, & modis omnibus exquirenda non solum propter nequissimam, turpissimam, atque vilissimam servitutem vitiorum & passionum, atque tormenta æterna quæ eis minatur atque inflicturus est eis justissimus judex vivorum & mortuorum, sed etiam propter decorem aut libertatem virtutum, ipsamque fælicitatem æternam quæ est præmium mercesque earum.

Quod deficiat Aristotelis & sectatorum ejus tractatus de anima ubi nihil de libero Arbitrio.

Habet autem non parvam admirationem quod Aristoteles, sequacesque ejus Græci, & Arabes Philosophi mira studiositate ac diligentia virtutem intellectivam quæ longè ignobilior est persecuti sunt: istam vero non solum neglexisse videntur sed etiam penitus non curasse, quoniam nec de ipsa mentionem faciendam duxerunt, nisi forsitan in libris quos de moribus atque virtutibus scripsisse dicuntur. Verum in libris suis quos de anima & viribus ejus & operationibus scripserunt, de hac virtute quasi nulla posteris relinquunt, de qua scire potuerunt quia in ipsius rectitudine & perfectione potissimum consistit humanæ vitæ decor & decus. Et propter hoc tanto studiosius tantoque perscrutatius exquirenda quam aliæ, quanto eam superiorem atque nobiliorem cogitare potuerunt. De hoc igitur hic aliqua dicere opere pretium reputo in hoc tractatu qui non tam ad scientiam naturalem pertineat quam etiam ad hanc divinalem.

PARS OCTAVA.

Quod virtus imperativa scilicet voluntas principatur sicut Rex in regno; & virtus rationalis est sicut consiliarius.

Instituit comparationem voluntatis cum rege.

DICO igitur jam tibi notum esse & super hoc aliqua audivisti per me in præcedentibus quia virtus ista imperativa est, & vicem in homine toto & in anima humana obtinet imperatoris & regis. Quapropter quemadmodum imperator sive rex in toto regno suo potestate, dignitate, officio, excellentia præcellentior est atque sublimior, sic istam virtutem tam in homine quam in anima humana regni vel imperij manifestam habet similitudinem, ut audivisti. Quare virtutem istam nobilissimam & præstantissimam tam in homine quam in anima humana esse necesse est, jure dico, & lege naturæ, & excellentia naturali: sicut enim cum à vitiis & passionibus servitute turpissima conculcatur, nihil est ea vilius; sic cum ab eis libera erectaque rite dominatur in regno suo & imperio, ritéque imperat, nihil est præstantius in eodem, nihil dignius gloria & honore, nihil acceptabilius creatori.

Quod & ipsa virtus intellectiva serv at voluntati.

Dico insuper quod virtus intellectiva servituti ejus lege & jure naturæ subditissima est, & propter hoc ad imperium ejus omnia facit quæcumque potest: Ex. g. cum imperat eam cogitare, disputare, inquirere, deliberare; necesse habet unumquodque istorum facere instar consiliariorum qui regi cuicumq; vel imperatori assistere habent lege & jure imperij sui sive regni, nec denegare se possunt quin omnia ista exequantur ad regis imperium & mandatum; alioquin injuste & injuriosè agerent circa ipsum. Jure igitur & lege naturæ virtuti isti servit ipsa mens sive ratio quæ subdita est eidem tanquam inferior & ancilla ipsius.

Probat voluntatem intellectui præstare & scientiam de libertate præstantiorem esse scientia intellectiva.

Quapropter illa præstantior, atque nobilior, & superior est quam ipsa; quare scientia de ipsa, sive de vi intellectiva, sive ratione modis omnibus postponenda est; & propter hoc scientia de ista virtute imperativa & nobili scientiæ quæ est de virtute intellectiva tanto est præferenda, quanto ancilla meliorem ac nobiliorem esse manifestum est: proportionales enim ex necessitate sunt scientiæ subjectis suis atque materiis suis. Quapropter quemadmodum subjectum se habet ad subjectum: sic scientiam ad scientiam se habere necesse est, juxta sermonem Aristotelis quo dixit in principio libri sui de anima, *bonorum & honorabilium notitiam opinantes magis autem alteram altera ut pote quæ de melioribus atque nobilioribus est*, &c. Ut quid igitur hanc tantopere exquisiverunt atque scripserunt, illam vero vel nullatenus vel ad modicum curaverunt?

1. Quia dispositiones atque perfectiones imperativæ longè salubriores & utiliores sunt.

Amplius ea quæ sunt hujusmodi virtutis imperativæ scilicet nobiles dispositiones, atque perfectiones longè salubriores, longéque utiliores manifestum est esse quam dispositiones virtutis intellectivæ; longè enim melior est bonitas voluntatis, quam bonitas intellectus. Hoc inde manifestum est quia incomparabiliter præstantior est obtinuitas voluntatis, obtinuitate ut ita dicatur scientiæ; non solum propter hoc quod Aristoteles dicit in libro Ethicorum, quia scientia vel parum vel nihil operatur ad virtutem, alibi autem virtutes aut voluntates quædam sunt, aut non sine voluntate: sed etiam quia valde bonus vel optimus esset Princeps Dæmonum. Manifestum enim est quia Princeps Dæmoniorum & omnis factio eorum sapientissimus est, & illa scientia eminentissimus, bonitatis autem penitus expers. Apparet igitur tibi evidenter quanto melior est perfectio voluntatis perfectione virtutis intellectivæ: proportionales autem sunt perfectiones omnes suis perfectibilibus hoc est subjectis suis. Quapropter quanto perfectius perfectione meliori tanto subjectum melius esse subjecto necesse est, tanto igitur melior est voluntas virtute intellectiva, quanto perfectio ejus quæ utique bonitas est perfectione illius est præstantior.

3. Quia nulla comparatio servi ad dominum.

Amplius quæ paritas in dignitate vel præeminentia ad dominum, & obedientia ad imperantem? cum utraque sint de lege & jure naturæ videlicet servitus, & dominium; subjectio & imperium. Manifestum est quia etsi comparatio forsitan ibi locum posset habere, æqualitatem tamen ibi esse naturæ prohiberet impossibilitas evidenter.

4. Quia licet aliquando viribus naturę præstent servi dominis, non tamen potentia.

Amplius quis adeo delirus est, adeo imbecillis, & erroneus ut cogitet æqualem esse servum Domino, & subditum imperanti vel regi suo? in rebus quæ naturæ sunt, manifestum est servum sæpissime

fortiorem domino suo esse, & innumerabiles cujuscumque Regis aut Imperatoris subditos viribus esse longè superiores Regibus & Imperatoribus suis, sed hoc utique viribus & fortitudine naturalibus quas indubitanter nec augeant nec præstent hujusmodi potentatus, seu dignitates, aut potestates. Quod si facerent nullus ex subditis Regibus vel Imperatoribus prævaleret viribus vel etiam æquaretur.

Comparat potentiam voluntatis cum potentia divina quæ solo iussu operatur & à sua operatione prohiberi non potest.

Attende igitur mirabilem divinæque virtutis simillimam vim & potestatem virtutis illius quæ instar creatoris benedicti totum quod facit facit imperio, quod est dicere volendo, quemadmodum creator omnipotentissimus cujus verbo similiter obedire necesse habent *ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt* juxta sermonem Prophetæ quo dicit *qui vocat ea quæ non sunt tanquã ea quæ sunt*. Hac obedientia vocatus quatriduanus mortuus à legislatore Christianorum Dei filio, & Deo vero de monumento prodiit ligatus manus & pedes institis, ut pote quem nec mors nec vincula tenere potuerunt quin exequeretur vocantis imperium & exire jubentis. Sic in omni operatione nihil adhibet virtus ista nisi solum quod est, sicut sæpe audivisti, velle, cui si, ut prædixi constans est & erectum imperium, necesse habent obedire omnes virtutes inferiores imperativæ quæ sunt irascibilis & concupiscibilis, & aliæ, scilicet quas nobis dicunt Philosophi motu sive effectu pati obedientia prædictum hujusmodi virtutis imperium consequi: assimilatur etiam virtus ista nobilissima in ea libertate quam audivisti, qua videlicet nec prohiberi potest ab operatione sua prima, & immediata, ac propria quod est velle, neque cogi ad eam invita sive volens, ea voluntate videlicet qua veraciter dicere potest quid volo hoc, & idipsum similiter intelligendum est tibi de voluntate.

Quod creator possit ita movere voluntatem ut de nolente faciat volentem & è converso.

Scire tamen debes quia potens est creator omnipotentissimus de nolente facere volentem universaliter aut è converso; conjungere enim contraria in eodem subjecto simul & secundum idem non est potentiæ creatoris, sicut neque contradictionem secundum utramque partem sui veram efficere: ipse enim sic ordinavit contraria, sicque constituit & talia effecit ut se invicem pati non possint in eodem secundum idem. Quemadmodum non est ex defectu scientiæ quia ipse non scit te esse asinum, sic non est ex defectu potentiæ quia ipse non potest conjungere affirmationem & negationem de eodem & secundum idem in veritatem, simul eodem modo, neque contraria sociare in eodem subjecto secundum idem; hæc enim prohibita sunt sua ipsa naturali imo essentiali impossibilitate ne cadat supra ea potentia creatoris, quia non cadit potentia aliqua nisi supra possibile simpliciter, unde & possibile ad illam dicitur.

Quod creator tamen peccare non potest.

Attende autem qualiter male agere & peccare prohibita sunt ab actu & potentia creatoris, & hoc per semetipsa, quamquam & verum sit quia hoc est bonitas creatoris ac virtuosissima potentia ut in alterum illorum nec flecti, nec inclinari possit ullo modorum, nec unquam aliquis intelligens dicit hoc esse ex impotentia vel ex potentiæ defectu; cum manifestum sit male agere & peccare magis esse ex infirmitate & debilitate male agentium, quam ex potentia, vel virtute. Sicut autem non potest destruere semetipsum aut facere ut non sit creator benedictus, nec ullo modorum amittere bonitatem suam, aut rectitudinem, aut etiam resistere eis sive contradicere: sic neque contra voluntatem suam quidquam facere potest. Hæc autem voluntas lex est omnibus naturis in naturalitate sua persistentibus, quapropter quia contrarietas inter contraria lex est naturalis, & justitia rectissima creatoris, quia donec sunt & creata & constituta contraria ut nullo modorum possint esse invicem, non potest creator hanc legem in eis dissolvere, vel hanc constitutionem frangere quoniam essentialis est eis.

Quod nihil propterea divinæ omnipotentiæ pereat.

Hæc autem omnia propter hoc dixi ut intelligas stultitiam quorumdam qui volunt esse nimij adulatores & de potentia ejus quantumcumque ample sentiant nesciunt se metiri. Alibi quoque feci te scire quia quemadmodum scientia non cadit nisi super scibile simpliciter, neque amor rectus nisi super amabile, ita potentia non cadit nisi super possibile quodcumque, aut cujuscumque sit. Cumque igitur creator de nolente volentem efficit ac de volente nolentem, alterum eorum aufert ut conferat alterum, videlicet vel malam voluntatem ut bonam noluntatem inspiret aut malam noluntatem, ut bonam tribuat voluntatem, non servat alteram ut eidem reliquam associet sciens societatem hujusmodi inimicam utique naturæ & legi ipsarum quam ipsemet eis essentialiter imposuit; quibus autem modis illud efficiat videlicet mutationem voluntatis in animabus humanis non pertinet ad præsentem tractatum.

PARS NONA.

Quod voluntas non est cæca, sed est cogitativa & apprehensiva.

Quod probat 1. quia natura quæ omni arte sapientior est non ceci potest regem cæcũ constituisse.

QUoniam autem vim intellectivam sive rationalem audivisti in regno animæ humanæ vicem & officium obtinere consiliarij, voluntatem autem vicem regnantis seu imperantis sive regis & imperatoris merito quæstionem habet præsenti proposito convenientissimam, videlicet utrum ipsa per semetipsam apprehensiva sit, sive apprehendens, aut cognoscens aliquid, aut non. Quod si non est apprehendens aliquid aut cognoscens per se, sed ut ita dicatur, cum ipsa nihil videat vis ipsa intellectiva & videt & providet. Est igitur verum quoniam est in eo naturaliter cæca, non minus autem erronea: est enim & insipientissime agens natura quæ in tam nobili regno vel imperio cæcum imperatorem instituit sive regem. Ista autem audivisti totiens & à tam multis Philosophis naturam omni arte melius ac sapientius operari, quare cum ista stultitia nec in homines insipientes cadere possit; videlicet ut cæcum Regem vel Imperatorem constituant in quocumque imperio vel regno, multo fortius cum potest cadere in naturam.

2. Quia hoc & positive leges prohibent ne cecus fiat iudex.

Amplius cum leges positivæ ea quæ sunt naturæ quatenus possibile est imitentur, cum leges positivæ illud prohibeant, ne cæcus judex efficiatur, aut in judicem eligatur, quanto fortius hoc naturæ lex prohibet?

3. Quia iudici aut regi nihil cognoscere valenti nihil prorsus persuadere potest quantumvis prudens consiliarius.

Amplius non est possibile ut judici non intelligenti aut regi nihil apprehendere vel cognoscere valenti quantumcumque peritus aut prudens consiliarius aliquid suadere vel dissuadere possit, quemadmodum surdo quantumcumque facundus aut juris peritus orator nihil potest suadere vel dissuadere, etiam si totam rethoricam & eloquentiam suam ad hoc diffunderet, sic nec vis intellectiva Regi vel Imperatori si cæcus fuerit. Et est conveniens & apta comparatio quia Rex non intelligens aut cognoscere quidquam valens surdus est spiritualiter, quemadmodum apud surdum corporaliter regem nihil possunt accuratissimarum rationum oratores. Sic apud surdum spiritualiter nihil possunt omnino spiritualium suasiones orationum vel dissuasiones. Quare prorsus inutilis & omnino supervacuus esset talis omnis consiliarius, non intelligenti namque & apprehendere

& apprehendere non valenti consilium non tam otiosè quam etiam ridiculosè offertur, nec minus stulte quam si idolo offerretur.

4. Quia nullus regitur consilio quod quis nullo modo apprehendit.

Amplius quomodo regitur quis consilio quod nullo modo apprehēdit Manifestum enim est quia cæcus apprehendit consilium ducentis se sive ducatum ei præbentis, & baculi etiam cujus ducatu utitur, apprehendit etiam viam vel viæ discrimen quam ei baculus indicat, cujus tactu prætentans illam ad regendum gressus suos utitur. iste vero Rex vel Imperator nihil eorum quæ vis intellectiva eidem suggerere vel suadere conatur penitus apprehendit, quare miserior est in parte ista & ad imperandum longè magis ineptior quam cæcus quilibet ad regendos gressus suos.

5. Quia cujus est judicare sive apprehendere ejusdem est imperare.

Amplius manifestum est quia visus apprehendit colores & auditus non judicat de ipsis, nec quidquā imperat de eisdem, quapropter ejusdem virtutis est res apprehendere & de illis vel judicare, vel imperare: quemadmodum judicis est cognoscere, & pronuntiare, & etiam executioni mandare. Et intēdo imperare ut fiat quod judicat & compellere etiā ad parendum judicio suo, sententiamque quam tulerit observandam.

6. Quia virtutes quæ sunt in appetitu nihil haberent apprehensionis.

Amplius qualiter erit verum quod dicit Aristoteles quia virtus est omni arte certior & melior, cum virtus omnino nihil certitudinis, nihil cognitionis, nihil prorsus habeat apprehensionis. Et hoc intendo de virtutibus quæ sunt in viribus motivis sicut est justitia, temperantia, fortitudo, & secundū hoc amor & gaudium, tristitia & dolor & odium nihil habebunt apprehensivum luminis sive cognitionis. Ex iis autem evidenter sequitur ut omnis amans cęcus sit & ignorās simul, & quod amat & ipsum amorem, non intelligens omnino nec apprehendens ullo modorum vel quod amat vel ipsum amorem, similiter neque qui dolet cognoscit vel apprehendit vel unde doleat vel ipsum dolorem. Et intendo hic dolorem non sensibilem, sed spiritualem, licet eodem errore necesse habeant similiter delirare qui sic etiā de dolore sensibili sentiunt, quoniam similiter & proportionaliter se habet apprehensio rei quæ dolorem infert ad ipsum dolorem, sicut apprehensio rei amatæ ad amorem qui in eam est.

Vnde etiam colligit sanctissimosque quoque fore insipientissimos cū tamen sapientissimi sint.

Denique quid aliud restat dicendum? sanctissimos, justissimos, optimos, deique altissimi amatores ferventissimos, atque totius honestatis præclaritate præditos non solum insipientissimos sed etiam cæcatissimos esse, & esse quod ab eis virtuosè agitur hoc est ex virtute & secundum virtutem ignobile, & in tenebris agi, ipsasque virtutes non solum non esse radiantissima lumina, sed potius tenebras faciē mentis operientes, & eidem nihil luminis afferētes, cum manifestum sit judicium luminis sive luminositatis sic rectè & laudabiliter operari, & declinare discrimina atque præcipitia quæ sunt in via vitæ istius, & eligere vias securas, pulchras, rectas & quæ non habent offendicula. Quæ quidem omnia quoniam per virtutes & secundum eas maximè fiunt, virtutes inquam quæ in viribus motivis sunt necesse ipsas esse & lumina & luminosas.

7. Quia virtutes nihil luminis adderent sua acquisitione.

Amplius si testimonium Aristotelis accipitur virtutes vel voluntates quædam sunt vel nec sine voluntate, si voluntates sunt, tenebrosæ sunt atque cæcatissimæ secundum errorem istum; quapropter nihil luminis vel veræ cognitionis acquisitione sua addere possunt subjectis suis: Aristoteles autem è contrario dicit in libris ethicorum quod scientia vel nihil vel parum operatur ad virtutem.

8. Quia timor Dei est sapientia ut & dilectio Dei.

Amplius secundum hoc viri sancti & justi non erunt magis videntes aut cognoscentes, nec minus stulti vel ignorantes quam maligni qui intellectum habent excæcatum in rebus quās intellectus hujusmodi hominum capere possunt. quod si sermonibus authenticis creditur error iste manifestior efficitur. Ait enim sapiēs & sanctus unus de sapientioribus & antiquioribus sanctis *quod timor Domini est sapientia*, & aliud, *plenitudo sapientiæ timere Dominum*; & iterum, *dilectio Dei honorabilis sapientia*. Sapentia autem non potest esse cęca vel sine lumine nobili ac sublimis cognitionis. Quare nec timor Dei, neque amor cęcus est quod tamen hujusmodi erroneos confiteri necesse est, quin potius cum uterque sapientia sit, & alter eorum honorabilis sapientia necesse est utrumque nobile lumen esse, ac verum, & unum.

Eccl. c. 1.

Cognitionũ aliæ scientiales aliæ sapientiales.

Et quoniam ista merito tibi sufficiunt ad obtinendum certitudinem ejus quod hic investigare cæpi de natura voluntatis, videlicet quod ipsa in semetipsa apprehensiva est & cognoscitiva rerum quas imperat, & imperiorum suorum, non est necesse ut amplius detineam te & me in hoc. Feci vero te scire quia virtutes quæ sunt in viribus motivis nobilissima lumina sunt, & cognitiones sublimes, & occurrit nunc memoriæ meæ me alibi dixisse. Quia cognitionum quædam erant scientiales & quædam sapientiales, & intendebam scientiales esse quæ lumina solummodo sunt, & vim intellectivam solummodo cognitiōne illuminantes, quod est dicere solummodo cognoscere facientes. Et hæc sunt de veritate sola rerum in ea prorsus sistentes, alias autem rerum dispositiones non accipientes neque curantes nisi inquantum motivæ sunt & generantes passiones in animabus nostris secundum vires motivas earumdem, qualis est bonitas rerum quæ passionem amoris & desiderij imprimunt in animabus nostris secundum vim concupiscibilem nobilem earum, talis est & malitia rerum quæ è contrario odium sui & declinationem à se ipsa parit in animabus nostris, nisi forte perversitas ipsarum illud impediat.

Perversitas animarum in eo consistit quod bonum aut non diligitur aut odio habetur & malitia contrario.

Hæc enim indubitanter perversitas est in animabus nostris quod bonum aut non diligitur aut oditur præcipuè si bonum esse vel cognoscatur, vel saltem credatur: & de malitia per contrarium similiter se habet. Ut igitur ad unum dicatur bonitas & malitia in rebus ad vires motivas animarum nostrarum pertinent evidenter & eas aspiciunt, atque ab eis passiones motivas, quibus videlicet motus imperantur, recipiunt. Hæc sunt autem amor & odium & dolor & gaudium, timor & spes & cæteræ virtutes quibus animæ humanæ vel decorantur vel deformantur, totaque vita nostra & conversatio exterior dirigitur, componitur, ordinatur, aut cum ipsæ inordinatæ fuerint deturpantur. Juxta modum illum & viam veritas, & falsitas ad virtutem intellectivam pertinent, & ipsa est inquisitrix earum & in ipsis est quies ejusdem; ipsæ enim sunt fines ultra quos non progreditur & propter hoc ad ipsam pertinent orationes enuntiativę, circa quas sola veritas & falsitas sunt. Aliorum vero modorum quod est dicere inclinationum ad virtutes motivas pertinent; & propter hoc solæ sunt interpretationes inclinationum sive passionum quæ ex hujusmodi viribus sunt, quales sunt orationes imperativæ, deprecativæ & comminativæ, cæteræque hujusmodi

Veritas & falsitas cognoscibilia sunt virtutis intellectivæ, bonitas vero & malitia sunt motiva voluntatis.

Cum igitur consideraveris hæc omnia diligenter invenies verum & falsum sive veritatem & falsitatem propria esse cognoscibilia virtutis intellectivæ. Similiter bonitatem & malitiam propria esse motiva virtutis nostræ superioris & motivæ, quam ipsam voluntatē intelligo: ita ut quemadmodum de luce corporali dicitur quia ipsa est proprium sensibile visus exterioris sive corporalis, ita verissime di-

citur quia veritas est proprium cognoscibile visus interioris sive spiritualis qui est virtus intellectiva sive intellectus. Intendo hic præcipuè veritatem & falsitatem enunciabiles quod est dicere affirmabiles, & negabiles, & hæc sunt quæ affirmationis & negationis atque indicationis solum orationibus significantur. Veritas enim argenti & veritas auri atque falsitas, & intendo veritatem incomplexorum, etiam ad vires motivas pertinent evidenter. Quantum enim veritas auri, & veritas argenti moveat avaros nemo est qui ignoret Eodem modo quantū veritas sanctitatis, veritasque justitiæ moveat viros bonos non est necesse ut probationibus astruam.

Quomodo scientia desiderabilis sit, 1 nempe propter veritatem.

Quod si dixerit quis quia veritas complexorum etiam desiderabilis est, & propter hoc dispositio motiva animarum nostrarum juxta sermonem Aristotelis quo dicit in libro Metaphysicorum quod omnes natura scire desiderant. Quapropter natura est desiderabilis scientia. Quare virtutes desideratione motiva sive desiderij impressiva: scientia vero non desideratur nisi propter veritatem, cujus est: scientia enim non est nisi cōprehensio veritatis, neque scire est nisi secum habere vel tenere veritatem rei quæ memoria digna est.

2. Quia sciētia perfectio est virtutis intellectivę, ac bonitas ejusdem ac proinde respectu sciētiæ in ipso intellectu desiderium esse.

Amplius cum scientia perfectio sit virtutis nostræ intellectivæ ac bonitas ejusdem, tunc bonitas est in effectu cum cōpleta est scientia ipsius de rebus, propter quarum scientiam creata est, & quas scire nata est, & ad earum sciētiam naturaliter ordinata & nata. Perfectio autē omnis non solum bonitas est perfectibilis sui, sed & bonum ipsius ad quod & propter quod natum est. Nulli autem dubium est scientiam omnem maximè intelligentem ad bonum propter quod nata est naturali desiderio moveri, & hujusmodi bonū tali desiderio movere. Quapropter manifestum est vim nostram intellectivam in parte ista & mobilem esse pariter & motivam; mobilem inquam prædicto desiderio quod est dicere receptibilem ipsius, motivam vero id est imperativam motus sui per idem desideriū qui motus viæ sunt sive adminicula ad acquirendū bonum illud quod est perfectio scientiæ. Manifestum autem est quod studere, disputare, cogitare, doctores audire, libros inspicere, & in rebus ipsis meditari motus sunt quos non est dubium esse ei adminicula ad acquisitionem perfectionis quæ scientia est.

3. Cujus est via ejusdem est finis & e converso quare & desiderium scientiæ & scientia intellectus est.

Amplius cujus est via ipsius & finis, & è contrario: quia igitur finis iste videlicet perfectio scientiæ virtutis est intellectivæ, necessario & viæ illæ omnes ejusdem sunt: quare & desiderium scientiæ & cæteræ viæ quæ nominatæ sunt virtutes intellectivæ sunt: desiderium autem motus est dubitantis licet spiritualis, cujus autem quies est ejusdem est motus quo hujusmodi quies acquiritur. Quies vero in ipsa perfectione scientiæ intellectivæ virtutis est, quare & motus ejusdem similiter est, motus autem ad ipsam perfectionem scientiæ est desiderium sciētiæ, igitur motus est virtutis intellectivæ. Quare declaratum tibi hanc virtutem intellectivam non solū apprehensivam esse, sed etiam mobilem & motivā; mobilem inquam, quia movetur motu desiderij ad ipsam perfectionem scientiæ; motivam vero quia movet motu desiderij, movet inquam imperando motus adjuvantes acquisitionē perfectionis sciētię, quales sunt studere, cogitare, disputare, meditari, doctores audire, libros inspicere, sicut prædixi tibi. Ut ergo te & me breviter expediā, dico revera desiderium scientiæ scientialis quæ lumen est sive illuminatio virtutis intellectivæ inquantum quidem lumen illius est scientiæ intellectivæ est ipsum desiderium, non enim possibile videtur secundum naturam virtuti apprehensivæ nobili cuicūque non esse naturale desideriū apprehēsionis & perfectionis suę; alioquin nec inquirerēt illā, nec quiescerēt in eadē.

PARS DECIMA.

Quomodo voluntas desiderativa sit simul & cognoscitiva; intellectus pariter intellectivus & appetitivus.

An voluntas in homine sufficiat ad appetendū omnes perfectiones ejus.

QUOD si quis dicat quia voluntas quæ desiderativa sive appetitiva nobilis in animabus nostris sufficit omnibus viribus ad desiderandum & appetendum omnes perfectiones earum, quemadmodū appetitus cibi & potus in una sola virtute videlicet gustabili sufficit omnibus membris, & toti corpori animalis ad desiderandum & appetendū nutrimentum, non solum probabiliter dicit, sed & verè; præsertim cum jam scire te fecerim quia una est substantia animæ humanæ & pluralitas virium quæ ponitur ei non ponitur nisi secundū pluralitatē operationum illius & cooperationum ejusdem ad illas: & quamquam intelligere virtuti intellectivæ attribuatur, velleque & desiderare virtuti desiderativæ atque voluntati, ipsa tamen anima una est quæ intelligit, vult atque desiderat, & hoc omnis anima humana sentit in semetipsa, cognoscit certissimè, atque testificatur, nec possibile est ei ut mentiatur super hoc. Absque enim ulla dubitatione constantissimè asserit apud semetipsā & in se ipsa. Ego sum quæ intelligo, quæ scio, quæ cognosco, quæ volo, quæ appeto, quæ desidero, quæ desideria seu volita inquiro, & cum possibile est & licet acquiro volita, desiderata & appetita. Ego inquā una & indivisa manens per omnia hæc, alioquin nec scire, nec intelligere, nec ullo modorū cognoscere cujuscumq; virtutis quid esset, sicut evidenter declaratum est tibi in proximè præcedentibus; sive enim virtutes sint aliæ substantiæ quam sit ipsa anima humana, impossibile est veraciter de eisdici quamcumque ex hujusmodi operationibus, sive accidentia sint similiter. Nec oportet ut repetantur tibi probationes quas ex proximo super hoc audivisti.

Unitatem animę humanæ quam non distinguitur à suis potentiis aperiter quomodo intellectus cognoscat & quiescat in suo objecto.

Quia igitur communiter dicitur quod virtus intellectiva desiderat naturaliter perfectionē scientiæ vel desiderat naturaliter scire de ipsa anima humana intelligitur quæ ipsum scire tanquam illuminationem suam naturaliter desiderat, ignorantiā tanquā obtenebrationē quamdā & obcæcationē fugit, & declinat tanquā malum & noxium. Quod igitur virtuti intellectivæ sic attribuitur per modum quem audivisti procederem ad astruendā diversitatem de qua agitur, si non esset ista unitas & indivisibilitas animæ humanæ ad vires suas & potentias quam jam ex præcedentibus cognoscis. Neque enim vis intellectiva dicitur quiescere in perfectione sciētiæ alia quiete quam quiescat anima humana in eadē, neque alio modo desiderare illam, neque de alio fit sermo, hoc est de alia re subjecto, veritate, & existentia, cū dicitur vis intellectiva desiderat vel inquirit perfectionem scientiæ, quam cum dicitur anima humana inquirit vel desiderat illam, sed de re una subjecto, virtute & essentia utraque oratione agitur.

Divisio scientiarum in sciētiales & sapientiales.

Nihilominus tamen verum est quasdam scientias scientiales esse ei lumina tantum, videlicet quibus veritas sola cognoscitur, & in qua statur atque quiescitur per hujusmodi scientias; & inquisitor vel acquisitor earum nihil aliud quærit quærendo eas quam illuminari lumine scientiæ vel intellectus. Et hęc illuminatio cū à rebus est & quasi mediante veritate animabus nostris infunditur, & intendo hic veritatē complexā, quamquā & veritas incomplexa suo modo etiam radiet & irradiet illuminatione hujusmodi animas humanas. Aliæ autem scientiæ sive cognitiones sapientiales sunt, sed etiam sapientiæ & intimiores, magisque profundantes in animam humanam; sunt enim ab ip-

ψis

sis rerum saporibus spiritualibus qui sunt bonitates & malitiæ ipsarum: sapores hujusmodi alibi nominavi tibi & numeravi videlicet in tractatu de virtutibus & moribus.

Scientiæ sapientiales quid sint.

Debes autem scire quod scientiæ sapientiales sic se habent quemadmodum scientia quæ per visum est ad illam quæ est per gustum, propter quod & sapientiales dicuntur quoniam ab ipsis rerum saporibus & de ipsis sunt. Quod videtur intellexisse Philosophus ille latinorum in sermone quo dicit quod sapientia est ex sapore virtutum addita scientia. Sermo etiam authenticus est ex libris Hebræorum quia *sapientia doctrinæ secundum nomen eius est*, ubi nihil videtur intelligendum quam sapida, quemadmodum sonat ipsum sapientiæ nomen. Unus etiam ex præcipuis Christianorum Theologis dicit quod sapientia est qua res sapiunt prout sunt. Et hoc non est aliud dicere nisi quod sapientia est qua res bonæ bene sapiunt & res malæ male. Hoc autem est pro diversitate bonitatum & malitiarum, & istæ dispositiones videlicet bonitates & malitiæ rerum sapores sunt earumdem, quas nominavi tibi & numeravi in tractatu singulari de virtutibus & moribus, & in capitulo de sapientia.

Eccl. 6.

Intellectus & motivus est & intellectivus, intellectivus generaliter, appetitivus particulariter: voluntas e contra motiva generaliter, intellectiva vero particulariter.

Expediens igitur te & me de iis dico quod non est inconveniens si virtus intellectiva quantum ad semetipsam motiva est & mobilis; mobilis inquantum receptibilis est desiderij perfectionis suæ quæ est scientia, motiva vero & motus imperativa inquantum per hujusmodi desiderium imperat prænominatas operationes. Virtutes vero quæ motivæ nominantur simpliciter motivæ sunt communiter sive generaliter, non enim solas perfectiones suas intendunt, sed generaliter quæcumque sub passionibus earum cadunt. Ex. g. voluntas in omne volitum movet pariter & movetur; movet inquam cum ei movere hoc est imperare possibile est; prohibetur enim utique à nolitis suis videlicet ut illa nec impleat, nec acquirat; & prohibitiva est cum erecta fuerit & stans uti possibilitas est sicut in præcedentibus audivisti. Nec intendit voluntas etiam in volitu omnia propter se videlicet ut in eis vel ex eis ipsa perficiatur, quoniam plerumque intendit aliis & pro aliis. Quis ignoret multa non velle propter hoc ut voluntas nostra impleatur, sed potius ut voluntates alienæ non solum ut creatoris voluntas quæ semper optima est fiat, sed etiam sæpissimè ut fiant hominum voluntates? Cui quoque dubium est multa volita non esse perfectiones voluntatis, quin potius defectiones ac deformationes illius. Scientia vero malorum ac turpissimorum perfectio est & pulchritudo virtutis nostræ intellectivæ; & mala enim bene sciuntur, & turpissima pulcherrimè cognoscuntur.

Colligit idē de virtutibus dicendū esse.

Manifestum igitur est tibi per hoc quia si placuerit tibi sermones admittere, quibus loquentes de virtutibus animarum humanarum communiter utuntur appropriantes virtutibus singulis operationes aliquas & perfectiones non errabis, nec improbabiliter recipies virtutem intellectivam, sicut prædixi & apprehensivam & motivam esse; verum apprehensivam generaliter, quia omnium intelligibilium; motivam autem particulariter quoniam in suam solummodo perfectionem quæ procul dubio sola est veritas & lucidissima certitudo: Aliæ autem ut dixi motivæ generales sunt moventes in omnia quibus possibiles sunt & in quæ passiones earum respiciunt vel intendunt, quemadmodum voluntas in omnia nobilissima & concupiscibilia, & ad hæc mobilis sic se habet de aliis.

Exemplis ostendit discrimen inter scientias scientiales & scientias sapientiales.

Exemplum autem evidenter ostendens differentiā inter scientias scientiales & scientias sive cognitiones sapientiales, evidēs est in pomo ex cujus pōdere, colore & figurā cognoscitur complexio & bonitas ipsius; hanc enim scientialem cognitionem intelligō. Radiat enim complexio eius sive bonitas per hæc tria, & per ipsa irradiat animas complexionem cognoscentium, & bonitatem pomi. Si vero per odorem aut saporem ipsius quis complexionem & bonitatem ipsius cognoverit. Dico quod cognitiō hujusmodi sapientialis erit ac dicetur. Nec dubium est quin sit intimior quoniam odor & sapor interiores sunt, & ipsi substantiæ pomi intimè adherentes. Tria vero prænominata quasi foris emicant & elucent. Simile etiam exemplum est in vino cujus bonitas atque nobilitas colore, subtilitate substantiæ, atque claritate plerumque dignoscitur; sed scientia est cum illa attinguntur ut prædixi: cum autem odor & sapor attingitur, sapientialiter apprehenditur, atque scitur. Sic se habet de herbis & aromatibus quæ interdum radiantibus foris dispositionibus cognoscuntur, interdum vero saporibus & odoribus, & si quæ sunt virtutes aliæ ipsarum intimæ comprehenduntur. In lapidibus similiter & gemmis evidenter inveniuntur duo isti modi scientiarum sive cognitionum; plerumque enim ex coloribus & figuris ipsa substantia clara est, & gemmæ dignoscuntur: interdum autem ex viribus medicinalibus vel aliis earum nobilitas elucescit.

Probat virtutes præsertim Theologicas sapientias esse propter spiritualem dulcedinem & saporem.

Tu igitur considera omnia hæc, & confer diligenter ad invicem, & invenies omnes virtutes tam naturales, quam consuetudine comparatas, & potissimum Theologicas sapientias esse, sive scientias sapientiales, & esse lumina viva, & vitas quasdam, quemadmodum dixit nobilissimus ex Theologis Christianorum *quoniam amor est vita copulans*, subintellige amantem & amatum; alioquin justitiam cœcam esse & justum cœcū, vel omnino in eo quod justum nihil videntem esse necesse esset. Dico igitur quia justitia sapientia est qua bonum sapit justo, æquitas, rectitudo; male autem sapit ei iniquitas & peccatum: peccatum autem intellige contrarium rectitudini, juxta sermonem Aristotelis dicentis quod circa sensum sunt rectitudo & peccatum. Et huic scientiæ attestantur sermones Prophetici quales sunt *gaudium est justo facere justitiam. Et in perditione impiorum erit laudatio*, & iterum, *lætabitur justus cum viderit vindictam*. Quid enim sapit justo in vindicta iniquitatis nisi æquitas & rectitudo? Hac sapientia præditus fuerat qui dicebat. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua*. Sapiebant enim ei sacra eloquia aromata virtutum & dulcedine bonitatis quam continebant. Similiter ei qui dicebat. *Melior est mihi lex oris tui super millia auri & argenti*. Ad quod facit & illud, *desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum*. Quid igitur sapiebant ei divitiæ istæ spirituales? pretiositatem nobilissimam, plenitudinem, & copiam, qua sola possibile est repleri & satiari animas humanas. Corporales namque divitiæ mentiuntur & illudunt animabus humanis; dum satietatem & copiam eisdem promittunt: famem autem & penuriam è contrario solummodo reddunt: vix enim invenies famem insatiabilem & sitim inextinguibilem divitiarum nisi iis quos maximè divites vulgus putat, & qui maximè divitiis abundare ab indoctis hominibus æstimantur. Nec mirum si corporales divitiæ spiritualem famem & sitim sedare non possunt, nec vacuitatem spiritualem implere, cum è contrario necessarium sit divitias spirituales vacuitatem corporalem implere non posse: non enim possibile est ut arca vel bursa spiritualibus divitiis quæ sapientia & virtutes sunt nullatenus impleatur, & de iis in sermonibus & exhortationibus sæpius audis per me quæ merito tibi sufficiant.

Pro. 21. 15.
Pro. 11. 10
Psal. 57. 11.
Psal. 118.
56.
Psal. 18.

Quantum sapiant ju-

Juxta vias istas attende virtutem castitatis, & considera qualiter mundicia carnis & spiritus

ſtis virtutes, deſipiant vero impiis.

ſapiant viris caſtitate prædictis; qualiter quoque deſipiat eis luxuria; & invenies quia ſapit eis, & placet illa ut florum liliorum vernantia, & redolet eis ejuſdem flagrantia; deſipit autem eis iſta ut abominabilis ſpurcitia ac fœtet eis ut intolerabili fœtulantia. Et de virtutibus ſingulis fiet tibi manifeſtum per hujuſmodi conſiderationes, qualiter palatis ſpiritualibus purgatis, ut aromata pretioſiſſima, & nobiliſſima ſapiant; & qualiter aut quantum mundis naribus cordium redoleant. Nec interroges ſuper iis vel credas contrarium aſſerentibus qui palatium cordis perdiderunt de febre iniquitatis, & qui inſtar porcorum in ſordibus vitiorum volutari conſueverunt, ſpurciſſimiſque delectationibus, immunditiiſque ſpurcorum corporum paſci & veſci amant & cupiunt, quibus omnis virtutum ſuavitas intolerabiliter deſipit, & eam velut amaritudinem mortiferam fugiunt, & abhorrent, juxta ſermonem Sapientis dicentis. *Quam amara eſt nimirum ſapientia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors.* Et iterum. *Execratio eſt peccatoribus cultura Dei.* Jam igitur oſtenſum eſt tibi propoſitis declarationibus & exemplis virtutes quæ in animarum humanarum motivis ſunt aut ſecundum illas non ſolum ſapidas eſſe ſive ſapientiales, ſed revera ſapientias quaſdam eſſe.

Eccl. 6. 21.
Eccl. 1. 20.

Virtutem omni arte certiorem & meliorē eſſe, quia eſt de interioribus & magis adhærētibus.

Declaratus eſt etiam tibi per hoc intellectus ſermonis Ariſtotelis quo dixit quod *virtus eſt omni arte certior ac melior.* Cauſa autem in hoc eſt, quoniam rerum ſapores ſunt rebus intimiores & majoris adhærentiæ quam diſpoſitiones exteriores, quibus earum veritas, ut prædixi radiat, & animas noſtras ad ſui cognitionem irradiat. Ex intimioribus autem & majoris adhærentiæ diſpoſitionibus manifeſtum eſt tibi quod neceſſe eſt eſſe cognitionem & majoris certitudinis & fortiorem. Et quoniam nobiliores ſunt ſemper diſpoſitiones interiores exterioribus, neceſſe eſt ſcientiam nobiliorem eſſe quæ ex illis eſt, ſive per illas, quam quæ exterioribus diſpoſitionibus acquiritur, ſive per illas. De melioritate virtutis ad artem & ſcientiam, & de præcellentia ipſius per illa inde faciliima debet eſſe tibi certitudo, quia nemo niſi ex virtutibus vel per virtutes vel eſt vel etiam dicitur bonus; per artes autem & ſcientias nemo vel eſt vel eſſe dicitur bonus; alioquin maligni ſpiritus viris optimis longè nobiliores eſſent, cum ſint incomparabiliter ipſi majoribus ſcientiis prædìti.

2. Quia virtus non cōpatitur ſecum malitiam.

Amplius cum virtus nihil malitiæ patiatur ſecum in proprio ſubjecto, ſcientia etiam tanta quanta eſt in malignis ſpiritibus malitiam eorum quæ omnium malitiarum ſuprema eſt patiatur ſecum in eiſdem, manifeſtum ſcientiam hujuſmodi, vel parum vel nihil repugnare malitiæ: quidquid autem repugnat minus malitiæ minus bonum eſt. Omne namque bonum quanto magis bonum, tanto magis repugnat malitiæ: quare manifeſtum eſt tanto virtutem meliorem eſſe omni arte, & omni ſcientia, quanto magis malitiæ repugnat, ita ut nullo modorum eam eſſe ſecum patiatur. Manifeſtum eſt igitur virtutem omni arte & ſcientia eſſe meliorem, &c.

PARS UNDECIMA.

Quod anima propriè non eſt pars hominis.

Dubium proponit ex modo loquendi Chriſtianorum dum ſanctos precant.

HIS igitur ita poſitis ac determinatis proſequar tibi quæſtionem, qua quæritur, utrum anima humana pars hominis ſit, aut non; ſcilicet an ipſe homo; hæc enim quæſtio nonnullos ex præcipuis Theologis latinorum modernis vehementer exagitavit. Et primo pro eo quod gens Chriſtianorum ſanctos qui in conſortium beatiſſimorum ſpirituum aſſumpti ſunt rogare & invocare atque vocare nominibus, quibus dum viverent nominabantur. Dicunt, ſancte Petre ora pro nobis, aut Sancte Joannes, nec adhuc auditus eſt aliquis dicere anima Sancti Petri ora pro nobis, nec etiam, omnes Sanctorum animæ orate pro nobis. Sanctos igitur intelligunt vivere, & regnare integrè, & perfectè, cum nominibus hujuſmodi nominant, nec orationes ad partes ipſorum, ſed ad omnes Sanctos dirigere intendunt.

1. Ex conſuetudine loquentium qui dum animæ loquuntur totum alloquuntur hominem.

Neque conſuetudo loquentium hoc patitur ut quis cuicumque loquatur dicat ſe loqui ad partes hominis, etiam ſi ad animam vel animum ipſius loquatur. Ipſe enim juvenis deambulans in theatro interrogatus à Socrate quid ageret, cum reſpondiſſet quia mecum loquor, audivit à Socrate cave ne cum malo homine loquaris, cum voces nullas corporales proferret, ſed ſolas cogitationes quæ locutiones ſunt ſpirituales in corde ſuo volveret, non dixit anima mea ſecum loquitur, ſed potius mecum loquor, intelligens indubitanter, & attendens ſe eſſe hominem ſic videlicet ſpiritualiter loquentem quod eſt dicere cogitantem. Socrates vero non ignorabat locutionem illam ſpiritualem eſſe quæ miniſterio corporis nullatenus agebatur. Non dixit ei cave ne cum mala anima loquaris, ſed tanquam intelligeret ipſam animam ſeu animum hominem eſſe ſic loquentem, dixit ei cave ne cum malo homine loquaris.

3. Quia ex artifice & inſtrumento non fit quid unum.

Amplius quis dicat carpentarium ex homine vel dolabra vel ſecuri eſſe compoſitum? & generaliter cum artificialia naturam imitantur, nemo unquam auſus eſt dicere quod ex artifice & inſtrumento artis ſuæ aliquid unum compoſitum ſit: quemadmodum ex homine & cithara citharœdus. Si igitur totum corpus unum eſt inſtrumentum animæ humanæ, licet ad multas operationes, quod dico propter multitudinem membrorum, qualiter ex illa & corpore erit aliquid unum compoſitum?

4. Quia ex domo & inhabitatore quomodo ſe habet anima ad corpus non fit quid unum.

Amplius quis ex domo & inhabitatore illius audeat dicere unum aliquid eſſe compoſitum? Cum igitur corpus humanum ſicut domus ſit ad animam humanam, illa vero ſicut inhabitator ad illud, qualiter aſcendit in corde alicujus, ut dicere vel credere poſſit unum aliquid eſſe compoſitum ex domo hujuſmodi & inhabitatore illius?

5. Exemplo fabri qui non eſt aliquid unum cum fabrilibus inſtrumentis.

Amplius quid aliud eſt corpus niſi fabrica vel aliqua domus in qua multæ operationes exercentur multa varietate inſtrumentorum refertiſſima propter multitudinem operationum quæ ex ea exercentur. Quis autem deliret ut credat de hujuſmodi fabro, & hujuſmodi fabrica cum tota multitudine inſtrumentorum fabrilium unum aliquid compoſitum eſſe?

6. Exemplo patris familias & variæ ſupellectilis.

Amplius quis ex patre familias & domo cum tota ſupellectile dicit unum aliquid eſſe naturaliter conſtitutum? Quid autem eſt anima in corpore niſi pater familias in domo cum tota ſupellectile membrorum interiorum & exteriorum, ſive cum tota familia eorumdem, ut prædixi?

7. Ex dictis Propheticis comparantibus corpus cum equo, veſte, nave & carcere &c. cum ſeſſore, rectore, imperatore & captivo.

Amplius attende in ſermone Prophetarum & conſuetudine divinorum eloquiorum, & manifeſte leges in eis corpus equum nominari, & animam ſeſſorem. Similiter corpus veſtem & tunicam maculatam, & iterum navem corpus, animam vero rectorem illius, & juxta hunc modum corpus civitatem & regnum, animam vero regnantem & imperantem in eo. Comparationes autem & ſimilitudines propter quas iſtæ nominationes ſunt in ſacris eloquiis apertiſſimè ac lucidiſſimè declarantur in ſermonibus exhortationum quæ fiunt ad populos. Amplius ipſum corpus carcer & ergaſtulum eſt in quo captivæ & religatæ tenentur animæ hu-

manæ toto statu miseriæ præsentis in eisdem eloquiis utriusque legis Hebræorum videlicet & Christianorum notatur, & usu certissimo Christianorum consuetudo nominationibus istis utitur. Quare manifestum est quod rectissimè sermonibus sacris scilicet & divinalibus corpus humanum nominatur, in quibus evidenter insinuatur ipsum non esse partem hominis, sicut neque vestem partem ejus qui ea induitur, aut domum esse partem inhabitatoris sui, aut equum esse partem equitis, quod est dicere ejus qui ei insidet & præsidet, aut carcerem captivi in eo religati partem esse possibile est.

Idem ostēdit testimonio Averrois & Avicennæ.

Ipse etiam Averroes omne quod alij vocant compositum ex materia & forma ipse vocat formam in materia. Cum autem inspexeris librum Avicennæ de anima, leges in eo evidenter quod homo non utens aliquo sensu corporeo cogitans aut de se aut de esse suo concedit se spirituale tantum esse, & nihil habere corporis, ubi credit se declarare Avicenna quod sic cogitans homo de se, invenit corpus non esse partem sui. Quapropter invenit quod totum esse suum sive tota essentia sua anima ipsius est. Tu vero cum dicis alicui cogita de hoc, non intendis loqui nisi ei cui possibile est cogitare. Manifestum autem est tibi quod ista operatio, videlicet cogitare, non est possibilis nisi animæ ipsi humanæ.

Item ex somniis in quibus se habēt phātasmata per modum scripturæ, & librodumtaxat.

Amplius non-ne communiter dicunt homines se somniare, & visiones videre, in quibus operationibus omnino nec participat nec communicat corpus? Non enim possibile est verè dici ut vel in toto vel in parte somnij sit ipsum corpus, neque similiter vel in parte vel in toto videat visiones aut revelationes. quod si forte dixerit quia in organo phantasiæ sive imaginationis sunt formæ illæ per quas videntur somnia, & propter hoc communicat vel participat in illis. Respondeo quod nobiscum liber omnis communicaret omni lectioni quæ in eo fit; quare non legeret homo in libro, sed legerent & ipse & liber simul; quemadmodum somniant anima & corpus simul, non anima sola. Eodem modo se habet de omni scriptura atque de omni lectura & de intellectu qui per eam fit, quia inspectores earum non intelligerent ea quæ istæ repræsentant vel significant, sed simul ipsi & illæ. Hoc autem dicere insanissimè est delirare; totum enim intelligere illud inspectori eorum est, hoc est ipsius intelligere in scripturis vel picturis est, neque ullo modo earum.

Dubium proponit ostenditque ad hominem quoque pertinere corpus, & in eius definitione poni.

Dubium igitur est in iis quia revera homo ipse anima in humo est, in humo videlicet corporis cui præest, quod administrat & regit, vivificat & conservat quemadmodum eques homo ipse est qui equo insidet & præsidet. Quod autem corpus pars hominis dicitur ad rationem hominis pertinens defendendum est, hominis inquam ut hominis; non enim diffinire est hominem ut hominem nisi in ejus definitione corpus vel ejus ratio componatur, sicut neque definire possibile est equitem inquantum equitem, quin necesse sit in definitione hujusmodi equum vel rationem ejus poni. Similiter non contingit videre vel cognoscere equitem inquantum equitem quin videatur & cognoscatur homo & equus. Partem equitis inquantum equitis equum esse judicant imperiti, propter quod & fabulæ Poëtarum narrant sagittarium quemdam equitem partem sui habuisse equum & partem hominem, pro eo quod ex parte & tanquam parte sui utebatur equo, quemadmodum & corpore humano. Sic & Minotaurum opinati sunt quidam propter fabulas Poëtarum hominem semibovem semivirum, sicut ait Poëta *semibovemque virum semivirumque bovem*.

Animam tamen separatam sibi attribuere opera quæ gessit in corpore, unde vel mercedem vel supplicia meretur.

Si quis autem consideraverit animam humanam separatam à corpore reminiscentē eorum quæ gessit in corpore, inveniet eam reminiscentem & attestantem indubitanter se fuisse hominem & nihil hujusmodi operationum attribuentem corpori suo, sed sibi soli omnia, quæ de ea negare videtur Aristoteles in libro de anima, sicut audivisti appropriantem & dicentem ego sum quæ bona illa & mala feci dum essem in corpore, & quædam sine ministerio corporis, quædam vero per illud. Alioquin si mala opera nostra animarum nostrarum non essent, vana & falsa esset lex Christianorum, & doctrina, & fides eorum erronea, imo impossibilis in parte ista, cum exeuntes animas de corporibus evidenter doceant pro suis vitiis & peccatis tormentis infernalibus statim tradi, perfectè vero purgatas, & gratia sanctificationis illustratas, similiter statim in consortium beatorum spirituum assumi. Utrumque autem non solum esset iniquum imo manifestum impossibile: si enim opera hominum adeo aliena sunt ab animabus earum, & quousque ad eos non pertinentia, ut eis non verè nec propriè attribui possint; quanto fortius nec pœnæ nec præmia hujusmodi operum pertinebunt ad eas.

Alioquin nullum esset meritum, aut demeritum.

Si enim nec verè nec communiter dici possunt animæ humanæ intelligere, gaudere, tristari, quemadmodum nec texere, nec ædificare, ut Aristoteles evidenter sensisse videtur in libro suo de anima, qualiter pro hujusmodi operibus remunerabuntur aut punientur: proportionalia enim sunt pœnis & præmiis merita & demerita operum, & eadem subjecta omnimodo pertinentia; cujus enim est demeritum operis justissimo judicio ejusdem est & pœna quæ pro eis debetur & præmium. Manifestum est quoque non mereri animas nostras vel pœnas vel præmia si non operantur vel bona vel mala. Quare verum est quoniam Aristoteles & qui juxta sententiam ejus sentiunt, justitiam & judicium creatoris in parte ista evacuant, nullaque esse præmia vel pœnas animabus humanis pro iis quæ ab hominibus in vita ista fiunt, necesse habens confiteri. Quapropter impune agi hic omnia mala quæ hic non vindicantur secundum errorem istum consequens est, & de bonis similiter se habere oportet. Quapropter vanus est secundum ipsos qui servit creatori nisi hic remunerationem accipiat, quapropter miserabiliter perierunt qui pro cultu & honorificentia creatoris tormenta perpessi vitam præsentem amiserunt, nihil mercedis in posterum recepturi.

Quomodo homo sit anima in humo, terrestri scilicet corpore.

Jam igitur feci te scire quod non irrationabiliter neque improbabiliter studiosè considerantibus dicit hominem animam in humo corporis existentem esse qui hoc dixit, & evidenter attestatur sermo authenticus qui in lege Christianorum scriptus est sermoni Sapientis ipsius, *nolumus*, inquit sermo ille authenticus, *spoliari, sed supervestiri* cupimus, 2. Cor. 5. 4. qui sermo evidenter est animarum nostrarum, cum in nobis nihil spolietur maculata tunica, & supercisa veste, nihil supervestiendum est nisi animæ nostræ. Quod si quis in parte ista contentiosus esse voluerit, proculdubio imbecillis est, & erroneus, & omnino ignorans contentionem de nominibus aut vocabulis esse, à vero que textu Philosophantium consuetudinem penitus alienam investigationi veritatis ejusdem inveniri perniciosissimam. Debes etiam scire quod nihil deperit utrumlibet istorum dicatur veritati & integritati fidei catholicæ.

Corpus est pars hominis & cadit in rationem eius inquā-

Attende autem diligenter exempla quæ tibi posita sunt de equo & equite, de domo & inhabitatore, de instrumento & operatore de veste seu vestimento atque vestito; & apparebit evidenter

tem homo licet operationes verissime & propriissime sint animae.

quod rationabilius est, & sermonibus nostris, usuique loquendi consonantius, ut corpus dicatur pars hominis quae cadit in rationē hominis inquantum hominis, quemadmodum equus in rationem equitis inquantum equitis. Ipsae enim operationes quae fiunt per corpus, ut ostensum est tibi in praecedentibus, ipsius animae humanae verissimè ac propriissimè sunt, sicut est loqui, disputare, & etiam, quamquam indignetur Aristoteles, texere, & aedificare; ars enim in artificiositate propriè ac verissimè est. Quapropter cum omnis ars humana in anima humana sit verissimè, ac propriissimè, manifestum est animam humanam verissimè ac propriissimè artificem esse omnium artium humanarum. Omnis autem operatio artis & omne artificium opera propriè ac verè sunt artificum. Quapropter omnis textura, & omnis aedificatio, omnéque aedificium quod ab hominibus vel per homines aedificium est, animarum humanarum opera vel operationes sunt. Vides igitur imbecillitatem erroneorum istorum qui artes non ponunt nisi in animabus humanis, nec ponunt esse subjectum cujuscumque artis vel artificij nisi animam humanam, & propter hoc non possunt ponere alium artificem propriè & verè.

Operationes animae proprie esse probat ex eo quod ars scilicet citharizandi sit in anima.

Delirare autem evidenter est dicere operationes quae ex artibus vel per artes sunt non esse animarum ipsarum, hoc est nec harum artificium: tanquam si citharizare non esset hominis, nec ars ista citharizandi; & hoc est dicere secundum istos quod citharoedus est compositus quidem ex homine & cithara. Ex quo sequitur citharoedum corrumpi quoties dimittit citharam vel deponit. Manifestum autem est tibi quod citharoedus verissima ratione sua est homo habens scientiam sive sciens artem citharizandi: quapropter necesse habent concedere animam humanam, si in ea vel apud eam est ars citharizandi sive scientia, verissimè citharoedam esse. Non enim citharoedus ex ipsa appellatione citharae dictus est, sed ex ipsa citharizandi scientia, aut arte, seu artificio.

Et ex modo interrogandi & alloquendi.

Et sicut praedixi tibi quotiens interrogamus eum cum quo sermone conferimus dicentes, intelligisne quod dico, ad ipsum dirigimus sermonem hujusmodi, in quo ipsum actum intelligendi esse, vel esse debere intendimus. Cum igitur neque ipsi erronei hujusmodi intendunt hujusmodi actum esse posse nisi in anima, confiteri necesse habent hujusmodi interrogantibus se nonnisi animam humanam interrogare, nec possunt inficiari quin unaquaeque istarum interrogationum interrogat unumquemque hominem. Quapropter necesse habent confiteri quem sic interrogant animam humanam esse, &c.

PARS DUODECIMA.

Quod anima per actus dispositiones & operationes suas clare cognoscitur.

Ostendit manifestari animam per suas dispositiones spirituales sicut sensibilia per corporales.

POST haec autem tentabo erigere te, & elevare ad intellectivam visionem animae tuae ut sit tibi de ea tam certa, tam clara, tamque copiosa cognitio, ut nihil certius te cognoscere, nihil clarius te videre quam ipsam animam necesse habeas confiteri. Dico igitur quia color & figura caeteraeque corporales dispositiones, totaque sensibilium accidentium varietas non abscondunt, neque obnubilant tibi socratem vel alium quemcumque ex hominibus, sed potius unumquemque eorum indicant tibi, & revelant, notumque tibi faciunt, & ostendunt; & cum ista clare & ad liquidum intueris in quocumque ex hominibus dicis te illum clare videre, ac plenè, perfectéque cognoscere, cum ista de eo plenè perfectéque cognoscis. Dicis etiam te dignoscere eum, teque scire distinguere eum atque discernere ab aliis hominibus.

Clarissime autem videri ab anima dispositiones illas spirituales quae sunt scientiae, opiniones, &c.

Cum igitur proportionales sint, similisque per omnia habitudinis sensibiles dispositiones ad faciendam indubitatam certitudinem, plenamque visionem subjectorum suorum, visionem inquam sensibilem omni illa intuenti plenéque omnia cognoscenti ad intelligibiles dispositiones & ad faciendam visionem intellectualem indubitatamque certitudinem uniuscujusque subjecti sui intelligibilis intuenti illa, plenéque & clare cognoscenti. Nihil autem clarius intueris, certiusve cognoscis quam intelligibiles dispositiones animae tuae quae sunt scientiae, dubitationes, opiniones, gaudia, tristitiae, timores, & fiduciae, & omnino omnes cogitationes & affectiones quas Aristoteles nominat passiones de quibus sunt irae, invidiae, odia, & caetera omnia hujusmodi: quae omnia quemadmodú dixi tibi de sensibilibus dispositionibus non abscondunt nec obnubilant, sed potius indicant, revelant, & notum subjectum efficiunt, necesse est ut intuenti haec faciant claram visionem intellectibilem, plenamque notitiam, ac certitudinem indubitatam de subjecto cujus sunt quod evidenter indicant & ostendunt. Cum igitur intueris haec omnia circa animam tuam vel in anima tua, non potest inficiari quin videas animam tuam visione clarissima seu intellectuali, quemadmodum cum intueris in socrate sive circa ipsum omnes sensibiles dispositiones ipsius, & clare vides illas ac perfectè, dicis te clare ac perfectè videre socratem: ita cum clarè ac perfectè vides totam intelligibilium dispositionum varietatem in anima tua, vel circa illam, vides inquam clare atque perfectè, necesse habes confiteri te perfectè ac clare videre animam tuam, visione videlicet intellectuali, praesertim cum nec minus clarè intuearis aut videas intelligibilium dispositionum varietatem animae tuae visione intellectuali sive spirituali quam sensibilium varietatem circa socratem sive in ipso; nec enim illa magis indicant & ostendunt socratem per sensum, quam ista ostendunt tibi animam tuam per intellectionem.

Item exemplo socratis vel alterius hominis id probat quē nosse videmur cum sensibiles illius dispositiones novimus.

Amplius qualiter vides socratem vel videre cum te cognoscis nisi quia vides sensibiles dispositiones ejus quae illum tibi visibilem faciunt intuenti? Quomodo igitur non vides animam tuam visione intellectuali, & te eam vìdere visione hujusmodi non cognosces, cum videas omnes intelligibiles dispositiones ipsius, videlicet intellectualia accidentia quę illam tibi per modum istum ostendunt atque visibilem efficiunt?

Dispositiones illas spirituales longe certius cognosci quam sensibiles quia per se ipsas non per species & signa cognoscuntur.

Amplius longè magis notae sunt tibi praenominatae dispositiones animae tuae quam dispositiones sensibiles socratis aut alterius hominis quem corporalibus oculis intueris. Causa autem in hoc est quoniam illae non sunt notae nisi per signa & impressiones quas faciunt in organis sensuum; illae autem notae sunt circa ipsa principia veritatis. Non enim ignorasti unamquamque rem magis notam esse cum per semetipsam cognoscitur quam est per imaginem suam sive per signum, quemadmodum longè certius & melius cognoscitur hercules cum ipsemet videtur quam cum sola imago ejus inspicitur. Quapropter longè certiori ac meliori cognitione cognoscis antedictas dispositiones animae tuae quam dispositiones sensibiles cujuscumque hominis quē visibiliter intueris. Quapropter si quae ostendunt tibi dispositiones hujusmodi animam tuam ut illae sensibiles hominem quem visibiliter intueris longè certius ac melius cognoscis cognitione intellectuali animam tuam per illas quam cognitione sensibili per dispositiones sensibiles hominem antedictum.

Quod

Quare homo certius cognoscit animam suam quam quamcumque dispositionem corporalem alterius rei. P. 13. cod. Carnot.

Quod si forte dicat quis quia hujusmodi dispositiones animæ humanæ videlicet intelligibiles non æque indicant & ostendunt animam humanam intuenti seu cognoscenti illas ut sensibiles subjectum sensibile sensibiliter illud intuenti, dico quod sermo hujusmodi hominis est valde imbecillis & intolerabiliter delirantis. Nulli tamen dubium est quin sermones & operationes & incessus & multa alia ostendunt intelligentibus per intellectum quales animæ ipsorum sunt, sive quales interius sunt; & intendo an boni, an mali, an sapientes, an stulti. Cum igitur ista quæ sunt longè ab anima humana utpote forinseca & sensibilia, indicent intelligentibus intelligibiles dispositiones animarum, quod est dicere malitiam, bonitatem, stultitiam, sapientiam; multo fortius dispositiones animæ humanæ quæ in ipsa sunt tanquam in subjecto eique proximè adhærent videlicet in mente, & ex illa procedūt indicabunt & ostendent illam cognoscentibus dispositiones hujusmodi.

Idem ostendit ex testimonio Aristotelis.

Amplius *si ea quæ sunt in voce nota sunt earum quæ sunt in anima passionum*, ut dicit Aristoteles; quanto fortius passiones quæ in anima sunt notæ & signa certissima substantiæ sustinentis eas sive portantis ac gubernantis easdem?

Item ex eo quod, ut sensibiles dispositiones veluti vestiunt, nec tamen operiunt substantiam corporalē; ita spiritales dispositiones animam. Simili utitur argumēto.

Amplius nulli intelligenti dubium est quin accidentium sensibilium circumvestitio velut quædam vestis sit substantiæ sensibilis sustinentis & portantis illam. Manifestum etiam est quoniam adeo indicant & ostendunt illam ut visis illis dicatur videri, & quoniam visio illorum sive illius, visio ipsius substantiæ habeatur, & ab omnibus reputetur. Quomodo igitur non similiter visio, accidentium spiritualium seu dispositionum animæ humanæ visio ipsius substantiæ non habebitur & reputabitur & non dicetur?

Amplius postquam ad modum vestis seu vestiti se habet tam in substantia sensibili sensibilium accidentium varietas, & in substantia spirituali spiritualium accidentium varietas, nec obsistit vestis seu vestimentorum velamen, vel ornatus, nec prohibet quin dicas te videre socratem vel alium, licet tantum videas vestimentum: non obsistit igitur varietas spiritualium dispositionum vestiens animam tuam, quin eam videas visione spirituali, licet vestitam illam videas & sub veste hujusmodi.

Idem argumentum exemplo quodam illustrat regis & plebei.

Amplius si sub vestibus & ornatu videret quis Regem aliquem quibus Rex esse indicaretur & quæ regem illum ostenderent, magis diceret Regem sibi ostendi per illa, quam abscondi, vel operiri. Et eodem modo si vilem aliquam personam vestitam veste vilitatis suæ inspiceret, aliaque suæ vilitatis insignia gestantem illam videret, quanto plura & certiora essent hujusmodi signa & insignia, tanto eam tibi clarius ostensam sive visam & melius ostēsam judicares Manifestum igitur est quia sive viles ac difformes intuearis & videas dispositiones spirituales animæ tuæ vitia & peccata, sive nobiles ac sublimes quales sunt sapientia & virtutes; quanto plures atque majores utraslibet earum videris, tanto clarius te videre ipsam animam judicabis. Manifestum autem est tibi quod peccata & vitia non solum insignia sunt & habitus vilis animæ atque dejectę, sed etiam ipsa vilitas sive vilitates ipsius sunt. Similiter sapientia & virtutes honor & gloria sunt animarum humanarum non solum gloriæ honoris insignia.

Denique id probat quia eos nosse putamus quorum mores cognoscimus quanto magis animam nostram.

Amplius homines illos plenè nosse nos dicimus & judicamus quorum mores plene cognoscimus: quia igitur mores animæ tuæ sive boni sive mali sint plenissimè atque clarissimè noti sunt: necesse igitur habes confiteri & judicare animam tuam esse tibi notissimam atque plenissimè notam.

Ostendit quousque vitia & passiones obscurent cognitionem animæ.

Quod si quis dixerit quia vitia obtenebrant vel obcæcant eos in quibus sunt sive homines intelligas, sive animas ipsorum. Verum utique dicit; in hoc enim eas indubitanter obtenebrant quia ipsorum mala eos videre non sinunt: & intendo quod mala quæ ex vitiis vel meruerunt vel eis in postremum imminent, eos vitia videre non sinunt: sed essentias suas ipsa vitia nulli abscondunt, quin potius ipsa veritatis suæ præsentia verissimam sui cognitionem unicuique ingerunt; non enim permittitur luxuriosus ignorare concupiscentiarum suarum ardores, nec libidinum suarum spurcissimas voluptates, licet ignoret immensitatem dolorum & cruciatuum quos sibi thesaurizat, & qui reddendi sunt in tempore ultionis. Eodem modo manifestum est tibi de avaro, quia ignorare non sinitur famem insatiabilem pecuniarum quam incessanter sustinet, similiter & sitim insedabilem quæ idipsum est quod fames hujusmodi. Sed revera ignorat vel in parte maxima vel in toto futuram penuriam, & paupertatem qua omnibus bonis deficiet in futuro. Sunt & aliæ dispositiones ipsorum vitiorum & peccatorum, quæ scilicet eas vel sequuntur vel comitantur, quas indubitanter ignorant qui vitiis & peccatis laborant.

Confirmat rationem quam ultimo adduxit ex eo quod licet mores aliorum certo nobis non innotescant attamē nostros certo cognoscamus.

Quod si dixerit quis quia ratiocinatio hujusmodi quam promisi de notitia hominum per mores non est satis valida, neque bene conveniens proposito; quoniam mores hominum non cognoscūtur interius nisi suspicatione, & quasi conjectura, videlicet quoniam æstimantur per opera eorum exteriora Respondeo in hoc quia unicuique hominum noti mores sui sunt cognitione certissima, quod est dicere per ipsam suę præsentiam veritatis, licet aliorum hominum mores non nisi per indicia operum ęstimabiliter solummodo cognoscantur. Dico igitur quod magis sunt nota unicuique hominum animæ suę accidentia spiritualia quibuscumque alterius hominis. Et hoc est quoniam sunt nota per semetipsa, illa autem nonnisi per signa impressionum, quæ sunt in organis sensus. Incomparabiliter autem plus potest uniuscujusque veritas ad ostensionem ipsius, quam possit signum ejusdem; quapropter incomparabiliter major veriorque ac certior cognitio est unicuique homini de spiritualibus dispositionibus animæ suæ, quam sit eidem de corporalibus dispositionibus cujuscumque hominis alterius. Jam igitur declaratum est tibi per hoc quod incomparabiliter major est unicuique homini cognitio animæ suæ sive de anima sua quam possit esse eidem cognitio sensibilis cujuscumque alterius hominis. Declaratum etiam est tibi quod nullus homo permittitur ignorare animam suam, cum tot & tanta ac talia de ipsa cognoscere necesse habeat propter ipsam suæ præsentiam veritatis quæ nullo modorum ipsam ignorare animam suam pati possunt.

PARS DECIMATERTIA.

Quare aliqui homines dicunt se ignorare animas suas.

Quia animæ nostræ natę sunt sequi signa sensibilia difficile est eis ad seipsas postea converti.

QUapropter quæstionem habet non immerito quam ob causam multi homines non solum ignorare videntur animas suas sed etiam negare audeant eas esse, esse earum. Unde igitur ista perversitas apud eos. Dico igitur quod ignorantia animarum suarum, sicut revera prædixi, impossibilis est hominibus: verumtamen cogitatio earum hæc est ut de ipsis, vel ipsas cogitent, est eis valde difficilis. Causa autem in hoc est, quia animæ nostræ adeo vel natæ sunt vel assuetæ sequi signa seu notas quæ in eis sunt; sequi inquam signa ut

signa sunt, & abire per ea quæ significant, ut difficillimum sit eis ad se ipsas converti, & à rebus hujusmodi avocari. Propter quod dicit quidam Philosophus latinorum, quod difficillimum est quibusdam à consuetudine oculorum aciem mentis abducere. Hoc enim sentit unusquisque nostrum; paucissimis enim atque rarissimis hominibus possibile est sanctos ac beatos Angelos imaginari vel cogitare prout sunt in se vel apud se: propter quod quotiens de eis homines cogitant vel eos imaginari volunt, cogitant homines alatos prout in picturis eos designare & videre consueverunt. Ab hac igitur consuetudine oculorum multis non est possibile aciem mentium suarum abducere, & interdum velint nolint designationes sequuntur hujusmodi picturarum, non aliud de sanctis ac beatis spiritibus cogitari vel imaginari valentes quam alas & vultus virgineos ac juveniles, imberbes, nudosque pedes. Causa autem in hoc est quoniam hujusmodi picturas nec barbatas, nec calceatas videre consueverunt. Similiter neque canas aut albas: assueti igitur figuris & imaginibus sensibilium spirituales substantias vix imaginantur vel cogitant in veritate secundum veritatem in qua sunt, sed quam longissimè etiam à veritate & essentia hujusmodi substantiarum sunt figurationes illæ picturarum ac sculptarum alarum, pedum & vultuum sive facierum visibilium.

Hanc consuetudinem impedire quominus animarum nostrarum & dispositionum eius spiritalitatē cognoscamus.

Hæc igitur consuetudo oculorum prohibet nos secundum veritatem essentiam ac spiritualitatem cogitare vel imaginari animarum nostrarum: ipsa etiam quæ in animabus nostris quodammodo sentimus clarissiméque cognoscimus multi ex nobis cogitare prohibentur. Qualia sunt gaudium & dolor scientia ipsa, vel cogitatio, virtus, aut vitium. Nullum enim horum aut colorem aut figuram habet, aut aliquid aliarum dispositionum sensibilium, quibus assueti sumus sensibilia cognoscere. Propter quod si interrogaveris multos ex hominibus, qualis videlicet quævis sit dispositionum hujusmodi; nesciunt respondere tibi. Et si interrogaveris eos utrum virtus sit alba vel nigra, aut coloris alterius, & utrum figurata aut qualis figuræ; respondebit tibi magna multitudo hominum quia nesciunt quale sit unumquodque earum. Multosque invenies quibus vix suadebis virtutem pulchram esse, & licet concedant tibi quod pulchrum est juste judicare aut quodcumque aliud bene agere. Hoc autem efficit in eis consuetudo sensuum & dissuetudo intellectus quem non exercitaverunt in rebus intelligibilibus seu spiritualibus; & hinc est quod patiuntur hanc hebetudinem & obscuritatem ipsius.

Hoc explicat exēplo hominis qui à tenebris in lucē accedit.

Sicut enim homo qui diu fuit in tenebris & elongavit se à consuetudine videndi, cum revertitur ad lucem & aperit oculos ad intuendas res visibiles sentit obscuritatem & difficultatem in intuitu & visione earum, donec ad consuetudinem videndi redierit. Sic quasi de tenebris venit intellectus à consuetudine sensuum ad lucem intellectualem, cum ad intuenda spiritualia se convertit, similemque patitur obscuritatem & difficultatem in visione seu conspectione rerum intelligibilium: propter quod regionem sensibilium regionem tenebrarum quantum ad intellectum dixerunt Philosophi. Et intelligendum est hic in hoc sermone eorum quod ita est in statu miseriæ præsentis, & depressionis intellectus nostri. Verum cum liberatus fuerit à depressione fantasiarum, & consuetudine sensuum, conjunctusque fuerit luci præfulgidæ qui est creator altissimus ac benedictus tam sensibilia quam intellectualia, cognoscet ad liquidum, & absque difficultate, & obscuritate, clarissimè, ac liberrimè, imo delectabiliter intuebitur illa. Declaratum igitur est tibi per hoc propter quid difficile valde est animabus nostris semetipsas verè, ac purè seorsum à fantasiis sensibilibus cogitare: quamquam sicut tibi multipliciter præostensum est impossibile sit eidem veritatem vel essentiam suam ignorare: & hoc est quod dicit unus ex nobilibus Theologis gentis Christianorum, quædam inquam sunt quæ mens humana nullomodo ignorare potest videlicet se esse, se vivere, se gaudere, se tristari, & hujusmodi; cogitare autem se difficillimum est eidem.

Notissimā esse nobis animam nostram ea quæ eius.

His igitur ita determinatis revertar ad id in quo eram & dicāquod sermo communis usuque certissimus est apud omnes homines unumquemque hominem esse notissimum, cujus opera notissima sunt, & illos plane nos arbitramur cognoscere, quorum tota vita omnisque operatio nobis notissima est, licet cogitationes, & operationes, & intentiones, atque voluntates ipsorum nos lateant. Plerumque enim forinseca hominum cognoscimus, licet interiora hominum eorum ignoremus Si igitur & exteriora & interiora omnia nobis notissima essent alicujus hominis, notissimum illum nobis & haberemus, & diceremus; cum hac sola exteriorum ipsius notitia unumquemque nobis notum reputemus. Manifestum igitur est unicuique nostrum plenissimè notam esse animam suam, cum nec de exterioribus ipsius nec de interioribus ipsum aliquid lateat, sed omnia ut prædixi clarissime videat, & cognoscat non per signum aliquod seu medium, sed ipsa lucidissima evidentia præsentissimæ veritatis se ad modum & liquidum ostendentis, & adeo se in cognitionem veram ingerentis, ut eam effugere nullomodorum possimus. Hoc autem manifestius tibi fiet in sequentibus, ubi declarabitur tibi quid est ipsum scire vel intelligere in anima humana, & qualiter veniunt scientiæ & intellectiones, & unde in eamdem.

CAPITULUM QUARTUM.

PARS PRIMA.

Recitat opiniones ponentium plures animas in eodem homine.

Prima ratio ponentium plures animas est quod homo communicat vitam cum plantis, sensum cum animalibus.

POST autem istas digressiones quæ etsi præter ordinem & numerum præmissarum distinctionum præterque promissionem in præcedentibus tibi factam, sint perutiles, tamen sunt & ad ipsam scientiam de anima humana non solum pertinentes, sed etiam ipsam multipliciter adjuvantes, adaugentes, & illuminantes. Conveniens est nunc ut aggrediar perscrutari de unitate animæ humanæ, & destruere errorem eorum qui scilicet senserunt illam non esse unam, nec in homine esse animam unicam, sed plures numero, tres scilicet vegetabilem, sensitivam, & rationalem. Præmittam igitur imprimis rationes quibus in errorem istum vel induci potuerunt qui à veritate in parte ista aberraverunt. Attendentes enim esse vegetabile animatum esse, & habere animam quæ vegetabilis dicitur, & qua vivit unaquæque substantia, videntesque manifeste quod vitam hujusmodi & ea quæ vitæ illius sunt communicaret homo cum plantis, posuerunt ei animam hujusmodi scilicet vegetabilem: cumque etiam communicet homo cum brutis animal in effectu vivendi, cæterisque ipsi vitæ annexis & convenientibus necesse est ipsum communicare cum eisdem in causa vitæ ipsius, atque sequela illius.

2. Quia quæ ratio cogit admittere.

Amplius quod judicium, quis effectus, aut operatio cogit nos æstimare, & concedere animam vegetabilem esse in quacumque plantarum, cujus similis

animam vegetabilē in plantis cogit eam in hominibus quoque admittere

similis non inveniatur in homine; similis enim vita, simile augmentum, & detrimentum, similis status invenitur in homine. Necesse igitur habemus similem animam videlicet vegetabilem concedere esse in homine: eodem modo se habet & de anima irrationabili sive animali sive brutali; similes enim effectus & operationes manifestè videntur in animabus brutis, quoniam similes sensus, similes motus voluntarij, similes iræ, similes voluptates, & cætera hujusmodi. Necesse igitur est principium & causam similem invenire in hominibus: principium autem & causa hujusmodi operationum videlicet quæ sunt sentire, delectari, moveri voluntariè anima animalis, sive brutalis est: hujusmodi igitur animam in homine esse necesse est.

3. Quia vivere, sentire & ratiocinari sunt actus diversi adeoque principia diversa habent.

Amplius vivere, sentire & ratiocinari sunt actus diversi secundum speciem, necesse igitur est principia earum & causas differentes esse secundum speciem: principia autem eorum & causæ animæ sunt, scilicet vegetabilis, sensibilis, sive animalis, & rationalis. Ex tribus igitur animabus secundum speciem differentibus necesse est esse tres illas species operationum. Cum igitur tres illæ species operationum inveniantur in homine, necesse est principia & causas earum inveniri in eadem: hæc autem sunt tres animæ: quare tres esse animas in homine necesse est.

4. Quia homo non potest esse vivens animal & homo per unum & idem.

Amplius manifestum est hominem & viventem esse substantiam corpoream, & esse animal, & esse hominem: & quoniam diversa sunt hæc tria, necesse est ut ex alio & per aliud sit vivens ipse homo, ex alio & per aliud sit animal, ex alio & per aliud sit homo, sive rationalis. Et quoniam horum nihil est nisi per animam aliquam; non enim est vivens nisi per animam, sicut & nomen animalis sonat. Similiter non est rationalis nisi per animam, & illam indubitanter rationalem. Quapropter per tres animas est vivens & animal & homo sive rationale: tres igitur animas in eo esse necesse est.

5. quia prioritas est naturalis inter illa tria esse vivens, esse animal, & esse hominem.

Amplius prius est naturaliter vivens, quam animal: quare & causa qua vivens est, ex necessitate natura prior est ea causa qua animal est: & quoniam animal secundum quod animal priusquam homo est, necesse est juxta eumdem modum causam qua est animal prius esse ea causa qua homo est. Idem enim est homo ex necessitate causarum, & causatorum; & proportionales sunt similes causæ similibus effectibus suis. Necesse igitur est causam qua homo vivens est priorem esse causa qua est animal, & causam qua est animal priorem esse ea causa qua homo est. Quia igitur non est possibile aliquid esse prius se ipso, necesse est illa tria ad invicem diversa esse, videlicet quorum uno vivens est, alio animal, tertio vero homo. Quare cum non sit homo aliquid horum trium nisi anima vel per animam, necesse est tria illa tres animas esse.

Occurritur objectioni contra superiorem rationem factæ.

Quod si quis dixerit quia nihil prohibet idem esse prius & posterius se, prius inquantum vivens, inquantum animal, & inquantum homo. Dico quia longè est homo iste à veritate: aut enim dicit quia homo idem est inquantum homo, & animal, & vivens; aut dicit quoniam non idem. Si dixerit quoniam idem, non est dubium quin erret; & hoc multis viis declarabile est. Si enim inquantum homo & inquantum animal idem esset: cum inquantum animal non differat ab equo vel asino. Similiter neque ab aliqua plantarum differt, si enim idem est inquantum homo & inquantum vivens, non differt à palma vel cedro, quo nihil absurdius dici potest.

6. Quia esse hominem & esse animal & esse hominem differunt ad minus ut pars & totum.

Amplius nulli intelligenti dubium est quin esse hominem, & esse animal, & esse vivens diversa esse sint, & quoniam differant ad minus sicut differunt pars & totum per modum quo genus pars est speciei: pars autem & totum inquantum pars & totum non est possibile quod sint idem: quapropter homo inquantum homo, & animal inquantum animal non sunt idem. Quapropter si vivens prius est animali inquantum animal, & animal est prius homine inquantum homo, non necesse est per hoc aliquid esse prius se vel posterius se: errat igitur qui propter hoc ponit illud vel credit.

7. Quia vivit embrio in ventre matris ante quam informetur figura humana.

Amplius manifestum est in homine & in aliis animalibus vivere fœtum antequam oriatur: & hunc fœtum vocant in hominibus usualiter embrionem, de quo manifestum est quod vivit multis diebus antequam perfecta sit in eo forma vel figura humana. Quæritur igitur cujusmodi est animal quomodo vivat fœtus hujusmodi, cum non possit vivere nisi anima vel per animam.

PARS SECUNDA.

Quod non vivit embrio per animam matris.

Embrio nō vivit per animam matris quia sic una forma duplicē materiam haberet.

IN quo dixerunt aliqui quia vivit anima sive per animam matris qui est error facilè destructibilis. Cum enim nullum corpus vivat nisi per animam, illam animam, scilicet matris animam conjunctam esse necesse est duobus illis corporibus, corpori scilicet matris, & corpori embrionis. Et cum corpus materia sit, anima vero forma, sicut dicit Aristoteles, necesse erit unam formam duarum materiarum esse formam, atque perfectionem, & non erit unicuique forma una propria.

2. Quia vel tunc haberet animam rationalem.

Amplius cum anima ipsius matris anima rationalis sit, & conjuncta vel unita sit corpori embrionis, erit embrio constitutus, seu compositus ex anima rationali & corpore.

3. Quia haberet embrio eundē appetitum nutrimenti qui in matre est aliquando contra naturam.

Amplius certum est quod embrio cibatur, nutritur ac crescit, & fugit nutrimentum: quare convenit ei vita: aut est igitur animal, aut est tantum vegetabile? Quod si est animal, habet igitur appetitum nutrimenti; & cùm non habeat nisi animam matris, non appetitum habebit nutrimenti, nisi appetitum matris; quapropter non appetit nutrimentum nisi quoniam appetet & mater ipsius: & propter hoc quotiescumque appetit nutrimentum mater, appetit & ipse: & quod appetit mater, appetit & ipse. Quapropter appetet & carbones, & cineres, atque sordes omnes, quemadmodum contingit ipsas matres appetere: hæc autem sunt de numero impossibilium.

4. Quia sic anima matris vivificaret aliquando septem corpora & amplius.

Amplius quod anima unius corporis vivificet atque perficiat aliud corpus, quis videat? Secundum enim hæc vivificaret atque perficeret multa alia corpora anima una præter corpus proprium, quoniam tot fœtus quot essent in ventre matris oporteret eam vivificare. Et quoniam interdum quatuordecim porcelli in ventre porcæ inveniuntur, necesse erit porcæ illius animam vivificare atque perficere corpora omnia fœtuum illorum, saltem quamdiu informes sunt, & informitate ista vivunt in ventre matris. Similiter quia mulier una septem filios habuit simul, necesse fuit animam illius septem embriones vivificare, similiter atque perficere.

5 Quia cum formaretur embrio in hominem moreretur & resurgeret.

Amplius quamdiu vivificabit anima illa materiam embrionis? An donec formetur in hominem, quasi tunc infundatur corpori embrionis anima, & tunc vivat vita propria? quid igitur fiet de embrione? aut enim simul amittet vitam, quam recipiebat à matre, & recipiet vitam animæ rationa-

lis aut ante, aut post? Quod si simul, morietur igitur simul & vivificabitur, & erunt mors & vita simul in eodem, quod non videtur possibile; hoc enim esset dicere quod simul esset vivus & mortuus. Quod si vitam illam amittat priusquam recipiat animam rationalem, anima rationalis infundetur corpori mortuo; quare mortuus ille resurget à morte hujusmodi in vitam quam præstat anima rationalis.

6. Quia embrio mutaret speciem.

Amplius embrio iste erit-ne homo, vel non? Quod si erit homo, cum modo non sit homo, erit igitur aliud quam modo sit, quapropter non solum speciē, sed etiam numerum mutat, si tamen in aliqua specie est. Hoc autem est aliud in omni genere rerum quæ numero differunt.

7. Quia formatio & incrementum rei non destruit eā.

Amplius sicut crescit embrio, sic formatur in homine, & intendo formationem istam quantum ad corpus: & quoniam formatio non destruit rem, sicut neque crementum, imo format illam & perficit, manet igitur embrio toto tempore suæ formationis, sive perfectionis. Erit igitur verissimè cum erit in completo sui esse: quare cum erit in completione formæ sive figuræ humanæ, erit indubitanter, & non incipiet tunc esse, cum toto tempore formationis suæ permanserit. Tunc igitur aut erit animal, aut non? Quod si erit animal, erit igitur animal rationale aut irrationale? Quod si rationale, erit igitur homo, & quoniam toto tempore formationis suæ erit, vel fuit id quod est cum toto illo tempore permanserit sicut prædixi. Fuit igitur homo etiam tempore informitatis suæ, quapropter & tempore quo cæpit vivere.

Reus ne sit homicidij qui procurat abortū?

Quare si quis eum illo tempore extingueret, reus homicidij esset. Qualiter igitur Propheta & Legislator Hebræorum non judicavit reum homicidij in lege illa eum qui abortire informe puerperium percussione sua coegerit? quis credat tantæ sapientiæ virum & spiritu sancto præditum ignorare physicam istam, videlicet de informi puerperio ipsum esse homicidam, si revera homo est, præsertim cum supra hoc ex mandato creatoris haberet necesse legem condere, & non esse homicidam judicare eum qui informe puerperium fecisset per abortum de ventre matris exire. Cum enim secretarius & familiaris esset Dei altissimi incircumspecte, imo inique legem illam tulisset qui reum homicidij non teneri accusatum homicidij adjudicasset: nefas autem est de tanto tantæque sanctitatis viro ejusmodi aliquid sentire vel dicere.

8. Quia si esset embrio in aliqua specie speciem mutare dicendus esset.

Amplius non immerito quærendum est, utrum embrio in specie aliqua sit, & intendo utrum res alicujus speciei sit; quæ enim in specie non sit in omnibus rebus naturæ proculdubio nihil est. Si vero in aliqua est specie, necesse est ipsum in aliqua specie animalis. Aut igitur est in alia specie quam sit homo, aut est homo? quod si est in alia specie, erit autem indubitanter homo, cum generatio ipsius generatio hominis sit, & formatio ipsius formatio sit qua formatur in hominem, ipse igitur mutabit speciem, & hoc est unum de manifestè impossibilibus. Si vero jam est in hac specie hominis, & intendo in statu informitatis suæ, videlicet antequam sit formatus in hominem, non est homo: sicut apparet de statua quæ non est statua antequam completa sit formatio ejus, quoniam antehac non habet completam formam; esse etenim statuæ est ei ex forma completa, non autem ex aliqua parte formæ illius: sed neque animam rationalem habere videtur ante completam formationem suam, formationem dico corporis, & complementum membrorum, totiusque figurationis corporis.

Cum enim anima humana, sicut jam didicisti ex præcedentibus, sicut inhabitator sit, corpus autem humanum sicut domus & habitaculum ipsius, conveniens est sapientiæ creatoris complere prius ad perfectum hujusmodi ædificium, quam introducere habitatorem in illam. Et cum anima illa sicut artifex sit innumerabilium artificiorum & operum effector non prius debet aggredi operari, quam omnia necessaria ei præparata sint instrumenta. Ingressus autem in corpus non est, quantum ad eam, nisi aggressus operum hujusmodi. Quid enim facit anima humana, cum corpus ingreditur, nisi quod corpus assumit cum omnibus membris ipsius, nisi quod universale organum omnium operationum suarum quas videlicet in corpore & per corpus exercet & etiam singula accipit? quæ omnia frustra & inutiliter accipiuntur, nisi ad operandum. Eodem modo se habet & de patre familias domus, quia non convenienter introduceretur in illam nisi præparatam ac præornatam illam tota suppellectile & utensilibus necessariis inveniret. Suppellex autem & utensilia hujusmodi universitas est membrorum exteriorum & interiorum. Quare manifestum est non ante introduci animam humanam in corpus, quam completa fuerit formatio ipsius & singulorum membrorum ejusdem. Hoc autem dico quantum est de ordine ac institutione naturæ.

Colligit animam nō introduci in embrionem nisi post perfectam formationem

De monstris quod casualia sint & propter gloriā Dei, quare nec Deus differat infusionem animæ in ipsis.

Quod enim quædam animalia & nonnulli homines absque perfectione completa corporum suorum, atque membrorum nascuntur, à casu id est casuali impedimento efficitur. Si quis autem dixerit quod in hujusmodi corporibus imperfectis scilicet, debuit creator vel imperfectum complere vel infusionem animarum differre, & non infundere ullo modo. Respondeo quod prælarga bonitas creatoris cum invenit receptibile majorum donorum suorum aut plurium, non est rationabile ut det minora vel pauca, quemadmodum se habet in sole qui plus luminis effundit aëri, quam aquæ; & aëri puro, quam nubiloso; & ad hunc modum se habet de aliis. In tractatibus vero de cura & gubernatione eius feci te scire quam ob causam aliqui nascuntur cæci, quam Dei filius & Deus verus expressit in ipsa lege Christianorum; & hæc est causa illa videlicet gloria Dei; propter hanc enim causam distulit Deus dare visum cuidam cæco nato, ut ad majorem sui gloriā postmodum illuminaret, cum per miraculum, & de aliis naturalibus donis se habet. Quia interdum differt creator benedictus dare ea secundum causam naturæ, ut postmodum magis ex donatione eorum glorificetur & dignificetur. Cum enim omnia opera creatoris, & singula admiratione dignissima sint, ipso usu & naturalis cursus consuetudine eousque viluerunt hominibus, ut ea jam mirari desierint. Ea vero sola quæ præter cursum naturæ consuetum à creatore sunt mirantur omnes, & miracula reputant, licet longè minora sint, quam illa quæ cursu naturæ creator facere consuevit; longè enim majus est ac mirabilius omnes homines illuminare, quam unum; & vitam omnibus largiri, quam uni. Cum autem alterutrum istorum facit præter naturæ consuetudinem mirantur homines in uno solo homine, quod fieri vident in omnibus aliis.

PARS TERTIA.

Quod in homine non sunt ponendæ plures animæ.

Quod embrio vivit per spiritū

INcipiam autem solvere quæstiones istas per ordinem, & adjiciam postmodum alias cum determinationibus earumdem. Dico igitur quod embrio

brio non vivit per vitam matris; non enim possibile est, sicut prædixi, animam unam vivificare, vel perficere, atque regere corpora plura. Vivit autem per spiritum proprium vitalem & per animam vegetabilem congruentem corpori suo: inconveniens quippe est in seminibus plantarum & aliorum vegetabilium potentialiter vitam esse, & non in semine humano. Quod indubitanter tanto necesse est esse nobilius cæterorum nascentium seminibus, quanto manifestum est fructum ejus aliorum omnium seminum fructibus præstantiorem esse. Sed nec decuit ipsum esse à vita remotius seu longius, quam alia semina; cum vita ejus non minus necessaria sit fructui ejusdem, quam vita aliorum seminum fructibus suis. Debes autem scire quia anima illa vegetabilis qua vivit embrio alterius generis est, vel saltem alterius speciei quam anima vegetabilis plantarum; & hoc faciam te scire in sequentibus. Debes autem scire quia illa est natura & proprietas seminis istius ut calore coaguletur, frigiditate vero dissolvatur, quemadmodum in quadam specie salis accidit quod igne dissolvitur atque liquescit. aqua vero coagulatur & indurescit, sicut de calce viva manifestum est; quoniam oleo extinguitur, & aqua accenditur & ardescit.

proprium vitalem, & per animā vegetabilē congruentem sibi.

Si vero quæsierit quis, utrum sit anima hujusmodi rationalis? Respondeo quod non, & quemadmodum prædixi anima rationalis embrionis nec creatur, nec infunditur donec completa fuerit formatio illius integritate membrorum ei congruentium, prout possibilitas naturæ fuerit. Quod dico propter occasiones & impedimenta quæ accidunt ex multis causis embrionibus. Si vero quæsierit quis, quid fiat de anima hujusmodi, cum anima rationalis embrioni advenerit. Respondeo quod desinit esse; otiosum enim esset esse ipsius post adventum animæ rationalis: causa autem in hoc est, quoniam anima rationalis sufficit regere, ac vivificare plenissime corpus cui advenerit. Quod si quis dicere voluerit, quia sic fit de anima vegetabili per adventum animæ rationalis, quemadmodum de luce minori cum longè major supervenerit; non improbabiliter dixit; videtur enim velut absorberi lux minor à majori vel extingui.

Quod anima embrionis ante cōvenientem formationē non sit rationalis & ea adveniēte desinat.

De eo vero quod supra dictum est quia aliud est esse hominem, aliud esse animal, aliud esse vivens seu vegetabile, & propter hoc nec ex eadem causa, neque per eamdem potest esse una & eadem substantia; & hoc & animal & vivens; quapropter ex tribus causis vel principiis diversis necesse est hominem esse hominem & esse animal & esse vivens. Respondeo in hoc quia non est aliud esse hominem quam esse animal, sicut neque homo aliud est quam animal: nempe humanitas est quædam animalitas, alioquin homo non esset animal inquantum homo; quia igitur homo inquantum homo est animal, necesse est humanitatem animalitatem esse quemadmodum quia grammaticum inquantum grammaticum est sciens necesse est grammaticam scientiam esse.

Respondet objectioni supra positæ quod ex eadem causa non possit esse homo & animal & vivens quia idem est in homine esse animal, & vivens & homo.

Amplius si humanitas non est animalitas, est igitur animalitas alia forma per se quam humanitas vel pars ipsius humanitatis. Quod si fuerit alia forma per se, alia inquam prorsus, & alterius speciei tunc esse hominem & esse animal, erunt quasi opposita secundum speciem. Quemadmodum igitur grammaticum inquantum grammaticum non est musicum propter diversitatem secundum speciem quæ est inter grammaticam & musicam: sic & homo inquantum homo non erit animal. Si vero dixerit quod animalitas pars humanitatis est, tunc homo inquantū homo non erit animal, sed compositū ex animali & quodam residuo. Quemadmodum humanitas composita est ex animalitate & quodam residuo: proportionaliter autē se habet homo ad animal, & humanitas ad animalitatem.

2. Quia si humanitas non esset animalitas homo non esset animal inquantum homo.

Amplius cum animal sufficienter sit compositum ex forma quæ est animalitas, & materia cujus illa est perfectio, homo vero non: non est igitur homo animal.

3. Quia nisi homo sit compositū ex materia & forma quæ animalitas est non erit animal.

Amplius hoc animal inquantum animal sufficienter compositum est ex hac animalitate, & hac materia cujus forma est hæc animalitas, iste homo vero amplius habet in compositione sua formam scilicet ultimam perfectivam ipsius; quare iste homo non est hoc animal, neque aliud animal, quare non est animal. Et idem est ostendere de unoquoque aliorum hominum.

4. Quia homo præter animalitatem habet formam ultimam.

Amplius animalitas aut est forma specifica quemadmodum humanitas, aut est forma generalis; si forma specifica quemadmodum humanitas; omnia igitur animalia inquantum animalia erunt ejusdem speciei, quemadmodum omnes homines inquantum homines, quapropter non erunt omnia animalia convenientia in genere tantum, cum conveniant in specie una. Et hoc est de manifestè impossibilibus. Quod si dixerit quod animalitas est forma generalis, quemadmodum animal, ut ita dicatur, est formatum generale. Erit igitur animalitas genus ad humanitatem, asinitatem, leonitatem, &c. Quemadmodum animal genus est ad hominem, leonem, &c. Quapropter sicut iste homo est animal, ita hæc humanitas est hæc animalitas. Ex una igitur & eadem forma est iste homo iste homo, & hoc animal: quapropter si forma illa anima est, ex eadem anima numero est & homo & animal: Et juxta hanc viam ex eadem anima numero est, erit vegetabile sive vivens iste homo.

5. Concludit dilemmate hominem esse animal & hominem per unam & eamdem numero formam sive animam.

Declaratur igitur tibi per hanc viam quod anima una numero est perficiens hunc hominem, sive hoc animal rationale, & eadem est perficiens animal & vegetabile sive vivens, quoniam tres istas denominationes homo ex iis tribus effectibus sortitur, videlicet quod vegetabilis, quod animalis, quod rationalis dicitur. Quapropter non est necesse propter pluralitatem sive diversitatem istorum effectuum sive operationum plures aut diversas esse animas in homine uno. Declaratum est etiam tibi quod anima vegetabilis in homine, & in planta non sunt ejusdem speciei sed neque ipsa vegetatio sive vita. Hoc autem manifestum est per ipsam formationem, sive magis placeat tibi dicere, per virtutem formativam quæ format in corpore embrionis membra, in planta vero radicem, & frondes quæ tam longè discrepant ab invicem.

Recapitulatio præcedentium.

Neque possibile est ut anima vegetabilis quæ in planta est formet membra, aut quod illa quæ in embrione est formet frondes & radices, perficiat corpus plantæ, & ad hunc modum se habet de seminibus. Non enim virtus est in grano synapis per quam formetur cedrus aut palma cum frondibus & radicibus suis, neque in grano tritici virtus est ut ea formetur corpus caulis. Si igitur verum est quod virtus quæ est in seminibus similis est artifici, ut ait Aristoteles, virtutes seminum diversas esse evidenter ostendit diversitas corporum, plantarum, & animalium; quemadmodum diversitas operum artificialium diversitatem indicat artium: ars enim fabricandi arcam indubitanter alia est quam ars fabricandi gladium. Si igitur virtus formativa in seminibus tanquam ars est, vel tanquam artificium, necesse est aliam esse virtutem formativam in semine humano, aliam in semine equino, vel cujuscumque animalis. quapropter & aliam animam vegetabilem, cum virtus illa formativa non possit esse creatura alia quam vegetabilis.

De diversitate formæ vegetabilis quæ est in homine ab ea quæ in plantis & animalibus ut in variis animalibus à plantis varia est pro varietate feminum.

Hoc autem dico propter sermonem Avicennæ,

Laudat & exponit dictum Avicennæ tribuentis sapientiæ creatoris fabricam humani corporis.

qui dicit evidenter solum creatorem fabricatorem esse humani corporis; naturam autem non posse in tam nobilem tamque artificiosam fabricam seu fabricationem. Nec mirum si specialis cura est creatori de fabrica seu fabricatione humani corporis, cum secundum legem & fidem Christianorum non solum ipsum inhabitare, sed etiam assumere dignatus fuerit. Non coguntur tamen ex sermone Avicennæ negare virtutem formativam hujus corporis in embrione esse: Licet enim creator benedictus unus sit artifex & fabricator omnium, multos tamen habet ministros operarios, qui omnes nutu ejus, & magisterio, atque beneplacito operantur: & de iis ministris sunt omnes virtutes quæ sunt in seminibus, quarum tam miranda tamque speciosa opera apparent in animalibus & plantis, nec solum in corporibus ipsorum, sed etiam in regiminibus ipsorum, & ornatu mirifico. Quis enim mirari sufficiat pelles animalium, sive pilosas, sive alias? quis pelles serpentum, atque reptilium multorum pulcherrima varietate spectabiles? Itemque quanta sit florum varietas, ac speciositas quis cogitare sufficiat? & inter hæc omnia admiratione magna dignissimum est unde floribus & fructibus tanta colorum varietas, & tam aspectu desiderabilis pulchritudo, quæ omnia nemo intelligens ignorat una sapientia creatoris unoque magisterio ipsius quævis per tam multos ministros ordiri, texi, pingi, ac tam multiplicitet decorari. Ipsa enim est sapientia creatoris regens ac dirigens magisterio suo, & imperio omnes hujusmodi ministros in omnibus, & singulis artificiis, & corporibus eorum.

De multitudine & varietate operum Dei qui tamen unus & simplicissimus est.

Quod si dixerit quis quia diversitas operum sive operationum diversitatem cogit debere esse causarum & principiorum ex quibus sunt. Respondeo in hoc quod si sermo iste verus sit, multus esset & multiplex innumerabiliter creator; cum innumerabilis evidenter appareat operum multitudo non solum secundum species, sed etiam secundum genera. Quis enim enumeret genera animalium gressibilium, genera reptilium, genera volatilium, deinde genera gemmarum, genera lapidum, genera metallorum; deinde genera liquidorum, qualia sunt mel, lac, vinum, oleum, genera plantarum, & partium earum, genera fructuum, genera granorum, genera foliorum, & rerum multarum corporalium aliarum, quarum omnium omnipotentem benignissimumque creatorem Salvatorem esse nemo rationalis ignorat. Quod si multiplicitas operum vel operationum multiplicem debere esse cogeret, ut prædixi, creatorem non solum multum atque multiplicatum esse necesse esset, sed etiam innumerabiliter multum, atque multiplicem ipsum esse oporteret. Jam autem scita est & declarata est tibi probationibus irrefragabilibus unitas atque simplicitas ipsius, quod est dicere quod in fine simplicitatis simplex, & in ultimitate unitatis unus est.

Si diversitas operationũ multiplicaret animas, essent ad minus quindecim animæ in unoquoque vivente.

Amplius si pluralitas atque diversitas operationum sufficeret facere debere esse pluralitatem animarum, esset numerus animarum tam in homine quam in aliis animalibus juxta numerum virium, & operationum quæ in illis sive ex illis. Quare juxta numerum quinque sensuum essent quinque animæ in homine, & aliæ quinque juxta numerum virium aliarum, videlicet sensum communem, imaginativam, æstimativam, ratiocinativam, rememorativam; Et adhuc tres, videlicet vivificativam, formativam, & nutritivam, cui deserviunt appetitiva, digestiva, & expulsiva. Vides igitur in quantum numerum multiplicarent animas humanas; excrescent enim secundum eos ad minus in quindenarium. Jam enim numeravi tibi tredecim vires animarum humanarum, de quibus manifestum est quod totidem sunt & operationes earum. Restant autem adhuc concupiscibilis, & irascibilis de viribus animæ humanæ, quæ cum aggregatæ fuerint aliis, erunt in universum quindecim.

Idem ostendit ex alio absurdo, quia unum animal plura animalia esset pro diversitate membrorũ.

Necesse igitur habent confiteri non solum tres sed etiam quindecim animas esse in homine unoquoque: coget etiam eos iste error unum hominem non unum animal esse, sed etiam multa animalia aggregata juxta numerum membrorum officialium ipsius. Si enim virtus visibilis anima una est, cum omnis anima sensibilis perfectio sit animalis unius, non effugient quin necesse habeant concedere oculum hominis animal unum esse, & alterum oculum aliud animal similiter esse: & per vias hujusmodi ibit res in infinitum per singula membrorum aliorum, membrorum inquam officialium, per quę exercentur operationes determinatæ.

Deinde quia unus homo non desinit unus homo esse quantumquam multas & artes & scientias calleat.

Scito igitur in iis quia nihil prohibet ex una substantia multas operationes esse, sicut vides in uno homine pro diversitate artium & officiorum multas esse operationes; unus enim & idem homo invenitur & Faber, & Agricola, & Negotiator, ut ad unum dicam, quod potest scire, vel artes vel artificia, ad tot operationes se potentem & promptum efficit. Unus enim & idem homo invenitur & Faber & Agricola se potentem & promptum efficit, & tu sæpissime vides unum & eundem hominem Grammaticum, Musicum, Geometram, nec propter hoc vel non unus est vel minus unus.

Occurrit objectioni cuidam, de multiplicitate potentiarum & operationũ animæ.

Quod si dixerit quis quia si unus homo multarum operationum causa, & principium sit, sive artifex & effector, non est propter hoc quod unus; imo propter hoc quod multiplex est, seu multus, multus inquam seu multiplex est in artibus vel artificiis. Respondeo autem hujusmodi homini quia vel concedit animam multam esse sive multiplicem viribus & potentiis, & unam essentialiter, aut concedit unam non esse, sed multas, & nullam earum multam esse sive multiplicem viribus & potentiis. Utrumlibet autem istorum dicant negare non potest eamdem animam videre, & audire, & intelligere, & reminisci. Jam enim affirmatum tibi hoc in præcedentibus propositionibus, quod non est contradictio vel resistentia; cum omnes hujusmodi operationes animæ ipsius per se ac proprias esse declaratum tibi sit. Quapropter inficiari non potest nisi insanissime unam & eamdem animam humanam operationes hujusmodi exercere. Et quoniam jam patefactum est tibi potentias quæ animæ humanæ ponuntur ad hujusmodi operationes unum essentialiter esse, nec aliud esse aliquam earum quam ipsam animam; patefactum enim est tibi ex una essentia animæ humanæ procedere omnes hujusmodi operationes. Quare manifestè salvare potest unitatem animæ humanæ in tanta varietate vel multitudine operationum. Jam igitur feci te scire quare multitudo sive pluralitas operationum quæ ex anima humana sunt non cogit debere esse multitudinem animarum in homine uno, & adhuc audies per me in sequentibus simile & similitudines & exempla convenientia ad hoc. Nec obsistit huic sermoni quod objiciebat de Grammatico, & Musico, & Geometrico; operationes enim illas forinsecas quas per partes operatur anima humana non operatur per essentiam suam sive per se aut per naturam suam solam, imo per adventitias artes & artificia. Apparet igitur tibi quod illas operatur per superadditas sibi artes, alias autem operatur per se, & per hoc quod una est naturaliter.

Quod embrio non sit propriè in specie ut pote cum sit incompletũ aliquid.

Quod vero quæritur de embrione utrum ipse sit de specie aliquã, vel res alicujus speciei. Respondeo quia res hujusmodi determinatur per hoc quod in ea nominatur species; species namque totum esse

est uniuscujusque individuorum suorum. Quapropter necesse est unumquodque totum esse & propter hoc jam habere esse suum completum. Embrio autem tu scire quoniam in via est ad complementum essendi, & non jam in termino complementi; complementum enim esse terminus est generationis, & propter hoc ipsa species terminus est generationis, cum sit totalitas ipsius esse ut totalitas omnis sit perfectio ejus cujus est totalitas. Quapropter non est necesse, ut videri potest, embrionem esse in specie aliqua, cum in via sit sive via ad aliquam speciem. Quemadmodum de instrumento quod fabricatur & fit ab artifice suo non est necesse dum fit vel in fiendo ipsum esse in specie cujus individuum efficitur; esse enim in specie, sicut prædixi, est esse in operatione seu perfectione: & propter hoc esse in facto non in fiendo juxta hunc modum se habet de domo quæ ædificatur. Non enim est in specie ad quam per ædificationem ventura est, non est adhuc in effectu hæc domus vel alia; dum enim est in via nondum est in termino viæ illius: ædificatio autem via est pertinens ad esse domum & ad esse hanc domum. Eodem modo se habet & de igne qui generatur, quoniam dum generatur in via est perventionis ad esse ignem & ad esse hunc ignem: esse vero ignem & esse hunc ignem est terminus generationis ignis istius. Quapropter cum perventum fuerit per generationem ignis ad esse ignem, & ad esse hunc ignem, cessabit generatio, quemadmodum cessat viatio cum perventum est ad terminum viationis.

Obiicitur contra præcedentia quod in quolibet instanti generationis ignis generetur ignis.

Quod si dixerit quis quia in omni puncto sive nunc generationis istius ignis aliquid generatum est de ipso quod jam est ignis, & est ignis iste in effectu, & si reverà nondum est totus ignis, quia in quolibet instanti generationis ipsius, sicut est invenire aliquid generatum de eo, partem scilicet aliquam, sic & in quolibet hujusmodi instantium restat aliquid generandum totaliter: nec prohibetur pars genita ipsius quæcumque esse in effectu, & esse in termino, & in facto, non in fiendo, ut ita dicatur. Similiter & esse ignis, & esse hoc aliquid verissimè dicitur. Sic etiam homo in via generationis est & in fiendo quamdiu durat informitas embrionis, & formatio ejus, & propter hoc potentia tantum sive potentialitate est ipse homo. Verumtamen non prohibetur propter hoc quin aliquid de ipso jam genitum sit in effectu.

Semina esse alicuius speciei secundum se, licet aliud sint secundum speciem.

Amplius non est dubium quin omne semen aliquid sit, & hoc aliquid, & propter hoc individuum, & in aliqua specie, verumtamen non in ea ad quam est semen. Amplius quis dubitat an semen humanum & semen equinum diversarum specierum sint, & quin esse semen humanum sit esse alicujus speciei in effectu & alterius speciei in potentia. Aliud enim est in potentia, aliud est in effectu; potentia enim animal est ut pullus vel aliud animal, aliud vero est essentialiter & actualiter sive in effectu. Quanto fortius igitur semen humanæ generationis, cum sit potentialiter homo, erit actualiter & in effectu semen: si enim potestas quam habet omne semen ad esse animal, non aufferet ei esse suum actuale quo est, quam ob causam auffert humano semini potentialitas quam habet ad esse hominem, esse suum actuale, atque specificum quo est semen?

Solvit obiectionem.

Debes autem scire quod exemplum quod adductum est de igne qui generatur non est satis conveniens ad propositum. In quolibet enim instanti generationis illius est invenire aliquid quod est pars illius: de embrione autem non sic se habet. Non enim est unum dicere de embrione quod ipse sit pars hominis qui generatur, sive formatur in utero matris, & forte neque aliquid quod est pars embrionis, pars futura est hominis, nisi forsitan cor: & hoc tunc demum si cor prius in homine generatur quam cætera membra, quod nonnulli credunt Aristotelem sensisse. Et idem sciendum est de quocumque alio membro quod prius in embrione generaretur quam anima rationalis ad perfectionem hominis creetur.

PARS QUARTA.

Quod membra formantur & fabricantur ante infusionem animæ.

De doctrina Christianorum existimantium animam infundi 46. die.

Reminisci etiam te oportet ejus quod quidam Philosophus latinorum dixisse videtur, & scripsit in libro suo, videlicet quod septima hora ab infusione seminis in matricem haberet semen vitam. Doctrina vero Christianorum habet quod quadragesimo sexto die consummatur formatio eius ad similitudinem templi illius famosissimi Hebræorum quod 46. annis ædificatum fuit. Secundum hoc igitur anima rationalis quadragesimo sexto die infunditur fœtui hujusmodi, & quasi septem septimanis completur formatio ejus. Nec multum attendas, nec cures sermones Astronomorum in parte ista qui dicunt Saturnum prima hora agere in semen informando, & coagulando ipsum, deinde alias planetas per horas singulas juxta ordinem quem posuerunt eis in libris suis. Jam igitur de operationibus planetarum patefeci tibi intentionem meam, nec est opus ut hic aliquid eorum quæ audivisti repetam tibi.

Refert sententiam quæ Albumasaris.

Nec prætereundus est sermo Albumasar quem dicit in libro introductionis judiciorum astrorum, dicens quod unaquæque species assumit de subjecta sibi materia ea quæ congruunt naturæ suæ. Ex. g. Leonina species dentes & ungues fortissimos & pellem quæ pro tecto corporis sui conveniat: species vero cervina cornua & alia juxta convenientiam naturæ suæ: sic species volatilium pennas & plumas & pedes, vel ad volandum aptos, vel ad capiendum animalia, quorum præda vescendum est ei seu vivendum, nec oportet ut adducam de iis exempla. Potest siquidem alicui videri ex hoc sermone quod unaquæque species animalis formet sibi corpus juxta convenientiam naturæ suæ, & hoc aliquando visum fuit mihi sensisse Albumasar: quod si ita esset, tunc species humana formaret sibi corpus secundum ipsum.

Hanc sententiam nõ posse intelligi de specie universali nec de individuo speciei, sed de creatore formante unicuique membra iuxta convenientiam naturæ suæ.

Hoc autem non videtur posse intelligi de ipsa specie quæ est universale; universali enim agere vel pati non est opinio vel sermo philosophorum. Quapropter intelligitur de unoquoque individuorum cujuslibet speciei, præsertim cum species Leonina nec dentes nec ungues habeat, nec species cervina cornua. Quis enim cogitavit unquam speciem cornutam vel genus cornutum? Individuorum autem evidentissimi sunt ista omnia videlicet cornua & ungues, dentes & pelles & pennæ & plumæ, & omnia alia hujusmodi de individuis. Et hoc dixit Philosophus ille quod unumquodque de subjecta sibi materia assumit partes & instrumenta vel ornamenta juxta congruentiam naturæ suæ: qualiter autem assumit hæc omnia nisi fabricando? Non enim assumit jam facta, neque invenit præparata. Quare embrio in informitate sua individuum est secundum istum philosophum hujus speciei homo, & est formans sibi oculos & pedes & manus & aures & reliquam suppellectilem totam membrorum, & partium corporis sui. Omne autem quod est operans vel fabricans in effectu

procul dubiò est in actu, & non in potentia tantum: quare Socrates fuit in ventre matris suæ in effectu, formans & fabricans sibi corpus & membra omnia, & ex hoc sequitur quod sit formans & fabricans semetipsum. Non enim intelligitur formatio vel fabricatio illius hominis nisi quantum ad corpus, quantum vero ad animam non est locus formationi vel fabricationi, cum jam declaratum sit tibi ipsam esse impartibilem. Respondeo igitur in iis quod sermo iste quo dixit unamquamque speciem assumere & cætera, assumere vel recipere intelligendum est à fabricatore creante & formante unicuique hujusmodi individuorum, vel membra, vel alia quæ nominavi juxta aptitudinem naturæ suæ. quapropter non intelligendum est quod ipsa species assumit membra & instrumenta formando & fabricando ea, sed potius ex dono creatoris qui singulis individuis corpus fabricat, & aptat omnia prænominata; ipse enim est qui vestit animalia pellibus, quædam pennis & plumis, & quædam armat cornibus & dentibus, quædam dentibus & unguibus, similiter quædam rostris, & unguibus.

Et ipsas etiam irrationales animas similiter ad esse corporibus suis cum formata sunt.

Si quis autem quæsierit utrum similiter de animabus irrationalibus, videlicet utrum creantur & infundantur tunc primum cum corpora eis plenè formata, & integrè fabricata eis fuerint. Respondeo verissimè est tunc primum eas infundi corporibus, cum eis uti possint, & per ea operari; alioquin supervacuum esset & prorsus inutile esse earum in illis.

Expositio benigna sententiæ Albumasari.

Intende diligenter intentioni sermonis illius quo dixit Albumasar videlicet quod unaquæque species assumit de subjecta sibi materia quod convenit naturæ suæ: dico enim quod subjecta illa materia non est nisi semen & nutrimentum, & ista assumptio sive assumere non est nisi habere vel recipere, & hoc ex dono creatoris. quia unaquæque species de materia de qua formatur habet vel recipit ex dono creatoris juxta generationem naturæ suæ.

CAPITULUM QUINTUM.

PARS PRIMA.

Quod anima filij non sit ab anima patris & matris.

Proponit de quibus tractaturus est.

POST hoc autem juxta promissum consequens est, ut aggrediar perscrutari de origine animæ humanæ, & intendo utrum origo sit ejus creatio vel generatio ipsius. Deinde quid sit illud de quo generari eam intelligant qui hoc ponunt vel posuerunt. Verum quoniam de errore Platonis qui posuit eas creatas vel collocatas in comparibus stellis antequam intrarent in corpora jam expedivi te & me. Similiter de errore illo Pythagoræ qui posuit eas à corporibus in corpora transferri ut purgentur in eis, debent tibi sufficere quæ illic audivisti. Hic autem prosequar alias quæstiones convenientes proposito secundum intentionem meam in parte ista tractatus istius. Incipiam igitur & dicam quod non est possibile animam humanam generari ab anima vel ab animabus; à corpore vel à corporibus, vel à compositis ex utrisque. Similiter nec de anima, nec de animabus, nec de corporibus, neque de compositis ex utrisque: & intendo quod neque de homine, neque de fæmina, neque de ambobus insimul; hoc enim posuerunt quidam erronei quod anima ab anima generatur, sicut homo ab homine, & quoniam anima filij ab anima patris generatur. sicut lumen à lumine, vel ignis ab igne accenditur.

Ostendit animas filiorum non esse à parentibus quia eque deberent à matribus atque à patribus.

Hujus autem erroris destructiones multæ sunt: & primam earum ponam istam. Si enim anima filij generatur ab anima patris, cur non similiter & ab anima matris? sicut enim pater genitor dicitur, sic & mater genitrix nominatur. Amplius si non gignit vel generat anima matris, cur igitur & propter quid genitrix dicitur? Quod si dixerit quia solius corporis dicitur genitrix, & est: quid igitur minus operatur in generatione animæ quam pater? Amplius quoniam illud movet quosdam ex erroneis istis animas filiorum generari ex animabus patrum quod filij in dispositionibus assimilantur animabus patrum, & similitudo attestatur generationi; quoniam generatio omnis naturalis secundum naturæ similitudinem est. Dico rationem istam cogere eos ad concedendum animam matris non minus agere ad generationem animæ filij, quoniam neque rarius, neque minus inveniuntur assimilari matrum animabus animæ filiorum, quam patrum animabus. Amplius non minus filij dicuntur & habentur matrum quam patrum: minus autem essent filij proculdubio matrum, quam patrum, si quantum ad corpora tantum essent matrum; cum secundum errorem istum, & quantum ad animas, & quantum ad corpora filij sint patrum; minus enim generarentur à matribus quam patribus; minus enim generaliter est pars quam totum, & omne quod est secundum partem, quam quod est secundum totum, & omne quod est secundum quid eo quod est simpliciter. Cum igitur generare matrum sive generatio earum ad filios secundum hos modos sit videlicet secundum partem & secundum quid, minus est quam generatio patrum in eisdem, quapropter erit minus & correlativum, videlicet filiatio eorum ad matres quam ad patres: quare minus erunt filij matrum quam patrum. Tam natura autem quam consuetudo quæ ex natura trahit originem testificatur contrarium, amor enim matrum in filios non est minor quam patrum in eosdem, nulli autem dubium est amorem esse ex filiatione tanquam ex causa. Quapropter si non minor amor naturalis matrum in filios quam patrum in eosdem, nulli autem dubium est amorem esse ex filiatione tanquam ex causa. quapropter si non minor amor naturalis matrum in filios quam patrum in ipsos, non est minor causa amoris matrum in filios quam patrum in ipsos. Non est igitur minor filiatio matrum quam patrum in filios communes, sed neque filiorum in matres minor est amor naturalis, qui utique causaliter ex filiatione est quam amor eorumdem in patres. Quapropter non minor causa illius, ideo non minor filiatio.

1. Quia si ab ambobus non posset statui tempus in quo semen prius inanimatum esse animatum inciperet.

Amplius si ex animabus amborum generatur anima filij, quærendum est ab eis quando generatio est, sive quando fit. Utrum enim semen spatio aliquo temporis inanimatum permanet, & non vivens, & septima hora juxta sermonem prædictum Hypocratis primum haberet in vitam quod est dicere incipit vivere? Toto autem tempore quod inter generationem est, parentum & horam illam septimam cessant parentes ab opere generationis, quare toto illo tempore nihil generant; anima igitur non generatur toto illo tempore, vel ab eis, vel ab altero eorum. Quare si generatur, generatur ipsa hora concubitus, & quia quam cito generatur & est & esse incipit, cum sit impartibilis: est igitur in seminibus amborum parentum, vel in altero eorum, quare semina animata sunt vel saltem aliquod eorum. Cum igitur anima illa anima rationalis sit, erunt illa semina vel unum animal, vel duo animalia rationalia, vel saltem alterum eorum erit animal rationale, & propter hoc homo. Non solum igitur mentietur Hypocrates qui di it vitam non esse in semine ante horam septimam ab infusione

sione illius in matricem, sed etiam accidit eis illud monstrificum impossibile quod semen animal est in ipsa hora infusionis, & propter hoc non est materia hominis imo est totus homo.

3. Quia generatio vel erit de aliquo vel de nihilo: si de nihilo, creatio erit quæ solius Dei est, si de aliquo vel de anima vel de corpore.

Amplius qualiter intelligit generationem hujusmodi fieri, videlicet an de aliquo an de nullo. Si de nullo sive de nihilo quod idem est, tunc non generatio sed creatio erit; educere enim aliquid de nihilo ad esse creare est; unde creare operatio est propria solius omnipotentis creatoris, & propter hoc secundum omnem legem propria & incommutabili nominatione creator dicitur. Patrem autem carnalem nemo adhuc rectè loquens creatorem dicit, neque communis usus loquendi sic patrem nominare patitur. Quod si dixerit quia de aliquo, necesse habet dicere quia de anima patris, vel de anima matris, vel de corporibus amborum, aut de corpore alterius, aut de ambobus compositis simul, aut de altero eorum.

Non de corpore quia non generatur de corpore nisi corpus.

Quod si dixerit de corpore manifestus est error ejus; quia de corpore nonnisi corpus generari potest, quod & ipsum nomen generationis indicat: generare enim non est nisi suum genus dare per modum aliquem. Amplius ex homine nonnisi homo naturaliter generatur, nec ex equo nisi equus, & ad hunc modum se habet de aliis. Quapropter de corpore, vel ex corpore non generabitur nisi corpus. Et quoniam jam declaratum est tibi animam humanam non esse corpus, manifestum est non esse possibile ut de corpore anima generetur; & per eamdem viam manifestum est tibi quod neque de corporibus.

Non de anima, 1. quia sic corrumperetur anima patris ac proinde ipse pater.

Quod si dixerit quod pater de anima sua gignit animam filij, transfundit igitur aliquid de anima propria in animam filij; cum omne quod de anima illa est partem illius esse necesse est: quapropter destruitur anima patris in generatione animæ filij, cum amittat partem sui. Amplius omne de quo aliquid generatur naturaliter corrumpitur in generatione illius: Quapropter corrumpitur anima patris in generatione animæ filij: & propter hoc ipse pater. Si enim corruptione sui corporis corrumpitur omnis homo, multo fortius corruptione animæ ipsum corrumpi necesse est, & mori, cum non vivat nisi per animam.

2. Quia si per decisionem ab anima patris, minorabitur & debilitabitur anima patris per generationem multorum filiorum.

Amplius. Id quod transfunditur per generationem de anima sua in animam filij, aut est anima, aut non: si est anima, est igitur pars animæ, & minoratur ipsa anima patris detractione partis hujusmodi. Quapropter minorabitur anima patris per generationes filiorum; cum uniuscujusque filiorum anima pars sit animæ patris detracta ab illa: per generationem autem hujusmodi, aut immutationem non sequeretur solummodo animæ patris debilitatio, sed etiam imminutio magna. Quapropter esset & minus animal, & minus homo pater post generationem filiorum, quam ante: impossibile autem esset imminutionem hujusmodi non sentiri. Quia igitur à nullo ex patribus sentitur, manifestum est ipsam non esse.

3. Quia filius non generaretur nisi secundū corpus cum anima eius prius esset in patre.

Amplius secundum hoc nullus filius generaretur nisi secundum quid, & hoc est dicere secundum corpus; anima enim cujuscumque filij non generaretur cum prius esset in anima patris tanquam pars ipsius.

4. Impartibilitas superius demonstrata errorem istum revincit.

Sufficit autem ad insaniam erroris istius destruendam declaratio illa quæ patefacta est tibi in præcedentibus impartibilitas animarum humanarum: cum enim impartibilis sit secundum suam essentiam omnis anima humana, non est possibile ipsam dividi in animas filiorum. Si vero dixerit quod de amborum parentum animabus fit generatio animæ filij juxta prædictum modum, non est necesse ut novas destructiones circa errorem istum adducam tibi, cum destructiones istæ quas ex primo audivisti ad hanc tibi sufficiant evidenter.

Nec pater, nec mater, seorsim aut simul generant: 1. quia homo non generat nisi hominē.

Non relinquitur igitur hujusmodi erroneis aliud effugium, nisi ut dicant quod pater de se ipso, vel mater de se ipsa, aut ambo simul de se ipsis generant animam filij. Et hic error non est minoris insaniæ, quam aliquid ex præcedentibus. Primum quia quod homo generat de se naturaliter non est possibile ut sit nisi homo; generatio enim non est nisi inter res ejusdem speciei: quæ enim eadem species sunt rerum generabilium & corruptibilium in animalibus & plantis ex se invicem generantur, sicut dicit Aristoteles: quapropter ex homine & ab homine non est possibile nisi hominem generari. Non est igitur possibile ut homo animam generet, sed homo compositum est ex anima & corpore, & anima ipsa vera pars hominis est.

Ostendit patrem non generare animam filii de se toto quia sic deberet transfundere aliquid sui.

Amplius si homo de se ipso toto generat animam filij sui, aliquid de se ipso transfundit per generationem in animam filij. Quapropter necesse est ut id decidatur aut ab anima ipsius sola, aut à corpore solo aut partim ex hoc, partim ex illo. Quod si de corpore solo cum à corpore vel de corpore non sit possibile decidi vel transfundi nisi corpus, sequuntur ex hoc duo impossibilia. Primo quia ad quid transfunditur in animam; si manet in anima tanquam pars, erit aliquod corpus pars animæ & transfusum illud. Si vero non manet, nihil operabitur ad generationem animæ. Quod si fortè dicat illud esse semen animæ: ex semine autem quod est corpus verum non potest verè per se generari aliquid, quod non sit corpus. Secundum vero inconveniens quod ex hoc errore sequitur est illud quia cum decisio fiat de corpore solo patris ad generationem animæ filij, de corpore solo erit generatio illius: hoc autem non minus inconveniens est, videlicet dicere de corpore solo patris fieri generationem animæ, quam si diceret è converso, hoc est quod de sola anima patris fit generatio corporis filij. Jam enim non est tibi dubium, nec alicui intelligenti, omne quod de corpore generatur corpus esse: animam vero nullam corpus esse evidenter ex præcedentibus elucescit.

Item quod nec pater, nec mater de se totis, ut compositi sunt ex corpore & anima simul sumptis generant animā.

Quod si dixerit quia de se toto id est, de anima sua, & corpore suo simul sumptis generat pater animam filij, tunc manifestum est, quia nec anima, nec corpus debet esse anima filij, cum generetur ex corpore & anima simul sumptis. Omne enim generatum per generationem accipit esse, quod est apud generationem vel generantes: quapropter si anima filij non recipit esse compositum ab ipso patre generante, cujus esse constat esse compositum ex anima & corpore, non generatur ab ipso composito secundum quod est compositum, sed potius ab ipso secundum partem cujus esse recipit ab ipso. Quapropter cum anima filij non recipiat à patre generante nisi esse animæ, nihil autem recipiat à parte corporis, necessario est consequens ipsam non generari à patre secundum quod compositus, sive secundum totalitatem sui esse, sed ut dixi, secundum partem illam cui generata proles, hoc est anima filij, assimilatur in esse: Similitudo namque naturalis sive essentialis bonum testimonium est sive indicium generationis. Manifestum igitur est tibi per hoc impossibile esse animam humanam generari à patre secundum quod compositus est ex anima & corpore; & hoc est dicere secundum totalitatem sui esse, præsertim cum à parte corporis nihil transfundat per generationem hujusmodi in ipsam animæ substantiam. Jam enim feci te scire animam humanam nec corpus esse, nec partem habere quæ sit corpus. Per easdem vias facillima est

tibi destructio si dixerit quia de ambobus parentibus inquantum compositi sunt ex animabus & corporibus, hoc est secundum totalitatem suorum esse generatur anima filij.

Idem probat ex animalibus quæ sine parentibus generãtur.

Quid autem dicere possunt, vel delirare potius de animabus animalium quæ ex patribus vel ex parentibus non generantur; difficile est cogitare siquidem vermes in caseis, & buffones etiam in rupibus, & in intimis rupium seu saxorum generantur, cum in locis generationum ipsorum nulli sint parentes. Unde igitur hujusmodi animalia generantur? cum in locis generationum ipsorum nulli sint parentes, nulli patres vel matres. Quod si dixerit ab ipsa materia eos generari ex qua ipsa animalia generantur. Et hoc indubitanter absurdius est cum materiam illam constet mortuam esse, & prorsus inanimatam: quod autem corpus inanimatum animam gignat quis ignorat intolerabilis sit insaniæ delirare.

Respondet obiectioni petitæ ab exemplo lucernæ accensæ ab alia lucerna, & quod flamma non sit nisi fumus accensus.

De similitudine quoque quam pro errore suo defendendo inducunt non præteribo, quin faciam te scire quanta desipientia per eam decipiuntur; accensio namque luminis ex lumine sive lucernæ ex lucerna aliquid habet generationis, qua scilicet generatur fumus ex cera per calorem lucernæ cui ipsa cera applicatur. Deinde accensio fumi alteratio est; flamma namque sicut ex sensu visus apparet, & ex sermonibus Aristotelis in libris meteorum non est nisi fumus incensus: fumus autem incensus fumus est indubitanter: stulti autem qui intima rerum penetrare non prævalent, ipsam accensionem fumi, sive accensam inflammationem ipsius generationem flammæ opinantur, quæ generatio non potest dici nisi quemadmodum dealbatio generatio albi.

Alio modo respondet afferendo disputatarẽ ex eo natã quod flamma generetur à flamma per corruptionem alterius.

Verum non sit contentio inter me & ipsos de vocabulo, sive de nomine: esto quod flamma generetur à flamma; manifestum est quod aliquid corrumpitur in generatione flammæ, videlicet vel cera, vel lignum, vel aliquid ex hujusmodi causantibus. Nihil autem omnimodè à flamma generante transit ad flammam genitam; in hoc enim totaliter apparet, quia totaliter salvatur flamma generans absque ulla sui diminutione per omnem modum: & intendo per omnem modum, quia neque quantum ad claritatem, neque quantum ad calorem, vel ardorem, neque quantum ad quantitatem, neque quantum ad substantiam ullo modorum apparet diminutio in flamma generante per generationem alterius. Alioquin justa esset prohibitio accensionis luminis ex lumine, & ignis ex igne: ista autem sunt quæ communicant homines ad invicem absque ulla difficultate, & iniquitatem intolerabilem reputant denegare lucernam ad accendendam aliam juxta sermonem poëtæ quo dicit, quis vetat accenso lumen de lumine sumi.

Dare esse soli omnipotentiæ creatoris possibile est adeo ut & ipsã formã substantialem creari necesse sit.

Qualiter igitur generatio flammæ genitæ attribueretur priori flammæ; esse enim dare soli virtuti omnipotentis creatoris possibile est: & forma ipsa substantialis flammæ non generatur, sed creatur, quemadmodum & in omni cujuscumque operis sive cujuscumque substantiæ corporeæ productione. Si enim generaretur, necesse esset ipsam esse materiam, & id cujus corruptione generaretur communicare cum ipsa in materia; unam enim materiam uniuscujusque generati & ejus ex quo generatur necesse est esse, sicut alibi dictum est.

Agentia naturalia solummodo præparare materiam, Deum autem præsto esse qui formam infundat & creet.

Quod si quærat quid igitur operatur ignis qui dicitur generans ad generationem, & esse illius qui per ipsum generatur? Nihil aliud respondeo in iis, nisi quia materiam præparat removendo ab ea dispositiones quæ repugnant formæ generati, & prohibent eam à materia in qua sunt. Præsto autem est largissima bonitas, ac virtuosissima creatoris quæ in materiæ parte statim dat formam convenientem illi. Et hoc apparet evidenter in generationibus animalium; ubicumque enim materia parata est ad recipiendum vitam, vel animam, statim eam illi creator infundit; non enim est qualiscunque desipientia delirare, vel fingere virtutem aliquam in caseo vel ligno esse, vel rupe durissima, quæ vitam vel animam prænominatis animalibus infundere valeat, vel præstare. Quapropter manifestum est animas illas videlicet prædictorum animalium à virtute omnipotentissima creatoris in locis generationis ipsorum creari. Non enim possibile est ex aliqua materia eas inibi generari; quia neque ex mortua, neque ex viva materia; cum nulla sit ibi materia viva ante creationem vitæ, vel animæ. Mortua vero materia hoc est in se nihil habens vitæ omnino inepta est, & impotens quod vel ab ea vel ex ea fit vita vel anima sicut dixi.

PARS SECUNDA.

Quod anima à solo Deo creatur & infunditur.

Contra Aristotelẽ & sequaces qui animæ humanæ creationem intelligentiæ creatæ attribuere ausi sunt.

Jam igitur feci te scire per hoc cum illa aggregaveris & applicaveris applicatione quæ convenit investigantibus veritatem, applicaveris inquam, & aptaveris quæstionibus, quarum hic quæritur certitudo; quia anima humana non est nisi per creationem, & propter hoc non habet causam efficientem nisi creatorem benedictum: & quia opiniones eorum qui dixerunt eam esse à patre vel à matre, vel ab ambobus parentibus deliramenta sunt per omnem modum intolerabilis insaniæ. Post hæc autem incipiam destruere errorem eorum qui causas alias efficientes quam creatorem benedictum eidem posuerunt, ex quibus fuit Aristoteles, & sequaces ejus, videlicet Alpharabius, Algazel, & Avicenna & plures alij qui post eum & per eum forsitan à via veritatis in parte ista deviaverunt. Posuerunt enim intelligentiam agentem effectricem animarum humanarum. Et quoniam manifestum est eas per generationem non esse possibile venire in esse, necesse habuerunt ponere ut hoc esset eis à creatione, non abhorrentes nomen incommunicabile creatoris in creaturam impiissima abusione communicare, neque operationem omnipotentis creatoris propriam, ejusque solius virtutis potestatem creaturæ attribuere: operatio autem ista creare est à qua ipse propriè & incommunicabiliter & etiam venerabiliter nominatur apud omnes gentes, quibus vel modicam sui notitiam dignatus est impertiri.

Exponit sententiam illorum qui putant intelligentiã agentem separatam creatricem & perfectricem esse animarum nostrarum simul & refellit.

Scito igitur quia hujusmodi philosophi scilicet prænominati intelligentiam istam posuerunt unam numero unicam separatam, id est seorsum à corpore, & corporalibus conditionibus, similiter à materia corporali omni & materialium permutationum tumultibus, & vocaverunt eam intelligentiam agentem, & dixerunt eam esse creatricem & perfectricem omnium animarum humanarum, & quoniam perfecta communicatio animarum nostrarum ad ipsam est eis voluntas perfectionis, & hoc est dicere beatitudo & gloria. Ex quibus omnibus consequens est evidenter ipsam adorandam animabus humanis, atque colendam cultu supremo honoris, & habendum Deum verum ab hominibus. Cum enim & esse & bene esse, imo bene, & gloriosè vivere sit animabus nostris ab illo secundum errorem istum & insaniam istius erroris quis alius Deus, vel adorandus, vel honorandus, cultuque ultimæ honorificentiæ colendus putari potest ab illis? Ista enim sunt propter quæ sola adoratur, colitur in omni gente vel natione quidquid apud illam creditur vel reputatur Deus. Quem enim reputat

putat, vel habet quæcunque nationum & gentium Deū, nisi datorem & ipsius esse & ipsius bene esse, imo ipsius optime esse quod est beatitudo, atque fœlicitas quæ Dei veri veris cultoribus, ac veneratoribus danda est, & honorificentiā ipsius observantibus illam promisit, ac certissime daturus est; quia vanissime ac supervacue coleretur alius Deus, si omnia hæc bona largitur animabus nostris intelligentia hæc: cum nonnisi propter hoc colatur, aut colendus dicatur.

Explicat quod dixerat Deum non esse colendum nisi quia largitor est beatitudinis, gratis etenim colendum esse, ubi meminit tractatus de virtutibus & moribus.

Verumtamen sane intellige sermonem istum, cum jam declaratum sit tibi in tractatibus de virtutibus ac moribus quod gratis colendus est Creator altissimus & benedictus sua ipsa bonitate supereminentissima; quia etiamsi nec ab eo separarentur tot & tanta bona, nec ipse daturus esset ea. Verumtamen sicut sæpe dixi in sermonibus exhortationum ad populos, quia sciens consuetudinem & imperfectionem nostram, vult ut credatur retributor largissimus ac magnificētissimus: & propter hoc placet eidem, ut magnificæ promissiones ipsius prædicentur populo, quæ sic allecti, scilicet desiderabilissimorum bonorum promissionibus avertuntur à vitiis & peccatis, atque ad virtutes & mores compositos attrahuntur. Manifestū igitur est ex his quod Creatori altissimo, atque benedicto aufertur funditus honorificentia cultus sui per erroris istius insaniā, cum evacuetur per eum prorsus utilitas & fructus ipsius; sed nec absque injuria ipsius & contumelia intolerabili attribui potest creaturæ quantumcunque præcellenti largitio tantorum bonorū quæ inter omnia desiderabilia bona constat esse præstantissima.

Quod solus Deus potest dare esse & quod Philosophi plus justo tribuant causis secundis cum solus Deus sit proprie & vere causa effectiva.

Jam igitur declaratum est tibi quoniam esse omne non est nisi à primo patre, & quoniam ipse est dator unicus & solus ipsius esse, & quoniam omne aliud nō habet esse nisi ab illo. quemadmodū enim si unicus esset fons aquarum omnium, & non esset invenire vel guttam aquæ quæ ab illo non emanasset vel emanaret: sic cum ipse sit solus & unicus fons essendi, non est invenire esse grande, vel modicum, quod non ab ipso defluxerit. Et etiam jam patefactus est tibi per me error Philosophorum de causis & causalitatibus, quo errore longe plus attribuunt causis quam eis attribuendum sit: ubi etiam ostendi tibi ostensione, postquam non est possibile, ut relinquatur dubitatio intelligenti, quia causalitas effectiva proprie ac vere attribui non potest nisi causæ primæ, quæ est Creator benedictus & sublimis; mediis namque attribui non potest per modum illum, cum sint deferentes nuntii missa dona, vel munera à causa prima ad causata recipientia illa. Et exemplum hujus est in sole terram illuminante; aër enim medius non est nisi sicut deferens lumen transmissum à sole ad terram: & propter hoc non potest dici dator luminis illius vel effector; cum sit nuncius tantum & deferens illud, utpote qui ab alio illud accepit ut ipsum deferret ulterius, ad aliud scilicet receptibile. Attestatur autem huic veritati usus loquendi de hoc apud homines; non enim dicunt se illuminari ab aëre, sed à sole, nec gratiæ aguntur pro muneribus defentibus illa, sed mittentibus.

Hinc soli Deo gratias agere Christianos soli Deo gloriā cantare.

Et propter hoc laudanda est consuetudo gentis Christianorum, quæ in divinis officiis nunquam dicit, vel cantat homini gratias, vel alteri, sed tantum Deo; in fine namque & officiorum divinorum & cultuum, semper cantant Deo gratias, & dicunt, Gloria tibi Domine, & sermonem istum cantant gentes ad Creatorem, nec ulli alii gloriam dicunt, insinuantes ipsum solum esse glorificandū de mirificentia operum suorum, ipsique soli regratiandum de largitate beneficiorum, imo & omnium bonorum: cujus laudandæ consuetudinis ratio est causalitas sive effectibilitas ipsius in qua nihil vere ac proprie cōmunicat eidem. Jam igitur feci te scire per hoc quàm à veritate aberrent qui & esse animarum nostrarū, & bene esse ipsarū per omnē modū attribuunt intelligentiæ hujusmodi quam somniant potius quàm intelligant vel cognoscant.

Ostendit deinde intelligentiā illam fore in infinitis locis ubi generantur homines ut animas eorum ibi crearet.

Amplius quis locus, quæ sedes, vel solium huic tam inclitæ & præcellenti reginæ, quæ leges regni illius & statuta, qui ministri, qui exercitus, quæ militiæ, quæ & qualis gubernatio ipsius? Ubicunque enim generatur homo necesse est illam esse; ibi enim creat animam humanam. Creatio autem ejus operatio est quā non operatur nisi per semetipsā. Quapropter necesse est hujusmodi intelligētiam ubicūque generatur homo præsentialiter esse. Quapropter manifestū est in omni regione habitationis hominū esse intelligentiā istam, & propter hoc in innumerabilibus locis consequens est ipsam similiter esse. Verum tu scis hoc esse proprium ac singulare gloriæ creatoris, videlicet posse esse simul in locis innumerabilibus præsentialiter.

1 Quia in digniore loco quam terreno cōstitui deberet.

Amplius quomodo in mundo solo terreno collocant eam cum cœlesti, vel supercœlesti, aut etiam sublimiori habitatione digna sit propter creationē; cum nulla substantia dignior inveniri possit. Si nec minima stellarum habitatione terrena digna est, qualiter tanta substātiæ istius præcellentia sustinet illam vel patitur? Amplius cum sit omnibus cœlis cœlestibusque corporibus longe nobilior, atque præstantior, quam ob causam loco & habitatione effecta est illis tam inferior? Quod si dixerit quod propter creationem animarum humanarum. Dico homini hujusmodi quia cum intelligendo & imperando operationē hujusmodi perficiat, ubicumque autem sit inde possibile est & imo facillimum intelligere, & imperare quidquid voluerit. Quapropter etiam si in ultimo cœlorū esset collocata, seu constituta, inde ei facillimum esset intelligere, & velle, seu imperare esse animarum humanarum in terra, & in omni parte terræ.

1. Idipsum probat ex eo quod defectus animarum nostrarum ipsi imputaretur.

Debes autem reminisci hic errorē eorum quæ audivisti per me in secunda parte primi sapientialis ac divinalis magisterii, videlicet in tractatu de intelligentiis & in capitulo singulari de hac, de qua agitur hic intelligētia, de qua etiam in sequentibus, ubi de virtute intellectiva animarū humanarū perscrutabor secudū possibile, audies si Deus voluerit, quæ sufficient tibi. Verū hoc unū ultimo hic adjiciā si creatio animarū humanarū naturalis est, ut quid declinat in tantā degenerationē atque dissimilitudinē à creatrice sua intelligentiæ videlicet. Si enim volūtarie tam dissimiles sibi animas humanas creat, quod est dicere si vult eas tam longe dissimiles esse sibi, atque diversitate specifica à seipsa distantes, aut possibile est ei, aut non. Quod si est possibile, igitur ex avaritia vel invidia est ei quod non vult eos habere tam nobiles: hoc autem ipsi sentire nefas reputant. Quod si non potest velle ut sint ejusdem nobilitatis in esse cum ipsa, quis ignorat hanc impotentiam miseriam esse, & defectum voluntatis qualis nec in animas nostras cadere potest? nulla enim est anima humana quæ hoc non possit velle unicuique aliarum. Si autem potest velle eis nobilitatem speciei suæ, quid igitur prohibet eam quominus det eis esse hujusmodi, nisi vel invidia, vel avaritia? Si vero dixerit quod secundum naturam operatur creationem animarum humanarum, operatur igitur per modum servientis, & non per electionem, aut liberam voluntatem, quemadmodum ignis calefacit. Quapropter non est ei attribuenda imprimis, vel imputanda creatio animarum nostrarum, sed potius illi cui servit. Restat igitur ut dicat quia posset utique longe præstantioris ac nobilioris esse creare animas humanas, sed prohibet eas natura ipsarum ab hujusmodi nobilitate, atque præstantia, quia naturalis

P

est ei alligatio ad corpora propter perfectiones & operationes quarumdam virium quæ non operantur nec proficiunt nisi in corpore vel per corpus.

Nequevero causam assignare possunt cur aliis intelligentiis hæc virtus non competat.

Non habebit autem quid respondeat si interrogatus fuerit quam ob causam prohibitæ sunt aliæ intelligentiæ à creatione animarum humanarum, nisi dicat illud quod ipsa nobilitatis earum præcellentia prohibet ipsas creare tam viles substantias, tamque longè à nobilitate earum distantes, ista vero ut pote longè alus inferior appropinquat multum & vicinatur immediate animabus nostris. Verum quæ vicinitas est vel esse possit inter substantias specie tam diversa, perfectione & imperfectione, fœlicitate & miseria distantissimas qualiter explicabit.

Denique ostendit hoc discrimen repeti non posse nec ex parte dispositionum essentialium quæ à corpore prohiberi non possunt.

Debes autem scire nonnullos ex hominibus qui philosophi reputati sunt in hoc errore fuisse & forsitan adhuc esse, ut putent, vel opinentur adhuc multas dispositiones esse animabus ex parte corporum pro diversitate videlicet ipsorum, & per eas detrahi & elongari illas à præstantia, & nobilitate substantiarum separatarum. Verum hujusmodi homines aut intendunt in sermone isto suo de nobilitate & præstantia essentiali, aut de aliis preeminentiis quibus substantiæ separatæ præditæ sunt. Quod si de præstantia ac nobilitate essentiali manifestum est eos errare cum contra illam corpora nihil possint; circa essentialia namque nihil possunt ea quæ forinseca sunt. Et intendo nihil diminutionis, vel alterius transmutationis essentialis; alioquin possent abstrahere à specie, hoc est transferre rem aliquam ab una specie in aliam. Accideret etiam secundum hoc pro diversitate complexionũ, & aliarum varietatum quæ in corporibus sunt humanis diversari animas humanas & secundum speciem. Quapropter non essent ejusdem speciei in hominibus masculorum & fæminarum animæ, cum tanta diversitas sit in dispositionibus corporum ipsorum: & propter hoc masculus & fœmina in hominibus essent diversarum specierum: & de multis aliis dispositionibus corporum nostrorum necesse est similiter sentire.

Nec ex parte perfectionum accidentalium, quia corpora sunt potius propter animas, quã animæ propter corpora.

Necesse igitur est eos intendere hoc de præstantia & nobilitate perfectionum accidentalium, & de iis non est dubium quin multa impedimenta præstent magna; ut dicit Galenus medicus in libro elementorum, quod flegmatica complexio nullam virtutem animæ juvat. De aliis vero complexionibus dicunt philosophi quod singulæ aliquantulum adjuvant. Narrant autem quidam ex philosophis Latinorum Aristotelem dixisse omnes ingeniosos melancolicos esse. Ex quo sermone insinuatur ipsũ sensisse ingeniositatem complexione melancolica adjuvari. Quamvis multi ex medicis nostri temporis virtuté illam colericæ complexioni potius sentiant attribuendam Quod si verum est quia ex parte cholera turbationes, iræ, & furores accidant animabus humanis, non videtur verisimilis opinio illorum maximè secundum sermones propheticos quibus dicitur *Turbatus est à furore oculus meus.* Hic enim oculus non potest videri esse nisi intellectus. De intellectu vero non est dubium quin turbetur & obscuretur per iram, sicut dicit quidam ex poëtis Latinorum *Impedit ira animum ne possit cernere verum*, propter quod ira & gaudium cæteræque hujusmodi passiones, turbationes nominantur à philosophis. Verum quid de hujusmodi sentiendum sit perscrutari tentabo in sequentibus; longè enim verisimilius est aptare corpora animabus, quã animas corporibus; non enim sunt animæ propter corpora, quin potius è converso, videlicet corpora propter illas. Communis etiam usus loquendi attestatur huic sermoni, quo dicitur danda esse instrumenta operariis, & aptanda artificiis, & operibus eorum; non autem è converso dictos homines operarios, dandos, & aptandos esse instrumentis.

Psal. 6.

Hinc cognosci diversitatem naturalem animarum, videlicet ex diversitate corporum quæ ipsarũ instrumẽta sunt.

Jam autem nosti quia corpora humana & omnium animalium & etiam plantarũ instrumenta sunt animarum: quapropter manifestum esse tibi potest ex iis inter animas per semetipsas naturalem esse diversitatem. Et hoc apparet in animabus animalium irrationabilium ex tam multiplici diversitate operationum ipsarum, artificiorum, & passionum In omnibus vero ex ipsa diversitate imo contrarietate tam multa tamque varia morum naturalium, hoc est virtutum, & vitiorum multiplex apparet visibiliter diversitas naturalis animarum: præsertim cum hujusmodi virtutes à parte corporum animabus esse non possint; ingeniositas enim, & mansuetudo naturalis, & cæteræ hujusmodi similiter benignitas, & pietas naturalis, manifestum est quoniam à parte corporis esse non possunt, licet dubium non sit eas à parte corporis posse impediri Quemadmodũ evidenter vides quoniã visus à parte animæ tantũ est, licet possit per occasioné oculi impediri, sicut per lęsioné oculi, aut maculã, aut aliquid hujusmodi, &c.

PARS TERTIA.

Quod anima non generatur ex temperantia elementorum & qualitatum suarum.

Exponit sententiam Alexandri & rationẽ ac fundamentum illius.

NEc prætereundus est hic error Alexandri quo insanissimè delıravit de natura, & origine animæ humanæ, dicens eam oriri & esse ex contemperantia elementorum, ac si diceret ex bonitate complexionis tanquam ex consonantissima conjunctione ipsorum: qui per illud dicitur esse inductus, quia videlicet dyscrasia, excessusque in uno, vel in pluribus elementis vitã distrahit in hominibus & in aliis animalibus; inde enim primũ proveniunt ægritudines, & læsiones vitæ, deinde mors in animalibus.

Cui & respondet.

Et ratiocinatio ista debilis est valde, nec levem habet admirationem quod tantæ eminentiæ, tamque claræ famæ philosophum à via veritatis & rectitudinis averterit; cum ignorare non posset, non esse conveniens, ut si alterum contrariorum vitam destruit, alterum præstet illam. Non enim propter hoc quod ignis destruit vitã in homine, vel in alio quocumque animalium, necesse est, ut aqua conferat illam, aut è converso: cum manifestum sit aquam & ignem vitam in hominibus & multis animalibus destruere. Verum si ad illud intendit, vel respexit quod temperantia in humoribus aut elementis vitã servare videtur in hominibus, & forsitan in multis animalibus, nec hoc debuit ipsum ad errorem istum inducere vel movere alimenta namque & vestiménta, armaturę etiam, & tectum vitam in hominibus & multis animalium conservant, quam tamen præstare non possunt.

Quis fuerit ille Alexander.

Quia igitur inter græcos philosophos, & apud Aristotelis expositores non mediocriter claruit iste Philosophus, eo studiosius & perscrutatius exterminanda est ejus sententia, errorque destruendus, quo validior est ad nocendum & subvertendum parum exercitatos, & ad modicum doctos ejus error: tum quia hujusmodi homines ad credendum magis faciles sint quam oporteat, tum quia ejus auctoritas & sapientia sententiã ejus credibiliorẽ efficiunt, & ut ita dicatur in perniciẽ audientiũ eamdem exacuũt.

Quod declinet in sententiam Philolai qui animã posuit esse harmoniã.

Dico igitur imprimis quod homo iste declinare videtur in sententiã Philolai qui sicut jam audivisti animã posuit harmoniã; cum harmonia in sonis nihil aliud sit quam contemperantia quædã ipsorum, contemperantia elementorũ harmonia quædã erit eorum Quare cu omnis operatio naturæ naturalis per similitudinem sit, non erit naturaliter ex harmonia, nisi harmonia: quapropter cum anima humana ex harmonia hujusmodi sit, videlicet elementorum, sit inquam naturaliter, necesse erit ipsam esse harmoniam. Sic igitur in esse debilissimo

simo

fimo videlicet in esse ad aliquid & extra genus substantiarum collocant animam humanam isti duo, & jam aliquid audivisti circa hanc disciplinam in præcedentibus.

Temperantiam illam non esse nisi accidens & ad aliquid quod vivere non possit, vel si substantia sit restare semper quærendũ vivens ne an inanimata sit, &c. ut supra.

Amplius temperantia ista aut est accidens, & ad aliquid sicut nomen ipsum sonat, aut est substantia? quod si est accidens, ex ipso igitur impossibile est naturaliter esse substantiam, aut igitur anima humana non est substantia, aut non est possibile illam esse ex hujusmodi contemperantia. Jam igitur declaratum est tibi per vias probationum multiplices ipsam esse substantiam; accidens enim vivere, intelligere, & cætera hujusmodi operari credo neminem adhuc dixisse. Si vero dixerit contemperantiam substantiam istam esse vel substantias, restabit adhuc inquirendum utrum substantia vivens, vel non vivens? Et si vivens cum non sit substantia separata, erit vel anima, vel animata. quare relinquitur dubitatio eadem, videlicet de natura & origine ipsius. Et in promptu sunt viæ per quas sequuntur ex hac positione impossibilia, & inconvenientia igne & gladio profliganda.

Enumerat quatuor inconvenientia quæ sequuntur ex opinione Alexandri 1. ex elemẽtis quæ inanimata sunt vitam constare.

Quorum primum illud est quoniam animam humanam præcedit alia anima ex qua est, videlicet contemperantia, de qua non minus videtur dicendum quod eam præcedat alia anima, & per hanc viam curret res in infinitum. Quod si eam non præcedat alia anima: erit igitur ex solis corporibus elementorum, de quibus manifestum est ipsa esse mortua, quod est dicere nihil prorsus vitæ habentia. Quare cum hujusmodi temperantia substantia vivens sit, seu viva ut pote anima, erit vita ex mortuis, & vitam præstabunt ipsa elementa prorsus vita carentiã.

2. Quod res ignobiliores vitæ nobilioris principium erunt.

Aliud vero inconveniens est quod res viliores erunt causa rerum nobiliorum incomparabiliter; elementa enim ut pote corpora mortua incomparabiliter ignobiliora sunt quam anima rationales vel alia quæcumque anima.

3. Quia sic corpus esset agens in seipsum per idem & secundum idem.

Tertium inconveniens est in hoc quia anima non erit in corpore, nec invenietur in quo sit; cum enim hujusmodi contemperantia elementorum in elementis sit, vel in ipso corpore ex sic contemperatis elementis composito: non erit anima in eodem; nulla enim virtus operans in quocumque subjecto reflectit operationem in ipsum sive seipsũ per albedinem, nec aliqua impressio fit in eodem per ipsam albedinem, alioquin idem esset agens & patiens simul in seipsum per idem & secundum idem, quod est dicere per albedinem & secundum illam. Sic dico quia si per hujusmodi contemperantiam esset corpus ex sic contemperatis elementis generans animam in seipso, esset agens in semetipsum actione quæ generaret animam in seipso, & propter hoc daret sibi ipsi animam naturaliter corpus hujusmodi.

Ex tertio absurdo deducit 4. & alia multa.

Ex quo sequitur aliud majus inconveniens, sive majora alia multa. Primum quia daret sibi majus quam ipsum sit, ac præstantius incomparabiliter; Nemo namque ignorat animam absque ulla comparatione nobiliorem ac præstantiorem esse corpore suo, & etiam omni alio corpore, præsertim animam rationalem. Deinde necesse esset ut daret eam per creationem, vel per generationem, vel per alterius modi effectionem: quia si per creationem, quis dubitat hoc esse super omne inconveniens, & ultra omne deliramentum insaniæ creationem attribuere corpori, & maximè creationem tam præclaræ, tamque nobilis substantiæ, ut est anima rationalis? Si vero est per generationem necesse est ut per corruptionem alterius quod corrumpitur in ipsum genitum. Hic autem non est somniare aliquid quod in animam corrumpatur; neque enim ipsum corpus per eam corrumpitur, cum generatione ipsius perficiatur, conservetur, & ejus esse per eam potius salvetur. Ipsa quoque contemperantia ex qua dicunt animam esse nullo modorum corrumpitur ut anima generatur, alioquin ipsa anima destrueretur, cum ipsa sit per modum effectionis ex contemperantia hujusmodi, cum destructa causa ipsius esse in unoquoque necesse sit destrui illud esse, & ipsum ens cujus est illud esse. Amplius illa contemperantia naturaliter tenderet in destructionem suam; cum naturaliter ad hoc agat ut anima generetur si generatione animæ ipsius destrueretur contemperantia illa.

Posito quod contemperantia non sit anima ipsa ostendit ex illa animam esse non posse neque per generationem neque per alterius modi effectionẽ.

Amplius si contemperantia hujusmodi anima non est nec esse potest, sed sit res non solum alterius speciei quam anima ipsa, sed etiam alterius generis, & quod majus est alterius prædicamenti. qualiter per generationem ex illa possibile erit esse hominem, maximè per modum effectionem? cum omnis generatio naturalis per similitudinem fit; generanique & generatum ejusdem speciei de necessitate semper oporteat esse. Si vero per alterius modi effectionem quam per generationem animam ex contemperantia elementorum esse dixerit & quemadmodum lucem à luce, vel calorem à calore: tunc necesse erit animam ipsam contemperantiam aliam esse quemadmodum calor à calore alio effectus est alius calor. Et hoc iterum est deliramentum quod intellectus non recipit, neque capit; non enim est possibile somniare quarum rerum contemperantia anima sit; non enim esset contemperantia elementorum, sed magis ex illa. Præterea contemperantia elementorum una est, non plures; alioquin duæ formæ ejusdem speciei essent in eisdem elementis, videlicet illæ duæ contemperantiæ, quarum alteram dicit esse animã, alterã vero causam effectivã ipsius.

Contemperantiam nõ posse in elementis contemperatis quia corrupta sunt, & defierunt: nec in corpore ipso, quia cum unaquæque pars corporis habeat contemperantiam illã haberet æqualiter animam rationalem.

Amplius cum elementa illa corrupta sint per commixtionem in compositione corporis, manifestum est illa eam non esse, igitur nec aliquid esse in illis. Quare contemperantia illorum jam nihil est in illis; & si quid fuit, cum illis jam desiit esse cum illis: quapropter neque animam, neque aliud efficere potest, neque potuit postquam esse desiit. Manifestum igitur est ex iis quod si contemperantia illa aliquid est, non est nisi in ipso corpore quod ex elementis sic contemperatis generatum est. Cum autem totum corpus, ut ita dicatur, contemperatum sit, erit contemperantia hæc in corpore toto, ita quod unaquæque pars ipsius sic erit in aliqua parte corporis: quapropter non erit dignior aliqua pars ejus ut habeat animam, vel generet ipsam in seipsa quam aliqua alia, quælibet igitur pars ipsius erit animata, & hoc anima rationali, & æqualiter, cum æqualiter sint contemperatæ ex elementis hujusmodi. Quapropter non erit potius animal, vel homo totũ, quam quæcumque ejus pars. Erit igitur quælibet pars illius corporis homo, sive animal rationale æqualiter ut totũ, cum æqualiter habeat in se causam habẽdi animã & propter hoc ipsã animã rationalẽ.

Contemperantiam humorũ animam non esse, quia humores non vivunt. Nec contemperantiam membrorum, nervorum, & musculorum: quia in singulis partibus illis esset anima rationalis.

Quod si dixerit quia elementa hic non illa prima videlicet ignem, aëra, aquam, terram intelligit, sed quatuor humores qui notissimi sunt in corpore humano, est error notissimus apertior atque evidẽtior priore. Et primum quidem quoniam manifestum est humores illos mortuos esse, & nihil ex eis vivere. Quia igitur ubi causa, ibi & effectus si contemperantia humorum causa esset animæ, humores ipsi maximè animati sunt, & ideo maximè viventes, & maximè animalia, & maximè homines. Hanc autem impossibilitatem non est necesse destrui, vel etiam patefieri, cum neminem latere possit.

Si vero dixerit elementa intelligi in sermone isto partes corporis humani videlicet membra, nervos, musculos, & alia hujusmodi quæ in corpore vivente sunt, redibit sermo in ipsũ, cum hæc omnia tẽperata

sint, & ad invicem contemperata, & propter hoc contemperantia quam animæ humanæ causam dicit esse in omnibus & singulis ipsorum necesse erit: quapropter & animam rationalem.

2. Quia sic anima cōposita esset.

Amplius secundum hoc sicut composita est temperantia seu contemperantia: scilicet totius corporis, ex temperantiis, seu contemperantiis prænominatarum partium: sic necesse erit & effectum ipsius qui est anima ista secundum errorem istum compositum esse, quod est dicere animam ipsam esse compositam ex animabus partium. Jam autem feci te scire animam humanam incompositam & impartibilem esse.

3. Quia cum accidens non vivat, & nec ipsa anima viveret.

Amplius secundum istum anima humana aut est vivens, & intelligens, aut non: quod si est vivens & intelligens, est igitur substantia secundum ipsum. Accidens enim vivere vel intelligere necdum auditum est aliquem delirasse. quod si nec vivens, nec intelligens est. Jam feci te scire in præcedentibus quia nec hominem in ipsa possibile viventem aut intelligentem esse. Causa autem in hoc est, quia omne quod inest secundum quid, aut secundum partem necesse est inesse simpliciter secundum quod inest vel parti secundum quam inest.

An intelligi possit animam non vivere sed hominem, sicut & albedinem albam non esse sed hominem.

Quod si dixerit fortè ipsam nec viventem nec intelligentem esse, licet secundum ipsam, & per ipsam vita & intelligentia qua homo vivens & intelligens est. Quemadmodum albedinem neque albam, neque coloratam esse, quoniam homo albus & coloratus est. Dico in hoc quod sermo iste licet secundum duas intentiones intelligi possit reprehendendus non est, sed per distinctionem elucidandus; colorem enim unum & eumdem & album esse & albedinem simul manifestum est; color namque albus dicitur, & homo, sed non similiter; color enim dicitur essentialiter, hoc est in essendo ipsa albedo, non in participando ipsam, sive habendo eam in se: homo vero è contrario, videlicet in habendo eam in se, sive participando, & non in essendo ipsa albedo. Sic utrumque verissimè dici potest de anima humana, quia est vita & intelligentia quæ hominem illum viventem & intelligentem efficit: ipsa vero vivens & intelligens per semetipsam, quemadmodum color & est & dicitur albus.

Animam non posse esse accidens colligit & probat etiam ex eo quod contrariorū gaudii scilicet & doloris susceptiva est.

Quapropter manifestum est sermonem eorum impossibilem esse quo negant ipsam esse substantiam; cum nulli intelligenti dubium fuerit accidens nec intelligere, nec vivere posse ullo modorum. Amplius quis ignorat animam humanam susceptibilem esse contrariorum, qualia sunt amor & odium, dolor & gaudium, timor & spes, ira & pax, & cæteræ hujusmodi passiones. Cum igitur manifestum sit proprium esse substantiæ esse susceptibilem contrariorum, negari nullo modorum potest animam humanam esse substantiam.

1. Quia cū longissimè à vita distent ipsa elementa quæ substantię sunt longius à vita distat contemperantia eorū quæ est accidens.

Amplius unde vita hæc aut intelligentia animæ humanæ; cum causa quam exponit tam longè sit ab utroque istorum; elementa enim longissimè sunt à vita, & intelligentia; contemperantia vero eorum multo longius; cum illa substantiæ sint, ista vero accidens.

3. Quia cum sit in genere relativo contemperantia illa elementorum, necesse esset ibi intervenire sex relationes.

Amplius cum ista contemperantia in genere relativo sit sive ad aliud: relatio vero nec sola, nec unica esse possit; non enim est sine correlatione: Quapropter necesse est ibi esse multas correlationes. Unius enim quatuor elementorum ad tria reliqua necesse est tres esse relationes: similiter & triū illorum ad illud oportet esse tres correlationes. Erunt igitur ibi sex relationes ex quibus non est possibile unam, vel unum aliquid constitutum esse, sive compositum, nisi quemadmodum aggregatum ex multitudine unum dicitur. Per hunc autem modum non dicit animam esse ex hujusmodi aggregata contemperantia, videlicet ut intendat aggregationem hujusmodi contemperantiarū animam ipsam esse Non enim credibile est ullo modorum ipsum sensisse aggregationem hujusmodi viventem, vel intelligentem esse, aut aliquam vel aliquas partes aggregationis ipsius.

Neque vero animam esse posse per modum effectionis ex aggregatione illarum relationum multis argumentis demōstrat.

Intellexit igitur per modum effectionis animam humanam esse ex aggregatione hujusmodi. Jam autem audivisti multas vias, quibus sermo iste destruitur: & quoniam contra naturam est primum quod accidentia sive aggregata, sive alio quolibet modo intellecta possint in substantiam, & hoc per modum effectionis deliramentū est insaniæ, possunt inquā naturaliter; cum operatio naturę per se secundum similitudinē universaliter fit. Deinde quod aliquid possit naturaliter in majus vel melius, sive nobilius aut præstantius non minor desipiētia dici potest: hoc enim est dicere aliquid plus dare, quam habeat, & plus posse extrahi de vase aliquo naturaliter, quam vas illud continet. Ex quibus sequitur evidenter longè major absurditas. Si enim A, causa potest in B, majus ac præstantius ipso A, & per eamdem viam B, in C, majus ac præstantius ipso B, pervenitur tandem per ordinem istum, atque viam ad effectum ultimum atque præstantissimum & nobilissimum. Et erit hoc quemadmodum si quis dixerit ex creatura posse esse per modum effectionis cælum, aut ex lapide modico atque vilissimo esse lunam vel solem. Manifestum autem est omnibus qui in rebus naturalibus, vel ad modicum exercitati sunt causas naturales è contrario modo se habere: & intendo effectus per elongationes hujusmodi minori semper esse virtute atque nobilitate.

Quod media non sunt propriè causa efficiens finis.

Quod si quis objiciat quia finis & perfectio finis nobiliores sunt atque præstantiores causis antecedentibus; cum illæ propter istas sint, hoc est propter finem atque perfectionem sint, inquantum non solum operantes in effectum, sed etiam inquantum sunt essentialiter, quemadmodum cogitationes, meditationes, disputationes, & studia, librorum quoque acquisitiones, & inspectiones propter scientiam, de qua manifestum est quod ipsa est nobilior atque præstantior omnibus prænominatis antecedentibus ad ipsam: manifestum est etiam quod ipsa non sunt nisi propter illam. Respondeo in hoc quia quemadmodum dixi media hujusmodi viæ tantum sunt, & præparationes ad finem principaliter intentum, & propter quem alia omnia hoc est media finaliter intenduntur, non autem veræ ac propriæ sunt causæ efficientes ipsius finis, qui principaliter intenditur: sicut vides in proposito exemplo de scientia, quia prima præparatoria non illam efficiunt, licet adjuvent ad hoc vel quod illa sit, vel quod efficiatur. Quæ autem causa sit scientiæ, & qualiter scientiæ veniunt in animas nostras, vel acquirantur ab eis, faciam te scire in sequentibus, si Deus voluerit.

Auctoritati cujuscumq; Philosophi quamtumvis celeberrimi contra Prophetarumeloquia credendum non est.

Interim autem prosequar destructionem erroris istius hominis, qui error parum curandus esset nisi tantum fuisset nomen ejus, & authoritas in philosophia. Jam enim dixi tibi quod homines imbecillis intellectus quasi mole magnitudinis authoritatis dejiciuntur in errores, & permittitur ne resurgant ab eis tanquam si nomen & auctoritas non solum verificaret, sed etiam quasi deificaret homines hujusmodi, atque infallibiles efficeret; quod etsi in rebus disciplinalibus sæpè & multum fiat, in rebus tamen divinalibus non fit In illis enim contra creatoris oracula quæ proculdubio sunt Prophetarum eloquia nulli homini credendum est.

PARS QUARTA.

Pergit reprobare opinionem Alexandri de generatione animæ.

Quod elementa antequam misceantur vitam & intelligentiā præstare non possint, multo minus postquā corrupta sūt in mixto.

REvertar igitur & dicam quod homo iste aut intellexit animam maximè humanam esse substantiam, & intendo de anima humana: intellexit igitur eam esse substantiam intelligentem, quod est dicere cui esset virtus intellectiva, & etiam virtus imperativa nobilis, de quibus jam feci te scire quia essentialia sunt animæ humanæ. Quapropter necesse habet concedere absque ullo subterfugio istā esse animæ humanæ ex elementis, vel contemperantia eorum, quæ utique ut prædixi corpora mortua sunt, & ipsum corpus quod ex eis genitum est, & corrupta sunt; minus autem evidenter possunt corrupta, quam in actu existentia. Quare cum manifestum sit ea cum in actu essent, ante corruptionem istam videlicet, non potuisse vel vitam, vel intellectum, vel etiam sensum præstare, multò minus hoc possunt post corruptionem cum jam esse desierunt.

Quod accidens dare non possit esse substantiale cuicumque corpori nedum contēperantia primarum qualitatum animæ humanæ.

Quod si dixerit quia hoc non istā præstant, sed contemperantia quam non potest ponere nisi accidens vel accidentia sicut prædixi, longè manifestius est ipsam non esse in tam nobiles tamque sublimes effectus. Majus enim incomparabiliter est dare intellectum sive virtutem intellectivam quam dare quodcumque esse corporeum sive corporale, & dare esse tam excellenti substantiæ tamque nobili, ut est anima humana majus est quam dare esse corpori cuicumque. Quapropter majus est hoc quam dare esse aut corpori solis aut corpori lunæ; hoc autem adhuc nemo usque ad illam deliravit insaniam, ut tantā ac talia attribueret alicui ex accidentibus.

Si vero animam humanam nō putaverit esse substātiam nec esse viventem nec intelligentem fateri necesse fuerit. Item quia si accidens sit, attribuetur corpori, & erit dispositio; corporis, adeoque corpori cuicunque mero & puro competit vivere intelligere, &c.

Si vero intellexerit erroneus iste animam humanam non esse substantiam, sed collocaverit eam in genere accidentium: tunc necesse habet eam ponere nec viventem, nec scientem, nec intelligentem, nec volentem, sive imperantem, quæ nullā insania capitis adhuc attribuit alicui accidentium.

Amplius quærendum est ab homine hujusmodi in quo subjecto ponat hujusmodi accidens, omne vero accidens in subjecto esse necesse est. Cum igitur ibi nullum sit subjectum, nisi ipsum corpus: ponit igitur animam accidere corpori humano, & propter hoc & accidere vitam & intelligentiam & voluntatem: erunt igitur istæ dispositiones accidentia corporis & non solum corporis cujuscumque, sed etiam meri & puri, videlicet quod non habet animam humanam partem sui. Accidet igitur ex hoc quod philosophare, disputare, & alia hujusmodi erunt dispositiones meri corporis, quales sunt judicare, justitias facere, regnare, & imperare, & regere civitates & regna, quæ neque unquam corporibus meris neque accidentibus ausus est aliquis quantumcunque delirus adhuc attribuere. Quapropter necesse est omnes dispositiones hujusmodi non esse nisi substantiæ intelligentis per se & propriè, & intendo sine tropo vel figura synecdoches per quam quod est partis solummodò verè ac propriè interdum attribuitur toti. Sicut audivisti in exemplo sermonis quo homo dicitur corpus, juxta quem modum homo dicitur intelligens, non nisi secundum partem, & propter eam, & hæc pars usu certissimo anima humana nominatur.

Ostendit deinde; quod si anima fuerit

Amplius aut intelligit homo iste juxta Aristotelem, cujus libros exposuisse dicitur animam humanam perfectionem hominis esse aut non. Quod si intellexerit eam esse perfectionem hominis, aut intelligit hujusmodi perfectionem, perfectionem esse essentialem, quæ indubitanter præcipua pars scilicet est ipsius esse cujus perfectio est; aut intelligit eam esse perfectionem accidentalem, quemadmodum perfectio in hominibus vocatur sapientia & rationabilitas. Quod si dixerit se intendere perfectionem hujusmodi essentialem, cum perfectio substantiæ, perfectio inquam hujusmodi non possit esse nisi substantia; pars enim substantiæ non est possibile ut sit nisi substantia, cum & impossibile sit & ex substantia & accidente vel accidentibus aliquid unum constitui vel componi. Illud enim nec substantia esset verè, neque accidens, aut accidentia, sed compositum ex illis: quapropter non esset substantia, & propter hoc perfectio ipsius non est perfectio substantiæ. Jam igitur declaratum est tibi per hoc, quod si hujusmodi homo intelligit animam humanam esse perfectionem essentialem hominis, necesse habeat consequenter intelligere eam esse substantiam; cum hujusmodi pars sit perfectio ejus, cujus ipsa est perfectio: partem autem esse substantiæ nisi substantiam non est possibile.

Pars hominis debeat esse quid substantiale.

Quod si intellexerit animam humanam perfectionem accidentalem hominis, manifesta duo impossibilia sequuntur. Primum quia homo secundum quod homo non erit quid, neque esse in homine erit esse quid, sed esse alicujus modi sicut esse grammaticum aut sapientem. Et non generabitur homo verè ac propriè, cum advenit ei anima, nec efficietur aliquid homo, cum fiet homo, sed alicujus modi. Generatio enim omnis ingressus est in substantiam, ut dicit Aristoteles. Et propter hoc non est ingressus in accidens, sed in ipsum esse substantiale. Accidentales namque differentiæ sicut non faciunt aliud, sed alteratum solum, sic non faciunt aliquid, neque quid, sed alicujus modi, ut prædixi. Secundum inconveniens est quia non morietur homo, neque corrumpetur, aut destruetur per recessum animæ ipsius; accidens enim est quod adest præter subjecti generationem, & abest præter subjecti corruptionem; & hoc est dicere quod accidens est cujus adventu non perficitur subjectum, & cujus recessu non destruitur. Destruitur autem proculdubio atque corrumpitur omne quod moritur: verum omne quod moritur non moritur nisi recessu & absentatione animæ suæ. Quapropter substantia est anima humana, & omnis alia perfectio cujus adventu perficitur & generatur animatum, & de cujus abscessu sive recessu corrumpitur & moritur. Manifestum igitur est ex iis nullam animam, vel accidens esse, vel accidentalem perfectionem.

Si anima sit perfectio solummodo accidentalis, non vere generabitur homo: nec vere morietur.

Amplius si accidentalis perfectio est anima humana, non est perfectio nisi corporis humani: quapropter omnia illa quæ animæ ipsius sunt vel animam ipsam sequuntur, de corpore ipso humano verè ac propriè dicentur. Quemadmodum enim anima humana subjectum in quo est & animatum, & vivens, & sentiens efficit, sic ipsum & intelligens, & sciens, atque disputans, & philosophans, & sapiens, & justum ipsum efficere necesse est quapropter corpus humanum subjectum erit hujusmodi dispositionum intelligere & scire: erunt igitur dispositiones spirituales corporis, corporis inquam meri, quod est dictum non habentis animam partem sui. Quod autem erroneus sit iste homo inde videre potes evidenter, quoniam sicut dispositiones corporales appropriatæ sunt substantiis corporalibus, & nullo modo participabiles à substantiis spiritualibus, ita dispositiones spirituales appropriatas esse substantiis spiritualibus necesse est. Nullo igitur modorum erunt participabiles à substantiis corporalibus alioquin dispositiones corporales participabiles essent à substantiis spiritualibus: quales sunt magnitudines, dimensiones, motus loca-

Corpus nō potest participare dispositiones spirituales sicut nec spiritus corporales.

les, colores & aliæ sensibiles qualitates, ut caliditas & frigiditas, mollities & duritíes, asperitas & lenitas.

Concludit animam esse substantiam & partem præcipuam hominis & quidem actum corporis & in corpore, ubi explicat definitionem animæ ab Aristotele traditam.

Jam igitur feci te scire per hæc omnia animam humanam esse substantiam, & partem præcipuam hominis juxta modum qui jam est tibi in eis quæ præcesserunt. Addam autem istis omnibus quæstionem unam super intentione istius hominis. Cum enim dicat juxta sermonem Aristotelis animam actum esse ejus potentiæ, qua corpus dicitur potentia vitam habens in ratione seu definitione animæ, quam Aristoteles posuit, cum ejusdem potentiam & actum esse necesse sit. Quare cum potentia hujusmodi corporis physici organici evidenter sit, sicut expresse dicitur in sermone definitionis illius, necesse erit animam hujus corporis actum esse: actus autem ibi non intelligitur nisi perfectio. Quemadmodum autem audivisti in præcedentibus potentia vitam habens nec homo, nec animal, nec planta intelligi potest: sicut album non potest intelligi potentia habens albedinem; album enim in effectu jam est, & in perfectione, atque fine, & non in via ad illam. Quapropter non est possibile ut moveatur ad albedinem, vel transmutetur in album, nisi prius moveatur ab ea. Tu quoque jam alibi didicisti quoniam motus omnis vel è contrario est ad alterum contrarium vel ex privatione vel carentia. Manifestum igitur est tibi per hoc quod potentia vitam habens non intelligitur, vel homo, vel animal, vel planta, quoniam unumquodque illorum in fine est suæ perfectionis & vitæ, & non in via. Nec possibile est ullo modorum ut aliquod eorum vitam acquirat, inquantum hujusmodi est, & intendo inquantum homo vel animal, vel planta, inquantum enim hujusmodi unumquodque illorum vivens est, & vitam habens in effectu, non in potentia, neque carentia: quod necesse esset si in potentia vitam habens esset quodcumque illorum. Jam enim didicisti quod carentia comes inseparabilis est, vel sequela hujusmodi potentiæ.

Quod anima non sit actus nisi corporis quod in via est perfectionis vel natum est eam recipere.

Patefactum igitur est tibi per hoc quod anima non est actus nisi corporis quod in via est, & in propinquitate perfectionis, vel natum est recipere eam & habere. Et alterum horum dico propter embrionem qui revera in motu est, & in via per quam acquiratur hujusmodi perfectio, non quidem sibi, sed corpori quod ex eo formandum est, & debita figuratione complendum. Alterum vero dixi propter corpus totalitate & complexione & figuratione membrorum ad operationes animæ congruenter aptatum. Illud enim verissimè ac propriè natum est recipere & habere animam juxta comparationes, quas videlicet audivisti, ut domum patris familias & alias hujusmodi, corpus autem embrionis non permanet ad hujusmodi complementum figurationis & aptationis.

PARS QUINTA.

Quod anima non sit, nec generatur, nec exhibetur de potentia vel potentialitate corporis.

Quod anima non possit esse ex potentia corporis quia via est ad esse, quæ proinde causa esse non possit nec finis.

QUIA igitur visum est nonnullis hominem istum sensisse animam humanam extrahi, vel exire, seu resultare ex potentia hujusmodi: non immerito quærendum est ab ipso utrum per modum effectionis dicat animam humanam ex potentia hujusmodi vel extrahi, vel resultare, an ponat & aliam causam effectricem seu effectivam. Quod si per modum effectionis, sequuntur ipsum multa incompossibilia, primum quod potentia per modum quo est potentia via est atque propinquitas ad perfectionem; res enim ut ait Avicenna potentia esse dicimus, quarum esse non est longè ut sit, vel fiat: via autem per hoc quod sit via non est possibile ut sit causa, finis præsertim; cum desinat esse quamcito perfectio est sive finis.

2. Quia repugnat via ad perfectionem & ipsa perfectio.

Amplius repugnat & adeo contraria est perfectioni sive fini ut nunquam possibile sit ea simul esse, quapropter non est possibile ut altera sit causa alterius.

3. Quia perfectio & finis nobilior est potentialitate.

Amplius cum perfectio & finis longè nobilior sit atque præstantior quam potentia seu potentialitas, non est possibile ut sit ex illa per modum effectionis naturaliter; nihil enim potest secundum modum istum in majus vel melius se ipso.

4. Quia potentialitas vel malum est, vel malo conjuncta, perfectio autem bonum est omnis creaturæ.

Amplius potentia vel potentialitas, vel malum est vel malum conjunctum sibi habet, quod unaquæque rerum naturaliter fugit, & ab eo exire pro viribus contendit. Et videtur hoc evidentissimè insinuasse eminentissimus ille doctor gentis Christianorum & fidei in sermone quo dicit, *quod omnis creatura ingemiscit & parturit usque adhuc*, tanquam intelligeret quod sub malo potentialitatis ingemiscens omnis creatura in statu suæ perfectionis desiderio naturali quasi parturit perfectionem suam, videlicet ad quam nata est. Quia igitur potentia sive potentialitas malum est ut dixi quod totis viribus effugere contendit omnis res naturalis, quamdiu est in statu perfectionis suæ. Perfectio autem è contrario bonum est quod omnis res naturæ conatu suo naturali acquirere contendit, manifestum est contraria esse atque valde diversa malum hoc & bonum illud. Motus enim à quo & motus ad quem sicut diversi sunt, sic & termini eorum diversi & contrarij, quemadmodum & motus ipsi. Quapropter manifestum est non esse alterum ex alteros cum alterum alterum fugiat, & exterminet à subjecto cui advenit, & alterum alterum destruat. Amplius quis ignoret potentiam sive potentialitatem per se quod est dicere per modum quo est potentia vel potentialitas impossibile esse perfectivam perfectionis; quoniam necesse est exire ab ea, omninoque recedere id quod acquirit perfectionem illam. Et ut ad unum dicam sermo hominis istius simillimus est sermoni quo dicitur albedo est causa effectiva nigredinis. Qualiter autem duorum alterum sit causa alterius, quorum alterum destructivum est alterius & è converso, & nullo modorum simul esse possunt quis deliret nisi insanissimè desipiat. Per hæc igitur omnia patefactum est tibi non esse possibile animam humanam exire de potentia seu de potentialitate hujusmodi per modum effectionis.

Rom. 8.

Quod si intelligatur anima esse ex potentia corporis per modum receptionis attingitur solum ipsa corporis aptitudo ad recipiendã animam non esse ipsum animæ.

Quod si dixerit hoc esse per modum receptionis quod quidam ejus intentioni videtur congruentius, atque vicinius, & approbabilitate ratiocinij longè minus: hoc enim videtur esse quemadmodum si quis diceret ex temperantia partium oculi visum esse oculo per modum receptionis, ex hoc enim aptus est visum recipere ut eis videtur, quoniam si ex aliis partibus, vel ex eisdem etiam alio modo compositis sive dispositis constitutus esset, nullo modorum esset aptus, vel idoneus ad visum. Hoc igitur videtur esse intentio Alexandri in errore isto, præsertim cum visus videatur esse perfectio oculi, & tanquam anima ipsius, & quemadmodum ipsa anima totaliter hoc est in totalitate sua, & intendo cum universitate virium & officiorum ad totum corpus quod anima vivificat, movet, & regit, sic visus ad oculum. Verum secundum intentionem istam de essentia, seu de esse ipsius animæ nihil attingitur. Non enim dicitur in sermone isto quidquam de illo vel de esse ipsius, sed de dispositione sola corporis qua aptum est vel idoneum recipere ipsam. Ex quo manifestum est secundum sermonem hujusmodi aliud esse prorsus quam animam hujusmodi receptibilitatem, vel idoneitatem, aliud enim

necesse

necesse recipiens generaliter, & aliud receptum, aliud etiam ipsam receptibilitatem, sive aptitudinem qua aptum est recipere dispositionem receptam: quapropter nondum, ut prædixi, attingitur per hoc essentia, sive substantia ejus.

Explicat in quo consistat error ille.

Quærendum igitur est ab hujusmodi erroneo, utrum intelligere, vel scire, cum indubitanter operationes sint, sive actiones, sive passiones cujus sint operationes, & in quo sunt tanquam in subjecto: si in homine secundum ipsum, nullam est reperire substantiam præter ipsum corpus humanum, de quo nullo modo verisimile est ipsum fuisse ausum sentire, vel dicere quod ejus sint per modum effectionis; hoc enim esset dicere corpus non solum intelligere, seu intelligens esse, sed etiam efficere hoc in se, & præstare sibi. Quod autem corpus intelligentiam seu intellectum efficere, vel præstare possit vel sibi, vel alii nullus hactenus somniavit nisi qui nobilitatem & virtutem intellectus, aut prorsus ignoravit, aut intellectum pene nullum habuit. Porro quantum apparere potest ex sermone hujusmodi intellectus quem ponunt in homine erronei isti non videtur esse nisi aptitudo recipiendi formas intelligibiles: & hanc vocant intelligentiam materialem propter causas quas audies in sequentibus. Quemadmodum igitur est in oculo idoneitas fieri aptitudo recipiendi formas sensibiles, sic in corpore humano ex contemperantia sæpe nominata in præcedentibus, est idoneitas recipiendi formas intelligibiles; existimo quoniam idoneitas ista non potest dici in toto corpore esse, sive sparsa per totum illud, quemadmodum ponunt in media cellula capitis, in qua opinantur hujusmodi idoneitatem esse, quoniam & Medici ipsi communiter cellulam illam nominant cellulam rationis, quemadmodũ & posteriorem partem capitis cellulam memorativã, & anteriorem, & imaginativam usualiter vocant. Quare si ita est, manifestum est virtutem intellectivam dispositionem esse corporis, & propter hoc non esse separabilem à corpore, quapropter mortalem esse ipsam, & cum corpore in quo est eam mori.

Quem refellit quasi qui mortalitatem animæ asserat, & legibus omnibus adversetur, & intelligere ipsum corpori tribuat.

Pereat autem opinio ista cum sectantibus illam, qui non solum auferunt animabus suis præsentem vitam per mortem corporum; sed etiam futuram. Et hic est error quem lex omnis & igne & gladio exterminat tanquam pestem radicalem ac pestilentissimam, quæ spem fœlicitatis futuræ omnino præcidit, & evacuat; & propter hoc virtutum studia, morum compositiones, & vitæ præsentis ordinationem inutilem; & affectu suo præcipuo qui est venturæ vitæ beatitudo vacuam esse delirant penitus. His igitur imprimis accidit virtutem intellectivam esse in corpore, & propter hoc omnes actus & operationes illius; quoniam in quo est potentia, sive virtus, illius esse actus necesse est. Quare quemadmodum in eis quæ præcesserunt prædixi corporis humani erunt scire, & intelligere, cogitare, disputare, investigare, & per omnem modum philosophari. Jam autem feci te scire in præcedentibus quoniam intelligere non est dispositio quæ possit esse in corpore; cum intelligere impartibile sit, corpus autem partibile etiam in infinitum, sicut jam declaravit Aristoteles in auditu suo, & multi alii.

Intelligere non potest esse in corpore humano secundũ aliquam illius partem quia pars illa esset homo & animal.

Amplius cum intelligere secundum hoc non sit in corpore humano, vel esse possit totaliter; hoc est secundum quamlibet partem ipsius, erit in eo secundum quid, & secundum aliquam partem ipsius, quia in illa erit vere ac proprie & per se; quapropter ipsa erit vere ac proprie intelligens, eodem modo illa erit vere ac proprie animal; cum in eã sit vere ac proprie anima, similiter ratio & intellectus: cum illa vere ac proprie sint in ea, erit ex necessitate animal rationale; & propter hoc homo; & in alia specie collocari posse nulli hominum videri potest. Quapropter quædam pars hominis erit homo, & homo erit habens hominem quemdam inclusum in media cellula capitis sui, partem videlicet illam in qua ponit esse ipsum intelligere & alias dispositiones.

Intelligere non potest imprimi humano corpori, nec à se ipso, nec ab aliis corporibus, nec à substãtiis intelligibilibus.

Amplius. Dispositiones hujusmodi quæ sunt intelligere, & scire, & cætera similia non imprimuntur illi parti à seipsa; quoniam tunc idem esset agens & patiens à seipso in seipsũ, dansque & recipiens sibi ipsi & à seipso, & hoc secundum idem, quoniam non esset secundum partem sui corporis recipiens dispositionem quæ est intelligere, & secundum alteram dans, & hoc est quoniam non est invenire, vel etiam fingere in ea partem aliam quæ dignior sit dare hujusmodi dispositionem quam pars alia. A foris igitur & de aliunde imprimuntur dispositiones hujusmodi. Et propter hoc à substantia spirituali, vel à substantiis sensibilibus, cum illæ non agant nisi per formas sensibiles, nec imprimant impressiones quæ veniant usque ad animas nostras, nec agant sic nisi in corpus, cum nihil possibile, vel receptibile ab hujusmodi formis sit in nobis nisi corpus; corpus enim agens in corpus per formas sensibiles, tunc non imprimet ei nisi formam sensibilem. Impressio autem formæ sensibilis nec intellectus est, nec intellectio, nec intelligere, sed sensus, vel sentire. Quare consequens esset hominem non intelligere, sed nec etiam intelligere posse. Manifestum igitur est impressiones, seu passiones quæ sunt intelligere & scire, & aliæ hujusmodi, non posse esse impressiones à formis sensibilibus, sive substantiis. Necesse igitur est eas fieri à substantia intelligibili, vel una, vel pluribus: quia vero substantia intelligibilis agens in corpus non est possibile ut imprimat nisi dispositiones, quarum receptibile est corpus, corpus autem receptibile non est nisi corporalium dispositionum, non imprimet igitur in corpus humanum nisi corporales dispositiones substantia hujusmodi. Quare non imprimet dispositiones quæ sunt intelligere, & scire, aut aliquæ aliarum hujusmodi. Postquam nec à substantiis intelligibilibus imprimi possibile est hujusmodi passiones seu dispositiones; sed neque ab ipso corpore humano, vel quacunque parte hujusmodi possibile est eis imprimi: necesse autem est ab aliquo vel aliquibus eas imprimi. Manifestum est consequenter eas non imprimi, nec advenire homini. Impossibile igitur est hominem intelligere, vel scire, & ad hunc modum de aliis dispositionibus hujusmodi, quoniam impossibile non sequitur nisi ex impossibili.

Exemplum speculi proponit quo suam sententiam cõfirmare nitebatur Alexander.

Manifestum est impossibile esse id ex cujus positione sequitur impossibile. Sequitur autem ex hoc quod ponitur anima humana non esse substantia spiritualis, in qua fiant impressiones, seu dispositiones hujusmodi: imo ponitur contemperantia elementorum, seu partium corporis humani, per quam aptum & dispositum est recipere dispositiones hujusmodi: quemadmodum claritas & tersio in speculo mulierum dispositio est per quam natum est aptum, ut in eo fiant apparitiones & resultationes formarum visibilium. Sic enim videntur ponere intellectum materialem atque possibilem in homine, quomodo se habet planities & politio in gemmis & lapidibus pretiosis atque metallis. Quapropter secundum eos homo non est intelligens per intellectum intelligibilem hujusmodi, nisi quemadmodum per speculum intelligibile, ac spirituale, & propter hoc per modum receptionis à foris advenientis. Quia vero intellectum materialem posuerunt dispositionem corporis, & corpori ad-

hærentem, posuerunt eum à corpore inseparabilem, & ideo cum corpore mortalem ac destructibilem.

Ex quo multa deducit incõvenientia. 1. de inanimatis dictum.

Hanc autem positionem sequuntur inconvenientia alia multa & impossibilia: quorum unum est elementa ipsa vivere & intelligere; cum enim in eis fit contemperantia, vel harmonia, quæ vel anima est secundum errorem istum, vel anima est ex illa, necesse est ipsa esse animata anima humana; & propter hoc viventia intelligentia, & cæteras dispositiones participantia quæ per animam humanam esse habent in subjecto, cujus ipsa perfectio est. Anima enim humana non præstat dispositiones alii quam proprio subjecto, neque efficit eas vel operatur nisi in illo, nec habent esse nisi aut in illa aut in ipso. Invenitur etiam contemperantia hæc in aliis substantiis quam in corporibus humanis, aurum enim metallorum temperatissimum dicunt esse Alchymiæ Magistri, nec tamen ponunt animam illi, nec aliquis adhuc dixit esse animatum. Eodem modo sanguinem dicunt Medici omnem temperatissimum, nec tamen ponunt illum esse animatum.

2. De vivacioribus quibusdam & sagacioribus animalibus quales sunt cornices & corvi, & canes.

Quod si consideraveris in complexione animalium in quibus sunt tam variæ, tamque multiplices compositiones & commixtiones elementorum, majorem vitam, & si fas est dicere, animam majorem invenies. In cornicibus enim & corvis id manifestum est, perfectiones autem animæ brutalis nobiliores cæteris animalibus sunt in eis; multam enim appropinquant animæ earum animabus rationalibus, quod ostendit loquela humana quam acquirunt ex diuturna conversatione inter homines, astutiaque mutuandi, & fœnerandi, & quædam aliæ quas hîc tibi non nomino. Manifestum autem est eas esse melancholicæ complexionis, & excidere à contemperantia elementorum in terrestrem compositionem. Ad hunc modum se habet & de canibus in quibus tam modica est contemperantia elementorum, & tamen adeò valent amore benefactorum, adulatione, & applausu quibus adulantur benefactoribus suis. Manifestum igitur est non ex contemperantia elementorum animam esse humanam, nec etiam brutalem: alioquin ubi major esset contemperantia, ibi necesse esset animam nobiliorem, atque perfectiorem esse. Contrarium autem invenies evidenter, si juxta vias istas in complexionibus animalium considerationem feceris diligentem.

3. Idem colligit ex diversis hominum cõplexionibus & defectibus naturalibus agens.

Secundum autem hoc in sanguineis, & intendo in sanguineæ complexionis hominibus, necesse esset animas esse velocioris & acutioris intellectus: Aristoteles autem econtrario sensisse dictus est, videlicet omnes ingeniosos melancholicos esse. In illis hominibus, sive viris, sive mulieribus qui moriones vocantur, manifestum est secundum errorem istum non esse virtutem intellectivam; cum enim indocibiles & incredibiles atque scientiæ & doctrinæ irreceptibiles, manifestum est in eis non esse aptitudinem recipiendi impressiones apprehensivas, sive intelligibiles, quapropter neque intellectum materialem habere. Quare si intellectus materialis anima humana est, sive anima rationalis & non aliud est anima hujusmodi, manifestum est animam humanam non esse rationalem, vel non esse in hujusmodi hominibus, & propter hoc non esse homines. Quod si forte concesserit, necesse habebit concedere in contractis & cæcisa nativitate hominibus animam humanam non esse; si enim perpetuum impedimentum animæ rationalis, qua prohibetur homo ab usu ratiocinandi, vel intelligendi est ablatio animæ rationalis, erunt similiter & prænominata impedimenta, cum perpetua sint ablationes animæ illius. Quapropter non haberet animam humanam cæcus hujusmodi? vel contractus contractione naturali; virtus verò gressibilis & virtus visibilis non minus est ipsa anima humana essentialiter quam intellectiva.

Amplius quid respondebit de freneticis, seu quolibet alio modo mente captis? cum manifestum sit in eis non esse possibilitatem, seu aptitudinem ad recipiendas impressiones eruditionis, & doctrinæ, seu alias quascunque intelligibiles. In eis enim videtur esse vel turbata contemperantia & indiscrepantia inversa: quapropter omnino nulla anima. Quia igitur contingit plerumque homines hujusmodi philosophare, & visiones mirabiles videre quæ à sanissimis atque scientissimis hominibus videri non possunt, manifestum est neque animam esse ex hujusmodi contemperantia corporis, neque aptitudinem recipiendi irradicationes hujusmodi esse ex illa; alioquin tam nobiles illuminationes, tamque sublimes visiones non esset possibile fieri in illis, quemadmodum in aqua turbida, seu exagitata non est possibile clare videre, sed neque etiam aquam sic dispositam possibile est esse aptam, sive idoneam ad recipiendum & retinendum formas visibiles. Quomodo igitur non multo fortius in corpore modis hujusmodi turbato & exagitato possibile erit fieri propheticas irradiationes, tamque sublimium visionum splendores? cum tanta facilitate turbatur corpus humanum turbationibus infinitis, sicut turbatione iræ, turbatione doloris & gaudij, similiter timoris & audaciæ ad quas quam proni quamque faciles sunt homines quis nisi insanus ignoret? 4. Ex freneticis.

Amplius irradiationes istæ sunt in somniis, & in extasi, in quibus manifestum est adeo quieta esse corpora, ut ipsi homines quibus ista sunt, mortui videantur. Manifestum autem est nobiles perfectiones subjectis suis neque mortem, neque destructionem aliam, neque læsionem ullam, vel infligere, vel ullo modorum inducere; quin potius evidens est ipsas confortare, & illustrare subjecta sua. Quare manifestum est tibi per hoc splendores hujusmodi, sive irradiationes non esse dispositiones, sive perfectiones corporum, cum ea, ut prædixi, exturbent atque mortificent. 5. Ex somniis & extasi.

Amplius etiam in raptu & extasi manifestum est fieri debilitatem multam corporis, multam autem & fortissimam confortationem intellectus, & illustrationem ipsius. Non est autem possibile ullo modorum ut debilitato subjecto & mortificato potentia aliqua, sive virtus ejus confortetur. Non est igitur possibile ut intellectus, sive anima intellectiva sit virtus, aut via corporis humani. Et per eamdem viam manifestum est tibi, quod neque alicujus partis corporis, cum in nulla parte corporis inveniatur virtus, vel vis, nisi pene mortificata in hora irradiationis hujusmodi. 6. Ex raptu & extasi in quibus debilitatur corpus, intellectus vero confortatur.

Amplius si virtus intellectiva non esset in corpore humano nisi quemadmodum receptibilitas formarum visibilium, aut quemadmodum in speculo politio & tersio; quemadmodum autem se habent formæ hujusmodi, scilicet visibiles ad visum, sive videre; sic formæ intelligibiles ad ipsum intellectum, sive ipsum intelligere; receptiones quoque harum & illarum proportionales sunt ad intellectum & intelligere, visumque atque videre: quapropter quemadmodum receptibilitas formarum visibilium non facit oculum potentem videre, sive aptum vel idoneum ad videndum: & intendo ad hoc ut ipse videat, & de speculo visibili similiter se habet. Sic manifestum est per hoc quia homo per intellectum materialem non erit sciens aut intelligens, sicut nec oculus, nec speculum videns est per solam receptibilitatem, sive receptionem formarum visibilium. 7. Quia receptibilitas formarum visibilium in oculo nõ facit illum potentem videre.

PARS

PARS SEXTA.

Quod anima non sit materialis seu educta juxta opinionem Alexandri.

Quod intellectus materialis sive patiens non possit censeri intelligens per solam receptionẽ formarũ ab intelligentia agente.

QUOD si dixerit verum esse hoc, quia revera homo nec est sciens neque intelligens per intellectum materialem solum, sed per ipsum, & irradiationem intelligentiæ agentis: necesse habet similiter dicere quia oculus, & speculum vident similiter non per solam receptionem formarum visibilium seu receptibilitatem; sed per illam irradiationem quæ venit in utrumque à rebus visibilibus. Quapropter non potius erit homo intelligens, quam speculum visibile videns; cum intellectus per semetipsum nihil intelligens habeat nisi intellectum materialem, qui non est nisi aptitudo sive idoneitas recipiendi formas intelligibiles, & exterius ad intelligendum nihil habeat adjuvans ipsum nisi intelligentiam agentem irradiatione sua in prædictum intellectum materialẽ, quemadmodum in speculum spirituale formas intelligibiles. Manifestum est, & consequens evidenter non potius hominem esse intelligentem, quam speculum vitreum, vel ferreum, vel ex aliqua materia esse videns.

Actus videndi duo requirit receptionem sc. formæ visibilis, & dijudicationem quæ fit ab anima.

Amplius non fuit dubitatum usque ad tempora ista quin actus videndi in duobus consistat vel saltem illa ad hoc ut sic requirat videlicet impressionem sive receptionem passionis quæ fit in oculo visibili, & cognitionem sive judicationem per quam cognoscitur res ipsa visibilis, & judicatur de ea, qualis coloris aut figuræ sit: judicatio autem hujusmodi neque in oculo est neque oculi; non enim judicat oculus de coloribus, neque dijudicat inter eos. Manifestum igitur est alterius virtutis esse judicationem istam sive dijudicationem quam quæcumque virtus oculi: præsertim cum virtus oculi quæcumque secundum errorem istum non sit nisi virtus recipiendi à formis visibilibus passiones seu impressiones per quas actus videndi perficitur.

Quod in oculo non sit tantum materiale, sed debeat esse præterea aliquid activum & effectivum visionis.

Amplius si visio non esset nisi receptio impressionis à forma visibili factæ in oculo, tota visio esset, & in oculo & in oculis; quapropter verissimè propriéque, & singulariter oculus videre diceretur; nulla enim dispositio propriè ac verè probari potest, nisi de eo in quo totaliter est: quia igitur nec verè dicitur quia oculus videt, nec etiam ab aliquo dicitur, manifestum est visionem sive actum videndi non esse vel fieri in oculo. Quapropter aliquid sui habet actus videndi in alio, propter quod & de illo dicitur: de oculo vero dici non conceditur de illo. Iterum autem erit eadem quæstio utrum passibiles tantum, & materiales tantummodo sint, an etiam activum, & effectivum actus videndi. Quod si materiale tantummodo, non erit igitur effectivum actus videndi, imo actus videndi non erit actus, sed passio solummodo. Istæ autem absurditates quoniam intolerabiles sunt declaratur tibi per hoc; quia omne naturale instrumentum necesse est habere operatorem qui illi imperet, & cui ipsum instrumentum obediat. Et hoc indubitanter in oculo manifestum est. Quare est virtus in homine quæ oculo imperat volvens ipsum, & revolvens, & opponens centrum ipsius ei, nec ante debita operatio completur visus seu visio quam centrum ipsius oculi è directo fiat omni rei visæ. Quapropter manifestum est, cum omne activum imperativum sit, & omne agens imperans virtutem activam, & imperativam visus in omni esse vidente: & propter hoc evidenter consequens est visionem sive ipsum videre non solummodo passionem receptam, sed magis ipsam judicationem esse. Oculus enim nec in parte, nec in toto videre à quoquam dicitur. Quod enim colores apprehendit vel percipit, & de eis judicat, eosque ab invicem dijudicat, & discernit hoc propriè ac verè ac solum videns est. Non potest autem dubitari quin virtus quæ imperat oculo, volvitque, & revolvit ipsum modis quos prædixi imperat ipsi oculo modo invisibili. Ob hoc enim hujusmodi motibus movet oculum, quia desiderat & inquirit videre: non inquirit autem nisi quod & acquirere possibile est, & propter hoc possibile est ut ipse videat. Jam igitur declaratum est tibi per hoc quia neque oculus videt, neque ejus est videre, neque alicujus quod in eo sit, sed est interioris & subtilioris virtutis, & ipsi oculo dominantissimè imperantis.

Operatio quæ fit per instrumentum habet operatorem alium quam ipsum instrumentũ.

Amplius omnis operatio quæ per instrumentum fit sive perficitur habet operatorẽ alium, quã ipsum instrumentũ cui ipsũ servit & obedit in illam. Quapropter non solus oculus, sed etiam omnia membra corporis cum sint organica, & instrumentalia habent operatorem imperantem sibi, & operantem per illud alia omnia. Quapropter manifestum est hujusmodi operatricem virtutem esse animam multarum sive multiplicium operationum, & propter hoc non esse materialem: pure enim materiale omne, in quantum materiale receptibile est tantum, atque possibile, & nullatenus est effluxivum sive effluens. Hoc autem est quod tota disputatione ista declarare intendo, videlicet animam humanam non esse purè receptibilem, sed etiam activam & effluentem: quemadmodum manifestum est ipsam effluere vitam in omnes partes corporis quod vivificat & regit. Similiter non est recipiens tantum illuminationes apprehensionum sensibilium, atque scientiarum quæ à parte sensibilium ei advenire videntur, sed etiam actrix, & effectrix earum apud semetipsam & in semetipsa. Alioquin non esset nisi quemadmodum speculum, & liber visibiliter continens scripturam visibilem alicujus scientiæ; neque enim speculum visibile videre, neque librum seu codicem quemcumque scire aliquis unquam quantumcumque imbecillis adhuc dixit vel etiam cogitavit. Quapropter si anima humana secundum essentiam suam, vel secundum partem scientiæ suæ intellectus materialis tantum esset, & nullo modo activus, & intendo quod solum modo recipiens esset inscriptiones, sive cognitiones, liber tantum esset descriptionum sive inscriptionum hujusmodi, & esset liber alij tantum, non autem sibi.

Quod sciat intellectus formas intelligibiles esse apud se, & quod hæc cognitio debeat esse aliquid præter ipsas formas.

Amplius cum intellectus materialis ut ipsi dicunt recipit in se sive apud se descriptiones hujusmodi formarum proculdubio scit earum esse apud se, vel in se; & scit etiam eas esse signa rerum quas per eas apprehendit. Quæro igitur ab erroneis hujusmodi utrum hoc scire sit hujusmodi formæ, vel signa hujusmodi, an sit aliud? Quod si est ipsæ formæ vel signa hujusmodi. Quo igitur effugiet quin cogatur concedere de ipso speculo visibili ipsum scire, vel esse sciens, vel videre sive esse videns? & de oculo evidentius est, quia passio quæ in oculo est à forma exteriori visibili visio est, necesse habet concedere erroneus iste oculum videre vel esse videntem, cum manifestè necessarium sit omne illud in quo visio est vel videre vel videns esse: quemadmodum omne in quo est albedo necesse est album esse.

Q

PARS SEPTIMA.

Quod formæ intelligibiles non fiunt in intellectu materiali, sive possibili per receptionem earum ab aliqua intelligentia agente & movente, seu illuminante.

Si scientia est à rebus exterioribus, vel ab intelligentia separata nullus studio aut inventioni locus est.

SI vero dixerit quia ipsum scire, sive scientia, aliud est quam ipsæ formæ receptæ in speculo mentis quod vocant intellectum materialem. Quæro igitur unde est; manifestum igitur est quia scientia in anima humana gignitur, & fit naturaliter, sicut & naturaliter desiderat & quæritur ab eadem Quia igitur à rebus exterioribus sensibilibus non est possibile ipsam gigni, vel fieri in anima humana, cum ultra formas nihil gignatur vel fiat in illa ab eisdem, necesse est ab alio agente illam fieri in eadem, Quod si dixerit illam fieri ab intelligentia agente, quæ est illuminatrix, ut ponunt animarum nostrarum, & sol intelligibilis earumdem, tunc necesse habent concedere illam esse passionem quæ imprimitur ab intelligentia hujusmodi, quapropter neque studium, neque inventio aliquid erit. Si enim infundit intelligentia agens scientias animabus nostris, quemadmodum res sensibiles imprimunt organis sensuũ nostrorum passiones per quas fiunt apprehensiones sensibiles, nullum studiũ, nulla inventio, nulla ars inveniẽdi necessaria est nobis propter apprehensiones, sive cognitiones intelligibiles: sed quemadmodum sufficit applicatio sensuum ad res sensibiles, sive econverso; sic sufficit nobis applicatio intellectus nostri materialis ad intelligentiam agentem, sive econverso ad istas, hoc est ad apprehẽsiones & cognitiones intelligibiles; non enim vel facilius, vel quolibet modo melius imprimi possibile est à rebus sensibilibus passiones sensibiles in organis sensuum, quam formas intelligibiles in speculum intellectus materialis ab intelligentia agente.

2. Idem ostendit exemplo Prophetarũ in quibus nullus locus studio & inventioni.

Amplius prophetici splendores multo majores sunt ac sublimiores apprehensionibus, & secundum errorem istum sunt in animabus prophetarum ab intelligentia agente, quemadmodum illuminationem intelligibilem animarum nostrarum fieri ponunt irradiatione intelligentiæ agentis. Quapropter cum nec studium, nec inventio, nec ars inveniendi necessaria fit irradiationibus videlicet propheticis, multo minus necessarium erit quodcumque istorum cognitionibus & apprehensionibus minoribus; cum non nisi per irradiationem fiant similiter intelligentiæ agentis. Attende autem diligentius in exemplo isto prophetarum quia non in eo studere dicuntur, ut addiscant quæ per revelationem cognoscunt, nec invenire illa, nec inventores dicuntur, neque ulla ars, vel scientia est, quæ doceat prophetare. Siquidem prophetæ quibusdam sacris observantiis purificant & sanctificant se, ut gratiam revelationis impetrent à creatore: sed nec libros inspiciunt propter hoc, nec aliter vel student, vel philosophantur. Nisi quis forsitan, abusione intolerabili, dicat medicos de salute vel morte ægrotantium, & astronomos de ventis aut pluviis prophetare. Hæc igitur indubitanter & arte medicinæ & astrorum scientia prænoscuntur, non autem absque studio & præmeditatione convenienti. Secundum istos vero sola applicatio animarum nostrarum ad intelligentiam agentem, aut econverso necessaria est, & sufficit ad adquisitionem apprehensionum, & cognitionum intelligibilium: quemadmodum sola applicatio organorum sensuum ad res sensibiles, aut illarum ad organa hujusmodi necessaria est, & sufficit ad apprehensiones sensibiles, quæ non sunt nisi passiones.

Amplius qualiter intelligunt quia intellectus est in nobis principium scientiæ; si enim non est nisi instrumentum recipiendi scientias ipsas, non recte dicitur principiũ earum, cũ receptio, neque receptibilitas facit debere, ut vas sive aliquid receptibile dicatur principium liquorum, vel cujuscumque alterius recepti. Qui igitur ponunt intellectum in nobis esse principium scientiarum, proculdubio ponunt ipsum esse principium agens, sive effectivum scientiarum. Hoc autem evidentissimum est in dispositione, vel habitu quem Aristoteles vocat solertiam in libro posteriorum; vocat namque solertiam promptitudinem inveniendi medium. Exempli gratia, per sensum non recipit nisi colloquium cujusdam hominis cum campsore, illeque ex hoc statim cogitat & opinatur de mutuatione pecuniæ ad invicem colloqui. Unde igitur intelligit & mutuationem & colloquium esse de his inter homines illos? Manifestum est enim quoniam nec à sensu, nec per sensum, sed ut dicit Aristoteles, per solertiam. Quapropter manifestum est intellectum nostrum, vel habitum, vel dispositionem qui solertia dicitur potentem esse formare apud semetipsum, vel in semetipso formas intelligibiles pecuniæ, mutuationes, & tractatus eorum de his inter homines illos. Quare manifestũ est apud nos & in nobis intellectum esse non solum materialem receptibilem formarum intelligibilium, sed etiam effectivum & generativum earum apud semetipsum, vel in semetipso, hoc dicit unus ex egregiis Christianorum gentis Theologis.

3. Quia sola receptibilitas non facit aliquid esse principiũ, ut patet in vase quod liquorum causa non est.

Ego vero dedi tibi exemplum super hoc in aranea quæ ex concussione unius fili telæ suæ, seu retiaculi imaginatur casum muscæ, & prædam, sive escam, sibi esse illam. Quæro igitur à contradictore, unde tot formæ in imaginatione araneæ, quarum una est forma muscæ, alia forma casus ipsius, alia forma prædæ vel escæ? musca enim non impressit nisi motum sive concussionem factam in tela ipsius. Unde igitur impressæ sunt, & unde veniunt in imaginationem araneæ, nisi ab ipsa virtute imaginativa ipsius, sive arte quam creator indidit animæ ipsius araneæ, ut per illam & texeret retiacula hujusmodi, & per illa venaretur muscas? Est igitur arte hujusmodi vivendi, sive artificium; à foris enim non possunt & advenire formæ hujusmodi; cum antequam muscam viderit vel apprehenderit quolibet modo, & fila producere & telam ex eis texere aggrediatur. Manifestum est siquidem quoniam quam cito exclusa est ab ovo, artificia hujusmodi exercet. Qualiter autem fiat, sicut prædixi, in intellectiva virtute nostra generatio formarum intellectualium ab ipsa, & per ipsam, investigabo perscrutatius in sequentibus, & declarabo, si Deus voluerit.

Adducit exemplum araneæ sentientis casũ muscæ ex concussione telæ suæ.

PARS OCTAVA.

Quod virtus intellectiva est productiva formarum intelligibilium.

REvertar igitur ad id in quo erã, & dicam; quod si non est virtus intellectiva in nobis generativa & effectiva formarum intelligibilium, sed receptibilis tantum earum, necesse est ut addiscere, & philosophari nõ sit nisi formæ intelligibiles ex inscriptione intelligẽtiæ agentis quã somniant. Quapropter si diligentius intenderis vel attenderis, vel studere, vel philosophari nulla ratione seu definitione aliquid erit; causa autem in hoc est quoniam discere per modum istum non erit nisi quemadmodum res sensibiles apprehendere, quod proculdubio non fit per investigationem vel probationem, sed sola applicatione organorum sensibilium

Si virtus intellectiva sit tantum receptibilis formarum non erit in ea studio locus ut nec in visione rerum sensibilium.

lium ad res sensibiles, sive è converso, ut prædixi. Eodem modo res intelligibiles secundum errorem istam non cognoscentur, sive apprehendentur nisi applicatione intellectus nostri materialis ad intelligentiam agentem, sive è converso.

2. Idem ostendit exemplo solis irradiantis oculos nostros.

Amplius ut quid sudamus? ut quid philosophamur? ut quid nos investigamus, cum quemadmodum res sensibiles absque ulla investigatione se ipsas offerunt, vel etiam ingerunt sensibus nostris, sic intelligentia agens ipsas offerat, vel etiam ingerat intellectui nostro per semetipsam. Quemadmodum enim sol res visibiles sua irradiatione ostendit per visum absque ulla investigatione, sic intelligentia agens sua irradiatione ostendit nobis res intelligibiles per intellectum nostrum: propter quod & solem animarum nostrarum, & solem intelligibilem ipsam esse posuerunt Aristoteles, & sequaces ejus. Quapropter sicut sol iste visibilis liberat omnes videntes à labore investigationis rerum visibilium, sic sol ille intelligibilis liberat nos à labore rerum intelligibilium dum eas sua irradiatione nobis ostendit.

3. Quia instrumenta omnia quæ animæ deserviunt ostendunt ipsam esse operantem maximè quantum ad virtutem intellectivam.

Amplius quantæ insaniæ sit negare operarium vel operatorem esse, cui tam copiosa supellex penè innumerabilium organorum sive instrumentorum deservit ad operandum, quis non videat? neque enim ignorat instrumenta omnia instrumenta esse alterius qui eis utitur, & imperat eisdem, & propter quem etiam sunt, ut audivisti in præcedentibus: nullum autem instrumentum propter se est, & sibi ipsi imperat. Qui igitur intuetur corpus humanum, & videt ipsum officinam refertissimam variorum instrumentorum, quomodo negare potest, vel etiam opinari non inesse operatorem, vel operarium, cui tota supellex illa deserviat in multiplicibus operibus suis? Quod si dixerit revera anima humana est, & operatur quantum ad vires, quibus membra deserviunt, sed passibilis est, & passiva tantum, & receptiva quantum ad virtutem intellectualem. Dico quod perversissimus est sermo hujusmodi; sequitur enim primum ista perversitas, videlicet ut quantum ad illud quod habet anima humana nobilius, atque præstantius, fit minus nobilis; cum enim activum inquantum activum nobilius sit passivo seu passibili in eo quod tali. Quapropter si anima humana quantum ad vires suas inferiores activa sit, quæ proculdubio sunt vires sensibiles, quantum autem ad virtutem intellectivam tantum passibilis, necesse erit quantum ad vires suas inferiores ipsam esse nobiliorem ac superiorem, quantum autem ad superiores inferiorem atque minus nobilem, quo nihil perversius cogitari potest.

4. Nihil virtutis aut vitij esset in nobis secundum superiores virtutes quia non essent activæ.

Amplius secundum hoc quantum ad superiores vires suas nihil virtutis, nihil vitij eidem inesse poterit, nihil habere poterit laudis vel vituperij; non enim pro passionibus quæ passiones merè sunt laudatur quis, vel vituperatur quantæcunque fuerint aut qualescumque. Et propter hoc instrumentis quæ per violentiam solam mota movent alia nihil attribuitur illis de motu, quin potius totus motus attribuitur violentiam inferenti: quemadmodum motus rotarum molendinariorum aquæ moventi sua inundatione rotam primam. Alij enim motus omnes passiones receptivæ tantum esse videntur: quapropter omnes motus nostri, & passiones si recepti tantum sunt in nobis, & non à nobis procedentes vel effecti, nihil nobis parient laudis vel vituperij; quoniam nec nostri essent secundum hoc, neque nos principia dici poterimus vel ipsorum vel eorum quæ ex ipsis sequuntur. Aër enim illuminatur à sole, neque causa, neque principium dicitur illuminationum oculorum nostrorum, vel aliarum illuminationum quæ post ejus illuminationem sunt, sed nuncius tantum, quemadmodum in præcedentibus audivisti, & deferens illuminationum illarum. Quapropter necesse habent concedere quod nos neque causa sumus, neque principia operum nostrorum, sed medij tantum, & tanquam nuncij deferentes illa: quorum autem neque causæ sumus neque principia, nobis imputanda non sunt vel ad laudem, vel ad vituperium: quare nulla opera nostra nobis imputanda erunt vel ad laudem, vel ad vituperium, vel ad culpam, vel ad meritum.

5. Quia in nullo judicio aliquis convenitur apud homines quod aliquid passus fuerit.

Amplius in nullo judicio convenitur aliquis apud homines pro eo quod patitur vel passus, quantumcunque inique patiatur illud: non enim quia læsus vel vulneratus est aliquis judicatur reus, vel condemnatur. Quod autem milites in præliis strenuè ac fortiter agentes percussiones graves, & vulnera patiuntur, & inde laudantur; manifestum est non ex meris passionibus eos laudari, vel remuneratione dignos judicari. Si enim omnino non rebellantes, nihilque contra hostes agentes quantumcumque dura vel dira passi essent, laude nulla, vel stipendio digni haberentur: quin potius pro eo quod nihil militaris officij contra hostes egissent, a duce vel principe exercitus punirentur. Quapropter manifestum est tibi propter agere vel non agere puniri vel remunerari homines, non propter pati merum sive solum: alioquin oves & boves quæ à carnificibus tot & tanta patiuntur, feræque quæ à venatoribus tam atrociter trucidantur merito remunerabiles essent.

Quod martyres non propter ipsas præcisè passiones honorantur, sed propter virtutem qua eas passi sunt.

Propter hoc gens christianorum quæ tam sublimi veneratione sanctos martyres vocat, colit, honorat, non propter ipsas passiones tormentorum hoc utique facit; non enim laudat in eis passiones tormentorum quas in animabus ab ipsis ferri novit, sed magis propter virtutem per quam dira tormenta vicerint. Vincere autem non est dubium quin agere sit, & virtus qua quis vicit principium est, & causa vincendi atque superandi dolores, & alia incommoda passionum: & si exterius, & secundum corpus vinci videbantur, interius tamen, & secundum animam vincebant immanitatem tormentorum: quapropter in eis invicta stetit voluntas, qua creatori tam constanter tamque inseparabiliter adhærebant, similiter & virtus quæ eos ad peccatum vel vitium flecti non permittebat, qua ipsa tormenta velut iis superiores corde calcabant, & pedibus spiritaliter conculcabant: & quod erat in eis præfulgidum atque præstantissimum ipsa tormenta amabant & desiderabant, propterea quæ de certaminibus suis atque victoriis provenire videbant, nec non propter coronam regni quam se sic acquirere, & promereri non dubitabant: erant eis etiam prægaudia, & nobilissima gaudia quæ in tractatu singulari de virtute patientiæ exposita sunt tibi.

6. Quia velle, & imperare, & agere.

Amplius si velle imperare est, in quo concordant isti erronei, quomodo non erit agere? Erit igitur velle scire, velle intelligere, velle philosophari agere: velle autem sive desiderare, & agere illud ex necessitate in eodem sunt. Quemadmodum motus ad perfectionem quamcumque, & perfectio ipsa necesse est ut sint in eodem: quare virtus intellectiva saltem à parte ista qua est volens, & inquirens perfectionem scientiæ activa erit ex necessitate.

7. Quia vires motivæ motuum inferiorum activæ sūt, quãto magis imperativæ illorũ motuum?

Amplius quis dubitat de viribus motivis motuum inferiorum quoniam activæ sunt? quomodo igitur imperativæ non multo fortius erunt motivæ, & propter hoc activæ sive effectivæ?

8 Quia virtutes sunt causæ operationum laudabilium.

Amplius qualiter erit verum quod dicit Aristoteles virtutes principia sunt, & causæ operationum laudabilium, si neque activæ, neque effectivæ sunt?

9. Quia si nec media operationum nobis imputãda sunt nec ipsa extrema, sed tota vita nostræ attribuetur intelligẽtię.

Amplius si omnia media operationum tantum recepta sunt, & emanantia ab intelligentia agente, videlicet non solum apprehensiones, sed etiam affectiones; & non solum scientias, sed etiam virtutes, earumque dispositiones & passiones: nihil igitur erit ibi ex nobis, nihil inquam mediorum hujusmodi: & propter hoc nihil extremorum: hæc autem sunt opera sive operationes. Quapropter tota vita nostra, totaque multiplicitas bonarum operationum nostrarum erit attribuenda, & imputanda intelligentiæ agenti, ut omnino de eis nihil ad nos pertineat, nisi quemadmodum ad vasa de liquoribus; aut ad instrumenta de operationibus; vel quod videtur expressius ad fenestras de irradiationibus. Quapropter nec boni erimus, nec laudabiles quantacumque morum honestate præditi videamur.

De actionibus animæ quibus sibi, & corpori providet.

Aggregata igitur ratiocinatione declaratum est tibi per omnia hæc animam rationalem sive humanam esse substantiam activam, & agentem in semetipsam, & in corpus quod vivificat & regit: similiter generativam scientiarum, & generantem eas apud se, & intra semetipsam, necnon & generantem formas intelligibiles in semetipsa, juxta modum quem explicare conabor, & quod est substantia applicans se corpori & corporalibus, & abstrahens se ab eis cum liberata fuerit à servitute corruptionis vitiorum, & à depressione fantasiarum, & profundatione, & radicatione errorum & iniquitatum: nam non minori servitute premitur vis intellectiva erroribus & perversis passionibus. Dico etiam quod manifestum est ipsam fortitudine sua substentantem corpus, & imperantem ei, & moventem ipsum contra naturam ipsius; cum corpus ipsum pondere suo in unam partem solummodo moveatur naturaliter: ipsa vero moveat ipsum motu voluntario in omnem partem; & intendo in sursum & deorsum, in ante & retro; in dextrorsum, & sinistrorsum, & etiam in circuitu. Ipsa etiam est ei acquirens nutrimentum, & præparans illud excoctionibus, & depurationibus, donec idoneum sit partiri corpori in restaurationem consumptionis quæ fit in eo per motum, & calorem cõtinuè agentes in ipsum corpus. Cum iis autem omnibus ipsa est ei quærens indumentum, & ædificans eidem habitaculum sive tectum; & hoc vel naturaliter, sicut vides in avibus nidificantibus, & in quibusdam aliis animalibus ædificantibus, quorum unum est castor, sive bever. Voluntariè vero in hominibus fiunt ædificationes propter corpora humana. Sunt & alij modi quibus & animæ animalium habitacula quærunt, vel procurant corporibus suis, quemadmodum vides in cuniculis, & aliis quæ in speluncis & cavernis inhabitant.

Colligit idem quod supra animas esse activas præsertim ex pugnis animalium inter sese invicem.

Quis igitur nisi extrema desipientia de iis ignorare permittatur animas non solum humanas, sed etiam aliorum animalium substantias activas esse, quarum tam multiplices, & manifestæ sunt actiones. Sed & illud non est prætereundum quod tantæ pugnæ, tantæque concertationes sunt inter animalia, tamque vehementes inquisitiones victoriæ contra se invicem. De quibus neminem eo usque desipuisse credendum est, ut credat non ex fortitudine, & virtute vehementis actionis unamquamque earum esse; quod enim ex passione sola, per modum quo passio est sive per se, actionem esse impossibile sit, nemo vel ad modicum exercitatus in naturalibus ignorat cum unicuique manifestum sit ex altero contrariorum per se alterum esse non posse: agere vero & pati sive actio, & passio contrariæ invicem sunt. Verùm secundum errorem istum anima humana dispositio debilissima, & passio levissimè destructibilis esset.

Proponit de quibus agere debeat in sequentibus.

Dicam autem tibi in sequentibus exempla evidentissima, per quæ apparebit tibi evidentissimè animam humanam substantiam esse, & sæpè recedentem à corpore, & sæpè redeuntem ad ipsum. Interim autem prosequar ea quæ restant de prænominatis cognitionibus juxta præmissum ordinem, & promissum: hæc autem est quod juxta præmissum ordinem proximè determinatum est, videlicet de creatione ipsius. Et intendo utrum in corpore creata sit unaquæque anima humana; in corpore inquam cui conjungitur ut ipsum vivificet & regat, an extra illud; juxta quod audivisti in tractatu præcedente istum, ubi audivisti errorem Platonis qui credidit eas creari in corporibus stellarum, & inde ad corpora descendere sive transmitti à creatore. Hic quoque error nonnullis aliis imputatus est. Quidam vero erronei quos gens christianorum non immerito gladio & igne prosequitur, posuerunt eas esse dæmones incarceratos, de quibus non est dubium quin in cœlo creati fuerint, & inde postmodum dejecti. Et de hoc multum audivisti in tractatu secundo primi sapientialis ac divinalis magisterij. Horum igitur error cum errore præcedenti in hoc convenit quod animas extra corpora creatas utrique sentiunt: in hoc autem discrepat seu discordat quod hi ultimi inter dæmones incarceratos, & animas humanas in nullo distinguunt. Quamvis autem neque error evidenter, & sufficienter tibi destructus sit in prænominato tractatu, conveniens arbitror ut aliqua etiam circa errorem istum hic tibi dicantur.

PARS NONA.

Quod anima non creatur extra corpus humanum antequam infundatur.

1. Anima humana si crearetur extra corpus ex parte virium sensibilium saltem inutilis esset.

Dico igitur quia quemadmodum si animæ brutorum animalium extra corpora sua crearentur, otiosa esset earum creatio totaliter; cum esse earum omnino utile non sit nisi in corpore; cum omnis earum operatio in corpore tantum esse habeat, & per illud. Sic creatio animarum humanarum in parte otiosa esset, & inutilis prorsus, videlicet quantum ad vires earum, quarum operationes non est possibile esse nisi per corpus & in illo. Hæ autem sunt vires sensibiles, necnon virtus imaginativa, ac memorativa corporalis. Hoc autem sicut incongruens est omnino sapientiæ creatoris, & omnino non decens: sic non est possibile tale quid vel taliter factum esse ab eodem videlicet otiose, & inutiliter vel in toto, vel etiam in parte. Quare creatio animarum humanarum extra corpora omni modo impossibilis est; neque enim ignoranter possibile est creatorem aliquid otiose aut inutiliter agere, cum scienter sic agere stultitiæ sit manifestæ, de qua non est dubium, quin prohibita sit à creatore impossibilitate evidenti.

2. Quia nulla ei acquiritur perfectio in illo statu.

Amplius. Quæ causa animæ humanæ ut esset vel crearetur extra corpus? aut enim acquireretur ei aliqua perfectio in statu illo & loco, aut non. Si nõ, nulla intelligitur existentia ejus; cum nihil ei bonum proveniret ex illa; omne enim bonum acquisitum alicui aliqua perfectio est illi. Quod si dixerit quia perfectio aliqua acquiritur animæ humanæ in loco vel statu illo, necesse est perfectionem hujusmodi, vel esse virtutis apprehensivæ nobilis, vel virtutis motivæ nobilis, vel utriusque. Quod si sit virtutis apprehensivæ nobilis, erit igitur scientia vel sapientia. Cum igitur ipsa ingressu corporis amittit illam supervacuè acquiretur ei. manifestum est enim animas parvulorum nec scientiam, nec sapientiam habere: nisi fortè quis dicat quod scientiæ sive sapientiæ sopitæ & sepultæ sunt in eis

juxta sententiam Platonis, postmodum autem procedente ætate deteguntur & revelantur studiis, exercitationibus, & doctrinis : de quo errore multa in prænominato tractatu audivisti per me, quæ tibi merito sufficere debeat.

Maximè cum inutiliter acquireret perfectiones quas in ingressu corporis amitteret.

Id autem tantum hic dicatur, quia proculdubio inutiliter acquiruntur animæ humanæ perfectiones hujusmodi quas ipso ingressu corporis amissura est, vel saltem usum & utendi potestatem amissura est ; nisi fortè quis dicat quod usus earum necessarius est ante corporis ingressum. Tu vero jam audivisti de statu earum si quis eis fuisset ante corporum ingressum, quia non esset nisi tanquam status hominum cæcorum, atque surdorum, cæterisque sensibus, imaginatione atque memoria sensibili privatorum. Et juxta hoc, & contra hoc multa alia ibidem tibi dicta sunt quorum expedit hic reminisci. Tu etiam vides per temetipsum quod in magnâ sui perniciem atque detrimentum perfectionum suarum conjungeretur anima humana corpori suo, postquam perfectiones ejus ejusmodi conjunctione vel separarentur, vel sepelirentur, sicut omnimodo usum earum amitteret, quod proculdubio injustè pateretur, si absque culpa sua hoc illi accideret.

Injustus etiam esset Deus qui eas nulla sua culpa corpori conjungeret, unde tot perfectionibus privarentur, atque etiam peccandi occasionem non correctionis acciperent.

Quapropter vel creator optimus eam corpori suo conjungendo cum illa injustè ageret, vel illa per culpam aliquam meruisset. Necesse igitur esset animas humanas peccasse in corporibus stellarum ; & peccando inibi pœnam antedictam meruisse : ex quo sequitur creatorem non solum inique contra eas egisse, sed etiam stultissimè eas corporibus conjunxisse ; stultissimè enim pœna infligitur, quam correctio non sequitur, sed magis deterioratio ipsius, cui hujusmodi pœna irrogatur : Manifestum enim est animas humanas deteriores fieri in corporibus, quam essent extrà corpora. Manifestum etiam est ipsa corpora multiplicem occasionem, imo causas urgentissimas peccandi præstare animabus, quod adeo evidens est, ut neminem intelligentem latere possit. Quod si juxta quorumdam desipientium desipientiam non ad correctionem, sed ad vindictam creator animas humanas induxit corporibus, non solum conjungendas, sed etiam penè mortificandas, quin etiam ut dixi sepeliendas, & penè extinguendas, ut neque semetipsas sentiant aut cognoscant, neque status sui præteriti ullatenus reminiscantur. Manifestum est igitur ibi illas gravissimè peccasse, cum inde expelli eas, & dejici, & in tam durum atque horrificum carcerem detrudi meruerunt. Jam autem contra hoc, & contra errorem Pythagoræ ratiocinationes, & destructiones multiplices audivisti in sæpe dicto tractatu, propter quod non est necesse ut hic repetantur tibi.

3. Quia in aliorum corporum generatione forma non producitur extra materiam.

Amplius in generationibus corporum manifestum est quod corporea forma non generatur, nec fit extra materiam, sed in materia tantum ; quare igitur in hominibus econtrario se haberet res? videlicet ut forma hominis quæ utique anima est seorsum longe, & extra materiam ipsius, quæ non est nisi corpus humanum, fieret vel generaretur.

4. Quia nihil est generatio quàm productio formæ in materia.

Amplius. Manifestum est quia generatio non est nisi generatio formæ in materia, in his quæ sunt videlicet ex materia & forma : quapropter generatio hominis non erit nisi generatio animæ in corporea, cum ipsa anima forma sit ipsius corporis aut materiæ.

5. Quia generatio nô est ubi nihil fit, nec anima scilicet, neque corpus.

Amplius secundum hoc generatio hominis nihil est : ubi enim nihil fit nihil generatio, ubi autem nihil omnino novum est, nihil est omnino generatio. In ista autem inceptione qua dicimus hominem generari, nihil novum est cum anima antiqua sit, & corpus antequam illa eidem adveniat totaliter fabricatum, atque completum sit.

6. Quia nihil esset generatio quàm ingressus animæ in corpus, quasi ingressus habitatoris in domum sit illius generatio.

Amplius secundum hoc nihil erit quod generationem dicunt, nisi novus ingressus latronis in carcerem, aut inhabitatoris alterius in domum. Neutrum autem istorum ingressuum à quoquam dicitur generatio, vel etiam dici potest : quapropter secundum hoc nec generatio hominum aliquid erit, nec homines generabuntur. Quod si dixerit quis quod generatio sit hominum, vel est saltē quantum ad corpora quæ verissimè generari videntur. Dico in hoc quod homo iste valde longe est à ratione, & loquendi rectitudine ; non enim propter hoc si ædificatur alicui domus dicendus est inhabitator generari vel ædificari. Et ad hunc modum si generatur alicui equus ; nec dominus est nec dicitur propter hoc vel in se, vel eques generari. Nec propter hoc si alicui operatio generatur vel fabricatur instrumentum, dicendus est ipse vel fabricari vel generari, & de veste similiter se habet. Quia igitur hæ sunt comparationes corporis humani ad animam humanam, videlicet quæ sunt domus ad inhabitatorem ipsius, & equi ad equitantem ipsum, sive ad equitationem, & instrumenti ad operatorem. Manifestum est cum homo inquantum homo sit inhabitator humani corporis, & tanquam sessor sive eques ad ipsum, & tanquam operator ad instrumentum operationum, manifestum est neque generationem, neque fabricationem corporis neque aliam similem dispositionem ejusdem attribuendum esse homini propter illud. Et quoniā cum aggregaveris ea quę hic tibi dicta sunt contra errorem istum de animabus humanis cum his quæ in tractatu tam sæpe tibi nominato audivisti, quiescet intellectus tuus, & confirmabitur in firmitate & veritate certitudinis, nec relinquetur tibi dubitationis vel erroris in parte ista ullum vestigium.

Proponit de quibus agere debeat.

Incipiam persequi quæ restant de natura animarum humanarum. Et primum quam ob causam in corpore vel in corporibus tam noxiis eisdem, tantaque impedimenta nobilibus perfectionibus earum præstantibus velit eas creator esse, & creet eas in ipso. Deinde de statu earum, & imperio in corporibus. Tertio de modo essendi ipsarum in illis, & in tribus partibus illis confirmabo capitulum istud.

PARS DECIMA.

Quod rebellio seu defectus, & perversitates hominis à principio nativitatis sunt plagæ, & ægritudines contra naturam.

Difficultatem esse maximam cur Deus animam humano corpori sibi noxio aptaverit, cum animabus irrationalibus nihil simile contingat.

Dico igitur imprimis quia nec parvam nec levem admirationem habet quod creator optimus, ac sapientissimus tam ineptum, tamque noxium instrumentum ut est corpus humanum, tam nobili operario, ut est anima humana, vel aptaverit vel dederit. Corpora namque cæterorum animalium animas ipsorum neque avertunt à rectitudine legum suarum naturalium, neque pervertunt eas in contrarium, neque obtenebrant eas aut prohibent à cognitione eorum quæ sibi vel salubria, vel noxia sunt, nec prohibent illas ab operationibus quæ sibi necessariæ sunt, quin statim ut nata sunt illas aggrediantur, & exequantur duce solo numine naturæ sive naturalis cognitionis : homines vero soli adeo obtenebrati nascuntur, ut neque de cibo sive alimento vel curent, vel curare noscantur, sed neque gradi, neque quidquam quod vitam ipsorum vel sustentet vel nutriat, vel quolibet aliorum modorum adjuvet operari vel possint, vel sciunt. Videmus siquidem

perdices nondum penè exclusas ab ovis, imo etiam cum aliqua parte ovorum evolantes, & ad pastum matrem sequentes. Quis satis admiretur artem vel artificium aranearum in filis perducendis, & retiaculis texendis, atque venatione muscarum, cum mulieres in illa doctrina vel disciplina quovsque valeant edocere: de avibus vero rapacibus quis explicet insidias earum, prædasque quas faciunt de animalibus, & rebus aliis quas sibi noverunt escam esse quasi per peritiam ipsarum indicibilem, qua cognoscunt sibi salubres escas, & dignoscunt noxias, cæteraque innumera artificia quibus utuntur in ædificandis, compingendisque nidis, in exquirendis materiis de quibus illos ædificent vel compingant. Desipientiam vero imo obtenebrositatem etiam super omnem brutalem ignorantiam in qua nascuntur homines, & in qua sunt animæ eorum, donec paulatim per nutrices vel nutritios, & totius vitæ suæ consuetudine aliquatenus ad eruditionem proficiat quis ignoret?

Perversitatem illam qua ipsis brutis deteriores sunt homines naturalem esse non posse.

Quis intelligens nobilitatem humanā & præcellentiam hominum super alia animalia, animæque rationalis super animas irrationales non videat hanc diversitatem vel potius perversitatem non solum innaturalem, sed etiam contra naturam. & intendo contra legem & ordinem naturæ esse per omnem modum; cum initia & rudimenta naturalia proportionalia naturaliter sint, & esse debeant perfectionibus suis. Quapropter quemadmodum perfectiones hominum, & animarum rationalium incomparabiliter præcellentiores sunt perfectionibus cæterorum animalium, & animabus ipsorum, sic necesse est & initia perfectionum humanarum, & animarum rationabilium super omnem comparationem præstantiora esse initiis seu rudimentis animalium irrationalium & animarum ipsorum. Quare cum econtrario prorsus se habeat, manifestum est hanc diversitatem seu perversitatem esse non solum innaturalem ut prædixi, sed etiam naturæ contrariam.

Apparere in hominibus defectū universalē, quantum spectat ad regimen vitæ.

Amplius quis dubitat defectum visus plagam esse naturæ in animabus naturaliter videre debentibus, & ad hunc modum se habet de aliis viribus seu virtutibus quæ naturales vocantur. Cum igitur appareat in hominibus & animabus humanis non solum defectus universalis, sed etiam perversitas contraria omnibus viribus exceptis apprehensivis quibusdam videlicet sensibus. Et intelligo defectum universalem in virtutibus regitivis quibus vitam suam regere ab ipso initio nativitatis suæ noverunt animalia omnia præter hominem solum. Intendo autem regimen vitæ cautelam à noxiis, & inquisitionem salubrium ad vitæ sustentationem, & ejus conservationem atque perfectionem, de quibus jam aliqua numeravi tibi, & nominavi: nosti siquidem parvulos ad carbones ardentes, ad gladios acutissimos toto hiatu currere, eisque ora sua & manus applicare, donec læsionem senserint ab eisdem, & tunc cum dolore & ejulatu ab illis resiliunt. Sed nec mamillas matrum tunc cognoscunt, neque etiam postmodum, donec frequentia sugendi eas, ut ita dicatur, didicerint. Scis etiam ut prędixi quare ipsis renuentibus, & ejulantibus lac, & alia nutrimenta puerilia in ore funduntur, vel immittuntur: cætera vero alia mox nata vel ad mamillas matrum, vel ad alios pastus, & alimenta sponte vel currunt, vel volant. Manifestum igitur est ex omnibus his istos defectus in hominibus vel animabus humanis non solum defectus vel imperfectiones esse naturæ, sed etiam plagas gravissimas. Omnis enim læsio naturæ plaga proculdubio illius est; perversitas vero illius naturæ longe major plaga ipsius est, evidenterque defectus imperfectionis ipsius, & intendo perversitatem qua econtrario se habet naturali ordinationi, quemadmodum si rectus sive rectitudine naturaliter incedere cogitur perversitatis est. Similiter qui manibus pro pedibus utitur vel potius abutitur multo tempore infantiæ indubitatæ perversitatis est. In aliis autem animalibus juxta debitum, & decentiam naturæ subinversa se habent, & ut tibi dixi cum arte & artificio vivendi, & lege sibi congruentibus nascuntur cætera animalia, homo solus cum perversitate imo cum perversitatibus multis.

Perversitas hominis spectatur maximè in iis quæ ad morum honestatem pertinent.

Amplius cum nemo intelligens dubitet honestatem morum vitæ humanæ decorem & perfectioné esse & sicut dicit quidam ex majoribus philosophis Latinorum nos esse natos ad perfectionem & honestatem, maximè sentit unusquisque in semetipso rebellionem jugem atque fortissimam contra illam. Quemadmodum autem in nobis nulla est rectitudo honestate pulchrior, aut præclarior; sic nulla perversitas in nobis cogitari potest ista rebellione deformior aut indecentior: quapropter manifestum est si honestas sanitas est spiritualis hominum seu animarum humanarum rebellionem istam seu plagam vel ægritudinem esse contrariam.

Quod homo & qualiter rebellionem, & ægritudinē primam in seipso experitur.
Pars 11. in Codice Carnot.

Si quis autem quærit quæ vel qualis est ista rebellio, consideret in semetipso qua difficultate se applicavit scientiarum studiis & virtutum exercitationibus; quantam necessarium est ipsum habere pugnam contra invidiam, iram, & alias hujusmodi pestiferas passiones quæ difficile vel repelluntur, vel vincuntur; quanta fortitudine eisdem resistitur, ut cognoscat in semetipso perversitatem animæ suæ, sive perversitatem propriam quæ nonnisi vi aut violentia, imo etiam adjutorio magno, & admirando divinæ gratiæ debellari non potest. Miror autem si quis ignorat violentiam perversitatis in concupiscibili à parte luxuriæ, vel qui potius luxuria est. Juxtà hunc modum quis ignorat perversitatem virtutis irascibilis à parte iracundiæ, à parte timiditatis, & à parte audaciæ, aliarumque hujusmodi pestium quarum omnium radix nobiscum nascitur? Eodem modo est evidenter videre perversitatem similem in vi nostra rationabili in qua invenitur tanta facilitas ad credendum quod credere non expedit, tanta tarditas ad credendum ea quę credere non solum est expediens, sed etiam salutare. Deinde quanta difficultate non solum noxiæ credulitates, sed etiam cogitationes avelluntur à vi nostra rationabili tunc in semetipso sentiet, & experimento cognoscet hanc veritatem atque ad interius rationem confiteri cogetur eandem habere, &c.

Quòd dici non possit naturalis esse illa infirmitas hominis.
Pars 12. in Cod. Carnot.

Quod si fortè dixerit non plagam esse imperfectionem sive perversitatem istam, sed magis naturam aut naturalem dispositionem esse; cum & perpetua, & universalis sit: sed & ipsa teneritudo humanorum artuum aliter se habere non sinit parvulos; tanta namque teneritudo est membrorum ipsorum, ut omnino & pedes ad gressum, & manus ad operationem ineptissimæ sint, donec processu temporis congruentia alimentorum, & educatione firmentur, & confortentur ad operationes propter quas sunt. Respondendum est igitur homini hujusmodi, quia ista infirmitas sive debilitas pars miseriæ est, & imperfectionis: & quoniam natura humana incōparabiliter esse deberet immunior atque liberior ab illis, quā natura cęterorū animaliū, tantoque magis acceleranda esset sua perfectio, quam cęteris animalibus, quanto ipsa est eis nobilior atque perfectior. Quare retardatio hæc suæ perfectionis quæ per teneritudinem, & infirmitatem sit eidem, manifestum est eam fieri præter debitum, & ut dicatur justum naturale ipsius.

Quod causa illius non

Quapropter necesse habent causam aliam assignare infirmitatis & miseriæ hujusmodi, & quoniam

causam

Sit casus vel natura.

causam prædictam per hoc ipsum quod prædictum est removere necesse habent, concedere coguntur de necessitate plagam miseriæ istius providentia gubernatoris universi qui est Deus altissimus inflictam esse. Naturalem enim ipsam esse humanæ naturæ impossibile est; nulli namque naturæ læsio sua naturalis est, quin potius contra naturam, cum ei adeo adversetur, eamque quousque pervertat, & non solum illam naturæ irrationalium animalium parem faciat, vel adæquet, sed etiam longe inferiorem vel viliorem, & ignobiliorem efficiat. Cum igitur nulla natura in sui deteriorationem naturaliter intendat, vel in ullam læsionem sui, manifestum est non de intentione naturæ humanæ deteriorationem tantam ipsius, & læsionem tantam processisse, sed neque à casu ut prædictum est. Casum enim removent universalitas & perpetuitas; quoniam omnis casus & particularis est & ad tempus.

Sed iustitia Dei non malitia dæmonis.

Quapropter necesse est tantam deteriorationem vel ab ipso gubernatore naturæ creatore benedicto, vel ab adversario, sive hoste naturæ humanæ inflictam fuisse, vel modo alio procuratam. Jam autem feci te scire quod hostis naturæ humanæ qui scilicet studio vel intentione quærit nocere ei, non est nisi princeps malignorum spirituum cum toto exercitu eorumdem. De potestate vero ipsius jam feci te scire qualiter restricta, & limitata sit; & quoniam non potest ipse nisi quantum posse à creatore benedicto permittitur, cujus omnipotentissima voluntas est fortissima ligatura, & quoad omnem modum insolubilis. Tu etiam scis quod nunquam fuit potestatis illius ut posset sive pervertere sive subvertere universam naturam humanam, legemque nascendi aut pariendi hominibus naturalem nullatenus immutare benedicto generi humano potuisse.

Quod dolor partus in matribus ut & aliæ calamitates sint in pœnam peccati.

Amplius unde est tantus dolor pariendi matribus? quanto enim fructus nobilior tanto deberet esse matri jucundior & ipse partus non solum sine dolore deceret ut esset, sed etiam cum gaudio. Quid igitur causa est ut cætera animalia sine dolore matrum nascuntur, homines autem soli cum tantis doloribus? Dico igitur quod videre debuisset Aristoteles pœnas & miserias hominibus inflictas, imo toti generi humano non sine causa rationabili fuisse illatas. Causa autem rationabilis propter quam pœnæ à justissimo creatore infliguntur non est nisi culpa; si enim sine culpa pœnæ cuiquam infliguntur, non est dubium quin injustè illæ infliguntur. Quapropter cum injustitia nullum locum habere possit apud creatorem, manifestum est culpam illam esse causam perniciosæ pœnalitatis, eamque præcessisse pœnalitatem hujusmodi: dignum enim & justum est, ut causa præcedat effectum, & culpa vindictam; alioquin contingeret innocentes puniri pœna immerita, & vindicari in eos culpas quas non haberent, quod est manifestè injustum.

PARS UNDECIMA.

Quod plaga seu rebellio prima est ex peccatis primorum parentum providentia universalis gubernatoris inflicta.

Quod etiã in parvulis pœna sit hujusmodi miseria.

Cõtinuatur Pars 12. in Cod. Carnot.

QUod si dixerit Aristoteles, vel aliquis de sequacibus ejus parvulos qui nascuntur non meruisse pœnalitates hujusmodi, jam respondi sufficienter tibi in duobus tractatibus, quorum alterum vocavi, cur Deus homo, alterum vero inscripsi de vitijs & peccatis quantum ad primam sui partem, & repetam tibi aliquid de his quæ super hoc in tractatibus illis dicta sunt, videlicet hoc quod pœna sive pœnalitas, & vindicta est & pœna sive pœnalitas. Vindicta quidem in eos quibus pro culpa ab eis commissa inflicta est, in aliis vero videlicet qui ex illis nati sunt qui delictis suis vindictam hujusmodi meruerunt pœna est naturalis, & hæreditaria illis sive hæreditas, in parentibus autem ipsorum conquisitio seu conquestus. Quia igitur ex omnibus quæ hic aggregata sunt tibi, colligitur aliquos homines peccasse, & peccatis suis miseriam atque pœnalitatem meruisse, ex qua & ista consecuta est quam parvuli nascendo contrahunt, manifestum est pœnalitatem istam non esse vindictam in eis qui ex primis parentibus hominibus naturali lege nascendi procreati sunt vel quotidie procreantur. Propter quas autem causas vel vilitates ab eisdem contrahantur vel perseverent in filiis copiosè, & sufficienter per me audivisti in aliis: & posui tibi exemplum in lepra qua alicui pro delicto suo à Deo infligitur, cujus filius leprosus nascitur: in quo exemplo manifestum est quia lepra vindicta fuit in patre, in filio natura naturaliter tradita, & hoc est quoniam à carne corrupta patris non immerito transfunditur corruptio lepræ in carnem filij ex leprosa patris generatione. Fortassis autem possibile est leprosum patrem generare filium non leprosum.

Posito quod deveniendũ sit ad primos parentes ostendit pœnam non potuisse esse in filiis eorum nisi præcessisset in his peccatum, & vindicta pro peccato.

Amplius declaratum est tibi per me alias non esse possibile omnes homines sic natos fuisse ut eos nasci videmus, & intendo ex parentibus hoc est ex patre & matre naturaliter. Alioquin ascenderent causæ generationis istius in infinitum; cum omnes parentes uniuscujusque hominis essent ex parentibus aliis, & illi iterum ex aliis, & hoc non haberet finem. Jam autem hoc removi tibi remotione demonstrativa: quapropter necesse est aliquos homines non esse genitos ex parentibus, quapropter per modum alium venerunt in esse. Creator igitur per modum alium fecit illos: & hoc est quod expressè legitur in lege Hebræorum quia *formavit Deus hominem de limo terræ*, & deinde *masculum & fœminam creavit illos*. Quid igitur tantis doloribus nascuntur, quid tantis doloribus educantur, quid tantis difficultatibus provehuntur ad hoc ut sciant vivere, vitamque suam regere, & moderari, custodire & confirmare? Cum manifestum sit hæc omnia tam grandia mala esse, tamque pœnalia qua de causa placuit creatori humanam naturam si innocens erat tantis malis affligere, & à dignitate sua, ac nobilitate, qua cæteris speciebus animalium tam longe præcellebat, in tantam ignominiam, & vilitatem eam dejicere? Quia igitur afflictio innocentium imprimis creatorem optimum causam non habet, & intendo imprimis hoc videlicet ut ipsi primi affligantur, & afflictio eorum prima sit quod quidem est dicere alia non præcedente sicut videre est in exemplo de lepra, quia lepra filij innocentis vel alia afflictio ipsius nullatenus esset nisi alia illam afflictio præcessisset, quæ sicut prædixi vindicta est illata pro delicto, quemadmodum sicut cœpit lepra à delicto, & fuit imprimis vindicta: sic necesse est miseriam in qua, & cum qua nascuntur homines à vindicta cœpisse, & propter hoc occasione delicti primitùs illata; alioquin quam haberet excusationem incogitabilis bonitas creatoris, si innocentem naturam humanam, tanta imo tot & tantis miseriis condemnasset.

Pœna quoque peccati est quod anima rationalis primo lumini vicinior non ita cito lumen recipiat ad vitã

Amplius manifestum est naturam humanam primo lumini naturali ordinatione longe viciniorem esse omni anima brutali sive irrationali: quapropter si lumina naturalium cognitionum naturaliter, & ordine naturæ descendunt à lumine primo, necesse est ut priora & majora lumina cognitionum hujusmodi descendant prius super eam quam super aliquam aliarum. Hæc autem sunt lumina hujus-

administrationem ut animæ cæterorum animalium.

modi videlicet artificium conquirendi victum, & regendi, & conservandi vitam propriam. Quia igitur ista lumina tam copiosè descendunt super animas irrationales naturaliter, necesse est ut multo majora ac præclariora descendant super animas rationales: manifestum autem est econtrario se habere, omnis enim anima rationalis manifestè cœca nascitur quantū ad regimē vitę suæ, & corporis sui, & quantum ad artificium conquirendi vitam corpori suo, & cognoscendi salubria victui & noxia. Sed neque patrem neque matrem cognoscere prævalet parvulus, neque mammillas matris, donec multo usu hæc omnia didicerit. Manifestum igitur est illuminationem hujusmodi non ordine naturali sic descendere, ut animam humanam primo lumini propinquam sic transiliat, ut eam in sua tenebrositate sic dimittat, & ad inferiores animas se transferat.

Idem ostēdit exemplo solis media omnia prius illuminantis quam ad ultimum perveniat.

Amplius in operationibus naturæ non est saltus, nec interruptio; sed procedūt unaquæque à factore suo per media omnia imprimentes eis impressiones suas continuè, nullo excepto quod receptibile sit hujusmodi impressionum, quemadmodum videre est in operatione solis quæ est illuminatio, vides inquam quod in omnia media luminis receptiva lumen perfundit donec veniat ad ultimum receptibile illuminationis quod est terra, & omne quod est terræ in parte ista simile videlicet quod non est receptibile luminis nisi superficie tenus. Quod autem aliquid in aëre medio illuminabile relinquat tenebrosum lumen solis non est possibile, sive nubes, sive nubilum, quin illuminetur pro modo, & mensura suæ receptibilitatis. Quapropter si per hunc modum sunt illuminationes spirituales descendentes à lumine primo, cum manifestè media sit anima rationalis inter lumen primum, & animas irrationales utpote superior, & lumini primo intimior, impossibile est illam relinqui lumine hujusmodi privatam sive obtenebratam. Cum igitur manifestum sit parvulos sic nasci, hoc est in tenebris, & cæcitate quas prædixi, quæ cæcitas propriè in animabus est, consequens est evidenter non secundum ordinem naturæ, imo contra illum, nec secundum modum operationis ipsius, imo econtrario saltum istum, & interruptionem luminationis hujusmodi in animabus humanis fieri & factum esse. Contra igitur est hujusmodi cæcitas & tenebrositas in animabus humanis. Quapropter sicut antedixi cum sit gravissima læsio animarum humanarum, manifestum est ipsam esse plagam earum.

Quod si dicas de hujusmodi lumine dari à Deo per gratuitam voluntatem prout libuerit multo magis animæ humanæ copiosius lumen dari debuisse.

Si vero non secundum ordinem naturæ, nec per modum operationis ipsius est descensus hujusmodi luminum à lumine primo, sed per gratuitā bonitatē ipsius: ita ut quibus vult minus de his luminibus quibus non vult nullum vel penè nullum sicut apparet in anima rationali. Quærendum igitur est ab homine hujusmodi cum animæ humanæ non minus indigeant luminibus hujusmodi, & incomparabiliter utilius illa reciperent utpote ad longe plures utilitates, & incomparabiliter majores: qua de causa magnificentissimam bonitatis suæ largitatem in eas quantum ad hoc extendere non voluit creator optimus, ac benedictus si cura fuit ei semper, & incessanter illuminare formicam lumine suæ providentiæ de thesaurizando sibi congruo alimento, & de conservando eodem, qualiter parvulis humani generis providere contempsit? Si enim merita attendit, manifestum est animas irrationales dona illuminationum hujusmodi non meruisse: si vero respexerit ad demerita necesse igitur aliquem vel aliquos hanc restrictionem magnificentissimę largitatis ipsius demeruisse. De animabus enim parvulorum certissimum est ex eis quæ præcesserunt ipsas nihil meruisse, vel demeruisse. Quapropter conveniens est indubitanter alicujus vel aliquorum aliorum peccatis evenire justissimo judicio creatoris, & justitia quam sæpe tibi declaravi.

Quod Deus primos homines in ætate perfecta creaverit.

Amplius quia primi parentes non ex parentibus ut antedixi nati sunt; alioquin non essent ipsi primi; cum necesse sit omnes parentes præcedere filios suos, quæro ab hujusmodi in qua ætate vel statu ab ipso creatore facti sunt, & non est verisimile quod in ætate illa parvuli. Alioquin necesse esset ipsum creatorem eumdem involvisse pannis, & lactasse, aliaque omnia officia nutritionis eisdem exhibuisse, atque processu temporis ex embrionibus illos in homines formasse, quod non solum puerile ac fœtidum est, sed omnipotentissimæ sapientiæ creatoris incongruum. Ut quid enim perfectionem eorum tamdiu distulisset tam longa volumina tantis temporibus evolvisset sed neque operatio creatoris hujusmodi operatio est; necesse enim est differre operationes naturæ ab operationibus quæ à creatore sunt per semetipsum. Natura namque in tempore, & per motus, & immutationes operari necesse habet, & per conflictus & pugnas, atque victorias contrariorum & repugnantium: quapropter resistentias, & retardationes multiplices habet in operationibus suis. Creator autem omnipotentissimus solo beneplacito voluntatis suæ, & mandato imperiosissimo sua opera operatur. Quapropter impossibile est ipsum habere resistentias, aut retardationes in operationibus quas per semetipsum operatur. Primos igitur homines fecit similiter, atque perfecit, & propter hoc in ætate completa, & corporum perfectione: & quoniam indecentissimum est corporibus jam adultis, & perfectis, atque barbatis infantiles aut pueriles animas infundere sive dare, necesse fuit animas primorum hominum in complemento virtutis & perfectionis infusas esse. Turpissimum namque est, & rationi prorsus incongruum hominem barbatum esse corpore, & infantem mente: similiter consummatum esse corpore, & animis sive anima incipientem. Quapropter quoniam ab operibus creatoris necesse est longe esse omnem deformitatem, omnem indecentiam, atque turpitudinem, necesse est animas illas primorum hominum juxta perfectionem corporum illorum perfectas fuisse perfectionibus suis naturalibus. De perfectionibus autem hujusmodi est perfecta imperiositas supra corpora, & membra ipsorum: non est autem perfecta hujusmodi imperiositas, ubi rebellionem habet, aut retardationem obedientiæ sive executionis. Quapropter manifestum est corpora primorum hominum, & membra absque ulla rebellione obedientissima fuisse animabus suis, & absque tarditate exequendi imperia earumdem. Manifestum etiam est tibi hoc esse debitum jure, & lege naturæ quam ipse creator constituit, manifestum etiam est tibi quod status ille animarum illarum regalis prorsus erat & imperialis.

Quod justū sit delinquentem puniri in quo delinquit: quare ex rebellione animæ contra Deū facta sit corporis rebellio in animam.

Quoniam autem nihil justius est quam unumquemque delinquentem in eo puniri in quo delinquit, manifestum est si primi homines contra Dei regalitatem sive imperiositatem rebellione deliquerunt, & eam in eis inquantum fuit minuerunt, consequens esse lege justitiæ ut in ipsa sua regalitate sive imperio hoc ipsum quod creatori intulerant paterentur. Merito igitur & jure æquissimo factum est, ut corpora sua, atque membra debitam naturaliter eis obedientiam non exhiberent si ipsi creatori debitam non exhibuerunt. Attende autem quod nulla obedientia major invenitur quam ea quæ est naturaliter corporis ad animam suam, & membrorum ipsius ad eamdem, nec minor debet esse

esse homini cuicumque ad creatorem; manifestum est nulla pœna justius potuisse puniri homines illos, quam privatione vel diminutione obedientiæ naturalis quæ sibi à membris suis, & corporibus debebatur, si simili privatione peccaverunt contra creatorem. Quare manifestum est ex his quod pœna ista à creatore illata est eidem; cum dubitari non debeat creatorem eis pœnas illas quos punit infligere quæ justissimæ ac convenientissimæ sunt.

Quod nulla sit similis rebellio in brutis.

Peccato igitur aliquo primorum hominum facta est ista rebellio atque perversitas in corporibus eorumdem. Quod si quis dixerit quod in corporibus animalium brutorum, & in animabus eorumdem est ista rebellio cum ipsa non peccaverint, nec patres eorum. Respondeo in hoc istud esse manifestè falsum; ex quacumque enim passione, sive ex ira, sive libidine imperent corporibus suis & membris, absque ulla rebellione eis obediunt.

Passiones contra animam rebellantes non posse in nobis dici inculpabiles.

Quod si forsan dixerit passiones hujusmodi in nobis inculpabiles esse; quoniam in nobis sunt ex eo quod communicamus cum brutis animalibus: & propter hoc sicut apud illa culpam non habent, sic in nobis imputanda non sunt ad culpam. Respondeo in hoc quia merito apud illa culpam non habent quia ipsa in potestate non habent vincere se ab illis, vel reprimere illa. Apud nos vero nemo nisi insanus ita esse dicere potest; secundum hoc enim non esset possibile nos peccare, sicut nec illa, & nihil esset inhonestas vitiorum apud nos: quapropter neque honestas virtutum. Manifestum est quippe nobis esse potestatem avertendi nos ab hujusmodi passionibus & turpitudinibus, & reprimendi eas: alioquin non esset nobiscum agendum de virtutibus, aut moribus, sicut neque cum illis: nec lex aliqua nobis ponenda esset sicut nec illis. Quapropter iniquæ essent omnes leges quæ talia prohibent, iniqui judices omnes qui talia judicant.

Exemplis iam confirmat.

Exemplum quoque manifestum in hoc de populo qui non habet ducem, aut protectorem; & de populo qui habet ducem & protectorem potentissimum supra se ad corrigendum, & corripiendum ipsum & avertendum ab omni stultitia & delicto. Quis enim non videat quoniam isti populo qui habet adjutorem, & defensorem imputanda sit omnis nequitia, & quoniam sit pro peccato quolibet puniendus: populus vero stultus, & impotens non ad pœnam judicabitur cum isto. Evidentius vero exemplum est in viro forti habente arma, & gladium, & vires ad deffendendum se, & de puero ac debili & omnino gladiis exposito. Sic enim est de unoquoque animali bruto quæ contra passionem hujusmodi nullam prorsus deffensionem habent, nullasque vires; sed passionibus illis omnino exposita sunt. Nos vero econtrario hæc omnia naturaliter habemus. Quapropter nulli intelligenti dubium esse potest illa in parte ista per omnem modum inculpabilia esse: nos autem manifestè culpabiles, atque ut hujusmodi puniendos.

Quod ad parvulos quoque pertineat infirmitas illa naturalis propter corruptionem corporis generantis.

Si vero quæsierit quis cur ista perversitas atque corruptio transit in parvulis, qui nihil omnino peccaverunt; aut quare tota posteritas primorum hominum miseria ista affligitur; cum pœna ultra culpam intendi non debeat, & innocentes non sint cum nocentibus involvendi. Licet sufficere debeat exemplum quod tibi in præcedentibus posui de lepra, rememorationem tamen faciam te eorum quæ supra hoc audivisti in tractatu quem vocavi cur Deus homo. Reminiscendum etiam est tibi quod audivisti in naturalibus de virtute seminis humanæ generationis, & quid per ipsum transfundatur in prolem; quemadmodum enim ex ipso non est generare aliquid naturaliter nisi homo sit neque nisi corruptus homo; cum à corrupto homine secundum corpus in quo est hujusmodi decidatur. Nec tu mireris si operatio ista naturæ videlicet humana generatio secundum similitudinem est, & quia corruptio naturalis est: non est enim mirabile si corruptus corruptum generat. præsertim cum per corruptionem generatio hujusmodi fiat, & intendo corruptionem naturalem esse quæ in primis componentibus hominem, hoc est in animabus & corporibus ipsorum infusa, & indita est, atque quousque adhærens, ut non nisi omnipotentissima virtute creatoris abradi, & funditùs extirpari possit. Cum autem consideraveris istam corruptionem perscrutatus in ipsa anima humana, rationalitatem sopitam atque sepultam, brutalitatem vero, & perversitatem brutalitate longe deteriorem eidem animæ humanæ ex conjunctione corrupti corporis adventitiam; in corpore vero humano sic corrupto, hoc est ex corpore corrupto per concupiscentiam generationis sive seminationis, invenies vim sive virtutem sic corrumpendi, & pervertendi animam rationalem nisi adjutorium divinæ gratiæ eam reprimat & prohibeat. Nec hoc mirum tibi videri debet; cum in vino virtus inebriandi, obtenebrandi, ac pervertendi animas etiam sapientia provectas manifestè appareat. Sic vides & in divitiis & in deliciis quantum pervertant atque subvertant animas quæ se illis applicant, & conjungunt nisi creatoris gratia adjuventur & protegantur. Quid igitur mirum est si corpus quod tam forti conjunctione animæ humanæ sociatur & unitur, & tanquam forti vinculo naturæ ei astringitur illam corruptione profundissima inficit, & obcæcat; cum illa prænominata vinum videlicet, & deliciæ atque divitiæ quæ quasi tantum à foris eidem appropinquant illam sic & quousque immutent.

Deinde propter virtutem seminis ex concepta imaginatione generantis quod & cōfirmat exemplis.

Reminisci etiam debes quid virtutis, & quantum semen humanæ generationis retineat ex imaginatione seminantis illud. Quid igitur mirum si ex ardore concupiscentiæ & vehementem & intimiorem impressionem recipit: cum desiderium & voluntas concubitus longe intimiores atque profundiores sint in anima seminantis. Insinuo etiam tibi rememorationem ejus quod ingeniatus fuit pater gentis Hebræorum qui ascendentibus arietibus oves in conspectu posuit virgas amigdalinas particulatim decorticatas, ut imaginatione varietatum colorum hujusmodi per fervorem coïtus similis varietas in fœtuū velleribus appareret. Audivisti etiam de Regina quæ in conspectu suo picturā habens æthiopis nigerrimi, factumq; est per modū eumdem ut pareret filium æthiopi nigredine simillimum. Propter quod suspecta de adulterio apud regem per Aristeum philosophum excusata est, & imaginatio picturæ illius causa fuisse nigredinis in filio sic corrupto, sic genito per sapientiam prænominati philosophi inventa est & detecta.

PARS DUODECIMA.

De brutalitate seu animalitate quam ex peccato primorum parentum contraximus.

Quod ista perversitas brutalitate longe deterior sit, non brutalitas tantum [illegible]. Corrigatur Pars 12. in C[illegible] Carn[illegible]

Debes autem scire quod perversitas ista non brutalitas ut dixi, sed brutalitate longe deterior sit; si enim brutalitas esset necesse esset ut esset equinitas, vel asinitas, aut bovinitas, aut aliqua harum hujusmodi. Quod si esset ita indubitanter homo per hujusmodi perversitatem assimilaretur uni speciei animalium irrationalium. Manifestum autem est quoniam ipse assimilatur multis & fortè omnibus aliqua perversitate: sicut iracundia leoni, rapacitate lupo, insidiositate vulpi,

venenosa mordacitate serpenti, superbia seu præcipitatione equo: & ad hunc modum se habet de alijs, & propter hoc magnus ille philosophus hebræorum & rex similiter dixit, quod *homo comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.* (Ps. 48. 13.) Non dixit comparatus est uni vel similis uni jumento, est igitur brutalitas ista seu animalitas potentia similis unicuique animalitati irrationali, sive brutalitati, & est sicut semen sive seminatium omnium vitiorum & inordinatarum passionum quæ in brutis animalibus inveniuntur, & est sicut radix omnium illarum, & sicut fons & scaturigo omnium illarum, sive generativa, sive facile receptibilis materies ipsarum, quemadmodum massa informis facile recipit quamcumque impressionem, sic per hujusmodi corruptionem est anima humana in omnem turpitudinem vitiorum facile mutabilis, videlicet ut eam facile recipiat, vel eam facile generet in seipsa. Et ideo stabilivi tibi corruptionem istam, & declaravi imbecillitatem aliquorum philosophorum circa esse ipsius in hoc quod eam non cognoverunt; cum tamen animæ humanæ nihil magis cognoscibile sit de seipsa: & ostendi tibi quod ipsa est ægritudo naturalis in animabus nostris, ex qua inordinatæ passiones tanquam colores febriles, licet spirituales fuerint in animabus nostris. Ostendi etiam tibi quoniam ipsa est injustitia naturalis quod est dicere à natura, & nobis innata naturaliter, sive originaliter; & quoniam ipsa est vitium naturale, & peccatum quod dicitur originale apud doctrinam christianorum; & quoniam hujusmodi peccatum, seu vitium non est commissum, sed potius originale & generatione contractum, & non debetur ei pœna actualis, sed qualem in illo tractatu qui est de vitijs & peccatis tibi ostendi, hæc igitur animalitas spiritualitati contraria est.

Quid sit spiritualitas brutalitati illi contraria.

Spiritualitas autem est perfectio per quam avertimus imprimis ab animabus nostris mala spiritualia quæ sunt vitia & peccata, atque pœnas, quæ pro eis redduntur judicio creatoris. Per hanc similiter quæruntur animabus bona spiritualia, quæ sunt virtutes omnes, & dona gratiarum, sed & præmia futura quæ sunt partes fœlicitatis æternæ. Propter hoc debet esse manifestum tibi quod per hanc corruptionem incurvantur animæ nostræ ad ea bona, quæ post nos & sub nobis sunt, quæ nominantur terrena, temporalia, transitoria. Per spiritualitatem vero avertimur ab ijs, & erigimur ad quærenda & obtinenda bona nobiliora quæ prædixit & sicut jam audivisti, animalitas ista non est actu species aliqua animalitatis, sed privatio quædam est rationalitatis secundum actum tantum vel usum, non secundum essentiam ipsius rationalitatis; quapropter animal in quantum animal nondum est homo, vel equus, vel asinus in actu, sed potentia tantum est unumquodque horum: sic hujusmodi animalitate homo animali non est similis in effectu adhuc, per hoc videlicet quod est animal, non est inquam similis alicui speciei animalis, sed assimilabilis tamen unicuique speciei: & propter hoc per similitudinem hujusmodi potentiæ est sicut asinus, & sicut equus, & ad hunc modum se habet de alijs.

De duplici nativitate animali & spirituali.

Quapropter manifestum est tibi per hoc quid intendant doctores gentis christianorum in sermone quo dicunt homines nasci animales sive brutales; videlicet quia nascuntur in dispositione contraria, sive statu contrario spiritualitati antedictæ. Propter quod ipse legis christianorum lator dicit evidenti sermone quia *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non poterit intrare in regnum cælorum.* Nativitas enim hujusmodi qua ut prædixi nascuntur animales sive brutales prohibet nos ab ingressu regni cælorum; dejicit enim nos & demergit in brutales similitudines, quæ sunt deformitates animarum nostrarum & vitia pessima, ut nemo nisi indignissimus etiam vita qua vivit hic & damnatione æterna dignissimus illa habeat: & propter hoc non nisi æternis supplicijs puniendus; merito igitur vita ista animalis sive brutalis extinguenda est, & vita contraria assumenda Assumptio autem vitæ novæ sive susceptio, verissime nativitas est & renovatio: quare manifestum est quod necesse est hominibus mori quantum ad vitam illam animalem, sed renasci, quod est incipere vivere, quantum ad vitam spiritualem.

Necessitas novæ generationis in baptismo quo dejicitur & mortificatur animalitas ut non dominetur.

Et ista est renovatio, sive regeneratio per quam ab originali corruptione, imo perditione salvare se credit gens christianorum in lege & fide sua; cum enim prima & originali sive naturali nativitate nascantur in eam corruptionem quæ ut prædixi ducit irrevocabiliter in damnationem, & mortem æternam, non solum frustra sive vane nascerentur homines illa naturali nativitate, sed etiam in perniciem suam; necesse igitur fuit ut vel omnino cessaret in genere humano naturalis generatio, vel ut divina voluntas malo consuleret, & occurreret quod generatio hujusmodi inducebat. Manifestum autem est tibi quod hujusmodi generationi non erat possibile ut occurreretur nisi per generationem contrariam sicut neq; vitæ animali nisi per generationē contrariā. Quapropter manifestum est quia & mori & renasci, & revivere, & resurgere ad vitam aliam necesse habent homines, & hæc est causa institutionis baptismatis apud gentem christianorum: & hanc credit gens illa tota virtutem baptismatis videlicet regenerativam, & renovativam, & prædictæ animalitatis mortificativam; eo usque videlicet ut rebellare possit recte vivere volentibus, non autem dominari. Dejicitur igitur virtute baptismatis à regno & dominatione quæ regnabat ante sive dominabatur, & dira servitute premebat animam humanam ante susceptionem baptismatis, & premeret ulterius, nisi virtus baptismatis prohiberet. Hæc est igitur sanctificatio baptismatis juxta fidē & legē & doctrinam christianorū, qua ut prædixi brutalitas ista sive animalitas de regno suo & dominatione dejicitur & spiritualitas, qua scilicet nō animaliter sed spiritualiter vivitur, virtute baptismi præstatur.

Quod mortificata per baptismum concupiscentia reviviscit per peccatum mortale ut incipiat dominari.

Debes autem scire quod quamdiu custodit sive conservat quis in se virtutem & gratiam baptismalem, tamdiu liber est & regnat atque dominatur super animalitatem istam, licet ipsa rebellet plurimum. Cum autem per mortale quodcumque peccatum extinguit quis in se hujusmodi & gratiam & virtutem, quasi amissis armis impotentia ducitur, & vincitur, in pristinamque servitutem redigitur, nec ad libertatem atque dominationem vitæ spiritualis, nisi per recuperationem amissæ gratiæ reparatur seu restauratur; & hoc fit & per pœnitentialem satisfactionem, per illam enim restituitur ad amissam gratiam & virtutem. Hæc eadem originalis corruptio vetustas apud legem & fidem christianorum dicitur propter similitudines multas quas habet ad vetustatem corporalem, quas metu prolixitatis hic prætereo.

De duplici incendio & gelicidio mortifero pariter & salutari.

Scito etiam cum ijs omnibus quia per istam corruptionem nascimur, & persistimus usque ad susceptionem primogenitæ gratiæ, & virtutis ad bona spiritualia & æterna frigidi & gelidi, ad ea vero quæ carnis & mundi sunt ardentes & flammei; in gelicidio igitur illo & igne isto nascimur. Emicant autem flammæ de igne manifeste ab initio pubertatis, & hæ flammæ sunt ardores desideriorum carnalium, ira invidiarum & odiorum, omniumque concupiscentiarum inordinatarum. Tibi quoque manifestum est quia ab ardoribus debemus esse frigidi & gelidi. Ad vera autem bona, videlicet spiritualia

r.ualia, & æterna ardentes esse debemus, & fervidi, amore scilicet fortissimo & desideriis, similiter contra mala vitiorum, & peccatorum, iræ & odiorum implacabilium excandescentes. Vides igitur duo incendia, & duo gelicidia; & alterum incendium similiter esse perversum atque mortiferum, quapropter necesse fuit extingui hujusmodi incendium, quod non nisi per aquam contrariam fieri vel decuit, vel potuit: & quoniam gelicidium mortiferum similiter à nobis exterminari necesse fuit, & econtrario nos ardere non solum salutare imo necesse fuit: & quia non nisi per contrarium ignem fieri non poterat, necesse fuit nobis adhiberi ignem hujusmodi gelicidio contrarium. Jam igitur declaravi tibi per hoc quod necesse est ignem, & aquam adhiberi nascentibus hominibus aquam videlicet qua extinguatur perversum illud atque mortiferum incendium: ignem vero non solum quo dissolvatur & exterminetur ab hominibus pestiferum illud gelicidium, sed etiam quo fiat in eis vivificum ac salutare quod prædixi incendium, quo videlicet piis ac sanctis desideriis ardeat ad bona propter quæ obtinenda finaliter creati sunt.

Quod aqua & ignis spiritualis sit ipsa spiritualitas animalitati contraria unde concludit necessitatem baptismi.

Jam autem declaravi tibi alias quod ignis iste, & aqua ista res una & eadem sunt, videlicet ipsa spiritualitas, quam dixi contrariam animalitati seu brutalitati quæ animabus nostris est ex antedicta corruptione. Aqua namque quoniam ardores perversorum desideriorum, perversarum irarum, invidiarum & malorum odiorum flammas exterminat & extinguit: ignis vero ardores piorum desideriorum ac sanctorum, irarum bonarum & odiorum rectorum ardores emicat & emittit. Vides igitur hic evidenter causam baptismatis, vides necessitatem & utilitatem ipsius. Nec tibi putandum est quin alias, & per aliam viam possibile sit omnipotenti creatori reformare homines ac sanctificare, sed placuit ei per beatum ac benedictum unigenitum suum vitam tradere hominibus sicut in lege christianorum expressum est. Sciendum insuper est tibi quod virtus ista baptismatis innumeris miraculis approbata est, & à gente christianorum tanquam vivifica ac salutifera recepta atque servata.

Cur Deus malum animalitatis in totam posteritatē primorum hominum derivari permisit.

Quapropter si quis quærit ut quid omnipotentissimus primusque creator malum animalitatis in totam posteritatem primorum hominum derivari traducique permisit; & quam ob causam non illud funditus de genere humano exterminaverit, ut neque rebellionem ejus esse sineret aut permitteret. Respondemus igitur in hoc quoniam circa malum illud remedium baptismale adhibuit quo scilicet vinceretur ac dejiceretur. Rebellionem vero de qua prædixi ad multas utilitates, & profectus saluberrimos sustinuit reservari. Et de his & aliis malis omnibus jam tibi responsum est pluries in aliorum tractatuum capitulis, specialiter autem in tractatu qui præcessit istum in capitulo videlicet de providentia ac gubernatione universi, & in prima parte tractatus de vitiis & virtutibus in capitulo de originali peccato. Voluntas namque sapientissimi optimique creatoris quam non est possibile esse unquam nisi bonam, mala sinit potius esse ut ex illis bona innumerabilia & immensa potius eliceret, quam ea omnino esse non sineret. Et de rebellione ista quot & quantos terrores sanctos, quot & quantas humiliationes, quot & quantas providentias in Dei dilectis & electis operatur, saltem occasionaliter? demum quot & quantis victoriis occasionem, & materiam, quot & quantis meritis & coronis subministret: christianorum lex & doctrina ipsaque scientiarum observantissima exercitia patefaciunt & declarant.

Recapitulatio præcedentium ubi ex depravatione gustus spiritualis colligit ægritudinem animæ sicut ex gustus corporalis depravatione corporis ægritudo colligitur.

His autem ita positis erit studiositatis & solertiæ tuæ hæc omnia congregare, ut per hoc stabiliatur tibi peccatum primorum hominum, ipsumque causam fuisse corruptionis istius atque perversitatis, videlicet ut cum debeamus nasci rationales nascimur brutales per modum qui expositus est tibi; & cum debemus nasci recti & ad sublimia bona erecti, nascimur ad vilia & merito pravitatis suæ contemptibilia incurvati; juxta vias istas quemadmodum supradixi ad ea bona ad quæ ardere debemus gelidi, ad ea vero ferventes ad quæ frigidi omnino esse debemus. Apparet etiam evidenter de errore virtutis nostræ appetitivæ inferioris sive gustus spiritualis qualiter ea quæ honestatis sunt, nobis vel desipiunt, vel male sapiunt, ea vero quæ sunt vitiorum & inhonestatum qualiter nobis sapiunt & bene delectant. Intolerabiliter igitur insipiens & imbecillis est, qui ex ista perversitate seu corruptione non evidenter cognoscit ægritudinem spiritualem nobis innatam; cum ex corruptione simili palati exterioris, & errore virtutis appetitivæ corporalis unusquisque in se & in aliis indubitanter cognoscat ægritudinem corporalem.

PARS SEXTA.

De corruptione & perversitate virium animæ.

Irascibilis potentiæ perversitas consistit in pace quam habet cum vitiis.

ADdam etiam hic de perversitate virtutis irascibilis quæ adeo corrupta, & perversa est ut per eam vitiis nostris & peccatis pacem habeamus, ita ut nec eis irasci, nec illa persequi valeamus; cum tantæ injuriæ nostræ, & contumeliæ sint, & omnino tanta nostra mala, ut nulla majora vel graviora nobis à quibuscumque quantumcumque atrocibus hostibus possint ullatenus irrogari. Quapropter manifestum est hanc esse sanitatem atque rectitudinem illius per quam quis eis irascitur implacabiliter; bello scilicet quod nec treuga suspendi, nec pace sopiri unquam possit ullo modorum, sed tanquam juratus hostis in omne detrimentum eorum, atque perniciem totis studiis circa illa & totis viribus excandescet. Manifestum est igitur tibi per hoc quod insania eorum, atque perversitas est pacem habere cum hujusmodi pestibus, vel etiam eas ad punctum temporis tolerare. Cum igitur gladio, & igne, omnibus studiis atque conatibus exterminanda sint mala ista, atque similia videlicet, superbia, audacia, pusillanimitas, crudelitas, & remissio, & quæcumque alia, velut morbi quidam pestilentiales virtutem nostram irascibilem sic inficiunt, pervertunt atque corrumpunt.

Exemplo hominis ulceribus pleni confirmat ægritudinem animæ ex peccato natam.

Quis autem adeo insipiens est vel delirus, ut videns hominem hinc podagra, hinc fistula, hinc cancro, hinc lupo, morbo videlicet qui lupus dicitur, toto corpore natus est, morbis, atque ulceribus percussum occasionabiliter non cognoscat mala ista & adventitia, atque irrogata, & nullo modorum ex primitiva compositione seu constitutione corporis illius esse: & intelligo primitivam compositionem quæ sola naturalia præter aliam admixtionem habuit. Quis igitur non videat læsiones morborum & ulcerum ex alieno esse, & non ex proprio primitivo: cum etiam videatur morbos hujusmodi non negligendos & perdurare sinendos, sed potius omni medicamentorum genere, omnique arte medicinæ circa eos esse pugnandum. Manifestum igitur est quod non ex ordine naturæ puro & primitivo tale effectum est corpus illius hominis. Quanto igitur magis de proportionalibus in anima humana quantum ad vim ipsius irascibilem de morbis seu ægritudinibus ignorare permittitur, quia non ex creatione sua sunt virtuti nostræ irascibili; nihil enim perversum ex

parte creatoris vel ingeri vel infundi possibile est cuicumque ex creaturis. Adventitia igitur sunt hæc tot & tanta mala, & aliena prorsus à puritate & bonitate finis irascibilis. Manifestum igitur est quod ex conjunctione corporis sunt ei mala hæc, sed neque dubitare potest aliquis intelligens, quin sine his eam esse oporteat, & in dispositionibus contrariis in quibus consistit evidenter sanitas ipsius.

De voluntatis infirmitate qua non nisi debiliter bonum velit.

Quod si ad virtutem concupiscibilem ipsius nobilem attendas, invenies eam perversitatibus perniciosissimis & infirmitatibus laborare: adeo namque debilis est ad bona volenda, atque concupiscenda ut vix vel modicū caput erigat, & vix dicere possit vellem, tu autem nosti quod verbum optativi modi quod est vellem dicit voluntatem jacentem, sed elevato ad modicum capite admodum somnolenti hominis qui evigilans caput levat, sed somno gravatus cum difficultate levatum facile reponit in lectum. Verbum autem indicativi quod est, volo, voluntatem dicit erectam, stantem firmiter, & absque mutatione imperantem. Et ad ea quidem quæ vitiorum sunt & inhonestatis invenies voluntatem erectam, firmiterque stantem & audacter imperantem quæ inhonesta & turpia sunt: invenies etiam eam inflectibiliter & infrangibiliter obduratam contra bona, ita ut nullis exhortationibus ad ea flecti valeat. Quemadmodum membra quæ obduruerunt & obriguerunt morbo aliquo, ita ut flecti & aptari se ad debitas operationes non possint, ita ad modum istum invenies voluntatem in quibusdam hominibus pertinacia irremovibiliter & immobiliter obduratam, unde & usualiter duri vocantur, & in sermonibus prophetarum de ista duritia multoties arguuntur. Notum est etiam tibi membra humana in morte inflectibiliter obrigescere. Sic de morte ista spirituali, quæ est vitæ spiritualis, de qua prælocutus sum extinctio, procedit ista rigiditas sive durities, & de ipsa animalitate procedit per modum effectionis.

Quod in eo deteriores sint homines belluis ipsis.

Manifestum est tibi de animalibus irrationalibus quod à passionibus suis, videlicet à concupiscentiis sola necessitate aversibilia sunt; quoniam necessitate & non libertate ad concupiscibilia sua feruntur animalia hujusmodi: quapropter servituti nequissimæ, atque turpissimæ se subjiciunt & addicunt homines qui passionibus hujusmodi se assuefaciunt, & libertate nobilissima & pulcherrima se privant, utpote qui æstimari non sufficiunt tam irreparabile detrimentum. Quod si attenderis quam spinea, quam noxia, quam abominabilia cupiunt & volunt, non miraberis errorem atque perversitatem virtutis appetitivæ gustabilis in parvulis, & mulieribus & prægnantibus quæ carbones & cineres lutumque spurcissimum vehementissimo ardore appetunt, quodque abominabilius est spurcissimis & persordidis voluptatibus, quæ nec etiam nominandæ sunt, quæ morte hominum inextinguibili desiderio quasi esuriunt, & sitiunt, quæ nec etiam morte eorumdem satiantur, nisi sanguinem eorum biberint, aut corda ipsorum propriis dentibus laceraverint: hujusmodi crudelitas non iracundiæ humanæ est, sed immanitatis belluinæ.

De perversitate virtutis rationalis.

Ad vim vero rationalem si attenderis, invenies eam miserabiliter vulneratam multis perversitatibus corruptam, & suorum utilium ac salutarium perniciosissimis ignorantiis obtenebratam. Quam tarda namque sit hæc anima humana ad ea credenda, vel addiscenda quæ necessaria sunt componendæ ac decorandæ vitæ ipsius, quam difficile ei suadentur interdum; cum neque testimoniis miraculorum quæ indubitanter testimonia sunt creatoris, suaderi possunt eidem.; qualia sunt illa quæ de futura vita fides christiana, atque similia & illa quæ de cura & gubernatione creatoris sunt. Dum viderint malos florere, bonos affligi, vix credere possunt per providentiam creatoris optimam talia fieri, nec oportet omnem multitudinem exemplorum de rebus hujusmodi adducam. Quanta difficultate injurias nobis irrogatas obliviscamur, beneficia vero memoriter teneamus unusquisque conspicit in semetipso. Deinde ipsas stultas, varias & noxias cogitationes quam gravi pugna repellit à se anima humana, quanta difficultate bonas ad se advocat & in se retinet? Sola anima seipsam negligit aut ignorat, cui de pulchritudinibus suis atque perfectionibus nulla cura est, omnique rectè philosophantium consensione firmatum est, vitia erroresque vitiosos atque culpabiles læsiones esse humanarum animarum, morbosque & vulnera, necnon deformitates, & turpitudines. Quare è contrario necesse est virtutes ac debitas cognitiones, sanitates humanarum animarum esse pulchritudines earum & perfectiones spirituales, nec dubitatum est adhuc turpiter agere omnes illas qui vitiosè agunt & culpabiliter: turpitudo autem ista propriè visu corporali, & per se non apprehenditur, sed magis visu spirituali: quemadmodum & pulchritudo contraria solo visu spirituali, hoc est, virtute rationabili quæ est visus spiritualis solummodo cognoscitur. Quia igitur sanitates istæ naturales sunt animabus humanis juxta modum & intentionem quos audivisti, licet in ipsa infusione sua qua infunduntur sive conjunguntur corporibus humanis & nascuntur in ipsis, ex ipsa conjunctione corporum corruptorum, ut prædixi, corrumpantur, manifestum est istas ægritudines & vulnera adventitia & innaturalia esse, ut audivisti. Et hoc videtur insinuasse Mercurius philosophus Ægyptius hoc sermone; *animam*, inquit, *detinet obtorto collo*, intelligens hoc de corpore à quo depressionem & corruptionem patitur quæ nō permittit se erigere ad sublimia & nobilia bona: similiter eam non permittit dirigere se à tortitudine & perversitate vitiorum.

Quod miseria hæc animam de statu debito & convenienti sibi deturbet.

Manifestum igitur est tibi per omnia hæc quod miseria hæc animæ humanæ cujus partes aliquas, & non omnes nominavi tibi, noxia valde est, & omnino indecens animæ humanæ, quia ipsa est declinatio atque perversitas à debito statu suo; alioquin nec vitia nec virtutes imputanda essent ei. Nihil enim ab ea requiri potest vel ab alia quacumque substantia intelligente præter debitum statum ipsius: ipsa enim se habens sicut decet, & sicut debet omnino inculpabilis est: sic autem decet se habere unamquamque hujusmodi substantiam, sicut natura naturaliter ei constituit. Quapropter & decens vel debitum esset unamquamque animam humanam se habere, secundum animalem istam corruptionem, & hoc est esse prostitutam esse omnibus antedictis perversitatibus, & laborare eam omnibus antedictis ægritudinibus: aut natura naturaliter è contrario unicuique animarum humanarum se habere constituit: quapropter cum omnis lex & constitutio naturæ & justa & decens & decora sit: vitia autem omnia & iniqua, & indecentia, atque turpia sint, imo veræ turpitudines, manifestum est animam humanam è contrario hujusmodi corruptioni atque perversitati se debere habere; cum dubitari non possit ex antedictis, omnes perversitates, vitia, & turpitudines esse, atque læsiones & vulnera.

Miseriam illam licet originalem non tamen esse naturalem colligit.

Ex omnibus igitur aggregatis declaratum est tibi miseriam istam, licet originalis animabus humanis adhæreat, non esse tamen eam sic naturalem, ut vel à creatione vel à creatore per se de-

[d]ucenda sit: à creatore enim per se, vel ex ipsa creatione nihil malitiæ, nihil perversitatis inesse potest animabus humanis, quoniam à puro fonte bonitatis nihil potest emanare malitiæ. Consequens etiam est ex illis, quæ nemo ignorare permittitur quin declinandum sit, & pro viribus fugiendum animabus humanis ne malæ sint, & quin sit eis enitendum ad hoc ut bonæ sint, & ad hoc ut bene, hoc est, dicere decenter ac debitè, atque ordinatè se habeant; alioquin inculpabiliter, quantumlibet malè, & quantumlibet inordinatè se habeant, nec ad vituperium, neque ad pœnam eis est imputandum.

Cæcitas Aristotelis & aliorũ philosophorũ qui hoc ignoravere.

Declaratum etiam est tibi per hoc intolerabilis cæcitas Aristotelis & aliorum qui istam animalitatem, seu brutalitatem quam toties nominavi tibi naturalem posuerunt hominibus, seu animabus humanis; & tanquam formam naturalem in qua animalibus naturaliter, imo essentialiter communicant. Jam autem feci te scire, quod animalitas qua animalia irrationalia sunt atque brutalia non est in eis perversitas, sed rectitudo. Et quemadmodum dixi tibi rapacitas in lupo, & insidiositas in vulpe non sunt vitia atque perversitates ullo modorum, quin potius pulchritudines & artificia naturalia vivendi sive victum conquirendi: in hominibus autem turpitudines, atque deformitates, & perversitates sunt intolerabiles. Neque animalitas hujusmodi, videlicet quæ deformitas est, & perversitas in hominibus, forma generis aut perfectio est, qua videlicet homo animal est, neque homo ex illa sive per illam dicitur animal, sed animalis juxta sermonem qui in lege christianorum legitur, videlicet quod ***animalis homo non videt ea quæ Dei sunt***, & apud gentes christianorum animales usualiter vocantur homines qui animalibus irrationalibus similes sunt stultitia, desipientia & asinitate concupiscentiarum, & aliarum passionum, quibus, ut sæpe dixi, necessitate feruntur & agitantur animalia irrationabilia.

1. Cor. 2.

Quod ista perversitas non sit homini essentialis, sed accidentalis & separabilis.

Revera igitur communicant homines aliis animalibus in genere, scilicet animalis; cum genus essentiale sit omnibus speciebus suis, & individuis earum: ista vero quam dixi perversitas accidit, & separabilis est & actu, & ratione, & paulatim minuitur in hominibus qui sapientiæ student, atque virtutibus quousque domita evacuetur, & liberetur anima humana à servitute & oppressione illius, sicut legitur in lege ipsa christianorum ubi dicitur quod ***creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei***; essentialia namque nõ solũ in specie humana, sed etiã in omni alia specie animalis pulcherrima sunt, & ordinata quantum in ipsis est, & in eis quæ habent à parte creatoris. Extraneum igitur est ab essentialibus, & eis omnibus quæ habet species humana vel natura humana ex creatore, sive dono creatoris quo est natura humana, & ipsa species humana sicut debet, & sicut decet eam esse. Quidquid autem in ea econtrario se habet, & intendo econtrario scilicet quam debeat, vel deceat, perversitas ea non solum adventitia, sed inordinata, & noxia est, quemadmodum sæpe dixi. Ut autem acquiratur tibi notitia plenior atque lucidior de natura animæ humanæ, imaginabor eam spoliatam ab omnibus suis oppressionibus & tota miseria servitutum istarum, atque inordinatione passionum hujusmodi.

Rom. 8.

PARS DECIMAQUARTA.

Quod potentia intellectiva regit alias potentias tanquam earum domina.

De statu libertatis animæ humanæ.

Dico igitur quia in hoc statu liberum est animæ humanæ applicare se sensibilibus, & aperire eis fenestras oculorum suorum; quoniam ante istam attractionem erat ei liberrimum hoc facere, in nullo autem imminuta est libertas illius propter potentiam istam, cum nihil eidem sit detractum per eam. De fenestris vero aliorum sensuum manifestũ est quod semper apertæ sunt, nec portæ illis datæ sunt in animam quibus clauderentur, quemadmodum oculis datæ sunt palpebræ: manifestum tamen est quod appropinquationes ad res sensibiles aliis sensibus sint quoties opus est. Aures etiam vel erigimus, vel inclinamus, vel etiam toto corpore appropinquamus ad id quod audire nolumus, quemadmodum dicit sermo propheticus, ***appropinquant ut audiant*** sic se habet de olfactu. Appropinquamus enim naribus, vel etiam applicamus rerum odorem cum olfactu sentire volumus: sic se habet de tactu secundum omnes formas tangibiles; volentes enim experiri, an calidum, an frigidum, an tangibile, vel illud nobis appropinquamus vel instrumenta tactus appropinquamus illi. De gustu in evidenti est cum gustabilia applicantur ipsis instrumentis ut sapores eorum cognoscantur.

Quod anima se possit applicare liberè intelligibilibus. 1. quia nullum habeamus impedimentum naturale.

His igitur ita manifestatis aut liberum est animæ humanæ applicare se intelligibilibus modo quo eis congruit, aut non; sed si non: patitur igitur impedimentum à parte illa, nec est possibile impedimentum habeamus naturale; omne enim impedimentum cujuscumque virtutis contra eam est, & repugnans eidem. Quoniam igitur natura nullam virtutem naturalem naturaliter impedit, aut prohibet ab actu suo, manifestum est impedimentum hujusmodi innaturale esse & adventitium: hoc autem jam responsum est per positionem ante factam. Non est igitur prohibita virtus intellectiva nec impedita quominus se applicet ad apprehendenda ea: quapropter liberum est se applicare sicut dixi intelligibilibus ad apprehendenda ea.

2. Quia sola miseria oppressionis impedimẽtum animæ esse potest.

Amplius quis potest ignorare quin hujusmodi impedimentum pars miseriæ sit & oppressionis. Jam autem dixeram quia volebam eam imaginari liberatam à tota miseria, cujus partes nominavi tibi, & propterea liberatam eam posui ab omni oppressione, & impedimento quo prohibetur vel retardatur ab actu suo quocumque naturali. Liberum igitur est ei applicare se intelligibilibus per modum quem dixi.

3. Quia anima libera est quãtum ad vires sẽsibiles, multo magis quantum ad intelligibiles.

Amplius quantum ad vires sensibiles & operationes earum libera est penitus, ut per eas operetur prout voluerit; quanto fortius igitur in isto statu liberam eam esse necesse est quantum ad vires intelligibiles.

Amplius quanto nobiliores sunt vires superiores inferioribus, tanto magis expediendæ, imo adjuvandæ à natura ipsa sunt.

4. Quia superiores vires magis expeditæ sunt à natura.

Amplius quanto nobiliores sunt superiores vires, & operationes earum expeditiores, & promptiores naturaliter sunt ad operationes suas; alioquin inordinatè operaretur natura, & ipse creator non decenter, neque pro debito ita crearet eas, ut nobiles vires ab operibus suis nobilibus retardatæ essent, inferiores vero ad operationes suas expeditissimæ essent, atque promptissimæ.

5. Quia nobiliores virtutes expeditiorẽ habent operationem.

Amplius quis ignorare potest virtutem intellectivam incomparabiliter agiliorem esse, & expeditio-

6. Quia intellectus

agilior & promptior est ad suam operationẽ quã sensus quilibet.

rem ad operationem suam propriam quæ est intelligere, sive cognoscere, quam sensum quemcumque ad operationem suam propriam; quæ est sentire; nisi fortè quis eam adeo depressam & obtenebratam habet, ut de ipsa nec cogitare valeat.

7. Quia impedimentũ illud provenire non potest ex absentia objecti, vel obscuritate.

Amplius cum secundum positionem istam libera sit ab omni impedimento operationis suæ, quod est, ut prædixi, intelligere, seu cognoscere, non potest prohiberi nisi propter elongationem intelligibilem ab ipsa, vel propter obscuritatem ipsorum, aut difficultatem quæ est eis à parte ipsorum, per quam sunt difficile intelligibilia: quędam enim non nisi per alia, quædam non nisi per multa, quædam non nisi per pauca, quædam autem etiam per unum. Jam autem remotum est tibi omne impedimentum, & omnis difficultas à parte ipsius. Ea igitur quæ sunt eidem intelligibilia per semetipsam non prohibetur intelligere, nec etiam alia quæ per media intelligibilia sunt eidem, illa enim media sunt intelligibilia vel per se, & tunc non est ei impedimentum seu retardatio ulla quominus intelligat illa: vel sunt intelligibilia per alia, & tunc illa media vel intelligibilia sunt per alia quæ vel sunt intelligibilia per se, vel per alia, si per se intelligibilia sunt, tunc non prohibetur vel retardatur quominus ea intelligat; cum in promptu habeat media intelligibilia, & cognoscibilia vel per se, vel per media quæ cognoscere facile est ei per alia quæ per semetipsa intelligibilia sunt. Et ponam tibi super hoc aliud exemplum in studiis disciplinarum ubi manifestũ est quod intelligens principia earũ, & ordinem eorũ ad conclusiones, sive propositiones illarũ non est difficile cognoscere cõclusiones. Facillimũ enim est animabus nostris, & in ista miseria, & obtenebratione existentibus cognitis principiis, & ordine eorum, & alia cognoscere. Syllogismorum enim veritas atque necessitas secundum omnem modum, & figuram atque ordinationem terminorum nullam habet difficultatem cognitionis. Quapropter anima humana si in libertate & bonitate status quem prædixi negotiari circa intelligibilia hujusmodi, & philosophari sic, hoc est per probationes demonstrativas, voluerit, nihil eam à cognitione rerum retardabit.

8. Quia si sensibilia sponte se ingeruñ. sensui, quãto magis intelligibilia, intellectui.

Amplius si sensibilia sponte se ingerunt animabus nostris per sensus, cum incongruenti propinquitate fuerint ad organa sensuum, & interpositum non prohibuerit; quemadmodum palpebræ oculorum cum rebus visibilibus, & oculis interpositæ fuerint prohibent eas ingerere se visui, & propter hoc non sinunt eas videri, necesse est ut intelligibilia similiter se offerant vel ingerantur animabus nostris per intellectum, nisi remotio aut interpositum hoc prohibuerit. Remotio autem corporalis, aut interpositio corporalis non habet locum in intelligibilibus aut circa illa: quapropter necesse est ut omni hora intelligibilia se offerant, & ingerant animabus nostris per intellectum, quantum est in ipsis intelligibilibus. Et propter hoc nisi ipsæ animæ nostræ ab ipsis se avertant ut ea intelligant: & intendo eas averti ab intelligibilibus quotiens alia cogitant, vel saltem ad illa non intendunt. Utrum autem vel facile, vel possibile sit animabus nostris in hujusmodi statu positis avertere se ab intelligibilibus, & non vacare eis quæstionem habet difficilem; difficile namque est ut avertant se à sensibilibus, cum se per sensus ingerunt, & potissimum à vehementibus sensibilibus; ut enim existens in igne ab igne sic se avertat ut illum omnino non sentiat, multis impossibile forsitan videatur, non tamen impossibile est.

Quid accidat animæ in raptu.

In raptu namque accidit hoc ut anima humana à sensibilibus, & etiam à corpore proprio aversa sit, & quodammodo abstracta, ut nec stimulos aculeorum, nec ardores in corpore suo sentiat. Testificantur etiam mihi viri fidei dignissimi, quia vivit adhuc aliquis vir sciens cujus anima, quoties vult, sic rapitur & avertitur à corpore suo, ut nihil sentiat de passionibus quæ fiunt in corpore suo. Et intendo quod neque punctiones, neque impulsiones: nec dubitandum est hoc esse omnipotentis virtutis creatoris mirabile donum, videlicet ut quousque in potestate sua seipsam habeat anima humana, & vires suas sensibiles, ut se & illas quousque à corpore abstrahat, ut de hujusmodi passionibus omnino nihil sentiat. Et etiam frequenter videre potes & experiri homines sani & clari visus, & boni auditus nec videre coram oculis posita, nec audire quid homines juxta eos audibiliter loquantur, & usualiter sic se habentes attonitos dicimus, & hoc est dicere ad alia vehementer attentos, & raptos. Quare manifestum est quod quemadmodum animæ sensibilibus deditæ, & amore seu dilectione adhærentes, atque alligatæ ab intelligibilibus in hora adhæsionis & alligationis hujusmodi sic aversæ sunt, ut de illis omnino non cogitent: sic nobilibus ac sublimibus bonis animæ adhærentes, & amore fortissimo alligatæ, dum durat hujusmodi alligatio, à bonis sensibilibus adeo aversæ sunt, non solum illa non curent, sed etiam ut de illis nec etiam cogitent.

sive abstractione à sensibus.

Quod in illa abstractione amor creatoris nimi esse non possit.

Quæro igitur de anima humana in hoc statu libertatis & puritatis suæ in quo libera est ab omni servitute & alligatione passionum inordinatarum, ac turpitudinum carnalium, & spiritualium, utrum amore aliquo vel horum, vel aliorum bonorum teneatur & alterutris adhæreat. Respondeo quod in illo statu hoc facere non potest cum servitute turpitudinis, cum libera sit à passione, hoc est ab omni turpitudine servitutis. Manifestum autem est quod bonis nobilibus atque sublimibus quæ sunt virtutes & scientiæ adhærere non potest, nec amore inhærere, nisi cum pulchritudine ac libertate præclara; amor namque bonorum hujusmodi, nec nimius esse potest nec inordinatus, nec ullo modorum turpis aut indecens; quoniam etsi tantus esset ut amantem in oblivionem induceret, & incuriam bonorum temporaliũ & sensibilium, non propter hoc pulchritudini ejus aut perfectioni quidquã detraheretur, quin potius adderetur. Quemadmodum si creator benedictus animam humanam tanto amoris ardore in se rapuit, ut temporalia, seu sensibilia bona propter ipsum nec amet, nec curet, non hoc indecentia aut inordinatio amoris est, imo potius decentia & pulchritudo ejus.

Quod bona & prudens administratio temporalium non minuat amorẽ creatoris, quin potius adjuvet.

Quod si dixerit quis quia creator non sic amari vult, nec nos illum sic præcipit, ut temporalia bona si qua sunt nobis prudenter, ac bene administrare negligamus. Respondeo in hoc quia non pertinet ad hoc quod hic intendo bona & prudens administratio temporalium bonorum, cum amorem creatoris nec minuat, nec retardet, quin potius exacuat & adjuvet; neque enim bona vel prudens est administratio bonorum temporalium nisi amor creatoris illam dixerit, & ordinaverit; & inde est quia omnino imprudens est, & omnino non bona administratio bonorum hujusmodi, nisi amore creatoris fiat: Et ut lucidius dicatur nisi ipsa administratio in obsequium creatoris fiat, quod aliter esse non potest nisi in illa ministrum se creatoris gerat, qui illam exequitur, & intendo ministrum nobilis ac jucundæ servitutis, quod ministerium hujusmodi solus amor efficit creatoris. Intentio autem ista hic non est, nisi de amore temporalium quo turpiter & inordinatè amantur, & hoc non est nisi vel propter se, vel propter quodcumque aliud quod propter creatorem non amatur.

Quod

Quod prudens rerum administratio non minuat amorem Dei quantum ad habitū, licet fortè minuat quantum ad motum passionis.

Quod si etiam illud dixerit quis quia etiam bona per omnem modum, & prudens administratio hujusmodi cogitationes minuit atque rarificat, quæ debent esse de creatore sicut dixit poëta, *pectora nostra duas non admittentia curas*, & alius iterum, *pluribus intentus, minor est ad singula sensus*, cogitationes autem minui non possunt quin affectiones minuantur. Quapropter cum cogitatus de creatore minor sit, in administrationibus hujusmodi propter ipsas administrationes, necesse est ut amor eorum in ipsum sit minor. Respondeo quod amor secundum duas intentiones dicitur, videlicet secundum habitum, & secundum actum ipsius seu motum. De motibus quidem amoris quos passiones philosophi vocant, possibile utique est, ut & pauciores, & rariores, & remissiores, sive minores sint propter ministrationem hujusmodi quæ in parte occupat ministrum: habitum vero ipsius amoris non est necesse in aliquo minui propter illam, imo interdum illum necesse est propter illam adaugeri: bona enim & fidelis ministratio quæcumque à creatore cuicumque commissa obsequium est gratissimum eidem impensum, & propter hoc meritum est quo minister hujusmodi tanquam fidelis servus & prudens meretur virtutum & aliorum donorum incrementum. Exemplum autem evidentissimum in hoc est cum non propter hoc minus diligis amicum tuum, sed verè ac sincere diligis, si rariùs vides illum, & intendo quod si pluries illum vides hodie quā heri, aut paucies hodie quam heri, quia non propter hoc aut plus aut minus diligis illum dilectione quæ amicitia est & habitus amoris.

Qua ratione & ipsa bona temporalia à more sincero ac recto diligantur.

His autem determinatis revertar ad illud in quo eram, & dicam quia etiam bona temporalia seu sensibilia diligit quicumque vir bonus sincero amore, & ordinato, atque pulcherrimo, si diligit ea, quia laus quædam fit & gloria creatoris, & viæ quædam ad ipsum cognoscendum, timendum, & diligendum, aut propter alias utilitates; quibus rectè considerantes, & bene eisdem utentes adjuvantur ad magnificandum modo quolibet creatorem. Aliàs autem ea amare, hoc est apponere illis cor suum, & facere illud caudam sive sequelam eisdem videlicet ut ab eis trahatur & ad creatorem non ordinetur, ipsa inordinatissima ac turpissima servitus est. Hoc autem jam remotum est ab anima humana existente in statu positionis istius. Quare manifestum est quia si in statu isto applicat se sensibilibus applicatione hujusmodi, non avertet se à sublimioribus bonis, nec adhærebit istis, hoc est, sensibilibus. Quapropter liberè ascendet ab iis ad bona illa nobilia atque sublimia, & liberè descendet ad hæc, & ab iis ascendet ad illa, cum in his, id est, sensibilibus nec amore, nec delectatione adhæreat vel teneatur. Adde insuper ad hoc, quod neque in quantumlibet sublimibus bonis quiescet, vel adhærebit, & hoc multiplici via faciam te scire, primum quia omnia illa bona, & etiam quæcumque alia non sunt animæ humanæ bene constitutæ sive ordinatæ; nisi viæ ad creatorem: solus autem creator finis est perfectæ ac completæ quietis animabus humanis, sicut dicit quidam ex nobilibus theologis gentis christianorum loquens ad creatorem, *& inquietum est cor meum donec quiescat in te*. Quiescere autem in via substantiæ quæ nata est pervenire ad finem inordinatio est.

Aug.

Quod anima laborē habeat propter multiplices operationes corporis, volatum autem propter operationes spirituales.

Debes enim scire quod omnis anima humana nascitur cum exercitatione sua, viator proficiscens ad locum perfectæ quietis videlicet ab omnibus motionibus, juxta sermonem sapientis qui dicit quod *homo nascitur ad laborem, & avis ad volandum*, intelligens secundum unum modum camdem animam humanam hominem & avem esse: laboriosum quippe propter operationes multiplices quas per corpus exercere habet: avem vero propter operationes spirituales, quales sunt cogitare, investigare, philosophari, potissimum de rebus divinalibus. Ad hujusmodi namque volatus sive ascensiones datæ sunt ei pennæ spirituales, videlicet vires rationis & intellectus, & pennæ cogitationum, & aliarum dispositionum quibus volatus hujusmodi adjuvantur, vel quod est verius ac melius pennæ istæ spirituales sunt vis appetitiva rationalis quæ est voluntas. Quod si quis dicere voluerit quod vis rationalis non intelligitur convenienter penna, sed magis oculus in ave hujusmodi; vis vero concupiscibilis superiores & nobiliores pennæ sunt istius avis, scientia enim ex se parum vel nihil cooperatur ad virtutem, ut ait Aristoteles, sic vel parum, vel nihil animam ab imo fine infimo terrenorum sive temporalium elevat, nec ab illis illam liberat. Quapropter manifestum est quod sanitas ista de qua hic loquitur animam liberat à servitute nequissima turpium passionum, & eam liberam efficit, ita ut se voluntariè applicet nobilibus atque sublimibus bonis: quæ bona si non essent, miseriores essent vires superiores ac nobiles animæ humanæ, quam vires inferiores ejus quas communicare videtur cum brutis animalibus: ipsum etiam esset universum deformissimo defectu detruncatum, si deessent in ea bona intelligibilia quibus animæ humanæ applicarent se, & quorum conjunctione delectarentur atque perficerentur.

Quod Deus non sapienter creasset animas humanas, nisi eis bona propria providisset.

Amplius non sapienter neque decenter creasset Deus animas humanas cum superioribus viribus earum, si bona propria non providisset, inferioribus autem ad minus brutis animalibus de bonis propriis providisset; habent enim bruta animalia in quibus delectentur atque perficiantur. Quomodo igitur vires animarum humanarum superiorum, & nobiles ejusdem neglexisset sapientissimus creator, & optimus ut eis bona congrua non providisset?

Quod anima non possit dici creata ad bona sensibilia quæ brutis communia sunt.

Amplius totam animam humanam ad bona aliqua creatam esse necesse est; alioquin frustra creata esset: necesse igitur est eam creatam esse ad bona sensibilia vel intelligibilia; cum alia genera bonorum manifestum sit esse non posse. Quod si ad bona sensibilia creatam illam diceret esse: cum igitur ad eadem creata sit omnis anima, rationali nihil melius ea providet creator sapientissimus & optimus, quam animabus irrationabilibus. Illa enim sola providet Deus unicuique substantiæ ad quæ & propter quæ creavit illam: sola igitur bona sensibilia providet Deus animabus humanis, illa autem sola providit hominibus quæ providit animabus humanis, quapropter consequenter evidens est ipsum non providisse hominibus majora vel meliora bona quam cæteris animalibus; meliora, inquam, dico secundum genus: quoniam nonnisi corporalia utrisque.

Neque vero dici posse provisum esse hominibus, de bonis sensibilibus melioribus sive sint cibi, sive indumenta, sive habitacula.

Quod dico quia forsan cogitavit aliquis imbecillis quod meliores cibos, & meliora indumenta, nobilioraque habitacula providit creator hominibus, quam providit aliis animalibus: & de vestimentis quidem manifestum est, quia de volatilibus nobilius longéque speciosius vestivit multa creator, quam vestiverit aliquem ex hominibus. Sicut manifestum de pavone & de multis aliis quorum indumentorum speciositas vehementer admirabilis est hominibus, nullo autem modorum mutabilis. Manifestum etiam est tibi quod pelles herminorum & grisiorum, & quorumdam aliorum animalium concupiscant homines, & eis vestiri etiam glorientur. Dico etiam quod vinum non est aqua nobilius ordine naturæ, nec aliquis alius liquor, imo aqua omni alio liquore composito non

tura longe nobilior est quemadmodum & prior. Priora enim in universum nobiliora sunt, utpote nobilissimo propinquiora. Nobilissimum enim primum est creator benedictus, & propter hoc quæcumque ordine naturæ propinquiora sunt illi nobiliora esse necesse est. Quod si de aliis bonis corporalibus juxta viam istam considerationem feceris, invenies bona sensibilia, quibus non tam delectantur quam illuduntur homines, non meliora vel nobiliora esse his quibus delectantur animalia cætera. Quædam enim solis aromatibus vescuntur, quædam habitacula sibi compingunt de cinnamomo, & illo pretiosiori, atque nobilissimo. Et possem tibi narrare multa de his, sed prolixitatem declinare volens narrationem istam prætereo. Et de vestimentis si diligenter attenderis, non est quod objicere quis possit. Eisdem enim lanis & pellibus vestiuntur homines quibus animalia vestiuntur, & hoc utique naturaliter, & propter hoc tanto decentius atque nobilius quam homines quanto naturalia decentius, atque pulchrius adhærent unicuique quam adventitia. Similiter & propria naturaliter quam aliena, & quæ jure unicuique competunt, quam per rapinam & violentiam usurpata; nemo autem est qui non videat quod ab ovibus, & aliis animalibus & lanæ, & pelles per violentiam rapiuntur, & illas sibi homines applicant, illisque se vestiunt; quæ autem vel cujusmodi gloria potest esse hominibus vestiri de sericis; cum sericum non sit nisi stercus, id est egestio quorumdam viventium. Quod si de tinctura vel coloribus gloriantur, quanto magis inde gloriari possunt multa ex animalibus irrationalibus, in quibus tam decenter, tantaque pulchritudine naturalium colorum mira varietas collocata est. Tibi quoque notum est de tinctura pannorum quia ad eas conficiendas non clariores & puriores aquæ perquiruntur; non enim hujusmodi aquæ tincturis aptæ putantur, sed illæ solæ quæ immunditiæ alicujus admixtionem habent; urina enim humana, & potissimum muliebris conficiendis tincturis quasi perutilis admiscetur. Omnibus igitur istis aggregatis, & aliis quæ tibi occurrere poterunt, manifestum debet esse tibi nec nobiliora esse dona sensibilia quibus rationales animæ delectantur, quam ea quibus irrationales, nec potius ad eas pertinere, quam ad irrationales.

Concludit sensibilia quantum ad usus istos æque esse creata propter animas irrationales.

Quapropter secundum errorem istum non potius propter animas humanas creata sunt, quam propter animas irrationales quantum ad usum hujusmodi. Est enim alius usus bonorum sensibilium qui deservit scientiis theologicis contemplationi, sive speculationi, qui etiam multiplex est, sicut in eis docetur, quamquam adhuc nec traditæ, nec scriptæ sint; judicant siquidem recte considerantibus mira & magna de potentia, sapientia, & bonitate creatoris, & qui ad hoc illa intuentur atque considerant, ut per ea cognoscant ipsum creatorem & magnalia ejus; cognoscant, inquam, ut magis ac magis ipsum timeant, diligant, & venerentur, omnique modo magis ac magis ipsum magnificent rectissime, & creatoris sensibus utuntur, nec est usus hujusmodi absque pura & sancta dilectione, juxta quod dicit sermo propheticus ad ipsum creatorem, *delectasti me Domine in factura tua.* *Ps. 91. 5.*

Si animas adeo delectent res sensibiles quanto magis supernaturalia & spiritualia bona.

Quod si in his inveniunt animæ humanæ quæ incomparabiliter minoris bonitatis, minorisque pulchritudinis sunt, quam bona supernaturalia, inveniunt, inquam, quod prima ac sancta jucunditate eas delectet, quanto magis necesse est in bonis spiritualibus majores delectationes invenire? juxta quod ait sermo propheticus, *potentiam tuam & justitiam tuam Deus usque in altissima quæ fecisti magnalia.* *Ps. 70. 19.* Magnalia quippe altissima quæ creator benedictus fecit non possunt intelligi nisi spirituales ac nobilissimæ substantiæ abstractæ, quarum pulchritudines admirationem nostram, & omnem nostrum exuperant cogitatum in hac vita: nec mirum si super admirationes, & cogitatus animarum nostrarum sunt, cum ipsæ animæ nostræ etiam admirationes proprias, & cogitatus inattingibiliter excedant in statu miseriæ istius. Quapropter consequens est, quia si ista sensibilia videlicet pulchritudinibus suis atque perfectionibus ita trahunt, alliciunt, imo etiam irretiunt, & captivant, atque inebriant animas humanas pulchritudinibus suis, & bonitatibus quanto fortius est necesse, ut illæ intelligibiles pulchritudines incomparabiliter longe majoris bonitatis trahant, alliciant, incogitabiliterque delectent animas humanas illas lucide intuentes, eisque absque medio quantum fas est appropinquantes.

Quod delectationes spirituales non lædant animas.

Debes autem hic attendere quia delectationes spirituales de quibus hic loquor animas humanas nullo modo inebriant, aut captivant, nec aliquatenus lædunt; sed potius illuminant eas, confortant, expediunt, & ad operationes spirituales expeditiores ac promptiores efficiunt. Causa autem differentiæ istius est quia non nisi recto & ordinato amore diligi se patiuntur, nec est appropinquatio ad eas nisi immaculatis animabus juxta sermonem Platonis quem dixit de Socrate, Socrates, inquit, ob egregiam vitam & testimonia ab infantia habuerit omnes, siquidem pura puris, sincera sinceris misceri atque contiguari fas est. Manifestum igitur est quia inferiora ista, & quæ sub animabus humanis sunt, bona scilicet sensibilia & temporalia nec captivant, nec inebriant illas, nec irretiunt, aut obtenebrant easdem, nisi male & inordinate se illis applicuerint, perversoque amore ipsis inhæserint.

PARS DECIMAQUINTA.

Quod anima magis naturaliter diligit bona spiritualia & insensibilia quam corporalia & sensibilia.

Quomodo se applicent animæ spiritualibus, & quænam habeant impedimenta.

Si quis autem quærat de spiritualibus illis pulcherrimis ac nobilissimis substantiis, qualiter animæ nostræ, vel qua via illis se applicent ut eas intelligant. Respondeo quod quemadmodum sensibilia per sensus se ingerunt animabus humanis, seque illis ultro offerunt, ingerunt & ostendunt, hoc autem intelligo de puris & rectis animabus, & de puro & libero intellectu, quemadmodum & in sensibus se habere manifestum est. Læsis enim & turbatis sensibus, læsione videlicet & turbatione organorum suorum prohibentur animæ humanæ a cognitionibus sensibilium, vel saltem impediuntur juxta modos, & quantitates læsionum hujusmodi: sic læsa aut turbata virtute intellectiva prohibentur animæ humanæ a cognitione hujusmodi intelligibilium. Læsiones autem & impedimenta sunt depressiones phantasiarum, sordes vitiorum, assuetudo nimia circa sensibilia & diffuetudo ab intelligibilibus, sicut dixit unus ex philosophis Latinorum, videlicet quia in contemplatione rerum intelligibilium nihil difficilius est quam a consuetudine oculorum aciem mentis abducere. Nosti enim quam difficile deponitur inveterata consuetudo, & quam difficile surgat ad quodcumque bonum quem moles malæ consuetudinis premit.

Utrum animæ paralyticorum, letargicorum & morientium

Si cui autem quærendum videatur de animabus paraliticorum, aut letargicorum, aut quorumdam morientium, qui usum omnium sensuum amittunt, ante exitum animarum de corporibus, cum intelligant

sium aptiores sint ad contemplationem.

gant aliqua de intelligibilibus, propter hoc scilicet quoniam animæ ipsorum liberatæ videntur à corporibus, & tota sollicitudine ipsorum: reminisci debes eorum quæ prius audivisti: non enim soli sensus, aut sola gubernatio corporis, vel solicitudo ipsius prohibent, & impediunt virtutem intellectivam ab operatione sua, neque alias virtutes nobiles ab actibus suis, sed etiam omnia illa impedimenta quæ prænominavi tibi. Quapropter jam feci te scire quod animæ immaculatæ, & à prædictis impedimentis animalibus liberatæ offerunt se & ingerunt, ut prædixi, intelligibilia maximè illa quorum intellectus illuminat, confortat, & ad Deum appropinquare facit illam. Si enim animabus philosophantium tam multipliciter vitiorum & peccatorum sordibus maculatis non se denegant, vel subtrahant intelligibilia hujusmodi, quanto magis purificatis, & liberatis animabus se ultro offerant?

Animæ ab omnibus resistentiis liberæ adhærent bonis spiritualibus multo firmius quã animæ sanctorum in quibus obsistit corruptio originalis.

Amplius quantumcumque obsistente sive resistente corruptione originali, quantumcumque retrahentibus sensibus boni & mali, manifestum est de animabus sanctis quod adhærent nobilibus & spiritualibus bonis: quanto fortius igitur animæ quæ ab hujusmodi resistentiis & rebellionibus omnino immunes & liberæ sunt adhærebunt illis bonis? quod si ad viros sanctos quos gens christianorum martyres & confessores, virginesque cognominant attendere volueris, quantisque certaminibus & impugnationibus elaboratum est ab idololatris, ut à bonis spiritualibus, atque sublimibus illos averterent, quod nullis suggestionibus, nullis promissionibus, nullis alligationibus facere potuerunt, videbis quam fortiter, quamque inseparabiliter bonis spiritualibus adhæserunt, qui nec tantis suppliciis ab eis abrumpi potuerint, etiam in ista miseria constituti. Manifestum igitur est per hoc quod liberæ animæ & immunes penitus ab ista miseria, tanto fortius, tantoque conatius adhærent bonis hujusmodi, quanto liberius, nulloque prohibente aut resistente.

Idem probat quia animæ virtutes naturaliter diligant nec nisi propter corruptionem originalẽ ab iis avocentur.

Amplius virtutes & scientiæ virtuosæ atque virtutibus deservientes spiritualia bona sunt, de quibus manifestum est quod animæ humanæ naturaliter illas diligunt, cupiunt, & inquirunt. Prohibentur autem & impediuntur rebellione quæ est illis ex parte originalis corruptionis, quæ tota est illis à parte corporis, sicut jam tibi declaratum est alibi, & etiam in tractatu isto in hoc eodem capitulo. Manifestum igitur est quod sublata ista rebellione invalescet in animabus humanis, & confortabitur amor hujusmodi, vel saltem liberè operabitur; operatio autem amoris prima, & immediata est amare: quapropter liberè amabit anima humana rebellione hujusmodi cessante virtutes, & scientias ante nominatas; & per eamdem viam non solum odiet, & execrabitur vitia, & opera eorum quæ actualia peccata dicuntur, sed etiam amabilia omnia amabit anima humana in statu libertatis hujusmodi. Et intendo amabilia quorum esse atque amabilitas eidem innotuerint; amor enim boni, & odium mali de primis impressionibus sunt. Jam autem nosti quæ sunt & cujusmodi impressiones primæ in virtute intellectiva animarum nostrarum. Hæ autem sunt de quibus non oportet ut aliæ istas præcedant quæ ipsas introducant in animam humanam; per semetipsas enim animæ humanæ se offerunt, & ingerunt ac si innatæ vel naturaliter inditæ eisdem essent, sicut apparet evidenter in quibusdam principiis scientiarum doctrinalium, quorum unum est quia de quolibet vera est affirmatio, vel negatio quælibet, similiter omne totum est majus sua parte: propter quod dicit Aristoteles *quod non est eis contradicere ad interius rationem*, tanquam adeo occupent vim intellectivam ut contrarium admittere non possit, sed etiam neque opinionem aut dubitationem, aut ignorantiam alicujus totius: juxta igitur istum manifestum est istum amorem boni, & odium mali primas impressiones esse in virtute animæ humanæ nobili motiva, quam voluntatem, vim volendi, vimque concupiscibilem nobilem sive superiorem usu tutissimo nominant. Sic non est dubitandum vim irascibilem nobilẽ habere impressiones primas, & proprias quales sunt quædã ira & quædã indignatio, quædã magnificentia, & multas alias est juxta vias istas invenire.

Quod sicut intellectui, sic etiam voluntati naturaliter insitæ sint quædam amoris, odii, & iræ dispositiones.

Quibusdam enim malis naturaliter per se irascitur anima rationalis sicut quibusdam injuriis. Qui enim videt impium in innocentem grassari sola malignitate vel superbia, non potest iram continere nisi, quod nullo modorum possibile videtur, malignitate suprema perversus fuerit aut subversus. Munda igitur anima humana ab omni perversitate & corruptione non potest se continere ab amore amabilium, quorum esse & amabilitas illi innotescunt: quemadmodum enim virtus intellectiva non potest se continere per semetipsam quin credat vehementer probabilibus, & cum certitudine figatur in eis quæ dixi esse de primis impressionibus, quibus non est contradicere ad interius rationem: sic non est possibile virtutibus nostris motivis nobilibus continere sed dispositionibus supradictis. Et intendo quod non possunt se continere ab amore per se amabilium bonorum, nec ab odio per se odibilium malorum. Et juxta illum modum se habet de aliis quæ dicuntur motiva hujusmodi virium. Unde manifestum est quod quemadmodum principia per se manifestissima tanquam semetipsa per se in primis ostendentia, & deinde alia cum applicata fuerint illis ordinatione syllogistica. Sic ista ignes sunt spirituales, quoniam ad vires nostras motivas mobiles applicata accendunt illas & ardere faciunt illas; amor enim omnis ardor est, sed desiderium omne flamma: propter quod non insipienter dixit quidam ex præcipuis Theologis Latinorum, quod species muliebris id est speciositas, gladius flameus est, seu ignitus, & merito dixit gladius, quia amor non solum ardor est, sed etiam vulnus; propter quod Cupidini arcum attribuunt fabulatores poëtæ. Et quemadmodum dixi tibi de principiis, quia lumina sunt se ipsa & alia ostendentia, sic ista ignes sunt per seipsa ardentia sive calentia, & alia calere facienda. Omnia enim illa hujusmodi per se amabilia quæcumque alia amari faciunt calida efficiunt, & calere illa faciunt; omne namque amatum calet amanti illud: manifestum enim est omne amans amore suo calidum esse, cum omnis amor calor sit. Verum cum fuerit fortissimus ac vehementissimus ardor est, & si fuerit inordinatus insanire faciet amantem & erit furor, quemadmodum manifestum est de amore qui dicitur eros, de quo dicit philosophus quod ipse est furor cerebro contiguus. Ex his igitur omnibus scire te feci quod animæ humanæ in statu libertatis, & puritatis constitutæ tanto vehementius calerent & arderent amore bonorum spiritualium & sublimium quam ardere possunt in statu miseriæ, & corruptionis istius amore bonorum sensibilium & temporalium. Causa autem in hoc duplex est evidenter, quoniam necesse est alterutrum duorum vel æquè inflammabiles sint amore ab istis duobus generibus bonorum, aut ut altero magis. quod si æqualiter necesse est ut à majoribus bonis magis ardeant, & tanto magis ab illis quam ab aliis, quanto illa majora sunt, & magis amabilia quam illa. Quare cum illa sublimia, & nobilia spiritualia incomparabiliter majora, & magis amabilia sint quam ista, incomparabiliter magis arde-

bunt animæ humanæ applicatione sua ad illa sublimia atque nobilia, quam ardere possunt applicatione sua ad ista inferiora.

Quod sensibilia propter maiorẽ propinquitatem magis non moveant.

Si vero nec æqualiter inflammabiles sint à majoribus, hoc non esset aliud quam à minoribus ignibus magis ardere quam à majoribus. Quod si dixerit quis quod hoc non est inconveniens quoniam possibile est quod minores ignes è propinquiori agant, majores autem à remotiori. Dico in hoc quod propinquitas, & remotio corporalis non habeat locum in eo de quo agitur, sed propinquitas solum & remotio spiritualis. Addo quod sensibilia bona sive temporalia & inferiora nonnisi per media corpora applicabilia sunt animabus humanis, & intendo secundum sensum, quoniam nonnisi per organa sensuum quæ indubitanter corpora sunt. Intelligibilia vero & spiritualia bona absque ullo medio applicantur animabus nostris. Addo etiam huic ratiocinationi quia animæ nostræ magis receptibiles fiunt sublimis ac nobilis caloris qui est amor debitus, & ordinatus, quam inferiorum hujusmodi calefactionum quæ cum inordinatæ sint ursiones sive ardores vulnerantes, multipliciterque lædentes animas humanas, nominandæ sunt, & non solum à philosophis, sed etiam à vulgaris & parum doctis hominibus nominantur.

Magis receptibilis est anima dispositionum spiritualiũ quia eas recipit per se, sensibiles vero per corpus.

Amplius omnis res, & omnis potentia receptibilior est earum dispositionum quarum est receptibilis per se, quam earum quarum est receptibilis per aliud: quapropter necesse est animam humanam receptibiliorem sublimium, ac spiritualium dispositionum, quam sensibilium & inferiorum, cum inferiora non sint receptibilia nisi per aliud, & intendo per corpus illius non per semetipsam.

Animæ humanæ magis desiderant sciẽtias & virtutes quia ad eas natæ sunt quantum ex creatione sua, non ad bona sensibilia.

Amplius jam consentiunt in hoc omnes philosophi qui de scientiis & virtutibus aliqua scripserunt quia animæ humanæ ad perfectiones scientiarum & virtutum natæ sunt, ad alias autem dispositiones, & maximè contrarias non solum natæ non sunt, sed econtrario se habent: omni enim inhonestati & turpitudini vitiorum inimicæ ac rebellantes naturaliter nascuntur animæ humanæ: & intendo naturaliter, ut sæpe audivisti, videlicet à parte creationis suæ, & naturalium atque essentialium suorum. Prænominatæ autem perversitates & læsiones adventitiæ sunt, & à foris tanquam inflictæ & illatæ, sed hoc est, à parte corporis noxij, & ut audisti, corrupti. Quia igitur quod natura tale, magis tale, necesse est animas humanas naturaliter receptibiliores esse scientiarum nobilium & virtutum quam aliarum dispositionum: ac etiam eadem via est manifestum scientias ac virtutes propinquiores eidem atque viciniores, quod evidenter ostendit naturalis amor, & desiderium animarum humanarum ad scientias & virtutes; præsertim cum amor vinculum sit amantis & amati. Manifestum igitur est animas humanas naturaliter ligatas esse scientiis nobilibus atque virtutibus: & intendo quod dixi naturaliter, vinculo videlicet naturalis amoris. Quapropter manifestum est tibi quod indita est eis naturaliter cognitio, sive scientia quædam hujusmodi bonorum; impossibile enim est naturaliter amare bona omnimodo incognita.

Modus quo substantiæ sublimes in statu suæ puritatis cognoscunt intelligibilia.

Si quis autem quærat de substantiis sublimibus, utrum in hujusmodi statu sanitatis & libertatis constitutis innotescerent vel apparerent, seu quolibet modo notæ essent, & de ipso creatore si quis similiter quærat: respondeo quod sic, & non intendo hic nisi de notitia naturali, quemadmodum notitiã sensibilium per sensus solummodo naturalem usualiter dicimus, & intendo non elaboratam investigatione, vel doctrina, non infusam gratuita largitate seu revelatione benedicti, sed sic esse à virtute intellectiva per ipsa intelligibilia, quemadmodum est cognitio sensibilium à virtutibus sensitivis per sensibilia.

Quod in illo statu hærere non possint in istis sensibilibus.

Vides igitur evidenter quod quemadmodum liberum est animabus humanis descendere ad cognoscendum sensibilia in hoc statu positis, sic liberum est eis ascendere ad cognoscendum & videndum intelligibilia, & sicut dixi tibi in ista sanitate & puritate non potest hærere neque teneri in rebus sensibilibus amore inordinato, & stulta curiositate, non solum prohibente hoc sanitate vel puritate. Quemadmodum facies speciosæ mulieris resultans in speculo mundissimo ac tersissimo, invitat & trahit inspectorem ad ipsam pulchritudinem mulieris, nec finit illum figi vel quiescere in illa, sic clarissima illa specula substantiarum nobilium atque sublimium non in semetipsis sistere vel defigi sustinent animas inspectrices earum, quin potius ad incogitabilis pulchritudinis speciem creatoris transmittunt easdem, quoniam in eis elucet expressione lucidissima & jucundissima, propter quod sapientissimus ille, & sanctus qui de eis primus tractavit & scripsit clarissima illa specula vocavit.

Quomodo nos sensibilia avertant à Deo & rebus spiritualibus, et si suo quodammodo ab inordinato sui amore nos terreant.

In sensibilibus autem etsi nullum reluceat pulchritudinis creatoris vestigium, permodicæ tamen ac pertenuis est apparitionis seu designationis, qua de causa sæpissimè retinent, & defigunt in semetipsis imperitos inspectores earum; quamquam sicut audivisti sæpius per me in sermonibus exercitationum, quia ipsæ creaturæ sensibiles, & omnia bona temporalia corruptionem animarum nostrarum, & fornicationem spiritualem faciunt, etsi non intentione; odire enim & persequi videntur dum se ab amore nostro inordinato innumerabilibus molestiis quas amatoribus hujusmodi irrogant fortissimè avertunt. Quemadmodum casta mulier quibus potest conatibus repellit à se etiam dentibus & unguibus corruptorem. Respice namque ad delicias sensibiles atque carnales, & videbis quot & quantis angoribus malorum desideriorum, quot & quantis doloribus, quot & quantis laboribus, ac sumptibus excrucient voluptuosos hujusmodi, quasi se deffendentes ab illis, & expellentes eos ac diffugantes à se; ipsi autem tanquam insensati, esse sub sentibus tam durarum, tamque multiplicium punctionum delicias computant, quod est dicere reputant, sicut ait sanctus & sapiens in libro qui est apud gentem christianorum authenticus & nobilis *esse inquiens sub sentibus delicias putant*. *Iob. 30. 11* Respice iterum ad delicias, & videbis evidenter quod non est genus tormenti quo avarus non torqueatur, & ad unum dicatur quidquid patiuntur vel pati possunt divitiæ terrenæ totum refundunt in avaros, & totum ipsimet patiuntur. Causa autem in hoc est quoniam per amorem iniquissimum atque vilissimum junctissimi sunt eisdem; quæ enim & quanta patiuntur inanis gloriæ cupidi, hoc uno verbo vel exemplo expone tibi: à linguis enim, & dentibus detractorum, ut de aliis tormentis taceam incessanter mordentur.

Quod non sit putandũ à sanctis & sublimibus substantiis nos averti posse ab amore creatoris.

Hæc igitur de his tibi sufficiant, cum penè innumerabilia à me alibi audiveris de ijsdem; quia bona ista minima, sensibilia scilicet, & temporalia vel corruptionem animarum nostrarum persequi, vel castitatem earum zelare tantopere videntur. Quid sentiendum putas de sanctissimis ac beatissimis illis substantiis? an potes opinari, quod amare velint nisi propter creatorem benedictum: si enim propter se amari quærerent, jam in seipsis sistere, & defigi amatores suos vellent. Attende igitur diligenter quam multipliciter delinquerent, & se ipsas & illas pervertereint, primum quidem scelere

nefandissimo

nefandissimæ idolatriæ semetipsas polluerent; amor enim hujusmodi soli creatori debetur, & pars præcipua est cultus & honorificentiæ ipsius; ipse vero est solus propter semetipsum diligendus, nec aliis inhærendum est amore, propter quod neque alio fruendum, sed unoquoque aliorum utendum propter ipsum: & intendo, utendum in obsequium & honorem ipsius habendum, & si possibile est convertendum. Sed cum unaquæque creaturarum via sit ad ipsum, ipse vero finis omnium & singulorum, intolerabili abusione semetipsas nobiles istæ substantiæ finem facerent, & finis esse vellent si in ipsis amatores suos quiescerent finaliter, & non ad finem qui creator benedictus est tendere eas vellent.

Exemplo venationis & venationis instrumentorum ostendit creaturas esse vestigia creatoris, creatorem vero finem omniũ esse.

Amplius cum omnes creaturæ, sicut alibi didicisti, vestigia creatoris sint, investigatores vestigiis inhærere, & nobilissimam prædam, seu venationem, quæ creator benedictus & optimus est, non insequi usque ad captionẽ eos facerent. Quod si naturam animæ humanæ perscrutatius consideraveris, invenies eam in naturali sanitate, libertate, & puritate sua velut venatorem, venabulis instructum, & armatum ad capiendam antedictam nobilissimam & pretiosissimam quam prædixi prædam. Quid enim vis est intellectiva nisi venabulum optimum venandæ per investigationem rationis & philosophiæ, deinde per certitudinem veritatis. Tunc enim comprehenditur veritas, & tenetur, cum certitudo de ea habetur. Eodem modo intelligendum est tibi de virtute irascibili; quoniam ipsa est venabulum gloriæ & honoris, omnisque quod ad magnificentiam, & magnanimitatem pertinet, quæ usualiter dicitur latitudo cordis. Et alibi jam declaravi tibi quæ est veritas gloriæ & honoris animarum humanarum, sicque per istam considerationem videbis evidenter quod vis concupiscibilis sublimis ac nobilis venabulum est capiendæ & tenendæ primæ ac jucundissimæ, & redundantissimæ bonitatis, quæ est creator benedictus, & propter hoc anima humana huic soli venandæ & capiendæ per ista venabula debet totis studiis & viribus vigilare, totisque ad hoc eniti conatibus. Nec dubium esse potest sic perscrutanti, quin anima humana in eo statu quem prædixi constituta ad hoc intendat totaliter. Videbis etiam in ista consideratione quantæ sit non solum imbecillitatis, sed insaniæ etiam venatorem hujusmodi vel insectari vestigia sola, inhærere vestigiis solis tam desiderabilis tamque nobilis prædæ, illa vel neglecta, vel penitus non curata. Quod evidenter faciunt qui solis bonis temporalibus acquirendis, vel conservandis, vel multiplicandis vigilant, vel intendunt.

PARS DECIMASEXTA.

Recapitulatio præcedentium.

De captivitate & infirmitate vitiorum.

Revertar igitur ad propositum, & repetam tibi per recapitulationem brevissimam ea omnia quæ præcesserunt ad declarandam miseriam & perversitatem, ægritudines & vulnera, ebrietatem & captivitatem, & servitutem nequissimam, pariter & turpissimam, necnon & tenebrositatem, infirmitatemque quibus anima humana à parte corporis læditur, vulneratur, deprimitur, captivatur, inebriatur, & obtenebratur, adeoque infirmatur seu debilitatur, ut ab omnibus bonis & malis & vulnerabilis, & captivabilis fit: sicut vides in animabus avarorum qui omni auro, omni argento, omni re quæ ad divitias temporales pertinet vulnerantur & uruntur; amor enim, ut prædixi, & vulnus, & ardor est. Sic & luxuriosi ab omni pulchritudine mulieris similia patiuntur, hoc est, simile vulnus, simile incendium, sic potes evidenter videre & de inanis gloriæ amatoribus, quia omni laude licet vanissima, atque falsissima similiter vulnerantur, similique ardore uruntur.

Virtutes majores sũt vitiis quia majora sũt naturalia non naturalibus, quare & magis appetuntur.

Quia igitur majora sunt naturalia innaturalibus, juxta sermonem Aristotelis, virtutes similiter incomparabiliter majores vitiis sunt, sicut declaravi tibi in tractatu primo de virtutibus, necesse est rectas dispositiones ac virtutes animarum humanarum longe majores esse perversitatibus & corruptionibus antedictis. Et intendo quod amores spiritualium ac nobilium bonorum, odiaque spiritualium malorum longe majora sunt quam amores, & odia sensibilium & temporalium bonorum & malorum, & ad hunc modum se habet de aliis dispositionibus. Declaravi etiam tibi in eodem libro quod incomparabiliter plus amat vel diligit vir bonus & justus sancta, & bona, vel etiam spirituales divitias, quæ sunt scientiæ spirituales, & virtutes, quam avarus diligat divitias terrenas seu temporales: quemadmodum & vitam animæ suæ quam vitam corporis sui, sive intelligatur hoc de vita gratiæ, sive de vita gloriæ: alioquin enim nec bonus, nec justus esset, nec rectè ordinatus, aut bene constitutus, si plus vel æque diligeret bona corporis, seu temporalia, quam ipsa bona animæ suæ; cum manifestum sit omnia bona animarũ quæ sunt bona spiritualia, indubitanter tanto amplius esse diligenda quam bona corporis seu temporalia, quanto ipsa anima plus est diligenda quam corpus. Diligere namque aliquid non est nisi diligere bonum ejus vel bonum ei; manifestũ est quia tanto est unumquodque quocumque alio magis diligendum, quanto ipsum est melius illo. Quia igitur absque ulla comparatione melior est anima humana quam corpus humanum, manifestum est animam humanam incomparabiliter plus esse diligendam quam corpus humanum, & propter hoc bona ejus, & bona ei incomparabiliter plus esse diligenda, quam bona corporis vel bona corpori.

Sicut ex debilitate capitis cõtingit ut aliqui modico vino inebrientur, sic ex debilitate animæ contingit aliquos bonis corporalibus licet nullius momenti sint inebriati.

Nec te conturbet si vides amore turpis & immundæ voluptatis insanire luxuriosos, deditos autem spiritualibus bonis prudentissime se habere erga ista, quasi cogaris dicere propter hoc majorem esse amorem hujusmodi voluptatis in luxuriosis, quam sit amor sanctus & rectus in viris bonis & sanctis; cum igitur manifestum sit tibi nonnullos modico vino inebriari, & insanos fieri, quosdam autem multo majori in nullo turbatos, vel à rectitudine rationis declinare: est enim ex debilitate capitis in quibusdam facilitas inebriationis, in hominibus vero fortis capitis & bonæ dispositionis, etiam multum vinum multumque forte nihil potest ad læsionem sensus, sive rationis illorum. Non ideo major est potus quia magis turbat potantem, nec ideo major est ignis quod magis urit tangentem.

Amorem castũ econtrario se habere ad amorem impurum hunc enim perturbare, illum vero confortare & illuminare.

Debes enim scire quod longe est aliter in dispositionibus rectis & ordinatis, quam in distortis atque perversis, illæ namque quanto majores fuerint tanto magis dirigunt, confortant, illuminant, expediunt, & liberant animam humanam, istæ vero econtrario per omnia operantur. Quapropter nec minimum, nec superfluitas locum habet apud eos, sicut evidenter potest videri in amore creatoris, de quo manifestum est cum sit in infinitum bonus, imo super omnem æstimationem & cogitationem, eadem mensura vel potius immensitate diligendus est. Hæc autem immensitas dilectionis non possibilis est nisi ei: ipse enim diligit se quantum est diligendus, ipse etiam ingenitus pater unigenitum suum & spiritum sanctum, quantum est diligendus, diligit, & propter hoc ea immensitate quam prædixi: alioquin nec rectè nec ordinatè

ipsum diligeret si diligeret minus incomparabiliter quam sit diligendus. Quia igitur ejusmodi dilectio ordinata est atque justissima, sive rectissima, & ex æquo correspondens bonitati, seu dignitati ejus qui diligitur vel diligendus est, manifestum est omnem amorem, sive delectationem quanto magis accedit ad hanc immensitatem tanto eam plus habere rectitudinis, justitiæ, & æquitatis. Quapropter manifestum est nihil eam posse habere minimum vel superfluum: in amoribus autem rerum temporalium atque sensibilium, econtrario se habet per omnia, quanto majores sunt, tanto magis habent iniquitatis, injustitiæ, & inordinationis, & peccati.

Quemlibet amorem temporaliū non esse cōtemnendum, si iis utamur ad cognitionē & amorem Dei & alios usus Deo acceptos.

Nec tamen intendas, vel arbitreris me nominare hic amorem temporalium bonorum seu sensibilium qui est propter solum amorem creatoris. Ille namque non detinet in hujusmodi animam humanam, nec avertit eam ullo modorum à creatore, nec aliquatenus impedit amorem ipsius, quin potius multum adjuvat & accendit. Si enim amantur bona hujusmodi quæ via sunt atque vestigium quibus in cognitionem & amorem creatoris venitur, si anima humana ad istos fines solummodo eisdem utitur, nulli intelligenti dubium esse potest, quin amori Dei bona hujusmodi serviant & efficaciter suffragentur. Sunt & alij usus bonorum istorum rectissimi, ipsique creatori placidissimi adeoque magnifice remunerabiles, quemadmodum si quis in Dei altissimi cultum & honorificentiam illa impendit, videlicet in ædificationes templorum ipsius, in ornamenta & apparatus illorum, in sustentationem ministrorum cultus & honorificentiæ ipsius, vel etiam egenorum, aut in redemptionem captivorum, sive alios quoscumque usus, dummodo propter amorem creatoris talia fiant: quis ignorare poterit etiam meritum hujusmodi operum augeri sic facientibus, & ipsum amorem creatoris, qui inter dona gratiarum ipsius præcipuus est, cæterasque virtutes omnes, & gratias adaugeri & multiplicari innumeris exemplis, & jugi experientia manifestum est. Propter quod lex & doctrina christianorum expresse continet quod *pietas ad omnia valet, habet enim promissionem vitæ quæ nunc est, & futuræ*, quod est dicere remunerationem in præsenti, & etiam in futuro; præsentialiter namque quod est dicere in vita ista, & intendo in bonis vitæ istius, & intendo temporalibus, & bonis futuris pariter remunerat creator optimus, pietatem quæ exercetur amore ipsius in paupere & egeno. Jam igitur per hoc nota est tibi intentio mea de amore sensibilium temporaliumque bonorum, & quia cadit amor super ea propter amorem, vel obsequium creatoris, illum amorem creatoris magis habendum & discendum arbitror quam amorem sensibiliū & temporalium.

1. ad Tim. 4. 8.

Quod amor sublimium & spiritualium bonorum ad amorē creatoris impellit.

Et quoniam sicut jam feci te scire amor spiritualium ac sublimium bonorum nec inordinatus nec fixus in ejusmodi bonis esse potest, sed potius est invitans, & attrahens animas humanas, atque recipiens in amorem creatoris, longéque fortiora, atque potentiora sunt bona hujusmodi, quam inferiora, necesse est ut animam humanam in sæpe dicto statu constitutam avertant ab inferioribus bonis, & attentam atque suspensam teneant in sublimi contemplationis & amoris, non quidem fornicarij & cum injuria creatoris ut præostendi tibi; sed quemadmodum in pulcherrima & amœnissima delectatione suæ pulchritudinis, ac rectitudinis, in ordinatione sua ac jocunditate, absque ulla retardatione itineris sui festinantissimum ad patriam viatorem, non ut plerumque in viationibus istis corporalibus, viarum planities & amœnites in se detineat, & à viatione sua parum vel multum etiam retardet corporaliter ambulantem. Econtrario enim se habet in sublimibus illis bonis ac spiritualibus, ut non solum vias rectissimas & amœnissimas exhibeant ad creatorem, ascendentibus animabus, sed etiam incitamenta fortissima, & efficacissima adjumenta. Quemadmodum odor licet suavissimus odorantem famelicum in seipso non retinet aut defigit, sed magis ad escam provocat & accendit, & gressus suos accelerare compellit, juxta sermonem sapientis loquentis ad creatorem & dicentis, *in odorem unguentorum tuorum currimus*; prædorata enim creatoris suavitas quousque fame ipsius in prædoratibus incitat & incendit illos qui gressu contenti esse non volunt, sed cursu rapidissimo in eum festinant qui verius est volatus, quemadmodum est manifestum unicuique in se ipso quia anima ejus dum corporalibus bonis amore illo fornicario, & inordinato interiora sua nec attendit, nec cogitat, nec curat: intelligo interiora ista bona, & interiora mala ipsius; neque enim tenebras ignorantiarum suarum, nec fœditatem nec deformitatem vitiorum suorum & peccatorum cognoscere vel videre prævalet, sic bonis sublimibus & spiritualibus tam delectabiliter intenta, & attenta exteriora bona scilicet, vel mala corporis sui nec cogitat, nec intendit.

Cant. 1.

Animas primorum hominum in statu puritatis & libertatis ad inferiora non attendisse.

Ex quo manifestum est animas primorum hominum sive ipsos in statu antedicto sanitatis, puritatis, & libertatis naturalis, & intendo antequam in abyssum corruptionis sæpe dictæ, & pelagus miseriarum quas audivisti decidissent, sublimibus bonis, & spiritualibus intentos, & abstentos à corporalibus suis fuisse tanquam illa in eodem statu, & tempore minimè cognoverint. Et propter hoc verus sermo legis Hebræorum, quia non cognoverunt quod nudi essent Adam & Eva, post perpetrationem autem peccati quo mandatum creatoris transgressi sunt, *cognoverunt se esse nudos*, propter quod erubescentes operuerunt verecunda sua, & fecerunt perizomata, quod est dicere succinctoria vel brachas. Nec mirum si anima humana propriis bonis, ac veris intenta, & attenta nuditatem corporis sui non cogitabat cum videret, cum manifestum sit eam cum intenta, & attenta est corporalibus seu bonis, seu malis, nuditatem propriam veste videlicet quæ ex omni varietate scientiarum naturalium contenta est circumdedisse, tanquam proprium & naturale indumentum. Si igitur corporalibus rebus si qua intenta & attenta est, ut prædixi, nuditatem propriam anima humana non cognoscit, quanto fortius spiritualibus bonis intenta totaliter, & attenta nuditatem propriam cognoscere non poterit?

Gen. 2.

Hoc probat ex forti attentione ad rem aliquā quæ nos plerumque ab aliis cogitationibus abstrahit.

Amplius quis non frequenter vel in se, vel in aliis experiatur intentionem atque attentionem ad rem aliam sic interdum cor humanum sic in seipsum detinere ut circa se existentem nec audiat, nec videat, nec oculis apertis coram positam scripturam legere valeat? Quid igitur mirum si præclara illa bona aspectui spirituali jucundissima ab inferioribus ac vilissimis bonis avertunt animam humanam, & in seipsis occupatam illam detinent, juxta modum quem prædixi? & intendo non amore inordinato, vel fornicario qui est & indubitanter injuria simul & contumelia creatoris, quam injuriam neque virtutes, neque scientiæ spirituales & virtutibus servientes substantiæ, neque illæ beatissimæ ullo modorum sustinere possent.

Amorem quoque sensibilium id efficere ut anima nihil nisi amatū cogitet.

Amplius in amore temporalium sive sensibilium bonorum inordinato, jugi experientia certum est animas humanas ita captivas detineri hujusmodi amoribus, ut nihil nisi amata sua cogitare valeant, nisi difficultate multa. Fortiores autem sunt amores ordinati naturales, quam amores hujusmodi,

juxta sermonem Aristotelis quem prædixi, videlicet quod natura tale magis tale. Manifestum est enim amoribus hujusmodi, multo fortius, multoque tenacius occupari ac detineri animas humanas in sæpe dicto statu naturalis sanitatis, puritatis, & libertatis constitutas, inferioribus illis, ac nobilibus bonis, adeo ut nec cogitent de inferioribus, temporalibus scilicet, & sensibilibus, nisi forsitan permissione creatoris, vel causa admirationis, & magnificationis creatoris voluerint intueri mundum sensibilem, & mirabilia opera creatoris quæ in eo sunt. Sicut enim lex Hebræorum testatur quod primi homines ignoraverint nuditatem suam aliqua hora, quam sensu postmodū cognoverūt; sic forsitan & animæ sic se habentes, ut prædixi, in illa hora quę superioribus ac nobilioribus bonis attentæ sunt, & intentæ non cognoscunt bona sensibilia.

PARS DECIMASEPTIMA.

Quod anima in suo statu nobili potest cognoscere particulariter sensibilia & corporalia.

Si anima separata nō cognosceret singularia, nec Deum cognosceret.

Nec intendo in sermone isto quod virtus intellectiva impotens sit ad cognoscenda sensibilia particularia, & quasi cœca sit ad videnda visibilia, quemadmodum sensit Aristoteles, & sequaces ipsius. In quo faciam te scire eos errasse, sed propter attentionem ipsius & occupationem qua tenetur in illâ hora contemplationis in rebus superioribus intelligibilibus: verissimè enim est si nondum declaratum sit ad certum & liquidum virtutem intellectivam, sicut positum est, & puram atque liberam non ignorare particularia si in ea cognoscenda intenderit: alioquin cum creator benedictus singularis, & individuus sit in ultimitate singularitatis & individualitatis, prohibita esset virtus intellectiva humana, impossibilitate naturali ab intellectu ipsius, & cognitione intellectuali. Quapropter prohibitæ essent similiter omnes substantiæ nobiles abstractæ à cognitione singulari creatoris: similiter & animæ cœlorum non intelligerent intelligentias separatas nisi intellectione communi. Hic autem sermo manifestè contrarius est opinioni Aristotelis & sequacium ejus de intelligentiis; qualiter enim possibile est ut unaquæque animarum cælestium intendat in amatum suum aspiciendo in pulchritudinem perfectionis istius & desideret ei assimilari in ea, nisi virtute intellectiva uniuscujusque eorum possibile sit intelligere singulariter intelligentiam quæ est amatum ipsius, & cui assimilari singulariter desiderat?

Deinde si Angeli sancti non cognoscerent singularia mitti non possent ad certa loca & certas personas.

Amplius qualiter mittuntur Angeli sancti à creatore ad certas personas & loca, si eas, vel ea virtute intellectiva non cognoscant: manifestum enim est per sensus nihil eos cognoscere, cum sensus non habeant. Quod si dixerit à parte gloriæ, & non ex parte naturæ est eis hujusmodi cognitio singularium personarum, atque locorum: cum igitur maligni spiritus nihil habeant à parte gloriæ, & etiam quæ habent ea habent à parte naturæ in multo imminuta atque læsa sunt, necesse est eos esse cæcos, quantum ad particularia & sensibilia; apparet autem manifestè ex responsis quæ dant hominibus, & omnibus aliis ludificationibus eorum, & specialiter ex familiaritatibus eorum quas interdum habent cum singularibus personis hominum, singulares eorum habere cogitationes. Ubi enim non est singularium cognitio familiaritatem esse impossibile est. Quod si quis dixerit quod sensus assumunt, & corpora Angeli sancti quoties in ministerium hominum mittuntur, jam feci te scire quæ sit veritas sermonis illius quo Angeli sancti corpora induunt, & non est ut de hoc tibi quæ scripta sunt in tractatu singulari de substantiis abstractis nobilibus tibi repetantur hic.

Quod non possit oriri impossibilitas ulla cognoscendi singularia sensibilia ex parte virtutis intellectivæ, quia nec sic Deus illa cognosceret.

Addam tamen de hoc declarationem unam quæ merito tibi sufficere debeat. Dico igitur quod impossibilitas ista sive prohibitio naturalis quâ non est possibilis virtuti intellectivæ cognitio particulariū, aut hoc est ei per se naturaliter, & intēdo per hoc quod est virtus intellectiva, aut aliūde. Quod si per hoc quod est virtus intellectiva, propter hoc quod est virtus non est ei impossibilitas aliqua vel indecentia; quapropter sic esse necesse est per hoc quod est intellectiva. Tunc igitur necesse erit ut magis intellectivæ virtuti sit & magis, & major ista impossibilitas, hæc autem impossibilitas cæcitas est. Quapropter cæcitas ista est, & magis & major in nobilibus & abstractis substantiis naturaliter quanto sublimiores erunt, & propter hoc maximè in creatore, cum ipse sit in ultimitate sublimitatum & puritatum intelligendi.

Præsertim cum intellectus Dei sit in ultimitate abstractionis.

Amplius si intelligere, ut ipsi ponunt, per hoc est abstractum in se, & substantia omnis intelligens abstracta est, & seorsim à sensibilibus impotens est ad cognitiones particularium, & sensibilium. Intellectus igitur creatoris quem constat esse in ultimitate abstractionis, erit in ultimitate impossibilitatis & cæcitatis istius.

Item quia nulla substantia intelligens se ipsam cognosceret.

Amplius secundum hoc nulla substantia intelligens intelligeret seipsam, cum omnis substantia intelligēs singularis sit & individua: nemo enim adhuc posuit aliquam ex secundis substantiis, intelligere, vel intelligentem esse. Quis enim dicat hanc speciem, homo, intelligere, disputari, vel loqui? & eodem modo se habet de hoc genere, animal. Quapropter necesse est omnem substantiam intelligentem primam substantiam esse, & propter hoc singularem & individuam.

Deinde quia nulla esset beatitudo animarum nostrarum quia universalium cognitio beatos non facere non potest.

Amplius quæ erit beatitudo & gloria animarum nostrarum, aut beatitudo earum quæ erit secundum unamquamque virium nobilium earumdem? Nobilissimum enim intelligibile videtur esse summum desiderabile, summumque perfectibile virtutis intellectivæ; nobilissimum autem intelligibile non potest esse universale, neque commune ullo modorum. Quod si esset commune, nihil gloriæ aut fœlicitatis haberet cognitio, sive intellectio ipsius; universalia enim & communia etiam miserrimis & insipientibus cognoscibilia sunt, quibus manifestum est nihil esse gloriæ aut fœlicitatis.

Sensu & experientia constat universalia nō esse summū delectabile.

Amplius manifestum est fœlicitatem animarum humanarum, vel gaudium præcipuum ac nobilissimum esse secundum se, aut secundum partem ejus. Hujusmodi autem gaudium necesse est esse ex maximo & præcipuo, nobilissimoque delectabili. Manifestum est autem à sensu, & experientia considerationem per singula facienti nihil commune seu universale quousque delectabile esse. Quapropter manifestum est nobilissimum ac præcipuum, maximumque delectabile non esse universale seu commune.

Cognitio uniuscujusq; quantum ad communia nō est propria & vera cognitio.

Amplius secundum hoc naturali impossibilitate prohibita esset anima humana à vera & propria cognitione creatoris: quemadmodum si quis omnimodo careret sensibus, licet cognosceret hominem secundum quod homo, quod est dicere cognitione universali, prohibitus tamen esset à vera & propria cognitione Socratis, si naturali impossibilitate prohibitus esset à cognitione uniuscujusque particularis sive singularis. Quodcumque igitur de universalibus sive communibus cognoscat aut intelligat anima humana, non propter hoc tamen verè ac propriè possibile est ei cognoscere creatorem.

Si non cognosceretur singulariter

Amplius quid erit de voluntate, sive amore, sive virtute amativa ac desiderativa? si enim

creator nec singula amaretur.

non est singulariter cognoscibilis creator, non erit igitur singulariter amabilis, seu desiderabilis, seu delectabilis; non enim est possibile ut aliquid amet anima humana, aut singulariter delectetur in eo, vel desideretur ab ea, nisi singulariter apprehendatur ab ea, aut cognoscatur: quia igitur non est possibile secundum errorem istum singulariter apprehendi, vel cognosci creatorem. Non est igitur possibile ut in eo singulariter delectetur, aut ut ab ea singulariter desideretur, vel ametur; vides igitur evidenter quod error iste fœlicitatem futuram æternam omnino evacuat, & spem atque promissiones omnes legis omnino removet.

Quod prophetæ Deũ singulari cognitione viderint. *Isa. c. 6.*

Amplius quales sint sermones prophetarum de visione creatoris, falsi utique & mendaces qui sæpe dicunt se vidisse Dominum. ***Vidi**, inquit, **unus, Dominum sedentem super solium excelsum, & elevatum***: & alias ***regem Dominum exercituum vidi.***

Dei visionē electis Dei promittunt prophetæ. *Is. c. 33. cap. 52.*

Amplius quid erit de promissionibus prophetarum quas Dei dilectis & electis fecerunt in sermonibus suis, unus enim illorum dicit. ***Regem in decore suo videbunt***: iterum idem, ***simul laudabunt quoniam oculo ad oculum videbunt.*** Lex autem & doctrina christianorum hanc habet nobilissimam & præcipuam promissionem, videlicet de visione creatoris, ipse namque legis eorum lator in primis sermonibus legis christianæ inquit ***beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt***, & iterum ***hæc est vita æterna ut cognoscant te verum Deum & quem misisti Christum tuum.*** Sunt & aliæ de hoc ipso promissiones quarum narrationem supersedeo ne onerem te prolixitate superflua, sicut est illud ***quem ostendet beatus & solus, potens rex regum & Dominus dominantium***: & iterum, ***cum apparuerit similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est***, & alibi, ***videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.***

Matth. 5. Ioan. 17. 3. 1. ad Tim. 6. 15. 1. Ioan. 3. 1. Cor. 13.

In ea Dei visione gloriam sanctorum cōsistere.

Amplius quæ est gloria sanctorum & beatissimorum spirituum, nisi jugis, ac lucidissimus, jocundissimusque aspectus pulchritudinis creatoris, sicut exposité dicit ipse legis christianorum lator inquiens & loquens de parvulis. ***Angeli eorum semper vident faciem patris mei qui in cœlis est***: & cum tibi per hoc satisfactum est de destructione erroris istius, & manifesta ignorantia erroneorum istorum circa naturam intellectus vel intellectivæ virtutis.

Matth 18

Quomodo anima separata simul cum meditatione spiritualium in statu libertatis suæ cognitionē etiam sensibilium admittat.

Revertar igitur ad id in quo eram, & dicam quia anima humana in statu sæpe nominato, videlicet sanitatis, puritatis, ac libertatis naturalis existens, occupata delitiis spiritualibus in rebus sublimibus, atque nobilibus, sensibilia nec attendit, nec curat, neque etiam cogitat, sed quasi clausos habet oculos superiorum ac nobilium virium ad illa, nec aperit eos ad illa, nisi causa aliqua ad hoc eam excitet, & inducat. Et causa ejusmodi multiplex esse potest, una scilicet ipsa apprehensio intellectualis eorum; in sublimi namque contemplationis & delectationis spiritualis existens non est dubitandum quin etiam de ordine universi & de partibus illius, quarum altera est mundus sensibilis, multa cogitet & cognoscat: & licet cognitione lucidiori quam sit ea cognitio quæ per sensus est, nihil tamen prohibet eidem posse placere, ut aliter res sensibiles cognoscat, & de eis experiatur, & hoc unusquisque apud seipsum per se cognoscit. Plerumque quod auditu cognoscimus videre cupimus, multa etiam quæ per demonstrationes scimus, etiam per sensum cognoscere volumus & experiri. Quamvis enim certissima sit atque firmissima cognitio demonstrativa, tamen sæpissime ea quæ per demonstrationes cognoscimus sensibus probare & experiri volumus.

Obiicitur sufficere debere cognitionem intellectivam animæ humanæ absque cognitione sensuum.

Quod si quis dixerit quia postquam vis intellectiva tantæ luminositatis esset in animabus humanis, ut & universalia, & particularia, sive sensibilia cognosci per eam possunt, ad quid igitur superadditæ sunt & vires sensibiles, & aliæ vires cognoscitivæ. Amplius si substantiis abstractis nobilibus sufficit vis intellectiva, sufficiunt etiam eis cognitiones quæ per eam sunt. Nec dubitandum est quin longe majoris perfectionis eas voluit esse creator quam animas humanas. Quanto fortius animæ humanæ esse contentæ debuerunt virtute intellectiva ad cognoscendum & cogitandum quæ per illam habent esse.

Pars 20. in Cod. Carnot.

Respondet datum esse corpus animæ ad vivificationē & alias operationes, quare ipsū corpus capax vitę esse debuerit & aliarum operationum.

Respondeo in hoc quia hæc est bonitas & largitas creatoris, ut omnes creaturæ ipsius bonitates omnes quas ab eo recipiunt extendant, atque diffundant, quatenus eis possibile est; & in hoc adjuvantur etiam instrumentis ad hujusmodi extensionem atque diffusionem congruentibus. Propter quod quia vires multæ animabus humanis datæ sunt ab eodem ad vivificandum, & alias multas operationes quæ omnino otiosæ essent nisi corpus & membra data essent eidem: in corpus enim totum extendit vitam animalem, & per singula membra operationes quas sine membris exercere nullo modorum posset. Virtus igitur vivificativa aliæque virtutes per membra tanquam per propria organa, sive instrumenta operantes otiosæ essent, & propter hoc prorsus inutiles, si ejus corpus vitæ capax, & membra exercendis operationibus congrua data non fuissent. Quapropter vires illæ, nec provide nec etiā bene creatæ fuissent à creatore. Quia igitur substantiis abstractis nobilibus vires ejusmodi datæ sunt quæ corpore vel corporalibus instrumentis non indigent merito seorsim à corporalibus sicut creatæ sunt, sic & persistant.

Id cōfirmat exemplis animalium quæ aliquo sensu carēt ut talpæ visu; surdi, serpentum genus, auribus; pisces quidā pinnulis, serpētes pedibus.

Propter hanc causam talpæ non sunt oculi dati, quia anima ejus non habet virtutem visivam, eodem modo se habet cuidam serpenti qui vulgari gallicano vocatur surdus non sunt datæ aures, cum nec virtus auditiva. Similiter & aliquibus generibus piscium marinorum nec dati sunt pedes ad ambulandum, nec pennæ vel pinnulæ ad volandum nec alæ, cum nec virtus aliqua ad movendum se data est eis; serpentibus vero multis propter eamdem causam non sunt dati pedes ad ambulandum; serpere enim solummodo possibile est eis secundum naturam suam, & propter hoc, quasi squamis ventris sui innituntur, & se trahunt: quemadmodum & quidam vermes ore se trahunt, & nihilominus ventribus suis ad serpendum se adjuvant, &c.

PARS DECIMAOCTAVA.

Quod cognitio sensibilium est principaliter ad cognitionem & amorem creatoris.

Quam parũ conferant ad pietatem res mathematicæ, cum tamen adeo plerosque delectent.

NEc mirum tibi videatur de animabus humanis in eo statu fœlicitatis naturalis existentibus, videlicet quod parum vel nihil curant de inferioribus & sensibilibus bonis, cum manifestum tibi sit multos ex philosophis rerum mathematicarum investigatione & contemplatione adeo illectos, & occupatos esse, ut nec divitias, nec delicias, neq; honores, aut alia quæ indocti homines magna dona reputāt, nullatenus curent. Quid autē boni, vel bonitatis habeant res hujusmodi notum est tibi, neque enim apud eas quicquā bonitatis inveniri, vel etiā fingi potest, nisi veritas probationibus armata, veritas inquā nuda, arida, & frigida, & ut verius dicā, mortua, & nocturni temporis, idest frigidi luminis; nihil enim benedictæ illuminationis, nihil fructus salutaris, nihil compositionis, nihil ordinationis, nihil

Pars 21. in Cod. Carnot.

nihil directionis ad creatorem, nihil creationis ad ipsum præstant animabus, sed ut dixi, frigidas ac vitali calore atque vivifico qui est amor creatoris, & aridas ab omni humore pietatis eis detinent. Propter quod dicit unus ex majoribus gentis christianorum Theologis quod arithmetica, & geometria etsi veritatem cōtinent, non sunt scientiæ tamē pietatis. Causa autem in hoc est quoniam sicut sunt de rebus abstractis, sic abstrahunt professores suos ab omni sancto & pio, atque salutari non solum opere, sed etiam cogitatu. Quam enim longe sunt res hujusmodi à rebus moralibus, à rebus sacris, & divinalibus, à rebus piis & salutaribus, tam longe faciunt ab eisdem homines quos in se inseparabiliter detinent captivatos: quapropter non immerito aridos & frigidos, & penè quantum ad antedictum calorem vivificum extinctos.

Colligit e-nimam in statu fœlicitatis à cōtemplatione spirituali difficulter abstrahi posse.

Amplius in nobismetipsis unusquisque nostrum sentit, quod nec tu ignorare potes, videlicet quanto dolore vel molestia abstrahimur à meditationibus & contemplationibus rerum quarum meditationes & contemplationes nobis placent. Quam molestum sit enim unicuique philosophantium avocari & abrumpi per hominum sollicitationes, negotiorū terrenorum occupationes à libris physicis, vel secretis rerum philosophicarum cogitationibus nullus philosophicarum scientiarum amator ignorat. Quid igitur mirum si animæ humanæ in prædicto fœlicitatis naturalis existentes delectantur ad contemplationes rerum tam bonarum tamque delectabilium, ut sunt bona illa spiritualia atque sublimia, & ad rerum inferiorum, sensibilium scilicet vel temporalium apprehensiones non solum descendere non curant, sed molestum habent propter separationem à rebus sublimibus, quarum cogitatus, & contemplatio ultra quam scire nobis possibile sit delectabilis est; & intendo quod molestus est eis descensus hujusmodi, nisi ex permissione creatoris, ut prædixi, vel propter ampliorem magnificationem ipsius, vel propter immutationem aliquam vel utilitatem hujusmodi hominum.

Quod ex sensibilibus via pateat animæ ad magnificandum creatorem.

Adaugetur autem eis non modicum vis magnificandi creatorem ex sensibili cognitione sensibilium & particularium, cum enim considerant quod tam multipliciter vult eis innotescere creator videlicet testimoniis virtutis intellectivæ quæ accipiuntur à rebus intelligibilibus, cognoscunt indubitanter quam magnificari velit ipse creator, qui tam multiplicia testimonia potentiæ & bonitatis suæ dat animabus nostris. Cum enim inspexeris decorem & magnificentiam universi in omnibus scilicet partibus suis spiritualibus & corporalibus, invenies indubitanter omnia & singula clamare, imo cantare quod est concorditer super musicalem omnem suavitatem resonare laudes, & gloriam creatoris, ipsumque universum esse velut canticum pulcherrimum, quod ipse in cythara sua, quæ est unigenitus Dei filius ineffabilis suavitatis cōcentus modulatur; & propter hoc videbis evidenter singula sæcula, sive singulas generationes, singulas odas, sive melodias carminis istius, singulas creaturas, velut singulas voces, sive singulas syllabas in cantationibus istis. Apparebit etiā tibi *altissima quæ ipse fecit magnalia*, quod est dicere sublimissimas ac nobilissimas creaturas præcinere tanquam voces excelsissimas & acutissimas, sensibiles vero & inanimatos succinere tanquam gravissimas demississimasque voces: cæteras vero creaturas pro varietate alias quidem gravius, alias excelsius quidem & acutius resonantes, & extremis mira concordia consonantes concentum miræ jucunditatis efficere, concentum quidem non auribus corporalibus audibilem, sed auribus spiritualibus ineffabili suavitate delectabilem. Et quoniam sicut res ad res se habere noscuntur, sic vires seu virtutes apprehensivæ, seu motivæ illis adjunctæ & appropriatę se habent ad invicem, necesse quemadmodum res rebus succinunt videlicet sensibiles intelligibilibus; sic & sensibiles cognitiones, & ipsi sensus ad intelligibiles, & intellectum, seu intellectivam virtutem succinere necesse est.

Animas necesse fuit converti ad corpora ut eorum nutrimento provideretur.

De tertia vero causa propter quam ad sensibilia sensibiliter cognoscenda animas humanas in statu illo constitutas necesse est converti: Dico quia propter consulendum ipsis corporibus in quibus sunt, vel aliis hominibus exigentia necessitatum eorum. Jam enim certum est non solum ex lege Hebræorum corpora humana nutribilia, & nutrimentis indigentia creata fuisse, sed etiam evidenti consideratione naturæ ipsorum. Creata namque sunt calorem vitalem habentia, quem nutriri necesse est ne deficiat, & extinguatur: creata etiam mobilia motibus voluntariis, & propter hoc obnoxia resolutionibus & consumptionibus quæ per motum & calorem in corporibus hujusmodi incessanter fiunt. Manifestum est igitur ea instrumentis indigentia creata esse per quæ consumptiones hujusmodi restaurentur. Manifestum insuper est quod usus nutrimenti, absque usu tactus & gustus fieri non potuit.

Aliæ causæ cur animæ humanæ converti debeant ad sensibilia.

Declaratum est igitur tibi per hoc quod necesse habuerunt animæ illæ animæ humanæ primò creatæ, & omnes etiam aliæ in statu creationis existentes: nec si quæ in statu illo existerent ad cognitiones sensibiles descendere propter duas causas antedictas; & de tertia non debet esse tibi dubium quin eas ad hujusmodi cognitiones traheret. Hæc sunt autem necessitas aliorum hominum, vel necessitas, vel utilitas, vel voluntas quæ etiam in hoc statu nec posset esse nisi bona: hujusmodi vero necessitates, & utilitates, vel etiam voluntates innumeræ eis possunt esse. Exempli gratia, si fortè vellent colloqui de magnificando creatorem, vel de quibuscumque aliis quæ ad beneplacitum creatoris pertinent, vel in aliis quibuscumque se mutuo adjuvare, videlicet medicandis, vel aliter adjuvandis liberis quos eo tempore procrearent. Nunc autem hoc est tempore miseriæ, & corruptionis præsentis necesse habent animæ humanæ mendicare à rebus sensibilibus per sensus cognitiones eorum sensibiles, propter obtenebrationes virtutis intellectivæ quæ ad exteriora particularia, & sensibilia penitus cœca est, & ad illa omnino non attingens nisi sensibus adjuta & aliquatenus illuminata. Sensus enim sicut ait unus ex majoribus philosophis Latinorum, nihil integritatis percipit, sed usque ad proximum venit, ratio vero quædam subesse perpendit & intelligit, id est, substantiam subesse varietati sensibilium accidentium. Quapropter manifestum est sensum foris stare vel sistere in varietate hujusmodi, non etiam substantiarum intima penetrare. Ex quo manifestum est virtutem intellectivam sive rationem non videre vel cognoscere substantias sensibilium, nisi tanquam sub operimento & nube varietatis antedictæ: cœca igitur quantum ad illas est, & propter hoc in ista miseria ad cognoscendas eas quoquomodo substantias hujusmodi. Quapropter à propria luce naturali, & intima destituta, mendicat lumina sensuum & rerum particularium sensibilium: propter eamdem adjuvari necesse habet, quemadmodum & nos destituti à luce solari, & lumine diei, lucernas nobis accendimus, &c.

PARS DECIMANONA.

Quod anima dejecta est à sua naturali luminositate.

Exponit illud psalmi 48. homo in honore esset, & est.

EX his igitur apparet tibi quam dejecta & depressa sit ab altitudine luminositatis, & nobilitatis suæ naturalis, virtus intellectiva, sive anima humana quantum ad illam: & ad hunc modum se habet de aliis virtutibus ejusdem superioribus atque nobilibus. Et ex hoc apparet jam tibi intellectus & expositio rectissima, cum dicitur *homo cum in honore esset non intellexit*; honorem in quo erat amisit, quod est dicere quoniam ad modum non intelligentis se habuit, dum illum non tota diligentia custodivit, quin potius facile & pro modico illum deseruit. Quod vero sequitur *comparatus est jumentis insipientibus*, intendo adæquatus, dum ex quibus eis præcellebat quantum ad usum, & utendi eis facultatem amisit: sublato enim ab utrolibet duorum quorumcumque excessu alterius super alterū, necesse est ea æqualia fieri. Similiter ex quo sequitur, *similis factus est illis*, hoc intelligendum est in insipientia sive desipientia. Ex qua radice videlicet jumentina insipientia, sive desipientia, quæ in præcedentibus sæpe nominata est tibi brutalitas adventitia, sequitur morum perversitas, & totius vitæ ad vitam brutalem assimilatio. Omne enim brutale bruto simile est.

Psal. 48.

Gratiæ necessitatem ostendit.

Ex hoc similiter stabilitur gratia quæ est gratuitum adjutorium creatoris, non solum ad vincendam & subigendam brutalitatem ejusmodi, sed etiam ad operandum sublimius quam naturales vires animarum humanarum possent. Jam enim alibi didicisti quoniam gratia supra naturam est tam nobilitate, quam potentia, similiter & opera ipsius super opera naturæ, nec potest ullo modorum natura in opera gratiæ. Et hoc etiam feci te scire causam propter quam brutalitas ista, sive animalitas vincit in hominibus, & animabus prædicto adjutorio, quod est gratia carentibus, vincit, inquam id quod naturaliter est in nobis præcellentius, & quo brutis antecedimus; illud enim est dejectum & prostratum in nobis, & adeo debilitatum ut erigere se non possit; id vero quod est brutale sive animale in nobis, non solum forte est, & erectum fortitudine naturali, sed etiam invaluit non modicum corruptione originali, & propter hoc vincit spirituale minimum quod multo debilius est ipso.

Secundum animales sensus clarè videt homo, secundum intellectum non item.

Amplius secundum illud quod est animale in nobis, clarè videt, & tota diligentia, totisque viribus declinat mala corporalia, periculaque quibus in illa inciditur, videlicet morbos, vincula, captiones, carceres, vulnera, periculaque ignis & aquæ, deformitates etiam corporales, & debilitates, causasque omnes quæ ejusmodi mala inducunt. Sic spirituale nostrum quo brutis animalibus præcellimus, in ea puritate, sanitate, & libertate naturalibus quas prædixi multo clarius videret morbos spirituales, & vulnera, læsiones omnes, captiones spirituales, carceres & vincula quibus animæ humanæ spiritualiter morti dantur, vulnerantur, læduntur & miserabilissimè captivantur: deformitates etiam suas, hoc est fœditates & turpitudines, & generaliter omnia mala spiritualia tanto studiosiori diligentia, majoribusque conatibus declinaret ac fugeret, & contra illa se armaret atque muniret, quanto ipsa deteriora pernitiosioraque malis corporalibus manifestum est illa esse. In hanc autem perversitatem atque miseriam evidens est animas humanas incidisse, ut mala ista spiritualia non solum non fugiant, aut declinent, sed etiam ament & totis viribus ac studiis insectentur, & quod est mirabilius non solum sumptibus quibus possunt, sed etiam immensis doloribus, atque laboribus illa comparare contendunt. Quis enim mundum tanquam mare immergens animas humanas fugiat? quis species mulierum tanquam gladios ignitos formidet, & circa illas se armet aut muniat, nisi quem creatoris omnipotentis virtus à præfata miseria liberaverit, & lumine sapientiæ suæ, ut hoc videre possit, illuminaverit, ut ab his tanquam mortiferis avertat, eisque repugnet. De his etiam in explicationibus legis & prophetarum, atque quotidianis exhortationibus plurima audivisti, & quotidie etiam audire non cessas, si tamen audire & intendere libet.

In dejectione facultatis nostræ rationalis hominem brutis assimilari.

Ad hoc igitur jam te perducit ratiocinatio ut videas hic dejectionem & præfocationē ejus, quod in nobis est præcipuum & excellens, quo etiam antecedimus brutis animalibus. Et ut cognoscas evidenter quam prævalet ei animale nostrum in luciditate cognitionis, & viribus; & quoniam victoria nobis necessaria est, qua scilicet spirituale nostrum vincat, & superet animale nostrum sibi jugiter adversans, & contra ipsum prælians, ne in mortem & exterminationem vitæ rectæ, & creatori placitæ decidentes tandem in æternæ mortis damnationem irreparabiliter inducamur. Jam igitur feci te scire, & stabilivi tibi per hoc adjutorium quo necesse habet adjuvari à creatore spirituale nostrum in istius vitæ miseria, adjuvari, inquam ad hoc ut vincat & superet prænominatum quod in nobis est animale: & hoc adjutorium Dei gratia nominatur in lege & doctrina christianorum, quoniam est donum Dei gratuitum, quod est dicere sola bonitate creatoris, quibus ejus dignatio fuerit datum. Hoc autem hic inserui propter errorem quorumdam, quibus visum est non esse necessariam nobis Dei gratiam ad bene, rectè placitéque creatori vivendum, neque ad promerendam vitæ æternæ fœlicitatem.

PARS VIGESIMA.

Quare anima ex ejus conjunctione cum corpore læditur & inficitur.

Objectionem proponit.

ET nunc revertar ab ista digressione quam volo ut reputes supervacaneam ad solvendam quæstionem quam habuisti in præcedentibus, quam ob causam benedictus in ultimitate bonitatis bonus atque in ultimitate sapientiæ sapiens, animam humanam corpori tam noxio conjungat; cum ejus corruptione certum sit ei abyssum prænominatarum miseriarum totam contrahere, videlicet ut brutalibus animalibus comparetur, & ut prædixi adæquetur, atque brutalibus animabus omni insipientia, omnique vitiorum monstrositate assimiletur. Quis enim vinum vel oleum vasi infundat quousque corrupto, ut vinum vel oleum corruptione sua adeo inficiat, adeoque corrumpat, atque à natura sua ita degenerare faciat, ut corpus humanum animam humanam inficit, ac corrumpit, & à nobilitate naturæ suæ in brutalem desipientiam dejicit ac pervertit. Debes igitur reminisci hic eorum quę audivisti in tractatu secundo primi sapientialis ac divinalis magisterij, & in capitulo ejusdem de providentia & cura creatoris circa rerum humanarum gubernationem, opinor autem quia & in tractatu de vitiis & peccatis, & in capitulo de originali peccato aliqua tibi dicta sunt quibus adjuvaris ad solvendam hujusmodi quæstionem.

Respondet ostendendo remedia contra prædi.

Scito tamen hic quod gens christianorum habet multa quæ respondeat ad quæstionem istam, primum id est quia hujusmodi corruptioni apponit clementissimus

Quam infectionem. *Cod Carnot. pars 24.*

clementissimus creator remedium, videlicet baptismalis sanctificationis gratiam, quæ corruptionem originalem dejicit, & prosternit, & animam humanam ad nobiliorem statum quam sit status naturæ ipsius elevat, & attollit nobiliori luce eam illustrans quantum ad vires superiores apprehensivas, quam sit luminositas illa naturæ de qua tamdiu locutus sum. Similiter & vires motivas ejusdem nobilioribus virtutibus ac sublimioribus perficiens & decorans quam sint virtutes naturales animæ humanæ, contra quas prævalere non potest originalis ipsius corruptionis animalitas, sive brutalitas, sed neque recedere potest ad dejectionem & prostrationem quam dixi, nisi sponte, & per novum consensum in peccatum mortale se ei subjiciat, & inferiorem se illa faciat anima humana. Causa autem in hoc est quoniam consensu hujusmodi receditur à Deo altissimo, & extinguitur gratia ejusdem per quam reformata & vivificata erat anima illa.

Quod non nisi culpa sua amittat homo gratiam, & recidat in pristinam corruptionem.

Quemadmodum enim si quis dorsum vertit ad lumen faciem suam mittit in tenebras, sic est & de anima quæ ad pravitatem concupiscentiarum se convertit, quod à Deo se avertit, & relicta luce ac pulchritudine sanctitatis in tenebras & deformitatem pravitatis se injicit. Nec mirum tibi videtur si extincta gratia sanctificationis vires resumit radix illa originalis corruptionis, cum per illam solam vires amiserit. Et propter hoc illa mortua reviviscit, & ad pristinas vires resurgit, & intendo per pristinas vires, hoc videlicet, ut vincat, prosternat, atque conculcet spirituale nostrum sicut ante obtentam prædictam gratiam faciebat. Non enim necesse est novas vires eidem ex morte gratiæ dari; cum per semetipsam prius super spirituale nostrum in omnem ipsius mortem & læsionem posset. Quod igitur dixi de novitate virium sic intelligas videlicet ut non nova virium additio eidem sic fiat. Sed viribus quæ ex parte gratiæ spirituali nostro erant per mortem ipsius sublatis; efficitur animale nostrum superius debilitato sic spirituali. Quod certè quis dicat quod offensa creatoris qua aversa est ab ipsa anima humana, & ingratitudo per quam in creatoris obsequio persistere non voluit, quin potius tanquam si nobilissimum bonum gratiæ non recepisset à creatore se avertit, & in pravitatem, & per consensum in eam convertit, quousque elongavit eam à creatore, ut difficilior sit reparatio, resurrectioque ipsius, quæ difficultas sive elongatio, non immerito novæ vires fortassis ab aliquo dicuntur; ista enim de novo proculdubio sibi anima peccatrix irrogat & infligit.

Quod major eluceat gloria creatoris in rebellione partis inferioris.

Vides igitur evidenter ex his quod major est gloria creatoris in tanta rebellione, atque contradictione quæ est ex parte originalis corruptionis animam humanam victricem quodammodo sui ipsius efficere per super appositam virtutem gratiæ suæ; quam rebellionem istam omnino tollere incomparabiliter melior est anima sic separata, imo sic erecta & illustrata, & sic super semetipsam per antedictam gratiam elevata, quam esset in puritate, sanitate & libertate naturalibus restituta. Sed & ipsis animabus humanis longe magnificentius atque præclarius est assiduè, imo penè incessanter vincere animale hujusmodi quam rebellans omnino nihil habere, præsertim cum singulæ victoriæ hujusmodi singulas coronas, singulosq; triumphos, hosque nobilissimos apud largissimum magnificentissimumque remuneratorem omnium bonorum Deum altissimum promereri dubitandæ non sint.

Quod melius est anima...

Quod si quis quærat qualiter longe melior est anima humana quam esset in pace contraria, seu naturali. Respondeo in hoc quia pugna, & pugnandi peritia & frequentia non facit deteriorem militem, quin potius ipsum ad bella magis ac magis erudit, & robur, & vires multiplicat, & adauget. Tu quoque nosti quantum gratia sit præstantior quam natura, & virtutes gratiæ quantum naturæ virtutibus antecellunt. Non immerito igitur sapientissimus, optimusque creator prælegit illam militiam & prætulit paci contrariæ naturali, cum & ipsi cederet ad majorem gloriam, & ipsis animabus ad meritorum, & præmiorum quæ in universali remuneratione expectant inæstimabiliter majorem largitionem. Cumque manifestum sit ipsas animas longe meliores esse, statumque earum longe sublimiorem in sanctitate gratiæ antedictæ, quam in puritate, sanitate, ac libertate naturæ. Alias etiam utilitates, & pene innumeras audivisti in tractationibus aliis, & in sermonibus exhortationum audies incessanter.

... me expugna quam fuisset ex pace naturali. *Pars 25. in Cod. Carnot.*

Quod circumcisio fuerit in remedium peccati originalis.

Genti quoque Hebræorum consultum contra corruptionem originalem per sacramentum circumcisionis, & per quasdam alias sanctificationes, sicut sapientes, & sancti in lege, & doctrina christianorum tradiderunt & scripserunt. Qualiter autem hoc sit, & quatenus talia genti illi contra corruptionem originalem præservabant, atque prodesse poterant, non est præsentis negotij investigare vel etiam declarare, &c.

Quod anima non cognoscit ita clare nunc sicut in statu suæ innocentiæ. *Pars 26. Cod. Carnot.*

Et quoniam anima humana in statu puritatis, sanitatis, & libertatis suæ naturalis constituta, omnia naturalia sua planè novit, utilissimum esset interrogare ipsam in statu illo. Quod si anima mea esset in statu ejusmodi nullam tibi relinquerem dubitationem de ipsa, vel ejus esse, vel ejus essentialibus, aut naturalibus. De aliis autem docerem te plurima, & occultissima ad quæ egregiorum philosophorum investigatio pertingere non potuit ullo modo.

Animam & alias creaturas interrogandas esse ad investigandam veritatem. *Iob. 12. 7.* *August.*

Faciam igitur in parte ista quod animæ meæ possibile est in ista miseria tot & tantis tenebris involutæ, atque depressæ, totque distractionibus occupationum dispersæ; faciam, inquam juxta consilium sapientis qui dicit, *interroga jumenta & docebunt te, pisces maris & annuntiabunt tibi.* Unde dixit unus ex præcipuis theologis gentis christianorum interrogavi solem, & lunam, & mare, & aridam de Deo meo, & responderunt mihi, quia non sumus ipse, sed ipse fecit nos. Et adducit sermoni suo expositionem intentionis suæ de hujusmodi interrogationibus suis, dicens: & interrogatio mea ad creaturas istas, non est nisi consideratio, & investigatio earum per quam inveniuntur esse opera solius creatoris. Responsio vero earum non est nisi ostensio qua hoc ipsum ostendunt per semetipsas, quoniam in eis est omni videre valente, & volenti. Nulla enim creatura est quæ quantum in se est non offerat se, imo ingerat omni intuenti, & quæ non ostendat se & omnia sua, & ut sæpe dixi in præcedentibus, quæ non sæpe loquatur ipsa veritate sua potentiam, sapientiam, bonitatem creatoris. Scito autem quia anima humana in statu puritatis, sanitatis, & libertatis existens, duobus modis rectissime interrogatur, videlicet & per investigationem antedictam qua ipsa tacens & verbis & vocalibus, & intelligibilibus ipsa sua veritate semetipsam ostendat aciem mentis in eam dirigentibus, nihilominus etiam verborum intelligibilium, & etiam vocalium quid de ipsa sentiat, & indubitanter cognoscat, interroganda est & audienda.

PARS VIGESIMAPRIMA.

In quo consistat quies animæ rationalis.

Quod anima non quiescit nisi in mundo spirituali in quo est gloria & pax
Pars 27. Cod. Carnot.

DIco igitur quia non pervenit adhuc investigatio ista mea in illa, ut jam inventa sit substantia apud semetipsam incorporea, & in statu isto quo libera est à sæpe dicta miseria, liberrima ad ascendendum in mundum superiorem qui est mundus intelligibilium naturalium, similiter ad descendendum in mundum inferiorem, qui est mundus sensibilium particularium, nec non ad applicandum se utrique istorum mundorum. Declaratum est etiam tibi per hoc quia cōmoratio ejus sive habitatio sibi delectabilis ac jucunda est regio sive mundus prædictorū intelligibilium, mundus vero sensibilium non est ei conveniens habitatio ad cōmorandum & remanendum in eo, sed est ei aliquod deambulatorium, sive diversorium, verùm modicum & angustum. Et parva enim & modica est, & minus angusta animæ humanæ regio illa sensibilium & particularium: mundus vero superior quem prædixi est longe latior ac spatiosior: sed nec sufficit ei eadem nisi pateat amplitudo & immensitas regionis gloriæ quæ tanto latior est mundo superiore intelligibilium naturalium, quanto gloria amplior est quam natura. Fortassis autem sermo propheticus istas regiones aliquatenus insinuat, sermo, inquam, quo dictum est, *perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ*; in eo enim quod dixit perambulabam, satis apertè designavit latitudinem, & amplitudinem domus in qua sic perambulabat, quæ domus corpus humanum nullo modorum intelligi potest: quapropter necesse est ut domus ista intelligatur habitatio spiritualis duorum mundorum altiorum, tamen diversorio quod dixi esse mundum inferiorem sensibilem.

Psal. 100. 2.

Quia scilicet mundus superior naturalis non est satis spatiosus nec locus ejus.

Quod autem dixi tibi quia nec mundus iste superior naturæ satis spatiosus est animæ humanæ, inde manifestum est tibi, quoniam ipsa non est nata in eo sistere, vel quiescere finaliter, nec est ei quies perfecta nisi in mundo gloriæ, sive in ipso creatore, sicut te feci scire in tractatu de substantiis abstractis nobilibus: quia ubi earum non est nisi in creatore, vel apud creatorem; neque locus earum est nisi ipse. In eo enim solo est ei quies pacatissima ab omnibus inquietudinibus & commorationibus earum. Hoc igitur est quod de se anima humana in prædicto statu evidenter cognoscit, & etiam sentit in semetipsâ, videlicet se esse constitutam in amplitudine universi sensibilis, & intelligibilis naturalis, & hoc esse illi habitationem suam naturalem in qua naturaliter habitat & moratur Non tamen sine motu omni ad sublimiorem habitationem ad quam ascendendum vires ei naturales nequaquam sufficiunt: non enim possunt vires naturales ultra naturæ fines & limites; cum status gloriæ incogitabilis ultra naturam sit, & omnia illa quæ gloriæ sunt. Licet igitur status ille naturalis fœlicitatis magnus sit, ad fœlicitatem gloriæ nullo modorum proportionalis est.

Quod anima nō fuit sufficienter quietata in primo statu suæ innocentiæ.
Pars 28. in Cod. Carnot.
Gen. 2.

Quod si quis quærat utrum animæ humanæ in illa fœlicitate naturali constitutæ sit aliud desiderium fœlicitatis gloriæ, non irrationaliter quæret hæc; si enim nullum est ei desiderium hujusmodi, erit contenta igitur fœlicitate naturali. Jam autem scitum est ex lege Hebræorum quia animæ primorum hominum voluerunt esse *sicut dij scientes bonum & malum*, quibus non erat solum hujusmodi fœlicitas naturalis, sed etiam magnus gloriæ splendor atque jocunditas. Quia igitur istis duobus contenti non fuerunt, manifestum est quod multo minus altero: cum alterum solum haberent. Attende igitur quia ea hora, vel puncto temporis quo appetierunt esse *sicut dij scientes bonum & malum* propter inordinatum & malū appetitū hujusmodi & fœlicitate naturali, & superadditione illa gloriæ privati sunt, non enim potuerunt esse duo illa tanta bona cum tanto malo tam perversi desiderij, ex quo tanta offensa creatoris subsecuta est, ut eam tantæ miseriæ inflictione justissimo creatoris judicio perdere meruerint. Quapropter manifestum est eos in statu illo fœlicitatis naturalis existentes non habuisse desiderium; hujusmodi puritas enim illa, & sanitas nec admixtionem perversi desiderij, nec alterius pravitatis ullatenus admisisset. Remanet igitur adhuc quæstio eadem videlicet utrum naturali illa fœlicitate contenta anima humana in ea quiesceret, an ad bonum majus & altius aspiraret. Quod si in ea quiesceret, jam igitur finale suum bonum reputaret, & haberet: & propter hoc contra Dei ordinationem in parte ista faceret, qui eam ad incomparabiliter majus bonum creavit & ordinavit.

Omnes habitus & operationes naturales viæ sunt ad gloriam.

Amplius jam dixi tibi, & etiam declaravi aliàs, quod omnes habitus, omnesque passiones & operationes naturales viæ sunt ad gloriam quæ promittitur electis, & dilectis Dei altissimi, viæ, inquam sunt ipsis animabus humanis. Quapropter non licet eis eadē finaliter inhærere sive quiescere; hoc enim esset finē facere quod via solummodo est, & propter hoc esset istud abusio, sive perversitas. Manifestū autem est, quia neque abusionē, neque perversitatem ullā fœlicitas illa naturalis vel patitur, vel admittit.

Quod non quiescitur nisi in fine naturali.

Amplius quies illa nullo modorum posset esse naturalis; nihil enim naturaliter quiescit in via, in quantum via est, quin potius omni creaturæ in solo fine quies est, & pax completa. Manifestum est etiam tibi quod nullum corpus naturale potest etiam ad modicum temporis detineri extra suum locum naturalem nisi per violentiam: proportionaliter autem se habent corpora naturalia ad loca sua, & spirituales substantiæ ad fines suos. Quemadmodum enim illa loca sua naturaliter intendunt & inquirunt, & in eis pacatissime quiescunt ab omnibus motibus localibus, & hæc naturaliter: sic illæ in finibus suis naturalibus nec citra illos possibile est eas quiescere, vel etiam ad modicum detineri. Manifestum igitur est tibi per hoc quod animæ humanæ non est quies plenæ pacis in statu naturæ quantumlibet nobili, vel sublimi. Et propter hoc si animæ aliquæ quiescere videntur etiam in bonis inferioribus, dico falsam esse quietem, qualis est quies quorumdam ægrorum. Perversitas namque originalis non tam ægritudo est quam etiā insania: & propter hoc quies in hujusmodi bonis videlicet temporalibus & transitoriis, non tam quies est quam labor ægritudinis: quemadmodum gaudium phreneticorum non veri nominis gaudium est, sed labor, & quasi syneptoma ipsius phrænesis. Patefactum est igitur tibi per hoc quia animæ humanæ in illa fœlicitate naturaliter revera non quiescerent quiete completa, nec tamen angustiarentur desideriis quibus desiderarent fœlicitatem illam, imo patienter expectarent beneplacitum creatoris, & sola spe gloriæ ipsius bene esset eis. Dico etiam quod vita illarum in illo statu viatio esset, & appropinquatio ad finem gloriæ illius, & propter hoc sine molestia desiderarent illam præsentem, cum ipsa naturæ puritas, & rectitudo sic moderaretur desideria illarum, ut nihil desiderarent nisi quod vellet creator, & qualiter, & quando eis largiri.

Homo posset naturaliter aliquid

Quod si quis quærat utrum per vim intellectivam naturaliter possent aliquid cognoscere de gloria illa: dic quod sic, non enim latere posset eas gloria

cognoscere de gloria supernaturali.

gloria beatorum spirituum abstractorum, neque ignorare possent prælarga bonitate creatoris ad similem gloriam esse creatas, atque divino munere perventuras, si puritatem illam atque sanitatem, atque rectitudinem illam naturalem in se ipsis servarent. Licet autem animabus humanis in ista depressione, & tenebrositate demersis non sit possibile noscere gratiam & gloriam nisi dono gratiæ creatoris, animas tamen humanas in illius statu fœlicitatis latere neutra illarum posset, idest, nec gratia, nec gloria, &c.

PARS VIGESIMASECUNDA.

De immortalitate animæ.

Proponit immortalitatē animæ humanæ. *Cod. Carnot. p. 29.*

ET quoniam immortalitas de dispositionibus essentialibus, seu naturalibus est animæ humanæ; omnino pertinens est ad scientiam istam de anima humana investigare de hac dispositione ipsius. Jam autem audivisti à me, quam utilis sit ad divinales scientias, & ad morales, & etiam ad fundamentum religionis, totiusque vitæ humanæ compositionis, & ordinationis, quod inde evidenter apparet, quia animæ quæ immortalitatem suam ignorant, nihil omnino credunt, nihil de morum honestate, nihil de virtutum perfectionibus, & nihil omnino de futuræ fœlicitatis gloria curandum sibi existimant, sicut neque curant.

Investigat immortalitatem animæ. 1. Testimonio animæ in sua puritate existentis. *Cod. Carnot. p. 30.*

Dico igitur quia anima humana, in puritate, sanitate, & claritate naturali, quam sæpe dixi fœlicitatem, existens clarissime videt immortalitatem suam; videt enim vitam suam in nullo modo pendere ex vita corporis, sed potius è converso. Et si interrogares eam super hoc, aliud tibi respondere non posset. Et procul dubio dicet tibi ex me vivit corpus meum, non ego ex illo; & propter hoc vita mea nullo modorum pendet ex vita corporis mei, sed potius illa ex mea, sicut lux solis non pendet ex luce diei, sed potius econtrario: sicut enim dies non est nisi irradiatio solis in aëre, sic vita corporis mei non est nisi irradiatio ex me in illud. Et propter hoc quemadmodum neque sol, neque lux ejus pendet ex irradiatione sua per quam dies efficitur, sic ego non pendeo ex irradiatione mea per quam vita corporis mei efficitur, vel potius est ipsa vita ipsius: similiter neque vita ex irradiatione hujusmodi; generaliter enim manifestum est quia nulla causa efficiens ex causato suo pendet quantū ad se.

2. Quia anima nō magis depēdet ex corpore quam inhabitator ex domo sua.

Amplius quis inhabitator pendet ex domo sua? quis operarius ex instrumento suo? quis rector navis ex nave quam regit? quis rex ex regno suo quantum ad esse pendeat? si igitur anima humana in his operationibus ad corpus suum sic se habeat, manifestum est ipsam ex corpore suo nullo modorum pendere quantum ad esse.

3. Quia corpus nullius generis causa est animæ.

Amplius cum corpus nullius generis causa sit animæ humanæ; neque vita illius vita ipsius: manifestum est neque ipsam, neque vitam ejus ex illo pendere vel ex vita illius.

Solvit objectionē petitam ex animabus brutorum.

Quod si dixerit quis hæc eadem dici possunt de anima brutali, & corpore ipsius; eisdem enim comparationibus se habent ad corpus suum. Respondeo in hoc illud non esse verum, cum manifestum sit animam brutalem, sive irrationalem totaliter, hoc est secundum omnes vires suas & operationes alligatam esse corpori suo; nullam enim earum exercere potest, nisi in corpore suo, vel secundum corpus. Considera etiam singulas ejusdem operationes, & videbis evidenter, nullam earum effici nisi in corpore suo, vel per corpus, sicut liquidissime apparet in operationibus sensuum, quales sunt videre, audire, gustare, odorari, & tangere. Et eodem modo se habet de virtutibus quæ sunt apprehensivæ ab intus; cum enim anima brutalis non apprehendat nisi particularia, & sensibilia, solummodo, manifestum est nihil ipsam apprehendere, nisi per passiones sensibiles; & propter hoc nisi in corpore, & per corpus; hujusmodi enim passiones sicut à solis corporibus imprimuntur, sic & in illis solum fieri habent.

Quapropter manifestum est animam brutalem omnem nihil habere abstractum à corpore, & intendo eam, neque virtutem, neque operationem aliquam habere abstractam à corpore; quapropter totaliter alligatam esse corpori, & quasi demersam in corpore necesse est. Anima vero nostra sublimiores atque præcipuas vires suas, & operationes habet seorsim à corpore, hoc est non alligatas corpori, neque ullo modorum obnoxias, sed libere atque expeditè absque adjutorio & ministerio corporis, & per illas operatur vires, videlicet & hujusmodi operationes peragit, & perficit, & de operationibus istis in promptu tibi sunt exempla plurima, sicut est cogitare, & meditari, contemplari, investigare, deinde gaudere de spiritualibus, & sublimibus bonis, dolere de contrariis malis, de his enim omnibus nihil pertinet ad corpus.

Comparatur anima nostra cum animabus brutorum.

Manifestius autem est hoc in operationibus quæ vocantur extasis & raptus; in his enim manifestè cessat omnis operatio corporis, & intendo omne adminiculum corporis, interdum autem spiratio, & respiratio & etiam motus, quantum apparere potest ex sensibus incedentium, auscultantium, tangentium, pulsantium. Evidentissimum insuper est hoc in illuminationibus, & revelationibus propheticis, præsertim quæ sine ænigmatibus & figuris fiunt; in illis enim nuda veritas rerum spiritualium atque sublimium absque ullis formis, vel figuris corporalibus ostenditur. Quapropter hujusmodi visionibus formæ corporis necessariæ non sunt, & omnino eis non serviunt. Quis autem nisi omnino imbecillis & desipiens ignorat, & non cogitat de scientia sua, vel de alia quacumque dispositione sua, quia sicut non est de rebus corporalibus cogitatus hujusmodi, ita nec in corpore est, nec per corpus; & etiam quia si anima humana illa hora quæ est in cogitatu hujusmodi reflecteret cogitationem ad se, & super seipsam, si faceret considerationem de seipsa, utrum in corpore, an extra corpus cogitaret, & utrum corpore uteretur in istis cogitationibus, inveniet indubitanter se nec adjuvari corpore, nec uti eo in hujusmodi cogitationibus? dico etiam quod in illa hora non diceret se esse in corpore, nec etiam extra copus. quoniam nulla esset illi cogitatio in illa hora de corpore suo. Manifestum igitur est tibi per hoc quod longe aliter se habet anima humana ad corpus suum, quam brutalis se habeat ad suum.

Animā humanam non dependere à corpore ex raptu extasi, & visionibus propheticis ostendit.

Dico etiam insuper quod incomparabiliter imperiosius atque sublimius regit & administrat corpus suum anima rationalis quam animæ irrationales regant & administrent corpora sua. Illæ namque corporibus totaliter serviunt, & tanquam natæ sunt in servitutem ipsorum, totis viribus suis ad alimenta, & alia vitæ illorum necessaria perquirenda laborant, propter quod quidam ex majoribus philosophis Latinorum tam pulchre quam eleganter dicit, cæteras, inquit, animas natura dejecit ad pastum, solum autem hominem erexit ad sydera: quo non minus evidenter & convenienter quidam ex poëtis sic dixit.

Anima humana imperiosius regit corpus suū quā anima brutalis.

Pronaque cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cœlumque videre.

Ovid. I. Meta.

Anima vero rationalis quantum est ex naturali puritate, sanitate, ac libertate quas toties nominavi dominantissime præest corpori suo, & ipsum servit ei jure ac lege naturali & plenæ subjectionis absque ulla rebellione, & resistentia. In statu quoque

miseriæ præsentis animabus sanctis, & Deo dilectis, & electis etiam servire coguntur corpora sua in multis afflictionibus, & doloribus suis, quemadmodum in jejuniis, & laboribus, cæterisque disciplinalibus observantiis, hoc autem longe est à potestate animarum irrationabilium; nihil enim possunt contra famem corporum suorum, quin potius necesse habent eidem obedire & perquirere alimenta quibus sedantur & pacificantur, instar canis, aut alterius belluæ pro fame nimia rugientis, in cujus os necesse est aliquid projici ne sæviat in ea quæ pretiosiora sunt; sic & fames non solum in substantialem humiditatem sævire faceret calorem corporum, sed etiam in ea dentibus & faucibus irruere faceret animalia, & homines animales quorum esu, vel usu natura prohibuit tam illa quam illos.

Fames est animæ ipsius, sed pro necessitate corporis.

Nec te conturbet quod fames corporum propriè non est nisi animarum, hæc enim intentio mea in sermone illo, quod pro corporibus est; quoniam pro restauranda consumptione seu deperditione jugi quam patiuntur ex calore naturali & motu. In tantum igitur & propter hoc eam dixi famem corporum quia naturæ intentio est, per eam subvenire corporibus prædictis modis jugiter deficientibus; subvenire, inquam, de restauratione, sive per restaurationem prædictis modis deperditorum, & hoc quidem facit irrationabilis sensibiliter non habens rebellare nec contradicere ullo modo.

Anima rationalis nō servit corpori sicut anima brutorum.

Anima vero rationalis hoc ipsum facit corpori suo, non solum libere, sed etiam honorabiliter: nec est ullo modorum in potestate concupiscentiarum, sive desideriorum carnis aut aliarum passionum hujusmodi, imo præest & superest omnibus illis dominatione imperiosissima quantum est de jure naturæ, legeque & libertate illius. Verum langor & infirmitas originalis corruptionis, aut offensa creatoris, ut prædixi, aut consuetudo abeundi post concupiscentias & passiones hujusmodi impediunt ejus imperiositatem, aut dominationem, & in contrariam servitutem redigunt illam. Ubi autem per gratiam baptismalem, vel aliud divinæ bonitatis adjutorium ad vitam spiritualem revixerit anima humana, etiam radix originalis corruptionis scilicet dejecta atque prostrata, licet multas resistentias, & rebelliones concitet contra ejus imperium & dominationem, ullo tamen modorum eidem prævalet, imo succumbere, & vinci necesse habet. Neque ista molestia hujusmodi rebellionum fatigat allectione voluptatum abstractam nisi sponte se subjecerit illis. In animabus autem irrationalibus, sic libertas non est, nec spontaneitas, sed servilis ut sæpe dixi sola necessitas, sive sola servitus, ut ita dicatur necessaria; & intendo necessaria cui non est libertas contradicendi, vel resistendi, vel etiam potestas. Manifestum est etiam tibi per hoc quoniam longe aliter animæ rationales se habent ad corpora sua, atque passiones corporales, atque desideria, quæ desideria carnis dicuntur, quemadmodum & ego dixi in præcedentibus famem corporis, aliter inquam longe quam animæ irrationales ad corpora sua, & eorum desideria, similiter & passiones. Jam igitur declaratum est tibi per hoc quoniam anima rationalis est supra ejusmodi passiones jure ac lege naturæ, animæ vero irrationales sub eis sunt, & subsunt eis naturaliter necessaria servitute.

Animæ irrationalis interitus ex duabus causis repetitur.

Quapropter non tibi debet mirum videri cum istæ passiones ex corporibus omnino pendeant, & cum corporibus omnino pereant, si animæ irrationales in quantum omni modo ex eis pendent, utpote subjectæ eisdem subjectione plenissima, & servitute ultima, cum corporibus suis pereant. Adest autem & alia causa interitus animarum irrationalium per nutrimentum corporum suorum, videlicet otiositas, & inutilitas esse earum post mortem corporum suorum, sine corporibus suis; cum enim omnes operationes earum in corporibus suis sint, sive per corpora, nec aliter quidem operari possent, nisi in corporibus suis, sive per corpora. Manifestum est eas inutiliter esse si post mortem corporum suorum permanerent; vivere enim omnino otiose, videlicet ex qua nulla est operatio, manifestum est ejus esse inutile esse, cum omnis utilitas virtutis uniuscujusque in usu operario sit, atque consistat. Quia igitur omnis utilitas animarum irrationalium cessat cessantibus corporibus earum, necesse est ex providentia & bonitate creatoris cessare esse ipsarum. Quapropter etsi nulla esset debilitas vel infirmitas quæ eas deficere cogeret, ex hac tamen causa divina bonitas eis esse nullo modorum daret; non enim est possibile apud ipsum dare esse inutile, vel inutiliter. Quapropter inutilitas, sive otiositas essendi causa esset quare retraheret à datione hujusmodi divina bonitas manum suam.

Respondet comparationibus superius allatis quibus animæ brutorum immortalitas suaderi posset.

De comparationibus quas supradixi, tibi dixi prius, quia non pendet eques ex equo suo quantum ad esse, neque habitator ex domo sua, neque paterfamilias ex supellectile sua, neque operarius ex instrumento suo, & si quæ sunt aliæ ejusmodi operationes; non est dubium quia valde sunt ad propositum, hoc est ad declarandam animarum mortalitatem & solutionem earum quoniam pendet esse earum ab esse corporum suorum. Nec instrumenta tantum sunt animarum irrationabilium, imo corpora in quibus sunt, sunt adjumenta vitæ earum & causæ quædam; cum enim utilitas & usus operationum causa sit finalis, & sic non ultima animarum irrationabilium, causæ vero sine quibus non est hujusmodi usus, vel utilitas, imo in eis & salvatur, & servatur tam usus iste quam utilitas, manifestum est quoniam in corpore, & per corpus salvatur & servatur esse omnis animæ rationalis, cum cessante & utilitate, & usu omni existentiæ ipsius, necesse sit cessare & existentiam ejusdem ut jam tibi dictum est. Per hoc igitur jam scis quod non similiter se habent animæ rationales ad corpora sua, & animæ irrationales ad sua, quoniam corpora irrationalium non tantum instrumenta sunt animarum ipsarum, sed etiam causæ conservativæ & salvativæ illarum.

Locus & habitatio sæpissime sunt causæ nō quidem effectivæ, sed conservativæ corporum.

Amplius vero rationalibus congruunt verissime omnes operationes, quoniam corpora humana & membra ipsorum instrumenta tantum sunt & supellex solummodo earum, non autem causæ per quas, vel in quibus aut salventur, aut serventur. Nonnulla namque habitacula & receptacula causæ sunt in multis non efficientes, sive effectivæ inhabitantium aut receptorum in ipsis, sed salvativæ & conservativæ esse ipsorum. Quemadmodum vides in aqua & in aëre quæ sunt habitacula, sive habitationes hominum & piscium, nec sunt ullo modorum effectivæ existentiæ, vel vitæ illorum; manifeste tamen sunt conservativæ & salvativæ vitæ, & existentiæ illorum. Nulli enim dubium est nec homines extra aëra, nec pisces extra aquam vivere posse vita ista corporali nisi forsitan ad modicum, & de liquoribus multis manifestum tibi est quod salvantur & servantur quidem in vasis quibusdam à putredine, & corruptione: extra vasa autem illa putrescerent, & corrumperentur, & esse desinerent.

Animæ rationales sūt propter operationes, quæ nullo

Jam autem feci te scire quia præcipuæ & sublimiores operationes animæ humanæ nullo modorum pendent ex corpore, utilitas autem potissima, & propter quam ipsa creata est consistit in opera-

modo pendent ex corpore.

tionibus hujusmodi, atque perfectionibus ex quibus illæ sunt. Quapropter etsi propter aliquas inferiores operationes indigeret anima humana corpore, vel membris corporalibus, non est necesse ut propter hoc quantum ad esse suum indigeat illis vel aliquo eorum, &c.

PARS VIGESIMATERTIA.

Quomodo anima dependeat à sensibus.

Quod anima mediante organo tanquam instrumento exerceat actum sentiendi. *Pars 31. Cod. Carnot.*

QUod si quid dixerit, quia quantum ad vires inferiores ex quibus sunt operationes hujusmodi necesse est animam humanam indigere corpore, & membris corporalibus, verum utique dicit, si ista indigentia est solummodo quantum ad operationes hujusmodi peragendas: quemadmodum cytharædus indiget cythara quantum ad operationem cytharizandi exercendam, non autem quantum ad esse vel existere suum, & carpentarius eodem modo indiget dolabra, vel securi. Quod si dixerit quis quod vires illæ non sunt separabiles à corpore, propter hoc quoniam operationes earum indigent ut non nisi in corpore, vel per corpus agi vel exerceri valeant; & propter hoc esse earum non potest salvari nisi in corpore & per corpus: facile est tibi videre levitatem & debilitatem ratiocinationis istius; & ad repellendum eam sufficere posset tibi exemplum de cytharædo, & dolabra, & carpentario. Addam etiam tibi destructionem ratiocinationis istius aliam, & dico quoniam cujus est potentia, ejusdem est & actus, videre autem nullo modo oculi est, igitur nec potentia videndi, sive virtus visibilis. Nemo enim adhuc dixit, oculum videre, vel etiam videre posse.

Visum instrumenti non posse esse ipsius instrumenti, adeoque visionē non oculi, sed animæ ipsius esse.

Amplius operatio nunquam est instrumenti, sed utentis illo, usus autem instrumenti non est nisi operatio quæ per illud agitur: manifestum autem est, quod usus instrumenti nullo modorum est ipsius, nullum enim instrumentum utitur seipso. Jam autem patefactum est tibi quod anima humana per totū corpus aptata est ut ejusdē instrumentum, & quia totum corpus secundum omnia membra organica, vel officialia instrumentum ipsius est, virtus vero operandi per instrumentum in quantum instrumentum animæ est. Manifestum est igitur tibi per hoc quod virtus videndi sive potentia apud animam est, & in ipsa. Quapropter non est possibile ipsam esse in oculo; quod etiam exemplo Aristotelis manifestum est quia si eruatur alicui oculus & alius aptetur, & in locum illius, sicut sæpe factum est, homo ille videbit æque ut prius, & hoc non nova virtute vel nova potentia visibili, cum nec novus novam potentiam videndi secum attulerit, nec prioris oculi virtus in illum se transfuderit, virtute igitur quæ remansit post eruitionem oculi illius videlicet hujusmodi hominis. Quapropter remansit in illa, & hoc est quod intendebam, ipsi etiam omnes philosophi qui de anima rationali aliquid dignum memoria locuti sunt vel scripserunt, vires omnes hujusmodi vires animarum dixerunt esse, non autem corporum vel membrorum.

Quod potentia videndi non dependet ab organo sensitivo. *Argumētu est partis 32. in Cod. Carnot.*

Quod si quis dixerit quia tota utilitas virtutis visibilis in actu est, & in operatione videndi; & propter hoc cessante actu, vel operatione hujusmodi, inutile est ejus esse separatum. Quapropter sublatis oculis, vel inutiliter, vel supervacue remanet, vel omnino non remanet virtus visibilis. Debes igitur reminisci eorum quæ audivisti in præcedentibus de potentia & virtute, atque de potentiis & virtutibus. Invenies autem forsitan quod virtus visibilis in quantum est virtus visibilis, si remanet erutis oculis videlicet in quantum visibilis non in quantum visibilis pendeat ex oculis, errat autem hujusmodi homo manifeste: quemadmodum enim ars cytharizandi non pendet ex instrumento suo quod est cythara, sic nec potentia cytharizandi quam totam constat esse apud cytharœdum, & in ipso pendet ex cythara: quapropter nec potentia videndi ex oculis.

Ostendit quod alterius sensus perditione viget. *Argumentum est partis 33. in Cod. Carnot.*

Quod si quis quærat utrum excæcatus sic, sit potens ad videndum, an non: cave tibi à fallacia compositionis & divisionis, non enim est potens videre sine oculis, & intendo quia non est potens videre simul & carere oculis. Si quis tamen concesserit quod carens oculis potest videre pro eo quod carens oculis habet potentiam videndi, errabit indubitanter; non enim sequitur si quis habet potentiam videndi, ut propter hoc possit videre, sive exercere actum videndi. Causa autem in hoc est quoniam potentia hujusmodi non exit in actum per seipsam solùm, imo necessarium habet instrumentum videndi: & generaliter omnis potentia quæ indiget instrumento ad operationem suam, & aliter operari non potest, non facit potentem per se solam: ligata namque & prohibita est ab operatione sua carentia instrumenti: ligata etiam est, si impossibilitate prohibitum fuerit ab ea opus ejus, quemadmodum contingit in homine exoculato, cui non est possibile de novo oculos habere, & propter hoc non est ei possibile videre, nec ipse est potens videre. De cytharista vero qui postquam vel amisit illam cytharam vel aliam, manifestum est quia possibile est ei cytharizare postquam amisit citharam, & quia potens est citharizare cum non sit impossibilitate prohibitus vel recuperare cytharam amissam, vel aliam habere.

Potētia videndi oculi non est, sed animæ.

Amplius quoniam cujus est potentia ejus est actus, cum nec in toto, nec in parte sit actus videndi ipsius oculi, nec in parte, nec in toto erit ejusdem potentia videndi: quapropter totaliter apud animā est & in ipsa: non est igitur necesse ipsam perire oculo pereunte. Hujus autem manifestum indicium est, quia si perierit alter oculorum, confortabitur operatio videndi in altero, & eodem modo se habet de aliis membris; debilitatis namque pedibus fortitudo crescit in brachiis. Similiter & erutis oculis invalescit imaginatio, & plurimum confortatur, & hoc innumerabilibus exemplis evidenter apparet: & quoniam proportionalia sunt tota, & partem, & quæ sunt tanquam partes: manifestum est quoniam sicut virtus visibilis ad oculos; ita anima ad totum corpus, cum enim anima nostra sit totum ad vires suas, neque illæ partes ad ipsam æquali similitudine. Quapropter sicut pereunte oculo, non perit virtus visiva, sic pereunte toto corpore, non perit anima humana vel in parte, vel in toto.

Quare potentia visiva remanet in anima humana etiam post mortem.

Remanet igitur post mortem corporis, licet non potens operari operationes quibus operatur in corpore & per corpus: remanet igitur expedita & potens quantum ad alias operationes propter quas corpore non indigebat: quemadmodum cytharædus pereunte cythara remanet liber, & expeditus, quantum ad alias operationes propter quas cythara nullatenus indigebat. Intendo autem in hoc quod dixi libera & expedita quantum ad statum puritatis, sanitatis, & libertatis naturalis: in illo enim statu sicut libera & expedita erat ad nobiliores atque præcipuas operationes suas, ita libera & expedita remaneret quantum ad easdem, si corpus in illo statu per mortem amitteret. Nec tu intelligas ex hoc sermone meo quod mors contra corpus ejus, vel contra quamcumque corporis partem quicquam possit in illo statu, sicut doceberis in sequentibus: *corpus enim humanum mortuum est propter peccatum*, sicut legitur in lege christiana;

rum ubi debes intelligere mortuum morte addictum necessitate videlicet moriendi.

Testatur anima se nihil sui amisisse quamvis membrū aliquod corporis amiserit.

Amplius anima humana etiam in statu miseriæ istius cum amittit aliquam partem corporis sui, videlicet manum vel pedem: si interrogaveris eam utrum aliquid sui sive de se amisit, respondebit indubitanter quia nihil, dicet totum esse meum habeo, nihil de eo mihi sublatum est, vel nihil periit, sed totam me habeo, & tota sum in residuo corporis, instrumentum revera quoddam amisi, manum videlicet quæ erat vel sicut forceps vel tenallium ad aliqua tenenda vel trahenda. Eodem modo pes instrumentum erat mihi ad sustentationem corporis quod rego & moveo motu ambulationis: & ad hunc motum ambulationis videlicet, cum non sufficiat mihi pes alter, necesse est mihi ut adhibeam loco pedis amissi quale potero supplementum, videlicet vel ligni pedem, vel aliud adjumentum. Deinde vero nihil omnino sublatum est in totalitate mea, in residuo corporis remansi, totam me ibi video, & esse sentio ad præcipuas & sublimiores operationes meas omnino illæsam & nihil passam. Operationes namque illæ quasi forinsecæ & accidentes nihil erant, quemadmodum texere, vel ædificare, vel citharizare. Et propterea in ista amissione nihil mihi deputo deperire sufficiunt mihi nobiles ac præcipuæ operationes vitæ, propter quas corporalibus membris, vel organis, vel ipso toto corpore non egeo quantum ad esse, sed neque etiam quantum ad esse bene: bene namque mihi est apud meipsam & per memetipsam, toto corpore meo quiescente, & me nihil per illud vel per quamcumque ejus partem penitus agente, præsertim in statu puritatis, sanitatis, & libertatis meæ naturalis.

Vox gallica *Tenailles*.

PARS VIGESIMAQUARTA.

Quid corpus animæ prosit?

Quod bene esse animæ non sit ex corpore.

NEc mirum cum in statu originalis corruptionis & præsentis miseriæ, etiam quibusdam animabus humanis, multum bene sit, cum corporibus non utuntur, & tanto melius, quanto minus eisdem utuntur, sicut apparet in raptu, & in splendoribus propheticis, atque contemplationibus sublimibus. In his enim omnibus quas nominavi penè nihil est eis cum corporibus suis, propter quod & apparent corpora eorum mortua, tanquam separatæ & seorsim factæ ab illis sint animæ illorum. Neque enim sentiunt passiones si quæ fiant in corporibus earum, nec vacat eis cogitare de ipsis, quæ etiam dum descendunt à sublimium statu rerum istarum ad usum corporis evidenter cognoscunt in nullo se adjuvari à parte corporum quantum ad bene esse, quin potius corpora ista inæstimabiliter detrahere ipsi bene se habere illarum, & conversionem suam ad corpora, sive usum eorum, casum esse sentiunt, & relapsum eisdem valde molestum. Quare manifestum est easdem evidenter cognoscere se nullo modorū pendere ex corporibus suis, sed habitare in eis tanquam in domibus earum habitatione indignissima: & ut ad verum dicatur domus condignæ & convenientis habitationis suæ, sed carceres potius horrificos illa esse cognoscunt: propter quod & desiderant vehementi desiderio non solum de eis exire, sed potius liberari, quod manifestum est in sermone illius, qui dicit, *Infœlix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hujus*, & alibi. *cupio dissolvi, &c.* tanquam à vinculis quibus in carcere hujusmodi ligatus detineor.

Rom. 7.
Psalm. I.

Agnoscit anima corpus suum sibi tormentum esse.

Agnoscunt igitur animæ corpora sua, & loca ibi tormentorum esse, quod est dicere afflictiones multiplices & sarcinas gravissimas, quas in præsenti miseria portant gementes sub illis quasi sub oneribus spinarum & tribulorum quibus punguntur & lacerantur variis desideriis atque doloribus incessanter. Sciebat hoc rex ille sapientissimus gentis Hebræorum sicut apparet ex sermone ejus quo dicit. *Corpus quod corrumpitur aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* Noverat hoc poëta ille Latinorum poëtarum egregius sicut insinuavit in sermone suo quo dicit, *quantum vero noxia corpora tardant;* & iterum. *hinc metuunt, cupiunt, gaudentque, dolentque.* Hæ sunt istæ quatuor species partium, quas nominavi tibi spinas, & tribulos. Jam igitur declarari potest tibi ex his quia descensus ex aliquo statuum prædictorum sublimium ad corpora sive operationes corporales casus earum est in carcerem horrificum, & in locum multiplicium tormentorum apparet tibi quia si ex esse corporum penderent esse animarum humanarum, nulli sapienti animæ & bonæ posset esse desiderium corporis sui mortis. Ex hoc autem est desiderium hujusmodi desideranti eam, quia credit se liberari per mortem corporis sui à malis illis quæ sunt ei in corpore & per illud, quia de carcere hujusmodi à servitute pessima, credit se egressurum in libertatem gloriæ, & honorem regni, de quo dicit quidam sapiens quia *accipient justi regnum decoris & diadema speciei de manu Domini.*

Sap. 9.

Sap 5.

An in statu fœlicitatis naturalis liberum sit animæ humanæ de corpore exire, & quomodo.

Si quis autem quærat utrum animæ humanæ in statu fœlicitatis illius naturalis constitutæ possibile sit exire de corpore suo, si velit inde exire; & intendo utrum positum sit hoc in potestate & libera voluntate ipsius ut inde exeat quotiescumque voluerit, & in ipsum similiter revertatur. Respondeo autem quod non, nisi quis hoc modo intelligat, si velit, quia proculdubio in eo statu permanens non potest hoc velle, nisi creator illud velit: tanquam si diceret si velit ipsa hoc velit illud creator; quoniā sic se habens nō potest velle, nisi quod creatorem velle cognoverit: quia si velit anima volet idipsum creator, & si voluerit illud creator fiet indubitanter. Quare à primo ad ultimum si voluerit inde exire, exibit profecto. Sermo autem iste responsio est ad hominem, non autem solutio ad rationem; hic enim quæritur, ut prædixi, utrum liberum sit ei exire de corpore & reverti in illud, an non; & hoc sive morte corporis, vel præter mortem. Et respondeo in hoc quod ei est liberum; exire enim hoc esset ei mortificare illud, sive mortem inferre eidem; hujus autem mortis nulla est ei, animæ videlicet humanæ, necessitas, nulla utilitas; cum corpus nec sarcinæ sit ei nec oneri, nec ullo impedimento nobilium operationum, etsi adjumento necessario aliorum in statu fœlicitatis illius naturalis; secundum hoc enim de ipsa loquor hic, & quoniam id agere, quod neque necessarium est, neque utile culpabile esset eidem. Manifestum est tibi per hoc quoniam in eo statu sine offensa creatoris non posset exire de corpore; quapropter non est ei liberum tunc exire de illo: nulla enim subest causa propter quam debeat velle tunc exire de illo, & causa subest non parum utilis remanendi in illo; multiplex namque est ei utilitas ex corpore sicut jam nosti.

Anima secundum naturam suam nō destruitur destructione, & morte corporis.

Amplius non jam ex corpore, sed magis è converso. Quapropter secundum naturam non est necesse ut morte vel destructione corporis moriatur, aut destruatur. Necesse igitur est aliam causam fingere mortis aut destructionis istius: & quoniam post exitum corporis, sive de corpore solus creator habet potestatem in illam quantum ad esse, necesse est destructionem, sive mortem eidem advenire non posse nisi à creatore: quapropter declaratum

est

est jam quod intendebam, videlicet non esse mortalem per naturam, sive destructibilem animam humanam.

Quod animam possit Deus in nihilum redigere unde illam creavit.

De potentia creatoris nulla dubitatio unquam fuit alicui intelligenti, quin ipsa sit super omne possibile simpliciter & absolute, ad educendum illud iterum de esse ad non esse. Neque habet necesse omnipotens, ac benedictus creator gladio vel alio adminiculo ad mortificandum, vel destruendum quidquid mortificare, vel destruere voluerit. Sufficit enim unicuique creaturarum propria & naturalis defectibilitas ad hoc ut recidat in non esse à quo per creatorem educta est ad esse. Nec stat aliqua ex illis, vel persistit in esse nisi creatore retinente, & conservante eam in illo vincente potentialitatem ipsius actualitate sua eidem applicata per solum beneplacitum optimæ voluntatis suæ. Quapropter vel retrahente eo se unicuique creaturæ, vel retrahente se ab illa, videlicet ut nō sit beneplacitum ipsius ulterius retinere, vel conservare eam in esse, necesse habet reverti, vel potius recidere in non esse; non solum enim virtute, sed tanquam per vim & violentiam bonitatis creatoris vincentem naturalem potentialitatem, sive defectibilitatem in unaquaque creatura quæ educitur de non esse ad esse, stat primo nullam ex creaturis non esse.

Ad quod extat Platonis sententiam.

Verus enim indubitanter arbitrandus est sermo Platonis qui creatorem introducit loquentem ad Deos Deorum, & dicentem, *dij Deorum quorum opifex, parensque ego, vos quidem opera mea natura quidem dissolubiles, me autem sic volente indissolubiles.* Quid est autem, me sic volente indissolubiles, nisi voluntate mea indissolubiliter in esse quod vobis largitus sum permanentes: cum natura vestra ad hoc indubitanter non sufficeret, quin potius sua ipsa defectibilitas in non esse rueret, & nos secum in illud traheret.

Neque enim obsistit hoc animæ rationalis immortalitati, sed magis confirmat.

Non obsistit igitur sermo platonicus neque contradicit intentioni meæ de immortalitate animarum humanarum: non enim fuit unquam intentionis meæ, vel cujuscumque intelligentis etiam ad modicum, ut anima humana, vel quæcumque alia ex creaturis, propria virtute in esse staret, sicque in eodem vel retineret, vel conservaret; cum sit naturale ei, & quodammodo à se defectibilitas in esse & infirmitas. Et hoc beneplacitum creatoris sive bona voluntas ejusdem quæ sicut causa est unicuique creaturæ essendi, sic & in ipso esse permanendi, seu persistendi: & quoniam esse animæ humanæ seorsim à corpore post mortem corporis pulcherrimum est ac perfectissimum, & ad gloriam creatoris tunc maximè expeditissimum, sapientissimo ac benignissimo datori nulla est tunc causa destruendi ipsum; hoc enim esset ei impugnare gloriam suam, si ei tunc esse substraheret, cum ipsum maximè glorificaret.

Nec in justis solum animabus, sed etiam in malis & perversis.

Quod si quis dixerit quia ratiocinatio ista in istis sanctis & justis animabus locum habet: malæ autem perversæ non tantum indignæ sunt ut conservetur eis esse, quin etiam dignæ ut auferatur eis: non enim potest esse lex illa injusta quam ipse creator genti Hebræorum imposuit per prophetam eorum dicens ei, *Maleficos eorum non patieris vivere.* Quod si vita ista maleficis incorrigibilibus subtrahenda est, & ex mandato creatoris sunt tollendi de medio; quanto fortius illæ pertinaces animæ nunquam corrigibiles quibus non satis fuit perverse vixisse in corporibus, sed etiam malitias suas, atque perversitates in aliud sæculum deferunt secum? Sicut igitur hic non solum per legem divinam, sed etiam per humanas purgantur provinciæ à malis hominibus, atque maleficis; quanto fortius purgandus erit mundus, & tota alia vita, à malis & perversis animabus? incomparabiliter enim

Exod. 22.

magis competit, & major congruit alteri vitæ puritas, præsertim cum secundum doctrinam christianorum mundus iste inferior purgandus sit, ne quod in eo vestigium peccati remaneat. Qualiter igitur sustinebit creatoris bonitas in sæculo venturo tantas labes, tamque spurcissimas abominationes animarum, qualiterque patietur illas vivere in tantis sordibus peccatorum suorum? Respondeo igitur in hoc quia intolerabiliter detraheret creator benedictus gloriæ suæ, si tantam pulchritudinem justitiæ suæ quousque removeret, & vindictas suas justissimas sic deprimeret, seu occultaret, ut nulla earum appareret: quod indubitanter faceret, si pertinaces animas, & malignos spiritus penitus exterminaret.

Debet esse Deo laus perennis, & de misericordia in pios, & de justitia adversus impios.

Exterminium namque hujusmodi quasi oblivione operiret, & malignitatem, sive malitias eorum, & vindictas pulcherrimas creatoris, laudationemque illam, de qua dicit sapiens ille nominatissimus Hebræorum Rex, *in perditione impiorum erit laudatio.* Quapropter enormiter detruncata esset laus, & gloria creatoris si non esset ei justitia & vindicta, quemadmodum & de misericordia laus perennis. Concordat huic intentioni meæ sermo ille propheticus quo dictum est ab ipso propheta *misericordiam & judicium cantabo tibi Domine*; satis enim insinuavit propheta iste quod glorificandus est ab eodem creator benedictus, non solum de misericordia per quam glorificaturus est dilectos & electos suos, sed etiam de judicio per quod est impios ineffabili pulchritudine justitiæ damnaturus. Ipsis etiam dilectis & electis suis partem non modicam fœlicitatis eorum detraheret si eos de lætitia, quam de vindicta impiorum habituros sperant, defraudaret. Quod insinuat sermo ille alius propheticus quo dictum est *lætabitur justus cum viderit vindictam*, quia perpetuo lætabitur perpetuo videns illam. Manifestum igitur est tibi per hoc quanta portione gaudij sui privarentur amici Dei altissimi, si subito exterminio delerentur iniqui, & vindicta eorum brevi tempore, & non perpetuo appareret.

Prov. 11.

Psal. 100.

Psalm. 57.

Quod tenebrositas miseriæ originalis impedit animam à cognitione suę immortalitatis.

Post hæc revertar ad propositum in quo eram, & dicam quod solerter considerandum est tibi tenebrositatem miseriæ istius, non parum impedire animam meam, & tuam à cognitione, vel potius visione immortalitatis suæ, & etiam aliarum; sublata namque illa nulla esset eis quęstio, vel dubitatio de immortalitate sua; faciam tamen te scire quod miseria ista quæ animabus nostris est ex originali corruptione aliquatenus adjuvabit eas, & etiam alias, negotiari de illa miseria, videlicet scientes, atque videre valentes.

Est argumentum par. 34. in Cod. Carnot.

Dico igitur quod omnis anima quę cognoscit corpus suum carcerem sibi esse & vincula, cum omni animæ intelligenti ruinam carceris sui, confractionemque vinculorum suorum, quibus videlicet, in carcere ligata tenetur, liberationem suam esse, manifestum est ei ex continenti mortem corporis sui liberationem suam esse, cum manifestum sit corporis ruinam esse carceris hujusmodi contritionem & vinculorum. Cui sententiæ concordat sermo propheticus quo dictum est in persona animarum de corporibus suis exeuntium, *laqueus contritus est, & nos liberati sumus.* Quid apertius illo sermone cogitari potest?

Psal. 123.

Quod anima opprimi non possit à corpore.

Nisi forsitan aliquis imbecillis deliret ruina corporis animam deprimi, & obrui tanquam cadente corpore super ipsam, quemadmodum cadente domo aliqua opprimuntur habitatores cum cecidit super eos. Tu autem nosti spirituales substantias non esse obnoxias oppressionibus hujusmodi, nec aliis corporalibus passionibus. Manifestum etiam est tibi quod unaquæque anima suum corpus per-

rat & sustinet absque ulla læsione. Et propter hoc etiam si caderet supra ipsam pondere suo non eam opprimeret, sive obrueret. Scis etiã jam impartibilitatem substantiæ ipsius, quare super ipsam nihil de corpore cadere posset propriè ac verè, nisi aliquid impartibile: nihil autem impartibili ruina sua opprimere, vel lædere ipsam possibile est: quoniam neque pondere suo, neque duritia, aut acumine, aut aliquo hujusmodi quibus & qualibus super alia irruentibus inferri possibile est læsiones.

Corpus esse animæ sarcinam ex cujus depositione anima confortetur.

Amplius quid est quod pendeat ex sarcina sua vel onere? quod non adjuvetur & confortetur à dispositione ipsius? hoc autem videt evidenter omnis anima intelligens in miseria ista; quia corpus suum est ei sarcina magnæ depressionis, & onus gravissimum. Videt etiam mortem corporis non esse nisi onus illius, quapropter videt se non esse nisi confortandam & adjuvandam ex depressione corporis sui, tanquam ex depressione sarcinæ deprimentis ac oneris aggravantis. Hæc est causa propter quam animabus ista cognoscentibus mors est in desiderio magno antequam eis advenerit, in gaudio magno cum venit: quemadmodũ sicut sæpe dixi depositio sarcinæ quousque deprimentis & aggravantis.

Quod non oportet animã mori in solutione vinculi quod habet ad corpus. *Est argumentum par. 35. in Cod. Carnot.*

Quod si dixerit animam humanam naturaliter vinculo alligatam esse corpori humano vel corpus illi: & propter hoc quemadmodum non rumpitur vinculum illud nisi morte animæ ipsius tanquam in vinculo illo, & ligatura debeant esse partes anima & corpus. Respondeo in hoc quod non sunt partes in hoc, neque ullo modo sibi colligata sunt; cum alligatura hujusmodi corpus in esse teneat, & conservet, animam vero non: quoniam illa duo sunt sicut dans vitam, & recipiens, sicut illuminans, & illuminatum; sicut agens, & patiens, sicut influens, & influentiam recipiens. Quemadmodum igitur illuminatus aër in quantum illuminatus pendet à sole vel luce ipsius, sic corpus humanum pendet ab anima humana irradiante ipsum, & vivificante: ipsa enim vivificatio qua corpus vivificatur seu vivit non est nisi irradiatio quædam, & influentia ex anima in illud. Est enim anima humana sicut fons vitæ, & inundans vitam, sive influens, quemadmodum sol est fons luminis, & lumen influens seu infundens in omne receptibile luminis sibi illuminabiliter conjunctum sive absque medio, sive per medium.

Discrimen quod intercedit inter animã humanam & substantias separatas.

Et intende diligenter in hoc quia anima humana non est in parte ista sicut substantia aliqua ex nobilibus substantiis separatis. Ipsa enim est fons inundans atque redundans vitam aptam vivificandis corporibus humanis, & est illam emanans atque diffundens, ut prædixi, pro receptibilitate corporis sibi sociati. Substantiæ vero separatæ nobiles separatæ sunt quemadmodum putei altissimi, seu profundissimi recipientes antea se copiositatem & abundantiam vitæ suæ. Neque enim corpora receptibilia sunt tam nobilis substantiæ, seu influentiæ, & propter hoc non est eis quo vitam influant, sive infundant. Non enim, sicut Aristotelis & sequacium vanitas somniavit, est animabus nostris vita ab illis tanquam influens ex illis in animas humanas. quin potius ipsæ animæ humanæ fontes vitæ sunt, & præsentia creatoris in ipsis implentis eas, usque ad redundantiam antedictam: illæ vero sic non sunt conjungibiles conjunctione naturali corporibus, sicut nec sunt vivificativæ illorum, nec influxivæ vitæ illius, quæ corporibus congruit.

Quod vita non sit animabus nostris nisi à creatore.

Absit autem ut credas, vel intelligas, vel quicumque vitam esse animabus humanis nisi à creatore benedicto, sicut nec eis est esse, nisi ab eodem, non enim est possibile esse creatorem vitæ nisi ipsum, neque datorem esse alium præter ipsum. Quapropter & soli debet se tota vita animarum nostrarum, totumque ille est esse illarum, &c.

PARS VIGESIMAQUINTA.

Quod licet anima vivificet corpus, ipsa tamen potest continue proficere.

Quod naturaliter nõ libere anima influat vitam in corpus. *Est pars 36. in Cod. Carnot.*

Debes autem scire quia influentia vitæ suæ, & redundantia quæ est ab anima humana in corpus quod vivificat, non est ei voluntaria. Et intendo quod non est ei liberum influere in corpus, & non influere, nec in potestate habet non influere illam quamdiu corpus receptibile illius est, sive idoneum ad recipiendam illam. Ex quo manifestum est tibi naturalem esse, & tanquam per modum servientis ex ipsa influentiam, seu redundantiam hujusmodi: quemadmodum ex igne calorem, & ex sole splendorem, propter hanc causam præter omnem voluntatem & absque intentione ulla, vel sollicitudine influit vel operatur illam. Mors igitur non est nisi privatio influentiæ istius quod est dicere vitæ ex anima influentis, sive redundantis in corpus; non enim advenit corpori à parte animæ tanquam alveus arescat à copiositate vitæ, sed magis à parte propria, videlicet cum efficitur irreceptibile. Et intendo cum amittit idoneitatem recipiendi vitam, quod est per morbos, per vulnera, & alias operationes quas est medicorum nosse. Quemadmodum vides in aëre qui ex densitate nubium, vel ex multitudine locustarum, vel interpositione lunæ, aut terræ inter ipsum & solem sæpissime obtenebratur, quod est dicere impeditur ab illuminatione solis. Et simile invenies in membris paralyticis, & in quibuscumque fortis est opilatio ut quousque prohibeat ab eis influentiam vitæ, quæ ex anima est, ibi necesse est eadem arescere, & putrescere. Interdum autem opilatio hujusmodi neque tanta est, neque tam fortis, ut vitam prohibere sufficiat, sed solum motum aut sensum, sicut incidit in quibusdam membris arteticis, quæ quidem vivunt ut partes plantarum, non autem habent motum, aut sensum.

Dico insuper quod naturalis plenitudo & copiositas non arescit, aut deficit, nisi aut defectu, aut destructione subjecti in quo est. Quemadmodum vides in luminositate solis quia nec minuitur nec deficit apud ipsum, nec minui, vel deficere potest per aliquid exterius. Causa autem in hoc est, quoniam ab intimis, sive ex intimo suo est ei: & eodem modo se habet de calore ignis. Non enim possibile est ut deficiat apud eum, vel in ipso, nisi essentia ipsius destruatur; & causa in hoc non est, nisi hoc videlicet quoniam essentia ejus conjunctissima est, & non separabilis à radice, sive fonte ex quo est ei calor. Flamma vero extinctionem recipit sui caloris & luminositatis: causa autem in hoc est quoniam calor ille adventitius est flammæ. Jam autem didicisti ex scientia naturali, quia flamma non est nisi fumus incensus, incensio autem accidit fumo, & nullo modorum est ei essentialis: similiter accidit & carboni, & ferro ignito: & hinc est quod recipiunt extinctionem, & privationem caloris videlicet similiter & splendoris. Declaratum est igitur tibi per hoc quia non est possibile separari esse vel vitam ab anima humana per aliquid quod possit prohibere ab ea influentiam vitæ qua vivit, & quæ non est ei nisi ex præsentia creatoris in ipsa vel apud ipsam. Non est autem possibile ab eui creaturæ, cũ influentia hæc ex fonte illo per solũ Dei beneplacitum sit & redundet in illam: non enim est voluntas creatoris in potestate creaturæ, sed in potestate voluntatis ejus creaturæ sunt, & sub illa subjectione plenissima.

Sed

Nulli creaturæ possibile est separare animã humanam à fonte essendi, sed nec vitiis possibile est.

Sed neque possibile est ulli creaturæ, ut quacumque interpositione separet animam humanam à fonte, & datore vitæ: neque possibile est animam humanam non capacem effici vitæ nec receptibilem ipsius: passiones enim spirituales quæ sunt vitia & peccata, non est possibile ut auferant ei receptibilitatem vitæ, aut ipsius esse, quin potius manifestum est ex magnitudine, & vehementia ipsorum eam confortari quantum ad illa, & quantum ad esse in nullo deficere & debilitari. Non enim est possibile substantiam debilitari quantum ad esse ex quacumque dispositione cum ex illa invalescat in operationibus ipsius: Exempli gratia, considera vitium avaritiæ, & videbis ipso crescente invalescere animam ipsius avari in operationibus avaritiæ tam interioribus, quam exterioribus; v. g. in operatione quæ est concupiscere divitias, ardere super illas, gaudere de illis, & tristari de amissione ipsarum, irasci fraudantibus, & rapientibus illas: similiter irasci in servos negligentes in custodia, & acquisitione earum, & si vires corporis suppeterent operationes exteriores, quibus avaritiæ servitur, vel ultra modum invalescerent, & multiplicarentur apud avarum, & istæ operationes sunt furari, rapere, laborare omni labore ad acquisitionem, sive custodiam divitiarum. Jam igitur manifestum est tibi quod per avaritiam invalescunt operationes animæ humanæ quibus avaritiæ servitur. Quapropter non est possibile, ut per illam anima humana efficiatur debilior quantum ad esse suum, neque minus idonea ad recipiendam seu sustinendam influentiam ipsius esse, sive vitæ quæ in ea est sive apud ipsam ex creatore qui est fons unicus verusque, & ad hunc modum se habet de vitiis & peccatis. Quod si peccata & vitia quæ adeò contra naturam ipsius sunt, non est possibile ut debilitent ejus esse, vel lædant ullo modorum. Quamvis enim bene se habere ex toto fere te impediant: passiones autem corporales ad eam penitus nec attingant, nec perveniant, sed stent, vel sistant naturali fixione, & notabiliter adhærentes substantiis corporalibus; manifestum est nullis passionibus, seu dispositionibus destructibile esse, aut læsibile aliquomodo esse humanæ animæ; cum omnes bonæ dispositiones ipsum esse ipsius adjuvent, & confortent. Amplius non est dubium quin anima humana nata sit naturaliter proficere semper in majus & melius sapientiæ videlicet, & virtutum.

Quod omnis anima humana potest naturaliter proficere. *Est argumentum par. 37. in Cod. Carnot.*

Quod si dixerit quis quod non est generale hoc, imo manifestum est quasdam animas humanas in nullo posse proficere, quales vivunt animæ hominum qui vocantur communi nomine moriones qui indocibiles, & ineruditibiles omnino habẽtur apud omne genus hominum. Dico igitur in hoc quia quemadmodum se habet de phreneticis, melancholicis, atque maniacis, qui impedimenta patiuntur ex parte corporum suorum, quæ interdum peritia medicorum curantur, & tolluntur ab eis qui durantibus impedimentis hujusmodi nullo genere eruditionis vel doctrinæ proficere possunt: sic & in morionibus se habet, quia durante corporali illo impedimento eos proficere ad eruditionem vel sapientiam non est possibile. Si tamen ea esset artis medicinæ possibilitas ut per eam impedimentum hujusmodi curaretur, appareret in animabus eorum à præfato vinculo liberatis naturalis possibilitas proficiendi ad sapientiam & virtutes; quemadmodum manifestũ est de his qui naturaliter muti sunt, quia soluto vinculo linguæ eorũ proficiunt ad eloquentiam, si ad hoc debitũ operationẽ dederint.

Idem probat ex eo quod omnes animæ sint ejusdem speciei.

Amplius cum omnes animæ humanæ ejusdem speciei probabilissimè sint, quemadmodum & omnes homines, necesse est eas in omnibus suis communicare, & similes esse. Naturalia enim omnia & essentiis, vel essentialibus suis sunt omnibus individuis, sive individualibus substantiis: & propter hoc essentiis, & essentialibus suis simillimæ sunt, propter quod & unum specie & sunt & communiter dicuntur.

Inde colligit omnes animas natas esse semper vivere.

Non est igitur possibile quod aliqua naturalis possibilitas, vel potentia sit alicui ex animabus humanis cujusmodi non sit similis unicuique aliarum: quapropter si aliqua ex eis naturaliter possibilis est proficere in prænominata bona quæ sunt scientiæ & virtutes, sic necesse est omnes natas esse proficere ad eadem, vel in eisdem, & propter hoc natas esse semper esse: esse autem semper est eis semper vivere. Quapropter necesse est eas natas esse perpetuas, & propter hoc naturaliter esse perpetuas, & omnino nunquam mori, vel deficere in non esse; omne enim cui possibile est naturaliter quodcumque, ad illud necesse est naturaliter & moveri, esse vero manifeste consequens est ad proficere, propter quod eo posito ponitur, & non è converso: imo illo remoto, videlicet esse, removetur & proficere, unumquodque enim quod proficit esse necesse est: non autem omne quod est, proficere necesse est.

Quod homo perversus potest naturaliter proficere. *Argumentum par. 38. in Cod. Carnot.*

Quod si quis dixerit quia non est verum omnem animam humanam natam esse semper proficere duabus de causis. Primum quia de multis manifestum est eas non semper proficere ad sapientiam & virtutes; imo plerumque è contrario, manifestum est eas deficere tam à sapientia quam virtute, & in contrarium perverti. Respondeo in hoc quia naturalis est ei potentia, sive possibilitas ad profectum hujusmodi, sive utatur hujusmodi potentia, vel possibilitate, sive non utatur eadem. Nec est intentio sermonis antedicti quod naturale sive intimum sit eis proficere, sed ipsum posse proficere naturale, sive innatum intelligo esse eisdem, quam potentiam, sive posse, non aufert vel extinguit ignavia earum, licet prohibeat ab eis actum hujusmodi, vel profectum.

Quod anima in infinitũ potest proficere. *Est argument. p. 39 in Cod. Carnot.*

Secunda causa intentionis propositionis istius forsitan videatur alicui finis, & perfectio, sive completio potentiæ, sive possibilitatis antedictæ, tanquam intelligat idcirco non esse natam animam humanam semper proficere posse ad sapientiam, & virtutes quia finem habet completionem profectus illius ultra quam progredi vel proficere non potest anima humana naturaliter.

Quod etiam finis esset profectus animæ humanæ, necesse sit tamen concedere illius immortalitatem.

Per hanc vero viam non effugitur quin necesse habeat concedere immortalitatem ipsius, sicut experimento te scire faciam, & forsitan non aliter intelligit sermonem antedictum animam humanam esse natam semper proficere: & intendo ei esse potentiam, vel possibilitatem semper proficiendi, intelligit, inquam, ille homo cum determinatione, vel conditione hac, videlicet dum est, vel dum vivit, quasi diceret in suo esse sempiterno, sicut quidam loquuntur ei posse proficere. Quæro igitur utrum continuo sic proficiendo possibile sit eidem pervenire ad completionem, sive perfectionem profectus istius: & intendo completionem istius, sive perfectionem, ultra quam scilicet nihil quærat, vel appetat naturaliter. Et si dixerit quis quia non est possibile eam pervenire ad ejusmodi perfectionem. Manifestum igitur est profectum, sive proficere istius nõ esse terminabilem, neque habere ultimum sui, cum semper ultra omne quod ejus est restat quærendum aliud animæ humanæ. Ultra terminum autem vel ultimum uniuscujusque profectus, vel motionis, manifestum est proficienti, sive moventi nihil esse quærendum in viatione, sive motione hujusmodi. Manifestum igitur est profectum animæ humanæ, sive proficere infinitum esse, & intransibile. Quapropter consequens est potentiam ei esse innatam sive naturalem ad proficiendũ

in infinitum, & ad acquirendos profectus infinitos unum post alium, & nunquam quiescere in aliquo eorum, cum nullus sit ultimus. Est igitur ac si diceretur de corpore aliquo quia est ei potentia ad movendum in infinitum, & per infinita loca, & in nullo eorum quiescere: quapropter potentia ejus est ad motus infinitos, qui non possunt expleri, vel fieri in tempore finito. Erit igitur ex hujusmodi potentia potens moveri per tempus infinitum, sive per infinita tempora: non est autem possibile aliquid moveri in infinitum nisi quod est potens esse in infinitū; non enim possibile est moveri non ens.

Sicut ex potētia corporum cœlestium ad motum infinitum colligere licet cœlos semper esse, sic & de anima.

Declaratum igitur tibi est per hoc quod animæ humanæ est potentia qua est potens naturaliter esse in infinitum quod est absque termino, sive fine: & propter hoc perpetua. Necesse est igitur ipsam esse perpetuam; moveri enim nec dat ei esse, nec addit ad ejus esse, cum ejus esse sit fundamentum ejus quod est moveri, & sic sustinens ipsum. Ponam autem tibi exemplum de hoc manifestum in anima cujusque cœlorum, & in unoquoque ipsorum secundum eos qui cœlos animatos ponunt; neque enim unaquæque illarum posset cœlum suum movere in infinitum, nisi ipsum potens esset esse in infinitum: & intelligo movere vel moveri in infinitum, hoc est in tempore infinito sive motibus æqualibus infinitis.

Probat animā humanā esse æternam quia potest moveri in infinitum proficiendo.

Amplius cum manifestum sit possibile esse sic se habere ad posse moveri, sicut esse ad moveri; proportionalia enim sunt potentiæ & actus, hujusmodi erunt eodem addito proportionalia, ut sicut posse esse in infinitum ad posse moveri, vel movere in infinitum, sive tempore infinito. Quare sicut moveri in infinitum sive tempore infinito, non possibile est ut sit alicui, nec eidem sit esse infinitum sui in tempore infinito; ita non erit possibile quod moveri in infinitum sit alicui naturaliter, nisi sit eidem naturaliter posse esse in infinitum, sive tempore infinito. Quapropter quoniam manifestum est, quia posse moveri, sive movere in infinitum, proficiendo videlicet, est naturaliter, sive innatum animæ humanæ necesse est & innatum esse ei, sive naturaliter esse posse in infinitum, sive tempore infinito. Quare naturaliter potens est anima humana esse in infinitum, sive esse perpetuo: & quia naturalis potentia, sive posse naturale naturaliter non est possibile, ut sit privatum perpetuo & universaliter tam nobili tamque necessario effectu suo, necessario, inquam super omnia alia necessaria; nihil enim necessarium adeo est animæ humanæ, vel cuique alij creaturæ, ut ipsum esse & conservatio sive perduratio illius. Quapropter hæc potentia naturalis, sive innata animabus humanis impossibile est ut privata sit, sive carens effectu hujusmodi perpetuo sive fine, est igitur in omni anima humana effectus hujusmodi. Effectus autem iste est esse in infinitum, sive tempore infinito, quare essendi perpetuitas est naturaliter omni animæ humanæ. Omnis igitur anima humana est esse, sive existentiæ perpetuæ: quapropter nec moritur, nec ullo aliorum modorum esse desinit.

PARS VIGESIMASEXTA.

Quod anima humana habet potentiam naturalem ad semper esse.

Exponit dictū Aristotelis quod quorumdā natura est ad semper esse quorūdam autem ad semper non esse.

Debes igitur reminisci sermonis Aristotelis quem dixit in libro cœli, & mundi; videlicet quod quorumdam natura est ad semper esse, quorumdā autem ad semper non esse. & altera istorū sunt perpetua & necessaria, altera vero impossibilia, & intendit Aristoteles necessaria per se, & impossibilia per se: quod manifestum est per hoc quod dicit quia virtus est quibusdam ad semper esse, & quibusdam ad semper non esse; tanquam si diceret, quod naturali virtute sua firmata, sive fixa sunt in esse necessitate inconcussibili: quædam vero in non esse necessitate simili. Et de his quorum virtus est illis ad semper esse, dico esse animam humanam. Si enim est eis virtus ad semper proficere, cum esse sit eis in primis, & maxime, & longe prius atque magis quam ipsum proficere, erit multo fortius eisdem virtus innata, seu naturaliter ad semper esse. Si enim virtus earum esset ad quandoque esse, & quandoque non, juxta sermonem Aristotelis in eodem libro, esset eis ex necessitate ad quandoque proficere, & quandoque non proficere; cum quandoque non esse non patiatur semper non esse tanquam contradictio ipsius: & propter hoc non est possibile ut patiatur semper proficere; cum semper esse necessaria concomitantia sequatur semper proficere. & non intendo semper proficere nisi augeri in melius & elongari ab imperfectionibus. *in Cod. Carnot. par. 40.*

De profectu animæ in infinitū ex prophetis.

Quod si fortè dixerit animabus humanis non innatam esse sive naturalem virtutem, sive potentiam qua sint naturaliter potentes semper proficere juxta modum antedictum, contradicit hujusmodi homini sensus, & experientia manifestè. Quantumcumque enim sapiētia, & virtutibus proficere quicumque tibi videtur ad proficiendum sublimior & amplior profectus semper videtur esse initio proficiendi, juxta sermonem propheticum quo dictum est à quodam ex prophetis excellentibus Hebræorum. *Et dixi nunc cœpi*, & per quemdam alium ex sapientioribus ipsorum juxta eamdem intentionem dictū est, *cum consummaverit homo tunc incipit*, & alibi juxta eamdē sententiam dictum est ab eodem, *multiplicationem ingressus sapientia quis intellexit?* quantum mihi videtur in hoc sermone quod ipso profectu & incremento sapientiæ multiplicatur ingressus ipsius, id est in ipsam; quia amplius & amplius ingredi sibi videtur in ipsam, qui amplius & amplius proficit in ipsa, nec unquam sibi videtur intus esse, videlicet in illa; sed solummodo in ingressu: Est sermo prophetæ alterius quo dicit ex persona creatoris ad animam peccantem, & ad ipsam convertendam, *post me ingredi non cessabis.* *Ps. 76. 11. Eccli. 18. 6. Eccli. 1. 7. Ierem. 3.*

Quod probat ex dicto Platonis, unum scio quod nescio.

Adjuvat autem ad hoc ipsum sermo Platonis qui cum crederetur quousque in philosophia profecisse ut nihil ulterius ei cognoscendum restaret dixisse dicitur, hoc solum scio quod nescio: quasi dicat, solum cognosco ignorantiam meam, quæ cognitio sine dubio est initium verum veræ sapientiæ. Fuit igitur iste sermo Platonis, & intentio ipsius in hoc sermone, quod erat ipse adhuc in intentione, sive ingressu sapientiæ. Quapropter si prohibitum esset ultra progredi sive ulterius proficere in sapientiam, prohibitione, inquam, naturali, quæ est naturalis impossibilitas hujusmodi profectus; frustra est ei innatum, vel naturaliter inditum posse in hujusmodi initium, vel ingressum & hoc est inconveniens: hoc est enim quemadmodum si quis dicat januam in domo aliqua esse factam, cum non sit possibilis ingressus ad illam, de qua nemo intelligens dubitare posset, quin inutiliter prorsus facta esset hujusmodi janua. Et quia à sapiente Architecto nec ejusmodi domus, nec hujusmodi janua facta esset: & est apta comparatio de domo & janua ad sapientiam vel ingressum ipsius sive in illam.

Declarat dictum Aristotelis quod quædam habent potentiam ad semper non esse. Est argumentum par. 41 in Cod. Carnot.

Et quoniam sermone isto utitur Aristoteles, & sequaces ejus in fundamento certissimo & radice demonstrationis, non est deglutiendus in hoc loco, vel à me, vel à te: quod apparebit tibi cum declarata fuerit intentio ipsius. Dicit igitur Aristoteles, quemadmodum audivisti, quia quibusdam est virtus ad semper esse, quibusdam autem ad semper non esse, quibusdam vero tantū ad quandoque esse, & ad

& ad quandoque non esse: & quoniam semper esse, & semper non esse contraria sunt, & medium illorum est quandoque esse, & quandoque non esse: invenitur autem alterum contrariorum in universo, videlicet semper non ens, sive semper non esse; & invenitur medium quod est quandoque ens, & quandoque non ens, esse necesse est ut inveniatur alterum extremorum videlicet semper ens.

Aristotelis ratiocinationem hoc niti principio quod posito uno contrariorum, ponatur & alterum.

Procedit igitur ista ratiocinatio quantum procedit suppositio, & quantum per se nota sit, videlicet omnem contrarietatem completam esse, & non habere defectum in universitate sua. Neque enim completum esset universum, si in aliqua ex contrarietatibus quæ in eo sunt aliquem ex defectibus hujusmodi pateretur: parte enim quacumque incompleta, & defectum in quacumque specie patiente hoc est defectum cujuscumque speciei, non esset completum totum. Quemadmodum si albedo, vel nigredo naturaliter deesset in genere, sive universitate colorum, non esset completum genus coloris, & ipsa colorum universitas remaneret imperfecta, cum tanta sui parte careret. Juxta modum istum se habeant necesse esse impossibile esse, & velut medium inter ea est possibile esse & non esse, videlicet quod nec semper est, nec semper non est, & cui non est virtus ad semper esse, & ad semper non esse.

Attamen nō ens dici non potest habere potentiam ad non essendum.

Miretur autem & dubitet non immerito aliquis qualiter Aristoteles semper non enti posuit virtutem ad semper non esse, cum in semper non ente neque virtutem, nec aliud esse possibile sit. Nec minus admiratione dignum est, quod ad semper non esse virtutem & potentiam posuit, cum generaliter non esse, & semper & quandoque nihil sit, & ex impotentia, sive debilitate, atque defectu virtutis & potentiæ esse solummodo videatur.

Virtutem illam nihil esse cum à creatore nō sit.

Amplius hujusmodi virtus unde, vel à quo esset semper non enti? non potest somniare quod virtus aliqua vel potentia sit, vel esse possit nisi ab omnipotentissimo creatore: qualiter autem creator daret semper non enti, & in non esse, ut ita dicatur, perpetuo permanenti, quod nec retinens esse potest nec intelligi?

Creator nō potest dare potentiā ad nō esse quia esset in destructionē ipsius.

Amplius qualiter daret ei creator virtutem, vel potentiam ad non esse? hoc enim non faceret nisi in destructionem ipsius. Omnis enim virtus, vel potentia quæ est ad non esse cujuscumque manifestè est ad destructionem ipsius.

Superfluum est dare non enti potentiam ad non esse.

Amplius dare potentiam, vel virtutem non enti ad nō esse, supervacuum esset; hoc enim est ut si diceretur dare virtutem, vel potentiam grammatico, ad hoc ut sit grammaticus, hoc autē supervacuum est evidenter. Jam enim grammaticam habens non habet opus vel virtute, vel potentia ad habendam vel acquirendam grammaticam.

Item quia semper habuit potentiam ad non esse.

Amplius cum semper non ens, semper non fit, non fuit ei data virtus, vel potentia ad non esse antequam non esset, id est antequam haberet ipsum non esse, ut ita dicatur, cum semper habuerit illud, & habiturum sit ipsum; sed neque postquam est habens illud, hoc est dicere postquam habet ipsum non esse, danda ei fuit propter habendum vel acquirendum illud; hoc enim nisi supervacue fieri non potest, cum ei nihil sit necessarium, nulloque penitus indiguerit unquam propter habendum vel acquirendum illud cum semper id habuit.

Item quia dici non potest in quo sit potentia ad semper non esse.

Amplius quomodo est virtus, vel potentia ad semper non esse ei quod est hominem esse asinum, & ubi est virtus illa, vel potentia? Respondeo in hoc quia prohibita est compositio hæc, sive conjunctio duarum istarum specierum ab eodem individuo, vel subjecto, & prohibita, inquam, ex utraque parte, hoc est ab utraque specie; utraque enim alteram repellit, & prohibet à subjecto in quo est; repellit, inquam, & prohibet prohibitione naturali, & repulsione, quæ repulsio, vel prohibitio, non est nisi repugnantia earum naturalis ad invicem, per quam sese in eodem subjecto esse simul non patientur. Non enim debes intelligere prohibitionem, vel repulsionem actum aliquem, sive motum, sed contrarietatem, sive repugnantiam qua ex affirmatione, sive positione alterius de quocumque subjecto sequitur negatio alterius ab eodem. Est igitur virtus & potentia utrique duarum illarum specierum, in remotione, sive negatione alterius de eodem, sive ab eodem subjecto. Cum revera hominem esse asinum nihil sit, & semper non sit ei virtus, vel contrarietas, sive repugnantia quæ est inter subjectum illud, & prædicatum ad semper non esse, sicut & impossibilitas ad semper esse, & etiam ad quandoque esse.

Exponit Aristotelem in eo sensu quasi dixisset albedinē virtutē esse ut non sit nigredo.

Et intelligis ex hoc quæ fuerit intentio Aristotelis in eo quod dicit virtutem, vel potentiam: hoc enim dicit, quemadmodum si diceret albedini virtutem esse ad non esse nigredinem, & è converso. Istud quippe non propriè verum est, cum albedo non sit per se propriè ad destructionem vel non esse nigredinis, licet ex ea sequatur. Non enim creavit ad hoc creator omnipotentissimus albedinem, ut nigredo per eam destrueretur, vel non esset, licet albedo propria virtute, sive potentia quæ non aliud est quam ejus præsentia, quemadmodum in præcedentibus scire te feci, potens sit naturaliter destruere illam, & è converso.

Quod diameter incōmensurabilis sit costæ ex sua essentia.

Juxta hunc modum tibi sentiendum est & respondēdū, in exemplo illo quod Aristoteles posuit, videlicet quod diametrum, à symmetrum esse costæ semper est, & propter hoc est ei virtus ad semper esse. Et virtus ista incommensurabilitas est diametri ad costam; proportio namque diametri ad illam prohibita est naturali impossibilitate esse in numeris, sive numeri ad numerum. Hoc est quantitas, sive excessus quo diametrum excedit costa prohibita est esse pars, vel partes ipsius diametri. Et quoniam omnis numerus minor majoris aut pars est, aut partes, sicut apud arithmeticos demonstrativa declaratione jam patefactum est, similiter si fuerint duæ quantitates commensurabiles ad invicem, sive communicantes, proportio earum ad invicem est, sicut numeri ad numerum; & econtrario prohibita est costa à cōmunicantia, seu commensuralitate diametri, prohibita, inquam, prohibitione naturalis impotentiæ, ita videlicet ut quemadmodum quod est pars alicujus firmatum est ex necessitate naturali ad esse partem illius, & quod non est pars alicujus firmatum est necessitate naturali ut hoc non sit pars illius: sic secundum Aristotelem est ei virtus, vel potentia ad esse partem illius, & illi ad semper non esse partem alterius.

Quod binarius non sit pars septenarij & hoc essentia sua habeat.

Horum autem sunt exempla binarius ad quaternarium, & ternarius ad septenarium; binarius enim juxta sermonem Aristotelis virtutem habet sive potentiam ad hoc ut semper sit medietas quaternarij: eodem modo est virtus ternario ad semper non esse partem septenarij, quoniam ad non esse medietatem, ad non esse tertiam, & ad non quartam illius, & ita de singulis aliis. Pars enim est ut alibi didicisti quantitas minor majoris, cum minor majorem numeret, hoc est aliquoties superata præcise totam reddat vel efficiat, quemadmodum faciunt medietas, tertia, quarta, & ita de aliis in infinitum: ipsa igitur essentia ternarij prohibet naturali impossibilitate illum quominus sit medietas, tertia, atque quarta, aut alterius denominationis pars septenarij. Quapropter in eo aliud non potest dici virtus hujusmodi quam ipsa essentia quæ sic semetipsa naturaliter determinata est, ut nec major

nec minor esse possit, & propter hoc tamen non sit pars septenarij, impossibile est ipsam unquam fieri, vel esse partem illius. Est igitur ei virtus vel potentia hujusmodi ad semper non esse partem illius, juxta antecedentem improprietatem, seu tropum. Non enim creavit creator omnipotentissimus binarium propter hoc, nec ita limitavit, seu determinavit essentiam ipsius ad hoc ut esse posset pars septenarij, sed revera illud consequens est essentiæ ipsius consecutione necessaria videlicet, ut nec sit, nec esse possit pars septenarij, nec medietas possit esse ejusdem, nec medietate minor pars, major autem medietate juxta prędictam distinctionem, pars nulla esse possit.

CAPITVLVM SEXTVM.

PARS PRIMA.

Ostendit quod anima humana non est determinata ad quandoque non esse.

Si anima esset determinata ad certum quoddam temporis spatiū puta centū annorum non posset semper proficere.

HOc igitur ita explicato revertar ad id in quo eram, & dicam quod non est determinatum animæ humanæ quandoque non esse, si virtus est ei naturaliter indita, vel innata, sive potentia semper proficere: quemadmodum enim si virtus, vel potentia innata est ei, vel naturaliter indita ad quandoque esse, & intendo quia si limitatum est ei esse, & determinata existentia sua certa mensura temporis vel durationis, impossibile est antedictum profectum ipsius, sive proficere ejusdem infinitum esse, cum ejus proficere extendi non possit ullo modorum ultra, sive post ejus esse. Exempli gratia, si ei non est virtus, vel potentia ad esse nisi spatio centum annorum, ad id vero quod non est naturaliter possibile, nulla potentia naturalis, vel virtus, vel intellectus, vel imaginatio recipit hoc videlicet ut potentia sit vel virtus naturaliter ad impossibile.

Profectus animæ non potest extendi ultra durationem animæ.

Amplius quis intellectus retineat hoc ut accidens extendatur extra substantiam: & intendo ut esse accidentis, quod est profectus sive proficere extendatur duratione ultra substantiam animæ rationalis cujus accidens est, & in quo necesse habet fundari tanquam in fundamento suo, & propter hoc eo desinente esse, tanquam substracto fundamento, necesse habet cadere in non esse: hoc enim est ac si diceretur quod homo naturaliter potest diutius comedere quam vivere vel esse. Restat igitur non esse virtutem, vel potentiam naturalem, sive naturaliter inditam animæ humanæ, ad proficiendum in infinitum, & intendo neque ad proficiendum in tempore infinito, neque ad proficiendum profectibus quorum nullus sit maximus, vel ultimus, ultimitate, inquam perfectionis. Revertar igitur & dicam quod necesse est proficere hujusmodi habere ultimitatem temporis, vel perfectionis, vel utriusque. Quod si habuerit ultimitatem perfectionis, erit igitur aliquis hujusmodi profectuum maximus, videlicet supra quem non sit major, & ultimus ultra quem non quæratur animæ humanæ alius, nec possibile sit eidem acquiri.

Duo inconvenientia adducit quominus anima dici possit in aliquo ultimo profectu quiescere.

Quærendum igitur est ab hujusmodi homine utrum cum venerit ad hujusmodi profectum anima humana possibile sit ei quiescere in illo, seu permanere, an non. Quod si non est ei possibile, hæc duo inconvenientia sequuntur. Primum frustra est & motus hujusmodi profectus, & frustra principium motus hujusmodi, & hoc est virtus, vel potentia innata quæ movet ad illum animam humanam, movet, inquam, naturali motu spirituali, qui est amor, vel desiderium naturale sive appetitus illius: frustra namque moveretur anima humana ad statum vel profectum in quo naturaliter prohibita est quiescere vel manere, vel quicquam agere: hoc enim est ac si diceretur quod homo moveretur ad locum aliquem formaliter in quo non est possibile eum quiescere vel manere, & in quo necesse est ut moriatur. Ubi accidit aliud inconveniens videlicet quod sit naturaliter virtus vel potentia animæ humanæ acquirendi statum vel profectum sibi mortiferum, cui annexa est mors ejus annexione naturali & necessaria, quod nemo nisi omnino expers, & ignarus scientiæ naturalis unquam dixit. Nulla enim virtus, vel potentia data est alicui in ejus mortem vel destructionem.

Amplius motus naturalis ad quietem est, & ad locum vel statum subjecto quod movetur naturaliter convenientem fuga etiam naturalis est omnis motus à loco, vel statu subjecto moto naturaliter inconvenienti: convenientia autem non solum non destruunt aut lędunt ipsum, sed etiam adjuvant & confortant. Quapropter necesse est ut profectus ille de quo agitur illam adjuvet & confortet.

Motus naturalis est ad locū vel statum subjecto convenientem.

Amplius quis unquam tam delirus auditus est ut diceret operationem quamcumque naturaliter destruere potentiam sive virtutem ex qua est, & perfectionem destruere subjectum quod perficit.

Operatio nō destruit potentiam.

Amplius si anima humana in ipsa imperfectione & malitia potentialitatis & imperfectionis vivit, & permanet illæsa quantum ad esse, quanto fortius in ipsa sua perfectione ejus illæsa permanebit?

Anima non destruitur sua malitia, ergo nec sua perfectione.

Amplius quis dicat sapientiam consummatam, & virtutes perfectissimas destruere animam humanam? qualiter cogitabit aliquis quod ipsum bene esse destruat esse, & ipsum bene se habere non patiatur ipsam esse?

Bene esse nō destruit esse.

Amplius status ille & profectus ultimus, & maximus animæ humanæ nō est solummodo bene esse illius, aut bene se habere, sed etiam optime esse, & optime se habere. Impossibile autem unum est, ut vel anima humana, vel aliqua alia substantia etiam morti, & destructioni proxima sit naturaliter; cum optime se habet, vel optime illi est; proxima inquam, naturaliter, qua scilicet possibile est hoc juxta modos consuetos, & tibi non incognitos: didicisti siquidem ex historiis antiquis nonnunquam reges magnos, & principes sublimes tunc interfectos esse, vel ab ipsis cubiculariis suis, vel ab hostibus manifestis, cum in summo flore prosperitatis & in culmine essent. Sed nec dubium est proximitatem illam ad mortem, & interfectionem suam non à natura ipsorum esse, quin potius præter intentionem naturæ ab hominum cupiditate hominum alienorum à regibus ira, vel odio, vel aliqua hujusmodi passione: hic autem non ago, nec intendo nisi de morte naturali, & quæ est per se quod est dicere, per intentionem naturæ sive defectum illius naturale. Manifestum est autem tibi per hoc quod perfectio ultima animarum humanarum, vel profectus ultimus non inducit naturaliter mortem earum, vel destructionem aut defectum ipsarum ab esse.

Nulla substātia morti proxima naturaliter censeri debet cum optime se habet.

Amplius nemo hactenus adeo delirus visus vel auditus est qui ignoraverit vitia, seu peccata ægritudines esse, vel vulnera animarum humanarum: similiter sapientiam, & virtutes sanitatem esse earumdem. Quapropter maximas scientias, maximasque virtutes maximam esse sanitatem ipsarum: nemo autem unquam opinatus est ex sanitate mortem alicui naturaliter provenire. Quia igitur maximus profectus ultimaque perfectio animarum humanarum maximæ scientiæ, maximæque virtutes, manifestum est maximam sanitatem esse animarum humanarum, & propter hoc non solum impossibile est mortem ex eis naturaliter prove-

Vitia sunt ægritudines animę, scientiæ & virtutes sanitas eius.

tire, sed etiam necesse est jure conservationem & stabilitatem ex eis esse.

Quo major est sanitas eo longius distamus à morte.

Amplius quoniam sanitas contraria est læsionibus, & omnes eas repellens naturaliter per se, solæ autem læsiones vitæ defectum ejus, & destructionem inducunt, manifestum est quia sanitas causas omnes mortis à subjecto suo naturaliter prohibet & repellit. Quapropter sicut manifeste longe à morte sanitate maxima, sic necesse est mortem animarum multo fortius maximè longe esse eis sanitate hujusmodi, & non solum distantia, sive elongatione contrarietatis, quæ inter eas est, & repugnantiæ, sed etiam longitudine temporis. Quapropter quemadmodum profectus, & appropinquatio ad sanitatem elongatio est à morte naturaliter, & hoc elongatione temporis: sic perventio ad maximam sanitatem maxima elongatio naturaliter est à morte; elongatio enim tempore ut prædixi. Amplius quis unquam dubitavit sanitatem conservationem esse vitæ subjecti in quo est, & propter hoc maximam sanitatem maximè conservativam esse vitæ: & propter hoc maxime prohibitivam mortis, maximeque longe facientem illam à subjecto in quo est. Quapropter cum in ultimitate profectionis suæ fuerit sanitas, necesse est & mortem in ultimitate elongationis esse à subjecto illius. Amplius quis dubitat sanissimos homines morti esse remotissimos, quemadmodum ægerrimos morti esse vicinissimos sive propinquissimos.

Quoniam debilitas animæ provenire non potest ex vitiis aut ex virtutibus sequitur à nullo prorsus eam debilitari aut destrui posse.

Amplius si in eas proveniret proculdubio provenire deberet ex solis vitiis, & peccatis. Jam autem removi hoc in præcedentibus, ubi vidisti evidenter quanta fortitudine vigeant, & quanto vigore invalescant ex vitiis, & peccatis,& hoc quantum ad vires appetitivas & apprehensivas, quod ostendunt astutiæ, & adinventiones eorum in iis quæ vitiis, & peccatis eorum deserviunt. Quis enim nosse sufficiat fraudes & dolos quos nectunt, sed & labores operum ipsorum quos pro acquirendis, seu custodiendis vitiis aut conservandis, quis vigilias, quis jejunia, omnisque generis dolores, quos ob eamdem causam sustinent enarrare valeat? propter quod in gente christianorum vulgariter dicitur. Quod si tot & tanta pro gloria, & honore creatoris sustinerent inter sanctos & electos Dei merito haberentur: Et ut breviter dicam vitia, & vires animarum corporales, hoc est quæ p[illegible] corpus, & in corpore, operantur, etiam spirit[illegible] quæ sunt virtus cognitiva,& voluntas adeo confortant, atque fortificant, ut infatigabiles hominibus videantur, & admirationi sint omni audienti. Quia igitur impossibile est confortari vires cujuscumque subjecti, & debilitatem esse ejusdem, impossibile est per ejusmodi vulnera, & ægritudines, & intendo vitia & peccata; impossibile est igitur multo fortius debilitari ipsum vel quocumque modo lædi per scientias & virtutes, & quoniam alia, non sunt vulnera animarum humanarum, impossibile est eas debilitari, vel lædi quacumque ex causa: & propter hoc multo fortius impossibile erit ipsas ullo modorum destrui.

Animæ humanæ nec febricitant, nec aliis ægritudinib' laborant.

Amplius manifestum est quod animæ humanæ nec febricitant, nec aliis ægritudinibus laborant. Qualiter igitur intelligit eas destrui vel mori quicumque erroneus; omnes enim hujusmodi viæ sunt & causæ mortem inducentes, & mors finis omnis hujusmodi. Quia igitur animæ humanæ immunes sunt ab hujusmodi causis, necesse est easdem immunes esse ab effectu earum, & fine qui est mors: non enim possibile est effectum naturalem esse in subjecto, vel apud subjectum in quo, vel apud quod non est possibile invenire causam illius effectus.

PARS SECUNDA.

Quod infirmitates & debilitates non sunt in anima, sed in corpore.

Objiciunt animas testes esse suæ infirmitatis.

QUod si dixerit quis quod ipsarum animarum testimonio maxime credendum est de seipsis, præsertim in his quæ de seipsis sentiunt, & apud eas, & in ipsis sunt. Ipsa enim anima humana est quæ per organa vocis & locutionis loquitur quæ dicit ego febricitor, ego infirmor usque ad mortem, ego morior per infirmitatem istam, ego sentio me deficere in mortem, non est dubium quin multæ animæ multoties de seipsis sic locutæ sunt, Quapropter si maximè sibi notæ sunt, & maximè dispositiones suas cognoverunt, maximè credendum est eis de seipsis. Quia igitur tibi testificantur de infirmitate sua, de doloribus, de debilitatibus suis, & defectibus in mortem, credendum eis ex necessitate super his. Quare credendum est eas mori morte corporum suorum sicut ipsemet testificantur.

Propter conjunctionem animarum cum corpore ea quæ corporis sunt animæ attribuere, ostendit exemplis.

Respondeo igitur in hoc quod modi loquendi animarum humanarum nostrarum sciendi tibi sunt ad certum, & distinguendi, similiter & status earum & dispositiones in quibus sunt quando loquuntur: plerumque enim dispositiones corporum suorum, & passiones de seipsis affirmant propter vehementem conjunctionem ad illa. Quemadmodum vides de avaris hominibus qui passiones divitiarum suarum sive rerum quas possidere videntur sibi ipsis attribuunt, & de seipsis illas affirmant ac si eas ipsimet paterentur vel passi essent maximè vulgari gallicano loquentes. Omnis enim avarus vulgari idiomate loquens, cum ejus domus combusta est, dicit se combustum,& cum vinea ejus degrandinata est dicit seipsum degrandinatum, & cum res ejus destructæ sunt, dicit seipsum destructum. Causa autem in hoc est vehementis amoris conjunctio, & tanquam unitas quædam, & tanquam unio ipsorum avarorum ad res suas. Quod inde est manifestum quia ipsi easdem membra sua nominant. Communiter enim dicit unusquisque eorum de meliori prædio quod habet quod ipsum est melius membrum quod habet. Quid igitur mirum si animæ dolores passionesque, & alias dispositiones corporum suorum sibimet attribuunt propter longe majorem & proximiorem conjunctionem suam ad illa, & illa de seipsis affirmant & prædicant. Majorem autem conjunctionem animarum omnium ad corpora sua quam ad res alias habere, inde manifestum est, quod non solum naturalis est conjunctio earum ad corpora, sed etiam est vita corporum ipsorum, & propter hoc separatio ipsorum ab illis mors est eorumdem. Ex quo etiam videre potes evidenter, quanta est hæc conjunctio animæ humanæ, scilicet ad corpus suum cujus operatio contraria mors corporis sit ipsius. Extenditur autem modus iste locutionis longe amplius, videlicet ut id quod est equi attribuatur equiti, videlicet ut si equus deungulatus, aut deferratus hoc ipsum de equitante dicere non dubitant homines, & propter hoc cũ vident alicujus equitantis equum deungulatum vel deferratum, dicũt ei quod ipse est deungulatus vel deferratus Non est igitur negandum ullo modo quod vera sit confessio & ædificatio animarum humanarum, ut prædictis exemplis, sed intellectu & intentione quam prædixi, ipsos enim avarorum sermones præmissos concedendum est veros esse secundum tropos & figuras, quas audivisti. Mors enim corporis uniuscujusque animæ, ipsius vero est animæ quidem ita, non quia ipsa anima moriatur, sed quia moritur ejus corpus tam

fa.. iliariter, tantaque unione naturali conjunctissimum, sicut dixi de avaro degrandinatio vineæ suæ non degrandinatio ipsius est, sed damnificatio ipsius : & propter hoc degrandinatio ipsius sua quodammodo est avari, non quidem ut sibi propria, sed ut rei quæ sua erat eidemque amoris inordinati vehementia conjuncta.

Idem aliis exemplis probat.

Amplius autem est illis quidem consuetum dicere nigerrimum interdum hominem monachum album esse : est igitur homo ejusmodi monachus albus, non albedine quæ in ipso est, sed albedine habitus sui quæ quodammodo sua, quemadmodum est habitus, qui ei professione & voto conjunctissimus est. Suppetit tibi innumerabilium copia hujusmodi exemplorum, nec ignoras qualiter homo flavus vel crispus dicatur, non solum propter partem quæ caput est ipsius, sed etiam propter capillos qui non sunt partes ipsius, sed ornatus partis hujusmodi. Juxta eumdem tropum, sive figuram dicit homo pulcher, aut niger se esse nigrum aut pulchrum, & propter hoc dicitur hoc anima ipsius, sicut jam scire hoc te feci, hoc est in præcedentibus. Attribuit igitur sibi anima illius, & affirmat de se pulchritudinem corporis sui, similiter & nigredinem, & hoc verissime, licet illi nec pulchritudo corporalis, nec color ullatenus competat propriè, sive conveniat. Hoc enim non dicitur nisi secundum tropum, sive figuram antedictam.

Alia adducit exempla ut probet cogitationes adeo vehementes ut quandam veluti unitaté faciant apparere inter animã & res quas dãexterius.

De eo vero quod prædixi tibi quod confitendus est status animarum in quo de seipsis loquuntur. Scire te oportet quemadmodum cogitationes adeo vehementes sunt adeoque profundatæ in animabus ipsis, ut quasi quandam unitatem sive unionem faciant eis apparere inter ipsas, sunt enim quasi rapientes animas ipsas in res illas. Quemadmodum accidit in illo qui gallum se esse credebat, & vocem galli atque cantum pro posse effigiabat, nolens uti alia voce, vel cantu, videbatur enim sibi quod alia voce aut cantu nullatenus uti posset, quoniam gallus erat ut sibi videbatur Ego etiam memini me vidisse hominem qui sibi videbatur esse quæcumque avicula quæ coram eo volitaret, & interdum videbatur sibi quod erat Dei filius, interdum quod esset spiritus sanctus. nonnunquam vero quod esset antichristus. Quibus aliis vocibus, vel locutionibus putari potest usus fuisse nisi eis solis quæ rebus congruerent, quas se esse opinabatur. Vidi etiam alios qui se reges esse ac principes, vel summi sacerdotes esse opinabantur, regalibus sermonibus atque pontificalibus loquebantur, imperantes ac judicantes, aliaque officia, regum & pontificum, sive aliorum magnatum exercere opinantes, vel potius somniantes. Jam enim audivisti in præcedentibus passiones illas, & similes somnia tantum esse, sed fixa & non facile evanescentia, sicut ipso somno alia somnia in evigilantibus continuo evanescunt.

Vnde à fortiori ostendit sibi ab anima quæ sui corporis sunt propter majoré conjunctionem tribui posse,

Non debet igitur videri impossibile tibi si tanta proximitas tantaque conjunctio corporis ad animam humanam faciat sibi eam assumere, & in se transfundere passiones, & alias dispositiones quæ verè & propriè solius sunt corporis, quales sunt defectus & mors sicut dixi. Longe enim minus incomparabiliter posse debet similitudo cujuscumque rei forinsecæ in animam humanam, quam corpus proprium in eandem, longeque minus possibile videtur rei cuicumque per similitudinem suam hoc posse in animam humanam, ut non solum dispositiones suas sibi assumat in se, & transfundat, sed etiam essentiam suam quam corpore suo humano quod tanta proximitate tantaque unione verè eidem cõstat esse conjunctum. Verumtamen utrum doloribus corporalibus. & intende de doloribus qui per corpus ingeruntur aut inferuntur verè doleat, ac propriè anima humana in sequentibus lucidius & perscrutatius declarare intendo.

PARS TERTIA.

Quod cum limitatione animæ ad esse non stat esse proficere in infinitum.

Quod non possit stare cum limitatione existentiæ animæ humanæ quod possit proficere in infinitum.

INterim autem revertar ad id à quo occasione quæstionis istius digressus sum, & dicam quod jam declaratum est tibi, quoniam non est possibile ut potentia naturalis vel virtus sit animæ humanæ ingenerata, & naturaliter indita ad proficiendum in infinitum sapientia, & virtutibus. Et intendo in infinitum duobus modis, videlicet tempore infinito, & profectibus infinitis, videlicet quorum nullum possibile sit esse maximum vel ultimum, non, inquam, possibile est alterutrum istorum cum limitatione existentiæ, sive vitæ humanæ. Et dedi tibi causam in hoc, scilicet quia non est possibile longioris durationis dipositioné quamcumque animæ humanæ esse, quin sit ejus esse, sive vita ipsius. Quemadmodum non est possibile ut ultra existentiam ejus vel vitam sit vel extendatur aliqua dispositio ejus ; alioquin necesse esset illam esse post mortem subjecti, & absque subjecto. Similiter non est possibile ut virtus vel potentia cujuscumque subjecti sit ad dispositiones, vel perfectiones à quibus naturaliter prohibitum est subjectum.

Requiritur tempus infinitũ acquirendis perfectionibus infinitis. quales sunt in scientiis infinitæ propositiones.

Cum enim limitata sit tempore vita animæ humanæ, sive existentia ipsius, & talis vita sufficere non possit naturaliter infinitis perfectionibus vel acquirendis, vel recipiendis, non est possibile ut limitetur vita ipsius, quin limitatæ sint & numero & tempore perfectiones ipsius. Causa autem in hoc est, quoniam unaquæque perfectionum & dispositionum hujusmodi tempus requirit, & hoc intendo, si per viam naturalis acquisitionis acquirantur. Cæterum si desuper tantum, hoc est revelatione, vel inspiratione creatoris, non esset necesse ut temporum morositate, vel mensuratione acquirantur. Verum manifeste est quia non solum una scientia, vel ars acquisitionem non habet tempore limitatam & mensuratam, sed etiam unumquodque principium, & unaquæque propositio ejusdem. Omnes enim artes vel scientiæ cum aggregatæ sunt in simul, ex necessitate requirunt tempus infinitum in acquisitionibus suis, cum manifestum sit non esse verum numerum propositionũ ipsarum. Quot enim inventa sint circa lineas, & quot possibile sit circa easdem invenire, similiter & circa superficies omnes, circa triangulos & unamquamque speciem ipsorum ; eodem modo & circa circulos ; & circa figuras inscribentes eos, vel inscriptas ab eisdem ? quis cogitare sufficiat quot & quanta esset à viris exercitatis in talibus inveniri ; Similiter se habet de innumeris generaliter scientiis, de quibus si diligenter attenderis invenies eas proculdubio infinitas & inscrutabiles. Quapropter manifestum est quia si finita est virtus intellectiva animæ humanæ quantum ad suum esse, sive vitam, sive existeniam, impossibile est ut sit eidem infinita virtus, & potentia naturaliter ac infinitus profectus quales prædixi. Quemadmodum si finita est virtus motiva cujuscumque cœlorum quantum ad existentiam, sive vitam, sive durationem, impossibile est eam esse infinitam quantum ad revolutiones illius. Et hoc est dicere quia impossibile est illam efficere infinitas revolutiones cœli sui. Amplius unaquæque substantia impartibili nihil possibile est esse fortius & potentius de his quæ ejus sunt quam ipsa sit. Similiter nihil esse durabilius aut longioris existentiæ quam ipsa, vel suum esse. Quapropter impossibile aliquid ipsius infinitum esse

ipsa

ipsa existentia finita. Necesse igitur est operationes ipsius finitas esse secundum utrumque modum, quod est dicere & numero & tempore, si ipsa finita est secundum vitam suam vel tempus.

Quod sit potentia infinita?

Debes autem scire & intentionem potentiæ infinitæ in parte ista: potentia namque est infinita in operatione sua quæ non habet ultimum in operationibus. Quemadmodum dicitur de potentia, vel virtute motiva uniuscujusque cœlorum, de quo secundum Aristotelem manifestum est, quod non habet ultimum in operationibus quæ sunt revolutiones ipsorum cœlorum, & intelligo ultimum naturaliter, & hoc est dicere ultimitate naturali. Hujusmodi enim ultimitas prohibet posse esse aliam revolutionem post illam prohibitione naturali, naturali dico quæ est impossibilitas naturalis essendi illam. Et hoc manifestum indubitanter, quia nulla est vel fuit, vel futura est quæ prohibeat naturaliter esse aliam, & hoc est dicere, postquam non sit possibile naturaliter succedere aliam: similiter autem se habet, & de potentia numerandi, quia nulla numeratio est naturaliter ultima, videlicet postquam non sit possibile esse aliam. Causa autem in hoc est, quoniam cum potentia numerandi cadat simpliciter super numeros infinitos, & super numeros omnes. Quapropter non stabit finaliter in alicujus numeri numeratione quin possit ultra progredi, & alium post illum numerare. Alioquin super illum determinate caderet, & ad numerationem illius solius potens esset. Nulla enim substantia potens est nisi super illud super quod cadit ejus potentia. Quare non esset potens anima humana ultra numerum illum aliquem alium numerare.

PARS QUARTA.

Quod ægritudines corporis non lædant animam.

Objicitur quod animæ vita possit esse longa, sed ei per vim auferri.

SI vero dixerit quod potens est anima humana ad vitam longam, verumtamen auferri potest ei, quemadmodum multi homines sunt potentes vivere plusquam vivant, sed mors quocumque casu superveniens eis abscindit vitam eorum sive præscindit. Manifestum est enim in pueris qui in pueritia moriuntur, & in juvenibus qui in juventute moriuntur, & in quibusdam etiam senibus quia impossibilitate naturali non sunt prohibiti ulterius vivere quam vivant, vel vixerint. Naturaliter autem plus vivere potuissent, ægritudines enim & vulnera, cæteræque viæ mortis non naturales sunt hominibus, imo contra naturam ipsorum. Et generaliter nulla læsio naturæ naturalis est subjecto naturæ illius. Omne enim quod naturale est cuicumque subjecto possibile est ut naturaliter fugiatur ab illo, vel ut naturaliter pugnet contra illud. Quia igitur naturaliter fugitur mors ab hominibus, & naturaliter pugnatur ab ipsis contra illam, manifestum mortem inimicam esse hominibus naturaliter, & propter hoc esse innaturalem eisdem, hoc autem declarabitur tibi in sequentibus irrefragabiliter perscrutanti.

Respondet prædictæ objectioni.

Respondeo igitur ad id quod prædixit, quod videlicet quemadmodum vita non est limitata hominibus naturalibus limitibus seu causis quibus finitur præter naturam, imo contra eam evenit eis ex læsionibus & occisionibus ægritudinum, vulnerum, & læsionum aliarum, sic evenit mors animabus humanis, non limitatione naturali. Dico etiam intolerabiliter errare hominem hujusmodi, & insipienter declinare responsionem propositæ quæstionis. Quærebatur enim hic utrum virtus, vel potentia naturalis esset animæ humanæ ad semper esse, vel ad semper non esse, quemadmodum quædam semper sunt hoc est sine fine in tempore virtutis, sive vigoris, & potentiæ naturalis illorum, qua sic firmata sunt in esse, & prohibetur ab eis deficientia, & læsio, atque mors & non esse. Quibus autem non est virtus sive potentia naturalis nisi ad quandoque esse, manifestum est hoc eis esse ex paucitate virtutis, atque diminutione ipsius; istud autem longe est substantiæ animæ humanæ naturaliter, & hoc inde apparet quia si hæc esset complexio corporis humani, ut lædi non posset antedictis occasionibus, ægritudinibus, atque vulneribus, aliisque hujusmodi passionibus, non propter hoc aliquid adveniet vitæ animæ ipsius sive animæ ipsi quantum ad esse. Receptibilitas enim, sive alia quæcumque bona dispositio subjecti in quod agit virtus, vel potentia quæcumque nihil agit virtute vel potentia ejusmodi. Addet igitur indubitanter ipsi patienti occasionaliter, & non effective quia proculdubio bona receptibilitas via est, & expedimentum virtuti, vel potentiæ agenti, ut magis & majus influat patienti.

Soli nihil detrahit aut addit aëris caligo vel puritas.

Exemplum autem hujus evidentissimum est in sole cujus luminositati nihil addit puritas aëris, ac subtilitas, sed revera ipsum aëra expedit, & idoneum efficit ut plus luminis influat sol in ipsum. Manifestum quoque similiter est quod nubilositas, vel grossities ipsius aëris nihil detrahit soli, nec luminositati ipsius, apud ipsū vel ipsā, sed impedit in parte & prohibet aëra, licet nō totaliter à receptione luminis à sole sic ad interius ratione nemo negare potest, quia si corpus humanum receptibile esset vitæ, & perpetuo prohibitum ab impedimentis receptivis hujusmodi, quia non propter hoc aliquid adderet animæ humanæ vel copiositati ipsius vitæ in corpus. Quapropter neque impedimenta prohibentia corpus à receptione influentiæ illius aliquid detrahet animæ humanæ, vel vitæ illius.

Sic nec animæ aliquid detrahunt ægritudines, sed corpori.

Manifestum autem est quia ægritudines, vel læsiones aliæ quæcumque accidentes corpori humano, licet illud impediant, & in parte prohibeant à receptione vitalis influentiæ, nihil tamen detrahunt substantiæ animarum humanarum, vel vitæ in seipsis vel apud ipsas; & tu jam alibi didicisti quod operationes, & obstructiones viarum per quas eveniunt ab ipsa anima tanquam effulgentiæ vel influentiæ quædam ad membra illa utique impediuntur & detrahunt ipsis, ac prohibent ab eis vitam, & sensum, & motum. Fonti vero omnium istorum qui revera anima est nihil omnino detrahunt in se ipsa, vel apud ipsam. Quemadmodum si viæ aquarum emanantium à fonte obstruuntur, vel impediuntur quocumque modo, ne per eas aquæ ex fonte manantes fluant, manifestum est tibi quia non propter hoc minuuntur copiositas, aut redundantia aquarum in fonte aut aliquatenus læditur, licet revera impediantur, vel prohibeantur loca, vel vasa, vel quæcumque alia receptiva aquarum; impediuntur, inquam, vel prohibentur ab influentia, vel receptione aquarum fluentium.

Anima fons est vitalium operationū.

Quia igitur nulli intelligenti dubium, vel ignotum est animam humanam fontem esse verissimum vitalium influentiarum, quæ sunt vita, sensus & motus, emanantium ex illa in corpus & membra receptibilia illarum, manifestum ex obstructionibus, sive opilationibus viarum per quas in ipsa fluunt influentiæ hujusmodi, vel ex aliis impedimentis, sive occisionibus membrorum illius corporis, nihil læsionis, vel impedimenti inferri ipsi fonti quem animam esse dixi. Attende diligenter exempla ista & comparationes eorum videlicet solis & fontis ad aëra & corpus humanum densitatum, nubilositatum, omniumque interpositorum impedimenta receptionis luminis in aëre, similiter opilationes, obstructiones, aliaque impedimenta receptionis influentiarum vitalium in corpore &

membris ejus, & placebit tibi ratiocinatio ista.

Idem ostēdit exemplo instrumentorum musicorum.

Quod si respexeris ad instrumenta forinseca artificialium operationum qualia sunt cithara, fistula, dolabra, aliaque hujusmodi. Deinde ad operationes & ad virtutes, & artes quibus operantur, habebis comparationes convenientissimas; cum evidenter videas ineptitudines, læsionesque, & alia impedimenta instrumentorum nihil læsionis afferre, vel inferre operario, vel virtutibus, vel artibus illorum quantum ad esse vel ipsorum, vel ipsarum. Exempli gratia si nervus in cithara ineptus fuerit, vel pars citharæ quolibet modo impedita, si fracta, vel putrefacta. Manifestum est ex his occasionibus nihil nocumenti esse quantum ad esse citharœdum. Eodem modo si nervus ruptus fuerit in corpore nihil ex hoc læsionis venit in animam quantum ad esse ipsius, sed revera impeditur operatio quæ, vel perficienda erat vel adjuvanda per nervum illum. Et verum est indubitanter quia tanquā harmonicæ sunt operationes animæ humanæ in corpore & per corpus. Et propter hoc mediante contemperantia ad influentias antedictas consonant membra & partes illius, & resonant, & nihil impedimenti penitus habent, & resonantiæ quædam sunt veluti harmonicæ, propter quod dicit Aristoteles quia medietas quædam est harmonia. Quemadmodum enim in harmoniis omni diminutione, vel superfluitate sensibili acuminis aut gravitatis destruitur consonantia, & fit dissonantia offendens auditum, & discrepans ab eodem, imo percutiens ipsum, sic in membrorum dispositionibus, si quis vel plus, vel minus à debita contemperantia habuerit, læditur & impeditur operatio quæ per illa facienda est. Eodem modo se habet ex excessu, & diminutione rerum sensibiliū; propter hoc dicit Aristoteles quia extrema corrumpunt sensum, hoc autem non est eis nisi per excessum superfluitatis: minima vero non adjuvant ipsum sufficienter propter diminutionem suam, & propter hoc non completur operatio sensus; non enim perfectè videntur, vel audiuntur minima in coloribus vel minima in sonis.

Nihil læditur anima ex mutilatiōne sensuum, sed suppletur defectus unius sensus per alterū.

Si enim ad experimenta intenderis vel intendere volueris, invenies in corporibus mutilatis, & magnis atque nobilibus membris suis detruncatis, animas integerrimas atque fortissimas tanquam si interius suppletum esset eis si quid ex defectu membrorum eisdem sublatum vel ablatum videbatur. Quorum unum exemplum evidentissimum est in cœco campsore, & in arte campsoria quousque jam perito atque probato ut omnes monetas regni in quo esset, licet plurimæ essent, dijudicat infallibiliter, & discernit solo tactu. Manifestum igitur est in eo quod quasi suppletus est ei defectus oculorum & visus in sensu tactus. Sic se habet & de illo cœco nato qui fuit bellator strenuissimus, de quo feci tibi mentionem in tractatu de substantiis abstractis nobilibus, cui indubitanter suppletus videtur fuisse in virtute imaginativa defectus visus. Uniuscujusque autem istorum animam si interrogaveris, proculdubio respondebit se non esse mutilatam, vel detruncatam oculis, sed penitus integram esse in totalitate essentiæ suæ, prorsusque illæsam quantum ad esse suum solummodo autem hoc sibi videtur obstrusas, vel obstructas esse sibi fenestras domus suæ, quæ domus proculdubio est corpus, ejus vero fenestra oculus, juxta sermonem propheticum quo dictum est, *intravit mors per fenestras*.

Hier. 9.2.

Nec ex mutilatione membrorū.

Per modum eumdem respondebunt tibi omnes animæ quarum corporibus abscissi sunt pedes, vel manus, vel aures, & dicent in semetipsis, vel apud semetipsas nihil se detruncationis, aut diminutionis passas in mutilationibus istis, sed integerrimas ac fortissimas remansisse atque persistere quantum ad esse; & amissionem manuum nihil esse apud eas, nisi quasi quamdam amissionem forcipum quibus trahebant, & attrahebant quæ manibus tractabilia erant. Nec aliter loquuntur de amissione manuum istarum quam faber ferrarius de amissione forcipum suarum. Eodem modo se habet de amissione linguæ, os enim quantum ad officium vocis, & loquelæ non judicat anima erudita, & docta nisi sicut instrumentū quod vulgari gallicano tartana ad similitudinem soni quem reddit. Quapropter linguam corporis projici non reputat, nisi tanquam partem instrumenti istius quæ vulgo dicitur batarellum eo quod agit actione sua, & verberatione sive admissione ad partes instrumenti illius sonus perficitur quem prædixi. Quapropter anima erudita & docta ut prædixi loquens de amissione linguæ corporalis suæ non aliud diceret nisi se amisisse batarellum tartanæ suæ. Eodem modo sciendum est tibi quia & arterias vocales non reputat nisi fistulas per quas vocem emittit, & format loquelas & cantus: certissimum habens illas non esse de essentia sua, neque inseparabiliter, vel actu, vel ratione sibi congenitas, licet naturalia instrumenta sint, & ad prædictas operationes. Juxta hunc modum manifestum est ei coxas & tibias corporis sui columnas, & bases esse, & ad sustentationem & subventionem corporis.

Conjunctio animæ cum corpore facit ut ea quæ corporis sunt sibi attribuat.

Verum sicut difficile est ei cogitare se, & videre abstractè, sive separatim à corpore propter vehementem conjunctionem suam ad illud, & propter consuetudinem contrariam, videlicet ei contrario cogitandi, & loquendi de se, & attribuendi sibi quæ corporis sui sunt, nec absque difficultate verè & propriè loquitur de se & corpore suo. Sed aliquando juxta sermonem propheticum *reddetur ei labium electum, & separabit pretiosum à vili, ut sit sicut os creatoris*, juxta sermonem alterius prophetæ qui ex persona Dei altissimi dixit, *si separaveris pretiosum à vili quasi os meum eris*. In quo sermone rectè intelligitur pretiosum ipsamet, & vile corpus. Cum igitur separaverit se à corpore abstractione qua intelligat essentiam suam nobilem, & perfectiones pulcherrimas lucis quæ sunt ei apud semetipsam, & in semetipsa, verè ac propriè tunc erit quasi os creatoris, videlicet loquens vera & recta, ac propriè de se, quod est unum de his quæ congruunt ori creatoris, nec reputes leve malum, aut modicum nocumentum loquendi non rectè consuetudinem; multum enim potest consuetudo ejus ad pervertendos intellectus simplicium, & non eruditorum. Quapropter consilium salubertimum est erudiendis illis rectis propriisque uti sermonibus: fingere namque abusiones locutionum sicut vicinæ, & proximæ sunt falsitati juxta planum & proximum intentionum suarum, sic à veritate abstrahunt & in falsitatem protrahunt assuetudine sua, videlicet indoctos homines.

Sopho 3.9.

Hierem. 5.19.

PARS QUINTA.

Quod ex ægritudinibus corporalibus anima multoties sanatur.

Similes non esse ægritudines animæ & corporis.

His autem ita declaratis revertar ad prosecutionem quæstionis, & dicam quia dicit erroneus de morte, & vita hominum, quia potest longior esse vita hominibus, & mors festinatior eisdem. Hoc indubitanter verum est, quia sæpissime occasiones mortis hujusmodi quandoque averti possunt, quandoque retardari, videlicet ne tam cito eveniant, vel ne tam cito operentur: interdum autem impediri, sicut vides impediri febres ne tam durè affligant patientes. Quod si intelligit erroneus iste similes causas esse animarum, vel illas eisdem quæ causæ sunt mortis corpori, ipsa sensuum

insuum experientia contradicit evidenter ipsi.

Ægritudines corporis faciunt animam sanam, & mors corporis vita est animæ.

Primum quia in gravioribus ægritudinibus manifestum est animas sanari à propriis ægritudinibus, juxta sermonem sapientis, quo dixit quia *infirmitas gravis sobriam animam reddit.* Quia igitur anima intelligens ignorat vitium omnem ebrietatē esse, sicut & ægritudinem, necesse est sobrietatē animarū sanitatem esse earumdem; quapropter sobriā facere animam indubitanter est facere eam sanam. Quapropter manifestum est graves infirmitates corporum sanitates efficere animarum & à proportione, seu proportionale mortem corporum vitam bonam efficere animarum, non dicam vitam quantum ad esse, sed quantum ad bene se habere. Innumerabilibus autem exemplis manifestum est innumerabiles homines per ægritudines corporum sanatos fuisse ab ægritudinibus animarum.

Cogitatio mortis à vitiis liberat.

Amplius si ipsa memoria, vel recordatio mortis corporis animas liberat, & hoc naturaliter ab ægritudinibus vitiorum & peccatorum, quanto fortius ipsa veritas, & recogitatio ipsius, eas in hoc amplius adjuvabit, & hoc proculdubio sapiens insinuare voluit sermone suo quo dixit, *fili memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.*

Eccli. 7. 40.

In morbis confortatur intellectus.

Amplius quot & quantas vidimus secundum vires suas præcipuas, invalescere & cōfortari, & ad ea posse in gravissimis ægritudinibus corporum suorū quæ in sanitate minimè poterant eorumdem, & de virtute quidem intellectiva, vel experientia scitum est quod quovsque confortabitur ægritudinibus corporum gravissimis ut animæ multæ, & mortes corporum suorum prædicerent, & prophetarent, & interdum etiam aliorum. Hæc autem in sanitate, & fortitudine corporum suorum non poterant.

Invalescit & voluntas.

Similiter & de virtute motiva nobili quæ est voluntas vel volendi potentia quantum invalescat, & confortetur, & quam victoriosa efficiatur ex vicinitate mortis corporis, & sensus defectus, omnibus intueri volentibus, & valentibus in palam est. Qualiter enim vincat concupiscentias omnes, qualiter conculcet & prosternat easdem, quantum erecta, quamque magnificè stet contra ipsas & alias turpes, & noxias passiones contra quas quasi nihil in ipsa sanitate & fortitudine corporis poterat? quis enim & in se, & in plurimis aliis non potuit experiri, si tamen per quodcumque periculum mors ei sui corporis appropinquavit, quod seipsam animam humanam de fortitudine ista sive voluntate interroges, respondebit tibi, non solum se esse fortem, sed etiam invincibilem adversus peccata, & vitia, à quibus se defendere non valens, prostrata ab eis, debilis & languida, turpissime serviebat eisdem utpote victa & succumbens, & gravissime vulnerata, nec valens se erigere contra eas? Vides igitur evidenter animam invalescere, & confortari atque fortiorem esse in se, & apud se ex eis causis quibus corpus infirmatur, & debilitatur, & tandem in mortem deficit, & etiam in ipsa infirmitate, & deficientia corporis. Impossibile autem est ut alicui proficiendo naturaliter defectus adveniat, & confortando, id est dum confortatur debilitas; similiter & dum sanatur infirmitas: eodem modo & dum vivificatur mors. Quapropter impossibile est ut ex causis invalescentiæ, & confortatione fortitudinis, & firmationis, & , ut dixi, vivificationis naturalis eveniat ei mors.

Vires etiam animæ humanæ augeri in laborantibus phrænesi & in melancholicis.

Quod si etiam ad vires animæ humanæ respexeris quæ fortè dicitur corpus humanum vel homo, secundum illud invenies etiam illas augeri, & confortari supra modum ex ægritudinibus corporalibus ejusdem, sicut apparet in ægritudine quæ vocatur phrenesis, & in ipsa furiositate furentem, sive insanientem, vix quatuor homines tenere possunt tempore furoris quem alio tempore duo, vel unus teneret. Manifestum enim plus posse viribus dum insanit quam sanus posset. De melancholicis similiter manifestum est quod ambulando, & circumagendo vix fatigabiles sint, qui tamen tempore sanitatis medietate laborum circumvagationes suæ fatigarentur. Jam igitur manifestum tibi quod ægritudinibus corporum, non solum confortantur, & invalescunt atque fortificantur vires animarum humanarum superiores ac nobiles, sed etiam inferiores, imo etiam infimæ proximioresque corporibus, videlicet motiva, hoc est executiva motus.

Sicut ægritudines corporis animam non lædunt nec mors corporis mortem ipsi animæ infert.

Quapropter modis omnibus manifestum est læsiones sive morbos corporum, nihil detrimenti, vel læsionis afferre, vel inferre animabus. Quapropter manifestum est nec ipsam mortem corporum ullatenus lædere esse, vel essentias ipsarum, cum ipsa mors maxima sit & suprema læsio ipsius esse vel essentiæ cui aderit. Necesse est enim minores læsiones similes inducant animabus, si mors corporis mortem ejus ingerit, vel inducit: proportionalia namque sunt læsiones utrimque, & mortes, sicut causæ & effectus. Quare sicut mors ad mortem, & sic læsiones inducentes mortem corporis ad læsiones inducentes mortem animæ se habere necesse est. Quapropter cum non sit possibile ut læsiones illæ corporales læsiones ingerant, vel influant animabus humanis quantum ad esse suum; non est possibile ut mors corporis sive corporalis mortem ingerat, aut ullatenus inferat animabus.

Conjunctio corporis nō est causa vitæ in anima, igitur nec separatio corporis causa erit mortis animæ.

Amplius cum manifestum sit conjunctionem corporis non afferre, vel conferre vitam animabus, manifestum debet esse omni intelligenti separationem illius corporis nec detrahere, vel auferre vitam animabus; contrariorum enim generaliter contrarios effectus necesse est esse: sicut evidenter vides quoniam quemadmodum conjunctio animæ ad corpus causa est vitę illi, sic separatio ejusdem ab illo causa est mortis eidem, & vitam quam conjunctio animæ ad corpus confert, corpori contraria separatio aufert eidem.

Anima est causa vitæ corporis, nec proinde defectus vitæ corporis mors est animæ.

Amplius vita corporis dispositio est corporis, & in eo tanquam accidens in subjecto, distractio vero accidentis per se non est possibile ut sit destructio subjecti per se ac naturaliter. Quod evidentissimum est ex ipsa definitione, seu ratione accidentis, qua dicitur accidens est quod adest, & abest præter subjecti corruptionem. Manifestum igitur est quod destructio vitæ corporis non est nisi destructio accidentis ipsius, quare non est destructio corporis ipsius. Quanto minus igitur poterit esse destructio hominis, hoc est ac si diceretur quod obtenebratio aëris quæ non est nisi destructio luminis in aëre, luminis inquam accidentalis, eadem destructio est sive causa destructionis luminis, sive luminositatis solaris; hoc enim est non solum proportionale ad ea de quibus hic agitur, sed etiam simillima sunt. Et jam multa super hoc audivisti, & declaratum est tibi multipliciter, & irrefragabiliter, quia vita animæ humanæ nullo modorum pendet è vita corporis sui, sed magis è converso. Manifestum etiam per se est, & nulli hominum ignorant qui nomine hominum digni sunt quod vita animæ humanæ confert vitam corporis sui, sed non è converso. Quia igitur vita non est causa animæ ipsius, non erit mors ejusdem causa mortis illius, & ratiocinatio istius fundata est super radices contrarietatis, & proportionalitatis.

Animę præcipua causa creationis est præter corpus adeoque est ipsius esse.

Amplius anima humana non est creata propter corpus, neque propter operationes quas in corpore, & per corpus operatur, vel ad minus non in primis, & principaliter, cum sint incomparabiliter perfectiores atque nobiliores aliæ. Manifestum autem inconveniens est ut non maximè sit atque principaliter creata propter maxima & principalia

bona quæ vel ex ea esse debent vel ei pro illa debita sunt ac possibilia acquiri. Cum igitur præter corpus sit & principalitas, & maximæ operationes per quas possibile est ei acquirere, vel bona maxima sua quæ sunt perfectiones ejus nobiles, vel finem ultimum qui est fœlicitas & gloria æterna, præter corpus tota causa suæ creationis, aut saltem principalis, atque præcipua: eadem autem est illi causa suæ creationis quæ est illi, & sui esse. Quapropter præter corpus est ei præcipua causa secundum esse. Cum igitur amittit corpus per mortem ipsius, remanet adhuc ei tota, vel saltem principalis atque præcipua causa sui esse, saltem quod in ea principale atque præcipuum.

Adducit testimonium Aristotelis de parte animę quam separabilẽ dicit.

Et hoc forsitan concedet aliquis propter sermonem Aristotelis in libro suo de anima, partem animæ separabilem illam videlicet qua intelligit, & forsitan ex hoc sermone sumet aliquis directionem dicendi quod pars illa animæ humanæ qua vidétur homines communicare cum aliis animalibus separabilis est corpore, & propter hoc immortalis. Non intelliget homo iste in hoc quia Aristoteles dicit partem animæ speciem animæ, quod indubitanter verum est, sed partem potius quæ sit de totalitate, & integritate animæ ipsius. Iste autem intellectus non solum erroneus est, sed impossibilis. Jam enim declaratum est tibi in eis quæ præcesserunt in hoc ipso tractatu declarationibus multis, & demonstrativis animam humanam incorruptibilem esse, & quoniam non est in ea pars & pars, neque potentiæ quæ ei attribuuntur sunt ullo modorum partes ipsius, neque aliqua earum est in ea tanquam pars.

Gaudia spiritualia sűt perfectiones animæ humanæ, quare est ipsi vita præter corpus.

Amplius, gaudia spiritualia, & perfectiones sunt animæ humanæ apud ipsam; gaudia enim quæ in corpore sunt, & per corpus nec possibile est esse gaudia, nec gaudiorum nomine digna, sed illusiones potius, & inquinamenta animarum, & sicut jam audivisti multipliciter noxia, ac perniciosissima eisdem destruentia nobiles ac sublimes perfectiones earumdem, & destructio ista scripta est tibi in tractatu de destructione stultitię saracenorum, & corporalis pararadisi quem gens illa somniat. Sunt igitur naturaliter animæ humanæ gaudia spiritualia veræque delitiæ in suis perfectionibus nobilibus, sive acquirat, propter quod dixi naturaliter, Innumerabiles namque sunt animæ humanæ quæ vel ignorant, vel negligunt istas spirituales delicias, nobilesque perfectiones suas. Quapropter manifestum non solum vitam esse animabus humanis naturaliter præter corpus, & seorsum à corpore, sed etiam sublimem atque beatam, & ad ejus comparationem fœlicitas corporalis quantamcumque possibile sit eam esse in vita præsenti, non solum nulla est, sed ex miseria abominabilissima atque vilissima.

Corp' perpetuo viveret si nullas pateretur infirmitates adeoque anima seipsa potens est præstare vitam perennem.

Amplius quoniam non est possibile mori corpus humanum in statu sanitatis suæ, quod est dicere quamdiu bene valet & sanum est, necesseque habet mori. Manifestum igitur est non posse mori nisi tempore ægritudinis, vel vulneris, & etiam ex illa. Quemadmodum enim sanitas conservativa est vitæ, sic ægritudines, & aliæ læsiones corporis destructivæ sunt vitæ illius: quapropter illis cessantibus perpetuo necesse esset cessare mortem corporis, impossibileque est mortem corpori advenire, cum evidenter necesse sit cessante causa cessare & effectum. Quapropter esset corpori humano vita perpetua, seu perennis. Manifestum igitur est tibi per hoc quia animæ humanæ est virtus, & potentia naturalis præstandi corpori vitam perpetuam, seu perennem, & hoc si corpus esset aptum perenniter, seu perpetuo recipere illam. Nullum autem est impedimentum corpori humano quo prohibeatur, vel impediatur vitam recipere ab anima sua, nisi antedictæ læsiones.

Anima potens est naturaliter perennem vitam corpori suo præstare.

Quapropter manifestum est quod generaliter virtuosa est, & potens anima humana in naturalitate sua perpetuam ac perennem vitam præstare corpori suo, & quia quandoque istud non efficit non ex defectu ullo ipsius est, sed potius ex ineptitudine, vel impedimento uno, vel pluribus corporis antedictis. Cum jam tibi declaratum sit ex præcedentibus sanitatem, vel aliam quamcumque diffusionem corporis nihil addere vitæ, vel vivacitati animæ humanæ, cum ex illa vita, vel vivacitate animæ ipsius sit effective totaliter vita corporis sui. Quia igitur potens est, seu virtuosa anima humana quantum in ea est vitam conferre perpetuam seu perennem corpori suo influere, nec potest conferre naturaliter vel quod non habet, vel minus quam habeat, necesse est ipsam habere naturaliter vitam non minorem quam perennem sive perpetuam. Exemplum autem ad hoc convenientissimum est in sole, & aëre, ibi namque manifestum est quod si perpetuo cessarent impedimenta ab aëre quibus prohiberi potest, vel impediri à receptione luminis à sole perpetuo illuminaretur ab eodem, puritas enim in aëre quantum ad receptionem luminis à sole sic est quemadmodum sanitas in corpore quantum ad receptionem vitæ ex anima, impedimenta vero illuminationis in aëre sic sunt sicut impedimenta vivificationis in corpore.

Animæ humanæ communicant cű substantiis abstractis, adeoq; sunt & ipsæ immortales quantum ad id quod est in eis nobilissimum.

Amplius substantiæ abstractæ nobiles non dubitantur immortales esse, animæ humanæ vero nobiles vires suas atque superiores communicant cum ipsis, nec differre videntur ab eis nisi fortè secundum magis & minus, & quia illæ liberæ sunt ab omni obscuritate, sive obtenebratione, aliisque impedimentis, quæ vel animabus humanis adveniunt à parte corporis. Et propter hoc neque mors, neque ulla alia læsio attingit ad eas à parte corporis. Quantum igitur ad eas vires quas animæ humanæ cum substantiis illis communicant. Et hoc est dicere quantum ad illud quod est in eis præcipuum ac nobilissimum immortales eas esse necesse est. Licet enim multa & gravia eis adveniant à parte corporum, esse tamen earum nec destruunt, nec minuunt, nec ullo modorum lædunt. Sed ipsum bene se habere earum gravissime lædunt atque impediunt, & in malè se habere convertunt, ut sæpius audivisti.

Anima non senescit cű corpore.

Amplius aut limitata est animæ humanæ vita sua limitatione, aut mensuratione corporis, aut infinita secundum tempus: quod si infinita secundum tempus, , jam est quod intendebatur & quærebatur, videlicet vitam ejus perpetuam esse, nec finiri morte corporis vel alia. Si limitata est vita sua ei, ita ut terminetur corporis morte, tunc necesse est ut senescat, ac debilitetur donec perveniat ad ultimitatem deficientiæ seu defectus, & hoc non est nisi mors. Quod si senescit & debilitatur appropinquatione sua ad mortem, tunc necesse est ut quanto amplius senescit, hoc est quanto longiori tempore vivit tanto debilior fiat, & hoc naturaliter sive secundum naturam, manifestum autem est econtrario se habere quoniam nobiles ac superiores vires ipsius in senectute fortiores, agilioresque, & expeditiores sunt quam in juventute, vel adolescentia. Sapientia namque & virtutes quarum integritate honestas perficitur in senibus, & senectute corporum maximè vigere apparent evidenter, & hoc quousq; ut magis se corpore senuisse quam animo, ut ita dicatur, certissime sentiant, & cognoscãt. Videbis evidẽter hoc in illis qui diuturno morbo dyssenteriæ corpore moriuntur, videbis, inquam,

inquam, eos animo sanissimos, & non solummodo ... passos animo à tanta debilitate corporis quantam morbus ille inducere consuevit, sed etiam animo illuminatos, confortatos, & fortificatos scientiisque spiritualibus, & virtutibus omnibus, aut pluribus. Sed si eos interrogaveris defectus omnes, & debilitates spirituales morbi illius beneficio deposuisse, & in spiritualis juventutis vigorem & pulchritudinem refloruisse. Respondebunt caligantiam oculorum interiorum ab anima sua desertam, & incurvationem erectam, virtuositatem animi restitutam & renovatam, & hoc tanto amplius, quanto eas mors corporis appropinquavit.

Animus morte appropinquã ee vigetior. Hæc omnia promptissima sunt experiri volentibus, & qui etiam ad modicum senectutem spiritualem animarum, & juventutem apprehendunt. Sentiunt siquidem ipsimet exitum suum de corpore, atque discessum suum ex hoc; & propter hoc salutatis adstantibus, & licentiâ recedendi ab eis acceptâ corpora sua deserunt, & relinquunt in mundum alium venientes, & sani videntes. Quemadmodum narratur de Socrate qui cum in extremis suum corpus ageret à bonis exhortationibus adstantium non cessabat, factumque est ex hoc ut non mori, sed vivens in cœlum ascendere videretur. Sic videbis & in hujusmodi morbo corpore morientibus, ut non mori, sed exire viventes ex hoc sæculo videantur. Tunc enim quantum permittit debilitas corporum maximè prudenter maximèque discretè, de rebus divinalibus ad salutem atque purificationem animarum pertinentibus adstantibus loquuntur. Ejusmodi locutiones non deficientium ab esse sive morientium animarum ullo modorum esse possunt, sed exeuntium habitationem corporum quasi domicilium mutantium, & in aliam regionem migrantium, &c.

PARS SEXTA.

Quod cujuslibet animæ vires naturaliter vigere natæ sunt in senectute.

Occurrit objectioni factæ quod paucis contingat quæ superius dixerat. QUod si dixerit quis quod paucis animabus contingit hoc, & propter hoc licet appareat per hoc immortalitas earum, sive vitæ perennitas, non tamen declarata est adhuc in aliis. Respondeo igitur homini isti quod si casu, vel aliàs non secundum naturam ista in animabus fierent, revera non per hoc esset animarum immortalitas generaliter declarata. Quamobrem causam ego adjiciebam in ista ratiocinatione adverbium, naturaliter, sciens quoniam quando rarus est casus per hoc non est necesse ut quæ tam paucis accidunt generaliter accidant omnibus. Verum in eis quæ secundum naturam speciei fiunt econtrario se habet; omne namque quod naturale est alicui individuorum cujuscumque speciei, necesse est & omnibus aliis individuis naturale esse.

Quod naturale sit omnibus animabus appropinquãte morte vigere quantum ad partes superiores. Quapropter, quoniam naturale est hoc videlicet vires superiores & nobiles animarum humanarum in senectute corporum vigere, & ad operationes suas nobiles fortiores, expeditiores, & agiliores esse, vel fieri, concessum est hoc animabus omnibus humanis naturaliter convenire. Quapropter non solum præter naturam, sed etiam contra naturam contrarium quibuscumque animabus humanis accidit. Accidit autem indubitanter animabus negligentibus se, & nobiles perfectiones suas non quærentibus, vel curantibus, in quibus evidenter quasi sopitum & sepultum est id quod habent præcipuum ac nobilissimum, videlicet secundum quod imago Dei esse dicuntur secundum doctrinam christianorum, & legem Hebræorum. Jam igitur declaratum est tibi per hoc animam humanam naturaliter juvenescere corpore senescere. Quemadmodum autem senescere est debilitando ad mortem appropinquare, sic necesse est juvenescendo per confortationem elongari à morte. Quapropter consequens est evidenter corpore humano appropinquante ad mortem suam, animas humanas elongari à morte ipsarum. Impossibile autem est rem quamcumque elongando pervenire, vel etiam appropinquare ad id à quo elongatur. Manifestum igitur est impossibile esse animam humanam quantacumque duratione, seu longitudine dierum pervenire ad mortem, vel etiam appropinquare.

PARS SEPTIMA.

Quod mors non advenit animæ ex consortio corporis mortalis.

Corp' quod de se vita caret & vitam ab anima recipit non potest prohibere vitam ab anima. ADhuc autem est quæstio utrum mors ista quã erroneus somniat de anima humana insit ei ex consortio mortalis corporis aut ex propria defectibilitate. Quodsi dixerit quia est ei ex consortio mortalis corporis, attendit igitur homo iste, si tamen hominis nomine dignus habendus est, quia corpus humanum non solum mortale est in seipso, sed etiam mortuum. Et intendo mortuum vita carens. Cum igitur tantum possit vita, sive vivacitas animæ humanæ, ut mors ista qua dixi corpus mortuum nõ obsistat quin de vita, & vivacitate recipiat, multominus poterit auferre vitam eidem. Quemadmodum si tenebrositas aëris quæ per semetipsam est carens lumine, non potest obsistere luminositati solis, & prohibere receptionem luminis solaris ab aëre, multo minus poterit soli auferre luminositatem suam, & obtenebrare ipsum.

Vivacitas animæ fortior est corporis mortalitate. Amplius etsi mortuum fuerit corpus humanum ut prædixi, hujusmodi tamen morte non est vitæ contrarium aut contradicens, vel ullo modorum repugnans, quin potius est sociabile eidem & conjungibile conjunctione fortissima, & amicabilissima, adeoque naturali ut separatio ejus ab illa mors ipsius sit, quam continuè sequitur corruptio, & putrefactio ipsius. Manifestum igitur est tibi per hoc quia de consortio corporis non potest naturaliter provenire mors animæ humanæ. Evidentissimum enim est incomparabiliter fortiorem esse vitam sive virtuositatem animæ humanæ, quam sit mors antedicti corporis humani, cum illa resistere non valente vitam requirat corpus ex vita seu vivacitate ipsius, & quasi mors fugiat, mors dico corporis à facie, hoc est præsentia vitæ, & vivacitatis ipsius. Præsertim cum sicut jam scis non solummodo non possit resistere, vel contradicere naturaliter hujusmodi vitæ, vel vivacitati, tanquam naturaliter inferior, sed etiam magis naturaliter adjuvat illam, & si non quantum ad esse saltem quantum ad bene esse. Servit enim ei multipliciter, & in multis operationibus quas operatur anima humana in corpore & per corpus.

Quod corpus animæ mortem retribuere nõ debeat pro vita. Amplius quæ lex natura pateretur hanc tam perversam retributionem, ut corpus pro vita quam ab anima ipsa recipit retribueret ei mortem.

Anima non diligeret corpus novium sibi & mortem afferent. Amplius cum omnis substantia ipso magisterio naturæ omne noxium atque mortiferum naturaliter declinare, ac fugere edocta sit, si corpus humanum esset animæ suæ naturaliter noxium atque mortiferum, omnis igitur anima humana fugeret naturaliter corpus & consortium ejus, non igitur appeteret illud, vel diligeret naturaliter. Quantus autem sit ei naturaliter amor ad corpus, manifestum est ex sollicitudinibus, & laboribus quibus quærit ei naturaliter alimenta & alia sustentandæ & conservandæ vitæ corporis necessaria. Noverat hoc scientissimus ille, & sapientissimus qui dixit in lege

Ephes. 5. christianorum *nemo carnem suam odio habuit, sed diligit & fovet illam.* Relinquitur igitur ut dicat erroneus ille, quod non ex consortio corporis naturaliter possibile est mortem esse animæ humanæ; alioquin vel dolorem ingereret animabus humanis mors, nec esset eis horrifica, vel odibilis, quin potius desiderabilis, utpote mors tam pestilentis inimici, ut est corpus secundum errorem istum.

Non posset esse naturalis conjunctio corporis ad animá si adeo inimica esset.

Accideret etiam & aliud quia consortium hujusmodi sive conjunctio non posset esse naturalis ullo modorum, adeo enim inimicorum, adeoque in alterutrum pestilentium non potest esse conjunctio nisi violenta. Contrarios enim valde imo repugnantissimos in alterutrum habent effectus, cum anima vitam conferat corpori, corpus vero animæ inferat mortem consortio suo eidem. Necesse igitur habet dicere quod ex propria defectibilitate advenit animæ mors quam somniat de ipsa.

PARS OCTAVA.

Quod mors non advenit animæ ex propria defectibilitate.

Quod possibilitas opposita necessitati absolutę qualis Deo cōpetit non faciat animam esse mortalem.

QUæro igitur ab hujusmodi homine quid intelligat, vel intendat defectibilitatem illam esse. Si enim intelligit eam esse ipsam possibilitatem quæ opposita est necessitati, quæ necessitas propria est, ac singularis creatoris, & nulli alij ullo modorum communicabilis, tunc manifestum est quod hujusmodi defectibilitas omnibus substantiis creatis communis est. Quapropter si illa est causa destitionis, & defectionis ab esse, erit effectus hujusmodi communis omnibus substantiis. Quapropter impossibile erit aliquam substantiarum esse durationis, sive existentiæ perpetuæ, seu perennis. Quapropter & ipsæ substantiæ nobiles abstractæ limitatæ erunt durationis, aut mensuratæ, & propter hoc finietur earum esse in tempore finietur, inquam, morte. Et eodem modo necesse habebunt concedere de cœlis, & stellis, atque luminaribus, sive ponant ea animalia sive inanimata. Et hoc est quoniam si substantiæ spirituales abstractæ ejus defectibilitatis sunt quæ prohibeat ab eis existentiam & perpetuam & perennem, multo fortius necesse est ut corporales, sive animatæ, sive inanimatæ majoris defectibilitatis sint, & propter hoc existentiæ brevioris, verum nemo auditus est hactenus hoc dixisse.

Voluntas divina est causa animarum humanarum & immortalitatis earum.

Plato enim in sermone suo quem in præcedentibus audivisti, etsi posuit substantias illas quas Deus Deorum vocat natura dissolubiles, nihilominus dixit eas creatore sic volente indissolubiles, tanquam quod revera intendebat voluntate creatoris immortales essent circa naturalem dissolubilitatem. Quapropter relinquitur immortales natura esse substantias hujusmodi, videlicet nobiles abstractas nonobstante possibilitate hujusmodi. Quare defectibilitas juxta prædictam intentionem non est in causa prohibens perpetuitatem vitæ in animabus humanis. Cum igitur esse earum non sit nisi ex voluntate creatoris, necesse est ut non esse earum esse non possit nisi ex voluntate creatoris, cum aliunde non pendeat ullo modorum. Non possunt etiam destrui ullo tempore, seu non esse, nisi creatore volente ipsas ulterius non esse. Quapropter necesse est cessare causam, sive finem immediatum existentiæ, & durationis earum. Quapropter si impossibile est cessare causam hujusmodi, impossibile est cessare existentiam earundem.

Quia perpetua est exilis animabus gloria creatori.

Et quoniam fuit alia causa creatori creationis earum animarum humanarum, nisi bonitas, & nobilitas ipsarum, quæ inæstimabilem laudem & gloriam creatori parit apud eos, vel ipsas animas cum seipsas cognoverunt, licet paucissimis datum sit hoc, & apud omnes alias substantias quæ creatorem laudare & glorificare noverunt, & possunt. Causa igitur existentiæ ipsarum perennis est, videlicet laus & gloria creatoris: quia igitur effectus causam sequitur quantum possibile est ei, & concomitatur eam; similiter necesse est ut cum per existentiam animarum perennem, sive perpetuam sit perennis hujusmodi laus & gloria creatori, eadem est ei causa perpetuandi, sive perpetuo conservandi animarum humanarum existentiam, quæ fuit ei causa & creandi. Quare sicut creavit eas ex illa causa, ita & perpetuo conservat ex ipsa, sive propter ipsam.

Ex cōmunicatione animarum, cum animabus irrationalib' provenit eis mutabilitas, adeoque ex communicatione cum substātiis separatis immortalitas.

Amplius quantum ad nobiles, sive superiores vires animarum humanarum eis est commune sive communicatio cum substantiis abstractis, quemadmodum quantum ad inferiores est eisdem communicatio cum animabus irrationalibus, adeo ut istæ naturæ duæ communicare videantur in una specie quæ est anima humana, videlicet natura substantiarum separatarum nobilium, & natura animarum irrationabilium, ita ut merito inter alias mediæ videantur. Quapropter quemadmodum habent dicere eam communicare mutabilitatem cum animabus irrationalibus quantum ad vires inferiores quas cum eis communicat, ita necesse habent dicere communicare eam immortalitatem cum substantiis separatis quantum ad vires superiores nobiles quas cum eis communicat. Hoc est autem illud præcipuum ac nobile quo animabus irrationalibus præcellit anima humana, & quod secundum doctrinam christianorum est & dicitur imago Dei. Id igitur quod est in anima humana præcipuum, ac nobilissimum immortale est. Quapropter cum jam declaratum sit tibi eam impartibilem esse, declaratum est tibi consequenter jam simpliciter immortalem ipsam, aut quod est in ea præcipuum, ac nobile.

In hoc differunt animæ humanæ a substātiis separatis quod ab iis sit vita corporum.

Amplius in hoc est differentia inter animas humanas, & substantias hujusmodi quod animæ humanæ miscibiles sunt corporibus, & naturaliter potentes, ut corporibus tanquam organis sive instrumentis suis naturalibus utantur, illæ vero non, ut multis videtur. Istæ igitur sunt potentes præstare vitam corporibus vita, & vivacitate sua, atque abundantia vitæ suæ. De abundantia vero vitæ contra naturam videtur esse ut adveniat eis defectus contrarius, hic autem est defectus vitæ, sive mors: & quoniam quod sunt conjungibiles corporibus non aliud est nisi quod de abundantia vitæ suæ, sive vivacitate potentes sunt dare vitam, seu sensum & alia quæ sequuntur vitam sicut motū & sensum. Impossibile igitur est ut ex hac jungibilitate, sive sociabilitate corporum proveniat eis mors. Quapropter cum nec a propria vita, sive vivacitate, nec desuper impossibile sit evidenter mortem eis a parte Dei provenire, mors enim supra ipsas locum non habet; in ipsis autem morti repugnat vita, sive vivacitas earum.

PARS NONA.

Quod propter mortem corporis nihil de esse ipsius animæ deperit.

Si substantiæ nobiles abstractæ vivificarent corpora ea traherēt ad immortalitatē suam.

SEd fortè si dixerit quis nobiles illæ substantiæ abstractæ jungibiles sunt corporibus, & assumunt corpora, atque vivificant ea. Quod & multi dixerunt & dicunt adhuc, tunc necesse habent dicere illas esse mortales per modum eundem, & causam quibus dicunt animas humanas esse mortales, & hoc est deliramentum hactenus inauditum. Si enim in seipsis immortales sunt, non est possibile ut mortalitas corporum eas abrumpat ab immorta-

litate sua naturali, & non potest eas trahere in partem suam quæ est mors seu mortalitas; quanto fortius necesse est ut immortalitas quæ fortissima virtus est ex potentia naturali abrumpat corpora mortalia illa à mortalitate sua, & trahat in partem suã, videlicet vitam, & vitæ perennitatem, si tamen illius receptibilia sunt. Mortalitas enim impotentia est, & infirmitas, atque debilitas. Exemplum autem evidentissimum est unum de hoc in corporibus cœlestibus secundum illos qui ea animata, & viventia esse ponunt, quæ & in vitam, & in vitæ perennitate trahuntur, & tenentur ab animabus suis, utpote receptibilia talis vitæ. Aliud vero exemplum in corporibus humanis quæ post hanc vitam resurgent in vitam perpetuam, quam indubitanter ab animabus suis tunc recipient; ea enim virtus est, & modus resurrectionis ut illa ad recipiendum vitam hujusmodi idonea & apta efficiat.

Si cessaret corporum humanorũ infirmitas perpetuo viverent.

Quare manifestum est si cessaret ista corporum humanorum infirmitas, atque debilitas per quam senescendo debilitantur, & tandem per mortem deficiunt, proculdubio perpetuo viverent. Nemo enim ex medicis adhuc ignoravit, vel dubitavit istam defectibilitatem vitam esse corporibus humanis, scilicet ut jugi consumptione sæpissime deficerent, nisi restauratio sic consumptorum per nutrimenta fieret eidem. Perpetuo igitur viverent si ea soliditate firmarentur, ut restauratione hujusmodi non egerent: non autem viverent nisi ex animabus suis, & hoc ex vita, & vivacitate earum. Multo fortius igitur perpetuo viverent animæ eorumdem.

Vita animarum non est ex corporibus sed è converso.

Et quoniam vita, vel vivacitas animarum nec est vita corporum, nec ab illa adjuvatur quantum ad esse suum, licet quantum ad bene esse adjuvetur ab eadem, & intendo propter operationes, & perfectiones quæ per illam acquiruntur eisdem. Quapropter sublata vita corporum manifestum nihil deperire vitæ, vel vivacitatis animarum humanarum, quia cum vita corporum in nullo adjuvet vitam animarum quantum ad esse, inde manifestum est quod vita corporum totaliter, & simpliciter effectus est vitæ animarum. Et propter hoc nullo modorum causa ipsius est. Quemadmodum enim adjumentum, quod est adjumentum ad esse cujuscumque rei causa quędam est esse ipsius, & prius ex necessitate: quapropter manifestum est vitam corporis humani nullo modorum vel causam esse vel adjumentum vitæ, vel vivacitatis animæ ipsius. Et hoc est quod intendebatur, quia sublata vita corporis nihil deperit animæ humanæ quantum ad vitam seu vivacitatem ipsius. Et propter hoc morte corporis in nullo læditur anima humana quantum ad esse, seu vitam suam. Manet igitur in existentia sua seu vita post corporis proprij mortem.

Idem dici nõ debet de animabus irrationalibus quarũ in vita utilis esse non potest extra corpus.

Et si dixerit quia hoc ipsum quod dicitur hic & multa alia de præcedentibus dici possunt similiter de animabus irrationabilibus, & corporibus earum. Opportet te reminisci eorum quæ super hoc audivisti in præcedentibus, in quibus ostensum est tibi evidenter animas omnes irrationales pendere ex corporibus suis quoniam nec esse, nec vita earum utilis esse potest nisi in corporibus, & per illa, & propter hoc non debet, nec esse potest vel conservari, vel salvari nisi in illis, & per illa.

Omnis operatio animæ irrationalis pẽdet ex corpore adeoque & omnis virtus ejus & omne esse.

Amplius quoniam omnis substantia cujus omnis operatio pendet ex corpore, necesse est ut ipsa pendeat ex eodem, similiter & omnis virtus ejus: & in hoc generaliter omnes consentiunt, atque conveniunt ut unde penderet operatio, inde & virtus: & propter hoc penderet operatio inde omnem virtutem operantis pendere necesse est. Et quoniam inde pendet omnis virtus, & omnis operatio totum esse operantis pendere necesse est: consequens est evidenter omne esse cujuscumque animæ irrationalis ex corpore suo pendere, pendere, inquam, quantum ad esse & vitam, hæc enim est intentio mea in sermone isto quo dixi virtutes, operationes omnes cujuscumque animæ irrationalis ex corpore pendere ipsius. Quapropter manifestum est quod substracto eidem corpore per mortem ipsius, & consequenter extrahi eidem esse necesse est.

Discrimen animæ rationalis ab irrationali.

Propter quod non immerito mirum videtur quod errorem suum istum in parte sua cognoscere non potuerunt contradictores immortalitatis animæ humanæ. Cum certissimum esset eis quoniam alia causa non inducebat ad ponendam mortalitatem animarum irrationalium nisi dependentia earum ex corporibus suis quantum ad esse omne. Hanc autem dependentiam non judicabant eis nisi vires, & operationes earum quas videbant evidenter ministeriis & existentia corporum indigere. Debuerunt igitur manifestè cognoscere, quoniam animam humanam quantum ad vires & operationes quibus corpore non indiget, morte vel subjectione corporis in nullo lædi quantum ad esse. quapropter persistere eam, & permanere quantum ad illud quod habet, ut sæpe dixi præcipuum ac nobilissimum morte corporis non obstante. Et propter hoc immortalitatem ejus cognoscere in parte potuerunt, & intendo in sermone isto in parte saltem immortalem negare non potuerunt.

Anima rationalis non indiget corpore nisi secundario propter vires inferiores.

Amplius cum anima humana propter corpus non sit nec propter vires quibus operatur in corpus & per corpus, nisi forsitan secundario & in parte; cum aliæ vires sint in ea principales: & ut ita dicatur, ipsæ præcipuum ac nobilissimum sui esse scire potuerunt & debuerunt, in hoc quod substantiæ corporis atque membrorum sive organorum corporalium nec poterat, nec debebat eis substrahere totum esse suum, cum non nisi pars sui essent, ut prædixi, etiam secundum eos pendere ex illis. Quapropter quantum ad residuum post substractionem illorum debuit esse etiam secundum ipsos remanere illæsum; cum sicut prædixi causa ipsius illis substractis remaneat integra & illæsa. Apparet igitur cæcitas eorum in hoc quia causa ipsa quæ inducit ipsos ad ponendam mortalitatem earum potuit eos inducere ad hoc ut contrarium cogeret eos ad ponendam immortalitatem ipsarum. Causa enim illa dependentia antedicta fuit, quapropter absolutio & libertas contraria debuit eos inducere ad ponendum immortalitatem earum quantum ad illud quod in ea evidenter erat absolutum, & liberum à corpore & membris corporalibus.

Expositores Aristotelis fatentur quod pars animæ sit immortalis.

Debes autem scire quod multi de expositoribus Aristotelis, & sequacibus ipsius in hoc consenserunt, & consentiunt adhuc, sit pars animæ immortalis sit. Et hoc est quod dicitur præcipuum ac nobilissimum, quo scilicet præcellit animabus irrationalibus, & quæ est imago creatoris secundum legem Hebræorum & doctrinam christianorum. Propter quod etiam Mercurius in libro suo de Deo Deorum dixit eam esse divinæ similitudinis formam. Hi ergo loquuntur de ipsa tanquam ipsa ex partibus composita sit, & non impartibilis, quod jam removi tibi in præcedentibus remotione irrefragabili.

Animas humanas utpote nobiliores creatas non esse propter bona corporalia & corpora ipsa.

Volo autem te solerter atque sollicite intendere in radicem istam quæ revera radix fortissima est ad stabiliendam immortalitatem animarum humanarum, & hæc est radix illa quæ dicitur creatorem optimum ac sapientissimum non creasse animam humanam propter corpus vel operationes quas in illo, & per illud operatur. Sed nec etiam propter bona quæcumque corporalia seu temporalia; & intendo temporalia in tempore, & cum tempore transeuntia. Declaratio vero radicis istius est radix

apud philosophos notissima quæ est res nobiliores non esse creatas propter res viliores, etsi interdum res viliores adjumenta nonnulla sint vitæ & conservationis rerum nobiliorum, sicut vides quia est adjumentum non modicum vitæ, & conservationis hominum quæ incomparabiliter nobiliores sunt, quam panis vel vinum, & lac aliaque hujusmodi nutrimenta quibus vita hominum sustentatur & conservatur. Quia igitur nulli intelligenti ignotum vel dubium esse potest animas humanas longe præstantiores & nobiliores esse corporibus quæ stultitia hominum magna bona reputari facit. Manifestum est propter hujusmodi bona non esse creatas animas humanas.

Fœlicitas temporalis non est vera fœlicitas, sed miseria potius.

Ipsa namque fœlicitas temporalis quæ apud homines stultos, bonum præcipuum reputatur non solum fœlicitas non est, sed etiam illusio & deceptio miserrimarum, & insatiabiliter errantium animarum. Fœlicitas quidem non est cum non tollat miseriam, quod utique faceret si veri nominis fœlicitas esset: omne enim duorum contrariorum positione sua alterum tollit seu removet reliquum. Quapropter si vera fœlicitas esset, proculdubio contraria esset miseriæ, & propter hoc removeret totaliter eam à subjecto suo. Valentibus autem & volentibus agnoscere veritatem evidenter apparet, quam isti stulti somniant fœlicitatem corporalem non solũ non tollere miseriam, sed etiam incredibiliter adaugere: quod indubitanter per singulas partes miseriæ invenies, auget enim cupiditates, terrores, & dolores, servitutes, & oppressiones: & de aliis partibus sic se habet, &c.

PARS DECIMA.

Quod anima non est creata propter aliquod bonum sensibile.

Quod bona sensibilia homines in multa pericula infestant.

INsatiabiliter namque cupidos non alios invenies homines, quam illos qui divitiis abundare maximè videntur, & reputantur, sic dico quia timidos & tremulos illos maximè experieris, qui maximè terrentur ab aliis hominibus, causa autem in hoc est, quia undique circumdati sunt periculis non solum rerum suarum, sed etiam sui ipsorum: rerum siquidem, quia jam te scire feci quod pericula sunt eas amantium hominum scilicet amore inordinato eis inhærentium; quapropter quanto plures & majores sunt res hujusmodi hominum, tanto plura & majora sunt pericula eorum, quapropter & timores: præsertim cum pericula hujusmodi timores vehementissimos pariant, sui quoque ipsorum pluribus & majoribus patent periculis quantoplures & majores sunt à quibus ipsi timentur, non enim timeri simul hujusmodi, & amari possunt à subditis suis. Terrent etiam eos mala quæ audiunt suis similibus evenisse, videlicet de proditionibus etiam cubiculariorum, & de aliis malis quæ proditores irrogare consueverunt confidentibus in illis.

Affluentia deliciarum corporaliũ voluptatem minuit.

Nosti insuper quod deliciarum corporalium affluentia voluptatem minuit, & fastidium sui ipsius parit, quemadmodum dixit egregius ille philosophus Italicus, cum videris inquit istos epulones velut opimos boves terrore sudare, tunc intelliges eos qui maximè sequuntur voluptatem, eam minimè assequi, est igitur voluptas in desiderio, non in sacietate etenim quoniam morales philosophi Latinorum præcipuè declaraverunt hoc declarationibus evidentissimis in libris suis, tibi quoque sufficere possunt in parte ista quæ à me tam multipliciter, & tam multoties audivisti. Manifestum igitur est ex omnibus his quod non aliud est dicere creatorem creasse animam humanam ad fœlicitatem hujusmodi quam ad illusionem & deceptionem: & ut expressius loquar, ad hoc non quidem ut fœlix & beata sit, sed ad hoc ut istud somniet de seipsa, & intendo ut se esse substantiam somniet, & tãdem ad hoc ut per hujusmodi illusionem seu somnium ipsum deserat creatorem, adeo ut nec ipsum curet, non enim se compati possunt amor hujusmodi illusoriæ fœlicitatis, & amor rectus atque sanctissimus creatoris.

Fœlicitatẽ istam deliciarũ ebrietatem esse & insaniam animarum.

Amplius nemo unquam sapiens fuit qui tempore sapientiæ suæ fœlicitatem istam deliciarum non fugeret tanquam pestem, & ebrietatem quandam, & insaniam animarum. Quapropter manifestum non ad hanc, vel propter hanc creatam fuisse animam humanam. Et quoniã propter bonum aliquod quod non solum animæ bonum sit ipsius, sed etiam perfectio nobilis ac desiderabilis, & in qua sit ei quies jocunda creatam esse necesse est; conveniens est evidenter ipsam esse creatam propter bonum sublimius atque nobilius quam sit hujusmodi fœlicitas, vel aliud quodcumque, propter bonum incorporale videlicet, quod nec est corpus, nec in corpore, nec bonum corporis, sed perfectio est animæ humanæ incorporalis. Hæc igitur perfectio est animæ humanæ finis debitus naturaliter, & perfectio quæ eidem ex creatione sua debetur. Quapropter manifestum est finem creationis animæ humanæ existentiæque, atque durationis esse præter corpus, & seorsum à corpore, & ut prædixi, non pendere ex corpore: substracto igitur corpore salva est ei causa creationis & existentiæ suæ, finisque ei naturaliter debitus, & propter hoc salva est ei existentia sua atque duratio substracto ei corpore cur mortem ipsius corporis, &c.

PARS UNDECIMA.

Quare non omnes animæ attingunt ad finem suum.

Privari fine illo sublimi animas multas perversitate corruptionis originalis vel alia quavis.

QUod si dixerit quis quod innumerabilia millia animarum sunt, & creantur quotidie, & creabuntur donec generatio hominum finiatur quæ finem istum non obtinebunt, verum utique dicit ipse qui hoc dixit. Respondemus in hoc quod causæ sunt defraudationis atque amissionis tam nobilis finis atque perfectionis dum se distorquent, & deviant ab intentione naturæ suæ, & detinent eas in viis. Quibusdam autem evenit hoc præter voluntatem suam, videlicet ex sola perversitate corruptionis originalis, de qua tam multa in præcedentibus audivisti, quibusdam vero ab aliena perversitate, quemadmodum seductis perversitate doctrinæ & exemplorum hominibus.

Sicut & ipso fine virtutum & scientiarum multi sæpe carent & privantur.

Nec tibi mirum videatur quod cujus usus naturaliter hominibus debeatur casibus multis privantur illo vel impediuntur ab ipso. Sic manifestum est ad lucẽ scientiarum, & virtutum honestatem natas esse naturaliter animas humanas, & tamen ad contraria errorum scilicet, & vitiorum innumerabilis multitudo declinat. Manifestum est eam esse contra naturam, & naturæ animarum humanarum intentionem. Quia quæcumque animæ sanæ sunt ab hujusmodi pestibus, eas in omnibus aliis, & oderunt & persequuntur.

Corpora mutilata non sunt alterius naturæ quã integra, idem de animæ naturæ.

Et quemadmodum licet hominum multitudo sint contracti membris, multi corpore incurvati, multi tibiis & pedibus ita impediti, ut gradi non possint, nonnulli vero variis occasionibus manuum à manualibus operationibus prohibiti, non tamen propter hoc minus de jure, & intentione naturæ debetur eis, & rectitudo status, & gressus debitus, & conveniens operatio manuum. Sic se habet in animabus humanis, quod, & multiplicitate

ac varietate membrorum, & partium prohibentur ab operationibus suis naturalibus, atque perfectionibus. Et propter hoc quemadmodum corpora humana prædictis modis & aliis occasionata, & prohibita ab eis quæ eisdem naturaliter conveniunt, non tamen judicantur alterius naturę quam sana corpora. Nec ab aliquo dictum est adhuc minus eis deberi naturaliter operationes aut dispositiones à quibus prohibentur occasionibus hujusmodi, quam sanis aliis humanis corporibus. Sic morbidis & occasionatis prædictis modis animabus nemo imponere debet quod alterius naturæ, vel naturalis conditionis sunt quam aliæ animæ humanæ ab hujusmodi occasionibus liberæ & sanæ. Quapropter manifestum est tibi per hoc omnibus animabus humanis, eumdem esse finem naturalem, & naturaliter debitum, sive convenientem, & omnia antedicta impedimenta vel similia quibus perventio earum ad finem hujusmodi impeditur in nullo posse immutare debitum vel intentionem naturæ ipsarum, nec attingere esse, vel essentiam earum, quousque in aliquo lædat ipsam.

Quod culpa sua caret anima fine illo.

Quod si quæsierit quam ob causam creator benedictus & optimus tantam multitudinem animarum humanarum permittat fraudari tā nobili fine, tamque naturaliter debito eidem. Jam responsum est illi in secundo tractatu primi sapientialis ac divinalis magisterij, in parte videlicet quæ est de providentia atque cura & gubernatione creatoris, quoniam manifestum fit tibi quod voluntariè ab hujusmodi fine se avertunt, & in via errorum & vitiorum sponte ducuntur à via rectitudinis quæ majores suos duxit ad finem hujusmodi, non immerito neque injuria aliqua fine hujusmodi privantur. Nec alicui imputare possunt hoc nisi sibi ipsis, quando fraudem hujusmodi sive detrimentum nonnisi suo vitio uno vel pluribus patiuntur. Potes igitur hæc repetere quæ alibi sunt convenientius collocata.

PARS DUODECIMA.

Quod anima per originalem corruptionem effecta est dormiens & somnolenta.

Divisio quædam visuum inferiorum.

VErum antequam ad alias vias quibus declarabitur immortalitas animarum humanarum transeam necesse est ut exponam tibi causas quæ laborem istum videlicet stabiliendi immortalitatem earum & mihi, & pluribus aliis induxerunt, & ad illum ingrediendum cogerunt. Nosti siquidem inferiores vires animæ humanæ, quibus videlicet per corpus, & in corpore operatur tam apprehensivas ad apprehendendum, quam motivas ad motus convenientes rebus ad quas sunt sive à quibus sunt: quidam enim motus corporum nostrorum sive membrorum sunt ad quasdam res accipiendas, contrectandas, vel in nos ipsos trahendas. Similiter est quidem motus corporum nostrorum, & membrorum sunt ad quædam loca, ut in eis vel quiescamus, vel operemur aliquid: eodem modo quidam motus sunt nobis à rebus & locis, sicut fuga & recessus; similiter retractio membrorum nostrorum, & excussio ab eis, & projectio eorum à nobis, quemadmodum projicimus sordida, & noxia quæque.

De discrimine dormientis & vigilantis quantum ad cognitionē spectat.

Non cures autem in his sermonibus meis utrum dicam vires animæ humanæ vigilantes an animam ipsam secundum vires hujusmodi, & eodem modo in dormitione & somno, vel somnolentia ejusdem, vel earum esse cognoveris intentionem meam. Attende igitur quod ipsa anima humana vires superiores suas ac nobiles originali corruptione qua dormiens & sopita, & quasi sepulta est quasi demersa in tenebris, & aliis passionibus quas in præcedentibus audivisti. Manifestum quoque est tibi quod dormiens vivus in eo quod dormiens, sive per modum istum impotens est cogitare de se, aut de somno suo: similiter impotens veritatem cognoscere vel videre, quin potius quamdiu dormit necesse habet sequi phantasmata somniorum. Sed neque de somnio ipse suo, neque de somno possibile est ei rectè aut verè judicare. In eo enim statu est ut necesse habeat similia phantasmata, & interdum impossibilia pro veritate habere & amplecti.

Animæ sopitæ somnolentia.

Quapropter hujusmodi animam videlicet sic sopitam seu sepultam de se ipsamet interrogare, vel de quibuscumque aliis cum ea velle philosophari non tam stultum est quam etiam dementiæ intolerabilis, & propter hoc dixit sapientissimus ille Hebræorum in sermone suo *cum dormiente narrat stulto sapientiam*, & alius sapiens de gente eadem *non recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris quæ versantur in corde ejus*; phantasiæ namque & stultitiæ ejus animam ejus ita occupaverunt, ut veritatis verba apud ipsum locum non habeant. Eccli. 22. 9. Prov. 18.

Erroribus somniorum similes sunt passiones vitiorum.

Quemadmodum apud animam dormientem, & somnorum phantasmatibus jam repletam veritati contrariæ non patet ingressus. Notum etiam est tibi quod tota pertinacia paratus est deffendere sic sopitus, & somnians falsitatem somniorum suorum, & contrariam veritatem repugnare, & prius in gladio quam circa illam veritatem consentire. Adeo quoque fixus est in errore isto phantastico, adeoque alligatus eidem, ut nullorum quorumcumque sapientium testimoniis nullis, nullis dissuasionibus, nullis etiam precationibus averti possit ab illis. Propter hoc amatores divitiarum inordinati, qui verè cupidi, & avari dicuntur dormientes dicuntur in sermonibus prophetarum, & sapientium antiquorum. Quemadmodum in sermone illo quo dictum est *dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis*, subaudis evigilantes, quia revera divites hujusmodi se divites esse somniant. Sed cum evigilant evanescentibus scilicet phantasmatibus falsæ illius opinionis nihil inveniunt in manibus suis quibus se somniabant divitias contrectare. Et huic intellectui, & ille alius sermo sapientis antiquorum, quo dixit dives *cum dormierit nihil secum affert, & evigilabit, & nihil invenit.* Ps. 75. 6. Iob. 28. 19.

Hunc somnum animæ impedire quominus audiat veritatem, qui nōnisi gratia Dei sola vi possit.

Rectè igitur ac verè intelligentibus apparet iste sopor, sive soporatio ejus quod est in anima humana præcipuum ac nobilissimum; apparet inquam in animabus cupidorum, & avarorum hominum qui quoniam ad vera bona quæ sunt spiritualia atque sublimia oculos ut ita dicatur cordium non solum clausos habent adeo ut illa videre non possint, sed etiam ligatum habent sensum interiorem videlicet spiritualem ita ut ad ea vel cognoscenda vel sentienda evigilare vel excitari non possunt: unde quoties de hujusmodi bonis sermo ad eos vel fit, vel dirigitur quasi absurdissimum illum non audiunt, nec veritas bonorum talium intrat ullatenus in animas eorum vel apud illas. Non est igitur tibi mirandum si animæ humanæ sic soporatæ, sic paucissimis phantasmatibus depressæ atque illigatæ veritatem de semetipsis ignorant, & eidem contradicunt; cum veritas nulla locum apud somniantē habeat philosophantē, tamē etsi aliquatenus evigilare incipere videantur, non tamen ex toto vigilant atque totaliter recipiunt veritatem. Ejusmodi namque somnus faciente originali corruptione non totaliter solvitur vel discedit ab anima humana nisi nobili ac fortissima illuminatione ac reformatione animæ humanæ quam tibi jam declaratum est esse ex solo lumine divinæ bonitatis, quod in lege & doctrina christianorum divina gratia nominatur.

Discusso illo somno nihil latet animam de essentialibus suis.

Quapropter ubi plena est illuminatio hujusmodi pleneque discussus est somnus nihil latet animam humanam de essentialibus aut naturalibus suis. Quod si quis interroget quo fructu vel fine disputatur de natura animæ humanæ cum hujusmodi dormientibus tanquam gravi sopore depressis. Respondeo quod philosophia qualem professuri sunt illi quos homines esse reputant nec permittit nec etiam efficere potest, ut iste somnus seu surditas interior totaliter auferatur ab animabus hujusmodi, & ut plenè vigilent, sed tamen non modicum est quod suas tenebras, & soporationem seu sepulturam suam animabus vel ad modicum philosophia innotescere facit. Non enim modicū est adjumentum ad acquisitionem perfectæ sanitatis ipsam ægritudinem vel in parte cognoscere; cum manifestum sit eos quibus ægritudo sua saltem in parte cognoscitur ad curationem ipsius, & ad perfectæ sanitatis acquisitionem ut norunt, & putant solummodo laborare, alias vero nec ipsam ægritudinem declinare velle, nec curare etiam sanitatem. Scito igitur quod si anima humana sic præsto habet semetipsam, & totam potentiam, suaque essentialia omnia, & naturalia, sic facillimum est eidem videre, & conspicere omnia hæc. Quapropter nulla est ei ignorantia, nulla dubitatio de omnibus suis. Omnia quippe ista ad sensum interiorem paterent ipsi cum sensus hujusmodi liber, & absolutus sit à depressionibus & illigationibus antedictis.

PARS DECIMATERTIA.

Ducit immortalitatem animæ ex inclinatione sua naturali quam habet ad Deum.

Inclinatio naturalis hominum sursum est, adeoq; sursum ascendit spiritus earum.

Eccl. 3. 24

HIs autem ita determinatis procedam ad examinandam & determinandam quæstionem quam sapientissimus ille rex Hebræorum proposuit in quodam ex libris suis ita dicens. *Quis novit si spiritus jumentorum descendat deorsum, & spiritus filiorum hominum ascendat sursum*, insinuans in hoc sermone suo admirabilem scientiam quæstionis istius & earum. Dico igitur quod spiritus filiorum Adæ ascendant sursum, & hoc manifestum est per inclinationem eorum naturalem in sursum. Jam enim dixi tibi quod inclinationes naturales omnes animarum humanarum, similiter & motus in sursum sunt, & ab infimo, sive ab eo quod est deorsum. Et tu jam nosti quod motus isti spirituales sunt, & non corporales, exempli gratia naturale desiderium motus spiritualis est in anima humana, similiter naturalis amor, & naturale odium, & de aliis similiter se habet, videlicet de timore naturali & dolore.

De spe & timore.

Notum etiam est tibi quod timor fuga spiritualis, spes vero insequentia: & horum duorum motuum fines sunt effugium, sive evasio; & obtentus, sive assecutio: fugiens enim per modum quo est fugiens, intendit evasionem sive effugium, quapropter illa acquisita cessat motus fugæ naturaliter. Similiter manifestum est tibi quod omnis insequens aliquid intendit assecutionem illius: & propter hoc illo obtento, sive assecuto cessat ab insecutione ejusdem.

De oppositione boni, & mali, fœlicitatis & miseriæ.

Notum etiam est tibi quod bonum & malum non sunt ejusdem ordinationis, ita videlicet ut alterum sit alteri è regione; quin potius alterum super alterum, & alterum sub altero. Quapropter in ordine rerum naturalium infimum est extremum sive ultimum malum naturale. Hæc autem non est nisi mors vel destructio, & juxta hunc modum se habent fœlicitas, & miseria, videlicet ita ut extrema miseria sit omnium malorum infimum, & extrema fœlicitas sit bonorum omnium supremum in ordine superioritatis primum. Et intentio mea in sermone, isto est de bonis acquisibilibus & effugibilibus. Restat igitur videre utrum innata sit animabus humanis, sive naturalis fuga ab infimis malis istis, & inclinatio sive motus ad bona contraria. Quod si ita est, manifestum est quod motus eorum naturales sunt ascensiones in sursum, & recessiones ab infimis, sive deorsum: & quoniam infima sunt mors sive destructio, & extrema miseria, manifestum est quod motus ab istis sunt animabus humanis naturales. Quapropter motus ad illa sunt, & contra naturam: quare & perventio ad illa. Impossibile igitur est naturaliter venire animam humanam in mortem vel extremam miseriam, quapropter naturaliter immortales sunt.

Animabus nō est quies nisi ubi perpetuitas est & fœlicitas.

Amplius quoniam motus earum non est nisi sursum, non est illis locus morti vel miseriæ, sed fœlicitati tantum, ac perpetuitati: quocumque autem est motus, ibidem est & quies moventibus sive motis illuc. Quapropter naturalis quies sive mansio est eis ubi perpetuitas est atque fœlicitas.

Omnes animæ naturaliter intendunt acquirere statum perpetuitatis & fœlicitatis.

Amplius quoniam nihil naturaliter intendit acquirere, nisi quod est ei naturaliter conveniens, & cujus est naturaliter receptibile: naturaliter autem intendunt acquirere animæ humanæ ad statum sive ad regionem perpetuitatis sive fœlicitatis, Naturaliter igitur sunt susceptibiles hujusmodi status, quapropter immunes eas à contrario statu esse necesse est. Quemadmodum enim omne quod in sursum mobile est quantum est de intentione suæ naturæ semper seorsum est à loco contrario, qui est locus infimus seu medius. Sic omne quod in sublimem statum qui est fœlicitatis naturalis mobile est, à contrario statu necesse est naturaliter esse immunem atque seorsum. Manifestum etiam ex his non esse animam humanam mobilem naturaliter sive potentem moveri in deorsum hujusmodi. Quapropter non est possibile eam per naturam venire in mortem vel extremam miseriam: causa autem in hoc est ut prædixi quia unius mobilis naturaliter, non est nisi unus motus, & ab uno ad unum: quapropter cum sit ei motus naturaliter in sursum sublime quod dixi non est possibile ut sit ei motus naturalis contrarius qui est deorsum, ut antedictum est.

Omnis anima rationalis naturaliter movetur in regionē quam non attingit mors.

Amplius omne quod movetur in regionem quam non attingit corruptio vel mors, movetur, inquam, motu naturali & intentione naturæ suæ, habet virtutem vel potentiam perveniendi ad illam. Et propter hoc est ei virtus, vel potentia naturalis ut sit ei in illa, & quiescat quiete naturali. Hæc autem videlicet quies naturalis non est tempore limitata quantum est de intentione naturæ, quin potius omne quod quiescit naturaliter in statu vel regione aliqua perpetuo quiescit in eo, nec est separabile ab eo per naturam suam: alioquin ei essent duo motus naturales contrarij, videlicet motus ad regionem hujusmodi, & motus ab illa si per naturam suam esset mobile vel separabile à statu vel regione hujusmodi. Quapropter manifestum est animam humanam non esse mobilem vel separabilem à statu vel regione hujusmodi: Quare conveniens est ut ei sit perpetua quies, & mansio in illa.

Cur animæ irrationales fugiūt mortem & miserias corporales, non autem animæ humanæ.

Quod si hoc ipsum potest dici de animabus irrationalibus, qualiter enim fugiunt mortem, & alia omnia similiter, & miserias famis & sitis, & alias corporales? Dico igitur in hoc quod animæ irrationales merito fugiunt mortem corporum suorum, quoniam tota vita eorum est eis in corporibus suis, & causas multas super hoc audivisti. Eadem causa etiam est eis fugiendi miserias corporales; illæ enim sunt veræ miseriæ, & maximæ earum: aliis enim miseriis nullis obnoxiæ sunt:

Mors

Mors vero corporis humani præsertim in statu miseriæ, & mortalitatis præsentis non solum non est pars miseriæ animarum humanarum, sed etiam liberatio ipsarum est ab innumerabilibus, & magnis miseriis quales sunt carceralis captivitas in qua eis alligatæ detinentur dum vivunt in ipsis. Et ut uno verbo me expediam, tota ærumnositas vitæ istius cessat ab animabus humanis per mortem corporum earum. Quapropter non immerito non solum non fugitur mors corporis ab animabus expergefactis, & vigilantibus à sopore, & corpore originalis corruptionis & depressionis, sed etiam vehementer desideratur & suscipitur gaudenter, utpote liberatio à tot & tantis malis. In statu vero naturalis sanitatis libertatis, & puritatis, de quo feci jam tibi mentionem in præcedentibus longe aliter est, atque etiam fuit in principio conditionis seu creationis humanæ, & futurum est in futura resurrectione, & intendo quantum ad salvandos homines & glorificandos; tunc enim corpora humana non sunt sarcinæ piis animabus, neque carcerali, ut ita dicam, custodiæ, nec ullius miseriæ causa vel occasio. In statu vero futuræ resurrectionis animabus glorificatis erunt corpora sua incogitabilis gloriæ. Nec solum tunc immortalia futura sunt, sed etiam ad hoc fuerunt secundum quemcumque modum, quem tibi intendo, si Deus voluerit, in sequentibus declarare. Non est igitur mirabile si vel ab initio amore inseparabili diligebant corpora sua primæ animæ illæ humanæ, & separari nullo modo volebant ab illis, cum eis tota obedientia ad innumerabilia ministeria deservirent, cum nihil eis molestiæ vel miseriæ, vel ingererent, vel afferrent, & multo minus in statu futuræ gloriæ quæretur ab illis separatio corporum suorum, cum sicut prædixi tantæ gloriæ futura sint eisdem.

Ægritudo separabilis est ab anima.

Amplius cum originalis ipsa corruptio totaque præsentis vitæ miseria ægritudo sit, vel ægritudinis sequela necesse est ipsam esse sanabilem naturaliter, & ab ipsa anima humana separabilem, cum sit non solum de adventitiis. Sed & innaturalibus quæ contra naturam suam sustinent animæ humanæ in corporibus suis. Quamvis enim medicorum peritia vel arte medicinæ quædam vulnera inseparabilia sint, quædam ægritudines tamen naturaliter sunt separabiles à corporibus. Et propter hoc quantum est de natura corporum possibile est ut sint sine illis, licet non sit forsitan qui hoc sciat vel valeat procurare. Nec dubitavit adhuc aliquis vel ignoravit quantumcumque delirus, quin creatori omnipotentissimo cui soli possibile fuit, & semper est formare animam humanam tam secundum animam quam secundum corpus possibile sit, & reformare eamdem vel in statum pristinum, vel in melius, vel etiam redigere illam ad deterius. Quod autem possibile est creatori possibile est simpliciter; & propter hoc quidquid sanabile est illi simpliciter sanabile esse necesse est. Dico igitur quod ægritudo hoc est, & tota sequela quodammodo sanabilis est, & liberabilis est simpliciter natura humana ab eodem, & quantum ad animam, & quantum ad corpus.

Dilectio bonorum naturalium & fuga miseriæ naturaliter insunt animæ adeoque nõ frustra.

Amplius bonorum naturalium indita est animabus humanis naturaliter dilectio dum habentur ab illis, similiter & desiderium cum se carere eisdem vident. Sanitas autem priscæ ægritudini contraria, & immunitas ac tota sequela illius bona naturalia sunt animarum humanarum. Est igitur bonorum istorum eis innatus amor ac desiderium juxta perfectum modum: & quoniam nullus motus naturæ naturaliter frustra est, non est possibile hujusmodi amorem vel desiderium naturaliter frustrari esse. Quia igitur omnis motus à suo fine naturali imposito prohibitus necessario est frustra; verum est amorem hujusmodi, & desiderium non esse naturali impossibilitate prohibitum ab eo cujus est vel ad quod est. Ab hujusmodi igitur sanitate, & à miseriis immunitate non est hujusmodi amor, & desiderium prohibitum impossibilitate naturali; quapropter naturaliter possibilis est perventio animarum ad hujusmodi sanitatem & immunitatem, de quibus non est dubium quin ipsa sint fœlicitas & immortalitas. Et causa in hoc est quoniam immunitas à miseriis excludit à subjecto suo non solum mortem, sed etiam omnem appropinquationem ad illam, cum excludat ab illa omnem miseriam. Manifestum quippe est nec esse appropinquationem ad mortem neque appropinquans sive adducens ad illam miseriam. Quapropter ubicumque & quandocumque, & à quocumque subjecto exclusa prohibita est omnis miseria, prohibitum est ab eadem omne appropinquans, & omne inducens eandem. Quia igitur omne subjectum à quo prohibita, & exclusa sunt omnia appropinquantia vel inducentia in mortem, prohibita est mors ab eodem, & omne à quo naturaliter prohibitum est, immortale esse per naturam necesse est. Cuicumque namque virtus est ad fugiendum mortem, & destructionem suam sive potentiam, eidem necesse est esse motum, & potentiam naturalem ad evadendam sive effugiendam illam. Alioquin frustranea esset illi virtus sive potentia hujusmodi, & etiam fuga, si naturali impossibilitate prohibita esset ab eo evasio hujusmodi sive effugium; natura enim, ut sæpe dixi, nihil frustra de naturalibus vel potentiis inserit rebus naturalibus, nec motum aliquem frustra operatur.

De hoc quoque opinantur multi quod animalibus innatum est fugere mortem, & alias miserias vel molestias quibus eis mors ingeritur. Scito eos non mediocriter errare in opinione sua hac. Primum quoniam fortassis nec de morte ipsa aliquid quidquam æstimant. Quid enim sit mors etiam pauci homines plene vident; si enim mors est separatio animarum humanarum à corporibus, manifestum est quia non cadit mors in æstimatione earum; nec enim de separatione hujusmodi neque de conjunctione circa quidquam cadit in imaginatione vel æstimatione ipsorum. Contendendum tamen est hujusmodi quia quædam animalia revera manifestè fugiunt à facie quorumdam, & sensu naturæ sive virtute æstimantia sua absterrentur vel timent ab eis tanquam à noxiis sibi naturaliter & inimicis. Mortem vero istam non apprehendunt; ipsis enim evidentissimis, & in rebus philosophicis exercitatissimis difficile valde, & apprehendere vitam, quanto fortius ergo minus erit possibilis animalibus hujusmodi apprehensio. Sensibiles igitur passiones ut sunt dolores, & delectationes quæ sunt secundum corpus sentiunt, consequentia vero eorum minime apprehendunt. Sentit quidem canis dum panem vel carnem comedit, delectationem vero ex ea secundum quod ex ea nutriatur aut quod ex illa sit ei vita vel vitæ conservatio non cognoscit. Sic sentit & dolorem illum vulneris, sed mortem corporis sui ex illa secuturam nec scit, nec ullatenus attendit.

An & quomodo bruta fugiant mortem.

De cæteris autem miseriis, manifestum est tibi quoniam animæ eruditæ vigilantes curamque sui debitam gerentes eas non solum patiuntur, sed etiam appetunt & exquirunt tanquam medicamenta saluberrima contra morbos spirituales, qui sunt vitia & peccata, delitias vero quæ sunt

Quod miserias non fugiãt animæ eruditæ.

secundum corpus & illam omnem, quam stulti & prædicti homines insanissimam otiositatem fœlicitatem vocant, omnimodo fugiunt tanquam inimicam & pestem mortiferam; & in hoc non est cuique intelligenti dubitatio: quapropter manifestum in hujusmodi sanitatem animarum consistere vel conservationem ipsius esse earum: & quoniam bene esse sive se habere ipsius omne repellens est, & prohibens ab illa suum contrarium quod est male esse vel male se habere. Necesse est multo fortius ipsum pessime esse seu pessime se habere. Hoc autem evidenter est, si tamen tale adest quod maximè noxium est animæ humanæ, maximè vero noxium eidem quod etiam bonum vitæ abscindit eidem; cum manifestum sit ademptione hujusmodi videlicet vitæ; ipsi enim adimit omne bonum, & nihil eidem boni relinquit. Manifestum igitur est sanitatem prænominatam procul facere ab ipsa anima omnem destructionem sui esse sive mortem.

PARS DECIMAQUARTA.

Quod vitia quæ dicuntur ægritudines animæ non tollant immortalitatem ejus.

Objiciunt ægritudines inferre mortem.

QUod si dixerit quis quia postquam ægrotabilis est anima humana, & obnoxia ægritudinibus quæ, ut dictum est, sunt vitia & peccata, erit igitur ex necessitate mortalis. Si enim corpus humanum inægrotabile esset, ut ita dicatur, esset necessario & immortale; ægritudines namque & vulnera solummodo mortem inducunt eidem, & solæ videntur esse causæ mortis illius.

Respondet vitia quæ sunt ægritudines animarum non attingere esse earum.

Respondeo igitur in hoc quod vitia, & peccata non attingunt esse animæ humanæ ita ut ullo modorum lædant ipsam, sed revera ipsum bene esse, seu bene se habere destruunt, & ab ea repellunt. Quemadmodum & de ipsa sanitate quia ipsa non præstat esse corpori, nec ex ea est ei esse, sed solummodo bene esse seu bene se habere; hoc enim est indubitanter sibi ex sanitate. Sic ægritudo simpliciter, & generaliter esse corporis non destruit, sed ut prædixi bene esse ipsius, sive bene se habere ejusdem ab eo prohibet, & repellit, non enim est ægritudo contraria simpliciter, & generaliter ipsi esse corporis, sed solummodo ipsi bene esse ipsius; quoniam ipsi sanitati sola contraria est ægritudo: unde quod ægritudines, & aliæ corporum læsiones mortem inducere videntur, inde proculdubio est, quod corpus ineptum efficiunt inhabitationi, & ministerio operationum animæ ipsius, ineptum etiam ipsum efficiunt susceptioni vitæ, quam ex præsentia inhabitantis animæ continuè recipit, dum ipsum inhabitat. Quapropter deserit ipsum anima humana, quemadmodum inhabitator domum sibi ad inhabitandum minus aut non satis idoneam, aut operarius instrumentum quam cito cognoscit illud inutile suis operationibus, & ineptum. Nec de his oportet ut diffusius loquar tibi, cum de his audieris in præcedentibus, quæ merito sufficere debent tibi.

Anima vita ipsa est non participatio vitæ adeoque mori non potest.

Amplius convenienter dicitur, & verè quod anima humana vita est corporis, & hoc non potest intelligi, nisi altero duorum modorum scilicet ut sit vita essentialiter. Quemadmodum color albus essentialiter albus est, & non participatione; est enim albus in essendo ipsa albedo, non in participando vel habendo ipsam albedinem: & si hoc modo anima vita est cum non sit possibile ut aliquid recipiat contrarium essentiæ suæ vel privationem ipsius, quemadmodum color albus non potest nigrefieri vel nigredo albari, sic hujusmodi vita non poterit mori quemadmodum neque videre aut visus cæcari, aut cæcitas videre. Et puto hanc fuisse intentionem Platonis in libro suo quem scripsit de immortalitate animæ quem vocant phædonem, intendens siquidem ibi stabilire immortalitatem ejus, assumpsit radicem istam, quod per se movetur semper movetur, intelligens vitam istam motum. Quemadmodum & ipsum vivere moveri: ridiculosus autem esset sermo ipsius, si intelligeret moveri motu continuo & corporali, quem declaravit Aristoteles in in libro physicorum. Attestatur autem huic intentioni meæ sermo Avicennæ quo dixit, quod anima est primus motus, & prima processio exitus à creatore. Quod igitur per se movetur semper movetur, idem est ac si diceretur quod per se vivit semper vivit; quoniam numquam deest ei causa vivendi, cum nihil unquam defuit vel deesse possit sibi ipsi, vel substrahi sibi ipsi, vel elongari à seipso. Merito igitur secundum hanc intentionem arbitratus est Plato se stabilisse immortalitatem ipsius animæ.

Si anima vita sit ut recipiens vitam ab alio, & sic quoque immortalis est.

Altero vero modo vita intelligi potest secundum participationem, & influentiam alienam vivens. Quod enim anima vivens est, necesse est ut hoc sit juxta priorem modum. Et tunc manifestum est immortalem illam esse. Aut erit vivens ex influentiâ hujusmodi, tunc necesse est ut influentia hæc sit à superiori, & nobiliori essentiâ quam ipsa sit, & insuper à magis habente vitam; cum omne datum apud datorem magis, & majus esse necesse sit. Quapropter necesse est illud esse perennis influentiæ: cum enim anima humana perennis influentiæ sit quantum in ipsa sit; sed impeditur influentia hæc vitæ per ineptitudinem corporis quod ægritudinibus aut aliis læsionibus inhabile efficitur, aut irreceptibile vitæ. Sed sicut audivisti si non prohiberetur corpus vel impediretur à receptione vitæ, anima humana pereniter influeret vitam in ipsum, quia ex fonte suo; cum ipsam non sit dubium immunem esse, liberrimamque ab occasionibus, & læsionibus prohibentibus & impedientibus influentiam istam. A passionibus namque corporalibus manifestum est ipsam esse liberam & immunem, cum ipsa sit substantia spiritualis. Quemadmodum cuicumque etiam parum intelligenti certissimum est omne corpus irreceptibile esse dispositionum spiritualium: & quoniam jam declaratum est tibi quod dispositiones spirituales etiam malæ & noxiæ non lædunt ipsum esse, vel vitam animæ humanæ; & multo fortius bonæ, & salutares lædere essentiam ipsius vel vitam non possunt. Manifestum est consequenter in animam humanam non posse cadere dispositiones quæ prohibeant eam vel impediant à receptione vitæ. Quapropter necesse est influentiam vitæ perennem esse in animam humanam: non enim impossibile est abscindi continuitatem influentiæ istius ab anima humana nisi per impedimenta, & occasiones quæ sunt ex parte animæ humanæ recipientis, & hoc jam remotum est à parte essentiæ vitam in animam influentis. Et hoc similiter patefactum est non esse possibile, cum fontem influentiæ illius fortioris ac copiosioris esse inundationis ac redundantiæ in animam ipsam constet esse, quam ipsa sit ad corpus. Quod etiam inde apparet evidenter quia longe major ac nobilior est influentia vitæ in animam humanam, quam influentia vitæ ex illa in corpus suum; tum

tum quia fonti suo vicinior atque propinquior, tum quia longe fortior atque nobilior est vita ipsa qua vivit anima quam vita quæ ex illa redundat in corpus. Quis enim ignorare potest animam humanam longe fortius ac sublimius copiosiusque vivere quam ipsa vivificet corpus suum; nisi qui ignorat vel ignorare potest solem copiosius fortiusque lucere quam aëra nubilosum qui illuminatur ab ipso.

PARS DECIMAQUINTA.

Ostendit immortalitatem animæ ex infatigabilitate ipsius.

Intellectus non fatigatur vehementer intelligibilibus.

POst hæc autem procedam aliis viis, & dicam quod substantias mortales in operationibus suis comitatur lassitudo, & debilitatio, & defectio in operationibus suis, præsertim cum vehementes, & longi temporis sunt, sicut apparet in hominibus, & in animalibus quæ vehementibus, & longi temporis operationibus primum fatigantur, postmodum debilitantur, & si amplius prolixitatis sit in hujusmodi operibus deficiunt omnino. In animabus autem humanis econtrario se habet sicut evidenter apparet de virtute interna quæ intellectionibus quanto vehementiores sunt, quanto etiam tempore longiores tanto magis invalescit, & confortatur in illis: in vehementer enim maximeque intelligentibus intelligendo ea non lassatur vel debilitatur, sed etiam invalescit & confortatur: sicut dicit Aristoteles quia intellectus non corrumpitur vehementer intelligibilibus, & voluit ostendere quia sensus harmonia quædam est medietas, pro eo videlicet quod extrema corrumpunt ipsum, ut ei visum est, quia revera lædunt instrumenta sensibilia, & destruunt contemperantiam per quam idonea sunt recipere passiones, & immutationes quibus apprehensiones sensibiles perficiuntur. Et quoniam dixi tibi alias quod intelligibile sive sensibile non est nisi lucens sive lucidum ad virtutem intellectivam, manifestum est tibi quod vehementer intelligibilia vehementer lucida sunt intellectui.

Vehementia lucis intelligibilis nõ lædit intellectum, nec excellentia bonitatis voluntaté.

Quapropter manifestum est quod vehementia lucis intelligibilis sive spiritualis non solum non lædit intellectum, sed etiam confortat atque clarificat illum. De quo patefactum est tibi consequenter quod vehementia sive excellentia bonitatis confortat ipsam virtutem motivam movens eam sive illustrans potius atque decorans amore scilicet. Hoc nemo intelligens hactenus ignoravit videlicet quin quanto majus bonum propter bonitatem suam diligitur, tanto amor melior fit, & virtuti in qua est convenientior, & magis decens illam. Quapropter necesse est ipsam ex hoc confortari & invalescere. Omnis enim perfectio cujuscumque virtutis eo ipso quod perfectio est illius indubitanter eam confortat, atque decorat, & propter hoc quanto diutius in ea vel apud eam fuerit, tanto eam in vigore suo amplius, & amplius adjuvabit.

Cur nimia refectio fastidium pariat.

Et si quis objiciat de refectione quæ est ex alimentis quæ revera virtutes corporis adjuvant & confortant, prolongatio autem ejus appetitum ejus debilitat, & in fastidium vertit. Respondeo in hoc quod ipse appetitus escarum sive alimentorum limitatus est si naturalis est, nec extendit se ultra id quod satis sive ultra sufficientiam escarum. Cum ergo ultra limites suos alimentum apponitur non est mirum si in illum excessum escarum vel debilis est vel nullus. Et propter hoc non est mirum si vel insipidum est sic sumenti nutrimentum, vel etiam sit molestum. Et propter hoc dictum est à quodam de nobilioribus gentis christianorum quod hæc est differentia inter corporales delicias & spirituales. Quia corporales deliciæ abundantia sua fastidium sui pariunt, spirituales vero abundantia majus sui desiderium accendunt. *Gregor.*

Quod idem de diuturnitate sentiẽdum sit atq; de abundãtia in intelligibilibus.

Et similiter se habet de diuturnitate sive duratione; alioquin pessime esset sanctis ac beatissimis substantiis abstractis quibus est incogitabilis affluentia deliciarum spiritualium duratioque perennis. Amplius beatitudo & fœlicitas spiritualis secundum hoc nulla est: non enim esset & fœlicitas si brevis vel modica esset, non enim minus miseros efficeret decisione sive amissione sua, quam beatos obtentu. Quemadmodum & divitiæ non minori dolore amittuntur quam gaudio possideantur, non potest autem ullo modorum æstimari fœlicitas quæ tantam miseriam doloris ingerit, & etiam timoris de imminẽte hujusmodi dolore & amissione ipsius.

Spiritualis vita tempore limitata non est.

Quapropter patefactum est tibi per hoc spiritualem vitam non esse tempore limitatam, sed neque etiam harmonia sive medietate. Quapropter necesse est illam consistere in eis quibus non est finis in tempore. Similiter necesse est eam consistere pro parte virtutis intellectivæ in eis quorum non est luminositas finita: ex parte motivæ in illis quorum non est bonitas terminata. Et intendo in sermone hoc tam de uno quam de pluribus videlicet, quia si unum est in quo vel cujus adeptione consistit fœlicitas virtutis intellectivæ, intelligo inquam quia luminositas ejus spiritualis est infinita: & si unius similiter obtentu sive acquisitione consistit fœlicitas virtutis nostræ motivæ nobilis ac superioris. Dico bonitatem illius esse similiter infinitam: & intendo super omnem comparationem ad bona omnia quæ citra fœlicitatem ultimam acquiri possunt, vel ab omnibus, vel ab animabus humanis.

PARS DECIMASEXTA.

Quod vera fœlicitas est infastibilis.

Vera fœlicitas infastibilis est quia immunis à miseriis & purissima est.

DEclaratum igitur est tibi per hoc quod fœlicitas veræ rationis & nominis inimica est per omnem modum miseriis ratione contrarietatis quæ est distantia maxima, & differentia completa eorum quorum est. Est & infastibilis propter veritatem & puritatem boni cujus obtentus est, & propter munditiam & incorruptionem virtutis appetitivæ interioris, ac nobilis cui necesse est semper sapere suaviter ac delectabiliter quod est verum ac purum bonum, quapropter impossibile est ut ex illo fit ei fastidium. Generaliter namque vera bona & pura virtutem istam appetitivam confortant, & desideriis suis accendunt & inflammant. Causa autem in hoc est quoniam applicatio sive conjunctio illorum ad ipsam non potest esse nisi recta ac ordinata, & per omnem modum conveniens. Corporalia autem bona & temporalia inordinata sui applicatione ad illam, & conjunctione non convenienti corrumpunt illam atque pervertunt: & vera bona tandem in desipientiam vertunt, quod est dicere ei ut desipiant faciunt; indigna quippe sunt amore, appetitu, & desiderio istius virtutis quæ ad tam sublime tamque nobile bonum obtinendum ordinata est & creata.

Est etiam inamissibilis, & diminutionis incapax.

Est & inamissibilis totaliter sive universaliter, & intendo ut non in toto nec in parte amissibilis sit, & propter hoc neque ullo modorum imminorabilis. Quod & ipse Aristoteles intellexisse videtur in sermone suo in libro ethicorum quo dixit videlicet quod fœlicitas est actus intransmutabilis, & intendo in hoc quod dixit actus carentiam omnem, & potentialitatis effectum Aristotelem

exclusisse ab illa: in hoc vero quod intransmutabilis proculdubio inamissibilem eam esse intellexit, & insuper quod ultra eam sive post eam non expectetur vel quæratur acquisitio ulterioris seu amplioris boni. Transmutatio enim amissio est ejus quod habetur, & acquisitio ejus quod non habetur.

Colligit tres qualitates veræ beatitudinis inamissibilitatem, puritatem, & infastibilitatem.

Attende igitur diligenter tria ista quæ assignavi fœlicitati, videlicet immiscibilitatem ad contrarium suum quod est miseria. Deinde infastibilitatem ad contrarium suum quod est miseria quam ex parte magna efficiet indignitas, & inordinata conjungibilitas seu applicabilitas bonorum ad virtutem appetitivam: nulla enim bona fastidiuntur ab animabus nostris si eis digna sint, & debite atque convenienter eisdem applicentur. Quapropter declaratum est tibi per hoc quod virtutes animarum humanarum superiores ac nobiles perpetuo conquiescunt in bonis illis, quorum obtentu sive acquisitione ultima perfectione perfectibiles sunt, hoc est dicere fœlicitabiles sive beatificabiles sunt.

Ex aptitudine naturali ad hanc beatitudinē colligit animæ humanæ immortalitatem.

Propter quod nulla tibi in parte ista relinquitur dubitatio si naturalis est ei fuga à miseriis, & naturalis appetitus contrariæ fœlicitatis, quando naturaliter aptæ sive idoneæ sunt evadere ab illis, & pervenire ad illam Quapropter naturalis est ei virtus atque potentia fiendi immunes, & liberæ à miseriis, similiter & fiendi fœlices quod est dicere prædictam fœlicitatem obtinentes. Ex quo etiam sequitur aliud, ut quoniam fœlicitas hæc non est conveniens nisi subjecto immortali, necesse sit omne subjectum cui naturaliter conveniens est hujusmodi fœlicitas, & naturaliter immortale esse. Cum enim nulla substantia amet vel appetat nisi quod ei naturaliter convenit, & naturaliter eidem acquisibile est: appetit autem omnis anima humana naturaliter immunitatem à miseriis, & fœlicitatem antedictam. Naturaliter igitur est ei conveniens tam illa immunitas quam ista fœlicitas, non est autem naturaliter conveniens, nisi subjecto naturaliter immortali, naturaliter igitur est immortalis omnis anima humana.

PARS DECIMASEPTIMA.

Quod immortalitas non est dispositio adveniens animæ cum fœlicitate.

Fœlicitas non potest cōmunicare immortalitatē quæ debeat quoque competere miseriæ contrariæ.

Quod si fortè dixerit quis quod immortalitas non est dispositio naturalis animæ humanæ, sed est ei adveniens cum ipsa fœlicitate tanquam pars ipsius aut communicans. Respondeo in hoc quod cum fœlicitas hæc habeat miseriam contrariam videlicet puram & universalem, & ratione contrarietatis immixtæ sint, non communicabunt partem: quapropter non communicabunt immortalitatem subjecti: communicarent autem si immortalitas esset pars fœlicitatis, quoniam necesse est eam esse partem contrariæ miseriæ quam necesse est esse perpetuam ut ipsam fœlicitatem. Temporalis enim miseria, & fœlicitas perpetua nullo modorum contrariæ esse possunt, cum omnia contraria æqualia esse sive paria necesse sit.

Idem probat quia contraria eodē modo debēt inesse subjectis suis.

Amplius non essent contraria nisi secundum idem, & eodem modo inessent subjectis suis. Multum autem differunt modi isti videlicet temporaliter & perpetuo; præsertim cum fœlicitas naturaliter, & perpetuo insit, & perpetua ipsa sit, miseria vero secundum errorem istum naturalis sit, & tempore limitata.

Non essent in eodem genera.

Amplius nec in eodem genere essent, cum altera naturaliter perpetua sit, altera vero naturaliter temporalis.

Fœlicitas perpetua non potest esse nisi in subjecto perpetuo.

Amplius cum ipsa fœlicitas perpetua sit, nec alterius modi in quodam subjecto esse possit, videlicet nisi perpetua, nec possit esse nisi in subjecto perpetuo, necesse est ut quemadmodum subjectum præcessit illam fœlicitatem, sic perpetuitas subjecti perpetuitatem fœlicitatis necesse est ut præcedat. Quapropter prius naturaliter perpetuum est subjectum omne fœlicitatis quam ipsa fœlicitas. Non est igitur possibile ut perpetuitas subjecti hujusmodi sit à perpetuitate fœlicitatis, cum nihil sit à posteriori seipso.

Bona spiritualia quibus fœlix est, anima obtineri possunt, ne sit ipsa naturaliter addicta miseriis.

Amplius aut sunt bona spiritualia quorum obtentu sive acquisitione fœlix possit esse anima humana, aut non sunt naturaliter. Quod si non sunt: prohibita ergo est anima humana à fœlicitate. Et quia non est medium inter fœlicitatem & miseriam, necesse est eam naturaliter esse addictam & obligatam miseriis, quibus autem naturaliter addicta & obligata est ad illa creata est, & naturaliter ordinata. Quapropter ad miserias creata est naturaliter anima humana, & ad illas naturaliter ordinata est. Et quoniam pœnæ sunt sive pœnales omnes miseriæ, consequens erit ex his evidenter ipsam esse naturaliter pœnis, & ærumnis traditam & deputatam. Qualiter autem hoc possibile erit? si enim naturales sunt istæ pœnalitates & ærumnæ, non erunt igitur irrogatæ ex causa aliqua culpæ.

Pœnæ & miseriæ nō possunt esse naturales.

Amplius ista duo non sese compatiuntur, videlicet ut aliquæ dispositiones pœnæ & miseriæ sint, & tamen naturales; & intendo naturaliter inditæ, vel natæ, sive ex naturalibus, naturali intentione quæsitæ vel acquisitæ. Et quoniam hoc impossibile sit, inde apparet quod miseriæ omnes agnoscentibus eas, & scientibus naturaliter fugiantur.

Naturalia delectationem non dolorem afferunt.

Amplius ipsa quæ naturalia sunt nec dolorem, nec timorem ingerunt sustinentibus ea, quin potius delectationem & gaudium.

Si nulla essent bona intelligibilia frustra datæ essent vires superiores animæ.

Amplius si non sunt bona hujusmodi naturaliter quibus perfectibilis sit anima humana perfectione quam dixi videlicet ultima quæ est fœlicitas ejus ex necessitate. Frustra igitur creata est, & vanæ datæ sunt ei vires superiores, & nobiles. Quemadmodum si naturaliter non esset visibile, frustra esset visus: similiter si non esset tangibile, frustra & vane esset tactus. Quapropter si non essent intelligibilia in quibus naturaliter perficerentur, & quiescerent hujusmodi vires, frustra, & vane essent vires antedictæ.

Sive sit animæ quies in bonis illis intelligibilibus, sive non sit attamen illam esse immortalem.

Quod si dixerit quis quia revera sunt hujusmodi intelligibilia quibus perficiatur, non autem perfectione ultima, & in qua sit eis quies naturaliter: non sunt igitur ei fines operationum suarum. Quapropter aut naturaliter sunt ei bona transibilia hujusmodi aut non. Quod si transibilia sint, & hoc naturaliter: sunt igitur ei per modum viæ aut viarum. Quapropter creata est anima humana ut viator, & via data ei tantum & non finis: Quare creata est ad ambulandum ambulationibus spiritualibus per viam vel vias hujusmodi, & hoc sine fine sive in infinitum, & sine quiete; & est ei virtus sive potentia naturaliter ad gradiendum sine fine, & propter hoc multo fortius ad essendum sine fine. Si vero bona hujusmodi non sunt ei transibilia, & intendo ut ultra ea naturaliter moveant, necesse est igitur illi esse quietem naturalem in eis, & propter hoc perpetuam. Impossibile namque manifestum est aliquid corrumpi, vel destrui, vel etiam lædi naturaliter quocumque modo ab eo in quo naturaliter quiescit, vel ab ipsa quiete naturali. Alioquin non esset motus naturalis ipsius ad illud, neque quies ejusdem naturalis in illo, cujus exemplum est quietudo piscis cum fuerit extra aquam.

Deus est finis animæ.

Debes autem scire quod libertate philosophica sunt sermones isti, & propter hoc non examinati. Et hæc causa propter quam nunc unum bonum perfectibile, ac finale animarum humanarum, nunc

plura dico: vel quia unum ipsum est revera, & hoc creator benedictus: vel quia plures sunt ei perfectiones ex illo, vel quia etiam apud ipsum est pluralitas sicut etiam trinitas, sicut jam feci te scire in tractatu singulari de ipso, & hic tractatus prima pars primi sapientialis ac divinalis magisterij.

Meminit tractat⁹ de Trinitate.

PARS DECIMAOCTAVA.

Quod anima à depressionibus liberata naturaliter figitur, & quiescit in suo fine inseparabiliter.

Quod virtus appetitiva nobilis fixa sit in aliquo bono non vaga.

HOc igitur ita determinato revertar ad id in quo eram, & dicam quod si fixa est intentio naturæ in anima humana, cum ipsa est in statu libertatis à sæpedictis depressionibus, fixa inquam in acquisitione certi ac determinati finis, & perfectionis: non enim est virtus appetitiva naturalis, superiorque ac nobilior hujusmodi vaga seu vagabunda, & non intendens quietem suam seu permanentiam in bono aliquo: vagatio enim & vana est & supervacua: & propter hoc non admittit eam natura, maximè in substantia nobili ac libera, & quæ naturali instinctu sive intentione movetur. Quod si quis dixerit quod virtus visibilis nō quiescit in aliquo ex visibilibus naturaliter, alioquin violenta esset separatio ejus ab illo, & transitus ejus ad aliud visibile, vel ad alia. Causa autem in hoc est quoniam operatio visus non est ei ex se, sed imperio alieno; ex voluntate namque videntis transfertur nunc ad unum visibile, nunc ad aliud. De virtute vero intellectiva habere posset forsitan quæstionem: & de aliis in tractatu de virtutibus, & moribus multa jam per me audivisti. Verum sive ex proprio desiderio naturali, sive ex imperio virtutis motivæ nobilis ad suas perfectiones, & per illas ad unam ultimam moveatur non refert: quoniam ad intentionem meam in tractatu præsenti manifestum est sciendi, & cognoscendi desiderium & amorem in animabus, & apud illas maximum esse quæ maximè in scientiis profecerunt, & provectæ sunt; in aliis autem econtrario juxta sermonem sapientis quo dicit *qui edunt me adhuc esurient, & qui bibunt me adhuc sitient* Quod si desiderium istud inexplebile est, & insatiabile, impossibile ut sit naturale; natura enim omnis omni motu suo finem certum intendit, & illo acquisito cessat à motu suo.

Eccl. 24. 29.

Omne naturale desiderium explebile esse adeoque & sciendi appetitum.

Quia igitur certissimum est sciendi, & cognoscendi desiderium omne naturale esse juxta sermonem Aristotelis quo dixit quod omnes homines natura scire desiderant, necesse est ipsum explebile sive satiabile esse. Quapropter necesse est scientiam aliquam vel cognitionem expletivam esse sive satiativam desiderij istius; ea igitur acquisita necesse virtutem intellectivam quiescere in illa: omnis enim motus naturalis acquisito fine in quem erat necesse est ut cesset, sicut alibi didicisti. Relinquitur igitur inquirendum cujus sit scientia hæc & quoniam non tam sublimium incorporalium quam etiam corporalium, non solum magnorum, sed etiam minorum scientia seu cognitio naturaliter desideratur ab animabus humanis, non enim est invenire animam humanam quæ non testetur desiderare se & velle omnia scire. Desiderare inquam & velle naturaliter, licet desiderium & voluntas hujusmodi in multis animabus impedita sit ex occasionibus quas audivisti.

Quænam sit scientia quā omnes naturaliter desiderant.

Scientia igitur hæc quam hic inquiro scientia totius est & universi. Et intendo omnium, & singulorum quæ universi sunt, & ipsius creatoris benedicti præter cujus cognitionem quantiscumque scientiis clarere videatur anima humana in magnis & profundissimis tenebris est. Intendo etiam omnium & singulorum quorum cognitio addit ad perfectionem virtutis intellectivæ, & quorum defectus perfectionem istam minueret. Hoc autem dico quia forsitan alicui videatur non esse completam perfectionem scientiæ in anima humana si deficeret ei scientia numeri arenæ maris, & guttarum pluvialium. Verum quoniam de hoc jam audivisti intentionem meam in tractatu de scientia substantiarum nobilium abstractarum, supersedeo hic loqui amplius de hoc. Et quoniam audivisti quod vis intellectiva potentia est intelligendi simpliciter, necesse est ut ipsa respiciat, & cadat operatio ejus naturaliter super intelligibile simpliciter. Quapropter completio perfectionis est intelligentia omnis scibilis, & hoc est perfectio scientiæ istius secundum numerum sive multitudinem scibilium, postquam nec unius cognitio eidem deest. Nobilior autem est ejus perfectio alia, & hæc est certitudo, & claritas ipsius. Quemadmodum enim non omne videre perfectum est evidenter; cum contingat & unum, & multa magis, & minus videri; non enim æquè videtur sol sub nube ab eis qui cum in fulgore mundi intueri non possunt, ut oculus aquilæ qui temperamento luminositatis ipsius ad planè videndum ipsum non indiget sicut dicitur à quibusdam. Necesse igitur est scientiam completæ perfectionis in ultimitate esse certitudinis, aut claritatis, ultimitate dico secundum gradum, & speciem atque receptibilitatem seu possibilitatem virtutis nostræ intellectivæ.

Fortassis autem virtus intellectiva animarum nostrarum non est naturalis tantæ tamque nobilis receptibilis scientiæ, quantæ sunt virtutes intellectivæ substantiarum nobilium abstractarum. Quod igitur in lege christianorum ab ipso legis illius latere evidenter dicitur quia æquandi sunt homines angelis in resurrectione futura, proculdubio verum est; quia si exaltanda atque sublimanda est natura animarum humanarum per gloriam illam futuram, ut quod minus habeat ex se naturaliter, eisdem perfectio fœlicitatis illius suppleat. Iterum igitur istud ita sit tibi determinatum quod indubitanter ad æqualitatem gloriæ substantiarum illarū nobilium animæ humanæ glorificandæ proculdubio exaltandæ sunt; sive æquandæ sunt in receptibilitate naturalis, & nobilis illius cognitionis.

Promissa hominibus æqualitas cū Angelis in cœlis. *Matth. 22. 30.*

Et quoniam manifestum est quod magnitudo claritatis quæ non est nisi evidentia, & apparitio veritatis rerum scibilium, non solum non lædit virtutem intellectivam, sed etiam confortat, adjuvat, illustrat, atque decorat, ac per omnem modum perficit, manifestum est in ea esse quietem perpetuam ac jocundissimam illius. Quapropter & conjunctionem virtutis intellectivæ ad illam necesse est esse naturaliter inseparabilem, & quietem ejusdem in ipsa inconcussibilem naturaliter. Natura enim quæ movet virtutem intellectivam ad illam non est possibile ut moveat illam ab illa; unius enim naturæ unus est naturaliter, & solus motus non contrarij.

Quod magnitudo claritatis rerum scibilium nō lædit intellectum.

Amplius si naturaliter mobilis esset ab illa indubitanter esset ei naturalis motus sive transmutatio ab illa ad aliud. Quare esset ei via ad illud: non esset igitur eidem finis intentionis suæ, & motus naturaliter; jam autem positum erat quod hujusmodi scientia erat ei finis completæ perfectionis.

Quod hujusmodi scientia sit intellectui finis completæ perfectionis.

Amplius separatio hæc sive recessus ab hujusmodi fine, & perfectione non est possibilis esse nisi altero duorum modorum videlicet aut per violentiam, aut per voluntatem. Et per violentiam quidem non est somniare quis esset illator aut inflictor violentiæ hujusmodi. Non enim est somniare placiturum creatori spoliare velle animam humanam

Anima humana non potest separari à suo fine jā adepto nec per voluntatem nec per violentiam.

tanto bono tam nobilis perfectionis, postquam id ei contulerit: præsertim cum non sit possibile ut offendat quacumque culpa creatorem. Non enim possibile est ut in illo statu aliquid illam delectet vel moveat etiam motu levissimi desiderij quod displiceat creatori. Si enim in levissimis nostræ consuetudinis raptibus quoad creatorem raptæ sunt, & in corporibus de nullo quod eum offendat cogitare permittantur: quanto fortius in illum totaliter raptæ, & beatissimo gaudio ipsius totaliter immersæ atque absorptæ, non erit possibile eis aliud vel cogitare, vel desiderare quam ipsum?

Nullus aliquando in præsenti statu locus est peccadi in Deum.

Amplius etiam in ista præsenti vita ubi tam exiguus, & exilis est amor animarum humanarum in creatorem ita se conferunt in illum, & colligunt ad ipsum longe si faciemus totis studiis, & viribus ab offensionibus creatoris: quanto fortius illa præclara cognitione ipsius, & pro mensura ejusdem cognitionis amore ipsius creatoris inflammatæ, vel quod est verius ignitæ longissimè erunt ab omnibus quorum cogitatio vel desiderium posset eas vel ad modicum abstrahere à creatore? Manifestum igitur est tibi per hoc nullum esse locum offensionis creatoris in statu illo tam luminosæ cognitionis creatoris.

Nec ullis doloribus abstrahi possunt ab illa beatitudine.

Quod si fortè dixerit quis quod injuriis, & læsionibus, vel aliis quibuscumque passionibus quæ per corpus quolibet modo perveniunt ad animas dolores, vel delectationes eisdem ingerentes avocari, & abstrahi possunt ab hujusmodi claritate virtutes intellectivæ, & gaudio. Attendat hujusmodi homo quia in consuetis raptibus de quibus feci mentionem interdum nec vulnera corporis sentiuntur ab animabus raptis. Quanto fortius igitur etiamsi vulnera adeo gravia inferrentur aut mortem illius inducerent, non sentirentur ab animabus humanis in sublime antedictæ claritatis, & perfectionis raptis, in ibi totaliter occupatis atque suspensis, nec ad illas pervenirent?

Idem ostēdit ex eo quod & ipsæ scientiæ philosophicæ ab omnibus aliis cognitionibus abstrahunt.

Amplius si scientiæ philosophicæ adeo abstrahunt animas humanas à rebus aliis adeoque in se rapiunt easdem ut de aliis cogitare nec velint, nec possint, quin potius molestus sit eis omnis alius cogitatus, quid credendum est de scientia ista tam nobili tantæque claritatis, & gaudij? cui videri posset ut ad cogitandum de aliis abstrahi animam humanam modo quolibet patiatur. Adjuvabit etiam te ad hoc ipsum consideratio clarissimorum, & abstractorum spirituum quos in aspectu, & admiratione pulchritudinis suæ, & in gaudio, & in fruitione bonitatis suæ sic totaliter detinet, & occupat creator benedictus, ut nec de aliis bonis adipiscendis sit eis ulla cura vel desideriū, nec de malis quibuscumque fugiendis aut evitandis est eis timor aliquis vel sollicitudo. Quapropter manifestum est quod status perfectionis istius de quo agitur omnino seorsum facit animam humanam, omninoque liberans, & immuniens ab omni timore & molestia, ab omni dolore, & tristitia, ab omnibus etiam desideriis boni cujuscumque alterius ab illo vel ab illis, in quo vel in quibus consistit perfectio seu fœlicitas superiorum virium ac nobilium ipsius. Quapropter cum naturalis ejus intentio, & desiderium in hujusmodi fœlicitatem sunt, quam non est possibile esse nisi in subjecto ad eam idoneo ejusdemque receptibili. Hoc autem non potest esse nisi naturaliter immortale. Manifestum est animam humanam naturaliter esse immortalem.

PARS DECIMANONA.

Quod ægritudo originalis plurimas animas impedit ab adeptione sui finis.

Ægritudo originalis in causa est cur rarissimæ animæ in hāc beatitudinem intendant.

NEc te conturbet quod paucissimæ atque rarissimæ ex animabus humanis in hanc fœlicitatem intendant tam fuga quam amore vel desiderio, manifestum namque est tibi ægritudinem originalis corruptionis adeo pervagatam pestem esse, ut nulla ex animabus humanis ab ea immunis sit nisi miraculo omnipotentis virtutis, & gratiæ creatoris. Quantum vero ægritudo ista corruperit atque perverterit eis vim appetitivam interiorem ac nobilem, quantumque obtenebraverit virtutem intellectivam in ipsis, hoc est tibi certissimum indicium, quia vera ac sublimia bona ab omnibus illis, paucissimis dumtaxat exceptis, & hoc gratiæ ut prædixi privilegio vel odiosa sint illis effecta vel omnino negligantur ab ipsis. Falsa vero bona & vera mala tam studiose, tam sumptuose, & tam laboriose tantisque laboribus, & doloribus quæruntur ab ipsis ignorare non permitteris, hoc est ex ægritudine antedicta. Jam etiam didicisti, & incessanter experieris salutares escas non solum abominabiles, sed etiam odiosas ægrotantibus, ipsosque perversissime judicare de ipsis. Scis insuper neminem sapientem stare judicio ægrorum de cibis, aut potibus; neminem etiam interrogare eos super hoc, palato namque sano soli credendum esse non dubitat de saporibus, & clare videntibus de coloribus; vigilantibus quoque solis de somniis, & somniorum phantasmatibus. Dormientes enim omnes in illusionibus sunt, nec habent in potestate ut à phantasiarum erroribus se avertant, neque ut aciem mentis convertant, & dirigant ad intuitum veritatis. Manifestum igitur est tibi de animabus humanis in quo statu de semetipsis hoc est de natura sua, & naturalibus suis possem vel investigare per se, vel ab investigantibus edoceri.

Quod duo sint motus animæ fuga, & desiderium, & de quiete ipsius.

Et quoniam jam feci te scire per ea quæ præcesserunt, quoniam animabus humanis sunt duo motus naturales duæque inclinationes sive intentiones, quarum altera est à miseriis, & hæc est fuga naturalis ab eis, & finis ipsius est effugium sive liberatio ab illis. Altera autem est ad fœlicitatem, & intentio sive inclinatio in illam est amor naturaliter sive desiderium ipsius. Et propter hoc necesse est ut uterque istorum finium sit naturaliter possibilis acquiri; licet manifestum sit grandem multitudinem animarum humanarum ab acquisitione finium istorum vel propria voluntate se avertere, vel antedictis occasionibus impediri. Patefactum est etiam tibi quoniam in ipsa naturali fœlicitate, esset eis quies perpetua, nisi prælarga creatoris bonitas nobiliorem eis fœlicitatem providisset, & ejusdem desiderium vel naturaliter, vel pro naturalibus earum super appositam gratiam addidisset. In hac igitur naturali fœlicitate videlicet creatæ animæ primorum hominum præter illam aliam inquisissent, nisi eas ad hoc divinæ voluntatis beneplacitum per antedictam gratiam induxisset.

PARS VIGESIMA.

Quod anima in primo statu suæ libertatis habuit fœlicitatem naturalem incomparabilem supremæ fœlicitati.

An primus homo fuerit creatus ad fœlicitatem

QUæstionem namque habere potest utrum ex solis virtutibus nobilibus suis cognoscibilibus eis fuerit nobilissima illa completæ perfectionis fœlicitas, in qua verisimile est eas Angelos ipsa

sexta

sexta die qua creati fuerant vidisse constitutos. Amplius mganitudo vel immensitas fœlicitatis non impediunt illas vel prohibent quominus illam cognoscerent, alioquin tam longe supereminentem omnibus creatorem qualiter cognovissent, illum enim ignorare non poterant ullo modorum. Verisimile igitur est eas illam ex nobilibus virtutibus suis naturalibus cognovisse. Sed quod ad illam exaltandæ essent in statu illo forsitan non scivissent donec per gratiam creatoris hoc eis innotuit. Tanta namque fuit mysterij profunditas ut eam multæ ex Angelicis substantiis ignorassent quod in lege christianorum expresse dicitur his verbis *ut appareat multiformis sapientia Dei principatibus & potestatibus in cœlestibus.*

Ephes. 3. 10.

In quo cõsistit fœlicitas in primo statu.

Esset igitur quædam fœlicitas animabus humanis tranquillitas naturalis à miseriarum universarum tumultibus, claritasque scientiæ sive cognitionis, & pulchritudo perfectionis illi statui congruentis, licet nullo modorum illi supremæ ac nobilissimæ fœlicitati comparabilis. Et de utraque fœlicitatum istarum jam feci te scire, quoniam ipsa est perpetua, & nonnisi ab immortali subjecto obtentibilis. Causa autem in hoc est quoniam non est possibile ut limitata sit tempore quies animarum in illa, cum per naturam non sit eis separatio ab illa, neque læsiones naturales, neque fastidium, neque molestia ulla attingat ad illam. Quapropter immunis est ex necessitate, & libera ab omnibus mutationum tumultibus & inquietudinibus.

Quod gratia perficiat naturam, ut supernaturalis beatitudo naturalem.

Addo etiam hoc quia superveniens illi præstantior alia fœlicitas non tam destruit vel imminuit vel ullo modorum lædit; quoniam neque gratia, neque gloria naturam destruit, aut lædit, quin potius illam incogitabiliter exornat, decorat, ac perficit. Nec possibile est alicui intelligenti ut ignoret hoc, videlicet non esse possibile quodcumque ex perfectibilibus destrui vel aliquatenus lædi ex perfectione sua. Alioquin perficere, destruere, vel lædere esset in illo; neque consequens est ut si ex aliqua perfectione aliquid venire possit in aliam nobiliorem atque præstantiorem, ut illa prior una tantum sit, in qua quiescere naturaliter non possit subjectum ipsius. Quemadmodum vides in honoribus & dignitatibus sæcularibus; multi namque ex hominibus juxta congruentiam meritorum suorum quiescere possent, & deberent in consulatu, & in illo contenti essent; inde tamen ad regnum vel imperium non indebitè, nec contra justitiam exaltantur. His igitur quantum in ipsis erat finis pacatæ quietis fuerat consulatus, non autem via ad regnum vel imperium, cum per illum ad illud ascendere nec intenderent, nec ambirent. Cum autem sic intendunt proculdubio consulatum illum viam faciunt ad regiæ fœlicitatis fastigium, cum meritis eorum convenienter satisfacerent consulatu, atque in eo tanquam in fine meritis suis congruo quiescere possent, & juxta sæcularium militiarum consuetudinem deberent.

PARS VIGESIMAPRIMA.

Ostendit immortalitatem animæ ex comparatione dispositionum & accidentium ad ipsam.

Fœlicitas indestructibilis est, adeoque, & subjectum ejus quod est anima.

ADdam igitur & alias declarationes eis quæ præcesserunt evidentiores eas tamen sive ex ipsis consequentes. Dico igitur quoniam non est possibile secundum naturam, ut dispositio subjecti cujuscumque sit fortior ipso, cum dispositio hujusmodi actus sit ipsius. Manifestū autem est omne indestructibile naturaliter fortius esse, eo quod naturaliter destructibile est. Cum igitur fælicitas utraque antedicta indestructibilis sit, & indesinibilis sicut feci te scire per ea quæ præcesserunt, nec possibile eam esse fortiorem subjecto suo quod est anima humana. Quapropter cum omne quod moritur morte destruatur, necesse est animam humanam morte indestructibilem esse, & propter hoc immortalem, cum esse immortale nihil aliud sit quam morte indestructibile esse.

Idem eadē ratione cõcludit.

Amplius si mortalis est anima humana aut remanet mortalitas ista postquam advenerit eidem illa fœlicitas, aut non; si sic, fuerit igitur in ea mortalitas, simul & moriendi potestas, & illa de qua nunc agitur fœlicitas. Quapropter possibile est illam mori quod est morte destrui: posito igitur quod moriatur non sequetur ex illa ullum impossibile. Ponatur igitur istam mortuam esse sive destructam: aut igitur post mortem ipsius remanebit fœlicitas ejus, aut destruetur morte ipsius. Utrumque autem istorum est impossibile manifestum; cum enim fœlicitas de qua agitur actus sit animæ ipsius humanæ impossibile est eam remanere post destructionem illius. Eodem modo cum indestructibilis sit ipsa fœlicitas, & omnino subjecto suo inamissibilis, impossibile est illam destrui. Quia igitur non erat possibile animam humanam mori; & ex illo ostensum est tibi alterutrum duorum sequi, quorum utrumque manifestum est impossibile esse. Cumque ex nullo possibili sequi impossibile sit possibile, & quoniam immortale est omne quod mori impossibile est, manifestum est animam humanam immortalem esse.

Quod non potest amittere esse non potest amittere bene esse.

Amplius quis ignorat vel ignorare potest omne quod potest amittere esse posse amittere, & bene esse; alioquin videlicet si possibile esset alicui amittere suum esse salvo sibi sive salvato suo bene esse, cum ut prædixi ex posito possibili non sit possibile ut sequatur impossibile. Eodem modo & ex duobus possibilibus non sit possibili ut sequatur impossibile: posito igitur hoc videlicet ut aliquid amiserit esse salvato sibi bene esse, erit igitur ei bene esse cum non sit ei ipsum esse; Quapropter bene erit non enti, & hoc est dicere accidens esse non enti, & quod magis est inconveniens tale accidens quod est bonitas seu bonitas essendi. Sed impossibilitatem illius quis adeo cæcus est ut non videat: cum bonitas essendi fundata sit in ipso esse: hoc enim est ac si diceretur bene currere esse ubi non potest currere: similiter bene agere esse ubi agere non est: & verbo dicam non est aliud ponere quam ponere accidens esse sine subjecto.

Idem ostēdit ex eo quod subjectum omne firmius sit accidente quod sustentat.

Amplius cum omne accidens debilioris esse sit quam ipsum subjectum suum, quod & ipsum nomen accidentis ostendit; ab accidendo enim, quod est dicere ad substantiam, vel subjectum cadendo, accidens nominatum est, tanquam non valeat seipsum sustentare pro infirmitate, & debilitate essentiæ suæ. Quare cum fœlicitas de qua agitur ejus sit fortitudinis in esse suo, tantæque firmitatis, ut destructionem ab ea perpetuo inaccessibiliter prohibeat, multo fortius necesse est hanc esse fortitudinem essentiæ ipsius subjecti fœlicitatis ejusdem, hæc autem est anima humana. Quapropter necesse est esse essentiæ animæ humanæ multo fortius hac vitæ fortitudine quæ ab ea est, & mortem, & omne genus destructionis perpetuo inaccessibiliter prohibeat. Necesse igitur est ipsam esse sua ipsa essendi fortitudine immortalem.

Anima beata immunis est à læsionibus omnibus, ideoque & à morte.

Amplius postquam necesse est fœlicitatem antedictam animæ humanæ adeo seorsum, & procul esse à corruptione, omnibusque læsionibus ipsius esse, & procul ab omnibus iis, cum dubitari non debeat, nec ab aliquo intelligente ignoretur ipsam essentiam ipsius sublimiorem viciniorem creatori cum dispositione sua; manifestum autem sit creatorem esse in ultimitate elongationis ab omnibus

læsionibus, & tribulationibus quibus esse vel lædi possibile est, vel turbari. Manifestum igitur est tibi per hoc ad essentiam animæ humanæ non possibile esse naturaliter attingere mortem, vel ullam aliam ex læsionibus antedictis. Si enim non potest attingere ulla earum ad antedictam dispositionem animæ humanæ, multo fortius non est ei possibile ascendere ad esse vel essentiam ejusdem quam necesse est superiorem esse omni dispositione ejus.

Inclinatio animæ ad sublime spirituale indicat patriam ejus, & immortalitatem.

Amplius omnis substantiæ inclinatio naturalis, & motus indicant regionem ejus & patriam, & lætum statum in quo est conservatio, & salvatio sui esse; ut apparet in corporibus levibus, & ponderosis quæ suis inclinationibus & motibus declinant, & fugiunt à locis, & regionibus naturis suis contrariis, & requirunt regiones, & loca naturis suis congruentia. Hoc idem apparet in piscibus quorum motus naturaliter est ad aquas, & in eas; cum vita eorum, & conservatio eorum in aquis fit: quia igitur inclinationibus, & motibus naturalibus substantiarum spiritualium sic se habere necesse est, consequens est evidenter inclinationes, & motus naturales animæ humanæ, regionem ipsius, & patriam naturaliter indicare. Quapropter per illas declinat & fugit à miseriis, & molestiis, omnibusque aliis tribulationibus, & inquirit sublime spirituale, congruum videlicet in quo sit ei per convenientiam conservatio & salvatio sui esse, & hoc non est nisi bene esse. Manifestum sublime hujusmodi regionem, & patriam ejus esse, & in quo est ei conservatio & salvatio sui esse, non quidem à morte & destructione quibus tuta est ipsa essendi fortitudine naturali, sed à perturbationibus, & inquinamentis vitiorum, & peccatorum, aliisque impedimentis omnibus perfectionum, & ordinationum suarum.

Animam ut adesse sic ad bene esse natam esse.

Amplius cui dubium est animam humanam non solum natam esse ad esse, sed etiam ad bene esse? quale tibi tam sæpius nominavi: esse namque ipsius nudum, & præter bene esse longe minus est quam ipsum bene esse. Præterea hoc esset ac si diceretur quoniam ad hoc naturaliter est ut sit, & hoc est dicere idem causam sui ipsius, etiam finalem.

Anima nata propter bonum honestatis & ultimæ fœlicitatis.

Amplius omnis substantia est propter maximum bonum quod ei acquisibile est, vel quod ex ea esse potest. Quemadmodum si diceretur quia homo propter fœlicitatem est, quia ipsa maximum bonum acquisibile. Eodem modo propter bene vivere seu propter vitam aut honestatem; illa enim est maxima omnium quæ ex ea esse possunt: nemo namque dicit hominem natum esse ad ædificandas domos vel colendos agros, quemadmodum neque propter currere vel cursum dicit unquam aliquis hominem esse. Quapropter manifestum animam humanam natam esse, & ad perfectionem honestatis, & bonum ultimæ fœlicitatis. Quapropter utrumque istorum est ei naturaliter debitum, & ipsa utriusque jure, & lege naturali debentur sibi ipsi: & ipse creator eidem debitor utriusque. Quapropter manifestum est quod in seipsam, & in creatorem gravissimè peccat anima humana quæ se ab utroque bonorum istorum avertit, & à via rectitudinis, per quam ad illa pervenitur, deviat, & declinat, & propter hoc tantis tamque magnificis bonis semetipsam privat atque defraudat. Ipsi etiam creatori, qui tanta bona per honestatem præsentem, & per futuram fœlicitatem eandem optimam possidentur semetipsam substrahit, & offert indignissimis se possessoribus, vitiis scilicet, & malignis spiritibus se tradit turpissima atque durissima scilicet servitute possidendam, & post hanc vitam perpetuo, sed justissimè cruciandam.

Patria animæ huma-

Declaratum igitur est tibi per hoc regionem, & patriam animæ humanæ naturalem regionem esse pacis, & quietis, & libertatis, atque fœlicitatis, morti, & destructioni, omnique corruptioni, & læsioni, omnique perturbationi, & molestiæ inaccessibilem. Quapropter declaratum est tibi consequenter vitam istam, & regionē terrenæ hujusmodi inhabitationis vitam eidem esse exilij, & carceris, & captivitatis, & afflictionum innumerabilium.

næ est regio pacis, quietis, & libertatis.

Propter quod etiam evidenter apparet regionem ejus naturalem, & patriam alibi quam hic habere, quoniam profecto totis inclinationibus suis, & motibus naturalibus inquireret, totis studiis atque conatibus virium suarum ad illam festinaret incessanter, nisi etiam originalis corruptionis tenebrositas, atque depressio à viis rectitudinis illam averteret, & in mala contraria bonaque fallacia inclinaret, ipsamque ut verè cæcam captivamque perversarum concupiscentiarum de via detorqueret.

Corruptionis originalis mala.

De quibus concupiscentiis manifestum est tibi, & omni intelligenti, quod innaturales sunt, & tanquam symptomata quædam originalis ægritudinis, & febris cujusdam spiritualis, qua tota multitudo hominum febricitans nascitur, exceptis paucissimis, quibus eximio privilegio gratiæ divinæ subventum est, videlicet ne venenositas corruptionis istius qua natura carnis humanæ vitiata, & toxicata est hujusmodi febrem in animas ipsorum induceret, & ne calore inordinato desideriorum carnalium inflammaret. Ex illa eadem febre sunt timores, & tremores quibus timent, & tremunt homines à rebus quibus nec timendum est eis nec tremendum. Juxta sermonem propheticum quo dictum est *trepidaverunt timore ubi non erat timor.* Ps. 13. 5. Et quemadmodum vides homines febricitantes sive pueros, sive alios mente alienari à sensu suo, & aliena loqui tanquam revera extra se raptos. Sic videre potes ex ista febre à rectitudine rationabilitatis naturalis alienatos, eaque loquentes quæ non minoris insaniæ evidenter hominibus apparent sanę mentis, quam somnia ægrotantium, seu aliena quæ mente capti seu febricitantes loquuntur, cum in alienatione rapti fuerunt. Quapropter cum hæc, & alia quæ ex morbo seu ægritudine corruptionis originalis hominibus ea laborantibus proveniunt evidenter videbis hujusmodi ægritudinem febrem spiritualem non immerito nominatam.

PARS VIGESIMASECUNDA.

Proponit modos ponendi immortalitatem animæ primo ex bonitate creatoris.

Proponit quatuor modos, 1. per bonitatem, 2. per justitiam, 3. per magnificentiam, 4. per gloriam Dei.

POst hæc autem aggrediar stabilire immortalitatem animæ humanæ per vias probationum sapientialium ac divinalium; quoniam hujusmodi probationis stabilitio hæc ad sublimem, sapientialemque theologiam pertinet manifestè, quod ex hoc absque ulla dubitatione omnibus intelligentibus elucescit, videlicet quia error contrarius veritatem religionis, & honorificentiam divini cultus, virtutum & morum nobilissimam excellentissimamque perfectionem extinguit radicitus, & extirpat, sicut alibi didicisti. Divinales vero probationes propter hoc nominandas dixi quoniam ipse Deus altissimus radix est fortissima, & irrefragabilis omnium illarum, & primum quidem per bonitatem suam, sive per quod bonum, vel in quantum bonus. Secundo per justitiam vel in quantum justus. Tertio per magnificentissimam largitatem suam. Et intendo per hoc quod est magnificentissime largus. Quarto per gloriam suam sive per quod gloriosus est. Et intendo gloriæ suæ donator justissimus ac modestissimus, atque dator discretissimus.

Incipiam

Creator benus bona omnia fecit & bene esse voluit.

Incipiam & dicam igitur quod cum bonitas prælarga creatoris, & super omnem cogitatum diffusiva similitudinis suæ juxta sermonem Platonis quem sæpius audivisti, quod cuncta similia sibi esse voluit. Et hoc est dicere bona, & adjecit Plato prout unaquæque res beatitudinis particeps esse poterat. Et quoniam beatitudo magis ipsum bene se habere quam bonitatem ipsam sive bonum esse significat, rectissimè intelligitur in sermone isto Platonis, creatorem ex magnificentissima bonitate sua voluisse unamquamque creaturarum non solum bonam esse, in quo videlicet aliquantum similis esset creatori, sed & bene esse sive bene se habere in quo esset ei multo similior. Creator namque benedictus sicut non solum bonus est, sed etiam præcellentia bonitatis optimus, sic supereminentia bene essendi, sive bene se habendi necesse est ut sit beatissimus. Quapropter cuncta non solum bona, sed etiam bene esse, sive bene se habere, & propter hoc bona esse voluit; omne namque bonum naturale est esse etiam bene se habens quod complementi est atque perfectionis. Et quoniam magis nihil decuit largitatem magnificentissimam ac ditissimam creatoris quam facturas suas non solum facere quod bonæ essent, sed etiam perficere quod est dicere ut bene essent, sive in ipso bene esse se haberent, necesse fuit non necessitate violentiæ aut compulsionis, sed ex copiosissima atque fontali redundantia bonitatis ipsius ut juxta meditationem Platonici sermonis unamquamque rerum creatarum bene esse sive bene se habentem in suo esse faceret, vel potius perficeret.

Deum providisse bona singulis pro conditione naturæ suæ.

Quia igitur nulla earum vel bene esse vel se bene habere in esse sive beata esse poterat, nisi obtentu seu participatione bonorum naturæ suæ congruentium, ipsamque perficientium, meliorantium, & illustrantium, necesse creatorem omnipotentissimum, & optimum talia bona unicuique earum providisse. Et propter hoc spiritualibus spiritualia bona, corporalibus corporalia, & mediis videlicet quæ in parte corporales, in parte vero spirituales creaturæ sunt, providisse juxta ordines suos, & maneries providentia naturali propter hoc qua sæpius audivisti quod multæ & innumerabiles ex hujusmodi substantiis hanc providentiam contra se impediunt, antedicta bona vel respuentes, vel negligentes, vel per ignorantiam ea penitus non curantes. Consequens igitur est ex hoc creatoris prælargam bonitatem hominibus sive animabus humanis sublimiora bona providisse & deputasse, quam cæteris animalibus vel animabus earum. Quia vero jam multipliciter declaratum est tibi, & etiam evidens est per se ipsum nec corporalibus bonis, & temporalibus bene esse, vel esse posse hominibus, vel animabus humanis necesse creatorem optimum majora ac sublimiora bona eisdem providisse, talia videlicet quibus in esse bene se habeant. Et quoniam in miseriis nulli possibile est bene esse, sive in esse bene se habere, necesse est evidenter bona illa talia esse, quæ seorsum illos vel illas faciant à miseriis, & quibus bene scit eis quibusque bene se habeant in suo esse.

Animę perfici nō possunt quādiu sunt in corporibus obnoxiis corruptioni.

Quia igitur in animabus humanis dum in corporibus sunt non est possibile ut eis cōpleatur sive perficiatur istud, necesse est quod alibi, quod est dicere extra corpora, esse istud compleatur vel perficiatur. Causa autem propter quam non potest animabus humanis in corporibus quamdiu durat præsens corruptio, & passibilitas corporum manifesta hæc est: quoniam necesse habet anima humana passionibus hujusmodi obnoxia esse, & patiens, vel compatiens ab illis, sicut evidenter vides in vulneribus & ægritudinibus quibus adeo vides eas confligi seu cruciari.

Et ipsos etiam sanctos qui in adversitatibus gaudēt secundum superiorem partem, secundum inferiorem tamen partem graviter torqueri.

Quod si dixerit quis quod vitio suo & culpa sua talia patiuntur, quoniam animæ sanctæ à vitiis & peccatis purgatæ gaudent, & gloriantur in talibus. Respondeo in hoc quod quantumvis verum sit de sanctis, & immaculatis animabus quæ gaudent in hujusmodi, & etiam gloriantur: hoc indubitanter est secundum quid; quoniam secundum sublime suum ac nobile, verumtamen secundum vires inferiores graviter valde torquentur in istis; nihil enim prohibet dolorem, & gaudium in anima una humana simul esse secundum diversas vires, quemadmodum velle & nolle: juxta quod dictum est *vult & non vult piger*, & hoc jam in aliis tractatibus est pluries satisfactum. Nulli igitur dubium esse debet in corporibus miseriis innumerabilibus obnoxiis, & subjectis bene esse non posse animabus humanis. Necesse enim est in parte saltem malè esse eisdem, dum tot & tantis miseriis corporum tam multipliciter tamque miserabiliter molestantur. *Prov. 13. 4*

Quare vel extra corpora perfici debent animæ vel in corporibus transmutatis unde infert immortalitatem earum.

Ex quo manifestum est alterum duorum necesse esse, videlicet ut vel extra corpora sit eis bene esse hujusmodi vel in corporibus, & transmutatis ipsis ab ipsa passibilitate, & obnoxietate molestiarum & miseriarum. Et si extra corpora debet esse eis istud bene esse, erit igitur eis vita, & salvatio secundum esse, cum absque esse neque ipsis, neque aliis possibile sit bene esse. Si vero in ipsis corporibus permissum est eis à creatore bene esse transmutatis ipsis corporibus, ut prædixi, videlicet sublata ab ipsis passibilitate, & obnoxietate ægritudinum, cæterarumque læsionum: tunc igitur erit ex necessitate ipsis corporibus vita perpetua seu perennis; mortem enim eis advenire in eo statu non erit possibile; cum illam eis accidere non nisi per ægritudines aut alias antedictas læsiones possibile sit. Vides igitur non esse hic effugium erroneis, cum necesse habeant alterutrum istorum duorum recipere, videlicet ut vel extra corpora sit eis bene esse, quod est non solum vivere, sed etiam bene esse ac bene vivere: aut in ipsis corporibus sit eis vita perennis, & etiam cum ipsis, &c.

PARS VIGESIMATERTIA.

Ostendit immortalitatem animæ ex parte providentiæ creatoris.

Quamvis miseriæ reserventur in remedium passionum, miserias tamen cum passionibus demere necesse est.

QUod si dixerit quis tanta est bonitas perfectionum spiritualium in anima humana, quod propter illas molestiæ, cæteræque miseriæ corporales etiam reservandæ sunt à creatore animabus humanis, similiter, & corporum ipsorum passibilitas & infirmitas, quoniam incredibiliter adjuvant, confortant, & deffendunt ipsas contra desideriorum carnalium, cæterarumque corruptionum passiones tanquam quædam medicamenta, & antidota contra illas. Verum utique dicit secundum quid, & ad tempus utique necesse est sicut sæpe audivisti. Verum nullo modorum decet bonitatem creatoris ut istam quam dicit medicationem nunquam perficiat, & finem animarum corporibus non imponat. Quapropter cum ægritudinibus earum medicationum hujusmodi finem habere necesse est. Quamvis enim miseriæ hujusmodi magnas, & multiplices utilitates præstent animabus humanis ad tempus, perpetuitate tamen sua incomparabiliter majus quam earum sunt utilitates, animabus humanis ingererent detrimenti, impedirent enim, & etiam prohiberent, sicut præ-

dixi miseriæ propter hoc maximè utiles sunt, quoniam ad acquisitionem illius adminicula multa præbent. Quare ipsa perpetuitate sua intentioni obsisterent creatoris, & largitionem boni præstantissimi quod est bene esse, sive beatitudo ab animabus ipsis perpetuo prohiberent.

Quod sapiens medicus non debeat in perpetuum differre sanationem.

Amplius quis sapiens medicus non accelerat curationem ægrorum quorum curam suscepit? quis eam differret in perpetuum si eam omni tempore perficere posset? Quod si dixerit quis ista ratiocinatio ad hoc deducit rem ut hoc nec etiam ad horam permittere debeat creator animas humanas talibus miseriis affligi; cum omnipotentissimo bonitatis ejus beneplacito possit subito curare illas, & ab hujusmodi miseriis liberare. Respondeo in hoc quod hoc jam notissimum est creatori quoniam dilatio curationis, & liberationis animabus expediat; alioquin videlicet nisi dilationem hujusmodi utilem eis fore prænosceret, nec etiam ad punctū temporis eas in hujusmodi miseriis sustineret. Verum de istis utilitatibus in aliis tractatibus Theologorū gentis christianorum, & etiam per me plura jam audivisti, quæ merito sufficere debent tibi.

Quamvis paucæ salventur animæ nō esse dubitādum de bonitate creatoris.

Si vero dixerit quia paucissimis ex animabus humanis de ipso bene esse consulitur; paucissimæque ad illud perducuntur, de hoc jam tibi est sufficienter in præcedentibus, & etiam in multis aliis locis patefactum. Hoc autem dico ne bonitas creatoris propter hanc causam, & intendo propter paucitatem, & raritatem, vel imperfecta, vel diminuta cuiquam aliquatenus videatur, pro eo videlicet quod tam paucas ex animabus humanis ad bene esse dirigit, ac perducit, cum idipsum de tota multitudine earum posset efficere non solum absque difficultate, sed etiam solo verbo. Non enim dubitandum est bonitatem creatoris, & prælargam esse magnificentissimeque fusam in omnia quæ bonorum ejus receptibilia sunt, sed etiam in ultimitate prudentiæ circumspectam, & quid cuique ex creaturis ab ea faciendum sit plenè ac lucidissime nosse. Scit enim omnis intelligens bonitaté maximè quæ est in ultimitate perfectionis, non solum sapientissimam esse, sed etiam sapientiam essentialiter ipsam esse. Quapropter relinquenda est ei dispositio, & meditatio tota donorum & beneficiorum suorum, & absque ulla dubitatione credendum nihil in omnibus partibus vel donis, vel beneficiis diminutum esse, vel inordinatum, nihil prorsus indecens, nihil se habens aliter quam oportet.

Deum bona distribuere pro conditione uniuscujusque.

Amplius nihil magis congruit bonitati creatoris quam bona prout eam decet profusissima largitate diffundere, & mala exterminare vel ordinare, vel reprimere, & hæc omnia juxta ordiné donorum ipsorum, & receptibilitatem ipsorum quibus beneficia hæc, & dona præstantur. Quapropter magis & majorum bonorum receptibilibus majora, & minoribus, minora, & temporalibus, & tempore limitatis tempore mensurata; & perpetuis perpetua, quantum est in ipso, ordine suæ bonitatis largitur.

Exponit quomodo proficiat anima per gratiam.

Quapropter animæ humanæ non solum receptibiles sunt ipsius esse, sed etiam ipsius bene esse cujus pars est essendi perennitas earum, totalitas vero ipsius fœlicitas; necesse est ut sicut dedit eis esse, sic & perenniter atque fœliciter esse det eisdem, verumtamen modo quo decuit, illæ receptibiles talium vel sunt, vel fuerunt, vel futuræ sunt. Hic igitur est status earum ut tenebris involutæ, & ægritudine originalis corruptionis non solum depressæ, sed etiam absorptæ conjunctione corporum pauciantur. Deinde juxta incrementa corporum paulatim vires earum evigilant, & licet ad modicum invalescant, & cum omnibus adjutoriis doctrinarum & disciplinarum, exemplorum & miseriarum atque molestiarum, præsertim liberari quousque non valeant ut originali illi dominari possint, vel etiam resistant, donec divinæ virtutis eis auxilium quod universaliter vocatur gratia, tribuatur: & hoc notissimum in lege & doctrina gentis christianorum, & in sermonibus sapientum, & doctorum ejusdem. Post istam vero liberationē non est eis, ut præaudivisti in corporibus bene esse, sicut jam multoties audivisti, Et intendo in corporibus mortalitatis & passibilitatis istius, atque obnoxietatis ad læsiones, & molestias vitæ præsentis.

Donec à miseriis quibus obnoxia est liberetur.

Quapropter necesse est ut, humanis omnino detur à creatore ab animabus vel extra corpora, & tunc necesse est ut sit eis vita extra illa: vel in ipsis corporibus, & tūc necesse est ut à morte omnino libera sint, & læsionibus atq; molestiis antedictis. Et propter hoc in statu immortalitatis, & impassibilitatis transmutata sive translata. Utrumlibet autem ipsorum duorum dicatur, vides evidenter, quoniam in altero est vita beata animabus, & etiam corporibus vita immortalis, & impassibilis simul.

Dei benignitatis esse mala illa pœnæ & culpæ ab animabus exterminare.

Amplius qualiter dicere potest bonitaté creatoris cujus non est mensura, nec terminus, cujus omnipotentiæ nihil resistere possibile est, sustinere tot & tanta mala in animabus humanis, tot & tanta dona suæ largitatis impedientia, & ab eisdē prohibentia. Et intendo mala sive mala perversitatis sive mala adversitatis, quod est dicere mala culparū, malaque pœnarum. Quia igitur utraque maxima bona divinæ largitionis impediunt, & prohibēt ab animabus humanis videlicet quæ sunt partes ipsius bene esse; quod est omnium donorum creatoris maximum ac præstantissimum: necesse est bonitaté creatoris ista ab humanis animabus quantū est ex ipso suo ordine exterminare, nisi eadē bonitas sibi nihil deservire noverit, vel etiā ipsius bene esse partibus militare.

Debuit Deus providere hominibus bona majora quam brutis.

Amplius si providit divina bonitas irrationabilibus bona congruentia quæ non est possibile esse nisi corpora vel corporalia, quomodo non providit animabus humanis bona tanto majora, atque præcellentiora, quanto ipsæ animæ rationales animabus irrationalibus antecellunt? cum neque æqualia, neque minora eis congruere possibile sit.

Perpetuitas necessaria est ad bene esse animarum.

Amplius cum bene esse animarum humanarum non sit possibile esse nisi perpetuum, ut jam te scire feci in præcedentibus, quomodo vitæ perpetuitatem eis creator non contulit: cum ipsa antecedens sit atque bonum necessarium ad ipsum bene esse illarum, & mortalitas animarum sit avertens, & prohibens ab eisdem bene esse. Contrarius igitur esset ipse sibi creator omnipotentissimus, & optimus animas humanas ad bene esse obtinendum creasset, & malum mortalitatis quæ illud ab ipsis avertit, & prohibet ab eisdem non removisset.

Frustra creasset Deus animas humanas, si nō possent ad bene esse pertingere.

Amplius cum eas receptibiles creaverit tanti boni quod est earum bene esse sive fœlicitas earumdem; si creasset eas prohibitas naturali impossibilitate à fine hujusmodi, frustra, & vanè, imo insipientissime creasset. Omnes enim scienter intendens impossibile, & intendo scienter intendens ad impossibile, non solum vanè & frustra intendit, sed etiam insipienter. Quia igitur omnis insipientia in ultimitate est inaccessibilitatis ad creatorem, manifestum est ipsum eas creasse in potentia sive possibilitate assequendi vitam hujusmodi. Quapropter cum debilitas vitæ quæ mortalitas est prohibeat eas impossibilitate ab assecutione finis illius, necesse est eas creatas esse seorsum ab illa, immortales igitur eas creatas esse necesse est.

Mortalitas ipsa læsio est sanitatis.

Amplius si ipsum bene esse animarum & sanitas, & salus earum est, & etiam cōpleta perfectionis status optimus. Omne autem quod impedit sanitatem & salutem

& salutem impediens.

& salutem cujuscumque subjecti læsio ipsius est, vel plaga: mortalitas igitur læsio, & plaga est sanitatem, & salutem impediens. Et hoc manifestissimum ex ipso effectu vel fine ipsius; mors enim effectus & finis est indubitàter mortalitatis, quapropter læsio vel plaga est animarum humanarum effectus iste. Quis autem paterfamilias plagam mortiferam sive mortem inducentem sustineat in filiis suis, vel etiam in pecoribus? quis rex in populo suo pestilentiam illum interficientem sustineat?

Mortalitatem pestem esse quam ab hominibus propulsare debeat Deus.

Quod si quis dixerit homines sive animas humanas non esse sicut filios ad Deum patremfamilias, nec esse sicut populum ad regem, saltem eas esse ad ipsum sicut ejusdem pecora non negabit. Quia igitur de pecoribus verum est quia nullus paterfamilias pestem hujusmodi videlicet mortiferam pervagari patitur in pecora sua, quanto minus bonitas creatoris hoc patietur. Quod si hanc mortalitatem non patitur bonitas creatoris, multo minus igitur eam illis naturaliter vel indidit vel ingessit. Nulli autem dubium est si mortalitas dispositio naturalis est animarum humanarum quin à creatore sit eisdem; omnia enim naturalia uniuscujusque substantiæ à creatore sunt in illa. Necesse igitur plagam istam vel in parte saltem quandoque sanari. Quod & sermo propheticus habet ubi dicitur, quia *præcipitabit Dominus Deus mortem in sempiternum*, & iterum, *in die qua alligaverit Dominus vulnus populi sui, & plagam percussure illius sanaverit*: Quod de ipsa morte corporali populi electorum & dilectorum Dei non inconvenienter intelligitur. Et propter hoc si mors animarum esset, quemadmodum & corporum humanorum, necesse esset ut plagam mortis hujusmodi, & malum pestis istius quandoque tolleret & sanaret.

Psal. 25. 8. 30. 26.

Neque ex parte Dei neque ex parte causarum naturalium, neque ex parte corporis reperiri posse causã mortalitatis animæ humanæ.

Amplius. Anima humana naturaliter aut est potens vivere in perpetuum, aut est ei naturalis debilitas, & impotentia prohibens eam ab ipsa perpetuitate. Quod si naturaliter potens sit vivere: est ei igitur ex divina bonitate virtus vivẽdi perpetuo; aut impeditur naturalis hæc virtus in ea, atque potentia. Si dixerit quoniam vivit in perpetuo hoc est quod jam intendebatur. Si vero impeditur virtus hæc, atque potentia, necesse est ut impediatur vel à parte corporis, vel à semetipsa. Et à parte corporis non est possibile ut impediatur; nihil enim habet corpus ad ipsam nisi quod vivificatur, & regitur, eique servit multiplici ministerio in operationibus suis: hæc autem omnia effectus ipsius animæ sunt humanæ; non est autem possibile ut naturaliter effectus causam suam destruat naturalem, vel ut ejusdem esse impediat naturaliter. Et multominus impossibile est ut à parte creatoris impediatur naturaliter; tunc enim creator operaretur impedimentum suæ operationis, & destructionem operis sui. Non igitur est reperire causam impedientem esse animæ humanæ, vel prohibentem eam ab illo, causam dico naturalem, & naturaliter hoc agentem, cujusmodi autem innatam non est possibile esse causam, multo fortius non est possibile esse effectum. Quia igitur non est invenire causam naturalem naturaliter prohibentem esse ab anima humana vel impedientem illud, non est possibile invenire in naturalibus hujusmodi effectum; hic autem effectus mors: impedimentum enim essendi, & læsio indubitanter est, quod destructionem illius vel mortem inducit. Quapropter non est possibilis naturaliter mors, vel destructio animarum humanarum, cum non sit naturaliter possibile ei esse causam.

In quo consistat bonitas.

Amplius bonitas per hoc quod bonitas assimilativa est aliorum ad illud cujus ipsa est, & diffusiva similitudinis suæ in omnia receptibilia ipsius, atque associativa aliorum ad id quod ipsa est vel habet: Tales namque viros bonos dicimus videlicet qui causam, & similitudinem aliorũ gerunt scilicet in hoc, ut eos bonos efficiant, & à malis atque malitiis eos liberent, & immunes efficiant, quatenus eis datur posse efficere, & illos idoneos esse recipere, quomodo & id quod habent bonitatis, quæcumque illa sit, in illos diffundere sive per doctrinam, sive per disciplinam, sive per exemplum, sive quibuscumque aliis viis, & hoc est si id sibi vident possibile. Similiter & bonos homines dicimus illos quibus est attenta & sollicita intentio attrahere alios ad perfectionem quam ipsi habent, vel ad obtinendum bonum quod sibi ipsis intendunt, & quærunt cupientes alios habere socios atque participes illius.

Admiranda bonitas creatoris cui acquirendæ, & singulariter possidendæ nemo debet intendere contra quã se habeant bona temporalia.

Inde admiranda est supra modum bonitas creatoris, cui acquirendæ, & appetendæ nemo vult intendere solus, sed neque etiam singulariter obtinere, quin potius ad hoc maximè intendunt, & in eandem intentionem alios inducere, & attrahere maximè studiosi sunt. Similiter & qui illam maximè obtinent maximè illam aliis desiderant, & ut illam obtineant maximè procurant, sed & eis qui illam obtinent maximè in hoc congratulantur & congaudent. Econtrario vero per omnem modum se habet in bonis temporalibus & transitoriis. Non enim qui divitias cupiunt aliis illas desiderant, vel exoptant, & ad hunc modum se habet de aliis bonis quæ non propter illud supereminentissimum bonum quod est creator vel appetuntur, vel expetuntur, sicut est videre de scientiis, potentiis, honoribus, cum non amore creatoris vel quæruntur vel amantur. Causa autem evidentissima in hoc est quia possessio divitiarum non acquiritur ab aliquo quin ab aliis dimittatur vel saltem careatur; non enim patiuntur divitiæ à pluribus verè totaliter, communiter possideri. Bonitas vero creatoris ejus est communicabilitatis, & societatis, ut à nullo pati possit singulariter possideri, quin etiam possessores suos universaliter quousque bonificat ut ipsam animabus quibus possunt communicare illam ipsi studeant, & prout est eis possibile procurent. Merito igitur bona ista minora, & nobilitate animarum humanarum indignissima possessores suos dividunt ab invicem, & dispergunt. Bonitas vero creatoris communicat possessores suos, & amatores consociat paceque & dilectione invicem. Ex hac igitur divisione, & incommunicabilitate bonorum minorum hujusmodi sunt bella, & lites inter homines, iræ, & invidiæ, seditiones & rixæ, cæteræque pestes hujusmodi quibus humana pax turbatur & dissipatur.

Ex tanta bonitate creatoris est quod curã gerat animarum humanarũ, & ad beatitudinem perducat.

Manifestum igitur est ex tanta præcellentia bonitatis creatoris curam eidem esse de bonitate animarum humanarum, de quibus nulli intelligenti dubium est quin receptibiles sint naturaliter sublimium ac nobilium donorum ipsius inter quæ præcipuus est amor quo ipse creator sincerè ac verè diligitur. Et propter hæc alia quæ amor ejus amanda esse suggerit propter illum, receptibiles etiam illas esse naturaliter hujusmodi cõmunionis ac beneficentiæ quibus creator aliis communicari, & ab eis quæritur possideri. Et hoc à sensu accipere nulli videnti difficile est, cum tot amici & amatores ipsius evidenter appareant qui ad communionem, & participationem, societatemque bonitatis ipsius creatoris tantopere studeant, & laborent homines adducere, atque in idipsum amplius, & amplius promovere. Quapropter si boni & sancti viri, Dei scilicet altissimi amatores, & amici tantam curam gerunt atque sollicitudinem tantosque labores perferunt propter beatificandas animas humanas atque inducendas ad societatem participationis divinæ bonitatis, & hoc ex modica stilla seu scintilla

bonitatis qua ipsi boni sunt: quanto fortius fontalis illa, & aliis causalis bonitas creatoris non curare non potest, ut animæ humanæ bonificentur? Quapropter necesse est bonitatem creatoris & intendere, & amare, & velle bonitatem animarum humanarum: & propter hoc multo fortius finem, bonitatis ejusdem. Hic autem finis beatitudo earum est, propter hanc enim bonæ sunt. Valde autem indecens est, & omnino incongruentissimum viam ad quemcumque finem creare, & finem ipsum negligere. Quapropter necesse est cum bonitatem animarum tantopere intendat, & curet creator omnipotentissimus & optimus, ut & ipsam beatitudinem earum intendat & creet. Quia igitur dat bonitatem animabus humanis, & tam multopere procurat ipsam eisdem, necesse multo fortius ut & ipsis beatitudinem largiatur, dummodo pravitas earum non prohibeat vel impediat istud, & quoniam beatitudo cum præsentibus miseriis esse non potest necesse est ei ut juxta modum antedictum à miseriis liberas efficiat & immunes. Quapropter cum hoc fieri non possit eis in corporibus antedictæ passibilitatis, & obnoxietatis ad miserias; necesse est ut vel extra corpora hoc illis fiat vel in ipsis corporibus à præsentis passibilitatis læsionibus, & molestiis in statum alterum demutatis.

Quod bonitate sua Deus conferat bona, pietate vero miserias tollat & à morte liberet.

Amplius manifestum est quod largitas est bonitas humidans seu inundans in alia, pietas vero est bonitas superfluens, & superhumidans. Quia igitur bonitas creatoris in ultimitate est omnimodæ excellentiæ & perfectionis, necesse est & ipsam non solum largitatem esse inundantem, sed etiam pietatem superhumidantissimam; pietas autem est in miserias vel tollendas omnino, vel mitigandas consolationibus quamdiu bonitati militant subjectorum suorum. Quapropter cum animæ humanæ quæ in creatoris obsequiis atque honore ejus, & gloria jugiter laborant & affliguntur, miserationibus creatoris dignissimæ sunt, necesse est ipsum misereri miseriis earum & quousque misereri ipsis, ut totaliter liberet eas ab eisdem, & nihilominus consolationibus eas submitiget, quamdiu bonitati & beatitudini earum ipsas cognoverit militare, vel modo quolibet expedire. Jam autem nosti quod non est possibile ut perpetuo militent, vel serviant bonitati, vel beatitudini ipsarum. Earum enim perpetuitas beatitudinem ipsam perpetuo prohibet, & animabus eam advenire nullatenus patiuntur. Manifestum enim est tibi beatitudini miserias repugnare. Quapropter necesse est finem habere tandem miserias præsentes aut animabus humanis beatitudo nullatenus conferetur. Quæ igitur est ista misericordia creatoris, vel pietas si dilectos, & electos suos tantis miseriis non liberat, præsertim cum in ipsis gravissimis sibi obsequiis, & pro ipsis tantis doloribus affligi, tantisque eos tormentis videat cruciari. Vix igitur hoc de hostibus pati posset humana crudelitas absque miserationis effectu quæ creator benignissimus, ac piissimus dilectis, & electis suis sustinet irrogari. Quapropter nulla erit pietas omnino etiam in suos charissimos; jam enim nosti quia ea quæ de creatore per se dicuntur prima & maxima, atque in primis & maximè sunt eidem, quare pietas humana nullo modo comparabilis est pietati ipsius, & nullo modorum etiam comparanda. Quapropter juxta quod prædixi, si scintilla vel stilla humanæ pietatis talia in suis minimè pati potest, multo imo incomparabiliter fortius divina pietas in charissimis suis captas ac tales miserias non poterit sustinere. Quapropter necesse ut divinæ pietatis miseratio animas charorum suorum liberet à miseriis antedictis, & aliis miseriis. Et quoniam mors extrema & suprema miseria, & malorum hujusmodi maximum impossibile est ut liberationem istam mors sequatur, alioquin non esset liberatio hæc de qua agitur, sed miseriarum omnium cumulus qui adjectionem non recipit. Hoc igitur est ac si diceretur liberari maleficum, qui post multas afflictiones, & tormenta morte punitur. Liberationem igitur hujusmodi sequitur vita quieta, & libera, & ab omnibus miseriis & molestiis, & pacatissima, & immunis.

Bonitatis est benignissimi creatoris merita remunerari.

Amplius aut apud bonitatem creatoris locum habent merita, aut non habent. Quod si non habent, quæ igitur est ista bonitas quæ quātiscumque, quantumcumque gratis obsequiis induci non potest ad hoc ut remuneret obsequentes? ubi est immensitas, & magnificentia ipsius? nec enim adeo pravus in hominibus etiam nequissimis inveniri potest ut gratis obsequiis servientium non aliqua remuneratione respondeat. Quanto fortius igitur prælarga ac providens bonitas creatoris non juxta quantitatem aut qualitatem obsequiorum sibi impensorum, sed incomparabiliter super quam digni sunt, & meruerunt remunerabit suos servitores?

Mereantur homines quātumvis Deo omniū obsequiorū debitores sint, & de iis quæ Dei sunt Deo serviant.

Quod si dixerit quis quod quantumcumque grata creatori sunt humana servitia, non tamen remuneratione aliqua sunt apud eum digna, quoniam de suo seu suis servitur ei, & servitiorum omnimodorum sunt eidem homines debitores. Respondeo in hoc quod contra seipsum loquitur homo hujusmodi; propter hoc quippe, & bona, & grata creatori sunt hujusmodi servitia, quantum de bonis, & bonis ipsius sunt. Quapropter si propter hoc remunerabilia sunt apud ipsum quoniam bona & grata eidem sunt: propter hoc profecto remunerabilia sunt ab eodem, quoniam de bonis, & de donis ipsius ei fuerunt. Ad id vero quod dicit quod debitores omnimodorum servitiorum sunt homines creatori, & propter hoc quibuscumque servitiis nihil merentur penitus apud ipsum, nec propter hoc ulla remuneratione dignos se exhibent, vel eum remunerationum sibi non faciunt debitorem.

Tum propter divinas promissiones tum propter retributionē condignā.

Manifestum enim est quoniam solutio debiti per modum quo est solutio debiti in nullo obligat creatorem. Hæc autem indubitanter vera sunt, quia quicumque ex hac intentione creatori quocumque modo serviunt, videlicet quia se debitores hujusmodi servitiorum cognoscunt, & à debito isto liberari intendentes serviunt, proculdubio per hanc intentionem solam nihil apud creatorem remunerationis merentur, quia nec hoc intendunt ipsi. Verum si promissionibus aut juramentis, aut pactis obligavit se creator ad remunerationem servitorum suorum, absque determinatione intentionis eorum indubitanter ex hujusmodi promissionibus, juramentis pactis, fecit se suis servitoribus debitorem. Hæc autem in utraque lege Hebræorum scilicet, & christianorum notissima sunt, videlicet promissiones pactionum, & juramenta creatoris, quibus se servitoribus suis obligat ad remunerationes. Aliis autem si amore & devotione, non attendentes debitum, creatori serviunt homines, servitia hujusmodi gratis impendunt, & reddita imputanda sunt hujusmodi non servitia, sed donata; omne enim quod impenditur ex amore solo donum est. Et propter hoc ad redonationem seu retributionem condignam seu congruam obligat receptorem, & de hoc in tractatu qui est de meritis, & retributionibus perscrutatius ac latius audivisti.

PARS VIGESIMAQUARTA.

Quod anima non sufficienter præmiatur in hac vitâ per virtutes. & opera earum.

Virtutes, & dona arma potius sunt quam præmia, quare eo major à Deo speranda est merces.

SI vero dixerit quis quod ipsæ virtutes atque servitia quæ inde creatori altissimo impenduntur non requirunt remunerationem aliam juxta sermonem Poëtæ quo dixit, *Ipsaque virtus premium sibi*, ac si dixerit quia tanta bona sunt, tantaque Dei altissimi dona, virtutes, & gratiæ, quibus ei servitur, ut pro eis, vel earum servitiis altera bona nec quærenda sunt, nec respicienda. Respondeo hujusmodi homini quod quantumcumque pretiosa sunt arma quæ quis rex dat militibus suis, non tamen in remuneratione sunt militiæ deputanda, nec propter hoc minus egregia opera militaris strenuitatis à rege hujusmodi remuneratione digna sunt habenda. Quare quoniam virtutes, & dona gratiarum cæterarum, cæteraque adjumenta sanctæ militiæ qua creatori militatur, arma militiæ illius sunt; merita, nõ merces habenda sunt militationis istius, imo longe ex illa præstantior remuneratio à creatore debetur militibus suis. Relinquitur igitur per hæc omnia ut bonitas creatoris gratissimorum sibi impensorum obsequiorum remuneratura sit, & non solum juxta qualitatem, aut quantitatem eorum, sed etiam juxta prælargam magnificentiam ipsius. Majora igitur munera largiturus est militibus suis quam sunt arma virtutum, & quæcunque alia dona gratiarum ipsius, quibus eidem in vitæ istius miseriâ militatur. Et quia nulla majora vel meliora sunt in vitæ istius miseria vel esse possunt; necesse est ut creator militantibus in vita altera redonet. Quapropter necesse est alteram eis esse futuram vitam quam sit ista præsens & misera. Quia igitur vivere non possunt mortuis animabus, necesse est post istam vitam præsentem ipsas esse victuras.

Fore aut avaram, aut invidam Dei bonitatẽ si merita servorum non remuneret.

Amplius aut est speranda à bonitate creatoris remuneratio obsequiorum sibi impensorum, aut non: quod si non speranda, sciendum igitur est de ea quod vel non curat hujusmodi servitia, aut quod reputat ea remuneratione indigna; aut quia avara est nolens tanta munera largiri quanta debet esse remuneratio ipsorum; aut quia invida est, & propter hoc non vult tantis bonis præditos esse servitores suos. De avaritia autem, & invidia manifestum est quod procul ab ea sunt.

Deus non potest dici non curare obsequia hominum.

Relinquitur igitur ut vel non curet, omninoque negligat servitia ista, aut ut ea reputet remuneratione sua indigna. Quod si negligit vel non curat grata sibi impendi servitia, non curabit igitur de bonitate hominum, qui eo solo, & ad hoc solum boni sunt, quia creatori pro beneplacito voluntatis ejus serviunt. Et ex hoc consequens est ut bonitas ejus nec etiam bonitas sit, sicut evidenter apparet ex rationibus quę assignavi bonitati in quibus aliquatenus definitur. Amplius omnis bonus gerit curam & sollicitudinem, ut alij boni sint, & in hoc eos adjuvat & provehit. Quomodo igitur creator qui in ultimitate bonitatis est bonus non curabit quod homines boni sint, & bonitatem eorum negliget? Amplius. Sed in hoc non curabit quod bene vivant homines, cum hoc solum bene vivere illorum sit videlicet ipsius gratis obsequiis servire. Amplius Sed in hoc non curabit etiam an boni an mali sint homines, quod in toto regno omnium sæculorum maximè cura indiget, & curatione. Quid igitur curabit divina bonitas humano genere ita neglecto?

Nec illa reputare remuneratione indigna.

Si vero obsequia hujusmodi remuneratione sua indigna esse reputat, istud esse non potest nisi propter parvitatem ipsorum, & magnitudinem remunerationis ipsius; quia tam parva obsequia tam magna remuneratione indigna sunt. Dico igitur in hoc quia ista reputatio non congruit bonitati creatoris ullo modorum. Magnificentia namque bonitatis & largitatis ipsius non attendit quid vel quantum parvitas exigit meritorum, sed potius quid eam deceat etiam modicis meritis elargiri. Non enim decet illam vacare ad calculos ad hoc scilicet ut fragmenta ponderet, & minutias dinumeret meritorum, tanquam sibi præcavens ne plusquam debeat largiatur, & ne fortè magnitudo multitudoque munerum parvitatem aut paucitatem excedat in aliquo meritorum. Hæc enim nec humana largitas attendit: vile etiam reputatur apud homines calculatio hujusmodi. Attende etiã quod exigua, vilissimaque munuscula reges & principes licet homines sint tribuere dedignantur: & magis ex hujusmodi donationibus irrideri formidant, quam laudari affectent. Ex omnibus igitur his aggregatis evidenter elucescit tibi sperandum esse in bonitate prælarga atque magnifica creatoris bene utentibus donis ipsius jam receptis quorum bonus usus non est nisi gratum creatoris obsequium.

Quod regẽ & divitem decet largiri munera juxta magnificentiam regni, & divitiarum suarum.

Amplius. Quanto ditior quantoque major est quicumque ex Regibus, vel Principibus apud homines, tanto decet ut sit largitate diffusior, atque propensior: & nisi juxta divitias regnique sui amplitudinem largus, atque magnificus in muneribus fuerit, irridebit apud homines, & honore regio, regalique gloria reputatur indignus, quantumcumque alias laudabilis quicumque de Regibus, vel Principibus videatur. Necesse igitur habet unusquisque eorum largiri munera, juxta magnificentiam atque divitias regni sui. Cum igitur perpetua fœlicitas etiam minus donum sit creatoris comparatione divitiarum, & gloriæ regni sui; minus inquam creatori quam sit sustentatio vitæ etiam ad totam vitam, vel affluens ditatio ejus Regi cuicumque terreno; necesse est uti magis incomparabiliter deceat largitatem ac magnificentiam creatoris dare fœlicitatem perennem quam alicui ex regibus terrenis dare sic sustentationem vel divitias ad totam vitam alicui ex servis suis. Scilicet & principes terreni decentissime hoc faciunt in servientes sibi, & milites suos multo magis necesse est magnificentissimum ditissimumque creatorem dare fœlicitatem hujusmodi servientibus & militibus suis; alioquin non faceret quod eum facere deceret in parte ista. Quis igitur facit quod decet etiam facere si creator istud non facit?

Regum est & principũ providere etiam hæredibus familiæ suæ post vitam.

Amplius. Quis de regibus aut principibus terrenis non provideat familiæ suæ de bonis temporalibus ita ut bene sit illis quatenus congruit meritis eorum, & possibile est eis bene esse ex bonis hujusmodi, quod non est possibile nisi ad modicum temporis brevis vitæ istius. Interdum etiam ut bene sit hæredibus familiæ post illam cura est regibus & principibus terrenis. Faciunt igitur quod solum possunt, quia & brevis est potentatus eorum, & vita, & in solis temporalibus sive terrenis bonis potestatem habent. Si igitur isti quod eos decet facere de provisione atque ditatione prout possunt, & quatenus possunt faciunt, quanto fortius dominantissimus omnium sæculorum creator in familiam suam faciet, ut bene sit eis prout condecet, eique possibile est? possibile autem est eidem, imo facillimum providere eis bona quibus bene sit eis perpetuo, & in his sive ex his fœlicitas eorum perpetua. Et hæc est perfecta ditatio ultra quam nil requirant, & cum qua nullo etiam valeant indigere

Expedit cõparationes similes attendere.

Expedit tibi comparationes istas, & si fas esset dicere proportionalitates diligenter attendere; si enim ita feceris erunt tibi radix validissima, & fun-

damentum firmissimum ad declarandum, & fulciendum immortalitatem animarum humanarum. Nec ignorare potes inter quæ comparationes istæ, seu proportionalitates istæ tibi considerandæ sunt, quoniam inter reges terræ temporales videlicet, & æternum; inter largitatem istorum, & largitatem illius; similiter inter divitias ejus, & divitias eorum; & inter familias, & inter divitias utriusque, similiter & potentias. Quapropter quod decet istos facere in sibi servientes, juxta potentiam, divitias, atque congruentiam recipientium, & qualitatem sive maneriem bonorum quæ dantur ab ipsis regibus & principibus familiis suis, necesse est ipsum regem dominantissimum omnium sæculorũ in suos ad similitudinẽ, & proportionẽ antedictas.

Amissio beatitudinis plus inferret miseriæ propter privationem perpetuam quam obtentio quæ temporalis esset afferret gaudij.

Amplius. Si non provideret dilectis suis, & electis creator omnipotentissimus, & optimus ut bene eis esset bonitate seu beatitudine perpetua, sed temporali solummodo. Dico quod ista provisio nec beatitudinis est nec fœlicitatis. Declaratio autem est quod vel amaretur ab obtinentibus illam vel non amaretur. Si non, nihil igitur gaudij, vel fœlicitatis affert habentibus illam; bona namque quæ sine amore possidentur, & sine gaudio habentur, & sine dolore amittuntur. Si autem amarentur, cum amore igitur haberentur, & cum dolore amitterentur: non amitterentur autem nisi per mortem. Quapropter amitterentur perpetuo, non haberentur nisi ad tempus secundum proportionem istam. Si igitur tanto dolore amitterentur quanto gaudio possidentur: ergo non minus miseriæ afferrent habenti quam conferrent ei fœlicitatis & gaudij, cum dolor omnis miseria sit. Addo etiam ad hoc quod plus inferrent miseriæ incomparabiliter quam præstarent fœlicitatis & gaudij: causa autem in hoc est quoniam obtentus ejus esset ad modicum, ad brevitatem videlicet vitæ temporalis: amissio vero vel carentia illius esset perpetuo; cum erroneus iste non ponat resurrectionem animarum.

Adeoque idem esset ac si nihil conferret.

Amplius si tantum afferret miseriæ, & doloris quantum conferret, ex omnibus modis perinde est ac si nihil conferret eidem.

Si Deus dilectis suis non providit alia bona quam temporalia, melius provisum esset impiis.

Amplius aut bonitas creatoris providit aliqua bona dilectis suis, & electis alia quam temporalia & præsentia; & intendo quæ in præsenti habentur, aut non. Si non providit, igitur nec liberationem à præsentibus miseriis, neque fœlicitatem, sive bene esse; cum in præsenti vita non sit eis possibile alterutrum obtinere: neque enim in miseriis possibile est bene esse, neque in miseriis potest esse fœlicitas, ut præaudivisti. Quia igitur ipsi sunt qui maximè hic doloribus affliguntur, necesse est conditionem, & statum eorum deteriorem esse, quam sit etiam malorum hominum. Quapropter vani fiunt juxta sermonem qui dictus est: *Vanus est qui servit Deo, & sine fructu sunt labores eorum*. Decepti igitur miserabiliter sunt, & insipientissime agunt sapientiæ credentes, & sapientiam ducem habentes: ipsi vero mali qui præsentia, & temporalia sola bona amant, quærunt, & obtinent soli sapienter vivunt.

Mal. 3. 14.

Fœlicitas in bonis temporalibus esse non potest quæ fugiunt continuo.

Amplius innumerabilibus viis, atque probationibus declaratum est tibi temporalibus bonis nulli posse bene esse in corporibus, quamdiu læsionibus, & molestiarum passionibus obnoxia sunt. Quia divinam providentiam vel errare, vel falli manifestum impossibile est, consequens est evidenter divinam bonitatem non providisse bona quibus solis bene esse potest animabus humanis, non inquam providisse eis dum sunt in corporibus, læsionibus & passionibus obnoxiis & subjectis. Quare ut jam sæpe audisti ea illis providisse vel extra corpora, vel in ipsis corporibus, sed ab hujusmodi passibilitate ad impassibilitatis statum transmutatis. De temporalibus siquidem manifestum est quoniam illa non providit Deus animabus humanis, ut bene illis per ea, & in eis esset; cum hoc non esse possibile manifestum sit. Quare providit eis bona aliqua hujusmodi; videlicet quibus bene esset illis, & ex quibus fœlices essent: providit eis indubitanter bona non temporalia, neque corporalia quæ cum vita præsenti fugiunt, sed spiritualia & permanentia. Causa autem in hoc est quia fœlicitas quæcumque illa sit si ex bonis sive in bonis fugientibus, necessario transit, & fugit ab illis. Quapropter non est possibile ut sit vera fugiens ista continuâ rapiditate fœlicitas. Quomodo enim obtineri poterit quæ nec teneri ad quantamcumque modicam particulam temporis potest?

Fœlicitas ipsa miseria est si simul ut acquiritur amittatur.

Amplius si sua acquisitione vel obtentione fœlicem ac beatum efficit amissione sua miserum, & infœlicem efficiet. Quapropter cum simul acquiratur & amittatur, simul efficiet miserum & fœlicem, & quod est mirabilius cum ipsa ejus acquisitio amissio ejusdem sit secundum veritatem, necesse est ut ipsa hæc fœlicitas miseria sit.

Nec beatus esse potest qui suam fœlicitatem semper fugere & recedere cognoscit.

Amplius qualiter beatus vel fœlix dici potest qui bonum quo beatus vel fœlix dicitur, imo ipsam fœlicitatem suam incessanter fugere, ab eoque recedere cognoscit? Hoc est enim indubitanter, quemadmodum si daretur alicui incessanter pecunia, vel quæcumque munera pretiosa quæ ea velocitate qua darentur in manibus ejus, elaberentur & effugerent ex ipsis, ita ut nihil omnino ex hujusmodi muneribus tenere posset ad quantamcumque particulam temporis; numquid aliquando dives effici posset homo hujusmodi per datas sibi per hunc modum divitias, & per hunc modum ablatas? Et intendo quæ dantur ei auferendo, & auferuntur recipiendo, & quod majus est quarum donatio non est nisi ablatio earumdem.

Vnde concludit bona non permanentia esse non posse beatitudinẽ hominis.

Jam igitur feci te scire per hoc quod non est possibile ut bene esse sive fœlicitas animarum humanarum sit in bonis non permanentibus, vel ex illis; cum in hujusmodi bonis non sit ei quiescere possibile, nec illa simul totaliter imo nisi punctatim sive præsentialiter possidere. Necesse est igitur bonitatem creatoris providisse animabus humanis fœlicitatem permanentem, & in qua sit eis quies, & pax ab omni genere inquietudinum & molestiarum. Hanc autem sicut jam tibi declaratum est non est possibile ut obtineant in corporibus præsentis mortalitatis & passibilitatis. Quapropter necesse est ut propter illam obtinendam transferantur à corporibus vel ut eisdem corpora juxta quod prædictum est immortalia, & impassibilia efficiantur. Relinquitur igitur ex omnibus his in bonitate divina confidendum, & ab ea sperandum bonum quo bene sit quandoque bonis animabus: omnino enim indecens est ipsi ut bonis animabus malè esse ei semper placeat, & liberationem earum à malis nunquam creet.

Si nihil sperandum sit à bonitate Dei, nec ab ea quid timendum.

Amplius si non esset sperandum in ea vel ab ea bonum aliquod quo bene esset animabus humanis quandoque: ergo eadem ratione neque timendum, & juxta hanc viâ neq; veneranda neque honoranda esset; quapropter vanæ essent, & supervacuè preces, & supplicationes ad ipsam, si nec bona obtineri possent precibus, & supplicationibus ab ea vel veniæ delictorum. Si enim bona quibus bene sit postulantibus ab ea obtineri non possent vel impetrari, multo minus indulgentiæ malorum, & remissiones ab ea poterunt obtineri. Causa autem in hoc est manifesta quoniam pietas ut pietas humidationis, & profusionis est bonitas, sicut præaudivisti. Quapropter vana & supervacua erit omnis honorificentia cultus Dei altissimi, & revera religio nihil erit, sed superstitio vanissima quidquid eidem cultus

cultus ab hominibus exhibetur. Cum enim nulla humana obsequia apud ipsum gratiam vel recommendationem habeant non solum vane, sed inutiliter ei etiam impenduntur.

PARS VIGESIMAQUINTA.

Quod creator non solum providet animabus de esse, sed etiam de bene esse.

Non potest dici hoc solo præmiari à Deo obsequia nostra quod ei grata sint.

QUod si dixerit quis quod gratiam habent apud eum in hoc solummodo quod ei grata sint, & placita, licet nihil pro eis beneficiis rependat impendentibus illa, ridiculose loquitur homo ille de bonitate creatoris: nec enim de bonitate humana adeo exiliter sentiendum est. Quis enim bonus ex hominibus ista gratia contentos velit esse eos qui gratis, & servitiis obsequuntur, videlicet ut nihil eis ab eo sperare liceat vel sperari velit? & ut pro beneficio habeat, & remuneratione quod ei pro voluntatis suæ beneplacito serviant. Ex hoc enim accidet ut quantoscumque labores & dolores in servitiis suis sustineant, & etiam mortem ipsam eis computet in mercedem. Quod est ac si diceretur sufficiant tibi tormenta quantumcumque gravia, quæ pro me sustines, & etiam mors ipsa, & sint tibi hujusmodi servitia in mercedem: homo enim hujusmodi vult eidem esse obsequium apud omnem intelligentem, ut prius causa sit remunerationе sua.

Ad bonitatis Dei manifestationē esse quod aliqui propter iniquitatem puniantur.

Aggrega igitur omnia hæc, & attende diligenter rationes divinæ bonitatis, sive definitiones quales in præcedentibus audivisti: & cognosces evidenter, quia cum animæ humanæ immortalitate, & fœlicitate naturaliter assimilabiles sunt creatori pro modo tamen suæ inferioritatis, & ordinis, atque congruentiæ suæ, necesse est ut divina bonitas in eas magnificentiam suæ largitatis quousque extendat, ut immortales eas naturaliter creet, & fœlices quandoque pro moderamine tamen justitiæ suæ eas efficiat, quod moderamen nullo modorum adversari divinæ bonitati possibile est, quin potius eidem modis omnibus deservire. Quod enim amatis, & indignis aliquibus divinæ bonitatis largitas dona sua vel minuit, vel restringit non contra illam est, sed potius propter illam, & secundum illam; nihil enim ei magis convenit aut magis decet illam quam ordinatio donorum suorum, videlicet ut per injuriam & contumeliam suam non profundatur in abusores ipsius, & ut in eos qui idonei vel digni sunt recipere, gratosque eidem ac devotos per omnia exhibere largissimam se exhibeat & profusam. Hoc autem nec alieni videatur quod in paucas animas humanas larga est divina bonitas, in plurimas vero avara; paucissimis enim atque rarissimis largitur, ac providet verum ac purum bene esse operationis in comparatione multitudinis earum quas in miseriis derelinquit, licet justissimè hoc faciat, & incomprehensibiliter per omnem modum Neque enim pura ac vera esset bonitas ipsius si iniquitatem vel injuriam in quocumque suorum operum sustineret: cum injustitia omnis, atque iniquitas evidenter malitia sit, & propter hoc necesse est ut eis divina bonitas adversetur, atque ab ipsis anima se, & singula sua corpora mundificet, ac depuret. Observatio igitur ordinis, & mensuræ divinæ bonitatis magnificentissimam magnificentiam consideratis omnibus non imminuit, nec restringit, nec impedit ullo modo, quin potius adjuvat, & adauget, & decorat. Cum ordo & mensura bonitatis quædam sint pulchritudines, & ipsa quoque justitia sit bonitas manifestata.

Bonitatem

Amplius debes hic scire, quod quædam providit bonitas creatoris ut essent propter alia, videlicet ut essent eis in adjutorium vel essendi, vel bene essendi: sicut videre evidenter de eis quibus utuntur homines vel in escam, vel in vestimentum, & in alias utilitates quibus sustentantur, vel conservantur, vel deffenditur, vel alias adjuvatur vita, & esse earum: ex quibus etiam ad acquirendum bene esse quod est status fœlicitatis multa per hoc adminicula præstantur eidem. Quemadmodum est cognitio largitatis, & magnificentiæ creatoris, quæ tot & tãta humanis indigẽtiis, & usibus necessariis incessanter largitur. Quis enim ignorare potest redundantissimæ creatoris bonitatis profusissimam largitatem, tanta immensitate, tantaque multitudine donorum, & beneficiorum illam tam evidenter palam indicante, & communiter omnibus attestante? præsertim cum nec à malis, & ingratis se quantum ad hujusmodi beneficia prohibeat nec avertat. Quis est adeo ignorans adeoque rusticus ut non etiam suadeat ei tanta largitas beneficentiæ creatoris gratitudinem, & devotionem in ipsum: de quibus duobus non est dubium quin adjumentum magnum sint ad promerendam ab ipso gratiam ampliorem.

etiam Dei in eo erga impios manifestã esse quod tanta bona eis impendat quibus ad se convertantur.

Quod majora Deus providerit ad bene esse, quam ad esse.

Manifestum igitur est ex his quia rebus hujusmodi providit creatoris bonitas bene esse; cum propter homines eas esse voluerit, & ut eisdem non solum laboribus, sed etiam mortibus, & innumerabilibus destructionis modis hominum utilitatibus, & usibus deservirent; hominibus vero necesse ut providerit bene esse, atque adminicula multa majora & plura, quibus adjuvarentur ad illud. Si enim tot & tanta providerit eis ad esse, quanto fortius, incomparabiliter plura, & majora ad bene esse? esse namque non debet hominibus divina bonitas nisi propter bene esse. Quapropter bene esse principale in intentione creatoris, & finis creationis hominum: & intendo finem propter quem creati sunt ab eodem: alioquin non curasset creatoris bonitas plus homines, quam cætera animalia. Si enim non curasset de hominibus nisi quod essent, quod & curat de cæteris animalibus quibus, & providet antedicta adjumenta in quibus adjuvantur ad esse, proculdubio inordinata esset, & ejus prudentia, & bonitas; cum præstantiora ampliori cura ab omni sapiente curanda sint quam alia.

Si non curasset Deus miserias hominum in sui perniciē creasset ipsos.

Amplius secundum hoc non esset ei curæ de ipso malè esse hominum, & intendo de omnibus miseriis, læsionibusque, & destructionibus cæterisque malis omnibus, quæ homines hic patiuntur, quapropter non solum vane, sed etiam in omnimodam sui pernitiem creasset eos.

Debuit esse intelligibile quo impleatur desiderium virtutis intellectivæ.

Ampl us aut est virtuti intellectivæ intelligibile cujus cognitio impleat desiderium ejus naturale. Quod expressit Aristoteles in principio metaphysicorum dicens *omnes homines scire desiderant*; aut non. Si non, in miseriam igitur, & tormentum à quo non est ei liberatio creata est vis intellectiva: sic enim vis appetitiva in tormentum famis creata esset, si non esset ei prorsus cibus quo satiaretur, & fames ejusmodi sedaretur.

Ne esset frustratum desiderium imo & perniciosum. Hoc autem intelligibile aliud non est à Deo.

Amplius fames hujusmodi frustra esset, & desiderium non solum inutile, sed perniciosum, cum nihil animabus humanis afferat nisi tormentum.

Amplius fames insatiabilis non fames naturæ est in corpore, sed morbus potius: sic & in anima humana sciendi desiderium non naturale esset, sed naturæ læsio, & naturaliter incurabilis morbus. Naturalis enim cura famis naturalis, & naturalis medicina ejusdem refectio est atque cibus: quapropter si huic fami spirituali, quod est sciendi desiderium, non est cibus ipsam sedans, neque refectio illam satians, erit proculdubio virtutis intellecti-

væ non naturalis motus, sed potius morbus, hoc autem quis dicat vel cogitet, videlicet desiderium sciendi virtutis intellectivæ ægritudinem esse, cum vitæ sit finis, & propter illam creata sit, restat igitur, & scibile esse cujus scientia, & cognitione, & fames ista sedaretur, & vacuitas ex qua est repleretur. Manifestum autem est à sensu, & experientia scientias omnes alias à scientia creatoris, non sedare famem istam. Hoc autem omnes maximè qui in hujusmodi scientiis profecerunt sentiunt in semetipsis, & ipse Plato de se testificatus est.

Quia inter omnia scibilia nobilissimũ est. Amplius inter scibilia omnia nobilissimum etiam est creator, & scientia ejus tanto amplius aliis desiderabilis, quanto ipse omnibus scibilibus supereminet, aliorum igitur scibilium scientiis si esset possibile acquisitis restaret desiderium, & fames cognitionis ipsius creatoris absque cognitione igitur ipsius non est possibile naturaliter ut quiescat desiderium hujusmodi vel sedetur fames, vel antedicta vacuitas impleatur.

Et ignorantia creatoris omnium turpissima. Cujus cognitio debeat esse lucidissima & certissima ut sit ejus amor ferventissimus. Amplius quæ ignorantia turpior vel indecentior cogitari potest in anima humana quam ignorantia creatoris sui.

Amplius cum amabilis sit animæ humanæ creator super omnia, & amari non possit incognitus, & juxta modum cognitionis sit proportionaliter, & mensura dilectionis ipsius, necesse est super omnem cognitionem esse cognitionem ipsius: necesse est enim ipsum in ea mensura amari qua noscitur; quapropter lucidissimam ac certissimam necesse est esse cognitionem ipsius, quemadmodum ferventissimam esse dilectionem ipsius: alioquin qualiter amaretur præcellentia luminositatis suæ.

Deus solus lux est cujus illuminatione perficitur intellectus & bonitas cujus obtẽtu, & fruitione plenè delectatur voluntas. Amplius sicut omnium aliarum rerum cognitiones non sufficiunt virtuti intellectivæ ad plenam atque perfectam illuminationem ipsius. Sic nec omnium earum obtentiones seu fruitiones nõ sufficiunt ad perfectam jocunditatem seu beatificationem virtutis motivæ nobilis, ex qua fiunt amores sublimes, & desideria nobilia. Relinquitur ergo necesse esse ut creator solus sit lux illa unica, cujus irradiatione completa plenè illuminetur virtus intellectiva animarum humanarum; similiter & ipse sit bonitas, cujus obtentu, & fruitione plenè jocundatur virtus motiva nobilis earumdem. Quapropter manifestum creatorem bonum illud unicum, & solum esse, cujus communicatione convenienti, & perfecta obtentione sive possessione perfectibiles sunt animæ humanæ ac beatificabiles: necesse igitur est propter illud obtinendum & acquirendum illoque plenè fruendum cætera esse, omniaque adminicula quibus ad hoc adjuvari possunt eis data esse, quemadmodum sunt sensus, & inferiores vires motivæ, & cætera hujusmodi quæ ad hunc finem attingere non est possibile in quantum talia sunt.

Quod obtentio tanti boni non est possibilis substantiæ mortali. Jam autem ostensum est tibi alias, quod obtentus & fruitio tanti ac talis boni non est possibilis ullo modo substantiæ mortali, quia minima etiam degustatio ipsius hominibus mortalibus videlicet aut mortem corporis, aut penè mortem inducit, juxta sermonem propheticum quo dictum est ex persona ipsius, *non videbit me homo & vivet.* (*Exod. 33. 2.*) Quoniam vita hæc mortalis qua vivitur ab animabus nostris in corporibus passibilitatis, & infirmitatis præsentis quousque debilis est, ut perfectiones tam sublimes, tamque nobiles sustinere non valeat, sicut apparet tibi ex passionibus vehementibus quæ penè mortem hujus vitæ contrariam inducant: sicut audis evidenter de vehementia gaudii, & de vehementia doloris. Et ad hunc modum se habet de aliis. Et hujus rei exempla sunt extasis, & raptus, & dispositio illa qua dicuntur homines esse in spiritu. Quod si degustatio perfectionis, & fœlicitatis antedictæ vitam corporum præsentem adeo debilitat, & interdum extinguit, quid de ipsa perfectione fœlicitatis esse debere judicetur? Ex his igitur manifestum est tibi quod ipsum bene habere se animarum humanarum in completione suæ perfectionis animas humanas totaliter abstrahit à corporibus, & in ipsum creatorem rapit, ipsiusque luminositate ac jocunditate sic eas replet, & occupat, ut de vivificatione, gubernatione corporum non solum non curent, sed etiam vel eis inde liceat cogitare, & intendo de præsenti vivificatione ac gubernatione corporum quæ & onerosa est, & molesta: in statu namque futuri gloria nec oneri, nec molestiæ, nec diminutioni, nec læsioni ulli fœlicitatis illius erit vivificatio seu gubernatio corporum animabus vivificatis: causa autem erit in hoc impassibilitas earumdem quæ prohibent per omnem modum læsiones omnes atque molestias quæ hic per corpora ingeruntur eisdem.

Inseparabilitate animarum humanarũ ab illius boni amore & possessione. Attende igitur quia inseparabiles erunt animæ humanæ à bono illo suo, cujus obtentu incogitabiliter beatæ futuræ sunt, & fœlices, quatenus amor erit in illud. Si enim amores præsentes adeo alligant, astringunt, & agglutinant eos in quibus sunt rebus etiam temporalibus, ut inde vix etiam per mortem avelli vel abrumpi possint. Quod tibi sentiendum est de amoribus animarum humanarum quibus in fœlicitate illa sua ardent in creatorem, non enim nisi scintillæ sunt amores hujusmodi ad caminos illos: & propter hoc vincula seu ligaturæ istorum, nec fila aranearum sunt ad fortitudinem, & irrumpibilitatem illorum. Quapropter ibi & lucidissimè videbunt, & profundissime ac beatissime sentient immortalitatem suam animæ humanæ, cum plenissime cognoverint fonti vitæ se totas totaliter, & tam inseparabiliter adhærere: non enim est possibile substantiam quamcumque mortalem natam esse fonti vitæ non solum adhærere inseparabiliter, sed etiam & beatissima copula, & nulla virtute dissolubili vivet. Si enim modica degustatio illius sive applicatio ad fontalem illam bonitatem creatoris omni mortali substantiæ mortem ingerit vel inducit, manifestum est non esse possibile substantiam ad perfectam cognitionem sive applicationem hujusmodi natam mortalem esse.

Hominem natum esse ut possideat Deum hoc perfecto modo secũdum animã non secundum corpus. Quod si quis dixerit quod secundum hoc non esset natus homo ad hujusmodi cognitionem vel applicationem quæ est ut prædixi completa fœlicitas. Respondeo in hoc quod homo non est natus ad hujusmodi applicationem vel cognitionem secundum totum vel totalitatem suam, & intendo secundum id totum quod est homo, sed secundum animam solam: & propter hoc quantum ad illam vel secundum illam necessè est ipsam esse immortalem, quamquam etiam secundum corpus homo sit immortalis, quemadmodum & expositum, & declaratum est tibi in tractatu qui vocatur cur Deus homo. Et ex hoc etiam adjuvaris in ipsum, videlicet per hoc ipsum quod mortem corporis inducit hujusmodi fœlicitas. Impossibile autem est in unoquoque genere ut perfectio rei cujuscumque mortem vel destructionem illi ingerat vel inducat. Quapropter manifestum est fœlicitatem istam non esse perfectionem hominis. Et intendo ut hominis quod est dicere ut prædixi secundum totalitatem suam sive secundum id totum quod homo est.

Hæc beatitudo potest acquiri à sapientibus non per modum effectionis, sed per modum receptionis. Amplius hujusmodi perfectio desiderabilis est super omnia desiderabilia, & etiam desideratur ab innumerabilibus animabus, & præponitur omnibus aliis desiderabilibus quæ ab eisdem desiderantur: desideratur autem à sapientibus solis. Est igitur eis naturaliter acquisibilis saltem per modum receptionis; per modum enim effectionis manifestum

stum est illam non esse ipsis acquisibilem. Adjicio etiam ad hoc quia naturali desiderio desiderabilis est ab animabus humanis; causa enim quoniam perfectio perfectibili suo naturali desiderabilis est, non est dubium quin multo fortius etiam desiderio sapientiali seu gratiæ desiderabilis sit ab eisdem: quapropter naturali intentione, & conatu, & intendere, & conari possibile est eas ad illam. Et quoniam non est possibile ut obtineatur nisi dono creatoris, non est possibile ut obtineatur nisi gratis obsequiis, & devotis petitionibus: si tamen & per hoc inclinari potest ad donum tam magnificum largiendum. Quod igitur absque ulla difficultate, & absque omni incommodo largiri potest creator fœlicitatem istam, necesse est ut eam prout decet ad illam conantibus largiatur. Neque enim in homine uno bono inveniri potest iste defectus vel potius avaritia, aut invidia, ut id quod dare possit absque omni incommodo, & detrimento suo dignis, & idoneis denegare possit. Quanto igitur minus denegabit creator largissimus, & optimus illam placitis sibi obsequiis servientibus, & ad illam obtinendam ab eo prout decet conantibus: præsertim cum ad tantam ei cedat gloriam hujusmodi largitio, ut inter ejus opera magnifica quibus glorificatur, & magnificatur in sæcula, hæc sit de præcipuis atque præstantissimis.

Nec intenditur, nec desideratur nisi instinctu creatoris, adeoque nec ab eo denegari potest.

Amplius nec intenditur etiam nec desideratur ipsa nisi instinctu creatoris; omnis enim intentio naturæ, omne desiderium gratiæ seu sapientiæ suggeritur à creatore. Quapropter & fallax, & proditor esset creator optimus, & benedictus si quod ejus instinctu quæritur, quod ejus suggestione desideratur & petitur, ab eodem quærentibus, & petentibus denegaret. Ipsa ergo bonitate sua qua intentionem istam animabus humanis indidit, & desiderium obtinendi accendit necesse est in hoc eis perficiat. Eodem modo est dicere de spe qua fœlicitas æterna speratur ab ipso, & hoc à sapientibus solum: non enim habent spem futurorum mali bonorum, cum præsentia bona sola totis desideriis amplectantur, totis studiis atque conatibus acquirere laborent. Spes igitur ista non est nisi sapientibus animabus quia non est eis nisi ex dono, & gratia creatoris, necesse est ut bonitas creatoris quæ spem istam eis indidit eas ad obtinendum quod sic sperant non patiatur ullatenus defraudari, &c.

PARS VIGESIMASEXTA.

Ostendit immortalitatem animæ ex parte justitiæ creatoris.

Iustitiam Dei nec ex ignorantia, nec ex difficultate à reddendo debito impediri posse.

POst hæc autem prosequar tibi probationes & rationes quarum radix est justitia creatoris: intendo justitiam quod est in ratione seu comparatione justitiæ, ex qua in quantum talis est fiunt remunerationes, & vindictæ atque redditiones universaliter debitorum, & intendo omnium quæ debentur. Propter quod & justis donatione justitiæ hujusmodi debitorem se fatetur, & gerit in quantum hujusmodi est. Quare liberari à debito redditionis intendit per opera justitiæ hujusmodi: intendit enim semper reddere ex hac virtute. Manifestum igitur est ex his quod justitia hujusmodi, si viva & vera est, necesse est exire in judicium, nec vel ignorantia, vel impossibilitate, vel difficultate faciendi quod justum est prohibeatur, vel impediatur ab hoc. Quia igitur viva ac vera semper est justitia creatoris, necesse est eam exire in judicium, & reddere pro meritis unicuique, videlicet bonis bona pro gratis obsequiis, & malis mala pro iniquis operibus; cum apud illum non habeat locum ignorantia vel merentium, vel meritorum. Similiter neque impossibilitas, neque difficultas exequendi justitiæ officium; alioquin quæ esset ista justitia; necesse enim esset esse velut habitum dormientem, & malo potentialitatis depressum. Jam autem declaratum tibi alias ea quæ sunt creatoris sive de eo dicuntur per se in ultimitate actualitatis esse apud ipsum, prima quoque, & maxima esse.

Iustitiam creatoris non esse sicut potentiam, sed sicut actum actualissimum.

Manifestum igitur est justitiam creatoris non esse sicut potentiam, seu habitum dormientem, sed esse sicut actum in ultimitate actualitatis, ut prædixi & in ultimitate expeditionis, & promptitudinis vigilantissimum: necesse igitur est ipsum exire in judicium omnimoda libertate pro beneplacito voluntatis suæ, & intendo quæcumque ei placuerint, & quomodo, & quatenus, & pro quibuscumque, & contra quoscumque eidem placuerit. Quapropter in omnipotentissimæ voluntatis suæ beneplacito totaliter est quando judicet, quando remuneret, quando puniat, quando omnibus debita reddat. Quia igitur in vita ista præsenti justitia Dei non exercet judicium totaliter, cum mali innumerabiles bona hic tantum recipiant, & boni similiter innumerabiles mala hic solummodo patiantur: necesse est ut in altera vita fiat redditio, seu retributio uniuscujusque debiti per hanc justitiam.

Quod pœna sit gravissima malitia ipsa; non tamen ab impiis ita existimetur.

Quod si dixerit quis quod cuique malitia pœna gravissima est malorum, quia gravior infligi non potest, verum utique dicit. Etenim malitia pœna quædam, & horrifica inferni similitudo, quod evidenter videt qui cognoscit tenebras quibus involuti sunt, flammasque irarum, & odiorum, cupiditatum, & aliorum desideriorum, quorum incessanter ardoribus cruciantur, deinde timores quibus tanquam frigoribus quibusdam spiritualibus continuè torquentur; hæc enim omnia cruciatibus infernalibus similia sunt. Verum quia in istis nec apparet pulchritudo justitiæ nec talibus deterrentur, quia nec ipsas pœnas reputant, necesse est propter duas istas causas in alias pœnas eorum exurgere justitiam creatoris.

Sic tantum à seipsis puniuntur impii, non à Deo.

Amplius ipsas pœnas ipsi mali sibimet irrogant, & à seipsis solummodo illis sunt. Quapropter nihil in hujusmodi suum exercet vel agit creatoris justitia, nisi quia eos justissimo judicio suis insaniis derelinquit. Non exit igitur in judicium contra eos, quæ per hoc soli sibimet irrogant vel infligunt. Necesse autem habet connecti vel exurgere judicium: necesse est igitur alterius modi sive aliis pœnis illos punire justitiam creatoris. Quia igitur in hac vita non fit istud juxta exigentiam culparum illarum, neque juxta quod requirit rectitudo justitiæ creatoris, necesse est in alia vita hoc suppleri. Jam enim declaratum est declarationibus demonstrativis peccatum omne mortale, sive delictum infinitum esse, & infinitam pœnam pro eodem deberi ei qui illud commiserit, & intende mortale peccatum vel delictum quo vera mors incurritur. Hæc auté est separatio animæ à Deo qui est vita animarum, hic quidem vita gratiæ, qua rectè ac sanctè vivitur! In futura vero vita gloriæ qua tunc beatè fœliciterque vivetur. In eodem tractatu etiam feci te scire quantum pœna duratione infinita, sive durationis infinitæ pro omni hujusmodi peccato vel delicto debetur, nec oportet ut istas declarationes iterum repetam tibi. Quapropter non satisfaciet creator justitiæ suæ, neque immensitati culparum mortalium si pœnam durationis infinitæ taliter peccantibus non reddiderit. Est igitur vita malis hominibus post istam vitam! dico interminabilis, in qua passuri sunt pro peccatis, & delictis hu-

jusmodi pœnas perpetuas, quapropter est eis vita post istam, & propter hoc animabus eorum cum homines sine animabus vivere possibile non sit.

Quod ad justitiam creatoris pertineat mala omnia à regno suo arcere.

Quod si dixerit quod hujusmodi justitia non est justitia creatoris, & quia non placet ei mors peccatorum, nec delectatur in perditione hominum, quin potius displicent ei cruciatus, & tormenta ipsorum, nec reputat decere bonitatem suam ut exerceat tam duram carnificinam. Licet ad hoc in proximè nominato tractatu sufficienter ad hoc tibi responderim. Respondeo tamen in hoc quod cum verus rex, verusque dominus omnium sæculorum sit, nihil magis decet eum quam exercere justitiam: cum enim justissima sit per quam maximè exterminantur vitia, & peccata, & diffunduntur virtutes, & boni mores custodiuntur, & conservantur, propagantur, & multiplicantur. Quapropter manifestum est ad regem præcellentissimæ bonitatis ac supereminentissimæ pietatis modis omnibus pertinere malitiam omnem, & iniquitatem de finibus suis profugare, & exterminare, bonaque omnia in regno suo nutrire, deffendere, & agere.

Injustitia est non solum facere injustum, sed etiam non facere justum.

Amplius sicut justitia judicio omni, & bonum est, & bonitas; injustitia eodem judicio, & malum, & malitia: quapropter sicut malus est quis non solum in faciendo malum, quod ei non faciendum est, sed etiam in non faciendo bonum quod ei faciendum est, & quod bonitas ejus requirit, nec facit: sic injustus est non solum in faciendo quod injustum est, sed etiam in non faciendo quod justum, & quod requirit justitia ut faciat. Quapropter si creator non reddit juxta merita operum malis & bonis, hoc est neque in vita altera, manifestum est ipsum & malum, & injustum esse, cum nec hic, nec alibi faciat quod requirit justitia ipsius. Quare quoniam istud est inconveniens, & impossibile manifestum, necesse est creatorem vel facere hic vel factum esse in alia vita, & bonis, & malis quod justum est secundum merita ipsorum. Et quoniam manifestum est eum non facere hic in vita ista, necesse est ipsum in altera vita istud esse facturum, quapropter necesse vitam alteram post istam esse futuram.

Iustitiam utpote injustitiæ oppositam, & bonam, & bonitatem esse.

Amplius cum justitia & injustitia contra sint evidenter, manifestum autem sit injustitiam, & malum, & malitiam esse, necesse est justitiam, & bonam, & bonitatem esse. Quod si dixerit quis quod prodigalitas, & avaritia evidenter contraria sint, utramque causam manifestum est, & malam, & malitiam esse. Respondeo in hoc quod in his quæ secundum superfluitatem, & indigentiam sive diminutionem dicuntur, manifestum est ea, & contraria esse, & mala sive malitiam. Injustitia enim non dicitur secundum alteram earum, imo removet utrumque, non justus enim est qui vel plus vel minus reddit quam reddendum sit secundum quod, quantum, & qualiter, & quando, & cui.

Bonitas regū & principum justitia est.

Amplius manifestum quod ex justitia reges, & & principes, omnesque potentes viri boni nominantur sicut dixit nobilis ille philosophus Latinorum, videlicet quia in ea est splendor maximus honestatis ex qua viri boni nominantur.

Iustitiam non esse scientiam atque adeo virtutem & bonitatem esse.

Amplius qualiter communiter laudaretur, & pulchritudo animarum haberetur, cum non sit possibile pulchritudinem animarum esse, nisi quod decorat vim apprehensivam nobilem in eis, & hoc non est nisi scientia, vel virtutem motivam in eisdem, & hoc non est nisi virtus vel bonitas, quapropter cum manifestum sit justitiam hujusmodi non esse scientiam, necesse est ipsam virtutem, & bonitatem esse.

Ostendit pulchritudinem justitiæ ex opposita turpitudine injustitiæ.

Amplius quis non videat opera justitiæ, & bona esse & pulchra; & ipsos operatores decentia: sicut enim retinere alienum seu debitum non potest esse nisi indecens atque turpe: sic reddere quod debetur non potest esse nisi pulchrum, decens pariter & honestum; non est autem possibile ut opera vitiorum sint nisi turpia, indecentia, & inhonesta. Quapropter necesse est in radicibus eorum, sive principiis similiter se habere; cum rami operum pulchritudinem numquam habeant, nisi ex radicibus seu principiis habituum atq; dispositionum ex quibus sunt. Quapropter necesse est, & justitiam pulcherrimam esse, & injustitiam turpissimam. Manifestum igitur est ex omnibus his justitiam bonitatem esse, & pulchritudinem animarum in quibus est. Apparet etiam ex turpitudine contrarij, malitia videlicet injustitiæ, & hoc per partes singulas ipsius. Quid enim rapacitate ipsius, quid fraudulentiâ, & falsitate deformius, quid crudelitate horribilius? & ad hunc modum se habet de aliis partibus injustitiæ.

Si justitia bona non esset nullus esset locus legib', omnesque res humanæ confusioni paterent.

Amplius si nec justitia bona nec bonitas est, ad quid igitur leges? ad quid tribunalia? ad quid punitiones maleficorum? Si enim justitia hæc nec bona, nec bonitas est, proculdubio nec ista omnia bona erunt, nec facienda! justitiæ namque isti hæc omnia deserviunt, & tanquam opera quædam, & executiones ipsius sunt. Quapropter si illa nec bonitas, nec bona est, ista omnia nec bona, nec facienda erunt. Evacuandæ erunt igitur leges, subruenda tribunalia, non exercenda judicia, cessare debent, & punitiones maleficorum. Quapropter exponendi erunt homines, & res humanæ omnes insidiis latronum, rapacitatibus prædonum, gladiis, & cædibus servorum, iniquissimis oppressionibus tyrannorum, cessandumque erit ab omni coërcitione, & disciplina malorum, derelinquendæque erunt res humanæ omni turbationi, omnique confusioni; cum omnibus malis istis maximè per justitiam occurratur, & sine illa omnimodo non valeant curari. Non est igitur dubitandum justitiam esse bonam, & bonitatem per quam solam consequenter tot, & tantis malis occurritur.

Omnis bonitas similitudo diminuta est divinæ bonitatis.

Cum autem omnis bonitas sive magna, sive parva, & mediocris similitudo quædam, licet pertenuis atque modica, & vix etiam dicenda vestigium primæ ac puræ fontalisque bonitatis quæ est bonitas creatoris, quemadmodum alibi audivisti, & didicisti quia in hujusmodi comparatione se habet omnis potentia ad potentiam creatoris, & omnis scientia ad scientiam ipsius, & omnis pulchritudo ad pulchritudinem ipsius; & ad hunc modum se habet de omnibus aliis dispositionibus de creatore juxta congruentiam suæ supereminentiæ dicitur. Quapropter erit justitia de qua hic agitur ad justitiam creatoris secundum modum istum: est igitur justitia creatoris non quæcumque, aut quantacumque, sed super omnem comparationem major justitia hominum vel humana. Quapropter si ex justitia humana quæ seorsum est ab omnibus antedictis impedimentis necesse est exire judicium, sive judicia, retributionesque, & vindictas, necesse est incomparabiliter fortius ex justitia creatoris exire pro beneplacito suæ voluntatis justissima judicia, retributionesque, & vindictas! & intendo pro beneplacito voluntatis ipsius, qualiter, & quando voluerit. Ex hac igitur ratiocinatione manifestum est judicium ei faciendum esse de hominibus, retributionesque reddendas ab eodem, vindictasque justissimas inferendas: & propter hoc sicut prædixi vitam esse alteram post hanc; cum in hac justitiam tantum incipiat, non autem perficiat, aut consummet, sed potius consummationem ipsius atque perfectionem futuræ vitæ reservet.

PARS

PARS VIGESIMASEPTIMA.

Quod mali non possunt nisi quantum permittit creator justissimus.

Cur Deus pessimis, adeoque insipientissimis det quandoque potestatem in alios.

Quod si quis dixerit quia cũ dare potẽtiã insipienti non sit nisi dare gladiũ in manu furentis; ipse vero creator pessimis potẽtibus, quos nemo dubitat insipientissimos esse, sciens & prudens tantas dat, & dare consuevit super alios homines potestates, quid aliud vult nisi eos sævire, & furiose debacchari, & in electos, & dilectos suos, & in omnes alios super quos habent potestatem? Apud homines namque non alia de causa datur furiosis clava, vel gladius; nisi ut vel in semetipsos, vel in alios furorem suum exerceant. Stultissimus etiam reputatur qui furoris sævitias vindicare vellet contra furiosum, cui ipsemet gladium, vel clavam sciens dedisset & prudens. Respondeo tamen in hoc quia novit sapientissimus creator quid boni, vel potius quæ, quanta, qualiaque bona elicitura sit bonitas ipsius ex malitia insanissima potestate quam eis tradit abutentium. Nec illam eis tradit sic, ut non eam in manu sua totaliter retineat. Nec liberum aut possibile est eis sævire in alios pro voto insanissimæ iracundiæ ipsorum, sed quousque solummodo ipse permiserit, ipsisque patientibus expedire, bonitatemque suam & gloriam decere præviderit. Et hoc declaravit sermo propheticus
Is. 10. 15. quo dictum est *numquid gloriabitur securis contra secantem in ea.* Quemadmodum enim non est in potestate securis secare, sed in potestate solummodo tenentis eam, & in ea percutientis, atque secantis: sic non est in potestate malorum occidere, & torquere pro suæ voluntatis insania, sed in potestate sola creatoris, in cujus potestate & manu, & voluntate plenissima, atque libertima sunt, quẽadmodum securis in manu secantis; de hoc etiam plene satisfeci tibi in tractatu de universo & in capitulo de cura & providentia creatoris circa gubernationes universi.

Solvit objectionem petitam ex eo quod homines comparentur bestiis, & ostendit de ipsis tamen Deo curam esse.

Quod si dixerit quia juxta sermonem propheticum fecit homines creator sicut *pisces maris & sicut reptilia non habentia ducem*, & juxta alium sermonem propheticum, *venatio leonis onager in eremo, sic pascua divitum sunt pauperes*: hoc modo non curat quid homines, vel contra se invicem agant vel pro se, cum minores in direptionem & prædam potentiorum dederit, immo in devorationem, & mortem. Et juxta alium sermonem propheticum
Hab. 1. 4. probat homines similes esse bestijs cum in mutuam
Eccli. 13. 23. stragem & devorationem alios alijs tradidit: quapropter nulla cura est & de ipsis, sed dimisit eos insanijs suis. Respondeo tibi jam in hoc quia postquam cura est ei de creatione hominum, de fabricatione membrorum ipsorum, & decora ædificatione corporum eorundem, & sicut audivisti de pilis superciliorum eorundem, quomodo non erit ei cura de conservatione, de vita, & de conditione, omnimodaque gubernatione ipsorum: alioquin frustra & *vane constituit omnes filios hominum.*
Ps. 88. 48. Cum creationem eorum non nisi vanitas aut miseria sequatur, flos namque malorum hujusmodi quod ipsi fœlicitatem falsissime nominant, vanitas tantum est sicut feci jam te scire. Miseria vero secundum hoc quid est, nisi miseria cujus finis ultimus est mors secundum hoc. Florentes igitur manifestè vanè constituit, miseros vero longe deterioris conditionis esse voluit, quos scilicet malis, & novissimè morti secundum hunc errorem posuit, cum nec his nec illis post mortem corporum aliquid boni vel mali sperandum sit, vel timendum.

Exempla justitiæ Dei contra impios donec pro meritis post hanc vitam puniantur.

A sensu accipi potest ex certissimis historiarum narrationibus, quia hic exercet vindictas justitiæ suæ, creator optimus, licet nec plene, nec totas, sicut apparet ex submersionibus civitatum, & destructionibus regnorum, quas præcesserunt comminationes ipsius creatoris. Præterea de miraculis quæ tam magnifica contra impios pro Dei electis & dilectis patrata sunt, quæ non solum in genere Hebræorum notissima sunt, sed etiam in genere Christianorum celeberrima & absque numero incessanter leguntur, & continue recitantur. Ex his igitur est accipere tanquam à sensu divinæ justitiæ judicia, & executiones certissimas illius, sed quales ante prædixi. Plenitudo namque judiciorum ipsius & perfectio consummata in vitam alteram necesse est reservetur. Ridiculosum enim & omnino incongruens est magnificentiæ & gloriæ ipsius tam ad modicum incipere hic exercere justitiam, & finem consummationis atque perfectionis eidem non dare: hoc enim esset quemadmodum si latro dignus suspendio, aut alterius modi mortis supplicio festuca una percuteretur, & hoc semel tantum; cum manifestum sit percussionem festucæ etiam unicam incomparabiliter majorem esse ad quantumcumque corporalis mortis supplicium quam sit pœna quæcumque præsentis vitæ ad æternæ mortis & interminabilis cruciatus. Cum enim sit finitum quantæcumque acerbitatis supplicium, non est possibile ut infinitum sit ad festucæ unius percussionem unicam.

PARS VIGESIMAOCTAVA.

Ostendit immortalitatem animæ ex parte magnificentiæ & largitatis creatoris.

Ex abundanti largitate quã sol & similes creaturæ se diffundunt idem à fortiori de Deo dicendum esse ostendit.

Post hæc prosequar tibi probationes quarum radix est magnificentia largitatis creatoris. Dico igitur quia non est possibile apud eam ut minus largiatur, quam deceat ipsam, dum tamen recipientis idoneitas, atque capacitas ad hoc accedat atque concordet. Judicium autem certissimum rei hujusmodi est largitas evidentissima creaturarum. Hujusmodi exemplum unum vides in sole, & luminositate ipsius, pro capacitate namque illuminabilium lumen in ea dispergit atque diffundit, & propter hoc in purissimum proximumque quodammodo eidem adeo propensior est atque profusior irradiatio ipsius. Et ad hunc modum se habet de omnibus passibilibus qualitatibus & substantiis earum. Quod si tanta largitas est in ipsis creaturis quæ nisi rivuli fontalis ac universalis largitatis dicendi sunt, quanto majorem necesse est esse in fonte? Si igitur natura humana naturaliter idonea est vitam perpetuam recipere, naturaliterque propinquior ipsi fonti indeficienti largitate redundantissimo, quam sunt corpora cœlestia: corpora autem cœlestia vitam perpetuam recipiunt, & habent ab ipso fonte: quanto fortius igitur in animas humanas extendit se creatoris largitas ad hoc ut vitæ perpetuitas ei detur.

Vitæ mortalitas opposita est veræ fœlicitati.

Amplius jam multipliciter declaratum est tibi quod vitæ mortalitas atque terminabilitas contraria est, omnique modo repugnans perfectioni ultimæ animarum humanarum; cum perfectio illa fœlicitas sit veri nominis, & rationis: & propter hoc inamissibilis & interminabilis.

Immortalitas est præparatio necessaria ad fœlicitatem.

Amplius cum omnia dona naturalia non det creator largissimus animabus humanis, nisi propter ultimum & maximum donum quod intendit largiri eisdem: & hoc est benè se habere earum, sive fœlicitas antedicta. Dat igitur dona eisdem naturaliter quibus adjuventur ad illam, & immortalitatem qua sive per quam non parum neque mediocriter adjuvantur ad ipsam. Est igitur velut dis-

positio firmans eas, & præparans eas ad receptionem illius, & ad ipsam sustinendam, quemadmodum mors atque mortalitas impediunt eas, & omnimodo ineptas efficiunt, atque inhabiles ad recipiendum eandem; necesse igitur est ut creator prædonet sive largiatur hanc dispositionem animabus humanis.

Sine illa immortalitate nec permodica illius beatitudinis degustatio est.

Amplius si prædonet atque largiatur creator benedictus dona gratiarum, & virtutum, & scientias sapientiales animabus humanis, & per eas præparantur ad recipiendam futuram gloriam ipsaque dignæ efficiantur, necesse est similiter ut prædonet eis immortalitatem per quam stabiliatur, & firmetur esse earum ad receptionem, & suscipiendam gloriam hujusmodi. Igitur ut audivisti debilitas vitæ etiam degustationem permodicam gloriæ illius sustinere non valeat, sicut apparet tibi in exemplis quæ præmisi tibi de raptu & similibus.

Anima quantum ad vires superiores similis est Angelis adeoque, & gloriæ capax.

Amplius nulli animæ seipsam intelligenti dubium est quin animæ humanæ quantum ad vires superiores, & nobiles, & beatificabiles & glorificabiles sint beatitudine, & gloria antedictis: quantum ad illas namque similes naturaliter sunt substantiis nobilibus abstractis, & propter hoc similiter aptæ natæ beatificari & glorificari. Nisi igitur corruptio originalis vel vitiorum, & peccatorum fœditates indignas illas beatitudine, & gloria hujusmodi efficiant, necesse est prælarga bonitas creatoris in beatitudine, & gloria antedictis hujusmodi substantiis assimilet, & adæquet, juxta sermonem legislatoris christianorum, quo dixit de glorificandis hominibus quia filij Dei sunt, & filij resurrectionis, & æquales sunt Angelis.

Etsi animæ seipsis indignæ sint tanta beatitudine, attamen hoc divina magnificentia dignissimũ est.

Quod si dixerit quis indignam esse naturam animarum humanarum glorificatione, & adæquatione hujusmodi. Respondeo homini illi, quod etsi illa tanta exaltatione, & gloria digna non est, magnificentiâ tamen divinæ largitatis dignissimum est, ut tanta dona & majora incomparabiliter largiatur; neque enim veri nominis aut rationis largitas ista turpiter ad calculos vacat meritorum, & dignitatum eorum quibus largiri bona data sua intendit, sed potius quid deceat divitias suas, atque magnificentiam attendit. Alioquin nec mundo toti, nec cœlis, nec syderibus, nec elementis, aut aliis creaturis unquam esse dedisset. Quapropter cum tanta sit bonitas profusiva creatoris ex largitione donorum suorum, & decentia hujusmodi, & intendo in hoc quia non aliud in eis quæ bona data sua seu dona recipiunt considerat vel intendit nisi ut & eam tanta, & talia donare deceat, & illa recipere. Plerique namque incliti reges & principes ex pluribus hominibus servisque infimis, & ignobilissimis magnos, ac divites efficiunt; non propter hoc quod illi tantis ac talibus digni sunt, sed propter hoc ut ipsi magnificentiam suæ largitatis exerceant, & officium suæ liberalitatis in eosdem adimpleant; quanto magis igitur decet magnificentiam gloriæ creatoris profusivam largitatem in ipsas animas humanas quousque exercere, ut naturalis idoneitas, & habilitas earum exigit & requirit, & prænominata impedimenta non prohibent.

Quod fundamentum ædificio est hoc immortalitas beatitudini.

Amplius quis ædificaturus quam grande permagnificumque palatium non ante ædificium prævidet, & prospicit de fundamento illius, videlicet ut tantæ stabilitatis ac firmitatis sit ut sustentationi sufficiat tam præclari operis & ædificij. Quia igitur naturalia in animabus humanis, & intendo naturales vires sive virtutes fundamentum sunt certissimum ejus ædificij quod in præsenti vitâ ædificatur ex gratiarum virtutumque muneribus, ejusque similiter quod est incomparabiliter nobilius atque magnificentius quod ex scientiis quæ gloriæ sunt ædificandus est; necesse est sapientissimum artificem, & operatorem creatorem ea firmitate stabilire virtutes naturales animarum humanarum ut tanto ædificio congruant supportando. Non est autem hoc possibile absque firmitate ut prædixi immortalitatis, cum mors ædificium hujusmodi funditus subruat, & mortalitas ad supportandum illud nequaquam sufficiat, & à parte igitur fundamenti quod est naturales vires, & à parte ædificandi operis necesse est juxta prædictos modos divinam largitatem in animas humanas extendi: non enim decenter largus est in domum qui vel in fundamentum, vel aliam quamcumque partem illius fuerit diminutus.

Philosophi multis reb. quæ sunt propter hominem perpetuitatem imponunt.

Amplius & balsamo, & multis aliis ex rebus creatis imponunt philosophi perpetuitatem essendi; cum manifestum sit illa omnia non esse, nisi propter animas humanas, & intendo non nisi ad usus, & utilitates earum: multo fortius igitur est ut animabus humanis sit essendi perpetuitas naturalis. Si enim equus aut aliud quodcumque ex animalibus non est nisi propter usus vel utilitates hominum, qualiter possibile est ut sit perpetuus, & immortalis? homines autem mortales, & vitæ brevis? Nullo modorum enim congruens vel rationi consonum ut causa sit brevioris aut infirmioris esse quam effectus, vel utilitas cujusque rei fortioris, & longioris esse naturaliter quam ipse utens.

Corpora naturaliter immortalia sunt quanto magis animæ.

Quod si fortè quis objiciat de ferro, aut ære, aut alio quocumque hujusmodi quia fortioris esse sunt quam homines, vel eorum corpora; quia ferro, & ære facillimè destruuntur, neque eis valent resistere: & eodem modo, & igne, & aqua, & lapidibus. Respondeo in hoc quod jam declaratum est tibi in tractatu, quem vocavi cur Deus homo, corpora naturaliter immortalia esse, & ab hujusmodi impassibilia, & illæsibilia: si ea quæ ibi audivisti tibi non sufficiunt addam tibi hic & alia. Addendum autem est tibi quod si corpora humana immortalia naturaliter sunt, quod est dicere à morte, & moriendi necessitate naturaliter libera, conveniens est ex necessitate Logicæ consecutionis animas humanas multo fortius immortales esse. Ordine vero naturæ immortalitas animarum proculdubio præcedit immortalitatem corporum, utpote causa illius manifestum enim est vitam animarum causam efficientem esse corporum. Nec mireris quod largitatem vocavi per quam datur à creatore viribus superioribus animarum humanarum tanquam fundamento cuidam prænominatorum ædificiorum firmitas essendi sive stabilitas; cum creator nec esse, nec aliud quidquam det alicui ex creaturis nisi ex largitate, & gratuitate meraque liberalitate.

PARS VIGESIMANONA.

Ostendit immortalitatem animæ ex parte gloriæ creatoris.

Plus confert ad gloriam creatoris animæ humanæ quam corpora per quascũque dispositiones suas.

POst hæc prosequar tibi juxta præmissum ordinem probationes immortalitatis animarum quarum radix est gloria creatoris sive ipse creator in quantum gloriosus. Dico igitur quod gloria creatoris quæ non est nisi ostensio sive evidentia magnificentiæ ipsius ac prælargæ bonitatis ejusdem tanto amplior, tantoque clarior per animas humanas earumque nobiles dispositiones, quam per corpora & dispositiones eorum, quanto ipsæ & dispositiones ipsarum præstantiores sunt corporibus & dispositionibus illorum. Una autem ex dispositionibus nobilibus earum immortalitas est per quam tanto magnificentior apparet creator, quam per vitam ipsam? quanto largitio immortalitatis largi-

tione vitæ præcellentior est, & hoc est quantum vita perpetua sive vitæ perpetuitas vitâ in quantum vita melior est. Qui igitur immortalitatem negant animarum tanto magis detrahunt gloriæ creatoris quam qui vitam ipsarum negant.

Negare immortalitatē animarum est negare gloriā eatū, ex qua De itas æterna provenit, sicut etiam ex vindicta impiorum.

Amplius qui immortalitatem negant animarum, negant consequenter & futuram glorificationem earum: quapropter non minus detrahunt creatori quam si negarent gloriam substantiarum nobilium abstractarum. Cum nec pauciores, nec minores gloriæ imo plures, & æquales gloriæ futuræ sint animæ glorificandæ quam sint substantiæ hujusmodi, sunt inquam futuræ tales si immortales sunt animæ humanæ. Quantum autem detrahunt gloriæ ipsius in parte justitiæ ejusdem similiter in præcedentibus audivisti, quanta enim futura sit pulchritudo justitiæ, quantaque laus, & magnificētia creatoris ex illa si animæ humanæ immortales sint evidenter apparet ex his quæ præaudivisti. Quantum enim deceat creatorem impios, & contumaces corrigi, quámque pulchrum sit in eos exercere vindictas justitiæ, nemo intelligens permittitur ignorare. *In perditione enim impiorum erit laudatio*, sicut ait sermo propheticus. Quapropter perpetuitas justissimarum vindictarum in animas impiorum incorrigibilium perpetuæ pulchritudinis laudem pariunt creatori. Ipsis autem justis glorificandis tanquam justitiæ amatoribus perennem lætitiam generabit juxta alium sermonem propheticum quo dictum est *lætabitur justus cum viderit vindictam*: In hac etiam præsenti vita licet miserrima quicquid honoris, & gloriæ est creatori ab omnibus honorificentia est cultus ejus, & religiositas. Hujusmodi autem fundamentum, & radix fortissima credulitas sive scientia immortalitatis animarum humanarum. Quapropter eam negare vel destruere proculdubio est illam evertere, & radicitus extirpare, quapropter nec hic, nec in futuro parcunt hujusmodi homines gloriæ creatoris quantum est à parte generis humani.

Prov. 11. 10.

Ps. 54. 11

Negando immortalitaté destrui cultum, honorem & regnū Dei.

Amplius attende, & considera quam enormiter mutilant, seu detruncant regnum creatoris, & gloriam, qui & hic, & in futuro homines, & animas humanas de illo auferunt, cum in solis religiosis evidenter regnet hic; illos enim solos regit, & imperio suo moderatur! mali enim & impij concupiscentiis suis, & aliis passionibus feruntur, & exagitantur instar brutorum animalium, nec ullo moderamine ducuntur. Propter quod dixi creatorem in solis illis regnare quos regit hic, & qui voluntate ejus subditi mandatis ejusdem, & legibus vitam suam moresque componunt. Quapropter in eis solis merito regnare dicitur: in hominibus autem incompositis atque perversis pestes, ut sæpe audivisti, concupiscentiarum suarum regnant, & aliarum brutalium passionum, cum in eis plenissimè dominentur, ipsi quoque mali spiritus in ipsis non immerito regnare dicuntur: quoniam tanquam ipsorum servi voluntates ipsorum, & desiderium implent pro viribus, cum perversitas vitæ humanæ voluntas, & desiderium sit spirituum malignorum cui animales homines totis studiis, & viribus invigilant & insistunt. Manifestum igitur est tibi per hæc quod ignorantia immortalitatis animarum humanarum, & incredulitas ipsius radix est totius inordinationis, & incompositionis vitæ humanæ per quam totaliter benedictus offenditur, & plerumque etiam blasphematur: per hanc etiam religio funditus destruitur, per quam ut prædixi solum Deus altissimus ab hominibus honoratur. Omnis etiam honestas, omnisque pulchritudo virtutum negligitur, nec curatur: & propter hoc futuræ gloriæ fœlicitas amittitur. Manifestum igitur est per hoc in quantum creatoris injuriam, & contumeliam deducit erroneos ignorantia ista, vel incredulitas: in quantum ipsorum perniciem, cum & hic tantam vitæ honestatem auferat, & futuræ vitæ fœlicitatem eis acquirere seu promereri non sinat.

Negare immortalitatē unius animæ sanctæ detrahit magis gloriæ creatoris quam negare de omnibus animabus impiorum.

Addam & aliud quod tibi forsitan mirabilius videatur, & dicam quod negare unam animam sanctam, & justam immortalem esse est magis detrahere gloriæ creatoris, quam negare de omnibus animabus malorum ipsas esse: causa autem in hoc est manifesta; quoniam anima una sancta & justa melior est, & magis opus creatoris, quam omnes animæ impiorum. Declaratum etiam est tibi istud alias per hoc videlicet, quod gratia creatoris qua gratam sibi facit animam humanam majus bonum est, & magnificentius creatoris donum, quam naturæ animæ humanæ, & hoc super omnem proportionem, quapropter, ut prædixi, melior est una anima sancta, & justa omnibus animabus impiorum simul acceptis. Quanto autem magis aut magnificentius bonum est quodcumque opus creatoris sive Domini ipsius, tanto magis detrahitur gloriæ ejus à quocumque de ipso negetur: quemadmodum si quis diceret Deum altissimum mundum istum non creasse, aut non dedisse ei esse longe amplius detrahere largitati magnificentiæ illius, quam ille qui diceret ipsum non creasse solem vel lunam: & in tanto amplius, quanto major est gloria ex toto mundo sive creatione ipsius, quam ex sole vel luna, sive creatione alterius eorum: generaliter enim tanto magis detrahitur gloriæ creatoris, quanto majus est quod dedisse negatur.

PARS TRIGESIMA.

Ostendit immortalitatem animæ ex ressuscitatione mortuorum.

Hoc ostendit testimonio poëtarū & prophetarum veteris legis.

Post hæc autem aggrediar stabilire immortalitatem animarū humanarū per testes, & testimonia à sensu ipsarū animarū, quibus datum est sentire vitam suam post mortem corporum suorum: & intendo sensum istum interiorem, ac spiritualem, quo unaquæque animarum humanarum sentit se esse, se vivere, se gaudere, se justam esse, quorum nullum aliquo ex sensibus particularibus sentitur: animas autem non solum semetipsas post mortem corporum suorum, sed etiam alias cognoscere sive cognovisse certissimum ex testimoniis historiarum non solum gentilium, sed etiam Hebræorum, & potissimum christianorum. Quis enim historiam Romanorum vel ad modicum legit qui non legit in eis patrem Romanorum descendisse ad inferos, & ibi vidisse animam patris sui, & locutum fuisse cum ipsa? & hoc proculdubio fuit ante urbem Romam conditā: filius enim illius qui ad inferos descendisse dicitur urbem illam condidit. Qualiter autem illuc descenderit, utrū scilicet in visu, aut in visione, aut in corpore hoc supersedeo declarare; nec volo multum insistere sermonibus Poëtarum, qui ex majori sui parte fabulis vanissimis refertissimi sunt. In gente vero Hebræorum puer unus per unum ex prophetis gentis illius suscitatus narratur, & restituta anima illius corpori suo, quæ nisi vixisset post mortem corporis, nec restituta videretur; novam vero animam illi corpori creatam, & datam nullo modorum possibile est; cum ipsa anima pueri illius certissimè recordaretur se redijsse, atque reminisceretur multorum ex his quæ ante mortem corporis sui gesserat in illo. Ad resurrectiones vero mortuorum quæ in gente christianorum penè innumerabiles factæ sunt veniam, quoniam nullum dubitationis relinquunt vestigium de vita animarum post mortem corporum.

De ressuscitatione Lazari, & aliis ressuscitationibus sive apparitionibus mortuorum. *Jo 11. 14.*

Per ipsum quippe legislatorem christianorum mortuus unus quatriduanus ressuscitatus est ad vocationem ejus de monumento, de quo vocatus statim prodiit ligatus manus & pedes institis, qui & postea multis annis vixit, & Episcopale officium exercuit. Dicet-ne aliquis erroneus novam animã creatam fuisse in corpore illius, & non potius redditam corpori illi fuisse priorem. Præsertim cum anima illa redditam se vitæ isti, & corpori suo certissimè sciret, & sorores suas cum quibus diu conversatus fuerat, absque ulla dubitatione cognosceret, & cognosceretur ab eis: cujus si alia anima esset nihil omnino istorum vel ipsi, vel sororibus ejusdem factum fuisset: novus enim homo esset indubitanter, & nihil ad eum de mulieribus illis pertineret. Ipse autem certissimè sciebat cum illis se fuisse annis plurimis conversatum. Affuerunt huic resurrectioni multi Judæi qui cum essent inimici fidei christianæ stupore tanti miraculi ad fidem & religionem christianam conversi sunt. Ressuscitati sunt multi in eadem gente christianorum, qui & de vita alia, & de animabus charorum suorum multa hominibus annunciaverunt, & statum charorum suorum quis, aut qualis esset, & quibus suffragiis, vel auxiliis indigerent, & propter quas etiam causas sive peccata in igne purgatorio detinerentur patefecerunt.

Ressuscitatio Trajani & salus animæ ejus precibus sancti Gregorij.

Per hujusmodi vero suffragia liberatio eorum facta multoties postmodum revelata est. Memoriter autem tibi tenendum est de ipso Rege & Imperatore Romanorum, qui mundo toti terreno dominabatur, & qui precibus cujusdam sancti Pontificis suscitatus à morte corporis, & anima ejus educta ab inferis, atque corpori suo restituta, qui post ressuscitationem multis annis vixit in sæculo isto, & pœnitentiam agens de vitiis suis, & peccatis idolatriæ in quibus vixerat, factusque christianus misericordem sibi placavit creatorem, fineque optimo consummavit vitam suam. De quo dubitandum non est quin multa narraverit de his quæ apud inferos senserat & viderat, & de aliis quæ ad vitam animarum post corpora pertinent.

Quod credendum sit ressuscitatis hominibus.

Quia igitur de his quæ sunt vel fiunt, vel facta sunt in India, & Armenia, & Britannia, cæterisque longinquis regionibus testimoniis eorum creditur qui ibi fuerunt, eaque viderunt: sic & redivivis, sive ressuscitatis hominibus credendum de his quæ in sæculo altero se vidisse testantur. Cur enim non creditur animabus redivivorum seu ressuscitatorum hominum de his quæ in vita altera cognoverunt, & potissimum de ipsis, præsertim in his quæ ignorare nullo modorum potuerunt? Se enim esse vel se vivere, sicut jam feci te scire, nulla anima, nulla substantia intelligens permittitur ignorare.

Alioquin fides omnis historiarum periclitabitur.

Amplius secundum errorem istum evacuabitur omnium historiarum fides, atque credulitas: & propterea antiquitatum seu rerum antiquarum nulla erit apud posteros memoria sive credulitas. Si enim non est credendum hominibus qui res hujusmodi scripserunt, utpote qui eas viderunt, & certissimè cognoverunt. Aliis autem de hujusmodi minimè credendum est utpote rerum illarum ignaris, profecto nulli generi hominum in parte ista credendum erit, quia frustra, & vanè scriptæ sunt omnes antiquitatum historiæ, cum omnino credendum non sit scriptoribus earum.

In qualibet sciētia credendum fidei, & experientiæ priorum.

Amplius in omni arte, omni doctrina, & in omni disciplina accipiuntur quædam à sensu, non dico à sensu singulorum, sed solum eorum qui in rebus philosophicis experimentum, vel plura de eis acceperunt, sicut vides in scientiis Astrologiæ & Medicinæ, ubi à prædecessoribus suis posteri medicorum, & astrologorum plurima acceperunt credenda experimentis, & considerationibus eorum, sicut manifestum est tibi de Ptolomeo philosopho qui considerationibus Abrachi à sensu ejusdem acceptis credidit: & proprio etiam sensu suo acceptis ipse Ptolomæus posteris credendum relinquit, & scriptas in libris suis tradidit. Qualiter igitur in ista scientia de anima tam certis experientiis, & indubitabilibus testimoniis non creditur?

Credēdum proinde esse libris historiarum ubi talia, miracula referuntur.

Quod si legere tibi licuerit, & libuerit libros historiarum in quibus narrantur & miranda, & salutari eruditione plenissima, auditque jocundissima miracula, audies tibi de altera vita, & sæculo altero, & partibus ipsius, atque de his quæ ibi fiunt profunda & occulta, & philosophicis investigationibus nullatenus attingenda. Audies inquam de suppliciis damnatorum animarum, de purgationibus, & liberationibus earum quæ ibi sub spe obtinendæ fœlicitatis, & gloriæ quam sanctæ à Deo vocatæ abstractæ substantiæ jam possident, in regione purgatoria detinentur. Audies ibidem de gaudio, & gloria animarum humanarum quæ ad consortium hujusmodi substantiarum assumptæ sunt dicere ibi quæ & qualia ibi sint. Quod si quis historiis hujusmodi credendum non dixerit, vel non esse credendū putaverit, non video cujusmodi testimoniis vel crediderit, vel credendum esse opinari possit. Non enim invenire potest vel certiores, vel veraciores ipsis animabus quæ illic fuerunt, & inde ad vitam hujus sæculi redierunt; majori namque luce, & certitudine necesse est clareant, quam in carceribus corporum, & vitæ præsentis tenebris obtinere potuerunt.

Credēdū esse testib⁹ illis qui nec mēdare, nec ignari esse esse possunt in rebus hujusmodi.

Tota namque ista præsens vita velut nox quædam cum multiplicibus tenebris involvens hic viventes: quapropter cum ex hac vita transeunt quasi crescit eis lux, & veritas rerum quæ nocte ista operiebatur lucescit eisdem, & propter hoc abunde vident, postquam nox ista eisdem transivit, juxta sermonem authenticum, qui in lege christianorum scriptus est *videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Quapropter verum est quod prædixi, quia nec veriores, nec certiores testes de rebus hujusmodi inveniri possunt: certiores quidem propter præsentiam veritatis rerum hujusmodi; veriores vero quoniam certissimæ sunt animæ hujusmodi quanta mala quæ supplicia reddat creator optimus, & justissimus mendacibus, utpote quæ illa tanquam præsentia conspiciunt: quapropter illa maximè reformidant, & ideo mentiri minimè audent, præsertim de rebus, de quibus nemo mentitur sine injuria perennis creatoris; tales autem sunt vitæ animarum post corpora, aliaque quæ in præcedentibus tibi nominata sunt absque ulla dubitatione. Quod si dixerit quis quia testes hujusmodi multum de longinquo veniunt, & de rebus ignotissimis testimonium perhibent: verum utique dicit; sed quia inde veniunt, & mentiri nullo modorum volunt, & rebus de quibus testificantur proximi, & vicinissimi fuerunt, credendum est eis utpote testibus de scientia, de certitudine, & de visu. *1. Cor. 13.*

PARS TRIGESIMAPRIMA.

Ostendit immortalitatem animæ ex testimonio SS. & Prophetarum.

Visio prophetica sublimior est cognitionibus philosophicis.

Adducam autem testes alios ex proximo omni exceptione majores tam vitæ sanctitate quam ipsarum rerum certitudine. Hi autem sunt quos irradiat splendor propheticus, & quos excessus mentis, qui extasis dicitur, elevat, quos ad se rapit præsentia rerum sublimium occultarum, & spiritualium, quibus & datur esse in spiritu. Loquar igitur aliqua de istis quatuor, & dicam in primis, quod

quod splendor propheticus visio est longe sublimior atque nobilior cognitionibus atque scientiis philosophicis, & est divinæ irradiationis lumen, sive illuminatio: imo & revelatio occultorum sive absconditorum, quæ lumine intellectus aut sensus humani videri vel cognosci non possunt. Propter quod & revelatio non immerito dicitur tanquam relatorum develatio, sive detectio: visio namque per anthonomasiam, sive præcellentiam videndi nominata est; propter quod & qui nunc propheta dicitur videns antiquitus dicebatur, quoniam quantum ad res prophetales, videlicet quæ solo splendore prophetico videbantur soli prophetæ videntes erant, & adhuc sunt: cæteri vero homines vel non videntes, vel cœci comparatione hac non immerito habendi sunt. *1.Reg 9.9.*

Comparatio prophetarum cum hominibus acuti visus. Quemadmodum igitur nonnulli ex hominibus, & pilos gracillimos, & fila tenuissima videre prævalent acumine visus sui. Qui autem vel hebitudine, vel grossitie visus sui talia videre non possunt, & propter hoc quantum ad ea illi videntes, hi vero cœci non irrationabiliter reputandi sunt: sic se habet de prophetis ad cæteros hominum, cæteris namque hominibus invisibilia prophetis visibilia sunt. Quemadmodum igitur hominibus acuti perspicuique visus de rebus quæ solis illis visibiles sunt, & creditur ab omnibus, & indubitanter credendum est: sic solis prophetis de rebus prophetalibus.

Quib⁹ proinde in reb⁹ prophetalibus credendum est, ut minus perspicaces, & cœci credunt oculatioribus. Quod si quis dixerit, & propter hoc recusat credere prophetis de rebus hujusmodi, quia ipse non videt, neç videre potest illas, necesse habet hujusmodi homo non credere hominibus acuti visus de rebus quæ illis solis visibiles sunt; & deveniet res per hanc viam ad hoc ut cœci nec credant, nec credere debeant de rebus visibilibus: nos autem videmus evidenter incessanter quia cœci de rebus hujusmodi non solum credunt videntibus, sed etiam cœcus unus comiti suo credit de viis, & viarum discriminibus, illumque ducem habet, & ducatu ejus utitur quocumque ierit, utitur & ducatu baculi sui per tactum qui sensus in eo læsus non est, credit igitur sensui tactus qui alios de rebus hujusmodi sibi consulere non potest: quia igitur nemo nisi insani capitis dicere audet videntibus non esse credendum à cœcis, nemo dicere debet non esse credendum prophetis de rebus prophetalibus à cæteris hominibus, cum illi soli videntes evidenter sint, in rebus hujusmodi, cæteri autem hominum cœci. Porro res prophetales sunt altera vita, sæculumque altius, sæculumque infimum quod est inferius, resque hujusmodi sæculorum, & vitæ, sic & eventus rerum futurarum maximè quæ ad gubernationem hominum, & rerum humanarum pertinent.

Credendum etiam est prophetis propter eorum sanctitatem. Quantum autem prophetæ cæteris hominibus, & vitæ sanctitate, & sapientia divinali promineant atque præfulgeant, atque profulserint, nemo dubitat qui nomine hominis dignus sit. Ipsi enim semper fuerunt duces populorum rectè ambulantium, prophetici visus lumine ac splendore in via merum ducatum eis tanquam cæcis præbentes: propter quod rectè absque offendiculo ambulaverunt quamdiu in ducatu hujusmodi perstiterunt: recedentes autem à ducibus hujusmodi, & ducatu eorum tanquam propriis tenebris semetipsos committentes in omnia offendicula, in omnia errorum devia inciderunt, & aberraverunt. Quia igitur manifestum est tibi quæ & qualia prophetæ testificati sunt, & de vita animarum post mortem corporum, & de futuro judicio universali; patefactum est tibi consequenter quia illa absque ulla dubitatione tantorum testium assertionibus credenda sunt. Qualiter vero fiant irradiationes hujusmodi videlicet perfectionis splendores, in tractatu de substantiis abstractis nobilibus, ut possibile fuit, jam declaratum est tibi.

PARS TRIGESIMASECUNDA.

Quid est excessus mentis, & qualiter accidit.

VErum de extasi quia nihil ibi locutus sum, vel alius cujus sermones ad me pervenerit, loquar hic aliqua de ipsa secundum datum divinæ dignationis. Hæc dicam quod extasis excessus est mentis juxta nominis ipsius interpretationem, & propria elevatio mentis humanæ supra se, quasi in altitudine quadam: unde & se, & sua, & de aliis tanquam sub se videat juxta sermonem propheticum quo dictum est, *Gaudebit solitarius & tacebit, quia levavit se supra se*, tanquam in altero quodam constitutus unde in se, & in aliis videat propter quæ solitarius tacere debeat, quem sensum alius sermo propheticus cõfirmare videtur quo dictũ est, *Ego autem dixi in excessu mentis projectus sum à facie oculorum tuorum.* Pro eo namque statu in quo peccator deo odibilis & abominabilis fuerat, affectuque creatoris indignus, hoc dixisse videtur: hujusmodi namque statum, & creatoris adversus se indignationem nemo videt, nisi super semetipsum levatus, & tanquam ex alto se prostratum, & projectum in imo peccatorum suorum respiciens & cognoscens Certum namque est ex historiis Hebræorum prophetam istum non solum semel, sed etiam pluries gravissimè peccasse, & creatorem multipliciter offendisse, ubi tamen eum non despexit creator benignissimus, quin potius respexit eum, & illuminavit hujusmodi mente quousque mente excessit, ut quæ audivisti de seipso cognosceret. *Quid sit extasis.* *Thren. 3. 8.* *Ps. 30. 23.*

Peccata tenebræ sunt, & sordes visum interiorem occludentes. Cum enim vitia, & peccata tenebræ sint, & sordes visum interiorem ac spiritualem occludentes, ita ut nec se videri permittant, nonnisi divinæ gratiæ lumine illustratus peccator vel se, vel illa in eo statu videre prævalet, neque adversus creatoris indignationem, quam vocat hic projectionem à facie oculorum ipsius, tanquam faciem suam & oculos ab illo creator averterit fœditates, & abominationis illius afflatum ferre non sustinens, vel potius ipsum peccatorem pro illis. Propter quod dixit idem propheta loquens ad creatorem, *averte faciem tuam à peccatis meis*, & non dixit averte faciem tuam à me, sed potius à peccatis meis propter quæ illam avertis à me. *Psalm. 5.*

Quæ est causa extasis, ubi & stupore, & attonitione, & raptu. Si autem quærat unde, & per cujus causam fiant hujusmodi excessus. Respondeo quia nata est anima humana per signa rerum rapi ad illas; quantoque res quarum signa veniunt in ipsam majores atque nobiliores, magisque insuetæ fuerint, tanto magis ac vehementius rapi ad illas, & inde sunt stupores & attonitiones. Stupores non sunt nisi vehementes admirationes: attonitiones vero sunt per quas adeo seorsum fiunt animæ humanæ ab aliis rebus, ut nec coram positas illas videant, aut aliter sentiant inter se colloquentes homines, aut alia coram eis agentes, & quid dicatur, & quid agatur omnino attendere nequeant hora illa: & si diligentius consideres; quidam quodammodo raptus sunt omnia hæc. Differunt autem quoniam raptus non est absque nova illuminatione: attonitio vero sola abstractio est à sensibus, & cogitatibus: attoniti namque nihil sentiunt vel cogitant in hora attonitionis hujusmodi, sed sunt tanquam patientes spasmum quendam spiritualem.

Excessus est quædam ebrietas mentis. Debes autem scire quia excessus mentis propriè dicitur contra mensuram humanæ possibilitatis sicut insinuat sermo authenticus qui in lege christianorum scriptus est quo dicitur *sive mente excedimus*

Deo sive sobrij simus vobis, 2. ad Corinth. cap. 2. Sobrietatem cōtra ponens evidenter excessui mentis: tanquam excessus mentis ebrietatis species quædam quodammodo sit, & ebrietati corporali assimiletur. Ebrij namque non solum ex sensu proprio vident, vel loquuntur; sed magis ut vulgariter dicitur ex vino. Extra sensum igitur proprium videre sibi videntur atque loquuntur, & propter non sobriè sive commensuratè quod est dicere juxta mensuram proprij sensus, sed etiam longe ultra, vel supra. In hoc igitur assimilatur ebrietati, videlicet in excessu mensuræ: differt, quia non nisi veritatem vident vel loquuntur qui mente excedunt. Ebrij autem quodammodo, & mente capti sive mente alienati aliena, & deliramenta vident atque loquuntur. Intellexit igitur vir iste sanctus, & sapiens in sermone suo præmisso quod *si mente excedimus, Deo mente excedimus & loquimur*. Quod est dicere si limites aut mensuram humanæ possibilitatis vel videndo, vel loquendo excedimus, Deo hoc facimus. *Si vero sobrij sumus* quod est dicere si scientiam nostram, atque sermones ad mensuram humanæ possibilitatis, atque capacitatis restringimus, hoc vobis facimus condescendentes parvitati capacitatis vestræ. Quemadmodum nutrices balbutire consueverunt cum parvulis suis, quos nutriunt, utpote rectos, & perfectos sermones intelligere vel capere non valentibus.

Potest etiā dici recessio quædam à mente propria.

Quod si quis dixerit quod excessus mentis cessio vel recessio est à mente propria seu sensu proprio, non irrationabiliter dicere putandum est, neque consuetudo est verè aut rectè philosophantium est de nominibus aut nominum etymologiis decertare, vel corrixari.

PARS TRIGESIMATERTIA.

Quod ex vehementi amore accidit animæ raptus sive excessus mentis.

De discrimine raptus à morbo quodam amoris.

DE raptu aliqualiter latius vel perscrutatius loqui conveniens est, & præsenti tractatui expediens. Debes igitur reminisci eorum quæ incessanter experitis: vides quod amor quidam raptus est sicut ille qui dicitur, morbus eros, qui & morbus vehemētissimus est, quo qui amat adeo raptus est ut præter mulierem quam sic amat aliud cogitare difficile permittatur. Differt autem à raptu de quo hic intenditur, quoniam amor hujusmodi furor est, & mentis alienatio gravissima. Iste autem raptus directio est, & illuminatio mentis nobilissima: in hoc tamen assimilatur raptibus hujusmodi. Quoniam per ipsum rapiunt res nobiles atque sublimes animas humanas à seipsis, & aliis totam earum sollicitudinem in se transferentes, seu conferentes: ita ut hora illa animas humanas totaliter occupent, & in se suspensas detineant.

Quod animæ nostræ rapiuntur à rebus divinis eo fere modo quo ferrum à magnete.

Si quis autem quærat utrum natura, vel voluntate, an violentia ferantur animæ humanæ in res hujusmodi? Respondeo in hoc quia natura animarum hæc est ut à talibus recipiantur, & in eas ferantur, cum eis appropinquaverint: exemplum autem declarans istud est in rerum etiam insensibilium pulchritudinibus atque suavitatibus, de quibus nemo ignorare permittitur quin in eas ferantur, & rapiantur animæ humanæ, eisque penè inseparabiliter adhæreant. Verum hoc est ex originali corruptione quæ tanquam natura in eis inolevit, pariter & inhæsit. Est aliud exemplum de ferro, & lapide magnete vel adamante, qui ferrum ad se sic attrahunt & rapiunt: sic res sublimes & nobiles animas humanas naturali quodam amore in se rapiunt, cum eas juxta antedictum modum appropinquaverint. Tertium exemplum do tibi de creatore cujus pulchritudinem atque suavitatem si animæ humanæ existenti in corpore intueri liceret à corpore illam omnino abstraheret, & in se totaliter raperet. Propter quod ipse creator dixit in lege Hebræorum, ut alibi jam audivisti, *non videbis me homo & vives*. Gaudium enim visionis istius mortalitas hujus vitæ non sustinet. Exod. 33.

Ex raptu colligit immortalitatē animæ.

Apparet igitur evidenter ex his quod naturalis motus spiritualis est animabus humanis à corporibus suis ad hæc: quapropter impossibile est eas inseparabiliter infixas esse, sive alligatas corporibus suis, præsertim in hoc statu, cum etiam ea deserere, & ad res antedictas ab ipsis corporibus fugere natæ sint, morte etiam corporum nonobstante. Si autem immortalia essent corpora, & impassibilia longe minus obsisterent raptibus hujusmodi, & longe minus in semetipsis tenerent humanas animas naturaliter aptas seorsum fieri à corporibus, etiam sine læsione, aut etiam morte corporum, sicut requirit præsentis mortalitatis miseria: sive absque læsione ipsorum si corpora humana libera totaliter essent ab hujusmodi miseria. Manifestum igitur est eas non esse sic alligatas corporibus ut mortem ipsorum mors sequatur illarum, vel etiam læsio læsionem quantum ad esse, cum esse earum evidenter augeatur, & melioretur, atque illustretur ex hujusmodi elongatione, sive separatione à corporibus, cum evidenter & magis vivant in statu raptus, quam in statu contrario: decęat autem eis quantum ad istum vivendi modum, cum reversæ sunt ab hujusmodi statu ad corpora; quia vita eorum, & obscurior, & miseriis magis obnoxia.

Quoniam esse in corporib' quale nunc habent animæ contrariū est raptui illarum innaturale est adeoque separabile.

Amplius si rapi sic est eis naturale, motus contrarius qui est reversio ad corpora est eis innaturalis alterutra duarum causarum videlicet aut propter ineptitudinem corporum, per quam prohibentur vel saltem impediuntur operationes illæ sublimes, atque nobiles, atque irradiationes quas operantur, & recipiunt in ipso raptu. Aut propter hoc quoniam reversio hujusmodi motui raptus contraria est, utralibet autem dicatur manifestum est quod esse in corporibus, quale habent in eis tempore præsentis miseriæ, innaturale est eisdem! Omne autē innaturale innaturaliter separabile est ab omni eo cui innaturale est; quapropter esse hujusmodi separabile est ab animabus humanis, & animæ ab illo: est igitur eis esse sine illo: quapropter vel extra corpora, vel in corporibus contrariæ conditionis, & status sicut sæpe audivisti.

In quo differat raptus ab illo recessu animarum à corpore propter metum terribilium.

Debes autem scire ex eis quæ præcesserunt quia quidam recessus à corpore fit animabus humanis interdum à rebus terribilibus, à quibus timore vehementi deterritæ quasi fugientes colligunt semetipsas ad se, ita ut solitudinem, & gubernationem corporum deseruisse videantur. Quemadmodum paterfamilias sibi tremens ignem aut gladium fugit deserens domum suam, & recipiens se in penitiorem partem ipsius, aut alicubi extra. Verum raptus non est fuga hujusmodi; sed potius insecutio rerum nobilium, & motus ad illas quarum appropinquatio, seu apparitio animas humanas sic abstrahit ab illis, & in se rapit. Possibile tamen est, & interdum accidit etiam quod fuga ista etiam animam humanam approximet, & conjungat regioni lucis spiritualis, quemadmodum evenit fugientibus quod in loca veniunt, & rebus appropinquant ad quas non ex intentione vel proposito movebantur. Solum enim recessum, & effugium intendebant à rebus terribilibus, non autem acquisitionem rerum hujusmodi vel locorum ad quæ vel ad quas per fugam venerunt. Accidit igitur revelatio, & divinatio tanquam à casu, quoniam præter intentionem prorsus.

Quod quibusdā ægris

Propter hoc quibusdam ægris ex apparitionibus

rerum

rerum terribilium, vel ipsa gravitate ægritudinum, tanquam si animæ eorum impedirentur, & expellerentur aliquantulum à corporibus suis, regioni lucis statim approximant, & ingeruntur, indéque funeeis revelationes, & divinationes: sicut senserunt nobiliores ex philosophis Latinorum. Vicina etiam existentia quibusdam morte corporum similia sunt propter approximationem ad regionem lucis: proxima enim est corporibus humanis à parte superiori regio hujusmodi: & propter hoc ad modicum elevantur vel irradiantur ab illa, & quidam quidem continuo, quidam vero cum interpellationibus alienationum, & hoc videbis in quibusdam melancolicis, & quibusdam aliis ægris qui à tanta sublimitate sermonum loqui incipiunt ut sermones eorum prophetici videantur. Statim autem ita descendunt quasi ascendentibus fumis ad cerebrum in alienationes inundinantissimas, & ridiculosissimas.

Quare prophetæ in suo raptu nesciant an in corpore an extra corpus fiat

Quidam vero continuo, & absque interpellatione alienationum, ut propter hoc sublimia, & diserta, & interdum prophetica loquantur. Cum autem juxta sermonem propheticum *ab alto fuerit emissa mutatio*. Tunc fit raptus animarum quem dixi, irradiatione desuper adveniente rapiente animas humanas ipsis ignorantibus utrum spiritualiter tantum an etiam loco rapiantur: sicut dixit sapiens ille, & sanctus ac doctor egregius in gente ac lege christianorum loquens de raptu suo quo raptum se dixit usque ad tertium cœlum. *Scio*, inquit, *raptum hujusmodi hominem usque ad tertium cælum: & utrum in corpore vel extra corpus nescio, Deus scit.* Causa autem ignorantiæ ipsius est quia utrolibet modo raptus hujusmodi fieri possunt. Quemadmodum enim navigantibus ipsa terra ad quam appropinquant moveri ad ipsos eis videtur. Sic res quæ per hujusmodi irradiationes quasi præsentes efficiuntur per hujusmodi raptum venientibus, vel possibile est ut ipsis videatur quod res hujusmodi quasi per translationem localem appropinquant: & propter hoc localiter rapti etiam ad eas sibi videri possunt. Potest etiam fieri ut ipsæ res ad eos quasi per translationem localem appropinquasse videantur.

Ps. 143 5.

2. Cor. 12.

Quod & hoc cognoscere possent si attendere vellent.

Quod si quis quærat qualiter vir tantæ sapientiæ, & prophetici spiritus se ignorasse dicit an in corpore, an extra corpus raptus fuerit. Respondeo in hoc quia facile fuit tantæ sanctitatis tantæque sapientiæ viro istud cognoscere, si in hoc attendere voluisset Non autem judicavit scientiam hujusmodi necessariam esse vel ad magnificandum creatorem, vel ad ædificationem, & salutem hominum quibus duobus finibus totum intendebat, totumque scribebat, &c.

Quod anima in raptu clare & nude intuetur ipsas res.

Est argument. p. 35 in Cod. Carnot.

Sciendum vero tibi est quia tanta est claritas irradiationis in raptibus hujusmodi, ut ipsa mens quæ sic rapitur res ipsas quæ sibi ostenduntur tanquam præsentes sibi videat, & interdum cum eis sive in medio earum esse sibi præsentialiter videatur: propter quod raptum se fuisse dicit usque ad tertium cœlum. Raptus autem dicitur visio, seu revelatio hujusmodi propter solutam abstractionem à sensibus corporalibus, & ab aliis sollicitudinibus seu cogitationibus, subitamque apparitionem rerum in eo visarum. Sicut autem præter motum localem revertitur à raptu hujusmodi mens humana ad sensus corporis & ad videnda sensibilia; & hoc subito, & non in tempore: sic & ab hujusmodi statu per subitum raptum ascendit ad videnda ea quæ sibi per raptum hujusmodi revelantur. Ex quo apparet ipsam esse tanquam in horizonte cõmuni duorum mundorum naturaliter ordinatam, seu constitutam, & in libera ipsius voluntate naturaliter esse positum utri istorum mundorum duorum se accommodet vel applicet. Verum originalis corruptionis depressio alligatam eam detinet corpori, & incurvatam ad mundum sensibilium, quousque ut ad mundum intelligibilium levare se non possit nisi adjuta vel visitatione ab altissimo, ut audivisti, vel aliis occasionibus, quas prædixi Et insinuavit hoc sermo Mercurij philosophi, Ægipti, quem prædixi, quo & ipse dixi, quia animam detinet corpus aut avertit abstorto collo, in quo recte subintelligitur, ne erigere se, & extendere valeat in mundum intelligibilium, quem & regionem lucis nominari sæpe audivisti.

PARS TRIGESIMAQUARTA.

Quid est esse in spiritu, & qualiter evenit?

Esse in spiritu in quo differat à raptu

Par 36 in Cod. Carnot.

ESse vero in spiritu per intentionem qua est esse in spiritu non differt à raptu, & quantum ad ipsam infusionem splendoris, sive revelationis unũ prorsus est: verum cum intentio hæc, quâ nominatur esse in spiritu nihil de abstractione à sensibus, nihil de motu vel spirituali, vel corporali nobis innuet, nisi fortè ex consequenti, per hoc videlicet quod animæ humanæ dum est in corpore, non est possibile ut sit in spiritu, quin fiat ei hujusmodi abstractio à sensibus, & motus qui dicitur raptus. Quia igitur esse in carne vel corpore prout contrarium est ei quod est esse in spiritu, & propter hoc animæ humanæ esse in tenebris quantum ad visionem occultorum quæ per Dei altissimi spiritum revelantur; consequens est evidenter quia esse in spiritu non est nisi esse in luce spirituali, & tanquam in quodam die qui ex spiritus irradiatione illucescit. Quapropter esse in carne per modum contrarium & intentionem, non est nisi esse in quadam nocte spirituali in qua apparere, & videri non sinuntur occulta hujusmodi. Seorsum igitur à carne revera est qui est in spiritu quocumque modo hoc ei factum sit: & propter hoc manifestum est spirituales substantias abstractas quas malitia non obtenebravit semper esse in spiritu, & hoc est dicere in luce hujusmodi spirituali. Debes autem scire quia irradiationes istæ secundum datum efficiuntur, & beneplacitum creatoris: & intendo ut juxta beneplacitum suum, & quantum voluerit, & qualem voluerit illuminationem irradiet in quam animam voluerit. Interdum enim adeo nudam ab omnibus obumbrationibus figurarum illam emittit ut res ipsas ad nudum, prout sunt, ostendat: interdum autem sub velamentis figurarum, nonnunquam etiam cum tantis obscuritatibus ænigmatum illas involvit, ut nonnisi nova prophetici splendoris illuminatione intelligi valeant. Sicut evidenter apparet in prophetia prophetæ illius Hebræorum qui in Babylone prophetavit, & vocatus fuit Ezechiel: in expositione namque primæ visionis ipsius & Hebræi, & Latini, & nonnulli philosophi non mediocriter laboraverunt, nec tamen quousque in hoc profecerunt ut saltem satisfacerẽt studiosis. Causæ enim diversitatum istarum videlicet propter quas nunc clarè, nunc obscurè, nunc inexplicabiliter, & involutè hominibus placeat creatori veritatem secretorum suorum loqui prophetas suos apud ipsum sunt, & intendo ei soli notissimæ.

Ostendit quæ & ubi est regio lucis in qua videt anima quando est in spiritu.

Est argumentum par. 37 in Cod. Carnot.

Si quis autem quærat de regione lucis quæ sit, ubi, & an corporalis sit habens amplitudinem, & spatiositatem corporalem? Respondeo in hoc quod cœlum empyreum ultimum ac nobilissimum quod est habitatio sanctorum ac beatissimorum spirituum necnon & sanctarum ac beatissimarum animarum quæ jam in consortium ipsorum vel assumptæ, vel receptæ sunt, vel in posterum sunt assu-

mendæ. Merito igitur regio lucis est habitatio hujusmodi quam sol justitiæ, & intelligentiæ, Deus videlicet ac Dei filius continua irradiatione sua splendificat, quam & beatissima lumina, & radiantissima prænominatorum civium perpetuo inhabitant. Ibi igitur est dies continuus plenus luminis & ardoris, quem neque nubes, neque nubilum vel ad modicum obscurat, neque nox abscondit. Est regio luminis ipse creator luminosissimus ac præfulgidus. Tertio vero regio lucis intelligitur status irradiationis hujusmodi, sive ipsum lumen irradiationis istius.

Quod Deus non in solo empyreo, sed ubicunque certas irradiationes immittit. Cum enim in omni parte terræ certæ fiant à creatore irradiationes hujusmodi non est arctanda luminositas creatoris ad lucendum in una regione sola, & illuminationes hujusmodi lucis in una regione sola faciendas. Quamlibet igitur insulam vel aliam totius terræ partem facit creator lucis seu luminis, cum in qualibet terræ parte pro beneplacito suo lumen istius intelligentiæ, & solem justitiæ illucere, & sic diescere facit animabus pro solo suæ beneplacito voluntatis. Hoc autem inde evidenter apparet quod in tam multis regionibus, & viri, & mulieres prophetasse, aliisque prædictis irradiationibus illuminati inventi sunt, & usque hodie inveniuntur.

Quid ad immortalitatem animarum cognoscendã conferant irradiationes istæ? Si quis autem quærat qualiter adjuvantur ad stabiliendam vel cognoscendam immortalitatem animarum humanarum per istas antedictas irradiationes. Respondeo in hoc quia quemadmodum in omnibus doctrinis, & disciplinis adjuvamur testimoniis, & experientia sensuum, sic & hic: à sensu enim animarum quibus istæ irradiationes fiunt ostenditur certitudo immortalitatis earum: & propter hoc omnium aliarum. Causa autem in hoc est, quoniam animæ istæ sentiunt, & aliam habitationem, aliamque vitam eis esse quam habeant in corporibus. Quoniam in illis sentiunt sibi noctem esse, multisque tenebris se involutas esse, juxta sermonem quo dixit, *Nos quippe involvimur tenebris.* (*Job 37.19.*) Sentiunt etiam in corporibus depressas se esse servitute corruptionis atque obnoxias innumerabilibus molestiis quæ eis imminent à parte corporum: ibi vero per omnia econtrario; ibi namque sapiunt sibi diem esse spiritualis luminis, & vitam liberam, longéque seorsum ab antedictis miseriis seu molestiis.

Ex sensu & experimento libertatis quam sentiunt animæ in illa regione lucis cognoscunt se non esse alligatas necessitate naturali à somnis corporis. Quapropter manifestum est illis à sensu spirituali, & experientia non se alligatas esse vinculo necessitatis naturalis corporibus; cum certissimè sentiant sibi melius esse per omnem modum ex hujusmodi elongationibus ab illis: certissimè inquam sciunt per hoc, & duas vitas sibi esse, & duas inhabitationes; & alteram quidem vitam sentiunt irradiationibus hujusmodi, non autem plene neque usque ad satietatem, sed tanquam prægustatione quadam permodica, sic tamen per eam innotescit illis vita plenæ ac prædictæ fœlicitatis, quemadmodum ex degustatione exigua vel etiam odore partis totius tibi vel aromaticæ speciei saporitas, & suavitas innotescit. Forsitan autem facit ad hoc sermo propheticus quo dictum est, *Gustate & videte quoniam suavis est Dominus* (*Psal. 33.9.*), multaque de hujusmodi cognitionibus, comestionibus & satietatibus leguntur in legibus, & doctrinis tam Hebræorum quàm Christianorum.

Ostendit immortalitatem animarum ex perfecta sanitate corporum. Adducam autem, & ratiocinationem unam ad ea quæ præcesserunt de immortalitate animarum humanarum, & dicam quod causæ propter quas moriuntur corpora humana non solum apud medicos notissimæ sunt, & in libris medicinalibus studiosè ac perscrutatè descriptæ sunt, sed etiam vulgo tam virorum quam mulierum notæ. Quia igitur cessantibus causis hujusmodi, cessaret & mors eorum ex necessitate, manifestum est, corpora humana nunquam moritura esse, si omnia hujusmodi tollerentur. Quapropter necesse esset animas perpetuo vivere cum ex illis sit vita corporibus. *Est argumentum par. 8. in Cod. Carnot.*

Quod mors animæ non possit addici ut causa morendi corpori ipsi. Amplius cum causæ hujusmodi manifestæ sint propter quas scilicet moriuntur humana corpora, manifestum est non ex defectu vel morte animarum ea mori, sed ut sæpe tibi dictum est ex occasionibus, quas nec vulgus ignorat. Si autem morerentur animæ humanæ proculdubio morte earum morerentur & corpora, quemadmodum vivunt vita eorum. Exemplum autem est in sole convenientissimum, de quo manifestum est quod si lux ejus extingueretur, necesse esset obtenebrari omnia illa quæ sola luce illius lucent seu illuminantur. Quia igitur adhuc posuisse nemo auditus est causam mortis humanis corporibus præter illas quæ medicis notæ sunt: manifestum est mortem animarum humanarum non esse causam mortis corporum humanorum, esset autem indubitanter causa ejus si animæ humanæ morerentur, quemadmodum in proposito exemplo vides evidenter: non moriuntur igitur animæ humanæ, &c.

PARS TRIGESIMAQUINTA.

Quod magis propriè corpus est in anima quam anima in corpore.

Proponit de quibus sit agendũ. POst hæc igitur juxta præmissum ordinem aggrediar perscrutari & modum essendi animæ humanæ in corpore, modumque intrandi ipsius in illud: necnon & quid sit eam esse in corpore, & an conveniens sit ut dicatur esse in corpore, an potius corpus in illa, hoc enim visum est aliquibus ex præcellentioribus, qui de hoc locuti sunt vel scripserunt. Deinde an conveniat eam potius esse in una parte corporis quam in alia; an in quibusdam. De hoc agitur. Plato & Aristoteles contraria sentire visi sunt.

Quod multi propter spiritualitatem animæ putaverunt non esse quærẽdum de loco ejus. Dico igitur in primis quod nonnulli ex philosophis quæstiones hujusmodi ridiculosas reputant, & irrident, proponentes eas, & de rebus hujusmodi dubitantes. Videntur namque qui in hujusmodi dubitãt vel de hujusmodi referũt, quæstiones ignorare, quia non sunt quærenda corporalia loca rebus spiritualibus, quemadmodum neque econtrario. Quis enim corpori cuicumque locum spiritualem inquirat? neque enim apud hominem veri nominis quæstio unquam fiat in qua bursa, vel arca grammatica, vel musica, vel alia quæcumque ex scientiis sit. Similiter se habet de virtutibus. Quapropter cum anima humana substantia spiritualis sit evidenter, sicut jam te scire feci in præcedentibus quærere locum ejus, vel ipsi, ridiculosa quæstio videtur hujusmodi hominibus, quemadmodum si quæratur utrum in capite, vel corde, vel pede corporis sui sit. Dixit autem quidam quod cum esse animæ in corpore non sit eidẽ nisi movere illud, & regere; hujusmodi autẽ operationes seorsum sint ab habitatione quæ est esse in illo, sive in alio, quid est in causa propter quod oporteat quærere, an in qualibet parte corporis, an in aliqua, vel aliquibus potissimum sit, & singulariter anima humana? Non enim propter quod sol illuminat aëra necesse est ut sit essentialiter in aëre vel in aliqua parte illius, vel aliquibus, & jam de hoc suppetit tibi multa numerositas exemplorum.

Sciendum

Recitat opinionē cujusdam existimantis animā non esse in corpore, sed corpus in ipsa, simulq; rationes illius adducit.

Sciendum tamen est tibi quoniam anima humana juxta opinionem cujusdam, de quo feci tibi mentionem in præcedentibus, quod anima humana non est in corpore humano, sed potius illud in ipsa, ipsa vero est corpus circumdando illuminans, & illuminando circumdans.

Primum ex eo quod operator non sit in instrumento suo.

Amplius in quibus operariis, sive operatoribus contingit quod ipse operator sit in instrumento quo operatur? quis cogitavit usque in hodiernum diem quod cytharœdus in cythara sua esse necesse haberet, vel in ea esse, aut carpentarius in dolabra sua? Cum igitur totum corpus humanum ut instrumentum sit animæ humanæ, vel instrumenta ejusdem aggregata, unde istud cogitatum est vel unde venit in quæstionem quod anima humana in illo, vel in illis esse debeat.

Deinde quia anima non movet corpus nisi per imperiū quod non est in eo cui imperatur.

Amplius anima humana non movet membra neque operatur per illa, nisi imperio: imperare autem quædam, quæcumque dispositio intelligatur, apud ipsam est, & in ipsa. Exempli gratia velle imperare est sicut vis imperativa, & voluntas. Manifestum autem est quod velle non quærit hoc ut volens sit in eo de quo, vel per quod vult aliquid fieri. Non enim necesse est ut volens cytharizare in instrumēto sit per quod vel exercere, vel exerceri vult operationē hujusmodi. Quod si addiderit ipsam scientiam cytharizandi quæ revera necessaria est ad peragendam hujusmodi operationem. Dico quod nec adhuc aliquid adjecisti propter quod necessarium sit cytharizantem in cythara esse, neque enim ipsum velle cytharizare necesse est esse in cythara, sed neque ipsam cytharizandi scientiam. Quare id totum quod pertinet ad animam humanam de ipso opere cytharizandi juxta corpus est, & totum in anima, cum nihil aliud de opere hujusmodi ad scientiam pertineat quam scire, & velle operationem istam.

Item quia operatio est in instrumento non in virtute operatrice.

Amplius ipsa operatio tota est in instrumento. Motus enim chordarum cytharæ, & sonoritas ipsius, atque resonantia chordarum in ipsa cythara est, vides igitur quod ab invicem separata sint virtus operatrix cytharizationis, & ipsa cytharizatio, & quam longe à se operetur operationem hujusmodi. Manifestum igitur debet videri tibi per hoc, quod non est necesse ut operatrix virtus vel operator quicumque essentialiter sive præsentialiter sit in instrumento quo operatur.

Substantiæ spirituales abstractæ operantur in rebus corporalib⁹ in quibus non sunt.

Amplius manifestum est spirituales abstractas substantias operari in rebus corporalibus, & per illas, cum in illis nullo modorum sint, causa autem in hoc est, quoniam solo imperio res hujusmodi movent, & operantur in illis, aut per illas. Sicut vides in projectionibus lapidum, quos dæmones, quos fatuos seu satyricos vocant, efficiunt, non enim possibile est eos lapides jacere nisi imperio solo, cum non sit eis virtus ad jaciendum nisi voluntas, nec sint eis ulla instrumenta illi operationi congruentia. Quæ igitur necessitas coget animas humanas in corporibus quæ movent solo imperio esse; cum imperium sive vis imperativa, quantum in se est, istud non requirat.

Contra superius recitatam opinionem asserit requiri conjunctionē qua imperium deferatur ad illud cui imperatur.

Dico igitur in hoc quod neque virtus imperativa, neque imperare quantum in eis est requirunt existentiam suam esse, sive præsentiam in corporibus quæ solo imperio animæ humanæ moventur: sed perfectio motus hujusmodi requirit hoc, ut imperium veniat ab imperante ad ipsum cui imperium fit. Propter quod necesse est membrum quod ab anima sic movetur eidem convenienti conjunctione cōjunctum, & aptatum naturaliter sit, quemadmodum si per membrum movendum sit aliquod instrumentum, ut cythara vel dolabra quæ digitis, & manibus moventur, necesse est ut digitis, & manibus applicentur, digitique & manus illis: non enim resonat cythara, nec movetur dolabra ad imperium cytharizantis, atque dolantis nisi per manus, & digitos veniat istud imperium ad illa: sicut & multi ex philosophis spiritus quosdam medios, & deferentes imperium animarum ponunt inter ipsas, & corporum suorum membra, & hujusmodi quidem imperium deferunt ad nervos, & musculos, ad chordas, & ligamenta. Deinde per hæc pervenit ad membra: & tunc demum perficitur in eis motus imperatus.

Sed neque substantias abstractas posse agere in distans, aut quod libuerit efficere.

In substantiis autem abstractis virtus imperativa longe fortioris atque profusioris imperij; & propter hoc non requirit præmissa adjutoria, tanquam per seipsam sibi sufficiens, requirit tamen appropinquationem localem aliquam, non enim sufficit aliquis hujusmodi spiritum qui in oriente est solo imperio voluntatis suæ projicere lapides qui in occidente sunt, sed neque cujuscumque magnitudinis corpora movere, vel transferre à locis suis. Forsitan enim monticulum aliquem movere potest aliquis ex illis: totius vero terræ commotionem seu translationem efficere quemquam posse nulla adhuc experientia mihi claruit. Similiter se habet de malis, experimentis namque certitudinis innotuit fluctus, & inundationes eos concitasse: ut autem totum mare commoverent, & generalem in illo tempestatem facerent nondum inventum est: & intendo generalem tempestatem quæ totum mare aliquod ex magnis maribus occuparet; quemadmodum si totum mare Indicum concitaret, & innavigabile efficeret. Quapropter manifestum est diffinitam ac limitatam esse virtutem imperativam hujusmodi substantiis, & hoc in tractatu de ipsis jam scire te feci.

Vnde concludit requiri præsentiam, & existentiam animæ in corpore proprio.

Apparet igitur tibi ex his omnibus quod existentia animæ humanæ in corpore humano, & in membris ipsius, atque præsentia in ipsis requiritur ad hoc ut operetur in illis. Et causam aliam in hoc non video, nisi imperfectionem, & debilitatem virtutis imperativæ ipsius. Quemadmodum enim reges & principes ministris indigent qui mandata eorū sive jussa perferant ad fines regnorum suorum; alioquin non adimplerentur in ipsis, quoniam neque illuc pervenirent: sic se habet anima humana quoniam mediis multis indiget deferentibus imperium suum ad membra, quibus imperat, nec sufficit præsentia ipsius sive propinquitas quantacumque ad hoc, ut membra imperium ejus sentiant vel recipiant, & intendo de membris compositis.

Relinquit philosophis disputandū de natura spirituum quorū beneficio deferetur animæ imperium.

Visum autem est philosophis qui primi de nunciis, ac deferentibus imperium ejus locuti sunt, & scripserunt, quod proximi animæ ipsi, primique ejus imperium sentientes corpora subtilia sunt quæ ipsi spiritus vocaverunt, de quorum natura nullus tractatus eorum adhuc pervenit ad me, sed solum nomen spirituum mihi, & aliis posteris reliquisse videntur: utrum autem sint corpora viva, an mortua, & si viva utrum sensibilia, vel insensibilia, an sint res imperfectæ nullam per se operationem habentes, vel efficere valentes; sed ministerio solo, & immediationi quas audivisti servientes per semetipsas, aut nihil penitus operantes, investigandum, ac perscrutandum aliis reliquerunt. Verum quoniam perscrutari de his præter propositum est, & intentionem præsentis tractatus medicis, naturæque humanæ perscrutatoribus hoc ipse relinquo.

PARS TRIGESIMASEXTA.

Qualiter concedendum est quod anima est in corpore.

Quid sit sentiendum de dicto philosophi illius qui putat animam esse substantiam quæ corpus illuminando circumdet, & circumdando illuminet. *Est pars 40. in Cod. Carnot.*

Revertar igitur ad id in quo eram, & dicam quod philosophus iste cujus sermo fuit, quod anima humana est substantia corpus illuminando circumdans, & circumdando illuminans; sermo magis rethoricus esse videtur, quam philosophicus. Aut enim intellexit circumdationem istam localem, sive corporalem quemadmodum cœli superiores circumdant inferiores sibi contiguos: aut intellexit circumdationem virtutis & potentiæ, quemadmodum dicitur creator omnipotentissimus mundum continere, & intra immensitatem virtutis potentiæ suæ totum inclusum tenere. Et de circumdatione corporali sive locali quod impossibilis sit animæ humanæ jam scire te feci in præcedentibus, cum anima substantia spiritualis, & incorruptibilis esse evidenter ostensa tibi sit. Si vero juxta similitudinem, quod est divinæ potentiæ, & virtutis, non minus fortitan vel mirabilis, vel impossibilis videbitur hominibus brevis intellectus, & paucæ exercitationis in rebus spiritualibus pariter, & naturalibus.

Quod sicut circumdatio virtutis non excludit Deum ab universo, ita nec animam à proprio corpore.

Ista namque circumdatio non excludit animam humanam à corpore quemadmodum neque creatorem ab universo. Et apparet autem evidenter omnibus, quibus aliquod verum apparere potest, existentia, sive præsentia creatoris in universo; & hæc est tam magnifica, tamque multiplici mirificentia operum; quemadmodum in qualibet officina præsentia artificis seu operatoris absque ulla dubitatione ostenditur ex operibus quæ in illa incessanter efficiuntur. Nisi fortè quis somniet quod extra mundum residens creator in solio gloriæ suæ operatur quæcumque in isto mundo fiant de operibus suis. Jam autem feci te scire in prima parte primi sapientialis ac divinalis magisterij, creatorem præsentialiter esse in toto universo, & præsentia omnipotentiæ virtutis suæ portare universum, & singula ne corruant in non esse & retinere.

Quod anima non vivificet corpus solo aspectu sicut struthio pullos suos ut nonnullis videtur.

Et quoniam sunt qui dicerent quia conjunctio animæ humanæ ad corpus suum non est nisi aspectus quidam, & habitudo quædam ad ipsum, nolo præterire sermonem ipsius; habet enim speciem philosophici sermonis, non autem veritatem. Si enim intellexit aspectum hujusmodi apprehensivum esse, quemadmodum putaverunt quidam de struthione quod aspectu suo cubaret, & vivificaret pullos suos in ovis suis, licet seorsum ab illis, de quo aspectu ovorum verisimilius est quod fiat ab ipsa struthione ad custodiam ovorum, quam propter aliam causam. Sufficit enim ad fovenda seu cubanda ova illa calor arenæ, si tamen & hoc verum esset quod de ipsa struthione putaverunt in anima tantum humana locum nullatenus habere; cum longe antequam aspectum apprehensionis habeat corpus humanum vivificet, & intendo antequam de corpore suo quicquam cogitet vel cogitare possit; in cunabulis enim parvuli nihil de corporibus cogitant.

Quod nec aspectus ille possit esse qualis est ferri ad adamantem aut planetarum ad metalla, sed sicut forma ad materiã.

Quod si aspectum hujusmodi intellexit qualiter ponitur planetis, aut rebus aliis sive ferri ad adamantem sive magnetem: aut fortè sicut est aliquibus planetarum, ad aliqua ex metallis vel lapidibus, vel etiam humoribus: nemo dubitat nullum ex hujusmodi aspectibus esse animæ humanæ ad corpus suum, sed revera secundum Aristotelem comparatio sive habitudo ipsius ad illud est sicut formæ ad materiam suam, quæ supellectilem ejus multiplicem continet, multaque ejusmodi instrumenta, & sicut paterfamilias ad domum multitudine utensilium ornatam & præparatam, & sicut equitis ad equum, & de his comparationibus multa audivisti in eis quæ præcesserunt.

Respondet ad quod dictum est, illud quod movet per imperium non debet esse in eo quod movet.

De hoc autem quod dicit quod movens per imperium non habet necesse quod sit in ipso, quod sic movet. Jam respondi tibi ad hoc quia si solum ejus imperium sufficeret ad hoc ad motum, videlicet, & ad hoc ut per se perveniret ad ipsum cui fit; & ipsum sufficere ad exequendum hujusmodi imperium, locum haberet quod dicit. Sed indiget anima humana internunciis, & mediis deferentibus imperium: ipsa etiam membra ad peragendum motus, quos imperat, indigent prænominatis adjutoriis. Vides insuper quia instrumenta, videlicet forinseca multa movet anima humana, cum sit extra ea quemadmodum dixi de cythara & delabra: quædam autem movet per hoc quod est in eis, vel intra ea, sicut vides de nauta, sive rectore navis, qui non movet, nec dirigit motum ejus, nisi cum est in ea. Eodem modo se habet de navigantibus remigantibus qui existentes in navibus movent eas, & regunt, diriguntque motus earum; hoc etiam evidens est in tenentibus gubernacula navium, qui motu gubernaculorum movent naves in quibus & ipsi sunt. Nihil igitur eorum quæ objiciunt prohibet animam humanam esse in corpore quod vivificat, movet & regit.

Exponit verbũ philosophi supra citati de continentia virtuali, & potestativa qua anima continet corpus.

De verbo vero philosophi quidem præmissi non est dubitandum quin anima humanæ virtute sua circumdet, & penetret totum corpus, atque contineat, quod est dicere simul teneat, & conservet in esse, & quasi intra seipsam contineat ad quandam similitudinem creatoris intra se omnia continentis & ambientis. Et qualiter sit hoc declaratum est tibi in secundo tractatu primi sapientialis ac divinalis magisterij. His autem indicium est, quia si interrogatus fuerit aliquis ex hominibus utrum habeat partes, & membra. Respondebit indubitanter quia intra se & in se. Causa autem responsionis hujusmodi continentia virtualis est, & potestativa; quia corpus, ut prædixi, circumdat & penetrat ad quandam similitudinem creatoris, ut prædixi. Non enim continentia vel ambitione locali corpus intra se quasi inclusum ambit, & continet, cum impartibilis ipsa sit secundum essentiam suam, corpus vero tam multipliciter partibile, & ejus impartibilitatem jam feci te scire in eis quæ præcesserunt.

Qualiter conveniat dici animã esse in corpore?

Qualiter autem conveniat dici eam esse in corpore jam apparere tibi potest evidenter ex sermonibus Aristotelis, & in eis quos hic audivisti. Sermo namque hic Aristotelis in libro suo de anima hic est, corpus quidem materia, anima vero forma. Secundum ipsum igitur anima humana in corpore suo est; non sicut quævis forma in sua materia, sed sicut hujusmodi forma in hujusmodi materia. Materiæ namque elementorum, & aliorum corporum non viventium, non sunt formis suis instrumenta ad operandum, neque formam vel figuram habentes convenientem operationibus instrumentalibus; & hoc est dicere quæ per instrumenta fiunt. Quapropter de stellis ipsis laudat ipse naturam dicens, quia benefecit natura non dans eis instrumenta ad motum, quoniam non moventur motu videlicet suo, aut virtutis suæ, sed motibus tantum cœlorum in quibus sunt. Vellem autem ut ipse Aristoteles declarasset, & scripsisset cujusmodi instrumenta dedit natura cœlis ad motum. Dicet autem aliquis fortassis, quia sinistrum & dextrum dedit natura cœlis, & ipsum dextrum est tanquam instrumentum in eis ad motum.

PARS TRIGESIMA SEPTIMA.

Recitat opiniones de loco proprio animæ in corpore.

Sententia Platonis quod sedes animæ sit in capite, Aristotelis, quod sit in corde, Chrysippi, quod sit veluti in medio telæ araneæ.

ET quoniam nec Plato, nec Aristoteles, nec Chrysippus consentiunt doctrinæ christianorum de modo existendi animæ humanæ in corpore suo; cum doctrina christianorum ponat eam esse non in parte una corporis, sed in omnibus, in quibus sentit ad minus vel in omnibus viventibus. Plato vero posuit esse suum in capite solo, Aristoteles autem in corde, Chrysippus in medio telæ suæ, & inde sentire omnes motus qui fiunt in quocumque filo telæ illius. Verumtamen non est verisimile ut medium istud intellexerit Chrysippus medium secundum locum. Nunquam enim ibi videtur esse aranea nisi fortè cum præda ejus id est muscula, vel alia bestiola ibi fuerit. Intellexit igitur ibi medium qui est secundum virtutem, & intendo habitaculum ex quo possit omnes motus quos prædixi sentire propter bestiolas quibus insidiatur, & quibus telam suam quasi retiaculum extendit & tetendit. Et hoc evidenter apparet juxta telas aranearum quibus alligata, & conjuncta texunt hujusmodi habitacula, unde tanquam de specula quadam insidiantur musculis, & captionem prospiciunt earum. Porro nobilissimum membrum in corpore animalis visum est caput, & hoc propter omnes sensus qui utique vigent in capite, & instrumenta sua habent in eodem videlicet oculos, & aures, nares, & os cum partibus suis, & instrumentis.

Platonem existimasse caput esse totum hominem reliqua membra veluti totius columnam.

Posuit autem Plato quousque ut ipsum caput animalis esse diceret, & ipsum caput humanum hominem totum, residuum vero corporis sui humanam columnam esse diceret, ad sustinendum, & gestandum in sublimi caput tanquam præstantius in homine, imo tanquam ipsum hominem. Quapropter perspicuum est Platonem sensisse animam humanam aut perfectionem capitis humani esse solummodo, aut principaliter atque potissimum.

Aristotelis sententiam proponit.

Et idem contra Aristotelem proculdubio dici potest de corde, videlicet quia anima humana perfectio cordis est solius, aut principaliter atque potissimum perfectio est illius. Causa autem quæ Aristotelem ad hoc induxit hæc fuisse videtur quia compresso ad modicum corde cessat omnis motus, & sensus in corpore toto: quemadmodum accidit in passione nocturna quam medici nominant epilepsim. Quia igitur compressio venæ illius sive nervi procedentis à corde prohibens est promanationes sensus, & motus in totum corpus, arbitratus est Aristoteles à corde per venam & nervum hujusmodi promanationes istas procedere, & propter hoc esse earum in corde non immerito esse.

Anima videtur esse principaliter in aliqua parte corporis sicut sol in una parte cœli.

Certissimum autem est animam humanam in parte corporis aliquam sedem principaliter habere, & inde totum corpus regere & administrare. Quemadmodum enim sol in una parte sui cœli constitutus radios luminis & caloris sui in totum orbem suum hoc est in totum aërem receptibilem dividit & dispergit, sic anima humana in una aliqua parte corporis sui residens inde in totum corpus radios vitæ sensuum, & motuum, aliarumque virtutum influit, &c.

Aliis exemplis idem exponit.

Amplius faciunt ad hoc exempla de rege, de patrefamilias, de nauta, & artifice, sive operatore; non enim est paterfamilias in aliqua parte domus suæ aliqua hora, quin potius in omni hora in una sola parte, & regens inde, & administrans totam domum atque familiam suam, & ad hunc modum se habet in aliis exemplis. Quapropter sufficit ad vivificationem, & administrationem totius corporis existentia animæ humanæ in una aliqua parte illius. Evidentius autem est exemplum de rege qui in palatio suo vel civitatis suæ parte totum regnum suum vel civitatem inde regit, & administrat. Hoc autem facit per ministros, & servos pro parte majori: per se enim sive personaliter minorem partem negotiorum regni rex omnis gerit & exequitur. Cum igitur anima humana tantam habeat copiam, atque frequentiam ministrorum secundum medicos & physicos, & instar regis sit in corpore humano, corpus vero humanum sit tanquam regnum & civitas gubernationi suæ, & administrationi commissa, debet residere in parte aliqua corporis, ex qua toti corpori decenter vita, sensu, & motu provideat, quantum scilicet necessarium est, & quantum oportet. Hanc igitur partem arbitratus est Plato caput esse, Aristoteles vero cor.

Quod creator omni rei præsens est, & indistans. *Argum. par. 42 in Cod. Carnot.*

Mirabile autem videtur, & mihi si non de ipso creatore, & existentia ejus in universo similiter censuerunt; videlicet ut ex aliqua parte universi tanquam in palatio gloriæ suæ congruentissimo residens, totum inde mundum administret, & regat, & in alia parte universi omnino non sit, sed per ministros, quorum ei est copia innumerabilis totum universum gubernet, totique provideat, juxta quod unicuique parti congruit vel expedit provideri, quia illud jam removi tibi remotionibus irrefragabilibus in tractatu primo, nec est necesse ut hic amplius de novo removeam seu destruam illud. Reminiscere tamen quod Aristoteles sic sensisse videtur in libro cœli & mundi, ubi inducit opiniones Græcorum, & aliorum qui Deum esse credebant, & ipsum in cœlo esse dicebant. Tu igitur reminiscere quia essentia altissima ac nobilissima creatoris non solummodo necessitas est in esse, hoc est necesse esse per se, sed etiam necessitas est creatæ substantiæ vel essentiæ: & intendo necessitatem in hoc, quia omni creaturæ seu essentiæ adeo necessaria est intima præsentia creatoris, ut sine ea nullo modorum esse possent.

Quod omnia recederent in non esse si Deus ab eis se ad momentum subtraheret.

Ipsa enim est sustinens, & supportans omnia ne recidant in non esse, & ipsa est retinens omnia ne refluant & deficiant in nihilum, ipsa est circumdans, protegens, & conservans à malo potentialitatis quod naturaliter ad seipsum revocaret atque retraheret tanquam innata eis defectibilitas, nisi præsentia ejus hoc averteret & prohiberet, malumque potentialitatis compesceret, atque tanquam ligatum, & depressum teneret præsentia sua, quoniam si vel ad punctum temporis cujuscumque creator subtraheret se, statim in ipsum non esse sive nihilum rediret. Hoc igitur est quod de creatore vel non attendisse vel forsitan ignorasse non immerito alicui videatur.

PARS TRIGESIMA OCTAVA.

Quod anima est tota in qualibet parte sui corporis sentiente.

Quod aliæ partes hominis sint quæ nec vivant ut humores, nec sentiant ut pili & ossa. *Est pars 43. in Cod. Carnot.*

VErum quoniam doctrina christianorum econtrario sentit Aristoteli & Platoni, eorumque sequacibus de existentia animæ humanæ in corpore humano, conveniens est ut affirmetur hic probationibus, & errores contrarij destruantur. Dico igitur quod multa sunt in corpore humano quæ non vivunt, licet vitam adjuvent corporis humani, sicut quatuor humores, sicut medulla, & cerebrum, in illis ergo non videtur anima humana esse, cum manifestum sit ea nec vivere, nec animata esse sicut, & ibi alia quæ vivunt, ut pili, & dentes, & ungues, & ossa, de quibus manifestum est quod vivunt, & non sentiunt.

Propter quod exposuit quidam ex eis qui reputati

An sit aliquis sensus in ossibus ubi exponit locū ex libro Iob. cap 5.

sunt philosophi verbū sapientis quo dicit Job. c. 5. quia de humo non egredietur dolor, dicens quod os in corpore humano terrestrissima pars est, & propter hoc homines in sermone illo suo vocavit illud humum. Est igitur intellectus ejus, & intentio quod de humo id est de osse non egredietur dolor: quoniam propter terreitatem suam non est aptum sensui doloris, nec alij. Si quis autem contra eum dixerit, quia dolor dentium passio gravissima est, & multi ex hominibus vexantur dolore dentium, & clamant, & testificantur se pati gravissimum dolorem in dentibus: quapropter sensu indigens fuit homo qui hoc dixit. Dico in hoc quod quamvis expositio hæc hujusmodi sermonis mihi approbāda nullo modo videatur. Tamen quidam ex medicis evidenter dixerunt quia dolor hujusmodi non in dentibus est, sed in gingivis, & in eo quod intra dētes, & in dentibus aliter conjunctum est, propter quod dimittendum est hoc medicis determinandum. Verum sermo ille alterius est intentionis prorsus, & de hoc apparet ex eo quod præcedit de verbis sapientis illius sermonem istum: præcedit autem
16. hoc, *nihil fit in natura sine causa*, ac si diceretur nihil fit in terra frustra, & absque providentia creatoris. Non enim frustra operatur qui vel pœnam, vel præmium opere suo à creatore meretur, *non egredietur de humo*; id est non recedet dolor pœnalis, *de terra*. Quemadmodum non recedit culpa vel pœnæ meritum ab inhabitantibus humum, & causa in hoc est, quia creatoris providentia, & justitia non relinquit culpas inhabitantium terram impunitas, vel propter hoc ab *humo non egredietur dolor*, idest non recedet; quoniam nec boni, nec mali sunt in terra sine doloribus; nec bene enim, nec malè vivitur in terra sine doloribus. Vel propter hoc non recedit de humo dolor, quoniam necessarius, imo perutilis ac saluberrimus est in terra. Et de ejus utilitatibus plurima per me pluries audivisti.

Animā necesse est esse ubi operatur, adeoq; ubi sentit quę propria est ejus operatio.

Ratio autem evidenter declarans animam humanam in qualibet parte corporis sui quæ sentit, vel in qua sive per quam ipsa anima sentit, hæc est; sentire namque, & sensu cognoscere, sive apprehendere operatio propria animæ ipsius est, perseque soli sibi conveniens est, & de illa sola verè prædicabilis. Quia igitur in omni parte corporis hujusmodi sui sentit apprehenditque, sive cognoscit per sensum anima humana; non est autem possibile ipsam operari nisi ubi ipsa est: ipsam igitur in corporis parte omni hujusmodi esse necesse est.

Hoc testari animam ipsam cum testatur se dolere in aliqua corporis parte.

Amplius interroga ipsam, vel audi loquentem de ipsa, cum pes, vel manus, vel alia quæcumque ex hujusmodi partibus læditur, audies indubitanter eam dicentem in hac parte lædor, in hac parte doleo, in hac parte sentio. Manifestum est igitur ex testimonio, & assertione uniuscujusque animæ humanæ ipsam sentire sensu tactus in qualibet parte corporis sui sentiente hujusmodi sensu sive sensibili.

Imo evidens esse operationē illam non posse esse nisi ubi est anima.

Amplius ipsum sentire, & sensu apprehendere sive sensu cognoscere, & animæ humanæ est, & in ea totaliter: non enim possibile est, ut sit extra eam videlicet in corpore: & hoc ipsa evidenter cognoscit, imo sentit apud se, & in se ipsa. Quia igitur in omni parte corporis sentiente, sive sensibili invenitur hujusmodi operatio seu dispositio quam non est possibile esse, nisi in anima, & necesse est ut multo fortius non sit possibile eam esse nisi ubi anima est. Necesse est igitur in qualibet parte corporis humani esse animam humanam; cum hujusmodi operationem non sit possibile esse ubi anima ipsa non est. Quod si dixerit quis quia anima humana non dolet, sed condolet corpori suo vel membro suo læso; in nullo evadit qui hoc dicit quoniam de ipso condolere idem necesse est dicere quod de ipso dolere: videlicet quia ipsum condolere in anima sola est, & propter hoc non est possibile illud esse ubi anima non est. Quapropter cum in hujusmodi parte corporis humani condolere istud inveniatur, necesse est in qualibet hujusmodi parte animam humanam esse.

Dolorem non posse esse totū in corpore quia contrarium testatur anima, nec partim in corpore, partim in anima, quia partes non habet.

Amplius ipsum dolere sive ipse dolor cum evidenter actus sit, necesse est ut in subjecto sit. Quapropter vel in anima totaliter, vel in corpore totaliter, vel partim in hoc & in illo. Quod si dixerit illum in anima esse totaliter, tunc impossibile est ut effugiat, quin cogatur concedere ubicumque in corpore dolor est, ibi & subjectum doloris esse, & propter hoc animam humanam; cum ipse dicat esse subjectum illius. Si vero dixerit totaliter in corpore dolorem esse, necesse est ut dicat ipsum extra animam totaliter esse; cum non sit possibile ipsum totaliter esse in corpore, nec partem sui habere in anima. Accidet igitur hujusmodi homini ex hoc ut cogatur concedere corpus sentire, & dolere anima omnino immuni existente à dolore, & nihil penitus sentiente. Quis igitur est qui dicit se dolere in homine? corpus enim neque loquitur, neque cogitat, neque gubernat linguam in operatione locutionis, & quemadmodum audivisti in præcedentibus quousque adducetur erroneus hujusmodi ut dicat corpora disputare, philosophari animabus omnino quiescentibus, & nihil prorsus cogitantibus. Quapropter secundum ipsum, & frustra, & vanè ponerentur animæ humanæ esse in corporibus, cum corpora humana per seipsa operarentur, & intendo per seipsa, hoc est sine animabus, & hoc est dicere animabus omnino nihil sentientibus, vel cogitantibus. Et de his multa audivisti in his quæ præcesserunt in hoc ipso tractatu. Si vero dixerit quia dolor nec totus est in corpore, nec totus est in anima, sed partem sui habet in anima, & partem in corpore. Dico hujusmodi homini quod ipse est non intelligens semetipsum in isto sermone suo, ponit enim partes esse dolori quas omnino non intelligit nec distinguere, nec assignare eas scit aut nominare.

Quod pars doloris non possit esse nisi dolor.

Amplius pars doloris quam ponit esse in anima aut est dolor, aut non. Quod si est dolor, redit ratiocinatio ad id in quo erat prius, videlicet ut dolorem esse confiteri cogatur in omni parte corporis humani in qua est sensus tactus. Quapropter & animam humanam ibidem esse; cum dolor hujusmodi pars doloris sit in anima tanquam in subjecto existens. Quod si dixerit quia pars hujusmodi dolor non est, dico etiam quod nec fingere, nec somniare poterit quid aliud sit quam dolor.

Quod vulnera attribuit sibi anima ratione corporis, dolorē vero propriè ratione sui.

Amplius si pars illa non est dolor, parte igitur illa non dolet anima humana, nec illa dolet occasione punitionis, vel vulneris illius; ipsa tamen testificatur, & clamat se dolere, & se sentire punctionem, seu læsionem hujusmodi. Quod si dixerit quia sermones hujusmodi topici sunt, sive figurativi, & non veri, sermones inquam quibus anima dicit se dolere ex punctionibus, vel vulnerationibus corporis, quemadmodum & sermonibus quibus dicit se pungi, & vulnerari; hoc enim nec verè propriè ei propter se, sed ratione corporis solummodo sibi attribuit, & hujusmodi tropi sive figuratæ locutiones creberrimæ sunt apud homines, videlicet quibus ea quæ corporum suorum sunt, vel aliarum rerum suarum sibi ipsis attribuunt, sicut quando vulneratos aut sanguine minutos se dicunt, quod proculdubio de seipsis ratione corporum suorum solummodò dicunt. Procedunt etiam in majorem abusum sermones hominum, cum ea quæ vestium suarum, aut domorum, aut agrorum, sive vinearum, aut equorum suorum sunt sibi ipsis attribuunt: dicunt enim se laceratos, cum vestes eorum laceratæ sunt, & se combustos cum domus eorum combustæ

sunt;

sunt, & se degrandinatos, vel tempestates cum agri, vel vineæ eorum degrandinatæ fuerunt, aut alia tempestate læsæ: & generaliter quoties res eorum destructæ sunt destructos se dicunt: deferratos autem, & deungulatos similiter se dicunt quoties equos suos deferratos & deungulatos vident. Causa autem in hoc est quoniam res hominum hujusmodi suæ sunt. Et propter hoc quæcumque rerum ipsarum propria sunt, sua quodammodo, & eorum sunt. Hæc igitur est causa quare ea sibi attribuunt tanquam sua. In tantum igitur sibi attribui debent in quantum sua sunt, & ea ratione; & de his in illis quæ præcesserunt aliqua audivisti. Dolorem igitur attribuit sibi anima humana, & sensum doloris tanquam verè ac propriè suum; & in ipsa est tanquam in proprio subjecto: vulnerationem vero ratione corporis; in tantum enim sua est, quia corporis sui, & ea ratione sola illam sibi attribuit.

Quod propriè loquēdo solutio quantitatis non sit dolor ut patet in homine vulnerato jā mortuo.

Si quis autem obviat de sermone philosophi qui dicit quod dolor est solutio quantitatis. Respondendum est ei quod sermo iste secundum planum intellectus sui non est verus; solutio namque quantitatis, quæ non est nisi divisio vel privatio ipsius, in corpore solo est, in quo & ejus contrarium quod est quantitas. Jam enim notum est tibi ex aliis quod privatio, & habitus econtrario omnino circa idem, & in eodem naturaliter se habent, & esse, & fieri. Amplius solutio quantitatis remanet in membro vel corpore hominis vulnerati, & vulnere mortui, cum nec dolor ullus, vel in homine, vel in corpore illius sit. Non est igitur secundum veritatem & essentiam suam dolor solutio quantitatis, cum hoc remanere, ille ex toto esse desierit.

PARS TRIGESIMANONA.

Quod anima non est in osse, & aliis partibus viventibus, & non sentientibus.

An sit anima humana in iis partib⁹ quæ vivunt nec tamen habēt sensum.

HIs igitur ita determinatis revertar ad id in quo eram, & dicam quod tibi jam declaratum est per hoc animam humanam esse in omni parte corporis humani, in qua vel per quam est vel perficitur sensus: de partibus vero quæ vivunt, sive in quibus vita est tantum, non autem sensus, videatur forsitan alicui quod in eis anima humana non sit, scilicet propter id quod ipsa anima humana se ibi esse nec sentit, nec aliter hoc cognoscere videtur: quoniam in ea vita corporis qua vivit operatio propria, & immediata est animæ ipsius. Et intendo quod ipsa anima per semetipsam, & per hoc quod est anima operatur vitam corporis sive vivificat corpus: & propter hoc necesse est ipsam esse ubicumque operationem istam perficit. Non enim est possibile vivere corpus quod non est animatum, nec possibile est esse animatum quod non habet animam in se. Quapropter quæcumque partes corporis humani vivunt in eodem animatæ sunt, & animam habentes in se. Et quoniam non est possibile hominem vel duas, vel tres animas habere, necesse est animam ipsam humanam esse in omni parte vivente corporis humani.

An pili, dētes & ungues sint partes corporis humani.

Si quis autem quærat de pilis, & dentibus, & unguibus an sint partes corporis humani. Respondeo quod hujusmodi magis ad bene se habere sunt, & ornatum corporis humani, quam de necessitate essentiæ ipsius aut de totalitate essentialis integritatis ipsius: & hoc apparet ex ipsa mutatione dentium, de quibus manifestum est quod mutantur, & cadunt, & alij novi in loco eorum succedunt. De pilis similiter manifestum est quod tota die vel tonduntur, vel avelluntur, vel ægritudinibus, aut aliis passionibus cadunt. Nec dicuntur homines propter casus hujusmodi vel mutationes membris aliquibus mutilati, vel partibus truncati. Quemadmodum utique diceretur, si talia partes corporis humani putarentur. Debes autem scire quod non est necesse in hujusmodi corporis humani ornatibus animam humanam esse vel inhabitare. Generatio enim illorum ex superfluitatibus est ex humano corpore resolutis.

Quod hæc omnia vivant in corpore hominis sicut plantæ in terra.

Vivunt tamen hæc omnia sicut plantæ in terra, & de terra; cum omnino manifestum sit eas non esse partes terræ. Et quoniam ut prædixi ad bene se habere sunt atque decorem, & ornatum corporis humani fiet reparatio eorum, cum fiet reformatio corporum humanorum, & hoc est in resurrectione generali. Dico etiam quod non est necesse neque cogitur quis per hoc concedere, quod hujusmodi ornatus vivant ex anima, & per animam humanam immediate. Quemadmodum non est necesse quod plantæ vivant ex anima vel vita quam habeat terra, si terra animam vel vitam haberet: sed vivit potius unaquæque plantarum anima sibi propria atque vita. Sensu igitur sive testimonio sensus non est scitum apud animam humanam quod ipsa sit in qualibet parte vivente corporis sui, sed magis ratione, & probatione quam audivisti.

Quod in statu puritatis & libertatis etiam naturalis qualis in primis parentibus liberata fuerit anima ab ignorantia munerum suorum.

Fortassis autem anima liberata à depressionibus præsentis miseriæ & à tenebris, quibus involvitur in hac vita, lucidissimè ac certissimè videbit se vivificantem omnes hujusmodi partes, & vitam operantem in ipsis. Et videtur mihi quod in statu puritatis ac libertatis naturalis hoc viderint animæ primorum hominum vel videre potuerint, si ad hoc attendere vel intendere voluerunt. Ignorantia namque hujusmodi videlicet de existentia sua in corpore, & modo existendi, & de virtutibus suis, & operationibus quas in eodem corpore exercet, pœnalis mihi videtur, & propter hoc culpam sive peccatum causam habuisse. Non enim plenè novit seipsam anima humana quæ de se talia ignorat. Quapropter cum nulla cognitio magis naturalis sit ei quam cognitio sui ipsius, non absque læsione naturæ suæ ignorantiam istam, hoc est diminutionem suæ cognitionis patitur. Quia igitur omnis læsio omne detrimentum naturalis cujuscumque boni in quocumque subjecto pœnale esse manifestum est, nulla relinquitur tibi dubitatio quin ignorantia hæc apud animam humanam pœnalis sit. Quapropter non solum in statu futuræ gloriæ in quo nihil pœnalitatis locum habere unquam poterit, sed etiam in statu naturalis innocentiæ, in quo culpa nulla locum habuit, & propter hoc neque pœnalitas; necesse est ignorantiam istam non futuram esse, & etiam non fuisse in animabus humanis.

PARS QUADRAGESIMA.

Ostendit modum infusionis animæ in corpus.

Exponit Platonis sententiam de descensu animarum è cœlo in corpus.

POst hæc perscrutabor de quæstionibus quæ sequuntur hanc positionem doctrinæ christianorum, & aggrediar determinare eas secundum possibile, & ponere tibi exempla quibus erigatur, & elevetur mens tua ad imaginandum, & intelligendum esse animæ humanæ, & existentiam, modumque existendi ipsius in corpore humano. Quia igitur Plato posuit animas humanas de cœlo descendere, & post completum numerum sive tempore præfinitum eis habitationis suæ in corporibus ad cœlum reverti, ibique in stellis comparibus se demum habitare. Posuit cancrum & capricornum duas portas cœli, per quarum alteram ad corpora descenderent, & per alteram vero ad cœlú redirent: necesse habet Plato ponere unamquamque earum ingredi corpus suum. Et quia in corpore formato atque in totalitate membrorum suorum, & partium

constituto, & non prius vivit pars una quam alia, necesse habet ponere unamquamque animarum humanarum simul intrare partes omnes, & membra corporis sui. Si tamen voluerit eam ponere esse in unaquaque partium illius juxta positionem doctrinæ christianorum. Hoc autem est inconveniens quia innumerabilia consequuntur impossibilia.

Refellit ingressum animæ in corpus quia inde sequetur eam moveri motibus contrariis in ipso ingressu.

Necesse enim erit secundum hoc eam moveri motibus contrariis innumerabilibus; à quacumque enim parte corporis incipiat diffundi per corpus, & intrare partes illas, necesse est ipsam moveri in deorsum, sinistrorsum, & dextrorsum. V g. si à capite incipiat, quod ipse Plato sensisse videtur, necesse habebit moveri in brachia duobus motibus videlicet in dextrorsum & sinistrorsum, & interim in digitos utriusque manus Quapropter movebitur simul decem motibus in decem digitos manus, & idem accidit eidem circa pedes, & digitos pedum. Manifestum est autem quod istud non patitur natura, sed neque intellectus recipit positionem hujusmodi in rebus naturaliter motis. Quis enim hoc recipiat in rebus hujusmodi videlicet, quod in una & eadem simul viis innumerabilibus moveantur, & ad loca innumerabilia atque motibus contrariis.

Item quia motus illi animæ vivificarent simul corpus suo ingressu, & mortificarent suo egressu.

Amplius esto quod incipiat aliqua anima humana motus hujusmodi à capite corporis sui, vel aliunde, videlicet à quacumque alia parte: dico quod vel recedit à parte inceptionis motuum vel non. Si non recedit ab illa, non movebitur igitur ab ipsa etiam in unam partem. Si recedit ab illa, relinquit igitur illam mortuam; omne enim corpus moritur per recessum animæ suæ ab illo, imo non aliud est mors quam recessio animæ à corpore quod vivificat. Quapropter accidit Platoni animam humanam per motus istos mortificare simul, & vivificare partes corporis sui: quoniam motus illi sicut sunt ingressus, & conjunctiones ad quasdam partes corporis humani, sic sunt recessus, & separationes ab aliis. Quod si volueris in motibus illis nec totum corpus, nec partem ipsius aliquam vivificari non modo uno: videlicet si posuerit Plato animam post istos motus, & penetrationes in aliqua parte ipsius corporis eam quiescere, & residere, & hocmet Plato posuit alligans ei sedem principalem in capite humani corporis: motus autem, & penetrationes quas dixi quid utilitatis ei conferent per quas, & à quibus factæ fuerint, si in illis anima quiescere non permittitur? sciendum tamen est tibi quod principalitas sedis non prohibet animam humanam esse, & operari in aliis partibus: motus autem istos, & ab anima humana, ab omnique substantia impartibili removit Arist. in lib. suo de naturalibus, quem vocavit auditum: & propter hoc non est necesse ut inseratur remotio seu destructio hujusmodi præsenti tractatui.

Quomodo superior ratiocinatio conveniat cum doctrina christianorum.

Porro doctrinæ christianorum, & positioni qua ponunt animam humanam in qualibet partium viventium corporis sui non adversatur ratiocinatio ista de motibus, cum per motum non ponat eam intrare corpus, nec venire in illud, imo in ipso illam creari nec extra corpus illam fuisse creatam. Si revera quæstio ista locum habet in reversione animarum humanarum ad corpora quæ reversio fiet in generali resurrectione hominum, & eodem modo locum habet in omni resurrectione cujuscúque hominis Et tu jam audisti quod resurrectiones hominum multæ factæ sunt jam in gente christianorum, merito ergo quæritur qua de causa, & qualiter in qualibet parte corporis humani creetur anima humana, parte dico vivente: cum enim per motum non intret aliquam ex partibus, sed in ipso puncto creationis suæ conjungatur eidem, creatur in qualibet parte, & hoc non habet parvam vel levem admirationem. Necesse enim est ut hoc sit vel una creatione, vel multis, nec solum multis, sed etiam infinitis, cum infinitæ sint partes viventes in corpore humano vivente; infinitis ergo creationibus, & infinita creabitur unaquæq; anima humana.

Creatione simul, & semel datur anima singulis, & omnibus partibus corporis.

Dico igitur quod una creatione sola anima humana in omnibus partibus hujusmodi creatur, & una datione datur omnibus. Exemplum autem hujus rei in rege est qui creatur vel præficitur regno alicui. De quo non est dubium quin creetur, & præficiatur unicuique civitati, & castro, aliisque partibus regni, & una datione qua datur ei regnum vel ipse regno, datur ei regnum, & omnes, & singulæ partes illius; & similiter regno, & singulis partibus ejusmodi: & est similitudo conveniens, & exemplum hoc congruentissimum. Anima enim humana velut rex, & rector quidam est totius corporis humani. Quod si dixerit quod creatio vel constitutio regis non facit debere esse regem in qualibet parte regni cui creatur rex, aut præficitur, & propter hoc creatio animæ humanæ juxta similitudinem istam non debet facere, neque cogere animam humanam esse in qualibet hujusmodi partium corporis sui. Respondeo in hoc quod creatio vel electio regis non dat regi ut per semetipsum sive per essentiam suam dominetur, aut præsit regno, vel partibus regni, neque potestas regia potestas est quæ sit regi ex se, vel per se, sed per obedientiam solam, & voluntatem subditorum, & forsitan potestas regia non aliud est apud regem hujusmodi, nisi voluntas aut obedientia subditorum. Hoc autem manifestum est quia cessante, vel sublata prorsus voluntate vel obedientia subditorum sublata est omnino ab eo potestas regia: & propter hoc nihil potest in subditos, vel in alios in quantum rex sit, sed in quantum homo tantum, & hoc est dicere ex naturalibus viribus suis, & intendo si fortitudine, & viribus prævalet adversus illum, vel illos quemadmodum leo potest in oves, vel alia animalia.

Potestas Dei in creaturas comparata potestati animæ in membra corporis.

Potestas autem creatoris qua rex est dominantissimus omniú sæculorú non est aliunde vel à foris, nec dependet ullo modorú ex voluntate, vel obedientia cujuscumque, vel quorumcumque. Nec potest creator omnipotentissimus quicquam per alios vel alia à se: quin potius alia nihil possunt nisi ipso, vel per ipsum: & propter hoc ubicumque potest ibi & est, cum nihil possit alicubi nisi per se, & ad hunc modum licet multum distante similitudine, anima in totum corpus cui præficitur potest per semetipsam, non per obedientiam membrorum vel aliorum; quoniam ipsa obedientia membrorum non exhibetur ei nisi propter ipsam, & ipsa obedientia membris est ex animæ potestate naturali sive essentiali eidem. Quapropter quemadmodum si rex aliquis præficitur regno alicui, & partibus ejus ita ut virtute sua propria, & non aliena possit in totum illud, & in singulas partes ipsius, dubitari non potest quin esset essentialiter sive personaliter in toto regno, & singulis partibus ipsius.

Potestas animæ in corpus comparata potestati regis & principis in subditos.

Quia igitur sic se habere de anima humana manifestum est ipsam sua virtute propria, & essentiali, sive naturali totum corpus, & partes ejus quas prædixi, propriaque virtute essentiali, seu naturali posse in totum illud, hoc est, & in singulis partibus viventibus istius. Manifestum est ipsam esse essentialiter sive principaliter in toto corpore, & singulis partibus ejus. Non enim est animæ humanæ potestas movendi & regendi corpus, & membra singula ipsius ab illo, vel ab illis, quia nec ipsis est virtus hujusmodi, aut potestas qua ipsa se moveant: sed animæ ipsi est virtus hujusmodi essentialis, & imperium naturale super illis, cui necesse habent naturaliter obedire pro posse, & viribus suis. Verum

rum obedientia subditorum ad reges suos, & principes in regnis, & principatibus hominum voluntaria tantum est. Propter quod interdum ab obedientia recedunt hujusmodi, & hoc voluntate sua sive justa, sive perversa. Quapropter ipsi qui reges, & principes eorum fuerant hujusmodi vel principali, vel regia potestate destituti homines tantum remanent solas vires naturales, & potentiam suam naturalem ut cæteri homines retinentes. Sunt igitur ut cæteri homines post amissam obedientiam voluntariam subditorum.

Quod ut in creatione, sic & in resurrectione non diffundatur per motum anima in corpus

Et propter hoc soluta est ac determinata debitè quæstio præmissa videlicet de reversione animæ ad corpus suum. Quemadmodum enim ipsa creatione sua, & conjunctione ad corpus toti corpori, & singulis partibus ejusdem viventibus præstatur, tanquam naturali, & propria virtute sive potestate eidem per semetipsam subditis: sic & in reversione ad illud, totum corpus jure pristino, atque subjectione naturali eidem restituitur; nec per motum seu motus quales prædixi in partes corporis, & membra singula se transfundit atque diffundit: quin potius sicut in ipso puncto suæ creationis toti corpori, & membris singulis datur & infunditur. Sic & in reversione ad corpus ressuscitatum, sive resurgens tota simul toti corpori, & membris singulis redditur, & ipsa sibi. Quapropter nec inceptio est ibi ab aliqua parte nec motus antedicti.

Quare anima ex una solum parte in qua resideat non possit totũ corpus regere.

Si quis autem quærat unde hoc sit animæ humanæ, ut non in parte aliqua corporis sui residere sola possit, & inde regere vel administrare residuas corporis partes. Respondeo in hoc quia in hoc gerit quandam similitudinem creatoris. Quemadmodum enim creator est naturaliter dans semetipsum, & diffundens in omne quod est receptibile ipsius: sic anima humana in omne corpus, & partem corporis est naturaliter dans semetipsam, & intrans illam, atque diffundens se in illas sive per illas, non diffusione divisionis atque dispersionis, qua ipsa dividatur per partes, vel rarefiat: sed tantum suffusione integra suæ totalitatis: & hoc idem est ei à parte ipsius. Est ei etiam à parte corporis, & membrorum ipsius, qua non sunt nata vivere sive vitam recipere, nisi ex potentia animæ ipsius: neque ulla pars eorum aliter vivificabilis est, quam potentia totalitatis animæ ipsius: quemadmodum in creaturis, & in creaturarum partibus se habet, & de creatore, quia uniuscujusque esse requirit præsentiam ipsius, quemadmodum exposui tibi in eis quæ præcesserunt. Nec te conturbet quod hic nominavi totalitatem animæ humanæ, de qua feci te scire ipsam esse impartibilem.

Totalitas animæ intelligenda est nõ quasi anima habeat partes.

Totalitas autem veri nominis, & rationis non habet locum apud substantias impartibiles; non enim propriè, & secundum veritatem totalitatem hic dixi vel intellexi, sed magis secundum abnegationem, intendẽs animam secundum totalitatem suam præsentialiter esse in qualibet parte vivente sui corporis, id est quia nihil quod anima vel de ipsa sit deest alicui ex partibus hujusmodi. Quemadmodum si diceres ipsum creatorem totum esse in qualibet substantia, & parte qualibet universi.

Sol & aliæ planetæ instrumenta sunt Dei, quibus respondent septem membra corporis principalia.

Debes autem scire quod hic sermo quem dixit quidam ex philosophis antiquis videlicet quod sol est in manu creatoris omnipotentis tanquam securis in manu carpentarij, sermo verus ac philosophicus est: & est ac si diceretur quod sol est in manu creatoris sicut instrumentum in manu operantis per illud: per ipsum enim operatur creator operationes quæ notæ sunt apud philosophos naturales, & astronomos. Nec intendo fatidicas operationes quas decepti, & indocti homines de sole somniant non absque injuria vel contumelia creatoris, sicut jam per me pluries, & in pluribus tractatibus audivisti. Quemadmodum autem hoc de sole dixit hic philosophus, sic de Jove, & unoquoque aliorum planetarum dicere potuisset, cum unusquisque illorum instrumentum sit similiter creatoris ad varias operationes naturales, quæ philosophis naturalibus ex parte aliqua notæ sunt. Juxta hunc modum atque similitudinem invenies septem membra corporis humani tanquam instrumenta principalia in manu, hoc est in potestate, & virtute animæ humanæ, eamque operari per illa notas medicis, & philosophis operationes, ipsaque membra harmonias quod est dicere consonantes, & resonantes habere virtutes & operationes ad septem planetas.

Cordis cõparatio ad solem, cerebri ad lunã, & sic de cæteris.

Horum primum est cor cujus harmonia ad solem: quemadmodum enim sol quidam fons vitæ est huic mundo inferiori & creato: propter quod & pater vegetabilium dicitur ab Aristotele, sicut terra mater eorum; sic cor tanquam quidam fons vitæ est corpori humano, & singulis membris ipsius. Propter hanc causam unus ex majoribus philosophis Italicis dicit de sole, quod ipse est mens mundi, & temperatio. Juxta hunc modum cerebrum harmoniam habet ad lunam: propter hoc augmenta, & detrimenta luminis in luna sequitur, similibus augmentis & detrimentis. Et etiam frigidus & humidus complexione, quemadmodum & luna, & virtute; non enim intendo quod frigiditas vel humiditas aut aliqua alia qualitas corporum mundi sublunaris in cœlo vel cœlestibus corporibus locum habeat ullo modo. Et hoc ipsum ab Aristotele, & ejus sequacibus addiscere potuisti. Similiter & cor humanum calidum, & siccum non complexione, sed virtute, & operatione philosophi dixerunt atque scripserunt. Spiritum etiam vitalem calidum, & siccum medici putarunt non calore dissolvente, nec siccitate consumente aut alias lædente, tractare autem de natura hujusmodi spirituum, sicut prædixi tibi, relinqui medicis. Ad hunc modum de splene & Saturno; & de felle & Marte: de mẽbris genitalibus, & Venere; de lingua, & labiis, & Mercurio; de hepate, & Jove: quorum omnium membrorum cum virtutes, & operationes diligentissima solertia consideraveris, invenies consonantias & resonantias, quas prædixi tibi, quas nonnulli ex philosophis & astronomis scripserunt: & quoniam omnes virtutes istæ, & operationes planetis attribuuntur ut vitæ generatio Veneri, loquela Mercurio, animositas Marti. Ad hunc modum de aliis erit circumspectionis tuæ considerare, qualiter, & quatenus omnia hæc membra ad planetas harmonizent.

Idem de humoribus explicat.

De humoribus idem non solum manifestum, sed etiam tritum apud astronomos qui in scientia rerum naturalium profundaverunt, prout ipsimet dixerunt, & in suis tractatibus posteris tradiderunt: quemadmodum de melancholia naturali quod ad Saturnum harmonizet, sanguis ad Jovem, cholera sanguinea ad Martem, cholera rubea naturalis ad Solem, flegma dulce ad Venerẽ, cholera adusta sive melancholia innaturalis ad Mercurium, flegma naturale ad Lunam, sic enim aliquibus hujusmodi philosophorum visum est. Habet tamen sermo iste plures ac difficiles quæstiones, & de ipso ordine, videlicet quomodo, aut qua de causa primus & summus planetarum Saturnus ad novissimum, & minimum humorem, videlicet melancholiam, naturalem habeat harmoniam, & de ipso splene quam ob causam operatio risus, & quatenus, & attribuitur, cum & saturno, & melancholiæ, & tristitia, & dolor attribui consueverint. Et juxta hoc facile est tibi dicere, & videre quæstiones quæ circa hanc quæstionem emergunt sapientibus. Ad primum autem capitulum non pertinet, neque determinationes earum, sed hac de causa adductæ sunt hic, ut similitudinem quãdam animæ humanæ ad creatorẽ

in his quæ audivisti cognosceres, & intendo quod quemadmodum creator omnipotentissimus ad septem planetas operatur in mundo inferiori operationes quæ virtutibus eorum congruunt. Sic anima humana in corpore suo per septem ista membra operationes quæ virtutibus eorum congruunt. Debes autē attendere, qualiter nec vel per animositatē, aut iracundiam, nec per purgationem aut superfluitatem melancholiæ quæ in splene naturale receptaculum habet, propriè risum vel gaudium operatur. Quod si quis dicat quia sol choleram naturalem exacuit, & inflammat, & ex hujusmodi inflammatione excandescit animositas, & audacia in ardorem iracundiæ, erit hoc ei explicare, siccitas enim fellis à purgamento choleræ quod recipit, felle videlicet, nec evacuari, nec minui videtur per iram.

Quo sensu dici possit ex splene & melancholia risū esse, sicut ex felle iracundiam.

Amplius hujusmodi receptaculum innatum est purgare choleram naturalem, & purgamentum ejus in semetipsum trahere, & in ipsam choleram refundere. Quia igitur omnis excessus cholera ipsius purgandus est, & naturaliter ad receptaculum antedictum trahitur ab ipso: manifestum est non propriè dictum esse quia felle irascantur, sicut nec illud splene ridere: nisi forsitan quis dicat quia in ira fel cessat ab officio suo naturali, videlicet non trahens ad se excessum choleræ, sed magis occludens se contra illum & repulsus à felle ascendit ad cor. Quod Aristoteles sensisse videtur per sermonem quo dicit, quod ira est ascensio vel accensio circa cor juxta hūc modum, videtur dictum illud splene ridemus, colligens enim melancholiam de circa cor intra & se concludens aufert occasionem tristitiæ, & dilatationi cordis quæ est ex gaudio viam quodammodo parat, & aperit. Gaudium autem vel risus nullo modorum per se, aut propriè potest esse ex melancolia vel receptaculo ipsius. In tantum igitur commonitionem quandam de hac similitudine tibi factam esse in præsenti capitulo sufficiat; non enim expedit ut in ea quæ ad illas scientias, & doctrinas pertinent profundius me ingeram modò.

PARS QUADRAGESIMAPRIMA.

Ostendit si anima esset in una solum parte corporis utrum posset residuum corporis vivificare.

Anima quæ majorem virtutē habet quam corpora videtur posse diffundere operationē virtutis procul à subjecto in quo est.

Par. 46. in Cod. Carnot.

HAbes autem quæstionem quæ tamen in parte sibi determinata est in eis quæ præcesserunt videlicet, utrum si anima humana in parte una corporis sui solūmodo existat possit residuum corporis vivificare, & eadem quæstio solet fieri de singulis partibus hujusmodi v. g. si in capite alicujus nervi sit, an posset inde nervuum totum vivificare, & vitā extendere sive diffundere extra punctum in quo est, ita tamen ut in illo solo sit. Quod si dixerit quia potest hoc lōge infirmior, & incōparabiliter minoris influentiæ est virtus atque potētia omnibus virtutibus corporibus; cū virtutes corporales tā longe à se, & extra se diffundāt operationes virtutū suarū, ut apparet in sole, & igne qui tam longe à se splendores suos, & colores emittant & diffundant.

Nihil præterea videtur in causa esse cur mēbra non possint recipere vitam ab anima nisi immediate.

Amplius quid est in causa propter quod membra omnia, & partes singulæ viventes corporis humani non possunt recipere vitā nisi ab ipsa anima immediate, quod est dicere in se animam ipsam, cum unaquæque illarum quantumcumque parva sit habeat illam præsentem in semetipsâ, & intendo quoniam secundum hoc anima existentia sua sola non potest vivificare quantumcumque parvam particulā corporis sui: quin potius necesse ut ad numerum partium, imo, & ad numerum punctorum cujuscumque particulæ sit in illa: & intendo quod quot puncta sunt in quacumque ex particulis, toties necesse est ipsam esse in illa, & hoc est dicere infinitis. Quapropter in infinitū minoris influentiæ, ac debilioris virtutis erit anima humana omnibus corporalibus; cum calor, & lux, & cæteræ hujusmodi qualitates corporales, tanta largitate influant à sole, & igne in uno loco solummodo existente, neque indigeant ad tam longinquas influentias, nisi quod sol in uno loco vel parte solummodo sit ejus totius quod illuminat aut calefacit.

Respondet tamen non defectu, sed ex abundātia potius virtutis esse quod anima adsit parti cuilibet quam vivificat.

Dico igitur in hoc quia istud quod audivisti non est ex parvitate influentiæ nec ex debilitate virtutis animæ humanæ, quin potius ex virtuositate atque fortitudine ipsius, & hoc manifestum est per exemplum quod de creatore ipso pereximio audivisti: totum enim omne in quo est in potestatem suam imperiosissimam redigit, quæ potestas non est ei aliunde vel à foris, sed ex semetipso, & propter hoc in omni substantia hujusmodi necesse est ipsum esse totaliter, quod est dicere secundum omnem partem ipsius. Est etiam alia causa, quia omnis substantia partibilis indiget potētia ipsius totaliter, hoc est secundū omnē partē sui. Sic & de anima humana ad corpus suum, & ad omnem partem ipsius viventē, & non oportet ut amplius super hoc loquar tibi.

Quomodo anima possit esse totaliter in aliqua parte, puta manu, ita ut pars illa non sit homo.

Si quis autem quærat qualiter anima humana sit in manu, vel in pede, vel quocumq; alio ex mēbris, utrū sicut forma vel perfectio illius; non irrationabiliter quæret hoc. Si enim est in manu ut forma, & perfectio ipsius: erit igitur manus substantia cōposita ex anima rationali, & corpore; & propter hoc amplius manus est substantia animata anima rationali, & corpore, quapropter erit homo. Amplius cum sit animata substantia, erit habens animam partem sui: & quia anima hujusmodi anima rationalis est necesse erit ipsam esse substantiam animatā habentem rationalem animam partem sui. Et propter hoc hominem, & substantiam animatā esse necesse erit. Debes etiam hic reminisci sermonis quē dixit Aristoteles in libro suo de anima, de oculo extincto, vel mortificato, & de oculo vivo, de quibus dixit quod oculus non univoce, sed æquivoce dicitur. Sic necesse est se habere de manu abcissa & mortificata, & de manu vivente. Amplius erit-ne conveniens ut manus vivens in corpore humano dicatur substantia animata? si enim vivat indubitanter necesse est ipsam esse animatam vel animam: & ex hoc necesse erit, ut & sit, & dicatur substantia animata sensibilis, vel insensibilis; non enim videtur ullo modorum potius debere dici animata quam sensibilis, aut insensibilis, quam inanimata. Facit ad hoc sermo Platonis quo dicitur matricem in animalibus animam esse.

Respondet manum licet vivat nō dici substantiam animatam propter principalitatem unionis animæ ad corpus.

In hoc igitur respondeo tibi quoniam, etsi vivat manus per animam, non propter hoc cōveniens est ut substantia animata dicatur, ex principalitate namque cōjunctionis, & unionis animæ ad corpus, corpus animatum dicitur, similiter & compositum ex illis animabus. Eodem modo se habet, & de sensibili, & exemplum ad hoc conveniens, & declarans illud est de rege, & regno quod præaudivisti; non enim quod regitur à rege quocumque seu per illum regnum est vel dici debet, omnis enim pars regni secundum hoc & regnum esset, & diceretur. Quoniā omnis pars regni à rege ipso, vel per ipsum regitur, ex principalitate namque regis ad id quod regere habet & regnum dicitur regis illius, & rex similiter rex ejusdē nominatur. Quapropter quod nulli parti principaliter aut per se cōjungitur rex, sed per se & principaliter toti; ipsū totū cui datur aut præficitur rector sive gubernator regnū propriè, & per se illius est: partibus autem non datur nisi secundario rex, & ex consequenti. Sic est de anima humana quæ toti corpori & principaliter, & per se conjungitur, secūdario autē, & ex consequenti unicuiq; partiū ipsius; principalis namque est, & per se conjunctio illa quæ facit & animatū, & animal, & sensibile: secun-

daria

daria autem, & quæ est ex consequenti conjunctio nihil horum efficit, vel perficit sicut exemplificavi tibi de partibus regni, & de conjunctione regis ad ipsas; quoniam nulla earum efficit regnum illius, vel ipsum regem alicujus illarum.

Objicitur truncata manu reliquum corpus non desinere esse hominem.

Quod si dixerit quis quia cum fuerit manus præcisa à corpore, remanebit tamen homo licet mancus; homo enim mancus, & homo exoculatus homo est: remanet igitur compositus ex natura, & parte corporis tantum residua scilicet à manu, ut ita dicatur, propter hoc erit anima unita parti corporis, & per illas detruncationes corporis consequens esse videtur, ut etiam minoribus partibus eam esse unitam contingat.

Responsio ad objectionem.

Respondeo in hoc quod si quis dicere voluerit hominem mancum non esse propriè ac verè hominem, sed per figuram, & tropum dici hominem, non usquequaque irrationabiliter dicet maximè secundum usum certissimum, quo homines corpus humanum partem hominis dicunt. Qui etiam figuram locutionum hujusmodi quousque extendunt ut etiam corpus hominem dicant: propter quod & hominem occidi dicūt, & hominem esse mortuum; cum corpus solum ejus occidatur, & solum illud mortuum sit. Et homines hujusmodi loquuntur juxta illud quod dicit Aristoteles, quod alba dicuntur quæ nihil de albere deficere videntur, licet aliquid desit eis, ab eo quod est perfectè albere: quemadmodum & domus esse dicitur fabricata cui modicum deest ; non enim propter defectum duorum lignorum aut lapidum, dimittunt homines quin fabricatam hujusmodi dicāt Debes autem scire quod cum dicitur manus aut pes pars hominis, & de viva & de non viva manu convenienter intelligitur: verum enim est corpus cui tota anima conjuncta est, & etiam si mortuum esset pars hominis verissimè est. Similiter & cum vivens est ipsum corpus, nihilominus pars hominis est: eodem modo se habet, & de manu.

CAPITULUM SEPTIMUM.

PARS PRIMA.

Ostendit quod potentia intellectiva cognoscit non solum universaliter, sed etiam singulariter.

Proponit de quibus sibi agēdum sit in hoc capitulo.

POstquam autem jam completæ sunt sex partes tractatus istius juxta possibile, & juxta quod ex largitione primi atque universalis largitoris omnium bonorum accepi, conveniens est ut aggrediar septimam ejusdem quæ est ut præaudivisti de similitudinibus, & comparationibus animæ humanæ ad creatorem benedictum, qui est Trinitas gloriosa ab omnibus in ultimitate honorificentiæ veneranda, atque colenda: & qualiter anima humana imago ipsius sit, & similitudo, vel ad imaginem, & similitudinem ipsius creata, facta, & formata. Ubi primum perscrutandum erit de natura intellectus, & de operationibus ejus, utrum una an plures sint, & de ipsis scientiis, & de ipso scire qualiter in anima humana veniunt, deinde quid est ipse intellectus materialis, quid intellectus adeptus; quid intellectus theoricus; quid intellectus practicus, & quæ differentiæ, & operationes eorum, nec non de aliis quæ occasione ipsorum investiganda atque declaranda emerserint.

Quod intellectus sit apprehensivus singularium & maximè creatoris.

Dico igitur imprimis quod intellectus est virtus apprehensiva spiritualium & abstractorum, sive spoliatorum & invisibilium sive singularia sint, sive universalia, & jam removi tibi atque destruxi errorem eorum qui dixerunt intellectum virtutem esse apprehensivam universalium tantum, feci te scire quod erronei isti auferunt intellectui operationem propter quam potissimum creatus est. Hæc autem est visio lucidissima & immediata creatoris; manifestum enim est creatorē unū esse essentialiter in ultimitate unitatis, & incommunicabilem per eundem modum in ultimitate singularitatis: quapropter si intellectus de natura sua apprehensivus esset solummodo universaliū inapprehensibilis esset ei creator: apprehensio autem creatoris videlicet lucidissima & immediata præcipua est ac nobilissima operatio intellectus. Quod si dixerit quis, quod non est possibile intellectum apprehendere absque medio creatorem, necesse habet confiteri creatorem per se inapprehensibilem esse, & intendo per se per naturam scilicet, vel per essentiam suam: hoc autem est ac si diceretur, quoniam non est apprehensibilis nisi ex testimoniis sensibilium creatorum, vel intelligibilium. Quærendum igitur est ab hujusmodi hominibus, an creator sit amabilis per semetipsum, & in semetipso, cùm dixerint quod sic: attingit igitur illum, & ad illum vis motiva animarum humanarum nobilis, quanto fortius vis apprehensiva nobilis, quæ est intellectiva attinget ad illum? & propter hoc apprehendit illum per se; quod enim non apprehenditur nisi per aliud, proculdubio non attingitur à virtute apprehendente, quemadmodum apparet in sensibilibus singularium quæ non apprehenduntur nisi sensu, & nisi per sensibiles dispositiones suas. In his enim manifestum quod sensus non attingit ipsas substantias rerum hujusmodi, sed solas dispositiones earum sensibiles: vis vero cognoscitiva superior animæ humanæ prætendit subesse dispositionibus hujusmodi quiddam, hoc autem quoniam sustinet totam illam circumvestionem sensibilium accidentium, potest esse substantia, & hæc substantia, de qua dicunt philosophi sequaces Aristotelis quia ipsa est substantia sustinens decem prædicamenta. De hoc autem feci tibi mentionē in eis quæ præcesserūt, & adduxi tibi sermonem philosophi Italici quo dixit quod sensus nihil integritatum percipit, quod est dicere nullam substantiam integrè percipit, propter quod & subjungit, sed usque ad proximum venit quasi non valens penetrare circumvestionem illam sensibilium accidentium, deinde adjicit, ratio vero quid subesse perpendit, quod est ut prædixi tibi substantia quæ sustinet totam illam veritatem sensibilium accidentium: super quod providè, & circumspectè dixit subesse tanquam subjectum, & fundamentum sustinens, & supportans illam.

Si virtus intellectiva non possit apprehendere creatorem nec perfectibilis, nec beatificabilis esset.

Manifestum est igitur tibi per hoc quod virtus intellectiva animæ humanæ non est attingens creatorem, nec penetrare valens apprehensione sua usque ad illum secundum errorem istum; neque possibile est ei cognoscere creatorem vel videre nisi quemadmodum cognoscitur rex sub operimento, cujus scilicet operimentum solum propriè, & per se cognoscitur & videtur. Cujus exemplum est corpus mulieris nullo apparatu & ornatu vestimentorum circumdatum. Aliud exemplum de hoc eodem est sol nube obtectus, cujus luminositas ad modicum, & tenuiter apparet in nube. Sic juxta hujusmodi erroneos creator benedictus non apparet nec videtur nisi tanquam sub nube, & operimento universi, Manifestum autem est quod cognitio seu visio non solum non esset visio completa, vel pleni luminis; sed neque visio verè, & propriè dici potest, quapropter nec verè perfectio completa virtutis intellectivæ. Ex quo sequitur evidenter virtutem intellectivam non esse verè ac propriè perfectibilem, & propter hoc nec verè beatificabilem, nec verè glorificabilem: quapropter anima humana non erit tota beatificabilis, aut tota glorificabilis, sed secundum virtutem tantum motivam nobilem. Propter quod nec beatificabilis simpliciter, nec

perfectibilis, quoniam beatitudo imperfecta beatitudo vera vel verè dici non potest, neque perfectio incompleta perfectio vel haberi, vel reputari debet.

Si hæc natura esset intellectus ut sensibilia particularia nō cognosceret, nec à Deo & substantiis abstractis cognoscerentur.

Amplius si hæc est natura virtutis intellectivæ ut particularia & sensibilia apprehendere naturaliter non possit, necesse est ut negetur & removeatur à creatore, de quo manifestum est intellectum dici imprimis, & maximè, sicut dicit sapiens in sermone suo videlicet quia intellectus solius Dei est, & admodum paucorum hominum. Quapropter cum non sint creatori cognoscenda particularia & sensibilia, necesse est removeri ab eo cognitionem ipsorum: erit igitur creator ignorans particularia, & sensibilia, quapropter ignorabit homines, similiter & bona, & mala eorum, & propter hoc preces eorum quibus orant ipsum, servitiaque omnia quibus ei serviunt, & omnem honorificentiam cultus quo ab hominibus colitur. Quare vanè, & frustra impenduntur ei omnia hæc: cum nihil horum intelligat vel cognoscat, vel sciat sibi impendi, & eadem ignorantia atque cœcitas accidet ex necessitate omnibus substantiis intelligentibus abstractis. Qualiter igitur dabunt responsa? qualiter consulent hominibus? Et de malignis spiritibus eodem modo se habere necesse est: nullæ erunt ejus operationes magorum quæ ministerio malignorum spirituum solo fiunt. Ad hoc igitur inconveniens deveniunt ut creatori auferant omnem cognitionem sensibilium atque particularium, similiter & omni substantiæ nobili abstractæ.

Sensus circa sensibilia particularia erroneus, nec error ille corrigi potest nisi ea cognoscat intellectus.

Amplius cum tot ac tanti sint errores circa sensibilia qui non nisi à sensu proveniunt, v. g visus solem renunciat pedalis esse magnitudinis: quia igitur intellectus non attingit aliquid ex sensibilibus particularibus, nullo modo credendum est ei de ipsis, quare solum sensibus credendum erit de illis, & propter hoc persistendum in errore ipsorum: erit igitur ignorata, & magnitudo solis; cum nec sensu cognosci possit propter remotionem nimiam ab ipso; nec intellectu, cum & ab eo, & ab omni alio particulari sensibili prohibitus sit naturaliter intellectus.

Error quid particulare est adeoque ad intellectum nullatenus pertinebit.

Amplius nullus error ad ipsum perveniet, vel cognoscitur ab eo; cum omnis error particulare aliquod sit, nullum igitur corriget.

Sed nec ad intellectum pertinebunt disputationes, demōstrationes, & quæ particularia sunt.

Amplius quid erunt disputationes, collocutiones, demonstrationes, & aliæ probationes; cum enim unumquodque eorum particulare sit, nihil horum perveniet ad intellectum nec secundum intellectum omnia hæc, sed à sensu solo, & secundum illum: erit igitur possibile asinis, & aliis brutis animalibus disputare & philosophari, cum sensibus vigeant, non minus quàm homines.

Ex eo quod scientiam nostrā cognoscamus concludit intellectu cognosci particularia intelligibilia.

Amplius scientia quæcumque, quæ est in anima humana cognoscitur ab illa, & scitur ab eodem apud ipsam, & in ipsa esse: omnis enim sciens Arithmeticam scit se scire illam, & cognoscit illam certissimè esse apud animam suam, & in ipsa, cujus indicium certissimum est, quia cum acquisierit illā cessat laborare amplius, & studere & audire circa numeros, dicens non opus sibi esse ut laboret amplius circa illos. Quia igitur certissimum scientiam veram aliquid numero, & particulare esse, dubitari non potest virtutem intellectivam particularia saltem spiritualia apprehendere posse; scientia enim omnis spirituale particulare est, nec nisi virtute intellectiva apprehensibilis est, & cognoscibilis: eodem modo se habet de opinionibus, dubitationibus, ignorantiis, similiter de gaudiis, & doloribus. Et de his audivisti aliqua in eis quæ præcesserunt. passiones enim suas, & alias dispositiones non est possibile animæ ignorare.

PARS SECUNDA.

Quod scientia de creatore est summa perfectio potentiæ intellectivæ.

Frustra esset intellectus si finē suū assequi non posset.

Revertar igitur, & dicam quod sicut est virtuti motivæ nobili animæ humanæ suum bonum, suum perfectibile, suum beatificativum: ita necesse est ut virtuti intellectivæ sua lux, suum illuminabile, sive illuminativum, & suum beatificabile, sive suum delectativum, & suum perfectibile sive perfectivum, suum beatificabile sive beatificativum: unumquodque enim istorum finis est creationis ipsius, alioquin frustra & vane creata esset: frustra namque & vane fit quidquid non ad congruum & debitum finem fit, hoc enim frustra, & vane fieri dicitur quod sine causa fit. Causa ergo finalis intelligitur hic propter quid: & frustra laborasse dicitur, ac sine causa, qui finem congruum, & debitum laboris sui per ipsum non assequitur.

Necesse virtutem intellectivam satiare posse famem spirituale sive desiderium sciendi, & quidem plene.

Amplius certissimus est sermo Aristotelis quo dicit quod omnes homines natura scire desiderant. Quia igitur desiderium hujusmodi fames spiritualis est, pariter & naturalis; frustra autem indita est fames, cujus naturaliter impossibilis est satietas, necesse est satietatem sciendi possibilem esse apud animam humanam: & quoniam hujusmodi fames non est animæ humanæ nisi secundum virtutem intellectivam, necesse est virtutem intellectivam satiabilem esse satietate quæ famem hujusmodi planè repleat, nullumque ejusdem vestigium in virtute intellectiva relinquat: & quoniam fames scientiæ non habet satietatem, nisi ipsam quæ esuritur scientiæ plenitudinem; necesse est scibile illud, cujus scilicet scientia satietas est plena virtutis intellectivæ nostræ, ejus luminositatis esse ut nihil omnino tenebrarum, & intendo tenebrarum ignorantiæ, opinionis, & dubitationis in virtute intellectiva relinquat, sed eam irradiatione sua totam satiet ac repleat.

Non potest scibile aliquod præter Deum omnes fugare tenebras intellectus, illique irradiatione sua totum replere & satiare.

Porro scibile hujusmodi non potest esse nisi creator benedictus, omnibus enim aliis scibilibus quantacumque perfectione cognitionis notissimis, illo autem solo ignorato remanet apud animam humanam in virtute intellectiva ipsius tenebrositas ignorantiæ creatoris, & fames vehementissima cognitionis illius. Eo vero juxta plenitudinem antedictam, & irradiationem cognito, cessat totaliter fames hujusmodi; cessant & tenebræ antedictæ, nullo earum in virtute vestigio derelicto. Quia igitur est per se quo posito ponitur, & quo remoto removetur aliquid, manifestum est tibi quod scientia creatoris sola satietas est, ac plenitudo virtutis nostræ intellectivæ. Causa autem in hoc est quoniā creator est universum intelligibile, exemplum lucidissimum & distinctissimum universi, in quo relucet universum, & apparet apparitione lucidissimæ expressionis: propter quod & virtus nostra intellectiva, si conjuncta ei fuerit conjunctione convenientissima & immediata, erit juxta congruentiam suæ possibilitatis, & inferioritatis secundum intelligibile. Et hoc de emicantia, sive irradiatione creatoris in ipsam.

Quod declarat exēplo speculi.

Hujusmodi autem exemplum est in duobus speculis visibilibus cum fuerint longe inæqualis munditiæ, & tersionis, & consideraveris alterum alteri convenienti oppositione oppositum, tunc enim proculdubio fiet emicantia ex mundiori, & crassiori in aliud: & oppositiones illius etiam videbuntur in alio, licet dispariter sive inæqualiter propter disparitatem, & inæqualitatem antedictas in tersione atque munditia. Sic imaginandum est tibi creatorem benedictum velut quoddam speculum

esse universalis apparitionis; quoniam in eo apparent universa, & singula lucidissima, expressissima, distinctissima apparitione, licet unum sit in ultimitate simplicitatis, & juxta modum suæ puritatis assimilanda est ei virtus intellectiva nostra, & futura secundum intelligibilem modum, & juxta modum atque mensuram à creatore eidem positam ac limitatam, & hoc est gloria & perfectio ultima, atque plena fœlicitas ejusdem, quod & Aristoteles, & sequaces ejus, & dixerunt, & scripserunt.

Deus vero licet instar speculi cujusdam sit, se tamen liberè, & quib' vult, & quatenus vult communicat.

Debes autem scire quod creator benedictus atque sublimis, licet speculum sit quale audivisti, & nihilominus est in ultimitate claritatis, & radiositatis clarâ ac luminosâ, illuminans juxta beneplacitum bonitatis suæ quos voluerit, & quando, & quatenus voluerit ad intuendum se. Non enim possibile est alicui ut videat vel intueatur illum, nisi cui & qualiter, & quando, & quatenus se ipse ostendere voluerit. Et hæc est causa propter quam non omnes substantiæ abstractæ, & nobiles quæ aspectu illius secundum virtutem intellectivam suam beatissimæ sunt, omnia præterita, scilicet, præsentia, & futura in eo conspiciunt, sed de his omnibus ea sola quæ ipse vult eas conspicere & videre. Non enim est de speculo hujusmodi sicut, & de speculis visibilibus quæ apud nos sunt; quoniam non est in potestate speculi visibilis detrahere aliquid de apparitionibus quæ in eo sunt aspectui intuentis in illud. In potestate autem est hujus speculi universalis apparitionis ut dixi quid quantum, & quando unusquisque intuentium in eo videat aut speculetur; quia & ipsum intueri donum gratuitum ac per omnia voluntarium est dignationis ipsius. Apparet autem tibi per hoc intellectus sermonis prophetici quo dictum est *satiabor cum apparuerit gloria tua*.

Ps. 16. 15.

Quod evidenter intelligitur ante apparitionem gloriæ creatoris non cessare famem cognitionis ipsius, in eis quibus datum est esurire illam, magnificum namque ac præclarum donum creatoris est fames qua esuritur apparitio gloriæ ipsius.

PARS TERTIA.

De intellectu agente, & intellectu materiali, & quod non sint distincti.

De intellectu agente, & patiente, & de comparatione utriusque cum luce & colore.

ET quoniam in tractatu de scientia substantiarum nobilium abstractarum de natura intellectivæ virtutis alias audivisti, quæ tibi cum his non immerito sufficiant ad obtinendam certitudinem super hoc, videlicet quod non solum universalium, sed etiam particularium tam materialium, quam immaterialium, tam spiritualium quam corporalium apprehensiva est, transibo ad perscrutanda alia quæ restant de natura virtutis intellectivæ sive intellectu & operationibus ipsius. Dicam igitur in primis quod fuerunt philosophi, & alij post eos sequaces Aristotelis, ut eis videtur, qui operationem posuerunt intellectus, quæ est intelligentia, duobus perfici actione videlicet, & passione seu receptione. Et propter hoc posuerunt intellectum materialem tanquam receptivum seu receptibilem passionum quæ sunt signa intellectus, per quæ intellectus apprehendit intelligibilia. Posuerunt etiam hujusmodi passiones seu receptiones intellectui agenti, cujus operatio est educere signa antedicta quæ potentialiter sunt in intellectu materiali in actum, seu effectum essendi, & propter hoc vocaverunt ipsum intellectum agentem; quoniam ejus actio est hæc quam dixi, & ejus actione educuntur formæ illæ intelligibiles sive signa antedicta, & propter hoc dixerunt comparationem ejus ad intellectum materialem comparationem lucis ad colores, & quod juxta opinionem ipsorum quemadmodum lux irradiatione sua educit colores de potentia in actum essendi; sic intellectus agens formas ipsas intelligibiles quæ potentia erant in intellectu materiali de potentia hujusmodi in actum essendi.

Quare intellectus agens vocetur formalis, patiens vero sive passibilis materialis appelletur?

Intellectum etiam istum agentem videlicet vocaverunt formalem quasi formantem, seu informantem, seu inscribentem, seu imprimentem formas antedictas intellectui materiali. Alium vero propter similitudinem quandam, quam ipsum habere ad materiam opinati sunt, materialem dixerunt. Et similitudo ista est in antedicta potentia, seu potentialitate qua potentialiter habet in se formas prænominatas. Et iterum in receptibilitate formarum hujusmodi; materia namque omnis potentialiter habet in se omnes formas, quarum est receptibilis; & similiter receptibilis est formarum omnium quæ de potentia, seu potentialitate ipsius, educi possunt in actum vel effectum essendi.

Intellectum agentem & patientem si vires sint animæ nihil aliud esse quam animam ipsam quæ impartibilis est.

Est pars 4. in Cod. Carnot.

Et quoniam multi deglutiunt positiones istas absque ulla investigatione discussionis, & perscrutationis recipientes illas, & etiam consentientes illis, & pro certissimis eas habentes; conveniens est de ipsis considerationes facere, præsertim cum ex multis causis, & rationibus veritas ecõtrario se habere nõ immerito videri possit. Quærendũ in primis quid est quod dicunt intellectum materialem? & quid intelligunt intellectum agentem sive *formalem*: & intendo utrum partes seu vires animæ humanæ, an aliqua acquisita, & adventitia eidem, quæ non sunt de essentia, seu necessitate essendi ipsius, & de intellectu ipso agente sive formali, an formaliter sentiant ipsum esse extra animam humanam: an conjunctum sive in ipsa. Quod si intelligant istos duos intellectus partes quasdam animæ humanæ esse, non oportet ut repetam tibi ea quæ in præcedentibus audivisti in quibus declaratum est tibi declaratione sufficienti animam humanam esse impartibilem. Verum de intellectu agente & de intellectu materiali utrum sint substantiæ, & utrum sint substantiæ viventes, vel vivificabiles, necesse habent aperire intentionem suam. Quod si sint substantiæ viventes cum sint conjunctæ corporibus humanis, quid aliud putare possunt eas esse quam animas humanas.

Intellectus agens non potest esse substantia diversa ab anima.

Amplius ipse intellectus agens aut est substantia, aut non: quod si substantia, aut est ipsa anima humana, aut pars ejus, aut alia quædam prorsus ab illa diversa, & pars quidem illius esse non potest; jam enim remota est ut prædixi tibi ab ea partibilitas in eis quæ præcesserunt. Est igitur intellectus agens substantia quædam diversa prorsus ab illa: de qua restant quæstiones utrum sit vivens, aut intelligens, aut neutrum horum, aut alterum. Quod si non est vivens, neque intelligens; qualiter igitur est ei virtus ista ut animam humanam intelligere faciat in effectu. Amplius substantia mortua qualiter intellectus nominatur.

Idem probat quia substantia illa quæ daret animæ intelligere deberet esse intelligens.

Amplius cum omne datum, & magis, & majus sit apud datorem, necesse est ut hęc substantia quam somniant intellectum sit magis intelligens quam ipsa anima humana; cum intellectus agens sit dans per se animæ humanæ secundum intellectum materialẽ. Hoc enim est ac si diceretur de alia substantia mortua quod ipsa esset animæ humanæ intelligere in effectu; cum illud non habeat ipsa nec actu, nec potentia.

Sensibilia extrinseca quævis imprimãt species sensibiles in organis sensuum non dicitur visus agens idem.

Quod si quis dicat quia signa illa intelligibilia sive formæ intelligibiles quas intellectus educit de potentia essendi in effectum sive intelligere in effectu, ipsa dant animæ humanæ intelligere in effectu, & faciunt eam intelligentem in effectu. Dico in hoc quia forinseca sensibilia, sive formæ sensibiles faciunt nos videre in effectu, quoniam signa

faciunt esse in organo sensuum in effectu; cum secundum errorem istum esse hujusmodi signorum in effectu, in organis sensuum sit videre, vel sentire essentialiter in effectu, nemo autem dicit sensatum sive sensibile visum agentem licet agat in vidente, & faciat ipsum videre in effectu. Solem vero cujus operationem ad confirmationem sui erroris inducunt nemo dicit esse vel cogitavit etiam, ut dicendus esset vel nominandus visus agens, licet sit educens ut ipsi opinantur colores de potentia essendi in effectum. Manifestum etiam est quod libri quos inspicimus faciunt nos intelligere in effectu quæcumque in eis addiscimus: nemo tamen unquam ausus fuit nominare quemcumque ex libris intellectum agentem; manifestum igitur est tibi per hoc quam irrationabiliter nominaverunt hujusmodi substantiam mortuam intellectum agentem.

Quòd intellectus agens non possit esse substantia vivens aliunde.

Quod si dixerit quod intellectus agens substantia vivens est: procuidubio non dicet ipsam esse substantiam viventem aliunde, & intendo substantiam animatam, quæ scilicet esset pars ejus, vel ei conjuncta, quemadmodum est anima humana corpori suo, & ad hoc destruendum sufficiunt tibi ea quæ in præcedentibus audivisti de anima humana, & de materia quam ei quidam posuerunt, sed in tractatu de materialitate substantiarum abstractarum nobilium multa audivisti super hoc.

Intellectus ille agens debet esse semper in actu ne alio intellectu agente opus habeat, & sic in infinitū.

Revertar igitur, & dicam quod intellectus agens de quo hic agitur est substantia vivens per se, cum non possit esse substantia corporalis, necesse est eam esse substantiam spiritualem, & cum non sit anima substantia separata spiritualis, & propter hoc intelligens etiam per semetipsam actu continuo intelligendi: si enim potentia tantum intelligens esset, nullo modo congrueret ei nominatio hæc qua nominatur intellectus agens. Amplius necessarius ei esset alius intellectus agens per quem educeretur de potentia in effectum intelligendi, & hoc modo iret res in infinitum: neque enim numerus esset neque finis intellectuum possibilium & agentium.

Si vero sit intelligens per semetipsū omnia intelligibilia cōtinuo cognoscit.

Amplius intellectus hujusmodi cum sit intelligens per semetipsum solum esset intelligens omnia intelligibilia: & hoc intelligere continuo sempiterno; cum extra ipsum nullo indigeat adjuvari ad intelligendum quodcumque ex intelligibilibus. Amplius intellectus hujusmodi cum sit intelligens per semetipsum solum, esset intelligens omnia intelligibilia, & hoc intelligere continuo; cum extra ipsum nullo indigeat adjuvari ad intelligendum quodcumque ex intelligibilibus.

Intellectus agens ut sit vere agens non debet esse recipiēs aliunde.

Amplius cum sit veræ rationis, & veri nominis intellectus agens, non erit recipiens aliunde, vel à foris dispositionem aliquam, qua adjuvetur ut fiat intelligens aliquid in effectu; alioquin non esset intellectus agens, sed potens, possibilis, & materialis. Si autem pars animæ esset ipsa anima tota esset per ipsum intelligens omnia continuo in effectu: hoc autem manifestum est per visum, & quemcumque aliorum sensuum. Si enim visus esset visus agens juxta modum illum, & intendo videret per semetipsum in effectu omnia visibilia, esset anima humana videns per illum omnia alia, & hoc visione continua sempiterna. Similiter se habet, & de auditu. quod si dixerit intellectū agentem esse ipsam animā totā essentialiter, tūc multo fortius necesse erit ipsā animam humanam intelligere omnia intelligibilia intellectione actuali continua sempiterna. Non est igitur possibile ullo modorum intellectum esse substantiam, necesse igitur erit ipsam esse de genere accidentium: quapropter erit habitus innatus, vel acquisitus: & erit anima humana quemadmodum scientia materialis, sive innata, & lumen quoddam nativum, cujusmodi scientias in sanctis ac beatis substantiis abstractis esse ab ipso suæ creationis initio in præcedentibus didicisti. Et quoniam anima humana impartibilis est sicut feci te scire in præcedentibus, necesse est animam humanam hujusmodi luce lucere totaliter, & nihil ejus tenebra contraria eclipsari. Necesse erit insuper ipsam lucere in actu, sive in effectu continuo lumine isto. Et quoniam lucere istud non est aliud quam scire, vel intelligere, sicut lumen istud non est nisi scientia vel intellectus, necesse est ipsam per hujusmodi lumen intelligere, & scire omnia sibi naturaliter intelligibilia atque scibilia. Quod si dixerit ipsum intellectum agentem non esse intelligentem per semetipsum, sive in se; tunc necesse habet dicere nihil intelligere vel esse intelligens in anima nisi intellectum materialem. Quapropter ipsa anima non erit nisi intellectus materialis solus: manifestum enim est quod anima humana intelligens est.

Quia anima intelligit se intelligere per se totā infert ipsā intelligere intellectu materiali qui sit idem cum ipsa.

Amplius manifestum est unicuique intelligenti per semetipsam quod ipsa intelligens est, ipsaque intelligit se intelligere, & non intelligit se intelligere in parte, sive in partem sui, sed ut ita dicatur intelligit aliquid sui, sive de se non intelligere, & sicut sæpe audivisti in præcedentibus ipsa intelligit, & suum intelligere, & suum esse impartibile esse, quapropter manifestum est ei quod suum intelligere in sua essentia est, non autem est nec esse potest, nisi in ipso intellectu materiali. Manifestum igitur est ipsi quod essentia sua non est nisi intellectus materialis: & propter hoc intellectus agens sive formalis, nec ipsa essentia ejus est, nec de ipsa.

Quod intellectus agens non possit dici influere in intellectum possibilem.

Amplius de intellectu agente aut aliquid emittitur, & effluit intellectui materiali, aut nihil: quod si nihil malè utuntur comparatione illa lucis ad colorata; cum manifestum sit aliquid de luce effluere, & emicare super corpora colorata, perfunduntur enim lumine ex luce fluente. Amplius falsè & vanè nominabunt ipsum agentem intellectum; non enim agit in patiens quodcumque, nisi quod aliquid illi imprimit: & quoniam id quod imprimitur ab agente cuique patienti ejusdem est passio illata, & influens ab ipsa super ipsum patiens: manifestum est ab intellectu agente fluere passiones intellectui materiali tanquam ab agente in patiens. Et quoniam omne quod naturaliter, ac per se ipsum agit vel aliquid imprimit, imprimit vel similitudinem suam, vel similitudinem quæ in ipso, & apud ipsum est, necesse est passiones omnes seu quascumque dispositiones quæ influentur intellectui materiali ab intellectu agente similitudines esse ipsius intellectus agentis, vel dispositionis unius aut plurium quæ in ipso vel apud ipsum sunt. Quapropter unaquæque earum est agens, vel similitudo intellectus agentis secundum aliquam dispositionem quæ in ipso vel apud ipsum est. Quare hujusmodi dispositiones vel intellectus sunt in effectu, sive intellectiones sive scientiæ in effectu, cum non sit possibile confingere ut aliter similitudines sint intellectus agentis. Quare intellectus agens erit intellectus, sive scientia in effectu, & per hoc redibit ratiocinatio ad id ut necesse habeant confiteri qui ita ponunt animam humanam esse intelligentem vel scientem omnia intelligibilia sibi naturaliter scibilia in effectu; & hoc sive intellectus agens sit pars animæ humanæ sive ipsa anima humana, sive habitus aliquis ut prænaudivisti. Quod si ea quæ fluunt vel emicant ex intellectu agente in intellectu materiali non sunt intellectiones neque scientiæ, erunt igitur aliæ dispositiones: intellectus autem materialis non est creatus nisi propter recipiendas scientias in effectu sive intellectiones. Quapropter supervacuæ erunt & inutiles, & in nullo juvantes dispositiones hujusmodi quæ nec scientiæ sunt, nec scientiarū partes, pars enim omnis sciētiæ est sciētia.

Amplius

Si intellectus agens fuerit anima ipsa sive pars ejus sive habitus, omnia in actu cognoscet.

Amplius intellectus agens si quis est non est creatus nisi propter illuminandum materialem; cum in seipso nec sibi luceat ad cognitionem aliquam, cum nihil cognoscat. Quapropter soli intellectui materiali lucet, & ipsi est lux, similitudinemque suam imprimit. Si igitur scientiam in effectu imprimit intellectui materiali; necesse est ipsum intellectum agentem esse scientiam in effectu vel scientem in effectu per semetipsum; & propter hoc scientem omnium naturaliter scibilium. Quapropter si vel ipsa anima est, vel pars ejus, sive habitus, necesse est ipsam animam humanam per ipsum sive secundum ipsum scientem esse omnium naturaliter scibilium; cum in seipsa naturaliter habeat scientiam in effectu omnium hujusmodi scibilium.

Cum non habeat intellect⁹ materialis nisi ab agente quod sit sciens in actu ipse magis intellectus agens erit intelligens in actu.

Amplius cum intellectus materialis non habeat nisi potentialiter quantum in eo est scientiarum ullam in effectu, aut quamcumque illarum habeat per irradiationem illius, & cum verè sciens, & in effectu sciens est, & est, & dicitur per irradiationem illius. Quanto fortius ipse intellectus agens erit sciens per semetipsum in effectu, scientia scilicet actuali: & intendo scientiam quæ est actus continuus per quem ipsemet est sciens in effectu per semetipsum, & semper in effectu. Amplius quid est lumen in intellectu materiali per quod illuminatus dicitur, nisi scientia qua sciens in effectu perficitur: erit igitur, & ipse intellectus agens scientia actu; cum omnis operatio naturæ quæ per se est per similitudinem fit.

PARS QUARTA.

Ostendit quod inter intelligibilia, & intellectum possibilem non est ponendus intellectus agens medius irradians intellectum materialem sive possibilem.

Quid sit lux & quomodo à colore distincta.
Est pars 5. in Cod. Carnut.

QUod si dixerit, quod id quod à sole vel luce solis super corpora colorata infunditur non est color, sed neque ipsa lux solis color est: & omnis etiam lux scilicet propter vehementiam suam, & puritatem magis lux quam color dicitur: quod verò lucet ex irradiatione, & dispositione corporum, & apparet in superficiebus eorum quasi compositum est ex illis duobus. Et propter hoc processerunt ulterius quidam, & dixerunt quod lux est hypostasis omnium colorum. Et hoc apparere videtur ad sensum in corporibus diaphanis, & etiam in aliis dummodo polita sint; id enim quod lucet ex vitro rubro irradiato à luce solis, vel aliâ non aliud apparet quam lumen rubrum; & de aliis coloribus similiter se habet, videlicet ex vitro viridi lumen viride, vel viror lucidus: utrumlibet autem dixeris vel lumen rubeum, vel ruborem lucidum. Similiter lumen viride vel virorem lucidum, compositum sive mixtum ex lumine, & dispositione quæ erat in corpore significat.

Quæ sit dissimilitudo in comparatione lucis, & coloris ad intellectũ agentem, & patientem.

Illa autem dissimilitudo est exempli quod inducunt de luce, & colore ad intellectum agentem, & intellectum materialem; intellectui namque materiali secundum se nulla dispositio est actualiter nisi sola receptibilitate: in corpore vero omni colorato actualiter est dispositio illa quam volunt colorem potentia, quæ proculdubio adeo tenuis est, & debilis, ut nonnisi adjutorio supereffusi luminis in instrumentum visus agere sufficiat. Et propter hoc cum deest illi adjutorium luminis cessat ab immutatione instrumenti visus ipsius: quemadmodum calor exiguus, & debilis non prævalet immutare instrumentum tactus, præsertim in eis qui cutem carnis duram, & spissam habent. Manifesta igitur est tibi dissimilitudo intellectus materialis, & corporum coloratorum in parte ista per hoc. Et quoniã non est verum colores non esse de nocte, nisi colores intelligunt quemadmodum dixi, videlicet reflexiones mixtas ex dispositionibus corporum, quas ipsi vocant colores scilicet potentiales, & lumine corporibus superasperso. Scientiæ vero quæ in intellectu materiali per irradiationem intellectus agentis in effectum essendi veniunt, non sunt aliquid mixtum vel compositum juxta modum antedictum. Quare necesse est ea quæ ab intellectu agente veniunt in intellectum materialem scientias esse completas, cum partes earum esse non possint, nec omnino aliud venire ab eo in intellectum materialem, & ita non habet locum exemplum solis, sive irradiationis ejus ad corpora colorata & colorem; cum manifestum sit irradiationem à sole vel luce ejus super corpora non esse colorem.

Inter sensibilia, & sensum non datur sensus agens medius: igitur neque inter intellectum, & intelligilia intellectus agens.

Amplius si inter sensus, & sensibilia non est necessaria virtus media agens in sensus quæ faciat sensata sensibilia quę potentiâ sunt in organis sensuum exire in effectum, & ea esse in effectu: sed ad hoc sufficiunt sensibilia quæ extra sunt. Quomodo non sufficiant intelligibilia ad imprimendas similitudines suas intelligibiles in intellectum materialem: & ut clarius hoc dicatur sicut non est sensus agens, ut ita dicatur inter sensibilia & sensum medius, ita non est necesse ut sit intellectus agens inter intelligibilia, & intellectum materialem, & attende diligenter quod comparatio ista convenientissima est. Sensus enim ad modum intellectus materialis est potentia habens formas sensibiles sive similitudines earum: quemadmodum intellectus materialis potentia tantum est habens formas intelligibiles sive similitudines.

Idem probat quia intellectus censeri non debet imperfectior sensu.

Amplius cum intellectus sive vis intellectiva nullo modorum imperfectior sit virtute quacumque sensitiva; cum virtus sensitiva non indigeat nisi rebus sensibilibus propter illas apprehendẽdas. Quomodo virtus intellectiva non erit contenta rebus intelligibilibus ad apprehensionem earum?

Actione & passione nõ minus sensum, quam intellectum constare.

Amplius unde somnium istud videlicet ut vis intellectiva duplex sit, sive duas partes habeat, alteram scilicet agentem, quam vocant intellectum agentem, & alteram patientem, & in sensitiva non erit similiter duplex, sive duas habens partes alteram scilicet agentem, & alteram patientem? præsertim cum actione, & passione perficiatur omnis sensatio, quemadmodum, & omnis intellectio nostra.

Si daretur intellectus agens, deberet habere omnes formas intelligibiles in actu sicut intellectus possibilis omnes habet in potentia.

Amplius si verè correlativa sunt intellectus agens, & intellectus patiens sive materialis, & verè contrarij, sicut & nominationes ipsorum ostendunt, necesse est ut quemadmodum intellectus materialis omnes formas intelligibiles naturaliter habet in potentia tantum, sic intellectum agentem necesse est naturaliter habere in se in effectu omnes formas intelligibiles.

Nomine intellect⁹ donandus non est intellectus agens cum nec ipse intelligat, nec aliud ipso formaliter.

Amplius quomodo & qua de causa nominatur intellectus agens si nec ipse intelligat per semetipsum, nec alius eo, sive per illum, & intelligo eo formaliter: non enim nominari potest nisi irrationabiliter & falsè scientia quæ nec sit, nec aliud est sciens ipsa sive per ipsam formaliter: quemadmodum albedo nominari non potest verè vel propriè quod nec albet, nec aliud participatione ipsius.

Si intellect⁹ agẽs agat in materialem voluntarié jã est substãtia intelligens, adeoq; ipsa anima quæ provide omnia scibilia cognoscet.

Amplius irradiatio sive illuminatio intellectus agentis super materialem, aut est naturalis ipsi intellectui agenti, aut est voluntaria. Si voluntaria & intendo voluntate ipsius fluens super intellectum materialẽ. Quod si est, tunc manifestũ est intellectũ agentem substantiam esse intelligentem, voluntas enim non est possibile ut sit nisi substantiæ intelligentis pariter & volentis. Quapropter consequens erit ipsum esse vel animam humanam, vel partem ipsius vel substantiam, ut præaudivisti, separatam: & de intelligentia agente separata audivisti in tra-

ctatu de intelligentiis quæ tibi merito sufficere debent. Si vero intellectus iste agens vel est pars animæ humanæ, vel ipsa tota, ex utroque eorũ necesse est sequi animã humanam naturaliter intelligentem esse sive scientem per ipsum omnia sibi naturaliter intelligibilia & scibilia, & tunc incidit Aristoteles, & sequaces ejus in sententiam Platonis cui contradicebat, videlicet in hoc quod ipsi ponebant vacuam creatam à scientiis, licet receptibilem earum. Plato vero econtrario, videlicet creatam illam esse in perfectione, & plenitudine scientiarum.

Si vero naturaliter agat necesse est irradiationem ejus esse continuam, nec potest assignari impedimentum ullum quominus fiat.

Quod si dixerit quod irradiatio ista sive illuminatio naturalis est, tunc necesse est ipsam esse continuam, & nunquam interrumpi nisi impedimento aliquo quod non potest esse nisi à parte intellectus materialis. De quo impedimento relinquitur eadem quæstio videlicet an naturale sit, an adventitium; quod si naturale est, tunc non est possibile ut auferatur, sicut albedo non aufertur à nive naturaliter: non erit igitur tunc possibile irradiationem hujusmodi fieri super intellectum materialem. Quapropter necesse est impedimentum hujusmodi casuale, vel adventitium esse; cum nulla animarum prohibita sit impossibilitate naturali ab actu intelligendi. Cum igitur erit impedimentum istud, manifestum est, quoniã non erit nisi à parte intellectus materialis: & propter hoc non erit nisi uno ex modis quos dicam, videlicet aut de aversione sive attentione intellectus materialis, aut ex occupatione phantasiarum. Et ex aversione vides evidenter quosdam ita aversos ab eis quæ habent coram oculis posita, vel quæ eis etiam audibili voce dicuntur, ut nec illa videant, nec ista audiant, nec facile revocari possunt ad hoc ut his intendant, quemadmodum accidit somniantibus, vel in raptu existentibus. Eodem modo accidit de his qui circa alia vehementer attenti sunt; & propter hoc non facile avocantur ab illis; vel redeunt ad alia cogitanda juxta sermonem sapientis quo dixit, *Non recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris quæ versantur in corde ejus.* Et hoc frequenter sonat in labiis eorum videlicet depressio intellectus materialis per phantasias. Mirabile autem valde est cum intellectus materialis inclinatus essentialiter sit, & natus ad requirẽdas irradiationes intellectus agentis; à phantasiis autem non sit; non enim creatus est principaliter, & maximè propter illas, sed videlicet ipsæ tantæ virtutis sunt super intellectum materialem, quantæ intellectus agens super eundem. Quapropter non videntur posse resistere irradiationi ejus quin veniat super intellectum materialem, etsi forsitan efficere possunt quominus lucide aut tardius veniant. Quare non possunt portare nisi breve, & debile impedimentum.

Prov. 8. 2.

Si intellectui materiali liberũ non sit cogitare nil est in potestate illius de operationibus ipsius.

Amplius intellectus materialis nonne habet in potestate avertere à phantasiis hujusmodi, & convertere se ad illam, & aptare irradiationes ipsius? si enim non est in potestate ipsius ut cogitet quæ velit, & de quibus velit, necesse est nullam ex operationibus suis esse in potestate ipsius, cum omnium operationum illius cogitatio levissima sit causa prima, atque radicalis aliarum maximè voluntariarum. Si nulla enim ex operationibus voluntariis agitur, vel impletur nisi cogitando, & per cogitationes intellectuales sicut apertè vides in operatione quæ est scribere, à quã si vel ad nutum oculi cogitatio intellectualis cessaverit ipsa scriptura corrumpitur atque pervertitur. Relinquitur igitur ut cogitare sit intellectui materiali liberum; alioquin ut prædixi nihil est in libera potestate ejusdem ex operationibus.

Si intelligere fit ex irradiatione

Amplius intelligere in ipso intellectu materiali est, atque perficitur ex irradiatione intellectus agentis, aut non. Si est ei notum, ut quid igitur laborat intelligere, & scire per alia, sive ab aliis? cum intellectus agens per semetipsum sufficiat illuminare ipsum scientiis, & cognitionibus intellectivis omnium scibilium, præsertim cum irradiationes intellectus agentis nullum laborem requirant. Ad quid igitur tanto labore scribuntur, & imprimuntur libri scientiarum? ad quid audiuntur magistri sive doctores earum? ad quid frequentantur scholæ earum? cum apud unamquamque animam sit intellectus tam promptus, tamque expeditus infundere intellectus, & scientias intellectui materiali, secundum quem solum, & etiam quo solo anima humana intelligit, & cognoscit intellectualiter.

intellectus agentis nullus studio, nullus labori locus aut disciplinæ.

Nec dici potest quod aliquã difficultatẽ patiatur intellectus patiens ut se conjungat intellectui agenti.

Quod si dixerit quia non est in potestate intellectus materialis ut se sic aptet, & conjungat intellectui agenti sicut requirunt irradiationes hujusmodi, attendant comparationem solis sive lucis ipsius, qua in nutritione suæ opinionis tam crebro utuntur, & videbunt quod sol sive lux ejus longe magis præsto sunt visui nostro quã corporũ colores; nec minus facilis est animæ humanæ aptare visum, & vertere ad solem vel ad lucem ipsius, quam ad alia corpora vel colores eorum. Quapropter manifestum est secundum opinionem istorum tam facilem esse acquisitionem scientiarum omnium scibilium quam facile est nobis acquirere visionem coloratorum visibilium.

Ipsa quoque talis comparatione solis ostendentis omnia sensibilia probat nullo labore statim ostẽdi posse omnia intelligibilia irradiatione intellectus agentis.

Amplius sol una radiatione brevissima, & secundum quosdam subita ostendit animæ humanæ per visum totam multitudinem visibilium. Quanto igitur fortius intellectus agens una irradiatione vel subita, vel brevissima ostendet intellectui materiali multitudinem innumerabilem intelligibilium: præsertim cum intellectus materialis non minus expeditus ac promptus sit naturaliter recipere formas intelligibiles, quam visus formas visibiles: intellectus quoque agens non minus potens sit aut promptus seu expeditus ad irradiationes suas intelligibiles, nec intellectus materialis ad formas intelligibiles, quam corpora ad colores actuales sicut ipsi ponunt.

Quomodo dici possit intellectum sive agentẽ, sive materialem tempore indigere.

Amplius autem intellectus agens indiget tempore, aut non indiget; & intendo quoniam aut efficit eas subito, aut in tempore, & tantum per partes. Jam autem audivisti, & declaratum est tibi animam humanam impartibilem esse, & propter hoc quidquid recipit quod unum sit recipitur in instanti, sive ex necessitate in intellectu materiali. Si vero est multa, possibile est autem si formæ hujusmodi ordinem habuerint ad invicem prioritatis, & posterioritatis; quemadmodũ est in propositionibus, & principiis scientiarum doctrinalium; ibi enim forsitan non simul fit irradiatio qua cognoscantur, deinde irradiationes quibus alia cognoscuntur in eadem scientia. Si vero non habent ordinem prioritatis, & posterioritatis ad invicem, tunc non est necesse ut prius fiat irradiatio ad cognitionẽ unius, quam ad cognitionem alterius; quemadmodum manifestum est tibi de corporibus coloratis, in quibus evidenter vides, quod irradiatio solis non prius educit colorem unius de potentia essendi in effectum quam colorem alterius, sed sicut simul cadit irradiatio ejus super illa, sic simul exeunt colores illorum in effectum essendi. Quapropter in rebus quæ ordinem ad invicem non habent necesse est simul exire formas earum intelligibiles in effectum essendi, & semper una irradiatione omnes illas simul intelligi: intelligi inquam actu; cum formæ illæ actu simul sint in intellectu materiali. Hoc autem est quod unusquisque in seipso cognoscit esse impossibile; non enim intelligere neque cogitare possibile est animæ humanæ tam multa tamque diversa ab invicem, & in connexa. Quod si non

non est notum intellectui materiali à quo vel unde sic illuminetur atque perficiatur intellectionibus, & cognitionibus non erit notum animæ humanæ; cum quidquid notum est animæ non sit notum ei nisi notitia quæ est intellectus materialis. Qualiter igitur notum non est intellectui materiali sive animæ humanæ in ipso; cum illuminatio sensus unde sit, & à quo sit tam nota sit eidem; neque enim ignorare potest anima humana unde vel à quo illuminetur visus aut tactus. Cum igitur irradiationes sive illuminationes sensuum ab intellectu materiali cognoscantur, num possibile sit eidem ignorare propria, adeo propinquas illuminationes, imo etiam intimas, videlicet quæ ab intus, & intra essentiam ipsius sint?

Non datur voluntati adjutor sive virtus agēs, cum scientiis virtutes præcellant: ergo multominus dabitur intellectus agēs.

Amplius cum longe præstantiores sint virtutes quam scientiæ, & propter scientias datus sit intellectui materiali intellectus agens ut irradiationibus ejus perficiatur scientiis: quanto fortius dandus sit similiter adjutor sive perfector virtuti motivæ nobili, sive viribus motivis nobilibus, si plures sint, cujus adjutorio, & operatione perficerentur virtutibus. Quemadmodum enim in intellectu materiali potentiâ, sive potentialiter sunt scientiæ, nec est potens per semetipsum educere eas de potentia essendi in actum, seu effectum essendi, & propter hoc indiget alio datore ac perfectore ad hoc. Sic & in motiva nobili sive viribus motivis nobilibus si plures sint, nulli dubium est quin sit potentia sive potentialiter virtutes, quas per seipsam educere non potest de hujusmodi potentialitate in actum essendi. Quia vero non minus indiget eductore seu perfectore ad hoc, perfectioque virtutum longe nobilior, atque præstantior est, longeque salubrior, & utilior animabus humanis, multo fortius, & decuit, & oportuit prælargam, omnipotentissimamque bonitatem creatoris providere eidem vel eisdem viribus de eductore seu perfectore hujusmodi. Quapropter sicut posuerunt intellectum agentem propter antedictam necessitatem, & indigentiam, multo fortius necesse est ponere virtutem agentem, sive vim agentem hoc est in actum essendi educentem ipsas virtutes. Manifestum est autem tibi quod de virtute hujusmodi nec etiam mentionem fecerunt.

Eandē virtutem activam ad virtutes refellit iterum.

Amplius virtus hujusmodi activa scilicet virtutum non solum bona in semetipsa esset, sed etiam bonifica, atque boniflua, & tanto unaquæque virtutum melior, atque perfectior est virtus, quanto causa efficiens in rationali ordine præcellit effectum. Quapropter cum omnis bonitas naturali bonitate sive virtute longe inferior sit, necesse erit hujusmodi vim non solū virtutem esse, sed etiā virtuosā, & virtutificā sive virtutifluā. Quapropter, & sapientissimam esse, cum absque sapientia nec virtus hujusmodi, nec virtuositas esse possit, & tunc redeunt quæstiones quas in præcedentibus audivisti, videlicet an sit pars animæ humanæ vis hujusmodi? an sit ipsa essentia animæ humanæ? an habitus naturalis ipsius? an aliquid adventitium seu acquisitum? an substantia separata, quod est dicere vel intelligentia separata vel substantia & similia? quodcumque autem horum sit, manifestum est non esse possibile ut ipsa sit causa efficiens perfectionis virtutum: cum enim virtus nobilior sit atque præstantior ipsa natura quam illustrat, & perficiat: natura vero vel essentia animæ humanæ non possit esse opus vel effectus nisi solius sublimis, & omnipotentis creatoris; multominus erit possibile ut virtus vel una, vel plures opus, vel opera sint alterius quam ipsius, opera inquam ab altero effecta. De sublimibus quoque, nobilissimisque scientiis quibus præclari illique beatissimique spiritus præditi sunt, non est dubitandum quod alterius non possunt esse effectus, quam ipsius creatoris, nec auditum est apud nos adhuc quod ab alio eas acceperint beatissimæ illæ substantiæ. Quare manifestum est similes scientias in humanis animabus aliunde esse non posse. Non est tamen negandum quin animæ humanæ ad hujusmodi scientias obtinendas multis adminiculis adjuventur; à doctoribus enim in libris, & orationibus, & vitæ munditia, atque sanctitate ad hoc proculdubio adjuvantur, sicut illuminatio domus operatione, & amplificatione fenestræ ad recipiendum lumen fit aptior: verumtamen lux solaris sola causa efficiens est hujusmodi illuminationis.

Principia scientiarum non essent nota per se, si aliunde videlicet per intellectum agentem materiali advenirent.

Amplius principia scientiarum quæ sunt nota per semetipsa, & vocantur maximæ propositiones, dignitates, & communes animarum conceptiones non veniunt per aliud, sed per se sola in intellectum materialem, alioquin non essent nota per se, sed per alia; unde & ipsi philosophi primas impressiones ista nominant. Manifestum autem est quia cum syllogistica complexione ordinata fuerint, & aptata conclusionibus suis, & hoc est dicere quæ per se, & immediate sequuntur, inducunt conclusiones in intellectum materialem, & sic sunt causæ conclusionum, erit scientia sive cognitio eorum causa scientiæ conclusionis suæ. Proportionalia enim sunt principia, & conclusiones scientiis suis: & propter hoc necesse est ut quemadmodum principia ad conclusiones: sic scientiæ principiorum ad scientias conclusionum. Quapropter si principia causa vel causæ sunt conclusionum, erunt scientiæ principiorum causa vel causæ scientiarum conclusionum. Quapropter cum scientiæ principiorum per se sint in intellectu materiali, & non per aliud, erunt scientiæ conclusionum per scientias illorum in intellectu materiali, & non per aliud, & propter hoc non per intellectum agentem.

Posita cognitione principiorū ponitur cognitio conclusionem nec proinde opus est intellectu agente.

Amplius per se est ut dicit Aristoteles unumquodque quo posito ponitur, & quo remoto removetur: quia igitur positis scientiis principiorum absque ullo alio ponuntur scientiæ conclusionum: ex scientiis igitur principiorum per se absque ullo alio sunt scientiæ conclusionum. Supervacuè igitur, & frustra ponitur quantum ad scientias intellectus agens. Amplius non est possibile scire aliquem principia ordinata, ut prædixi, quin necesse sit ipsum scire conclusiones illarum; sublata etiam omni alia causa, sive sit intellectus agens, sive alia; quare neque adjuvans ullo modorum sit intellectus agens ad hujusmodi scientias acquirendas. Amplius ipsa doctrina, & modus docendi scientias hujusmodi hoc evidenter ostendit: discentibus etiam sola principia proponuntur, & aptantur eis, atque ordinantur in formam syllogisticam, nullo alio adhibito tanquam arbitrantibus doctoribus illa sufficere ad perficiendam scientiam in discipulis: ipsis quoque discipulis contentis existentibus illis, & nihil aliud requirentibus; figmentum igitur est tantum, & vanissima positio intellectus agentis. Verè igitur recteque philosophantes cum sint qui per vias demonstrationum ambulant, manifestum est quia nec ponunt, nec curant, nec cogitant etiam intellectum agentem; arbitrantur autem sic assequi acquisitionem scientiarum quam intendunt.

PARS QUINTA.

Ostendit quod non est ponendus intellectus agens separatus, & appropriatus intellectui possibili.

Aristotelem sensisse intellectum agentem nō alium esse quam novissimam,& decimam intelligentiam quam putant creatricem animarum nostrarum.

IAm igitur scire te feci per hoc intellectum agentem non esse apud animam humanam vel vim, vel partem animæ ipsius, vel ipsam essentiam ejus, vel habitum naturalem, aut acquisitum in ea secundum intentionem eorum, videlicet qui sit lux irradians intellectum materialem, & educens formas intelligibiles irradiatione sua, & potentia in actum. Nec Aristoteles, quem sequi se credunt in errore isto, hoc unquam posuit, vel cogitavit, verum intelligentiam agentem separatam, & spoliatam posuit tanquam solem quemdam intelligibilem, cujus irradiatione scientiæ fiunt in intellectu nostro materiali, & eam posuit decimam, ac novissimam, infimamque intelligentiarum separatarum; propter quod videlicet per infidelitatem suam posuit eam posse creare animas nostras quæ sunt longe minoris nobilitatis quam ipsa sit.

Contra quē ostendit intelligētiam illam non posse creare.

Causa autem in hoc est quoniam virtus intelligentiæ agentis non est potens in creationem tam nobilis substantiæ ut est intelligentia. Quapropter faciens quod solum potest causat animas humanas secundum opinionem illorum, super quo tamen jam multa audivisti in tractatu singulari de intelligentiis; & reminisci debes radicis istius quam à me alibi audivisti, videlicet quod omnis causa creans de se sola, & per se solam est adæquans, & assimilans sibi per omnia creatum quod per modos istos creat, & propter hoc non est possibile ut diversificetur in se sic creatum à sic creante, neque ut dissimiletur eidem in aliquo de dispositionibus quæ sunt de esse, vel de ipso bene esse. Quare manifestum est quia si intelligentia agens causat quamcumque substantiam, cum non sit possibile ut causet eam nisi de se sola, & per se solam, & secundum se solam, necesse est ut adæquet eam sibi adæquatione perfecta, & assimilet eam sibi assimilatione completa. Quia igitur animas humanas non causat de materia ut jam doctus es, neque per aliud à se, nisi secundum se, non subest alia causa diversitatis sive dissimilitudinis secundum esse, vel speciem inter ipsam, & animam humanam: & quia dixi quamcumque substantiam non intellexi neque intendi nisi de substantiis immaterialibus.

Ostendit ut supra nō necesse esse recurrere ad intelligentiam separatā, quandoquidem principia causæ sint conclusionum.

Revertar igitur ad id in quo eram proximè, & dicam quod non est dubitatum apud philosophos adhuc quoniam scientiæ demonstrativæ seu doctrinales sunt ex principiis, & per principia, seu causas, & elementa, & quin cognitiones conclusionum sint ex cognitionibus eorum juxta sermonem Aristotelis quem dixit omnis doctrina, & omnis disciplina ex præexistenti fit cognitione. Quia igitur nulla cognitio præcedat in hujusmodi scientiis cognitionem principiorum, manifestum est ex cognitione principiorum fieri cognitionem conclusionis. Quapropter nihil ad intelligentiā agentem pertinet de scientiis: neque Aristoteles etiam de illa mentionem fecit vel in libro posteriorum, ubi docet vias, & causas cognoscendi per demonstrationem, neque in principio libri physicorum ubi per sola principia, & causas, & elementa rerum naturalium, & investigat, & tradit scientiam naturalem.

Quæruntur solūmodo principia ad acquirēdam scientiam.

Amplius non alia de causa quæruntur principia, & causæ, & elementa nisi quia arbitrantur homines se scire posse per hoc solum res quarum scientiam inquirunt, intellectum vero agentem nec requirunt, nec curant, sed nec etiam cogitant propter scientiam acquirendam, scientes indubitanter sibi sufficere hoc ad omnem scientiam quam philosophi acquirere intendunt.

Quorum cognitio causa sufficiens est, & conjuncta scientiæ cōclusionum.

Amplius à quo vel quando ignoratum est causam sufficientem atque conjunctam non sufficere ad esse causati: & propter hoc scientiam ejus ad scientiam illius. Frustra igitur, & vanè somniant intellectum agentem propter scientias, cum nemo requirat illam propter ipsas vel etiam curet aut cogitet.

Quod principia scientiarum sunt lumina per seipsa naturaliter illuminantia potentiam cognitivā. *Est argumentum par. 7. in Cod. Carnot.*

Dicam igitur hic dictionem per semetipsam evidentem, & cujus probationem aut declarationem nemo intelligens requirat: hæc autem est, quod quemadmodum lux est visui corporali sive exteriori quæ seipsum quidem per se, alia vero per seipsam seu medium ostendit. Sic visui spirituali qui est intellectus lux intelligibilis sive spiritualis est, quare se ipsam illi immediatè per se ipsam ostendit, alia vero ostendit eidem similiter per seipsam seu medium ad illa. Hoc autem est ac si diceretur quod lux est in seipso, sive per semetipsum quod intellectui lucet per semetipsum, & hoc est idipsum videlicet quod per seipsum absq; alio medio se ipsum ostēdit, intellectui seu intelligenti, similiter & cujus lumine sive irradiatione lucet sive ostenduntur eidem, & est hoc ac si diceretur ejus notitiā alia cognoscuntur: & exemplum hujusmodi evidentissimum est in luce solis sive sole, & in aliis quæ ipsius lumine sive irradiatione videntur. Quapropter manifestum est quod principia scientiarum & doctrinarum, quæ per semetipsa nota sunt, lumina sunt per seipsa lumine seu cognitione illuminantia eandem; quoniam ipsa sunt cognitione suâ ostendentia conclusiones, & facientia eas relucere ad ipsam; & hoc est facientia ipsas cognosci: propter quod sublatis ipsis vel ignoratis tanquam abscondita luce fit nox spiritualis apud virtutem intellectivā, & ista nox est prohibens videri sive cognosci cōclusiones. Quemadmodum sublata luce solari fit nox in regione à qua sublata lux est, & prohibentur videri quæ illuminatione solis antea videbantur.

Principia sunt res ipsæ in abstractione ordinatæ, & cōpositæ.

Et quoniam principia hæc non sunt nisi res in abstractione universali, & compositione circa quā est veritas, circa contrarium vero falsitas, necesse est ipsas esse ordinatas atque compositas in cōpositione judicativa, sive enunciatione; hoc enim modo ordinata lumina sunt corā posita visui spirituali; quod est dicere virtuti intellectivæ nostræ sicut prædixi, neque possibile est ut claudat se visus hujusmodi vel repellat à se, & intrare in semetipsum prohibeat lumina ista, vel ut discordet ab eis discredens illa, vel ignorans, & hoc est quod Aristoteles intellexit in sermone suo quo dixit quod principiis non est contradicere ad interius rationi. Quemadmodum enim nō est possibile visui nostro corporali nisi ex impedimento instrumenti nō admittere lumen solare vel contradicere, & dicendo ipsum esse tenebrosum, vel non lucidū; sic nō est possibile visui nostro spirituali qui est intellect⁹ nō admittere veritatē principiorū intra se, atque contradicere eis aut veritati eorum.

Vnde concludit principia hujusmodi non indigere ope intellectus agentis.

Manifestū igitur est tibi ex his quoniam principia hujusmodi non indigent adjutorio intellectus agētis, ad hoc ut in ipsum nostrum intellectum intrent, neque ad hoc ut ipsi luceant, vel eidem nota fiant, sicut res per semetipsas lucētes, & quæ in semetipsis lumina sunt, non indigent alio adjutorio ad hoc ut visui nostro luceant, vel per ipsum visum nobis appareāt, vel innotescant: sed per omnia sicut ipsa quę in semetipsis lumina sunt, per semetipsa absq; alterius adjutorio visibilia sunt, sic & ista per semetipsa intelligibilia sūt, sive visibilia visui nostro spirituali, quapropter supervacuè ponitur intellectus agēs.

PARS

PARS SEXTA.

Ostendit ubi & in quo sunt principia, & eorum significationes.

A quo abstrahantur, & ordinentur principia.

Est par. 8. in Cod. Carnot.

HAbet autem quæstionem de principiis his ubi sint, & quis ea ita abstraxit, vel ordinavit, & utrum ipsa sint res ipsæ quæ enunciationibus hujusmodi significantur, an sint rerum ipsarum per enunciationes hujusmodi significatarum, formæ intelligibiles sive similitudines? Aggravat autem istam quæstionem sermo Aristotelis quo dicit quod diametrum costæ suæ à symmetrum esse, semper est.

Nulla eo omnino existente verum esset de quolibet est affirmatio, vel negatio.

Amplius nulla re omnino existente nihilominus verum est quod de quolibet est affirmatio vel negatio, & quod non de eodem affirmatio vel negatio. Quemadmodum autem nullo sensibili existente non esset possibile sensui vel per sensum aliquid cognoscere vel cognosci: sic videri potest nulla re de disciplinabilibus existente non esse possibile scientiam aliquam de disciplinabilibus, & doctrinabilibus esse.

Quæ non sunt sensibilia nõ sunt, ergo pariter quæ nõ sunt nõ videntur intelligibilia esse.

Amplius si non est possibile sentire alicui sensibilia quæ non sunt, nec ipsa etiam quæ sensibilia dicuntur sensibilia sunt si omnino non sunt, erit possibile intelligere intelligibilia quæ non sunt, sed nec ipsa esse intelligibilia est possibile si omnino non sunt.

Reddit rationẽ quare vera sunt quæ non sunt, & æternaliter vera.

Debes igitur reminisci hic eorum quæ audivisti in tractatu secundo primi sapientialis ac divinalis magisterij in capitulo de veritate, quare veræ sunt quædam negationes quæ quoniam puræ negationes sunt, manifestum est eas non esse, tamen æternaliter veræ sunt; quale est illud non est possibile hominem esse asinum de quo non est dubium quin ab æterno verum fuerit, & quin in æternum verum futurum sit. Nec veritas ejus requirit existentiam vel hominis, vel asini, vel cujuscumque rei; antequam enim homo vel asinus esset verum fuit illud, & etiamsi nec homo, nec asinus esset unquam, nihilominus verum esset. Qualiter autem est verum, aut qua vel quali veritate, & utrum veritate quæ sit in aliquo, vel quæ semper tibi lucidissimè ac certissimè determinatum est ibi, pleneque declaratum quod non est necesse omnem veritatem qua aliquid verum est vel in aliquo esse, vel etiam esse.

Non imprimuntur formæ intelligibiles à principiis quia universalia sũt, nec proinde agere possunt.

Quoniam autem non est possibile animam intelligere sine phantasmate, & intendo sine signo vel forma intelligibili; quemadmodum non est videre visui exteriori sive corporali sine signo vel forma visibili. Manifestum est prædictum exemplum nec sciri, nec intelligi posse quin intelligantur formæ hominis & asini, quæ quoniam intelligi sine signis aut formis intelligibilibus nullatenus possunt, necesse est apud intellectum intelligentem esse signa intelligibilia seu formas antedictas: & propter hoc merito quæritur unde illa signa seu formæ venerunt in intellectum. Et eodem modo se habet de intellectu sive intellectione principiorum scientiarum, quæ per seipsa nota sunt; utrum ab ipsis principiis signa seu formæ hujusmodi sub quibus, aut per quas intelliguntur, & imprimuntur intellectui nostro; aut aliunde. Et ab ipsis principiis, imprimi nullo modo eas possibile esse videtur, primum quoniam principia universalia sunt, universalia autem vel agere, vel pati non videtur esse possibile. Amplius quemadmodum nulla passio ex universalibus imprimi potest, exempli gratia homini in universali passio nulla imprimi vel infligi potest; nõ enim possibile est hominẽ percuti in universali, quod est dicere ita ut nullus ex hominibus percutiatur. Quapropter non erit possibile ut actio aliqua fit ab universali per se: exempli gratia non est possibile ut homo legat, cantet, vel disputet, vel philosophetur, ita quod nullus; manifestum igitur est à principiis hujusmodi, quoniam indubitanter universalia sunt, nullam posse esse actionem, & propter hoc nullam passionem, vel impressionem posse fieri ab eis in animabus nostris.

Quare senserint Plato & Aristoteles ab aliquo particulari imprimi, quæ est intelligẽtia agẽt.

Quia igitur signa ista sive similitudines aut formæ intelligibiles causam habent imprimentem eas necessario, & principia hujusmodi non possunt esse causæ imprimẽtes illas, necesse est ab alio vel ab aliis eas imprimi animabus nostris secundum virtutẽ intellectivã. Et quoniã ab universalibus non est possibile hoc fieri, juxta quod videtur Plato sensisse, necesse est ut hæ impressiones fiant ab aliquo quod sit particulare seu singulare: & hoc est quod Aristoteles posuit intelligentiam agentem, intendens eam esse formam plenam formis plenitudine jocundissima, quod est dicere formam forinsecam, atque formifluam, & scientiam scientificam, sive intelligentiam intelligificam juxta sermonem philosophi quo dictum est, omnis intelligentia plena est formis, & hic est intellectus plenitudinis videlicet formalis.

Quod anima humana in horizõte duorum mundorum intelligibilis constituta à solo Deo regulas veritatis & honestatis recipit.

Secundum doctrinam autem christianorum quam necesse est per omnia, & in omnibus esse verissimam, & ab omni falsitate, & errore depuratissimam ponendum est animam humanam velut in horizonte duorum mundorum naturaliter esse constitutam, & ordinatam. Et alter mundorum est ei mundus sensibilium cui conjunctissima est per corpus: alter vero creator ipse est in semetipso ut exemplar, & speculum universalis ac lucidissimæ apparitionis universalis primorum intelligibilium: hic autem sunt omnes regulæ veritatis, regulæ inquam primæ, ac per se notæ: similiter ac regulæ honestatis, nec non & universitas absconditorum scibilium, ad quæ non attingit intellectus creatus, nisi dono & gratia revelationis divinæ. Est igitur creator æterna veritas, & æternum exemplar lucidissimæ expressionis, & expressivæ repræsentationis, & speculum ut prædixi mundissimum atque purissimum universalis apparitionis. Hoc igitur ut prædixi conjunctissimum est, & præsentissimum, naturaliterque coram positum intellectibus humanis, & propter hoc in eo legunt absque ullo alio medio antedicta principia, & regulas antedictas; ex eo igitur tanquam ex libro vivo, & speculo formifico legit per semetipsum duo illa genera regularum, atque principiorum, & propter hoc creator ipse liber est naturalis, & proprius intellectus humani: ab illo igitur fiunt impressiones de quibus agitur, & inscriptiones signorum antedictorum in virtute nostra intellectiva, & ipse est lumen de quo dicit sanctus, & sapiens *super quem non fulget lumen ejus.* *Iob. 25. 3.* Et de hoc eodem propheta ille insignis Hebræorum, *Signatum est*, inquit, *super nos lumen vultus tui Domine*, *Psal. 4.* & intendo signatum, id est clausum, sive occultatum; quoniam perpaucis revelatum est hoc, videlicet quod lumen vultus luminosissimi creatoris super nos naturaliter sic fulgeat, ut virtutes nostras intellectivas quantum ad antedicta lumina illuminet Tamen nihilominus verum est, quia quantum ad multa profundissimaque secreta, atque mysteria clausum est lumen hujusmodi: & de his licet multa in mentibus prophetarum effulserint, longe ampliora clausa remanserunt eisdem, illa etiam quæ in cordibus prophetarum lumine licet tenui, & modico emicuerunt, Apostolorum mentibus multo amplius claruerunt.

Quod speculum illud prove vul se communicat qui

Debes autem scire differentias longissimæ distantiæ inter visibilia, & speculum illud universalis apparitionis, & speculationis; illud enim claudit se, & aperit pro beneplacito voluntatis suæ quibus-

cumque vult, & hujusmodi exemplum licet incogitabilis dissimilitudinis est liber innumerabilium foliorum sive voluminum, quem qui tenet in manu, & aperit, & ostendit inspectori quodcumque vult ex foliis vel voluminibus. Et de eis, sive in eis quamcumque vult paginam, quodcumque vult, & quantumcumque vult, exempli gratia versum unum vel plures, vel fortè dimidium, aut decisionem unam: interdum & unum nomen solum per revelationem divinam cognoscitur, interdum tria verba, sicut manifestum de quodam rege Babylonis qui vidit scripturam trium verborum in pariete quæ fuerunt illa, *Mane, Techel, Phares*. Multis autem ex prophetis emicuerunt ex libro illo revelationes magnæ quibus libros grandes impleverunt, super quo non est dubitatio; cum libri illi in tribus legibus notissimi ac vulgatissimi sint. Creatoris igitur beneplacito liberrimum est de seipso facere quidquid facere posset de libro quem prædixi. Et hæc causa est diversitatis quæ invenitur in animabus humanis quantum ad scientias, & cognitiones ipsarum quantum in eis est, hoc est in animabus humanis; aliunde namque sicut à parte doctrinarum, & experientiarum est eis in cognitionibus multiplex diversitas.

bus, & quātum vult.

Quod autem sic se habeat veritas testificati sunt sapientes gentis Hebræorum, & gentis christianorum: similiter & prophetæ utriusque legis, & gentis antedictarum. Quidam enim eorum dixit *fons sapientiæ verbum Dei in excelsis*: & propheta ille de quo audivisti *signatum est super nos lumen vultus tui Domine*, & alibi petebat hoc orans dicens *illuminet vultum suum super nos*, in lege vero christianorum expresse legitur, *erat lux vera quæ illuminat omnem hominem*: & alibi, *civitas illa non eget sole neque luna, sed claritas Dei illuminat illam*. Verum quia non credunt homines increduli vel verbis sapientum, vel etiam divinis oraculis, faciam te scire hoc juxta consuetudinem meam, & hoc est dicere certitudine demonstrativâ.

Hoc confirmat authoritate sacræ scripturæ. *Eccli*. 1. 5. *Psalm*. 4. *Psal*. 6. 2. *Ioan*. 1. 9. *Apoc*. 21. 23.

PARS SEPTIMA.

Ostendit quod inclinatio naturalis potentiæ intellectivæ est determinate ad summam, & luminosissimam veritatem.

Dico igitur quod duo sunt circa quæ naturaliter versantur, & in quæ intendunt naturaliter, & ad quæ habent conversionem suam sive inclinationem naturalem virtus intellectiva, sive cognoscitiva animæ humanæ, & vis motiva nobilis ejusdem. Hæc autem duo sunt veritas & bonitas: quæ autem inquirunt ex his duobus duæ istæ vires sunt illuminatio, & jocundatio. Manifestum quoque est tibi quoniam illuminatio perfecta non potest ei esse nisi ex virtute prima luminosissima quæ est creator benedictus. Etenim si omnes aliæ omniumque aliorum veritates plenissime lucerent, hoc est cognitione perfectissima in vi intellectiva animæ humanæ, veritas autem creatoris non luceret in ea illuminatione perfecta, manifestum est quod deesset ei pars illuminationis suæ præcipua ac nobilissima videlicet completa cognitio creatoris. quemadmodum ex parte virtutis nobilis motivæ si deesset gaudium ex optata perfectione vel fruitione completa creatoris, proculdubio deesset ei ea pars gaudij sive beatitudinis suæ ad quam residuum nullam habet comparationem. Quapropter non esset beata, neque gaudens gaudio pleno, & propter hoc neque perfecta perfectione completa. Manifestum igitur est quod sicut in obtentu, sive fruitione inquam completa tota consistit beatitudo virtutis nostræ intellectivæ, & quoniam om-

Vtraque facultas hominis intellectiva & appetitiva non nisi Dei veritate & bonitate perfecte satiari possunt.

nis cognitio non est nisi luxio sive irradiatio ex cognito super cognoscens illud, manifestum est creatorem lucem esse, cujus luxione, sive irradiatione completa impletur atque perficitur virtus nostra intellectiva.

Amplius quemadmodum virtus nostra motiva nobilis est inclinata naturaliter, & propendens in bonum quod est creator; in alio enim non est possibile ut si ei quies neque satietas: sed virtus nostra intellectiva est naturaliter inclinata in verum, & non in verum intentione universali, sed in quoddam verum, & in quandam veritatem. Non enim potest esse vagus, & indeterminatus finis naturalis inclinationis, & intentionis, similiter neque motus naturalis. Quapropter manifestum est quod intentio naturalis, & inclinatio virtutis nostræ intellectivæ est primum verum, ac luminosissimum sive in primam ac luminosissimam veritatem, cum quemadmodum prædixi vel in alio vero, seu veritate quiescere eam, nec ab alio impleri lumine scientiæ completæ eidem possibile sit. Manifestum igitur est bonum virtutis nostræ mobilis in quod scilicet est naturalis inclinatio sive intentio; sic verum illud seu veritas est naturale lumen virtutis nostræ intellectivæ, videlicet in quod est ei naturalis inclinatio sive intentio.

Inclinatio naturalis nostræ facultatis intellectivæ est primum verum.

Amplius sicut verum se habet ad intellectum, sive ad virtutem intellectivam: sic bonum ad affectum nostrum nobilem sive ad virtutem nostram affectivam superiorem. Quemadmodum enim intellectus se habet ad id quod est cognoscere; sic voluntas ad id quod est amare, velle, desiderare. Quapropter sicut bonum solum est suum amabile seu desiderabile antedicti affectus, sic verum est suum, & proprium cognoscibile intellectus: & propter hoc quemadmodum maximè bonum, & maximè amabile seu desiderabile est illi, sic maximè verum maximè erit scibile, & illuminativum illius, & propter hoc maximè lumen ipsius.

Idem probat eadem cōparatione intellectus, & voluntatis.

Amplius quemadmodum maximè bonum, maximè delectabile est virtutis nostræ motivæ nobilis seu affectus: sic maximè verum maximè cognoscibile, maximeque illuminativum intellectus, & propter hoc maximè lumen.

Maximo bonum est maxime delectabile, maxime verū maxime cognoscibile.

Amplius sicut veritas ad intellectum, sic bonitas ad virtutem motivam nobilem seu affectum; quapropter sicut illa non inquirit naturaliter nisi bonum quantum est de intentione seu inclinatione naturali; sic illa non inquirit nisi verum, non inquirit autem nisi lumen, cum non quærat nisi illuminari.

Veritas motiva non inquirit nisi bonum, intellectiva non nisi verum.

Amplius quid est virtus intellectiva nisi visus interior spiritualis ac nobilis: quia igitur solum verum est hujusmodi visui visibile, necesse est veritatem lucem esse hujusmodi visus.

Verum est intellectui sicut lux visui.

Amplius sublata veritate à quocumque sublata est, & cognitio, & scibilitas ab eo: neque enim falsum, neque non ens visibile est visui hujusmodi. Quapropter quia solum lucidum corporale visui corporali visibile est, sic solū lucidū spirituale visui spirituali visibile est, visus autem spiritualis vis intellectiva in nobis est ut sæpe audivisti: ex quo etiam manifestum est, quod lux vel luciditas spiritualis, non est nisi ipsa veritas, in qua, & per quam esse hujusmodi spirituale lucidum lucet intellectui nostro sive virtuti intellectivæ nostræ: veritas igitur est qua posita ponitur visibilitas spiritualis in omni spiritualiter visibili, & qua remota removetur: ipsa igitur est lux virtutis nostræ intellectivæ sive visus nostri interioris. Manifestum etiam est ex hoc quod verum sive veritas est suum ac proprium scibile sive cognoscibile virtutis intellectivæ nostræ, atque suum, & proprium visibile visus interioris ac spiritualis nostri; ex quo manifestè

Falsum, & non ens visibile est visui spirituali.

consequens est visum nostrum spiritualem sive interiorem creatum esse seu natum ad hujusmodi visibile spirituale, & ad hanc lucem seu lucidum quæ non est nisi veritas, aut verum.

Quod illud verum debeat esse certum, & determinatum adeoq; ipsum luminosissimum qui Deus est à quo omnis intellectus sit illuminabilis.

Jam igitur declaratum est tibi per hoc intellectivam vim nostram natam esse illuminari à veritate sive vero, quemadmodum vis nostra motiva nobilis ac superior nata est jocundari seu perfici à bonitate seu bono: & quoniam utraque inclinationem habet naturalem sive intentionem non vagam neque communem, sed in unum certum, & determinatum finem, & intendo quod hæc in unum, & determinatum verum sive in unam certam & determinatam bonitatem, & illa in unum certum, & determinatum bonum, sive in unam certam, & determinatā bonitatem, intelligo autem tam unum quam unum hinc inde numero, hoc autem non est possibile esse nisi potentissimam ac luminosissimam veritatem, sive primum ac luminosissimum bonum. Debes etiam scire hoc quod istæ duæ vires sunt in animabus nostris sicut visus, & gustus, propter quod verissimè atque certissimè dicitur quod verum seu veritas est quod naturaliter lucet intellectui, bonitas vero sive bonum quod naturaliter sapit affectui qui est virtus motiva nobilis nostra, propter quod verum, & veritas per modum quemdam dicuntur ad intellectum, bonum vero & veritas per modum similem dicuntur ad affectum, quod est dicere ad vim motivam superiorem ac nobilem nostram. Jam igitur declaratum est tibi per hoc creatorem esse veritatem radiantissimam ad intellectum non solum nostrum, sed etiam ad omnem alium, similiter ipsum esse bonitatem suavissimam ad omnem affectum, in eo igitur manifestum est totam perfectionem, totam beatitudinem, & gloriam omnium substantiarum intelligentium totaliter, & integrè consistere, & hoc est dicere ipsum esse per se illuminativum omnis intellectus illuminatione completa ipsumque esse beatificativum omnis affectus sublimis gaudio pleno, & propter hoc ipsum esse perfectivum uniuscujuscumque substantiæ hujusmodi perfectione cui nihil deest, & impletivum plenitudine quæ adjectionem aliam non requirat. Similiter ex altera parte manifestum est tibi per hoc omnem substantiam intelligentem à parte virtutis intellectivæ esse speculum ab ipso, & per seipsum informabile, & visum ab eo illuminabilem, & librum ab ipso solo designationibus intelligibilibus omnium intelligibilium inscriptibilem.

Tres modi quibus formas recipit intellectus à mundo inferiori primo sensu.

Nihilominus tamen ab ipso mundo inferiori, & informationem, & illuminationem, & inscriptionem juxta modos quos audis receptibilem esse vim intellectivam nostram manifestum est. Fit autem istud tribus modis. Primum sensu qui substantias sensibiles, & intellectuales corporibus junctas adducit ad intellectum, verumtamen non pingit in eo formas intelligibiles ipsarum, quoniam nec formas hujusmodi ipsarum ipsemet recipit, sed intellectus per semetipsum substantias illas sub esse varietatibus sensibilium accidentium perpendit. Apprehendit igitur sive videt virtus intellectiva sub operimento substantias hujusmodi, ut jam audivisti, sic ipsam animam humanam ex motibus, & gubernatione corporis tanquam sub veste, vel sub operimento seu vestimento videt, & non ad nudum, sive ut ita dicatur, facie ad faciem; alioquin inter Socratem & Platonem qualiter esset altercatio vel disputatio; cum alter alterum intellectu nec cognosceret, nec videret.

Secūdo per abstractionē quæ non est nisi privatio apprehēsionis formarū individualiū.

Secundus modus est per abstractionem: & jam declaratum est tibi quid sit abstractio seu spoliatio aut denudatio: hæc enim non est nisi privatio apprehensionis formarum individuantium sive individualium, & posui tibi exemplum de hoc in imagine Herculis eidem simillima, & intēdo quæ clarè videnti, & è proximo inspicienti non nisi Herculem repræsentare posset. Si autem elongaretur ab illa pro modo elongationis, imminueretur apprehensio formarum hujusmodi; donec veniret ad hoc ut imago illa non repræsentaret ei nisi hominem vagum, non potius unum quam alium; hic est igitur modus abstractionis seu denudationis formarum ad phantasiam sive imaginationem à sensibilibus venientium, ex quibus non est dubitandum quin intellectus occasionaliter inscribatur formis abstractioribus, & naturæ suæ congruentioribus. Qualiter autem inscriptio hujusmodi fiat, videlicet ab ipsa phantasia, an ab ipsa vi intellectiva, an aliunde quæstionem habet quam alibi tibi pro parte determinavi, & hoc si Deus voluerit supplebo, si quid minus habet determinatio illa.

Tertio per connexionē puta causę, & effectus.

Tertius modus est per connexionem sive per colligationem, & intendo quod quædam res colligatæ sunt quousque ad invicem, ut sicut una sine altera esse non potest, sic neque cognitio alterius sine cognitione reliquæ, cujus exemplum est evidens in causa efficienti conjuncta, & in effectu ejusdem, &c.

PARS OCTAVA.

Quomodo scientia causæ inducit scientiam effectus.

Quod sciētia causæ non inducit scientiam effectus aut econverso per modum causæ efficientis.

HAbet autem istud admirationem non modicam videlicet qualiter scientia causæ inducat scientiam effectus, aut è converso; utrum effectivè scilicet, aut per occasionem tantum; & effectivè quidem naturaliter esse posse non videtur; cum omnis effectio vel operatio naturæ per similitudinem fit. Tu autem vides quam diversarum formarum sint interpositio terræ inter solem & lunam, & prohibitio seu privatio luminis à luna. Qualiter igitur erit altera causa effectiva alterius eodem modo se habet, idest eandem quæstionem habet de scientia indicativa quæ vocatur scientia quia, quæ est scientia causæ per effectum suum.

Quā ratione res colligatæ & connexæ propter cōnexionem cognoscantur.

Dico igitur in hoc quod virtus intellectiva nostra nata est per signa rapi ad res, & applicari illis per illa, & applicatione hujusmodi inscribi ab illis seu pingi, verumtamen nonnisi signis, & formis intelligibilibus, eodem modo per unum colligatorum ad invicem nata est rapi, & applicari aliis si multa sunt, & alii si unum solum est. Et hæc est causa radicalis locorum tam dialecticorum quam rhetoricorum, similiter inventionis mediorum syllogisticorum & demonstrativorum, colligationes enim inseparabiles, & necessariæ certitudinem faciunt syllogizantibus ab uno colligatorum ad aliud aut alia. Colligatio vero sive cognitio quæ non habet necessitatem, aut inseparabilitatem non sufficit efficere nisi fidem aut opinionem. Et hoc est exemplum satis conveniens de solertia quæ est facilitas seu promptitudo inveniendi medium, sicut apparet in exemplo Aristotelis de illo qui videt aliquem cum campsore loquentem, & ex hoc opinatur quod de mutuandâ ab eo pecunia tractat cum ipso, aut de aliis rebus hujusmodi quæ ad artem vel artificium campsoris pertinent. Aliud exemplum dedi tibi in aranea quæ ex motu vel concussione telæ suæ statim rapitur ad imaginandum casum muscæ, vel alterius bestiolæ; cum tamen motus tanta dissimilitudine differat à musca, & captione ejus; est istud igitur per hoc quod prædixi videlicet per comitantiam seu colligationem antedictam, sunt igitur hujusmodi formæ intelligibiles potentia promptissima, vel potius habitus qui est tanquam mors in anima araneæ. Et ad hunc modum se habet de vir-

tute noſtra intellectiva, cum promptiſſima fuerit ad unum colligatorum perpendendum ex alio, ſeu per aliud. Attende diligenter quod dixi tibi de habitu hujuſmodi, videlicet quia eſt ſicut mos. Já enim didiciſti alibi quod mores ſunt habitus ex quibus ſine præmeditatione eſt frequentia operum.

Quod non ab intellectu hæ formæ producantur, ſed à Deo quod ſpeculum eſt ad quod omnia relucent.

Verum non immerito quæritur quæ ſit cauſa efficiens hujuſmodi formarum intelligibilium, quæ promptitudine reſultant ſive apparent in effectu in virtute intellectiva. Si enim ipſa virtus intellectiva eſt efficiens eas in ſemetipſa, erit ſimul agens & patiens, dans & recipiens illa; & quoniam iſta contraria eſſe videntur, non inerunt eidem ſecundum idem. Inerunt igitur eidem ſecundum diverſa: ſecundum aliud igitur agens formas hujuſmodi, & ſecundum aliud patiens illas: ſimiliter ſecundum aliud ſui dans, & recipiens eaſdem. Quapropter jam reduxi te ad id quod declarare tam ſtudioſè curaveram in eis quæ præceſſerunt: hoc autem eſt error de intellectu agente, & intellectu materiali. Dico igitur quod virtus intellectiva efficitur habitus intelligendi promptè & expeditè, & efficietur actu, & ultima ſua perfectione qua futura eſt ſecundum intellectuale relucens ut prædixi tibi ad ſpeculum lucidiſſimæ, expreſſiſſimæque univerſalis apparitionis quod eſt creator benedictus.

Quod virtus intellectiva indigeat adjutore ad hoc ut reducatur in actû.

Tu autem vides quod virtus intellectiva ex eo quod eſt virtus intellectiva potentia eſt intelligendi tantû non potens per ſemetipſam exire in actum intelligendi, ſed indiget ut ſæpe audiviſti eductore & adjutore alio. Per habitum vero efficitur non ſolum potens, ſed etiam promptiſſima, expeditiſſimaque ad actus intelligendi, & efficitur ſicut fons inundantiſſimus, & copioſiſſimus inundans in ſemetipſo ſive intra ſemetipſum: non enim eſt fons ſive ſcaturigo aquarum ſcientialium ſive ſapientialium tantum, imo etiam eſt alveus, & receptaculû. Quemadmodum aqua maris vel fluminis non eſt tantum potens aut generativa piſcium, ſed etiam habitatio & receptaculum: ſic habitatio quædam, & receptaculum ſcientiarum per naturam propriam eſt virtus intellectiva. Fons autê inundativus earum, generativus earum in effectu eſt per habitum acquiſitum: acquiſitum autem intelligo ſuperinfuſum, qualis fuit ſapientia regis illius ſapientiſſimi, atque incliti Hebræorum quæ eidem à Deo altiſſimo infuſa eſt. Doctrina etiam & experientia ſapientiales, & ſcientiales habitus, ſicut tibi manifeſtum eſt, ſæpiſſimè acquiruntur. Eſt ergo hoc quod hic dico quemadmodum de ſpeculo, de quo certum eſt tibi quod naturaliter receptibile eſt, & receptaculum in eo reſultabilium ſubſtantiarum ſive formarum, non autem generativum earum in ſe ipſo, ſed extra ſe tantum, videlicet in aliis ſpeculis. Verum ſi ei vel viſui habitu ſeu frequentia reſultationum, ut generativum efficeretur illarum de ſemetipſo abſque inſpectore generaret illas; & eſſet non ſolum ſpeculum, ſed etiam ſpecioſum, & intendo ſpeciebus plenum plenitudine redundativa earum. Sic eſt habitus ſcientialis vel ſapientialis in ſpeculo intellectivæ virtutis, videlicet ut plenitudo, & fons redundans ſive inundans in eadem ſcientias in effectu. Et adjuvat te in hoc teſtimonium legiſlatoris chriſtianorum qui indubitanter eſt magiſter unicus veritatis. Dicit enim ore ſuo benedicto quod *qui biberit ex aqua quam ego dabo ei fiet*
Io.4.14. *in eo fons aquæ vivæ ſalientis in vitam æternam.* Et proculdubio de ſcientia ſalutis, & ſapientia ſalutari, & de ſcientia vivifica hoc intellexit ſicut & antiquus ille rex Hebræorum de quo tibi feci in proximo mentionem dixit *aqua profunda verba*
Prov.18.4 *ex ore viri, & torrens redundans fons ſapientiæ viri.*
Prov.20.5 In quibus omnibus ſermonibus nihil omnino intelligi poteſt fons, vel aqua, vel profunditas niſi habitus ſcientialis vel ſapientialis implens virtutem intellectivam uſque ad redundantiam.

Modus generationis ſcientiarum in intellectu.

Determinatum igitur eſt tibi per hoc quod virtus intellectiva non eſt agens, & patiens ſcientias in effectu, neque dans, & recipiens illas ſecundum idê ſed recipiens eſt illas ex naturali aptitudine ſeu receptibilitate ſua. Dans vero ſive inundans illas eſt ex plenitudine hoc eſt ex habitu redundante in eam, & intra eam. Et quoniam plenitudo hujuſmodi habitus tanquam fons eſt ſcientiarum actualium inundans eas de ſe in capacitatem ſive amplitudinem atque profunditatem virtutis intellectivæ. Quemadmodum in alveum proprium, & eſt nonnulla ſimilitudo inter generationem ſcientiæ ſeu ſapientiæ actualis, de qua agitur hic, & generationem primogenitæ ſapientiæ quæ eſt Dei altiſſimi filius. Sicut enim Deus pater de propriæ fœcunditatis plenitudine, *eructavit verbum illud bonum* quod eſt dicere genuit intra ſemetipſum; ſic vis intellectiva quaſi impregnata, & fœcundata hujuſmodi habitu de plenitudine illius eructat & gignit ſcientias in effectu in ſemetipſa, & intra ſemetipſam; ſcientiam autem in effectu non intelligo niſi formas intelligibiles ſive ſigna intellectualia reſultantia in effectu, & actu apparentia in ſpeculo virtutis intellectivæ.

Quod liberum eſt uti habitibus illis ſive ſpeciebus illis ad generandam nunc unam, nunc aliam ſcientiam.

Debes autem hoc ſcire in hoc quod voluntarium eſt ac liberum virtuti intellectivę generationes iſtas facere in ſemetipſa, cum imprægnata fuerit habitu vel habitibus hujuſmodi. Et propter hoc juxta velle ſuum nunc generat unam ſcientiam in effectu, nunc aliam. Quemadmodum enim vir locuples habens in cellario ſuo multa vaſa vinaria plena extrahit juſſu vel beneplacito ſuo de quo vult ex illis, & nunc de uno, nunc de alio. Sic vis intellectiva habens multos habitus penes ſe, vel apud ſe extrahit in effectum ſive in actum ſcientias actuales: de illis autem nunc unam, nunc aliam, & nunc de uno, nunc de alio. Magis autem verè, magiſque propriè hujuſmodi habitus fontes dicti ſunt; quoniam habitus quantum ad plenitudinem ſuam in nullo imminuuntur per exitum ſcientiarum actualium de illis, quin potius adaugentur, & conſortantur, & hoc non ita ſe habet de vaſis vinariis.

Tres affert cauſas cur dormiunt aliquando ipſi habitus ſive fontes ſcientiarum quæ ſunt attentio ad alia, ſomnus, & imperium voluntatis.

Si quis vero quærat cur quandoque dormiunt habitus iſti ſive fontes, & hoc eſt quod non emanent ex illis rivi ſcientiarum actualium. Reſpondeo in hoc quod clauduntur hujuſmodi fontes vel obſtruuntur ad modicum per attentiones virtutis intellectivæ ad alia. Similiter per ſomnum, & dormitionem corporalem; interdum inquam, nam etiam in ſomno fiunt emanationes hujuſmodi tanquam ſomnia: nec mirum ſi de reliquiis aliarum cogitationum vel cognitionum ſomnia interdum proveniunt, quemadmodum ex hujuſmodi habitibus ſcientiæ actuales in dormientibus aliquando emanant vel apparent in effectu. Dico etiam quod virtus intellectiva in ſubjectione, & obedientiâ conſtituta eſt naturaliter voluntatis, quemadmodum & viſus exterior; videmus enim cum volumus, & quæ volumus, & avertimus viſum ab his quæ videre nolumus. Tres igitur cauſę ſunt evidenter oſtenſæ tibi per quas non ſunt continuæ generationes iſtæ ſcientiarum actualium ſive apparitiones in ſpeculo virtutis intellectivæ, videlicet ſomnus, & attentio ſive occupatio ejus circa alia. Tertio imperium voluntatis cui omnino ſubdita eſt virtus intellectiva.

Quod fluât ſcientiæ ab habitibus iſtæ per generationem quandam.

Quod ſi quis quæſierit qualiter ex habitibus hujuſmodi fluant formæ iſtæ? Reſpondeo in hoc quod ex habitibus hujuſmodi videlicet ſcientialibus ſive ſapientialibus fluunt per generationem, quod eſt per exitum de potentia eſſendi in actum; in habitu enim hujuſmodi ſunt non ſolum potentia qualicumque,

cumque, sed potentia promptissima, atque plenissima, & ad generationem istam paratissima. Ex habitibus vero melioribus exeunt tanquam ex thesauro; & hoc est dicere tanquam reposita, & propter hoc exeunt tanquam vetera, juxta sermonem quem dixit magister veritatis in lege christianorum videlicet quod *omnis scriba doctus in regno cælorum similis est homini qui profert de thesauro suo nova & vetera*. Vetera quidem quantum ad thesaurum memoriæ, nova vero quantum ad scientias actuales, quarum generatio fit juxta antedictum modum. Debes etiam hic reminisci de virtute quæ vocatur ingenium sive ingeniositas, ex qua est facilitas inventionis mediorum ad probationes, & probationum sive argumentorum: & videtur nominatum ingenium ab eo quod est intus, & gignendo: ingeniosos enim dicimus qui ab intus, hoc est à seipsis, facile gignunt media, & probationes in doctrinis, similiter in doctrinis eos qui faciles seu prompti sunt ad excogitanda vel facienda nova opera, ad quæ vel invenienda, vel facienda alij homines difficiles, vel tardi sunt: & dixit quidam ex sequacibus Aristotelis quod bonitas memoriæ pars est bonitatis ingenij sive ingeniositatis.

Matth. 13. 52.

Quid ab ingenio differat memoria.

De quo manifestum est quoniam errant: ingeniositas enim ad inventiones se habet. Nec enim alios consuevimus ingeniosos dicere, nisi illos quos usualiter vocamus homines bonæ inventionis, quod est dicere faciles, & subtiles ad invenienda etiam difficilia, quorum inventiones merito homines admirantur. Dico ergo quod memoria sua bonitate non parum adjuvat ingenium, causa autem in hoc est, quoniam omnes res propter colligationes, & concomitantias antedictas viæ sunt aliæ ad alias, & intus ducunt aliæ ad alias virtutem intellectivam juxta modos quos audivisti, sicut causa introducit effectum ad illam, & effectus ad causam, & de aliis concomitantibus se, sive connexis ad invicem similiter se habet. Quemadmodum exterius sensibiliter vides de duobus ad invicem colligatis corporibus, si ad aliquam partem alterum trahitur, necesse est, & reliquum in eandem trahi. Debes autem scire hic quod non est necesse ut omnia signa rerum similitudines earum sint, sicut expressè vides in nominibus rerum, & signis litterarum, inter quæ, & res quas significant nulla est omnino similitudo, similiter inter figuras numerorum, & numeros quos signant nulla est vel etiam tenuis similitudo, &c.

PARS NONA.

Utrum causa per seipsam vel per aliquam similitudinem inducat notitiam effectus.

Res non sunt in intellectu nisi per signa sua, & similitudines, adeoque nec causa ducit in cognitionem effectus nisi per similitudinem suam.

QUæstionem autem habet utrum causa per semetipsam absque ullo alio videlicet vel similitudine, vel signo quocumque ostendere sufficiat effectum suum, & introducere in virtutem intellectivam. Hoc enim videri potest; cum posita hujusmodi causa ubicumque, & quandocumque, necesse sit, & tunc, & ibi poni effectũ, de causa namque hujusmodi intendo hic qua posita in vi intellectiva necesse est & poni effectum in eadem, non est igitur opus ad hoc similitudine vel signo alio: non igitur est verum quod dixit Aristoteles in sermone suo videlicet quod impossibile est intelligi sine phantasmate. Respondeo igitur in hoc quod ponere res in virtute intellectiva non est nisi ponere signa earum in illa: aliter enim non sunt res forinsecæ apud animam nisi videlicet per hoc quod signa eorum in illâ, vel apud illam sunt: quemadmodum aliquis esse vel scribi dicitur, ubi nomen ejus est, vel scribitur: similiter & pingi vel esse cum imago ejus, vel est, vel pingitur. Amplius sicut ipsa causa in virtute intellectiva est, vel apud illam, sic in ea ponit effectum suum, vel introducit in illam. Non est autem in ea vel apud illam, nisi per modum quem dixi, videlicet, per designationem: & propter hoc non aliter introducit effectum suum in illam vel ponit in illa. Quod si quis dixerit quod nota hujusmodi causa etiam exclusis signis effectus necesse est effectum esse notum: non dicit verum quia nata est vis intellectiva per ipsam causæ hujusmodi notitiam capere sibi sive in se designationem sive signum effectus, quòd non est nisi actualis scientia, sive notitia propria effectus.

Quoniam autem quidam ex nobilioribus christianorum doctoribus dicunt virtutem intellectivam formare in se signa rerum intelligibilium, & hoc mira agilitate, cum ad cogitandum de iis fuerit excitata, sive per sensum aliquem, sive ab intus per memoriam, aut imaginationem, repetam antepositam quæstionem videlicet qualiter istud efficiat anima humana in semetipsâ sive virtus intellectiva. Hoc enim esse videtur ut prædixi agere, & pati sive dare, & recipere simul à seipsa. Qualiter autem aget vel dabit quod non est apud animam, sive quod non habet? Si autem habet redimus, & ego, & tu ad errorem de intellectu agente vel ad errorem Platonis de perfectione animæ humanæ in ipsa creatione sua.

Affert sententiam cujusdam doctoris christiani qui animã putabat formare sibi species quoties excitata fuisset per sensum.

Dico igitur in hoc quod semen omne natum est ex se ipso generare speciem cujusmodi est semen, & ovum natum est ex se ipso, & in seipso generare pullum. Verum generatio in his non est subita imo indigens tempore, propter naturam corpoream cujusmodi generatio per corruptionem alterius fit quarum neutra potest fieri nisi in tempore. Accidit autem hoc propter infirmitatem, & imperfectionem virtutis generativæ quæ non potest complere operationem tanta velocitate ut tempus non exigat: Operatio vero creatoris, quam per semet operatur propter nobilitatem ac supereminentiam fortitudinis, tempus non exigit, & cito in uno tempore completur, & subito: quod si hujusmodi esset virtus seminis, tunc subito complerentur generationes quæ fiunt ex eis. Et propter hoc ex uno grano sinapis subito complerentur generationes, & radicum, & stirpis, & frondium, & granorum quorum tanta numerositas ex illo uno est. Neque necesse est ut omnis exitus de potentia in actum fit per actionem, & passionem, sicut vides in exitu virtutis motivæ in motum suum; alioquin omnem motum præcederent infiniti. Nata igitur est virtus intellectiva una excitatione etiam levi recipere multas designationes, & fieri liber multarum designationum: causa autem in hoc est, quoniam excitatio hujusmodi applicat illam rebus, atque conjungit conjunctione spirituali. Et propter hoc sicut dicitur de animali quod chamæleon nominatur; sic se habet, & de virtute intellectiva quæ omnium rerum, quibus hujusmodi applicatione conjungitur similitudines vel signa in se recipit: & sicut de simia manifestum est quod opera quæ videt ab hominibus fieri prout valet effigiat, & se eis operationibus assimilat: sic virtus intellectiva nata est rebus sic applicata se assimilare, similitudinesque vel signa earum assumere; ad hoc enim nata est naturaliter ut efficiatur liber in effectu sibi ipsi rerum quibus sic conjungitur.

An subitò fit generatio similitudinum in intellectu.

Quod si quis quærat qualiter à rebus hujusmodi patiatur quæ fortè vel universales sunt, vel adeo abstractæ, & elongatæ ab ipsa. Respondeo in hoc quod etiam rebus non existentibus applicabilis est, & conjungibilis est per hunc modum, nec solum ipsa, sed etiam vis motiva, idest imperativa motus

Qualiter anima patiatur à rebus universalibus atque etiam non existentib⁹.

tam superior, quam inferior. Contingit igitur animam humanam, & amare interdum, & desiderare quædam quæ non sunt. Plerumque enim esuritur cibus vel potus qui nondum est, & concupiuntur montes auri qui omnino non sunt. Si igitur amores, & desideria, & sitis, & fames sunt animæ humanæ à rebus quæ non sunt, non debet tibi videri nec irrationale vel falsum si à semetipsa per applicationes hujusmodi fiunt in ea designationes seu descriptiones intelligibiles. Si à rebus non existentibus adjuvatur ad hoc, quanto fortius à seipsa. Hoc igitur est agilitas ipsius, & virtus naturalis, ut etiam quæ non sunt designet, & describat in semetipsa. Cum etiam possit, & faciat extra se in scripturis & picturis, quanto fortius igitur hoc debet posse facere in semetipsa? cum hæc sit natura ejus ut res alias libros sibi ipsi faciat, & ipsa nata sit ut sæpe dixi fieri liber rerum omnium. Non immerito igitur vir ille sanctus, & sapiens dixit quod mens humana in semetipsa, & per semetipsam formet imagines seu designationes rerum omnium quas intelligit: & non est mirum, cum semetipsum conjunctione spirituali conjungat, & applicet etiam rebus non entibus.

Quomodo intelligi debeat dictũ Aristotelis quod sentientes calidum calescimus, non autem intelligentes.

Amplius dicit Aristoteles quod sentientes calida calescimus, non autem intelligentes calidum propter hoc calescimus, hoc autem non est possibile ut sit, nisi propter alterutram duarum causarum quas dicam aut propter ambas simul, videlicet, quia similitudo caloris non pertingit ad vim intellectivam, similitudo inquam vel impressio quæ calor dici possit aut debeat, ex ejus vero impressione, quod calor nec dici potest, nec debet, nihil calefieri possibile est. Causa vero altera est elongatio sive distantia ab intellectu, quæ distantia adeo imminuit sive impedit virtutem caloris ut in tam remoto subjecto impressionem expressæ similitudinis suæ facere non possit, adjuvat etiam ad hoc natura ipsa virtutis intellectivæ quæ passionum hujusmodi videlicet sensibilium nullo modorum naturaliter receptibilis est.

Quod signa quæ sunt in intellectu non sunt similitudines rerum verè & propriè.

Quapropter signum caloris quod in virtute intellectiva, & est, proculdubio non est similitudo caloris verè ac propriè: sicut vides in nominibus, & numeris, & in scripturis eorum quæ nullam habent similitudinem eorum quorum figura sunt. In ipsa etiam pupilla oculi, quæ utique corpus est, signum quadratæ, & triangulatæ figuræ non est similitudo illius, & tamen figura hujusmodi clarè, & plenè videtur. Qualiter autem esse potest ut signum unum in pupilla existens tantæ rerum varietatis similitudo esset: cum enim arbor una cum frondibus foliisque, & floribus suis conspicitur, quod signum potest esse in pupilla oculi quod sit similitudo ipsius arboris, & frondium ejus, florumque, & foliorum. Tibi etiam notum est quod causa signum quidem est effectus, & econverso, & omnia sibi invicem connexa sese concomitantia mutuo se invicem designant virtuti nostræ intellectivæ, atque ostenduntur, usualiter etiam dicitur fumus signum caloris vel ignis.

Concludit nihil impedire quominus vis intellectiva secundum aliud recipiat inundationem, & secundũ aliud in semetipsam exundet.

Jam igitur scire debes per hoc quod nihil prohibet virtutem intellectivam inundare super semetipsam, cum alveus sit ex naturali receptibilitate suâ aquarum scientialium, seu sapientialium, & fons, imo fontes ex additis sibi plenitudinibus in habitibus seu motibus antedictis. Quapropter secundum aliud exundat sive emicat super ipsam, & secundum aliud recipit inundationem seu emicationem hujusmodi. Considera igitur similitudines & exempla, atque aggrega in simul, similiter considera generationem primogenitoris, & exemplum quod tibi posui de speculo formifico, seu formifluo, & non miraberis in virtute nostra intellectiva rationem istam, & receptionem. Quod si attenderis sic egressus in effectum de potentia hujusmodi non habet contrarietatem inter potentiam, & actum, imo alterum est perfectio alterius. Quemadmodum effectus est quædam inundatio ex copiositate, & emicantia ex luminositate, isti vero ponunt intellectum materialem alveum tantum nihil ex se potens emanare, sive fluere, similiter & speculum mortuum manere in seipso & vacuum, & librum ut prædixi cujus inscriptio adventitia tantum sit, & à foris ei solum adveniens, nihil amplius ad inscriptionem suam potens, nisi quod charta, vel pergamena, aut tabula rasa.

Recapitulatio præcedentium.

Iterum igitur declarata est tibi animæ humanæ natura per hoc quantum ad virtutem intellectivam quod ipsa nata est fieri fontes sive fontales scaturigines scientiarum actualium, & hoc quantum ad habitus scientiales sive sapientiales. Eodem modo nata est fieri thesaurus, & repositorium, & hoc quantum ad virtutem memorativam, & feci jam te scire differentiam inter fontes istos seu scaturigines scientiarum actualium, & thesauros antedictæ memorativæ virtutis. Declaravi etiam tibi quod possibile est ut fontes isti de inundatione primi ac universalis fontis veniant atque scateant, sicut apparent in scientiis quæ per revelationem Dei altissimi fiunt, quales sunt scientiæ contemplativæ, quibus dignatione sua illustrat, & replet intellectus virorum sanctorum, tales sunt, & prophetici splendores. Nihilominus autem, & aliunde, videlicet doctrinis, & investigationibus philosophicis repletur vis intellectiva, ita ut efficiatur fontes multi sive scaturigines scientiarum actualium. Accidit & hoc sibi de memoriis, & experimentis juxta sermonem Aristotelis in suo libro metaphysicorum. Et juxta eosdem modos fiunt mores, & habitus in anima humana quantum ad virtutem suam motivam nobilem; fiunt enim ex frequentia operum juxta quod dicit Aristoteles, & nihilominus ex prælarga bonitate creatoris in his qui ex solo dono gratiæ ipsius tanta promptitudine plerumque præditi sunt, ut nec præmeditari necesse habeant, neque ulla alia præparatione indigeant ad quædam bona peragenda, manifestum enim est tibi in quibusdam viris sanctis paratissimas esse quasdam virtutes ad operationes suas: tantus enim amor Dei altissimi fervet in quorundam virorum sanctorum cordibus, ut ad omnem nominationem ipsius, & ad quamcumque mentionem flammescant desiderio ipsius, vel deficiant, & liquefiant, atque langueant amore ipsius modis quibus talia contingere solent in illis qui turpi etiam amore se invicem diligunt. Eodem modo se habet in habitu timoris cum vehementia exterminat, sic in habitu doloris, & aliis hujusmodi.

PARS DECIMA.

Quæ est natura intellectus speculativi.

Quod intellectus speculativus qui est circa divina non sit alia potentia ab intellectu qui est circa res inferiores.

POst autem aggrediar declarare tibi ac determinare quid est intellectus qui dicitur theoricus seu speculativus, & quid ille qui dicitur practicus Sciendum igitur in primis est tibi quod fuerunt erronei, & imbecilles quidam, & adhuc de hujusmodi hominibus aliqui sunt, qui dixerunt intellectum theoricũ sive speculativum vim quandam animæ humanæ, quæ non intendit nisi rebus divinalibus ac theologicis. Hoc autem non est possibile videlicet ut propter res divinales, & theologicas oporteat habere per se vim intellectivam quæ aliorum apprehensiva non sit, & hanc imbecillitatem memini me audisse etiam his verbis videlicet quoniam alia est vis intellectiva quæ divinis

nis ac cœlestibus se intermittit solummodo, alia quæ de rebus humanis & terrenis. Hoc autem evidenter est ac si diceretur quia alius est visus quo videmus cœlum, & cœlestia corpora; & alius quo videmus terram, & terrestria, quo falso nullum manifestius. Amplius contrariorum, & omnium oppositorum eadem est disciplina; & eadem scientia, sicut & idem sensus; & intendo quod non potest esse quorumcumque duorũ oppositorum nisi unus sensus, & una scientia. Qualiter igitur esset rerum divinalium, & non divinalium diversus intellectus? Amplius qualiter erit vis intellectiva secundum intelligibile in futura sua gloria; si non etiam spiritualia & corporalia videamus, & inde in eadem simul reluceant? Non autem est possibile secundum hunc errorem ut in eadem simul ista reluceant vel appareant si de natura sua creata est ad alterutrum; necesse igitur est ut ponat duas partes ipsius, vel duas esse vires intellectivas, alteram quâ intelligantur divinalia sive spiritualia, alteram quâ cognoscantur corporalia, sive mavis dicere quæ spiritualibus æterna, & quæ corporalibus temporalia. Amplius intelligere cum unus actus sit secundum speciem, erit necessario ex una in numero potentia.

Quod intellectus theoricus non sit pars superior rationis, quia impartibilis est sicut & ipsa anima.

Processerunt autem in errorem intolerabilem quidam alij, qui dixerunt intellectum theoricum priorem partem esse rationis, intendentes rationem vim nobilem apprehensivam animæ humanæ, cui si posuerunt partem errore intolerabili indubitanter posuerunt; cum jam declaratum tibi sit animam humanam impartibilem esse: quanto fortius igitur impartibilem esse necesse est virtutem cognoscitivam ipsius nobilem; verisimilius enim longe est de qualibet virium animæ humanæ ipsam esse impartibilem quam de ipsa anima tota. Manifestum igitur est tibi per hoc quod nec vis animæ humanæ nec pars esse vel dici potest intellectus theoricus.

Quid sit intellectus theoricus, & in quo

Dico igitur quod intellectus theoricus intellectus est, sive scientia intellectiva, aut intellectualis theorematum uniuscujusque doctrinæ vel disciplinæ? unde & theoricos vocamus qui scientiam habent hujusmodi; hæc enim est scientia propter quid, & usualiter theorica uniuscujusque practicæ scientia dicitur propter quid ejusdem. Sic & intellectus practicus scientia est propriè quæ acquiritur per experientiam operum, & vocatur appropriata nominatione scientia, quia nec est prohibita vis intellectiva humana per scientiam propter quid ab ipsa scientia quia, aut econverso, imo adjuvatur ab utraque parte ad alteram. Quapropter manifestum est quod scientia propter quid, & scientia quia in eadem intellectiva sunt, & ex altera nominatur intellectus practicus, & simul altera illarum, ut prędixi, nominatur intellectus theoricus, sicut & ipsæ nominationes hujusmodi sonant: practicus enim Græcè, Latinè operativus, vel operator. Sic & theoricus contemplativus & contemplator, & speculativus & speculator, & frequens est in scientia medicinæ, & in scientia geometricę, atque arithmeticæ; multi enim inveniuntur qui habent scientiam theoricam, & sunt valde periti in theoricis seu in theorematibus, ignari vero in practicis, sive in operationibus.

Practicus intellectus frequentius ad operationes morales refertur unde divisio vitæ practicæ, & contemplativæ.

Sciendum tamen est tibi quod practicæ scientiæ, & practicus intellectus frequentius in usu nostro ad operationes morales referuntur, sicut & theoricus ad speculationes sublimes ac nobiles videlicet theologicas sive divinales. Animæ enim speculationes, & operationes viles sunt apud sapiẽtes in lege, & gente christianorum, & juxta hanc divisionem divisæ sunt virtutes in theoricas, scilicet & practicas: & theoricas quidem sive contemplativas, quarum intentio sursum est tantum, & ad operationes quæ assimilantur operationibus beatissimarum substantiarum Deo astantium, & hæ operationes sunt aspicere in pulchritudinem creatoris, & in ejus magnalia, mirari, laudare ipsum, & gaudere in ipso, & de ipso. Practicæ vero virtutes sunt, quarum operationes ministeria sunt ad utilitates hominum, vel etiam aliorum, si quæ alia sunt, quæ ministeriis hujusmodi indigeant. Interdum enim, & revelationes fiunt à majoribus hujusmodi substantiarum ad minores, jussaque, & mãdata creatoris per majores ad minores veniunt. Et juxta ista duo genera virtutum, duæ vitæ à sapientibus, & sanctis gentis christianorum distinguuntur, quarum alteram contemplativam, alteram vero vocant activam: & contemplativam quidem per quam totaliter juxta antedictos modos vacatur creatori. Activa vero qua utilitatibus hominum spiritualibus in primis insistitur, secundario corporalibus seu temporalibus, & hoc amore creatoris, alias enim neque activa habetur hujusmodi, nec vocatur. Agricolæ enim & vinitores pro mercede temporali solummodo in agris & vineis operantur: doctrina vero christianorum activos nec nominat, nec reputat, cum amore creatoris non exerceant.

Quod vitæ activæ nomen non merentur operationes nisi sint propter amorem Dei in quo quidem utraque vita consistit.

Causa autem in hoc est quoniam omnium virtutum nobilissima, & creatori gratissima, & hominibus dilectio ipsius est quam gens illa charitatem usitato nomine dicit: & quoniam ex ipsa diligunt se invicem homines propter ipsum creatoré, oriuntur ex hujusmodi dilectione vitæ duæ, vel vita una ex duabus illis composita, altera scilicet quâ Deo soli vivitur, altera qua hominibus propter ipsum: & intendo Deo soli videlicet non inspecta utilitate hominum: sic & ipsa utilitas cum impenditur hominibus, & non amore creatoris non est reputanda operatio antedictæ vitæ. Licet enim fabri & agricolæ, cæterique hujusmodi artifices plurimas utilitates temporales impendant hominibus, cum eas amore creatoris non exhibeant, non tamen in parte ista vita eorum activa reputanda est, nec ipsi activi. Causa autem in hoc est, quoniam nec opera hujusmodi, nec operæ, nec ipsa vita eorum in hujusmodi artificiis de radice procedit antedictæ dilectionis.

Benignè explicandi si qui superiorem partem rationis ab inferiori distinguere videantur.

Cum igitur audivisti sermones sapientum dicentium quod superior pars rationis supernis rebus intendit aut divinalibus, sanè debes intelligere eos, pars enim apud eos dicta est pro eo quod est in parte sive particulariter. Eodem modo se habet quod dictum est quod pars inferior rationis rebus terrenis seu temporalibus administrandis intendit. Quemadmodum & practica vocata est ipsamet actio propter operationes, quibus peragendis, & ordinandis amore creatoris intendit.

PARS UNDECIMA.

Quid est intellectus adeptus.

Ostendit quod intellectus adeptus nõ est alius à practico, & speculativo.

DE intellectu vero qui dicitur adeptus non est possibile ut sit vel pars animæ humanæ, vel aliquid novum in illa aliud ab intellectibus quos tibi nominavi: declaratio vero hujus est quia intellectus iste est quo ipsa anima humana intelligit se esse intelligentem. Quia igitur intellectus quo intelligit se gaudentem aut dolentem non est aliud quam dolor ipse, vel gaudium quo gaudet & dolet ipsa: sic etiam intellectus aut intelligens quo suum intellectum, vel suum intelligere intelligit, non aliud est ab ipso intellectu vel ipso intelligere; alioquin impossibilia plura, & inconvenientia intolerabilia sequerentur.

Primum quoniam irat res hujusmodi in infini-

Primum ne detur processus in infinitum.

tum: si enim intellectu suo non intelligeret illud, necessarius esset ei alius intellectus ad intelligendum ipsum similiter, & aliud intelligere ad intelligendum illud: & de aliis similiter necesse esset, ut alio intellectu, & alio intelligere intelligerentur, & ita in infinitum.

2. Quia essent duo intellectus ejusdem speciei in codē subjecto.

Secundú quia intelligere quo intelligeretur aliud intelligere esset ejusdem speciei cum alio quo intelligeretur. Alterum enim esset signum alterius, & impressum ab altero in virtute intellectiva, & propter hoc essent ejusdem speciei, essent igitur duæ formæ ejusdem speciei in eodem subjecto, & hoc secundum idem; cum in virtute intellectiva non sit possibile esse partem, & partem.

3. Quia unū & idem nō potest sibi imprimere formam similem ei quā habet.

Tertium quia forma existens in subjecto imprimeret aliam sibi similem eidem. Hoc autem est, ac si diceretur quod album per albedinem suam imprimeret sibi albedinem aliam. Manifestum autem est quod album per hoc quod album non est receptibile albedinis, neque ullum aliud subjectum est receptibile formæ quam habet in actu, & omnino nullius formæ vel dispositionis receptibile est aliquod subjectum, nisi ejus solius quam habet in potentia tantum, quod est dicere non in actu; album enim non est receptibile albedinis quam jam habet in effectu, sed neque illius coloris quem habet in potentia; quoniam hoc prohibet albedo quæ occupavit illud; & impossibile est duos colores ejusdem speciei esse in superficie una secundum totum vel secundùm partem eandē; sive sint unius speciei, cum nihil albere possit duabus albedinibus, ita ut utraque simul: sive sint duarum specierum, quoniam tunc esse contrarij.

4. Quia ubi præsens est ipsa res necessarium non est signum quo cognoscatur.

Quartum vero inconveniens est quia secundum hoc plus possit signum, ad ostensionem rei cujus est signū quam præsentia veritatis illius, imo ipsa præsentia veritatis quasi nihil posset ad ostensionem sui ipsius; cum nisi per signum apparere sive cognosci non posset. Nemo autem intelligens ignorat ubi est præsentia veritatis, signum vel designationē quamcumque necessariam non esse, juxta sermonem Aristotelis in libro elenchorum, quo dicit quod nō est disputare res ferentes quod est dicere, quod si qui utantur disputantes propter rerum absentiam, quia si præsentes essent signis disputantes nō indigerent. Sicut igitur gaudium suum vel tristitiam ipsa præsentia veritatis utriusque cognoscit anima humana, nec signū propter illas cognoscendas requirit: sic se habet de intellectu suo, & ipso intelligere; tantò nāque lucidius, expressiusque unaquæque res sua ipsa præsentia veritatis semetipsam ostendit, quā ipsum signum & ejusdem, quanto ipsa veritas sibi proximior est quam ipsum signum ejusdem. Quis enim dubitare potest quin Hercules incomparabiliter lucidius expressiusque seipsum ostendit præsentialiter ipsum spectantibus quam imago illius? Manifestum igitur est quod intellectus adeptus juxta intentionem hujusmodi non est aliquid novum in anima humana aliud ab iis quæ nominavi tibi intellectibus.

Anima nō intelligit intellectum suum donec fixus sit intellectus.

Debes autem scire quod anima humana non intelligit intellectum suum, & intelligere, donec fixus atque firmatus sit in eo intellectus, sicut dicit Themistius expositor Aristotelis supra librum posteriorum ejusdem. Ned aliud intelligo fixum vel firmatum esse intellectum quam acquisitum, & assuetum rebus intelligibilibus tanquam earum assuefactione circa eas firmatum & delatū. Scito tamen hic quod quidam intellectum istum non aliud posuit esse, quā statum in quo anima humana intelligit se habere intellectum sive virtutem intellectivam. Cujus sermonem si perscrutatius inspexeris, invenies eum nihil novum in anima humana posuisse nisi solum nomen status. Verum quod status aliquis dicatur intellectus non solum apud philosophos usus loquendi non habet, sed etiam absurda, & præter rationem videtur hujusmodi nominatio.

PARS DUODECIMA.

Quis est ille intellectus quem petebat propheta dicens, da mihi intellectum ut sciam mandata tua.

Intellectus ille erat spiritualis desuper infusa cognitio.

SI quis autem quærat de illo nominatissimo propheta Hebræorum quem intellectum sibi dari petierit, dicens: da mihi intellectū ut discam mandata tua, cum super senes se intellexisse gloriaretur, ut paucis me, & te expediam sublimem illum ac nobilem, sanctumque intellectum, quantum capere valeo, petebat, qui est cognitio internorum desuper infusa cognitio, & interna vel intima spiritualia intelligo quorum veritas illuminat, pascit & reficit, firmat, atque jocundat, & delectat virtutem intellectivam.

Duo sunt genera hujusmodi intelligibiliū, 1 rationes, & causæ mandatorū Dei, 2. mysteria velaminibus figurarum abscondita.

Et videtur ex alio sermone ipsius quod duo sunt genera hujusmodi intelligibilium, quorum alterum est causæ, & rationis mandatorum quæ in lege Dei continentur. Secundum vero genus est mysteria ipsa velaminibus figurarum in ipsa lege abscondita & operta; quæ utraque indubitanter, & profunda sunt, & miranda. Quia igitur alibi hoc est alio suo sermone dicit, ***da mihi intellectum & scrutabor legem***; cum scrutanda sint intestina, & interiora animalium, scrutari legem necessario erit interiora legis intellectu penetrare; intelligebat igitur sanctus, & sapiens iste legem habere intima, & profunda, ad quæ perscrutanda, seu penetranda non nisi desuper dato, vel infuso intellectu videret pertingere se non posse. Et quoniam alibi dicit ***revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua***, evidenter ostendit mirabilia subesse legi, quæ si nihil haberet nisi exteriora quæ per planum litteræ manifeste cognoscitur, nihil haberet admiratione dignum. Puerilibus enim & imbecillibus planum legis manifestè cognoscibile est, & quia jam patefactum est tibi per me quanta subsit philosophiæ profunditas in ipso primo capitulo legis Hebræorum, & reminisceris eorum quæ ibi audivisti, non miraberis si vir ille sanctus, & sapiens petebat sibi dari intellectum ad perscrutanda mirabilia legis divinæ. Quia vero causæ, & rationes mandatorum eorum etiamque absurda videntur secundum planum litteræ suæ, non nisi rationabilissimæ pulcherrimæque esse possint, ipsamque legem non parum amorem faciunt intelligentibus eas petebat sibi dari intellectum, ut custodiret illa. Nihil enim adeo facit legem custodibilem, ut amor ejusdem. De figuris autem, & mysteriis tam ipsius tabernaculi, quam vasorum ejus, omnique cultu & ornatu ipsius, de ipsis etiam sacrificiis, cæterisque operibus quæ in eo fieri divina lege præcepta sunt, quam profundos, quam mirabiles intellectus habeat doctrina christianorum, & lex evidenter cognoscere petebat: ad hæc igitur intelligenda petebat sibi dari intellectum ad quæ nulla via philosophiæ humanæ pertingere posse sciebat. Reminiscere etiam hic eorum quæ audivisti in tractatu de virtutibus, ubi scire te feci quod quemadmodum omnis virtus omni arte certior est, ac melior est juxta sermonem Aristotelis: sic & de ipsis virtutibus ampliores ac nobiliores tractatus scribi possent ab intelligentibus, & eruditis in eis, quam de artibus quibuscumque vel jam facti sunt, vel fieri possunt. Quod si dixerit quis quomodo vir iste sanctus, & sapiens, & spiritu prophetiæ tam eminenter præditus non habuit intellectum rerum mirabilium antedictarum: quis sperare audeat vel

vel præsumere se obtenturum, vel jam obtinere intellectum hujusmodi, si tanto prophetæ datus non est. Respondeo in hoc quod obscuritas atque profunditas per latorem legis christianorum eluxit, & claruit: in primis autem, & maximè primitivis, & maximis quos ipse ad hoc elegit ejusdem legis doctoribus, seu datoribus, & propter hoc dicit unus ex eis, ***Nos igitur transferimur à claritate in claritatem tanquam à Domini spiritu.*** Et alibi ***nos igitur revelata facie gloriam Dei contemplantes***, & hæc est revelatio oculorum quam propheta ille petebat cum diceret, ***Revela oculos meos***: sub umbra siquidem, & operimentis figurarum videbant mysteria sapientiæ divinalis Patres populi illius Hebræorum, & quamvis multi ex iis essent splendore prophetico illustrati: isti vero sanctissimi beatissimique doctores tanquam revelata, & ad nudum coram eis posita intuebantur.

2. Cor. 3. 18.

Ibidem.

PARS DECIMATERTIA.

Ostendit quid est synderesis quæ ponitur esse superior pars rationis.

Synderesis est superius officium rationis, scilicet de sublimibus bonis rectè sentire.

QUia vero nonnulli ex præcipuis christianorum doctoribus synderesim superiorem partem rationis posuerunt, & nominaverunt, non est prætermittendum hoc. Nec econtrario tantis doctoribus dicere videar vel sentire. Dico igitur sicut prædixi quod pars superior non intelligitur ab istis sapientibus, & sanctis doctoribus secundum veram, & rectam rationem partis; ipsi enim non posuerunt divisionem in anima humana secundum partes, sed secundum officia tantum. Idem igitur fuit secundum intentionem ipsorum dicere superiorem partem rationis, quod est dicere superius officium; & nulli intelligenti dubium est quin superius, ac nobilius officium rationis sit de sublimibus bonis verè ac rectè sentire, & deterioribus malis contradicere. Et dico istud esse superius ac nobilius officium cui servire debent alia omnia. Quod enim cognoscitur veritas, quod ei assentitur à virtute intellectiva propter hoc potissimum ac principaliter est ut bonitatem habeat, & ei se conjungat, & vivat vis motiva nobilis, & vis intellectiva etiam propter hoc potissimum ac principaliter propter vim motivam nobilem est, eique servit jure naturali plenissimo eidem subdita, sicut audivisti.

An synderesis aliquando extinguatur.

Quoniam autem synderesim ponunt semper contradicere malis, & reclamare contra ea, perscrutanda erit mihi hic de hoc præsertim propter sermones erroneorum, & imbecillium; quoniam quæcumque legunt absque investigatione deglutiunt, quod est dicere absque examinatione credunt. Procedunt etiam quousque, ut inextinguibilem eandem dicant, & quod est majoris admirationis ut neque eam silere posse à contradictione sua, neque errare in eadem, neque malo unquam consentire possit. Et quoniam dicit unus ex præcellentioribus theologis christianorum quod nec in primo homicida qui fuit primogenitus primi hominis videlicet Caïn extincta fuit.

Extingui probat. 1. exemplo insanorũ, & furiosorũ.

Quantum autem errant sic sentientes sensu, & experientia jugi manifestum est: illi enim qui moriones vocantur nullum prorsus habent usum vel officium rationis, similiter neque furiosi quocumque genere furoris insaniant.

Item eorũ qui transeunt in affectũ cordis.

Amplius manifestum est quosdam sic transisse in affectum cordis, ut nihil cogitent nisi ut expleant libidines suas.

Item hæreticorũ qui adeo perti-

Amplius secundum hoc nullus hominum simplex crederet, alicui de erroribus impietatis: credulitas enim non habet in corde credentis rebellionem aliquam vel contradictionem. Si igitur hoc esset, non credulitas esset hujusmodi, sed opinio vel opinione debilior; cum opinio sicut alibi didicisti sit cum formidine contradictionis: nihil autem rebellio vel contradictio quam formido hujusmodi. Quapropter non assentitur alicui errori simpliciter qui ex parte dissentit, imo per synderesim istam ad interius rationi contradicit. Aut igitur credere erroribus impietatis non est malum, aut omnino non est alicui possibile. Si enim malum possibile est: ergo contradicit ipse qui ponitur credere, contradicit inquam per hanc synderesim, & dissentit ab eodem per illam. Non credit igitur simpliciter imo ut præinsinuavi nec etiam opinatur. Si autem non est malum credere erroribus impietatis, quid igitur erit malum. Quod si dixerit quis quod impij homines quos gens christianorum vocat hæreticos omnino nō credunt erroribus impietatis suæ, proculdubio errat intolerabiliter, cum manifestum sit ita pertinaciter erroribus suis adhærere; cum non solum suasionibus, & probationibus ab eis averti non possint, sed nec etiam effusione sanguinis, vel supplicio mortis. Amplius quid clamatur crebrius ab universis sanctis doctoribus, atque scholaribus fidem mortuam esse, quæ sine operibus est? Manifestum igitur est opera fidei vitæ ipsius attestari: quapropter & opera hæresis quæ tam laboriosa tam dura inveniuntur apud hæreticos indubitanter attestantur vitæ, ita dicatur, & fortitudini impiæ credulitatis eorum.

naciter errores suos tuentur.

Quod synderesis non sit partis intellectivæ.

Rom 7.

Ibid.

Amplius cum duobus modis dissentiatur à malo videlicet, & contradicendo sive dissuadendo, & repugnando seu rebellando. ***Caro enim concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem***, necesse habent duas synderesis ponere alteram scilicet quantum ad vim intellectivam, alteram quantum ad virtutem motivam nobilem. Qui enim dicebat, ***quod nolo ago***, evidenter exprimebat repugnantiam seu rebellionem voluntatis suæ quæ est virtus motiva nobilis contra malum quod nolle dicebat quin intelligeret, & cognosceret hoc esse malum quod se nolle dicebat, & tamen agebat. Quapropter si virtutis intellectivæ juxta hunc tropum loquendi synderesis est superior, videlicet ac nobilis pars rationis sive virtutis cognoscitivæ, contradictionemque mali, & dicunt semper obloquitur, & eadem semper dissuadet; multo fortius necesse est partem superiorem juxta eundem tropum virtutis motivæ nobilis synderesim esse quandam, cum majus sit malum resistere, ac rebellare, quam ea dissuadere vel eis contradicere.

Reclamatio partis superioris non videretur esse de malis quæ non cognoscuntur mala per naturã.

Amplius ista contradictio sive reclamatio aut est illi parti superioris rationis ex natura aut ex gratia: ex gratia quidem esse non potest; cum & in habentibus gratiam, & in non habentibus communiter inveniatur. Si autem ex natura: cum mala sunt quæ per naturam cognosci non possunt; non contradicit igitur illis nec dissuadebit ea pars illa superior rationis, ex. gr. multi sunt ex articulis communibus fidei ad quorum fidem vel cognitionem intellectus humanus, vel ratio per naturam aut virtutem propriam non contingit: malum autem est discredere quæcumque illorum; huic igitur malo non contradicet neque dissuadebit illud synderesis, cum gratia adjuta non fuerit.

Videri etiã synderesim, si sit naturalis quædam ratio, cõtradicere aliquibus bonis puta fidei quorũdam articulorum.

Amplius & intellectus, & ratio naturaliter contradicunt hujusmodi articulis, videlicet quæ super naturam sunt, & contra ipsam esse videntur, & dissuadent credulitatem ipsorum, sive igitur pars alterius eorum, hoc est intellectus & rationis, sive ambo simul, sive alterum ponatur synderesis. Manifestum igitur synderesim non solum reclamare, & contradicere malis, imo etiam & quibusdam bonis videlicet credulitatibus hujusmodi articulorum.

Esse & alia tam bona quam mala quæ major pars hominũ dignoscere non possit.

Amplius sunt & alia etiam tam bona, quam mala, quæ major pars hominum dignoscere ac dijudicare non sufficit, an bona, an mala sint, & an facienda, an vitanda Quemadmodum ad illa igitur otiosa est, & nihil potens synderesis, neque enim contra alterutra eorum reclamare potest neque pars alterutrius clamare.

Quod si fuerit synderesis lumen naturale posset deviare à bono vel errare à vero; si fuerit autem lumẽ gratiæ extingui posset.

Amplius omnes hujusmodi ponunt synderesim nunquam errare, nulla autem est vis in anima humana quæ non errare à vero, nec deviare à bono possit, maximè cum nec omnia vera, nec omnia bona nota sint per se naturaliter. Quapropter synderesis lumen naturale est vel vis naturaliter quousque non limitata ut errare non possit, necesse est omnia bona, & omnia vera circa quæ ipsa versatur, nota esse naturaliter per se. Hoc autem de manifestè falsis, tunc enim frustra esset donum consilij, atque donum scientiæ; similiter & virtus prudentiæ atque donum intellectus, cum synderesis per semetipsam omnia facienda, & declinanda ostenderet, vel videret. Si vero lumen est gratiæ, & donum creatoris appositum animæ humanæ ab eodem super naturales virtutes ipsius; tunc manifestum magnitudine peccatorum lumen illud posse extingui: ipsi autem ponunt lumen synderesis inextinguibile esse.

Donum sciẽtiæ sufficienter ostẽdere quid sit bonum, & quid sit malum.

Amplius donum scientiæ quæ est boni & mali, numquid non sufficienter ostendit quid bonum & quid est malum? & propter hoc quid est declinandum, & quid fugiendum? De hujusmodi etiam scientia manifestum est quoniam errare non potest nec suggerere aliquid vel faciendum, vel declinandum, nisi verè: reclamare autem spiritualiter vel contradicere ne aliquid fiat non est nisi scire, vel opinari in actu alterutrum duorum, videlicet illud faciendum esse vel non faciendum sive declinandum. Hoc autem sufficienter fit per donum scientiæ antedictæ, sive per scientiam legis Dei: supervacuè igitur ponunt synderesim istam: & tanto melius per scientiam quam per opinionem vel credulitatem, quanto certitudo sciensialis opinione, & credulitate præstantior est, atque infallibilior, verumtamen ipsi non ponunt synderesim opinionem, vel credulitatem esse, vel alterutram earum efficere.

Frustrà esset donum consilij frustra esset prudentia.

Amplius donum consilij, & virtus prudentiæ omnesque rami ejusdem videlicet circumspectio, cautela, & cætera hujusmodi supervacuè ponerentur, si synderesis tam clarè, & tam infallibiliter ostẽndit facienda & vitanda.

Nulla etiã esset inter homines, & maxime doctos dissensio.

Amplius nulla esset inter homines, & maximè sapientes, & doctos dissensio; cum synderesis in quolibet sit homine, & juxta mores nullum errare patiatur; cum unicuique ostendit quod rectum est faciendum, similiter quod pravum est declinandum. Quapropter necesse est nullum hominem circa ea quæ ad mores pertinent errare: quicumque autem non errant circa quamque rem necesse est eos consentire? Dissentientium enim quorumcumque duorum juxta eandem rem necesse est alterum errare.

Præsertim circa mores.

Amplius cum omnes istud solum sentiant quod synderesis unicuique propria non ostendit nisi quod rectum est. Nullus igitur sentit circa ea quæ sunt de moribus, nisi quod rectum est: quia igitur rectum vero nunquam est contrarium, vel repugnans; nulla est dissensio inter homiues de moribus.

In iis quæ mores spectant necesse est interdum errorum esse.

Amplius ea quæ sunt de moribus voluntaria cum sint, & propter hoc particularia, & contingentia: nulla est igitur habilitas in eis. Quapropter necesse est errores, & direptiones interdum esse juxta ea.

Experientia ipsa demõstrat circa mores dissensionem esse.

Amplius quis non videt dissensiones, & contradictiones inter homines de his quæ ad mores pertinent? quis non audit eos ad invicem contradicentes dum alius dicit aliquid esse rectum, alius contendit illud esse pravum. Amplius secundum hoc nullus malè ageret illud contra conscientiam suam. Manifestum igitur est ex omnibus his neque vim aliquam esse neque partem alicujus ex viribus animæ humanæ, nulla enim est ex viribus ejus quã non possibile sit errare, licet juxta quædam vis intellectiva certissima semper sit. Quemadmodum circa principia scientiarum quæ communes animarum conceptiones communiter nominantur. Verum circa agenda, & non agenda nulli dubium est quin sæpissimè anima humana errori, & falsitati absque rebellione, & murmure ullo consentiat.

Redit ad explicationem illius, an extincta fuerit synderesis in Caino.

Quod autem dicitur quod nec in primo homicida extincta fuerit synderesis verissimè hoc dicitur, non enim ignorare poterat innocentem occidere fratrem grande peccatum esse. Quapropter sciens & prudens, seu providens fratricidium in fratrem innocentissimum commisit.

Quid sit synderesis tandem definitur.

Quapropter manifestum est quod ex lege naturali quæ regulas honestatis omnes continet certissimum erat proditionem velut fratricidium immanissimum scelus esse; nec aliunde potest contradicere vel remurmurare vis intellectiva semper, & sine errore malis operibus, quam ex illo splendore seu lumine quod in ea naturaliter splendet ex irradiatione etiam veræ ac luminosissimæ veritatis. & intendo contradicere, & remurmurare incessanter, & absque errore; non enim cessat unquam splendor ille, nec tenebrescit, nec eclipsatur, nisi in mente captis, & morionibus pravis vel aliter quocumque modo desipientibus. Ex his igitur omnibus manifestum est tibi quod synderesis nunquam errans, & nunquam cessans à contradictione, & rebellione malorum non potest esse vel dici in anima humana nisi splendor iste legis naturalis aut vis intellectiva in quantum splendet lumine hujus legis scilicet naturalis.

PARS DECIMAQUARTA.

Quod conscientia non est potentia naturalis virtutis intellectivæ.

Non est in anima potentia potentiæ contraria, est autem conscientia cõscientiæ cõtraria.

QUoniam autem quidam alij erronei, & imbecilles super inducere conati sunt novam aliam quandam vim, quam ipsi conscientiam nominant, licet tanta sit erroris ipsius imbecillitas, ut neque contra eam disputandum sit, ut obmutescere tantum faciam in parte ista tantam imprudentiam hominum ignorantium, dicam hic aliqua contra illam. Dico igitur in primis quod nulla ex viribus animæ humanæ contrarium habet, manifestum est autem conscientiam conscientiæ esse contrariam, & duos homines sæpissimè contrarias conscientias habere.

Item homines aliqui conscientiã non habent circa aliquid, nemo autem caret potentia naturali.

Amplius in omnibus animabus humanis idem est numerus virium naturalium, & operationum ipsarum animarum, nec ulla ex animabus caret aliqua ex hujusmodi viribus, nos autem invenimus sæpissimè in uno homine conscientiam rei alicujus, & omnes alios carentes conscientia hujusmodi.

Nemo etiã deponit vim naturalem, deponit autem conscientiam.

Amplius nulla ex viribus naturalibus vel deponi potest ab anima humana, vel relinqui: nos autem incessanter invenimus animas humanas relinquẽtes conscientias suas, & alias assumentes contrarias. Quapropter manifestum est conscientiam vim naturalem nullo esse modorum.

Naturalia laudẽm nõ habent nec vituperium.

Amplius quæ naturalia sunt unicuique nec laudem habent, nec vituperium; vituperamus autem homines habentes erroneas conscientias, & suademus eis deponere illas atque mutare. Manifestum igitur est, cum hoc bene, & laudabiliter fiat, conscientias hujusmodi non esse naturales.

Nemo suadet potentiam naturalem deponere.

Amplius quis adeo desipiat, ut alij suadere audeat relinquere vel deponere aliquid ex viribus suis naturalibus. Amplius conscientia interdum adest & abest præter subjecti corruptionem, quapropter necesse est ipsam accidere, & adventitiam esse.

Conscientia nihil aliud est quam scientia vel credulitas vel opinio.

Amplius quid est contra conscientiam propriam agere, & intendo contrarium ejus quod scit, vel credit, vel opinatur agendum facere? nihil igitur aliud est conscientia quam scientia, vel credulitas, vel opinio. Amplius tolle hæc tria ab anima humana juxta quodcumque agendum vel non agendum, & intendo ponere animam humanam de aliquo hujusmodi neque habere scientiam, neque credulitatem, neque opinionem quod agendum vel non agendum. Hic necessario removisti ab ea conscientiam circa illud. Posito autem quocumque illorum trium in anima humana circa illud, posuisti conscientiam illi de ipso, & hoc quibuscumque aliis, vel positis, vel sublatis: nihil igitur quidem conscientia in anima humana nisi aliquid istorum trium.

Quod conscientia, & synderesis idem non sint.

Debes autem scire quod quidam de hujusmodi erroneis, & imbecillibus posuerunt conscientiam, & synderesim idem esse: contra quos non est opus ut à me hic audias ampliora.

Quod synderesis non sit ipse Angelus custos.

Nonnulli autem synderesim posuerunt angelum unicuique deputatum ad custodiam, quorum error de hoc manifestus fit, quia sacris doctoribus contradicit. Amplius secundum hoc synderesis non esset aliquid animæ humanæ idest nec vis, nec dispositio illius. Amplius secundum hoc possibile esset animæ humanæ absque synderesi esse, cum possibile sit angelum hujusmodi auferri pro exigentia, & meritis peccatorum, & vitiorum suorum, sicut alibi audivisti. Amplius possibile esset uni homini multas synderesees esse unam post aliam, quemadmodum de regnis factum est, quia Michaël Angelus qui alij deputatus fuit ad custodiam scilicet synagogæ Hebræorum, vitiis, & peccatis illorum hoc merentibus, translatus est ad Ecclesiam christianorum, & eorumdem custodiæ deputatus.

PARS DECIMAQUINTA.

Quod scientiæ non corrumpentur in morte propter defectum phantasmatum.

Objicitur dictum Aristotelis impossibile esse intelligere sine phantasmate.

Nec prætereundum est tibi de scientiis animarum humanarum utrum auferantur eis per mortem corporum suorum an non auferantur, & visum est quibusdam qui se gerunt simias philosophorum, quod scientiæ intellectivæ auferuntur eis per mortem corporum; quoniam, inquiunt, impossibile intelligere sine phantasmate, sicut dicit Aristoteles, omne autem phantasma indubitanter per mortem corporis destruitur. Quapropter & omnis intellectus simul. Amplius phantasmata, quæ ipsi vocant intellecta, morte corporis abraduntur à phantasia, in illa enim ponunt illa esse, & illa ponunt signa esse, quorum abstractione seu spoliatione perficitur operatio virtutis intellectivæ. Quia igitur illa morte corporis afferuntur, & abraduntur ab ipsa phantasia, in qua velut in thesauro reposita erant, necesse est perire & intellectus, & scientias, quæ non nisi erant per ipsam, perire inquam morte corporum.

Respondet necesse esse ut memoriæ multæ pereant præsertim rerum particularium quorum signa in cellula capitis solummodo impressa sunt, non autem in anima.

Dico igitur in hoc quod possibile est, & forte necesse ut memoriæ multæ pereant, præsertim rerum particularium, & sensibilium quæ sunt occultæ in thesauro memorativæ, quod dico propter hoc quod memoriæ quæ in anima sunt, hoc est quarum signa in ipsa anima impressa sunt, non est necesse ut abradantur ab ea per mortem corporis; illa vero quæ in ipsa antedicta cellula capitis solummodo impressa sunt, in ea tanquam in thesauro reposita, revera non solum per mortem corporis, sed per vulnerationem interdum ipsius cellulæ amittuntur. Hujus autem exemplum est in eo qui scit utique legere, & intelligere in libro suo cum illum inspicit solummodo: quam cito autem ei subtrahitur, subtrahitur illi scientia illorum quæ legebat, & intelligebat in illo: causa autem in hoc est, quoniam de lectis, & intellectis nihil apud animam suam thesaurisavit, nec ex lectione vel intellectione hujusmodi gravatus est in anima illius habitus scientialis. Phantasmata igitur quæ extra animam sunt videlicet in quacumque ex tribus cellulis humani capitis non est mirum si sublato capite toto, vel vulnerato aliqua illarum in toto vel in parte amittuntur, ea vero quæ in ipsa animæ essentia jam collocata, & fixa sunt non est necesse. Quod si dixerit quis quod interdum per ægritudinem amittuntur scientiæ, & propter hoc multo fortius per mortem corporis amitti debeant, jam dixi tibi, ubi ægritudo vel læsio quæcumque corporis debet esse causa amissionis hujus, & hoc est ubi læsio vel morbus librum vel radicem aufert, à quo vel à qua non est separabilis hujusmodi scientia, juxta sermonem Aristotelis, quo dicit quod pereunte uno sensu perit una scientia, quod non est ita intelligendum, ut quidam stultorum putant; non enim necesse est ut pereunte sensu aurium, qui utique auditus est, pereat apud musicum scientia musicalis, & ad hunc modum se habet de aliis. Verumtamen indubitanter verum est quia si non fuisset auditus iste, peritus musicus musicalem scientiam non acquisivisset, non propter hoc quod alia via quam per acquisitionem doctrinalem scientia illa dari eidem non posset vel potuisset: est enim Deus altissimus *scientiarum Dominus*, dans quas, quantas, quales, & quibus vult, & quando vult. 1. Reg. 2. 3.

Scientiæ morte non destruuntur quia nec virtutes læsionibus corporum.

Et quoniam quidam qui scioli reputantur ab indoctis, & ineruditis in errore isto pertinaces sunt, & incorrigibiles, conveniens est ut destruam hic errorem istum destructionibus irrefragabilibus. Dico ergo si scientiæ animarum humanarum morte corporum delerentur in illis vel ab illis, necesse esset hoc idem fieri de virtutibus, & moribus earumdem. Jam autem audiisti, & declaratum est tibi in eis quæ præcesserunt in hoc ipso tractatu quod ægritudines, & læsiones corporum incredibiliter adjuvant animam humanam ad nobiles scientias obtinendas: & quoniam ad splendores propheticos per corporum impedimenta hujusmodi sæpius elevantur.

Item quia appropinquante morte sapientiæ, & virtutes confortantur.

Amplius in ipsa appropinquatione ad mortem corporum, & sapientiæ, & virtutes inveniuntur in eis confortari, & adaugeri, & ad videnda ea quæ in sanitate corporum suorum videre non prævaluerant illustrari.

Idipsum constare de scientiis quæ sunt à Deo de rebus spiritualibus.

Amplius cum scire te fecerim quod quædam scientiæ desuper scilicet ex irradiatione primi luminis animabus humanis infundantur: de quibus manifestum est quod nihil ad eas de corporibus; cum nec per corpora acquisitæ sunt, nec adacquisitæ sunt, nec ad acquisitionem earum corpora adminiculum ullum præbuerunt, nec de corporibus, aut corporalibus sint, non est dubitandum quin etiam mortuis aut sublatis corporibus remaneant apud animas, & in ipsis. Manifestum enim est nullam esse causam colligationis vel comitantiæ inter eas, & corpora, quæ prohibeat illas sublatis corporibus permanere.

Item perniciosa esset separatio animæ à corporibus suis.

Amplius perniciosa esset ejus separatio à corporibus suis; cum per eam quidquid pulchritudinis atque perfectionis habent, amitterent.

Amplius non solum vanum, sed & insanissimum esset desiderium virorum sanctorum quo desiderant

Item vanũ esse desiderium sanctorum quo cupiunt dissolvi à corporibus. Idẽ melius non esset sanctis animabus quã sceleratis.

dissolvi à corporibus ad vitam alteram suspirantes, cum vita illa pene mors esset, cum & sine sensu, & intellectu, & sine omni voluntate vel desiderio vanissimè ibi viverent.

Amplius secundum hoc sanctæ, & justæ animæ nihil amplius à sceleratis, & impiis, vel per mortem corporum, vel post illam habituræ essent, cum pariter deformatæ, pariter excæcatæ, pariter omni sensu, & cogitatione privatæ, & propter hoc omnium pulchritudine virtutum spoliatæ de corporibus exirent.

Imo melius esset sceleratis quæ morte mũdarentur à vitiis, cum sanctæ ornatu suo maximo spoliarẽtur.

Amplius melior esset conditio impiissimarum atque flagitiosissimarum, quam sanctissimarum atque justarum. Illæ enim speciositate scientiarum, & virtutum per mortem corporum privarentur. Illæ vero à spurcitiis, & deformitatibus vitiorum suorũ omnino mundarentur per mortem: quare fœlix, & desiderabilis esset eis exitus de corporibus suis, illis vero infœlicissimus ac perniciosissimus.

Adeoque æquales sisterentur divino conspectui.

Amplius nec pulchriores, nec mundiores apparent ante conspectum creatoris sanctæ ac justæ animæ quam sceleratæ, & omnibus vitiis prostitutæ; cum nec in illis ullam relinquat maculam mors corporum, nec in illis ullum vestigium pulchritudinis aut deformitatis.

Denique error iste justitiã Dei evacuat, & omni legi contradicit.

2. Cor. 5. 10.

Vides ergo ex his quod error iste justitiam Dei evacuat, & futuro Dei judicio contradicit, & etiam omni legi: omnis enim lex de tribus nominatis justitiam Dei ponit, & universale de hominibus judicium, in quo recipiet unusquisque *prout gessit in corpore suo sive bonum sive malum.*

Confirmat veritatem ipsam testimonio divitis epulonis.

Luc. 16.

In lege vero christianorum legitur ex ore, & testimonio ipsius legislatoris de anima cujusdam divitis quæ apud inferos sepulta erat, quod pro fratribus suis quos in mundo isto reliquerat interpellabat ut aliquem ex mortuis ad illum Deus mitteret, qui commoneret eos à peccatis recedere, ne & ipsi venirent in locum tormentorum ubi ipse torquebatur. Memoria igitur fratrum, quos in vita ista reliquerat, ei erat. Similiter, & pauperis cujus ipse noluerat misereri, quem in vita ista recordabatur se vidisse egentem & mendicantem.

Amissione instrumenti non amittitur scientia artificis.

Amplius ubi invenitur hoc quod amissione instrumenti cujuscumque artificij amittatur, & scientia illius? quis cytharœdus amisit unquam amissione cytharæ suæ scientiam musicalem? operari quidem prohibetur operationem cytharizationis amissione cytharæ suæ, quia operatio illius nisi per instrumentum peragi non potest.

Præsertim illa ad quã non pertinet instrumentum.

Amplius si ipsam artem vel scientiam cujus operatio non nisi per instrumentum perfici potest non amittit artifex amissione instrumenti hujus: quanto fortius non erit possibile ut per illam amissionem amittat aliam scientiam, de qua nihil pertinet ad instrumentum. Manifestum igitur est tibi per hoc, quod scientiæ de sublimibus spiritualibus sive incorporabilibus non est necesse ut amittantur morte sive amissione corporum.

PARS DECIMASEXTA.

Quod licet scientiæ non erunt necessariæ ad fœlicitatem, tamen ad decorem, & ornatum ipsius beatitudinis probabile est eas remanere.

Scientia ulla censeri debet infructuosa, quia ipsa per se perfectio est.

Dicet tamen aliquis fortassis quod scientiæ de mathematicis licet de incorporabilibus esse videantur, amittuntur tamen amissione corporum, non alia de causa, nisi quod in altera vita inutiles, & infructuosæ essent animabus glorificatis, propter quod animæ humanæ non curant illas secum deferre, & ideo sponte deserunt illas, & hoc est eis liberum ex libertate qua in libertatem gloriæ filiorum Dei translatæ sunt, difficile tamen est nobis certitudinem habere de libertate hujusmodi, videlicet an tanta sit ut scientias tanta certitudine animabus infixas abjicere possint, debes tamen scire hic quod nulla scientia infructuosa simpliciter est, quia etsi alius fructus ex illa non sit, ipsa tamen in semetipsa perfectio quædam est; quemadmodum ignorantia ei contraria nonnullus est defectus, aut imperfectio in anima cui deest.

Sed nec splendor unius scientiæ is esse potest ut aliã quamcũque excludat.

Si quis autem dicat quod in animabus glorificandis non possunt remanere scientiæ quæ acquisitæ sunt in vita ista propter vehementiam luminositatis, & incomparabiliter majorem fulgorem superæminentium scientiarum gloriæ, dici potest homini hujusmodi, quod scientia propter quid licet majoris luminis sit quam scientia quæ nominatur scientia quia; & generaliter quantacumque sit varietas luminositatum in scientiis, sese tamen compatiuntur, nulla alicui ex aliis ullum præstans impedimentum. Quemadmodum in cœlo stellarum fixarum omnes oculi conspiciunt tantam varietatem claritatis in stellis non solum absque impedimento in alterutrum, sed etiam manifestæ adminiculo pulchritudinis.

Scientia nõ potest esse cũ fide quia contrariæ sunt invicẽ, idem de spe & comprehẽsione rei.

Attende autem quod non propter hoc necesse est ut fides cum fulgore scientiæ, quæ merito fidei danda est, & fidei successura in gloria, remanere debeat; hoc enim non est possibile videlicet ut simul ambæ illæ sint: verum causa in hoc non est majoritas, & minoritas claritatis, sed cõtrarietas manifesta quę videlicet est inter fidẽ & scientiã; fides enim est non visorũ, seu apparentiũ, atque non præsentiũ. Scientia vero illi contrario se habet per omnia, quoniam ipsa est visorum atque præsentium, quoniam ipsa est, & visio eorum quæ in hac vita creduntur, & apparitio eorum quæ in hac vita abscondita sunt, & præsentatio sive præsentia absentium quantum ad vitam præsentem. Propter hoc in lege, & doctrina christianorum scriptum est quod *videmus facie ad faciem*, & quoniam *filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus; cum autem filius Dei apparuerit, similes ei erimus quoniam videbimus eum sicuti est*: quod est dicere revelata facie absque operimento sive ad nudum. Et quemadmodum dixi tibi de fide, & scientia eidem successura: sic se habet de spe, & de re sive gloria quæ speratur; spes enim ex necessitate evacuatur cum res adest, sive obtinetur quæ sperabatur. Contrarietas enim est quædam inter spem & rem, quemadmodum inter fruitionem & præsentiam, propter quod spes suspendit animam sperantis in futurum, & prohibet ab eo rem speratam, sive obtentum ipsius sperantis in futurum præsentialem, & hoc adimit, sicut legitur in lege & doctrina christianorum, *quod enim videt quis sperat*? res autem sive rei præsentialitas non immerito evacuat, & prohibet spem, quoniam prohibet suspensionem in futurum, cum res futura præsentialiter teneatur.

Rom. 13.

1. Ioa. 3. 2.

Rom. 8.

Adducit rationes quibus probari videatur superfluas esse scientias in alia vita.

Quod si quis dicat quod indignum sit claritate, & gloria vitæ illius, si scientiæ quæ hic acquiruntur vel habentur illuc deferrentur, vel quolibet modo sint; cum ipsæ non sint nisi sicut umbræ quædam ad fulgorem scientiarum gloriæ, non improbabiliter forsitan hoc diceret. Quemadmodum lucernæ quæ solummodo in nocte, & tenebris necessariæ sunt, non nisi otiose, & insipienter de die clarissima adhibentur ad videndum, juxta sermonem sapientis, qui dicit quod *supervacuis laborat impendiis qui suis facibus solem nititur adjuvare*. Amplius in lege christianorum, & doctrina scriptum est ex persona prophetæ cui revelatio hujusmodi facta est, *& civitas*, inquit, *illa non eget sole neque luna, claritas Dei illuminat illam*. Quanto minus igitur indigebit tenuissimis imo omnino lutosis

Apoc. 21. 23.

lutosis lucernis scientiarum præsentium. Amplius quemadmodum sole lucente in die clarissimo nemo lucernam aliam requirit, nemo ad aliud lumen attendit: sic in civitate illa ubi sol intelligentiæ atque justitiæ in virtute sua quod est dicere absque ullo obscuritatis nubilo clarissimè lucet, lumē aliud non requiritur, & ad nullum aliud attenditur vel respicitur. Amplius quid opinandum est de sanctissimis ac beatissimis substantiis separatis? numquid minor est fœlicitas illorum, & gloria beatitudine quam animæ humanæ habituræ sunt, cum in consortium illarum assumptæ fuerunt, minor, inquam, pro eo quod hujusmodi scientias non habent. Quod si propter hoc minor non est, nihil igitur additur hujusmodi scientiis gloriæ animarum humanarum, cum defectus earum, vel absentia nihil detrahat gloriæ substantiarum abstractarum: quapropter scientiis his sublatis nihil deperiret gloriæ animarum humanarum, in nulloque minueretur; supervacuè igitur atque inutiliter eas ad futuram gloriam deferre, easque secum retinere non immerito videri possunt.

Nō improbabiliter tamen remanere dicuntur hæ scientiæ ut magis luceat claritas Dei, & ipsa varietas lucis ornat' quidam sit.

Verum si dixerit quis quod ex parvitate earum, absque obscuritate gratius atque pulchrius lucet ibi Dei claritas, & relucent ibi jocundius scientiæ illæ nobilissimæ, quæ scientiæ vocantur, non arbitror improbabiliter hoc dicere, sicut prædixi de ipsa varietate stellarum, ex hoc quod ipsum cœlum, & pulchrius ornatur, & amplius decoratur. Quapropter quamvis non necessitate aliqua vel indigentia scientias hujusmodi secum deferrent animæ humanæ de corporibus exeuntes, & in illam beatitudinis gloriam transeuntes, ad hoc tantum eas sibi servari non videtur mihi improbabile, vel inconveniens. Propter varietates enim luminum non parum augetur lucis speciositas, & ornatus, quemadmodum ut prædixi, nec varietate stellarum illarum speciositas cœli. Doctores quoque, & theologi gentis christianorum tanquam cœlum quoddam spirituale dixerunt animam humanam esse, scientias autem, & virtutes quibus ipsa perficitur, & decoratur tanquam stellas quasdam micantes in ea velut in cœlo sibi congruentissimo posuerunt.

Respondet ad rationem supra allatā de substantiis quod hujusmodi scientiæ nec gloriæ, nec naturæ earū convenientes sint.

De hoc vero quod prædictum est quod in nullo minuit absentia hujusmodi scientiarum, sive defectus gloriam beatissimorum spirituum, indubitanter verum est hoc, & etiamsi adessent nihil gloriæ illarum adderent, imo potius detraherent, quoniam neque naturam ipsorum, neque gloriam decerent, aut ei nullatenus convenirent. Secus autem est in animabus humanis quibus naturales perfectiones sunt hujusmodi scientiæ, & propter hoc naturaliter considerantur ab ipsis, &c.

PARS DECIMASEPTIMA.

Quod scientiæ, virtutes & dona gratiarum non remanebunt in statu gloriæ.

Si remanerent scientiæ, & virtutes præsentis stat', status gloriæ non esset status novitatis.

NOn levem tamen quæstionem habet judicio meo si post mortem remanerent hujusmodi scientiæ in animabus humanis quin oporteat remanere pariter & virtutes, omniaque dona gratiarum quibus animæ humanæ perficiuntur in vita præsenti his duntaxat exceptis quæ contrarietatem aut repugnantiam aliquam habent cum virtutibus gloriæ futuræ. Quod si est, non igitur futurus ille gloriæ status tantum, sed etiam gratiæ, eruntque simul virtutes gratiæ, & virtutes gloriæ in animabus humanis, nemo autē usque modo istud somniavit, vel somniasse auditus est. Aggrediar igitur examinare quæstiones istas, & dicā quod nec verisimile est nec possibile ullo modo videtur utraque simul esse posse in animabus humanis, & præsertim in statu gloriæ; primum quoniam status ille totus novitatis esse videtur, & totus novus juxta prophetiam quæ legitur in lege christianorum qua dictum est, *ecce ego nova facio omnia*. Qualiter igitur remanebunt vel scientiæ istæ vel virtutes quæ velut primæ vestes sunt, & ornamenta vetusta, cum novitas illa gloriæ totam vestiet animam humanam.

Idem quoq; esset atque si nova, & pretiosissima vestimenta vilibus superimponerentur.

Amplius qualiter non vestimenta ista vetera deponerentur quando nova ista vestimenta virtutum, & scientiarum gloriæ animæ humanæ induent? quid hoc aliud est dicere, nisi quod sartis, & aliis quibuscumque vilibus vestimentis vestimenta nova, & inæstimabilis pretiositatis, incogitabilisque pulchritudinis superimponerentur animabus.

Vetustatem suam omnē deponent corpora, ergo & animæ.

Amplius nonne corpora humana vetustatem suam deponent? videlicet tarditatem, ponderositatem, grossitiem, obscuritatem, & cætera hujusmodi si qua sunt quę ad vetustatem ejus pertineant. Qualiter igitur non innovabuntur animæ humanæ, itaut veterum vestimentorum ornamentum eis remaneat, cum illo præstantissimo decore gloriæ induentur?

Dona gratiæ quibus maxime opus habent animæ cedent dotibus gloriæ, quanto magis ista naturalia?

Amplius si ipsa dona gratiarum quibus maximè opus habent animæ humanæ, maximeque decoratæ sunt, ac perfectæ fuerunt in vita ista necesse est ut cedant posterioribus gloriis, & cedant eis advenientibus, quomodo non magis scientiæ illæ à quibus penè nullum adminiculum habuerunt in vita ista ad promerendam gloriam futuram non remanere debent cum gloria illa illis adveniet?

De errore aliquorum qui putaverunt gratiā ipsam transire in gloriam.

Scito igitur cum aliis quæ audivisti in capitulo isto quia fuerunt, & adhuc sunt imbecilles, & erronei qui opinati sunt, & opinantur adhuc quod gratia transibit in gloriam, & est intentio eorum in sermone isto, quod eadem virtus quæ nunc gratia est, erit tunc gloria, & hoc est dicere crescet in gloriam: cum igitur gloria ut gloria incomparabiliter major sit quam gratia ut gratia, necesse erit gratiam quæ crescit in gloriam crescere in infinitum. Exempli gratia ipsa charitas qua hic charus habetur cresceret quousque incomparabiliter major sit in gloria quam sit hic manens una, & eadem in numero, verum non est istud paucæ aut levis admirationis.

Cōtra quos ostendit nō posse explicari incrementum illud infinitum.

Si enim quæratur ab eis ubi tantum recipit incrementum aut quando, non poterunt respondere quod hic: quoniam hic nunquam habet hujusmodi intentionem seu magnitudinem infinitam: in futura vero gloria non videtur eam posse recipere, cum nunquam illa careat in eadem gloria videlicet.

Ex quo sequitur unam charitatem alia charitate majorem esse.

Amplius secundum hoc nulla charitas in gloria illa futura erit major alia; infinitum enim ex ea parte qua infinitum est non habet majus se, quemadmodum si duæ lineæ ex eadem parte infinitæ fuerint neutra excedet alteram, & hoc tibi in prima parte tractatus de universo declaratum est per rōe declaratione demonstrativa.

Idem probat argumento mathematico quo scilicet in quātitatibus ejusdem speciei non est possibile ut una aliam in infinitum excedat.

Amplius in quantitatibus ejusdem speciei non est possibile ut una aliam in infinitum excedat, quod dico propter angulum contingentiæ quo quilibet angulus rectilineus, & quilibet angulus proportionis in infinitum major est, sicut alibi didicisti, infinitas autem majoritatis in rectilineis esse non potest. Tu vero non dubitas angulum cōtingentiæ aut angulum proportionis longe diversarū specierū esse ab angulis acutis recti lineis: secundum hoc igitur æquales futuræ gloriæ essent omnes animæ humanæ; cum omnes ibi virtutes in eodem subjecto sint æquales; & propter hoc infinitæ, sicut charitas nulla ibi est major alia. Quapropter cum gloriæ animarum humanarum non sint nisi virtutes, ipsæ erunt omnes gloriæ eorum necessario

æquales: hoc autem est unum de impossibilibus; cum certissimum sit merita, & præmia, seu gloriam proportionalia esse, & propter hoc quemadmodum merita se habent ad invicem, ita & præmia necessario se habebunt. Quia igitur non omnes animæ æque bonæ, vel justæ sunt hic, neque omnes æqualis gloriæ vel præmiorum futuræ sunt ibi.

Proportionalia etiam debent esse merita præmiis.

Amplius quod est quod incessanter sonat in libris sacrorum doctorum, & discipulorum suorum quod proportionalia sunt merita vitæ præsentis præmiis futuræ gloriæ; cum nulla secundum hoc proportio sit meriti ad præmium, sive gratiæ ad gloriam, utpote finiti ad infinitum.

Deinde scientiæ & virtutes præsentis vitæ sunt habitus, in altera vero sunt actus continui.

Amplius manifestum est quod præsentis vitæ scientiæ, & virtutes habitus sunt secundum essentias suas; illæ vero actus continui. Non enim possibile est dormitare scientias ibi, vel virtutes, quod est dicere cessare ad punctum temporis ab actibus suis: ibi enim scientiæ non erunt sicut dormitantes habitus, sed erunt sicut actuales, & vigilantissimi cogitatus & intuitus. Quemadmodum si dicatur scientia erit ibi visio, & scire non erit nisi videre; impossibile autem manifestum est ut habitus efficiatur actus suus, tunc enim causa efficietur effectus suus proprius, & transibit in actum suum.

Item quia alia est visio in speculo claro, quam quæ in obscuro.

Amplius clarificato in immensum speculo, vel visu inspectoris, non est possibile post eandem imaginem esse, quæ in sic clarificato speculo resultatabit, imagini quæ resultabat in eodem speculo prius obscuro vel eandem visionem inspectoris ex illa obscura imagine, & visu obscurato quo videt. Quia igitur virtus intellectiva ut est visus interior, & ut est speculum clarificabitur in immensum super claritatem quam hic habet, necesse est inspectricem animam alia visione videre hic in speculo suæ intellectivæ virtutis per obscuras imagines, & obscurato, ut prædixi, visu, quam futura sit visio in gloria ventura.

Eandē urget comparationē.

Amplius cum scientiæ non sint nisi rerum formæ vel imagines in speculo virtutis intellectivæ resultantes, vel apparentes: non autem possibile est imagines quæ in speculo illo ut est hic obscurato apparent easdem esse numero cum illis quæ in speculo illo sicut dixi clarificato resultabunt. Quemadmodū nō est possibile ut ab eodē inspectore in speculo, & terso & eodem incrassato eadem imago resultet, sicut nec in eodem ligno prius viridi, & postmodum arido eandem possibile est fieri impressionem ab eodem igne; cum enim aridum est imprimitur ei dispositio quæ est arsio vel ustio seu crematio: cum autem viride est non imprimitur ei nisi calor quo solummodo calidum seu calefactivum, & nullatenus ardens vel ustum dicitur. Manifestum igitur est quod receptibilitas major vel minor diversificant impressiones, non tamen secundum majus & minus, sed etiam secundum essentiam, & unitatem in numero, interdum autem secundum speciem. Quare manifestum est non easdem numero scientias quæ hic sunt in animabus humanis remanere post mortem corporum in eisdem.

Eadem utitur comparatione nec non, & ligni viridi, & sicci; ceræ duræ & mollis.

Amplius si intelligeretur speculum obscurum clarifieri sive clarificari, numquid forma inspectoris obscura remaneret in eo? & efficeretur expressior atque lucidior, per hoc ipsum solum quod speculum clarificaretur? videturque nullo modo; si enim lignum quod est viride arefieret, non propter hoc calor quem viride suscepit, ardor efficeretur. Neque si cera quæ tum erat dura sigilli impressionem propter duritionem suam tenue, & ad modicum suscepit emolliretur per solam emollitionem efficietur tenuis illa forma impressionis expressior aut perfectior. Juxta similitudinem igitur istam clarificatio virtutis intellectivæ quæ non est nisi præparatio, & augmentum receptibilitatis ipsius ad formas intelligibiles in nullo immutabit eas quæ apud illam sunt, si nihil aliud circa ipsam immutetur, & intendo si non nova aliqua impressio ei fiat vel adveniat exterius. Manifestum igitur est exemplis istis, & similitudinibus non esse possibile scientias præsentis vitæ remanere in eisdem post mortem corporum in gloria futura.

Denique res à quibus formæ impressæ sunt applicabuntur speculo virtutis intellectivæ, ergo aliæ, & æque perfectiores imprimentur.

Amplius res illæ à quibus hujusmodi formæ impressæ sunt applicabuntur speculo virtutis intellectivæ applicatione intellectuali propinquiori, & convenientiori quam applicatæ fuerunt eidem in vita ista, & intēdo hoc in statu futuræ gloriæ. Quapropter alias, & fortiores imprimeent quam hic impresserunt eidem. Quemadmodum si ceræ melius paratæ, & aptatæ ad recipiendas sigillationes imprimatur denuo sigillum, imprimatur inquam, pressius atque profundius, impressionem priorem destruet, & novam fortiorem atque profundiorem in cera imprimet, præsertim si tenuis, & paucæ expressionis prior sigillatio fuerit. Quia igitur ita se habet de impressionibus, & sigillationibus quibus animæ humanæ reformabuntur, & sigillabuntur impressionibus, & similitudinibus: necesse est ut novæ atque fortiores fiant in eis hujusmodi sigillationes illæ gloriæ, cum hinc exeunt, & illuc veniunt; non sunt igitur eædem, nec illæ advenientes patiuntur istas remanere in animabus humanis.

PARS DECIMAOCTAVA.

Ostendit quomodo intelligitur illud quod charitas nunquam excidit.

Exponit exemplis quomodo non censeatur charitas viæ & charitas patriæ quia non dicitur perire quod cedit nobiliori.

His ergo rationibus non immerito videri potest quod vetera hujusmodi omnia transeunt in animabus humanis, cum ex vitæ præsentis miseria ad futuram gloriam assumentur, neque obstat quod legitur in lege, & doctrina christianorum videlicet quod *charitas numquam excidit*, cum manifestum sit illam sæpissime extingui in animabus mortaliter peccantium, quod est dicere, impiis & gravibus peccatis, quibus creator offenditur, & irascitur peccantibus. Intelligendum igitur est non propter hoc charitatem quæ hic habetur excidere, quia cedit nobiliori incomparabiliter, & ea adveniente recedit, & hæc est causa propter quam dicitur permanere, vel non perire, sicut vides in igne qui est flamma, de quo manifestum est quod secundum veritatem corrumpitur continue; cum enim flamma non sit nisi fumus incensus, continuè autem & incendatur novus fumus ex lignis, necesse est ut continuè corrumpatur fumus; ex igne illo tamen non judicatur extingui ignis vel flamma, imo judicatur permanere, & esse idem ignis in fine diei, qui fuit in principio ejusdem, & creditur ab indoctis durare; quoniam non apparet corruptio illa vel extinctio propter continuam successionem, & inflammationem fumorum hujusmodi. Sic & aquæ in eodem alveo fluminis, sive per eundem fluens eadem esse judicatur propter identitatem alvei per quem fluit; cum longe sit aqua quæ transit per alveum in mane unius diei ab illa quæ per illam transit in vespere. Sic & splendor diei in meridie non judicatur à multis alius, quam splendor diluculi, cum crescere dicatur ab eisdem in fulgorem meridianum: cum nemo intelligens dubitare possit quin alius sit splendor primæ horæ diei, quam fulgor meridianus quoniam in alio subjecto est, quoniam in alia parte aëris. Duabus igitur de causis charitas nunquam excidere dicitur, primum quia longe major atque nobilior ei succedit juxta sermonem sapientis, quo dictum est *mortuus est pater ejus, & non est mortuus, meliorem enim se reliquit hæredem.*

1. Cor. 13.

Eccli. 30. 4.

Alia

Secundam affert rationẽ quia eadem manet dispositio in subjecto, & eodem nomine donata.

Alia vero de causa, quia etsi non remanet idem, tamen nomen numero, & eadem dispositio quæ illi succedit charitas est veri nominis; fides autem & spes evacuantur & excidunt, quoniam dispositiones quæ illi succedunt nec nomina etiam fidei, & spei retinent, quoniam quemadmodum audivisti nec fides, nec spes apparentium est, sive præsentium: & propter hoc apparentibus atque præsentibus rebus de quibus erant fides, & spes recedunt ambæ.

Quod licet charitas gloriæ super omnem proportionem sit ad charitatem patriæ non tamen sit infinita, idẽ de cognitione gloriæ ad fidem.

Sciendum tamen est tibi hic quod quamvis charitas patriæ seu gloriæ super omnem proportionem sit ad charitatem quæ est præsentis vitæ seu viæ, non tamen propter hoc necesse est ipsam esse infinitam, sicut apparet in angulo recto, & angulo contingentiæ; licet enim angulus rectus super omnem proportionem major sit angulo contingentiæ, non tamen est infinitus. Juxta eumdem modum non est necesse si verum esset quod quidam dicunt quod charitas præsens quæ usualiter charitas viæ dicitur, crescit in charitatem gloriæ, quod propter hoc crescat in infinitum: quemadmodum si angulus contingentiæ cresceret in angulum rectum, non propter hoc cresceret in infinitum; cum omnis angulus rectus finitus sit. Scito etiam quod cum fides transit in præsentialem cognitionem gloriæ, transit indubitanter in infinite majorem cognitionem quam ipsa fides sit; non enim est proportio præsentialis cognitionis gloriæ ad fidem, & hoc modo intellexi infinitum hic, quod est dicere super omnem proportionem in aliis, non quod ipsa cognitio patriæ seu gloriæ infinita sit.

Quod diversitas sit secundum speciem inter charitatem gloriæ & charitatem vitæ præsentis.

Tunc enim ut prędixi non esset ibi cognitio aliqua major alia, seu minor, ut videri potest per ostensam rationem: & quoniam fides, & charitas hic in eodem subjecto hic æquales sunt: similiter & in statu gloriæ essent cognitio illa gloriæ, & charitas ibidem æquales. Quapropter sicut cognitio illa ad fidem se habet, sic & charitas illa ad charitatem quæ est cum fide. Quare quoniam cognitio illa super omnem proportionem major prę senti charitate, quæ, ut prędixi tibi, charitas viæ tuto sermone nominatur, propter quod non immerito alterius speciei esse videtur. In rebus enim ejusdem speciei non videtur esse possibile ut una alia quæcumque in infinitum major sit, licet majoritas & minoritas accedant. Linea namque ad punctum, & superficies ad lineam, & corpus ad superficiem, sic indubitanter se habent, & manifesta est diversitas secundum speciem in eâ.

PARS DECIMANONA.

Quod charitas viæ, & charitas patriæ sint diversæ in specie.

In patria non diligitur Deus secundum idem, & eodem modo sicut in via.

QUod si dixerit quis quod charitates sive dilectiones cum fuerint unius, & ejusdem, secundum idem, & propter idem, necesse est ipsas easdem esse saltem secundum speciem: alia enim via non est ad cognoscendam identitatem eorum secundum speciem, non improbabiliter dicit. Quod si ex hoc arguere voluerit charitates istas sive dilectiones Dei easdem esse, sicut & ego quandoque memini me fecisse, videtur mihi non esse verum, quod permittit videlicet quod dilectiones istæ sive charitates sint unius, & ejusdem, & secundum idem, & propter idem: hoc autem manifestum est si imaginari potueris divinæ majestatis immensitatem qualiter hic ut ita dicatur tanquam involuta, & implicata diligitur, in statu vero futuræ gloriæ tanquam explicata & evoluta. Ipsa enim est lux purissima ac radiantissima, & pulchritudo desiderabilissima, & jocundissima, & bonitas suavitate redundantissima, & potestas universalis imperiosissima, & ad hunc modum sunt; & alia quædam quæ cum se manifestaverint immensitas gloriæ creatoris tanquam explicatam, & evolutam quodammodo se exhibeat aspectibus beatarum animarum: sicut & modo patenter quantum possibile est, & evolute se exhibeat aspectibus spirituum sublimium abstractorum. Quemadmodum igitur qui diligit librum quem non clausum cognoscit, cum ei evolvuntur, & explicantur ejus volumina, non solum amore majori diligit illum, sed etiam novo, utpote cui nova bona, sive novæ bonitatis ejusdem per explicationem seu evolutionem hujusmodi innotescant: sic & bona sive præeminentiæ, & alia de creatore innotescunt in statu illo tanquam evoluta, ut prædixi, & explicata, quæ hic quasi clausa in ipso creatore, & tanquam sub involuto amabatur. Non igitur secundum idem, & propter idem per omnia diligitur hic creator, & diligetur illic, sicut evidenter apparet in exemplo quod de libro audivisti.

Idẽ probat exẽplo ignis sive caloris, & ardoris qui duo effectus ignis specie differunt.

Nec mirandum est tibi si tam diversæ cognitiones ut est fides, & visio diversos amores pariunt creatoris; qui enim imaginatur amicum quem non videt, nec ejus similem, non est mirum si alio amore ipsum diligit quam cum ipsum in pulchritudine sua, & gloria intuetur, nec rem ipse miraris si appropinquatione aliqua ad ignem calorem alium tibi generat, vel ingerit quam ipsius ignis attactus. Attactus enim ardorem ingerit cremabili arido, appropinquatio vero modicam calefactionem muliebrem, & salubrem. Porro calor ille qualitatis illius ardor est, & ignitio qua igniti sunt beatissimi illi spiritus. Qui autem creatorem hic maximè diligunt vix calidi dicendi sunt, seu calentes: notissima vero diversitas est secundum speciem inter calorem, & ardorem, similiter inter calidum, & igneum vel ignitum. Manifestum igitur esse tibi debet per hoc non esse admirandum aliam esse secundum speciem charitatem gloriæ illius, videlicet qua Deus diligitur ab illa qua hic diligitur, & quoniam non per eadem, sive per idem usquequaque diligitur hic creator, & ibi; multa enim secundum rationem innotescunt ibi de ipso ad nudum & liquidum quæ hic ad modicum etiam non cognoscuntur.

Respondet objectioni quod utrobique diligatur Deus secundum quod Deus & propter quod Deus.

Quod si dixerit quis quod Deus nec ibi, nec hic diligitur nisi secundum quod Deus, & propter hoc quod Deus. Respondeo illi quod non est verum, cum manifestum sit illum ibi diligi quia pulcherrimus, quia optimus, quia lucidissimus, quia potentissimus, & aliis operationibus quæ omnes ibi ad liquidum, & nudum innotescunt, & de quibus hic nec cogitatur juxta sermonem in lege, & doctrina christianorum, *quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit*, & in sermone prophetico, *oculus Deus non vidit absque te, quæ separasti diligentibus te.* Adjuvat igitur adhuc sermonem istum uterque istorum sermonum quos dixi quia in statu illo futuræ gloriæ apparebunt magnalia creatoris multa, de quibus nec hic cogitatur, quæ illum nobis, & magis amabilem efficient, & magis amare compellent. Quod si dixerit quis quod omnia illa unum sunt quæ enarravi, & quæ hic etiam cogitare prævaleo, utique verum dicit: sed quoniam multa sunt ratione quæ non innotescunt hic, manifestum etiam est tibi, quoniam vel multiplices amores implere perfectionem ipsam cognoscentibus generant, vel unum ex multis conferunt atque constituunt longe diversum ab ambobus quibus creator amatur.

1. Cor. 2. 9. Is. 64.

hic, quoniam non amatur in hoc statu, nisi quatenus & cognoscitur in eodem.

Conclusio. Jam igitur feci te scire qualiter, & quam ob causam charitas nunquam excidere, & virtutes non perire ab animabus humanis dicantur, cum eis nobiliores ac sublimiores succedant; quemadmodum nihil amittere dicatur qui loco amissorum multo majora ac pretiosiora acquisivit. Exempla etiam convenientissima de usu, & consuetudine sermonum nostrorum super his audivisti.

PARS VIGESIMA.

Quare animæ defunctorum non visitant amicos viventes.

Respondet multoties id factum esse. QUoniam autem admirationi magnæ pluribus est de animabus charorum suorum defunctorum, quæ ad consortium sanctorum spirituum, & gloriam assumptæ sunt, quod ad eos hic non veniant, eosque in tantis, & tot præsentis vitæ miseriis non visitant, non consolantur, non informant de his quæ agenda ipsis sunt, nec præmuniunt de periculis quæ imminent eisdem, & utile est, & præsenti tractatui non incongruit admirationi hujusmodi respondere. Dico igitur in primis quod multoties istud fit videlicet quod vel ipsæ animæ defunctorum charis suis hic apparent, vel angelicæ substantiæ in specie eorum. Propter quid autem non semper, & omnibus hoc faciat.

Cur autem non semper & omnibus hoc fiat, hanc I. rationē reddit quia eximia quædā gratia est ista apparitio. Dico quod non est parvæ gratiæ apparitio ista, vel visitatio angelica. Tu vero jam edoctus es propter quas causas frequentationes, & visitationes, & etiam ipsa Angelica custodia vel substrahitur, vel denegatur hominibus. Quare consequenter, & certum esse debet quibus de causis, & rationibus istæ gratiæ visitationis scilicet, & apparitionis charorum suorum defunctorum non fiant viventibus: non enim ex oblivione, vel incuria animarum defunctorum, sed hoc dono gratiæ indigni sunt viventes, aut eo non indigent.

De triplici statu post mortē unde rationes alias depromit. Nihil enim oblivionis hujus aut incuriæ talis locum habet in animabus glorificatis, in eis vero quæ in purgatorio sunt manifesta est occupatio illa pœnalis, qua detinentur ut inde exire non permittantur, nisi magno munere gratiæ, & hoc alterutra duarum causarum, vel ut ipsæ præstent, & emendicent à charis suis viventibus suffragia quibus adjuvantur ad celeriorem liberationem suam, vel ut ipsos præmoneant, atque præmuniant de malis quæ ipsis imminent, & instruant de agendis. De animabus vero quæ in infernis detinentur non debet habere quæstionem apud intelligentes, propter quid incarcerati, & vincti tam longe à vita ista ad charos suos non veniunt: non enim in potestate eorum est exire de carcere, & vinculis hujusmodi, &c.

PARS VIGESIMAPRIMA.

Quod animæ defunctorum possunt scire ea quæ fiunt in præsenti vita.

Animæ glorificatæ cognoscunt preces quæ ad eas fiunt. SI quis autem quærat utrum animæ defunctorum sciant quæ hic fiunt, vel à charis suis, vel ab aliis hominibus, facile est ei cognoscere quod illæ quæ in splendore gloriæ sunt, & propter hoc fiunt orationes, & deprecationes ad eas à viventibus, alioquin vanè rogarentur, si preces rogantium eis non innotescerent.

Quomodo Si vero quærat quis qualiter innotescant eis. Respondeo quod ex luminositate gloriæ in qua sunt quæ non permittit eos latere aliquid quod deceat eas scire. De his vero quæ sunt in purgatorio, manifestum est quod suffragia quæ eis impenduntur innotescunt eis per ipsa beneficia quæ inde sentiunt. Conveniens quoque est ut eisdem innotescat à quibus, & quæ fiant eis, ut cum liberatæ fuerint de purgatorio, & in gloriam Angelorum assumptæ, gratiam suffragatoribus suis rependant, pro eis apud largissimum miseratorem omnium Deum intercedentes: non enim possibile est ut ingratitudo vel aliud quodcumque vitium locum habeat in gloria illa. Dubitandum etiam non est quin ab animabus quæ ex hac vita in purgatorium descendunt multa addiscant. Quis autem sit modus locutionis ad invicem animarum à corporibus exutarum, jam patefactum est tibi in tractatu de substantiis separatis. Idem enim modus necesse est ut sit eis, & collocutio fiat, qui & substantiis hujusmodi, & per easdem vias probationum per omnia stabiliendum est, ac declarandum.

innotescant ea quæ hic fiunt sive ab animabus in statu gloriæ sive ab animabus in purgatorio detentis.

De animabus autem quæ in inferno, non est tibi multum curandum, quæ vel qualia sciant. Totum enim scire, & cognoscere earum est in tormentis & pœnis ipsarum; mala enim propria sic cognoscunt, & sentiunt, ut inde torqueantur, bona vero quæ malis suis meritis facientibus non sunt assecutæ non nisi cum dolore cognoscunt aut cogitant: bona quoque aliorum & gaudia, & præmia Dei electorum, ac dilectorum non sunt in refocillationem aliquam vel mitigationem tormentorum in quibus sunt, quin potius in dolorem, cum se ad illa & creatas esse, & adjumenta multa pro illis obtinendis recepisse conspiciunt, & tantis bonis irrecuperabiliter defraudatas.

Quidquid cognoscitur à damnatis in pœnam, & supplicium eorum vergit.

Quod autem gloriam beatarum animarum videant ex ipsa lege christianorum, & testimonio legis ipsius latoris apparere potest exemplo animæ divitis illius de quo tibi feci in præcedentibus mentionem: de ipso namque inferno ubi sepulta erat intuebatur glorificatam quam in corpore ulceribus pleno in hac vita cognoverat, nec tamen ejus voluerat misereri. Verum quamdiu, videlicet utrum semper an ad tempus determinatum solummodo liceat animabus quæ in inferno sunt vel futuræ sunt videre gloriam beatarum animarum, ex sacris & divinalibus eloquiis non est usquequaque perspicuum. Si autem dicat quod ipsam gloriam quam videre contempserunt in gaudium, visuri semper sunt in tormentum, ita ut ipsa gloria quæ debuit eis esse in gaudium beatitudinis, sit eis in æternæ miseriæ cruciatum, non improbabiliter dicet, nec est contra Dei justitiam, aut communis fidei veritatem, quin potius multum consonat sermo iste & veritati fidei, & justitiæ creatoris.

Probat damnatos cognoscere gloriā beatorū exemplo animæ divitis epulonis. *Lucæ 16.*

Debes autem scire quod in ipsis sermonibus prophetarum invenies quæ videantur intelligentibus contraria. Ego vero non suscepi hic expositionem sermonis hujus, licet facillima sit expositio eorum. Enimvero erit attendere sacrorum doctorum expositionibus atque sententiis, & ab earum fide nullatenus deviare, nec sermones meos sermonibus illorum unquam præferas qui vides propositum, & intentionem meam ad hoc solum esse, ut veritatem eorum per vias probationum astruam, & contraria destruam eorumdem, &c.

Retractat si quid contrariū alicui videatur sententiis sacrorum doctorum.

PARS VIGESIMASECUNDA.

Quomodo anima ad imaginem, & similitudinem Dei creata sit.

Imago Trinitatis in anima glorificata cum perficietur ejus fœcunditas generatione sapientiæ cõpletæ, & amor ejus erit sanctissimus, & perfectissimus.

POst hoc autem aggrediar partem ultimam tractatus istius in qua patefacere tibi curabo qualiter anima humana ad imaginem, & similitudinem Dei creata vel formata sit: & quoniam hoc declaratum est tibi per me in prima parte primi sapientialis ac divinalis magisterij, non repetam tibi declarationem illam, sed addam hic novas. Quia igitur Deus altissimus intelligitur Trinitas gloriosa quam gens christianorum novit. Et hęc Trinitas est pater, & filius, & spiritus sanctus, unus scilicet, verus ac Deus solus. Dico animam creatam esse ad imaginem, & similitudinem hujus beatissimæ ac semper venerandæ Trinitatis, & intendo ad hoc ut ipsa tandem hoc est in ultima perfectione sua sit imago & similitudo Trinitatis, & secundum hoc præpositio, ad, finalis est, sive causæ finalis: tunc enim indubitanter ipsa erit imago patris ipsa generatione sive fœcunditate sapientiæ completæ; tunc enim perficietur ejus fœcunditas, & erit in effectu suo ultimo ac perfecto cum generabit sapientiam perfectam de seipsa vis ejus intellectiva. Tunc enim perficietur ex omnibus modis suis anima humana, & propter hoc perficietur ejus fœcunditas quæ naturaliter est generativa sapientiæ, ita ut tunc generet sapientiam perfectam simul totam, sapientiam inquam non quæ sit habitus dormiens, sed potius actus vigilans qua erit sciens in effectu omnia quorum naturaliter scibilis est. Nunc autem sicut alibi per me edoctus es, aborsus tantum facit, & frustatim, atque particulatim generat partes scientiarum, sicut & particulatim seminantur in ea. Erit igitur ex illa perfectione fœcunditas imago patris completa completione ultima; & ex prole seu sapientiâ nobili, atque gloriosâ, erit imago & similitudo filij: ex fervore vero sanctissimi amoris quo in creatorem inextinguibiliter, & incogitabiliter ardebit, erit imago & similitudo spiritus sancti, qui est caminus, & fornax spiritualis ardoris, hoc est sanctissimi amoris, cujus immensitatis nec est mensura nec numerus. Erit igitur sicut ferrum ignitum fulgore: & ex his duobus fulgore, scilicet & ardore, erit imago, & similitudo primogenitæ prolis, qui est primogenitus summi patris filius, ex ardore vero ut prædixi imago primi, & inęstimabilis doni, qui est spiritus sanctus; & hæc alibi tibi lucidius declarata sunt per vias probationum.

In tractatu de Trinitate.

Eandem similitudinẽ sanctissimæ Trinitatis in potestate, sapientia, & sanctitate declarat.

Addo autem hoc quoniam juxta morem divinalium eloquiorum, & potestas attribuitur patri videlicet primogenitori, & sapientia filio, quod est dicere ejus primogenito, bonitas vero spiritui sancto; quia cum potestas animæ liberata fuerit, & tanquam deputata ab omni impotentia & infirmitate, factaq; fuerit imperiosissimæ dominationis in omnia sua, erit imago & similitudo summi patris per potestatem hujusmodi. Cum vero purgata fuerit ab omni labe ęrrorum, dubitationum, & ignorantiarum, atque ab obscuritate opinionum, & effecta erit luminositate sapientiæ fulgentissima, erit imago primogenitæ sapientiæ per hujusmodi plenæ luminositatis sapientiam. Juxta eundem modum cum gratia benignitatis à Deo illustrata fuerit, ut omni bono gaudeat gaudio statui gloriæ congruenti ab omni malitia, & malignitate adeo longe facta, ut neque cogitatus ei approximet, erit per hujusmodi tantæ benignitatis dulcedinem imago, & similitudo spiritus sancti.

Imago Trinitatis in tribus viribus animæ in virtute intellectivâ concupiscibili, & irascibili.

Debes autem scire quod in tribus viribus suis nobilibus imago, & similitudo pulcherrimæ expressionis futura est semper adorandæ semperque benedicendæ hujus Trinitatis, & per virtutem intellectivam sicut prædixi. Per virtutem concupiscibilem quoniam in ipsa erit amor in effectu, amor, inquam perfectissimæ rectitudinis, & completæ sanctitatis, & incogitabilis, ut prædictum est, ardoris. Licet autem Deus pater intellectus merito nominetur, non tamen intelligendus est tibi quod ipse lumen sit frigidum aut extinctum, quin potius lumen vivax, & ignem immensitate spiritualis ardoris flammans. Sic & de filio qui sapientia ex ipso genita rectissime, verissimeque creditur, intelligendus est tibi. quoniam ipse est splendor igneus, vel potius ignitus ardore spirituali qui amor est essentialiter ardens; alioquin non esset imago patris ad idem eidem respondens. Tibi etiam patefactum est in eis quæ præcesserunt quoniam amor sapientia viva est, & ut consuevi dicere scientia sapientialis, juxta sermonem propheticum, quo dictum est *dilectio Dei honorabilis sapientia*. Declaratio autem sermonis istius est, quia si dilectio qua nos rectè, sapienterque diligimus in nobis sapientia est, necesse est in ipso exemplari, & fonte sapientiæ multo fortius sic se habere, videlicet ut amor ibi rectissimus, atque sanctissimus. Eadem via per omnem modum erit in statu gloriæ futuræ imago, & similitudo spiritus sancti. Ipsa namque vis irascibilis in statu futuræ beatitudinis erit in effectu suo sive actu ultimo nobili, & glorioso benignitas; omnes namque vires omnesque virtutes erunt in statu gloriæ absque dormitatione habitualitatis, & potentialitatis, erunt, inquam, in actu vigilantissimo, continuo, sempiterno. Nec te conturbet quod amorem dixi filium, cum ejus Ecclesia de eo cantet *in his paterna gloria, in his voluntas filius*. De ipso namque quia primogenitus filius non solum verbum est quo dixit, & facta sunt; sed etiam imperium, vel mandatum quo mandavit, & creata sunt; imperium autem & mandatum non est nisi voluntas in effectu, sicut ipsum velle imperare est essentialiter atque verissimè. Nec est ullo modorum inconveniens si amor ex amore per generationem procedit; sicut intellectus ex intellectu, & verbum ex sapiente, & intelligente, atque loquente: alias autem sicut declaratum est tibi amor ex amante procedit, sicut donum ex donante, non autem sicut ignis ex igne; hoc enim esset per generationem, verum ita ad certum & liquidum declarare alterius est difficilioris & sublimioris negotij. Arbitror autem sufficere tibi debere super his ea quæ hic dicta sunt cum his quæ alibi didicisti.

Eccl. 1. 14.

Item in tribus istis vita, sensu, & affectu.

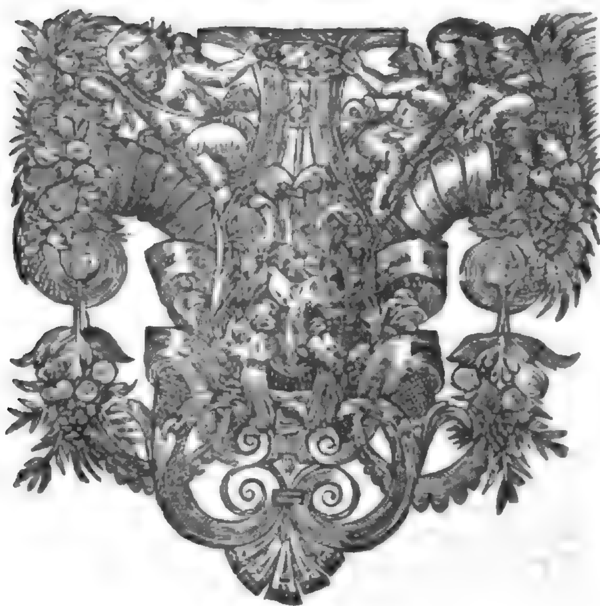
Quod si volueris ex alia via, apparebit tibi imago, & similitudo veræ & gloriosæ Trinitatis istius in anima humana, & etiam in omni anima animali. In anima namque humana evidenter vides vitam, sensum, & affectum. De vita sensus procedere videtur; ipse enim sensus vita est, à filio vero qui similiter vita est ex utroque procedere videtur, affectus. Vita igitur imago erit patris, sensus autem propter cognitionem vel apprehensionem imago erit filij qui sapientia est sicut nosti: affectus vero imago erit spiritus sancti; affectuosos namque benignos atque benevolos dicimus. Nec intendo affectum, iram, aut odium; quoniam ira & odium dicuntur à multis non esse affectiones radicales per se, sed ex radice amoris eas procedere, intelligentes quod homo qui alicui rei irascitur, ex amore rei alterius irascitur illi, & odit illam. Sicut ex amore sanitatis qui irascitur ægritudini, & odit illam. Causa autem in hoc est, quia dispe-

sitio, in quam naturaliter ac per se est amor, naturaliter est in rebus. Et hoc non est nisi bonitas; dispositio namque malitiæ in quam vel propter quam sunt ira, & odium, cæteræque hujusmodi non est per se, ac naturaliter in rebus, sed secundum accidens, aut cui, aut secundum quid, & hoc in destructione erroris Manichæorum plenè didicisti. Est igitur in his imago, & similitudo Trinitatis licet longe minoris expressionis; in ea namque est vita, & sensus quidem sicut apparet in palma, & corylo quæ vitæ, & sibi necessaria aut convenientia amplectuntur.

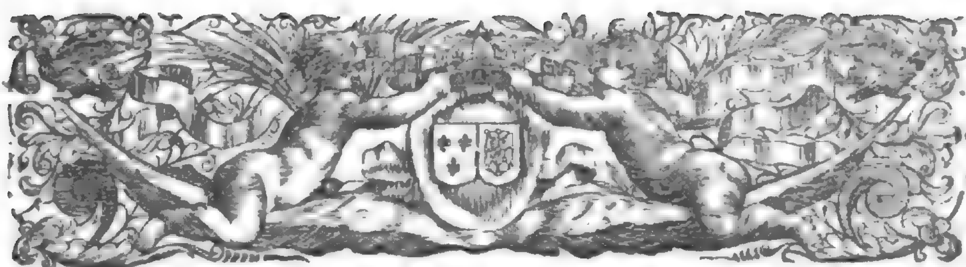
Imaginem Dei magis relucere in primis hominibus.

Quod igitur formavit Deus hominem secundum animam ad imaginem, & similitudinem suam de primis hominibus magis clarum est, quam de aliis: quoniam animæ eorum in suis perfectionibus naturalibus creatæ sunt, aliorum vero hominum animæ longe ab eis. Imago quoque & similitudo hæc quantacumque appareat in eis, potentialiter tantum est in ipsis comparatione futuræ actualitatis, atque perfectionis. Quia etiam ad perfectionem gratiarum non nisi potentialiter apparet in illis: quanto igitur fortius ad comparationem perfectionum gloriæ. Et hic finem facio tractatus istius: tuum autem erit, quem Deus honoret, mihi deputare quidquid defectus, aut imperfectionis in eo inveneris. Auctori autem ac largitori omnium bonorum largissimo creatori quidquid rectè, ac laudabiliter dictum, vel scriptum in eo cognoveris.

FINIS

GUILIELMI

GVILIELMI PARISIENSIS SVPPLEMENTVM TRACTATVS NOVI DE PŒNITENTIA.

CAPUT XVIII.

Oratio Pœnitentis ad Deum.

Pœnitens deflet corã Deo calamitatem suam.

A, a, Domine pater misericordiarum, audeo-ne venire, & apparere in conspectu sanctorum angelorum tuorum infœlicissimus, & miserrimus? Ego tot, & tantorum tuorum ingratus susceptor donorum, tam impudens, & tam execrabilis abusor? qui toties, & tam diu ipsis beneficiis tuis diabolo militare contra te toties, & tam diu non erubui? qui ipsa dona tua in arma diabolica convertere non timui? qui me ipso tam abominabiliter abuti præsumpsi, ut me ipsum servũ ausus essem exhibere diabolo, & membra mea arma eidẽ facere, quibus te creatorem meum, & membrorum meorum largitorem impugnaret. Nunquid nõ ego sum domine Deus meus, qui me ipsum toties exhibui gladium acutum, flammeum & ignitum diabolo ad vulnerandas animas, quoties armari contra te in alienam mortem voluit? Linguam meam arcum mendacij toties exhibui, quoties sagittas detractionis, aut adulationis in alios misi. Non sufficio misericordissime, & dulcissime pater enumerare, vel exprimere membrorum meorum nefarias abusiones, quibus & diabolum armavi, & te clementissimum ac benignissimum impugnavi. Ego sum ille, quem de nihilo creaveras, & de massa peccati, & perditionis, in filium gratiæ elegeras, & in confratrem, & cohæredem unigenito tuo Deo, & domino nostro Jesu Christo, adoptaveras, ad honorem, & gloriam regni tui tanta, & tam indebita gratiæ largitate vocaveras, qui & abundantiam hujus tantæ suavitatis oblitus, & tanta bona mea projiciens, spreto honore regni cœlestis in spurium filium, & degenerem me converti, & diabolo distrahendum per sterquilinia luxuriæ, & spineta avaritiæ, & allidendum scandalis, & flatibus, & procellositati superbiæ, me tradidi.

Calamitatẽ suam exponit Deo peccator.

Ego sum ille cœcus mercator qui pretiosissimis talentorum tuorum divitiis tantam tamque miserabilem inopiam & nuditatem, & æterna supplicia mercatus sum, qui munditiam sterquilinio luxuriæ, & divitiarum tuarum suavissimam, ac jocundissimarum pacem spineto avaritiæ; & humilitatis securissimum portum procella superbiæ, æternam lucem æternis tenebris, æterna gaudia æternis doloribus, æternam gloriam æterno opprobrio, & regnum Dei servitute diabolica cõmutavi. Ego sum insanissimus ille qui velut signum ad sagittam jaculis peccatorum confodiendum, & vulneribus lacerandum me exposui. Qui velut cadaver canibus infernalibus, & omnibus volucribus dissecandum, & dilaniandum me projeci, à civitate sanctâ tuâ, quæ est sanctorum amicorum tuorum sancta & jocundissima societas; qui vermibus vitiorum comedendum, & corrodendum me tradidi.

Item vitiorum suorũ fœditatem.

Quam abominabilis appareo sanctis oculis tuis! cœno fœtidissimo teterrimoque luxuriæ immersus, & sordidatus, igne iræ, & avaritiæ semiustus, vermibus odij, & invidiæ obesis membris, vento superbiæ tumidus, & monstruosus atque strumosus! totus ulcerosus, totusque confossus, tot tantorumque peccatorum meorum tot & tantis vulneribus, tot & tam horribilibus diabolicæ turpitudinis sigillatus, maceratus, carbonatus characteribus. Scio, scio, domine miserator, quia merito, & justissime negare me potes, & non recognoscere non solum filium tuum, sed & creaturam tuam in eo quod talis sum: nec enim horrenda hæc omnigenarum turpitudinum monstruositas facies est creationis aut recreationis tuæ. Non est abominatio imago aut similitudo in quarum altera me creasti & alterâ recreasti Verum similitudo diabolicæ turpitudinis me ostendit diaboli hactenus fuisse filium, & tormentorum infernalium hæredem. Hæc est mutatio & commutatio quâ cæcorum cœcus dementissimus ego tuæ similitudinis gloriam, & decorem abominabilissima, & vilissima fœditate mutavi. Non ideo pater sancte pretiosissima illa

talenta tradideras mihi ad negotiandum, ut pro usuris horrendam istam abominationem in fascem tibi reportarem. Non ideo me tot & tantis beneficiis tuis implevisti, & ditasti, ut in impugnationem tuam ea converterem: non erat intentio bonitatis tuæ armare me contra te, nec armare diabolicam militiam bonis tuis. Ecce totus hio vulneribus, nec ullo sensu doloris torqueor. An possum me dubitare mortuum qui tot & tantis vulneribus confossus non doleo? video me cœcum qui tot & tantas turpitudines meas, & nuditatem non erubesco. Verè insensibilis & stupidus sum corde qui tot & tanta damna mea, qui mortem meam lugere non valeo; verè corde lapideo sum qui nec imminentia mihi supplicia æterna timeo; verè corde congelatissimo, quem tanta beneficia velut ingens pyra amore clementissimi patris calefacere non sufficit; verè letargum me deprehendo quem nec tuba sanctæ prædicationis, nec comminationum suarum terrifica tonitrua sufficiunt exterritare. Ubi est quæso dolor ille pœnitentialis, dolor compunctionis quo totam illam diabolicam duritiam conterere & diruere deberem, & totum lapidem duritiæ, & obstinationis illius comminuere? ubi est, Deus, pudor ille quo ante oculos tuos, & totius curiæ cœlestis confundi deberem? ubi est timor ille vindictæ tuæ, quo totus ante conspectum tuum contremiscere deberem? ubi est amor ille, & desiderium pacis & amoris, & gratiæ tuæ recuperandæ, quo totus inardescere deberem? ubi est devotio orationis qua te mihi placatum, & propitium reddere deberem?

Indignum se divina misericordia profitetur.

Quo me vertam misericors, & miserator pater qui nihil dignum respectu misericordiæ tuæ offero majestati tuæ? quo fugiam pissime pater, qui tam vacuus omni bono, qui tam plenus omni malo appareo in conspectu oculorum sanctorum tuorum, & sanctarum militiarum cœlestium? Scio Domine Deus meus, dator vitæ meæ, omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum esse à te patre & fonte luminum, scio me nihil posse acceptum afferre coram te & gratum nisi de fonte bonitatis tuæ illud præhauserim; & hoc utique te docente & illuminante scio; hac enim arcâ misericordiæ tuæ me prævenire dignatus es. Scio dulcissime pater, quia bona tua nec vi, nec fraude ulla tibi eripere, aut auferre possum; sed nec ullis meritis meis obtinere posse me gratiam qua ad te revertar, & tibi placeam confido. Quid enim meritis meis deberi potest adhuc nisi mortis æternæ supplicium. Scio quod in beneplacito sancto tuo non est disperdere me secundum multitudinem ingratitudinum, flagitiorum, & facinorum, & negligentiarum, & obmissionum mearum: sed reformare me, & facere me tibi acceptabilem secundum divitias inæstimabilis misericordiæ tuæ, qui solus reformator es creaturæ tuæ quam solus formasti, & nunc misericors pater ad te confugio sciens quod non est fuga à te, nisi ad te. Quis enim potest me liberare de manibus tuis, nisi tu solus? Liberare me potest misericordia tua quam tot & tantis iniquitatibus meis non solum demerui, sed etiam impugnavi ab ira justissima tua quam infœlicissimus, & ingratissimus merui. Qui ergo me trahis suscipe me dignare revertentem ad te, & averte obsecro oculos sanctos tuos ab ingratitudinibus meis, atque spurcitiis. Ad temetipsum respice obsecro, cui nunquam sine spe misericordiæ supplicatum est. In temetipso invenies unde, & propter quid miserearis, abundantiam scilicet suavitatis tuæ, & immensitatem misericordiæ tuæ.

Orat Deum ut avertat oculos suos à peccatis eius.

Noli obsecro ad me respicere quia nihil invenies nisi unde debeas irasci, nihil nisi morte æterna dignissimum. Averte obsecro oculos sanctos tuos à conspectu turpitudinum, & abominationum mearum, quas si ipse lucide ac plene conspicerem, videre præ horrore nimio non sustinerem, sed me ipsum horrerem & fugerem. Averte obsecro nares tuas à fœtoribus meis, & ad te ipsum converte. Scio Domine quod mundi sunt oculi tui sancti, & horrorem deformitatis meæ videre non possunt. Scio quod tota curia cœlestis avertit oculos suos, & nares obturat, abominationes meas ferre non sustinens; sed tu miserator pater ad fontem illum misericordiæ tuæ convertere, cujus nec numerus est, nec finis, & pro hac sereno vultu respice creaturam tuam in me; creatura enim, Domine, tua sum, & opus manuum tuarum. Reforma igitur obsecro quod in me fecisti, & destrue quod odisti [illegible] quod tu utique non fecisti, sed ego miser, hoc reforma, & respice quod tu ipse fecisti & formasti. Hoc enim tuum, Domine Deus meus, hoc est quod odisse non potes; *nihil enim odisti eorum quæ fecisti.* Hoc destrue in me quod meum est, & quod utique feci, hæc est abominationum mearum horrenda monstruositas, hanc destrue misericors & miserator Domine; hanc enim odisti, & hanc ut odire incipiam, jam mihi largitus es.

Respiciat vero ad misericordiæ suæ fontem.

Respice quæso ad illam misericordiæ tuæ exundantissimam abyssum quæ velut diluvium ablutionis unigeniti filij tui pretiosissimum vivificumque sanguinem in mundi totius emundationem exundavit, cujus morte placuit bonitati tuæ etiam hostes vivificare, & in ejus sanguine etiam eos lavare: quâ etiam filiũ tuum mundo *scutum bonæ voluntatis tuæ* largitus es, quo se & ab irâ tuâ protegeret, & mortem quam meruerat ipso velut scuto justitiæ tuæ, & justissimæ iræ tuæ objecto exciperet. Ubi quantum nobis parcere velles ostendere dignatus es, dum filium tuum velut scutum iræ tuæ opponere pro nobis dignatus es, & ipsum placuit misericordiæ tuæ, & naturam tuam, & mortem nostram excipere, ut nos immunes, & illæsi evaderemus iram quam merueramus & mortem; ipse vero unigenitus tuus mortem nostram solus portaret. Reminiscere obsecro miserationum tuarum, & conanti ad te creaturæ tuæ porrige dexteram, adjuva infirmitatem conantis ad te, & trahe ipsum qui scis ipsum non posse venire ad te nisi tu traxeris eum amore & desiderio tuo. Fac me servum tibi acceptabilem, & placitum qui scis me aliter nõ posse placere tibi nisi tu dederis dona quibus soli tibi placeam, qui das bona data petentibus te. Fac quæso ut tu solus sis amor & desiderium meum, tu solus amor meus, & timor meus, vindica me totum tibi, qui scis me totum quod sum, totum quod vivo, totum quod sapio, totum quod moveor debere tibi soli.

Petit se totum divinæ laudi addici.

Totum me converte in laudem & gloriam tuam qui totum me debeo laudi & gloriæ tuæ, ne tradas hostibus tuis obsecro creaturam tuam: tu eam retine tibi cujus solius est jure plenissimo & singulari: confirma in me quod fecisti, & confirma quod operatus es, exaudi obsecro orationem istam, cujus tu largitor, & inspirator es. Antequam invocarem te, antequam orarem te misertus es mei, præveniens me hoc munere orationis istius. Miserere igitur invocantis & orantis, & respice supplicantem qui necdum orantem sic respicere dignatus es. Non in vacuum misericors Domine orationem istam inspirare dignatus es, non frustra eam largitus es mihi, ad hoc utique eam mihi largire dignatus es ut exaudies, ad hoc ut supplicarem dedisti, ut miserearis. Miserere igitur & qui eam arrham mihi misericordiæ tribuisti, istam largiri residuum est. Recupera me Domine Deus meus, & erue de manibus

manibus inimicorum meorum qui & tui sunt, qui nihil oderunt in me nisi quod tu diligis in me, qui nihil oderunt in me nisi quod aut diligo te, aut quod enitor ut diligam te. Hoc omnibus studiis suis, omnibus viribus suis, & tota fraude moliuntur ne diligam te, ne glorificem te, ne omnino quæram te: ne prævaleant igitur adversum me hostes gloriæ tuæ, sed magis confundantur in multitudine misericordiæ tuæ, videntes me totum conversum in laudem & gloriam tuam, totum quærere gloriam cui insidiantur, & imminutionem intendũt. Ne expleri patiaris obsecro tam iniquam, tam execrabilem voluntatem eorum de me contra me.

Animam suam provocat ad divinas laudes. Magnificet igitur te Deus anima mea, annumera me laudis & gloriæ tuæ præconibus, ut totus gloriæ tuæ de cætero vivam tota vita mea te glorificans, & exemplo meo alios ad glorificandum invitans & provocans. Absterre quæso vilissimos immundissimosque, & abominabiles tenebrarum spiritus à me præsentiâ luminositatis, suavitatis, & gloriæ tuæ quam sustinere non possunt. Dirumpe vincula mea, & educ me de conclusione, & carcere horrendo, & tenebroso, teterrimoque de lacu miseriæ & de luto fæcis, de profundo maris, & tenebrarum in libertatem, & admirabile lumen tuum. Illumina me fide saluberrima tua, lætifica me, & & firma me spe jocundissima & certissima, & vivifica me dilectione forti tua & castissima. Reprime & humilia atque custodi me timore sanctissimo atque fortissimo, & victoriosissimo tuo, confunde salubriter me pudore pulcherrimo, & glorioso tuo quotiens ante oculos tuos aliquid quod eos offendat offero, torque me & afflige dolore mulcebri, & suavissimo, & compunctione medicinæ tuæ efficacissimæ, ne recedam à facie misericordiæ tuæ vacuus & confusus, sed obtineam quidquid te largiente petam, & quidquid petentibus te promisisti. Sentiam misericors & miserator Domine quod non in vacuum ad misericordiam tuam fugitur, & quod præsto es quærentibus ad inveniendum, & quod non est differentia apud fontem misericordiæ quàm de profundo eripias, aut quam, & quot, & quanta indulgeas. Ea quippe facilitate omnipotentissimæ sapientiæ, & bonitatis tuæ qua dixisti, & facta sunt omnia, ea facilitate misericordiæ tuæ formabuntur deformata. Ecce omnipotens & misericors pater tot & tanta, & tam indebita beneficia tua quæ recepi enumeravi, tot & tanta mala quæ bonitati tuæ reddidi infœlix ego, & ingratus tot & tanta mala quæ me manent, & mihi imminent enarravi, & adhuc arido, gelido, duro, & impudenti, emortuo, & stupido corde sum coram te in tot & tantis latrociniis deprehensus, & solum expectans infernale patibulum nec timore concutior, nec dolore torqueor, nec pudore confundor, nec amore tam placatæ, tamque amabilis bonitatis accendor.

Ne differat Deus misericordiæ suæ donū. An expectas & differs dulcissime pater respicere in me, & misereri mei quousque misericordia tua dignus ante te compaream, & dignum aliquid respectu & exauditione tua ante te offeram. Ecce cadaver mortuum, & vermibus vitiorum scatens quadriduanum, & fœtens ad te vitæ unicum largitorem attuli, ecce cœcũ illuminandũ offero omnipotenti misericordiæ tuæ, & languidum sanandum, & tot & tantis debitis obligatum absolvendum, nudissimum & pauperrimum ditandum, in cujus oculis facile est honestare pauperem. Non aliud possum clementissime Deus nisi offerre meipsum qualis sum, & ostendere mortem, & vulnera mea, nuditatem, & paupertatem, debita pro quibus mortis æternæ carcerem timeo, ostendere inquam oculis tuis misericordiæ tuæ, si quomodo convertatis & ignoscas, & effundas gratiam benedictionis tuæ super me: nec enim possum me convertere ad te tot & tantis vulneribus, & ægritudinibus, & morte ipsa pressus, & impotens effectus. Sed misericors pater converte me, & convertar ad te, converte me Domine, & contere, & contribula cor meum, & sensum vivifici doloris immitte: non est enim fons bonorum præter te, non est à quo accipiam timorem, amorem, dolorem & pudorem quibus coram te misericordia dignus inveniar nisi de prælarga misericordia tua illos super me indignissimum effuderis. Domine si vos ista mihi concesseris, beatus ero, si in me flagitia, & facinora mea vindicare secundum judicium & justitiam tuam dignatus fueris, fœlix sum; non autem secundum iram tuam quæ rebelles & contumaces misericordiæ tuæ comprehendit in fine, & hæc est justitia & judicium tuum misericors pater, quia timore, pudore, amore, & dolore agitur in cordibus veraciter pœnitentium, & ad bonitatem tuam redeuntium. Fac me obsecro, toto corde esurire te, & sitire te totis visceribus totoque desiderio amplecti te, fac totis viribus me adhærere tibi soli, toto studio quærere quæ beneplacita sunt coram te. Confige igitur latronem istum igne amoris castissimi tui, affige malefactorem istum dolore vivifico, & saluberrimo tuo, confunde impudentissimum prævaricatorem pudore tuo glorioso, affige sceleratum istum cruci pœnitentialis laboris acceptabilis misericordiæ tuæ; tibi enim unigenito Deo, & Domino nostro Jesu Christo, & spiritui sancto paraclito dono sanctissimo tuo est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XIX.

De confessione secreta sacerdoti facta de peccato luxuriæ.

De gravitate peccati mollitiei. SI dicat peccator, Domine vigilans naturam meam pollui tangendo propriis manibus semen emisi. Confessor: Gravissime peccasti, & gravius videtur peccare sic faciens quam si matrem suam cognosceret; nam gravius est cognoscere consanguineam, quam extraneam, & quanto proximior persona tanto peccatum gravius quod fit cum illa: sed nulla persona proximior est homini quam ipse sibi: unde gravissime peccat qui sic se polluit. Tunc confessor: Amice fuisti-ne unquam confessus de hoc; si dicat, Domine non, consolandus est peccator; si vero dicat, Domine nesciebam quod esset peccatum contra naturam. Confessor: Ista ignorantia non excusat vos, quia tenebamini hoc scire, unde crassa est sive affectata, de qua propheta *ignorans ignorabitur*. Item confessor: Emisistis-ne aliquando alio modo semen vestrum quam per proprium contactum. Peccator sic: potest hic descendere ad contactum manibus suorum, & tunc grave peccatum sicut prius, & detestabile, & ad contactum qui fit in abusu, qui est quando naturalis usus commutatur in eum qui est contra naturam scilicet masculi cum masculo, vel hominis cum pecude, & sic de aliis, ubi sunt enormes casus: istum abusum vocat Apostolus, Rom. 1. passionem ignominiæ: & passionem vocat tum quia natura patitur sui corruptionem, tum ab effectu, quia plerumque mala passione feriuntur qui hoc vitium sectantur, scilicet igne infernali vel morte subitanea & horribili. *I. Cor. 14. 38.*

Et habetur exemplum in multis. Unde versus: morte repentina sacra tangẽs, frons pecuina semen *De quibus [illegible] am pecca-*

eis quæ subitaneâ morte puniuntur.

& effundens moritur, monitumque retundens. Frons pecunia dicitur quæ sicut sus indifferenter mundum & immundum vel stercoribus infectum ponit in cibum suum, & passim sacrum sicut non sacrum tangit. Sic multi accedunt ad sacra maximè ad sacramentum Eucharistiæ contra quos, primæ Corinth. 11. *Qui manducat & bibit indignè, &c.* usque *non dijudicans corpus Domini*, & sequitur, *ideo multi inter vos infirmi*, scilicet febribus & varijs infirmitatibus, *& imbecilles scilicet* longa invaletudine, *& dormiunt multi*, id est moriuntur morte corporali, sicut exponit ibi Glos. De effundente semen habetur exemplum Genes. 38. ubi dicitur quod Judas dicit ad Onam filium suum, *ingredere ad uxorem fratris tui & sociare illi ut suscites semen fratri tuo. Ille sciens non sibi nasci filios introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terram, ne liberi fratris ex nomine nascerentur, & idcirco percussit eum Dominus eo quod rem detestabilem faceret.* Similiter de sacra tangente habetur exemplum de Oza qui tetigit arcam Domini, 2. Reg. 6. 5. De retundente monitum Prov. 19. Viro qui corripientē dura cervice contemnit repentinus superveniet interitus superioribus versibus additur versus ille, securusque nimis comes est & Apostata primis, vel sic, cui pax stulta datur, & Apostata consociantur. De pace stulta dicitur 1. Thessal. 5. *Scitis quia dies Domini sicut fur in nocte veniet.* Cum enim dixerint pax & securitas tunc repentinus eis superveniet interitus. Similiter de homine Apostata, Prov. 6. *Homo Apostata vir inutilis graditur ore perverso*, & sequitur, huic exemplo veniet perditio sua, *& subito conteretur nec habebit ultra medicinam.* Additur etiam iste versus, & mendax Saphyra cum conjuge mox nece dirâ. De Saphyra & Anania marito suo habetur, Act. 5. Quod mentiti sunt Petro de pretio agri in quo notantur mentientes in confessione, unde ibi dicitur Anania, *cur tentavit satanas cor tuum mentiri te spiritui sancto, & fraudare de pretio agri*, id est de peccatis, quæ omnia poni debent ad pedes Petri, & sequitur *non es hominibus mentitus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba cecidit & expiravit.* In hoc etiam notantur proprietarij in religione, & si ita puniti sunt qui sua appropriati sunt, quid fiet de illis qui communia appropriati sunt, & celant, vel dant consanguineis suis vel meretricibus.

Iterum exponit gravitatem dicti peccati.

Item gravius hoc peccatum scilicet semen suum extra proprium vas effundere quam propriam matrem cognoscere: nam hoc posset esse pro eis generatio quæ Deo serviret, sed ibi natura destruitur, & hoc in duobus quandoque in se per homicidium, & in suo simili per Sodomiam. Item dicitur ignominiæ peccatum quasi non dignum nomine, unde non est aliquis qui ipsum audeat nominare in prædicando, & super id Genes 18. *Descendam & videbo.* Gregorius. Magna enormitas tibi nimis quæ scientem omnia dubitare coëgit; unde dicunt quidam sancti quod etiam ipso nomine peccati aër inficiatur, & in tantum vile est hoc peccatum ut etiam diabolus ipsum erubescat, Ezech. 16. Dabo te in animas odientium te filiarum Palestinarum quæ erubescant super viâ tua sceleratâ. Item in tantum est detestabile, quod Deus in propria persona de ipso vindicavit cum esset naturam hominis accepturus, ut dicit Genes. 19. Pluit ergo Dominus, &c. Propter quod sic peccantes non recognoscuntur à Domino esse homines, sicut dicitur Isaiæ 33. *Projecit civitates*, scilicet illas, *non reputavit homines.* Item dicitur passio ignominiæ quia hominem Sodomitam mutum facit in confessione coram Domino, & celantem peccatum, unde Sodomita muta interpretatur. Deberet ergo dicere confessor, amice multum debetis Deo regratiari eo quod evasistis, & eum diligere qui vos à tali passione, & infernali morte liberavit.

De inordinatis osculis.

De inordinato osculo (peccator) Domine osculatus fui mulierem ore aperto, & posui linguā meam in os ejus, & me momordit. Confessor: Fuistis-ne unquam confessus quæ est magna lecacitas, & vilissimum sic osculari mulierem sicut stercus, quia mulier fornicaria *sicut stercus* in via; hoc enim abominabile est, & non tantum odiendum, unde Psalm. iniquitatem odio habui, & abominatus sum, osculari enim stercus non inquinat nisi corpus, sed osculari mulierem sic inquinat etiam, & animam, & hominem coram Deo fœtidum facit. Item de illicito contactu peccatorum, Domine tetigi mulierem, ubi credidi eam provocare ad peccatum, & maxime tetigi naturam ejus. Item peccator Domine alterius tetigi naturam scilicet socij mei unde provocavi eum ad libidinem; Tunc confessor amice in duplo peccasti in te scilicet, & in alio, sicut patet ex præhabitis, & gravissime. Item confess. Amice & naturam vestram tetigistis vos unquam sine seminis effusione, unde tamen provocaremini ad peccatum, vel voluntatem habuisti peccandi (peccator) Domine sic pluries. Confess. Amice ipsa sola voluntate committitur peccatum, etsi non sequatur actus; & periculosissimum est sic facere, nam fornicari cum alio potest fugi juxta Apostolum *fugite fornicationem*, idest causam vel occasionem fornicandi quæ aliunde venit, sed causa quæ à se sumitur sicut nec se homo non potest ita fugere, quia ut ait Boëtius, *Nulla pestis efficacior ad nocendum quam familiaris inimicus*, unde vobis vinculum fecistis per quod diabolus vos tenebat secundum quod dicit Augustinus 8. lib. Confess. *Ligatus etiam non ferro alieno, sed ferrea mea voluntate meum velle tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me quippe ex voluntate est libido, & dum servitur libidini facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur facta est necessitas, quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis, unde catena applicata tenebat me obstrictum.* Sic igitur patet quod fecistis diabolo cordam ad suspendendum vos. Tunc confessor. Amice ostendisti-ne unquam naturam vestram sociis vel aliis. Tunc peccator Domine sic ostendi. Confess. ad minus peccasti peccato fornicationis quia quantum in vobis est alium ad tale peccatum provocastis, quod sic patet, quia vix animus membrum bruti potest viderē quin ex turpi cogitatione ad peccatum carnis provocetur, quanto magis si naturam hominis, & mulieris nudam viderint. Item aliud est quod potest dicere confessor in detestationem prioris vitij, sed caveat quibus dicat, & est tale quod mos Sodomitarum est sibi invicem virilia ostendere, & ad hoc signum se cognoscunt, & vilissimum est Sodomitis assimilari. Hoc tutius illis dici potest qui plus ardenter mulieres appetunt, & peccare cum eis assueti sunt. Item confess. Fuistis ne aliquando comptus, & ornatus coram mulieribus. Peccator, sic fui. Confess. Amice gravissime peccasti: nam Chrysost. *Si vir vel mulier se ornaverit, & vultus hominum in se provocaverit, etsi nullum inde sequatur damnum, judicium tamen patietur æternum; venenum enim obtulit, & si non fuit qui biberet.*

CAPUT XX.

An & quomodo confessori liceat interrogare pœnitentem.

c.19. Deuteron. 24. Sententia cujusdam Parisiensis quam refellit.

C*Vm repetes à proximo tuo rem aliquam quam tibi debet non ingrederis domum, nec pignus auferes, sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit*, *Deuter.* 24. Ex hac authoritate magnus Clericus prædicavit Parisius quod confessor non debet inquirere nec scrutari peccatum confitentis, sic exponens illam authoritatẽ moraliter *non ingrederis domum*, idest conscientiam peccatoris ut auferas id est, ut elicias peccatum quo obligata est anima ejus diabolo, &c. Sed male intelligebat sic exponens, potest enim confessor in generali peccata inquirere, & hoc notatur per hoc quod dicitur rem aliquam, sed non debet in speciali, & nominatim peccata inusitata inquirere, ne ducat confitentem in tentationem. Item si domus id est conscientia proximi habet privata bona quæ non expedit alij revelare, non debet ea ab eo scrutari ne inde gloriatus illis bonis proximus efferatur in gloriam vanam. Secus est si proximus habeat domum plenam latronibus volentibus eum interficere, non-ne debet aperire illi qui venerit ad bonum, ut illos latrones effugaret à domo sua? & numquid liceret tali domum introducere talem adjutorem? utique: sic & confessor potest intrare conscientiam confitentis ut peccata fuget, & bene licet, & magnum dedecus est, quod magnus Clericus nescit unam vetulam à morbo curare in confessione peccati, nec remedia contra peccatum apponere suppositis antecedentibus, ad confessionem. Et 1. debet dicere confessori sic confitens: confiteor Deo omnipotenti, beatæ Virgini, & omnibus sanctis & vobis pater, quæ sit ratio hujusmodi quid singula ista prætendunt alibi dictum est.

Quod non debeat pœnitens diffiteri quominus etiam gravissima peccata confessori aperiat, 1. ex parte confessoris.

Tunc confessor primo dicat peccatori, amice non diffidas nec timeas dicere omnia quæ fecisti, quia quanto major peccator fuisti, tanto erit major gloria de te in curia cœlesti si rectè confitearis: unde Dominus in Evangelio, *majus gaudium est Angelis Dei super uno peccatore, &c.* Et majus gaudium super magno peccatore. Dico & similiter confessori pro medico quod majus gaudium super uno peccatore magno bene confitente quam haberem super omni alia re, & magis eum diligo post confessionem, quam ante, quantacumque enormia peccata dicat mihi; & hoc multis rationibus quia melior est, quam ante, & hoc constat mihi si bene confessus est & verè. Alia est ratio quia magnam familiaritatem ostendit quando secreta sua quæ patri vel matri nullatenus diceret revelavit mihi, quæ non possum revelare, si mihi deberet propter hoc caput amputari. Et pro uno peccatore bene confitente non acciperem mille libras quia inappretiabilis est mundanis rebus. Item confessor: habuisti aliquando confusionem de peccato ita quod celares in confessione, si peccator dicat quod sic, tunc confess. amice modo per gratiam Dei vicisti bellum, & superasti diabolum, confitere igitur quia majus peccatum, & periculosius dixisti, potes ergo secure alia dicere, nam valde grave est mentiri in confessione, Psalm. *Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Gloss. August. *Merito perditur mentiens quia declinat ab eo quod est, ad id quod non est.* Item August. in originali, *notate verba ponderate, majus enim est perdere quam odire*: Dicebat enim Cardinalis Odo quod mentiens in confessione tria peccata incurrit mortalia scilicet mendacium perniciosum, & hypocrisim, & quod existens in mortali recipit sacramentum confessionis, similiter Jerem. 17. cap. *Peccatum Juda scriptum est stilo ferreo in ungue adamantino*, quod indelebiliter est scriptum Judas interpretatur confessio, unde peccatum Juda est peccatum in confessione.

Item Deus habet duas curias scilicet curiam justitiæ, & curiam misericordiæ, in curia justitiæ amiseras querelam sicut scitis bene, quia pro quolibet peccato mortali obligatus est homo ad pœnã æternam, & non est recursus nisi ad curiam misericordię quæ est spiritualiter in confessione: magnæ enim misericordiæ est quod in confessione peccati dimittitur & restituitur homo ad hæreditatẽ gloriæ; unde si quis perdat in ista curia causam suã irrecuperabiliter perdit eam, sicut hucusque fecisti, unde periculosum est. Tunc peccator, Domine verum est, sed ignorabam hoc. Confessor: Propter hoc non eratis excusatus quia dicit Ambrosius, gravissime id est periculosissime peccat qui peccatũ occultat in confessione, & est exemplũ de exclusa quoniam quanto plus de aqua retinet major est, sic est peccatum illud grandius quo ad hoc quod plus opponitur, & quod magis resistit fluxui aquæ fontis, scilicet spiritus sancti, hoc est celare peccatum in confessione, cum septem sint peccata mortalia quæ in hoc versu nominantur luxus, avar. superb. ac. invidus, ira, gula, vos estis modo in curia misericordiæ. Scitis enim quod truncati, & infirmi pauperes ostendunt transeuntibus membrum magis morbosum, ut eos ad misericordiam & compassionem magis alliciãt; est enim misericordia miserorũ sive miseriæ corda, unde ubi major miseria magis locum habet misericordia, & maximè illa quæ Dei est quæ est infinita. Debetis igitur peccata graviora, & quæ plus vobis nocuerunt primo dicere; signum enim est quod homo non debeat bene confiteri qui à minori peccato inchoat.

Deinde ex parte Dei, & quod cõfessio fit curia misericordiæ.

Quod debeat pœnitens confiteri circũstãtias peccati luxuriæ.

Tunc peccator. Ego Domine peccavi peccato luxuriæ. Confessor: amice tu debes dicere, & confiteri omnes circumstantias quæ aggravãt peccatum, quarum quædam nominantur in hoc versu. Quis, quid, ubi, cum quot quotiens, cur, quomodo quando. Quis, quæritur utrum laicus, vel clericus, utrum uxoratus, vel, non beneficiatus, vel non, quia quanto persona est in statu altiori, gravius peccat. Unde Gregorius, *quanto gradus altior tanto casus gravior*, quis etiam quærit de persona cum qua peccaverit, utrum cum virgine, moniali, corrupta, consanguinea, vel affini, vel non, affinitate spirituali, vel carnali, utrum cum maritata, vel soluta, vel vidua. Si peccator dicat quod cum puella peccavit: tunc Confessor amice, gravissime peccasti quia destruxisti quod Deus reparare non potest, unde cum Deus omnia possit, non potest de corrupta incorruptam facere. Item occasionem dedisti ei peccandi cum aliis, & prostituendi se scilicet ut vadat ad prostibulum, & quotiens peccavit occasione tua, peccasse videtur quia jura dicunt quod qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur.

De gravitate adulterij.

Si peccator dicat, Domine cum maritata peccavi. Confessor: amice gravissime peccasti quia quantum in vobis est octo peccata mortalia commisisti, quæ sunt luxuria, fides mentita, furtum, proditio, sacrilegium, transgressio mandati Domini, incestus, sive peccatum caninum, exhæredatio proprij filij alterius, de primo patet quod ad alterius thorum accessisti illicite. Similiter de fide mentita patet, nam mulier juravit se marito suo fidelitatem servaturam quam pro te fregit,

unde eodem peccato peccasti, agentes, & patientes pari pœna puniendi sunt. Sed par non est nisi propter parem culpam, & ita de cæteris. Item quia facis furtum, quia inscio, & invito detrahis marito uxorem suam cui te copulasti; est enim furtum contrectatio rei alienæ invito Domino. Quarto proditionem fecisti quia in occulto proximo, & non advertenti nocuisti. Quinto transgressus es mandatum Domini quod est, non concupisces uxorem proximi tui: & si vitium est concupiscere, gravius est libidinose concupiscere. Sexto sacrilegium commisisti, scilicet rem sacram violando sive deturpando, nam si sacramentum Ecclesiæ defœdares, & si pedibus conculcares in lectum, diceretis sacrilegus, & hæreticus. Sic sacramentum matrimonij, de quo Apostolus: hoc autem matrimonium sacramentum Christi & Ecclesiæ in turpitudinem luxuriæ conculcasti, quia turpitudo vilior est, & immundior omni latrinâ Proverbior. *Mulier fornicaria conculcabitur ut stercus in via*, & ibidem, *profunda fovea est meretrix.* Septimo incestum sive peccatum caninum commisisti. Nam sicut canes cum matre, & cum sorore cohabitant sicut cum aliis & econtra fieri potest quod cum filio vel cum filia mulieris cum qua habitasti vel quam genuisti, consanguinei tui matrimonialiter vel fornicarie copulentur, quorum reus eris sicut & ipsi. Item octavo exhæreditatio aliorum quæ pœnis est, & salubri consilio indigens, quia sapientiores confessores de mundo vix scirent apponere consilium, sed perplexi essent. Nam si quis rem habuisset cum regina Franciæ de qua haberet primogenitum, & rex Franciæ de illa sua uxore haberet etiam filium, primum consequeretur hæreditatem regni de facto licet injuste, nec crederet matri si vellet dicere quod non esset de rege illo, & quod illa sola esset in testimonio illo, & filius est quem nuptiæ demonstrant. Teneretur tamen regina illa revelare filium primum non esse hæredem regni quia in periculo animæ suæ possideret regnum. Quemadmodum ergo commisisti octo criminalia peccata pro quorum quolibet verè pœnitens obligatus est ad pœnam 7. annorum, vide quam insanus, & incircumspectus fuisti, qui si velles denaritam pomorum emere velles bonum forum, & berguignares bene, & tu animam tuam pro vilissima delectatione, & momentanea dedisti diabolo in æternum cruciandam: unde Greg. *Momentaneum est quod delectat, æternum est quod cruciat*, non enim fuisti bonus mercator; de quo Salomon, *Malum est, malum est, dicit omnis emptor, & cum recesserit gloriabitur.* Tunc peccator Domine bene dicitis, bene erravi excæcatus, nec unquam ista adverti. Confess. Amice diabolus lusit usque modo de verbis ad absconsionem Gallicè ad repouans; abscondit enim se à nobis, & nos decepit: quia ultra dimidium pretij, sed erit in curia misericordiæ, pete ergo pactum rescindi, & fiet tibi. Item confess. habuisti aliquando voluntatem cognoscendi aliquam cum qua tamen non habitasti. Domine, sic, dicit peccator. Dicit confess. quotiens, vel cum quot habuisti consensum, & voluntatem cohabitandi: fornicatus es, voluntas enim pro facto reputatur: unde Dominus, *Si videris mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus es in corde tuo.*

Eccli. 9. 10.

Prov. 21. 14.

Idest Gallicè denrée, ut & vox forū, & berguignare more Gallicismi sunt ut & vox bene, & alia multa in hoc tractatu.

Prov. 20. 14.

Matth. 5. 28.

De peccatis contra naturam.

Item quid quærit de genere peccati utrum videlicet secundum naturam, vel contra naturam. Peccator, Domine, quid est peccatum contra naturam, amice quotienscumque emiseris extra vas debitum mulieris in vigilando, & hoc dico propter nocturnas pollutiones peccatum fit contra naturam, & vero quod pollutio fit quatuor modis, duobus modis est peccatum, aliis duobus non est peccatum. Primo fit cum ex cogitatione vigilantis oriatur illusio in mente dormientis; patet enim tunc reatus finis, videt enim à qua radice illa inquinatio processerit, quia quod cogitavit sciens, hoc protulit nesciens. Secunda est causa quando omnino ultra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis ut in crapula, vel ebrietate, unde humorum receptacula gravantur, habet enim animus aliquem reatum. Tertia est causa ex illusione diaboli quando menti dormientis ostenduntur imagines quibus natura movetur ad pollutionem, quam procurat diabolus etiam in viris sanctis non ante somnium affectibus cogitationum præventis, & hoc ut expergefacti de illis imaginibus cogitantes inordinate exeant, & inde concupiscant: sed sic non est peccatum nisi delectatio vel consensus sequatur, tamen confitendum est quia nescit ex qua causa acciderit, quia dicit Gregor. *Bonarum mentium est ibi culpam agnoscere ubi non est culpa.* Quarta ex vera infirmitate, & superfluitate, & hæc non est timenda quia in valde sobriis, & jejunantibus in pane, & aqua hoc accidit: tamen bonum est ut de hoc confiteatur, tamen peccatum non est, & hanc pollutionem animus nesciens pertulisse magis dolendus est, quam fecisse. De hac materia habetur satis Gregorio & Isidoro 6. D. primæ partis cap. 1. & 2. unde versus. Crapula præmeditatio languor & humor abundans in somnis maculant extrema duo sine culpa.

Si peccator dicat Domine ego nescio plura peccata luxuriæ me commisisse. Tunc Confess. amice adhuc infinita sunt, & multa alia, sed diabolus usq; modo duxit vos vita supposita oculis. Tunc quærat confessor, dixisti unquam turpia verba luxuriæ coram sociis, vel coram aliis. Peccator Domine sic, Confess. totiens luxuriatus es quotiens dixisti, & cum tot, & coram quot, quantum in te est gravissime peccasti: & gravius quam si templum beatæ Virginis combussisses, nam illud templum non est hominum, nec dicitur templum nisi propter concentum, scilicet propter congregationem fidelium, sed homo dicitur templum Dei propriè in quo habitat tota Trinitas. Unde Paulus 1. Corinth. 3. *Nescitis quoniam templum Dei sanctum est quod estis vos, & spiritus Dei habitat in vobis: si quis autem templum Dei violaverit disperdet eum*, id est diversis modis perdet eum Dominus. Item sicut pessimus reputatus esses si omnia templa civitatis Parisiensis combussisses, quanto magis qui per ignem luxuriæ multorum corda combussisti quantum in te est 11. q Ignis, &c. Item confessor: amice fuisti unquam osculatus mulieres: Domine sic, & inordinate. Domine quomodo inordinate? hic caveat sibi confessor ad speciales modos osculādi inordinate descēdere, sicut nec descendēdum est ad alia peccata contra naturam, ne occasionē det unde corruat in peccatum. Sed dicat amice in Missa quando pax sumitur bene scitis quomodo se habent homines, si aliter deosculatus estis, inordinate deosculatus estis. Item confessor: amice posuisti unquam manum tuam inordinate super mulierem, si peccator dicat sic, quomodo inordinate? non descendat confessor, sed dicat potest tangi sine peccato sicut ponendo manum super humerum, vel super brachium, potest & alibi tangi inordinate. Item ubi quæritur de loco in quo scilicet sacro vel non sacro, quia gravius est peccatum in loco sacro quam in alio, similiter in occulto vel aperto. Item cum quot, quærit de societate, scilicet qui & quot fuerunt socij peccati, & quorum fuisti occasio. Unde confessor de sociis tuis fuisti unquam confessus, peccator, Domine non, quid ad me de peccatis aliorum? immo certè quia conscius

Quod multæ sint luxuriæ species, & de gravitate turpiū sermonum.

Expositio circumstātiarum loci, & sociorū.

conscius eis fuisti, unde Psalm. *ab occultis meis munda me Domine*, idest à propriis peccatis: *& ab alienis*, id est aliorum peccatis, *parce servo tuo* Item cum quot sociis, & quæ eorum circunstantiæ, utrum corrupti prius, vel casti, ordinati vel non ordinati, & hujusmodi circunstantiæ, nec tamen nominentur socij à peccatore. Dicat & confessor, amice de isto peccato non possum te absolvere, nec Papa, nec omnes sancti nisi uno modo scilicet nisi velis restituere damnum scilicet spirituale quod fecisti ei *quia non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum*. Unde debetis socios trahere ad bonum, & si non eosdem potestis, saltem alios pares, vel meliores: nec dico quod idem faciatis de mulieribus cum quibus peccastis; quia periculosum est eas vos iterum revisitare, sed pro eis restituere; bene enim à debito se absolvit qui pro obolo denarium reddit, & si hoc non vultis facere, non estis bene confessus.

Quantum fit peccatū alios ad peccandum inducere.

Item vultis esse salvus? Domine volo, non habet jus in Paradiso, qui non vult tantum facere pro Deo quantum fecit pro diabolo, sed hucusque servivistis diabolo, quia alios traxistis ad malum, & ad diaboli servitium per facta, per verba: nunc oportet, quod econtrario serviatis, unde ad Rom. *Humanum dico propter infirmitatem carnis vestre, ut sicut exhibuistis membra vestra servire iniquitati ad iniquitatem, &c.* De magis seu regibus dicitur, *quod per aliam viam reversi sunt in regionem suam*. Unde sicut sapiens medicus post curationem accessionis febris laborat causas febris eradicare, ne ulterius invalescat; sic à vobis omnis causa vel occasio peccati debet expelli; contraria enim invicem se expellunt: unde desiderium bonum permanendi in gratia non potest esse cum voluntate servandi mores, sive gestus exteriores mundanorum, quia qui hoc retinent de facili recidivant. His præmissis adhibenda sunt remedia, ut si peccator per amorem ad pœnitentiam non possit trahi, saltem per timorem reducatur ad eam, quia dicitur in Isai. *A timore tuo Domine concepimus, & peperimus spiritum salutis*, idest contritionis.

De lepra morbo tacita.

Confessor quærat amice velles-ne vos esse leprosus? non pro toto mundo. Valde ergo fuistis fatuus, quia naturale est quod qui cognovit mulierem cum qua leprosus rem habuit, efficitur leprosus, & propter hanc causam multi facti sunt leprosi. Peccator, in hoc mihi bene peccavi quia socium meum feci mulierem illam prius cognoscere. Confessor, certè, & in hoc periculosissime peccasti; quia tria peccata mortalia commisisti: peccatum in te, scilicet luxuriæ: secundum in socio, quem peccare fecisti: tertium est proditio, quia quantum in te est socium tuum prodidisti. Et sic tibi male cavisti quia melius esset tibi si leprosus fuisses, quam quod alterum istorum perpetrasses; nam in morte lepra corporalis finitur, sed non culpa, nisi per pœnitentiam deleatur. Similiter lepra solum corpus inficit, non animam, sed culpa inficit, & animam, & corpus. & sic plus nocuisti tibi quam socio tuo, & plus te decipit diabolus. Item lepra morbus est qui est corruptio naturæ, qui corpus inficit, & sicut dicunt medici: quanto plus durat, tanto plus inficit; semper enim invalescit. Unde hæc infectio si infusa est in corpore mulieris semper crescit, & ita plus potest inficere illum qui ultimo cohabitat cum illa, quam illum qui primò. Si ergo te custodivit Deus usque nunc, de cætero caveas tibi; quia in magno periculo fuisti scilicet in corpore & in anima, & magna amentia fuit quod pro nihilo dedisti paradisum, & major quam si rex Franciæ regnum suum daret pro pica. Si fortè peccator dicat, Domine si in tanto periculo fui, multo plus mulier quæ in se habuit corruptionem lepræ, & citius deberet infici lepra, quod videmus esse falsum. Confessor, amice non sic; nam medici dicunt quod mulier habet intra se pelliculam, & fossiculas scilicet in matrice quæ retinent in se illam massam, & resistunt, ne inficiat totum corpus: sed inter omnes partes corporis membrum viri tenerrimum est, & ideo contingens illam massam corruptam citissime inficitur, & per consequens totum corpus: unde si non esset infernus vel paradisus, deberes hoc vitare.

De aliis morbis luxuriā consequentibus ubi refert historiam scholaris cujusdam.

Item alia ratione quod homo multi coïtus abbreviat vitam suam, sicut dicunt medici. & philosophus de vita & morte superessusa multa summa cognoscunt, & sequitur, quod semen amplius desiccat objectum. Hoc etiam dicit Psalm. *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos*. Item accidit quibusdam ex nimio coitu tanta capitis debilitatio quod insani vel alienati sint, & ratio hujusmodi est quod sperma quod est decisum à cerebro pro majori parte secundum Hippocratem per nimium coitum tollitur, quasi ex quadam violentia nutrimentum & fomentum ejus, & ideo de necessitate sequitur ejus debilitatio, & ex consequenti sensuū qui ibi sūt debilitati alienatio. Unde audivi dici quod quidā scholaris venit ad quendam cōfessorem Parisius prope Pascha, & coram multis scholaribus assistentibus clamavit; Domine pro Deo audiatis me in confessione. Confessor respondit, amice non possum modò, quia nunquam te aliàs audivi, nec te possum leviter expedire; tunc ille multum instanter cœpit clamare, Domine pro Deo audiatis me ad minus unum verbum. Tunc confessor libenter: & dixit tantam debilitatem capitis patior, & sentio quod ferè insanio, & consilium quæsivi à medicis nec aliquid profuit, unde non credo quod possim pervenire usque ad domum meam priusquam insaniam, & securior essem si essem bene confessus: faciatis ergo voluntatem nostram quia non possum tunc. Confessor ad assistentes dixit pro Deo placeat vobis sustinere donec audiverim clericum istum, quia infirmus est, nec differre potest, & hoc satis ostendebat facies ejus, quia pallidus erat in facie, & extenuatus. Tunc cœpit dicere confessionem suam de maxima incontinentia quam exercebat de die & de nocte. Tunc confessor exposuit ei causas sui morbi præmissas, hoc signum ei dedit quod in mane cum tota nocte jacuerit cum quadam muliere, & ideo plus dolebat ei caput. Et addidit confessor, non est mirum si medici ignorantes causam illam non curaverunt illum ad similitudinem mulieris de qua in Evangelio scribitur quod patiebatur fluxum sanguinis, & totam substantiam suam expenderat in medicos, quam solus Dominus curavit. Tunc peccator cognovit se errasse, & quæsivit à confessore quod remedium posset adhibere. Tunc confessor; equus juvenis debilitatus, macilentus quando bene custoditur cibo convalescit, & resumit vires suas, sed equus antiquus nequaquā. Vos estis adhuc juvenes, vobis de cætero caveatis, & estote quietus in camera vestra, & desistatis ab hujusmodi incōtinētia, & Dominus per suā gratiā vos sanabit, & satis fuit.

Quod inde etiā sequatur totius debilitatio corporis.

Itē ex cohabitatione cum muliere totius corporis debilitatio provenit. Nam dicit Hippocrates, quod à cerebro descendit sperma per quasdam venas, quibus abscissis non spermatizat homo. Galienus dicit quod ab hepate originaliter, & à cerebro pro majori parte, & sic ex nimio coitu fit deperditio in singulis membris etiam ejus quod necessarium est ad nutriendum, & maximè in duobus membris principalibus. Unde citius moritur homo luxuriosus, nec mirum nam olla posita ad ignem si plena

sit aqua ex bullitione nunquam effundit, paulatim tamen tota consumitur, sic luxuriosus humorem suuum naturalem effundit ardens igne luxuriæ. Nam de luxurioso dicitur quod pro nimia † lecatione sua totus ardet, & ita dissolutus est quod non tenet guttam. Quotiens quærit de numero de quo considerandum est quod homo pro quolibet mortali peccato obligatur ad pœnam æternam, & debet peccator diligenter pescrutari conscientiam, sicut bonus mareschallus pedem equi inclavati; quia dicit Apostolus *modicum fermentum totam massam corrumpit*, & Gregor. peccatum quod per pœnitentiã nõ diluitur mox pondere suo ad aliud trahit. Debet ergo dicere peccatori quod debet posse suum facere ad inquirenda singula peccata sua, nec plus exigit Deus, quia hoc facto, sicut ait Augustinus, aut Deus ignoscit, aut Deus revelabit.

† *Idest salacitate supra vocat lecacitatem tanquam ab Hebræo* Lekak *quod est lingere.*

1. Cor. 5.

De circumstantiis quę sunt causa, qualitas & tempus.

Cur quærit de causa utrum videlicet ex modica tentatione vel magna, utrum pro pretio, vel non; utrum coactione vel non; utrum incitatione sociorum vel non, & de aliis: & secundum majus impulsivuum ad peccandum vel modicum, judicatur peccatum majus vel minus. Item quomodo quærit de qualitate peccati; utrum videlicet cum magna libidine, & improba voluntate vel modica; utrum cum magno contemptu Dei, vel modico, vel mandatorum ejus: sic enim peccatum intenditur vel remittitur, ita etiam est de aliis modis peccandi vel peccati. Ovidius, *mille modi veneris*. Quando quærit de tempore, utrum scilicet in festo die Domino vel alicui sancto dedicato, vel in die feriato scilicet in tempore jejunij, vel alio; utrum in quadragesima vel extra, & sicut est furiosum luxuriam suam facere coram altari vel super altare, sic est furiosum facere in die sanctorum, vel in die sancto, & melius esset comedere carnes in quadragesima quam fornicari in quadragesima: nam Episcopus vel Papa posset dispensare cum aliquo ut carnes comederet in quadragesima, sed non ut luxuriam faceret. Item confessor: ornavisti te unquam in diebus sacris festivis, an aliquo tempore alio ut transiens coram mulieribus vel hominibus eis placeres. Domine sic, sed non intentione alliciendi eos ad peccatum. Confessor: Gravius peccasti quia Apostolus dicit: si hominibus placerem Christi servus non essem, scilicet si placere vellem, sed esse servum Dei non perditur nisi pro mortali peccato.

De signis luxuriæ.

Item amice etiam habetis amicum quemcumque vobis charum, si vos appellaret in pleno fore, & vos reputaret ribaldum, gallicè *houllier*, credo quod irasceremini multum contra eum. Domine non habeo talem amicum. Tunc confessor. Si circulus ponatur in ostio tabernæ signum est quod ibi venditur vinum. Similiter circulus capillorum nuptiarum in capite, & corrigia ferrata, nodali argentei vel aurei, chirotecæ in manibus, solabares stricti, & hujusmodi sunt signum lasciviæ, nec tamen in circulo tabernæ est obolata de vino, nec in corrigia ferrata, & hujusmodi est luxuria, sunt tamen signa luxuriæ. Item si diceretur illi qui pendet circulum in ostio suo, & haberet cellarium apertum, quod venderet vinum, & inde irasceretur, quid diceretis de illo, & maximè qui circulum undique poneret circa domum suam? Domine certè ego illum reputarem fatuum. Confessor: Amice sic potest dici de vobis, quia signa luxuriæ portasti, non tamen dico propter hoc fuisti luxuriosus, sed clamasti tabernam diaboli in vobis: nam forma quæ est exterius, est ejus qui interius est præco. Et sicut dicit Chrysostom. Eccli. cap. 19. *Amictus corporis & risus dentium, & gressus hominis enunciant de illo.* Dixit etiam Philosophus quod voces sunt notæ, & signa passionum quæ sunt in anima: fatuus usque nunc fuistis qui ostendistis vos leccatorem & lascivum, nec sustinuistis quod aliquis vos sic nominaret &c. Item dicat confessor. Amice diabolus hucusque tenuit tabernam suam in vobis, vultis igitur ut Deus teneat suam in vobis? Peccator, Domine sic volo, amice justum habetis, aliter non essetis bene confessus, oportetque signum humilitatis, & contrariũ prioribus portentis ostendere, & in cõtinenti signa diaboli tollatis: *Hæc est enim mutatio dexteræ excelsi*, sicut dicitur in Psalmo. Et hæc est doctrina Evangelij, nam tres reges qui quæsierunt Dominum, & cum venerunt per Herodem, id est gloriantem in pellibus quæ significant mundum, ibi amiserunt stellam in qua figuratur gratia. In quo ostenditur quod illi qui gloriantur in pellibus, id est in apparatibus scilicet mundanis gratiam perdunt. Et sequitur: dimisso Herode invenerunt stellam, & dominum, quo invento per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Similiter si invenisti Dominum in confessione oportet vos per aliam viam incedere. Et quia multi nolunt tantum facere pro Deo quantum pro diabolo, ideo perdunt Deum, nec Deus in ipsis remanet, quia signa sua dimiserit. Faciatis igitur juxta consilium Apostoli dicentis, *sicut portavimus imaginem terreni, sic & portemus imaginem cœlestis*; & alibi, *ab omni specie mala abstinete vos*. Hoc enim vobis est contrarium: nam in signis diaboli mundanis peccastis saltem occasionaliter & fatue amando, unde oportet quod ea expellatis, & sic in eis puniemini. Nam in libro sapientiæ dicitur per quæ peccat quis per hæc & torquetur. Item omnis bestia per naturam se conservat in esse, & in bene esse quantumcumque potest per naturam, sed luxuriosus utraque destruit per suam luxuriam, unde insipientior est omni bestia. Quod autem suum esse destruat patet ex prædictis; dicit enim Apostolus: qui fornicatur in corpus suum peccat, & in psalmo ad nihilum redactus sum: similiter suum bonum esse; quia infamis efficitur, & perdit gratiam Dei. Item confessor: Oportet quod vos diligatis bona in vobis, & in aliis, utique & mala fugiatis omnino; sunt enim talis naturæ quod si bona diligatis venient ad vos, si vero mala similiter: sic enim eradicandum est illud peccatum luxuriæ quantum fieri potest.

1. Cor. 15.
1. Th. ss. 5. 22.

CAPUT XXI.

Confessio cæterorum peccatorum capitalium.

Confessio peccati avaritiæ.

SEquitur de Avaritia. Domine, emi bladum in terra ut ibi possem lucrari panem meum. Confessor: Amice quomodo hoc fecisti? usura potest ibi esse. Peccator: Non credo, quia Presbyteri sic emunt. Sed distinguunt Presbyteri si ematur ad mensuram, certam sic est usura, non autem si purè ematur quod est herba: & hoc propter periculum; quia potest ibi esse damnum, sicut lucrum: unde bonum mercimonium. Sed hic quæratur, 1. si non daretur pecunia tempore emptionis, sed tunc primo cum reciperetur bladum in Augusto, & hoc fieret pro pacto, haberetur-ne hoc pro tanto? Si respondeatur quod non: tunc dicendum est ibi fuisse usuram, maximè cum asserat venditor libenter te dedisse ultra sortem temporis Augusti, & pericula omnia in se recepisse velle. Sed si sic tunc. Vel fieret pactum in tempore Augusti quo recepturus esset bladum emptor, nec quicquam juris in eo haberet, aut si vellet posset gratis dare emptor denarios suos venditori, & bene faceret, maximè si indigeret, & vilissimum est pro istis transitoriis temporalibus à Deo se avertere, & in istis cor suum ponere,

ponere, de quibus Apostolus, *omnia arbitratus sum ut stercora*: & parum appretiatur cor suum qui in stercoribus ponit illud, quod facit avarus, unde Dominus, *ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum*. Hic nota etiam alia quæ ad detestationem avaritiæ faciunt, & ejus specierum: & hæc invenientur in summa de vitiis.

De superbia.

Sequitur de superbia quia maximè est detestanda quia inter omnia alia vitia, hæc maximè facit hominem diabolo subditum, juxta illud Job 16. *Ipse est rex super omnes filios superbiæ*. Facit etiam hominem Deo odibilem, & in tantum quod Luciferum quem Dominus in tanta vera excellentia condiderat, tamen propter superbiam suam expuli...n de paradiso in infernum, secundum quod habetur Isai. 14. Fecit etiam animam diabolo servilem, quia si anima superba videri posset oculis corporis in deformitate sua sensum perderet, nisi eam Deus conservaret, ut si videret diabolum. Quod sic patet, si duo panni ejusdem coloris vel similis in eadem tinctura ponerentur, post extracti eumdem colorem haberent. Sed Angelus primus ante casum erat similis beato Michaëli, & similiter anima in statu innocentiæ: anima vero projecta in tinctura peccati per superbiam, in quam Angelus cecidit, similis erit diabolo: & insania est esse velle tam deformem. Unde de superbia dicit Gregorius: cum omnia vitia à Deo fugiant sola superbia Deo se opponit. Unde Psalm. Dominus concidet cervices peccatorum id est criminosos, scilicet peccatores.

De Acidia.

Sequitur de Acidia quæ licet à multis ignoretur tamen est gravissimum peccatum: est enim acidia tædium boni, sive pigritia, ut sicut homo post comestionem fructus antequam maturus sit habet dentes stupidos, & acidos, ut comedere non possit: sic acidiosus bonum formidat, & facere negligit vel omittit quod est Deo delectabile. Unde Apocalypsis 3. *Scio opera tua quia nec calidus*, per amorem vel fervorem boni, *vel frigidus* per timorem, vel veram contritionem de peccato, *Utinam esses frigidus aut calidus, sed quia tepidus es; incipiam te evomere ex ore meo*.

De Ira.

Sequitur de Ira quæ valde perniciosa est quia à Deo separat; est enim Deus pacis, non rancoris. Similiter proprio subjecto nocet tollendo gratiam Dei, *quæ in malevolam animam non, &c.* Sic est odium valde detestabile Deo, quod per se patet.

De Invidia.

Sequitur de Invidia quæ est valde detestabilis; nã proprium subjectum destruit, & cruciat sicut patet per diffinitionem invidiæ in Proverb. *Putredo ossium invidia, & magna perversitas est*, quoniam cor invidi bonum alterius capere non potest.

De Gula.

Sequitur de Gula, & quoniam lingua in duo opera naturæ congruit scilicet in gustum, & loquelam, primo de peccato in gustu dicendum est. Grave est peccatum quia corpori nocet, & animam deturpat, usum rationis immutat, vitam abbreviat, possessionem consumit, hominem infamem reddit, & Deo odibilem facit, peccat enim quis in gula, vel per gulam in cibo, potu, crapula, & ebrietate, & hoc multis modis qui notantur in hoc versu præ propere, lautè, nimis, ardenter, studiosè.

De peccatis Linguæ.

Secundo est peccatum in locutione quod fit multis modis si peccator dicit, Domine peccavi in male loquendo de bonis, & ubi non videbam bona signa bonum judicabam esse malum. Confessor: amice tales excommunicati sunt à summo Pontifice Deo dicente per Prophetam Isaiam, *Væ vobis qui dicitis bonum malum, & malum bonum*. Dicat ergo confessor. Amice vultis amplius ista facere? si dicat non. Confessor: oportet ergo vos econtrario facere scilicet bonum commutare, & invitare alios ad bonum operandum, & vitia persequi, & si inde derideamini sicut alios derisisti, gaudeatis quia hoc vobis perutile erit, quia contraria contrariis curantur. Item peccator; Domine peccavi detrahendo, & diffamando. Confessor: amice plus peccasti quam si esses furatus omnem substantiam pauperum istius villæ, cæteris paribus: unde Salomon dicit, *quod melius est nomen quam divitiæ multæ*. Et sicut inhumanum, & crudelissimum est homini existenti in medio mari cujus navis fracta esset qui adhæret trabi vel ligno, trabem vel lignum cui adhæret ei auferre, sic homini famam suam quæ multis est retinaculum ne in peccatis corruant, qua amissa effrontes fiunt ad peccandum. Nam quando aliquis cogitans se facturum peccatum nec propter Deum dimittendum, vel propter timorem inferni, timens ne per peccatum infamis fiat apud illos qui de illo bene opinantur, occasionem sumit fugiendi peccatum.

De verbis scurrilibus, & otiosis, & maledictionis.

Item peccator: Domine verba scurrilia, & otiosa sæpe dixi, quorum nescio numerum etiam per negligentiam. Confessor: amice hoc periculosum est quia in die districti judicij Dei de omni verbo otioso oportebit reddere rationem: unde in Eccles. in fine *cuncta quæ fiunt adducet Dominus in judicio sive bona, sive mala*, super hoc tribunal oportebit reddere rationem de omnibus verbis otiosis, & ignoranter prolatis. Item peccator: Domine sæpe maledixi aliquos. Confessor: amice hoc gravissimum est peccatum quia directè contra charitatem sine qua non est salus.

De perjuriis, & mendaciis.

Item peccator: Domine juravi per Deum pro falsis affirmandis. Confessor: amice hoc est gravissimum peccatum quia hoc est Deum reputare mendacem, quia per Deum jurare sicut dicunt sancti est Deum testem invocare. Item dicit peccator. Domine juravi per caput & membra Christi, & Sanctorum. Confessor: in hoc fuisti crudelior Judæis qui si Christum crucifixerunt, tamen integrum reliquerunt, & tu dilacerasti, & demembrasti eum. Sequitur de mendacio, & aliis peccatis oris, scilicet blasphemiæ & hujusmodi. Similiter de transgressione decem mandatorum quæ notantur in his versibus: spetne Deos, fugito perjuria, sabbatha serva, sit tibi patris honor, sit tibi matris amor Ne sis occisor, fur, mœchus, testis iniquus, vicinique thorum, resque caveto suas. Similiter de transgressione sive omissione septem operum misericordiæ; unde versus visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo, similiter de satisfactionibus omissis confitendum est in generali de omnibus omissis bonis, & de malis perpetratis, & per negligentiam ignoratis, & de ipsa negligentia debet confiteri.

De secreto cõfessionis.

Facta autem confessione debet gaudium interius sentire peccator quia habet sententiam pro se in curia superiori scilicet misericordiæ. Si vero tristior sit debet eum confessor consolari, sicut audivi de quodam scholari Parisiensi qui socio suo dedit fidem suam de facienda confessione sua ne à proposito resiliret, & in die crastino facta confessione ipse qui erat pulcher clericus, pallidus factus est, & exsanguis. Hoc videns confessor quæsivit quomodo ei esset. Qui respondit pessime, quia in angustia intolerabili erat. Confessor: cœpit mirari qui non viderat hoc in aliis, & quæsivit unde angustaretur, qui respondit Domine prius eram amicus vester, & de me bene sentiebatis, & eram multum familiaris vobis, unde de cætero non audebo in conspectu vestro apparere. Confessor: amice creditis vos sacramentum confessionis, &

ejus virtutem? dixit sic Domine. Confessor: creditis similiter quod ego credam? respondit Domine credo quod multo melius quam ego. Confessor: amice hoc sacramentum tam secretum, tam inclusum est ut nemo aperire possit. Unde *claudit & nemo aperit, &c.* Unde August. nihil minus scio quam id quod per confessionem scio, & quod nescio magis scio. Et ratio hujusmodi est quia quod nescio possum addiscere, & postea aliis dicere, non autem illud quod per confessionem scio, in quantum scio per confessionem. Item tantum secretum est sacramentum confessionis quod Deum qui omnia novit etiam immemorem facit delictorum, sicut dicit Propheta, *omnium iniquitatum ejus non recordabor amplius in quacumque hora ingemuerit peccator, &c.* Item peccatori dicit. Confessor: amice signum amicitiæ efficacissimum ostendisti mihi quoniam secreta vestra quæ nulli alij quantumcumque amico vel patri nec matri revelassetis quam confessionem etiam mihi dixistis. Unde Proverb. 25. *Causam tuam tracta cum amico tuo, & extraneo non reveles secretum tuum.* Item si bonum diligendum est, & magis bonum, & maximè bonum quando cognitum est esse bonum, quia dicit Augustinus. *Invisa possumus diligere, incognita nequaquam*, credere debetis quia verè confesso dimittuntur peccata, & confertur gratia, & ego similiter credo de vobis quod prius ante confessionem vos ignorabam, unde teneor vos magis diligere, quam ante. Tunc ille jocundus factus est, & dixit, non vellem nunc modo habere pro ista confessione C. marchas, nec mirum quia verè confessus est, in parvo paradiso; nam ubi est Deus ibi est paradisus; dixit enim Christus latroni in cruce hodie mecum eris in paradiso, nec tamen Christus ante ascensionem cœlos ascendit nec latro, Augustin. ubi es Domine in corde confitentium tibi.

De peccato contra naturam, & ejus gravitate.

Sic revertendum est ad peccatum contra naturam scilicet quid sit vitium Sodomiticum sive cum extra locum ad hoc deputatum effunditur semen scienter, & vigilando. Videamus igitur quantum sit detestabile, & qui magis tali vitio sunt laborantes. Et nota quod licet sit grave hoc vitium quidam tamen nullum reputant, & quasi in quibusdam regionibus publica abutuntur homines, & quasi ex quadam curialitate vocant illos gratiosos cum quibus hoc vitium perpetrant pessimum. Item videndum quæ mala ex hoc exorta sunt, & oriuntur quotidie, item qua pœna puniuntur hoc vitio laborantes. Item quæ fuit causa hujus peccati, & ad primum redeamus hoc vitium est detestabile, quia magis peccant hoc vitio laborantes quam si propriam matrem cognovissent, unde August. 11. cap. 7. ait adulterium malum vincit fornicationem, & vincitur ab incestu, pecus pejus est vitium Sodomiæ, sed omnium aliorum est pessimum vitium quod est contra naturam ut si vir membro mulieris non ad hoc concesso utitur male hoc facit cum meretrice, sed execrabile fit cum muliere propria uxore, habetis ergo vitium pejus esse, quam cognoscere matrem. Item propter hoc vitium violatur societas quæ cum Deo esse debet: unde August. ait 32. q. 7 Flagitia quæ contra naturam sunt, ubique ac semper sunt repudianda atque punienda qualia Sodomitarum fuerunt quæ si omnes gentes facerent eodem criminis reatu divina lege tenerentur, quæ sicut non fecit homines ut illo uterentur modo. Violatur quippe ipsa societas quæ cum Deo nobis esse debet, cum eadem natura cujus ipse est author libidinis perversitate polluitur. Item propter detestationem hujus peccati quandoque loqui de ipso non audemus ne os dicentis, & aures audientis polluantur 32. quæst. 7. auris tua in ea fornicator, &c. Item audivi scriptum esse à quodam sancto, nec tamen vidi quod Angelus bonus in tantum se elongat à colloquentibus de hoc vitio, licet non ad peccandum, sed ad vitandum in quantum sonus vocis protenditur. Item peccatum Sodomiticum gravissimum est, nec alicui dimittitur nisi nominatim confiteatur si potest confiteri, & hoc propter insanas turpitudines, & nefandas carnis voluptates quas exercent bestialiter, & inordinate, quas Apostolus vocat, *Passiones ignominiæ*, ubi ait Haymo, *Voluptates quæ sunt carnis si delectentur sunt.* Passiones nec sunt nominandæ, & hujusmodi abusiones, & fœtidissima scelera, non sunt digna dictu, & qui committunt hujusmodi peccata non pœnitentes moriuntur, & in inferno sepeliuntur. Contra tam pessimos Judas, Apostol. in Canonica sua ait, *Sicut Sodoma & Gomorrha, &c.* Nota quod dicit; *post carnem alteram*, quæ est ac si diceret masculus pollutus cum masculo, & fœmina cum fœmina. Et quid sit exfornicari, id est extra naturam fornicari: certè tales sunt digni non solum morte temporali, sed etiam æterna.

De pœna hujus peccatu.

Item quod mala orta sunt inde, & oriantur quotidie, & est dicendum quod hoc vitium fuit una causa præcipua quare Dominus diluvium induxit, & humanum genus destruxit dicit beatus Methodius in historia scholast. de causis diluvij. Item qui laborant hujusmodi vitio sunt destructores hominum, atque possum dicere æmulatores, & adulatores naturæ. Sicut iste qui effundit sperma, & semen super terram, & contra naturam percussus est à Deo. Sequitur videre qua pœna puniuntur hoc vitio laborantes. Quia per legem divinam morte moriuntur: unde Moyses dicit Levit. 20. qui dormierit cum masculo coitu femineo uterque operatus est nefas morte moriantur. Item quæ fuit causa quod sit hoc peccatum hæc fuit, *abundantia panis, & otium.* De istis dicit Apostolus ad Romanos, *propterea dedit illos Dominus in passiones ignominiæ, nam fœminæ immutaverunt usum naturalem.*

CAPUT XXII.

De motivis conversionis ad Deum.

Misericordia Domini qui servum etiam contumacem invitat.

CONvertimini ad me in toto corde vestro in jejunio, & fletu, & planctu: & scindite corda, & non vestimenta vestra. Non est mirum si servus rogat Dominum, vel si ille qui fecit injuriam rogat eum, & invitat ad concordiam qui passus est injuriam: sed hæc est mira, & incomprehensibilis salvatoris clementia & misericordia qui cum sit Dominus rogat servum, cum fuerit injuriam passus ad concordiam invitat. Quid ergo fiet de servo contumace qui negligit, & dedignatur cum Domino pacem habere? *Durum est contra stimulum calcitrare*, contra summè potentem pugnare qui nunc rogati nolunt cum ipso habere amicitiam, aliquando ipsi rogabunt, sed nunquam pacem cum ipso habere poterunt.

De tribus necessariis ad conversionem contritione, confessione, & satisfactione.

Nunc autem cum ipso pacem habere possumus si tres legatos pacis tanquam fidelis pacis mediatores præmisimus scilicet veram cordis contritionem, plenam oris confessionem, sufficientem operis satisfactionem. Hac enim via communi trium dierum itinere ad Deum reverti debemus, ut sicut corde peccavimus per malam voluntatem, & ore per indebitam locutionem,

& opere

& opere per illicitam actionem, ita in corde satisfaciamus per contritionem, ore per confessionem opere implendo pro posse nostro injunctam pœnitentiam, secundum illud Ozeæ, *Visitabit nos per duos dies*, & die tertia *suscitabit nos*. Et Lucæ 13. *Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consummor*. Prima die, & secunda id est cordis contritione, & oris confessione ejicio dæmonia, id est mortalia peccata ejiciuntur, & peccator justificatur, tertia vero die pro satisfactione consummatur, & perficitur purgatio, ut arca veri Noë tricamerata per contritionem, confessionem, & satisfactionem, & confunditur diabolus dum per hæc tria amittit animam quam firmiter possidere se putabat: propter quod Isai. ait *in tribus annis quasi mercenarij auferetur omnis gloria Moab*. Mercenarius est pœnitens qui pro mercede æterna servit in humilitate, & multiplici labore; qui tribus annis contritionis, confessionis, & satisfactionis recedens à diabolo aufert ei seipsum, in cujus deceptione gloriabatur. Propter has tres dictas dicitur in Genesi 22. quod Abraham die tertia venit ad locum ubi debuit immolare filium suum; his enim tribus diebus sacrificium justitiæ perfecte Domino immolamus. Unde Dominus per Isaiam dicit, *Recedite, recedite, exite*, & iterum in eodem, *elevare, elevare, consurge Ierusalem*, & in Cant. 4. *Veni de Libano soror mea, veni de Libano, veni coronaberis*. Veni per contritionem, veni per confessionem, veni per satisfactionem, per hæc tria coronaberis in vitam æternam. Contritio enim pungit aposthema, confessio educit saniem, satisfactio vulnera ligat, & emplastrum apponit, & ita sanatur anima pœnitentis: juxta illud *commovisti terram, & conturbasti eam, sana contritiones ejus, quia commota est*. Non enim anima sanari potest nisi commoveatur, & conturbetur per doloris contritionem, & confessionis pudorem, & laborem satisfactionis: ex hac enim salubri conturbatione conturbatur, & confunditur inimicus, nec sinitur in anima quiescere, sicut scriptum est in Psal. *Erubescant & conturbentur omnes inimici mei, & erubescant valde velociter*: Conturbentur in contritione, erubescant in confessione, convertantur in satisfactione. Ambulans enim inimicus per loca arida & inaquosa, quia requiem ibi non invenit, recedit; non enim pœnitentium asperitate valet sustinere, sed sicut canis duris lapidibus obruitur, & effugatur, quoniam inde per frustum lardi percussus nunquam fugaretur, sed potius alliceretur, audiant delicati & molles pœnitentes qui in deliciis, & carnalibus voluptatibus jejunant.

Item de tribus prædictis.

Converti igitur dicitur peccatori ad Dominum in toto corde ut perfectè pœniteat; quia mens divisa non impetrat, nec potest duobus Dominis servire; non enim potest gaudere cum mundo, & regnare cum Christo: perfecta autem pœnitentia in tribus consistit, in fletu, & planctu contritionis, in apertione cordis per virtutem confessionis: propter quod dicit Propheta in jejunio, non tantum in cibis corporalibus, sed à vitiis, & ab omnibus illicitis. Primo dicitur peccator converti in corde, ut suscitetur mortuus in conclavi. 2. Dicitur converti ore ut suscitetur mortuus in porta civitatis. Et dicitur satisfacere in opere ut suscitetur Lazarus vetus, fœtidus & quatriduanus. Hi enim tres modi suscitandi peccatorem per tres mortuos quos Dominus suscitavit significantur: cujus mysterium in tonsione peccatoris designatur: in percussione enim peccatoris, contritio cordis, in sono, confessio oris, in manu satisfactio operis denotatur. Hi sunt tres panes refectionis quos Sara ex tribus satis farinæ fecit, ut legitur in Genesi.

De virtute pœnitentiæ

Hæc igitur tria sacrificia cordis, oris, operis continent in se unam pœnitentiam quæ est secunda tabula post naufragium, per quam non solum commissa delentur, sed amissa restituuntur, virtutes fundantur, & sanitas perficitur. Ipsa enim de impio facit pium, de injusto justum, de inimico amicum, de superbo humilem, de lupo agnum, de servo liberum, de filio perditionis filium adoptionis: per quam vitatur gehennna, & acquiritur vita æterna. Et quoniam tanta est virtus, & efficacia pœnitentiæ Joannes Baptista prædicationem suam inchoavit dicens, *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum*. Et Petrus in die Pentecostes Judæis qui Deum crucifixerant ait *pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum*. Est autem pœnitentia ut ait Augustinus quædam dolentis vindicta, qua pœnitens in se punit quod dolet commisisse.

Quod pœnitentia exterior sine interiori nihil prodest.

Quædam autem pœnitentia est exterior quæ non prodest sine interiori, propter quod dicit Propheta, *Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra*: Interior pœnitentia dicitur cordis contritio, quando vel homo gratia Dei præveniente ex recordatione peccatorum suorum conteritur interius, & & quasi in pulverem cor ejus contribulatum redigitur in humilitate. Unde David *sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum, &c.*

Ad veram contritionẽ requiri dolorem, & peccati detestationẽ.

Ad hoc autem quod vera sit contritio vel confessio, oportet ut doleat cum cordis amaritudine, & peccati detestatione; oportet enim quod pœnitens cum amaritudine doleat, & de dolore gaudeat, & se non semper doluisse doleat. Jerem. *Luctum unigeniti fac tibi planctum amarum*, & Joël Propheta, *Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ*. Sic igitur plus plangenda anima propria quam caro aliena, unde August. sciat se culpabiliter dolere qui deflet damna corporis, vel damna amici, & mortem amici; & dolorem peccati non ostendit in lachrymis. *Quoniam igitur sanat Dominus contritos corde, & alligat contritiones eorum*, Recogitemus annos nostros in amaritudine animæ nostræ, dicentes cum sapiente muliere, *Nolite me vocare Noëmi, id est pulchram, sed vocate me mara, id est amaram quia amaritudinibus replevit me*. Talis enim amaritudo, vermes malæ conscientiæ, & carnalium desideriorum interimit. Sit ergo pœnitens ita pronus ad lamentationem quantum fuit ad culpam, & qualis fuit intentio ad peccatum talis sit ad pœnitendum & lugendum, & risus dolore misceatur, & extrema gaudij luctus occupet juxta illud Jacobi, *Miseri estote & lugete*, & Ezech. *Panem tuum in perturbatione comede, & aquam tuã cum festinatione, & mærore bibe*. Hic est panis lachrymarũ, & contritio pœnitentiũ refectio, panis subcinericius, & vas aquæ, panis humilitatis, & aqua purgationis: de quo pane dicit Job. *Antequam comedam suspiro*. De qua aqua dicit Ieremias, *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum*. Igitur in amaritudine moretur oculus pœnitentis, & in cubili cordis sui compungatur, ut nubes tristitiæ, & interioris doloris in pluviam lachrymarum erumpat, & ex fumo compunctionis lachrymas extorqueat: magnitudo enim fumi signum est ignis interioris, & magni hospitis, *qui tangit montes, & fumigant flabit spiritus ejus & fluent aquæ*. In terra evilat idest lugentiũ & dolentium ibi invenitur bonum aurum scilicet aurum sapientiæ, ut dicitur in Genesi, ex libro Reg. dicitur, quod cum esset Anna amaro animo oravit Dominum flens largiter, & ideo petitionem suam obtinuit à Domino. Unde Psalm *In cubilibus vestris compungimini*: id est interius in cordibus,

quod fit quando fumi congregantur ficut in utre aquæ maris, ideſt peccatorum amaritudines in utre memoriæ per recordationem confliguntur; aquæ enim quæ ſub cœlo ſunt congregantur in unum locum dum priſtinæ voluptates ante mentis oculos ponũntur ad recordandum peccata præterita: unde Joann. Chryſoſt nullum peccatori tale remedium eſt quam continua memoria delictorum, unde Jerem. *Leva oculos tuos in directum, & vide ubi proſtrata ſit*, ideo Pſalm. de diabolo ait, *dediſti eum eſcam populis Æthiopum*, quod fit per ruminationem, & recordationem peccatorum. *Et Dominus ait Adam ubi es*, id eſt ſtatum tuum conſidera, & peccata tua ad memoriam revoca; dum enim ad memoriam cum amaritudine animæ ſuæ peccata reducuntur, lachrymis pœnitentiæ, ut ait Origenes, dæmon obruitur. Et in Proverb. *Cor quod cognovit amaritudinem animæ ſuæ, in gaudio ejus non miſcebitur extraneus*, id eſt diabolus, in Eccleſ. *eſt qui multa redimat modico pretio*, id eſt cordis contritione. Et Auguſt. non tam cõſideranda menſura temporis quam doloris, unde & agnus præcipitur manducari cum lactucis aggreſtibus. Igitur ſecundum Jeremiæ conſilium pœnitens ſtatuat ſibi ſpeculum, ponat ſibi amaritudines, unde Iſai. ad quem reſpiciam niſi ad pauperculum ſcilicet ſpiritu, &c. Et Job. *Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligaverunt*. Oportet graviori uti medicina ut ferro contritionis abſcindantur vulnera inveteratæ conſuetudinis.

De variis motivis doloris.

Doleat autem non ſolum de malis commiſſis, ſed de bonis amiſſis, de tempore quod male conſumpſit. *Qui in uno offendit, multa bona perdit*, ut dicit Salomon: omnis enim virtus ab uno vitio patitur detrimentum, quia *modicum fermenti totam maſſam corrumpit*. Doleat autem de ingratitudine qua Deum offendit qui multa bona ei contulerat, & idcirco magis peccavit. Unde Auguſtinus ideo Adam peccavit plus, quia omni bono abundavit. Lugeat quia peccata prius commiſſa redierunt, & repetuntur uſque ad ultimum quadrantem, *qui enim in uno offendit omnium eſt reus*, ut dicit Jacobus. Lugeat quia Deum à ſe fugavit, & contumeliam ſpiritui ſancto fecit, diabolo ſe ſubdidit, animam ſuam coinquinavit, & lethaliter vulneravit, proximos ſuos exemplo malo corrupit, bonis triſtitiam intulit, inimicis ſuis gaudium: orationes & beneficia Eccleſiæ ne ſibi prodeſſent amiſit: Chriſti incarnationem, crucem, & ſanguinem, & fructum paſſionis, quantum in ſe eſt, amiſit vel evacuavit, & ſibi inutilia reddidit; æternam hæreditatem per malam conſcientiam quantum in ſe eſt amiſit; mortem æternam, & cruciatus inferni promeruit. Ecce quanta eſt doloris, & amaritudinis materia verè pœnitenti dum conſiderat omnia damna ſua: ſic enim ei dolendum eſt, ut ait beatus Auguſt. quod ſi fieri poſſet quaſi quidam ſanguis animæ eliciatur.

Variæ conditiones doloris pœnitentialis.

Fructuoſe autem dolere debet ſcilicet cum ſpe veniæ; Judas enim valde doluit, ſed quia veniam non ſperavit laqueo ſuſpenſus perijt. Dolendum eſt præterea cum voluntate, & propoſito ſatisfaciendi, non enim dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum vel in pœna, vel in pecunia. Unde Apoſtolus ad Romanos, *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſatisfactionem.* Non enim dignos facit fructus pœnitentiæ niſi ſecundum qualitatem criminum offerat Deo pro poſſe ſuo ſacrificium bonorum operum ut reſpondeat ei in via virtutis ſuæ. Debet præterea dolere cum peccatorum deteſtatione, ut non ſolum abominentur peccata præterita, ſed & futura, non recordentur præterita cum delectatione, futura autem tanquam venenum mortiferum abhorreant; non ſolum enim peccare abominabile eſt, unde Dominus ad mulierem, *Vade & amplius noli peccare*, id eſt peccandi voluntatem non habeas. Sicut autem mortale dum diſplicet fit veniale, cum placet ex contemptu fit mortale. *Vera enim pœnitentia eſt*, ut ait Ambroſ. *Mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere*, id eſt committendi voluntatem non habere, quod eſt peccatum deteſtari: quia, ut ait beatus Gregorius, *qui ſic alia deplorat ut tamen alia committat, pœnitentiam agere aut ignorat, aut diſſimulat*. Et Iſidor. *Irriſor eſt, & non pœnitens qui adhuc agit quod pœnitet*. Hinc videtur Deum non poſcere ſubditus, ſed ſubſannare ſuperbus Si quis lavat laterem crudum, quanto magis abluit, tanto magis facit rubeum. Hæc igitur quatuor in vera contritione exiguuntur, ſcilicet cordis amaritudo, peccati deteſtatio, ſpes veniæ, propoſitum ſatisfaciendi.

De compunctione, & de neceſſitate confeſſionis ſaltem in voto.

Compunctio autem dicitur cordis humiliati cum devotione ſeu lachrymis punctio, ſive ex recordatione delicti, ſive beneficiorum, ſive ex Chriſti paſſione, ſive ex timore gehennæ, ſive deſiderio vitæ æternæ vel quacumque alia cauſa pungatur ad pœnitentiam, & ad devotionem animæ: ex qua punctione lachrymæ ab oculis eliciuntur, ſicut ſcriptum eſt, *Punge oculum & educet lachrymam:* Ubi autem lachrymæ abundant ſordidæ cogitationes non approximant, compunctio enim hominem purgat, mentem illuminat, ſpiritum confortat & corroborat; non enim ſufficit cordis compunctio, niſi ſubſequatur oris confeſſio ad ſalutem ſi poſſit habere copiam ſacerdotis cui confiteatur; ſi vero ille cui confitetur abſolvendi poteſtatem non habet, fit tamen dignus venia ex deſiderio ſacerdotis qui confitetur ſocio turpitudines carnis, ſicut Auguſt. ait; qui enim conteritur dummodo loco, & tempore peccatum confiteri non contemnat in ipſa contritione peccatum dimittitur, ſicut ſcriptum eſt, *Dixi confitebor & tu remiſiſti: quacumque enim hora ingemuerit peccator, & converſus fuerit*, omnium iniquitatum ejus non recordabitur Dominus. Unde leproſi cum irent ad ſacerdotes mundati ſunt, & Lazarus 1. in ſepulchro à Domino ſuſcitatur, & poſtea diſcipulis ſolvendus traditur. Si autem peccator non habet voluntatem confitendi vel poſt habitam contritionem contemnat confiteri omnia peccata illi illico imputantur, ac ſi non fuiſſet contritus. Confeſſio enim oris de præcepto eſt tam in novo quam in veteri teſtamento, unde Iſai. *Dic tu iniquitates tuas, ut juſtificeris*, & in lege præcepit Dominus ut lepra oſtendatur ſacerdotibus ad quos pertinet diſcernere inter lepram & lepram. Unde in Pſalm. *Introite portas* ſcilicet indulgentiæ, & divinæ miſericordiæ *in* peccatorum *confeſſione*; confeſſio enim medicus, & pulchritudo, & animæ purgatio in conſpectu ejus hæc eſt medicina animæ quam medicus ſpiritualis debet exhibere, unde Jerem. *Numquid reſina eſt in Galaad, aut medicus non eſt ibi?* & in Proverb. *qui abſcondit peccata non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea miſericordiam conſequetur.* Et in Eccli. *Non confundaris peccata tua confiteri*, & iterum, *ante mortem confitere à mortuo, velut ab eo qui non eſt perit confeſſio* Diſſolvat igitur peccator colligationes impietatis de quibus dicit, *colligata eſt iniquitas Ephraim*, abſconditum eſt *peccatum ejus Narra*, inquit Iſai. *ſi quid habes ut juſtificeris*; qui enim ſe non accuſat in præſenti accuſatio ejus in fine diabolo reſervatur. David autem non audivit *tranſtulit Dominus peccatum tuum à te*, niſi poſtquam confeſſus eſt Nathan peccatum ſuum. Propter hoc dicitur in Cantic. *Oſten-*

de faciem tuam mihi, sonet vox tua in auribus meis, & cum David posset peccator dicere, *Deus vitam meam annunciavi tibi.* Judas enim id est confessio debet præcedere semper ad bellum, & adducere Benjamin id est pœnitentem qui est filius dexteræ ad verum Joseph. Non enim debemus carnem manducare neque edere suffocatum, sed sanguinem ipsorum peccatorum effundere per confessioné. Unde Job. *Non parcam ori meo loquar tribulationem spiritus mei.* Et iterum, *si abscondi ei hoc peccatum meum, & celavi in sinu iniquitatem meam.* Et David in persona eorum qui peccata sua sub silentio abscondunt ait, *quoniam tacui inveteraverunt ossa mea*, & in lib. numer. viri sive mulieres cum defecerunt ex omnibus peccatis quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerunt mandatum Domini atque deliquerint peccatum suum confitebuntur.

Quod confessio præcepta sit in novo testamento. In novo autem testamento expresse præcipitur confessio, unde Dominus in Evangelio leprosis ait, *Ite, ostendite vos sacerdotibus*, & Lazarum de monumento suscitavit offerens discipulis solvendum, per hoc ostendens solvendi potestatem sacerdotibus esse concessam. Quo enim modo sanabitur beneficio Ecclesiæ qui morbum suum non vult aperire? quomodo enim vis ligandi atque solvendi ad solos sacerdotes pertinet, si quisque arbitrio suo potest se absolvere & ligare? & si non vult peccatum suum sacerdotibus ostendere? frustrat enim claves Ecclesiæ qui sine arbitrio sacerdotis vult pœnitentiam agere, unde in Matth. dicitur de Joanne Baptista, *Tunc exibat ad eum omnis Iudea, Ierosolyma, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo in Iordane confitentes peccata sua*, & in Actibus Apostolorum multitudo credentium veniebat ad Paulum, *Confitentes & annunciantes actus suos.* De levibus autem, & quotidianis peccatis dicit Jacobus, *Confitemini alterutrum peccata vestra*; Majora enim sacerdotibus debemus confiteri qui habent potestatem à Domino ligandi atque solvendi. Petro enim, & vicariis ejus dictum est, *quodcumque ligaveris super terram, &c.* Licet autem abjecta turba suscitasset puellam in conclavi præsentibus tamen patre & matre, Petro quoque Jacobo & Joanne vitæ reddita est. Peccatum enim quodvis occultum fit ministerio sacerdotum dimittitur, & per supplicationem; propter quod vocati sunt pater & mater puellæ, unde beatus Augustin. *Taciturnitas peccati ex superbia nascitur cordis eò quod non vult talem se apparere in conspectu hominis qualem se exhibuit ante conspectum Dei.* Idem, *sine humilitate nemo potest reconciliari Deo* Unde beatus August. super hunc locum, *Non me demergat tempestas aquæ, &c. Non imponet super te puteus os suũ, nisi tu prius clauseris os tuum.* Et iterum, *dum veritas confessionis oritur de terra cordis, justitia de cælo prospicit dicens, parcamus huic, quia non sibi parcit, illi ignoscamus, quia agnoscit peccatum. Si enim homo detegit Deus tegit, si accusat Deus excusat.* Unde Dominus cum invitaret Adam ad confessionem post peccatum dixit ei, *Adam ubi es?* ipse autem peccatum non negavit, sed non fuit humilis confessio ideo quod per mulierem voluit se excusare. Caïn similiter invitans ad confessionem ait, ubi est Abel frater tuus? ipse vero occultavit peccatum suum dicens, *nescio Domine*, & idcirco veniam non meruit: juxta illud Isaïæ. Ut quid profundi estis corde ut à Domino absconderis consilium, quorum sunt in tenebris opera? & dicunt, *quis videt?* & Amos, *si absconderint se in medio mari, ibi mandabo serpenti, & vorabit eos.*

Multas causas necessaria fit confessio propter quas. Debet igitur pœnitens vulnera sua detegere medico spirituali cujus est discernere inter lepram, & lepram: ad pondus enim sanctuarij ponderanda sunt omnia, unde nec proprio arbitrio, sed sicut determinatur ab Ecclesia pœniteat. Unde in Levitico sacerdos numerum annorum usque ad jubilæum supputabit; ejus enim arbitrio pœnitentiæ tempora definiuntur; mali enim peccata sua vel ignorant, vel minora quam sint æstimant: unde necesse est ut à sacerdotibus instruantur. Non solum autem propter peccati cognitionem judicata est confessio, sed ut superbo humilitas incutiatur, dum ad pedes sui confessoris prostratus eidem suas turpitudines aperit, & ejus increpationes, & correptiones sustinet. 3. Causa est propter verecundiam quæ magna pars est pœnitentiæ. Unde August. *Quanto pluribus confitetur cum spe veniæ turpitudinem criminis, tanto facilius consequetur gratiam remissionis.* Quod sit propter confusionem erubescentiæ & pudoris. De his qui de peccatis non erubescunt ait Propheta. *Frons meretricis facta est tibi, noluistis erubescere*, & in Ecclesiastico dicitur, *est confusio adducens peccatum.* 4. Causa propter cautelam ut ei timor incutiatur; multi enim peccare nolunt eo quod peccata sua revelare oportet, & manifestare graviter sumitur edulium quod necesse sequi habet antidotum confessionis & satisfactionis. 5. Causa est ut suffragia consequatur confessoris cujus efficitur filius spiritualis, sacerdos videns jumentum fratris sui in foveam cecidisse secundum legis mandatum tenetur ipsum sublevare. 6. Causa est propter devotionem, & peccatorum recordationem; multi enim accedunt qui cum lachrymis, & devotione recedunt, & dum peccata sua confitentur quandoque redeunt ad memoriam multa quæ oblivioni tradiderant. Propter hanc confessionis virtutem ait David, *Confitebor Domino nimis in ore meo.* Unde legitur quod quidam dum esset in periculo maris coram omnibus quoddam peccatum abominabile confessus est: cessante autem tempestate nullum peccatum ejus ad memoriam potuit reducere De alio legimus quod cum quidam dæmoniacus peccata sua exprobraret, ipse verecundia ductus confessus est sacerdoti peccata, cumque ad dæmoniacum rediret nihil ei potuit sicut prius exprobrare.

CAPUT XXIII.

Conditiones ad bonam confessionem necessariæ.

AD hoc autem ut fructuosa sit. & Deo placens, oportet quod quatuor conditiones habeat, quod sit pura, integra, frequens, festinata. Pura ex corde puro & contrito; nisi enim præcedat contritio non prodest sequens confessio, *in inferno autem quis confitebitur?* id est in peccato mortali, dicit Propheta, *Vivens, vivens, ipse confitebitur*, vivens non solum vita naturæ, sed vita gratiæ, teste beato Augustino; nisi enim veteris vitæ pœniteat, novam inchoare non potest; multi enim sine contritione & dolore peccata confitentur per jactantiam, qui lætantur cum mala fecerint, unde Propheta *peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt*: talis confessio non solum veniam non meretur, sed provocat iram. Sit & præterea pura, & sine simulatione vel falsitatis immixtione, sicut quibusdam qui causa fictæ humilitatis sive superstitionis confitentur peccata quæ non commiserunt; teste enim beato Augustino, quando quis causa humilitatis mentitur in confessione, quod vitabat efficitur, scilicet superbus: talis enim hypocrisis species est superbiæ. Quando vero de aliquo dubitatur, utrum sit peccatum, vel aliquis credit esse peccatum id quod peccatum non est, vel veniale credit esse — 1. De triplici puritate.

mortale, tunc debet ipsum confiteri, & conscientiam suam liberare; bonarum enim mentium est ibi culpam agnoscere vel timere ubi culpa non est. Item sit pura sine duplicitate vel tergiversatione sine fermento vel excusationis, vel malitiæ, non faciat ibi perizomata cum primis parentibus. Plane & nude confiteatur, sic se accusans, ut Deus excuset, sicut scriptum est, *dimittam adversum me eloquium meum*. Item, *Dixi confitebor*, &c. Nullum præter se accuset, neminem nominet, aliena peccata non confiteatur, non excuset se per ætatem, vel per infirmitatem, vel per generis nobilitatem, neque per malorum societatem, neque per naturam vel consuetudinem, *Non declinet cor suum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis*. Nemo enim compelli potest ad peccandum, voluntas cogi non potest, nec esset peccatum nisi esset voluntarium. Non igitur se excuset, non se deffendat, non attenuet sua peccata.

De integritate confessionis.

Sit integra confessio ut omnia quæ recolit cum omnibus, circumstantiis aggravantibus peccatum uni soli sigillatim, & diligenter cum omni cautela & humilitate confiteatur? Non enim unum peccatum sine alio dimittitur, *Non est conventio Christi ad Belial*, non recedit avis infernalis ab anima quamdiu nidum suum reperit in ea, teste beato Augustino. Quædam impietas infidelitatis est ab eo qui justus est in justitia dimidiam sperare veniam; totum enim hominem sanavit in sabbatho. Unum autem vulnus sufficit ad mortem: unde Beda, quid prodest si tota civitas custodiatur, & unum foramen per quod hostes intrent relinquat. Unde David, *effundite coram ipso corda vestra*. Et iterum, confitebor tibi in toto corde meo, non divido sicut nuntij David quibus Amon rex Ammonitarum rasit dimidias barbas & medias vestes proscidit usque ad nates. Male quidam pecus excoriat qui totam carnem à pelle non expellit, vel separat. Confiteatur præterea omnia peccata sua quæ reducere potest ad memoriam uni Sacerdoti, unde beatus Augustinus: caveat pœnitens ne verecundia ductus dividat apud se confessione ut diversa diversis velit sacerdotibus manifestare, quædam uni celant quæ alij manifestanda servant, & se laudare est ad hypocrisim tendere, & venia carere, hoc est enim scindere vestimenta confessionis quibus vestita est anima peccatoris. Si autem pœnitens postquam confessus fuerit aliquod peccatum recolit, quod prius tradiderat oblivioni illud potest alij dicere sacerdoti, tutius tamen est quod dicat priori si ejus copiam habere potest. Sit præterea integra confessio ut omnia peccata non solum specialiter, sed etiam individualiter in quantum potest sub certo numero actionum, & personarum manifestet, juxta illud, *Lavabo per singulas noctes lectum meum*, scilicet conscientiæ meæ. Singulas noctes peccatorum ut omnis sanies testa radatur, & ita colligationes impietatis dissolvantur. Unde Isai. *In die illa radet Dominus in novacula acuta in rege Assyriorum, & in his qui trans flumen sunt caput, & pilos pedum, & barbam universam*. Adveniente enim Christo gentes qui Deum ignorabant novacula confessionis renovati sunt deponentes veterem pellem, exuentes veterem hominem cum actibus suis. Et quoniam peccata multa traduntur oblivioni quæ in generali contritione dimittuntur, utile est semper in fine confessionis generaliter confiteri quæ tradita sunt oblivioni.

Quod ad integritatē cōfessionis necessariū sit declaratio circumstātias peccatorum.

Sit confessio integra ut confiteatur pœnitens non solum peccata, sed circumstantias peccatorum; multi enim confitentur peccatum, sed supprimunt modum: abscondunt enim sibi sub Rachele idola Laban sub fimo id est peccata sub stercoribus pœnitentiæ, & non solum idola, sed cum Jacob omnia phylateria idolorum, sub terebinto confodiunt, id est omnem circumstantiam per memoriam crucis seipsum mactando sepeliat, nihil retineat de anathemate Jericho, sed cum Moïse Ægyptium sub sabulâ sepeliens vitulum conflantem in pulverem minutissimum redigat; detracta enim pelle hostiæ per peccati nudationem artus in frusta concidantur, ut omnes circumstantiæ aperiantur, & panis sartaginis minutatim dividatur, ut præcipitur in Levitico, & in eodem dicitur qui præfert hostiam pacificam, offerat simul libamenta id est peccatorum circumstantiæ prorumpant, ne forte tradatur tortoribus, nisi restituat usque ad ultimum quadrantem. Circumstantiæ vero attenduntur in loco, tempore, numero, & persona, secundum ætatem, scientiā, gradum, & sexum, ordinem, ingratitudinem, si facile, vel libenter, præveniens appetitum, si frequenter, si apertè cum scandalo vel malo exemplo, si perseveranter vel inordinate, quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, &c. Unde Isaias, ad animam peccatricem ait, *Sume cytharam, circui civitatem, bene canta, frequenta canticum*.

Quod non sit differenda cōfessio.

Sumenda est sponte non coacte cythara confessionis quæ dulciter sonat in auribus Domini, circuire debet civitatem animæ suæ, & quemlibet angulum conscientiæ suæ, ut nulla circumstantia peccatorum in anima remaneat: unde cavere debet ut sit confessio pura & aperta, debet frequentare canticum, ut cito, & sæpe confiteatur: festinata debet esse confessio, quia peccatum quod statim per confessionem non deletur suo pondere ad aliud trahit: sanguis enim sanguinem tangit, nescitur enim quid pariat crastina dies, morte quidem nil certius, hora mortis nihil incertius, non ergo sibi thesaurizet iram in die iræ, Dominus enim Adam post peccatū statim ejecit de Paradiso, ut confestim ageret pœnitentiam: unde Augustinus: si vis agere pœnitentiam quando jam peccare non potes peccata te dimiserunt, nō tu peccata. Numquid qui cadit in foveam vel in lutum non adjiciet statim ut resurgat. Non dicamus cum reprobis Judæis, *nondum venit tempus reædificandæ domus Domini*, sed fit castigatio nostra in matutinis, *Surge*, inquit sponsus, *propera amica mea*. Et in Exod. dicitur, *& comedetis festinanter*, & in Evangelio dicitur quod cœcus exiliens venit ad Jesum. Unde Jeremias, *Egredimini de Babylone, fugite à Caldæis*. Filij Israël exierunt ita festinanter ex Ægypto quod non occurrit eis quidquam parare, & discipuli ita in mente Christum sequebantur quod non poterat quisquam ad manducandum parare, sed spicas vellebant, & grana cruda comedebant. Ita pœnitentes festinare debent juxta consilium Salomonis dicentis, *Fili ne tardes converti ad Dominum*. Et iterum, *Ne dicas amico tuo vade, & revertere, & cras tibi dabo, cum statim possis dare*. Fatuus enim est qui fasciculos deprimentes projicere à se non festinat. Unde in numer. dicitur si mortuus fuerit homo coram Nazareo radet illico eodem die caput, idest mentem novacula compunctionis: *Abyssus enim abyssum invocat*, & aliud peccatum aliud attrahit.

De periculo differendi cōfessionē ad mortem usque.

Quanto autem quis citius talentum à diabolo fœneratore mutuatum persolvit, tanto minus obligatur usuræ. Econtra de peccatore reprobo dicit Psalm. *Mutuabitur peccator, & non solvet, scrutetur fænerator omnem substantiam ejus*. Justus enim si præoccupatus fuerit aliquo criminali peccato, in æterno supplicio erit: *quia mors peccatorum pessima*: Peccatoris autem consuetudo non facile potest avelli, unde versus, *quo semel est imbuta recens servabit*

servabit odorem testadin. Facile est ad cōsueta reverti, sed difficile est inde avelli, unde Basilius, *Sicut homo non potest dediscere maternam linguam, ita vix potest dimittere longam consuetudinem.* Fit enim via ejus tenebræ, & lubricum, & facile corruit in ea, & idcirco contra eminentia pericula, & maximè contra mortem subitaneam oportet festinare eum; nescit enim qua hora fur venturus est, usque ad mortem differt converti, absorptus ab infirmitate vix potest intendere confessioni, illuc enim tota intentione mentis fertur ubi est vis doloris, unde magis gaudet de præsentia medici corporalis quam de adventu confessoris. Homine enim existente sano tanta difficultas est pœnitendi, quod significavit beatus Ambrosius, *Facilius inveni qui rectè servaverit innocentiam, quam qui congrue egerit penitentiam.* Facilius est sanitatem cōservare quam amissam recuperare: qui enim lapide consuetudinis premitur vinctus in mendicitate, & ferro quasi Lazarus quadriduanus fœtens, non nisi cum lachrymis, & magna difficultate potest sanari. Vix enim Æthiops potest mutare pellem suam, & Pardus varietates suas. Cum autem totam vitam nostram Domino debeamus, quomodo una hora modica satisfacere poterimus? præsertim cum amor uxoris, & filiorum, & divitiarum, & vis morbi totam occupet hominis intentionem. Non igitur debemus, differre confiteri ne fortè inveniamur imparati. Si enim peccator confiteatur ut pœnam gehennnalem evadat, timere tamen debet purgatorij pœnam quæ major est omnibus tormentis quæ in hac vita possunt cogitari.

Quarta cōditio quod confessio sit frequens.

Quartum est quod in vera confessione oportet esse, scilicet ut frequenter fiat, & pluribus sacerdotibus, ut plures habeat consiliarios, & apud Deum intercessores, & si fortè non potest erubescere coram uno, erubescit coram alio; sicut enim pluries peccavit, ita pluries confitendo satisfaciat; frequenter enim homo labitur in peccatum, unde oportet quod frequenter currat ad confessionis remedium. Quoties enim peccata iteramus toties confessionem iterare debemus; & si bonum consilium requirimus, conveniens est etiam omnia peccata nostra in confessione iterare, eo quod peccata redeunt, & quia cognitis antiquis vulneribus nobis poterit consulere melius. Qui autem semel in anno scilicet in quadragesima peccata confitentur quidquid boni faciunt ante confessionem amittunt si in peccato mortali sint, sicut qui congregat mercedes misit eas in saccum pertusum; iteranda est pœnitentia quæ fit in peccato mortali; quæ autem in charitate fit, & si labatur postea non est iteranda; omnia enim bona redeunt: unde Ezechiel. *Si impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit præcepta mea, & fecerit judicium, & justitiam, vita vivet, & non morietur, omnium iniquitatum ejus quas operatus est non recordabitur, in justitia sua quam operatus est vivet.* Et Joël, *reddam vobis annos quos comedit locusta, bruchus, rubigo, eruca.* Frequenter igitur, & sollicitè confiteamur, ut impleatur in nobis quod scriptum est, *Anticipaverunt vigilias oculi mei, exercitabar, & scopebam spiritum meum,* scopis scilicet confessionis; in hoc enim judicio confessio condemnat, in judicio vero divino absolvit reum & justificat. In primo à judice convincitur, in secundo vincit diabolum, & apud summum judicem absolvitur.

Contra eos qui multis de caussis timent peccata confiteri.

Multi autem impediuntur timore satisfactionis, vel pœnæ temporalis peccata sua confiteri, vel quia à prælatis diliguntur, & honorantur, & timent ne vilipendantur, vel aliquod detrimentum temporale incurrant si prælatis suis peccata manifestarent. Hinc autem admonendi sunt quantum pœnam æternam magis timeant quam temporalem, & opprobrium sempiternum quam transitorium, patienter enim sustineant temporalem pœnam ut possint evadere æternam; qui enim pruinam timet irruet super eum nix. Alij pudore subticent, & confiteri non audent, quibus dicendum est, ut non erubescant dicere ea quæ non erubuerunt facere; istud enim bonum est, illud autem malum; istud medicina, illud culpa. Sed si hæc non deteguntur, nihil absconditum quod non reveletur: & quia sine confessione non dimittuntur peccata, necesse est manifestentur, maximè quia non dicuntur sacerdoti tanquam homini, sed tanquam Deo, quæ si modo aliquis revelaverit, deponatur; gravius enim peccat sacerdos qui revelat confessionem, quam ille qui peccatum commisit, magis autem debuit peccator erubescere coram Deo, & Angelis quam coram sacerdote uno. Debet igitur detegere peccatum, ut à Deo tegatur. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, &c. quorum tecta sunt peccata.* Unde Apocalyp. *vestimentis albis induaris, ut non appareat confusio nuditatis tuæ.* Melius enim est erubescere coram paucis, quam in futuro coram pluribus.

Cōtra præsumptionē divinæ misericordiæ, & contra desperationem.

Alij spe diu vivendi vel honorem acquirendi vel ut sancti videantur peccata confiteri omittunt, vel præsumptione divinæ misericordiæ. Hi autem admonendi ut reducant ad memoriam, quod dicitur in Evangelio, *Stulte ac nocte repetent animam tuam à te, ipse autem*, nescit neque diem, neque horam, Dominus mensurabiles posuit dies suos, ipse autem tanquam fœnum velociter arescet, & quemadmodum olera herbarum cito decidet. Item dicitur quod gloria peccatorum stercus & vermis est, hodie extollitur, & cras non invenietur. Præsumptioni, divinæ severitatis opponatur districtio, cujus potentia invincibilis, cujus sapientia ineffabilis, cujus justitia inflexibilis, qui Angelis non pepercit, qui primos parentes pro esu cujusdam pomi cum omni posteritate exilio condemnavit. Alij desperationis baratro absorpti peccata sua confiteri recusant: sicut scriptum est, peccator, *cum venerit in profundum vitiorum contemnet.* Quibus persuadendum est, quod divina misericordia major est omni peccato, quæ cum essemus ejus inimici reconciliavit nos sibi in sanguine filij sui: nemo autem debet desperando credere quod se à peccatis possit abstinere; *Fidelis enim Deus qui non permittit hominem supra id quod potest tentari, sed facit etiam cum tentatione proventum.* Præsertim quia ex confessionis virtute efficitur servus Dei qui prius erat servus peccati, & virtutem recuperat resistendi, & universalis Ecclesia pro ipso orat ex quo factus est membrum Christi, qui prius erat membrum diaboli. Gustate igitur & videte quoniam suavis est Dominus, & quoniam beatus homo qui sperat in eum.

Contra eos qui cōtemptu Presbyteri nolunt peccata sua confiteri.

Quidam autem contemptu Presbyteri peccata sua nolunt confiteri, quibus dicendum, ut non attendant presbyterum velut hominem, sed tanquam illum qui loco Christi est, quem venerari, & diligere debent, ut vicarium, & ministrum Christi. Eligat autem pœnitens talem sacerdotem qui sciat discernere inter lepram & lepram, qui noverit velut peritus medicus variis infirmitatibus varias, & competentes adhibere medicinas: alioquin *si cæcus cæcum ducat ambo in foveam cadunt.* Si sacerdos ejus idiota sit eat ad superiorem suum, vel ab ipso sacerdote petat licentiam ut possit confiteri sapienti; aliud est enim favore vel odio proprium sacerdotem contemnere, aliud cæcum vitare: si autem sacerdos dare noluerit, confiteatur omnino, & ab-

solvetur, & tunc quemcumque alium voluerit consulere poterit. Unde Augustinus qui confitetur omnino confiteatur †. Judas enim pœnitens ivit ad Pharisæos relinquens Apostolos, nihil invenit auxilij nisi augmentum desperationis; dixerunt enim *quid ad nos? tu videris*. Quasi dicerent, quid nobis est misericordia? qui iret ad fratres qui oraverunt pro socru Petri, & pro Chananæa post Christum clamante.

† f. Suppl. sacerdoti suo.

Qualitates confessoris.

Tales deberent eligi Pontifices qui scirent compati infirmitatibus; sapientes enim medici oleum animarum habent, & vinum Samaritani, ubera matris in principio ut alliciant infirmos ne fortè nimis confundantur, in fine vero verbera patris habent aliquantulum increpando duros, & rebelles, & asperitatem pœnitentiæ tanquam vinum pungitivum vulneribus infundendo. In his autem de quibus dubitat sacerdos semper cum sapientibus consilium habeat, vel pœnitentem ad suum superiorem transmittat. Ipse autem confessor qui curam suscipit animarum mediocriter debet esse litteratus; alioquin non præsumat audire confessiones si sit idiota, & imperitus, qui non noverit separare pretiosum à vili, qui nescit inter sinistram, & dexteram: ars enim animarum salutis est ars artium. Oportet enim quod sciat instruere pœnitentem, & inquirere de fide ejus, & moribus, & ideo de articulis fidei, de septem sacramentis, saltem mediocriter debet esse instructus, de operibus etiam misericordiæ, & de decem mandatis decalogi, de virtutibus & vitiis, & de septem criminalibus, & eorum contentis, de carnalibus & spiritualibus peccatis, de his præcipuè quæ per quinque sensus delinquendo committimus, ut sciat ignorantibus peccata detegere vel ea quæ oblivioni tradita sunt ad memoriam reducere, ut sciat fodere parietem ut videat abominationes majores, & ad instar venefici incantantis sapienter eliciat aspidem de caverna ut obstetricante manu sapientiæ educatur coluber tortuosus, ut videat mirabilia in profundo id est in abysso cordis peccatorum.

De quibus debeat confessor interrogare pœnitentem.

Caveat autem ne scrutinium suum incipiat donec peccator ex ore suo ea quæ noverit, confessus fuerit; melius est enim ut ore suo confessionem spontanea voluntate faciat, quam ex ore alieno. Unde dicitur, ***cum petes à proximo rem aliquam quam debet tibi, non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas, sed stabis foras, & ille tibi proferet quod habuerit***; Melius est enim peccatum dicere sponte quam per interrogationem extorquere. Postquam vero ex ore suo quæcunque noverit dixerit, tunc sacerdos considerans peccatum, & qualitatem pœnitentis aliqua poterit perscrutari peccata quibus hujusmodi personæ solent obligari, sicut in Ecclesiastico dicitur, ***Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum injusto de justitia, & cum muliere de his quæ æmulatur, cum timido de bello, cum negotiatore de detractione, cum emptore de venditione, cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cum operario agrario de omni opere; cum operario annuali de consummatione anni, cum servo pigro de multa operatione.*** Ut autem illi in certitudine omnia inquirendo reducantur, & in talibus confusio devitetur.

CAPUT XXIV.

Interrogationes confessoris continet.

Scrutatur confess. de peccatis superbiæ.

AD septem criminalia, & quinque sensus corporis, & trāsgressionē decalogi universa reducantur in hunc modū. Frater si peccasti in superbia extollens te corde, ore, vel opere super alios propter divitias tuas, vel propter potentiā, vel pulchritudinem, vel genus, vel nobilitatē, vel scientiā, vel vestes, vel laudem popularem, vel quod gravius est propter malitiam gloriando in peccatis tuis, vel propter opera tua, vel appetens laudari, vel credens ea ex te habere, vel à Deo pro meritis tuis, vel plusquam alij, vel falso jactans te habere, vel etiam credens te habere bona quæ non habes. Et quoniam radix omnis peccati superbia est odibilis coram Deo, & hominibus, initium enim superbiæ est apostatare à Deo, ex ea procedant septem, primùm est inanis gloria. Dic ergo fili: si peccasti in vana gloria, in jactantia, in hypocrisi, in arrogantia, in præsumptione, in singularitate, in novitatum inventione, in inobedientiâ, & si qua sunt similia.

De secundo si peccasti in secundo criminali peccato quod dicitur invidia? si habuisti gaudium in adversitate, vel tristitiam in prosperitate proximi tui? si per invidiam detraxisti occulte proximo tuo, vel aliquam proditionem fecisti in occulto; undemalum ei accideret? si susurrò fuisti, vel contra eum injustè murmurasti, vel rancorem in animo habuisti?

2. De peccatis Invidiæ.

Si peccasti in tertio criminali peccato quod dicitur ira scilicet in corde latens, in verba prorumpens, injurias ore exercens. Si habuisti iram inveteratam in corde quæ dicitur in corde odium, si indignationem, impatientiam, audaciam, temeritatem, rixas, contumelias, clamores, blasphemias, lites, homicidia, & similia per iram incurristi?

3. De Ira.

Si in quarto criminali peccato quod dicitur acidia peccasti, si tædium boni cum mœrore, & tristitia inutili habuisti? si cordis obdurationem, si pigritiam, & somnolentiam? si indevotus, & tepidus in Dei servitio? si suspiciosus, & malitiosus fuisti? si verbum Dei, & increpationes contempsisti?

4. De Acidia.

Si peccasti in quinto criminali peccato quod dicitur avaritia? si Deum offendisti cum nimio ardore, & immoderato amore acquirendo temporalia, & retinendo per usuras ultra sortem aliud recipiendo, mutuando pecuniam, vel quamcumque aliam rem carius ad terminum propter expectationem vendendo? si bladum in terra, vel aliam rem pro modico pretio soluto emisti? si mutuum dedisti inde sperans recipere, aliàs non daturus? si furtum, si rapinam, si incendium, vel vastationem agrorum, vel vinearum fecisti? si alio aliquo modo proximo damnum intulisti? si decepisti aliquem, vel fraudem aliquomodo fecisti, vel proximum circumvenisti in aliqua negociatione in pondere, vel mensura, vel alio modo? si collectas, vel indebitas exactiones, si calumniam vel quamcumque aliam injuriam proximo fecisti? si debitum vel commissum, vel rem inventam non reddidisti?

5. De Avaritia.

Si peccasti sexto criminali peccato per gastrimargiam in cibo vel potu? vel ebrietatem, vel crapulam incurrendo sensus hebetationem, rationis perturbationem, immunditiam multiloquium scurrilitatem, ineptam lætitiam, & consimilia? si horam debitam prævenisti? si nimis frequenter, vel minus avide manducasti, vel bibisti? si nimis delicata, & sumptuosa cibaria comparasti, & præparari fecisti? si nimia quantitate sumens mensuram excessisti?

6. De Gastrimargia.

Si in septimo criminali peccato quod est luxuria Deum ad iracundiam provocasti per simplicem fornicationem solutus cum soluta, vel per adulterium cum conjugata, vel per incestum cum consanguinea, vel per stuprum cum virgine, contra naturam, vel in sexu consimili, extraordinario loco, vel molliciei carnis contactu in his peccatis, & quibusdam inusitatis,

7. De Luxuria.

insuetis, & incognitis caute oportet interrogare confessorem quasi à remotis per insinuationem, ut experti possint intelligere; inexperti vero novos peccandi modos non possint addiscere. Verbi gratia, interrogemus si peccaverit in somnis per fragilitatem, & postea si pollutus fuerit vigilando aliquotiens vel aliquo alio modo inquiratur. Præterea si aliorum luxuriam procuravit vel si indebito modo propriam uxorem cognoverit, si quis cum sanctimoniali pollutus vel coinquinatus sacrilegium cum luxuria commisit. Eodem modo cum mulieribus fiat inquisitio, & maximè de superfluitate vestium, & choreis, & spectaculis, de ornatu proprij corporis, de sortilegiis quæ propter luxuriam fiunt.

Inquisitio circa quinque sensus.

Postea inquiratur circa quinque sensus corporis si in visu peccavit intuendo quod non oportuit? si in auditu verba inutilia, vana, lasciva, detractoria, adulatoria, falsa, & consimilia libenter audiendo? si gustu salsamentis, & saporibus cum nimia delectatione palatum incitando? si olfactu speciebus aromaticis, & unguentis immoderate, & sumptuose utendo? si tactu impudice tangendo quod non oportuit, mollibus vestiendo in mollitie etiam vestis, & lecti, & in balneis, & consimilibus peccant homines delicati & effeminati, similiter mulieres.

Inquisitio circa decem præcepta decalogi.

Fiat præterea diligens inquisitio circa transgressionem septem præceptorum decalogi, de quorum transgressione nemo excusatur; omnes enim ea tenentur implere.

Circa primum.

De primo. Si peccasti contra mandata decalogi, quorum primum est de cultu Dei, ut homo non adoret Deos alienos. Si credas unum Deum in Trinitate, & alios fidei articulos, sicut tenet sancta Ecclesia? si dubitasti de fide, vel in aliquo quod ad fidem pertineat dubitasti? si credidisti maleficis, & sortilegis, & incantationibus, & auguriis, & illusionibus dæmonum, & hujusmodi?

De secundo. Si peccasti contra secundum mandatum quod est non accipies nomen Dei tui in vanum? si mendaciter, subdole, & inutiliter pro nihilo jurasti? si Deum falso invocasti, & nomen ejus in vanum assumpsisti vel in opprobrium? si per corpus vel pedes, vel alia juramenta fecisti? an fidem datam non observasti, vel votum non adimplevisti, saltem in voto baptismi peccasti, Deo promittens quod non reddidisti?

3. De observatione festorum.

Si peccasti contra tertium mandatum quod est memento ut diem sabbathi sanctifices? si dies dominicos, & alios dies solemnes, sicut in Ecclesia præcipitur, observasti, vacãdo divinis, & abstinendo non solum ab operibus mechanicis, sed ab omni opere servili, & ab omni peccato? si in diebus dominicis, & festivis tabernas & choreas frequentasti; minus enim esset malum tibi terram arare quam choreas ducere, & tabernas frequentare immoderate bibendo? si in vigiliis & jejuniis, & magnis festivitatibus ab uxore tua, vel à quacumque alia muliere abstinere noluisti? si sabbathum cordis vel corporis spiritualiter observasti? si distractus per varias, & inutiles occupationes, & sollicitudines pacem corporis, & quietem mentis non observasti?

4. De honorandis parentibus.

Si quartum mandatum transgressus es quod est honora patrem & matrem tuam ut sis longævus super terram? si parentibus indigentibus necessaria non ministrasti? si eis reverentiam non exhibuisti? si dure & contumaciter contra eos locutus es? vel si manus in eos injecisti? si parentes spirituales scilicet sacerdotes, & alios Ecclesiasticos ministros inhonorasti, non obediendo prælatis tuis, male contra eos loquendo, vel in eos seu quoscumque clericos, vel in personas regulares manus violentas injecisti? si matrem tuam spiritualem scilicet sanctam Ecclesiam, si in ea sacrilegium furando vel luxuriando fecisti? si verba otiosa vel inutilia in ea locutus es, quæ est domus orationis non vanitatis, si clamando, litigando vel quocumque alio modo divinum officium perturbasti? si decimas & debitas oblationes Deo non reddidisti? & diebus saltem solemnibus ad parochialem Ecclesiam non ivisti? si aliquos ordines indebite suscepisti, si aliquam incurristi irregularitatem? si es de legitimo matrimonio an non? si liberæ vel servilis conditionis? si legitimis temporibus, & de licentia Episcopi tui, vel ætate legitima ordines suscepisti? si saltum fecisti in ordinibus? si bigamus vel homicida, vel simoniacus, vel excommunicatus ordines suscepisti, vel in susceptis ordinibus ministrasti, & ita irregularites? si animas tibi commissas cum diligentia tota curasti? si confessiones aliquomodo revelasti, & cætera hujusmodi quæ contra honorem matris Ecclesiæ fuerint?

De 5. præcepto, non occides.

Si peccasti contra mandatum quintum quo præcipitur non occides? si manu, vel mandato, vel auxilio, vel consilio homicidium commisisti? vel si aliquem vulnerasti? vel homicida sis mortem alterius desiderando, vel in corde tuo odium retinendo; *qui enim odit fratrem suum homicida est*? Si urgente necessitate potuisti subvenire, & non subvenisti; sicut scriptum est, *pasce fame morientem si non paveris occidisti*. Si fuisti homicida animarum, inducendo ad peccatum, vel peccatis aliorum consentiendo, quod est gravius homicidio corporis?

De 6. mandato, non mœchaberis.

Si transgressus es sextum mandatum quod est non mæchaberis id est non cuilibet misceearis excepto fœdere matrimonij? si aliquomodo cum delectatione semen ex te emisisti, nisi fortè dormiendo, vel cum propria uxore spe prolis, vel causa vitandi fornicationem, vel ut redderes debitum?

De 7. non furaberis.

Si septimum mandatum non observasti quod est non furtum facias? si rem alterius usurpasti? vel vi contractasti invito Domino? vel si scienter rem furtivam emisti, vel in custodia recepisti?

8. De falso testimonio.

Si octavum transgressus es quod non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium? hic prohiberi intelligimus omne genus mortalis mendacij: si falsus testis contra aliquem gratia vel amore, vel odio, vel pretio fuisti, si in causa aliquem injustè, & calumniose tractasti, si falsus advocatus vel judex iniquus fuisti, si personarum acceptionem habuisti, si aliqua falsitate aliquem læsisti, vel falsum crimen ei imponendo vel alio modo, si aliquid promisisti, & solvere noluisti, si mercedem mercenarij defraudasti & retinuisti.

9. De non concupiscenda uxore proximi.

Si nonum mandatum non observasti quod est non concupisces uxorem proximi tui, si voluntatem habuisti in corde peccandi aliquo genere luxuriæ, si morosam delectationem vel consensum absque opere habuisti; hæc enim mortalia reputantur.

10. De non concupiscenda re quaelibet aliena.

Si decimum mandatum observasti quod est non concupisces domum proximi tui, non agrum, non vineam, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, & universa quæ illius sunt. Ubi generaliter intelligimus cupiditatem divitiarum, & ambitionem honorum. Vide igitur si cujuslibet rei alienæ concupiscentiam habuisti in corde; multi enim furarentur, vel raperent nisi pœnam temporalem timerent.

De omissione bonorum operũ.

Non solum de commissis, sed etiam de omissis interrogandus est pœnitens. Dic frater si omisisti facere proximis quod tibi merito facere voluisses, si per negligentiam vel pigritiam bona quæ debuisti vel potuisti facere non fecisti; sed talentum Dei

multiplicare contempsisti, si opera misericordiæ, vel orationes, vel vigilias, si jejunia vel alia opera misericordiæ pœnitentiâ tibi injuncta non fecisti, si tempus à Deo tibi concessum in vanitate, & otio consumpsisti, ludendo cum deciis, cum aleis, & cartis ut tempus tædiosum hujusmodi vanitatibus redimeres. Si de beneficiis susceptis Deo, & hominibus ingratus extitisti. Si charitatem, humilitatem, patientiam, discretionem, & alias virtutes quas habere debuisti non observasti, & bona quæ fecisti minus purè fecisti, vel cum murmuratione, vel cum scandalo proximorum, vel finem debitum omittendo, vel mala intentione ea fecisti, si per crassam, & vincibilem ignorantiam, vel per oblivionem aliqua omisisti quæ facere tenebaris. Hæc & hujusmodi similia prudens & diligens confessor cum omni cautela debet inquirere, nō omnia ab omnibus, sed à diversis diversa prout viderit expedire; in fine autem generaliter subjungat multa tradidisti oblivioni in quibus Deum offendisti, de quibus generaliter debes confiteri cum proposito confitendi si ea ad memoriam reduxeris: peccasti enim corde per malam cogitationem, & malam voluntatem ore peccasti mentiendo, detrahendo, otiosa dicendo, proximos deridendo, secreta aliorum revelando, quibusdam adulando, alios nimis corripiendo in contentione, in turpiloquio, in scurrilitate, in contumelia, in blasphemiis, & aliis hujusmodi. Opere peccasti faciendo aliud quod tibi non velles fieri, mandata Dei transgrediendo, mala exempla aliis dando, &c.

CAPUT XXV.

De satisfactione.

De injunctione pœnitentiæ.

POstea cautus sit in pœnitentiis injungendis, considerando statum personæ, & qualitatem criminum quantum poterit fieri ut semper pœna respondeat culpæ per contrarium: ut superbis principaliter injungat quæ pertineant ad humilitatem; invidis ea quæ pertinent ad benignitatem & charitatem; iracundis ea quæ pertinent ad mansuetudinem & patientiam; avaris ea quæ pertinent ad liberalitatem & largitatem; gulosis & luxuriosis ea quæ pertinent ad carnis afflictionem, & sic de aliis, ita quod pœna respondeat culpæ. Si peccavit in multiloquio & garrulitate, satisfaciat per silentium; si in vestium superfluitate, satisfaciat in nuditate; si malum exemplum dando, de cætero det omnibus bonum exemplum; si publice peccavit, publicè satisfaciat; si alios ad peccata induxit, laboret pro posse suo ut animas quas Deo abstulit illi restituat. Diligenter autem observet inter cætera quatenus satisfactionem in quatuor partes dividat. Quia enim peccator Deum offendit, injungat ei orationes; quia proximum offendit, injungat ei eleëmosynas, & alia opera misericordiæ; quia in proprium corpus peccavit per illicitam delectationem, injungat ei jejunia, & alia quæ ad corporis afflictionem pertinent; si ab alio injustè habuerit vel aliquem damnificavit, injungat ei restitutionem pro posse suo; semper enim in fine admoneat pœnitentem ut vitet fœtidum; scriptum enim est, *Vade & noli amplius peccare ne forte aliquid deterius tibi contingat*; *vulnus enim iteratum*, ut ait beatus Augustinus, *tardius sanatur, frequenter peccans, & lugens vix veniam meretur.* Unde Isaias, *lavamini mundi estote*, lavatur & mundus est qui peccata præterita plangit, & plangenda non committit; *qui autem baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid ei prodest lavatio.* Propter quod præceptum est Loth non solum ut exiret de Sodomis, sed de omni regione, ut secundum legem in eodem loco castrorum perfectè sanetur; maledictus enim qui reædificavit Jerico. Admoneat præterea ut vitet omnes peccandi occasiones, scilicet choreas, & spectacula, & malum consortium, & consimilia, admoneat insuper ut si (quod Deus avertat) in peccatum reciderit, non differat confiteri; qui enim in sordibus est sordescit adhuc. quod præscribit transgressio deleat cōfessio.

Satisfactionem non perfunctoriè obeundā esse.

Tandem autem admoneat eum ut negligentiam satisfaciendi non habeat, sed semper in pœnitentia, & bonis operibus permaneat: frustra autem velociter currit qui prius quam ad metum deveniat deficit; pœnitere enim est pœnitentiam tenere ut semper puniat peccator in se ulciscendo quod commisit peccando. Unde beatus Augustinus, *tamdiu gaudeat, & speret de gratia, quamdiu sustentatur à pœnitentia.* Abstineat autem à multis licitis, quia multa commisit illicita, & præcipuè à negociatione quæ vix sine peccato potest exerceri, unde Leo Papa, *pœnitenti melius est dispendia pati quam periculis negociationis astringi*, quia difficile est inter vendentis, & ementis commercium non intervenire peccatum. Ergo sicut in Exodo legitur primogenita asini mutentur ove, id est primordia vitæ præcedentis innocentia sequentis. Hi enim sunt hædi quibus libenter vescitur Isaac, id est opera misericordiæ. Unde Joël, *Infirmus dicat, quod fortis sum.* Quanto autem austerior est cura vulnerum, tanto salubrior est medicina peccatorum; unde beatus Ambrosius, *qui culpam exaggeravit exaggeret pœnitentiam*; majora enim crimina majoribus abluuntur fletibus. Vix tamen invenitur aliquis qui tantum laborare velit satisfaciendo quantū laborant homines in arando & seminando. Noë centum annis laboravit arcam fabricando ut mortem evaderet temporalem; quanto magis laborare debet pœnitens ut mortem evadat æternam? Sit ergo victus pœnitentium tenuis, lectus difficilis, somnus brevis, habitus vilis, oratio jugis, sermo gravis, incessus humilis, tollat crucem suam, abneget semetipsum, mundana relinquendo, seipsum contemnendo, proximorum negotia procurando ut violentiam violentiâ, & dolorem dolore præveniat, quia non coronabitur nisi qui legitime certaverit.

Arma pœnitentium.

Arma verè pœnitentium sunt cinis, cilicium. Ut autem in bello non deficiant diligenter ad memoriam reducant cilicium, & locustas Joannis Baptistæ, nuditatem, & radices; peccatricis Ægyptiacæ labores, Pauli vigilias, Bartholomæi saccum, & panem cibarium Hieronymi, sudarium & lachrymas Arsenij, calumniam & vermes Simeonis. Unde versus, sit tibi potus aquæ, cibus aridus, aspera vestis dorso. Virga, brevis somnus, durumque cubile flecte genu, tunde & pectus, nuda caput orans; hæreat os terræ, mens cœlo, lingua loquatur, cor dictet; sit larga manus, jejunia crebra mens humilis, simplex oculus, caro munda, pium cor, recta fides, spes firma, duplex dilectio semper ferveat, assiduis precibus justis tamen ora.

De triplici satisfactione.

Qui igitur trinum Deum offendit, qui triplicem legem naturæ, scripturæ, & gratiæ prævaricatus est, tripliciter sicut prædictum est satisfaciat in contritione, confessione, opere: & velut his tribus lapidibus, Goliath perimatur, & his quasi tribus panibus quos postulat amicus nocte ab amico reficiatur anima pœnitentis. Convertimini igitur fratres ad Dominum in toto corde vestro qui per peccata vestra alieni estis ab eo in jejunio ut in futuro satiemini, in fletu ut rideatis, in planctu ut consolemini.

Crimina

Crimina præterita desle fugiasque futura
Index flectetur, iram deponet, & ipsi
Obtenta venia sancto jungeris amore
Scindite corda vestra scalpello.

Cujus manubrium lignum crucis, ferrum ejus clavi, calibs lancea qua perforatum est latus ejus. Scindite corda vestra per contritionem, ut sanies peccatorum eliciatur; per confessionem, sacerdoti ut aperiantur; per proximorum compassionem, ut operibus misericordiæ affluatis. Vestimenta autem vestra non scindantur, nam & unica Christi inconsutilis incisa non fuit, vestes animę vestræ virtutes sunt quæ scindi non possunt, vel à se invicem separari; qui enim unam virtutem habet, omnes habet: qui una caret omnibus caret, & beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus appareat.

CAPUT XXVI.

Quomodo se gerere debeat confessor audita confessione.

Monita pœnitenti post confessionē dandā.

DEbet humiliter & devote audire totum, non inspicere vultum confitentis, maximè mulieris, ne confundatur maximè mulier confitens; & ne capiatur confessor laqueo oculorum non debet abhorrere quantumcumque magna peccata, non debet de peccatis inconsultis expresse interrogare, sed sapienter & à longe, ita ut si illud sentitur, vel fecerit confitens statim interrogat, si non fecerit vel non audierit nesciat quid dicatur, debet pœnitenti promittere veniam si cesset à peccato, debet docere modum confitendi; & si peccator nesciat confiteri debet juvare, ad hoc modis omnibus tendens, ut peccator abrenunciet peccato, non dico juramento, sed firmo proposito, & ut pœnitens nullum peccatum præ rubore occultet debet ei ostendere genera peccatorum: 1. per 7. capitalia 2. per quinque sensus corporis, 3. per decem præcepta, inde per cogitationes, & concupiscentias cordis, per loca, per tempora.

Perquisitiones per septem peccata capitalia.

Debet quærere si ceciderit per aliquam speciem superbiæ quæ signatur hoc versu,

Ex se, pro meritis, falso, plus omnibus instans.

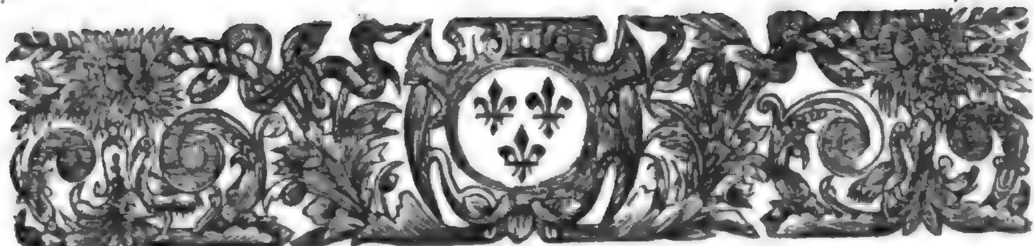
De iracundia quærat utrum doluerit de bono alterius, vel de malo gavisus sit. De avaritia quærat quatuor species avaritiæ, quæ sunt furtum, rapina, fœnus, simonia: & hæc etiam fiunt tribus modis, actu, consensu, participatione; & de his omnibus quærat. Quærat etiam de circumstantiis quis, quid, ubi: & de aliis prædictis. Deinde si habuerit rancorem in corde, opprobria & contumelias, in ore, afflictionem vel damnificationem rerum in opere. De acidia an si confitens de seipso diffiderit ad bonum faciendum, quod sæpe nimiam tristitiam introducit, aut diffidentiam habuit, ex intuitu boni ardui, & difficilis; & generat displicentiam, & tædium boni, & etiam aliquando tædium vitæ, & desperationem. De gula secundum quamlibet ejus speciem, quæ sunt, præproperè, laute, nimis, ardenter, studiose. De luxuria cujus sunt species, Sodomia, mollities, abusus, incestus, stuprum, adulterium, fornicatio, & iterum spiritualis consanguinitas, affinitas. Item spiritualis triplex, vel religionis, vel ordinis, vel paternitatis spiritualis: qui enim filiam spiritualem cognoscit dupliciter incestum committit, unde tali quinque anni pœnitentiæ injunguntur, mulieribus autem ut rebus suis pauperibus distributis in monasterio vivant ut 30. q. 1. si quis sacerdos. ubi dicitur sacerdos, quia malum exemplum dedit hominibus ab omni officio deponatur, & peregrinando 15. annis pœniteat, postea ad monasterium vadat, ibique cunctis diebus vitæ suæ deserviat. Item dicitur, de Presbytero si cognoscat illam quæ sibi fuerit confessa, & de sacerdote quod magis peccat sacerdos filiam spiritualem cognoscens, vel sibi confessam, quam uxorem alterius, quia pro hoc non injungitur nisi pœnitentia decem annorum. De tribus primis parum inquirat sacerdos ad hoc videndum quærat, habuisti unquam pollutionem dormiendo? si dicat sic, quærat quomodo; si dicat, non, taceat sacerdos.

De quinque sensibus & aliis.

Post hæc de quinque sensibus quærat hoc modo, de visu an impudice velit videre vel videri, an se in vultu pinxerit, & mollioribus, & pretiosioribus induerit ut pulchrior appareret? utrum in occursum processerit, ut videretur vel videret? an nutus fecerit? an oculos vagos habuerit? De auditu si choreas libenter audivit aut mala de proximis, aut curiosa, & vana aut scurrilia, si Dei verbum audire fastidivit. De odoratu si aromata vane appetat aut comedat, aut secum tulit ut placeret. De loquela si adulatus est, si mentitus, si detraxerit, si falsum tulit testimonium, si verum negavit, si falsum asseruit, si pejeravit, si falsum crimen calumniando imposuit, si blasphemavit, si orationes debitas solvit. De tactu de quo labore vivit, & fraudes circa illud requirat sapienter. De cogitatione si cor vagum in oratione habuit, si aliud in corde, aliud in ore in promissis, si cogitavit de peccatis ad delectandum. Item quærat de transgressione decem præceptorum per ordinem. Item de fide articulorum, & de fide sacramentorum omnia hæc, & adhuc ampliora circa hæc sunt quærenda, cum confitens idiota est aut ignorans.

FINIS.

GVILIELMI PARISIENSIS
TRACTATVS DE COLLATIONE BENEFICIORVM.

PROLOGVS.

Vmbram Behemoth exponit perversam redituũ, & officiorum Ecclesiasticorum administrationem.

VMBRAM Behemoth sicut scriptum est Job. 40. umbræ protegunt, umbram scilicet opacam, in qua & latet voluntariè ignorans, quæ & præstat ei umbraculum contra radios solis intelligentiæ, & justitiæ qui est Christus Dominus, sicut legitur Sapientiæ 5. Et mala umbra ista est detentio sive occupatio iniqua beneficiorum sive redituum Ecclesiasticorum. Sub hac umbrâ quiescit diabolus, & reficitur omni genere refectionis suæ, quæ est mors animarum humanarum. Hic est secretum thalami ubi dormit, sicut in eodem ejusdem Job legitur: hæc loca humantia in quibus voluptatur: nec dormit ibi utcumque, sed inexpergibiliter, & inevigilabiliter, ut videtur. Nec enim tonitrua diversarum comminationum, nec clamores publicarum declamationum, nec clamantes stimuli sacrorum eloquiorum ipsum sufficiunt excitare. Denique umbra ista tanta tenebrositate obumbrat, ut veri solis splendor ipsam non penetret, tanta frigiditate obrigescit, ut à calore ejusdem in ea Behemoth se abscondat. *Circumdant illum salices*, ut in eodem legitur, *torrentis*; hoc est infructuosi: in ipso torrente affluentiæ temporalis, quæ veluti torrens velocissime transit & exsiccatur, corda radicaliter infixa sunt. Circumdant, inquam, illum munientes, & vallantes quemadmodum armata fortitudo principem non illum obsidens, sed deffendens.

Vmbras hujusmodi quatuor enumerat.

Umbræ istæ quatuor sunt. 1. avaritiæ, quam terram idest terrenam substantiam vero soli, & humanis mentibus interponit. 2. Est eclipsis ambitionis, sive superbiæ, quæ mundanæ instabilitatis vanitate radios solis, instar lunaris eclipsis, & verum solem eisdem abscondit. 3. Est nubes opaca pessimæ, quæ per carnales habitus in prælatis inolevit consuetudinis, quæ lucem nec videre, nec intueri finit. 4. Umbra est pessimarum affectionum teterrima nebula quæ diem mentis obnubilant, & veritatem obumbrant.

Quam perniciosa sint Ecclesiæ Dei vitia Clericorũ.

Quam perniciosa sit hæc pestis Ecclesiæ Dei, quanta speciositate membrorum eam detruncavit seu mutilavit, quanta monstrositate membrorum suorum eam deturpavit, quanta spurcitia vitiorum illam fœdavit, quantum decorem virtutum & gratiarum ab ea deleverit, & abraserit; sed & ipsum creatorem quantum sui cultus, & honorificentiæ parte ab eo tempore quo cœpit defraudaverit, & adhuc incessanter defraudet, pia corda non absque dolore vehementi cogitant. Ipsam enim Dei domum scilicet orationis domum quam decet sanctitudo sacrificiumque, quã Deus ædificavit sanctuarium, quam proprio sanguine Dei filius consecravit, tabernaculum quod sibi sanctificavit, templum Dei sanctum pro parte non modica speluncam efficit latronum, habitationem reptilium, & penè omnium immundorum animalium. Contra igitur umbram istam, & umbras eam protegentes aliquos radios de fonte luminosissimæ veritatis producere, & adhibere contra deffensiones salicum istarum, & jacula de fabrica sacrarum doctrinarum acuere tanto salubrius esse manifestum est, tantoque Deo gratius quanto, & ipsas perniciosiores, & in mortem animarum, Deique contumeliam pestilentiores esse, à sane sapientibus, & rectè intelligentibus dubitari non potest.

Propositum Authoris, & divisio operis.

Dicemus igitur primo puritatem vocationis, deinde vocationis maculas, tertio puritatem ingressus, & post illam ingressus maculas, quinto puritatem, & dignitatem detentionis, & ejus maculas, sexto loquemur de pluralitate ipsorum in una persona an sit licita, an non & quomodo non, incedentes per vias probationum cum ipsius sacri textus testimoniis, sacros canones, & leges sæculares quæ ad hoc faciunt suis professoribus atque doctoribus relinquentes.

CAPITULUM I.
De officiis Patris, Architecti & Ducis quæ Prælato conveniunt.

Ex officio prælatorum qui patres sunt ostenditur quæ debeat esse puritas intentionis in vocante.

DIcimus ergo in primis quod unum ex officiis Prælatorum est officium patris sive generantis, propter quod & sponsus est, & annulum qui est in signum castitatis erga Ecclesiam sponsam suã in digito gestat. In hac ergo, & ex hac debet filios gignere, filios, inquam, qui sint semen fratri defuncto, idest Christo Domino, ut legitur 25. Deuter.

Non debet ei supponere partus alienos, scilicet qui adversus Christi domum vel Christum Dominum insurgant in electionibus, & aliis quæ in Ecclesiis contra ipsum plerumque fiunt. Non filios Belial debet Ecclesiæ supponere, non catulos Lamiarum juxta 4. Thren. Non filios iniquitatis, quia quot canonicos in Ecclesia prælatus constituit, tot ibi filios vel Christo Domino, vel diabolo gignit, tot filios legitimos in eadem Ecclesia cui præest suscipit, vel tot partus diabolicos intolerabili fraude vel malitia eidem supponit. Quod qui faciunt vel fieri procurant, proculdubio similes sunt dæmonibus incubis, qui interdum mulieribus, ut vetulæ fabulantur, filios suos supponunt, qui vulgo cambiones vocantur ab hujusmodi campsione. Hi vero semper dicuntur tristes esse, semper ejulantes, lactis insatiabiles, ubera nutrientium usque ad sanguinem emungentes. Hujusmodi prælati similes sunt cuculis qui sua ova aliis animalibus supponunt, ovis eorum primitus devoratis, quæ ova cum alienæ matres foverint, & pullos exinde exclusos nutrierint ab iisdem, quam cito rostro, & unguibus nutrientibus prævaluerint, devorantur. Hanc fraudem cucularium mali prælati faciunt Ecclesiis, hanc nutrituram faciunt Ecclesiæ in hujusmodi filiis, dum ab iisdem tandem proditiosissime devorentur. Hoc igitur primum requiritur, vocationis puritas in prælatis vocantibus. Idoneitas autem personæ vocandæ, quæ, & cujusmodi esse debeat, melius patebit ex aliis officiis prælatorum, quorum primum est officium Architecti, sicut de se dicit Apostolus in 3. 1. ad Corinth. *Ut sapiens Architectus fundamentum posui.*

Quod Prælati officiũ sit ædificare domũ Domino.

Prælati igitur officium est ædificare domum Domino instar Salomonis qui ædificavit domum Domini ex lapidibus grandibus, & pretiosis, & dolatis atque quadratis, & hoc quantum ad fundamentum sicut in 2. Paralip. legitur. Nec prætereundum est quod sculpsit Cherubin, & palmas, & cœlaturas valde prominentes, operuitque omnia laminis aureis opere quadrato ad regulam sicut legitur ejusdem 6. & iterum in eodem ejusdem ædificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, & uno ordine lignorum cedri. In iis igitur qui vocantur, sicut apparet in ipso textu, vocantur, inquam, ut sint portæ vel de portis domus Domini debet esse non solum pictura Cherubin, quæ interpretatur plenitudo scientiæ, non pictura, inquam, scientiæ litteralis, sed sculptura quæ est veritas sapientiæ intimæ: nec pictura palmarum solummodo in apparitione tonsuræ & habitus, sed veritas victoriæ triumphalis de vitiis. Similiter & cœlaturæ valde prominentes, nõ picturæ exterioris apparitionis, quam diximus ipsi ædificio absque ulla elongatione adhærentes, sed insculptæ intimæ virtutes, plebeis ac vulgaribus eminentes, longeque præstantes. Et primum quidem ad doctores, & propugnatores Ecclesiarum pertinet, videlicet Cherubin, & insculptæ imagines, in quibus intimè impressa esse debet similitudo sapientiæ, atque puritatis & sanitatis Angelicæ, & similitudo palmarum ad prælatos qui sunt duces exercitus, quoniam in eis apparere debet victoriositas evidenter contra vitia & dæmones, ita ut desperatum sit utrisque eos vincere à quibus multotiens victa sint. Palma enim in signo victoriæ est de qua brevitatis caussa multa prætérimus. Cœlaturæ longe prominentes ad minores sacerdotes, & clericos pertinent, quorum vita foris eminere debet procul ab aliis, longeque supereminere aliis sanctitate.

Deplorat vitia Clericorum sui temporis.

De temporum nostrorum fecibus, ne dicam finibus, nec in portis Ecclesiarum, idest in prælatis, pictura Cherubin aut palmarum est, quare nec aliquid cœlestis, angelicæque sapientiæ, nec aliquid bellicæ virtutis aut strenuitatis est, nec victoriæ quicquam apparet, sed magis econtrario pro magna parte eorum; magis enim turpitudinis effigies magis mors, & servitus vitiorum in multis eorum insculpta apparet. Similiter in minoribus sacerdotibus & clericis non prominentia, seu præeminentia virtutum, sed omnium spurcitiarum, ac monstrositas vitiorum tanta foris in eis patet, ut non simpliciter peccatores, sed magis scelerati, & peccata eorum non peccata simpliciter, sed peccatorum monstra terribilissima merito sint dicenda: ut Ecclesia Dei in ipsis non Ecclesia Dei, sed magis Babylon, Ægyptusque & Sodoma videatur.

Quod prælati non debeant ædificare domum Dei ex spinis & paleis.

Prælati igitur officium est in eo quod Architectus ædificare domum Domino, & hoc ex quadris, & cedris sicut legitur Isaiæ 9. non ex spinis & paleis: ex spinis enim & fragmentis lignorum picæ, & aliæ aves solent ædificare, & compingere nidos suos. Prævaricatores enim spinæ sunt sicut legitur Reg. 2. 23. in novissimis verbis David, *Prævaricatores autem quasi spinæ evellentur universi.* Similiter & paleæ sunt sicut legitur Lucæ 3. ex verbis Joannis, *Congregabit triticum in horreum suum*, Paleæ autem comburentur igni inextinguibili. Quid igitur est Ecclesia cathedralis vel quæcumque conventualis ex triginta vel quadraginta hujusmodi paleis aut festucis nisi nidus passeris aut alterius aviculæ. Et revera prophetatum videtur de hujusmodi Architectis illud, *passer in domicilio, & turtur in nido reponet pullos suos*, scilicet nepotulorum suorum, & interdum filiorum. O quanta fraus adversus Deum cui ædificandum est regale, permagnificumque palatium, quantaque contumelia, dum pro hujusmodi palatio nidus picæ vel passeris reddatur? quantum testimonium in perniciem infidelitatis, & perditionis adversus prælatum nidus hujusmodi, & nidor ipsius sit? Quis non rideat? quis non subsannet? quis non excachinnet ista ridicula, tamque exsibilanda opera hujusmodi Architectorum? Denique in tam præclaris ædificiis pro columnis cedrinis fortissimis festucas modicas ac debilissimas nepotulorum, & aliorum parvulorum ponit, quis non simul irrideat, & doleat? Ecquid regi cœlorum tanta infidelitate, tanta impietate tam crebro, passimque illuditur? pro functione petitur à multis, & vix est qui doleat vicem ejus, & cum monstrum sit inter alia peccata tam execrabilis illusio, tamque detestanda Dei proditio, jam penè illam nemo formidat aut horret. Psal. 83. 4.

Quod prælati excusare se non possint propter preces magnatum.

Audivimus excusantem, & dicentem in parte ista non possumus resistere precibus magnatum, cui respondisse meminimus, quod Architecto litterali nemo auderet hujusmodi preces porrigere, videlicet ut pro columna forti festucam fragilem in ædificio, cujus fabrica fidei ejus commissa est, poneret: & si fortè eousque aliquis insaniret ut præsumeret & diceret, magister ego festucam istam diligo ultra modum charissima mihi est, rogo te quantum possum honora eam, & pone in loco honorabili, videlicet in loco columnæ fortis, & altæ, numquid subsannari se ab illo adverteret, & in faciem ejus spueret? Et quoniam levis est jactura ædificiorum litteralium in comparatione ædificiorum spiritualium improportionabiliter inexorabiliores se deberent habere prælati contra ruinam, & alia detrimenta suorum ædificiorum spiritualium, quam litterales Architecti pro suis artificiis. Sed infirmitas infidelitasque prælatorum audaciam dedit hujusmodi insaniis; semel enim fracta precibus aperuit viam rogantibus ut verè possint dicere cum Job, *quasi rupto muro, & aperta janua irruerunt super* Iob. 30. 14.

me; & iterum ejusdem 19. *Simul venerunt latrones ejus, & sibi fecerunt viam per medium*; nam ex propriis nepotibus ac filiis ruinam, & confusionem parant Ecclesiæ, nec habent frontem resistendi rogantibus pro aliis.

De ædificatione corporis mystici Christi nomini quæ prælatus incumbit.

Addimus etiam officio Architectorum quod non solum eorum est ædificare palatium aut templum Domino, sed etiam corpus mysticum Christo Domino. De quo corpore ipsemet dixit in Psalmo, *Corpus autem perfecisti mihi*. Membra igitur quæ tanto capiti congruant in corpore Ecclesiæ ponenda sunt: nemo autem dubitat peccatores dici membra esse diaboli. Quare qui peccatores in Ecclesiis suis constituunt non corpus mysticum Christo Domino, sed corpus utique quale decet diabolum, diabolo ædificant, ex membris videlicet putridis omnique deformitate horribilibus. Vide impietatem istam sacrilegam quæ pro Christi sacratissimo corpore corpus Behemoth omni monstrositate vitiorum horridum ædificant, & sacris omnibus contrectandis, & administrandis spurcissima diaboli membra præficiunt, sacramenta eis tradenda committunt, sacris altaribus ministros illos abominabiles offerunt, & ad cumulum exhonorationis Dei, & contumeliæ ipsum vivificum Christi corpus, & sanguinem pollutissimis manibus talium conficiendum, contrectandumque committunt, omnibus honoribus Ecclesiasticis honorant membra diaboli. Proh dolor qui lugeat aut doleat pro corpore Christi mystico corpus diaboli in Ecclesia sedere, & consequenter propter hoc pro Christo diabolum in eadem regnare, & deturbatum atque dejectum de cœlo litterali diabolum in cœlo Ecclesiæ quod est longe sanctius atque præclarius prælatorum perfidia restitutum, & solium ejusdem *super astra Dei*, id est super viros sanctitatis & doctrinæ luce radiantes, impietate eorum sacrilega exaltatum? Quid plura? membra diaboli deificata prælationibus, & sacris officiis, sicut supra tetigimus, loca sanctorum occupare, viros sanctos sub pedibus ipsorum gemere, opprimi, conculcarique ab eis: quod piis oculis est extremi doloris spectaculum. An igitur lapis vel lignum tam præclaro ædificio conveniens, an membrum tam nobili corpori, tam sacro capiti congruens, persona vocanda diligentissimè consideranda est hujusmodi Architecto, qui si vocare intendat personam quæ non idonea sit utrique ædificio intentio ejus impiissima est, atque sacrilega per ea quæ diximus.

Psal. 39. 7.

De officio ducis.

Secundum officium prælati est officium ducis ad eligendos & colligendos bellatores ad præliandum contra diabolum & exercitum ejus. Quapropter in intentione ejus esse debet, ut ad stipendia Ecclesiastica eligat fortes & doctes ad bella. An igitur parvuli, an mortui, scilicet mortalibus peccatis extincti ad præliandа prælia Domini eligendi sunt, quis non judicet? Deinde qui non noverit gladium spiritus, quod est verbum Dei, qui non noverunt arcum sacrarum disciplinarum, sacrorum eloquiorum sagittas, scutum fidei, galeam salutis, loricam justitiæ, scilicet de quibus legitur in 6. ad Ephesios, & omnino ignaros armorum lucis, de quibus in 12. ad Romanos, quis eligat ad bellandum nisi damnabilissimus Domini sui proditor, quique hostibus ejus de eo quærit victoriam? Similiter & eos qui usum non habent armorum quis nisi inimicus Domini sui ad bella vocabit? propter quod & David arma Saül recusavit pondus corũ ferre non valens in 16. Reg. Magni ponderis est, & ultra vires multorum armatura humilitatis quæ frontem protegit, & totam faciem contra opprobriorum & vitiorum tonsiones, atque detractionum, & adulationum jacula, & propter hoc facile projicitur ab insuetis, & parum ad hoc fortibus, similiter & thorax patientiæ; propter quod facile abjicitur ab his etiam qui in exercitu Dei.

Velut cunei & acies sunt conventus Ecclesiastici sive capitula. Heu quanta damnatione digna est ducum perfidia qui greges nepotulorum aliorumque parvulorum, multitudinemque, imbellem, inermem, omninoque ignaram belli pro cuneis fortium, pro aciebus ad bella doctissimorum in Dei exercitum adduxerunt! Et quod est ad cumulum perditionis, non solum hujusmodi multitudines, sed etiam innumerabilem multitudinem inimicorum Dei Ecclesiasticorum redituum stipendiis donaverunt?

Deplorat vitia Clericorum ut imbellium & inermiũ militum.

Verissimum enim est quod lugebat quondam Jeremias in 3. Threnorum, quia *facti sunt hostes ejus in capite*, & quoniam *inimici ejus locupletati sunt*, non enim solummodo in capite idest in arce potestatis hostes Dei, & Ecclesiæ ejus sunt qui utique Archiepiscopatus est, sed etiam in capite ipsius exercitus, quia & capitanei sunt exercitus illius, & capitales inimici primi contra Deum pugnantes, & hoc est quod veritas dicit Matth. 12. *Qui non est mecum contra me est*, & Lucæ 12. *Qui non est mecum adversum me est*, apertius autem Jacobi 3. *Quicumque voluerit amicus esse sæculi hujus inimicus constituetur Dei*. Isti inimici sive magni ut prælati sive parvi ut subditi locupletati sunt redditibus Ecclesiasticis manifestè. Intentio ergo prælati debet esse ut diximus ut persona quam vocavit in Ecclesiam suam ad percipiendum stipendium Ecclesiasticum bellator sit fortis, & doctus, & hoc eidem incumbit ex officio ducis.

Quod hostes Dei esse non debeat duces Ecclesiæ.

CAPITULUM II.

De officio Pastoris & reliquis prælati officiis.

De officio Pastoris.

TErtium officium est pastoris scilicet principale, quo officio non solum pastor est, sed princeps pastorum ex quo incumbit ei vocare electos pastores, non qui pascant semetipsos, sicut legitur Ezech 33 sed pascant populum scientia & doctrina, sicut legitur Jer. 3. non pastores qui sint idola deferentes gregem quibus maledixit Zacharias in 11. sed magis qui cum Jacob possint dicere Domino, *oves & capreæ tuæ non fuerunt steriles, arietes greges tui non comedi, nec captum à bestia ostendi tibi, ego omne damnum reddebam, quidquid furto peribat, à me exigebat, die ac nocte æstu urgebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis*, sicut legitur Geneseos 31. Similiter & cum David possit dicere, *Veniebat leo vel ursus, & tollebat arietem de medio gregis, & persequebar, eruebamque de ore eorum, & illi consurgebant adversum me, apprehendebam mentum eorum, & suffocabam interficiebamque eos; nam & leonem & ursum interfeci ego servus tuus*. Debent habere pastores calamum & fistulam, canem, & baculum, id est gratiam doctrinæ multiplicem, dulcedinem exhortationis, baculum correptionis, canem id est terrorem increpationis, sive objurgationis: baculo namque pastoris, & latratu canum luporum sævitia deterrenda est, ut ait Isidorus. Cavendum est ergo prælatis ne tales ad pastorale vocent officium qui non illud exequi, sed solummodo lac, & lanam ex ovibus quærant, non qui luporum rabiem in oves exerceant, & pastoralis pietatis sollicitudinem omnino non curent, sicut legitur Ezech. 1.

Quartum officium est officium procuratoris, & illud dividitur in tria horum. Primum procuratoris officium

Quod prælat' habeat

officiũ procuratoris caussarum. officium in causa animarum, ex quo incumbit prælatis eligere animabus patronos, sive advocatos qui favorem & gratiam cœlestis judicis habeant, ne si is qui displicet ad impetrandum mittatur, irati judicis animus ad deteriora provocetur. Similiter & qui allegare causam animarum noverit, & modos allegationum omnes, qui non solum noverunt cantare, psallere, legere ad aures hominum, sed & ad aures Dei quibus suavissime sonant internarum cantionum tripudia, quæ sunt virtutum concentus. Sicut confessio laudis & peccati, spes, & timor, gaudium, & dolor, & cætera hujusmodi, quæ omnia in expositione canticorum latius diximus: alleganda est enim causa animarum non solum exteriorum vocum strepitu musicali, sed gemitibus, planctibus, suspiriis, rugitibus, ululatibus & lactibus, & vehementissimis internis clamoribus. *Veraciter enim orare est*, ut ait Gregorius, *amaros compunctionis gemitus, non verba composita resonare*. Propter defectum advocatorum periclitantur miserabiliter causæ innumeræ animarum.

Item procuratoris vineæ. Secundum officium istorum trium est officium procuratoris vineæ. Incumbit ergo ex illo officio prælato eligere, & vocare vinitores fideles atque peritos in spirituali vinearum cultura: *Vinea quippe Domini sabaoth domus Israel est, & viri Iuda delectabile germen ejus*, sicut legitur Isai. 10. & in Psalmis, *Vineam de Ægypto transtulisti*, Matth. 21. legis de vinea, & operariis, & procuratoribus. Similiter & Marci 12. & Jer. 2. *Plantavi te vineam meam omne semen verum*. Quod igitur diceretur de procuratore perfido vel fieret, qui deberet vocare operarios fideles atque peritos, & non vocat, nisi extirpatores, aut parvulos qui nec fodere sciunt, aut plantare, nec plicare, aut pastinare vineam vel aliquid eorum quæ requirit cultura spiritualis.

Item procuratoris infirmorũ. Tertium officium est procuratoris infirmorum, ex hoc officio incumbit prælato eligere, & vocare medicos animabus curandis. Quales autem debeant esse hujusmodi medici ex comparatione medicorum litteralium manifestum est. Nemo enim audet se gerere vel dicere medicum hujusmodi qui artem medicinæ litteralis non didicit, vel qui morbos, & vulnera eorumque causas ignoret. Similiter nec qui virtutes herbarum, qui unguenta vel species aromaticas vel alia medicaméta nõ noverit. Quod autem prælatus procurator sit domus hujusmodi apertè legis, Lucæ 10. in parabola Samaritani ubi vocatur stabularius, & committitur ei infirmus à Samaritano dicente, *curam illius habe*. Ex quibus verbis manifestum est quod non solum medicorum spiritualium elector atque vocator est ex officio Episcopali, sed etiam medicus. Et hoc omnibus manifestum est de quolibet sacerdote curato vel curam gerente, &c.

Item villici. Quintum officium prælati est officium villici. Ex quo incumbit, speculatores, janitores, aliosque custodes ad custodiam diœcesis cui præfectus est ad hoc eligere, & vocare. Quales autem debeant esse speculatores, cæterique custodes, an cœci debeant esse an proditores, aut buccinam sonare nescientes, vel non valentes, similiter & vigilare non potentes tanquam omnibus manifesta præterimus.

Item Aurigæ, & ductoris mystici currus. Sextum officium prælati est officium Aurigæ id est ductoris currus, de quo dicitur in Psalmo, *Currus Dei decem millibus multiplex*, Regum 3. de Helia, *Currus & auriga ejus*, incumbit ergo prælato non alligare hujusmodi currui nisi equos, & boves, & fortes, domitos hujusmodi laboris assuetos, non recalcitrantes, quare non pullos equinos, aut bovinos, non tauros cervicosos qui in rectores efferuntur, & currum subvertant: propter hoc enim in luctum conversus atque submersus est hodie Dei currus, tauri enim pingues hi sunt Clerici & Prælati divites qui jugum disciplinæ dominicæ non ferentes recalcitrationibus suis currus istius regimen & cursum impediunt, & subversum ut diximus in luto divitiarum, & deliciarum erigi ac relevari non sinunt. Hi sunt tauri pingues de quibus conqueritur Dominus Christus in Psalmo, *Tauri pingues obsederunt me*. Horum *taurorum congregatio est in vaccis populorum ad hoc ut excludant eos qui probati sunt argento*, excludunt, inquam, à potestate & officio regendi currum istum, & hoc ne relevetur per eos; non enim amant in curru illo nisi immersionem in luto divitiarum & deliciarum.

Præterimus multa alia officia prælatorum, sed ista tibi sufficere arbitrantes ad declarãdum quanta perfidia, & perniciositate maculant intentiones suas prælati circa personas quas male vocant, ex causis dico moventibus sive efficientibus, similiter & ex ipsis finibus, scilicet si Dei honor, & animarum ædificatio, atque salus in istis vocationibus non intenditur finaliter ab eis, fine debito & proprio fine sanctum opus privant atque detruncant tanquam gratam Deo oblationem mundorum ac vivorum animalium cauda mutilam. Modus etiam vocationis non absque præmissa oratione vocantis atque confessione, & purificatione vocati à sanctis Episcopis fieri consuevit, quod & in ingressu religionum sive vocationibus ad religiones generaliter observatur. Sæculares vero seu sæcularium Ecclesiarum Canonicorum Ecclesiæ solam rasuram coronæ hodie, & rescisionem capillorum requirunt, alia negligentes, vel vocatorum fidei committentes. In investitione vero vocatorum panem & librum adhibent, signantes per panem temporalis sustentationis victum, per librum servitium Ecclesiæ quod in libro illo vel alio continetur, exprimiturque ei qui sic vocatur ad servitium Ecclesiæ hujusmodi quod ipsum ei præstatur hujusmodi beneficium, & isti qui vocantur sub hac forma recipere, & recipi solent: unde non sunt illa de substantia collationis seu vestitionis, ut multis visum est, & bene proculdubio dummodo interiora quæ per hoc signantur adsint. Si enim prælatus non intendit facere canonicum quem vocat, nec vocatus intendit fieri canonicus implicitè, ut usualiter dicitur vel explicitè, nec iste facit canonicum, nec iste fit canonicus, & iste est error quem declarare intendimus, scilicet quod multi credunt facere canonicos, & non faciunt, & multi credunt fieri canonici, & non fiunt.

Quod ex his prælati officiis intelligatur quãnam debeat esse intentio ejus in vocatione ministrorum.

Hæc autem ex ea procedunt desipientia qua nomina officiorum, onerum, & operum militiarum in stipendia, emolumenta, & beneficia temporalia detorserunt; nemo enim sani capitis dubitat quin Episcopus, Archidiaconus, Canonicus, & similia omnia nomina sint officiorum omnium militiarum clericalium, & operum, non reddituum, aut præbendarum, aut emolumentorum. Ipsi tamen canonici redditus tantum, similiter & Archidiaconus, & Episcopus nominant: cum manifestum sit veros Episcopos pleno jure fuisse, similiter & veros Archidiaconos antequam redditus essent; accedentes enim fructus temporales officiis Ecclesiasticis non ea constituerunt aut creaverunt, & utinam in multis non absorpsissent.

Quod reditus nõ onera curent Episcopi, Archidiaconi & Canonici.

Jam autem diximus quod macula prima intentionis Episcopalis in vocatione personarum est ex ipsa materia personarum, cum non fuerit idonea. Secunda macula est contra ipsum finem vocationis v. g. si intendit ad quem intendere non debeat in vocatione personæ, quemadmodum si intendat

Quatuor intentionis malæ genera.

personam tantum ditare, aut honorare, aut eidē Ecclesiæ nō providere. Tertia macula est ex causa quæ movet ipsum utpote pecunia aut carnalis affectio. Quarta si non reverenter, & sanctè ista officia imponat sancta, & corpori sancto Ecclesiæ suæ indevote membra societ aut conjungat. Nonnulli enim ex prælatis sæculariter tantum, & prophane vocationes istas sanctissimas faciunt, non aliter vocantes ad ista officia quam ad fœtida sæcularia, & stercora temporalium. Sic enim introducendæ sunt personæ in Ecclesiis, ut animalia sancta ad immolandum jugibus divinorum officiorum exercitationibus, sicut munera pretiosa, sicut grata Deo examina, sicut sanctissimæ oblationes super altare, quæ omnia rasura nova, & habitus significant in ingressu eorum. Quæ autem oblatio offerri potest Deo adeo accepta ut persona immaculata, & sancta honestate decora, luminosa in Ecclesia sua ad serviendum ipsi longe est ab hujusmodi oblatione latronum in speluncas introductio, & scorpionum ac reptilium animalium immundorum in habitacula sua immissio sive inductio, quod utique nunc sæpe fit, sed aliter rarissime, &c.

CAPITULUM III.

Ad quæ se extendat conferendi potestas.

Potestas conferendi limitata est ad dignos sicut potestas mandatarij ad ea quæ in mādato habet.

IN primis igitur quærimus hic an potestas prælatorum limitata sit circa personas idoneas, quemadmodum potestas mandatarij. Quod si est limitata hoc modo: Quemadmodum igitur si mandatarius excedat fines mandati, irrita ergo est collatio vel vocatio prælati si eam faciat de non idonea persona, sicut & nos cuidam amico nostro de nobismetipsis respondisse meminimus. Cum enim accepisset à quodam Episcopo mandatum per litteras ejus expressum ut prebendam quandam in Ecclesia ejus vacantem conferret bono viro, & nobis eam offerret, respondimus ei quod non habebat potestatem conferendi nisi bono viro, nec poterat excedere fines mandati ipsius, ideo non poterat eam conferre nobis, qui hoc non eramus: & hac via evasimus per Dei gratiam illa vice. Quare si limitata est potestas prælatorum in hoc, ut non sit commissum conferre nisi personis bonis, & idoneis, irrita est collatio & ipso jure non valens, si aliis personis eam facere præsumpserint. Qualiter autem melius vel expressius limitari potest potestas hujusmodi, quam expressa & certa præceptione quibus danda sunt hujusmodi beneficia, & manifesta prohibitione ne aliis dentur. Sicut enim ipsa præceptione potestas datur talibus dandi, sic prohibitione aufertur potestas aliis dandi. Amplius quis dubitat quin omni mandato quod à superiori recipitur id solum faciendi quod mandatum continet potestas datur; quoniam si extra hoc præsumptum fuerit irritum fit ipso jure.

Sicut etiam potestas dispensatoris ad dispensandum fideliter.

Amplius nemo dubitat quin prælati in parte illa dispensatores sint Dei ut dicit Apostolus in 4. 1. ad Corinth. Quare cum fidelitas requiratur à dispensatoribus sicut ibidem legitur; sequitur quod qui infideliter dispensant fures, & latrones sunt cum Juda qui dispensanda pauperibus dedit uxori & filiis: nemo autem dubitat quin uxor participans cum Juda in hujusmodi furto, furti rea fuerit, si scienter participaverit, & quin hæc restituere teneretur. Quare qui ab hujusmodi furibus prælatis Ecclesiastica bona scienter receperit, nihil juris habent ex hujusmodi collatione, & ea nullo jure detinere possunt. Quod si dixerit quod hæc ignorantes scilicet furtum prælati, ignorantia excusat eos. Respondemus quod si ignorantia excusat eos à culpa, non tamen facit eis jus collatio illa; cum ex collatione sola legitima acquiratur jus si aliquid de præmissis non obsistit: hoc enim est quemadmodum si aliquis non esset legitimus filius, si credens se esse legitimum detineat hæreditatem ejus cujus se credit esse filium, ille excusatur à culpa detentionis per hujusmodi ignorantiam vel errorem; verumtamen non propter hoc habet jus.

Idem probat quia commissum est prælatis ut conferāt talibus solummodo, non ad libitum.

Amplius aut est commissum prælatis, ut talibus conferant solummodo, aut eis commissum est, ut conferant pro voluntate & libito; aut commissum est fidei, & fidelitati ipsorum. Quod si est commissum ut talibus tantū: ergo redimus ad id in quo eramus prius, videlicet de mandatario excedenti fines mandati, & de judice dicente jus extra territorium. Cum ergo in dispensandis beneficiis Ecclesiasticis hoc solum prælati in mandatis recipiant ut ea dispensent personis idoneis, quidquid ultra præsumunt irritum est ipso jure, nec solum est usurpatio potestatis non commissæ, sed etiam prohibitæ, cum apertè prohibeantur personis illa conferre. Amplius qualiter commisit Deus dispensatori facere quod eumdem prohibet, & vindicat, & punit. Quod si commissum est eis ut pro voluntate, contradicit Apostolus in ultimo 2. ad Corinth. His verbis *potestatem quam dedit nobis Deus in ædificationem, non in destructionem.* Et iterum, *non possumus quid adversus veritatem, sed pro veritate.* Amplius si ita commissum est ut pro voluntate & libito, ergo Deus ratum habet quod sic fecerint, non ergo vindicabit quod tam malè, & malis abutentibus conferant. Quare tam iniquam tamque fraudulentam administrationem non vindicabit Deus? quid ergo vindicabit, si hanc impunitam relinquat?

Item ostendit authoritate B. Bernardi.

Amplius dicit beatus Bernardus in libro quem scripsit de dispensatione, & præcepto exponens verbum id regulæ beati Benedicti: omnia sunt in dispositione Abbatis, non enim inquit dictum est in libera voluntate Abbatis, sed in dispositione hoc est in prudentis ac fidelis servi dispensatione. Quod si nec unus conspectus, aut nutus monachi, aut verbum commissum est liberæ voluntati Abbatis, tanto fortius tantorum officiorum atque beneficiorum collatio unius aut multorum non est commissa liberæ voluntati prælati Ecclesiæ.

Item quia hoc repugnaret sapientiæ Dei.

Amplius cum nihil infidelius nihil insanius inveniatur hujusmodi voluntate prælati qualiter credendus sapientissimus, & optimus Deus commisisse tot, & tanta tam infidelis, tamque insani voluntati? quis enim hominum tam infideli dispensatori tantos denarios custodiendos aut dispensandos committeret. Pulchrè siquidem Episcopum habentem pyrum onustam fructibus, & volentem Archidiaconatum quidem conferre Robinulo nepotulo suo quidam delusit: cum interrogaret Episcopus cui pyrum illam committeret custodiendam, & responsum esset à quodam ut illam memorato Robinulo committeret. Episcopus respondit, absit, quia pyra illa omnia devoraret: dicit Episcopo, Domine qualiter committeris Robinulo tot millia animarum custodienda, cum tam pauca pyra committere non auderis. Quod si dixerit quod non est ita commissum voluntati ut Deus ratum, & gratum habeat quidquid inde facere voluerit, sed potestas eis est sicut Pilato crucifigendi Deum, videat ipse Pilatus ne abutatur eadem, quoniam abusionem ejus non relinquit Dominus impunitam. Permissio igitur est non commissio, & Deo permittente ita dissipat, non dispensat prælatus. Quare non habet potestatem in his nisi sicut fur in rebus furtivis.

Amplius

Beneficia sunt in dispensatione prælatorũ sicut eleëmosynæ in dispensatione eleëmosynarij.

Amplius bona quæ pro eleëmosyna tradita sunt ex officio eleëmosynario, vel commissa, pauperum statim sunt postquam in ejus manibus posita fuerunt, nec est de cætero nisi pauperum nuntius aut dispensator. Quare dominium aut proprietatem manibus non potest eleëmosynarius in alios transferre: & si alij de manibus ejus acceperunt eam non poterunt retinere. Manifestum est prælatos hujusmodi beneficia aliis quam idoneis conferre non posse, vel ea sua facere, quare manifestum est alios nihil juris habere ex hujusmodi collationibus, & ita nec esse canonicos ita nec esse Archidiaconos. Quod si dixerit aliquis quod non voluntati, sed bonæ fidei commissa est collatio hujusmodi beneficiorum Dico potestas ista limitata est bona fide, quare extra bonam fidem nihil habet: si igitur contra bonam fidem pro voluntate præsumpserit, ipso jure ut supradictum est, nihil agit, quare ipso jure non sunt canonici taliter instituti.

Beneficia sunt in manu prælatorum non tanquã sua, sed quasi aliena quæ idonearum personãrũ sunt.

Amplius aut ista beneficia tradita sunt ei ut sua, aut ut aliena: & manifestum est quod non ut sua, quia nullum eorum potest propriis usibus applicare vel in alios usus transferre. Sed nec habet illa ut depositarius; cum necesse habeat illa dispensare: in manu ergo ejus sunt sicut in manu dispensatoris, quemadmodum eleëmosyna ut diximus in manu eleëmosynarij. & tanquam aliena, alieno quodam jure nondum facto, nec possessione; quærimus ergo quorum sunt jure beneficia ista, aut personarum idonearum, solummodo aut malarum. Cum ergo nemo audeat dicere malarum aut ineptarum, jure sunt solummodo bonarum personarum. Si ergo aliis præsumat prælatus conferre de facto, raptor est, & ipse qui confert, & ipse qui scienter recipit: ipse quidem quod jus aufert ab ipso cujus est, quantum in ipso est: recipiens vero quod detinere præsumit alienum jus, & hoc sive scienter, sive ignoranter ut supra diximus.

Viget officium eleemosynarij.

Intellige autem quod diximus de officio eleëmosynarij quia postquam portio distribuenda est pauperibus eidem ad distribuendum tradita fuerit à Domino suo statim in jus pauperum transivit, & nomine pauperum eleëmosynarius eam custodit, nec licet hujusmodi portionem nisi quasi mutuo acceptam aliis usibus de cætero applicare, & hoc notum est ex consuetudine Abbatum.

Item de officio dispẽsatoris.

Amplius manifestum est generaliter dispensatores possidere ea quæ sibi tradita sunt ad dispensandum nec habere ejus dominium. Habet igitur ea ut servus non solum ejus à quo recipit, sed etiam familiæ cui dispensare habet bona sibi commissa. Quærimus ergo cujus dispensator familiæ sit à Deo constitutus in beneficiis ecclesiasticis: nemo autem audet dicere quod constitutus sit à Deo dispensator officiorum, & beneficiorum Ecclesiasticorum ad opus familiæ diabolicæ, vel in parte, vel in toto: quare ad opus bonarum personarum, & idonearum tantum constitutus est dispensator. Quare & ad opus earum, & nomine earum habet in manibus officia, & beneficia ecclesiastica. Non ergo nisi per furtum, & rapinam tam sumentium quam recipientium potest eam transferre in alias personas.

Beneficia ecclesiastica sunt Ecclesiæ, nec possunt usurpari sine furto.

Amplius officia omnia & beneficia ecclesiastica ipsius corporis Ecclesiæ sunt jure indubitato, usurpatio igitur est rapinæ & furti. Amplius ex verbis Domini in Evangelio non est bonum panem filiorum sumere, & mittere canibus: quare non licitum est, neque justum; magis autem illicitum est, & injustum auferre filiis. Aufertur autem filiis panis temporalis sustentationis, & mittitur canibus, cum dignis & bonis personis substrahitur, & malis confertur. Vides ergo manifestè in his furtum, & rapinam malorum prælatorum. Quod si quis dixerit bonæ & idoneæ personæ jus habent in beneficiis ecclesiasticis, sed non actionem veram, differt utrumque quod nullus habet actionem singulariter in quocumque beneficio ratione bonitatis aut idoneitatis suæ, verumtamen ubi prælatus tutor generalis totius Ecclesiæ Dei contulit, bonarum omnium, & singularum personarum est. Quare pro omnibus & singulis potest agere jus suum quod tam nequiter, tamque impudenter defraudavit idoneis personis restituere, furesque & latrones tam male conferentes de medio tollere, & potestate qua sunt abusi privare.

Prælatum Ecclesiæ comparat procuratori domus pauperum.

Amplius numquid quævis domus pauperum non habet procuratorem, aut saltem habere potest, licet nullus eorum per se aliquam actionem habeat in bonis illis, cur non, & omnes pauperes pariter illius poterunt habere communem procuratorem, quare & omnes pauperes christiani, & boni qui officiis, & bonis ecclesiasticis idonei sunt communem unum habere procuratorem potuerant. Quidquid autem sit de illis, numquid Ecclesia unaquæque potest contra prælatum agere super eo, quia eam non ædificat ut bonus & fidelis Architectus.

Quod indignum non teneatur Ecclesia recipere.

Amplius tenetur-ne quælibet Ecclesia recipere in canonicum fratrem suum quemlibet quantumcumque criminosum & infamem. Certum est quod non, imo tenetur repellere, sive non admittere, non autem potest vel tenetur repellere aliquem qui jus habeat; quare nullus hujusmodi sortitur jus in hujusmodi beneficio ex collatione prælati: non valet igitur collatio prælati, nec aliquo jure extenditur hæc potestas prælatorum usque ad personas non idoneas; non enim propter hoc si ignoratur crimen vel criminositas personæ alicujus propter hæc vitia criminositatis suæ, præstant ei jus, sed impedimentum ipsius Ecclesiæ revera præstat quominus ipsum vel non admittat vel repellat.

De limitatione potestatis conferendi beneficia.

Quod si dixerit quis quod libera est potestas prælatorum in parte ista licet prohibiti sint vel malè, vel malis conferre. quod si potestas liberi arbitrij libera est in homine ad percutiendum alium, & à Domino prohibetur. Percutere male; tamen si percusserit, percussum est, & percussio aliqua non est nulla ullo modo: eodem modo si contulit prælatus collatum est, & collatio aliqua non est nulla ipso jure. Respondemus quod percussio mere in facto consistit, nec pendet ullo modo ex jure. Quare nec potestas liberi arbitrij jus est, imo magis jus naturale: potestas autem dispensandi beneficia Ecclesiastica jus est, & officium ipsis prælatis certis finibus limitatum. Quare ex hujusmodi officio non potest nisi quantum de jure potest prælatus: hoc autem consistit infra limites hujus potestatis, & limitatio ista apparebit melius in sequentibus.

CAPITULUM IV.

An requiratur intentio vocantis.

Quod ea collatio nõ valeat qua solũ emolumentum temporale non item onus conferre intendit Prælatus,

POst hæc quærimus utrum ad hoc quod aliquis fiat verus canonicus, vel verus Archidiaconus requiratur intentio prælati conferentis, vel instituentis, intentio inquam qua intendat eum facere canonicum vel Archidiaconum veri nominis. V. g. si prælatus intendat eum facere divitem solummodo, sive conferre ei temporalia, nullo modo intendens eum onerare officio, non cogitans, neque curans de officio vel onere nec in grosso, nec in

gracili, hoc est nec implicitè, nec explicitè, nec in universali, nec in particulari : ubi apertè videtur quod cum principale sequitur accessorium, & non econverso, cum non intendat nisi accessorium emolumenti temporalis, & nullo modo temporalis oneris diximus quod in hoc casu ex necessitate, & si conferret emolumentum temporale, vel fructus; non conferret canonicatum & Archidiaconatum, quoniam Canonicus, & Archidiaconus nomina sunt officiorum, & onerum, non emolumentorum. Quare non esset Archidiaconus secundum veritatem, vel canonicus sic vocatus, vel receptus; cum hujusmodi officium non esset ei impositum vel collatum: & si administraret hoc solummodo per usurpationem faceret, non prius. Quemadmodum si Abbas aliquid intenderet alicui conferre in Abbatia sua, monachalem scilicet victus, & vestitus temporalis portionem, non intendens eum facere monachum, non haberet utique hujusmodi homo victus, & vestitus temporalis monachalem possessionem; cum omnino monachus non esset. Similiter si valeret præscripta prælati collatio haberet sic vocatus ab eo canonicalem vel archidiaconalem temporalium proventuum portionē. Verum quoniam portio illa temporalium annexa est officio archidiaconali vel canonicali, & oneri, nec potest conferri sine illo : manifestum igitur est, quod in præscripto casu non conferret illi sine onere, nec cum onere; cum onus omnino incollatum permaneat, si ad ejus collationem intentio requiratur.

Quod non sufficiat præla o intendere in generali impositionem oneris. Quod si dixerit quod sufficit, quod prælatus intendat in generali sive in universali onus vel officium imponere personæ quam vocat, licet principaliter intendit emolumentum temporale conferre. Dicimus quod in hujusmodi casu intentio illegitima est, & perversa creatio; econtrario enim debet intendere personæ & facere; debet enim principaliter onus, & officium imponere personæ vel quod secundum Deum magis est personam officio, & oneri providere. Quia igitur hæc est lex Dei in cordibus omnium rectè intelligentium, & sapientium scripta lex secundum quam instruendi, & creandi qui officiis, & dignitatibus ecclesiasticis præficiuntur, manifestum est illos non esse Archidiaconos vel canonicos qui non secundum hanc legem creati vel instituti sunt : quemadmodum lex sæcularis dicit decurionem non esse qui secundum legem creatus non est, quanto magis qui contra legem creatus.

Non valet hujusmodi collatio, quia est cōtra Deum, contra rationem, & contra officium Prælati. Amplius hujusmodi vocatio est contra Deum, & rationem; ergo nec canonica, nec legitima est. Amplius non ex officio sic vocat prælatus, imo contra officium abutens ipso : imo quod verius est usurpans quod non est suum. & quod non pertinet ad officium suum, imo est contra illud; non valet ergo ipso jure quod facit.

Quod dici non possit, non necessaria intentio Prælati. Quod si dixerit intentio nō requiritur ullo modo prælati, adeo manifestus est error ejus ut indignum illum penitus disputatione judicemus. Necessaria igitur est intentio prælati qua intendit officium, & onus imponere personæ quam ad hoc vocat. Quare necesse habet credere vel scire prælatus de persona hujusmodi quod idonea sit exequi officium, & portare onus; alioquin frustra imo ridiculose intenderet. Manifestum igitur est limitatas esse potestates ipsius, & officium, cum intentio ejus limitata sit atque credulitas, cum necesse habeat intendere, & onus, & officium imponere personæ idoneæ, & etiam credere quod persona vocata idonea sit ad utrumque. Multo fortius necesse habet ex officio vocare idoneos, quare non licet ei ex officio vocare alios alterius modi, quare per usurpationem, & excedens fines officij alios vocat. Amplius quærimus si vocaverit impotentem ad officia ecclesiastica ex toto, v. g. impotentem psallere, legere, & cantare, puta mutum, valeret-ne hujusmodi vocatio de jure ad ista officia. Quod si valet de jure erit iste lector vel Psalmista ex hujusmodi vocatione, quod si vocatione sola, vel nuda confertur hujusmodi officium personæ quæ non est hujusmodi officij susceptibilis, eadem ratione posset, & statuam vocare lapideam, vel ligneam. Idem dicendum videtur de parvulo qui impotens est exequi archidiaconale officium. V. g. nec docere potest populum, nec judicare, nec correptiones, aut visitationes facere, ex quo sequitur archidiaconatus multos jam multis annis vacasse videlicet annis parvulitatis detinentium, & metropolitanis subreptasse, aut eos non solum negligenter, sed damnabiliter dissimulasse.

CAPITULUM V.

An requiratur consensus vocatæ personæ.

Parvuli muti, & alij qui consentire nō possunt fieri non possunt canonici. POst hæc quærimus an requiratur consensus personæ vocatæ ad hoc ut fiat canonicus, vel Archidiaconus, & cujusmodi consensus, & in quid, & manifestum est quod mutus, aut omnino nesciens non potest fieri canonicus nec esse quamdiu est mutus, cogique potest per censuram ecclesiasticam, sicut & in prælationibus fieri consuevit, sed ad hoc ut de voluntate fiat, vel efficiatur volens. Quod si requiratur consensus personæ vocatæ manifestum est quod parvuli vocati ad canonias, vel personatus ecclesiasticos, nec efficiuntur canonici, nec personæ tales; cum consentire in ea ætate non possint.

Debet ille qui vocetur consentire portando oneri, & officio præstare. Amplius cum vocetur ad officium vel onus qui ritè vocatur, necesse ergo habet consentire in officium exequendo, & portando onus ad quod vocatur; onus autem vel pars oneris est canonicum Ecclesiæ ad quod vocatur servitium, nisi ergo consentiat in dicendum servitium Ecclesiæ illius, & faciendum juxta morem Ecclesiæ, non efficietur canonicus Ecclesiæ illius, ex hoc etiam in ipsa vocatione præbendæ de consuetudine vocatus exprimitur his enim verbis investiri consueverunt, investimus te de præbenda quæ fuit illius ad honorem, & servitium Ecclesiæ; quare obligatur expresse ad dicendum horas canonicas juxta morem Ecclesiæ illius

De obligatione vocati ad officium ecclesiasticum. Amplius sicut Ecclesia ei obligatur ad emolumentum temporale, & alia quæ debet Ecclesia filiis suis, sic & ipse qui ad eam vocatur obligatur Ecclesiæ ad portandum onus Ecclesiæ illius pro rata sua, hoc est prout ei competit ut filio, & membro illius potissima aut pars omnis est officium ecclesiasticum : quare obligat se ex necessitate ad illud. Quod si non potest se obligare ad illud quacumque de causa, sive quia obligatur ad aliud quod istud servitium non patitur secum, manifestum est ipsum non posse consentire in hujusmodi nisi absolutus recedat ab alio : cumque consensus in duo se non patiantur, impossibile est quod obliget ad ambo. Quare vel ad neutrum obligat, quod est inconveniens vel ad alterum solum, & ita absolvit per consequens ab alio.

Sine consensu in officium, & onus non efficitur quis Canonicus. Amplius si non consentit in officium, & onus portandum, ergo non consentit ut fiat canonicus, cum fieri canonicum non sit nisi suscipere officium, quare non efficitur canonicus ullo modo nec Archidiaconus.

Amplius

Non potest fieri canonicus Ecclesiæ immaculatæ, & sanctæ qui persistit in macula sua. Hæc & sequentia argumēta sane intelligenda sunt.

Amplius fieri canonicum alicujus Ecclesiæ est fieri membrum & filium Ecclesiæ illius, ponamus etiam quod illa sit sancta & immaculata macula mortali, certum est quod malus qui vocatur, & persistit, in macula sua non efficitur membrum corporis Ecclesiæ illius; & si putetur non efficitur filius; immo remanet adulter: ergo non efficitur canonicus Ecclesiæ illius.

Qui non est, de corpore Christi mystico non potest incorporari Ecclesiæ particulari.

Amplius tota illa Ecclesia est ante adventum illius de corpore Christi mystico & vivo, quia totum vivit de spiritu Christi hoc est de spiritu sancto, vivit utique vita gratiæ, ille autem totus foris est, & foris remanet totus in corpore diabolico, non efficitur ergo de gratia illa post hujusmodi vocationem, nec incorporatur illi Ecclesiæ, etsi forinsecus videtur ei conjungi. Amplius lapis iste remanet in vera Babylone; incomparabiliter enim magis distant spiritualiter Babylon, & spiritualiter Jerusalem, quam litterales corporaliter. Amplius iste lapis remanet in ædificio civitatis diaboli quæ est Babylon spiritualis; remanet, inquam totaliter, ergo non assumitur in officium spirituale.

Quod ad sacra officia non liceat accedere in peccato mortali.

Amplius numquid tenetur vocatus homo sic mutare vitam suam in malam ex ipso debito vocationis? ad sacra enim officia non licet cuicumque accedere in peccato mortali; quare eo ipso quo non corrigitur, nec recedit à malitia pristina deterior efficitur, quam esset prius; quare ædificio Babylonis profundius affigitur, & tenacius agglutinatur, non ergo in ædificium veri nominis assumitur Ecclesiæ.

Manere Ecclesiam uno mēbro detruncatam cum indignus fit canonicus.

Amplius Ecclesia remanet adhuc detruncata uno membro, videlicet canonico pro quo vocatur iste, & aliquod membrum ei pro illo non restituitur, quare locus membri illius remanet vacans; iste enim non est positus in loco ejus cum de loco suo quem habet in ædificio Babylonico seu dæmoniaco motus omnino non sit, si contingat ergo similiter de membris aliis omnibus, Ecclesia illa tota vacans est & vacua; ædificium enim Babylonicum non restituit nec resarcit detrimenta bonorum Ecclesiæ ac vivorum lapidum.

Quod Prælatus teneatur ædificare sanctam Ecclesiam, non Babylonem.

Amplius aut prælatus tenetur ædificare veram, & sanctam Ecclesiam, cum suppetat ei copia quadrorum & cedrorum, aut non tenetur, aut iterum prohibetur ædificare Babylonem, aut non prohibetur: quod si tenetur ædificare Ecclesiam, & prohibetur ædificare Babylonem, manifestè limitata est potestas ejus circa bonas, & idoneas personas cum ex aliis non possit ædificare veram Ecclesiam. Quod si dixerit quod non prohibetur ædificare Babylonem, quicquid autem prohibetur permittitur & est licitum: permittitur igitur, & licet ei ædificare Babylonem, contra quod inconveniens non est disputandum nisi igne & gladio.

Consensus requisitus in persona vocata est sicut consensus matrimonialis.

Amplius ejusmodi consensus qui requiritur in persona vocata ad hoc ut fiat canonicus veri nominis, est-ne sicut consensus matrimonialis? quod si est, necesse est igitur ut consentiat in reddendum debitum spirituale, sive copulam: debitum autem sicut diximus est canonicum officium, & onus. Quare nec qui proponit hujusmodi debitum numquam reddere, nec qui non proponit ipsum reddere contrahit hujusmodi matrimonium, cum aliter expressè dissentiat à copula spirituali sive à redditione debiti, alter vero non consentiat in ipsum. Amplius si quis virgo persistat corde in proposito virginitatis quicquid dicat exterius non contrahit matrimonium cum in carnalem copulam non consentiat. Quare si iste persistat in proposito contrario ei, vel officio quod designatur per hujusmodi nomen canonicus, non matrimonialiter consentit in illo vel in illud.

Amplius si quis in corde retinet sæcularitatem hoc est proponat in ea persistere, quicquid dicat vel faciat exterius, non efficitur veri nominis monachus, sed est fictus, sive pictus, & falsus monachus. Ergo si aliquis retineat in corde propositum vivendi econtrario vitæ canonicali, quidquid dicat vel agat exterius non veri nominis, sed fictus, & pictus, & falsus efficitur canonicus. Amplius habitus, & tonsura exterior, & quæcunque alia foris apparentia non faciunt monachum, sed significant, & ostendunt. Vita ergo monachalis, vitæque illius propositum monachum verum, & veri nominis faciunt: sic canonicum non tonsura canonicalis, & habitus exterior, cæteraque exteriora conversationis apparentia non canonicum verum aut veri nominis efficiunt, sed significant, & ostendunt. Quare qui totum haberet contrarium interius non canonicus esset veri nominis, sed fictus, pictus, & falsus.

Quod sicut nō efficitur monachus qui persistit in voluntate vivendi sæculariter, ita nec canonicus qui proponit agere vitam canonicali contrariā.

Quod in susceptione primæ tonsuræ intelligatur suscipi habitus religionis clericalis.

Amplius religio clericalis est quam unusquisque in susceptione primæ tonsuræ dicuntur assumere. In prima enim oratione dicitur, Oremus dilectissimi Dominum Deum nostrum pro hoc famulo suo, ut donet ei spiritum sanctum qui habitum religionis in eo perpetuum conservet à mundi impedimento vel sæculari desiderio cor ejus deffendat. Et in secunda oratione dicitur: hunc famulum benedicere digneris cui in sancto tuo nomine habitum sacræ religionis imponimus. De quacumque autem religione manifestum est, quod nullus eam suscipit, vel intrat qui contrarium ejus in corde propositum gestat, quare qui laïcaliter vivere corde proponit clericatum non suscipit, sed falsum ejusdem signum solummodo, & inanem sive vacuam à veritate picturam. Quod si nec clericatum quis suscipit, quanto magis nec canonicatum: qui nec clericus unquam fuit nec canonicus est, nec Archidiaconus, nec Episcopus, nisi fortè sicut diximus pictus, & fictus.

Sane intelligas.

Quod sicut is qui hæreticus est in mente christianus non est, ita nec clericus est proposito, & volūtate qui mente laicus est.

Amplius si est corde hæreticus quamquam exterius non est, non est verus, aut veri nominis christianus: similiter si Sarracenus, si Paganus, hoc est idolatra: si ergo corde totalis sit laïcus, non est veri nominis clericus, similiter & si corde sit irregularis non est veri nominis canonicus: hæc autem intelligimus proposito, & voluntate.

Quod religio qualibet non cōsistat in exterioribus, sed in interiori sanctitate.

Amplius si signa exteriora non faciunt veri nominis canonicos, aut monachos, aut etiam clericos, vel quod minus videtur christianos. Qui ergo nihil aliud habent nisi signa exteriora nihil habent quod efficiat eos tales: quare nil habent nisi sicut canonici, vel monachi, vel clerici: quare nec canonici sunt, nec clerici, nec aliquid hujusmodi. Item si clericatus est religio, quanto fortius & canonicatus, manifestum autem quod illam religionem non suscipit nec ingreditur, qui nec de religione illa vel alia curat, cogitat, vel intendit; quare qui nec religiosi effici, nec religioni astringi intendunt, canonici omnino non efficiuntur. Et quoniam nulla est religio vel ampla, vel arcta quæ præcipuum sui vel principale sanctitatem vitæ non habeat. Secundaria vero & annexa illi ea sunt secundum habitum, officium Ecclesiasticum ac proprias speciales observantias, manifestum est quod non consentit in religionem qui præcipuum ejus aut principale, hoc est vitæ sanctitatem, qualem illa religio requirit vel omittit, vel excludit, intentione & corde. Qui nec cogitat, nec intendit; excludit, qui contrarium proponit, manifestum autem est hoc in omni alia religione.

Item comparat statū canonicalē monachali.

Amplius si nomen religionis quis abhorret vocetur canonicalis honestas illa quæ requiritur in canonicis, vel canonicalis sanctitas. Quærimus an illam suscipiendam, observandam, & conservandam, consentiant, & illi se alligent qui ad talia vo-

cantur: videtur enim quemadmodum monachus ad perfectionem monachalem se habet, sic canonicus ad sanctitatem vel saltem honestatem clericalem, quare si ille non efficitur verus monachus nisi ad perfectionem monachalem se obliget, & astringat spontaneo consensu, sic nec iste efficitur canonicus, nisi ad canonicalem sanctitatem se astringat, sed foris remanet, & sic ille fur est, & latro nisi ad sanctitatem, & honestatem illam spontaneo consensu se aliquomodo obliget, non dicimus voto, quia forsitan licet inde resilire ut ipsi assueverunt, quod tamen hic non diffinimus; non enim levem habet facileque determinabilem quæstionem. Addimus ergo aliquo modo se obligant quasi tacito pacto, vel quasi matrimoniali consensu sicut dicimus ad honestatem illam seu sanctitatem, quemadmodum non intrat monachus monachatum nisi consentiat in monachalem perfectionem, sed foris remanet tanquam famulator mendax, sicut nec iste in canonicum nisi consentiat in canonialem sanctitatem, & ad illam se astringat, sed foris remanet, & sic ille fur est, & latro inter veros monachos, sic iste inter veros canonicos: non enim ille ibi, vel iste hic, nisi pro temporalium illa portione, quæ ratione monachalis perfectionis aut sanctitatis canonicalis debetur.

Idem de obligatione monachi & canonici.

Amplius sicut consentit intrans monachalem religionem vel monasterium in hoc ut de monasterio illo, vel conventu, & ut sit monachus monasterij illius, & renunciet omni contrario, & ei quod non pateretur ipsum esse monachum talem monasterij illius: eodem modo iste intrans Ecclesiam, si canonicus ejusdem efficitur, renunciat omni ei quod non pateretur ipsum esse canonicum loci illius: renunciat ergo omni peccato mortali; omne enim peccatum mortale non patitur istum esse de corpore Ecclesiæ veri nominis, sed nec etiam de corpore Ecclesiæ totius universalis.

Idem quod sicut monachi sic etiã clerici & canonici à clericatu per apostasiam decidant.

Amplius sicut apostasia monachum præcidit ex toto à monachatu ita ut de monacho non habeat nisi solum caracterem monachalem, & vincula votorum quibus astrictus est, ad hoc ut sit verus monachus: sic & clericus apostata, & à clericatu suo vel canonicatu non habet nisi caracterem clericalem, & obligationem qua obligatus est ad hoc ut sit clericus vel monachus veri nominis. Sicut ergo non est monachus qui à monachatu sive à monachali religione recedens ad contrarium se transfert, sic non est canonicus vel clericus qui relinquens honestatem vel clericalem sanctitatem ad contrarium se transtulit. Quare non canonici vel clerici sunt sæculariter solum, & lascive viventes. Quemadmodum nec monachi apostatice viventes monachi sunt, nisi quis dicat eos esse canonicos vel clericos propter caracterem clericalem, & obligationem sicut de monachis, quare manifestum est quod remanentes in sæcularitate, & lascivia sua non efficiuntur clerici veri nominis, vel canonici, quemadmodum nec efficiuntur monachi.

Clericalis professio cum christiani professione confertur.

Amplius persistens in Judaïsmo vel Saracenismo non efficeretur Christianus veri nominis. Igitur persistens in contrario clericatus aut monachatus non efficeretur clericus, vel canonicus veri nominis.

Quodnam sit præcipuè canonici officium.

Amplius clericatus contrarium laïcalitas est similiter & canonicus aliquid habet contrarium. Quid est illud servitium quod in Ecclesia Dei cantando, psallendo, orando, agitur, nisi animarum patrocinium? quare qui ad hujusmodi officium instituitur animarum patronus, patronus inquam sive advocatus prædictis modis, obligatus est ad allegandam causam animarum, vel quod magis est sacrificium. Manifestum ergo est quia canonicus non efficitur qui causam animarum non suscipit allegandam. Quemadmodum enim patronus, nec advocatus in caussa aliqua constituitur qui eam agendam non suscipit: qui ergo non curat de caussa animarum in institutione sua imo potius intendit contrarium animas scilicet peccatis alligare non efficitur clericus veri nominis, vel canonicus. Amplius qui nihil scit de hujusmodi allegationibus vel cogitat, nec audivit, nec in cor ejus ascendit, nec de causa, nec de patrociniis, nec advocatus in hujusmodi causa esse potest, nisi quis fortè dicat asinum posse esse advocatum hujusmodi vel patronum. Eodem modo potest objici de stipendiariis, medicis, vinearum, & agrorum operariis, de speculatoribus, jaculatoribus spiritualibus, & de omni genere operariorum, & artificum qui comparantur, & assimilantur clericis titularis.

Rasuram capillorum, & habitus canonicales attestari sanctitati canonicorum.

Attestantur autem eis quæ diximus rasura capillorum, atque tonsura quæ canonicis instituendis sive clericis canonicandis inducuntur. Similiter & habitus canonicales, nec-non & modus collationis, sive institutionis; si vero corde non abradit à se, nec circumcidit quicquid est honestati canonicali contrarium, si propter hoc non induit novum hominem quantum ad honestatem hujusmodi, proculdubio non efficitur verus canonicus, quemadmodum similiter in monachalibus non efficitur verus monachus. Quemadmodum etsi aliqua Abbatia non haberet nisi simulatores vel simias, hujusmodi non esset vera Abbatia, vel Monasterium veri nominis; sed esset umbra sive pictura, & talis qualis effigies veræ Abbatiæ: sic similiter se habentes canonicales Ecclesiæ sive canoniæ umbræ sunt, & picturæ, & simiæ, & tales quales effigies verarum canonicalium Ecclesiarum, verarumque canoniarum, & loca habitationis hujusmodi hominum habitationes sunt simiarum. Sequitur etiam ex hoc ut prælati qui tales instituunt non Ecclesias ædificant, sed pingunt, non lapides veros ac vivos colligentes in structura ædificij ponunt, sed magis picturæ eorum aggregant.

Quare canonici aliter vitam instituentes sunt tantum canonici picti, non veri, sed æquivoce dicti.

Amplius qui sic accipitur vel instituitur non quæritur fieri canonicus, sed significari tantum; quare secundum intentionem Ecclesia sua non est nisi statua vel pictura veri canonici. Quod si dixerit quis quod fortè accedens ad baptismum est verus christianus, & verus clericus habetur quicumque habet primam tonsuram propter hoc ut verus clericus deffenditur, alioquin malè esset Ecclesiæ Dei si clerici, & peccatores laïci locum in ea haberent. Respondemus quia manifestum est quod æquivocè dicitur clericus verus, & signis exterioribus solis pictus sicut homo animal, & quod pingitur sicut dicit Aristoteles. Sicut igitur vacaret tota Abbatia aliqua, sic se habens à monachis; sic & vacat canonia omnis proportionaliter se habens à canonicis.

Infert multas proinde Ecclesias & Abbatias vacare.

Amplius si aliquis Abbas sit ex hujusmodi pictis monachis tantum totam abbatiam institueret vel potius occuparet, immo quod verius est pingeret, nec intendens ei dare, nec ulli recipere nisi temporalia signa monachatus nisi solummodo propter illa, imo tota Abbatia vacaret à monachis, & Episcopus loci cum principe fundatore potest omnia bona occupare, & veros ibi canonicos instituere. Si autem in tota Abbatia hoc potest, cur non & in omni corpore? similiter & in una persona? Heu quæ abbatiæ, canoniæ, episcopatus vacant vel in toto, vel in parte! quod si dixerit, quod latet hoc summum pontificem, & principes, verum quidem dicit; sed nos de veritate agimus hic, quæ veritas multis patet, & pluribus patere potest, vel posset nisi, *vanitatem diligerent, & quærerent mendacium*, sicut ait Psalmista. *Apprehenderunt multi mendacium, & noluerunt reverti*, sicut dicitur Jerem. 8.

Multis enim certissimum est quod nec intraverunt nec intus sunt, imo foris, videlicet in signis solis exterioribus, & mendacio temporalium, & ut vulgo dicitur pedem suum intus non habent, nec unquam pedes suos intus habuerunt id est in ipsa veritate canonicalis honestatis, & aliorum spiritualium. Et etiam manifestum quod Ecclesia universalis intus vacua est in majori sua parte, foris autem præclaris statuis, & picturis sicut diximus plena est: & hoc est quod dicit Jerem. 1. Thren. *Quomodo sedet sola civitas plena populo*, non ait clero, quia magis populus est clerus populariter vivens, quam clerus, juxta quod Isai. 24. *& erit sicut populus sic sacerdos.*

Quod sicut vacaret abbatia à clericis quamvis bonis occupata multo magis vacet Ecclesia à malis canonicis occupata.

Amplius si debent esse monachi sanctissimi, & vellent instituere unum vel duos clericos sæculares licet valde honestos qui tamen monachalem perfectionem omnino renuerent, numquid non adhuc vacarent loca duorum monachorum? & ad hunc modum si singulis decedentibus similiter clericos substituerent, numquid non post mortem omnium monachorum monasterium illud vacaret? & de monachatibus dubitari non posset quin omnino vacent: [illegible] ditis monachatibus dediti seu [illegible] de jure, clerici ergo sic sub- [illegible] nt in temporalibus abbatiæ illius. Quia ergo [illegible] distant mali clerici à clericis honestis quam illi à monachis sanctissimis, & minus omni bono digni sunt, multo fortius nihil juris habent in canonicatibus, seu aliis beneficiis Ecclesiasticis.

Idem probat ex dispositione legatorum, & donationum Ecclesiis facto, &c.

Amplius si quis de legato in testamento contra voluntatem testatoris disponere præsumpserit ex ipso jure nihil agit, & cui inde aliquid dederit nihil juris in eum transfert cum ad implendum voluntatem testatoris nullus executor ab ipso constitutus sit: beneficia autem ecclesiastica quantum ad temporalia in parte magna bona sunt testamento fidelium deffunctorum legata Ecclesiis; quare contra voluntatem eorum vel intentionem de eis præsumere seu usurpare vel dando, vel recipiendo ipso jure non valet, nec sic recipientibus jus in eis aliquod acquiritur, idem est de aliis donationibus dotatorum, & ditatorum atque fundatorum Ecclesiarum intentio fuit ut Dei servi, & fideliter ei servientes soli beneficia quę Ecclesiis largita sunt obtineant, quare si contrarium vel aliud de ipsis agitur præter intentionem ipsorum est, & per usurpatam, & non commissam potestatem, & nihil juris transferre videntur qui hoc præsumunt in tales receptores beneficiorum.

Quod is qui cadit in mortale peccatum fiat membrum diaboli.

Amplius si quis in Ecclesia beneficiatus vel titulatus cadat in mortale peccatum certum est quod efficitur membrum diaboli, & desinit esse membrum Ecclesiæ illius, deseritque locum suum contra illud quod dicit Ecclesiast. 10. *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris*, transfertur ergo iste à spirituali Jerusalem in Babylonem, & ædificatio corporis mystici in ædificium corporis diaboli. Vacat ergo locus ejus, & de jure, & de facto secundum veritatem, licet forte non appareat: vacat, inquam, locus ejus, ille utique quem deserit vacat, & officiũ spirituale cujus prima, & fundamentalis pars & officium est rectè vivendi, hoc enim officium sponte deserit. Similiter vacat onus, & utique secundum veritatem, licet foris non appareat. Qualiter ergo authoritate sua hujusmodi homines resumunt officia, & percipiunt similiter temporalium emolumenta? licet in aliquo forsitan aliter videatur; quia non videtur onus ex toto projicere, vel officium ex toto deponere; quia ad horam tentationis hoc est. Sed quid si proponat animo numquam resumere onus vel officium? de hujusmodi homine dubitari non potest quin tanquam fur, & latro temporalia emolumenta percipiat, & si exterius hoc appareret vel confiteretur, indubitanter abjiciendus esset de Ecclesia, imo de tota christianitate.

Quanto periculo qui malè vivunt bonis Ecclesiasticis utuntur.

Quod si quis dixerit ergo, *cum nemo sciat an amore, an odio dignus sit*, an de Jerusalem, an de Babylone sit, quibus titulatus & beneficiatus in Ecclesia discriminibus se committet stipendia temporalium ibi percipiendo? quia fortè ut fur & latro, & fortè ut servus fidelis. Respondimus in hoc reveta periculosissimè habentur hujusmodi beneficia: propter quod & viri timorati, & timore, & tremore illa percipiunt atque recipiunt: & quod residuum est eis à moderata, & præcisa sustentatione erogant pauperibus, & præcipuè talibus qui animarum patrociniis eos adjuvant, & supplent eorum defectum. Væ autem illis qui econtrario faciunt, videlicet qui superflua sua vel idolatriæ per avaritiam, vel luxuriæ & vanitati depascenda atque consumenda exponunt. Videamus autem manifestè quia propter antedictum periculum multi magni hujusmodi emolumenta sive stipendia vel relinquunt, vel penitus renuunt. Qualiter autem dispensanda vel exponenda sunt bona ecclesiastica expresè docet Dominus in libro Levit. cap. 6. Ubi sancta omnia & sanctis, & in loco sancto expendenda sunt; omnia enim hæc sanctificata Domino sunt, & oblata pia devotione fidelium. Quare sacrilega impietas est hujusmodi bona vel meretricibus, vel histrionibus dari vel in aliis vitæ humanæ corruptionibus expendere. Scimus autem nostris temporibus fuisse magnos doctores, & ante etiam tempora nostra qui dicerent, quod quæcumque quis de hujusmodi bonis perceperat toto tempore quo in peccato mortali perstiterat restituere tenebatur, si posset: & hoc ea ratione qua toto illo tempore regi Babylonis id est diabolo militaverat: quare toto illo tempore Christi stipendiis privandus erat; & illa ei jure penitus auferenda. Beatus quoque Augustinus dixit quod talis indignus pane quo vescitur; Apostolus enim in ultimo 2. ad Thessalonic. expresè dicit, *qui non laborat non manducet*, quod non de quocunque labore intelligi potest, sed de solo labore qui fructum habet remunerationis: ut non tantum labor ille exterior legendi, psallendi, cantandi sufficere videatur ad patrocinium animarum, nisi puritas cordis, & sopor devotionis illum condiverit, & Deo acceptum reddiderit. Et per hoc quod dicit Amos 6. *Auffer à me tumultum carminum tuorum, & cantica lyræ tuæ non exaudiam.* Isai. 1. *Cum multiplicaveritis orationem non exaudiam.* Isidorus. Si is qui displicet mittitur ad interrogandum irati judicis animus ad deteriora provocatur.

Bona Ecclesiastica præsertim propter bonam vitam data esse.

Amplius quia incomparabiliter validius, & efficacius intercedit vita sanctorum pro animabus quã ipsa oratio sicut dicit. Genes. 3. quia respicit Dominus Abel, & ad munera ejus, ad Caïn autem, & ad ejus munera non respicit; quia videlicet propter Abel respicit munera, & non econverso. Sic & orationes sanctorum, & totius Ecclesiæ pter ipsos, & propter ipsam Ecclesiam exaudiuntur, & non ipsi propter eas. Ergo hoc sublato, videlicet gratia qua sancti Deo accepti sunt, & ejus Ecclesia ei placita est sublatum est patrocinium animarum, & à suffragiis, & orationibus earum. Sicut ille cæcus natus dicit 11. Jo. *Peccatores Deus non audit* Intentio igitur largientium hujusmodi bona vita est percipientium: in primis enim, & maximè in bona vita est servitium Deo: secundaria vero ipsa suffragia canonici servitij, cum hæc suffragia non sint patrocinia nisi propter illam. Organizantibus maximè, & cantantibus aliaque servitij ecclesiastici exteriori decore, & ad pulchrius aut melius

facientibus danda esse. Nunc apparet ergo tibi quantum damnificat datorem aut donatorem ditatoremque suum quæcumque congregatio male vivens, & † credibiliter conversans sicut de nonnullis conventibus regularium plurimum audivimus. Verum & suffragiis istis in tractatu de sacramentis, & in cap. de ordine sacerdotali, qualiter faciendum sit vel fiant nos plenè determinasse meminimus, ubi & errorem aliorum detraximus qui virtutem sacramentorum, & utilitatem suffragiorum destruebant per indignitatem ministrorum.

† *f. Incredibiliter.*

CAPITULUM VI.

De singularitate Beneficiorum.

Dubiū facit rem periculosam adeoque illicitum est plura habere beneficia.

POst hæc autem aggrediemur disputare ex hoc, an liceat uni personæ multa habere beneficia quorum unum sufficiat ad competentem ipsius sustentationem. In primis ergo forsitan si videatur alicui dubitandum quia à multis, & magnis sentitur quod sic, à multis autem quòd non: & propter hoc temerarium similiter videri potest de hoc præsumere diffinire. In quo diximus quia si dubium est, utrum liceat vel non liceat, ipsa dubietas certitudo est, & determinatio quia proculdubio non licet. Nulli enim dubium est quod non licet alicui committere se discrimini: discrimini autem se committit qui aliquod facere præsumit de quo dubitet an peccatum mortale sit. Quare sicut dicimus quod ipsa dubietas efficit hoc discriminosum, & propter hoc vitandum ex necessitate, quare & illicitum.

2. Quia nō est credendum alicui pro se testimonium dicenti.

Amplius nullus dicit hoc videlicet quod liceat nisi vel qui plurima habet hujusmodi beneficia, vel qui ea habere intendit: quare in causa sua, & pro se ipso dicit hujusmodi testimonium: non ergo verum sive conveniens est testimonium ejus, & ideo non est credendum ei. Qui autem econtrario dicunt quodammodo se obligant ut plurima in futuro non habeant, & uno contenti sint tali beneficio, sicut legitur Proverb. 13. ***Qui detrahit alicui in futurum se obligat***, subaudis ne illud faciat.

3. Quia qui non laborat dupliciter non debet manducare dupliciter.

Amplius ***qui non laborat non manducet*** ex ultimo 2. ad Thessalonic. Ergo qui non laborat dupliciter non manducet dupliciter, & similiter qui non laborat tripliciter: & sic de aliis: quemadmodum syllogismus similiter ex propositionibus similiter, sic & similis hujusmodi ex propositionibus ad hoc.

4. Quia nō datur merces nisi proportione laboris.

Amplius si ratione laboris, & operationis debetur cibus sicut dicit veritas Matth. 10. & quia dignus est mercenarius cibo suo, & Lucæ 10 ***Dignus est mercenarius mercede sua***: ergo non debetur duplex cibus nisi ratione duplicis laboris, & ita de aliis, & huic rationi attestatur ipse modus, & forma collationis, & investitionis beneficiorum; ibi enim dicitur à prælato expresse, conferimus tibi istud beneficium ad honorem Dei, & servitium istius Ecclesiæ. Nullo ergo modo licet alicui habere plurima hujusmodi beneficia, nisi exsolvat quotidie hujusmodi servitia; quare 3. prima hujusmodi servitiorum oportebit exsolvere habentem hujusmodi tria beneficia, alioquin defraudabit mortuos, & viventes uno vel duobus servitiis, & tanquam fur, & latro percipiet unum vel duo illorum emolumentorum.

5. Idē probat intentione eorū qui Ecclesias dotaverunt.

Amplius quis dubitat de fundatoribus Ecclesiarum prębendariarum; quoniam sicut certum numerum voluerunt habere servitiorum, sic & servitorum, & iterum ipsa servitia juxta morem earum Genes. 5. ut in Ecclesia Carnotensi servitium Carnotense, & Parisiensi Parisiense. Quod si dixerit quis quod una est Ecclesia, & ideo qui deservit in una deservit in duabus vel in tribus; illa ergo ratione in omnibus. Quare injuste agitur cum eo in eo quod non percipit in omnibus, & æqualiter; cum in omnibus æqualiter serviat. Causa enim quam ponit in omnibus serviendi æqualis est, in omnibus videlicet unitas Ecclesiæ universalis. Amplius si uno servitio sufficienter satisfacis Deo de tribus Ecclesiis, & animabus pro quibus fundatæ sunt, sicut satisfit eisdem de tribus servitiis, ad quid ergo est tanta multitudo, & varietas servitiorum, vel etiam servitorum?

6. Et paritate quia in una Ecclesia non potest quis duas habere prębendas ubi Ecclesiarū Carnotēsis & Parisiensis exemplū affert propter earum celebritatē.

Amplius una est magis in se Carnotensis Ecclesia quam sit cum Parisiensi vel cum quacumque alia: sicut ergo unitas illa qua sibi invicem unitæ sunt efficit hoc ut unus canonicus, vel servitor sufficiat pro duabus, & unum servitium pro duabus, & una persona possit duas illarum Ecclesiarum prebendas habere, multo fortius unitas ipsius Ecclesiæ Carnotensis in se sufficiet hoc efficere ut una persona obtineat in Ecclesia Carnotensi duas præbendas vel plures: hoc autem nullus eorum ausus est adhuc dicere, nec aliquis Episcoporum unquam hoc præsumpsit ut habenti unam præbendam in Ecclesia Carnotensi conferret aliam.

7. Quia cōmodius potest quis servire in una Ecclesia propter duas præbendas, quā in diversis.

Amplius facilius, & commodius, & melius per omnem modum potest quis deservire duas prebendas vel plures in eadem Ecclesia quam in diversis diversas, quia in una collectus est totus, in diversis dispersus atque divisus: & iterum ibi assiduus, illic vero interpolatus: ergo multo fortius licet unicuique personæ plures prebendas obtinere in eadem Ecclesia quam in diversis.

8. Idem argumentum prosequitur.

Amplius nemo dubitat quin tres servitores, & tria servitia æqualia per omnem modum hoc est in magnitudine, & numero, & merito triplum sint ad unum servitorem, & ad unum servitium: quare qui Deo & animabus non dat nisi unum illorum servitorem, unumque servitium, triplo minus dat Deo quam tres illorum servitorum, triaque servitia: similiter & Ecclesiis, & animabus. Si igitur fuerunt duo prælati ita facientes, quid audebit dicere quod æque bene faciant qui Deo & Ecclesiæ suæ, & animabus non dat unum servitorem atque servitium ut ille qui dat triplum per omnem modum. Quod si dixerit quis quod melius faciat qui dat tres servitores ac servitia quotidiana, quam qui non nisi unum, sed utrum sufficit quærimus cui sufficit, animabus enim qui torquentur in igne purgatorij non sufficit eum magis acceleret liberationem eorum tres missæ quam una earum: & ita de aliis suffragiis, si enim tantum valeret eis missa una quantum tres, eadem ratione quantum mille, & ita supervacue, & inutiliter quantum ad hoc multiplicarentur pro eis Ecclesiastica suffragia, quod nemo audet dicere christianus. Quod si dixerit quod sufficit Deo; & hoc manifestè factum est quod ad majorem gloriam sunt ei multi præcones laudum ipsius quam unus illorum; alioquin ad quid institutæ essent tot & tantæ Ecclesiæ collegiatæ, totque chori canentium laudes ipsius. Si autem dixerit quod hoc sufficit ipsis Ecclesiis: & hoc quis dubitat esse falsum; quæ enim Ecclesia est, nisi fortè malignantium quam Deus odivit, quæ nolit habere integritatem corporis sui, & universitatem membrorum suorum, quæ inquam etiam quæ portione sui contenta velit esse pro toto, nisi quæ magis est synagoga sathanæ quam Ecclesia. Quod si dixerit quod sufficit prælato vel intelligit, sufficit ei ad meritum, hoc est impossibile manifestum, sed revera ei sufficit ad gehennam: defraudare enim dominum præconibus gloriæ suæ atque præconiis, & ipsam etiam membris suis, & membrorum officiis; animas vero tam mortuorum, quam vivorum patronis similiter & patrociniis, sive suffragantibus atque suffragiis sufficiens meritum est, & causa

damnationis

damnationis æternæ. Quod si dixerit quod sufficit habenti vel recipienti unum servitiũ pro multis beneficiis, respondemus quod intolerabilis præsumptio est eòusque æstimare ac appretiare servitium suum, videlicet ut unum ejus servitium valeat tria, vel novem, vel decem, vel mille servitia totidem bonorum virorum sive sanctorum videlicet ut una missa decem alias, una oratio decem alias similes bonorum virorum neminem aut adhuc videmus qui in istum impudentiæ ausum prorumperit.

9. Idẽ probat exẽplo vinitoris.

Amplius conductus vinearius ad unam vineam excolendam si quis eum tempore conducere voluerit repellet eum, & dicet se esse conductum ad aliam excolendam, suam operam jam locasse, & durante hujusmodi contractu conductionis sive locationis non potest simili servire contractu. Nullus etiam procurator vineæ vel agri audet utiliter facere de conducendo operarium ad illam operationem conductum donec illam compleverit, & ab hujusmodi contractu liberatus sit. Si ergo hujusmodi operarij in illis minimis tantæ fidei, & veritatis sunt, ut ad duas operationes se conduci non patiantur simul, quanto fortius in spiritualibus hoc magis observandum est, ut cõductus pretio stipendij æterni, & etiam temporalis ad operandum in una ecclesia qua & vinea, & ager spiritualis est, sicut dicit Apostolus cum conductus est aliquis, id est metitus ad operas dum non debet sustinere se conduci donec sit absolutus ab hujusmodi conductione seu contractu.

10 Exẽplo advocati qui non potest simul & eodẽ tempore plures caussas agere.

Idem est, & de advocatis; conductus enim advocatus ad aliquam caussam agendam aliquo tempore non patitur se conduci ad aliam agendam in illo eodem. Quia ergo omnis in Ecclesia beneficiatus seu titulatus ad agendam causam animarum ad Ecclesiam illam pertinentium spiritualiter advocatus constitutus est, & ad certas allegationes pro eadem proponendas quas ei mutare non licet aut subticere, manifestum est quod non potest causam similem suscipere eodem tempore ventilandam: allegationes autem de quibus diximus Psalmi, lectiones, sive collectæ, sive orationes, & cantiones quas nec mutare cuique licet contra Ecclesiæ suæ morem nec ea propter nisi culpabiliter subticere. Et si enim generaliter servitores Ecclesiarum sive generales advocati constituti sunt animarum spiritualiter tamen, & spirituales advocati constituti sunt animarum quarum beneficiis temporaliter substentantur, eorum quæ parochiæ sunt Ecclesiarum suarum aut comparochianæ eorum. Quia igitur uno, & eodem tempore pluribus causis, & allegationibus satisfacere non potest unus, & idem advocatus hujusmodi, manifestum quia non potest advocatus hujusmodi esse advocatus plurium hujusmodi causarum: hoc autem est esse canonicũ duarum Ecclesiarum aut plures canonicatus habere: cum inseparabilis videlicet advocatio sit & limitata, sive patrocinium. Ad idem solemus inducere similitudinem de feudis sicut in ratione uniuscujusque feudi debetur certum servitium, ita & ratione uniuscujusque prebendæ. Quare quemadmodum quot feuda unusquisque tenet tot debet inde servitia, scilicet quot præbendas vel beneficia unusquisque detinet tot debet inde ecclesiastica servitia hoc est tot paria horarum, & aliorum omnium.

11. Quod pluralitas beneficiorũ magna ex parte detruncat Ecclesiam.

Amplius Ecclesia Dei nihil habet substantialius quam corpus suum, & membra quibus compacta est, & constructa; nihil habet Deo acceptius quam sanctitatis gratiam divini cultus servitium: hæc autem pluralitas præbendarum, & aliorum beneficiorum ecclesiasticorum, & Ecclesiæ corpus magna in parte detruncat ac mutilat dum pro decem membris non habet nisi unum, & quandoque pro tribus vel quatuor non habet nisi unũ. Cum enim aliquis obtinet loca decem prebendarum, & decem Ecclesias, decem illæ Ecclesiæ pro decem suis membris non habent nisi unum, & ad hunc modum de aliis. Respice igitur Ecclesiam Dei quantum ad clerum, & vide quot sunt quibus instar dæmonij illius Evangelij legio merito nomen est, quia multi sunt; unusquisque enim illorum unus est in persona, multi autẽ in officiis, & beneficiis: respice inquam multitudinem hujusmodi hominum, & videbis quanta sui portione detruncetur per eos corpusculum, & videbis quia alius detruncat ipsum duobus membris, alius tribus, alius quatuor, alius pluribus usque ad numerum incredibilem. Quod ut clarius elucescat ponamus hoc: si enim licet uni personæ habere quadraginta præbendas, esto quod quadraginta sint Ecclesiæ unaquæque quadraginta canonicorum, & ponamus quod quadraginta personæ habeant omnes illas præbendas, ergo vides manifestè quia pro quadragesies quadraginta personis non habet Deus nisi quadraginta personas, & pro quadraginta canentibus nonnisi unum, similiter & pro mille ducentis membris gloriç præconum, & laudes suas cantantibus non habet nisi quadraginta. Jam ergo manifestum fecimus quod diximus quia quod habet Ecclesia Dei substantialius, videlicet corpus suum ita detruncat ista pestis, ac mutilat quod habet acceptius, videlicet honorificentiam cultus divini. Quam perniciosa sit ergo hæc pestis Ecclesiæ Dei ex his manifestum videtur, quare exterminanda totis viribus, totis studiis ab eadem, ut ignis devorans ipsum corpus Ecclesiæ, & membra ipsius, & ut pestis idolatriæ, avaritiæ, & ambitionis † vocatis ex magna parte honorificentia divini cultus.

† *f. l. Vacante.*

12 Quia nõ potest quis habere plura beneficia ex charitate, sed ex cupiditate.

Amplius quærimus ab hujusmodi avaris, & ambitiosis ut videtur utrũ ex charitate detineant multa hujusmodi beneficia, an cupiditate vel ambitione? quod si ex charitate sentiant non est qui eis credat; non enim ex charitate Dei, & proximi tanta damna suffragiorum, nec ipsi Ecclesiæ quæ incomparabiliter magis diligenda est quam quivis proximus tantam sui corporis vastationẽ facerent. Quod si ex cupiditate vel ambitione ex ore suo judicentur, manifestè enim confitentur quia male.

13. Quod monstrum est ut in natura sic in Ecclesia esse membrũ duorũ corporum.

Amplius unaquæque Ecclesia collegiata vel conventualis corpus unũ est per se inseparabile: unum autem membrum esse non potest duorum corporum naturaliter nisi per errorem naturæ mõstruose illud communicent: quemadmodum illud accidit in mulieribus quæ ab umbilico supra duæ erant, ab umbilico autem unum corpus. Cum ergo corpus naturæ exemplum sit corporis gratiæ quod est Ecclesia, sicut ostendit Apostolus in 12. ad Corinth. non potest esse nisi monstruosa in corporibus gratiæ hujusmodi membrorum unitas sive communicatio. Et si enim *multitudinis credentium sit cor unum, & anima una* sicut legitur in 4. actuum unitate scilicet fidei cõtra divisionem hæresum, & unitate charitatis contra scissuras schismatum: tamen essentialiter multa sunt membra universalis Ecclesiæ, & magna, ut Parochiæ seu conventus, & minima ut singulæ personæ: & quemadmodum diversitas officiorũ in corpore diversitatem requirit membrorum, & sicut corpore naturæ *omnia membra non eumdem actum habent*, nec unum sunt, plures in corpore gratiæ debent esse quod tanto debet esse ab omni difformitate monstruositatis longius quanto nobilius Deoque gratius. Hoc autem indubitanter monstruositas est ut oculus manus sit, & manus oculus: non potest ergo esse ut qui est Archidiaconus in una Ecclesia sit præpositus in alia.

14. Idẽ prosequitur argumentum.

Amplius ergo iste obtinet officium vel beneficium in una Ecclesia est de corpore illius, & mem-

bium ipsius. Si ergo vocetur ad Ecclesiam aliam, aut remanet in priori aut non remanet: si remanet, ergo non transfertur nec collocatur in ædificiis illius, sive in corpore ipsius, sicut lapis qui remanet in ædificio domus alicujus non collocatur in ædificio alterius. Si non remanet hujusmodi ergo quod intendimus, & considera diligenter similitudines istas; quia valde expressæ sunt, Ecclesiæ enim & domus, & civitates, & ædificationes Dei sunt *Ierusalem enim ædificatur ut civitas* sicut dicit Psalmista, & Apostolus in 1. ad Corinth. *Dei cultura est Dei ædificatio.*

15. Impossibile est eandem arborē in diversis agris esse plantatam.

Amplius veritas in Evangelio Matth. 7. *Omnis arbor quæ fructum non facit*, & Eusebius in Homelia *quædam arbores sumus in agro Domini complantata & diversæ*: ergo Ecclesiæ diversi agri sunt. Impossibile est autē eandem arborem in diversis agris simul esse complantatam, & si plantata fuerit in uno impossibile est ut nisi evulsa fuerit plantetur in alio: quia ergo canonicorum institutio in Ecclesiis plantatio spiritualis est arborum in hortis, impossibile est clericum plantatum hoc est institutū in Ecclesia una nisi avulsus fuerit, plantari, id est institui in alia, & idem est de vineis & vitibus. Amplius nemo est qui vellet habere servum comedentem quantum tres vel quatuor, & non operantem nisi quantum unus, similiter neque equum; & si quis vellet ei dare non gratanter acciperet, imo recusaret. Quid igitur si hujusmodi clerici qui decem clericorum comedunt beneficia, & non reddūt nisi singula vel unica servitia nisi servi vel equi quos dicimus. Sed de dispensatore suo quid faceret quicumque Dominus si uni ex servis vel equis daret decem prebendas, singulis autem aliorum nonnisi singulas, numquid eum tanquam malum dispensatorem puniret. Similiter & rex si dux exercitus sui daret uni ex bellatoribus qui tamen non bellet nisi unum decem bellatorum stipendia, numquid non fraudem faceret Domino, & victoriam adversarij cōtra ipsum procuraret? Ubi enim debet habere mille bellatores per hanc viam non haberet nisi centū. Quantum minuat Dei exercitū ista pestis, quamq; gravi plectendi sunt sive feriēdi sunt à Deo hujusmodi proditores duces primo exemplo manifestum est satis. Nullus enim hujusmodi multiplicitū atque multiplicatorum hominum audet dicere vel excogitare quod ipse valeat tot bellatores in Dei exercitu quot stipendia obtinet. bellatores inquam qui bellatorum nomine digni sunt. Similiter & de advocatis se habet, & de vinitoribus, & de aliis operariis, nullus enim eorum unquam ausus fuit dicere, & excogitare quod tantum possit in causa animarum alleganda quantum decem boni advocati, vel in vinea Domini excolenda quantum decem boni vinitores, & ita de aliis Quomodo ergo decem salaria vel decem mercedes operariorum percipere vel detinere præsumunt nisi per fraudem & furtum? Quam ridiculosum autem sit, quod quidam dicunt quod potest habere quælibet, & quantumcumque pinguia temporaliter beneficia quævis dum ea bene expendat, ex his apparet. Licet enim medicus salarium in quantumcumque pios usus expendat quod ab ægro pro eo medicando recepit, omnino propter hoc satisfacit ægro, qui nec minus ægrotat. Idem dicimus, & de bellatore quantumcumque large, & magnifice expendat stipendium, non propter hoc minus exhæredatur rex cujus bellum debuit agi. Similiter & de vinitore, & de advocato eis objici potest; non enim solam dispensationem temporalium suscipiunt proventuum clerici institutione vel evocatione sua, sed officia medicandi sauciatum: de quo loquitur Lucæ 10. Est officium agendi bellum Dei similiter & officium allegandi causam animarum, & officium operandi in vinea Domini.

Quod non sint autē ſēda bona tēporalia beneficiorum, sed ipsa officia & munera.

Quod si dixerit quis quod in beneficiis ecclesiasticis inveniuntur quædam quæ sunt dupla vel tripla, vel etiam decupla ad alia, & de æque possunt haberi decem parva simul, ut unum pingue quod valeat decem alia. Hic est homo qui loquitur ut cogitat; loquitur enim nisi beneficium hujusmodi non haberet nisi temporalitatem, tunc enim proculdubio parvum esset habere unum tale vel decem talia, nec cogitat hujusmodi homo onus uniuscujusque sufficienti seu competentis beneficij, quod pro quantitate unum satis honorat unam personam: neque considerat hujusmodi homo quod officium ecclesiasticum & religionis, religiosum est officium ligans, arctans personam suam ad hoc ut alius non usurpet nec etiam imponi sibi patiatur. Et revera hujusmodi canonici horreales sunt sive sæculares affixi sunt ut stellæ suis cœlis sed horreis & cellariis corde incubant, & vinculis avaritiæ illis alligati sunt, vel potius in illis affixi. Et sicut monachos quosdam solemus dicere coquinarios aut refectarios pro eo quod corde in coquina vel refectario solummodo versantur. Sic & istos non veri nominis canonicos, sed magis horreales ut dicimus aut cellarios & ut loquamini allertius in er veri nominis canonicos aut clericos nec clerici, nec canonici, sed magis asini vel equi habendi sunt utpote præsepibus ad comedendum alligati corporaliter; non enim prebendam clericalem vel portionem spiritualium bonorum videlicet gratiæ & gloriæ vel quærunt, vel diligunt, sed solas præbendas asinarias, vel equinas, quæ utique passiones bonorum temporalium sunt: qui nostri & asini corpora nostra sunt, de quibus in declamatoriis sermonibus multa jam diximus.

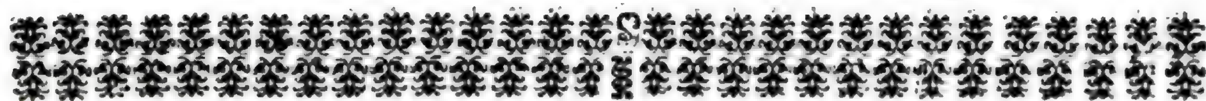
Varias excludit exceptiones pluralitatis beneficiorum, & exceptionem ponit de insufficientibus.

De beneficiis autem insufficientibus manifestum est quod non requirunt singula servitia, & propter hoc alia vel adduntur, vel uniuntur. Si quis vero adjecerit nobis ex Ecclesiis in quibus non compellitur fieri residentia, diximus quia non est libertas ex constitutione vel fundatione, sed magis ex longa consuetudine, & clericorum malitia usurpata, si tamen in aliquibus est in paucissimis. quod si abjecerit nobis de dispensationibus Apostolicis Respōmus quod illæ supra nos sunt, & quod diligentius consideratæ irritæ sunt, & de omni dispensatione facta idem sentimus nec interpretari præsumimus. Econtrario tamen indubitanter sciendum est quod Romanus Pontifex quantumcumque largam dispensationis gratiam videatur facere in beneficiis cum aliquibus personis; tamen non dispensat cum avaritia, cupiditate, vel ambitione earum, nec indulget eis indulgentiis suis, & his vel aliis vitiis: nō enim intendit pascere vel nutrire pestes vitiorū de bonis temporalibus ecclesiasticis quæ plene novit ad sustentationem servorum Dei in ejus servitio certificata esse Domino, & ablata. Et hic quidem tractatus illius finem facimus materiam disputationis, & vias declarandæ veritatis in conferendis & obtinendis beneficiis ecclesiasticis, prout desuper accepimus tradentes, & si quæ sunt certa hæc majora majoribus relinquentes.

Explicit tractatus Guilielmi Parisiensis de collatione Beneficiorum.

FINIS.

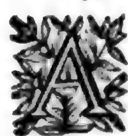

INDEX RERVM MEMORABILIVM QVÆ IN GVILLELMI PARISIENSIS Supplemento continentur.

Prior numerus paginam, poſterior columnam indicat.

A.

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

N.

O.

P.

Spiritus

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGE.

PAg. 1. lin. 2. magistri lege magisterij. ibid. l. 29. non habeat. dele, non. p. 3. 1. lin. 62. & 64. in textu, & ad marginem formata, lege forinseca p. 8 1. l. 60. & 61. si enim invenitur nec caussa, nec caussatum, & caussatum. dele, & caussatum. p. 20. 2. l. 71. perscrutationem atque rationem, l. perscrutationum atque rationum. p. 21. 1. l. 60. ad marg. lege, nostrum inter intellectum. p 21. 21. l. 4 à Deo, l. adeo. p 23. 1. l. 26. f. leg. quod necessario est in effectu est ab æterno. (esse in effectu est esse in actu apud Guillel. Paris.) p. 27. 1. l. 37. ad marg. primis l. primi. pag. 33. 2. l. 12 l. expresse, ibid l. 19. moneat. l. moveat. p. 30. 1. l. 12. ad marg. abundare, lege abundant. ibid col. 2. l. 74. leg. quæ facies quædam est. p. 45. in tit. cap. 34. destinatæ. l. distinctæ. p. 50. 2. l. 74 ad m. lege essentiam inter & personas pag. 64. ad calcem magistri. l. magisterij. p. 69. 2. l. 9. corporales. l. corporalis. p. 69 2. l. 38. ad marg. etiam etiam. l. esset etiam. p. 70. 1. l 9. ad m. putrescens. l. putrescente p. 77. 2. l. 56. uttum. l. utrem. p. 78. 1. l. 41. heraclij l. Heracliti. pag. 78. 2. ad m. l. 55. visa. l. vita. p. 79. 2. l. 20. dele. & latina. p. 88 2. l. 69 sentum. l. scutum. p. 97. 2. ad m. l. 73. vera. l. vero. p. 113. 1. l. 15. separarentur. l. sperarentur. p. 118. 2. l. 51. quidam. l. quidem. ibid. lin. 52. approbabilitate. l. à probabilitate. p. 123. 2. ad m. l 61. & agere. l. est agere. p. 136. 2. l. 71. animalibus l. animabus. p 144. 1. l. 10. ad m. & est. l. &c p. 140. 2. l. 58. syneptoma l. symptoma. p. 151. 1. l. 28. ad m. extat. l. citat. p. 164. 1. l. 72. ad m. exilis. l. ex illis. p 165. 2. l. 16. judicabant. l. indicabant. p. 172. 1. l. 72. ad m. genera. l. genere. p. 179 1. l. 27. ad m. Ps. l. Isaiæ. p. 180. 2. l. 59 aliis. l. alias. p. 184. 1. l. 13. ad m. nobilissimam. l. nobilissimum. ibid. col. 2. l. 32. ad m. inseparabilitate. l. inseparabilitas. p. 211 1. l. 14. ad m. eo, l. re. p. 212. 2. l. 46. ad m. veritas, l. virtus. p 212. 1. l. 59. ad marg. est l. non est. p. 222. 1. l. 67. ad marg. ulla l. nulla. p. 223. 2. l. 58. ad marg. esse. l. non esse. p. 224. 1. l. 64. ad marg. viridi. l. viridis. p. 225. col. 1. l. 34. muliebrem. l. mulcebrem. p. 232. 1. l 32. exemplo. l. extemplo. p. 234. 1. l. 18. quia. l. quæ. p. 235 l. 73. picta, l. pitta, *une pite*, oboli media pars est. pag. 234. 1. l. 54. ad repouans f. leg. ad reponent. vox Gallica obsoleta. ibid. de verbis. l. de vobis. p. 251. 1. l. 31. dele Ecclesiarum, p. 260. 2. l. 47. abjecerit. l. objecerit. Cætera facile deprehendet prudens lector.

Ex Typographiâ FRANCISCI HOTOT, Typographi Regis & Bibliopolæ. 1673.